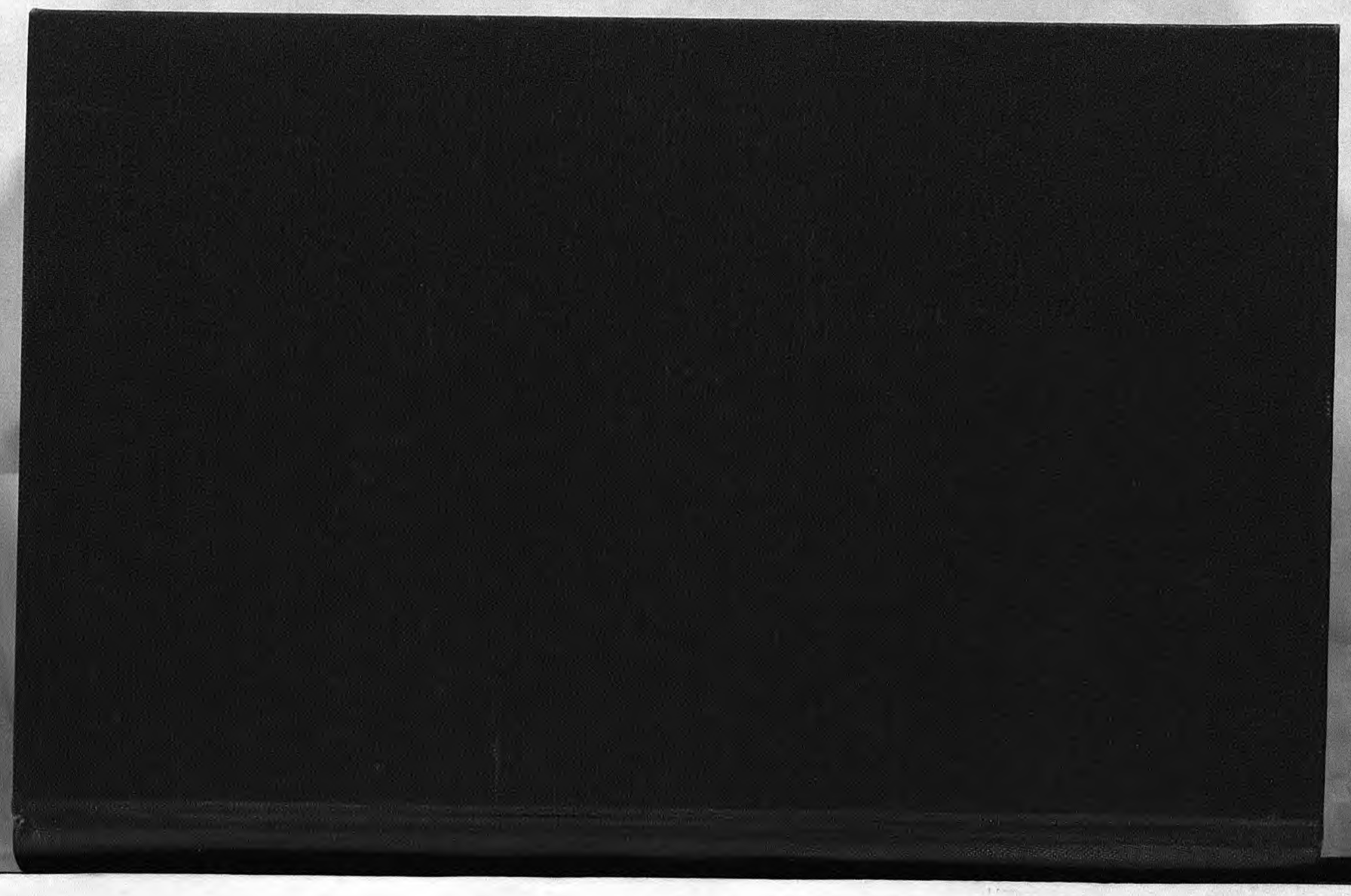

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ
800
ΑΡΧ 759
Αριθ. εἰδ.
Ἐξ ἀγορᾶς
GRVER_00231

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑΙ ΜΕΤΑ ΣΧΟΛΙΩΝ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΣΤΡΙΩΤΟΥ

ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΕΝ ΤΩΙ ΕΘΝΙΚΩΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΙ

ΑΙΑΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
ΟΔΟΣ ΑΘΗΝΑΣ ΑΡΙΘΜΟΣ 88.

1888

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφήν μου θεωρεῖται κλοπιμαῖον καὶ καταδιώκεται κατὰ τὸν νόμον.

Γ. Μιστριώτης

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΟΝ

ΑΙΑΝΤΑ ΤΟΥ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Ὅτι ἡ δικαιοσύνη δὲν εἶναι ἀνθρωπίνη συνθήκη, ἀλλὰ νόμος καθολικὸς καὶ αἰώνιος, οἷοι οἱ τὸν ὅλον κόσμον κυβερνῶντες, ἀριδήλως τεκμηριοῦται καὶ ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν ἠθικῶν πρὸς τοὺς φυσικοὺς θεσμούς. Τοῦθ', ὅπερ ἁρμονία ἐν τῷ φυσικῷ κόσμῳ λέγεται, ἐν τῷ ἠθικῷ ὡς δικαιοσύνη γεραίρεται. Ὁ κοσμοπλόκος θεσμοθέτης διὰ τῆς αὐτῆς δυνάμεως τῆς ἐχούσης δύο διάφορα ὀνόματα κατὰ τὴν διπλῆν ταύτης ἐφαρμογὴν συνέχει μὲν καὶ ὑποβαστάζει τοὺς ὑπερμεγέθεις ὄγκους τοῦ ἀτέρμονος κόσμου, συντηρεῖ δὲ καὶ διασῴζει τὰς ἀπειροπληθεῖς σχέσεις τοῦ ἠθικοῦ κόσμου οἱονεὶ μαλάσσων τὸ σκληρὸν καὶ αὔθαδες τοῦ ἤθους καὶ τιθασσεύων τὰς οἰοτρηλάτους ὁρμάς[1]. Διὰ τοῦτο προσηκόντως οἱ ἀρχαῖοι τὴν δικαιοσύνην ὕμνησαν ὡς τὴν θειοτάτην καὶ βασιλικωτάτην τῶν ἀρετῶν. Καὶ ὄντως οἱ ἀρχαῖοι ἑλληνικοὶ θεοί, καίπερ καὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους πολλάκις ἄδικοι ὄντες, ὅμως ἠγάπησαν τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀμειλίκτως τὴν ἀδικίαν ἐτιμώρησαν.

---

[1]) Τοῦτο φαίνεται ἐννοῶν καὶ ὁ Πλάτων ἐν Γοργ. 507 Ε « Φασὶ δ' οἱ σοφοί, ὦ Καλλίκλεις, καὶ οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους τὴν κοινωνίαν συνέχειν καὶ φιλίαν καὶ κοσμιότητα καὶ σωφροσύνην καὶ δικαιότητα, καὶ τὸ ὅλον τοῦτο διὰ ταῦτα κόσμον καλοῦσιν, ὦ ἑταῖρε, οὐκ ἀκοσμίαν, οὐδὲ ἀκολασίαν ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Φαίνεται δὲ παράδοξον, ὅτι οἱ βασιλεῖς, καίπερ παντοειδεῖς συγγενείας καὶ φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὸ θεῖον ἐπιδεικνύοντες, ὅμως μᾶλλον τῆς δυνάμεως τοῦ θείου ἢ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ζηλωταὶ ἐγένοντο, ὡς καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν καὶ ἐκ τούτου τεκμηριοῦται, ὅτι τινὲς μὲν Κεραυνοὶ καὶ Νικάνορες, ἄλλοι δὲ Ἀετοὶ καὶ Ἱέρακες ἔχαιρον προσαγορευόμενοι. Καὶ ὅμως, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ φιλόσοφος τῆς Χαιρωνείας[1], δύναμιν μὲν μεγάλην ἔχουσι καὶ οἱ σεισμοὶ καὶ οἱ κεραυνοὶ καὶ αἱ ὁρμαὶ τῶν πνευμάτων καὶ αἱ τῶν ῥευμάτων ἐπιφοραί, δικαιοσύνης δ' ὅμως καὶ θέμιδος οὐδὲν ἄλλο μετέχει ἢ τὸ ἔχον φρόνησιν καὶ λογισμόν. Διὰ τοῦτο τὸν ἐν δυνάμει καὶ ἀρχῇ βίον ἡ μὲν δικαιοσύνη ποιεῖ θεῖον, ἡ δ' ἀδικία θηριώδη.

Οἱ λαοὶ δ' ὅμως ἐν τῇ ὁλότητι αὐτῶν, καίπερ μηδεμίαν στενοτέραν πρὸς τὸ θεῖον σχέσιν ἐπιζητήσαντες, καίπερ ἀπόθεοι ὄντες, ὅμως σαφέστερον κατεῖδον τὴν ἀρετὴν ἐκείνην, δι' ἧς ὁ ἠθικὸς κόσμος κυβερνᾶται καὶ οἱονεὶ ὁ ἄνθρωπος ἀποθεοῦται. Ἐὰν τὸ δρᾶμα ἦναι τὸ κατ' ἐξοχὴν δημοκρατικὸν τῶν γραμμάτων γένος, ἐὰν ὁ χορὸς ἐκπροσωπῇ τὴν δημοσίαν γνώμην, ἐὰν ἡ δραματικὴ τέχνη καθ' ὅλου ἦναι μικρὰ κοσμουργία καὶ ὁ δραματικὸς ποιητὴς μικρὸς κοσμουργός, ὅστις δημιουργεῖ τὸν ἑαυτοῦ μικρόκοσμον κατὰ τοὺς νόμους τοῦ μεγάλου κόσμου κυβερνώμενον, πρόδηλον, ὅτι ἐνταῦθα κατὰ τὴν γνώμην τοῦ λαοῦ δὲν κρατεῖ ἡ δύναμις τῶν δυναστῶν, οὐδ' ἡ θρασυχειρία τῶν τυράννων, οἵτινες ὡς τριταγωνισταὶ παρίστανται, ἀλλὰ τὸ δίκαιον τῶν ἀσθενῶν καὶ ἡ θέμις τῶν ἀδικουμένων. Ὡς ἐν τῷ μεγάλῳ κόσμῳ οἱ μείζονα κοσμικὴν δύναμιν κεκτημένοι

[1]) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Ἀριστείδ. κεφ. VI.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀστέρες δὲν διαταράσσουσι τὴν τοῦ παντὸς ἁρμονίαν, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τραγῳδίᾳ οἱ μείζονα πολιτικὴν δύναμιν ἔχοντες ἀτιμωρητεὶ δὲν παραβαίνουσι τοὺς θεσμοὺς τῆς δικαιοσύνης. Τὸ δρᾶμα εἶναι δῶρον ἑλληνικὸν πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος, δῶρον δ' οὐχὶ ἀπατηλόν, ἀλλὰ πραγματικὸν καὶ εὐγενὲς καὶ ἐκεῖ, ἔνθα ὑπὸ τῆς διαφθορᾶς τῶν ἠθῶν καὶ τῆς ταπεινότητος τῶν αἰώνων δὲν ἠλλοιώθη τὸ πρωτογενὲς αὐτοῦ ἦθος, ἀπέβη ὁ διδάσκαλος τῆς δικαιοσύνης καὶ τὸ κόσμητρον τῶν ἠθῶν. Οἱ κοσμοτέχναι τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου ἐτίμων τὴν δικαιοσύνην οὐχὶ τὴν δοκοῦσαν, ἥτις εἶναι βδελυρωτέρα τῆς ἀδικίας, ἀλλὰ τὴν οὖσαν καὶ ἀληθῆ, οἱ δὲ θεαταὶ ἦσαν ἕτοιμοι καὶ ἐν ἑαυτοῖς νὰ ζητήσωσι τὴν ὑμνουμένην ἀρετήν. Διὰ τοῦτο καὶ ὅτε ὁ Μαραθωνομάχος Αἰσχύλος διὰ τοῦ ὑποκριτοῦ ἔλεγε περὶ τοῦ Ἀμφιαράου τὸ πολυθρύλητον ἐκεῖνο ἰαμβεῖον,

Οὐ γὰρ δοκεῖν δίκαιος, ἀλλ' εἶναι θέλει

πάντες οἱ θεαταὶ ἀπεῖδον πρὸς τὸν Ἀριστείδην, ὡς ἐκείνῳ μάλιστα προσηκούσης ταύτης τῆς ἀρετῆς[1].

Οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ εἶναι μεστοὶ ὕμνων πρὸς τὴν δικαιοσύνην καὶ δὲν ἠδύνατο ἄλλως νὰ ἔχῃ· διότι ἡ ὅλη τοῦ μύθου πλοκὴ ἐκ ταύτης γίνεται. Ἐν τῇ τραγῳδίᾳ προϋποτίθεται ἔγκλημα καὶ τούτῳ δέον νὰ ἀκολουθῇ ἡ τιμωρία, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν κάθαρσιν. Ἡ ἀτιμώρητος ἀδικία θεωρεῖται ὡς νόσος δεομένη θεραπείας, δὲν εἶναι δρᾶμα, ἀλλ' ἀπόσπασμα δράματος[2]. Ἐντεῦθεν ἠδύνατό τις νὰ ὑπολάβῃ, ὡς ὄντως πλεῖστοι καὶ μεγάλοι νεώτεροι τραγικοὶ ὑπέλαβον, ὅτι οἱ ἀδικώτατοι τῶν ἀνθρώ-

[1]) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Ἀριστείδ. κεφ. III. [2]) Ὅρα εἰσαγωγ. εἰς Ἠλέκτραν σελ. 4.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πων εἶναι οἱ κατ' ἐξοχὴν τῆς τραγῳδίας ἥρωες. Ἄλλως δ' ὅμως ἡ ἑλληνικὴ τραγῳδία ἔλυε τὸ ζήτημα, ἅτε προτιμῶσα οὐχὶ τοὺς σφόδρα πονηρούς, οὐδὲ τοὺς κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην ὑπερέχοντας, ἀλλὰ τοὺς μεταξὺ τούτων κειμένους, οἵτινες περιπίπτουσιν εἰς δυστυχίαν οὐχὶ διὰ μοχθηρίαν, ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν. Ὁ Κρέων, φέρ' εἰπεῖν, ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ οὔτε ἄνθρωπος μοχθηρὸς εἶναι, οὔτε κακὸς βασιλεύς, ἀλλὰ τοὐναντίον ἄγαν φιλόπολις πιστεύων, ὅτι τελεῖ καθῆκον πρὸς τὴν πόλιν, ἂν καταισχύνῃ τὸν κατὰ τῆς ἰδίας πατρίδος στρατευσάμενον. Ἀλλ' ἁμαρτάνει, διότι οὕτω προσβάλλει τὰ ἱερὰ τῆς Ἀντιγόνης καθήκοντα πρὸς τὸ πτῶμα τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ὑβρίζει τοὺς κάτω θεούς[1]. Ὁ τιμωρούμενος λοιπὸν δὲν ἦτο σφόδρα πονηρὸς καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ ἦναι τοιοῦτος κατὰ τὴν σοφὴν τοῦ Σταγειρίτου παρατήρησιν· διότι ἡ τιμωρία τοῦ ἄγαν πονηροῦ δύναται μὲν νὰ ἦναι φιλάνθρωπος, ἀλλ' οὔτε ἔλεον, οὔτε φόβον διεγείρει, ἅπερ ἀπαιτεῖ ἡ κάθαρσις[2]. Διότι ὁ μὲν ἔλεος διεγείρεται πρὸς τὸν ἀναξίως δυστυχοῦντα, ὁ δὲ φόβος περὶ τὸν ὅμοιον[3]. Ὄντως δὲν δύναταί τις νὰ ἐλεήσῃ τὸν ἄγαν ἄδικον τιμωρούμενον, οὐδὲ δύναται νὰ φοβηθῇ ὁ θεατής, μὴ ὑποστῇ ὁμοίαν τιμωρίαν, ἀφ' οὗ δὲν ὑποτίθεται ὁμοιότατος πρὸς τὸν ἄγαν πονηρόν.

---

[1]) Εἰσαγωγ. εἰς Ἀντιγόν. σελ. 48. [2]) Ἀριστοτέλ. Περὶ ποιητικ. κεφ. VI « Ἔστιν οὖν τραγῳδία . . δι' ἐλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν ». [3]) Λυτόθι κεφ. XIII « οὐδ' αὖ τὸν σφόδρα πονηρὸν ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταπίπτειν. Τὸ μὲν γὰρ φιλάνθρωπον ἔχοι ἂν ἡ τοιαύτη σύστασις, ἀλλ' οὔτε ἔλεον οὔτε φόβον· ὁ μὲν γὰρ περὶ τὸν ἀνάξιόν ἐστι δυστυχοῦντα, ὁ δὲ περὶ τὸν ὅμοιον, [ἔλεος μὲν γὰρ περὶ τὸν ἀνάξιον, φόβος δὲ περὶ τὸν ὅμοιον], ὥστε οὔτε ἐλεεινὸν οὔτε φοβερὸν ἔσται τὸ συμβαῖνον. Ὁ μεταξὺ ἄρα τούτων λοιπός. Ἔστι δὲ τοιοῦτος ὁ μήτε ἀρετῇ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀλλ' ἆρά γε ὁ Αἴας εἶναι ἄξιος τιμωρίας; Ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν οὗτος οὐ μόνον δὲν εἰκονίζεται ὡς ἄδικος, οὐδὲ πανοῦργος, ὡς ὁ Ὀδυσσεύς, οὐδὲ φιλόνεικος, ὡς ὁ Ἀχιλλεύς, ἀλλ' καὶ ὡς ἀγαθὸς ἄνθρωπος καὶ γενναῖος μαχητής. Εἶχε τὴν γλῶσσαν ἀργὴν καὶ τὴν χεῖρα ἐργάτιν[1], ἤ, ἵνα κατὰ Πίνδαρον εἴπωμεν, ἦτο ἄγλωσσος μέν, ἦτορ δ' ἄλκιμος. Πελώριος ὤν, ὡς ἦτο ὁ Ἄρης, ὑπερεῖχε πάντας τοὺς Ἀχαιοὺς κατὰ τὸ σῶμα[2] καὶ τὴν ἀλκὴν καὶ τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει πεποιθὼς κατέλαβε τὸ ἓν ἄκρον τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἀχαιῶν, ὡς τὸ ἕτερον ὁ Ἀχιλλεύς[3]. Διότι ἐν τοῖς ἄκροις κατ' ἐξοχὴν ὑπῆρχεν ὁ μέγιστος κίνδυνος. Τὴν ὑπεράνθρωπον τοῦ ἥρωος τούτου ῥώμην μαρτυρεῖ τὸ σάκος αὐτοῦ, ὅπερ συνίστατο ἐξ ἑπτὰ δερμάτων βοός, ἐφ' ὧν ἐπέκειτο ἔλασμα χαλκοῦν[4]. Ὅτε δ' ὁ κλῆρος ὥρισε τοῦτον, ὅπως μονομαχήσῃ πρὸς τὸν Ἕκτορα, οἱ μὲν Ἀργεῖοι βλέποντες τοῦτον μακρὰ βήματα ποιοῦντα καὶ τὸ δόρυ κραδαίνοντα ἔχαιρον, τὰ δὲ μέλη τῶν Τρώων κατέλαβε τρόμος καὶ ἡ καρδία τοῦ ἀνταγωνιστοῦ ἐπάτασσεν[5]. Ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης βαλών ποτε τὸν θρασὺν Ἕκτορα διὰ λίθου χειροπληθοῦς ἐποίησεν αὐτὸν ἀναίσθητον καὶ ἐμοῦντα αἷμα· ἔμελλε δὲ νὰ ἀπολεσθῇ, εἰ μὴ οἱ ἄριστοι τῶν προμάχων τῶν Τρώων ἔσῳζον τοῦτον[6]. Ὅτε δὲ συμπάντων τῶν Ἀχαιῶν ἠττηθέντων ὁ Ἕκτωρ

διαφέρων καὶ δικαιοσύνῃ, μήτε διὰ κακίαν καὶ μοχθηρίαν μεταβάλλων εἰς τὴν δυστυχίαν, ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν τινά, τῶν ἐν μεγάλῃ δόξῃ ὄντων καὶ εὐτυχίᾳ».

[1]) Ὅρα σημείωσίν μου εἰς Ἰλιάδ. Ι, 623. [2]) Ἰλιάδ. Η, 288.
[3]) Ἰλιάδ. Λ, 8· ἠμὲν ἐπ' Αἴαντος κλισίας Τελαμωνιάδαο
ἠδ' ἐπὶ Αχιλλῆος, τοί ῥ' ἔσχατα νῆας ἐΐσας
εἴρυσαν, ἠνορέῃ πίσυνοι καὶ κάρτεϊ χειρῶν.
[4]) Ἰλιάδ. Η, 219. [5]) Ἰλιάδ. Η, 213. [6]) Ἰλιάδ. Ξ, 412. καὶ Ο, 11.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔμελλε νὰ καύσῃ τὰς ναῦς τούτων, μόνος ὁ Αἴας μέγιστον ναύμαχον δόρυ ἐν ταῖς παλάμαις κινῶν καὶ ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων τῶν νεῶν τάχιστα πηδῶν ἐπὶ μακρὸν ἀνεχαίτισε τὸν ἐμπρησμὸν αὐτῶν[1]. Ἄνευ τοῦ Αἴαντος οἱ Τρῶες ἤθελον γείνει κύριοι τοῦ πτώματος τοῦ Πατρόκλου. Διότι οὗτος καὶ ὁ ὁμώνυμος αὐτῷ φόβον τοὺς Τρωσὶ ἐμπνέοντες διεπράξαντο, ὅπως ὁ Μενέλαος καὶ ὁ Μηριόνης ὑποβαστάζοντες ἐξαγάγωσι τὸ πτῶμα εἰς τὰς ναῦς τῶν Ἀχαιῶν[2].

Ὁ Αἴας λοιπὸν μετὰ τὸν Ἀχιλλέα ἦτο ὁ ἀνδρειότατος καὶ ὁ ἀλκιμώτατος τῶν Ἀχαιῶν. Ἡ ἀλκὴ ὅ'ὅμως καὶ ἡ ἀνδρεία εἶναι κινδυνωδέστατα, ἅτε τῦφον καὶ ἀλαζονείαν πολλὴν ἐμποιοῦντα, ὅταν ταῦτα ὑπὸ τῆς σωφροσύνης δὲν κολάζωνται. Ἀλλ' ὅμως ὁ Ὅμηρος τὸν Αἴαντα μεταχειρίζεται μετὰ σεβασμοῦ ἐν ἀντιθέσει πρὸς πολλοὺς ἄλλους ἥρωας, οὓς ἢ ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης ἐταπείνωσεν ἢ ἐν τοῖς Πατροκλείοις ἀγῶσιν ἔσκωψεν ἢ καὶ μέχρι τοῦ γελοίου ἤγαγεν, ὡς δὴ τὸν ὁμώνυμον τῷ Αἴαντι[3]. Μόνον ἀλαζονικαί τινες φράσεις ἐξέφυγον τοῦ ἔρκους τῶν ὀδόντων καὶ δὴ κατὰ τὴν μονομαχίαν αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἕκτορα· ἐν ᾧ πρῶτον παρεκελεύσατο τοὺς Ἀχαιούς, ὅπως εὔχωνται καθ' ἑαυτούς, ἵνα μὴ ἀκούσωσιν οἱ Τρῶες, εἶτα διορθῶν τὴν παρακέλευσιν λέγει, ἵνα εὔχωνται ἀναφανδόν, ἅτε μηδένα φοβούμενοι· διότι πέποιθεν ἐπὶ τῇ ἀλκῇ αὐτοῦ[4].

---

[1]) Ἰλιάδ. Ο, 677. [2]) Ἰλιάδ. Ρ, 717. [3]) Ἰλιάδ. Ψ, 775. [4]) Ἰλιάδ. Η, 196·

ἦὲ καὶ ἀμφαδίην, ἐπεὶ οὔτινα δείδιμεν ἔμπης·
οὐ γάρ τίς με βίῃ γε ἑκὼν ἀέκοντα δίηται,
οὐδέ τι ἰδρείῃ, ἐπεὶ οὐδ' ἐμὲ νήιδα γ' οὕτως
ἔλπομαι ἐν Σαλαμῖνι γενέσθαι τε τραφέμεν τε.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὡσαύτως μετὰ κόμπου ἀπειλεῖ τὸν Ἕκτορα, ὅστις κακίζει τὸν ἀπειλήσαντα ὡς ἁμαρτοεπῆ καὶ ἀλαζόνα (βουγάϊον)[1]. Ἀλλ' ἡ πεποίθησις τοῦ ἥρωος ἐπὶ τῇ ἑαυτοῦ ἀνδρείᾳ καὶ ὁ ψόγος τοῦ ἀνταγωνιστοῦ δὲν εἶναι ἱκανά, ὅπως καταστήσωσι τὸν Αἴαντα ἄξιον τιμωρίας. Διὰ τοῦτο ἦτο ἀνάγκη, ὅπως τὸ ἦθος τοῦ ἥρωος διαρρυθμισθῇ, ἵνα γείνῃ τραγικὸν πρόσωπον. Ὄντως ἐν τῇ προκειμένῃ τραγῳδίᾳ εὑρίσκομεν τοῦτο διερρυθμισμένον, εἴτε διότι οἱ κυκλικοὶ οὕτω μετέπλασαν, εἴτε οἱ ἀρχαιότεροι τραγικοί, εἴτε καὶ αὐτὸς ὁ Σοφοκλῆς κατὰ τὴν ἀξίωσιν τῆς τραγῳδίας[2]. Ἴσως ὁ τραγικὸς ὡρμήθη καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων ὁμηρικῶν ὑπαινιγμῶν. Ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ ὁ Αἴας μέλλων νὰ ἀποθάνῃ διακηρύσσει, ὅτι ἡ Τροία οὐδένα εἶδεν ἑαυτοῦ ἀνδρειότερον[3]. Τὴν αὐτὴν γνώμην περὶ τοῦ ἥρωος εἶχεν ἡ Τέκμησσα καὶ ὁ Τεῦκρος[4]. Ὁ δὲ Κάλχας διαρρήδην λέγει τὴν μῆνιν τοῦ θείου κατὰ τοῦ Αἴαντος, διότι δὲν ἐφρόνει κατ' ἄνθρωπον[5], ὡς ἔδειξεν εὐθύς, ὅτε ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Τροίαν. Τότε ὁ Τελαμὼν παρήνει τῷ υἱῷ, ὅπως ζητῇ τὴν νίκην τῇ βοηθείᾳ τοῦ θείου· ἀλλ' ὁ Αἴας ἀπεκρίνατο, ὅτι οὕτω καὶ ὁ οὐτιδανὸς δύναται νὰ νικήσῃ, ἐν ᾧ οὗτος πέποιθεν, ὅτι θέλει λάβει δόξαν καὶ ἄνευ τῆς συμπράξεως τῶν θεῶν[6]. Ὅτε δὲ πάλιν ἡ Ἀθηνᾶ

---

[1]) Ἰλιάδ. Ν, 817 καὶ ἑξῆς. [2]) Ὀρθῶς λέγει ὁ Σχολιαστὴς ἐν Αἴαντ. στίχ. 767· « Παρατήρει καλῶς τὴν προσθήκην τοῦ ποιητοῦ, ὅτι προσῆψε τῷ Αἴαντι γλωσσαργίαν, μονονουχὶ θεραπεύων τὸν θεατὴν μὴ ἄχθεσθαι τῇ συμφορᾷ τοῦ Αἴαντος. Προσῳκειωμένοι γὰρ ἤδη τῇ ἀρετῇ αὐτοῦ, σχεδὸν καὶ τῷ ποιητῇ ὀργίζονται ». [3]) Ἐν στίχ. 423. [4]) Ἐν στίχ. 502 καὶ 1415. [5]) Ἐν στίχ. 777.

Τοιοῖσδέ τοι λόγοισιν ἀστεργῆ θεᾶς
ἐκτήσατ' ὀργήν, οὐ κατ' ἄνθρωπον φρονῶν.

[6]) Ἐν στίχ. 762 καὶ ἑξῆς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παρώτρυνε τὸν θρασὺν τοῦ Τελαμῶνος υἱόν, ὅπως φονικὴν χεῖρα τρέψῃ κατὰ τῶν πολεμίων, οὗτος παρέπεμψε τὴν θεὰν εἰς τοὺς ἄλλους Ἀργείους ὡς μὴ ἔχων ἀνάγκην τῆς βοηθείας ταύτης. Τοῦτο εἶναι δεινὴ πρὸς τὸ θεῖον ἀσέβεια, καὶ ἀξία τιμωρίας. Καὶ ὅμως οἱ θεοὶ κατὰ τὸ ἔθος αὐτῶν δὲν ἐτιμώρησαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὸν ἀσεβήσαντα, μέχρις ὅτου ἡ τιμωρία κατέστη ἀναγκαία. Διότι οὗτος ἕνεκα τῆς ἀδίκου κρίσεως τῶν ὅπλων ἀπεφάσισε (καὶ τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ ἐκινδύνευσε νὰ ἐκτελέσῃ) ὑπερβαίνων τὰ ὅρια τῆς ἐκδικήσεως νὰ φονεύσῃ τοὺς Ἀτρείδας καὶ τὸν Ὀδυσσέα[1]. Τὴν σκληρὰν ταύτην ἀπόφασιν θέλουσα νὰ κωλύσῃ ἡ Ἀθηνᾶ ἐνέβαλε μανίαν τῷ Αἴαντι. Ἡ τιμωρία δ' ὅμως τοῦ ἥρωος δὲν εἶναι ἡ κυρία τῆς τραγῳδίας ὑπόθεσις, ἀλλ' ἄλλο, περὶ οὗ ἔσται λόγος ἐν τοῖς ἔπειτα.

Ἀλλὰ τίς ἆρά γε ἦτο ἡ τῶν ὅπλων κρίσις, δι' ἣν ὁ Αἴας οὕτω σφόδρα ὀργισθεὶς ἀπεφάσισε νὰ φονεύσῃ τοὺς ἡγεμόνας τῶν Ἀχαιῶν; Ὅτε ὁ Ἀχιλλεὺς διὰ τοῦ δόλου τοῦ Πάριδος ἐφονεύθη, οἱ Ἀχαιοὶ ἐπὶ τῷ θανόντι ἐτέλεσαν ἀγῶνας, ἐν οἷς ἡ Θέτις ἔθηκεν ὡς ἀριστεῖον τὴν τοῦ φονευθέντος πανοπλίαν[2]. Ὁ Ἀγαμέμνων καὶ ὁ Μενέλαος, ἅτε ἡγεμόνες τοῦ ὅλου στρατοῦ, δὲν ἤγειραν ἀξιώσεις περὶ τοῦ ἀριστείου, ἀλλ' ἐγένοντο κριταὶ τοῦ ἀγῶνος. Τούτου ἕνεκεν μόνον ὁ Αἴας καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς ἠμφισβήτησαν τὸ ἆθλον. Ἀλλ' ὁ ἀγὼν ἦτο δύσκολον νὰ κριθῇ, διότι ὁ μὲν Αἴας διεκρίνετο ἐν πολέμῳ, ὁ δὲ Λαερτιάδης ἐν βουλῇ, ὡς λέγει ὁ Νέστωρ παρὰ Κοΐντῳ τῷ Σμυρναίῳ[3]. Παρὰ τῷ Ὀβιδίῳ[4] οἱ δύο ἀνταγωνισταὶ

[1]) Ἐν Αἴαντ. στίχ. 47. [2]) Ὅρα Osann, Über des Sophokles Ajas σελ. 18. [3]) 5, 151. [4]) Metamor. στίχ. 12·

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ποιοῦσι ῥητορικοὺς λόγους, ἐξ ὧν ὁ Αἴας λέγει, ὅτι εἶναι τοσοῦτον ὑπέρτερος τοῦ Ὀδυσσέως ἐν τῇ μάχῃ, ὅσον οὗτος ὑπερέχει ἑαυτοῦ κατὰ τὸ λέγειν. Κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν δ' ὅμως τῆς Θέτιδος τὸ ἆθλον ἔπρεπε νὰ λάβῃ ὁ ἄριστος τῶν Ἀχαιῶν, ὅστις ἔσωσε τὸ πτῶμα τοῦ υἱοῦ ἐκ τῆς μάχης[1]. Ἀλλὰ πότερος ὑπῆρξεν ὁ σωτήρ; Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ Τελαμῶνος τὸ πτῶμα τοῦ Ἀχιλλέως λαβὼν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς μάχης, ὁ δ' Ὀδυσσεὺς ἀπέκρουε τοὺς ἐπερχομένους πολεμίους[2]. Οὕτως ἑκάτερος συνεβάλετο πρὸς σωτηρίαν τοῦ πτώματος. Κατὰ δὲ τὴν μικρὰν Ἰλιάδα τοῦ Λέσχου οἱ Τρῶες ἐκ τῶν τειχῶν ἐθεῶντο τὸν ἀγῶνα, ὡς ἐν τῇ τειχοσκοπίᾳ τῆς τρίτης ῥαψῳδίας τῆς Ἰλιάδος[3]. Θέλοντες δ' οἱ Ἀχαιοὶ νὰ μάθωσι τὴν γνώμην τῶν Τρώων περὶ τοῦ ἀγῶνος ἔπεμψαν κατασκόπους, οἵτινες ἤκουσαν δύο παρθένων περὶ τούτου διαλεγομένων. Τούτων ἡ μὲν ἔλεγε τὸν Αἴαντα σωτῆρα τοῦ πτώματος, ἡ δὲ τὸν Ὀδυσσέα[4]. Κατὰ δὲ τὴν Αἰθιοπίδα τοῦ Μιλησίου Ἀρκτίνου οἱ Ἀχαιοί, τοῦ Νέ-

---

Quantum acie valeo, tantum valet iste loquendo.

1) Παρὰ Κοίντ. 5, 123, ὅπου ἡ Θέτις λέγει.

Νῦν μὲν δὴ κατ' ἀγῶνος ἀέθλια πάντα τελέσθη,
ὅσσ' ἐπὶ παιδὶ θανόντι μέγ' ἀχνυμένη κατέθηκα,
ἀλλ' ἴτω ὅς κ' ἐσάωσε νέκυν καὶ ἄριστος Ἀχαιῶν,
καί νύ κεν οἱ θητά, καὶ ἄμβροτα τεύχη ἔσασθαι
δώσω, ἃ καὶ μακάρεσσι μετεύαδεν ἀθανάτοισιν.

2) Ὅρα ἐν Ὀδυσσ. Ε, 308 καὶ Σοφοκλ. ἐν Φιλοκτήτ. 371. 3) Schneidewin ἐν εἰσαγωγ. σελ. 45. 4) Σχολ. Ἀριστοφάν. ἐν Ἱππ. σελ. 1056. Τῶν παρθένων ἡ μὲν λέγει·

Αἴας μὲν γὰρ ἄειρε καὶ ἔκφερε δηιοτῆτος
ἥρω Πηλεΐδην, οὐδ' ἤθελε δῖος Ὀδυσσεύς.

ἡ δ' ἀποκρίνεται·

Πῶς τάδ' ἐφωνήσω; πῶς οὐ κατὰ κόσμον ἔειπες;
καί κε γυνὴ φέροι ἄχθος, ἐπεί κεν ἀνὴρ ἀναθείη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στορος συμβουλεύσαντος, ἠρώτησαν τοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ Τρῶας αἰχμαλώτους, τίς τῶν δύο ἀγωνιστῶν βαρυτέρας συμφορὰς ἐπήνεγκε τοῖς πολεμίοις. Τούτων δ' ἀποκριθέντων, ὅτι ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ ἀγὼν ἐκρίθη ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ὁ Αἴας ἀπέστη εἰς τὴν ἑαυτοῦ σκηνήν, ὡς ἄλλοτε ὁ Ἀχιλλεύς.

Ἡ κρίσις τῶν Ἀτρειδῶν πάντως ἦτο ἄδικος, διότι ὁ Αἴας μετὰ τὸν Ἀχιλλέα ἦτο ὁ ἄριστος τῶν Ἀχαιῶν[1] καὶ μόλις εἶναι πιστευτόν, ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς ἄνευ τούτου τοῦ ἥρωος ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὸ πτῶμα τοῦ υἱοῦ τῆς Θέτιδος. Ὁ Αἴας κατ' ἐξοχὴν ἔσωσε καὶ τὸ πτῶμα τοῦ Πατρόκλου[2]. Ἐν τῇ κρίσει ταύτῃ οἱ Ἀτρεῖδαι ἐδείχθησαν ἑτερόζηλοι κριταὶ καὶ διὰ τὴν εὔνοιαν αὐτῶν πρὸς τὸν Λαερτιάδην, ἥτις ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν εἶναι καταφανής, καὶ διότι ὁ Αἴας παρὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Ἀγαμέμνονος θάψας τὸ πτῶμα τοῦ Παλαμήδους εἶχεν ἐγείρει τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀτρείδου, ὡς λέγει μεταγενέστερος συγγραφεύς[3]. Διὰ τὴν ἄδικον κρίσιν ὁ Αἴας καὶ ἐν Ἅιδου, ὅτε ὁ Ὀδυσσεὺς κατῆλθεν ἐκεῖσε, ἀφίσταται τούτου[4] καὶ εἰς τοὺς φιλικοὺς αὐτοῦ λόγους οὐδὲν ἀποκρίνεται[5]. Ἡ σιωπὴ αὕτη τοῦ Αἴαντος εἶναι ποιητικω-

---

[1]) Ἐν Αἴαντ. 1341 τοῦτο λέγει αὐτὸς ὁ Ὀδυσσεύς. [2]) Ἰλιάδ. Ρ, 719, ὅπου ἰδὲ καὶ τὴν σημείωσίν μου. [3]) Φιλόστρατ. ἐν Ἡρωϊκ. 10, 7 σελ. 714. [4]) Ὀδυσσ. λ 543·

Οἵη δ' Αἴαντος ψυχὴ Τελαμωνιάδαο
νόσφιν ἀφεστήκει, κεχολωμένη εἵνεκα νίκης,
τὴν μὲν ἐγὼ νίκησα, δικαζόμενος παρὰ νηυσί,
τεύχεσιν ἀμφ' Ἀχιλῆος· ἔθηκε δὲ πότνια μήτηρ·
παῖδες δὲ Τρώων δίκασσαν καὶ Παλλὰς Ἀθήνη.
Ὡς δὴ μὴ ὤφελον νικᾶν τοιῷδ' ἐπ' ἀέθλῳ·
τοίην γὰρ κεφαλὴν ἕνεκ' αὐτῶν γαῖα κατέσχεν.

[5]) Αὐτόθι στίχ. 563·

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τέρα πολλῶν στίχων καὶ ῥητορικωτέρα παντὸς λόγου. Καὶ αὐτὸς ὁ Ὀδυσσεὺς οἰκτείρει τὴν νίκην ἀπευχόμενος αὐτήν. Αὐτοὶ δ' οἱ θεοὶ τὸ ἄδικον τῆς δίκης ἀναγνωρίσαντες τὴν πανοπλίαν τοῦ Ἀχιλλέως κατὰ τὸ ναυάγιον τοῦ Ὀδυσσέως εἰς τὸν τάφον τοῦ Αἴαντος ἔπεμψαν[1]. Φαίνεται δ', ὅτι τοιαύτη ἦτο καὶ ἡ πεποίθησις τῆς ἀρχαιότητος· διότι καὶ ὁ Σωκράτης ἐν τῷ δικαστηρίῳ λέγει, ὅτι εἰς Ἅδου κατελθὼν θέλει ἐντύχει τῷ Παλαμήδει καὶ τῷ Αἴαντι καὶ εἴ τις ἄλλος τῶν παλαιῶν διὰ κρίσιν ἄδικον ἔχει ἀποθάνει[2]. Κατὰ τὴν πεποίθησιν ταύτην ἐποιήθη καὶ τὸ πολυθρύλητον ἐπίγραμμα[3], ὅπερ πιθανῶς ἐλήφθη ἔκ τινος κενοταφίου ἱδρυμένου ἐν Σαλαμῖνι. Ἦτο μὲν ἡ κρίσις ἄδικος, ἀλλ', ὡς ὁ μῦθος διεπλάσθη ὑπὸ τοῦ τραγικοῦ, ὁ Αἴας κατέστη ἄξιος τιμωρίας. Ἡ τιμωρία ὅμως αὐτοῦ δὲν εἶναι ὑπόθεσις τῆς τραγῳδίας, ὡς ἔσται δῆλον μετὰ τὴν ἐπομένην ἀνάλυσιν.

Κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς φοβερᾶς ἐκείνης νυκτός, καθ' ἣν ὁ σακεσφόρος Αἴας μανεὶς ὥρμησε μέχρι τῶν στρατηγίδων πυλῶν, ὅπως φονεύσῃ τούς τε Ἀτρείδας καὶ τὸν Λαερτιάδην, κατὰ τὴν πρωΐαν, λέγω, ἐκείνην ἐπιφαίνονται δύο, ἡ σοφωτάτη τῶν θεῶν καὶ ὁ πανουργότατος τῶν θνητῶν, πρὸ τῆς σκηνῆς τοῦ μανέντος

Ὡς ἐφάμην· ὁ δέ μ' οὐδὲν ἀμείβετο, βῆ δὲ μετ' ἄλλας
ψυχὰς εἰς Ἔρεβος νεκύων κατατεθνηώτων.

[1]) Παυσαν. I, 35, 3· « Λόγον δὲ τῶν μὲν Αἰολέων τῶν ὕστερον οἰκησάντων Ἴλιον ἐς τὴν κρίσιν τὴν ἐπὶ τοῖς ὅπλοις ἥκουσα, ὅτι τῆς ναυαγίας Ὀδυσσεῖ συμβάσης ἐξενεχθῆναι κατὰ τὸν τάφον τὸν Αἴαντος τὰ ὅπλα λέγουσιν. » [2]) Ἐν Ἀπολογ. 41 B.

[3]) Αὖ' ἐγὼ ἁ τλάμων Ἀρετὰ παρὰ τῷδε κάθημαι
Αἴαντος τύμβῳ κειραμένα πλοκάμους,
θυμὸν ἄχει μεγάλῳ βεβολημένα, οὕνεκ' Ἀχαιοῖς
ἁ δολόφρων Ἀπάτα κρέσσον ἐμεῦ κέκριται.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἥρωος. Ὁ Ὀδυσσεὺς ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ δράματος (1—133) ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἀχαιῶν, ἔνθα ἔκειντο αἱ σκηναὶ αὐτοῦ, πρὸς τὴν ἐσχάτην ἄκραν ὁρμήσας δίκην κυνὸς Λακαίνης πειρᾶται νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῶν νεοχαράκτων ἰχνῶν, ἂν ὁ Αἴας ἦναι ἔνδον ἢ ἐκτὸς τῆς σκηνῆς. Ἀλλ' ἡ Παλλὰς ἐπιφανεῖσα παρακελεύεται τοῦτον νὰ εἴπῃ τὴν αἰτίαν τῆς κατασκοπεύσεως. Ὁ Λαερτιάδης μετὰ χαρᾶς τὴν φωνὴν τῆς φιλτάτης θεᾶς ἀναγνωρίσας καὶ εἰπών, ὅτι τὰ ποίμνια εὑρέθησαν πεφονευμένα, παρακαλεῖ ταύτην νὰ δηλώσῃ, ἂν ταῦτα ἐσφάγησαν ὑπὸ τοῦ Αἴαντος, ὡς ἡ φήμη αἰτιᾶται καὶ κατάσκοπός τις ἀνήγγειλε. Βεβαίως, ἀπεκρίνατο ἡ Παλλάς, τούτου εἶναι τὰ ἔργα, διότι διὰ τὴν κρίσιν τῶν ὅπλων τοῦ Ἀχιλλέως ἐξοργισθεὶς ἔμελλε νὰ φονεύσῃ τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἀχαιῶν, εἰ μὴ αὐτὴ ἀπατηλὰς εἰκόνας ἐμβαλοῦσα ἔτρεπεν εἰς τὰ ποίμνια καὶ τὰ βουκόλια. Οὕτω κτήνη μανιωδῶς κατασπαράσσων ὁ δυστυχὴς ἐνόμιζεν, ὅτι ὁτὲ μὲν φονεύει τοὺς Ἀτρείδας, ὁτὲ δ' ἄλλους στρατηγοὺς καὶ ἐν τέλει τοὺς ζῶντας τῶν βοῶν καὶ πάντα τὰ ποίμνια δήσας ἄγει εἰς τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, ἔνθα ἢ φονεύει ἢ μαστίζει, ὡσεὶ ἦσαν ἄνδρες. Θέλουσα δ' ἡ θεὰ νὰ δείξῃ τῷ Ὀδυσσεῖ τὸν μαστιγοφόρον κελεύει τοῦτον νὰ ἐξέλθῃ τῆς σκηνῆς. Μετὰ δέους ἀκούσας τὸ κέλευσμα ὁ Ὀδυσσεὺς παρακαλεῖ τὴν Ἀθηνᾶν, ἵνα μὴ ἐξαγάγῃ τὸν μεμηνότα, ἀλλ' ἡ θεὰ ἐβεβαίωσε τοῦτον, ὅτι θέλει ἐπιχύσει σκότος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Αἴαντος, ὅπως μὴ ἴδῃ τὸν φοβούμενον. Οὕτως ἐν τῷ δευτέρῳ κελεύσματι ἐξελθὼν ὁ μαστιγοφόρος πλήρης χαρᾶς ὑπισχνεῖται, ὅτι τὴν προστάτιδα θέλει τιμήσει διὰ παγχρύσων λα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φύρων, νομίζων, ὅτι ἔβαψε τὸ ξίφος ἐν τῷ αἵματι τῶν Ἀτρειδῶν καὶ ἔχει δεσμώτην τὸν υἱὸν τοῦ Λαέρτου. Λέγων ταῦτα ἡδέως γελᾷ (στίχ. 105), ναί, γελᾷ τὸν καλούμενον Αἰάχτειον γέλωτα καὶ λέγει, ὅτι δὲν θέλει φονεύσει τὸν ἀνταγωνιστήν, πρὶν τὰ νῶτα τούτου διὰ τῆς μάστιγος καθαιμάξῃ. Ἡ θεὰ τὸν μαινόμενον εἰρωνευθεῖσα καταδεικνύει τὴν θείαν δύναμιν τῷ Ὀδυσσεῖ, ὅστις καὶ τὸν δυστυχῆ τοῦτον οἰκτείρει καὶ τὸ ὅλον ἀνθρώπινον γένος. Ἀλλ' ἡ Παλλὰς μέλλουσα νὰ ἀπέλθῃ λέγει, ὅτι οἱ θεοὶ ἀγαπῶσι μὲν τοὺς σώφρονας, μισοῦσι δὲ τοὺς κακούς.

Τούτων ἀπελθόντων εἰσέρχεται εἰς τὴν ὀρχήστραν ὁ χορὸς ἐκ Σαλαμινίων ναυτῶν συνιστάμενος, ὅστις ἐν τῇ παρόδῳ (134—200) ᾄδων καὶ τὸν ἄπειρον αὐτοῦ σεβασμὸν πρὸς τὸν ἡγεμόνα δεικνύων λέγει τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἦλθε, δηλαδὴ μέγα ἐθορυβήθη ἐκ τῶν διαβολῶν τῶν λεγόντων, ὅτι ὁ Αἴας ἔσφαξε τὰ κτήνη. Νομίζει δ', ὅτι τὴν φήμην ἔπλασεν ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ψιθυρίζων εἰς τὰ ὦτα πείθει τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες χαίρουσι διὰ τὰς ὕβρεις μᾶλλον τοῦ εἰπόντος. Διότι ἄν τις κατὰ τῶν μεγάλων ψυχῶν τοξεύῃ, ὡς ὁ τοξεύων κατὰ τῶν μεγάλων σωμάτων, δὲν δύναται νὰ ἀποτύχῃ, ἅτε τοῦ φθόνου κατὰ τῶν ἰσχυρῶν ἕρποντος. Οἱ Σαλαμίνιοι ναῦται ὁμολογοῦντες, ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἀπαλλάξωσι τὸν ἡγεμόνα τῆς συκοφαντίας, ὑποδεικνύουσιν, ὅτι τούτου φανέντος οἱ συκοφάνται θέλουσι πτήξει ὡς ἀγέλαι πτηνῶν φοβηθεῖσαι μέγαν γυπαετόν. Καὶ δὲν πιστεύουσι μὲν τὴν φήμην, ἀλλ', ἂν συνέβη τι, θεός τις ὀργισθεὶς ἐτιμώρησε τὴν ὕβριν τοῦ ἡγεμόνος, διότι οὗτος, ὡς λέγει ὁ χορὸς ἐν τῇ ἀντιστροφῇ, ἐξ ἰδίας φρενὸς δὲν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἠδύνατο νὰ προβῇ εἰς τοσαύτην ἀφροσύνην. Δύναται μὲν νὰ ἔλθῃ μανία, ἀλλ' οἱ εὐσεβεῖς ναυτίλοι εὔχονται, ἵνα ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ἀπόλλων ἀποσοβήσωσι ταύτην· ἂν δὲ τὰ λεγόμενα διασπείρωσιν οἱ μεγάλοι βασιλεῖς ἢ ὁ διεφθαρμένος Σισυφίδης, παρακελεύονται τὸν ἡγεμόνα, ὅπως ἐγερθεὶς ἐκ τῆς ἀπραξίας μὴ ἀνεχθῇ ἔτι τὴν κακὴν φήμην, ἥτις ἐξαπλοῦται ὡς πῦρ πεσὸν ἐν φάραγξι πνεομέναις ὑπὸ εὐνοϊκοῦ ἀνέμου.

Ἀντὶ ὅμως τοῦ Αἴαντος ἐν τῷ κομμῷ (201—262) ἐξέρχεται ἡ Τέκμησσα, ὅπως τοὺς ναύτας εἰσαγαγοῦσα παραμυθήσῃ τὸν ἥρωα. Ἡ ἡρωὶς μανθάνει μὲν παρὰ τούτων, ὅτι τὰ σφαγέντα κτήνη ἦσαν ἑλληνικά, ποιεῖ δὲ γνωστὸν τούτοις, ὅτι ὁ Αἴας ἦτο ὁ σφάξας. Οὕτως οἱ Σαλαμίνιοι πεισθέντες, ὅτι τὰ λεγόμενα δὲν ἦσαν συκοφαντία κατὰ τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν, νομίζουσιν, ὅτι εἶναι καιρός, ὅπως ἐν ἀπογνώσει ἀπέλθωσι τῆς Τροίας, διότι κινδυνεύουσι νὰ φονευθῶσιν ὑπὸ τῶν Ἀτρειδῶν διὰ λιθοβολίας. Μανθάνουσι δ' ὅμως παρὰ τῆς Τεκμήσσης, ὅτι ἡ νόσος δὲν διαρκεῖ, ἀλλ' ἔπαυσεν ὡς ὀξὺς νότος, ὅστις λήγων συνήθως εἶναι σφοδρός.

Τοῦτο ἀκούσαντες νομίζουσιν ἐν τῷ πρώτῳ ἐπεισοδίῳ (263—347), ὅτι ὁ νοσήσας εἶναι εὐτυχής, ὅπερ ὅμως δὲν συμβαίνει· διότι τὰς φρένας ἀνακτησάμενος δὲν χαίρει, ὡς ἐν ταῖς ἄλλαις νόσοις, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς λυπεῖται καὶ τοῖς ἄλλοις λύπην παρέχει, ὅπερ εἶναι διπλοῦν κακόν. Ὁ χορὸς τὴν φύσιν τῆς νόσου ἀγνοῶν καὶ τὴν αἰτίαν εἰς θείαν προσβολὴν ἀποδιδοὺς παρακαλεῖ τὴν ἡρωΐδα νὰ εἴπῃ τὴν ἀρχὴν τοῦ κακοῦ. Αὕτη ἀφηγεῖται, ὅτι ὁ ἥρως περὶ μέσας νύκτας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἄνευ κελεύσματος τοῦ στρατηγοῦ, ἀφ' οὗ ἔλαβεν ἠκονημένον ξίφος, μόνος τῆς σκηνῆς ἐξελθὼν ἐπανῆλθεν ἄγων ταύρους καὶ ἄλλα ζῷα, ἅπερ ἔσφαζε νομίζων, ὅτι ἦσαν ἄνδρες. Ἐν τέλει τοῦ οἴκου ἐξελθὼν ἔλεγεν ἀλαζονικοὺς λόγους εἴς τινα σκιὰν (τὴν Ἀθηνᾶν), ἄλλους μὲν κατὰ τῶν Ἀτρειδῶν, ἄλλους δὲ κατὰ τοῦ Ὀδυσσέως, καὶ αὖθις ἐπανελθὼν μετά τινα χρόνον ἀνακτᾶται τὰς φρένας. Ταύτας δὲ κτησάμενος, ὡς ὁρᾷ τὴν οἰκίαν πλήρη ἐσφαγμένων ζῴων, ἔπληξε τὴν κεφαλὴν καὶ ἀπειλῶν ἠρώτησε τὴν γυναῖκα περὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ. Ἡ γυνὴ φοβηθεῖσα δὲν ἀπέκρυψε τὰ συμβάντα, ἅπερ ὁ Αἴας μαθὼν ἐστέναζεν ὡς ταῦρος βρυχώμενος καὶ φανερὸς ἐγένετο, ὅτι θέλει πράξει κακόν τι. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἡ Τέκμησσα παρακαλεῖ τοὺς Σαλαμινίους νὰ εἰσέλθωσιν, αἴφνης ἀκούονται ἔνδοθεν στεναγμοὶ τοῦ Αἴαντος, ὅστις κεῖται καθημαγμένος.

Ἐν τῷ δευτέρῳ κομμῷ (348—429) ὁ ἥρως εἶναι ἀπαραμύθητος διὰ τὴν συμφοράν, ὅτι δεινὸς δειχθεὶς κατὰ δειλῶν ζῴων ἐχλευάσθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. Τοῦτον ἱκετεύει μὲν ἡ Τέκμησσα, ἀλλ' ἡ ἱκέτις ἀπωθεῖται, παρακαλοῦσι δ' οἱ Σαλαμίνιοι ἐκ παντὸς τρόπου, ἵνα μὴ λυπῆται διὰ τὰ πεπραγμένα, ἀλλ' οὗτος εὔχεται τῷ Διΐ, ἵνα ἀπολέσῃ τὸν μισητὸν Λαερτιάδην, τοὺς Ἀτρείδας καὶ ἐν τέλει ἑαυτόν, διότι ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς μέχρι θανάτου ὑβρίσθη καὶ ὁ στρατὸς τῶν Ἀχαιῶν ἀπειλεῖ νὰ φονεύσῃ. Ἐν τέλει ἐχθρὸς τοῖς θεοῖς καὶ τοῖς ἀνθρώποις γενόμενος ἀποτείνει τὸν λόγον εἰς τὴν φύσιν, εἰς τὰς θορυβώδεις τῆς θαλάσσης ὁδούς, εἰς τὰ παράλια ἄντρα καὶ τὰ παράκτια ἄλση καὶ μετὰ αὐτοκολακείας λέγει πρὸς τὰς γειτονικὰς τοῦ Σκαμάνδρου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ροάς, ὅτι δὲν θὰ ἴδωσιν ἔτι τὸν ἄνδρα τοῦτον, οἷον οὐδένα εἶδεν ἡ Τροία ἐξ ἑλληνικῆς γῆς ἐλθόντα.

Οὕτως ὁ Αἴας περὶ αὐτοκτονίας σκεπτόμενος ἐν τῷ δευτέρῳ ἐπεισοδίῳ (430—595) οἰκτείρει τὴν τύχην ἑαυτοῦ· διότι ὁ μὲν πατὴρ ἐκ τῆς Τροίας ἔλαβε τὰ πρῶτα καλλιστεῖα καὶ πλήρης κλέους εἰς τὴν πατρίδα ἐπανῆλθεν, αὐτὸς δέ, καίπερ οὐχὶ ὑποδεέστερα ἐκείνου διαπραξάμενος, ὅμως ἄτιμος θνήσκει διὰ τοὺς Ἀργείους. Βεβαίως ἂν ὁ Ἀχιλλεὺς ἔκρινε περὶ ἀριστείας, οὐδεὶς ἄλλος ἤθελε λάβει τὴν πανοπλίαν ἐκείνου καί, εἰ μὴ ἡ Ἀθηνᾶ ἐνέβαλεν αὐτῷ λυσσώδη νόσον, δὲν ἤθελε διεγείρει τὸν γέλωτα τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ. Λοιπὸν τί πρέπει νὰ πράξῃ, ἀφ' οὗ ἐμφανῶς μισεῖται μὲν ὑπὸ τῶν θεῶν, μισεῖται δὲ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀχαιῶν καὶ εἶναι μισητὸς τῇ Τροίᾳ καὶ τοῖς Τρωϊκοῖς πεδίοις; Διανοεῖται, ἵνα τοὺς Ἀτρείδας καταλιπὼν καὶ τὸ Αἰγαῖον διαπλεύσας ἐπανέλθῃ οἴκαδε, ἀλλὰ φοβεῖται νὰ ἴδῃ τὸν πατέρα στερούμενος τῶν ἀριστείων. Ἐπέρχεται εἰς τὸν νοῦν τούτου, ἵνα κατὰ τῶν τειχῶν τοῦ Ἰλίου ὁρμήσας καὶ γενναῖόν τι διαπραξάμενος τελευταῖον καὶ αὐτὸς ἀποθάνῃ· ἀλλ' οἱ Ἀτρεῖδαι ἀγνοοῦντες, ὅτι ἑκουσίως ἐγένετο τούτῳ ὁ θάνατος, θέλουσι χαρῇ. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ζητήσῃ ἄλλον τρόπον, ὅπως δείξῃ τῷ γέροντι πατρί, ὅτι τοὐλάχιστον κατὰ τὴν φύσιν δὲν ἐγεννήθη ἄτολμος. Διότι ὁ εὐγενὴς ἔχει καθῆκον ἢ καλῶς νὰ ζῇ ἢ καλῶς νὰ ἀποθάνῃ. Καὶ ὅμως ὁ ποιητὴς δὲν ἄγει εὐθὺς τὸν ἥρωα αὐτοῦ εἰς τὴν αὐτοκτονίαν, διότι ἤθελε νὰ εἰκονίσῃ ταύτην ὡς ἐλευθέραν ἀπόφασιν ἡσύχου λογισμοῦ καὶ ἀναπόδραστον συνέπειαν τῆς ἐσωτερικῆς τοῦ ἥρωος φύσεως καὶ οὐχὶ ὡς ἀποτέλεσμα μανιώδους ὁρμῆς. Ἡ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τέκμησσα διὰ τῶν συνετῶν τοῦ χοροῦ λόγων ὑποστηριζομένη ἱκετεύει μὲν μετὰ τρυφερᾶς ἀγάπης τὸν ἄνδρα πρὸ τοῦ ἐφεστίου Διὸς καὶ τῆς εὐνῆς, ὅπως μὴ θανὼν καταστήσῃ καὶ αὐτὴν δούλην καὶ τὸν υἱόν, παρακαλεῖ δέ, ὅπως αἰδεσθῇ τὸν πατέρα καὶ τὴν γραῖαν μητέρα τὴν εὐχομένην, ὅπως ὁ υἱὸς ἐπανέλθῃ οἴκαδε. Ὡς δ' ἄλλη ὁμηρικὴ Ἀνδρομάχη λέγει, ὅτι δὲν ὑπάρχει τι, πρὸς ὃ δύναται νὰ ἀποβλέπῃ, διότι ἡ μὲν πατρὶς ὑπ' αὐτοῦ ἐφθάρη, οἱ δὲ γονεῖς ἐγένοντο τοῦ Ἅιδου οἰκήτορες. Ἔχει δὲ τὴν ἀξίωσιν, ὅτι παρέσχε τῷ ἀνδρὶ εὐεργεσίας, ἐπιλέγουσα πρὸς ἀνασκευὴν τῆς τελευταίας φράσεως τοῦ Αἴαντος, ὅτι εὐγενὴς δὲν εἶναι μόνον ὁ θνήσκων ἐντίμως, ἀλλὰ καὶ ὁ τῶν εὐεργεσιῶν μὴ ἐπιλανθανόμενος. Ἀλλ' ὁ Αἴας ἐπιθυμεῖ νὰ ἴδῃ τὸν παῖδα, ὃν ἡ μήτηρ, τὴν μανίαν τοῦ πατρὸς φοβουμένη, εἶχε θέσει ἐν ἀσφαλεῖ. Κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἥρωος θεράπων ἄγει τὸν Εὐρυσάκη, ὃν εἰς τὰς χεῖρας λαβὼν ὁ ἑτοιμοθάνατος πατὴρ εὔχεται, ἵνα ὁ υἱὸς γείνῃ τοῦ πατρὸς εὐτυχέστερος, κατὰ δὲ τὰ ἄλλα ὅμοιος, ὃν καὶ νῦν θεωρεῖ ἄξιον ζήλου ἅτε μηδενὸς τῶν κακῶν αἰσθανόμενον· διότι ἐν τῷ φρονεῖν ὁ βίος δὲν εἶναι εὐχάριστος. Μέχρις ὅτου δὲ μάθῃ τὴν χαρὰν καὶ τὴν λύπην, παρακελεύεται, ἵνα διὰ τῶν ψυχοτρόφων αὐρῶν τρέφηται πρὸς χαρὰν τῆς μητρός· ἔχει δὲ πλήρη πεποίθησιν, ὅτι ὑπ' οὐδενὸς τῶν Ἀχαιῶν θέλει ὑβρισθῇ, ἅτε πυλωρὸν φύλακα καταλείπων τὸν Τεῦκρον, ᾧ διὰ τῶν Σαλαμινίων ναυτῶν ἐντέλλεται, ὅπως δείξῃ τὸν υἱὸν τῷ Τελαμῶνι καὶ τῇ Ἐριβοίᾳ ὡς γηροβοσκόν. Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς διαθήκης αὐτοῦ ὁ Αἴας τὸ μὲν πολυθρύλητον ἑπταβόειον σάκος κληροδοτεῖ τῷ Εὐρυσάκει, ὅστις καὶ ἐκ τοῦ κλήρου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τούτου ἔσχε τὸ ὄνομα, τὴν δὲ λοιπὴν πανοπλίαν ἐντέλλεται, ἵνα μετὰ τοῦ νεκροῦ αὐτοῦ θάψωσιν. Οὕτω δίδει τὸν παῖδα τῇ μητρὶ κελεύων ταύτην, ἵνα κλείσῃ τὸ δῶμα τάχιστα. Ἐπειδὴ δ' ἡ ἠκονημένη αὕτη γλῶσσα δὲν ἀρέσκει τῷ χορῷ, οὗτος κατέχεται ὑπὸ δέους· ἡ δὲ Τέκμησσα ἱκετεύει τὸν ἄνδρα πρὸ τῶν θεῶν, ἀλλ' οὗτος βλασφημῶν λέγει, ὅτι οὐδὲν ὀφείλει τοῖς θεοῖς καὶ παραινούμενος ἀποκρίνεται, ὅτι εἶναι μωρά, ὅτι τὸ ἦθος τηλικούτου ἀνδρὸς νοεῖ νὰ παιδεύσῃ. Μετὰ τοὺς ἀσεβεῖς καὶ ψυχροὺς τούτους λόγους τὸ δῶμα, ἐν ᾧ ᾤκει ὁ Αἴας, κλείει καὶ ἡ Τέκμησσα μετὰ τοῦ παιδὸς κάθηται παρὰ τῷ ἥρωϊ.

Οὕτω τῆς σκηνῆς κενωθείσης ἐν τῷ πρώτῳ στασίμῳ (596—645) οἱ Σαλαμίνιοι μακαρίζουσι τὴν ἑαυτῶν πατρίδα ὡς κειμένην ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἐν ᾧ οὗτοι ἀπο μακροῦ χρόνου μένουσιν ἐν τοῖς λειμῶσι τῆς Ἰδης κακὴν ἐλπίδα ἔχοντες. Ἀφ' οὗ πρὸς τοὺς πολεμίους ἠγωνίσαντο, ἐπῆλθεν ἡ μανία τοῦ δυσθεραπεύτου Αἴαντος, οὗ τὰ πρὶν ἔργα τῆς ἀρετῆς οἱ ἄθλιοι Ἀτρεῖδαι εἰς οὐδὲν λογίζονται. Ὅταν δ' ἡ μήτηρ ἀκούσῃ, ὅτι ὁ υἱὸς ἐμάνη, θέλει θρηνήσει ὀξυτόνους ᾠδὰς καὶ θέλει πλήξει τὰ στέρνα διὰ τῶν χειρῶν. Ἐν τέλει ὁ χορὸς νομίζει, ὅτι ὁ θάνατος εἶναι προτιμότερος τῷ Αἴαντι καὶ οἰκτείρει τὸν δυστυχῆ Τελαμῶνα, ὅτι τοιαύτην συμφορὰν τοῦ υἱοῦ θέλει μάθει, οἵαν οὐδεὶς τῶν Αἰακιδῶν ὑπέστη.

Οὕτως ἀπέλπιδος ὄντος τοῦ χοροῦ αἴφνης ὁ Αἴας ἐν τῷ τρίτῳ ἐπεισοδίῳ (646—692) ξίφος ἔχων καὶ ὑπὸ τῆς Τεκμήσσης ἀκολουθούμενος λέγει, ὅτι κατὰ τὸ στόμα ἐμαλάχθη ὑπὸ τῆς γυναικός, διότι οἰκτεί-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρει αὐτὴν μὲν χήραν, τὸν δὲ παῖδα ὀρφανὸν καταλείπων. Οὐχί, δὲν ἐμαλάχθη ἐν τῇ καρδίᾳ ὁ ὑβρισθεὶς ἥρως, ἀλλὰ θέλων ν' αὐτοκτονήσῃ ὑποκρίνεται μεταμέλειαν, ὅπως καὶ αὐτὸς ἀσφαλέστερον τὸν ἑαυτοῦ σκοπὸν πραγτώσῃ καὶ τοῦ ἄλγους τῶν οἰκείων φεισθῇ. Οὗτοι μὲν ταχέως ἐπείσθησαν ἅτε τῷ ἤθει τοῦ Αἴαντος πεποιθότες, ὁ θεατὴς δ' ὅμως ἐνορῶν τοῦτον εἰρωνευόμενον καὶ τοὺς οἰκείους πλανωμένους ἐξαρπάζεται ὑπὸ συμπαθείας καὶ μονονουχὶ ἀνοίγει τὸ στόμα, ὅπως τὴν εἰρωνείαν προδοὺς σώσῃ τὸν μέλλοντα ν' αὐτοκτονήσῃ. Ὑποκρίνεται λοιπὸν ὁ ἄλλως εὐθὺς Αἴας, ὅτι προτίθεται νὰ πορευθῇ εἰς τὰ λουτρὰ καὶ τοὺς παρακτίους λειμῶνας, ὅπως ἀγνίσῃ μὲν τὰ ἐκ τῆς σφαγῆς λύματα, ἐξευμενίσῃ δὲ τῆς βαρεῖαν τῆς θεᾶς μῆνιν, καὶ ἐν ἀπατήτῳ χώρῳ, ἐννοῶν τὸ ἑαυτοῦ σῶμα, κρύψῃ τὸ ξίφος, τὸ δῶρον τοῦ δυσμενεστάτου Ἕκτορος· διότι τὰ τῶν ἐχθρῶν δῶρα εἶναι ἄδωρα καὶ δὲν ὠφελοῦσιν. Μετὰ πικρᾶς δὲ εἰρωνείας λέγει, ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι θέλει μάθει, ὅπως ὑπείκῃ τοῖς θεοῖς καὶ σέβηται τοὺς Ἀτρείδας. Ἐν τέλει δὲ παρακελεύεται τὴν Τέκμησσαν, ὅπως εἰσέλθῃ εἰς τοὺς οἴκους, τοῖς δὲ Σαλαμινίοις λέγει τὰς τελευταίας πρὸς τὸν Τεῦκρον ἐντολάς. Διότι αὐτὸς ἀπέρχεται ἐκεῖ, ὅπου πρέπει νὰ πορευθῇ.

Οἱ ἐξαπατηθέντες Σαλαμίνιοι χαίροντες ἐν τῷ ὑπορχήματι (693—718) ὀρχοῦνται ἐπικαλούμενοι τὸν χοροποιὸν Πᾶνα καὶ τὸν Ἀπόλλωνα, ὅπως μετάσχωσι τῆς ὀρχήσεως. Διότι ὁ Αἴας ἐπιλαθομένος τῆς λύπης ἐξετέλεσε τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς νόμιμα καὶ ἀπηλλάγη τῆς κατὰ τῶν Ἀτρειδῶν ὀργῆς.

Ἡ χαρὰ ὅμως δὲν διήρκεσε μακρὸν χρόνον, ἅτε ἐν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῷ τετάρτῳ ἐπεισοδίῳ (719—865) ἀγγέλου ἐλθόντος, ὅστις ἐκόμισε τὴν εἴδησιν, ὅτι ὁ Τεῦκρος ἐπανῆλθε μὲν ἐκ Μυσίας, ἀλλ' ὁ τῶν Ἀργείων στρατὸς ἤθελε φονεύσει τοῦτον, εἰ μὴ οἱ γέροντες ἀπέτρεπον. Τὴν εἴδησιν ταύτην θέλει νὰ ἀναγγείλῃ τῷ Αἴαντι, ἀλλὰ στενάζει μαθών, ὅτι οὗτος ἐξῆλθε· διότι ὁ Κάλχας ἐνετείλατο τῷ Τεύκρῳ, ὅπως ἐγκλείσῃ τὸν ἀδελφὸν ἐν ταῖς σκηναῖς καὶ μὴ ἐπιτρέψῃ τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, ἂν θέλῃ νὰ ἴδῃ ζῶντα. Διότι ἡ τῆς Ἀθηνᾶς μῆνις μόνον κατὰ ταύτην ἔτι τὴν ἡμέραν καταδιώκει τὸν ἀσεβήσαντα, ὅστις εὐθὺς ἐξορμώμενος ἐκ τῆς πατρίδος, ἐν ᾧ ὁ πατὴρ παρῄνει τῷ υἱῷ, ἵνα ζητῇ τὴν νίκην βοηθείᾳ τοῦ θείου, ἀπέκρουσε τοῦτο, διότι, ὡς εἶπεν, διὰ τῆς βοηθείας τῶν θεῶν καὶ ὁ οὐτιδανὸς δύναται νὰ νικήσῃ, ἐν ᾧ οὗτος πέποιθεν, ὅτι καὶ ἄνευ τῶν θεῶν εἶναι ἱκανὸς νὰ λάβῃ ταύτην τὴν δόξαν. Ὅτε δὲ πάλιν ἡ Ἀθηνᾶ παρώτρυνε τοῦτον, ἵνα φονικὴν χεῖρα τρέψῃ κατὰ τῶν πολεμίων, ἀπεκρίθη, ὅτι τοῖς ἄλλοις Ἀργείοις πρέπει νὰ βοηθῇ, διότι ἐν ταῖς τάξεσιν αὐτοῦ οὐδέποτε θέλει γείνει ῥῆγμα. Ἐπειδὴ μετ' ὀλίγον πρόκειται ὁ Αἴας νὰ ἀποθάνῃ, τὰ ὑπὸ τοῦ Κάλχαντος λεγόμενα εἶναι οἱονεὶ ἡ καταδικαστικὴ τοῦ θείου ἀπόφασις. Τὸν κίνδυνον μαθὼν ὁ Τεῦκρος ἔπεμψε τὸν ἄγγελον, παρ' οὗ ἡ Τέκμησσα τὸ μάντευμα μαθοῦσα διαιρεῖ τὸν χορὸν εἰς δύο ἡμιχόρια καὶ τὸ μὲν ἐκπέμπει εἰς τὰς δυτικὰς ἄκρας τῶν ὀρέων, τὸ δὲ εἰς τὰς ἀνατολικάς. Διότι ἀπολέσασα, ὡς νομίζει, τὴν παλαιὰν τοῦ ἀνδρὸς ἀγάπην ἐξηπατήθη ὑπὸ τούτου. Οὕτως ὁ χορὸς ἐξῆλθε τῆς σκηνῆς, ὅπερ σπάνιον ἐν τῷ ἀρχαίῳ δράματι. Αὐτὴ δ' ἡ Τέκμησσα τὸν παῖδα εἰς τοὺς οἴκους πέμ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ψασα διὰ τοῦ παιδαγωγοῦ σπεύδει, ὅπως εὕρῃ τὸν ἄνδρα. Πάντων δ' ἐξελθόντων γίνεται μετακίνησις τῆς σκηνῆς, ὅπερ δὲν εἶναι σύνηθες τῷ ἀρχαίῳ θεάτρῳ. Ὁ Αἴας εἶναι θεατὸς πόρρωθεν ἔν τινι νάπει ἔχων πρὸ ἑαυτοῦ ξίφος, οὗ ἡ λαβὴ εἶχεν ἱδρυθῇ ἐν τῷ ἐδάφει, καὶ αὐτοκτονεῖ μὲν πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν θεατῶν, ἀλλὰ τὸ πτῶμα ἕνεκα τοῦ θαμνώδους καὶ τῆς κλίσεως τοῦ ἐδάφους δὲν ἦτο ὁρατὸν τούτοις. Οὕτως οἱ θεαταὶ καὶ ὁρῶσι καὶ ἀκούουσι τοῦ ἥρωος θνήσκοντος, ὅστις πέποιθεν, ὅτι εὐθὺς θέλει κατέλθει εἰς Ἅιδου· πρῶτον, ὅτι τὸ ξίφος ἐδόθη ὑπ' ἀνδρὸς ἐχθίστου, δεύτερον, ὅτι τοῦτο ἐπάγη ἐν γῇ πολεμίᾳ καὶ τρίτον, ὅτι στερεῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἔπηξεν. Οὕτως ἰδὼν ἑαυτὸν καλῶς παρεσκευασμένον πρὸς τὸν θάνατον εὔχεται τῷ Διί, ἵνα ὁ Τεῦκρος τὴν κακὴν φήμην μαθὼν θάψῃ τὸν νεκρόν, ὅπως μὴ γείνῃ σπάραγμα τῶν κυνῶν καὶ τῶν ὀρνέων. Μετὰ τὴν εὐχὴν ταύτην ἱκετεύει τὸν μὲν πομπαῖον Ἑρμῆν, ὅπως μὴ μετὰ σπασμὸν εὕρῃ τὸν θάνατον, τὰς δὲ Ἐρινύας, ἵνα τιμωρήσωσι τοὺς Ἀτρείδας καὶ μὴ φεισθῶσι τοῦ σύμπαντος στρατοῦ τῶν Ἀχαιῶν, καὶ τὸν διφρηλατοῦντα τὸν οὐρανὸν Ἥλιον, ἵνα τοῖς γονεῦσιν ἀγγείλῃ τὸν θάντον αὐτοῦ. Ταῦτα ὁ ἥρως εὐξάμενος, τὸν θάνατον καλέσας, τὸν Ἥλιον, τὸ ἱερὸν ἔδαφος τῆς Σαλαμῖνος, τὰς κλεινὰς Ἀθήνας καὶ τὸ σύντροφον γένος, τὰς κρήνας τῆς Τροίας, τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰ πεδία προσαγορεύσας ῥίπτεται κατὰ τοῦ ξίφους καὶ θνήσκει.

Οἱ ἐκπεμφθέντες Σαλαμίνιοι μετὰ ματαίαν ἀναζήτησιν ἐν τῇ ἐπιπαρόδῳ (866—878) ἐπανέρχονται εἰς τὴν ὀρχήστραν ἀοὐχὶ θρόοι, ἀλλὰ καθ' ἕκαστον. Οὗτοι κεκμηκότες οἰκτείρουσιν ἑαυτοὺς διὰ τοὺς πολλοὺς

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πόνους, οὓς ὑπέστησαν ἀναζητοῦντες. Πάντες δ' ὁμοῦ ἐν τῷ τρίτῳ κομμῷ (879—973) παρακαλοῦσιν, εἴ τις ἁλιεὺς ἢ Ὀλυμπιὰς ἢ Ναὶς τῶν Βοσποπίων ποταμῶν εἶδε τὸν Αἴαντα, ἵνα εἴπῃ τούτοις. Ἀλλ' αἴφνης ἐκ τῆς φάραγγος ἀκούεται στεναγμὸς τῆς Τεκμήσσης εὑρούσης τὸ πτῶμα τοῦ Αἴαντος, ὅστις ἀρτίως ἐσφάγη. Οἱ Σαλαμίνιοι θρηνοῦσιν, ὅτι τοῦ ἡγεμόνος θανόντος ἐστερήθησαν τοῦ νόστου καὶ οἰκτείρουσιν ἑαυτούς, ὅτι δὲν ἐνόησαν τοὺς τελευταίους τοῦ ἥρωος λόγους. Οὗτοι ἐπιθυμοῦσι νὰ ἴδωσι τὸ πτῶμα, ἀλλ' ἡ ἡρωὶς ἀποκρίνεται, ὅτι ὁ νεκρὸς δὲν εἶναι θεατός, διότι μέλαν αἷμα ἐκρέει ἐκ τῆς ῥινὸς καὶ ἐκ τῆς πληγῆς. Ὑπὸ τὴν πρόφασιν ταύτην καλύπτει ὁλοσχερῶς τὸ πτῶμα καὶ ὁ ποιητὴς ὑφαιρῶν τὸν ὑποκριτὴν παρασκευάζει τοῦτον, ὅπως εἰσαγάγῃ ὡς Τεῦκρον. Οὕτως ἡ Τέκμησσα καλυψαμένη τὸ πτῶμα τοῦ ἀνδρὸς εὔχεται, ἵνα ἔλθῃ ὁ Τεῦκρος, διότι φοβεῖται μὴ δουλωθῇ ὑπὸ τῶν Ἀτρειδῶν, οἵτινες, ὡς νομίζει ὁ χορός, μετὰ τοῦ Ὀδυσσέως γελῶσιν. Ἂς γελῶσι καὶ ἂς χαίρωσιν, ἀποκρίνεται πλήρης ἀγανακτήσεως ἡ Τέκμησσα, ἀλλ' ἴσως θέλουσι στενάξει ἐν τῇ ἀνάγκῃ τῆς μάχης· διότι οἱ ἀνόητοι τὸ ἀγαθὸν ἐν χερσὶν ἔχοντες δὲν ἐννοοῦσι τοῦτο πρὸ τῆς ἀποβολῆς αὐτοῦ. Ἄλλως καὶ δὲν ἔχουσιν ἀφορμήν, ἵνα γελῶσι, διότι ἐκεῖνος ἐκτήσατο, ὅ τι ἤθελε, δηλαδὴ τὸν θάνατον, καὶ ἔθανεν οὐχὶ δι' ἐκείνους, ἀλλὰ διὰ τοὺς θεούς. Μετὰ τοὺς λόγους τούτους εἰς βαθυτάτην λύπην περιπεσοῦσα σιγᾷ τὴν ἔριν περὶ τῆς ταφῆς τοῦ νεκροῦ τοῖς ἀνδράσι καταλείπουσα.

Ὄντως ἐν τῷ πέμπτῳ ἐπεισοδείῳ (974—1184) ἔρχεται ὁ Τεῦκρος, ὅστις μαθὼν ἀκριβῶς περὶ τοῦ θα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νάτου τοῦ ἀδελφοῦ τάχιστα πέμπει τὴν Τέκμησσαν, ἵνα ἀγάγῃ τὸν Εὐρυσάκη, ὅπως μὴ μόνος ὢν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἀναρπαγῇ. Τούτου γενομένου θρηνεῖ μὲν τὸν θανόντα, οἰκτείρει δὲ ἑαυτόν· διότι ἀγνοεῖ, ποῦ νὰ ἀπέλθῃ. Πρὸς τὸν πατέρα; Ἀλλ' ὁ δυσόργητος γέρων κακῶς θέλει δεχθῇ τοῦτον ἄνευ τοῦ Αἴαντος ἐπανερχόμενον καὶ ὡς νόθον καὶ προδότην τοῦ ἀδελφοῦ ὑβρίσας θέλει ἀποδιώξει τῆς πατρίδος. Ἀλλὰ καὶ ἐν Τροίᾳ δὲν δύναται νὰ μείνῃ, διότι ἐνταῦθα πλεῖστοι ὑπάρχουσιν οἱ ἐχθροὶ διὰ τὸν Αἴαντα. Τὴν ἀμηχανίαν αὐτοῦ δηλώσας ἐξέλκει τὸ ξίφος ἐκ τοῦ πτώματος τοῦ αὐτοκτονήσαντος, ὅπως ἡ Τέκμησσα παρασκευάσῃ τὸν νεκρὸν πρὸς ταφήν, ἀλλ' ἔρχεται ὁ Μενέλαος, ὅστις τυραννικὸν ἦθος ἔχων καὶ μεστὸς ἀλαζονείας κελεύει τὸν Τεῦκρον, ὅπως μὴ θάπτῃ τὸν νεκρόν, ἀλλ' ἀφῇ, ὡς ἔχει. Διότι αὕτη εἶναι ἡ ἀπόφασις τῶν Ἀτρειδῶν, οἵτινες ἐλπίσαντες, ὅτι ἄγουσι τὸν Αἴαντα σύμμαχον τῶν Ἀχαιῶν, εὗρον ἐχθίω καὶ τῶν Φρυγῶν. Οὗτος ἐπεστράτευσε κατὰ σύμπαντος τοῦ στρατοῦ, ὅπως φονεύσῃ τοῦτον καί, εἰ μὴ θεός τις ἔπαυσε τὴν ὁρμὴν ῥίψας εἰς τὰ πρόβατα καὶ τὰς ἀγέλας, οἱ Ἀτρεῖδαι ἤθελον κεῖσθαι νεκροί. Ἐφ' ὅσον ἔζη, ἦτο, καίπερ ἀνὴρ δημότης, ἀπειθὴς τῷ Μενελάῳ, ὅπερ εἶναι ἴδιον κακοῦ ἀνδρός. Ἐνταῦθα ἐμβάλλονται ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ εἰς τὸ στόμα τοῦ Σπαρτιάτου ἡγεμόνος αἱ αὐστηραὶ τῶν Δωριέων διατάξεις περὶ πειθαρχίας. Ναί, δὲν δύνανται, λέγει, οἱ νόμοι ἐν πόλει νὰ λειτουργήσωσιν, ἂν μὴ ὑπάρχῃ φόβος, μηδὲ αἰδώς, ἅπερ φέρουσι τὴν σωτηρίαν. Τοὐναντίον, ὅπου ἑκάστῳ εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ ὑβρίζῃ καὶ νὰ πράττῃ, ὅσα ἂν θέλῃ, ἡ πόλις καὶ ἐξ εὐδαιμονίας ὁρμηθεῖσα θέλει κατα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πέσει εἰς τὸ βάραθρον. Κατὰ ταῦτα κελεύει τὸν Τεῦκρον, ἵνα μὴ θάψῃ τὸν νεκρὸν τοῦ ὑβριστοῦ, ὅπως μὴ αὐτὸς ὁ θάπτων πέσῃ εἰς τὸν τάφον. Ὁ χορὸς ὁμολογεῖ, ὅτι αἱ περὶ εὐπειθείας γνῶμαι εἶναι σοφαί, ἀλλὰ παραινεῖ τῷ Μενελάῳ, ὅπως μὴ τὴν ὕβριν τοῦ Αἴαντος ἐλέγξας αὐτὸς ὑβριστὴς πρὸς τοὺς θανόντας γένηται. Τοὺς λόγους τοῦ Ἀτρείδου ἀνασκευάζων ὁ Τεῦκρος δὲν ἅπτεται τῆς ἐπιβουλῆς τοῦ Αἴαντος κατὰ τῶν στρατηγῶν, ἀλλ' ἀμφισβητεῖ μόνον τῷ κελεύοντι τὸ δικαίωμα τοῦ κελεύειν. Κατὰ τὸν Τεῦκρον ὁ Μενέλαος ἄρχει μόνον τῆς Σπάρτης, οὐχὶ δὲ καὶ τοῦ Αἴαντος, ὅστις ὡς ἑαυτοῦ κρατῶν ἐξέπλευσε, στρατευσάμενος οὐχὶ χάριν τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀτρείδου, ἀλλὰ χάριν τῶν ἑαυτοῦ ὅρκων. Διὰ ταῦτα οὐδόλως φροντίζει περὶ τοῦ θορύβου τοῦ Μενελάου. Ὁ μὲν χορὸς ἀποδοκιμάζει τὴν τραχεῖαν τοῦ Τεύκρου γλῶσσαν, ὁ δὲ Μενέλαος εἰρωνεύεται τοῦτον ὡς τοξότην μεγαλοφρονοῦντα. Οὕτως ἐγείρεται ζωηρὰ φιλονεικία, ἐν ᾗ ὁ μὲν Μενέλαος ἐλέγχει τὸν θανόντα ὡς δόλιον φονέα, ὁ δὲ Τεῦκρος τὸν Ἀτρείδην ὡς ψηφοποιὸν ἐν τῇ κρίσει τῶν ὅπλων. Ἀλλ' ὁ Μενέλαος ἅτε τὴν δύναμιν ἔχων, ὅπως ἐκτελέσῃ τὰ δεδογμένα, νομίζει συνετώτερον νὰ ἀπέλθῃ. Διὰ τοῦτο ὁ χορὸς φοβούμενος μεγάλον ἀγῶνα προτρέπει τὸν Τεῦκρον, ἵνα τάχιστα τάφρον εὑρὼν θάψῃ τὸν ἀδελφόν. Ἐπὶ τούτῳ ἔρχεται ἡ Τέκμησσα μετὰ τοῦ παιδός, ὃν καθίζει ἱκέτην παρὰ τῷ νεκρῷ τοῦ πατρός, ὅπως ἀσφαλῆ τοῦτον καταστήσῃ. Τέμνων δ' ὁ Τεῦκρος τὴν ἑκυτοῦ κόμην καταρᾶται ἐκείνῳ, ὅστις ἤθελεν ἀποσπάσει τὸν Εὐρυσάκη, νὰ ἐκπέσῃ τῆς πατρίδος, μείνῃ ἄταφος καὶ ἐκθερισθῶσιν οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ, ὡς τέμνει τὸν πλόκαμον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀπερχόμενος δὲ παρακελεύεται τοὺς Σαλαμινίους, ἵνα παρέχωσι βοήθειαν, μέχρις ὅτου ἐπανελθὼν φροντίσῃ περὶ τῆς ταφῆς.

Κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Τεύκρου ἐν τῷ τρίτῳ στασίμῳ (1185—1222) ὁ χορὸς πλήρης ἀθυμίας οἰκτείρει τὴν τύχην ἑαυτοῦ, ὅτι πλεῖστα ἔτη μένει ἐν τῇ Τροίᾳ ἀπαύστως μοχθῶν ἐν τῷ πολέμῳ. Καταρᾶται δ' ἐκείνῳ, ὅστις ἐδίδαξε τοὺς Ἕλληνας τὴν χρῆσιν τῶν ὅπλων· διότι οὕτως ἐστέρησε τοὺς Σαλαμινίους πασῶν τῶν τέρψεων καὶ ἡδονῶν. Πρότερον μὲν ὁ Αἴας ἦτο ἀλεξητήριον κατὰ τῶν ἐχθρικῶν προσβολῶν, ἀλλ' οὗτος νῦν κατῆλθεν εἰς τὸν Ἅδην. Ἐν τέλει εὔχεται, ἵνα ἔλθῃ εἰς τὸ Σούνιον, ὅθεν θέλει προσαγορεύσει τὰς Ἀθήνας.

Ἐν τῇ ἐξόδῳ (1223 μέχρι τέλους) ὁ Τεῦκρος ἰδὼν τὸν Ἀγαμέμνονα πρὸς τὸν νεκρὸν τοῦ ἀδελφοῦ πορευόμενον ἐπανέρχεται, ὅπου εὑρίσκει τὸν ἡγεμόνα μεστὸν ὀργῆς διὰ τοὺς πρὸς τὸν Μενέλαον λόγους, καθ' οὓς ὁ Αἴας δὲν ἀνεγνώριζε τῷ Ἀτρείδῃ τὴν ἡγεμονίαν. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές, διότι ὁ Αἴας ἦτο ἀείποτε εὐπειθὴς τῷ κελεύσματι τοῦ Ἀγαμέμνονος. Ἐλέγχει δὲ τοὺς υἱοὺς τοῦ Τελαμῶνος, ὅτι δὲν ὑποχωροῦσιν ἡττηθέντες ἐν τῇ κρίσει τῶν ὅπλων, ἀλλὰ συκοφαντοῦσιν. Δὲν δύναται ὅμως νὰ ὑπάρξῃ εὐταξία, ἂν ἐξωθῶνται οἱ νικήσαντες καὶ προτιμῶνται οἱ ἡττηθέντες· διότι οὐχὶ οἱ πλατεῖς, οὐδ' οἱ εὐρύστερνοι εἶναι ἀσφαλέστατοι, ἀλλὰ πανταχοῦ οἱ ὀρθῶς φρονοῦντες κρατοῦσιν, ὡς ὁ μέγας κατὰ τὰ πλευρὰ βοῦς διὰ μικρᾶς μάστιγος πορεύεται τὴν εὐθεῖαν. Τὸν τρόπον τοῦτον ὁ Ἀγαμέμνων θέλει μεταχειρισθῇ καὶ κατὰ τοῦ Τεύκρου,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἂν μὴ σωφρονήσῃ, καὶ δὴ κελεύει τοῦτον, ἵνα προσαγάγῃ ἐλεύθερον πολίτην πρὸς συζήτησιν· διότι ὁ Τεῦκρος ὡς υἱὸς τῆς αἰχμαλωτίδος Ἡσιόνης εἶναι δοῦλος. Ὁ Τεῦκρος κατὰ τοῦ Ἀτρείδου ἀντεπεξερχόμενος ἐλέγχει τὴν ἀγνωμοσύνην τούτου πρὸς τὸν Αἴαντα, ὅστις πρὸς τὸν Ἕκτορα πηδῶντα ἐπὶ τῶν ναυτικῶν σκαφῶν καὶ πειρώμενον νὰ καύσῃ ταῦτα μόνος ἀνεχαίτισεν. Καὶ πάλιν ἀκέλευστος ἠγέρθη, ὅπως μονομαχήσῃ πρὸς τὸν αὐτὸν Πριαμίδην. Καὶ ταῦτα ἔπρασσεν ἐκεῖνος παρόντος τοῦ Τεύκρου, ὅστις νῦν ὑβρίζεται ὡς δοῦλος καὶ βάρβαρος ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἕλκοντος τὸ γένος πατρόθεν ἐκ Πέλοπος τοῦ Φρυγὸς καὶ μητέρα ἔχοντος διεφθαρμένην Κρῆσσαν. Τοιοῦτος ὢν δὲν ἔπρεπε νὰ ὀνειδίζῃ ἐκεῖνον, οὗ ὁ μὲν πατὴρ Τελαμὼν ἔλαβε τὸ πρῶτον ἆθλον ἐν τῷ πολέμῳ, ἡ δὲ μήτηρ ἦτο θυγάτηρ βασιλέως, τοῦ Λαομέδοντος. Ἐν τέλει δ' ἀπειλεῖ τὸν Ἀγαμέμνονα, ἂν ἤθελε κωλύσει τὴν ταφήν. Δὲν συνέβη ὅμως ἄλλη τραγικὴ πρᾶξις· διότι ὁ Ὀδυσσεὺς ἀκούσας τὴν φωνὴν τῶν Ἀτρειδῶν ἦλθε καὶ παρὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος τὴν αἰτίαν τῆς ἔριδος μαθὼν μετὰ παρρησίας λέγει, ὅτι ὁ Αἴας μετὰ τὴν κρίσιν τῶν ὅπλων ἦτο ἔχθιστος αὐτῷ, ἀλλὰ τοῦτο δὲν κωλύει νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ὁ θανὼν μετὰ τὸν Ἀχιλλέα ἦτο ὁ ἄριστος τῶν Ἀργείων. Διὰ τοῦτο προτρέπει τὸν Ἀγαμέμνονα, ἵνα μὴ κωλύσῃ τὴν ταφήν, διότι δὲν ἀτιμάζει τὸν νεκρόν, ἀλλὰ τοὺς θείους νόμους. Ὁ Ἀτρείδης ἐκπλήσσεται διὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ Ὀδυσσέως, ἐλέγχει τὴν ἀστάθειαν τούτου καὶ ἐπιτρέπει τὴν ταφὴν ἐπὶ τῷ ὅρῳ, ὅτι αὕτη θέλει θεωρηθῇ ὡς ἔργον οὐχὶ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τοῦ Λαερτιάδου. Διότι ἑαυτῷ ὁ Αἴας καὶ ἐν τῷδε

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῷ βίῳ καὶ ἐν Ἅιδου θέλει εἶναι ἔχθιστος. Τῆς ταφῆς ἐπιτραπείσης ἐπαινεῖται ὑπὸ τοῦ χοροῦ ὁ Ὀδυσσεύς, ὅστις ἐπιθυμεῖ καὶ νὰ συνθάψῃ τὸν νεκρόν. Ἀλλ' ὁ Τεῦκρος ὁμολογεῖ μὲν πολλὰς χάριτας τῷ πρώην ἐχθρῷ, ἀλλὰ διστάζει νὰ δεχθῇ τὴν πρότασιν, ὅπως μὴ παράσχῃ δυσαρέσκειαν τῷ θανόντι. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν Ὀδυσσεὺς ἀπέρχεται, οἱ δὲ περὶ τὸν Τεῦκρον παρασκευάζουσιν ἐν τάχει τὰ πρὸς ταφὴν καὶ θάπτουσιν, ὡς ἠδύναντο, ἄριστα.

Ἐὰν ἡ προκειμένη τραγῳδία παραβληθῇ πρὸς τὰς ἄλλας τοῦ αὐτοῦ τραγικοῦ, ἀνευρίσκονται μὲν καί τινες ὁμοιότητες, ἀλλὰ πλείονες διαφοραί. Πάντως αὕτη ὁμοιάζει πρὸς τὰς ἄλλας κατὰ τὴν τραγικὴν εἰρωνείαν. Πρὸς ἐπίτευξιν ταύτης ὁ τραγικὸς ποιεῖ τὴν οἰκονομίαν τοῦ δράματος τοιαύτην, ὥστε ὁ θεατὴς γινώσκει τὴν ἀληθῆ τῶν πραγμάτων θέσιν, ἐν ᾧ ἀγνοοῦσι ταύτην τὰ πρόσωπα τῆς τραγῳδίας[1]. Ἐν τῇ Ἠλέκτρᾳ, φέρ' εἰπεῖν, ὁ θεατὴς γινώσκει, ὅτι ὁ Ὀρέστης εἰς τὰς Μυκήνας κατελθὼν πέμπει τὸν παιδαγωγόν, ὅπως ψευδῶς ἀγγείλῃ τῷ Αἰγίσθῳ καὶ τῇ Κλυταιμνήστρᾳ τὸν ἑαυτοῦ θάνατον. Τῆς ἀγγελίας ταύτης κομισθείσης εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Πελοπιδῶν, ἡ μὲν ἄστοργος μήτηρ χαίρουσα χλευάζει τὸν θανόντα, ἡ δὲ Ἠλέκτρα θρηνῳδεῖ διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ, ὅστις ἔμελλε νὰ ἦναι ὁ τιμωρὸς τοῦ μιάστορος[2]. Καὶ πάλιν ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ ὁ θεατὴς ἐκ τοῦ προλόγου γινώσκει, τίς ἔθαψε τὸ πτῶμα τοῦ Πολυνείκους, ἀλλ' οἱ μὲν φύλακες οἱ τὸ σῶμα φυλάττον-

---

[1]) Ὅρα εἰσαγωγ. εἰς Οἰδίποδα τύραννον σελ. 10. [2]) Εἰσαγωγ. εἰς Ἠλέκτρ. σελ. 5.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τες οὐδὲν γινώσκουσιν[1], ὁ δὲ χορὸς θεωρεῖ τὴν πρᾶξιν θέλατον[2] καὶ ὁ τύραννος νομίζει, ὅτι ἄνδρες ἀντιπολιτευόμενοι αὐτῷ παρέβησαν τὸ κήρυγμα[3]. Καὶ ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ ὁ θεατὴς ἐκ τοῦ διαλόγου τῆς Ἀθηνᾶς πρὸς τὸν Ὀδυσσέα ἔμαθε, τίς ὁ τὰ κτήνη ἀντὶ τῶν Ἀτρειδῶν φονεύσας, ἐν ᾧ οἱ Σαλαμίνιοι ναυτίλοι ἀδημονοῦσι διὰ τὴν συκοφαντίαν, νομίζοντες, ὅτι οἱ μεγάλοι βασιλεῖς καὶ ὁ διεφθαρμένος Σισυφίδης διέπλασαν καὶ διέσπειραν τὴν κακὴν φήμην[4]. Ὡσαύτως ὅτε ὁ Αἴας ὑπεκρίνατο, ὅτι ἐμαλάχθη[5] ὑπὸ τῆς γυναικὸς καὶ δὲν προτίθεται ὅπως νὰ αὐτοκτονήσῃ, οἱ μὲν οἰκεῖοι ἐπλανήθησαν, ὁ δὲ θεατὴς διὰ τοὺς πολλοὺς τοῦ τραγικοῦ ὑπαινιγμοὺς δὲν ἀγνοεῖ τὴν ὑπόκρισιν. Κατὰ τὴν τραγικὴν λοιπὸν εἰρωνείαν εὑρίσκομεν τὸν ἀριστοτέχνην, οἷον ἐγινώσκομεν καὶ ἐκ τῶν ἄλλων τραγῳδιῶν.

Ἐν τῷ ἤθει δ' ὅμως τῶν προσώπων καὶ ἐν τῇ πλοκῇ τοῦ μύθου οὗτος φαίνεται ἡμῖν πολὺ διάφορος. Τῆς Ἀντιγόνης τὸ ἦθος ἐν τῷ φερωνύμῳ δράματι οὐ μόνον εἶναι ἄριστα ἐξειργασμένον, ἀλλὰ καὶ τεχνηέντως ποιεῖ ἀπότομον ἀντίθεσιν πρὸς τὸ τῆς Ἰσμήνης, ὡς ἡ Ἠλέκτρα πρὸς τὴν Χρυσόθεμιν. Διὰ τῆς ἀντιθέσεως ταύτης τὸ ἦθος ἑκατέρας ἡρωΐδος ἄριστα εἰκονίζεται καὶ τὸ ἀντιτιθέμενον πρόσωπον δίκην σκιᾶς ἐξαίρει τὸ ἁπλοῦν φῶς τὸ ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς ἡρωΐδος τῆς τραγῳδίας ἐξαστράπτον. Ἀλλ' ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ μεγαλοπρεπὲς μὲν εἰκονίζεται τὸ ἦθος τοῦ Αἴαντος, οὗτος δ' ὅμως, ὡς ὁ Αἰσχύλειος Προμηθεύς, μένει σχε-

---

[1]) Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 249. [2]) Αὐτόθι 278. [3]) Αὐτόθι 302. [4]) Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ. 149. [5]) Αὐτόθι 686.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δὸν ἀδρανὴς καὶ ἄνευ ἀντιθέσεως. Δὲν δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ Τέκμησσα ἀντιτίθεται πρὸς τὸν μαινόμενον ἥρωα· διότι οὗτος πρόκειται ὡς μέγας ὄγκος, πρὸ οὗ τὸ ἀσθενὲς τῆς γυναικὸς ἦθος ἐξαφανίζεται. Ἀντίθεσίς τις τοῦ Τεύκρου πρὸς τοὺς Ἀτρείδας πάντως ὑπάρχει, ἀλλ' αὕτη κεῖται ἐν δευτερεύουσι προσώποις καὶ δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι αὕτη δὲν εἶναι τεχνική, ἀλλ' ἔγκειται τῇ φύσει τοῦ Δωρικοῦ φύλου πρὸς τὸ Ἰωνικόν. Ἀλλ' ἆρά γε ἐν τῷ προκειμένῳ δράματι ἦτο δυνατὴ ἡ ἀντίθεσις, ἣν ζητοῦμεν; Νομίζομεν, ὅτι οὐδαμοῦ ἄλλοθι ἦτο φυσικωτέρα, ἢ ἐνταῦθα. Ἡ ἀθῴα τοῦ Αἴαντος ἀνδρεία παραβαλλομένη πρὸς τὴν πανοῦργον τοῦ Ὀδυσσέως φρόνησιν ἤθελεν εἶναι ἀντίθεσις ζωηροτάτη καὶ προχειροτάτη. Ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἤδη τὴν ἀντίθεσιν κατιδὼν ἐν τοῖς ἀγῶσιν εἰσήγαγε τούτους παλαίοντας· ἐν τῇ πάλῃ ταύτῃ ὁ μὲν πελώριος Αἴας ἀνύψωσε τὸν Ὀδυσσέα, ἵνα ἐκ τοῦ ὕψους καταβάλῃ, ἀλλ' ὁ πονηρὸς ἀντίπαλος ἀνυψωθεὶς ἔτυψεν ὄπισθεν τὴν ἰγνύαν, ἤτοι τὴν καμπὴν τοῦ γόνατος, καὶ οὕτω κατέπεσαν ἀμφότεροι χαμαί[1]. Ἡ ἀντίθεσις τῶν δύο προσώπων ἀναπτύσσεται ἐν ταῖς Μεταμορφώσεσι τοῦ Ὀβιδίου, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴπομεν. Πῶς λοιπὸν οὕτω πρόχειρον ἀντίθεσιν παρεῖδεν ὁ ἀριστοτέχνης τῶν ἀντιθέσεων; Οὐ μόνον δὲν ἐπιχειρεῖ τοιοῦτόν τι, ἀλλ' οἱονεὶ ἐκ προθέσεως ἀποφεύγει νὰ ἀγάγῃ τοὺς δύο ἥρωας εἰς ἀντιπαράθεσιν καὶ τεχνηέντως μὲν διὰ τὸν φόβον τοῦ μαινομένου[2], ἀλλ' ἡ τέχνη δὲν κατισχύει, ὅπως καλύψῃ τὴν πρόθεσιν τοῦ τραγικοῦ. Μή τις εἴπῃ, ὅτι ὁ Αἴας ὁ ἔχων τὴν γλῶσσαν ἀρ-

---

[1]) Ἰλιάδ. Ψ, 725. [2]) Ἐν Αἴαντ. στίχ. 74 καὶ ἑξῆς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γὴν καὶ τὴν χεῖρα ἐργάτιν ἦτο ἀνεπιτήδειος πρὸς μακροὺς λόγους, ὅπως ἐπιτευχθῇ τεχνικὴ ἀντίθεσις. Διότι ὁ τραγικὸς ἠδύνατο κατά τι νὰ ἀλλοιώσῃ τὸ ὁμηρικὸν ἦθος τοῦ ἥρωος καὶ οὕτως ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ. Δὲν πλάττομεν διὰ τῆς φαντασίας ὑπόθεσιν, διότι ὁ αὐτὸς τραγικὸς ἐν τῷ αὐτῷ δράματι ὑπ' ἄλλην ἔποψιν ἠλλοίωσε τὸν ὁμηρικὸν τύπον αὐτοῦ τοῦ Αἴαντος. Ὁ δόλος, δι' οὗ ἐπειράθη νὰ φονεύσῃ τοὺς Ἀτρείδας[1] καὶ τὸν Ὀδυσσέα, καὶ ἡ ὑπόκρισις, δι' ἧς ἐξαπατᾷ τοὺς οἰκείους, εἶναι ἀλλότρια τοῦ ὁμηρικοῦ ἤθους τοῦ ἥρωος. Διὰ ταῦτα δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἐπέλθῃ εἰς τὸν νοῦν παντὸς ἀναγνώστου, ἢ ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἐν ἄλλῃ τραγῳδίᾳ ἐπραγματεύθη τὰ κατὰ τὴν ἀντίθεσιν ἢ ὅτι ἄλλο τι συμβαίνει, ὅπερ δύναται νὰ λάβῃ κῦρος ἂν καὶ ἀλλοθεν τοῦτο ἐξαχθῇ.

Πλείονας ἀπορίας ἐγείρει ἡ σύστασις τῶν πραγμάτων, ἤτοι ἡ πλοκὴ τοῦ μύθου. Ἐν πρώτοις ἠδύνατο νὰ γεννηθῇ τὸ ζήτημα, ἂν ἡ Ἀθηνᾶ κατέστησε τὸν Αἴαντα μαινόμενον, ὅπως σώσῃ τοὺς Ἀτρείδας καὶ τὸν Ὀδυσσέα ἢ ὅπως κολάσῃ τὸν ἥρωα διὰ τοὺς ἀσεβεῖς πρὸς τὸ θεῖον λόγους. Ἔκ τινος φράσεως[2] τῆς θεᾶς δὲν ἦτο δύσκολον νὰ εἰκάσῃ τις τὸ πρῶτον, ἀλλὰ προδήλως εἶναι τὸ δεύτερον, ὡς τεκμαιρόμεθα ἐκ τῆς παραινέσεως αὐτῆς[3] πρὸς τὸν Ὀδυσσέα καὶ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Κάλχαντος[4], ἂν μή τις θέλῃ νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ τραγικὸς τὰς δύο αἰτίας συνέδεσεν[5]. Ὁ Αἴας λοιπὸν τιμωρεῖται, ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς εἰσαγωγῆς εἴπομεν, διὰ τὴν ἀσέβειαν πρὸς τοὺς θεούς.

---

[1]) Ἐν Αἴαντ. 47. [2]) Αὐτόθι στίχ. 45. [3]) Στίχ. 128. [4]) Στίχ. 760. [5]) Ὅρα Osann σελ. 32.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Κατὰ δὲ τοὺς νόμους τοῦ Ἀριστοτέλους, οὓς συνέταξε κατὰ τὰς τραγῳδίας αὐτοῦ τοῦ Σοφοκλέους, ὁ ἥρως τοῦ δράματος δύναται νὰ μεταπίπτῃ ἐκ δυστυχίας εἰς εὐτυχίαν ἢ ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν, ὅπερ συνίστησι[1]. Πότερον λοιπὸν ἐνταῦθα συμβαίνει; Ἐπιτρέπεται νὰ ὑπολάβωμεν, ὅτι ὁ Αἴας ἐν ἀρχῇ τῆς τραγῳδίας εὐτυχεῖ ὡς νομίζων, ὅτι ἐτιμώρησε τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο γελᾷ τοὺς καλουμένους Αἰαντείους γέλωτας; Οὐχί, ὡς νομίζομεν· διότι ἡ τοῦ μεμηνότος χαρὰ εἶναι ἀληθὴς δυστυχία. Ἀφ' οὗ δ' οὕτως ἔχει, πρέπει νὰ συμβαίνῃ τὸ ἐναντίον. Ὄντως εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ δράματος ὁ Αἴας, ἅτε εἰς μανίαν περιπεσών, δυστυχεῖ καὶ διεγείρει τὸν γέλωτα τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, εἶτα δὲ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ ἀνακτησάμενος καὶ τὰ ἐν τῇ μανίᾳ γενόμενα μαθὼν [2] οἰμώζει ὡς ταῦρος, μένει ἄσιτος καὶ ἄποτος, ἀποφασίζει νὰ αὐτοκτονήσῃ καὶ ὄντως αὐτοκτονεῖ. Ἡ δυστυχία ἐξακολουθεῖ καὶ μετὰ θάνατον, διότι οἱ Ἀτρεῖδαι διακωλύουσι [3] τὴν ταφὴν τοῦ πτώματος, ὅπερ κατὰ τὴν πίστιν τῶν ἀνθρώπων τοῦ ἡρωϊκοῦ αἰῶνος ἦτο χεῖρον καὶ τοῦ θανάτου. Ποῦ λοιπὸν εἶναι ἡ εὐτυχία, εἰς ἣν κατὰ τὰ ἄρτι εἰρημένα πρέπει νὰ μεταπίπτῃ ὁ δυστυχῶν ἥρως;

Αὕτη δὲν λείπει καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ λείπῃ, διότι οὕτως ἡ τραγῳδία ἐστερεῖτο καθάρσεως. Ἡ κάθαρσις κεῖται

---

[1]) Περὶ ποιητικ. 13· « Ἀνάγκη ἄρα τὸν καλῶς ἔχοντα μῦθον ἁπλοῦν εἶναι μᾶλλον ἢ διπλοῦν, ὥσπερ τινές φασιν, καὶ μεταβάλλειν οὐκ εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυστυχίας, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν, μὴ διὰ μοχθηρίαν, ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν μεγάλην, ἢ οἷου εἴρηται, ἢ βελτίονος μᾶλλον ἢ χείρονος. Σημεῖον δὲ καὶ τὸ γιγνόμενον· πρὸ τοῦ μὲν γὰρ οἱ ποιηταὶ τοὺς τυχόντας μύθους ἀπηρίθμουν, νῦν δὲ περὶ ὀλίγας οἰκίας αἱ κάλλισται τραγῳδίαι συντίθενται ». [2]) Ἐν στίχ. 316 καὶ ἑξῆς. [3]) Στίχ. 1047.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τοῦ Ὀδυσσέως, ὅστις παραινεῖ τῷ Ἀγαμέμνονι, ἵνα ἐπιτρέψῃ τὴν ταφὴν τοῦ Αἴαντος, διότι οὗτος μετὰ τὸν Ἀχιλλέα εἶναι ὁ ἄριστος τῶν Ἀργείων.[1] Μέχρι τῆς ὁμολογίας ταύτης ὁ μῦθος τῆς τραγῳδίας ἐπλέκετο καὶ ἐντεῦθεν ἄρχεται ἡ λύσις αὐτοῦ· διότι ἐνταῦθα γίνεται ἡ μετάβασις ἐκ δυστυχίας εἰς εὐτυχίαν. Τίς λοιπὸν εἶναι ἡ κυρία ἰδέα τοῦ δράματος; Κατὰ τὸν Gruppe ὑπόθεσις τῆς τραγῳδίας εἶναι ἡ ἀτελεύτητος καταδίωξις τοῦ μεγάλου καὶ εὐγενοῦς[2]. Ἀλλ' ἐὰν τὸ μέγα καὶ εὐγενὲς καταδιώκηται, δικαιοσύνη οὔτε ἐν τῷ κόσμῳ, οὔτε ἐν τῇ τραγῳδίᾳ ὑπάρχει, ὅπερ αἴρει τὴν βάσιν, ἐφ' ἧς ἐρείδεται ἡ ὅλη τῶν ἀρχαίων δραματικὴ τέχνη. Ὁ δὲ Hasper νομίζει, ὅτι ἡ κυρία ἰδέα κεῖται ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Κάλχαντος, καθ' ὃν ὁ Αἴας μὴ κατ' ἄνθρωπον φρονῶν ἠσέβησε πρὸς τὸ θεῖον, δηλ. ἡ τιμωρία τοῦ Αἴαντος διὰ τὴν ἀσέβειαν πρὸς τοὺς θεούς[3]. Ἂν τοῦτο ἦτο ἀκριβές, ἔπρεπε νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ὁ Αἴας ἐν ἀρχῇ τῆς τραγῳδίας εὐτυχεῖ καὶ ἐκ τῆς εὐτυχίας μεταπίπτει εἰς δυστυχίαν, ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθὸν κατὰ τὰ ἄρτι εἰρημένα.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐν ἀρχῇ ὁ ἥρως τῆς τραγῳδίας δὲν εὐτυχεῖ, πρέπει νὰ συμβαίνῃ τοῦτο ἐν τῷ τέλει. Καὶ ὄντως τοῦτο γίνεται· διότι αὐτὸς ἐκεῖνος, ὅστις ἔλαβε

---

[1]) Στίχ. 1339.

Οὐκ ἀντατιμάσαιμ' ἄν', ὥστε μὴ λέγειν
ἓν' ἄνδρα ἰδεῖν ἄριστον Ἀργείων, ὅσοι
Τροίαν ἀφικόμεσθα, πλὴν Ἀχιλλέως.

Τὴν γνώμην ταύτην ἔχει καὶ ὁ Bellermann ἐν τῇ ἐκδόσει σελ. 133 [2]) Ariadne σελ. 191. «Diese endlose Vervolgung des Grossen und Edeln ist hier der Gegenstandt der Tragödie». [3]) Ἐν τῷ σημειωθέντι συγγράμματι σελ. 22.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸ ἄθλον, ὁμολογεῖ, ὅτι ἄριστος τῶν Ἀργείων μετὰ τὸν Ἀχιλλέα εἶναι ὁ Αἴας. Θνήσκει μὲν ὁ ἥρως, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἐπουσιῶδες ἐν τῷ δράματι· διότι εἶναι ἱκανόν, ὅτι ἡ ἰδέα, ὑπὲρ ἧς οὗτος ἀγωνίζεται, θριαμβεύει[1]. Τὸ ἁμάρτημα, εἰς ὃ περιπίπτει ὁ Hasper, εἶναι τὸ αὐτό, ὡσεὶ ἔλεγεν, ὅτι κυρία ὑπόθεσις τῆς Ἀντιγόνης εἶναι ἡ τιμωρία τῆς ἡρωΐδος διὰ τὴν ταφὴν τοῦ Πολυνείκους. Ἔθανε μὲν αὕτη, ἀλλ' ἡ ἀρχὴ αὐτῆς ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ πάντων καὶ ἐθριάμβευσε. Καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ τραγῳδίᾳ ἔθανε μὲν ὁ Αἴας, ἀλλ' ἡ ἀδικία ὡμολογήθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ νικητοῦ καὶ ἡ προσβληθεῖσα τιμὴ ἀποκατέστη.

Λοιπὸν ἡ ἀποκατάστασις τῆς προσβληθείσης τιμῆς τοῦ Αἴαντος εἶναι ἡ ὑπόθεσις τῆς τραγῳδίας, ἤτοι ἡ κυρία τοῦ δράματος ἰδέα. Τοὐναντίον οἱ Ἀτρεῖδαι, οἵτινες ἐγένοντο οἱ ἄδικοι τῆς κρίσεως τῶν ὅπλων δικασταὶ ταπεινοῦνται καὶ ἐξέρχονται τῆς σκηνῆς ἐπονειδιστοι· διότι οὐ μόνον ἡ ἐντολὴ τούτων, ὅπως μείνῃ ἄταφον τὸ πτῶμα τοῦ Αἴαντος, ἀποδοκιμάζεται καὶ μένει ἐνεκτέλεστος, οὐ μόνον αὐτοὶ οὗτοι ὑπὸ τοῦ Τεύκρου ἐλέγχονται πολλαχῶς καὶ ποικιλοτρόπως, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ νικητὴς οἱονεὶ εἰς τὸ πρόσωπον τῶν κριτῶν τὸ ἀριστεῖον ῥίπτων ὁμολογεῖ, ὅτι ἄριστος τῶν Ἀργείων ἦτο ὁ Αἴας. Βεβαίως καὶ ὁ ἥρως οὗτος παρ' ἄνθρωπον φρονήσας ἐτιμωρήθη. Ἀλλὰ τεχνηέντως ὁ τραγικὸς εἰσήγαγε τὸν ἥρωα αἰτοῦντα παρὰ τοῦ Διὸς τὴν ταφὴν τοῦ

[1]) Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ εἰς τὴν Ἀντιγόνην σελ. 43 εἴπομεν· « Ἐν δὲ τῇ τραγῳδίᾳ ὁ ἥρως ἢ μάχεται κατὰ τοῦ δικαίου καὶ ἀπόλλυται μὴ δυνηθεὶς νὰ πληρώσῃ τὸν ἑαυτοῦ σκοπὸν ἢ τοῦ δικαίου προασπίζων ἐπιτυγχάνει τοῦ σκοποῦ καὶ ἂν περιπέσῃ εἰς τὸν θάνατον ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πτώματος [1] καὶ οὕτως ἐπῆλθεν ἐξιλασμός. Οὕτω κατ
τὸν θεοσεβῆ τραγικὸν ἐξήστραψεν ἐν ὁλοκλήρῳ τῇ λαμ
πρότητι τὸ δίκαιον· διότι ἐτιμωρήθη μὲν ὁ ἀσεβήσας
ἀλλ' ἔλαβε τὸ δίκαιον ὁ ἀδικηθείς. Οὕτως ἔλυσε τὸ
μῦθον ὁ Σοφοκλῆς καὶ καθ' ἡμᾶς δὲν ἠδύνατο ἄλλω
νὰ λύσῃ αὐτόν. Ἂν κάθαρσις τῆς τραγῳδίας ἦτο
τιμωρία τοῦ ἀσεβήσαντος καὶ οὐχὶ ἡ ἀποκατάστασι
τῆς τιμῆς τοῦ ἀδικηθέντος, ὁ τραγικὸς ἤθελε προσ
κρούσει εἰς τὴν δημοσίαν τῶν Ἀθηναίων γνώμην
ἥτις διέκειτο εὐνούστατα πρὸς τὸν Αἴαντα καὶ τὴν φυ
λὴν αὐτοῦ, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ἑπομένων.

Πολυθρύλητοι δὴ εἶναι οἱ ἀγῶνες, οὓς οἱ Ἀθηναῖο
ἠγωνίσαντο πρὸς τοὺς Μεγαρεῖς χάριν τῆς Σαλαμῖνος [2]
Ὅτε δὲ πέντε Σπαρτιᾶται δικασταὶ ἀνέλαβον νὰ δικά
σωσι τὴν περὶ τῆς νήσου φιλονεικίαν, ὁ Σόλων παρενέ
βαλε δύο στίχους, ὅπως δείξῃ, ὅτι ὄῆθεν οἱ Σαλαμίνιο
ἀνῆκον τοῖς Ἀθηναίοις [3]. Ὁ δὲ Κλεισθένης μίαν τῶ
δέκα φυλῶν ὠνόμασεν Αἰαντίδα ἐκ τοῦ Σαλαμινίο
ἥρωος, οὗ καὶ ἀνδριὰς ὑπῆρχε παρὰ τῷ βουλευτηρίῳ τῶ
πεντακοσίων, ὡς καὶ τῶν ἄλλων ἐπωνύμων ἡρώων [4]
Οἱ Ἀθηναῖοι ἔλεγον, ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ Αἴαντος, Φίλαι
καὶ Εὐρυσάκης, πολιτείας μεταλαβόντες ἐν Ἀθήναι
παρέδοσαν τὴν νῆσον καὶ κατῴκησαν ὁ μὲν ἐν Βραυ
ρῶνι, ὁ δὲ ἐν Μελίτῃ τῆς Ἀττικῆς· ἐκ τούτου ὑπῆρχ
καὶ δῆμος Φιλαϊδῶν [5]). Τοῖς μὲν ἀπογόνοις τοῦ Φιλαί

---

[1]) Ἐν στίχ. 831. [2]) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Σολων. VIII καὶ ἑξῆ
[3]) Ἱστορ τῶν ὁμηρ. ἐπῶν σελ. 161. Πλούταρχ. Αὐτόθι.
Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγεν δυοκαίδεκα νῆας,
στῆσε δ' ἄγων ἵν' Ἀθηναίων ἵσταντο φάλαγγες.
[4]) Παυσαν. I, 5, 2. [5]) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Σόλων. X.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀνῆκεν ὁ Πεισίστρατος[1], ὁ Μιλτιάδης καὶ ὁ Κίμων, τοῖς δὲ Εὐρυσακίδαις Κλεινίας ὁ τοῦ Ἀλκιβιάδου πατήρ, ὅστις δι' ἰδίας δαπάνης ὁπλίσας τριήρη ἠγωνίσατο πρὸς τοὺς βαρβάρους ἐν Ἀρτεμισίῳ. Πρὸ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας οἱ ἀγωνιζόμενοι ἐπεκαλέσαντο τὸν Αἴαντα καὶ τὸν Τελαμῶνα[2] καὶ μετὰ τὴν νίκην ἐξεῖλον Φοίνισσαν τριήρη τῷ Αἴαντι ὡς ἀκροθίνιον[3]. Οἱ Αἰαντίδαι εἶχον τὴν δεξιὰν πτέρυγα ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Μαραθῶνος καὶ οἱ πεσόντες τῶν Ἀθηναίων ἐν Πλαταιαῖς τῇ φυλῇ ταύτῃ ἀνῆκον[4]. Λοιπὸν τοιοῦτοι καὶ ἄλλοι παραπλήσιοι δεσμοὶ συνδέοντες τὸν Αἴαντα μετὰ τῶν θεατῶν τοῦ Σοφοκλέους δὲν ἐπέτρεπον τῷ τραγικῷ, ὅπως λάβῃ ὡς κυρίαν ὑπόθεσιν τῆς τραγῳδίας τὴν ἀσέβειαν τοῦ ἥρωος τῆς Σαλαμῖνος. Ὅτι οὕτως ἔχει, τεκμηριοῦται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ὁ τραγικὸς τὸν ἥρωα πανταχοῦ μετὰ σεβασμοῦ μεταχειρίζεται· διότι καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ἡ Τέκμησσα καὶ ὁ Τεῦκρος καὶ οἱ Σαλαμίνιοι ναῦται δὲν αἰτιῶνται τὴν ἀσέβειαν αὐτοῦ, ἀλλ' ἀποθαυμάζουσι τὴν ἀνδρείαν καὶ οἰκτείρουσι τὴν προσγενομένην αὐτῷ ἀδικίαν.

Ὅσοι δὲ παριδόντες τὰς τοιαύτας ἀποδείξεις ἐνόμισαν, ὅτι ὑπόθεσις τῆς τραγῳδίας εἶναι οὐχὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς τιμῆς τοῦ ἀδικηθέντος, ἀλλ' ἡ τιμωρία τοῦ ἀσεβήσαντος, δὲν δύνανται νὰ ἐννοήσωσι τὴν ἑνότητα τῆς τραγῳδίας. Ὁ ἀρχαῖος ἤδη ἐκεῖνος Tyrwhitt[5] τὸ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αἴαντος μέρος θεωρεῖ ὡς παράρτημα, δι' οὗ ὁ Σοφοκλῆς ἠθέλησε νὰ δώσῃ τῷ δράματι

---

[1]) Αὐτόθι. [2]) Ἡρόδοτ. VIII, 64. [3]) Αὐτόθι 121. [4]) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Ἀριστείδ. XIX «Τούτων Ἀθηναῖοι μὲν ἦσαν δύο καὶ πεντήκοντα, πάντες ἐκ τῆς Αἰαντίδος φυλῆς, ὡς φησι Κλείδημος, ἀγωνισαμένης ἄριστα». Πλείονα ἴδε ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Wolff σελ. 5. [5]) Ad Aristot. poet. X, 4.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸ προσῆκον μέγεθος. Μείζων ἀδικία κατὰ τῆς Μούσης τοῦ τεχνικωτάτου τῶν τραγικῶν δὲν ἠδύνατο νὰ γείνῃ. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη[1] χείρισται πράξεις εἶναι αἱ ἐπεισοδιώδεις, δηλαδὴ ὅταν ἀκολουθῶσιν ἐπεισόδια οὔτε κατὰ τὸ πιθανόν, οὔτε κατὰ τὸ ἀναγκαῖον. Αἱ δὲ τοιαῦται χείρισται πράξεις ποιοῦνται ὑπὸ μὲν τῶν φαύλων ποιητῶν ἕνεκα τῆς φαυλότητος αὐτῶν, ὑπὸ δὲ τῶν ἀγαθῶν διὰ τοὺς ὑποκριτάς· διότι τὰς τραγῳδίας αὐτῶν ποιοῦντες, ὅπως διδάξωσιν ἐν ἀγῶσιν, ἀφ' οὗ παρέτειναν τὸν μῦθον ἐπὶ πλέον ἢ ὅσον οὗτος ἠδύνατο νὰ παραταθῇ, ἠναγκάζοντο νὰ διαστρέφωσι τὰ ἐφεξῆς, ὅπως ἐπιδείξωσι καὶ ἄλλους ὑποκριτάς. Εἰς ποτέραν λοιπὸν τάξιν ἁρμόζει νὰ κατατάξωμεν τὸν Σοφοκλέα; εἰς τοὺς φαύλους ἢ εἰς τοὺς ἀγαθούς; Ἐν τῇ προκειμένῃ περιστάσει ὁ ἀγαθὸς ποιητὴς δὲν ὑπερέχει πολὺ τοῦ φαύλου, διότι ἀναγκάζεται χάριν τῶν ὑποκριτῶν νὰ φθείρῃ τὴν ἑνότητα τῆς τραγῳδίας. Ἐπειδὴ δὲ τοιαύτη μομφὴ κατὰ τοῦ Σοφοκλέους ἤθελεν εἶναι ἄδικος, ἄλλοι ἄνδρες σοφοί, ἀστέρες πρώτου μεγέθους ἐν τῷ φιλολογικῷ οὐρανῷ, ἄλλως ἐπειράθησαν νὰ ἐξηγήσωσι τὴν ὑπ' αὐτῶν εὑρισκομένην δυσκολίαν. Ὁ Lobeck ἀποφαίνεται[2], ὅτι τὸ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αἴαντος μέρος τῆς τραγῳδίας ὑπὸ μεταγενεστέρων διασκευαστῶν προσετέθη. Τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχουσιν ὁ Boeckh, ὁ Hermann[3], ὁ Bergk[4] καὶ ἄλλοι.

---

[1]) Περὶ ποιητ. κεφ. IX. [2]) Ἐν τῇ ἐκδόσει σελ. 361· «Sed carmen tam splendidum et αὐτοτραγικὸν ex manibus emittere non possum, quin producam velut epicitharisma post fabulam ea, quae Ajacis morte prodita legimus. Inest enim in hac postrema fabulae parte a. v. 1040 usque ad clausulam tanta tenuitas, ut cum Ajacis morte ipsa etiam fabala extingui videatur.» Ἰδὲ καὶ Gruppe Ariadne σελ. 208. [3]) Ἐν τῇ ἐκδόσει σελ. 101. [4]) Griech. Literaturgeschiche III, 381.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἡ ἀθέτησις αὕτη δύναται ἁπλούστατα νὰ ἀποκρουσθῇ, ἂν εἴπωμεν, ὅτι ἐν τῇ ὑπολειφθείσῃ τραγῳδίᾳ δὲν ὑπάρχει κάθαρσις, ὅπερ εἶναι τὸ σπουδαιότατον τοῦ δράματος.

Ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἂν ἡ τραγῳδία ἔληγεν ἐν τῇ εὑρέσει τοῦ πτώματος τοῦ ἥρωος, ἤθελον διεγερθῇ ἀπορίαι τινές. Οἱ Ἀτρεῖδαι, οἵτινες ἐκινδύνευσαν νὰ φονευθῶσι, δὲν ἐπειράθησαν νὰ κωλύσωσι τὴν ταφὴν τοῦ Αἴαντος; Τὸ πτῶμα τούτου ἔμεινεν ἄταφον; Παραπλήσιον ζήτημα ἐγείρεται ἐν τῇ Ἰλιάδι, διότι καὶ ἐκεῖ κριτικοί τινες τὰς δύο τελευταίας ῥαψῳδίας ἀθετοῦσιν, ἀλλ' οἱ τοῦτο πράττοντες παραγνωρίζουσι[1] τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχαιότητος, ὅπερ εἰς τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν μεγίστην σημασίαν ἀπέδιδεν. Ὁ Αἴας θέλων νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν τιμὴν αὐτοῦ ἀπηλλάγη τοῦ βίου, ἀλλ' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Gruppe [2], ὅτι ὁ ἀληθὴς αὐτοῦ βίος στηρίζεται ἐπὶ τῆς δόξης τοῦ ὀνόματος, ἡ τιμὴ εἶναι τὸ ἄφθαρτον μέρος τοῦ βίου αὐτοῦ, ἡ κρίσις περὶ τῆς τιμῆς εἶναι τὸ ἀληθὲς εἱμαρμένον. Ἐν συγκρίσει πρὸς ταῦτα ὁ θάνατος εἶναι μικρότερον καὶ τυχαιότερον. Λαπὸν ἐντεῦθεν κατανοεῖται, πῶς καὶ μετὰ τὸν θάνατον οὐ μόνον ὁ Αἴας δύναται νὰ ἐξακολουθήσῃ ὢν ὁ

---

1) Ἐν ἀρχῇ τοῦ Ψ τῆς ἐκδόσεως ἡμῶν παρατηροῦμεν· « Ἀλλ' ἐν τῷ ὁμηρικῷ αἰῶνι ὁ θάνατος δὲν ἦτο οὕτω φοβερόν, ὡς τὸ ἄταφον, καθ' ἃ μαρτυρεῖ τὸ προοίμιον τῆς Ἰλιάδος καὶ ἡ Ἀντιγόνη τοῦ Σοφοκλέους. Αὐτὸς ὁ Ἕκτωρ θνήσκων δὲν ἐνθυμεῖται, ὅτι καταλείπει γέροντα πατέρα, νεαρὰν σύζυγον καὶ νήπιον τέκνον, ἀλλ' ἱκετεύει τὸν φονεύοντα, ἵνα οὗτος δῶρα λαβὼν ἀποδώσῃ τὸ πτῶμα πρὸς ταφήν. Ὁ δὲ ποιητὴς ἀείποτε φροντίζει νὰ εἴπῃ, τί ἐγένετο τὸ πτῶμα καὶ τοῦ ἀφανεστάτου τῶν ἡρώων. Πολλάκις δὲ φονεύονται πλεῖστοι ἥρωες, ὅπως σώσωσι τὸ σῶμα ἑνὸς μόνου ». 2) Ἐν τῷ συγγράμματι τῷ ἐπιγραφομένῳ Ariadne σελ. 212.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τραγικὸς ἥρως, ἀλλὰ καὶ τοῦτο νὰ γίνηται ἐν ὑψηλοτέρῳ βαθμῷ. Ἐπειδὴ οὗτος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιζήσῃ, ἐξελέξατο τὸν θάνατον· ἀλλ' ἡ ἀριστεία αὐτοῦ, ὡς ταύτην ἐνόει, δὲν ἐσώθη. Ὡσαύτως ὁ Immermann παρατηρεῖ, ὅτι κατὰ τὰς ἡμετέρας ἰδέας τὸ δρᾶμα λήγει εἰς τὸν θάνατον τοῦ ἥρωος, ἀλλὰ κατὰ τὰς τῶν Ἑλλήνων ὁ Αἴας μένει μέχρι τῆς καύσεως ἥρως τῆς τραγῳδίας. Οὐχὶ ὁ θάνατος εἶναι τὸ τελευταῖον, ἀλλ' ἡ καῦσις· μέχρι ταύτης δὲν παύεται οὗτος ἐνεργῶν διὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτοῦ, καί, εἰ καὶ ἄναυδος, ὅμως πάσχων ἐν τῇ συμπαθείᾳ τῶν θεατῶν[1]. Διὰ ταῦτα νομίζομεν, ὅτι ἡ ἀριστεία σῴζεται καὶ ἡ τιμὴ ἀποκαθίσταται διὰ τῆς ὁμολογίας τοῦ Ὀδυσσέως[2], τῆς αἰσχύνης τῶν Ἀτρειδῶν καὶ τῆς ταφῆς τοῦ ἥρωος.

Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται κατάδηλον, ὅτι τὸ τελευταῖον μέρος τῆς τραγῳδίας ἦτο ἀναγκαιότατον πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἑνότητος αὐτῆς. Ἀλλ' ὁ Bergk, ὅστις ἀθετεῖ τοῦτο (ἐκ τοῦ στίχ. 1027 καὶ ἑξῆς), ἠναγκάσθη μὲν νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι τὸ πρῶτον μέρος δὲν εἶναι ἄρτιον, παρατηρεῖ δ' ὅμως, ὅτι κατὰ τὸν Σοφοκλέα ἄλλως ἔληγεν ἡ τραγῳδία. Πῶς ἆρά γε; Οὗτος εἰκάζει[3], ὅτι καὶ κατὰ τὸν ποιητὴν τοῦ πρώτου μέρους ἡ ταφὴ τοῦ Αἴαντος ἀπηγορεύετο[4], ὅτι τοῦ Τεύκρου ἀπεικονίσαντος τὴν ἑαυτοῦ ἀμηχανίαν ἀνεκηρύσσετο ἡ ἀπαγόρευσις τῶν Ἀτρειδῶν καὶ ὅτι εἶτα ἐνεφανίζετο ἡ Ἀθηνᾶ, ἥτις διὰ τῆς ἐντολῆς αὐτῆς ἔλυε τὴν ἀπειλητικὴν περιπλοκήν. Λοιπὸν ἀντὶ τῆς λύσεως τοῦ μύθου κατὰ

---

[1]) Ueber den rasenden Ajax des Sophokles σελ. 53. [2]) Στίχ. 1340. [3]) Literaturgeschichte τόμ. III, σελ. 381. [4]) Τοιαύτη ἀπαγόρευσις προπαρασκευάζεται ἐν στίχ. 827.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοὺς τρόπους τῆς ἀνθρωπίνης τέχνης ὁ Bergk εἰσάγει τὸν ἀπὸ μηχανῆς θεόν, ὅστις καὶ ἐν τῷ Εὐριπίδῃ εἶναι κηλίς, ἀντὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς τιμῆς τοῦ Αἴαντος ὑποκαθίστησιν ὡς κυρίαν ὑπόθεσιν τὴν ἀσέβειαν τοῦ προσφιλοῦς τοῖς Ἀθηναίοις ἥρωος καὶ ἀντὶ τῆς εὐγενείας τοῦ Ὀδυσσέως ὑποβάλλει τὴν ἐντολὴν τῆς θεᾶς. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Bergk τὰς τελευταίας τῆς τραγῳδίας σκηνὰς δὲν ἐποίησεν ὁ ἡμέτερος τραγικός, ἀλλ' ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰοφῶν, ὅστις διεκωμῳδεῖτο ὡς ψυχρὸς καὶ μακρός, ἐν ᾧ τὰ ὑποβαλλόμενα, δηλ. τὰ κατὰ τὴν δραματικὴν τέχνην ἡμαρτημένα, ἐποίησεν ὁ Σοφοκλῆς. Πρὸς τούτοις ὁ ἀείμνηστος ἀνὴρ ἐν τῷ τελευταίῳ μέρει ἀνεῦρε πνευματικὴν ταπεινότητα καὶ πολλὰ ψυχρὰ καὶ ἀγοραῖα[1]. Πρὸς τὴν τοιαύτην μομφὴν ὁ Bellermann παρατηρεῖ[2], ὅτι τὸ ἐρίζειν πρὸς τὸν ποιητὴν περὶ στίχων ἤθελεν εἶναι μικροπρεπές· καθ' ὅλου ὅμως διισχυρίζεται, ὅτι ἡ προκειμένη διάταξις εἶναι ὅλως ἡ προσήκουσα. Ἀλλ' ὑποχωρεῖ ὁμολογῶν, ὅτι αἱ ἐριστικαὶ σκηναὶ ἔν τισι μέρεσι δύνανται νὰ ἔχωσί τι ὀχληρὸν τῇ ἡμετέρᾳ αἰσθήσει π. χ. οἱ προπηλακισμοὶ τοῦ Τεύκρου πρὸς τοὺς Ἀτρείδας. Παρατηρεῖ δ' ὅμως, ὅτι τοῖς Ἀθηναίοις, ὧν τὴν ἀκόρεστον χαρὰν πρὸς δίκας καὶ διαδικασίας ὁ Ἀριστοφάνης ζωηρῶς εἰκονίζει, δυσκόλως ἠδύνατο νὰ ἦναι ὀχληρὸν τὸ τοιοῦτον. Καὶ τοῦτο συμβαίνει κατὰ τὸν Bellermann μᾶλλον ἐν τῇ ἀναγνώσει ἢ ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Ἐὰν αἱ σκηναὶ ταχέως καὶ μετὰ θερμῆς ζωηρότητος διδάσκωνται, ἐνεργοῦσιν ἐπὶ τοῦ θεατοῦ ἰσχυρότατα, ὅστις νομίζει, ὅτι ἡ ὁδὸς αὕτη

---

[1]) Αὐτόθι. [2]) Ἐν τῇ ἐκδόσ. σελ. 134.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀνήκει εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ὑποθέσεως. Πρὸς τὰς μομφὰς τοῦ Bergk καὶ τοὺς λόγους τοῦ Bellermann δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι οἱ θεωρητικοὶ ἄνδρες, οἷος καὶ ὁ Σοφοκλῆς, ἐφ' ὅσον ὀχοῦνται ἐπὶ τοῦ ἅρματος τῆς θεωρίας, φαίνονται ὑψηλοὶ τὴν διάνοιαν, ὅταν δ' ὅμως κατέλθωσιν ἐπὶ τοῦ χθαμαλοῦ τῆς πράξεως ἐδάφους, οἷον τὸ τῆς ἀγωνιστικῆς πολιτικῆς, πάσχουσιν ὅτι ἴσως καὶ ὁ ἡμέτερος τραγικός, Ὥστε οὗτος, ἢ δὲν ἔπρεπε νὰ ποιήσῃ πολιτικὸν ὑπαινιγμόν, ἤ, ἀφ' οὗ ἔκρινε τοῦτο προσῆκον, δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποφύγῃ, ὅτι αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις εἶχε συμφυές. Βεβαίως ἡμῖν τοῖς θεωρητικοῖς αἱ πολιτικαὶ ἔριδες τοῦ Τεύκρου καὶ τῶν Ἀτρειδῶν φαίνονται ἴσως ψυχραὶ καὶ ἀγοραῖαι, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι θεαταί, οἵτινες ἦσαν κατ' ἐξοχὴν λαὸς πολιτικός, μετὰ ζωηρότητος ἠκολούθουν τῇ συζητήσει, ἐν ᾗ ἔβλεπον τοὺς ἑαυτῶν πόθους καὶ τὰ μίση ἀπεικονιζόμενα [1]. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις τὰς ἔριδας ταύτας δὲν εὑρίσκομεν ἄγαν ἐκτενεῖς, διότι οὐχὶ ἐν τῷ πρώτῳ μέρει, ἀλλ' ἐνταῦθα λύεται τὸ σπουδαιότατον ζήτημα τοῦ ὅλου δράματος, ἤτοι ἡ ἀποκατάστασις τῆς τιμῆς τοῦ Αἴαντος.

Κατ' ἄλλον τρόπον ἐπειράθη νὰ ἐξηγήσῃ τὸ τελευταῖον μέρος τῆς τραγῳδίας ὁ Osann, ὅστις ὑποτίθησιν, ὅτι ὁ Αἴας ἀνήκει εἰς τετραλογίαν [2] συνισταμένην ἐκ τῆς Κρίσεως ὅπλων, τοῦ Αἴαντος, τοῦ Τεύκρου καὶ τοῦ σατυρικοῦ δράματος Σαλαμῖνος. Ὅτι τοῦ ἡμετέρου δράματος προϋποτίθεται ἡ ὅπλων κρίσις, ἐγένετο δῆλον ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς εἰσαγωγῆς [3]. Δὲν παρεδόθη μέν, ἂν ὁ

---

[1]) Ὅρα Λιβάνιον IV, 454. [2]) Ἐν τῇ μνημονευθείσῃ διατριβῇ σελ. 35 καὶ ἑξῆς. [3]) Ἐν σελ. 10.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Σοφοκλῆς ἐποίησε τοιαύτην τραγῳδίαν, ἀλλ' ὄντως ἐποίησε Τεῦκρον[1] καὶ κατά τινας εὐφυῶς γενομένας εἰκασίας ὑπὸ τοῦ Osann καὶ Σαλαμῖνα[2]. Ἐν μὲν τῷ Τεύκρῳ ὁ τραγικὸς ἐπραγματεύετο τὴν ὑπὸ τοῦ Τελαμῶνος ἐκδιώξιν τοῦ φερωνύμου ἥρωος, ἐν δὲ τῇ Σαλαμῖνι τὴν προσόρμισιν τούτου εἰς τὴν Κύπρον, τὴν κατοχὴν τῆς χώρας καὶ τὴν ἵδρυσιν τῆς πόλεως Σαλαμῖνος. Κατὰ ταῦτα ὁ εἰρημένος φιλόλογος νομίζει, ὅτι τὸ πρόσωπον τοῦ Τεύκρου ἐν τῷ ἡμετέρῳ δράματι δὲν ἦτο ἀναγκαῖον καὶ ἠδύνατο νὰ λείπῃ ἄνευ βλάβης τῆς τραγῳδίας, ἀλλὰ προσετέθη, ὅπως προπαρασκευάσῃ τὴν ἐπομένην. Ἀλλ' ἕκαστον δρᾶμα ἔχει πρὸς τὴν ὅλην τετραλογίαν, ὡς τὰ πρόσωπα ἔν τινι συμπλέγματι· ἐν τούτῳ ἕκαστον πρόσωπον ἀποτελεῖ μὲν ἓν ὅλον, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ὑποβεβλημένον ἁρμονικῶς εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ ὅλου συμπλέγματος. Ὁ Osann προσκρούει εἰς τὴν δυσκολίαν, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς οὐδεμίαν ἄλλην τετραλογίαν ἐποίησε[3]. Παρατηρεῖ δ', ὅτι οἱ ἀρχαιότεροι τραγικοὶ ἐποίησαν τοσαύτην κατάχρησιν τῶν τετραλογιῶν, ὥστε ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Σοφοκλέους δὲν ὑπῆρχον ὑποθέσεις. Καὶ ὅμως ἐν τοῖς ἔπειτα χρόνοις ὁ Πλάτων[4] ἐποίησε τετραλογίαν, ἀλλὰ πρὸ τῆς διδασκαλίας ἔκαυσε ταύτην.

Δὲν παρελάβομεν πάντα τὰ τεκμήρια, ἐξ ὧν ὁ Osann εἰκάζει, ὅτι ὁ Αἴας ἀνήκει εἰς τετραλογίαν, ἀλλ' ἐκεῖ,

---

[1]) Welcker, Die griech. Tragödien ἐν τόμ. I, σελ. 60. [2]) Ἐν τῷ ὑπομνήματι τοῦ Γαληνοῦ εἰς Ἱπποκράτη, Περὶ τῶν ἐπιδημιῶν VI, 454 ὑπάρχει ἡ λέξις Σαλαμήνῃ, ἔνθα ὁ Osann ἀνευρίσκων ἁμάρτημα τῆς ἀντιγραφῆς ἀναγινώσκει Σαλαμῖνι. [3]) Ἐν τῇ εἰρημένῃ συγγραφῇ σελ. 37. [4]) Αἰλιαν. ἐν ποικίλ. ἱστορ. 2,30 καὶ Διογέν. Λαέρτ. III, 61.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔνθα οὗτος προσκρούει, ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ὑπάρχει μεγάλη ἀπόδειξις πρὸς στήριξιν τῆς ὑποθέσεως αὐτοῦ. Εἶπεν, ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Σοφοκλέους δὲν ἐποιοῦντο τετραλογίαι. Τίνας χρόνους λέγει; Εἶναι παλαιὰ ἡ προληψις, καθ' ἣν αἱ τραγῳδίαι αἱ ὑπαινιγμοὺς περιέχουσαι κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἐποιήθησαν ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ προκειμένη τραγῳδία τὸν Σπαρτιάτην Μενέλαον διὰ ζοφερῶν χρωμάτων εἰκονίζει, τινὲς ὑπέλαβον, ὅτι ἐποιήθη ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Καὶ δὴ ἀνευρίσκουσιν ὑπαινιγμοὺς περὶ τοῦ Κλέωνος [1]. Πρὸς τοῦτο συνεβάλετο καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς, ὅστις λέγει, ὅτι ὁ ἡμέτερος τραγικὸς ἐμιμήθη στίχον τινὰ τῆς Μηδείας τοῦ Εὐριπίδου [2]. Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἐξήχθη τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ Αἴας ἐδιδάχθη μετὰ τὴν διδασκαλίαν ταύτης τῆς τραγῳδίας, ἥτις ἐγένετο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Ἀλλ' ὁ Wolff ἔδειξεν [3], ὅτι ἐκ τῆς εἰκασίας ταύτης οὐδὲν χρονολογικὸν συμπέρασμα δύναται νὰ ἐξαχθῇ. Κατὰ τὸν Bergk [4] ὁ Αἴας ἐδιδάχθη πρὸ τῆς Ἀντιγόνης, ἀλλὰ τὸ δεύτερον μέρος, ὅπερ προσετέθη ὑπὸ διασκευαστοῦ, ἀνήκει εἰς τὴν τελευταίαν περίοδον τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου· διότι αἱ σκηναὶ αὗται ἐποιήθησαν ἀκριβῶς κατὰ τὸν τόνον καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς νεωτέρας τρα-

---

1) Bode ἐν τῷ μνημονευθέντι συγγράμματι τόμ. III, σελ. 410. 2) Ἐν Στρωμ. 6, 8 σελ. 740. Ὁ μὲν Σοφοκλῆς λέγει ἐν στίχ. 665·

Ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα κοὐκ ὀνήσιμα.

Ὁ δὲ Εὐριπίδης ἐν Μηδ. 618·

κακοῦ γὰρ ἀνδρὸς δῶρ' ὄνησιν οὐκ ἔχει.

3) Ἐν τῇ τρίτῃ ἐκδόσει σελ. 233. 4) Griech. Literat. III, 389.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γῳδίας. Ἀναγνωρίζει δ' ἐνταῦθα τὴν ἐπίδρασιν, ἣν ἤσκησεν ὁ Εὐριπίδης ἐπὶ τῆς νεωτέρας γενεᾶς. Μετά τινος δ' εὐφυΐας παρατηρεῖ, ὅτι ὁ κόρος, ὃν ὁ χορὸς ἔχει πρὸς τοὺς ἀκάρπους πόνους τοῦ πολέμου [1], ἁρμόζει εἰς τὴν τελευταίαν περίοδον τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ τραγῳδία δὲν δύναται νὰ διαιρεθῇ, ἡ ἐκ τῆς διαιρέσεως προκύπτουσα χρονολογία ἀποβαίνει ἀνυπόστατος. Ὁ χρόνος τῆς πρώτης διδασκαλίας τοῦ Αἴαντος δὲν παρεδόθη ἡμῖν, ἀλλ' οὗτος ἐν τοῖς χειρογράφοις φέρεται ὡς πρώτη τραγῳδία [2]. Εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐσκόπει πρὸς τοῖς ἄλλοις νὰ καταλήξῃ ὁλόκληρος ἡ προηγουμένη ἡμῶν αἰσθητικὴ ἀνάλυσις. Ναί· ἐσκοποῦμεν νὰ δείξωμεν, ὅτι ὁ Αἴας εἶναι τὸ ἀρχαιότατον τῶν δραμάτων τοῦ Σοφοκλέους, καὶ ἐπὶ τῆς καταδείξεως ταύτης ἐρειδόμενοι νὰ ἐποικοδομήσωμεν θεωρίαν, ἥτις, ἂν κατά τι ἐπιδοκιμασθῇ, νέον ἴσως φῶς δύναται νὰ ἐπιχύσῃ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἔργου τοῦ τραγικοῦ.

Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν [3] ἐδείξαμεν, ὅτι ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ λείπει ἡ τεχνικὴ ἀντίθεσις τῶν προσώπων, οἵα ὑπάρχει ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ, ἐν τῇ Ἠλέκτρᾳ καὶ δὴ καὶ ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ, εἰ καὶ ὁ ποιητὴς ἀφορμὴν πρὸς ἀντίθεσιν εἶχε. Πρὸς τούτῳ διὰ μακρῶν ἐπραγματεύθημεν [4] περὶ τῶν δυσκολιῶν, ἃς παρέχει ἡ πλοκὴ τοῦ μύθου, δυσκολιῶν, λέγω, αἵτινες ἤγαγον σοφοὺς ἄνδρας μέχρι παραδόξων εἰκασιῶν. Ἐπειράθημεν νὰ δείξωμεν, ὅτι ἡ κυρία ὑπόθεσις τῆς τραγῳδίας εἶναι ἡ ἀποκατά-

---

[1]) Ἐν στίχ. 1185—1222. [2]) Wolff αὐτόθι. [3]) Ἐν σελ. 31. [4]) Ἐν σελίδι 32 καὶ ἑξῆς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στασις τῆς τιμῆς τοῦ Αἴαντος. Τούτου ὅμως δὲν ἔχει συνείδησιν ὁ ἥρως τῆς τραγῳδίας, ὡς ἡ Ἀντιγόνη ἐν τῷ φερωνύμῳ δράματι ἔχει συνείδησιν τοῦ σκοποῦ τῆς ἐνεργείας, δηλ. τῆς ταφῆς τοῦ Πολυνείκους καὶ ἡ Ἠλέκτρα τῆς τιμωρίας τῶν δολοφόνων τοῦ πατρός. Τοὐναντίον ὁ Αἴας ἐν τῇ μανίᾳ αὐτοῦ νομίζει, ὅτι ἐκδίκησιν καὶ ἀποκατάστασιν τῆς τιμῆς ἔλαβεν ἤδη, ἐν ᾧ ὁ θεατὴς ἐν τῇ νομιζομένῃ τιμωρίᾳ ἀνευρίσκει τὸ μέγιστον ὄνειδος τοῦ ἥρωος[1]. Καθ' ὅλου εἰπεῖν ἂν παραβληθῇ ἥδε ἡ τραγῳδία πρὸς ἄλλας τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, καταδεικνύει ἐλλείψεις τινάς, καθ' ὅσον ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Σοφοκλέους ἠδύνατο εἰς τοιαύτας νὰ ὑποπέσῃ. Ποῦ εἶναι αἱ λαμπραὶ ἐκεῖναι περιπέτειαι καὶ οἱ ἀναγνωρισμοὶ τοῦ Οἰδίποδος; Ποῦ εἶναι ἡ πλοκὴ ἐκείνη τοῦ μύθου, καθ' ἣν ἔκ τινος σπέρματος διὰ φυσικῆς ἀναπτύξεως παράγεται ὁ ὅλος μῦθος ὥς τι ὀργανικὸν ὅλον, ἐν ᾧ ἑκάστη πρᾶξις ἀναγκαίως διαδέχεται τὴν ἑτέραν[2]; Διὰ ταῦτα δὲν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν κατὰ πάντα τὴν γνώμην τοῦ Bellermann[3] (Wolff), ὅτι ὁ Αἴας εἶναι ἰσχυρῶς συνηρθρωμένον τεχνικὸν ἔργον. Ἂν ἡ τραγῳδία ὅμως ἐξετασθῇ οὐχὶ ὑπὸ τεχνικήν, ἀλλ' ὑπὸ ποιητικὴν ἔποψιν, ἀναφαίνονται ἀρεταί, αἵτινες σπανίως ἀνευρίσκονται ἐν ταῖς ἄλλαις τραγῳδίαις. Ἡ θρηνῳδὸς τῆς Τεκμήσης ἱκεσία[4], ὁ ἀποχωρισμὸς τοῦ Αἴαντος ἀπὸ τοῦ υἱοῦ[5], αἱ τελευταῖαι λέξεις πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ καὶ πρὸ πάντων ὁ μονόλογος[6], περὶ οὗ ὁ Immermann εἶπεν, ὅτι εἶναι τὸ κάλλιστον ἐξ ὅσων ἐποιή-

---

[1]) Bellermann ἐν τῇ τετάρτῃ ἐκδόσει σελ. 126. [2]) Ὅρα εἰσαγωγήν μου εἰς Οἰδίποδ. σελ. 9. [3]) Αὐτόθι σελ. 140. [4]) Ἐν στίχ. 485 καὶ ἑξῆς. [5]) Στίχ. 550 καὶ ἑξῆς. [6]) Στίχ. 815 καὶ ἑξῆς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θησαν, μαρτυροῦσι ζωηρὰν φαντασίαν καὶ ἔξοχον ποιητικὴν πτῆσιν.

Λοιπὸν ἐν τῇ προκειμένῃ τραγῳδίᾳ ἔχομεν κατά τι ἀτελῆ δραματικὴν τέχνην καὶ εὐανθῆ ποιητικὸν χρωματισμόν. Τί ἆρά γε δηλοῦσι ταῦτα; Τὴν μὲν φαντασίαν πλουσιωτάτην ἔχει ἡ νεανικὴ ἡλικία, τὴν δὲ τέχνην τελείαν ἡ καθεστῶσα. Διὰ ταῦτα ἡ τραγῳδία πρέπει νὰ τεθῇ ἐκεῖ, ἔνθα ὑπάρχει ἡ φαντασία καὶ λείπει ἡ τέχνη, ἤτοι ἐν τῇ νεανικῇ τοῦ ποιητοῦ ἡλικίᾳ. Τότε ἐν τῷ θεάτρῳ ἦρχε τὸ ὑψιφερὲς τοῦ Αἰσχύλου πνεῦμα, ὅπερ ὤθει τὰς διανοίας κατὰ τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ, ὡς ὁ βορρᾶς συρίττων συνελαύνει τὰ ἠχηρὰ καὶ παφλάζοντα τοῦ πελάγους κύματα. Τότε ὁ ἡμέτερος τραγικὸς εἶχε τὸ νεαρὸν αὐτοῦ ἦθος εὔκαμπτον καὶ ὑγρὸν ὡς τὸ ὕδωρ, ὅπερ ὁτὲ μὲν ἐν τῷ πόντῳ συμπαίζει μετὰ τῶν δελφίνων, ὁτὲ δ' αἰωρεῖται ὡς πολύχρους καὶ χρυσαυγὴς νεφέλη, ἥτις μεστὴ ἠλεκτρισμοῦ καὶ κεραυνῶν διαπορεύεται τὰς ὑπερτέρας τοῦ ποιητικοῦ οὐρανοῦ στιβάδας, ὁτὲ δ' ὡς ραγδαία χάλαζα βάλλει τὰς κεφαλὰς καὶ ταράσσει τὰς διανοίας, ὁτὲ δ' ὡς λευκὴ χιὼν στέφει τὴν κορυφὴν τοῦ Παρνασσοῦ καὶ θεᾶται τοὺς ἐλιγμοὺς δολιχοδρόμων ἀετῶν, ὁτὲ δ' ὡς κελαρύζων ῥύαξ ἀμιλλᾶται πρὸς τὰς ἀηδόνας καὶ ἄλλοτε εἰσδύσας εἰς πολύχροα ἄνθη ὡς ὀπὸς διασκεδάννυσι τὴν ζωὴν εἰς τοὺς τάπητας τῶν ποιητικῶν λειμώνων. Ναί· τότε ὁ Σοφοκλῆς δὲν εἶχεν ἔτι μορφώσει τὸν τέλειον τύπον τῆς δραματικῆς αὐτοῦ τέχνης. Τότε ἐκράτουν ἔτι ἐν τῇ πόλει οἱ ἐν Μαραθῶνι καὶ Σαλαμῖνι ἀγωνισάμενοι, οἵτινες εἶχον τὸ φρόνημα ὑψηλόν, ὡς ὁ Προμηθεὺς τοῦ Αἰσχύλου. Καὶ ὄντως ὁ Αἴας τοῦ Σοφοκλέους δὲν ὁμοιάζει

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρὸς τοὺς κομψοὺς τοῦ Περικλέους πολίτας, ἀλλὰ πρὸς τοὺς Μαραθωνομάχους καὶ πρὸς τὰ πρόσωπα τῶν τραγῳδιῶν τοῦ Αἰσχύλου. Τότε τὸ πολίτευμα ἦτο ἔτι ἀριστοκρατικὸν καὶ κατὰ τὸ πολίτευμα τοῦτο ἐποιοῦντο τετραλογίαι[1] καὶ ἴσως δὲν εἶχεν ἄδικον ὁ Osann, ὅστις ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ ἐνεῖδε τμῆμα τοιούτου δραματικοῦ συμπλέγματος. Ὅτι ἡ θεωρία αὕτη δὲν εἶναι ἀπορριπτέα, γίνεται δῆλον ἐκ τούτου, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ τραγικὸς ὑπαινίσσεται[2], ὅτι ἔγραψε Τεῦκρον κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Wloff[3] καὶ Εὐρυσάκη. Κατὰ τοῦτον ἐκ τοῦ Αἴαντος, τοῦ Τεύκρου καὶ τοῦ Εὐρυσάκους συνίστατο ἡ τριλογία. Ὁ δὲ Klein δὲν δέχεται μὲν τὴν τριλογίαν, ἀλλ' εἰκάζει, ὅτι ἐν τῇ τελευταίᾳ συζητήσει περὶ τοῦ πτώματος τοῦ Αἴαντος ὑπάρχει ἀπόπειρα συντήξεως τῆς Αἰσχυλείου τριλογίας ἐν ἑνὶ μόνῳ δράματι[4]. Αἱ ὑποθέσεις αὗται δηλοῦσιν, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ποιῶν τριλογίας ποιεῖ ὅλως κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ διδασκάλου ἢ ἤρξατο ποιῶν βήματα πρὸς εὕρεσιν νέας δραματικῆς τέχνης.

Εἴπομεν, ὅτι ὁ Αἴας ἀνήκει εἰς τὰ ἀρχαιότατα τοῦ Σοφοκλέους δράματα. Ἡ γνώμη αὕτη στηρίζεται καὶ ἐπὶ παρατηρήσεων γενομένων παρὰ σοφῶν ἀνδρῶν. Ἐν τῇ προκειμένῃ τραγῳδίᾳ εἶναι ἀξιοσημείωτον, ὅτι ὁ Αἴας θνήσκει πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν θεατῶν, ἐν ᾧ ἤδη ὁ Αἰσχύλος τὸν θάνατον μετέθηκεν ὄπισθεν τῆς σκηνῆς καὶ τοῦτον ἤγγελλε δι' ἀγγέλου. Ἀλλ' ὁ Σοφοκλῆς, ὅστις τῇ προόδῳ ταύτῃ[5] τῆς δραματικῆς τέχνης ἠκο-

---

[1]) Ὅρα εἰσαγωγήν μου εἰς Οἰδίποδα σελ. 8. [2]) Ἐν στίχ. 1008—1020. [3]) Ἐν τῇ εἰρημένῃ ἐκδόσει σελ. 133. [4]) Geschichte des Dramas τόμ. I, σελ. 363. [5]) Ὅρα εἰσαγωγήν μου εἰς Οἰδίποδα τύραννον σελ. 42.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λούθησεν, ἐν τῇ προκειμένῃ τραγῳδίᾳ εἰσάγει τὸν Αἴαντα φονευόμενον πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν θεατῶν. Τοῦτο μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ τραγικὸς δὲν εἶχεν ἔτι ὁρίσει τὸν τύπον τῆς τέχνης αὐτοῦ. Ὁ χορὸς ἐν τῷ Αἴαντι κατὰ τὸν Wolff[1] συνίσταται ἐκ δώδεκα προσώπων, ὡς παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις τραγικοῖς. Τρεῖς ἔτι χορευτὰς προσέθηκε τὸ πρῶτον ὁ Σοφοκλῆς, ἀλλὰ φαίνεται, ὅτι δὲν ἔπραξε τοῦτο εὐθὺς ἐν ἀρχῇ. Ὁ Τεῦκρος ἐν τῷ τελευταίῳ μέρει τοῦ διαλόγου σιωπᾷ, ἐνῷ διαλέγεται ὁ Ἀγαμέμνων πρὸς τὸν Ὀδυσσέα, ὅπερ ὑπομιμνήσκει τοὺς δύο τοῦ Αἰσχύλου ὑποκριτάς. Τὸ καταβιβάζειν θεοὺς εἰς τὴν σκηνὴν ἦτο σύνηθες τῷ Αἰσχύλῳ, οὐχὶ δὲ καὶ τῷ Σοφοκλεῖ. Ἐμφανίζεται μὲν ὁ Ἡρακλῆς ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ, ἀλλὰ καθ' ἃ παρατηρεῖ ὁ Wolff, ὡς ἥρως, ἐν δὲ ταῖς Τραχινίαις ὡς ἄνθρωπος. Νομίζομεν δ', ὅτι ὁ τραγικὸς οὗτος δὲν εἶχεν ἀνάγκην τῆς ἀμέσου τῆς θεᾶς ἐνεργείας, ὅπως ὁ Αἴας περιπέσῃ εἰς μανίαν· διότι τὸ πρόβλημα αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ λύσῃ ψυχολογικῶς, δηλαδὴ ἡ σφόδρα τρωθεῖσα φιλοτιμία τοῦ ἥρωος ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ αὐτὸν μανιώδη. Πρὸς τούτοις παρετηρήθη, ὅτι ὁ Αἰσχύλος εἰκονίζει ἐν τῷ Προμηθεῖ τὸν Δία ὡς σκληρὸν καὶ χαλεπόν, ὡς καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἐνταῦθα τὴν Ἀθηνᾶν, ἐν ᾧ ἀλλαχοῦ τοὺς θεοὺς εἰσάγει ἡπιωτέρους. Ὡσαύτως μετρικαὶ παρατηρήσεις κατέληξαν εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα. Ἡ πάροδος τοῦ χοροῦ γίνεται δι' ἀναπαίστων, ὡς ἐν τοῖς Πέρσαις τοῦ Αἰσχύλου, ταῖς Ἱκέτισι, τῷ Ἀγαμέμνονι καὶ ἐν ἄλλοις δράμασι τοῦ αὐτοῦ τραγικοῦ. Ἐν τῷ Αἴαντι εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ὁ

[1]) Ἐν τῇ τρίτῃ ἐκδόσει σελ. 133.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χορὸς αἰτιολογεῖ τὴν ἐμφάνισιν αὐτοῦ, ὡς ὁ αὐστηρότατος τύπος τῆς παρόδου ἀπαιτεῖ[1]. Πλὴν τούτων καὶ ἄλλας παρατηρήσεις συνέλεξεν ὁ Wolff, δηλαδὴ λέξεις[2] κοινὰς ταύτῃ τῇ τραγῳδίᾳ καὶ ταῖς τοῦ Αἰσχύλου κατέδειξεν.

Ταῦτα πάντα μαρτυροῦσιν, ὅτι τόδε τὸ δρᾶμα εἶναι τὸ ἀρχαιότατον τοῦ Σοφοκλέους, ἀλλὰ δὲν εἶναι μικρὰ ἡ πρόληψις, καθ' ἣν οἱ πολιτικοὶ ὑπαινιγμοὶ οἱ ἀναφερόμενοι εἰς τὴν ἀντιζηλίαν τῶν Ἰώνων πρὸς τοὺς Δωριεῖς δεικνύουσι δῆθεν, ὅτι τὸ δρᾶμα τὸ τούτους περιέχον ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐποιήθη[3]. Ὀφείλομεν δ' ὅμως πολλὰς χάριτας τῷ Wolff, ὅστις ἀπαλλάσσει τοιαύτης προλήψεως λέγων, ὅτι ἡ ἀντιζηλία καὶ ἡ ἔχθρα τῶν δύο φυλῶν ἤρξατο εὐθὺς ἀπὸ τῶν Μηδικῶν[4]. Τοῦ κωλύματος τούτου ἀρθέντος ἴδωμεν, εἰς τίνα ἐποχὴν δυνάμεθα νὰ θέσωμεν τὴν τραγῳδίαν. Κατὰ τὸν Droysen ἐπειδὴ περιέχει ὑπαινιγμοὺς περὶ τῆς ἀντιζηλίας τοῦ Κίμωνος πρὸς τὸν Περικλέα, πρέπει νὰ τεθῇ πρὸ τοῦ 449 π. Χ., ὅτε ὁ υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου ἐτελεύτησε[5]. Κατὰ δὲ τὸν Bode ἡ πρώτη διδασκαλία δὲν δύναται νὰ τεθῇ πρὸ τοῦ 431 π. Χ., ὅτε ἐδιδάχθη ἡ Μήδεια[6]. Ὁ δὲ Hermann[7] ἐπίστευεν, ὅτι ἡ τραγῳδία ὑπαινιγμοὺς περὶ τοῦ Κλέωνος περιέχουσα πρέπει

---

[1]) Ὅρα καὶ Schneidewin ἐν τῇ ἐκδόσει σελ. 67. [2]) Φερ' εἰπεῖν τὸ ἐπικὸν ῥ ὰ μόνον ἐν στίχ. 172, 177 καὶ 954 ἀπαντᾷ καὶ ἐν τοῖς Πέρσαις τοῦ Αἰσχύλου ἐν στίχ. 636. Ὁ ἐπικὸς τύπος τοῦ πληθυντικοῦ τοὶ μόνον ἐν ταύτῃ τῇ τραγῳδίᾳ (1404) καὶ παρ' Αἰσχύλῳ πεντάκις εὕρηται. [3]) Ὅρα Hasper ἐν τῇ εἰρημένῃ διατριβῇ σελ. 26. [4]) Ἐν τῇ τρίτῃ ἐκδόσει σελ. 135. [5]) Berlin. Jahrb. für wissenschaft. Kritik τόμ. II, σελ. 127. [6]) Ἐν τῷ μνημονευθέντι συγγράμματι τόμ. III, σελ. 410. [7]) Τοῦτον ἀνασκευάζει ὁ Welcker ἐν τῷ Nibuhr 's Rh. Mus τόμ. III, σελ. 262.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νὰ τεθῇ κατὰ τοὺς χρόνους τούτου τοῦ στρατηγοῦ. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἡ πρώτη διδασκαλία τῆς τραγῳδίας πίπτει κατὰ τὸ 468—458 π. Χ. Δὲν δύναται μὲν νὰ τεθῇ πρωιαίτερον, διότι κατὰ τὸ 468 ὁ Σοφοκλῆς τὰ πρῶτον ἀγωνισάμενος, ἐν ᾧ ἦγε τὸ 28ον ἔτος τῆς ἡλικίας, ἐνίκησεν. Εἶναι δὲ δύσκολον νὰ τεθῇ πολὺ βραδύτερον, διότι ὁ Αἰσχύλος νικήσας μὲν τὸ τελευταῖον κατὰ τὸ 458 π. Χ. διὰ τῆς μέχρις ἡμῶν περισωθείσης τριλογίας, μὴ τυχὼν δὲ τοῦ σκοποῦ, ἤτοι τῆς ἀποδόσεως τῆς προτέρας δυνάμεως εἰς τὴν βουλὴν τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἠγανάκτησε καὶ ἀπῆλθεν εἰς Σικελίαν, ὅπου μετ' ὀλίγον ἐτελεύτησε. Διὰ τῆς ἀποδημίας τοῦ Μαραθωνομάχου τραγικοῦ τὸ τέως ἐπικρατοῦν αὐτοῦ πνεῦμα σβέννυται, ἡ τέχνη τοῦ Σοφοκλέους ἐκλάμπει καὶ ἡ ζωηρὰ τούτου τοῦ τραγικοῦ φαντασία ἄρχεται δαμαζομένη. Ὅτι δ' ἡ πρώτη διδασκαλία κατὰ τὴν εἰρημένην ἐποχὴν πρέπει νὰ τεθῇ, γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τοῦ ἑπομένου ζητήματος.

Περὶ τῆς αἰσθήσεως, ἣν ἡ διδασκαλία τοῦ δράματος παρήγαγε τοῖς Ἀθηναίοις θεαταῖς, κατὰ κακὴν μοῖραν δὲν περιεσώθησαν ἡμῖν εἰδήσεις τῶν ἀρχαίων, ἀλλ' ὁ Λιβάνιος παραβάλλων τὸ δεύτερον μέρος τῆς τραγῳδίας πρὸς τὴν τῆς Μιλήτου ἅλωσιν τοῦ Φρυνίχου, ἥτις ἐκίνησε τοὺς θεατὰς εἰς δάκρυα, ἱκανῶς ὑπαινίσσεται, ὅτι περὶ μεγάλου ζητήματος τῆς πόλεως πρόκειται. Πάντες δ' οἱ νεώτεροι[1] ὁμολογοῦσιν, ὅτι ἡ αἴσθησις ἦτο ζωηροτάτη. Καὶ ἔχουσι μὲν δίκαιον κατὰ τοῦτο, διότι αὐτὸς ὁ τραγικὸς τὸ τελευταῖον μέρος

[1]) IV, 454. [2]) Bode τόμ. III, σελ. 413.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦ δράματος πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν κατ' ἐξοχὴν ὥρισεν. Ἀλλὰ τὴν ὅλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν θεατῶν ἀνευρίσκουσιν ἐν τούτῳ, ὅτι ὁ Αἴας ἦτο ἀττικὸς ἥρως[1]. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἡ παραχθεῖσα αἴσθησις ἦτο πολὺ μείζων· διότι ἐν ταύτῃ τῇ τραγῳδίᾳ ὁ ποιητὴς δὲν ὑπαινίσσεται οὔτε τὸν Κλέωνα, οὔτε τὰς ἀντιζηλίας τοῦ Κίμωνος καὶ Περικλέους, ὡς νομίζουσιν, ἀλλ' εἰκονίζεται τὸ μέγιστον τῶν Ἀθηναίων ζήτημα, ἡ ἡγεμονία τῶν Ἑλλήνων. Ἐν ἀρχῇ τῆς ἡμετέρας εἰσαγωγῆς εἴρηται, ὅτι ἡ πανοπλία τοῦ υἱοῦ τῆς Θέτιδος ἔμελλε νὰ δοθῇ ὡς ἀριστεῖον τῷ σώσαντι τὸ σῶμα τοῦ Ἀχιλλέως, ἢ τῷ μείζους βλάβας τοῖς πολεμίοις ἐπενεγκόντι. Διηγωνίσαντο δύο ἔξοχοι ἥρωες, ὁ Αἴας καὶ ὁ Ὀδυσσεύς, καὶ τὸ ἀριστεῖον ἔλαβεν ὁ δεύτερος. Ἐν τῇ βραχείᾳ ταύτῃ ἐκθέσει προδήλως δύναταί τις νὰ ἴδῃ, ὅτι σωθὲν πτῶμα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡ σωθεῖσα Ἑλλὰς ἐπὶ τῶν Περσικῶν, ἀριστεῖον εἶναι ἡ ἡγεμονία, ὁ μὲν Αἴας ἐκπροσωπεῖ τοὺς Ἀθηναίους, ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς τοὺς Πελοποννησίους. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι καλῶς ἔχουσιν, ἀλλὰ πόθεν ἐγένετο Πελοποννήσιος ὁ Ἰθακήσιος Ὀδυσσεύς; Τὸ ἐναντίον, ὡς νομίζομεν, ἔπρεπέ τις νὰ ἐρωτήσῃ, διὰ τί ὁ Σοφοκλῆς ἐποίησε τὸν Ἰθακήσιον ἥρωα Σισυφίδην[2], ἤτοι Πελοποννήσιον; Δὲν ἔπλασε μὲν οὗτος τὸν περὶ τοιαύτης καταγωγῆς μῦθον[3], ἀλλ' ἀνεζήτησε πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ ὑπαινιγμοῦ καὶ ἐπέτυχε· διότι ὁ Ὀδυσσεὺς μᾶλλον τὸ ἦθος τῶν Πελοποννησίων εἰκονίζει ἢ τὸ τῶν

---

[1]) Schneidewin ἐν τῇ ἐκδόσει σελ. 66. [2]) Ἐν στίχ. 190. [3]) Ὅρα τὴν σημείωσίν μου εἰς τὸ εἰρημένον χωρίον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κατοίκων τῶν δυτικῶν τῆς Ἑλλάδος νήσων. Ὁ ἀντιπρόσωπος λοιπὸν τῆς Πελοποννήσου ἔλαβε τὸ ἀριστεῖον, ἤτοι τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως εἶχον τὴν ἀξίωσιν, ὅτι αὐτοὶ ἐν Μαραθῶνι καὶ ἐν Σαλαμῖνι ἔσωσαν τὴν Ἑλλάδα. Πρὸ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας οἱ μὲν ἄλλοι Ἕλληνες ἠξίουν, ἵνα οἱ Λακεδαιμόνιοι ἦναι ἡγεμόνες, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἀνθίσταντο, μέχρις ὅτου ὁ Θεμιστοκλῆς τὸν κίνδυνον συνιδὼν παρεχώρησε τὴν ἀρχὴν τῷ Εὐρυβιάδῃ καὶ κατεπράϋνε τοὺς Ἀθηναίους, εἰπὼν ὅτι, ἂν γείνωσιν ἀγαθοὶ ἄνδρες πρὸς τὸν πόλεμον, οἱ Ἕλληνες ἑκουσίως θέλουσι παρέχει πειθομένους αὐτοῖς κατὰ τὰ λοιπά, ἤτοι θέλουσιν ἀναδείξει ἡγεμόνας[1]. Οἱ Ἀθηναῖοι ὄντως ἐδείχθησαν τοιοῦτοι καὶ πάντοτε εἶχον τὴν ἀξίωσιν νὰ γείνωσιν ἡγεμόνες τῶν Ἑλλήνων, ὡς ὁ Αἴας ἤθελε νὰ λάβῃ τὴν πανοπλίαν τοῦ Ἀχιλλέως ὡς ἀριστεῖον. Τὴν ἡγεμονίαν δὲν ἔλαβεν ὁ ἥρως τῆς Σαλαμῖνος, ὁ Θεμιστοκλῆς, ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ ἥρωος τοῦ Μαραθῶνος, ὁ Κίμων.

Διότι ὁ Παυσανίας ἔχων τὴν ἡγεμονίαν ἦτον ἀλαζών, ὡς οἱ Ἀτρεῖδαι τοῦδε τοῦ δράματος, καὶ ἐφέρετο πρὸς τοὺς ἄρχοντας τῶν συμμάχων τραχέως κολάζων τούτους ἄγαν αὐστηρῶς ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ πρᾷον καὶ φιλάνθρωπον τοῦ Ἀριστείδου καὶ τὸ εὐάρμοστον τοῦ Κίμωνος[2]. Τότε οἱ στρατηγοὶ καὶ ναύαρχοι τῶν Ἑλλήνων, κατ' ἐξοχὴν δὲ οἱ Χῖοι, οἱ Σάμιοι

---

[1]) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Θεμιστοκλ. κεφ. VII. [2]) Ὁ αὐτὸς ἐν βίῳ Ἀριστείδ. XXIII· « Τοῖς γὰρ ἄρχουσι τῶν συμμάχων ἀεὶ μετ' ὀργῆς ἐνετύγχανε καὶ τραχέως, τούς τε πολλοὺς ἐκόλαζε πληγαῖς ἢ σιδηρᾶν ἄγκυραν ἐπιτιθεὶς ἠνάγκαζεν ἑστάναι ὅλης τῆς ἡμέρας ». Ὅρα καὶ ἐν βίῳ Κίμωνος κεφ. VI.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ οἱ Λέσβιοι ἀντέστησαν, καὶ ἐν τέλει ἀποστάντες ἐπορεύθησαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἡγεμόνας τούτους ἀνακηρύξαντες. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ ταύτῃ συμβαίνει τὸ αὐτὸ ἀπροσδόκητον, ὅπερ καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ τραγῳδίᾳ. Ἕκαστος περιέμενεν, ἵνα ἡ Σπάρτη ἐξοργισθεῖσα ἐγείρῃ πόλεμον κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, ὅπερ δὲν συνέβη, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐπειδείξατο φρόνημα θαυμαστὸν[1] ἑκουσίως τὴν ἡγεμονίαν ἀφήσασα, ὡς ἐν τῷδε τῷ δράματι ὁ κατὰ τὰ ἄρτι εἰρημένα ἀντιπρόσωπος τῶν Πελοποννησίων Ὀδυσσεὺς μετὰ γενναίου φρονήματος ἀναγνωρίζει, ὅτι τὸ ἀριστεῖον ἀνήκει τῷ Αἴαντι. Καθ' ὅλου εἰπεῖν, ἂν τις δεχθῇ, ὅτι ἡ τραγῳδία αὕτη εἰκονίζει τὰ τῆς ἡγεμονίας, οὐ μόνον θέλει εὑρεῖ μεγίστην τὴν ὁμοιότητα, ἀλλὰ καὶ θέλει ἐξηγήσει πολλὰ χωρία τῆσδε τῆς τραγῳδίας οὐδόλως ἢ μετὰ δυσκολίας δυνάμενα ἄλλως νὰ ἑρμηνευθῶσιν.

Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται, διὰ τί ὁ ποιητὴς ἐποίησε τὸν Ὀδυσσέα Πελοποννήσιον. Ὁ χορὸς ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ συνίσταται ἐκ Σαλαμινίων ναυτῶν, οἵτινες ὡς τοιοῦτοι ἐξαίρονται[2], ἐν ᾧ ὁ Ὅμηρος οὔτε ὀνομάζει οὔτε ἐξαίρει ναύτας, διότι πάντες κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Θουκυδίδου ἦσαν ἀ ὐ τ ε ρ έ τ α ι καὶ μ ά χ ι μ ο ι[3].

---

[1]) Πλούταρχ. αὐτόθι· « τέλος δ' ἀποστάντες ᾤχοντο πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Ἔνθα δὴ καὶ τὸ φρόνημα τῆς Σπάρτης διεφάνη θαυμαστόν. Ὡς γὰρ ἤσθοντο τῷ μεγέθει τῆς ἐξουσίας διαφθειρομένους αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας, ἀ φ ῆ κ α ν ἑ κ ο υ σ ί ω ς τ ὴ ν ἡ γ ε μ ο ν ί α ν καὶ πέμποντες ἐπὶ τὸν πόλεμον ἐπαύσαντο στρατηγούς, μᾶλλον αἱρούμενοι σωφρονοῦντας ἔχειν καὶ τοῖς ἤθεσιν ἐμμένοντας τοὺς πολίτας ἢ τῆς Ἑλλάδος ἄρχειν ἁπάσης ».

[2]) Ἐν στίχ. 201.

Ναὸς ἀρωγοὶ τῆς Αἴαντος,
γενεᾶς χθονίων ἀπ' Ἐρεχθειδῶν.

[3]) Θουκυδίδ. 1, 10.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Οἱ ναῦται οὗτοι παροτρύνουσι τὸν Αἴαντα, ὅπως καταλίπῃ τὴν ἀδράνειαν[1]. Τοῦτο δὲν ὑπομιμνήσκει τοὺς Χίους, τοὺς Σαμίους καὶ τοὺς Λεσβίους, οἵτινες παρώτρυνον τὸν Κίμωνα, ὅπως λάβῃ τὴν ἡγεμονίαν; Οἱ Σαλαμίνιοι οὗτοι ναῦται ἀσχάλλουσιν, ὅτι ἡ μὲν πατρὶς αὐτῶν περικλυζομένη ὑπὸ τῆς θαλάσσης εὐδαιμονεῖ, αὐτοὶ δὲ κατατρύχονται ἐν τοῖς λειμῶσι τῆς Ἴδης[2]. Ἀλλ' αἱ νῆες τῶν Ἀχαιῶν ἔκειντο ἐπ' αὐτῇ τῇ θαλάσσῃ. Διὰ τί λοιπὸν λέγουσιν, ὅτι κατατρύχονται ἐν λειμῶσιν; Τοῦτο ἐξηγεῖται, ἂν δεχθῶμεν, ὅτι οἱ νησιῶται βαρέως φέρουσι τὴν ἡγεμονίαν χερσαίας δυνάμεως καὶ ὅτι ἀναγκάζονται νὰ πορεύωνται εἰς Σπάρτην καὶ οὐχὶ εἰς Ἀθήνας. Εἶναι ἄξιον σημειώσεως, ὅτι κατὰ τὸν Τεῦκρον ὁ Αἴας ἐξέπλευσεν ὡς ἀνεξάρτητος καὶ οὐχὶ ὡς ἀναγνωρίζων τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Ἀγαμέμνονος[3], ὅπερ δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὰς εἰδήσεις τοῦ Ὁμήρου. Φαίνεται, ὅτι ὁ ποιητὴς τὴν μεταβολὴν ταύτην ἐποίησεν, ὅπως ὑπαινιχθῇ, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἀνεγνώρισαν τὴν ἡγεμονίαν τῶν Σπαρτιατῶν.

Ἀλλὰ τίς ἄρά γε λανθάνει ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Αἴαντος; Τίς ἄλλος ἢ ὁ ἥρως τῆς Σαλαμῖνος; Ὡς ὁ Σαλαμίνιος Αἴας ἔσωσε τὸ πτῶμα τοῦ Ἀχιλλέως, οὕτως ὁ Θεμιστοκλῆς ἐν Σαλαμῖνι ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα. Εἶναι δὲ παράδοξον, ὅτι ἡ ὁμοιότης προβαίνει μέχρι τῶν ἐλαχίστων. Καὶ ὁ Αἴας μετὰ τὴν κρίσιν τῶν ὅπλων ἐτράπη κατὰ τῶν ἑλληνικῶν θρεμμάτων καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς

---

[1]) Στίχ. 194 καὶ ἑξῆς. [2]) Ἐν στίχ. 596. [3]) Ἐν στίχ. 1100.
Ποῦ σὺ στρατηγεῖς τοῦδε; ποῦ δὲ σοὶ λεὼν
ἕξεστ' ἀνάσσειν, ὧν ὅδ' ἡγεῖτ' οἴκοθεν;
Σπάρτης ἀνάσσων ἦλθες, οὐχ ἡμῶν κρατῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κατὰ τῶν Ἑλλήνων τῶν μηδισάντων[1], οὔτε ὁ μυθικὸς ἥρως τῆς Σαλαμῖνος, οὔτε ὁ ἱστορικὸς ἔλαβε τὸ ἀριστεῖον, οὔτε ἐκεῖνος τὴν πανοπλίαν τοῦ Ἀχιλλέως, οὔτε οὗτος τὴν ἡγεμονίαν, ἀμφότεροι δ' ἐτελεύτησαν ἄδοξοι καὶ ἀμφότεροι ηὐτοκτόνησαν[2]. Ὅταν τις ἀναγινώσκῃ τοὺς στίχους Τιμοκρέοντος τοῦ Ροδίου περὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Θεμιστοκλέους νομίζει, ὅτι ἀμφότεροι κατὰ παραπλήσιον τρόπον ἐγένοντο γελοῖοι[3]. Τὸ ἀριστεῖον ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν Πελοποννησίων, κατέθετο διὰ τῆς ὁμολογίας, ὅτι ὁ Αἴας εἶναι ὁ ἄριστος μετὰ τὸν Ἀχιλλέα, ἀλλὰ τὴν τιμὴν ταύτην δὲν ἤκουσεν ὁ μανεὶς ἥρως, ἀλλ' ὁ υἱὸς αὐτοῦ Εὐρυσάκης, ὡς ὁ Θεμιστοκλῆς δὲν ἔλαβε τὴν ἡγεμονίαν, ἀλλ' ὁ διάδοχος τούτου Κίμων καὶ ὁ συνάδελφος Ἀριστείδης. Ἴσως δ' ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Εὐρυσάκους λανθάνει ὁ Κίμων καὶ ὑπὸ τὸ τοῦ Τεύκρου ὁ Ἀριστείδης. Ἂν οὕτως ἔχῃ, ἡ τελευταία τοῦ Αἴαντος εὐχὴ[4] πρὸς τὸν Εὐρυσάκη κτᾶται ὑψηλοτέραν σημασίαν. Ὄντως ὁ Θεμι-

---

[1]) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Θεμιστοκλ. XXI· «Ἦν δὲ καὶ τοῖς συμμάχοις ἐπαχθὴς περιπλέων τε τὰς νήσους καὶ χρηματιζόμενος ἀπ' αὐτῶν· οἷα καὶ πρὸς Ἄνδριους ἀργύριον αἰτοῦντά φησιν αὐτὸν Ἡρόδοτος εἰπεῖν τε καὶ ἀκοῦσαι. Δύο γὰρ ἥκειν ἔφη θεοὺς κομίζων, Πειθὼ καὶ Βίαν, οἱ δ' ἔφασαν εἶναι καὶ παρ' αὐτοῖς θεοὺς μεγάλους δύο, Πενίαν καὶ Ἀπορίαν».

[2]) Αὐτόθι κεφάλ. XXXI. [3]) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Θεμιστοκλ. κεφ. XXI.

λαβὼν δὲ τρι' ἀργυρίου τάλαντ' ἔβα πλέων εἰς ὄλεθρον
τοὺς μὲν κατάγων ἀδίκως, τοὺς δ' ἐκδιώκων, τοὺς δὲ καίνων
ἀργυρίων ὑπόπλεως, Ἰσθμοῖ δ' ἐπανδόκευε γ ε λ ο ί ω ς ψ υ χ ρ ὰ κ ρ έ α
[π α ρ έ χ ω ν.

[4]) Ἐν στίχ. 548.

Ἀλλ' αὐτίκ' ὠμοῖς αὐτὸν ἐν νόμοις πατρὸς
δεῖ πωλοδαμνεῖν κἀξομοιοῦσθαι φύσιν.
Ὦ παῖ, γένοιο πατρὸς εὐτυχέστερος,
τὰ δ' ἄλλ' ὅμοιος· καὶ γένοι' ἂν οὐ κακός.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στοκλῆς ἐπωλοδάμνει τὸν Κίμωνα ἐν Σαλαμῖνι[1] καὶ ὄντως οὗτος ἐγένετο εὐτυχέστερος τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἥρωος τῆς Σαλαμῖνος. Τοιαύτας ὁμοιότητας καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἠδυνάμεθα ἔτι πλείονας νὰ προσθέσωμεν καὶ ὁ τὴν ἡμετέραν θεωρίαν δεξάμενος δύναται νὰ ἀνεύρῃ. Ἂν οὕτω στραφῇ ὁ προκείμενος ἀδάμας, θέλει ἐκπέμψει νέας ἀκτῖνας καὶ μαρμαρυγάς.

Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται δῆλον, ὅτι ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ λανθάνει ὁ ἀγὼν περὶ τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἑλλάδος. Ὁ δὲ χρόνος, καθ' ὃν ἐδιδάχθη ἡ τραγῳδία (468—458 π. Χ.) καθ' ἡμᾶς[2], ἦτο πρόσφορος πρὸς ἀνάπτυξιν τοιαύτης ὑποθέσεως. Διότι ὀλίγα ἔτη εἶχον παρέλθει ἀπὸ τῶν Περσικῶν πολέμων καὶ ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῆς ἡγεμονίας ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Βεβαίως οὗτοι ἀείποτε εἶχον ἀνὰ στόμα[3], ὅτι ἔσωσαν τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἐξ ἴσου εἶναι βέβαιον, ὅτι ὅσον ἐγγύτερον πρὸς τοὺς χρόνους προβαίνομεν, τοσοῦτον δέον νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι αἱ συζητήσεις ζωηρότεραι ἦσαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον μεῖζον. Ἠδύνατο πρὸς ταύτας νὰ μείνῃ ἀδιάφορος ὁ τραγικὸς ἐκεῖνος, ὅστις παῖς ἐώρτασε τὰ νικητήρια μετὰ τῶν ἐν Σαλαμῖνι ἀγωνισαμένων; Εἶναι γνωστόν, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἐπολιτεύετο καὶ ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις ἠσχολεῖτο περὶ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικήν, ὡς μαρτυρεῖ τοῦτο, ὅτι κατὰ 443 ἐγένετο Ἑλληνοταμίας.

Πρὸς τὴν ἡμετέραν ὑπόθεσιν, ὅτι ἡ τραγῳδία ἐποιήθη κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἐκράτει ἡ τοῦ Αἰσχύ-

---

[1]) Πλούταρ. ἐν βίῳ Κίμων, κεφ. 5. [2]) Ὅρα σελ. 51. [3]) Θουκυδίδ. I, 73. « Τὰ δὲ Μηδικὰ καὶ ὅσα αὐτοὶ ξύνιστε, εἰ καὶ δ' ὄχλου μᾶλλον ἔσται ἀεὶ προβαλλομένοις, ἀνάγκη λέγειν ».

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λου σχολή, συμφωνεῖ καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦ Αἴαντος ἦθος, ὅπερ ὁμοιάζει πρὸς τὸν Προμηθέα τοῦ Μαραθωνομάχου τραγικοῦ. Αἱ κυριώτεραι γραμμαὶ τοῦ ἤθους, ὡς τοῦτο εἰκονίζεται ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου, διετηρήθησαν μέν, ἀλλ' ἐξήρθησαν εἰς ἰδανικὸν μεγαλεῖον. Τὸ ἡρωϊκὸν τούτου θάρρος καὶ ἡ ἀνδρεία ἐπὶ τοσοῦτον ἐξαίρονται, ὥστε ὁ Ὀδυσσεύς, ὅστις ὑφ' Ὁμήρου παρίσταται ὡς γενναῖος ἥρως, ἐν ἀρχῇ τῆς τραγῳδίας φοβεῖται καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀθηνᾶς νὰ ἴδῃ τοῦτον[1]. Καὶ οἱ Σαλαμίνιοι ναῦται τοιαύτην γνώμην περὶ τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν ἔχουσι νομίζοντες, ὅτι, ἂν οὗτος παρουσιασθῇ, οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ θέλουσι πτήξει, ὡς τὰ πτηνά, ὅταν ἴδωσι γυπαετόν[2]. Ἀλλ' ἡ ἀνδρεία τοῦ Αἴαντος, καίπερ ηὐξημένη, εἶναι ὅμως γνωστὴ ἐκ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν. Παράδοξον δ', ὅτι καὶ ἡ σύνεσις αὐτοῦ ἐξαίρεται καὶ τὰ αἰσθήματα λεπτύνονται καὶ ἐξευγενίζονται ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὁμοιάζει μᾶλλον πρὸς τὸν ὁμηρικὸν Ἀχιλλέα. Αὐτὴ ἡ Παλλὰς λέγει, ὅτι οὐδεὶς ἦτο τοῦ Αἴαντος συνετώτερος[3]. Τὴν ἀγάπην αὐτοῦ πρὸς τὴν Τέκμησσαν κρύπτει, ἀλλ' ἐνίοτε αὕτη καὶ ἐκ τῆς μεγάλης τοῦ ἥρωος καρδίας ἐκρήγνυται[4] Πρὸς τοὺς τεκόντας ἔχει τοσοῦτον σεβασμόν, ὥστε δὲν τολμᾷ νὰ ἴδῃ τὸν πατέρα ἄνευ ἀριστείων[5]. Ἡ δὲ τρυφερότης τοῦ αἰσθήματος, ἣν δεικνύει κατὰ τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Εὐρυσάκη[6], μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ σκληρὸς ἐκεῖνος ἥρως εἶχε τὴν καρδίαν λίαν μα-

---

1) Ἐν στίχ. 74 καὶ ἑξῆς. 2) Ἐν στίχ. 169. 3) Ἐν στίχ. 119. 4) Ἐν στίχ. 559 καὶ 653. 5) Ἐν στίχ. 463. 6) Ἐν στίχ. 545. καὶ ἑξῆς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λακήν. Ὅτι δ' οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τὸ πρὸς τὴν φύσιν αἴσθημα εἶχον ἀκμαῖον, μαρτυρεῖ ὁ ἥρως οὗτος τῆς τραγῳδίας[1]. Καὶ ἐγίνωσκε μὲν τὰς ἡδονὰς τοῦδε τοῦ βίου, ἀλλὰ τὸ φιλότιμον ἐμπέφυκεν αὐτῷ ὑπέρτερον πάσης τέρψεως.

Ἀλλ' ἐν ᾧ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ὁ τραγικὸς ἀνύψωσε τὸ ἦθος τοῦ ἥρωος, ὑπὸ ἠθικὴν ἔν τισιν ἐταπείνωσε τοῦτο. Ὁ ὁμηρικὸς Αἴας δὲν διαπρέπει μὲν κατὰ τὴν σύνεσιν, ἀλλ' εἶναι ὑπέρτερος πάντων τῶν ἡρώων τῶν Ἀχαιῶν κατὰ τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὸ ἀψευδὲς τοῦ ἤθους. Ἐν τῷ τρίτῳ ὅμως ἐπεισοδίῳ[2] τῆσδε τῆς τραγῳδίας ὁ Αἴας ὑποκρίνεται ἠρεμίαν καὶ μετριότητα λέγων, ὅτι ἐμαλάχθη ὑπὸ τῆς γυναικὸς καὶ ὅτι οἰκτείρει καταλείπων τὴν μὲν γυναῖκα χήραν, τὸν δὲ παῖδα ὀρφανόν. Προτιθέμενος δὲ νὰ αὐτοκτονήσῃ προφασίζεται, ὅτι ἀπέρχεται νὰ ἐξευμενίσῃ τὴν θεὰν καὶ κρύψῃ τὸ ξίφος ἐν ἀβάτῳ τόπῳ. Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Αἴαντος ἐποιήθησαν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ μετὰ τοσαύτης τέχνης, ὥστε οἱ μὲν θεαταὶ ἐννοοῦσι τὸν ἀληθῆ τούτου σκοπόν, οἱ δὲ οἰκεῖοι τοῦ ἥρωος πλανῶνται. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ἐπίπλαστον τοῦτο ἦθος εἶναι ἀλλότριον τοῦ ὁμηρικοῦ Αἴαντος καὶ εἶναι ἀνάρμοστον, ὅτι ὁ ἥρως οὗτος μετὰ τοῦ στίγματος τοῦ ψεύδους ἐξέρχεται τοῦ βίου, τινὲς τῶν λογίων, ὡς ὁ Welcker[3] καὶ ὁ Nauck[4], ἐπειράθησαν νὰ ἐξηγήσωσι τοῦτο. Ὁ τελευταῖος παρατηρεῖ, ὅτι τὸ πταῖσμα δὲν ἀνήκει τῷ Αἴαντι, ἐὰν ὁ χορὸς καὶ ἡ Τέκμησσα τὰς λέξεις τὰς δυναμένας νὰ παρερμηνευ-

---

[1]) Ἐν στίχ. 412 καὶ 856. [2]) Ἐν στίχ. 646 καὶ ἑξῆς. [3]) Kleine Schriften IV, σελ. 225. [4]) Ἐν τῇ 8η ἐκδόσει σελ. 51.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θῶσιν ἐννοῶσι κατὰ τρόπον, ὅστις ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν. Ἀλλ' ἠδυνάμεθα νὰ ἐρωτήσωμεν· ὁ Αἴας δὲν εἶπε τὰς λέξεις ταύτας ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ὅπως ἐξαπατήσῃ; Βεβαίως, ναί. Αὐτὴ ἡ Τέκμησσα ὁμολογεῖ, ὅτι ἠπατήθη ὑπὸ τοῦ ἀνδρός[1]. Ἄρα τὸ παίσμα ἀνήκει τῷ ἥρωϊ καὶ οὐχὶ τοῖς οἰκείοις αὐτοῦ. Ὁ Αἴας ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ μεταχειρίζεται μὲν φράσεις καὶ λέξεις δισήμους[2], ἀλλὰ καὶ ἄλλας, αἵτινες εἶναι ὅλως ἐπίπλαστοι[3], Ἂν ἡ Τέκμησσα καὶ ὁ χορὸς ἐγίνωσκον τὸν σκοπὸν τοῦ ἥρωος, πάντως ἤθελον πειραθῆ νὰ διακωλύσωσι τοῦτον. Ὁ Bergk[4] παρατηρεῖ, ὅτι, ὅστις κατέχεται ὑπὸ ἰδεῶν αὐτοκτονίας, πειρᾶται τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ νὰ ἀποκρύψῃ τοῖς οἰκείοις, μάλιστα δ' οἱ εἰλικρινέστεροι κατὰ τὴν φύσιν, οἵτινες ἀπέχουσι πάσης ὑποκρίσεως, ἐν τοιαύταις στιγμαῖς δεικνύουσιν ἀπροσδόκητον πονηρίαν. Ἂν ἡ παρατήρησις αὕτη ἦναι ἀκριβής, ὁ Σοφοκλῆς καὶ ἐνταῦθα δείκνυται ἄριστος ψυχολόγος, ἀλλ' ἡμεῖς κατὰ τύχην δὲν εἴδομεν τοιοῦτον ψυχολογικὸν φαινόμενον. Βεβαίως ἦτο ἀνάξιον τοῦ ἥρωος, ἂν οὗτος κεκρυμμένος ἐν τῇ σκηνῇ ἐφονεύετο. Ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐκόχλαζεν ἀνήφεστον πῦρ, ὅπερ ἤθελε νὰ ἐκχύσῃ πρὶν κατέλθῃ εἰς Ἅιδου. Ἐπειδὴ λοιπὸν κατανοεῖ, ὅτι, ὅπως ἀξίως θάνῃ, οὐδεὶς ἄλλος τρόπος ὑπάρχει, πράττει τοῦτο μετὰ τῆς αὐτῆς εὐσταθείας, μεθ' ἧς συνέλαβε τὴν ἀπόφασιν τῆς αὐτοκτονίας. Διότι κατὰ

---

[1]) Ἐν στίχ. 807. [2]) Ὡς ἐν στίχ. 657· « κρύψω τόδ' ἔγχος τοὐμόν, ἔχθιστον βελῶν, γαίας ὀρύξας, ἔνθα μή τις ὄψεται ». [3]) Τοιαύτη εἶναι ἡ ἐν στίχ. 652· « οἰκτείρω δέ νιν χήραν παρ' ἐχθροῖς παῖδά τ' ὀρφανὸν λιπεῖν » καὶ ἐν στίχ. 667 « μαθησόμεσθα δ' Ἀτρείδας σέβειν ». [4]) Literaturgeschichte III, 368.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸν Bellermann ὁ νομίζων ἑαυτὸν δικαιούμενον νὰ αὐτοκτονήσῃ δυσκόλως ἐρωτᾷ, ἐὰν ἔχῃ δίκαιον νὰ εἴπῃ ψεῦδος πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἠθικῶς ἀναποδράστου ἀποφάσεως αὐτοῦ. Νομίζομεν, ὅτι ἐν τῷ προκειμένῳ ζητήματι πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὸν ἥρωα ἀπὸ τοῦ ποιητοῦ. Ὅτι ὁ αὐτοκτόνος γίνεται ἀμήχανος καὶ ἄπορος καὶ θεωρεῖ πολλὰς σωτηρίους ὁδοὺς διαπεφραγμένας, ἡ ἱστορία τῶν τοιούτων ἀνθρώπων μαρτυρεῖ. Ἀλλ' ἆρά γε ὁ τραγικὸς δὲν ἦτο εὐμηχανώτερος τοῦ ἥρωος αὐτοῦ; Δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξαγάγῃ τοῦ βίου τὸν Αἴαντα εἰλικρινῆ καὶ ἀψευδῆ, ὅπερ εἶναι τὸ σπουδαιότερον τοῦ ἤθους τούτου τοῦ ἥρωος; Ὁ χορὸς καὶ ἡ Τέκμησσα, φέρ' εἰπεῖν, ἠδύναντο νὰ ἀποστῶσι τῆς σκηνῆς δι' οἱανδήποτε αἰτίαν, ὡς πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ νεωστὶ ἐλθόντος Τεύκρου. Διὰ ταῦτα νομίζομεν, ὅτι ὁ τραγικὸς ὑπὸ ταύτην τὴν ἔποψιν ἐθυσίασε τὸ ἦθος τοῦ Αἴαντος ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς τραγικῆς εἰρωνείας, ἥτις ὄντως ἐνταῦθα εἶναι τεχνικωτάτη. Ὅτι δ' εἰς τὴν ἀλλοίωσιν τοῦ ἤθους δὲν προσέσχε πολὺ ὁ τραγικός, γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ἄνευ μεγάλης ἀνάγκης ἐποίησε τὸν Αἴαντα διὰ δόλου πειραθέντα νὰ φονεύσῃ τὸν Ὀδυσσέα καὶ τοὺς Ἀτρείδας.

Ἐν τῷ ἤθει τοῦ Αἴαντος εὕρομεν ἀντίθεσιν, ἥτις καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις κυρίοις προσώποις τῶν ἄλλων τραγῳδιῶν τοῦ Σοφοκλέους παρατηρεῖται. Ἀγάπη παρὰ τῷ μίσει, φιλικὴ πίστις παρὰ τῇ ἔχθρᾳ καὶ ἔντιμος χρηστότης παρὰ προπετεῖ ὀργῇ ἐνυπάρχουσιν ἐν τῷ ἥρωϊ τοῦ δράματος. Ὁ Αἴας, ὅστις μετὰ μανιώδους μί-

[1]) Ἐν τῇ ἐκδόσει σελ. 131.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σους τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ θέλει νὰ φονεύσῃ, δεικνύει ἀήθη δύναμιν οἰκογενειακοῦ αἰσθήματος, ἐσωτερικὴν ἀγάπην πρὸς τοὺς ἑταίρους, τὸν ἀποδημοῦντα ἀδελφόν, τὸν υἱὸν καὶ τὴν γυναῖκα. Τοιαύτη συνένωσις δύο ἀντιθέτων παθῶν ἢ αἰσθημάτων κατὰ τὸν Freytag[1] μόνον τῷ Ἕλληνι τραγικῷ ἦτο δυνατή, διότι ᾐσθάνετο ἡ δημιουργοῦσα ψυχὴ αὐτοῦ τὰς βαθυτάτας ῥίζας τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, ἐξ ὧν τὰ δύο ἀντίθετα φύλλα τῶν χαρακτήρων ἐξεφύησαν. Ἀλλὰ τὴν συνένωσιν ταύτην τῶν ἀντιθέτων παθῶν εὑρίσκομεν μόνον ἐν τοῖς κυρίοις προσώποις τῶν τραγῳδιῶν τοῦ Σοφοκλέους καὶ δὴ καὶ ἐν τῷ Αἴαντι.

Ὄντως ἡ Τέκμησσα δὲν ἔχει τὴν ἕνωσιν ἀντιθέτων αἰσθημάτων, ἀλλὰ κατέχεται μόνον ὑπὸ φλογερᾶς πρὸς τὸν Αἴαντα ἀγάπης. Αὕτη ἦτο θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῶν Φρυγῶν[2], τῆς δὲ πατρίδος αὐτῆς ἁλούσης ὑπὸ τοῦ ἥρωος ἐγένετο δούλη. Τὴν δουλοσύνην ἡ ἡρωὶς θεωρεῖ ὡς τὴν ἐσχάτην τῶν συμφορῶν, ἀλλ' εὑρίσκει ἱκανὴν εὐδαιμονίαν, ὅτι ὁ Αἴας ἀναπληροῖ τὴν πατρίδα καὶ τοὺς θανόντας γονεῖς. Κατέχεται ὑπὸ φλογερᾶς ἐπιθυμίας, ἵνα ὁ ἀνὴρ σωθῇ, διότι τούτου θανόντος αὐτὴ καὶ ὁ υἱὸς θέλουσιν ἔχει δουλικὴν δίαιταν[3]. Διὰ τοῦτο λέγει, ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐπιζήσῃ τῷ Αἴαντι[4]. Ὑπακούει μέν, ὅταν παραινῆται[5], καὶ σιωπηλῶς ποιεῖ τὸ κελευόμενον[6], ἀλλ' ἔχει καὶ ἱκανὸν θάρρος, ὅπως συμβουλεύῃ τῷ ἀνδρὶ σεβασμὸν πρὸς τὸ θεῖον[7] καὶ μετριάζῃ τὸ πάθος τούτου. Ὅτε δ' εὗρε τὸν ἄνδρα νεκρόν, ἐθρήνησε

---

[1]) Die Technik des Dramas σελ. 144. [2]) Ἐν στίχ. 485 καὶ ἑξῆς. [3]) Ἐν στίχ. 499. [4]) Ἐν στίχ. 393. [5]) Ἐν στίχ. 294. [6]) Ἐν στίχ. 396. [7]) Ἐν στίχ. 591.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γοερῶς[1], ὤμωξεν, ἐκάλυψε διὰ τοῦ ἰδίου ἱματίου τὸ πτῶμα τούτου[2] καὶ ἐπεῖπεν, ὅτι ἡ λύπη ἀνήκει ἑαυτῇ[3]· διότι ὁ θανὼν ἔτυχεν, ὧν ἐπεθύμει. Οἰκτείρει δὲ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ ἥρωος, ὅτι δὲν ἐγίνωσκον νὰ τιμήσωσι τὸ ἀγαθόν, ὅπερ εἶχον. Ἡ δὲ πρὸς τὸν Εὐρυσάκη στοργὴ τῆς Τεκμήσσης ἦτο τρυφερά, ὡς δείκνυται ἐν τῇ προνοίᾳ, ἣν ἔλαβεν, ὅπως σώσῃ τοῦτον ἐκ τῆς μανίας τοῦ πατρός[4].

Ὡς τὸ ἦθος τοῦ Αἴαντος, οὕτω καὶ τὸ τοῦ Ὀδυσσέως εἶναι ἠλλοιωμένον κατὰ τὴν ἀπαίτησιν τῆς οἰκονομίας τοῦ δράματος. Ἐν τῷ προλόγῳ τούτου εὑρίσκομεν τὸν Λαερτιάδην ἰχνεύοντα τὰ νεοχάρακτα τοῦ μανέντος ἴχνη, ὅπως ἀνακαλύψῃ τὸν φονέα τῶν κτηνῶν τῶν Ἀχαιῶν, ἐν δὲ τῇ ἀνιχνεύσει ταύτῃ ἀναγνωρίζομεν τὸν πολυμήχανον τοῦ Ἰλίου κατάσκοπον. Ἀλλ' ἡ δειλία τούτου μέχρις ὑπερβολῆς ἐξαίρεται καὶ ἐξηγεῖται μὲν αὕτη κατὰ τὸ φαινόμενον ἐκ τῆς μανίας τοῦ Αἴαντος[5], ἥτις ἀναδείκνυσι τοῦτον φοβερώτερον, ἀλλ', ὡς νομίζομεν, ὁ τραγικὸς προτίθεται διὰ τοῦ ἐμφόβου νὰ ὑποδείξῃ τὴν ὑπεράνθρωπον τοῦ ἀδικηθέντος ἀνδρείαν. Ὁ Ὀδυσσεὺς εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς τραγῳδίας δι' ἔργου ὁμολογεῖ, ὅ τι ἐν τῷ τέλει διὰ τοῦ λόγου κηρύσσει, δηλ. ὅτι ὁ Αἴας εἶναι ὁ ἀνδρειότατος τῶν Ἀχαιῶν. Ἠδύνατο νὰ σεμνύνηται διὰ τὴν νίκην ὁ Λαερτιάδης καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν θέσιν τοῦ μανέντος δυσχερεστέραν καὶ τὸ πτῶμα τοῦ αὐτοκτονήσαντος νὰ ἐκθέσῃ εἰς βορὰν τῶν κυνῶν· διότι ἡ ἀντίστασις τοῦ Τεύκρου δὲν ἔμελλε νὰ

---

[1]) Ἐν στίχ. 891. [2]) Ἐν στίχ. 915. [3]) Ἐν στίχ. 966. [4]) Ἐν στίχ. 513. [5]) Ἐν στίχ. 82.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἦναι ἰσχυρά. Ἀλλὰ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν παρίσταται ὡς ἀμνησίκακος ἄνθρωπος, ὡς εὐγενὴς ἀντίπαλος καὶ εὐγενέστερος νικητὴς συμβουλεύων τῷ Ἀγαμέμνονι, ὅπως ἐπιτρέψῃ τὴν ταφὴν τοῦ νεκροῦ, καὶ ὁμολογῶν, ὅτι ὁ ἐν τῇ κρίσει τῶν ὅπλων ἡττηθεὶς εἶναι ὁ ἄριστος τῶν Ἀχαιῶν μετὰ τὸν Ἀχιλλέα[1]. Ὁ Ὀδυσσεὺς οὗτος παραβαλλόμενος πρὸς τὸν ἐν Φιλοκτήτῃ δεικνύει ἀπότομον ἀντίθεσιν μόλις δυναμένην ἄλλως νὰ ἐξηγηθῇ ἢ διὰ τοῦ πολιτικοῦ ὑπαινιγμοῦ, περὶ οὗ μακρὸν λόγον ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐποιησάμεθα.

Τὸν Τεῦκρον ἐγινώσκομεν ἐκ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ὡς δεξιώτατον τοξότην, οὐχὶ δὲ καὶ ὡς δυνάμενον νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν Ἀτρειδῶν. Πρὸς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ὁ ποιητὴς παρασκευάζει πόρρωθεν λέγων, ὅτι ἀπῆλθεν εἰς λεηλασίαν[2], ὡς οἱ ἄριστοι τῶν Ἀχαιῶν, καὶ εἰσάγων τὸν Αἴαντα πεποιθότα ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ, ὅτι εἶναι ἱκανὸς φύλαξ τοῦ υἱοῦ[3]. Ὁ τοξότης οὗτος εἰς τοσοῦτον θράσους προβαίνει, ὥστε λέγει κατὰ τοῦ Μενελάου καὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος φράσεις[4], ἃς μόλις ἠδύνατο νὰ εἰπῃ κατὰ πρόσωπον αὐτὸς ὁ Αἴας. Τὸ φρόνημα δ' ὅμως αὐτοῦ ἀντλεῖ οὐχὶ ἐκ τῆς ῥώμης τοῦ σώματος, ἀλλ' ἐκ τοῦ δικαίου[5] καὶ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὸ θεῖον. Οὕτω κατὰ τὸν εὐσεβῆ τραγικὸν ὁ μὲν ἀνδρειότατος Αἴας τοῦ θείου καταφρονητὴς γενόμενος ἠττήθη, ὁ δὲ τοξότης Τεῦκρος μαχόμενος ὑπὲρ τοῦ θείου δικαίου ἐνίκησε διὰ τῆς ἑαυτοῦ εὐσταθείας καὶ τῆς εὐγενείας τοῦ Ὀδυσσέως. Ὁ ἥρως οὗτος εἶναι τὸ ἰδεῶδες ἀδελ-

---

[1]) Ἐν στίχ. 1340. [2]) Ἐν στίχ. 342. [3]) Ἐν στίχ. 562. [4]) Ἐν στίχ. 1150. [5]) Οὕτως ἐν στίχ. 1125 λέγει· «ξὺν τῷ δικαίῳ γὰρ μέγ' ἔξεστιν φρονεῖν».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φικῆς ἀγάπης καὶ ἔπρεπε νὰ ἦναι τοιοῦτον, ὅπως ἐπιτευχθῇ ἡ τοῦ δράματος κάθαρσις. Ἡ δὲ στενὴ σχέσις τῶν δύο ἀδελφῶν εἶναι γνωστὴ ἐκ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, διότι ὁσάκις ὁ Τεῦκρος ἐκινδύνευεν, εὕρισκε προστασίαν ὑπὸ τὸ εὐρὺ τοῦ Αἴαντος σάκος. Οὕτως ὁ τραγικὸς ἔλαβεν ἐκ τοῦ ἤθους τοῦ Τεύκρου μόνον ἐκεῖνο, ὅπερ τῇ ὑποθέσει τῆς τραγῳδίας ἦτο χρήσιμον.

Οἱ δὲ Ἀτρεῖδαι εἰκονίζονται ὡς ἀλαζόνες καὶ καταφρονηταὶ τοῦ θείου δικαίου, καθ' ὃ οἱ νεκροὶ πρέπει νὰ τυγχάνωσι ταφῆς. Καὶ ἐν τῇ πρώτῃ τῆς Ἰλιάδος ῥαψῳδίᾳ ὁ Ἀγαμέμνων παρίσταται ὡς ἀλαζὼν ἐν τῇ φιλονεικίᾳ αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀχιλλέα, φαίνεται δ', ὅτι καὶ ὁ ἕτερος Ἀτρείδης δὲν ἦτο ἀπηλλαγμένος ἀλαζονείας. Διότι κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην νύκτα, καθ' ἣν ὁ Ἕκτωρ καίων πολλὰ πυρὰ ἦτο ἐστρατοπεδευμένος παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς, ὁ Ἀγαμέμνων παρήνει τῷ Μενελάῳ, ἵνα μὴ ἐπαίρηται, ἀλλὰ τιμᾷ πάντας ὀνομάζων ἕκαστον ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πατρός[1]. Ἡ ἀλαζονεία αὕτη τῶν Ἀτρειδῶν ἦτο ἀναγκαία τῇ ὑποθέσει τοῦ δράματος, ὅπως ἡ τιμὴ τοῦ ἀδικηθέντος Αἴαντος ἀποκατασταθῇ καὶ οἱ ἀδικήσαντες ἐλεγχθῶσιν ὑπ' αὐτοῦ ἐκείνου, ὅστις παρ' αὐτῶν ἔλαβε τὸ ἀριστεῖον. Οἱ Ἀτρεῖδαι εἶναι μὲν ἀλαζόνες, ἀλλὰ τὴν ἀλαζονείαν αὐτῶν θραύει ἡ παρουσία καὶ τὸ ἰταμὸν τοῦ Τεύκρου. Ἀφ' οὗ δ' ὁ μῦθος περιεπλέχθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὁ Εὐριπίδης ἤθελε λύσει τοῦτον διὰ τοῦ ἀπὸ μηχανῆς θεοῦ, ὁ Σοφοκλῆς ἐπιτυγχάνει τῆς καθάρσεως διὰ τῆς εὐγενείας καὶ τῆς δικαιοσύνης τοῦ Ὀδυσσέως. Ἡ

[1]) Ἰλιάδ. Κ, 68.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μακρὰ τῶν Ἀτρειδῶν πρὸς τὸν Τεῦκρον φιλονεικία δὲν ἦτο ἀναγκαία μόνον τῷ ποιητῇ, ὅπως ἐκχύσῃ τὴν χολὴν αὐτοῦ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος, ἀλλὰ καὶ τῇ ὑποθέσει πρὸς ἐπίτευξιν τῆς καθάρσεως καὶ τῷ πολιτικῷ ὑπαινιγμῷ, ὅπως τὸ ἀριστεῖον, ἤτοι ἡ ἡγεμονία τῶν Ἑλλήνων, δοθῇ τῷ ἀντιπροσώπῳ τῶν Ἀθηναίων. Ἄνευ τῶν δύο πλαγίων αἰτιῶν ἡ διαμάχη ἔπρεπε μὲν νὰ γείνῃ, ἀλλὰ κατ' ἠπιώτερον τρόπον.

Ὅτι ἡ Παλλὰς εἶχε καθῆκον, ὅπως διακωλύσῃ τὴν δολίαν τοῦ Αἴαντος πρᾶξιν κατὰ τῶν Ἀτρειδῶν, ὅτι ἐδικαιοῦτο νὰ τιμωρήσῃ τὸν ἀσεβήσαντα πρὸς τὸ θεῖον, τοῦτο συνάδει τῇ εὐσεβείᾳ τοῦ ποιητοῦ. Ἀλλὰ τὴν τιμωρίαν ἐκτελεῖ μετὰ αὐστηρότητος καὶ μετὰ τοσαύτης χαιρεκάκου εἰρωνείας πρὸς τὸ θῦμα αὐτῆς, ὥστε ὁ Ὀδυσσεὺς εἰκονίζεται ὡς εὐγενέστερος ταύτης. Οὐ μόνον αὐτὴ εἰρωνεύεται[1] τὸν ὑπ' αὐτῆς γενόμενον μανιώδη, ἀλλὰ καλεῖ καὶ τὸν Ὀδυσσέα, ὅπως γελάσῃ, νομίζουσα, ὅτι εἶναι ἥδιστος γέλως τὸ γελᾶν εἰς ἐχθρούς[2]. Πράττει δὲ ταῦτα, ὅπως ἐπιδείξῃ τὴν θείαν ἰσχύν, ἀλλ' ὁ Λαερτιάδης ἐν τῇ ἐπιδείξει ταύτῃ οἰκτείρει καὶ ἑαυτὸν καὶ τὸ ὅλον ἀνθρώπινον γένος[3], οἱονεὶ ὅτι ἡ τύχη αὐτοῦ ἐκ τοιούτων θεῶν ἐξαρτᾶται. Ἐάν τις πάντα ταῦτα λάβῃ ὑπ' ὄψει, ἴσως δὲν εἶναι δύσκολον νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς ἔχει εὐγενέστερον καὶ δὴ θειότερον τῆς θεᾶς ἦθος, ἥτις κατὰ τὸ πάθος μᾶλλον πρὸς τὸν Μενέλανον τῆσδε τῆς τραγῳδίας ἠδύνατο νὰ παραβληθῇ. Διὰ ταῦτα νομίζομεν, ὅτι οὐ μόνον ἡ παρουσία τῆς θεᾶς ἐν τῇ τραγῳδίᾳ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπόθεον αὐτῆς ἦθος

---

[1]) Ἐν στίχ. 90. [2]) Ἐν στίχ. 79. [3]) Ἐν στίχ. 118 καὶ 122.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μαρτυρεῖ, ὅτι τὸ δρᾶμα εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων τοῦ τραγικοῦ, ὡς διὰ μακρῶν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐδείξαμεν. Ὁ δὲ ἄγγελος δὲν ἔχει ἰδιαίτερον ἦθος, ἀλλὰ δεικνύει μόνον ζωηρὰν ἐπιθυμίαν, ὅπως σωθῇ ὁ Αἴας. Πλὴν τῶν προσώπων τούτων ὑπάρχουσι καὶ κωφά, δηλαδὴ ὁ πρόσπολος, ὁ ὑπὸ τούτου ἀγόμενος Εὐρυσάκης καὶ θεραπαινίδες. Ὁ μὲν πρωταγωνιστὴς ἔχει τὸ πρόσωπον τοῦ Αἴαντος καὶ τὸ τοῦ Τεύκρου, ὁ δὲ δευτεραγωνιστὴς τὸ τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τῆς Τεκμήσσης καὶ ὁ τριταγωνιστὴς τὸ τῆς Ἀθηνᾶς, τοῦ ἀγγέλου, τοῦ Μενελάου καὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος.

Ὁ δὲ χορὸς συνιστάμενος ἐκ τῶν ἑταίρων τοῦ Αἴαντος ἔχει σέβας καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν ἄνακτα καὶ ἐκ παντὸς τρόπου ἐπιθυμεῖ, ἵνα τὸ κλέος καὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ σωθῶσι. Διότι ἐκ τούτου ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ἰδία σωτηρία. Διὰ τοῦτο νομίσας, ὅτι συκοφαντεῖται ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τῶν Ἀτρειδῶν, παρακαλεῖ τὸν ἄνακτα, ὅπως ἐγερθεὶς διασκεδάσῃ τὴν κακὴν φήμην[1]. Ὅτε δ' ἔμαθεν, ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ τὰ κτήνη τῶν Ἀχαιῶν φονεύσας, φοβεῖται μὴ καὶ ὁ ἡγεμὼν καὶ αὐτὸς φονευθῇ διὰ λιθοβολίας[2]. Πειρᾶται νὰ μετριάσῃ τὸ πάθος τοῦ Αἴαντος, ἀλλ' ἀπατηθεὶς ὑπὸ τούτου, ὅτι δῆθεν ἐμαλάχθη ὑπὸ τῆς γυναικὸς καὶ μετέβαλε γνώμην, σκιρτᾷ ἐκ χαρᾶς διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἄνακτος[3]. Ἡ πρὸς τοῦτον ἀγάπη ἐκδηλοῦται ἐν τῷ πόνῳ, μεθ' οὗ ἐξελθὼν ἀναζητεῖ αὐτόν[4]. Ἡ ἔξοδος αὕτη τοῦ χοροῦ εἶναι ἀήθης τῷ ἀρχαίῳ δράματι· διότι εἰσελθὼν εἰς τὴν ὀρχήστραν δὲν ἐξέρχεται. Ἀλλ' ἡ μετάστασις αὕτη ἦτο ἀναγκαία,

[1]) Ἐν στίχ. 194. [2]) Ἐν στίχ. 254. [3]) Ἐν στίχ. 693 καὶ ἑξῆς. [4]) Ἐν στίχ. 866.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

διότι ὁ ἥρως ἔθανεν ἄνευ μάρτυρος, ὅστις ἠδύνατα νὰ ἀγγείλῃ εἰς τὴν σκηνὴν τὴν πρᾶξιν. Ὡσαύτως ἀήθης εἶναι ἡ τῆς σκηνῆς μετάθεσις, ἥτις συμβαίνει ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ[1]. Διότι ὁ ἥρως αὐτοκτονεῖ μὲν πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν θεατῶν[2], ἀλλ' ἐπὶ ἐρήμου χωρίου καὶ οὐχὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ὅπου τὰ πρὸ τῆς αὐτοκτονίας ἐγένοντο. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μετάθεσις τῆς σκηνῆς γίνεται καὶ ἐν ταῖς Εὐμενίσι τοῦ Αἰσχύλου, κυροῦται πάλιν ὁ λόγος ἡμῶν, ὅτι ἡ τραγῳδία πρέπει νὰ τεθῇ ἐν τοῖς χρόνοις, καθ' οὓς ἐν τῷ ἀττικῷ θεάτρῳ ἦρχε τὸ πνεῦμα τοῦ Αἰσχύλου.

Μετὰ τὸν Σοφοκλέα ἐπραγματεύθησαν τὸν αὐτὸν μῦθον μεταγενέστεροι τραγικοί. Ἐκ μὲν τῶν Ἑλλήνων Ἀστυδάμας ὁ νεώτερος ἐποίησεν Αἴαντα μαινόμενον καὶ Θεοδέκτης ὁ Φασηλίτης Αἴαντα, ἐκ δὲ τῶν Ῥωμαίων ἤδη ὁ Λίβιος Ἀνδρόνικος ἐποίησεν Αἴαντα μαστιγοφόρον, ὁ Ἔννιος Αἴαντα καὶ Τελαμῶνα, ὁ Πακούβιος Κρίσιν ὅπλων καὶ Τεῦκρον, ὁ Ἄττιος Κρίσιν ὅπλων καὶ Εὐρυσάκη, ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ Στράβων Τέκμησσαν καὶ ὁ Ὀκταβιανὸς Αὔγουστος συνέλαβε τὸ σχέδιον, ἵνα ποιήσῃ Αἴαντα, καὶ ἐν μέρει ἐπραγμάτωσεν.

---

1) Ἐν στίχ. 815. Ὁ Otfried Müller μὴ δεχόμενος μετάθεσιν σκηνῆς ὑποτίθησι ταύτην εἰς δύο διῃρημένην, ἐξ ὧν τὸ ἓν εἰκονίζει τὸ στρατόπεδον, τὸ δ' ἕτερον δασῶδες χωρίον, Kleine Schriften I. 294. Ἡ γνώμη ὅμως αὕτη οὐδόλως εἶναι πιθανή. 2) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ἐν στίχ. 830 ὁ Αἰσχύλος ἐν ταῖς Θρῄσσαις οὐχὶ πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν θεατῶν ἐτέλει τὸν θάνατον, ἀλλὰ δι' ἀγγέλου τοῦτον ἤγγελλεν· « Φθάνει Αἰσχύλος ἐν Θρῄσσαις τὴν ἀναίρεσιν Αἴαντος δι' ἀγγέλου ἀπαγγέλας. Ἴσως οὖν καινοτομεῖν βουλόμενος (Σοφοκλῆς) καὶ μὴ κατακολουθεῖν τοῖς ἑτέροις ὑπ' ὄψιν ἔθηκε τὸ δρώμενον· ἢ μᾶλλον ἐκπλῆξαι βουλόμενος ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

O. F. Cruppe, Ariadne, Die tragische Kunst der Griechen, Berlin, 1834.

Georg H. Bode, Geschichte der Hellenischeu Dichtkunst τόμ. III, Leipzig 1839.

I. L. Klein, Geschichte des Dramas, Leipzig 1865.

Th. Bergk, Griechische Literaturgeschichte, Dritter Band, Berlin 1884.

G. Freytag, Die Technik des Dramas, fünfte verbesserte Auflage, Leipzig 1886.

T. Osann, Uber des Sophokles Aias, Berlin 1820.

K. Immermann, Uber den rasenden Ajax, Magdeburg 1826.

R. Ad. Morstadt, Beiträge zur Exegese und Kritik des Sophokleischen Aias, Schaffhausen 1863.

Hasper, Die Einheit der Oekonomie und der Charakterzeichnung in den einzelnen Dramen des Sophokles und der Kern in den sittlichen Anschauung des Dichters, Glogau 1881.

Chr. A. Lobeck, Sophocles Ajax, Lipsiae 1809.

I. Apitzius, Sophoclis Ajax, Berolini 1839.

G. Hermannus, Sophoclis Ajax, editio quarta, Lipsiae 1851.

F. W. Schneidewin, Sophokles, Berlin 1860.
vierte Auflage besorgt vonNauck.
» Achte Auflage besorgt von Nauck, Berlin 1882.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

C. Wunderus, Sophoclis tragoediae, Lipsiae 1857.
G. Dindorfius, Sophoclis tragoediae superstites et perditarum fragmenta, Oxonii 1860.
G. Wolff, Sophokles dritte Auflage, Leipzig 1874.
L. Bellermann, Vierte Anflage bearbeitet 1887.
R. Wecklein, Die Trogôdien des Sophokles zum Schulgebrauche mit erklârenden Anmerkungen versehen, Mûnchen 1884.
F. Ellendt, Lexicon Sophocleum, editio altera, Berolini 1872.

Ἔγραφον ἐν Ἀθήναις τῇ 23 Φεβρουαρίου 1888.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΥΠΟΘΕΣΙΣ

Τὸ δρᾶμα τῆς Τρωικῆς ἐστι πραγματείας, ὥσπερ οἱ *Ἀντηνορίδαι* καὶ *Αἰχμαλωτίδες* καὶ *Ἑλένης ἁρπαγὴ* καὶ *Μέμνων*. πεπτωκότος γὰρ ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Ἀχιλλέως ἐδόκουν Αἴας τε καὶ Ὀδυσσεὺς ἐπ' αὐτῷ πλέον τι ἀριστεύειν περὶ τὴν τοῦ σώματος κομιδήν· καὶ κρινομένων περὶ τῶν ὅπλων κρατεῖ Ὀδυσσεύς. ὅθεν καὶ ὁ Αἴας τῆς κρίσεως μὴ τυχὼν παρακεκίνηται καὶ διέφθαρται τὴν γνώμην, ὥστε ἐφαπτόμενος τῶν ποιμνίων δοκεῖν τοὺς Ἕλληνας διαχειρίσασθαι. καὶ τὰ μὲν ἀνεῖλε τῶν τετραπόδων, τὰ δὲ δήσας ἀπάγει εἰς τὴν σκηνήν. ἐν οἷς ἐστί τις καὶ κριὸς ἔξοχος, ὃν ᾤετο εἶναι Ὀδυσσέα, ὃν δήσας ἐμαστίγωσεν, ὅθεν καὶ τῇ ἐπιγραφῇ πρόσκειται *Μαστιγοφόρος*, ἢ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ *Λοκροῦ*. Δικαίαρχος δὲ *Αἴαντος θάνατον* ἐπιγράφει. ἐν δὲ ταῖς διδασκαλίαις ψιλῶς *Αἴας* ἀναγέγραπται.

Ταῦτα μὲν οὖν πράττει ὁ Αἴας· καταλαμβάνει δὲ Ἀθηνᾶ Ὀδυσσέα ἐπὶ τῆς σκηνῆς διοπτεύοντα, τί ποτε ἄρα πράττει ὁ Αἴας, καὶ δηλοῖ αὐτῷ τὰ πραχθέντα, καὶ προκαλεῖται εἰς τὸ ἐμφανὲς τὸν Αἴαντα ἔτι ἐμμανῆ ὄντα καὶ ἐπικομπάζοντα ὡς τῶν ἐχθρῶν ἀνῃρημένων. καὶ ὁ μὲν εἰσέρχεται ὡς ἐπὶ τῷ μαστιγοῦν τὸν Ὀδυσσέα· παραγίνεται δὲ χορὸς Σαλαμινίων ναυτῶν, εἰδὼς μὲν τὸ γεγονός, ὅτι ποίμνια ἐσφάγησαν Ἑλληνικά, ἀγνοῶν δὲ τὸν δράσαντα· ἔξεισι δὲ καὶ Τέκμησσα τοῦ Αἴαντος αἰχμάλωτος παλλακίς, εἰδυῖα μὲν τὸν σφαγέα τῶν ποιμνίων, ὅτι Αἴας ἐστίν, ἀγνοοῦσα δέ, τίνος εἶεν τὰ ποίμνια. ἑκάτερος οὖν παρ' ἑκατέρου μαθόντες τὸ ἀγνοούμενον, ὁ χορὸς μὲν παρὰ Τεκμήσσης, ὅτι Αἴας ταῦτα ἔδρασε, Τέκμησα δὲ παρὰ τοῦ χοροῦ, ὅτι Ἑλληνικὰ τὰ σφαγέντα ποίμνια, ἀπολοφύρονται, καὶ μάλιστα ὁ χορός· ὅθεν δὴ ὁ Αἴας προελθὼν ἔμφρων γενόμενος ἑαυτὸν ἀπολοφύρεται. καὶ τούτου ἡ Τέκμησσα δεῖται παύσασθαι τῆς ὀργῆς· ὁ δὲ ὑποκρινόμενος πεπαῦσθαι ἔξεισι καθαρσίων ἕνεκα καὶ ἑαυτὸν διαχρῆται. εἰσὶ δὲ καὶ ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ δράματος λόγοι τινὲς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τεύκρου πρὸς Μενέλαον οὐκ ἐῶντα θάπτειν τὸ σῶμα· τὸ δὲ πέρας θάψας αὐτὸν Τεῦκρος ἀπολοφύρεται.

Παρίστησι δὲ ὁ λόγος τῆς τραγῳδίας, ὅτι ἐξ ὀργῆς καὶ φιλονεικίας οἱ ἄνθρωποι ἤκοιεν ἐπὶ τὰ τοιαῦτα νοσήματα, ὥσπερ ὁ Αἴας προσδοκήσας ἐγκρατὴς εἶναι τῶν ὅπλων, ἀποτυχὼν ἔγνω ἑαυτὸν ἀνελεῖν. αἱ δὲ τοιαῦται φιλονεικίαι οὐκ εἰσὶν ἐπωφελεῖς οὐδὲ τοῖς δοκοῦσι νενικηκέναι· ὅρα γὰρ καὶ παρ' Ὁμήρῳ τὰ περὶ τῆς ἥττης τοῦ Αἴαντος πάνυ διὰ βραχέων καὶ περιπαθῶς·

οἴη δ' Αἴαντος ψυχὴ Τελαμωνιάδαο
νόσφιν ἀφειστήκει, κεχωλομένη εἵνεκα τευχέων·

εἶτα αὐτοῦ ἄκουε τοῦ κεκρατηκότος·

ὡς δὴ μὴ ὄφελον νικᾶν τοιῷδ' ἐπ' ἀέθλῳ·

οὐκ ἐλυσιτέλησεν ἄρα αὐτῷ ἡ νίκη, τοιούτου ἀνδρὸς διὰ τὴν ἥτταν ἀποθανόντος.

Ἡ σκηνὴ τοῦ δράματος ἐν τῷ ναυστάθμῳ πρὸς τῇ σκηνῇ τοῦ Αἴαντος. δαιμονίως δὲ εἰσφέρει προλογίζουσαν τὴν Ἀθηνᾶν· ἀπίθανον γὰρ τὸν Αἴαντα προϊόντα εἰπεῖν περὶ τῶν αὐτῷ πεπραγμένων, ὥσπερ ἐξελέγχοντα ἑαυτόν· οὐδὲ μὴν ἕτερός τις ἠπίστατο τὰ τοιαῦτα, ἐν ἀπορρήτῳ καὶ νυκτὸς τοῦ Αἴαντος δράσαντος. θεοῦ οὖν ἦν τὸ τοιοῦτον διασαφῆσαι καὶ Ἀθηνᾶς προκηδομένης τοῦ Ὀδυσσέως· διό φησι·

καὶ πάλαι φύλαξ ἔβην
τῇ σῇ πρόθυμος εἰς ὁδὸν κυνηγίᾳ.

Περὶ δὲ τοῦ θανάτου τοῦ Αἴαντος διαφόρως ἱστορήκασιν. οἱ μὲν γάρ φασιν, ὅτι ὑπὸ Πάριδος τρωθεὶς ἦλθεν εἰς τὰς ναῦς αἱμορροῶν, οἱ δὲ ὅτι χρησμὸς ἐδόθη Τρωσὶ πηλὸν κατ' αὐτοῦ βαλεῖν· σιδήρῳ γὰρ οὐκ ἦν τρωτὸς διὰ τὴν λεοντῆν καὶ οὕτω τελευτᾷ. οἱ δὲ ὅτι αὐτόχειρ αὐτοῦ γέγονεν, ὧν ἐστι καὶ Σοφοκλῆς· περὶ δὲ τῆς πλευρᾶς, ὅτι μόνην αὐτὴν τρωτὴν εἶχεν, ἱστορεῖ καὶ Πίνδαρος ὅτι τὸ μὲν σῶμα, ὅπερ ἐκάλυψεν ἡ λεοντῆ, ἄτρωτον ἦν, τὸ δὲ μὴ καλυφθὲν τρωτὸν ἔμεινε.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΙΑΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΑ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣΩΠΑ

ΑΘΗΝΑ.
ΟΔΥΣΣΕΥΣ.
ΑΙΑΣ.
ΧΟΡΟΣ ΣΑΛΑΜΙΝΙΩΝ ΝΑΥΤΩΝ.
ΤΕΚΜΗΣΣΑ.
ΑΓΓΕΛΟΣ.
ΤΕΥΚΡΟΣ.
ΜΕΝΕΛΑΟΣ.
ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ [1]

Ἀεὶ μέν [2], ὦ παῖ Λαρτίου, δέδορκά [3] σε
πεῖράν [4] τιν' ἐχθρῶν ἁρπάσαι θηρώμενον·

1) Ὁ Σοφοκλῆς εἰσάγει τὴν Ἀθηνᾶν προλογίζουσαν, διότι ἡ θεὰ αὕτη ἐκήδετο τοῦ Ὀδυσσέως καὶ ἐγίνωσκε τὰ πεπραγμένα· δὲν ἠδύνατο δὲ νὰ εἰσαγάγῃ τὸν Αἴαντα διηγούμενον ταῦτα, ὅπως μὴ ὁ ἥρως οἱονεὶ ἑαυτὸν ἐξελέγχῃ. Οὐδεὶς ὁ' ἄλλος ἐγίνωσκε τὰς πράξεις τοῦ μανέντος, διότι οὗτος διεπράξατο ταύτας ἐν ἀπορρήτῳ καὶ κατὰ τὴν νύκτα. Ἐπιφαίνεται λοιπὸν ἐν ἀποστάσει ἡ Παλλὰς τὸ δόρυ καὶ τὴν αἰγίδα ἔχουσα, ὡς οἱ θεαταὶ ἔβλεπον αὐτὴν καθ' ἑκάστην ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως. Ὁ Ὀδυσσεὺς εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὴν σκηνὴν σιωπηλὸς καὶ ἐπισκοπεῖ τὰ ἴχνη πανταχῇ διαβλέπων ἐκ φόβου, μή τις ὁρᾷ αὐτόν. Ὅτε ὁ' ἔφθασε πρὸ τῆς πύλης τῆς σκηνῆς τοῦ Αἴαντος, ἡ θεὰ αἴφνης φωνεῖ ἄποθεν ἐκ τοῦ καλουμένου θεολογείου. Αὕτη εἶναι μὲν ὁρατὴ τῷ Αἴαντι (91), οὐχὶ δὲ καὶ τῷ Ὀδυσσεῖ (11). Φαίνεται μὲν τοῦτο παράδοξον, ἀλλ' οἱ θεαταὶ δὲν ἐξεπλάγησαν, ἅτε τοῦτο παρὰ τοῦ Ὁμήρου γινώσκοντες ἐν Ὀδυσσ. π. 160 « Οὐδ' ἄρα Τηλέμαχος εἶδεν ἀντίον οὐδ' ἐνόησεν· οὐ γάρ πω πάντεσσι θεοὶ φαίνονται ἐναργεῖς». Καὶ ἐν τῇ πρώτῃ ῥαψῳδίᾳ τῆς Ἰλιάδος 198 ἡ Ἀθηνᾶ γίνεται ὁρατὴ μόνον τῷ Ἀχιλλεῖ, οὐχὶ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις.

2) Ἡ ἀπόδοσις κεῖται ἐν τῇ φράσει καὶ νῦν ἐπὶ σκηναῖς, ὅηλ. συνάπτει τὸ γενικὸν μετὰ τῆς εἰδικῆς περιστάσεως διὰ τοῦ καὶ ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ὥσπερ ἀεί, οὕτω καὶ νῦν ἡ πάρος τε ἀεὶ καὶ νῦν, ὡς Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 565 « ἀνωλόλυξα μὲν πάλαι χαρᾶς ὕπο... καὶ νῦν τί δεῖ σ' ἐμοὶ λέγειν;» Ἰλιάδ. Α, 109· «αἰεί τοι τὰ κάκ' ἐστὶ φίλα φρεσὶ μαντεύεσθαι, καὶ νῦν ἐν Δαναοῖσι θεοπροπέων ἀγορεύεις». Τὸν συνηρημένον τύπον Λάρτιος ἀντὶ Λαέρτιος μεταχειρίζεται ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Εὐριπίδης μόνον ἐν τῇ γενικῇ ἐν Αἴαντι 380 ἐν Φιλοκτήτ. 401 καὶ Εὐριπίδ. ἐν Τρῳάσι 421. Δὲν λέγει καθ' Ὅμηρον Λαέρτου, ἀλλὰ Λαερτίου, ὡς καὶ ἐν στίχ. 101, ἐν Φιλοκτήτ., 401, 1286 καὶ Εὐριπίδ. ἐν Τρῳάσι 421. Ἡ μεταλλαγὴ τῶν καταλήξεων ἐν τοῖς κυρίοις ὀνόμασιν εἶναι οὐχὶ σπανία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὡς Πάτροκλος, Πατροκλῆς καὶ Πατροκλεύς, Μελανθεὺς καὶ Μελάνθιος.

3) Ὁ παρακείμενος οὗτος οὐχὶ σπανίως ἔχει σημασίαν ἐνεστῶτος, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 389· «ὅστις ἐν τοῖς κέρδεσιν μόνον δέδορκε, τὴν τέχνην δ' ἔφυ τυφλός».

4) Σύνταξον οὕτως· δέδορκά σε θηρώμενον ἁρπάσαι πεῖράν τινα ἐχθρῶν. Πεῖρα ἐνταῦθα εἶναι τὸ ἐπινόημα, τὸ μηχάνημα τῶν ἐχθρῶν, ὡς καὶ ἐν στίχ. 290· «αὐθ' ὑπ' ἀγγέλων κληθεὶς ἀφορμᾶς πείραν» καὶ ἐν στίχ. 1057 καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ 480· « τοιοῦδε φωτὸς πεῖραν εὖ φυλακτέον». Φύλαξ ἀγαθὸς τοῦ στρατοπέδου εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις δύναται προλαβὼν νὰ ματαιώσῃ τὰ σχέδια τῶν πολεμίων, ὡς λέγει ὁ Πλάτων

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ νῦν ἐπὶ σκηναῖς σε ναυτικαῖς[1] ὁρῶ
Αἴαντος, ἔνθα τάξιν ἐσχάτην ἔχει[2],
πάλαι κυνηγετοῦντα[3] καὶ μετρούμενον
ἴχνη τὰ κείνου νεοχάραχθ'[4], ὅπως ἴδῃς,
εἴτ' ἔνδον εἴτ' οὐκ ἔνδον. εὖ δέ σ' ἐκφέρει[5]

ἐν Πολιτ. I, 333 d· «Ἀλλὰ μὴν στρατοπέδου γε ὁ αὐτὸς φύλαξ ἀγαθός, ὅσπερ καὶ τὰ τῶν πολεμίων κλέψαι καὶ βουλεύματα καὶ τὰς ἄλλας πράξεις». Ὄντως ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ Διομήδης ἐματαίωσαν τὴν πεῖραν τῶν Τρώων, ὅτε οὗτοι ἔπεμψαν τὸν Δόλωνα πρὸς κατασκόπευσιν τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἀχαιῶν. Ὁ αὐτὸς ἥρως ἐπέμφθη κατάσκοπος τοῦ Ἰλίου Ὀδυσσ. δ, 246, Εὐριπίδ. ἐν Ῥήσ. 505. Ἐπειδὴ τὴν πεῖραν τῶν πολεμίων παρέβαλε πρὸς ἄγριον ζῷον, οὐδὲν τὸ παράδοξον, ὅτι μετεχειρίσθη τὸ ἁρπάζειν. Πάντοτε μέν, ὦ υἱὲ τοῦ Λαέρτου, βλέπω, ὅτι κυνηγεῖς νὰ ἁρπάσῃς, νὰ ματαιώσῃς δόλιόν τι ἐπινόημα τῶν ἐχθρῶν.

1) Ὑφ' Ὁμήρου λέγονται κλισίαι. Ὁ χορὸς συνίσταται ἐκ Σαλαμινίων ναυτῶν· ἐπειδὴ δ' ὁ ποιητὴς λέγει ναυτικὰς σκηνάς, ἠδύνατό τις νὰ ὑπολάβῃ, ὅτι αἱ τοῦ Αἴαντος σκηναὶ διέφερον, ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν· διότι πάντες οἱ ἐπὶ τὴν Τροίαν στρατευσάμενοι πλὴν τῶν βασιλέων καὶ τῶν ἐν τέλει ἦσαν αὐτερέται καὶ μάχιμοι κατὰ τὴν ὀρθὴν τοῦ Θουκυδίδου παρατήρησιν I, 10· «Αὐτερέται δὲ ὅτι ἦσαν καὶ μάχιμοι πάντες, ἐν ταῖς Φιλοκτήτου ναυσὶ δεδήλωκε· τοξότας γὰρ πάντας πεποίηκε τοὺς προσκώπους. Περίνεως δὲ οὐκ εἰκὸς πολλοὺς ξυμπλεῖν ἔξω τῶν βασιλέων καὶ τῶν μάλιστα ἐν τέλει».

2) Αἱ μὲν νῆες τοῦ Ὀδυσσέως καὶ αἱ σκηναὶ ἔκειντο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἀχαιῶν, αἱ δὲ τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τοῦ Αἴαντος ἑφ' ἑκατέρου κέρατος, διότι οὗτοι οἱ ἀνδρειότατοι τῶν Ἀχαιῶν ὄντες ἠδύναντο νὰ ὑπερασπίζωσι τὸ στρατόπεδον, Ἰλιάδ. Λ, 8· «ἠμὲν ἔπ' Αἴαντος κλισίας Τελαμωνιάδαο ἠδ' ἐπ' Ἀχιλλῆος, τοί ῥ' ἔσχατα νῆας ἐΐσας εἵρυσαν, ἠνορέῃ πίσυνοι καὶ κάρτεϊ χειρῶν».

3) Κυνηγετεῖν σημαίνει, ὅ τι καὶ τὸ κυνηγεῖν. Κατὰ τὸν Schneidewin τὸ μετρούμενον ἴχνη δὲν δύναται νὰ ἦναι ὀρθόν· διότι διὰ τῆς μετρήσεως τῶν ἰχνῶν τοῦ Αἴαντος ὁ Ὀδυσσεὺς ἤθελεν εὑρεῖ τὸ μέγεθος τοῦ ποδὸς καὶ τῶν βημάτων τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ, οὐχὶ δέ, ἂν ὁ Αἴας ἦναι ἐντὸς ἢ ἐκτός. Διὰ τοῦτο εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ, πάλαι κυνηγετοῦντα, τεκμαρούμενον εἴτ' ἔνδον εἴτ' οὐκ ἔνδον, δηλαδὴ σὺν τῇ μεταβολῇ ἐξαλείφει τὸν 6ον στίχον. Νομίζομεν, ὅτι ἡ παρατήρησις δὲν εἶναι ὀρθή· διότι πρῶτον ἡ μέτρησις τῶν ἰχνῶν ἠδύνατο νὰ δώσῃ τῷ Ὀδυσσεῖ τὴν εἰκασίαν, ἂν ταῦτα ἦναι τοῦ Αἴαντος ἢ ἄλλου καὶ δεύτερον τὸ μετρεῖσθαι κεῖται ἐν μεταφορικῇ σημασίᾳ, δηλ. ἐκτιμᾶν, κρίνειν, ὡς Δημοσθέν. Περὶ στεφάν. 324. «Τῇ γαστρὶ μετροῦντες καὶ τοῖς αἰσχίστοις τὴν εὐδαιμονίαν». Ἐν τοιαύτῃ σημασίᾳ ἑρμηνεύει καὶ ὁ Σχολιαστής· «στοχαζόμενον». Πρὸς τούτοις ὁ κριτικὸς ἐξῆλειψε στίχον, ὅστις ἐν τῇ μετρήσει τῶν ἰχνῶν ὑποδεικνύει τὸ μέγεθος τοῦ ἥρωος. Δὲν λέγει μετροῦντα, ἀλλὰ μετρούμενον, οἱ δὲ ἀρχαῖοι γραμματικοὶ παρετήρησαν, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἀγαπᾷ τὰ μέσα ῥήματα.

4) Νεωστὶ κεχαραγμένα· ὁ προσδιορισμὸς οὗτος ἦτο ἀναγκαῖος, διότι ἐκ τῶν παλαιῶν ἰχνῶν οὐδὲν ἠδύνατο νὰ εἰκάσῃ ὁ Ὀδυσσεύς.

5) Τὸ ἐκφέρειν σημαίνει κυρίως

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κυνὸς Λακαίνης[1] ὥς τις εὔρινος βάσις.
ἔνδον γὰρ ἀνὴρ ἄρτι[2] τυγχάνει, κάρα
στάζων ἱδρῶτι[3] καὶ χέρας ξιφοκτόνους.
καί σ' οὐδὲν εἴσω τῆσδε παπταίνειν[4] πύλης
ἔτ' ἔργον ἐστίν, ἐννέπειν δ' ὅτου χάριν
σπουδὴν ἔθου[5] τήνδ', ὡς παρ' εἰδυίας μάθῃς.

ἄγειν ἐκ κεκλεισμένου εἰς ἀνοικτὸν χῶρον, εἶτα δέ, διὰ κωλυμάτων εἰς τὸν σκοπόν, ὡς Πλάτ. ἐν Φαίδων. 66 b «κινδυνεύει τοι ὥσπερ ἀτραπός τις ἐκφέρειν ἡμᾶς μετὰ τοῦ λόγου ἐν τῇ σκέψει».

1) Αἱ Λακωνικαὶ κύνες ἦσαν παλυθρύλητοι διὰ τὴν δεξιότητα αὐτῶν εἰς τὴν θήραν, Πίνδαρ. ἐν Ἀποσπάσμ. 83· «ἀπὸ Ταϋγέτοιο Λάκαιναν ἐπὶ θηρσὶ κύνα τρέφειν, πυκινώτανον ἑρπετόν». Ὁ Σιμωνίδης ἐπαινεῖ ἐν Ἀποσπάσμ. 29 τὴν Ἀμυκλαίαν κύνα. Ἐν Λακωνίᾳ διεκρίνοντο αἱ ἀλωπεκίδες, αἱ μενελαΐδες καὶ αἱ καστόριαι. Ὁ Ἀριστοτέλης περιγράφει τὰ ζῷα οὕτωσὶ ἐν τῷ Περὶ ζῴων γενέσεως 5,2· «ὅσων οἱ μυκτῆρες μακροί, οἷον τῶν Λακωνικῶν κυνιδίων, ὀσφραντικά· ἄνω γὰρ ὄντος τοῦ αἰσθητηρίου πύρρωθεν αἱ κινήσεις οὐ διασπῶνται, ἀλλ' εὐθυποροῦσιν, ὥσπερ τοῖς ἐπηλυγιζομένοις πρὸ τῶν ὀμμάτων». Αἱ κύνες ἐθεωροῦντο ὡς μᾶλλον εὐτιθάσευτοι καὶ εὐμαθέστεραι. Ζητεῖται, ἂν τὸ ὄνομα εὔρινος ἦναι ὀνομαστικῆς ἢ γενικῆς, δηλ. ἂν συμφωνῇ πρὸς τὸ βάσις ἢ πρὸς τὸ κυνός. Τὸ ὄνομα εὕρηται καὶ ὡς τριτόκλιτον παρὰ Ξενοφῶντι ἐν Κυνηγετ. 4, 6 κύνας εὐρινας, καὶ Πολυδεύκ. 2, 80 καὶ Meursius, Miscellan. Lacon 3, 1 «ὥσπερ αἱ τὰ θηρία ῥινηλατοῦσαι Λάκαιναι κύνες· εὔρινας ταύτας εἶπεν ἂν Σοφοκλῆς» Ἀπαντᾷ ὅμως καὶ ὡς δευτερόκλιτον εὔρινος ὡς παρ' Ὀππιαν· ἐν Ἁλιευτ. 4 275 καὶ παρ' Ἡσυχίῳ ἐν λ. Ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ Wolff, ὅτι τὸ τίς μαρτυρεῖ ὑπὲρ τῆς ὀνομαστικῆς. Οὕτω τὸ εὔρινος συμφωνεῖ πρὸς τὸ βάσις, ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ συμφωνήσῃ πρὸς τὸ κυνός, ἀλλ' εἶναι ἡ καλουμένη ἐναλλαγὴ ἐπιθέτων, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ. μαινομ. 448 «δακρύων ὡς οὐ δύναμαι κατέχειν γραίας ὅσσων ἔτι πηγάς» καὶ ἐν Φοινίσσ. 1357 «ἀνάγετε κωκυτὸν ἐπὶ κάρα τε λευκοπήχεις κτύπους χεροῖν». Ἐνταῦθα εἶναι βραχυλογία τις, διότι τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι· εὖ δέσε ἐκφέρει βάσις ὡς εὔρινός τις βάσις κυνὸς Λακαίνης. Ἡ εὔρινος βάσις ἐν τῷ Μεγάλῳ ἐτυμολογικῷ ἐξηγεῖται εὐόσφρητος πορεία.

2) Τὸ ἄρτι ἀπήτει ἡ φράσις εἴσω ἐλθών, ἥτις δὲν ὑπάρχει. Ἄνευ μετοχῆς τὸ τυγχάνειν ἅπαντᾷ οὐχὶ συνήθως παρὰ τοῖς τραγικοῖς, ὡς παρὰ Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 46 «ὁ γὰρ μέγιστος αὐτοῖς τυγχάνει δορυξένων» καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομάχ. 1116.

3) Συντακτικῶς ἀνήκει μόνον εἰς τὸ κάρα, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὸ χέρας, ὅπου περιμέναμεν τὴν δοτικὴν αἵματι, ἀνθ' ἧς ἔχει τὸ ἐπίθετον ξιφοκτόνους. Κατὰ μὲν τὴν κεφαλὴν στάζων ἱδρῶτα, κατὰ δὲ τὰς φονικὰς χεῖρας αἷμα.

4) Παπταίνω σημαίνει βλέπω ἐπτοημένος, μὲ προσοχήν. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «οὐκ ἀναγκαῖον τὸ πολυπραγμονεῖν ἔτι, εἰ ἔνδον ἐστὶν Αἴας· ἔνδον γάρ· ἀλλὰ λέγειν, διὰ τί τὴν σπουδὴν ταύτην ἔθου, ἵνα παρ' ἐμοῦ μάθῃς τὰ ἀγνοούμενά σοι».

5) Ὁ ἐνεργητικὸς τύπος θεῖναι παρ' Ὁμήρῳ Ὀδυσσ. α, 116

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΔΥΣΣΕΥΣ

ὦ φθέγμ'[1] Ἀθάνας, φιλτάτης ἐμοὶ θεῶν,
ὡς[2] εὐμαθές σου, κἂν[3] ἄποπτος ἦς, ὅμως
φώνημ' ἀκούω καὶ ξυναρπάζω[4] φρενί,
χαλκοστόμου κώδωνος[5] ὡς Τυρσηνικῆς.

καὶ ὁ μέσος παρὰ τοῖς λυρικοῖς, τραγικοῖς καὶ μεταγενεστέροις πεζογράφοις ποιεῖ μετ' ὀνομάτων περίφρασιν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 150· «πολέμων θέσθε λησμοσύναν».

[1]) Τὴν Ἀθηνᾶν προσαγορεύει ὁ Ὀδυσσεύς, ὡς ἐκείνη τὸν ἥρωα. Ὡς ἐκείνη ὁρᾷ πάντοτε τὸν Λαερτιάδην, οὕτως ὁ ἥρως ἀναγνωρίζει τὴν φωνὴν αὐτῆς. Καὶ ἐκείνη ἄρχεται ἐκ καθολικοῦ καὶ λήγει εἰς εἰδικὴν περίστασιν καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς ὡσαύτως (Παράβαλλ. στίχ. 3 πρὸς τὸν 18). Φθέγμα εἶναι ἡ ποιότης τῆς φωνῆς, ἣν ἀναγνωρίζει ὁ Ὀδυσσεύς. Κατὰ τὸν Wolff οἱ τραγικοὶ μεταχειρίζονται μόνον τὸν τύπον Ἀθάνα Αἰσχύλ. ἐν Εὐμενίσ. 285, 296 καὶ Ἀθηναία. Ἡ Ἀθηνᾶ λέγεται φιλτάτη τῶν θεῶν, διότι αὕτη εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν τοῦ ἥρωος ἀρωγός. Τὰ ἑπόμενα ἀναφέρονται οὐχὶ εἰς τὸ φθέγμα, ἀλλ' εἰς τὴν Ἀθηνᾶν αὐτήν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 863· «ὦ φθέγμα ἀναιδές, ἦ οὐ γὰρ ψαύεις ἐμοῦ;»

[2]) Δὲν κεῖται ἐνταῦθα ἐπὶ θαυμασμοῦ, ἀλλ' ἐπὶ αἰτίας, δηλ. σὲ ὀνομάζω Ἀθηνᾶν, διότι ἡ φωνή σου εἶναι εὐκολογνώριστος, ὡς καὶ ἐν Ῥήσ. 688· « Δεσποιν' Ἀθάνα, φθέγματος γὰρ ἡσθόμην τοῦ σοῦ συνήθη γῆρυν» καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἱππολύτ. 1391 « ὦ θεῖον ὀδμῆς πνεῦμα· καὶ γὰρ ἐν κακοῖς ὢν ἡσθόμην σου κἀνεκουφίσθην δέμας· ἔστ' ἐν τόποισι τοισίδ' Ἄρτεμις θεά;»

[3]) Δηλαδή, ὡς νῦν εἶσαι ἄποπτος. Οἱ ἑρμηνευταὶ διαφωνοῦσι περὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ἄποπτος, ἡ δὲ διαφωνία ὑπῆρχε καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις· διότι ὁ μὲν Σουΐδας ἑρμηνεύει· « πύρρωθεν ὁρωμένη », ὁ δὲ Σχολιαστὴς ἀόρατος· « δῆλον γὰρ ὡς οὐκ εἶδεν αὐτήν, ἐκ τοῦ κἂν ἄποπτος ἦς ὅμως, τουτέστιν ἀόρατος. Τῆς δὲ φωνῆς μόνης αἰσθάνεται, ὡς ἐθάδος αὐτῷ οὔσης· ἔστι μέντοι ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἡ Ἀθηνᾶ· δεῖ γὰρ τοῦτο χαρίζεσθαι τῷ θεατῇ ». Τὴν πρώτην ἑρμηνείαν δέχεται ὁ Dindorf ἐπάγων χωρίον τι ἐκ τοῦ Γαληνοῦ τομ. 3· σελ. 222 « καί τις ἐξ ἀπόπτου θεασάμενος ταῦρον εὐθὺς γνωρίζει τὸ ἄρρεν ἄνευ τοῦ κατασκέψασθαι τὰ γεννητικὰ μόρια». Τοῦτο ὑποστηρίζει καὶ ὁ Lobeck. "Οτι τὸ ἄποπτος ἔχει τοιαύτην σημασίαν, οὐδεὶς ἀρνεῖται, μάλιστα αὕτη εἶναι ἡ πρώτη, ἐξ ἧς προῆλθεν ἡ τοῦ ἀόρατος, ἣν δέχεται ὁ Brunck, ὁ Schneidewin, ὁ Wunder καὶ ἄλλοι. Νομίζομεν, ὅτι πρέπει νὰ δεχθῶμεν τὴν ἐξήγησιν τοῦ Σχολιαστοῦ· διότι ἂν ἡ Ἀθηνᾶ ἦτο ὁρατὴ τῷ Ὀδυσσεῖ, ἡ ἐνταῦθα προστεθεῖσα αἰτιολογία ἤθελεν εἶναι ὅλως περιττὴ καὶ τὸ φθέγμα ἤθελε παρέλκει· διότι ἡ ὄψις πρὸς ἀναγνωρισμὸν ἦτον ἱκανή. Κατὰ παραπλήσιον τρόπον λέγει αὐτὴ ἡ Ἀθηνᾶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγέν. ἐν Ταύρ. 1447 « κλύεις γὰρ αὐδὴν καίπερ οὐ παρὼν θεᾶς» καὶ ἐν Ἱππολύτ. 86· « σοὶ καὶ ξύνειμι καὶ λόγοις σ' ἀμείβομαι, κλύων μὲν αὐδήν, ὄμμα δ' οὐχ' ὁρῶν τὸ σόν ».

[4]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· « Ὀξέως συνίημι καὶ ἀντιλαμβάνομαι ».

[5]) Παρὰ τοῖς ἀττικοῖς εἶναι οὐχὶ ἀρσενικοῦ, ἀλλὰ θηλυκοῦ γένους· ὀνομάζεται δὲ κώδων τὸ πλατὺ μέρος τῆς σάλπιγγος, καθ' ὃ διαν-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ νῦν[1] ἐπέγνως εὖ μ' ἐπ' ἀνδρὶ δυσμενεῖ
βάσιν κυκλοῦντ'[2], Αἴαντι τῷ σακεσφόρῳ.
κεῖνον γάρ, οὐδέν' ἄλλον, ἰχνεύω[3] πάλαι.
νυκτὸς γὰρ ἡμᾶς τῆσδε πρᾶγος[4] ἄσκοπον
ἔχει περάνας[5], εἴπερ εἴργασται τάδε·
ἴσμεν γὰρ οὐδὲν τρανές[6], ἀλλ' ἀλώμεθα·
κἀγὼ 'θελοντὴς τῷδ' ὑπεζύγην πόνῳ.
ἐφθαρμένας γὰρ[7] ἀρτίως εὑρίσκομεν
λείας ἁπάσας καὶ κατηναρισμένας[8]
ἐκ χειρὸς[9] αὐτοῖς ποιμνίων ἐπιστάταις.

κρίνεται ἡ Τυρσηνική, σχύλια εἰς Ἰλιάδ. Σ 219· «Ἡ Τυρσηνικὴ σάλπιγξ, τὸν κώδωνα κεκλασμένον ἔχουσα· ἔστι δὲ λίαν ὀξύφωνος. Ταύτης δέ εἰσιν εὑρεταὶ Τυρσηνοί». Ἡ παραβολὴ εἶναι ὁμηρική, Ἰλιάδ. Σ 219· «ὡς δ' ὅτ' ἀριζήλη φωνή, ὅτε τ' ἴαχε σάλπιγξ... ὣς τότ' ἀριζήλη φωνὴ γένετ' Αἰακίδαο». Ὡς εὐκολογνώριστος εἶναι ὁ ἦχος τῆς Τυρσηνικῆς σάλπιγγος τῆς ἐχούσης χάλκινον στόμα.

1) Ἐκ τῶν γενικῶν ἔρχεται εἰς τὴν εἰδικὴν περίστασιν. Καὶ τώρα καλῶς ἐγνώρισας, ὅτι ἐναντίον δυσμενοῦς ἀνδρὸς περιέρχομαι.

2) Τὸ χωρίον τοῦτο σχεδὸν ἑρμηνεύει ὁ Πλάτων ἐν τῇ Πολιτείᾳ 432 b· «οὐκοῦν νῦν δὴ ἡμᾶς δεῖ ὥσπερ κυνηγέτας τινας θάμνον κύκλῳ περιίστασθαι προσέχοντας τὸν νοῦν, μή πῃ διαφύγῃ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἀφανισθεῖσα ἄδηλος γένηται». Τὸ σάκος τοῦ Σαλαμινίου Αἴαντος ἦτο πολυθρύλητον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις· καθ' Ὅμηρον συνίστατο ἐξ ἑπτὰ δερμάτων ταύρων, ἐξ ὧν ἐπέκειτο ἔλασμα χαλκοῦ, Ἰλιάδ. Η,219. Τοσοῦτον βάρος μόλις ἀχθοφόρος νῦν δύναται νὰ ὑποβαστάζῃ.

3) Πρὸ πολλοῦ ζητῶ τὰ ἴχνη, κατασκοπῶ.

4) Πρᾶξιν, κακούργημα. Ἄσκοπον κυρίως λέγεται ἐκεῖνο, ὅπερ τις δὲν εἶδε, τὸ ἀθέατον, τὸ ἀπροσδόκητον. Λέγει δὲ τοῦτο ὁ Ὀδυσσεύς, διότι δὲν ἐγίνωσκε τὴν μανίαν τοῦ Αἴαντος.

5) Ἡ περίφρασις τοῦ ῥήματος διὰ τοῦ ἔχω καὶ τῆς συστίχου μετοχῆς κατὰ χρόνον παρακείμενον ἢ ἀόριστον ὀνομάζεται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀττικὸν σχῆμα, ὅπερ ἁπαντᾷ οὐ μόνον παρὰ τοῖς ποιηταῖς συχνότατα, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοις πεζογράφοις, ὡς παρὰ Θουκυδίδῃ 6, 39· «ὀλιγαρχία σύμπαν ἀφελομένη ἔχει».

6) Κατὰ τὸν Φώτιον· «Τρανὲς τὸ σαφὲς οἱ τραγικοὶ λέγουσιν». Τὸ δὲ ἀλώμεθα ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Τῷ νῷ πλανώμεθα».

7) Ἐπεξηγεῖ τὴν φράσιν, πρᾶγος ἄσκοπον ἔχει περάνας.

8) Τὸ κατεναρίζω εἶναι ἐντονώτερον τοῦ ἐναρίζω, ὅπερ παραγόμενον ἐκ τοῦ ἔναρον σημαίνει σκυλεύω τὸν φονευθέντα, ἢ καὶ ἁπλῶς φονεύω.

9) Τοῦτο δὲν εἶναι ἄκαιρος προσθήκη, διότι τὰ ποίμνια ἠδύναντο νὰ φθαρῶσι καὶ ἐξ ἄλλης αἰτίας, π.χ. ἐκ θηρίων. Διὰ τοῦτο καὶ ἐν στίχ. 219 λέγει· «τοιαῦτ' ἂν ἴδοις σκηνῆς ἔνδον χειροδάϊκτα αἱμοβαφῆ». Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Σουίδας νομίζει, ὅτι ἐπιστάται εἶναι οἱ κύνες ἐν λ. «Ἐπιστάτις. Σοφοκλῆς ποιμνίων ἐπιστάταις,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τήνδ'[1] οὖν ἐκείνῳ πᾶς τις αἰτίαν νέμει.
καί μοί τις ὀπτὴρ[2] αὐτὸν εἰσιδὼν μόνον
πηδῶντα πεδία[3] σὺν νεορράντῳ ξίφει
φράζει τε κἀδήλωσεν[4]· εὐθέως δ' ἐγὼ
κατ' ἴχνος ἄσσω, καὶ τὰ μὲν σημαίνομαι[5],
τὰ[6] δ' ἐκπέπληγμαι κοὐκ ἔχω μαθεῖν ὅπου[7].

τουτέστι τοῖς κυσί», διότι εἶναι οἱ ποιμένες, ὡς ὀρθῶς λέγει ὁ Σχολιαστής· «ἐπιστάταις· τοῖς ποιμέσι· καλῶς δὲ τοῦτο, ἵνα μὴ παραγένοιτό τις ἀπαγγέλλων τὸ σαφές», ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1028· «ἐνταῦθ' ὀρείοις ποιμνίοις ἐπεστάτουν» καὶ Πλάτ. ἐν X, 909 A «ἢ καὶ ποιμνίων ἐπιστάταις». Τὰ ὀνόματα τὰ δηλοῦντα ἀκολουθίαν ἢ παραπομπὴν καὶ ἔχοντα τὴν ἀντωνυμίαν αὐτὸς τίθενται ἄνευ τῆς σύν, ὡς Ἰλιάδ. Ψ 8· «ἀλλ' αὐτοῖς ἵπποισι καὶ ἅρμασιν ἆσον ἰόντες Πάτροκλον κλαίωμεν». Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτισ. 929 «ἀναρπάσαντες εἰς μυχοὺς χθονὸς αὐτοῖς τεθρίπποις, εὐλογοῦσιν ἐμφανῶς».

[1]) Εἶναι βραχυλογία ἀντὶ τῆσδε τῆς πράξεως τὴν αἰτίαν. Ἐν πλείστοις ἀντιγράφοις ἀντὶ τοῦ νέμει ὑπάρχει τρέπει, ὅπερ ἀποδοκιμάζεται δικαίως ὑπὸ τῶν κριτικῶν.

[2]) Ὀπτὴρ εἶναι ὁ κατάσκοπος, ὡς ἐν Ὀδυσσ. ξ, 261· «ὀπτῆρες δὲ κατὰ σκοπιὰς ὦτρυνα νέεσθαι» καὶ ρ, 430.

[3]) Ῥήματα δηλοῦντα κίνησιν δέχονται αἰτιατικὴν πρὸς δήλωσιν τῆς ὁδοῦ, ἐν ᾗ τις πορεύεται, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1686 «γᾶν ἢ πόντιον κλύδων' ἁλώμεναι», ἐν Αἴαντ. 845· «σύ δ', ὦ τὸν αἰπὺν οὐρανὸν διῳρηλατῶν Ἥλιε». Τὸ ἐπίθετον νεόρραντος ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «νεωστὶ ἐρραντισμένῳ, ὑπὸ αἵματος δηλονότι». Ὁ Schneidewin περιέμενε φονορράντῳ, ἀλλὰ δὲν τολμᾷ νὰ προβῇ εἰς διόρθωσιν, διότι ἀπαντᾷ καὶ ἐν στίχ. 828. Ἀλλ' ὅτι τὸ ξίφος ἦτο ἐρραντισμένον διὰ φονικοῦ αἵματος, π.χ. δηλον· ὁ ποιητὴς ὅμως ἠθέλησε νὰ δηλώσῃ, ὅτι πρὸ ὀλίγου τὸ ξίφος ἐρραντίσθη, ὅπερ ἐλέγχει τὸν Αἴαντα ὡς φονέα.

[4]) Τὸ δηλοῦν σημαίνει τι σαφέστερον τὸ φράζειν, δηλ. εἶπε λεπτομερείας τινάς. Οἱ τραγικοὶ ἀγαπῶσι τὴν ποικιλίαν τῶν χρόνων, ὡς Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 406· «πῶς ὁρᾶται κἀπίληπτος ἡρέθη;».

[5]) Τεκμαίρομαι, διὰ σημείων γινώσκω.

[6]) Κατὰ τὸν Wolff διὰ τῆς φράσεως τὰ μὲν ἐννοεῖ, ὅτι ὁ Αἴας εἶναι ὁ πράξας, διὰ δὲ τῆς τὰ δὲ τὴν αἰτίαν τῆς πράξεως, δηλ. ὁ Ὀδυσσεὺς γινώσκει μέν, ὅτι ὁ Αἴας ἔπραξε τὸν φόνον, ἀλλ' ἀγνοεῖ, τὴν αἰτίαν τῆς πράξεως. Νομίζομεν, ὅτι ἡ ἑρμηνεία αὕτη δὲν εἶναι ὀρθή· διότι κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν στίχ. 6 ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπεθύμει νὰ μάθῃ οὐχὶ τοῦτο, ἀλλ' ἂν ἦναι ὁ Αἴας ἐν τῇ σκηνῇ καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐμέτρει τὰ ἴχνη. Διὰ τοῦτο πιθανώτερον ὁ Σχολιαστὴς ἐννοεῖ ἴχνη, ὅπερ δέχεται καὶ ὁ Schneidewin. Ἡ συμπλήρωσις αὕτη ὑποστηρίζεται καὶ ὑπὸ τοῦ προηγουμένου ἴχνος. Τὸ δὲ ἐκπέπληγμαι σημαίνει εἰμαι ἀμφίβολος, ἄπορῶ. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Τὰ δὲ ἀπορῶ· τοιοῦτον γὰρ συμβαίνει ἐπὶ τοὺς ἰχνευτάς, ἐπιταραττομένων τῶν ἰχνῶν. Διὰ δὲ τὴν μανίαν δυσίχνευτος καὶ ἐπιτεταραγμένη ἡ βάσις γέγονε τοῦ Αἴαντος».

[7]) Τὰ χειρόγραφα τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Σουΐδα ἔχουσιν ὅτου, ὅ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καιρὸν[1] δ' ἐφήκεις· πάντα γὰρ τά τ' οὖν πάρος
τά τ' εἰσέπειτα[2] σῇ κυβερνῶμαι χερί.
ΑΘΗΝΑ
ἔγνων[3], Ὀδυσσεῦ, καὶ πάλαι φύλαξ ἔβην
τῇ σῇ πρόθυμος εἰς ὁδὸν κυναγίᾳ[4].
ΟΔΥΣΣΕΥΣ
ἦ καί, φίλη δέσποινα, πρὸς καιρὸν πονῶ;
ΑΘΗΝΑ
ὡς[5] ἔστιν ἀνδρὸς τοῦδε τἄργα ταῦτά σοι.
ΟΔΥΣΣΕΥΣ
καὶ πρὸς τί[6] δυσλόγιστον ὧδ' ἦξεν χέρα;

περ ὑποστηρίζει ὁ Hermann, ὁ Dindorf καὶ ἄλλοι. Εὕρηται ὅμως καὶ ὅπου, ὅπερ προτιμῶσιν ὁ Schneidewin καὶ ὁ Wolff. Πρὸς τὴν ἄρτι εἰρημένην ἑρμηνείαν ἁρμόζει τὸ ὅπου, δηλ. δὲν δύναμαι νὰ μάθω, ποῦ εἶναι ὁ Αἴας.

[1]) Συνηθέστερον λέγεται, εἰς καιρόν, πρὸς καιρόν, ἐν καιρῷ.

[2]) Κατὰ τὸν Schneidewin σημαίνει, ὥσπερ πρότερον ἐκυβερνώμην, οὕτω καὶ νῦν κυβερνῶμαι. Τὰ εἰσέπειτα εἶναι τὰ παρόντα, διότι λέγεται ἐν σχέσει πρὸς τὰ πάρος.

[3]) Ὁ Σχολιαστὴς ἀναφέρει τὸ ῥῆμα εἰς τὰ ἐν ἀρχῇ εἰρημένα, δηλ. εἰς τὴν κυνηγίαν τοῦ Ὀδυσσέως· «ὅπως ἀκήκοας δηλονότι καὶ ἐξῆλθες ζητῶν, ἃ ἔπραξεν ὁ Αἴας». Τῇ γνώμῃ ταύτῃ ἀκολουθεῖ ὁ Schneidewin, διότι ἐννοεῖ ἀντικείμενον τὴν σὴν κυναγίαν. Κατὰ τὸν Wolff ὅμως ἀντικείμενον εἶναι τοῦτο, ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς ἠκολούθει τῇ κυβερνήσει τῆς Ἀθηνᾶς. Νομίζει δέ, ὅτι ἡ ἀπόκρισις κυρίως δίδεται εἰς τὸ πάρος. Ἡμῖν πιθανώτερον φαίνεται τὸ πρῶτον.

[4]) Τινὲς γράφουσι κυνηγίᾳ, ἀλλ' οἱ τραγικοὶ ἐδέξαντο τὸν δωρικὸν τύπον. Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως· καὶ πάλαι εἰς ὁδὸν ἔβην φύλαξ πρόθυμος ἐν τῇ σῇ κυναγίᾳ.

[5]) Αἰτιολογεῖ τὴν ἐννοουμένην φράσιν, πονεῖς πρὸς καιρόν. Τὴν ἔμφασιν τοῦ λόγου ἐνισχύει ἡ ἐπισώρευσις τῶν πολλῶν τ, ὡς καὶ ἐν Τραχιν. 1256· «αὕτη, τελευτὴ τοῦδε τἀνδρὸς ὑστάτη» ἐν Οἰδ. τυράνν. 371· «τυφλὸς τά τ' ὦτα τόν τε νοῦν τὰ τ' ὄμματ' εἶ». Ὁ Σοφοκλῆς ἐπιτηδεύεται καὶ τὴν ἐπισώρευσιν πολλῶν δ ἐν Ἀντιγόν. 323 καὶ ὁ Εὐριπίδης ἐπισωρεύει πολλὰ σ ἐν Μηδ. 475· «ἔσωσά σ', ὡς ἴσασιν Ἑλλήνων ὅσοι», ἔνθα ἰδὲ καὶ τὴν ἐμὴν σημείωσιν.

[6]) Κατὰ τὸν Wolff ἡ πρὸς μετὰ αἰτιατικῆς δηλοῖ τὸ αἴτιον, δηλ. τὸ διὰ τί, ὡς δεικνύει καὶ ἡ ἀπόκρισις. Οὕτως ἀπαντῶσι τοιαῦτα παραδείγματα, ὡς ἐν Οἰδ. ἐπὶ Κολων. 1119· «μὴ θαύμαζε πρὸς τὸ λιπαρές», ἐν Τραχιν. 1211· «εἰ φοβεῖ πρὸς τοῦτο». Ὁ Σχολιαστὴς ὅμως ἑρμηνεύει τὴν φράσιν ὡς τελικὸν αἴτιον· «Ὁ μὲν Ὀδυσσεὺς πυνθάνεται, πρός τί αὐτῷ χρήσιμον, ἡ δὲ τὴν αἰτίαν ἐπήγαγεν, ἐφ' ἧς εἰς χόλον ἦλθε». Δυσλόγιστος σημαίνει ἀκατανόητος, πρᾶγος ἄσκοπον, ὡς εἶπεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. Λέγει δ' οὕτως ὁ Ὀδυσσεύς, διότι ἀγνοεῖ ἔτι τὴν μανίαν τοῦ Αἴαντος. Τὸ ἀναφορικὸν τοῦ ὧδε ἐννοεῖται, δηλ. ὡς ὁρῶμεν ἐν τοῖς ποιμνίοις. Ὁ ποιη-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΘΗΝΑ.

χόλῳ[1] βαρυνθεὶς τῶν Ἀχιλλείων ὅπλων.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

τί δῆτα ποίμναις τήνδ' ἐπεμπίπτει βάσιν[2];

ΑΘΗΝΑ.

δοκῶν ἐν ὑμῖν χεῖρα χραίνεσθαι[3] φόνῳ.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ἦ καὶ τὸ βούλευμ'[4] ὡς ἐπ' Ἀργείοις τόδ' ἦν;

ΑΘΗΝΑ.

κἂν[5] ἐξεπράξατ', εἰ κατημέλησ' ἐγώ. 45

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ποίαισι τόλμαις[6] ταῖσδε καὶ φρενῶν θράσει;

τῆς συνέταξε τὸ αἴσσειν πρὸς αἰτιανικήν, ὡς καὶ ὁ Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 1427. « αὖραν αὖραν Ἑλένας Ἑλένας εὐπᾶγι κύκλῳ πτερίνῳ πρὸ παρηίδος ᾄσων ». Σημειωτέον, ὅτι ὁ Wunder κατά τινα εἰκασίαν τοῦ Rhunnken ἔτρεψε τὸ χέρα εἰς χερί.

1) Τὸ ῥῆμα ἐννοεῖται ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου. Ἀντὶ τοῦ χόλῳ βαρυνθεὶς ἠδύνατο νὰ εἴπῃ χολωθείς, ὡς παρὰ Πινδάρῳ ἐν Νεμ. 7, 36· « οὔ κεν ὅπλων χολωθεὶς ὁ καρτερὸς Αἴας ἔπαξε διὰ φρενῶν λευρὸν ξίφος ». Περὶ τῆς κρίσεως τῶν Ἀχιλλείων ὅπλων ἰδὲ Εἰσαγωγ. σελ 10.

2) Ἂν ἔλεγε βαίνει βάσιν, ἤθελεν εἶναι ὁ γνωστὸς ἐτυμολογικὸς τύπος. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ποιητὴς ἠθέλησε νὰ δηλώσῃ ἐχθρικὴν ἔφοδον, μετεχειρίσθη ἐντονώτερον ῥῆμα. Ἀνάλογον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδῃ ἐν Φοινίσσ. 300 « γονυπετεῖς ἕδρας προσπίτνω » καὶ Σοφοκλ. ἐν Τραχιν. 339 « τοῦ με τήνδ' ἐφίστασαι βάσιν; ». Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· « τίνος; ἕνεκα ἐπὶ ταύταις ὁρμᾷ ὁρμὴν τήνδε ».

3) Διότι ἐνόμιζεν, ὅτι μολύνει τὴν χεῖρά του μὲ τὸν φόνον ὑμῶν.

4) Τὰ πλεῖστα τῶν χειρογράφων ἔχουσι βούλευμα, ἄλλα δὲ βούλημα, ὅπερ δὲν δέχονται οἱ κριτικοί. Σχολ. εἰς Ἀριστοφάν. Πλοῦτ. 493· « Βούλευμα μὲν τὸ ἴδιον, βούλημα δὲ τοῦ δημοσίου ἡ γνώμη· καίτοι ἐν τοῖς παλαιοῖς τῶν Σοφοκλείων ἀντιγράφων, Ἦ καὶ τὸ βούλημ' ὡς ἐπ' Ἀργείοις τόδ' ἦν, εὑρηται, οὐχὶ βούλευμα ». Ὀνομάζει τοὺς Ἀχαιοὺς Ἀργείους ἐκ τοῦ ἡγεμόνος. Ὄντως ἡ ἀπόφασις αὕτη ἦτο ἐναντίον τῶν Ἀργείων.

5) Ὁ καὶ εἶναι ἐπιδοτικός, δηλ. οὐ μόνον ἐβουλεύθη, ἀλλὰ καὶ ἤθελεν ἐκτελέσει τὴν ἀπόφασίν του, ἂν ἐγὼ ἤθελον ἀμελήσει. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Μὴ λέγε βούλευμα· οὐ γὰρ ἦν βούλευμα, ἀλλὰ πρᾶγμα, εἰ κατημέλησα ἐγώ ». Οἱ ἀρχαιότεροι ἐκδόται ἐδέχοντο τὴν γραφὴν κἂν ἐξέπραξεν, ἣν ἀπορρίπτουσιν οἱ νεώτεροι.

6) Ἐννοεῖται ἡ φράσις, ἐβουλεύσατο ἐν ἡμῖν χεῖρα χραίνεσθαι φόνῳ. Κατὰ τὸν Wunder τὸ ὄνομα τόλμη ἐν τῷ πληθυντικῷ ἀριθμῷ δὲν ἔχει τὴν συνήθη σημασίαν, ἀλλὰ σημαίνει ἐπινοήματα, μηχανήματα, machinationes, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, ἐν Τραχιν. 582. « κακὰς δὲ τόλμας μήτ' ἐπισταίμην ἐγὼ μήτ' ἐκμάθοιμι, τάς τε

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΘΗΝΑ.

νύκτωρ ἐφ' ὑμᾶς δόλιος[1] ὁρμᾶται μόνος.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ἦ καὶ παρέστη κἀπὶ τέρμ'[2] ἀφίκετο;

ΑΘΗΝΑ.

καὶ δὴ 'πὶ δισσαῖς[3] ἦν στρατηγίσιν πύλαις.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

καὶ πῶς ἐπέσχε χεῖρα μαιμῶσαν[4] φόνου;

ΑΘΗΝΑ.

ἐγώ σφ' ἀπείργω, δυσφόρους[5] ἐπ' ὄμμασι
γνώμας[6] βαλοῦσα, τῆς ἀνηκέστου χαρᾶς[7],
καὶ πρός τε ποίμνας[8] ἐκτρέπω σύμμικτά τε
λείας[9] ἄδαστα βουκόλων φρουρήματα·

τολμώσας στυγῶ», Εὐριπίδ. ἐν Ἱππολύτ. 414 «μισῶ δὲ καὶ τὰς σώφρονας μὲν ἐν λόγοις, λάθρα δὲ τόλμας οὐ καλὰς κεκτημένας» καὶ ἐν Ἴων. 1216. Πρὸς τὴν τοιαύτην σημασίαν ἁρμόζει καὶ ἡ ἀπόκρισις τῆς Ἀθηνᾶς, ἥτις λέγει νύκτωρ δόλιος.

1) Ὁ ὁμηρικὸς Αἴας δὲν ἦτο τοιοῦτος. Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 59.

2) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ἐννοεῖται ἡ γενικὴ τῆς ὁδοῦ· ὄντως καὶ ἐπλησίασεν ἡμᾶς καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ τέλος τοῦ δρόμου;

3) Τὸ δισσοὶ εἶναι ποιητικὸν ἀντὶ τοῦ δύο· ἐννοεῖ δὲ τὰς πύλας τῶν Ἀτρειδῶν.

4) Ἐπιθυμοῦσαν, διψῶσαν, ὅπερ κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ὑπῆρχεν ἐν ταῖς γραφαῖς. Τὴν φράσιν ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλοι, Τραγικ. ἀδέσπ. 69 «ἴσχειν κελεύω χεῖρα διψῶσαν φόνου» καὶ Λυκόφρ. 1171 «μαιμῶν χορέσσαι χεῖρα διψῶσαν φόνου».

5) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν δύσφορος σημαίνει παράφορος, δηλ. ἀπατηλάς.

6) Γνῶμαι κατὰ τὸν Lobeck εἶναι παίγνια τῶν ὀφθαλμῶν, ludibria oculorum. Ταύτας ὁ Αἰσχύλος λέγει δύξας ἐν Χοηφόρ. 1044. Ὀρθῶς δ', ὡς νομίζω, παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· «καλῶς δὲ εἶπε γνώμας. οὐ γὰρ κλέψαι φησὶ τὴν ὄψιν, ὥστε μὴ ὁρᾶν, ἀλλ' ἐπ' αὐτῇ γνώμην δύσφορον ἐπιβαλεῖν, ὡς οἴεσθαι ἰδεῖν τὰ μὴ ὄντα. Τοῦτο δὲ οὐ τῶν ὀφθαλμῶν ἁμάρτημα, ἀλλὰ πολὺ πρότερον τῆς διανοίας».

7) Συνήθως ἑρμηνεύεται τῆς ἀνιάτου ἐπιθυμίας. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι ὑπάρχει βραχυλογία τις ἐν τῇ φράσει. Ἀνήκεστον λέγεται συνήθως ὁ θάνατος, διότι εἶναι κακόν, ὅπερ δὲν θεραπεύεται, ὡς ἐνταῦθα ὁ φόνος τῶν Ἀτρειδῶν. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἔμελλε νὰ γείνῃ πρόξενος χαρᾶς τῷ Αἴαντι, εἶπε τὸν φόνον ἀνήκεστον χαράν. Ἐγὼ ἐμπόδισα αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἀθεραπεύτου κακοῦ, ὅπερ ἤθελε προξενήσει αὐτῷ χαράν, ἐμβαλοῦσα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπατηλὰς εἰκόνας. Παράβαλλ. στίχ. 272.

8) Αἱ ποίμναι συνίσταντο ἐκ μικρῶν ζώων, ἅπερ ἦσαν προωρισμένα πρὸς τροφὴν τῶν Ἀχαιῶν.

9) Ἡ γενικὴ αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ φρουρήματα, ὡς καὶ ἡ γενικὴ βουκόλων. Πολλάκις ἐκ τοῦ αὐτοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔνθ' εἰσπεσὼν ἔκειρε[1] πολύκερων φόνον
κύκλῳ ῥαχίζων[2]· κἀδόκει μὲν ἔσθ' ὅτε
δισσοὺς Ἀτρείδας[3] αὐτόχειρ κτείνειν ἔχων,
ὅτ'[4] ἄλλοτ' ἄλλον ἐμπίτνων στρατηλατῶν.
ἐγὼ δὲ φοιτῶντ'[5] ἄνδρα μανιάσιν νόσοις
ὦτρυνον, εἰσέβαλλον εἰς ἔρκη κακά[6].

ὀνόματος ἐξαρτῶνται δύο γενικαί, ὡς Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 1253 «τὴν μὲν Θυέστου δαῖτα παιδείων κρεῶν ξυνῆκα». Τὰ ἐπίθετα σύμμικτα καὶ ἄδαστα ἔπρεπε νὰ συνταχθῶσι πρὸς τὸ λείας καὶ οὐχὶ πρὸς τὸ φρουρήματα, ἀλλ' ἡ ἐναλλαγὴ τῶν ἐπιθέτων εἶναι συνήθης τοῖς τραγικοῖς, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 794 «νεῖκος ἀνδρῶν ξύναιμον». Ὁ ποιητὴς ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, σύμμικτον ἄδαστον λείαν ὑπὸ βουκόλων φρουρουμένην. Ἐκ τῶν δύο ἐπιθέτων τὸ δεύτερον προσδιορίζει τὸ πρῶτον. Λοιπὸν ὁ Αἴας ἐπέπεσε κατὰ τῶν ἀγελῶν, αἵτινες δὲν εἶχον διανεμηθῇ. Ταύτας ὁ μὲν Σοφοκλῆς κατωτέρω ἐν στίχ. 175 λέγει πανδήμους βοῦς ἀγελαίας ὁ δὲ Ὅμηρος ξυνήϊα ἐν Ἰλιάδ. Α, 124.

1) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ ἐφόνευε φόνον, ἀλλὰ προετίμησεν ἐκφραστικώτερον ῥῆμα. Τὸ ἑπόμενον ἐπίθετον κεῖται ἀντὶ γενικῆς, ὀρθῶς δ' ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Ἀντὶ τοῦ κείρων ἐποίησε φόνον πολλῶν κερασφόρων ζώων». Τοιοῦτον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ. μαινομ. 1272 «τί τετρασκελῆ κενταυροπληθῆ πόλεμον οὐκ ἐξήνυσα;».

2) Διακόπτων, σφάζων. Τὸ ῥῆμα περιέπεσεν εἰς τοιαύτην σημασίαν· διότι ἡ πρώτη καὶ μεγάλη διακοπὴ τοῦ ἱερείου ἐγίνετο κατὰ τὴν ῥάχιν.

3) Εἶναι ἀντικείμενον τοῦ κτείνειν καὶ ἔχων· καὶ ἐνόμιζεν, ὅτι ἄλλοτε μὲν κρατῶν τοὺς δύο Ἀτρείδας διὰ τῆς ἑαυτοῦ χειρὸς φονεύει αὐτούς.

4) Περιεμένομεν ὅτε δέ, ἀνθ' οὗ ἔχει ὅτ' ἄλλοτ', ὅπερ ὁ Wunder ἔτρεψεν εἰς ἄλλοσ'. Ἐκ τῆς προηγουμένης προτάσεως ἐννοεῖται ἡ φράσις, ἐδόκει κτείνειν, ἡ δὲ σύνταξις ἔχει οὕτως· ὅτ' ἄλλοτ' ἐμπίτνων ἄλλον στρατηλατῶν.

5) Περιερχόμενον ἢ περιπλανώμενον διὰ τὴν μανίαν. Τὸ μανιάσιν νόσοις συναπτέον μετὰ τοῦ φοιτιῶντα, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Βάκχ. 997 «μανείσα πραπίδι παρακόπῳ τε λήματι στέλλεται».

6) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ὡς κεῖται ἐν τῷ κειμένῳ, ἀλλὰ κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ἀντὶ τοῦ εἰς ἕρκη κακὰ γράφεται καὶ εἰς Ἐρινῦν κακήν. Τούτου ἕνεκεν οἱ κριτικοὶ ἐπεχείρησαν ποικίλας διορθώσεις, ἀλλ' οὐδεμίαν δυνάμεθα νὰ ἐπιδοκιμάσωμεν. Ὁ μὲν Hermman μετέβαλε τὸν ὅλον στίχον εἰς Ἐρινύων ὦτρυνον εἰς ἕρκη κακά, ὁ δὲ Lobeck τὴν τελευταίαν φράσιν ἔτρεψεν εἰς ἔρκυν κακήν καὶ ὁ Wunder εἰς ἄρκυν κακήν. Καὶ ὄντως ὑπάρχει παραπλήσιον χωρίον παρ' Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 98 «παράγει βροτὸν εἰς ἄρκυας ἄτα». Νομίζομεν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀπομακρυνθῶμεν τῶν ἕρκων, ἤτοι τῶν περιφραγμάτων τῶν περιεχόντων τὰς ἀγέλας· διότι τὰ ἕρκη, ἤτοι δίκτυα τῶν Ἐριννύων, ἀφίστανται τοῦ νοῦ τοῦ ὅλου χωρίου καὶ τὸ φοιτῶντα δὲν ἐπιτρέπει τοιαύτην ἑρμηνείαν. Τοὐναντίον τὸ ἐνταῦθα ὑπάρχον ἀσύνδετον ἁρμόζει εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ χωρίου, ὡς ἐν Ἡ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κἄπειτ' ἐπειδὴ τοῦδ' ἐλώφησεν[1] πόνου,
τοὺς ζῶντας αὖ δεσμοῖσι συνδήσας βοῶν
ποίμνας τε πάσας εἰς δόμους κομίζεται,
ὡς ἄνδρας, οὐχ ὡς εὔκερων[2] ἄγραν ἔχων·
καὶ νῦν κατ' οἴκους συνδέτους αἰκίζεται[3]. 65
δείξω[4] δὲ καί σοι τήνδε περιφανῆ νόσον,
ὡς πᾶσιν Ἀργείοισιν εἰσιδὼν θροῇς.
θαρσῶν δὲ μίμνε μηδὲ συμφορὰν δέχου
τὸν ἄνδρ'[5]· ἐγὼ γὰρ ὀμμάτων ἀποστρόφους
αὐγὰς ἀπείρξω[6] σὴν πρόσοψιν εἰσιδεῖν. 70
οὗτος[7], σὲ τὸν τὰς αἰχμαλωτίδας χέρας
δεσμοῖς ἀπευθύνοντα[8] προσμολεῖν καλῶ.

λέκτρ. 719 «ἤφριζον, εἰσέβαλλον ἵππικαὶ πνοαί».

1) Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν ὑποζυγίων, ὅσα ἀποτίθενται ἀπὸ τοῦ λόφου = τραχήλου τὸ βάρος. Καθ' Ἡσύχιον ἐν λωφῆσαι· «ἀπὸ τοῦ τραχήλου τὰ ἄχθος ἀποθέσθαι, παῦσαι, λῆξαι, ἀναπαῦσαι ἡσυχάσαι». Ὀλίγα χειρόγραφα ἔχουσι κόπου, ἄλλα φόνου καὶ ἄλλα πόνου, ὅπερ προτιμᾷ ὁ Hermann, ὁ Dindorf καὶ πλεῖστοι ἄλλοι.

2) Θήραν ἐκ ζώων ἐχόντων καλὰ κέρατα. Τοῦτο, ὡς νομίζομεν, μετά τινος εἰρωνείας λέγει ἡ Ἀθηνᾶ.

3) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν μαστίζει.

4) Ἐπαινεῖται ἡ παρατήρησις τοῦ Σχολιαστοῦ· «Πιθανὴ ἡ παρείσοδος τοῦ Αἴαντος· οὕτω γὰρ μεῖζον γίνεται τὸ πάθος τῆς τραγῳδίας, τῶν θεατῶν νῦν μὲν παραφρονοῦντα, ὀλίγῳ δ' ὕστερον ἔμφρονα θεωμένων· καὶ ἵνα ἴδωσιν ὁ Ὀδυσσεὺς ἐξείπῃ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν· οὕτω δὲ καὶ ἡ εὔνοια τῆς Ἀθηνᾶς ἐνδείκνυται εἰς Ὀδυσσέα». Τὸ περιφανῆ κεῖται κατηγορηματικῶς εἰς τὸ δείξω, δηλ. θά σοι δείξω φανερά, καθαρά.

5) Ἡ αἰτιατικὴ αὕτη ἀνήκει συντακτικῶς εἰς τὸ μίμνε καὶ εἰς τὸ δέχου. Ὁ Σχολιαστὴς κατὰ δύο τρόπους ἑρμηνεύει τὸ χωρίον· «Ἤγουν βλέπων αὐτὸν τοιῶσδε διακείμενον, μὴ λυπηθῇς ἐπ αὐτῷ. Ἄλλοι δὲ οὕτως ἐξηγοῦνται· μὴ συμφορὰν δέχου τὸν ἄνδρα, τουτέστι μὴ οἰηθῇς παθεῖν τι κακὸν ἐξ αὐτοῦ». Ἐκ τῶν δύο τούτων ἑρμηνειῶν μόνον ἡ δευτέρα εἶναι ὀρθή. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 379 «Κρέων σοι πῆμ' οὐδέν, ἀλλ' αὐτὸς σὺ σοί».

6) Ἀντὶ τοῦ ἀπείρξω περιεμένομεν ποιήσω, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι σύνηθες τοῖς τραγικοῖς. Ὑπὸ τοῦ Σχολιαστοῦ ἑρμηνεύεται οὕτως· «Ἐγὼ γὰρ διεστραμμένας ποιήσασα τὰς αὐγὰς τῶν ὀμμάτων αὐτοῦ, ἀπείρξω θεάσασθαι τὴν σὴν πρόσοψιν». Πρόσοψις εἶναι τὸ πρόσωπον, ἡ ἐξωτερικὴ ὄψις.

7) Συνήθης προσφώνησις ὡς Πλάτ. ἐν Συμποσ. 172 a· «ὁ Φαληρεὺς οὗτος Ἀπολλόδωρος, οὐ παραμενεῖς;».

8) Τὸ δέειν τὰς χεῖρας πρὸς τὰ ὀπίσω ποιεῖ ταύτας εὐθείας. Διὰ τοῦτο τὸ ἀπευθύνειν τὰς χεῖρας ση-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Αἴαντα φωνῶ·[1] στεῖχε δωμάτων πάρος.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

τί δρᾷς, Ἀθάνα; μηδαμῶς σφ' ἔξω κάλει.

ΑΘΗΝΑ.

οὐ[2] σῖγ' ἀνέξει μηδὲ δειλίαν ἀρεῖ; 75

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

μὴ[3] πρὸς θεῶν· ἀλλ' ἔνδον ἀρκείτω[4] μένων.

ΑΘΗΝΑ.

τί[5] μὴ γένηται; πρόσθεν οὐκ ἀνὴρ ὅδ' ἦν;

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ἐχθρός γε τῷδε τάνδρί[6], καὶ τανῦν ἔτι.

μαίνει δεσμεύειν τὰς χεῖρας πρὸς τὰ ὀπίσω, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Φ 30 « δῆσε δ' ὀπίσσω χεῖρας ἐϋτμήτοισιν ἱμᾶσιν ».

[1]) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν φράσιν, καλῶ σέ, ὦ Αἶαν.

[2]) Τὸ οὐ ἀνήκει καὶ εἰς τὰ δύο μέρη τῆς προτάσεως, ὡς ἐν Τραχιν. 1183 «οὐ θᾶσσον οἴσεις μηδ' ἀπιστήσεις ἐμοί;». Πλάτ. ἐν Συμποσ. 175 Β «Οὔκουν καλεῖς αὐτὸν καὶ μὴ ἀφήσεις;». Οἱ μέλλοντες ἔχουσι σημασίαν προστακτικῆς. Τὸ ἄρει δὲν εἶναι μέλλων του αἴρω ἢ ἀείρω, ἀλλὰ τοῦ ἄρνυμι. Δὲν σημαίνει δέ, ὅτι θὰ λάβῃ δειλίαν, ἀλλὰ μομφὴν δειλίας, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 924· « τὴν δυσσέβειαν εὐσεβοῦσ' ἐκτησάμην ».

[3]) Ἐκ τῶν ἡγουμένων ἐννοεῖται ἡ φράσις, σφ' ἔξω κάλει. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· « Παραιτεῖται Ὀδυσσεύς, οὐχ ὡς κωμῳδοῦντος τοῦ ποιητοῦ δειλίαν τοῦ ἥρωος· οὕτω γὰρ ἀφαιρεθείη τῆς τραγῳδίας τὸ ἀξίωμα· ἀλλὰ τὸ εὐλαβὲς ἐνδείκνυται. Ἔμφρονος γὰρ ἦν τὸ τῷ μεμηνότι παραχωρεῖν. ὅρα γάρ, οἷον ἦν προσελθόντα ἐκεῖνον θεάσασθαι τὸν ἐχθρόν ».

[4]) Καθ' ἕλξιν ἔτρεψε τὴν ἀπρόσωπον σύνταξιν εἰς προσωπικὴν ἀντί, ἀρκείτω ἔνδον τοῦτον μένειν, ὡς καὶ ἐν στίχ. 80. Τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ ἐν Ἀντιγόν. 547 « ἀρκέσω θνήσκουσ' ἐγώ » καὶ Πλάτ. ἐν Γοργ. 475 Ε. Κατὰ τὸν Schneidewin ἤθελεν εἶναι φυσικώτερον, ἂν ὑπῆρχεν, ἀρκέσει μένειν.

[5]) Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι, τί φοβεῖ μὴ γένηται; Τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ ἐν Ἠλέκτρᾳ 1276 « τί μὴ ποιήσω; ». Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει οὕτως· «Οὐχ ὁ αὐτὸς ἦν καὶ πρότερον ἄνθρωπος; ἀλλ' οὐδὲν ὑμᾶς εἰργάσατο κακόν, ἡμῶν ἐπιμελουμένων». Τὴν αὐτὴν ἑρμηνείαν τοῦ ἀνὴρ δέχεται καὶ ὁ Lobeck ἐξηγῶν, Nonne idem antea fuit? Ἀλλ' ὁ Musgrawe λέγει, ὅτι ἐνταῦθα σημαίνει τὸν ἀνδρεῖον, ὅπερ δέχονται οἱ νεώτεροι ἑρμηνευταί. Τοιαύτην σημασίαν ἔχει ἡ λέξις ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν ἐν τῇ φράσει, ἀνέρες ἔστε, φίλοι. Διὰ τί φοβεῖσαι; πρότερον οὗτος δὲν ἦτο γενναῖος ἀνὴρ καὶ ὅμως δὲν ἐφοβεῖσο αὐτόν;

[6]) Οἱ τραγικοὶ πλειστάκις μεταχειρίζονται τὴν δεικτικὴν ἀντωνυμίαν ἀντὶ τῆς προσωπικῆς, ὡς ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ ἐμοί, καὶ ἐν στίχ. 422 «οὐκ ἔτ' ἄνδρα μὴ τόνδ' ἴδητε» καὶ 447 καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἀλκήστιδ. 690. Κατὰ τὸν Schneidewin ὁ Ὀδυσσεὺς δὲν ἀποκρίνεται πρὸς τὴν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΘΗΝΑ.

οὔκουν γέλως ἥδιστος[1] εἰς ἐχθροὺς γελᾶν;

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ἐμοὶ μὲν[2] ἀρκεῖ τοῦτον ἐν δόμοις μένειν.

ΑΘΗΝΑ.

μεμηνότ'[3] ἄνδρα περιφανῶς ὀκνεῖς ἰδεῖν;

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

φρονοῦντα[4] γάρ νιν οὐκ ἂν ἐξέστην ὄκνῳ.

ἐρώτησιν τῆς Ἀθηνᾶς, ἀλλ' ἐξαίρει, ὅτι ὁ Αἴας εἶναι ἐχθρὸς αὐτοῦ νῦν, ὡς καὶ πρότερον. Πιθανώτερον ὅμως ὁ Σχολιαστὴς ἀνευρίσκει ἀπόκρισιν ἐν τοῖς λόγοις τοῦ Ὀδυσσέως λέγων· «Ναί, αὐτὸς ἐκεῖνός ἐστιν. ἀλλ' ὅμως ἐχθρὸς ἦν ἐμοὶ καὶ πρότερον, καὶ τανῦν ἔτι μᾶλλον ἐχθρός ἐστί μοι».

1) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν φράσιν, ἥδιστόν ἐστιν εἰς ἐχθροὺς γελᾶν; Ἡ θεὰ λέγει φράσιν, ἣν δὲν ἀνέχεται ὁ χριστιανικὸς πολιτισμός. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὅμως ἐκράτει ἡ ἀρχὴ τοῦ βλάπτειν τοὺς ἐχθροὺς καὶ ὠφελεῖν τοὺς φίλους, τοὺς παθόντας ἀντιδρᾶν, Μένανδρ. 322 «λυποῦντα λύπει καὶ φιλοῦνθ' ὑπερφίλει» καὶ Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 522 «οὗτοι ποθ' ὀχθρός, οὐδ' ὅταν θάνῃ, φίλος». Τὴν ἀρχὴν βεβαίως δὲν ἐδέχετο ὁ Σωκράτης, ὅστις ἀνυψώθη εἰς τὴν ὄντως θείαν ἀρχὴν τοῦ μηδένα ἀδικεῖν. Ὅρα καὶ εἰσαγωγ. σελ. 66.

2) Ἡ ἀντίθεσις ἐννοεῖται ἔξωθεν, δηλ. γίνεται ἀντίθεσις τοῦ Ὀδυσσέως πρὸς ἄλλους ἄλλως σκεπτομένους, ὡς ἐν στίχ. 121 «ἐγὼ μὲν οὐδέν' οἶδ'.» καὶ 455. Τὰ κράτιστα τῶν χειρογράφων ἔχουσιν ἐν δόμοις, ἄλλα δὲ ἐς δόμους, ὅπερ προτιμᾷ ὁ Wolff. Κατὰ τὸν Brunck ἡ γραφὴ ἐς δόμους εἰσήχθη ὑπὸ τοῦ Τρικλινίου, ἀλλ' ὁ Dindorf παρατηρεῖ, ὅτι ἡ πλάνη εἶναι ἀρχαιοτέρα τούτου. Ὁ Σχολιαστὴς γινώσκει τὴν γραφὴν ἐξηγῶν οὕτως· «Ἐς δόμους ποιητικῶς εἴρηται ἀντὶ τοῦ ἐν δόμοις». Τινὲς νομίζουσιν, ὅτι εἶναι παράφραμα τοῦ ἀντιγραφέως, ὅστις ἐπλανήθη ἐκ τῆς φράσεως εἰς ἐχθρούς τοῦ ἡγουμένου στίχου. Ὁπωσδήποτε δέον νὰ προτιμηθῇ ἡ γραφὴ ἐν δόμοις, διότι ἡ ἐξήγησις τοῦ Wolff εἰς δόμους βεβηκέναι καὶ ἔνδον μένειν δὲν εἶναι πιθανή, διότι ὁ Αἴας εἶναι ἤδη ἐντὸς τῶν δόμων.

3) Ἡ Ἀθηνᾶ πειρᾶται νὰ ἐλαττώσῃ τὸν ἐκ τοῦ Αἴαντος κίνδυνον. Οὕτως ὁ μαινόμενος εἶναι ἐνίοτε ἀκίνδυνος ὡς μὴ γινώσκων νὰ μεταχειρισθῇ τὰ ἐπιτήδεια πρὸς ἀγωνισμὸν τοῦ ἀντιπάλου. Ἡ μανία ὅμως ἐμποιεῖ πάθος, ὑπερφυσικὴν δύναμιν καὶ ἄλογον τόλμην, ἅπερ φοβεῖται ὁ Ὀδυσσεύς. Ἐκ τοῦ ἐπιρρήματος περιφανῶς εἰκάζομεν, ὅτι ὁ ὑποκριτὴς ὁ τὸ πρόσωπον τοῦ Ὀδυσσέως ἔχων δι' ἐξωτερικῶν σημείων ἐδείκνυε τὴν δειλίαν αὐτοῦ.

4) Ὡς ἡ Ἀθηνᾶ προέταξε τὴν λέξιν, ἐφ' ἧς πίπτει ὁ τόνος τῆς φράσεως, οὕτω καὶ ὁ Ὀδυσσεύς. Ὁ γὰρ αἰτιολογεῖ παραλειφθεῖσαν πρότασιν· βεβαίως φοβοῦμαι τὸν μαινόμενον, διότι ἂν εἶχε φρόνησιν, δὲν ἤθελον φοβηθῇ. Τὸ ἐξίστασθαι κυρίως σημαίνει ἐξέρχεσθαι τῆς ὁδοῦ, ὑπείκειν, δηλ. ἂν ἦτο φρόνιμος δὲν ἤθελον ὑποχωρήσει εἰς τὸν φόβον· δέχεται δὲ καὶ αἰτιατικὴν πρὸς δήλωσιν τοῦ αἰτίου τοῦ πάθους ὡς παρὰ Δημοσθέν. 460, 1 ὑπὲρ δὲ δόξης οὐδένα πώποτε κίνδυνον ἐξέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΘΗΝΑ.

ἀλλ' οὐδὲ νῦν σε μὴ[1] παρόντ' ἴδῃ πέλας.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

πῶς[2], εἴπερ ὀφθαλμοῖς γε τοῖς αὐτοῖς[3] ὁρᾷ;

ΑΘΗΝΑ.

ἐγὼ[4] σκοτώσω βλέφαρα καὶ δεδορκότα.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

γένοιτο μεντἂν πᾶν[5] θεοῦ τεχνωμένου.

ΑΘΗΝΑ.

σίγα νυν ἑστὼς[6] καὶ μέν' ὡς κυρεῖς ἔχων.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

μένοιμ' ἄν[7]· ἤθελον δ' ἂν ἐκτὸς[8] ὢν τυχεῖν.

ΑΘΗΝΑ.

ὦ οὗτος, Αἴας[9], δεύτερόν σε προσκαλῶ.

στησαν». Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «Τὸ δὲ νῦν ἐκστῆναι, οὐ τῷ Αἴαντι, ἀλλὰ τῇ μανίᾳ».

[1]) Ἐν τῇ φράσει οὐδὲ μὴ παραλείπεται λέξις φόβον δηλοῦσα· ἀλλὰ καὶ τώρα δὲν ὑπάρχει φόβος, μὴ ἴδῃ σε παρόντα πέλας. Τὸ παρόντα πέλας εἶναι ποιητικὸς πλεονασμός.

[2]) Πῶς δὲν θά με ἴδῃ; Δικαίως ὁ Ὀδυσσεὺς ἀπορεῖ διὰ τὴν προτροπὴν τῆς Ἀθηνᾶς, ἵνα μὴ φοβῆται.

[3]) Δηλαδή, οἷς πρότερον ἑώρα.

[4]) Προέταξε τὸ ἐγώ, διότι ἐπὶ ταύτης τῆς λέξεως πίπτει ὁ τόνος τοῦ στίχου. Ἡ Ἀθηνᾶ ὡς θεὰ δύναται νὰ πράξῃ, ὅ,τι ὑπισχνεῖται. Τὸ σκοτόω σημαίνει ἐπάγω σκότος, καθιστῶ μὴ βλέπειν. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο συμβαίνει ἐπὶ τοῦ θανάτου, ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ λέγεται σκοτόνειν ἀντὶ τοῦ φονεύειν, ὅπερ λίαν ποιητικόν. Σημειωτέον, ὅτι οὐχὶ ὀλίγαι ποιητικαὶ χρήσεις τῶν λέξεων περιεσώθησαν εἰς ἡμᾶς ἐν κοινῇ χρήσει. Βλέφαρα λέγονται τὰ ὀμματόφυλλα, ἐνταῦθα δὲ οἱ ὀφθαλμοί. Τὸ δέρκεσθαι σημαίνει βλέπειν ὀξέως, ὡς ὁ δράκων, ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 413 «σὺ καὶ δέδορκας, κοὐ βλέπεις ἵν' εἶ κακοῦ» Ἀντίθεσιν ποιεῖ τὸ δεδορκότα πρὸς τὸ σκοτώσω, δηλ. ἂν καὶ θὰ ἔχῃ ἀνοικτοὺς τοὺς ὀφθαλμούς, ὅμως θὰ καταστήσω αὐτοὺς νὰ μὴ βλέπωσιν.

[5]) Ὁ Ὀδυσσεὺς δέχεται, ὅτι ἡ θεὰ δύναται νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ὑπεσχημένον· διότι οἱ θεοὶ πάντα δύνανται. Τὸ τεχνωμένου εἶναι ὑπόθεσις, ἧς ἡ ἀπόδοσις εἶναι τὸ γένοιτ' ἄν.

[6]) Λέγει τοῦτο ἡ θεά, διότι ὁ Ὀδυσσεὺς ἦτο ἕτοιμος νὰ φύγῃ.

[7]) Καίπερ τῆς Ἀθηνᾶς βεβαιωσάσης, ὅτι δὲν ὑπάρχει κίνδυνος, ὅμως ὁ Ὀδυσσεὺς δὲν λέγει μενῶ, ἀλλὰ μένοιμ' ἄν.

[8]) Ἐννοεῖ τῆς ἐπικρατείας τοῦ Αἴαντος, ἤτοι τοῦ χώρου, ἐν ᾧ ἠδύνατο νὰ κυνδυνεύσῃ διὰ τὸν μαινόμενον ἥρωα.

[9]) Κατὰ τὸν Χοιροβοσκόν, Anecd. Bekker 1183· «οἱ Ἀττικοὶ τὰς αὐτὰς εἰώθασι ποιεῖν ὀρθὰς καὶ κλητικάς, οἷον ὁ Θόας, ὦ Θόας, ὁ Αἴας,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τί βαιὸν[1] οὕτως ἐντρέπει τῆς ξυμμάχου ; 90

ΑΙΑΣ.

ὦ χαῖρ'[2], Ἀθάνα, χαῖρε, Διογενὲς τέκνον,
ὡς εὖ παρέστης· καί σε παγχρύσοις ἐγὼ
στέψω[3] λαφύροις τῆσδε τῆς ἄγρας χάριν.

ΑΘΗΝΑ.

καλῶς ἔλεξας. ἀλλ' ἐκεῖνό μοι φράσον,
ἔβαψας ἔγχος[4] εὖ πρὸς Ἀργείων στρατῷ ; 95

ΑΙΑΣ.

κόμπος πάρεστι[5] κοὐκ ἀπαρνοῦμαι τὸ μή.

ΑΘΗΝΑ.

ἦ καὶ πρὸς Ἀτρείδαισιν ᾔχμασας[6] χέρα ;

ΑΙΑΣ.

ὥστ'[7] οὔποτ' Αἴανθ' οἵδ' ἀτιμάσουσ' ἔτι.

ὦ Αἴας». Τὸ προσκαλῶ σημαινει καλῶ πλησίον μου.

1) Διὰ τὶ τόσον ὀλίγον φροντίζεις περὶ τῆς συμμάχου σου ; Ταῦτα λέγει ἡ θεὰ μετὰ εἰρωνικῆς μομφῆς.

2) Ὁ Αἴας ἐξέρχεται τῆς σκηνῆς ἔχων ἐν χερσὶ διπλῆν μάστιγα, στίχ. 241. Πλήρης χαρᾶς εἶναι ὁ δυστυχὴς νομίζων, ὅτι ἐπέθηκε τιμωρίαν τοῖς ἐχθροῖς. Τὸ ὀλίον πρόσωπον τοῦ πανούργου Ὀδυσσέως ποιεῖ ζωηρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ νηπιῶδες τοῦ πλανωμένου ἥρωος. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἐπέγνω μὲν τὴν Ἀθηνᾶν· τὰ δὲ ἑξῆς τοῦ παραπαίοντος· οὕτω γὰρ ἂν προκόψειεν ἡ ὑπόθεσις· οὐ παντελῶς δὲ ἀπώλετο αὐτοῦ τὸ ἡγεμονικόν· ἀλλ' ἡ μανία γέγονε περὶ τὸ λογιστικόν· ἐμέμνητο μὲν γὰρ ὡς ἐχθροὺς ἀνελών, περὶ τὸ πρόσωπον δὲ ἐσφάλλετο, ὅτι ποίμνια ἀνεῖλεν, καὶ διελογίζετο ἄνδρας ἀνῃρηκέναι». Μετὰ σωφρωσύνης ἀπεικόνισε τὴν μανίαν ὁ Σοφοκλῆς, ἐν ᾧ ὁ Εὐριπίδης καὶ οἱ νεώτεροι τραγικοι ἤθελον φθάσει εἰς ὑπερβολὰς πρὸς ἀπεικόνισιν τῆς νόσου.

3) Τὸ στρέφειν σημαίνει καὶ κοσμεῖν, τιμᾶν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 431· «χοαῖσι τρισπόνδοισι τὸν νέκυν στέφει».

4) Συχνάκις παρὰ τοῖς τραγικοῖς σημαίνει ξίφος, ὡς ἐν στίχ. 287 «ἄμφηκες λαβὼν ἐμαίετ' ἔγχος ἐξόδους ἕρπειν κενάς», 658 καὶ ἐν Ἀντιγόν. 215.

5) Δύναμαι νὰ καυχῶμαι διὰ τοῦτο. Εἰς τὸ μὴ ἐννοεῖται τὸ βάψαι ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγόν. 443 «καὶ φημὶ δρᾶσαι κοὐκ ἀπαρνοῦμαι τὸ μὴ (δρᾶσαι)».

6) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Σὺν αἰχμῇ ἐκίνησας», ἀλλ' ὁ Musgrave εὑρὼν δυσκολίαν περὶ τὴν ἑρμηνείαν ἔτρεψεν εἰς ᾖμαξας, ὅπερ δέχεται καὶ ὁ Wunder. Ἡ μεταβολὴ ἐγένετο κατὰ τὸν στίχον 453 «ὥστ', ἐν τοιοῖσδε χεῖρας αἱμάξαι βροτοῖς». Ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία, διότι ὑπάρχουσιν ἀνάλογοι φράσεις παρ' Ὀππιαν. ἐν Ἁλιευτ. 2, 499 «αἰχμάζειν δηΐοις μόρον» καὶ παρὰ Λυκόφρ. 441 «αἰχμάσουσι λοισθίαν βοήν».

7) Ἡ πλήρης φράσις ἤθελεν εἶ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΘΗΝΑ.

τεθνᾶσιν ἄνδρες, ὡς τὸ σὸν[1] ξυνῆκ' ἐγώ.

ΑΙΑΣ.

θανόντες ἤδη τἄμ'[2] ἀφαιρείσθων ὅπλα.

ΑΘΗΝΑ.

εἶεν· τί[3] γὰρ δὴ παῖς ὁ τοῦ Λαερτίου;
ποῦ σοι τύχης[4] ἔστηκεν; ἢ πέφευγέ σε;

ΑΙΑΣ.

ἦ τοὐπίτριπτον[5] κἰναδος ἐξήρου μ' ὅπου;

ΑΘΗΝΑ.

ἔγωγ'[6] Ὀδυσσέα, τὸν ἐνστάτην, λέγω.

ναι, τοσοῦτον ἤχμασα χέρα, ὥστε. Ἀντὶ νὰ εἴπῃ ἐμὲ λέγει Αἴαντα χάριν ἤθους, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Α, 240 «ἦ ποτ' Ἀχιλλῆος ποθὴ ἵξεται υἷας Ἀχαιῶν» καὶ Τ 151 αὖς κέ τις αὖτ' Ἀχιλῆα, μετὰ πρώτοισιν ἰόηται ἔγχεϊ χαλκείῳ Τρώων ὀλέκοντα φάλαγγας» καὶ Σοφοκλ. ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1366.

1) Δηλαδὴ τὸν σὸν λόγον, ὡς ἐν στίχ. 1401 «ἐπαινέσας τὸ σόν». Μετεχειρίσθη τὸν ἑπόμενον ἀόριστον, ὅπως δηλώσῃ, ἐνόησα, ὅτε ἤκουσα, ὡς καὶ ἐν στίχ. 693 καὶ 790

2) Τὴν πανοπλίαν τοῦ Ἀχιλλέως ὁ Αἴας λέγει ἐμὰ ὅπλα, διότι νομίζει, ὅτι αὐτῷ ἀνῆκον. Οἱ Ἀτρεῖδαι φονευθέντες δὲν ἠδύναντο νὰ ἀφαιρέσωσι τὰ ὅπλα, ἀλλ' εἶναι ὀξύμωρον, σύνηθες τοῖς τραγικοῖς, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 310 «ζῶντες κρεμαστοὶ τήνδε δηλώσητ' ὕβριν, ἵν' εἰδότες τὸ κέρδος ἔνθεν οἰστέον», ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1273 «ἀλλ' ἐν σκότῳ τὸ λοιπὸν οὓς μὲν οὐκ ἔδει ὄψοιαθ'» Ὅρα καὶ ἐν Τραχιν. 1108. Ἐν ταῖς τοιαύταις φράσεσιν ὑπόκειται πικρὰ εἰρωνεία.

3) Παραπλησία φράσις ὑπάρχει παρὰ Δημοσθέν. Περὶ στεφαν. 242, 2 «Τὶ δ' Ἀρίστρατος ἐν Σικυῶνι; καὶ τί Περίλαος ἐν Μεγάροις; οὐκ ἀπερριμμένος;».

4) Ἡ γενικὴ ἀνήκει συντακτικῶς εἰς τὸ π ο ῦ, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1442 «ὅμως δ' ἵν' ἔσταμεν χρείας» Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἐν ποίῳ μέρει τῆς τύχης, ἤγουν ἐν ποίᾳ τύχῃ ἐτάχθη ὑπὸ σοῦ;»

5) Ἐπίτριπτος εἶναι ὁ ἐπιτετριμένος, ὁ πανοῦργος. Ἀριστοφάν. ἐν Ὄρνισ. 430 «πυκνότατον κύναδος, σόφισμα, κῦρμα, τρῖμμα, παιπάλημ' ὅλον». Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν κ ί ν α δ ο ς ἐλέγετο ἡ ἀλώπηξ. Ἀνδοκίδ. Ι, 59 «ὦ συκοφάντα καὶ ἐπίτριπτον κίναδος». Ἡ φράσις ἐλήφθη ἐκ τῆς δημώδους γλώσσης τῶν Ἀθηναίων. Εἰς τὸ ὅπου ἐννοεῖται ἡ φράσις τῆς τύχης ἔστηκεν. Ὁ Αἴας προσποιεῖται, ὅτι γινώσκει τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος ὡς πανοῦργον θηρίον καὶ οὐχὶ ὡς παῖδα Λαερτίου.

6) Ὁ Σχολιαστὴς ἔθετεν ἄνω στιγμὴν μετὰ τὸ ἔ γ ω γ', ὡς ποιοῦσι οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκδοτῶν, ὁ Hermann, ὁ Dindorf, ὁ Wecklein καὶ ἄλλοι. Οὕτως ἐννοεῖται ἐκ τοῦ προηγουμένου στίχου τὸ ἐ ξ η ρ ό μ η ν καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἐπιδοκιμάζει τὴν ὕβριν τοῦ Αἴαντος, ὅπως δῆθεν ἐνισχύσῃ τὴν ὀργὴν τοῦ ἥρωος, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν. Νομίζομεν, ὅτι ὀρθῶς ποιήσας ὁ Bothe ἐξήλειψε ταύτην. Διότι ἡ Ἀθηνᾶ ἐννοεῖ· δὲν γνωρίζω, πῶς σὺ τὸν ὀνομάζεις, ἐγὼ τοὐλά-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΙΑΣ.

ἥδιστος[1], ὦ δέσποινα, δεσμώτης ἔσω
θακεῖ[2]· θανεῖν γὰρ αὐτὸν οὔ τί πω θέλω—

ΑΘΗΝΑ.

πρὶν ἂν τί δράσῃς, ἢ τί κερδάνῃς πλέον;

ΑΙΑΣ.

πρὶν ἂν δεθεὶς πρὸς κίον'[3] ἑρκείου στέγης —

ΑΘΗΝΑ.

τί δῆτα τὸν δύστηνον[4] ἐργάσει κακόν;

ΑΙΑΣ.

μάστιγι[5] πρῶτον νῶτα φοινιχθεὶς θάνῃ.

ΑΘΗΝΑ.

μὴ δῆτα τὸν δύστηνον ὧδέ[6] γ' αἰκίσῃ.

χιστον ἐννοῶ τὸν Ὀδυσσέα, τὸν σὸν ἐνστάτην. Ἐκ προθέσεως δὲ ὀνομάζει τὸν ὑβριζόμενον ἐνστάτην, ὅπως δηλώσῃ, ὅτι ἐξ ἔχθρας ὁ Αἴας ὑβρίζει τὸν ἀντίπαλον. Ἐν τῷ ὀνόματι Ὀδυσσέα ἐγένετο συνίζησις. Ἐνστάτης λέγεται ὁ ἐνιστάμενος, ὁ ἀντιστάτης, ὡς ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ Μεγάλῳ ἐτυμολογικῷ σελ. 625, 24 « παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν Αἴαντι μαστιγοφόρῳ τὸν σὸν ἐνστάτην λέγω ἀντὶ τοῦ ἀντιστάτην ».

1) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· « Καθ' ἡδονήν μοι ». Φαίνεται, ὅτι ὁ μαινόμενος λέγων ταῦτα γελᾷ, Κοΐντ. Σμυρν. 5. 439 « ἀρνεοῖο κατακταμένου σχεδὸν ἔστη, καὶ ῥ' ὀλοὸν γελάσας. . . ἔειπε Ὀδυσσῆα κεῖσθαι οἰόμενος » Ζηνόβιος ἐν Παροιμ. 1, 43 « Αἰάντειος γέλως· ἐπὶ τῶν παραφρόνως γελώντων »

2) Ἐν τῷδε μὲν τῷ στίχῳ ἐπισωρεύονται πολλὰ θ, ἐν δὲ τῷ ἡγουμένῳ πολλὰ δ, ὅπερ ἐξαίρει τὴν ἔμφασιν.

3) Δηλοῖ τὸν κίονα τὸν τὴν ὀροφὴν ὑπερείδοντα, ὡς παρὰ Παυσαν VI, 9, 3· « διδασκαλείῳ δ' ἐπιστάς, ἐνταῦθα ὅσον ἑξήκοντα ἀριθμὸν παίδων, ἀνατρέπει τὸν κίονα, ὃς τὸν ὄροφον ἀνεῖχεν. Ἐμπεσόντος δὲ τοῦ ὀρόφου τοῖς παισί. . κατέφυγεν εἰς Ἀθηνᾶς ἱερόν ». Περὶ δὲ τοῦ γένους τοὺς ὀνόματος παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· « Ὁ κίων ἀρσενικῶς. Παρὰ δὲ τοῖς Ἴωσιν ἡ κίων θηλυκῶς, καὶ πολλὰ ἕτερα ἀρσενικῶς γραφόμενα, θηλυκῶς οὗτοι προφέρουσιν ». Οὕτω συνήθως ἐτιμωροῦντο οἱ δοῦλοι, ὡς παρ' Αἰσχίν 9, 11 « δήσαντες πρὸς τὸν κίονα αὐτὸν ἐμαστίγουν» καὶ Ἀρτεμίδωρ. I, 68 « προσδεθεὶς κιόνι ἔλαβε πληγὰς πολλάς ». Ἰδὲ καὶ Ἀντιγόν. 308. Τὸν λόγον δὲν ἐτελείωσεν ὁ Αἴας ὡς διακοπεὶς ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς.

4) Ὁ στίχος περιέχει πολλὴν εἰρωνείαν.

5) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ἐντεῦθεν ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ δράματος μαστιγοφόρος. Ἂν μὴ διεκόπτετο ὁ Αἴας, ἤθελεν εἰπεῖ ἐν στίχ. 106, θανεῖν οὔ τί πω θέλω, πρὶν ἂν φοινιχθῇ, ἀλλ' ἕνεκα τῆς διακοπῆς γίνεται ἐνταῦθα ἡ συμπλήρωσις.

6) Δηλαδὴ ὡς λέγεις. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « τοιῷδε τρόπῳ μαστίξῃς ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΙΑΣ.

χαίρειν[1], Ἀθάνα, ταλλ' ἐγώ σ' ἐφίεμαι,
κεῖνος δὲ τίσει τήνδε[2], κοὐκ ἄλλην δίκην.

ΑΘΗΝΑ.

σὺ δ' οὖν, ἐπειδὴ τέρψις ἥδε[3] σοι τὸ δρᾶν,
χρῶ χειρί, φείδου[4] μηδὲν ὧνπερ ἐννοεῖς. 115

ΑΙΑΣ.

χωρῶ πρὸς ἔργον· τοῦτό[5] σοι δ' ἐφίεμαι,
τοιάνδ'[6] ἀεί μοι σύμμαχον παρεστάναι[7].

ΑΘΗΝΑ.

ὁρᾷς, Ὀδυσσεῦ, τὴν θεῶν ἰσχύν, ὅση[8].

[1]) Προέταξε τὴν λέξιν, ἥτις ἤθελεν ἐμποιήσει εὐχαρίστησιν τῇ θεᾷ. Ἐγὼ ἐπιθυμῶ κατὰ τὰ ἄλλα νὰ σ' εὐχαριστήσω διὰ τῆς ὑπακοῆς, οὐχὶ δὲ καὶ κατὰ τοῦτο. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· « Ἐφίεμαί σε εἰς τὰ ἄλλα κελεύειν μοι καὶ χαίρειν ὡς πειθομένου μου. Εἰς τοῦτο δὲ μόνον οὐκ ἀκούσομαί σου ».

[2]) Ἐννοεῖ τὴν τιμωρίαν, ἣν εἶπεν ἐν στίχ. 110.

[3]) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ, τέρψις τὸ δρᾶν τόδε = ἐπειδὴ τόδε τέρπει σε. Οἱ ἀρχαῖοι πολλάκις προαθέτουσι τὸ ἄρθρον εἰς τὸ ἀπαρέμφατον, ἐν ᾧ ἠδύνατο νὰ παραλειφθῇ, ὡς Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 27 «φασὶν ἐκκεκηρῦχθαι τὸ μὴ τάφῳ καλύψαι» καὶ 1105.

[4]) Τὸ ἀσύνδετον ποιεῖ τὴν παρακέλευσιν ἐντονωτέραν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1037 «κερδαίνετ', ἐμπολᾶτε τἀπὸ Σάρδεων ἤλεκτρον». Εἰς τὸ ἐννοεῖς πρέπει νὰ ναηθῇ τὸ ἀπαρέμφατον ὁρᾶν.

[5]) Κατὰ τὸν Dindorf ἡ ἀντωνυμία προσετέθη ὑπό τινος θέλοντος μὲν νὰ συμπληρώσῃ τὸν στίχον, ἀλλὰ προτιθεμένου νὰ συνάψῃ τὴν λέξιν ταύτην μετὰ τοῦ ἔργον καὶ οὐχὶ μετὰ τῶν ἑπομένων· διότι ἂν τοῦτο ἤθελεν, ἔπρεπε νὰ γράψῃ, σοὶ δὲ τοῦτ' ἐφίεμαι. Ὁ κριτικὸς οὗτος νομίζει, ὅτι ἐνταῦθα δὲν ἦτο ἀνάγκη τῆς ἀντωνυμίας, ἀλλ' ἥρμοζεν ἐν τοῖς τελευταίοις λόγοις νὰ προσφωνήσῃ ὁ Αἴας τὴν θεάν. Διὰ ταῦτα διορθοῖ τὸν στίχον οὕτως· χωρῶ πρὸς ἔργον, σοὶ δ ἐφίεμαι, θεά. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι τὸ τοῦτο δὲν εἶναι ἀναγκαῖον εἰς τὰ προηγούμενα· διότι τὸ ἔργον ἀρκεῖ. Τοὐναντίον ἔπρεπε νὰ τεθῇ ἐν ἀρχῇ τῆς ἑπομένης προτάσεως, διότι εἶναι ἡ κυριωτέρα λέξις αὐτῆς. Ἑτέθη μὲν ὁ σύνδεσμος μετὰ δύο λέξεις, ἀλλὰ τοῦτο ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 486 «ὅ,τι λέξω δ' ἀπορῶ» καὶ ἐν Ἀποσπάσμ. 196 «ἀρετῆς βέβαιαι δ' εἰσὶν αἱ κτήσεις» Ταῦτα λέγων ὁ Αἴας εἰσέρχεται εἰς τὴν σκηνὴν αὐτοῦ. Καλῶς δ' αἰτιολογεῖ ὁ ποιητὴς τὴν ἀποχώρησιν τοῦ ἥρωος.

[6]) Τοῦτο λέγεται τραγικὴ εἰρωνεία. Τὰ ὁρῶντα πρόσωπα ἀγνοοῦσιν, ὅ,τι τῷ θεατῇ εἶναι γνωστόν. Περὶ τούτου ὅρα εἰσαγωγ. εἰς Οἰδίποδ. τύραννν. σελ. 10.

[7]) Μετεχειρίσθη τὸ παρίστασθαι ἕνεκα τοῦ σύμμαχος, ὅστις λέγεται παραστάτης.

[8]) Τὸ ὑποκείμενον τῆς ἀναφορικῆς προτάσεως λαμβάνεται ἐκ τῆς προηγουμένης αἰτιατικῆς. Ὁ ποιητὴς ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, ὅση ἡ ἰσχὺς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τούτου τίς ἄν[1] σοι τἀνδρὸς ἢ προνούστερος
ἢ δρᾶν ἀμείνων εὑρέθη τὰ καίρια; 120

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ἐγὼ μὲν[2] οὐδέν' οἶδ'· ἐποικτείρω δέ νιν[3]
δύστηνον ἔμπας[4], καίπερ ὄντα δυσμενῆ,
ὀθούνεκ' ἄτῃ συγκατέζευκται[5] κακῇ,
οὐδὲν τὸ τούτου μᾶλλον ἢ τοὐμὸν[6] σκοπῶν.
ὁρῶ γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν ὄντας ἄλλο πλὴν[7] 125
εἴδωλ', ὅσοιπερ ζῶμεν, ἢ κούφην σκιάν.

ΑΘΗΝΑ.

τοιαῦτα τοίνυν εἰσορῶν ὑπέρκοπον[8]

τῶν θεῶν. Ἡ δύναμις τῶν θεῶν δείκνυται ἐν τῇ μανίᾳ τοῦ Αἴαντος. Ὁ Σοφοκλῆς διακρίνεται διὰ τὴν θεοσέβειαν αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «καὶ διὰ τοῦτο ἐπίτηδες καὶ τῷ Ὀδυσσεῖ καὶ τῷ θεατῇ ὑπέδειξε τὸν Αἴαντα δηλῶν, ὡς ὁ πρότερον φρόνιμος καὶ πρακτικός, νῦν ἐξέστη διὰ τὸ θεομαχῆσαι».

1) Ἐννοεῖται ἡ ὑπόθεσις, εἰ ἐζήτησας. Τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ ἐν Τραχιν. 707. Μνημονεύει τῆς προνοίας τοῦ Αἴαντος πρὸς ἀντίθεσιν τῆς παρούσης μανίας αὐτοῦ. Ὁ ἥρως οὗτος δὲν διεκρίνετο μὲν διὰ τὴν νοημοσύνην αὐτοῦ, ἀλλ' ἦτο ἀνὴρ θετικὸς καὶ πρακτικὸς μηδέποτε εἰς ὑπερβολὰς τῆς φαντασίας παρεκτρεπόμενος.

2) Παραλείπει τὴν ἀντίθεσιν· ἐγὼ μὲν δὲν γνωρίζω κανένα προνούστερον καὶ ἀμείνονα, ἄλλος δέ τις ἴσως γνωρίζει.

3) Σχεδὸν πάντες οἱ κριτικοὶ ἐξαλείφουσι τὸ κόμμα τὸ μετὰ τό νιν ὑπάρχον καὶ οὕτω τὸ ἔμπας συνάπτουσι μετὰ τοῦ ἐποικτείρω. Ὁ Hermann ὅμως τὸ ἔμπας συνάπτει μετὰ τοῦ δύστηνον, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν.

4) Κοινῶς ἐγράφετο ἔμπης, ἀλλὰ διωρθώθη κατὰ τὸν Σχολιαστὴν γράφοντα· «Ἴωνες ἔμπης φασίν. Ἀττικοὶ δέ, ἔμπας καὶ ἔμπα». Κατὰ τὸν Wecklein εἶναι ἐντονώτερον τοῦ ὅμως.

5) Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν ἐν τῷ ζυγῷ ζώων, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑλέν. 255 «τίνι πότμῳ συνεζύγην;» ἐν Ἀνδρομάχ. 98.

6) Ὁ Ὀδυσσεὺς ἐν τῇ δυστυχίᾳ τοῦ Αἴαντος ἐνορᾷ τὴν ἀνθρωπίνην ἀθλιότητα, ἧς καὶ αὐτὸς μετέχει. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «ἀφορῶν εἰς τὰ ἀνθρώπινα τὰ πάντων κοινά».

7) Ἀντὶ τοῦ πλὴν συνηθέστερον τίθεται ὁ διαφορικὸς ἤ. Ὁ οἶκτος οὗτος πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν συχνάκις ἐπαναλαμβάνεται ὑπὸ τῶν τῶν τραγικῶν, ὡς Σοφοκλ. ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1186· «ἰὼ γενεαὶ βροτῶν, ὡς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μηδὲν ζώσας ἐναριθμῶ. Τίς γάρ, τίς ἀνὴρ πλέον τᾶς εὐδαιμονίας φέρει ἢ τοσοῦτον ὅσον δοκεῖν καὶ δόξαντ' ἀποκλῖναι;», ἐν Ἀποσπάσμ. 860· «ὦ θνητῶν ἀνδρῶν καὶ ταλαίπωρον γένος, ὡς οὐδέν ἐσμεν πλὴν σκιαῖς ἐοικότες, βάρος περισσὸν γῆν ἀναστρωφώμενοι», Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 1287· «ἰὼ βρότεια πράγματ' εὐτυχοῦντα μὲν σκιά τις ἂν τρέψειεν».

8) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «ἀντὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

μηδέν ποτ' εἴπῃς αὐτὸς[1] εἰς θεοὺς ἔπος,
μηδ' ὄγκον[2] ἄρῃ μηδέν', εἴ τινος πλέον
ἢ χειρὶ[3] βρίθεις ἢ μακροῦ πλούτου βάθει. 130
ὡς ἡμέρα[4] κλίνει τε κἀνάγει πάλιν
ἅπαντα τἀνθρώπεια· τοὺς δὲ σώφρονας
θεοὶ φιλοῦσι καὶ στυγοῦσι τοὺς κακούς[5].

ΧΟΡΟΣ[6].

Τελαμώνιε[6] παῖ, τῆς ἀμφιρύτου

τοῦ ὑπέρκομπον», ὡς εὑρηται ἔν τισι χειρογράφοις. Ὁ Blomfield νομίζει, ὅτι, ὁπουδήποτε ὑπάρχει ὑ π έ ρ κ ο μ π ο ς, πρέπει νὰ μεταβληθῇ εἰς ὑπέρκοπος.

1) Ὡς ὁ Αἴας ἠσέβησεν εἰς τοὺς θεούς. Ὅρα στίχ. 767. Ὁ Σχολιαστὴς λέγει· «Φασὶ τὸν Αἴαντα τρίτον ἠσεβηκέναι περὶ τοὺς θεούς. Ἱρῶτων μὲν ἐκβαλεῖν τοῦ δίφρου τὴν Ἀθηνᾶν, βουλομένην αὐτῷ συμμαχεῖν· δεύτερον ἀπαλεῖψαι τὴν γλαῦκα τὴν ἐγγεγραμμένην τῷ ὅπλῳ αὐτοῦ ἐξ ἔθους πατρῴου· τρίτον, ὅτι οὐκ ἐπείσθη τῷ πατρὶ συμβουλεύοντι πείθεσθαι τοῖς θεοῖς».

2) Ὄγκος ἐνταῦθα εἶναι ἡ ὑψηλοφροσύνη, ἡ ἔπαρσις. Τινὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἄ ρ η ς, τὰ ἄριστα ὅμως ἄ ρ η.

3) Ὁ Σχολιαστὴς μεταφράζει δ υ ν ά μ ε ι καὶ ὄντως ἡ χεὶρ εἶναι τὸ σύμβολον τῆς δυνάμεως, ἀλλ' ἐπειδὴ ὑπόκειται τὸ παράδειγμα τοῦ Αἴαντος καὶ κυριολεκτικῶς δύναται νὰ ἐξηγηθῇ. Ὑπερέχεις κατὰ τὴν δύναμιν ἢ κατὰ τὴν χεῖρα. Τὸ μακροῦ κεῖται μὲν ἀντὶ τοῦ μ ε γ ά λ ο υ, ὡς ἐν τῷ μ α κ ρ ὸ ν γ έ ρ α ς ἐν στίχ. 825, ἀλλὰ προετίμησε τὸ ἐπίθετον τοῦτο ὁ ποιητής, ὅπως ὑποδηλώσῃ τὸ μῆκος καὶ βάθος. Ἔν τισι χειρογράφοις ἀντὶ τοῦ βάθει κεῖται β ά ρ ε ι, ὅπερ κατὰ τὸν Dindorf προῆλθεν lapsu calami ἢ ἐκ διορθώσεως διὰ τὸ β ρ ί θ ε ι ς. Ὁπωσδήποτε πρέπει νὰ ἀποδοκιμασθῇ, διότι καὶ ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι Ἕλληνες τὸν πολὺν πλοῦτον νοοῦσιν ὡς βαθύν, ὡς παρὰ Πινδ. ἐν Ὀλυμπ. 13,63· «βαθὺν κλᾶρον», Αἰσχύλ. ἐν Ἱκέτισ. 555· «βαθύπλουτον χθόνα» καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἀποσπάσμ. 462· «Εἰρήνα βαθύπλουτε». Ὡσαύτως λέγεται καὶ κ α κ ῶ ν β ά θ ο ς.

4) Ἄγγλος τις διώρθωσε τὸ ἡμέρα εἰς ἦ μ α ρ ἘΝ ἐν τῷ Class. Jurnal 1815, σελ. 254· τὴν διόρθωσιν παρέλαβε καὶ ὁ Schneidewin ἐν τῷ κειμένῳ, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀποσπάσμ. 553 «ἀλλ' ἦμαρ ἓν τοι μεταζολὰς πολλὰς ἔχει,» καὶ ἐν 102 «ἀλλ' ἦμαρ ἓν τοι πολλὰ καὶ μέλαινα νὺξ τίκτει βροτοῖσιν». Ἡ διόρθωσις μετ' εὐφυΐας ἐγένετο. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρὰ Διφίλῳ ἐν Ἀποσπάσμ. 99 «ἔργον συναγαγεῖν σωρὸν ἐν πολλῷ χρόνῳ, ἐν ἡμέρᾳ δὲ διαφορῆσαι ῥᾴδιον». Καὶ ὁ Φίλων ἔλεγε· «Τύχης γὰρ ἀσταθμητότερον οὐδέν, ἄνω καὶ κάτω τὰ ἀνθρώπεια πεττευούσης».

5) Τοῦτο δὲν λέγει ἡ Ἀθηνᾶ ἀποβλέπουσα εἰς τὸν Αἴαντα, ἀλλ' ἀποφαίνεται γενικῶς. Ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς ἀπέρχονται.

6) Ὁ χορός, ὅστις συνίσταται ἐκ Σαλαμινίων ναυτῶν, εἰσέρχεται εἰς τὴν ὀρχήστραν καὶ εὐθὺς ἐν ἀρχῇ αἰτιολογεῖ τὴν πάροδον αὐτοῦ, ὅπερ γίνεται ἐπιτυχῶς.

7) Καὶ ὁ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδ. Ν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Σαλαμῖνος ἔχων βάθρον[1] ἀγχιάλου, 135
σὲ μὲν εὖ πράσσοντ'[2] ἐπιχαίρω·
σὲ δ' ὅταν πληγὴ[3] Διὸς ἢ ζαμενὴς
λόγος ἐκ Δαναῶν κακόθρους[4] ἐπιβῇ,
μέγαν ὄκνον ἔχω καὶ πεφόβημαι
πτηνῆς ὡς ὄμμα[5] πελείας. 140

67 καὶ οἱ τραγικοὶ ἐνίοτε μεταχειρίζονται ἐπίθετα ἀντὶ τῶν πατρωνυμικῶν ἢ ἀντὶ τῆς γενικῆς, ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1216. «Λατέιον ὦ τέκνον» καὶ ἐν Ἡλέκτρ. 570 «Λητῴα κόρη». Ἀμφίρρυτος εἶναι ἡ περιβρεχομένη ὑπὸ τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης, ἢ περικύμων, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Τρῳάσ. 799· «Μελισσοτρόφου Σαλαμῖνος ὦ βασιλεῦ Τελαμών, νάσου περικύμονος οἰκήσας ἕδρας τὰς ἐπικεκλιμένας ὄχθοις ἱεροῖς, ἵν' ἐλαίας πρῶτον ἔδειξε κλάδον γλαυκᾶς Ἀθήνα, ἕδας Ἴλιον ἐκπέρσων».

[1]) Τὸ ἕδαφος, τὸ πέδον. Πολλὰς δυσκολίας παρέχει τοῖς ἑρμηνευταῖς τὸ ἐπίθετον ἀγχιάλου. Ὁ Schneidewin ἑρμηνεύει τὴν κειμένην ἐπὶ τῆς γειτονικῆς θαλάσσης, θεωρουμένου ταῦ πράγματος ἐκ τῆς Ἀττικῆς, ὅπου μετατίθεται ὁ χορός. Τὴν ἑρμηνείαν ταύτην θεωροῦμεν ἀπίθανον καὶ διὰ τὸ ἄτοπον τῆς μεταθέσεως τοῦ χοροῦ καὶ διὰ τὸ παράδοξον τῆς σημασίας τοῦ ἐπιθέτου· ἀγχίαλος σημαίνει τὸν ὄντα πλησίον πάσης θαλάσσης καὶ οὐχὶ μόνον τῆς γειτνιαζούσης εἰς τὰς Ἀθήνας. Κατὰ τὸν Lobeck τὸ ἐπίθετον δύναται νὰ ἀποδοθῇ ταῖς νήσοις ταῖς κειμέναις ἐγγὺς τῆς ἠπείρου. Ὁπωσδήποτε τὸ ἐπίθετον καὶ παρ' ἄλλοις εὑρηται ἀποδιδόμενον νήσοις, Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 890. «Καὶ τὰς ἀγχιάλους ἐκράτυνε μεσάκτους, Λῆμνον, Ἰκάρου θ' ἕδος καὶ Ῥόδον, ἡδὲ Κνίδον» Ὥρα καὶ. ὁμηρ. ὕμνον εἰς Ἀπόλλων. 32. Καὶ αὐτὴ ἡ Σαλαμὶς οὕτω λέγεται ἐν Παλ. Ἀνθολογ. XIII, 288 «ὑρίζων Μαραθῶνα καὶ ἀγχιάλου Σαλαμῖνος ἔργα». Διὰ ταῦτα εἶναι περιττὴ ἡ διόρθωσις τοῦ Bothe διορθοῦντος, τὸ ἀγχιάλου εἰς ἀγχίαλον καὶ νοοῦντος τὴν πόλιν τῆς Σαλαμῖνος.

[2]) Κατὰ τὸν Lobeck ἀντὶ τῆς αἰτιατικῆς περιεμένομεν γενικήν, σοῦ μὲν εὖ πράσσοντος ἐπιχαίρω, διότι ὁ χορὸς δὲν χαίρει, ὅτι εὖ πράσσει ὁ Αἴας, ἀλλ' ἐὰν εὖ πράσσῃ. Ἀλλὰ χάριν τοῦ μέτρου ἔθηκεν αἰτιατικὴν κατὰ τὴν ἑπομένην ἀντιθετικὴν πρότασιν, σὲ δ' ὅταν πληγή. Ἐπαναλαμβάνει τὴν ἀντωνυμίαν κατὰ τὸ σχῆμα, ὅπερ ὀνομάζεται ἀναφορά, Ἱππῶν. ἐν Ἀποσπάσμ. 30 «ἀπὸ σ' ὀλέσειεν Ἄρτεμις, σὲ δ' Ἀπόλλων». Σοφοκλ. ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 25 «φθίνουσα μὲν κάλυξιν, φθίνουσα δ' ἀγέλαις».

[3]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «εἰς σὲ δὲ ὅταν ἡ νόσος ἐπιβῇ». Ἐπειδὴ ὁ χορὸς λέγει γενικῶς, δὲν δύναται νὰ ἐννοῇ τὴν θείαν νόσον, περὶ ἧς λέγει ἐν στίχ. 186 καὶ 279. Διότι καὶ ἄλλαι συμφοραὶ παρὰ τοῦ Διὸς τοῖς ἀνθρώποις πέμπονται, Ἰλιάδ. Μ 37 «Ἄργεῖοι δὲ Διὸς μάστιγι δαμέντες» καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 367 «Διὸς πλαγὰν ἔχουσιν εἰπεῖν». Ζαμενὴς εἶναι ὁ λίαν ὀργίλος, ὁ ἐχθρικός.

[4]) Τὸ λόγος κακόθρους εἶναι ποιητικὸς πλεονασμός, ὡς ἐν στίχ. 708 «πάρα λευκὸν εὐάμερον πελάσαι φάος». Οἱ μὲν ποιηταὶ τὸ ἐπιβαίνειν συντάσσουσι πρὸς αἰτιατικὴν προσώπου, οἱ δὲ πεζογράφοι πρὸς δοτικήν.

[5]) Ἡ περιστερὰ διακρίνεται διὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὡς καὶ τῆς νῦν φθιμένης[1] νυκτὸς
μεγάλοι θόρυβοι[2] κατέχουσ' ἡμᾶς
ἐπὶ δυσκλείᾳ[3],
σὲ τὸν ἱππομανῆ[4] λειμῶν' ἐπιβάντ'

τὴν μεγάλην αὐτῆς δειλίαν καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου λέγεται τρήρων ἐν Ἰλιάδ. Ε 778. Ἐπειδὴ δὲ ἡ δειλία τοῦ πτηνοῦ δείκνυται ἐν τῷ βλέμματι αὐτοῦ, περιφραστικῶς εἶπεν ὄμμα πελείας ἀντὶ νὰ εἴπῃ πέλειαν, Σοφοκλ. ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 729 «ὁρῶ τιν' ὑμᾶς ὀμμάτων εἰληφότα φόβον νεώρη τῆς ἐμῆς ἐπεισόδου». Τὴν δειλίαν τῆς περιστερᾶς ὑποδηλοῖ καὶ τὸ ἐπίθετον πτηνῆς, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 288 «τὰς ὑποπτέρους βάλλων πελείας».

[1]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Ἐπὶ τῆς ἀρτίως παρελθούσης νυκτός».

[2]) Κατὰ τὸν Schneidewin θόρυβος εἶναι ἡ ταραχή, ἤτις κατέλαβε τὸν χορὸν διὰ τὴν διαβολήν. Θόρυβοι κυρίως εἶναι αἱ φωναὶ τῶν διαβαλλόντων, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἑπομένη πρότασις καὶ πρὸ πάντων ἡ ἐν στίχ. 164 «ὑπὸ τοιούτων ἀνδρῶν θορυβεῖ». Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Φιλοκτήτ. 10 «ἀλλ' ἀγρίαις κατεῖχ' ἀεὶ πᾶν στρατόπεδον δυσφημίαις». Πρὸς περιῳρόνησιν ὁ χορὸς ὀνομάζει τὰς διαβολὰς θορύβους.

[3]) Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ χοροῦ οἱ διαβάλλοντες ἐσκόπουν νὰ δυσφημήσωσι τὸν Αἴαντα.

[4]) Ἡ ἑρμηνεία τοῦ χωρίου τούτου ἤγειρε διαφωνίας παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὡς ἀναγινώσκομεν παρὰ τῷ Σχολιαστῇ· «Τινὲς τὸν μεγαλομανῆ ἐδέξαντο, ὡς βούπεινα, ἤτοι τὸν μεγάλως μαινόμενον. Τὸ γὰρ ἵππος ἐπὶ μεγάλου τάσσεται, ὡς ἱπποσέλινον καὶ ἱππογνώμονα, τὸν μεγαλογνώμονα. Ἀλλ' οὐκ ἐπίστευσεν ὁ χορός, ὅτι ἐμαίνετο ὁ Αἴας. Σὲ τὸν ἵπποις μαινόμενον καὶ ἱππικόν. Ἀλλ' οἱ νησιῶται οὐχ ἱππομανοῦσιν, οὐδὲ ἱππήλατοί εἰσιν αἱ νῆσοι. Τὸ ἱππομανῆ τοίνυν πρὸς τὸν λειμῶνα ἐκληπτέον. Ἄλλως· ἱππομανῆ ἢ αὐτὸν λέγει τὸν Αἴαντα, ὡς μεγάλως μαινόμενον, ἀπὸ μεταφορᾶς· ἡ γὰρ τῶν ἵππων μανία χαλεπωτέρα ἐστίν, ἢ ἐπὶ ἵπποις μαινόμενον· ἢ ἐπὶ τοῦ λειμῶνος, οἷον, τὸν εὐανθῆ, ἐφ' ᾧ οἱ ἵπποι μαίνονται, ἢ τὸν ἄγαν μεμηνότα καὶ ἀνθοῦντα, καὶ ἐξυβρίζοντα τῇ χλόῃ διὰ τὸ πλῆθος». Καὶ ὁ Εὐστάθιος σελ. 1524, 48 συνάπτει τὸ ἐπίθετον μετὰ τοῦ σὲ «ἱππομανὴς Αἴας, ἤγουν ὁ πάνυ μανιώδης». Καθ' ὅλου ἄλλοι μὲν τὸ ἱππομανὴς συνάπτουσι μετὰ τῆς ἠγουμένης ἀντωνυμίας, ἄλλοι δὲ μετὰ τοῦ λειμῶνος, ὅπερ προτιμητέον. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ συντάξει ταύτῃ αἱ ἑρμηνεῖαι διαφέρουσι. Τινὲς παραβάλλουσι πρὸς τὸ φυλλομανεῖν, ὅπερ λέγεται ἐπὶ δένδρων παραγόντων πολλὰ φύλλα, καὶ ὑλομανεῖν ἐπὶ πεδιάδων καὶ ἀμπέλων παραγουσῶν πολλὴν ὕλην ἢ πολλοὺς κλάδους. Κατὰ ταῦτα νομίζουσιν, ὅτι καὶ ὁ ἱππομανὴς λειμὼν τρέφει πολλοὺς ἵππους, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν. Διότι τὸ δένδρον καὶ ἡ ἄμπελος εἰκονίζονται ὡς ἔχοντα μανίαν πρὸς παραγωγήν· ἀλλ' ὁ λειμὼν δὲν δύναται νὰ ἔχῃ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν πρὸς τοὺς ἵππους, διότι οὗτοι δὲν παράγονται ὑπὸ τοῦ λειμῶνος. Εἰς τὸ ἐπίθετον πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ἐνεργητικὴ σημασία, δηλ. λειμῶνα ποιοῦντα τοὺς ἵππους μαίνεσθαι, ὡς τὸ γυναικομανὴς σημαίνει μὲν τὸν μαινόμενον διὰ τὰς γυναῖκας, ἀλλὰ καὶ τὸν φέροντα εἰς μανίαν τὰς γυναῖκας. Τοῦτο ἠθέλησε νὰ δηλώσῃ καὶ ὁ Σχολιαστὴς εἰπών· «τὸν εὐανθῆ, ἐφ' ᾧ οἱ ἵπποι μαίνονται». Νομίζομεν δ', ὅτι οὐχὶ ἀσκόπως ὁ ποιητὴς ἐξελέξατο τὸ ἐπιβαίνειν, ἀλλ' ἠθέλησεν ὑπαινιξά-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὀλέσαι[1] Δαναῶν βοτὰ καὶ λείαν,
ἥπερ δορίληπτος ἔτ'[2] ἦν λοιπή,
κτείνοντ' αἴθωνι[3] σιδήρῳ.
τοιούσδε λόγους ψιθύρους[4] πλάσσων
εἰς ὦτα φέρει πᾶσιν Ὀδυσσεύς,[5]
καὶ σφόδρα πείθει. περὶ γὰρ σοῦ νῦν[6]
εὔπιστα[7] λέγει, καὶ πᾶς ὁ κλύων

μενος τοὺς ἐπιδήτορας νὰ ὑποδηλώσῃ τὴν αἰτίαν τῆς μανίας. Λοιπὸν ὁ ποιητὴς εἰκονίζει τὸν Αἴαντα ὡς μαινόμενον ἵππον ἐν τῷ λειμῶνι καὶ ἐν τῇ μανίᾳ αὐτοῦ φονεύοντα ἄλλα ζῷα. Χαίρομεν, ὅτι ἡ δυσχέρεια τοῦ χωρίου δὲν παρώρμησε τοὺς κριτικοὺς πρὸς διόρθωσιν αὐτοῦ. Εἴκασε μὲν ὁ Schmidt ἀντὶ ἱπποµανῇ ὁπλομανῇ, ἀλλ' ἡ εἰκασία αὐτοῦ οὐδένα ἔπεισεν.

[1]) Τὸ ἀπαρέμφατον ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ θόρυβοι, δηλ. θορυβοῦσιν, ὅτι ὤλεσας. Προέταξε τὸ Δαναῶν χάριν ἐμφάσεως, τῶν συμμάχων καὶ οὐχὶ τῶν πολεμίων. Τὸ βοτὰ σημαίνει, ὅ,τι καὶ τὸ ποίμναι ἐν στίχ. 42. Τὴν λείαν ἠδύνατο νὰ θέσῃ ὡς παράθεσιν εἰς τὸ βοτά, συνέδεσεν ὅμως διὰ τοῦ καί.

[2]) Προσδιορίζει τὸ λοιπή. Λέγει ἔτι, διότι μέρος τι τῆς λείας δὲν εἶχε διανεμηθῇ ἔτι εἰς τοὺς Ἀχαιούς, ὡς εἶπεν ἐν στίχ. 54. «λείας ἄδαστα βουκόλων φρουρήματα».

[3]) Αἴθων κυρίως λέγεται ὁ καίων, ὁ φλέγων, εἶτα δὲ ὁ στιλπνός, ὁ ἀστράπτων. Υἱὸ τοῦ Τελαμῶνος, ὅστις κατοικεῖ τὸ ἔδαφος τῆς πανταχόθεν περικλυζομένης ὑπὸ κυμάτων καὶ παραθαλασσίας Σαλαμῖνος, ἐὰν μὲν σὺ εὐτυχῇς, χαίρω· ὅταν ὅμως εἰς σὲ ἐπέλθῃ κτύπημα τοῦ Διὸς ἢ ἐχθρικὴ παρὰ τῶν Δαναῶν δυσκλεὴς φήμη, ἔχω μεγάλην δειλίαν καὶ φοβοῦμαι, ὡς τὰ βλέμματα τῆς δειλῆς περιστερᾶς. Καθ' ὡς καὶ κατὰ τὴν παρελθοῦσαν νύκτα μεγάλαι φωναὶ ἐπὶ σκοπῷ συκοφαντίας κατετάραξαν ἡμᾶς, ὅτι σὺ ἐλθὼν ὡς εἰς λειμῶνα ἐμβάλλοντα μανίας κατέτρεψας τὰ ποίμνια τῶν Δαναῶν καὶ τὴν λείαν, ἥτις βία ληφθεῖσα ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἀκόμη ὑπελείπετο, σφάζων διὰ ατίλβοντος ξίφους.

[4]) Ὑπὸ πολλῶν προτιμᾶται ὁ τονισμὸς ψιθυρός. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Κρυφίους, ῥήματα λεγομένους». Ἐπειδὴ ὁ Ὀδυσσεὺς κατὰ τὴν γνώμην τοῦ χοροῦ δὲν ἔλεγεν ἀληθεῖς λόγους, ἐψιθύριζε τούτους πρὸς ἕνα ἕκαστον καὶ ταῦτα κρυφίως. Ὁ Ὀδυσσεὺς δὲν ἐγίνωσκε μὲν ἀκριβῶς, ὡς βραδύτερον ἔμαθε παρὰ τῆς Ἀθηνᾶς, ὅτι ὁ Αἴας ἐφόνευσε τὰ κτήνη, ἀλλ' εἶχε σπουδαίας ὑπονοίας ἕνεκα τῆς εἰδήσεως τοῦ κατασκόπου στίχ. 29.

[5]) Φέρεται καὶ ἡ γραφὴ πάντων Ὀδυσεὺς (δηλ. δι' ἑνὸς σ, ὡς καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ. 141 ἐν τοῖς ἀναπαίστοις), ἀλλ' αὕτη δὲν προτιμᾶται ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν.

[6]) Κατὰ δύο τρόπους ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· «Ὅτι ἐν ἀτυχίᾳ καθέστηκας, δηλονότι τῆς ἥττης χάριν. Ἢ ἐπεὶ μέγας εἶ, εἶχε τὸν φθόνον συμπράττοντα». Ὀρθὴ εἶναι ἡ πρώτη ἑρμηνεία, διότι ὁ Αἴας καὶ πρὶν ἦτο μέγας.

[7]) Τὰ ἄριστα τῶν χειρογράφων ἔχουσιν εὔπιστα ἀντὶ τῆς κοινῆς γραφῆς εὔπειστα. Κατὰ τὸν Μοσχόπουλον, Περὶ σχεδῶν σελ. 8 «Εὔπιστος ὁ εὐκόλως πιστευόμενος· εὔπειστος ὁ εὐκόλως πειθόμενος».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦ λέξαντος[1] χαίρει μᾶλλον
τόσσοις ἄχεσιν[2] καθυβρίζων·
τῶν γὰρ μεγάλων ψυχῶν[3] εἰς
οὐκ ἂν ἁμάρτοις[4]· κατὰ δ' ἄν τις ἐμοῦ[5] 155
τοιαῦτα λέγων οὐκ ἂν πείθοι.
πρὸς γὰρ τὸν ἔχονθ'[6] ὁ φθόνος ἕρπει.
καίτοι σμικροὶ μεγάλων χωρὶς[7]

1) Κακῶς ποιήσας ὁ Schneidewin ἐξωθέλισε τὴν γενικὴν τοῦ λέξαντος, διότι δὲν δύναται νὰ συντάξῃ ταύτην. Περιέπεσε δὲ εἰς τὴν δυσκολίαν ταύτην, διότι δὲν θεωρεῖ τὴν γενικὴν ὡς δεύτερον ὅρον τῆς συγκρίσεως, ἀλλὰ τοῦτον ἐννοεῖ ἔξωθεν, δηλ. ἢ πρόσθεν 'Η ἐξοβελιζομένη γενικὴ εἶναι ὁ δεύτερος ὅρος τῆς συγκρίσεως. 'Ο Wolff νομίζει, ὅτι λέξας εἶναι ὁ 'Οδυσσεύς· νομίζομεν ὅμως, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ τὸν ἑκάστοτε λέγοντα. Θέλει δὲ ὁ ποιητὴς νὰ εἰκονίσῃ τὴν ἔφεσιν τῶν ἀνθρώπων, ἵνα πιστεύωσι τὰς συκοφαντίας, ἂν μάλιστα αὗται βάλλωνται κατὰ μεγάλων ψυχῶν. Καλῶς δ' ἐποίησεν ὁ Hermann ἐξαλείψας τὸ κόμμα, ὅπερ ὑπῆρχε μετὰ τὸ μᾶλλον, διότι τὸ χαίρει συνάπτεται μετὰ τοῦ καθυβρίζων.

2) Τὴν δοτικὴν ἄχεσιν ὁ Wolff συνάπτει μετὰ τὸ χαίρει, ὁ Schneidewin ὅμως καὶ ἄλλοι μετὰ τοῦ καθυβρίζων, ὅπερ συνήθως συντάσσεται πρός αἰτιατικήν, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 522, πρὸς γενικὴν ἐνίοτε, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 960 καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 1364 καὶ πρὸς δοτικήν, ὡς ἐνταῦθα καὶ παρ' Ἡροδότ. I. 212 «Μεσσαγετέων τριτημορίδι τοῦ στρατοῦ κατυβρίσας».

3) Ἡ γενικὴ ἀνήκει οὐ μόνον εἰς τὸ ἁμάρτοις, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ εἰς, ὅπερ ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ τοξεύειν συντάσσεται πρὸς ταύτην τὴν πτῶσιν, ὡς παρ' Ὁμήρῳ τὸ τιτύσκεσθαι, τοξεύειν, ἀκοντίζειν τινός. Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν τοξευόντων πρὸς μεγάλα σώματα.

4) Ἡ κοινὴ γραφὴ εἶναι ἁμάρτοι, ἣν ὑποστηρίζει ὁ Hermann νοῶν τὸ τις ἐκ τῆς ἑπομένης προτάσεως. Συνήθως ὅμως οἱ κριτικοὶ προτιμῶσι τὸ ἁμάρτοις, ὅπερ ὑπάρχει ἔν τινι χειρογράφῳ καὶ παρὰ τῷ Σουΐδᾳ. Πλεῖστοι ποιηταὶ τῆς ἀρχαιότητος ἐπειράθησαν νὰ ὁρίσωσι τὴν ἰδιότητα τοῦ φθόνου, ὡς ὁ Πίνδ. ἐν Νεμ. 8, 21 «ὄψον δὲ λόγοι φθονεροῖσιν· ἅπτεται δ' ἐσλῶν ἀεί, χειρόνεσσι δ' οὐκ ἐρίζει», Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτισ. 240 «Οἱ δ' οὐκ ἔχοντες καὶ σπανίζοντες βίου, νέμοντες τῷ φθόνῳ πλεῖον μέρος εἰς τοὺς ἔχοντας κέντρ' ἀφιᾶσιν κακά». Ἀδέσπ· ἀποσπάσ. τραγ. 462 'Ο δὲ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «Φθόνος, νόσημα ψυχῆς ἀνθρωπίνης, καὶ ἐσθίον ψυχήν, ἣν ἂν καταλάβῃ, ὥσπερ ἰὸς τὸν σίδηρον. Καὶ φθονερός, ὁ λυπούμενος ἐπὶ ταῖς τῶν ἐπιεικῶν εὐπραγίαις».

5) 'Ο χορὸς τῆς ἀρχαίας τραγῳδίας σύγκειται ἐκ κοινῶν ἀνθρώπων καὶ οὐδέποτε ἐξ ἡρώων. Ἐμοῦ τοῦ δημοτικοῦ καὶ εὐτελοῦς, οὗ ἡ ψυχὴ μικρὰ οὖσα δὲν βάλλεται ὑπὸ τῶν φθονερῶν.

6) Ἔχων εἶναι ὁ μέγας, ὁ δυνάμενος· συνήθως ἔχοντες λέγονται οἱ πλούσιοι.

7) Διὰ γνωμολογίας ὁ ποιητὴς ἐλέγχει τὰ πλήθη τὰ ἡδέως δεχόμενα τὰς κατὰ τῶν μεγάλων διαβολάς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σφαλερὸν[1] πύργου ῥῦμα πέλονται·
μετὰ γὰρ μεγάλων βαιὸς[2] ἄριστ' ἂν
καὶ μέγας ὀρθοῖθ' ὑπὸ μικροτέρων.
ἀλλ' οὐ δυνατὸν τοὺς ἀνοήτους
τούτων[3] γνώμας προδιδάσκειν.
ὑπὸ τοιούτων[4] ἀνδρῶν θορυβεῖ,
χἠμεῖς οὐδὲν σθένομεν πρὸς ταῦτ'
ἀπαλέξασθαι[5] σοῦ χωρίς, ἄναξ.
ἀλλ' ὅτε γὰρ δὴ τὸ σὸν ὄμμ' ἀπέδραν[6],
παταγοῦσιν[7] ἅπερ πτηνῶν ἀγέλαι·
μέγαν αἰγυπιὸν[8] δ' ὑποδείσαντες

1) Τὸ ἀντίθετον εἶναι ἀσφαλές. Σφάλλομαι κυρίως σημαίνει τρέμω νὰ πέσω καὶ κατὰ ταύτην τὴν σημασίαν μετ' ὀλίγον μεταχειρίζεται τὸ ὀρθοῦσθαι. 'Ως οἱ μικροὶ λίθοι ἄνευ μεγάλων δὲν δύνανται νὰ ἀποτελέσωσιν ἀσφαλὲς ὀχύρωμα πύργου, οὕτω καὶ οἱ μικροὶ ἄνθρωποι δὲν δύνανται νὰ ἀπαρτίσωσιν ἰσχυρὰν πολιτείαν. Καὶ ὁ Αἰσχύλος λέγει ἐν Ἀποσπάσμ. 23 « ἄνδρες πόλεως πύργος ἀρεύιοι » καὶ ὁ Αἴας παρ' Ὁμήρῳ λέγεται πύργος Ἀχαιῶν.

2) Βαιός εἶναι: ὁ μικρός. Τὸ ῥῆμα ὀρθοῖτο ἀνήκει καὶ εἰς τὰς δύο προτάσεις, ἐξ ὧν ἡ δευτέρα κεῖται ἀντὶ ἐξηρτημένης, ὅηλ. ὡς ὁ μέγας ὀρθοῖτο. Κατὰ τὸν Schneidewin ὁ ποιητὴς ἐνταῦθα εἶχεν ἐν νῷ παροιμίαν, Πλάτ. ἐν Νόμ. X, 902 d « οὐδενὶ χωρὶς τῶν ὀλίγων καὶ σμικρῶν πολλὰ ἢ μεγάλα· οὐδὲ γὰρ ἄνευ σμικρῶν τοὺς μεγάλους φασὶν οἱ λιθολόγοι λίθους εὖ κεῖσθαι ».

3) Δηλαδὴ τῶν λεχθέντων. Τὰς γνώμας ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει ὀρθὰς κρίσεις. Ἡ πρόθεσις ἐν τῷ προδιδάσκειν θεωρεῖται ὡς περιττεύουσα, ὡς ἐν Γοργ. 489· « πραότερόν με προδίδασκε » Νομίζομεν ὅμως, ὅτι σημαίνει πρὶν νὰ γείνῃ ἡ πρᾶξις καὶ ἐπέλθωσι τὰ ἀποτελέσματα. Τότε οἱ ἀνόητοι διδάσκονται, ἀλλὰ μάτην, ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω κατὰ τὸν ποιητήν.

4) Ἐννοεῖ τοὺς ἀνοήτους, περὶ ὧν πρὸ ὀλίγου εἶπεν. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· « Τοιοῦτοι ἄνδρες θορυβοῦσι κατὰ σοῦ, λοιδοροῦσι σέ »

5) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει ἀντιτάξασθαι.

6) Ἀντὶ τοῦ ἀπέδρασαν, ὡς ὑπὸ τῶν ποιητῶν λέγεται ἔδαν ἀντὶ ἔδησαν. Ὁ ἀόριστος δηλοῖ τὸ ταχέως γενόμενον, ὡς ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ ἡ φράσις· τοῦ φαγᾶ μὴ ἐμπιστευθῇς τίποτε, διότι τὸ ἔφαγε, ὅηλ. μόλις ἐμπιστευθῇς καὶ θὰ τὸ φάγῃ.

7) Θορυβοῦσι, ποιοῦσι ταραχήν. Συνήθως τὸ ῥῆμα λέγεται ἐπὶ λιγυρᾶς φωνῆς τῶν πτηνῶν καὶ ἐπὶ συγκρούσεως σκληρῶν σωμάτων. Ἡ κοινὴ γραφὴ εἶναι ἅτε, ἀλλ' οἱ ἐκδόται δέχονται τὸ ἅπερ, ὡς ἔχει ὁ Σχολιαστής.

8) Αἰγυπιὸς (ἴσως ἐκ τοῦ ἀετὸς καὶ γύψ) σημαίνει τὸν γυπαετόν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Αἰγυπιός, εἶδος ἀετοῦ, ὃν φασιν ἐν μεθορίῳ εἶναι ἀετοῦ καὶ γυπός, ὡς καὶ τὸ

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τάχ' ἄν, ἐξαίφνης[1] εἰ σὺ φανείης, 170
σιγῇ[2] πτήξειαν ἄφωνοι.

ὄνομα μαρτυρεῖ». Τὸ δ' προσετέθη ὑπὸ τοῦ Dawes καὶ ἐγένετο δεκτὸν ὑπὸ πλείστων κριτικῶν. Σκοπὸς τῆς προσθήκης ταύτης εἶναι, ὅπως μὴ ἡ μετοχὴ ὑποδείσαντες ἀποδίδηται εἰς τὸ παταγοῦσιν, ὅπερ ἤθελε παρέχει ἔννοιαν ἡμαρτημένην· διότι αἱ ἀγέλαι τῶν πτηνῶν δὲν παταγοῦσιν ἐκ τοῦ φόβου, ἀλλὰ τοῦ φόβου παρελθόντος. Ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ τίθεται ἄνω στιγμὴ μετὰ τὸ ἀγέλαι. Ὁ σύνδεσμος οὗτος τίθεται μετὰ πολλὰς λέξεις, ὡς ἐν Οἰδ. ποδ. τυράνν. 528 «ἐξ ὀμμάτων ὀρθῶν δέ». Ἄλλον τρόπον διορθώσεως ἐξεῦρεν ὁ Dodree ἐξαλείψας τὸ ὑποδείσαντες καὶ ἐννοήσας ἐκ τοῦ ἀπέδραν τὴν μετοχὴν ἀποδρᾶσαι. Παραπλήσιόν τι εὑρίσκομεν καὶ παρὰ τῷ Σχολιαστῇ· «Ἢ μὴ λάμβανε πρὸς τὸ πτηνῶν ἀγέλαι τὸ ὑποδείσασαι, ὡς ἔφαμεν· ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀπέδραν, ἀποδρᾶσαι κατὰ συνεκδοχὴν νόει, ἵν' ᾖ, ἀποδρᾶσαι μέγαν αἰγυπιόν». Ἡ μετοχὴ εἶναι ἀρσενικοῦ γένους κατὰ τὸ νοούμενον, ὡς λέγει ὁ Σχολιαστής· «Θηλυκῷ τῷ ἀγέλαι ἐπήγαγεν ἀρσενικὴν μετοχήν, τὴν ὑποδείσαντες, πρὸς τὸ νοητόν. Ἐν γὰρ ταῖς ἀγέλαις εἰσὶ καὶ ἄρσενες καὶ θήλειαι».

[1]) Πολλοὶ κριτικοὶ θέτουσι κόμμα μετὰ τὸ ἐξαίφνης συνάπτοντες τοῦτο μετὰ τοῦ πτήξειαν, ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν· διότι ὁ ποιητὴς παραβάλλει τὸν Αἴαντα πρὸς ἀετόν, ὅστις αἴφνης φαίνεται, ὡς λέγει ὁ Ἀλκαῖος παρ' Ἡρωδιαν. Περὶ μον. λέξ. 23, 9 «ἔπταζον ὥστ' ὄρνιθες ὤκυν ἀέτον ἐξαπίνας φανέντα».

[2]) Ὁ Wakefield τὸ σιγῇ διώρθου εἰς φρίκῃ, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία, διότι ἡ φράσις ἐγένετο κατὰ τὴν ὁμηρικήν, ἀκὴν ἐγένοντο σιωπῇ. Ὡσαύτως ὁ Πίνδαρος ἐν Πυθ. 4, 101 λέγει· «ἔπαξαν ἀκίνητοι σιωπᾷ» καὶ ἐν Ἀποσπάσμ. 214 «νικῶμενοι γὰρ ἄνδρες ἀγρυξίᾳ δέδενται» Καθ' ὅλου τὸ χωρίον ἐκ τῆς φράσεως, ἀλλ' ὅτε· ...εἶναι δύσκολον· διότι ἐγένετο σύγχυσις τοῦ πράγματος μετὰ τῆς εἰκόνος, πρὸς ἣν τοῦτο παραβάλλεται. Ὁ ποιητὴς ἤθελε νὰ εἴπῃ· Ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ ἀντιταχθῶμεν, ἀλλὰ πρέπει σὺ νὰ παρουσιασθῇς, ὅπως ἐπιδάλῃς σιγὴν εἰς τοὺς αὐθάδεις θορύβους. Lobeck τὸ περιπεπλεγμένον τοῦτο χωρίον ἤθελεν οὕτωσὶ νὰ διορθώσῃ· Ὅτε δὴ τὸ σὸν ὄμμ' ἀπέδραν, παταγοῦσιν, ἅτε πτηνῶν ἀγέλαι μέγαν αἰγυπιόν (δηλ. ἀποδρᾶσαι). Τάχα δ' ἐξαίφνης εἰ σὺ φανείης, ὑποδείσαντες σιγῇ πτήξειαν ἄφωνοι. Ἡ ἐξήγησις τοῦ ὑπολοίπου τῆς παράδου ἔχει ὡς ἑξῆς· Τοιαύτας ψευδεῖς εἰδήσεις ἐπινοῶν ὁ Ὀδυσσεὺς φέρει εἰς τὰ ὦτα ὅλων καὶ κατὰ πολλὰ πείθει. Διότι τώρα περὶ σοῦ λέγει εὐκολοπίστευτα, καὶ ἕκαστος, ὅστις ἀκούει, χαίρει περισσότερον ἀπὸ τὸν εἰπόντα, διότι ὑβρίζει διὰ τόσων λυπηρῶν· διότι ἐὰν τοξεύῃς κατὰ τῶν μεγάλων ψυχῶν, δὲν δύνασαι νὰ ἀποτύχῃς· κατ' ἐμοῦ ὅμως τοῦ εὐτελοῦς, ἂν τις λέγῃ τοιαῦτα, δὲν δύναται νὰ πείθῃ· διότι ὁ φθόνος πρὸς τὸν ἔχοντα δύναμιν ἔρχεται. Καὶ ὅμως οἱ μικροὶ ἄνευ τῶν μεγάλων γίνονται ἐπισφαλὲς ὀχύρωμα πύργου· διότι μετὰ τῶν μεγάλων ὁ μικρὸς δύναται ἄριστα νὰ ὑψωθῇ, ὡς καὶ ὁ μέγας διὰ τοὺς μικροτέρους. Ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατὸν τοὺς ἀνοήτους νὰ διδάσκῃ τις ἀπὸ πρότερον τὰς ὀρθὰς κρίσεις περὶ τούτων. Ἀπὸ τοιούτους ἀνθρώπους ὑβρίζεσαι, καὶ ἡμεῖς δὲν ἔχομεν δύναμιν νὰ ἀντιταχθῶμεν εἰς ταῦτα ἄνευ σοῦ, βασιλεῦ. Ἀλλὰ μόλις, ὡς ἀπέφυγον τὸ σὸν βλέμμα, θορυβοῦσιν ὡς ἀγέλαι πτηνῶν· φοβηθέντες ὅμως σὲ ὡς γυπαετὸν τα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Θέσσαλ

Στροφή[1].

Ἦ[2] ῥά σε Ταυροπόλα Διὸς Ἄρτεμις —
ὦ μεγάλα[3] φάτις, ὦ
μᾶτερ αἰσχύνας ἐμᾶς —
ὥρμασε πανδάμους ἐπὶ βοῦς ἀγελαίας[4],
ἢ[5] πού τινος νίκας ἀκάρπωτον χάριν, 175

χέως, ἐὰν σὺ αἴφνης φανῇς, ἡσύχως δύνανται νὰ μαζευθῶσιν ἄφωνοι.

1) Ὁ χορὸς λαβὼν τὴν θέσιν αὐτοῦ παρὰ τῇ θυμέλῃ ᾄδει στάσιμον. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ὁ χορὸς οὐδέπω πεπιστευκώς, ὅτι Αἴας τὰ τεθρυλλημένα διεπράξατο, ἀλλ' οἰόμενος ἔκ τινος ὀργῆς θεῶν ταύτην τὴν φήμην γεγενῆσθαι, ποιεῖται πρὸς τὴν φήμην τὸν λόγον».

2) Τὸ ἢ ἐνταῦθα δὲν εἶναι βεβαιωτικόν, ἀλλ' ἐρωτηματικόν, οὗ τὸ δεύτερον μέρος εἶναι ἢ Ἐνυάλιος.. ἐτίσατο. Ἡ πρώτη ἐρώτησις ἐπεκτείνεται διὰ τινος νέας, ἢ πού τινος... εἴτε. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρὰ Πινδάρ. ἐν Ἰσθμ. VII, 3 «ἦ ῥα ἀνίκ' ἄντειλας Διόνυσον, ἢ δεξαμένα τὸν φέρτατον θεῶν;». Τὸ ῥὰ παρὰ τοῖς τραγικοῖς ἁπανταχοῦ μόνον ἐνταῦθα καὶ 177 καὶ 955 καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 636 Ὄρα εἰσαγωγ. σελ. 50. Ὁ χορὸς δὲν πιστεύει εἰς τὰς συκοφαντίας, ἀλλ' ἂν ὄντως ἦναι ἀληθῆ τὰ διαδιδόμενα, θεός τις εἰς τοῦτο παρώρμησεν. Οἱ σφαγέντες ταῦροι κατὰ πρῶτον ὑπενθυμίζουσι τὴν Ταυροπόλον Ἄρτεμιν. Ἀλλὰ διὰ τί ἆρά γε ἀποδίδεται τὸ ἐπίθετον τοῦτο τῇ θεᾷ; Ὁ Σχολιαστὴς φέρει πολλὰς αἰτίας· «Ἢ ὅτι ἐν Ταύροις τῆς Σκυθίας τιμᾶται· ἢ ἀπό μέρους, τῶν ποιμνίων ἡ προστάτις· ἢ ὅτι ἡ αὐτὴ τῇ σελήνῃ ἐστὶ καὶ ἐποχεῖται ταύροις, ἣν καὶ ταυρωπὸν ὀνομάζουσιν... τοὺς πολλοὺς γὰρ τῶν μαινομένων ἐκ σελήνης νοσεῖν ὑποτίθενται, διὰ τὸ νυκτερινῶν δεσπόζειν φασμάτων». Ἡ τελευταία ἑρμηνεία φαίνεται πιθανωτέρα· διότι οἱ ταύτην λατρεύοντες κατελαμβάνοντο ὑπὸ μανίας. Ὁ διθυραμβοποιὸς Τιμόθεος τὴν γυναῖκα τὴν ἀφιερωμένην εἰς τὴν Ἄρτεμιν λέγει μαινάδα, θυάδα, φοιβάδα καὶ λυσσάδα. Αὗται ἠσχολοῦντο περὶ τὴν μαγείαν Ἀθην VI, 256 «πλὴν ὅτι μαγευόμεναι καὶ μαγεύουσαι ταυροπόλοι καὶ τριοδῖτιδες αὗται πρὸς ἀλήθειαν ἐγένοντο» Καὶ ἡμεῖς περὶ τῶν παθόντων διανοητικὴν βλάβην, λέγομεν ὅτι ἔχουσι φεγγάρια καὶ φεγγαριάζονται. Ὅτι εἰς τὸ Διὸς ἐννοεῖται τὸ θυγάτηρ, πρόδηλον.

3) Ταῦτα κεῖνται παρενθετικῶς καὶ ἔχουσι πολὺ τὸ πάθος· διότι προτάσσονται τῆς πράξεως, ἣν ἔπραξεν ὁ προσφιλὴς τῷ χορῷ ἥρως. Τὸ μεγάλα ἠδύνατο νὰ ἐξηγηθῇ δεινή, ὡς λέγει περὶ τοῦ Αἰγίσθου ὁ Ὅμηρος ἐν Ὀδυσσ. Γ, 261· «μέγα μήσατο ἔργον». Ἀλλ' ἴσως σημαίνει φήμην εὐρέως διαδεδομένην, ὡς τὸ μέγας μῦθος ἐν στίχ. 226.

4) Παρ' Ὁμήρῳ κεῖται ὡς κοσμητικὸν ἐπίθετον, Ὀδυσσ. ρ, 181· «ἱέρευον δὲ σύας σιάλους καὶ βοῦν ἀγελαίην», ἐνταῦθα δ' ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἐπὶ πανδήμους ἀγέλας βοῶν.

5) Ὁ Dindorf καὶ ἄλλοι γράφουσιν ἤ... ἤ, ἀλλ' ἠκολουθήσαμεν τῷ Lachmann μετὰ τοῦ Wolff. Τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἐρωτήσεως ὁ χορὸς πειρᾶται νὰ ὁρίσῃ διὰ τῆς εἰκασίας ταύτης (ἢ που... χάριν), ἥτις ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο ἄλλας, εἰς τὴν ἀποτυχίαν λαφύρων καὶ εἰς τὴν ἀποτυχίαν δώρων. Ἐνταῦθα ὑπάρχουσι τρία αἴτια τοῦ ὥρμασε

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἦ ῥα κλυτῶν ἐνάρων [1]
ψευσθεῖσ' [2] ἀδώροις εἴτ' ἐλαφαβολίαις;
ἢ χαλκοθώραξ ἦν [3] τιν' Ἐνυάλιος

τὸ χάριν νίκας, τὸ ψευσθεῖσα ἐνάρων καὶ τὸ ἀδώροις ἐλαφαβολίαις, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον εἶναι γενικὸν ὁριζόμενον ὑπὸ τῶν δύο ἑπομένων. Αἱ πολλαὶ ἐρωτήσεις εἰκονίζουσι τὴν ἀμήχανον ἀμφιβολίαν τῶν ναυτίλων. Ὁμαλῶς ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ὁ ποιητὴς ἀκαρπώτου, ἀλλ' εἶναι ἡ συνήθης ἐναλλαγὴ ἐπιθέτου, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 794· «τόδε νεῖκος ἀνδρῶν ξύναιμον ἔχεις ταράξας». Ὁ Schneidewin ὅμως ἔτρεψεν εἰς ἀκάρπωτος, πρὸς ὃ συντάσσει τὸ χάριν, διότι ἡ ἔννοια εἶναι, μὴ καρπωσαμένη νίκης χάριν. Ἡ διόρθωσις δὲν στερεῖται μὲν εὐφυΐας, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ ἀναγκαία. Τὸ χάριν συνήθως σημαίνει σκοπόν, ἐνταῦθα δ' αἰτίαν ὡς ἐν Οἰδ/ποδ. ἐπὶ Κολων. 254· «σὲ τ' οἰκτείρομεν καὶ τόνδε συμφορᾶς χάριν». Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «ἢ διὰ χάριν τινὸς νίκης ἀκερδῆ καὶ ἀχάριστον καὶ ἀθυσίαστον, ἢ ψευσθεῖσα, ἤγουν μὴ τυχοῦσα, ἐν τοῖς δώροις καὶ κέρδεσι τῶν ἐνδόξων σκύλων, ἢ ἐν ταῖς ἐλαφηβολίαις, ἤγουν μὴ μετέχουσα θυσιῶν ἐκ τῶν γενομένων ἐλαφηβολίων».

[1] Ἔναρα (ἐκ τοῦ ἐναίρω) σημαίνει τὰ παρὰ τοῦ φονευομένου ἐχθροῦ λαμβανόμενα ὅπλα ἢ ἄλλα λάφυρα.

[2] Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι ψευσθεῖσα δώροις, ἀλλ' ὁ Musgrave διώρθωσεν εἰς ψευσθεῖσ' ἀδώροις, ὅπερ ἐδέξαντο οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκδοτῶν. Ὁ Schneidewin διατηρεῖ τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων, ἀλλὰ δυσκόλως δύναται νὰ ἐξηγήσῃ τὴν δοτικήν, ἣν παραβάλλει πρὸς τὸ διεψεύσθην τῷ λογισμῷ, ὅπερ εἶναι διάφορον. Ἡ διόρθωσις παρέχει τὴν δυσκολίαν, ὅτι τὸ εἴτε ἀναγκαζόμεθα νὰ συνάψωμεν μετὰ τοῦ ἀδώροις, ἀλλ' οὕτως ἔπρεπε νὰ προταχθῇ ταύτης τῆς λέξεως. Τοῦτο συνήθως ποιοῦσιν οἱ ποιηταὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀλλ' ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἀρχαιοτέρᾳ ἐποχῇ, Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ. μαινομ. 353· «παῖδ' εἴτε Διὸς νιν εἴπω, εἴτ' Ἀμφιτρύωνα γνιν». Ὁ χορὸς ἀπεῖδεν εἰς τὴν Ἄρτεμιν, ὅτι αὕτη μὴ τυχοῦσα θυσιῶν ἠδύνατο νὰ τιμωρήσῃ τὸν Αἴαντα· διότι ἡ θεὰ τὴν ἀμέλειαν αὐστηρῶς ἐτιμώρει, ὡς σκληρῶς ἐτιμώρησε τὸν Οἰνέα, διότι δὲν προσήνεγκε θυσίαν Ἰλιάδ. I, 533.

[3] Κατὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους γράφεται ἡ λέξις αὕτη, ἤ τιν' εἴ τιν', ἐξ ὧν ἄλλος ἄλλην προτιμᾷ. Εἷς τὸ ἦν τιν' ἐννοεῖται τὸ εἶχε. Ὁ Ἐνυάλιος ὁτὲ μὲν ταυτίζεται τῷ Ἄρει, ὁτὲ δὲ διαστέλλεται τούτου. Κατ' ἐξοχὴν ἐν τῇ Ἀττικῇ ὁ Ἄρης ἐτιμᾶτο ὡς Ἐνυάλιος καὶ ὁ ἄρχων πολέμαρχος κατ' ἔτος ἔθυε τῷ Ἐνυαλίῳ καὶ Ἀρτέμιδι τῇ ἀγροτέρᾳ, Πολυδ. VIII, 91. Ὁ Σόλων νικήσας τοὺς Μεγαρεῖς ἵδρυσεν ἐν Σαλαμῖνι ναὸν τοῦ Ἐνυαλίου. Ἐν Θεράπνῃ οἱ ἔφηβοι ἔθυον τῷ θεῷ τούτῳ Παυσαν. III, 14, 9 «ἐνταῦθα ἑκατέρα μοῖρα τῶν ἐφήβων σκύλακα κυνὸς τῷ Ἐνυαλίῳ θύουσι, θεῶν τῷ ἀλκιμωτάτῳ κρίνοντες ἱερεῖον κατὰ γνώμην εἶναι τὸ ἀλκιμώτατον ζῷον τῶν ἡμέρων». Ἴσως τὰ τοιαῦτα ἔχουσι σχέσιν τινὰ πρὸς τὴν ἐκλογὴν τούτου τοῦ θεοῦ, νομίζομεν ὅμως, ὅτι αὕτη δύναται εὐκόλως νὰ ἐξηγηθῇ. Ὁ Αἴας ἦτο πολεμιστὴς καὶ ὁ Ἐνυάλιος θεὸς τοῦ πολέμου· διὰ τὴν σχέσιν ταύτην προχείρως ἠδύνατο νὰ ἐγερθῇ ἡ ὑπόνοια, ὅτι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μομφὰν ἔχων[1] ξυνοῦ δορὸς ἐννυχίοις
μηχαναῖς[2] ἐτίσατο λώβαν;

Ἀντιστροφή.

οὔ ποτε γὰρ φρενόθεν[3] γ' ἐπ' ἀριστερά,
παῖ Τελαμῶνος, ἔβας
τόσσον[4], ἐν ποίμναις πίτνων.
ἦκοι γὰρ ἂν θεία[5] νόσος· ἀλλ' ἀπερύκοι
καὶ Ζεὺς[6] κακὰν καὶ Φοῖβος Ἀργείων φάτιν.

ὁ θεὸς ἐγένετο δυσμενὴς πρὸς τὸν ἥρωα.

1) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ μεμφόμενος. Δόρυ ἐνταῦθα σημαίνει τὴν μάχην, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 665 «δορός τ' ἂν ἐν χειμῶνι προστεταγμένον» καὶ ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ 963 καὶ 1013.

2) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Ἢ καὶ ὁ Ἄρης μεμφόμενός σοι, ὡς ἀπαρχὰς δορὸς οὐ λαβών, ἐτίσατό σε τῆς λώβης, τῆς εἰς αὐτὸν γενομένης λήθης. Ἐτίσατο δὲ ἐννυχίοις μηχαναῖς ἐπὶ σοῦ ταύτης τῆς νυκτός» Ἐξήγησις τῆς ὅλης στροφῆς. Μήπως ἡ Ταυροπόλος Ἄρτεμις ἡ θυγάτηρ τοῦ Διὸς (ὦ φοβερὰ φήμη, ὦ μῆτερ τῆς καταισχύνης μου) παρώρμησέ σε εἰς τὰς κοινὰς ἀγέλας τῶν βοῶν, μὴ (ὥρμησεν) τυχὸν ἕνεκα νίκης τινός, ὃ 'ἦν δὲν μετέσχε θυσίας, μήπως διότι δὲν ἔλαβεν ἔνδοξα λάφυρα, εἴτε διὰ κυνήγια ἐλάφων, δι' ἃ δὲν ἔλαβε δῶρα; Ἢ ὁ χάλκινον θώρακα φορῶν Ἄρης ἔχων οἱανδήποτε δυσαρέσκειαν ἕνεκα κοινῆς μάχης ἐτιμώρησε τὴν ὕβριν διὰ τῆς νυκτερινῆς ἀπάτης;

3) Ἐκ τῆς σῆς φρενός, οἴκοθεν, ἀπὸ οἰκείας γνώσεως, ὡς λέγει ὁ Σχολιαστής. Τὸ φρενόθεν σχηματισθὲν κατὰ τὸ κηρόθεν, ψυχόθεν ἀπαντᾷ μόνον ἐνταῦθα. Ὁ Σοφοκλῆς θέλει νὰ δηλώσῃ· ἂν ἦναι ἀληθῆ τὰ λεγόμενα, θεοί σοι ἐνέβαλον μανίαν· διότι ἐξ οἰκείας γνώσεως δὲν ἠδύνασο νὰ πράξῃς τοιαῦτα. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἀριστερὰ οἱ παλαιοὶ τὰ μωρὰ ἐκάλουν· δεξιὰ δὲ τὰ συνετά».

4) Ὑπῆρξεν ἀμφιβολία, ἂν τὸ τόσσον πρέπῃ νὰ συνταξωμεν μετὰ τῶν ἡγουμένων ἢ μετὰ τῶν ἑπομένων. Νομίζομεν, ὅτι οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι τὸ πρῶτον εἶναι ὀρθόν, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς ἐνόησε τὸ χωρίον· «Οὐ γὰρ ἐπὶ τοσοῦτον ἀφρονεῖς, ὡς ἄνευ αἰτίας θέλειν ἐμπεσεῖν τοῖς ποιμνίοις». Ἐνταῦθα περιεμέναμεν τὴν φράσιν, τόσσον, ὥστε ἐμπεσεῖν· ἀντὶ ὅμως τοῦ ἀπαρεμφάτου ἔθηκε τὴν μετοχήν. Ἀπόδοσις ἤθελεν εἶναι, εἰ μὴ ἡ Ἄρτεμις ἢ ὁ Ἐνυάλιος ὥρμησεν.

5) Θεία νόσος εἶναι ἡ ἐκ θεοῦ κατασκήψασα· ἐν τοῖς ἔπειτα ὀνομάζει ταύτην θείαν μανίαν ἐν στίχ. 611.

6) Ὁ Ζεὺς ἀπήλλαξε τὸν Ὀρέστην τῆς μανίας κατὰ τὸν Παυσαν. III, 22, 1· «Ὀρέστην λέγουσι καθεσθέντα ἐπ' αὐτοῦ παύσασθαι τῆς μανίας· διὰ τοῦτο ὁ λίθος ὠνομάσθη Ζεὺς καππώτας κατὰ γλῶσσαν τὴν Δωρίδα». Ἡ ἐπίκλησις γίνεται εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ὡς ἀποτρόπαιον. Καὶ οἱ δύο ἦσαν ἀλεξίκακοι καὶ τοῖς Ἀθηναίοις πατρῷοι. Πρὸς πᾶσι τούτοις οἱ Αἰακίδαι εἰς τὸν Δία ἀνῆγον τὸ γένος. Ὁ χορὸς τὴν νόσον ὀνομάζει φάτιν τῶν Ἀργείων, δηλ. τὴν ὑπὸ τῶν Ἀργείων λεγομένην.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰ δ' ὑποβαλλόμενοι[1]
κλέπτουσι[2] μύθους οἱ μεγάλοι βασιλῆς
ἢ τᾶς ἀσώτου[3] Σισυφιδᾶν γενεᾶς, 190
μή[4], μηκέτ', ὦναξ, ὦδ' ἐφάλοις κλισίαις[5]
ὄμμ' ἔχων κακὰν φάτιν ἄρῃ.

1) Ἐκ τῶν τριῶν ἑρμηνειῶν τοῦ Σχολιαστοῦ ἡ δευτέρα εἶναι ὀρθή· «πειθόμενοι, ἢ ὑποβλήτως λέγοντες, ἢ ἰδιοποιησάμενοι». Ὅτι σφαγὴ τῶν κτηνῶν ἐγένετο, δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὁ χορός, ἀλλὰ νομίζει, ὅτι τὸ ἔργον ἀλλότριον ὂν ὑποβάλλεται τῷ Αἴαντι.

2) Σημαίνει λάθρα σπείρουσι, διαδίδουσι φήμας. Μεγάλοι βασιλεῖς εἶναι οἱ Ἀτρεΐδαι, ὁ Ἀγαμέμνων καὶ ὁ Μενέλαος. Ἐντεῦθεν ἄρχεται ὑποθλουμένη ἡ πρόθεσις τοῦ ποιητοῦ, ὅπως προσβάλῃ τοὺς Πελοποννησίους. Ἐπειδὴ δὲ λίαν ἐμμένει ὁ ποιητὴς ἐν τῇ κατὰ τοῦ Αἴαντος διαβολῇ, εἰκάζομεν, ὅτι εἶχεν ἐν νῷ ὡρισμένας τῶν Πελοποννησίων διαβολὰς καὶ τοιαῦται ἦσαν πολλαὶ ἑκατέρωθεν ἐν τῷ ἀγῶνι περὶ ἡγεμονίας. Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 52.

3) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Τῆς ἐξώλους καὶ σῴζεσθαι μὴ δυναμένης». Κατά τινα μῦθον ὁ Ὀδυσσεύς, ὃν ἐννοεῖ ἐνταῦθα ὁ ποιητής, ἀνῆγε τὸ γένος εἰς τὸν Σίσυφον. Ὁ Αὐτόλυκος τοῦ Σισύφου θρέμματα κλέψας καὶ τὴν μορφὴν αὐτῶν μεταβαλὼν δὲν ἔλαθε τοῦτον· διότι οὗτος ὑπὸ τοὺς ὄνυχας καὶ τὰς ὁπλὰς εἶχε γράψει τὸ ὄνομα αὐτοῦ μονογράμματον. Μετὰ τὴν ἐπίγνωσιν ὁ Αὐτόλυκος ἐξευμενιζόμενος τὸν Σίσυφον ἐξένισεν αὐτὸν καὶ συγκατέκλινεν αὐτῷ τὴν Ἀντίκλειαν, ἐκ δὲ τοῦ ἀθέσμου τούτου γάμου ἐγένετο ὁ Ὀδυσσεύς. Τοῦτον ἔλεγε Σισυφίδην ὁ Σοφοκλῆς καὶ ἐν τῷ Συνδείπνῳ καὶ ὁ Αἰσχύλος ἐν Ὅπλων κρίσει· «Ἀλλ' Ἀντικλείας ἄσσον ἦλθε Σίσυφος, τῆς σῆς λέγω τοι μητρός, ἣ σ' ἐγείνατο» καὶ ὁ Εὐριπίδης ἐν Κύκλωπι 102. Διττῶς λοιπὸν ὁ χορὸς ὑβρίζει τὸν Ὀδυσσέα· πρῶτον, ὅτι ἔλκει τὸ γένος ἐκ τοῦ Σισύφου, περὶ οὗ ὁ Ὅμηρος λέγει ἐν Ἰλιάδ. Ζ, 153 «ἔνθα δὲ Σίσυφος ἔσκεν, ὃ κερδιστος γένετ' ἀνδρῶν» καὶ δεύτερον, ὅτι ἐγένετο ἐξ ἀθέσμου γάμου. Καὶ ὁ Εὐριπίδης ἐν Μηδ. 404 λέγει μετὰ περιφρονήσεως περὶ Σισυφείων γάμων. Οὕτως ἡ μυθολογία ἐπειράθη τρεῖς πονηροτάτους ἄνδρας διὰ συγγενείας νὰ συνδέσῃ. Ἐκ τοῦ προηγουμένου στίχου ἐννοεῖται τὸ ἄρθρον, δηλ. ὁ τὰς γενεᾶς ὤν.

4) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι, μή, μὴ μ', ἄναξ, ἔθ' ὧδ' ἐφάλοις κλισίαις καὶ παρὰ τῷ Σουΐδᾳ ἀναγινώσκομεν· «μὴ μοι μ' ἄναξ, τὸ πλῆρες μὴ μή μοι, Σοφοκλῆς, μή μοι, μ' ἄναξ, κακὰν φάτιν ἄρῃς». Ὁ Bellermann νομίζει, ὅτι τὸ μ' εἶναι ἠθικὴ δοτική· διότι τοῦτο οἱ ἐκθλίβεται, ὡς παρ' Ὁμήρῳ ἐν Ἰλιάδ. Ζ, 165. Ι 673. Παρὰ τοῖς τραγικοῖς ὅμως ὑπάρχει μόνον παρ' Εὐριπίδ. ἐν Βάκχ. 820. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τοὺς πλείστους ἡ δίφθογγος πρὸ βραχέος φωνήεντος δὲν ἐκθλίβεται, ὁ Morstadt διορθοῖ, ὡς ἔχομεν ἐν τῷ κειμένῳ. Ὅσοι δὲ ἐπειράθησαν νὰ ἐξηγήσωσι ὡς αἰτιατικὴν μέ, ἀπέτυχον· διότι καὶ ἂν ὑποτεθῇ, ὅτι ἡ φράσις αἱρεσθαι φάτιν δύναται νὰ ἀνεχθῇ τὴν αἰτιατικήν, πάλιν ἡ ἔννοια κωλύει· διότι οὐχὶ ὁ χορός, ἀλλ' ὁ Αἴας θέλει λάβει κακὴν φήμην.

5) Ἐννοεῖ τὰς ναυτικὰς σκηνάς. Κρατῶν τὸ βλέμμα πρὸς τὰς ναυτικὰς σκηνάς. Νομίζομεν δ', ὅτι ὁ ποιητὴς εἰκονίζει ἐνταῦθα τὴν θέσιν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐπῳδός.

ἀλλ' ἄνα[1] ἐξ ἑδράνων, ὅπου μακραίωνι
στηρίζει ποτὲ[2] τᾷδ' ἀγωνίῳ σχολᾷ
ἄταν[3] οὐρανίαν φλέγων. 195

οὐ μόνον τοῦ ἀδρανοῦς, ἀλλὰ καὶ τοῦ μαινομένου, ὅστις συχνάκις ἔχει τὸ βλέμμα ἀκίνητον, ὡς καὶ ὁ Κόϊντος ὁ Σμυρναῖος λέγει περὶ τοῦ μαινομένου ἥρωος ἐν V, 328· «ἐπὶ χθονὶ δ' ὄμματα πήξας ἔστη ἀκινήτῳ ἐναλίγκιος». Ἐξήγησις τῆς ἀντιστροφῆς. Διότι οὐδέποτε ἐξ οἰκείας βέβαια γνώσεως, υἱὲ τοῦ Τελαμῶνος, εἰς ἀνοήτους πράξεις ἤθελες προθῆ τόσον, ὥστε νὰ ἐπιπέσῃς κατὰ τῶν ποιμνίων. Διότι δύναται νὰ ἔλθῃ θεία νόσος· ἀλλ' εὔχομαι νὰ ἀποδιώξῃ ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ἀπόλλων τὴν κακὴν νόσον τὴν ὑπὸ τῶν Ἀργείων λεγομένην. Ἐὰν ὅμως ὑποβολιμαίας πράξεις ἀποδίδοντες διασπείρωσι φήμας οἱ μεγάλοι βασιλεῖς ἢ ὁ τῆς διεφθαρμένης γενεᾶς τῶν Σισυφιδῶν, μή, μὴ πλέον, ὦ βασιλεῦ, εἰς τὰς παραθαλασσίας σκηνὰς τὰ βλέμματα κρατῶν κακὴν φήμην λάβῃς.

[1]) Δηλαδὴ ἀνάστηθι. Τὸ α δὲν ἐκθλίβεται, διότι ἡ χασμῳδία εἶναι ἀνεκτὴ ἐν ταῖς προθέσεσι ταῖς ἀντιπροσωπευούσαις ῥήματα, ὡς παρ' Ὁμήρῳ ἐν Ἰλιάδ. τ, 247· «ἀλλ' ἄνα, εἰ μέμονάς γε». Ὁ Schneidewin ὅμως θεωρεῖ τὴν φράσιν ὡς ἀμφίβολον καὶ εἰκάζει, ὅτι ἠδύνατο νὰ γραφῇ, ἄνστα δ' ἐξ ἑδράνων. Τὰ ἕδρανα ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει θρόνους. Ὁ Wolff, ὡς φαίνεται, δὲν δέχεται πραγματικὰ ἕδρανα, ἀλλὰ νομίζει, ὅτι ἐννοεῖ τὴν ἀδράνειαν τοῦ Αἴαντος. Δὲν εἶναι ὅμως ἀπίθανον, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐφαντασθη τὸν ἥρωα καθήμενον· διότι φύσει ἐπῆλθε κάματος διὰ τὴν προτέραν αὐτοῦ μανιώδη ἐνέργειαν. Ὁ Σουΐδας καὶ οἱ ἀρχαιότεροι ἐκδόται ἔχουσι μακραίονι, ὁ δὲ Kuster καὶ ὁ Gaisford ἐξέδωκαν σιωπηλῶς μακραίωνι. Τὸ μακραίονι, καίπερ σύμφωνον πρὸς τὸ μέτρον, ὅμως δὲν εἶναι πιθανόν, ὅτι ἐλέχθη ἀντὶ τοῦ μακραίωνι, ὡς λέγει ὁ Dindorf. Τὴν ὑπερβολικὴν ταύτην λέξιν μετεχειρίσθη ὁ χορὸς διὰ τὴν σπουδὴν αὐτοῦ. Καὶ ἡμεῖς λέγομεν· τί κάθησαι ἑκατὸν χρόνια.

[2]) Τὸ ἐπίρρημα τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ συνάψωμεν μετὰ τοῦ ὅπου. Διότι τοῦτο κωλύει καὶ ἡ θέσις τῆς λέξεως καὶ ἡ ἔννοια· τὸ ὅπου ποτέ ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ ὁ ποιητής, ἂν ὁ χορὸς ἠγνόει, ποῦ εἶναι ὁ Αἴας. Διὰ τοῦτο ὁ Ritschl ἔτρεψεν εἰς ποτί, δηλ. εἰς πρόθεσιν συντασσομένην πρὸς τὴν ἑπομένην δοτικήν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1188 «ὑπτία δὲ κλίνομαι δείσασα πρὸς ὁμωαῖσι», Ἰλιάδ. Δ, 112, ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 180. Τὴν διόρθωσιν ἐδέξαντο πολλοὶ τῶν ἐκδοτῶν, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ἀναπόδραστος ἀνάγκη διορθώσεως· διότι κατὰ τὸν Schneidewin δυνάμεθα νὰ συνάψωμεν τὸ ἐπίρρημα μετὰ τοῦ μακραίωνι, ὡς ἀεί ποτε ἐν στίχ. 606. Κατὰ τὸν Hermann μακραίων ἀγώνιος σχολὴ εἶναι ἡ ἀπὸ τῶν πολεμικῶν ἔργων πολυχρόνιος ἀργία. Δὲν πρόκειται ὅμως περὶ τούτου, ἀλλὰ περὶ ἀνέσεως ταραττούσης τὴν ψυχήν. Ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ Schneidewin, ὅτι τὸ ἀγώνιος σχολὴ εἶναι ὀξύμωρον, ὡς τὸ otium negotiosum, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «ἀγωνίαν μὲ ποιούσῃ ἄνεσιν».

[3]) Ἄτη οὐρανία ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ ἡ τοῦ Αἴαντος νόσος, ὡς ὑποδεικνύει καὶ τὸ ἀγώνιος, διότι ὁ πάσχων ἐν τῇ σχολῇ ἐξάπτει τὸ πάθος. Ἀλλὰ περὶ τῆς μανίας τοῦ ἥ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐχθρῶν δ' ὕβρις ὥδ'[1] ἀτάρβητα
ὁρμᾶται ἐν εὐανέμοις[2]
βάσσαις[3], πάντων καγχαζόντων
γλώσσαις[4] βαρυάλγητα·
ἐμοὶ δ' ἄχος[5] ἔστακεν. 200

Κομμός Α.

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

ναὸς[6] ἀρωγοὶ τῆς Αἴαντος,

ρωος ὁ χορὸς οὕπω ἦτο βέβαιος· πρὸς δὲ τὴν τοιαύτην ἑρμηνείαν κωλύει καὶ ἡ ἑπομένη παραβολή, ἥτις ληφθεῖσα ἐκ τῆς διαδόσεως τοῦ πυρὸς ὑποτίθησιν, ὅτι τὸ φλέγων ἔχει διάφορον σημασίαν. Διὰ ταῦτα ἄτη οὐρανία δὲν εἶναι ἡ νόσος τοῦ Αἴαντος, ἀλλ' ἡ ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως διασπαρεῖσα φήμη· διότι καὶ ἡ παρὰ τῶν ἀνθρώπων καταδρομὴ ὑπὸ τῶν θεῶν πέμπεται. Προτιμότερον ὅμως τὸ οὐρανίαν νὰ λάβωμεν κατηγορηματικῶς, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστής· «Εἰς οὐράνιον ὕψος ἀνάπτων τὴν βλάβην».

[1]) Ὁ μὲν Hermann ἔτρεψε τὸ ἀτάρβητα εἰς ἀτάρβητος, ὁ δὲ Dindorf ἐξήλειψε τὸ ὧδε κατὰ τὸν Σουΐδαν γράφοντα· «ἀτάρβητος· ἄφοβος, ἄτρομος· καὶ ἀταρβήτως ἀντὶ τοῦ ἀνειμένως παρὰ Σοφοκλεῖ, ἐχθρῶν δ' ὕβρις ἀταρβήτως ὁρμᾷ».

[2]) Πνεομόναις ὑπὸ εὐνοϊκοῦ ἀνέμου διὰ τὸ πῦρ.

[3]) Βῆσσα λέγεται κοιλὰς πολύδενδρος μεταξὺ ὀρέων. Ἡ βῆσσα ὡς τοιαύτη καὶ ὑπὸ ἀνέμου καταπνεομένη εἶναι ἐπιτηδειοτάτη πρὸς διάδοσιν τοῦ πυρός. Ἰλιάδ. Ξ 396 «οὔτε πυρὸς τύσσος γε πέλει βρόμος αἰθομένοιο οὔρεος ἐν βήσσῃς, ὅτε τ' ὦρετο καιόμεν ὕλην». «Ὄρα καὶ Π 765. Τὸ πάντων καγχαζόντων ὁ Dindorf ἔτρεψεν εἰς ἁπάντων καχαζόντων χάριν τοῦ μέτρου, ὡς παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Ἐκκλ. 849 «Γέρων δὲ χωρεῖ γλανίδα καὶ κονίποδα ἔχων, καχάζων μεθ' ἑτέρου νεανίου» καὶ ἐν Νεφέλ. 1073 «παίδων, γυναικῶν, κοττάβων, ὄψων πότων, καχασμῶν». Καγχάζειν σημαίνει περιγελᾶν.

[4]) Δηλαδὴ μετὰ ἀβολέσχου γλώσσης. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Οἰδ. τυράνν. 1221 «ἰαχέων ἐκ στομάτων» καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 579 «λέγει δὲ τοῦτ' ἔπος διὰ στόμα». Τὸ βαρυάλγητα ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει βαρέα καὶ ἀλγεινά. Ὁ μὲν Schneidewin συντάσσει τὸ ἐπίθετον ἐπιρρηματικῶς, ὁ δὲ Dindorf καὶ τρέπει εἰς βαρυαλγήτως. Πιθανώτερον ὅμως ὁ Wolff θεωρεῖ ἀντικείμενον, δηλ. βαρυάλγητον καγχασμόν ἢ γέλωτα.

[5]) Ὁ Schneidewin τὸ ἄχος ἔτρεψεν εἰς ἄλγος, ἀλλὰ δὲν εὗρε μιμητάς. Τὸ ἔστακεν σημαίνει μένει στερεόν. Ἡμεῖς οἱ νεώτεροι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει λέγομεν, μ' ἐκάθισε 'στὴν καρδιά. Ἐξήγησις τῆς ἐπῳδοῦ. Ἀλλ' ἐγέρθητι ἐκ τῶν θρόνων, ἐπὶ τῶν ὁποίων στυλόνεσαι ἄγων τὴν μακροχρόνιον δὰ ταύτην ἀργίαν, ἥτις προξενεῖ στενοχωρίαν, μέχρις οὐρανοῦ ἀνάπτων τὴν βλαβεράν φήμην. Ἡ δὲ παρὰ τῶν ἐχθρῶν ὕβρις μετὰ βίας φέρεται οὕτως ἄνευ φόβου ὡς εἰς φάραγγας πνεομένας ὑπὸ εὐνοϊκοῦ ἀνέμου, ἐν ᾧ ὅλοι σε περιγελῶσι μὲ ἀβόλεσχον γλῶσσαν λέγοντες βαρὺν πόνον προξενοῦντα· εἰς ἐμὲ δὲ λύπη ἐκάθισεν.

[6]) Ἔχει περιληπτικὴν σημασίαν τὸ ὄνομα· διότι ὁ Αἴας εἶχε πολλὰς

γενεᾶς[1] χθονίων ἀπ' Ἐρεχθειδᾶν,
ἔχομεν στοναχὰς οἱ κηδόμενοι
τοῦ Τελαμῶνος τηλόθεν[2] οἴκου.
νῦν γὰρ ὁ δεινός, μέγας, ὠμοκρατὴς[3] 205
Αἴας θολερῷ
κεῖται χειμῶνι νοσήσας.

ναῦς. Ἐνταῦθα κεῖται ἡ ἀναγνώρισις· διότι οἱ Σαλαμίνιοι ναῦται ἀναγνωρίζουσιν, ὅτι ὁ Αἴας ἐφόνευσε τὰ κτήνη. Ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἑρμηνευτῶν ἐπαινεῖται ἡ παρατήρησις τοῦ Σχολιαστοῦ· « Ἔξεισι Τέκμησσα καὶ διδάσκει τὸν χορόν, ὅτι Αἴας ἐστὶν ὁ σφάξας τὰ ποίμνια. Πυνθάνεται δὲ παρὰ τοῦ χοροῦ, ὅτι Ἑλληνικα ἦν τὰ σφαγέντα. Ἑκάτερος οὖν παρ' ἑκατέρου τὸ ἀγνοούμενον μανθάνει. Ἡ δὲ Τέκμησσα αἰχμάλωτος γυνὴ τοῦ Αἴαντος· πιθανῶς δὲ ἔξεισιν. Οὐ γὰρ ἐπὶ πολὺ δεῖ ἀπολοφύρεσθαι τὸν χορόν, ἀλλὰ προκύπτειν τὰ τῆς ὑποθέσεως. Ἡ δὲ διάθεσις εὖ ἔχει τῷ ποιητῇ. Ἐπεὶ γὰρ ἄπεστι Τεῦκρος καὶ Εὐρυσάκης ἔτι νήπιος, Τέκμησσα κατολοφύρεται. Οὐ γὰρ ἕτερον πρόσωπον γνήσιον τῷ Αἴαντι. Αἱ δὲ τοιαῦται γυναῖκες ὑποτίθενται εὔνοιαν πρὸς τοὺς δεσπότας, ὡς Βρισηὶς πρὸς Ἀχιλλέα».

[1]) Κατὰ τὸν Morstadt τὸ προηγούμενον κόμμα κωλύει ἐν τῇ γραφῇ νὰ συνάψωμεν τὴν φράσιν οὕτως, τῆς Αἴαντος γενεᾶς· διὰ τὴν ἀκοὴν ὅμως τοιοῦτον σημεῖον δὲν ὑπάρχει καὶ διὰ τοῦτο γίνεται σύγχυσις. Τούτου ἕνεκεν νομίζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ γενεὰ ἀντὶ γενεᾶς. Νομίζομεν, ὅτι ἡ προφορὰ ἦτο ἱκανή, ὅπως ὑποδηλώσῃ τὸ ἐν τῇ γραφῇ κόμμα. Ἄλλως ἂν διὰ τοιαύτας αἰτίας ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ διορθώνωμεν τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ἔπρεπε εἰς πολλὰς καὶ μεγάλας διορθώσεις νὰ προβῶμεν. Πεζὸς συγγραφεὺς ἐνταῦθα ἤθελε προσθέσει τὴν μετοχὴν ὄντες ἢ τὸ ἄρθρον οἱ. Χθόνιοι λέγονται οἱ αὐτόχθονες, ὡς παρ' Ἡσυχίῳ τραγικός τις ποιητὴς τοὺς Ἀργείους ὀνομάζει χθονίους Ἰναχίδας καὶ ἐν Οἰδίποδι ἐπὶ Κολων. 947 « Ἄρεος εὔβουλον πάγον ἐγὼ ξυνήδη χθόνιον ὄνθ' ». Ὁ Σοφοκλῆς χάριν τῶν θεατῶν ὀνομάζει τοὺς Σαλαμινίους Ἐρεχθείδας, ὡς παρατηρεῖ καὶ ὁ Σχολιαστής· « διὰ τὸ τὴν Σαλαμῖνα συνῆφθαι τῇ Ἀττικῇ καὶ περισπούδαστον τοῖς Ἀθηναίοις αὐτὴν κτήσασθαι. Πρὸς εὔνοιαν οὖν τῶν ἀκροωμένων τοῦτό φησιν. Ἢ ἐπεὶ ἐξ Αἰγίνης ἐλθὼν ὁ Τελαμὼν ἐβασίλευσε τῆς Σαλαμῖνος· ἡ δὲ Αἴγινα τῆς Ἀττικῆς ». Τοῦτο εἶναι ἀναχρονισμός.

[2]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «οἱ τηλόθεν ὄντες, ὅ ἐστι, ξένοι κατὰ γένος, καὶ ὅμως τοῦ Τελαμῶνος οἴκου φειδόμενοι, εἰ καὶ μὴ προσήκομεν » Ὁ μὲν Wunder συντάσσει· τοῦ Τελαμῶνος οἴκου τηλόθεν ὄντος, ὁ δὲ Dindorf συνάπτει μετὰ τοῦ κηδόμενοι καὶ κατὰ τὸν Bellermann κεῖται ἀντὶ ἐπιρρήματος δηλοῦντος τὴν ἐν τόπῳ στάσιν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 521 καὶ 1070.

[3]) Κατὰ τὸν Wunder ὠμοκρατὴς εἶναι ὁ ἐν τοῖς ὤμοις κράτος ἔχων ἢ ὁ τοὺς ὤμους ἔχων κρατερούς, ὡς λέγει ὁ Ὅμηρος περὶ τοῦ Αἴαντος ἐν Ἰλιάδ. Γ 225 « ἔξοχος Ἀργείων κεφαλήν τε καὶ εὐρέας ὤμους », ἀλλ' ὁ Wollff παρατηρεῖ, ὅτι τὰ σύνθετα ἐκ τοῦ ὠμο γίνονται ἐκ τοῦ ὠμός καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ ὦμος πλὴν τοῦ μεταγενεστέρου ὠμαχθής. Σημαί-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

τί δ' ἐνήλλακται τῆς ἀμερίας[1]
νὺξ ἥδε βάρος;
παῖ τοῦ Φρυγίου Τελεύταντος[2],
λέγ', ἐπεί σε λέχος δουριάλωτον[3]
στέρξας[4] ἀνέχει θούριος Αἴας,
ὥστ' οὐκ ἂν ἄιδρις ὑπείποις.

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

πῶς δῆτα λέγω λόγον ἄρρητον[5];
θανάτῳ γὰρ ἴσον πάθος[6] ἐκπεύσει.

νει λοιπόν, ὡς λέγει ὁ Σχολιαστής· «ὁ καὶ τῶν ὠμῶν κρατεῖν δυνάμενος». Πιθανώτερον κατὰ τὸν Schneidewin δηλοῖ τὴν ἄθραυστον ῥώμην τοῦ Αἴαντος, ὡς τὸ ὠμόθυμος ἐν στίχ. 885, ὠμόφρων ἐν 931 καὶ ὠμοῖς ἐν νόμοις πατρὸς ἐν 548. Ὅρα, ὅτι τὸ ἄρθρον ἐτέθη μόνον πρὸ τοῦ πρώτου ἐπιθέτου, ὡς ἐν στίχ. 913 καὶ ἐν Ἠλέκτρ. 484· «οὐδ' ἃ παλαιὰ χαλκόπληκτος ἀμφάκης γένυς».

1) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ὑπάρχει ἡ γραφὴ ἀμερίας, ἣν ὁ Σχολιαστὴς ἔχων ὑπ' ὄψει ἑρμηνεύει οὕτωσί· «Τί αὐτῷ περὶ τὴν ἡμερινὴν ὄχλησιν γέγονε βάρος; οἷον, ἐν τίνι γέγονεν ὁ Αἴας βάρει, ὥστε ἀλλοῖος γενέσθαι πρόσθεν ἢ κατὰ τὴν ἡμέραν;». Ἐπειδὴ δ' ἡ γραφὴ δὲν ἤρεσε τοῖς κριτικοῖς, ἐπειράθησαν οὗτοι νὰ διορθώσωσι τὸ χωρίον· ὁ Dindorf καὶ ὁ Thiersch ἔγραψαν ἠρεμίαν, ὁ Seidler ἀμμορίας καὶ ὁ Nauck εὐμαρίας. Τοιαῦται διορθώσεις ἐγένοντο καὶ ἄλλαι καὶ δύνανται νὰ γείνωσι, ἐάν τις ἔχῃ τὴν διάθεσιν νὰ παίζῃ διὰ μεταβολῆς γραμμάτων. Τὸ εὐμαρία ἀπαντᾷ μόνον παρὰ τῷ Ἡροδότῳ, οἱ δὲ τραγικοὶ λέγουσιν εὐμάρεια. Ὁ Hermann ἑρμηνεύει τὸ χωρίον οὕτωσί· τὶ τῆς ἡμερίας ὥρας ἡ νυκτερινὴ ἐννήλλακται, ἀντὶ δὲ τοῦ ἡ νυκτερινὴ ἔθηκεν ὁ ποιητὴς τὸ ἡ νύξ. Εἰς τὸ ἐπίθετον ἀμερίας πρέπει νὰ νοηθῇ οὐσιαστικὸν ἢ ὥρας, ὡς ἐποίησεν ὁ Hermann, ἢ μοίρας κατὰ τὸν Bellermann (ὡς παρὰ Θουκυδίδ. I, «27 ἐπὶ τῇ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ») ἢ καταστάσεως κατὰ τὸν Σχολιαστήν. Ἡ φράσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τήνδε· τίνα βαρεῖαν ἐναλλαγὴν ἐννήλλακται; δηλ. ποίαν λυπηρὰν μεταβολὴν ἡ παρελθοῦσα νὺξ ἐπήνεγκεν ἀντὶ τῆς ἡμερινῆς καταστάσεως. Τὴν γενικὴν ἀπαιτεῖ τὸ ἐναλλάσεσθαι, ὡς παρὰ Πλατων. ἐν Νόμ. VIII, 849 Ε «ἐν τούτοις ἀλλάττεσθαι νόμισμά τε χρημάτων καὶ χρήματα νομίσματος».

2) Ὑπὸ τῶν ἔπειτα ἐπικῶν ἐλέγετο θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Μυσίας Τεύθραντος.

3) Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Lobeck κεῖται ὡς κλητικὴ τὸ λέχος δουριάλωτον, ὅπερ δὲν ἐπιδοκιμάζεται.

4) Τὸ στέρξας ἀνέχει ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ δουριάλωτον· διότι ἀγαπήσας σε τιμᾷ, ἂν καὶ ἦσαι γυνὴ δορίκτητος.

5) Ἄρρητος λόγος ἐνταῦθα εἶναι οὐχὶ ὁ ἀπηγορευμένος, ἀλλ' ὁ μὴ δυνάμενος ῥηθῆναι διὰ τὸ φοβερόν.

6) Τῶν χειρογράφων ἄλλα μὲν ἔχουσι πάθος, ἄλλα δὲ βάρος, ὅπερ ὁ Dindorf προτιμᾷ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μανίᾳ γὰρ ἀλοὺς[1] ἡμῖν ὁ κλεινὸς
νύκτερος[2] Αἴας ἀπελωβήθη.
τοιαῦτ'[3] ἂν ἴδοις σκηνῆς ἔνδον
χειροδάικτα[4] σφάγι' αἱμοβαφῆ,
κείνου χρηστήρια[5] τἀνδρός. 220

ΧΟΡΟΣ.

Στροφή.

οἷαν ἐδήλωσας[6]
ἀνέρος[7] αἴθονος ἀγγελίαν

1) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «ὑπὸ μανίας κρατηθείς».

2) Τὸ ἐπίθετον κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐπιρρήματος νύκτωρ. Εἰς τὸ ἀπελωβήθη ὁ Σχολιαστὴς ἀποδίδει ἐνεργητικὴν καὶ παθητικὴν σημασίαν, ἀλλὰ μόνον τὸ δεύτερον εἶναι ὀρθόν· «Ἀντὶ τοῦ ἐφύβριστα εἴργασται. Ἢ οὕτως, ἐνυβρίσθη καὶ λωβητὸς γέγονε»· ἠτιμάσθη. Τὸ ἀπελωβήθη ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸν κλεινός.

3) Ὅρα τὴν βραχύτητα τῆς φράσεως· ὁ ποιητὴς ἤθελε νὰ εἴπῃ, τοιαύτας ἀτίμους πράξεις δύνασαι νὰ ἴδῃς ἐντὸς τῆς σκηνῆς, δηλ. χειροδάϊκτα σφάγια.

4) Ὑπὸ χειρῶν δαϊχθέντα ἢ φονευθέντα.

5) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «Δηλοῖ δὲ ἡ λέξις καὶ τὸ μαντεῖον καὶ τὸν χρησμὸν καὶ τὸ ἱερεῖον»· Ἄλλος δὲ λέγει· «Χρηστήρια, τὰ μαντεύματα. Ἐνταῦθα δὲ τὰ γεγενημένα ἔργα ὑπὸ τοῦ Αἴαντος· ὡς γὰρ ἐκ τῶν μαντευμάτων τὰ μέλλοντα ἐγένοντο δῆλα, οὕτω καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Αἴαντος γεγενημένα ἐδήλουν τὴν μανίαν αὐτοῦ», Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 213· «ἀνδρῶν τάδ' ἐστὶ σφάγια καὶ χρηστήρια θεοῖσιν ἕρδειν». Κατὰ τὸν Schneidewin λέγεται μετὰ ἀλγεινῆς εἰρωνείας, ὅτι προσηνέχθησαν εἰς τὴν μανίαν σφάγια, ἅπερ προσφέρονται εἰς τοὺς θεούς.

6) Ζωηρὰ ἔφεσις πρὸς διόρθωσιν ὤθησε τὸν Wunder, ἵνα τρέψῃ τὸ ἐδήλωσας εἰς ἔδειξας· Ὁ χορὸς ἐκπλήσσεται· διότι ἐπίστευεν, ὅτι τὰ κατὰ τοῦ Αἴαντος λεγόμενα ἦσαν διαβολή.

7) Οἱ ἀρχαῖοι ἐνίοτε συντάσσουσι γενικὴν μετὰ ὀνομάτων, ἐν ᾧ συνήθως τίθεται ἡ περὶ μετὰ γενικῆς, ὡς ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ 998· «ὀξεῖα γάρ σου βάξις ὡς θεοῦ τινος διῆλθ' Ἀχαιοὺς πάντας», Θουκυδίδ. VIII, 15· «Ἐς δὲ τὰς Ἀθήνας ταχὺ ἀγγελία τῆς Χίου ἀφικνεῖται» καὶ I, 140· «καὶ τὸ Μεγαρέων ψήφισμα καθαιρεῖν». Ἀμφιβολία ἐκ τῶν χειρογράφων ὑπάρχει, ἂν πρέπῃ νὰ γραφῇ αἴθοπος ἢ αἴθονος· δικαίως ὅμως προτιμᾶται τὸ δεύτερον κατὰ τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν τοῦ Εὐσταθίου ἐν σελ. 862, 10· «φέρεται αἴθων βοῦς καὶ σίδηρος καὶ ἄνθρωπος καὶ λέων· αἴθοψ δὲ οὐδεὶς αὐτῶν λέγοιτ' ἄν, ἀλλὰ τοὔνομα οἴνῳ μέλανι ἐπιτίθεται». Τὸ αἴθων ὅμως ἔχει τὴν γενικὴν εἰς ωνος, ἀλλὰ ἁπαντᾷ καὶ ονος, ὡς παρ' Ἡσιόδ. ἐν Ἔργ. 363· «ὁ δ' ἀλύξεται αἴθονα λιμόν (ὅπου τινὲς ἀναρμόστως γράφουσιν αἴθοπα λιμόν)». Πρὸς τούτοις τὰ πρηών, Ἠλεκρυών, Αἴσων, Ἀκταίων, Κίκων καὶ Νάρων εὑρηνται εἰς ωνος καὶ ονος. Αἴθων σημαίνει τὸν θερμόν, τὸν ὁρμητικόν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἄτλατον, οὐδὲ φευκτάν[1],
τῶν μεγάλων Δαναῶν[2] ὕπο κληζομέναν,
τὰν[3] ὁ μέγας μῦθος ἀέξει.
οἴμοι, φοβοῦμαι τὸ προσέρπον[4]. περίφαντος ἀνὴρ
θανεῖται, παραπλήκτῳ[5] χερὶ συγκατακτὰς
κελαινοῖς[6] ξίφεσιν βοτὰ καὶ βοτῆρας ἱππονώμας.

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

ὤμοι· κεῖθεν, κεῖθεν ἄρ'[7] ἡμῖν
δεσμῶτιν ἄγων ἤλυθε[8] ποίμνην·
ὧν[9] τὴν μὲν ἔσω σφάζ' ἐπὶ γαίας,

1) Κατὰ τὸν Schneidewin ὁ ποιητὴς λέγει τὴν ἀγγελίαν οὐ φευκτὰν ὡς πανταχοῦ διαδεδομένην. Ὀρθότερον ὅμως κατὰ τὸν Wolff τὸ ὄνειδος, ὅπερ ἀγγέλλεται, εἶναι τοιοῦτον, ὥστε δὲν δύναταί τις οὔτε νὰ ἀνεχθῇ, οὔτε νὰ ἀποφύγῃ.

2) Ἐννοεῖ τοὺς Ἀτρείδας, οἵτινες διέδωκαν τὴν φήμην. Ὅρα στίχ. 189.

3) Τὰς πλαγίας πτώσεις τοῦ ἄρθρου μεταχειρίζονται οἱ τραγικοὶ κατὰ τὸ ὁμηρικὸν ἔθος καὶ ὡς ἀναφορικὰς ἀντωνυμίας, ὁ δὲ Σοφοκλῆς ἐν τοῖς ἐπεισοδίοις πρὸ φωνήεντος. Ὁ μέγας μῦθος ἑρμηνεύεται ὁ εἰς τὸν λαὸν εὐρέως διαδεδομένος λόγος.

4) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει τὸ ἀκόλουθον, τὸ ἑπόμενον. Κοινῶς ἐγράφετο ἀνήρ, ἀλλ' ὁ Hermann διώρθωσεν εἰς ἄ νή ρ, ἡ δὲ διόρθωσις δικαίως ὑπὸ πάντων ἐγένετο δεκτή· διότι τὸ περίφαντος κεῖται κατηγορηματικῶς, δηλ. πρὸ τῶν ὀμμάτων ὁλοκλήρου τοῦ στρατοῦ, ὅπερ θέλει αὐξήσει τὸ ὄνειδος. Ὅρα 254 καὶ 408.

5) Παράπληκτος σημαίνει ὅ τι καὶ παραπλήξ, μανιακός. Μετεχειρίσθη ὁ ποιητὴς τὸ σύνθετον σ υ γ κατακτάς, διότι ποίμνια καὶ ποιμένες ὁμοῦ ἐφονεύθησαν.

6) Ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Ellendt ἑρμηνεύονται μαῦρα ξίφη, ὑπὸ τῶν πλείστων ὅμως ἑρμηνευτῶν, ὀλέθρια, θανατηφόρα. Κεῖται ὁ πληθυντικὸς ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ, ὡς μάχαιραι, βάκτρα, σκῆπρα ἀλλαχοῦ. Ἡ Τέκμησα δὲν ἐμνημόνευσε μὲν ποιμένων, ἀλλ' ἡ παρ' αὐτῆς κύρωσις τῆς φήμης ἀρκεῖ, ὅπως ὁ χορὸς δεχθῇ, ὅτι ἦτο γνωστόν, δηλ. ὅτι ἐφόνευσε καὶ ποιμένας ἐν στίχ. 27. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἱ π π ο ν ό μ ο υ ς, ἀλλ' ὑπὸ τῶν πλείστων κριτικῶν ἐγένετο δεκτὴ ἡ διόρθωσις τοῦ Porson, ὅστις διώρθωσεν εἰς ἱ π π ο ν ώ μ α ς κατὰ τὸν Εὐριπίδ. ἐν Ἱππολύτ. 1399· « οὐδ' ἱππονώμας οὐδ' ἁγαλμάτων φύλαξ » καὶ Ἀριστοφάν. ἐν Νεφέλ. 571. Ἐπειδὴ ἐν τοῖς ζῴοις ἦσαν καὶ ἵπποι, ὀνομάζει τοὺς νομεῖς ἐκ τοῦ ἐπικρατεστέρου.

7) Ἐκ τῶν λόγων τοῦ χοροῦ ἡ Τέκμησσα ἐξάγει τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὰ ποίμνια ἦσαν ἑλληνικά. Τοῦτο εἶναι ἀναγνωρισμός. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· « Ὡς οἰκουροῦσα τὰ ἔξω ἡ Τέκμησσα ἠγνόει. Δεῖ οὖν τὸν χορὸν τὰ μὲν ἔνδον ἀπ' αὐτῆς γνῶναι, τὴν δὲ ἀπὸ τοῦ χοροῦ τὰ ἔξω ».

8) Τὸ ἤ λ υ θ ο ν ὁ Σοφοκλῆς μεταχειρίζεται μόνον ἐνταῦθα, ὁ δὲ Αἰσχύλος οὐδαμοῦ καὶ ὁ Εὐριπίδης πολλαχοῦ, ἐν Ἡλέκτρ. 598, ἐν Ῥήσ. 660, ἐν Τρωάσ. 374 καὶ ἐν Ἀποσπάσμ. 459.

9) Οὐδὲν τὸ παράδοξον, ὅτι τὸ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὰ δὲ πλευροκοπῶν[1] δίχ' ἀνερρήγνυ.
δύο δ' ἀργίποδας[2] κριοὺς ἀνελὼν
τοῦ μὲν κεφαλὴν καὶ γλῶσσαν ἄκραν[3]
ῥιπτεῖ[4] θερίσας, τὸν δ' ὀρθὸν ἄνω
κίονι[5] δήσας 240

ἀναφορικὸν εἶναι πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ, διότι ἡ ποίμνη εἶναι περιληπτικὸν ὄνομα. Αὕτη ἦτο διηρημένη εἰς μικρότερα τμήματα. Κατὰ τὸν Bellermann ἡ ἀντίθεσις κεῖται οὐχὶ ἐν τῷ τὰ δέ, ὅπερ θεωρεῖ ὡς ἐπέκτασιν τῆς πρώτης προτάσεως, ἀλλ' ἐν τῷ δύο δ' ἀργίποδας· διότι ὁ ποιητὴς θέλει νὰ δηλώσῃ, ὅτι ἄλλα μὲν ζῷα ἔφόνευσε παρευθύς, ἄλλα δὲ διαφερόντως ἐβασάνιζεν. Ὁ μὲν Wolff συντάσσει τὸ ἔσω μετὰ τοῦ ἄρθρου, δηλ. τὴν ἔσω (ποίμνην), ὁ δὲ Schneidewin μετὰ τοῦ σφάζε, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμνον. 1343· « πέπληγμαι καιρίαν πληγὴν ἔσω ».

1) Κόπτων τὰς πλευράς. Τὸ ἑπόμενον ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· « Δίχα ἀντὶ τοῦ χωρίς, καὶ ἀντὶ τοῦ εἰς δύο μοίρας ».

2) Τίνας ἆρά γε ὑπελάμβανε τοὺς δύο κριούς; Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Ἴσως τὸν μὲν ἕνα ἐνόμιζεν Ὀδυσσέα, τὸν δὲ ἄλλον Νέστορα ἢ Μενέλαον» καὶ ἄλλος Σχολιαστής· « Τοῦ μὲν κεφαλὴν καὶ γλῶσσαν ἄκραν ῥίπτει θερίσας· ἴσως τοῦτον ἐνόμιζε Νέστορα, ὡς ψευδομαρτυρήσαντα κατ' αὐτοῦ». Κατὰ τὸν Hermann ὁ πρῶτος εἶναι ὁ Ἀγαμέμνων, ὅστις τιμωρεῖται οὕτω· διότι οὗτος ἀπήγγειλε τὴν ἄδικον ἀπόφασιν. Ἀλλ' ὁ ποιητὴς δὲν ἐννοεῖ τὸν Νέστορα, διότι οὗτος οὐδαμοῦ τοῦ δράματος μνημονεύεται. Ὁ Ζηνόδιος δέχεται, ὅτι νοοῦνται οἱ δύο Ἀτρεῖδαι Ι, 43· « ὁ Αἴας γὰρ παραφροσύνην νοσήσας καὶ μανεὶς διὰ τὸ πρατιμηθῆναι τὸν Ὀδυσσέα εἰς τὴν τῶν Ἀχιλλείων ὅπλων κατοχὴν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ξιφήρης ὥρμησε, καὶ κατὰ τῶν βοσκημάτων προνοίᾳ θεῶν τραπείς ὡς Ἀχαιοὺς ταῦτα φονεύει. Δύο δὲ μεγίστους κριοὺς κατασχὼν ὡς Ἀγαμέμνονα καὶ Μενέλαον δεσμεύσας ἐμάστιζε καὶ κατεγέλα τούτων μαινόμενος, ὕστερον δὲ σωφρονήσας ἑαυτὸν κτείνει». Καὶ ὁ Dindorf νομίζει, ὅτι διὰ τοῦ δύο ἀργίποδας κριοὺς ἐννοεῖ τοὺς Ἀτρείδας, οὓς κατωτέρω λέγει δισσάρχας βασιλῆς ἐν στίχ. 390, Ἴσως καὶ τὸ χρῶμα ὑποδεικνύει τοὺς Ἀργείους βασιλεῖς· διότι οἱ τραγικοὶ τὸ λευκὸν τοῖς Ἀργείοις ἀποδίδουσιν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 106· « τὸν λεύκασπιν Ἀργόθεν φῶτα βάντα πανσαγίᾳ ». Ὅρα καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 89 καὶ Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 1106. Αἱ ἑπόμεναι ὅμως φράσεις τοῦ ποιητοῦ ὡς δεύτερον ὑποδηλοῦσι τὸν Ὀδυσσέα. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ Αἴας ἐνόμισεν, ὅτι τὸ πρῶτον εἰσελθὼν εἰς τὰς ποίμνας ἐφόνευσε τοὺς Ἀτρείδας ἐν στίχ. 55, ἀλλ' ἡ μανία ἠδύνατο αὖθις νὰ ἐξαπατήσῃ.

3) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Τὸ ἄκρον τῆς γλώσσης· ὅμοιον τῷ μέσος κατέχῃ, ἀντὶ τοῦ κατὰ μέσον».

4) Ὁ Σχολιαστὴς ὁρίζει τὴν σημασίαν τοῦ ῥιπτεῖν· « Ῥιπτεῖν, τὸ ἁπλῶς ῥίπτειν, ῥιπτεῖν δὲ τὸ μετὰ σφοδρότητος ».

5) Τὸ δέω συντάσσεται μετὰ τῆς ἐν, ἐξ καὶ πρὸς ἐν στίχ. 108. Ἐνταῦθα συνετάχθη πρὸς δοτικὴν ὡς παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Ἱππ. 367· «σὲ δέσω τῷ ξύλῳ» καὶ 1049· «δῆσαι σ' ἐκέλευε ξύλῳ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μέγαν ἱπποδέτην ῥυτῆρα[1] λαβὼν
παίει λιγυρᾷ μάστιγι διπλῇ[2],
κακὰ δεννάζων[3] ῥήματ', ἃ δαίμων[4]
κοὐδεὶς ἀνδρῶν ἐδίδαξεν.

ΧΟΡΟΣ.

Ἀντιστροφή.

ὥρα τίν' ἤδη τοι 245
κρᾶτα καλύμμασι κρυψάμενον[5]

[1]) Λωρίον, δι' οὗ δέουσι τὸν ἵππον καὶ σύρουσι τοῦτον. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Τὸ κοινῶς λωροκάπιστρον. Ῥυτῆρες κυρίως οἱ λῶροι τοῦ χαλινοῦ, οἷς τοὺς ἵππους χερσὶ κατέχουσιν οἱ ἱππεύοντες».

[2]) Ἡ μάστιξ ἐγένετο διπλῆ διὰ τῆς διπλώσεως. Μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ὁ ῥυτὴρ χρησιμεύει ὡς μάστιξ παρὰ τοῖς ἀγρόταις.

[3]) Ὁ μὲν Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει βλασφημῶν, ὁ δὲ Ἡσύχιος λοιδορῶν, ὅπερ ὀρθότερον. Κατὰ τὸν Wolff ἐννοεῖται τὸ αὐτούς. Νομίζομεν, ὅτι πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὸ αὐτόν, δηλ. τὸν τυπτόμενον.

[4]) Ὡς ὁ χορὸς ἐν στίχ. 186 ἐνορᾷ θείαν νόσον, οὕτω καὶ ἡ Τέκμησσα ἐνταῦθα. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1258 «λυσσῶντί δ' αὐτῷ δαιμόνων δείκνυσί τις· οὐδεὶς γὰρ ἀνδρῶν, οἳ παρῆμεν ἐγγύθεν». Νομίζομεν δ' ὅλως ἡμαρτημένην τὴν ἑρμηνείαν τοῦ μεγάλου Hermann, ὅστις ὑπέλαβεν, ὅτι ἡ πρότασις σημαίνει, οὐδεὶς δαίμων, ἢ οὐδεὶς ἀνδρῶν ἐδίδαξεν. Τὸ ἄρτι ἀποσπασθὲν χωρίον δηλοῖ, τί θέλει νὰ εἴπῃ ὁ ποιητής.

[5]) Ἔχομεν διάφορον γνώμην ἐκείνης, ἣν ἔχουσιν οἱ νεώτεροι ἑρμηνευταὶ νομίζοντες, ὡς ὁ Schneidewin, ὅτι ἐν μεγάλῃ λύπῃ, ὡς ἐν τῇ προσεγγίσει τοῦ θανάτου, ἐσυνείθιζον οἱ ἀρχαῖοι νὰ καλύπτωσι τὴν κεφαλήν, ὡς ὁ Σωκράτης παρὰ Πλάτωνι, ἐν Φαίδων. 118. (Ὁ Σωκράτης δὲν ἐλυπεῖτο κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Πλάτωνος· ὁ θνήσκων φιλόσοφος ἦτο εὐθυμότατος). Παραπλησίαν σημασίαν δίδει ὁ Wolff καὶ ὁ Dindorf, ὅστις φέρει εἰς ἀπόδειξιν καὶ τὸ ἐν Ὀδυσσ. θ. 92 «ἄψ' Ὀδυσσεὺς κατὰ κρᾶτα καλυψάμενος γοάσκεν». Ὡσαύτως φέρεται τὸ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1650 «ἄνακτα δ' αὐτὸν ὀμμάτων ἐπίσκιον χεῖρ' ἀντέχοντα κρατός, ὡς δεινοῦ τινος φόβου φανέντος οὐδ' ἀνασχετοῦ βλέπειν». Νομίζομεν, ὅτι ταῦτα εἶναι διάφορα· διότι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ ἀπογνώσεως, καθ' ἣν ἡμεῖς λέγομεν· μ' ἔρχεται νὰ κλείσω τὰ μάτια καὶ νὰ φύγω, ὅπου μὲ βγάλῃ ἡ τύχη. Ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ πραγματικῆς καλύψεως τοῦ προσώπου, ὡς συνέβη παρὰ τῷ Σωκράτει, ἀλλ' εἶναι μόνον τύπος ἐκφράσεως πρὸς δήλωσιν ἀπογνώσεως. Οὐχὶ δὲ ὀρθῶς καὶ ὁ Bellermann νομίζει, ὅτι ἕκαστος Σαλαμίνιος θέλει καλυφθῇ ἐξ ἀγωνίας καὶ αἰσχύνης. Ἂν τοῦτο ἔπραττον, ἤθελον πέσει εἰς τὴν θάλασσαν ἢ ἤθελον συλληφθῆ. Κατὰ δὲ τὸν Wecklein ἤθελον πράξει τοῦτο, ὅπως μὴ παρατηρηθῶσιν. Τοῦτο εἶναι ὀλίγον κωμικόν· διότι ὁλόκληρος στρατὸς καλυφθεὶς ἦτο ἀδύνατον νὰ μείνῃ ἀπαρατήρητος. Διὰ ταῦτα ὀρθότερον ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ τὸ πρᾶγμα· «ἀντὶ τοῦ ἕκαστον ἡμῶν, προελκυσάμενον τὴν ἐσθῆτα, τοῖς καλύμμασι τὴν κεφαλὴν κρυψάμενον—Ὁρῶν δὲ ὁ χο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ποδοῖν κλοπὰν[1] ἀρέσθαι,
ἢ θοὸν[2] εἰρεσίας ζυγὸν ἑζόμενον
ποντοπόρῳ ναΐ μεθεῖναι. 250
τοίας ἐρέσσουσιν[3] ἀπειλὰς δικρατεῖς Ἀτρεΐδαι
καθ' ἡμῶν· πεφόβημαι[4] λιθόλευστον Ἄρη
ξυναλγεῖν μετὰ τοῦδε τυπείς, τὸν αἴσ' ἄπλατος[5] ἴσχει.

ΤΕΚΜΗΣΣΑ. 255

οὐκ ἔτι[6]. λαμπρᾶς γὰρ ἄτερ στεροπᾶς

ρός, ὅτι ἐν μεγίστῳ κακῷ ἐστιν ὁ Αἴας, τὸ μὲν κατὰ τὴν νόσον, τὸ δὲ κατὰ τὴν ἀπειλὴν τῶν βασιλέων, διαπορεῖται τί πρακτέον αὐτῷ· πότερον ἐγκαλυψάμενος φεύγειν ὅποι ποτ' οὖν, ἢ ἀποπλεῖν ἐπιβάντας ἐπὶ τῶν νεῶν . . . εἰώθασι γὰρ οἱ ἀποροῦντες ἐξ ἀρχῆς τοιαῦτα προσφέρεσθαι».

[1]) Δηλαδὴ φυγὴν ἀρέσθαι. Τοιοῦτον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 1398· «δραπέτην γὰρ ἐξέκλεπτον ἐκ δόμων πόδα» καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 468· «ἵππων σθεναρώτερον φυγᾷ πόδα νωμᾶν». Τὸ ποδοῖν ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ναΐ.

[2]) Τὸ ἐπίθετον συνέταξε πρὸς τὸν ζυγὸν (θρανίον, ἐφ' οὗ κάθηται ὁ κωπηλάτης), ἐν ᾧ ἥρμοζε νὰ συνταξῇ πρὸς τὴν ναῦν. Ἡ γενικὴ εἰρεσίας συντακτικῶς ἀνήκει εἰς τὸν ζυγόν. Κατὰ τὸν Apitz ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· ὥρα τιν' ἤδη—θοὸν εἰρεσίας ζυγὸν ἑαυτὸν καθίζειν καὶ ποντοπόρῳ ναΐ μεθεῖναι. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «ἕκαστον ἡμῶν, φησί, δεῖ μεθεῖναι, τουτέστι ῥῖψαι ἑαυτὸν ἐν νηῒ καὶ φυγεῖν».

[3]) Ἡ προηγουμένη ἔννοια τῆς κωπηλασίας ἤγαγε τὸν ποιητὴν εἰς τὴν εἰκόνα, καθ' ἣν οἱ Ἀτρεΐδαι παρίστανται ὡς ἐχθρικῶς ἐπιπλέοντες. Ἄλλως ἡ παραβολὴ δὲν εἶναι ἀσυνήθης, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 158· «τίνα δὲ μῆτιν ἐρέσσων;». Ἐν τῷ διαλόγῳ τῆς Τεκμήσσης πρὸς τοὺς ναύτας ὁ ποιητὴς μεταχειρίζεται ναυτικὰς εἰκόνας, αἷς, ὡς εἰκάζομεν, ἔχαιρεν ὁ θρανίτης λεὼς ὁ σωσίπολις τῶν Ἀθηνῶν. Δικρατεῖς σημαίνει τοὺς δύο ἰσχυρούς, οὓς ἐν στίχ. 39 ὀνομάζει δισσάρχας.

[4]) Ὁ παρακείμενος ἔχει σημασίαν ἐνεστῶτος. Τὸ λιθόλευστον Ἄρη προϋποτίθησι τὸ λεύειν Ἄρη, ὅπερ εἶναι ἐπέκτασις τοῦ ἐτυμολογικοῦ σχήματος λεύω λευσμόν. Ἄρης ἐνταῦθα εἶναι ἡ προσβολή, ὁ φόνος, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 36· «φόνον προκεῖσθαι δημόλευτον ἐν πόλει». Ὅρα καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 1616. Τὴν αἰτιατικὴν ὁ μὲν Bellerman ἐξαρτᾷ ἐκ τοῦ πεφόβημαι, ὁ δὲ Wecklein πιθανώτερον ἐκ τοῦ τυπείς. Ἐν τῷ ἡρωϊκῷ αἰῶνι ἡ λιθοκτονία ἦτο ὁ συνήθης τρόπος τοῦ βιαίου θανάτου καὶ ταύτην μετεχειρίζοντο οὐ μόνον τὰ ἐξηγριωμένα πλήθη, ἀλλὰ καὶ οἱ ἡγεμόνες.

[5]) Ἄπλατος (ἐκ τοῦ πελάω) σημαίνει κυρίως ἐκεῖνον, ὃν δὲν δύναταί τις νὰ πλησιάσῃ, εἶτα τὸν φοβερόν. Σημειωτέον, ὅτι ἔν τισι χειρογράφοις εὑρηται ἄπλαστος· ἀλλὰ πολλαχοῦ ἐν τοῖς χειρογράφοις συγχέονται τὸ ἄπλετος, ἄπλητος, ἄπλαστος καὶ ἄπλατος.

[6]) Ἐκ τοῦ προηγουμένου στίχου ἐννοεῖται ἡ φράσις, ἴσχει αὐτὸν αἶσα ἄπλατος δηλ. ἡ μανία. Ὁ Bellermann νομίζει, ὅτι ὁ προσδιορισμὸς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἄξας ὀξὺς νότος ὡς λήγει[1].
καὶ νῦν φρόνιμος νέον ἄλγος ἔχει[2].
τὸ γὰρ ἐσλεύσσειν οἰκεῖα[3] πάθη,
μηδενὸς ἄλλου παραπράξαντος[4],
μεγάλας ὀδύνας ὑποτείνει[5].

ΧΟΡΟΣ.

ἀλλ' εἰ πέπαυται[6], κάρτ' ἂν εὐτυχεῖν δοκῶ.
φρούδου γὰρ ἤδη τοῦ κακοῦ μείων λόγος[7].

λαμπρᾶς ἄτερ στεροπᾶς ἀνήκει εἰς τὸ λήγει καὶ ἐξάγει τὴν ἔννοιαν· ἤδη παρῆλθον αἱ ἀστραπαὶ καὶ οἱ κεραυνοί, ὡς ἔν τινι καταιγίδι, ἥτις μετὰ σφοδρότητος ἐγείρεται. Νομίζομεν, ὅτι ὁ προσδιορισμὸς οὗτος ἀνήκει εἰς τὸ ἄξας καὶ σημαίνει· διότι ὁ Αἴας παύεται τῆς νόσου μετὰ σφοδρότητος, ὡς παύεται ὁ νότος (μετὰ σφοδρότητος), ὅστις ἐγερθῇ ἄνευ λαμπρᾶς ἀστραπῆς. Ἡ κυριωτέρα ἔννοια τῆς προτάσεως εἶναι τὸ ὀξύς· διότι ἡ Τέκμησσα θέλει νὰ δηλώσῃ, ὅτι ἡ νόσος λήγει μέν, ἀλλὰ μετὰ σφοδρότητος. Ὅτι οὕτως ἔχει μαρτυροῦσιν αἱ φράσεις νέον ἄλγος ἔχει καὶ μεγάλας ὀδύνας ὑποτείνει καὶ ἡ ἀνάπτυξις ἐν στίχῳ 274· Ἡ σύνταξις ὅμως καὶ ἡ ἑρμηνεία τοῦ Bellermann δεικνύει, ὅτι τὸ κακὸν ἔπαυσε, ὅπερ ἀντίκειται πρὸς τὴν ὅλην ἑπομένην ἀνάπτυξιν. Ἐπειδὴ δὲ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην θεωροῦμεν ἐπαρκῆ, νομίζομεν περιττὴν τὴν διόρθωσιν τοῦ Seyffert εἰς οὐκ· ἐπὶ λαμπρᾶς γὰρ ἄπερ στεροπᾶς ἄξας· διότι ἄλλως τό ἔτι εἶναι ἀναγκαῖον τῇ ἡγουμένῃ προτάσει.

1) Ὁ ποιητὴς παραβάλλει τὴν νόσον τοῦ μαινομένου ἥρωος πρὸς τὸν νότον, ὅστις ἀρχόμενος ἔχει ἀσθενῆ τὴν ὁρμήν, παυόμενος δὲ μεγάλην. Ἀριστοτέλ. Προβλ. 26, 20· « ὁ νότος ἐλάττων ἀρχόμενός ἐστιν, ἐπὶ τέλει δὲ εἴωθε γίνεσθαι μέγας » καὶ Θεόφραστ. Περὶ ἀνέμ. I, 5· αὐ μὲν βορέας εὐθὺς ἀρχόμενος μέγας, ὁ δὲ νότος λήγων ». Τοῦτο γινώσκουσι καὶ οἱ νεώτεροι ναυτικοὶ λέγοντες, γέρο βοργιᾶ ἀρμένιζε καὶ νότο παλῃκάρι.

2) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· « Ἔμφρων γενόμενος ἤρξατο συμπαρακολουθεῖν τῇ συμφορᾷ καὶ ἀλγεῖν ». Κατὰ τοῦτο ἡ νόσος τοῦ Αἴαντος ὁμοιάζει πρὸς τὸν νότον, καθ' ὅσον ἐν τῇ λήξει γίνεται βιαιοτέρα.

3) Τοῦτο ἐπεξηγεῖται διὰ τοῦ παραπράξαντος. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν στίχ. 919 καὶ ἐν Ἠλέκτρ. 215.

4) Ἐνῷ ὁ Σχολιαστὴς ὀρθῶς ἑρμηνεύει διὰ τοῦ συμπράξαντος καὶ μετασχόντος, κακῶς λέγει, ὅτι ἡ πρόθεσις εἶναι περισσή. Ὁ αὐτὸς εὐφυῶς παρατηρεῖ· « Ἡ γὰρ κοινωνία τῶν ἁμαρτημάτων φέρει τινὰ παραμυθίαν».

5) Προξενεῖ, διεγείρει ὁριμεῖς πόνους.

6) Δηλαδὴ ὁ Αἴας τῆς νόσου. Ὁ χορὸς πειρᾶται πρὸς παρηγορίαν νὰ ἀνασκευάσῃ τὸ ὑπὸ τῆς Τεκμήσσης εἰρημένον ἐν στίχ. 259.

7) Ὁ Schneidewin ἔκαζεν, ὅτι δύναται νὰ γραφῇ μείων βλάβη ἢ μεῖον βλάβος, ὡς ἐν Ἀποσπάσμ. 84, 2. Ἀλλὰ τοιαύτη διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· « Ἀφανοῦς γὰρ ὄντος τοῦ κακοῦ οὐδεμία φροντίς».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

πότερα δ' ἄν, εἰ νέμοι[1] τις αἵρεσιν, λάβοις,
φίλους ἀνιῶν αὐτὸς[2] ἡδονὰς ἔχειν,
ἢ κοινὸς ἐν κοινοῖσι[3] λυπεῖσθαι ξυνών;

ΧΟΡΟΣ.

τό τοι διπλάζον[4], ὦ γύναι, μεῖζον κακόν.

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

ἡμεῖς[5] ἄρ' οὐ νοσοῦντες ἀτώμεθα νῦν.

ΧΟΡΟΣ.

πῶς τοῦτ' ἔλεξας; οὐ κάτοιδ'[6], ὅπως λέγεις.

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

ἀνὴρ ἐκεῖνος, ἡνίκ' ἦν ἐν τῇ νόσῳ,
αὐτὸς[7] μὲν ἥδεθ' οἷσιν εἴχετ' ἐν κακοῖς,
ἡμᾶς δὲ τοὺς φρονοῦντας[8] ἠνία ξυνών·
νῦν δ' ὡς ἔληξε κἀνέπνευσε[9] τῆς νόσου,

1) Ἂν τις ἐπέτρεπέ σοι νὰ ἐκλέξῃς, ποῖον ἀπὸ τὰ δύο ἤθελες προτιμήσει; Ὁ μὲν χορὸς ἐκ τῶν εἰρημένων ἀντλεῖ ἐλπίδας, ἡ δὲ Τέκμησσα παρατηρεῖ, ὅτι ἡ θέσις νῦν εἶναι λυπηροτέρα· διότι πρότερον τοὐλάχιστον ἐν τῇ μανίᾳ αὐτοῦ ἔχαιρεν, ἐν ᾧ νῦν καὶ αὐτὸς λυπεῖται καὶ τοὺς ἑαυτοῦ λυπεῖ.

2) Ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ φίλους.

3) Τὰς τοιαύτας παραθέσεις ἀγαπῶσιν οἱ τραγικοί, ὡς ἐν στίχ. 467· «ξυμπεσὼν μόνος μόνοις», 620· «ἄφιλα παρ' ἀφίλοις».

4) Ἡ σύνταξις ἔχει, τὸ διπλάζον κακὸν μεῖζόν ἐστιν. Διπλάζον κακὸν εἶναι τὸ τὸ τοὺς φίλους λυπεῖν καὶ αὐτὸν ἀνιᾶσθαι. Ὁ Σχολιαστὴς καρατηρεῖ· «Τουτέστι τὸ λυπεῖν καὶ τὸ λυπεῖσθαι μεῖζον κακόν, ὅηλονότι τοῦ ἁπλοῦ».

5) Τὸ ἡμεῖς περιλαμβάνει τὸν Αἴαντα καὶ τοὺς οἰκείους αὐτῷ. Ὁ Hermann ἀντὶ τοῦ οὐ ἔγραφεν οὖν, ὅπερ δικαίως δὲν δέχονται οἱ κριτικοί. Πάντως ὁ στίχος παρέχει δυσκολίαν, ἀλλὰ ταύτην γινώσκει καὶ ὁ ποιητής, ὡς μαρτυροῦσι τὰ ἑπόμενα.

6) Δὲν καταλαμβάνω καλά, πῶς τὸ ἐννοεῖς.

7) Ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· «Οἷον ὁ μὲν Αἴας ἐν τῇ μανίᾳ ὢν ἐτέρπετο, οἰόμενος τιμωρεῖσθαι τοὺς ἐχθρούς, ἐγὼ δὲ ἐλυπούμην ὁρῶσα αὐτόν. Νῦν δὲ παυσάμενος τῆς μανίας, καὶ αὐτὸς λυπεῖται ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις, λυπεῖ δὲ πάλιν καὶ τοὺς φίλους. Νυνὶ οὖν δεδιπλασίασται τὸ κακόν».

8) Πάντα τὰ χειρόγραφα ἔχουσι φρονοῦντας, ἀλλ' ὁ Σχολιαστὴς μνημονεύει καὶ γραφῆς βλέποντας, ἣν οὐχὶ ὀρθῶς προτιμᾷ ὁ Hermann. Τὸ φρονοῦντας ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν μανίαν τοῦ Αἴαντος.

9) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἄνεσιν ἔσχε».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κεῖνός τε λύπῃ πᾶς ἐλήλαται[1] κακῇ, 275
ἡμεῖς θ' ὁμοίως οὐδὲν ἧσσον ἢ πάρος[2].
ἆρ'[3] ἐστὶ ταῦτα δῖς τόσ' ἐξ ἁπλῶν κακά;

ΧΟΡΟΣ.

ξύμφημι δή σοι καὶ δέδοικα, μὴ 'κ θεοῦ[4]
πληγή τις ἥκει[5]. πῶς γάρ, εἰ πεπαυμένος
μηδέν τι[6] μᾶλλον ἢ νοσῶν εὐφραίνεται; 280

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

ὡς ὧδ' ἐχόντων[7] τῶνδ' ἐπίστασθαί σε χρή.

ΧΟΡΟΣ.

τίς γάρ ποτ' ἀρχὴ τοῦ κακοῦ προσέπτατο[8];

[1]) Ὁ Αἴας καταθιώκεται ὑπὸ κακῆς λύπης, εἶναι περίλυπος διὰ τὴν ἐπίγνωσιν τῶν πεπραγμένων. Ἡ σύνταξις αὕτη ἀπαντᾷ καὶ παρ' Ὁμήρ. ἐν Ἰλιάδ. Π 518· «ὀξείῃς ὀδύνῃσιν ἐλήλαται» καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομάχ. 31· «κακοῖς σχετλίοις ἐλαύνομαι».

[2]) Ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου ἐννοεῖται τό, ἐλαυνόμεθα κακῇ λύπῃ.

[3]) Ὅταν ὁ ἐρωτῶν περιμένῃ καταφατικὴν ἀπόκρισιν, τότε προστίθεται τὸ οὐ. Ἐνίοτε τίθεται μόνον τὸ ἆρα ἀντὶ τοῦ ἆ ρ α ο ὐ, ὡς παρὰ Πλάτων, ἐν Φαίδων 649· «ἆρ' οὖν δῆλός ἐστιν ὁ φιλόσοφος ἀπολύων τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῆς τοῦ σώματος κοινωνίας;» Ὁμοίως ἐν τῇ λατινικῇ τίθεται τὸ ne ἀντὶ τοῦ nonne.

[4]) Ὁ διισχυρισμὸς τῆς Τεκμήσσης ἐφάνη παράδοξος τῷ χορῷ, ὅστις ὁμολογεῖ μέν, ὅτι εἶναι ἀληθὲς τὸ συμβαῖνον, ἀλλὰ μὴ δυνάμενος ἄλλως νὰ ἐξηγήσῃ τοῦτο ἀποδίδει εἰς θείαν πληγήν.

[5]) Συνήθως οἱ ἐκδόται δέχονται τὴν ὑποτακτικὴν ἥ κ ῃ, τινὲς δέ, ὡς Schneidewin καὶ ὁ Wolff, προτιμῶσι τὴν ὁριστικὴν κατὰ τὸν Elmsley. Δὲν εἶναι ἴσως ἀπίθανος ἡ γνώμη τοῦ Apitz προτιμῶντος τὴν εὐκτικήν· διότι ὁ χορὸς δὲν φοβεῖται μήπως ἔλθῃ πληγὴ ἐκ θεοῦ, ἀλλὰ μήπως ἦλθεν. Ἡ ἑπομένη φράσις συμπληροῦται, π ῶ ς γ ὰ ρ ἄ λ λ ω ς; δηλ. ἂν δὲν ἐξηγηθῇ διὰ τῆς θείας πληγῆς, δὲν δύναται κατ' ἄλλον τρόπον. Εἰς τὸ πεπαυμένος ἐννοεῖται ἡ γενικὴ ν ό σ ο υ ἐκ τοῦ ἑπομένου νοσῶν.

[6]) Ἀφ' οὗ ὁ Αἴας ἔχαιρε νοσῶν, νῦν ἀπαλλαγεὶς τῆς μανίας ἔπρεπε μᾶλλον νὰ χαίρῃ, ὡς συμβαίνει εἰς τὰς ἄλλας νόσους, ὅπερ ὅμως νῦν δὲν συμβαίνει.

[7]) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν φράσιν, ἡγουμένων ταῦτα ὧδε ἔχειν, ὡς Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 760· «ὡς τοίνυν ὄντων τῶνδέ σοι μαθεῖν πάρα». Εὐριπίδ. ἐν Μήδ. 1311. Εἰς τὸ ἐπίστασθαι ἐννοεῖται τὸ τ ά δ ε. Ὁ Σχολιαστὴς ἐπεξηγεῖ· «Ὅτι κάκιον νῦν ἐκεῖνος ἔχει».

[8]) Ἐπὶ τῶν αἴφνης ἐπερχομένων κακῶν οἱ ἀρχαῖοι μεταχειρίζονται τὸ προσπέτεσθαι, ὡς Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 644· «θεόσσυτον χειμῶνα καὶ διαφθοράν μορφῆς, ὅθεν μοι σχετλία προσέπτατο» καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἀλκήστ. 421· «οὐκ ἄφνω κακὸν τόδε προσέπτατο».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δήλωσον ἡμῖν τοῖς ξυναλγοῦσιν τύχας[1].

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

ἅπαν μαθήσει τοὔργον, ὡς κοινωνὸς ὤν.
κεῖνος γὰρ ἄκρας[2] νυκτός, ἡνίχ' ἕσπεροι
λαμπτῆρες[3] οὐκέτ' ἦθον, ἄμφηκες λαβὼν
ἐμαίετ' ἔγχος ἐξόδους ἕρπειν κενάς[4].
κἀγὼ 'πιπλήσσω καὶ λέγω· τί χρῆμα δρᾷς,
Αἴας; τί τήνδ' ἄκλητος[5], οὔθ' ὑπ' ἀγγέλων
κληθεὶς ἀφορμᾶς πεῖραν[6], οὔτε του κλύων
σάλπιγγος[7]; ἀλλὰ νῦν γε πᾶς εὕδει στρατός.
ὁ δ' εἶπε[8] πρός με βαί', ἀεὶ δ' ὑμνούμενα·

[1]) Ὁ Σχολιαστὴς συντάσσει μετὰ τοῦ ξυναλγοῦσιν, τούτῳ δ' ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Schneidewin. Ἀλλ' ἁπλούστερον ὁ Wolff συνάπτει μετὰ τοῦ δήλωσον.

[2]) Ἄκρα νύξ εἶναι ἡ μέση νύξ, τὰ μεσάνυκτα, ὅτε οἱ ἄνθρωποι ἀρχόμενοι τοῦ ὕπνου δὲν αἰσθάνονται τοὺς κρότους. Ὀρθῶς δὲ ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Περὶ πρῶτον ὕπνον. Πιθανῶς δὲ καὶ τὸ τοῦ χρόνου πρόσκειται· οἱ γὰρ ἐπιβουλεύοντες τότε τὰς ἐξόδους ποιοῦνται, ὥστε λαθεῖν τὰς παραφυλακάς».

[3]) Παρὰ τῷ Σχολιαστῇ εὑρίσκομεν δύο ἑρμηνείας, δηλ. «ἢ οὐκ ἔφαινον ἔτι οἱ ἕσπεροι ἀστέρες» ἢ «οἱ κατὰ τὴν οἰκίαν φαίνοντες λύχνοι», ὅπερ εἶναι τὸ μόνον ὀρθὸν κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἑρμηνευτῶν. Τοιούτων λαμπτήρων, μνημονεύει ὁ Ὅμηρος ἐν Ὀδύσσ. σ, 307· «αὐτίκα λαμπτῆρας τρεῖς ἵστασαν ἐν μεγάροισιν, ὄφρα φαείνοιεν».

[4]) Ματαίας, ἄνευ αἰτίας, ὡς μετ' ὀλίγον ἀναπτύσσει ἡ Τέκμησσα. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἀμφοτέρωθεν ἠκονημένον λαβὼν ξίφος, ἐζήτει ἐξελεύσεις βαδίζειν ματαίας».

[5]) Ἐπεξηγεῖται διὰ τῶν ἑπομένων. Τῷ Schneidewin οὔτε τὸ ἄκλητος, οὔτε τὸ του, οὔτε ἡ φράσις ἀλλὰ νῦν γε ἀρέσκει. Τούτου ἕνεκεν τοὺς τρεῖς στίχους πειρᾶται νὰ συστείλῃ εἰς δύο· Αἴας, τί τήνδε πεῖραν οὔθ' ὑπ' ἀγγέλων κληθεὶς ἀφορμᾶς οὔτε σάλπιγγος κλύων;

[6]) Εἶναι ἐπέκτασις τοῦ ἐτυμολογικοῦ σχήματος ἀντ ἀφορμᾶς ὁρμήν.

[7]) Ἐν ταῖς μάχαις τοῦ ἡρωϊκοῦ αἰῶνος δὲν ἐγίνετο χρῆσις σαλπίγγων· τοὐλάχιστον ὁ Ὅμηρος δὲν μνημονεύει τούτων, εἰ μὴ ἔν τινι παραβολῇ ἐν Ἰλιάδ. Σ,219 «ὡς δ' ὅτ' ἀριζήλη φωνή, ὅτε τ' ἴαχε σάλπιγξ ἄστυ περιπλομένων δηίων ὑπὸ θυμοραϊστέων». Τούτου ἕνεκεν θεωρεῖται ἀναχρονισμός.

[8]) Ὀλίγα, ἅπερ περιλαμβάνονται ἐν ἑνὶ μόνῳ γνωμικῷ. Ὑμνούμενα εἶναι τὰ συχνάκις λεγόμενα, τὰ πολυθρύλητα, ὡς Πλάτ. ἐν Πολιτ., 549 D «ὡς ἄνανδρος αὐτῷ ὁ πατὴρ καὶ ἄλλα δή, ὅσα φιλοῦσιν αἱ γυναῖκες περὶ τῶν τοιούτων ὑμνεῖν» καὶ ἐν Πρωταγόρ. 343 B «ταῦτα, ἃ δὴ πάντες ὑμνοῦσι· γνῶθι σαυτόν, καὶ μηδὲν ἄγαν», Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 438 «πάλαι μὲν οὖν ὑμνηθέν, ἀλλ' ὅμως ἐρῶ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γύναι, γυναιξὶ[1] κόσμον ἡ σιγὴ φέρει.
κἀγὼ μαθοῦσ' ἔλεξ', ὁ δ' ἐσσύθη μόνος.
καὶ τὰς ἐκεῖ μὲν οὐκ ἔχω λέγειν πάθας[2]. 295
ἔσω δ' ἐσῆλθε συνδέτους ἄγων ὁμοῦ
ταύρους, κύνας βοτῆρας[3], εὐκερών τ' ἄγραν.
καὶ τοὺς μὲν ηὐχένιζε[4], τοὺς δ' ἄνω τρέπων
ἔσφαζε κἀρράχιζε, τοὺς δὲ δεσμίους
ἠκίζεθ', ὥστε φῶτας[5], ἐν ποίμναις πίτνων. 300
τέλος δ' ἀπάξας[6] διὰ θυρῶν, σκιᾷ τινι
λόγους ἀνέσπα[7], τοὺς μὲν Ἀτρειδῶν κάτα,

[1]) Παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει ἐν τοῖς Πολιτ. Ι, 13 φέρεται γυναικί, ἀλλ' οἱ κριτικοὶ νομίζουσιν, ὅτι τὸ ἁμάρτημα εἶναι ἢ αὐτοῦ τοῦ φιλοσόφου ἢ τοῦ ἀντιγραφέως, διότι ἀλλαχοῦ ὑπάρχει ἐν πληθυντικῷ ἀριθμῷ, ὡς παρὰ Μενάνδρ. 83 «γυναιξὶ πᾶσαις κόσμον ἡ σιγὴ φέρει». Σχολιαστής τις παρατηρεῖ· «ὥσπερ γὰρ τὰ φύλλα κόσμον τοῖς δένδρεσι, τὰ δὲ ἔρια τοῖς προβάτοις, ἡ δὲ χαίτη τοῖς ἵπποις, ἡ δὲ γενειὰς τοῖς ἀνδράσι, οὕτω καὶ ἡ σιωπὴ ταις γυναιξίν».

[2]) Τὰ ἄριστα τῶν χειρογράφων ἔχουσι πάθας, ἄλλα δὲ τύχας, ὅπερ δικαίως δὲν ἐπιδοκιμάζεται. Τὸ θηλυκὸν πάθη οἱ τραγικοὶ συχνάκις μεταχειρίζονται. Τί ἔπραξεν ὁ Αἴας ἐξορμήσας τῆς σκηνῆς, εἶπεν ὁ ποιητὴς ἐν ἀρχῇ τῆς τραγῳδίας ἐν στίχ. 53. Ἐνταῦθα δ' ὀρθῶς ἀποφεύγει τὴν ταὐτολογίαν.

[3]) Δὲν πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν δύο τάξεις χωριστά, δηλ. κύνας καὶ ποιμένας, ἀλλὰ μίαν, δηλ. ποιμενικοὺς κύνας καὶ τοῦτο δέον νὰ καταστήσωμεν δῆλον ἐν τῇ ἀναγνώσει. Ἐπειδὴ οἱ ταῦροι ἀποτελοῦσι σπουδαῖον μέρος τῶν λαφύρων τῶν ἐχόντων καλὰ κέρατα, δὲν ἠδύνατο ὁ ποιητὴς νὰ διαστείλῃ τούτους ἀπὸ τῶν ἄλλων ζῴων. Διὰ τοῦτο ὁ Schneidewin τὸ εὐκερων ἔτρεψεν εἰς εὔερον, ὅπερ ἐπαινεῖ ὁ Wunder καὶ ὁ Dindorf εἰσήγαγεν εἰς τὸ κείμενον. Εὔερος ἢ εὔειρος σημαίνει τὸν ἔχοντα καλὰ ἔρια μαλλία, ὡς ἐν Τραχιν. 675 «ἔχριον ἀργῆτ' οἰὸς εὐέρῳ πόκῳ». Οὕτω περιλαμβάνονται καὶ τὰ πρόβατα, ἅπερ δὲν ἠδύναντο νὰ λείψωσιν· ὅρα στίχ. 62. Κατὰ τὸν Wolff ἡ Τέκμησσα θέλουσα νὰ ἀριθμήσῃ τὰ διάφορα εἴδη τῶν ζῴων ἄρχεται ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων, μέλλουσα ὅμως νὰ μνημονεύσῃ τῶν μικροτέρων εἰδῶν καταλαμβάνεται ὑπὸ ἀηδίας καὶ λύπης καὶ μεθ' ὁρμῆς συμπεριλαμβάνει πάντα.

[4]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Τὸν τράχηλον ἀπέκοπτεν, ἐλαιμοτόμει». Τὸ ἄνω τρέπειν ὁ Ὅμηρος λέγει αὖ ἐρύειν, δηλ. ἀνέτρεπε τὰ ζῷα οὕτως, ὥστε ἡ σφαγὴ νὰ γίνηται κατὰ τοῦ λαιμοῦ.

[5]) Δηλαδὴ ὥριζε τὰ ζῷα, ὡσεὶ ἦσαν ἄνδρες.

[6]) Ὁ Αἴας ἐξελθὼν τῆς σκηνῆς διελέγετο μετὰ τῆς Ἀθηνᾶς, ὡς ὁ θεατὴς ἐγίνωσκεν ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς τραγῳδίας· ἡ Τέκμησσα ὅμως ἀγνοοῦσα τοῦτο ἐνόμιζεν, ὅτι ὁ ἥρως διελέγετο μετὰ σκιᾶς. Τοιοῦτο εἶναι σύνηθες τῷ Σοφοκλεῖ, ὡς ἀναπτύσσομεν διὰ μακρῶν ἐν τῇ Εἰσαγωγ. εἰς Οἰδίποδ. τύραννν. σελ. 6.

[7]) Ἀνασπᾶν σημαίνει ἐκβάλλειν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοὺς δ' ἀμφ' Ὀδυσσεῖ, συντιθεὶς[1] γέλων πολύν,
ὅσην κατ' αὐτῶν ὕβριν ἐκτίσαιτ'[2] ἰών.
κἄπειτ' ἀπάξας[3] αὖθις ἐς δόμους πάλιν,
ἔμφρων μόλις πως ξὺν χρόνῳ[4] καθίσταται,
καὶ πλῆρες ἄτης[5] ὡς διοπτεύει στέγος,
παίσας κάρα ᾽θώϋξεν[6]· ἐν δ' ἐρειπίοις
νεκρῶν ἐρειφθεὶς ἕζετ' ἀρνείου φόνου,

ἢ λέγειν μετ' ἀλαζονείας, ὡς παρὰ Μενάνδρ. 4, 199 «πόθεν γάρ, ὦ φίλοι θεοί, τούτους ἀνεσπάκασιν οὗτοι τοὺς λόγους», Ἀριστοφάν. ἐν Βατράχ. 903, ἔνθα ὁ λόγος περὶ τοῦ Αἰσχύλου «ἀνασπῶντ' αὐτοπρέμνοις τοῖς λόγοισιν ἐμπεσόντα συσκεδᾶν ἀλινδήθρας ἐπῶν», Πλάτ. ἐν Θεαιτ. 180 «ὥσπερ ἐκ φαρέτρας ῥηματίσκια αἰνιγμανώδη ἀνασπῶντες ἀποτοξεύουσιν», Εὐστάθ. σελ. 553 «Ἀνασπᾶν λέγεται καὶ ἐπὶ ἀλαζονείας, ὡς δηλοῖ παρὰ Σοφοκλεῖ τὸ λόγους ἀνέσπα, ὅμοιον τῷ ὀρρῦς ἀνασπᾶν».

[1]) Δὲν εἶναι ὀρθὴ ἡ ἑρμηνεία τοῦ Σχολιαστοῦ· «τοιοῦτόν τι ῥήματα καταγέλαστα λέγων κατὰ τῶν κριῶν, ὡς εἰ κατὰ ἀνθρώπων ἐποιεῖτο τὴν κόλασιν»· διότι σημαίνει συμμιγνὺς τοῖς λόγοις γέλωτα πολὺν καὶ ἐντεῦθεν ὁ Αἰάντειος γέλως.

[2]) Ὁ Musgrave εἶκασεν, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ἐκτίσοιτο, ὅπερ δικαίως δὲν δέχονται οἱ κριτικοί· διότι ὁ Αἴας ἐγέλα διὰ τὴν τιμωρίαν, ἣν ἔλαβεν. Ἡ μετοχὴ ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸ παρελθόν, ὡς Ξενοφ. ἐν Ἑλλην. 4, 4, 5 «οἱ φίλοι αὐτούς ἔπειθον καὶ μητέρες ἰοῦσαι καὶ ἀδελφαί». Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τίθενται ἡ μετοχαὶ βεβώς, ἐλθών, μολών, ἄγων, φέρων, λαβών, ἔχων, παρὼν χάριν μείζονος ἐναργείας καὶ ζωηρότητος.

[3]) Καὶ ἀλλαχοῦ ὁ ποιητὴς μεταχειρίζεται τὸ ἀπάσσειν ἐπὶ τῆς εἰσόδου ἐκ τῶν ἔξω, ὡς καὶ τὸ ἀποστείχειν ἐν Τραχιν. 693 «εἶσω δ' ἀποστείχουσα δέρκομαι φάτιν ἄφραστον». Ἐπιστρέψας πάλιν ὀπίσω εἰς τοὺς οἴκους.

[4]) Μετὰ πάροδον χρόνου, ὡς ἐν Τραχιν. 201 «ἔδωκας ἡμῖν ἀλλὰ σὺν χρόνῳ χαράν».

[5]) Ἄτην ὀνομάζει τὰ σφαγέντα ζῷα, ἅπερ ἔσφαξε διὰ τὴν παρὰ τοῦ θείου πεμφθεῖσαν παραφροσύνην.

[6]) Τὸ θωΰσω σημαίνει ἐκβάλλω μεγάλην φωνήν, μεγαλοφώνως κράζω. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Οὐχ ὅτι τοῦτο ἀλγεινὸν τὸ ἀνελεῖν τὰ ποίμνια, ἀλλ' ὅτι διήμαρτε τῆς τιμωρίας τῶν ἐχθρῶν». Τὰ ἐρείπια ἐξηγοῦνται διὰ τῆς ἑπομένης γενικῆς. Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν οἰκοδομῶν, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Ἀποσπάσμ. 268 «σκῦλα μὲν βροτοφθόρα καὶ νεκρῶν ἐρείπια» Ἐκ τῶν δύο λέξεων ἐρειπίους νεκρῶν ὡς ἐκ μιᾶς, οἷον πτώμασι, ἐξαρτᾶται ἡ δευτέρα γενικὴ ἀρνείου φόνου, δηλ. ἐν τοῖς πτώμασιν ἀρνίων πεφονευμένων ῥιφθείς. Ὅτι ὁ Αἴας ἐρρίφθη μεταξὺ τῶν πτωμάτων, εἶναι λίαν δηλωτικὸν τῆς ψυχικῆς διαθέσεως καὶ ἴσως τοῦ σκοποῦ τοῦ ἥρωος. Τὸ ἐν ἐρειπίους ἐρειφθεὶς (ἐρείπω) εἶναι παρήχησις, περὶ ἧς ὁ Ἑρμογένης ἐν τῷ Περὶ εὑρέσ. 4,7 λέγει· «παρήχησίς ἐστι κάλλος ὁ μοίων ὀνομάτων ἐν διαφόρῳ γνώσει ταὐτὸν ἠχούντων», Τοιοῦτον τὸ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 70 «ἐς τὰ Πυθικὰ ἔπεμψα Φοίβου δώμαθ' ὡς πύθοιθ' ὅτι».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κόμην ἀπρὶξ[1] ὄνυξι συλλαβὼν χερί.
καὶ τὸν μὲν ἦστο πλεῖστον ἄφθογγος χρόνον·
ἔπειτ'[2] ἐμοὶ τὰ δεῖν' ἐπηπείλησ' ἔπη,
εἰ μὴ φανοίην[3] πᾶν τὸ συντυχὸν πάθος,
κἀνήρετ', ἐν τῷ[4] πράγματος κυροῖ ποτε.
κἀγώ, φίλοι[5], δείσασα τοὐξειργασμένον
ἔλεξα πᾶν, ὅσονπερ ἐξηπιστάμην.
ὁ δ' εὐθὺς ἐξώμωξεν οἰμωγὰς λυγράς,
ἃς[6] οὔποτ' αὐτοῦ πρόσθεν εἰσήκουσ' ἐγώ.

[1]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ὅλῃ δυνάμει, ἰσχυρῶς, ἀσφαλῶς, προσπεφυκότως» Ὁ Hermann ἐνόμιζεν, ὅτι τὸ ἀπρὶξ ὄνυξι πρέπει νὰ συνάψωμεν, ὡς εἴητο ἓν μόνον ἐπίρρημα. Ἡ φράσις εἶναι πλεοναστική, διότι ἠδύνατο νὰ παραλειφθῇ τὸ χερί. Παραπλήσιαι εἶναι λάξ ποδὶ κινῆσαι, τῇ χειρὶ πύξ παίειν, ὁδὰξ βῶλον ὀδοῦσι λάζεσθαι. Γραμματικῶς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς σχῆμα καθ' ὅλον καὶ μέρος.

[2]) Περιμένομεν ἔπειτα δέ, ἀλλ' ὁ σύνδεσμος παρελείφθη, ὡς καὶ ἐν στίχ. 80. Τὸ ἄφθογγον προσετέθη εἰς τὰ δεινά, ὅπως δηλώσῃ τὸν θάνατον, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 402 «ἔρπ' εἰς τὸ δεινόν». Κατὰ τὸν Schneidewin σημαίνει τοὺς γνωστοὺς ἐκείνους λόγους, οἵτινες ἠγοῦσιν ἔτι εἰς τὰ ὦτά μου, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 408 «πρὸς σοῦ τὰ δεῖν' ἐκεῖν' ἐπηπειλημένοι». Ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι τὸ ἐν Ἀντιγόνῃ εἶναι ὀλίγον τι διάφορον, διότι οἱ λόγοι εἶναι γνωστοὶ ἐκ τοῦ στίχ. 326.

[3]) Ἡ κοινὴ γραφὴ εἶναι φανείην, ἐν ἑνὶ δὲ χειρογράφῳ ἁπαντᾷ φανοίην, ὅπερ ἐκράτησεν ἐν ταῖς ἐκδόσεσι. Τοῦτο εἶναι ἀττικὸς μέλλων τῆς εὐκτικῆς, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 414 «κινῶν ἄνδρ' ἀνὴρ ἐπιρρόθοις κακοῖσιν, εἴ τις τοῦδ' ἀκηδήσοι πόνου» καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 353 «λόγος καλὸς προσῆν, εἰ τἀπὶ Τροίᾳ πέργαμ' αἱρήσοιμ' ἰών».

[4]) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν φράσιν ἐν τίνι πράγματι, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1229 «ἐν τῷ ξυμφορᾶς διεφθάρης;». Τὸ ποτὲ σημαίνον τέλος πάντων συναπτέον μετὰ τοῦ ἐν τῷ. Ὁ Αἴας ἠθέλησε νὰ μάθῃ τὴν θέσιν αὐτοῦ.

[5]) Φαίνεται παράδοξον, ὅτι ἡ Τέκμησσα προσφωνεῖ τοὺς Σαλαμινίους ναύτας φίλους, ἐν ᾧ δὲν εἶναι συγγενεῖς, ἀλλὰ θέλει νὰ ἐλκύσῃ τὴν εὔνοιαν αὐτῶν πρὸς βοήθειαν ἐν τῇ ἀνάγκῃ. Ὡσαύτως ἡ Δηιάνειρα λέγει πρὸς τὸν Λίχαν ἐν Τραχιν. 232 «ὦ φίλτατ' ἀνδρῶν» Κατὰ τὸν Bellermann δεικνύει τὴν διέγερσιν τῆς Τεκμήσσης, ἥτις θέλει νὰ ζητήσῃ συγγνώμην, διότι τὸ πᾶν ἀπεκάλυψεν.

[6]) Τοῦτο ἐξαίρει τὸ μέγεθος τῆς ἀλγηδόνος. Κατὰ παραπλήσιον τρόπον εἰκονίζει τὸν Ἡρακλέα ὁ ποιητὴς ἐν Τραχιν. 1071 «ὅστις ὥστε παρθένος βέβρυχα κλαίων· καὶ τόδ' οὐδ' ἂν εἷς ποτε ἄνδρα φαίη προσθ' ἰδεῖν δεδρακότα, ἀλλ' ἀστένακτος αἰὲν ἐσπόμην κακοῖς». Ὁ Morstadt ἐγείρει τὸ ζήτημα, ποῦ ἀναφέρεται τὸ πρόσθεν. Νομίζει δ' οὗτος, ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὸν χρόνον ἀπὸ τοῦ ἀγῶνος περὶ τῶν ὅπλων μέχρι τῆς νυκτός, καθ' ἣν ἐξῆλθε τῆς σκηνῆς κατὰ τὴν ἡμετέραν τραγῳδίαν, ὅπερ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρὸς[1] γὰρ κακοῦ τε καὶ βαρυψύχου γόους
τοιούσδ' ἀεί ποτ' ἀνδρὸς ἐξηγεῖτ'[2] ἔχειν· 320
ἀλλ' ἀψόφητος[3] ὀξέων κωκυμάτων
ὑπεστέναζε, ταῦρος ὡς βρυχώμενος[4].

δὲν εἶναι πιθανόν· διότι τοῦτο κωλύει τὸ οὔποτε καὶ διότι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον δὲν ἠδύνατο ὁ Αἴας νὰ ἔχῃ τὴν ἠρεμίαν τῆς ψυχῆς, ὅπως ποιῇ τοιαύτας παρατηρήσεις, οἷα ἡ ἑπομένη. Διὰ ταῦτα νομίζομεν, ὅτι σημαίνει ὅλον τὸν χρόνον τῆς συμβιώσεως τῆς Τεκμήσσης μετὰ τοῦ Αἴαντος.

1) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως: ἐξηγεῖτο γὰρ κακοῦ τε καὶ βαρυψύχου ἀνδρὸς εἶναι γόους τοιούσδε ἔχειν. Ἡ πρόθεσις ἠδύνατο νὰ παραλειφθῇ ἄνευ βλάβης τῆς σημασίας ὡς ἀναγινώσκομεν παρά τινι ἀρχαίῳ γραμματικῷ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Dindorf· «πρός· ἐνίοτε δὲ μετὰ γενικῶς μὲν λέγεται, οὐδὲν πλέον δηλοῖ, ὡς παρὰ Σοφοκλεῖ, πρὸς γὰρ κακοῦ τε. . . . ἐνταῦθα γὰρ καὶ μὴ οὔσης τῆς προθέσεως ὁ λόγος ὁμοίως σώζεται τὸ ἴδιον προσλαμβάνων, ἤγουν τοὺς τοιούσδε γόους ἰδίους ἐξηγεῖτο δειλοῦ καὶ βαρυψύχου». Τοιοῦτον καὶ τὸ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 606 «ἢ κάρτα πρὸς γυναικὸς αἱρεσθαι κέαρ». Ὅρα καὶ 1647. Τὸν βαρύψυχον ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· «μικροψύχου, καταπεπτωκότος τὴν ψυχήν»

2) Συχνάκις ἔλεγε, διεκήρυττεν, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 214 «τοιαῦτ' ἐμοῦ λόγοισιν ἐξηγουμένου». Τὸ γόους ἔχειν εἶναι περίφρασις ἀντὶ τοῦ γοᾶσθαι, ὡς τὸ μολπὰν ἔχειν ἀντὶ τοῦ μέλπεσθαι ἐν Φιλοκτήτ. 213.

3) Εἶναι ὁ συνήθης πλεονασμὸς τῶν τραγικῶν· διότι ἀντὶ τοῦ ἐπιθέτου ἤρκει τὸ ἄνευ, ὡς παρὰ Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 36 «ἄσκευον αὐτὸν ἀσπίδων», ἐν Οἰδ. ἐπὶ Κολων. 677 «ἀνήνεμόν τε πάντων χειμώνων». Μετὰ τὸ ἔχειν ὑπὸ πολλῶν ἐκδοτῶν τίθεται τελεία στιγμή, ὅπερ δὲν φαίνεται πιθανόν· διότι ἡ πρότασις αὕτη ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τό, ἃς οὔποτε, δηλ. δὲν ὑπεστέναζε νῦν μετὰ τὴν μανίαν, ἀλλὰ πρὸ τῆς μανίας, ὁσάκις συνέβαινε λυπηρόν τι.

4) Φαίνεται, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι εὗρον δυσκολίαν ἐν τῷ βρυχώμενος· διότι ὁ Τρικλίνιος ἔγραφε μυκώμενος. Ὁ Σχολιαστὴς ὅμως πρὸς ἐξήγησιν λέγει· «ὁ οὖν Αἴας πρὸ τούτου, εἰ συνέβη τι αὐτῷ δεινόν, ὡς ταῦρος ἀνεβρυχᾶτο ἀνεξάκουστον. Οὐδέποτε δὲ εἰς προφανῆ γόον ἐξέπιπτεν». Ὁ Morstadt ἐπειράθη νὰ καταδείξῃ διὰ μακρῶν τὴν δυσχέρειαν, ἣν παρέχει τὸ βρυχώμενος ἐν παραβολῇ πρὸς τὸ ὑπεστέναζε· Τὸ μὲν ὑποστενάζειν σημαίνει ἐλαφρὰ στενάζειν, κουφαναστενάζειν, τὸ δὲ βρυχᾶσθαι, ὅπερ λέγεται ἐπὶ λέοντος καὶ ταύρου, σημαίνει τὸν ἰσχυρὸν βρυχηθμὸν τὸν γνωστὸν ἐκ τῶν λεόντων καὶ τῶν ταύρων. Ὁ Hermann νομίζει, ὅτι ἐνταῦθα δὲν πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν μυκηθμὸν ἢ βρυχηθμόν, ὡς ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ γογγυσμόν. Κατὰ τὸν Wolff ὁ ποιητὴς παραβάλλει τοὺς στεναγμοὺς τοῦ Αἴαντος πρὸς τοὺς ακοτεινοὺς καὶ ἐκ τοῦ βαθυτάτου στήθους ἐξερχομένους φθόγγους τοῦ ταύρου ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ὀξεῖς καὶ μεγαλοφώνους θρήνους. Καὶ ὁ Εὐστάθιος εἶχε παρατηρήσει ἐν σελ. 1140, 26 «ἡρωικώτερον γὰρ τοῦ δακρύειν τὸ στενάχειν καὶ βαρυστενάχων, ὡς καὶ ὁ φιλόμηρος ἐν Αἴαντι δηλοῖ Σοφοκλῆς». Λοιπὸν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν, ὅτι τὸ ὑπεστέναζε δὲν σημαίνει μετριότητα στεναγμοῦ, ἀλλὰ τὸν ἐκ βάθους προερχόμενον,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νῦν[1] δ' ἐν τοιᾷδε κείμενος κακῇ τύχῃ
ἄσιτος ἀνήρ, ἄποτος, ἐν μέσοις βοτοῖς
σιδηροκμῆσιν[2] ἤσυχος θακεῖ πεσών·
καὶ δῆλός ἐστιν ὥς τι δρασείων[3] κακόν.
τοιαῦτα γάρ πως καὶ λέγει κὠδύρεται.
ἀλλ', ὦ φίλοι, τούτων γὰρ οὕνεκ'[4] ἐστάλην,
ἀρήξατ' εἰσελθόντες[5], εἴ δύνασθέ τι.
φίλων[6] γὰρ οἱ τοιοίδε νικῶνται λόγοις.

ΧΟΡΟΣ.

Τέκμησσα, δεινά, παῖ Τελεύταντος, λέγεις
ἡμῖν, τὸν ἄνδρα διαπεφοιβάσθαι[7] κακοῖς.

ὡς τὸν τοῦ ταύρου, Ὁ Morstadt ὅμως νομίσας, ὅτι ἡ λέξις διεφθάρη, εἰκάζει βριμώμενος. Ἡμεῖς ἂν περιηργόμεθα εἰς τὴν ἐσχάτην ἀνάγκην, ἠθέλομεν θεωρήσει τὰ πρὸς γάρ . . . ὑπεστέναζε ὡς παρενθετικὰ καὶ τὸ βρυχώμενος ἠθέλομεν ἀποδώσει εἰς τὸ ἐξώμωξεν.

1) Διὰ τοῦ νῦν δὲ κατὰ τὸν Bellermann δὲν γίνεται ἀντίθεσις τῆς προηγουμένης συνηθείας τοῦ Αἴαντος πρὸς τὴν παροῦσαν ἐμπαθῆ κατάστασιν τοῦ ἥρωος, διότι ἡ Τέκμησσα ἀρκεῖται εἰς τὸ ἐξώμωξεν οἰμωγὰς λυγρὰς ἐν στίχ. 317. Τοὐναντίον διὰ τοῦ νῦν δὲ δηλοῦνται ἡ ἤδη ἔμος αὐτοῦ κατάστασις, ἥτις ὅμως δὲν διήρκεσε μακρὸν χρόνον.

2) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Τῷ σιδήρῳ φονευθεῖσιν, ὡς ἀνδροκμῆσιν». Παραπλήσιον εἶναι τὸ ὁ ορικμὴς λαὸς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ. 362.

3) Τοῦτο εἶναι ὑπαινιγμὸς περὶ αὐτοκτονίας καὶ διεγείρει τὴν προσοχὴν τοῦ θεατοῦ πρὸς τὸ μέλλον γενέσθαι.

4) Προσφυῶς ὁ ποιητὴς αἰτιολογεῖ τὴν ἔξοδον τῆς Τεκμήσσης, ὅπως μὴ φανῇ, ὅτι ἐν τοιαύτῃ συμφορᾷ κατέλιπε τὸν Αἴαντα.

5) Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· «Ἡ οὖν Τέκμησσα ἅτε δὴ γυνὴ οὖσα καὶ αἰχμάλωτος, οὐχ οἵα τε αὐτὸν παραμυθεῖσθαι· ἀλλὰ τὸν χορὸν προτρέπεται εἰσιέναι· ἐπειδὴ δὲ ἄτοπον τὸν χορὸν ἀπολιπεῖν τὴν σκηνήν, ἀναβοᾷ ἔνδοθεν ὁ Αἴας, ἵνα μείνῃ ἐπὶ χώρας ὁ χορός· τοῦτο γὰρ ἐπόθει ὁ θεατής».

6) Προέταξε τὴν λέξιν, διότι ἐπ' αὐτῆς πίπτει ὁ τόνος τῆς προτάσεως. Πάντα τὰ χειρόγραφα μετὰ τοῦ Σχολιαστοῦ ἀντὶ τοῦ λόγοις, ἔχουσι φίλοι, ἀλλὰ προτιμᾶται ἡ παρὰ τῷ Στοβαίῳ 113, 8 εὑρισκομένη γραφὴ λόγοις· διότι τὸ φίλοι δὲν εἶναι μὲν κακόν, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ ἀναγκαῖον, ὡς τὸ λόγοις, ὅπερ προτιμᾷ ὁ Brunck, Lobeck, Hermann, Dindorf καὶ πλεῖστοι ἄλλοι. Παραπλήσιον λέγει ὁ Σοφοκλῆς ἐν Οἰδίποδι ἐπὶ Κολων. 1193 «ἀλλὰ νουθετούμενοι φίλων ἐπῳδαῖς ἐξεπᾴδονται φύσιν».

7) Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων τὸ μαντεύεσθαι ἐθεωρεῖτο ὡς μαίνεσθαι. Ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· «ἀπὸ τῶν φοιβωμένων καὶ ἐνθουσιώντων· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι μανίᾳ τινὶ ὅμοιον πάσχουσί τι.»

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΙΑΣ.

ἰώ μοί μοι[1].

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

τάχ', ὡς ἔοικε, μᾶλλον[2]· ἢ οὐκ ἠκούσατε
Αἴαντος, οἷαν τήνδε θωΰσσει βοήν; 335

ΑΙΑΣ.

ἰώ μοί μοι.

ΧΟΡΟΣ.

ἀνὴρ ἔοικεν ἢ νοσεῖν, ἢ τοῖς πάλαι
νοσήμασι ξυνοῦσι[3] λυπεῖσθαι παρών.

ΑΙΑΣ.

ἰὼ παῖ παῖ.

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

ὤμοι τάλαιν'[4]· Εὐρύσακες, ἀμφὶ σοὶ βοᾷ. 340

[1]) Ὁ Αἴας ἔνδοθεν ἀναστενάζει. Ἡ παρεσκευασμένη ἐμφάνισις ποιεῖ μεγίστην αἴσθησιν.

[2]) Κατὰ μὲν τὸν Schneidewin συμπληροῦται διὰ τῆς φράσεως, λέξεις δεινά με λέγειν, κατὰ δὲ τὸν Wolff ἐν τῇ προηγηθείσῃ φράσει λέγεις ἡμῖν δεινὰ κεῖται ἡ ἔννοια μανθάνω δεινά, ἐξ οὗ ἐννοεῖται τὸ μαθήσει, καὶ κατὰ τὸν Bellermann τὸ διαπεφοιτάσθαι αὐτὸν λέξω. Μετὰ λύπης παρατηροῦμεν, ὅτι οἱ νεώτεροι ἑρμηνευταὶ δὲν προσέχουσι τὸν νοῦν εἰς τοὺς ἀρχαίους Σχολιαστάς, ἐξ ὧν εἷς μὲν ἐννοεῖ τὸ ἀλγεῖ, ὁ δ' ἕτερος παρατηρεῖ· «Τάχα, ὡς φαίνεται, μᾶλλον στενάζει, ὡς νῦν αὐτοῦ μᾶλλον παροξυμμένου ἢ πρότερον. Εἶτα πρὸς τὸν χορὸν τὰ ἑξῆς· Ἢ οὐκ ἀκούσατε, οἵαν τήνδε θωΰσσει βοήν;» Νομίζομεν, ὅτι ἡ συμπλήρωσις καὶ ἡ ἑρμηνεία τῶν σχολιαστῶν εἶναι προτιμοτέρα τῆς τῶν νεωτέρων. Διότι δὲν ἠδύνατο ἡ Τέκμησσα, ἡ περιπαθῶς περὶ τοῦ Αἴαντος μεριμνῶσα, νὰ ἐκφρασθῇ οὕτω ψυχρῶς, ὡς νομίζουσιν οἱ νεώτεροι ἑρμηνευταί. Εἶναι πολὺ φυσικώτερον καὶ δραματικώτερον, ἂν τὸ μὲν πρῶτον ἡμιστοίχιον ἡ θυγάτηρ τοῦ Τελεύταντος λέγῃ καθ' ἑαυτήν, τὰ δὲ λοιπὰ πρὸς τὸν χορόν. Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην τρέπομεν τὸ ἢ εἰς ἢ κατὰ τὸν Brunck, ἂν καὶ ὁ Hermann καταδικάζει.

[3]) Αἱ νόσοι παρίστανται ὡς σύνοικοι τοῦ νοσήσαντος ὡς ἐν Οἰδίποδι τυράνν. 863 «εἴ μοι ξυνείη φέροντι μοῖρα τὸν εὔσεπτον ἁγνείαν λόγων» καὶ ἐν Ἀντιγ. 671 «ὅτῳ τὸ μὴ καλὸν ξύνεστι». Κατὰ τὸν Wolff πρότερον τὸ πνεῦμα τοῦ Αἴαντος ἦτο ἀπόν· νῦν τὸ πρῶτον εἶναι ὁμοῦ μετὰ τῆς προτέρας νόσου καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς. Ἡ δοτικὴ τοῖς πάλαι νοσήμασι ἀνήκει καὶ εἰς τὸ λυπεῖσθαι καὶ εἰς τὸ παρών.

[4]) Ἀκούσασα ἡ Τέκμησσα, ὅτι ὁ Αἴας καλεῖ τὸν παῖδα, φοβεῖται μὴ ὁ μανεὶς φονεύσῃ τοῦτον. Ὀρθῶς δὲ λέγει ὁ Σχολιαστής· «Ἀπορούσης τὸ ἦθος· τὸ μὲν ἀποιμώζει, τὸ

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τί ποτε μενοινᾷ[1]; ποῦ ποτ' εἶ; τάλαιν' ἐγώ.

ΑΙΑΣ.

Τεῦκρον[2] καλῶ. ποῦ Τεῦκρος; ἢ τὸν εἰσαεὶ
λεηλατήσει[3] χρόνον, ἐγὼ δ' ἀπόλλυμαι;

ΧΟΡΟΣ.

ἀνὴρ φρονεῖν[4] ἔοικεν. ἀλλ' ἀνοίγετε[5].
τάχ' ἄν τιν' αἰδῶ[6] κἀπ' ἐμοὶ βλέψας λάβοι. 345

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

ἰδού, διοίγω[7]· προσβλέπειν δ' ἔξεστί σοι

δὲ καλεῖ τὸν παῖδα· εἶτα πρὸς ἑαυτὴν ἐπαπορεῖ, τί ποτε μενοινᾷ, καὶ πάλιν καλεῖ τὸν παῖδα, καὶ ἑαυτὴν ἀπολοφύρεται· λεληθότως δὲ ἐνεφάνισε καὶ τὸ τοῦ παιδὸς ὄνομα· ἐδεδίει δὲ μὴ ἀνέλῃ αὐτὸν μαινόμενος»· Τὸν υἱὸν ἐκ φόβου εἶχε θέσει ἐν ἀσφαλείᾳ. Ὅρα στιχ. 531.

[1]) Τοῦδε μὲν τοῦ ῥήματος ὑποκείμεναν εἶναι ὁ Αἴας, τοῦ δ' ἑπομένου ὁ Εὐρυσάκης. Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ὑποκειμένου ἐξηγεῖται ἐκ τῆς ἀγωνίας τῆς Τεκμήσσης. Ἡ ἀμφὶ μετὰ δοτικῆς δηλοῖ αἰτίαν, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 1180.

[2]) Ὁ Αἴας ζητεῖ τὸν Τεῦκρον, ὅπως ἐμπιστευθῇ τούτῳ τὸν υἱόν. Τὴν ἀπουσίαν τούτου ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ οὕτωσί· «Τὸ δὲ ἀπεῖναι Τεῦκρον χρήσιμον τῇ οἰκονομίᾳ· παρὼν γὰρ ἐκώλυεν ἂν αὐτὸν πρᾶξαι, ἃ ἐβούλετο· Νῦν δὲ μόνος τῆς γυναικὸς ἐγένετο κρείττων».

[3]) Ἐπειδὴ οἱ Ἀχαιοὶ δὲν εἶχον ἱκανὴν τροφήν, ἠναγκάζοντο νὰ πέμπωσι στρατηγοὺς πρὸς λεηλασίαν, ὡς λέγει καὶ ὁ Θουκυδίδης I, 11 «ἀλλὰ πρὸς γεωργίαν τῆς Χερσονήσου τραπόμενοι καὶ λῃστείαν τῆς τροφῆς ἀπορίᾳ». Τοῦτο λέγει μετά τινος πικρᾶς εἰρωνείας. Ἡ ἑπομένη σύνταξις εἶναι παρατακτικὴ ἀντὶ νὰ εἴπῃ, ἐμοῦ ἀπολλυμένου, ὡς ἐν Ὀδυσσ. ϐ, 312 «ἦ οὐχ ἅλις ὡς τὸ πάροιθεν ἐκείρετε πολλὰ καὶ ἐσθλὰ κτήματ' ἐμά, μνηστῆρες, ἐγὼ δ' ἔτι νήπιος ἦα;».

[4]) Οἱ τελευταῖοι τοῦ Αἴαντος λόγοι δεικνύουσιν, ὅτι οὗτος δὲν μαίνεται ἔτι.

[5]) Κατὰ πολλοὺς τρόπους ἐξηγεῖται ὁ πληθυντικὸς ἀριθμός· ὁ μὲν Hermann εἰκάζει, ὅτι ἴσως τῇ Τεκμήσσῃ μία ἢ δύο θεραπαινίδες ἠκολούθουν, ὁ δὲ Wolff νομίζει, ὅτι ὁ ἡγήτωρ τοῦ χοροῦ ἀποτείνεται εἰς τὴν Τέκμησσαν καὶ εἰς τοὺς χορευτάς. Πιθανώτερον ὅμως ὁ Schneidewin λέγει, ὅτι ἡ ἐντολὴ αὕτη δίδοται καὶ ὅταν εἷς μόνος δέχηται ταύτην, ὡς παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις κωμικοῖς. Καὶ ἡμεῖς λέγομεν ἀνοίγετε ἀδιαφοροῦντες, ἂν ἦναι ἓν ἢ πολλὰ τὰ πρόσωπα.

[6]) Ὁ χορὸς ἐννοεῖ, ὅτι ὁ Αἴας δυνατὸν ἐξ ἐντροπῆς νὰ μὴ πράξῃ ὅσα διενοεῖτο κατὰ τὸν στίχ. 326. Τὸ ἑπόμενον καὶ ἔθηκεν ὁ ποιητὴς χάριν ἀντιθέσεως πρὸς τὸν Τεῦκρον· ἂν καὶ ὁ Τεῦκρος δὲν εἶναι παρών, ὅμως δυνατὸν νὰ ἐντραπῇ καὶ ἐμέ.

[7]) Τῆς Τεκμήσσης ἀνοιξάσης τὴν θύραν φαίνεται ὁ Αἴας ξιφήρης, καθημαγμένος καὶ καθήμενος παρὰ τοῖς νεωστὶ σφαγεῖσι ζώοις. Ἂν ὁ ἥρως ἠγέρθη καί ποτε, δὲν λέγει ὁ ποιητής. Φαίνεται ὅμως, ὅτι τοῦτο ἐγένετο· διότι τὸ διαρκῶς καθῆσθαι εἶναί τι παρὰ φύσιν. Ὅρα στίχ. 355, 364 καὶ 546. Εἰκάζεται, ὅτι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὰ τοῦδε πράγη[1], καὐτὸς ὡς ἔχων κυρεῖ.

Κομμός 6'.

Στροφὴ α'.

ΑΙΑΣ.

ἰὼ

φίλοι ναυβάται, μόνοι ἐμῶν φίλων, μόνοι τ'[2] ἐμ-

[μένοντες ὀρθῷ νόμῳ 350

ἴδεσθέ μ'[3] οἷον ἄρτι κῦμα φοινίας ὑπὸ ζάλης

ἀμφίδρομον[4] κυκλεῖται.

ΧΟΡΟΣ.

οἴμ' ὡς ἔοικας[5] ὀρθὰ μαρτυρεῖν ἄγαν.

ἦσαν ἀληθῆ ζῷα, ἅπερ εἶχον πρόχειρα, διότι κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Διονύσου ἔσφαζον τράγους.

[1]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Τὰς πράξεις, ἃς οὗτος εἰργάσατο»·

[2]) Διορθώσας ὁ Hermann τὸ τ' εἰς ἔτ' εὗρε πολλοὺς ὀπαδούς, ὡς τὸν Schneidewin, τὸν Wunder καὶ τὸν Dindorf. Ὁ Apitz ὅμως καὶ ὁ Wolff διατηροῦσι τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων· κατὰ μὲν τὸν Apitz τὸ δεύτερον τοῦτο εἶναι ἐπεξήγησις τοῦ πρώτου, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 550· κατὰ δὲ τὸν Wolff οἱ Σαλαμίνιοι εἶναι πρῶτον οἱ μόνοι φίλοι, οὓς ἔτι ἔχει, καὶ δεύτερον οἱ μόνοι ἄνθρωποι, οἵτινες ἐξεπλήρωσαν τὸ καθῆκον αὐτῶν πρὸς τοῦτον. Διὰ τοῦτο ἔθηκε τὸν σύνδεσμον. Λέγει ταῦτα, διότι οἱ Ἀτρεῖδαι, δι' οὓς ἐπολέμησε, ἐν τῇ κρίσει ἠδίκησαν αὐτόν, οἱ δ' ἄλλοι Ἀχαιοὶ δὲν ἀπεδοκίμασαν τὴν ἀδικίαν. Ὀρθὸς νόμος εἶναι ὁ τῆς φιλίας κατὰ τὸν Σχολιαστήν.

[3]) Ἔθηκε τὴν ἀντωνυμίαν ὡς ἀντικείμενον εἰς τὸ ἀνεξάρτητον ῥῆμα ἀντὶ νὰ θέσῃ ἐν τῇ ἐξηρτημένῃ προτάσει, ἴδεσθε οἷόν με κῦμα ἀμφικυκλεῖται· τοιοῦτον εἶναι τὸ παρ' Αἰσχύλῳ ἐν Προμηθ. 92· « ἴδεσθέ μ' οἷα πρὸς θεῶν πάσχω θεός». Ζάλη λέγεται ἡ συστροφὴ καὶ συρμὸς μεγάλων ἀνέμων καὶ ἡ ταραχὴ τῶν ὑδάτων, Εὐστάθ. σελ. 897, 11 « Κυρίως δὲ λέγεται ζάλη ἐπὶ τῆς θαλάττης, παρὰ τὸ ζέειν τὴν ἅλα, ἤγουν ὀγκοῦσθαι ὑπὸ τῶν ἀνέμων». Λέγει δὲ τὴν ζάλην φοινίαν διὰ τὸν φόνον τῶν ζῴων, ἅπερ περικυκλοῦσι τὸν ἥρωα. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 22. «ἄγαν ἤδη σαλεύει κἀνακουφίσαι κάρα βυθῶν ἔτ' οὐχ οἷα τε φοινίου σάλου». Τὸ ἐπίθετον δὲν εἶναι ἀνάρμοστον, διότι τὰ κύματα τῆς Μεσογείου ἔχουσι κόκκινον χρῶμα. Ὅρα, ὅτι τὴν παραβολὴν ὁ Αἴας μετεχειρίσθη ἐκ τῆς γλώσσης τῶν ναυτῶν.

[4]) Ἀμφίδρομον εἶναι τὸ παντοχόθεν περιτρέχον. Τὰ πέριξ ζῷα παραβάλλονται πρὸς φοίνια κύματα, ἅπερ περιτρέχουσι. Τὰ αἰσθητὰ δὲ ταῦτα ἀπεικονίζουσι τὸν σάλον τῆς ψυχῆς διὰ τὴν συμβᾶσαν μανίαν. Δὲν εἶναι δ' ἄτοπος καὶ ἡ παρατήρησις τοῦ Σχολιαστοῦ· «Βούλεται δὲ σημαίνειν, ὅτι ὥσπερ ἐκ μεγάλου χειμῶνος ὑπὸ κινήσεως ἀνέμων κῦμά τι ὑπολειφθὲν ἀπὸ τοῦ γεγονότος χειμῶνος κυκλεῖ αὐτόν. Μετὰ γὰρ τὸν χειμῶνα εἴωθε τὸ κῦμα ἐπὶ πλέον μένειν.»

[5]) Ταῦτα λέγει ἠρέμα ὁ χορὸς πρὸς τὴν Τέκμησσαν. Ὁ Σχολια-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δηλοῖ δὲ τοὔργον, ὡς ἀφροντίστως[1] ἔχει. 355

Ἀντιστροφὴ α'.

ΑΙΑΣ.

ἰὼ
γένος ναΐας ἀρωγὸν τέχνας, ἅλιον ὃς[2] ἐπέβας ἑλίσ-
[σων πλάταν,
σέ τοι, σέ τοι μόνον[3] δέδορκα ποιμένων ἐπαρκέσοντ'·

στὴς ἑρμηνεύει· « Νομίζω σε ἀληθῆ μοι μεμαρτυρηκέναι περὶ τῆς μανίας τοῦ Αἴαντος· οὕτω γὰρ τὸ πρᾶγμα δείκνυσιν ἡμῖν, ὅτι μανιακῶς διὰ τέθη ». Ἡ ὀρθότης τῶν λόγων τῆς Τεκμήσσης κυροῦται ὑπὸ τῶν πραγμάτων.

[1]) Οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἑρμηνευτῶν δέχονται, ὅτι εἶναι εὐφημισμὸς ἀντὶ τοῦ μανικῶς. Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην ὑποκείμενον τοῦ ἔχει εἶναι ὁ Αἴας. Ὁ Schneidewin ὅμως ἐξηγεῖ, ἀμηχάνως ἔχει, δηλ. τὸ ἔργον.

[2]) Εἶναι σχῆμα κατὰ σύνεσιν, διότι ἡ ἀντωνυμία ἀποδίδοται μὲν εἰς τὸ γένος γραμματικῶς, ἀλλ' ἐν τούτῳ κεῖται ἡ ἔννοια τοῦ ἀνήρ. Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1 d. « Ὦ τέκνα . . . θοάζετε ἱκτηρίοις κλάδοισιν ἐξεστεμμένοι ». Τὸ ἅλιος συνήθως εἶναι τρικατάληκτον, ἐνταῦθα δὲ δικατάληκτον, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλείδ. 82. Ἄνευ συντακτικῆς πτώσεως κεῖται ἐνταῦθα τὸ ἐπιβαίνειν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 179· « ἔτι βαῖνε πόρσω ». καὶ Θουκυδίδ. VII, 62 « τοξόται πολλοὶ καὶ ἀκοντισταὶ ἐπιβήσονται». Ἀντὶ τοῦ ἑλίσσων ὁ Schneidewin ἔγραψεν ἐρέσσων, ὅπερ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον· Τὸ ἅλιον πλάταν ἑλίσσων ἰσοδύναμει πρὸς τὸ κωπηλατῶν.

[3]) Ὁ Αἴας θεωρεῖ τοὺς μόνους ὑπερασπιστὰς κατὰ τὴν ἔννοιαν, ἣν δεικνύει ὁ ἑπόμενος στίχος, δηλ. ὅτι θέλουσι φονεύσει αὐτόν. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι ποιμένων, ὅπερ ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· « ἀνῶν ἐμὲ ποιμενόντων καὶ θαλπόντων». Ἡ ἑρμηνεία αὕτη πάντως δὲν εἶναι ὀρθή, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐπιδοκιμάζομεν τὸν ζῆλον τῶν πλείστων νεωτέρων κριτικῶν, οἵτινες ἐδέξαντο τὴν διόρθωσιν τοῦ Reiske, ὅστις ἔτρεψε τὸ ποιμένων εἰς π η μ ο ν ά ν· διότι καὶ ἄτοπον εἶναι οὕτως εὐκόλως νὰ ὑπερπηδῶμεν τὰς δυσκολίας καὶ τὸ ἑπόμενον σ υ ν δ ά ϊ ξ ο ν ὑποδεικνύει πως, ὅτι πρέπει νὰ διατηρήσωμεν τοὺς ποιμένας. Νομίζομεν, ὅτι πρῶτον δυνάμεθα νὰ συντάξωμεν τὴν γενικὴν μετὰ τοῦ μόνον, δηλ. σὲ μόνον βλέπω ὑπερασπιστήν μου ἐκ τῶν ποιμένων, ἤτοι τῶν ἡγητόρων, διότι καὶ ὁ ἔξαρχος τοῦ χοροῦ εἶναι ποιμήν τις. Εἶναι δὲ πιθανώτατον, ὅτι ὁ τοῦ χοροῦ ἔξαρχος εἶχε τὸ πρόσωπον ὑποβεέστερον ἡγήτορος τοῦ στρατοῦ, ἤτο δηλ. μικρότερος ἄναξ ἤτοι ποιμήν, ὡς ὀνομάζει ὁ Ὅμηρος τοὺς βασιλεῖς. Ὁ Lobeck συνάπτει τὴν γενικὴν μετὰ τοῦ ἐ π α ρ κ έ σ ο ν τ α, ὅπερ θεωρεῖ ὡς ἐπέχον θέσιν οὐσιαστικοῦ κατὰ παράλειψιν τοῦ ἄρθρου. δηλ. τὸν βοηθόν. Ἡμεῖς πάλιν δυνάμεθα παρεκκλίνοντες ὀλίγον τῆς συντάξεως ταύτης νὰ δώσωμεν ἄλλην ἑρμηνείαν, δηλ. βλέπω, ὅτι σὺ μόνος θὰ μὲ βοηθήσῃς ἀντὶ τῶν ποιμένων (δηλ. οὐχὶ πλέον τῶν ἡγητόρων, ἀλλὰ τῶν ἀληθῶν ποιμένων). Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ Αἴας νομίζει, ὅτι ὁ χορὸς θέλει πράξει, ὅ τι ἔπρεπε νὰ πράξω-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλά με συνδάϊξον[1]. 360

ΧΟΡΟΣ.

εὔφημα φώνει· μὴ κακὸν[2] κακῷ διδοὺς
ἄκος, πλέον τὸ πῆμα[3] τῆς ἄτης τίθει.

Στροφὴ δ'.

ΑΙΑΣ.

ὁρᾷς τὸν θρασύν,
τὸν εὐκάρδιον,
τὸν ἐν δαΐοις
ἄτρεστον μάχαις, ἐν ἀφόβοις[4] με θηρσὶ δεινὸν χέρας;
οἴμοι γέλωτος, οἷον ὑβρίσθην[5] ἄρα. 365

αιν οἱ ποιμένες, δηλ. νὰ φονεύσῃ αὐτόν. Προτιμῶμεν τὴν δευτέραν ἑρμηνείαν· διότι εἰς τὴν πρώτην παρέχει δυσκολίαν καὶ τοῦτο, ὅτι ἀποτείνεται πρὸς τὸ ναυτικὸν γένος.

1) Ὁ Σουΐδας ἑρμηνεύει σφάξον σὺν τοῖς θρέμμασιν. Ἡ φράσις ἐξηγεῖται φυσικώτερον, ἂν πρὸ ὀλίγου ἐγένετο λόγος περὶ ποιμένων ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ τῆς λέξεως. Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· «Οὐ διὰ τὴν ἧτταν δὲ τῶν ὅπλων πικρὸς ὢν βούλεται ἀναιρεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ ὄνειδος ὑφορώμενος τῶν ποιμνίων· ἐν τούτῳ δὲ τὸ ἦθος καὶ ἡ μεγαλοφροσύνη δείκνυται τοῦ Αἴαντος».

2) Θέλων ὁ Αἴας νὰ ἐξαλείψῃ τὸ ὄνειδος ἐκλέγει ὡς μέσον τὸν θάνατον, ὅπερ εἶναι καὶ θεραπεία. Ἡ φράσις ἦτο παροιμιώδης παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀποσπάσμ. 339· «μὴ κακοῖς ἰῶ κακά», Ἡρόδοτ. III, 53 «μὴ τῷ κακῷ τὸ κακὸν ἰῶ», Θουκυδίδ. V, 65 «διανοεῖται κακὸν κακῷ ἰᾶσθαι» καὶ Σοφόκλ. ἐν Ἀποσπάσμ. 75 «πάντα τἀνθρώπων νοσεῖ κακοῖς, ὅταν θέλωσιν ἰᾶσθαι κακά».

3) Κατὰ μίμησιν τοῦ Ὁμήρου, ὅστις εἶπε πῆμα κακοῖο, ὡς παρατηρεῖ ὁ Εὐστάθιος ἐν Ὀδυσσ. γ, 152 «Ὁμήρου εἰπόντος πῆμα κακοῖο, ὁ ζηλωτὴς αὐτοῦ Σοφοκλῆς πῆμα ἄτης φησίν». Ὅρα καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 765, Ἔθηκε τὸ ἄρθρον τῆς, διότι εἶναι ὡρισμένη ἡ ἄτη, ἡ τοῦ Αἴαντος.

4) Τὸ ἐπίθετον ἔχει ἐνεργητικὴν καὶ παθητικὴν σημασίαν, δηλ. σημαίνει τὸν μὴ ὄντα φοβερὸν τοῖς ἄλλοις καὶ τὸν μὴ φοβούμενον. Ὁ Σχολιαστὴς δέχεται τὴν πρώτην ἐξηγῶν· «Τοῖς μὴ φόβον ἐμποιοῦσι προβάτοις.» Ὁ Wolff προτιμᾷ τὴν δευτέραν, δηλ. τὰ μὴ φοβούμενα τοὺς ἀνθρώπους, τὰ οἰκιακὰ ζῷα, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν· Σύνταξον οὕτως· ὁρᾷς με δεινὸν ὄντα χέρας; δηλ. φοβερὸν ὄντα κατὰ τὴν δύναμιν ἐναντίον θεικῶν ζώων. Ὀρθῶς λέγει ὁ Σχολιαστής· «Ὅτι οὐδὲν ἄλλο αὐτοῦ ἅπτεται, ὡς τὸ τῆς ἀσχημοσύνης, ὅτι κατὰ τῶν μηδενὸς ἀξίων ἠνδρίσατο». Οὗτος εἶναι ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀληθοῦς ἀνδρείου.

5) Ἡ σύνταξις εἶναι κατὰ τὸ ὑβρίζομαι ὕβριν. Μετεχειρίσθη τὸν ἀόριστον· διότι ἀποβλέπει εἰς τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἔπραξε τὰ ἄξια ὕβρεως. Τὸ δὲ ἄρα ἐτέθη πρὸς δή-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

μή, δέσποτ' Αἴας, λίσσομαί[1] σ', αὔδα τάδε.

ΑΙΑΣ.

οὐκ ἐκτὸς;[2] οὐκ ἄψορρον ἐκνεμεῖ πόδα;
αἰαῖ αἰαῖ. 370

ΧΟΡΟΣ[3].

ὦ πρὸς θεῶν, ὕπειπε καὶ φρόνησον εὖ.

ΑΙΑΣ.

ὦ δύσμορος, ὃς χερὶ[4] μὲν
μεθῆκα τοὺς ἀλάστορας, ἐν δ' ἐλίκεσσι[5]
βουσὶ καὶ κλυτοῖς[6] πεσὼν αἰπολίοις 375

λωσιν, ὅτι νῦν ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα διὰ τὴν τότε πρᾶξιν.

1) Θέλουσα νὰ πραΰνῃ τὸν Αἴαντα ἡ Τέκμησσα ἅπτεται τῶν γονάτων αὐτοῦ, πιθανῶς μετὰ δακρύων, ἀλλ' ἀποκρούεται. Ὅρα Πλάτ. ἐν Φαίδων. 60 Α.

2) Χάριν τοῦ μέτρου ὁ Neue, ᾧ ἀκολουθεῖ ὁ Schneidewin καὶ ὁ Wolff, ἔτρεψε τὸν στίχον εἰς, οὐκ ἐκτὸς ἄψορρον ἐκ νεμεῖ πόδα; Ἀλλ' ἡ μετρικὴ ὠφέλεια εἶναι ἀμφίβολος καὶ μειοῖ τὸ δραματικὸν πάθος. Τὸ ἄψορρον ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει ὀπισθόρμητον. Ὁ Ἡσύχιος τὸ ἐκνενέμηται ἐξηγεῖται ἐξῆλθεν.

3) Κατά τινα εἰκασίαν τοῦ Hermann ὁ Schneidewin ἀποδίδει τὸν ἑπόμενον στίχον τῇ Τεκμήσσῃ, ὅπερ δὲν εἶναι ἀπίθανον· διότι ἡ ἀποπεμπομένη κατὰ τὴν γυναικείαν φύσιν δὲν ἔπρεπε ὅλως νὰ οἰωπήσῃ. Ἀλλ' ὁ Σχολιαστὴς ἀποδίδει τὸν στίχον εἰς τὸν χορόν· « Τοῦτο ὁ χορὸς τῆς Τεκμήσσης σιγησάσης διὰ τὴν ἐπιτίμησιν. Οὐ μὴν πρὸς τοῦτο ἀποκρίνεται ὁ Αἴας, ἀλλ' ἀνοιμώζει πάλιν. Ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο ἴδιον τῶν καμόντων, ὥστε μὴ ἀκολούθως φθέγγεσθαι ».

4) Ἡ κοινὴ γραφὴ ἦτο χερσὶ μέν, ἀλλ' ἐκράτησεν ἡ τοῦ Hermann γνώμη τρέψαντος εἰς χερὶ μέν. Τὸ χερὶ συντακτικῶς ἀνήκει εἰς τὸ μεθῆκα καὶ εἰς τὸ ἔδευσα. Συνήθως τὸ μεθιέναι συντάσσεται πρὸς γενικὴν καὶ αἰτιατικήν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 590· « τολμᾷς μεθεῖναι καρδίας μέγαν χόλον » καὶ παρὰ Σοφοκλ. ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 838· ἀμέθες χεροῖν τὴν παῖδα θᾶσσον ». Ἐνταῦθα ἔθηκε δοτικήν, διότι δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ ὄργανον τῆς ἀφέσεως, ὡς λέγει ὁ Bellermann. Παραπλησία σύνταξις εἶναι παρ' Ἐμπεδοκλ. 306· αἰσάσκε χειρὶ μεθῇ » καὶ Εὐριπίδ. ἐν Βακχ. 1071· « μεθίει διὰ χερῶν βλαστημ' ἄνω ». Κανονικῶς ὁ ποιητὴς ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ἀλάστορας μέν, ἀλλ' ἡ μετάθεσις τοῦ συνδέσμου ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 557· « καλῶς σὺ μὲν τοῖς, τοῖς δ' ἐγὼ ἐδόκουν φρονεῖν », ἀντὶ νὰ εἴπῃ τοῖς μέν.

5) Τὰ ὁμηρικὰ ἐπίθετα τῶν βοῶν καὶ τῶν προβάτων κεῖνται πρὸς περιφρόνησιν.

6) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν λέγει τὰ αἰπόλια κλυτὰ διὰ τὰς ταραχάς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐρεμνὸν αἷμ' ἔδευσα[1].

ΧΟΡΟΣ.

τί δῆτ' ἂν ἀλγοίης ἐπ' ἐξειργασμένοις[2];
οὐ γὰρ γένοιτ' ἂν ταῦθ' ὅπως[3] οὐχ ὧδ' ἔχειν.

Ἀντιστροφὴ δ'.

ΑΙΑΣ.

ἰὼ πάνθ'[4] ὁρῶν,
ἁπάντων τ' ἀεὶ
κακῶν ὄργανον, 380

καὶ φωνάς, ἤτοι τὰ φωνάζοντα, τὰ βελάζοντα. Ὁ δὲ Passow ἀπιθάνως ἐξηγεῖ τὰ λαμπρά, τὰ ἐκπρεπῆ. Καὶ ὁ Ὅμηρος λέγει κλυτὰ μῆλα ἐν Ὀδυσσ. I, 308. Τὸ πεσὼν χάριν τοῦ μέτρου ὁ Hermann ἔτρεψεν εἰς πεσόν, ὅπερ συντάσσει μετὰ τοῦ αἷμα. Αὕτη μὲν ἡ διόρθωσις πάντως εἶναι ἀπίθανος, οὐχὶ δ' ἄστοχος φαίνεται ἡ τοῦ Wolff διορθοῦντος τὸ πεσὼν εἰς πέσον, ἀλλὰ τότε ἠθέλομεν ἀναγκασθῆ νὰ τρέψωμεν τὸ αἷμ' ἔδευσα εἰς αἷμα δεύσας.

1) Ἔχυσα μαῦρον αἷμα· τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ ἐν Τραχιν. 848· «τέγγει δακρύων ἄχναν».

2) Διά τί λοιπὸν δύνασαι νὰ λυπῆσαι διὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἐξετελέσθησαν καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μεταβληθῶσιν;

3) Τινὲς ἐνόμισαν, ὅτι τὸ ὅπως φέρεται εἰς ἀπαρέμφατον, ὡς καὶ παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Ἑλλην. VI, 2, 32 «εὕρετο ὅπως μήτε διὰ τὸν πλοῦν ἀνεπιστήμονας εἶναι τῶν εἰς ναυμαχίαν μήτε—ἀφικέσθαι». Ὅρα καὶ Οἰκονομ. VII, 29. Ἀλλ' ἡ φράσις εἶναι ἐλλειπτικὴ ἀντὶ οὐκ ἔστιν ὅπως γένοιτ' ἂν ταῦτ' οὐχ ὧδ' ἔχειν. Ὅτι τὸ γεγενημένον δὲν δύναται νὰ μεταβληθῇ, πρῶτος, καθ' ὅσον γινώσκομεν, ὁ Σιμωνίδης εἶπεν ἐν Ἀποσπάσμ. 99, σελ. 893· «τὸ γὰρ γεγενημένον οὐκ ἔτ' ἄρεκτον ἔσται» Ἀγάθων ἐν Ἀποσπάσμ. 5 σελ. 593 «μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται, ἀγένητα ποιεῖν ἅσα' ἂν ᾖ πεπραγμένα». Τοῦτο προσβάλλει τὴν παντοδυναμίαν τοῦ θείου.

4) Ὅτι ἡ φράσις λέγεται πρὸς λοιδορίαν τοῦ Ὀδυσσέως, μαρτυρεῖ ἡ ἑπομένη φράσις, ὡς παρατηρεῖ καὶ ὁ Εὐστάθιος ἐν σελ. 415, 19· «Ὁ δὲ παρὰ Σοφοκλεῖ Ὀδυσσεύς, ὡς πάντων ἀεὶ κακὸν ὄργανον, ἐπιψόγως πάνθ' ὁρᾶν λέγεται». Ὁ Morstadt ὅμως ἤγειρε τὴν ἀπορίαν, πῶς εἶναι δυνατὸν ἡ φράσις νὰ σημαίνῃ ψόγον, ἀφ οὗ αὕτη ἀποδίδεται πρὸς ἔπαινον εἰς τὸν Ἥλιον. Τὴν δυσκολίαν κατιδὼν ὁ Schneidewimnένόησε τὸ οὐσιαστικὸν κακὰ ἐκ τῆς ἑπομένης φράσεως, ὅπερ εἶναι ἀνάρμοστον. Τί ἤθελε σημαίνει ὁ βλέπων ὅλα τὰ κακά; Διὰ ταῦτα ὁ Morstadt προτείνει τὸ πάνθ' ὁρῶν νὰ τρέψωμεν εἰς πάντα ὁρῶν. Ὁμολογοῦμεν, ὅτι ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἄστοχος, ἡμεῖς ὅμως παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ φράσις λέγεται μὲν πρὸς ἔπαινον τοῦ Ἡλίου, ἀλλ' ἡ περιέργεια, ἐν οἷς οὐ δεῖ, δεικνύει κακοήθη ἄνθρωπον. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρὰ ἐν Φιλοκτήτ. 1014· «ἀλλ' ἡ κακὴ σὴ διὰ μυχῶν βλέπουσ' ἀεί».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τέκνον Λαρτίου, κακοπινέστατόν[1] τ' ἄλημα στρατοῦ,
ἦ που πολὺν γέλωθ' ὑφ' ἡδονῆς ἄγεις.

ΧΟΡΟΣ.

ξὺν[2] τῷ θεῷ πᾶς καὶ γελᾷ κωδύρεται.

ΑΙΑΣ.

ἴδοιμί νιν[3], καίπερ ὧδ' ἀτώμενος,
ἰώ μοί μοι.

ΧΟΡΟΣ.

μηδὲν μέγ' εἴπῃς[4]. οὐχ ὁρᾷς ἵν' εἶ κακῶν;

ΑΙΑΣ.

ὦ Ζεῦ, προγόνων προπάτωρ[5],

Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «πανοῦργε καὶ περίεργε». Ὁ δ' Ὀδυσσεὺς ἦτο γνωστὸς καὶ ὡς δεινὸς κατάσκοπος.

[1]) Κακοπινὴς (ἐκ τοῦ πίνος) σημαίνει τὸν ἠθικῶς ῥυπαρόν, τὸν κακορρύπαρον, ὡς λέγει ὁ Σχολιαστής. Τὸ δὲ ἄλημα εἶναι τὸ ἀφηρημένον ἀντὶ τοῦ προσώπου καὶ σημαίνει τὸν πανοῦργον· τὸν τετραπερασμένον, ὡς λέγομεν ἡμεῖς, Ἀριστοφάν. ἐν Ὄρνισι 430· «πυκνότατον κίναδος, σόφισμα, κῦρμα, τρίμμα, παιπάλημ' ὅλον».

[2]) Τὸν στίχον τοῦτον, ὃν τὰ χειρόγραφα ἀποδίδουσι τῷ χορῷ, ὁ Hermann ἀποδίδωσι τῇ Τεκμήσσῃ, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν. Ὁ Schneidewin ἔγραφε σύν τοι θεῷ, διότι ἡ φράσις κεῖται ἀνάρθρως, ἂν μὴ νοῇται ὡρισμένος θεός. Ἀλλ' ὁ Wolff παρατηρεῖ, ὅτι τὸ ἔναρθρον δηλοῖ τὸ θεῖον καθ' ὅλου, ὡς ἐν Ἀποσπάσμ. 736· «ἐπεὶ πέπρακται πᾶν τὸ τοῦ θεοῦ καλῶς». Ὁ χορὸς ἐννοεῖ, ὅτι, ἂν ὁ Ὀδυσσεὺς γελᾷ νῦν, δὲν πρέπει ὁ Αἴας διὰ τοῦτο νὰ λυπῆται· διότι τοιαύτη εἶναι ἡ θέλησις τοῦ θείου καὶ ὁ νῦν γελῶν δυνατὸν ἔπειτα νὰ θρηνήσῃ.

[3]) Μετὰ τὸ ἴδοιμι λείπει συλλαβή, ἣν ἕκαστος κατὰ τὸ δοκοῦν συμπληροῖ· ὁ μὲν Τρικλίνιος διὰ τοῦ δή, ὁ δὲ Dindorf διὰ τοῦ μήν, ὅπερ πιθανώτερον. Τὸ ἀτώμενος ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει ἄτης πεπλησμένος. Μετὰ τὸ ἀτώμενος οἱ ἑρμηνευταὶ θέτουσιν στιγμήν, ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν· διότι ὁ λόγος τοῦ Αἴαντος διεκόπη ὑπὸ τοῦ χοροῦ. Ἐνταῦθα οἱ ἑρμηνευταὶ ἢ σιωπῶσιν ἢ ἐπιδοκιμάζουσι συνήθως τὴν παρατήρησιν τοῦ Σχολιαστοῦ. «Τοῦ χοροῦ τὸν περὶ θεῶν λόγον ἐμβάλλοντος, οὐκ ἐφίεται ὁ Αἴας, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἰδίας δυνάμεως ἐπαίρεται» φησὶν οὖν ἰδιωτικῶς αὐτὸν καίπερ οὕτως κακούμενος· δῆλον γὰρ ὅτι ἀρυόμενος. Ἂν ὑπῆρχεν ἡ τελεία στιγμή, ἤθελε συμπληρωθῇ ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου, δηλ. εὔχομαι λοιπὸν νὰ ἴδω αὐτὸν ὀδυρόμενον. Ἀλλ' ἐκ τῆς φράσεως μηδὲν μέγ' εἴπῃς γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ χορὸς διέκοψε τὸν ἀρώμενον· διὰ τοῦτο θέτομεν κόμμα, τὰ δ' ἰώ μοί μοι θεωροῦμεν παρενθετικὰ διὰ τὸ ἀτώμενος. Νομίζομεν δέ, ὅτι ὁ Αἴας δὲν ἔμελλε νὰ βλασφημήσῃ πρὸς τὸ θεῖον, ὡς νομίζει ὁ Σχολιαστής, ἀλλὰ νὰ εἴπῃ ἀράν, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς συμπληρώσεως ἐν στίχ. 388.

[4]) Οἱ θεοὶ μισοῦσι τοὺς ὑπερηφάνους λόγους. Ὅρα στίχ. 127.

[5]) Ἀντὶ τοῦ προπάτωρ ὁ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πῶς ἂν [1] τὸν αἰμυλώτατον, ἐχθρὸν ἄλημα,
τούς τε δισσάρχας [2] ὀλέσας βασιλῆς
τέλος θάνοιμι καὐτός;

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

ὅταν κατεύχῃ ταῦθ', ὁμοῦ κάμοὶ θανεῖν
εὔχου [3]· τί γὰρ δεῖ ζῆν με σοῦ τεθνηκότος;

Στροφὴ γ'.

ΑΙΑΣ.

ἰὼ σκότος, ἐμὸν φάος [4],
ἔρεβος ὦ [5] φαεννότατον, ὡς ἐμοί,
ἕλεσθ', ἕλεσθέ μ' οἰκήτορα,
ἕλεσθέ μ'· οὔτε γὰρ θεῶν γένος [6]
οὔθ' ἁμερίων ἔτ' ἄξιος
βλέπειν τιν' εἰς ὄνησιν ἀνθρώπων.

[1]) Τριχλίνιος διώρθωσεν εἰς πάτερ, ὅπερ δέχεται ὁ Schneidewin διότι ὁ Ζεὺς ἦτο πατὴρ τοῦ Αἰακοῦ, ὃν ὁ Αἴας θεωρεῖ πρόγονον αὐτοῦ. Ἀλλ' οἱ κριτικοὶ δὲν δέχονται τὴν διόρθωσιν.

[2]) Τὸ πῶς ἄν ἐν ἐρωτήσει τίθεται ἐπὶ εὐχῆς, ὡς καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 777 Αἰμύλος εἶναι ὁ πανοῦργος, ὅστις ἀπατᾷ μὲ γλυκὰ λόγια.

[3]) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ δισσοὺς ἄρχοντας βασιλεῖς. Τοὺς αὐτοὺς εἶπε δικράτειρ' ἐν στίχ. 251.

[4]) Ἡ Τέκμησσα τὸν μὲν θάνατον τοῦ Αἴαντος θεωρεῖ ὡς κατάραν, τὸν ἑαυτῆς δ' ὡς εὐχήν.

[4]) Ἡ παράθεσις αὕτη δεικνύει, πῶς ὁ ἥρως θεωρεῖ τὸν σκοτεινὸν Ἅιδην. δηλ. ἐκεῖνο, ὅπερ τοῖς ἄλλοις εἶναι σκότος, ἐμοὶ εἶναι φῶς καὶ σωτηρία.

[5]) Ἐνίοτε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τίθεται τὸ κλητικὸν ἐπιρρώνυμα μεταξὺ οὐσιαστικοῦ καὶ ἐπιθέτου, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Δ 189 «φίλος ὦ Μενέλαε», Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 1252 «Μυκηνίδες ὦ φίλαι». Ἡ φράσις ἔρεβος φαεννότατον ἀποτελεῖ ὀξύμωρον. Τὰ ὡς ἐμοὶ ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει ὡς ἐμοὶ χρῆσθαι κριτῇ, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1469 «Κρέοντ' ἦν ζηλωτός, ὡς ἐμοί, πατέρ», Πλάτ. ἐν Σοφιστ. 237 «χαλεπὸν ἦρου καὶ σῖγ' γε ἐρωῖ παντάπασιν ἄπορον». Ὁ δὲ Schneidewin δι' ἄνθρωπον ἐδρισκόμενον εἰς τὴν θέαιν μου, ὅπερ ὀρθότερον. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 20 «μακρὰν γὰρ ὡς γέροντι προὐστάλης ὁδόν».

[6]) Ἡ πρόθεσις εἰς ἐννοεῖται ἐκ τοῦ δευτέρου ῥέρσυς τῆς προστάσεως, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1176 «πότερα πατρῴας ἢ πρὸς οἰκείας γενός (ὤλωλεν;)». Ὅρα καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 733. Σύνταξον οὕτω: οὔτε ἄξιός εἰμι βλέπειν ἔτι εἰς θεῶν γένος οὔτε εἰς τινα ὄνησιν ἀμερίων ἀνθρώπων. Τὸ βλέπειν εἰς τινα σημαίνει περιμένειν παρά τινος συνδρομήν, ὠφέλειαν, ὡς ἐν Ἀντιγόν ὁ 923 «Τί χρή με τὴν δύστηνον ἐς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλά μ' ἀ Διὸς[1]
ἀλκίμα θεὸς
ὀλέθριον[2] αἰκίζει.
ποῖ τις οὖν φύγῃ;
ποῖ μολὼν μενῶ,
εἰ τὰ μὲν φθίνει, φίλοι, τοῖσδ'[3] 405
ὁμοῦ πέλας,
μώραις δ' ἄγραις[4] προσκείμεθα,
πᾶς δὲ στρατὸς δίπαλτος[5] ἄν με
χερὶ φονεύοι;

θεοὺς ἔτι βλέπειν;» Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Ὠφέλεια οὐκ εἰσί μοι οἱ ἄνθρωποι, οὔτε οἱ θεοί. Τί οὖν ζῶ;».

1) Πόθεν ὁ Αἴας ἐνόησεν, ὅτι ἡ Ἀθηνᾶ ἦτο ἡ βλάψασα, δὲν λέγει ὁ ποιητής· ἴσως ἐκ τούτου, ὅτι ἡ θεὰ αὕτη ἦτο προστάτις τοῦ Ὀδυσσέως, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Ψ, 782.

2) Κεῖται ἐπιρρηματικῶς, οὐχὶ δὲ κακῶς ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «μέχρι θανάτου».

3) Τὸ κείμενον θεωρεῖται ὡς διεφθαρμένον καὶ ἕκαστος τῶν κριτικῶν ποιεῖ τὴν δοκοῦσαν αὐτῷ διόρθωσιν, ἀλλ' οὐδεὶς δύναται νὰ εἴπῃ, ὅτι εὗρε τὸ πιθανόν. Ἐν τοιαύτῃ περιστάσει δέον τὸ κείμενον νὰ ἐκδίδηται, ὡς ἔχει, ἐν τοῖς χειρογράφοις· διότι ἐν τέλει δύναται νὰ εὑρεθῇ ὀρθὴ ἑρμηνεία, ὡς νῦν συνέβη. Διεφθαρμένη θεωρεῖται ἡ φράσις τοῖσδ' ὁμοῦ πέλας, ὅπερ ὁ μὲν Lobeck τρέπει εἰς τίσις δ' ὁμοῦ πέλας, ὁ δὲ Dindorf εἰς τίσις δ' ὁμοῦ πέλει, ὁ δὲ Ahrens διορθοῖ τὸ δ' ὁμοῦ εἰς δόμου, ὁ δὲ Thiersch εἰκάζει τοῖς δ' ὁμοῦ γέλως μώραις γ' ἄγραις προσκείμεθα, ὁ δὲ Wolff τίσις ὅρμου πέλας καὶ ἄλλοι ἄλλως. Ἄριστα ἐποίησεν ὁ Bellermann, ὅτι διετήρησε τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων· κατὰ τοῦτον ἡ δοτικὴ τοῖσδ' ἀνήκει εἰς τὸ ὁμοῦ, ὡς ἐν στίχ. 767. Διὰ τῆς φράσεως τὰ μὲν ἐννοεῖ τὴν τιμὴν τοῦ ἥρωος, δυνάμεθα ὅμως νὰ δώσωμεν εὐρυτέραν σημασίαν (δηλ. νὰ ἐννοήσωμεν τοὺς φίλους καὶ καθ' ὅλου τὰς περιστάσεις τοῦ Αἴαντος), ὅπως γένηται ἀντίθεσις πρὸς τὸ πᾶς δὲ στρατός. Οὕτως ἐξάγεται ἡ ἔννοια· δὲν εἶναι ἐλπὶς νὰ φύγω· διότι τὰ μὲν ἰδικά μου, δηλ. αἱ δυνάμεις μου συγκατεστράφησαν μετὰ τούτων δὰ τῶν πλησίον κειμένων, ὅλος δὲ ὁ στρατὸς διοικούμενος ὑπὸ τῶν δύο Ἀτρειδῶν δύναται νά με φονεύῃ.

4) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Τὰ βοσκήματα, ἃ λαβὼν μωρῶς διεχρήσατο».

5) Περὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως ὑπῆρχε διαφωνία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὡς ἀναγινώσκομεν παρὰ τῷ Σχολιαστῇ· «Ἀμφοτέραις ταῖς χερσίν, οἷον περιδεξίως με φονεύει· παντὶ σθένει, ὡς Δίδυμος· ἢ ὁ στρατός με φονεύοι λαβὼν τὰ δίπαλτα δοράτια, ὡς Πτῶς φησίν». Τῷ Hermann φαίνεται, ὅτι ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν, ἣν καὶ τὸ ἔχων δύο δοῦρε, ἤτοι καλῶς ὡπλισμένος,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

ὦ δυστάλαινα, τοιάδ' ἄνδρα χρήσιμον[1] 410
φωνεῖν[2], ἃ πρόσθεν οὔτος οὐκ ἔτλη ποτ' ἄν.

Ἀντιστροφὴ γ'.

ΑΙΑΣ.

ἰὼ πόροι[3] ἁλίρροθοι
πάραλά τ' ἄντρα καὶ νέμος[4] ἐπάκτιον,
πολύν, πολύν με δαρόν τε δὴ
κατείχετ' ἀμφὶ Τροίαν χρόνον· 415
ἀλλ' οὐκέτι μ'[5], οὐκέτ' ἀμπνοὰς
ἔχοντα. τοῦτό τις φρονῶν ἴστω[6].
ὦ Σκαμάνδριοι
γείτονες ῥοαί,
εὔφρονες[7] Ἀργείοις, 420

ἄλλοι ὅμως, ὡς ὁ Passow, ὁ Bellermann καὶ ὁ Vecklein, πιθανώτερον ἐννοοῦσι τὰ δύο δόρατα τῶν δύο Ἀτρειδῶν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1305 «ὅπως τὸν ἑπτάλογχον ἐς Θήβας στόλον» καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 108 «Ἀγαιῶν δίθρονον κράτος» καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ. 323 «δίπαλτα ξίφη».

1) Κατὰ τὸν Wecklein χρήσιμος ἐνταῦθα εἶναι ὁ γενναῖος.

2) Ἐν ἀναφωνήσεσι δυσθυμίας τίθεται ἄνευ ὀρθοῦ ῥήματος τὸ ἀπαρέμφατον ἔναρθον, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 234 «Ὦ φίλτατον φώνημα· φεῦ τὸ καὶ λαβεῖν πρόσφθεγμα τοιοῦδ' ἀνδρὸς ἐν μακρῷ χρόνῳ». Τὸ ἄρθρον ὅμως ἐνίοτε παραλείπεται, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Εὐμενίδ. 835 «ἐμὲ παθεῖν τάδε, φεῦ, ἐμὲ παλαιάφρονα κατὰ γᾶν οἰκεῖν».

3) Οὐχὶ ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· «Ποταμοὶ εἰς θάλασσαν ῥέοντες». Διότι δηλοῖ τὰ ψοφοῦσας, τὰς θορυβούσας ὁδοὺς τῆς θαλάσσης, ὡς λέγουσιν, οἱ νεώτεροι ἑρμηνευταὶ κατὰ τὸ Ὁμηρικὸν ὑγρὰ κέλευθα, ὡς παρὰ Πινδάρῳ ἐν Νεμ. 4, 53 «Ἰόνιον πόρον» καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 362 «πόρους ἁλιρρόθους».

4) Νέμος κυρίως σημαίνει τόπον ἐπιτήδειον εἰς βοσκήν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ τοιοῦτοι τόποι συνήθως εἶναι σκιεροί, σημαίνει καὶ τὸ ἄλσος, Ἰλιάδ. Λ, 480 «ὠμοφάγοι μιν θῶες ἐν οὔρεσι δαρδάπτουσιν ἐν νέμεϊ σκιερῷ».

5) Ἐκ τοῦ προηγουμένου στίχου ἐννοεῖται τὸ καθέξετε. Τὸ ἀμπνοὰς ἔχοντα σημαίνει ζῶντα.

6) Ἀποτείνει τὸν λόγον εἰς ἕκαστον φρόνιμον, διότι οὗτος δύναται νὰ ἐκτιμήσῃ τὰς αἰτίας, δι' ἃς ὁ ἥρως πρέπει νὰ ἀποθάνῃ.

7) Τῷ Musgrave καὶ τῷ Thiersch ἤρεσκε νὰ γραφῇ δύσφρονες, ὅπερ εἶναι ἀπίθανον. Ὁ Εὐστάθιος ἐξηγεῖ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ὁ ποιητὴς μετεχειρίσθη τὸ ἐπίθετον ἐν σελ. 890, 22 «διὰ τὸ χρησιμώ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐκ ἔτ' ἄνδρα μὴ
τόνδ' ἴδητ'[1], — ἔπος
ἐξερῶ μέγ'[2] — οἷον οὔτινα
Τροία στρατοῦ
δέρχθη χθονὸς μολόντ' ἀπὸ
Ἑλλανίδος[3]· τανῦν δ' ἄτιμος
ὧδε πρόκειμαι[4].

ΧΟΡΟΣ.

οὗτοι[5] σ' ἀπείργειν αὔθ' ὅπως ἐῶ λέγειν
ἔχω, κακοῖς τοιοῖσδε συμπεπτωκότα.

425

τατον αὐτὸν γενέσθαι τοῖς Ἕλλησιν», ὅπερ ὁ Hermann θεωρεῖ γελοῖον καὶ ἄτοπον. Δὲν φαίνεταί μοι τοιοῦτον, ὡς μετ' ὀλίγον ὄψιον. Κρατεῖ ἡ ἑρμηνεία, ἐμοὶ ἐχθραὶ βοαί, εὔφρονες δὲ τοῖς Ἀργείοις τοῖς ἐμοῖς ἐχθροῖς. Οὕτως ἐν τῇ παραφορᾷ τοῦ πάθους ὁ Αἴας λέγει ἐν στίχ. 460 «ἔχθει δὲ Τροία πᾶσα καὶ πεδία τάδε». Ὑπομιμνήσκουσι δὲ οἱ πλείστοι τῶν νεωτέρων ἑρμηνευτῶν, ὅτι οἱ βαρεῖαν ἀδικίαν παθόντες νομίζουσι τὰ πάντα ἑαυτοῖς μὲν δυσμενῆ, τοῖς δ' ἐχθροῖς φίλα. Ταῦτα πάντα εἶναι ἀληθῆ, ἀλλ' ἐνταῦθα δὲν ἔχει τοιαύτην διάθεσιν πρὸς τὴν φύσιν ὁ ἥρως, ἀλλ' εὐμενῆ ὡς καὶ ἐν στίχ. 862 «κρῆναί τε ποταμοί θ' οἵδε, καὶ τὰ Τρωικὰ πεδία προσαυδῶ, χαίρετ', ὦ τροφῆς ἐμοί». Ὁ Αἴας ἐχθρὸς γενόμενος τοῖς θεοῖς καὶ ἀνθρώποις ἀνοίγει τὴν καρδίαν αὐτοῦ εἰς τὴν φύσιν, ὡς καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 986. Κατὰ τὰ εἰρημένα αἱ βοαὶ τοῦ Σκαμάνδρου εἶναι εὐμενεῖς τῷ Αἴαντι καὶ τοῖς Ἀχαιοῖς, καθ' ὅσον καὶ ἐκείνους καὶ τοῦτον ἔθρεψαν. Οὐχὶ πολὺ διάφορον εἶναι τὸ παρὰ Θουκυδίδῃ περὶ τῶν Πλαταιῶν εἰρημένον ΙΙ, 72 «καὶ παρέσχετε αὐτὴν εὐμενῆ ἐναγωνίσασθαι τοῖς Ἕλλησιν».

[1]) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ οὐκ ἔτι ὄψεσθε.

[2]) Ἡ παρενθετικὴ πρότασις μετριάζει τὴν ἑπομένην αὐτοκολακείαν τοῦ ἥρωος.

[3]) Σύνταξον οὐτωσί· οἷον ἄνδρα στρατοῦ, μολόντα ἀπὸ Ἑλλανίδος χθονός, ὃν τινα Τροία ἐδέρχθη. Οἱ ὁμηρικοὶ ἥρωες ἐν τῇ νηπιότητι αὐτῶν συχνάκις ἐπαινοῦσιν ἑαυτοὺς καὶ ἀνακηρύσσουσι τὰς ἰδίας ἀρετάς, ὡς ὁ Ἀχιλλεὺς ἐν Ἰλιάδ. Σ, 105 «τοῖος ἐών, οἷος οὔτις Ἀχαιῶν χαλκοχιτώνων ἐν πολέμῳ». Καὶ παρὰ τοῖς τραγικοῖς ἀπαντῶσιν ἐνίοτε τοιαῦται ἀλαζονικαὶ φράσεις, ὡς ἐν Οἰδίποδι τυράννῳ. 8 ὁ Οἰδίπους λέγει περὶ ἑαυτοῦ «ὃ πᾶσι κλεινὸς Οἰδίπους καλούμενος», ἔνθα ἴδε καὶ τὴν σημειώσιν μου. Παραπλήσια λέγει ὁ Ἡρακλῆς ἐν Τραχιν. 10 Ὥρα εἰσαγωγ. ἀελ. θ.

[4]) Ἡ πρότασις αὕτη κεῖται ἀντιμετοχῆς, ὁλ. ἄνδρα τόνδε ἄριστον μὲν ἐλθόντα, πανῦν δὲ ὧδε ἄτιμον προκείμενον.

[5]) Ἡ σύνταξις ἔχει, οὔτε ἔχω σε ἀπείργειν λέγειν, οὔτε ἔχω ὅπως ἐῶ σε λέγειν. Ἄξιον σημειώσεως, ὅτι ἐνταῦθα τὸ οὔτε κεῖται ἀντὶ τοῦ οὐδέ, ὅπερ ἀπάνιον, ὡς παρ Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 589 καὶ Πρόμηθ. ΙΙΙ, 155. Ὁ Σχολιαστ.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στὴς παρατηρεῖ· «Ὁ χορὸς ἐστὶν ὁ λέγων· ἐνδίδωσι γὰρ τῷ Αἴαντι κάμνοντι, ὅπερ ἐστὶν εἶδος παραμυθίας. Ἡ Τέκμησσα τοῦτο οὐκ ἐποίει».

[1]) Οἱ ἀρχαῖοι ὠνόμαζον τὰ τικτόμενα βρέφη κατὰ τὴν γέννησιν διδόντες ὀνόματα καὶ ἐκ ποικίλων περιστάσεων τῶν τεκόντων καὶ χάριν τῶν ἀγαθῶν, ὧν οὗτοι ἤθελον νὰ ἀπολαύσωσι τὰ τέκνα, ὅηλ. ἔδιδον ὀνόματα boni ominis causa. Ἐνταῦθα ὅμως ἀνακαλύπτει, ὅτι τὸ ὄναμα ὑπαινίσσεται τὴν δυστυχίαν αὐτοῦ. Τὰς ἐτυμολογίας τῶν κυρίων ὀνομάτων οἱ τραγικοὶ ἐπωφελήθησαν πρὸς παντοειδεῖς ποιητικοὺς σκοπούς, ὡς Σοφοκλ. ἐν Ἀποσπάσμ. 877· «ὀρθῶς ὁ Ὀδυσσεὺς εἶμ ἐπώνυμος κακοῖς, πολλοὶ γὰρ ὠδύσαντο δυσσεβεῖς ἐμοί». Ἀριστοτέλης ἐν Ρητορ. Π, 23· ἄλλος (τόπος) ἀπὸ τοῦ ὀνόματος, οἷον ὡς ὁ Σοφοκλῆς (Ἀπόσπ. 592)· αὐτὴ (ἡ Σιδηρὼ) μάχιμός ἐστιν, ὡς κεχρημένη σαφῶς σιδήρῳ καὶ φοροῦσα τοὔνομα· καὶ ὡς ἡ Εὐριπίδου Ἑκάβη εἰς τὴν Ἀφροδίτην (ἐν Τρῳάσ. 990)· καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς καὶ ὡς Χαιρήμων (Ἀπόσπασμ. 4). Πενθεῖς ἐσομένης συμφορᾶς ἐπώνυμος». Κατὰ τὰς μεγάλας Ἠοίας καὶ κατὰ τὸν Πίνδαρον ἐν Ἰσθμ. 5, 53 τὸ ὄνομα Αἴας παράγεται ἐκ τοῦ αἰετός, ὅστις ἐπέμφθη ὑπὸ τοῦ Διὸς κατὰ τὴν γέννησιν. Διεγείρει δὲ τὴν συμπάθειαν τοῦ θεατοῦ, ὅτι νῦν ὁ Αἴας ἐν τῇ ἐσχάτῃ συμφορᾷ ἀνακαλύπτει, ὅτι τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶναι δυσοίωνον.

[2]) Ἐκ τῆς φράσεως τοῦ Σχολιαστοῦ συνῳδὸν ἔσεσθαι ὁ Nauck εἶχασεν, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ξυνάσειν, ἀλλ' ἀμφιβάλλει, ἂν οἱ ἀττικοὶ μετεχειρίζοντο τὸν μέλλοντα ἄω. Κατὰ τὸν Dindorf τοῦτο ἠδύνατο νὰ λεχθῇ, ἂν τὸ μέτρον ἐπέτρεπε ξυνάσεσθαι. Τίς ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ, ὅτι τὸ ὄνομά μου θὰ συμφωνήσῃ μὲ τὴν δυστυχίαν μου, ὡς Ἀριστοφάν. ἐν Ἱππ. 1233· «καὶ μὴν σ' ἐλέγξαι βούλομαι τεκμηρίῳ, εἴ τι ξυνοίσεις τοῦ θεοῦ τοῖς θεσφάτοις». Ὅρα καὶ Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 1465. Τὸ ἂν ἀνήκει εἰς τὸ ῥῆμα καὶ οὐχὶ εἰς τὸν ἀπαρέμφατον.

[3]) Ἰδαίαν ὀνομάζει τὴν Τροίαν ἀπὸ τῆς Ἴδης.

[4]) Κυρίως τὸ ἀριστεύειν εἶναι ἀμετάβατον, ἀλλὰ συνετάχθη πρὸς αἰτιατικὴν κατὰ τὸ ἐτυμολογικὸν σχῆμα, ὅηλ. ἀντὶ ἀριστεῖα εἶπε καλλιστεῖα. Ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ τὴν Ἡσιόνην, ἣν ὁ Τελαμὼν ἔλαβε παρὰ τοῦ Ἡρακλέους ὡς ἔκκριτον γέρας Διόδωρ. Σικελ. 4, 32 ἀὸ ὅ' Ἡρακλῆς ἱστεφάνωσε Τελαμῶνα ἀριστείοις, ὃν αὐτῷ τὴν Λαομέδοντος θυγατέρα Ἡσιόνην. Οὗτος γὰρ κατὰ τὴν πολιορκίαν (τῆς Τροίας) πρῶτος βιασάμενος εἰσέπεσεν εἰς τὴν πόλιν, Ἡρακλέους προσβαλόντος κατὰ τὸ καρτερώτατον μέρος τοῦ τείχους τῆς ἀκροπόλεως»

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρὸς οἶκον ἦλθε πᾶσαν[1] εὔκλειαν φέρων·
ἐγὼ δ'[2] ὁ κείνου παῖς, τὸν αὐτὸν εἰς τόπον
Τροίας ἐπελθὼν οὐκ ἐλάσσονι σθένει,
οὐδ' ἔργα μείω χειρὸς ἀρκέσας[3] ἐμῆς,
ἄτιμος Ἀργείοισιν ὧδ' ἀπόλλυμαι.
καίτοι τοσοῦτόν γ' ἐξεπίστασθαι δοκῶ,
εἰ ζῶν Ἀχιλλεὺς τῶν ὅπλων τῶν ὧν πέρι[4]
κρίνειν[5] ἔμελλε κράτος ἀριστείας τινί,
οὐκ ἄν τις αὖτ' ἔμαρψεν[6] ἄλλος ἀντ' ἐμοῦ.
νῦν δ' αὖτ' Ἀτρεῖδαι φωτὶ παντουργῷ[7] φρένας
ἔπραξαν[8], ἀνδρὸς τοῦδ' ἀπώσαντες κράτη.
κεἰ μὴ τόδ' ὄμμα[9] καὶ φρένες διάστροφοι
γνώμης[10] ἀπῆξαν τῆς ἐμῆς, οὐκ ἄν ποτε

[1]) Συμπληροῖ τὴν ἔννοιαν τῆς εὐκλείας, δηλ. τὴν μεγίστην εὔκλειαν, summam gloriam.

[2]) Μετὰ τὴν φράσιν ὅ τ ο υ π α τ ὴ ρ μ ὲ ν ἔπρεπε νὰ ἀκολουθῇ ὃς δὲ αὐτός, ἀλλὰ τοιαῦται ἀνακολουθίαι ἀπαντῶσι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις.

[3]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Δείξας, βοηθήσας, ποιήσας». Κατὰ τὸν Schneidewin εἶναι βραχυλογία ἀντὶ τοῦ ἀ ρ κ ῶ ν ῥ έ ξ α ς, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1401 τὸ ἀφωρμήθημεν κεῖται τοῦ ἀφορμηθέντες ἐπράξαμεν.

[4]) Δηλαδὴ περὶ τῶν ὅπλων, περὶ ὧν πρόκειται.

[5]) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως· ἔμελλε κρίνειν τινὶ κράτος ἀριστείας. Τὸ κρίνειν συνετάχθη μετὰ αἰτιατικῆς καὶ δοτικῆς, ὡς τὸ διδόναι, διότι κατὰ τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει μετὰ κρίσεως διδόναι. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Ἀντὶ τοῦ μετὰ κρίσεως διδόναι τινὶ κράτος ἀριστείας, ἤγουν ἔμελλε κρίνειν, τίς ὁ κρατῶν ἐστι διὰ τὰς αὐτοῦ ἀνδραγαθίας». Οὕτως ἐν τῷ στρατῷ ὁ Αἴας ἦτο ὁ ἀνδρειότερος μετὰ τὸν Ἀχιλλέα.

[6]) Κανεὶς δὲν ἤθελε καταλάβει, ἁρπάξει αὐτὰ ἀντὶ ἐμοῦ. Ἡ ἀντὶ μετὰ γενικῆς ἐπιτρέπεται ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ μετὰ παραθετικά, μόνον δὲ παρὰ τοῖς τραγικοῖς μετὰ τὸ ἄλλος, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 488.

[7]) Σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ πανοῦργος. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 671 «φωτὶ παντόλμῳ φρένας».

[8]) Τὸ πράττειν τί τινι σημαίνει πορίζειν, παρασκευάζειν εἴς τινά τι. Ἡ μὲν αἰτιατικὴ α ὐ τ ὰ ἀνήκει εἰς ἔπραξαν, ἡ δὲ φ ρ έ ν α ς εἰς τὸ π α ν τ ο υ ρ γ ῷ. Ἡ ἑπομένη δεικτικὴ ἀντωνυμία κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐμοῦ, ὡς πλειστάκις παρὰ τοῖς τραγικοῖς.

[9]) Ἐκ τοῦ ἑπομένου διάστροφοι δέον νὰ ἐννοήσωμεν διάστροφον = διεστραμμένον. Τὸ ἐπίθετον ἐν ἑκατέρῳ τῶν ὀνομάτων ἔχει διάφορον σημασίαν· ἐν μὲν τῷ πρώτῳ δηλοῖ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοὺς μὴ βλέποντας ὀρθῶς, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τὴν μανιώδη διάνοιαν.

[10]) Γνώμη εἶναι ἡ ἀπόφασις τοῦ Αἴαντος, ἵνα φονεύσῃ τοὺς Ἀτρείδας. Ἀντὶ τοῦ ἀπῆξαν οἱ Σχολια-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δίκην κατ' ἄλλου φωτὸς ὧδ'[1] ἐψήφισαν.
νῦν δ' ἡ Διὸς γοργῶπις[2] ἀδάματος θεὰ
ἤδη μ' ἐπ' αὐτοῖς χεῖρ' ἐπεντύνοντ'[3] ἐμὴν
ἔσφηλεν[4], ἐμβαλοῦσα λυσσώδη νόσον,
ὥστ' ἐν τοισίσδε[5] χεῖρας αἱμάξαι βοτοῖς·
κεῖνοι δ' ἐπεγγελῶσιν[6] ἐκπεφευγότες,
ἐμοῦ μὲν οὐχ ἑκόντος· εἰ δέ τις θεῶν
βλάπτει, φύγοι τἂν χὠ κακὸς τὸν κρείσσονα.
καὶ νῦν τί χρὴ δρᾶν; ὅστις[7] ἐμφανῶς θεοῖς
ἐχθαίρομαι, μισεῖ δέ μ'[8] Ἑλλήνων στρατός,

σται μνημονεύουσι γραφῆς ἀπῆξαν καὶ ἀπεῖρξαν, ἀλλ' οὐδεὶς τῶν ἐκδοτῶν ταύτας δέχεται.

[1]) Δηλαδὴ ὡς ἐψήφισαν κατ' ἐμοῦ. Ἐν τῷ ἡρωϊκῷ αἰῶνι δὲν μετεχειρίζοντο ψήφους, ἀλλ' ἕκαστος ἔλεγε τὴν ἑαυτοῦ γνώμην διὰ τοῦ στόματος. Εὐσταθ. ἐν Ἰλιάδ. Β, 852 «ψηφίζειν γὰρ οὔπω ἤδεσαν ἥρωες, ἀλλὰ μεταγρόνιον τὸ τῶν ψήφων εὕρημα». Τοιοῦτον ἀναχρονισμὸν μεταχειρίζεται καὶ ὁ Πίνδαρος ἐν Νεμ. 8, 26 «κρυφίαισι γὰρ ψάφοις Ὀδυσσῆ Δαναοὶ θεράπευσαν». Τὸ μὲν ψηφίζομαι σημαίνει δίδω τὴν γνώμην μου, τὸ δὲ ψηφίζω ἀριθμῶ τὰς ψήφους, θέτω εἰς ψηφοφορίαν, δηλ. σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ ἐπιψηφίζω. Αἰλιαν. ἐν Ποικιλ. Ἱστορ. 3, 17 «οὕτε ἐψήφισε (ὁ Σωκράτης ὡς πρύτανις) τὸν τῶν δέκα στρατηγῶν θάνατον». Ὁ Αἴας αἰτιᾶται, ὅτι αἱ Ἀτρεΐδαι ἐνόθευσαν τὰς ψήφους τῶν δικαστῶν, ὡς ἐν στίχ. 1135. Ἀντὶ νὰ εἴπῃ ὁ Αἴας, ὅτι ἤθελε φονεύσει τοὺς Ἀτρείδας, λέγει, ὅτι οὗτοι δὲν ἤθελον νοθεύσει τὰς ψήφους τῶν δικαστων, ὡς ἐν τῇ δίκῃ αὐτοῦ. Παραπλήσιον λέγει ὁ Ἀχιλλεὺς ἐν Ἰλιάδ. Α, 232 «οὐτιδανοῖσιν ἀνάσσεις· ἦ γὰρ ἄν, Ἀτρεΐδη, νῦν ὕστατα λωβήσαιο».

[2]) Ἡ ἀγριωπός, ἡ φοβερὸν βλέμμα ἔχουσα. Ὁ Σοφοκλῆς καὶ ἐν Ἀποσπάσμ. 759 λέγει τὴν Ἀθηνᾶν Γοργῶπιν, ὡς λέγονται καὶ αἱ Ἐρινύες παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 261. Συνήθως τὸ ἐπίθετον ἀποδίδοται εἰς τὰς Ἐρινύας.

[3]) Ὀπλίζοντα τὴν ἐμὴν χεῖρα ἐναντίον αὐτῶν. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν εὐτρεπίζοντα. Αὕτη εἶναι ἡ τῶν πλείστων χειρογράφων γραφή, ἀλλ' ἐπαινεῖται οὐχὶ ἀδίκως ἡ διόρθωσις τοῦ Valckenaer ἐπευθύνοντ', ἣν παρέλαβον οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν. Διάφορος γραφὴ εἶναι τὸ ἐπεντείνοντα ἣν παρέλαβεν ὁ Brunck, καὶ ἐπεκτείνοντα.

[4]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Παρέτρεψεν, σφαλῆναι ἐποίησεν».

[5]) Τοῦτο λέγει μετὰ περιφρονήσεως, ὡς ἐν στίχ. 366 αἰὲν ἀφόβοις θηρσί».

[6]) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «Πάνυ γενναίως ἐμμένει τῷ λήμματι· τὸ γὰρ ἐφ' ἑαυτῷ ἀνηρτῆκέναι φησὶ τοὺς Ἕλληνας καὶ ἠττῆσθαι οὐχ' ὑπ' ἐκείνων, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπήρειαν τοῦ θεοῦ».

[7]) Ἀποδίδοται εἰς τὸ νοούμενον μέ ἐν τῇ ἡγουμένῃ ἐρωτήσει, ὡς παρὰ Θουκυδ. 6, 68, 1 ἀπαραινέσει τί δεῖ χρῆσθαι, οἳ πάρεσμεν».

[8]) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ ὃν δὲ ἔθηκε τὴν προσωπικὴν ἀντωνυμίαν. Ὁ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔχθει δὲ Τροία πᾶσα καὶ πεδία[1] τάδε.
πότερα πρὸς οἴκους, ναυλόχους[2] λιπὼν ἕδρας
μόνους[3] τ' Ἀτρείδας, πέλαγος Αἰγαῖον περῶ;
καὶ ποῖον ὄμμα πατρὶ δηλώσω[4] φανεὶς
Τελαμῶνι; πῶς με τλήσεταί ποτ' εἰσιδεῖν
γυμνὸν[5] φανέντα, τῶν ἀρέστειῶν ἄτερ,
ὧν[6] αὐτὸς ἔσχε στέφανον εὐκλείας μέγαν;
οὐκ ἔστι τοὔργον τλητόν. ἀλλὰ[7] δῆτ' ἰὼν
πρὸς ἔρυμα[8] Τρώων, ξυμπεσὼν μόνος μόνοις

ποιητὴς ἠδύνατο νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἀναχολούθιαν, ἂν ἔλεγεν, ὃν τινα θεοὶ ἐγθαίρουσι, μισεῖ δὲ στρατός, ἔχθει δὲ Τροία.

[1]) Ἡ διάλυσις ἐν τῇ πέμπτῃ ἄρσει ἀπαντᾷ σπανίως, ἀλλ' ἐπιτρέπουσι ταύτην πάντες οἱ τραγικοὶ πλὴν τοῦ Μασχίωνος καὶ τοῦ Λυκόφρονος.

[2]) Ἐννοεῖ τὸν ναύσταθμον.

[3]) Καταλειφθέντας ὑπ' ἐμοῦ. Μετὰ πικρίας θεωρεῖ τοὺς Ἀτρείδας ἀνυπερασπίστους ἄνευ ἑαυτοῦ.

[4]) Κεῖται ἀντὶ τοῦ δείξω, δηλ. ποίους ὀφθαλμοὺς θὰ δείξω, εἰς τὸν πατέρα μου; πῶς θὰ ἴδω αὐτόν; ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 110 «πῶς οὖν βλέπων τις ταῦτα τολμήσει λαλεῖν;» καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Αὐλ. 455 «πῶς δέξομαί νιν; ποῖον ὄμμα συμβαλῶ;»

[5]) Ἐξηγεῖται ἀκριβέστερον διὰ τῆς φράσεως τῶν ἀριστείων ἄτερ, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Φ, 50 «γυμνόν, ἄτερ κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος». Τὸ τῶν σημαίνει τοιούτων.

[6]) Ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ὅλης φράσεως στέφανον εὐκλείας = στέφανον εὐκλεᾶ, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτισ. 315. Ἡ ὅλη φράσις δηλοῖ· τῆς μεγίστης ἀνδρείας τὸν ἔνδοξον στέφανον. Ὁ Schneidewin ἀντὶ τοῦ μέγαν, ὅπερ φαίνεται αὐτῷ ἡμαρτημένον, προετίμα τὸ λαβών.

[7]) Ἀφ' οὗ προηγήθη τὸ πότερα, ἐνταῦθα περιεμένομεν ἤ, ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἀνακολουθία ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 535 «πότερον Ἀργείων ἔρεις; . . . ἀλλ' ἀντ' ἀδελφοῦ ὄντα Μενέλεω κτανών». Ὅρα καὶ Ξένοφ. ἐν Κύρ. ἀναβάσ. 5, 8, 4.

[8]) Ἐννοεῖ τὸ φρούριον τῶν Τρώων. Ὁ Σοφοκλῆς ἐνταῦθα φαίνεται ὅτι εἶχεν ὑπ' ὄψει μῦθον ἀρχαῖον, καθ' ὃν ὁ Αἴας μανεὶς ἦτο τοῖς Τρωσὶ φοβερώτερος, Φιλόστρατ. Ἡρωϊκ. 13, 16 (ὅθεν ἔλαβε καὶ ἡ Εὐδοκία ἐν σελ. 28) «μανέντα δὲ αὐτὸν οἱ μὲν Τρῶες ἔδεισαν πλέω ἢ εἰώθεσαν, μὴ προσβαλὼν τῷ τείχει ῥήξῃ αὐτὸ καὶ ἡγύοντο Ποσειδῶνί τε καὶ Ἀπόλλωνι, προβεβλῆσθαι τῶν περγάμων τοῦ ἄστεος καὶ σχεῖν τὸν Αἴαντα, εἰ τῶν ἐπάλξεων ἅπτοιτο». Τὸ μόνος μόνοις παρέχει δυσκολίαν. τινὰ περὶ τὴν κατανόησιν τοιοῦτον δ' ἕνεκα ὁ I. Geel προῄρητε νὰ γραφῇ πᾶσιν μόνος. Φαίνεται δ', ὅτι ἡ φράσις ἐσχηματίσθη ἐκ τῆς μεγάλης ἐπιθυμίας τῶν τραγικῶν, ἵνα ποιῶσι τοιαύτας παραθέσεις, ὡς ἐν στίχ. 1283 «αὐτὸς Ἕκτορος μόνος μόνου», Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομάχ. 1221 «μόνος μόνοισιν ἐν δόμοις». Ἴσως ὁ Αἴας ἐννοεῖ, ἵνα αἴφνης εἰσβάλῃ εἰς τὴν πόλιν καὶ εὕρῃ τοὺς Τρῶας μεμονωμένους.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ δρῶν τι χρηστὸν εἶτα λοίσθιον θάνω;
ἀλλ' ὧδέ[1] γ' Ἀτρείδας ἂν εὐφράναιμί που.
οὐκ ἔστι ταῦτα. πεῖρά τις ζητητέα
τοιάδ', ἀφ' ἧς γέροντι δηλώσω πατρὶ
μή τοι φύσιν γ'[2] ἄσπλαγχνος ἐκ κείνου γεγώς.
αἰσχρὸν γὰρ ἄνδρα τοῦ[3] μακροῦ χρῄζειν βίου,
κακοῖσιν ὅστις μηδὲν ἐξαλλάσσεται[4].
τί γὰρ παρ' ἦμαρ[5] ἡμέρα τέρπειν ἔχει
προσθεῖσα κἀναθεῖσα[6] τοῦ γε κατθανεῖν;

Τοῦτο θέλει εὐχαριστήσει τοὺς ίδας διὰ τὴν ἄγνοιαν, ὅτι ὁ ος ἐκούσιος ἔγεινε τῷ Αἴαντι.. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν δυστυ- ὅτι δὲν ἔλαβε τὸν στέφανον ὑκλείας, διὰ τῆς ὁποίας θὰ κα- σω φανερὸν εἰς τὸν γέροντα α, ὅτι τοὐλάχιστον κατὰ τὴν δὲν ἐγεννήθην ἐξ ἐκείνου ος.

Ὁ ποιητὴς ἔθηκε τὸ ἄρθρον, τὸν μακρὸν βίον, ἤτοι τὸ γῆ- θεωρεῖ ὡς ἰδιαίτερον εἶδος. Οἰ- τύραν. 548 «οὗτοι βίου μοι ακραίωνος πόθος».

Ὅστις τῶν κακῶν, ἤτοι τῆς χίας, δὲν λαμβάνει οὐδὲν ἀγα- ὡς ἀντάλλαγμα. Πᾶς πόνος ι νὰ ἔχῃ ὡς ἀμοιβὴν ἀγαθόν· οὐδὲν τοιοῦτον ὑπάρχῃ, εἰμὴ ἡ διάρκεια τοῦ βίου, προτι- ος εἶναι ὁ θάνατος. Παραπλή- έγεται ἐν Ἀντιγόν. 461 «εἰ δὲ ρόνου πρόσθεν θανοῦμαι, κέρ- ὖτ' ἐγὼ λέγω. Ὅστις γὰρ ἐν ίσιν, ὡς ἐγώ, κακοῖς ζῇ, πῶς ὐχὶ κατθανὼν κέρδος φέρει;». μηνευταὶ εὑρίσκουσι δυσκολίαν ὸτικῇ κακοῖσιν, ἀνθ' ἧς ollf περιέμενε γενικήν.

Ἠδύνατο νὰ εἴπῃ καὶ ἐπ' ἤ- . Ἡ τοιαύτη παράθεσις εἶναι ης, παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Βα- 643 «πληγὴν παρὰ πληγήν»,

Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 596 «οὐδ' ἀπαλλάσσει γένεαν γένος».

[6]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «ἀναβολὴν ποιήσασα, ὅθεν καὶ ἀνάθεσις ἡ ὑπέρθεσις». Ὁ Μοσχόπουλος παρατηρεῖ ἐν λ, ἀνατίθημι· «ἀνατίθεμαι δὲ τὸ ἀναβάλλομαι καὶ ὑπερτίθεμαι, οἷον, ἀνατίθεμαι τὰ κατηγορημένα», ἀλλ' ὁ Σοφοκλῆς ἐνίοτε μεταχειρίζεται ἐνεργητικὰ ἀντὶ μέσων, ὡς τὸ μηχανᾶν ἀντὶ τοῦ μηχανᾶσθαι ἐν στίχ. 1037. Ὅρα καὶ Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 134 καὶ ἐν Τραχ. 255. Δύναται ὅμως νὰ ἐξηγηθῇ ἄλλως πιθανώτερον, ὡς ἔσται δῆλον ἐν τοῖς ἑξῆς. Ἐπειδὴ ἡ γενικὴ τοῦ κατθανεῖν παρέχει δυσκολίαν, ὁ Schneidewin εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ἀεὶ τὸ κατθανεῖν. Ὁ μὲν Wolff θεωρεῖ ταύτην μεριστικήν, ὡς παρὰ Δυσ. 21, 704 «ὑμῖν προσήκει, τῶν ὑμετέρων ἐμοὶ διδόναι»· ὁ δὲ Bellermann ὡς γενικὴν ὁηλοῦσαν τὴν ἀπὸ τόπου κίνησιν, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Α, 359 «ἀνέδυ πολιῆς ἁλός». Εἰς τὸ προσθεῖσα ἐννοεῖται ἡ ὁοτικὴ τῷ κατθανεῖν ἐκ τῆς ἑπομένης γενικῆς. Ἐν ἑκατέρᾳ τῶν μετοχῶν δέον νὰ ἐννοήσωμεν τὴν αἰτιατικὴν αὐτὸν (δηλ. τὸν ἄνδρα). Διότι τίνα εὐχαριστησιν δύναται νὰ προξενῇ ἡ ἡμέρα πλησίον τῆς ἡμέρας πλησιάσασα αὐτὸν εἰς τὸν θάνατον ἢ ἀπο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐκ ἂν πριαίμην οὐδενὸς λόγου[1] βροτόν,
ὅστις κεναῖσιν ἐλπίσιν θερμαίνεται[2].
ἀλλ' ἢ καλῶς ζῆν, ἢ καλῶς τεθνηκέναι
τὸν εὐγενῆ χρή[3]. πάντ' ἀκήκοας λόγον.

ΧΟΡΟΣ.

οὐδεὶς ἐρεῖ ποθ', ὡς ὑπόβλητον[4] λόγον,
Αἴας, ἔλεξας, ἀλλὰ τῆς σαυτοῦ φρενός[5].
παῦσαί γε μέντοι καὶ δὸς ἀνδράσιν φίλοις
γνώμης κρατῆσαι[6], τάσδε φροντίδας μεθείς.

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

ὦ δέσποτ' Αἴας, τῆς ἀναγκαίας τύχης[7]

σύρασα ἀπὸ τὸν θάνατον; Ἐν τοῖς δυσὶ τούτοις στίχοις ὑπόκειται ἡ ἔννοια, ὅτι ἡ προσθήκη ἡμερῶν καὶ ἡ ἀναβολὴ τοῦ θανάτου οὐδεμίαν εὐχαρίστησιν παρέχει, ἂν τις εὑρίσκηται ἐν δυστυχίᾳ. Ὁ βίος οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ πορεία πρὸς τὸν θάνατον· ὅταν γεννώμεθα, ἀρχόμεθα νὰ ἀποθνήσκωμεν, Πλούταρχ. ἐν Βίῳ Καίσαρ. 57 «βέλτιόν ἐστιν ἅπαξ ἀποθανεῖν ἢ πολλάκις ἐγγὺς εἶναι τοῦ θανάτου».

1) Λόγος ἐνταῦθα εἶναι πᾶν, περὶ οὗ δύναταί τις νὰ εἴπῃ. Ἡ γενικὴ εἶναι τοῦ τιμήματος, ὡς πρίασθαί τι ὁραγμῆς.

2) Ὅστις ἀπὸ ραιαίας ἐλπίδας λαμβάνει θάρρος. Τὸ μὲν θάρρος παρίσταται ὡς θερμότης, τὸ δὲ ὅτι ὡς ψυχρότης.

3) Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐκράτει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἁρμόζει δὲ μάλιστα τῷ ἤθει τοῦ Αἴαντος, ἐν Ἡλέκτρ. 1320 «ἢ γὰρ ἂν καλῶς ἔσωσ' ἐμαυτὴν ἢ καλῶς ἀπωλόμην» καὶ Ἰλιάδ. Ο, 511 «βέλτερον ἢ ἀπολέσθαι ἕνα χρόνον ἠὲ βιῶναι ἢ δηθὰ στρεύγεσθαι ἐν αἰνῇ δηϊοτῆτι». Καλὸν εἶναι τὸ ἐπίγραμμα παρὰ Πλουτάρχ. ἐν Βίῳ Πελοπίδ. 1 «οὔτ' ἔθανον τὸ ζῆν θέμενοι καλὸν οὔτε τὸ θνήσκειν, ἀλλὰ τὸ ταῦτα καλῶς ἀμφότερ' ἐκτελέσαι». Ἐπειδὴ δ' ἡ ἀρχὴ αὕτη εἶναι περιεκτικωτάτη, μετεχειρίσθη τὴν ἑπομένην φράσιν, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 239 «Ἐγὼ γένος μὲν εἰμὶ τῆς περιῤῥύτου Σκύρου· πλέω δ' ἐς οἶκον· αὐδῶμαι δὲ παῖς Ἀχιλλέως, Νεοπτόλεμος. Οἶσθα δὴ τὸ πᾶν». Ὅρα καὶ Ἀντιγόν. 402 καὶ Τραχιν. 876.

4) Οὕτως ὁ λόγος τοῦ Αἴαντος δὲν εἶναι νόθος καὶ καθ' ὑπόκρισιν πεπλασμένος, ἀλλὰ γνησίως ἀπεικονίζει τὸ ἦθος τοῦ ἥρωος, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ τελευταῖαι μάλιστα λέξεις.

5) Ἐν τῇ ἀντιθέσει ἀντὶ ἐπιθέτου ἔθηκε γενικήν, ὡς ἐν στίχ. 1004 «Ὦ δυσθέατον ὄμμα καὶ τόλμης πικρᾶς». Ἐννοεῖται δ' ἡ φράσις λόγον ἔλεξας, Ὁ χορός, ὡς νομίζομεν, ὑπαινίσσεται, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Αἴαντος εἶναι μὲν εἰκὼν τοῦ ἤθους τοῦ ἥρωος, ἀλλὰ σύναμα καὶ τεταραγμένης φρενός.

6) Καὶ ἐπίτρεψον νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ γνώμη τῶν φίλων σου. Τὸ δικαίωμα τοῦτο σιωπηλῶς ἀντλεῖ ἐκ τῆς ταραχῆς τῆς διανοίας τοῦ μανέντος.

7) Ἀναγκαία τύχη εἶναι ἡ δουλεία, Εὐστάθ. ἐν σελ. 1089 «Παρὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐκ ἔστιν οὐδὲν μεῖζον ἀνθρώποις κακόν.
ἐγὼ[1] δ' ἐλευθέρου μὲν ἐξέφυν πατρός,
εἴπερ τινὸς[2] σθένοντος ἐν πλούτῳ Φρυγῶν·
νῦν δ' εἰμὶ δούλη. θεοῖς[3] γὰρ ὧδ' ἔδοξέ που
καὶ σῇ μάλιστα[4] χειρί. τοιγαροῦν, ἐπεὶ 490
τὸ σὸν λέχος ξυνῆλθον[5], εὖ φρονῶ τὰ σά.
κοὶ σ' ἀντιάζω[6] πρὸς τ' ἐφεστίου Διὸς
εὐνῆς τε τῆς σῆς, ἥ συνηλλάχθης[7] ἐμοί,
μή μ' ἀξιώσῃς βάξιν[8] ἀλγεινὴν λαβεῖν
τῶν σῶν ὑπ' ἐχθρῶν, χειρίαν[9] ἐφεὶς τινι. 495

κλεῖ ἀναγκαία τύχη ἡ δουλική,
ἣν συζῇ τις ὡς βούλεται, ἀλλὰ
κῶς. Ὁ λόγος τῆς Τεκμησ-
ντιστοιχεῖ πρὸς τὸν τοῦ Αἴαν-
καὶ αὕτη εἰκονίζει τὴν θέσιν
ς καὶ καταλήγει εἰς γενικὴν
, ὡς ἐκεῖνος. Τὸν λόγον τοῦ-
ἐποίησεν ὁ Σοφοκλῆς κατὰ μί-
ν τοῦ Ὁμήρου, ὅστις περιπα-
άτους λόγους ἐνέβαλεν ἐν τῷ
ατι τῆς Ἀνδρομάχης ἐν Ἰλιάδ.
07.

Ἡ Τέκμησσα καταλιποῦσα
γενικὴν παρατήρησιν εἰσέρχεται
ά ἑαυτῆς.

Ἀντὶ νὰ εἴπῃ, σθένοντος, εἴ
λλος ἔσθενεν· ἐπειδὴ δ' ἡ φρά-
ἰσοδυναμεῖ πρὸς τήν, μέγι-
ν σθένοντος, ἔθηκε τὸν
ερον ὅρον τῆς συγκρίσεως, Φρυ-
. Πλοῦτος δὲν σημαίνει μόνον
ρήματα ἤτοι τὴν περιουσίαν,
οἱανδήποτε δύναμιν, ὡς ἐν Ἡ-
ρ. 648 «καὶ μή με πλούτου τοῦ
όντος εἴ τινες δόλοισι βουλεύου-
ἐκβαλεῖν». Ἀλλὰ δύναται ἡ λέ-
νὰ ἐξηγηθῇ καὶ κυριολεκτικῶς·
ἡ δύναμις ἔκειτο ἐν τῷ πλούτῳ.
Ἐν τῷ ῥυθμῷ λαμβάνεται ὡς
συλλαβὴ διὰ τὴν συνίζησιν.
) Διὰ τοῦ μάλιστα ἐξαίρει
ηρωϊκὸν μεγαλεῖον τοῦ ἥρωος,
πίθησι παρὰ τοῖς θεοῖς.

5) Κατὰ τὸν Schneidewin ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν φράσιν, τὸ σὸν λέχος συνελθοῦσα σοι ἔσχον ἢ ξυνῆλθον συνουσίαν τοῦ σοῦ λέχους. Ἡ ἑπομένη φράσις σημαίνει, ἀγαπῶσε, εὐνοῶσε. Λέγει τοῦτο, ὅπως μὴ φαίνηται, ὅτι εἶναι ἐξ ἀνάγκης γυνὴ τοῦ Αἴαντος, ὡς ἠδύνατό τις νὰ ὑπολάβῃ ἐκ τῶν ἡγουμένων στίχων.

6) Παρακαλῶ, ἀντιβολῶ. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Οἱ μὲν συνοικοῦντες τὸν ἑφέστιον Δία προτείνουσιν, οἱ δὲ φίλοι, τὸν φίλιον». Ἐγένετο μετάθεσις τοῦ συνδέσμου ἀντὶ πρὸς ἑφεστίου τε, ὡς καὶ ἐν στίχ. 53 «πρός τε πυίμνας ἐκτρέπω σύμμικτά τε φρουρήματα».

7) Δηλαδὴ γάμῳ συνεζεύχθης.

8) Βάξις εἶναι φήμη, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 642 «μὴ σὺν φθόνῳ τε καὶ πολυγλώσσῳ βοῇ σπείρῃ ματαίαν βάξιν εἰς πᾶσαν πόλιν». Ἐπειδὴ δὲ κατ' ἔννοιαν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ὑβρίζεσθαι, ἐδέξατο ποιητικὸν αἴτιον.

9) Χείριος = ὑποχείριος. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «ὑποχειρίαν ἀφεὶς τινι τῶν σῶν ἐχθρῶν». Πολλὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἀφείς, ὅπερ οὐχὶ πιθανῶς προτιμᾷ ὁ Hermann. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν στίχ. 1297 «ἐφῆκεν ἐλλοῖς ἰχθύσιν διαφθοράν».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰ[1] γὰρ θανεῖ σὺ καὶ τελευτήσας ἀφῇς,
ταύτῃ[2] νόμιζε κἀμὲ τῇ τόθ' ἡμέρᾳ
βίᾳ ξυναρπασθεῖσαν Ἀργείων ὕπο
ξὺν παιδὶ τῷ σῷ δουλίαν ἕξειν[3] τροφήν.
καί τις πικρὸν προσφθέγμα δεσποτῶν ἐρεῖ
λόγοις ἅπτων[4]· ἴδετε τὴν ὁμευνέτιν
Αἴαντος, ὃς μέγιστον ἴσχυσε στρατοῦ,
οἵας λατρείας[5] ἀνθ' ὅσου ζήλου τρέφει.
τοιαῦτ' ἐρεῖ τις· κἀμὲ μὲν δαίμων ἑλᾷ[6],
σοὶ δ' αἰσχρὰ[7] τἀπὶ ταῦτα καὶ τῷ σῷ γένει.
ἀλλ' αἴδεσαι μὲν πατέρα τὸν σὸν ἐν λυγρῷ
γήρᾳ προλείπων[8], αἴδεσαι δὲ μητέρα,

1) Ἡ κοινὴ γραφὴ εἶναι, ἢν γάρ θάνῃς σὺ καὶ τελευτήσας ἄφῃς. Ἀντὶ τοῦ ἦν εὕρηται ἐν τοῖς χειρογράφοις εἰ, ὅπερ δυνάμεθα νὰ προτιμήσωμεν. Ὁ Bothe καὶ ὁ Dindorf ὅμως ἔτρεψαν εἰς ᾖ, δηλ. καθ' ἣν ἡμέραν, ἀλλ' ἀπαντᾷ τὸ ταύτῃ μετὰ τὸ εἰ ἐν Τραχιν. 719 «δέδοκται, κεἰνος εἰ σφαλήσεται, ταύτῃ σὺν ὁρρῇ κἀμὲ συνθανεῖν ἅμαν». Ἀντὶ τοῦ ἀφῇς ὁ Sintenis ἔγραφε φανῇς καὶ ὁ Bergk ἀφῇς. Νομίζομεν, ὅτι ἡ κοινὴ γραφὴ εἶναι προτιμοτέρα πασῶν τούτων τῶν διορθώσεων· π. χ. τὸ φανῇς ἥκιστα ἁρμόζει ἐνταῦθα, ἐν ᾧ ἡ γραφὴ τῶν χειρογράφων δηλοῖ τὰς συνεπείας τοῦ θανάτου τοῦ Αἴαντος.

2) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἀντὶ τοῦ οὕτως, κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον». Ἡ τότε ἡμέρα εἶναι ἐκείνη, περὶ ἧς εἶπεν ἐν τῷ ἡγουμένῳ στίχῳ.

3) Ὁ Schneidewin εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ δοῦλιον στέργειν τροφήν, ὅπερ οὔτε πιθανόν, οὔτε ἀναγκαῖον φαίνεται. Τροφὴ ἐνταῦθα εἶναι ἡ δίαιτα.

4) Καθαπτόμενός μου, λοιδορῶν με. Ταῦτα ἐποιήθησαν κατὰ μίμησιν τῶν ὑπὸ τῆς Ἀνδρομάχης λεγομένων ἐν Ἰλιάδ. Ζ, 459. «Καί ποτέ τις εἴπῃσιν ἰδὼν κατὰ δάκρυ χέουσαν· Ἕκτορος ἥδε γυνή, ὃς ἀριστεύεσκε μάχεσθαι Τρώων ἱπποδάμων, ἔστε Ἴλιον ἀμφεμάχοντο».

5) Λατρεία μὲν σημαίνει τὴν δουλείαν, ζῆλος δὲ τὸν εὐδαιμονισμόν, τὸν μακαρισμόν. Τὸ τρέφειν οἱ ἀρχαῖοι μεταχειρίζονται ἐν εὐρυτέρᾳ σημασίᾳ ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 795 «τὸν ἴσον χρόνον τρέφετε τήνδε τὴν νόσον», ἐν Οἰδ. Τυράνν. 356 «τἀληθὲς γὰρ ἰσχὺν τρέφω».

6) Ἡ δυστυχία θὰ μὲ καταβιώξῃ.

7) Ὁ Αἴας πιστεύει, ὅτι ἡ Τέκμησσα δὲν θέλει ὑβρισθῇ, διότι καταλείπει φύλακα τὸν Τεῦκρον. Τὸ πρὸς τοὺς τεκόντας σέβας, ὅπερ ὁ ἥρως ἐπέδειξεν ὡς αἰτίαν τῆς αὐτοκτονίας, ἡγωνὴ ἀντιτάσσει ὡς αἰτίαν σωτηρίας· διότι οὗτοι ἐπιθυμοῦσιν, ὅπως ἴδωσι τὸν υἱὸν ζῶντα.

8) Δὲν εἶναι πιθανὴ ἡ διόρθωσις τοῦ Wolff· τρέφαντος τὸ προλείπων εἰς προλείπειν. Διότι ἡ Τέκμησα ἐν τῷ ἄλγει αὐτῆς εἰκονίζει τὸ πρᾶγμα ὡς νῦν γενόμενον. Καὶ εἰς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πολλῶν ἐτῶν κληροῦχον[1], ἥ σε πολλάκις
θεοῖς ἀρᾶται ζῶντα[2] πρὸς δόμους μολεῖν·
οἴκτειρε δ', ὦναξ, παῖδα τὸν σόν[3], εἰ νέας
τροφῆς[4] στερηθεὶς φαῦλ διοίσεται μόνος
ὑπ' ὀρφανιστῶν[5] μὴ φίλων, ἔσον κακὸν
κείνῳ τε κἀμοὶ τοῦθ', ὅταν θάνῃς, νεμεῖς[6].
ἐμοὶ γὰρ οὐκέτ' ἔστιν εἰς ὅ τι βλέπω,

γ ἐπομένην πρόταξιν ἐννοεῖται τὸ
ολείπων. Τὸ αἴδεσαι μέν — αἴ-
σαι δὲ λέγεται ἐν τῇ ῥητορικῇ
ν α φ ο ρ ά.

1) Ὀρθῶς ὁ Σχολιαστὴς ἑρμη-
ύει· «Μέτοχον, κεκληρωμένην,
λῆρον ἐσχηκυῖαν».

2) Ἐπὶ ταὐτὸ τῆς λέξεως πίπτει
τόνος τῆς ἀναφορικῆς προτάσεως·
ὁποία πολλάκις εὔχεται εἰς τοὺς
ους ζῶν νὰ ἐπανέλθῃς εἰς τὸν οἶκον.

3) Οἱ ἀρχαιότεροι ἐκδόται τοῦ
ίαντος ἔβλεπον μετὰ τὸ σὸν τελείαν
τιγμήν. Ὁ Lobeck ταύτην ἔτρε-
εν εἰς κόμμα, ὅπερ σιωπηλῶς ἐδέ-
αντο οἱ νεώτεροι ἐκδόται πλὴν τοῦ
Voll. Ἀλλ' ὁ Morstadt δικαίως
γειρε φωνήν, ἵνα ἐπαναγάγωμεν
ὴν ἀρχαίαν στίξιν· διότι ἄλλως ἡ
ύνταξις γίνεται ἀνώμαλος, καθ' ὅ-
σον τὸ ὅσον κακὸν πρέπει νὰ ἐξαρτή-
σωμεν ἐκ τοῦ οἴκτειρε, ὡς συμβου-
λεύει ἡμῖν ὁ Schneidewin, ἐν ᾧ
τοῦτο ἔχει αἰτιατικήν.

4) Ὁ Morstadt νομίζων, ὅτι τὸ
γωρίον εἶναι διεφθαρμένον προτείνει
να τραπῇ τὸ ν έ α ς τ ρ ο φ ῆ ς εἰς
έ α τ ρ ο φ ή, ὅπερ ἤθελεν εἶναι
παράθεσις τοῦ ὑποκειμένου τοῦ δι-
ο ί σ ε τ α ι, δηλ. ἂν οὗτος, τὸ τρυφε-
ῶν τέκνον, Οἰδίπ. τύραν. 1· «Ὦ
τέκνα Κάδμου τοῦ πάλαι νέα τρο-
ή», ἔνθα ἰδὲ τὴν σημείωσίν μου.
Διὰ τῆς διορθώσεως ταύτης πάντως
υντάσσομεν εὐκόλως τὴν γενικὴν
ροῦ μετὰ τοῦ σ τ ε ρ η θ ε ὶ ς, ἐν
ῷ κατὰ τὴν γραφὴν τῶν χειρογρά-
ων πρέπει νὰ συντάξωμεν μετὰ
τοῦ μόνος· ἀλλ' οὕτω κατὰ τὸν
Morstadt γεννᾶται σύγχυσις, διότι
τὸ σοῦ κεῖται πλησίον τοῦ σ τ ε ρ η-
θ ε ὶ ς, ὅπερ πάντοτε συντάσσεται
πρὸς γενικήν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ συν-
τακτικὴ πτῶσις τοῦ στερηθεὶς προη-
γήθη, ἡ ἐκ τοῦ σοῦ σύγχυσις δὲν
εἶναι σπουδαία, ὡς νομίζομεν. Ὅτι
δὲ τὸ μόνος συνετάχθη πρὸς γενι-
κήν, δὲν ἔχει ἄηθες, διότι καὶ ἀλ-
λαχοῦ ἔχει τοιαύτην σύνταξιν, ἐν
Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1250· «ὁ
ξένος ἀνδρῶν γε μοῦνος» καὶ Εὐ-
ριπίδ. ἐν Ῥήσ. 871· «δεσποτῶν
μονούμενος». Ἄλλως ἡ παράθεσις
ν έ α τ ρ ο φ ὴ εἰς ὑποκείμενον πα-
ραλειφθὲν εἶναι δυσκολία οὐχὶ μι-
κροτέρα ἐκείνης, ἣν ὁ Morstadt
θέλει νὰ ἄρῃ. Νέα τροφὴ εἶναι ἡ
πρὸς τοὺς παῖδας ἐπιμέλεια, ὡς ἐν
Οἰδίπ. δ. ἐπὶ Κολων. 345· «ἡ μὲν
ἐξ ὅτου νέας τροφῆς ἔλιξεν καὶ
κατίσχυσεν δέμας». Τὸ διοίσεται
ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «διάξει
καὶ βιώσεται». Τὴν σημασίαν ταύ-
την ἔχει τὸ διαφέρεσθαι κατὰ πα-
ράλειψιν τοῦ βίον, αἰῶνα, ὡς παρ'
Ἡροδότ. 3, 40· «καὶ οὕτω διαφέρειν τὸν αἰῶνα» Εὐριπίδ. ἐν
Ἑλέν. 10· «ἅπερ δαίσει κοὐ τεκών
θάψει τέκνα». Τὸ μέσον ἐξηγεῖται
ἐκ τῆς ἀγάπης τοῦ ποιητοῦ πρὸς
τὴν διάθεσιν ταύτην.

5) Ὀρφανισταὶ λέγονται οἱ ἐπί-
τροποι τῶν ὀρφανῶν, ὡς χηρωσταὶ
οἱ τῶν χηρῶν.

6) Κατὰ τὴν στίξιν, περὶ ἧς εἴ-
ρηται, τὸ ὅσον νεμεῖς εἶναι ἡ ἀνε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πλὴν σοῦ. σὺ γάρ μοι πατρίδ' ἤστωσας[1] δορί, 515
καὶ μητέρ' ἄλλη[2] μοῖρα τὸν φύσαντά τε
καθεῖλεν Ἅιδου θανασίμους[3] οἰκήτορας.
τίς δῆτ' ἐμοὶ γένοιτ' ἂν ἀντὶ σοῦ πατρίς,[4]
τίς πλοῦτος; ἐν σοὶ πᾶσ' ἔγωγε σῴζομαι.
ἀλλ' ἴσχε κἀμοῦ[5] μνῆστιν· ἀνδρί τοι χρεὼν 520
μνήμην προσεῖναι, τερπνὸν εἰ[6] τί που πάθῃ.

ξάρτητος πρότασις κειμένη ὡς ἐπιφώνησις.

1) Τὸ ἀϊστόω παραγόμενον ἐκ τοῦ ἄϊστος (ἀ καὶ εἰδεῖν, εἰδέναι) σημαίνει ἀγνώριστον ἀφανῆ καθιστῶ.

2) Ἡ κοινὴ γραφὴ εἶναι, καὶ μητέρ', ἀλλ' ἡ μοῖρα τὸν φύσαντά με, δηλ. τὸ μητέρα εἶναι ἀντικείμενον τοῦ ἤστωσας· ἓν δὲ χειρόγραφον ἀντὶ τοῦ ἄλλ' ἡ ἔχει ἄλλη, ὅπερ δικαίως προτιμᾶται ὑπὸ τῶν πλείστων κριτικῶν· διότι κατὰ τὴν κοινὴν γραφὴν ὁ Αἴας ἐφόνευσε τὴν μητέρα τῆς Τεκμήσσης, ὅπερ κατὰ τὸν μῦθον δὲν συνέβη. Ἤθελε δὲ εἶναι ἀναίσθητος ἡ Τέκμησσα, ἂν ἠγάπα τὸν φονέα τῆς μητρός. Ἐπὶ τούτῳ λοιπὸν ἡ Τέκμησσα ἐξαίρει, ὅτι τοὺς γονεῖς αὐτῆς δὲν ἐφόνευσεν ὁ Αἴας. Ὁ θανατος τῶν τεκόντων συνέβη ἐν τῷ χρόνῳ τῷ μεταξὺ τῆς ἁλώσεως τῆς πατρίδος καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Αἴαντος, Κόϊντ. Σμύρν. 5, 540. Τὴν τοιαύτην ἑρμηνείαν ἐπαρκῆ θεωροῦντες δὲν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ τρέψωμεν τὸ ἄλλη εἰς ἀλαή, ὡς ἔπραξεν ὁ Hermann. οὔτε εἰς ἄλλῃ, δηλ. ἀλλαχοῦ, κατὰ τὸν Reisig, οὔτε εἰς ὁλοὴ κατὰ τὸν Hartung οὔτε εἰς αἰνή, κατὰ τὸν Herwerden, οὐδὲ εἰς ὠμὴ κατὰ τὸν Nauck.

3) Τὸ ἐπίθετον ἐνεργητικὴν μὲν διάθεσιν ἔχον σημαίνει τὸ προξενοῦν θάνατον, παθητικὴν δέ, τὸν νεκρόν, ὡς ἐνταῦθα. Ἡ αἰτιατικὴ κεῖται κατηγορηματικῶς· κατεβίβασεν, ἵνα οἰκῶσι νεκροὶ ἐν Ἅιδου

4) Δηλαδὴ ἐπειδὴ ὁ Αἴας ἀφεῖλε τὴν πατρίδα τῆς Τεκμήσσης, ὀφείλει τρόπον τινὰ ταύτην νὰ ἀντικαταστήσῃ. Παραπλήσια λέγει ἡ ὁμηρικὴ Ἀνδρομάχη ἐν Ἰλιάδ. Ζ, 429 «Ἕκτορ, ἀτὰρ σύ μοί ἐσσι πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ ἠδὲ κασίγνητος, σὺ δὲ μοι θαλερὸς παρακοίτης».

5) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει τὸν κἀ· «μετὰ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν κἀμὲ ἔν τινι μοίρᾳ κατάθου». ὅπερ ὑπὸ πολλῶν ἐπιδοκιμάζεται. Πιθανώτερον ὁ Wolff ἐξηγεῖ, ἐνθυμοῦ οὐχὶ μόνον σὲ καὶ τὴν τιμήν σου, ἀλλὰ καὶ ἐμέ. Ἡ ἑπομένη δοτικὴ διὰ τῆς θέσεως καὶ τοῦ συνδέσμου ἐξαίρεται.

6) Ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ σπανίως φέρεται τὸ εἰ εἰς ὑποτακτικήν, παρὰ τοῖς ἐπικοῖς ὅμως, τοῖς λυρικοῖς καὶ παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ συχνότερον ὡς ἐν Ἀντιγόν. 710 «ἀλλ' ἄνδρα, κεἴ τις ἢ σοφός, τὸ μανθάνειν πόλλ' αἰσχρόν», ἐν Οἰδιποδ. ἐπὶ Κολων. 509 «τοῖς τεκοῦσι γὰρ οὐδ' εἰ πονῇ τις, δεῖ πόνου μνήμην ἔχειν». Ὅρα, ὅτι ἡ Σοφόκλειος Τέκμησσα μετ' αἰδημοσύνης ὑπομιμνήσκει τὰ τῆς εὐνῆς, ἐν ᾧ ἡ Εὐριπίδειος Ἑκάβη πάνυ ἀσέμνως λέγει πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα περὶ τῶν σχέσεων τῆς θυγατρὸς πρὸς τοῦτον ἐν Ἑκάβ. 828 «Ποῦ τὰς φίλος ὤῃτ' εὐφρόνας δείξεις, ἄναξ, ἢ τῶν ἐν εὐνῇ φιλτάτων ἀσπασμάτων χάριν τίν' ἔξει παῖς ἐμή, κ[illegible]ς δ' ἐγώ;».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χάρις[1] χάριν γάρ ἐστιν ἡ τίκτουσ' ἀεί·
ὅτου δ' ἀπορρεῖ[2] μνῆστις εὖ πεπονθότος,
οὐκ ἂν γένοιτ' ἔθ'[3] οὗτος εὐγενὴς ἀνήρ.

ΧΟΡΟΣ.

Αἴας, ἔχειν σ' ἂν οἶκτον, ὡς κἀγώ[4], φρενὶ
θέλοιμ' ἄν· αἰνοίης[5] γὰρ ἂν τὰ τῆσδ' ἔπη.

ΑΙΑΣ.

καὶ κάρτ' ἐπαίνου[6] τεύξεται πρὸς γοῦν ἐμοῦ,
ἐὰν μόνον τὸ ταχθὲν εὖ τολμᾷ τελεῖν[7].

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

ἀλλ', ὦ φίλ' Αἴας, πάντ'[8] ἔγωγε πείσομαι.

ΑΙΑΣ.

κόμιζέ νύν[9] μοι παῖδα τὸν ἐμόν, ὡς ἴδω.

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

καὶ μὴν φόβοισί γ' αὐτὸν ἐξελυσάμην[10].

525

530

[1]) Διότι ἡ χάρις αἰωνίως γεννᾷ χάριν, δηλ. εἶναι νόμος γενικός, τὸν ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ παραβῇς.

[2]) Μεταφορὰ ἐκ τῶν ὑγρῶν.

[3]) Τοῦτο λέγεται ἐν σχέσει πρὸς τὸν τελευταῖον λόγον τοῦ Αἴαντος· ὅτι ὁ εὐγενὴς ἔχει καθῆκον ἢ καλῶς νὰ ζῇ, ἢ καλῶς νὰ ἀποθάνῃ· ἀλλὰ δὲν δύναται πλέον νὰ γείνῃ εὐγενής, ὅστις λησμονεῖ τὴν εὐεργεσίαν.

[4]) Ἐννοεῖται ἡ φράσις ἔχω ἔκτον.

[5]) Ὁ χορὸς πάντοτε ἐκφράζεται μετὰ μετριότητος· διότι σκοπὸς αὐτοῦ εἶναι νὰ διαλλάσσῃ τὰ διεστῶτα καὶ πραΰνῃ τοὺς ὀργιζομένους.

[6]) Δέχεται ὁ Αἴας καὶ νὰ ἐπαινέσῃ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ παρὰ προσδοκίαν δι' ἄλλην αἰτίαν. Νομίζομεν, ὅτι ὁ Αἴας δι' ὑπαινιγμοῦ λέγει τὸ ἑξῆς· ἐγὼ μὲν ὀφείλω νὰ μὴ λησμονῶ τὴν εὐεργεσίαν, ἀλλὰ καὶ αὕτη ὡς γυνὴ νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸν ἄνδρα. Ὁ Αἴας δὲν μεταβάλλει γνώμην, ἀλλὰ παρασκευάζεται εἰς τὸν θάνατον.

[7]) Παρὰ τῶν κατεχομένων ὑπὸ πάθους ἀκούει τις πολλά τ, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 371, ὅπου ἴδε τὴν σημείωσίν μου.

[8]) Ἡ δυστυχὴς Τέκμησσα ἀγνοοῦσα τὴν ἐντολὴν τοῦ Αἴαντος δεικνύει μεγάλην προθυμίαν.

[9]) Ἐξάγει τὸ συμπέρασμα ἐκ τῆς εὐπειθείας τῆς γυναικός. Ὁ Αἴας θέλει νὰ ἴδῃ τὸν παῖδα πρὶν ἀποθάνῃ.

[10]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Διὰ τοὺς φόβους ἐξήγαγον αὐτὸν ῥύσασθαι θέλουσα». Ἐντεῦθεν ὁ Hermann εἶκασεν, ὅτι ὁ Σχολιαστὴς ἀνέγνω ἐξερρυσάμην, καὶ τὸ ῥῆμα τοῦτο εἰσήγαγεν εἰς τὸ κείμενον. Τούτῳ ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Nauck.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΙΑΣ.

ἐν τοῖσδε τοῖς κακοῖσιν[1], ἢ τί μοι λέγεις;

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

μὴ σοί γέ που δύστηνος ἀντήσας θάνοι.

ΑΙΑΣ.

πρέπον[2] γε τἂν ἦν δαίμονος τοὐμοῦ τόδε.

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

ἀλλ'[3] οὖν ἐγὼ 'φύλαξα τοῦτό γ' ἀρκέσαι. 535

ΑΙΑΣ.

ἐπῆνεσ'[4] ἔργον καὶ πρόνοιαν, ἣν ἔθου.

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

τί δῆτ' ἂν ὡς ἐκ τῶνδ'[5] ἂν ὠφελοῖμί σε;

ΑΙΑΣ.

δός μοι προσειπεῖν αὐτὸν ἐμφανῆ τ' ἰδεῖν.

[1]) Ἐν τοῖς φόβοις τῆς Τεκμήσσης ὁ Αἴας ἀνευρίσκει ὑπαινιγμὸν εἰς τὴν ἑαυτοῦ μανίαν, ἣν ἐξ αἰσχύνης ἀνομάζει τἄδε τὰ κακά.

[2]) Τὸ πρέπον συνετάχθη πρὸς γενικὴν κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἄξιον, ὡς Πλάτ. ἐν Μενεξ. 239 «πρεπόντως τῶν πραξάντων». Ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐπιδοκιμάζεται ἡ παρατήρησις τοῦ Σχολιαστοῦ· «Ἦν καὶ τοῦτο τοῦ ἐμοῦ δαίμονος τὸ ὑπ' ἐμοῦ τὸν παῖδα ἀναιρεθῆναι, ἀντὶ τοῦ ἔπρεπε τῇ παρούσῃ μου τύχῃ τὸ καὶ αὐτόχειρά με τοῦ παιδὸς κατασκευάσαι». Τοῦτο καθ' ἡμᾶς δὲν ἀρκεῖ, διότι παραγνωρίζεται ἡ πικρὰ τοῦ Αἴαντος εἰρωνεία κατὰ τοῦ δαίμονος· βεβαίως τὸ νὰ φονεύσω τὸν υἱόν μου ἤθελε πληρέστατα ἁρμόζει εἰς τοιοῦτον δαίμονα, οἷος ὁ ἐμός. Οὕτω πικρότατα εἰρωνεύεται τὸ κακρποιὸν τοῦ δαίμονος αὐτοῦ. Ὁ Πυθαγόρας καὶ ὁ Θαλῆς ἔταξαν τοὺς δαίμονας μεταξὺ θεῶν καὶ ἡρώων. Πολλοὶ ἀγαθοὶ καὶ κακοὶ δαίμονες ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων κατὰ Φωκυλίδ. ἐν Ἀποσπ. 15. Κατὰ δὲ τὸν Ἐμπεδοκλέα καὶ τὸν Πλάτωνα ἑκάστῳ ἀνθρώπῳ κατὰ τὴν γέννησιν πέμπεται ἀγαθός καὶ κακὸς δαίμων.

[3]) Τὸ μὲν ἀλλὰ ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ προηγουμένου στίχου, τὸ δὲ οὖν ὑπόμνησιν εἰς τὸν στίχον 533, δηλ. ὡς εἶπον, καὶ τὸ γὲ περιορίζει ἴσως εἰς τοῦτο, ὃ ὑπηνίξατο ὁ Αἴας. Τὸ ἀρκέσαι ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «ἀποσοβῆσαι τὸ θανεῖν».

[4]) Τὸ ἤνεσα, ἐπῄνεσα, παρῄνεσα καὶ ἄλλα τινὰ συχνάκις ἀπαντῶσι κατ' ἀόριστον ἀντὶ ἐνεστῶτος, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 1323, ἐν Φιλοκτήτ. 1431. Καὶ ἡμεῖς λέγομεν, σᾶς ἐκαλημέρισα, σᾶς ἐπροσκύνησα.

[5]) Περιπίπτει εἰς τὴν σημασίαν τοῦ μετὰ ταῦτα, δηλ. ὁρμωμένη ἐκ τούτων νὰ μεταβῶ εἰς ἄλλα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

καὶ μὴν πέλας γε προσπόλοις φυλάσσεται.

ΑΙΑΣ.

τί δῆτα μέλλει μὴ οὐ[1] παρουσίαν ἔχειν; 540

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

ὦ παῖ, πατὴρ καλεῖ σε. δεῦρο προσπόλων
ἄγ' αὐτὸν ὅσπερ χερσὶν εὐθύνων[2] κυρεῖς.

ΑΙΑΣ.

ἕρποντι φωνεῖς, ἢ λελειμμένῳ[3] λόγων;

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

καὶ δὴ κομίζει προσπόλων ὅδ' ἐγγύθεν.

ΑΙΑΣ.

αἶρ'[4] αὐτόν, αἶρε δεῦρο. ταρβήσει γὰρ οὔ 545
νεοσφαγῆ τοῦτόν γε[5] προσλεύσσων φόνον,

παραπλήσιον εἶναι τὸν ἐν Τραχιν. 1109 καὶ Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 459.

[1]) Ἐπειδὴ τὸ μέλλειν (βραδύνειν) περιέχει ἀρνητικὴν ἔννοιαν, μετεχειρίσθη τὸ μὴ οὔ, ὡς παρ' ἄλλοις παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 627 «τί δῆτα μέλλεις μὴ οὐ γεγωνίσκειν τόδε;». Τὸ παρουσίαν ἔχειν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ παρεῖναι.

[2]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Δεῦρο ἄγε ἢ κόμιζε αὐτόν, ὅστις ἀπὸ τῶν προσπόλων κυβερνᾷς αὐτὸν ταῖς χερσίν».

[3]) Κατὰ τὸν Musgrave σημαίνει τόσον μακρὰν ἀπέχοντι, ὥστε δὲν δύναται νὰ ἀκούσῃ· ἀλλ' ὁ Hermann παρατηρεῖ, ὅτι τότε ἔπρεπε λελειμμένῳ οὐχὶ λόγων, ἀλλὰ φωνῆς. Οὗτος ἑρμηνεύει, ἐρχομένῳ λέγεις ἢ ἀγνοοῦντι τὴν διαταγήν, δηλ. μὴ ἀκούοντι μηδὲ πειθομένῳ. Ὁ Αἴας, ὅστις ἦτο ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ, δὲν ἠδύνατο νὰ ἴδῃ εἰς τὰ πλάγια, ὡς ἡ Τέκμησσα, ἥτις ἦτο ἐκτὸς αὐτῆς. Διὰ τοῦτο ποιεῖ τοιαύτην ἐρώτησιν μὴ δυνάμενος νὰ ἐξηγήσῃ τὴν βραδύτητα. Ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία καθ' ἡμᾶς ἔχει τὴν δυσκολίαν, ὅτι ὁ πρόσπολος ἠδύνατο νὰ ἀπειθήσῃ, ὅπερ δὲν συνέβαινεν ἐν ἐκείνῳ τῷ αἰῶνι· ἀλλὰ δύναται τὸ πρᾶγμα νὰ ἐξηγηθῇ ἐκ τοῦ ἀνυπομόνου τοῦ ἥρωος, ὅπως ἴδῃ τὸν υἱὸν καὶ ἀποθάνῃ.

[4]) Θεράπων ἐν χερσὶ τὸν υἱὸν τοῦ Αἴαντος ἔχων εἰσέρχεται εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ θεάτρου, ὁ δ' Αἴας παρακαλεῖ τὴν Τέκμησσαν νὰ ἀναβιβάσῃ ἐπὶ τῆς αὐτοῦ σκηνῆς.

[5]) Τινὰ τῶν χειρογράφων ἔχουσι νεοσφαγῆ που τόνδε, τὰ ἄριστα ὅμως νεοσφαγῆ τοῦτόν γε, ὅπερ ἀκολουθοῦντες τῷ Hermann προτιμῶμεν. Ὁ Wecklein διώρθωσεν εἰς του τόνδε κατὰ τὸ ἐν Ἀντιγόν. 754 «ἦδ' οὖν θανεῖται καὶ θανοῦσ' ὀλεῖ τινα». Ἡ διόρθωσις αὕτη ἴσως ἔχει τὸ εὐφυές, καθ' ὅσον ὁ Αἴας ἐξ αἰσχύνης δὲν θέλει νὰ ὀνομάσῃ ἑαυτόν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἴπερ δικαίως ἔστ' ἐμὸς τὰ πατρόθεν[1].
ἀλλ' αὐτίκ'[2] ὡμοῖς αὐτὸν ἐν νόμοις πατρὸς
δεῖ πωλοδαμνεῖν[3] κἀξομοιοῦσθαι φύσιν.
ὦ παῖ, γένοιο πατρὸς εὐτυχέστερος, 550
τὰ δ' ἄλλ' ὅμοιος[4]· καὶ γένοι' ἂν οὐ κακός.
καίτοι[5] σε καὶ νῦν τοῦτό γε ζηλοῦν ἔχω,
ὀθούνεκ' οὐδὲν τῶνδ'[6] ἐπαισθάνει κακῶν.
ἐν τῷ φρονεῖν γὰρ μηδὲν[7] ἥδιστος βίος,
τὸ[8] μὴ φρονεῖν γὰρ κάρτ' ἀνώδυνον κακόν,

Ἀλλὰ τοιαύτη ἔννοια ἐνταῦθα δὲν ἁρμόζει καὶ δικαίως ἡ διόρθωσις ἀποκρούεται ὑπὸ τοῦ Bellermann. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Τὰ πτώματα τῶν ἀρτίως πεφονευμένων ποιμνίων».

1) Δὲν ἐκφράζει ἀμφιβολίαν περὶ τῆς γνησιότητος, ἀλλὰ δηλοῖ μόνον ὁμοιότητα ἤθους, ὡς λέγει ὁ Σχολιαστής. Τοῦτο δὲν εἶναι ὀρθόν, ὡς γίνεται δῆλον καὶ ἐξ Ὀδυσσ. π 300· «εἰ ἐτεὸν γ' ἐμός ἐσσι καὶ αἵματος ἡμετέροιο».

2) Ἐκ βρέφους, ἐκ βρεφικῆς ἡλικίας. Νόμους ἐνταῦθα ὁ ποιητὴς λέγει τὸ ἦθος, τοὺς τρόπους, ὡς καὶ ὁ Εὐστάθιος ἐν σελ. 624,57 παρετήρησεν· «Αἴας γοῦν παρὰ Σοφοκλεῖ στερεόφρων ὠμοὺς νόμους τοὺς ἑαυτοῦ τρόπους καλεῖ, ὡς ἀνενδότους καὶ στερεούς».

3) Ἐπὶ ἀνθρώπων λέγεται παιδαγωγεῖν καὶ παιδοτριβεῖν, ἐνταῦθα δὲ ἐλήφθη ἡ παραβολὴ ἐκ τῶν πώλων, δηλ. ὡς πῶλον γυμνάζειν.

4) Τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα εἰκονίζουσι τὸ ὑπερήφανον τοῦ Αἴαντος ἦθος. Καὶ κατὰ τοῦτο ὁ φιλόμηρος τραγικὸς ἐμιμήθη τὸν ποιητὴν τῆς Ἰλιάδος ἐν Ζ, 476 «Ζεῦ ἄλλοι τε θεοί, δότε δὴ καὶ τόνδε γενέσθαι παῖδ' ἐμόν, ὡς καὶ ἐγώ περ, ἀριπρεπέα Τρώεσσιν ὧδε βίην τ' ἀγαθόν, καὶ Ἰλίου ἶφι ἀνάσσειν».

5) Ἡ ἀντίθεσις γίνεται πρὸς τὴν εὐχὴν τοῦ πρώτου γένοιο· ηὐξάμην νὰ γείνῃς εὐτυχέστερος τοῦ πατρός, ὅμως καὶ τώρα δύναμαι κατὰ τοῦτο τοὐλάχιστον νά σε μακαρίζω.

6) Ἐννοεῖ τὰς συμφορὰς τοῦ Αἴαντος. Ὁ Εὐρυσάκης ἄγει ἡλικίαν, καθ' ἣν δὲν αἰσθάνεται τὰς τοῦ πατρὸς συμφοράς.

7) Συναπτέον μετὰ τοῦ φρονεῖν· παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν ἀποσπάσμ. 521 «αἱ νέαι μὲν γὰρ πατρὸς ἥδιστον, οἶμαι, ζῶμεν ἀνθρώπων βίον· τερπνῆς γὰρ ἀεὶ πάντως ἀνοία τρέφει· ὅταν δ' ἐς ἥβην ἐξικώμεθα κτλ.»

8) Τὸν στίχον τοῦτον ἔχουσι πάντα τὰ χειρόγραφα, ἀλλὰ παρὰ τῷ Στοβαίῳ 78, 9 ἀποσπῶντι τὸ χωρίον παραλείπεται. Οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν συμφωνοῦσιν, ὅπως ἐξαλείψωμεν τὸν στίχον· διότι, ὡς λέγεται ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Schneidewin, ἐπαναλαμβάνει τὰς προηγουμένας λέξεις κατὰ φαῦλον τρόπον, διότι τὴν προηγουμένην ἔννοιαν ποιεῖ ἀσθενεστέραν καὶ τέλος διότι τὸ κακὸν ἐνταῦθα εἶναι ἄτοπον. Πιστεύομεν, ὅτι ταῦτα δὲν εἶναι ὀρθά· ἐπαναλαμβάνονται μὲν λέξεις τινὲς τοῦ προηγουμένου στίχου, ἀλλὰ τοῦτο συμβαίνει πάντοτε ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν, ἐν αἷς ὁ λέγων ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπιδιορθώσῃ τὸ εἰρημένον διά τινος παρενθέσεως.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἕως[1] τὸ χαίρειν καὶ τὸ λυπεῖσθαι μάθῃς. 555
ὅταν δ' ἵκῃ πρὸς τοῦτο[2], δεῖ σ' ὅπως πατρὸς
δείξεις ἐν ἐχθροῖς, οἷος ἐξ οἵου 'τράφης.
πέως δὲ κούφοις πνεύμασιν[3] βόσκου νέαν
ψυχὴν ἀτάλλων[4], μητρὶ τῇδε χαρμονήν.
οὔτοι σ' Ἀχαιῶν, οἶδα, μή τις ὑβρίσῃ[5] 560
στυγναῖσι λώβαις[6], οὐδὲ χωρὶς ὄντ' ἐμοῦ.
τοῖον πυλωρὸν[7] φύλακα Τεῦκρον ἀμφί σοι
λείψω, τροφῆς ἄοκνον ἔμπα[8], κεἰ τανῦν

στίχος οὗτος δὲν ἐξασθενίζει ἔννοιαν τοῦ προηγουμένου, ἐπεξηγεῖ τοῦτον. Ἄνευ δὲ τῆς ἐξηγήσεως ταύτης ἠδύνατο νὰ λάβῃ οἰκτρὰ παρανόησις. Τούτου κεν ὁ ποιητὴς λέγει, ὅτι τὸ μὴ νοεῖν εἶναι μὲν κακόν, ἀλλ' ἀνώδυνον. Τοῦτο παρετήρησεν ἤδη ὁ σχολιαστὴς εἰπών· « Δεῖ λαβεῖν τὸ ὡς ἐπὶ παιδίου. Οὐ γὰρ κακοῦ τὴν ἀφροσύνην προκρίνει. Ὁ νοῦς ἐν τῷ νηπίῳ κακὸν μὲν τὸ μὴ νοεῖν, κακὸν δὲ ὅμως ἀνώδυνον».

[1]) Τὸ ἕως ἐνίοτε ἄνευ τοῦ ἂν συνίσταται πρὸς ὑποτακτικήν, ὡς ἐν Ἀντιγ. 147 «ἐς τοῦθ' ἕως τις ἀντὶ σπέρμα τοῦ θανόντος γυνὴ κληθῇ λάβῃ τ' ἐν τῷδε φροντίδων μέρος ».

[2]) Δηλαδὴ τὸ φρονεῖν, ἤτοι τὸ σωφρονεῖν καὶ λυπεῖσθαι. Ἀντὶ τοῦ παρεμφάτου, ὅπερ ἀπαιτεῖ τὸ δεῖ, ἔλεγε τὸ ὅπως μεθ' ὁριστικῆς καὶ ἐτήρησε τὴν αἰτιατικὴν σε, ἣν ἔδει ἀπαιτεῖ ἡ ἀπαρεμφατικὴ σύνταξις. Οὕτως ἀνέμιξε δύο συντάξεις, δεῖ σε δεῖξαι καὶ ὅρα σε ὡς δείξεις, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 1403 «τὴν Φιλοκτήτου σε δεῖ ψυχὴν σῶσαι» ὡς λέγοισιν ἐκκλέψεις λέγων» καὶ ἀλλαχοῦ. ἀποσπάμ. κωμωκ. 108 «δεῖ σ' ὅπως εὐσχήμονος ἀλέκτορος ἔσῃ διοίσεις τοὺς τρόπους». Ἡ ἐπομένη γενικὴ πατρὸς ἀνήκει εἰς τὸ ἐχθροῖς καὶ οὐχὶ εἰς τὸ οἷου, ὅπερ γίνεται δῆλον ἐκ τῆς θέσεως.

[3]) Ἔλαβε τὴν μεταφορὰν ἐκ τῶν μικρῶν φυτῶν, ἅπερ διὰ τοῦ ἀέρος ἀναπτύσσονται· Οἱ ἀρχαῖοι ἀπέδιδον εἰς τὸν ἀέρα ζωοποιὸν δύναμιν καὶ ἐντεῦθεν λέγονται αὖραι ψυχοτρόφοι καὶ πνοαὶ ζωογόνοι, Δίων Χρυσόστομ. 12, 30 «τρεφόμενοι τῇ διηνεκεῖ τοῦ πνεύματος ἐπιρροῇ, ἀέρα ὑγρὸν ἕλκοντες, ὥστε νήπιοι παῖδες».

[4]) Τρέφων, αὐξάνων. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν· « Ζωὴν βεβαίως διαβιβάζων καὶ τρέφων». Ἡ ἑπομένη αἰτιατικὴ εἶναι παράθεσις εἰς ὁλόκληρον τὴν προηγουμένην πρότασιν, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 233 «ἔτλη θυτὴρ γενέσθαι θυγατρός, γυναικοποίνων πολέμων ἀρωγάν καὶ ναῶν προτέλεια». Διὰ τῶν ὀλίγων τούτων λέξεων δῆλοῖ ὁ Αἴας τὴν ἀγάπην αὐτοῦ πρὸς τὴν Τέκμησσαν· πιέζει, ὡς λέγει, ὁ Schneidewin, τὰ αἰσθήματα αὐτοῦ, ὅπως μείνωσιν ἰσχυρά. Κατὰ τὸν Wolff μόνον ἐνταῦθα ἐπιτρέπει ὁ Αἴας νὰ διδῶμεν διὰ τοῦ σκληροῦ κελύφους τὸν μαλακὸν κόκκον.

[5]) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό, οὔ τις ὑβριεῖ, ὡς καὶ ἐν στίχ. 83.

[6]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Λυπηραῖς ὕβρεσι».

[7]) Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν φρουρῶν τῶν φυλασσόντων τὰς πόλεις.

[8]) Κοινῶς ἐγράφετο, τροφῆς

τηλωπὸς[1] οἰχνεῖ, δυσμενῶν θήραν ἔχων.
ἀλλ' ἄνδρες ἀσπιστῆρες, ἐνάλιος λεώς, 565
ὑμῖν τε κοινὴν τήνδ' ἐπισκήπτω χάριν[2],
κείνῳ τ'[3] ἐμὴν ἀγγείλατ' ἐντολήν, ὅπως
τὸν παῖδα τόνδε πρὸς δόμους ἐμοὺς ἄγων
Τελαμῶνι δείξῃ μητρί τ', Ἐριβοίᾳ[4] λέγω,
ὡς σφιν γένηται γηροβοσκὸς[5] εἰσαεί, 570
ἔστ'[6] ἂν μυχοὺς κίχωσι τοῦ κάτω θεοῦ,

ἄσκνον ἔμπας, εἶτα νῦν, ἣν ἔχων ὑπ' ὄψει ὁ Σχολιαστὴς μετέφρασεν· «ἀνατροφῆς πρόθυμον φροντιστήν». Ἀλλ' ὁ Reiske καὶ ὁ Hermann ἀνέγνωσαν κατὰ τὸν Σουΐδαν καὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ σχόλια, ὡς ἐν τῷ κειμένῳ, ἡ δὲ ἀναγνωσις ἐκράτησε παρὰ τοῖς νεωτέροις ἐκδόταις. Τὸ ἔμπα εἶναι σπάνιος τύπος ἀντὶ τοῦ ἔμπας. Τὸ κεῖ κεῖται ἀντὶ τοῦ εἰ καί, ὡς καὶ ἐν στίχ. 692 καὶ 962.

1) Πλὴν τῆς γραφῆς τηλωπός ὁ Σχολιαστὴς μνημονεύει καὶ τηλουργός, ὅπερ ὁ Musgrave ὡς ὀλίσθημα τοῦ καλάμου θεωρήσας διώρθωσεν εἰς τηλουρὸς τὸ ὑπὸ πολλῶν δεκτὸν γινόμενον. Καλῶς ἐποίησεν ὁ Bellermann διατηρήσας τὸ τηλωπός, ὅπερ σημαίνει μακρόθεν ὁρώμενος, διαφεύγων τὴν ὅρασιν, μὴ φαινόμενος.

2) Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· «Ἐπισκήπτω τήνδε τὴν ἐντολὴν ὤφειλεν εἰπεῖν· ὁ δὲ λέγει τήνδε τὴν χάριν, ἐπεὶ ὅπερ ἐντέλλεται, ὡς χάριν τοῦτο αἰτεῖ παρ' αὐτῶν».

3) Ὁμαλῶς ὁ ποιητὴς ἤθελεν εἰπεῖ, κοινὴν ὑμῖν τε καὶ κείνῳ, ἀλλ' εἰς τὸ δεύτερον μέρος προσέηκε νέον ῥῆμα ἰσοδύναμον πρὸς τὸ πρῶτον.

4) Ἑτέθη ὁμοιοπτώτως πρὸς τὴν προηγουμένην δοτικήν, ἠδύνατο ὅμως νὰ τεθῇ καὶ κατ' αἰτιατικήν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 32 «Κρέοντά σοι κἀμοί, λέγω γὰρ κἀμέ, κηρύξαντ' ἔχειν». Ἄνευ τῆς προσθήκης ταύτης ἤθελε νοηθῇ Ἡσιόνη ἡ τοῦ Τεύκρου μήτηρ. Ἡ Ἐρίβοια ἦτο θυγάτηρ τοῦ Μεγαρέως Ἀλκιάθου.

5) Ἀφ' οὗ ὁ Αἴας ἀνεσκεύασε τοὺς λόγους τῆς Τεκμήσσης, ποιεῖ τὴν διαθήκην αὐτοῦ, ὡς λέγει ὁ Σχολιαστής· «Πάνυ περιπαθῶς τὸ ἐπὶ γονεῦσι καὶ παισὶ διαθήκας ποιῆσαι· θαυμαστῶς δὲ πρὸς ἅπαντας τοὺς λόγους τῆς Τεκμήσσης ἀντιθέσεις ἐποιήσατο, οὐκ ἀντικρὺς τοῦτο ὑπισχνουμένου τοῦ ποιητοῦ, τοῦ μὲν μὴ ὑβρισθῆναι τὸν παῖδα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τὴν ἀπὸ τοῦ Τεύκρου φυλακὴν προβαλλόμενος, τοῦ δὲ μὴ γελασθήσεσθαι ὑπ' ἐκείνων τὴν τοῦ παιδὸς ἀρετήν, ὃν φησι καὶ ἐκδικήσειν αὐτὸν ἐν ἡλικίᾳ γενόμενον· πρὸς δὲ τὰ περὶ τῶν γονέων, ὅτι ἀντ' αὐτοῦ γηροβοσκὸς αὐτοῖς καταλείπεται ὁ Εὐρυσάκης».

6) Πολλὰ μὲν χειρόγραφα ἔχουσι μέχρις οὗ, ἄλλα δὲ μέχρις ἄν, ὅπερ οἱ κριτικοὶ ἀποδοκιμάζουσι· διότι τὸ μέχρι καὶ ἄχρι δὲν μεταχειρίζονται οἱ τραγικοί. Πρὸς τούτοις ἤθελεν ὑπάρχει ἀναπαιστος συνιστάμενος ἐκ δύο λέξεων, ὅπερ ἥκιστα ἁρμόζει τῇ ἀρχαιοτέρᾳ τραγῳδίᾳ· μόνον παρὰ τῷ μεταγενεστέρῳ Φιλοκτήτῃ ἁπανταχοῦ ἐν στίχ. 795 καὶ 1288. Διὰ ταῦτα ὁ μὲν Hermann ἔγραψεν ἔστ' ἄν, ὁ δὲ Elmsley ἕως, ἀλλ' ὁ τελευταῖος θεωρεῖ τὸν στίχον νόθον. Ὁ Dindorf εἰκάζει, ὅτι ὁ στίχος πρ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ τἀμὰ τεύχη μήτ' ἀγωνάρχαι[1] τινὲς
θήσουσ'[2] Ἀχαιοῖς, μήθ' ὁ λυμεὼν ἐμός.
ἀλλ' αὐτό[3] μοι σύ, παῖ, λαβὼν ἐπώνυμον,
Εὐρύσακες, ἴσχε, διὰ πολυρράφου στρέφων
πόρπακος[4], ἑπτάβοιον ἄρρηκτον σάκος·
τὰ δ' ἄλλα τεύχη κοίν'[5] ἐμοὶ τεθάψεται.
ἀλλ' ὡς τάχος τὸν παῖδα τόνδ' ἤδη δέχου,
καὶ δῶμα πάκτου[6] μηδ' ἐπισκήνους γόους

575

ἔφη ὑπό τινος θέλοντος νὰ ὁρίσῃ
ιβέστερον τὸ προηγούμενον εἰσαεί.
[1]) Ἀγωνάρχαι εἶναι οἱ ἄλλως
όμενοι ἀγωνοθέται. Εἰς τὸ τινὲς
ίως ἔπρεπε νὰ προστεθῇ τὸ ἄλ-
, ἀλλὰ παρελείφθη. Τοῦτο λέγει
ὰ πικρᾶς εἰρωνείας ὑπονοῶν τοὺς
τρείδας.
[2]) Ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ προηγου-
ου ὅπως· πρῶτον ἔθηκεν ὑποτα-
κήν, ἐνταῦθα δὲ μέλλοντα τῆς
στικῆς, ἀλλ' ἡ τοιαύτη μεταβολὴ
ν ἐγκλίσεων ἀπαντᾷ καὶ παρ'
σχύλῳ ἐν Χοηφόρ. 262 «σιγᾶθ',
ὡς μή πεύσεταί τις, γλώσσης δὲ
ριν πάντ' ἀπαγγείλῃ». Τὰ χει-
γραφα ἔχουσι μηθ' ὁ λυμεὼν
ός, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔπρεπε νὰ εἴπῃ
ἐμὸς λυμεών, Schäfer
ρεψεν εἰς μήτε λυμεὼν ἐμός· τὸ ἄρ-
ν ὅμως εἶναι ἀναγκαῖον. Πρὸς
ἀπαντᾷ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἰφ-
λύτ. 683 «Ζεύς σ' ὁ γεννήτωρ
ὸς πρόρριζον ἐκτρίψειεν». Ἰσο-
αμεῖ δὲ πρὸς τὸ ὁ λυμεὼν ἀ-
ένος ἐμέ. Οἱ ἑρμηνευταὶ ἐννο-
σι τὸν Ὀδυσσέα πλὴν τοῦ Wolff
οῦντος τὸν Ἀγαμέμνονα, ὅστις
τῇ κρίσει τῶν ὅπλων ἔσχε τὴν
οεδρείαν. Πιθανώτερον φαίνεται
πρῶτον, ἀλλὰ κατ' εὔγμα πρέ-
νὰ νοηθῇ ἄλλο ῥῆμα, π. χ. λῆ-
τατ.
[3]) Δηλαδὴ τὸ ἑπταβόειον σάκος,
ερ διὰ μακρῶν ὁ Ὅμηρος περι-
άφει ἐν Ἰλιάδ. Η, 219. Τὸ ἐπώ-
μον, εἰς ὃ ἐννοεῖται ἡ γενικὴ σοῦ,
εἶναι κατηγορηματικὸν εἰς τὸ αὐτό.
Κατὰ τὸ σάκος τοῦτο ὀνομάζει τὸν
υἱόν, ὡς καὶ ὁ τοῦ Ἕκτορος ὠνο-
μάσθη Ἀστυάναξ, διότι αὐτὸς
ἐρύετο Ἴλιον Ἕκτωρ.
[4]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἔστι δὲ πόρπαξ ὁ λῶρος, δι' οὗ κατέχουσι τὴν ἀσπίδα, ὃς λέγεται καὶ ὄχανον». Πολύρραφος λέγεται ὁ ἐκ πολλῶν μερῶν συνερραμμένος ἢ συντεθειμένος· ἔπρεπε δὲ ἡ λαβὴ νὰ ἦναι πολυσύνθετος διὰ τὸ βάρος τοῦ σάκους. Τὸ δὲ σάκος λέγει ἑπταβόειον, διότι συνίστατο ἐξ ἑπτὰ βοείων δερμάτων, ἐπέκειτο δὲ ὡς ὄγδοον ἔλασμα χαλκοῦ. Εἶναι ἀμφίβολον, ἂν ἀγθοφόρος δύναται νὰ ὑποβαστάξῃ τοσοῦτον βάρος.
[5]) Τὸ ἐπίθετον ληπτέον ἐπιρρηματικῶς, ὡς καὶ ἐν Ἀντιγόν. 546. Μετεχειρίσθη τὸν μετ' ὀλίγον μέλλοντα ἀντὶ προστακτικῆς ἐν τῇ βεβαίᾳ προσδοκίᾳ τῆς ἐκτελέσεως. Συνήθως τὰ ὅπλα ἐν τῷ ἡρωϊκῷ αἰῶνι ἐκαίοντο, ἐνταῦθα δ' ὁ Αἴας ἐπιθυμεῖ, ἵνα ταφῶσιν. Ὁ Schneidewin παρατηρεῖ, ὅτι τὸ πτῶμα τοῦ Αἴαντος κατὰ τὸν ἀρχαιότερον μῦθον, ᾧ ἀκολουθεῖ ὁ Σοφοκλῆς, δὲν ἐκάη.
[6]) Ἡμαρτημένη εἶναι ἡ γραφὴ τῶν χειρογράφων καὶ τοῦ Σουΐδα, καὶ δῶμ' ἀπάκτου, ἡ δ' ἀληθὴς ἡ ἐν τῷ κειμένῳ ὑπάρχουσα διετηρήθη παρ' Εὐσταθίῳ. Πακτόω σημαίνει κλείω, ὡς ἐν Λυσιστράτ. 265 «κατὰ δ' ἀκρόπολιν ἐμὰν λα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δάκρυε· κάρτα τοι φιλοίκτιστον[1] γυνή.
πύκαζε[2] θᾶσσον. οὐ πρὸς ἰατροῦ σοφοῦ
θρηνεῖν ἐπῳδὰς[3] πρὸς τομῶντι πήματι.

ΧΟΡΟΣ.

δέδοικ' ἀκούων τήνδε τὴν προθυμίαν[4].
οὐ γάρ μ' ἀρέσκει[5] γλῶσσά σου τεθηγμένη.

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

ὦ δέσποτ' Αἴας, τί ποτε δρασείεις φρενί;

ΑΙΑΣ.

μὴ κρῖνε, μὴ 'ξέταζε. σωφρονεῖν[6] καλόν.

θεῖν, μοχλοῖς δὲ καὶ κληθροισι τὰ προπύλαια πακτοῦν;». Ὁ Αἴας κελεύει τὴν Τέκμησσαν νὰ κλείσῃ τὴν θύραν, ὅπως μὴ θρηνῇ ἐνώπιον ἄλλων ἀνθρώπων, ὡς δεικνύει ἡ ἑπομένη φράσις. Ἐπίσκηνοι γόοι εἶναι οἱ πρὸ τῶν σκηνῶν γενόμενοι, ὅπερ ἀπρεπές.

1) Φίλοικτος εἶναι ὁ φιλῶν οἰκτίζεσθαι, ὁ διεγείρων ἄλλους εἰς οἶκτον, εἰς συμπάθειαν. Ἄνευ αἰτίας ὁ Schneidewin ἔτρεψε τὸ φιλοίκτιστον εἰς φιλοίκτιρμον. Ὁ Αἴας ἐπανῆλθεν εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ τραχύτητα, ἥτις ἀπεικονίζεται καὶ ἐν τῷ ἀσυνδέτῳ τῶν προτάσεων. Ἡ δραστηριότης αὕτη ἁρμόζει εἰς τὸ τέλος τοῦ λόγου.

2) Ἐννοεῖται ἡ αἰτιατικὴ δῶμα· κλεῖσον ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερα τὸ δῶμα. Τοιαύτην σημασίαν ἔχει τὸ ῥῆμα ἐν Ὀδυσσ. μ, 225 «μὴ ἐντὸς πυκάζοιεν σφέας αὐτούς».

3) Τὴν ἐπῳδὴν ἔψαλλον καὶ ἄλλοτε μέν, μάλιστα δὲ ἐν ταῖς νόσοις, ὅπερ μέχρι τοῦ νῦν ποιοῦσι μαγικαὶ γυναῖκες. Τὸ ψάλλειν τοιαύτην ἐπῳδὴν καλεῖται γιατεύω = γοητεύω. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἀντὶ τοῦ οὐκ ἴδιον ἰατροῦ σοφοῦ ἐπῳδαῖς χρῆσθαι, τοῦ τραύματος ἤδη τομῆς δεομένου». Παραπλήσιον λέγεται καὶ ἐν Τραχιν. 1001 «Τίς γὰρ ἀοιδός, τίς ὁ χειροτέχνης ἰατορίας, ὃς τήνδ' ἄτην κατακηλήσει;» Τοὺς θρήνους λοιπὸν τῆς Τεκμήσσης ὁ Αἴας παραβάλλει πρὸς ἐπῳδάς· ἀλλ' ὅσον ὁ ἰατρὸς δύναται νὰ θεραπεύσῃ τὸ τραῦμα δι' ἐπῳδῶν, τοσοῦτον καὶ αὕτη διὰ θρήνων δύναται νὰ θεραπεύσῃ τὴν πνευματικὴν νόσον. Ὁ Σοφοκλῆς ἐν Ἀποσπάσμ. 510 λέγει· «Εἰ μὲν ἦν κλαίουσιν ἴασθαι κακά, ὁ χρυσὸς ἦσσον κτῆμα τοῦ κλαίειν ἂν ἦν». Τὸ τομᾶν εἶναι ἐφετικὸν σημαῖνον ἐπιθυμεῖν τομῆς· οὕτω προσωποποιεῖ τὸ πῆμα, ὅπερ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σχολιαστοῦ ἐγράφετο καὶ τραύματι. Ἡ γραφὴ αὕτη ἴσως ἤθελεν εἶναι προτιμοτέρα τῆς ἐν τῷ κειμένῳ.

4) Προθυμία εἶναι ἡ σπουδή, μεθ' ἧς ὁ Αἴας ζητεῖ, ὅπως κλεισθῇ ἡ θύρα.

5) Τὸ ἀρέσκειν μόνον ἐνταῦθα παρὰ Σοφοκλεῖ συντάσσεται πρὸς αἰτιατικήν. Τεθηγμένη γλῶσσα εἶναι ἡ ἠρεθισμένη εἰς ὀργήν, εἰς ἀγανάκτησιν.

6) Σωφρονεῖν ἐνταῦθα σημαίνει τὸ τὰ ἑαυτῆς πράττειν. Παράβαλλ. Ἰλιάδ. Ζ, 490.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

οἴμ᾽ ὡς ἀθυμῶ· καί σε πρὸς τοῦ σοῦ τέκνου
καὶ θεῶν ἱκνοῦμαι[1], μὴ προδοὺς ἡμᾶς γένῃ.

ΑΙΑΣ.

ἄγαν γε[2] λυπεῖς. οὐ κάτοισθ᾽, ἐγὼ θεοῖς
ὡς οὐδὲν ἀρκεῖν[3] εἴμ᾽ ὀφειλέτης ἔτι; 590

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

εὔφημα φώνει.

ΑΙΑΣ.

τοῖς ἀκούουσιν[4] λέγε.

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

σὺ δ᾽ οὐχὶ πείσει;

ΑΙΑΣ.

πόλλ᾽ ἄγαν ἤδη θροεῖς.

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

ταρβῶ γάρ[5], ὦναξ.

ΑΙΑΣ.

οὐ ξυνέρξεθ᾽[6] ὡς τάχος;

[1]) Ἱκετεύω. Τὸ προδοὺς γένῃ εἶναι ἐντονώτερον τοῦ προδῷς, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 773 « κἄμ᾽ ὄντα σαυτοῦ πρόστροπον κτείνας γένῃ ».

[2]) Ἐπιβεβαιοῖ τὸ ἐν τῇ φράσει προδοὺς ἡμᾶς γένῃ· βεβαίως θέλω ἀφήσει ὑμᾶς, διότι οἱ λόγοι σου εἶναι ὀχληροί. Παραπλήσια λέγει ὁ Κρέων εἰς τὴν Ἰσμήνην ἐν Ἀντιγόν. 573 « ἄγαν γε λυπεῖς καὶ σὺ καὶ τὸ σὸν λέχος ».

[3]) Κατὰ τὸ Σοφόκλειον λεξικὸν τοῦ Ellendt ἐννοεῖται ἡ δοτικὴ τινὶ ἢ σοί· ἐγὼ εἰς τοὺς θεοὺς δὲν χρεωστῶ τίποτε, ὥστε νὰ βοηθήσω τινὰ ἢ σέ. Διὰ τῆς βλασφημίας ταύτης ὁ Αἴας ἀποκρίνεται εἰς τὸ πρὸς θεῶν τῆς Τεκμήσσης. Ὁ ἥρως τοῦ δράματος βλασφημεῖ καὶ γίνεται ἄξιος τιμωρίας,

[4]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· « Τοῖς πειθομένοις ». Τὰ ἡμιστίχια, ἅπερ ἀντιλαβαὶ ὀνομάζονται, δίδουσιν εἰς τὸν λόγον πολλὴν ζωηρότητα. Αὗται ἀπαντῶσι παρὰ Σοφοκλεῖ καὶ Εὐριπίδῃ ἐν ζωηρῷ διαλόγῳ. Εἰς πλείονα τῶν δύο προσώπων διανέμεται ὁ στίχος μόνον παρ᾽ Εὐριπίδῃ ἐν Ἡρακλ. μαινομ. 1418.

[5]) Αἰτιολογεῖ παραλειφθεῖσαν πρότασιν, ὡς συμβαίνει ἐν τῷ διαλόγῳ· βεβαίως φωνάζω πολλά, διότι φοβοῦμαι.

[6]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει, συγκλείσετε, δηλ. εἶναι μέλλων

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

πρὸς θεῶν, μαλάσσου.

ΑΙΑΣ.

μῶρά μοι δοκεῖς φρονεῖν,

εἰ τοὐμὸν ἦθος ἄρτι[1] παιδεύειν νοεῖς. 595

Στροφὴ ά.

ΧΟΡΟΣ.

Ὦ κλεινὰ Σαλαμίς[2], σὺ μέν που ναίεις ἀλίπλα-

[κτος εὐδαίμων,

πᾶσιν περίφαντος[3] ἀεί.

τοῦ συνέργειν (καθ' Ὅμηρον συνεέργειν). Ταῦτα λέγει πρὸς τοὺς θεράποντας ἢ τὰς θεραπαινίδας, οἵτινες ἵσταντο ἐγγὺς αὐτοῦ ἢ τῆς Τεκμήσσης.

[1]) Δηλαδὴ νῦν, ὅτε ἐγενόμην τηλικοῦτος, ἐν ᾧ οἱ ἄνθρωποι παιδεύονται ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Εὐήθης εἶ νῦν βουλομένη με μαλάσσειν, ἐξακμάσαντος τοῦ καιροῦ». Μετὰ τοὺς λόγους τούτους ἡ Τέκμησσα μετὰ τοῦ θεράποντος καὶ τῆς θεραπαινίδος ἀναβαίνει εἰς τὴν σκηνήν, ὡς ἐκέλευσεν ὁ Αἴας ἐν στίχ. 593. Κατὰ τὸν Wolff αὕτη δὲν ἀνέβη πρότερον εἰς τὸ ἐκκύκλημα, ὡς εἰκάζει ἐκ τοῦ ἐπισκήνους γόους. 579· πρὸς τούτοις ἐν τῷ ἐκκυκλήματι δὲν ὑπῆρχε χῶρος διὰ δύο πρόσωπα διαλεγόμενα καὶ κινούμενα καὶ ταῦτα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἦναι ὁρατὰ πᾶσι τοῖς θεαταῖς. Ἡ Τέκμησσα λαμβάνει τὸν Εὐρυσάκη, μένει παρὰ τῷ Αἴαντι καθημένῳ, ἀλλ' ἡ θύρα τῆς σκηνῆς, ἔνθα ἔμενεν ὁ Αἴας, κλείεται. Οὕτω κενωθείσης τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου ὁ χορὸς ᾄδει τὸ ἑπόμενον στάσιμον.

[2]) Μετὰ συγκινήσεως πάντες οἱ Ἀθηναῖοι θεαταὶ ἤκουσαν τὸ ὄνομα καὶ διότι ἠγάπων τὴν Σαλαμῖνα καὶ διὰ τὴν ἐνταῦθα γενομένην ναυμαχίαν. Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 36. Εὐφυῶς παρετήρησεν ὁ Σχολιαστής· «Ἐνταῦθα ἐμιμήσατο τὸ ἦθος τῶν ἀφεστώτων τῆς οἰκείας. Ὁπόταν γάρ τι δυσχερὲς ἀπαντᾷ, μακαρίζειν εἰώθασιν οἱ ἄνθρωποι τὰς πατρίδας». Τὸ ναίειν συνήθως λέγεται ἐπὶ προσώπων, σπανίως δὲ ἐπὶ χωρῶν, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Β, 626 «νήσων, αἵ ναίουσι πέρην ἁλός» Ὀδυσσ. α, 404 « Ἰθάκης ἔτι ναιεταούσης» Καὶ οἱ πεζογράφοι ἐνίοτε μεταχειρίζονται τὸ οἰκεῖν ἐπὶ πόλεως, ὡς ὁ Πλάτ. ἐν Νόμ. 3, 702 Α « πῶς ποτ' ἂν πόλις ἄριστα οἰκοίη». Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· « κατῳκισμένη ὑπάρχεις». Ἀντὶ τοῦ ἁλίπλακτος εὑρηται ἔν τισι χειρογράφοις ἁλίπλαγκτος, ὅπερ δικαίως ἀπορρίπτεται ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν. Τὸ ἐπίθετον κεῖται ποιητικῶς ἀντὶ τοῦ ἐν ἁλί. Καὶ ὁ Αἰσχύλος ὀνομάζει τὴν Σαλαμῖνα ἐν, Πέρσ. 306 θαλασσόπληκτον νῆσον Αἴαντος.

[3]) Συνήθως οἱ ἑρμηνευταὶ ἐξηγοῦσιν ἔνδοξος. Ἡ δὲ Σαλαμὶς ἐγένετο μὲν ἔνδοξος καὶ διὰ τοὺς Αἰακίδας, πρὸ πάντων ὅμως διὰ τὴν ἐνταῦθα γενομένην ναυμαχίαν. Τούτου ἕνεκεν θεωρεῖται ἀναχρονισμός, Στράβ· 9, σελ. 394 « Ἐπιφανὴς δὲ ἡ νῆσος ὑπῆρξε διά τε τοὺς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐγὼ δ' ὁ τλάμων, παλαιὸς[1] ἀφ' οὗ χρόνος, 600
Ἰδαίᾳ[2] μίμνω λειμωνίᾳ πόᾳ μήλων ἀνήριθμος αἰὲν
[εὐνώμᾳ[3]
χρόνῳ τρυχόμενος, κακὰν ἐλπίδ' ἔχων 605
ἔτι μέ[4] ποτ' ἀνύσειν

Αἰακίδας ὑπάρξαντας αὐτῆς καὶ μάλιστα δι' Αἴαντα τὸν Τελαμῶνος καὶ διὰ τὸ περὶ τὴν νῆσον ταύτην καταναυμαχηθῆναι Ξέρξην ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων». Πιθανώτερον ὅμως ἑρμηνεύει ὁ Bellermann κυριολεκτικῶς, εἰς πάντας πάντοτε περίοπτος. Τοῦτο αὐξάνει, τὴν εὐδαιμονίαν τῆς νήσου.

1) Χάριν τοῦ μέτρου ὁ Schneidewin εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ἀρχαῖος, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν. Ἡ φράσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ πρὸ πολλοῦ χρόνου· πλήρης δὲ ἤθελεν εἶναι, παλαιὸς χρόνος ἐστίν, ἀφ' οὗ, ὡς παρ' Ἰσοκράτ. 5, 47 «οἱ Λακεδαιμόνιοι ἄρχοντες εἰσὶ τῶν Ἑλλήνων οὐ πολὺς χρόνος ἐξ οὗ καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν».

2) Τὰ χειράγραφα ἔχουσιν οὕτως· Ἰδαίᾳ μίμνω λειμωνίᾳ πόᾳ μήλων ἀνήριθμος· ὑπὸ δὲ τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν οὕτω μεταβάλλεται, ὥστε οὐδεὶς δύναται ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ ἀρχαῖον κείμενον. Ὁ μὲν Hermann ἔτρεψε τὸ χωρίον εἰς, Ἰδαῖα μίμνω λειμωνί' ἄποινα, μηνῶν ἀνήριθμος, ὁ δὲ Bergk εἰς, Ἰδᾷ δι μίμνων χειμῶνι πόᾳ τε, (δηλ. τὸν χειμῶνα καὶ τὸ θέρος κατὰ τὸν Ριανὸν σελ. 193 «στρατοὺς ὠνόμαζον χείματά τε ποιὰς τε δύω καὶ εἴκοσι πάσας»), ὁ δὲ Wecklein Ἰδᾷ δι μίμνων λειμῶνι πάγων ἔλειον, ὁ δὲ Bellemann, Ἰδᾷ δι μίμνων χειμῶνι πόᾳ τε μηνῶν, καὶ ἄλλοι ἄλλως. Ἐξερχόμεθα τοῦ λαβυρίνθου τῶν διορθώσεων, ἂν διατηρήσωμεν τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων, καθ' ἣν ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει τὸ χωρίον· «καὶ πολύς ἐστιν ὁ χρόνος, ἀφ' οὗ προσμένω τῇ γῇ ταύτῃ τῇ Τρωϊκῇ, λειμῶνας ἐχούσῃ εἰς βοσκημάτων νομὴν ἐπιτηδείους». Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι οἱ ὀρθώσεις αὗται φθείρουσι τὴν καλλίστην τοῦ ποιητοῦ ἀντίθεσιν. Ἡ μὲν πατρὶς Σαλαμὶς εὐδαιμονεῖ ἐν τῇ θαλάσσῃ, οἱ δὲ θαλασσουργοὶ κάτοικοι αὐτῆς μένουσιν ἐν λειμῶσιν, οἵτινες εἶναι κατοικία βοσκημάτων καὶ οὐχὶ ναυτίλων. Τὴν ἀντίθεσιν ταύτην παρανοεῖ μόνον ὁ μὴ ἰδών, ὑφ' ἡλίκης ἀγωνίας κατέχονται οἱ ναῦται οἱ μακρὸν χρόνον ἐξ ἀνάγκης ἐν τῇ ξηρᾷ διατρίβοντες. Οἱ διορθωταὶ ἐξάγουσι τὸν λειμῶνα καὶ εἰσάγουσι χειμῶνα, ὅστις εἰς τὴν ἀντίθεσιν δὲν χρησιμεύει. Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 55. Ἀνήριθμος εἶναι ὁ ἐν οὐδενὶ ἀριθμῷ ταττόμενος, ὁ οὐδενὸς λόγου ἀξιούμενος κατὰ τὸν Σχολιαστήν.

3) Καλῶς ἐποίησαν ὁ Hermann, ὁ Dindorf καὶ ἄλλοι διατηρήσαντες τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων, εὐνώμᾳ χρόνῳ, ἐν ᾧ ὁ Wolff ἐξάμενος τὴν εἰκασίαν τοῦ Bergk ἔτρεψεν εἰς εὐνῶμαι πόνῳ. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Εὐκινήτῳ, ἢ τῷ καλῶς μεριζομένῳ χρόνῳ εἰς τέτσαρα, ἔαρ, θέρος, μετόπωρον καὶ χειμῶνα».

4) Ἐπειδὴ εἶναι ταὐτοπροσωπία, τὸ ὑποκείμενον τοῦ ἀπαρεμφάτου ἦτο περιττόν, ἀλλ' ἡ προσθήκη δίδει εἰς τὸν λόγον ἔμφασιν, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Ἕκτορ. 470 «πικρὰν δακῶ με πεῖραν τήνδε τολμήσειν ἔτι».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸν ἀπότροπον[1] ἀΐδηλον ἄδαν.

Ἀντιστροφὴ ἁ.

καί μοι δυσθεράπευτος Αἴας ξύνεστιν ἔφεδρος[2], ὦ [μοί μοι,
θεία μανία ξύναυλος[3]· 610
ὃν ἐξεπέμψω[4] πρὶν δή ποτε θουρίῳ
κρατοῦντ' ἐν Ἄρει· νῦν δ' αὖ φρενὸς οἰοβώτας[5] φί- [λοις μέγα πένθος εὕρηται. 615
τὰ πρὶν δ' ἔργα χεροῖν[6] μεγίστας ἀρετᾶς
ἄφιλα παρ' ἀφίλοις 620
ἔπεσ' ἔπεσε μελέοις[7] Ἀτρείδαις.

1) Ἀπότροπος εἶναι ὁ ἄξιος ἀποστροφῆς καὶ ἀποτροπιασμοῦ. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «ἔχων κακὴν ἐλπίδα καὶ φόβον τελέσειν ποτὲ τὴν ὁδὸν καὶ διελθεῖν ἐμὲ εἰς τὸν Ἅιδην τὸν μισητὸν καὶ σκοτεινόν». Ἡ αἰτιατικὴ ὀηλοῖ τὴν διεύθυνσιν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 804 «τὸν παγκοίταν ὃν' ὁρῶ θάλαμον τήνδ' Ἀντιγόνην ἀνύτουσαν». Τὸ ἀΐδηλον ἄδαν εἶναι παρήχησις. Ἡ ἐξήγησις τῆς ὅλης στροφῆς εἶναι ἥδε· Ὦ ἔνδοξος Σαλαμίς, σὺ μὲν ὑπάρχεις βέβαια κατῳκισμένη εὐτυχὴς ἐν τῇ θαλάσσῃ εἰς ὅλους περιφανὴς αἰωνίως. Ἐγὼ ὅμως ὁ ἄθλιος ἀπὸ παλαιῶν χρόνων μένω εἰς τοὺς λειμῶνας τῆς Τροίας τοὺς ἐπιτηδείους πρὸς βοσκὴν προβάτων χωρὶς νὰ λογαριάζωμαι πάντοτε ἐν τῷ καλῶς μεμερισμένῳ χρόνῳ, στενοχωρούμενος, φοβούμενος μὴ ἀκόμη τέλος πάντων εἰς τὸν ἀποτρόπαιον ὀλέθριον ἄδην πορευθῶ.

2) Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν ἀγώνων, ἐν οἷς ὑπῆρχεν ἔφεδρος ἤτοι διάδοχος τοῦ ἡττηθέντος, Ἀριστοφάν. ἐν Βατράχ. 792. Ἀφ' οὗ οἱ Σαλαμίνιοι ναῦται ἠγωνίσαντο πρὸς τοὺς πολεμίους καὶ πρὸς τὰς δυστυχίας τοῦ πολέμου, ἐπῆλθεν ἡ μανία τοῦ στρατηγοῦ ὡς ἔφεδρος κατὰ τῶν κεκμηκότων ἀγωνιστῶν.

3) Συνοικῶν, σύνοικος, συνών. Οὕτω προσωποποιεῖται ἡ μανία, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 514 «ἀλγηδόνος, ᾗ ξυνέστας».

4) Μετεχειρίσθη τὸ μέσον πρὸς δήλωσιν, ὅτι ἡ ἐκστρατεία ἐγένετο πρὸς δόξαν τῆς ἐκπεμψάσης πατρίδος. Διὰ τῆς φράσεως «πρὶν δή ποτε δηλοῦται, ὅτι παρῆλθε τοσοῦτος χρόνος, ὥστε σχεδὸν ἐξηλείφθη ἐκ τῆς μνήμης. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «πρότερον δήποτε ἀριστεύοντα ἐν πολέμῳ τῷ ὁρμητικῷ».

5) Μεταφορὰ ἐκ τῶν θρεμμάτων, ὡς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· «Μεμονωμένος, πεπλανημένος, ἐκ μεταφορᾶς τῶν θρεμμάτων τῶν τῆς ἀγέλης κεχωρισμένων καὶ καθ' ἑαυτὰ νεμομένων». Ἐκ τοῦ οὐσιαστικοῦ τούτου ἐξαρτᾶται ἡ γενικὴ φρενός. Ὡς λέγεται νοῦν τρέφειν, οὕτω καὶ βόσκειν φρένα. Καὶ ὁ Ἄργος παρ' Αἰσχύλῳ ὀνομάζεται οἰοβούκολος ὡς βόσκων μίαν μόνην βοῦν ἐν Ἱκέτ. 289.

6) Ἐπειδὴ αἱ δύο λέξεις ἰσοδυναμοῦσι πρὸς τὸ οὐσιαστικὸν χειρουργήματα, συνετάχθη πρὸς ἄλλην γενικήν.

7) Τοῖς ἀθλίοις, τοῖς δυστυχέσι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Στροφὴ β'.

ἦ που παλαιᾷ μὲν ἔντροφος[1] ἀμέρᾳ,
λευκῷ[2] δὲ γήρᾳ μάτηρ νιν ὅταν νοσοῦντα
φρενομόρως[3] ἀκούσῃ, αἴλινον, αἴλινον
οὐδ' οἰκτρᾶς γόον ὄρνιθος, ἀηδοῦς[4],
ἥσει[5] δύσμορος, ἀλλ' ὀξυτόνους μὲν ᾠδὰς

Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Τὰ δὲ πρότερα μέγιστα τῆς ἀρετῆς τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἔργα ἐν ὀλιγωρίᾳ ἐστὶ παρὰ τοῖς Ἀτρείδαις». Ἀντιστροφή· Καὶ μετ' ἐμοῦ ὑπάρχει ὡς διάδοχος τῶν κακῶν ὁ δυσίατος Αἴας, δυστυχία εἰς ἐμέ, κατεχόμενος ὑπὸ θεοπέμπτου μανίας, τὸν ὁποῖον σύ, ὦ Σαλαμίς, ἄλλοτέ ποτε ἀπέστειλας ἀριστεύοντα ἐν τῷ ὁρμητικῷ πολέμῳ· τώρα δὲ πάλιν ἀπομονωθεὶς τὴν διάνοιαν ἔχει εὑρεθῇ μεγάλη συμφορὰ διὰ τοὺς φίλους. Τὰ δὲ πρότερα κατορθώματα τῆς μεγίστης ἀνδρείας δὲν τιμῶνται ὑπὸ τῶν ἀθλίων Ἀτρειδῶν.

[1]) Ἄνευ ἀνάγκης ὁ Schneidewin διώρθωσε τὸ ἔντροφος εἰς σύντροφος· διότι τὸ ἔντροφος ἁπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ ἐν ὁμοίᾳ περιστάσει, ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1362 «σὺ γάρ με μόχθῳ τῷδ' ἔθηκας ἔντροφον». Οἱ τραγικοὶ μεταχειρίζονται τὸ τρέφειν ἀντὶ τοῦ ἔχειν καὶ τὸ τρέφεσθαι ἀντὶ τοῦ εἶναι. Ἡ ὅλη φράσις δηλοῖ τὴν πολυετῆ.

[2]) Κατὰ μίμησιν τοῦ Ὁμήρου, ὅστις λέγει πολιὸν γῆρας. Ὁ ποιητὴς θέλει νὰ εἴπῃ γεραιὰ μὲν τῷ χρόνῳ, γεραιὰ δὲ τὸ σῶμα. Ἡ ἀντίθεσις κεῖται μόνον ἐν τῷ τύπῳ καὶ οὐχὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ἐννοεῖται τὸ ἔντροφος, κατὰ δὲ τὸν Schneidewin πρέπει νὰ γραφῇ λευκὰ δὲ γήρα.

[3]) Ὑπὸ τοῦ Dindorf ἐπαινεῖται ἡ ἑρμηνεία τοῦ Σχολιαστοῦ· «Ἀντὶ τοῦ εἰς τὴν μοῖραν τῶν φρενῶν νοσοῦντα, ὅ ἐστι φρενοβλαβῶς, μανικῶς». Σημειωτέον, ὅτι ὁ μὲν Meineke εἶχασε φρενομανῶς, ὁ δὲ Schneidewin αἰνομόρως. Ἡ συνήθης ἐτυμολογία τοῦ αἴλινος εἶναι παρὰ τὸ αἴ Λίνος καὶ ἦτο ὁ ἐπῳδὸς ἀρχαιοτάτου ᾄσματος, δι' οὗ ἐθρήνουν τὸν θάνατον τοῦ Λίνου. Οὗτος ἦτο υἱὸς τῆς Οὐρανίας καὶ Ἀμφιμάρου τοῦ Ποσειδῶνος ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος φονευθείς, διότι ἐξισοῦτο πρὸς τὸν θεόν, Παυσαν. 9, 29, 3. «Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Λίνου τὸ ἐπ' αὐτὸ πένθος διῆλθεν ἄρα καὶ ἄχρι τῆς βαρβάρου πάσης ὡς καὶ Αἰγυπτίοις ᾆσμα γενέσθαι Λίνου». Παράβαλλ. καὶ Ἡρόδοτ. 2, 79. Λοιπὸν αἴλινος σημαίνει θρηνητικὸν ᾆσμα. Ἐνταῦθα σημαίνει μέτριον θρηνητικὸν ᾆσμα. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ, ὅτι ἐκ τοῦ ἑπομένου ἐννοεῖται ἡ ἄρνησις, δηλ. οὐκ αἴλινον, οὐδέ. Ἡ ἐπανάληψις τοῦ ὀνόματος ὑπαινίσσεται ἢ ὑπομιμνήσκει τὸν ἐπῳδόν.

[4]) Παράθεσις εἰς τὸ ὄρνιθος, ὡς παρὰ Σοφοκλ. ἐν ἀποσπάσμ. 301 «ὄρνιθος ἦλθ' ἐπώνυμος πέρδικος». Πολλὰ ὀνόματα θηλυκὰ εἰς ών, ονος, ὡς Γοργών, εἰκών, θηλών (ἡ τροφὸς) σινδών, σχηματίζουσι τὰς πλαγίας πτώσεις κατὰ τὸν παρὰ Λεσβίοις συνήθη σχηματισμὸν εἰς ώ. Τοῦτο γίνεται παρὰ ποιηταῖς, ὡς παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Ὄρνισ. 679 παρ' Ἀνακρέοντ. ἀπόσπασμ. 67. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «Παραβάλλει δὲ τὸν ἀηδόνος θρῆνον καὶ τὸν Ἐριβοίας, καὶ εἰκάζει μεῖζω ἐκεῖνον ἔσεσθαι τῆς ἀηδόνος».

[5]) Ἐν τισι χειρογράφοις εὕρηται ᾄσει, ἀλλ' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θρηνήσει, χερόπλακτοι δ' ἐν στέρνοισι πεσοῦνται
δοῦποι καὶ πολιᾶς ἄμυγμα[1] χαίτας.

Ἀντιστροφὴ β'.

κρείσσων[2] γὰρ ἁδᾶ κεύθων ὁ νοσῶν μάταν, 635
ὃς ἐκ πατρῴας[3] ἦκων γενεᾶς ἄριστος
πολυπόνων Ἀχαιῶν οὐκ ἔτι συντρόφοις[4]
ὀργαῖς ἔμπεδος, ἀλλ' ἐκτὸς[5] ὁμιλεῖ. 640
ὦ τλάμων πάτερ, οἷαν σε μένει πυθέσθαι
παιδὸς δύσφορον[6] ἄταν, ἂν οὔπω τις ἔθρεψεν
αἰὼν[7] Αἰακιδῶν ἄτερθε τοῦδε. 645

Dindorf, ὅτι ὁ μέλλων εἶναι οὐχὶ ἄσει, ἄλλ' ἄσεται.

1) Κατὰ τὸν Schneidewin ἀπὸ κοινοῦ πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν πεσεῖται ἐν τῇ κεφαλῇ, ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ χαίτης. Ἀλλ' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Morstadt, ὅτι τοῦτο εἶναι κατάχρησις τοῦ γραμματικοῦ σχήματος, διότι νοεῖται λέξις, ἧς οὐδὲν ἴχνος ὑπάρχει ἐν τῇ προηγουμένῃ προτάσει. Ὁ Lobeck δὲν ἐδέχετο τοιοῦτον ζεῦγμα, ἀλλ' ἐνόει τὸ ἔσται. Οὐχὶ ἀπιθάνως ὁ Morstadt ἐννοεῖ ἐκ τῆς προηγουμένης φράσεως τὸ ἐν στέρνοισι πεσεῖται, δηλ. θὰ πέσωσιν εἰς τὰ στήθη κατατετιλμέναι λευκαὶ τρίχες. Στροφὴ β'. Βεβαίως ὡς νομίζω ἡ παλαιὰς ἡμέρας ἔχουσα μήτηρ καὶ λευκὴ ἐκ τοῦ γήρατος, ὅταν ἀκούσῃ, ὅτι οὗτος πάσχει μανικῶς, οὐχὶ θρηνητικὸν ᾆσμα οὐδὲ θρῆνον ἀξιαλυπήτου ὄρνιθος, τῆς ἀηδόνος, ἡ δυστυχὴς θέλει ἐκπέμψει, ἀλλὰ θὰ θρηνήσῃ ᾄσματα λυπηρότατα, θὰ πέσωσι δὲ εἰς τὰ στήθη κτυπήματα ὑπὸ τῶν χειρῶν κτυπηθέντα καὶ μαδημέναι τρίχες τῆς λευκῆς κόμης.

2) Ἰσοδυναμεῖ, ὡς λέγει ὁ Wunder, πρὸς τὴν φράσιν· κρεῖσσόν γάρ ἐστι τὸν μάτην νοσοῦντα ἐν Ἅιδου κεύθεσθαι. Τὸ κεύθω οἱ τραγικοὶ ἐνίοτε μεταχειρίζονται ὡς ἀμετάβατον, εἶμαι κεκρυμμένος, ἐν Ἀντιγόν. 911· «μητρὸς δ' ἐν Ἅιδου καὶ πατρὸς κεκευθότοιν» καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 967. Τὸ νοσῶν μάταν εἶναι περιγραφὴ τοῦ μεμηνώς. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «οὐ λέγει δέ, ὅτι ὅταν αὐτὸν πύθηται τετελευτηκότα· ὁ γὰρ μεμηνὼς καὶ τὰς ὀρέναις διεσθαρμένος κρείσσων Ἅιδα κεύθων· οἷον ἀμεινον τῷ μεμηνότι ἐξιέναι τοῦ βίου».

3) Ὁ Αἴας εἶπε τὸ γένος ἐκ Διός. Τὸ ἄριστος ἐν τοῖς πλείστοις τῶν χειρογράφων λείπει, προσέθηκε δὲ τοῦτο ὁ Τρικλίνιος κατά τι ἀρχαῖον χειρόγραφον· «ἦκων γενεᾶς ἄριστος γράφε, ἵνα ᾖ ὅμοιον τὸ τῆς ἀντιστροφῆς κῶλῳ. Οὕτω γὰρ εὑρέθη καὶ ἔν τινι τῶν παλαιῶν πάνυ», Σοφοκλ. ἐν Φιλοκτήτ. 180· «οὗτος πρωτογόνων ἴσως οἴκων οὐδενὸς ὕστερος, κεῖται μοῦνος ἀπ' ἄλλων».

4) Συνήθεσιν ὁρμαῖς, τρόποις, ὡς παρ' Ἡροδότ. 7,102· «τῇ Ἑλλάδι πενίη αἰεί ποτε σύντροφος σύνεστι».

5) Δηλαδὴ τῶν συντρόφων ὀργῶν.

6) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «τοιαύτην ἄταν, οἵαν οὐδεὶς πέπονθε τῶν Αἰακιδῶν. Παραμυθία γάρ ἐστι τὸ μετέχειν τινὰ τῶν τοῦ γένους τῶν αὐτῶν κακῶν».

7) Αἰὼν εἶναι ὁ κλῆρος τοῦ βίου,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΙΑΣ.

Ἄπανθ'[1] ὁ μακρὸς κἀναρίθμητος χρόνος
φύει[2] τ' ἄδηλα καὶ φανέντα κρύπτεται·
κοὐκ ἔστ' ἄελπτον οὐδέν, ἀλλ' ἁλίσκεται
χὠ[3] δεινὸς ὅρκος καὶ περισκελεῖς φρένες.
κἀγὼ γάρ, ὃς τὰ δεῖν' ἐκαρτέρουν[4] τότε, 650

ἐν Τραχιν. 34. Οὕτως ἡ ἄτη ονίζεται ὡς φυτὸν ἐκ τοῦ αἰῶνος ἐξ ἐδάφους αὐξάνον. Ἀντὶ ὅμως ς λέξεως ταύτης ὁ Bergk ἔγραψε ων, ὅπερ οὐδὲν προστίθησιν, λὰ πληροῖ τὸ χαῖνον τοῦ ρυθμοῦ. μίζομεν, ὅτι πρὶν παύσηται ἄδων ωρὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν σκηνὴν ὁ ας, ὡς εἰκάζομεν ἐκ τῆς ἑπομένης σωνομίας. Ἀντιστροφὴ β'. Διότι εἰ- προτιμότερον νὰ κρύπτηται ἐν τῷ ιδὴ ὁ μαινόμενος, ὅστις ἐκ πατρι- ς γενεᾶς καταγόμενος ἄριστος δὲν αι πλέον σταθερὸς εἰς τὰς φιλικὰς μὰς τῶν πολλὰς ταλαιπωρίας προ- ούντων Ἀχαιῶν, ἀλλ' ἀποχωρί- ται τούτων. Ὦ ταλαίπωρε πάτερ, οία βαρεῖα συμφορὰ τοῦ παιδός σε ριμένει νὰ ἀκούσῃς, τὴν ὁποίαν όμη κανεὶς βίος τῶν Αἰακιδῶν δὲν γεν πλὴν τούτου.

1) Ὁ Αἴας ἐξῆλθεν εἰς τὴν σκη- ν ξίφος ἔχων καὶ ὑπὸ τῆς Τεκμ/σ- ς ἀκολουθούμενος, ὡς γίνεται δῆ- ν ἐν στίχ. 685. Οὗτος ἐμμένει ἐν αὐτοκτονίᾳ, ἀλλὰ προσποιεῖται, ι ἐμαλάχθη, ὅπως ἐξαπατήσῃ τοὺς ρὶ αὐτόν, ὡς παρατηρεῖ ὁ Σχο- αστής· «Ἐξέρχεται ὁ Αἴας, ὡς κατακληθεὶς ὑπὸ Τεκμήσσης μὴ άττειν ἑαυτόν, καὶ προφάσει τοῦ ν εἰς ἐρημίαν ἐλθεῖν καὶ κρύψαι ξίφος. Ἐπὶ τούτοις ἀναχωρεῖ διαχρῆται ἑαυτόν». Ὁ δόλος ναι ἀλλότριος τοῦ ὁμηρικοῦ Αἴαν- ς καὶ φαίνεται ἡμῖν παράδοξον, ι ὁ ὁμηρικώτατος Σοφοκλῆς ἠλ- ώσεν ἦθος γνωστότατον, ἐν ᾧ τ' ἄλλον τρόπον ἠδύνατο ὁ ἥρως διαλάθῃ τὴν προσοχὴν τῶν οἰ- ίων. Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 59.

2) Ἡ παραβολὴ ἐλήφθη ἐκ τοῦ φυτοῦ, οὗ ὁ σπόρος κρύπτεται ἐν τοῖς κόλποις τῆς γῆς. Τὸ φ ύ ε ι σημαίνει κάμνει νὰ φυτρώσωσι, φανερόνει. Δὲν εἶναι δ' ἀνάγκη νὰ διορθωθῇ εἰς φ α ί ν ε ι, ὡς ποιεῖ ὁ Herwerden. Τὸ μέσον κρύπτεται κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ, ὡς πολλαχοῦ παρὰ Σοφοκλεῖ. Διὰ τοῦ τὲ καὶ συνέδεσε τὰ κῶλα, ἐν ᾧ ταῦτα ἤρμοζε νὰ συνδεθῶσι διὰ τοῦ ὥσπερ — οὕτω, ὡς καὶ ἐν Ἀντιγόν. 1112 «αὐτόν τ' ἔθησα καὶ παρὼν ἐκλύσομαι».

3) Ὁ Bothe ἐνόμισεν, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ἀντὶ ὅ ρ κ ο ς ὄγκος, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν. Διὰ τοῦ ὅρκου ἐννοεῖ τοὺς λόγους αὐτοῦ, ὅτι προτίθεται νὰ ἀποθάνῃ στίχ. 412 καὶ 470. Παραπλησίαν ἔννοιαν ἐδήλωσεν ὁ ποιητὴς ἐν Ἀντιγόν. 388 «βροτοῖσιν οὐδὲν ἔστ' ἀπώμοτον· ψεύδει γὰρ ἡ πίνοια τὴν γνώμην», καὶ Ἀρχίλοχ. ἐν ἀποσπάσμ. 76. Περισκελεῖς φρένες κατὰ τὸν Σχολιαστὴν εἶναι αἱ ἄγαν σκληραὶ ψυχαί. Ἡ μεταφορὰ ἐκ τοῦ σιδήρου, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 474 «καὶ τὸν ἐγκρατέστατον σίδηρον ὀπτὸν ἐκ πυρὸς περισκελῆ ῥαγέντα πλεῖστ' ἂν εἰσίδοις».

4) Ὁ Schneidewin νομίζει, ὅτι πρέπει νὰ συμπληρώσωμεν διὰ τῆς φράσεως ἔ π ῃ λ έ γ ε ι ν, ἀλλὰ κατὰ τὸν Wunder τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι, τὰ δεινὰ καρτερήματα ἐκαρτέρουν. Ἐννοεῖ δὲ τὸ ἀμετάπειστον ἐν τῇ ἀποφάσει, ὅπως αὐτοκτονήσῃ. Δὲν λέγει ποτέ, ἀλλὰ τότε, διότι ὑπομιμνήσκει τοὺς γνωστοὺς λόγους

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βαφῇ[1] σίδηρος ὡς ἐθηλύνθην στόμα
πρὸς τῆσδε τῆς γυναικός· οἰκτείρω δέ νιν
χήραν παρ' ἐχθροῖς παῖδά τ' ὀρφανὸν λιπεῖν[2].
ἀλλ' εἶμι πρός τε[3] λουτρὰ καὶ παρακτίους
λειμῶνας, ὡς ἂν λύμαθ'[4] ἁγνίσας ἐμὰ 655
μῆνιν βαρεῖαν ἐξαλύξωμαι[5] θεᾶς·
μολών τε χῶρον ἔνθ' ἂν ἀστιβῆ[6] κίχω,
κρύψω τόδ' ἔγχος[7] τοὐμόν, ἔχθιστον βελῶν,
γαίας[8] ὀρύξας ἔνθα μή τις ὄψεται·

τῷ χορῷ. Παραπλήσια εἶναι τὰ ἐν στίχ. 1227, 1240 καὶ 1377.

[1]) Τὸν σίδηρον ἐμάλασσον, ὡς καὶ νῦν, ὅτ' ἐλαίου, καθ' ἃ λέγει ὁ Σχολιαστής· «ὀισσῶς βάπτεται ὁ σίδηρος. Εἰ μὲν γὰρ μαλθακὸν αὐτὸν βούλονται εἶναι, ἐλαίῳ βάπτουσιν, εἰ δὲ σκιρρόν, ὕδατι», Πλάτ. Πολιτ. 3, 411 «οὗτος, εἴ τι θυμοειδὲς εἶχεν, ὥσπερ σίδηρον ἐμαλαξε καὶ χρήσιμον ἐξ ἀχρήστου καὶ σκληροῦ ἐποίησεν». Τὸ στόμα μεθ' ὑπαινιγμοῦ λέγει, διότι ἐν τῇ καρδίᾳ ὁ ἥρως ὅδεν ἐμαλάχθη. Καλύπτεται δ' ὁ ὑπαινιγμός, διότι καὶ ἡ ἀκωκὴ τῶν ὅπλων λέγεται στόμα Ἰλιάδ. Ο, 389.

[2]) Τὸ οἰκτείρειν συνετάχθη πρὸς ἀπαρέμφατον κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἐλεαίρειν ἐν Ὀδυσσ. υ, 202, τοῦ ὀκνεῖν, αἰσχύνεσθαι καὶ τῶν τοιούτων. Ἡ φράσις αὕτη τοῦ Αἴαντος δὲν ἐπιδέχεται διπλῆν ἑρμηνείαν, ἀλλ' ὁ ἥρως ψεύδεται, ὅπως ἐξαπατήσῃ τοὺς οἰκείους. Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 59.

[3]) Κυρίως ἔπρεπε νὰ εἴπῃ πρὸς λουτρά τε, ἀλλ' ἡ μετάθεσις τοῦ συνδέσμου ἀπαντᾷ πολλαχοῦ, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 257· «ὅπερ τ' ἐμαυτοῦ τοῦ θεοῦ τε» καὶ 541. Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· «πιθανὴ αὐτῷ ἡ ἔξοδος ὡς ἐπὶ καθαρμόν· μονάσαι γὰρ βούλεται χάριν τῆς ἀναιρέσεως».

[4]) Λύματα εἶναι αἱ ἀκαθαρσίαι τοῦ σώματος καὶ τοιαύτας εἶχεν ὁ Αἴας διὰ τὴν σφαγὴν τῶν ζῴων. Ἡ θάλασσα δ' ἐχρησίμευε πρὸς καθαρμὸν Ἰλιάδ. Λ, 314, Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ. 1193. Ἀλλ' ὁ Αἴας κυρίως νοεῖ, ὅτι διὰ τοῦ θανάτου θέλει νὰ καθαρίσῃ ἑαυτὸν καὶ τὴν μῆνιν τῆς θεᾶς νὰ ἐξιλεώσῃ.

[5]) Ἐν τοῖς πλείστοις τῶν χειρογράφων φέρεται ἐξαλεύσωμαι, ἐν ἄλλοις δὲ ἐξαλύξωμαι, ὅπερ ἐκράτησε καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡσυχίου· «ἐξαλύξωμαι· φυλάξωμαι· Σοφοκλῆς Αἴαντι μαστιγοφόρῳ.»

[6]) Ἀπάτητον, ἄβατον. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Τοῦτο δὲ πιθανόν, ἵνα μή τις αὐτῷ ἀκολουθήσῃ. Πιθανὸν δὲ καὶ τὸ λαβεῖν τὸ ξίφος, ἵνα εὐπορήσῃ ἑαυτὸν διαχρήσασθαι».

[7]) Ἔγχος ἐνταῦθα εἶναι τὸ ξίφος, ὡς καὶ ἐν στίχ. 95. Τὸ δὲ βέλος ἐνίοτε ἔχει εὐρυτέραν σημασίαν, διότι διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου δηλοῦνται διάφορα εἴδη ὅπλων, ὡς τὸ ξίφος, καὶ ὁ πέλεκυς ἐν Εὐριπίδ. Ἠλέκτρ. 1156· «ἃ πόσιν ὀξυθήκτῳ βέλει κατέκτανε, πέλεκυν ἐν χεροῖν λαβοῦσα».

[8]) Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἔνθα, ὡς ὅπου γῆς. Τὸ ὀρύσσειν σημαίνει κατορύσσειν, ὡς παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Οἰκονομ. 19, 2· «δεῖ ὀρύττειν τὸ φυτόν». Ὁ Morstadt

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλ' αὐτὸ νὺξ[1] Ἄιδης τε σῳζόντων κάτω. 660
ἐγὼ γὰρ ἐξ οὗ χειρὶ[2] τοῦτ' ἐδεξάμην
παρ' Ἕκτορος δώρημα δυσμενεστάτου,
οὔπω τι κεδνὸν[3] ἔσχον Ἀργείων πάρα.
ἀλλ' ἔστ' ἀληθὴς ἡ βροτῶν παροιμία·
ἐχθρῶν ἄδωρα[4] δῶρα κοὐκ ὀνήσιμα. 665
τοιγὰρ τὸ λοιπὸν εἰσόμεσθα[5] μὲν θεοῖς
εἴκειν[6], μαθησόμεσθα δ' Ἀτρείδας σέβειν.
ἄρχοντές εἰσιν, ὥσθ' ὑπεικτέον[7]· τί μή;
καὶ γὰρ τὰ δεινὰ καὶ τὰ καρτερώτατα

εἰνει νὰ γραφῇ γαῖα ἠορύ-
, ὑηλ. ἐνορύξας. Οἱ ἀρχαῖοι τὰ
α, ἅπερ ἐμολύνθησαν δι' αἵμα-
ἐκεύπτον ἐν τῇ γῇ, Ἀπολλών.
δ. 4, 696 «κωπῆεν μέγα φάσγα-
ἐν χθονὶ πῆξεν, ᾧ πέρ τ' Αἰή-
πάϊν κνάνεν». Οἱ μὲν ἀκούοντες
οῦσιν, ὅτι ὁ Αἴας θέλει κρύψει
ξίφος ἐν τῇ γῇ, οὗτος δὲ ἐν τῷ
τοῦ σώματι. Τούτου ἕνεκεν ὠνό-
ε καὶ τὸν χῶρον ἀστιβῆ.

) Καὶ ταῦτα ὑπαινισσόμενος λέ-
ὁ Αἴας, ὡς παρατηρεῖ ὁ Σχο-
στής: «Τὸ νὺξ καὶ τὸ Ἄιδης εἶπε
α μὲν τὸ φαινόμενον, ἀντὶ τοῦ
ένεια καὶ φθορά. Τὸ δὲ ἀλη-
διὰ τὴν μέλλουσαν αὐτὸν κα-
ήψεσθαι νύκτα καὶ θάνατον, ὧν
ιον τὸ ξίφος». Παράβαλλ. καὶ
λεκτρ. 437.

) Ἡ δοτικὴ τοῦ χείρ καὶ πούς
γνάκις προστίθεται παρὰ τοῖς
ηταῖς χάριν ποιητικῆς ἐναργείας,
ἐν στίχ. 310. Μετὰ τὴν μονο-
χίαν τοῦ Ἕκτορος πρὸς τὸν
αντα ἐκεῖνος μὲν ἔδωκε ξίφος, οὗ-
δὲ ζωστῆρα, Ἰλιάδ. Η, 303,
ου ἰδὲ καὶ τὴν σημείωσίν μου.

) Ἔχει παθητικὴν σημασίαν,
μνόν, τίμιον.

) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει κα-
δωρα. Παραπλήσια εἶναι τὸ γά-
χαρις, μήτηρ ἀμήτωρ ἐν Ἡ-
λέκτρ. 1154, ἄγαμος γάμος ἐν Οἰ-
δίποδι τυράνν. 1214, ἄοικος ἐνοί-
κησις ἐν Φιλοκτήτ. 534, ὕπνος ἄϋ-
πνος αὐτόθι 848. Καὶ ὁ Εὐριπίδ. ἐν
Μηδ. 621 λέγει· «κακοῦ γαρ ἀνδρὸς
δῶρ' ὄνησιν οὐκ ἔχει».

5) Τοῦτο καὶ τὸ μαθησόμεσθα λέ-
γει μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας. Ὁ Αἴας
αὐτοκτονήσας δὲν θέλει πράξει ταῦ-
τα, ἀλλ' εἰρηται, ἐν ὡς ἐν Ἀντι-
γόν. 303 «ἵνα τὸ λοιπὸν μάθῃ
ὅτι οὐκ ἐξ ἅπαντος δεῖ τὸ κερδαί-
νειν φιλεῖν».

6) Εἰρωνευόμενος μετεχειρίσθη
τὸ μὲν εἴκειν ἐπὶ τῶν θεῶν, τὸ δὲ
σέβειν ἐπὶ τῶν Ἀτρειδῶν. Ὁ
Wolff νομίζει, ὅτι ὄντως ὁ Αἴας
ὑποχωρεῖ τοῖς Ἀτρείδαις, ὅτοι
ἀντὶ νὰ τιμωρήσῃ τούτους αὐτο-
κτονεῖ, Ἀλλ' ἐπεχείρησε νὰ τιμω-
ρήσῃ τούτους, ὅμως ἀπέτυχεν. Νῦν
δὲν δύναται.

7) Τὴν διάταξιν τοῦ Σόλωνος
ἀρχῶν ἄκουε καὶ δίκαια
κἄδικα ἐνθυμεῖται οἱονεὶ σωφρονῶν,
ἀλλὰ μετ' εἰρωνείας. Παραπλήσιον
λέγεται ἐν Ἀντιγόν. 63 «ὃν πόλις
στήσειε, τοῦδε χρὴ κλύειν καὶ σμικρὰ
καὶ δίκαια καὶ τἀναντία». Εἰς τὴν
ἑπομένην φράσιν ἐννοεῖται τὸ ἐ ἴκω.
Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει. «Διὰ
τί οὐχὶ ἄξιον εἴκειν;». Παράβαλλ.
Αἰσχύλ. ἐν Εὐμενίσ. 203.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τιμαῖς[1] ὑπείκει· τοῦτο μὲν νιφοστιβεῖς
χειμῶνες ἐκχωροῦσιν[2] εὐκάρπῳ θέρει·
ἐξίσταται δὲ νυκτὸς αἰανῆς[3] κύκλος
τῇ λευκοπώλῳ[4] φέγγος ἡμέρᾳ φλέγειν,
δεινῶν τ' ἄημα πνευμάτων ἐκοίμισε[5]
στένοντα πόντον· ἐν[6] δ' ὁ παγκρατὴς ὕπνος
λύει πεδήσας, οὐδ' ἀεὶ λαβὼν ἔχει.
ἡμεῖς[7] δὲ πῶς οὐ γνωσόμεσθα σωφρονεῖν;
ἐγὼ[8] δ' ἐπίσταμαι γὰρ ἀρτίως, ὅτι

1) Δηλαδὴ τούτοις, οἷς τιμὴ ὀφείλεται, ἢ ὅσοι ὑπερέχουσι κατὰ τὸ ἀξίωμα, κατὰ τὴν δύναμιν. Ἀντὶ τοῦ τοῦτο μὲν — τοῦτο δὲ ἁπανταχοῦ τοῦτο μὲν — δέ, ὡς· ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 440 «τὸ τηνίκ' ἦδη τοῦτο μὲν πόλις βία... οἱ δ' ἐπωφελεῖν». Ἐνίοτε ἀντὶ τοῦ δὲ τίθεται τὸ εἶτα. Ὁ Wolff λέγει, ὅτι τὸ νιφοστιβὴς πρέπει νὰ ἑρμηνεύσωμεν κατὰ τὸ χθονοστιβὴς καὶ πεδοστιβὴς=ὁ πατῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Κατὰ τὴν ἀναλογίαν ταύτην τὸ ἐπίθετον ἤθελε σημαίνει χειμῶνας, ἐν οἷς πατεῖ τις χιόνα. Νομίζομεν, ὅτι σημαίνει χειμῶνας ἔχοντας στιβάδας χιόνος· καὶ ἡμεῖς νῦν λέγομεν στιβάζει χιόνι. Τοῦτο ἴσως καὶ ὁ Σχολιαστὴς ἠθέλησε νὰ δηλώσῃ διὰ τῆς φράσεως· «Τουτέστιν οἱ χιόνας συντιθέντες. Στιβάζειν γὰρ καὶ τὸ συντιθέναι».

2) Ἐνδίδουσιν, ὑποχωροῦσιν.

3) Ἡ κοινὴ γραφὴ εἶναι αἰανῆς, ἀλλ' ὁ Σουΐδας γινώσκει καὶ τὴν αἰανῆς· «Σοφοκλῆς, νυκτὸς αἰανὴς κύκλος. Ἡ αἰανῆς, θρηνητικῆς, παρὰ τὸ αἰάζω, τὸ θρηνῶ». Τὸ αἰαινὴς δέχονται πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν, ἀλλ' ὁ Dindorf διὰ μακρῶν ὑποστηρίζει τὸ αἰανῆς, ὅπερ καὶ ἡμεῖς προτιμῶμεν. Εἰς τὴν νύκτα συνήθως προστίθενται τὰ ἐπίθετα ὀνοφερά, σκοτία, μέλαινα, μελάγχιμος, Αἰσχύλ. ἐν Εὐμενίσ. 416· «ἡμεῖς γὰρ ἐσμεν νυκτὸς αἰανῆς τέκνα». Εἶπε δὲ κύκλον σκοτεινῆς νυκτὸς ἕνεκα τοῦ οὐρανοῦ ὄντος στρογγύλου.

4) Τὴν ἡμέραν λέγει λευκόπωλον διὰ τὸν λόγον, ὃν λέγει ὁ Σχολιαστής· «Λευκόπωλον δὲ λέγει τὴν ἡμέραν, ἐπεὶ τὸν ἥλιον, ὃς ποιεῖ τὴν ἡμέραν, ἐπὶ ἅρματός φασιν ὀχεῖσθαι δύο ἵππους ἔχοντα λευκούς, ὧν τὸν μὲν Λάμποντα, τὸν δὲ Φαέθοντα ὀνομάζουσι», Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 384· «Ἐπεί γε μέντοι λευκόπωλος ἡμέρα πᾶσαν κατέσχε γαῖαν εὐφεγγὴς ἰδεῖν». Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 543· «νυκτὸς τ' ἀφεγγὲς βλέφαρον ἡλίου τε φῶς ἴσον βαδίζει τὸν ἐνιαύσιον κύκλον, κοὐδέτερον αὐτῶν φθόνον ἔχει νικώμενον».

5) Γνωμικὸς ἀόριστος. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Καὶ πνοὴ μεγάλην ἀνέμων κατεπραΰνει ἠχοῦντα πόντον, παυσαμένη δηλονότι καὶ ἡσυχάσασα».

6) Ἐν τούτοις, δηλ. τοῖς δεινοῖς καὶ καρτερωτάτοις. Ὁ ὕπνος καὶ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου λέγεται παναδαμάτωρ ἐν Ἰλιάδ. Ω, 5 καὶ ἐν Ὀδυσσ. ι, 372.

7) Δηλαδὴ οἱ ἄνθρωποι. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν τὸ σωφρονεῖν σημαίνει εἰρηνεύειν.

8) Τὸ χωρίον τοῦτο πράγματα παρέσχε τοῖς ἑρμηνευταῖς καὶ κρι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅ τ' ἐχθρὸς ἡμῖν ἐς τοσόνδ' ἐχθαρτέος,
ὡς καὶ φιλήσων[1] αὖθις, ἕς τε τὸν φίλον 680

τικοῖς· ἡ δυσκολία ἔγκειται ἐν τῷ δὲ — γάρ. Ὁ Schneidewin ἐννοεῖ ἀπὸ κοινοῦ τὸ γνώσομαι σωφρονεῖν καὶ τίθησι κόμμα μετὰ τὸ ἐγὼ δέ, δηλ. ὁ ἑπόμενος γὰρ αἰτιολογεῖ τὸ ἐννοούμενον ῥῆμα, ὁ Erfurdt εὑρίσκει ἀπασιώπησιν πρὸ τοῦ ἀλλ' ἀμφὶ μὲν τούτοισιν . . , διότι ὁ Αἴας διέκοψε τὸν λόγον. Καὶ ταῦτα μὲν οἱ ἑρμηνευταί, οἱ δὲ κριτικοὶ ἄλλα ἐπενόησαν· ὁ μὲν Porson ἔτρεψε, τὸ ἐγὼ δ' εἰς ἐγῷδ', ὁ δὲ Brunck εἰς ἔγωγ', ὁ Wecklein εἰς λέγω δ' καὶ ὁ Dindorf εἰς ἐπίσταμαι γὰρ ἀρτίως μαθὼν ὅτι. Πάσας ταύτας τὰς ἑρμηνείας καὶ διορθώσεις ἀποδοκιμάζων ὁ Morstadt νομίζει, ὅτι τὸ χωρίον δύναται νὰ θεραπευθῇ, ἂν τὸ τοῦ προηγουμένου στίχου δὲ πῶς τρέψωμεν εἰς δέ πως, δηλ. τίθησι τὸν τόνον τῆς ἐρωτήσεως ἐπὶ τῆς ἀντωνυμίας καὶ οὐχὶ ἐπὶ τοῦ ἐπιρρήματος. Κατὰ τὸν Morstadt μετὰ τὴν μικρὰν ταύτην διόρθωσιν ἁρμόζει ἡ διόρθωσις τοῦ Brunck εἰς ἔγωγ' δηλ. καὶ ἡμεῖς κατά τι δὲν θὰ μάθωμεν νὰ σωφρονῶμεν; Ἐγὼ βέβαια· διότι γνωρίζω ἀκριβῶς. Ὁμολογοῦμεν, ὅτι ἡ ἐπίνοια μετά τινος εὐρυθμίας ἐγένετο, ἀλλ' εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξηγηθῇ τὸ χωρίον ἄνευ διορθώσεως. Ὁ Wolff παρατηρεῖ, ὅτι τὸ δὲ — γὰρ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἀλλὰ γάρ, ὅπερ εὑρηται καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 722· «εἰ δ' οὖν, φιλεῖ γὰρ μὴ ῥέπειν, καλόν», Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ. 66· αἰμοὶ δ' ἀνάγκαν γὰρ θεοὶ προσήνεγκαν», Πλάτ. ἐν Λάχητ. 200 Ε, «νῦν δ' ὁμοίως γὰρ πάντες ἐν ἀπορίᾳ ἐγενόμεθα». Πρὸς τούτοις αἴρει τὴν δυσκολίαν τοῦ συνδέσμου λέγων, ὅτι τὸ ἐγὼ δὲ μάλιστα ἐν ἀρχῇ τῆς προτάσεως δὲν δηλοῖ πάντοτε ἀντίθεσιν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1192· «ἐγὼ ἐρῶ· ἐγὼ δὲ ἔσπόμην». Μετὰ τὸ ἡμεῖς τοῦ προηγουμένου στίχου ἕπεται τὸ ἐγώ, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ἀπαντᾷ πολλαχοῦ, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 734· «πόλις γὰρ ἡμῖν ἀμὲ χρὴ τάσσειν ἐρεῖ;» καὶ 1092 καὶ 1194. Ὁ Αἴας εἰρωνευόμενος λέγει, ὅτι πρὸ ὀλίγου ἔμαθεν, ὅτι ὁ νόμος τῆς μεταβολῆς ὑπάρχει οὐ μόνον ἐν τῇ φύσει, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις.

1) Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἀποδίδεται τῷ Βίαντι, Ἀριστοτέλ. Ῥητορ. II, 13· «καχύποπτοί εἰσι διὰ τὴν ἀπιστίαν, ἄπιστοι δὲ δι' ἐμπειρίαν . . διὰ ταῦτα κατὰ τὴν Βίαντος ὑποθήκην καὶ φιλοῦσιν ὡς μισήσοντες καὶ μισοῦσιν ὡς φιλήσοντες» καὶ II, 21 «οὐ δεῖ, ὥσπερ φασί, φιλεῖν ὡς μισήσοντας, ἀλλα μᾶλλον μισεῖν ὡς φιλήσοντας;». Ὅρα καὶ Διόδωρ. Σικελ. 12, 20. Ἡ τοιαύτη ἀρχὴ ἀντίκειται πρὸς τὴν ἐπικρατήσασαν ἀρχὴν παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις Ἕλλησιν, οἵτινες ἠγάπων καὶ ἐμίσουν σταθερῶς, ὡς δεικνύει καὶ τὸ ἰδανικὸν αὐτῶν, ὁ Ἀχιλλεύς. Αὐτὸς ὁ Αἴας μισεῖ τὸν Ὀδυσσέα καὶ ἐν Ἅιδου. Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 12. Πῶς λοιπὸν ἐξηγεῖται, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἐνέβαλεν εἰς τὸ στόμα τοῦ ἥρωος τοιαύτην ἀρχήν; Ὁ Wolff λέγει, ὅτι οἱ θεοὶ διὰ τοῦ ἀποτελέσματος ἐκριναν κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ Αἴαντος, ὡς δεικνύει καὶ τὸ ἀρτίως. Νομίζομεν, ὅτι ὁ Αἴας ἐμμένει ἐν τῷ γνωστῷ αὐτοῦ χαρακτῆρι, ὑπὲρ οὗ καὶ θνήσκει, καὶ ὅτι τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα εἶναι πικρὰ εἰρωνεία κατὰ τῶν ἐχόντων ἀστάθειαν χαρακτῆρος. Πλαγίως ὁ ἥρως λέγει, ἂν μὴ αὐτοκτονήσω, πρέπει νὰ φιλήσω τοὺς Ἀτρείδας, οὓς ἐμίσησα. Ἡ ἑπομένη αἰτιατικὴ δηλοῖ, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν φίλον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοσαῦθ' ὑπουργῶν ὠφελεῖν βουλήσομαι[1],
ὡς αἰὲν οὐ μενοῦντα. τοῖς πολλοῖσι γὰρ
βροτῶν ἄπιστός ἐσθ' ἑταιρείας[2] λιμήν.
ἀλλ' ἀμφὶ μὲν τούτοισιν εὖ σχήσει[3]· σὺ δὲ
ἔσω θεοῖς ἐλθοῦσα διὰ τέλους[4], γύναι,
εὔχου τελεῖσθαι τοὐμὸν ὧν ἐρᾷ κέαρ[5].
ὑμεῖς θ', ἑταῖροι, ταὐτὰ τῇδέ[6] μοι τάδε
τιμᾶτε, Τεύκρῳ τ', ἢν μόλῃ, σημήνατε
μέλειν μὲν ἡμῶν[7], εὐνοεῖν δ' ὑμῖν ἅμα.
ἐγὼ γὰρ εἶμ' ἐκεῖσ'[8], ὅποι πορευτέον·
ὑμεῖς δ' ἃ φράζω δρᾶτε, καὶ τάχ' ἄν μ' ἴσως
πύθοισθε, κεἰ νῦν δυστυχῶ, σεσῳσμένον[9].

1) Δηλαδὴ ἀπὸ τοῦδε καὶ ἑξῆς, ἀφ' οὗ μετέβαλεν ἦθος.

2) Ἐν πολλοῖς ἀπογράφοις φέρεται ἑταιρίας, ἀλλὰ παρὰ τῷ Σουΐδα ἑταιρείας, ὅπερ προτιμᾶται. Σημαίνει δὲ φιλίαν. Ὁ Βίας ἔλεγεν, οἱ πλεῖστοι ἄνθρωποι κακοί.

3) Κατὰ μὲν τὸν Wunder εἶναι τὸ αὐτό, ὡσεὶ ἔλεγεν, ἐγὼ μὲν σωφρονήσω, κατὰ δὲ τὸν Wolff θέλω φροντίσει, ὅπως τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐφαρμόσω. Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ἄλλα μὲν ἐννοεῖ ὁ Αἴας, ἄλλα δὲ ὁ χορὸς μετὰ τῆς Τεκμήσσης.

4) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· ἐλθοῦσα ἔσω εὔχου θεοῖς τελεῖσθαι διὰ τέλους. Τὸ διὰ τέλους σημαίνει μέχρι τέλους, ὡς παρ' Αἰσχυλ. ἐν Προμηθ. 275 «ὡς μάθητε διὰ τέλους τὸ πᾶν»

5) Οἱ τραγικοὶ μεταχειρίζονται μόνον τὸν ἀσυναίρετον τύπον.

6) Ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ταὐτά. Ὁ Αἴας ἀξιοῖ, ὅπως καὶ ὁ χορὸς εὐχηθῇ, ὡς καὶ ἡ Τέκμησσα.

7) Τὸ μέλειν κεῖται ἐνταῦθα ὡς προσωπικόν, ὡς καὶ ἐν Ἠλέκτρ. 341 «δεινόν γέ σ'... τῆς δὲ τικτούσης μέλειν» καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 355. Ὁ Αἴας ἐννοεῖ τὴν ταφὴν τοῦ πτώματος, περὶ οὗ ὄντως φροντίζει ὁ Τεῦκρος. Οἱ τελευταῖοι τοῦ Αἴαντος λόγοι προδήλως μαρτυροῦσιν ἄνθρωπον ἀποχωριζόμενον τῶν οἰκείων εἰσαεί, ἀλλ' οὗτοι ὑπὸ ἀπροσδοκήτου χαρᾶς καταληφθέντες παρακούουσιν.

8) Κατὰ τὸν Αἴαντα εἰς Ἅιδου.

9) Οἱ μὲν οἰκεῖοι τοῦ ἥρωος νοοῦσι τελείαν ἀπὸ τῆς νόσου θεραπείαν, οὗτος δὲ ἀπαλλαγὴν ἐκ τῶν δεινῶν τοῦ βίου. Μετὰ ταῦτα ὁ μὲν Αἴας ἀπῆλθεν, ἵνα θᾖθεν κρύψῃ τὸ ξίφος, ἡ δὲ Τέκμησσα μετὰ τοῦ υἱοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὴν σκηνήν. Καὶ ἡ Τέκμησσα καὶ οἱ Σαλαμίνιοι ναῦται ἠπατήθησαν πιθανῶς· διότι τὸ ἦθος τοῦ Αἴαντος δὲν ἦτο ἀπατηλόν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὑπόρχημα[1].

Στροφή.

ΧΟΡΟΣ.

Ἔρριξ' ἔρωτι[2], περιχαρὴς δ' ἀνεπτάμαν.
ἰὼ ἰώ, Πάν[3], Πάν,

1) Ἀντὶ στασίμου ὁ χορὸς ᾄδει ὑπόρχημα, ἤτοι μετ' ὀρχήσεως ᾀδόμενον μέλος, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1115 καὶ ἐν Τραχιν. 216, ὅπου ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· « Οὐκ ἔστι στάσιμον, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἡδονῆς ὀργοῦνται ». Ὁ χορὸς πλήρης χαρᾶς κινεῖται ζωηρῶς, ποιεῖ ἅλματα καὶ ταχείας τῶν χειρῶν κινήσεις. Πάντα τὰ ὑπορχήματα τοῦ Σοφοκλέους ὑπάρχουσιν ὀλίγον πρὸ τῆς καταστροφῆς, ὅτε ὁ θεατὴς προαισθάνεται ἤδη τὴν τραγικὴν ἔκβασιν τῆς ὑποθέσεως. Οὕτως ἡ χαρὰ τοῦ χοροῦ, καίπερ τῆς δυστυχίας ἐγγὺς οὔσης, ποιεῖ κατάδηλον εἰς τὸν προαισθανόμενον ἢ προγιγνώσκοντα θεατὴν τὴν ἀνθρωπίνην μυωπίαν. Ὀρθῶς λέγει ὁ Σχολιαστής· « Χρείας ἕνεκα τὸ χορικὸν νῦν παρείληπται· ἐξελθόντος γὰρ τοῦ Αἴαντος, ἔδει βραχὺ διάλειμμα γενέσθαι, ἵνα μὴ καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου· διὸ καὶ τὴν ὄρχησιν ποιοῦνται· ἔνθεν καὶ βραχύ ἐστι τὸ χορικόν, ὡς πρὸς χρείαν εἰλημμένον».

2) Ὑπὸ τοῦ Σχολιαστοῦ ἑρμηνεύεται· « Ἀντὶ τοῦ ὠρθώθην τῇ ἡδονῇ » καὶ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου σελ. 473, 10· «Καὶ χαρὰν δέ ποτε σημαίνει τὸ φρίσσειν, καὶ οἱονεὶ ὄρθωσιν ἐκ λυπηρᾶς καταπτώσεως, ὡς τό, ἔρριξα ἔρωτι, περιχαρὴς δ' ἀνεπτάμαν ». Ἡ ἑρμηνεία αὕτη ἐκράτησε παρὰ τοῖς νεωτέροις ἑρμηνευταῖς, οἵτινες φέρουσι παράλληλα χωρία, Σοφοκλ. ἐν Τραχιν. 629· « ὥστ' ἐκπλαγῆναι τοὐμὸν ἡδονῇ κέαρ », Εὐριπίδ. ἐν Ἑλέν. 640· « γέγηθα, κρατὶ δι' ὀρθίους ἐθείρας ἀνεπτέρωκα » καὶ Σχολ. ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1049. Νομίζομεν, ὅτι καὶ τὸ ἔφριξα παρέχει δυσκολίαν τινὰ καὶ ἔτι μείζονα τὸ ἔρωτι. Διὰ ταῦτα ὁ Wolff ἐξηγεῖ τὸν ἔρωτα ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ. Οὕτως ἐξάγεται διάφορος σημασία· ἡ πρὸς τὸν Αἴαντα ἀγάπη ἐνέβαλε φρίκην, φόβον, ἐταπείνωσεν, ἀλλὰ πάλιν ὑπὸ τῆς χαρᾶς ἀνεπτερώθην. Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην ὁ δὲ εἶναι ἀντιθετικός. Ἡ ἑπομένη παραβολὴ εἶναι συνήθης, ὡς παρ' Ἀπόλλων. τῷ Ῥοδ. 3, 724· « ἀνέπτατο χάρματι θυμός ». Καὶ ἡμεῖς λέγομεν πετῶ ἀπὸ τὴν χαράν μου.

3) Ὁ Πὰν ἦτο θεὸς τῆς Ἀρκαδίας καὶ ἐλέγετο, ὅτι ἐγεννήθη ἐπὶ τῆς Κυλλήνης ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ καί τινος νύμφης, Ὁμηρ. ὕμν. 19, 30. Ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀθήναις ἐτιμᾶτο, ἀφ' ὅτου ἐφάνη εἰς τὸν Φειδιππίδην λέγων, ὅτι θέλει ἐλθεῖ εἰς Μαραθῶνα σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων, Ἡρόδοτ. VI 105· «πιστεύσαντες εἶναι ἀληθέα ἱδρύσαντο ὑπὸ τῇ ἀκροπόλι Πανὸς ἱρόν, καὶ αὐτὸν ἀπὸ ταύτης τῆς ἀγγελίης θυσίῃσι ἐπετέησι καὶ λαμπάδι ἱλάσκονται». Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν Σαλαμῖνι ἐτιμᾶτο ὁ θεὸς καὶ ἐν Ψυτταλείᾳ ὁ Παυσανίας εἶδε ξόανα τούτου, I, 36, 2 καὶ Αἰσχυλ. ἐν Πέρσ. 442· « νῆσός τίς ἐστι πρόσθε Σαλαμῖνος τόπων, βαιὰ δύσορμος ναυσίν, ἣν ὁ φιλόχορος Πὰν ἐμβατεύει». Πρὸς πᾶσι τούτοις ὁ Πὰν ἠκολούθει τῷ Διονύσῳ. Ὁ δὲ Σχολιαστὴς λέγει· « Ἐπικαλοῦνται τὸν Πᾶνα ὡς χοροῦ πρόξενον ». Μεχρι τοῦδε διακρίνονται οἱ Ἀρκάδες ὡς φιλορχησταί. Αὗται εἶναι αἱ αἰτίαι, δι' ἃς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὦ Πάν, Πὰν ἀλίπλαγκτε[1] Κυλλανίας χιονοκτύπου
πετραίας ἀπὸ δειράδος[2] 695
φάνηθ', ὦ θεῶν χοροποί'[3] ἄναξ,
ὅπως μοι Νύσια[4] Κνώσι' ὀρχήματ'
αὐτοδαῆ[5] ξυνὼν ἰάψεις. 700
νῦν γὰρ ἐμοὶ μέλει χορεῦσαι.
Ἰκαρίων δ' ὑπὲρ πελαγέων[6] μολὼν ἄναξ Ἀπόλλων
ὁ Δάλιος εὔγνωστος[7]
ἐμοὶ ξυνείη διὰ παντὸς εὔφρων. 705

Ἀντιστροφή.

ἔλυσεν αἰνὸν ἄχος ἀπ' ὀμμάτων[8] Ἄρης.
ἰὼ ἰώ, νῦν αὖ,

οἱ Σαλαμίνιοι ἐπικαλοῦνται τὸν Πᾶνα, ὅπως μετάσχῃ τοῦ χοροῦ.

1) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν ἑπομένην φράσιν, ὑ π ὲ ρ π ε λ α γ έ ω ν μ ο λ ὼ ν. Τὸ ὄνομα συναπτέον τῷ φ ά ν η θ ι ὡς κατηγόρημα. Καθ' ἕλξιν δὲ συνεφώνησε πρὸς τὴν κλητικὴν Πάν, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 751· « δύστηνε δῆτα διὰ πόνων πάντων φανεὶς» καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἱκέτ. 519· «γενοῦ πολυμνήστορ, ἐφάπτωρ Ἰοῦς». Χιονόκτυπος λέγεται ὁ κτυπώμενος ἢ τυπτόμενος ὑπὸ χιόνος.

2) Δειρὰς εἶναι ὁ αὐχὴν τοῦ ὄρους. Τὰ μέρη τοῦ ὄρους παραβάλλονται πρὸς τὰ μέλη τοῦ σώματος.

3) Καὶ ὁ Πίνδαρος ἐν ἀποσπάσμ. 75 λέγει τὸν Πᾶνα χ ο ρ ε υ τ ὰ ν τ ε λ ε ώ τ α τ ο ν θ ε ῶ ν.

4) Ἐννοεῖ Βακχικοὺς χορούς, οἵοι ὑπῆρχον ἐν Νύσῃ τῆς Εὐβοίας καὶ ἐν Κνωσῷ τῆς Κρήτης. Ἐκείνη μὲν ἐθεωρεῖτο ἡ πατρὶς τοῦ Διονύσου, ἐν ταύτῃ δὲ ἑωρτάζοντο οἱ γάμοι τούτου τοῦ θεοῦ μετὰ τῆς Ἀριάδνης. Οἱ χοροὶ ταχείας κινήσεις ἔχοντες πολλαχῶς ἐξεθήλουν τὴν χαρὰν καὶ εὐθυμίαν, ὡς εἰκονίζει ὁ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδ. Σ, 591.

5) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Αὐτομαθῆ, ἃ ἐκ φύσεως ἔχεις, οὐ διδακτά». Τὸ ἰάψεις σημαίνει κινήσεις ταχέως, θέσεις εἰς ταχεῖαν κίνησιν. Κατὰ τὸν Wolff εἶναι ἐπέκτασις τοῦ ἐτυμολογικοῦ σχήματος.

6) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· « Παραγένοιτο δὲ καὶ ὁ Ἀπόλλων διὰ τοῦ Ἰκαρίου πελάγους, τουτέστιν ἀπὸ τῆς Δήλου, καὶ συνείη μοι εὔφρων ».

7) Εὐκόλως γνωριζόμενος, ἐναργής· Ἐξήγησις τῆς στροφῆς· Ἀνωρθώθην ἐξ εὐχαριστήσεως καὶ ἐκ χαρᾶς ἐπέταξα. ἰὼ ἰώ, Πάν, Πάν, ὦ Πάν, Πὰν ἄνωθεν τῆς θαλάσσης ἀπὸ τῆς χιονοσκεποῦς πετρώδους ἀκρωρείας τῆς Κυλλήνης παρουσιάσθητι, ὦ χοροποιὲ ἐκ τῶν θεῶν ἄναξ, ἵνα πρὸς χάριν μου Νυσίους Κνωσίους χοροὺς αὐτοδιδάκτους συμμετέχων διεγείρῃς; Διότι τώρα φροντίζω νὰ χορεύσω. Ἄνωθεν δὲ τοῦ Ἰκαρίου πελάγους ἐλθὼν ὁ βασιλεὺς Ἀπόλλων ὁ Δήλιος ἐναργὴς ἂς συναναστραφῇ μὲ ἐμὲ ὅλως εὔθυμος.

8) Δὲν λέγει ἀφ' ἡμῶν, ἀλλ' ἀπ' ὀμμάτων, διότι οἱ ὀφθαλμοὶ ἔβλεπον τὸ πάθος καὶ οὗτοι ἔκλαιον. Ἄρης

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νῦν, ὦ Ζεῦ, πάρα λευκὸν εὐάμερον[1] πελάσαι φάος
θοᾶν ὠκυάλων[2] νεῶν,
ὅτ' Αἴας λαθίπονος[3] πάλιν,
θεῶν δ' αὖ πάνθυτα[4] θέσμι' ἐξήνυσ'
εὐνομίᾳ σέβων μεγίστᾳ.
πάνθ' ὁ μέγας χρόνος μαραίνει[5],
κοὐδὲν ἀναύδητον[6] φατίσαιμ' ἄν, εὖτέ γ' ἐξ ἀέλπτων
Αἴας μετανεγνώσθη[7]
θυμοῦ τ'[8] Ἀτρείδαις μεγάλων τε νεικέων.

δὲν εἶναι μόνον ὁ ποιῶν τὸν πόλεμον καὶ λύων τοῦτον, ἀλλὰ καὶ οἱανδήποτε ἄλλην συμφοράν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 190 ἐννοεῖ τὴν νόσον διὰ τοῦ Ἄρεως· «Ἀρεά τε τόν μαλερόν, ὃν νῦν ἄχαλκος ἀσπίδων φλέγει μεν». Ἐνταῦθα ἐννοεῖ τὴν μανίαν.

1) Εἶναι περίφρασις ἀντὶ τοῦ, λευκὴ λαμπρὰ ἡμέρα. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Νῦν πάρεστιν ἡμέρα λαμπρὰ ἡμῖν, ὥστε ἐγγίσαι τῶν νεῶν· πρότερον γὰρ ἐξετρεπόμεθα ἐπιμίγνυσθαι τοῖς Ἕλλησι διὰ τὴν αἰδῶ».

2) Ὠκύαλος λέγεται ὁ πλέων ταχέως ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἐπεξηγεῖ δὲ τὸ προηγούμενον ἐπίθετον, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Ο, 704 «νεὸς ἧψατο ποντοπόροιο, καλῆς, ὠκυάλου». Τὸ πελάζειν συνετάχθη πρὸς γενικήν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1100 «Πανὸς ὀρεσσιβάτα πατρὸς πελασθεῖσ'» καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 1327· «Χρύσης πελασθεὶς φύλακος».

3) Δηλ. ἔγεινε ἐπιλήσμων τῶν πόνων του, ἐλησμόνησε τὰς λύπας του.

4) Πάνσεπτα, ἄξια τοῦ μεγίστου σεβασμοῦ. Τὰ διὰ τοῦ πᾶς σύνθετα παρὰ τοῖς τραγικοῖς ὀηλοῦσι πληθὺς ἢ τὸν ὕψιστον βαθμόν. Ἀντὶ τοῦ ἐξήνυσε περιέμενέ τις ἴσως ἐξανύει, ἀλλ' ὁ χορὸς ὑποτίθησιν, ὅτι ὁ Αἴας ἐν τῷ μεταξὺ ἐξεπλήρωσε τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ.

5) Ὁ χορὸς ἐπαναλαμβάνει, ὅσα διὰ μακρῶν εἶπεν ὁ Αἴας ἐν στίχ. 646.

6) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ἀπόρρητον, ἀνέλπιστον. Ὁ λόγος τοῦ χοροῦ ἀναφέρεται εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Αἴαντος εἰρημένον ἐν στίχ. 648· «κοὐκ ἔστ' ἄελπτον οὐδέν».

7) Ἐν πολλοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται μετεγνώσθη, ὅπερ δὲν ἐπιδοκιμάζεται. Σημαίνει δὲ μετεπείσθη.

8) Ἡ γραφὴ θυμόν ἀπεδοκιμάσθη ἤδη ὑπὸ τοῦ Τρικλινίου· «Οἱ γράφοντες θυμὸν τὸ μὸν μικρὸν οὐ καλῶς γράφουσι. Μακρὰ γὰρ ὀφείλει εἶναι ἡ τοιαύτη συλλαβή, ὡς καὶ ἡ τοῦ κώλου τῆς στροφῆς». Τινὲς ἐδέξαντο τὴν γενικὴν θυμῶν καὶ ὄντως παρὰ τῷ Πλάτωνι ἐν Φιλήβ. 49 Ε, παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει καὶ παρ' ἄλλοις ἁπαντᾷ ὁ πληθυντικὸς τοῦ θυμός, ἀλλ' οὐδαμοῦ τῶν τραγικῶν, ὡς παρατηρεῖ ὁ Dindorf, ὅστις δέχεται τὴν διόρθωσιν τοῦ Hermann θυμοῦ τ'. Ἡ σύνταξις ἔχει, ὡς ἐν Ὀδυσσ. φ, 377 «καὶ δὴ μέθιεν χαλεποῖο χόλοιο Τηλεμάχων». Ἐξήγησις ἀντιστροφῆς· Ὁ Ἄρης ἀπήλλαξε τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ φοβερᾶς λύπης, ἰὼ ἰώ, τώρα πάλιν, τώρα, ὦ Ζεῦ, ἦλθε λευκὴ λαμπρὰ ἡμέρα, ὥστε νὰ πλησιάσω εἰς τὰ ταχέως πλέοντα πλοῖα, διότι ὁ Αἴας ἐλησμόνησε πάλιν τὰς λύπας του καὶ πάλιν ἐξετέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ἄνδρες φίλοι[1], τὸ πρῶτον ἀγγεῖλαι θέλω,
Τεῦκρος πάρεστιν ἄρτι Μυσίων ἀπὸ
κρημνῶν[2]· μέσον δὲ προσμολὼν στρατήγιον
κυδάζεται[3] τοῖς πᾶσιν Ἀργείοις ὁμοῦ·
στείχοντα γὰρ πρόσωθεν[4] αὐτὸν ἐν κύκλῳ

λεσε τὰ πάνσεπτα νόμιμα τῶν θεῶν μετὰ μεγίστης τάξεως σεβόμενος αὐτά. Ὅλα ὁ μακρὸς χρόνος ἀφανίζει καὶ κανὲν δὲν δύναμαι νὰ εἴπω ἀνήκουστον, ἀφ' οὗ βέβαια ἀνελπίστως ὁ Αἴας μετεπείσθη ἀφήσας τὴν ὀργὴν κατὰ τῶν Ἀτρειδῶν καὶ τὰς μεγάλας φιλονεικίας.

1) Ἐκ τινων ἀφελῶν φράσεων στίχ. 738 καὶ 792 γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ ἄγγελος εἶναι ἐκ τῶν ἀνθρώπων τοῦ δήμου, ὡς ὁ φύλαξ τῆς Ἀντιγόνης 317 καὶ 323. Ὁ Τεῦκρος δὲν ἠδύνατο νὰ ἔλθῃ, ἀλλ' ἔπεμψεν ἄγγελον καὶ δι' ἄλλας μὲν αἰτίας καὶ διότι οὗτος ἔπρεπε νὰ ἔλθῃ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αἴαντος· διότι καὶ τὰ δύο πρόσωπα εἶχεν ὁ αὐτὸς ὑποκριτής. Περὶ τῆς δραματικῆς τέχνης τοῦ ποιητοῦ ὀρθῶς ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «Ἄγγελος ἥκει ἀπὸ τοῦ στρατοῦ, ἀγγελλων τὴν παρουσίαν τοῦ Τεύκρου. Θαυμαστὴ δὲ ἡ εἰσοδος τούτου τοῦ ἀγγέλου· τοῦ Αἴαντος ἔξω ἑαυτὸν διαχειρουμένου, οὐκ εἶχον οἱ ἀπὸ τοῦ χοροῦ οὐδὲ ἡ Τέκμησσα γνῶναι τὸ πραχθέν· πιθανῶς οὖν ὁ ἄγγελος ἀπαγγελίας παρασκευάζει αὐτοὺς ἐξιέναι κατὰ ζήτησιν· καὶ οὕτως ἐπιτεύξονται τῷ πτώματι. Δεξιῶς δὲ καὶ τὸ τὸν Κάλχαντα μαθεῖν· οἰκεῖον γὰρ τῷ μάντει· καλῶς δὲ καὶ τὰ τῆς σκηνῆς ἐσκεύασται. Αἴαντος γὰρ καταλιπόντος προῆλθεν ὁ ἄγγελος· εἶτα τοῦ χοροῦ τὴν σκηνὴν ἐάσαντος διὰ τὴν ζήτησιν ἔξεισιν ὁ Αἴας ἐπὶ τὴν πρᾶξιν· τῷ δὲ θεατῇ οὐδὲν ἀργὸν περιλείπεται, πεποικιλμένης διαφόρως τῆς ἐν τῇ σκηνῇ προσωποποιΐας». Ὁ Musgrave εἶκασεν, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ, ἄνδρες, φίλον τὸ πρῶτον ἀγγεῖλαι θέλω, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἠλέκτρ. 230. «Ζῆ' πρῶτα γάρ σοι ταὐτὰ θ' ἀγγέλλειν θέλω». Ἀλλ' ὁ Dindorf παρατηρεῖ, ὅτι ἡ εἰκασία εἶναι ἠμαρτημένη· διότι ἐν τῇ ἑπομένῃ διηγήσει δὲν ὑπάρχει τι, ὅπερ προσφυῶς ἠδύνατο νὰ λεχθῇ φίλον. Νομίζομεν, ὅτι ἡ ἐπάνοδος τοῦ Τεύκρου, ὃν ἐπόθει ὁ Αἴας, εἶναι φίλον, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία.

2) Ἡ Μυσία εἶναι ὀρεινή, ὡς δ' Στράβων ὁρίζει ὡς ἑξῆς ἐν XII, 4 «πρὸς νότον δ' εἰσὶ τοῖς Βιθυνοῖς οἱ περὶ τὸν Ὄλυμπον Μυσοί, οὓς Ὀλυμπηνοὺς καλοῦσί τινες, οἱ δὲ Ἑλλησποντίους». Τὸ στρατήγιον ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «τὸ στρατόπεδον, ἀττικῶς». Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ σημασίᾳ οὔτε παρὰ τοῖς ἀττικοῖς, οὔτε παρ' ἄλλοις συγγραφεῦσιν ἀπαντᾷ. Φαίνεται, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ εὐρύχωρον τόπον, ἐν ᾧ ὑπῆρχεν ἡ σκηνὴ τοῦ στρατηγοῦ. Ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Ἀχαιῶν τὸ κέντρον ἀπετέλει ἡ σκηνὴ τοῦ Ὀδυσσέως καὶ οὐχὶ ἡ τοῦ Ἀγαμέμνονος Ἰλιάδ. Θ, 223. Ἀλλὰ καὶ ἡ σκηνὴ τοῦ Ἀγαμέμνονος δὲν ἀπεῖχε πολύ. Ἐν τοῖς ἱστορικοῖς ὅμως χρόνοις τὸ στρατηγεῖον ἔκειτο πάντοτε ἐν τῷ μέσῳ.

3) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Ὑβρίζεται ὑπὸ πάντων».

4) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως· Ἀμφέστησαν αὐτὸν ἐν κύκλῳ, πρόσω-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μαθόντες ἀμφέστησαν, εἶτ' ὀνείδεσιν
ἤρασσον[1] ἔνθεν κἄνθεν οὔτις ἔσθ' ὃς οὔ,
τὸν[2] τοῦ μανέντος κἀπιβουλευτοῦ στρατοῦ
ξύναιμον ἀποκαλοῦντες, ὡς[3] οὐκ ἀρκέσοι
τὸ μὴ οὐ πέτροισι πᾶς[4] καταξανθεὶς θανεῖν·
ὥστ' εἰς τοσοῦτον ἦλθον[5], ὥστε καὶ χεροῖν
κολεῶν[6] ἐρυστὰ διεπεραιώθη ξίφη.
λήγει δ' ἔρις δραμοῦσα τοῦ προσωτάτω[7]
ἀνδρῶν γερόντων[8] ἐν ξυναλλαγῇ λόγου.
ἀλλ' ἡμὶν Αἴας ποῦ 'στιν, ὡς φράσω τάδε;
τοῖς κυρίοις γὰρ πάντα χρὴ δηλοῦν λόγον.

ΧΟΡΟΣ.

οὐκ ἔνδον, ἀλλὰ φροῦδος ἀρτίως, νέας

θεν μαθόντες στείχοντα. Τὸ πρόσωθεν σημαίνει μακρόθεν.

1) Ὑβρίζον φοβερίζοντες, ὡς δεικνύουσι τὰ ἑπόμενα. Ἐπειδὴ φράσις, οὔτις ἔσθ' ὃς οὔ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ πάντες, ἔθηκεν ἐν τοῖς ἑπομένοις τὸ ἀποκαλοῦντες.

2) Κατὰ τὸν Schneidewin ἔθηκε τὸ ἄρθρον, διότι οἱ Ἀργεῖοι ἔλεγον ὁ τοῦ μανέντος ξύναιμος, ὡς Εὐριπ. ἐν Ἡρακλ. 978 «πρὸς ταῦτα τὴν θρασεῖαν ὅστις ἂν θέλῃ λέξει» καὶ ἐν στίχ. 1015 «ἐντεῦθεν δὲ χρὴ τόν τε προστρόπαιον τόν τε γενναῖον καλεῖν». Ἀντὶ τῆς γενικῆς στρατοῦ ἤθελεν εἶναι σαφέστερον, ἂν ἦτο στρατῷ.

3) Ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ὀνείδεσιν ἤρασσον.

4) Ἐννοεῖ ὁλόκληρον τὸ σῶμα. Τὸ καταξαίνειν ὁ Σουΐδας ἑρμηνεύει κατατρίβειν καὶ βασανίζειν. Ἀλλ' ὀρθότερον ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής· «διαλυθεὶς ὑπὸ τῶν πετρῶν». Προδήλως ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν ξαινομένων ἐρίων.

5) Δηλαδὴ καὶ τὰ δύο μέρη, καὶ ὁ Τεῦκρος καὶ οἱ ὑβρισταὶ τούτου. Περὶ τοῦ χεροῖν ὅρα ἐν στίχ. 310.

6) Ὑπάρχει συνίζησις. Ἡ γενική, εἰς ἣν ἠδύνατο νὰ προστεθῇ καὶ ἡ ἐκ, δηλοῖ τὸν χωρισμόν, ὡς Ἰλιάδ. Α, 194 «ἕλκετο δ' ἐκ κολεοῖο μεγα ξίφος». Τὸ ἐρυστὰ ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει κατηγορηματικῶς· «ὥστε καὶ ξίφη διὰ τῶν χειρῶν ἐπεραιώθη ἑρυστά, ἤγουν διόλου ἐξειλκύσθη τῶν κολεῶν».

7) Σημαίνει ἡ φράσις, εἰς τοὔσχατον ἐλθοῦσα. Ἡ σύνταξις ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς παρὰ Ξενοφῶντι ἐν Κύρ. Ἀναβάσ. 1, 3, 1 «οὐκ ἔφασαν ἰέναι τοῦ πρόσω» καὶ 5, 4, 30 «ἐπορεύοντο τοῦ πρόσω».

8) Ἐγένετο κατὰ μίμησιν τοῦ Ὁμήρου, παρ' ᾧ ὁ γέρων Νέστωρ πειρᾶται νὰ διαλλάξῃ τὸν Ἀγαμέμνονα πρὸς τὸν Ἀχιλλέα ἐν Ἰλιάδ. Α, 194, Εἰς τὸ ξεναλλαγῇ ὑπάρχει διπλῆ γενική, ὡς ἐν στίχ. 54. Ἡ φράσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τήνδε, τῶν γερόντων διαλλασσόντων αὐτοὺς διὰ λόγων.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βουλὰς νέοισιν[1] ἐγκαταζεύξας πρόποις.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

ἰοὺ ἰού[2].
βραδεῖαν ἡμᾶς ἄρ'[3] ὁ τήνδε τὴν ὁδὸν
πέμπων ἔπεμψεν, ἢ 'φάνην ἐγὼ βραδύς[4].

ΧΟΡΟΣ.

τί δ' ἐστὶ χρείας τῆσδ' ὑπεσπανισμένον[5]; 740

ΑΓΓΕΛΟΣ.

τὸν ἄνδρ' ἀπηύδα Τεῦκρος ἔνδοθεν στέγης
μὴ 'ξω[6] παρήκειν, πρὶν παρὼν αὐτὸς τύχοι.

ΧΟΡΟΣ.

ἀλλ' οἴχεταί[7] τοι, πρὸς τὸ κέρδιστον τραπεὶς
γνώμης[8], θεοῖσιν ὡς καταλλαχθῇ χόλου.

[1]) Νέαι βουλαὶ εἶναι ἡ ἀπόφασις τοῦ Αἴαντος, ὅπως ἐξευμενίσῃ τοὺς θεοὺς καὶ συνδιαλλαγῇ πρὸς τοὺς Ἀτρείδας. Νέους δὲ τρόπους λέγει τὴν ἀσυνήθη πρᾳότητα τῆς ψυχικῆς διαθέσεως. Τὸ ἐγκαταζεύξας σημαίνει ἁρμόσας.

[2]) Ὁ ἄγγελος ἐπιφωνεῖ ταῦτα, διότι ἐγίνωσκεν ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Κάλχαντος, ὅτι ἡ ἔξοδος τοῦ ἥρωος ἤθελεν ἐπενέγκει αὐτῷ θάνατον.

[3]) Τὸ ἄρα κεῖται ἀντὶ τοῦ ἄρα, ὡς γίνεται παρὰ τοῖς τραγικοῖς κατὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ μέτρου, ὡς ἐν στίχ. 905, 980 καὶ ἀλλαχοῦ.

[4]) Λοιπὸν ἓν ἐκ τῶν δύο συμβαίνει· ἢ ὁ ἀποστείλας ἀπέστειλέ με βραδέως ἢ ἐγὼ ἦλθον ἀργά. Ἐπειδὴ ὁ συλλογισμὸς γίνεται περὶ πραγμάτων, ἅπερ ἀγνοεῖ ὁ χορός, δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὸν λόγον.

[5]) Καὶ παρ' Αἰσχύλῳ εὑρηται ὁ παθητικὸς παρακείμενος ἐν Πέρσ. 404 καὶ ἐν Χοηφ. 571. Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τί, δηλ. τί, ὃ νῦν γενέσθαι δεῖ, ἐλλείπει;

[6]) Μετεχειρίσθη τὴν πλήρη φράσιν ἔνδοθεν ἔξω, ὅπως δηλώσῃ τὸ κέλευσμα ὅσον οἷόν τε σαφῶς. Κατὰ τὸν Wunder τὸ παρήκειν σημαίνει προσελθεῖν παρ' αὐτόν, δηλ. τὸν Τεῦκρον, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν. Φαίνεται, ὅτι δηλοῖ τὸ διέρχεσθαι, διαβαίνειν. Εὐφυῶς ὁ Hartung διορθοῖ εἰς παρεῖναι (δηλ. ἀόριστον τοῦ παρίημι), ἤτοι νὰ μὴ ἀφήσωσι νὰ ἐξέλθῃ, ὅπερ παρέχει πιθανωτέραν ἔννοιαν διὰ τὴν θέσιν τοῦ Αἴαντος. Ἡ κοινὴ γραφὴ εἶναι τύχῃ, ὅπερ δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ, ἀλλ' ὁ Hermann καὶ ἄλλοι προτιμῶσι τὴν εὐκτικήν.

[7]) Ὁ χορὸς λέγει, ὅτι ἀπῆλθεν, ὅπερ καὶ πιστεύει, ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι ὁ ποιητὴς μεταχειρίζεται τὸν χορὸν ὡς ὄργανον πρὸς δήλωσιν ἐκείνου, ὅπερ ὄντως τελεῖται, δηλ. ὁ θάνατος. Καὶ οὐ μόνον τὸ ῥῆμα τοῦτο, ἀλλὰ πᾶσαι αἱ λέξεις τῶν δύο τούτων στίχων εἰς τὸ αὐτὸ συμβάλλονται. Τὰ λεγόμενα ἀγνοεῖ ὁ χορός, ἀλλ' αἰσθάνεται ὁ θεατής, ὅπερ ἀποτελεῖ σπουδαῖον μέρος τῆς τέχνης τοῦ τραγικοῦ.

[8]) Ἐννοεῖ τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ, ὅπως ἐξέλθῃ πρὸς κάθαρσιν. Ἡ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΓΓΕΛΟΣ.

ταῦτ' ἐστὶ τἄπη μωρίας[1] πολλῆς πλέα, 745
εἴπερ τι Κάλχας εὖ φρονῶν[2] μαντεύεται.

ΧΟΡΟΣ.

ποῖον; τί δ' εἰδὼς τοῦδε πράγματος πέρι[3];

ΑΓΓΕΛΟΣ.

τοσοῦτον οἶδα καὶ παρὼν ἐτύγχανον.
ἐκ γὰρ ξυνέδρου καὶ τυραννικοῦ[4] κύκλου
Κάλχας μεταστὰς[5] οἷος Ἀτρειδῶν δίχα, 750
εἰς χεῖρα Τεύκρου δεξιὰν φιλοφρόνως
θεὶς εἶπε κἀπέσκηψε, παντοίᾳ τέχνῃ
εἶρξαι κατ' ἦμαρ τοὐμφανὲς[6] τὸ νῦν τόδε

ἑπομένη φράσις εἶναι βραχυλογικὴ ἀντὶ, καταλλαχθῇ θεοῖς ἀπαλλαχθεὶς χόλου. Ὅρα καὶ Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 896.

[1]) Νομίζομεν, ὅτι εὐφυῶς ὁ Σοφοκλῆς μιμεῖται τοὺς κοινοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες συνήθως ψέγουσι τοὺς λόγους, ὡσεὶ μὴ ἔγειναν τὰ πράγματα. Ἔχομεν δὲ καὶ τὴν γνώμην, ὅτι ἐκ προθέσεως ἔθηκε τὴν μωρίαν, ὅπως δείξῃ τὴν ἀμβλύτητα τῶν ὁρώντων προσώπων, ἅπερ καίπερ μονονουχὶ ἀκούοντα τὸ συμβαῖνον ὅμως δὲν ἐννοοῦσι τοῦτο. Κατὰ τοῦτο διαπρέπει ὁ Οἰδίπους τύραννος.

[2]) Ὁ Wecklein θεωρεῖ ἰσοδύναμον πρὸς τὸ σοφὸς ὤν Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Εἰς παροιμίαν ὁ στίχος παρῆκται, ἣν καὶ Ἀριστοφάνης ἀναγράφει».

[3]) Ὁ Schneidewin ἔπεισε τοὺς νεωτέρους ἐκδότας, ὅπως τρέψωσι τὸ περὶ τῶν χειρογράφων εἰς πάρει, ὅπερ εἰκάζει ἐκ τῆς ἀποκρίσεως τοῦ ἀγγέλου. Παρατηρεῖ δ' ὁ Dindorf, ὅτι ἂν ἀνεγινώσκετο πέρι, τὸ εἰδὼς ἤθελε φανῇ λεγόμενον οὐχὶ περὶ τοῦ ἀγγέλου, ἀλλὰ περὶ τοῦ Κάλγαντος. Ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς ὄντως εἰς τὸν Κάλχαντα ἀναφέρεται· διότι τὸ μαντεύεται ἐννοεῖται καὶ εἰς τὸ ποῖον καὶ ἐντεῦθα. Ἂν μετεβάλλετο τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ ῥῆμα, ἔπρεπε νὰ εἴπῃ, σὺ δὲ τί εἰδώς. Ἡ δὲ ἀπόκρισις τοῦ ἀγγέλου οὐδεμίαν διόρθωσιν ὑποδεικνύει· διότι σημαίνει, τί μὲν γνωρίζει ὁ Κάλχας ἀγνοῶ, ἐγὼ δὲ τόσον μόνον ἠξεύρω.

[4]) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ, κύκλου τυράννων. Καὶ ὁ Ὅμηρος ὀνομάζει κύκλον τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐβουλεύοντο οἱ γέροντες, Ἰλιάδ. Σ, 503· «οἱ δὲ γέροντες εἷατ' ἐπὶ ξεστοῖσι λίθοις ἱερῷ ἐνὶ κύκλῳ».

[5]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Πάνυ ἀξιοπίστως, ὅτι οὐκ ἄντικρυς τῶν βασιλέων ὁ μάντις διελέγετο, ἀλλ' ἐν ἀπορρήτῳ κατ' εὔνοιαν τοῦ Αἴαντος». Τὸ δίχα Ἀτρειδῶν ἐπεξηγεῖ τὸ οἷος, ὡς καὶ ἐν στίχ. 464· «γυμνὸν φανέντα τῶν ἀριστείων ἄτερ».

[6]) Χάριν πλείονος σαφηνείας προσέθηκε τὴν λέξιν, ὡς ἐν στίχ. 742. Νὰ κρατήσῃ τὸν Αἴαντα εἰς τὰς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Αἴανθ' ὑπὸ σκηναῖσι, μηδ' ἀφέντ' ἐᾶν[1],
εἰ ζῶντ' ἐκεῖνον εἰσιδεῖν[2] θέλοι ποτέ.
ἑλᾷ γὰρ αὐτὸν τῇδ' ἔθ'[3] ἡμέρᾳ μόνῃ
δίας Ἀθάνας μῆνις, ὡς ἔφη λέγων[4].
τὰ γὰρ περισσὰ κἀνόνητα[5] σώματα
πίπτειν βαρείαις πρὸς θεῶν δυσπραξίαις
ἔφασχ' ὁ μάντις, ὅστις[6] ἀνθρώπου φύσιν
βλαστῶν, ἔπειτα μὴ κατ' ἄνθρωπον φρονῇ.
κεῖνος[7] δ' ἀπ' οἴκων εὐθὺς ἐξορμώμενος
ἄνους καλῶς λέγοντος εὑρέθη πατρός.

σκηνὰς κατὰ ταύτην τὴν φωτεινὴν ἡμέραν.

1) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «ἀπολύσαντα ἀφεῖναι».

2) Ἐνταῦθα σημαίνει ἐπανιδεῖν, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. VI, 30.

3) Ὁ Αἴας ἐμάνη κατὰ τὴν παρελθοῦσαν νύκτα, ἣν οἱ Ἕλληνες ἠρίθμουν μετὰ τῆς ἑπομένης ἡμέρας. Τούτου ἕνεκεν φαίνεται παράδοξος ὁ λόγος τοῦ ποιητοῦ, ὅτι ἡ Ἀθηνᾶ διώξει μίαν ἔτι ἡμέραν. Ἐξηγεῖται ἐκ τούτου, ὅτι ἡ μῆνις τῆς θεᾶς εἶναι ἀρχαία καὶ αὕτη κατεδίωξε τὸν Αἴαντα ἐν τῇ κρίσει τῶν ὅπλων, δι' ἣν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἦτο βαρύθυμος.

4) Τὰ ῥήματα δὲν κεῖνται ἐκ παραλλήλου κατὰ τὸν Τρικλίνιον· «Τὸ ἔφη καὶ τὸ λέγων ἐκ παραλλήλου τινὲς οἴονται· τὸ δ' οὐ τοιοῦτον, ἀλλ' ὥσπερ φαμὲν τοιαῦτα ἔφη δημηγορῶν, οὕτω καὶ τοῦτο, οὕτως· ἔφη καὶ οἱονεὶ ἀπεφήνατο, λέγων τὸν περὶ τοῦ Αἴαντος λόγον». Οὕτω παρ' Ἡροδότ. V, 36 «ἄλλως μέν νυν οὐδαμῶς ἔφη λέγων ἐνορᾶν ἐσόμενον τοῦτο» καὶ I, 122.

5) Κατὰ τὸν Σουΐδαν ὁ Wolff καὶ ἄλλοι ἐδέξαντο ἀνόητα, ὅπερ δὲν ἁρμόζει εἰς τὰ σώματα. Πιθανώτερον ὁ Nauck ἔγραψεν κἀνόητα λήματα. Παραπλήσιον λέγει ἐν στίχ. 1250 «οὐ γὰρ οἱ πλατεῖς οὐδ' εὐρύνωτοι φῶτες ἀσφαλέστατοι, ἀλλ' οἱ φρονοῦντες εὖ κρατοῦσι παντα χοῦ». Ἀνόητα εἶναι τὰ ἀνωφελῆ, τὰ ἀχρεῖα. Εἶναι περιγραφὴ πρὸς δήλωσιν τοῦ πελωρίου Αἴαντος.

6) Τὸ ὅστις ἀναφέρεται εἰς τὸ σώματα, διότι ἡ ἀντωνυμία ἔχει περιληπτικὴν σημασίαν. Ἀντὶ ὅστις ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, εἴ τις. Τὸ φύσιν βλαστὼν κεῖται ἀντὶ τοῦ φύσιν φύς. Ἀναφορικὰ ἄνευ τοῦ ἂν φέρουσιν εἰς ὑποτακτικὴν οἱ ἐπικοί, λυρικοὶ καὶ τραγικοί, σπανίως δὲ οἱ πεζογράφοι. Οἱ ἀρχαῖοι θεοὶ οὐ μόνον τοὺς ἀλαζόνας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπωσδήποτε ὑπερέχοντας ἐκόλαζον, ἐν Ἀντιγόν. 128 «Ζεὺς γὰρ μεγάλης γλώσσης κόμπους ὑπερεχθαίρει», Ἡρόδοτ. VII, 10 «Ὁρᾷς τὰ ὑπερέχοντα ζῷα ὡς κεραυνοῖ ὁ θεός, οὐδ' ἐᾷ φαντάζεσθαι, τὰ δὲ σμικρὰ οὐδέν μιν κνίζει; ὁρᾷς δὲ ὡς ἐς οἰκήματα τὰ μέγιστα αἰεὶ καὶ δένδρεα τὰ τοιαῦτα ἀποσκήπτει τὰ βέλεα; φιλέει γὰρ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολούειν».

7) Ἐκ τοῦ πλαγίου λόγου προβαίνει εἰς ὀρθόν, ὡσεὶ ὁ Κάλχας αὐτὸς ἔλεγεν, ὡς ἐν Ὀδυσσ. α, 38 καὶ ἐν Τραχ. 351. Αἱ χρονικαὶ μετοχαὶ δέχονται συχνάκις τὰ ἐπιρρήματα αὐτίκα, εὐθύς, μεταξύ, ἅμακτλ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὁ μὲν γὰρ αὐτὸν ἐννέπει[1]· τέκνον, δορὶ
βούλου κρατεῖν μέν, σὺν θεῷ δ' ἀεὶ κρατεῖν[2]. 765
ὁ δ' ὑψικόμπως κἀφρόνως ἠμείψατο·
πάτερ, θεοῖς μὲν κἂν ὁ μηδὲν ὢν ὁμοῦ[3]
κράτος κατακτήσαιτ'· ἐγὼ δὲ καὶ δίχα
κείνων[4] πέποιθα τοῦτ' ἐπισπάσειν κλέος.
τοσόνδ' ἐκόμπει μῦθον· εἶτα δεύτερον 770
δίας Ἀθάνας[5], ἡνίκ' ὀτρύνουσά νιν
ηὐδᾶτ'[6] ἐπ' ἐχθροῖς χεῖρα φοινίαν τρέπειν,
τότ' ἀντιφωνεῖ δεινὸν ἄρρητον τ' ἔπος·
ἄνασσα, τοῖς ἄλλοισιν Ἀργείων πέλας
ἵστω, καθ' ἡμᾶς[7] δ' οὔποτ' ἐκρήξει μάχη. 775

[1]) Οἱ τραγικοὶ ἐν τοῖς ἰαμβικοῖς τριμέτροις πάντοτε διὰ δύο ν γράφουσι. Τὸ ῥῆμα συντάσσεται πρὸς αἰτιατικήν, ὡς καὶ παρ' Ἡσιόδ. ἐν Ἔργ. 191 «βλάψει δ' ὁ κακὸς τὸν ἀρείονα φῶτα μύθοισι σκολιοῖς ἐνέπων», ὅπου ἡ αἰτιατικὴ ἀποδίδοται καὶ εἰς τὰ δύο ῥήματα. Καὶ παρ' Ὁμήρῳ τὸ λέγειν συντάσσεται πρὸς αἰτιατικήν, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Μ, 60.

[2]) Καθ' ὅμοιον τρόπον ὁ Πηλεὺς προπέμπει τὸν Ἀχιλλέα ἐν Ἰλιάδ. Ι, 254.

[3]) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ σὺν θεοῖς. Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· «Παρατήρει κἀνθάδε τὴν προσθήκην τοῦ ποιητοῦ, ὅτι προσῆψε τῷ Αἴαντι γλωσσαργίαν, μονονουχὶ θεραπεύων τὸν θεατὴν μὴ ἄχθεσθαι τῇ συμφορᾷ τοῦ Αἴαντος· προσῳκειωμένοι γὰρ ἦδη τῇ ἀρετῇ αὐτοῦ, σχεδὸν καὶ τῷ ποιητῇ ὀργίζονται». Ἡ βλασφημία τεχνηέντως ἐτέθη ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἥρωος οἱονεὶ ὡς δικαστικὴ ἀπόφασις. Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 34.

[4]) Καὶ Αἴας ὁ Λοκρὸς κατὰ παραπλήσιον τρόπον ὕβρισε τὸ θεῖον ἐν Ὀδυσσ. δ, 504 «φῇ β' ἀέκητι θεῶν φυγέειν μέγα λαῖτμα θαλάσσης», ἀλλ' ἐτιμωρήθη ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος. Καὶ ὁ Τελαμώνιος Αἴας παρ' Ὁμήρῳ ἐν Ἰλιάδ. Ρ, 634 λέγει τι βλασφημον.

[5]) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν συμπληροῦται ἐκ τοῦ στίχου 763, δηλ. δίας Ἀθάνας λεγούσης ἄνους εὑρέθη. Ὁ Lobeck καὶ ὁ Hermann θεωροῦσιν ὡς ἀνακόλουθον, δηλ. ἀντὶ να εἴπῃ αὐδωμένης ἔθηκε τὴν ἑπομένην χρονικὴν πρότασιν. Πιθανώτερον ὁ Bellermann ἐξαρτᾷ ἐκ τοῦ ἀντιφωνεῖ ἐν στίχ. 773, ὡς Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 696· «σέβομαι δ' ἀντία λέξαι σέθεν» καὶ Ἰλιάδ. Α, 230 «ὅστις σέθεν ἀντίον εἴπῃ».

[6]) Ἔθηκε τὸ μέσον ἀντὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 130 καὶ 852.

[7]) Ἡ πρόθεσις ἔχει τοπικὴν σημασίαν, δηλ. κατὰ τὸ μέρος, ἐν ᾧ ἡμεῖς εἴμεθα, Ξενοφ. ἐν Κύρ. παιδ. 7, 1, 16 «τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς καλῶς ἔχει, ἀλλὰ τὰ πλάγια λυπεῖ με». Τὸ ἐκρήξει μάχη ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἐκρήξουσιν οἱ μαχόμενοι ἢ οἱ πολέμιοι, Ἡρόδοτ. VII, 113· «Κατὰ τοῦτο μὲν δὴ ἐνίκων οἱ βάρβαροι καὶ ῥήξαντες ἐδίωκον».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοιοῖσδέ τοι λόγοισιν ἀστεργῆ[1] θεᾶς
ἐκτήσατ' ὀργήν, οὐ κατ' ἄνθρωπον φρονῶν.
ἀλλ' εἴπερ ἔστι[2] τῇδ' ἐν ἡμέρᾳ, τάχ' ἂν
γενοίμεθ' αὐτοῦ σὺν θεῷ[3] σωτήριοι.
τοσαῦθ' ὁ μάντις εἶφ'· ὁ δ' εὐθὺς[4] ἐξ ἕδρας
πέμπει με σοὶ φέροντα τάσδ' ἐπιστολὰς[5]
Τεῦκρος φυλάσσειν. εἰ δ' ἀπεστερήμεθα[6],
οὐκ ἔστιν ἀνὴρ κεῖνος[7], εἰ Κάλχας σοφός.

ΧΟΡΟΣ.

ὦ δαΐα[8] Τέκμησσα, δύσμορον γένος,
ὅρα[9] μολοῦσα τόνδ' ὁποῖ' ἔπη θροεῖ·
ξυρεῖ[10] γὰρ ἐν χρῷ τοῦτο μὴ χαίρειν τινά.

1) Βαρεῖαν, χαλεπήν, ἀμάλακτον.

2) Ἐνταῦθα σημαίνει ζῇ, ὡς καὶ ἐν στίχ. 783.

3) Μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ θεοῦ. Οἱ ἀρχαῖοι μεταχειρίζονται τὸ σὺν θεῷ ἢ σὺν θεοῖς, ὅπως μὴ ὑπερήφανοι θεωρηθῶσι καὶ ἐπισπάσωνται τὴν θείαν νέμεσιν, ὡς ὁ Αἴας.

4) Δηλοῖ τὴν ταχύτητα, μεθ' ἧς ὁ Τεῦκρος προέβη εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐντολῆς τοῦ Κάλχαντος. Τὸ ἐξ ἕδρας κατὰ τὸν Schneidewin σημαίνει ἐκ τοῦ συνέδρου κύκλου. Ἀκριβέστερον ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐννοεῖ τὸν τόπον, ἐν ᾧ ὁ Κάλχας εἶπε τὸ μάντευμα τῷ Τεύκρῳ ἐν στίχ. 750. Τοιαύτην σημασίαν ἔχει ἡ ἕδρα καὶ ἐν στίχ. 788.

5) Ὀρθῶς ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει ἐντολάς.

6) Κατὰ μὲν τὸν Σχολιαστὴν ἐννοεῖται τῆς φυλακῆς τοῦ Αἴαντος, κατὰ δὲ τὸν Wolff τοῦ φυλάσσειν τάσδε τὰς ἐπιστολάς, ὡς καὶ ἓν Οἰδίποδ. τυράνν. 769.

7) Ἐπειδὴ θεωρεῖ τὸν Αἴαντα τεθνηκότα, μεταχειρίζεται τὸ ἐκεῖνος, Ἡ ἑπομένη ὑπόθεσις λέγεται μετ' ἐμφάσεως.

8) Ὦ ἀθλία. Ἡ Τέκμησσα κατ' ἐντολὴν τοῦ Αἴαντος ἔμενεν ἐν τῇ σκηνῇ προσευχομένη ἐν στίχ. 685. Κατὰ τὸν Wolff ὁ ἄγγελος δὲν εἶπε τὸν λόγον εὐθὺς τῇ Τεκμήσσῃ, διότι ὁ ποιητὴς ἤθελεν, ὅπως τὸ κακὸν μάντευμα δραματικῶς ἀναπτύξῃ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἐξάρῃ· διότι ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀδημονία τῆς ἡρωΐδος δὲν ἤθελον ἐπιτρέψει διεξοδικὴν ἀφήγησιν. Τὸ γένος λέγεται ἐπὶ ἑνὸς προσώπου ἐν σχέσει πρὸς τὴν καταγωγήν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1117.

9) Κυρίως ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ἄκουε, ἀλλ' ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ σκόπει, πρόσεχε. Παραπλήσια ὑπάρχουσιν ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 138 «φωνῇ γὰρ ὁρῶ τὸ φατιζόμενον», Ἄλεξ. ἐν ἀποσπάσμ. 217 «ἂν οἴνου ὀσμὴν ἴδωσιν» καὶ Αἰσχυλ. ἐν Ἑπτὰ 99 «κτύπον δέδορκα». Καὶ ἡμεῖς τὸ βλέπειν καὶ μάλιστα τὸ ἰδεῖν μεταχειριζόμεθα ἐν εὐρυτέρᾳ σημασίᾳ.

10) Τοῦτο κατὰ τὸν Σχολιαστὴν εἶναι παροιμία· «Παροιμία ἐπὶ τῶν ἐπικινδύνων πραγμάτων· ἐνίοτε γὰρ καὶ τοῦ σώματος ἅπτεται ὁ σίδηρος». Κυρίως σημαίνει ξυραφίζει τὰς τρίχας ἕως εἰς τὸ δέρμα. Παραπλήσιαι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

τί[1] μ' αὖ τάλαιναν, ἀρτίως πεπαυμένην
κακῶν ἀτρύτων, ἐξ ἔδρας ἀνίστατε;

ΧΟΡΟΣ.

τοῦδ' εἰσάκουε τἀνδρός, ὡς ἥκει φέρων[2]
Αἴαντος ἡμῖν πρᾶξιν[3], ἣν ἤλγησ' ἐγώ. 790

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

οἴμοι, τί φής, ἄνθρωπε; μῶν ὀλώλαμεν;

ΑΓΓΕΛΟΣ.

οὐκ οἶδα τὴν σὴν πρᾶξιν[4], Αἴαντος δ' ὅτι,
θυραῖος εἴπερ ἐστίν, οὐ θαρσῶ πέρι[5].

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

καὶ μὴν θυραῖος, ὥστε μ' ὠδίνειν[6] τί φής.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

ἐκεῖνον εἴργειν Τεῦκρος ἐξεφίεται[7] 795
σκηνῆς ὕπαυλον[8], μηδ' ἀφιέναι μόνον.

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

ποῦ δ' ἔστι Τεῦκρος. κἀπὶ[9] τῷ λέγει τάδε;

φράσεις εἶναι ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς, ἐπὶ ξυροῦ ἕστηκεν ἐν Ἀντιγόν. 996.

1) Ἡ Τέκμησσα ἐξέρχεται τῆς σκηνῆς τὸν Εὐρυσάκη ἐν χερσὶν ἔχουσα.

2) Σημαίνει ἀγγέλλων.

3) Πρᾶξις ἐνταῦθα εἶναι ἡ θέσις, ἡ τύχη, ὡς ἐν Τραχιν. 151· « τότ' ἄν τις εἰσίδοιτο, τὴν αὑτοῦ σκοπῶν πρᾶξιν, κακοῖσιν οἷς ἐγὼ βαρύνομαι », ἐν Ἀντιγόν. 1304 καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 695. Τὸ ἑπόμενον ῥῆμα ἐτέθη κατ' ἀόριστον πρὸς ὃ ἠλωσιν τοῦ ὅτε ἤκουσεν. Ἐδέξατο δὲ αἰτιατικήν, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Χοηφόρ. 1011· ἀλγῶ μὲν ἔργα καὶ πάθος γένος τε πᾶν» καὶ παρὰ Διοδώρῳ τῷ Σικελ 14, 112.

4) Δηλαδὴ τὴν ὑπὸ σοῦ λεγομένην πρᾶξιν. Ἡ ψυχρότης τῆς ἀποκρίσεως ποιεῖ ζωηρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν θερμότητα τῆς ἐρωτήσεως Παραπλήσιον ὑπάρχει ἐν Ἠλέκτ. 1108 καὶ ἐν ἀποσπάσμ. 169· « οὐκ οἶδα τὴν σὴν πεῖραν. Ἐν δ' ἐπίσταμαι . . . ἐγὼ διόλλυμαι ».

5) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως· Αἴαντος δὲ πέρι οἶδα ὅτι οὐ θαρσῶ, εἴπερ θυραῖος ἐστίν.

6) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ ἀλγεῖν εἶπε ὠδίνειν κατὰ μεταφορὰν ἐκ τῶν πόνων τοῦ τοκετοῦ. Αἱ δὲ μεταφοραὶ γίνονται συνήθως ἐκ τῶν οἰκείων. Ἡ δὲ σύνταξις ἔχει, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ. 184· « δειμαίνω τί ποτ' ἀναστένεις ».

7) Ἐντέλλεται, παραγγέλλει.

8) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ὑπ' αὐλῇ σκηνῆς.

9) Μὲ ποῖον σκοπὸν λέγει ταῦτα;

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΓΓΕΛΟΣ.

πάρεστ' ἐκεῖνος ἄρτι· τήνδε δ' ἔξοδον
ὀλεθρίαν Αἴαντος ἐλπίζει[1] φέρειν.

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

οἴμοι τάλαινα, τοῦ ποτ' ἀνθρώπων μαθών;

ΑΓΓΕΛΟΣ.

τοῦ Θεστορείου[2] μάντεως καθ' ἡμέραν
τὴν νῦν, ὅτ'[3] αὐτῷ θάνατον ἢ βίον φέρει.

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

οἵ 'γώ, φίλοι, πρόστητ' ἀναγκαίας τύχης[4],

1) Ἐπειδὴ οἱ κριτικοὶ προσέκρουσαν εἰς τοῦτο τὸ χωρίον, ἐπειράθησαν νὰ διορθώσωσιν, ἐξ ὧν ὁ μὲν Badham εἰς ἐλπίζει φθάνειν, ὁ δὲ Bothe εἰς ἐλπίζειν φέρει καὶ ὁ Enger εἰς ἐλπίζει κυρεῖν. Ὁ Schneidewin ἐπειράθη νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸ χωρίον· ὁ Τεῦκρος προβλέπει, ὅτι αὕτη ἡ ἔξοδος ἄγει εἰς ὄλεθρον. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Γοργ. 524· «φέρετον τῷ ὁδῷ ἡ μὲν εἰς μακάρων νήσους, ἡ δ' εἰς Τάρταρον». Ὑπάρχει δυσκολία τις εἰς τὸ ὀλεθρίαν, ἀλλ' ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει ἐπιρρηματικῶς. Τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ ἐν Ἀντιγόν. 885· «φοιτᾷ ὑπερπόντιος», ἀντὶ ὑπὲρ πόντον καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1411. Κατ' ἄλλον τρόπον ἐπειράθη νὰ ἑρμηνεύσῃ ὁ Wolff, ὁηλ. τὸ φέρειν ἐξηγεῖ ἀγγέλλειν, ὡς ἐν στίχ. 789· ὁηλ. ὁ Τεῦκρος ἐλπίζει, ὅτι ἀγγέλλει, ὅτι ἡ ἔξοδος τοῦ Αἴαντος κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν (τήνδε) εἶναι ὀλεθρία. Παρατηρεῖ δέ, ὅτι τὸ ἐνταῦθα ἀγγέλλειν προκαλεῖ τὸ ἑπόμενον μαθών. Πιθανωτέρα εἶναι ἡ πρώτη ἑρμηνεία.

2) Μετεχειρίσθη τὸ ἐπίθετον ἀντὶ τοῦ πατρωνυμικοῦ, ὡς ἐν στίχ. 134. Καθ' Ὅμηρον ὁ Κάλχας ἦτο υἱὸς τοῦ Θέστορος Ἰλιάδ. Α, 69.

3) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ὅτ' ἢ ἤ τ', ὅπερ κατὰ τὸν Dindorf ἐγένετο ὑπὸ διορθωτοῦ, θέλοντος, ἵνα ἡ ἀντωνυμία ἀναφέρηται εἰς τὴν ἡμέραν. Ὁ Wunder ὅμως καὶ ὁ Jacobs ἔτρεψαν εἰς ὅς, ὅπερ ἐπιδοκιμάζει ὁ Dindorf. Νομίζομεν, ὅτι μετά τινος παραδυξου εὐκολίας ἐποίησαν καὶ ἐδέξαντο τὴν διόρθωσιν. Τὸ ὅς ἀναφέρεται εἰς τὸν Θεστόρειον μάντιν, περὶ οὗ δὲν ἠδύνατο βεβαίως ὁ ποιητὴς νὰ εἴπῃ φέρει = ἀγγέλλει. Τοιαύτην σημασίαν δύναται νὰ ἔχῃ τὸ ῥῆμα ἐν στίχ. 789 καὶ ἐν 799· διότι πρόκειται περὶ τοῦ ἀγγέλου ἢ περὶ τοῦ Τεύκρου (διὰ τοῦ ἀγγέλου). Περὶ τοῦ μάντεως ὅμως ἔπρεπε νὰ μεταχειρισθῇ ἄλλο ῥῆμα. Ὁ Schneidewin θέλων νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸ χωρίον λέγει, ὅτι τὸ ὑποκείμενον τοῦ φέρει εἶναι ἡ ἔξοδος (στίχ. 798). Ἀλλὰ κατὰ τὸ μάντευμα τοῦ Κάλχαντος ἡ ἔξοδος φέρει μόνον θάνατον, οὐχὶ δὲ καὶ βίον. Τοῦτο κατιδὼν ὁ ἑρμηνευτὴς λέγει, ὅτι προτέθηκε τὸ ἢ βίον, ὅπως μὴ διὰ μιᾶς κόψῃ πᾶσαν ἐλπίδα τῆς Τεκμήσσης, ὅπερ ἀπίθανον. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι τὸ ὅτε προσδιορίζει τὴν προηγουμένην φράσιν καθ' ἡμέραν τὴν νῦν = σήμερον· καὶ ὅτι ὑποκείμενον τοῦ φέρει εἶναι ἡ ἡμέρα. Ἡ διπλῆ αὕτη μοῖρα τοῦ Αἴαντος ὑπομιμνήσκει τὰς διχοθαδίας κῆρας τοῦ Ἀχιλλέως ἐν Ἰλιάδ. Ι, 410.

4) Ὀρθὴν ἔννοιαν τοῦ στίχου δίδωσιν ὁ Σχολιαστής· «Ἐπίκουροι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ σπεύσαθ' οἱ μὲν[1] Τεῦκρον ἐν τάχει μολεῖν,
οἱ δ'[2] ἑσπέρους ἀγκῶνας, οἱ δ' ἀντηλίους
ζητεῖτ' ἰόντες τἀνδρὸς ἔξοδον κακήν[3].
ἔγνωκα γὰρ δὴ φωτὸς ἡπατημένη[4]
καὶ τῆς παλαιᾶς χάριτος[5] ἐκβεβλημένη.
οἴμοι, τί δράσω, τέκνον;[6] οὐχ ἱδρυτέον,
ἀλλ' εἶμι κἀγὼ[7] κεῖσ' ὅποιπερ ἂν σθένω.
χωρῶμεν, ἐγκονῶμεν[8], οὐχ ἕδρας ἀκμή,
σώζειν θέλοντες ἄνδρα γ' ὃς[9] σπεύδῃ θανεῖν.

γίνεσθε τῆς κατεπειγούσης δυστυχίας».

[1]) Ἔννοεῖ τὸν ἄγγελον καὶ τοὺς θεράποντας. Ὅρα στίχ. 593.

[2]) Διὰ τοῦ οἱ δὲ — οἱ δὲ χωρίζει τὸν χορὸν εἰς δύο ἡμιχόρια. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 1258. Ἕσπεροι ἀγκῶνες εἶναι αἱ δυτικαὶ ἄκραι τῶν ὀρέων, ἀντήλιοι δὲ αἱ ἀνατολικαί. Τὸ ἀντήλιος δὲν τρέπει τὸ ψιλὸν εἰς δασύ, ὡς τὸ ἀπηλιώτης, ἐπαμαξεύω, λεύκιππος, ἱππαρμοστής. Μετὰ τοῦ ψιλοῦ διετηρήθη ἡ λέξις μέχρις ἡμῶν λεγόντων ἀντηλιάδα.

[3]) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ, τὸν κακῶς ἐξελθόντα ἄνδρα.

[4]) Νῦν ἐννοεῖ ἡ Τέκμησσα, ὅτι ἠπατήθη ὑπὸ τοῦ ἀνδρός. Ἀντὶ νὰ θέσῃ τὸ ποιητικὸν αἴτιον διὰ τῆς ὑπό καὶ γενικῆς ἔθηκεν ἁπλῆν γενικήν, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Ἠλέκτρ. 123 «σᾶς ἀλόχου σφαγεὶς Αἰγίσθου τε» Σοφοκλ. ἐν Τραχιν. 934 «ἐκδιδαχθεὶς τῶν κατ' οἶκον».

[5]) Ἐννοεῖ τὴν πρατέραν ἀγάπην τοῦ Αἴαντος, ἐξ ἧς ἐξεβλήθη ὡς ἔκτινος κτήματος, ὡς εἰκάζει ἐκ τῆς ἀπάτης τοῦ ἀνδρός.

[6]) Ἡ Τέκμησσα ἀπορεῖ, ποῦ νὰ καταλίπῃ τὸν Εὐρυσάκη, ἀλλὰ πέμπει τοῦτον εἰς τὴν σκηνὴν διὰ τοῦ παιδαγωγοῦ. Ὅρα στίχ. 985.

[7]) Δὲν πρέπει νὰ καθίσω, ἀλλὰ θὰ παρευρεθῶ ἐκεῖ καὶ ἐγώ, ὡς καὶ οἱ Σαλαμίνιοι ναῦται. Προσέθηκε δὲ τὸ ὅποιπερ ἂν σθένω, διότι δὲν ἐπανέρχεται μετά τινος ἡμιχορίου, ἀλλ' ὀλίγον ἀναζητήσασα εὑρίσκει τὸ πτῶμα, στίχ. 891.

[8]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Τὸ ἐγκονεῖν λέγουσιν ἀντὶ τοῦ σπεύδειν, ἐπεὶ οἱ μετὰ σπουδῆς πορευόμενοι κόνιν ἐγείρουσι». Παραπλήσιον πρὸς τὴν ἑπομένην φράσιν εἶναι τὸ ἐν Ἠλέκτρ. 22 «ἴν' οὐκ ἔτ' ὀκνεῖν καιρός, ἀλλ' ἔργων ἀκμή».

[9]) Τὸν στίχον τοῦτον ἐξήλειψεν ὁ Dindorf, διότι ἀνωφελῶς προσετέθη εἰς τὸ οὐχ ἕδρας ἀκμὴ ἄθλιος στίχος. Καὶ ἡμεῖς θεωροῦμεν προτιμότερον, ἂν οὗτος ἔλειπε· διότι τὰ μετὰ πάθους ἐκ τῆς σκηνῆς ἐξερχόμενα πρόσωπα πρέπει να παύωνται του λόγου δι' ἑντόνου φράσεως καὶ οὐχὶ ἀσθενοῦς, ὡς εἶναι ὁ στίχος οὗτος. Ἡ κοινὴ γραφὴ εἶναι, σώζειν θέλοντες ἄνδρα γ', ὃς σπεύδει θανεῖν, φέρεται δὲ καὶ ἡ γραφή, ἄνδρα γ' ὃς ἂν σπεύδῃ θανεῖν, ὅπερ κατὰ τὸν Hermann εἶναι κακὴ διόρθωσις τῶν μετρικῶν. Τὸ οὐχ ἕδρας ἀκμὴ κεῖται παρενθετικῶς καὶ οὕτω τὸ θέλοντες ἀποδίδεται εἰς τὰς ἡγουμένας ὑποτακτικάς. Ὅσοι δ' ὅμως δὲν θεωροῦσιν ὡς παρένθεσιν, γράφουσι θέλοντας νομίζοντες, ὅτι ἡ αἰτιατικὴ κεῖται ἀντὶ δοτικῆς εἰς τὸ νοούμενον ἡμῖν. Ἀντὶ τοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

χωρεῖν ἑτοῖμος, κοὐ λόγῳ δείξω μόνον·
τάχος γὰρ ἔργου καὶ ποδῶν ἅμ' ἕψεται[1].

ΑΙΑΣ.

Ὁ μὲν σφαγεὺς[2] ἔστηκεν ἢ τομώτατος
γένοιτ' ἄν, εἴ τῳ[3] καὶ λογίζεσθαι σχολή,
δῶρον[4] μὲν ἀνδρὸς Ἕκτορος[5], ξένων ἐμοὶ
μάλιστα μισηθέντος ἐχθίστου θ' ὁρᾶν·

σπεύδῃ ὁ μὲν Wunder γράφει σπεύδει, ὁ δὲ Wolff σπεύδοι, διότι τὸν σκοπὸν τοῦ Αἴαντος ἡ Τέκμησσα ἔτι μόνον εἰκάζει.

1) Ἐννοεῖται ἡ δοτικὴ τῷ λόγῳ, διότι ἡ ταχύτης τοῦ ἔργου καὶ τῶν ποδῶν μου θὰ ἀκολουθήσῃ τῇ ὑποσχέσει τοῦ νὰ χωρήσωμεν.

2) Τελοῦνται ἐνταῦθα ἐκ τῶν σπανίως γινομένων ἐν τῷ ἀρχαίῳ θεάτρῳ. Πρῶτον ἀπελθόντων πάντων τῶν προσώπων καὶ αὐτοῦ χοροῦ ἡ σκηνὴ μένει κενὴ (Μένει μὲν κενή, ἀλλ' ὁ θεατὴς δὲν μένει ἀργός, διότι πόρρω βλέπει τὸν Αἴαντα σφαζόμενον). Τοῦτο γίνεται καὶ ἐν ταῖς Εὐμενίσι τοῦ Αἰσχύλου στίχ. 230 καὶ ἐν τῇ Ἀλκήστιδι τοῦ Εὐριπίδου ὁ χορὸς ἐν στίχ. 746 ἀπέρχεται μετὰ τοὺς ὑποκριτὰς καὶ ἐμφανίζεται ἐν στίχ. 846 μετὰ τοῦ Ἀδμήτου. Ὡσαύτως παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑλέν. 361 καὶ ἐν Ῥησ. 564. Ὁ Ὁ δὲ Σχολιαστὴς τοῦ Εὐριπίδ. ἐν Ἀλκήστ. 948 λέγει· «Ἦν γὰρ ὁ χορὸς μετ' αὐτοῦ. Δύναται γὰρ ὁ χορὸς ἐξίστασθαι τῆς σκηνῆς ὡς ἐν Αἴαντι μαστιγοφόρῳ». Δεύτερον γίνεται μετακίνησις τῆς σκηνῆς, ὅπερ τῷ ἀρχαίῳ θεάτρῳ δὲν εἶναι σύνηθες, ὡς τῷ νέῳ. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «Μετάκειται ἡ σκηνὴ ἐπὶ ἐρήμων τινὸς χωρίου» καὶ ἐν ταῖς Εὐμενίσι τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῖς Ἀχαρνεῦσι τοῦ Ἀριστοφάνους μετάκειται ἡ σκηνή. Τρίτον ὁ Αἴας σφάττει ἑαυτὸν πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν θεατῶν, ὅπερ ἡ ἀρχαία τραγῳδία ἀποφεύγουσα δι' ἀγγέλων ἤγγελλε τὰ τραγικά, ὅπερ ἐποίησε καὶ ὁ Αἰσχύλος ἐν Θρῄσσαις. Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 68. Ἡ ἀπόδοσις τοῦ μὲν κεῖται ἐν στίχ. 823, οὗ προέταξε τὴν συγκεφαλαιωτικὴν φράσιν, οὕτω μὲν εὐσκευοῦμεν χάριν σαφηνείας. Μετά τινος βαρυθυμίας ὁ Αἴας ὀνομάζει τὸ ξίφος σφαγέα. Τοιαῦτα ξίφη, ἐν οἷς ὁ σίδηρος ἀνέτρεχεν εἰς τὴν κώπην ἀντὶ νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ἐγίνωσκον οἱ ἀρχαῖοι, ὡς περιγράφει ὁ Ἀχιλλεὺς Τάτιος 3, 20 καὶ ὁ Ἡσύχιος λέγει· «Συσπαστὸν τῶν τραγικῶν τι ἐγχειρίδιον ἐκαλεῖτο, ὡς Πολέμων φησὶ τὸ συντρέχον ἐν Αἴαντος ὑποκρίσει». Τὸ ᾗ ἀποδίδοται εἰς τὸ ταύτῃ, ὡς τὸ ὡς εἰς τὸ οὕτως. Τὸ δὲ τομώτατος σημαίνει ὀξύτατος, κοπτερώτατος, ὅπερ καθιστᾷ τὴν πρᾶξιν φοβερωτέραν.

3) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ ἐμοί. Ἂν ἔχω καιρὸν καὶ νὰ σκέπτωμαι περὶ τούτου. Λέγει τοῦτο, διότι εἶναι καιρὸς ἔργου.

4) Αἱ προτάσεις λογικῶς ἔπρεπε νὰ συνδεθῶσι δῶρον μὲν ὤν, πεπηγὼς δέ, ἢ δῶρον μὲν γάρ ἐστι κατὰ τὸν Bellermann.

5) Παράθεσις εἰς τὸ ἀνδρός, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 45 «παρ' ἀνδρὸς Φανοτέως» ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 837.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πέπηγε[1] δ' ἐν γῇ πολεμίᾳ τῇ Τρῳάδι,
σιδηροβρῶτι[2] θηγάνῃ νεηκονής·
ἔπηξα δ' αὐτὸν εὖ περιστείλας[3] ἐγὼ
εὐνούστατον[4] τῷδ' ἀνδρὶ διὰ τάχους θανεῖν.
οὕτω μὲν εὐσκευοῦμεν[5]· ἐκ δὲ τῶνδέ μοι
σύ πρῶτος, ὦ Ζεῦ, καὶ γὰρ εἰκός[6], ἄρκεσον.
αἰτήσομαι δέ σ' οὐ μακρὸν γέρας λαβεῖν[7]·
πέμψον τιν' ἡμῖν ἄγγελον, κακὴν φάτιν
Τεύκρῳ φέροντα, πρῶτος ὡς με βαστάσῃ[8]
πεπτῶτα τῷδε περὶ[9] νεορράντῳ ξίφει,
καὶ μὴ πρὸς ἐχθρῶν του κατοπτευθείς πάρος
ῥιφθῶ κυσὶ πρόβλητος οἰωνοῖς θ' ἕλωρ.
τοσαῦτά σ', ὦ Ζεῦ, προστρέπω[10] καλῶ δ' ἅμα
πομπαῖον[11] Ἑρμῆν χθόνιον εὖ με κοιμίσαι

Διὰ τρεῖς αἰτίας νομίζει ὁ Αἴας, ἕλει ἀποθάνει πρευθύς· πρῶ- ὅτι τὸ ξίφος ἐδάθη ὑπὸ ἀνδρός του, δεύτερον, ὅτι ἐν γῇ πολε- ἔπαγη καὶ τρίτον, ὅτι στερεῶς οῦ ἐδάφους ἔπηξε, ὡσεὶ ἔλεγεν, χθρικὸν ξίφος καὶ πολεμία χώρα έλουσι φεισθῇ τῆς ζωῆς μου. Τὴν ἐσθίουσαν, τὴν τρώγουσαν σίδηρον. Θηγάνη (θήγω) εἶναι όνη. Τὸ νεηκονὴς ἁπαντᾷ μόνον ῦθα, ἐν δὲ Ἠλέκτρ. 1394 λέ- ι νεακόνητος.

Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Εὖ- ίσας, διαχειρισάμενος, περι- ξας ἐν τῇ γῇ ».

Τὸ ξίφος καίπερ παρ' ἐχθίστου ὸς δωρηθέν, ὅμως λέγει εὐνού- τον, διότι διὰ τὰς εἰρημένας αἰ- θέλει ἐπενέγκει τὸν θάνατον ύτερον. Ἡ δεικτικὴ ἀντωνυμία αι ἀντὶ τῆς προσωπικῆς, ἐμοί. δὲ ἀπαρέμφατον ἐξαρτᾶται ἐκ εὐνούστατον.

) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· αλῶς παρεσκευάσμεθα καὶ ἔχο- μεν πάντα, ὧν δεῖ, πρὸς θάνατον ». Τὸ ἑπόμενον ἐμπρόθετον σημαίνει μετὰ ταῦτα.

6) Ὁ Ζεὺς ἦτο προγόνων προ- πάτωρ, ὡς λέγεται ἐν στίχ. 387. Τὸ ἑπόμενον ῥῆμα ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει ἐπάρκεσον, βοήθησον.

7) Ἄλλα μὲν ἀπόγραφα ἔχουσι λαβεῖν, ἄλλα δὲ λαχεῖν.

8) Ἐνταῦθα τὸ ῥῆμα σημαίνει σηκόνειν.

9) Ἐπειδὴ τὸ ξίφος ἐπάγη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ αὐτὸς θέλει ὠθήσει τὸ σῶμα ἄνωθεν, θέλει πέσει περὶ τῷ ξίφει, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Ν, 441· « ἐρειπόμενος περὶ δουρὶ » καὶ Θ, 86.

10) Συνηθέστερον εἶναι τὸ προστρέπομαι = ἱκετεύω· καὶ οἱ ἱκέται λέγονται προστρόπαιοι.

11) Ὁ Ἑρμῆς ἦτο ψυχοπομπός, Διογέν. Λαέρτ. VIII, 31 «τὸν Ἑρμῆν ταμίαν εἶναι τῶν ψυχῶν καὶ διὰ τοῦτο πομπαῖον λέγεσθαι καὶ ἐμπολαῖον καὶ χθόνιον». Ἐπειδὴ ὁ ὕπνος παραβάλλεται πρὸς τὸν θάνατον, εἶπε κοιμίσαι, ὡς ἐν Ἰλιάδ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ξὺν ἀσφαδάστῳ[1] καὶ ταχεῖ πηδήματι
πλευρὰν διαρρήξαντα τῷδε φασγάνῳ.
καλῶ δ' ἀρωγοὺς τὰς ἀεί τε παρθένους[2], 835
ἀεὶ δ'[3] ὁρώσας πάντα τἀν βροτοῖς πάθη,
σεμνὰς[4] Ἐρινῦς τανύποδας μαθεῖν ἐμέ,
πρὸς τῶν Ἀτρειδῶν ὡς διόλλυμαι τάλας,
καί σφας κακοὺς κάκιστα καὶ πανωλέθρους[5]
ξυναρπάσειαν[6] ὥσπερ εἰσορῶσ' ἐμὲ 840
[αὐτοσφαγῆ[7] πίπτοντα, τὼς αὐτοσφαγεῖς
πρὸς τῶν φιλίστων ἐκγόνων ὁλοίατο].

Λ, 241 «ὣς ὁ μὲν αὖθι πεσὼν κοιμήσατο χάλκεον ὕπνον». Σχεδὸν πάντες οἱ ἐκδόται θέτουσι κόμμα μετὰ τὸ κοιμίσαι, ὅπερ ἐξηλείψαμεν· διότι αἱ ἑπόμεναι δοτικαὶ προσδιορίζουσι τὸ ῥῆμα τοῦτο.

1) Ἡ λέξις γράφεται μετὰ ὑπογεγραμμένης κατὰ τὸν Ἡρωδιανόν, περὶ μονηρ. λ. 33, 6 «σφαδάζω, τεράζω, ματάζω πρὸς τὸ α τὸ ι γραφόμενον ἔγοντα». Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἀσκαρίστῳ καὶ σπασμὸν μὴ ἔχοντι, ἀντὶ τοῦ συντόμως· ὅπως καιρίας τῆς πληγῆς γινομένης μὴ προσγενέσθαι σπασμόν, μηδὲ πολλὴν ἐν τῷ θανάτῳ διατριβήν». Ἐνταῦθα δηλοῦται ὁ τρόπος, καθ' ὃν ηὐτοκτόνησεν ὁ Αἴας, Εὐριπίδ. ἐν Ἑλέν. 96 «οἰκεῖον αὐτὸν (Αἴαντα) ὤλεσ' ἅλμ' ἐπὶ ξίφος».

2) Ὀρθῶς λέγει ὁ Σχολιαστής· «μυθικόν ἐστι τὸ λέγειν τὰς Ἐρινύας ἀεὶ παρθένους· νῦν δὲ τὰς ἀδωροδοκήτους καὶ οὐχὶ χρανθῆναι δώροις δυναμένας ὑπὸ τῶν ἀδικούντων».

3) Ἔν τισιν ἀπογράφοις εὕρηται ἀεὶ θ' ὁρώσας, ὅπερ προτιμᾷ ὁ Dindorf λέγων, ὅτι, ἂν ἤθελεν ὁ Σοφοκλῆς τὸ ἀεὶ δ' ὁρώσας, ἠδύνατο νὰ γράψῃ, ἀεὶ μὲν παρθένους, ὡς συχνάκις ἀεὶ μὲν—ἀεὶ δέ. Ἀλλὰ τὴν τοιαύτην σύνδεσιν τῶν προτάσεων προεκάλεσεν ἡ ἀναφορά, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 1098 «ὀρθά τ' εἰσηκούσαμεν, ὀρθῶς δ' ὁδοιπορεῦμεν» ὡς λέγει ὁ Wolff.

4) Αἱ Ἐρινύες ἐν Ἀθήναις συνήθως ἐκαλοῦντο αἱ Σεμναί. Τανύποδες εἶναι αἱ ταχύποδες, αἱ μεγάλα καὶ ἀνοικτὰ βήματα ποιοῦσαι πρὸς τιμωρίαν τῶν ἀδίκων.

5) Συνέδεσεν ἐπίρρημα μετὰ ἐπιθέτου, ὡς ὁ Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 552 «ἦ τἀν πανώλεις παγκάκως τ' ὀλοίατο».

6) Ἐνταῦθα περιεμένομεν ἀπαρέμφατον (μετὰ τὸ καλῶ) συναρπάσαι, ἀνθ' οὗ ὁ ποιητὴς κατέστησε τὸν λόγον ἀνεξάρτητον τῆς προηγουμένης συντάξεως. Τὸ εἰσορᾶν συχνάκις παρὰ Σοφοκλεῖ κεῖται ἀντὶ τοῦ ἁπλοῦ ὁρᾶν, ὡς ἐν Τραχιν. 1112. Ἐννοεῖται δὲ ἡ φράσις κάκιστα ἁρπαζόμενον κατὰ τὸν Wolff, ἂν θεωρήσωμεν τοὺς δύο ἑπομένους στίχους ὡς νόθους.

7) Εἰς τοὺς δύο τούτους στίχους προσέκρουσαν καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἑρμηνευταί, ὡς ἀναγινώσκομεν παρὰ τῷ Σχολιαστῇ· «Ταῦτα δὲ νοθεύεσθαί φασιν ὑποβληθέντα πρὸς σαφήνειαν τῶν λεγομένων». Ἀντὶ τῶν δύο τούτων στίχων ὁ Wunder καὶ ὁ Dindorf ἐξοβελίζουσι τέσσαρας, ἐκ τοῦ καί σφας... ἐκ γόνων ὁλοίατο, ὅπερ δικαίως δὲν ἀπο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἴτ', ὦ ταχεῖαι ποίνιμοί[1] τ' Ἐρινύες,
γεύεσθε[2], μὴ φείδεσθε πανδήμου στρατοῦ.
σὺ δ', ὦ τὸν αἰπὺν οὐρανὸν διφρηλατῶν
Ἥλιε, πατρῴαν τὴν ἐμὴν ὅταν χθόνα
ἴδῃς, ἐπισχὼν χρυσόνωτον[3] ἡνίαν
ἄγγελον[4] ἄτας τὰς ἐμὰς μόρον τ' ἐμὸν
γέροντι πατρὶ τῇ τε δυστήνῳ τροφῷ[5].
ἤ που τάλαινα, τήνδ' ὅταν κλύῃ φάτιν,
ἥσει μέγαν κωκυτὸν ἐν πάσῃ πόλει.
ἀλλ' οὐδὲν ἔργον[6] ταῦτα θρηνεῖσθαι μάτην·
ἀλλ' ἀρκτέον τὸ πρᾶγμα[7] σὺν τάχει τινί.

δέχονται οἱ ἄλλοι κριτικοὶ καὶ ἐκδόται. Οἱ δύο ὅμως στίχοι παρέχουσι πολλὰς ὑπονοίας νοθείας. Οἱ κριτικοὶ λέγουσιν, ὅτι ἡ ἀρὰ τοῦ Αἴαντος ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου γενομένη ἔπρεπε νὰ ἐκτελεσθῇ· εἶναι δὲ καὶ μάντευμα, διότι οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον, ὅτι οἱ θνήσκοντες ἔχουσι μαντικὴν δύναμιν. Ἀλλ' ὁ μὲν Ἀγαμέμνων δὲν ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τῆς γυναικός, ὁ δὲ Μενέλαος κατά τινας μὲν ὑπὸ τῆς ἀδελφιδῆς (ἀνεψιᾶς), κατὰ δὲ τοὺς πλείστους ἐτελεύτησεν ἐκ φυσικοῦ θανάτου. Μόνον ὁ Ὀδυσσεὺς ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ Τηλεγόνου, ἀλλὰ κατὰ τούτου δὲν ἀράται ὁ Αἴας. Τινὲς ἐπεχείρησαν νὰ διορθώσωσι τὸ χωρίον, δηλ. πρὸς τῶν φιλ(στων ἐκγόνων τ', ὅπως τὸ μὲν φιλίστων ἀναφέρηται εἰς τὸν φόνον τοῦ Ἀγαμέμνονος, τὸ δὲ ἐκγόνων εἰς τὸν τοῦ Ὀδυσσέως, καθ' ἃ ἀναγινώσκομεν παρὰ τῷ Apitz. Ἐν δὲ τῇ ἐκδόσει τοῦ Lobeck λέγεται, ὅτι ἠδύνατο νὰ γραφῇ, πρὸς τῶν φιλίστων ἐν γένει πολ(ατο. Πρὸς τούτοις παρετηρήθη, ὅτι τὸ φίλιστος ἀντὶ τοῦ φίλτατος οὐδαμοῦ ἀπαντᾷ, καὶ τὸ τὼς ἐν τῇ τραγῳδίᾳ μόνον παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ εὑρηται. Ταῦτα πάντα μαρτυροῦσιν, ὅτι αἱ ὑπόνοιαι τῶν ἀρχαίων δὲν ἦσαν ἀβάσιμοι.

[1]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Τιμωροί, αἱ ἐκδικοῦσαι τοὺς ἀδικουμένους».

[2]) Τὸ ῥῆμα τοῦτο δεικνύει τὸ φοβερὸν πάθος τοῦ θνήσκοντος ἥρωος κατὰ τῶν Ἀχαιῶν, οἵτινες δὲν ἀντέστησαν κατὰ τῆς ἀποφάσεως τῶν ἡγεμόνων. Ἄλλως οἱ θεοὶ τιμωροῦσι τοὺς λαοὺς διὰ τὰς ἀδικίας τῶν ἡγεμόνων, ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς Ἰλιάδος τοὺς Δαναοὺς διὰ τὴν πρὸς τὸν Χρύσην διαπραχθεῖσαν ὕβριν τοῦ Ἀγαμέμνονος.

[3]) Ὁ Lobeck ἐξηγεῖ χρυσόπαστον, παραπέταλον, δηλ. διὰ χρυσοῦ πεπλεγμένον, ἢ διὰ πετάλων χρυσοῦ κεκαλυμμένον.

[4]) Βλέπων πάντα ὁ Ἥλιος ἐνίοτε ἤγγελλε τοῖς ἐνδιαφερομένοις τὰ γιγνόμενα, ὡς τῷ Ἡφαίστῳ τὴν μίξιν τῆς Ἀφροδίτης μετὰ τοῦ Ἄρεως ἐν Ὀδυσσ. θ, 270 καὶ τῇ Δήμητρι τὸν ἁπαγωγέα τῆς θυγατρός, Ὁμηρικ. ὕμν. εἰς Δήμητρ. 74.

[5]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Τῇ ἀναθρεψάσῃ με, τουτέστι τῇ μητέρι».

[6]) Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη οὗτοι οἱ θρῆνοι νὰ γίνωνται ἀνωφελῶς.

[7]) Προϋποτίθησι τὴν σύνταξιν ἄρχεσθαί τι ἀντί τινος, ὡς ἐν Ὀ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὦ Θάνατε[1], Θάνατε, νῦν μ' ἐπίσκεψαι μολών·
καίτοι σὲ μὲν κἀκεῖ[2] προσαυδήσω ξυνών.
σὲ δ', ὦ φαεννῆς ἡμέρας τὸ νῦν[3] σέλας,
καὶ τὸν διφρευτὴν[4] Ἥλιον προσεννέπω,
πανύστατον δή, κοὔποτ' αὖθις ὕστερον.
ὦ φέγγος, ὦ γῆς ἱερὸν οἰκείας πέδον
Σαλαμῖνος, ὦ πατρῷον ἑστίας βάθρον[5]
κλειναί τ' Ἀθῆναι[6] καὶ τὸ σύντροφον γένος,
κρῆναί τε ποταμοί θ' οἵδε, καὶ τὰ Τρωικὰ
πεδία προσαυδῶ[7], χαίρετ', ὦ τροφῆς ἐμοί.
τοῦθ' ὑμὶν Αἴας τοὔπος ὕστατον θροεῖ·
τὰ δ' ἄλλ' ἐν Ἅιδου τοῖς κάτω μυθήσομαι[8].

δυσσ. γ, 445 «χέρνιβα τ' οὐλοχύτας τε κατήρχετο», παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 960 «κατάρχομαι στεναγμόν» καὶ ἐν Ἑκάβ. 685. Ὁ Schneidewin νομίζει, ὅτι τὸ σὺν τάχει τινὶ ἠδύνατο νὰ γραφῇ σὺν τύχῃ δέτω. Ἀλλ' ὁ Dindorf παρατηρεῖ, ὅτι τὸ σὺν τάχει τινὶ εἶναι οὐχ ἧττον ὀρθὸν ἢ τὸ ταχέως πως.

1) Ὁ δαίμων οὗτος ἐν τῇ Ἀλκήστιδι τοῦ Εὐριπίδου παρουσιάζεται ξίφος ἔχων. Μαρτυρεῖ ὁ στίχος τὸ ἀνδρεῖον τοῦ ἥρωος ἦθος. Ταῦτα λέγων ὁ Αἴας πλησιάζει εἰς τὸ ξίφος.

2) Διὰ τοῦ ἐκεῖ οἱ ἀρχαῖοι συχνάκις ἐννοοῦσι τὸν Ἅιδην, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 1073 «εὐδαιμονοῖτον, ἀλλ' ἐκεῖ· τὰ δ' ἐνθάδε πατὴρ ἀφείλετο».

3) Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ σκότος, εἰς ὃ μέλλει ὁ θεὸς τοῦ θανάτου νὰ φέρῃ κατὰ τὸν Bellermann, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 879 «οὐκέτι μοι τόδε λαμπάδος ἱερὸν ὄμμα θέμις ὁρᾶν». Πιθανώτερον ὅμως κατὰ τὸν Wecklein λέγεται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν προηγουμένην ἔννοιαν, δηλ. διὰ τὸν θάνατον θὰ ἔχω καιρὸν καὶ βραδύτερον· ὅμως διὰ τὸ φῶς τώρα μόνον.

4) Σημαίνει, ὅ,τι καὶ τὸ διφρηλάτης. δηλ. ὁ δίφρον, ἅμαξαν ἐλαύνων.

5) Ἔδαφος, πέδον.

6) Ταῦτα λέγει ὁ ποιητὴς χάριν τῶν Ἀθηναίων θεατῶν, οἵτινες ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἤθελον νὰ συνδεθῶσι μετὰ τῆς Σαλαμῖνος. Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 36. Σύντροφος κυρίως λέγεται ὁ ὁμοῦ τεθραμμένος, ὁ συγγενής, ὡς ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τὸν Αἴαντα.

7) Μετὰ τὴν κλητικὴν ἔθηκε τὸ προσαυδῶ, ὡς ὁ Αἰσχύλ. ἐν Προμ. 88 «ὦ αἰθήρ... παμμῆτόρ τε γῆ, καὶ τὸν κύκλον ἡλίου καλῶ». Ὁ Σχολιαστὴς νομίζει, ὅτι τροφεῖς εἶναι οἱ γονεῖς τοῦ Αἴαντος, ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν· διότι ὁ ἥρως ἐννοεῖ τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰ πεδία, ἅπερ ἔθρεψαν τοῦτον καὶ οἱονεὶ δίδωσι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ταῦτα προσαγορεύει.

8) Ταῦτα εἰπὼν ὁ Αἴας καὶ κατὰ τοῦ ξίφους ῥιφθεὶς θνήσκει. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Περιπίπτει τῷ ξίφει, καὶ δεῖ καρτερόν τινα εἶναι τὸν ὑποκριτήν, ὡς ἄξαι (μεταγεν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐπιπάροδος.

Στροφὴ α'.

ΗΜΙΧΟΡΙΟΥ[1] Α' ὁ α'.

πόνος πόνῳ[2] πόνον φέρει.

Ὁ β'.

πᾷ, πᾷ[3].

Ὁ γ'.

πᾷ γὰρ οὐκ ἔβαν ἐγώ;

Ὁ δ'.

κοὐδεὶς ἐπίσταταί με συμμαθεῖν[4] τόπος.

τύπος ἀντὶ ἀγαγεῖν) τοὺς θεατὰς εἰς τὴν τοῦ Αἴαντος φαντασίαν, ὁποῖα περὶ τοῦ Ζακυνθίου Τιμοθέου φασίν, ὅτι ἦγε τοὺς θεατάς, καὶ ἐψυχαγώγει τῇ ὑποκρίσει, ὡς σφαγέα αὐτὸν κληθῆναι».

[1]) Λέγεται ἐπιπάροδος ἡ δευτέρα τοῦ χοροῦ εἴσοδος εἰς τὴν ὀρχήστραν. Οἱ χορευταὶ δὲν εἰσέρχονται εἰς τὴν ὀρχήστραν ἁθρόοι, ἀλλὰ καθ' ἕκαστον, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ἑνικοῦ ἀριθμοῦ ἐν στίχ. 875 καὶ ὁ Σχολιαστὴς λέγει· «Οἱ ἀπὸ τοῦ χοροῦ προῆσιν, ὥσπερ ἐκ διαφόρων τόπων κατ' ἄλλην καὶ ἄλλην εἴσοδον, ζητοῦντες τὸν Αἴαντα, καὶ ἡ Τέκμησσα ἐξ ἄλλων, ἥτις καὶ πρώτη ἐπιτυγχάνει τῷ πτώματι». Τὸ χορικὸν κατὰ ταῦτα διείλομεν εἰς τὰ διάφορα πρόσωπα ἀκολουθοῦντες τῷ Wolff. Ὁ Bellermann ὅμως δὲν δέχεται τὴν τοιαύτην διαίρεσιν, διότι οἱ στίχοι 900 — 904 καὶ 908 — 914 δὲν ἠδύναντο νὰ λέγωνται ὑφ' ἑνὸς προσώπου καὶ διότι γίνεται ἐξασθένισις τῆς δραματικῆς δράσεως. Νομίζομεν, ὅτι τὸ μέρος τοῦτο γίνεται δραματικώτερον, ἂν οἱ χορευταὶ εἰσέρχωνται καθ' ἕκαστον. Ἄλλως οἱ Σαλαμίνιοι ναῦται ἤθελον στερεῖσθαι νοημοσύνης, ἂν ἁθρόοι ἀνεζήτουν τὸν Αἴαντα. Ἀφ' οὗ διῃρέθησαν ἐν τῇ ἀναζητήσει, ἔπρεπε διῃρημένοι καὶ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν ὀρχήστραν. Κατ' ἀρχὰς εἰσέρχεται τὸ ἕτερον ἡμιχόριον ἐκ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ στίχ. 877, εἶτα δὲ τὸ ἕτερον ἐκ τῆς δυτικῆς στίχ. 874. Ὁ ἡγήτωρ τοῦ χοροῦ προηγούμενος τοῦ πρώτου ἡμιχορίου λέγει τὰς πρώτας λέξεις καὶ τοὺς δύο τελευταίους στίχους 877.

[2]) Ἡ σύναψις ὀνόματος μετὰ δοτικῆς τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος δηλοῖ ἐπισώρευσιν, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 235 «μὴ τίκτειν σ' ἄταν ἄταις» ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 174 «ἄλλον δ' ἂν ἄλλῳ προσίδοις ὄρμενον». Ὁ ποιητὴς θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ πόνος δὲν ἐπιτυγχάνει τοῦ σκοποῦ, ἀλλὰ φέρει ἄλλον πόνον, ὡς λέγει ἐν στίχ. 1197 «ἰὼ πόνοι πρόγονοι πόνων». Ἡ συσσώρευσις πολλῶν π παράγει μουσικὴν ἐπίδρασιν καὶ αἰσθητοποιεῖ τὸν κάματον τῶν Σαλαμινίων· διότι ἡ ἀπαγγελία τούτου τοῦ συμφώνου παρέχει δυσκολίαν ἐν τῇ ἀνοίξει τῶν χειλέων.

[3]) Τῶν χειρογράφων ἐχόντων πᾷ, πᾷ ὁ Lachmnan διώρθωσεν εἰς παπαῖ, παπαῖ, ὅπως συμφωνῇ πρὸς τὸ τῆς ἀναστροφῆς ἰδού, ἰδού, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκδοτῶν δὲν δέχονται τὴν διόρθωσιν.

[4]) Ἐπειδὴ τὸ χωρίον παρέχει

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀντιστροφὴ α'.

ΗΜΙΧΟΡΙΟΥ Β' ὁ α'.

⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ –[1]

Ὁ β'.

ἰδού, ἰδού[2]. 870

Ὁ γ'.

δοῦπον αὖ κλύω τινά[3].

Ὁ δ'.

ἡμῶν γε ναὸς κοινόπλουν ὁμιλίαν[4].

Στροφὴ β',

ΗΜΙΧΟΡΙΟΥ Α' ὁ ε'.

τί οὖν δή;

ΗΜΙΧΟΡΙΟΥ Β' ὁ ε'.

πᾶν ἐστίβηται[5] πλευρὸν ἕσπερον νεῶν.

Ἀντιστροφὴ β'.

ΗΜΙΧΟΡΙΟΥ Α' ὁ [illegible]'.

ἔχεις[6] οὖν; 875

δυσκολίαν ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ, ὁ μὲν Schneidewin εἰκάζει, ὅτι διεφθάρη, ὁ δὲ Hartung ἀντὶ τοῦ συμμαθεῖν ἔγραψε συμβαλεῖν καὶ ὁ Wolff τό με ἔτρεψεν εἴς τι. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Οὐδείς οἶδέ με τόπος συμμαθεῖν, οἷον μεμαθηκότα τό γεγονὸς οὐδείς με οἶδεν τόπος, ἀλλὰ μάτην παρῆλθον. Ἢ συμμαθεῖν ἀντὶ τοῦ διδάξαι, εἰς μάθησιν ἀγαγεῖν τοῦ ζητουμένου». Κατὰ τὴν ὑπάρχουσαν γραφὴν ὁ στίχος σημαίνει· καὶ κανεὶς τόπος δὲν γνωρίζει, ὥστε νὰ μάθω τι περὶ τοῦ Αἴαντος ὁμοῦ μὲ αὐτόν.

[1]) Γίνεται δῆλον ἐκ τῆς στροφῆς, ὅτι λείπει εἷς στίχος.

[2]) Μεταχειρίζεται τὸ ἰδοὺ ἐπὶ ἀκοῆς, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 1410 «ἰδοὺ μάλ' αὖ θροεῖ τις». Ὁ τοῦτο λέγων ἀκούσας φωνῆς εἰκάζει, ὅτι ἴσως εἶναι ὁ Αἴας.

[3]) Ὁ Wolff εἰκάζει, ὅτι ἠδύνατο νὰ γραφῇ τί να; Τὸ αὖ ἴσως δεικνύει ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀπολεσθέντος στίχου.

[4]) Κεῖται τὸ ἀφῃρημένον ἀντὶ τοῦ συγκεκριμένου, ὡς παρ' Ἡροδότ. III, 81 «ἡμεῖς δὲ ἀνδρῶν τῶν ἀρίστων ἐπιλέξαντες ὁμιλίην τούτοισι περιθέωμεν τὸ κράτος». Λοιπὸν ἡ φράσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τήνδε· κλύεις τοὺς ὁμιλοῦντας, κοινῶς ἡμῖν πλέοντας.

[5]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἠγοῦν ὅλον τὸ ἑσπέριον μέρος τῶν νεῶν διώδευται».

[6]) Δηλαδὴ τὸν Αἴαντα, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Κύκλ. 683 «χορ. ἔχεις

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΜΙΧΟΡΙΟΥ Β΄ ὁ ς΄.

πόνου γε πλῆθος[1], κοὐδὲν εἰς ὄψιν πλέον.

ΗΜΙΧΟΡΙΟΥ Α΄ ὁ α΄.

Ἐπῳδός.

ἀλλ' οὐδὲ μὲν[2] δὴ τὴν ἀφ' ἡλίου βολῶν
κέλευθον[3] ἀνὴρ οὐδαμοῦ δηλοῖ φανείς.

Κομμός γ΄.

ΧΟΡΟΣ.

Στροφὴ α΄.

τίς[4] ἄν δῆτά μοι, τίς ἂν φιλοπόνων
ἁλιαδᾶν[5] ἔχων ἀύπνους ἄγρας, 880
ἢ τίς Ὀλυμπιάδων[6] θεᾶν, ἢ ῥυτῶν
Βοσπορίων[7] ποταμῶν

(τοὺς ξένους); Κύκλ. κακόν γε πρὸς κακῷ»..

1) Καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν τῇ ἑπομένῃ προτάσει ἐννοεῖται τὸ ἔχω.

2) Κεῖται ἀντὶ τοῦ μήν, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 913 καὶ ἐν Τραχιν. 1128. Ἡ ἑπομένη φράσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τήν, πρὸς ἀνίσχοντος ἡλίου, ὡς παρ' Ἡροδότ. VII, 70 «Οἱ μὲν γὰρ ἀπ' ἡλίου Αἰθίοπες ἰθύτριχές εἰσι». Βολαὶ εἶναι αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἐκηβόλου Φοίβου, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 169.

3) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· Ἀνὴρ δηλοῖ φανεὶς οὐδὲ τὴν ἀφ' ἡλίου βολῶν κέλευθον οὐδαμοῦ. Τὸ δηλοῖ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ δῆλός ἐστι, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 20. Τὴν αἰτιατικὴν κέλευθον δέον νὰ συνάψωμεν τῷ φανείς, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 1273 «φιλτάταν ὁδὸν ἐπαξίωσας ὧδέ μοι φανῆναι».

4) Καὶ τὴν στροφὴν 879 — 890 καὶ τὴν ἀντιστροφὴν 925 — 936 ὁ χορὸς εἰς ἓν συνελθὼν ᾄδει.

5) Ἁλιάδαι εἶναι οἱ παῖδες τῶν ἁλίων, ἢ ἁλιέων ποιητικῶς, ὡς Ἑλλήνων παῖδες. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Τίς τῶν ἁλιέων ἀεὶ ἀγρυπνεῖν εἰθισμένων διὰ τὴν ἄγραν, ἢ τίς θεὰ Ὀλυμπιὰς ἢ ποταμῶν Ἴδρις, τουτέστι Ναΐς, ἀπαγγείλας, εἴ μου λεύσσει τὸν ὠμόθυμον».

6) Ὀλυμπιάδες εἶναι αἱ νύμφαι τοῦ ἐν Μυσίᾳ Ὀλύμπου, ὃν οἱ τραγικοὶ συγχέουσι μετὰ τῆς Ἴδης καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Στράβωνος λέγονται ἀγεωγράφητοι X, 470 «Τὴν Ἴδην καὶ τὸν Ὄλυμπον σεγχεχυμένως πολλάκις ὡς τὸ αὐτὸ ὄρος κτυποῦσιν. Ἔστι καὶ ὁ Μυσὸς Ὄλυμπος, ὅμορος μέν, οὐχ ὁ αὐτὸς δὲ τῇ Ἴδῃ».

7) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ἀντὶ νὰ εἴπῃ Ἑλλησποντίων, Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 722 «Ἀτ. Μηχαναῖς ἔζευξεν Ἕλλης πορθμόν, ὥστ' ἔχειν πόρον. Δα. Καὶ τόδ' ἐξέπραξεν, ὥστε Βόσπορον κλῆσαι μέγαν;» Μετὰ τὴν λέξιν ποταμῶν ἀναγινώσκεται ἡ λέξις ἴδρις, ἣν γινώσκει καὶ ὁ Σχολιαστής. Ἀλλὰ λείπει ἐν δυσὶ χειρογράφοις καὶ οἱ νεώτεροι ἐκδόται ἐξήλειψαν διὰ τὸ μέτρον. Ἐκ τοῦ ἡγουμένου ἐννοεῖται ἡ γενικὴ θεᾶν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸν ὠμόθυμον[1] εἴ ποθι
πλαζόμενον λεύσσων ἀπύοι[2]; σχέτλια γὰρ
ἐμέ γε, τὸν μακρῶν ἀλάταν[3] πόνων,
οὐρίων μὴ πελάσαι δρόμων[4],
ἀλλ' ἀμενηνὸν[5] ἄνδρα μὴ λεύσσειν ὅπου.

Στροφὴ δ'.

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

ἰὼ μοί μοι[6].

ΧΟΡΟΣ Ὁ ζ'.

τίνος βοὴ πάραυλος[7] ἐξέβη νάπους;

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

ἰὼ τλήμων.

[1]) Περὶ τοῦ ὠμόθυμος ὅρα στίχ. 205 Εἰς τὸ εἴ ποθι ἐννοεῖται τὸ λεύσσοι.

[2]) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν εἴ ποι. Ἡ εὐκτικὴ ἐν ἐρωτήσει δηλοῖ εὐχήν. Τὸ ἑπόμενον πληθυντικὸν κεῖται ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ (δηλ. σχέτλιόν ἐστι), ὅπερ συνήθως ἁπαντᾷ παρὰ Θουκυδίδῃ, ὡς Ι. 125 «ἀδύνατα ἦν ἐπιχειρεῖν ἀπαρασκεύοις οὖσιν».

[3]) Ἐκ τοῦ ἀλάομαι = πλανῶμαι. Τοῦτο προϋποτίθησι τὸ ἀλᾶσθαι πόνους = ἀλᾶσθαι ἅλας ἐπιπόνους. Ἡ γενικὴ κεῖται ἀντὶ ἐπιθέτου, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 114 «λευκῆς χιόνος πτέρυγι στεγανός». Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Δεινὰ γὰρ πράγματα, ἐμὲ τὸν ἐπιπόνως πλανηθέντα, μὴ εὐθυδρομῆσαι εἰς τὸ τῆς ζητήσεως μέρος, καθ' ὃ ὁ Αἴας ἐποιήσατο τὴν ἔφοδον. Τοῦτο γὰρ ἂν εἴη οὔριον».

[4]) Τὸ πελάζειν συνετάχθη πρὸς γενικήν, ὡς καὶ ἐν στίχ. 710.

[5]) Ὁ Σχολιαστὴς ἀποδίδει τοῦτο εἰς τὸν χορόν, δηλ. ἐμὲ ἐξησθενηκότα τῷ κόπῳ, ὅπερ ἐν δέχονται οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἑρμηνευτῶν, οἵτινες συντάσσουσιν ὧδε· ἀλλὰ μὴ λεύσσειν, ὅπου ὁ ἀμενηνὸς ἀνήρ ἐστιν. Κατὰ τὸν Musgrave δέον νὰ γράψωμεν μεμηνότ' ἄνδρα, ὡς ἐξάγει ἐκ τῆς γραφῆς ἀπογράφου τινός. Ὁ Hermann διατηρῶν τὴν γραφὴν ἑρμηνεύει· Αἰσχρὸν εἶναι, ὅτι διὰ τοσαύτου πόνου οὐδὲν κατώρθωσα καὶ ὅτι ἄνδρα ὑπὸ νόσου παραλελυμένον μάτην ἀνεζήτησα. Ἐπειδὴ δ' ὁ Wolff παράγει ἐκ τοῦ μένω, ἐξηγεῖ ἀσταθῆ, πλάνητα. Ἡμεῖς ἐμμένοντες ἐν τῇ παραγωγῇ ἐκ τοῦ μένος ἐξηγοῦμεν μὴ ἔχοντα ψυχικὴν δύναμιν, ἀλλὰ περιπλανώμενον δίκην σκιᾶς. Διὰ δὲ τὴν πλανην ταύτην ἠδύνατο νὰ εὑρεθῇ. Νομίζομεν δ', ὅτι ἡ λέξις αὕτη προπαρασκευάζει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Αἴας ἐγένετο ἀμενηνὸν κάρηνον, ἤτοι ὁ χορὸς λέγει ἄνευ συνειδήσεως ὅτι ὄντως συνέβη.

[6]) Ταῦτα θρηνεῖ ἡ Τέκμησσα εὑροῦσα τὸ πτῶμα τοῦ Αἴαντος. Ὁ χορὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ἴδῃ τὴν Τέκμησσαν καὶ ἔτι ὀλιγώτερον τὸ κεῖμενον πτῶμα, διότι ὁ ἥρως ηὐτοκτόνησεν ἔν τινι ἴζήματι τοῦ λοφώδους Τρωϊκοῦ ἐδάφους, ὡς μαρτυρεῖ ὁ ἑπόμενος στίχος.

[7]) Ὁ Σχολιαστὴς ὀρθῶς ἑρμηνεύει πλησίον, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ Ὁ α'.

τὴν δουρίληπτον δύσμορον νύμφην[1] ὁρῶ
Τέκμησσαν, οἴκτῳ τῷδε συγκεκραμένην[2]. 895

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

οἴχωκ'[3], ὄλωλα, διαπεπόρθημαι, φίλοι.

ΧΟΡΟΣ Ὁ η'.

τί δ' ἔστιν;

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

Αἴας ὅδ'[4] ἡμῖν ἀρτίως νεοσφαγὴς
κεῖται, κρυφαίῳ[5] φασγάνῳ περιπτυχής.

ΧΟΡΟΣ Ὁ θ'.

ὤμοι ἐμῶν νόστων[6]· 900
ἰώ μοι, κατέπεφνες, ἄναξ[7],
τόνδε συνναύταν, ὦ τάλας·
ὦ ταλαίφρων γύναι.

Στροφὴ γ'.

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

ὡς[8] ὧδε τοῦδ' ἔχοντος αἰάζειν πάρα.

Κολων. 784. Τίνος φωνὴ πλησίον ἐξῆλθεν ἐκ τῆς φάραγγος;

1) Λέγεται νύμφη ὡς νέα γυνή.

2) Συμμεμιγμένην, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1311 «δειλαίᾳ δὲ συγκέκραμαι δύᾳ» καὶ Ἀριστοφάν. ἐν Πλούτ. 853 «πολυφόρῳ συγκέκραμαι δαίμονι».

3) Ὁ Dindorf διώρθωσεν εἰς ᾤχωκ' κατὰ τὸν Ἡρωδιανόν, ἀλλ' ἄνευ αὐξήσεως ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἀποσπάσμ. 221 καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 13. Τὸ πορθεῖν ἐκ μεταφορᾶς τῶν πόλεων λέγεται καὶ περὶ ἀνθρώπων, ὡς ἐν στίγ. 1198 καὶ ἐν Τραχ. 1104.

4) Μεταχειρίζεται τὴν ἀντωνυμίαν ὅδε, διότι δεικνύει τὸν τόπον, ἐν ᾧ κεῖται ὁ Αἴας. Ἐν τῇ φράσει ἀρτίως νεοσφαγὴς ὑπάρχει πλεονασμός, ὅστις ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς τραγικοῖς, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1282 «γυνὴ τέθηκεν . . . ἄρτι νεοτόμοισι πλήγμασιν», ἐν Τραχιν. 1130.

5) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Τῷ λαθραίως τῶν φίλων γεγονότι ἢ ἀποκεκρυμμένῳ, εἰσδεδυκότι εἰς τὸ σῶμα».

6) Ἀφ' οὗ ὁ Αἴας ἔθανεν, οἱ Σαλαμίνιοι θρηνοῦσιν ἑαυτούς, οἵτινες ἐδέοντο τοῦ θανόντος, ὅπως ἐπανέλθωσιν οἴκαδε.

7) Μετὰ τὴν λέξιν ἄναξ λείπει συλλαβή, ἣν ὁ Hermann συνεπλήρωσε διὰ τοῦ σόν. Τὴν συμπλήρωσιν ἐδέξατο καὶ ὁ Dindorf. Οἱ Σαλαμίνιοι θεωροῦσι τὸν θάνατον τοῦ Αἴαντος ὡς ἴδιον, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 808 «Ὀρέστα φίλταθ', ὡς μ' ἀπώλεσας θανών».

8) Δηλαδὴ λογιζομένῳ τοῦθ' ὧδ'

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ 'Ο θ'.

τίνος ποτ' ἄρ' ἔπραξε[1] χειρὶ δύσμορος; 905

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

αὐτὸς[2] πρὸς αὑτοῦ, δῆλον· ἐν γὰρ οἱ χθονὶ
πηκτὸν[3] τόδ' ἔγχος περιπετὲς κατηγορεῖ[4].

ΧΟΡΟΣ 'Ο γ'.

ὤμοι ἐμᾶς ἄτας,
οἷος ἄρ' αἱμάχθης,
ἄφρακτος[5] φίλων· 910
ἐγὼ δ' ὁ πάντα
κωφός, ὁ πάντ' ἄϊδρις[6],
κατημέλησα. πᾷ[7], πᾷ

ἔχειν. Προσηκόντως μετεχειρίσθη ἐνταῦθα τὸ αἰάζειν ἀντὶ τοῦ θρηνεῖν.

1) Τὸ γωρίον ἔχει ἐν τοῖς χειρογράφοις, ὡς κεῖται ἐν τῷ κειμένῳ. Πολλαὶ διορθώσεις ἐπενοήθησαν, ἀλλὰ δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι πᾶσαι ἀπέτυχον. Ὁ μὲν Hermann διώρθωσε τὸ ἔπραξε εἰς ἔρξε, ὁ δὲ Schneidewin εἶκασεν, ὅτι ὁ στίχος δύναται νὰ γραφῇ, τίνος ποτ' ἄρ' ἔρξε χείρ τὸ δύσμορον; καὶ ὁ Seyffert τὸ δύσμορος εἰς δυσμόρως. Ἐκείνη ἡ διόρθωσις ἤθελεν εἶναι ἐπιτυχεστέρα, δι' ἧς ὁ διορθωτὴς ἤθελε τρέψει τὴν ἐνεργητικὴν σύνταξιν εἰς παθητικήν, δηλ. ἀπέθανεν, ἢ ἔπεσεν, ὅπερ προτείνει ὁ Bleydes· διότι τοιαύτην ἔννοιαν ἀπαιτεῖ ἡ ἀπόκρισις αὐτὸς πρὸς αὑτοῦ. Τοῦτο ἐπειράθη νὰ ἐπιτύχῃ διὰ τῆς ἑρμηνείας ὁ Σχολιαστής· «Τὸν φόνον δηλονότι, ἢ ἀντὶ τοῦ ἔπαθε».

2) Ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου ἐννοεῖται τὸ ἔπραξε. Οἱ τραγικοὶ παρεμβάλλουσι μεταξὺ προθέσεως καὶ ὀνόματος λέξεις, μάλιστα ἐγκλιτικάς, ὡς ἐνταῦθα τὸ οἱ.

3) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Πηκτὸν γὰρ ὂν ἐν τῇ χθονὶ τόδε τὸ περιπετὲς ἔγχος αὐτοῦ, παριστᾷ, ὅτι ὑφ' ἑαυτοῦ ἐφονεύθη». Περιπετὲς ἔγχος εἶναι τὸ ξίφος, εἰς ὃ περιέπεσεν ὁ Αἴας, περιεκύκλωσε διὰ τοῦ σώματός του. Ὁ Σοφοκλῆς δὲν εἰσάγει τὴν Τέκμησσαν μακρηγοροῦσαν περὶ τῆς αὐτοκτονίας· διότι οἱ θεαταὶ εἶδον τὴν πρᾶξιν.

4) Ἐννοεῖται ἡ φράσις, αὐτοῦ ὡς πράξαντος.

5) Ὁ Wunder ἔτρεψεν εἰς ἄφαρκτος λέγων, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς γινώσκει μόνον τὸν τύπον φάργυμι. Ἀλλ' ὁ Ἡσύχιος λέγει· «ἄφρακτος· ἀφύλακτος. Σοφοκλῆς Αἴαντι μαστιγοφόρῳ». Ἡ φράσις εἶναι, ὡς τὸ ἀψόφητος ὀξέων κωκυμάτων ἐν στίχ. 321.

6) Καλίζει ἑαυτὸν ὁ χορός, ὅτι δὲν ἐνόησε τοὺς τελευταίους τοῦ Αἴαντος λόγους. Νομίζομεν, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς διὰ τῶν φράσεων τούτων χαρακτηρίζει τοὺς χορούς πάντων τῶν δραμάτων αὐτοῦ.

7) Ταῦτα λέγων ὁ χορὸς ὁρμᾷ, ἵνα ἴδῃ τὸ πτῶμα τοῦ Αἴαντος, ἀλλὰ κωλύεται ὑπὸ τῆς Τεκμήσσης.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κεῖται ὁ δυστράπελος[1],
δυσώνυμος Αἴας;

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

οὗτοι θεατός· ἀλλά νιν περιπτυχεῖ
φάρει καλύψω τῷδε παμπήδην[2], ἐπεὶ
οὐδεὶς ἄν, ὅστις καὶ[3] φίλος, τλαίη βλέπειν
φυσῶντ' ἄνω πρὸς ῥῖνας[4] ἔκ τε φοινίας
πληγῆς[5] μελανθὲν αἷμ' ἀπ' οἰκείας σφαγῆς.
οἴμοι, τί δράσω; τίς σε βαστάσει φίλων;
ποῦ Τεῦκρος; ὡς ἀκμαῖος[6], εἰ βαίη, μόλοι,

[1]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Δύσκολος, δυσκίνητος, ἀμετάτρεπτος, ὃς οὐχ εὗρεν ἐκφυγὴν τῷ πάθει». Διὰ τί λέγει τὸν Αἴαντα δυσώνυμον, ἐξηγεῖ ὁ ποιητὴς ἐν στίχ. 430.

[2]) Ὁλοσχερῶς, ὅλον τὸ σῶμα. Τὰ περὶ καλύψεως τοῦ σώματος λεγόμενα εἶναι πρόφασις· διότι διὰ ταύτης σκοπεῖται, ἵνα ὑφαιρεθεὶς ὁ ὑποκριτὴς παρουσιασθῇ μετ' ὀλίγον ὡς Τεῦκρος.

[3]) Ὁ Brunck ἐνόμισεν, ὅτι ἤθελεν ἴσως φανῇ μεγαλειτέρα ἡ δύναμις τῆς ἐννοίας, εἰ ἀνεγινώσκετο, ὅστις κ' οὐ φίλος.

[4]) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· φυσῶντα τὸ ἀπ' οἰκείας σφαγῆς μελανθὲν αἷμα ἄνω πρὸς ῥῖνας ἔκ τε φοινίας πληγῆς. Ὁ σύνδεσμος τέ συνδέει τὸ πρὸς ῥῖνας καὶ τὸ ἐκ φοινίας πληγῆς. Παραπλήσιον λέγει ὁ ποιητὴς ἐν Ἀντιγόν. 1238. Ὁ Nauck τοὺς στίχους 918 καὶ 919 θεωρεῖ ὡς νόθους.

[5]) Ἐνταῦθα σημαίνει τὸ τραῦμα. Ὁ Hermann τὸ μελανθὲν ἔτρεψεν εἰς μελανθές, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἱκέτισ. 169· διότι παρατηρεῖ, ὅτι τὸ αἷμα δὲν μελαίνεται, ἐφ' ὅσον ῥέει. Ἀλλ' ὁ ποιητὴς καὶ ἐν στίχ. 1411 λέγει· «ἔτι γὰρ θερμαὶ σύριγγες ἄνω φυσῶσι μέλαν μένος» καὶ ἡμεῖς λέγομεν περὶ τῶν τραυματιῶν, ὅτι ἐκχέουσιν ἐκ τῶν ῥωθώνων μαῦρον αἷμα. Οἰκεία σφαγὴ εἶναι ἡ δι' αὐτοκτονίας γενομένη.

[6]) Πάντα τὰ χειρόγραφα καὶ ὁ Μοσχόπουλος ἐν Ἰλιάδ. Β, 312 ἔχουσιν, ὡς ἀκμαῖος, εἰ βαίη, μόλοι, ὅπερ δὲν ἀρέσκει τοῖς κριτικοῖς, οἵτινες ποικίλας διορθώσεις ἐπενόησαν. Ὁ μὲν Wakefield διώρθωσε τὸ ἀκμαῖος εἰς ἀκμαῖ' ἄν, ὅπερ δέχονται καὶ ὁ Hermann καὶ ὁ Dindorf (ἀλλὰ τὸ ἀκμαῖα μολεῖν φαίνεται, ὅτι δὲν ἔχει ἀνάλογα ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ), ὁ δὲ Hartung εἰς ἀκμᾶς ἄν, εἰ βαίη, μόλοι, ὁ δὲ Bothe εἰς ὡς ἀκμαῖος ἂν βαίη μολὼν καὶ ὁ Wolff εἰς ὡς ἀκμὴν ἄν. Οἱ πλεῖστοι διορθωταὶ παρεισάγουσι τὸ ἄν, ἀλλὰ τοῦτο ἐνίοτε παραλείπεται οὐ μόνον παρ' Ὁμήρῳ, ὡς ἐν Ὀδυσσ. γ, 231, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς πεζογράφοις, ὡς ἐν Γοργ. 492 Β «τί αἴσχιον καὶ κάκιον εἴη;» καὶ Ἀντιφ. 1, 4 «πρός τίνας οὖν ἔλθοι τις βοηθούς;». Ἄλλη αἰτία εἶναι, ὅτι τὸ ἀκμαῖος, ὡς λέγουσιν οἱ διορθοῦντες, δὲν σημαίνει ἐν καταλλήλῳ χρόνῳ, ἐν καιρῷ, ἀλλὰ δηλοῖ τὸν ἀκμάζοντα, τὸν ἰσχυρόν. Ἀλλ' ἀφ' οὗ τὸ οὐσιαστικὸν καὶ τὸ ἐπίρρημα ἔχει ταύτην τὴν σημα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πεπτῶτ' ἀδελφὸν τόνδε συγκαθαρμόσαι[1].
ὦ δύσμορ' Αἴας, οἷος ὢν οἵῳς[2] ἔχεις,
ὡς καὶ παρ' ἐχθροῖς ἄξιος θρήνων τυχεῖν.

Ἀντιστροφὴ α'.

ΧΟΡΟΣ.

ἔμελλες, τάλας, ἔμελλες χρόνῳ
στερεόφρων ἄρ'[3] ἐξανύσσειν κακὰν
μοῖραν ἀπειρεσίων πόνων. τοιά μοι
πάννυχα καὶ φαέθοντ'[4]
ἀνεστέναζες[5] ὠμόφρων
ἐχθοδόπ'[6] Ἀτρείδαις οὐλίῳ σὺν πάθει.
μέγας ἄρ' ἦν ἐκεῖνος ἄρχων χρόνος
πημάτων[7], ἦμος ἀριστόχειρ

σίαν, διὰ τί ἆρά γε δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ τὸ ἐπίθετον; Τὸ καίριος ἔχει τὴν σημασίαν, ἣν καὶ τὸ ἐν καιρῷ. Ὁ Dindorf παρατηρεῖ, ὅτι, εἰ ἀνεγινώσκετο ἀκμαῖος, ἤθελε σημαίνει, εἴθε ἐν καιρῷ νὰ ἔλθῃ, ἐὰν ἔλθῃ, ὅπερ ἀναρμόστως ἤθελεν εἰπεῖ ἡ Τέκμησσα· διότι εἶναι βεβαιότατον, ὅτι ὁ Τεῦκρος θέλει ἐλθεῖ πάνυ ἐγκαίρως, ἐὰν μόνον ἔλθῃ. Ἡμεῖς παρὰ τὴν γνώμην τῶν ἑρμηνευτῶν ἠθέλομεν ἐξηγήσει οὐχὶ διὰ τοῦ εἴθε, utinam, ἀλλὰ διὰ τοῦ διότι.

1) Περιστεῖλαι, φροντίσαι περὶ τῆς ταφῆς. Τὸ ἀπαρέμφατον ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀκμαῖος μόλοι.

2) Ποῖος ὢν εἰς ποίαν κατάστασιν εὑρίσκεται. Τὸ ἐπίρρημα τοῦτο εὕρηται μόνον παρὰ τῷ Ἱπποκράτ. ἐν Ἐπιδημ. 6, 7, 3 καὶ τοῖς μεταγενεστέροις. Τούτου ἕνεκεν ὁ Schneidewin εἰκάζει, οἷος ὢν οἵων κυρεῖς, ἀλλ' ἡ εἰκασία δὲν ἐπιδοκιμάζεται.

3) Ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος ἀναγνωρίζει ὁ χορός, ὅτι ὁ Αἴας εἶχε στερεὸν φρόνημα, ἄκαμπτον χαρακτῆρα, καὶ διὰ τούτου ἐξεπλήρωσε τὴν κακὴν μοῖραν. Τὸ στερεόφρων ὑπομιμνήσκει, ὅτι τὸ θηλυνθῆναι ἦτο ἀπατηλὸν ἐν στίχ. 646 καὶ ἑξῆς.

4) Ποιητικῶς ἀντὶ ἡμερινά. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Κατὰ νύκτα καὶ ἡμέραν ».

5) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἔλεγες στενάζων.

6) Τὸ ἐχθοποδὸς ὁ Φώτιος καὶ Σουίδας ἐξηγοῦσιν ἐχθροποιόν, ὁ δὲ Ἡσύχιος ἔχθραν ποιοῦντα. Οὔλιος = ὀλέθριος, φθοροποιός. Τὸ ἐπίθετον παρὰ τοῖς τραγικοῖς καὶ καθ' ὅλου παρὰ τοῖς ἀττικοῖς δὲν ἀπαντᾷ.

7) Συναπτέον τῷ ἄρχων, ὡς ἐν Τραγιν. 871· « οὐ σμικρῶν κακῶν ἦρξεν τὸ δῶρον ». Ἀριστόχειρ ἀγὼν εἶναι ὁ ἀγὼν ἀρίστων χειρῶν, δηλ. ἀνδρείας, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 698· « ἱππικῶν ὠκύπους ἀγών ». Μετὰ ὑπερθετικῶν ὑπάρχουσι πολλὰ συντεθειμένα ὀνόματα, οἷον ἀριστόπο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

_ ⏑ _ ⏑[1] ὅπλων ἔκειθ' ἀγὼν πέρι.

Ἀντιστροφὴ δ'.

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

ἰώ μοί μοι.

ΧΟΡΟΣ. Ὁ ι'.

χωρεῖ πρὸς ἦπαρ[2], οἶδα, γενναία δύη.

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

ἰώ μοί μοι.

ΧΟΡΟΣ. Ὁ δ'.

οὐδέν σ' ἀπιστῶ[3] καὶ δὶς οἰμῶξαι, γύναι, 940
τοιοῦδ' ἀποβλαφθεῖσαν[4] ἀρτίως φίλου.

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

σοὶ μὲν δοκεῖν τοῦτ' ἔστ', ἐμοὶ δ' ἄγαν φρονεῖν[5].

ΧΟΡΟΣ. Ὁ ια'.

ξυναυδῶ.

λις, μεγιστότιμος, πλειστόμβροτος, πλειστοφόρος.

[1]) Ἐνταῦθα ἐλλείπουσι τέσσαρες συλλαβαί, ἃς ἕκαστος κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ συμπληροῖ· ὁ μὲν Τρικλίνιος διὰ τοῦ Ἀχιλλέως, ὅπερ ἀντίκειται πρὸς τὸ μέτρον, ὁ δὲ Thiersch διὰ τοῦ οὐλομένων καὶ ὁ Musgrave διὰ τοῦ χρυσοδέτων κατὰ τὸ παρὰ Πινδάρ. 8, 27· «χρυσέων Αἴας στερηθεὶς ὅπλων φόνῳ πάλαισεν».

[2]) Πολλάκις οἱ ἀρχαῖοι θεωροῦσι τὸ ἦπαρ ὡς ἕδραν τῶν παθῶν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱππολύτ. 1070· «πρὸς ἦπαρ δακρύων τ' ἐγγὺς τόδε» καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 412· Τὸ γενναία συνήθως ἐξηγοῦσι κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ἰσχυρά, ὡς παρὰ Ξενοφ. ἐν Ἑλλην. 5, 4, 11· «ὁ ἄνεμος πολλὰ γενναῖα ἐποίησε», ἀλλ' ὁ Bellermann ἐξηγεῖ κατὰ τὴν κυρίαν σημασίαν, δηλ. λύπην γενναίας καρδίας, ὡς «γενναῖοι πόνοι» παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ. 357.

[3]) Εὐφυῶς λέγει ὁ Σχολιαστής· «Εἰώθασιν ἐν τοῖς πάθεσιν καὶ συγχωρεῖν τοῖς ἀλγοῦσι. Φέρει γὰρ τοῦτο καὶ κόρον τοῦ θρήνου καὶ παραμυθίαν».

[4]) Συνετάχθη πρὸς γενικὴν κατ' ἀναλογίαν τῶν στερήσεως σημαντικῶν ῥημάτων, ὡς ἐν Ὀδυσσ. α, 195· «τόν γε θεοὶ βλάπτουσι κελεύθου» καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 128· «βλαβέντα λοισθίων δρόμων».

[5]) Διὰ τοῦ οἶδα καὶ τοῦ οὐδὲν ἀπιστῶ ὁ χορὸς ἔδειξεν, ὅτι ἐννοεῖ τὸ ἄλγος τῆς Τεκμησσης, ἥτις ἀποκρίνεται, ὅτι αὕτη αἰσθάνεται τοῦτο ὡς ἐγγύτερον ἱσταμένη. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Σοὶ μὲν ταῦτα ἐν δόξῃ καταλαμβάνεται, ἐγὼ δὲ σαφῶς ἐπίσταμαι. Ἔστι γὰρ καὶ τῷ χορῷ οἰκειότης

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

οἴμοι, τέκνον, πρὸς οἷα δουλείας ζυγὰ
χωροῦμεν, οἷοι νῷν ἐφεστᾶσι σκοποί[1]. 945

ΧΟΡΟΣ. Ὁ ε'.

ὤμοι, ἀναλγήτων
δισσῶν ἐθρόησας ἄναυδον[2]
ἔργον Ἀτρειδᾶν τῷδ' ἄχει[3].
ἀλλ' ἀπείργοι θεός.

Ἀντιστροφὴ γ'.

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

οὐκ ἂν τάδ'[4] ἔστη τῇδε μὴ θεῶν μέτα. 950

ΧΟΡΟΣ. Ὁ ιϛ'.

ἄγαν[5] ὑπερβριθὲς ἄχθος ἤνυσαν.

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

τοιόνδε μέντοι Ζηνὸς ἡ δεινὴ θεὸς
Παλλὰς[6] φυτεύει πῆμ' Ὀδυσσέως χάριν.

ΧΟΡΟΣ Ὁ ς'.

ἦ ῥα κελαινώπαν[7]
θυμὸν ἐφυβρίζει 955

πρὸς Αἴαντα, ἀλλ' οὐχ' ὅσον πρὸς τὴν Τέκμησσαν».

[1]) Δηλαδὴ ἐπίσκοποι, οἱ Ἀτρεῖδαι.

[2]) Μόνον ἐνταῦθα κεῖται ἀντὶ τοῦ ἀναύδητος, ἄρρητος. Μετὰ τοῦ ἐθρόησας ποιεῖ ὀξύμωρον, ὡς λέγει ὁ Bellermann.

[3]) Δοτικὴ ὀργανική, διὰ τῆς μνείας ταύτης τῆς λύπης.

[4]) Ἐννοεῖ τὰ συμβάντα εἰς τὸν Αἴαντα. Τὸ τῇδε λεπτέον ἐπιρρηματικῶς. Εἰς τὸ μὴ ἐννοεῖται ἡ μετοχὴ στάντα = εἰ μὴ ἔστη. Ἡ Τέκμησσα ἀποκρίνεται πρὸς τὸν τελευταῖον λόγον τοῦ χοροῦ. Οἱονεὶ λέγει· δὲν πιστεύω, ὅτι οἱ θεοὶ θέλουσει βοηθήσει ἡμῖν, διότι καὶ ταῦτα δὲν ἤθελον διαπραχθῆ τοιαυτοτρόπως, εἰ μὴ οἱ θεοὶ ἤθελον.

[5]) Ὑπερβριθὴς σημαίνει ὑπερβαρής, βαρύτατος. Τὸ ὑποκείμενον τοῦ ἤνυσαν εἶναι οἱ θεοί. Ὁ χορὸς ἀποκρίνεται εἰς τὴν Τέκμησσαν, ὅτι οἱ θεοὶ ἐξετέλεσαν βαρυτάτην, λυπηρὰν πρᾶξιν καὶ ἐκ τούτου εἰκάζει, ὅτι θέλουσι παύσει.

[6]) Ὡς ὁ Αἴας ἐν στίχ. 401, οὕτω καὶ ἡ Τέκμησσα ἀποδίδει τὴν αἰτίαν τῆς ἥττης τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς μανίας αὐτοῦ τῇ Παλλάδι.

[7]) Ὁ Σχολιαστὴς ἀποδίδει τὸ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὁ πολύτλας[1] ἀνήρ,
γελᾷ δὲ τοῖσι
μαινομένοις[2] ἄχεσιν
πολὺν γέλωτα, φεῦ φεῦ,
ξύν[3] τε διπλοῖ βασιλῆς
κλύοντες[4] Ἀτρεῖδαι.

ΤΕΚΜΗΣΣΑ.

οἴδ' οὖν γελώντων κἀπιχαιρόντων κακοῖς
τοῖς τοῦδ'. ἴσως τοι, κεἰ βλέποντα[5] μὴ 'πόθουν,
θανόντ' ἂν οἰμώξειαν ἐν χρείᾳ δορός[6].
οἱ γὰρ κακοὶ γνώμαισι[7] τἀγαθὸν χεροῖν
ἔχοντες οὐκ ἴσασι[8], πρίν τις ἐκβάλῃ.
ἐμοὶ πικρὸς τέθνηκεν ἢ[9] κείνοις γλυκύς,

ἐπίθετον εἰς τὸν Ὀδυσσέα· «Οὕτως ὁ πολύτλας ἀνήρ, ἤγουν ὁ πολλὰ ὑπομεμενηκὼς Ὀδυσσεύς, κατὰ τὴν βαθυγνώμονα ψυχὴν ἐφυβρίζει ἡμᾶς, καὶ γελᾷ πολὺν γέλωτα ἐπὶ ταῖς ἡμετέραις λύπαις, ταῖς συμβεβηκυίαις διὰ τὴν Αἴαντος μανίαν». Τούτῳ ἀκολουθοῦσιν οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἑρμηνευτῶν, ἀλλ' ὁ Schneidewin ἀποδίδει εἰς τὸν Αἴαντα ἐννοῶν τὴν μανίαν αὐτοῦ· διότι ἡ εἰς τὸν Ὀδυσσέα ἀπόδοσις δὲν ἐπιτρέπεται γραμματικῶς, διότι πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὸ ἔχων. Οὗτος παραβάλλει πρὸς τὰς παρ' Ὁμήρῳ φρένας ἀμφιμελαίνας. Πιθανωτέρα ὅμως εἶναι ἡ ἑρμηνεία τοῦ Σχολιαστοῦ· διότι ἡ αἰτιατικὴ εἶναι τοῦ κατά τι.

[1]) Μεταχειρίζεται τὸ ὁμηρικὸν ἐπίθετον σκωπτικῶς.

[2]) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ, μαινομένου ἄχεσιν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἡλέκτρ. 752 «φρόνιον οἰμωγήν».

[3]) Δηλαδὴ σὺν αὐτῷ, ὡς ἐν στίχ. 1288· «ὃδ' ἦν ὁ πράσσων ταῦτα, σὺν δ' ἐγὼ παρὼν» καὶ ἐν Ἀντιγόν. 85.

[4]) Ἐννοεῖται τὸ ἀντικείμενον, τὸ ἄχη.

[5]) Σημαίνει ζῶντα, ὡς συχνότατα παρὰ τοῖς τραγικοῖς εἴτε προστίθεται εἴτε παραλείπεται τὸ φάος.

[6]) Τὸ δόρυ ἐνταῦθα κεῖται ἀντὶ τῆς μάχης. ὡς ἐν στίχ. 171 καὶ ἐν Ἀντιγόν. 670· «δορός τ' ἐν χειμῶνι προστεταγμένον».

[7]) Κακοὶ κατὰ τὰς γνώμας εἶναι οἱ ἀνόητοι.

[8]) Ἐννοεῖται τὸ ἔχοντες αὐτό. Παραπλήσιον λέγει ὁ Πλάτων ἐν Πολιτ. 432 d «ὥσπερ οἱ ἐν ταῖς χερσὶν ἔχοντες ζητοῦσιν ἐνίοτε ὃ ἔχουσι» καὶ ἐν τοῖς Χρυσ. ἔπεσι 55· «τλήμονες, οἵ τ' ἀγαθῶν πέλας ὄντων οὐκ ἐσορῶσιν οὔτε κλύουσιν». Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Οὐ γιγνώσκουσι, πρὶν ἂν τις αὐτοῦ στερηθῇ». Ἀντὶ τοῦ ἐκβάλωσιν ἔθηκεν ἀνακολούθως τὸ τίς, ὅπερ ἔχει περιληπτικὴν σημασίαν, μετὰ ἐνικοῦ ῥήματος.

[9]) Ὁ Schneidewin ἔτρεψε τὸ ἢ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αὐτῷ[1] δὲ τερπνός. ὧν γὰρ ἠράσθη τυχεῖν
ἐκτήσαθ' αὐτῷ, θάνατον, ὅνπερ ἤθελεν.
τί δῆτα τοῦδ' ἐπεγγελῷεν ἄν κάτα[2];
θεοῖς τέθνηκεν οὗτος, οὐ κείνοισιν, οὔ. 970
πρὸς ταῦτ' Ὀδυσσεὺς ἐν κενοῖς[3] ὑβριζέτω·
Αἴας[4] γὰρ αὐτοῖς οὐκέτ' ἐστίν, ἀλλ' ἐμοὶ
λιπὼν ἀνίας καὶ γόους διοίχεται[5].

ΤΕΥΚΡΟΣ.

ἰώ μοί μοι.

εἰς ἦ, ὅπερ πλεῖστοι τῶν ἐκδοτῶν ἐδέξαντο. Ἀλλ' ἐνταῦθα παρελείφθη τὸ μᾶλλον, ὡς ὑποδεικνύει ὁ Σχολιαστής· «Μᾶλλον ἐμοὶ πικρὸς τέθνηκεν ἢ περ ἐκείνοις γλυκύς. Ἐπεὶ ὧν ἐπεθύμει ἔτυχεν· οὐκ ἂν οὖν ἐπεγγελῷεν αὐτῷ οἱ ἐχθροί, ὡς αὐτοὶ τῆς ἀπωλείας αἴτιοι γενόμενοι». Δὲν ἐπιδοκιμάζομεν τὸν Dindorf ἐξοβελίζοντα τοὺς τρεῖς στίχους ἀπὸ τοῦ ἐμοί . . . ἤθελον, διότι ἀφαιρεῖ οὐχὶ κακὸν ἐπιχείρημα ὑπὲρ τοῦ Αἴαντος. Τινὲς τῶν κριτικῶν μὴ εὑρίσκοντες συνάφειαν ἐν τοῖς ἑπομένοις στίχοις θέλουσι νὰ μεταθέσωσι τοὺς 971 — 73 μετὰ τὸν 965. Ἂν εἶχέ τι συγκεχυμένον ὁ λόγος τῆς Τεκμήσσης, ἠδύνατο νὰ ἐξηγηθῇ ἐκ τῆς θέσεως αὐτῆς. Καὶ ὅμως καθ' ἡμᾶς δὲν ἔχει τοιοῦτόν τι. Ἂς γελῶσιν οἱ ἀνόητοι, ἀλλὰ θὰ στενάξωσιν ἐν τῇ ἀνάγκῃ τοῦ πολέμου· διότι δὲν εἶχον συνείδησιν τοῦ ἀγαθοῦ, ὅπερ εἶχον· δι' ἐμὲ ἦτο πικρὸς ὁ θάνατος τοῦ Αἴαντος, ἀλλὰ δι' αὐτὸν ἦτο εὐχάριστος, διότι ἀπέκτησεν ὅ,τι ἤθελεν. Διὰ τί λοιπὸν καταγελῶσιν αὐτοῦ; Ἔπειτα οἱ θεοὶ ἤγαγον τοῦτον εἰς τὸν θάνατον καὶ οὐχὶ ἐκεῖνοι. Λοιπὸν ἀφ' οὗ δὲν ὑπάρχουσι πραγματικαὶ ἀφορμαὶ πρὸς ὕβριν, ὁ Ὀδυσσεὺς ματαίως ἂς ὑβρίζῃ, ὅσον καὶ ἂν θέλῃ. Ἂς μάθωσιν ὅμως οἱ ὑβρισταί του, ὅτι Αἴας δὲν ὑπάρχει πλέον δι' αὐτούς, ἵνα σώσῃ τούτους· ἄλλο τὸ ζήτημα, ὅτι ἐγὼ λυποῦμαι δι' αὐτόν. Νομίζομεν, ὅτι φυσικώτερον δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκφρασθῇ ἡ Τέκμησσα.

[1]) Προέταξε τὸ ἐμοὶ καὶ τῷ αὐτῷ· διότι ἐπὶ τῶν ἀντωνυμιῶν πίπτει ἡ ἔμφασις, ὡς ὑπεδηλώσαμεν ἐν τῇ ἡγουμένῃ σημειώσει.

[2]) Τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα οὐδόλως ἀντιφάσκουσι πρὸς τὰ ἐν στίχ. 961· διότι ἐκεῖ μὲν λέγει ἡ Τέκμησσα οἰκτείρουσα τὴν ἀνοησίαν τῶν ὑβριστῶν, ἐνταῦθα δὲ σπουδάζουσα.

[3]) Μετεχειρίσθη τὸ οὐδέτερον πληθυντικόν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 88 «θερμὴν ἐπὶ ψυχροῖσι καρδίαν ἔχεις». Ὁ ποιητὴς θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι τὸ ἀντικείμενον τῆς ὕβρεως εἶναι τίποτε.

[4]) Οὐχὶ ὁ Αἴας, ἀλλ' Αἴας, ὅηλ. ἀνὴρ δυνάμενος νὰ ἀποκρούσῃ τοὺς πολεμίους καὶ σώσῃ τοὺς συμμάχους. Προέταξε τὴν λέξιν μετὰ πολλῆς ἐμφάσεως.

[5]) Μετὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ Τέκμησσα εἰς βαθυτάτην λύπην βυθισθεῖσα τὴν ἔριν περὶ τῆς ταφῆς τοῦ πτώματος τοῦ Αἴαντος καταλείπει τοῖς ἀνδράσιν. Ἄφωνος λύπη εἶναι ἡ βαθυτάτη. Ἄλλως ὁ ποιητὴς εἶχεν ἀνάγκην τοῦ ὑποκριτοῦ, ὅπως εἰσαγάγῃ τοῦτον εἰς τὴν σκηνὴν ὡς Ὀδυσσέα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

σίγησον[1]· αὐδὴν γὰρ δοκῶ Τεύκρου κλύειν
βοῶντος ἄτης τῆσδ'[2] ἐπίσκοπον μέλος.

ΤΕΥΚΡΟΣ.

ὦ φίλτατ'[3] Αἴας, ὦ ξύναιμον ὄμμ' ἐμοί,
ἆρ' ἡμπόληκας[4] ὥνπερ ἡ φάτις κρατεῖ;

ΧΟΡΟΣ.

ὄλωλεν ἀνήρ, Τεῦκρε, τοῦτ' ἐπίστασο.

ΤΕΥΚΡΟΣ.

ὤμοι βαρείας ἆρα τῆς ἐμῆς τύχης.

ΧΟΡΟΣ.

ὡς ὧδ' ἐχόντων[5]

ΤΕΥΚΡΟΣ.

ὦ τάλας ἐγώ, τάλας.

1) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Δεῖ γενέσθαι βοήν, ἣν ἀκούσας ὁ χορὸς ἐφίστησι, γνωρίζων τὸ φθέγμα τοῦ Τεύκρου βοῶντος». Ὁ Τεῦκρος ἐφώνησε πρὶν εἰσέλθῃ εἰς τὴν σκηνήν.

2) Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μέλος. Τὸν θρῆνον τοῦ Τεύκρου ποιητικῶς λέγει μέλος, ὡς ἐν ἀποσπάσμ. 632 «μέλη βοῶν ἄναυλα καὶ ῥακτήρια» καὶ ἐν Ἀντιγόν. 883. Ὁ μὲν Σχολιαστὴς τὸ ἐπίθετον ἐξηγεῖ· «οὐχ ἡμαρτηκὸς τῆς συμφορᾶς, ἀλλ' ἐστοχασμένον», ὁ δὲ Ἡσύχιος τὰ ἐπίσκοπα ἑρμηνεύει· «τὰ τυγχάνοντα τοῦ σκοποῦ». Λοιπὸν ὁ Τεῦκρος θρηνεῖ μέλος προσῆκον εἰς ταύτην τὴν συμφοράν. Νομίζομεν δ', ὅτι ποιεῖ ὑπαινιγμόν τινα εἰς τὸ ὅτι ὁ Τεῦκρος ἦτο ἀγαθὸς σκοπευτής. Οὐχὶ πολὺ διάφορον εἶναι τὸ παρὰ Διοδώρ. τῷ Σικελ. κεφ. 27 «οἰκείαν τῆς περιστάσεως φωνὴν προέμενος», καὶ Ὀππιαν. ἐν Κυνηγετ. 1, 42 «βάλλοιμι δ' ἐπίσκοπον ἰχῆν».

3) Ὁ Τεῦκρος εἰσέρχεται εἰς τὴν σκηνὴν ἀκολουθούμενος ὑπὸ θεραπόντος, στίχ. 1003 καὶ 1048. Τὸ πρόσωπον τοῦ Αἴαντος καὶ τὸ τοῦ Τεύκρου εἶχεν ὁ αὐτὸς ὑποκριτής, ὡς μετ' ὀλίγον τὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τὸ τοῦ Μενελάου. Ὁ θεατὴς ἐν τῷ βαδίσματι καὶ ἐν τῇ φωνῇ ἐνέβλεπε τὴν ἀδελφικὴν ὁμοιότητα. Εἶπε ξύναιμον ὄμμα ἀντὶ ξυναίμου, ὡς ἐν Τραχιν. 527 «τὸ δ' ἀμφινεί-κητον ὄμμα νύμφας ἐλεινὸν ἀμμένει». Εἶναι περιγραφὴ τοῦ προσώπου, ὡς καὶ ἐν Ἀντιγόν. 1.

4) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἀπημπόληκας, πέπρακας, ἤγουν προδέδωκας ἡμᾶς». Κυρίως τὸ ἐμπολᾶν σημαίνει ἐμπορεύεσθαι, πραγματεύεσθαι. Ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ ἡ ἑπομένη φράσις ἤθελεν εἶναι, ὁ λόγος κατέχει.

5) Ἡ γενικὴ ἀπόλυτος ἐτέθη ἄνευ ὑποκειμένου, ὅπερ σπάνιον. Ἐν τοῖς ἑπομένοις ὁ Τεῦκρος θρηνεῖ μὴ προσέχων εἰς τοὺς λόγους τοῦ χοροῦ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

πάρα στενάζειν.

ΤΕΥΚΡΟΣ.

ὦ περισπερχὲς[1] πάθος.

ΧΟΡΟΣ.

ἄγαν γε, Τεῦκρε.

ΤΕΥΚΡΟΣ.

φεῦ τάλας· τί γὰρ τέκνον
τὸ τοῦδε; ποῦ μοι γῆς κυρεῖ τῆς Τρῳάδος[2];

ΧΟΡΟΣ.

μόνος[3] παρὰ σκηναῖσιν.

ΤΕΥΚΡΟΣ.

οὐχ ὅσον τάχος 985
δῆτ'[4] αὐτὸν ἄξεις δεῦρο, μή τις ὡς κενῆς
σκύμνον λεαίνης δυσμενῶν ἁναρπάσῃ;

[1]) Περὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ἐπιθέτου ὑπάρχει διαφωνία τις· ὁ μὲν Ἡσύχιος ἐξηγεῖ περιώδυνον ὁ δὲ Σουΐδας βαρύ, ὁ δὲ Εὐστάθιος λέγει· «Ἔστι δὲ ἀσπερχὲς τὸ πολυσπούδαστον, ὃ περισπερχὲς λέγει ὁ Σοφοκλῆς κατ' ἐπίτασιν καὶ αὐτός» καὶ ὁ Σχολιαστής· «περισσῶς κατεπεῖγον, ἀπὸ τοῦ περισπέρχεσθαι, τὸ περιστρέφεσθαι. Οἱ γὰρ ἐν δεινῷ τινι καταστάντες ἢ χρείᾳ, καὶ μὴ εὑρίσκοντες λύσιν τούτων ἄνω καὶ κάτω φέρονται πλανώμενοι ὑπ' ἀπορίας». Οὕτως ἀποδίδει τὴν σπουδὴν εἰς τὸν Τεῦκρον, ἀλλ' ἴσως πιθανώτερον αὕτη ἀνήκει τῷ Αἴαντι, ὅστις ἔσπευσε νὰ αὐτοκτονήσῃ, πρὶν δυνηθῇ ὁ ἀδελφός, καίπερ σπεύσας, νὰ προφυλάξῃ τοῦτον.

[2]) Ὁ Τεῦκρος φροντίζει περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ Εὐρυσάκους πρὶν ἀκούσῃ τῶν ἐντολῶν τοῦ Αἴαντος. Τὸ κυρεῖ κεῖται ἄνευ τοῦ ὄν, ὡς τὸ τυγχάνει ἐν στίχ. 9.

[3]) Σχῆμα κατὰ σύνεσιν, διότι ἐπανέρχεται εἰς τὸ φυσικὸν γένος τοῦ Εὐρυσάκους, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτισ. 12 «θανόντων ἑπτὰ γενναίων τέκνων, οὓς ποτ' Ἀργείων ἄναξ Ἄδραστος ἦγαγε» καὶ ἐν Ἀνδρομάχ. 570.

[4]) Ἐπειδὴ τῷ Elmsley ἐφάνη παράδοξον, ὅτι τὸ δῆτα κεῖται ἐν ἀρχῇ τοῦ τριμέτρου, εἴκασεν, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ, οὐχ ὅσον τάχος δεῦρ' αὐτὸν ἄξεις δῆτα. Οἱ ἐκδόται δὲν δέχονται τὴν διόρθωσιν, ἀλλὰ παρατηροῦσιν, ὅτι ἐν ἀρχῇ κεῖται καὶ τὸ ποτε ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1085, καὶ τὸ ποθεν ἐν Αἰσχύλ. ἀποσπάσμ. 56. Ταῦτα ὁ Τεῦκρος λέγει πρὸς τὴν Τέκμησσαν, ἥτις ἀπέρχεται σπεύδουσα. Ὑπό τινων τὸ κενῆς θεωρεῖται ὡς ἐναλλαγὴ ἐπιθέτων ἀντὶ κενόν, ἀλλ' ὁ Lobeck παρατηρεῖ, ὅτι ἡ λέαινα δύναται νὰ ὀνομασθῇ κενὴ οὐχ ἧττον ἢ ὁ λεοντιδεύς. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἴθ', ἐγκόνει[1], σύγκαμνε. τοῖς θανοῦσί τοι
φιλοῦσι πάντες κειμένοις ἐπεγγελᾶν.

ΧΟΡΟΣ.

καὶ μὴν ἔτι ζῶν, Τεῦκρε, τοῦδέ σοι μέλειν
ἐφίεθ' ἀνὴρ κεῖνος, ὥσπερ οὖν[2] μέλει.

ΤΕΥΚΡΟΣ.

ὦ τῶν ἁπάντων δὴ θεαμάτων ἐμοὶ
ἄλγιστον, ὧν προσεῖδον ὀφθαλμοῖς ἐγώ,
ὁδός θ' ὁδῶν πασῶν ἀνιάσασα δὴ
μάλιστα τοὐμὸν σπλάγχνον, ἦν δὴ νῦν ἔβην
ὦ φίλτατ' Αἴας, τὸν σόν, ὡς ἐπῃσθόμην,
μόρον[3] διώκων κἀξιχνοσκοπούμενος.
ὀξεῖα γάρ σου[4] βάξις ὡς θεοῦ τινος
διῆλθ' Ἀχαιοὺς πάντας, ὡς οἴχει θανών.

τὸ χωρίον· «Κεκενωμένης καὶ ἐστερημένης τοῦ συζύγου. Καλῶς δὲ τῷ παραδείγματι χρῆται· οἱ γὰρ κυνηγοὶ τηροῦσι τὸν καιρόν, ὁπότε ἔρημοι τῶν μητέρων γίγνονται οἱ σκύμνοι». Ἡ ἑρμηνεία αὕτη ἤθελεν εἶναι ὀρθοτέρα, ἂν ὁ λέων ἐφρόντιζε περὶ τῆς σωτηρίας τῶν σκύμνων. Κατὰ τὸν Wecklein τὸ κενῆς κεῖται κατὰ πρόληψιν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1200 «τῶν σῶν ἀδέρκτων ὀμμάτων τητώμενος».

1) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ἄπιθι, σπεῦδε. Ἀντὶ τοῦ θανοῦσι ὁ Seyffert ἔτρεψεν εἰς σθένουσι, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Wolff. Ἡμεῖς δὲν τολμῶμεν νὰ εἰσαγάγωμεν εἰς τὸ κείμενον, ἀλλὰ συνιστῶμεν ταύτην, διότι συνειθίζουσιν οἱ ἄνθρωποι νὰ γελῶσιν οὐχὶ διὰ πάντας τοὺς θανόντας, ὅταν κεῖνται, ἀλλὰ μόνον διὰ τοὺς ἰσχυρούς, ὅταν πεσόντες κεῖνται. Ὁ Herwerden γράφει ἐχθροῖσι.

2) Ὁ χορὸς ἐξάγει τὸ συμπέρασμα ἐξ ἐκείνων, ἅπερ βλέπει.

3) Ἡ αἰτιατικὴ μόρον εἶναι ἀντικείμενον καὶ τῶν δύο μετοχῶν. Φθάσαι ζητῶν καὶ κατ' ἴχνος ἀκολουθῶν, ὡς ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής.

4) Δηλαδὴ φήμη περὶ σοῦ, ὡς ἐν στίχ. 222 «ἀνέρος αἴθονος ἀγγελίαν». Ὁ Morstadt νομίζει, ὅτι ἡ γενικὴ πρέπει νὰ τραπῇ εἰς δοτικήν σοι χάριν σαφηνείας, διότι δύναταί τις νὰ νομίσῃ, ὅτι ἡ γενικὴ αὕτη εἶναι τοῦ αὐτοῦ εἴδους, ὡς καὶ ἡ ἑπομένη. Τὰς χάριν σαφηνείας διορθώσεις, ἃς πολλαχοῦ ἐπιζητεῖ ὁ κριτικὸς οὗτος, ὅλως ἀποκρούομεν· διότι οὕτω μυρία ἠδύνατό τις νὰ διορθώσῃ. Ὁ αὐτὸς Morstadt λέγει, ὅτι τὴν γενικὴν τινὸς πρέπει νὰ ἐξαρτήσωμεν ἐκ τοῦ βάξις, ὅπερ νοεῖται, ἀλλὰ πιθανώτερον κατὰ τὸν Schneidewin, Dindorf καὶ ἄλλους ἐννοεῖται ἡ μετοχὴ βάζοντος, ὡς ἐν Τραχιν. 768 «πλευραῖσιν ἀρτίκολλος, ὥστε

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀγὼ κλύων δύστηνος, ἐκποδὼν[1] μὲν ὢν
ὑπεστέναζον, νῦν δ' ὁρῶν ἀπόλλυμαι.
οἴμοι.
ἴθ' ἐκκάλυψον[2], ὡς ἴδω τὸ πᾶν κακόν.
ὦ δυσθέατον ὄμμα καὶ τόλμης[3] πικρᾶς,
ὅσας ἀνίας μοι κατασπείρας[4] φθίνεις.
ποῖ γὰρ μολεῖν μοι δυνατόν, ἐς ποίους βροτούς,
τοῖς σοῖς ἀρήξαντ'[5] ἐν πόνοισι μηδαμοῦ;
ἦ πού με[6] Τελαμών, σὸς πατὴρ ἐμός θ' ἅμα,

τέκτονος», ἔνθα ἐννοεῖται κολλῶντος. Λοιπόν τὸν θάνατον τοῦ Αἴαντος ὁ Τεῦκρος ἔμαθεν οὐχὶ παρὰ τοῦ πεμφθέντος ἀγγέλου ἐν στίχ. 804, ἀλλὰ παρὰ τῆς φήμης τῶν θεῶν, ἥτις συνήθως λέγεται ὅσσα, περὶ ἧς ὅρα καὶ Ἡρόδοτ. IX, 100.

1) Μακράν, πόρρω.

2) Τοῦτο λέγει πρὸς τὸν ἀκόλουθον αὐτοῦ· διότι ἡ Τέκμησσα ἀπῆλθεν ἐν στίχ. 989, ὅπως λάβῃ τὸν Εὐρυσάκη. Ἐν στίχ. 916 ἐκαλύφθη τὸ πτῶμα τοῦ Αἴαντος, ἀνθ' οὗ ἐτέθη εἴδωλον τοῦ ἥρωος.

3) Πάντως ἀτυχὴς εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Wunder γενομένη διόρθωσις τοῦ τόλμης πικρᾶς εἰς τόλμῃ σιν πικρᾶι. Ἡ σύνταξις ἔχει ποικιλίαν, περὶ ἧς ὁ Εὐστάθιος λέγει· 409,45· «Διὸ καὶ Σοφοκλῆς ἐν στίχῳ ἑνὶ οὐκ ὤκνησε διπλόην θέσθαι συντάξεως εἰπών, ὦ δυσθέατον ὄμμα καὶ τόλμης πικρᾶς... ὅμως ἐξήλλαξε τὴν φράσιν, διὰ τὸ καὶ οὕτω καὶ οὕτω δύνασθαι λέγεσθαι, οἷον, ὦ δυσθεάτου καὶ ὄψεως καὶ τολμήματος, καὶ πάλιν ὦ δυσθέατος ὄψις καὶ τόλμημα». Ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ, ὁ Dindorf, ὅτι προσηκόντως ὁ ποιητὴς ἔθηκε κλητικὴν μὲν ἐπὶ ἐκείνου, ὅπερ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ὁ Τεῦκρος θεᾶται, γενικὴν δὲ ἐπὶ ἐκείνου, ὅπερ διὰ τῆς διανοίας ἀνευρίσκει.

4) Καλῶς ὁ ποιητὴς μετεχειρίσθη τὸ σπείρειν, διότι ἐκ τῆς ἀνίας τοῦ θανάτου τοῦ Αἴαντος θελουσιν ἀναβλαστήσει ἄλλαι, περὶ ὧν λέγει ἐν τοῖς ἑξῆς. Τοῦτο ἐνόησεν ὁ Σχολιαστὴς εἰπών· «Δαιμονίως καὶ τὸ σπείρας, οἷον ἀρχὴν κακῶν παρασχών».

5) Εἶναι αἰτιατικῆς, διότι τὸ ι τῆς δοτικῆς δὲν ἐκθλίβεται παρὰ τοῖς τραγικοῖς. Οὕτω γίνεται ἀνακολουθία, ἥτις ὑπάρχει πολλαχοῦ, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 479 «ὕπεστί μοι θράσος, ἀδυπνόων κλύουσαν ἀρτίως ὀνειράτων» καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 823.

6) Πρῶτος ὁ Toup ἔγραψε πού μ ε ἀντὶ τοῦ κοινοῦ ποῦ, ὅπερ δικαίως ἐδέξαντο οἱ κριτικοί· διότι τὸ ποῦ ἐνταῦθα δὲν ἁρμόζει. Τοῦτο λέγει ὁ Τεῦκρος εἰρωνικῶς, ὡς ἡ Μήδεια ἐν στίχ. 504 «καλῶς γ' ἂν οὖν δέξαιντο μ' οἶκοις, ὧν πατέρα κατέκτανον». Οὕτως οἱ φόβοι τοῦ Τεύκρου δὲν ἦσαν ἄνευ ὑποστάσεως, Σχολιαστ. Πινδάρ. ἐν Νεμ. 4, 76· «Ὁ γὰρ Τεῦκρος ἐλθὼν μετὰ τὴν ἅλωσιν Ἰλίου εἰς Σαλαμῖνα, καὶ ὑπονοηθεὶς ὑπὸ τοῦ Τελαμῶνος, ὡς αἴτιος γεγονὼς τοῦ φόνου τῷ Αἴαντι φυγὼν ᾤκησε τὴν Κύπρον καὶ ἔσχεν αὐτῆς τὴν ἀρχήν». Τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἐπραγματεύετο καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἐν τῇ τραγῳδίᾳ τῇ ὀνομαζομένῃ Τεῦκρος· ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 43. Ἀντὶ τοῦ θ' ἅμα ἔν τισιν ἀπογράφοις ὑπάρχει τ' ἴσως,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δείξαιτ' ἂν εὐπρόσωπος ἱλεώς τ' ἴσως[1]
χωροῦντ' ἄνευ σοῦ. πῶς γὰρ οὐχ[2]; ὅτῳ πάρα
μηδ' εὐτυχοῦντι μηδὲν ἱλεων[3] γελᾶν.
οὗτος τί κρύψει[4]; ποῖον οὐκ ἐρεῖ κακὸν
τὸν ἐκ δορὸς[5] γεγῶτα πολεμίου νόθον,
τὸν δειλίᾳ προδόντα καὶ κακανδρίᾳ
σέ, φίλτατ' Αἴας, ἢ δόλοισιν[6], ὡς τὰ σὰ
κράτη θανόντος καὶ δόμους νέμοιμι σούς.
τοιαῦτ' ἀνὴρ δύσοργος[7], ἐν γήρᾳ βαρύς,
ἐρεῖ, πρὸς οὐδὲν[8] εἰς ἔριν θυμούμενος.
τέλος δ' ἀπωστὸς γῆς ἀπορριφθήσομαι,
δοῦλος λόγοισιν[9] ἀντ' ἐλευθέρου φανείς.
τοιαῦτα μὲν κατ' οἶκον· ἐν Τροίᾳ δέ μοι
πολλοὶ μὲν ἐχθροί, παῦρα δ' ὠφελήσιμα.
καὶ ταῦτα πάντα σοῦ θανόντος εὑρόμην[10].
οἴμοι, τί δράσω; πῶς σ' ἀποσπάσω πικροῦ

ὅπερ προδήλως εἰσέρρευσεν ἐκ τοῦ τέλους τοῦ ἑπομένου στίχου.

1) Οὐχὶ ἀτυχῶς, ἀλλ' ἄνευ ἀνάγκης ὁ Hermann τὸ ἴσως ἔτρεψεν εἰς ἰδών, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Schneidewin.

2) Δηλαδὴ εὐπρόσωπος ἱλεώς τε δέξεται.

3) Ἱλαρῶς, εὐθύμως. Ὁ Dindorf δέχεται τὸ ἡδιον.

4) Συμπληροῦται διὰ τοῦ κακόν, ὅπερ νοεῖται ἐκ τοῦ ἑπομένου.

5) Τὸ δόρυ κεῖται ἀντὶ τῆς μάχης, ὡς ἐν στίχ. 181. Μετὰ τολμηρᾶς βραχυλογίας οὕτως ὀνομάζεται ἡ ὁπλίτης Ἡσιόνη, ἡ τοῦ Τεύκρου μήτηρ. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Γεγονότα ἐξ αἰχμαλωτίδος γυναικός. Ἐκ μάχης πολεμίας τουτέστιν ἐκ γυναικὸς μάχῃ πολεμίᾳ κρατηθείσης».

6) Ὁ Τελαμὼν ἐξεδίωξε τὸν Τεῦκρον ὡς αἴτιον τοῦ θανάτου τοῦ Αἴαντος, Λυκόφρ. ἐν Ἀλεξάνδρ. 450 «ὁ μὲν (Τεῦκρος) πατρὸς μομφαῖσιν ἠλαστρημένος, ὡς ὀπατρίου φονεὺς πώλου, νόθον φίτυμα, συγγενῶν βλάβη».

7) Τὸ ἀντίθετον εἶναι εὔοργος = πρᾶος. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Τὸ μὲν δύσοργος ἐκ φύσεως· λέγει γὰρ αὐτὸν ἀεὶ σκυθρωπόν. Τὸ δὲ ἐν γήρᾳ εἰς ἐπίτασιν».

8) Ἄνευ αἰτίας θυμούμενος διὰ νὰ φιλονεικῇ. Ὅρα στίχ. 40.

9) Ταῖς τοῦ πατρὸς λοιδορίαις κατὰ τὸν Σχολιαστήν· κατὰ δὲ τὸν Bellermann ἐν ταῖς συνομιλίαις τῶν ἀνθρώπων. Ὡς τέκνον τῆς αἰχμαλωτίδος ὁ Τελαμὼν θέλει ὀνομάζει δοῦλον. Τὸ λόγοισιν ὁ Morstadt θεωρῶν ὕποπτον προτείνει νὰ γραφῇ γονεῦσιν, ὅπερ δὲν εἶναι ἀτυχές.

10) Μετεχειρίσθη ἀόριστον ἀντὶ μέλλοντος, διότι τοὺς μὲν ἐχθροὺς ἐν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦδ' αἰόλου[1] κνώδοντος, ὦ τάλας, ὑφ' οὗ 1025
φονέως[2] ἄρ' ἐξέπνευσας; εἶδες ὡς χρόνῳ
ἔμελλέ σ' Ἕκτωρ καὶ θανὼν ἀποφθίσειν[3];
σκέψασθε, πρὸς θεῶν, τὴν τύχην δυοῖν βροτοῖν.
Ἕκτωρ μέν, ᾧ δὴ τοῦδ' ἐδωρήθη[4] πάρα,
ζωστῆρι πρισθεὶς[5] ἱππικῶν ἐξ ἀντύγων 1030
ἐκνάπτετ'[6] αἰέν, ἕστ' ἀπέψυξεν βίον.

Τροίᾳ εὗρεν ἤδη, τὰ δὲ παρὰ τοῦ πατρὸς κακὰ θεωρεῖ βέβαια.

[1]) Κατὰ τὸν Schneidewin σημαίνει ἀπαστράπτων, λαμπρός, ὡς τὰ ὁμηρικὰ αἰόλος θώρηξ, ζωστήρ, κατὰ δὲ τὸν Σχολιαστήν· «Τοῦ συνεχῆ κίνησιν πάσχοντος διὰ τὴν λεπτότητα». Καὶ ἡ ἑρμηνεία αὕτη στηρίζεται ἐπὶ τοῦ Ὁμήρου, παρ' ᾧ συχνότατα σημαίνει εὐλύγιστος, εὔκαμπτος, ὡς αἰόλος ὄφις, σφῆκες μέσον αἰόλοι. Κνώδων σημαίνει τὸ ξίφος καθ' ὅλου, Ἀντιγόν. 1232 «ξίφους ἕλκει διπλοῦς κνώδοντας»· Ὁ Τεῦκρος τῇ βοηθείᾳ τοῦ θεράποντος ἀπέσπασε τὸ πτῶμα. Μετὰ τοῦτο ἀποσύρει τὸ ξίφος ἐκ τῆς γῆς, ὅπου εἶχεν ἐμπήξει ὁ Αἴας, καὶ πλησιάζει πρὸς τὸν χορὸν καὶ τοὺς θεατὰς στίχ. 1028.

[2]) Καὶ ἐν στίχ. 815 εἶπε τὸ ξίφος σφαγέα. Τὸ εἶδες ἐνταῦθα σημαίνει ἔγνως.

[3]) Τὰ χειρόγραφα καὶ ὁ Σουίδας ἔχουσιν ἀποφθίσειν, ἀλλ' ὁ Dindorf καὶ ὁ Wunter προτιμῶσι τὸ ἀποφθιεῖν. Εἶναι ὀξύμωρον τὸ θανὼν ἀποφθίσειν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 871 «θανὼν ἔτ' οὖσαν κατήναρές με» καὶ ἐν Τραχιν. 1159. Κατὰ τὸν Bergk ἐνταῦθα λήγει τὸ γνήσιον μέρος τοῦ δράματος, ὅπερ ἀπίθανον. Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 40.

[4]) Περὶ τῶν ὁλεθρίων τούτων δώρων λέγει ὁ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδ. Η, 303 καὶ ἐν τῇ Παλ. Ἀνθολογ. 7, 152 ἀναγινώσκεται· «Πικρὴν ἀλλήλοις Ἕκτωρ χάριν, ἣδε φέρασπις Αἴας ἐκ πολέμου μνῆμ' ἔπορον φιλίης· Ἕκτωρ γὰρ ζωστῆρα λαβὼν ξίφος ἔμπαλι δῶκεν. Τὴν δὲ χάριν δώρων πείρασαν ἐν θανάτῳ· τὸ ξίφος εἶλ' Αἴαντα μεμηνότα, καὶ πάλι ζωστὴρ εἵλκυσε Πριαμίδην δίφρια συρόμενον. Οὕτως ἐξ ἐχθρῶν αὐτοκτόνα πέμπετο δῶρα ἐν χάριτος προφάσει μοῖραν ἔχοντα μόρου».

[5]) Ὁ Σουίδας ἑρμηνεύει· «δεθείς, ἐξαφθείς, δεσμευθεὶς» καὶ ὁ Ἡσύχιος· «πρίονας· χειρῶν τοὺς δεσμούς. πρισμοῖς· ταῖς βιαίοις κατοχαῖς». Λέγει ἱππικῶν ἀντὶ ἁρματείων καθ' Ὅμηρον, ὅστις λέγων ἵππους ἐννοεῖ τὸ ἅρμα. Ἀντύγες εἶναι αἱ στρογγύλαι πλευραὶ τοῦ δίφρου, ὅθεν ἕδεον τὰς ἡνίας, ὅτε οἱ ἵπποι ἵσταντο. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει ἁπλῶς· «τοῦ ἅρματος τοῦ ἱππικοῦ», ὡς καὶ ὁ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδ. Χ, 398 εἶπεν· «εἷς δίφροιο δ' ἕδησε».

[6]) Οἱ γραμματικοὶ λέγουσιν, ὅτι τὸ κνάπτω εἶναι ἀρχαῖος ἀττικὸς τύπος ἀντὶ γνάπτω. Σημαίνει δὲ ἐξεσχίζετο, ἐξαίνετο. Ἐνταῦθα ὁ Σοφοκλῆς διαφωνεῖ πρὸς τὸν Ὅμηρον λέγοντα, ὅτι ὁ Ἀχιλλεὺς πρῶτον ἐφόνευσε τὸν Ἕκτορα Ἰλιάδ. Χ 361 καὶ εἶτα ἔδεσε τοῦτον ἐκ τοῦ ἅρματος ἐν στίχ. 396. Εἰκάζομεν, ὅτι τὴν διαφορὰν ταύτην δὲν ἔπλασεν ὁ τραγικός, ἀλλ' εὗρεν ἐν ἄλλοις ἔπεσιν. Παρέλαβε δὲ ταύτην ὡς μάλιστα ἁρμόζουσαν τῇ τραγῳδίᾳ αὐτοῦ. Ἡ διαφωνία αὕτη αἴρεται, ἂν δεχθῶμεν τὴν διόρθωσιν τοῦ Hermann γράψαντος, ἐγνάπτετ'

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὗτος δ' ἐκείνου τήνδε δωρεὰν ἔχων
πρὸς τοῦδ'[1] ὄλωλε θανασίμῳ πεσήματι.
ἆρ' οὐκ Ἐρινὺς τοῦτ' ἐχάλκευσεν ξίφος
κἀκεῖνον[2] Ἅιδης, δημιουργὸς ἄγριος; 1035
ἐγὼ μὲν οὖν καὶ ταῦτα καὶ τὰ πάντ' ἀεὶ
φάσκοιμ' ἂν ἀνθρώποισι μηχανᾶν[3] θεούς·
ὅτῳ δὲ μὴ τάδ' ἐστὶν ἐν γνώμῃ[4] φίλα,
κεῖνός[5] τ' ἐκεῖνα στεργέτω, κἀγὼ τάδε.

ΧΟΡΟΣ.

μὴ τεῖνε μακράν[6], ἀλλ' ὅπως κρύψῃς τάφῳ 1040
φράζου τὸν ἄνδρα, χὤ[7] τι μυθήσει τάχα.
βλέπω γὰρ ἐχθρὸν φῶτα, καὶ τάχ' ἂν κακοῖς

αἰῶν' εὖτ' ἀπέψυξεν βίου, ὅπερ δὲν ἐπιδοκιμάζεται καὶ παρ' αὐτῶν τῶν τολμηροτέρων ἐκδοτῶν. Ἡ ἑπομένη φράσις σημαίνει ἐτελεύτησεν, ἀπέθανεν.

[1]) Δηλαδὴ τοῦ κνώδοντος, περὶ οὗ εἶπεν ἐν στίχ. 1025.

[2]) Κατὰ τὸν Schneidewin ἐκ τοῦ προηγουμένου ἐχάλκευσεν πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἀπὸ κοινοῦ γενικώτερον ῥῆμα κατεσκεύασεν, εἰργάσατο. Τὸ αὐτὸ ὅμως ῥῆμα ἀρκεῖ καὶ ἐνταῦθα, διότι καὶ οἱ ζωστῆρες εἶχον μετάλλινα κοσμήματα ἢ ἦσαν μετάλλινοι, ὡς λέγει ὁ Morstadt, καὶ Ἡλιόδ. 3, 4 «ζώνην. . . οὔτε πρότερόν τι τοιοῦτον χαλκευσάμενος». Αἱ Ἐρινύες συνήθως ἐτιμώρουν τὸ ἔγκλημα, ἀλλ' ἐν τῇ κακοτροπίᾳ αὐτῶν ἐνίοτε παρεσκεύαζον καὶ τὸ κακόν, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 1548 «ὑφαν τοῖς ἐν πέπλοις Ἐρινύων» καὶ Σοφοκλ. ἐν Τραχιν. 1051 «καθῆψεν ὥμοις τοῖς ἐμοῖς Ἐρινύων ὑφαντὸν ἀμφίβληστρον». Λέγεται καὶ Ἄιδου μάχαιρα, δίκτυον.

[3]) Συνήθως ἁπλῶς τὸ μέσον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐνεργητικὸν εὑρηται παρ' Ὁμήρῳ ἐν Ὀδυσσ. ε, 143. Ἡ μνεία τῶν Ἐρινύων καὶ τοῦ Ἄιδου ἤγαγε τὸν Τεῦκρον εἰς τοὺς θεούς. Διὰ τῶν φράσεων τούτων, ὡς φαίνεται, πολεμεῖ τὰς ἀμφιβολίας περὶ τοῦ θείου, αἵτινες ὑπῆρχον κατὰ ταύτην τὴν ἐποχήν.

[4]) Ἐν τῇ διανοίᾳ, κατὰ νόον.

[5]) Μετεχειρίσθη τὴν ἀντωνυμίαν ἐκεῖνος πρὸς δήλωσιν, ὅτι ὁ μὴ δεχόμενος τὴν παρὰ τῶν θεῶν ἐξάρτησιν πάντων ἠθικῶς κεῖται μακρὰν τοῦ λέγοντος. Τοῦτο ἦτο παροιμία κατὰ τὸν Σχολιαστήν. Ὁ Εὔηνος παρ' Ἀθηναίῳ λέγει 9, 367 «καὶ πρὸς μὲν τούτους ἀρκεῖ λόγος εἷς ὁ παλαιός· σοὶ μὲν ταῦτα δοκοῦντ' ἔστω, ἐμοὶ δὲ τάδε» καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτισ. 466 «σοὶ μὲν δοκείτω ταῦτ', ἐμοὶ δὲ τἀναντία». Μόνον τὸ πρῶτον μέρος τοῦ στίχου ἁρμόζει εἰς τὴν ἀναφορικὴν πρότασιν, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ δεύτερον, εἰς ὃ ἐννοεῖται τὸ στέρξω.

[6]) Τοῖς ἀρχαίοις εἶναι συνήθης ἡ φράσις μακρὸν λόγον τείνειν, ἀποτείνειν, μακρὰν ἀνιστορεῖν, ὡς ἐν Τραχ. 317, Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ. 1177.

[7]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γελῶν ἆ[1] δὴ κακοῦργος ἐξίκοιτ' ἀνήρ.

ΤΕΥΚΡΟΣ.

τίς δ' ἐστίν, ὅντιν'[2] ἄνδρα προσλεύσσεις στρατοῦ;

ΧΟΡΟΣ.

Μενέλαος, ᾧ δὴ τόνδε[3] πλοῦν ἐστείλαμεν.

ΤΕΥΚΡΟΣ.

ὁρῶ· μαθεῖν γὰρ ἐγγὺς ὢν οὐ δυσπετής[4].

ΜΕΝΕΛΑΟΣ.

οὗτος[5], σὲ φωνῶ τόνδε τὸν νεκρὸν χεροῖν
μὴ συγκομίζειν[6], ἀλλ' ἐᾶν ὅπως ἔχει.

ὅ,τι μυθήσῃ πρὸς τὴν ἔφοδον Μενελάου, τουτέστι τὴν ἄφιξιν, ἤτοι πρὸς αὐτὸν Μενέλαον».

1) Ἀντὶ τοῦ ἄτε ἢ οἷα, ὡς Πλάτ. ἐν Φαίδρ. 49, 244 d «πόνων, ἃ δὴ παλαιῶν ἐκ μηνιμάτων» καὶ Δημοσθέν. ἐν Ἐπιστολ. 5,1490. Ἐπειδὴ ὁ ἀνὴρ εἶναι κακοῦργος, ἴσως ἔρχεται γελῶν διὰ τὰς συμφοράς. Ὁ Μενέλαος εἰκονίζεται ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ὡς εὐγενής, ἀλλ' οἱ τραγικοὶ διὰ τὸ μῖσος πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας ταπεινοῦσι τὸν ἥρωα καὶ ἐμβάλλουσιν εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ πάθη, ὧν οὗτος ἦτο ἀπηλλαγμένος.

2) Ὁ Morstadt παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Τεῦκρος δὲν ἠδύνατο οὕτω νὰ ἐρωτήσῃ, διότι ἐν τοῖς προηγουμένοις ὁ χορὸς δὲν εἶπεν, ὅτι ὁ πλησιάζων ἀνήκει εἰς τὸν στρατόν. Διὰ τοῦτο προτείνει, ἵνα ὁ στίχος γραφῇ, Τίς δ' ἔστι; μῶντιν' ἄνδρα προσλεύσσεις στρατοῦ; Δὲν εἶπε μὲν ὁ χορός, ὅτι ὁ πλησιάζων ἀνήκει εἰς τὸν στρατόν, ἀλλ' εἶπεν ἐχθρὸν φῶτα καὶ προέτρεψε τὸν Τεῦκρον νὰ σκεφθῇ, ὅπως ἀπαντήσῃ. Ὁ ἐχθρὸς οὗτος δὲν ἠδύνατο νὰ ἦναι Τρώς· διότι τοιοῦτος δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπάρχῃ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Ἀχαιῶν. Πρὸς τοὺς οὕτω διορθοῦντας ἠδυνάμεθα νὰ ποιήσωμεν τὴν ἑξῆς παρατήρησιν. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχον ἀντίληψιν ἀσυνήθη τῇ χώρᾳ τῶν διορθωτῶν. Τούτου ἕνεκεν καὶ ἐκ τινος ῥήματίου ἠδύναντο καὶ μακρὰν ὑπόθεσιν νὰ ἐννοήσωσιν, ἐν ᾧ οἱ ὁμόφυλοι τῶν διορθωτῶν καίπερ κρίσιν ἔξοχον καὶ ἀναμφισβήτητον κεκτημένοι ὅμως ἔχουσιν ἀνάγκην ἀκεραίας τῆς φράσεως, ὅπως καὶ τὰ εὐνοητότατα ἐννοήσωσιν.

3) Τὸν ἡμέτερον, τὸν κατὰ τῆς Τροίας.

4) Διότι, ἐπειδὴ εἶναι πλησίον, δὲν εἶναι δύσκολος ἢ δύσκολον νὰ τὸν γνωρίσω. Πάνυ πιθανῶς ὁ Bellermann εἰκάζει, ὅτι ὁ Τεῦκρος μετὰ τὸν στίχον τοῦτον κάμπτει, ὅπως ἀσχοληθῇ περὶ τὸ πτῶμα τοῦ ἀδελφοῦ. Οὕτω δεικνύει πλήρη ἀδιαφορίαν πρὸς τὸν Μενέλαον. Ἡ εἰκασία αὕτη στηρίζεται διὰ τῆς φράσεως, φωνῶ τόνδε τὸν νεκρὸν χερεῖν μὴ συγκομίζειν.

5) Ὁ Μενέλαος εἰσελθὼν εἰς τὴν σκηνὴν μετὰ δύο κηρύκων στίχ. 1115 πλησιάζει εἰς τὸ πτῶμα τοῦ Αἴαντος. Τὸ φωνῶ ἐνταῦθα σημαίνει κελεύω, ὡς ἐν στίχ. 1089.

6) Μετὰ τοῦ θεράποντος· ἐπειδὴ μόνον πρὸς τὸν Τεῦκρον λέγει, μετεχειρίσθη τὸ σύνθετον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΕΥΚΡΟΣ.

τίνος χάριν τοσόνδ'[1] ἀνήλωσας λόγον;

ΜΕΝΕΛΑΟΣ.

δοκοῦντ' ἐμοί, δοκοῦντα δ' ὃς[2] κραίνει στρατοῦ.

ΤΕΥΚΡΟΣ.

οὔκουν ἂν εἶποις, ἥντιν' αἰτίαν προθείς[3];

ΜΕΝΕΛΑΟΣ.

ὀθούνεκ'[4] αὐτὸν ἐλπίσαντες οἴκοθεν
ἄγειν Ἀχαιοῖς ξύμμαχόν τε καὶ φίλον,
ἐξεύρομεν ζητοῦντες[5] ἐχθίω Φρυγῶν,
ὅστις στρατῷ ξύμπαντι βουλεύσας φόνον
νύκτωρ ἐπεστράτευσεν, ὡς ἕλοι δόρει[6].
κεἰ μὴ θεῶν τις[7] τήνδε πεῖραν ἔσβεσεν,
ἡμεῖς μὲν ἂν τήνδ'[8], ἣν δ' εἵληχεν, τύχην
θανόντες[9] ἂν προὐκείμεθ' αἰσχίστῳ μόρῳ,
οὗτος δ' ἂν ἔζη. νῦν δ' ἐνήλλαξεν θεὸς

[1]) Ὁ Τεῦκρος ἀποκρίνεται μετά τινος περιφρονήσεως.

[2]) Ἐννοεῖ τὸν Ἀγαμέμνονα. Παραπλήσιον παρὰ Juvenal. 6, 223 «hoc volo, sic gubeo; sit pro ratione voluntas».

[3]) Κατὰ διαφόρους τρόπους συμπληροῦσιν τὴν πρότασιν· ὁ μὲν Schneidewin διὰ τοῦ, τοσόνδ' ἀνήλωσας λόγον, ὁ δὲ Dindorf διὰ τοῦ κελεύεις με μὴ συγκομίζειν τὸν νεκρόν καὶ ὁ Bellermann ἐκ τοῦ ἀνήλωσας λόγον ἐξάγει τὸ εἶπας.

[4]) Ὅτι, διότι. Ὡς τὸ οὕνεκα ἐγένετο ἐκ τοῦ οὗ ἕνεκα, οὕτω τὸ ὀθούνεκα ἐκ τοῦ ὅτου ἕνεκα.

[5]) Σημαίνει ἐξετάζοντες. ὡς ἑρμηνεύει ὁ Τρικλίνιος, καὶ ποιεῖ ἀντίθεσιν εἰς τὸ ἐλπίσαντες. Ὁ Μενέλαος ἐπιλανθανόμενος τῶν πολλῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Αἴαντος λέγει, ὡσεὶ νῦν τὸ πρῶτον ὁ ἥρως ἐδοκιμάσθη.

[6]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται δορί, ἀλλ' οἱ νεώτεροι κριτικοὶ προτιμῶσι δόρει.

[7]) Καὶ εἰ μὴ ὁ Μενέλαος ἤκουσε παρὰ τοῦ Ὀδυσσέως, ὅτι ἡ Ἀθηνᾶ ἔσωσε τοὺς ἡγεμόνας, ἠδύνατο νὰ ἀποδώσῃ τὴν σωτηρίαν τοῖς θεοῖς. Τὴν ἑπομένην φράσιν ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Ὁρμὴν ἔπαυσεν».

[8]) Ταύτην τὴν λέξιν προφέρων ὁ Μενέλαος δείκνυσι τὸ πτῶμα τοῦ Αἴαντος, ὡς εἰκάζει ὁ Morstadt.

[9]) Ὁ αὐτὸς ἀνὴρ παρατηρεῖ, ὅτι τὸ τύχην τινὰ ἀποθνήσκειν δὲν εἶναι ἑλληνικὸν καὶ τὸ αἰσχίστῳ μόρῳ παρέγει δυσκολίαν, ἂν πρέπῃ να συντάξωμεν μετὰ τοῦ προὐκείμεθα ἢ μετὰ τοῦ θανόντες. Τούτου ἕνεκεν προτείνει,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὴν τοῦδ' ὕβριν[1] πρὸς μῆλα καὶ ποίμνας πεσεῖν.
ὧν οὕνεκ' αὐτὸν[2] οὔτις ἔστ' ἀνὴρ σθένων
τοσοῦτον ὥστε σῶμα τυμβεῦσαι τάφῳ,
ἀλλ' ἀμφὶ χλωρὰν[3] ψάμαθον ἐκβεβλημένος
ὄρνισι φορβὴ[4] παραλίοις γενήσεται.
πρὸς ταῦτα μηδὲν δεινὸν ἐξάρῃς[5] μένος.
εἰ γὰρ βλέποντος μὴ 'δυνήθημεν κρατεῖν,
πάντως θανόντος γ' ἄρξομεν, κἂν μὴ θέλῃς,
χερσὶν παρευθύνοντες[6]. οὐ γὰρ ἔσθ' ὅπου

ἵνα τὸ θανόντες τραπῇ εἰς λαχόντες, ὅπερ δὲν εἶναι ἀτυχές. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Schneidewin ἡ ἐλευθερία αὕτη τῆς συντάξεως ἐγένετο κατὰ τὰ ὁμηρικά, ἀπολέσθαι αἰπὺν ὄλεθρον, κακὸν οἶτον κτλ.

[1]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἀντέστρεψεν, ὥστε τὴν ἄτιμον πρᾶξιν τοῦδε πρὸς βοσκήματα καὶ πρόβατα πεσεῖν». Ὁ Schneidewin εἰκάζει, ὅτι ὁ στίχος οὗτος παρενετέθη ὑπὸ διασκευαστοῦ ζητοῦντος ἀντικείμενον τοῦ ἐνήλλαξεν.

[2]) Ὁμαλῶς ἤθελεν εἰπεῖ αὐτοῦ σῶμα, ἀλλ' ἐκεῖ, ἔνθα πρόκειται περὶ τυμβεύσεως, τίθησιν ὁ ποιητὴς τὸ σῶμα. Κατὰ τὸν Wolff ὡς ἀντίθεσις ἤθελεν εἶναι κενοτάφιον. Ἡ μετοχὴ σθένων ἔχει ἐπιθετικὴν σημασίαν.

[3]) Νομίζομεν, ὅτι δὲν εἶναι ὀρθὴ ἡ τοῦ Σχολιαστοῦ παρατήρησις· «Διὰ τὰ ἐκεῖσε φυτά», ἀλλὰ τὸ ἐπίθετον δηλοῖ τὸ χρῶμα τῆς ἄμμου καὶ τοῦτο, ὅπως ἡ εἰκὼν γείνῃ φοβερωτέρα.

[4]) Τοῦτο ἐν τῷ ἡρωικῷ αἰῶνι ἐθεωρεῖτο φοβερώτατον καὶ ἀπαισιώτατον, ὡς μαρτυρεῖ ὁ ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος, ὅστις τὸ τοιοῦτον ὡς λίαν φοβερὸν ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ ἔπους προέταξεν· «αὐτοὺς δὲ ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν οἰωνοῖσι τε πᾶσι». Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 39.

[5]) Δὲν εἶναι ἀτυχὴς ἡ παρατήρησις τοῦ Σχολιαστοῦ· «Μὴ ἀντάρῃς χαλεπὴν ἔνστασιν. Τὸ ἀνταίρειν κυρίως ἐπὶ τῶν ἀντιτασσομένων λέγεται χερσὶν αἱρομέναις, ἢ ῥάβδοις, ἢ τοιούτοις τισί».

[6]) Ὁ Morstadt νομίζει, ὅτι τὸ ὁδηγεῖν νεκρὸν διὰ τῶν χειρῶν εἶναι ὅλως ἀκατάληπτον. Τούτου ἕνεκεν θεραπεύει τὸ χωρίον διὰ τῆς μεταθέσεως τοῦ στίχου 1069 μετὰ τὸ τέλος τῆς ἑπομένης αἰτιολογικῆς προτάσεως οὑτωσί· «Εἰ γὰρ βλέποντος μὴ 'δυνήθημεν κρατεῖν χερσὶν παρευθύνοντες· οὐ γὰρ ἔσθ' ὅπου λόγων ἀκοῦσαι ζῶν ποτ' ἠθέλησ' ἐμῶν· πάντως θανόντος γ' ἄρξομεν, κἂν μὴ θέλῃς. Νομίζει δ', ὅτι διὰ τῆς μεταθέσεως διευκολύνεται καὶ ἡ κατάληψις τῶν ἑπομένων· διότι τὰ ἑπόμενα ἀναφέρει εἰς τὸν Τεῦκρον καὶ οὐχὶ εἰς τὸν Αἴαντα, ὃν δὲν ἠδύνατο νὰ ὀνομάσῃ δημότην. Ἀλλὰ καὶ ἂν τοῦτο ἐξηγηθῇ, πάντα τὰ ἄλλα ἀναφέρονται εἰς τὸν Αἴαντα, ὡς τὸ κἂν σῶμα γεννήσῃ μέγα. Τὸ παρευθύνειν ὁ μὲν Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ παρακλίνειν, ὁ δὲ Ἡσύχιος παραφέρειν, βιάζεσθαι. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι ὀρθότερον ἑρμηνεύει ὁ Wolff παρατηρῶν, ὅτι τὸ χερσὶν εὐθύνειν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λόγων ἀκοῦσαι ζῶν ποτ' ἠθέλησ' ἐμῶν[1]. 1070
καίτοι κακοῦ πρὸς ἀνδρὸς[2] ἄνδρα δημότην
μηδὲν δικαιοῦν[3] τῶν ἐφεστώτων κλύειν.
οὐ γὰρ πότ' οὔτ' ἂν ἐν πόλει νόμοι καλῶς
φέροιντ'[4] ἄν, ἔνθα μὴ καθεστήκοι δέος,
οὔτ' ἂν στρατός γε σωφρόνως ἄρχοιτ'[5] ἔτι, 1075
μηδὲν φόβου πρόβλημα[6] μηδ' αἰδοῦς ἔχων.
ἀλλ' ἄνδρα χρή, κἂν[7] σῶμα γεννήσῃ μέγα,
δοκεῖν πεσεῖν ἂν κἂν ἀπὸ σμικροῦ κακοῦ.

λέγεται ἐπὶ παίδων καὶ ὅτι ἐνταῦθα σκωπτικῶς λέγει ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ λόγων. Ἐν ἄλλαις λέξεσι λέγει ὁ Μενέλαος· θὰ τὸν ὁδηγήσωμεν διὰ τῶν χειρῶν, ὡς μικρὸν παιδίον, διότι λόγους δὲν ἤθελε νὰ ἀκούσῃ.

[1]) Ὑπέρτατος ἡγεμὼν τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἦτο ὁ Ἀγαμέμνων, ἐνίοτε δ' ὁ ἀδελφὸς τάσσεται μετ' αὐτοῦ καὶ ἁπαντᾷ ἡ ὡράσις Ἀτρεῖδαι. Ἐνταῦθα ὁ Μενέλαος ἀλαζονευόμενος εἰκονίζει ἑαυτὸν ὡς τὸν ἡγεμόνα. Τοῦτο ποιεῖ ὁ ποιητής, ἵνα τὰ ὑπὸ τοῦ Μενελάου λεγόμενα ἀποδοθῶσι τοῖς συγχρόνοις.

[2]) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν· «Ἰδιόν ἐστιν ἀνδρὸς κακοτρόπου»· ὅρα ἐν στίχ. 319. Ἐξ ἀλαζονείας πάλιν ὁ Μενέλαος λέγει τὸν Αἴαντα ἄνδρα δημότην. Ἀντὶ τοῦ ἄνδρα ὁ Reiske γράφει ὄντα, ὅπερ δέχεται καὶ ὁ Nauck.

[3]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Μηδαμῶς δίκαιον κρίνειν τῶν ἐπιστατῶν, ἢ τῶν ἀρχόντων ὑπακούειν».

[4]) Εἰκάζει ὁ Schneidewin, ὅτι ἠδύνατο νὰ γραφῇ κέοιντ', ὅπερ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον. Τὸ ῥῆμα σημαίνει εὐδοκιμεῖν, προκόπτειν, ὡς παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Ἑλλην. 3, 4, 25 «βασιλεὺς ἔγνω κακῶς φέρεσθαι τὰ ἑαυτοῦ» καὶ ἐν Οἰκονομικ. 5, 17 «ἡ γεωργία εὖ φέρεται». Ὁ Μενέλαος ἐνταῦθα κηρύσσει ἀρχὰς Σπαρτιατικῆς αὐστηρότητος, Πλούταρχ. ἐν βίῳ Κλεομέν. 9 «Τιμῶσι (οἱ Λακεδαιμόνιοι) δὲ τὸν φόβον οὐχ ὥσπερ οὓς ἀποτρέπονται δαίμονας, ἡγούμενοι βλαβερόν, ἀλλὰ τὴν πολιτείαν μάλιστα συνέχεσθαι φόβῳ νομίζοντες... Καὶ τὴν ἀνδρείαν δέ μοι δοκοῦσιν οὐκ ἀφοβίαν, ἀλλὰ φόβον ψόγου καὶ δέος ἀδοξίας οἱ παλαιοὶ νομίζειν». Ὅρα καὶ Θουκυδίδ. II, 11.

[5]) Τὸ ῥῆμα κεῖται παθητικῶς, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 533 «οὕνεκ' ἀρχόμεσθ' ἐκ κρεισσόνων».

[6]) Ὁ ποιητὴς τὸν φόβον καὶ τὴν αἰδῶ εἰκονίζει ὡς ἀμυντήρια ὅπλα. Οἱ ἀρχαῖοι συνέδεον τὸν φόβον μετὰ τῆς αἰδοῦς, Ἰλιάδ. Ο, 657 «οὐδ' ἐκέδασθεν ἀνὰ στρατόν· ἶσχε γὰρ αἰδὼς καὶ δέος», Πλάτ. ἐν Εὐθύφρον. 12 Α «ἵνα γὰρ δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς», ἐν Πολιτ. V, 465 Α «ἱκανὼ γὰρ τὼ φύλακε κωλύοντε δέος τε καὶ αἰδώς». Ὅρα καὶ Πλούταρχ. ἐν Βίῳ Κλεομ. 9.

[7]) Τοῦτο μὲν τὸ κἂν περιέχει τὸ καὶ ἐάν, τὸ δὲ τοῦ ἑπομένου στίχου καὶ ἄν. Ἀντὶ τοῦ γεννᾶν σῶμα. Ἡ μεταφορά, ἥτις ὑποδηλοῖ περιφρόνησιν πρὸς τὸ σῶμα, ἐγένετο κατὰ τὸ φύειν τρίχας, ὀδόντας, πτερά. Ὁ Αἴας ὑπερεῖχε πάντας τοὺς Ἀχαιοὺς κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος Ἰλιαδ. Γ, 227.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δέος γὰρ ᾧ πρόσεστιν αἰσχύνη[1] θ' ὁμοῦ,
σωτηρίαν ἔχοντα[2] τόνδ' ἐπίστασο·
ὅπου δ' ὑβρίζειν δρᾶν θ', ἃ βούλεται, παρῇ[3],
ταύτην νόμιζε τὴν πόλιν χρόνῳ ποτὲ[4]
ἐξ[5] οὐρίων δραμοῦσαν ἐς βυθὸν πεσεῖν.
ἀλλ' ἐστάτω μοι καὶ δέος τι καίριον,
καὶ μὴ δοκῶμεν, δρῶντες, ἂν[6] ἡδώμεθα,
οὐκ ἀντιτίσειν αὖθις, ἂν λυπώμεθα.
ἕρπει παραλλὰξ[7] ταῦτα. πρόσθεν οὗτος ἦν
αἴθων[8] ὑβριστής· νῦν δ' ἐγὼ μέγ' αὖ φρονῶ.
καί σοι προφωνῶ τόνδε μὴ θάπτειν, ὅπως
μή, τόνδε θάπτων, αὐτὸς εἰς ταφὰς πέσῃς[9].

[1]) Σημαίνει, ὅ τι πρὸ ὀλίγου ἐσήμαινεν ἡ αἰδώς.

[2]) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ σῳζόμενον.

[3]) Τὸ ὅπου φέρεται εἰς ὑποτακτικήν, ὡς τὸ ἔνθα ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 316. Ὑποκείμενον τοῦ βούλεται εἶναι ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία τίς, ἥτις ἐννοεῖται καὶ εἰς τὰ ἀπαρέμφατα.

[4]) Ὁ Elmsley προσέκρουσεν ἐν τῇ χασμῳδίᾳ τοῦ ποτὲ ἐξ καὶ ἐν τῇ ἐλλείψει τοῦ ἄν, ὅπερ ἀπαιτεῖ τὸ πεσεῖν. Κατὰ τὸν Morstadt καὶ αἱ δύο δυσκολίαι αἴρονται, ἂν τὸ ποτὲ τραπῇ εἰς ποτ' ἄν. Ὁ Hermann ὅμως νομίζει περιττὴν πᾶσαν διόρθωσιν· διότι ἂν ὁ λόγος δὲν ἦτο πλάγιος, ἀλλ' ὀρθός, ἤθελεν εἶναι· ὅπου δρᾶν, ἃ βούλεται, πάρα, αὕτη ἡ πόλις χρόνῳ ποτὲ ἐς βυθὸν ἔπεσεν, ἔνθα τὸ ἔπεσεν εἶναι γνωμικὸς ἀόριστος.

[5]) Οὐχὶ ἀφυῶς ὁ Morstadt εἰκάζει, ὅτι τὸ ἐξ δυνάμεθα νὰ τρέψωμεν κἀξ. Ὁ Εὐστάθιος ἐν Ὀδυσσ. δ, 420 ἑρμηνεύει ἐξ εὐδιεινῶν πνευμάτων. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν Ὄρνιθι 29 «Ἀεὶ οἱ ποιηταὶ τὰς πολεις πλοίοις παραβάλλουσι, καὶ Σοφοκλῆς». ὅρα Οἰδίποδ. τύραν. 22 καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτ. 739.

[6]) Τὸ ἡδεσθαι καὶ τὸ λυπεῖσθαι συνέταξε πρὸς αἰτιατικὴν ἀντὶ δοτικῆς. Κατὰ τὸν Bellermann συχνάκις τίθεται αἰτιατικὴ τοῦ οὐδετέρου τῆς ἀντωνυμίας, ὅπου τὰ οὐσιαστικὰ τίθενται κατὰ γενικὴν ἢ δοτικήν. Τὸ ἐνταῦθα λεγόμενον εἶναι παροιμιακόν, ὡς παρ' Ἡσιόδ. ἐν Ἔργ. 721 «εἰ δὲ κακὸν εἴπῃς, τάχα κ' αὐτὸς μεῖζον ἀκούσαις» καὶ Σοφοκλ. ἐν ἀποσπάσμ. 844 «φιλεῖ δὲ πολλὴν γλῶσσαν ἐχέας μάτην ἄκων ἀκούειν οὓς ἑκὼν εἶπεν λόγους».

[7]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Οὐχ ἵσταται ἐπὶ τῶν αὐτῶν. Ἦν τότε ὑβριστὴς οὗτος, ἀλλὰ νῦν ἐν μεταβολῇ γέγονε. Καὶ ἡμεῖς οἱ πρότερον κρατούμενοι ὑπ' αὐτοῦ, νῦν κρατοῦμεν καὶ μέγα φρονοῦμεν».

[8]) Ὀξύς, ὁρμητικός, ὡς παρὰ Πλάτωνι ἐν Πολιτ. VIII, 559 d «αὖθωσι θηρσὶ καὶ δεινοῖς».

[9]) Ἡ ταφὴ ἐνταῦθα κεῖται ἀντὶ τοῦ τάφος, ὡς παρὰ Στράβων. IX, 412 καὶ 414 «δείκνυται ἐνταῦθα ταφὴ τῶν τελευτησάντων» καὶ Αἰλιαν. ἐν Ποικίλ. ἱστορ. XII, 21

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

Μενέλαε, μὴ γνώμας[1] ὑποστήσας σοφὰς
εἶτ' αὐτὸς ἐν θανοῦσιν[2] ὑβριστὴς γένῃ.

ΤΕΥΚΡΟΣ.

οὐκ ἄν ποτ', ἄνδρες, ἄνδρα θαυμάσαιμ' ἔτι[3],
ὃς μηδὲν ὢν γοναῖσιν[4] εἶθ' ἁμαρτάνει,
ὅθ' οἱ δοκοῦντες[5] εὐγενεῖς πεφυκέναι 1095
τοιαῦθ' ἁμαρτάνουσιν ἐν λόγοις[6] ἔπη.
ἄγ', εἶπ' ἀπ' ἀρχῆς αὖθις· ἦ σὺ φῂς ἄγειν
τὸν ἄνδρ' Ἀχαιοῖς δεῦρο σύμμαχον λαβών;
οὐκ αὐτὸς ἐξέπλευσεν, ὡς αὑτοῦ κρατῶν;
ποῦ[7] σὺ στρατηγεῖς τοῦδε; ποῦ δέ σοι λεῶν 1100
ἔξεστ' ἀνάσσειν, ὧν ὁδ' ἡγεῖτ'[8] οἴκοθεν;
Σπάρτης[9] ἀνάσσων ἦλθες, οὐχ' ἡμῶν κρατῶν,

«ἐς τὰς πατρῴας ταφάς». Ὁ Μενέλαος ἀπειλεῖ τὸν Τεῦκρον μετὰ σαρκασμοῦ. Ὅρα, ὅτι συνεσώρευσε πολλὰ τ. ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 371.

1) Ὀρθῶς λέγει ὁ Σχολιαστής· «Ἐπειδὴ τὰ περὶ τῆς εὐπειθείας ἄριστα ἐγνωμολόγησε. Διάκειται μὲν ὁ χορὸς πρὸς τὸν Τεῦκρον, ὑπεσταλμένως δὲ διαλέγεται διὰ τὸ τοῦ βασιλέως ἀξίωμα».

2) Ἀντὶ εἰς θανόντας, ὡς ἐν στίχ. 1315 «καὶ δεινὸς εἶναι μᾶλλον, ἢ ἐν ἐμοὶ θρασύς». Ἐκ προθέσεως μετεχειρίσθη τὸ ὑβριστὴς ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐν στίχ. 1088. Εἶπες, ὅτι ὁ Αἴας ἦτο ὑβριστής, ἀλλὰ πρόσεχε, μὴ σὺ γείνῃς τοιοῦτος πρὸς τοὺς θανόντας.

3) Ἀφ' οὗ ἐγνώρισα τὸν εὐγενῆ ἁμαρτάνοντα. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ἐν στίχ. 1055· «Πρῶτον κεφάλαιον, ὅτι ἐπίβουλος ἦν τῶν Ἑλλήνων, δεύτερον, ὅτι ἀπειθής· ἐντεῦθεν δὲ τὴν πρόφασιν τῆς ἀντιλογίας λήψεται ὁ Τεῦκρος, ὅτι οὐκ εἰσὶν αὐτῷ βασιλεῖς οἱ Ἀτρεῖδαι».

4) Οὗτος λέγεται δυσγενής.

5) Τὸ ἀντίθετον εἶναι οἱ ὄντες.

6) Λόγος μὲν εἶναι τὸ ὅλον, ἔπος δὲ ἡ φράσις, ὡς παρὰ Πλάτων. ἐν Ἀπολογ. 17 Β «κεκαλλιεπημένους γε λόγους» καὶ Θουκυδ. III, 67 «ἁμαρτανομένων δὲ λόγοι ἔπεσι κοσμηθέντες προκαλύμματα γίγνονται».

7) Εἶναι ἐναργέστερον τοῦ πῶς ἢ πότε, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 390 «ποῦ σὺ μάντις εἶ σαφής;» Τὸν περὶ ἐπιβουλῆς λόγον ἀποφεύγει ὁ Τεῦκρος ὡς δυσανάτρεπτον. Τὴν γενικὴν λεῶν συνήθως οἱ ἐκδόται περισπῶσιν, ἀλλ' ὁ Bellermann ὀξύνει παρατηρῶν, ὅτι τὰ ὀξύτονα τῆς δευτέρας ἀττικῆς κλίσεως διατηροῦσι τὸν τόνον τοῦτον ἐν πάσαις ταῖς πτώσεσιν.

8) Τὸ ἐν τοῖς χειρογράφοις ἦγαγ' δὲν ἤρεσε τοῖς κριτικοῖς, ἀλλ' ὁ μὲν Porson διώρθωσεν εἰς ἦγεν, ὁ δὲ Elmsley ἤθελεν ἦγαγ' ἢ ἤγετ', καὶ ὁ Dindorf μετ' ἄλλων ἡγεῖτ', ὅπερ προετιμήσαμεν.

9) Μεθ' ὑπαινιγμοῦ εἰς τὴν ἡγε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐδ' ἔσθ' ὅπου σοι τόνδε κοσμῆσαι πλέον
ἀρχῆς[1] ἔκειτο θεσμός, ἢ καὶ τῷδε σέ.
ὕπαρχος[2] ἄλλων δεῦρ' ἔπλευσας, οὐχ ὅλων
στρατηγός, ὥστ' Αἴαντος ἡγεῖσθαί ποτε
ἀλλ' ὥνπερ ἄρχεις ἄρχε, καὶ τὰ σέμν' ἔπη
κόλαζ'[3] ἐκείνους· τόνδε δ', εἴτε μὴ σὺ φῄς,
εἴθ' ἄτερος[4] στρατηγός, εἰς ταφὰς ἐγὼ
θήσω δικαίως, οὐ τὸ σὸν δείσας στόμα[5].
οὐ γάρ τι τῆς σῆς οὕνεκ' ἐστρατεύσατο
γυναικός, ὥσπερ οἱ πόνου πολλοῦ πλέῳ[6],
ἀλλ' οὕνεχ' ὅρκων[7], οἵσιν ἦν ἐνώμοτος,

μονίαν τῆς Σπάρτης λέγεται τοῦτο. Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 55.

1) Θεσμὸς ἀρχῆς εἶναι τὸ δίκαιον τοῦ ἄρχειν, lex imperii. Ἐκ τοῦ ἀρχῆς ἐξαρτᾶται τὸ κοσμῆσαι. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Οὐδὲ ἔστι τόπος, ὅπου ἔκειτό σοι νόμος ἀρχῆς κοσμῆσαι τοῦτον, πλέον παρ' ὃ ἔκειτο καὶ τῷδε κοσμῆσαι σέ».

2) Δηλαδὴ ὑπ' ἄλλους ἄρχων. Οὐ μόνον δὲν ἄρχεις ἄλλων, ἀλλ' ὑπ' ἄλλων ἄρχεσαι. Κατὰ τὸν Wolff ὁ ποιητὴς ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ὅλου στρατοῦ, ἀλλὰ κατ' ἀφομοίωσιν πρὸς τὸ ἄλλων εἶπεν ὅλων. Ὁ Wunder, ὁ Schneidewin καὶ ἄλλοι λέγουσιν, ὅτι εἶναι γένους οὐδετέρου, ὡς ἐν τῇ φράσει τὴν τῶν ὅλων δεσποτείαν ἔχειν. Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ σημασίᾳ ἔπρεπε νὰ θέσῃ τὸ ἄρθρον, ὡς παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Κύρ. παιδ. 8, 1, 5 «τῆς τῶν ὅλων σωτηρίας ἐπιμελεῖσθαι». Ὁ Schneidewin καὶ ὁ Wecklein εἰκάζουσιν, ὅτι ὁ στίχος οὗτος καὶ ὁ ἑπόμενος παρενεβλήθησαν ὑπὸ διασκευαστοῦ.

3) Ἀντὶ λέγων ἔπη κόλαζε αὐτοῖς ἐκείνους, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 340 «ἔπη κλύων, ἃ νῦν σὺ τήνδ' ἀτιμάζεις πόλιν;» Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Διὰ τῶν σεμνῶν ἐπῶν κόλαζε τοὺς ὑπὸ σέ». Μετεχειρίσθη τὸ ἄρθρον πρὸς δήλωσιν τῶν λόγων, οὓς λέγεις.

4) Δηλαδὴ ὁ Ἀγαμέμνων. Λέγει οὕτω, διότι ὁ Μενέλαος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἐνοεῖτο.

5) Χωρὶς νὰ φοβηθῶ τὸν σὸν λόγον, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 997 «ἐγὼ τὸ σὸν φρίσσω στόμα».

6) Ἐν τῇ φράσει ταύτῃ ὁ Σχολιαστὴς ἑνορᾷ μισθοφόρους, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν· διότι ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσι δὲν ἀπαντῶσι τοιοῦτοι. Ὀρθότερον ὁ Wolff ἐννοεῖ ἐκείνους, ὧν ἄρχεις στίχ. 1108. Κατὰ τὸν Nauck ὑπαινίσσεται τοὺς ἀεὶ μαχθοῦντας Λακεδαιμονίους, περὶ ὧν ὁ Περικλῆς παρὰ Θουκυδίδ. II, 39 λέγει· «ἐπιπόνῳ ἀσκήσει εὐθὺς νέοι ὄντες τὸ ἀνδρεῖον μετέρχονται». Ὁ Morstadt διορθοῖ τὸ πόνου εἰς πόθου, ἐξ οὗ ἐξάγεται ἄλλη ἔννοια. Ὅρα, ὅτι διὰ τῆς ἐπισωρεύσεως τῶν πολλῶν σ εἰκονίζει τὸ πρᾶγμα.

7) Τὸν μῦθον ἀφηγεῖται ὁ Σχολιαστής· «Τῶν γὰρ ἀριστέων συνελθόντων ἐπὶ τὴν τῆς Ἑλένης μνηστείαν, ὁ Τυνδάρεως, πάντας ὅρκους ἀπήτησε συναγωνίσεσθαι τῷ γαμοῦντι αὐτὴν καὶ στρατεύσειν, εἰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σοῦ[1] δ' οὐδέν· οὐ γὰρ ἠξίου τοὺς μηδένας[2].
πρὸς ταῦτα πλείους δεῦρο κήρυκας[3] λαβὼν
καὶ τὸν στρατηγὸν ἧκε. τοῦ δὲ σοῦ ψόφου
οὐκ ἂν στραφείην[4], ὡς ἂν ᾖς οἷός περ εἶ.

ΧΟΡΟΣ.

οὐδ' αὖ[5] τοιαύτην γλῶσσαν ἐν κακοῖς φιλῶ.
τὰ σκληρὰ γάρ τοι, κἂν ὑπέρδικ'[6] ᾖ, δάκνει.

ΜΕΝΕΛΑΟΣ.

ὁ τοξότης[7] ἔοικεν οὐ σμικρὸν φρονεῖν.

τις ἁρπαγὴ γένοιτο περὶ τὴν Ἑλένην τῷ γήμαντι».

1) Ἡ ἐπανάληψις ἐξαίρει τὴν κυρίαν ἔννοιαν τῆς προτάσεως, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 468.

2) Διότι δὲν ἐτίμα τοὺς μηδεμίαν ἀξίαν ἔχοντας.

3) Ἐν τῷ ἡρωϊκῷ αἰῶνι οἱ κήρυκες ἦσαν τὰ ὄργανα τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Οὗτοι ἤρχοντο εἰς τὴν σκηνὴν ὡς κωφὰ πρόσωπα, ὡς ὁρυφορήματα, περὶ ὧν ὁ Εὐστάθιος ἐν σελ. 780 λέγει· «Οἱ κήρυκες οὐδ' ὅλως προσφωνοῦνται, ἀλλ' ἀρχὰ καὶ νῦν παρεισάγονται πρόσωπα, ὁποῖα πολλὰ καὶ ὕστερον ποιοῦσιν οἱ σκηνικοί». Ταῦτα ὁ Τεῦκρος λέγει τῷ Μενελάῳ πρὸς περιφρόνησιν.

4) Τὸ στρέφεσθαι ἔχον τὴν σημασίαν τοῦ ἐπιστρέφεσθαι καὶ ἐντρέπεσθαι συντάσσεται πρὸς γενικήν. Κατὰ τὸν Schneidewin ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ φροντίσαιμι. Ἀντὶ τοῦ ὡς οὐχὶ ὀλίγοι ἐκδόται ἔτρεψαν εἰς ἔως ἢ ἔστ' ἄν. Ἀλλὰ τὸ ὡς πολλαχοῦ κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ἕως, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 1329 «παῦλαν ἴσθι μήποτ' ἂν τυχεῖν, ὡς παρ' ἂν ἥλιος ταύτῃ μὲν αἴρῃ» καὶ Εὐριπίδ. ἐν Φοιν/σσ. 92.

5) Ὡς ὁ χορὸς ἀπεδοκίμασε τὸν λόγον τοῦ Μενελάου, οὕτω πάλιν δὲν ἐπιδοκιμάζει τὸν τοῦ Τεύκρου. Τὸ ἐν κακοῖς σημαίνει ἐν συμφορᾷ, ἐν οἷᾳ εὑρίσκεται νῦν ὁ Τεῦκρος, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 1612 «Αἴγισθ', ὑβρίζειν ἐν κακοῖσιν οὐ σέθω».

6) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Κἂν ὑπερβολικῶς ὦσι δίκαια».

7) Ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ οὐ σμικρὸν φρονεῖν = ὑψηλοφρονεῖν, δηλ. καίπερ ὢν τοξότης, ὅμως μεγαλοφρονεῖ. Δὲν ἀποτείνει δὲ τὸν λόγον πρὸς τὸν Τεῦκρον, ἀλλὰ πρὸς τοὺς παρεστῶτας πρὸς μείζονα περιφρόνησιν. Ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἐποχῇ οἱ τοξόται ἢ τοξοφόροι δὲν περιεφρονοῦντο, ὡς μαρτυρεῖ τοῦθ', ὅτι θεοί, ὡς ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις, καὶ ἐπιφανεῖς ἥρωες, ὡς ὁ Ἡρακλῆς καὶ ὁ Φιλοκτήτης, ἔφερον τόξον. Μόνον ἐν Ἰλιάδ. Λ, 388 λέγεται περὶ τοῦ Πάριδος μετά τινος περιφρονήσεως «τοξότα, λωβητήρ». Ἀφ' ὅτου ὅμως οἱ Σπαρτιᾶται ἐβελτίωσαν τὰ τῆς στρατιωτικῆς παρατάξεως, οἱ ψιλοὶ μάχιμοι περιεφρονοῦντο καὶ συνήθως τοιοῦτοι ἦσαν εἴλωτες καὶ δοῦλοι. Καὶ ἐνταῦθα λοιπὸν ὁ Μενέλαος λέγει ὡς Σπαρτιάτης. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀθήναις οἱ τοξόται δὲν ἐτιμῶντο καὶ ἐνταῦθα οἱ τὰ ἀστυνομικὰ καθήκοντα τελοῦντες ἦσαν Σκύθαι τοξόται. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ. 159 «ὃς οὔποτ'

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΕΥΚΡΟΣ.

οὐ γὰρ [1] βάναυσον τὴν τέχνην ἐκτησάμην.

ΜΕΝΕΛΑΟΣ.

μέγ' ἄν τι κομπάσειας [2], ἀσπίδ' εἰ λάβοις.

ΤΕΥΚΡΟΣ.

κἂν ψιλὸς [3] ἀρκέσαιμι σοί γ' ὡπλισμένῳ.

ΜΕΝΕΛΑΟΣ.

ἡ γλῶσσά [4] σου τὸν θυμὸν ὡς δεινὸν τρέφει.

ΤΕΥΚΡΟΣ.

ξὺν τῷ δικαίῳ [5] γὰρ μέγ' ἔξεστιν φρονεῖν. 1125

ΜΕΝΕΛΑΟΣ.

δίκαια [6] γὰρ τόνδ' εὐτυχεῖν, κτείναντά με;

ΤΕΥΚΡΟΣ.

κτείναντα [7]; δεινόν γ' εἶπας, εἰ καὶ ζῇς θανών.

ἀσπίδ' ἔσχε πρὸς λαιᾷ χερὶ οὐδ' ἦλθε λόγχης ἐγγύς, ἀλλὰ τόξ' ἔχων, κάκιστον ὅπλον, εἰς φυγὴν πρόχειρος ἦν».

1) Βεβαίως μεγαλοφρονῶ· διότι ἡ τέχνη, ἧς ἔμπειρός εἰμι, δὲν εἶναι βάναυσος, δηλ. κοινή, συνήθης. Ὄντως ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Ἀχαιῶν δὲν διακρίνονται πολλοὶ ὡς ἀγαθοὶ τοξόται.

2) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν μεγαλορρημονήσειας. Ἡ ἑπομένη εὐκτικὴ ἔχει πολὺ τὸ προσβλητικόν, διότι τὸ λαβεῖν ἀσπίδα τὸν Τεῦκρον θεωρεῖ ὡς προβληματῶδες.

3) Ὁ Τεῦκρος ὑποδεικνύει, ὅτι τὰ ὅπλα δὲν ποιοῦσι τὸν ἄνδρα. Τὰ τοιαῦτα φέγει ὁ Σχολιαστής· «Τὰ τοιαῦτα σοφίσματα οὐκ οἰκεῖα τραγῳδίας. Μετὰ γὰρ τὴν ἀναίρεσιν ἐπεκτείναι τὸ δρᾶμα θελήσας, ἐψυχρεύσατο καὶ ἔλυσε τὸ τραγικὸν πάθος». Τὴν παρατήρησιν ταύτην, ὡς φαίνεται, ἔχων ὑπ' ὄψει ὁ Tyrwhitt φέγει τὸ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αἴαντος μέρος τῆς τραγῳδίας. Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 37 καὶ 41.

4) Προέταξε τὴν λέξιν, ὅπως ὑποδηλώσῃ, ὅτι μόνον ἡ γλῶσσα ἐμβάλλει τὴν ὑψηλοφροσύνην.

5) Οὐχὶ ἡ γλῶσσα, ἀλλὰ τὸ δίκαιον μοὶ ἐπιτρέπει νὰ μεγαλοφρονῶ.

6) Μετεχειρίσθη τὸν πληθυντικὸν ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ, ὡς ἐν στίχ. 888. Ὁ Αἴας δὲν ἔκτεινε τὸν Μενέλαον, ἀλλὰ μόνον τὸ ἐφ' ἑαυτῷ, δηλ. ἐπειράθη φονεῦσαι, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοιν. 1600 «ἐπεὶ δ' ἐγενόμην, ὁ πατὴρ κτείνει με».

7) Ἡ ὑπερβολικὴ φράσις τοῦ Μενελάου παρέσχεν ἀφορμὴν τῷ Τεύκρῳ, ὅπως σκώψῃ τοῦτον. Καὶ τοῦτο κακίζει ὁ Σχολιαστής· «Ὁ μὲν εἶπεν, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ. Ὁ δὲ τῆς φωνῆς ἀντιλαμβάνεται. Τὸ δὲ τοιοῦτο κωμῳδίας μᾶλλον ἢ τραγῳδίας». Ὁ ῥήτωρ ὅμως δὲν εἶναι δίκαιος, ὡς ἤδη παρετήρησεν ὁ Wunder.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΜΕΝΕΛΑΟΣ.

θεὸς γὰρ[1] ἐκσῴζει με, τῷδε δ' οἴχομαι.

ΤΕΥΚΡΟΣ.

μὴ νῦν[2] ἀτίμα θεούς, θεοῖς σεσῳσμένος.

ΜΕΝΕΛΑΟΣ.

ἐγὼ γὰρ ἂν ψέξαιμι[3] δαιμόνων νόμους; 1130

ΤΕΥΚΡΟΣ.

εἰ[4] τοὺς θανόντας οὐκ ἐᾷς θάπτειν παρών.

ΜΕΝΕΛΑΟΣ.

τούς[5] γ' αὐτὸς αὑτοῦ πολεμίους· οὐ γὰρ καλόν[6].

ΤΕΥΚΡΟΣ.

ἦ σοὶ γὰρ Αἴας πολέμιος[7] προύστη ποτέ;

ΜΕΝΕΛΑΟΣ.

μισοῦντ' ἐμίσει[8]· καὶ σὺ τοῦτ' ἠπίστασο.

[1]) Βεβαίως ζῶ, διότι θεός τις μ' ἔσωσε, ἀλλὰ κατὰ τὴν προαίρεσιν τούτου ἔθανον. Τοιοῦτον τὸ παρ' Ἡροδότ. I, 124 «κατὰ μὲν τούτου προθυμίην τέθνηκας, κατὰ δὲ τοὺς θεοὺς περιεῖς,». Ξενοφ. ἐν Κύρ. παιδ. 5, 4, 11 «τὸ ἐπ' ἐμοὶ οἴχομαι, τὸ δὲ ἐπὶ σοὶ σέσωσμαι».

[2]) Κατὰ τὸν Wolff ὡς τὸ ἄρα συχνάκις κεῖται ἀντὶ τοῦ ἄρα, οὕτω καὶ τὸ νῦν ἀντὶ τοῦ νύν τοῦ δηλοῦντος συμπέρασμα, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 644, ἐν Ἀντιγόν. 705 καὶ ἀλλαχόθι. Ἀντὶ τοῦ ἀτίμα ὁ Elmsley ἔγραψεν ἄτιζε, ὅπερ δέχεται καὶ ὁ Schneidewin. Τὸ ἀτιμάω δὲν ἀπαντᾷ μὲν παρὰ τοῖς τραγικοῖς, ἀλλὰ παρὰ Πινδάρῳ ἐν Πυθ. 9, 80.

[3]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει. «Ἀτίμους ποιήσαιμι». Ὁ Μενέλαος ἐκπλήσσεται, διότι δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ἀτιμάζει τοὺς θείους νόμους.

[4]) Ἡ ἀπόδοσις νοεῖται ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου, δηλ. ψέγεις δαιμόνων νόμους. Μετὰ τὸ εἰ τίθεται τὸ οὐ, διότι τὸ οὐκ ἐᾷς ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἀπαγορεύεις. Τοιοῦτον καὶ τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἴων. 347 «εἰ δ' οὐκέτ' ἔστι, τίνι τρόπῳ διεφθάρη;».

[5]) Δηλαδὴ οὐκ ἐῶ θάπτειν. Τὸ αὐτοῦ κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐμαυτοῦ, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 138 «ἀλλ' αὐτὸς αὐτοῦ τοῦτ' ἀποσκεδῶ μύσος». Πολέμιος λέγεται ὁ ἀπὸ ἀλλοτρίας χώρας ἐχθρός, δηλ. ὁ hostis, ἐνταῦθα ὅμως κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ inimicus, ὡς ἐν Φιλοκτ. 1302.

[6]) Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι, οὐ καλὸν ἐᾶν θάπτειν πολεμίους.

[7]) Ὁ Τεῦκρος σκώπτει τὸν Μενέλαον, ὅτι ὠνόμασε τὸν Αἴαντα πολέμιον, δηλ. ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ hostis. Τὸ προύστη ἐνταῦθα σημαίνει ἀντέστη.

[8]) Ἐν τισι χειρογράφοις εὕρηται ἐμίσουν, ὅπερ ἠδύνατο νὰ προτιμηθῇ· ὁ Μενέλαος ἐμίσει τὸν Αἴ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΕΥΚΡΟΣ.

κλέπτης[1] γὰρ αὐτοῦ ψηφοποιὸς εὑρέθης. 1135

ΜΕΝΕΛΑΟΣ.

ἐν τοῖς δικασταῖς κοὐκ ἐμοὶ τόδ'[2] ἐσφάλη.

ΤΕΥΚΡΟΣ.

πόλλ' ἂν καλῶς[3] λάθρᾳ σὺ κλέψειας κακά.

ΜΕΝΕΛΑΟΣ.

τοῦτ' εἰς ἀνίαν τοὔπος ἔρχεταί τινι[4].

ΤΕΥΚΡΟΣ.

οὐ μᾶλλον[5], ὡς ἔοικεν, ἢ λυπήσομεν.

ΜΕΝΕΛΑΟΣ.

ἔν σοι φράσω· τόνδ' ἐστὶν οὐχὶ θαπτέον. 1140

ΤΕΥΚΡΟΣ.

ἀλλ' ἀντακούσει τοῦτον[6], ὡς τεθάψεται.

αντα, διότι οὗτος πρῶτος ἐμίσει τὸν Ἀτρείδην. Ἡ ἑπομένη πρόταση ὑποδηλοῖ, ὅτι ἡ ἐρώτησις τοῦ Τεύκρου ἦτο περιττή, ἀφ' οὗ οὗτος ἐγίνωσκε τὸ ἀμοιβαῖον μῖσος.

1) Αἰτιολογεῖ ὁ Τεῦκρος, διὰ τί ὁ ἀδελφὸς ἐμίσει τὸν Μενέλαον. Ψηφοποιός εἶναι ὁ κατασκευάζων ψευδεῖς ψήφους ἢ ὁ νοθεύων τὰς ψήφους· φαίνεται, ὅ' ὅτι ὁ Αἴας καὶ ὁ Τεῦκρος ἐκάκιζον τοὺς Ἀτρείδας, διότι παρεποίησαν τὰς ψήφους τῶν ἑκαστῶν ἢ διότι τὰς ἀνευρεθείσας ψευδῶς ἀπήγγειλαν, ὡς λέγει καὶ ὁ Πίνδαρ. ἐν Νεμ. 8, 45 «Κρυφίαισι γὰρ ἐν ψάφοις Ὀδυσσῆ Δαναοὶ θεράπευσαν».

2) Ἐννοεῖ τὸ λαβεῖν τὰ ὅπλα τοῦ Ἀχιλλέως· διὰ τῶν δικαστῶν καὶ οὐχὶ δι' ἐμοῦ ἀπέτυχε τούτου.

3) Κατὰ τὸν Dindorf ἐν πᾶσι τοῖς χειρογράφοις ὑπάρχει κ α κ ῶ ς, ἐν δὲ τῷ κώδηκι κ α λ ῶ ς. Ὁ εἰρημένος ἐκδότης οὐχὶ ὀρθῶς, ὡς νομίζομεν, προτιμᾷ τὸ κ α κ ῶ ς· διότι οὕτως αἴρεται τὸ εὐφυὲς τῆς ἀποκρίσεως τοῦ Τεύκρου, ὅστις τοὺς δικαστὰς θεωρεῖ ὡς κ α λ ὸ ν τρόπον κλοπῆς.

4) Δὲν λέγει τὸν Τεῦκρον, ἀλλὰ δηλοῖ τὸ ὄνομα αὐτοῦ δι' ἀορίστου ἀντωνυμίας, ὡς συνήθως ποιοῦσιν οἱ τραγικοὶ ἐν ταῖς ἀπειλαῖς, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 751· «καὶ θανοῦσ' ὁλεῖ τινα», Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ 383 καὶ Ἀριστοφάν. ἐν Βατράχ. 552. Οὗτος ὁ λόγος θὰ φέρῃ λύπην εἴς τινα.

5) Ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου ἐννοεῖται, εἰς ἀνίαν ἔρχεται ἐμοί, δηλ. οὐ μᾶλλον λυπηθήσομαι ἐγώ· Οὐχὶ ἐγώ, ἀλλὰ σὺ θὰ λυπηθῇς.

6) Τὸ αὐτὸ εἶδος τῆς ἔλξεως ἀπαντᾷ καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 549· «ὡς ἤκουσα τοὺς ναύτας, ὅτι σοὶ πάντες εἶεν συννεναυστολημένοι» καὶ Ξενοφ. ἐν Ἀπομν. 4, 2, 33. Ὁ Τεῦκρος εἰκονίζει τὸ πρᾶγμα ὡς βέβαιον. Ἡ στιχομυθία εἰς τὸ ἔσχατον προ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΜΕΝΕΛΑΟΣ.

ἤδη ποτ' εἶδον ἄνδρ' ἐγὼ γλώσσῃ θρασὺν
ναύτας ἐφορμήσαντα[1] χειμῶνος τὸ πλεῖν,
ᾧ[2] φθέγμ' ἂν οὐκ ἂν εὗρες, ἡνίκ' ἐν κακῷ
χειμῶνος εἶχετ' ἀλλ' ὑφ' εἵματος κρυφεὶς[3] 1145
πατεῖν παρεῖχε[4] τῷ θέλοντι ναυτίλων.
οὕτω δὲ καὶ σὲ καὶ[5] τὸ σὸν λάβρον στόμα
σμικροῦ νέφους[6] τάχ' ἄν τις ἐκπνεύσας μέγας
χειμὼν[7] κατασβέσειε τὴν πολλὴν βοήν.

ΤΕΥΚΡΟΣ.

ἐγὼ[8] δέ γ' ἄνδρ' ὄπωπα μωρίας πλέων, 1150
ὃς ἐν κακοῖς[9] ὕβριζε τοῖσι τῶν πέλας.
κἄτ' αὐτὸν εἰσιδών τις ἐμφερὴς ἐμοὶ
ὀργήν[10] θ' ὅμοιος εἶπε τοιοῦτον λόγον·
ὤνθρωπε, μὴ δρᾶ τοὺς τεθνηκότας κακῶς·

ὅσα δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ. Διὰ τοῦτο ὁ Μενέλαος διακόψας ταύτην μεταχειρίζεται ὑποδιήγησιν, ὅπως σκωπτικῶς ὑποδηλώσῃ, ὅτι ὁ Τεῦκρος μετ' ὀλίγον θέλει ὑποχωρήσει εἰς τὴν ἀνάγκην.

[1]) Πρὸς διπλῆν αἰτιατικὴν συνετάχθη τὸ ἐφορμᾶν, ὡς καὶ τὰ ἔχοντα τὴν αὐτὴν σημασίαν, παρορμᾶν τινά τι καὶ παρακαλεῖσθαι.

[2]) Ἡ δοτικὴ ἐξηγεῖται, διότι ἡ φράσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τήν, οὐκ ἐνῆν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 966· « οὐ ἂν ἐξεύροις ἐμοὶ ἁμαρτίας ὄνειδος οὐδέν ». Ὁ θρασὺς ναύτης ὡς αἴτιος τῆς συμφορᾶς ἀπώλεσε τὴν φωνήν.

[3]) Εἶναι ἀμφίβολον, ἂν πρέπῃ νὰ γραφῇ κρυβεὶς ἢ κρυφείς. Ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν προτιμᾶται τὸ δεύτερον.

[4]) Παρέλειψε τὴν ἀντωνυμίαν ἑαυτόν, ὡς παρὰ Πλάτων. ἐν Θεαιτ. 135· a « ἐὰν δὲ πάντῃ ἀπορήσωμεν, ταπεινωθέντες τῷ λόγῳ, παρέξομεν ὡς ναυτιῶντες πατεῖν τε καὶ χρῆσθαι ὅ τι ἂν βούληται ». Συνέσιος ἐν Ἐπιστολ. IV. 173 d· «μεθῆκεν ὁ κυβερνήτης τὸ πηδάλιον καὶ καταβαλὼν ἑαυτὸν πατεῖν παρεῖχε τῷ θέλοντι ναυτίλων ».

[5]) Οὐ μόνον ἐπεξηγεῖ τὸ σέ, ἀλλὰ καὶ προστίθησι δύναμιν εἰς τὸν λόγον διὰ τῆς προσθήκης τῆς ἰδιότητος, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 95· « ἀλλ' ἔα με καὶ τὴν ἐξ ἐμοῦ δυσβουλίαν », Δημοσθέν. κατὰ Ἀριστογείτ. 801, 27· « οὐδεὶς ἀντιλέγειν ἐπιχειρήσει πλὴν Ἀριστογείτονος τουτουὶ καὶ τῆς τούτου τόλμης καὶ πονηρίας ».

[6]) Τὸν τοιοῦτον ἄνεμον οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον ἐκνεφίαν.

[7]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· « Μεγάλη ζάλη ἀνέμου ».

[8]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Καὶ οὗτος αἰνίττεται, ὡς ἀφ' ἑτέρου τὸν λόγον ποιούμενος ».

[9]) Ὕβριζε τοὺς ἄλλους εὑρισκομένους ἐν συμφοραῖς.

[10]) Σημαίνει τὴν ψυχικὴν διάθεσιν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰ γὰρ ποιήσεις, ἴσθι πημανούμενος[1]. 1155
τοιαῦτ' ἄνολβον[2] ἄνδρ' ἐνουθέτει παρών.
ὁρῶ δέ τοί νιν, κἄστιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ,
οὐδείς ποτ' ἄλλος ἢ σύ. μῶν[3] ἠνιξάμην;

ΜΕΝΕΛΑΟΣ.

ἄπειμι· καὶ γὰρ αἰσχρόν, εἰ πύθοιτό τις
λόγοις κολάζειν, ᾧ βιάζεσθαι παρῇ[4]. 1160

ΤΕΥΚΡΟΣ.

ἄφερπέ νυν. κἀμοὶ γὰρ αἴσχιστον κλύειν
ἀνδρὸς ματαίου φλαῦρ'[5] ἔπη μυθουμένου.

ΧΟΡΟΣ.

ἔσται μεγάλης ἔριδός[6] τις ἀγών.
ἀλλ' ὡς δύνασαι, Τεῦκρε, ταχύνας[7]
σπεῦσον κοίλην κάπετόν[8] τιν' ἰδεῖν 1165
τῳδ', ἔνθα βροτοῖς τὸν[9] ἀείμνηστον

[1]) Οἱ ποιηταὶ οὐχὶ σπανίως μεταχειρίζονται τὸ μέλλοντα τῶν μέσων ῥημάτων ἐν σημασίᾳ παθητικῇ, ὡς τὸ ἐχθαρεῖ ἐν Ἀντιγόν. 93. καὶ τὸ φθερεῖσθαι ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 272.

[2]) Ἄθλιον, δυστυχῆ, μωρόν. Ἡ δυστυχία κεῖται ἐν τῇ διαστροφῇ τῆς διανοίας, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1265 «ὦμοι ἐμῶν ἄνολβα βουλευμάτων».

[3]) Τοῦτο λέγει σκωπτικῶς, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 405 «ἆρ' ἔνδηλα καὶ σαφῆ λέγω;» καὶ Αἰσχ. ἐν Ἀγαμέμν. 269 «ἦ τορῶς λέγω;».

[4]) Ἡ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία φέρεται εἰς ὑποτακτικὴν ἄνευ τοῦ ἄν, ὡς καὶ ἐν στίχ. 760. Ἤθελεν εἶναι αἰσχρόν, ἂν ἐμάνθανέ τις, ὅτι διὰ λόγων σωφρονίζω, ἐν ᾧ δύναμαι νὰ ἀναγκάζω.

[5]) Τὸ φλαῦρα μυθουμένου ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ φλυαροῦντος.

[6]) Ἐπειδὴ ἡ λέξις ἀγὼν ἔχει γενικὴν σημασίαν, δηλ. ὡς μάχης, λόγων, προσετέθη ἡ γενική. Κατὰ τὸν Wolff μετὰ πικρίας γίνεται ὑπαινιγμός, ὅτι ἡ κακὴ ἔρις θέλει χρησιμεύσει ὡς ἀγὼν ἀντὶ τοῦ ἁρμόζοντος εἰς τεθνηκότα ἥρωα.

[7]) Κατ' ἔννοιαν δὲν διαφέρει τοῦ σπεῦδε ταχέως ἢ ὡς τάχιστα.

[8]) Ἡ λέξις παραγομένη ἐκ τοῦ σκάπτειν σημαίνει τόπον ἐσκαμμένον, τάφρον, ἥτις δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς τάφος. Κυρίως ἔπρεπε νὰ ἦναι σκάπετος, ὅπερ διετηθη παρ' ἡμῖν. Τὸ ἰδεῖν ἐνταῦθα σημαίνει εὑρεῖν, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 875 «πημάτων ἄρηξιν, οἷς ἔασιν οὐκ ἔνεστ' ἰδεῖν;».

[9]) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ τὸν βροτοῖς ἀείμνηστον, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομαχ. 215 «χιόνι τὴν κατάρρυτον» Ὁ τάφος τοῦ Αἴαντος ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Ροιτείου καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τάφον εὑρώεντα[1] καθέξει.

ΤΕΥΚΡΟΣ.

καὶ μὴν[2] ἐς αὐτὸν καιρὸν οἵδε πλησίοι
πάρεισιν ἀνδρὸς τοῦδε παῖς τε καὶ γυνή[3],
τάφον περιστελοῦντε[4] δυστήνου νεκροῦ. 1170
ὦ παῖ, πρόσελθε δεῦρο καὶ σταθεὶς πέλας
ἱκέτης[5] ἔφαψαι πατρός, ὅς σ' ἐγείνατο.
θάκει δὲ προστρόπαιος[6], ἐν χεροῖν ἔχων

ἐν τοῖς ἔπειται χρύνοις ὑπῆρχε τούτου ἡρῷον Στράβ. 13, 595 «Τῷ Ῥοιτείῳ συνεχὴς ἠὼν ἀλιτενής, ἐφ' ᾗ μνῆμα καὶ ἱερὸν Αἴαντος καὶ ἀνδριάς, ὃν ἅραντος Ἀντωνίου κομισθέντα εἰς Αἴγυπτον ἀπέδωκε τοῖς Ῥοιτειεῦσι πάλιν ὁ Σεβαστὸς Καῖσαρ». Κατὰ τὸν μῦθον τῶν ἔπειτα οἰκησάντων τὴν Τροίαν, οἵτινες ἦσαν Αἰολεῖς, ἡ θάλασσα μετὰ τὸ ναυάγιον τοῦ Ὀδυσσέως εἰς τὸν τάφον τοῦ Αἴαντος ἐξήνεγκεν, Παλ. Ἀνθολογ. 9, 115 «Ἀσπίδ' Ἀχιλλῆος τὴν Ἕκτορος αἷμα πιοῦσαν Λαερτιάδης Δαναῶν ἦρε κακοκριθής· ναυηγοῦ δὲ θάλασσα κατέσπασε, καὶ παρὰ τύμβον Αἴαντος νηκτὴν ὥρμισεν», καὶ 116 «Καλὰ Ποσειδάων δίκασεν πολὺ μᾶλλον Ἀθήνης· ἀσπὶς ἐν αἰγιαλοῖσι βοᾷ καὶ σῆμα τινάσσει, αὐτόν σ' ἐκκαλέουσα, τὸν ἄξιον ἀσπιδιώτην. ἔγρεο, παῖ Τελαμῶνος, ἔχεις σάκος Αἰακίδαο» Ἐμυθεύετο δέ, ὅτι ἡ γραπτὴ ὑάκινθος ἐκ τοῦ αἵματος τούτου ἀνεφύη, Σχολ. εἰς Θεόκριτ. 10, 28 «τὴν γραπτὴν ὑάκινθόν φασιν ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ Αἴαντος ἀναδοθῆναι τοῦ ἐν Τροίᾳ μανέντος, διά τοι τοῦτο ἔχειν ἐγγεγραμμένον αἰ αἰ, τὴν ἀρχὴν τοῦ ὀνόματος τοῦ Αἴαντος».

[1]) Κακῶς ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ σκωληκώδη, διότι σημαίνει σκοτεινόν, ζοφώδη, ὡς ἑρμηνεύει ὁ Σουΐδας. Τὸ ἐπίθετον τοῦτο τῷ Ἅιδῃ ὑπὸ τῶν ποιητῶν ἀποδιδόμενον μετηνέχθη ἐνταῦθα τῷ τάφῳ, Ὀδυσσ. κ, 512 εὐρώεντα δόμον κρυεροῦ Ἀΐδαο».

[2]) Διὰ τῆς φράσεως ταύτης συνήθως ἀγγέλλουσι τὴν πάροδον τῶν προσώπων εἰς τὴν σκηνήν. Ἀντὶ τοῦ πλησίον πολλὰ χειρόγραφα ἔχουσι πλησίοι. Καὶ τὸ ἐπίθετον καὶ τὸ ἐπίρρημα μεταχειρίζονται οἱ ἀρχαῖοι ἀδιαφόρως.

[3]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Πάρεστιν ἡ Τέκμησσα μετὰ τοῦ παιδός· οὐχ ὅτι δὲ ἱκανὰ τὰ πρόσωπα φυλάξαι τὸ σῶμα, ἀλλ' ὅτι κινῆσαι δυνατά». Τὸν δευτεραγωνιστὴν ὁ ποιητὴς πρόκειται νὰ μεταχειρισθῇ ὡς Ὀδυσσέα, Διὰ τοῦτο τὴν Τέκμησσαν νῦν ἔχει κωφὸν πρόσωπον.

[4]) Ἵνα περικοσμήσητε τὸν τάφον τοῦ δυστυχοῦς νεκροῦ.

[5]) Ὁ Τεῦκρος θέλων ἐν τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ να ἐξασφαλίσῃ τὸν νεκρὸν τοῦ ἀδελφοῦ καθίζει τὸν υἱὸν τούτου ἱκέτην. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Εὐρυσάκης διαφεύγει τὸν κίνδυνον, διότι τίθεται ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ψυχῆς τοῦ θανόντος καὶ τῶν θεῶν τῶν προστατευόντων τὰς ψυχάς, δηλ. τοῦ ψυχοπομποῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Ἑκάτης. Συνήθως οἱ τραγικοὶ λέγουσιν, ὁ γεννήσας, φύσας, φιτύσας, φυτουργός, φυταλιμος πατήρ.

[6]) Σημαίνει τὸν τετραμμένον παρακλητικῶς, τὸν ἱκετεύοντα. Τὸ προκείμενον χωρίον ἑρμηνεύει τὸ ἐν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κόμας[1] ἐμὰς καὶ τῆσδε καὶ σαυτοῦ τρίτου,
ἱκτήριον[2] θησαυρόν. εἰ δέ τις στρατοῦ
βίᾳ σ' ἀποσπάσειαι τοῦδε τοῦ νεκροῦ,
κακὸς κακῶς ἄθαπτος ἐκπέσοι[3] χθονός,
γένους ἅπαντος ῥίζαν[4] ἐξημημένος,
αὕτως ὅπωσπερ τόνδ' ἐγὼ τέμνω πλόκον[5].
ἔχ' αὐτόν, ὦ παῖ, καὶ φύλασσε, μηδέ σε
κινησάτω τις, ἀλλὰ προσπεσὼν[6] ἔχου.
ὑμεῖς[7] τε μὴ γυναῖκες ἀντ' ἀνδρῶν πέλας
παρέστατ', ἀλλ' ἀρήγετ', ἔστ' ἐγὼ μολὼν
τάφου μελήσω[8] τῷδε κἂν μηδεὶς ἐᾷ.

Ἠλέκτρ. 449 «τεμοῦσα κρατὸς βοστρύχων ἄκρας φόβας κἀμοῦ ταλαίνης, σμικρὰ μὲν τάδ', ἀλλ' ὅμως ἄγω, δὸς αὐτῷ, τήνδ' ἀλιπαρῆ τρίχα καὶ ζῶμα τοὐμὸν οὐ χλιδαῖς ἠσκημένον. Αἰτοῦ δὲ προσπίτνουσα, γῆθεν εὐμενῆ ἡμῖν ἀρωγὸν αὐτὸν εἰς ἐχθροὺς μολεῖν».

[1]) Καὶ ἐν τῷ ἡρωϊκῷ αἰῶνι καὶ βραδύτερον οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι κείροντες τὴν κόμην παρέθετον τοῖς νεκροῖς, ὡς ὁ Ἀχιλλεὺς τῷ Πατρόκλῳ ἐν Ἰλιάδ. Ψ, 144, Αἰσχύλ. ἐν Χοηφόρ. 1, Εὐριπίδ. ἐν Ἠλέκτρ. 144.

[2]) Οἱ ἱκέται ἔφερον ἐν χερσὶ ἱκτηρίους κλάδους ἐλαίας, ἀνθ' ὧν ὁ Εὐρυσάκης θέλει φέρει τρεῖς κόμας. Ὅρα Οἰδίποδ. τύραννν. στίχ. 3 καὶ τὴν σημείωσίν μου.

[3]) Βραχυλογικῶς ἀντί, ἐκπέσοι χθονὸς καὶ ἄθαπτος γένοιτο. Ὁ Τεῦκρος καταρᾶται τῷ ἀποσπάσαντι φυγήν. Τοιαύτην σημασίαν ἔχει καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 766 «ὅτ' ἦν μοι τέρψις ἐκπεσεῖν χθονός».

[4]) Ἐννοεῖ τοὺς ἐκγόνους, ὡς καὶ ἐν Ἀντιγόν. 600 «νῶν γὰρ ἐσχάτας ὑπὲρ ῥίζας ἐτέτατο φάος ἐν Οἰδίπου δόμοις». Τὸ ἐξημημένος ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει ἐκτεθερισμένος, ἀφῃρημένος.

[5]) Ἐν ταῖς ἀραῖς αἱ τοιαῦται συμβολικαὶ πράξεις εἶναι συνήθεις, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Γ 300 «ὧδέ σφ' ἐγκέφαλος χαμάδις ῥέοι ὡς ὅδε οἶνος». Ταῦτα λέγων ὁ Τεῦκρος τέμνει τὴν κόμην καὶ δίδωσι ταύτην τῷ Εὐρυσάκει.

[6]) Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι, προσπεσὼν τῷ νεκρῷ ἔχου αὐτοῦ.

[7]) Ταῦτα λέγει πρὸς τοὺς Σαλαμινίους ναύτας, οὓς διεγείρει πρὸς βοήθειαν. Ἡ ἑπομένη ἀντίθεσις εἶναι συνήθης τοῖς ἀρχαίοις, ὡς ἐν στίχ. 1020 «δοῦλος λόγοισιν ἀντ' ἐλευθέρου φανείς».

[8]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι μελήθει ς, ὅπερ διατηρεῖ ὁ Hermann καὶ ὁ Wunder γράφοντες τὸ μολὼν μόλω. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ παθητικὸν τοῦ μέλω ἐν τοῖς καλοῖς χρόνοις δὲν ἀπαντᾷ καὶ οὐδέποτε ὁ ἀόριστος παθητικὸς εὑρηται ἐν μέσῃ σημασίᾳ, ὁ Wolff ἔτρεψεν εἰς μελήσω. Ὁ Nauck γράφει μελήθω. Ἡ ὑποτακτικὴ ἄνευ τοῦ ἂν εὕρηται πολλαχοῦ, ὡς ἐν στίχ. 555. Ὁ μὲν Τεῦκρος μετὰ τῶν ἀκολούθων αὐτοῦ ἀπέρχεται, ὅπως εὕρῃ προσήκοντα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

(Στάμιμον Γ.)

Στροφὴ α'.

ΧΟΡΟΣ.

Τίς[1] ἄρα νέατος ἐς πότε λήξει 1185
πολυπλάγκτων[2] ἐτέων ἀριθμός,
τὰν[3] ἄπαυστον αἰὲν ἐμοὶ
δορυσσοήτων[4] μόχθων ἄταν ἐπάγων
ἀνὰ τὰν εὐρώδη Τροίαν[5], 1190

τύπον πρὸς ταφήν, ἡ δὲ Τέκμησσα μείνασα παρὰ τῷ πτώματι κόπτει τὴν κόμην, ἐν ᾧ ὁ χορὸς ᾄδει τὸ ἑπόμενον στάσιμον. Τὸ σύμπλεγμα εἶναι οἰκτρόν.

1) Ὁ χορὸς πάλιν οἰκτείρει τὴν ἑαυτοῦ τύχην, ὅτι μακρὸν χρόνον μένει ἐν τῇ Τροίᾳ. Κατὰ τὸν Schneidewin ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως· τίς ἄρα ἀριθμὸς ἐτέων λήξει νέατος (δηλ. ὥστε νέατον γενέσθαι) ἐς πότε; Εἶναι σύμπτυξις δύο ἐρωτήσεων ἐν μιᾷ, ὡς ἐν τῇ ὁμηρικῇ φράσει, τίς πόθεν εἶς ἀνδρῶν; καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 1090 «τοῦ ποτε τεύξομαι σιτονόμου μέλεος πόθεν ἐλπίδος;». Ἡ πρόθεσις συχνάκις συντάσσεται ἐπιρρήμασι δηλοῦσι χρόνον, ὡς εἰς τότε, εἰς ὀψέ, εἰς αὔριον, εἰς νῦν, εἰς ἅπαξ, ἀλλ' ἀσυνήθης εἶναι ἡ σύνταξις τῆς προθέσεως μετὰ ἐρωτηματικῶν. Ἐν πλαγίᾳ ὅμως ἐρωτήσει εὑρηται ἡ σύνταξις, ὡς παρ' Αἰσχίν. 3, 99 «Δημοσθένης ἃ εὖ οἶδεν οὐδέποτε ἐσόμενα, τολμᾷ λέγειν ἀριθμῶν εἰς ὁπότε ἔσται». Ἀπαντᾷ δὲ συχνάκις τὸ μέχρι μετὰ ἐρωτηματικῶν ἐν τῇ φράσει μέχρι τοῦ καὶ μέχρι ὅποι παρὰ Ξενοφ. ἐν Ἑλλην. 4, 7, 5.

2) Λέγει ὁ ποιητὴς τὰ ἔτη πολύπλαγκτα κατὰ τὸν Schneidewin, διότι ἐννεάκις ἤδη ἐπέραναν τὸν κύκλον αὐτῶν. Κατὰ δὲ τὸν Σχολιαστήν· «Καθὸ πολλὰ πλανώμεθα ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ». Πιθανώτερον δ' ὁ Bellermann ἐξηγεῖ ταραχώδη ἔτη.

3) Κεῖται ἀντὶ τοῦ τήνδε.

4) Μόνος ὁ κώδηξ κατὰ τὸν Dindorf διετήρησε τὴν γραφὴν δορυσσοήτων, ἐν ᾧ ἐν πᾶσι τοῖς ἀπογράφοις καὶ τῷ Σουΐδᾳ διεφθάρη εἰς δορυσσούντων. Τὸ δορυσσόης κατὰ τὸν Wolff εἶναι σύνθετον ἐκ τοῦ δόρυ καὶ σοέω, ὅπερ διετηρήθη παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ· «σεσσημένον· τεθορυβημένον, ὡρμημένον». Ἡ λέξις δορυσσόης εἶναι διάφορος τύπος τοῦ δορυσσόος Ἡσίοδ. ἐν Ἀσπίδ. Ἡρακλ. 54, Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτ. 125, ὡς ἀδολέσχης καὶ ἀδόλεσχος, πλάνης καὶ πλάνος, ψιλὴς καὶ ψιλός, ὁμαλὴς καὶ ὁμαλός κτλ. Ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· «τῶν κατὰ τὸν πόλεμον μόχθων, πολεμικῶν». Τοὺς μόχθους ἐνταῦθα προσωποιεῖ ὁ ποιητής.

5) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἀνὰ τὰν εὐρώδη Τροίαν, ὅπερ ὁ μὲν Ahrens ἔτρεψεν εἰς, ἂν τὰν εὐρώδεα Τρωΐαν, ὁ δὲ Bergk εἰκάζει, ἀν' ἀκτὰν εὐρυεδῆ, ὁ δὲ Hermann εἰς, ἀν' αἶαν ἀερώδεα Τρωΐαν κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ Σχολιαστοῦ· «Σκοτεινὴν καὶ ἀερώδη τοῖς Ἕλλησιν». Ἐπειδὴ ὅμως οὐδεμία τῶν προτάσεων τούτων, ὡς καὶ ὁ Schneidewin ὁμολογεῖ, εἶναι πιθανή, διετηρήσαμεν τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων, ὡς ἁρμόζει ἐν τοιαύτῃ περιστάσει. Τὸ εὐρώδης σημαίνει εὐρύς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δύστανον ὄνειδος[1] Ἑλλάνων;

Ἀντιστροφὴ α'.

ὄφελε πρότερον αἰθέρα δῦναι[2]
μέγαν ἢ τὸν πολύκοινον[3] Ἄιδαν
κεῖνος ἀνήρ[4], ὃς στυγερῶν
ἔδειξεν ὅπλων Ἕλλασιν κοινὸν[5] Ἄρη· 1195
ἰὼ πόνοι πρόγονοι[6] πόνων·
κεῖνος γὰρ ἔπερσεν[7] ἀνθρώπους.

[1]) Εἶναι παράθεσις εἰς τὸ ἄπαυστον ἄταν· Οἱ Σαλαμίνιοι θεωροῦσιν ὄνειδος, ὅτι ἐπὶ μακρὸν χρόνον μάτην πολιορκοῦσι τὸ Ἴλιον. Ἡ ἐξήγησις τῆς στροφῆς ἔχει οὕτως· Τίς λοιπὸν εἶναι ὁ τελευταῖος καὶ πότε θὰ τελειώσῃ ὁ ἀριθμὸς τῶν πολυταράχων ἐτῶν, ταύτην διὰ τὴν ἀκατάπαυστον δυστυχίαν τῶν πολεμικῶν πόνων αἰωνίως εἰς ἐμὲ ἐπιφέρων ἀνὰ τὴν εὐρεῖαν Τροίαν, ὅπερ εἶναι ἐντροπὴ τῶν Ἑλλήνων ἀξία δακρύων;

[2]) Τὸ δῦναι ἤρκει καὶ διὰ τὸν αἰθέρα καὶ διὰ τὸν Ἄιδην, διότι ἑκατέρῳ βάθος ἀποδίδοται.

[3]) Πολύκοινος λέγεται ὁ εἰς πολλοὺς κοινός, ὁ εἰς πάντας κοινός, ὁ εἰς ὅλους ἀνήκων.

[4]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ὤφελε πρότερον ἀφανὴς γενέσθαι ἐκεῖνος ὁ ἀνήρ, ὁ πρῶτος εἰσενεγκὼν εἰς Ἕλληνας πολεμιστήρια ὅπλα, ὡς ἅμα τῇ εὑρέσει ἡκόντων τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῷ ἀδικεῖν». Τὴν ἑρμηνείαν ταύτην, ἥτις ἁρμόζει εἰς τὸν ὅλον χωρίον, δέχεται καὶ ὁ Bellermann. Ἀλλ' ὁ Wunder καὶ ὁ Dindorf νοοῦσι τὸν Τινδάρεων, ὁ δὲ Schneidewin τὸν Πάριν, καθ' οὗ συχνάκις ἀκούονται ἀραὶ παρὰ τοῖς τραγικοῖς, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 1426 καὶ Εὐριπίδ. ἐν Τρῳάς. 919. Τοιαύτη ἑρμηνεία ἀντίκειται πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ὅλου χωρίου. Ὁ Bergk εἰκάζει, ὅτι ὁ κόρος, ὃν ὁ χορὸς ἔχει πρὸς τοὺς ἀκάρπους πόνους τοῦ πολέμου, ἁρμόζει εἰς τὴν τελευταίαν περίοδον τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 45.

[5]) Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν, ἣν ὁ Schneidewin ἐδέξατο, ὁ κοινὸς Ἄρης σημαίνει τὸν πόλεμον, ὃν κοινῶς ἐπεχείρησαν τὰ ἑλληνικὰ φῦλα καὶ ὃν ἤγειρεν ὁ Πάρις. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἄλλην ἑρμηνείαν, ἣν καὶ ἡμεῖς ἐπεδοκιμάσαμεν, σημαίνει τὸν πόλεμον τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 1570.

[6]) Τὸ πρόγονοι φαίνεται τῷ Dindorf ὑπερποιητικὸν καὶ ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τὸ τοῦ Αἰσχύλου οὐκ ἄπαπτον Ἰδαίου πυρός. Γράφει δὲ πρόπονοι Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρὰ Πλάτων. ἐν Νομ. 928 Ε «γίγνονται ξυμφοραὶ τηλικαύτης ἔχθρας ἔκγονοι».

[7]) Λέγεται καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων τὸ ῥῆμα, ὡς ἐν στίχ. 896. Ἡ ἐξήγησις τῆς ἀντιστροφῆς εἶναι ἥδε· Εἴθε πρότερον νὰ ἀνήρχετο εἰς τὸν μέγαν οὐρανὸν ἢ νὰ κατήρχετο εἰς τὸν τοῖς πᾶσι κοινὸν Ἄιδην ἐκεῖνος ὁ ἀνήρ, ὅστις τὸν πρὸς ἀλλήλους πόλεμον διὰ μισητῶν ὅπλων ἔδειξεν εἰς τοὺς Ἕλληνας· φεῦ πόνοι πόνους γεννῶντες· διότι ἐκεῖνος κατέστρεψε τοὺς ἀνθρώπους.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Στροφὴ β'.

ἐκεῖνος[1] οὔτε στεφάνων οὔτε βαθειᾶν κυλίκων νεῖμεν
[ἐμοὶ τέρψιν ὁμιλεῖν, 1200
οὔτε γλυκὺν αὐλῶν ὄτοβον[2],
δύσμορος, οὔτ' ἐννυχίαν
τέρψιν ἰαύειν[3].
ἐρώτων[4] δ', 1205
ἐρώτων ἀπέπαυσεν, ὤμοι, κεῖμαι δ' ἀμέριμνος[5] οὕ-
[τως, ἀεὶ πυκιναῖς ὀρόσοις
τεγγόμενος κόμας,
λυγρᾶς[6] μνήματα Τροίας. 1210

[1]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἐκεῖνος ὁ εὑρὼν τὰ ὅπλα, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, οὐ στεφάνων, οὐ κύλικος, οὐκ αὐλῶν τέρψιν μοι ἔνειμεν, ἀλλὰ πᾶν, φησί, τερπνὸν ἐξέκοψεν. Ἥδιστος δὲ ὢν ὁ Σοφοκλῆς παλιν ἐπὶ τὸ ἴδιον ἦθος ἔκλινεν ἐν τοῖς μέλεσιν· ὅθεν καὶ μέλιττα ἐκλήθη». Ποιεῖται μνείαν στεφάνων, διότι οἱ ἀρχαῖοι ἐστεμμένοι συνεποσιάζοντο. Τὰ ἀπαρέμφατα καὶ τὸ ὄτοβον ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ νεῖμεν. Ἡ τελευταία φράσις τοῦ στίχου ἰσοδυναμεῖ πρὸς τήνδε, ὁμιλίαν τερπομένην κύλιξιν.

[2]) Ὄτοβος εἶναι ὁ ἦχος τοῦ αὐλοῦ.

[3]) Κατὰ τὴν ὁμηρικὴν φράσιν. ἀΰπνους νύκτας ἰαύειν, ὅηλ. ἐστέρησέ με τοῦ νὰ διανυκτερεύω ἐν νυκτερινῇ τέρψει.

[4]) Ὁ Schneidewin εἰκάζει, ὅτι ἡ λέξις αὕτη εἶναι μεταγενεστέρα προσθήκη διορθωτοῦ ζητοῦντος νὰ ἀγάγῃ εἰς συμφωνίαν τὸ μέτρον τῆς στροφῆς μετὰ τοῦ τῆς ἀντιστροφῆς. Ὁ δὲ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «Καὶ ἄκαιρον μὲν περὶ ἐρώτων μεμνῆσθαι ἐν τοῖς παροῦσιν, ὅμως δὲ ἀκολουθίαν ἔχει πρὸς τὰ προκείμενα».

[5]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «ἀμέριμνος καὶ μὴ ἔχων μέριμναν καὶ φροντίδα». Ὁ Wolff ὅμως ἐννοεῖ τὴν γενικὴν ἐρώτων ἐκ τῶν ἡγουμένων καὶ πολλοὶ δέχονται τὸ ἐπίθετον ἐν παθητικῇ σημασίᾳ, ὀλιγωρούμενος, ἀμελούμενος, ὅπερ εἶναι πιθανώτερον. Ἡ τελευταία ἑρμηνεία συμφωνεῖ καὶ πρὸς τὰ ἑπόμενα.

[6]) Τὸ λυγρᾶς ἀντὶ τῆς κοινῆς γραφῆς λυγράς ὀφείλεται τῷ Brunck. Τὰ μνήματα εἶναι παράθεσις εἰς τὰ προηγούμενα, ὡς παρὰ Σιμωνίδ. ἀποσπάσμ. 101 «Πέρσαις δὲ περὶ φρεσὶ πήματα πάντα ἤψαμεν, ἀργαλέης μνήματα ναυμαχίης». Πάντοτε αἱ συμφοραὶ εἶναι ἀναμνήσεις τοῖς παθοῦσιν. Ἡ ἐξήγησις τῆς δευτέρας στροφῆς ἔχει οὕτως· «Ἐκεῖνος δέν μοι ἐπέτρεψε νὰ λαμβάνω τὴν μεγάλην εὐχαρίστησιν, οὔτε τῶν στεφάνων, οὔτε τῶν ἐν τοῖς συμποσίοις μεγάλων ποτηρίων, οὔτε τοῦ γλυκέος ἤχου τῶν αὐλῶν, ὁ δυστυχής, οὔτε νὰ διανυκτερεύω ἐν νυκτερινῇ εὐχαριστήσει. Τῶν δὲ ἐρώτων, τῶν ἐρώτων ἐστέρησεν ἐμέ, φεῦ, καὶ κεῖμαι δ' οὕτως ὀλιγωρούμενος, πάντοτε διὰ πυκνῶν ὀρόσων βρεχόμενος κατὰ τὰς κόμας, ἅπερ εἶναι ἐνθυμήματα τῆς λύπας προξενησάσης Τροίας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀντιστροφὴ β'.

καὶ πρὶν μὲν οὖν[1] ἐννυχίου δείματος ἦν μοι προ-
[βολὰ καὶ βελέων[2] θούριος Αἴας·
νῦν δ' οὗτος ἀνεῖται[3] στυγερῷ
δαίμονι. τίς μοι, τίς ἔτ' οὖν
τέρψις ἐπέσται;
γενοίμαν
ἵν' ὑλᾶεν[4] ἔπεστι πόντου πρόβλημ' ἀλίκλυστον,
[ἄκραν ὑπὸ πλάκα Σουνίου[5],
τὰς ἱερὰς ὅπως
προσείποιμεν[6] Ἀθάνας.

1) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι, καὶ πρὶν μὲν ἐννυχίου, ὅπερ μὴ συμφωνοῦν κατὰ τὸ μέτρον διώρθωσεν ὁ Τρκλίνιος εἰς πρὶν μὲν οὖν ἐννυχίου, ὅπερ ἐδεξάμεθα. Ἄλλοι ὅμως ἄλλως διώρθωσαν· ὁ μὲν Dindorf εἰς, πρὶν μέν ἐξ ἐννυχίου, ὁ δὲ Volff, εἰς πρὶν μέν αἰὲν νυχίου.

2) Ἡ σύνταξις ἔχει οὑτωσί· Αἴας ἦν προβολὰ δείματος καὶ βελέων. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Τῆς νυκτερινῆς ἐφόδου τῶν πολεμίων καὶ τῶν βελῶν ἀλεξητήριον ἦν ὁ Αἴας».

3) Εἶναι ἀφειμένος, παραδεδομένος. Στυγερὸς δαίμων εἶναι ὁ Πλούτων.

4) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Εἴθε γενοίμην, ὅπου ἐστὶν ἐπὶ τοῦ πόντου τὸ σύνδενδρον ἀκρωτήριον τὸ κλυζόμενον ὑπὸ τῆς ἁλός, λέγω ὑπὸ τὴν ἄκραν πλάκα, ἤγουν γῆν, τοῦ Σουνίου». Ἡ πρότασις αὕτη συνάπτεται τοῖς ἡγουμένοις, ὡς νομίζομεν, ἂν τὸ Σούνιον θεωρηθῇ ὡς ἀμυντήριον τῶν προσβολῶν, ὡς πρὶν ἦτο ὁ Αἴας. Τοῦτο ὑπεδήλωσεν ὁ ποιητὴς διὰ τῶν λέξεων προβολὰ καὶ πρόβλημα καὶ διὰ τῆς προθέσεως ὑπό.

5) Τῷ ἐξ ἀνατολῶν πλέοντι παρὰ τῷ Σουνίῳ ἦτο ὁρατὴ ἡ ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Περικλέους ἐφαίνετο καὶ τὸ ὄρυ τῆς Ἀθηνᾶς, Παυσαν. I, 28, 2 «Ταύτης τῆς Ἀθηνᾶς ἡ τοῦ ὄρατος αἰχμὴ καὶ ὁ λόφος τοῦ κράνους ἀπὸ Σουνίου προσπλέουσίν ἐστιν ἤδη σύνοπτα». Ὁ τὸ Σούνιον παραπλέων ηὔχετο τῇ Σουνιάδι Ἀθηνᾷ καὶ τῷ Ποσειδῶνι, ὅστις διὰ τοῦτο ἐλέγετο Σουνιάρατος, Ἀριστοφάν, ἐν Ἱππ. 560.

6) Ἡ εὐκτικὴ ἐτέθη κατ' ἀφομοίωσιν πρὸς τὴν προηγουμένην, ὡς παρὰ Ξενοφ. ἐν Κύρ. ἀναβάσ. 2, 34 «βασιλεὺς ἡμᾶς ἀπολέσαι περὶ παντὸς ἂν ποιήσαιτο, ἵνα τοῖς ἄλλοις φόβος εἴη». Ἡ ἐξήγησις τῆς δευτέρας ἀντιστροφῆς εἶναι ἡ ἑξῆς· Καὶ πρότερον μὲν λοιπὸν πάντοτε ἦτο ὑπερασπισις κατὰ τοῦ νυκτερινοῦ φόβου καὶ τῶν ἐνύπλων προσβολῶν ὁ πολεμικὸς Αἴας· τώρα ὅμως οὗτος εἶναι παραδεδομένος εἰς μισητὸν δαίμονα. Τίς, τίς πλέον λοιπὸν εὐχαριστησις θὰ ὑπάρξῃ μετὰ ταῦτα; Εἴθε νὰ ἔλθω ἐκεῖ, ὅπου ἔχει σύνδενδρον ἀμυντήριον κατὰ τοῦ πόντου ὑπὸ τῆς θαλάσσης περιβρεχόμενον, δηλαδὴ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἀκρωτηρίου Σουνίου, ὅπως προσαγορεύσωμεν τὰς ἱερὰς Ἀθήνας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἔξοδος.

ΤΕΥΚΡΟΣ.

καὶ μὴν[1] ἰδὼν ἔσπευσα τὸν στρατηλάτην
Ἀγαμέμνον' ἡμῖν δεῦρο τόνδ' ὁρμώμενον·
δῆλος δέ μοὐστὶ[2] σκαιὸν ἐκλύσων στόμα.

ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ.

σὲ[3] δὴ τὰ δεινὰ ῥήματ' ἀγγέλλουσί μοι
τλῆναι[4] καθ' ἡμῶν ὧδ' ἀνοιμωκτὶ χανεῖν.
σέ τοι, τὸν ἐκ τῆς αἰχμαλωτίδος[5], λέγω,
ἥ που τραφεὶς ἂν μητρὸς εὐγενοῦς ἄπο
ὑψηλ' ἐφώνεις[6] κἀπ' ἄκρων ὠδοιπόρεις,
ὅτ' οὐδὲν[7] ὢν τοῦ μηδὲν ἀντέστης ὕπερ,
κοὔτε στρατηγοὺς οὔτε ναυάρχους μολεῖν
ἡμᾶς[8] Ἀχαιῶν οὔτε σοῦ διωμόσω·

[1]) Ὁ Τεῦκρος ἐκλέξας τάφον τοῦ ἀδελφοῦ ἔρχεται ταχέως· διότι εἶδεν, ὅτι ὁ Ἀγαμέμνων ἐπορεύετο πρὸς τὸ πτῶμα.

[2]) Δὲν ἐπιδοκιμάζεται ἡ κοινὴ γραφὴ μοι 'στί, ἀλλὰ τὸ μοὐστί, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἐκεῖνο. Τὸ ἀντίθετον τοῦ ἐκλύειν στόμα εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγόν. 180 «ἐκ φόβου του γλῶσσαν ἐγκλήσας ἔχει». Ἰσοκράτ. ἐν Παναθηναϊκ. κεφ. 36 «ἐπειδὴ περ ἐπελήλυθέ μοι τὸ παρρησιάζεσθαι καὶ λέλυκα τὸ στόμα». Καὶ ἡμεῖς οἱ νεώτεραι λέγομεν ξαπόλυσα τὴν γλῶσσα.

[3]) Ὁ Ἀγαμέμνων ἔρχεται εἰς τὴν σκηνὴν ἀκολουθούμενος ὑπὸ δύο κηρύκων· διότι ὁ Μενέλαος ὑπὸ τοῦ Τεύκρου ὑβρισθεὶς δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπανέλθῃ διὰ τὸ αἰσχρὸν στίχ. 1159. Ὁ αὐτὸς δ' ὑποκριτὴς ἔχει τὰ πρόσωπα καὶ τῶν δύο Ἀτρειδῶν. Εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ὁ Ἀγαμέμνων ἔχει τυραννικὸν ἦθος.

[4]) Κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ τολμῆσαι. Τὸ ἀνοιμωκτὶ ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Χωρὶς οἰμωγῆς, ἀτιμωρήτως». Τὸ ῥῆμα χανεῖν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ χάσκοντα εἰπεῖν, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 892 «Μηδὲ βαρβάρου φωτὸς δίκην χαμαιπετὲς βόαμα προσχάνῃς ἐμοί». Ἡσύχιος· «ἔχανεν· εἶπεν, χάνοιμι· εἴποιμι, χανύειν· βοᾶν».

[5]) Δηλαδὴ Ἠσιόνης τῆς θυγατρὸς τοῦ Λαομέδοντος.

[6]) Σημαίνει ἐκόμπεις. Τὴν ἑπομένην φράσιν ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Ἐπ' ἄκρων δακτύλων ἔβαινες γαυριῶν», ὁ δὲ τοῦ Ἀριστοφάνους Σχολιαστὴς ἐν Ἀχαρν. 638 λέγει· «εἰώθασι γὰρ οἱ ἀλαζόνες ἐπ' ἄκρων ὀνύχων βαδίζειν».

[7]) Λέγει, ὅτι ὁ Τεῦκρος εἶναι οὐδὲν διὰ τὴν δυσγένειαν. Τὸν δὲ Αἴαντα ὀνομάζει τὸ μηδὲν ὡς τελευτήσαντα καὶ ἀνάξιον προσοχῆς. Παραπλήσιαι φράσεις ὑπάρχουσιν ἐν στίχ. 1275, ἐν Ἠλέκτρ. 1166 «τὴν μηδὲν» εἰς τὸ μηδέν».

[8]) Ὁ Ἀγαμέμνων ἐν τῇ ἀρχῇ ταυτίζει ἑαυτὸν τῷ Μενελάῳ, περὶ οὗ ὁ Τεῦκρος εἶπεν ἐν στίχ. 1103

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλ' αὐτὸς ἄρχων,[1] ὡς σὺ φῄς, Αἴας ἔπλει.
ταῦτ' οὐκ ἀκούειν[2] μεγάλα πρὸς δούλων κακά;
ποίου[3] κέκραγας ἀνδρὸς ὧδ' ὑπέρφρονα;
ποῦ βάντος[4] ἢ ποῦ στάντος, οὗπερ οὐκ ἐγώ;
οὐκ ἆρ' Ἀχαιοῖς ἄνδρες[5] εἰσὶ πλὴν ὅδε;
πικροὺς ἔοιγμεν[6] τῶν Ἀχιλλείων ὅπλων
ἀγῶνας Ἀργείοισι κηρῦξαι τότε,
εἰ πανταχοῦ φανούμεθ' ἐκ Τεύκρου[7] κακοί,
κοὐκ ἀρκέσει ποθ' ὑμὶν οὐδ' ἠσσημένοις
εἶκειν[8] ἃ τοῖς πολλοῖσιν ἤρεσκεν κριταῖς,
ἀλλ' αἰὲν ἡμᾶς ἢ κακοῖς[9] βαλεῖτέ που,
ἢ σὺν δόλῳ κεντήσεθ' οἱ λελειμμένοι[10].
ἐκ τῶνδε[11] μέντοι τῶν τρόπων οὐκ ἄν ποτε

«Σπάρτης ἀνάσσων ἦλθες, οὐχ ἡμῶν κρατῶν». Ἐκ τοῦ ἑπομένου ἐννοεῖται καὶ πρὸ τῶν Ἀχαιῶν τὸ οὔτε, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 771 «ἑκόντα μήτ' ἄκοντα» καὶ Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ. 291 «δέχεσθαι δ' οὔτε συλλύειν τινά». Τὸ δὲ διωμόσω σημαίνει διισχυρίσθης, ἐβεβαίωσας οἱονεὶ μεθ' ὅρκου. Ἡ ὑπερβολὴ αὕτη ἐξηγεῖται ἐκ τῆς ὀργῆς τοῦ Ἀτρείδου.

1) Ὄντως ὁ Τεῦκρος εἶπεν ἐν στίχ. 1099 «οὐκ αὐτὸς ἐξέπλευσεν, ὡς αὐτοῦ κρατῶν;».

2) Ἡ σύνταξις ἔχει οὑτωσί· μεγάλα κακὰ (ὥστε) ἀκούειν πρὸς δούλων. Τὸν Τεῦκρον λέγει δοῦλον ὡς υἱὸν τῆς αἰχμαλωτίδος Ἡσιόνης.

3) Ἀντὶ περὶ ποίου ἀνδρός; ὡς ἐν Τραχιν. 1122 «τῆς μητρὸς ἥκω τῆς ἐμῆς φράσων» καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 439.

4) Διὰ τῆς φράσεως ταύτης δηλοῦται, ὅτι ὁ Αἴας οὐδὲν ἔπραξεν ἄνευ τῆς διαταγῆς τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὅπερ ἀναιρεῖ τὸν λόγον, ὅτι ὁ Αἴας ἔπλευσεν ἄρχων ἑαυτοῦ.

5) Δηλαδὴ γενναῖοι, ἀνδρεῖοι, ὡς ἐν στίχ. 77. Νομίζομεν, ὅτι ταῦτα λέγει διὰ τὴν κρίσιν τῶν ὅπλων. Δὲν ὑπάρχουσιν ἄλλοι γενναῖοι Ἀχαιοί, ἀλλὰ μόνος αὐτός, ὥστε ἦθελε νὰ λάβῃ τὰ ὅπλα;

6) Ἀντὶ ἐοίκαμεν ὡς καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλείδ. 427 καὶ 621. Τοιαῦτα εἶναι τὰ δέδοιγμεν ἀντὶ δεδοίκαμεν καὶ ἄνωγμεν ἀντὶ ἀνώγαμεν. Ἐπειδὴ ἡ λέξις ἀγὼν ἔχει γενικὴν σημασίαν, προσετέθη ἡ γενικὴ ὅπλων.

7) Μετὰ περιφρονήσεως ἀντὶ σοῦ. Ἐκ μέρους τοῦ Τεύκρου, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Τεύκρου.

8) Τούτοις, ἃ ἐφάνησαν ἀρεστὰ εἰς τοὺς περισσοτέρους τῶν κριτῶν.

9) Ὡς οὐσιαστικὸν κεῖται τὸ ἐπίθετον, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 374 «εὐθὺς ἤρασσον κακοῖς τοῖς πᾶσιν». Τὸ βάλλειν καὶ τὸ κεντεῖν ὑπομιμνήσκουσι τὴν πόρρωθεν καὶ τὴν ἐκ τοῦ συστάδην μάχην. Μετεχειρίσθη δὲ τὸ κεντήσετε διὰ τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ Αἴαντος.

10) Ἐννοεῖ τοὺς ἡττημένους ἐν τῇ κρίσει τῶν ὅπλων ἐκ μεταφορᾶς τῶν δρομέων.

11) Τοὺς τρόπους ἐξηγεῖ διὰ τῆς ἑπομένης ὑποθετικῆς προτάσεως.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κατάστασις[1] γένοιτ' ἂν οὐδενὸς νόμου,
εἰ τοὺς δίκῃ νικῶντας ἐξωθήσομεν
καὶ τοὺς ὄπισθεν[2] εἰς τὸ πρόσθεν ἄξομεν.
ἀλλ' εἰρκτέον τάδ' ἐστίν. οὐ γὰρ οἱ πλατεῖς
οὐδ' εὐρύνωτοι φῶτες ἀσφαλέστατοι,
ἀλλ' οἱ φρονοῦντες[3] εὖ κρατοῦσι πανταχοῦ.
μέγας δὲ πλευρὰ[4] βοῦς ὑπὸ σμικρᾶς ὅμως
μάστιγος ὀρθὸς[5] εἰς ὁδὸν πορεύεται.
καὶ σοὶ προσέρπον τοῦτ' ἐγὼ τὸ φάρμακον[6]
ὁρῶ τάχ' εἰ μὴ νοῦν κατακτήσει τινά[7]·
ὃς ἀνδρὸς οὐκέτ' ὄντος, ἀλλ' ἤδη σκιᾶς[8],
θαρσῶν ὑβρίζεις κἀξελευθεροστομεῖς[9].
οὐ σωφρονήσεις; οὐ μαθὼν ὃς[10] εἶ φύσιν,
ἄλλον τιν' ἄξεις ἄνδρα δεῦρ' ἐλεύθερον,
ὅστις πρὸς ἡμᾶς ἀντὶ σοῦ[11] λέξει τὰ σά;
σοῦ γὰρ λέγοντος οὐκέτ' ἂν μάθοιμ' ἐγώ·

1250 1255 1260

1) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Εὐταξία, ἣν ὁ νόμος ποιεῖ».

2) Ἐξακολουθεῖ ἡ μεταφορὰ ἐκ τῶν ἀγωνιζομένων.

3) Ἀντὶ οἱ εὖ φρονοῦντες, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 723. Ὀρθῶς λέγει ὁ Σχολιαστής· «Ἐπειδὴ δὲ αὐτοῦ τὴν κατὰ τὸ σῶμα ἀρετὴν καὶ ἰσχὺν διαβάλλειν οὐ δύναται, εἰς ἀφροσύνην αὐτὸν λοιδορεῖ».

4) Ὀλίγα χειρόγραφα, ὁ Στοβαῖος καὶ ὁ Εὐστάθιος ἔχουσι πλευρά, τὰ δὲ πλεῖστα πλευράς ἢ πλευράν. Ἡ λέξις αὕτη ποιεῖ τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸ προηγούμενον πλατεῖς καταφανεστέραν. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγόν. 477 «σμικρῷ χαλινῷ δ' οἶδα τοὺς θυμουμένους ἵππους καταρτυθέντας».

5) Κατ' εὐθεῖαν, χωρὶς νὰ παρεκκλίνῃ, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Ἑλέν. 1571 «ταύρειος δὲ πους οὐκ ἤθελ' ὀρθὸς σανίδα προσβῆναι κάτα».

6) Δηλαδὴ τὸ τῆς μάστιγος· θεωρεῖ δὲ τὸν Τεῦκρον οἱονεὶ πάσχοντα.

7) Εἰκονίζει τὸν Τεῦκρον ὡς νοῦν στερούμενον ὅλως νοός.

8) Ἐκ τοῦ ἡγουμένου ἐννοεῖται τὸ ὄντος.

9) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «θρασυλογεῖς, λαβραγορεῖς».

10) Κεῖται ἀντὶ τοῦ ὅστις ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 655 «οἶσθ' οὖν ἃ χρῄζεις» καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1068. Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ἐλέγχει τὸ γένος τοῦ Τεύκρου.

11) Κατὰ τὸ ἀττικὸν δίκαιον οἱ δοῦλοι ἐν τῷ δικαστηρίῳ εἶχον ἀνάγκην προστάτου. Τραγικ. ἀδέσποτ. 246 «δοῦλος πέφυκας οὐ μέτεστί σοι λόγου». Ὁ δὲ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «Νόμος ἦν Ἀθήνῃσι, τοὺς ἐξ ἑταίρας ἢ δούλης

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὴν βάρβαρον[1] γὰρ γλῶσσαν οὐκ ἐπαΐω.

ΧΟΡΟΣ.

εἴθ' ὑμὶν ἀμφοῖν νοῦς γένοιτο σωφρονεῖν[2].
τούτου γὰρ οὐδὲν σφῷν ἔχω λῷον φράσαι.

ΤΕΥΚΡΟΣ.

φεῦ· τοῦ θανόντος ὡς ταχεῖά τις βροτοῖς
χάρις διαρρεῖ[3] καὶ προδοῦσ' ἁλίσκεται,
εἰ σοῦ γ' ὅδ' ἀνὴρ οὐδ' ἐπὶ σμικρῶν[4] λόγων,
Αἴας, ἔτ' ἴσχει μνῆστιν, οὗ σὺ πολλάκις
τὴν σὴν προτείνων προύκαμες[5] ψυχὴν δορί·
ἀλλ' οἴχεται δὴ πάντα ταῦτ' ἐρριμμένα,
ὦ πολλὰ λέξας ἄρτι κἀνόητ' ἔπη,
οὐ μνημονεύεις οὐκέτ' οὐδέν, ἡνίκα
ἑρκέων[6] ποθ' ὑμᾶς οὗτος ἐγκεκλῃμένους,

τεχθέντας μὴ δημηγορεῖν». Τοῦτο εἶναι ἀναχρονισμός.

[1]) Καὶ τοῦτο λέγεται κατὰ τὰς ἰδέας τῶν συγχρόνων Ἀθηναίων, παρ' οἷς οἱ δοῦλοι ἦσαν βάρβαροι. Διότι ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν οἱ Τρῶες διαλέγονται ἑλληνιστί, ὡς καὶ οἱ Ἀχαιοί, καὶ μόνον οἱ Κᾶρες λέγονται βαρβαρόφωνοι Ἰλιάδ. Β, 867.

[2]) Δηλαδὴ νοῦς ὥστε σωφρονεῖν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Ἐπεὶ οὐ συμβουλεύει διὰ τὸ Ἀγαμέμνονος ἀξίωμα ὁ χορός, ἐν τῇ εὐχῇ τὴν γνώμην κατέθηκεν ».

[3]) Κατὰ τὸν Wunder ἡ φράσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τήν, βροτοὶ ἐκχέουσιν ἢ ἐκβάλλουσι χάριν, Εὐριπίδ. ἐν ἀποσπάσμ. 736 « ἡ δ' ἐν ὀφθαλμοῖς χάρις ἀπόλωλ' ὅταν τις ἐκ δόμων ἀνὴρ θάνῃ· σπάνιον ἄρ' ἦν θανοῦσιν ἀσφαλεῖς φίλοι» καὶ ἐν Ἑκάβ. 311. Εἰς τὸ προδοῦσα ἐννοεῖται τὸ θανόντα ἢ αὐτόν.

[4]) Οὕτως ἔχουσι τὰ χειρόγραφα, ἐν ᾧ ὁ Wunder ἔτρεψεν εἰς ἐπὶ σμικρῷ λόγῳ, διότι τὴν τῶν χειρογράφων γραφὴν οὐδὲ ἑλληνικὴν θεωρεῖ. Κατ' αὐτὸν οὔτε ἡ ἐπὶ ἠδύνατο ἐνταῦθα νὰ συνταχθῇ πρὸς γενικήν, οὔτε ὁ πληθυντικὸς ἀριθμός ἠδύνατο εὐκόλως νὰ τεθῇ. Ἀλλ' ἡ διόρθωσις αὐτοῦ δὲν εὗρε πολλοὺς μιμητάς. Κατὰ τὸν Bellermann ἡ ἐπὶ μετὰ γενικῆς δηλοῖ τὸν τρόπον ἢ τὸ ὄργανον, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 414 «ἀλλ' οὐ κάτοιδα πλὴν ἐπὶ σμικρῶν φράσαι» καὶ παρὰ Δημοσθέν. 18, 17 «οὔτε δικαίως οὔτ' ἐπ' ἀληθείας οὐδεμιᾶς εἰρημένα». Ὁμολογοῦμεν, ὅτι ἡ ἑρμηνεία εἶναι βεβιασμένη. Ὁ δὲ Nauck οὐχὶ ἀπιθάνως παρατηρεῖ, ὅτι ἡ συνέχεια τοῦ λόγου ἀπαιτεῖ, οὐδ' ἐπὶ σμικρὸν χρόνον.

[5]) Τὸ προκάμνειν συνετάχθη πρὸς γενικήν, ὡς τὸ προπονεῖν, προκινδυνεύειν, προμάχεσθαι. Παραπλήσια λέγει ὁ Ἀχιλλεὺς ἐν Ἰλιάδ. Υ' 323 « αἰὲν ἐμὴν ψυχὴν παραβαλλόμενος πολεμίζειν ».

[6]) Ὁ μὲν Wolff συντάσσει μετὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἤδη τὸ μηδὲν ὄντας, ἐν τροπῇ[1] δορὸς
ἐρρύσατ' ἐλθὼν μοῦνος[2], ἀμφὶ μὲν νεῶν
ἄκροισιν ἤδη ναυτικοῖς[3] ἑδωλίοις
πυρὸς φλέγοντος, εἰς δὲ ναυτικὰ σκάφη
πηδῶντος ἀρδην[4] Ἕκτορος τάφρων ὕπερ;
τίς ταῦτ' ἀπεῖρξεν; οὐχ ὅδ' ἦν ὁ δρῶν τάδε,
ὃν οὐδαμοῦ φῆς οὐδὲ συμβῆναι[5] ποδί;
ἆρ' ὑμὶν[6] οὗτος ταῦτ' ἔδρασεν ἔνδικα;

τοῦ ἐρρύσατο, ὁ δὲ Wunder πιθανώτερον μετὰ τοῦ ἐγκεκλημένους. Ἡ γενικὴ δηλοῖ τὴν περιοχὴν τοῦ τείχους, ὡς καὶ Εὐριπίδ. ἐν Φοιν. 451 «τόνδ' εἰσεδέξω τειχέων». Περὶ τούτων λέγει ὁ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδ. Ο, 415.

[1]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Τρόπαιον, ἐπὶ τῶν διωκόντων, τροπή, ἐπὶ τῶν διωκομένων». Δόρυ σημαίνει τὴν μάχην, ὡς πολλαχοῦ.

[2]) Ὁ Ὅμηρος λέγει ἐν Ἰλιάδ. Ο, 415. «Ἕκτωρ δ' ἄντ' Αἴαντος ἐείσατο κυδαλίμοιο». Ἐπειδὴ ὁ Ἀγαμέμνων εἶπεν, ὅτι πάντοτε ὁ Αἴας ἐπορεύετο ἢ ἵστατο μεθ' ἑαυτοῦ στίχ. 1237, ὁ Τεῦκρος ὑπομιμνήσκει τὴν περίστασιν, καθ' ἣν μόνος ἐμάχετο ὑπὲρ τῶν νεῶν.

[3]) Ἐπειδὴ προηγεῖται τὸ νεῶν, τὸ ναυτικοῖς ἐφάνη παρέλκον τῷ Bothe καὶ τῷ Bergk, ἐξ ὧν ἐκεῖνος μὲν διώρθωσεν εἰς ναυτικοῖς θ' ἑδωλίοις, οὗτος δὲ εἰς πευκίνοις θ' ἑδωλίοις. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Schneidewin ἡ φράσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τήνδε, τὰ τῶν ναυτῶν ἐν ταῖς ναυσὶν ἑδώλια. Ἐπαναλαμβάνει δὲ τὴν ἔννοιαν τῶν νεῶν, διότι ἄνευ τούτων ἡ πιθανότης τοῦ νόστου τῶν Ἀχαιῶν ἀφῃρεῖτο.

[4]) Παρὰ μὲν τῷ Σχολιαστῇ ἐξηγεῖται μετεώρως, κούφως, ἐν δὲ τῷ λεξικῷ τοῦ Ellendt summa vi. Κατὰ τὸν Bellermann ἡ φράσις τάφρων ὕπερ δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα· διότι ἐν τῇ Ἰλιάδι μεταξὺ τῆς διαβάσεως τῆς τάφρου ὑπὸ τῶν Τρώων Ο, 360, μέχρις ὅτου ὁ Ἕκτωρ προσέβαλε τὸ πλοῖον Ο, 704, κεῖται σειρὰ μαχῶν. Εἰκάζει δ', ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἐν στίχ. 1029, ἠκολούθησεν ἄλλῃ παραδόσει.

[5]) Ταῦτα λέγονται ὡς ἀπόκρισις εἰς τὸν στίχον 1237. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ ἐνταῦθα ἀνασκευαζόμενα δὲν εἶπεν ὁ Ἀγαμέμνων, οἱ ἀρχαῖοι παρετήρησαν, ὅτι ὁ Τεῦκρος συκοφαντεῖ τὸν Ἀτρείδην, ὡς λέγει ὁ Σχολιαστής· «Φαμέν οὖν, ὅτι, ὥσπερ κατὰ τὰς ἔριδας συμβαίνει προσφέρειν ἔσθ' ὅτε τὸν ἀντίδικον ἀπολογούμενον τῇ προηγουμένῳ τῆς δίκης τοιαῦτα, ἃ οὐδέποτ' αὐτὸς ἐφθέγξατο, οὕτω κἀνταῦθα». Οἱ νεώτεροι συνήθως δέχονται, ὅτι εἶναι ὑπερβολὴ προελθοῦσα ἐξ ὀργῆς. Ὁ Ἀγαμέμνων εἶχεν εἰπεῖ, ὅτι ὁ Αἴας πάντοτε μετὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος ἔβαινε καὶ ἵστατο. Ἐνταῦθα ὅμως ὁ Τεῦκρος θείξας περιστάσεις, ἐν αἷς μόνος ὁ Αἴας εἰργάσθη ἄνευ τοῦ Ἀτρείδου, ἐλέγχει τοῦτον. Εἰς τὸ συμβῆναι ἐννοεῖται ἡ δοτικὴ σοί. Ὁ μὲν Hartung ἀπιθάνως ἔτρεψεν εἰς οὐδὲ συμβαλεῖν πόδα, ὁ δὲ Krauss πιθανώτερον εἰς οὐ σὺ μή, βῆναι ποδί.

[6]) Κατὰ τὴν ὑμετέραν κρίσιν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 904 «καίτοι σ' ἐγὼ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χὥτ'[1] αὖθις αὐτὸς Ἕκτορος μόνος μόνου,
λαχὼν τε κἀκέλευστος[2], ἦλθ' ἐναντίος,
οὗ δραπέτην[3] τὸν κλῆρον ἐς μέσον καθεὶς
ὑγρᾶς ἀρούρας βῶλον, ἀλλ' ὃς εὐλόφου
κυνῆς ἔμελλε πρῶτος ἅλμα κουφιεῖν[4];
ὃδ' ἦν ὁ πράσσων ταῦτα, σὺν[5] δ' ἐγὼ παρών,
ὁ δοῦλος, οὐκ τῆς βαρβάρου μητρὸς γεγώς.
δύστηνε, ποῖ βλέπων[6] ποτ' αὐτὰ καὶ θροεῖς;
οὐκ οἶσθα, σοῦ πατρὸς μὲν ὃς προύφυ πατήρ,
ἀρχαῖον ὄντα Πέλοπα βάρβαρον Φρύγα[7],
Ἀτρέα δ', ὃς αὖ σ' ἔσπειρε, δυσσεβέστατον

1285

1290

ἐτίμησα τοῖς φρονοῦσιν εὖ» καὶ Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 495.

[1]) Καὶ ὅτε, ὅπερ ἀναφέρεται εἰς τὸ οὐ μνημονεύεις ἐν στίχ. 1273, ὡς καὶ τὸ προηγούμενον ἡνίκα. Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως· αὐτὸς μόνος ἦλθ' ἐναντίος Ἕκτορος μόνου.

[2]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει «ἀκληρωθεὶς καὶ αὐθόρμητος». Ταῦτα περιγράφει ὁ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδ. Η, 92 καὶ 171—190. Νομίζομεν, ὅτι τὸ ἀκέλευστος ὑποδεικνύει περίστασιν, καθ' ἣν ὁ Αἴας δὲν ἐξηρτᾶτο ἐκ τῶν κελευσμάτων τοῦ Ἀγαμέμνονος.

[3]) Οἱ τρεῖς Ἡρακλεῖδαι, ὁ Τήμενος, ὁ Κρεσφόντης καὶ ὁ Ἀριστόδημος, θέλοντες νὰ διανείμωσι τὴν Πελοπόννησον ἀλλήλοις ὡμολόγησαν, ὅτι ἐκεῖνος, οὗ ὁ κλῆρος ἤθελεν ἐξέλθει πρῶτος, ἤθελε λάβει τὸ Ἄργος, καὶ ὁ ἑπόμενος τὴν Λακωνικήν. Ἐκεῖνος δέ, οὗ κλῆρος ἤθελε μείνει ἐν τῇ ὑδρίᾳ, ἔμελλε νὰ λάβῃ τὴν πλουσίαν Μεσσηνίαν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κρεσφόντης ταύτης ὠρέγετο, ἔρριψεν ἀντὶ λίθου ὑγρὰν βῶλον, ἥτις διαλυθεῖσα ἔμεινεν ἐν τῇ ὑδρίᾳ Ἀπολλόδωρ. 2, 8, 4. Διὰ τοῦτο τὸν τοιοῦτον κλῆρον λέγει δραπέτην. Τοῦτο εἶναι ἀναχρονισμός· διότι ἡ εἰσβολὴ τῶν Δωριέων εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐγένετο μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον.

[4]) Ποιητικῶς ἀντὶ, κούφως ποιήσειν, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Ἡλέκτρ. 858 «ὡς νεβρὸς οὐράνιον πήδημα κουφίζουσα». Ὁ μὲν Κρεσφόντης πρὸς τὸ συμφέρον αὐτοῦ ἔρριψε κλῆρον, ἵνα μείνῃ κάτω, ὁ δὲ Αἴας πρὸς ἴδιον κίνδυνον, ἵνα κούφως πηδήσῃ. Ὅρα Ἰλιάδ. Η, 182.

[5]) Δηλαδὴ σὺν τῷδε, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 85 «κεῖθε· σὺν δ' αὖτως ἐγώ». Οἱ δύο ἀδελφοὶ συχνάκις ἵστανται ὁμοῦ Ἰλιάδ. Ο, 436 καὶ Θ, 266.

[6]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἤγουν εἰς ποίαν εὐγένειαν σὴν ἀφορῶν ταῦτα λέγεις;»

[7]) Ὁ Πέλοψ κυρίως ἦτο Λυδός, ἀλλ' ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ Στράβωνος 12, 571 «Καὶ τὴν περὶ Σίπυλον Φρυγίαν οἱ παλαιοὶ καλοῦσιν, ἣ καὶ τὸν Τάνταλον Φρύγα καὶ τὸν Πέλοπα καὶ τὴν Νιόβην». Ὅρα Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 824. Καὶ παρὰ τῷ Ἡροδότῳ VII, 11 ὁ Πέλοψ λέγεται Φρύξ. Ὁ Ἀγαμέμνων εἶπεν ἐν στίχ. 1263 «τὴν βάρβαρον γὰρ γλῶσσαν οὐκ ἐπαΐων»· διότι ἡ μήτηρ τοῦ Τεύκρου ἦτο ἐκ Φρυγίας,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

προθέντ' ἀδελφῷ[1] δεῖπνον οἰκείων τέκνων;
αὐτὸς δὲ μητρὸς ἐξέφυς Κρήσσης[2], ἐφ' ᾗ
λαβὼν ἐπακτὸν[3] ἄνδρ' ὁ φυτεύσας πατὴρ
ἐφῆκεν ἐλλοῖς[4] ἰχθύσιν διαφθοράν.
τοιοῦτος ὢν τοιῷδ' ὀνειδίζεις σποράν;
ὃς ἐκ πατρὸς μέν[5] εἰμι Τελαμῶνος γεγώς,
ὅστις στρατοῦ τὰ πρῶτ'[6] ἀριστεύσας ἐμὴν
ἴσχει[7] ξύνευνον μητέρ', ἣ φύσει μὲν ἦν

ἀλλ' ἐνταῦθα καὶ αὐτὸς ὁ Ἀτρείδης ἐλέγχεται ὡς Φρύξ. Κατὰ τὸν Nauck οἱ ἀνάρμοστοι στίχοι 1291—98 δυσκόλως δύνανται νὰ ἦναι γνήσιοι. Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 42.

1) Ἐννοεῖ τὸν Θυέστην.

2) Κατὰ τὸν Schneidewin τοῦτο λέγει πρὸς περιφρόνησιν, διότι οἱ Κρῆτες λέγονται ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί.

3) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «ἐπείσακτον, μοιχόν». Ἐνταῦθα γεννᾶται τὸ ζήτημα, τίνα ἐννοεῖ ὁ ποιητὴς διὰ τῆς φράσεως ὁ φυτύσας πατήρ. Τὸν πατέρα τῆς Ἀερόπης, (Ἀπολλόδωρ. 3, 2 καὶ Σχολ. Λυκόφρ. 149), ἢ τὸν ἄνδρα αὐτῆς τὸν Ἀτρέα; Ὁ Σχολιαστὴς ἐννοεῖ τὸν πρῶτον· «Ἡ ἱστορία ἐν ταῖς Κρήσσαις Εὐριπίδου, ὅτι διαφθαρεῖσαν αὐτὴν λάθρᾳ ὑπὸ θεράποντος, ὁ πατὴρ Ναυπλίῳ παρέδωκεν, ἐντειλάμενος ἀποπον-τῶσαι. Ὁ δὲ οὐκ ἐποίησεν, ἀλλ' ἐνεγγύησε Πλεισθένει». Ἀλλ' ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Εὐριπίδου ἐν Ὀρέστ. 800 παραδίδει ἄλλως τὸν μῦθον· «Ἀτρεὺς τὴν γυναῖκα Ἀερόπην τιμωρεῖται, ὅτι ἐμοιχεύετο Θυέστῃ, ῥίψας αὐτὴν εἰς τὴν θάλασσαν, ὡς φησὶ Σοφοκλῆς» Ὅρα καὶ Σχολ. Λιβαν. τόμ. IV, σελ. 65. Ὁ Schneidewin ἐννοεῖ τὸν πατέρα τῆς Ἀερόπης, διότι, ὡς λεγει, τοῦτο δεικνύει ἡ φράσις ἐπακτὸς ἀνήρ, ἤτις ὅμως ὑποδεικνύει μᾶλλον τὸν Ἀτρέα. Κατὰ δὲ τὸν Dindorf ἂν ὁ ποιητὴς ἐνόει τὸν Ἀτρέα, ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ὁ φιτύσας σ' ἀνὴρ ἢ ὁ φιτύσας Ἀτρεὺς καὶ ὄντως ὁ Hermann εἶχε γράψει ὁ φιτύσας σ' Ἀτρεύς. Νομίζομεν, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ τὸν Ἀτρέα καὶ ὅτι οὐδεμιᾶς διορθώσεως εἶναι ἀνάγκη, διότι ὁ πατὴρ εἶναι τοῦ αὐτοῦ ἐκείνου, οὗ καὶ ἡ μήτηρ. Ἂν δὲ ἐνόει τὸν Κατρέα, ἔπρεπε νὰ ἄρξηται ἄλλως τοῦ λόγου, δηλ. ἔπρεπε νὰ εἴπῃ περὶ τῆς Ἀερόπης ὡς περὶ θυγατρὸς καὶ οὐχὶ ὡς περὶ μητρός, ἐφ' ᾗ. Ἄλλως ὁ θεράπων τοῦ Κατρέως ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ ἐπακτός; Οὗτος ᾠκει ἐν τῷ οἴκῳ, Ἡρόδοτ. II, 102 «Τῇ Ἑλλάδι πενίη μὲν αἰεί κοτε σύντροφος σύνεστι, ἀρετὴ δὲ ἐπακτός ἐστι ἀπό τε σοφίης κατεργασμένη καὶ νόμου ἰσχυροῦ».

4) Τινὲς ἑρμηνεύουσι τὸ ἐπίθετον ταχὺς παράγοντες τοῦτο ἐκ τοῦ ἑλαύνω, ὀρθότερον δὲ ὁ Σχολιαστὴς ἄφωνος. Νομίζομεν, ὅτι διὰ τοῦ ἐπιθέτου τούτου ὁ ποιητὴς θέλει νὰ ὑποδηλώσῃ τὴν πρόθεσιν τοῦ Ἀτρέως, ὅπως διαμείνῃ ἡ πρᾶξις ἐν κρυπτῷ.

5) Ὡς ἀπόδοσιν περιεμένομεν τὴν φράσιν, ἐκ μητρὸς δέ, ἀνθ' ἧς εἶπεν ἀνακολούθως, ὅστις ἴσχει, ὡς ἐν Τραχιν. 6, ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1285 καὶ πολλαχοῦ.

6) Τὸ ἀριστεύειν εἶναι ἀμετάβατον, ἀλλὰ δέχεται τὴν σύστιχον αἰτιατικήν. Ὅρα στίχ. 435.

7) Μετεχειρίσθη τὸν ἐνεστῶτα,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βασίλεια, Λαομέδοντος· ἔκκριτον δέ νιν
δώρημα κείνῳ δῶκεν Ἀλκμήνης γόνος.
ἆρ' ὧδ' ἄριστος[1] ἐξ ἀριστέων δυοῖν
βλαστὼν ἂν αἰσχύνοιμι τοὺς πρὸς αἵματος[2], 1305
οὓς νῦν σὺ τοιοῖσδ' ἐν πόνοισι[3] κειμένους
ὠθεῖς ἀθάπτους, οὐδ' ἐπαισχύνει λέγων[4];
εὖ νυν τόδ' ἴσθι, τοῦτον εἰ βαλεῖτέ[5] που,
βαλεῖτε χἡμᾶς, τρεῖς[6] ὁμοῦ συγκειμένους·
ἐπεὶ καλόν μοι τοῦδ' ὑπερπονουμένῳ 1310
θανεῖν προδήλως[7] μᾶλλον, ἢ τῆς σῆς ὑπὲρ
γυναικός[8], ἢ τοῦ σοῦ γ' ὁμαίμονος λέγω.

διότι κατὰ τὸν μῦθον ἡ Ἡσιόνη ἔτι ἔζη, ὡς λέγει ὁ Bellermann.

1) Τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὴν προσωπικὴν τοῦ Τεύκρου ἀρετήν. Ὅρα, ὅτι ἐν τῇ ἑπομένῃ φράσει συνήνωσε πληθυντικὸν μετὰ δυϊκοῦ ἀριθμοῦ.

2) Δηλαδὴ τοὺς συγγενεῖς, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 1125. Παρὰ τοῖς τραγικοῖς συχνάκις ὁ πληθυντικὸς κεῖται ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ· ἐννοεῖται μόνον ὁ Αἴας.

3) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Τοιαύταις ἐν συμφοραῖς».

4) Ἐννοεῖται τὸ ἀντικείμενον τοῦτο. Σημειωτέον, ὅτι ὁ μὲν Erfurdt διώρθωσεν εἰς ψέγων, ὁ δὲ Wolff εἰς γελῶν. Ἀλλ' οὐδεμία διόρθωσις εἶναι ἀναγκαία. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Φιλοκτήτ. 928.

5) Ῥίψητε ἄθαπτον, ὡς καὶ ἐν στίχ. 133.

6) Ὁ ἀρχαῖος Σχολιαστὴς ἐνόμιζεν, ὅτι ἐννοεῖ τὸν Τεῦκρον αὐτόν, τὸν Ἀγαμέμνονα καὶ τὸν Μενέλαον, ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν. Ὀρθότερον ἐννοεῖ ὁ νεώτερος Σχολιαστής· «Ἑαυτὸν λέγει καὶ τὴν Τέκμησσαν καὶ τὸν Εὐρυσάκην». Οἱ μὲν δύο ἤπτοντο ἔτι τοῦ πτώματος τοῦ Αἴαντος, ὅτι δὲ ὁ τρίτος εἶναι ὁ Τεῦκρος μαρτυρεῖ τὸ ἡμᾶς.

7) Ὁ μὲν Schneidewin εὑρίσκων μεγάλην δυσκολίαν περὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ἐπιρρήματος εἰκάζει, ὅτι τὸ χωρίον διεφθάρη, ὁ δὲ Wolff ἐξηγεῖ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ὅλου στρατοῦ. Ἀλλ' ἂν ἔπιπτεν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης, δὲν ἤθελε συμβῆ τὸ αὐτό; Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει λαμπρῶς, ἀνδρείως, ὅπερ δέχεται καὶ ὁ Dindorf. Ἐρωτῶμεν ὅμως· τὸ πίπτειν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης δὲν εἶναι ἀνδρεῖον; Διὰ ταῦτα ἡμεῖς ἐξηγοῦμεν τὴν λέξιν ἐν τῇ κυρίᾳ αὐτῆς σημασίᾳ, δι' αἰτίαν φανεράν, οἷα ἡ τοῦ θνήσκειν ὑπὲρ τοῦ θείου δικαίου καὶ οὐχὶ διὰ γυναικείας αἰτίας, αἵτινες πάντοτε εἶναι ἀσαφεῖς· διότι αἱ γυναῖκες εἰ μὴ ἤθελον, δὲν ἐκλέπτοντο, ὡς λέγει ὁ Ἡρόδοτος ἐν I, 4. Ἡ ἑπομένη κτητικὴ ἀντωνυμία λέγεται περιφρονητικῶς, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀντιγόν. 573.

8) Βεβαίως αἰτία τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου δὲν ἦτο ἡ Κλυταιμνήστρα, ἀλλ' ἡ Ἑλένη, πρὸς ὁμοίαν ὅμως περιφρόνησιν ὁ Ἀχιλλεὺς παρ' Ὁμήρῳ συνέδεσε τοὺς Ἀτρείδας ἐν Ἰλιάδ. I, 327 «ἀνδράσι μαρνάμε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρὸς ταῦθ' ὅρα μὴ τοὐμόν, ἀλλὰ καὶ τὸ σόν.
ὡς εἴ με πημανεῖς τι, βουλήσει ποτὲ
καὶ δειλὸς εἶναι μᾶλλον, ἢ 'ν ἐμοὶ θρασύς[1]. 1315

ΧΟΡΟΣ.

ἄναξ Ὀδυσσεῦ[2], καιρὸν ἴσθ' ἐληλυθώς,
εἰ μὴ[3] ξυνάψων, ἀλλὰ συλλύσων πάρει.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

τί δ' ἔστιν, ἄνδρες; τηλόθεν γὰρ ἠσθόμην
βοὴν Ἀτρειδῶν τῷδ' ἐπ' ἀλκίμῳ[4] νεκρῷ.

ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ.

οὐ γὰρ[5] κλύοντές ἐσμεν αἰσχίστους λόγους, 1320
ἄναξ Ὀδυσσεῦ, τοῦδ' ὑπ' ἀνδρὸς ἀρτίως;

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ποίους; ἐγὼ γὰρ ἀνδρὶ συγγνώμην ἔχω[6]

νος ὁάρων ἕνεκα σφετεράων» καὶ ἐν στίχ. 340 «ἦ μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων Ἀτρεΐδαι;». Τὴν ἑπομένην φράσιν πάντα τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἢ σοῦ σοῦ θ' ὁμαίμονος, ἣν οἱ κριτικοὶ πολλαχῶς ἐπιχειροῦσι νὰ διορθώσωσιν· ὁ μὲν Hermann, ἢ τοῦ σοῦ θ' ὁμαίμονος, ὁ δὲ Dindorf ἢ τοῦ σοῦ ξυναίμονος, ὁ δὲ Bergk ἢ σοῦ τοῦ θ' ὁμαίμονος καὶ ὁ Thiersch ἢ τοῦ σοῦ γ' ὁμαίμονος, ἣν καὶ προτιμῶμεν. διότι ἡ μεταβολὴ εἶναι ἐλαχίστη καὶ παρέχει κρεῖττονα ἔννοιαν. Οὕτως ἡ δευτέρα αὕτη διαζευκτικὴ πρότασις εἶναι μὲν μικρά τις ἐπιδιόρθωσις τῆς προηγουμένης, ἀλλὰ πάντοτε ὑπολείπεται ἡ ἔννοια, ὅτι ἡ Κλυταιμνήστρα κατὰ τὸ ἦθος δὲν διαφέρει τῆς Ἑλένης.

1) Διὰ τῶν φράσεων τούτων ὁ Τεῦκρος ἀπειλεῖ τὸν Ἀγαμέμνονα λέγων, ὅτι θέλει μεταμεληθῆ.

2) Ὁ ὑποκριτὴς ὁ τὸ πρόσωπον τῆς Τεκμήσσης ἔχων ἔλαβε τὸ τοῦ Ὀδυσσέως. Ὀρθῶς λέγει ὁ Σχολιαστής· «Ἵνα μὴ ᾖ αὐτῶν εἰς μακρὰν ἡ φιλονεικία, διαλλακτὴν εἰσήνεγκε τὸν Ὀδυσσέα. Τοιοῦτον γὰρ ὁ καιρὸς ἐζήτει. Εἰσῆκται δὲ Ὀδυσσεὺς ὡς σοφὸς καὶ ἀμνησίκακος». Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 63.

3) Τὸ μὴ προσδιορίζει μόνον τὸ ξυνάψων. Διὰ μὲν τῆς πρώτης μετοχῆς δηλοῖ τὴν περιπλοκὴν τῆς ἔριδος, διὰ δὲ τῆς δευτέρας τὴν διάλυσιν αὐτῆς. Ὅρα καὶ Ἀντιγόν. στίχ. 40. Ἔθηκε τὴν σὺν πρόθεσιν ἐν τῷ συλλύσων, διότι καὶ ὁ χορὸς πειρᾶται νὰ διαλλάξῃ τοὺς ἐρίζοντας.

4) Εὐθὺς ἐν ἀρχῇ διαφαίνεται ἡ τοῦ Ὀδυσσέως γνώμη. Λοιπὸν πάρεστι λύσων.

5) Αἰτιολογεῖ τὸ ἐννοούμενον βεβοήκαμεν.

6) Ἔχει ἐνεργητικὴν σημασίαν, συγχωρῶ, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 1319, παθητικὴν δὲ ἐν Τραχιν. 328.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κλύοντι φλαῦρα συμβαλεῖν[1] ἔπη κακά.

ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ.

ἤκουσεν αἰσχρά· δρῶν γὰρ ἦν τοιαῦτά[2] με.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

τί γάρ σ' ἔδρασεν, ὥστε καὶ βλάβην ἔχειν;

ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ.

οὗ φησ' ἐάσειν τόνδε τὸν νεκρὸν ταφῆς
ἄμοιρον[3], ἀλλὰ πρὸς βίαν θάψειν ἐμοῦ.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ἔξεστιν[4] οὖν εἰπόντι τἀληθῆ φίλῳ
σοὶ μηδὲν ἧσσον ἢ πάρος ξυνηρετεῖν[5];

ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ.

εἶπ'· ἦ γὰρ εἴην[6] οὐκ ἂν εὖ φρονῶν, ἐπεὶ
φίλον σ' ἐγὼ μέγιστον Ἀργείων νέμω.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ἄκουέ νυν. τὸν ἄνδρα τόνδε πρὸς θεῶν
μὴ τλῇς ἄθαπτον ὧδ' ἀναλγήτως[7] βαλεῖν·
μηδ' ἡ βία σε μηδαμῶς νικησάτω[8]
τοσόνδε μισεῖν, ὥστε τὴν δίκην πατεῖν.
κἀμοὶ γὰρ ἦν ποθ' οὗτος ἔχθιστος στρατοῦ,
ἐξ οὗ 'κράτησα τῶν Ἀχιλλείων ὅπλων.

1) Ἡ σύνταξις ἔχει, ὡς ἐν ταῖς φράσεσι πόλεμον, μάχην, ἔριν συμβάλλειν τινί, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Αὐλίδ. 830 «αἰσχρὸν δέ μοι γυναιξὶ συμβάλλειν λόγους».

2) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Λόγῳ ἤκουσεν αἰσχρά, καὶ γὰρ αὐτὸς ἔργῳ ἐποίησεν ἐμὲ αἰσχρά».

3) Δηλαδὴ ἀμέτοχον ταφῆς.

4) Ὁ συνετὸς Ὀδυσσεὺς γινώσκων, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἀγανακτοῦσι διὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀντιλέγουσιν, ἐρωτᾷ, ἂν θέλῃ διαμείνῃ φίλος, ἀφ' οὗ εἴπῃ τὴν ἀλήθειαν.

5) Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν ἐρεσσόντων. Ὁ μὲν Φώτιος λέγει· «συνηρέτης, σύμφωνος, ὡς ἐναντίος ἀντηρέτης», ὁ δὲ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ συμφωνεῖν. Ἡ δοτικὴ σοὶ ἀνήκει καὶ εἰς τὸ εἰπόντι καὶ εἰς τὸ ξυνηρετεῖν.

6) Λείπει ἡ ὑπόθεσις, δηλ. εἰ μὴ ἔξεστι σοί. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «εἰ μὴ φίλου ἀκούσαιμι».

7) Οὕτως ἀνοίκτως ῥίψῃς ἄταφον.

8) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Μὴ ἡ ἐξουσία βιασάσθω σε, ὥστε πρᾶξαί τι παρὰ τὸ δίκαιον· τουτέστι μὴ ὑπὲρ τοῦ ἐνδείξασθαι τούτῳ τὴν ἐξουσίαν παραβῇς τὸ δίκαιον».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλ' αὐτὸν ἔμπας[1] ὄντ' ἐγὼ τοιόνδ' ἐμοὶ
οὐκ ἀντατιμάσαιμ'[2] ἄν, ὥστε μὴ λέγειν
ἔν'[3] ἄνδρ' ἰδεῖν ἄριστον Ἀργείων, ὅσοι
Τροίαν ἀφικόμεσθα, πλὴν Ἀχιλλέως.
ὥστ' οὐκ ἂν ἐνδίκως γ' ἀτιμάζοιτό σοι.
οὐ γάρ τι τοῦτον, ἀλλὰ τοὺς θεῶν νόμους[4]
φθείροις ἄν· ἄνδρα δ' οὐ δίκαιον, εἰ θάνοι,
βλάπτειν τὸν ἐσθλόν[5], οὐδ' ἐὰν μισῶν κυρῇς.

ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ.

σὺ[6] ταῦτ', Ὀδυσσεῦ, τοῦδ' ὑπερμαχεῖς ἐμοί;

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ἔγωγ'· ἐμίσουν δ', ἡνίκ' ἦν μισεῖν καλόν.

ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ.

οὐ γὰρ θανόντι καὶ προσεμβῆναί[7] σε χρή;

[1]) Ὅμως ἄν καὶ ἦτο τοιοῦτος ὡς πρὸς ἐμέ.

[2]) Ὁ μὲν Τρικλίνιος ἔγραφεν, οὐκ ἄν γ' ἀτιμάσαιμ', ἀλλ' ὑπὸ τῶν πλείστων κριτικῶν ἐπιδοκιμάζεται ἡ ὑπὸ τοῦ Bothe διόρθωσις, ἥτις ὑπάρχει ἐν τῷ κειμένῳ. Τὸ ἀντατιμάζω ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ ἀνταδικῶ.

[3]) Τὸ εἷς ἐπιτείνει τὴν σημασίαν τοῦ ὑπερθετικοῦ, ὡς καὶ ἐν τῇ λατινικῇ fortissimus unus, ἐν Φιλοκτήτ. 1344 «Ἑλλήνων ἕνα κριθέντ' ἄριστον». Ὅτι ὁ Αἴας ἦτο ὁ ἄριστος μετὰ τὸν Ἀχιλλέα μαρτυρεῖ σύμπασα ἡ ἀρχαιότης, Ἰλιάδ. Ρ. 279 «Αἴας, ὃς περὶ μὲν εἶδος, περὶ δ' ἔργα τέτυκτο τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα», Πίνδ. ἐν Νεμ. 7, 27 «Αἴας, ὃν κράτιστον Ἀχιλέος ἄτερ μάχᾳ πόρευσαν Ζεφύροιο πομπαὶ πρὸς Ἴλου πόλιν» καὶ Ἄλκ. ἀποσπάσμ. 48, σελ. 918. Ἡ ὁμολογία αὕτη τοῦ νικητοῦ ἀποκαθίστησι τὴν τιμὴν τοῦ ἀδικηθέντος Αἴαντος, δι' ἣν ὁ τοῦ δράματος ἥρως ἠγωνίζετο. Ἐνταῦθα κεῖται ἡ κάθαρσις τῆς τραγῳδίας, ὡς διὰ μακρῶν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ σελ. 35 ἐδείξαμεν.

[4]) Εἶναι οἱ θεῖοι νόμοι, ὑπὲρ ὧν ἡ Ἀντιγόνη ἐγένετο θῦμα καὶ περὶ ὧν ἡ ἡρωὶς λέγει ἐν στίχ. 496 «οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθές, ἀλλ' ἀεί ποτε ζῇ ταῦτα, κοὐδείς οἶδεν ἐξ ὅτου ἐφάνη».

[5]) Ὁ Σχολιαστὴς τὸ ἐπίθετον συνάπτει μετὰ τοῦ ἄνδρα· «Οὐ δίκαιον δὲ βλάπτειν σε τὸν ἄνδρα τὸν ἀνδρεῖον». Τούτῳ ἀκολουθοῦσιν οἱ πλεῖστοι τῶν ἑρμηνευτῶν, ὡς ὁ Dindorf καὶ ὁ Wunder. Ὀρθότερον ὅμως ὁ Bellermann θεωρεῖ ὑποκείμενον τοῦ βλάπτειν, δηλ. ὁ ἐσθλὸς οὐ βλάπτει ἄνδρα θανόντα. Διότι ὁ περιορισμὸς τῆς ταφῆς μόνον ἐπὶ τῶν ἐσθλῶν ἀντίκειται πρὸς τοὺς θείους νόμους καὶ τὴν γνώμην τοῦ ποιητοῦ, ἣν ἀναπτύσσει ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ.

[6]) Οὐχὶ διὰ τοὺς λόγους, ἀλλὰ διὰ τὸ πρόσωπον, ὅπερ τούτους λέγει, ἐκπλήσσεται ὁ Ἀγαμέμνων.

[7]) Ἐν τοιαύτῃ σημασίᾳ οἱ ἀρχαῖοι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

μὴ χαῖρ', Ἀτρείδη, κέρδεσιν τοῖς μὴ καλοῖς[1].

ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ.

τόν τοι τύραννον εὐσεβεῖν οὐ ῥᾴδιον[2]. 1350

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ἀλλ'[3] εὖ λέγουσι τοῖς φίλοις τιμὰς νέμειν.

ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ.

κλύειν[4] τὸν ἐσθλὸν ἄνδρα χρὴ τῶν ἐν τέλει.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

παῦσαι. κρατεῖς τοι, τῶν φίλων νικώμενος[5].

ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ

μέμνησ'[6] ὁποίῳ φωτὶ τὴν χάριν δίδως.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ὁδ' ἐχθρὸς ἀνήρ, ἀλλὰ γενναῖός ποτ' ἦν. 1355

ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ.

τί ποτε ποιήσεις; ἐχθρὸν ὧδ' αἰδεῖ νέκυν;

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

νικᾷ γὰρ ἀρετή γε τῆς ἔχθρας πολύ[7].

μεταχειρίζονται τὰ ῥήματα ἐπεμβαίνειν, ἐπισκιρτᾶν, ἐνάλλεσθαι. Κατὰ τὸν Wolff προσέθηκεν ὁ ποιητὴς πρόθεσιν πρὸς δήλωσιν τοῦ πρὸς τῇ δυστυχίᾳ τοῦ θανάτου.

1) Οἱ ἀρχαῖοι ἐκ παντὸς τρόπου ἀπέτρεπαν τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως μὴ τοὺς νεκροὺς ἀτιμάζωσιν. Ὁ Περίανδρος ἔλεγεν· ἐπὶ νεκρῷ μὴ γέλα, Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 1029 «μηδ' ὀλωλότα κέντει. Τίς ἀλκὴ τὸν θανόντ' ἐπικτανεῖν;» Εὐριπίδ. ἐν ἀποσπάσμ. 8 «τί κέρδος οὐκέτ' ὄντας αἰκίζειν νεκρούς;»

2) Ἐννοήσας ὁ Ἀγαμέμνων τὴν προσβολὴν τοῦ Ὀδυσσέως ἀποκρίνεται, ὅτι δὲν εἶναι εὔκολον εἰς τὸν τύραννον νὰ ἦναι εὐσεβής· διότι ἡ εὐσέβεια δὲν δύναται πάντοτε νὰ συμφωνῇ πρὸς τὴν πολιτικήν.

3) Ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου ἐννοεῖται τὸ ῥᾴδιον.

4) Οὐχὶ ὁ Ἀγαμέμνων, ἀλλ' ὁ Ὀδυσσεὺς ὀφείλει νὰ ὑπακούῃ ὡς ὑπήκοος εἰς ἄρχοντα.

5) Τὸ νικᾶσθαι συνετάχθη πρὸς γενικὴν κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἡττᾶσθαι. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Νεφέλ. 1070 «τί δῆτ' ἐρεῖς, ἢν τοῦτο νικηθῇς ἐμοῦ;» Ὁ Ὀδυσσεὺς λέγει, ὅτι ἡ ὑποχώρησις εἰς τοὺς φίλους ἐνισχύει τὴν ἀρχήν. Τοὐναντίον ἡ δυσμένεια τῶν θεῶν καὶ ἡ δυσαρέσκεια ἐκθέτουσιν εἰς κίνδυνον ταύτην. Τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα ἔχουσιν ὑψηλὴν πολιτικὴν σημασίαν.

6) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει ἀναλογίζου.

7) Κατὰ τὸν Wolff ἡ γενικὴ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ.

τοιοίδε[1] μέντοι φῶτες ἔμπληκτοι βροτῶν.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ἡ κάρτα πολλοὶ νῦν φίλοι, καὖθις πικροί[2].

ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ.

τοιούσδ'[3] ἐπαινεῖς δῆτα σὺ κτᾶσθαι φίλους; 1360

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

σκληρὰν ἐπαινεῖν οὐ φιλῶ ψυχὴν ἐγώ.

ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ.

ἡμᾶς σὺ δειλοὺς[4] τῇδε θἠμέρᾳ φανεῖς;

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ἄνδρας[5] μὲν οὖν Ἕλλησι πᾶσιν ἐνδίκους.

ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ.

ἄνωγας[6] οὖν με τὸν νεκρὸν θάπτειν ἐᾶν;

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ἔγωγε. καὶ γὰρ αὐτὸς ἐνθάδ'[7] ἵξομαι. 1365

ἔχθρας ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ πολύ, ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν. διότι κατὰ τὸν Schneidewin τὴν γενικὴν δέον νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὸ νικᾷ, ἐν ᾧ κεῖται ἡ ἔννοια τῆς παραθέσεως. Ἡ ὅλη φράσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τήνδε ἡ ἀρετὴ πολὺ κρείττων μοί ἐστι τῆς ἔχθρας.

[1]) Οἷον εἰκόνισεν ἑαυτὸν ὁ Ὀδυσσεὺς ἐν τῷ ἡγουμένῳ στίχῳ, δηλ. οἱ τὴν ἔχθραν εὐκόλως καταλείποντες. Ἔμπληκτοι, εἶναι οἱ ἀσταθεῖς, οἱ εὐμετάβλητοι ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Τρῳάς. 1204 «αἱ τύχαι, ἔμπληκτος ὡς ἄνθρωπος ἄλλοτ' ἄλλοσε πηδῶσι». Ἡ γενικὴ βροτῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τοιοίδε, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Αὐλίδ. 922 «λελογισμένοι γὰρ οἱ τοιοίδ' εἰσὶν βροτῶν»

[2]) Ὁ Ὀδυσσεὺς ὁμολογεῖ, ὅτι τοῦτο εἶναι ἀνθρώπινον, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς λέγει· «Πολύ, φησί, τοῦτο ἀνθρώπων ἐστι, τὸ κατὰ καιρὸν μεταβάλλεσθαι εἰς φιλίαν ἢ εἰς ἔχθραν». Διὰ τῆς ὁμολογίας ὅμως ταύτης ὑπελέγχει, ὅτι ὁ Αἴας προτερον καὶ τοῦ Ὀδυσσέως καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀγαμέμνονος ἦτο φίλος καὶ ὑπαινίσσεται, ὅτι καὶ πρὸς ἑαυτὸν θέλει φανῇ πικρὸς ὁ Ἀτρείδης.

[3]) Διὰ τοῦ στίχου τούτου ὁ Ἀγαμέμνων ὑπαινίσσεται, ὅτι καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς εἶναι ἀσταθής, ὡς ἐκεῖνοι, οὓς κτᾶται φίλους.

[4]) Ἂν οἱ Ἀτρεῖδαι δὲν ἐξετέλουν τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, ἤθελε φανῇ, ὅτι ἐφοβήθησαν τὸν Τεῦκρον ἀπειλήσαντα ἐν στίχ. 1308. Λοιπὸν ὁ Ἀγαμέμνων λέγει, ὅτι προτιμότερον εἶναι νὰ φανῇ σκληρὸς ἢ δειλός.

[5]) Ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου ἐννοεῖται τὸ φανῶ. Πολὺ μᾶλλον θὰ δείξω ὑμᾶς εἰς τὰ ὄμματα ὅλων τῶν Ἑλλήνων ἄνδρας δικαίους. Τὸ μὲν οὖν ἐν ταῖς ἀποκρίσεσι σημαίνει πολλῷ μᾶλλον, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 1503.

[6]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει συμβουλεύεις.

[7]) Κατὰ δύο τρόπους ἐξηγεῖ ὁ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ.

ἦ πάνθ' ὁμοῖα[3]· πᾶς ἀνὴρ αὑτῷ πονεῖ.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

τῷ[4] γάρ με μᾶλλον εἰκός, ἢ 'μαυτῷ πονεῖν;

ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ.

σὸν ἆρα τοὔργον, οὐκ ἐμὸν[5] κεκλήσεται.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ὡς ἂν ποιήσῃς, πανταχῇ[6] χρηστός γ' ἔσει.

ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ.

ἀλλ' εὖ γε μέντοι τοῦτ' ἐπίστασ', ὡς ἐγὼ
σοὶ μὲν νέμοιμ' ἂν τῆσδε καὶ μείζω χάριν·
οὗτος δὲ κἀκεῖ[1] κἀνθάδ' ὢν ἔμοιγ' ὁμῶς
ἔχθιστος ἔσται. σοὶ δὲ δρᾶν ἔξεσθ', ἃ χρῄζ[2].

ΧΟΡΟΣ.

ὅστις σ', Ὀδυσσεῦ, μὴ λέγει γνώμῃ σοφὸν
φῦναι, τοιοῦτον ὄντα, μῶρός ἐστ' ἀνήρ.

Σχολιαστής· «Καὶ γὰρ αὐτὸς ὑπόκειμαι τῇ ὁμοίᾳ τύχῃ, τῇ ἀνθρωπίνῃ. Ἢ καὶ αὐτός ἔξομαι πρὸς τὸ θάψαι αὐτόν» Τὴν μὲν δευτέραν ἑρμηνείαν δέχεται ὁ Dindof, τὴν δὲ πρώτην ὁ Schneidewin, ὁ Wolff καὶ ἄλλοι. Πρὸς τὴν πρώτην ἑρμηνείαν, ἥτις εἶναι πιθανωτέρα, συμφωνεῖ καὶ τὸ ἐν ἀρχῇ τῆς τραγῳδίας ἐν στίχ. 124 εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως οὐδὲν τὸ τούτου μᾶλλον ἢ τοὐμὸν σκοπῶν».

1) Τοῦτο εἶναι παροιμία· ἃ π α ν θ' ὅ μ ο ι α κ α ὶ Ῥ ο δ ῶ π ι ς ἡ κ α λ ή. Ὅρα Soud. ἐν λ· ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ὅμοιοι· ἕκαστος ἐργάζεται διὰ τὸν ἑαυτόν του. Τὴν εὐγένειαν τοῦ Ὀδυσσέως ὁ Ἀγαμέμνων καταβιβάζει εἰς ἰδιοτέλειαν.

2) Βεβαίως ἐργάζομαι διὰ τὸν ἑαυτόν μου· διότι διὰ ποῖον ἄλλον εἶναι περισσότερον δίκαιον νὰ ἐργάζωμαι παρὰ διὰ τὸν ἑαυτόν μου; Εὐριπ. δ. ἐν ἀποσπάσμ. 460 «πέπονθ' ὅπερ πάντες βροτοί· φιλῶν μάλιστ' ἐμαυτὸν οὐκ αἰσχύνομαι», καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων, 309 «τίς γὰρ ἔσθ' ὃς οὐχ αὑτῷ φίλος».

3) Ὁ Ἀγαμέμνων πάντοτε φοβεῖται, μὴ θεωρηθῇ δειλός, ὡς εἶπεν ἐν στίχ. 1362.

4) Καθ' ὁποιονδήποτε τρόπον καὶ ἂν ποιήσῃς, δηλ. ἄν τε σὺ αὐτὸς θάψῃς, ἄν τε ἐμοὶ ἐπιτρέψῃς τοῦτο, κατὰ πάντα τρόπον θὰ ἦσαι βέβαια χρηστός, δὲν θὰ προσβληθῇ τὸ ὄνομά σου. Μετὰ τὴν ὁμολογίαν ταύτην ὁ Ἀγαμέμνων ἀναλαμβάνει τὴν βασιλικὴν αὐτοῦ μεγαλοπρέπειαν. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγον. 634 «ἦ σοὶ μὲν ἡμεῖς πανταχῇ δρῶντες φίλοι;».

5) Δηλαδὴ ἐν Ἅιδου.

6) Κατὰ τὸν Ἡσύχιον «χρῇς· θέλεις, χρῄζεις». Ἐν Ἀντιγόν. 887

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

καὶ νῦν γε Τεύκρῳ[1] τἀπὸ τοῦδ' ἀγγέλλομαι,
ὅσον τότ'[2] ἐχθρὸς ἦν, τοσόνδ' εἶναι φίλος·
καὶ τὸν θανόντα τόνδε συνθάπτειν[3] θέλω,
καὶ ξυμπονεῖν, καὶ μηδὲν ἐλλείπειν, ὅσον
χρὴ τοῖς ἀρίστοις ἀνδράσιν πονεῖν βροτούς. 1380

ΤΕΥΚΡΟΣ.

ἄριστ' Ὀδυσσεῦ, πάντ' ἔχω σ' ἐπαινέσαι
λόγοισι, καί μ' ἔψευσας ἐλπίδος[4] πολύ.
τούτῳ γὰρ ὢν ἔχθιστος Ἀργείων ἀνήρ,
μόνος παρέστης χερσίν[5], οὐδ' ἔτλης παρὼν
θανόντι τῷδε ζῶν[6] ἐφυβρίσαι μέγα, 1385
ὡς ὁ στρατηγὸς οὐπιβρόντητος[7] μολὼν
αὐτός τε χὠ ξύναιμος ἠθελησάτην
λωβητὸν αὐτὸν ἐκβαλεῖν ταφῆς ἄτερ.

«εἴτε χρῂ θανεῖν». Μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὁ Ἀγαμέμνων ἀπέρχεται.

1) Ὁ Wolff νομίζει, ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς δὲν λέγει σοί, διότι ἤθελεν εἶναι ἀσαφές· ἠδύνατο νὰ ἀποδοθῇ τῷ Ἀγαμέμνονι, ὅστις ἔτι ἐνοεῖτο ἀπερχόμενος. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς ἀποτείνει τὸν λόγον μᾶλλον εἰς τὸν χορόν. Τὸ ἀγγέλλομαι ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει ὑπισχνοῦμαι. Ἐν τῇ αὐτῇ σημασίᾳ συχνότερον ἀπαντῶσι τὰ σύνθετα ἐπαγγέλλομαι καὶ ἐξαγγέλλομαι.

2) Πρὸ τῆς συνδιαλλαγῆς.

3) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Σὺν ὑμῖν δηλονότι θέλω θάπτειν».

4) Ἐνταῦθα σημαίνει προσδοκίαν, φόβον. Ὁ Τεῦκρος ἐφοβεῖτο, μὴ ὁ Ὀδυσσεὺς ἦναι κακὸς πρὸς τὸν πρώην ἐχθρὸν αὐτοῦ. Ἡ μεταβολὴ τοῦ Ὀδυσσέως δὲν παρεσκευάσθη ἱκανῶς ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ, ὅστις ἐθεώρησεν ἱκανὴν τὴν σύνεσιν τοῦ Λαερτιάδου, ὅπως οὗτος μεταβληθεὶς λύσῃ τὸν περιπλεχθέντα μῦθον. Ὁ Εὐριπίδης ἤθελε λύσει τὸν μῦθον διὰ τοῦ ἀπὸ μηχανῆς θεοῦ.

5) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Συνεμάχησας ἔργῳ, οὐ λόγῳ».

6) Ἐτέθη πρὸς ἀντίθεσιν τοῦ θανόντι. Ἂν ἡ ὕβρις μὴ ἐπιτρέπηται κατὰ τῶν ἀπόντων, πολὺ ὀλιγώτερον κατὰ τῶν θανόντων, οἵτινες στεροῦνται τῶν μέσων τῆς ὑπερασπίσεως.

7) Ἐπιβρόντητος σημαίνει ὅτι καὶ τὸ ἐμβρόντητος. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ὁ ἐμβρόντητος, ὁ ἐκτραπεὶς τῶν φρενῶν ἀπὸ ἦχου βροντῆς», δηλ. ἔκπληκτος, μωρός. Ὅρα, ὅτι ἐν ᾧ λέγει μολών, τὸ ῥῆμα τίθησι κατὰ δυϊκὸν ἀριθμόν, ἀλλ' εἶναι ἡ συνήθης τοῖς ἀρχαίοις ἐπέκτασις, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀλκήστιδ. 734 «ἔρρων νυν αὐτὸς χὴ συνοικήσασά σοι, ἄπαιδε παιδὸς ὄντος, ὥσπερ ἄξιοι, γηράσκετε», καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοιγάρ σφ' Ὀλύμπου τοῦδ'[1] ὁ πρεσβεύων πατὴρ
μνήμων τ' Ἐρινὺς καὶ τελεσφόρος Δίκη[2]
κακοὺς κακῶς φθείρειαν, ὥσπερ ἤθελον
τὸν ἄνδρα λώβαις ἐκβαλεῖν ἀναξίως.
σὲ δ', ὦ γεραιοῦ σπέρμα Λαέρτου πατρός,
τάφου[3] μὲν ὀκνῶ τοῦδ' ἐπιψαύειν ἐᾶν,
μὴ τῷ θανόντι[4] τοῦτο δυσχερὲς ποιῶ·
τὰ δ' ἄλλα[5] καὶ ξύμπρασσε· κεἴ τινα στρατοῦ
θέλεις κομίζειν[6], οὐδὲν ἄλγος ἕξομεν.
ἐγὼ δὲ τἄλλα πάντα[7] πορσυνῶ· σὺ δὲ
ἀνὴρ καθ' ἡμᾶς[8] ἐσθλὸς ὢν ἐπίστασο.

Ξενοφ. ἐν Κύρ. ἀνάβασ. 7,1,40 «πρασελθὼν δὲ Τιμασίων καὶ Νέων καὶ Κλεάνωρ ἔλεγον Κοιρατάδῃ μὴ θύειν»

[1]) Λέγων ταῦτα ὁ Τεῦκρος δείκνυσι τὸν οὐρανόν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 758. Πρεσβεύων εἶναι ὁ ἔχων τὰ πρεσβεῖα κατὰ τὸν Σχολιαστήν.

[2]) Ἡ Δίκη ἐθεωρεῖτο μὲν ὡς θυγάτηρ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Θέμιδος, ἔμεινεν ὅμως ὡς ἀλληγορικὴ μορφή, ἐνῷ αἱ Ἐρινύες, ἡ Θέμις καὶ ἡ Νέμεσις ἔτυχον θείας λατρείας. Λέγεται δὲ τελεσφόρος ἡ Δίκη ὡς φέρουσα εἰς τέλος, ὡς ἐκτελοῦσα τὴν τιμωρίαν τῆς ἀδικίας.

[3]) Ἐπειδὴ ἡ λέξις τάφος κατὰ τὸν Morstadt περιλαμβάνει πᾶν τὸ ἀνῆκον εἰς τὴν ταφήν, δὲν ἐξηγεῖται ἡ ἑπομένη φράσις, τὰ δ' ἄλλα καὶ σύμπρασσε· τούτου ἕνεκεν εἰκάζει, ὅτι τὸ τάφου πρέπει νὰ τρέψωμεν εἰς νεκροῦ. Ἡ εἰκασία δὲν εἶναι ἀτυχής, ἀλλὰ δύναται τὸ χωρίον νὰ ἐξηγηθῇ ἄνευ διορθώσεως. Τινὲς πρὸς ἐξήγησιν τῆς εἰρημένης φράσεως ἀπεῖδον εἰς τὸ περίδειπνον, ἤτοι τὴν ἑστίασιν διὰ τὸν νεκρόν, τὴν μακαρίαν ὅπερ ἀπιθανώτατον. Βεβαίως ὁ Ἀγαμέμνων ἐπέτρεψε τὴν ταφὴν τοῦ νεκροῦ, ἀλλ' ὁ στρατὸς τῶν Ἀχαιῶν ἦτο πλήρης ὀργῆς κατὰ τοῦ Αἴαντος καὶ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ, ὡς ὄντως ἔδειξε τὴν ὀργὴν κατὰ τοῦ Τεύκρου. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὑπῆρχε φόβος μὴ κακοποιηθῶσιν οὗτοι, οὐδὲν τὸ παράδοξον, ὅτι ζητεῖ τὴν σύμπραξιν τοῦ Ὀδυσσέως. Ἄλλως διὰ τῆς φράσεως ταύτης θέλει νὰ μετριάσῃ τὴν κακὴν αἴσθησιν, ἣν ἤθελε παραγάγει ἡ ἀπόκρισις τῆς συμμετοχῆς τῆς ταφῆς.

[4]) Κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἀρχαίων οἱ νεκροὶ δὲν ἐδέχοντο τὰς παρὰ τῶν ἐχθρῶν τιμὰς καὶ θυσίας, Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 432 «οὔ σοι θέμις οὐδ' ὅσιον ἐχθρᾶς ἀπὸ γυναικὸς ἱστάναι κτερίσματα».

[5]) Τὸν στίχον τοῦτον καὶ τὸν ἑπόμενον ὁ Schneidewin θεωρεῖ νόθους, ἀλλ' οὕτω λείπει ἡ ἀντίθεσις τοῦ τάφου μέν.

[6]) Ἐννοεῖται τὸ ἀντικείμενον τὸν Αἴαντα, καὶ τὸ ῥῆμα σημαίνει θάπτειν.

[7]) Εἶναι τὰ τῆς ταφῆς, ὅπερ διὰ τὴν προηγουμένην ὁμοίαν φράσιν ἤγειρεν ὑπονοίας. Ὁ μὲν Morstadt εἰκάζει πάντα ταῦτα, ὁ δὲ Rauchenstein τἀμὰ πάντα, ἅπερ δὲν φαίνονται μοι πιθανά.

[8]) Ὡς πρὸς ἡμᾶς, ὡς Εὐριπίδ.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ἀλλ' ἤθελον μέν[1]. εἰ δὲ μή 'στί σοι φίλον
πράσσειν τάδ' ἡμᾶς, εἶμ', ἐπαινέσας τὸ σόν[2].

ΤΕΥΚΡΟΣ.

ἅλις· ἤδη γὰρ πολὺς ἐκτέταται[3]
χρόνος. ἀλλ' οἱ μὲν κοίλην κάπετον
χερσὶ ταχύνατε[4], τοὶ δ' ὑψίβατον
τρίποδ' ἀμφίπυρον[5] λουτρῶν ὁσίων
θέσθ' ἐπίκαιρον·
μία δ' ἐκ κλισίας ἀνδρῶν ἴλη
τὸν ὑπασπίδιον[6] κόσμον φερέτω.
παῖ[7], σὺ δὲ πατρός γ', ὅσον ἰσχύεις,
φιλότητι θιγὼν πλευρὰς σὺν ἐμοὶ
τάσδ' ἐπικούφιζ'[8]. ἔτι γὰρ θερμαὶ

ἐν Ἀνδρομάχ. 741 «ἐὰν τὸ λοιπὸν ᾖ σώφρων καθ' ἡμᾶς, σώφρον' ἀντιλήψεται».

[1]) Δηλαδὴ ἐπιφαύειν τοῦδε τοῦ τοῦ τάφου. Ὁ Ὀδυσσεὺς ἀποκρίνεται μόνον πρὸς τὴν κυρίαν ὑπόθεσιν στίχ. 1394, λέγων, ὅτι ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ ἔμεινεν ἀνεκπλήρωτος, στίχ. 1378.

[2]) Ὃ σὺ λέγεις.

[3]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Πιθανὴ ἡ ἔξοδος διὰ τὴν σπουδὴν τῆς ταφῆς. Πολὺς οὖν ἤδη χρόνος, ἀφ' οὗ τετελεύτηκεν ὁ Αἴας. Καὶ ἤδη δεῖ αὐτὸν ταφῆναι».

[4]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Μετὰ σπουδῆς ὀρύξατε». Ὑψίβατος καὶ ὑψιβάμων λέγεται ὁ ὑψηλὴν βάσιν ἔχων.

[5]) Μετεχειρίσθη ἐπίθετον ἀντὶ ἐμπροσθέτου προσδιορισμοῦ, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Σ, 344 «ἀμφὶ πυρὶ στῆσαι τρίποδα μέγαν». Τὴν ἑπομένην γενικὴν ὁ Τρικλίνιος συνάπτει μετὰ τοῦ τρίποδα, ὅπερ ἐπιδοκιμάζει ὁ Dindorf καὶ ὁ Wolf· διότι παραβάλλουσι πρὸς τὸ ὁμηρικὸν τρίποδα λοετροχόον ἐν Ἰλιάδ. Σ, 346. Ὁ Hermann ὅμως καὶ ἄλλοι συνάπτουσι μετὰ τοῦ ἐπίκαιρον = καιρὸν ἔχοντα λουτρῶν.

[6]) Ἐννοεῖ τὰ ὅπλα τὰ ὑπὸ τῆς ἀσπίδος καλυπτόμενα, ἅπερ κατὰ τὴν τελευταίαν τοῦ Αἴαντος θέλησιν μέλλουσι νὰ ταφῶσι μετὰ τοῦ σώματος στίχ. 576. Αὐτὸ δὲ τὸ σάκος ἐδόθη τῷ υἱῷ Εὐρυσάκει, στίχ. 574.

[7]) Προέταξε τὴν κλητικὴν ἀντὶ νὰ εἴπῃ σὺ δ', ὦ παῖ, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1087 καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 507.

[8]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «ἀνακούφιζε, ἀναβάσταζε». Ὁ Τεῦκρος παρακελεύεται τὸν Εὐρυσάκη, ἵνα ὑψώνῃ τὸ σῶμα τοῦ πατρὸς πρὸς τὰ ἄνω, ὅπως οὕτω κωλύηται ἡ τοῦ αἵματος ῥοὴ ἐκ τῆς ῥινὸς καὶ τοῦ στόματος. Ὅρα στίχ. 917, Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 1067 καὶ Ὀδυσ. χ, 18 «αὐτίκα δ' αὐλὸς ἀνὰ ῥῖνας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σύριγγες[1] ἄνω φυσῶσι μέλαν
μένος[2]. ἀλλ' ἄγε πᾶς, φίλος ὅστις ἀνὴρ
φησὶ παρεῖναι[3], σούσθω, βάτω,
τῷδ' ἀνδρὶ πονῶν τῷ πάντ' ἀγαθῷ 1415
κούδενί[4] πω λῴονι θνητῶν
Αἴαντος, ὅτ' ἦν, τότε φωνῶ[5].

ΧΟΡΟΣ.

ἦ πολλὰ[6] βροτοῖς ἔστιν ἰδοῦσιν
γνῶναι· πρὶν ἰδεῖν δ', οὐδεὶς μάντις
τῶν μελλόντων[7], ὅ τι πράξει.

παχὺς ἦλθεν αἵματος ἀνδρομέοιο ». Ἡ σκηνὴ εἶναι τραγικωτάτη.

1) Αἱ φλέβες ἢ αἱ ἀρτηρίαι.

2) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ αἷμα εἶπε μένος, διότι τὸ αἷμα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐθεωρεῖτο ὡς ἕδρα τῆς δυνάμεως.

3) Ἡ φράσις σημαίνει ὅτι καὶ ἡ ὁμηρικὴ εὔχεται εἶναι. Τὰς ἐπομένας προστακτικὰς ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει, βάτω καὶ πορευέσθω.

4) Κατὰ μὲν τὸν Wunder κεῖται ἀντὶ τοῦ, καὶ οὗ οὐδεὶς πω θνητῶν λῴων ἦν, κατὰ δὲ τὸν Wolff καὶ ἄλλους ἐννοεῖται ἡ μετοχὴ πονήσας, ὡς ὑποδεικνύει τὸ πω.

5) Ὁ στίχος οὗτος φέρεται ἐν πᾶσι τοῖς χειρογράφοις, ἀλλ' ὁ Dindorf ἐξήλειψε τοῦτον καὶ εὗρε μιμητὰς τοὺς πλείστους τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν. Νομίζει δ' ὁ ἐξαλείψας, ὅτι ὁ στίχος ἐγράφη ὑπὸ γραμματικοῦ καὶ οὐχὶ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ, ὅστις δὲν ἠθέλησε νὰ εἴπῃ τὸ ὄνομα τοῦ Αἴαντος, ὡς δεικνύει ἡ φράσις, τῷδ' ἀνδρὶ πονῶν. Τοὐναντίον νομίζομεν, ὅτι ὁ Σοφοκλειος Τεῦκρος ἠθέλησε περιπαθῶς νὰ ὀνομάσῃ τὸ ὄνομα τοῦ ἀδελφοῦ. Ἡ γενικὴ θνητῶν εἶναι διαιρετικὴ εἰς τὸ οὐδενί, ἡ δὲ γενικὴ Αἴαντος εἶναι ὁ δεύτερος ὅρος τῆς συγκρίσεως.

6) Ὁ τραγικὸς τοῦ Αἴαντος θάνατος, ἡ μεταβολὴ τοῦ Ὀδυσσέως καὶ ἡ ἐπίτευξις τῆς ταφῆς ἐμπεδοῦσιν ἐν τῷ χορῷ τὴν γνώμην, ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν δύνανται νὰ προΐδωσι τὰ μέλλοντα. Ἡ ἀμβλυωπία τῶν βροτῶν ἐν ταῖς τραγῳδίαις τοῦ Σοφοκλέους οὐ μόνον λέγεται, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν πραγμάτων ἐκδηλοῦται.

7) Ἡ γενικὴ ἐπεξηγεῖται διὰ τῆς ἑπομένης ἀναφορικῆς προτάσεως, ὡς ἐν ἀποσπάσματι 528 τοῦ Σοφοκλέους· «θνητὰ φρονεῖν χρή, κατειδότας ὡς οὐκ ἔστιν πλὴν Διὸς οὐδεὶς τῶν μελλόντων ταμίας ὅ τι χρὴ τετελέσθαι». Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ἡ ἑπομένη φράσις ἔχει γενικὴν σημασίαν· «Ὅπως διακείσεται, ἢ εὐπραγήσει λέγω, ἢ δυσπραγήσει. Ἀμφότερα γὰρ ἡ λέξις δηλοῖ». Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα λέγουσι, παραπέμπουσι τὸν νεκρόν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

Σελὶς	*στίχος*	*ἀντὶ*	*ἀνάγνωθι*
8	7	τοὺς Τρωσὶ	τοῖς Τρωσὶν
10	25	τὸ ἆθλον	τοῦ ἄθλου
11	2	εἶναι	εἶναι
23	29	ἀούχὶ θρόοι	οὐχὶ ἀθρόοι
28	14	Τελαμῶν	Τελαμὼν
43	21	ἔπειτα	ἔπειτα
46	24	Τεκμήσης	Τεκμήσσης
84	41	Ἐριννύων	Ἐρινύων
89	38	ἀπεικύνισε	ἀπεικόνισε
»	42	στρέφειν	στέφειν
90	18	ἐπιτετριμένος	ἐπιτετριμμένος
95	41	Ἰκάρου	Ἰκάρου
97	11	μανίας	μανίας εἰς τοὺς ἵππους
104	8	ὅτι	ὅτι
119	28	ἐρειπίους	ἐρειπίοις
130	15	θέτουσιν	θέτυυσι
138	6	ἀρεστείων	ἀριστείων
»	32	ἀρισιτείων	ἀριστείων
141	7	κοὶ	καὶ
157	23	ᾆσμα	ᾆσμα
190	32	εὑρίσκεται	εὑρίσκεσαι
194	15	τῷ αὐτῷ	τὸ αὐτῷ
200	33	Wunter	Wunder

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑΙ ΜΕΤΑ ΣΧΟΛΙΩΝ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΣΤΡΙΩΤΟΥ

ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΝ ΤΩΙ ΕΘΝΙΚΩΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΙ

ΗΛΕΚΤΡΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

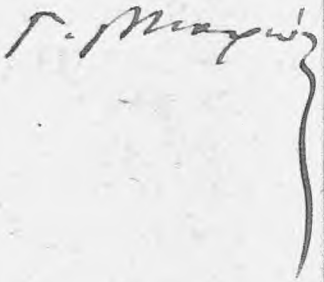
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

ΟΔΟΣ ΑΘΗΝΑΣ ΑΡΙΘΜΟΣ 56.

1885

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφήν μου θεωρεῖται κλοπιμαῖον καὶ καταδιώκεται κατὰ τὸν νόμον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ

ΗΛΕΚΤΡΑΝ ΤΟΥ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Ὡς ὁ μὲν Ἡράκλειτος φιλοσοφῶν ἔκλαιε καὶ ὁ Δημόκριτος ἐγέλα, οὕτω καὶ ἡ τραγῳδία φιλοσοφοῦσα θρηνεῖ καὶ ἡ κωμῳδία γελᾷ· τὴν δὲ ἱλαροτραγῳδίαν τῶν Ταραντίνων ἀπεικάζομεν πρὸς τὸν ὁμηρικὸν Αἴαντα, ὅστις μέλλων νὰ μονομαχήσῃ πρὸς τὸν Ἕκτορα μειδιᾷ διὰ βλοσυροῦ προσώπου. Ἀλλ' ἀκριβέστερον τὸν τραγικὸν ἠδύνατό τις νὰ παραβάλῃ οὐχὶ πρὸς φιλοσοφοῦντα ἄνθρωπον, ἀλλὰ πρὸς τὸν σοφώτατον τοῦ ὅλου κόσμου ποιητήν. Διότι ὡς ἐκεῖνος μετὰ σοφίας τὸν κόσμον δημιουργήσας σιωπᾷ, οὕτω καὶ ὁ τραγικὸς ποιητὴς δὲν κηρύσσει, ἐὰν μὴ παραβαίνῃ τοὺς νόμους τῆς τέχνης αὐτοῦ, φιλοσοφικὰ ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἀξιώματα, ἀλλ' οὕτω τοὺς μίτους τῆς ὑποθέσεως πλέκει, καὶ τὰ ἤθη τῶν δρώντων προσώπων διαπλάσσει, ὥστε αὐτὸς ὁ θεατὴς ἀκούων καὶ βλέπων φιλοσοφεῖ. Ὁ τραγικὸς ποιητὴς δὲν εἶναι ἠθικὸς φιλόσοφος, ἀλλὰ σοφὸς μικροκόσμου δημιουργός, ὅστις διὰ τῆς σοφῆς αὐτοῦ δημιουργίας ἄγει τὸν θεατὴν εἰς φιλοσοφικὰ ἀξιώματα, ὡς ὁ παρατηρητὴς τῆς ἁρμονίας τοῦ ὑλικοῦ καὶ πνευματικοῦ κόσμου φιλοσοφεῖ περὶ τῆς δικαιοσύνης τοῦ δημιουργοῦ τοῦ ἀπείρου κόσμου. Ἐπειδὴ δ' οὕτως ἔχει, οἱαδήποτε τοῦ πραγματικοῦ κόσμου ὑπόθεσις δὲν εἶναι ἀξία δρα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ματικῆς μιμήσεως, ἀλλὰ μόνον ἐκείνη, ἐν ᾗ ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ δικαιοσύνη θριαμβεύουσι καὶ οἱ ὑπὲρ τούτων ἀγωνιζόμενοι, ζῶντες ἢ καὶ θανόντες, διὰ τοῦ καλλινίκου τῆς ἀρετῆς στεφάνου ἀμείβονται.

Κατὰ τὴν ἐποπτείαν ἄρα τοῦ δραματικοῦ ποιητοῦ ἑκάστη ἄδικος πρᾶξις τιμωρεῖται καὶ πρέπει νὰ τιμωρῆται, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν κάθαρσιν τοῦ δράματος. Ἡ ἀτιμώρητος ἀδικία θεωρεῖται ὡς νόσος δεομένη θεραπείας, δὲν εἶναι δρᾶμα, ἀλλ' ἀπόσπασμα δράματος, ἢ εἶναι ἡ πρώτη τραγῳδία τῆς τριλογίας. Ὁ δραματικὸς ἄρα μικρόκοσμος δὲν παρίσταται ὡς ἀδρανὴς καὶ ἀπαθής, ἀλλ' ὁμοιάζει πρὸς σῶμα νοσοῦν καὶ φλεγμαῖνον καὶ πρὸς φυσικὸν κόσμον καταιγίδων καὶ κλυδώνων μεστόν. Δυσαὶς ἐνταῦθα συρίττει ὁ βορρᾶς τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν, δεινὸς συστρέφεται ὁ λαῖλαψ τῶν ἀντιθέτων ἐπιθυμιῶν, ἀλλεπάλληλα ἐξυψοῦνται τὰ ἄγρια τῶν συμφορῶν κύματα, ἀντιπλῆγες ἠχοῦσιν αἱ καρδίαι τῶν πασχόντων, γελῶσιν οἱ ἀδικοῦντες, οἰμώζουσιν οἱ ἀδικούμενοι, ἀλλὰ σφυρηλατοῦνται οἱ κεραυνοὶ τῆς κολάσεως καὶ ἐπιφαίνεται ὁ τῆς ἀδικίας τιμωρός, ὅστις εἰς τοὺς ἀσκοὺς ὡς ἄλλος Αἴολος τοὺς διασπαρέντας ἀνέμους περισυνάγων καθαίρει τὸν ποιητικὸν οὐρανόν. Ἐκ δὲ τῆς καθάρσεως ἀκτινοβόλος ἀναλάμπει ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, εὐαεῖς πνέουσαι αἱ ποντιάδες αὖραι καθαίρουσι καὶ ἐξαγνίζουσι τὴν ψυχὴν τοῦ θεατοῦ, καὶ ὁ χορὸς ὁ ἐκπροσωπῶν τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησιν ἐν τῇ αἰθρίᾳ καθορᾷ καὶ δίκην ὑμνῳδοῦ ἀηδόνος ᾄδει τοὺς νικητηρίους τῆς θείας δικαιοσύνης παιᾶνας. Ἂν ἐν τῷ τεχνικῷ τούτῳ κατασκευάσματι ὑπῆρχον καὶ θεοὶ θεαταί, τὸ δρᾶμα ἤθελε παράσχει τελειοτάτην εἰκόνα ὁμηρικοῦ κόσμου, ἐν ᾧ οἱ

Δημοσια Κεντρικη Βιβλιοθηκη Βεροιας

θεοὶ ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου καθήμενοι θεῶνται τὰ ἐν τῷ κόσμῳ συμβαίνοντα. Τοιούτους θεοὺς ἐδημιούργησεν ἡ σοφὴ τοῦ Σοφοκλέους τέχνη, καθ' ἣν τὸ ὑψηλὸν τοῦ θεατοῦ ἐδώλιον ὁμοιάζει πρὸς τὸν Ὄλυμπον τοῦ Ὁμήρου. Οἱ θεαταὶ τῶν δραμάτων τοῦ Σοφοκλέους καθήμενοι ἐπὶ τῶν ἐδωλίων αὐτῶν ὁρῶσι μὲν τὰς πλάνας τῶν ἀνθρώπων, ἀκούουσι δὲ τὰς ματαίας αὐτῶν οἰμωγὰς καὶ αἰσθάνονται τῶν ἀνοήτων θριάμβων ἔχοντες ἀκεραίαν τὴν ἡδονήν, ὅτι δίκην θεῶν γινώσκουσι τὸ ἀληθὲς τῶν συμβαινόντων, καὶ ἐπιθυμοῦσι μὲν νὰ φωνήσωσιν, ὅπως ῥυθμίσωσι τὰ αἰσθήματα τῶν δρώντων καὶ πασχόντων κατὰ τὴν φύσιν τῶν πράξεων, ἀλλὰ φοβοῦνται νὰ πράξωσι τοῦτο, ὅπως μὴ διαταράξωσι τὴν οἰκονομίαν τοῦ ποιητοῦ, ὡς οἱ ὁμηρικοὶ θεοὶ φοβούμενοι τὴν θέλησιν τοῦ Διὸς ἢ ἀδυνατοῦντες νὰ μετατρέψωσι τὴν σιδηρᾶν τῆς εἱμαρμένης βούλησιν ἀρνοῦνται νὰ παράσχωσι βοήθειαν τοῖς ἐν τῷ Τρωϊκῷ πεδίῳ ἀγωνιζομένοις.

Ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ, ὅπως ἡ θεωρία διὰ παραδείγματος κυρωθῇ, ὁ θεατὴς γινώσκει ἐκ τοῦ προλόγου, ὅτι ὁ Ὀρέστης εἰς τὰς Μυκήνας κατελθὼν πέμπει τὸν παιδαγωγὸν αὐτοῦ, ὅπως πρὸς ἐπίτευξιν τῆς τιμωρίας ἀγγείλῃ ψευδῶς τῷ Αἰγίσθῳ καὶ τῇ Κλυταιμνήστρᾳ, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Ἀγαμέμνονος ἔθανεν ἐν τοῖς Πυθικοῖς ἀγῶσιν. Τῆς εἰδήσεως ταύτης κομισθείσης ἡ μὲν ἄστοργος μήτηρ χαίρουσα χλευάζει τὸν θανόντα, ἡ δὲ φιλάδελφος Ἠλέκτρα οἰμώζει, θρηνῳδεῖ καὶ εὔχεται, ἵνα ἀποθάνῃ. Καὶ πάλιν ἡ μὲν Χρυσόθεμις τοὺς βοστρύχους τοῦ Ὀρέστου ἰδοῦσα ἐν τῷ τάφῳ τοῦ πατρὸς πληροῦται χαρᾶς διὰ τὸν νόστον τοῦ ἀδελφοῦ, ἀλλὰ μεταπείθεται ὑπὸ τῆς Ἠλέκτρας, ὅτι κατὰ τὴν μαρτυρίαν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αὐτόπτου ἀγγέλου ὁ υἱὸς τοῦ Ἀγαμέμνονος δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ βίῳ. Ὁ θεατὴς ὅμως διὰ τὴν σοφὴν τοῦ ποιητοῦ οἰκονομίαν γινώσκει μέν, ὅτι μάτην ἐπιχαίρει ἡ Κλυταιμνήστρα καὶ ὅτι παιᾶνες ἤρμοζον τῇ ὀδυρομένῃ ἀδελφῇ τοῦ Ὀρέστου, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ μεταρρυθμίσῃ τὸν ῥοῦν τῆς ὑποθέσεως. Κατὰ ταῦτα ὁ θεατὴς γινώσκων, ὅσα ἀγνοοῦσι πάντα τὰ πρόσωπα τοῦ δράματος, ὁμοιάζει πρὸς τὸν ὁμηρικὸν Διομήδη, οὗ ἡ Ἀθηνᾶ ἀφεῖλε τὴν ἀχλὺν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν[1].

Οὕτως ὁ θεατής, ὅστις εὑρίσκει τὸν πέριξ κόσμον ἀπατώμενον, καὶ αὐτὸς ἀπατᾶται πιστεύων, ὅτι δὲν θεᾶται ἐν θεάτρῳ, ἀλλ' ὅτι ζῇ ἐν πραγματικῷ κόσμῳ. Διὰ τοῦτο οὐχὶ ἀτόπως Γοργίας ὁ σοφιστὴς ἔλεγεν[2], ὅτι ἡ τραγῳδία εἶναι ἀπάτη, καθ' ἣν ὁ ἀπατήσας εἶναι δικαιότερος τοῦ μὴ ἀπατήσαντος καὶ ὁ ἀπατηθεὶς σοφώτερος τοῦ μὴ ἀπατηθέντος. Ὄντως ἀριστοτέχνης εἶναι ὁ δραματικὸς ποιητής, ὅστις αἴρων τὰ ὅρια τὰ διαχωρίζοντα ἀπὸ τοῦ πραγματικοῦ κόσμου τὸν φαντασιώδη καὶ θραύων τὰς σιδηρᾶς τοῦ παραδείσου πύλας εἰσάγει τὸν θεατὴν εἰς τέλειον ἠθικῶν ἀπολαύσεων κόσμον. Ὡς δ' ἐν εὐανθεῖ καὶ φυλλομανοῦντι λειμῶνι ἡ μὲν μέλισσα διώκει τὸ ἄνθος, ἡ δὲ αἴξ τὸν θαλλόν, ἡ δὲ ὗς τὴν ῥίζαν καὶ ἄλλα ζῷα τὸ σπέρμα καὶ τὸν καρπόν, οὕτω καὶ ἐν τῷ θεάτρῳ ἄλλος μὲν θεατὴς ἀπανθίζεται τὸν ῥυθμὸν καὶ τὸ μέλος, ἄλλος δ' ἐμφύεται τῷ κάλλει τῆς γλώσσης, τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν μεταφορῶν καὶ τῇ συνθέσει καὶ ἁρμονίᾳ τοῦ λόγου, ἄλλος ἔχεται τοῦ ἤθους τῶν προσώπων καὶ ἄλλος τρέφεται ἐκ τῆς συστάσεως τῶν πραγμάτων

[1] Ἐν Ἰλιάδ. Ε, 127.

[2] Πλούταρχ. Πῶς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν κεφ. 2.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ τῆς πλοκῆς τοῦ μύθου. Ἀλλ' οὐχὶ ἀπεικότως ἡ ποίησις παρεβλήθη πρὸς τὴν χώραν τῶν Αἰγυπτίων, ἐν ᾗ ὑπάρχουσι πολλὰ θεραπευτικὰ φάρμακα ἀναμεμιγμένα μετὰ δηλητηριωδῶν. Ὡς ὁ ἐκ πάσης τροφῆς ἀκρίτως τρεφόμενος, ἂν μὴ ἐπάγῃ ἑαυτῷ ὄλεθρον, φθείρει τὸ σῶμα, οὕτω καὶ ὁ θεατὴς διὰ τῆς ἀκρίτου ἀκροάσεως ἐκτέμνει τὰ τῆς ψυχῆς νεῦρα καί, οὕτως εἰπεῖν, ἐπάγεται εἰς αὐτὴν τὴν ἀκρόπολιν ταραξιπόλιδας στασιώτας, οἵτινες λυμαίνονται τὸ εἰρηνικὸν τῶν ἰδεῶν βασίλειον. Οὐχὶ δ' ἀφυῶς καὶ ὁ φιλόσοφος τῆς Χαιρωνείας τὴν ποίησιν καθ' ὅλου παρέβαλε πρὸς πολύποδα, ὅστις ἐν τῇ βρώσει εἶναι μὲν ἥδιστρος, ὅμως ποιεῖ ὕπνον δυσόνειρον καὶ φαντασίας ταραχώδεις.

Τοῦτο ἔχει κῦρος κατ' ἐξοχὴν λεγόμενον περὶ τῆς δραματικῆς ποιήσεως, ἐν ᾗ ὁ θεατὴς θερμαινόμενος μαλάσσει καὶ τήκει τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν οὕτως, ὥστε αὕτη ὥσπερ κηρὸς γίνεται ἔκμαγμα τοῦ ἤθους τῶν προσώπων τοῦ δράματος. Πρὸς τοῦτο πιέζεται καὶ ὑπὸ τοῦ ὄχλου τῶν συνθεατῶν, οἵτινες ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες καὶ ἄκουσαν τὴν ἀφιλόσοφον διάνοιαν συμπαρασύρουσι καὶ τρέπουσιν ἐπὶ τὸ βέλτιον ἢ καὶ ἐπὶ τὸ χεῖρον. Καὶ ὅμως ἐν τῷ θεάτρῳ λύονται τὰ μέγιστα τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς δικαιοσύνης, τῆς κοινωνίας καὶ πολιτείας ζητήματα. Συχνάκις δ' ἐν τῇ τραγῳδίᾳ συγκρούονται ἠθικὰ καθήκοντα καὶ διαγωνίζονται πρόσωπα διαφόρου καὶ ὅλως ἀντιθέτου ἤθους· ἂν δ' ὁ ποιητὴς μὴ λύσῃ προσηκόντως τὸν μῦθον καὶ μὴ στέψῃ τὸ ἠθικώτερον ἦθος, ὁ θεατὴς κινδυνεύει νὰ διαφθαρῇ πονηροῦ διδασκάλου μαθητὴς γενόμενος. Πρόχειρον παράδειγμα παρέχεται ἥδε ἡ τραγῳδία, ἐν ᾗ τιμωρεῖται ἡ ἀνδροκτόνος Κλυταιμ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μνήστρα ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς συμπραττούσης τῆς θυγατρὸς καὶ ἐπευφημοῦντος τοῦ χοροῦ. Ἐνταῦθα λοιπὸν προβάλλεται τὸ φοβερὸν ζήτημα, ἂν τὰ τέκνα τοῦ φονευθέντος πατρὸς εἶχον καθῆκον νὰ ἀνεχθῶσι τοὺς φονεῖς, ὡς ποιεῖ ἡ Χρυσόθεμις, ἢ νὰ κηρύξωσι πόλεμον κατὰ τῆς μιαιφόνου μητρὸς καὶ μέχρι μητροφονίας νὰ προβῶσιν. Ἀλλ' ὅπως κρίνωμεν περὶ τῆς λύσεως τοῦ δυσχερεστάτου τούτου ζητήματος, δέον νὰ ἴδωμεν πρῶτον, πῶς ὁ ποιητὴς τοῦτο ἔλυσεν.

Ἐν τῷ προλόγῳ (1—85) ὁ παιδαγωγὸς ἀγαγὼν τὸν Ὀρέστην πρὸ τῶν ἀνακτόρων τῶν Πελοπιδῶν δεικνύει τούτῳ τὸ παλαιὸν Ἄργος, τὸ Ἡραῖον καὶ τὰς Μυκήνας, ὧν διηνεκὴς πόθος ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀγαμέμνονος ὑπῆρχεν. Ἐκ τῶν μεγάρων τούτων ἄλλοτε ὁ πιστὸς γέρων λαβὼν τὸν παῖδα παρὰ τῆς Ἠλέκτρας ἔσωσεν εἰς τὴν Φωκίδα, ὅπως οὗτος παρὰ τῷ Στροφίῳ τραφεὶς γένηται τιμωρὸς τοῦ φόνου τοῦ πατρός. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον παρακαλεῖ τὸν Ὀρέστην καὶ τὸν Πυλάδην, ἵνα τάχιστα περὶ τοῦ πρακτέου ἀποφασίσωσι, διότι ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου εἶναι ἐγγὺς καὶ ὁ καιρὸς ἐπείγει. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀγαμέμνονος τὴν χάριν ἀνομολογῶν καὶ τὴν προθυμίαν τοῦ πιστοῦ γέροντος ἐπαινῶν δηλοῖ τούτῳ τὸ μάντευμα τοῦ ἐν Δελφοῖς θεοῦ, δι' οὗ ἐντέλλεται, ἵνα οὐχὶ διὰ στρατοῦ, ἀλλὰ διὰ δόλου τιμωρήσηται τὸν φόνον τοῦ πατρὸς οἱονεὶ τὴν τιμωρίαν πρὸς τὸ ἔγκλημα ἀφομοιῶν. Κατὰ τὸν χρησμὸν τοῦτον κελεύει τὸν παιδαγωγόν, ἵνα ὡς Φωκεὺς ἄγγελος τοῦ Φανοτέως ἀγγείλῃ μὲν ψευδῶς τὸν ἑαυτοῦ θάνατον, κατασκοπεύσῃ δὲ τὰ τῶν ἀνακτόρων. Αὐτὸς δ' ὁ Ὀρέστης μετὰ τοῦ Πυλάδου, ὅστις ἐν τῇ τραγῳδίᾳ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἶναι κωφὸν πρόσωπον, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Φοίβου θυσίαν εἰς τὸν τάφον τοῦ πατρὸς προσενεγκὼν μέλλει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ ἀνάκτορα ὡς κομιστὴς τῆς ὑδρίας τῆς περιεχούσης δῆθεν τὴν σποδὸν τοῦ ἐν τοῖς Πυθικοῖς ἀγῶσι φονευθέντος. Πεποιθὼς δ', ὅτι ὡς ἀστὴρ θέλει λάμψει κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, ἱκετεύει τὴν πατρῴαν γῆν, τοὺς ἐγχωρίους θεοὺς καὶ τὰ δώματα τῶν πατέρων, ὧν καθαρτὴς ἔρχεται παρὰ τῶν θεῶν ὡρμημένος, νὰ δεχθῶσιν εὐτυχοῦντα. Ἀλλ' ἐν ᾧ σπεύδει πρὸς τὸ εὐσεβὲς καθῆκον, γοεροὶ ἐκ τῶν ἀνακτόρων ἀκούονται στεναγμοί, οὓς ὁ μὲν παιδαγωγὸς ἀποδίδει εἰς θεραπαινίδα, ὁ δὲ Ὀρέστης εἰς τὴν Ἠλέκτραν. Τούτου ἕνεκεν ἐπιθυμεῖ νὰ μείνῃ, ὅπως ἀκροασθῇ. Ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην ἀντιλέγει ὁ συνετὸς γέρων παραινῶν, ἵνα ἀκολουθήσαντες τῇ ἐντολῇ τοῦ Ἀπόλλωνος ἄρξωνται ἐκ τῆς θυσίας τοῦ πατρός, διότι τοῦτο φέρει νίκην. Οὕτως ἔνθεν μὲν ὁ παιδαγωγός, ἔνθεν δὲ ὁ Ὀρέστης μετὰ τοῦ Πυλάδου ἐξέρχεται τῆς σκηνῆς.

Τοῦ νόστου τοῦ ἀδελφοῦ μηδόλως αἰσθομένη ἡ δυστυχὴς Ἠλέκτρα ἐν θρηνῴδει ἄσματι ἀπὸ σκηνῆς (86—120) ἀποτεινομένη πρὸς τὴν φύσιν ἀφηγεῖται τοὺς διηνεκεῖς αὐτῆς στεναγμοὺς διὰ τὸν φόνον τοῦ πατρός, οὗ οὐχὶ ὁ φονικὸς Ἄρης ἐν τῇ βαρβαρικῇ χώρᾳ, ἀλλ' ἡ μήτηρ καὶ ὁ αἰσχρὸς αὐτῆς σύνευνος ἔσχισαν τὴν κεφαλήν. Διὰ τοῦτο διηνεκῶς ὡς ἡ ἀηδὼν θέλει θρηνεῖ, καὶ ἐπικαλεῖται τοὺς θεούς, ἵνα τιμωρήσωνται μὲν τοὺς μιαιφόνους, ἀποστείλωσι δὲ τὸν ἀδελφόν· διότι μόνη δὲν δύναται νὰ βαστάσῃ τὸ βάρος τῆς λύπης. Παρήγοροι τῆς θρηνούσης ἔρχονται εὐγενεῖς Μυκηναῖαι, αἵτινες ἐν κομμῷ (121—250) ἀμοιβαίως ᾄδουσι μετὰ τῆς ἡρω-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἴδος τοῦ δράματος. Ὁ κομμὸς διαιρεῖται εἰς τρία, πρῶτον, εἰς θρῆνον διὰ τὸν φόνον τοῦ Ἀγαμέμνονος, δεύτερον, εἰς περιγραφὴν τῆς οἰκτρᾶς θέσεως τῆς Ἠλέκτρας, ἥτις οὐδενὸς ἀνδρὸς τὴν προστασίαν ἔχουσα δίκην δούλης ἐνδύεται καὶ τρέφεται καὶ τρίτον, εἰς εὐχήν, ἵνα οἱ φονεῖς τύχωσι τιμωρίας. Πρὸς τούτους ὁ χορὸς διάκειται μὲν δυσμενῶς, ἀλλὰ δὲν ἐπιδοκιμάζει τοὺς ἀπαύστους τῆς ἡρωΐδος θρήνους, διότι διὰ τούτων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναστήσῃ τὸν θανόντα. Εἶτα παραινεῖ, ὅπως ἡ Ἠλέκτρα πεποίθησιν εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τὸν νόστον τοῦ ἀπόντος ἀδελφοῦ ἔχουσα μὴ ποιῇ τὴν θέσιν αὐτῆς δυσχερεστέραν ἐρίζουσα πρὸς τοὺς κρατοῦντας.

Κατὰ Σοφόκλειον τρόπον ὅσα ἡ Ἠλέκτρα εἶπε μετὰ λυρικοῦ πάθους, ἀναπτύσσει διὰ μακροῦ λόγου ἐν τῷ πρώτῳ ἐπεισοδίῳ (251—471). Αἰτεῖ συγγνώμην παρὰ τῶν Μυκηναίων γυναικῶν, ὅτι βαρέως πενθεῖ, παρατηροῦσα, ὅτι ἀναγκάζεται πρὸς τοῦτο, διότι ἡ μὲν μήτηρ διὰ τῶν πράξεων αὐτῆς ἀπέβη μισητή, αὐτὴ δὲ ἐν τοῖς ἑαυτῆς οἴκοις συζῇ μετὰ τῶν φονέων τοῦ πατρὸς ὡς δούλη, τὸν μὲν Αἴγισθον ἐπὶ τοῦ πατρικοῦ θρόνου καθήμενον βλέπουσα, τὴν δὲ μητέρα συγκοιμωμένην τῷ μιάστορι. Καὶ ὅμως διὰ τὸ μίασμα ἡ καλουμένη μήτηρ δὲν φοβεῖται τὰς Ἐρινύας, ἀλλὰ τοὐναντίον κατὰ μῆνα τελεῖ ἑορτὰς εὑροῦσα τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καθ' ἣν τὸν ἄνδρα ἐφόνευσεν. Ταῦτα δὲ πράττουσα δὲν ἐπιτρέπει τῇ θυγατρὶ νὰ θρηνῇ τὸν πατέρα, ἀλλὰ μαίνεται κατ' αὐτῆς, ὅταν ἀκούσῃ παρά τινος, ὅτι μέλλει νὰ ἐπανέλθῃ ὁ Ὀρέστης. Τοῦτον δὲ περιμένουσα ἡ ἡρωὶς ἀπώλεσε καὶ τὰς παρούσας καὶ τὰς μελλούσας αὐτῆς ἐλπίδας. Ἀλλ' ὁ χορός, ὅστις ἐν τῇ τραγῳδίᾳ εἰκονίζεται ὡς δει-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λός, θέλων νὰ μάθῃ περὶ τοῦ Ὀρέστου, ἐρωτᾷ, ἂν ὁ Αἴγισθος ὑπάρχῃ ἐν τοῖς ἀνακτόροις. Ἂν μὴ οὗτος διέτριβεν ἐν τοῖς ἀγροῖς, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξέλθῃ τῆς θύρας, ἀποκρίνεται ἡ ἡρωΐς. Ἐν ᾧ δ' αἱ Μυκηναῖαι διὰ τοῦ νόστου τοῦ ἀδελφοῦ παραμυθοῦνται τὴν λυπουμένην, ἔρχεται ἡ Χρυσόθεμις θυσίας εἰς τὸν τάφον τοῦ πατρὸς κομίζουσα. Αὕτη ἐν ἀρχῇ (328) ἐλέγχει τὴν ἀδελφήν, ὅτι πρὸ τοῦ οἴκου θρηνεῖ μὴ θέλουσα διὰ τοῦ χρόνου νὰ διδαχθῇ. Καὶ αὐτὴ λυπεῖται ἐπὶ τῇ παρούσῃ συμφορᾷ τοσοῦτον, ὥστε, ἂν εἶχε τὴν δύναμιν, ἠδύνατο νὰ δείξῃ τὸ φρόνημα αὐτῆς. Νῦν δ' ἀσθενὴς οὖσα ὑποχωρεῖ, ὅπερ ἐπιθυμεῖ νὰ πράττῃ καὶ ἡ Ἠλέκτρα. Καὶ ὁμολογεῖ μέν, ὅτι τὸ δίκαιον ἔχει ἡ ἀδελφή, ἀλλ' ἐὰν θέλῃ νὰ ζῇ ἐλευθέρα, πρέπει νὰ ὑπακούῃ εἰς τοὺς κρατοῦντας. Πρὸς ταῦτα ἀποκρίνεται ἡ ἡρωΐς, ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι εἶναι νουθετήματα τῆς μητρὸς καὶ μαρτυροῦσιν ἢ ἄνοιαν ἢ λήθην τοῦ πατρός. Διότι λέγει μέν, ὅτι μισεῖ τοὺς φονεῖς ἐκείνου, ἀλλὰ συμπράττει τούτοις καὶ ἀποτρέπει τὴν κατ' αὐτῶν ἐργαζομένην. Τοὐναντίον ἡ Ἠλέκτρα λυπεῖ τούτους τιμῶσα τὸν πατέρα καὶ δὲν θέλει ὑπακούσει οὐδ' ἂν λάβῃ δῶρα, ὅσα ἡ ἀδελφὴ παρὰ τούτων λαμβάνει. Ὀνομάζου, προστίθησι δηκτικῶς ἡ ἡρωΐς, θυγάτηρ τῆς μητρός σου, ἐν ᾧ ἠδύνασο νὰ ὀνομάζησαι τοῦ ἀρίστου πατρός. Ἡ Χρυσόθεμις πρὸς τὸν χορὸν τὸν λόγον στρέφουσα παρατηρεῖ, ὅτι οὐδένα λόγον ἤθελε ποιήσει, εἰ μὴ ἤκουε μέγιστον κακὸν ἐπικείμενον τῇ ἀδελφῇ, δηλ. ἂν μὴ παύσηται στενάζουσα, θέλει καθειρχθῇ ἐν σκοτεινῇ στέγῃ ἐκτὸς τῆς χώρας. Ἀλλὰ καὶ τοῦ κινδύνου τούτου καταφρονοῦσα ἡ ἡρωΐς εὔχεται νὰ ἐπανέλθῃ τα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χέως ὁ Αἴγισθος, ὅπως ὡς πορρωτάτω φύγῃ τοιούτους ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ Χρυσόθεμις δὲν ἠδυνήθη νὰ μεταπείσῃ τὴν ἀδελφήν, προτίθεται νὰ ἀπέλθῃ πρὸς τέλεσιν τῆς ἐντολῆς τῆς μητρός. Μετὰ μεγάλου ὅμως ζήλου ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ ἡ Ἠλέκτρα, τί παθοῦσα ἡ μήτηρ πέμπει θυσίας τῷ ἀνδρί, ὃν αὐτὴ ἐφόνευσεν. Μαθοῦσα δ', ὅτι ἐκ φόβου νυκτερινοῦ ὀνείρου γίνεται τοῦτο, καὶ ἐλπίδας ἐντεῦθεν ἀντλήσασα ἐπικαλεῖται τὴν βοήθειαν τῶν πατρῴων θεῶν. Τὸ φοβερὸν ὄνειρον τὸ διαταράξαν τὴν ἀνδροφόνον ἦτο, ὅτι ὁ Ἀγαμέμνων εἰς τὸ φῶς αὖθις ἀνελθὼν ἔπηξεν ἐπὶ τῆς ἑστίας αὐτοῦ τὸ σκῆπτρον, ὅπερ ἄλλοτε ἔφερε, καὶ ἐκ τούτου ἀνέβλαστε θαλλὸς ὁλόκληρον τὴν χώραν τῶν Μυκηναίων κατασκιάσας. Ἡ Ἠλέκτρα ἐχάρη ἐκ τοῦ ἐνυπνίου, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ ταύτου, ὅτι φιλικῶς προσαγορεύει τὴν ἀδελφήν, ἣν παρακαλεῖ, ὅπως μὴ τὰς πεμπομένας θυσίας προσενέγκῃ τῷ τάφῳ τοῦ πατρός, ἀλλὰ τοὺς βοστρύχους τῶν δύο θυγατέρων τοῦ θανόντος, ἱκετεύουσα αὐτόν, ἵνα ὁ μὲν Ὀρέστης ἐπέλθῃ ἀρωγὸς κατὰ τῶν ἐχθρῶν, αὐτὸς δὲ πέμψῃ κακὰ ὄνειρα εἰς τὴν μητέρα. Τοῦ χοροῦ ὁμολογήσαντος, ὅτι ὁ λόγος τῆς Ἠλέκτρας εἶναι εὐσεβής, ἡ Χρυσόθεμις πείθεται μέν, ὅπως ἀκολουθήσῃ τῇ συμβουλῇ τῆς ἀδελφῆς, ἀλλὰ παρακαλεῖ, ἵνα τηρηθῇ σιγή· διότι ἄλλως θέλει τιμωρηθῇ ὑπὸ τῆς τεκούσης.

Ἐκ τοῦ ἐνυπνίου τῆς Κλυταιμνήστρας ὁ χορὸς θάρρος ἀντλήσας ἐν τῷ πρώτῳ στασίμῳ (472—515) προλέγει, ὅτι θέλει ἐπέλθει ἡ Δίκη κατὰ τῶν μιαιφόνων. Ναί· θέλει ἐπέλθει ἡ Ἐρινὺς κατ' ἐκείνων, οἵτινες ἥψαντο ἀθεμίτων γάμων. Ἂν ὅμως τὸ ἐνύπνιον τοῦτο μὴ ἐπαληθεύσῃ, δὲν ὑπάρχουσι μαντεύματα οὔτε ἐν τοῖς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὀνείροις, οὔτε ἐν τοῖς χρησμοῖς. Ἐν δὲ τῇ ἐπῳδῷ οἰκτείρει τὸ γένος τῶν Πελοπιδῶν, ὅτι, ἀφ' ὅτου ὁ Μυρτίλος ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν, δὲν ἔλειψαν αἱ συμφοραὶ ἐκ τοῦ οἴκου τούτου.

Ἡ Κλυταιμνήστρα τῶν ἀνακτόρων ἐξελθοῦσα ἐν τῷ δευτέρῳ ἐπεισοδίῳ (519—1057) ἐλέγχει τὴν θυγατέρα, ὅτι ὠφεληθεῖσα ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ Αἰγίσθου ὑβρίζει τὴν μητέρα πρόφασιν ἔχουσα τὸν θάνατον τοῦ πατρός. Ἀλλ' ἐκεῖνον ἐφόνευσεν ἡ Δίκη, οὐχὶ αὐτὴ μόνη, διότι μόνος τῶν Ἑλλήνων ἔθυσε τὴν θυγατέρα, ἣν αὕτη μετὰ πόνων ἔτεκεν. Τίνος χάριν ἐφόνευσε τὴν Ἰφιγένειαν; Τῶν Ἀργείων; Ἀλλ' οὗτοι οὐδὲν δικαίωμα εἶχον νὰ κτείνωσι τὴν θυγατέρα αὐτῆς. Ἢ χάριν τοῦ Μενελάου; Ἀλλ' οὗτος εἶχε δύο τέκνα, ἅπερ μᾶλλον ἔπρεπε νὰ φονευθῶσιν ἅτε ἀνήκοντα εἰς γονεῖς, ὑπὲρ ὧν ὁ πλοῦς ἐκεῖνος ἐγένετο. Ὁ ἄφρων, ἐπιλέγει, καὶ κακὸς πατὴρ ἐφρόντιζε μᾶλλον περὶ τῶν τέκνων τοῦ Μενελάου ἢ περὶ τῶν τῆς Κλυταιμνήστρας. Ταῦτα κατὰ τὸν λόγον τῆς ἀνδροφόνου εἶναι οὕτω δίκαια, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ θανοῦσα, ἂν ἐλάμβανε φωνήν, ἤθελεν ὁμολογήσει. Ἡ Ἠλέκτρα αἰτήσασα παρὰ τῆς μητρὸς παρρησίαν καὶ ταύτην λαβοῦσα ἀνασκευάζει τοὺς εἰρημένους λόγους μετὰ δεινότητος, μεθ' ἧς οἱ ἄριστοι τῶν ἀττικῶν ῥητόρων ἠδύναντο νὰ διαπράξωσιν. Κατὰ πρῶτον παρατηρεῖ, ὅτι οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γείνῃ αἰσχρότερος τούτου, ὅτι γυνὴ ἐφόνευσε τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα, εἴτε δικαίως εἴτε ἀδίκως. Δὲν ἔκτεινεν ὅμως δικαίως, ἀλλ' εἵλκυσεν ἡ πειθὼ τοῦ κακοῦ ἀνδρός, μεθ' οὗ συζῇ. Προσήνεγκε μὲν ὁ Ἀγαμέμνων τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα θυσίαν, ἀλλ' ἠναγκάσθη πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῆς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀρτέμιδος ἐξοργισθείσης, ὅτι οὗτος παίζων ἐξεδίωξεν ἐκ τοῦ ἄλσους τῆς θεᾶς ἔλαφον καὶ κατὰ τὸν φόνον ταύτης εἶπεν ἀπρεπῆ λόγον. Ὀργισθεῖσα λοιπὸν ἡ θυγάτηρ τῆς Λητοῦς ἀπήτησεν ἀντὶ τῆς ἐλάφου τὴν θυγατέρα εἰς θυσίαν. Ἐπειδὴ δ' ἡ θεὰ κατέσχε τοὺς ἀνέμους, ὁ στρατὸς οὔτε οἴκαδε νὰ ἐπανέλθῃ, οὔτε εἰς τὴν Τροίαν νὰ πλεύσῃ ἠδύνατο. Ἀφ' οὗ ὁ δυστυχὴς πατήρ ἐπὶ πολὺ ἀντέστη, ἔθυσε τὴν Ἰφιγένειαν ἐξ ἀνάγκης καὶ οὐχὶ χάριν τοῦ Μενελάου. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἂν ὑποτεθῇ, ἔπρεπε διὰ τοῦτο νὰ φονεύσῃ τὸν ἄνδρα; Πρόσεχε, λέγει πρὸς τὴν μητέρα, μὴ τιθεῖσα τὸν νόμον τοῦ φονεύειν ἄλλον ἀντ' ἄλλου σὺ αὐτὴ μετανοήσῃς. Διότι κατὰ τὸν νόμον τοῦτον πρώτη σὺ αὐτὴ δύνασαι νὰ φονευθῇς. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι πρόφασις. Ὑποτεθείσθω, ὅτι ὁ φόνος τοῦ Ἀγαμέμνονος ἦτο ἀντίποινον τῆς θυγατρός, ἆρά γε τοιοῦτον ἀντίποινον εἶναι καὶ ἡ μετὰ τοῦ Αἰγίσθου συμβίωσις; Εἶναι αἰσχρὸν καὶ νὰ λέγῃ τις, ὅτι συμβιοῖ τοῖς ἐχθροῖς ἕνεκα τῆς θυγατρός. Καὶ ἐν ᾧ ταῦτα πράττει, δὲν δέχεται οὐδὲ νουθεσίαν, ἣν ὀνομάζει ὕβριν πρὸς τὴν μητέρα. Αὕτη ὅμως δὲν εἶναι μήτηρ, διότι τὴν μὲν θυγατέρα μεταχειρίζεται ὡς δούλην, τὸν δὲ δυστυχῆ Ὀρέστην ἠνάγκασε νὰ ζῇ ἐκτὸς τῆς πατρίδος, ὅπως φύγῃ τὰς φονικὰς τῆς ἀνδροφόνου χεῖρας. Μετ' ὀργῆς δὲ καταπαυομένη τοῦ λόγου λέγει, ὅτι ἀδιαφορεῖ, ἂν εἰς πάντας κηρύσσηται ὡς κακή, ἢ φλύαρος, ἢ ἀναιδής. Διότι ἂν ὄντως ἔχῃ ταύτας τὰς κακίας, δὲν καταισχύνει τὴν φύσιν τῆς μητρός.

Ὁ χορὸς μετὰ λεπτότητος παρατηρεῖ, ὅτι ἡ Κλυταιμνήστρα δὲν φροντίζει νὰ ἀπολογηθῇ πρὸς τὰς τοιαύτας κατηγορίας. Εἶναι ἀναξία πάσης προσοχῆς, ἀποκρίνεται

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἡ ἐξελεγχθεῖσα μήτηρ, διότι ἡ θυγάτηρ ὑβρίζει ἄνευ αἰσχύνης. Διὰ τοῦτο ἡ μιαρὰ μήτηρ ὀμνύει εἰς τὴν Ἄρτεμιν, ὅτι ἐπανελθόντος τοῦ Αἰγίσθου θέλει τιμωρηθῇ ἡ ὑβρίσασα. Οὕτω διακοπείσης τῆς ἔριδος ἡ Κλυταιμνήστρα κελεύει τὴν θεράπαιναν, ἵνα κομίσῃ τὰς θυσίας τῷ Φοίβῳ, ὅστις ἵστατο πρὸ τῶν ἀνακτόρων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἠλέκτρα παρίσταται τῇ εὐχῇ, εὔχεται διὰ φράσεων γενικῶν, ὅπως μὴ ἡ θυγάτηρ διασπείρῃ εἰς τὴν πόλιν τὸν λόγον. Παρακαλεῖ λοιπὸν τὸν εἰρημένον θεόν, ἵνα τὰ ὄνειρα, ἂν μὲν ἦναι ἀγαθά, ἐκτελεσθῶσιν, ἐὰν δὲ κακά, πραγματωθῶσι κατὰ τῶν αὐτῆς ἐχθρῶν. Εἰδικώτερον δ' εὔχεται, ἵνα ἀβλαβὴς μένουσα κατέχῃ τοὺς οἴκους καὶ τὸ σκῆπτρον τῶν Ἀτρειδῶν διάγουσα μετὰ τοῦ φίλου, μεθ' οὗ διάγει, καὶ εὐημεροῦσα μετὰ τῶν τέκνων ὅσα δέν διάκεινται δυσμενῶς πρὸς αὐτήν. Δὲν καταρᾶται διαρρήδην τῆς Ἠλέκτρας καὶ τοῦ Ὀρέστου, διότι ὁ θεὸς γινώσκει τὴν ἐπιθυμίαν τῆς εὐχομένης.

Ἐν ᾧ τοιαῦτα ἡ βδελυρὰ γυνὴ εὔχεται, οἱονεὶ ὁ θεὸς παίζων ἐπιτρέπει ἐπ' ὀλίγον νὰ πιστεύσῃ, ὅτι οἱ πόθοι αὐτῆς ἐπραγματώθησαν. Ὁ παιδαγωγὸς διεσκευασμένος εἰς ἄγγελον, ὃν δῆθεν ὁ Φανοτεὺς ἔπεμψεν ἐκ Φωκίδος, ἔρχεται ἀγγέλλων, ὅτι ὁ Ὀρέστης ἀπέθανεν. Ἡ φοβερὰ αὕτη εἴδησις ἐν μὲν τῇ ψυχῇ τῆς ἀστόργου μητρὸς διεγείρει αἰσθήματα χαρᾶς, ἐν δὲ τῇ τῆς Ἠλέκτρας βαθυτάτην λύπην. Κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Κλυταιμνήστρας ὁ ἄγγελος περιγράφει τὸν τρόπον τοῦ θανάτου. Ὁ δυστυχὴς εἶχε μεταβῇ εἰς τοὺς Πυθικοὺς ἀγῶνας καὶ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν ἀγωνισάμενος καὶ νικήσας ἐμακαρίζετο παρὰ πάντων τῶν θεατῶν ἀνακαλούμενος Ὀρέστης Ἀγαμέμνονος Ἀργεῖος. Ἀλλὰ κατὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὴν ἐπομένην ἡμέραν, καθ' ἣν ὑπῆρχεν ἁρματοδρομία, ἐδυστύχησε, διότι κάμπτων τὴν νύσσαν ἔθραυσε τὸν ἄξονα, καὶ περιελιχθεὶς ὑπὸ τῶν ἱμάντων τῶν ἵππων ἐσύρετο, μέχρις ὅτου οἱ ἄλλοι ἁρματηλάται τοὺς ἵππους κατασχόντες ἔλυσαν καθημαγμένον ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε οὐδεὶς τῶν φίλων ἠδύνατο νὰ γνωρίσῃ αὐτόν. Τὸ δυστύχημα ἤγειρε τὸν οἶκτον πάντων τῶν θεατῶν τοῦ ἀγῶνος καί, ἀφ' οὗ ὁ νεκρὸς ἐκάη, Φωκεῖς ἐν χαλκίνῃ ὑδρίᾳ κομίζουσι τὴν σποδόν, ὅπως αὕτη ταφῇ ἐν τῇ πατρίδι τοῦ θανόντος. Ἐν τῇ εἰρημένῃ πλαστῇ διηγήσει ὁ παιδαγωγὸς διὰ ζωηρῶν χρωμάτων εἰκόνισε τὸν Ὀρέστην περιφανῶς μὲν ἀριστεύσαντα, οἰκτρῶς δὲ θανόντα. Ταῦτα ἀκούσασα ἡ μοχθηρὰ μήτηρ δὲν ἠδυνήθη νὰ σβέσῃ τὴν φλόγα τῆς μητρικῆς στοργῆς, ἀλλ' αὕτη ἐπ' ὀλίγον ἐξέλαμψε, μέχρις ὅτου αἱ βίαιαι τοῦ πάθους πνοαὶ ταύτην κατέσβεσαν. Ναί· ἐπ' ὀλίγον ἀμφιταλαντεύεται, ἂν ταῦτα ἦναι εὐτυχῆ, ἢ φοβερὰ μέν, ὠφέλιμα δέ. Ἀλλὰ μόλις ὁ ἄγγελος παρετήρησεν, ὅτι μάτην ἦλθεν, ἀφ' οὗ ἀντὶ χαρᾶς διήγειρε λύπην, καὶ εὐθὺς τὸ αἴσθημα ἐκεῖνο κατεσβέσθη. Οὐχὶ μάτην ἀποκρίνεται ἡ Κλυταιμνήστρα, διότι ὁ Ὀρέστης τῶν μητρικῶν μαστῶν ἀποστὰς καὶ ἀποξενωθεὶς ἠπείλει φοβερά, ὥστε οὔτε τὴν νύκτα, οὔτε τὴν ἡμέραν ἠδύνατο νὰ κοιμηθῇ. Νῦν δὲ τῶν ἀπειλῶν ἀπαλλαγεῖσα θέλει βιώσει ἡσύχως. Ἀφ' οὗ δὲ μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας ὕβρισε τὸν θανόντα καὶ τὴν ἀκίνδυνον ἤδη θυγατέρα, καλεῖ εἰς τὰ ἀνάκτορα τὸν ἄγγελον, ὅπως ξενίσῃ αὐτόν. Τούτων εἰσελθόντων ἡ δυστυχὴς Ἠλέκτρα πιστεύσασα, ὅτι ὄντως ἔθανεν ὁ ἀδελφός, θρηνεῖ, ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι ἄνευ ἐλπίδων μέλλει νὰ δουλεύῃ τοῖς μισητοτάτοις τῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀνθρώπων. Ἀλλ' οὐχί· δὲν προτίθεται νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τοὺς οἴκους, ἀλλὰ παρὰ τῇ πύλῃ μείνασα μετὰ χαρᾶς θέλει περιμένει τὸν θάνατον. Αἱ Μυκηναῖαι ἀποροῦσαι, ὅτι οἱ τοῦ Διὸς κεραυνοὶ δὲν τιμωροῦνται τοὺς ἀδίκους, ἐν τῷ κομμῷ (823—870)παραμυθοῦνται τὴν λυπουμένην μνημονεύουσαι τοῦ Ἀμφιαράου, ὅστις, καίπερ διὰ τὴν προδοσίαν τῆς ἀπίστου γυναικὸς Ἐριφύλης θανών, ὅμως καὶ μετὰ θάνατον ζῇ καὶ ἐνεργεῖ. Τὸ παράδειγμα ὅμως ἦτο ἀτυχές, διότι τοῦτο ὑπομιμνήσκει τὴν πενθοῦσαν, ὅτι Ἀλκμαίων ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμφιαράου ἐτιμωρήσατο τὴν ἄπιστον τοῦ θανόντος σύζυγον. Ἀλλὰ ποῦ εἶναι ὁ τιμωρὸς τοῦ φόνου τοῦ Ἀγαμέμνονος; Διὰ τοῦτο ἀπαραμυθήτως θρηνεῖ τὸν ἀδελφόν, ὅστις ἐν ξένῃ γῇ θανὼν δὲν ἔτυχε τῶν ἀδελφικῶν θρήνων.

Ἀλλὰ μετὰ σπουδῆς ἔρχεται εἰς τὴν σκηνὴν ἡ Χρυσόθεμις, διότι πλήρης χαρᾶς πιστεύει, ὅτι ἦλθεν ὁ Ὀρέστης. Αὕτη πορευθεῖσα εἰς τὸν τάφον τοῦ πατρὸς κατ' ἐντολήν, ὡς εἴρηται, τῆς Κλυταιμνήστρας βλέπει θυσίαν νεωστὶ κεχυμένου γάλακτος καὶ νεωστὶ τετμημένον βόστρυχον, ὅπερ ἐθεώρησεν ὡς τεκμήριον, ὅτι ἐπανῆλθεν ὁ Ὀρέστης. Τὸν βόστρυχον ψηλαφήσασα πληροῦται δακρύων χαρᾶς ἐκ τῆς πεποιθήσεως, ὅτι τῷ ἀδελφῷ οὗτος ἀνήκει. Τίνι ἄλλῳ; Οὔτε αὐτὴ προσήνεγκεν, οὔτε ἡ Ἠλέκτρα, ἥτις δὴ οὐδὲ χάριν τῶν θεῶν δύναται νὰ ἀποστῇ τῶν οἴκων, οὔτε ἡ Κλυταιμνήστρα συνειθίζει νὰ πράσσῃ τοιαῦτα, οὐδὲ πράττουσα ἤθελε διαλάθει. Ἐντεῦθεν εἰς ἐλπίδας αἰωρουμένη προλέγει, ὅτι αὕτη ἡ ἡμέρα θέλει κυρώσει πολλὰ ἀγαθά. Ὁ θεατὴς νομίζει, ὅτι οἱ χαρακτῆρες ἀντεστράφησαν. Ἡ μὲν ψυχρὰ Χρυσόθεμις θερμαίνεται ὑπὸ τῆς ἐλπίδος,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἡ δὲ φύσει θερμὴ Ἠλέκτρα ἀπηλπισμένη διὰ τοὺς λόγους τοῦ ἀγγέλου οἰκτείρει τὴν ἄνοιαν τῆς ἀδελφῆς λέγουσα, ὅτι ὁ ἰδὼν τὸν Ὀρέστην θνήσκοντα εἶναι ἐν τοῖς οἴκοις πρὸς χαρὰν τῆς μητρός. Εἰκάζει δ', ὅτι τὰ ἀφιερώματα κατετέθησαν ὡς μνημόσυνα παρὰ φίλου τινὸς τοῦ ἀδελφοῦ. Ἀφ' οὗ δ' οὕτω μετέπεισε τὴν ἀδελφήν, προτείνει σχέδιον, ὅπως ἀμφότεραι αἱ ἀδελφαὶ φονεύσωσι τὸν Αἴγισθον. Διότι τοῦ Ὀρέστου θανόντος οὐδεμία ἐλπὶς ὑπολείπεται· ἡ πατρικὴ περιουσία ἁφῃρέθη καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τύχωσι γάμου διὰ τὰ κωλύματα τοῦ Αἰγίσθου, ὅστις δὲν εἶναι οὕτως ἄβουλος, ὥστε νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν γέννησιν τιμωρῶν τοῦ ἐγκλήματος. Ἂν δὲ ἡ Χρυσόθεμις ἀκολουθήσῃ τῇ συμβουλῇ, θέλει δειχθῇ εὐσεβὴς πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὸν ἀδελφὸν καὶ γάμων ἀξίων τυχοῦσα θέλει ἐπαινεῖσθαι κατά τε τὸν βίον καὶ μετὰ θάνατον. Παύεται δὲ τοῦ λόγου ὑπομιμνήσκουσα, ὅτι εἶναι αἰσχρὸν οἱ εὐγενεῖς νὰ ζῶσιν αἰσχρῶς.

Ἡ Χρυσόθεμις εἰς τὸ ψυχρὸν αὐτῆς ἦθος ἐπανελθοῦσα ἐλέγχει τὴν ἀβουλίαν τῆς ἀδελφῆς, ὅτι γυνὴ οὖσα, τῶν ἐναντίων ἀσθενεστέρα καὶ μὴ εὐνοουμένη ὑπὸ τῆς τύχης διανοεῖται νὰ φονεύσῃ ἀτιμωρητεὶ τὸν ἐχθρόν. Δὲν ὠφελεῖ, προστίθησιν, ἂν καλὴν φήμην λαβοῦσαι ὑβριστικῶς ἀποθάνωμεν. Διὰ τοῦτο παρακελεύεται τὴν ἀδελφήν, ἵνα νοῦν λαβοῦσα ὑπείκῃ εἰς τοὺς ἄρχοντας. Πρὸς ταῦτα ἡ Ἠλέκτρα λέγει, ὅτι προσεδόκα τοιαύτην ἀπόκρισιν καὶ ὅτι αὐτὴ μόνη θέλει ἐκτελέσει τὸ ἔργον. Ἐνταῦθα διὰ στιχομυθίας ἐγείρεται ζωηρὰ τῶν δύο ἀδελφῶν ἔρις, καθ' ἣν ἡ μὲν Ἠλέκτρα κακίζει τὴν ἀδελφὴν ὡς ἄχρηστον, αὕτη δ' ἐκείνην ὡς ἀσύνε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τον καὶ μέλλουσαν πικρῶς νὰ μετανοήσῃ. Οὕτως ἡ ἀντίθεσις τῶν χαρακτήρων περιφανῶς ἐξεδηλώθη καὶ ἡ Χρυσόθεμις τὸν ποιητικὸν αὐτῆς προορισμὸν ἐκτελέσασα εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἀνάκτορα.

Ἐν τῷ δευτέρῳ στασίμῳ (1058—1097) ὁ χορὸς ἀποδοκιμάζει μὲν τὴν πρὸς τὸν πατέρα ἀδιαφορίαν τῆς Χρυσοθέμιδος, ἐπαινεῖ δὲ τὴν Ἠλέκτραν ἅτε ἀφειδοῦσαν τῆς ἑαυτῆς ζωῆς ἐπὶ τῷ φονεῦσαι τὸν Αἴγισθον καὶ τὴν Κλυταιμνήστραν. Διὰ τοῦτο θέλει ἔχει διπλῆν φήμην, ὅτι εἶναι σοφὴ καὶ ἀρίστη θυγάτηρ. Ἐν τέλει αἱ Μυκηναῖαι εὔχονται, ἵνα ἡ ἡρωὶς κρατήσῃ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς.

Ἐν τῷ τρίτῳ ἐπεισοδίῳ (1098—1383) εἰσέρχεται εἰς τὴν σκηνὴν ὁ Ὀρέστης ὡς παρὰ τοῦ Στροφίου πεμπόμενος, ὅπως κομίσῃ τὰ λείψανα τοῦ ἐν τοῖς Πυθικοῖς ἀγῶσι φονευθέντος. Φοβερὰ εἶναι ἡ σκηνή, καθ' ἣν ἡ Ἠλέκτρα τὴν ὑδρίαν περιπτυξαμένη ἀποδύρεται ἑαυτὴν καὶ ὁλόκληρον τὸ γένος, διότι ὁ Ὀρέστης θανὼν ὡς θύελλα συνήρπασε πᾶσαν ἐλπίδα καὶ γελῶσι μὲν οἱ ἐχθροί, μαίνεται δ' ὑφ' ἡδονῆς ἡ ἀμήτωρ μήτηρ. Τούτου ἕνεκεν εὔχεται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν αὐτὴν ὑδρίαν, ἐν ᾗ ὑπάρχει καὶ ἡ σποδὸς τοῦ ἀδελφοῦ, ὅπως κάτω συνοικῇ μετὰ τούτου, ὡς καὶ ἐν τῷ βίῳ τῶν ἴσων ἀμφότεροι μετεῖχον. Ὁ θρῆνος οὗτος ἐποιήθη οὕτως, ὥστε δύναται νὰ διεγείρῃ τὸν οἶκτον καὶ τοῦ ἀπαθεστάτου ἀνθρώπου. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μείνῃ ἀπαθὴς ὁ Ὀρέστης, ἀλλ' ἀκούσας παρὰ τοῦ χοροῦ, ὅτι ἡ θρηνοῦσα ὀνομάζεται Ἠλέκτρα, λυπεῖται καὶ μὴ δυνάμενος νὰ γείνῃ κύριος τῆς γλώσσης οἰκτείρει τὴν θέσιν τῆς ἀδελφῆς. Ὁ οἶκτος διεγείρει τὴν ἔκπληξιν ταύτης, ἥτις

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐρωτᾷ, ἂν ὁ οἰκτείρων ἦναι συγγενής. Πρὸς τὴν ἐρώτησιν ὅμως δύναται νὰ ἀποκριθῇ μόνον, ἂν αἱ παροῦσαι Μυκηναῖαι διάκεινται εὐμενῶς. Καταφατικὴν δ' ἀπόκρισιν λαβὼν παρακελεύεται τὴν Ἠλέκτραν, ὅπως καταθέσῃ τὴν ὑδρίαν. Τὴν ὑδρίαν ; τὰ λείψανα τοῦ φιλτάτου ἀδελφοῦ ; Μὴ γένοιτο. Οὕτως ἀναγκάζεται ὁ Ὀρέστης νὰ ἄρῃ τὴν ἀπάτην καὶ εἴπῃ, ὅτι τὸ ἀγγεῖον δὲν περιέχει τὰ λείψανα τοῦ ἀδελφοῦ, διότι οὗτος ζῇ, ἐὰν ἦναι ἔμψυχος ὁ λέγων. Πρὸς κύρωσιν δὲ τοῦ λόγου ἐπιδείκνυσι τὸν δακτύλιον τοῦ πατρός. Οὕτως ὁ ἀναγνωρισμὸς γίνεται πλήρης, ἡ Ἠλέκτρα τὸν ἀδελφὸν περιπτυξαμένη τρέπεται εἰς χαρὰν ἀντίσταθμον τῆς προτέρας λύπης καὶ ἐπιδείκνυσι τοῦτον ταῖς Μυκηναίαις, ἀφ' ὧν ἐκρέουσι δάκρυα χαρᾶς. Ἐν τῷ ἀπὸ σκηνῆς ᾄσματι ἡ ἡρωὶς ᾄδει τὴν ἄπειρον αὐτῆς χαράν, ἐν ᾧ ὁ Ὀρέστης παρακελεύεται τὴν ἀδελφὴν νὰ σιωπᾷ, ὅπως μὴ ὁ σκοπὸς ματαιωθῇ. Ἐπειδὴ δ' αὕτη μένει ἀκόρεστος τῆς ἀπολαύσεως τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τῶν ἐκφράσεων τῆς χαρᾶς, ὁ Ὀρέστης διακόπτει τοὺς περισσοὺς λόγους εἰς ἄλλον καιρὸν ἀναβαλλόμενος τὴν διήγησιν περὶ τῆς μητρὸς καὶ τοῦ Αἰγίσθου, διότι ἐν τῷ παρόντι ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ κατὰ τίνα τρόπον θέλουσι τύχει τῆς τιμωρίας τῶν ἐχθρῶν. Παρὰ ταύτης μανθάνει, ὅτι ὁ Αἴγισθος δὲν ὑπάρχει κατ' οἶκον.

Τούτων λεγομένων ὁ Ὀρέστης ἀκούει τινὰ ἐξερχόμενον τῶν ἀνακτόρων καὶ ἡ Ἠλέκτρα παρακελεύεται τοὺς ἄνδρας νὰ εἰσέλθωσιν ὡσεὶ ὄντως ἦσαν Φωκεῖς τὴν σποδὸν τοῦ Ὀρέστου κομίζοντες. Ὁ ἐξελθὼν δὲν εἶναι ἐχθρός, ἀλλ' ὁ παιδαγωγός, ὅστις ἐλέγχει τὴν μωρίαν τῶν ἀναγνωρισθέντων ἀδελφῶν, ὅτι μετὰ βοῆς χαίρου-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σιν, ὥστε, ἂν μὴ αὐτὸς παρὰ ταῖς πύλαις ἐφύλασσεν, ἤθελον κινδυνεύσει τὸν ἔσχατον. Μετὰ τοῦτο παρακελεύεται τὸν Ὀρέστην καὶ τοὺς ἀκολούθους αὐτοῦ, ἵνα τάχιστα εἰσέλθωσι· διότι οἱ ἐν τῷ οἴκῳ ἐπίστευσαν, ὅτι ὁ Ὀρέστης εἶναι ἐν Ἅιδου. Ἀλλ' ἡ Ἠλέκτρα ἱκετεύει τὸν ἀδελφόν, ὅπως μάθῃ, τίς ὁ ἄνθρωπος οὗτος. Ἀκούσασα δ', ὅτι εἶναι ὁ πιστὸς ἐκεῖνος παιδαγωγὸς ὁ σώσας τὸν Ὀρέστην, χαίρει αὖθις διὰ τὸν δεύτερον τοῦτον ἀναγνωρισμόν, προσαγορεύει φιλικώτατα τὸν γέροντα καὶ ἔμελλεν ἡ μακρολογία νὰ παραταθῇ, εἰ μὴ οὗτος μετ' αὐστηρότητος ἔλεγεν, ὅτι ἤδη εἶναι καιρὸς ἔργων, διότι ἄλλως θέλουσιν ἀναγκασθῇ νὰ ἀγωνισθῶσι πρὸς πλείονας καὶ ἐμπειροτέρους μαχητάς. Ὁ λόγος οὗτος ἔθηκε τέρμα εἰς τὴν μακρολογίαν, ὁ δὲ Ὀρέστης μετὰ τοῦ Πυλάδου προσκυνεῖ τὰ τῶν θεῶν ἀγάλματα, ὅσα ἵστανται πρὸ τῶν πυλῶν, ἐν ᾧ ἡ Ἠλέκτρα εὔχεται τῷ Ἀπόλλωνι, ἵνα γένηται ἀρωγὸς τῶν προκειμένων βουλευμάτων. Οὕτως οἱ τιμωροὶ εἰσέρχονται εἰς τὰ ἀνάκτορα μετὰ τῆς ἡρωΐδος.

Ἀφ' οὗ δ' οὗτοι εἰσῆλθον, ὁ χορὸς ἐν τῷ τρίτῳ στασίμῳ (1384—1397) ᾄδει, ὅτι αἱ Ἐρινύες διώκουσι τοὺς κακούργους δίκην ἰχνηλατούντων κυνῶν, καὶ εἰκονίζει τοὺς τιμωροὺς ὡς ὄργανα τῆς θείας δικαιοσύνης.

Μετὰ τὸ ᾆσμα τοῦτο ἐν τῇ ἐξόδῳ (1398 μέχρι τέλους) ἐξέρχεται ἡ Ἠλέκτρα, ἵνα φρουρήσῃ, ὅπως μὴ διαλάθῃ ὁ Αἴγισθος ἐλθών. Παρὰ ταύτης μανθάνουσιν αἱ Μυκηναῖαι, ὅτι οἱ τιμωροὶ πρόκειται νὰ φονεύσωσι τὴν Κλυταιμνήστραν κοσμοῦσαν τὴν ὑδρίαν, ἐν ᾗ κατὰ τὸν πλαστὸν λόγον ὑπῆρχεν ἡ σποδὸς τοῦ Ὀρέστου. Ὄντως ἀκούονται ἐκτὸς τῶν ἀνακτόρων γοεραὶ φωναὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῆς ἀνδροφόνου καλούσης τὸν Αἴγισθον καὶ ἱκετευούσης τὸν υἱόν, ὅπως οἰκτείρῃ τὴν μητέρα. Ἀλλ' ἡ θυγάτηρ φωνεῖ ἔξωθεν, ὅτι αὕτη δὲν ᾤκτειρε τὸν πατέρα, καὶ παρακελεύεται τὸν ἀδελφόν, ἵνα παίσῃ διπλῆν, ἐὰν σθένῃ, πληγήν. Τῆς Κλυταιμνήστρας φονευθείσης οἱ τιμωροὶ ἐξέρχονται τῶν ἀνακτόρων τὰς χεῖρας αἱμοσταγεῖς ἔχοντες, τὴν δὲ πρᾶξιν αὐτῶν ὁ χορὸς δὲν δύναται νὰ ψέξῃ. Δὲν μετανοεῖ ὁ Ὀρέστης διὰ τὴν μητροφονίαν, ἀλλὰ λέγει μόνον, ὅτι τὰ ἐν οἴκῳ ἔχουσι καλῶς, ἐὰν καλῶς ἐμαντεύσατο ὁ Ἀπόλλων. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ χορὸς βλέπει πόρρωθεν τὸν Αἴγισθον ἐρχόμενον, οἱ τιμωροὶ κατὰ παραίνεσιν τῆς Ἠλέκτρας εἰσέρχονται αὖθις εἰς τὰ ἀνάκτορα.

Ὁ μιαρὸς Αἴγισθος πρὸ τῶν ἀνακτόρων ἐλθὼν ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ, ποῦ εἶναι οἱ Φωκεῖς οἱ τὸν θάνατον τοῦ Ὀρέστου ἀγγείλαντες καὶ ἐπὶ τούτῳ μετὰ τυραννικοῦ ἤθους ἐρωτᾷ τὴν Ἠλέκτραν. Αὕτη ἀποκρίνεται διὰ φράσεων, ἃς ἄλλως ἐννοεῖ ὁ Αἴγισθος καὶ ἄλλως ὁ χορὸς μετὰ τοῦ θεατοῦ. Βεβαιωθεὶς δ' ὁ τύραννος, ὅτι τὰ λείψανα τοῦ Ὀρέστου ἐκομίσθησαν εἰς τὰ ἀνάκτορα, θριαμβευτικῶς κελεύει τὴν Ἠλέκτραν νὰ ἀνοίξῃ τὰς πύλας, ἵνα οἱ Μυκηναῖοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι ἰδόντες ταῦτα μὴ ἐξαίρωνται ὑπὸ κενῶν ἐλπίδων, ἀλλ' εὐπειθῶς δέχωνται τὸν ζυγόν. Ἡ ἡρωὶς ὑποκριναμένη, ὅτι διὰ τοῦ χρόνου ἔμαθε νὰ ὑπακούῃ τοῖς ἄρχουσιν, ἀνοίγει τὰς πύλας, δι' ὧν ἐξέρχονται ὁ Ὀρέστης καὶ ὁ Πυλάδης τὰ ξίφη ὑπὸ τὰ περιβόλαια ἔχοντες καὶ κομίζοντες δῆθεν τὰ τοῦ θανόντος λείψανα. Ὑπὸ τὸ κάλυμμα ὅμως κεῖται τὸ εἴδωλον τῆς ἄρτι φονευθείσης Κλυταιμνήστρας. Τοῦτο ἀνασύρας ὁ Αἴγισθος καὶ τὸ πτῶμα τῆς καθη-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μαγμένης συζύγου ἰδὼν ἐκπέμπει γοερὰν φωνήν, ὅτι ἐνέπεσεν εἰς ἐνέδραν καὶ δὲν βραδύνει νὰ ἀναγνωρίσῃ, ὅτι ὁ παριστάμενος δὲν εἶναι Φωκεύς, ἀλλ' ὁ Ὀρέστης. Πρὸς τοῦτον ὁ τύραννος θέλει ἐπὶ σμικρὸν νὰ διαλεχθῇ, ἀλλ' ἡ Ἠλέκτρα παρακελεύεται τὸν ἀδελφόν, ἵνα τάχιστα φονεύσας τοῦτον ῥίψῃ εἰς τοὺς κύνας καὶ τὰ ὄρνεα μακρὰν τῆς πόλεως, διότι τοῦτο μόνον δύναται νὰ πραΰνῃ τὰς συμφορὰς αὐτῆς. Κατὰ τὴν παρακέλευσιν τῆς ἀδελφῆς δὲν ἐπιτρέπει ὁ Ὀρέστης τοὺς μακροὺς λόγους, ἀλλὰ κελεύει τὸν τύραννον νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὅπως φονευθῇ ἐκεῖ, ἔνθα ἐφόνευσε τὸν πατέρα. Ἡ τιμωρία αὕτη κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Ὀρέστου ἔπρεπε νὰ γίνηται παρευθύς, διότι οὕτως οἱ κακοῦργοι δὲν ἤθελον εἶναι πολλοί. Πάντων τῶν προσώπων εἰσερχομένων εἰς τὰ ἀνάκτορα ὁ χορὸς ᾄδει τὰ νικητήρια, ὅτι διὰ τῆς παρούσης προσβολῆς τὸ γένος τοῦ Ἀτρέως ἐλευθερωθὲν τέλεον ἀποκατέστη.

Ἐκ τῆς εἰρημένης ἀναλύσεως γίνεται δῆλον, ὅτι ἡ τραγῳδία αὕτη ἔχει μεγάλην τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν Ἀντιγόνην τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ. Διότι ἐν ἀμφοτέραις ταῖς τραγῳδίαις ὁ τοῦ καλλιτέχνου χρωστὴρ ἀπεικόνισε διὰ ζωηρᾶς ἀντιθέσεως ἔνθεν μὲν τὸ ἦθος τῆς Ἀντιγόνης καὶ τῆς Ἰσμήνης, ἔνθεν δὲ τὸ τῆς Ἠλέκτρας καὶ τῆς Χρυσοθέμιδος. Ἐν οὐδεμιᾷ τραγῳδίᾳ οὔτε τοῦ αὐτοῦ τραγικοῦ, οὔτε ἄλλου ἐκ τῶν περισωθέντων ἡμῖν τὸ ἦθος διεπλάσθη μετὰ τοσαύτης λεπτότητος καὶ ἡ ἀντίθεσις ἐπέτυχε τοσοῦτον, ὅσον ἐν ταῖς τραγῳδίαις ταύταις. Ἂν δὲ τὸ ἦθος ἦτο ἡ πρώτη τοῦ δράματος ἀρετή, πάντως αἱ δύο αὗται τραγῳδίαι ἤθελον εἶναι τὰ ἀριστοτεχνήματα τῆς Μούσης τοῦ Σοφοκλέους, ὡς πιστεύει ὁ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Διοσκορίδης ἔν τι ἐπιγράμματι[1]. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη ὅμως τὸ μέγιστον τῆς τραγῳδίας εἶναι ἡ σύστασις τῶν πραγμάτων, ἤτοι, ὡς λέγομεν, ἡ πλοκὴ τοῦ μύθου[2], διότι κατὰ τὸν φιλόσοφον ἡ τραγῳδία εἶναι μίμησις οὐχὶ ἀνθρώπων, ἀλλὰ πράξεως. Πράττουσι δὲ οὐχὶ ὅπως τὰ ἤθη μιμήσωνται, ἀλλὰ τὰ ἤθη συμπεριλαμβάνουσι διὰ τὰς πράξεις. Ὥστε τὰ πράγματα καὶ ὁ μῦθος εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς τραγῳδίας, ὁ δὲ σκοπὸς εἶναι μέγιστον ἁπάντων. Πρὸς κύρωσιν τῆς θεωρίας ταύτης παρατηρεῖ ὁ Σταγειρίτης, ὅτι ἄνευ μὲν πράξεως δὲν δύναται νὰ γείνῃ τραγῳδία, ἄνευ ὅμως ἤθους δύναται νὰ γείνῃ καὶ ὄντως ὑπῆρχον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις πολλαὶ τραγῳδίαι, αἵτινες ἐστεροῦντο ἤθους. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν τῇ γραφικῇ, ὡς δὴ εἶναι γνωστόν, ὅτι ὁ μὲν Πολύγνωτος ἦτο ἀγαθὸς ἠθογράφος, αἱ δὲ τοῦ Ζεύξιδος γραφαὶ οὐδὲν ἦθος εἶχον. Πρὸς πᾶσι τούτοις τὰ μέγιστα, δι' ὧν ψυχαγωγεῖ ἡ τραγῳδία, δηλ. αἱ περιπέτειαι καὶ αἱ ἀναγνωρίσεις, ἀνήκουσιν εἰς τὸν μῦθον καὶ οὐχὶ εἰς τὸ ἦθος[3].

Ἂν λοιπὸν κατὰ τὸ μέτρον τοῦτο μετρήσωμεν τὴν Ἠλέκτραν πρὸς τὸν Οἰδίποδα τύραννον, πάντως ἡ προκειμένη τραγῳδία εἶναι ὑποδεεστέρα ἐκείνου. Διότι ὁ Οἰδίπους δὲν περιέχει μὲν τὰ ἤθη τῆς Ἠλέκτρας, ἀλλ'

[1] Ἐν Ἀνθολογ. Παλατ. 7, 37.

Εἴτε σοι Ἀντιγόνην εἰπεῖν φίλον, οὐκ ἂν ἁμάρτοις,
εἴτε καὶ Ἠλέκτραν· ἀμφότεραι γὰρ ἄκρον.

[2] Ἀριστοτέλ. Περὶ ποιητ. κεφ. 6.

[3] Παραπλησίαν γνώμην ἔχει καὶ ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ, Πῶς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν κεφ. III « Οὔτε γὰρ μέτρον, οὔτε τρόπος . . . ἔχει τοσοῦτον αἰμυλίας καὶ χάριτος, ὅσον εὖ πεπλεγμένη διάθεσις μυθολογίας»

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἡ πλοκὴ τοῦ μύθου αὐτοῦ εἶναι τὸ ἄριστον, ἐξ ὅσων παρήγαγεν ἡ ἀρχαία τέχνη. Ἐκεῖ μὲν ἔκ τινος σπέρματος διὰ φυσικῆς ἀναπτύξεως παράγεται ὁ ὅλος μῦθος ὥς τι ὀργανικὸν ὅλον, ἐν ᾧ ἑκάστη πρᾶξις ἀναγκαίως διαδέχεται τὴν ἑτέραν, ἐνταῦθα δὲ ὑπάρχουσι πράξεις, αἵτινες συμβάλλονται μὲν πρὸς χρωματισμὸν τῶν προσώπων, ἀλλὰ δὲν προάγουσι τὴν πλοκὴν τοῦ μύθου καὶ ὡς τοιαῦται ἠδύναντο νὰ παραλειφθῶσι, π. χ. ἡ ἀποστολὴ τῆς Χρυσοθέμιδος εἰς τὸν τάφον τοῦ Ἀγαμέμνονος μετὰ θυσιῶν εἰκονίζει μὲν τὴν ταραχὴν τῆς ἀνδροφόνου καὶ διαφωτίζει τὸ ἦθος τῆς ἄλλως ψυχρᾶς ἀδελφῆς τῆς Ἠλέκτρας, ἀλλὰ δὲν προάγει, ἂν μὴ πλανώμεθα, τὸν μῦθον. Δὲν αἴρει κωλύματα φύσει προβαλλόμενα κατὰ τῆς τιμωρίας τῶν φονέων, ἀλλὰ μόνον παρήγαγε θερμὰς ἐν τῇ ψυχῇ τῆς Χρυσοθέμιδος ἐλπίδας, αἵτινες δι' ὀλίγων ἐσβέσθησαν ὑπὸ τῆς Ἠλέκτρας. Πρὸς τούτοις ἡ τραγῳδία αὕτη δὲν ἔχει τὰς καταπληκτικωτάτας ἐκείνας περιπετείας καὶ τὰς τεχνικωτάτας ἀναγνωρίσεις τοῦ Οἰδίποδος, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ταπεινοῖ πολὺ τὸ προκείμενον δρᾶμα, διότι οὐδεμία ἄλλη τραγῳδία τοῦ ἀρχαίου θεάτρου δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς ἐκείνην κατὰ τοῦτο. Καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ τραγῳδίᾳ γίνεται ἀναγνώρισις, ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ ἄριστον αὐτῆς εἶδος, διότι συμβαίνει διὰ σημείου, ὅπερ ἀτεχνότατον, ὡς παρετήρησεν ὁ Ἀριστοτέλης[1], καὶ οὐχὶ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἐν οἷς ἡ ἔκπληξις γίνεται διὰ πιθανῶν. Ἐνταῦθα ὅμως ἡ

[1] Περὶ ποιητ. κεφ. 16 «Εἴδη δὲ ἀναγνωρίσεως, πρώτη μὲν ἡ ἀτεχνοτάτη, καὶ ᾗ πλεῖστοι χρῶνται δι' ἀπορίαν, ἡ διὰ τῶν σημείων . . . Πασῶν δὲ βελτίστη ἀναγνώρισις ἡ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, τῆς ἐκπλήξεως γιγνομένης δι' εἰκότων, οἷον ἡ ἐν τῷ Σοφοκλέους Οἰδίποδι καὶ τῇ Ἰφιγενείᾳ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἠλέκτρα ἀναγνωρίζει τὸν ἐκ Φωκίδος ἐπανελθόντα ἀδελφόν, διότι εἶδε τὸν δακτύλιον τοῦ πατρός. Καθ' ὅλου εἰπεῖν ὅσον ἡ Ἠλέκτρα ὑπερέχει τοῦ Οἰδίποδος τυράννου κατὰ τὸ ἦθος τῶν προσώπων, τοσοῦτον εἶναι ὑποδεεστέρα τούτου κατὰ τὴν πλοκὴν τοῦ μύθου.

Πρὸ πάντων ἡ ἀξία τῆς προκειμένης τραγῳδίας γίνεται καταληπτή, ἂν παραβληθῇ πρὸς παράλληλα δράματα ἄλλων ποιητῶν· διότι τὸν αὐτὸν μῦθον ἐπραγματεύθησαν καὶ οἱ τρεῖς μεγάλοι τῆς ἀρχαιότητος τραγικοί, ὁ Αἰσχύλος, ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Εὐριπίδης, ἐξ ὧν ἕκαστος κατὰ διάφορον τρόπον. Οἱ νεώτεροι κριτικοὶ τὰ ἔργα τούτων παραβαλόντες διάφορον γνώμην ἀποφαίνονται. Ἐπειδὴ ὁ μὲν Αἰσχύλος ἀναπτύσσει τὸν μῦθον ἐν τριλογίᾳ, ἐν τῷ Ἀγαμέμνονι, ταῖς Χοηφόροις καὶ ταῖς Εὐμενίσιν, ὁ δὲ Σοφοκλῆς ἐν ἑνὶ μόνῳ δράματι, δὲν εἶναι κατὰ πάντα εὔκολος ἡ παραβολή· διότι αἱ μὲν Χοηφόροι εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, ἀπόσπασμα δράματος, ἡ δὲ Ἠλέκτρα τοῦ Σοφοκλέους ὀργανικόν τι ὅλον. Ἐκ τῆς παραβολῆς ὅμως γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ νεώτερος δραματικὸς πολλὰ μὲν ὠφελήθη ἐκ τοῦ πρεσβυτέρου ὁμοτέχνου, πολλὰ δὲ καὶ διὰ τῆς τέχνης αὐτοῦ ἐβελτίωσεν. Παρὰ μὲν τῷ Αἰσχύλῳ εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ἡ σκηνὴ ὑπόκειται παρὰ τῷ τάφῳ τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἔνθα γίνεται καὶ ὁ ἀναγνωρισμός, ὁ Σοφοκλῆς ὅμως μετέθηκε ταύτην πρὸ τῶν ἀνακτόρων τῶν Πελοπιδῶν. Ἀλλ' ἡ μετάθεσις ἦτο ἀναγκαία τῷ νεωτέρῳ τραγικῷ, διότι οὗτος ἤθελε νὰ ἀγάγῃ πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ θεατοῦ τοὺς φονεῖς τοῦ πατρὸς τοῦ Ὀρέστου καὶ δείξῃ τὸ ἦθος αὐτῶν. Οἱ θεαταὶ ὅμως τοῦ Αἰσχύλου δὲν εἶχον ἀνάγκην τούτου ἅτε τὰς πράξεις καὶ τὴν σκληρότητα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αὐτῶν ἐκ τοῦ πρώτου δράματος τῆς τριλογίας γινώσκοντες. Ἐπειδὴ λοιπὸν παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ ἔδει νὰ καταδειχθῶσιν αἱ καταπιέσεις τῆς ἀστόργου μητρός, ἀντὶ τοῦ Ὀρέστου, ὅστις πρωταγωνιστεῖ ἐν ταῖς Χοηφόροις, ἐγένετο ἡρωὶς τοῦ δράματος ἡ Ἠλέκτρα, ἥτις ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐγένετο τὸ ἀντικείμενον τῶν προσβολῶν τῶν μιαιφόνων. Ἡ Σοφόκλειος Ἠλέκτρα δὲν καταλείπει τὴν σκηνὴν πλὴν ἅπαξ καὶ ἐπ' ἐλάχιστον, ἐν ᾧ ἡ Αἰσχύλειος χρησιμεύει κατὰ τὸ πλεῖστον, ὅπως εἰς τὰ ἀνάκτορα εἰσελθοῦσα τὰ ἀναφανησόμενα κωλύματα ἄρῃ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὁ ποιητὴς τῆς προκειμένης Ἠλέκτρας ὥρισε δευτερεῦον πρόσωπον, τὸν παιδαγωγόν. Ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς Ἠλέκτρας τῶν Χοηφόρων δὲν καχλάζει τὸ ἀνήφαιστον πῦρ τῆς τιμωρίας, ἀλλ' εἶναι οὕτως ἄτολμος, ὥστε ἐρωτᾷ τὸν χορόν, ἂν πρέπῃ πρὸ τοῦ τάφου τοῦ πατρὸς νὰ εὐχηθῇ, ἵνα οἱ φονεῖς τιμωρηθῶσιν ὑπὸ τοῦ Ὀρέστου[1]. Πρὸς τούτοις παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ ἐλλείπει ἡ ἀπότομος ἀντίθεσις τῆς Ἠλέκτρας πρὸς τὴν Κλυταιμνήστραν καὶ τὴν Χρυσόθεμιν. Ὁ θαυμαστὴς τοῦ Αἰσχύλου Klein[2], θέλων νὰ ταπεινώσῃ τὸν ἡμέτερον ποιητήν, παρατηρεῖ, ὅτι ἡ ἔρις τῆς Ἠλέκτρας πρὸς τὴν μητέρα ἐγένετο ὅλως κατ' Εὐριπίδειον τρόπον. Ἀλλὰ τὰ ἐπιχειρήματα τῆς ἀνδροφόνου ἔπρεπε νὰ ἀνασκευασθῶσιν, ὅπως πεισθῇ ὁ θεατής, ὅτι αὕτη ἦτο ἀξία τῆς τιμωρίας. Βεβαίως ἡ Ὀρέστεια εἶναι τὸ μεγαλοπρεπέστατον τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως προϊὸν μετὰ τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσειαν, ἀλλὰ μόνον αἱ Χοη-

[1] Ἐν Χοηφ. 70.

[2] Geschichte des Dramas σελ. 380.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φό οι, αἵτινες κατὰ τὸν Schneidewin[1] εἶναι μᾶλλον λυρικαὶ ἢ δραματικαί, δὲν δύνανται κατὰ τὴν τέχνην νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὴν Ἠλέκτραν.

Ὁ δὲ Hartung χάριν τῆς Εὐριπιδείου Ἠλέκτρας ἐπειράθη νὰ ταπεινώσῃ τὸν ἡμέτερον τραγικόν. Τοὐναντίον νομίζομεν, ὅτι ἡ παραβολὴ τῶν δύο τραγῳδιῶν δύναται πολλαχῶς νὰ καταδείξῃ τὴν ὑπεροχὴν τῆς προκειμένης. Κατὰ τὸν Εὐριπίδην ὁ Αἴγισθος φονεύσας τὸν Ἀγαμέμνονα ἐκήρυξεν, ὅτι θέλει δώσει ἀμοιβὴν ἐκείνῳ, ὅστις φονεύσει τὸν παρὰ τῷ Στροφίῳ διατρίβοντα Ὀρέστην. Ὅτε δ' ἡ Ἠλέκτρα ἐγένετο ὥριμος εἰς γάμον, οἱ πρῶτοι τῆς Ἑλλάδος ἤτουν αὐτήν, ἀλλ' ὁ τύραννος φοβούμενος, μὴ ἐκ ταύτης γεννηθῶσι τιμωροί, ἐκώλυε τὸν γάμον. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὑπῆρχε φόβος, μὴ λάθρα μετά τινος εὐγενοῦς κτήσηται υἱόν, ἀπεφάσισε νὰ φονεύσῃ ταύτην. Σωθεῖσα ὅμως ὑπὸ τῆς Κλυταιμνήστρας συνεζεύχθη μετά τινος Μυκηναίου πένητος, ὅπως οἱ ἐκ ταπεινοῦ πατρὸς γεννηθέντες μὴ ἔχωσι τὸ θάρρος, ὅπως γένωνται τιμωροὶ τοῦ φόνου τοῦ Ἀγαμέμνονος. Ἀλλ' ὁ Μυκηναῖος ἀγρότης νομίζων ἑαυτὸν ἀνάξιον τοιαύτης νύμφης ἀπέσχε τῆς εὐνῆς καὶ ἀφῆκε ταύτην παρθένον. Ἐν τῷ οὕτω μεταπλασθέντι μύθῳ ὁ τραγικὸς εὑρίσκει ἀφορμήν, ὅπως δείξῃ, ὅτι ἡ ἀρετὴ οὐχὶ ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν τῇ καλύβῃ τοῦ πένητος ὑπάρχει. Οὕτως ὁ Αἴγισθος εἰκονίζεται ὡς σκληρότερος τοῦ Σοφοκλείου, ἀλλ' ἡ Κλυταιμνήστρα εἶναι ἠπιωτέρα· διότι οὐ μόνον σώζει τὴν θυγατέρα ἐκ βεβαίου θανάτου[2], ἀλλὰ καὶ μα-

[1] Ἐν τῇ εἰσαγωγ. εἰς Ἠλέκτρ. σελ. 28.
[2] Εὐριπίδ. Ἠλέκτρ. 28.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θοῦσα, ὅτι ἡ Ἠλέκτρα ἔχει λόχια νοσήματα δὲν ἀπαξιοῖ νὰ πορευθῇ εἰς τὴν καλύβην τοῦ πένητος[1]. Ὁ Ὀρέστης ἐκ τῆς Φωκίδος ἐπανελθὼν τὸν μὲν Αἴγισθον φονεύει ἐν τοῖς ἀγροῖς θύοντα ταῖς Νύμφαις, τὴν δὲ μητέρα εἰσελθοῦσαν εἰς τὴν καλύβην, ὅπως θύσῃ χάριν τῆς τεκούσης θυγατρός. Φονεύει δὲ τὴν μητέρα οὐχὶ μετὰ τόλμης καὶ πεποιθήσεως, ὡς παρὰ Σοφοκλεῖ, ἀλλ' εἶναι δυσαποφάσιστος καὶ φοβεῖται, μὴ δώσῃ δίκας τοῦ φόνου τῆς μητρός[2]. Μετὰ δὲ τὸν φόνον ὁ υἱὸς καὶ ἡ θυγάτηρ μετανοοῦσιν, οἰκτείρουσιν ἑαυτοὺς καὶ ὁ μῦθος περιπλέκεται ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε γίνεται ἀνάγκη ἀπὸ μηχανῆς θεοῦ. Ὄντως εἰς τὴν σκηνὴν ἐλθόντες οἱ Διόσκουροι ἀποδοκιμάζουσι μὲν τὸν χρησμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος[3], κελεύουσι δέ, ἵνα ὁ μὲν Πυλάδης λάβῃ εἰς γάμον τὴν Ἠλέκτραν, ὁ δὲ Ὀρέστης ἀπελθὼν εἰς Ἀθήνας δικασθῇ ἐν τῷ Ἀρείῳ πάγῳ καὶ εἶτα οἰκήσῃ ἐν Ἀρκαδίᾳ παρὰ ταῖς ῥοαῖς τοῦ Ἀλφειοῦ.

Ἀναμφιλέκτως ὁ Εὐριπίδης εἶχε μεγάλην μυθοπλαστικὴν δύναμιν, ὅπως καὶ νέους μύθους ποιῇ καὶ τοὺς ὑπάρχοντας τεχνηέντως διασκευάζῃ, ἀλλὰ καὶ ἁπλῇ παραβολῇ τῶν ὑποθέσεων δύναται νὰ καταδείξῃ τὴν ὑπεροχὴν τῆς Σοφοκλείου Ἠλέκτρας. Ἐνταῦθα δὲν πρόκειται νὰ κακίσωμεν οὔτε τὸν ἐπικὸν πρόλογον[4], οὔτε τὸν ἀπὸ μηχανῆς θεὸν τῆς Ἠλέκτρας τοῦ Εὐριπίδου, διότι ταῦτα εἶναι κοινὰ ἁμαρτήματα πασῶν τῶν τραγῳδιῶν τούτου τοῦ τραγικοῦ. Εἶναι ὅμως δίκαιον νὰ

[1] Αὐτόθι 998.
[2] Αὐτόθι 965.
[3] Αὐτόθι 1241.
[4] Ὅρα εἰσαγωγ. εἰς Μήδ. σελ. 30.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ μὲν πλοκὴ τοῦ μύθου παρ' Εὐριπίδῃ εἶναι πολὺ ὑποδεεστέρα τῆς τοῦ Σοφοκλέους, ἡ δὲ ἠθοποιΐα ἀτυχής. Παρὰ τῷ νεωτέρῳ τραγικῷ δὲν ὑπάρχει ἡ ἀντίθεσις τῶν αἰσθημάτων τοῦ θεατοῦ πρὸς τὰ τῶν δρώντων προσώπων, ἡ ἀντίθεσις λέγω, ἐξ ἧς γεννᾶται ἡ τραγικὴ εἰρωνεία· λείπει ἡ Χρυσόθεμις ἡ ἁπλετον φῶς ἐπιχέουσα εἰς τὸ πρόσωπον τῆς ἡρωΐδος τοῦ δράματος καὶ ἡ δυστυχὴς Ἠλέκτρα ἐταπεινώθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ποιεῖ οἱονεὶ παρῳδίαν τῆς Σοφοκλείου. Μόνον οὕτω ταπεινωθεῖσα ἠδύνατο νὰ συζευχθῇ μετὰ πένητος Μυκηναίου, ἐν ᾧ ἡ ἡρωὶς τοῦ Σοφοκλέους ἐγίνωσκεν ἢ καλῶς νὰ ζῇ ἢ καλῶς νὰ ἀποθάνῃ. Ὁ Εὐριπίδης ἀφελὼν τὴν σκληρότητα ἐκ τῆς μητρὸς ἔδωκε ταύτην τῷ Αἰγίσθῳ. Ἀλλ' οὕτως ἡ φονευομένη μήτηρ δὲν διεγείρει τὸν ἔλεον τοῦ θεατοῦ ; Ἡ κάθαρσις τοῦ δράματος δὲν γίνεται δυσχερεστέρα ; Περὶ τούτου ὅμως ἐν τοῖς ἔπειτα. Οὔτε ὁ Ἀπόλλων ὁ τὸν θάνατον τῆς Κλυταιμνήστρας κελεύσας εἰκονίζεται ὡς σοφὸς θεός, οὔτε ὁ Ὀρέστης ὡς εὐσεβὴς καὶ πεποιθὼς εἰς τὸ θεῖον. Ἐν τέλει οἱ φονεῖς κάμπτονται καὶ μετανοοῦσιν, ὁ δὲ θεατὴς δὲν γινώσκει, τίνα νὰ ἐλεήσῃ, τὴν τιμωρηθεῖσαν ἢ τοὺς τιμωρούς. Καὶ ὁ Σοφοκλῆς δὲν ἀγνοεῖ τὴν εὐκαμψίαν, ἥτις ὑπάρχει ἐν τῷ ἤθει πολλῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὰ ἤθη ταῦτα δὲν δύνανται νὰ προβληθῶσιν ἐν τῷ θεάτρῳ ὡς πρότυπα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Τὸ ἦθος τῆς Χρυσοθέμιδος παρὰ διεφθαρμένοις λαοῖς εἶναι συνηθέστερον τοῦ τῆς Ἠλέκτρας, ἀλλ' ἡ εὐκαμψία ἐν ζητήμασι τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς δικαιοσύνης δὲν εἶναι ἀρετή, ἀλλὰ κακία ὁμοιάζουσα πρὸς τὴν ἀπαλότητα τῶν σηπομένων σωμάτων. Ἐν τοῖς ἔμ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

προσθεν εἴρηται, ὅτι ἡ ἠθοποιΐα δὲν εἶναι ἡ πρώτη, ἀλλ' ἡ δευτέρα τοῦ δράματος ἀρετή. Ἀλλ' ὁ τραγικὸς ποιητὴς ὁ καταβιβάζων τὰ τοῦ δράματος πρόσωπα μέχρι ταπεινότητος καὶ πτωχοποιὸς κατὰ τὸν Ἀριστοφάνη γιγνόμενος ἴσως ἀπεικονίζει μὲν πιστῶς τὰ ἐν τῷ βίῳ συμβαίνοντα, ὅμως δὲν δύναται νὰ λεχθῇ περὶ αὐτοῦ, ὅτι διδάσκει τραγῳδίαν, οὐδ' ὅτι γίνεται διδάσκαλος καὶ εἰσηγητὴς τελειοτέρου βίου.

Ἀλλ' ὁ θαυμαστὴς τοῦ Εὐριπίδου Hartung παραβάλλων σκηνὴν πρὸς σκηνὴν πειρᾶται νὰ δείξῃ, ὅτι ἡ Εὐριπίδειος Ἠλέκτρα ὑπερέχει τὴν τοῦ Σοφοκλέους. Τούτῳ φαίνεται ὅλως ἀπίθανον, ὅτι παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ ὁ τύραννος καὶ ἡ κακοῦργος γυνή, καίπερ διηνεκῶς διὰ τὸν νόστον τοῦ τιμωροῦ ἀδημονοῦντες, ὅμως οὐδεμίαν πρόνοιαν ἔλαβον, οὔτε κατάσκοπον ἔπεμψαν, οὔτε δολοφόνον ἐμισθώσαντο, οὐδὲ φρουρὰν πρὸ τῶν πυλῶν ἔθηκαν, ἀλλὰ τὰ πάντα ἐν τῇ πόλει, ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ πρὸ τῶν πυλῶν δύνανται νὰ τελεσθῶσιν. Βεβαίως παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ ὁ Αἴγισθος καὶ ἡ Κλυταιμνήστρα ἐν τοῖς ἀγροῖς ἠδύναντο πιθανώτερον νὰ φονευθῶσιν, ἀλλ' αἱ προφυλάξεις, ἃς ἐπινοεῖ ὁ εἰρημένος κριτικός, εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀλλότριαι τοῦ ἡρωικοῦ αἰῶνος, ὃν εἰκονίζει ὁ ποιητής, καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους ἐπινοηθέντες τρόποι πρὸς ἄρσιν παντὸς κινδύνου δὲν εἶναι ἀνεπαρκεῖς. Διότι καὶ οἱ τιμωροὶ ἔρχονται πρὸ τῶν ἀνακτόρων νύκτωρ καὶ προφυλάσσει τούτους ἡ σύνεσις τοῦ παιδαγωγοῦ καὶ οἱ Μυκηναῖοι διέκειντο δυσμενῶς μὲν πρὸς τὸν τύραννον, εὐμενῶς δὲ πρὸς τὸν οἶκον τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὡς μαρτυρεῖ ὁ χορὸς καὶ ὁ ποιητὴς διαρρήδην λέγει (ἐν στίχ. 1460). Ὁ Hartung εὑρίσκει ἀπίθανον,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅτι ἡ Ἠλέκτρα ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη ἦτο ἐν τοῖς οἴκοις, ἐν ᾧ οἱ λόγοι, οἱ τρόποι αὐτῆς καὶ αὐτὴ ἡ ἐμφάνισις τὸ κακούργημα τῶν φονέων ἐξωνείδιζον καὶ αὐτὴ ἠπείλει καὶ ὅτι αὕτη κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν οὕτω σφόδρα θρηνεῖ ὡς κατὰ τὴν πρώτην οὐχὶ δι' ἄλλην ἀφορμήν, ἢ διότι ἡ ἀπουσία τοῦ Αἰγίσθου τοῦτο ἐπέτρεπεν. Ἡ Σοφόκλειος ὅμως Ἠλέκτρα οὐδόλως ἦτο ἀνεκτή, ἀλλὰ διὰ τοὺς λόγους καὶ τοὺς τρόπους ἐτιμωρήθη ὑπὸ τῶν μιαιφόνων εἰς θέσιν δούλης περιελθοῦσα (ἐν στίχ. 190) καὶ τὸν ἔσχατον ἐκινδύνευσεν. Βεβαίως ἐπὶ μακρὸν χρόνον αὕτη θρηνεῖ, ἀλλὰ τοῦτο ἦτο συμφυὲς τῷ ἤθει αὐτῆς καὶ πρὸς θρήνους ἔδιδον ἀφορμὴν ἡ ἀνόσιος γυνὴ καὶ ὁ αἰσχυντὴρ τοῦ πατρικοῦ οἴκου. Πῶς ἠδύνατο νὰ παύσηται ὀδυρομένη, ἐν ᾧ ἔβλεπε τοῦτον μὲν ἐπὶ τοῦ πατρικοῦ θρόνου καθήμενον, τὴν δὲ μητέρα κατὰ μῆνα τελοῦσαν θυσίας (ἐν στίχ. 277), ὅτι τὸν ἄνδρα ἐφόνευσεν; Ἄλλως ἡ Χρυσόθεμις εἶχεν ἦθος, οἷον ἀπαιτεῖ ὁ Hartung, ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ γείνῃ ἡρωὶς δράματος ἠθικῆς καὶ δικαιοσύνης.

Ὁ κριτικὸς εὑρίσκει ὥς τι παρὰ φύσιν, ὅτι ὁ Ὀρέστης καὶ ὁ παιδαγωγὸς τούτου πρὸ τῶν ἀνακτόρων λέγουσι τοὺς σκοποὺς αὐτῶν, ὡσεὶ καθ' ὁδὸν δὲν εἶχον καιρὸν πρὸς τοῦτο. Ἀλλ' ἀφ' οὗ οὐδεὶς τῶν ἐχθρῶν ἦτο παρών, διά τί ἆρά γε καὶ πρὸ τῶν ἀνακτόρων δὲν ἠδύνατο τοῦτο νὰ γείνῃ; Ὁ ποιητὴς ἐκλέξας τὸν τόπον τοῦτον κατέστησε δυνατὴν τὴν τραγικὴν εἰρωνείαν, διότι ὁ θεατὴς ἐγίνωσκε τοὺς πλαστοὺς λόγους τοῦ Ὀρέστου καὶ τοῦ παιδαγωγοῦ, ἐν ᾧ τὰ ἄλλα πρόσωπα τοῦ δράματος ἠγνόουν τὴν ἀπάτην. Ὁμολογοῦμεν, ὅτι ὁ Εὐριπίδης μετὰ μείζονος πιθανότητος εἰσήγαγε τὸν χο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρὸν τῶν Μυκηναίων· διότι αὗται ἀγγέλλουσι τῇ Ἠλέκτρᾳ, ὅτι οἱ Ἀργεῖοι ἐκήρυξαν (Εὐριπίδ. Ἠλέκτρ. 172) παρὰ τῷ ναῷ τῆς Ἥρας θυσίαν, καθ' ἣν αἱ παρθένοι μέλλουσι νὰ χορεύσωσιν. Καλοῦσι λοιπὸν ταύτην ἐπιλέγουσαι, ὅτι οὐχὶ διὰ στεναγμῶν, ἀλλὰ δι' εὐχῶν θέλει κρατήσει τῶν ἐχθρῶν. Ἡ πάροδος τοῦ χοροῦ γίνεται κατὰ τρόπον πιθανώτερον παρ' Εὐριπίδῃ, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι μικρὰ λάμψις παραβαλλομένη πρὸς τοὺς τηλαυγεῖς ἀδάμαντας τῆς Ἠλέκτρας τοῦ Σοφοκλέους. Πρὸς τούτοις ὁ κριτικὸς κακίζει τὴν μακρολογίαν τοῦ παιδαγωγοῦ, ὅστις λίαν ἐκτενῶς περιγράφει τοὺς ἱππικοὺς ἀγῶνας, καθ' οὓς ἐφονεύθη ὁ Ὀρέστης. Ἀλλ' ἡ μακρὰ περιγραφὴ ἐγένετο, ὅπως ὁ πλαστὸς λόγος ἀποβῇ πιθανώτερος, καὶ δέον νὰ ἔχωμεν ἐν νῷ, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι θεαταί, ὡς ἠγάπων τοὺς ἀγῶνας, οὕτω καὶ τὰς περιγραφὰς τούτων. Παρὰ τοῖς νεωτέροις ἡ ἀκρόασις τοιούτων περιγραφῶν διεγείρει πιθανῶς ἐν τῷ θεάτρῳ κόρον, ἀλλὰ κατὰ τοῦτο δὲν ἁμαρτάνει ὁ ποιητής, ὅστις εἶχεν ὡς μέτρον τὸ πρόθυμον τῶν συγχρόνων.

Ἀναμφιλέκτως μέγιστον πάντων τῶν ζητημάτων εἶναι τὸ τῆς μητροφονίας, ὅπερ ἕκαστος τῶν τραγικῶν κατὰ διάφορον τρόπον ἔλυσεν. Ὁ Hartung, ὅστις ψέγει τὴν λύσιν τῆς προκειμένης τραγῳδίας, ἀποφαίνεται, ὅτι τοῦτο ἀφορᾷ οὐχὶ εἰς τὸν ποιητήν, ἀλλ' εἰς τὸν φιλόσοφον καὶ οὐδεὶς δικαιοῦται νὰ κακίζῃ τὸν Σοφοκλέα ἢ τὸν Εὐριπίδην διὰ τὴν θεωρίαν αὐτοῦ. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι κακὸς φιλόσοφος δὲν δύναται νὰ ἦναι ἀγαθὸς τραγικὸς ποιητής. Καὶ ἐὰν μὲν τὰ φιλοσοφήματα αὐτοῦ ἐξαγγέλλῃ ἐκ τῆς σκηνῆς ἢ τῆς ὀρχήστρας, τὸ κακὸν εἶναι μικρότερον, ἢ ἐὰν κατὰ ταῦτα πλέκῃ τὸν μῦ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θον καὶ δίδῃ τὴν κάθαρσιν, ὡς συμβαίνει ἐν τῷ προκειμένῳ ζητήματι. Ὅτι ὁ Ὀρέστης ἐφόνευσε τὴν ἑαυτοῦ μητέρα, ἦτο κεκυρωμένον ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου μύθου καὶ οὐδεὶς τῶν τραγικῶν ἐτόλμησε νὰ μεταβάλῃ. Ἀλλ' ἕκαστος τῶν τραγικῶν ἐπειράθη κατ' ἴδιον τρόπον τὴν φοβερὰν πρᾶξιν νὰ μετριάσῃ.

Ὁ μὲν Αἰσχύλος εἰσάγει τὸν Ὀρέστην διστάζοντα νὰ φονεύσῃ τὴν μητέρα, ὅτε αὕτη ἔδειξε τὸν μαστόν, ἐξ οὗ οὗτος ἐτράφη (ἐν Χοηφ. 833). Ἐν ἀπορίᾳ δ' εὑρισκόμενος ἐρωτᾷ τὸν Πυλάδην περὶ τοῦ πρακτέου, ἀλλ' οὗτος τὸ μάντευμα τοῦ Λοξίου ὑπομιμνήσκων προτρέπει εἰς τὴν πρᾶξιν, διότι ἄλλως θέλει διεγείρει καθ' ἑαυτοῦ τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν. Οὕτως ὁ υἱὸς φονεύει τὴν μητέρα, ἀλλὰ φονεύσας αἰσθάνεται τὴν διάνοιαν αὐτοῦ ταρασσομένην, διότι καταδιώκεται ὑπὸ τῶν Ἐρινύων. Ὁ Ὀρέστης καταφεύγει εἰς τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον, ὅθεν ὁ Ἀπόλλων πέμπει εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπως δικασθῇ ἐν τῷ Ἀρείῳ πάγῳ. Ἐνταῦθα αἱ μὲν Ἐρινύες διώκουσι τοῦτον, ὁ δὲ Ἀπόλλων συνηγορεῖ αὐτῷ καὶ οἱ δικασταὶ εὑρέθησαν ἐν ἰσοψηφίᾳ. Ἀλλ' ἡ Ἀθηνᾶ ψηφίζεται ὑπὲρ τοῦ ὑποδίκου, διότι τὰ τέκνα ἀνήκουσι τῷ πατρὶ καὶ οὐχὶ τῇ μητρί, ὡς μαρτυρεῖ ἡ γένεσις αὐτῆς τῆς θεᾶς, ἥτις ἄνευ μητρὸς ἐγεννήθη (ἐν Εὐμενίσ. 670). Ὁ δὲ Εὐριπίδης ἀπέτυχε κατὰ τοῦτο, ὅτι τὴν Κλυταιμνήστραν, ὡς εἴρηται, ἠπιωτέραν εἰκονίσας διήγειρε τὸν ἔλεον τοῦ θεατοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνδροφόνου. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὸν φόνον καὶ αὐτοὶ οἱ τιμωροὶ μετανοοῦσιν, οἰκτείρουσιν ἑαυτοὺς καὶ τιμωροῦνται ὑπὸ τοῦ θείου, ὁ θεατὴς μᾶλλον διαφθείρεται ἢ διδάσκεται ἐκ τῆς τοιαύτης τραγῳδίας· διότι οὗτος ἐλεεῖ τὴν βδελυρὰν γυναῖκα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ ἄστοργον μητέρα καὶ αὕτη εἰκονίζεται οἱονεὶ θριαμβεύσασα. Αὕτη ἐφονεύθη μέν, ἀλλ' ὁ θάνατος δὲν σημαίνει πολὺ ἐν τῇ τραγῳδίᾳ, διότι καὶ ὁ ἥρως τοῦ δράματος ὁ ὑπὲρ τοῦ δικαίου ἀγωνιζόμενος δύναται, ὡς ἡ Ἀντιγόνη, καὶ φονευθεὶς νὰ θριαμβεύσῃ. Εἶναι δ' ἀτυχὴς ἡ ἐπίνοια, ὅτι ἐν τέλει φοβερᾶς τραγῳδίας ἡ ὑπόθεσις λήγει εἰς γάμον τοῦ Πυλάδου καὶ τῆς Ἠλέκτρας, ὅπερ συνήθως συμβαίνει ἐν ταῖς κωμῳδίαις.

Πῶς λοιπὸν ἔλυσε τὸ φοβερὸν τοῦτο ζήτημα ὁ ἡμέτερος τραγικός; Οὗτος κατεῖδεν, ὅτι τὸ σκληρὸν κεῖται οὐχὶ ἐν τῷ φόνῳ τοῦ Αἰγίσθου, ἀλλ' ἐν τῷ τῆς μητρός. Διότι ὁ υἱὸς εἶχεν ἀναμφισβήτητον καθῆκον, ἵνα τιμωρήσηται τὸν πατροκτόνον, τὸν σφετεριστὴν τοῦ πατρικοῦ θρόνου καὶ τὸν αἰσχυντῆρα τοῦ οἴκου. Ἀλλ' ἔπρεπε νὰ προβῇ καὶ μέχρι φόνου τῆς μητρός; Ὁ ποιητὴς πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου τεχνηέντως εἰκόνισε τὸ κακοῦργον τῆς γυναικὸς ἦθος· διότι αὕτη προὔδωκε μὲν τὴν συζυγικὴν πίστιν, ἐφόνευσε δὲ τὸν ἄνδρα, ἀνθ' οὗ ἔλαβε τὸν αἰσχυντῆρα, κατὰ μῆνα ἐτέλει ἑορτὰς ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἀνδρός, ἐπειράθη νὰ φονεύσῃ τὸν Ὀρέστην, χαίρει διὰ τὸν θάνατον τούτου καὶ χλευάζει τὸν θανόντα. Πρὸς πᾶσι τούτοις τὴν μὲν ἀσθενῆ Χρυσόθεμιν ἠνάγκασεν εἰς ἀνοχήν, τὴν δὲ γενναῖον τὸ ἦθος ἔχουσαν Ἠλέκτραν ἐταπείνωσεν εἰς δούλην καὶ ἐμελλε νὰ φονεύσῃ διὰ σκληροῦ τρόπου, εἰ μὴ ἡ τιμωρία τῶν μιαιφόνων συνέβαινεν. Ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ ὁ τραγικὸς εἰκόνισε τὸν Ὀρέστην ὡς εὐσεβῆ καὶ πεποιθότα τῇ ἐντολῇ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἂν οὗτος ἐδείκνυεν ἀμφιβολίαν εἰς τὴν ὀρθότητα τοῦ μαντεύματος, ἀνελάμβανεν αὐτὸς ὁλόκληρον τὴν εὐθύνην τῆς μητροκτονίας. Οἱ δὲ θεοὶ εἶ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χον καθῆκον, ὅπως τοὺς κακούργους τιμωρήσωνται, διότι τοῦτο ἀπῄτει ἡ συνείδησις τῶν ἀνθρώπων, ἥτις ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ τοῦ χοροῦ. Ἡ μὲν Ἠλέκτρα λέγει, ὅτι, ἂν μὴ ὁ θανὼν τύχῃ τιμωρίας, εἶναι ματαία ἡ εὐσέβεια τῶν θνητῶν (στίχ. 250), ὁ δὲ χορὸς ἀπορεῖ, ὅτι οἱ κεραυνοὶ τοῦ Διὸς δὲν τιμωροῦνται τοὺς κακούργους (ἐν στίχ. 824). Λοιπὸν θεοὶ καὶ ἄνθρωποι συμφωνοῦσιν, ὅπως ἡ ἀνδροκτόνος τιμωρηθῇ.

Τὸ ζήτημα γίνεται δυσχερέστερον, διότι ἐν τῷ ἡρωϊκῷ αἰῶνι ἡ τιμωρία τῶν συγγενῶν ἦτο ἀνατεθειμένη οὐχὶ τῇ πολιτείᾳ ἢ οἱῳδήποτε ἄλλῳ, ἀλλὰ τοῖς ἀγχιστεῦσιν. Ὁ Ὀρέστης φονεύων τὴν μητέρα παρέβαινε φυσικὸν νόμον, ἀλλὰ τὸν πατέρα καταλείπων ἀτιμώρητον δὲν παρέβαινεν ἠθικόν; Ἆρά γε οὐδεὶς ἠθικὸς νόμος ὑπάρχει οὕτως ὀξύς, ὅπως διακόψῃ τοὺς φυσικοὺς δεσμούς; Κατὰ τὸν Σοφοκλέα ἡ μήτηρ τοιαύτη γενομένη, οἵα εἰκονίσθη, ἀπέβη ἀμήτωρ, ἤτοι αὐτὴ ἔλυσε τοὺς φυσικοὺς δεσμοὺς καὶ οὐχὶ τὰ τέκνα. Εἰρήσθω δ', ὅτι ἡ λύσις τοῦ ζητήματος ἦτο εὐχερεστέρα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, οἵτινες ἐνόμιζον, ὅτι ὁ πατὴρ καὶ οὐχὶ ἡ μήτηρ παράγει τὰ τέκνα. Ὑπὸ τούτων ἡ γυνὴ θεωρεῖται ὡς ἄρουρα ὑποθάλπουσα τὸ σπέρμα καὶ διατρέφουσα τὸ προϊὸν τοῦ σπορέως. Διὰ ταῦτα ὁ Σοφόκλειος Ὀρέστης οὐδεμίαν δυσκολίαν εὗρε νὰ προτιμήσῃ τὸν πατέρα τῆς μητρός. Καθ' ὅλου εἰπεῖν, ὁ τιμωρὸς δὲν ἦτο ἐλεύθερος νὰ φονεύσῃ ἢ μὴ τὴν μητέρα, ἀλλ' ὁ φόνος ἐπεβάλλετο ὑπὸ τῆς θείας δικαιοσύνης καὶ ἐπετάσσετο ὑπὸ τοῦ καθήκοντος πρὸς τὸν πατέρα.

Ἀλλὰ τὴν τοιαύτην λύσιν κριτικοί τινες κακίζουσιν, ὡς ὁ Klein. Βεβαίως ἂν ἡ Ἠλέκτρα τοῦ Σοφοκλέους

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κριθῇ κατὰ τὰς σεμνὰς τοῦ χριστιανισμοῦ ἀρχάς, καθ' ἃς κρατεῖ τό, ἀγάπα τὸν ἐχθρόν σου, δὲν δύναται νὰ τύχῃ ἐπαίνων. Κατὰ ταύτας δύναται νὰ ἐπαινεθῶσι νεώτεροι δραματικοί, δηλ. ὁ Crebillon, ὁ Voltaire καὶ ὁ Alfieri, οἵτινες ἐποίησαν τὸν Ὀρέστην ἄνευ συνειδήσεως φονεύοντα τὴν μητέρα. Ἡ ἐπίνοια δὲν εἶναι ἀτυχής, ἀλλ' ἁρμόζει εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὅμως, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Hasper, ἐκράτει τὸ ἀγαπᾶν τοὺς φίλους καὶ μισεῖν τοὺς ἐχθρούς.

Λοιπὸν κατὰ τὰς κρατούσας ἀρχὰς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἡ Ἠλέκτρα εἶναι πρότυπον ἀρετῆς, ἔχει ἡρωϊκὸν ἦθος καὶ εἶναι ἡ ἡρωὶς τοῦ δράματος. Ἀγάπη καὶ μῖσος εἶναι τὰ ἰσχυρὰ αἴτια τῆς ἐνεργείας αὐτῆς, φλογερωτάτη μὲν ἀγάπη πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὸν ἀδελφόν, φοβερὸν δὲ μῖσος πρὸς τὴν μητέρα καὶ τὸν αἰσχυντῆρα τοῦ οἴκου. Τὸ μῖσος δὲ τοῦτο δὲν εἶναι αὐθαίρετον, ἀλλὰ παρήχθη ἐκ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πατέρα, ὃν οἱ μιαιφόνοι σκληρῶς ἐφόνευσαν. Ἀλλ' ἆρά γε τὸ μῖσος τῆς Ἠλέκτρας δὲν ὑπερβαίνει τὸ δίκαιον μέτρον, ὅταν παροτρύνῃ τὸν ἀδελφὸν νὰ τύψῃ τὴν μητέρα διπλῆν πληγήν, ἐν ᾧ αὕτη ἱκέτευσε τὸν υἱὸν εἰς σωτηρίαν ; Κατὰ τὸν Klein τὸ παρακέλευσμα· ἐκεῖνο πρέπει ἄνευ συγγνώμης νὰ καταδικασθῇ, διότι εἶναι ἀνεξίτηλος τῆς τραγῳδίας κηλίς. Σχεδόν, ὡς λέγει ὁ κριτικός, ἐπέρχεται ὁ φόβος, ὅτι ἡ θυγάτηρ ἔχει φλέβα τῆς μητρὸς καὶ καιροῦ δοθέντος δύναται νὰ γείνῃ Κλυταιμνήστρα. Ἀλλ' ἡ Σοφόκλειος Ἠλέκτρα ἴσως εἶναι ψυχροτέρα τοῦ δέοντος, τοῦτο ὅμως συμβαίνει οὐχὶ ἐκ διαφθορᾶς, ἀλλ' ἐξ ἄκρας δικαιοσύνης. Ἂν δὲ τὸ παρακέλευσμα ἦναι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κηλίς, αὕτη γίνεται ἀφανὴς ἐκ τῶν πολλῶν λαμπηδόνων τοῦ ἤθους τῆς ἡρωΐδος. Εἶτα δέον νὰ ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι ἡ Ἠλέκτρα εἶναι γυνή, ὡς παρατηρεῖ ὁ Hasper, ἡ δὲ γυνὴ δὲν γινώσκει μέτρον οὔτε ἐν τῇ ἀγάπῃ, οὔτε ἐν τῷ μίσει. Ἡ ἡρωὶς ἀπολέσασα τὰ φίλτατα, τὸν πατέρα καί, ὡς ἐπίστευσε, τὸν ἀδελφόν, ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς καταλειφθεῖσα καὶ μέλλουσα νὰ φονευθῇ δι' ἐπονειδίστου θανάτου περιῆλθεν εἰς ἀθυμίαν, ἐκ δὲ τῆς ἀθυμίας ἐπετάθη τὸ ἀδιάλλακτον μῖσος κατὰ τῆς αἰσχρᾶς μητρός. Ἡ δὲ Χρυσόθεμις ἔχουσα πρὸς τὴν Ἠλέκτραν, ὡς ἡ Ἰσμήνη πρὸς τὴν Ἀντιγόνην, χρησιμεύει ἐν τῷ δράματι, ὅπως δείξῃ ὁπόσον ἡ ἡρωὶς τοῦ δράματος ὑπερέχει τὸ σύνηθες γυναικεῖον ἦθος. Αὕτη ἔχει εὐγενῆ φύσιν, ἀλλὰ παραβαλλομένη πρὸς τὴν Ἠλέκτραν δεικνύει μικρότερον βάθος διανοίας καὶ ψυχικὸν μεγαλεῖον. Ὁμολογεῖ μέν, ὅτι τὸ δίκαιον ἔχει ἡ ἀδελφή, ἀλλὰ πρὸς γενναῖα ἔργα ἄτολμος οὖσα φοβεῖται νὰ προβῇ εἰς πράξεις κατὰ τῶν κρατούντων. Εἶναι ψυχρά, ἡ δὲ ψυχρότης συμβάλλεται, ὅπως γείνῃ αἰσθητοτέρα ἡ θερμότης τοῦ ἤθους τῆς Ἠλέκτρας. Μόνον ἅπαξ θερμαίνεται, ὅτε εὗρε τὸν βόστρυχον τοῦ ἀδελφοῦ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ πατρός, ἀλλὰ βραχὺς διάλογος πρὸς τὴν ἀδελφὴν ἤρκεσεν, ὅπως ἐπαναγάγῃ ταύτην εἰς τὴν προτέραν τῆς συνέσεως ψυχρότητα. Ψυχὴ τῆς ὅλης ὑποθέσεως εἶναι ἡ Ἠλέκτρα· διότι ὁ Ὀρέστης εἰκονίζεται μὲν ὡς πιστὸς υἱός, ὅστις μετ' ἀποφάσεως καὶ ἐνεργείας τιμωρεῖται τοὺς φονεῖς τοῦ πατρός, ἀλλὰ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ ὀφείλει τῇ Ἠλέκτρᾳ καὶ οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ὄργανον τῆς θείας δικαιοσύνης. Τοιοῦτος ὢν ὁ Ὀρέστης οὐδόλως ἐξετάζει, ἂν τὸ μάντευμα τοῦ Ἀπόλλωνος ἦναι ὀρθόν. Τινὲς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κριτικοὶ κακίζουσι τὴν ἐντολὴν τούτου τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἠδύνατό τις νὰ ὑπομνήσῃ τὸ τῆς Εὐριπιδείου Ἠλέκτρας, ὅπου δ' Ἀπόλλων σκαιὸς ἦ, τίνες σοφοί; (ἐν στίχ. 971). Ὁ Πυλάδης παρίσταται ὡς πιστὸς φίλος τοῦ Ὀρέστου συμπληρῶν τὰς φυσικὰς τοῦ νέου δυνάμεις, ὡς ὁ παιδαγωγὸς δίκην Μέντορος συμπληροῖ τὴν ἀπειρίαν καὶ τὸ ἀπρονόητον αὐτοῦ. Οἱ τρεῖς οὗτοι ἀποτελοῦσι σύμπλεγμα.

Ἡ δὲ Κλυταιμνήστρα ποιεῖ ζωηρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Ἠλέκτραν. Ὡς ἡ Χρυσόθεμις εἶναι τὸ μέτρον, δι' οὗ δέον νὰ μετρηθῇ τὸ ἠθικὸν τῆς Ἠλέκτρας μεγαλεῖον, οὕτως ἡ μήτηρ αὐτῆς παρέχει τὴν λυδίαν λίθον, δι' ἧς δοκιμάζεται τὸ ἦθος τῆς ἡρωΐδος. Αὕτη ἐφόνευσε τὸν ἄνδρα, ὃν θρηνεῖ ἡ Ἠλέκτρα, αὕτη ἔθηκεν εἰς κίνδυνον τὸν υἱόν, ὃν ἔσωσεν ἡ θυγάτηρ, καὶ αὕτη χαίρει μὲν διὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὀρέστου, πολλαχῶς δὲ πιέζει τὴν ἀδελφὴν τούτου καὶ ἐν τέλει ἀποφασίζει, ἵνα φονεύσῃ. Διὰ τὸν φόνον τοῦ ἀνδρὸς δὲν αἰσχύνεται, ἀλλὰ πειρᾶται νὰ ἐξηγήσῃ ὡς ἀντίποινον τῆς θυσίας τῆς Ἰφιγενείας. Ἡ Ἠλέκτρα ὅμως αἴρει τὴν πρόφασιν ταύτην καταδεικνύουσα, ὅτι ἡ αἰσχρὰ πρὸς τὸν Αἴγισθον σχέσις ἦτο ἡ αἰτία τοῦ φόνου τοῦ ἀνδρός. Καὶ αὐτὴ ἡ Κλυταιμνήστρα σύνοιδε τὴν κακὴν αὐτῆς πρᾶξιν, ἀλλὰ δὲν μετανοεῖ. Πειρᾶται μόνον, ὅπως ἐξευμενίσῃ τοὺς θεοὺς διὰ θυσιῶν καὶ ὑπὸ κακοῦ ὀνείρου ταραχθεῖσα πέμπει θυσίαν εἰς τὸν τάφον τοῦ φονευθέντος ἀνδρός. Ὁ δὲ Αἴγισθος μόνον περὶ τὸ τέλος τῆς τραγῳδίας ἐμφανίζεται, ἔνθα εἰκονίζεται ὡς ἀλαζὼν τύραννος. Ἐφόνευσε δὲ τὸν Ἀγαμέμνονα διὰ τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὴν Κλυταιμνήστραν, ἐν ᾧ παρ' Αἰσχύλῳ εἰκονίζεται καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὡς ἀλάστωρ ἢ τιμωρὸς τοῦ γένους, διότι ὁ Ἀτρεὺς ἐξεδίωξε τὸν πατέρα τοῦ Αἰγίσθου Θυέστην (ἐν Ἀγαμέμν. 1460). Ὀρθῶς δ' ἐποίησεν ὁ Σοφοκλῆς, ὅτι ἀπέσχε τοιαύτης προφάσεως, ἀλλ' εἰκονίσας τὴν θέσιν τοῦ Ἀγαμέμνονος ἀγνὴν κατέστησε τὴν τιμωρίαν τῶν μιαιφόνων δικαιοτέραν, ὅπερ ἀπήτει ἡ κάθαρσις τοῦ δράματος.

Τὰ δὲ χορικὰ ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ παραβαλλόμενα πρὸς τὰ τῶν ἄλλων τραγῳδιῶν τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ δὲν ἔχουσι μεγάλην σπουδαιότητα· διότι οὐ μόνον ἐξ ὀλίγων στίχων συνίστανται, ἀλλὰ καὶ αἱ ἔννοιαι αὐτῶν δὲν εἶναι γενικαὶ καὶ ὑψηλαί, ὡς φέρ' εἰπεῖν ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ. Ὁ χορὸς δεικνύει μὲν εὔνοιαν, ἀνομολογεῖ τὸ δίκαιον τῆς ἡρωΐδος, παραμυθεῖται ταύτην καὶ νουθετεῖ, ἀλλὰ δὲν ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τῆς ὑποδεεστέρας αὐτοῦ θέσεως. Συνήθως μὲν ἐμμένει ἐν τῷ ἐγγὺς παρόντι, σπανίως δὲ τολμηρὰς εἰκόνας μεταχειριζόμενος ἢ ἀναμνήσεις ἀρχαίων μύθων παρεισάγει. Ταῦτα ὅμως κατὰ τὸν Held δὲν ἐλέγχουσι κακίαν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον μαρτυροῦσι τὴν τεχνικὴν σοφίαν τοῦ ποιητοῦ. Κατὰ τοῦτον ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Ἠλέκτρας ἐνεσωματώθη ἡ ἔννοια τῆς θείας δικαιοσύνης καὶ αἱ ἐπιθυμίαι καὶ τὰ διανοήματα αὐτῆς εἶναι οὕτω δίκαια, ὥστε ἀντίρρησις κατὰ τούτων δὲν ἠδύνατο νὰ ἐγερθῇ. Ὑπολείπεται ἄρα ἡ παραίνεσις, ἵνα μὴ ἡ Ἠλέκτρα ὑπὸ τῆς σφοδρότητος τοῦ πάθους παραφερομένη τὴν θέσιν αὐτῆς ποιῇ δυσχερεστέραν. Τοῦτο ὅμως δὲν ἀπαιτεῖ βαθεῖαν σοφίαν, ἀλλὰ μόνον εὔνοιαν καὶ συνήθη βιωτικὴν σύνεσιν. Ἐπειδὴ λοιπὸν τοιαύτην θέσιν ὁ χορὸς ἐν τῷ δράματι ἔχει, δὲν ἥρμοζε νὰ ἀπαρτίζηται ἐκ γερόντων. Ἄλλως τοιοῦτοι πολῖται

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δὲν ἠδύναντο νὰ ἔλθωσι πρὸ τῶν ἀνακτόρων ὑπόπτου καὶ σκληροῦ τυράννου, οὐδὲ νὰ διαλέγωνται εὐνοϊκῶς πρὸς τὴν Ἠλέκτραν τὴν ἀπειλοῦσαν τοὺς τυράννους, οὐδὲ νὰ ἐπιδοκιμάσωσι τὰ διανοήματα αὐτῆς. Ὁ χορὸς λοιπὸν ἐκ γυναικῶν συνιστάμενος παρέχει τὴν εὐκαιρίαν τῇ ἡρωΐδι, ὅπως αὕτη τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ διανοήματα, τὰς ἀλγηδόνας καὶ τὰς ἐλπίδας μετ' ἐλευθερίας ἀποκαλύπτῃ. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι ὁ Held πλανᾶται πιστεύων, ὅτι ὁ χορὸς συνίσταται ἐκ παρθένων, διότι ἐκ πολλῶν χωρίων γίνεται δῆλον, ὅτι αἱ τὸν χορὸν ἀπαρτίζουσαι εἶναι Μυκηναῖαι γυναῖκες. Καθ' ὅλου εἰπεῖν, ἡ Ἠλέκτρα τοῦ Σοφοκλέους εἶναι πρᾶξις τῆς θείας δικαιοσύνης, ἥτις ἐξελέξατο ὄργανα αὐτῆς τὰ τέκνα, ἅπερ εἶχον καὶ τὸ καθῆκον τῆς τιμωρίας. Τὴν πρᾶξιν δὲ ταύτην καὶ ὁ χορὸς ὁ τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησιν ἐκπροσωπῶν ἐπιδοκιμάζει.

Ὁ μὲν πρωταγωνιστὴς ἔχει τὸ πρόσωπον τῆς Ἠλέκτρας, ὁ δὲ δευτεραγωνιστὴς τὸ τῆς Κλυταιμνήστρας καὶ τὸ τοῦ Ὀρέστου καὶ ὁ τριταγωνιστὴς τὸ τοῦ παιδαγωγοῦ, τὸ τῆς Χρυσοθέμιδος καὶ τὸ τοῦ Αἰγίσθου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Georg. H. Bode, Geschichte der dramatischen Dichtkunst der Hellenen, dritter Band, Leipzig 1839.

Held, Bemerkungen über den Chor in der Elektra des Sophokles, Bayreuth 1861.

I. L. Klein, Geschichte des Dramas, τόμ. I, Leipzig 1865.

Hasper, Die Einheit der Oekonomie und der Charakterzeichnung in der einzenen Dramen des Sophokles und der Kern der sittl. Anschauung des Dichters, Glogau 1881.

R. Brunck, Sophoclis Electra, Græce cum antiquis scholiis selectis, Helmstadii 1793.

G. Schneider, Sophokles Tragœdien, Leipzig 1837.

I. Hartung, Sophocles, Electra, grieschich mit metrischer Uebersetzung und prüfenden und erklärenden Anmerkungen, Leipzig 1850.

C. Wunderus, Sophoclis Tragœdiæ, Lipsiæ 1854.

G. Dindorf, Sophoclis tragœdiæ superstites, Oxonii 1860.

I. W. Schneidewin, Sophocles erklärt, vierte Auflage, besorgt von August Nauck, Berlin 1860.

G. Wolff, Sophokles, zweite Auflage, Leipzig 1872.

R. Wecklein, Ausgewählte Tragödien des Sophokles, München 1877.

Otto Jahn, Sophoclis Helectra in usum scholarum, Bonnæ 1882.

Ἔγραφον ἐν Ἀθήναις τῇ 28 Ἀπριλίου 1885.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΥΠΟΘΕΣΙΣ

I.

Ὑπόκειται ὧδε· τροφεὺς δεικνὺς τῷ Ὀρέστῃ τὰ ἐν Ἄργει. μικρὸν γὰρ αὐτὸν ὄντα κλέψασα Ἠλέκτρα, ἡνίκα ὁ πατὴρ ἐσφάζετο, ἔδωκε τῷ τροφεῖ, φοβουμένη μὴ καὶ αὐτὸν φονεύσωσι σὺν τῷ πατρί.

II.

Τροφεύς ἐστιν ὁ προλογίζων, πρεσβύτης παιδαγωγὸς ὁ καὶ ὑπεκθέμενος τὸν Ὀρέστην εἰς τὴν Φωκίδα πρὸς Στρόφιον· μικρὸν γὰρ αὐτὸν κλέψας ἐκ τοῦ Ἄργους ὁ παιδαγωγὸς ἔφυγε, καὶ διὰ εἴκοσιν ἐτῶν ἐπανελθὼν εἰς τὸ Ἄργος μετ' αὐτοῦ δείκνυσιν αὐτῷ τὰ ἐν Ἄργει.

III.

Ἀπορία. διὰ τί οὐκ ἐπιγέγραπται Σοφοκλέους θάνατος Αἰγίσθου καὶ Κλυταιμνήστρας, ἀλλ' Ἠλέκτρα, καίτοι μήτι παθούσης αὐτῆς;

Λύσις. ἀπὸ τοῦ πολυπαθεστέρου καὶ ἐπιμονεστέρου τὴν ἐπιγραφὴν ἐποίησε. παρεισάγει γὰρ αὐτὴν ἐν τούτῳ τῷ δράματι θρηνοῦσαν ἀεὶ καὶ στενάζουσαν καὶ λυπουμένην καὶ ἐπιμένουσαν καὶ οὐχ ὥσπερ τὰ ἕτερα πρόσωπα ἀπερχομένην.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΑ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣΩΠΑ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ

ΟΡΕΣΤΗΣ

ΗΛΕΚΤΡΑ

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΕΓΧΩΡΙΩΝ

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ

ΑΙΓΙΣΘΟΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΛΕΚΤΡΑ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ

Ὦ τοῦ στρατηγήσαντος ἐν Τροίᾳ ποτὲ[1]
Ἀγαμέμνονος παῖ, νῦν[2] ἐκεῖν' ἔξεστί σοι
παρόντι[3] λεύσσειν, ὧν πρόθυμος[4] ἦσθ' ἀεί.
τὸ γὰρ παλαιὸν Ἄργος[5], οὐπόθεις τόδε,

[1]) Τεχνηέντως καὶ διὰ βραχέων, ὡς ἁρμόζει τῇ δραματικῇ ποιήσει, ἐδήλωσεν ὁ τραγικὸς τὸν τόπον, τὸν χρόνον καὶ τὸν καιρόν, τὴν διάθεσιν τῶν δρώντων προσώπων, τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν σκοπὸν αὐτῶν. Ἡ σκηνὴ ὑπόκειται ἐν Μυκήναις, ἔνθα ὁ παιδαγωγὸς λίαν πρωῒ ἄγει τὸν νεαρὸν Ὀρέστην μετὰ τοῦ Πυλάδου πρὸ τῶν ἀνακτόρων τῶν Πελοπιδῶν, ὧν τὰ προπύλαια ἦσαν κεκοσμημένα δι' ἀγαλμάτων τῶν θεῶν, στίχ. 635 καὶ 1375. Ἐκ τῆς περιγραφῆς δύναται πάντως νὰ ὠφεληθῇ καὶ ὁ θεατής, ἀλλ' ὁ ποιητὴς δὲν ῥυθμίζει τοὺς λόγους αὐτοῦ κατὰ τὰς ἀξιώσεις ἐκείνου, ἀλλὰ μᾶλλον κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δράματος. Τεχνικὸν δὲ εἶναι, ὅταν ἡ ἀξίωσις τοῦ θεατοῦ συμπίπτῃ τῇ οἰκονομίᾳ τῆς ὑποθέσεως. Ἐνταῦθα περιγράφεται μὲν τὸ Ἄργος καὶ αἱ Μυκῆναι, ἀλλὰ ταῦτα ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ καὶ γνωρίσῃ ὁ Ὀρέστης, δηλοῦται δὲ ὁ χρόνος στίχ. 17, ἀλλ' ὅπως δειχθῇ ἡ ἀκμὴ τῶν ἔργων καὶ ὁ ἐπικρεμάμενος κίνδυνος. Καὶ ὁ πρῶτος στίχος δὲν κεῖται χάριν τοῦ θεατοῦ, ὡς ἐνόμισεν ὁ Schneider, διότι πάντες οἱ Ἕλληνες ἐγίνωσκον, ὅτι ὁ Ἀγαμέμνων ἐγένετο στρατηγὸς ἐπὶ τὴν Τροίαν. Διὰ τῆς ὑπομνήσεως τῆς ἐνδόξου στρατηγίας τοῦ πατρὸς προτίθεται ὁ παιδαγωγὸς νὰ δείξῃ τὸ μέγεθος τοῦ κακουργήματος τῆς μητρὸς καὶ τοῦ Αἰγίσθου καὶ τὴν ἀπόφασιν πρὸς τιμωρίαν νὰ ἐπιρρώσῃ.

[2]) Μετὰ πολλῆς ἐμφάσεως κεῖται τὸ ἐπίρρημα· δηλ. τώρα εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ ἴδῃς ἐκεῖνα, ὧν πρότερον μάτην ἐπεθύμεις. Τὰ παρόντα λέγει ἐκεῖνα, διότι ἐν τῷ παρελθόντι ἦσαν πολυθρύλητα καὶ πολυπόθητα.

[3]) Δηλοῖ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν δύναται νὰ ἴδῃ ἐκεῖνα.

[4]) Κατὰ τὸν Σουΐδαν σημαίνει ἐπιθυμῶν, ὀρεγόμενος καὶ κατὰ τὴν σημασίαν ταύτην συνετάχθη πρὸς γενικήν. Ἡ ἐπιθυμία ἐγεννᾶτο ἐξ ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα, ἐκ τοῦ πάθους τῆς τιμωρίας καὶ ἐκ τοῦ ζήλου πρὸς κατάληψιν τοῦ πατρικοῦ θρόνου.

[5]) Ὑπὸ τῶν ἑρμηνευτῶν ἠγέρθη τὸ ζήτημα, ἂν ὁ ποιητὴς ἐννοῇ τὴν χώραν ἢ τὴν πόλιν. Ἀπὸ τοῦ Hermann καὶ τοῦ Musgrave πολλοὶ ἐδέξαντο, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ τὴν Ἀργολίδα, ὅπερ δὲν φαίνεται πιθανόν. Λέγει μὲν ὁ Στράβων VIII 6, 18 «Ἄργος δὲ καὶ τὸ πεδίον λέγεται παρὰ τοῖς νεωτέροις, παρ' Ὁμήρῳ δ' οὐδ' ἅπαξ», ἀλλὰ λέγεται ἀλλαχοῦ καὶ οὐχὶ ἐνταῦθα. Διότι τὸ ἐπίθετον παλαιὸν δὲν ἁρμόζει εἰς τὴν χώραν, ἀλλ' εἰς τὴν πόλιν καὶ κατὰ τὸν Hoffmann, ἂν δεχθῶμεν τὴν χώραν, ἡ ἑπομένη παράθεσις οὐδεμίαν σημασίαν ἔχει· διότι οὐδένα τοιοῦτον γνωστὸν τόπον δύ α-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῆς οἰστροπλῆγος[1] ἄλσος Ἰνάχου κόρης·
αὕτη[2] δ', Ὀρέστα, τοῦ λυκοκτόνου θεοῦ
ἀγορὰ Λύκειος[3]· οὐξ ἀριστερᾶς[4] δ' ὅδε
Ἥρας ὁ κλεινὸς ναός· οἷ δ' ἱκάνομεν[5],

ναταί τις νὰ δείξῃ. Πρὸς τούτοις καὶ ὁ 6ος στίχος μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ τὴν πόλιν, ἐν ᾗ ἔκειτο ἡ ἀγορὰ τοῦ λυκοκτόνου θεοῦ. Ἂν ὅμως δεχθῶμεν τὴν πόλιν, γεννᾶται ἡ δυσκολία, ὅτι ὁ Ὀρέστης δὲν ἐπόθει τοῦ Ἄργους, ἀλλὰ τῶν Μυκηνῶν. Λύεται ὅμως ἡ δυσκολία, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψει, ὅτι τὸ Ἄργος ἦτο στενῶς συνδεδεμένον μετὰ τῶν Μυκηνῶν. Ὁ δὲ ἐπιθυμῶν τῆς πατρίδος αὐτοῦ σύναμα ἐπιθυμεῖ καὶ τῶν γειτνιαζόντων τόπων. Οὕτως ὁ παιδαγωγὸς ἄρχεται τῆς περιγραφῆς πόρρωθεν προβαίνων εἰς τὸ κέντρον τῶν πόθων, τὰς Μυκήνας. Τὸ δὲ Ἄργος λέγει παλαιόν, διότι οἱ Ἀργεῖοι ἐθεωροῦντο γηγενεῖς καὶ πρωτογενεῖς, Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 250, Εὐριπίδ. ἐν Ἠλέκτρ. 1 «Ὦ γῆς παλαιὸν Ἄργος, Ἰνάχου βοαί».

[1]) Τὰ εἰς ηξ λήγοντα ὁτὲ μὲν ἔχουσιν ἐνεργητικὴν σημασίαν, ὡς τὸ βουπλῆξ (τὸ πλῆττον τὸν βοῦν), ὁτὲ δὲ παθητικήν, ὡς παραπλῆξ καὶ οἰστροπλῆξ. Ἄλσος δὲν σημαίνει ἰδιαίτερον τέμενος τῆς Ἰοῦς, ἀλλὰ δηλοῖ αὐτὴν τὴν πόλιν ὡς παράθεσις εἰς τὸ Ἄργος· διότι κατὰ τὸν Σχολιαστὴν τοῦ Πινδάρου εἰς Ὀλυμπ. 3, 31 «ἔλεγον γὰρ πᾶν χωρίον ἀφιερωμένον θεῷ ἄλσος». Οὕτως ἐν Ἰλιάδ. Β, 506 «Ὄγχηστόν θ' ἱερόν, Ποσιδήιον ἀγλαὸν ἄλσος», Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 845 «Θήβας εὐαρμάτου ἄλσος» καὶ ἐν τῷ γνωστῷ ἐπιγράμματι τοῦ Αἰσχύλου· «ἀλκὴν εὐδόκιμον Μαραθωνίου ἄλσος ἂν εἴποι».

[2]) Ἐκ τοῦ ἑπομένου οὐξ ἀριστερᾶς εἰκάζεται, ὅτι ἡ ἀγορὰ ἔκειτο πρὸς τὰ δεξιά.

[3]) Οἱ ἐτυμολόγοι παράγουσι τὸ Λύκειος ἐκ τῆς ῥίζης λυκ, ἐξ ἧς καὶ τὸ λυκάβας, λύγνος, ἀμφιλύκη, ἀλλ' ὁ ποιητὴς ἐξηγεῖ κατὰ τὸν δημοτικὸν τρόπον. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Λυκοκτόνον δὲ τὸν Ἀπόλλωνα οἱ μὲν διὰ τὸ νόμιον εἶναι τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἐπιβούλους τῶν ποιμνίων φονεύειν, διὸ καὶ λύκους αὐτῷ φασι θύεσθαι ἐν Ἄργει. Οἱ δὲ διὰ τὸ ἱερὸν εἶναι αὐτοῦ τὸ ζῷον, ὡς καὶ τῆς Ἀρτέμιδος τὰς ἐλάφους». Ὅρα καὶ Παυσ. Ἰ 9, 7 καὶ ΙΙ. 19, 3. Ἐν Οἰδίποδι τυράνν. 208 παράγει ἐκ τῆς Λυκίας. Ὁ Ἀπόλλων ἦτο προστάτης τοῦ Ἄργους καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν Ἀργείων ἐνεχαράσσετο ὁ λύκος μετὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ θεοῦ τούτου. Ἡ ἀγορὰ ὠνομάζετο Λύκειος, διότι ἐνταῦθα ὑπῆρχεν ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅπερ ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Δαναοῦ, Παυσαν. ΙΙ 19, 3.

[4]) Περὶ τοῦ Ἡραίου ὁ Παυσανίας λέγει ἐν ΙΙ, 17, 1 «Μυκηνῶν δὲ ἐν ἀριστερᾷ πέντε ἀπέχει καὶ δέκα στάδια τὸ Ἡραῖον. Ῥεῖ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ὕδωρ ἐλευθέριον καλούμενον». Ὁ ναὸς οὗτος κατὰ τὸ 423 π. Χ. διεκοσμήθη ὑπὸ τοῦ Πολυκλείτου δι' ἀγάλματος τῆς Ἥρας κατεσκευασμένου ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος. Τὸν Ὀρέστην ὁ ναὸς ἀνεμίμνησε τοὺς ὅρκους τῶν Ἀχαιῶν τῶν στρατευσαμένων ὑπὸ τὸν Ἀγαμέμνονα.

[5]) Ἐκ τῆς φράσεως ταύτης γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ παιδαγωγὸς μετὰ τοῦ Ὀρέστου καὶ τοῦ Πυλάδου εὑρίσκεται ἐν Μυκήναις. Δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ παιδαγωγὸς διερχόμενος διὰ τοῦ Ἄργους καὶ τοῦ Ἡραίου ἔλεγε τοὺς εἰρημένους λόγους· διότι ἔπρεπε ἐν ἑκάστῳ βήματι τῶν

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φάσκειν[1] Μυκήνας τὰς πολυχρύσους ὁρᾶν
πολύφθορόν[2] τε δῶμα Πελοπιδῶν τόδε[3],
ὅθεν[4] σε πατρὸς ἐκ φόνων ἐγώ ποτε,
πρὸς σῆς ὁμαίμου καὶ κασιγνήτης[5] λαβών,
ἤνεγκα κἀξέσωσα, κἀξεθρεψάμην
τοσόνδ' ἐς[6] ἥβης, πατρὶ τιμωρὸν φόνου.

πορευομένων νὰ μεταβάλληται ἡ σκηνή. Ἀλλ' οὕτω γεννᾶται ἡ δυσκολία, ὅτι ὁ παιδαγωγὸς ἐκ τῶν Μυκηνῶν ἠδύνατο νὰ δείξῃ τὴν τοῦ Ἄργους ἀγοράν, ἥτις κατὰ τὸν Στράβωνα VIII, 368 ἀπέχει πεντήκοντα στάδια, ἤτοι 6250 βήματα. Λέγομεν τὴν δυσκολίαν, ἂν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι αἱ Μυκῆναι ἔκειντο ἐπὶ ὑψηλοῦ γώρου καὶ ὅτι ὁ ποιητὴς ὡς τοιοῦτος ἠδύνατο νὰ λάβῃ τοιαύτην ἐλευθερίαν.

[1]) Τὸ ἀπαρέμφατον κεῖται ἀντὶ προστακτικῆς, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 1411. Πίστευε, ὅτι βλέπεις τὰς πολυχρύσους Μυκήνας. Λέγει τοῦτο τῷ Ὀρέστῃ, διότι οὗτος μόλις δύναται νὰ πιστεύσῃ, ὅτι τέλος πάντων ἔφθασεν εἰς τὸ τέρμα τῶν πόθων αὐτοῦ. Ἐκράτησε παρὰ τοῖς νεωτέροις τὸ Μυκῆναι, ὅπερ εὑρηται καὶ ἐν Ἰλ. Β, 569, ἀλλ' ἀλλαχοῦ ἁπανταχοῦ ἐν τῷ ἑνικῷ ἀριθμῷ. Τὸν πολὺν χρυσὸν τῶν Μυκηνῶν κατέστησε γνωστὸν Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδ. Η, 180. Λ, 46 καὶ Ὀδυσ. Γ. 305. Αἱ κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετηρίδα γενόμεναι ἀνασκαφαὶ ἀπέδειξαν, ὅτι ὁ πολυθρύλητος χρυσὸς δὲν ἦτο κενὸς λόγος. Ἂν μὴ οὗτος ἀνῆκεν εἰς τοὺς Ἀτρείδας, ὡς τινες διισχυρίζονται, πρὸς πολλοῖς ἄλλοις ἡ ἐκεῖ ὕπαρξις πολλοῦ χρυσοῦ ἤθελεν εἶναι δυσεξήγητος.

[2]) Τὸ μὲν πολυφθόρος ἔχει ἐνεργητικὴν σημασίαν (ὁ πολλὴς φθορᾶς αἴτιος), τὸ δὲ πολύφθορος παθητικήν (ὁ πλήρης φθορᾶς, ἠφανισμένος). Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «ἐν ᾧ πολλαὶ φθοραὶ καὶ φόνοι ἐγένοντο». Οὕτως ὁ μὲν Τάνταλος ἔσφαξε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Πέλοπα καὶ παρέθηκε τοῖς θεοῖς πρὸς εὐωχίαν, ὁ δὲ Πέλοψ ἔρριψε τὸν Μυρτίλον εἰς τὴν θάλασσαν, ὁ Ἀτρεὺς καὶ ὁ Θυέστης, οἱ υἱοὶ τοῦ Πέλοπος, ἐφόνευσαν τὸν ἀδελφὸν αὐτῶν Χρύσιππον, ὁ Ἀτρεὺς τοὺς υἱοὺς τοῦ Θυέστου καὶ ὁ Αἴγισθος, ὁ υἱὸς τοῦ Θυέστου πρῶτον μὲν τὸν Ἀτρέα, εἶτα δὲ τὸν Ἀγαμέμνονα. Τὸ ἐν τοῖς δυσὶν ἐπιθέτοις πολὺ ποιεῖ ἀναφοράν, ἥτις ἐξαίρει τὴν ἀντίθεσιν. Αἱ Μυκῆναι ἔχουσι μὲν πολὺν χρυσόν, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς φόνους.

[3]) Ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ φάσκειν ὁρᾶν.

[4]) Καὶ οἱ δύο προσδιορισμοὶ ὅθεν καὶ ἐκ φόνων ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν ἑπομένων ῥημάτων ἤνεγκα κἀξέσωσα. Ἀφ' οὗ ἐφόνευσαν τὸν πατέρα, ἤθελον φονεύσει καὶ τὸν υἱόν, ὅπως ἀπαλλαγῶσι τοῦ τιμωροῦ. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Dindorf ἀνέγνω φονῶν, ὅπερ ἴσως δὲν εἶναι ἀτυχές, ἀλλὰ τὸ χωρίον δὲν νοσεῖ.

[5]) Ἐπεξηγεῖ τὸ ἡγούμενον ἐπίθετον, διότι κατὰ τὸν Εὐσταθιον εἰς Ἰλιάδ. Γ, 238 «διὰ τὸ μὴ πάντα ὅμαιμον ἦθη καὶ κασίγνητον εἶναι». Οἱ ἀρχαῖοι ἠδέως ἐπισωρεύουσιν ἐπίθετα συγγενείας τοιαῦτα ἐπίθετα.

[6]) Παρὰ τοῖς τραγικοῖς αἱ προθέσεις τίθενται μετὰ τὸ ὄνομα, εἰς ὃ ἀποδίδονται, ὅταν ἀκολουθῇ γενική, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 127 «ἅλσος ἐς κορᾶν», Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 24 «λειμῶν' ἐς Ἥρας». Ὁ Ὀρέστης ἦγε περίπου τὸ εἰκοστὸν τῆς ἡλικίας ἔτος· διότι δέκα μὲν ἔτη ὁ Ἀγαμέμνων ἐμάχετο ἐν Τροίᾳ, ἑπτὰ δὲ ἔτη ἐβασίλευεν ὁ Αἴγισθος μετὰ τὸν φόνον τοῦ Ἀτρείδου (Ὀδυσσ. Γ. 304) καὶ πρὸ τῆς στρατείας τῶν Ἀχαιῶν ἦτο δύο ἢ τριῶν ἐτῶν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νῦν οὖν, Ὀρέστα καὶ σὺ φίλτατε ξένων
Πυλάδη[1], τί χρὴ δρᾶν, ἐν τάχει βουλευτέον·
ὡς ἡμῖν[2] ἤδη λαμπρὸν ἡλίου σέλας
ἐῷα κινεῖ φθέγματ' ὀρνίθων σαφῆ[3],
μέλαινά τ' ἄστρων[4] ἐκλέλοιπεν εὐφρόνη.
πρὶν οὖν τιν' ἀνδρῶν[5] ἐξοδοιπορεῖν στέγης,
ξυνάπτετον[6] λόγοισιν· ὡς ἐνταῦθ' ἐμέν[7],
ἵν' οὐκ ἔτ' ὀκνεῖν καιρός, ἀλλ' ἔργων ἀκμή.

ΟΡΕΣΤΗΣ

ὦ φίλτατ' ἀνδρῶν προσπόλων, ὡς μοι σαφῆ

[1]) Ὁ Πυλάδης, ὅστις ἦτο υἱὸς τοῦ Στροφίου, ἐν ὅλῳ τῷ δράματι μένει ὡς κωφὸν πρόσωπον.

[2]) Τὸ ι τοῦ ἡμῖν καὶ ὑμῖν οἱ τραγικοὶ ἐν τῇ θέσει βραχύνουσι κατὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ μέτρου.

[3]) Κατὰ τὸν Hermann συνάπτεται μετὰ τοῦ κινεῖ, δηλ. ὥστε σαφῆ γενέσθαι.

[4]) Συνήθως οἱ ἑρμηνευταὶ συντάσσουσι τὴν γενικὴν πρὸς τὴν εὐφρόνην, δηλ. ἡ μέλαινα ἀστερώδης νύξ. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ ἀστέρες φωτίζουσι τὴν νύκτα, ὁ Schneider κατὰ τὸν Σχολιαστὴν τὴν γενικὴν συντάσσει πρὸς τὸ ἐκλέλοιπεν, δηλ. ἡ μαύρη νὺξ ἐκ τῶν ἀστέρων (ἐκ τοῦ οὐρανοῦ) ἐξηλείφθη.

[5]) Ὁ παιδαγωγὸς ἐννοεῖ τὸν Αἴγισθον καὶ τοὺς θεράποντας τούτου, διότι ἀγνοεῖ, ὡς καὶ ὁ χορὸς (ἐν στίχ. 310), ὅτι οὗτος ἦτο ἀπών. Ἐπειδὴ τὸ ἐξοδοιπορεῖν ἁπαντᾷ μόνον ἐνταῦθα, εἰκάζεται, ὅτι ἐσχηματίσθη ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους. Σημαίνει δ' ἡ φράσις ἐξέρχεσθαι τοῦ οἴκου

[6]) Τὸ ῥῆμα μετεχειρίσθη ὡς ἀμετάβατον, ὡς ὁ Εὐριπίδης ἐν Φ ι νίσσ. 702 «ἐς λόγους συνῆψα Πολυνείκει». Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Συνέρχεσθε διὰ λόγων». Πρῶτον ὁ παιδαγωγὸς ἐν στίχ. 16 παρώτρυνεν, ἵνα βουλευθῶσιν, εἶτα δέ, ἵνα ἄρξωνται τοῦ λόγου· διότι δὲν εἶναι καιρὸς νὰ ὀκνῶσιν. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Toup, ὁ Brunck, ὁ Erfurdt καὶ ὁ Hartung ἐδέξαντο τὴν γραφὴν τοῦ Παρισινοῦ χειρογράφου, ξυναπτέον· διότι, ὡς λέγουσιν, ἤθελεν εἶναι ἀνάρμοστον, ἂν ὁ παιδαγωγὸς προεκάλει εἰς λόγους τὸν Πυλάδην, ὅστις μέλλει νὰ μείνῃ κωφὸν πρόσωπον καὶ διότι ἡ ἑπομένη ἀποκρισις τοῦ Ὀρέστου οὐχὶ πρὸς τοῦτον, ἀλλὰ πρὸς τὸν παιδαγωγὸν ἀπευθύνεται. Ταῦτα ὅμως, ὡς νομίζομεν, δὲν εἶναι σπουδαία αἰτία πρὸς διόρθωσιν· διότι τὰ πρόσωπα τοῦ δράματος οὔτε τὰς ἐνεργείας ἀλλήλων, οὔτε τὴν οἰκονομίαν τοῦ ποιητοῦ γινώσκουσιν.

[7]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐπιδοκιμάζει τὸν τύπον τοῦτον· «Ἀναλογώτερον δὲ τὸ ἐμέν. Ἀπὸ τούτου γὰρ γίνεται τὸ ἐσμέν, πλεονασμῷ τοῦ σ». Ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος εὑρηται μόνον παρὰ Καλλιμάχῳ ἐν τῇ φράσει γρῆές ἐμεν (Εὐστάθ. εἰς Ὀδυσσ. Γ 1457), οἱ κριτικοὶ ποικίλας διορθώσεις ἐπενόησαν. Ὁ μὲν Dawes γράφει ἐνταῦθ' ἔμεν, ὁ δὲ Thilmann ἔνθ' ἔσταμεν, ὁ Kreussler ὡς καθέσταμεν, ὁ Schneidewin ὡς ἱκάνομεν ἢ ὡς βεβήκαμεν, ὁ Dindorf ἐνταῦθ' ἔβης καὶ ἄλλοι ἄλλως διορθοῦσιν. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι ὁ Καλλίμαχος δὲν ἤθελε μεταχειρισθῇ τὸν τύπον, εἰ μὴ εὗρισκε τοῦτον παρ' ἀρχαιοτέροις ποιηταῖς.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σημεῖα[1] φαίνεις ἐσθλὸς εἰς ἡμᾶς γεγώς.
ὥσπερ γὰρ ἵππος εὐγενής[2], κἂν ᾖ γέρων,
ἐν τοῖσι δεινοῖς θυμὸν[3] οὐκ ἀπώλεσεν,
ἀλλ' ὀρθὸν οὓς ἵστησιν[4], ὡσαύτως δὲ σὺ
ἡμᾶς τ' ὀτρύνεις καὐτὸς ἐν πρώτοις ἔπει[5].
τοιγὰρ[6] τὰ μὲν δόξαντα δηλώσω· σὺ δὲ
ὀξεῖαν ἀκοὴν τοῖς ἐμοῖς λόγοις διδούς,
εἰ μή τι καιροῦ[7] τυγχάνω, μεθάρμοσον.
ἐγὼ γὰρ ἡνίχ' ἱκόμην τὸ Πυθικὸν
μαντεῖον, ὡς μάθοιμ', ὅτῳ τρόπῳ πατρὶ
δίκας ἀροίμην[8] τῶν φονευσάντων πάρα,

[1]) Δηλαδὴ τοῦ εἶναί σε πιστόν, ὡς λέγει ὁ Σχολιαστής.

[2]) Τὸ χωρίον ἑρμηνεύει πῶς ὁ Φιλόστρατος ἐν Βίοις σοφιστ. II, 23, 4 «Καὶ εἶδον ἄνδρα παραπλήσιον τῷ Σοφοκλείῳ ἵππῳ, νωθρὸς γὰρ ὑφ' ἡλικίας δοκῶν νεάζουσαν ὁρμὴν ἐν ταῖς σπουδαῖς ἀνεκτᾶτο».

[3]) Ἐννοεῖ τὸ θυμοειδές, τὴν προθυμίαν. Ὅρα, ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ παραβολῇ ἔθηκε τὸν ἐμπειρικὸν ἀόριστον καὶ τὸν ἐνεστῶτα δηλοῦντα τὸ συνήθως γιγνόμενον.

[4]) Τοιοῦτον ἔπασχον οἱ ἵπποι τῶν Σκυθῶν ἐκ τῆς φωνῆς τῶν ὄνων, Ἡρόδοτ. IV, 129 «πολλάκις δὲ ἐπελαυνόντων ἐπὶ τοὺς Πέρσας μεταξὺ ὅκως ἀκούσειαν οἱ ἵπποι τῶν ὄνων τῆς φωνῆς, ἐταράσσοντό τε ὑποστρεφόμενοι καὶ ἐν θωύματι ἔσκον, ὀρθὰ ἱστάντες τὰ ὦτα, ἅτε οὔτε ἀκούσαντες πρότερον φωνῆς τοιαύτης οὔτε ἰδόντες τὸ εἶδος». Ἐν τῇ ἀποδόσει τῶν ὁμοιωματικῶν προτάσεων συνήθως δὲν τίθεται ὁ δέ, ἐνταῦθα δὲ κεῖται πρὸς μεῖζονα ἔμφασιν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 426 καὶ ἐν Τραχιν. 116.

[5]) Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Leopardus ἔτρεψεν εἰς πάρει· διότι τὸ ἔπει μᾶλλον ἁρμόζει εἰς πρόσπολον, ὡς παρατηρεῖ ὁ Dindorf.

[6]) Διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν.

[7]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Εἴ τί σοι δοκῶ μὴ καλῶς βεβουλεῦσθαι, μεθάρμοστον, ὃ ἔστιν ἐπανόρθωσον· ἔστι δὲ ἀγάσασθαι τὸν νεανίσκον, ὅτι μὴ πάνυ αὐθέκαστος φαίνεται».

[8]) Ἡ φράσις δίκας ἀρέσθαι παρά τινος εἶναι ποιητικὴ ἀντὶ τοῦ δίκην λαμβάνειν παρά τινος. Εὕρηται καὶ γενικὴ πατρός, ἣν ὑποστηρίζει ὁ Schneider φέρων παράλληλα χωρία, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 1657 «δίκας Ἀχιλλέως ἐξαιτοῦντι με» καὶ ἐν Ἀνδρομάχ. 1003. Ἀλλ' ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν προτιμᾶται ἡ δοτική, διότι ἡ φράσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ τιμωρεῖν τινι. Τὸ ἀροίμην δὲν εἶναι μέλλοντος, ἀλλ' ἀορίστου β', ἐν ἀνεξαρτήτῳ δὲ λόγῳ, ὡς λέγει ὁ Wunder, ἤθελεν εἶναι, πῶς ἄρωμαι δίκας; ὁ Σοφοκλῆς λέγει τὸν Αἴγισθον καὶ τὴν Κλυταιμνήστραν ὡς ἀπὸ κοινοῦ φονεῖς τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἐν στίχ. 97, τὸ σχέδιον ὅμως συνέλαβεν ὁ Αἴγισθος, ἐν στίχ. 560.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χρῇ[1] μοι τοιαῦθ' ὁ Φοῖβος, ὧν πεύσει τάχα[2]·
ἄσκευον[3] αὐτὸν ἀσπίδων τε καὶ στρατοῦ
δόλοισι κλέψαι χειρὸς[4] ἐνδίκους σφαγάς.
ὅτ' οὖν τοιόνδε χρησμὸν εἰσηκούσαμεν,
σὺ μὲν[5] μολών, ὅταν σε καιρὸς εἰσάγῃ,
δόμων ἔσω τῶνδ', ἴσθι[6] πᾶν τὸ δρώμενον,
ὅπως ἂν εἰδὼς ἡμὶν ἀγγείλῃς σαφῆ.
οὐ γάρ σε μὴ γήρᾳ τε καὶ χρόνῳ μακρῷ[7]
γνῶσ' οὐδ' ὑποπτεύσουσιν[8] ὧδ' ἠνθισμένον.

1) Ἠδύνατο μὲν νὰ γραφῇ καὶ ὡς παρατατικός ἄνευ αὐξήσεως, χρῆ (ἔχρησεν, ἀνεῖλεν, ἐμαντεύσατο), ἀλλ' ἐν καλοῖς χειρογράφοις εὕρηται ὁ ἐνεστώς.

2) Τὸ τάχα τίθεται ἐνίοτε ἐπὶ τῶν ἀμέσως ἑπομένων, ὡς Αἰσχύλ. ἐν Εὐμενίσ. 446 «γένος τοὐμὸν πεύσει τάχα· Ἀργεῖός εἰμι». Μετριάζεται τὸ βδελυρὸν τῆς μητροφονίας ἔγκλημα, διότι ἐγένετο κατ' ἐντολὴν τῶν θεῶν. Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 36.

3) Συχνάκις οἱ τραγικοὶ εἰς ἐπίθετα συντεθειμένα τῷ στερητικῷ α προσθέτουσι γενικὴν πρὸς ἀκριβέστερον ὁρισμὸν τῆς σημασίας τοῦ ἐπιθέτου, ἀνθ' οὗ ἠδύνατο νὰ τεθῇ τὸ ἄνευ, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 671 «οὐκ ἐσμὲν εὐνῆς ἄζυγες γαμηλίου», ἐν Φοινίσσ. «ἄπεπλος φαρέων λευκῶν», Σοφοκλ. ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 190 «ἄχαλκος ἀσπίδων». Τοιαῦτα ἀπαντῶσι καὶ παρὰ τοῖς πεζογράφοις, ὡς παρ' Ἰσοκράτ. ἐν Παναθηναϊκ. 258 Δ «ἅπαις ἀρρένων παίδων», Θουκυδίδ. II, 65 «χρημάτων διαφανῶς ἀδωρότατος γενόμενος» καὶ Πλάτ. ἐν Νόμ. VI, 774 Δ «τιμῆς δὲ παρὰ τῶν νεωτέρων ἄτιμος πάσης ἔστω». Ὁ Ὀρέστης ἠδύνατο νὰ λάβῃ δίκην παρὰ τοῦ Αἰγίσθου εἴτε διεγείρων ἐπανάστασιν ἐν Μυκήναις, εἴτε λαμβάνων στρατὸν παρὰ τῶν Φωκέων ἢ παρὰ τῶν συμμάχων τοῦ πατρός, ὅπερ δὲν κελεύει ὁ Φοῖβος· διότι θέλει νὰ τιμωρήσηται τοῦτον διὰ δόλου, ὅπως ἀφομοιώσῃ τὴν τιμωρίαν πρὸς τὸ ἔγκλημα. Τὸ αὐτὸν ὁ Schneidewin ἐξηγεῖ μόνον, ὡς ἐν Οἰδίποδι ἐπὶ Κολων. 1521 «αὐτὸς ἐξηγήσομαι, ἄθικτος ἡγητῆρος». Κατὰ τὴν σημασίαν ταύτην θεωρεῖ τὸ ἄσκευον ἀσπίδων τε καὶ στρατοῦ ὡς ἐπεξήγησιν. Ἀλλ' οἱ ἄλλοι ἑρμηνευταὶ ἐξηγοῦσι, τὸν ἴδιον, οὐχὶ δι' ἄλλων. Τὸ ἀσπίδων τε καὶ στρατοῦ εἶναι σχῆμα, ὅπερ λέγεται ἓν διὰ δυοῖν.

4) Τινὲς οὐχὶ ὀρθῶς συντάσσουσι πρὸς τὸ δόλοισι· διότι ἡ γενικὴ, ὡς λέγει ὁ Wunder, ἀνήκει εἰς τὸ σφαγάς, δηλ. σφαγάς, ἃς ποιεῖ διὰ τῆς χειρός. Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντ. 618 «ἔργα χεροῖν» καὶ ἐν Τραχιν. 603 «δώρημα τῆς ἐμῆς χέρος». Κλέψαι σφαγὰς σημαίνει λάθρα ἐργάσασθαι σφαγάς. Ὅρα Αἴαντ. 188. Ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχει ὁλόκληρος ὁ χρησμός, ἀλλὰ συμπληροῦται ἐν στίχ. 51 - 53 καὶ 82 - 84. Ὁ Hartung ψέγει, ὅτι ταῦτα λέγονται πρὸ τῶν ἀνακτόρων· ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 32

5) Ἡ ἀπόδοσις κεῖται ὀλίγον μακράν, ἐν στίχ. 51 ἡμεῖς δέ.

6) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Περιέργασαι τὰ πραττόμενα».

7) Διότι δὲν ὑπάρχει φόβος μήπως σὲ γνωρίσωσι διὰ τὸ γῆρας καὶ διὰ τὴν πάροδον μακροῦ χρόνου (ἀπὸ τῆς φυγῆς ἐκ Μυκηνῶν παρῆλθον ἔτη).

8) Εὕρηται καὶ ὁ ἐνεστὼς ὑπο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λόγῳ δὲ χρῶ[1] τοιῷδ', ὅτι ξένος μὲν εἶ
Φωκεύς, παρ' ἀνδρὸς[2] Φανοτέως ἥκων· ὁ[3] γὰρ 45

πτεύουσιν, ὃν προτιμᾷ ὁ Schneider, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκδοτῶν δέχονται τὸν μέλλοντα. Ὁ ἀόριστος μετὰ μέλλοντος συνδέεται καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 450 « ἀλλ' οὔτι μὴ λάχωσι τοῦδε συμμάχου, οὐδέ σφιν ἀρχῆς τῆσδε Καδμείας ποτὲ ὄνησις ἥξει ». Περὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ἠνθισμένον διαφωνοῦσιν οἱ νεώτεροι, ὡς καὶ οἱ ἀρχαῖοι, καθ' ἃ ἀναγινώσκομεν παρὰ τῷ Σχολιαστῇ· « Τινὲς τὸ ἠνθισμένον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἠκουσαν, οἷον ταῖς πολιαῖς ἠνθισμένον. Τοῦτο δὲ ἀπίθανον· ἐγνώσθη γὰρ ἄν, εἰ καὶ τοσοῦτον ἤλλαξε τὴν κεφαλήν. Δοκεῖ οὖν μοι τὸ ἠνθισμένον ἀντὶ τοῦ ἠσκημένον· οὐ μὴ οὖν σε ἐπιγνῶσι τοιαῦτα πλαττόμενον ». Ὁ Σουΐδας ἐξηγεῖ ἠσκημένον, ὁ δὲ Μοσχόπουλος κεχρωματισμένον, δηλ. κατὰ τὸν ἱματισμόν. Τὴν ἑρμηνείαν ταύτην ὁ Hartung ὑπολαμβάνει ὡς τὴν μόνην ὀρθήν. Διότι, ὡς λέγει, ὁ παιδαγωγὸς ἔπρεπε νὰ παρουσιασθῇ ὡς εὐγενής, φίλος καὶ πρεσβευτὴς τοῦ βασιλέως Φανοτέως. Κυροῖ δὲ τὸν λόγον διὰ Εὐριπιδείων φράσεων ἀνθηρὸς αἱμάτων στολῇ, ἐν Ἰφιγεν. ἐν Αὐλίδ. 73 καὶ ἀνθόκροκοι πῆναι ἐν Ἑκάβ. 471. Ἂν τοιοῦτόν τι ἐνόει ὁ ποιητής, ἔπρεπε νὰ δηλώσῃ τὴν ἔννοιαν σαφέστερον. Ὁ δὲ Bothe ἐξηγεῖ κεκοσμημένον δι' ἀνθέων κατὰ τὸ ἔθος τῶν ἀγγελλόντων εὐρόσυνα. Ἀλλ' ὁ Dindorf ὀρθῶς παρατηρεῖ, ὅτι ἐν τοιαύτῃ σημασίᾳ ἔπρεπε νὰ ἦναι ἐστεμμένον. Τινὲς διορθοῦσι τὸ χωρίον, ὡς ὁ μὲν Bergk εἰς ἠκισμένον, ὁ δὲ Morstadt εἰς ἠρτισμένον καὶ ὁ Blaydes εἰς ἠλλαγμένον ἢ ἠκασμένον· καὶ ἄλλοι ἄλλως. Πιθανώτερον ἑρμηνεύουσιν ὁ Schneidewin καὶ ὁ Wolff ἐννοοῦντες τὰς λευκὰς τῆς κεφαλῆς τρίχας, ὡς πολλὰ χωρία μαρτυροῦσι, Ὁμηρ. ἐν Ὀδυσσ. Λ 320 εὐανθὴς λάχνη, Ἡρινν. ἀπόσπασμα. 2 « παυρολόγοι πολιαί, ταὶ γήρα ς ἄνθεα θνατοῖς » Σοφοκλ. ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 742 « λευκανθὲς κάρα » Κύριλλ. κατὰ Ἰουλιαν. 6, 187 « ὅτι λευκῇ πολιᾷ ἠνθισμένος διεραίνετο ». Ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ, ὅτι οἱ περὶ τὸν Αἴγισθον δὲν θέλουσι λάβει ὑπόνοιαν ἐκ τῆς γεροντικῆς ἡλικίας. Τὸ ὧδε ὑποδεικνύει, ὅτι ὁ ὑποκριτὴς ὁ ἀπάγγελλων τὴν φράσιν ἔδειξε τὸν λευκὸν αὐτοῦ πώγωνα.

[1]) Εἶναι μικρὸν ἀνακόλουθον· διότι ἔπρεπε νὰ εἴπῃ χρῶ μέν—ἄγγελλε δὲ ἡ ξένος μὲν — Ὀρέστης δέ. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντ. 372 « ὃς χερὶ μὲν μεθῆκα τοὺς ἁλάστορας, ἐν δὲ βουσὶ πεσὼν αἷμ' ἔδευσα ».

[2]) Κατὰ τὸν Schneider ἔθηκε τὸ ἀνδρός, ὅπως διαστείλῃ τὸν Φανοτέα ἀπὸ τῆς ὁμωνύμου πόλεως. Ὁ Φῶκος ἔσχε δύο υἱούς τὸν Κρίσσον καὶ τὸν Παναπέα, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος ἔκτισε τὴν Κίρραν, τότε Κρίσσαν καλουμένην, καὶ ἔσχε υἱὸν τ ν Στρόφιον ἐκ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἀγαμέμνονος, κατ' ἄλλους μὲν Ἀναξιδίας, κατ' ἄλλους δὲ Κυδραγόρας ὀνομαζομένης, Παυσαν. II, 29, 4 καὶ Σχολ εἰς Εὐριπίδ. Ὀρέστ. 33. Τοῦ στροφίου τούτου υἱὸς ἦτο ὁ Πυλάδης Ὁ Φανοτεύς, ὅστις ἐνταῦθα καὶ ἐν στίχ. 667 λέγεται φίλος τοῦ Αἰγίσθου καὶ τῆς Κλυταιμνήστρας, διέκειτο ἐχθρικῶς πρὸς τὸν οἶκον τοῦ Κρίσσου καὶ κατῴκει ἐν τῇ ὑφ' αὐτοῦ κληθείσῃ καὶ ἴσως κτισθείσῃ πόλει. Στράβ. IX, 423. Αἴαν δὲ πιθανῶς πλάττει τὸν μῦθον ὁ ποιητής, ὅτι ἀγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ Ὀρέστου παρὰ φίλου μὲν τοῦ Αἰγίσθου, ἐχθροῦ δὲ τοῦ Στροφίου.

[3]) Παρὰ τοῖς τραγικοῖς τὸ ἄρθρον μετὰ τῶν συνδέσμων μέν, δέ, γὰρ καὶ κεῖται ἀντὶ δεικτικῆς ἀντωνυμίας. Ἐν τοιαύτῃ σημασίᾳ τονίζεται ὑπό τινων.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μέγιστος[1] αὐτοῖς τυγχάνει δορυξένων.
ἄγγελλε δ' ὅρκῳ[2] προστιθείς, ὀθούνεκα[3]
τέθνηκ' Ὀρέστης ἐξ ἀναγκαίας τύχης[4],
ἄθλοισι Πυθικοῖσιν[5] ἐκ τροχηλάτων
δίφρων κυλισθείς· ὧδ' ὁ μῦθος ἑστάτω[6]. 50
ἡμεῖς δὲ πατρὸς τύμβον[7], ὡς ἐφίετο,
λοιβαῖσι[8] πρῶτον καὶ καρατόμοις[9] χλιδαῖς

[1]) Τῷ Nauck δὲν ἤρεσε τὸ ἐπίθετον καὶ εἶκασεν, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ἥδιστος, ἀλλ' εὑρηται καὶ ἐν Αἴαντ. 1331 φίλος μέγιστος. Τὸ τυγχάνειν συνήθως ἀπαντᾷ πρὸς μετοχὴν συντεταγμένων, ἀλλὰ καὶ ἄνευ ταύτης, ὡς ἐνταῦθα καὶ ἐν στίχ. 343 καὶ 1457. Τὸν στίχον ἐξηγεῖ ὁ Hartung· διότι οὗτος εἶναι ὁ μέγιστος τῶν συμμάχων των.

[2]) Συνήθως ἑρμηνεύεται, ἄγγελλε δ' ὅρκῳ, ὅρκον προστιθείς, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Χοηφόρ. 67· ἀλλ' ἐπαινεῖται ἡ τοῦ Beiske γνώμη, ὅστις τὴν δοτικὴν ἔτρεψεν εἰς αἰτιατικήν. Ὁ Σοφοκλῆς δὲν εἰσάγει τὰ πρόσωπα ἐπιορκοῦντα, ὡς ὁ Εὐριπίδης, ὅστις ἐν Ἱππολύτ· 612 λέγει· «ἡ γλῶσσ' ὀμώμοχ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος». Ἐνταῦθα ἡ ἐπιορκία ἐξαγνίζεταί πως, διότι ἡ πρᾶξις γίνεται κατ' ἐντολὴν τοῦ θείου, ὡς παρετήρησε καὶ ὁ Σχολιαστής· «δεῖ γὰρ αὐτὸν πεῖθεσθαι τῷ θεῷ τὸ πᾶν δόλῳ πράσσειν παρακελευομένῳ, ὥστε ἐν οἷς δοκεῖ ἐπιορκῶν δυσσεβεῖν, διὰ τούτων εὐσεβεῖ πειθόμενος τῷ θεῷ», Αἰσχύλ. ἐν ἀποσπάσμ. 295 «ψευδῶν δὲ καιρὸν ἔσθ' ὅπου τιμᾷ θεός».

[3]) Κατά τινας μὲν συνέστη ἐκ τοῦ ὅτι ἕνεκα, κατ' ἄλλους δὲ ὡς τὸ οὕνεκα ἐγένετο ἐκ τοῦ οὗ ἕνεκα, οὕτω τὸ ὀθούνεκα ἐκ τοῦ ὅτου ἕνεκα.

[4]) Τύχη, καθ' ἣς δὲν δύναταί τις νὰ ἀγωνισθῇ, ἣν δὲν δύναται νὰ ἀποφύγῃ, ὡς ἐν Αἴαντ. 486 «τῆς ἀναγκαίας τύχης οὐκ ἔστιν οὐδὲν μεῖζον ἀνθρώποις κακόν».

[5]) Ὁ μῦθος ἀνῆγε τοὺς ἀγῶνας εἰς τὸν Τριπτόλεμον, ὃν οἱ ἀρχαῖοι ἔθετον κατὰ τὸ 1400 π. Χ. Ἀλλ' εἶναι ἀναχρονισμός, διότι οὗτοι ἰδρύθησαν τὸ ὄον ἔτος τῆς 48ης Ὀλυμπιάδος.

[6]) Τὸ ἑστάναι κεῖται ἀντὶ τοῦ εἶναι, ὡς ἐν Αἴαντ. 200 καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1442. Μετεχειρίσθη τὴν φράσιν ταύτην, ὅπως μεταδῇ εἰς ἄλλην ἔννοιαν.

[7]) Ὁ Ἀγαμέμνων ἐτάφη μετὰ τοῦ ἡνιόχου Εὐρυμέδοντος, Παυσαν. II, 16, 5. Ὑποτίθεται δὲ ὁ τύμβος μὴ ὁρατὸς τοῖς θεαταῖς. Τὸ ἑπόμενον ἐφίετο ὁ Wunder ἔτρεψεν εἰς ἔφη θεός· Οὗτος νομίζει ἀναγκαίαν τὴν προσθήκην τοῦ ὑποκειμένου· διότι ἄλλως νοεῖται ὁ Ἀγαμέμνων, ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν. Ὑποκείμενον εἶναι ὁ Ἀπόλλων, ὅπερ λαμβάνεται ἐκ τοῦ στιχ. 36.

[8]) Αἱ λοιβαὶ συνήθως ἐγίνοντο διὰ γάλακτος, μέλιτος καὶ οἴνου, Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 112 «καὶ Ἰφιγέν. ἐν Ταύρ. 159. Ἐνταῦθα ὅμως εἶναι γάλα καὶ ἄνθη, ὡς γενεται δῆλον ἐκ τοῦ στίχ. 895.

[9]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν. «Καὶ τοῖς ἀπὸ κρατὸς τετμημένοις βοστρύχοις. Λέγοι δ' ἂν χλιδὰς ἤτοι καθόλου τοὺς π' σκάμους, οἵ εἰσι τρυφὴ τῆς κεφαλῆς· ἢ παρ' ὅσον τρυφὴ καὶ κόσμος ἀπετίθεντο τοῖς νεκροῖς οἱ πλόκαμοι ἐν τῷ τάφῳ». Τὸ ἔθος τοῦτο ἀπαντᾷ ἤδη παρ' Ὁμήρῳ ἐν Ἰλιάδ. Ψ 23, 135 καὶ 146, Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ. 172.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στέψαντες[1], εἶτ' ἄψορρον ἥξομεν πάλιν[2],
τύπωμα[3] χαλκόπλευρον ἡρμένοι χεροῖν,
ὃ καὶ σὺ θάμνοις οἴσθά μοι[4] κεκρυμμένον,
ὅπως λόγῳ[5] κλέπτοντες ἡδεῖαν φάτιν
φέρωμεν[6] αὐτοῖς, τοὐμὸν ὡς ἔρρει δέμας[7]
φλογιστὸν ἤδη καὶ κατηνθρακωμένον.
τί γάρ με λυπεῖ τοῦθ', ὅταν λόγῳ θανὼν
ἔργοισι[8] σωθῶ κἀξενέγκωμαι κλέος;
δοκῶ μὲν[9] οὐδὲν ῥῆμα σὺν κέρδει κακόν.
ἤδη γὰρ εἶδον πολλάκις καὶ τοὺς σοφοὺς[10]

[1]) Κοσμήσαντες, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 431 «χοαῖσι τρισπόνδοισι τὸν νέκυν στέφει».

[2]) Κεῖται ἐκ παραλλήλου, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 430 «οὐ πάλιν ἄψορρος οἴκων τῶνδ' ἀποστραφεὶς ἄπει;».

[3]) Οὕτω λέγει τὴν ὑδρίαν, ἐν ᾗ δῆθεν ἔκειντο τὰ λείψανα τοῦ Ὀρέστου.

[4]) Ἀντὶ τῆς ἀντωνυμίας εὑρηται που, ὅπερ παραλαβὼν ὁ Schneider ἐξηγεῖ ὡς νομίζω, ἄνευ ἀμφιβολίας.

[5]) Ἀπατῶντες, ὡς ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστὴς παραβάλλων πρὸς τὸ Ὁμηρικόν, κλέπτε νόῳ·

[6]) Τὰ χειρόγραφα πλὴν ἑνὸς ἔχουσι φέρωμεν, ὅπερ προτιμᾷ ὁ Schneider ἐξαρτῶν ἐκ τοῦ ἡρμένος. Ἀλλὰ σχεδὸν πάντες οἱ ἐκδόται δέχονται τὴν ὑποτακτικὴν καὶ ἐξαρτῶσιν ἐκ τοῦ ἥξομεν, ὅπερ ὀρθότερον.

[7]) Ὁ ἐνεστὼς ἔρρειν, ὡς καὶ τὸ οἴχεσθαι, συχνάκις ἔχει σημασίαν παρακειμένου, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 558 «Πόσον Λάϊος χρόνον ἄφαντος ἔρρει θανασίμῳ χειρώματι».

[8]) Ἄνευ συνδέσμου γίνεται ἀντίθεσις τῶν ἔργων πρὸς τὸν λόγον.

[9]) Συχνάκις τίθεται ὁ μὲν ἄνευ τοῦ δὲ μετὰ δοξαστικῶν ῥημάτων, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 995 καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 339. Ὁ προσδιορισμὸς σὺν κέρδει ἀνήκει εἰς τὸ ῥῆμα καὶ εἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἐπίθετον κερδαλέον. Νομίζω, ὅτι οὐδεμία φήμη κέρδος φέρουσα εἶναι κακή, δηλ. οἰωνὸς κακῶν, ὡς ἐπίστευον οἱ ἀρχαῖοι. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπιδ. ἐν Ἑλέν. 1050 «Βούλει λέγεσθαι, μὴ θανών, τεθνηκέναι; Μενέλ. Κακὸς μὲν ὄρνις· εἰ δὲ κερδανῶ λέγων, ἕτοιμός εἰμι μὴ θανὼν λόγῳ θανεῖν».

[10]) Ὁ Hermann ἐνόμισεν, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ συγχρόνους ἄνδρας, οὓς οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίκαζον εἰς φυγὴν καὶ εἶτα ἀνακαλοῦντες ἐτίμων. Τὴν τοιαύτην σημασίαν ὑποστηρίζουσι μὲν τὸ εἶδον θνήσκοντας καὶ ἐκτετίμηνται, ἀλλ' ἐνταῦθα πρόκειται περὶ θανάτου καὶ οὐχὶ περὶ φυγῆς. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν νοεῖται ὁ Πυθαγόρας ἢ ὁ Ὀδυσσεύς· «Πυθαγόρας καθείρξας ἑαυτὸν ἐν ὑπογείῳ ἐγκαρτερεῖν ἐκέλευσε τὴν μητέρα, ὡς ἄρα τεθνηκὼς εἴη· καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιφανεὶς περὶ παλιγγενεσίας καὶ τῶν καθ' Ἅιδου τινὰ ἑτερατεύετο, διηγούμενος πρὸς τοὺς ζῶντας περὶ τῶν οἰκείων, οἷς ἐν Ἅιδου συντετυχηκέναι ἔλεγεν». Παραπλήσιον λέγεται περὶ τοῦ Ζαμόλξιδος, Ἡρόδοτ. IV, 95 καὶ περὶ Ἀριστέου τοῦ Προκοννησίου καὶ οὐχὶ διάφορον εἶναι τὸ τοῦ Ἐπιμενίδου, ὅστις ἐκοιμήθη 57 ἔτη. Ὁ Schneidewin καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λόγῳ μάτην[1] θνήσκοντας· εἶθ' ὅταν δόμους
ἔλθωσιν αὖθις, ἐκτετίμηνται[2] πλέον·
ὡς[3] κἄμ' ἐπαυχῶ τῆσδε τῆς φήμης ἄπο
δεδορκότ',[4] ἐχθροῖς ἄστρον ὡς λάμψειν ἔτι.
ἀλλ' ὦ πατρῴα γῆ θεοί τ' ἐγχώριοι,
δέξασθέ μ' εὐτυχοῦντα[5] ταῖσδε ταῖς ὁδοῖς,
σύ τ' ὦ πατρῷον δῶμα· σοῦ γὰρ ἔρχομαι
δίκῃ καθαρτὴς πρὸς θεῶν[6] ὡρμημένος·
καὶ μή μ' ἄτιμον τῆσδ'[7] ἀποστείλητε γῆς,
ἀλλ'[8] ἀρχέπλουτον καὶ καταστάτην δόμων.
εἴρηκα μέν νυν ταῦτα[9]· σοὶ δ' ἤδη, γέρον,

ὁ Hartung νομίζουσιν, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ τὸν Ὀδυσσέα, ὃν οἱ μνηστῆρες ἐπίστευσαν ὡς τεθνεῶτα, ἀλλ' αὐτὴ ἡ πίστις συνεβάλετο πρὸς φόνον αὐτῶν. Τοῦτο πάντως εἶναι πιθανώτερον, ἀλλ' ὑπάρχει ἡ δυσκολία, ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς δὲν διέσπειρε τὴν περὶ θανάτου φήμην, ὡς ὁ Ὀρέστης. Ἡ διαφορὰ ὅμως αὕτη δὲν εἶναι πολὺ σπουδαία.

1) Δὲν δυνάμεθα τὸ μάτην νὰ συνάψωμεν μετὰ τοῦ λόγῳ, διότι ἔπρεπε νὰ ἦναι μάτην λόγῳ καὶ διότι τὸ ψευδὲς κεῖται ἐν τῷ λόγῳ. Τούτων ἕνεκα ὁ Schneider συνάπτει μετὰ τοῦ θνήσκοντας, δηλ. ψευδῶς θνήσκοντας, ὡς Αἰσχύλ. ἐν Χοηφόρ. 845 «ἢ πρὸς γυναικῶν δειματούμενοι λόγοι πεδάρσιοι θροῶσκουσι, θνήσκοντες μάτην;».

2) Κατέστησεν ἀνεξάρτητον ἐκ τοῦ προηγουμένου εἶδον καὶ ἰσχυρότερον τοῦ ἐκτετιμημένους, ὅπερ ἠδύνατο νὰ θέσῃ. Ὁ δεύτερος ὅρος τῆς συγκρίσεως τοῦ πλέον ἐννοεῖται, δηλ. τῆς προτέρας τιμῆς.

3) Ὁ Rrunck καὶ ὁ Schneidewin γράφουσιν ὥς· κατὰ τὸν Σχολιαστήν. «Καθὰ πέποιθα καὶ ἐμὲ ζῶντα λάμψειν τοῖς ἐχθροῖς; εἰς τὸ ἑξῆς ὥσπερ ἄστρον ἀπὸ τῆς φήμης ταύτης». Ἐπὶ ταὐτοπροσωπίας ἔθηκε τὸ ὑποκείμενον τοῦ ἀπαρεμφάτου κατ' αἰτιατικὴν πρὸς μεῖζονα ἔμφασιν, ὡς ἐν Αἴαντ. 605.

4) Ὀρθῶς ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει ζῶντα. Ὁ Ὀρέστης παραβάλλει ἑαυτὸν πρὸς ἀστέρα καὶ διὰ τὸ κλέος καὶ διότι τοῖς ἐχθροῖς ἔσται κακὸν σημεῖον, ἐν Ἰλιάδ. Χ. 30 «λαμπρότατος μὲν ὅδ' ἐστὶ (κύων Ὠρίωνος), κακὸν δέ τε σῆμα τέτυκται».

5) Κεῖται κατὰ πρόληψιν. Ὁδοὶ ἐνταῦθα εἶναι αἱ μηχαναί, ὡς λέγει ὁ Σχολιαστής.

6) Λέγει τοῦτο, διότι ἐπεχείρησε τὴν τιμωρίαν κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀπόλλωνος.

7) Ἡ γενικὴ δύναται μὲν νὰ ἐξαρτηθῇ καὶ ἐκ τοῦ ἄτιμον, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Χοηφόρ. 401, ἀλλὰ πιθανώτερον ἐκ τοῦ ἀποστείλητε.

8) Πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὸ ἀντίθετον τοῦ ἀποστείλητε, ὡς ὑποδεικνύει τὸ ἀλλά, δηλ. ἐνοικήσατε, κατασκευάσατε, ἢ μᾶλλον δέξασθε. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἄρχοντα πλούτου, καὶ τὴν ἀρχαίαν τύχην ἀποληψόμενον».

9) Διὰ τῆς φράσεως ταύτης δηλοῦται, ὅτι ὁ πρὶν λόγος ἔληξεν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸ σὸν μελέσθω βάντι φρουρῆσαι χρέος.
νὼ[1] δ' ἔξιμεν· καιρὸς γάρ, ὅσπερ ἀνδράσι
μέγιστος ἔργου παντός ἐστ' ἐπιστάτης.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἰώ μοί μοι δύστηνος[2].

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ.

καὶ μὴν[3] θυρῶν ἔδοξα προσπόλων τινὸς
ὑποστενούσης ἔνδον αἰσθέσθαι, τέκνον.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

ἆρ' ἐστὶν δύστηνος Ἠλέκτρα; θέλεις[4]
μείνωμεν αὐτοῦ κἀνακούσομεν[5] γόων;

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ

ἥκιστα[6]· μηδὲν πρόσθεν ἢ τὰ Λοξίου
πειρώμεθ'[7] ἔρδειν κἀπὸ τῶνδ' ἀρχηγετεῖν,

[1]) Ἐγὼ καὶ ὁ Πυλάδης.

[2]) Τὴν λέξιν δύστηνος ἐξήλειψεν ὁ Dindorf, ᾧ ἠκολούθησαν καὶ ἄλλοι, διότι κεῖται παρὰ τὸ ἔθος τῶν θρηνούντων τὴν ἑαυτῶν τύχην. Κατὰ τὸν Wolff φωναὶ ὄπισθεν τῆς σκηνῆς παρὰ μὲν Αἰσχύλῳ δὲν εὑρίσκονται, σπανίως παρὰ Σοφοκλεῖ, ὡς ἐν Αἴαντ. 333 καὶ 336· παρὰ δὲ τῷ Εὐριπίδῃ ὑπάρχουσι πολλαὶ ἀναπαιστικαὶ περίοδοι, ὡς ἐν Μηδ. 96

[3]) Συνήθως διὰ τῆς φράσεως ταύτης προαγγέλλεται ἡ πάροδος νέου προσώπου εἰς τὴν σκηνήν. Τινὲς τῶν ἑρμηνευτῶν, ὡς ὁ Hermann, ὁ Dindorf καὶ ἄλλοι, τὴν γενικὴν θυρῶν συνάπτουσι μετὰ τοῦ αἰσθέσθαι, δηλ. ἐκ τῶν θυρῶν· πιθανώτερον ὅμως ὁ Σχολιαστὴς ἐξαρτᾷ ἐκ τοῦ ἔνδον.

[4]) Ὑπὸ τῶν πεζογράφων συνήθως τίθεται τὸ βούλει.

[5]) Οὕτως ἔχουσι τὰ χειρόγραφα, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἐνακούειν πλὴν τοῦ Ἱπποκράτους (ὅστις ἐν ἄλλῃ σημασίᾳ μεταχειρίζεται τὸ ῥῆμα) οἱ ἀρχαιότεροι Ἕλληνες δὲν μεταχειρίζονται, ὁ Nauck ἔτρεψεν εἰς κἀπακούσωμεν = καὶ ἐπακούσωμεν κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Σχολιαστοῦ. Τῇ διορθώσει ἠκολούθησαν σπουδαῖοι ἐκδόται, ὡς ὁ Jahn καὶ Wolff.

[6]) Διὰ τῆς λέξεως ταύτης δῆλοῖ τὴν ἰσχυρὰν τοῦ παιδαγωγοῦ ἀπόφασιν. Ὅρα, ὅτι τὸ μὲν αἴσθημα εἰς τὸν νέον Ὀρέστην ἐνέβαλεν ὁ ποιητής, τὴν δὲ σύνεσιν εἰς τὸν γέροντα παιδαγωγόν. Ὁ Ἀπόλλων ὀνομάζεται Λοξίας ἕνεκα τῆς ἀμφιλογίας τῶν μαντευμάτων αὐτοῦ.

[7]) Ὁ Schneider νομίζει, ὅτι ὁ παιδαγωγὸς θέλει νὰ πορευθῇ μετὰ τῶν ἄλλων εἰς τὸν τάφον τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ πορεύεται, διότι ἐπανέρχεται ἐν στίχ. 660, ἐν ᾧ ὁ Ὀρέστης ἐκέλευσε τοῦτον ἐν στίχ. 39 καὶ 73, ἵνα εἰσέλθῃ εἰς τὰ ἀνάκτορα. Ἀλλὰ κατὰ τὸν ἑρμηνευτὴν ἐν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πατρὸς χέοντες[1] λουτρά· ταῦτα γὰρ φέρει
νίκην τ' ἐφ' ἡμῖν καὶ κράτος[2] τῶν δρωμένων.

Ἀπὸ σκηνῆς[3].

ΗΛΕΚΤΡΑ.

Ὑπέρμετρον.

ὦ φάος ἀγνὸν[4] καὶ γῆς ἰσόμοιρ'
ἀήρ, ὥς μοι
πολλὰς μέν[5] θρήνων ᾠδάς,
πολλὰς δ' ἀντήρεις[6] ἤσθου
στέρνων πληγὰς αἱμασσομένων[7],

στίχ. 31 ἡ ἐκλογὴ ἔμεινεν ἐλευθέρα. Τοῦτο δὲν εἶναι ὀρθόν, διότι ὁ παιδαγωγὸς ἐδέξατο τὴν γνώμην τοῦ Ὀρέστου. Οὔτος ἀποσύρεται, διότι ἡ σκηνή, ὡς λέγει ὁ Wolff, ἔπρεπε νὰ μείνῃ κενὴ πρὸς πάροδον τῆς Ἠλέκτρας. Οὔτε εἰς ταύτην, οὔτε εἰς τὸν χορὸν ἔπρεπε νὰ παρουσιασθῶσιν οἱ ἄνδρες οὗτοι πρὸ τῆς ὡρισμένης ἀναπτύξεως τῆς ὑποθέσεως.

1) Ἐπεξηγεῖ τὸ ἀπὸ τῶνδε. Λουτρὰ ὀνομάζει τὰς λοιδάς, ὡς καὶ ἐν στίχ. 434.

2) Ἡ νίκη συχνάκις συνάπτεται τῷ κράτει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὡς παρὰ Τυρτ. ἀπό 4, 9 σελ. 317 «δήμου τε πλήθει νίκην καὶ κράτος ἕπεσθαι. Φοῖβος γὰρ περὶ τῶν ὧδ' ἀνέφηνε πόλει», Πλούταρχ. ἐν Θεικ. 412C «ἀνεῖλε νίκην καὶ κράτος τοῦ πολέμου τοῖς Ἕλλησιν ὁ θεὸς» καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἱκέτισ. 951.

3) Ἀπὸ σκηνῆς λέγονται τὰ λυρικὰ ᾄσματα, ἅπερ ᾄδουσιν οἱ ὑποκριταὶ ἐν τῇ σκηνῇ. Διὰ τοῦ ᾄσματος τούτου ἡ Ἠλέκτρα ὀλοφύρεται τὴν ἑαυτῆς συμφοράν.

4) Οἱ ἄγαν λυπούμενοι, ὡς ἐνταῦθα ἡ Ἠλέκτρα, ἀποτείνουσι τὸν λόγον εἰς τὴν φύσιν, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 88 «Ὦ δῖος αἰ-θὴρ καὶ ταχύπτεροι πνοαὶ ποταμῶν τε πηγαὶ ποντίων τε κυμάτων ἀνήριθμον γέλασμα παμμῆτορ τε γῆ, καὶ τὸν πανόπτην κύκλον ἡλίου καλῶ, ἴδεσθέ μ' οἷα πρὸς θεῶν πάσχω θεός». Ὅρα καὶ Εὐριπίδ. Μηδ. 57. Νομίζομεν, ὅτι ὀνομάζει τὸ φῶς ἁγνόν, ὅπως ποιήσῃ ἀντίθεσιν πρὸς τὰς μιαρὰς πράξεις τοῦ Αἰγίσθου καὶ τῆς Κλυταιμνήστρας. Ὁ ἀὴρ λέγεται ἰσόμοιρος τῆς γῆς κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἴσην μοῖραν ἔχων τῇ γῇ· πανταχοῦ γάρ ἐστιν ἀήρ». Τοιοῦτον καὶ τὸ Πυθαγόρειον· «ἰσόμοιρά τ' εἶναι ἐν τῷ κόσμῳ φῶς καὶ σκότος» Συνετάχθη δὲ πρὸς γενικὴν τὸ ἐπίθετον, ὡς καὶ παρ' Ἰσαίῳ Φιλοκτήτ. § 25 «τοὺς γνησίους ἰσομοίρους εἶναι τῶν πατρῴων».

5) Ἡ ἀντίθεσις κεῖται μόνον ἐν τῇ φράσει καὶ οὐχὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ.

6 Καθ' Ἡσύχιον τὸ ἐπίθετον σημαίνει· «Ἀντήρεις οὖν ἀντικτυπούσας τοῖς θρήνοις· θρηνοῦσα γὰρ ἔτυπτε τὸ στῆθος πρὸς ἕκαστον». Πιθανωτέρα ὅμως εἶναι ἡ ἑρμηνεία τοῦ Σχολιαστοῦ· «πληγὰς κατὰ τὸ ἐναντίον τῶν στέρνων ἐλαυνομένας». Ὅρα, ὅτι μετὰ δύο ὀνόματα ἔθηκε τὸ ῥῆμα καθ' ἑνικὸν ἀριθμόν, ὡς ἐν στίχ. 1413 καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 211.

7) Εἶναι πρόληψις· τὰ στέρνα ἐπλήσσοντο, ὥστε ἠμάσσοντο,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὁπόταν δνοφερὰ νὺξ ὑπολειφθῇ[1]·
τὰ δὲ παννυχίδων[2] ἤδη στυγεραὶ
ξυνίσασ' εὐναὶ μογερῶν οἴκων,
ὅσα τὸν δύστηνον ἐμὸν θρηνῶ
πατέρ'[3], ὃν κατὰ μὲν βάρβαρον αἶαν
φοίνιος Ἄρης οὐκ ἐξένισεν[4],
μήτηρ[5] δ' ἡμὴ χὠ κοινολεχὴς
Αἴγισθος, ὅπως δρῦν ὑλοτόμοι[6],
σχίζουσι κάρα φονίῳ πελέκει.
κοὐδεὶς τούτων οἶκτος ἀπ' ἄλλης[7]

[1]) Δύναται μὲν νὰ ἐξηγηθῇ παρέλθῃ, ἀλλὰ κυρίως σημαίνει ἡττηθῇ, φανῇ κατωτέρα, Εὐριπίδ. ἐν Φοιν. 543 «νυκτὸς τ' ἀφεγγὲς βλέφαρον ἡλίου τε φῶς ἴσον βαδίζει . . . κοὐδέτερον αὐτῶν φθόνον ἔχει νικώμενον». Ἐνταῦθα περιεμένομεν εὐκτικήν, ὁπότε ὑπολειφθείη, διότι προηγεῖται ὁ ἀόριστος ἤσθου. Ἀλλ' ὁ μὲν Schneidewin λέγει, ὅτι τὸ ῥῆμα ἐκεῖνο περιέχει καὶ τὸ καὶ νῦν αἰσθάνει, ὁ δὲ Wunder συνάπτει μετὰ τοῦ αἱμασσομένων = ἃ αἱμάσσεται.

[2]) Παννυχίδες ἐλέγοντο νυκτερινὰι ἑορταί, αἵτινες ἐν ἀμέτρῳ εὐθυμίᾳ καὶ ἐνθουσιασμῷ ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου, τῆς Ἐλευσινίας Δήμητρος, τῆς Κυβέλης καὶ ἄλλων θεῶν. Μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας ἡ Ἠλέκτρα παραβάλλει τοὺς νυκτερινοὺς αὐτῆς θρήνους πρὸς παννυχίδας. Ὁ Wunder τὴν αἰτιατικὴν συντάσσει πρὸς τὸ ξυνίσασι. Ὁ δὲ Hartung εὑρίσκων ἄτοπον τὴν ἑρμηνείαν, τὰ παννυχίδων=τὰς παννυχίδας προτιμᾷ τὴν γραφήν, ἥτις εὕρηται ἐν ἑνὶ μόνῳ χειρογράφῳ, τὰ δὲ παννυχίδων ἤδη στυγερά. Τὰ τῶν παννυχίδων ἐξηγοῦνται διὰ τῆς ἑπομένης φράσεως, ὅσα . . . θρηνῶ. Μετὰ τοῦ παννυχίδων συναπτέον τὸ ἤδη ἐν ἐπιτατικῇ σημασίᾳ, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομάχ. 1065.

[3]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Κατὰ βραχὺ ἐνδείκνυσι τὰ τῆς ὑποθέσεως· ἰδοὺ γὰρ ἔγνωμεν, ὅτι ἀδελφὴ τοῦ Ὀρέστου, καὶ διὰ τί θρηνεῖ».

[4]) Παραπλήσιον λέγει ἡ σκιὰ τοῦ Ἀτρείδου ἐν Ὀδυσσ. Α 408 «οὔτε μ' ἀνάρσιοι ἄνδρες ἐδηλήσαντ' ἐπὶ χέρσου, ἀλλά μοι Αἴγισθος τεύξας θάνατόν τε μόρον τε ἕκτα σὺν οὐλομένῃ ἀλόχῳ» καὶ παρ' Αἰσχύλῳ ἐν Εὐμενίσ. 627. Τὸν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης θάνατον ὀνομάζει ξένια τοῦ Ἄρεως, ὡς ἤδη ὁ Ἀρχίλοχος κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ξένια γὰρ Ἄρεως τραύματα καὶ φόνοι. Καὶ Ἀρχίλοχος ξείνια δυσμενέσιν λυγρὰ χαριζόμενοι». Καὶ παρ' Ὁμήρῳ ὁ Πολύφημος ὑπισχνεῖται νὰ φάγῃ τελευταῖον τὸν Ὀδυσσέα, ὅπερ θεωρεῖ ὡς ξένιον, ἐν Ὀδυσσ. Ι, 370.

[5]) Μετὰ σαρκασμοῦ ποιεῖ τὴν ἀντίθεσιν, ὅτι αὐτὴ ἡ σύζυγος παρέσχετῷ ἀνδρὶ τὸ στυγερὸν ξένιον.

[6]) Καὶ ἡ παραβολὴ καὶ τὸ μέλος τοῦ σώματος. ἐν ᾧ ἡ πληγή, καὶ τὸ φονικὸν ὄργανον εἰκονίζουσι τὸ σκληρὸν τῶν διαπραξαμένων τὸν φόνον.

[7]) Περιεμένομεν ἀπ' ἄλλου, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀποβλέπει κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς, μετεχειρίσθη τὸ θηλυκὸν γένος. Ὅρα στίχ. 153. Ἐγ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἢ 'μοῦ φέρεται, σοῦ, πάτερ, οὕτως
αἰκῶς[1] οἰκτρῶς τε θανόντος.

Ἀνθυπέρμετρον.

ἀλλ' οὐ μὲν[2] δὴ λήξω θρήνων
στυγερῶν τε γόων,
ἔστ' ἂν παμφεγγεῖς[3] ἄστρων
ῥιπάς, λεύσσω δὲ τόδ' ἦμαρ,
μὴ οὐ[4] τεκνολέτειρ' ὥς τις ἀηδὼν
ἐπὶ κωκυτῷ τῶνδε[5] πατρῴων

κειται τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, ὅτι οἱ ἄγαν λυπούμενοι νομίζουσιν, ὅτι οἱ ἄλλοι ὀλιγωροῦσιν. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Nauck ὀβελίζει τὴν φράσιν, ἀπ' ἄλλης ἢ 'μοῦ, ἀλλ' ὁ ὀβελισμὸς δὲν ἐπιδοκιμάζεται ὑπὸ τῶν ἄλλων κριτικῶν.

1) Ἐν τοῖς χειρογράφοις φέρεται ἀδίκως· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Σχολιαστὴς μνημονεύει καὶ τῆς γραφῆς ἀεικῶς, ὁ Brunck ἔγραψεν αἴκως καὶ κατὰ συμβουλὴν τούτου οἱ πλεῖστοι καὶ ἄριστοι τῶν ἐκδοτῶν ἐδέξαντο τὸ αἴκως, ὅπερ ὄντως πιθανώτερον τοῦ ἀδίκως καὶ δὴ κατὰ τὸν Σχολιαστήν. « Ἐν τισιν ὑπόκειται ἀντὶ τοῦ ἀδίκως, ἀεικῶς. Καὶ οἰκτρῶς μὲν διὰ τὸ βίᾳ καὶ ἐπιβουλευθέντα· ἀεικῶς δέ, ὅτι πελέκει αὐτὸν μεθ' ὕβρεως ἐτίσατο ».

Ἡ ἐξήγησις τοῦ ὑπερμέτρου εἶναι ἥδε· Ὦ καθαρὸν φῶς καὶ ἀὴρ ἔχων ἴσας ἐκτάσεις μὲ τὴν γῆν, πόσον πολλὰ θρηνητικὰ ᾄσματα καὶ πολλὰ κτυπήματα κτυπούμενα κατὰ τοῦ στήθους, ὥστε νὰ αἱματόνωσιν, ἤκουσας, ὁπόταν ἡ σκοτεινὴ νὺξ παρέλθῃ· τὰ δὲ τῶν ὁλονυκτίων ἀγρυπνιῶν πλέον ἡ μισητὴ κλίνη τῶν ταλαιπώρων οἴκων γνωρίζει, πάσα τὸν δυστυχῆ πατέρα μου θρηνῶ, τὸν ὁποῖον ἐν μὲν τῇ βαρβαρικῇ χώρᾳ ὁ φονικὸς Ἄρης δὲν ἐξένισεν, ἀλλὰ τοῦ ὁποίου ἡ μήτηρ μου καὶ ὁ συγκοιμώμενος μετ' αὐτῆς Αἴγισθος σχίζουσι τὴν κεφαλήν του διὰ φονικοῦ πελέκεως, ὡς οἱ ξυλοτόμοι τὴν δρῦν. Καὶ διὰ ταῦτα καμμία συμπάθεια δὲν προσφέρεται ἀπὸ ἄλλην παρὰ ἀπὸ ἐμέ, ἐν ᾧ σύ, ὦ πάτερ, τόσον ἀπρεπῶς καὶ ἀδίκως ἀπέθανες.

2) Κεῖται ἀντὶ τοῦ μήν.

3) Ἐν συνθέσει τὸ πᾶς παρὰ τοῖς τραγικοῖς δηλοῖ τὸν μέγιστον βαθμὸν ἢ τὴν πληθύν, ὡς ἐν Τραχ. 50. « κατεῖδον ἤδη πανδάκρυτ' ὀδύρματα» Τὰ κατὰ τὴν νύκτα καὶ ἡμέραν ἐνταῦθα λεγόμενα κεῖνται κατὰ χιαστὸν σχῆμα πρὸς τὰ τὰ ἐν ἀρχῇ τοῦ ὑπερμέτρου· διότι ἐκεῖ προέταξε τὴν ἡμέραν καὶ ἐπέταξε τὴν νύκτα, ἐνταῦθα δ' ἐποίησε τὸ ἀντίστροφον.

4) Ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ λήξω, ὅπερ ἔχει διπλῆν σύνταξιν, τὸ μὲν συνετάχθη πρὸς γενικήν, τὸ δὲ πρὸς τὸ μὴ οὐ. Ὁ Ζῆθος καὶ ὁ Κάλαϊς ἦσαν ἀδελφοί, ἐξ ὧν ἐκεῖνος μὲν ἔλαβε γυναῖκα τὴν Ἀηδόνα, οὗτος δὲ δὲ τὴν Χελιδόνα. Ζηλοτυπήσασα δὲ ἡ Ἀηδὼν ἠθέλησε νὰ φονεύσῃ τὸ τέκνον τοῦ Καλαΐδος, ἀνθ' οὗ ἔκτεινε Ἴτυν τὸν υἱὸν αὐτῆς. Τοῦτον ἀεὶ καὶ θρηνεῖ κατὰ τὸν μῦθον. Ὅρα στίχ. 148.

5) Ἡ γραφὴ ἐπὶ κωκυτῶν προτιμᾶται ὑπὸ τοῦ Wolff, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐκδοτῶν ἀπορρίπτεται. Κατὰ τὸν Erfurdt καὶ τὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρὸ θυρῶν[1] ἠχὼ πᾶσι προφωνεῖν·
ὦ δῶμ'[2] Ἄιδου καὶ Περσεφόνης, 110
ὦ χθόνι' Ἑρμῆ[3] καὶ πότνι' Ἀρά,
σεμναί[4] τε θεῶν παῖδες Ἐρινύες, 112
αἳ τοὺς ἀδίκως θνήσκοντας ὁρᾶθ', 113
αἳ[5] τοὺς εὐνὰς ὑποκλεπτομένους[6], 115
ἔλθετ', ἀρήξατε, τίσασθε πατρὸς 116
φόνον ἡμετέρου, καί μοι τὸν ἐμὸν 117
πέμψατ' ἀδελφόν· μούνη γὰρ ἄγειν[7] 118

Schmeidewin κεῖται ἀντὶ τοῦ θρηνητική, κωκύουσα, ἀλλ' ὀρθότερον ὁ Hermann ἑρμηνεύει, ἠχὼ προκαλοῦσαν ἄλλους εἰς θρήνους. Τὰ πολλὰ ο τοῦ στίχου ἀποδίδουσι τὸν ἦχον τῶν θρήνων.

1) Ὁ μὲν Wolff ἔτρεψε τὸ πρὸ θυρῶν εἰς προθύρων, ὁ δὲ Nauck εἶκασεν ἀντὶ ἠχὼ ἠχήν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ὥστε μὴ οὖχ ὡς τις ἀηδὼν τὰ τέκνα ἀποβαλοῦσα ἠχὼ ἐπὶ κωκυτῷ, ἦγουν θρηνῳδὴ ἠχώ, πᾶσι προσφωνεῖν ἔμπροσθεν τῶνδε τῶν πατρῴων θυρῶν».

2) Τὸ δῶμα κεῖται ἀντὶ τῶν κατοίκων τοῦ δώματος. Δὲν ἁρμόζει τὸ ἔλθετε εἰς τὸν Ἄιδην καὶ τὴν Περσεφόνην, διότι οὗτοι δὲν ἐνήργουν ἀμέσως ἐπὶ τῆς γῆς. Φαίνεται δ', ὅτι ὁ ποιητὴς ἔθηκε τὸ ῥῆμα ἕνεκα τῶν ἑπομένων θεοτήτων.

3) Καλεῖ τὸν Ἑρμῆν, διότι οὗτος ὡς ψυχοπομπὸς ὡδήγησε τὸν Ἀγαμέμνονα εἰς τὸν Ἄιδην. Ἐνίοτε αἱ Ἀραὶ ταυτίζονται μετὰ τῶν Ἐρινύων, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Εὐμενίσ. 409 καὶ ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 70.

4) Κατὰ τὸν Wolff αἱ Ἐρινύες λέγονται σεμναὶ κατ' εὐφημισμόν, ὡς αἱ Εὐμενίδες. Ἐν Ἀθήναις παρὰ τῷ Κολωνῷ ἐλατρεύοντο ὡς Σεμναί. Ἦσαν δὲ τέκνα τῆς Γῆς καὶ τοῦ Σκότου, ὡς λέγει ὁ Σοφοκλ. ἐν Κολων. 40 καὶ 106. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἀνῆκον εἰς τοὺς ἀνωτέρους θεούς, λέγονται θεῶν παῖδες, Πλάτ. ἐν Ἀπολογ. 27Δ «τοὺς δὲ δαίμονας οὐχὶ ἢ τοὺ θεούς γε ἡγούμεθα ἢ θεῶν παῖδας;», ἐν Τιμαίῳ 40· «περὶ τῶν ἄλλων δαιμόνων... πειστέον ἐκγόνοις θεῶν οὖσιν».

5) Ἡ συλλαβὴ αὕτη λείπει ἐν τοῖς χειρογράφοις, ἀλλ' ἐπειδὴ χωλαίνει ὁ στίχος, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς παραβολῆς πρὸς τὸν ἀντίστοιχον τοῦ ὑπερμέτρου, οἱ κριτικοὶ ποικιλοτρόπως ἐπειράθησαν νὰ συμπληρώσωσι τούτην ἢ ἄλλως θεραπεύσωσι τὸ χωρίον. Ὁ μὲν Dobree προσέθηκε τὸ αἳ, ὁ δὲ Schneider ἔγραψεν, ἐς τὰς εὐνὰς ὑποκλεπτομένους ἔλθετ', ὁ δὲ Hartung μετέβαλε τὴν τάξιν τῶν στίχων εἰς, αἳ τοὺς εὐνὰς ὑποκλεπτομένους καὶ τοὺς ἀδίκως θνήσκοντας ὁρᾶτ'. Εἰς τὴν εἰρημένην δυσκολίαν προστίθεται καὶ τοῦτο, ὅτι αἱ Ἐρινύες δὲν τιμωροῦνται τοὺς μοιχούς καὶ τούτου ἕνεκεν ὁ μὲν Porson ἐξήλειψε τὸν στίχον τοῦτον, ὁ δὲ Dindorf καὶ τὸν προηγούμενον. Ἀλλ' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Hartung, ὅτι αὗται κολάζουσι τὴν παράβασιν οἱουδήποτε ἠθικοῦ καθήκοντος, Ἰλιάδ. Ο, 204.

6) Τὸ ὑποκλέπτεσθαι κυρίως ἀναφέρεται εἰς τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἔζη ὁ Ἀγαμέμνων. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ σχέσις τοῦ Αἰγίσθου ἐξακολουθεῖ, μετεχειρίσθη τὸν ἐνεστῶτα.

7) Εἶναι παρήγησις τὸ ἄγειν ὄχθος, Ἑρμογέν. Περὶ εὑρέσ. 4, 7.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐκ ἔτι σωκῶ[1] 119
λύπης ἀντίρροπον[2] ἄχθος. 120

Κομματικὴ πάροδος[3].

ΧΟΡΟΣ.

Στροφὴ α'.

Ὦ παῖ, παῖ δυστανοτάτας[4]
Ἠλέκτρα ματρός, τίν' ἀεὶ τάκεις[5] 122
ὦδ' ἀκόρεστον † οἰμωγὰν 123

« Παρήχησίς ἐστι κάλλος ὁμοίων ὀνομάτων ἐν διαφόρῳ γνώσει ταὐτὸν ἠχούντων », ὡς ἐν Ἀντιγόν. 974 « ἁλαὸν ἀλαστόροισιν ».

1) Ὁ Σουΐδας καὶ ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύουσι διὰ τοῦ δύνασθαι, Αἰσχύλ. ἐν Εὐμενίσ. 36. Τὸ ὅλον Ἀνθυπέρμετρον ἐξηγεῖται οὑτωσί· Ἀλλ' ὅμως δὲν θὰ παύσω δὰ ἀπὸ τοὺς θρήνους καὶ τοὺς ἀποτροπαίους ὀδυρμούς, ἐν ὅσῳ βλέπω τὰς φαεινοτάτας λάμψεις τῶν ἀστέρων καὶ ταύτην δὰ τὴν ἡμέραν, δὲν θὰ παύσω, ὥστε νὰ μὴ φωνάζω φωνὴν δημοσίᾳ εἰς ὅλους πρὸ τούτων δὰ τῶν πατρικῶν θυρῶν, ὅπως διεγείρω ὀδυρμοὺς ὡς ἀηδών τις τὸ τέκνον αὐτῆς ἀπολέσασα. Ὦ οἴκημα τοῦ Ἅιδου καὶ τῆς Περσεφόνης, ὦ χθόνιε Ἑρμῆ καὶ σεβαστὴ Ἀρὰ καὶ σεβάσμιαι θυγατέρες τῶν θεῶν Ἐρινύες, αἱ ὁποῖαι βλέπετε τοὺς ἀδίκως ἀποθανόντας καὶ τοὺς κρυφίως κλέπτοντας τοὺς γάμους, ἔλθετε, βοηθήσατε, τιμωρήσατε τὸν φόνον τοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ ἀποστείλατε τὸν ἀδελφόν μου, διότι δὲν δύναμαι πλέον νὰ κρατῶ τὸ βάρος τῆς λύπης εἰς ἰσοσταθμίαν.

2) Κατὰ τὸν Schneidewin τὸ ἀντίρροπον ἄγειν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἀντισηκοῦν. Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῆς ἁμάξης, καθ' ἣν εἷς μόνος ἵππος δὲν δύναται νὰ κρατήσῃ ἐν ἰσοσταθμίᾳ τὸ βάρος.

3) Ἐκ τῶν τριάκοντα καὶ τριῶν τραγῳδιῶν, αἵτινες πλήρεις περιεσώθησαν μέχρις ἡμῶν, δώδεκα ἔχουσι κομματικὰς παρόδους. Ὁ Σοφοκλῆς ἔχει τήνδε καὶ τὴν ἐν Φιλοκτήτῃ.

4) Τὸ ἐπίθετον κεῖται ἐπὶ ἠθικῆς σημασίας, ὡς καὶ τὸ τάλας ἐν στίχ. 273 καὶ τὸ τλήμων ἐν στίχ. 275 καὶ 439.

5) Συνήθως θεωρεῖται ὡς ἀνάλογον τοῦ τάκειν δάκρυα, ὁ Hartung ὅμως παρατηρεῖ, ὅτι λέγεται μὲν τήκειν θυμόν, καρδίαν, ψυχήν, βιοτάν, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ἀνάλογον τοῦ τάκειν οἰμωγάν, διότι τὰ δάκρυα εἶναι ῥευστά, οὐχὶ δὲ καὶ αἱ οἰμωγαί. Διὰ τοῦτο οὗτος μὲν ἐπιθυμεῖ νὰ τραπῇ εἰς κλάζεις, ὁ δὲ Frœlich εἰς κλαίεις καὶ ὁ Schwerdt εἰς λάσκεις. Εἶναι ὅμως εὐχάριστον, ὅτι οἱ ἐκδόται δὲν πείθονται νὰ μεταβάλωσι τὸ κείμενον, δικαίως· διότι οἱ τραγικοὶ ἐν ταῖς τοιαύταις φράσεσιν εἶναι λίαν τολμηροί. Ἐπειδὴ δὲ τὸ τάκειν οἰμωγὰν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ οἰμώζειν, ἐδέξατο δευτέραν αἰτιατικήν, ἣν ἀπαιτεῖ τὸ ῥῆμα τοῦτο.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸν πάλαι ἐκ δολερᾶς ἀθεώτατα[1]
ματρὸς ἁλόντ' ἀπάταις[2] Ἀγαμέμνονα
κακᾷ τε χειρὶ[3] πρόδοτον; ὡς ὁ τάδε πορὼν[4] 126
ὄλοιτ', εἴ μοι θέμις[5] τάδ' αὐδᾶν. 128

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ὦ γενέθλα γενναίων[6],
ἥκετ'[7] ἐμῶν καμάτων παραμύθιον. 130
οἶδά τε καὶ ξυνίημι[8], τάδ' οὔ τί με
φυγγάνει· οὐδ'[9] ἐθέλω προλιπεῖν τόδε,

[1]) Ὁ Porson τὸ ἀθεωτάτας τῶν χειρογράφων ἔτρεψε χάριν τοῦ μέτρου εἰς ἀθεώτατα.

[2]) Ἐννοεῖ τὴν παρὰ τῆς Κλυταιμνήστρας πανηγυρικὴν ὑποδοχὴν τοῦ Ἀγαμέμνονος.

[3]) Δὲν ἐννοεῖ εἰς τὴν κακὴν χεῖρα τοῦ Αἰγίσθου προδοθέντα, ἀλλὰ διὰ τῆς κακῆς χειρὸς τῆς Κλυταιμνήστρας.

[4]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Λίαν αἰδήμων ὁ χορός, ὃς ἐπὶ τὸν Αἴγισθον τρέπει τὴν αἰτίαν. Καὶ γυναικῶν ἐστιν ἴδιον τὸ μηδὲ ἐπὶ τοῖς προφανέσιν ἁμαρτήμασι καταλέγειν ἄλλης γυναικός ». Κατὰ τὸν Wolff ὁ χορὸς παρούσης τῆς Ἠλέκτρας δὲν ἠδύνατο νὰ εὐχηθῇ τὸν θάνατον τῆς μητρός.

[5]) Μετὰ περισκέψεως αἱ Μυκηναῖαι καταρῶνται, διότι ὁ λόγος κατὰ τῶν ἀρχόντων.

Ὦ κόρη, κόρη Ἠλέκτρα ἀθλιωτάτης μητρός, διὰ τί πάντοτε στενάζεις διὰ τὸν πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τῆς δολίας μητρὸς ἀσεβέστατα φονευθέντα δι' ἀπάτης Ἀγαμέμνονα καὶ διὰ κακῆς χειρὸς προδοθέντα; Εἴθε ὁταῦτα προξενήσας νὰ ἀπολεσθῇ, ἐάν μοι ἦναι ἐπιτετραμμένον νὰ λέγω ταῦτα.

[6]) Ὁ Monk ἐξήλειψε τὴν λέξιν πατέρων ἢ τοκέων, ὅπερ ὑπῆρχεν ἐν τοῖς χειρογράφοις, χάριν τοῦ μέτρου, ἡ δὲ ἀθέτησις αὐτοῦ ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ πάντων τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Ὦ παῖδες τῶν εὐγενῶν Μυκηναίων ».

[7]) Ἐπειδὴ τὸ γενέθλα εἶναι περιληπτικόν, ἔθηκε τὸ ῥῆμα κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμόν. Ὅρα, ὅτι εἶπε παραμύθιον, τὸ πρᾶγμα ἀντὶ τοῦ προσώπου.

[8]) Τὴν ἔννοιαν ταύτης τῆς προτάσεως δυνάμεθα νὰ συνάψωμεν τοῖς ἡγουμένοις ἢ τοῖς ἑπομένοις, ὡς λέγει ὁ Σχολιαστής· « Οἶδα, φησίν, ἃ πράττω, καὶ οὐ λανθάνει με, ὅτι ὑπὲρ τὸ δέον ποιῶ· ἢ οἶδα, ὅτι μοι εὐνοεῖτε, ἵνα συνάπτῃ τῷ προκειμένῳ ἥκετ' ἐμῶν καμάτων παραμύθιον ». Πιθανώτερον ὅμως ὁ Wunder συνδέει μετὰ τῶν ἡγουμένων, δηλ. ἦλθετε πρὸς παρηγορίαν μου (γνωρίζω τοῦτο καὶ δὲν μὲ διαφεύγει), ἀλλ' οὐχ ἧττον δὲν θὰ παύσω νὰ θρηνῶ τὸν πατέρα μου. Ἡ ἐπισώρευσις συνωνύμων λέξεων δηλοῖ τὸ πάθος τῆς ἡρωΐδος.

[9]) Κεῖται ἀντὶ τοῦ, ἀλλ' οὐκ ἐθέλω. Διὰ τοῦτο ὁ Buttmann διεῖλε τὸ οὐδ' εἰς δύο, οὐ δ' ἐθέλω.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μὴ οὐ τὸν ἐμὸν στενάχειν πατέρ' ἄθλιον[1].
ἀλλ' ὦ παντοίας φιλότητος ἀμειβόμεναι[2] χάριν,
ἐᾶτέ μ' ὧδ' ἀλύειν[3], 135
αἰαῖ, ἰκνοῦμαι[4]

ΧΟΡΟΣ.

Ἀντιστροφὴ ά.

ἀλλ' οὗτοι τόν γ'[5] ἐξ Ἅιδα
παγκοίνου[6] λίμνας, πατέρ' ἀνστάσεις 138
οὔτε γόοις οὔτε λιταῖσιν[7]· 139
ἀλλ' ἀπὸ τῶν μετρίων[8] ἐπ' ἀμήχανον
ἄλγος ἀεὶ στενάχουσα διόλλυσαι.

[1]) Ἔθηκε τὸ ἐπίθετον μετὰ τὸ ἔναρθρον οὐσιαστικόν, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 392 «ἃ τὸν μέγαν Πακτωλὸν εὔχρυσον νέμεις».

[2]) Ἡ Ἠλέκτρα ἀγαπᾷ τὰς Μυκηναίας, αἵτινες ἀποδίδουσι τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἡρωΐδα.

[3]) Κατὰ τὸν Εὐστάθιον σελ. 1636, 21 εἶναι μέση λέξις σημαίνουσα ἀδημονεῖν καὶ χαίρειν. Ἐνταῦθα ἔχει τὴν πρώτην σημασίαν.

[4]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ παρακαλῶ. Ὦ θυγατέρες εὐγενῶν, ἔλθετε πρὸς παρηγορίαν τῶν ἐμῶν ταλαιπωριῶν. Καὶ γνωρίζω καὶ καταλαμβάνω ταῦτα, δέν με λανθάνουσι κατά τι· ἀλλ' ὅμως δὲν θέλω νὰ ἀφήσω τοῦτο, τὸ νὰ στενάζω διὰ τὸν ἄθλιον πατέρα μου. Ἀλλ' ὦ ἀποδίδουσαι χάριν διὰ παντοειδῆ δείγματα ἀγάπης, ἀφήσατέ με οὕτω νὰ λυπῶμαι, φεῦ, παρακαλῶ.

[5]) Κεῖται ὡς οὐσιαστικόν, εἰς ὃ ἐτέθη ἡ παράθεσις πατέρα. Περιεμένομεν τὴν φράσιν, τὸν ἐν Ἅιδου ὄντα ἀνστήσεις ἐξ αὐτοῦ, ὡς Πλάτ. ἐν Ἀπολογ. Σωκράτ. 32 Β «τοὺς οὐκ ἀνελομένους τοὺς ἐκ τῆς ναυμαχίας», Λυσίας κατὰ Ἐρατοσθέν. 406 «ὅτι διὰ χειμῶνα οὐκ οἷοί τ' ἔφασαν εἶναι τοὺς ἐκ τῆς θαλάττης ἀνελέσθαι».

[6]) Τὸ ἐπίθετον ἠδύνατό τις νὰ συνάψῃ μετὰ τοῦ Ἅιδα, ὡς ἐν Αἴαντ. 1107, ἀλλὰ πιθανώτερον κατὰ τὸν Schneider ἀνήκει εἰς τὸ λίμνας, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀλκήστιδ. 443 «λίμναν Ἀχεροντίαν».

[7]) Ἀντὶ τοῦ οὔτε λιταῖσιν ὁ Hermann ἔγραψεν οὔτ' ἄνταις ὅπερ κατ' ἔννοιαν δὲν διαφέρει. Τὴν διόρθωσιν ἐδέξατο ὁ Dindorf, ἀλλ' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Hartung, ὅτι αἱ σπάνιαι λέξεις, ἃς ὁ Hermann παρὰ τῶν λεξικογράφων ἔλαβεν ἢ αὐτὸς ἐπενόησε καὶ εἰς τὸν Εὐριπίδην ἢ τὸν Σοφοκλέα εἰσήγαγε, συνήθως εἶναι λίαν ἀτυχεῖς. Καὶ δὴ ἡ λέξις, περὶ ἧς πρόκειται, εὕρηται μόνον παρ' Ἡσυχίῳ καὶ δὴ κατὰ διόρθωσιν (διότι ὑπάρχει ἀντήσει).

[8]) Βραχυλογικῶς ἀντὶ, ἐπ' ἀμήχανον ἄλγος βαίνεις ἢ ἔρχει ὀλλυμένη. Ἀμήχανον δὲ λέγεται ἐκεῖνο, πρὸς ὃ οὐκ ἔστι μηχανήσασθαι ὡς λέγει ὁ Σχολιαστής.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐν οἷς[1] ἀνάλυσίς ἐστιν οὐδεμία κακῶν, 142
τί μοι τῶν δυσφόρων ἐφίει[2] ; 144

ΗΛΕΚΤΡΑ.

νήπιος, ὃς τῶν οἰκτρῶς
οἰχομένων[3] γονέων ἐπιλάθεται. 145
ἀλλ'[4] ἐμέ γ' ἁ στονόεσσ' ἄραρεν φρένας,
ἁ Ἴτυν[5], αἰὲν Ἴτυν ὀλοφύρεται,
ὄρνις ἀτυζομένα[6], Διὸς ἄγγελος.

1) Ἀναφέρεται εἰς τὸ ἑπόμενον τῶν δυσφόρων. Κατὰ τὸν Τρικλίνιον ἀνάλυσις σημαίνει· «ἀνταπόδοσις καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐπάνοδος· καλὰ γὰρ ἦν ἐξ ἀρχῆς, εἶτα κακὰ γέγονεν». Συνήθως ἑρμηνεύεται ἀνάπαυλα, τέλος.

2) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Τί μοι, φησί, τούτων γλίχῃ, ἅπερ ἐστὶν οὐκ εὐκόλως φέρειν, θρήνου καὶ πένθους». Ἀλλὰ βεβαίως τὸν ἐν Ἅιδου τοὐλάχιστον, δηλ. τὸν πατέρα σου, ἐκ τῆς κοινῆς λίμνης δὲν θὰ ἀναστήσῃς οὔτε διὰ θρήνων, οὔτε διὰ παρακλήσεων. Ἀλλ' ἀπὸ τῶν μετρίων εἰς ἀθεράπευτον λύπην πάντοτε προβαίνουσα διὰ τῶν στεναγμῶν φθείρεσαι. Εἰς ὅσα καμμία ἀπαλλαγὴ τῶν κακῶν δὲν ὑπάρχει, διὰ τί μοῦ ἐπιθυμεῖς τὰ δυσβάστακτα;

3) Κατ' εὐφημισμὸν τὸ οἴχομαι συχνάκις κεῖται ἀντὶ τοῦ τέθνηκα. Τὸ ἐπιλανθάνεσθαι ἐνταῦθα ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ μὴ φέρειν ἀνὰ τὸ στόμα, μὴ θρηνεῖν.

4) Ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ νήπιος. Τὸ ἄραρεν εἶναι ἀόριστος τοῦ ἀραρίσκω, ὡς παρ' Ὁμήρῳ ἐν Ὀδυσσ. Δ, 477 «μῦθον ὃ δὴ καὶ πᾶσιν ἐνὶ φρεσὶν ἦραρεν ὑμῖν». Συντάσσεται δὲ πρὸς αἰτιατικήν, ὡς τὸ ἀρέσκειν, ἐν Αἴαντ. 584 «οὐ γὰρ μ' ἀρέσκει γλῶσσά σου τεθηγμένη». Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἀττικῶς τὸ ἄραρέ με ἀντὶ τοῦ ἤρεσέ μου ταῖς φρεσί· ἀντὶ τοῦ σύμφωνα πράσσομεν ἐγὼ καὶ ἀηδὼν ἕνεκα τοῦ θρηνεῖν». Μετεχειρίσθη τὸν ἀόριστον, διότι καὶ πρότερον ἐθρήνει ἡ Ἠλέκτρα.

5) Ὁ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν μνημονευθεὶς μῦθος παραδίδοται καὶ ἀλλως. Τηρεὺς ὁ Θρᾷξ λαβὼν γυναῖκα Πρόκνην τὴν θυγατέρα τοῦ Πανδίονος κατήγαγεν εἰς Θράκην. Βραδύτερον ἡ Πρόκνη ἐπιθυμήσασα νὰ ἴδῃ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς Φιλομήλαν παρεκάλεσε τὸν ἄνδρα, ὅπως ἀγάγῃ ταύτην. Οὗτος ἄγων αὐτὴν ἐβιάσατο καὶ φοβηθεὶς μὴ εἴπῃ τοῦτο τῇ ἀδελφῇ ἀπέκοψε τῆς βιασθείσης τὴν γλῶσσαν. Ἡ δὲ Φιλομήλα παρὰ τῇ ἀδελφῇ ἐλθοῦσα ἱστὸν ἔστησε καὶ ἐκεῖ διέγραψεν, ὃ ἔπαθε παρὰ τοῦ Τηρέως. Τοῦτο μαθοῦσα ἡ γυνὴ ἔψησε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἴτυν καὶ ἔδωκεν εἰς τροφήν. Ἀλλ' ὁ Τηρεὺς ἐννοήσας τοῦτο ἔμελλε νὰ φονεύσῃ, αὗται δὲ μετεμορφώθησαν εἰς ὄρνεα, ἡ μὲν εἰς ἀηδόνα, ἡ δὲ εἰς χελιδόνα.

6) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν. «Ἐκπληττομένη τοῖς συμβεβηκόσι καὶ ὀδυρομένη». Ἡ ἀηδὼν λέγεται ἄγγελος τοῦ Διός, διότι ἀγγέλλει τὸ ἔαρ, Ὀδυσσ. Τ, 518 «ὡς δ' ὅτε Πανδαρέου κούρη, χλωρῆς ἀηδών, καλὸν ἀείδῃσιν ἔαρος νέον ἱσταμένοιο». Καὶ ἡ Σαπφὼ εἶπεν· ἦρος ἄγγελ', ἱμερόφωνε ἀηδών. Ὁ χρόνος δὲ καὶ αἱ τούτου διαιρέσεις ἀνήκουσι τῷ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἰὼ παντλάμων Νιόβα[1], σὲ δ' ἔγωγε νέμω θεόν,
ἃ τ'[2] ἐν τάφῳ πετραίῳ,
αἰαῖ[3], δακρύεις.

ΧΟΡΟΣ.

Στροφὴ ϛ'.

οὗτοι σοὶ μούνᾳ,
τέκνον[4], ἄχος ἐφάνη βροτῶν,
πρὸς ὅ τι σὺ τῶν ἔνδον[5] εἶ περισσά,
οἷς ὁμόθεν εἶ καὶ γονᾷ ξύναιμος[6],
οἷα[7] Χρυσόθεμις ζώει καὶ Ἰφιάνασσα,

Διί, Ἰλιάδ. Β, 134 «Διὸς μεγάλου ἐνιαυτοὶ», Ὀδυσσ. Ξ 93 «ὅσσαι γὰρ νύκτες τε καὶ ἡμέραι ἐκ Διός εἰσι».

[1]) Κατὰ τὸν μῦθον ἡ Νιόβη σχοῦσα ἓξ υἱοὺς καὶ ἓξ θυγατέρας ἐκαυχήσατο, ὅτι εἶναι εὐτεκνοτέρα τῆς Λητοῦς ἐχούσης μόνον τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Ἄρτεμιν. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν Ἀπόλλων ἐτόξευσε τοὺς ἄρρενας, ἡ δ' Ἄρτεμις τὰς θηλείας. Τοῦτο παθοῦσα ἡ δυστυχὴς ἀπελιθώθη, ἀπολιθωθεῖσα δ' ἔτι κλαίει περὶ τὸν Σίπυλον. Φαίνεται δ' ὅτι τὸ ἀπολίθωμα ἦτο ἐκ τῶν ἀπείρων παιδιῶν τῆς φύσεως. Ὅρα σημείωσ. εἰς Ἀντιγον. 823. Μετὰ τὴν κλητικὴν ἕπεται ὁ δέ, ὡς ἐν Ἀντιγόν 1087 «ὦ παῖ, σὺ δὲ» καὶ ἐν Αἴαντ. 1409 καὶ ἐν Ἰλιάδ. Β, 344. Ἡ ἀπολιθωθεῖσα Νιόβη ἐδάκρυε, τὴν δὲ ἱκανοποίησιν τοῦ πένθους ἡ Ἠλέκτρα θεωρεῖ ὡς θείαν εὐδαιμονίαν.

[2]) Δὲν εἶναι τὸ ἄτε, ὅπερ συντάσσεται πρὸς μετοχήν, ἀλλ' ἡ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία μετὰ τοῦ συνδέσμου τέ. Τὸ ἐπικὸν ὅς τε ἔχει ὁ Σοφοκλῆς καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 694 καὶ ἐν Τραχιν. 824 ἐν λυρικοῖς χωρίοις, ὡς καὶ ὁ Εὐριπίδης, ὁ δὲ Αἰσχύλος καὶ ἐν ἐπεισοδίοις.

[3]) Ἔν τισι χειρογράφοις εὑρηται αἰ ἐ ἢ ἀ εἰ, ὅπερ δέχεται ὁ Wunder, ἀλλ' οἱ ἄλλοι ἐκδόται ἀπορρίπτουσιν. Ἡ ἡρωὶς ὀδύρεται, ὅτι δὲν δύναται νὰ δακρύῃ, ὡς ἡ Νιόβη, ὡς δὴ λέγεται ἐν στίχ. 285. Μωρός, ὅστις δὲν θρηνεῖ διὰ τοὺς ἀξιολύπητα ἀποθανόντας γονεῖς του. Ἀλλ' εἰς τὴν ψυχήν μου τοὐλάχιστον ἤρεσεν ἡ στενάζουσα, ἤτις τὸν Ἴτυν, πάντοτε τὸν Ἴτυν θρηνεῖ, ἡ ὀδυρομένη ὄρνις, ἡ ἄγγελος τοῦ Διός. Φεῦ ταλαίπωρος Νιόβη, ἐγὼ τοὐλάχιστον σὲ θεωρῶ θεάν, διότι ἐν πετρίνῳ τάφῳ, φεῦ, δακρύεις.

[4]) Διὰ τί ὁ χορὸς λέγει τὴν Ἠλέκτραν τέκνον, ἐξηγεῖ ἐν στίχ. 234 «Ἀλλ' οὖν εὐνοίᾳ γ' αὐδῶ, μάτηρ ὡσεί τις πιστά». Ἡ γενικὴ βροτῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μούνᾳ.

[5]) Γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ἑπομένων, ὅτι ἐννοεῖ τὴν Χρυσόθεμιν καὶ τὴν Ἰφιάνασσαν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἀντὶ τοῦ ἄμετρος ἐν τῷ θρηνεῖν. Περισσῶς, φησίν, ὀδύρῃ παρὰ τούτοις, οἷς ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους τυγχάνεις».

[6]) Ἐπειδὴ ἠδύνατο νὰ ἀναφέρηται καὶ εἰς πατρίδα, κατὰ τὸν Wolff προσέθηκε τὴν ἐπεξήγησιν.

[7]) Τὰ πλεῖστα χειρόγραφα ἔχουσιν οἷα, ὅπερ ἀπὸ τοῦ Erfurd καὶ ἑξῆς κατελείφθη. Ὑπὸ τοῦ Schnei-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κρυπτᾷ τ' ἀχέων[1] ἐν ἥβᾳ,
ὄλβιος[2], ὃν ἁ κλεινὰ
γᾶ ποτε Μυκηναίων
δέξεται εὐπατρίδαν Διός[3], εὔφρονι
βήματι[4] μολόντα τάνδε γᾶν, Ὀρέσταν.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ὃν γ' ἐγὼ ἀκάματα προσμένουσ', ἄτεκνος[5],

der προτιμᾶται τὸ οἷα, ὅπως ἡ φράσις ἀναφέρηται καὶ εἰς τὸν Ὀρέστην. Ὁ Ὅμηρος, ὅστις ἀγνοεῖ τὴν θυσίαν τῆς Ἰφιγενείας, μνημονεύει τριῶν θυγατέρων τοῦ Ἀγαμέμνονος, τῆς Χρυσοθέμιδος, τῆς Λαοδίκης (εἶναι ἡ Ἠλέκτρα τῶν τραγικῶν) καὶ τῆς Ἰφιανάσσης ἐν Ἰλιάδ. Ι, 144. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σοφοκλῆς ἐν στίχ. 531 τὴν Ἰφιγένειαν θεωρεῖ ὡς τεθνηκυῖαν, δηλ. διαστέλλει τῆς Ἰφιανάσσης, ἔπεται, ὅτι δέχεται τέσσαρας θυγατέρας τοῦ Ἀτρείδου, ὡς καὶ ὁ ποιήσας τὰ Κύπρια. Τὸν ἰωνικὸν τύπον ζώειν μεταχειρίζεται ὁ Σοφοκλῆς καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1213 καὶ ἐν Ἀποσπάσμ. 533 καὶ ὁ Εὐριπίδ. ἐν Ἀλκήστιδ. 713.

1) Ὁ Hermann καὶ ὁ Schneider θεωροῦσι τὴν λέξιν ὡς ὄνομα ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ κρυπτᾷ, ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν. Ὑπὸ τῶν ἑρμηνευτῶν ἐπιδοκιμάζεται ἡ γνώμη τοῦ Σχολιαστοῦ· «Ἀχέων μετοχή ἐστιν, ἀντὶ τοῦ δυσφορῶν ἐπὶ τῷ κεκρύφθαι ἢ ὁ ἐν ἥβῃ κρυπτῇ λυπούμενος». Κατὰ τὸν Wolff εἶναι ἡ τοῖς ποιηταῖς συνήθης ἐναλλαγὴ ἐπιθέτων ἀντί, κρυπτὸς ἐν ἥβῃ.

2) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ὄλβιος, ὅπερ διατηροῦσι πολλοὶ ἐκδόται, ἀλλ' ὁ Brunck τρέψας εἰς αἰτιατικὴν εὗρε μιμητάς, ὡς τὸν Wolff καὶ τὸν Hartung, καθ' ὃν πρέπει νὰ γραφῇ ὄλβιον ὡς κατηγορηματικὸν εἰς τὸ δέξεται. Ἄλλως θεωρεῖται νῦν ὡς ὄλβιος, ὅπερ δὲν ἁρμόζει. Ἀλλ' ὁ Dindorf πειρᾶται νὰ ἐξηγήσῃ, ὄλβιος, ὅτι αὐτόν. Ὁπωσδήποτε δὲν εἶναι ἀνάγκη τῆς διορθώσεως τοῦ Martin, ὅστις εἰκάζει ἄολιος.

3) Ὁ πρόγονος αὐτοῦ Τάνταλος ἦτο υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ καθ' ὅλου οἱ βασιλεῖς ἐθεωροῦντο ὡς Διογενεῖς καὶ Διοτρεφεῖς. Σημειωτέον, ὅτι τινὲς τῶν ἑρμηνευτῶν τὴν γενικὴν Διὸς συνάπτουσι τῇ ἑπομένῃ δοτικῇ. Οὐχὶ βέβαια εἰς σὲ μόνην ἐκ τῶν θνητῶν, ὦ κόρη, ἐφανερώθη ἡ λύπη, πρὸς τὴν ὁποίαν σὺ εἶσαι ὑπερβολικὴ ἀπὸ τοὺς ἐντὸς εὑρισκομένους, μετὰ τῶν ὁποίων εἶσαι ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ αἵματος, ὡς ζῇ ἡ Χρυσόθεμις καὶ ἡ Ἰφιάνασσα καὶ ὁ λυπούμενος ἐν κρυμμένῃ ἐφηβικῇ ἡλικίᾳ, εὐτυχής, διότι τοῦτον τὸν εὐπατρίδην ἐκ Διὸς καταγόμενον ἡ ἔνδοξός ποτε χώρα τῶν Μυκηναίων θὰ δεχθῇ μὲ χαροποιὸν βάδισμα ἐλθόντα εἰς ταύτην δὰ τὴν χώραν, δηλ. τὸν Ὀρέστην.

4) Εἰς τὴν λέξιν ταύτην προσέκρουσαν πολλοὶ κριτικοί, ἐξ ὧν ὁ μὲν Burges εἰκάζει νεύματι, ὁ δὲ Blaydes πνεύματι καὶ ὁ Mayhoff ῥήματι. Ἀλλ' ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει, ὁδῷ, πομπῇ.

5) Ἔπρεπε νὰ προτάξῃ τὸ ἀνύμφευτος ὡς φύσει πρότερον, ἀλλὰ προέταξε τὸ σπουδαιότερον, ὡς συνήθως γίνονται πάντα τὰ ὕστερα πρότερα. Ἡ ἀτεκνία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐλογίζετο ὡς

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τάλαιν', ἀνύμφευτος αἰὲν οἰχνῶ[1], 16
δάκρυσι μυδαλέα[2], τὸν ἀνήνυτον
οἶτον ἔχουσα κακῶν· ὁ δὲ λάθεται
ὧν τ' ἔπαθ'[3] ὧν τ' ἐδάη· τί[4] γάρ οὐκ ἐμοὶ
ἔρχεται ἀγγελίας ἀπατώμενον[5]; 17
αἰεὶ μὲν γὰρ ποθεῖ,
ποθῶν δ' οὐκ ἀξιοῖ φανῆναι.

μέγα δυστύχημα καὶ ὁ γάμος ἐσκόπει τὴν κτῆσιν τέκνων, ὡς καὶ ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ δικαίῳ ὡρίσθη διὰ τῆς φράσεως liberorum procreandorum causa. Ἐπειδὴ δὲ ὁ γάμος εἶχεν οὕτως ἱερὸν σκοπόν, καὶ παρθένοι δὲν ἐθεώρουν ἁρπεπὲς νὰ θρηνῶσι δημοσίᾳ, ὅτι δὲν ἔτυχον γάμου καὶ δὲν ἐκτήσαντο τέκνα, Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 916· «ἄγει με ἄλεκτρον, οὔτε του γάμου μέρος λαχοῦσαν οὔτε παιδείου τροφῆς» καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλείδ. 524. Ἐμυθεύθη δ', ὅτι καὶ οἱ Ἀργεῖοι τὴν Λαοδίκην μετωνόμασαν Ἠλέκτραν· «διὰ τὸ πολὺν χρόνον ἄλεκτρον μεῖναι χόλῳ Κλυταιμνήστρας» Εὐστάθ. εἰς Ἰλιάδ. Ι, 145 καὶ Αἰλιαν. ἐν Ποικίλ. ἱστορ. 4, 26.

[1]) Ὁ Σουίδας ἐξηγεῖ περιέρχομαι ἐν Αἴαντ. 564 «κεῖ τανῦν τηλωπὸς οἰχνεῖ».

[2]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Διάβροχος τοῖς δάκρυσιν». Τὸ ἑπόμενον ἄρθρον κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ δεικτικῆς ἀντωνυμίας, ὡς ἐν Αἴαντ. 1187 «τὰν ἀπαύσταν αἰὲν ἐμοὶ μόχθων ἄταν ἐπάγων».

[3]) Οἱ νεώτεροι ἑρμηνευταὶ συνήθως ἐπιδοκιμάζουσι τὴν γνώμην τοῦ Σχολιαστοῦ· «ὧν ἔπαθεν παρ' ἐμοῦ εὐεργεσιῶν· διέσωσε γὰρ αὐτόν· ὧν δὲ ἐδάη, ὅτι συνεχεῖς ἔπεμπεν ἀγγέλους, δηλοῦσα τὰ κατ' Αἴγισθον». Ἀλλ' ὁ Wolff ἐξηγεῖ ἄλλως ἐννοῶν τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς καὶ τὴν ἐπι βουλὴν τῆς ἰδίας ζωῆς (ἔπαθε) κα ὅτι καὶ δι' ἀγγελίας ἐδιδάχθη τ καθῆκον τῆς ἐκδικήσεως.

[4]) Τὸ τί ἀγγελίας κεῖται ἀν τοῦ τίς ἀγγελία;

[5]) Ὁ Hermann ἐξηγεῖ τίνα ἀγγέλους ἐγὼ δὲν πέμπ μάτην, ὅπερ, ὡς νομίζομεν, εἶνα ἀπίθανον. Τοὺς ἀγγέλους δὲν πέμ πει ἡ Ἠλέκτρα πρὸς τὸν Ὀρέστην ἀλλ' οὔτος πρὸς τὴν ἀδελφήν, ὡ μαρτυροῦσιν οἱ ἑπόμενοι δύο στί χοι, οἵτινες ἐξηγοῦσι τὴν ἀπάτην πάντοτε ἀγγέλλει, ὅτι ποθεῖ νὰ ἔπαν ἔλθῃ εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, ἀλλ δὲν ἔρχεται. Τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ἑ στίχῳ 317. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἔννοι πῶς συνάπτεται τοῖς ἡγουμένοις Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Wunder, ὅτ ἐνταῦθα περιεμένομεν τὴν φράσι οὐ γὰρ ἔρχεται. Ἀλλὰ αὐτὴ ταύτην τὴν ἔννοιαν περιέχουσιν λέξεις, τί γάρ... φανῆναι. Λησμο νεῖ τὴν ἐκδίκησιν, διότι πολλάκις ἀ γέλλει μέν, ὅτι θὰ ἔλθῃ, ἀλλὰ πράγ ματι δὲν ἔρχεται. Τοῦτον τοῦλά χιστον ἀκατάπαυστα περιμένουσα ἄνευ τέκνων, ἀθλία, ἀνύπανδρο πάντοτε παρέρχομαι, καταβεβρεγμέν ὑπὸ δακρύων, ταύτην τὴν ἀτελείω τον τύχην τῶν κακῶν ἔχουσα. Οὔ τος ὅμως λησμονεῖ καὶ ὅσα ἔπαθ καὶ ὅσα ἔμαθεν. Διότι ποία ἀπατηλ ἀγγελία δὲν ἔρχεται εἰς ἐμέ; Διότ πάντοτε μὲν ποθεῖ νὰ ἔλθῃ, ἀλλ' ἐ ᾧ ποθεῖ, δὲν κρίνει ἄξιον νὰ φανῇ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

Ἀντιστροφὴ δ'.

Θάρσει μοι, θάρσει,
τέκνον. ἔτι[1] μέγας οὐρανῷ
Ζεύς, ὃς ἐφορᾷ πάντα καὶ κρατύνει·
ᾧ τὸν ὑπεραλγῆ[2] χόλον νέμουσα,
μήθ' οἷς ἐχθαίρεις ὑπεράχθεο μητ' ἐπιλάθου·
χρόνος γὰρ εὐμαρὴς[3] θεός.
οὔτε γὰρ ὁ τὰν Κρῖσαν[4]
βούνομον[5] ἔχων ἀκτὰν
παῖς Ἀγαμεμνονίδας ἀπερίτροπος[6],

1) Πρότερον ἀνεγινώσκετο ἔστι, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Heath ἐκράτησε τὸ ἔτι, ὅπερ εὕρηται ἐν ἑνὶ χειρογράφῳ, ὡς ἐν Ὀδυσσ. Ω, 359 « Ζεῦ πάτερ, ἦ ῥα ἔτ' ἐστὲ θεοὶ κατὰ μακρὸν Ὄλυμπον ». Πρὸ τῆς λέξεως οὐρανῷ ὑπῆρχεν ἡ ἐν, ἥτις χάριν τοῦ μέτρου ἐξηλείφθη ὑπὸ τοῦ εἰρημένου κριτικοῦ. Ἡ ἕοτικὴ εἶναι τοπική, ὡς ἐν στίχ. 313 « νῦν δ' ἀγροῖσι τυγχάνει ».

2) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « τῷ Διί, τὸν ὑπεραλγοῦντα, τὸν ἄγαν ὀδυνηρὸν καὶ λυπηρὸν χόλον τοῖς πεπραγμένοις νέμουσα, μὴ ὑπερβολῇ χρῶ τοῖς λυπηροῖς καὶ δεινοῖς, μήτε ἐπιλάθου αὐτῶν, ἀλλὰ μέμνησο μὲν αὐτῶν, γενναίως δὲ φέρε ». Ὁ χορὸς παραινεῖ τῇ Ἠλέκτρᾳ, ἵνα καταλίπῃ μὲν τὴν ὑπερβολικὴν λύπην, ἀλλὰ μὴ ὅλως λησμονήσῃ.

3) Ὁ χρόνος τὰ πάντα εὐκόλως τρέπει, ὡς λέγει καὶ ἐν Αἴαντ. 131. 646 « Ἡμέρα κλίνει τε κἀνάγει πάλιν ἅπαντα τἀνθρώπεια». « Ἅπαν θ' ὁ χρόνος φύει τ' ἄδηλα καὶ φανέντα κρύπτεται ». Ἐνταῦθα προσωποποιεῖται ὁ χρόνος, ὡς ἐν Ἀποσπάσμ. 280 αὐ πάνθ' ὁρῶν καὶ πάντ' ἀκούων πάντ' ἀναπτύσσει » καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1213 « ἐφεῦρε σ' ἄκονθ' ὁ πάνθ' ὁρῶν χρόνος ». Ἀλλ' ὁ χρόνος δὲν ἐτιμᾶτο ὡς θεός, ἀλλ' ὁ Κρόνος ἢ ὁ Ζεὺς διώκει τὰ τοῦ χρόνου, ὡς λέγει ὁ Wolff. Ὁ συγγενὴς ὅμως Καιρὸς καὶ ἐλατρεύετο καί μορφὴν ἰδίαν εἶχεν, Παυσαν. 5, 14. 7 « Ἴωνι δὲ οἶδα τῷ Χίῳ καὶ ὕμνον πεποιημένον Καιροῦ· γενεαλογεῖ δὲ νεώτατον παίδων Διὸς καιρὸν εἶναι ». Ἐπὶ μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὁ Λύσιππος ἐποίησεν ἄγαλμα τοῦ Καιροῦ ἐν Σικυῶνι ἔχοντος πτερὰ ἐν τοῖς ποσί.

4) Γράφεται Κρῖσαν, Κρίσαν ἢ Κρίσσαν, ἀλλὰ τὸ πρῶτον εἶναι ἀρχαιότερον, ὡς λέγει ὁ Schneider· διότι οὕτως εὕρηται παρ' Ὁμήρῳ ἐν Ἰλιάδ. Β. 520 καὶ παρὰ Πινδάρῳ. Κατὰ μὲν τὸν Σχολιαστὴν ἡ αἰτιατικὴ κεῖται ἀντὶ κτητικῆς Κρίσης, κατὰ δὲ τὸν Musgrave δέον νὰ τραπῇ εἰς Κρίσα καὶ κατὰ τὸν Nauck εἰς Κρίσας. Ἀλλὰ πιθανώτερον ὁ Wolff θεωρεῖ τὸ βούνομον ἀκτὰν ὡς παράθεσιν εἰς τὸ Κρῖσαν, διότι νοεῖται ἡ χώρα καὶ οὐχὶ ἡ πόλις.

5) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ βοῶν θρεπτικήν. Τὸ Κρισσαῖον πεδίον φημίζεται ὡς εὔδαιμον.

6) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὔθ' ὁ παρὰ τὸν Ἀχέροντα θεὸς ἀνάσσων.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἀλλ' ἐμὲ μὲν ὁ πολὺς ἀπολέλοιπεν ἤδη
βίοτος ἀνέλπιστον[1], οὐδ' ἔτ' ἀρκῶ[2]·
ἄτις ἄνευ τοκέων[3] κατατάκομαι,
ἃς φίλος οὔτις ἀνὴρ ὑπερίσταται,
ἀλλ' ἀπερεί τις ἔποικος[4] ἀναξία
οἰκονομῶ[5] θαλάμους πατρός, ὧδε[6] μὲν

νώσκεται ἀπερίτροπος, ἀλλ' ἔνιοι κριτικοὶ προσκρούοντες εἰς τὴν λέξιν διώρθωσαν ταύτην, π. χ. ὁ Wolff εἰς ἀπερίσκοπος, δηλ. καὶ ὁ Ὀρέστης καὶ ὁ Ἅιδης δὲν εἶναι ἀπρονόητοι, ἀμελεῖς. Διότι κατὰ τὴν σημασίαν, ἣν ἀπαιτεῖ τὸ χωρίον, ἔπρεπε νὰ ἦναι ὑπότροπος καὶ τὸ ἀπερίτροπος ἀπὸ κοινοῦ δὲν δύναται νὰ συνδεθῇ μετὰ τοῦ Ἀχέροντος. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπερίσκοπος δὲν εἶναι ἄνευ δυσκολίας καὶ ὀρθῶς ποιοῦσιν οἱ ἐκδόται διατηροῦντες τὴν τῶν χειρογράφων γραφήν. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ οὑτωσί· « Ἀνεπέλευστος· ἔνθεν καὶ τὸ περιτροπέων ἑαυτὸς (Ἰλιάδ. Β, 29ε). Ἀπὸ κοινοῦ δὲ ληπτέον τὸ ἀπερίτροπος· οὔτε Ὀρέστης ἀπερίτροπος, ὃς ἐν τῇ Φωκίδι τρέφεται, οὔτε ὁ κάτω θεός· ἀλλὰ καὶ ὑπὸ Ὀρέστου τιμωρηθήσονται, καὶ ὑπὸ τῶν χθονίων θεῶν ἔσεσθαι τὴν τιμωρίαν τοῦ ἀδίκως ἀνῃρημένου προσδόκα. Τινὲς δὲ τὸ ἀπερίτροπος ἐπὶ μὲν Ὀρέστου ἀνεπέλευστος, ἐπὶ δὲ τοῦ Πλούτωνος ἀνεπίστροφος τοῦ τοὺς ἐχθροὺς μετελθεῖν· πολλάκις γὰρ τὸ κατὰ κοινοῦ λαμβανόμενον διαφόρως νοεῖται». Ὥστε τὸ ἀπερίτροπος ἐν τῇ δευτέρᾳ συνδέσει πρέπει νὰ νοηθῇ ἀπὸ κοινοῦ ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ἀμελής· Ἔχε μοι θάρρος, θάρρος, ὦ κόρη. Ἀκόμη ὁ μέγας Ζεὺς ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ ὁποῖος πάντα ἐξετάζει καὶ ἐνισχύει· εἰς τοῦτον τὴν ἄγαν ὀδυνηρὰν ὀργὴν ἐναποθέτουσα, μὴ ὑπερβολικὰ λυποῦ, δι' ὅσους μισεῖς, μήτε λησμόνει· διότι ὁ θεὸς χρόνος εὐκόλως μετατρέπει. Διότι καὶ ὁ κατοικῶν τὴν Κρῖσαν, τὴν θρεπτικὴν βοῶν παραλίαν, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀγαμέμνονος, θὰ ἐπιστρέψῃ καὶ ὁ πλησίον τοῦ Ἀχέροντος βασιλεύων θεὸς δὲν εἶναι ἀμελής.

1) Ὁ Schneidewin ἔτρεψε τὴν αἰτιατικὴν εἰς ὀνομαστικήν. Ἡ διόρθωσις ἴσως δὲν εἶναι ἀτυχής; ἀλλὰ καὶ ὁ βίος δύναται νὰ ὀνομασθῇ ἀνέλπιστος. Εἶπεν ἀπολέλοιπεν, διότι ὁ βίος νοεῖται ὡς σύνοικος τοῦ ἀνθρώπου.

2) Κατὰ τὸν Σουΐδαν· « ἰσχύω, ὑπομεῖναι δύναμαι ».

3) Ὑπάρχει μὲν ἐν τῷ βίῳ ἡ Κλυταιμνήστρα, ἀλλὰ ταύτην ὡς ἀποξενωθεῖσαν δὲν θεωρεῖ ὡς ὑπάρχουσαν.

4) Δὲν θεωρεῖται ὡς μέλος τῆς οἰκογενείας, ἀλλ' ὡς ξένη. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Ἀντὶ τοῦ μέτοικος. Ἀναξία δὲ ἀξίαν οὐκ ἔχουσα ». Ἰλιάδ. Ι, 647 « μνήσομαι, ὡς μ' ἀσύφηλον ἐν Ἀργείοισιν ἔρεξεν Ἀτρεΐδης, ὡς εἴ τιν' ἀτίμητον μετανάστην ». Καὶ παρ' Αἰσχύλῳ ἐν Χοηφόρ. 135 ἡ Ἠλέκτρα ὀνομάζει ἑαυτὴν ἀντίδουλον.

5) Ἀντὶ νέμω θαλάμους, ὡς τὸ ταυροκτονεῖν βοῦς καὶ οἰνοχοεῖν νέκταρ.

6) Ὁ ὑποκριτὴς λέγων ταῦτα ἐπέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀεικεῖ σὺν[1] στολᾷ,
κεναῖς δ' ἀμφίσταμαι[2] τραπέζαις.

ΧΟΡΟΣ.

Στροφὴ γ'.

οἰκτρὰ μὲν νόστοις[3] αὐδά,
οἰκτρὰ δ' ἐν κοίταις[4] πατρῴαις

δειξεν εὐτελῆ στολὴν ἐν τῷ θεάτρῳ. Εἶναι ὅλως γυναικεία ἡ μεμψιμοιρία διὰ τὴν ἀπρεπῆ στολήν.

1) Ἔθηκε τὴν σὺν καὶ οὐχὶ τὴν ἐν, ὡς παρὰ Ξεν. ὢν. ἐν Κύρ. ἀναβάσ. 4, 5, 53 « διακονοῦντας παῖδας σὺν ταῖς βαρβαρικαῖς στολαῖς ».

2) Εὑρηται καὶ ἡ γραφὴ ἐφίσταμαι καὶ ἀφίσταμαι, ἀλλὰ προτιμᾶται τὸ ἀμφίσταμαι, ὅπερ ὑπάρχει καὶ παρ' Εὐσταθίῳ ἀποσπῶντι τὸ χωρίον εἰς Ἰλιάδ. Λ 419. Ὁ δὲ Schneidewin ἔγραψε κοινᾶς δ' ἀφίσταμαι τραπέζας, διὰ δὲ τῆς γραφῆς θέλει νὰ δηλώσῃ, ὅτι ἡ Ἠλέκτρα ἀπεκλείετο τῆς οἰκογενειακῆς τραπέζης. Ἡ ἔννοια εἶναι μὲν πιθανή, ἀλλὰ τὴν διόρθωσιν ἀποκρούει τὸ μέτρον. Κατὰ τὴν κρατήσασαν γραφὴν ἡ φράσις σημαίνει, ὅτι ἡ Ἠλέκτρα δὲν μετεῖχε τῆς οἰκογενειακῆς τραπέζης, ἥτις ἦτο πλήρης, ἀλλ' ἠναγκάζετο νὰ ζητῇ τὴν τροφὴν ὡς θοῦλη ὁτὲ μὲν εἰς ταύτην, ὁτὲ δὲ εἰς ἐκείνην τὴν τράπεζαν· αὗται ὅμως δὲν ἦσαν πλήρεις, ἀλλὰ κεναί. Μετεχειρίσθη δὲ τὸν πληθυντικὸν ἀριθμόν, διότι ἐν τῷ ἡρωικῷ αἰῶνι ἦσαν ἐν χρήσει μικραὶ τράπεζαι. Ἀλλ' ἐμὲ βέβαια τὸ περισσότερον μέρος τοῦ βίου ἀφῆκε πλέον ἄνευ ἐλπίδων, καὶ δὲν δύναμαι πλέον νὰ ὑπομένω· ἡ ὁποία ἄνευ γονέων καταφθείρομαι, τὴν ὁποίαν κανεὶς φίλος ἀνὴρ δὲν ὑπερασπίζεται, ἀλλ' ὡσεὶ ἤμην ξένη τις μηδεμίαν ἀξίαν ἔχουσα ἐνδιαιτῶμαι εἰς τοὺς θαλάμους τοῦ πατρός μου, μὲ τόσο δὰ ταπεινὴν ἐνδυμασίαν, καὶ ἴσταμαι πέριξ τραπεζῶν κενῶν τροφῆς.

3 Ἀρ' οὖ ἡ Ἠλέκτρα εἰκόνισε τὴν λυπηρὰν θέσιν, εἰς ἣν περιέστη, ὁ χορὸς ἐξετάζει ἐνταῦθα τὴν αἰτίαν τῆς συμφορᾶς. Ἡ πρόθεσις ἡ ἐν τῇ ἑπομένῃ ὀτικῇ ὑπάρχουσα ἐννοεῖται καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 733 « ὁδὸς Δελφῶν κάπὸ Δαυλίας ἄγει » καὶ ἐν Ἀντιγόν. 1176 « πότερα πατρῴας ἢ πρὸς οἰκείας χερός; ». Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ἡ φωνὴ ἦτο τῆς Ἠλέκτρας, ὅπερ δὲν φαίνεται πιθανόν. « Οἰκτρὰ πεπονθας καὶ ὅτε ἤκουσας παρεῖναι Ἀγαμέμνονα, προσδοκῶσα, ὅτι ἐπιβουλευθήσεται. Οἰκτρὰ δέ, ὅτε καὶ ἡ πρᾶξις γέγονε, καὶ ἀνῃρέθη ». Ἡ σύνταξις κατὰ τὸν Wolff ἔχει οὕτως· αὐδὰ (Ἀγαμέμνονος ἦν) οἰκτρὰ μὲν ἐν νόστοις, οἰκτρὰ δ' ἐν κοίταις πατρῴαις. Ὡσαύτως ὁ Hartung παρατηρεῖ, ὅτι διὰ τῆς αὐδῆς δὲν πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὸν θρῆνον τοῦ λαοῦ κατὰ τὸν νόστον τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἀλλὰ τὴν οἰμωγὴν αὐτοῦ τοῦ ἡγεμόνος, ὡς ἐξηγεῖται ἐκ τῆς μιμήσεως τοῦ Εὐριπίδου ἐν Ἠλέκτρ. 157 « κοίτᾳ ἐν οἰκτροτάτᾳ θανάτου. Ἰὼ μοί μοι πικρᾶς μὲν πελέκεως τομᾶς σᾶς, πάτερ, πικρᾶς δ' ἐκ Τροίας ὁδοῦ ». Οὕτως ἡ κατὰ τὸ δεῖπνον οἰμωγὴ μετὰ τὸν νόστον ἦτο μία, ἀλλὰ δὰ τοῦ ἐν διὰ δυοῖν καὶ διὰ τῆς ἀναφορικῆς ἐπαναλήψεως τῆς λέξεως οἰκτρὰ (παρ' Εὐριπίδῃ πικρᾶς) μετὰ μείζονος ἐμφάσεως ἐκδηλοῦται.

4) Δὲν ἐννοεῖ τὴν κοίτην τοῦ ὦ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅτε σοι[1] παγχάλκων ἀνταία
γενύων[2] ὡρμάθη πλαγά.
δόλος ἦν ὁ φράσας[3], ἔρος ὁ κτείνας,
δεινὰν δεινῶς προφυτεύσαντες[4]
μορφάν[5], εἴτ' οὖν θεὸς εἴτε βροτῶν
ἦν ὁ ταῦτα πράσσων.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ὦ πασᾶν κείνα πλέον ἀμέρα[6]
ἐλθοῦσ' ἐχθίστα[7] δή μοι·
ὦ νύξ[8], ὦ δείπνων ἀρρήτων
ἔκπαγλ' ἄχθη·

πνου, ἀλλὰ τὴν κλίνην τοῦ δείπνου, ὡς γίνσται δῆλον ἐν στίχ. 203 καὶ Ὀδυσσ. Δ, 535. Περὶ τοῦ τρόπου τοῦ φόνου ὁ Φιλόστρατος ἐν Εἰκόσ. 22, 10 λέγει· « Ἡ Κλυταιμνήστρα δὲ πέπλου τέχνῃ τινὸς ἀκείρου τὸν Ἀγαμέμνονα περισχοῦσα πέλεκυν εἰς αὐτὸν ἦκεν ἀμφήκη ». Ὁ δὲ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· « Ἤγουν εἰς ἃς κατεκλίθη μετὰ τὸ λελοῦσθαι Ἀγαμέμνων. Καὶ παρὰ Κλυταιμνήστρας ἀπόλωλεν, ἐνδυθεὶς χιτωνίσκον κεφαλῆς καὶ χειρῶν οὐκ ἔχοντα ἔξοδον, εἰ καὶ μὴ Σοφοκλῆς οὕτω λέγει ».

1) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται σοι, εἰς ὃ οἱ πλεῖστοι τῶν κριτικῶν προσκρούουσιν. Τούτου ἕνεκα ὁ Heath καὶ ὁ Schneidewin ἐξήλειψαν, ὁ δὲ Hermann, ᾧ ἠκολούθησαν σχεδὸν πάντες οἱ νεώτεροι ἐκδόται, ἔτρεψεν εἰς οἱ. Ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀτυχής, ἀλλὰ δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ὡς δοτικὴ ἀντιπεριποιητική, δηλ. πρὸς δυστυχίαν σου (τῆς Ἠλέκτρας), ὡς ἐξηγεῖ ὁ Schneider.

2) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν εἶναι εἶδος πελέκεως. Ὅρα καὶ στίχ. 485.

3) Ἡ διόρθωσις τοῦ Wakefield εἰς ἔρος ἦν ὁ φράσας, δόλος ὁ κτείνας εἶναι λογική.

4) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ προκατασκευάσαντες.

5) Ἐννοεῖ τὸ αἰσχρῶς λελωβημένον πτῶμα τοῦ Ἀγαμέμνονος. Ὁ λαός, ὃν ἐκπροσωπεῖ ὁ χορός, ἀπέδιδε τὰς ἀσυνήθεις πράξεις εἰς δαιμονίαν ἐνέργειαν ἐν Αἴαντ. 243 « Κακὰ δεννάζων ῥήμαθ', ἃ δαίμων, κοὐδεὶς ἀνδρῶν ἐδίδαξεν ». Ἀξιολύπητος βεβαίως ἦτο ἡ φωνὴ τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐν τῇ ἐπιστροφῇ εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἀξιολύπητος ἐν τῇ κλίνῃ τοῦ πατρός, ὅτε πρὸς βλάβην σου ἐχθρικὸν κτύπημα ὁλοσιδήρων πελέκεων ἐδόθη ταχέως κατ' αὐτοῦ· Δόλος ἦτο ὁ ἐπινοήσας, ἔρως ὁ φονεύσας, φοβερὰν τὴν μορφὴν αὐτοῦ φοβερῶς παρασκευάσαντες, εἴτε θεὸς εἴτε τις ἐκ τῶν θνητῶν ἦτο ἐκεῖνος, ὅστις ταῦτα ἔπρασσεν.

6) Δηλαδὴ ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ἐπανῆλθεν ὁ Ἀγαμέμνων· συνάπτεται μετὰ τοῦ εἰρημένου ὑπὸ τοῦ χοροῦ ἐν στίχ. 193.

7) Προῆλθεν ἐκ συγχύσεως δύο προτάσεων, ἐχθίστη πασῶν καὶ ἐχθρὰ πλέον πασῶν.

8) Ὡς ὁ χορὸς εἶπε νύστοι καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοὺς[1] ἐμὸς ἴδε πατὴρ
θανάτους αἰκεῖς διδύμαιν[2] χειροῖν,
αἳ[3] τὸν ἐμὸν εἶλον βίον
πρόδοτον[4], αἵ μ' ἀπώλεσαν·
οἷς[5] θεὸς ὁ μέγας Ὀλύμπιος
ποίνιμα[6] πάθεα παθεῖν πόροι,
μηδέ ποτ' ἀγλαΐας[7] ἀποναίατο
τοιάδ' ἀνύσαντες ἔργα.

ΧΟΡΟΣ.

Ἀντιστροφὴ γ'.

φράζου μὴ πόρσω φωνεῖν[8].

κοῖται, οὕτως ἡ Ἠλέκτρα λέγει ἡμέρα καὶ νύξ. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Τῶν ὑπὸ Αἰγίσθου, φησί, τῷ Ἀγαμέμνονι παρασκευασθέντων ἐπ' ὀλέθρῳ, ἃ οὐδὲ ὀνομάσαι καλόν ».

1) Συνήθως οἱ ἑρμηνευταὶ λέγουσιν, ὅτι ἐγένετο ἔλξις ἀντί, ἃ (δεῖπνα) ἴδε πατὴρ θανάτους. Καὶ γραμματικῶς μὲν τοῦτο εἶναι δυνατόν, ἀλλ' ὁ Schneider παρατηρεῖ, ὅτι δὲν παρέχει ἔννοιαν ἁρμόζουσαν. Οὕτος συντάσσει ἄλλως, τοὺς γὰρ θανάτους ἐμὸς ἴδε πατὴρ θανάτους αἰκεῖς. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἑρμηνεία αὕτη φαίνεται βεβιασμένη.

2) Τῆς Κλυταιμνήστρας καὶ τοῦ Αἰγίσθου.

3) Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· « Πάνυ περιπαθῶς· αἵτινες χεῖρες, αἱ ἀνελοῦσαι τὸν Ἀγαμέμνονα, τὸν ἐμὸν βίον ἀνεῖλον, καὶ προέδωκαν τοῖς ἐχθροῖς ».

4) Κεῖται κατηγορηματικῶς, ὡς ἐν Τραχιν. 240 « ἥρει χώραν ἀνάστατον τῶνδε γυναικῶν ».

5) Ἀναφέρεται μὲν εἰς τὸ διδύμαιν χειροῖν, ἀλλὰ κατὰ σύνεσιν νοοῦνται ἡ Κλυταιμνήστρα καὶ ὁ Αἴγισθος.

6) Ὅρα, ὅτι πᾶσαι αἱ λέξεις τοῦ στίχου ἄρχονται διὰ τοῦ π. Ἡ ἐπισώρευσις τοῦ γράμματος δηλοῖ τὴν ἀλγηδόνα, διότι ἐν τῇ προφορᾷ τούτου πρέπει νὰ συνθλίψῃ τις τὰ χείλη, ὡς ἐν τῷ παπαπαπαῖ, Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 951 « τὸν Περσῶν τὸν σὸν πιστὸν πάντ' ὀφθαλμόν . . . παμπαστὰν παῖδ' Ἄλπιστον . . . ἔλιπες ». Ποίνιμα εἶναι τὰ ποινῆς ἄξια.

7) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Μηδὲ ἀπολαύσαιντό ποτε λαμπρότητος, ἡδονῆς, δόξης ». Ὦ ἐκείνη ἡ ἡμέρα ἡ ἐλθοῦσα μισητοτάτη δὰ εἰς ἐμὲ περισσότερον ἀπὸ ὅλας, ὦ νύξ, ὦ τρομερώτατοι πόνοι δείπνων, τὰ ὁποῖα δὲν δύναμαι νὰ ὀνομάσω. Ἐν τούτοις ὁ πατήρ μου εἶδε τοὺς θανάτους ἀπρεπεῖς τῶν διπλῶν χειρῶν, αἱ ὁποῖαι κατέστρεψαν τὸν βίον μου προδοθέντα, αἱ ὁποῖαι μ' ἠφάνισαν· εἰς τούτους ὁ μέγας Ὀλύμπιος θεὸς εὔχομαι νὰ δώσῃ νὰ πάθωσιν ἐκδικητικὰς συμφορὰς καὶ μηδέποτε νὰ ἀπολαύσωσιν ἀγαλλιάσεως, διότι τοιαῦτα ἔργα ἐξετέλεσαν.

8) Ἡ τελευταία τῆς Ἠλέκτρας ἀρὰ ἤγειρε τὴν παραίνεσιν τοῦ χοροῦ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐ γνώμαν ἴσχεις[1], ἐξ οἵων[2]
τὰ παρόντ' ; οἰκείας[3] εἰς ἄτας
ἐμπίπτεις οὕτως αἰκῶς.
πολὺ γάρ τι κακῶν ὑπερεκτήσω[4],
σᾷ δυσθύμῳ[5] τίκτουσ' αἰεὶ
ψυχᾷ πολέμους[6]. τὰ δὲ τοῖς δυνατοῖς
οὐκ ἐριστὰ πλάθειν.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

[ἐν] δεινοῖς[7], ἠναγκάσθην, [ἐν] δεινοῖς·

1) Συχνάκις παρὰ τοῖς τραγικοῖς τίθεται τὸ ἔχειν, τιθέναι, νέμειν, τρέφειν μετὰ οὐσιαστικοῦ ἀντὶ ἁπλοῦ ῥήματος ὡς ἐνταῦθα κεῖται ἀντὶ τοῦ γινώσκεις.

2) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Ἐξ οἵων ἀγαθῶν εἰς τί ἀνιαρὸν ἐλήλυθας ;», ὅπερ δὲν φαίνεται ἡμῖν πιθανόν. Κατὰ δὲ τὸν Wolff ἡ ἔννοια ἔχει οὑτωσί· Ἐξ οἵων κακῶν εἰς οἷα κακά, δηλονότι εἰς οἰκείας ἄτας. Ἀντὶ δὲ τῆς γενικωτέρας λέξεως (κακὰ) ἔθηκεν ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τὴν εἰδικωτέραν (ἄτας). Νομίζομεν, ὅτι ὁ χορὸς ἐνταῦθα δὲν προτίθεται νὰ ὑπομνήσῃ, ὅτι ἡ Ἠλέκτρα ὀσημέραι ποιεῖ τὴν θέσιν αὐτῆς δεινοτέραν, ἀλλὰ νὰ δείξῃ τὴν αἰτίαν, ἐξ ἧς ἡ τοιαύτη θέσις παρασκευάζεται. Εἰς τοιοῦτόν τι ἀπεῖδεν ὁ Schneidewin συντάξας ἐκ τοιούτων οἷα τὰ παρόντα. Ὁ δὲ Piccolos εἰκάζει, οὐ γνώμαν ἴσχεις, ἐξ οἵων τὰ παρόντ', οὐδ' οἵας εἰς ἄτας ἐμπίπτεις οὕτως αἰκῶς. Καθ' ἡμᾶς δὲν πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν οὔτε ἀγαθά, οὔτε κακά, ἀλλ' ἁπλῶς νὰ ἐξηγήσωμεν· ἐκ ποίων αἰτίων ;

3) Τί ἐννοεῖ, ἐξηγεῖ αὐτὸς ὁ Σοφοκλῆς ἐν Αἴαντ. 260 « οἰκεῖα πάθη, μηδενὸς ἄλλου παραπράξαντος ».

4) Κατὰ τὸν Schneidewin ὑπὲρ τὸ δέον ἐκτήσω.

5) Εἶναι τὸ ὀργανικὸν αἴτιον. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· « Πολὺ ἐκτήσω τὸ πλῆθος τῶν κακῶν, διὰ τῆς σῆς δυσθύμου ψυχῆς τίκτουσα ἀεὶ ταραχὰς καὶ ἔριδας ».

6) Ἐννοεῖ τὰς πρὸς τὴν Κλυταιμνήστραν καὶ Αἴγισθον ἔριδας, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 11 « Ἀτρεύς, ᾧ ἐπέκλωσεν θεὰ Θυέστῃ πόλεμον θέσθαι ». Τὸ ἑπόμενον τὰ δὲ ὁ Hermann διώρθωσεν εἰς τάδε καὶ ὁ Ellendt εἰκάζει τά γε, ἀλλ' αἱ διορθώσεις αὗται δὲν ἐκράτησαν παρὰ τοῖς νεωτέροις. Ἡ σύνταξις ἠδύνατο νὰ ἔχῃ οὑτωσί· Οἱ δὲ πόλεμοι οὐκ ἐριστοί εἰσν, ὥστε πλάθειν τοῖς ἀνθρώποις. Παραπλησίαν ἔννοιαν ἐδήλωσεν ὁ Πίνδαρος ἐν Νεμ. X, 135 « χαλεπὰ δ' ἔρις ἀνθρώποις ὁμιλεῖν κρεσσόνων », Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ. 404 « Τοῖς κρατοῦσι μὴ μάχου ». Πρόσεχε μὴ φωνάζῃς εἰς τὰ πρόσω προχωροῦσα. Δὲν γνωρίζεις ἐκ ποίων τὰ παρόντα ἔγειναν ; εἰς δυστυχίας ἀπὸ σοῦ προερχομένας πίπτεις τόσον ἀπρεπῶς. Δηλαδὴ μεγάλα κακὰ ὑπὲρ τὸ δέον ἀπέκτησας διὰ τῆς λυπημένης ψυχῆς πάντοτε φιλονεικίας γεννῶσα. Ἀλλὰ εἰς τοὺς ἰσχυροὺς δὲν πρέπει νὰ πλησιάζῃ τις μὲ φιλονεικίας.

7) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι ἐν δεινοῖς ἠναγκάσθην, ἐν δεινοῖς, ἀλλ' ὁ Brunck ἐξήλειψε τὴν πρόθεσιν ἕνεκα μετρικῶν λόγων καὶ ἡ γνώμη αὐτοῦ ἐγένετο δεκτή. Ἄλλοι ἐπ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔξοιδ', οὐ λάθει μ' ὀργά[1].
ἀλλ' ἐν γὰρ δεινοῖς οὐ σχήσω[2]
ταύτας ἄτας,
ὄφρα με βίος ἔχῃ[3].
τίνι[4] γάρ ποτ' ἄν, ὦ φιλία γενέθλα,
πρόσφορον ἀκούσαιμ' ἔπος,
τίνι φρονοῦντι καίρια;
ἄνετέ μ', ἄνετε παράγοροι·
τάδε[5] γὰρ ἄλυτα κεκλήσεται,
οὐδέ ποτ' ἐκ καμάτων[6] ἀποπαύσομαι
ἀνάριθμος[7] ὧδε θρήνων.

εχείρησαν ποικίλας διορθώσεις, π. χ. ὁ μὲν Meineke εἶκασε, δεινῶς ἠγάσθην ἐν δεινοῖς, ὁ δὲ Bergk ἐν δεινοῖς ἐζεύχθην, δεινοῖς, ὁ δὲ Wolff δεῖν' ἠναγκάσθην ἐν δεινοῖς καὶ ὁ Hartung ἠναγκάσθην ἐν ὑπερδείνοις. Ἡ τελευταία διόρθωσις ἐγένετο κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ Σχολιαστοῦ· «Διὰ τὴν ὑπέρβασιν τῶν δεινῶν ἀναγκάζομαι καὶ ἐπικινδυνώδη τινὰ φθέγγεσθαι». Ἡ ἐπανάληψις τοῦ προσδιορισμοῦ δηλοῖ τὸ πάθος τῆς ψυχῆς τῆς λεγούσης.

1) Ὀργὴ ἐνταῦθα σημαίνει, ὅ τι πρὸ ὀλίγου ἡ δύσθυμος ψυχή. Πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς βεβαιωτικῆς προτάσεως ἐδήλωσε ταύτην καὶ ἀρνητικῶς.

2) Τὸ ἔχειν ἐνταῦθα κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ κατέχειν, ὡς ἐν στίχ. 233 « ἴσχουσα πτέρυγας ὀξυτόνων γόων ».

3) Ἡ ὑποτακτικὴ ἄνευ τοῦ ἂν ποιεῖ τὸν λόγον βεβαιότερον, ὡς ἐν Αἴαντ. 1183 « ἀρήγετ', ἔστ' ἐγὼ μόλω ». Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ὁ βίος εἰκονίζεται ὡς βάρος.

4) Σπανίως τὸ ἀκούειν συντάσσεται προσωπικῇ δοτικῇ, ὡς λέγει ὁ λεξικογράφος Ellandt. Ἐπαινεῖται δὲ ἡ γνώμη τοῦ Σχολιαστοῦ ἐξηγοῦντος παρὰ τίνος. Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶναι ἡ δε· οὐδένα εὑρίσκω, ὅστις ἐν ταῖς μεγίσταις μου συμφοραῖς δύναται νὰ μὲ παρηγορήσῃ· τάδε γὰρ ἄλυτα. Τὴν αἰτίαν λέγει ἡ Ἠλέκτρα ἐν τῇ ἐπῳδῷ.

5) Ἐννοεῖ τοὺς θρήνους.

6) Ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ καὶ ἁπλῆν γενικήν, ἀλλ' ἡ τοιαύτη σύνταξις εὕρηται πολλαχοῦ, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 46 « παῖδες ἐκ τρόχων πεπαυμένοι ». Ἀριστοφάν. ἐν Βατράχ. 1531 « ἐκ μεγάλων ἀχέων παυσαίμεθ' ἄν ».

7) Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 178 « ὧν ἀνάριθμος πόλις ὄλλυται » καὶ ἐν Τραχιν 247 « βεβὼς ἦν ἡμερῶν ἀνήριθμον ; ». Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Ἐν τισι κεῖται ἀνάνομος, οἷον ἀεὶ νεμομένη ἐν αὐτοῖς, καὶ οὔποτε χωρὶς οὖσα τῆς τῶν δακρύων νομῆς. Κεῖται δὲ καὶ ἀνήριθμος, καὶ ἔστιν ὁ λόγος· οὐκ ἔσομαι ἀνάριθμος θρήνων, ἀλλ' ἐν θρήνοις ἀριθμηθήσομαι ». Ἐν φοβεροῖς εὑρισκομένη ἠναγκάσθην, ἐν φοβεροῖς· γνωρίζω, δὲν ἀγνοῶ τὴν ὀργήν. Ἀλλ' ὅμως ἐν τοῖς φοβεροῖς δὲν θὰ κρατήσω τοιαύτας δυστυχίας, ἐν ὅσῳ ἡ ζωὴ μ' ἐξουσιάζει. Διότι παρὰ τίνος τέλος πάντων, ὦ φίλαι εὐγενεῖς, δύναμαι νὰ ἀκούσω πρόσφορον λόγον, παρὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

Ἐπῳδός.

ἀλλ' οὖν εὐνοίᾳ γ'[1] αὐδῶ,
μάτηρ[2] ὡσεί τις πιστά,
μὴ τίκτειν σ' ἄταν ἄταις[3]. 235

ΗΛΕΚΤΡΑ.

καὶ τί μέτρον[4] κακότητος ἔφυ; φέρε,
πῶς ἐπὶ τοῖς φθιμένοις[5] ἀμελεῖν καλόν;
ἐν τίνι τοῦτ' ἔβλαστ' ἀνθρώπων;
μήτ' εἴην ἔντιμος τούτοις[6],
μήτ', εἴ τῳ πρόσκειμαι χρηστῷ,[7] 240
ξυνναίοιμ'[8] εὔκηλος, γονέων[9]

τίνος φρονίμου κατάλληλα εἰς τὴν περίστασιν; Ἀφήσατέ με, ἀφήσατε παρήγοροι· διότι οἱ θρῆνοι οὗτοι δὲν θὰ ἔχωσιν ἀπαλλαγήν, οὐδέποτε θὰ παύσω τῶν πόνων, ὥστε νὰ μὴ μετέχω οὕτω τῶν θρήνων.

1) Ὁ χορὸς ἀποκρίνεται εἰς τὴν ὁράσιν, ὅτι οὐδεὶς καίρια φρονῶν δύναται τοὺς θρήνους αὐτῆς νὰ καταπραύνῃ. Ἂν μὴ φρονῶ καίρια, τοὐλάχιστον λέγω ἐξ εὐνοίας.

2) Καὶ ἐκ τῆς φράσεως ταύτης δῆλον γίνεται, ὅτι ὁ χορὸς συνίσταται ἐκ πρεσβυτέρων γυναικῶν. Τὸ πιστά, ὡς νομίζομεν, ἦτο ὅλως περιττόν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ παρίσταται ἡ ἄπιστος μήτηρ Κλυταιμνήστρα, ὁ προσδιορισμὸς οὗτος ἐθεωρήθη ἀναγκαῖος.

3) Τὴν ἐπισώρευσιν τῶν αὐτῶν λέξεων συνειθίζουσιν οἱ τραγικοί, ὡς ἐν Αἴαντ. 866 « πόνος πόνῳ πόνον φέρει », Εὐριπίδ. ἐν Ἑλέν. 864. Ἀλλὰ βεβαίως ἐξ εὐνοίας τοὐλάχιστον προτρέπω, ὡσεὶ ἤμην μήτηρ τις πιστή, νὰ μὴ γεννᾷς δυστυχίαν ἐπάνω εἰς τὰς δυστυχίας.

4) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Καὶ τί μέτρον ἔχει τόδε τὸ κακόν, ὥστε μετρίως θρηνεῖν; πρὸς γὰρ ἄμετρον κακὸν καὶ ἀμέτρων δεῖται θρήνων ».

5) Τὸ ἀμελεῖν συντάσσεται πρὸς δοτικὴν μετὰ τῆς ἐπί, ὡς τὸ κούφως φέρειν, γελᾶν, μογεῖν, ἀνιᾶσθαι θαυμάζεσθαι ἐπί τινι κατὰ τὸν Wolff.

6) Δηλαδὴ οἷς καλόν ἐστι τὸ ἀμελεῖν. Περὶ τούτων λέγει μετὰ περιφρονήσεως.

7) Ὁ Σχολιαστὴς ἐνόμισεν ὅτι πρόκειται περὶ συζύγου· « Μηδὲ εἰ συνοικοίην χρηστῷ τινι ἀνδρί, ζηλώσαιμ' ἂν τὰ ἐκείνου ἡσυχάζουσα. καὶ κατέγουσα τοὺς ἐπὶ τῷ πατρὶ γόους », ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν. Τῷ χρηστῷ τινι εἶναι οὐχὶ ἀρσενικοῦ, ἀλλ' οὐδετέρου γένους καὶ σημαίνει μετέχει ἀγαθοῦ τινος, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀποσπάσμ. 422 « κακοῖς οὐ πρόσκειται μόνη ».

8) Τὸ ἀγαθὸν εἰκονίζεται ὡς συνοικοῦν τῷ ἀνθρώπῳ, ὡς ἐν Αἴαντ. 611 « Αἴας μανίᾳ ξύναυλος », ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1205 « τίς ἄταις, τίς ἐν πόνοις ξύνοικος; », ἐν Φιλοκτήτ. 1168.

9) Ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ κατὰ γενικωτέραν ἔννοιαν μετεχειρίσθη τὸν πληθυντικὸν ἀριθμόν. Ἡ γενικὴ γονέων

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐκτίμους ἴσχουσα πτέρυγας[1]
ὀξυτόνων γόων.
εἰ γὰρ ὁ μὲν θανὼν
γᾶ[2] τε καὶ οὐδὲν ὢν
κείσεται τάλας,
οἱ δὲ μὴ πάλιν[3]
δώσουσ' ἀντιφόνους δίκας,
ἔρροι τ' ἂν αἰδὼς
ἁπάντων[4] τ' εὐσέβεια θνατῶν.

ΧΟΡΟΣ.

ἐγὼ μέν, ὦ παῖ, καὶ τὸ σὸν[5] σπεύδουσ' ἅμα
καὶ τοὐμὸν[6] αὐτῆς ἦλθον· εἰ δὲ μὴ καλῶς

ἠδύνατο νὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ τοῦ γόων, ὡς ἐξαρτᾷ ὁ Σχολιαστής· « τῶν ἐπὶ τοῖς γονεῦσιν ὀξυτόνων γόων », ἀλλ' ὁ Wolff ἕνεκα τῆς θέσεως τῆς λέξεως προτιμᾷ νὰ ἐξαρτήσῃ ἐκ τοῦ ἐκτίμους, ὅπερ λαμβάνει ἐν ἐνεργητικῇ σημασίᾳ, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Εὐμενίσ. 536 « ξενοτίμους δωμάτων ἐπιστροφάς ».

1) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Πτέρυγας δὲ ὀξυτόνων γόων εἴρηκε διὰ τὸ ταχύ. Ἅμα μὲν γὰρ τῇ μνήμῃ καὶ ὀδυρμός, οὐδενὸς τοῦ μεταξὺ ὄντος. Ὀξυτόνους δὲ διὰ τὸ σφοδρὸν καὶ τὸ εἰς ὀξὺ τείνεσθαι, τουτέστιν εἰς ἄκρον ἐλθεῖν ».

2) Τὸ αὐτὸ εἶπεν ὁ Θέογνις ἐν στίχ. 878 « θανὼν γαῖα μέλαινα ἔσομαι » καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἀποσπάσμ. 536 « κατθανὼν δὲ πᾶς ἀνὴρ γῆ καὶ σκιά ». Ὁ Wolff νομίζει, ὅτι διὰ τοῦ τε καὶ συνάπτεται ἡ εὐρυτέρα ἔννοια μετὰ τῆς στενοτέρας, καὶ ὅτι τὸ οὐδὲν λέγεται περὶ νεκροῦ, ὡς ἐν στίχ. 677 καὶ 1166. Πιθανώτερον ὅμως ἐξήγησεν ὁ Jacobs, pro nihilo habitus ὡς τίποτε θεωρηθείς, περιφρονηθείς, ὅπερ δέχονται οἱ πλεῖστοι τῶν ἑρμηνευτῶν.

3) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἀντιδώσουσιν.

4) Ἡ γενικὴ ἁπάντων θνατῶν ἐννοεῖται καὶ εἰς τὸ αἰδώς. Παραπλησίαν ἔννοιαν ἐδήλωσεν ὁ ποιητὴς ἐν Οἰδ/ποδ. τυράνν. 890 « εἰ γὰρ αἱ τοιαίδε πράξεις τίμιαι, τί δεῖ με χορεύειν; οὐκέτι εἶμι γᾶς ἔπ' ὀμφαλὸν σέβων ». Καὶ τί μέτρον τοῦ δυστυχήματος ὑπάρχει; Ἔλα, πῶς εἶναι καλὸν νὰ ἀμελῇ τις τῶν ἀποθανόντων; Εἰς ποῖον ἐκ τῶν ἀνθρώπων τοῦτο ὑπάρχει ἔμφυτον; Εὔχομαι μήτε νὰ ἔχω ὑπόληψιν ἀπὸ τούτους τοὺς ἀνθρώπους, μήτε, ἐὰν μετέχω ἀγαθοῦ τινος, ἡσύχως νὰ κατέχω τοῦτο, ἐὰν ἐμποδίζω τὰς πτέρυγας τῶν ὀξυφώνων θρήνων, ὥστε νὰ μὴ τιμῶ τὸν πατέρα μου. Διότι ἐὰν ὁ μὲν φονευθεὶς κεῖται γῇ καὶ ὡς τίποτε θεωρούμενος ὁ ταλαίπωρος, οἱ δὲ φονεῖς δὲν τιμωρηθῶσι διὰ τὸν φόνον, ἂς ἀπολεσθῇ ἡ αἰδὼς καὶ ἡ εὐσέβεια ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

5) Θρηνοῦσα ἡ Ἠλέκτρα καὶ τοὺς φονεῖς τοῦ πατρὸς λοιδοροῦσα ἤθελε κινδυνεύσει τὸν ἔσχατον. Εἶχε λοιπὸν συμφέρον ἡ ἡρωΐς, ὅπως μὴ φονευθῇ.

6) Κατὰ τὸν Wolff ὁ λαὸς δὲν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λέγω, σὺ νίκα[1]· σοὶ γὰρ ἐψόμεσθ' ἅμα.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

αἰσχύνομαι μέν, ὦ γυναῖκες, εἰ δοκῶ
πολλοῖσι θρήνοις δυσφορεῖν[2] ὑμῖν ἄγαν·
ἀλλ'—ἡ βία[3] γὰρ ταῦτ' ἀναγκάζει με δρᾶν—
σύγγνωτε· πῶς γάρ, ἥτις εὐγενὴς γυνή,
πατρῷ' ὁρῶσα[4] πήματ' οὐ θρῴη τάδ' ἄν,
ἀγὼ κατ' ἦμαρ καὶ κατ' εὐφρόνην ἀεὶ
θάλλοντα[5] μᾶλλον ἢ καταφθίνονθ' ὁρῶ;
ἥ πρῶτα μὲν[6] τά μητρός, ἥ μ' ἐγείνατο,
ἔχθιστα συμβέβηκεν· εἶτα[7] δώμασιν
ἐν τοῖς ἐμαυτῆς τοῖς φονεῦσι τοῦ πατρὸς
ξύνειμι, κἀκ τῶνδ' ἄρχομαι[8], κἀκ τῶνδέ μοι
λαβεῖν θ' ὁμοίως καὶ τὸ τητᾶσθαι[9] πέλει·
ἔπειτα ποίας ἡμέρας δοκεῖς μ' ἄγειν,
ὅταν θρόνοις Αἴγισθον ἐνθακοῦντ' ἴδω
τοῖσιν πατρῴοις[10], εἰσίδω δ' ἐσθήματα

ἠδύνατο νὰ ἦναι ἀδιάφορος, ὅτι ἄδικος ἡγεμὼν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐκάθητο καὶ τὸ μίασμα ἐν τῇ χώρᾳ ἔμενεν.

1) Διὰ τῆς φράσεως ταύτης παρέρχει ἀφορμὴν τῇ Ἠλέκτρᾳ, ὅπως εἴπῃ τὰ καθ' ἑαυτήν.

2) Σημαίνει βαρέως πενθεῖν κατὰ τὸν Σχολιαστήν. Ὅρα στίχ. 218.

3) Ἡ ἰσχὺς τῶν περιστάσεων, ἡ ἀνάγκη, ἐν ᾗ εὑρίσκομαι, ὡς εἶπεν ἐν στίχ. 221 «δεινοῖς ἠναγκάσθην δεινοῖς».

4) Δὲν λέγει ἰδοῦσα, διότι τὰ πήματα ἐξακολουθοῦσιν. Πήματα εἶναι τὰ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς κληρονομηθέντα τῇ θυγατρί. Ταῦτα ἐξηγεῖ ἐν τοῖς ἑπομένοις.

5) Μᾶλλον αὐξάνοντα ἢ μαραινόμενα, μειούμενα, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 258. «Ἡ δ' ἐμὴ νόσος ἀεὶ τέθηλε κἀπὶ μεῖζον ἔρχεται».

6) Ἔπεται τὸ εἶτα, καί, ἔπειτα ἄνευ τοῦ δέ.

7) Ἔπρεπε νὰ ἀκολουθῇ πρόταση διὰ τοῦ ἀναφορικοῦ ἥ, ἀλλ' ὁ λόγος ἐγένετο ἀνεξάρτητος.

8) Κεῖται ὡς παθητικόν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 63 «ἀρχόμεσθ' ἐκ κρεισσόνων».

9) Ἀπὸ τούτους ἐξαρτᾶται καὶ νὰ λάβω καὶ νὰ στερῶμαι. Ἡ ἐπισώρευσις τῶν πολλῶν τ ἐξαίρει τὴν ἔννοιαν ὡς ἐν Αἴαντ. 687 «ὑμεῖς θ, ἑταῖροι, ταὐτὰ τῇδέ μοι τάδε τιμᾶτε, Τεύκρῳ τ » καὶ ἐν στίχ. 1108.

10) Ὁ Αἴγισθος φονεύσας τὸν Ἀγαμέμνονα ἐβασίλευσεν, Ὀδυσσ. Γ. 303. Ἔθηκε τὸ ἐπίθετον μετὰ τὸ οὐσιαστικὸν πρὸς ἔξαρσιν τῆς ἐννοίας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φοροῦντ' ἐκείνῳ[1] ταὐτὰ καὶ παρεστίους
σπένδοντα λοιβάς, ἔνθ' ἐκεῖνον ὤλεσεν,
ἴδω[2] δὲ τούτων τὴν τελευταίαν ὕβριν,
τὸν αὐτοέντην[3] ἡμὶν ἐν κοίτῃ πατρὸς
ξὺν τῇ ταλαίνῃ μητρί — μητέρ' εἰ χρεὼν
ταύτην προσαυδᾶν — τῷδε συγκοιμωμένην ;
ἡ δ' ὥδε τλήμων[4], ὥστε τῷ μιάστορι
ξύνεστ', Ἐρινὺν οὔτιν[5] ἐκφοβουμένη·
ἀλλ' ὥσπερ ἐγγελῶσα τοῖς ποιουμένοις[6],
εὑροῦσ'[7] ἐκείνην ἡμέραν, ἐν ᾗ τότε[8]
πατέρα τὸν ἀμὸν[9] ἐκ δόλου κατέκτανεν,

1) Δηλαδὴ τῷ πατρί, ὅπερ ἐξάγεται ἐκ τοῦ προηγουμένου πατρῴοις. Ὡς ἄναξ ὁ Αἴγισθος ἐνεδύετο βασιλικὰ ἐνδύματα, ὅπερ ἐξήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τῆς Ἠλέκτρας.

2) Ὅταν ἴδω - εἰσίδω δὲ - ἴδω δέ. Οἱ ποιηταὶ ἐν τῇ ἀναφορᾷ θέτουσι συχνάκις μόνον ὁμοίας λέξεις. Ὁ Dindorf καὶ ἄλλοι θεωροῦσι τὴν ἀντωνυμίαν ὡς γένους οὐδετέρου, δηλ. τούτων, ἅπερ πρότερον ἠρίθμησεν. Πιθανώτερον ὅμως ὁ Wolff ἀποδίδει εἰς τὸν Αἴγισθον καὶ τὴν Κλυταιμνήστραν.

3) Λέγεται καὶ αὐτοφόντης, ἀλλ' ὁ Φρύνιχος ἐν τοῖς Ἀνεκδότοις τοῦ Bekker I, 15 παρατηρεῖ· «αὐθέντης, ὁ αὐτόχειρ... Σοφοκλῆς δὲ λύσας τοὔνομα αὐτοέντης εἶπεν. Ἔστι δὲ πολιτικώτερον τὸ αὐθέντης». Ἔθηκε δοτικὴν ἀντὶ γενικῆς κτητικῆς εἰς τὸ πατρός.

4) Ὁ μὲν Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ τολμηρά, ἀναιδής, ὁ δὲ Schneidewin τοιαῦτα τολμᾷ.

5) Λέγει οὔτινα, διότι ἡ Κλυταιμνήστρα διεπράξατο πολλὰ κακουργήματα, ὧν ἕκαστον ἄλλη θεὰ ἐτιμωρεῖτο.

6) Προσκρούων ὁ Nauck εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ πεπραγμένοις· ἀλλ' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Wolff, ὅτι δὲν ἐννοεῖ τὸν φόνον τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἀλλὰ τὴν ἔτι ἐξακολουθοῦσαν κακουργίαν.

7) Κατὰ μὲν τὸν Meineke πρέπει νὰ τραπῇ εἰς τηροῦσα, κατὰ δὲ τὸν Nauck εἰς φρουροῦσα. Ἀμφότεραι αἱ εἰκασίαι εἶναι ἀπίθανοι· διότι ὁ ποιητὴς θέλει νὰ δηλώσῃ, ὅτι ἡ Κλυταιμνήστρα λογισαμένη εὗρε τὴν ἡμέραν τοῦ φόνου. Οἱ περὶ Ἄργους ἀρχαιολογήσαντες ἔλεγον, ὅτι ἦτο ἡ τρισκαιδεκάτη ἡμέρα τοῦ μηνὸς Γαμηλιῶνος. Ἴσως τοῦτο εἶπον ἀπιδόντες εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἣν πιθανῶς ἐτέλουν οἱ Ἀργεῖοι, ὡς γινώσκομεν, ὅτι ἐτελεῖτο ἐν Τάραντι καὶ ἐν Κλαζομεναῖς.

8) Ὁ μὲν Schneidewin νομίζει, ὅτι διὰ τοῦ τότε ὑπομιμνήσκει τὰς φίλας ἐκείνην τὴν ἡμέραν, κατὰ δὲ τὸν Wolff τὸ τότε ποιεῖ τὸν λόγον ζωηρότερον ἢ τὸ ποτέ, ὡς ἐν Αἴαντ. 650 «καγώ, ὡς τὰ δεῖν' ἐκαρτέρουν τότε, ἐθηλύνθην».

9) Τὸ ἀμὸς ἐν τοῖς τριμέτροις παρὰ Σοφοκλεῖ ἅπαντᾷ μόνον ἐνταῦθα καὶ κατ' εἰκασίαν ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 230 καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 635.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ταύτῃ χοροὺς ἵστησι[1] καὶ μηλοσφαγεῖ
θεοῖσιν ἔμμην'[2] ἱερὰ τοῖς σωτηρίοις.
ἐγὼ δ' ὁρῶσ' ἡ δύσμορος, κατὰ στέγας[3]
κλαίω, τέτηκα, κἀπικωκύω πατρὸς[4]
τὴν δυστάλαιναν δαῖτ' ἐπωνομασμένην[5]
αὐτὴ πρὸς αὐτήν[6]· οὐδὲ γὰρ κλαῦσαι πάρα
τοσόνδ', ὅσον μοι θυμὸς ἡδονὴν[7] φέρει.
αὕτη γὰρ ἡ λόγοισι[8] γενναία γυνὴ
φωνοῦσα τοιάδ' ἐξονειδίζει κακά[9].
ὦ δύσθεον μίσημα[10], σοὶ μόνῃ πατὴρ
τέθνηκεν[11], ἄλλος δ' οὔτις ἐν πένθει βροτῶν ;

1) Οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον κυριολεκτικῶς ἱστάναι χορόν, ἐξ οὗ καὶ χοροστασία. Ἐπαυξάνει ὁ ποιητὴς τὴν σκληρότητα τῆς Κλυταιμνήστρας, ὅπως καταστήσῃ τὴν τιμωρίαν αὐτῆς δικαιοτέραν. Τοῦτο δὲν ἔπραξεν ὁ Εὐριπίδης ἐν τῇ Ἠλέκτρᾳ αὐτοῦ· ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 34.

2) Συνήθως οἱ ἀρχαῖοι ἐτέλουν ἑορτὰς κατ' ἔτος, ἀλλὰ καὶ αἱ ἔμμηνοι δὲν ἦσαν ἀνήκουστοι, Λουκιαν ἐν Παρασίτ. 15 «αἱ πόλεις τὰς μὲν δι' ἔτους, τὰς δὲ ἐμμήνους ἑορτὰς διατελοῦσιν»· Παρὰ τοῖς ἔπειτα Ἕλλησιν οἱ νουμηνιασταὶ ἐώρταζον τὰ ἐπιμήνια. Τὸ βραχὺ χρονικὸν διάστημα, καθ' ὃ ἡ Κλυταιμνήστρα τὰς ἑορτὰς ἐτέλει, μαρτυρεῖ τὴν χαρὰν αὐτῆς. Θεοὶ σωτήριοι ἠδύναντο νὰ ὀνομασθῶσι πάντες οἱ ἀνώτεροι θεοί, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν ἐλέγετο ὁ Ζεύς, ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις.

3) Ἐναντιθέσει πρὸς τὴν ἔξω εὐθυμίαν τῆς ἑορτῆς.

4) Ἡ γενικὴ ἀνήκει συντακτικῶς εἰς τὸ ἐπωνομασμένην, ὡς παρὰ Πλάτων. ἐν Νόμ. IV, 713 Α «εἴπερ ταῦ τοιούτου τὴν πόλιν ἔδει ἐπονομάζεσθαι».

5) Ἔχουσαν τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ πατρός, δηλ. ἐλέγετο Ἀγαμεμνόνειος δαίς. Κατὰ τὸν Εὐστάθιον ἐν Ὀδυσ. Δ, 528 «ὡς καὶ τοῦτο λεχθείη ἂν Ἀγαμέμνονος δαὶς ἡ τράπεζα παροιμιακῶς, ἐπὶ τῶν ἐπ' ὀλέθρῳ εὐωχουμένων». Ἡ παροιμία ὅμως δὲν εὑρίσκεται παρὰ τοῖς παροιμιογράφοις.

6) Δηλαδὴ μόνη της, διότι δὲν ἐπετρέπετο αὐτῇ νὰ κλαίῃ. Ἔπρεπε δὲ νὰ εἴπῃ, αὐτὴ πρὸς ἐμαυτήν.

7) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἐπικουρίζεται γὰρ τοῖς δακρύοις ἡ συμφορά. Αἰσχύλος· οἵ τε στεναγμοὶ τῶν πόνων ἐρείσματα».

8) Τοῦτο λέγει εἰρωνικῶς. Ἡ Κλυταιμνήστρα εἶναι γενναία μόνον κατὰ τοὺς λόγους, οὐχὶ δὲ καὶ κατὰ τὰς πράξεις.

9) Εἶναι ἐπέκτασις τοῦ ἐτυμολογικοῦ σχήματος ἀντί, ὀνείδη.

10) Δὲν λέγει μισητή, ἀλλὰ μίσημα, ὅπερ ἐντονώτερον, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 320 καὶ ἐν Αἴαντ. 381.

11) Λέγει οὕτως, ὡσεὶ ἡ Ἠλέκτρα ἐθρήνει διὰ τὸν θάνατον καὶ οὐχὶ διὰ τὸν φόνον τοῦ πατρός. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Οὐκ ἀνῃρέθη, φησίν, ἀλλὰ τέθνηκεν, τῷ προσχήματι τῆς λέξεως παραλογιζομένη τὴν παρανομίαν».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κακῶς ὄλοιο, μηδέ σ' ἐκ γόων ποτὲ
τῶν νῦν ἀπαλλάξειαν οἱ κάτω θεοί[1].
τάδ' ἐξυβρίζει, πλὴν ὅταν κλύῃ τινὸς
ἥξοντ' Ὀρέστην[2]· τηνικαῦτα δ' ἐμμανὴς
βοᾷ παραστᾶς[3]· οὐ σύ μοι τῶνδ' αἰτία;
οὐ σὸν τόδ' ἐστὶ τοὔργον, ἥτις ἐκ χερῶν
κλέψασ' Ὀρέστην τῶν ἐμῶν ὑπεξέθου;[4]
ἀλλ' ἴσθι τοι τίσουσά γ'[5] ἀξίαν δίκην.
τοιαῦθ' ὑλακτεῖ[6]· σὺν δ' ἐποτρύνει πέλας
ὁ κλεινὸς[7] αὐτῇ ταὐτὰ νυμφίος παρών,
ὁ πάντ' ἄναλκις[8] οὗτος, ἡ πᾶσα βλάβη,
ὁ σὺν γυναιξὶ[9] τὰς μάχας ποιούμενος.

1) Δὲν εἶναι ὀρθὴ ἡ ἑρμηνεία τοῦ Schneider, ὅτι ἡ Κλυταιμνήστρα εὔχεται, ἵνα ἡ Ἠλέκτρα καὶ ἐν Ἅιδου μὴ ἀπαλλαγῇ τῶν θρήνων. Διότι ἡ Κλυταιμνήστρα ὀνομάζει τοὺς θεούς, οὓς ἐπεκαλεῖτο ἡ Ἠλέκτρα. Ὅρα στίχ. 110.

2) Ἡ Κλυταιμνήστρα προεγίγνωσκεν, ὅτι ὁ Ὀρέστης ἔμελλε νὰ γείνῃ τιμωρὸς τοῦ πατρός.

3) Ἐπὶ ἐχθρικῆς σημασίας, ὡς πλησιάζουσιν οἱ σφόδρα κατά τινος ἐπιτιθέμενοι.

4) Δηλ. ἔθηκας ἐν ἀσφαλείᾳ, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. I, 89 « διεκομίζοντο εὐθὺς ὅθεν ὑπεξέθεντο παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ τὴν περιοῦσαν κατασκευήν ».

5) Ἂν καὶ ἐν τῇ ἐκτελέσει δὲν ἠδυνήθην νὰ σ' ἐμποδίσω, ὅμως τοὐλάχιστον θὰ τιμωρηθῇς.

6) Διὰ τὴν μανίαν καὶ ἀναίδειαν παραβάλλει τὴν μητέρα πρὸς κύνα, ὡς καὶ ὁ Αἰσχύλος λέγει περὶ τῆς αὐτῆς ἐν Ἀγαμέμν. 1187 « γλῶσσα μιαιφόνου κυνὸς λέξασα κἀκτείνασα » καὶ ὁ Διόφιλος ἐν Ἀνθολογ. Παλ. 5, 106 « Γραῖα, φίλη θρέπτειρα, τί μου προσίοντος ὑλακτεῖς; ». Ἡ αὐτὴ κεῖται ἄνευ συνταχτικῆς πτώσεως, ὡς ἐν Αἴαντ. 957 « Γελᾷ, ξύν τε βασιλῆς » καὶ 1288 « ὃδ' ἦν ὁ πράσσων, σὺν δ' ἐγώ ». Τὸ πέλας συναπτέον μετὰ τοῦ παρών.

7) Τοῦτο λέγει κατ' εἰρωνείαν, ὡς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής. Πρότερον ἐγράφετο ταῦτα, ὅπερ ὀρθῶς ὁ Blomfield ἔτρεψεν εἰς ταὐτά, εἰς ὃ ἀνήκει ἡ δοτικὴ αὐτῇ.

8) Ἄναλκις ὀνομάζεται ὁ Αἴγισθος ἤδη ὑφ' Ὁμήρου ἐν Ὀδυσσ. Γ, 310 « μητρός τε στυγερῆς καὶ ἀνάλκιδος Αἰγίσθοιο ». Ἐν τῇ ἑπομένῃ φράσει ἐγένετο ἔλξις ἀντί, ὁ πᾶς ὢν βλάβη, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 927 « ὦ πῦρ σὺ καὶ πᾶν δεῖμα » καὶ Ἀριστοφάν. ἐν Ὄρνισ. 430 « πυκνότατον κίναδος, σόφισμα . . . παιπάλημ' ὅλον ».

9) Ὁ Schneidewin νομίζει, ὅτι ὁ Αἴγισθος ὡς δειλὸς μένει ἐν τῷ κύκλῳ τῶν γυναικῶν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ, 754 « οὐ γὰρ αἰχμητὴς πέφυκεν, ἐν γυναιξὶ δ' ἄλκιμος ». Ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία ἴσως δὲν ἐγένετο ἀφυῶς, ἀλλ' ἡ σύνταξις, ὡς νομίζομεν, δὲν ἐπιτρέπει ταύτην. Ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ τὸν φόνον τοῦ Ἀγαμέμνονος, καθ' ὃν ὁ Αἴγισθος εἶχε σύμμαχον τὴν ἄπιστον τοῦ ἥρωος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐγὼ δ' Ὀρέστην τῶνδε[1] προσμένουσ' ἀεὶ
παυστῆρ' ἐφήξειν ἢ τάλαιν' ἀπόλλυμαι.
μέλλων[2] γὰρ ἀεὶ δρᾶν τι τὰς οὔσας τέ μου
καὶ τὰς ἀπούσας[3] ἐλπίδας διέφθορεν.
ἐν οὖν τοιούτοις οὔτε σωφρονεῖν[4], φίλαι,
οὔτ' εὐσεβεῖν πάρεστιν· ἀλλ' ἔν τοι κακοῖς
πολλὴ 'στ' ἀνάγκη κἀπιτηδεύειν κακά.

ΧΟΡΟΣ.

φέρ' εἰπέ, πότερον ὄντος Αἰγίσθου πέλας
λέγεις τάδ' ἡμῖν ἢ βεβῶτος ἐκ δόμων;[5]

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἦ κάρτα[6]· μὴ δοκεῖ μ' ἄν, εἴπερ ἦν πέλας,
θυραῖον[7] οἰχνεῖν· νῦν δ' ἀγροῖσι τυγχάνει.

σύζυγον. Εἰς τὴν ἐξήγησιν ταύτην δὲν ἀντίκειται καθ' ἡμᾶς ὁ ἐνεστὼς τῆς μετοχῆς, διότι τὴν εἰδικὴν περίστασιν γενικεύει. Ἴσως καὶ τὰς πρὸς τὴν Ἠλέκτραν ἔριδας, περὶ ὧν ἔλεγεν ἄρτι, ἂν μὴ πλανώμεθα, λέγει μετά τινος εἰρωνείας μάχας.

1) Εἶναι γένους οὐδετέρου καὶ ἀνήκει εἰς τὸ παυστῆρα.

2) Ἐπειδὴ βραδύνει νὰ πράξῃ ἀποφασιστικόν τι.

3) Περὶ τῆς σημασίας τῶν ἐλπίδων ὑπάρχει διαφωνία. Κατὰ μὲν τὸν Σχολιαστὴν· « καὶ ἃς εἶχον, καὶ αἳ ἔμελλον ἀνακύψειν. Λέγεται δὲ ὑπερβολικῶς »· κατὰ δὲ τὸν Schneidewin καὶ τὸν Dindorf σημαίνει πάσας τὰς ἐλπίδας καθ' ὅλου, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1908 « ἴτ' ὀπάονες οἵτ' ὄντες, οἵ τ' ἀπόντες ». Ὁ Schneider ἐννοεῖ τὰς ἐγγὺς καὶ τὰς πόρρω ἐλπίδας, δηλ. τὸν φόνον τοῦ Αἰγίσθου καὶ τῆς Κλυταιμνήστρας καὶ εὐδαίμονα ἤτοι ἔγγαμον βίον. Ἴσως ἡ ἑρμηνεία δὲν εἶναι ἀτυχής· διότι ὄντως τοὺς δύο τούτους πόθους εἶχεν ἡ ἡρωΐς.

4) Ἠλέκτρα ὁμολογεῖ, ὅτι καὶ αὐτὴ ἁμαρτάνει, ἀλλὰ πειρᾶται νὰ δικαιώσῃ ἑαυτήν, ὡς λέγει ὁ Σχολιαστής· « Θαυμαστῶς καὶ ἀνθρωπίνως δικαιολογεῖται. Ἐπεὶ οἱ ἐν δεινοῖς καὶ ἔξω λογισμοῦ τινὰ πράσσουσι, καὶ εἰς θεοὺς ἀσεβῆ φθέγγονται ».

5) Δειλίαν ἐλέγχει ἡ ἐρώτησις αὕτη τοῦ χοροῦ. Ἀλλ' ἅτε τοὺς κοινοὺς ἀνθρώπους ἐκπροσωπῶν πάντοτε τοιοῦτος εἶναι. Προσθετέον δ', ὅτι ἐν τῷδε τῷ δράματι σύγκειται ἐκ γυναικῶν.

6) Ἐκ τῶν ἡγουμένων ἐννοεῖται ἡ φράσις, βεβῶτος ἐκ δόμων Αἰγίσθου τάδε λέγω,

7) Κεῖται ἀντὶ τοῦ θυραίαν, ὡς ἐν Τραχιν 533. Τὸ τυγχάνειν ἄνευ μετοχῆς εὑρηται καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν στίχ. 46. Ὁ Schneider εἰκάζει, ὅτι ὁ Αἴγισθος ἐξῆλθεν, ὅπως τὰ πρὸς κάθειρξιν τῆς Ἠλέκτρας παρασκευάσῃ, στίχ. 380. Ἡ εἰκασία αὕτη δὲν φανέρεται μοι πιθανή· διότι κατὰ τὸν λόγον τῆς Χρυσοθέμιδος προῦκειτο νὰ γείνῃ τοῦτο χθονὸς τῆσδ' ἐ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

ἦ δᾶν[1] ἐγὼ θαρσοῦσα μᾶλλον ἐς λόγους
τοὺς σοὺς ἱκοίμην, εἴπερ ὧδε ταῦτ' ἔχει.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ὡς νῦν ἀπόντος[2] ἱστόρει, τί σοι φίλον.

ΧΟΡΟΣ.

καὶ δὴ σ' ἐρωτῶ· τοῦ κασιγνήτου τί φῄς,[3]
ἥξοντος ἢ μέλλοντος[4], εἰδέναι θέλω.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

φησίν[5] γε, φάσκων δ' οὐδὲν ὧν λέγει ποιεῖ.

ΧΟΡΟΣ.

φιλεῖ[6] γὰρ ὀκνεῖν πρᾶγμ' ἀνὴρ πράσσων μέγα.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

καὶ μὴν ἔγωγ' ἔσωσ'[7] ἐκεῖνον οὐκ ὄκνῳ.

κτός, ἐν ᾧ ἐνταῦθα λέγεται, ὅτι ἐξῆλθεν εἰς τοὺς ἀγρούς.

1) Ἐγένετο ἐκ τοῦ δὴ ἄν, ὡς παρ' Λισχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 513 «θεῶν θελόντων δᾶν ἀληθεύσαιμ ἐγώ».

2) Ἡ γενικὴ ἀπόλυτος ἄνευ ὑποκειμένου εὕρηται οὐχὶ συχνάκις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Τὸ ἱστόρει ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἐρώτα, ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν· διότι ἡ Ἠλέκτρα δὲν γινώσκει, ὅτι ὁ χορὸς προτίθεται νὰ ἐρωτήσῃ. Τοῦτο μανθάνει τὸ πρῶτον ἐν στίχ. 317. Διὰ τοῦτο τὸ ῥῆμα σημαίνει λέγειν, διηγεῖσθαι, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1150 «οὐκ ἐννέπων τὸν παῖδ, ὃν οὗτος ἱστορεῖ» καὶ ἐν στίχ. 1156. Τὸ ἑπόμενον τί κεῖται ἀντὶ τοῦ ὅ τι, quicquid tibi placet. Ἡ τοιαύτη χρῆσις τῆς ἀντωνυμίας παρὰ μὲν τοῖς ἀρχαιοτέροις εἶναι σπανία, παρὰ δὲ τοῖς ἔπειτα συχνοτάτη, ὡς ἐν τῷ Εὐαγγελ. τοῦ Μάρκ. 14, 36 «οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ».

3) Ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἰδέναι. Τὸ ῥῆμα συνετάχθη πρὸς γενικήν, ὡς ἐν Ὀδυσσ. Λ, 174 «εἰπέ μοι πατρός τε καὶ υἱέος», ἐν Τραχιν. 928 «φράζω τῆς τεχνωμένης».

4) Τὴν ἀπόκρισιν πρὸς τὸ ἐρώτημα ἔδωκεν ἤδη ἡ Ἠλέκτρα ἐν στιχ. 171 καὶ 305. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς λόγος ἀγανακτούσης, ὁ χορὸς ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ βεβαιότερόν τι.

5) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει ἐπαγγέλλεται.

6) Ὁ αὐτὸς ἐξηγεῖ, εἴωθεν ἀναβάλλεσθαι καὶ τὸ πράσσων διὰ τοῦ ἐπιχειρῶν πράσσειν.

7) Περιεμένομεν τὸν λόγον, καὶ μὴν ἔγωγε οὐκ ὤκνησα σώζουσα ἐκεῖνον. Λέγει τοῦτο, διότι καὶ ἡ σωτηρία τοῦ Ὀρέστου ἦτο μέγα ἔργον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

θάρσει· πέφυκεν ἐσθλός, ὥστ' ἀρκεῖν[1] φίλοις.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

πέποιθ', ἐπεὶ τἂν οὐ μακρὰν ἔζων[2] ἐγώ.

ΧΟΡΟΣ.

μὴ νῦν ἔτ' εἴπῃς μηδέν· ὡς δόμων[3] ὁρῶ
τὴν σὴν ὅμαιμον, ἐκ πατρὸς[4] ταὐτοῦ φύσιν,
Χρυσόθεμιν, ἔκ τε μητρός, ἐντάφια χεροῖν
φέρουσαν, οἷα τοῖς κάτω νομίζεται.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

τίν[5]' αὖ σὺ τήνδε πρὸς θυρῶνος ἐξόδοις[6]
ἐλθοῦσα φωνεῖς[7], ὦ κασιγνήτη, φάτιν,
κοὐδ'[8] ἐν χρόνῳ μακρῷ διδαχθῆναι θέλεις

1) Σημαίνει· ἐπαρκεῖν, βοηθεῖν, ὡς ἐν Οἰδ. ἐπὶ Κολων. 262.

2) Ἐννοεῖται ἡ ὑπόθεσις, εἰ μὴ ἐπεποίθειν, ὡς ἐν Οἰδ. τυράνν. 318.

3) Προσδιορίζει τὸ φέρουσαν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 417 «χθονὸς ἀείρας». Ὁ πρὸς τὴν σκηνὴν ἐστραμμένος χορὸς ἦν φυσικώτερον νὰ ἴδῃ τὴν Χρυσόθεμιν ἐρχομένην.

4) Δὲν ἤρκει μόνον τὸ ὅμαιμος, διότι κατὰ τὸν Wolff οὕτως ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ, καὶ ἂν ἡ Χρυσόθεμις ἦτο θυγάτηρ τῆς Κλυταιμνήστρας καὶ τοῦ Αἰγίσθου. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς κατὰ τὸ γένος, ὡς ἐν Αἴαντ. 1259 «ὃς εἶ φύσιν» ἐν Τραχιν. 380 «πατρὸς μὲν οὖσα γένεσιν Εὐρύτου ποτέ».

5) Ἡ Χρυσόθεμις εἰσέρχεται εἰς τὴν σκηνὴν ἔχουσα ἐν χερσὶ πρόχουν, ἐν ᾗ ὑπῆρχον λοιβαί, στίχ. 52, καὶ 405. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἐπίτηδες τοῖς ἀγρίοις ἤθεσιν ἀντιπαρατάττουσι πρᾶα, καθάπερ νῦν τῇ Ἠλέκτρᾳ Χρυσόθεμιν συνέζευξε, καὶ τῇ Ἀντιγόνῃ τὴν Ἰσμήνην, ἕνεκα τοῦ διαποικίλειν ταῖς ἀντιρρήσεσι τὰ δράματα».

6) Κατὰ τὸν Schneider εἶναι περίφρασις ὡς τὸ εὐνῆς λέχος. Ἐν τῇ φράσει ταύτῃ ἐνυπάρχει μομφή τις, ὡς ἐν στίχ. 516. Αἱ Ἑλληνίδες ἐξήρχοντο τοῦ οἴκου μόναι κατὰ τὰς ἑορτάς, ἄλλοτε δὲ σπανίως καὶ ἀκολούθους ἔχουσαι, Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλείδ. 474 «θράσος μοι μηδὲν ἐξόδοις ἐμαῖς προσθῆτε· γυναικὶ γὰρ σιγή τε καὶ τὸ σωφρονεῖν κάλλιστον, εἴσω θ' ἡσυχον μένειν δόμων».

7) Ἐρχομένη ἡ Χρυσόθεμις πόρρωθεν ἤκουσε τὴν φωνὴν τῆς Ἠλέκτρας.

8) Παρατακτικὴ σύνταξις, ὡς ἐν Αἴαντ. 342 «ἢ τὸν εἰσαεὶ λελαθήσει χρόνον, ἐγὼ δ' ἀπόλλυμαι;». Σημειωτέον, ὅτι πλεῖστοι ἐκδόται τὸ ἐρωτηματικὸν θέτουσι μετὰ τὸ φάτιν καὶ οὐχὶ μετὰ τὸ κενά.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θυμῷ[1] ματαίῳ μὴ χαρίζεσθαι κενά ;
καίτοι τοσοῦτόν γ' οἶδα κἀμαυτήν,[2] ὅτι
ἀλγῶ 'πὶ τοῖς παροῦσιν· ὥστ' ἄν, εἰ σθένος
λάβοιμι, δηλώσαιμ' ἄν[3], οἵ' αὐτοῖς φρονῶ.
νῦν δ' ἐν κακοῖς μοι πλεῖν ὑφειμένη[4] δοκεῖ, 335
καὶ μὴ δοκεῖν μὲν δρᾶν[5] τι, πημαίνειν δὲ μή.
τοιαῦτα δ' ἄλλα[6] καὶ σὲ βούλομαι ποιεῖν.
καίτοι τὸ μὲν δίκαιον οὐχ ᾗ 'γὼ λέγω,
ἀλλ' ᾗ σὺ κρίνεις· εἰ δ' ἐλευθέραν[7] με δεῖ
ζῆν, τῶν κρατούντων ἐστὶ πάντ' ἀκουστέα[8] 340

ΗΛΕΚΤΡΑ.

δεινόν γέ σ'[9], οὖσαν πατρός, οὗ σὺ παῖς ἔφυς,

[1]) Εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ ψυχῇ ματαίᾳ, ἣν πρωτιμᾷ ὁ Wunder. Τὸ κενὰ χαρίζεσθαι κεῖται ἀντὶ τοῦ κενὴν χάριν χαρίζεσθαι, ἐν Θεόγνιδ. 1224 «ὀργὴ θυμῷ δειλὰ χαριζομένη» Εὐριπίδ. ἐν Ἀποσπάσμ. 31 «ὀργῇ γὰρ ὅστις εὐθέως χαρίζεται, κακῶς τελευτᾷ». Ὁ προσδιορισμὸς ματαίῳ φαίνεται περιττεύων, ἀλλ' ἐξαίρει τὴν μέμψιν τῆς ἀβουλίας κατὰ τὸν Schneidewin, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 342 «μάτην γὰρ οὐδὲν ὠφελῶν ἐμοὶ πονήσεις».

[2]) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ οἶδα, ὅτι κἀγὼ αὐτὴ ἀλγῶ.

[3]) Ὁ ἂν ἐπαναλαμβάνεται πολλάκις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Ἡ Χρυσόθεμις δὲν ὀνομάζει τὸν Αἴγισθον καὶ τὴν Κλυταιμνήστραν, ἀλλὰ λέγει αὐτοῖς ἐκ περιφρονήσεως καὶ προνοίας.

[4]) Δηλαδὴ τὰ ἱστία· ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν πλεόντων, ὡς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· «Μὴ ὅλον τὸ ἱστίον ἀναπετασάσῃ ἀπὸ τῶν πλεόντων, οἳ πρὸς τὴν βίαν τῶν ἀνέμων ἀντισχόντες ὑφιᾶσι τῶν ἱστίων».

[5]) Ἡ Ἠλέκτρα ἐρεθίζει μόνον τὸν Αἴγισθον καὶ τὴν Κλυταιμνήστραν, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ βλάψῃ τούτους.

[6]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἀλλά, ἀλλ' ὁ μὲν Schmidt ἔτρεψεν εἰς ἄττα, ὁ δὲ Dindorf εἰς ἄλλα, ὅπερ εὐσήχθη εἰς τὰς νεωτέρας ἐκδόσεις. Διότι τὸ ἀλλὰ μόνον ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ τοὐλάχιστον ἢ μετὰ κλητικὴν δύναται νὰ ἔπηται. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Κύρ. Παιδ. 4, 6, 11 «τοιαῦτα δ' ἄλλα, ὧν ἐδέοντο, ἐπλήρωσαν ἑαυτούς» καὶ Πλάτ. ἐν Πολιτ. 11, 372 Δ «διάγοντες τὸν βίον ἐν εἰρήνῃ μεθ' ὑγιείας ἄλλον τοιοῦτον βίον τοῖς ἐκγόνοις παραδώσουσι».

[7]) Ἀπειθοῦσα πρὸς τοὺς κρατοῦντας ἡ Ἠλέκτρα παρεσκεύασεν ἑαυτῇ θέσιν δούλης, στίχ. 189. Ἀντὶ τοῦ δεῖ ἐν τοιαύτῃ σημασίᾳ τίθεται τὸ μέλλω.

[8]) Τοῦτο λέγει ὁ τραγικὸς κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ Σόλωνος· ἀρχῶν ἄκουε καὶ δίκαια κἄδικα καὶ Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 63 «ἀρχόμεσθ' ἐκ κρεισσόνων καὶ ταῦτ' ἀκούειν κἄτι τῶνδ' ἀλγίονα».

[9]) Ὁ Monk οὐχὶ ἀπιθάνως εἴκασεν, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ σέ γ'·

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κείνου λελῆσθαι, τῆς δὲ τικτούσης[1] μέλειν.
ἅπαντα γάρ σοι τἀμὰ[2] νουθετήματα
κείνης[3] διδακτά, κοὐδὲν ἐκ σαυτῆς λέγεις.
ἔπειθ' ἑλοῦ γε[4] θάτερ', ἢ φρονεῖν κακῶς, 345
ἢ τῶν φίλων[5], φρονοῦσα, μὴ μνήμην ἔχειν·
ἥτις λέγεις[6] μὲν ἀρτίως, ὡς, εἰ λάβοις
σθένος, τὸ τούτων μῖσος ἐκδείξειας ἄν,
ἐμοῦ[7] δὲ πατρὶ πάντα τιμωρουμένης,

διότι τὸ γὲ μᾶλλον εἰς τὴν ἀντωνυμίαν ἁρμόζει. Ὁ δὲ Nauck ἐπιθυμεῖ νὰ γραφῇ, δεινὸν σὲ φῦσαν, ὅπερ δὲν ἤθελεν εἶναι ἄτοπον, ἂν ὑπῆρχεν ἐν τοῖς χειρογράφοις. Ἐπειδὴ ἡ γυνὴ ἐθεωρεῖτο μόνον ὡς ἡ ἄρουρα καὶ τὸ σπέρμα ὑποδεχομένη καὶ ὑποθάλπουσα, τὸ τέκνον δὲν ἀνῆκε τῇ μητρί, ἀλλὰ τῷ πατρί, Αἰσχύλ. ἐν Εὐμενίδ. 657 «οὐκ ἔστι μήτηρ ἡ κεκλημένη τέκνου τοκεύς, τροφὸς δὲ κύματος φυτοσπόρου, τίκτει δ' ὁ θρώσκων», Εὐρυπίδ. ἐν Ὀρέστ. 552 «πατὴρ μὲν ἐφύτευσέν με, σὴ δ' ἔτικτε παῖς, τὸ σπέρμ' ἄρουρα παραλαβοῦσ' ἄλλου πάρα» καὶ ἐν Ἀποσπάσμ. 1048. «Στέργω τὸν φύσαντα τῶν πάντων βροτῶν μάλιστα. Κείνου γὰρ ἐξέβλαστον, οὐδ' ἂν εἷς ἀνὴρ γυναικὸς αὐδήσειεν, ἀλλὰ τοῦ πατρός».

[1]) Συχνάκις παρὰ τοῖς τραγικοῖς τὸ τίκτω κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ παρακειμένου. Τὸ μέλειν μετεχειρίσθη ὡς προσωπικόν, ἐν Αἴαντι 688 «Τεύκρῳ σημήνατε μέλειν μὲν ἡμῶν εὖ νοεῖν δ' ὑμῖν ἅμα» καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 355 «θεοὺς βροτῶν ἀξιοῦσθαι μέλειν».

[2]) Κεῖται κτητικὴ ἀντωνυμία ἀντὶ γενικῆς, ὡς ἐν Οἰδίποδι τυράνν. 969 «τὠμῷ πόθῳ». Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «ἃ εἶπες ἐμὲ νουθετοῦσα».

[3]) Ἀντὶ ὑπὸ κείνης διδακτά, ὡς ἐν Τραχιν. 1051 «Ἐρινύων ὑφαντὸν ἀμφίβληστρον»,

[4]) Οὐχὶ ἀφυῶς ὁ Hartung τὸ ἑλοῦ γε ἔτρεψεν εἰς ὁμολόγει· διότι πρῶτον τὸ γὲ μετὰ προστακτικῆς ἀπαντᾷ σπανίως, δεύτερον ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ ἐκλογῆς, ἀλλὰ περὶ ὁμολογίας καὶ τρίτον φαίνεται, ὅτι ὁ Σχολιαστὴς δὲν ἀνέγνω ἑλοῦ γε· διότι δὲν ἤθελεν ἐξηγήσει διὰ τοῦ ὁμολογεῖν· «Ὁμολόγησον σαυτὴν ἢ φρονεῖν κακῶς προστιθεμένην τοῖς ἐχθροῖς· ἢ φρονοῦσαν, τῶν φιλτάτων ἀμνημονεῖν, οἷον θάτερά σε δεῖ ὁμολογῆσαι, ἢ ὅτι κακῶς φρονεῖς, ἢ ὅτι ἐκοῦσα ἁμαρτάνεις καὶ παρορᾷς». Ἡ διόρθωσις ὅμως δὲν ἐγένετο δεκτή. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος δύναται μὲν νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁμολογία, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐκλογή.

[5]) Ἐννοεῖ τὸν Ἀγαμέμνονα. Τὸ φρονεῖν τίθεται πολλάκις ἀντὶ τοῦ εὖ φρονεῖν. Ἡ Ἠλέκτρα τίθησι τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς εἰς τὸ δίλημμα ἢ ὅτι εἶναι ἀνόητος (διότι γίνεται τυφλὸν ὄργανον τῶν φονέων τοῦ πατρός) ἢ ὅτι (ἂν ἐν γνώσει πράττῃ τοῦτο) ἀμελεῖ τοῦ πατρός. Παραβαίνει δὲ τὸ πρὸς τὸν πατέρα καθῆκον διὰ τὰ δῶρα, ἅπερ παρὰ τῶν φονέων λαμβάνει, στίχ. 360.

[6]) Ἔθηκεν ἐνεστῶτα ἀντὶ ἀορίστου.

[7]) Δὲν ἦτο ἀνάγκη ἐνταῦθα γενικῆς ἀπολύτου, διότι ἠδύνατο νὰ τεθῇ δοτικὴ κατὰ τὸ ξυνέρδειν. Εἰκάζομεν δ', ὅτι ἀπέφυγε ταύτην ἕνεκα τῆς ἑπομένης δοτικῆς, πατρί. Τὸ πάντα σημαίνει πᾶσαν τιμωρίαν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὔτε ξυνέρδεις τήν τε δρῶσαν[1] ἐκτρέπεις. 350
οὐ ταῦτα πρὸς κακοῖσι[2] δειλίαν ἔχει;
ἐπεὶ δίδαξον, ἢ μάθ' ἐξ ἐμοῦ[3], τί μοι
κέρδος γένοιτ' ἂν τῶνδε ληξάσῃ[4] γόων.
οὐ ζῶ; κακῶς μέν, οἶδ', ἐπαρκούντως[5] δέ μοι,
λυπῶ δὲ τούτους[6], ὥστε τῷ τεθνηκότι 355
τιμὰς προσάπτειν[7], εἴ τίς ἐστ' ἐκεῖ χάρις.
σὺ δ' ἡμὶν[8] ἡ μισοῦσα μισεῖς μὲν λόγῳ,
ἔργῳ δὲ τοῖς φονεῦσι τοῦ πατρὸς ξύνει.
ἐγὼ μὲν οὖν οὐκ ἄν ποτ', οὐδ' εἴ μοι τὰ σὰ
μέλλοι τις οἴσειν δῶρ'[9], ἐφ' οἷσι νῦν χλιδᾷς, 360
τούτοις ὑπεικάθοιμι· σοὶ δὲ πλουσία
τράπεζα κείσθω καὶ περιρρείτω[10] βίος.
ἐμοὶ γὰρ ἔστω τοὐμὲ μὴ[11] λυπεῖν μόνον

1) Λέγει γενικῶς, ἐν ᾧ πρόκειται μόνον περὶ τῆς Ἠλέκτρας. Περιεμένομεν δὲ τὴν φράσιν, ἐμέ τε τὴν ὁρῶσαν ἐκτρέπεις.

2) Τίνα εἶναι τὰ κακά; Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἥγουν πρὸς τὸ εἶναί σε κακὴν ὑπάρχεις καὶ δειλή. Κακὴ μέν, ὅτι οὐ τιμᾷς τὸν πατέρα· δειλὴ δέ, ὅτι φοβῇ τοὺς κτανόντας τὸν πατέρα». Οἱ πλεῖστοι ὅμως τῶν νεωτέρων, ὡς ὁ Schneidervin καὶ ὁ Wolff, ἐννοοῦσι τὰς καταπιέσεις, ἃς ὑφίστανται διὰ τὸν Αἴγισθον, στίχ. 335.

3) Κεῖται παρενθετικῶς, διότι ὁ ἑπόμενος λόγος ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ δίδαξον.

4) Εἶναι ὑποθετικὴ μετοχή, ἤ: ἡ ἀπόδοσις τὸ γένοιτ' ἄν.

5) Τὸ ἐπίρρημα φέρεται μόνον παρὰ Ἰωάννῃ Φιλοπόνῳ (600 μ.Χ.) καὶ τούτου ἕνεκεν προτιμᾶται ὑπό τινων ἐκδοτῶν τὸ ἀπαρκούντως. Εὕρηται ὅμως τὸ ἐπαρκεῖν καὶ ἐπαρκής. Ὁ Σχολιαστὴς λέγει καὶ τὴν αἰτίαν· «Οὐ γὰρ ἐφίεμαι τρυφερώτερον ζῆν».

6) Ἐννοεῖ τὸν Αἴγισθον καὶ τὴν Κλυταιμνήστραν, ὡς ἐν στίχ. 271.

7) Λέγει τοῦτο, καθ' ὅσον ἡ λύπη τῶν φονέων γίνεται πρὸς τιμὴν τοῦ φονευθέντος. Τὸ ἐκεῖ συχνάκις οἱ ἀρχαῖοι μεταχειρίζονται ἐπὶ Ἅιδου, ὡς ἐν Αἴαντι, 854 «ὦ Θάνατε· καίτοι σὲ μὲν κἀκεῖ προσαυδήσω» καὶ ἐν στίχ. 1372. Χάρις εἶναι ἡ εὐχάριστος πρᾶξις.

8) Εἶναι ἠθικὴ δοτικὴ καὶ λέγεται μετὰ πικρίας.

9) Ἃ σοὶ δωροῦνται, ἃ σὺ λαμβάνεις. Τὸ χλιδᾷς ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ τρυφᾷς.

10) Περισσός, δαψιλὴς ἔστω.

11) Οἱ κριτικοὶ ἐξήντλησαν τὴν νοημοσύνην αὐτῶν, ὅπως διορθώσωσι τὸ χωρίον· καὶ ὁ μὲν Döderlein ἔτρεψεν εἰς τοὐμὲ μὴ λιπεῖν, ὁ δὲ Schmidt μὴ ἀλιτεῖν, ὁ Helbig τοὐμμενῆ λυπεῖν, ὁ Schneidewin τοὐμὲ μὴ λήγειν γόων, ὁ Wolff τούσδε δὴ καὶ ἄλλοι ἄλλως. Ὁ τελευταῖος παρα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βόσκημα· τῆς σῆς δ' οὐκ ἐρῶ τιμῆς τυχεῖν,
οὐδ' ἄν[1] σὺ σώφρων γ' οὖσα. νῦν δ' ἐξὸν πατρὸς 365
πάντων ἀρίστου παῖδα κεκλῆσθαι, καλοῦ
τῆς μητρός·[2] οὕτω γὰρ φανεῖ πλείστοις κακή,
θανόντα πατέρα καὶ φίλους προδοῦσα σούς.

ΧΟΡΟΣ.

μηδὲν πρὸς ὀργήν[3], πρὸς θεῶν· ὡς τοῖς λόγοις
ἔνεστιν ἀμφοῖν κέρδος, εἰ σὺ[4] μὲν μάθοις 370
τοῖς τῆσδε χρῆσθαι, τοῖς δὲ σοῖς αὖτη[5] πάλιν.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

ἐγὼ μέν, ὦ γυναῖκες, ἠθάς[6] εἰμί πως
τῶν τῆσδε μύθων· οὐδ' ἂν ἐμνήσθην[7] ποτέ,
εἰ μὴ κακὸν μέγιστον εἰς αὐτὴν ἰὸν

τηρεῖ, ὅτι μόνον ἐνέργειά τις δύναται νὰ ὀνομασθῇ βόσκημα, οὐχὶ δὲ καὶ παράλειψις. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι καὶ ἡ ἔλλειψις ἐνοχλήσεως δύναται νὰ ἦναι χαρά, εὐχαρίστησις καὶ ὡς τοιαύτη δύναται να ὀνομασθῇ βόσκημα. Διὰ τοῦτο ἴσως δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως καὶ ὀρθῶς ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Τοῦτο μόνον ἐμὲ βοσκέτω, τὸ μὴ λυπεῖν ἐμὲ αὐτήν, εἰ τοῖς φονεῦσι τοῦ πατρὸς πείθεσθαι ἀναγκασθήσομαι».

1) Ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου ἐννοεῖται τὸ ἦρας, δηλ. οὐδ' ἂν σὺ ἦρας, εἰ σώφρων γε ἦσθα.

2) Ἡ φράσις αὕτη παρέχει πολὺ ὄνειδος, διότι τῆς μητρὸς κατ' ἐξοχὴν καλοῦνται τὰ νόθα τέκνα. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν ῥῆσιν ὁ παῖς πρέπει νὰ ἦναι τοῦ πατρός, ἐν Φιλοκτήτ. 260 καὶ ἐν Ἀποσπάσμ. 140 «Οὗτοι χρή . . . μητρὸς καλεῖσθαι παῖδα, τοῦ πατρὸς παρόν». Ὁ δὲ Εὐριπίδης ἐν Ἠλέκτρ. 933 λέγει· «κἀκείνους στυγῶ τοὺς παῖδας, ὅστις τοῦ μὲν ἄρσενος πατρὸς οὐκ ὠνόμασται, τῆς δὲ μητρὸς ἐν πόλει».

3) Κεῖται ἀντὶ ἐπιρρήματος ὡς πρὸς βίαν, πρὸς χάριν. Ἐννοεῖται τὸ λέξῃς.

4 Διὰ μὲν τοῦ σὺ ἐννοεῖ τὴν Ἠλέκτραν, διὰ δὲ τοῦ αὕτη τὴν Χρυσόθεμιν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «εἰ συγκεράσετε τοὺς τρόπους, εὖ ἂν ἔχει. Ἡ μὲν γὰρ αὐστηρά, ἡ δὲ ἀνειμένη». Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τραγῳδίᾳ ὁ χορὸς λαμβάνει μεσάζουσαν θέσιν.

5) Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου μεταχειρίζεται τὴν ὅδε καὶ οὗτος, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 1434 «οὔτε γὰρ σὺ τοῦδ' ἄτερ σθένεις ἐλεῖν τὸ Τροίας πεδίον οὔθ' οὗτος σέθεν. Ἀλλὰ φυλάσσετον οὗτος σὲ καὶ σὺ τόνδε».

6) Τὸ ἠθὰς συνετάχθη πρὸς γενικήν, διότι σημαίνει ἔμπειρος. Κατὰ τὸν Schneidewin τὸ πως κεῖται εἰρωνικῶς.

7) Δύναται τὸ ἀντικείμενον νὰ νοηθῇ ἐκ τῆς φράσεως τοῖς τῆσδε τοῦ στίχ. 371.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἤκουσ', ὁ ταύτην τῶν μακρῶν σχήσει[1] λόγων. 375

ΗΛΕΚΤΡΑ.

φέρ' εἰπὲ δὴ τὸ δεινόν[2]· εἰ γὰρ τῶνδέ μοι
μεῖζόν τι λέξεις, οὐκ ἂν ἀντείποιμ' ἔτι.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

ἀλλ' ἐξερῶ σοι πᾶν, ὅσον κάτοιδ' ἐγώ.
μέλλουσι γάρ σ', εἰ τῶνδε μὴ λήξεις γόων,
ἐνταῦθα πέμψειν, ἔνθα μήποθ[3] ἡλίου 380
φέγγος προσόψει· ζῶσα δ' ἐν κατηρεφεῖ[4]
στέγῃ χθονὸς τῆσδ' ἐκτὸς ὑμνήσεις[5] κακά.
πρὸς ταῦτα φράζου, καί με μή ποθ' ὕστερον
παθοῦσα μέμψῃ· νῦν γὰρ ἐν καλῷ[6] φρονεῖν.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἦ ταῦτα δή με καὶ[7] βεβούλευνται ποιεῖν; 385

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

μάλισθ'· ὅταν[8] περ οἶκαδ' Αἴγισθος μόλῃ.

ΗΛΕΚΤΡΑ

ἀλλ' ἐξίκοιτο τοῦδέ γ'[9] οὕνεκ' ἐν τάχει.

1) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ ἐφέξει, κωλύσει.

2) Λέγει τοῦτο δεινόν, διότι ὠνόμασε τοιοῦτον ἡ Χρυσόθεμις. Ὅρα Αἴαντ. στίχ. 312. Τάδε εἶναι ἡ παροῦσα κατάστασις τῆς Ἠλέκτρας.

3) Ἔθηκε τὸ μή, ὅπως δηλωσῃ τὸν σκοπὸν τῶν μελλόντων νὰ πράξωσι τοῦτο.

4) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν κατασκεπασμένῃ, σκοτεινῇ. Ἐν τοιαύτῃ στέγῃ καθείρχθη ἡ Ἀντιγόνη ὑπὸ τοῦ Κρέοντος.

5) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «καὶ ἐπὶ μέλους θρηνώδους, καθ' ἃ λέγεται ἐνταῦθα τὸ ὑμνήσεις».

6) Σημαίνει εὔκαιρον, ὡς παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Ἑλλ. 4, 3, 5 «νομίσαντες οὐκ ἐν καλῷ εἶναι πρὸς τοὺς ὁπλίτας ἱππομαχεῖν».

7) Οἱ ἑρμηνευταὶ ἐξηγοῦσι διὰ τοῦ ὄντως, ἀληθῶς, ὡς ἐν Αἴαντ. 44 «ἦ καὶ τὸ βούλευμ' ὡς ἐπ' Ἀργείοις τόδ' ἦν». Τῆς στιχομυθίας, ἥτις ὑπάρχει ἐνταῦθα, γίνεται χρῆσις ἐν ζωηρᾷ συζητήσει καὶ ἐν ἀγγελίᾳ σπουδαίων γεγονότων.

8) Προσδιορίζει τὸ ἐκ τοῦ προηγουμένου στίχου ἐννοούμενον ποιεῖν.

9) Ὁ γέ ἦτο ἀναγκαῖος, διότι ἡ Ἠλέκτρα εὔχεται, ἵνα ὁ Αἴγισθος ἐπανέλθῃ μόνον, ὅπως ἐκτελέσῃ τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

τίν', ὦ τάλαινα, τόνδ' ἐπηράσω λόγον;

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἐλθεῖν[1] ἐκεῖνον, εἴ τι τῶνδε δρᾶν νοεῖ.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

ὅπως πάθῃς[2] τί χρῆμα; ποῦ ποτ' εἶ φρενῶν; 390

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ὅπως ἀφ' ὑμῶν[3] ὡς προσώτατ' ἐκφύγω.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

βίου δὲ τοῦ παρόντος οὐ μνείαν ἔχεις;

ΗΛΕΚΤΡΑ.

καλὸς γὰρ[4] οὑμὸς βίοτος, ὥστε θαυμάσαι.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

ἀλλ' ἦν ἄν[5], εἰ σύ γ' εὖ φρονεῖν ἠπίστασο.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

μή μ' ἐκδίδασκε τοῖς φιλοις[6] εἶναι κακήν. 395

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

ἀλλ' οὐ διδάσκω· τοῖς[7] κρατοῦσι δ' εἰκαθεῖν.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

σὺ ταῦτα[8] θώπευ'· οὐκ ἐμοὺς τρόπους λέγεις.

1) Ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ λέγω, ὅπερ ἐξάγεται ἐκ τοῦ λόγον.

2) Ἡ Χρυσόθεμις ὑποδεικνύει, ὅτι ἡ πρᾶξις τοῦ Αἰγίσθου εἶναι φοβερὸν πάθημα αὐτῆς.

3) Ἐν τῇ ἀγανακτήσει ἡ ἡρωὶς καταλέγει τὴν ἀδελφὴν μετὰ τοῦ Αἰγίσθου καὶ τῆς Κλυταιμνήστρας. Τὴν ἑπομένην φράσιν ὁ L. Dindorf ἔτρεψεν εἰς προσωτάτω φύγω, διότι τὸν τύπον τοῦτον μεταχειρίζονται οἱ ἀττικοί.

4) Ὁ γὰρ ἐν τῷ διαλόγῳ συχνάκις αἰτιολογεῖ παραλειφθεῖσαν πρότασιν, ὡς ἐνταῦθα τήν, οὐκ ἔχω μνείαν. Ταῦτα λέγει μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας.

5) Ἐννόησον ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου τὸ καλός.

6) Ἡ ὑπὸ τῆς Χρυσοθέμιδος ὀνομασθεῖσα φρόνησις εἶναι κακὸν πρὸς τοὺς φίλους, δηλ. τὸν πατέρα.

7) Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι, οὐ διδάσκω τοῖς φίλοις εἶναι κακήν, διδάσκω δέ. Κατὰ τὸν Elmsley τὰ ἀμυναθεῖν, διωκαθεῖν, εἰρξαθεῖν καὶ εἰργαθεῖν, δὲν εἶναι ἐνεστῶτες, ἀλλ' ἀόριστοι.

8) Βραχυλογικῶς ἀντί, ταῦτα πρά-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

καλόν γε μέντοι μὴ 'ξ ἀβουλίας πεσεῖν.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

πεσούμεθ'[1], εἰ χρή, πατρὶ τιμωρούμενοι.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

πατὴρ δὲ τούτων[2], οἶδα, συγγνώμην ἔχει. 400

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ταῦτ' ἔστι τἄπη πρὸς[3] κακῶν ἐπαινέσαι.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

σὺ δ' οὐχὶ πείσει καὶ συναινέσεις ἐμοί;

ΗΛΕΚΤΡΑ.

οὐ δῆτα· μήπω[4] νοῦ τοσόνδ' εἴην κενή.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

χωρήσομαι τἄρ', οἷπερ ἐστάλην ὁδοῦ.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ποῖ δ' ἐμπορεύει; τῷ φέρεις ταδ' ἔμπυρα;[5] 405

οὖσα θώπευε τοὺς κρατοῦντας. Κατὰ τὸν Wolff ἡ ἀντωνυμία κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐπιρρήματος οὕτως. Τὸ ἀσύνδετον κρατύνει τὴν ἀντίθεσιν. Σὺ μὲν κολάκευε, ἀλλ' ὅ τι λέγεις, δὲν εἶναι ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἐγὼ σκέπτομαι.

1) Φαίνεται ὀρθὴ ἡ παρατήρησις τοῦ Schneidewin, ὅτι ἡ Ἠλέκτρα μεταχειρίζεται τὸ πεσούμεθα ἐν διαφόρῳ σημασίᾳ τοῦ πεσεῖν. Θὰ πέσωμεν, ἐὰν ἦναι ἀνάγκη, ἐκδικούμενοι τὸν πατέρα. Τὴν μετοχὴν ἔτρεψεν εἰς ἀρσενικὸν γένος ἕνεκα τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ.

2) Δηλαδὴ τῶν τρόπων τῆς Χρυσοθέμιδος, τοῦ μὴ τιμωρεῖσθαι τῷ πατρί. Οὐχὶ πολὺ διάφορον εἶναι τὸ ὑπὸ τῆς Ἰσμήνης εἰρημένον ἐν Ἀντιγόν. 65 «Ἐγὼ μὲν οὖν αἰτοῦσα τοὺς ἀπὸ χθονὸς ξύγγνοιαν ἴσχειν, ὡς βιάζομαι τάδε, τοῖς ἐν τέλει βεβῶσι πείσομαι».

3) Ἀντὶ ἁπλῆς γενικῆς οἱ τραγικοὶ συχνάκις μεταχειρίζονται τὴν πρὸς μετὰ γενικῆς, ὡς ἐν Αἴαντ. 581 «οὐ πρὸς ἰατροῦ σοφοῦ (ἐστὶ) θρηνεῖν ἐπῳδὰς πρὸς τομῶντι πήματι». Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «κακῶν ἐστιν ἐπαινέσαι ταῦτα τὰ ἤθη».

4) Ἐν τῷ ἔπει καὶ τῇ τραγῳδίᾳ εὑρηται τὸ πῶ μετὰ ἀρνήσεως ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ πώς, ὡς ἐν Οἰδίπ. τυράνν. 594 «οὔπω τοσοῦτον ἠπατημένος κυρῶ, ὥστ' ἄλλα χρῄζειν ἢ τὰ σὺν κέρδει καλά» καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ. 1278 «μήπω μανείη Τυνδαρὶς τοσόνδε πατς».

5) Δὲν ἐννοεῖ ζῷα πρὸς θυσίαν, ἀλλὰ σπονδὰς ἐκ γάλακτος, μέλιτος καὶ οἴνου, ὡς λέγει ὁ Τρικλίνιος· «Καταχρηστικῶς δὲ εἶπε τὰ ἔμπυρα —ἔμπυρα γὰρ κυρίως τὰ δια πυ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

μήτηρ με πέμπει πατρὶ τυμβεῦσαι[1] χοάς.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

πῶς[2] εἶπας; ἢ τῷ δυσμενεστάτῳ βροτῶν;

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

ὃν ἔκταν' αὐτή· τοῦτο γὰρ λέξαι θέλεις.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἐκ τοῦ φίλων πεισθεῖσα; τῷ[3] τοῦτ' ἤρεσεν;

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

ἐκ δείματός του νυκτέρου, δοκεῖν[4] ἐμοί. 410

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ὦ θεοὶ πατρῷοι, συγγένεσθέ γ'[5] ἀλλὰ νῦν.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

ἔχεις τι θάρσος τοῦδε τοῦ τάρβους[6] πέρι;

ΗΛΕΚΤΡΑ.

εἴ μοι λέγοις[7] τὴν ὄψιν, εἴποιμ' ἂν τότε.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

ἀλλ' οὐ κάτοιδα πλὴν ἐπὶ σμικρὸν[8] φράσαι.

ρὸς γενόμεναι, αἱ διὰ πυρὸς θυσίαι». Ὅρα καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 115.

1) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Σπεῖσαι τῷ τύμβῳ τοῦ πατρὸς χοάς». Ὁ Wunder ὅμως ἐξηγεῖ· πατρὶ χοὰς κρύψαι ἐν τύμβῳ.

2) Δικαίως ἡ ἡρωὶς ἐκπλήσσεται, ὅτι ἡ τὸν ἄνδρα φονεύσασα πέμπει τούτῳ σπονδάς. Εἰς τὸ δυσμενεστάτῳ ἐνεοεῖται ἡ δοτικὴ αὐτῇ.

3) Εἰς τίνα τοῦτο ἦτο ἀρεστόν; Ἡ Ἠλέκτρα δὲν πιστεύει, ὅτι ἡ μήτηρ αὐτοκέλευστος πράττει τοῦτο. Ἀντὶ ὅμως φίλου ἀκούει, ὅτι οἱ θεοὶ δι' ὀνείρου κατώρθωσαν τοῦτο.

4) Κατὰ τὸ δοκοῦν ἐμοί. Ἡ Χρυσόθεμις δὲν ἐγίνωσκεν ἀκριβῶς περὶ τοῦ ὀνείρου· ὅρα 117 καὶ 424.

5) Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· «Συμμαχήσατε, συνεργήσατε, συμπράξατε ἡμῖν κἂν νῦν. Ἀκούσασα δέ, ὅτι ἐν τοῖς ὀνείροις δείματά τινα τῇ Κλυταιμνήστρα γέγονε, θαρσεῖ καὶ ἐπικαλεῖται τοὺς θεούς, εἰ καὶ μὴ πρότερον, κἂν νῦν παριστάναι». Ὁ γὲ κατὰ μετάθεσιν ἐτέθη παρὰ τῷ συγγένεσθε, ἐν ᾧ προσδιορίζει τὸ νῦν.

6) Ἡ Χρυσόθεμις παρετήρησεν, ὅτι ἐκ τοῦ φόβου τῆς μητρὸς ἤντλησε θάρρος.

7) Ἐν τισι χειρογράφοις εὑρηται τὸ ῥῆμα καὶ καθ' ὁριστικήν, ἀλλὰ δὲν προτιμᾶται ὑπὸ τῶν κριτικῶν.

8) Ἐπιγεγραμμένον εὑρηται σμικρῶν, ὅπερ φαίνεται, ὅτι ἀνέγνω καὶ ὁ Σχολιαστής, ὅστις ἐξηγεῖ διὰ τῆς φράσεως πλὴν ὀλίγων. Τὴν παρεπιγραφὴν ταύτην προτιμᾷ καὶ ὁ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΛΕΚΤΡΑ.

λέγ' ἀλλὰ[1] τοῦτο· πολλά τοι σμικροὶ λόγοι
ἔσφηλαν[2] ἤδη καὶ κατώρθωσαν βροτούς.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

λόγος τις αὐτὴν ἐστιν εἰσιδεῖν[3] πατρὸς
τοῦ σοῦ τε κἀμοῦ δευτέραν ὁμιλίαν[4]
ἐλθόντος ἐς φῶς· εἶτα τόνδ' ἐφέστιον[5]
πῆξαι λαβόντα σκῆπτρον[6], οὑφόρει ποτὲ
αὐτός, τὰ νῦν δ' Αἴγισθος, ἔκ τε τοῦδ' ἄνω
βλαστεῖν βρύοντα θαλλόν[7], ᾧ κατάσκιον
πᾶσαν γενέσθαι[8] τὴν Μυκηναίων χθόνα.

Wolff παραπέμπων εἰς παράλληλα χωρία, ἐν Αἴα.τ. 1268 « σοῦ οὐδ' ἐπὶ σμικρῶν λόγων ἔτ' ἴσχει μνῆστιν» καὶ Ἰουλιαν. ἐν III, 128 A « τούτων ἐπὶ σμικρῶν μνημονεύει». Ἀλλ' οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκδοτῶν προτιμῶσι τὴν αἰτιατικήν, ὡς παρ' Ἡροδότ. IV, 129 « ταῦτα μέν νυν ἐπὶ σμικρόν τι ἐρρόντο τοῦ πολέμου» καὶ Ἀριστοτέλ. ἐν Πολιτ. VIII, 5, 31 « ἀλλ' ἐπὶ μικρὸν καὶ πάντες τῆς τοιαύτης αἰσθήσεως κοινωνοῦσιν».

1) Ἐγένετο μετάθεσις τοῦ ἀλλ' ἀντὶ, ἀλλὰ λέγε τοῦτο.

2) Τὸ σφάλλεσθαι εἶναι ἀντίθετον τοῦ ὀρθοῦσθαι, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Εὐστάθιος εἰς Ἰλιάδ. Z, 39. Οὐχὶ πολὺ διάφορον λέγει ὁ Δημοσθένης πρὸς Λεπτ. κεφ. 35 « μικροὶ καιροὶ μεγάλων πραγμάτων αἴτιοι γίγνονται».

3) Οἱ τραγικοὶ ἐνίοτε μετακειρίζονται τὸ εἰσοραῖν ἀντὶ τοῦ ἁπλοῦ ὁρᾶν, ὡς ἐν Τραχιν. 1112 « ὦ πλῆμον Ἑλλάς, πένθος οἷον εἰσορῶ ἔξουσαν» καὶ ἐν Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 1097.

4) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Ὡς αὖθις αὐτοῦ ἀναζήσαντος καὶ προσομιλήσαντος ».

5) Οὐχὶ ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· « Ἐπὶ τὴν οἰκίαν γενόμενον, τουτέστιν ἐπ' οἶκον »· διότι, ὡς ὀρθῶς λέγει ὁ Dindorf, τὸ ἐφέστιον δὲν ἀποδίδεται εἰς τὸν Ἀγαμέμνονα, ἀλλ' εἰς τὸ σκῆπτρον. Τὸ ὄνειρον ὑπαινίσσεται, ὅτι ὁ Ἀτρείδης ἀφεῖλε τὸν Αἴγισθον τὴν βασιλείαν καὶ ἦνεγκεν εἰς τὸν οἶκον, ὅπως βασιλεύσῃ ὁ υἱὸς Ὀρέστης.

6) Τὴν ἱστορίαν τοῦ σκήπτρου τούτου περιέγραψεν ὁ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδι B, 101.

7) Παραπλήσιον ἐνύπνιον εἶδεν ὁ Ἀστυάγης κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Ἡροδότου ἐν I, 108 « Ἐδόκεε (Ἀστυάγεϊ) ἐκ τῶν αἰδοίων τῆς θυγατρὸς ταύτης φῦναι ἄμπελον. τὴν δὲ ἄμπελον ἐπισχεῖν τὴν Ἀσίην πᾶσαν — ἐκ τῆς ὄψιος τῶν Μάγων ὀνειροπόλοι ἐσήμαιναν ὅτι μέλλοι ὁ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ γόνος βασιλεύσειν ἀντ' ἐκείνου ».

8) Περιεμένομεν, ᾧ χθὼν γένοιτο, ἀλλ' ἡ σύνταξις ἀφωμοιώθη πρὸς τὴν προηγουμένην.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοιαῦτά του[1] παρόντος, ἡνίχ' Ἡλίῳ
δείκνυσι[2] τοὔναρ, ἔκλυον ἐξηγουμένου. 425
πλείω δὲ τούτων οὐ κάτοιδα, πλὴν ὅτι
πέμπει μ' ἐκείνη τοῦδε τοῦ φόβου[3] χάριν.
πρός νυν[4] θεῶν σε λίσσομαι τῶν ἐγγενῶν,
ἐμοὶ πιθέσθαι μηδ' ἀβουλίᾳ[5] πεσεῖν·
εἰ γάρ μ' ἀπώσει[6], σὺν κακῷ μέτει πάλιν. 430

1) Ὁ Schneider εἰκάζει κατὰ τύχην παρευρεθέντα ὑπηρέτην. Οἱ κακὰ ἐνύπνια βλέποντες διηγοῦντο ταῦτα τῷ Ἡλίῳ, ὅπως οὗτος ὡς διώκων τὴν νύκτα ἀποδιώξῃ καὶ τὰ κατὰ ταύτην γενόμενα. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Τοῖς παλαιοῖς ἔθος ἦν ἀποτροπιαζομένους τῷ Ἡλίῳ διηγεῖσθαι τὰ ὀνείρατα». Ὁ Wolff λέγει, ὅτι μέχρι τοῦδε δεισιδαίμονες Ἕλληνες πράττουσι τοῦτο. Ὄντως ὁ λόγιος ἰατρὸς κ. Πύρλας, ὅστις ἔσχε τὸν ἀξιέπαινον ζῆλον νὰ μελετήσῃ τὰ τοιαῦτα, ἐβεβαίωσέ με, ὅτι ὁ βλέπων δυσάρεστον ὄνειρον πρὸς τὸν ἥλιον ἀτενίζων ἐπιφωνεῖ· ὅπως σκορπᾷ ὁ ἥλιος, οὕτω νὰ σκορπίσῃ καὶ τὸ ὄνειρον. Ἡ σύνταξις ἔχει οὑτωσί, τοιαῦτα ἔκλυον ἐξηγουμένου του, ὃς παρῆν ἡνίχ' Ἡλίῳ δείκνυσι τὸ ὄναρ.

2) Τὸ δεικνύναι μεταχειρίζεται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ἀποκαλύπτειν, ἀγγέλλειν, ὡς ἐν Τραχιν. 1250 «τὸ σὸν θεοῖσι δεικνὺς ἔργον».

3) Ἡ Χρυσόθεμις ἐν στίχ. 410 μετ' ἀμφιβολίας εἶπεν, ὅτι τὸ νύκτερον δεῖμα ἦτο ἡ αἰτία τῆς θυσίας. Νῦν ὅμως μετὰ βεβαιότητος λέγει τοῦτο. Ἴσως τὴν γνώμην ταύτην ἐνίσχυσεν ἡ φράσις τῆς Ἠλέκτρας, ὦ θεοὶ πατρῷοι, ξυγγένεσθέ γ' ἀλλὰ νῦν.

4) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται πρὸς νῦν, ὅπερ διατηροῦσιν ὁ Schneider καὶ ὁ Hartung. Κατὰ τὴν γραφὴν ταύτην σημαίνει ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις, καθ' ἃς ἐλήφθη σκληρὰ ἀπόφασις κατὰ τῆς Ἠλέκτρας καὶ ἡ Κλυταιμνήστρα ἕνεκα τοῦ ἐνυπνίου ἐκ προνοίας δύναται νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπόφασιν. Παρὰ τῷ Τρικλινίῳ ὅμως εὑρηται πρός νυν, ὅπερ ἐκράτησε παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν. Ὁ συλλογιστικὸς σύνδεσμος συνάπτει τὴν παραίνεσιν μετὰ τοῦ φόβου τῆς Κλυταιμνήστρας. Οὐ μόνον ἡ Ἠλέκτρα ἠδύνατο νὰ προΐδῃ εἰς παράτολμόν τι, ἀλλὰ καὶ ἡ Κλυταιμνήστρα νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως ἐκ φόβου. Ἄξιον σημειώσεως, ὅτι ἡ Χρυσόθεμις μετὰ τὴν διήγησιν τοῦ ἐνυπνίου δὲν ζητεῖ τὴν ἐξήγησιν τοῦ θάρρους, ὅπερ ἠντλησεν ἡ ἀδελφή, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐξάγει συμπέρασμα πρὸς φόβον. Θεοὶ ἐγγενεῖς εἶναι οἱ πατρῷοι (στίχ. 411), οἱ προστατεύοντες τὸ γένος.

5) Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἐδήλωσε διὰ τῆς φράσεως ἐξ ἀβουλίας πεσεῖν ἐν στίχ. 398.

6) Ἐκ τῆς ἀντιθέσεως κατὰ τὸν Schneidwin δέον νὰ ἐννοήσωμεν τὸ νῦν. Ἡ φράσις σὺν κακῷ σημαίνει συνοῦσα κακῷ, ὕστερον παθοῦσα στίχ. 383. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «Εἰ γὰρ νῦν, φησί, δεομένην σου ἀπώσῃ με, κακοῦ σοί τινος γενομένου μετὰ ταῦτα αὐτὴ μετελεύσῃ με καὶ ἀξιώσεις μετὰ σοῦ γενέσθαι».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἀλλ' ὦ φίλη[1], τούτων μέν, ὧν ἔχεις χεροῖν,
τύμβῳ προσάψῃς μηδέν· οὐ γάρ σοι θέμις
οὐδ' ὅσιον, ἐχθρᾶς ἀπὸ[2] γυναικὸς ἱστάναι
κτερίσματ' οὐδὲ λουτρὰ[3] προσφέρειν πατρί·
ἀλλ' ἢ πνοαῖσιν[4] ἢ βαθυσκαφεῖ κόνει
κρύψον νιν[5], ἔνθα μήποτ' εἰς εὐνὴν πατρὸς
τούτων πρόσεισι μηδέν· ἀλλ'[6] ὅταν θάνῃ,
κειμήλι'[7] αὐτῇ ταῦτα σῳζέσθω κάτω.
ἀρχὴν[8] δ' ἄν, εἰ μὴ τλημονεστάτη γυνὴ

[1]) Ἡ ἡρωὶς ἐκ τοῦ ἐνυπνίου θάρρος ἀντλήσασα καὶ μέλλουσα νὰ παρακαλέσῃ τὴν ἀδελφὴν καλεῖ ταύτην φίλην.

[2]) Ἐπειδὴ ἡ πρᾶθεσις λείπει ἔν τισι χειρογράφοις, ὁ μὲν Dindorf εἶχασε πρός, ὁ δὲ Kayser ὅσων ἔστ' ἐχθρᾶς γυναικός καὶ ὁ Nauck μετέβαλε τὴν φράσιν εἰς, ἐχθρᾶς ἱστάναι κτερίσματα γυναικός. Ὁ προσδιορισμὸς ἐχθρᾶς ἀπὸ γυναικὸς ἀνήκει καὶ εἰς τὸ κτερίσματα καὶ εἰς τὸ λουτρά. Εἶπε δὲ βραχυλογικῶς ἀντὶ φέρουσαν ἱστάναι.

[3]) Λουτρὰ ὀνομάζει ποιητικῶς τὰς χοάς, ἃς ἡ Χρυσόθεμις ἔμελλε να χύσῃ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀγαμέμνονος. Ἐπειδὴ οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον, ὅτι τὰ ἀνθρώπινα πάθη ἐξηκολούθουν καὶ μετὰ θάνατον, δὲν ἐπέτρεπον, ἵνα οἱ ἐχθροὶ ἢ τὰ τῶν ἐχθρῶν πλησιάσωσι εἰς τοὺς τάφους τῶν ἐχθρικῶς διακειμένων, ὡς Αἴαντ. 1394 « τάφον μὲν ὀκνῶ τοῦδ' ἐπιψαύειν ἐᾶν, μὴ τῷ θανόντι τοῦτο δυσχερὲς ποιῶν».

[4]) Τῷ Nauck ἡ φράσις πνοαῖσι κρύπτειν ἐφάνη ἀκατάληπτος καὶ ἔτρεψεν εἰς ἢ ῥοαῖσιν· διότι καὶ τὸ ζεῦγμα δὲν δέχεται καὶ τὰ κτερίσματα ἔπρεπε νὰ φυλαχθῶσιν, ὅπως χρησιμεύσωσι τῇ Κλυταιμνήστρᾳ (ἐν στίχ. 438). Βεβαίως αἱ πνοαὶ δὲν διατηροῦσι τὰ κτερίσματα, ἀλλ' οὐδὲ αἱ ῥοαί· ὁ Schneider συνάπτει μετὰ τῶν ἡγουμένων, δηλ. ἀλλ' ἢ πνοαῖσι πρόσαψον. Ὀρθῶς ποιοῦντες οἱ πλεῖστοι τῶν ἑρμηνευτῶν προτιμῶσι τὸ ζεῦγμα κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Πρὸς μὲν τὸ βαθυσκαφεῖ κόνει ἁρμοδίως λέγεται τὸ κρύψον· πρὸς δὲ τὸ πνοαῖσιν οὐ δύναται ἁρμόσαι. Δεῖ οὖν συνυπακούειν ἔξωθεν ῥῆμα κατὰ ἀναλογίαν, ἢ τὸ ῥῖψον, ἢ τὸ δός, ἤ τι τῶν τοιούτων ». Παραπλήσια ἀπαντῶσι πολλά, ὡς Πίνδαρ. ἐν Πυθ 4, 186 « οὔτε ἔργον (δηλ. δράσας) οὔτ' ἔπος εὐτράπελον εἰπών», Σοφοκλ. ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 189 « πέμψον ἀλκάν, Ἄρεά τε νωτίσαι (δηλ. ποιεῖ)». Βαθυσκαφὴς εἶναι ἡ εἰς βάθος ὀρωρυγμένη κατὰ τὸν Σχολιαστήν.

[5]) Αὐτὰ ἤτοι τὰ κτερίσματα καὶ λουτρά. Τὸ ἔνθα κεῖται ἀντί, τοῦ ἐνταῦθα ὅθεν, ὡς παρὰ Ξενοφῶντ. Οἰκονομ. 18, 1 « στὰς ἔνθα πνεῖ ἄνεμος ἢ ἀντίος ». Λέγων ἐνταῦθα εὐνὴν ἐννοεῖ τὸν τάφον. Ἡ Ἠλέκτρα παρακελεύεται τὴν ἀδελφήν, ὅπως τὰ κτερίσματα ἀπομακρυνῃ, ὡσεὶ ἦσαν μολύσματα.

[6]) Ποιεῖ ἀντίθεσιν εἰς τὴν εὐνὴν πατρός.

[7]) Λέγει τοῦτο μετὰ σαρκασμοῦ.

[8]) Κεῖται ἐπιῤῥηματικῶς, καθ' ὃ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πασῶν ἔβλαστε, τάσδε δυσμενεῖς χοὰς[1] 440
οὐκ ἄν ποθ', ὅν γ' ἔκτεινε, τῷδ' ἐπέστεφε.
σκέψαι γάρ, εἰ σοι προσφιλῶς αὐτῇ[2] δοκεῖ
γέρα τάδ' οὖν τάφοισι δέξασθαι[3] νέκυς,
ὑφ' ἧς θανὼν ἄτιμος ὥστε δυσμενὴς[4]
ἐμασχαλίσθη[5] κἀπὶ λουτροῖσιν[6] κάρα 445

λου, ὅλως. Τὸ δὲ τλήμων σημαίνει τολμηρά. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Εἰ μὴ τολμηροτάτη πασῶν ἐτύγχανεν, οὐκ ἂν ποτε ταῦτα ἔπραττεν ἐπὶ τιμῇ τοῦ πατρός, ὃν αὐτὴ ἀνεῖλεν».

1) Εἶναι ἐπέκτασις τῆς ἐτυμολογικῆς συντάξεως, στέφειν στέφη ἐπί τινι.

2) Ἡ δοτικὴ αὕτη ἀνήκει εἰς τὸ προσφιλῶς καὶ εἰς τὸ δέξασθαι κατὰ τὸν Schneidewin· ὁ Schneider ὅμως ἄλλως συντάσσει τὸ χωρίον· τὸ μὲν σοὶ ἀποδίδει εἰς τὸ δέξασθαι, τὸ δὲ αὐτῇ εἰς τὸ δοκεῖ καὶ ἐξάγει τήνδε τὴν ἔννοιαν· σκέψθητι, ἂν καὶ ἡ Κλυταιμνήστρα αὐτὴ δύναται νὰ πιστεύσῃ, ὅτι τὰ δῶρα αὐτῆς δύνανται νὰ ἦναι προσφιλῆ. Νομίζομεν, ὅτι ἡ πρώτη σύνταξις εἶναι πιθανωτέρα· διότι ἂν μὴ ἡ Κλυταιμνήστρα εἶχε τοιαύτην γνώμην, δὲν ἔπεμπε τὰ δῶρα. Ἄλλως ἦτο εἰρωνεία, περὶ ἧς ἐνταῦθα δὲν δύναται νὰ γείνῃ λόγος.

3) Εἰς μέλλοντα ἔτρεψεν ὁ Heath, ἀλλ' ἡ διόρθωσις μόνον ὑπό πάνυ ὀλίγων ἐγένετο δεκτή.

4) Τὸ ἐπίθετον κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ οὐσιαστικοῦ, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 653 «πτύσας ὡσεί τε δυσμενῆ μέθες τὴν παῖδα» καὶ ἐν Αἴαντ. 564.

5) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ οὕτωσί· «Εἰώθεσαν οἱ δρῶντες ἐμφύλιον φόνον ἀκρωτηριάζειν τοὺς ἀναιρεθέντας .... ὥσπερ τὴν δύναμιν ἐκείνων ἀφαιρούμενοι διὰ τὸ μὴ παθεῖν ἐς ὕστερόν τι δεινόν παρ' ἐκείνων. Ἐφόρουν δὲ εἰς τὰς μασχάλας τὰ ἄκρα, ὃ καὶ μασχαλισθῆναι ἔλεγον». Τὰ αὐτὰ περίπου παραδίδει καὶ ὁ Σχολιαστὴς Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου 4, 477 «Ἐξάργματα τῶν ἀποθανόντων οἱ δολοφονοῦντες ἀρχαίως ἀκρωτηριάσματά τινα ἐποίουν τοῦ ἀναιρουμένου καὶ ταῦτα λαβόντες ἐξήρτων τοῦ τραχήλου αὐτῶν». Οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἑρμηνευτῶν δέχονται ὡς ἱκανὴν τὴν ἐξήγησιν ταύτην, ἀλλ' ὁ Schneider ἔχει ἄλλην ἑρμηνείαν. Κατὰ τοῦτον ἡ Κλυταιμνήστρα διὰ τῆς διατομῆς τῶν βραχιόνων, τῶν κυρίων ὀργάνων τῆς ἐνεργείας, ἠθέλησε νὰ ἐνδείξῃ, ὅτι ὁ Ἀγαμέμνων πρῶτος ἐπετέθη κατ' αὐτῆς καὶ ὅτι αὕτη ἠναγκάσθη νὰ λάβῃ τιμωρίαν. Τοιαύτην πονηρίαν οἱ δολοφόνοι ἐνίοτε ἐπιτηδεύονται, ἀλλ' ἡ Κλυταιμνήστρα λέγουσα τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐφόνευσε τὸν ἄνδρα, δὲν αἰτιᾶται τοιαύτην ἐπίθεσιν. Ὅρα στίχ. 524.

6) Σημαίνει ἐπὶ καθάρσει τοῦ φόνου. Ὅρα. ὅτι τὸ ὑποκείμενον μετεβλήθη, ἐμασχαλίσθη (ὁ Ἀγαμέμνων), ἐξέμαξεν (ἡ Κλυταιμνήστρα). Ἔπρεπε νὰ θέσῃ ἐνταῦθα τὸ ἤ. Ἐν τοῖς χειρογράφοις εὑρηται κάρα (ὀνομαστική), ἀλλ' ἐν δ.σὶ εὑρηται δοτική, ἥτις ἀπὸ τοῦ Brunck ἐκράτησε παρὰ τοῖς ἐκδόταις. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ τὸ χωρίον· «Ἐπεὶ εἰώθεσαν εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν ἀναιρουμένων ἀπομάσσειν τὰ ξίφη, ὥσπερ ἀποτροπιαζόμενοι τὸ μύσος τὸ ἐν τῷ φόνῳ»· καὶ ὁ Εὐστάθιος εἰς Ὀδυσσ. Τ, 92 «καὶ ἔστιν εὑρεῖν τοιαύτην ἔννοιαν καὶ παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ, ἔνθα φαίνεται ταῖς τῶν πεφονευμένων κεφαλαῖς ἐναπομάττεσθαι τὸ ἐν τοῖς ξίφεσιν αἷμα, ὡς εἰς κε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κηλῖδας ἐξέμαξεν. ἆρα μὴ δοκεῖς
λυτήρι' αὐτῇ ταῦτα τοῦ φόνου[1] φέρειν;
οὐκ ἔστιν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν μέθες· σὺ δὲ[2]
τεμοῦσα κρατὸς βοστρύχων ἄκρας φόβας[3],
κἀμοῦ ταλαίνης, σμικρὰ μὲν τάδ'[4], ἀλλ' ὅμως 450
ἄχω, δὸς αὐτῷ, τήνδ' ἀλιπαρῆ[5] τρίχα
καὶ ζῶμα[6] τοὐμὸν οὐ χλιδαῖς ἠσκημένον.
αἰτοῦ δὲ προσπίτνουσα[7], γῆθεν εὐμενῆ
ἡμῖν ἀρωγὸν αὐτὸν εἰς ἐχθροὺς μολεῖν,
καὶ παῖδ' Ὀρέστην ἐξ ὑπερτέρας χερὸς[8] 455
ἐχθροῖσιν αὐτοῦ[9] ζῶντ' ἐπεμβῆναι ποδί,
ὅπως τὸ λοιπὸν αὐτὸν ἀφνεωτέραις
χερσὶ στέφωμεν ἢ τὰ νῦν δωρούμεθα.

φαλὴν δῆθεν ἐκείνοις τρεπόμενοι τοῦ κακοῦ».

1) Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ λυτήρια. Ἐπειδὴ ἡ Ἠλέκτρα ἔθηκε τὴν ἔννοιαν ταύτην παρὰ τῇ ἠγουμένῃ, εἰκάζομεν, ὅτι σκοπεῖ νὰ ὑποδείξῃ, ὅτι καὶ αἱ θυσίαι αὗται ὁμοιάζουσι πρὸς τὴν κάθαρσιν τοῦ φόνου.

2) Ἐπειδὴ ὑποκείμενον εἶναι τὸ αὐτό, ἡ ἀντίθεσις δὲν πίπτει ἐπὶ τούτου· διότι ὁ ποιητὴς ἔπρεπε νὰ εἴπῃ, φόβας δὲ δός. Τοιαύτη σύνταξις ἁπαντᾷ ἤδη παρ' Ὁμήρῳ ἐν Ἰλιάδ. Κ, 237 «μηδὲ σὺ γ' αἰδόμενος σῇσι φρεσὶ τὸν μὲν ἄρειω καλλείπειν, σὺ δὲ χείρον' ὀπάσσεαι». Ὅρα καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 1060.

3) Κατὰ τὸν θάνατον τῶν συγγενῶν ἦτο συνήθης ἡ ἐν χρῷ κουρά, ἐν ταῖς ἔπειτα ὅμως θυσίαις ἤρκει καὶ δέσμη τριχῶν.

4) Ταῦτα λέγουσα ἡ Ἠλέκτρα κόπτει τρίχας ἐκ τῆς κεφαλῆς καὶ λύει τὴν ζώνην.

5) Τὰ μὲν χειρόγραφα ἔχουσιν ἀλιπαρῆ, ὁ δὲ Εὐστάθιος καὶ ὁ Σουΐδας λιπαρῆ· «Ἀλιπαρῆ τρίχα· περιπαθῶς μὲν τὸ τῆς πενίας· τὸ δὲ ἀλιπαρῆ ἀντὶ τοῦ αὐχμηράν· ἐν δὲ τῷ ὑπομνήματι λιπαρῆ, ὅ ἐστιν, ἐξ ἧς αὐτὸν λιπαρήσομεν, ὡς εἰ ἔλεγεν ἱκέτιν τρίχα». Τὴν δευτέραν γραφὴν (λιπαρῆ) δέχεται ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ Wolff λέγων, ὅτι ἡ θρὶξ ὡς θυσία ὑποστηρίζει τὴν εὐχήν. Ἀλλ' ὁ Hartung παρατηρεῖ, ὅτι δύναται μὲν νὰ ὀνομασθῇ λιπαρὴς χείρ, οὐχὶ δὲ καὶ λιπαρὴς θρίξ. Κατὰ τοῦτον πρέπει νὰ γραφῇ, τήν δεγ' ἀλίπαρον τρίχα.

6) Δίδωσι τὴν ζώνην ἀντὶ ταινίας, ὅπως διὰ ταύτης στέψῃ τὸν τάφον. Τὸ χλιδαῖς ἠσκημένον σημαίνει κεκοσμημένον

7) Ἐννοεῖται ἡ δοτικὴ τῷ τύμβῳ.

8) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Ἀντὶ ἰσχυροτέρας, μετὰ δυνάμεως μείζονος».

9) Δηλαδὴ τοῦ Ἀγαμέμνονος. Τὸ ζῶντα λέγεται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς κτεινομένους ἐχθρούς, ὅπερ ὑποδεικνύει τὸ ἐπεμβῆναι ποδί.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οἶμαι μὲν οὖν, οἶμαί τι κἀκείνῳ[1] μέλον
πέμψαι τάδ' αὐτῇ δυσπρόσοπτ'[2] ὀνείρατα·
ὅμως δ'[3], ἀδελφή, σοί θ' ὑπούργησον τάδε
ἐμοί τ' ἀρωγά, τῷ τε φιλτάτῳ βροτῶν
πάντων, ἐν Ἅιδου κειμένῳ κοινῷ πατρί.

ΧΟΡΟΣ.

πρὸς εὐσέβειαν[4] ἡ κόρη λέγει· σὺ δὲ
εἰ σωφρονήσεις, ὦ φίλη, δράσεις τάδε.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

δράσω· τὸ γὰρ δίκαιον οὐκ ἔχει λόγον
δυοῖν[5] ἐρίζειν, ἀλλ' ἐπισπεύδειν τὸ δρᾶν.
πειρωμένη δὲ τῶνδε τῶν ἔργων ἐμοὶ
σιγὴ[6] παρ' ὑμῶν, πρὸς θεῶν, ἔστω, φίλαι.
ὡς εἰ τάδ' ἡ τεκοῦσα πεύσεται, πικρὰν
δοκῶ με[7] πεῖραν τήνδε τολμήσειν ἔτι.

[1]) Οὐ μόνον οἱ θεοί, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος φροντίζει νὰ πέμψῃ ταῦτα τὰ ὀνείρατα. Εἰς τὸ μέλον ἐννοεῖται τὸ εἶναι, ἂν μὴ θεωρήσωμεν ὡς αἰτιατικὴν ἀπόλυτον.

[2]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « τὰ κακὴν ὄψιν ἔχοντα ὀνείρατα ».

[3]) Ἂν καὶ ὁ Ἀγαμέμνων αὐτὸς φροντίζει περὶ τιμωρίας, ὅμως καὶ σὺ ἔχεις καθήκοντα νὰ ὑπηρετήσῃς σαυτῇ, βοηθήσῃς τῇ ἀδελφῇ καὶ τῷ πατρί.

[4]) Κεῖται ἀντὶ ἐπιρρήματος, εὐσεβῶς.

[5]) Τὸ χωρίον τοῦτο παρέχει δυσκολίαν τοῖς ἑρμηνευταῖς καὶ κριτικοῖς, ἐξ ὧν ὁ ἀρχαῖος ἐκεῖνος Scaliger διώρθωσιν εἰς λόγοιν δυοῖν, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Hartung, ὁ δὲ Nauck εἰς κλύοντ' ἐρίζειν, δηλ. οὐκ ἔχει λόγον ἐρίζειν τὸ δίκαιον κλύοντα καὶ ὁ Neue εἰς δύο ἐρίζειν. Ἡ τελευταία αὕτη διόρθωσις, ἥτις εἶναι ἡ ἁπλουστάτη, ἐγένετο κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Σχολιαστοῦ. « Οὐκ ἔχει λόγον τὸ φιλονεικεῖν πε τοῦ δικαίου, ὥστε περὶ αὐτοῦ δ ὄντας ἐρίζειν ». Ὁ Schneider ἐξ γεῖ ἄνευ δ.ορθώσεως οὕτωσί· τὸ φ λονεικεῖν περὶ τοῦ δικαίου πρὸς δ (τὴν Ἠλέκτραν καὶ τὸν ἡγήτορα τ χοροῦ) εἶναι ἀνόητον. Κατὰ τ Wolff ὅμως σημαίνει τὸ δίκαιο δὲν παρέχει ἀφορμὴν εἰς δύο νὰ φ λονεικῶσιν, ὅπερ φαίνεται πιθανώ τερον. Τὸ ἑπόμενον ἀπαρέμφατ κατὰ μὲν τὸν Schneider ἐξαρτᾶτ ἐκ τοῦ ἐννοουμένου ἔχει λόγον, κατ δὲ τὸν Scheidewin ἐννοητέον τ δεῖ.

[6]) Καὶ μετὰ τὴν γενναίαν ἀπό φασιν ἡ Χρυσόθεμις ἐξακολουθεῖ οὐσ περιδεής.

[7]) Ἐπὶ ταὐτοπροσωπίας ἔθη τὸ ὑποκείμενον τοῦ ἀπαρεμφάτου ὡς παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Ἀπομν. I 4, 8 « σαυτὸν δοκεῖς ἔχειν ». Κατ τὸν Σχολιαστήν· « Εἰ ἀκούσετα ταῦτα ἡ τεκοῦσα, ἀλγεινὴν νομίζω

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

Στροφή.

εἰ μὴ[1] ’γὼ παράφρων μάντις ἔφυν 472
καὶ γνώμας λειπομένα σοφᾶς,[2] 473
εἶσιν ἁ πρόμαντις[3] 475
Δίκα[4], δίκαια φερομένα χεροῖν κράτη· 476
μέτεισιν[5], ὦ τέκνον, οὐ μακροῦ χρόνου. 477
ὕπεστί[6] μοι θράσος,
ἀδυπνόων[7] κλύουσαν 480
ἀρτίως ὀνειράτων·
οὐ γάρ ποτ’ ἀμνηστεῖ γ’[8] ὁ φύσας
Ἑλλάνων ἄναξ,

εἰς τὸ ἐξῆς τολμήσειν ἐμὲ τήνδε τὴν πεῖραν». Τοιαύτην σημασίαν ἔχει τὸ ἔτι καὶ ἐν στίχ. 66. Μετὰ τοὺς λόγους τούτους ἡ μὲν Χρυσόθεμις λαβοῦσα τὰς τρίχας καὶ τὴν ζώνην τῆς ἀδελφῆς ἀπέρχεται, ἡ δὲ Ἠλέκτρα μένει ἐπὶ τῆς σκηνῆς.

1) Ἐν τῷ ἐνυπνίῳ τῆς Κλυταιμνήστρας ἡ Ἠλέκτρα ἐνεῖδεν ἀγαθόν τι, ὁ δὲ χορός, ὅστις ἐκπροσωπεῖ τὴν ὁμοσίαν γνώμην, ἐκ τοῦ αὐτοῦ μαντευόμενος παρακελεύεται τὴν ἡρωΐδα νὰ θαρρῇ.

2) Δὲν εἶναι ταὐτολογία, διότι ὁ μὲν μάντις προαισθάνεται δι’ ὑποβολῆς τοῦ θείου μὴ δυνάμενος νὰ εἴπῃ τὰς αἰτίας, ὁ δὲ σοφὸς κατὰ ταύτας εἰκάζει. Τοιοῦτον τὸ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1086 «εἴπερ ἐγὼ μάντις εἰμὶ καὶ κατὰ γνώμαν ἶδρις». Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Ἐστερημένη συνετοῦ νοῦ».

3) Ἡ Δίκη λέγεται πρόμαντις, διότι ἡ τοῦ χοροῦ μαντεία ἐπὶ τῆς ἀποκαλύψεως ταύτης στηρίζεται.

4) Ἦτο θυγάτηρ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Θέμιδος, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἴδιον ἱερόν, ὡς ἡ Θέμις, ἡ Νέμεσις καὶ αἱ Ἐρινύες.

5) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Κολάσει οὐ διὰ μακροῦ χρόνου». Ἐννοεῖται ἡ αἰτιατικὴ τοὺς φονέας. Ἡ ἑπομένη γενικὴ δηλοῖ τὸν χρόνον, ἐν ᾧ γίνεταί τι, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 397 «βαιοῦ κούχὶ μυρίου χρόνου».

6) Ἴσως διὰ τοῦ ἀσυνδέτου εἰκονίζει τὴν χαρὰν τοῦ χοροῦ.

7) Ὁ Τρικλίνιος ἐξηγεῖ εὐφραντῶν ἡμῖν. Ἡδύπνους; κυρίως εἶναι ἡ φωνὴ καὶ ἡ Μοῦσα, παρὰ Πινδάρ. ἐν Ἰσθμ. 13, 21. Τὴν μεταφορὰν προεκάλεσε τὸ κλύουσαν, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Wolff. Ὅρα, ὅτι ἐτέθη αἰτιατικὴ μετὰ προηγουμένην δοτικήν, ὡς ἐν Αἴαντ. 1006 «ποῖ μολεῖν μοι δυνατὸν ἀρήξαντα μηδαμοῦ;» Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 1578 «καλὸν τὸ κατθανεῖν ἐμοὶ ἰδόντα».

8) Τοσοῦτον εἶνε βέβαιον, τοὐλάγιστον. Παρὰ τοῖς τραγικοῖς τὸ μὲν φύσας συχνάκις κεῖται ἀντὶ τοῦ πατρός, τὸ δὲ τεκοῦσα ἀντὶ τῆς μητρός. Ἴσως ὁ ποιητὴς εἶχεν ἐν νῷ τοὺς Ὁμηρικοὺς στίχους ἐν Ἰλιάδ. Α 81 «εἴ περ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ, ἀλλά τε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον, ὄφρα τελέσσῃ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐδ' ἀ παλαιὰ[1] χαλκόπληκτος
ἀμφήκης γένυς,[2] 485
ἅ νιν κατέπεφνεν αἰσχίσταις ἐν αἰκίαις. 486

Ἀντιστροφή.

ἦξει καὶ[3] πολύπους καὶ πολύχειρ 488
ἃ δεινοῖς κρυπτομένα λόχοις 489
χαλκόπους[4] Ἐρινύς.
ἄλεκτρ', ἄνυμφα γὰρ[5], ἐπέβα μιαιφόνων 492
γάμων ἀμιλλήματ'[6], οἷσιν οὐ θέμις. 493
πρὸ τῶνδέ[7] τοί μ' ἔχει

[1]) Λέγει τὴν γένυν παλαιάν, διότι ἡ πρᾶξις πάλαι ἐγένετο. Εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ χαλκόπλακτος ἐν ἑνὶ χειρογράφῳ, ἥτις ὑπὸ τοῦ Dindorf καὶ Wunder προτιμᾶται. Χαλκόπληκτος λέγεται ἡ ἀπὸ χαλκοῦ ἠλασμένη, ἡ σφυρήλατος. Τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ χαλκόκροτον φάσγανον τοῦ Εὐριπίδου ἐν Φοινίσσ. 1577.

[2]) Εἶναι εἶδος πελέκεως. Ἀπὸ κοινοῦ ἐννοεῖται τὸ ἀμνηστεῖ. Οἱ ποιηταὶ οὐχὶ σπανίως ἀποδίδουσιν εἰς ἄψυχα ὄντα συνείδησιν. Ἡ ἐξήγησις τῆς στροφῆς εἶναι ἥδε· ἐὰν ἐγὼ δὲν ἐγεννήθην παράφρων μάντις καὶ σοφῆς διανοίας στερουμένη, θὰ ἔλθῃ ἡ προμαντεύουσα Δίκη, δικαίαν ὑπερίσχυσιν κρατοῦσα εἰς τὰς χεῖρας· θὰ τιμωρήσῃ, ὦ θύγατερ, τοὺς φονεῖς οὐχὶ μετὰ μακρὸν χρόνον. Ὑπεισέρχεταί μοι θάρρος, διότι πρὸ ὀλίγου ἤκουον εὐχάριστα ὄνειρα· διότι οὐδέποτε τοὐλάχιστον λησμονεῖ ὁ πατὴρ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων, οὐδὲ ὁ παλαιὸς σφυρήλατος δίστομος πέλεκυς, ὅστις τοῦτον ἐφόνευσε δι' αἰσχροτάτων κτυπημάτων.

[3]) Ὁ πρῶτος καὶ δὲν ἐτέθη χάριν τοῦ δευτέρου, ἀλλὰ πρὸς δήλωσιν, ὅτι πλὴν τῆς Δίκης θέλει ἔλθει καὶ ἡ Ἐρινύς. Τὰ ἑπόμενα ἐπίθετα κεῖνται κατηγορηματικῶς. Διὰ τοῦ πολὺ ὑπαινίσσεται, ὅτι ὁ χορὸς περιμένει τὸν Ὀρέστην μετὰ στρατοῦ ἢ μετὰ στασιωτῶν. Ὅρα στίχ. 1458-63. Μεταγενέστερός τις Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ τὸ μὲν πολύπους διὰ τοῦ πολλὰ διερχομένη, τὸ δὲ πολύχειρ διὰ τοῦ πολλὰ ἐργαζομένη.

[4]) Χαλκόπους λέγεται ἡ Ἐρινὺς ἕνεκα τοῦ στερεοῦ βήματος πρὸς τιμωρίαν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Ἡ στερεὰ καὶ ἀκοπίαστος ἐν τῷ ἐπιέναι κατὰ τῶν φονέων ».

[5]) Ἡ μετάθεσις τοῦ γὰρ εὕρηται καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 1450 « καιρὸς καὶ πλοῦς ὅδ' ἐπείγει γάρ ».

[6]) Τὸ ἄλεκτρα καὶ ἄνυμφα συντακτικῶς μόνον ἀνήκουσιν εἰς τὰ ἀμιλλήματα, δηλ. δύσλεκτροι καὶ κακόνυμφοι σπουδαὶ ἢ ἐπιθυμίαι γάμων ἦλθον εἰς τούτους (τὸν Αἴγισθον καὶ τὴν Κλυταιμνήστραν), εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένον. Τοιοῦτον καὶ τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱππολύτ. 1139 « νυμφιδία δ' ἀπόλωλε φυγᾷ σᾷ λέκτρων ἄμιλλα κούραις ». Ἀντὶ τοῦ ἀμιλλήματ' ὁ Miesgrave γράφει ὁμιλήματ', ὅπερ δικαίως ἀποδοκιμάζεται ὑπὸ τῶν κριτικῶν.

[7]) Κατὰ τὸν Dindorf οὐδεμίαν ἄλλην σημασίαν δύναται νὰ ἔχῃ ἢ τὴν τοῦ ἐκ τοῦδε, διὰ τοῦτο.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

[θάρσος] †,[1] μήποθ' ἡμῖν
ἀψεγὲς πελᾶν τέρας
τοῖς ὁρῶσι καὶ συνδρῶσιν[2]. ἦ τοι
μαντεῖαι βροτῶν
οὐκ εἰσὶν ἐν δεινοῖς ὀνείροις 500
οὐδ' ἐν θεσφάτοις,[3]
εἰ μὴ τόδε φάσμα νυκτὸς εὖ κατασχήσει[4]. 502

Ἐπῳδός.

ὦ Πέλοπος ἀ[5] πρόσθεν
πολύπονος ἱππεία,

[1]) Τὸ χωρίον τοῦτο ὑπὸ πάντων ὁμολογεῖται ὡς διεφθαρμένον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «Λείπει τὸ ἐλπὶς ἡ θάρσος με ἔχει» καὶ ἐπειδὴ τὸ μέτρον δεικνύει, ὅτι ὑπάρχει κενόν, ὑπό τινων κριτικῶν προστίθεται ἡ λέξις θάρσος. Πρὸς δὲ παντοειδεῖς διορθώσεις ἐπενοήθησαν, π. χ. ὁ Martin προτείνει, μή ποθ' ἡκειν ἀψεγὲς μέλαν τέρας, ὁ δὲ Nauck, ἡμῖν μαφεπὲς πελᾶν τέρας καὶ ὁ Bergk καὶ ὁ Dindorf τὸ ἀψεγὲς τρέπουσιν εἰς ἀψεφὲς κατὰ τὸ παρ' Ἡσυχίῳ· «ἀψεφές· ἀφρόντιστον. Σοφοκλῆς Φαίδρᾳ» καὶ ἐν τοῖς ἀνεκδότοις τοῦ Bekker «ἀψεφές· ἀφρόντιστον. Σοφοκλῆς». Ὁ δὲ Schneider στηριζόμενος ἐπί τινος χειρογράφου πειρᾶται νὰ θεραπεύσῃ τὸ χωρίον διὰ τῆς στίξεως, δηλ. τίθησι τελείαν στιγμὴν μετὰ τὴν λέξιν τέρας καὶ τὰς ἑπομένας δοτικὰς συνάπτει μετὰ τῆς ἑπομένης προτάσεως. Ἀλλ' αἱ διορθώσεις, ὡς παρατηρεῖ καὶ ὁ Held, εἶναι τολμηραὶ καὶ πρέπει νὰ ἐμμείνωμεν ἐν τοῖς χειρογράφοις. Κατὰ τοῦτον τὸ ἡμῖν πρέπει νὰ συνάψωμεν μετὰ τοῦ πελᾶν (ὅπερ εἶναι μέλλοντος χρόνου) καὶ τὸ ἀψεγὲς μετὰ τῶν δοτικῶν τοῖς ὁρῶσι καὶ συνδρῶσιν. Οὕτως ἡ πρότασις ἔχει γενικὴν σημασίαν, δηλ. θαρρῶ, ὅτι οὐδέποτε θὰ πλησιάσῃ εἰς ἡμᾶς σημεῖον ἀψεγές, δηλ. διὰ τὸ ὁποῖον θὰ ἦναι εὐχαριστημένοι, θὰ χαρῶσιν οἱ ὁρῶντες καὶ οἱ συνδρῶντες.

[2]) Ἐννοεῖ τὸν Αἴγισθον καὶ τὴν Κλυταιμνήστραν.

[3]) Θέσφατα εἶναι οἱ χρησμοί. Παραπλήσιον λέγει ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 897 «οὐκ ἔτι τὸν ἄθικτον εἶμι γᾶς ἐπ' ὀμφαλὸν σέβων, οὐδ' ἐς τὸν Ἀβαῖσι ναόν, εἰ μὴ τάδε χειρόδεικτα πᾶσιν ἁρμόσει βροτοῖς».

[4]) Κατὰ τὸν Musgrave ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν πλοίων, περὶ ὧν λέγεται, ὅταν προσορμίζωνται, ἐν Φιλοκτήτ. 220 καὶ 270. Ἡ ἐξήγησις τῆς ἀντιστροφῆς εἶναι ἥδε· Θὰ ἔλθῃ καὶ ἡ ἄκαμπτος Ἐρινὺς ἡ κρυπτομένη ἐν φοβεραῖς ἐνέδραις μὲ πολλοὺς πόδας καὶ πολλὰς χεῖρας· διότι κακολέκτρων καὶ κακονύμφων φονικῶν γάμων ἐπιθυμίαι ἐπῆλθον εἰς ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένον. Διὰ τοῦτο ἔχω θάρρος, ὅτι δὲν θὰ μᾶς πλησιάσῃ κανὲν σημεῖον, τὸ ὁποῖον θὰ ἦναι εὐχάριστον διὰ τοὺς πράττοντας καὶ τοὺς βοηθοὺς αὐτῶν. Ἡ βεβαίως μαντεῖαι τῶν θνητῶν δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τοῖς φοβεροῖς ὀνείροις οὐδὲ ἐν τοῖς χρησμοῖς, ἂν τοῦτο τὸ σημεῖον τῆς νυκτὸς δὲν ἐπαληθεύσῃ.

[5]) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως· ὦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὡς ἔμολες αἰανὴς[1] τᾷδε γᾷ.
εὖτε γὰρ ὁ ποντισθεὶς
Μυρτίλος ἐκοιμάθη[2],
παγχρύσων δίφρων[3]
δυστάνοις[4] αἰκίαις
πρόρριζος[5] ἐκριφθείς, οὔ τί πω
ἔλειπεν ἐκ τοῦδ'[6] οἴκου
πολύπονος[7] αἰκία.

πολύπονος ἱππεία Πέλοπος ἁ πρόσθεν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Ἱππασία παρὰ τοῖς ποιηταῖς ». Ὅρα, ὅτι ἔθηκεν ἔναρθρον προσδιορισμὸν εἰς τὴν κλητικήν. Ἡ ἐπισώρευσις τῶν πολλῶν π ἐξαίρει τὸ φοβερόν. Λέγεται δὲ ἡ ἱππεία πολύπονος, διότι ἐγένετο ἀφορμὴ πολλῶν πόνων καὶ δὴ ὁ Μυρτίλος ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν ὑπὸ τοῦ Πέλοπος, Παυσαν. VIII, 14. 7 « Ἱπποδαμείας δὲ ἦρα μὲν καὶ αὐτὸς ὁ Μυρτίλος, ἐς δὲ τὸν ἀγῶνα ἀτόλμως ἔχων ὑπεῖκε, καὶ ἡνιόχει τῷ Οἰνομάῳ. Τέλος δὲ καὶ ἀναφανῆναι τοῦ Οἰνομάου προδότην φασὶν αὐτὸν ὑπαχθέντα ὅρκοις, ὡς οἱ νύκτα ὁ Πέλοψ μίαν Ἱπποδαμείᾳ συγγενέσθαι παρήσει. Ἀναμιμνήσκοντα οὖν τῶν ὅρκων ὁ Πέλοψ ἐξέβαλεν ἐκ τῆς νεώς. Φενεάται δὲ τοῦ Μυρτίλου τὸν νεκρὸν ἐκβληθέντα ὑπὸ τοῦ κλύδωνος λέγουσιν ἀνελόμενοι θάψαι, καὶ νύκτωρ κατὰ ἔτος ἐναγίζουσιν αὐτῷ ». Ὁ Σχολιαστὴς ὅμως παραπέμπων εἰς τὸν Φερεκύδην λέγει ἄλλην αἰτίαν τοῦ θανάτου τοῦ Μυρτίλου· «καὶ» ὁδὸν δὲ καταλαβὼν αὐτὸν προϊόντα πρὸς τὸ φιλῆσαι αὐτὴν ἔρριψεν εἰς θάλασσαν ». Παράβαλλ. καὶ Διόδωρ. Σικελ. 4, 73 καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 981. Ὁ Μυρτίλος θνήσκων ἠράσατο κατὰ τοῦ Πέλοπος καὶ τοῦ γένους αὐτοῦ.

1) Ὀδυνηρά, λύπης πρόξενος. Τινὲς τῶν ἐκδοτῶν προτιμῶσι τὸν τύπον αἰανή.

2) Κατ' εὐφημισμὸν ἀντὶ ἔθανεν. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· « Ἀφ' οὗ ὁ Μυρτίλος ἀπέθανεν, οὐ διέλιπεν αἰκία τοὺς πολυκτήμονας δόμους. Ὁ γὰρ Ἑρμῆς, πατὴρ Μυρτίλου, ἐμήνισε τοῖς Πελοπίδαις ».

3) Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐκριφθείς.

4) Χάριν τοῦ μέτρου ὁ Nauck γράφει δύστανος.

5) Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν φυτῶν. Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Μυρτίλου ἀπεμαράνθη ὁλόκληρον τὸ γένος αὐτοῦ.

6) Ὅσοι δέχονται τὴν ἑπομένην λέξιν ὡς αἰτιατικὴν (οἶκους), οὗτοι θεωροῦσι τὸ ἐκ τοῦδε ὡς δεικτικὸν τοῦ εὐτε.

7) Ὁ μὲν Bothe ἔτρεψεν εἰς πολυπήμονας, ὁ δὲ Bergk εἰς πολυπάμονας κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ Σχολιαστοῦ· « τοὺς πολυκτήμονας δόμους ». Ὦ πολλὰς ταλαιπωρίας ἔχουσα ἱπποδρομία τοῦ Πέλοπος ἡ παλαιά, πόσον ὀδυνηρὰ ἦλθες εἰς ταύτην τὴν χώραν. Διότι ἀφ' ὅτου ὁ εἰς τὴν θάλασσαν πνιγεὶς Μυρτίλος ἀπέθανεν ἐκ τῶν ὁλοχρύσων ὀχημάτων μὲ ἐλεεινὰς ὕβρεις ὅλως ῥιφθείς, ἀκόμη κατά τι δὲν ἔλειψεν ἐκ τούτου τοῦ οἴκου ἡ πολύμοχθος δυστυχία.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

ἀνειμένη[1] μέν, ὡς ἔοικας, αὖ στρέφει·
οὐ γὰρ πάρεστ' Αἴγισθος, ὃς σ' ἐπεῖχ'[2] ἀεὶ
μή τοι θυραίαν γ' οὖσαν αἰσχύνειν[3] φίλους·
νῦν δ'[4], ὡς ἄπεστ' ἐκεῖνος, οὐδὲν ἐντρέπει
ἐμοῦ γε. καίτοι[5] πολλὰ πρὸς πολλοὺς με δὴ
ἐξεῖπας[6], ὡς θρασεῖα καὶ πέρα δίκης
ἄρχω, καθυβρίζουσα καὶ σὲ καὶ τὰ σά.
ἐγὼ δ' ὕβριν μὲν οὐκ ἔχω[7], κακῶς δέ σε
λέγω[8] κακῶς κλύουσα πρὸς σέθεν θαμά.
πατὴρ γάρ, οὐδὲν ἄλλο, σοὶ πρόσχημ.[9] ἀεί,
ὡς ἐξ ἐμοῦ τέθνηκεν[10]. ἐξ ἐμοῦ ; καλῶς
ἔξοιδα· τῶνδ' ἄρνησις οὐκ ἔνεστί μοι[11].
ἡ γὰρ Δίκη[12] νιν εἶλεν, οὐκ ἐγὼ μόνη·

1) Ἡ Κλυταιμνήστρα ἐξέρχεται διὰ τῆς μέσης θύρας μετὰ θεραπαινίδος φερούσης κανοῦν, ὅπερ περιέχει καρπούς πρὸς θυσίαν, στίχ. 634. Τί ἐννοεῖ διὰ τοῦ ἀνειμένη, ἐξηγεῖ διὰ τῶν δύο ἑπομένων στίχων. Παραπλήσια λέγει ὁ Κρέων περὶ τῆς Ἀντιγόνης καὶ τῆς Ἰσμήνης ἐν Ἀντιγόν. 578 «ἐκ δὲ τοῦδε χρὴ γυναῖκας εἶναι τάσδε μηδ' ἀνειμένας».

2) Σ' ἐκράτει ἐντός, δέν σοι ἐπέτρεπε νὰ ἐξέλθῃς.

3) Ὀρθῶς ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Καθ' ἡμῶν λέγειν». Φίλοι εἶναι οἱ προσήκοντες, οἵτινες νῦν διάκεινται ἐχθρικῶς, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτα ἐπὶ Θήβ. 946 «πρὸς φίλου ἔρθισο καὶ φίλον ἔκτανες».

4) Ἐπαναλαμβάνει κατ' ἄλλον τύπον τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, ἣν εἶπε καὶ ἐν στιχ. 517, ὡς καὶ ἐν Τραχιν. 431 «ὡς ταύτης πόθῳ πόλις ὁμοίως, κοὐχ ἡ Λυδία πέρσειεν, ἀλλ' ὁ τῆσδ' ἔρως φανείς».

5) Καὶ ὅμως διὰ τί θαυμάζω διὰ τοῦτο ; Σὺ πολλάκις ἔπραξας τοῦτο. Κατὰ τὸν Dindorf τὸ πολλὰ δὴ κεῖται ἀντὶ τοῦ πολλάκις δή, ὡς ἐν στίχ. 603.

6) Εἶναι ἐντονώτερον τοῦ ἁπλοῦ, διότι δηλοῖ, ὅτι ἐξήνεγκε λόγους, ὅπως διαδοθῶσιν.

7) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Οὐχ ὑβρίζω, ἤ, οὐχ ὑβριστικὴ πέφυκα».

8) Τοῦτο εἶναι γενικὸς κανὼν κατὰ τὸ ὁμηρικὸν ἐν Ἰλιάδ. Υ. 250 «ὁπποτ' ἐγὼν κ' εἴπῃσθα ἔπος, τοτὲ κ' ἐπακούσαις» καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 408 «ἐξισωτέον τὰ ἴσ' ἀντιλέξαι».

9) Δηλαδὴ τοῦ κακῶς λέγειν ἐμέ.

10) Εἶναι ἐπεξηγηματικὴ προσθήκη. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἴδιον ῥητορικῆς τόλμης τὸ μὴ ἀρνεῖσθαι μέν, πιθανὴν δὲ τῶν δεδραμένων ἐπεισφέρειν αἰτίαν, οὐχ ὡς δίκαια δὲ πραττούσης συνηγορεῖ ὁ ποιητής, ἀλλ' ἵνα μὴ ἀργὸν εἴη τὸ πρόσωπον».

11) Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν δηλοῖ καὶ ἀρνητικῶς, ὡς ἐν στίχ. 431.

12) Ἡ Κλυταιμνήστρα πειρᾶται νὰ εἰκονίσῃ ἑαυτὴν ὡς ὄργανον τῆς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἦ[1] χρῆν σ' ἀρήγειν, εἰ φρονοῦσ' ἐτύγχανες,
ἐπεὶ πατὴρ οὗτος σός[2], ὃν θρηνεῖς ἀεί,
τὴν σὴν ὅμαιμον[3] μοῦνος Ἑλλήνων ἔτλη
θῦσαι θεοῖσιν· οὐκ ἴσον καμὼν ἐμοὶ
λύπης[4], ὅτ' ἔσπειρ', ὥσπερ ἡ τίκτουσ' ἐγώ[5].
εἶεν[6]· δίδαξον δή με, τοῦ χάριν τίνων[7]
ἔθυσεν αὐτήν; πότερον Ἀργείων ἐρεῖς;
ἀλλ' οὐ μετῆν αὐτοῖσι τήν γ' ἐμὴν κτανεῖν[8].
ἀλλ'[9] ἀντ' ἀδελφοῦ δῆτα Μενέλεω κτανὼν
τἄμ', οὐκ ἔμελλε τῶνδέ[10] μοι δώσειν δίκην;
πότερον ἐκείνῳ παῖδες οὐκ ἦσαν δίπλοι[11],

δικαιοσύνης, καὶ παρ' Αἰσχύλῳ ἐν Χοηφ. 910. Καὶ ὁ Ἀγαμέμνων λέγει ἐν Ἰλιάδ. Τ. 86 «ἐγὼ δ' οὐκ αἴτιός εἰμι, ἀλλὰ Ζεὺς καὶ Μοῖρα καὶ ἠεροφοῖτις Ἐρινύς».

1) Ὁ μὲν Schneidewin ἀναφέρει εἰς τὴν Δίκην, ὁ δὲ Schneider εἰς τὸ ἐγώ, ὅπερ εἶναι πλησιέστερον.

2) Εἰς σὸς οὗτος μετέβαλεν ὁ Erfurdt. ᾧ ἠκολούθησε καὶ ὁ Dindorf. Ἡ θέσις αὕτη τῶν λέξεων φαίνεται προτιμοτέρα.

3) Δὲν λέγει τὴν ἐμὴν θυγατέρα, ὅπως ὑποδείξῃ τὸ καθῆκον, ὅπερ εἶχεν ἡ Ἠλέκτρα ὡς ἀδελφή. Καὶ ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Αἰσχύλος δέχονται, ὅτι ὄντως προσηνέχθη θῦμα ἡ Ἰφιγένεια, Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμνον. 1525 «ἀλλ' ἐμὸν ἐκ τοῦδ' ἔρνος ἀερθέν, τὴν πολυκλαύτην Ἰφιγένειαν, ἄξια δράσας ἄξια πάσχων, μηδὲν ἐν Ἄιδου μεγαλαυχείτω ξιφοδηλήτῳ θανάτῳ τίσας ἅπερ ἦρξεν».

4) Ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἴσον. Εἶπε δὲ κάμνειν λύπην, ὡς λύπην λυπεῖσθαι.

5) Δηλαδὴ ὥσπερ ἐγώ, ὅτ' ἔτικτον. Ἔθηκε τὴν πρότασιν ταύτην, ὅπως ποιήσῃ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἔσπειρε. Φαίνεται παράδοξον, ὅτι γυνὴ καί μάλιστα πρὸς παρθένον λέγει τοιαῦτα, ἀλλ' οἱ ἀρχαῖοι εἶχον μεῖζονα ἐλευθερίαν πρὸς δήλωσιν τοιούτων σχέσεων.

6) Κατὰ τὸν Σουΐδαν· «Εἶεν, συγκατάθεσις μὲν τῶν εἰρημένων, συναφὴ δὲ πρὸς τὰ μέλλοντα».

7) Εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ τίνος, ἣν ἀκολουθεῖ ὁ Schneider καὶ ὁ Jahn. Ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· «Ἤγουν τίνος χάριν ἀποδιδοὺς ἔθυσίασεν; τοῦτο δηλοῖ τὸ τίνων, ἤγουν ἀποδιδούς. Ἔστι δὲ μετοχὴ καὶ οὐ γενικὴ πληθυντική».

8) Δηλαδὴ οὐ μετῆν αὐτοῖς τῆς ἐμῆς, (ὥστε) αὐτὴν κτανεῖν. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Nauck τὴν φράσιν οὐ μετῆν θεωρεῖ ὡς ἡμαρτημένην· διότι ἐκ τοῦ μετέχειν δὲν ἔπεται τὸ δικαίωμα τοῦ φονεύειν. Διὰ τοῦτο εἰκάζει, ἀλλ' οὐ μεθῆκ' αὐτοῖσι.

9) Κατὰ τὸν Schneidewin περιεμένομεν τὸν λόγον οὕτως· ἦ ἀντ' ἀδελφοῦ κτανεῖν ἐρεῖς; ἀλλὰ τῶνδ' ἔμελλέ μοι δώσειν δίκην.

10) Δὲν ἀποδίδοται εἰς τὰ ἐμά, ἀλλ' εἰς ὁλόκληρον τὴν πρότασιν.

11) Οἱ τραγικοὶ καὶ οἱ λυρικοὶ μεταχειρίζονται τὰ διπλοῦς καὶ δισ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὓς τῇσδε[1] μᾶλλον εἰκὸς ἦν θνήσκειν, πατρὸς
καὶ μητρὸς ὄντας, ἧς[2] ὁ πλοῦς ὅδ' ἦν χάριν,
ἢ τῶν ἐμῶν Ἄιδης τιν' ἵμερον τέκνων
ἢ[3] τῶν ἐκείνης ἔσχε δαίσασθαι πλέον;
ἢ τῷ πανώλει πατρὶ τῶν μὲν ἐξ ἐμοῦ
παίδων πόθος παρεῖτο[4], Μενέλεω δ' ἐνῆν;
οὐ ταῦτ' ἀβούλου καὶ κακοῦ γνώμην πατρός;
δοκῶ μέν, εἰ καὶ σῆς δίχα γνώμης λέγω,
φαίη δ' ἂν ἡ θανοῦσά[5] γ', εἰ φωνὴν λάβοι.
ἐγὼ μὲν οὖν οὐκ εἰμὶ τοῖς πεπραγμένοις
δύσθυμος· εἰ δὲ σοὶ δοκῶ φρονεῖν κακῶς,
γνώμην δικαίαν σχοῦσα[6] τοὺς πέλας ψέγε.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἐρεῖς μὲν οὐχὶ νῦν γέ[7] μ', ὡς ἄρξασά τι

σὸς ἀντὶ ἁπλῶν ἀριθμητικῶν. Καθ' Ὅμηρον ἐν Ἰλιάδ. Γ, 175 καὶ ἐν Ὀδυσσ. Δ, 12 ὁ Μενέλαος καὶ ἡ Ἑλένη εἶχον μονογενῆ θυγατέρα. Ἀλλ' ὁ ὁμηρικώτατος Σοφοκλῆς ἠκολούθησε τῷ Ἡσιόδῳ· διότι ἡ Κλυταιμνήστρα ἔπρεπε νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἀντίρρησιν, ὅτι οὗτοι δὲν ἠδύναντο νὰ θυσιάσωσι τὸ μόνον τέκνον. Ὁ Ἡσίοδος ἐν Ἀποσπάσμ. 131 λέγει· «ἣ τέκεθ' Ἑρμιόνην δουρικλειτῷ Μενελάῳ, ὁπλότατον δ' ἔτεκεν Νικόστρατον, ὄζον Ἄρηος». Καὶ κατὰ τὸν μῦθον τοῦ Κιναίθωνος ὁ Μενέλαος καὶ ἡ Ἑλένη εἶχον δύο τέκνα, τὸν Νικόστρατον καὶ τὴν Αἰθιόλαν.

1) Δηλαδὴ τῆς Ἰφιγενείας.

2) Ἀναφέρεται εἰς τὸ πλησιέστερον ἀντὶ ὧν.

3) Ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἑπομένου πλέον. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἢ τῶν ἐμῶν τέκνων ἔσχεν ὁ Ἄιδης τινὰ ἐπιθυμίαν, ὥστε δαίσασθαι, ἀντὶ τοῦ εὐωχηθῆναι, πλέον, παρὰ τῷ ἐκείνης;» Παραπλησία φράσις ὑπάρχει παρ' Ὁμήρῳ, ἐν Ἰλιάδ. Ε, 289 «ἢ ἕτερόν γε πεσόντα αἵματος ἆσαι Ἄρηα».

4) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Ἠμελεῖτο, παρεωρᾶτο». Ἡ ἑπομένη γενικὴ ἤθελεν εἶναι πλήρης, Μενέλεω δὲ παίδων. Κακίζει τὸν Ἀγαμέμνονα ἡ Κλυταιμνήστρα, ὅτι μᾶλλον ἐφρόντιζε περὶ τῶν τέκνων τοῦ Μενελάου ἢ περὶ τῶν ἑαυτῆς.

5) Ἐννοεῖ τὴν Ἰφιγένειαν, ἣν θεωρεῖ ὡς θανοῦσαν καὶ οὐχὶ ὡς ἁρπαγεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἀρτέμιδος. Παραπλήσια λέγονται παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 37 «οἶκος, εἰ φθογγὴν λάβοι, σαφέστατ' ἂν λέξειεν» καὶ Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 515.

6) Τὸ γνώμην δικαίαν σχοῦσα δηλοῖ τὴν κυρίαν ἔννοιαν τῆς προτάσεως. Ὁ ἀόριστος δεικνύει, ὅτι τὸ ἔχειν προηγεῖται τοῦ ψέγειν.

7) Λέγει τοῦτο ἡ Ἠλέκτρα ἐν σχέσει πρὸς τὸν λόγον τῆς μητρός, ὅτι ὑβριζομένη ὑβρίζει ἐν στίχ. 523.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λυπηρόν, εἶτα σοῦ τάδ' ἐξήκουσ' ὕπο[1]·
ἀλλ' ἦν ἐφῇς[2] μοι, τοῦ τεθνηκότος θ' ὕπερ
λέξαιμ' ἂν ὀρθῶς τῆς κασιγνήτης θ' ὁμοῦ. 555

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

καὶ μὴν ἐφίημ'· εἰ δέ μ'[3] ὧδ' ἀεὶ λόγους
ἐξῆρχες, οὐκ ἂν ἦσθα λυπηρὰ κλύειν[4].

ΗΛΕΚΤΡΑ.

καὶ δὴ λέγω σοι. πατέρα φῄς κτεῖναι[5]· τίς ἂν
τούτου λόγος γένοιτ' ἂν αἰσχίων ἔτι,
εἴτ' οὖν δικαίως εἴτε[6] μή; λέξω δέ σοι, 560
ὡς οὐ δίκῃ γ'[7] ἔκτεινας, ἀλλά σ' ἔσπασεν[8]
πειθὼ κακοῦ πρὸς ἀνδρός, ᾧ τὰ νῦν ξύνει.
ἐροῦ δὲ τὴν κυναγὸν[9] Ἄρτεμιν, τίνος
ποινὰς[10] τὰ πολλὰ πνεύματ' ἔσχ' ἐν Αὐλίδι·

1) Τὸ ἀκούειν συνετάχθη πρὸς γενικὴν μετὰ τῆς ὑπό, διότι κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ παθητικοῦ ῥήματος, ὡς ἐν Αἴαντ 1235 «ταῦτ' οὐκ ἀκούειν μεγάλα πρὸς δούλων κακά;»

2) Τὸ ἐφίημι ἐνταῦθα σημαίνει ἐπιτρέπω, ὡς καὶ ἐν στιχ. 631. Ἔπειθε καὶ ὁ Ἀγαμέμνων καὶ ἡ Ἰφιγένεια ἦσαν τέθνηκότες (αὕτη ἐθεωρεῖτο τοὐλάχιστον τεθνηκυῖα), ἔπρεπε νὰ εἴπῃ πατρός τε· διοτι δὲν εἶναι ὁ μὲν νεκρός, ἡ δὲ ζῶσα.

3) Δὲν εἶνε δοτική, ἀλλ' αἰτιατικὴ ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Τρῳάς. 148 «μολπάν, οἵαν ἔξῆρχον θεούς».

4) Ἔτρεψε τὴν ἀπρόσωπον σύνταξιν εἰς προσωπικὴν ἀντί, οὐκ ἂν ἦν λυπηρὸν κλύειν σου.

5) Ἡ Ἠλέκτρα ἄρχεται ἀνασκευάζουσα τὴν μητέρα ῥητορικῶς, ὡς ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «Ὡς ῥήτωρ διεῖλεν εἰς κεφάλαια τὸν λόγον· Καὶ πρῶτον κεφάλαιον, ὅτι οὐδὲν χαλεπώτερον τούτου, εἴ γε δικαίως (δηλ. ἔκτεινε)· δεύτερον, ὅτι οὐ δικαίως, ἀλλὰ πεισθεῖσα Αἰγίσθῳ· δείκνυσι δέ, ὅτι ἀκουσίως ὁ Ἀγαμέμνων ἔθυσε τὴν Ἰφιγένειαν ἐν τῇ Αὐλίδι».

6) Διὰ τοῦ εἴτε-εἴτε δηλοῖ τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ λέγοντος.

7) Ἀνασκευάζει τὴν φράσιν τῆς μητρὸς ἐν στίχ. 528. «Ἡ γὰρ Δίκη νιν εἶλεν».

8) Εἵλκυσεν, ἔσυρεν.

9) Οἱ τραγικοὶ ἔχουσι τὰς λέξεις τὰ; ἐκ τοῦ ἄγω παραγομένοις μετὰ τοῦ α μακροῦ πλὴν τοῦ κυνηγέτης, ἀρχηγὸς καὶ στρατηγὸς καὶ τῶν τούτων παραγώγων.

10) Συνετάχθη πρὸς γενικήν, ὡς τὸ τίνος χάριν; σημαίνει δέ, τί ἐκδικήσουσα; Μετεχειρίσθη τὸ ἄρθρον ἐν τῇ ἑπομένῃ φράσει πρὸς δήλωσιν, ὅτι δὲν ἔπνεον οἱ συνήθεις ἄνεμοι. Τὸ δὲ ἔσχε σημαίνει κατέσχε, ὡς γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τοῦ Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Αὐλίδ. 350 «Ὡς ἐς Αὐ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἢ 'γὼ φράσω· κείνης γὰρ οὐ θέμις μαθεῖν. 565
πατήρ ποθ' οὑμός, ὡς ἐγὼ κλύω, θεᾶς
παίζων[1] κατ' ἄλσος ἐξεκίνησεν ποδοῖν
στικτὸν κεράστην[2] ἔλαφον, οὗ κατὰ σφαγὰς
ἐκκομπάσας[3] ἔπος τι τυγχάνει βαλών.
κἀκ τοῦδε μηνίσασα Λητῴα κόρη 570
κατεῖχ' Ἀχαιούς, ὡς πατὴρ ἀντίσταθμον
τοῦ θηρὸς ἐκθύσειε[4] τὴν αὑτοῦ κόρην.
ὧδ' ἦν τὰ κείνης θύματ'[5]· οὐ γὰρ ἦν λύσις
ἄλλη στρατῷ πρὸς οἶκον οὐδ' ἐς Ἴλιον.
ἀνθ' ὧν, βιασθεὶς πολλὰ κἀντιβάς,[6] μόλις 575
ἔθυσεν αὐτήν, οὐχὶ[7] Μενέλεω χάριν.
εἰ δ' οὖν, ἐρῶ γὰρ καὶ τὸ σόν[8], κεῖνον θέλων
ἐπωφελῆσαι ταῦτ' ἔδρα, τούτου θανεῖν
χρὴν αὐτὸν οὕνεκ' ἐκ σέθεν; ποίῳ νόμῳ;
ὅρα, τιθεῖσα τόνδε τὸν νόμον βροτοῖς 580

λιν ἦλθες γῷ Πανελλήνων στρατὸς
οὐρίας πομπῆς σπανίζων».

1) Ὁ Ἀγαμέμνων χάριν διασκεδάσεως περιεπάτει ἐν τῷ ἄλσει τῆς Ἀρτέμιδος. Τὸ ἐξεκίνησεν ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ ἐξεδίωξεν. Διὰ τοῦ ποδοῖν δηλοῖ, ὅτι ἡ ἔξοδος τοῦ ζώου ἐγένετο ἐκ τοῦ τυχαίου περιπατήματος τοῦ Ἀγαμέμνονος, οὐχὶ δὲ κατοπτεύσεως ἢ διὰ κυνός. Διὰ τοῦ τυχαίου πειρᾶται νὰ μετριάσῃ τὸ ἀσεβὲς τῆς πράξεως τοῦ πατρός.

2) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ κεραός, κερασφόρος.

3) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν καυχησάμενος. Δὲν λέγει μὲν τὸν λόγον ἡ Ἠλέκτρα, ἀλλ' εἶναι γνωστὸς ἐκ τοῦ Πρόκλου ἐν χρηστομαθ. 455. «Ἀγαμέμνων ἐπὶ θήρᾳ βαλὼν ἔλαφον ὑπερβάλλειν ἔφησε καὶ τὴν Ἄρτεμιν· μηνίσασα δὲ ἡ θεὸς ἐπέσχεν αὐτοὺς τοῦ πλοῦ χειμῶνας ἐπιπέμπουσα» καὶ ἐκ τοῦ Σχολιαστοῦ εἰς Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 647 «καυχησάμενος δὲ ἐπὶ τῇ ἐπιτυχίᾳ καὶ εἰπών, ὡς οὐδ' ἂν αὐτὴ ἡ Ἄρτεμις οὕτως ἔβαλεν, ἐπειράθη τῆς θεοῦ ὀργιζομένης καὶ κατεχούσης τοὺς ἀνέμους, ὡς μὴ δύνασθαι αὐτοὺς εἰς Ἴλιον στέλλεσθαι».

4) Ὅτι τοιοῦτος ἦτο ὁ σκοπὸς τῆς θεᾶς, εἶπεν ὁ Κάλχας.

5) Διὰ τοιαύτην αἰτίαν ἡ Ἰφιγένεια προσηνέχθη θυσία, ἐθυσιάσθη. Λέγει ὁ ποιητὴς λύσιν ἐν σχέσει πρὸς τὸ προηγούμενον κατεῖχε.

6) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Ἀντιπαραττόμενος καὶ μὴ βουλόμενος».

7) Ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἀνθ' ὧν.

8) Δηλαδὴ ἐκεῖνο, ὅπερ αὐ διαχυρίζεσαι, ὅτι ὁ Ἀγαμέμνων χάριν τοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μὴ πῆμα σαυτῇ καὶ μετάγνοιαν[1] τιθῇς.
εἰ γὰρ κτενοῦμεν ἄλλον ἀντ' ἄλλου, σύ τοι
πρώτη[2] θάνοις ἄν, εἰ δίκης γε τυγχάνοις.
ἀλλ' εἰσόρα, μὴ σκῆψιν[3] οὐκ οὖσαν τίθης.
εἰ γὰρ θέλεις,[4] δίδαξον, ἀνθ' ὅτου τὰ νῦν
αἴσχιστα πάντων ἔργα δρῶσα τυγχάνεις·
ἥτις ξυνεύδεις τῷ παλαμναίῳ[5], μεθ' οὗ
πατέρα τὸν ἀμὸν πρόσθεν ἐξαπώλεσας,
καὶ παιδοποιεῖς·[6] τοὺς δὲ πρόσθεν εὐσεβεῖς[7]
κἀξ εὐσεβῶν[8] βλαστόντας ἐκβαλοῦσ'[9] ἔχεις.

Μενελάου ἐθυσίασε τὴν Ἰφιγένειαν.

1) Μετάγνοια σημαίνει μετάνοιαν, μεταμέλειαν. Ἐπαναλαμβάνει τὸ τιθέναι, ὅπως τὴν ἀντίθεσιν ποιήσῃ αἰσθητοτέραν.

2) Δηλαδὴ ἀντὶ τοῦ φονευθέντος Ἀγαμέμνονος. Δύο ὑποθέσεις φέρονται: εἰς τὴν αὐτὴν ἀπόδοσιν, ὡς καὶ ἐν Αἴαντ. 782. «Εἰ δ' ἀπεστερήμεθα, οὐκ ἔστιν ἀνὴρ κεῖνος, εἰ Κάλχας σοφός» καὶ Θουκυδ. VI, 34.

3) Σκῆψις εἶναι τὸ πρόσχημα, ἡ πρόφασις. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ὅρα, φησί, μὴ περικάλυμμα τῶν σαυτῆς ἀδικημάτων ταύτην νομίζῃ τὴν πρόφασιν».

4) Τοῦτο λέγει εἰρωνικῶς. Ἀφ' οὗ τὰ περὶ Ἰφιγενείας εἰρημένα ἦσαν πρόφασις, παρακελεύεται τὴν μητέρα, ἵνα εἴπῃ τὴν ἀληθῆ αἰτίαν.

5) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Παλαμναῖος ὁ ταῖς οἰκείαις χερσὶ φόνον ἐργασάμενος».

6) Συνηθέστερον εὕρηται τὸ μέσον, ἀλλ' ἀπαντᾷ καὶ τὸ ἐνεργητικόν, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλείδ. 524 «παιδοποιεῖν ἐξ ἐμοῦ βουλήσεται». Ἡ Κλυταιμνήστρα μετὰ τοῦ Αἰγίσθου ἔτεκε τὴν Ἠριγόνην, Παυσαν. II, 18, 5. Καὶ ὁ Ἀλήτης λέγεται υἱὸς τοῦ Αἰγίσθου, ἀλλὰ δὲν παραδίδεται τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς αὐτοῦ παρ' Ὑγίν. Fab. 122.

7) Τὰ τέκνα τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τῆς Κλυταιμνήστρας λέγονται εὐσεβῆ, διότι ἐγένοντο ἐκ νομίμου γάμου.

8) Ἡ φράσις εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν κακὸς κἀκ κακῶν. Κατὰ τὸν Wolff τὸ εὐσεβεῖν ἀναφέρεται μόνον εἰς τὸν Ἀγαμέμνονα· ἀλλὰ καὶ ἡ Κλυταιμνήστρα τὰ μετὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος τέκνα ἐκτήσατο ὡς εὐσεβὴς καὶ νόμιμος σύζυγος. Ὀρθῶς δὲ ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· «Ἐννόμῳ γάμῳ ἡρμοσμένων». Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρὰ Σοφοκλ. Ἀποσπάσμ. 104 «Δεινόν γε τοὺς μὲν δυσσεβεῖς κακῶν τ' ἄπο βλαστόντας εἶτα τούσδε μὲν πράσσειν καλῶς, τοὺς δ' ὄντας ἐσθλοὺς ἔκ τε γενναίων ἅμα γεγῶτας εἶτα δυστυχεῖς πεφυκέναι».

9) Ὄντως ἐξεβλήθη ὁ Ὀρέστης, ἀλλὰ καὶ οὗτος διὰ τὸν φόβον. Κατὰ τὸν Wolff καὶ τὴν μελετωμένην (στίχ. 380) ἔξωσιν τῆς Ἠλέκτρας θεωρεῖ ὡς γεγονὸς καὶ τὴν Χρυσόθεμιν καὶ τὴν Ἰφιάνασσαν δὲν λογίζει, διότι δὲν ἐδείχθησαν ἀληθῆ τέκνα τοῦ Ἀγαμέμνονος. Οὕτω καὶ ἡ Ἀντιγόνη, ἐν ᾧ ζῇ ἡ Ἰσμήνη, λέγει ἐν στίχ. 941 «τὴν βασιλειδῶν μούνην λοιπήν». Κατὰ δὲ τὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πῶς ταῦτ' ἐπαινέσαιμ' ἄν;[1] ἢ καὶ τοῦτ' ἐρεῖς,
ὡς τῆς θυγατρὸς ἀντίποινα λαμβάνεις;[2]
αἰσχρῶς[3] δ', ἐάν περ καὶ λέγῃς· οὐ γὰρ καλὸν
ἐχθροῖς γαμεῖσθαι τῆς θυγατρὸς οὕνεκα.
ἀλλ' οὐ γὰρ οὐδὲ νουθετεῖν[4] ἔξεστί σε, 595
ἣ πᾶσαν ἵης[5] γλῶσσαν, ὡς τὴν μητέρα
κακοστομοῦμεν.[6] καί σ' ἔγωγε δεσπότιν
ἢ μητέρ' οὐκ ἔλασσον εἰς ἡμᾶς[7] νέμω,
ἢ ζῶ βιον μοχθηρόν, ἔκ τε[8] σοῦ κακοῖς
πολλοῖς ἀεὶ ξυνοῦσα[9] τοῦ τε συννόμου. 600
ὁ δ' ἄλλος[10] ἔξω, χεῖρα σὴν μόλις φυγών,
τλήμων Ὀρέστης, δυστυχῆ τριβει βίον·
ὃν πολλὰ δή μέ σοι τρέφειν μιάστορα[11]

Schneidewin τὸ ἐκβάλλειν περιλαμβάνει καὶ τὴν Ἠλέκτραν, διότι δηλοῖ ἀπηνῆ ἀποκήρυξιν, ὡς καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 611.

1) Οὕτως ἔχουσι τὰ χειρόγραφα, τὸ δὲ ἐντοῖς σχολίοις εὑρεθὲν ἐπαινέσωμεν εἰσήγαγεν εἰς τὸ κείμενον ὁ Wunder. Ὁ αὐτὸς μετὰ τοῦ Debree ἔτρεψε τὸ τοῦτ' εἰς ταῦτ'. Ἡ Κλυταιμνήστρα τὴν αἰτίαν τοῦ φόνου τοῦ ἀνδρὸς ἀπέδωκεν εἰς τὴν θυσίαν τῆς Ἰφιγενείας. Ἐνταῦθα ἡ Ἠλέκτρα μετὰ εἰρωνείας λέγει, ὅτι καὶ τὸν μετὰ τοῦ Αἰγίσθου γάμον δυνατὸν νὰ εἴπῃ ὡς ἀντίποινον τῆς θυγατρός.

2) Τινὰ χειρόγραφα ἔχουσι τυγχάνει, ὅπερ προτιμᾷ ὁ Wolff.

3) Ἐννοεῖται τὸ ἐρεῖς. Διὰ τοῦ καὶ ὑποδηλοῖ· ἂν καὶ πραγματικῶς τὸ λέγῃς· διότι τοῦτο εἶναι εἰκασία τῆς Ἠλέκτρας. Τὸ καλὸν ἀντιτίθεται πρὸς τὸ αἰσχρόν.

4) Τὴν νουθεσίαν ἡ Κλυταιμνήστρα ὡς ὕβριν θεωροῦσα ὀργίζεται.

5) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ, λέγεις πάντα λόγον. Τὸ πᾶσαν φωνὴν εἶναι ἦτο παροιμία. Λέγει μητέρα κατὰ τὴν φράσιν τῆς Κλυταιμνήστρας θελούσης νὰ ὑποδείξῃ τὸ καθῆκον τῶν τέκνων.

6) Ἐγὼ καὶ ὁ Ὀρέστης, στίχ. 778· διότι ἡ Χρυσόθεμις. ὡς εἴρηται ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἀπεδοκίμαζε τὰς κατὰ τῆς μητρὸς ὕβρεις.

7) Δὲν λέγει ἡμῶν, ἀλλ' εἰς ἡμᾶς· διότι ἐνταῦθα θέλει νὰ δηλώσῃ οὐχὶ τὴν φυσικὴν σχέσιν, ἀλλὰ τὴν διάθεσιν τῆς μητρὸς ὡς πρὸς τὰ τέκνα.

8) Ἔπρεπε νὰ εἴπῃ, ἐκ σοῦ τε, ἀλλὰ μετέθηκε τὸν σύνδεσμον πρὸς δήλωσιν, ὅτι ἡ πρόθεσις ἀνήκει καὶ εἰς τὴν ἑπομένην γενικήν.

9) Προσωποποιεῖ τὰ κακά, ὡς καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 1168 «ἄχθος, ὃ ξυνοικεῖ.

10) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ὁ δ' αὖ. Ἐννοεῖ δ' ἔξω τῆς χώρας, τῆς πατρίδος.

11) Κατὰ μὲν τὴν γλῶσσαν τῆς Κλυταιμνήστρας εἶναι μιάστωρ, κατὰ δὲ τὴν τῆς Ἠλέκτρας ἀλάστωρ· τὸν ὁποῖον πολλάκις κατηγοροῦσα εἶπες, ὅτι τρέφω ἐκδικητὴν ἐναντίον σου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐπῃτιάσω· καὶ τόδ', εἴπερ ἔσθενον,
ἔδρων ἄν, εὖ τοῦτ' ἴσθι· τοῦδέ γ' οὕνεκα
κήρυσσέ μ' εἰς ἅπαντας, εἴτε χρῄζ[1] κακήν,
εἴτε στόμαργον[2], εἴτ' ἀναιδείας πλέαν.
εἰ γὰρ πέφυκα τῶνδε τῶν ἔργων ἴδρις,
σχεδόν τι τὴν σὴν οὐ καταισχύνω φύσιν[3].

ΧΟΡΟΣ.

ὁρῶ μένος πνέουσαν[4]· εἰ δὲ σὺν δίκῃ

[1]) Τὰ χειρόγραφα εἶχον χρή, ἀλλ' ἐκράτησεν ἡ διόρθωσις τοῦ Wunder· διότι ἡ Ἠλέκτρα θέλει νὰ δώσῃ ἐλευθερίαν τῇ μητρί, ὅπως ὀνομάσῃ κατὰ βούλησιν, ὡς Εὐριπ. Ἡρ. 1358 «πρὸς ταῦτα καὶ λέαιναν, εἰ βούλει, κάλει καὶ Σκύλλαν». Τὸ ῥῆμα ὁ μὲν Ἡσύχιος ἐξηγεῖ, θέλεις, χρῄζεις, ὁ δὲ Σουΐδας χρῄζεις καὶ δέῃ.

[2]) Ἡ λέξις θεωρεῖται ὡς σύνθετος ἐκ τοῦ στόμα καὶ μάργος· μᾶλλον δὲ κατὰ συναλλαγὴν γραμμάτων ἐγένετο ἐκ τοῦ στόμαλγος· σημαίνει δὲ τὸν φλύαρον.

[3]) Καὶ ἂν ἔχῃ τὰς εἰρημένας κακίας ἡ Ἠλέκτρα, πάλιν δὲν φέρει ὄνειδος εἰς τὴν μητέρα, διότι ὁμοιάζει πρὸς ταύτην. Φέρει τις ὄνειδος εἰς τοὺς γονεῖς, ὅταν γίνηται ἀνόμοιος πρὸς τούτους κατ' ἀρετήν. Οἱ δὲ τραγικοὶ μετεχειρίσθησαν τοῦτο καὶ ἐπὶ κακίας. Κατὰ τὸν Εὐστάθιον εἰς Ὀδυσσ. Ω 508 «Ὡς γὰρ παῖς ἐκβὰς ἀγαθὸς οὐ καταισχύνει ἀγαθοὺς γονεῖς, οὕτως οὐδὲ τοὺς φαύλους παῖς κακῶν ἴδρις κατ' ἐκείνους γενόμενος».

[4]) Ζητεῖται ἐνταῦθα, ἂν τὸ πνέουσαν καὶ τὸ σύνεστι ἔχωσιν ὑποκείμενον τὴν Ἠλέκτραν ἢ τὴν Κλυταιμνήστραν, ἢ τὸ μὲν ἀποδίδοται εἰς ταύτην, τὸ δὲ εἰς ἐκείνην. Ἡ τρίτη ἑρμηνεία δὲν δύναται νὰ ἦναι ὀρθή· διότι ἤθελεν εἶναι ἄτοπον, ἂν ἐγίνετο τοιαύτη ἀλλαγὴ τοῦ ὑποκειμένου. Ὁ Σχολιαστὴς ἐννοεῖ ὡς ὑποκείμενον τοῦ πνέουσαν τὴν Ἠλέκτραν· «Ὁ χορὸς τεθαυμακὼς ἐπὶ τοῖς λόγοις φησίν· ὁρῶ μένος πνέουσαν τὴν παῖδα· εἰ δὲ σὺν δίκῃ αὐτῇ τοῦτο τὸ μένος σύνεστι, τούτου τοῦ μένους φροντίδα οὐκέτι ὁρῶ γινομένην ὑπό τινος. Εὐσχημόνως δὲ εἰς τὴν Κλυταιμνήστραν τὸν λόγον ἀποτείνουσιν». Κατὰ τοὺς νεωτέρους ἑρμηνευτὰς δὲν εἶναι τὸ μένος τὸ ὑποκείμενον τοῦ σύνεστι, ἀλλ' ἡ Ἠλέκτρα τῷ μένει ξύνεστι. Καθ' ὅλου ὅμως ὡς πρὸς τὸ κύριον ζήτημα ἡ γνώμη τοῦ Σχολιαστοῦ ἐπιδοκιμάζεται. Οὕτω σημαίνει· Βλέπω, ὅτι ἡ Ἠλέκτρα πνέει ὀργήν, δὲν βλέπω ὅμως νὰ φροντίζῃ κανεὶς πλέον, ἂν ἡ ὀργιζομένη ἔχῃ δίκαιον. Ὁ χορὸς κατὰ τὸ ἔθος αὐτοῦ ἐλέγχει μὲν καὶ τὴν Ἠλέκτραν ἅτε ὀργισθεῖσαν, ἀλλὰ πικρότερον μέν, εὐσχήμως δὲ ἐλέγχει τὴν Κλυταιμνήστραν ὡς τὸ ἄδικον ἔχουσαν. Ἀλλ' ὁ Held πειρᾶται νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ ὅλη φράσις ἀποδίδεται εἰς τὴν Κλυταιμνήστραν· διότι, ὡς λέγει, ἂν ἀπεδίδετο εἰς τὴν Ἠλέκτραν, εἰς τὴν αὐτὴν ἔπρεπε νὰ ἀποδοθῇ καὶ ἡ φροντὶς καὶ ἤθελεν ἐξαχθῇ ἡ ἐξῆς ἔννοια· βλέπω, ὅτι ἡ Ἠλέκτρα πνέει ὀργήν· ὅμως ἂν δικαίως τοῦτο πράττῃ, ἐν ᾧ ὀργίζεται, περὶ τούτου δὲν βλέπω, ὅτι (ἡ Ἠλέκτρα) φροντίζει. Ἀλλὰ τοιαύτη ἔννοια κατὰ τὸν Held ἀντίκειται πρὸς τὸν χαρακτῆρα, ὃν ὁ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ξύνεστι, τοῦδε[1] φροντίδ' οὐκέτ' εἰσορῶ.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

ποίας δέ μοι δεῖ πρός γε τήνδε[2] φροντίδος,
ἥτις τοιαῦτα τὴν τεκοῦσαν ὕβρισεν,[3]
καὶ ταῦτα τηλικοῦτος;[4] ἆρά σοι δοκεῖ
χωρεῖν ἂν εἰς πᾶν ἔργον αἰσχύνης ἄτερ; 615

ποιητὴς ἔοικε τῷ χορῷ· διότι ἤθελε θέσει ὑπὸ ἀμφισβήτησιν τὸ δίκαιον τῆς Ἠλέκτρας. Παρατηροῦμεν ὅμως, ὅτι τοιαύτη ἔννοια ἐξάγεται, ἂν ἡ φράσις ἀνήκῃ τῇ Ἠλέκτρᾳ, ὅπερ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον. Κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Held ἐξάγεται ἡ ἔννοια· Βλέπω, ὅτι πνέεις ὀργήν, ὅμως ἂν ἔχῃς δίκαιον, περὶ τούτου βλέπω, ὅτι δὲν φροντίζεις. Ἀλλ' ἆρά γε οὕτω τραχέως ἠδύνατο νὰ ἐκφρασθῇ ὁ χορὸς κατὰ τῆς δεσποίνης τῆς χώρας; Νομίζομεν οὐχί· Πρὸς τούτοις ὁ χορὸς ἤκουσε τῆς Ἠλέκτρας λεγούσης τραχεῖς λόγους καί, ὡς εἰκός, εἶδε τὸ πρόσωπον αὐτῆς ὀργὴν μαρτυροῦν καὶ διὰ τοῦτο ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τοιάδε τοὺς λόγους. Ἀλλ' ἡ Κλυταιμνήστρα οὐδὲν εἶπεν ὀργὴν ἐμφαῖνον. Τὴν δυσκολίαν ταύτην αἴρει ὁ σοφὸς Held εὐφυῶς λέγων, ὅτι ὁ τὸ πρόσωπον τῆς Κλυταιμνήστρας ἔχων ὑποκριτὴς διὰ τοῦ σχηματισμοῦ κατέστησεν αἰσθητὸν τὸ πάθος, ὅπερ αἱ βαρεῖται τῆς Ἠλέκτρας αἰτιάσεις παρήγαγον. Τοῦτο μὲν εἶναι εὐφυές, ἀλλ' ἂν ἐνόει τὴν Κλυταιμνήστραν, ἔπρεπε διά τινος φράσεως νὰ ὑποθηλώσῃ, διότι καὶ ὁ θεατὴς καὶ ὁ ἀναγνώστης περιμένει κρίσιν τοῦ χοροῦ περὶ τῆς Ἠλέκτρας. Τὸ οὖν δίκῃ, ὡς νομίζω, κεῖται ἀντὶ τοῦ δικαίως καὶ δὲν εἶναι προσδιορισμὸς τοῦ σύνεστι, ὡς νομίζει ὁ Wolff παραβάλλων πρὸς τὸ παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Πλούτ. 504 «μετὰ σοῦ τε τὰ πλεῖστα σύνειμεν» καὶ Πλάτ. ἐν Συμποσ. 195 Β «μετὰ νέων ἀεὶ ξύνεστι»· διότι, ὡς εἴρηται, ἐννοεῖται ἡ δοτικὴ τῷ μένει.

[1]) Δὲν ἀνήκει εἰς τὸ μένος, ἀλλ' εἰς ὁλόκληρον τὴν προηγουμένην ἔννοιαν. Ὅτι ἡ φροντὶς ἀνήκει τῇ Κλυταιμνήστρᾳ, γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ἑπομένου στίχου. Ὁ χορὸς παρετήρησεν, ὅτι ἡ Κλυταιμνήστρα δὲν προτίθεται νὰ ἀνασκευάσῃ τοὺς λόγους τῆς θυγατρὸς δεικνύουσα, ὅτι αὐτὴ δὲν ἔχει δίκαιον, ὡς ἔπραξεν ἐν στίχ. 529 καὶ ἑξῆς. Τὸ ὁρῶ ἔθηκεν ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει, ὅπως ἐξάρῃ τὴν ἀντίθεσιν.

[2]) Τοὐλάχιστον πρὸς ταύτην. Ἡ Κλυταιμνήστρα διισχυρίζεται, ὅτι ἔχει μὲν λόγους, ὅπως δείξῃ τὸ ἄδικον τῆς θυγατρός, αὐτὴ ὅμως δὲν συζητεῖ, ἀλλ' ὑβρίζει.

[3]) Τὸ ὑβρίζειν συνετάχθη πρὸς διπλῆν αἰτιατικήν, ὡς καὶ τὸ λέγειν ἐν στίχ. 520 «καίτοι πολλὰ πρὸς πολλοὺς με δὴ ἔξεπας».

[4]) Ἔχουσα τοιαύτην ἡλικίαν, ὡς ὁ Κρέων λέγει περὶ τοῦ Αἵμονος ἐν Ἀντιγόν. 756 «οἱ τηλικοίδε καὶ διδαξόμεσθα δὴ φρονεῖν ὑπ' ἀνδρὸς τηλικοῦδε τὴν φύσιν;». Ἐγείρεται δὲ τὸ ζήτημα, ἂν ἐννοῇ μικρὰν ἢ μεγάλην ἡλικίαν. Φαίνεται, ὅτι ἐννοεῖ τὸ δεύτερον, ὡς δεικνύει τὸ ἑπόμενον ἔξωρα. Κατὰ τὸν Dindorf ἡ Ἠλέκτρα πρέπει νὰ νοηθῇ ἄγουσα ἀγεδὸν τὸ τριακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας. Ὅρα, ὅτι τὸ τηλικοῦτος κεῖται ἐπὶ θηλυκοῦ γένους. Ἀντὶ τοῦ ἆρα τίθεται ἆρ' οὐ, ὅταν ἡ ἀπόκρισις περιμένηται καταφατική. Τοιοῦτον καὶ τὸ ἐν Αἴαντ. 477 «ἆρ' ἔστι ταῦτα δῖς τόσ' ἐξ ἁπλῶν κακά;»

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΛΕΚΤΡΑ.

εὖ[1] νῦν ἐπίστω τῶνδέ μ' αἰσχύνης ἔχειν,
κεἰ μὴ δοκῶ σοι· μανθάνω δ' ὀθούνεκα
ἔξωρα[2] πράσσω κοὐκ ἐμοὶ προσεικότα.
ἀλλ' ἡ γὰρ ἐκ σοῦ δυσμένεια καὶ τὰ σὰ
ἔργ' ἐξαναγκάζει με ταῦτα δρᾶν[3] βίᾳ· 620
αἰσχροῖς γὰρ αἰσχρὰ πράγματ' ἐκδιδάσκεται.[4]

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

ὦ θρέμμ' ἀναιδές,[5] ἦ σ' ἐγὼ καὶ τἄμ' ἔπη
καὶ τἄργα[6] τἀμὰ πόλλ' ἄγαν λέγειν ποιεῖ.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

σύ τοι λέγεις νιν[7], οὐκ ἐγώ· σὺ γὰρ ποιεῖς
τοὔργον, τὰ δ' ἔργα τοὺς λόγους εὑρίσκεται. 625

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

ἀλλ οὐ μὰ τὴν δέσποιναν Ἄρτεμιν, θράσους[8]
τοῦδ' οὐκ ἀλύξεις, εὖτ' ἂν Αἴγισθος μόλῃ.

1) Ὁ ποιητὴς εἰκονίζει τὴν Ἠλέκτραν ζωηράν μέν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοῦ γυναικείου ἤθους στερουμένην. Ὡς τὸ ἄρα οἱ τραγικοὶ ἐνίοτε μεταχειρίζονται ἀντὶ τοῦ ἄρα, οὕτω καὶ τὸ νῦν ἀντὶ τοῦ νὺν κατὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ μέτρου, ὡς ἐν Αἴαντ. 1129 «μὴ νῦν ἄτιζε θεούς, θεοῖς σεσωσμένος» καὶ ἐν Ἀντιγόν. 705.

2) Ἔξω τῆς ὥρας, τῆς προσηκούσης ἡλικίας.

3) Δηλαδὴ ἐλέγχειν ἢ ὑβρίζειν τὴν μητέρα χωρὶς αὐτὴ νὰ θέλῃ.

4) Δι' ἄλλων λέξεων λέγει, ὅτι ἡ μήτηρ εἶναι διδάσκαλος τῶν αἰσχρῶν.

5) Τοῦτο λέγει ἐν σχέσει πρὸς τὸ εἰρημένον ὑπὸ τῆς Ἠλέκτρας ἐν στίχ. 616. Διὰ τῶν ἑπομένων καὶ συνάπτει ἐπεξηγηματικῶς τὰ μέρη τῷ ὅλῳ, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 95 «ἔα με καὶ τὴν ἐξ ἐμοῦ δυσβουλίαν παθεῖν τὸ δεινόν».

6) Ἡ Κλυταιμνήστρα μεταχειρίζεται ἐν ἄλλῃ σημασίᾳ τὴν λέξιν ἔργα. Ἡ μὲν Ἠλέκτρα ἐννοεῖ τὰς αἰσχρὰς τῆς μητρὸς πράξεις, αὕτη δὲ τὴν ἠπίαν πρὸς τὴν θυγατέρα διαγωγήν. Βεβαίως ἐγὼ καὶ οἱ λόγοι μου καὶ αἱ πράξεις μου σε κάμνουσι νὰ λέγῃς ἄγαν πολλά. Ἐννοεῖ, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ λέγῃ λόγους πρὸς τὴν Ἠλέκτραν οὔτε νὰ ἐπιτρέπῃ ταύτην νὰ λέγῃ.

7) Δηλαδὴ αὐτά· παρὰ τοῖς τραγικοῖς κεῖται ἀντὶ πάσης αἰτιατικῆς τοῦ τρίτου προσώπου. Ὅρα στίχ. 435, Εὐφυῶς ἡ Ἠλέκτρα παρατηρεῖ, ὅτι οὐχὶ αὐτή, ἀλλ' ἡ Κλυταιμνήστρα λέγει τὰ ἄγαν πολλά· διότι πράττουσα οἱονεὶ λέγει, ὁ πράκτωρ εἶναι συγχρόνως καὶ λογαποιός. Τὰ ἔργα εἶναι πολλά, ἅπερ εὑρίσκουσι καὶ πολλοὺς λόγους.

8) Ἐννοεῖ τὴν ποινὴν τῆς θρασύ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ὁρᾷς; πρὸς ὀργὴν ἐκφέρει,[1] μεθεῖσά μοι
λέγιν, ἃ χρῄζοιμ', οὐδ' ἐπίστασαι κλύειν.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

οὔκουν ἐάσεις οὐδ'[2] ὑπ' εὐφήμου βοῆς 630
θῦσαί μ', ἐπειδὴ σοί γ' ἐφῆκα πᾶν λέγειν;

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἐῶ, κελεύω, θῦε· μηδ' ἐπαιτιῶ
τοὐμόν στόμ', ὡς οὐκ ἂν πέρα λέξαιμ' ἔτι.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

ἔπαιρε δὴ σὺ θύμαθ', ἡ παροῦσά[3] μοι,
πάγκαρπ',[4] ἄνακτι τῷδ' ὅπως λυτηρίους 635
εὐχὰς ἀνάσχω[5] δειμάτων, ἃ νῦν ἔχω.

τητος. Παραπλησία βραχυλογία εἶναι καὶ ἐν Ἀντιγόν. 494 «τὴν δυσσέβειαν εὐσεβοῦσ' ἐκτησάμην», ἐν Οἰδίποδι τυράνν. 354 «οὕτως ἀναιδῶς ἐξεκίνησας τόδε τὸ ῥῆμα; καὶ πῶς τοῦτο φεύξεσθαι δοκεῖς» καὶ Ἴων. 556 «ἐκπεφεύγαμεν τὸ δοῦλον». Τὸ ῥῆμα συνέταξε πρὸς γενικήν, ὡς καὶ ἐν Ἀντιγόν. 488 «οὐκ ἀλύξετον μόρου κακίστου». Ἀλλ' ὁ Hartung προσκρούσας εἰς τὴν λέξιν θράσους, ἤτις, ὡς εἴρηται, δηλοῖ τὴν ποινὴν τῆς θρασύτητος, ἔτρεψε τὸν στίχον εἰς, Μὰ τὴν ἄναασσαν Ἄρτεμιν, ποινὴν θράσους.

[1] Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν εἶναι μεταφορὰ ἐκ τοῦ ἵππου· «Λέγεται, ὅταν φέρῃ τινὰ ἵππος βίᾳ ἔξω τῆς εὐθείας ὁδοῦ». Τῇ Ἠλέκτρᾳ ἔδωκε τὴν παρρησίαν, περὶ ἧς ἐνταῦθα λέγει, ἐν στίχ. 556.

[2] Συνάπτεται τῷ θῦσαι. Ἔδωκα μέν σοι τὴν ἄδειαν νὰ λέγῃς, ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν θὰ μ' ἀφήσῃς καὶ νὰ θυσιάσω; Ἡ ὑπὸ μετὰ γενικῆς δηλοῖ, ὅτι καὶ ἐν στίχ. 711 «χαλκῆς ὑπαὶ σάλπιγγος ἦξαν» καὶ Ἀριστοφάν. ἐν Ἀχαρν. 1001 «πίνειν ὑπὸ τῆς σάλπιγγος». Κατὰ τὸν Schneidewin ἡ φράσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν εὐφημίαν. Πρὸ πάσης θυσίας ἐκήρυσσον τοῖς παροῦσι τὸ εὐφημεῖτε. Ἐπειδὴ δὲ ἀπροσέκτως ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ δυσοίωνον λέξιν προτιμοτέρα ἦτο ἡ σιωπή. Ἐντεῦθεν περιέπεσεν ἡ φράσις εἰς τὴν σημασίαν μετὰ σιωπῆς, cum silentio, ὡς ἐν Αἴαντ. 196.

[3] Ὅρα, ὅτι μετεχειρίσθη ὀνομαστικήν, ἐν ᾧ περιέμενέ τις κλητικήν. Ταῦτα λέγει πρὸς τὴν θεραπαινίδα.

[4] Τὸ πᾶν παρὰ τοῖς τραγικοῖς δηλοῖ τὴν πληθύν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 83 «παγκάρπου δάφνης» καὶ ἐν Αἴαντ. 712 «θεῶν πάνθυτα θέσμι' ἐξήνυσε». Τὸ λυτηρίους ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «δυναμένας ἐλευθεροῦν τῶν δειμάτων».

[5] Κατ' ἀναλογίαν τοῦ χεῖρας ἀνασχεῖν. Σημαίνει δὲ ἀναπέμψαι εὐχάς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κλύοις[1] ἂν ἤδη, Φοῖβε προστατήριε,[2]
κεκρυμμένην μου βάξιν[3]· οὐ γὰρ ἐν φίλοις[4]
ὁ μῦθος, οὐδὲ πᾶν ἀναπτύξαι πρέπει
πρὸς φῶς παρούσης τῆσδε πλησίας ἐμοί,
μὴ σὺν φθόνῳ τε καὶ πολυγλώσσῳ[5] βοῇ
σπείρῃ ματαίαν[6] βάξιν ἐς πᾶσαν πόλιν.
ἀλλ' ὦδ'[7] ἄκουε· τῇδε γὰρ κἀγὼ φράσω.
ἃ[8] γὰρ προσεῖδον νυκτὶ τῇδε φάσματα
δισσῶν[9] ὀνείρων, ταῦτά μοι, Λύκει' ἄναξ,

640

[1]) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «Ἐπὶ τῶν μεγάλων προσώπων, ἐφ' ὧν ἐδόκει βαρὺ τὸ φανερῶς προστάττειν, ἐχρῶντο οἱ Ἀττικοὶ εὐκτικῷ μετὰ τοῦ ἄν, ὡς ἐνταῦθα ἔχει τὸ κλύοις ἄν, ἀντὶ τοῦ ἐπάκουε».

[2]) Τὸ ἐπίθετον ἔχει διπλῆν σημασίαν, δηλ. σημαίνει τὸν ἱστάμενον πρὸ τῶν θυρῶν καὶ τὸν προστατεύοντα. Ὁ μὲν Ἡσύχιος λέγει· «Προστατήριος· τὸν Ἀπόλλωνα οὕτω λέγουσι, παρὸσον πρὸ τῶν θυρῶν αὐτὸν ἱδρύοντο». Οὕτως ὁ Ἀπόλλων ἐλατρεύετο ἔν τισι πόλεσι ὡς Προστατήριος καὶ ὡς Ἀγυιεύς, π. χ. ἐν Μεγάροις κατὰ τὸν Παυσαν. I, 44, 2 καὶ ἐν Ἀθήναις Corp. inscript 464. 465. Ἀλλ' οἱ ἀρχαῖοι ἵδρυον τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος πρὸ τῆς θύρας, διότι ἦτο προστάτης. Ὡς ὁ Ἀπόλλων ἔπεμπε τὸν θάνατον, καὶ τὰς νόσους, οὕτω καὶ ἀπεσόβει ταῦτα καὶ ἐντεῦθεν ἐκαλεῖτο σωτήρ, ἐπικούριος, ἀλεξίκακος, βοηδρόμιος, ἀποτρόπαιος, καθάρσιος, ἀκέστωρ καὶ ἀκέσιος.

[3]) Τί ἐννοεῖ διὰ τῆς φράσεως ταύτης, ἐξηγεῖ διὰ τῆς ἑπομένης, οὐδὲ πᾶν ἀναπτύξαι πρέπει. Ἡ Κλυταιμνήστρα ἐννοεῖ, ὅτι θέλει εὐχηθῇ διὰ γενικῶν φράσεων, ὡς ὄντως ποιεῖ.

[4]) Δὲν ἐννοεῖ τὸν χορόν, ἀλλὰ μόνον τὴν Ἠλέκτραν.

[5]) Ὁ Meineke διορθοῖ εἰς παλιγγλώσσῳ, ὅπερ σημαίνει καθ' Ἡσύχιον βλασφήμῳ. Ἀλλ' ἡ λέξις εὑρηται καὶ ἐν στίχ. 797. Νομίζομεν, ὅτι ἡ παράδοσις ἔχει ὀρθῶς, διότι διὰ τοῦ πολυγλώσσῳ βοῇ θέλει νὰ δηλώσῃ τὸ ὄργανον, δι' οὗ θέλει διασπαρῇ ἡ εὐχὴ τῆς Κλυταιμνήστρας εἰς ὁλόκληρον τὴν πόλιν. Κατὰ τὴν Κλυταιμνήστραν ἡ θυγάτηρ αὐτῆς εἶναι ἀμετροεπὴς καὶ φωνάζει ἢ καθ' ἡμᾶς γλωσσοῦ καὶ φωνακλοῦ.

[6]) Ἐνταῦθα σημαίνει ψευδῆ φήμην. Τοιαύτην σημασίαν ἔχει τὸ ματαίως καὶ ἐν στίχ. 63 «τοὺς σοφοὺς λόγῳ μάτην θνήσκοντας».

[7]) Ἀναφέρεται εἰς τὴν κεκρυμμένην βάξιν. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Οὕτως ἐμοῦ λεγούσης· τῇδε γὰρ ἀντὶ τοῦ τούτῳ τῷ τρόπῳ». Χάριν τῆς ὁμοιώσεως ἐτέθη ὁ ἑπόμενος καί.

[8]) Τὸ κρύφιον κεῖται ἐν τούτῳ, ὅτι δὲν λέγει, τίνα ἦσαν τὰ ὄνειρα, ἀλλὰ καταλείπει τοῦτο ἀόριστον.

[9]) Ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι ἑρμηνευταὶ κατὰ δύο τρόπους ἐξηγοῦσιν, ἢ δύο ὀνείρων ἢ ὀνείρων ἐχόντων διπλῆν σημασίαν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «ἢ διπλῆν ἐχόντων φύσιν, ὡς καὶ Ὅμηρος (Ὀδυσσ. Τ, 562)· δοιαὶ γάρ τε πύλαι ἀμενηνῶν εἰσιν ὀνείρων· δύναται δὲ τὸ δισσῶν καὶ ἀριθμὸν ἐμφαίνειν, ὡς δύο αὐτῆς ὀνείρους θεασαμένης, καὶ τὸ μὲν ἓν φάσμα ἠγησαμένης εἶναι, ὅπερ οὖ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰ μὲν πέφηνεν[1] ἐσθλά, δὸς τελεσφόρα,
εἰ δ' ἐχθρά, τοῖς ἐχθροῖσιν ἔμπαλιν[2] μέθες·
καὶ μή με πλούτου[3] τοῦ παρόντος εἴ τινες
δόλοισι[4] βουλεύουσιν ἐκβαλεῖν, ἐφῇς,
ἀλλ' ὧδε[5] μ' ἀεὶ ζῶσαν ἀβλαβεῖ βίῳ
δόμους[6] Ἀτρειδῶν σκῆπτρά τ' ἀμφέπειν τάδε,
φίλοισί[7] τε ξυνοῦσαν, οἷς ξύνειμι νῦν,
εὐημερουμένη[8] καὶ τέκνων ὅσων ἐμοὶ

καὶ πέμποφεν ἀποτροπιασθησομένην τὴν Χρυσόθεμιν· τάχα δὲ καὶ ἕτερον αὐτὴν κεκίνηκεν, ὑπὲρ οὗ καὶ εὔχεται τῷ Ἀπόλλωνι, ὅπερ οὐδὲ ἐξεῖπε πρός τινα οὐδὲ πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα. Ἢ δισσῶν, τῶν ἀμφιβόλων καὶ δισσοποιῶν». Τὴν δευτέραν σημασίαν δέχονται ὁ Schneidewin καὶ ὁ Dindorf παραπέμποντες εἰς τὸν Λουκιανὸν ἐν Ἀλέξ. 10 «διττούς τινας καὶ ἀμφιβόλους καὶ λοξοὺς χρησμούς». Ἀλλὰ κατὰ τὸν Wolff τοιαύτην σημασίαν ἔχει τὸ δισσὸς μόνον παρὰ τῷ μεταγενεστέρῳ Λουκιανῷ. Κατὰ τοῦτον ἡ Κλυταιμνήστρα εἶδεν ὀνείρους εἰς δύο ἐμφανίσεις, ὡς δεικνύει ὁ πληθυντικὸς ἀριθμός, φάσματα· εἶναι δὲ ἡ ὁμιλία τοῦ συζύγου καὶ ἡ βλάστησις τοῦ σκήπτρου καὶ τοῦτο ἐδήλωσεν ὁ ποιητὴς διὰ τοῦ εἶτα ἐν στίχ. 419. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι ταῦτα δὲν εἶναι δύο, ἀλλ' ἓν ὄνειρον· διότι τὸ εἶτα δὲν ἐτέθη πρὸς δήλωσιν δευτέρου ὀνείρου, ἀλλὰ χάριν τῆς προηγηθείσης μετοχῆς (ἐλυόντος). Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ τοιαύτη σημασία τοῦ δισσὸς εὑρηται παρὰ μεταγενεστέρῳ συγγραφεῖ, ἀλλ' ὁ ἀττικιστὴς πάντως δὲν ἤθελε μεταχειρισθῇ τὴν λέξιν ἐν τοιαύτῃ σημασίᾳ, εἰ μὴ εὕρισκε παρ' ἀρχαιοτέρῳ. Πρὸς πᾶσι τούτοις ἡ ἑπομένη ἀνάπτυξις τῆς Κλυταιμνήστρας ὑποστηρίζει τὴν σημασίαν τῶν ἀμφιβόλων ὀνείρων. Ἂν ἀντὶ τῶν δισσῶν ὑπῆρχε διπλῶν, ὡς ἔγραψεν Michaelis, βεβαίως οὐδεμία δυσκολία ὑπῆρχεν.

1) Ἐν τοῖς σχολίοις ἀναγινώσκεται πέφυκεν, ὅπερ δὲν ἁρμόζει διὰ τὸ προηγούμενον φάσματα.

2) Τοὐναντίον, ἀντιστρόφως. Τὸ τελεσφόρα εἶναι κοινὸν καὶ εἰς τὴν δότε τὴν πρότασιν. Ἡ Κλυταιμνήστρα εὔχεται τῷ Ἀπόλλωνι ὑπὲρ ἑαυτῆς καὶ κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἐν ᾧ ὁ θεατὴς γινώσκει, ὅτι ὁ Ὀρέστης ἦλθε κατ' ἐντολὴν τούτου τοῦ θεοῦ, ὅπως τιμωρήσηται τοὺς φονεῖς τοῦ πατρός, στίχ. 35. Εἶναι τραγικὴ εἰρωνεία, περὶ ἧς ἰδὲ εἰσαγωγ. εἰς Οἰδίποδ. τύραννο. σελ. 11.

3) Ὁ Ὀρέστης ηὔξατο, ὅπως γείνῃ ἀρχέπλουτος ἐν στίχ. 72.

4) Τοῦτο ὄντως ἐβούλευσεν ὁ Ὀρέστης κατ' ἐντολὴν τοῦ Φοίβου, στίχ. 37 «δόλοισι κλέψαι χειρὸς ἐνδίκους σφαγάς».

5) Ὡς νῦν ζῇ. Ἐκ τῶν ἠγουμένων ἐννοεῖ τὸ ἔφες ἢ δός.

6) Οἱ φονεῖς τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐσφετερίσθησαν τοὺς πλουσιωτάτους οἴκους τῶν Ἀτρειδῶν καὶ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν. Τὸ ἀμφέπειν σημαίνει διέπειν, διευθετεῖν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1118 «ὃς ἀμφέπεις Ἰκαρίαν».

7) Διὰ τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ ἐννοεῖ μόνον τὸν Αἴγισθον, διότι τοὺς παῖδας προστίθησιν ἐν τοῖς ἑξῆς. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Τὸ ὅλον ὑπὲρ τοῦ Αἰγίσθου εὔχεται· διὰ δὲ τοῦ πληθυντικοῦ, τοῦ φίλοισι, τὸ τολμηρὸν τοῦ λόγου ἐπεκάλυψεν».

8) Εἶναι ἀκριβέστερος προσδιορισμὸς τοῦ φίλοισι ξυνοῦσαν. Ἐ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δύσνοια μὴ πρόσεστιν ἢ λύπη[1] πικρά.
ταῦτ', ὦ Λύκει' Ἄπολλον, ἵλεως κλύων
δὸς πᾶσιν ἡμῖν[2], ὥσπερ ἐξαιτούμεθα.
τὰ δ' ἄλλα πάντα[3] καὶ σιωπώσης ἐμοῦ
ἐπαξιῶ σε δαίμον' ὄντ' ἐξειδέναι·
τοὺς ἐκ Διὸς[4] γὰρ εἰκός ἐστι πάνθ' ὁρᾶν.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ.

ξέναι γυναῖκες, πῶς ἂν εἰδείην σαφῶς[5],
εἰ τοῦ τυράννου δῶματ' Αἰγίσθου τάδε;

ΧΟΡΟΣ.

τάδ' ἔστιν, ὦ ξέν'· αὐτὸς ἤκασας καλῶς[6].

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ.

ἦ καὶ διάμαρτα τήνδ' ἐπεικάζων κυρῶ[7]
κείνου; πρέπει[8] γὰρ ὡς τύραννος εἰσορᾶν.

πρεπε νὰ εἴπῃ τέκνοισι ἢ μᾶλλον ἢ τοσούτοις τέκνων, ὅσων. Ἐννοεῖ τὴν Χρυσόθεμιν, τὴν Ἰφιάνασσαν καὶ ἴσως τὴν Ἠριγόνην.

1) Κατὰ τὸν Wolff τὸ ὄνομα ἔχει ἐνταῦθα ἐνεργητικὴν σημασίαν.

2) Ἐννοεῖ πάντας, ὑπὲρ ὧν ηὔξατο.

3) Ἀποσιωπᾷ τὴν κατὰ τοῦ Ὀρέστου καὶ τῆς Ἠλέκτρας ἀράν. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «Τὰ περὶ τῆς τελευτῆς Ὀρέστου ἔοικεν εὔχεσθαι. Ζητοῦσι δέ, διὰ τί ἐνταῦθα μὲν οὐκ ἐμφαίνει περὶ τοῦ Ὀρέστου, ὕστερον δέ, τοῦ ἀγγέλου ἐλθόντος, φαίνεται ἐφηδομένη· ῥητέον οὖν ὅτι νῦν μὲν προσδοκῶσα αὐτὸν ἥξοντα ζῶντα, τότε δὲ ὡς ἀποθανόντος παρρησιάζεται, ἄφοβος γενομένη».

4) Ὁ μὲν Ζεὺς ἦτο παντόπτης, ὁ δὲ Ἀπόλλων προφήτης Διός, ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 151.

5) Εἰς τὴν σκηνὴν εἰσέρχεται ὁ παιδαγωγὸς ἀριστεροθεν εἰς ἄγγελον ἐνσκευασμένος. Εὑρίσκει δὲ τὸν χορόν, τὴν Κλυταιμνήστραν καὶ τὴν Ἠλέκτραν. Ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· «Εὐκαίρως δὲ ἦκει, ἔξω οὐσῶν ἀμφοτέρων· πρῶτον ἵνα μὴ διισσολογῇ πρὸς ἀμφοτέρας ἀπαγγέλλων· δεύτερον πρὸς τὸ δηλωθῆναι τὴν γνώμην ἀμφοτέρων· πιθανῶς δὲ ἐρωτᾷ ὡς ἀγνοῶν». Ὁ παιδαγωγὸς προσποιεῖται μέν, ὅτι εἰκάζει τὰ ἀνάκτορα τοῦ Αἰγίσθου, ἀλλ' ὅτι δὲν γινώσκει ταῦτα ἀκριβῶς.

6) Δηλαδὴ ὡς καλῶς εἶχασε τὰ δώματα τοῦ Αἰγίσθου.

7) Ὡς τὸ τυγχάνειν εἶναι τὸ ἀντίθετον τοῦ ἁμαρτάνειν, οὕτω καὶ τὸ κυρεῖν, ὅηλ. σημαίνει εὑρίσκειν, ὡς ἐν Οἰδίποδι τυράνν. 398 «γνώμῃ κυρήσας οὐδ' ἀπ' οἰωνῶν μαθών».

8) Ἐνταῦθα σημαίνει ὁμοιάζει, ὡς παρὰ Πινδάρ. ἐν Πυθ. 2, 69 «εἰδὸς γὰρ ὑπεροχωτάτα πρέπεν οὐρανίᾳ θυγατέρι Κρόνου» Εὐριπίδ. ἐν Βάκχ. 905 «μορφῇ δὲ Κάδμου θυγατέρων πρέπεις μιᾷ» αὐτόθι 1177 «πρέπει γὰρ ὥστε θηρὸς ἀγραύλου φύσῃ». Καὶ παρ' Αἰσχύλῳ ὑπάρχει τὸ ἀπαρέμφατον ἐν Ἱκέτισι 719 «πρέπουσι δ' ἄνδρες νήϊοι μελαγχίμοις γυί-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

μάλιστα πάντων· ἥδε σοι κείνη πάρα[1]. 665

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ.

ὦ χαῖρ', ἄνασσα· σοὶ[2] φέρων ἥκω λόγους
ἡδεῖς φίλου παρ' ἀνδρὸς Αἰγίσθῳ θ'[3] ὁμοῦ.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

ἐδεξάμην[4] τὸ ῥηθὲν· εἰδέναι δέ σου
πρώτιστα χρῄζω, τίς σ' ἀπέστειλεν[5] βροτῶν;

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ.

Φανοτεὺς ὁ Φωκεύς[6], πρᾶγμα πορσύνων μέγα. 670

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

τὸ ποῖον, ὦ ξέν'; εἰπέ. παρὰ φίλου γὰρ ὢν
ἀνδρός, σάφ' οἶδα, προσφιλεῖς λέξεις λόγους.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ.

τέθνηκ' Ὀρέστης· ἐν βραχεῖ ξυνθεὶς[7] λέγω.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

οἵ 'γὼ τάλαιν', ὄλωλα[8] τῇδ' ἐν ἡμέρᾳ.

οισι λευκῶν ἐκπεπλωμάτων». Διότι ὁμοιάζει ὡς βασίλισσα κατὰ τὴν ὄψιν.

[1]) Συνηνώθησαν δύο προτάσεις εἰς μίαν, δηλ. ἥδε ἐστὶ ἐκείνη καὶ πάρεστί σοι.

[2]) Προέταξε τὴν ἀντωνυμίαν πρὸς ἔμφασιν.

[3]) Συνδέει τὸ Αἰγίσθῳ μετὰ τοῦ σοί.

[4]) Δὲν λέγει δέχομαι, ἀλλ' ἐδεξάμην πρὸς δήλωσιν, ὅτι ἡ ἐνέργεια ἐτελείωσε καὶ δὲν δύναται νὰ μεταβληθῇ, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 1687 «ἰδοὺ μεθίημ' Ἑρμιόνην ἀπὸ σφαγῆς, καὶ λέκτρ' ἐπῆνεσ', ἡνίκ' ἂν δίδῳ πατήρ» καὶ ἐν Ἰφιγεν. ἐν Αὐλίδι 510. Οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον, ὅτι διὰ ταχείας παραδοχῆς σωτηρίου λόγου δύνανται νὰ ἀποσοβήσωσι τὸ κακόν.

[5]) Τοιαύτην ἐρώτησιν προκαλεῖ καὶ ἡ σκευὴ τοῦ παιδαγωγοῦ ἐλθόντος ὡς ἀγγέλου καὶ ἡ φράσις αὐτοῦ, ἥκω φέρων ἥδεῖς λόγους.

[6]) Περὶ τούτου εἴρηται ἐν στίχ. 45.

[7]) Σημαίνει μὲν συγκεφαλαιώσας ἐν ὀλίγοις, ἀλλ' ὁ θεατής, ὅστις γινώσκει τὸν σκοπὸν τοῦ παιδαγωγοῦ, ἀποβλέπει πρὸς τοὺς ξυνθέτους λόγους, Ἀριστοφάν. ἐν Βατράχ. 1052 «οὐκ ὄντα λόγον τοῦτον ξυνέθηκα». Ὁ παιδαγωγὸς δὲν προστίθησιν ὅρκον, ὡς παρήγγειλεν αὐτῷ ὁ Ὀρέστης ἐν στιχ. 47· διότι ἡ Κλυταιμνήστρα εὐκόλως ἐπίστευσεν.

[8]) Τοῦτο λέγεται τραγικὴ εἰρωνεία· θρηνεῖ ἐκείνη, ἥτις ἔπρεπε νὰ χαίρῃ, καὶ χαίρει ἡ ὀφείλουσα νὰ θρηνῇ. Μονονουχὶ εἰς τὸν θεατὴν γινώσκοντα τὴν ἀληθῆ θέσιν τῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

τί φής, τί φής,[1] ὦ ξεῖνε; μὴ ταύτης κλύε.[2]

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ.

θανόντ' Ὀρέστην νῦν τε καὶ πάλαι[3] λέγω.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἀπωλόμην δύστηνος, οὐδέν εἰμ' ἔτι.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

σύ μὲν τὰ σαυτῆς πρᾶσσ'[4], ἐμοὶ δὲ σύ, ξένε,
τἀληθὲς εἰπέ, τῷ τρόπῳ[5] διόλλυται;

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ.

κἀπεμπόμην πρὸς ταῦτα καὶ[6] τὸ πᾶν φράσω.
κεῖνος γὰρ[7] ἐλθὼν εἰς τὸ κλεινὸν Ἑλλάδος
πρόσχημ[8]' ἀγῶνος, Δελφικῶν ἄθλων χάριν,

πραγμάτων ἐπέρχεται νὰ ποιήσῃ νεῦμα.

1) Ἐπαναλαμβάνει τὴν ἐρώτησιν, διότι οἱ εὐάρεστα καὶ ἀπροσδόκητα ἀκούοντες σφόδρα ἐπιθυμοῦσιν, ὅπως ἐπανειλημμένως ταῦτα ἀκούσωσιν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 943.

2) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «μὴ διὰ ταύτην φυλάξῃ εἰπεῖν τὰ ἑξῆς».

3) Ὁ Εὐστάθιος παρατηρεῖ· «πάλαι οὐκ ἀεὶ μακρὸν χρόνον σημαῖνον, ἀλλ' ἔστιν οὗ καὶ πρόσφατον Ἀττικῶς» εἰς Ἰλιάδ. Θ, 102. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι οἱ λέγοντες πρὸς μὴ ἐννοοῦντας ἢ μὴ θέλοντας νὰ ἐννοήσωσι καὶ τὸν ἐλάχιστον χρόνον θεωροῦσι μέγαν· καὶ ἡμεῖς ἐν τοιαύτῃ περιστάσει λέγομεν,, ἀπὸ τόσην ὥραν τὸ λέγω καὶ δὲν τὸ καταλαμβάνεις.

4) Τοῦτο ὑπομιμνήσκει τὸ ὁμηρικόν, τὰ σ α ὐ τ ῆ ς ἔ ρ γ α κ ό μ ι ζ ε. Φρόντιζε περὶ τῶν ὑποθέσεών σου καὶ μὴ ἀναμιγνύου εἰς ἀλλοτρίας. Ὁ ἄγγελος ἐπέμφθη πρὸς τὴν Κλυταιμνήστραν καὶ οὐχὶ πρὸς τὴν Ἠλέκτραν.

5) Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· «Ἴδιον καὶ τοῦτο τῶν ἡδομένων μαθόντες γὰρ τὸ πᾶν, καὶ τὸ κατὰ μέρος ἡδόμενοι πυνθάνονται· ἔπειτα ὁ ποιητὴς βούλεται εὐδοκιμεῖν περὶ ἀγῶνος λέγων ἑλληνικοῦ».

6) Τὸ καὶ — καὶ ἐτέθη ἀντὶ τοῦ ὥσπερ — οὕτως. Ἐν τοιαύτῃ σημασίᾳ τίθεται καὶ τὸ τέ — καί, ὡς ἐν Ἀντιγον. 1112 «αὐτός τ' ἔθησα καὶ παρὼν ἐκλύσομαι».

7) Ὁ γὰρ εἶναι ἐπεξηγηματικός, Ἡ μακρὰ περιγραφὴ ἀγώνων ἐν τῷ θεάτρῳ καταπονεῖ τοὺς νεωτέρους θεατάς, ἀλλ' οἱ ἀρχαῖοι εἶχον ἰδιάζοντα ζῆλον πρὸς τοὺς ἀγῶνας καί, ὡς εἰκός, καὶ πρὸς τὰς περιγραφάς, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ Ψ τῆς Ἰλιάδος. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι κ λ ε ι ν ό ν, ἀλλὰ Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος κ ο ι ν ό ν, ὅπερ ἀπορρίπτεται.

8) Πρόσχημα λέγεται, ὅ τι ἔχει τις πρὸ αὐτοῦ πρὸς στολισμόν, ὡς παρ' Ἡροδότ. V, 28 «καὶ δὴ καὶ τῆς Ἰωνίης ἦν πρόσχημα Μίλητος». Ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου ἐξαρτῶνται δύο γενικαί, ὡς ἐν Αἴαντ. 465 «ἀριστείων ἔσχε στέφανον εὐ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅτ' ἦσθετ' ἀνδρὸς[1] ὀρθίων κηρυγμάτων
δρόμον προκηρύξαντος, οὗ πρώτη[2] κρίσις,
εἰσῆλθε[3] λαμπρός, πᾶσι τοῖς ἐκεῖ σέβας[4]. 685
δρόμου[5] δ' ἰσώσας τῇ φύσει τὰ τέρματα

κλείας μέγαν» καὶ ἐν Οἰδίποδι ἐπὶ Κολων. 668 «τᾶσδε χώρας τὰ κράτιστα γῆς ἔπαυλα». Κατὰ τὸν Wolff ὡς τὸ Ζηνὸς σέβας ἐν Φιλοκτήτ. 1289 ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ σεβάσμιος Ζεύς, οὕτω καὶ τὸ πρόσχημα ἀγῶνος σημαίνει κεκαλλωπισμένος ἀγών. Ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου ἐξαρτᾶται ἡ ἑτέρα γενική, Ἑλλάδος. Εἶναι ἀναχρονισμός, διότι ἐπὶ Ὀρέστου δὲν ὑπῆρχον οἱ Πυθικοὶ ἀγῶνες. Εἶπεν ἄλλων, διότι ἄλλοι ἐπορεύοντο ἐκεῖσε χάριν θέας.

[1]) Δὲν εἶπε κήρυκος, ὅπως ἀποφύγῃ τὴν χρῆσιν πολλῶν λέξεων ἐκ τῆς αὐτῆς ῥίζης. Ἀντὶ ὀρθίων ὁ Faber ἔγραψεν ὀρθρίων, ὅπερ δὲν ἐγένετο δεκτόν. Ὄρθια κηρύγματα εἶναι τὰ διὰ μεγάλης φωνῆς γινόμενα, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Λ. 11 «ἦῦσε θεὰ μέγα τε δεινόν τε ὄρθι'» καὶ Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 1206.

[2]) Ὁ Wolff εἰκάζει, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ ἐκ τῶν γυμνικῶν ἀγώνων, διότι ἐν τοῖς Πυθίοις τὴν πρώτην ἡμέραν ἐγίνοντο μουσικοὶ ἀγῶνες. Οἱ γυμνικοὶ ἀγῶνες ἤρχοντο ἐκ τοῦ δρόμου καὶ δὴ ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις χρόνοις ἐκ τοῦ σταδίου, Πλάτ. ἐν Νόμ. VIII, 833 «σταδιοδρόμων πρῶτον κῆρυξ ἡμῖν, καθάπερ νῦν, παρακαλεῖ» καὶ Παυσαν. VI, 25, 1 «ε'σιᾶσι δέ, πρὶν μὲν τὸν ἥλιον ἀνίσχειν, συμβαλόντες ὁρμέας, μεσούσης δὲ τῆς ἡμέρας ἐπὶ τὸ πένταθλον, καὶ ὅσα βαρέα ἄλλα ὀνομάζουσιν».

[3]) Τεχνικὸς ὅρος πρὸς δήλωσιν τῆς εἰσόδου εἰς τὸ στάδιον

[4]) Κατὰ τὸ ὁμηρικόν, σέβας μ' ἔχει εἰσοράωντα. Τὸν σεβασμὸν ἴσως διηγειρε τὸ μέγεθος τοῦ σώματος, διότι τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ εὑρεθέντα ἐν Τεγέᾳ κατά τινα χρησμὸν δοθέντα τοῖς Σπαρτιάταις εἶχον μῆκος ἑπτὰ πήχεων, Ἡρόδοτ. I, 68 καὶ Παυσαν. III, 3,6.

[5]) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει «οὐκ ἐλλείπων κατὰ τὰ τέρματα, ἀλλ' ἴσος φανεὶς τοῖς τέρμασι κατὰ τὴν αὑτοῦ φύσιν, τῆς νίκης ἔτυχεν», δηλ. ὁμοίως τῇ φύσει (ἤτοι λαμπρῶς) τελισας τὸν δρόμον ἐστεφανώθη. Φύσις ἐνταῦθα εἶναι τὸ ἐξωτερικόν, ὡς καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 740. «Λάϊον, φύσιν τέν' εἶχε, φράζε». Ὁ Wunder παρατηρεῖ, ὅτι ἡ ταχύτης ἦτο ἀνάλογος τοῦ μεγέθους τοῦ σώματος. Ἀλλ' ὁ Hartung ἐλέγχει τὴν τοιαύτην λογικὴν ἐρωτῶν, ποῦ ἠκούσθη, ὅτι οἱ μήκιστοι δύνανται νὰ τρέχωσιν ἄριστα. Νομίζομεν, ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι ἀνήκουστον, διότι συνήθως οἱ μήκιστοι τρέχουσι ταχύτατα· διότι βοηθεῖ τούτους τὸ τῶν ποδῶν μῆκος. Τινὲς τῶν ἀρχαίων εἶπον, ὅτι ὁ Ὀρέστης ἠγωνίσατο τὸν δόλιχον, ὅστις ἦτο εἴκοσι σταδίων, ὡς αὐτὸς ἦτο εἴκοσιν ἐτῶν· «ὥστε τῇ φύσει ἴσα τὰ τέρματα τοῦ δρόμου ἐποιήσατο». Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία εἶναι σοφιστική. Τῶν νεωτέρων τινὲς ποικίλως διορθοῦσι τὸ χωρίον. Τὰ τέρματα ὁ μὲν K. W. Müller τρέπει εἰς στέμματα, ὁ δὲ Turner εἰς τώργματα. Ἀλλ' ἐπιδοκιμασίας ὑπὸ σπουδαίων κριτικῶν, οἷος ὁ Dindorf καὶ ὁ Hartung, ἔτυχεν ἡ γνώμη τοῦ Musgrave, ὅστις (ἐν Φοινίσσ. 1135) διώρθωσεν εἰς τάφεσει. Κατὰ τὸν Dindorf, ὅστις δέχεται τὴν διόρθωσιν, διὰ τῶν λέξεων τούτων περιγράφεται ὁ δίαυλος, περὶ οὗ ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάν. εἰς Ὄρν. 293 λέγει, «διττὸν ἔχων τὸν δρόμον ἐν τῇ πο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νίκης ἔχων ἐξῆλθε[1] πάντιμον γέρας.
χὤπως μὲν[2] ἐν πολλοῖσι παῦρά σοι λέγω,
οὐκ οἶδα τοιοῦδ' ἀνδρὸς ἔργα καὶ κράτη[3].
ἓν δ' ἴσθ'· ὅσων γὰρ εἰσεκήρυξαν[4] βραβῆς
δρόμων[5] διαύλων ἆθλ' ἅπερ νομίζεται,

ρεία, τὸ πληρῶσαι τὸ στάδιον καὶ καὶ ὑποστρέψαι». Νομίζομεν, ὅτι ἡ διόρθωσις δὲν παρέχει σαφεστέραν ἔννοιαν ἐκείνης, ἣν παρέχει ἡ τῶν χειρογράφων γραφή. Τῆς ἐννοίας ταύτης ὑπάρχουσιν ἀνάλογα, ὡς Πίνδαρ. ἐν Ὀλυμπ. VIII, 25 «ἦν δ' ἐσορᾶν καλός, ἔργῳ τ' οὐ κατὰ εἶδος ἐλέγχων» καὶ ἐν Νεμ. III, 31 «εἰ δ' ἐών καλὸς ἔρδων τ' ἐοικότα μορφᾷ ἀνορέαις ὑπερτάταις ἐπέβα παῖς Ἀριστοφάνους» καὶ ἐν Ἰσθμ. VI, «29 σθένει τ' ἔκπαγλος ἰδεῖν τε μορφάεις· ἄγει τ' ἀρετὰν οὐκ αἰσχιον φυᾶς».

[1]) Τὸ ἐξέρχεσθαι συχνάκις λέγεται περὶ νικητῶν.

[2]) Ὀρθῶς ὁ Schneidewin συντάσσει· καὶ οὐκ οἶδα μέν, ὅπως τοιοῦδ' ἀνδρὸς ἔργα καὶ κράτη λέγω παῦρα ἐν πολλοῖς, ἓν δ' ἴσθι = ἓν δὲ λέξω. Ἐπειδὴ ὁ παιδαγωγὸς δὲν δύναται νὰ ἐκλέξῃ ὀλίγα ἐκ τῶν πολλῶν ἔργων τοῦ Ὀρέστου, θὰ εἴπῃ γενικῶς. Τὸ ὅπως ἐτέθη πρὸ τοῦ οἶδα, ὡς καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1251 «χὤπως μὲν ἐκ τῶνδ' οὐκ ἔτ' οἶδ' ἀπύλλυται». Ἄνευ ἀνάγκης ὁ Bergk καὶ ὁ Nauck προτείνουσιν, ὅπως διορθωθῇ εἰς, χὤπως μὲν ἐν παύροισι πολλά σοι λέγω οὐκ οἶδα τοιοῦδ' ἀνδρὸς ἔργα καὶ κράτη, δηλ. δὲν γινώσκω πῶς δι' ὀλίγων λέξεων τὰ πολλὰ ἔργα νὰ εἰκονίσω. Οἱ ἑρμηνευταὶ παραβάλλουσι πρὸς τὸ προκείμενον χωρίον τὸ τοῦ Πινδάρ. ἐν Πυθ. IX, 134 «βαιὰ δ' ἐν μακροῖσι ποικίλλειν, ἀκοὰ σοφοῖς».

[3]) Κράτη εἶναι τὸ κρατῆσαι, νικῆσαι ἐν τοῖς ἀγῶσιν. Ὁ παιδαγωγὸς ἐπειράθη διὰ ζωηρῶν χρωμάτων νὰ εἰκονίσῃ τὰς ἀρετὰς τοῦ υἱοῦ τῆς ἀστόργου μητρός, ἥτις ἐχάρη ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

[4]) Τὸ εἰσκηρύττειν μεταχαρίζονται οἱ ἀρχαῖοι ἐπὶ προσκλήσεως προσώπων καὶ οὐχὶ ἐπὶ κηρύξεως ἀγώνων, ὡς μαρτυροῦσι δύο χωρία, ἅπερ μόνα ὑπάρχουσιν, Ἀριστοφάν. ἐν Ἀχαρν. 134 «προσίτω Θέωρος ὁ παρὰ Σιτάλκους. Δικ. Ἕτερος ἀλαζὼν οὗτος εἰσηκρύττεται» καὶ Δίων Κάσσ. 61,20, «παρῆλθε καὶ αὐτὸς ὁ Νέρων ἐς τὸ θέατρον, ὀνομαστὶ πρὸς τοῦ Γαλλίωνος ἐσκηρυχθείς, καί.. ἐκιθαρῴδησεν». Νομίζομεν ὅμως, ὅτι τὸ ῥῆμα ἔχει εὐρυτέραν σημασίαν, ὡς μαρτυρεῖ τὸ προκείμενον χωρίον. Βραβεῖς εἶναι οἱ ἐπιμεληταί, οἵτινες κατὰ τὸν Wolff ἐξελέγοντο ἐκ τῶν ἱερομνημόνων.

[5]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι, δρόμων διαύλων πένταθλ' ἃ νομίζεται, ἀλλ' ἐπεδὴ ἐγείρει πολλὰς ἀμφιβολίας ὁ μὲν Schneidewin ὀβελίζει ὁλόκληρον τὴν φράσιν, διαύλων πένταθλ' ἃ νομίζεται, τούτων, ὁ δὲ Wolff τὴν, δρόμων διαύλων πένταθλ'. Ἀλλ' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Hartung, ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐξαλειφθῇ ὁ στίχος, διότι τὸ ὅσων...τούτων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ στερῆται ὀνόματος κειμένου ἐν τῷ μέσῳ. Νῦν ἴδωμεν τὰς δυσκολίας. Κατὰ τὸν Schneidewin ἡ μνεία τῶν διαύλων, οἵτινες εἶναι ἓν εἶδος τῶν δρόμων, φαίνεται παράδοξος. Ἡ δυσκολία ὅμως αἴρεται, διότι τὸ διαύλων δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς κοσμητικὸν ἐπίθετον τῶν δρόμων, ὡς λέγει ὁ Hartung

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τούτων ἐνεγκὼν πάντα τἀπινίκια
ὠλβίζετ',[1] Ἀργεῖος μὲν ἀνακαλούμενος,
ὄνομα δ' Ὀρέστης[2] τοῦ τὸ κλεινὸν Ἑλλάδος
Ἀγαμέμνονος στράτευμ' ἀγείραντός ποτε.[3] **69 2**
καὶ ταῦτα μὲν τοιαῦθ'. ὅταν δέ τις θεῶν
βλάπτῃ, δύναιτ' ἂν[4] οὐδ' ἂν ἰσχύων φυγεῖν.
κεῖνος γὰρ ἄλλης[5] ἡμέρας, ὅθ' ἱππικῶν
ἦν ἡλίου τέλλοντος[6] ὠκύπους ἀγών,
εἰσῆλθε πολλῶν ἁρματηλατῶν μέτα. **700**
εἷς[7] ἦν Ἀχαιός, εἷς ἀπὸ Σπάρτης, δύο

Ὁ δρόμος διηρεῖτο εἰς δύο κῶλα, ὡς ὁ Ρωμαϊκὸς Circus, Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 344 «κάμψας διαύλων θάτερον κῶλον πάλιν» καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ. μαινομ. 1071. Προσέτι κατὰ τὸν Schneidewin δὲν δύναται νὰ νοηθῇ, τί σημαίνουσι τὰ πέντα θλα. Ἴσως ἠδύνατο νὰ ἐξηγηθῇ καθ' ἕλξιν ἀντὶ, τῶν ἃ πεντάεθλα νομίζεται. Ἀλλ' ὁ Hermann διώρθωσεν εἰς, δρόμων, διαύλων, πέντε θ' ὧν νομίζεται ἄθλων. Προτιμῶμενόμως, ὡς καὶ ὁ Dindorf, τὴν τοῦ Porson διόρθωσιν· δηλ. ἆθλ' ἅπερ νομίζεται, διότι ὀλίγον ἀφίσταται τῆς παραδόσεως.

1) Οἱ νικηταὶ ὡς τρὶς ὄλβιοι θεωρούμενοι εὐφημοῦντο καὶ ἐδακτυλοδεικνοῦντο ὑπὸ τῶν θεατῶν. Ἀντὶ ἀνακαλούμενος ὁ Dindorf νομίζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ἀγκαλούμενος. Σημαίνει δὲ ἀνακηρυττόμενος.

2) Ἡ ἐπίσημος ἀνακήρυξις ἦτο, Ὀρέστης Ἀγαμέμνονος Ἀργεῖος, ὡς Δημοσθένης Δημοσθένους Παιανιεύς. Ἀντὶ τὸ κλεινὸν ὁ Schneidewin εἶκασε κοινόν.

3) Τῷ Nauck ἐφάνη ὕποπτος ἡ λέξις, ἀνθ' ἧς προτείνει γόνος. Ὁ ποιητὴς ὅμως θεωρεῖ ἀναγκαίαν ταύτην, ὡς μαρτυρεῖ ὁ πρῶτος στίχος τῆς τραγῳδίας.

4) Κατὰ τὸν Hartung ἡ ἐπανάληψις τοῦ ἂν φαίνεται ἄσκοπος καὶ τούτου ἕνεκα τρέπει εἰς ἄρ', διότι τίθεται τὸ ἄρα ἐν ταῖς γνώμαις, αἵτινες ἐκ τῆς διηγήσεως ἐξάγονται. Ἡ διόρθωσις φαίνεταί μοι λίαν ἐπιτυχής, ὅσον ἀτυχὴς ἡ παρατήρησις τοῦ Schneider, ὅτι τὸ μὲν πρῶτον ἂν ἀνήκει εἰς τὴν εὐκτικήν, τὸ δὲ δεύτερον εἰς τὴν μετοχήν. Εἰς τὸ ἰσχύων ἐννοεῖται ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία τίς, ὡς καὶ ἐν Ἀντιγόν. 256 ἄγος φεύγοντος ὡς, ἐπῆν κόνις». Σκοπίμως λέγει τὴν γνώμην ταύτην, ὅπως ποιήσῃ ὑπαινιγμὸν καὶ εἰς τὴν Κλαισιμνήστραν αὐτήν, ἥτις ὅμως δὲν ἐννοεῖ.

5) Ἐννοεῖ τὴν ἑπομένην ἡμέραν. Τὸ ἱππικῶν εἶναι γένους οὐδετέρου. Τὸ Πύθιον ἱπποδρόμιον ἔκειτο ἐν τῷ Κρισαίῳ πεδίῳ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς Δελφούς.

6) Δηλαδὴ ἀνατέλλοντος. Ἀντὶ νὰ εἴπῃ ἀγὼν ὠκέων ποδῶν εἶπεν ὠκύπους ἀγών, ὡς ἀριστότοξος ἀγών, ἐν Αἴαντ. 935 «εὔκερων ἄγραν», αὐτόθι 64.

7) Τὰ τοῦ ἀγῶνος ἐκτίθησι διεξοδικῶς, ὅπως γείνῃ πιθανώτερος. Ἐν τῇ περιγραφῇ ἐχρησίμευσεν ὡς ὑπόδειγμα ὁ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδ. Ψ 287.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Λίβυες[1] ζυγωτῶν ἁρμάτων ἐπιστάται·
κἀκεῖνος[2] ἐν τούτοισι, Θεσσαλὰς ἔχων
ἵππους, ὁ πέμπτος· ἕκτος ἐξ Αἰτωλίας[3]
ξανθαῖσι πώλοις[4]· ἕβδομος Μάγνης ἀνήρ·
ὁ δ' ὄγδοος λευκίππος[5], Αἰνιὰν γένος·
ἔνατος· Ἀθηνῶν τῶν θεοδμήτων[6] ἄπο·
Βοιωτὸς ἄλλος, δέκατον ἐκπληρῶν[7] ὄχον.
στάντες δ', ἵν'[8] αὐτοὺς οἱ τεταγμένοι βραβῆς
κλήροις[9] ἔπηλαν καὶ κατέστησαν δίφρους,

1) Τῶν ἀγώνων μετεῖχον μόνον Ἕλληνες, ἀλλ' οἱ Κυρηναῖοι καὶ οἱ Βαρκαῖοι (ὅρα στίχ. 727) ἦσαν ἄποικοι τῶν Ἑλλήνων, Ἡρόδοτ. IV, 154. Οἱ δὲ Κυρηναῖοι φημίζονται ὡς ἄριστοι τεθριπποβάται, Ἡρόδοτ. IV, 170 «τὸ γὰρ παρὰ θάλασσαν Κυρηναῖοι νέμονται, τεθριπποβάται δὲ οὐκ ἥκιστα ἀλλὰ μάλιστα Λιβύων εἰσί» καὶ Ἡσύχιος ἐν λ. Βαρκαίοις ὄχοις· «Λιβυκοῖς. Οὗτοι γὰρ ἐσπούδαζον περὶ ἱπποτροφίαν. Φασὶν αὐτοὺς καὶ πρώτους ἅρμα ζεῦξαι διδαχθέντας ὑπὸ Ποσειδῶνος, τὸ δὲ ἡνιοχεῖν ὑπὸ Ἀθηνᾶς».

2) Ὁ Ὀρέστης. Οἱ τῆς Θεσσαλίας ἵπποι ἐθεωροῦντο ὡς οἱ ἄριστοι τῆς Ἑλλάδος.

3) Ἡ τῶν Αἰτωλῶν ἱπποτροφία παραβάλλεται πρὸς τὴν Θεσσαλικήν, Στράβ. 8,388 «ἡ τῶν Αἰτωλῶν καὶ Ἀκαρνάνων ἐρημία πρὸς ἱπποτροφίαν εὐφυὴς γέγονεν, οὐχ ἧττον τῆς Θετταλίας».

4) Εἶπε πώλους ἀντὶ ἵππους χάριν ποικιλίας. Ἡ Μαγνησία κεῖται ἐπὶ τοῦ Παγασαίου κόλπου.

5) Δὲν δασύνεται τὸ κ, ὡς ἐν τοῖς ἀπηλιώτης, ἀντήλιος κτλ. Οἱ Αἰνιᾶνες κατῴκουν ἐν Θεσσαλίᾳ παρὰ τῷ Σπερχειῷ μεταξὺ Οἴτης καὶ Ὄθρυος, Ἡρόδοτ. VII, 132, 185 καὶ 198.

6) Συχνάκις αἱ Ἀθῆναι λέγονται θεόδμητοι, ὡς παρὰ Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ. 1449 «ὅταν δ' Ἀθήνας τὰς θεοδμήτους μόλῃς» καὶ Ἱππολύτ. 974. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἠγάπων ἵππων τρέφειν τέθριππον, Ἀριστοφάν. ἐν Νεφέλ. 1407.

7) Μετεχειρίσθη τὸ ἐκπληροῦν, διότι τὸ ὄχημα τοῦ Βοιωτοῦ ἦτο τὸ τελευταῖον· διὰ τούτου συνεπληρώθη ὁ ἀριθμὸς δέκα, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 54 «λιμένα Ναυπλίειον ἐκπληρῶν πλάτῃ».

8) Κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ὅπου, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ. 100 «τὰς θεσπεσύνους σκηνὰς προλιποῦσ', ἵν' ἐκληρώθην καὶ προσετάχθην δούλη». Ἡ αἰτιατικὴ αὐτοὺς ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ κλήρους ἔπηλαν, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἐκλήρωσαν.

9) Ἐπειδὴ ὁ Wunder δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὴν ὁστικήν, ἔτρεψεν εἰς αἰτιατικήν, ἣν ἐδέξατο ὁ Dindorf καὶ ὁ Schneidewin. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι, ἐπειδὴ τὸ πάλλειν περιπίπτει εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ὁρίζειν, δέχεται ὁστικήν, ὅηλ. διὰ κλήρου ὥρισαν αὐτούς. Πρὸς ὁστικὴν συντάσσεται τὸ ῥῆμα καὶ παρ' Ὁμήρῳ ἐν Ἰλιάδ. Η, 171 «κλήρῳ νῦν πεπάλασθε» καὶ Ὀδυσσ. Ι, 331 «τοὺς ἄλλους κλήρῳ πεπαλάσθαι ἄνωγον». Σημειωτέον, ὅτι ὁ Döderlein τὴν φράσιν κλήρους ἔπηλαν ἐξηγεῖ ὡς διὰ μέσου κει-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χαλκῆς ὑπαὶ[1] σάλπιγγος ἦξαν· οἱ δ' ἅμα
ἵπποις ὁμοκλήσαντες[2] ἡνίας χεροῖν
ἔσεισαν[3], ἐν δὲ πᾶς ἐμεστώθη δρόμος
κτύπου κροτητῶν[4] ἁρμάτων, κόνις δ' ἄνω
φορεῖτο[5]· ὁμοῦ δὲ πάντες ἀναμεμιγμένοι
φείδοντο κέντρων οὐδέν[6], ὡς ὑπερβάλοι
χνόας[7] τις αὐτῶν καὶ φρυάγμαθ' ἱππικά.
ὁμοῦ γὰρ ἁμῷ νῶτα[8] καὶ τροχῶν βάσεις
ἤρριζον, εἰσέβαλλον[9] ἱππικαὶ πνοαί.

μένην, δηλ. οὗ αὐτούς βραδεῖς κλήροις, πήλαντες κλήρους, κατέστησαν. Οὕτως ἁπαντῶσι τοιαῦται φράσεις κείμεναι διὰ μέσου, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Κύκλ. 121 «σπεύρουσι δ', ἢ τῷ ζῶσι, Δήμητρος στάχυν» Ἀνθολογ. Παλατ. 7,661 «Ἀρχίλοχον καὶ στᾶθι καὶ εἴσιδε».

1) Ὁ ἐπικὸς τύπος ὑπαὶ ἐν τοῖς τριμέτροις εὕρηται καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 859,911, ἐν Εὐμενίσ. 409 καὶ Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 1035. Ἡ ὑπὸ μετὰ γενικῆς δηλοῖ τὴν ἀφορμήν, ἐξ ἧς γίνεταί τι ὡς Ἀριστοφάν. ἐν Ἀχαρν. 1001 «πίνειν ὑπὸ τῆς σάλπιγγος» καὶ Σοφοκλ. ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1073 «βέβηκεν ὑπ' ἀγρίας ἄξουσα λύπης».

2) Σημαίνει ἀπειλήσαντες, ἐρεθίσαντες. Καθ' Ὅμηρον ἐν Ἰλιάδ. Ψ, 363 «πέπληγόν θ' ἡμᾶσιν ὁμόκλησάν τ' ἐπέεσσιν».

3) Διὰ τῆς ἐπισωρεύσεως πολλῶν σ ἀποτυπεῖται τὸν ἦχον τῶν τρεχόντων ἁρμάτων, ὡς ὁ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδ. Ψ, 363. Κατὰ μὲν τὸν Schneidewin εἶναι τμῆσις ἀντὶ ἐνεμεστώθη, κατὰ δὲ τὸν Wolff κεῖται ἐπιρρηματικῶς, διότι ἐμμεστοῦν δὲν ὑπάρχει. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγόν. 418 «τυφὼς πίμπλησι πεδίον, ἐν δ' ἐμεστώθη μέγας αἰθήρ».

4) Ἅρματα ποιοῦντα κρότον, ὡς παρ' Ὁμήρῳ ἐν Ἰλιάδ. Ο,453 «ὑπερώησαν δὲ οἱ ἵπποι, κεῖν' ὄχεα κροτέοντες».

5) Τὸ ῥῆμα τοῦτο καὶ τὸ ἑπόμενον, φείδοντο, κεῖνται ἄνευ αὐξήσεως· διότι οἱ λόγοι τῶν ἀγγέλων ἔχουσί τι ἐπικόν, ἐν δὲ τὸ ἔπειτα ἡ αὔξησις παραλείπεται. Μετὰ τοῦ ἀναμεμιγμένοι συναπτέον τὸ ὁμοῦ.

6) Κεῖται ἐπιρρηματικῶς, τὸ δὲ ἑπόμενον ὡς εἶναι τελικόν.

7) Χνόαι κατὰ τὸν Σχολιαστὴν εἶναι αἱ σύριγγες τοῦ ἄξονος. Ἀπὸ τοῦ μέρους δὲ ὀνομάζεται τὸ ὅλον ἅρμα. Ἡ γενικὴ αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀορίστου ἀντωνυμίας. Ὁ ποιητὴς κατὰ τὸν Wunder δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ οὔτε πᾶς τις οὔτε ἕκαστος· διότι οὐχὶ πάντες, ἀλλὰ μόνον τις ἐκ τούτων ἠδύνατο τοὺς ἄλλους νὰ ὑπερβάλῃ.

8) Ἐννοεῖ τοῦ ἁρματηλάτου. Ἡ ἑπομένη φράσις δηλοῖ τοὺς κύκλους τῶν τροχῶν. Διὰ τῶν δύο τούτων φράσεων σημαίνει τὸ ὄπισθεν καὶ πλαγίως, ἤτοι ὅτι οἱ ἀγωνιζόμενοι δὲν ἀπέχουν πολὺ ἀλλήλων. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ὁμηρικὸν ἐν Ἰλιάδ. Ψ, 378 «οὐδέ τι πολλὸν ἄνευθ' ἔσαν, ἀλλὰ μαλ' ἐγγύς· αἰεὶ γὰρ ὄπιθεν ἐπιβησομένοισιν ἐίκτην, πνοιῇ δ' Εὐμήλοιο μετάφρενον εὐρέε τ' ὤμω θέρμετ'· ἐπ' αὐτῷ γὰρ κεφαλὰς καταθέντε πετέσθην».

9) Ἐκ τοῦ ἤρριζον ὁ Döderlein ἐξάγει τὴν αἰτιατικὴν ἀφρόν, ὅπερ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κεῖνος[1] δ' ὑπ' αὐτὴν ἐσχάτην στήλην ἔχων
ἔχριμπτ'[2] ἀεὶ σύριγγα, δεξιὸν δ' ἀνεὶς
σειραῖον ἵππον εἶργε τὸν προσκείμενον[3].
καὶ πρὶν μὲν ὀρθοὶ[4] πάντες ἔστασαν δίφροι·
ἔπειτα δ' Αἰνιᾶνος ἀνδρὸς ἄστομοι[5]
πῶλοι βίᾳ φέρουσιν[6]· ἐκ δ' ὑποστροφῆς,
τελοῦντες[7] ἕκτον ἕβδομόν τ' ἤδη δρόμον,

δέχεται ὁ Hartung καὶ ὁ Schneidewin. Ὀρθότερον ὅμως εἶναι νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἀμετάβατον τὸ ῥῆμα, δηλ. εἰσώρμων. Τὸ ἀσύνθετον κεῖται, ὡς ἐν Αἴαντ. 60 «ὦτρυνον, εἰσέβαλλον εἰς ἔρκη κακά».

1) Ἐννοεῖ τὸν Ὀρέστην. Ἐν τῷ ἱπποδρομίῳ ὑπῆρχον δύο τοὐλάχιστον στῆλαι, ἐν τῇ βαλβίδι καὶ ἐν τῷ τέλει αὐτοῦ, ἥτις ἐλέγετο καμπτὴρ ἢ νύσσα. Ἐν τῷ Ὀλυμπιακῷ σταδίῳ ὑπῆρχον τρεῖς στῆλαι. Κατὰ τὴν ἐνταῦθα περιγραφὴν τὸ ἅρμα τοῦ Ὀρέστου εἶχε τὴν ἀρίστην θέσιν, διότι διέτρεχε τὴν βραχυτάτην ὁδόν. Τὴν θέσιν ταύτην κατέλαβεν ὁ ἀγωνιστὴς ἢ διὰ τοῦ κλήρου (710) ἢ διὰ τῆς ταχύτητος. Τὸ ἔχων σημαίνει ἐλαύνων.

2) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «προσεπέλαζε τῷ καμπτῆρι ἀεὶ τὴν ὀπὴν τοῦ τροχοῦ». Ἐκ τῶν τεσσάρων ἵππων τοῦ τεθρίππου οἱ μὲν δύο, οἱ ἐν τῷ μέσῳ, ἐλέγοντο ζύγιοι, οἱ δὲ ἄλλοι σειραῖοι ἢ σειραφόροι, ὁ μὲν δεξιός, ὁ δὲ ἀριστερός καὶ ἐντεῦθεν τὸ ἐν Ἀντιγόν. 140 δεξιόσειρος.

3) Δηλαδὴ τῇ ἐσχάτῃ στήλῃ, ἤτοι τῷ καμπτῆρι. Ὁ Ὀρέστης χαλαρόνει τὰ ἡνία τοῦ δεξιοῦ ἵππου καὶ ἕλκει τὰ τοῦ ἀριστεροῦ (οὗτος εἶναι ὁ προσκείμενος), ὅπως πλησιάσῃ εἰς τὴν νύσσαν. Οὕτως ὁ ἁρματηλάτης πράττει, ὡς ὁ Νέστωρ συμβουλεύει τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἐν Ἰλιάδ. Ψ, 336 «ἀτὰρ τὸν δεξιὸν ἵππον κέντσαι ὁμοκλήσας, εἶξαί τέ οἱ ἡνία χερσίν, ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριμφθήτω — λίθου δ' ἁλέασθαι ἐπαυρεῖν, μή πως ἵππους τε τρώσῃς κατά θ' ἅρματα ἀξῃς».

4) Τὰ δέκα ἅρματα κατεῖχον τὴν εὐθεῖαν διεύθυνσιν, μέχρις ὅτου οἱ ἵπποι τοῦ Αἰνιᾶνος ἀφηνιάσαντες διήγειραν γενικὴν ταραχήν.

5) Δύστομοι, ἀπειθεῖς καὶ βίαιοι. Στόμις καὶ στομίας λέγεται ὁ ἀπειθὴς ἵππος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν εὔστομον.

6) Τρέχουσι παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ ἁρματηλάτου, ἀφηνιάζουσι, ὡς παρ' Εὐριπίδῃ ἐν Ἱππολύτ. 1223 «αἱ δ' ἐνδακοῦσαι στόμια πυριγενῆ γνάθοις βίᾳ φέρουσιν» καὶ Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 1008. Τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχει καὶ τὸ ἐκφέρειν. Τὸ δὲ ἐκ δ' ὑποστροφῆς προσδιορίζει τὸ μέτωπα συμπαίουσι καὶ σημαίνει, ὅτι τὸ κτύπημα ἔγεινεν ἐκ τῆς ἐπικάμψεως τῆς στήλης.

7) Ἵππος καὶ πῶλος ἐν μὲν τῷ ἑνικῷ ἀριθμῷ εἶναι ἀρσενικοῦ γένους, ἐν δὲ τῷ πληθυντικῷ συνήθως θηλυκοῦ, ὡς γίνεται δῆλον ἐν 707 καὶ 734. Ἐνταῦθα δ' ἔθηκε τὴν μετοχὴν κατ' ἀρσενικὸν γένος. Τὸ δυστύχημα ἐγένετο ἐν τῷ μέσῳ· διότι οἱ ἀγωνιζόμενοι ὤφειλον νὰ διαθράμωσι τὸ ἱπποδρόμιον δωδεκάκις, Πνδαρ. ἐν Ὀλυμπ. II, 92. III 59. Κατὰ τὸν Musgrave καὶ τὸν Schneider ὁ τε ἐνταῦθα ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ τε, ὡς παρ' Ὁμήρ. Ἰλιάδ. Α, 128 «τριπλῇ τετραπλῇ τε», Πίνδαρ. ἐν Νεμ. VII, 153 «τρὶς τετράκι τε» Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μέτωπα συμπαίουσι Βαρκαίοις[1] ὄχοις·
κἀντεῦθεν ἄλλος ἄλλον[2] ἐξ ἑνὸς κακοῦ
ἔθραυε, κἀνέπιπτε[3], πᾶν δ' ἐπίμπλατο
ναυαγίων[4] Κρισαῖον ἱππικῶν πέδον.
γνοὺς δ' οὐξ Ἀθηνῶν δεινὸς[5] ἡνιοστρόφος
ἔξω[6] παρασπᾷ κἀνοκωχεύει παρεὶς
κλύδων'[7] ἔφιππον ἐν μέσῳ κυκώμενον.
ἤλαυνε[8] δ' ἔσχατος μέν, ὑστέρας ἔχων
πώλους, Ὀρέστης, τῷ τέλει πίστιν φέρων[9]·

790 «δίδυμα καὶ τριπλᾶ». Νομίζομεν, ὅτι τὴν τοιαύτην ἑρμηνείαν κωλύει τὸ ἤδη. Ὁ ποιητὴς θέλει ἀποδηλώσῃ, ὅτι ἔλῃγεν ὁ ἕκτος καὶ ἤρχετο πλέον ὁ ἕβδομος ὁρόμος.

1) Ἡ Βάρκη ἦτο πόλις τῆς Λιβύης βραδύτερον Πτολεμαὶς μετονομασθεῖσα. Εἶναι δ' ἀναχρονισμός, διότι ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Ὀρέστου δὲν ὑπῆρχεν ἡ Βάρκη.

2) Δηλαδὴ ὄχος ὄχον. Ἐν κακὸν εἶναι τὸ δυστύχημα τοῦ Αἰνιᾶνος.

3) Καὶ ἐνέπιπτεν ἄλλῳ.

4) Τὸ μὲν ἱπποδρόμιον παραβάλλει πρὸς κινδυνώδη θάλασσαν, τοὺς δὲ ἁρματηλάτας πρὸς ναυτίλους, ὡς ὁ Ψευδοδημοσθέν. ἐν Ἀόγ. 61,29 «ὡς ἐν τοῖς ἱππικοῖς ἀγῶσιν ἡδίστην θέαν παρέχεται τὰ ναυαγοῦντα». Περὶ τοῦ ἱπποδρομίου παραδίδει ὁ Παυσανίας X, 37,4 «ἐς δὲ Κίρραν, τὸ ἐπίνειον Δελφῶν, ὁδὸς μὲν σταδίων ἑξήκοντά ἐστιν ἐκ Δελφῶν· καταβάντι δὲ ἐς τὸ πεδίον ἱππόδρομός τε ἐστί, καὶ ἀγῶνα Πύθια ἄγουσιν ἐνταῦθα τὸν ἱππικόν».

5) Ἐνταῦθα σημαίνει ἔμπειρον. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «πρὸς εὔνοιαν δὲ τῶν ἀκροωμένων ἐπαινεῖ αὐτὸν ὡς Ἀθηναῖον».

6) Δηλαδὴ ἀπὸ τῶν ἐν μέσῳ, ἐξάγει ἐκ τοῦ μέσου, ὅπου ὑπῆρχεν ὁ κίνδυνος. Τοῦτο μαρτυρεῖ τὴν ἑτοιμότητα τοῦ Ἀθηναίου ἁρματηλάτου. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν κἀνακωχεύει, ἀλλ' ὁ Cobet ἔτρεψεν εἰς κἀνοκωχεύει, ὅπερ ἐδέξαντο οἱ νεώτατοι τῶν ἐκδοτῶν, ὡς ὁ Dindorf, ὁ Nauck, ὁ Jahn καὶ ἄλλοι· εἰκάζεται δ', ὅτι οἱ ἀντιγραφεῖς ἔγραψαν α ἀντὶ ο, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἀνοκωχῇ, διοκωχῇ, παροκωχῇ. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἀνασειράζει, κατέχει· ἀνακωχεύει γὰρ κυρίως λέγεται, ὅταν, χειμῶνος ὄντος ἐν τῷ πελάγει, στείλαντες τὰ ἄρμενα σαλεύωσιν αὐτόθι, μὴ διαμαχόμενοι τῷ πνεύματι. Μεταφορικῶς οὖν ἐπὶ τοῦ ἅρματος εἴρηκεν· οὐ διῆμιλλήσατο, ἀλλ' ἀφῆκε τὸν τῶν ἵππων κλύδωνα, καὶ ὕστερος ἠρέμα ἤλαυνεν». Τὸ παρεὶς σημαίνει ἀφείς, καταλιπών.

7) Διατηρεῖ τὴν μεταφορὰν ἐκ τῆς θαλάσσης. Εἶπε κλύδωνα ἔφιππον ἀντὶ κλύδωνα ἐφίππων.

8) Ὑποκείμενον εἶναι ὁ Ὀρέστης, ὅπερ ἕπεται. Τὸ ἔχων σημαίνει κατέχων. Τοῦτο ἔπραττεν ὁ Ὀρέστης, ὅπως τὰς δυνάμεις τῶν ἵππων διαφυλάξῃ τελευταίας. Cicero Acad. 2, 19, 94, «ego ut agitator callidus, prius quam ad finem veniam, equos sustinebo».

9) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Πιστεύων, ὅτι ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ δρόμου παρελεύσεται».

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅπως δ' ὁρᾷ μόνον νιν[1] ἐλλελειμμένον,
ὀξὺν δι' ὤτων κέλαδον[2] ἐνσείσας θοαῖς
πώλοις διώκει, κἀξισώσαντε[3] ζυγὰ
ἠλαυνέτην, τότ'[4] ἄλλος, ἄλλοθ' ἅτερος
κάρα[5] προβάλλων ἱππικῶν ὀχημάτων. 740
καὶ τοὺς μὲν ἄλλους πάντας ἀσφαλεῖς[6] δρόμους
ὠρθοῦθ'[7] ὁ τλήμων ὀρθὸς ἐξ ὀρθῶν δίφρων·
ἔπειτα λύων[8] ἡνίαν ἀριστερὰν
κάμπτοντος[9] ἵππου, λανθάνει στήλην ἄκραν
παίσας, ἔθραυσε δ' ἄξονος μέσας χνόας[10] 745
κἀξ ἀντύγων[11] ὤλισθε· σὺν δ' ἐλίσσεται
τμητοῖς[12] ἱμᾶσι· τοῦ δὲ πίπτοντος πέδῳ
πῶλοι διεσπάρησαν ἐς μέσον ὁρόμον.

1) Ἔννοεῖ τὸν Ἀθηναῖον, διότι οὗτος τελευταῖον ὠνομάσθη· οἱ λοιποὶ εἶχον δυστυχήσει. Κατὰ τὸν Schneidewin εἰς τὸ ἐλλελειμμένον ἐννοεῖται ἡ φράσις ἐν τῷ δρόμῳ.

2) Ὁ κέλαδος προῆλθεν ἐκ τῆς μάστιγος, ἥτις κατὰ τὸν O. Müller συνίστατο ἐκ κροταλιζόντων πετάλων.

3) Δηλαδὴ ὁ Ὀρέστης καὶ ὁ Ἀθηναῖος.

4) Ἀντὶ τοῦ τοτέ, Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγον. 367. «Τοτὲ μὲν κακόν, ἄλλοτ' ἐπ' ἐσθλὸν ἕρπει».

5) Εἶναι πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ. Εἰς τὰ ἱππικὰ ὀχήματα περιλαμβάνονται καὶ οἱ ἵπποι, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν ἀποσπάσμ. 779 «κρούσας δὲ πλευρὰ πτεροφόρων ὀχημάτων».

6) Ἄνευ ἀτυχήματος.

7) Διηύθυνε τοὺς δρόμους, ὥστε νὰ ἦναι ἀσφαλεῖς.

8) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Χαυνῶν, διὰ τὸ συμπεπλέχθαι». Παρετηρήθη ὅμως ὑπὸ τῶν κριτικῶν, ὅτι τὴν ἡνίαν τοῦ ἀριστεροῦ ἵππου ἔπρεπε μᾶλλον νὰ ἀνελκύσῃ καὶ ὅτι τὸ λύειν δὲν σημαίνει χαλᾶν, ἀνιέναι, ἐνδιδόναι. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν Töpfer τρέπει εἰς τανύων ὁ δὲ Arndt εἰς ἀνέλκων καὶ ὁ Hartung εἰς τείνων. Ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι, ἂν ὁ Ὀρέστης ἔπραττε κατὰ τὴν διόρθωσιν τῶν κριτικῶν, δὲν ἤθελε συμβῇ τὸ δυστύχημα. Φαίνεται λοιπόν, ὅτι τοῦτο συνέβη, διότι ἐχαλάρωσε τὴν ἡνίαν τοῦ ἀριστεροῦ ἵππου.

9) Ὁ ἀριστερὸς εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν κάμπτων ἵππος, διότι οὗτος κεῖται ἐγγὺς τῆς νύσσης.

10) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Τὸ λεπτὸν μέρος τοῦ ἄξονος, τὸ τριβόμενον ὑπὸ τῆς χοινικίδος· εἴρηται δὲ ὁμοίως τὸ παρ' Ἀπολλωνίῳ (Ἀργον. 7,757)».

11) Ἀντυγες εἶναι αἱ καμπύλαι ῥάβδοι αἱ περιέχουσαι τὸν δίφρον. Ἡ ἑπομένη τμῆσις ὑπάρχει, ὡς καὶ ἐν Ἀντιγόν. 432 «σὺν δέ νιν θεράπων εὐθύς»,

12) Τετμημένοι, ὡς παρ' Ὁμήρῳ εὔτμητοι, ἐν Ἰλιάδ. Κ, 567. Τὸ ἐπίθετον εἶναι κοσμητικόν. Ὅρα, ὅτι εἶπε πέδῳ ἀντὶ εἰς πέδον, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ· 43 «πεσόντος αἵματος πέδῳ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στρατὸς[1] δ' ὅπως ὁρᾷ νιν ἐκπεπτωκότα
δίφρων, ἀνωλόλυξε τὸν νεανίαν,
οἵ' ἔργα δράσας οἷα λαγχάνει κακά,
φορούμενος[2] πρὸς οὐδάς, ἄλλοτ' οὐρανῷ
σκέλη προφαίνων, ἔστε[3] νιν διφρηλάται,
μόλις κατασχεθόντες[4] ἱππικὸν δρόμον,
ἔλυσαν[5] αἱματηρόν, ὥστε μηδένα
γνῶναι φίλων ἰδόντ' ἂν[6] ἄθλιον δέμας.
καὶ νιν πυρᾷ κέαντες[7] εὐθὺς ἐν βραχεῖ
χαλκῷ[8] μέγιστον σῶμα δειλαίας σποδοῦ
φέρουσιν ἄνδρες Φωκέων[9], τεταγμένοι,
ὅπως πατρῴας τύμβον ἐκλάχοι[10] χθονός.

[1]) Ἔννοεῖ τὸ θεώμενον πλῆθος, ὡς καὶ ἐνΤραχιν. 795 «εἶδέ μ' ἐν πολλῷ στρατῷ δακρυρροοῦντα».

[2]) Ἐπέξηγεῖ τὸ οἷα λαγχάνει κακά. Εἰς τὸ οὐδὰς ἐννοεῖται ἐκ τοῦ ἑπομένου ἄλλοτε τὸ ποτὲ μέν, ὡς ἐν Τραχιν. 11 «φοιτῶν ἐναργὴς ταῦρος, ἄλλοτ' αἰόλος δράκων» καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ. 28 «κεῖμαι δ' ἐπ' ἀκταῖς, ἄλλοτ' ἐν πόντου σάλῳ φορούμενος».

[3]) Μέχρις ὅτου ἔλυσαν τοῦτον οἱ διφρηλάται.

[4]) Τὸ σχεθεῖν λέγεται, ὡς τὸ ἀλκαθεῖν, ἀμυναθεῖν, εἰκαθεῖν καὶ εἰργαθεῖν. Ἔννοεῖ τὸν δρόμον τῶν ἵππων τοῦ Ὀρέστου.

[5]) Λέγει ἔλυσαν, διότι ὁ Ὀρέστης συνειλίσσετο ἱμᾶσιν, ὡς εἴρηται ἐν στίχ. 746.

[6]) Συνάπτεται μετὰ τοῦ γνῶναι καὶ ἡ ὅλη φράσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τήν, ὥστε μηδεὶς φίλων ἰδὼν γνοίη ἂν ἄθλιον δέμας. Παραπλήσιον λέγει ὁ Ὅμηρος περὶ τοῦ Σαρπηδόνος, ἐν Ἰλιάδ. Π. 638.

[7]) Ὁ ἐπικὸς ἀόριστος μόνον τῆς μετοχῆς ὑπάρχει ἐν τῷ δράματι, ὡς Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 816 καὶ Ἀριστοφ. ἐν Εἰρήν. 1132.

[8]) Δηλαδὴ ἐν μικρῷ χαλκίνῳ ἀγγείῳ. Τὴν ἑπομένην φράσιν ὁ Σχολιαστὴς θεωρεῖ ἀντίπτωσιν «ἀντὶ τοῦ σποδὸν δειλαίαν μεγίστου σώματος», ὅπερ οἱ νεώτεροι δὲν δέχονται. Τούτων ὁ Hermann καὶ ὁ Schäfer τὴν γενικὴν δειλαίας σποδοῦ ἐξαρτῶσιν ἐκ τοῦ σῶμα, δηλ. σῶμα συνιστάμενον ἐκ σποδοῦ. Ἀλλὰ τοιαύτη ἔννοια δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα· διότι ὁ ποιητὴς θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι φέρουσιν ἀθλίαν σποδόν, ἥτις πρότερον ἦτο ἡρωικὸν σῶμα. Ὅπως τοιαύτην ἔννοιαν ἐξαγάγῃ ὁ Hartung, διώρθωσεν εἰς, κήαντες εὐθύς, ἐν βραχεῖ χαλκῷ, μέγιστον σῶμα δειλαίαν σποδόν. Ὑπό τε τοῦ Schneider καὶ τοῦ Wolff θεωρεῖται ὡς γενικὴ τῆς ὕλης ὡς ἐν Ὀδυσσ. Γ,46 «δέπας μελιηδέος οἴνου» καὶ ἐν Β, 340 «πίθοι οἴνου παλαιοῦ». Ἂν ὄντως τὰ λείψανα τὰ εὑρεθέντα ἐν Τεγέᾳ ἦσαν τοῦ Ὀρέστου, τὸ σῶμα αὐτοῦ ἦτο μέγιστον, Ἡρόδοτ. Ι. 68.

[9]) Τὸ ἄνδρες συνετάχθη πρὸς γενικήν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 841 «πόλεως ἄνδρες».

[10]) Ἔν τισιν ἀπογράφοις φέρεται

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοιαῦτά σοι ταῦτ' ἔστιν, ὡς μὲν ἐν λόγῳ[1]
ἀλγεινά, τοῖς δ' ἰδοῦσιν, οἵπερ εἰδόμεν[2],
μέγιστα πάντων, ὧν ὅπωπ'[3] ἐγώ, κακῶν.

ΧΟΡΟΣ.

φεῦ φεῦ, τὸ πᾶν δὴ δεσπόταισι τοῖς πάλαι[4]
πρόρριζον, ὡς ἔοικεν[5], ἔφθαρται γένος.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

ὦ Ζεῦ, τί ταῦτα[6], πότερον εὐτυχῆ λέγω,
ἢ δεινὰ μέν, κέρδη δέ; λυπηρῶς δ' ἔχει[7],
εἰ τοῖς ἐμαυτῆς τὸν βίον σῴζω κακοῖς[8].

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ.

τί δ' ὧδ' ἀθυμεῖς, ὦ γύναι, τῷ νῦν λόγῳ;

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

δεινὸν τὸ τίκτειν[10] ἐστίν· οὐδὲ γὰρ κακῶς

ἐκλάχῃ, ὅπερ ἀποδοκιμάζεται ὑπὸ τῶν κριτικῶν. Κατὰ μὲν τὸν Schneider ἡ εὐκτικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ φέρουσιν, δηλ. ἐξ ἐνεστῶτος, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 444 καὶ ἐν Προμηθ. 204, κατὰ δὲ τοὺς πλείστους ἄλλους ἐκ τοῦ τεταγμένοι, ὅπερ ὀρθότερον.

1) Λυπηρά, ὅσον εἶναι δυνατὸν ἐν διηγήσει. Ἡ αἰτία ἐξηγεῖται ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1237 «τῶν δὲ πραχθέντων τὰ μὲν ἄλγιστ' ἄπεστιν. Ἡ γὰρ ὄψις οὐ πάρα».

2) Προσέθηκε τὴν φράσιν ταύτην, διότι ἐν τῇ προηγουμένῃ διηγήσει δὲν δηλοῦται, ὅτι καὶ ὁ ἄγγελος εἶδε τὴν συμφοράν.

3) Τρὶς ἐπαναλαμβάνει τὴν ἔννοιαν τοῦ ἰδεῖν, ὅπως ἐν τέλει καταστήσῃ τὴν διήγησιν πιθανήν.

4) Δηλαδὴ τοῖς Ἀτρείδαις. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ πολλάκις τίθεται δοτικὴ πρὸς δήλωσιν τῆς σχέσεως, ἐν ᾧ ἄλλως τίθεται γενική, Θουκυδίδ. 5, 70· «ἵνα μὴ διασπασθείη αὐτοῖς ἡ τάξις».

5) Δὲν δηλοῖ ἀμφιβολίαν, ἀλλὰ συμπέρασμα τοῦ χοροῦ ἐκ τῶν λόγων τοῦ ἀγγέλου.

6) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ὡς μὲν γυνὴ κεκίνηται ἐπὶ τῷ πάθει· πρὸς δὲ τὸν κίνδυνον ἀποβλέπουσα ἥδεται· διὰ δὲ τὸν χορὸν ἀλγεῖν ὑποκρίνεται».

7) Νομίζομεν, ὅτι ἐπ' ὀλίγον ὄντως ἐλυπήθη. Ἂν καὶ ἡ αἰσχρὰ μήτηρ ἔπνιξε τὸ μητρικὸν φίλτρον, ὅμως τοῦτο ἐξερράγη. Ὁ Σοφοκλῆς γινώσκει νὰ ὑποδεικνύῃ δι' ὀλίγων, τί εἶναι τὸ ἀληθές.

8) Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ.

9) Ἐπὶ τῇ παρούσῃ ἀγγελίᾳ. Τὸ ἀθυμεῖν συντάσσεται πρὸς δοτικήν, ὡς ἐν Ξενοφῶντ. ἐν Ἀναβάσ. V, 10, 14 «ἀθυμῶν τοῖς γεγενημένοις».

10) Τὸ τίκτειν ἐνταῦθα λέγεται γενικῶς καὶ περὶ πατρὸς καὶ περὶ μητρός.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πάσχοντι[1] μῖσος, ὧν τέκῃ, προσγίγνεται.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ.

μάτην[2] ἄρ' ἡμεῖς, ὡς ἔοικεν, ἥκομεν.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

οὗτοι μάτην γε· πῶς γὰρ ἂν μάτην λέγοις;
εἴ μοι θανόντος[3] πίστ' ἔχων τεκμήρια
προσῆλθες, ὅστις τῆς ἐμῆς ψυχῆς[4] γεγώς,
μαστῶν ἀποστὰς καὶ τροφῆς ἐμῆς, φυγὰς[5]
ἀπεξενοῦτο, καί μ', ἐπεὶ τῆσδε χθονὸς
ἐξῆλθεν, οὐκ ἔτ' εἶδεν, ἐγκαλῶν[6] δέ μοι
φόνους πατρῴους, δεῖν' ἐπηπείλει[7] τελεῖν,
ὥστ' οὔτε νυκτὸς ὕπνον οὔτ' ἐξ ἡμέρας[8]
ἐμὲ στεγάζειν[9] ἡδύν· ἀλλ' ὁ προστατῶν

[1]) Μεταχειρίζεται τὸ ἀρσενικὸν γένος ἐν σημασίᾳ γενικῇ. Οἱ γονεῖς καὶ ἂν βλάπτωνται ὑπὸ τῶν τέκνων, δὲν μισοῦσι ταῦτα. Παραπλήσιον λέγει ὁ Εὐριπίδης ἐν Ἰφιγεν. ἐν Αὐλίδ. 917 «δεινὸν τὸ τίκτειν, καὶ φέρει φίλτρον μέγα πᾶσίν τε κοινόν, ὥσθ' ὑπερκάμνειν τέκνων».

[2]) Λέγει μάτην, διότι ὁ σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν δὲν ἐπληρώθη· διότι οὗτοι ἦλθον, ὅπως διεγείρωσι γαρὰν καὶ οὐχὶ λύπην. Ὅρα στίχ. 667.

[3]) Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τεκμήρια καὶ ἡ φράσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τήνδε· τεκμήρια τοῦ θανεῖν αὐτόν, ὅστις.

[4]) Τὸ γέγαα συντάσσεται καὶ πρὸς ἁπλῆν γενικήν, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 1284 «ἀρίστου πατρὸς γεγώς». Ψυχὴ ἐνταῦθα εἶναι ἡ φύσις, ὡς λέγει ὁ Μοσχόπουλος· «Ψυχὴ καὶ ἡ φύσις, ὡς παρὰ Σοφοκλεῖ· ὅστις τῆς ἐμῆς ψυχῆς γεγώς, ἤγουν τῆς ἐμῆς φύσεως». Τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Φιλήμων. Ὁ Schneider ὅμως ἐξηγεῖ, τῆς ἐμῆς ζωῆς, τῆς ἐμῆς ζωικῆς δυνάμεως. Σημειωτέον δ', ὅτι ὁ μὲν Blaydes διορθοῖ εἰς γαστρὸς γεγώς, ὁ δὲ Wecklein εἰς νηδύος γεγώς.

[5]) Οἱ λόγοι οὗτοι τῆς Κλυταιμνήστρας εἶναι σοφιστικοί· διότι ὁ Ὀρέστης δὲν ἔφυγεν, ἀλλ' ἐσώθη ὑπὸ τοῦ παιδαγωγοῦ ἐκ τῶν χειρῶν τῆς αἰσχρᾶς μητρός. Ὅρα στίχ. 12.

[6]) Τὸ ἐγκαλεῖν συντάσσεται πρὸς αἰτιατικὴν καὶ δοτικήν, ἐξ ὧν ἐκείνη μὲν δηλοῖ τὸ ἔγκλημα, αὕτη δὲ τὸ πρόσωπον.

[7]) Κατὰ τὸν Wecklein διὰ τοῦ στόματος τῆς Ἠλέκτρας. Τὸ τελεῖν εἶναι ἀττικὸς τύπος τοῦ μέλλοντος ἀντὶ τελέσειν.

[8]) Δὲν διαφέρει τῆς ἁπλῆς γενικῆς κατ' ἔννοιαν, Ξενοφ. ἐν Κύρ. Παιδ. I, 4,2 «ἐκ νυκτὸς εἴ τινος δέοιτο Ἀστυάγης, πρῶτος ἠσθάνετο Κῦρος».

[9]) Τοῦτο λέγει κατὰ τὴν ὁμηρικὴν φράσιν ἐν Ἰλιάδ. Ψ'. 62 «ὕπνος νήδυμος ἀμφιχυθείς». Τὸ προστα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χρόνος διῆγέ[1] μ' αἰὲν ὡς θανουμένην.
νῦν δ' (ἡμέρᾳ γὰρ τῇδ' ἀπηλλάγην[2] φόβου
πρὸς τῆσδ'[3] ἐκείνου θ' ἥδε γὰρ μείζων βλάβη
ξύνοικος[4] ἦν μοι, τούμὸν ἐκπίνουσ' ἀεὶ
ψυχῆς[5] ἄκρατον αἷμα) νῦν δ' ἔκηλά που
τῶν τῆσδ' ἀπειλῶν οὕνεχ' ἡμερεύσομεν[6].

ΗΛΕΚΤΡΑ.

οἴμοι τάλαινα· νῦν[7] γάρ οἰμῶξαι πάρα,
Ὀρέστα, τὴν σὴν ξυμφοράν, ὅθ' ὧδ' ἔχων[8]
πρὸς τῆσδ' ὑβρίζει μητρός. ἀρ' ἔχει καλῶς[9];

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

οὗτοι σύ[10]· κεῖνος δ' ὡς ἔχει, καλῶς ἔχει.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἄκουε, Νέμεσι[11] τοῦ θανόντος ἀρτίως.

τῶν κατὰ τὸν Σουΐδαν σημαίνει ὁ ἐπιγενόμενος.

1) Προσωποποιεῖ τὸν χρόνον, θέλει δὲ νὰ δηλώσῃ· διῆγον τὸν βίον μου ἐν διηνεκεῖ φόβῳ περὶ θανάτου. Τὸ διάγειν κεῖται, ὡς παρ' Ἰσοκράτ. πρὸς Νικοκλ. 10 «χρὴ τοὺς βασιλεύοντας μὴ μόνον τὰς πόλεις ἐν ὁμονοίᾳ πειρᾶσθαι διάγειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς οἴκους τοὺς ἰδίους».

2) Δὲν λέγει ἀπαλλάττομαι, διότι ἐννοεῖ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἔμαθε τὴν ἀγγελίαν.

3) Ἡ Κλυταιμνήστρα ἀπηλλάγη τῆς Ἠλέκτρας, διότι αὕτη μόνη οὐδὲν ἠδύνατο νὰ διαπράξῃ.

4) Ἦτο μείζων βλάβη, καθ' ὅσον συνῴκει τῇ μητρί.

5) Πάντοτε ἐκπίνουσα τὸ αἷμα τῆς καρδίας μου. Παραπλήσιον εἶναι τὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν Νεφέλ. 710 «οἱ Κορίνθιοι (δηλ. κόρεις) τὴν ψυχὴν ἐκπίνουσι», Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 531 «κατ' οἴκους ὡς ἔχιδν' ὑφειμένη λήθουσά μ' ἐξέπινες» καὶ Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ. 575 «φόνου δ' Ἐριννὺς οὐχ ὑπεσπανισμένη ἄκρατον αἷμα πίεται τρίτην πόσιν». Τὸ νῦν δὲ ἐπαναλαμβάνεται μετὰ τὴν παρένθεσιν.

6) Τὸ ἔκηλα ἡμερεύειν ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν τοῦ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εὐημερεῖν. Ὄντως ἡ Κλυταιμνήστρα διὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὀρέστου νομίζει, ὅτι ἡσύχως θέλει διαγάγει τὸν βίον. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι εἶναι τραγικὴ εἰρωνεία, διότι διὰ τῆς φράσεως ταύτης ὁ ποιητὴς ὑποδηλοῖ τὸν ἐπικείμενον θάνατον.

7) Ἀναφέρεται εἰς τὸ νῦν τῆς μητρός. Ἡ τραγικὴ εἰρωνεία ἐξακολουθεῖ· ὡσεὶ ὁ ποιητὴς ἔλεγεν, ὅτι οὐχὶ εὐημερία, ἀλλ' οἰμωγαὶ ἐπίκεινται.

8) Δηλαδὴ ὡς νεκρὸς καὶ εἰς σποδὸν μεταβεβλημένος.

9) Τοῦτο λέγει εἰρωνικῶς. Ὑποκείμενον εἶναι τὸ τόδε.

10) Ἐννοεῖται ἡ φράσις, καλῶς ἔχεις. Ἡ Κλυταιμνήστρα λαμβάνει τὸ ἔχειν πρὸς ἄλλον σκοπὸν καὶ ἐπιχαίρουσα διὰ τὸ ἀτύχημα τοῦ υἱοῦ χλευάζει τοῦτον.

11) Ὁ Schaefer τίθησι κόμμα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

ἤκουσεν[1] ὧν δεῖ, κἀπεκύρωσεν καλῶς.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ὕβριζε· νῦν[2] γὰρ εὐτυχοῦσα τυγχάνεις.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

οὔκουν[3] Ὀρέστης καὶ σὺ παύσετον τάδε; 795

ΗΛΕΚΤΡΑ.

πεπαύμεθ'[4] ἡμεῖς, οὐχ ὅπως σε παύσομεν.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

πολλῶν[5] ἂν ἥκοις, ὦ ξέν', ἄξιος φιλεῖν,

μετὰ τὸ Νέμεσι, ὅπερ δὲν ἐπιδοκιμάζεται ὑπὸ τῶν ἄλλων κριτικῶν. Καιὰ τὴν στίξιν ταύτην ἡ γενικὴ τ ῦ θανόντος ἤθελεν ἀνήκει εἰς τὸ ἄκουε. Ὡς δ' ἔχει ἡ στίξις ἐν τῷ κειμένῳ, ἡ Νέμεσις ἀνήκει εἰς τὸν θανόντα, ὡς ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα παράλληλα, Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 1389 «ἀλλά σ' Ἐρινὺς ὀλέσειε τέκνων» καὶ Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ. 912 «φύλαξαι μητρὸς ἐγκότους κύνας». Ὅρα, ὅτι τὸ ἀρτίως ἔθηκε μετὰ τὴν μετοχήν, ἣν προσδιορίζει, ὡς ἐν Τραχιν. 1169 «χρόνῳ τῷ παρόντι νῦν». Τὸ ἀρτίως ἦτο ἀναγκαῖον πρὸς διαστολὴν ἀπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὅστις πρὸ πολλοῦ ἐτελεύτησεν.

1) Ὑποκείμενον δὲν εἶναι ἡ Νέμεσις τοῦ Ὀρέστου, ἀλλὰ γενικῶς ἡ Νέμεσις, ἥτις ἐκώλυσε τὴν μητροκτονίαν καὶ ἐτιμωρήσατο τὸν Ὀρέστην. Διὰ τοῦ ὧν δεῖ ἐννοεῖ τὴν ἐκεῖσε ἀν τῆς μητρός. Τὸ καλῶς πάλιν κεῖται εἰρωνικῶς. Ἀλλ' ὁ θεατὴς γινώσκων ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ δράματος τὴν ἐντολὴν τοῦ Ἀπόλλωνος οἰκτείρει τὴν ἄφρονα μητέρα.

2) Ὑποδεικνύει, ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι δύναται νὰ δυστυχήσῃ· διότι τοῦτο ὁρίζει ἡ τύχη.

3) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ο ὐκοῦν μετὰ ἢ ἄνευ ἐρωτηματικοῦ σημείου καὶ οὔκουν ἄνευ ἐρωτήσεως. Ἐπειδὴ τὸ τελευταῖον δὲν περιέχει εἰρωνείαν, ἣν ἀπαιτεῖ ἐνταῦθα ἡ ἔννοια, προετιμήσαμεν τὸ οὔκουν. Ἐπειδὴ ἐν τῷ λόγῳ σου ὑποθέτεις μεταβολὴν τῆς εὐτυχίας, ὁ Ὀρέστης καὶ σὺ δὲν θὰ παύσητε ταύτην; Εἰρωνικῶς ἡ Κλυταιμνήστρα τίθησι τὴν Ἠλέκτραν ἐν τῇ αὐτῇ τάξει μετὰ τοῦ νεκροῦ Ὀρέστου. Καὶ ὅμως τὰ ἀπροσδόκητα ταῦτα μέλλουσι νὰ τελεσθῶσιν, ὡς ὁ θεατὴς μετὰ τοῦ θεοῦ γινώσκει.

4) Ἐπαύσαμεν ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νὰ εἴμεθα εὐτυχεῖς, δὲν ὑπάρχει τρόπος, ὅπως παύσωμέν σε. Κατὰ τὸν Τρικλίνιον· «οὐ μόνον οὐ παύσομέν σε, ἀλλὰ πεπαύμεθα ἡμεῖς».

5) Συνηθέστερον εὑρηται ὁ ἑνικὸς ἀριθμός, ὡς παρὰ Ξενοφ. ἐν Συμπ. 4,64 «ὁ γὰρ οἷός τε ὢν γιγνώσκειν τοὺς ὠφελίμους αὐτοῖς, οὗτός μοι δοκεῖ πολλοῦ ἂν ἄξιος εἶναι καὶ πόλεσι καὶ φίλοις κεκτῆσθαι». Δὲν λέγει ἥκεις, ἀλλὰ μετεχειρίσθη τὴν εὐκτικὴν μετὰ τοῦ ἂν πρὸς μετριωτέραν ἔκφρασιν, ὡς ὁ Πλάτων ἐν Φιλήβ. 43c «εἰ ταῦτα οὕτω, πάλιν ὁ νῦν δὴ ῥηθεὶς βίος ἂν ἥκοι». Ἀντὶ τοῦ φιλεῖν φέρεται καὶ ἡ γραφὴ τυχεῖν, ὁ δὲ Wolff εἰκάζει φίλοιν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰ τήνδ' ἔπαυσας τῆς πολυγλώσσου[1] βοῆς.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ.

οὐκοῦν ἀποστείχοιμ' ἄν, εἰ τάδ' εὖ κυρεῖ[2].

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

ἥκιστ'[3], ἐπείπερ οὔτ' ἐμοῦ καταξίως
πράξειας οὔτε τοῦ πορεύσαντος[4] ξένου.
ἀλλ' εἴσιθ' εἴσω· τήνδε δ' ἔκτοθεν βοᾶν
ἔα τά θ' αὑτῆς καὶ τὰ τῶν φίλων[5] κακά.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἆρ'[6] ὑμῖν ὡς ἀλγοῦσα κὠδυνωμένη
δεινῶς δακρῦσαι κἀπικωκῦσαι δοκεῖ
τὸν υἱὸν ἡ δύστηνος ὧδ' ὀλωλότα;
ἀλλ'[7] ἐγγελῶσα φροῦδος. ὦ τάλαιν' ἐγώ·
Ὀρέστα φίλταθ', ὡς μ' ἀπώλεσας θανών[8].
ἀποσπάσας γὰρ τῆς ἐμῆς οἴχει[9] φρενὸς
αἵ μοι μόναι παρῆσαν ἐλπίδων ἔτι,
σὲ πατρὸς ἕξειν ζῶντα τιμωρόν ποτε

1) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ πολυλόγου.

2) Τοῦτο λέγει εἰρωνικῶς ἐν σχέσει πρὸς τὰ εἰρημένα ἐν στίχ. 791.

3) Ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου ἐννοεῖται τὸ ἀποστείχοις ἄν. Ὁ Bothe ἀντὶ τοῦ καταξίως ἔγραψε κατάξι' ἄν, ὅπερ ἐδέξαντο πολλοὶ ἐκδόται, ὡς ὁ Dindorf καὶ ὁ Wolff. Διὰ τῆς διορθώσεως ταύτης σκοπεῖ ὁ διορθωτὴς νὰ εἰσαγάγῃ τὸν ἄν.

4) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· ἀποστείλαντος, πέμψαντος.

5) Ἐννοεῖ τὸν Ὀρέστην. Ἡ Κλυταιμνήστρα μετὰ τοῦ ἀγγέλου εἰσέρχεται εἰς τὰ ἀνάκτορα διὰ τῆς μέσης θύρας, ἥτις ὀνομάζεται βασιλική.

6) Ταῦτα ἀναφέρονται εἰς τὰ ἐν στίχ. 766 καὶ ἑξῆς.

7) Ἐπειδὴ ἡ ἡγουμένη ἐρώτησις ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἄρνησιν, ἔθηκε τὸν ἀλλά. Δὲν ἐθρήνησεν ἐκ λύπης, οὐχί, ἀλλ' ἀπῆλθε χλευάζουσα. Τὸ φροῦδος κεῖται ἀντὶ τοῦ φρούδη, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ. 155 « φροῦδος γέννα ». Κατὰ τὸν Wolff ἔθηκεν ἐνεστῶτα, διότι ὁ χλευασμὸς ὑποτίθεται ἐξακολουθῶν καὶ ἐν τοῖς ἀνακτόροις.

8) Τοῦτο λέγει μετ' ἀλγεινῆς εἰρωνείας, διότι ἀπολλύασιν οὐχὶ οἱ θανόντες, ἀλλ' οἱ ζῶντες. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγόν. 871 « θανὼν ἔτ' οὖσαν κατήναρές με » καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἱππ. 839 « ἀπώλεσας γὰρ μᾶλλον ἢ κατέφθισο ».

9) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως· οἴχει ἀποσπάσας τῆς φρενὸς ἐκείνας τῶν ἐλπίδων, αἵ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κἀμοῦ ταλαίνης. νῦν δὲ ποῖ με χρὴ μολεῖν;[1]
μόνη[2] γάρ εἰμι, σοῦ τ' ἀπεστερημένη
καὶ πατρός. ἤδη δεῖ με δουλεύειν[3] πάλιν
ἐν τοῖσιν ἐχθίστοισιν ἀνθρώπων ἐμοί, 815
φονεῦσι πατρός. ἆρά μοι καλῶς ἔχει;
ἀλλ' οὔ τι μὴν ἔγωγε τοῦ λοιποῦ χρόνου
ξύνοικος ἔσσομ'[4], ἀλλὰ τῇδε πρὸς πύλῃ
παρεῖσ[5] ἐμαυτὴν ἄφιλος αὐανῶ βίον.
πρὸς ταῦτα καινέτω[6] τις, εἰ βαρύνεται, 820
τῶν ἔνδον ὄντων· ὡς χάρις μέν, ἢν κτάνῃ,
λύπη δ', ἐὰν ζῶ· τοῦ βίου δ' οὐδεὶς πόθος. 822
οὐ γὰρ θανεῖν ἔχθιστον, ἀλλ' ὅταν θανεῖν 1007
χρῄζων τις εἶτα[7] μηδὲ τοῦτ' ἔχῃ λαβεῖν. 1008

Στροφὴ ά.

ΧΟΡΟΣ.

ποῦ ποτε κεραυνοὶ[8] Διὸς ἢ ποῦ φαέθων 823

[1]) Τώρα ποῦ πρέπει νὰ ὑπάγω; δηλ. παρὰ τίνος νὰ ἐλπίζω βοήθειαν; ὡς ἐν Αἴαντ. 1006 «ποῖ γὰρ μολεῖν μοι δυνατόν, εἰς ποίους βροτούς; καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1748.

[2]) Ἐπειδὴ ἡ Χρυσόθεμις δὲν κοινωνεῖ τῶν φρονημάτων τῆς ἡρωΐδος, δὲν λογίζεται ταύτην.

[3]) Ἡ Ἠλέκτρα διῆγεν ὡς δούλη. Ὅρα στίχ. 265.

[4]) Ἐν τισι χειρογράφοις εὕρηται ξύνοικος ἔσομαι, ὅπερ ἕνεκα τοῦ μέτρου καὶ ἕνεκα τῆς χασμῳδίας δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ. Οἱ κριτικοὶ ἐποίησαν ποικίλας διορθώσεις, δηλ. ὁ μὲν Dawes ἔτρεψεν εἰς ἔσομαι ξύνοικος, ὁ δὲ Hermann ξύνοικος εἶσειμ', ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Wolff.

[5]) Ὁ μὲν Wunder ἐξηγεῖ ἀμελήσασα ἐμαυτῆς, ὁ δὲ Wolff ῥιφθεῖσα πλησίον τῆς πύλης. Εἰκάζει δ', ὅτι αὕτη ὄντως κατέπεσεν. Ἡ δευτέρα ἑρμηνεία φαίνεταί μοι πιθανωτέρα καὶ δραματικωτέρα. Τὸ δὲ αὐαίνω σημαίνει ξηραίνω, φθείρω τὸν βίον διὰ στεναγμῶν, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 954 «αὐανοῦμαι τῷδ' ἐν αὐλίῳ μόνος».

[6]) Τὸ ἀντικείμενον μὲ ἐννοεῖται.

[7]) Ἐτέθη μετὰ μετοχήν, ὡς συνήθως, ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 277 «μή, θεοὺς τιμῶντες, εἶτα τοὺς θεοὺς μοίρας ποιεῖσθε μηδαμῶς».

[8]) Λέγει οὕτω, διότι ὁ Ζεὺς διὰ κεραυνοῦ ἐτιμωρεῖτο τοὺς ἀδίκους. Ὁ χορὸς δὲν βλασφημεῖ καθ' ἡμᾶς, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ἑπομένων, ἀλλ' ἐκφράζει μόνον ἀπορίαν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν παραμυθούμενος ὁ χορὸς τὴν Ἠλέκτραν ἔλεγεν (173) θάρσει μοι τέκνον, θάρσει· ἔτι μέγας οὐ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἅλιος[1], εἰ ταῦτ' ἐφορῶντες 82
κρύπτουσιν[2] ἔκηλοι;

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἔ ἔ, αἰαῖ.

ΧΟΡΟΣ.

ὦ παῖ, τί[3] δακρύεις;

ΗΛΕΚΤΡΑ.

φεῦ[4]. 82

ΧΟΡΟΣ.

μηδὲν μέγ' ἀύσῃς[5].

ρανῷ Ζεὺς καὶ τὰ ἔξῃς. Νῦν οὖν πανταχόθεν ἀπεγνωσμένης τῆς σωτηρίας καὶ προστεθείσης τῆς κατὰ τὸν Ὀρέστην συμφορᾶς, εἰκότως παρακεκινδυνευμένῳ τῷ λόγῳ ἐχρήσατο, ὥστε καὶ περὶ θεῶν τι εἰπεῖν, καὶ ὅλως ἀμφιβάλλειν, εἰ ὅλως ἐν οὐρανῷ εἰσιν, εἴ γε περιορῶσι τοιαῦτα γινόμενα. Καὶ τὸν μὲν Ἥλιον ὡς πάντα ἐφορῶντα παρέλαβε, τὸν δὲ Δία ὡς πάντων δεσπότην ὄντα ». Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 895 « εἰ γὰρ αἱ τοιαίδε πράξεις τίμιαι, τί δεῖ με χορεύειν». Φαέθων εἶναι ὁ λάμπων.

1) Ὁ ἀγνότατος τῶν θεῶν Ἥλιος ὡς ἐχθρὸς πάντων τῶν ἔργων τοῦ σκότους εἶχε καθῆκον νὰ τιμωρήσηται τοὺς ἀδίκους, ὅπως μὴ βλέπῃ τὸ μίασμα, ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1417 « τὴν γοῦν πάντα βύσκουσαν φλόγα αἰδεῖσθ' ἄνακτος Ἡλίου, τοιόνδ' ἄγος ἀκάλυπτον οὕτω δεικνύναι». Διὰ τοῦ ταῦτα ἐννοεῖ πάνθ' ὅσα ἡ Κλυταιμνήστρα ἔπραξεν ἀνοσίως καὶ εἶπεν.

2) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « οἷον οὐκ ἄγουσιν εἰς φῶς τὴν τούτων παρανομίαν». Τὸ κρύπτειν κεῖται ἀμεταβάτως, ὡς ἀλλαχοῦ τὸ κεύθειν. Ὁ χορὸς ἐννοεῖ, ὅτι ἀφίνουσιν ἀτιμώρητα· διότι ὁ μὴ θέλων νὰ τιμωρήσηται τὸ ἔγκλημα καλύπτει τοῦτο. Καὶ ἡμεῖς ἐν τοιαύτῃ σημασίᾳ μεταχειριζόμεθα τὸ σκεπάζειν

3) Οὐχὶ περὶ τίνος, ἀλλὰ διὰ τ δακρύεις; Τοῦτο ὅμως εἶναι τρόπο ἐκφράσεως, διότι ὁ χορὸς γινώσκε τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἡ ἡρωὶς δακρύει 'Ισοδυναμεῖ λοιπὸν πρὸς τὸ μὴ δά κρυε.

4) Ἡ Ἠλέκτρα μὴ προσέχουσ εἰς τὴν παραμυθίαν τοῦ χοροῦ ἐξα κολουθεῖ θρηνοῦσα. Ὁ Σχολιαστὴ παρατηρεῖ· « Δεῖ δὲ τὸν ὑποκριτὴ ἅμα τῇ βοῇ ἀναβλέψαι τε εἰς οὐρα νὸν καὶ τὰς χεῖρας ἀνατεῖναι· ὃ δὲ κωλύει ὁ χορός, μηδὲν μέγ' ἀύσης».

5) Κατὰ δύο τρόπους δύναται νὰ ἐξηγηθῇ τὸ χωρίον· ἢ «μηδὲν ἀπρε πὲς εἰς τοὺς θεοὺς εἴπῃς», ὡς ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής, ἢ κατὰ τὸν Τρικλί νιον «βοήσῃς, εἴπῃς, ἤγουν μὴ προ θρήνους ὁρμήσῃς, ἵνα μὴ πρὸς ὀρ γὴν Κλυταιμνήστραν κινήσῃς». Τὴν μὲν ἑρμηνείαν τοῦ Σχολιαστοῦ δέ χονται ὁ Dindorf, ὁ Wecklein καὶ ἄλλοι, τὴν δὲ τοῦ Τρικλινίου διά μακρῶν ὑποστηρίζει ὁ Held· τὸ μέγα ἐν ὁμοίαις συντάξεσι (ὡς ἐν Αἴαντ. 386 μεθὲν μέγ' εἴπῃς, ἐν Ἀντιγόν. 1350 μεγάλοι λόγοι) δὲν σημαίνει βλασφημίαν, ἀλλὰ μεγαλορ ρημοσύνην. Ἀλλὰ καὶ ἂν τὸ μέγ' ἀῦσαι ἐδήλου βλασφημίαν, ἡ Ἠλέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἀπολεῖς[1].

ΧΟΡΟΣ.

πῶς; 830-32

ΗΛΕΚΤΡΑ.

εἰ τῶν φανερῶς[2] οἰχομένων
εἰς Ἀΐδαν ἐλπίδ' ὑποίσεις[3], κατ' ἐμοῦ
τακομένας μᾶλλον ἐπεμβάσει[4].

Ἀντιστροφὴ α'.

ΧΟΡΟΣ.

οἶδα γὰρ[5] ἄνακτ' Ἀμφιάρεων χρυσοδέτοις 836

κτρα δὲν ἔδειξε τοιαύτην διάθεσιν. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ Σχολιαστὴς ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς ἠρωΐδος εἴκασε τοιοῦτόν τι, ἀλλὰ μόνον ὁ σχηματισμὸς ἄνευ ἄλλης κυρώσεως δὲν ἀρκεῖ. Διὰ ταῦτα πρέπει νὰ προτιμήσωμεν τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Τρικλινίου. Ὄντως ὁ χορὸς τὸ πρῶτον προέτρεψε τὴν ἠρωΐδα, ἵνα μὴ δακρύῃ· ἐπειδὴ δὲ αὕτη διὰ τοῦ φεῦ ἤρξατο μεγαλοφώνως θρηνοῦσα, παρακελεύεται, ὅπως μὴ πράττῃ τοῦτο. Ἡ ἑρμηνεία αὕτη συμφωνεῖ καὶ πρὸς τὰ ἑπόμενα· διότι ἡ Ἠλέκτρα ἐκ τῶν λόγων τοῦ χοροῦ εἰκάζει, ὅτι οὗτος σκοπεῖ νὰ παραμυθήσῃ·

1) Πῶς ἐννοεῖ τὸν ὄλεθρον, ἀναπτύσσει μετ' ὀλίγον. Παραπλήσιον τὸ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 529 «θάνατος μὲν τάδ' ἀκούειν».

2) Τοῦτο λέγει κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ ἀγγέλου, ὅστις μετὰ πιθανότητος εἶπε περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ὀρέστου.

3) Τὸ ὑποφέρειν ἐλπίδα σημαίνει θέτειν ὑποκάτω, πλαγίως ἐλπίδα.

4) Συνήθως τὸ ἐπεμβαίνειν συντάσσεται πρὸς δοτικήν, εὕρηται δὲ καὶ πρὸς γενικὴν ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 924 «σῆς ἐπεμβαίνων χθονός». Ἐνταῦθα ὁ ποιητὴς συνέταξε τὸ ῥῆμα πρὸς γενικὴν μετὰ τῆς προθέσεως κατά, ὡς τὸ ἐπεγγελᾶν, ἐν Αἴαντ. 969 «τοῦδ' ἐπεγγελῶεν ἂν κάτα» καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1339 «καθ' ἡμῶν ἐγγελῶν».

5) Ὁ σύνδεσμος αἰτιολογεῖ παραλειφθεῖσαν πρότασιν, δηλ. οὐ παύσομαι παραμυθούμενος· διότι γινώσκω, ὅτι ὁ Ἀμφιάραος, καίπερ διὰ τὴν γυναῖκα ἀπολεσθείς, ὅμως ἐν Ἅιδου ἔτυχε μεγίστης τιμῆς· Ἡ Ἠλέκτρα καίπερ ἐν πληθυντικῷ ἀριθμῷ λέγουσα, ὅμως εἶχεν ἐν νῷ τὸν Ὀρέστην. Ἀλλ' ὁ χορὸς διὰ τῆς παραβολῆς πρὸς τὴν Ἀμφιάραον ὑπαινίσσεται τὸν Ἀγαμέμνονα. Ὁ Ἀμφιάραος τὸ γένος ἐκ τοῦ Μελάμποδος ἔλκων μετέσχε τῆς στρατείας τῶν Ἀργοναυτῶν καὶ τῆς θήρας τοῦ Καλυδωνίου κάπρου. Ἐπειδὴ δέ, ἅτε μάντις ἄριστος, προεγίνωσκε τὸν ὄλεθρον τῶν μελλόντων νὰ στρατεύσωσιν ἐπὶ Θήβας, δὲν ἤθελε νὰ μετάσχῃ τῆς στρατείας. Ἀλλ' ὁ Πολυνείκης ἐδωρήσατο χρυσοῦν ὅρμον τῇ γυναικὶ τούτου Ἐριφύλῃ, ἥτις ἔπεισε τὸν ἄνδρα, ὅπως

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔρκεσι κρυφθέντα[1] γυναικῶν·
καὶ νῦν ὑπὸ γαίας[2]

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἔ ἔ, ἰώ. 839

ΧΟΡΟΣ.

πάμψυχος[3] ἀνάσσει.

στρατεύσηται. Ὅτε δὲ ὁ Ἐτεοκλῆς καὶ ὁ Πολυνείκης ἐφονεύθησαν καὶ ὁ στρατὸς τῶν Ἀργείων ἔφυγεν, ὁ Ἀμφιάραος κατέπεσεν εἰς ὄρυγμα, μετὰ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ, ὅπερ διὰ κεραυνοῦ ὁ Ζεὺς ὤρυξεν. Ὁ θεὸς οὗτος κατέστησε τὸν μάντιν ἀθάνατον, ἐν πολλοῖς δὲ τόποις τῆς Βοιωτίας ἐλατρεύετο διὰ θείων τιμῶν καὶ ἐν Ὠρωπῷ μέχρι τῶν χρόνων τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ἐσώζετο τὸ Ἀμφιαρεῖον, ἤτοι μαντεῖον, ὅπου οἱ νοσοῦντες ἐθεραπεύοντο κατὰ συμβουλὴν ὀνείρων. Ἡ προδοτικὴ πανουργία τῆς Ἐριφύλης ὀνομάζεται χρυσόδετα ἔρκη μετὰ ὑπαινιγμοῦ πρὸς τὸν χρυσοῦν ὅρμον. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Εὐμενίσ. 451 « Ἀγαμέμνον' ἐμὴ μήτηρ κατέκτα, ποικίλοις ἀγρεύμασιν κρύψασα ».

[1]) Προσηκόντως μετεχειρίσθη τὸ ῥῆμα τοῦτο, διότι ἐπιστεύθη, ὅτι Ἀμφιάραος ἐν τῷ ὀρύγματι ἐκρύφθη, Πίνδ. ἐν Νεμ. 9, 24 « ὁ δ' Ἀμφιάρῃ σχίσεν κεραυνῷ παμβία Ζεὺς τὰν βαθύστερνον χθόνα, κρύψεν δ' ἅμ' ἵπποις ». Ὅρα, ὅτι κεῖται πληθυντικὸς ἀριθμός, ἐν ᾧ πρόκειται περὶ τῆς Ἐριφύλης. Ἴσως ἐποίησε τοῦτο, ὅπως ὑποδείξῃ τὸν ὑπαινιγμὸν πρὸς τὴν Κλυταιμνήστραν σαφέστερον.

[2]) Ὁ χορὸς διακόπτεται ὑπὸ τῆς Ἠλέκτρας, διότι τὸ ὑπὸ γαίας ποιεῖ αὐτῇ ἀλγεινὴν ἀνάμνησιν. Κατὰ τὸν Schneider ὅμως ἡ ἡρωὶς θρηνεῖ, διότι ἐν τῇ παραβολῇ τοῦ Ἀμφιάρου πρὸς τὸν πατέρα οὐδεμίαν παραμυθίαν εὑρίσκει· διότι τοῦ μὲν Ἀμφιαράου ὁ υἱὸς Ἀλκμαίων ἐτιμωρήσατο τὴν Ἐριφύλην, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ τοῦ Ἀγαμέμνονος υἱός. Ἡ ἑρμηνεία αὕτη εἶναι πιθανωτέρα τῆς πρώτης.

[3]) Κατὰ τρεῖς τρόπους ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ τὴν λέξιν, ἢ πασῶν τῶν ψυχῶν ἀνάσσει, αἱ ὁποῖαι ἔχουσιν ἀνάγκην τῆς μαντικῆς αὐτοῦ, ἢ διασώζει ὁλόκληρον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἢ διὰ παντὸς ὅηλ. εἶναι ἀθάνατος· Ὁ δὲ Brunck παρατηρεῖ, ὅτι οἱ βασιλεῖς οἱ κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὰ ἔργα διαπρέψαντες ἠξιοῦντο μεγάλης τιμῆς καὶ ἐν τοῖς εἰδώλοις τῶν τεθνεώτων ἦρχον, ὡς Ὀδυσσεὺς λέγει ἐν Ἅιδου τῷ Ἀχιλλεῖ Ὀδυσσ. Λ 483 « πρὶν μὲν γάρ σε ζωὸν ἐτίομεν ἶσα θεοῖσιν Ἀργεῖοι, νῦν δ' αὖτε κρατέεις νεκύεσσιν ἐνθάδ' ἐὼν», καὶ ὁ Αἰσχύλος περὶ τοῦ Ἀγαμέμν. ἐν Χοηφόρ. 354 « φίλος φίλοισι τοῖς ἐκεῖ καλῶς θανοῦσι κατὰ χθονὸς ἐμπρέπων σεμνότιμος ἀνάκτωρ πρόπολός τε τῶν μεγίστων χθονίων ἐκεῖ τυράννων ». Νομίζομεν, ὅτι, ἂν βασιλεύῃ ἡ μή, ὀλίγην παραμυθίαν δύναται νὰ δώσῃ τῇ Ἠλέκτρᾳ. Διὰ τοῦτο δεῖον νὰ ἑρμηνεύσωμεν τὴν λέξιν κατὰ τὴν δευτέραν ἐξήγησιν τοῦ Σχολιαστοῦ ὁλόψυχος, ὅηλ. ἔχων ἀκεραίαν τὴν διάνοιαν αὐτοῦ, ὡς δὴ μαρτυρεῖ τὸ φερώνυμον μαντεῖον, καὶ διὰ τῆς διανοίας δυνάμενος νὰ ἐπιβράσῃ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅηλ. νὰ τιμωρηθῶσι τοὺς φονεῖς αὐτοῦ. Τὸ δῶρον τῆς νοήσεως εἶχεν ὁ Τειρεσίας καθ' Ὅμηρον ἐν Ὀδυσσ. Κ 492 « μάντηος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΛΕΚΤΡΑ.

φεῦ[1]. 841

ΧΟΡΟΣ.

φεῦ δῆτ'[2]· ὀλοὰ γὰρ

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἐδάμη;

ΧΟΡΟΣ.

ναί. 843-45

ΗΛΕΚΤΡΑ.

οἰὸ' οἰὸ'[3]· ἐφάνη γὰρ μελέτωρ 846

ἀλαοῦ, τοῦ τε φρένες ἔμπεδοί εἰσιν· τῷ κε τεθνηῶτι νόον πόρε Περσεφόνεια, οἵῳ πεπνῦσθαι· τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσιν ». Οὕτως ἐξηγεῖται τὸ χωρίον καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ διορθωθῇ εἰς πάντιμος, ὡς θέλει ὁ Morstadt. Τὸ πάμψυχος ἀνάσσει ποιεῖ ἀντίθεσιν εἰς τὸ κρυφθέντα.

[1]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Μνησθεῖσα τῆς Ἐριφύλης ἡ Ἠλέκτρα ἀναβοᾷ ἐπὶ τῷ ᾄθει αὐτῆς δυσχεραίνουσα ». Ἡ ἑρμηνεία αὕτη εἶναι πιθανή, ἂν ὑποτεθῇ, ὅτι ἡ Ἠλέκτρα δὲν προσέχει εἰς τὴν τελευταίαν φράσιν τοῦ χοροῦ. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Schneidewin ἡ Ἠλέκτρα δυσανασχετοῦσα ἀναβοᾷ φεῦ, διότι πολὺ περισσότερον ἐν τῇ τελευταίᾳ φράσει τοῦ χοροῦ εὑρίσκει τὴν ἀνομοιότητα τῆς θέσεως τοῦ Ἀγαμέμνονος πρὸς τὴν τοῦ Ἀμφιάρου. Τὴν ἑρμηνείαν ταύτην θεωροῦμεν πιθανωτέραν.

[2]) Ὁ χορὸς ὑπολαμβάνει, ὅτι ἡ ἀναβόησις τῆς ἡρωΐδος ἐγένετο διὰ τὴν πρᾶξιν τῆς Ἐριφύλης καὶ κυροῖ τὸ ὀρθὸν ταύτης. Τὸν ἑπόμενον γὰρ ὁ μὲν Wecklein ἔτρεψεν εἰς μάν, ὁ δὲ Wolff εἰς τἄρ, διότι τὸ μέτρον ἀπαιτεῖ μακρὰν συλλαβήν, καὶ διότι ὁ γὰρ δὲν ἁρμόζει εἰς τὴν ἔννοιαν. Διότι κατὰ τοῦτον ἂν μὲν τεθῇ στιγμὴ μετὰ τὸ γὰρ καὶ ἐννοηθῇ τὸ ἔστι, τὸ ἐδάμη μένει ἀσύνθετον καὶ ἀνεξήγητον. Ἄνευ δὲ στιγμῆς, συμπληροῦται μὲν διὰ τοῦ ἐδάμη, ἀλλὰ δὲν ἁρμόζει τὸ φεῦ, διότι ἡ τιμωρία τῆς ἀδίκου Ἐριφύλης πρέπει παραμυθίαν νὰ διεγείρῃ. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι τὸ ἐδάμη ἐξηγεῖται, ἂν θέσωμεν ἐρωτηματικὸν μετ' αὐτό, ὡς ποιεῖ ὁ Schneider καὶ ὁ Wecklein. Τὸ δὲ ἐρωτηματικὸν παρέχει ἔννοιαν σύμφωνον καὶ πρὸς τὸ ἑπόμενον ναί. Ὁ Σοφοκλῆς ἐπραγματεύετο τὸν μῦθον ἐν τῷ δράματι αὐτοῦ, ὅπερ ὠνομάζετο Ἐριφύλη.

[3]) Διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ ῥήματος δεικνύει ἡ Ἠλέκτρα, ὅτι βαρέως φέρει τὴν ἀτυχῆ παραμυθίαν, ὡς πρὸ ὀλίγου εἶπεν ἀπολῖς. Τὸ μελέτωρ εἶναι ἅπαξ εἰρημένον, λέγεται ὅμως τὸ ἀνάλογον γενέτωρ καὶ νεμέτωρ. Μελέτωρ εἶναι ὁ ἐπιμελητής, ὁ τιμωρὸς τοῦ φόνου τοῦ πατρός. Συνετάχθη δὲ μετὰ ἐμπροθέτου, ὡς τὸ « ἐπὶ τοῖς φθιμένοις ἀμελεῖν » ἐν στίχ. 238 καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ 849 « μέριμνα δ' ἀμφὶ πτόλιν».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀμφὶ τὸν[1] ἐν πένθει· ἐμοὶ δ'[2] οὔτις ἔτ' ἔσθ'·
ὃς γὰρ ἔτ' ἦν[3], φροῦδος ἀναρπασθείς.

ΧΟΡΟΣ.

δειλαία δειλαίων[4] κυρεῖς.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

κἀγὼ τοῦδ'[5] ἴστωρ, ὑπερίστωρ
πανσύρτῳ[6] παμμήνῳ πολλῶν
δεινῶν[7] στυγνῶν τ' αἰῶνι.

ΧΟΡΟΣ.

εἴδομεν ἃ θρηνεῖς[8].

ΗΛΕΚΤΡΑ.

μὴ μέ νυν[9], μηκέτι παραγάγῃς ἵν' οὐ

[1]) Πάντες οἱ ἑρμηνευταὶ ἐννοοῦσι τὸν Ἀμφιάραον, ὅστις διὰ τὴν προδοσίαν ἐθρήνει ἐν Ἅιδου, ὡς ὁ Ἀγαμέμνων παρ' Ὁμήρῳ. Ἡ δὲ τιμωρία τοῖς πενθοῦσι παρέσχε παραμυθίαν. Ἀλλ' ὁ Schneider παρατηρεῖ, ὅτι διὰ τὴν ἑπομένην ἀντίθεσιν ἐμοὶ δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὰ τέκνα τοῦ Ἀμφιαράου, ὅστις πλὴν τοῦ Ἀλκμαίωνος εἶχε καὶ ἄλλα, ἐν Ὀδυσσ. Ο, 248, Ἡρόδοτ. III, 91, Παυσαν. V, 17, 4 «πρὸ δὲ τῆς οἰκίας Ἐριφύλη τὸν ὅρμον ἔχουσα ἕστηκε, παρὰ δὲ αὐτὴν αἱ θυγατέρες. Εὐρυδίκη καὶ Δημώνασα, καὶ Ἀλκμαίων παῖς γυμνός».

[2]) Δηλαδὴ τῇ ἐν πένθει οὔσῃ.

[3]) Ἐννοεῖται τὸ μελέτωρ.

[4]) Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ κυρεῖς. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Καὶ τοῦτο εἶδος παραμυθίας, τὸ εἴς τι παραχωρεῖν τοῖς λυπουμένοις καὶ συγχωρεῖν αὐτοῖς κλαίειν, ὡς ἐπὶ ἀπαρηγορήτοις κακοῖς».

[5]) Τοῦ κυρεῖν δειλαίων.

[6]) Ἔχει ἐνεργητικὴν σημασίαν, ὡς τὸ πάνδυρτος ἐν στίχ. 1077, καὶ Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 918, παν-άλωτος ἐν Ἀγαμέμν. 346, πάμφθαρτος ἐν Χοηφ. 293. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Τῷ πάντα σύροντι τὰ κακά· ἢ τῷ μετὰ πάσης ὁρμῆς τῶν κακῶν ὡρμημένῳ. Παμμήνῳ, τῷ πολυχρονίῳ καὶ διηνεκεῖ». Ἡ πρώτη ἑρμηνεία εἶναι ὀρθοτέρα. Σημειωτέον, ὅτι οἱ κριτικοὶ προσκρούοντες ποικίλως διορθοῦσι τὸ χωρίον· ὁ μὲν Nauck τρέπει εἰς πανδύρτῳ πανθρήνῳ, ὁ δὲ Wolff εἰς παμπόλλων δεινῶν.

[7]) Αἱ γενικαὶ ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ πανσύρτῳ καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ αἰῶνι· γνωρίζω καλῶς ἐκ τοῦ μακροῦ βίου, ὅστις σύρει πάντα τὰ φοβερὰ καὶ στυγερά.

[8]) Τὰ χειρόγραφα εἶχον θρεῖς, ὅπερ ὁ Erfurdt ἔτρεψεν εἰς θρηνεῖς χάριν τοῦ μέτρου. Τὴν διόρθωσιν ἐδέξαντο οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν.

[9]) Ἐπειδὴ ὁ χορὸς ὁμολογεῖ, ὅτι γινώσκει τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς τῆς ἡρωίδος, αὕτη ἐν συμπεράσματι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

τί φής;[1]

ΗΛΕΚΤΡΑ.

πάρεισιν ἐλπίδων[2] 856
ἔτι κοινοτόκων[3] εὐπατριδᾶν τ' ἀρωγαί. 858

Ἀντιστροφὴ β'.

ΧΟΡΟΣ.

πᾶσι θνατοῖς ἔφυ μόρος. 860

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἦ καὶ χαλάργοις[4] ἐν ἀμίλλαις
οὕτως, ὡς κείνῳ δυστάνῳ,
τιμητοῖς ὁλκοῖς[5] ἐγκῦρσαι;

ΧΟΡΟΣ.

ἄσκοπος[6] ἁ λώβα.

παρακαλεῖ τοῦτον, ὅπως μὴ παρασύρῃ ἐκεῖ, ὅπου δὲν ὑπάρχουσιν ἐλπίδες. Ὁ λόγος τῆς Ἠλέκτρας διεκόπη ὑπὸ τοῦ χοροῦ.

1) Μετὰ τοῦτο ἔπεται ἡ φράσις, αὐδᾷς δὲ ποῖον; Ἐπειδὴ ὅμως ἐν τῇ ἀντιστροφῇ δὲν ὑπάρχει ἀντίστιχον, ὁ Τρικλίνιος ἤδη ἐξέλειψε ταύτην.

2) Ὅπου δὲν βοηθοῦσι πλέον αἱ ἐλπίδες τῶν κοινοτόκων καὶ τῶν εὐπατριδῶν.

3) Μετεχειρίσθη τὸν πληθυντικὸν ἀριθμόν, ἐν ᾧ πρόκειται περὶ τοῦ Ὀρέστου. Κοινότοκος λέγεται ὁ ἐκ κοινῶν γονέων γεννηθείς. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « διὰ δὲ τοῦ εὐπατριδᾶν ἠῦξησε τοῦ πατρὸς τὸ ἐγκώμιον, οἷον εὐγενῶν καὶ γενναίων, οἷος ἦν καὶ Ὀρέστης, γεγονὼς ἐξ Ἀγαμέμνονος ».

4) Ἀναγινώσκεται καὶ χαλαργοῖς, ἀλλ' ἡ λέξις βαρυτονεῖται ὡς καὶ τὸ πόδαγρος. Ἡ λέξις εἶναι σύνθετος ἐκ τοῦ χηλὴ (= ὁπλὴ) καὶ ἀργὸς = ταχύς, ὡς λέγονται κύνες πόδας ἀργοί. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· « ταῖς λευκόπρσιν, ἢ ταῖς ταχείαις ἐν ταῖς χηλαῖς ». Ὀρθῶς δ' ὁ αὐτὸς παρατηρεῖ· « Εἰπόντος δὲ τοῦ χοροῦ· πᾶσι θνητοῖς ἔφυ μόρος, ἀντιτίθησιν ἡ Ἠλέκτρα, ἀρ οὖν οὕτω πέπρωται τοῖς θνητοῖς τελευτᾶν ἐν ταῖς ἁμίλλαις ταῖς ἱππικαῖς; ».

5) Ἡ λέξις ὁλκὸς παραγομένη ἐκ τοῦ ἕλκειν σημαίνει τὸ ἔχον τὴν δύναμιν τοῦ ἕλκειν, τὸ σχοινίον, τὸν λῶρον, ἐν στίχ. 746 « σὺν δ' ἑλίσσεται τιμητοῖς ἱμᾶσι ».

6) Ὁ μὲν Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ ἀπροόρατος ὁ θάνατος, ἄλλοι δὲ ἄπειρος ἡ συμφορά, ὅπερ συμφωνεῖ πρὸς τὸ ἑπόμενον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΛΕΚΤΡΑ.

πῶς γὰρ οὔκ;[1] εἰ ξένος ἄτερ ἐμᾶν χερῶν

ΧΟΡΟΣ.

παπαῖ.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

κέκευθεν[2] οὔτε του
τάφου ἀντιάσας οὔτε γόων παρ' ἡμῶν.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

ὑφ' ἡδονῆς[3] τοι, φιλτάτη, διώκομαι,
τὸ κόσμιον[4] μεθεῖσα, σὺν τάχει μολεῖν·
φέρω[5] γὰρ ἡδονάς τε κἀνάπαυλαν, ὧν
πάροιθεν εἶχες καὶ κατέστενες κακῶν[6].

ΗΛΕΚΤΡΑ.

πόθεν δ' ἂν εὕροις τῶν ἐμῶν σὺ πημάτων
ἄρηξιν, οἷς ἔασιν οὐκ ἔνεστ'[7] ἰδεῖν;

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

πάρεστ' Ὀρέστης ἡμίν, ἴσθι[8] τοῦτ' ἐμοῦ
κλύουσ', ἐναργῶς[9], ὥσπερ εἰσορᾷς ἐμέ.

1) Ἐννοεῖται τὸ ἄσκοπος. Ἡ συμφορὰ θεωρεῖται μείζων, ὅτι ὁ θανὼν δὲν ἔτυχε παρὰ τῆς ἀδελφῆς τῶν νομιζομένων τιμῶν, ἐν Ἀντιγόν. 900 «θανόντας αὐτόχειρ ὑμᾶς ἐγὼ ἔλουσα κἀκόσμησα».

2) Κρύπτεται, ὡς ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής.

3) Ἡ Χρυσόθεμις ἔρχεται εἰς τὴν σκηνὴν μετὰ σπουδῆς.

4) Ἐν τῇ ταχύτητι τοῦ βαδίσματος κεῖται ἄκοσμόν τι. Ἡ Χρυσόθεμις ἅτε παρθένος ὤφειλε νὰ βαδίζῃ οὐχὶ ταχέως, ἀλλὰ διὰ τὴν χαρὰν ἠμέλησε τῆς κοσμιότητος.

5) Σημαίνει ἀγγέλλω, ὡς Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 244.

6) Ἡ γενικὴ ἀνήκει εἰς τὴν ἀνάπαυλαν.

7) Οὐχὶ ἀτυχῶς ὁ B. Thiersch εἶκασεν, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ, οὐκ ἔτ' ἔστ'.

8) Παρενθετικῶς κεῖται ἡ πρότασις αὕτη.

9) Τὸ ἐπίρρημα συναπτέον μετὰ τοῦ πάρεστι, δηλ. οὕτως ἐναργῶς πάρεστι, ὥσπερ ἐναργῶς ἢ ἐναργῆ ὁρᾷς ἐμέ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἀλλ' ἦ μέμηνας, ὦ τάλαινα, κἀπὶ τοῖς
σαυτῆς κακοῖσι κἀπὶ τοῖς ἐμοῖς γελᾷς[1]; 880

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

μὰ τὴν πατρῴαν ἑστίαν, ἀλλ'[2] οὐχ ὕβρει
λέγω τάδ', ἀλλ' ἐκεῖνον ὡς παρόντα[3] νῷν.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

οἴμοι τάλαινα[4]· καὶ τίνος βροτῶν λόγον
τόνδ' εἰσακούσασ' ὧδε πιστεύεις ἄγαν;[5]

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

ἐγὼ μὲν ἐξ ἐμοῦ τε[6] κοὐκ ἄλλης, σαφῆ 885
σημεῖ' ἰδοῦσα, τῷδε πιστεύω λόγῳ[7].

ΗΛΕΚΤΡΑ.

τίν', ὦ τάλαιν', ἰδοῦσα πίστιν;[8] ἐς τί μοι
βλέψασα θάλπει τῷδ' ἀνηκέστῳ[9] πυρί;

[1]) Ἐπειδὴ ἡ ἡρωὶς ἐπίστευσεν, ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου εἰρημένα ἦσαν ἀληθῆ. Θεωρεῖ τὸν λόγον τῆς Χρυσοθέμιδος ὡς χλεύην.

[2]) Ὁ ἀλλὰ ἐτέθη μετὰ τὸν ὅρκον, ὡς ἀλλαχοῦ μετὰ τὴν κλητικήν.

[3]) Συνάπτεται μετὰ τοῦ λέγω, ὡς ἐν στίχ. 1341 « ἤγγειλας, ὡς ἔοικεν, ὡς τεθνηκότα »

[4]) Μετὰ τὸν ὅρκον ἡ Ἠλέκτρα δὲν νομίζει, ὅτι ἡ ἀδελφὴ ὕβρίζει, ἀλλ' ὅτι εὐπιστος οὖσα ἐγένετο ὄργανον ἄλλου.

[5]) Τὸ ἄγαν λέγεται ἐπὶ ψεκτῆς ὑπερβολῆς.

[6]) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ ἐξ ἐμοῦ, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἄλλης. Ὁ τε ἐτέθη ἐπὶ ἀντιθέσεως, ὡς ἐν ἀποσπάσμ. Σοφοκλ. 25 « τοιαῦτά τοί σοι πρὸς χάριν τε κοὐ βίᾳ λέγω » καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 935. Ὅρα, ὅτι ἔθηκε τὸ θηλυκόν, ἄλλης, ἀντὶ τοῦ ἀρσενικοῦ ὡς καὶ ἐν στίχ. 100.

[7]) Τὸ ἰδεῖν σημεῖα δὲν εἶναι λόγος, ἀλλ' ἡ Χρυσόθεμις, ὡς νομίζομεν, μετεχειρίσθη τὴν λέξιν, ἣν καὶ ἡ ἀδελφή, ὡσεὶ ἔλεγε τοῦτο δὲν εἶναι λόγος, ἀλλὰ πρᾶγμα.

[8]) Πίστις εἶναι τεκμήριον, εἰς ὃ δύναταί τις νὰ πιστεύσῃ.

[9]) Ἡ ἐλπίς, ὑφ' ἧς κατέχεται ἡ Χρυσόθεμις, παραβάλλεται πρὸς πῦρ. Ἀλλ' εἰς τὸ ἐπίθετον προσκρούουσι κριτικοί τινες, ἐξ ὧν ὁ μὲν Meineke τρέπει εἰς ἀνελπίστῳ ἢ μᾶλλον ἀνεικάστῳ, ὁ δὲ Nauck εἰς ἀνηφαίστῳ. Κατὰ τὸν τελευταῖον διορθωτὴν προσετέθη τὸ ἐπίθετον πρὸς δήλωσιν, ὅτι τὸ πῦρ κεῖται ἐν μετα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

πρός νυν θεῶν ἄκουσον, ὡς μαθοῦσά μου[1]
τὸ λοιπὸν ἢ φρονοῦσαν ἢ μώραν λέγῃς.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

σὺ δ' οὖν λέγ', εἴ σοι τῷ λόγῳ[2] τις ἡδονή.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

καὶ δὴ λέγω σοι πᾶν, ὅσον κατειδόμην.
ἐπεὶ γὰρ ἦλθον πατρὸς ἀρχαῖον[3] τάφον,
ὁρῶ κολώνης[4] ἐξ ἄκρας νεορρύτους
πηγὰς[5] γάλακτος, καὶ περιστεφῆ κύκλῳ
πάντων[6], ὅσ' ἔστιν, ἀνθέων θήκην πατρός.
ἰδοῦσα δ' ἔσχον θαῦμα, καὶ περισκοπῶ

φορικῇ σημασίᾳ, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 621 « ὑφῆψε δῶμ' ἀνηφαίστῳ πυρί ». Τοιοῦτον καὶ τὸ παρ' Αἰσχύλ. ἐν ἀποσπάσμ. 305 « ἄπτεροι Πελειάδες » καὶ ἐν Ἀνθολογ. 6. 321 « Καλλιόπης γὰρ ἄκαπνον ἀεὶ θύος ». Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ὅμως ἐξηγεῖται· « ὡσεὶ ἔλεγεν ἀνιάτῳ ἐλπίδι ». Ὁ δὲ Εὐστάθιος ἐν σελ. 651, 59 ἐξηγεῖ οὕτως· « Ἡ θαλπωρὴ ἔοικε βεβαίαν ἐλπίδα δηλοῦν καὶ οὐκ ἐν κενοῖς θάλπουσαν, ἣν ὁ μὴ ἔχων θάλπεται ἀνηκέστῳ πυρὶ καὶ ἄλλως δὲ κεναῖς ἐλπίσι θερμαίνεται κατὰ τὸν εἰπόντα τραγικόν ». Καὶ ἐν Αἴαντι στ. χ. 50 λέγεται ἀνήκεστος χαρά.

[1]) Ἐπειδὴ περιπίπτει εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ἀκούσασα, συνετάχθη πρὸς γενικήν. Ἐν τούτῳ κεῖται ἡ παραίνεσις, ὅτι δὲν πρέπει νὰ κρίνῃ πρὸ τῆς ἀναγκαίας γνώσεως, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κωλων. 593 « ὅταν μάθῃς μου, νουθέτει, τὰ νῦν δ' ἔα ».

[2]) Περιεμένομεν μᾶλλον γενικήν, ὡς παρ' Ἀντιφάν. Κωμ. 3, 134 « τοῦ μὲν πιεῖν γάρ καὶ φαγεῖν τὰ ἡδονὰς ἔχομεν ὁμοίας ». Ἐὰν εὐχαριστῆσαι κατά τι εἰς τὴν διήγησιν. Ἡ Ἠλέκτρα οὕτω πέποιθεν ὅτι ὁ Ὀρέστης ἀπέθανεν, ὥστε ἐπιτρέπει τὸν λόγον μόνον, καθ' ὅσον δύναται νὰ εὐχαριστηθῇ ἡ διηγουμένη.

[3]) Δέν μοι φαίνεται πιθανὴ ἡ ἑρμηνεία τοῦ Schneider καὶ Wolff ὅτι ὁ τάφος λέγεται ἀρχαῖος διότι ἦτο ἠμελημένος. Ὀρθῶς ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής· « τὸν ἐκ παλαιοῦ ὄντα προγονικὸν ἡμῶν ». Κατὰ ταύτην τὴν ἔννοιαν λέγονται καὶ πατρῷοι τάφοι.

[4]) Ἐννοεῖ τὸν σωρὸν τοῦ χώματος, ὅστις ἔκειτο ἐπὶ τοῦ τάφου. Νεόρρυτοι δ' εἶναι αἱ νεωστὶ κεχυμέναι.

[5]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Πολὺ γάλα, ὡς τὸ δακρύων πηγὰς ἀντὶ τοῦ πολλὰ δάκρυα ». Ὁ Dindorf ὅμως παρατηρεῖ, ὅτι ἁμαρτάνει ὁ Σχολιαστής, διότι οὐδὲν πλέον σημαίνει ἢ νεόρρυτον γάλα.

[6]) Τὸ περιστεφὴς συνετάχθη πρὸς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μή πού τις ἡμῖν ἐγγὺς ἐγχρίμπτῃ[1] βροτῶν.
ὡς δ' ἐν γαλήνῃ[2] πάντ' ἐδερκόμην τόπον,
τύμβου προσεῖρπον ἄσσον· ἐσχάτης δ' ὀρῶ
πυρᾶς[3] νεώρη βόστρυχον τετμημένον.
κεὐθὺς τάλαιν' ὡς εἶδον, ἐμπαίει τί μοι
ψυχῆς σύνηθες ὄμμα[4], φιλτάτου βροτῶν
πάντων, Ὀρέστου, τοῦθ' ὁρᾶν[5] τεκμήριον·
καὶ χερσὶ βαστάσασα[6] δυσφημῶ μὲν οὔ,
χαρᾷ δὲ πίμπλημ' εὐθὺς ὄμμα[7] δακρύων.
καὶ νῦν θ' ὁμοίως καὶ τότ'[8] ἐξεπίσταμαι
μή του τόδ' ἀγλάϊσμα πλὴν κείνου μολεῖν[9].
τῷ[10] γὰρ προσήκει πλὴν γ' ἐμοῦ καὶ σοῦ τόδε;
κἀγὼ μὲν οὐκ ἔδρασα, τοῦτ' ἐπίσταμαι,

γενικήν, ὡς τὸ πολυστερὴς καὶ ἐπιστερὴς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 83 «πολυστερῆς ὦδ' εἶρπε παγκάρπου δάφνης» καὶ Ἀρχίλοχ. ἐν ἀποσπάσμ. 21. Ὁ Σχολιαστὴς τὴν θήκην ἐξηγεῖ οὕτως· «Τὴν σορὸν λέγει, ἔνθα τὸ λείψανον ἐτέθη».

1) Ἡ Χρυσόθεμις παρετήρησε πέριξ, μή τις πλησιάσῃ αὐτήν. Ὅρα, ὅτι μετεχειρίσθη τὸ ἡμῖν ἀντὶ τοῦ ἐμοί.

2) Ἐννοεῖται ἡ μετοχὴ ὄντα.

3) Πυρὰ ἐνταῦθα εἶναι ὁ τύμβος· Ὁ Schäfer εἶκασεν, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ἐσχάτῃ δ' ὁρῶ πυρᾷ, διόρθωσις ὄχι μόνον εἶναι ἀναγκαία διότι εἶναι ἡ συνήθης τοπικὴ γενική, ὡς παρ' Αἰσχ. ἐν Προμηθ. 714 «λαιᾶς δὲ χειρὸς οἱ σιδηροτέκτονες οἰκοῦσι Χάλυβες». Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι νεωρῇ, ἀλλὰ προτιμᾶται τὸ νεώρη κατὰ τὸν Ἀρκάδιον 117, 8, διότι εἶναι σύνθετον ἐκ τοῦ νέος καὶ ὄρνυμι, δηλ. νεόρτος. Σημαίνει δὲ νεωστὶ τετμημένον.

4) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Ὅραμα, ὃ ἀεὶ ἐφανταζόμην κατὰ ψυχήν». Κτυπᾷ εἰς τὴν ψυχὴν τῆς Χρυσοθέμιδος γνωστὸν θέαμα, δηλ. ἐκ τοῦ χρώματος ἀναγνωρίζει, ὅτι ὁ βόστρυχος ἀνήκει εἰς τὸν Ὀρέστην. Τοιαύτην σημασίαν ἔχει τὸ ὄμμα καὶ ἐν Αἴαντ. 1004 «ὦ δυσθέατον ὄμμα» καὶ ἐν Τραχιν. 203 «ἄελπτον ὄμμα».

5) Τὸ τεκμήριον Ὀρέστου σημαίνει τεκμήριον, ὅτι Ὀρέστης πάρεστι.

6) Σημαίνει ψηλαφήσασα, ἡ δὲ ἑπομένη φράσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ εὐφημῶ μέν. Ἡ Χρυσόθεμις ἐκ τῆς χαρᾶς ἠδύνατο νὰ εἴπῃ λέξεις βλαπτούσας, ἀλλ' ἀπέφυγε τοῦτο διὰ τῆς σιωπῆς.

7) Ἐνταῦθα δηλοῖ τὸν ὀφθαλμόν, ἤτοι ἔχει διάφορον σημασίαν τοῦ προηγουμένου, εἰ καὶ αἱ λέξεις κεῖνται οὕτως ἐγγύς.

8) Ἐννοεῖται τὸ ἐξηπιστάμην.

9) Κατὰ τὸν Wolff κεῖται ἀντὶ τοῦ εἶναι, δυνάμεθα ὅμως νὰ ἐξηγήσωμεν καὶ κυριολεκτικῶς, δηλ. ἐξ ἐκείνου προῆλθεν.

10) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «Τὸ μὲν ἀπὸ τῆς ὄψεως τοῦ βοστρύχου κινεῖσθαι ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐδ' αὖ σύ· πῶς γάρ; ἦ γε μηδὲ πρὸς θεοὺς[1]
ἔξεστ' ἀκλαύστῳ[2] τῆσδ' ἀποστῆναι στέγης.
ἀλλ' οὐδὲ μὲν δὴ μητρὸς οὕθ' ὁ νοῦς φιλεῖ
τοιαῦτα πράσσειν, οὔτε δρῶσ'[3] ἐλάνθανεν·
ἀλλ' ἔστ' Ὀρέστου ταῦτα τἀπιτίμια[4]. 91
ἀλλ' ὦ φίλη, θάρσυνε[5]· τοῖς αὐτοῖσί τοι
οὐχ αὐτὸς ἀεὶ δαιμόνων παραστατεῖ[6].
νῷν ἦν τὰ πρόσθεν στυγνός,[7] ἡ δὲ νῦν ἴσως
πολλῶν ὑπάρξει κῦρος[8] ἡμέρα καλῶν.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

φεῦ, τῆς ἀνοίας[9] ὡς σ' ἐποικτείρω πάλαι. 92

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

τί δ' ἔστιν; οὐ πρὸς ἡδονὴν λέγω τάδε;

ΗΛΕΚΤΡΑ.

οὐκ οἶσθ' ὅποι γῆς[10] οὐδ' ὅποι γνώμης φέρει.

γελοῖον· πιθανῶς οὖν ἐπάγει ὅτι οὐδενὶ ἄλλῳ ἢ τῷ πάνυ συνημμένῳ κατὰ γένος τὰ τοιαῦτα προσήκει».

[1]) Δηλαδὴ εἰς τοὺς ναοὺς τῶν θεῶν. Ὁ Αἴγισθος αὐστηρῶς ἐκώλυε τὴν Ἠλέκτραν νὰ ἐξέρχηται τῆς οἰκίας.

[2]) Ἔχει ἐνεργητικὴν σημασίαν καὶ σημαίνει ἀτιμωρητεί, ὡς καὶ τὸ ἄψαυστος ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 969.

[3]) Ἐκ τοῦ ἡγουμένου ἐννοεῖται ἡ μήτηρ. Ἔθηκε δὲ τὴν φράσιν, ὡσεὶ προηγεῖτο, μήτηρ οὔτε φιλεῖ ταῦτα πράσσειν. Τὸ ἐλάνθανεν κριτικοί τινες ἔτρεψαν εἰς ἐλάνθαν' ἄν, ἀλλ' ἄνευ τοῦ ἂν εἶναι ἐντονώτερον καὶ εὕρηται καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Αἴαντ. 183.

[4]) Ὁ Dindorf ἔτρεψεν εἰς τάπιτύμβια, ὅπερ δὲν φαίνεταί μοι πιθανόν. Τὸ ἐπιτίμιον σημαίνει συνήθως τιμωρίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπὶ τιμῇ γιγνόμενον. Ἐπιτίμια ἐνταῦθα εἶναι τὸ γάλα, τὰ ἄνθη καὶ ὁ βόστρυχος.

[5]) Τὸ θαρσύνω εἶναι μεταβατικὸ καὶ ἀμετάβατον, ὡς τὸ βραδύνω. Ἐνταῦθα εἶναι ἀμετάβατον καὶ σημαίνει θάρρει.

[6]) Καθ' Ἡρόδοτον I, 207 «ἐκεῖνο πρῶτον μάθε, ὡς κύκλος τῶν ἀνθρωπηίων ἐστὶ πραγμάτων· περιφερόμενος δὲ οὐκ ἐᾷ ἀεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχέειν».

[7]) Ὅταν μὲν τὸ ὄνομα ἔχῃ παθητικὴν σημασίαν, σημαίνει λυπημένος, ὅταν δὲ ἐνεργητικήν, στυγερός, σκληρός, ὡς ἐνταῦθα.

[8]) Ἰσοδυναμεῖ κατὰ τὸν Jacobs πρὸς τήνδε τὴν φράσιν· ἥδε ἡ ἡμέρα κυρώσει πολλὰ ἀγαθά.

[9]) Ἄλλοι τὴν γενικὴν συνάπτουσι μετὰ τοῦ προηγουμένου ἐπιφωνήματος.

[10]) Τοῦτο ἦτο παροιμία, Δίων Χρυσόστομ. 3, 63 «ἔξεστι μηδὲ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

πῶς δ' οὐκ ἐγὼ κάτοιδ', ἃ γ' εἶδον ἐμφανῶς ;

ΗΛΕΚΤΡΑ.

τέθνηκεν, ὦ τάλαινα· τἀκείνου[1] δέ σοι
σωτήρι' ἔρρει· μηδὲν ἐς κεῖνόν[2] γ' ὅρα. 925

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

οἴμοι τάλαινα· τοῦ τάδ' ἤκουσας βροτῶν ;

ΗΛΕΚΤΡΑ.

τοῦ πλησίον[3] παρόντος, ἠνίκ' ὤλλυτο.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

καὶ ποῦ 'στιν οὗτος ; θαῦμά τοί μ' ὑπέρχεται.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

κατ' οἶκον, ἡδὺς οὐδὲ μητρὶ[4] δυσχερής.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

οἴμοι τάλαινα· τοῦ γὰρ ἀνθρώπων ποτ' ἦν 930
τὰ πολλὰ πατρὸς πρὸς τάφον[5] κτερίσματα ;

ΗΛΕΚΤΡΑ.

οἶμαι μάλιστ' ἔγωγε τοῦ τεθνηκότος
μνημεῖ'[6] Ὀρέστου ταῦτα προσθεῖναί τινα.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

ὦ δυστυχής· ἐγὼ δὲ σὺν χαρᾷ λόγους[7]

ὁρᾶν τὴν θάλατταν, ἀλλὰ μηδὲ ὅποι γῆς εἶσι, τὸ τοῦ λόγου », Ἀποστόλ. ἐν Παροιμ. 14, 57 « ποῦ γῆς ἢ θαλάττης ὑπῆρχες· ἐπὶ τῶν ἀνοήτων ».

1) Ἡ ἀπ' ἐκείνου προσδοκωμένη σωτηρία ἀφανίζεται, χάνεται·

2) Μὴ ἀποβλέπῃς εἰς ἐκεῖνον τοὐλάχιστον, μὴ περιμένῃς βοήθειαν.

3) Δηλαδὴ ἤκουσα παρ' ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἦτο πλησίον τοῦ Ὀρέστου, ὅτε οὗτος ἔθνησκεν.

4) Ἡ δοτικὴ ἀνήκει καὶ εἰς τὸ ἡδὺς καὶ εἰς τὸ δυσχερής, ὅπερ κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ἐγράφετο καὶ δυσμενής. Τὸ δυσχερὴς κυρίως σημαίνει δυσκολομεταχείριστος, εἶναι δὲ ὀχληρός, μισητός, βαρύς.

5) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν φράσιν, δῶρα πρὸς τάφον ἐκτερισμένα.

6) Δηλαδὴ μνημόσυνα. Κατὰ τὸν Τρικλίνιον· « Θανόντος γὰρ ἐκείνου, τιμηθεὶς ὁ βύστρυχος τῆς κεφαλῆς ὑπό τινος τῶν αὐτοῦ φίλων, ἐπετέθη τῷ τάφῳ τοῦ Ἀγαμέμνονος ἵνα τις ὁρῶν αὐτὸν κείμενον, εἰς μνήμην ἀφικνῆται Ὀρέστου ».

7) Νομίζομεν, ὅτι γίνεται ὑπαι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοιούσδ' ἔχουσ' ἔσπευδον, οὐκ εἰδυῖ' ἄρα[1], 935
ἵν' ἦμεν ἄτης· ἀλλὰ νῦν, ὅθ' ἱκόμην,
τά τ' ὄντα πρόσθεν ἄλλα[2] θ' εὑρίσκω κακά.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

οὕτως ἔχει σοι ταῦτ'· ἐὰν δέ μοι[3] πίθῃ,
τῆς νῦν παρούσης πημονῆς[4] λύσεις βάρος.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

ἦ τοὺς θανόντας;[5] ἐξαναστήσω ποτέ; 940

ΗΛΕΚΤΡΑ.

οὐκ ἔσθ', ὃ γ' εἶπον·[6] οὐ γὰρ ὧδ' ἄφρων ἔφυν.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

τί γὰρ κελεύεις, ὧν ἐγὼ φερέγγυος[7];

ΗΛΕΚΤΡΑ.

τλῆναί[8] σε δρῶσαν, ἂν ἐγὼ παραινέσω.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

ἀλλ' εἴ τις ὠφέλειά γ', οὐκ ἀπώσομαι[9].

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ὅρα, πόνου τοι χωρὶς οὐδὲν εὐτυχεῖ[10]. 945

νιγμός τις πρὸς τὸν λόγον τὸν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. στίχ. 886. Δὲν ἦσαν πράγματα, ἀλλὰ λόγοι.

1) Ἐτέθη τὸ ἄρα πρὸς δήλωσιν, ὅτι νῦν γίνεται ἡ ἀναγνώρισις.

2) Ἐννοεῖ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ.

3) Ὁ Brunck καὶ ὁ Hermann γράφουσιν, ἐὰν δ' ἐμοὶ πίθῃ. Ἀλλ' οὕτως ἐξαίρεται τὸ πρόσωπον, ἐν ᾧ πρόκειται κυρίως περὶ τῆς πράξεως.

4) Τῆς δυστυχίας τῆς προελθούσης ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ Ὀρέστου.

5) Μετεχειρίσθη πληθυντικὸν ἀριθμόν, εἰ καὶ ὁ λογος μόνον περὶ τοῦ ἀδελφοῦ.

6) Ἐν ἄλλαις λέξεσι, δὲν εἶναι τοῦτο ἡ γνώμη μου. Ἀλλ' ὁ Nauck προτείνει νὰ ἐξαλείψωμεν τὸν στίχον, διότι ἡ μὲν πρώτη φράσις εἶναι ἀσαφής, ἡ δὲ δευτέρα περιττή. Ἀλλὰ καὶ οἱ δύο λόγοι δὲν φαίνονται πιθανοί.

7) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « ὧν ἐγὼ εἰς τὸ πράττειν ἀσφαλὴς εἰμι ».

8) Ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐννοουμένου κελεύω. Τὸ τλῆναι ἔπρεπε νὰ συντάξῃ πρὸς ἀπαρέμφατον, ἀλλ' ὅπως μὴ συμπέσωσι δύο τοιαῦτα, ἔτρεψε τὸ δρᾶν εἰς μετοχὴν κατὰ τὸν Wolff.

9) Ἐννοεῖται ἡ φράσις δρᾶν, ἂν σὺ παραινέσῃς.

10) Τὸ εὐτυχεῖν μετεχειρίσθη ἐπὶ πράγματος, ὡς καὶ τὸ δυστυχεῖν, ἐν Οἰ. ἐπὶ Κολων. 402. Τοῦτο λέγει κατὰ τὸν Ἐπίχαρμον, τῶν πόνων πωλοῦσιν ἁμῖν πάντα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

ὁρῶ· ξυνοίσω[1] πᾶν, ὅσονπερ ἂν σθένω.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἄκουε δὴ νῦν, ἦ[2] βεβούλευμαι τελεῖν.
παρουσίαν[3] μὲν οἶσθα καὶ σύ που φίλων,
ὡς οὔτις ἡμῖν ἔστιν, ἀλλ' Ἅιδης λαβὼν
ἀπεστέρηκε καὶ μόνα λελείμμεθον[4]. 950
ἐγὼ δ', ἕως μὲν τὸν κασίγνητον βίῳ
θάλλοντ' ἔτ'[5] εἰσήκουον, εἶχον ἐλπίδας
φόνου ποτ' αὐτὸν πράκτορ'[6] ἵξεσθαι πατρός·
νῦν δ', ἡνίκ' οὐκ ἔτ' ἔστιν, εἰς σὲ δὴ βλέπω,
ὅπως τὸν αὐτόχειρα πατρῴου φόνου
ξὺν τῇδ' ἀδελφῇ[7] μὴ κατοκνήσῃς κτανεῖν,
Αἴγισθον[8]· οὐδὲν γάρ σε δεῖ κρύπτειν μ' ἔτι.
ποῖ[9] γὰρ μενεῖς ῥᾴθυμος, ἐς τίν' ἐλπίδων

τάγα0' οἱ θεοὶ καὶ Πίνδ. ἐν Πυθ. 12, 49 «εἰ δέ τις ὄλβος ἐν ἀνθρώποισιν, ἄνευ καμάτου οὐ φαίνεται».

1) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ συμπονήσω.

2) Ἐν ταῖς πλαγίαις ἐρωτήσεσι τίθενται ἀοριστολογικά, ἐνταῦθα δὲ ἀναφορικόν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 547 «ὧν τοὔργον, Ἅιδης χοἱ κάτω συνίστορες» καὶ ἐν Αἴαντ. 1259 «οὐ μαθών, ὃς εἶ φύσιν».

3) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· καὶ σύ που οἶσθα, ὡς παρουσία μὲν οὔτις φίλων ἡμῖν ἐστιν. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Nauck προσκρούει εἰς τὴν λέξιν παρουσίαν· διότι ἡ Ἠλέκτρα νομίζει, ὅτι οὐδόλως ὑπάρχουσι πλέον φίλοι, οὔτε παρόντες, οὔτε ἀπόντες.

4) Τὸ πρῶτον πρόσωπον τοῦ δυϊκοῦ ἀριθμοῦ ἐν τῷ παθητικῷ καὶ μέσῳ τύπῳ εἶναι σπανιώτατον. Παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ ὑπάρχει μόνον ἐν Φιλοκτήτ. 1079 καὶ παρ' Ὁμήρ. ἐν Ἰλιάδ. ψ, 485.

5) Εἶναι διόρθωσις τοῦ Reiske, ἥτις ἐπράτησε παρὰ τοῖς νεωτέροις ἐκδόταις· διότι τὰ χειρόγραφα εἶχον θάλλοντά τ'.

6) Ἐνταῦθα σημαίνει τιμωρίαν.

7) Ἀντὶ γὰ εἶπε, σὺν ἐμοί. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγόν. 43 «εἰ τὸν νεκρὸν ξὺν τῇδε κουφιεῖς χερί».

8) Παρετηρήθη, ὅτι ἡ Ἠλέκτρα προτείνει, ὅπως φονεύσωσι μόνον τὸν Αἴγισθον, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν Κλυταιμνήστραν. Ἴσως νομίζει, ὅτι δὲν θέλει πείσει τὴν ἀδελφήν, ἵνα μετάσχῃ μητροφονίας. Ὅτι δ' ἡ Ἠλέκτρα ἐπιθυμεῖ νὰ φονευθῇ ἡ μήτηρ, γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ἑπειτα.

9) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει, εἰς τίνα χρόνον, ὡς παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Λυσ. 526 «ποῖ γὰρ καὶ χρῆν ἀναμεῖναι». Καὶ ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Δημοσθένους σελ. 102, 11 «ποῖ ἀναδυόμεθα. ἢ τί μέλλομεν;» ἐξηγεῖ διὰ τοῦ μέχρι τίνος;

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βλέψασ' ἔτ' ὀρθήν[1]; ἢ πάρεστι μὲν στένειν
πλούτου πατρῴου κτῆσιν ἐστερημένῃ[2],
πάρεστι δ' ἀλγεῖν ἐς τοσόνδε τοῦ χρόνου
Ἄλεκτρα[3] γηράσκουσαν ἀνυμέναιά τε.
καὶ τῶνδε[4] μέντοι μηκέτ' ἐλπίσῃς ὅπως
τεύξει ποτ'· οὐ γὰρ ὧδ' ἄβουλός ἐστ' ἀνὴρ
Αἴγισθος, ὥστε σόν ποτ' ἢ κἀμὸν γένος
βλαστεῖν ἐᾶσαι, πημονὴν αὑτῷ σαφῆ.
ἀλλ' ἦν ἐπίσπῃ τοῖς ἐμοῖς βουλεύμασιν,
πρῶτον μὲν εὐσέβειαν[6] ἐκ πατρὸς κάτω
θανόντος οἴσει τοῦ κασιγνήτου θ' ἅμα·
ἔπειτα δ', ὥσπερ ἐξέφυς, ἐλευθέρα
καλεῖ[7] τὸ λοιπόν, καὶ γάμων ἐπαξίων
τεύξει· φιλεῖ γὰρ πρὸς τὰ χρηστὰ πᾶς ὁρᾶν.
λόγων γε[8] μὴν εὔκλειαν οὐχ ὁρᾷς ὅσην
σαυτῇ τε κἀμοὶ προσβαλεῖς πεισθεῖσ' ἐμοί;
τίς γάρ ποτ' ἀστῶν ἢ ξένων ἡμᾶς ἰδὼν

1) Δηλαδὴ πᾶσαι αἱ ἐλπίδες κατέπεσαν.

2) Τὸ στερεῖσθαι συνετάχθη πρὸς αἰτιατικήν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Τρῳάσ. 375 «οὐ γῆς ὅρι' ἀποστερούμενοι» καὶ Θουκυδ. 6, 91.

3) Ἐπιρρηματικῶς μετεχειρίσθη τὸ Ἄλεκτρα καὶ τὸ ἀνυμέναια. Ὅρα, ὅτι ἔθηκεν αἰτιατικὴν μετὰ τὴν προηγηθεῖσαν δοτικὴν (ἐστερημένῃ), ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 1237 «δέδοκται μοι παῖδας κτανούσῃ τῇσδ' ἀφορμᾶσθαι χθονὸς καὶ μὴ σχολὴν ἄγουσαν ἐκδοῦναι τέκνα».

4) Δηλαδὴ λέκτρων καὶ ὑμεναίων, ὅπερ ἐξάγεται ἐκ τοῦ Ἄλεκτρα καὶ ἀνυμέναια.

5) Εἶναι παράθεσις εἰς τὴν ὅλην ἔννοιαν.

6) Ἐννοεῖ ἔπαινον εὐσεβείας, ὡς ἀλλαχοῦ φόγον, ἐν Ἀντιγόν. 921 «τὴν δυσσέβειαν εὐσεβοῦσ' ἐκτησάμην». Τὸ κάτω συναπτέον μετὰ τοῦ οἴσει.

7) Μέσος μέλλων ἔχων παθητικὴν σημασίαν.

8) Ἐὰν δὲν ἀποβλέπῃς εἰς τὰ εἰρημένα, ἀλλὰ τοὐλάχιστον δὲν βλέπεις τὴν καλὴν φήμην τῶν λόγων; Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγέν. ἐν Αὐλιδ. 608 «λόγων εὐφημίαν». Ἡ Ἠλέκτρα μόνον τὰ ἀγαθὰ τῆς πράξεως λέγει, τοὺς δὲ κινδύνους παραλείπει, ὡς συνήθως οἱ παροτρύνοντες εἴς τι ἔργον. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἀλλ' ἤδει τὸ περίφοβον τῆς Χρυσοθέμιδος, ὥστε ἑκοῦσα τοὺς δειλοτέρους τῶν λόγων ὑπεξεῖλεν, ὥστε μηδὲ εἰς ἔννοιαν τῶν κινδύνων ἐκείνην καταστῆσαι».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοιοῖσδ' ἐπαίνοις οὐχὶ δεξιώσεται[1]·
ἴδεσθε τώδε τὼ[2] κασιγνήτω, φίλοι,
ὡ τὸν πατρῷον οἶκον ἐξεσῳσάτην,
ὡ τοῖσιν ἐχθροῖς εὖ βεβηκόσιν[3] ποτὲ
ψυχῆς[4] ἀφειδήσαντε προυστήτην φόνου.
τούτω φιλεῖν χρή, τώδε χρὴ πάντας σέβειν,
τώδ' ἔν θ' ἑορταῖς ἔν τε πανδήμῳ[5] πόλει
τιμᾶν ἅπαντας οὕνεκ' ἀνδρείας χρεών.
τοιαῦτά τοι νὼ πᾶς τις ἐξερεῖ[6] βροτῶν,
ζώσαιν θανούσαιν[7] θ' ὥστε μὴ 'κλιπεῖν κλέος.
ἀλλ' ὦ φίλη, πείσθητι[8], συμπόνει πατρί,
σύγκαμν' ἀδελφῷ, παῦσον ἐκ κακῶν ἐμέ,

[1]) Τίς δὲν θὰ δεχθῇ φιλικῶς; Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν διδόντων τὰς δεξιὰς μετὰ φιλοφρονήσεως.

[2]) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «Ἐπὶ τῶν θηλυκῶν τοῖς ἀρσενικοῖς ἄρθροις κέχρηται, ὅπερ σύνηθες Ἀττικοῖς· τὼ γὲρε γάρ φασιν. Καὶ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδ. Ε, 778 ».

[3]) Ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου τὸ εὖ βεβηκότι ἐξηγεῖται διὰ τοῦ εὐσταθεῖ. Ὁ Wolff ὅμως ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ζῆν, ἔχειν, ὡς παρ' Ἀρχιλόχ. ἐν Ἀποσπάσμ. 56 « (θεὶ) πολλάκις μάλ' εὖ βεβηκότας ὑπτίους κλίνουσι » καὶ Ἡρόδοτ. 7, 161 « τυραννίδα Κῴων εὖ βεβηκυῖαν ».

[4]) Ἐνταῦθα σημαίνει τὴν ζωήν, ὡς παρὰ Τυρτ. 10, 14 « θνήσκωμεν ψυχέων μηκέτι φειδόμενοι». Ὅρα, ὅτι μετεχειρίσθη τὴν μετοχὴν τοῦ ἀρσενικοῦ γένους ἀντὶ τοῦ θηλυκοῦ, ἀλλ' ἀνάλογα ὑπάρχουσι πολλά, ὡς ἐν στιχ. 1006 λαβόντε, ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων 1113 καὶ πολλαχοῦ. Ἀφειδήσασαι τῆς ζωῆς τῶν ἐφρόντισαν διὰ τὸν φόνον τοῦ πατρός. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « τῆς ζωῆς ἀμελήσασαι προστάται ἐγένοντο φόνου ».

[5]) Τὰς πανηγύρεις ἐννοεῖ καὶ τὰς ἄλλας συναθροίσεις τοῦ λαοῦ, ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1489 « ποίας ἀστῶν ἥξετ' εἰς ὁμιλίας, ποίας δ' ἑορτάς, ἔνθεν οὐ κεκλαυμέναι πρὸς οἶκον ἵξεσθ' ἀντὶ τῆς θεωρίας; » καὶ Λουκιαν ἐν Τοξάρ. I « καὶ ἑορταῖς καὶ πανηγύρεσι τιμῶμεν αὐτούς».

[6]) Συνεταχθη πρὸς διπλῆν αἰτιατικὴν τὸ ῥῆμα, ὡς παρ' Εὐριπίδῃ ἐν Ἀποσπάσμ. 670 « τί γὰρ λέγων μεῖζόν σε ὄνειδος ἐξείποι τις ἄν; ».

[7]) Κατὰ τὸν Schneider δὲν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς δοτικὰς διότι τὸ ἐκλείπειν συντάσσεται πρὸς αἰτιατικήν. Διὰ τοῦτο ἢ πρέπει νὰ λάβωμεν ὡς γενικὰς ἐξαρτωμένας ἐκ τοῦ ἐκλιπεῖν (στίχ. 19) ἢ ὡς γενικὰς ἀπολύτους.

[8]) Μετὰ τέχνης ὁ ποιητὴς συγκεφαλαιοῖ τὰς κυριωτέρας ἐννοίας τοῦ λόγου ἐν τῷ ἐπιλόγῳ. Τὰς δοτικὰς πατρὶ καὶ ἀδελφῷ κατὰ δύο τρόπους δυνάμεθα νὰ συντάξωμεν, ἢ νὰ θεωρήσωμεν ὡς δοτικὰς χαριστικάς, δηλ. συμπόνει καὶ σύγκαμνε ἐμοὶ χάριν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ, ὡς ποιεῖ ὁ Schneider, ἢ νὰ λάβωμεν ὡς συντακτικὰς τῆς προσθέσεως σύν, ὡς ποιοῦσι πολλοὶ ἑρμηνευταὶ δεχόμενοι τὴν γνώμην τοῦ Musgrave,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παῦσονι δὲ σαυτήν, τοῦτο γιγνώσκουσ', ὅτι
ζῆν αἰσχρὸν αἰσχρῶς τοῖς καλῶς πεφυκόσιν.

ΧΟΡΟΣ.

ἐν τοῖς τοιούτοις[2] ἐστὶν ἡ προμηθία
καὶ τῷ λέγοντι[3] καὶ κλύοντι σύμμαχος.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

καὶ πρίν γε φωνεῖν[4], ὦ γυναῖκες, εἰ φρενῶν
ἐτύγχαν' αὕτη μὴ[5] κακῶν, ἐσῴζετ' ἂν
τὴν εὐλάβειαν, ὥσπερ οὐχὶ σῴζεται.
ποῖ γάρ ποτ' ἐμβλέψασα τοιοῦτον θράσος[6]
αὐτή θ' ὁπλίζει κἄμ' ὑπηρετεῖν[7] καλεῖς;
οὐκ εἰσορᾷς; γυνὴ[8] μὲν οὐδ' ἀνὴρ ἔφυς,
σθένεις δ' ἔλασσον τῶν ἐναντίων χερί.
δαίμων[9] δὲ τοῖς μὲν εὐτυχεῖ καθ' ἡμέραν,

καὶ πρίν γε φωνεῖν, ὦ γυναῖκες, εἰ φρενῶν ἐτύγχαν' αὕτη μὴ κακῶν, ἐσῴζετ' ἂν τὴν εὐλάβειαν, ὥσπερ οὐχὶ σῴζεται. Ἐσῴζετο τὴν εὐλάβειαν, ὥσπερ οὐχὶ σῴζεται, ἀντὶ τοῦ ἔσωζε καὶ ἀντὶ τοῦ σῴζει».

καὶ πρίν γε φωνεῖν, ὦ γυναῖκες, εἰ φρενῶν ἐτύγχαν' αὕτη μὴ κακῶν, ἐσῴζετ' ἂν τὴν εὐλάβειαν, ὥσπερ οὐχὶ σῴζεται. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Αἴαν ἐμφατικῶς τῷ θράσει φησὶν αὐτὴν ὁπλίζεσθαι, ὡς μηδὲν ἀμυντήριον αὐτὴν ἔχουσαν ἢ μόνον θράσος». Τὸ θράσος θεωρεῖ ὡς ὅπλισμόν· παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν τῇ Ἀνθολογ. Παλατ. 5, 93 «ὡπλισμαι πρὸς Ἔρωτα περὶ στέρνοισι λογισμόν».

καὶ πρίν γε φωνεῖν, ὦ γυναῖκες, εἰ φρενῶν ἐτύγχαν' αὕτη μὴ κακῶν, ἐσῴζετ' ἂν τὴν εὐλάβειαν, ὥσπερ οὐχὶ σῴζεται. Περιεμένομεν τὴν φράσιν, κἄμ' ὁπλίζεσθαι καλεῖς, ἀλλὰ μετέβαλε ταύτην.

καὶ πρίν γε φωνεῖν, ὦ γυναῖκες, εἰ φρενῶν ἐτύγχαν' αὕτη μὴ κακῶν, ἐσῴζετ' ἂν τὴν εὐλάβειαν, ὥσπερ οὐχὶ σῴζεται. Παραπλήσιον λέγει ἡ Ἰσμήνη τῇ Ἀντιγόνῃ, ἐν Ἀντιγόν. 61 «ἀλλ' ἐννοεῖν χρὴ τοῦτο μὲν γυναῖχ' ὅτι ἔφυμεν ὡς πρὸς ἄνδρας οὐ μαχούμενα».

καὶ πρίν γε φωνεῖν, ὦ γυναῖκες, εἰ φρενῶν ἐτύγχαν' αὕτη μὴ κακῶν, ἐσῴζετ' ἂν τὴν εὐλάβειαν, ὥσπερ οὐχὶ σῴζεται. Κεῖται ἀντὶ τῆς τύχης, δηλ. ὁ θεός ἀντὶ τοῦ δώρου αὐτοῦ, ὡς λέγει ὁ Wolff, Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 604 «ὅταν δ' ὁ δαίμων εὐροῇ, πεποιθέναι τὸν αὐτὸν ἀεὶ δαίμον' εὑρεῖν τύχης». Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Τοῦτο τρίτον κεφάλαιον καὶ ἀναγκαιότερον, ὡς οὐδὲ ἐκ παραδόξου κατορθῶσαι ἡμᾶς τὴν ἐπιχείρησιν

καὶ πρίν γε φωνεῖν, ὦ γυναῖκες, εἰ φρενῶν ἐτύγχαν' αὕτη μὴ κακῶν, ἐσῴζετ' ἂν τὴν εὐλάβειαν, ὥσπερ οὐχὶ σῴζεται. Τὸ ἄρθρον ἐν τῇ δευτέρᾳ μετοχῇ παρελείφθη, ὡς ἐν Αἴαντ. 1250 «οὐ γὰρ οἱ πλατεῖς οὐδ' εὐρύνωτοι φῶτες».

καὶ πρίν γε φωνεῖν, ὦ γυναῖκες, εἰ φρενῶν ἐτύγχαν' αὕτη μὴ κακῶν, ἐσῴζετ' ἂν τὴν εὐλάβειαν, ὥσπερ οὐχὶ σῴζεται. Πρὸς τὸν λόγον τοῦ χοροῦ παρατηρεῖ ἡ Χρυσόθεμις, ὅτι, καὶ πρὶν νὰ εἴπῃ ἡ Ἠλέκτρα, ἦτο ἀναγκαία ἡ εὐλάβεια.

καὶ πρίν γε φωνεῖν, ὦ γυναῖκες, εἰ φρενῶν ἐτύγχαν' αὕτη μὴ κακῶν, ἐσῴζετ' ἂν τὴν εὐλάβειαν, ὥσπερ οὐχὶ σῴζεται. Ἡ ἄρνησις συνάπτεται μετὰ τῶν κακῶν, δηλ. καλῶν. Τὸ δὲ μέσον ῥῆμα κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ, ὡς παρατηρεῖ ὁ Εὐστάθιος 479, 26 «ἐσῴζετο τὴν εὐλάβειαν, ὥσπερ οὐχὶ σῴζεται, ἀντὶ τοῦ ἔσωζε καὶ ἀντὶ τοῦ σῴζει».

καὶ πρίν γε φωνεῖν, ὦ γυναῖκες, εἰ φρενῶν ἐτύγχαν' αὕτη μὴ κακῶν, ἐσῴζετ' ἂν τὴν εὐλάβειαν, ὥσπερ οὐχὶ σῴζεται. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Αἴα

ἡμῖν δ' ἀπορρεῖ[1] κἀπὶ μηδὲν ἔρχεται.
τίς οὖν τοιοῦτον[2] ἄνδρα βουλεύων ἑλεῖν,
ἄλυπος[3] ἄτης ἐξαπαλλαχθήσεται;
ὅρα κακῶς πράσσοντε μὴ μείζω[4] κακὰ
κτησώμεθ', εἴ τις τούσδ' ἀκούσεται λόγους.
λύει[5] γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν οὐδ' ἐπωφελεῖ
βάξιν[6] καλὴν λαβόντε δυσκλεῶς θανεῖν.
οὐ γὰρ[7] θανεῖν ἔχθιστον, ἀλλ' ὅταν θανεῖν
χρῄζων τις εἶτα μηδὲ τοῦτ' ἔχῃ λαβεῖν.
ἀλλ' ἀντιάζω, πρὶν πανωλέθρους[8] τὸ πᾶν

εἰκός, τῆς τύχης μὴ συλλαμβανομένης».

[1]) Μεταφορικῶς ἐκ τῶν ῥευστῶν, ἅπερ διαῤῥέουσιν, ὡς ἐν Αἴαντ. 523· «τοῦτο δ' ἀπορρεῖ μνήστις εὖ πεπονθότος». Ὁ Σχολιαστὴς παραφράζει διὰ τοῦ ἐλαττοῦται, μαραίνεται.

[2]) Δηλαδὴ τὸν Αἴγισθον εὐτυχοῦντα ἀποφασίζων νὰ φονεύσῃ.

[3]) Εἶναι ὡς τὸ ἄσκευος ἀσπίδων ἐν στίχ. 36. Εἰς δὲ τὸ ἐξαπαλλαχθήσεται ὁ Schneidewin ἐννοεῖ τὴν γενικὴν βουλεύματος, ἢ τοῦ ἑλεῖν.

[4]) Πρόσεχε μήπως, ἐν ᾧ ἤδη δυστυχοῦμεν, ἀποκτήσωμεν μεγαλειτέρας δυστυχίας.

[5]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «οὐ λυσιτελεῖ γὰρ ἡμῖν». Τὴν ἑπομένην αἰτιατικὴν ὁ Hartung ἔτρεψεν εἰς δοτικήν, ἡμῖν, ἀλλ' ὁ Dindorf παρατηρεῖ, ὅτι ἡ αἰτιατικὴ ἐτέθη διὰ τὸ ὠφελεῖ, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολ. 1330 «ὡς μ' ἐξέωσε κἀπεσύλησεν πάτρας» καὶ ἐν Ἀντιγόν. 537 «καὶ ξυμμετίσχω καὶ φέρω τῆς αἰτίας».

[6]) Βάξις εἶναι ἡ φήμη, περὶ ἧς λέγει ἡ Χρυσόθεμις, διότι ἡ Ἠλέκτρα ἐπέδειξε τὴν εὔκλειαν λόγων ἐν στίχ. 973. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν τὸ δυσκλεῶς θανεῖν σημαίνει· «τὸ μετ' αἰσχρᾶς τιμωρίας ἀποθανεῖν».

[7]) Ὁ στίχος οὗτος καὶ ὁ ἑπόμενος ὑπὸ μὲν τοῦ Nauck ἐτέθησαν ἐν ἀγκύλαις, ὑπὸ δὲ τοῦ Volff ἐξηλείφθησαν· διότι ὁ κοινὸς οὗτος τόπος οὔτε εἰς τὸ ἦθος τῆς Χρυσοθέμιδος, οὔτε εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου αὐτῆς ἁρμόζει. Ἀφ' οὗ διισχυρίσθη, ὅτι ἡ ἐπιχείρησις τῆς Ἠλέκτρας εἰς ἄτιμον θάνατον θέλει καταλήξει, δὲν ἠδύνατο τὸν διισχυρισμὸν τοῦτον διὰ ταύτης τῆς προτάσεως νὰ αἰτιολογήσῃ. Ἄλλως ἡ δειλὴ Χρυσόθεμις δὲν ἔχει τὸν ἠρωϊσμὸν νὰ περιφρονήσῃ τὸν θάνατον. Ἀλλ' ὁ Σχολιαστὴς εὐφυῶς ἐπειράθη νὰ συνάψῃ τοῖς ἡγουμένοις· «Οὐ τὸ τοῦ θανάτου δεινόν ἐστιν, ἀλλ' ὅταν ἐπιθυμῶν τις ἀποθανεῖν, ὥστε τὰς παρούσας κολάσεις ἐκφυγεῖν, τότε μηδὲ τούτου τύχῃ· τοιαῦτα οὖν πεισόμεθα, ὧν ὁ θάνατος αἱρετώτερος». Νομίζομεν, ὅτι ἡ πρότασις αὕτη ἐξηγεῖ τὸ δυσκλεῶς, δηλ. οὐ μόνον θέλομεν φονευθῆ, ἀλλὰ καὶ θέλομεν ὑποστῆ χεῖρον καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου. Ἡ Χρυσόθεμις ὄντως δὲν ἔχει ἠρωϊσμόν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὴ φοβεῖται ἐκεῖνο, ὅπερ εἶναι φοβερώτερον καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου.

[8]) Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Schneider τὸ πανωλέθρους ἀναφέρει εἰς τὸν Αἴγισθον καὶ τὴν Κλυταιμνήστραν καὶ θεωρεῖ ὡς ὑποκείμενον τῶν ἑπομέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἡμᾶς τ' ὀλέσθαι κἀξερημῶσαι γένος,
κατάσχες ὀργήν. καὶ τὰ μὲν[1] λελεγμένα
ἄρρητ' ἐγώ σοι κάτελῆ[2] φυλάξομαι,
αὐτὴ δὲ νοῦν σχὲς ἀλλὰ[3] τῷ χρόνῳ ποτέ,
σθένουσα μηδὲν[4] τοῖς κρατοῦσιν εἰκαθεῖν.

ΧΟΡΟΣ.

πείθου· προνοίας[5] οὐδὲν ἀνθρώποις ἔφυ 1015
κέρδος λαβεῖν ἄμεινον οὐδὲ νοῦ σοφοῦ.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἀπροσδόκητον[6] οὐδὲν εἴρηκας· καλῶς δ'
ἥδη σ' ἀπορρίψουσαν, ἀπηγγελλόμην[7].
ἀλλ' αὐτόχειρί μοι μόνῃ τε δραστέον
τοὔργον τόδ'· οὐ γὰρ δὴ κενόν[8] γ' ἀφήσομεν. 1020

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

φεῦ·
εἶθ' ὤφελες τοιάδε τὴν γνώμην πατρὸς

νων ἀπαρεμφάτων, διότι εἶναι κατηγορηματικὸν εἰς τὸ ἡμᾶς. Κατὰ τὸν Wunder τὸ πᾶν πρέπει νὰ συνάψωμεν μετὰ τοῦ γένος, ὅπερ δὲν ἶναι ὀρθόν, διότι, ὡς λέγει ὁ Wecklein, προηγεῖται τὸ παν ωλέθρους. Τὸ πᾶν δέον νὰ λάβωμεν ὡς ἐπιτατικὸν κατὰ τὸν Σχολιαστήν, ὅστις ἐξηγεῖ διὰ τοῦ παντάπασιν.

1) Τὴν ἀπόδοσιν ἔχει ἐν νῷ, αὐτὴ δέ.

2) Ἀτελῆ σημαίνει ἄπρακτα, ἄνευ ἀποτελέσματος.

3) Κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ βεβαιωτικοῦ, ὡς ἐν Τραχιν. 201 «ἔδωκας ἡμῖν ἀλλὰ σὺν χρόνῳ χαράν».

4) Ἡ ἄρνησις συνάπτεται μετὰ τῆς προηγουμένης μετοχῆς· ἔχε νοῦν, ἐπειδὴ δὲν ἔχεις δύναμιν νὰ ὑποτάσσηται εἰς τοὺς ἄρχοντας. Τὸ εἰκαθεῖν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ νοῦν σχές, ὡς ἐν στίχ. 1465 «νοῦν ἔσχον, ὥστε συμφέρειν τοῖς κρείσσοσιν».

5) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως· οὐδὲν κέρδος ἄμεινον λαβεῖν προνοίας καὶ νοῦ σοφοῦ. Παραπλήσιον λέγει ἐν Ἀντιγόν. 683 «θεοὶ φύουσιν ἀνθρώποις φρένας, πάντων ὅσ' ἔστι κτημάτων ὑπέρτατον». Ὁ χορὸς ἐπαναλαμβάνει τὴν περὶ προνοίας ἔννοιαν, ἣν εἶπε καὶ ἐν στίχ. 990.

6) Τὴν ἀρνητικὴν ἀπόκρισιν ἡ Ἠλέκτρα ἠδύνατο νὰ προσδοκᾷ ἐκ τοῦ ἤθους τῆς Χρυσοθέμιδος. Ἡ ἐκβλιψις τοῦ δὲ ἐν τῷ τέλει τοῦ τριμέτρου εὑρηται πολλαχοῦ, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυραννν. 29. 785. 791. 1224 καὶ ἀλλαχοῦ.

7) Ὅσα προέτεινον, ἤτουν.

8) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει ἄπρακτον, καὶ ἐν Ἰλιάδ. Β, 298 «αἰσχρὸν τοι δηρόν τε μένειν κενεόν τε νέεσθαι».

9) Ὁ οὕτως εὐχόμενος πέποιθεν, ὅτι ἡ εὐχὴ αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ, ἀφ' οὗ δὲν ἐγένετο ἐν τῷ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θνήσκοντος εἶναι· πᾶν γὰρ ἂν κατειργάσω.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἀλλ' ἣν φύσιν[2] γε τόν τε νοῦν ἥσσων τότε.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

ἄσκει τοιαύτη[3] νοῦν δι' αἰῶνος μένειν.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ὡς οὐχὶ συνδράσουσα νουθετεῖς τάδε. 1025

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

εἰκὸς γάρ, ἐγχειροῦντα[4] καὶ πράσσειν κακῶς.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ζηλῶ σε τοῦ νοῦ[5], τῆς δὲ δειλίας στυγῶ.

παρελθόντι, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν ἀρχῇ τῆς Μηδ. «Εἴθ' ὤφελ' Ἀργοῦς μὴ διαπτάσθαι σκάφος». Ἡ εὐχὴ λέγεται μετὰ εἰρωνείας.

1) Κατὰ τὸν Schneider καὶ τὸν Schneidewin σημαίνει, ὅτι, ἂν ἡ Ἠλέκτρα εἶχε τοιαύτην γνώμην, αἱ ἄλλαι ἀδελφαὶ καὶ ὁ Ὀρέστης ἤθελον φονευθῇ ὑπὸ τοῦ Αἰγίσθου καὶ τῆς Κλυταιμνήστρας, ὡς ὁ Ἀγαμέμνων. Ὅσονδήποτε εἰρωνικὴ καὶ ἂν ἦναι ἡ εὐχή, δὲν ἠδύνατο, ὡς νομίζομεν, νὰ ποιήσῃ ταύτην ἡ Χρυσόθεμις. Ὀρθῶς δ' ὁ Volff ἑρμηνεύει· σὺ αὐτὴ δὲν εἶχες πάντοτε τὴν αὐτὴν γνώμην, διότι ἄλλως ἤθελες σώσει τὸν πατέρα, ἀφ' οὗ τοσαύτην δύναμιν ἀποδίδεις εἰς σεαυτήν. Λοιπὸν διὰ τοῦ κατεργάζεσθαι δηλοῖ τὴν σωτηρίαν τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ οὐχὶ τὸν φόνον τῶν ἀδελφῶν.

2) Ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου ἐννοεῖται τὸ τοιάδε. Ἀλλὰ τί σημαίνει ἡ φύσις; Ὁ Wolf ἐνόμισεν, ὅτι σημαίνει τὸ σῶμα, ὡς παρὰ Πινδάρ. ἐν Νεμ. 6, 4 «προσφέρομέν τι ἢ μέγαν νόον ἤτοι φύσιν ἀθανάτοις» καὶ Πλάτ. ἐν Συμποσ. 181 c, ἔνθα λέγει περὶ τοῦ ἀνδρικοῦ γένους «τὸ φύσει ἐρρωμενέστερον καὶ νοῦν μᾶλλον ἔχον». Νομίζομεν, ὅτι τοῦτο εἶναι ὅλως ἡμαρτημένον, διότι τὸ σῶμα τῆς Ἠλέκτρας δὲν ἦτο τοιοῦτον, ὥστε νὰ κρατήσῃ τοῦ Αἰγίσθου. Καθ' ἡμᾶς σημαίνει τὸ ἔμφυτον, τὸ ἦθος, δηλ. τὸ τολμηρὸν ἦθος. Ἐμμέσως ἡ ἡρωὶς προσβάλλει τὴν ἀδελφὴν ὡς ἀνόητον, διότι ἔχει νοῦν, ὃν κακίζει.

3) Δηλαδὴ ἥσσων. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἐπιτήδευε τοιαύτη κατὰ τὴν φρόνησιν διὰ βίου μένειν, οἵα ὑπῆρχες τότε». Ἡ Χρυσόθεμις ἀποδίδωσι τὴν προσβολὴν οἱονεὶ λέγουσα· τότε εἶχες νοῦν καὶ νῦν εἶσαι ἀνόητος.

4) Οὐχὶ ἐγχειροῦσαν, διότι λέγει γενικῶς. Ἐκ τοῦ ἑπομένου κακῶς ἐννοεῖται ἡ αἰτιατικὴ κακά. Τὸ πλῆρες ὑπάρχει ἐν Σοφοκλ. Ἀποσπάσμ. 11 «εἰ δεῖν' ἔδρασας, δεινὰ καὶ παθεῖν σε δεῖ». Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Εἰκὸς γὰρ τὸν κακῶς ποιεῖν ἐπιχειροῦντα καὶ πάσχειν κακῶς».

5) Ῥήματα δηλοῦντα πάθος δέχονται γενικήν, δι' ἣς ἐμφαίνεται τὸ αἴτιον τοῦ πάθους καὶ ἤτις ἠδύνατο νὰ ἔχῃ καὶ τὴν ἕνεκα, Ἰσοκράτ. Εὐαγόρ. 1070 «ὥστε τοὺς ἀφικνουμένους μὴ μᾶλλον Εὐαγόραν τῆς ἀρχῆς ζηλοῦν, ἢ τοὺς ἀρχομένους

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

ἀνέξομαι[1] κλύουσα χὤταν εὖ λέγῃς.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἀλλ' οὔ ποτ' ἐξ ἐμοῦ γε μὴ πάθῃς τόδε[2].

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

μακρὸς τὸ κρῖναι[3] ταῦτα χὠ λοιπὸς χρόνος. 1030

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἄπελθε· σοὶ γὰρ ὠφέλησις οὐκ ἔνι.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

ἔνεστιν· ἀλλὰ σοὶ μάθησις οὐ πάρα.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἐλθοῦσα μητρὶ ταῦτα πάντ' ἔξειπε[5] σῇ.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

οὐδ' αὖ τοσοῦτον[6] ἔχθος ἐχθαίρω σ' ἐγώ.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἀλλ' οὖν ἐπίστω γ',[7] οἵ μ' ἀτιμίας ἄγεις. 1035

τῆς ὑπ' ἐκείνου βασιλείας». Ὅτι τοῦτο λέγει εἰρωνικῶς, πρόδηλον.

1) Εἶναι βραχυλογία ἀντὶ· ἀνέχομαι κλύουσα. Ὅτι κακῶς λέγεις με· ἀνέξομαι κλύουσα χὤταν. Δὲν ἑρμηνεύει ὅμως ὀρθῶς ὁ Volff λέγων, ὅτι ἡ Χρυσόθεμις εἶναι ἀδιάφορος καὶ πρὸς τὸν ψόγον καὶ πρὸς τὸν ἔπαινον τῆς ἀδελφῆς, διότι ὁ λόγος ὑπαινίσσεται, ὅτι ἀ ἔλθῃ χρόνος, καθ' ὃν θέλει ἐπαινεῖ τὴν δειλίαν τῆς Χρυσοθέμιδος. Τὸ ἀνέχεσθαι, ὡς νομίζομεν, ἁρμόζει καὶ εἰς τὰς δύο περιστάσεις· διότι καὶ ὅταν ἡ Ἠλέκτρα παθοῦσα ἐπαινῇ τὴν δειλίαν, ἡ Χρυσόθεμις θέλει ἔχει ἀφορμὴν νὰ μὴ ἀνέχηται τὸν ἀνωφελῆ ἔπαινον.

2) Δηλαδὴ τὸ εὖ λέγειν τὴν δειλίαν σου. Ἐν τισι χειρογράφοις εὑρηται μάθῃς, ὅπερ δικαιως ἀποδοκιμάζεται,

3) Τὸ ἀπαρέμφατον ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μακρός. Ἔλαβε δὲ τὸ ἄρθρον, ὡς ἐν στίχ. 1076 «τό τε μὴ βλέπειν ἕτοιμα». Καὶ ὁ μέλλων χρόνος εἶναι ἱκανῶς μακρός, ὥστε δὲν εἶναι ἀνάγκη ἐν τῷ παρόντι νὰ λυθῇ ἡ διαφορά. Εἰκάζομεν, ὅτι ταῦτα λέγουσα ἡ Χρυσόθεμις ἔδειξε σημεῖα, ὅτι ἀναχωρεῖ, ὡς δεικνύει ὁ λόγος οὗτος καὶ ὁ ἑπόμενος στίχος προσεπιμαρτυρεῖ.

4) Ἡ μὲν Ἠλέκτρα ἐνόει ὠφέλειαν διὰ τῆς χειρός, ἡ δὲ Χρυσόθεμις ἐννοεῖ ὅ,τι ἀπὸ τῆς συμβουλῆς.

5) Ἐπὲ φανερὰ εἰς τὴν σὴν μητέρα, δηλ. ὅτι προτίθεμαι νὰ φονεύσω τὸν Αἴγισθον. Μετὰ πικρίας εἶπε μητρὶ σῇ, ὡσεὶ ἔλεγεν, ὅτι εἶσαι ἀξία τῆς μητρός σου.

6) Τοσοῦτον, ὥστε νὰ καταδώσω τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὴν μητέρα.

7) Ἡ Χρυσόθεμις εἶπεν, ὅτι δὲν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

ἀτιμίαι μὲν οὔ, προμηθίας δέ σου.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

τῷ[2] σῷ δικαίῳ δῆτ' ἐπισπέσθαι με δεῖ;

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

ὅταν γὰρ[3] εὖ φρονῇς, τόθ' ἡγήσει σὺ νῷν.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἦ δεινόν, εὖ λέγουσαν[4] ἐξαμαρτάνειν.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

εἴρηκας ὀρθῶς, ᾧ σὺ πρόσκεισαι κακῷ[5]. 1040

ΗΛΕΚΤΡΑ.

τί δ'[6]; οὐ δοκῶ σοι ταῦτα σὺν δίκῃ λέγειν;

ἔχει τοσαύτην ἔχθραν κατὰ τῆς ἀδελφῆς. Ἀλλ' αὕτη παρατηρεῖ, ὅτι καὶ τοῦτο εἶναι ἔχθρα, τὸ νὰ θέλῃ νὰ φέρῃ αὐτὴν εἰς παράβασιν τοῦ καθήκοντος.

[1]) Κυρίως ἔπρεπε νὰ εἴπῃ, οὐκ εἰς ἀτιμίαν, ἀλλ' εἰς προμηθίαν. Ἀλλ' ἡ Χρυσόθεμις ἐπαναλαμβάνουσα τὴν γενικὴν ποιεῖ τὴν ἀντίθεσιν ἐντονωτέραν, ὡσεὶ ἔλεγεν, ἡ ἀτιμία σου ἔπρεπε νὰ ὀνομάζηται προμηθία. Κατὰ τὸν Schneidewin ἡ διαίρεσις τοῦ στίχου εἰς δύο ἡμίσεα καὶ ἡ ὁμοφωνία ὀξύνει τὸν σαρκασμόν.

[2]) Ὀρθῶς ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής· «Τῷ νομιζομένῳ ὑπὸ σοῦ δικαίῳ».

[3]) Ὁ σύνδεσμος αἰτιολογεῖ παραλειφθεῖσαν πρότασιν. Βεβαίως πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃς (ὡς οὖσα φρενῶν κακῶν).

[4]) Γεννᾶται τὸ ζήτημα, ἂν τὸ εὖ λέγουσα πρέπῃ νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν Χρυσόθεμιν ἢ εἰς τὴν Ἠλέκτραν. Οὕτω τὴν πρώτην ἀποδίδων ὁ Σχολιαστὴς ἐξάγει τοιάνδε ἔννοιαν· «Δεινόν ἐστι σύμφορα δοκοῦσαν συμβουλεύειν ἄδικα πράσσειν καὶ ἁμαρτάνειν». Τὴν ἑρμηνείαν ταύτην δέχονται ὁ Vunder καὶ ὁ Hartung, ὀρθότερον ὅμως ἀποδίδεται εἰς τὴν Ἠλέκτραν ὑπὸ τοῦ Döderlein, τοῦ Dindorf καὶ ἄλλων. Ὁ πρῶτος ἐξηγεῖ διὰ τῆς φράσεως, miserum est bene suadere et non persuadere. Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην ἡ Ἠλέκτρα δισχυρίζεται, ὅτι νῦν εὖ φρονεῖ καὶ εὖ λέγει, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν πείθει, ἤτοι ἀποτυγχάνει τοῦ σκοποῦ.

[5]) Κακὸν ἐνταῦθα εἶναι τὸ ἐξαμαρτάνειν. Ὁ Schneider καὶ ὁ Schneidewin νομίζουσιν ὅτι τὸ ἐξαμαρτάνειν ἡ Χρυσόθεμις λαμβάνει ἐν ἄλλῃ σημασίᾳ, δηλ. τοῦτο ἴσως εἶναι τὸ ἁμάρτημά σου, ἤτοι νὰ λέγῃς ὀρθῶς καὶ νὰ πράττῃς διαστρόφως. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι καὶ ἡ Χρυσόθεμις ἐν τῇ αὐτῇ σημασίᾳ ἐννοεῖ τὸ ῥῆμα, δηλ. ὀρθῶς εἶπες περὶ τῆς ἐλλείψεώς σου, ὅτι λέγεις ὀρθοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι ἀποτυγχάνουσιν, διότι οἱ ὀρθοὶ λόγοι δὲν πράγμα ὁποιοῦνται πάντοτε. Ὅτι ἡ ἑρμηνεία ἡμῶν εἶναι πιθανή, γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ἑπομένων.

[6]) Ἡ Ἠλέκτρα ἐκπλήσσεται νομίζουσα, ὅτι οἱ λόγοι αὐτῆς δὲν εἶναι ὀρθοί, ἀλλ' ἡ Χρυσόθεμις ἀμφισβητεῖ οὐχὶ τὴν ὀρθότητα τῶν λόγων, ἀλλὰ τὴν ἐφαρμογήν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

ἀλλ' ἔστιν ἔνθα χἡ δίκη βλάβην φέρει[1].

ΗΛΕΚΤΡΑ.

τούτοις ἐγὼ ζῆν τοῖς νόμοις[2] οὐ βούλομαι.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

ἀλλ' εἰ ποιήσεις ταῦτ', ἐπαινέσεις ἐμέ[3].

ΗΛΕΚΤΡΑ.

καὶ μὴν ποιήσω γ', οὐδὲν ἐκπλαγεῖσά σε.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

καὶ τοῦτ' ἀληθές, οὐδὲ βουλεύσει πάλιν[4];

ΗΛΕΚΤΡΑ.

βουλῆς γάρ οὐδέν ἐστιν ἔχθιον κακῆς[5].

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

φρονεῖν[6] ἔοικας οὐδὲν ὧν ἐγὼ λέγω.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

πάλαι[7] δέδοκται ταῦτα κοὐ νεωστί μοι.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

ἄπειμι τοίνυν· οὔτε γὰρ σὺ τἄμ' ἔπη
τολμᾷς ἐπαινεῖν, οὔτ' ἐγὼ τοὺς σοὺς τρόπους.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἀλλ' εἴσιθ'· οὔ σοι[8] μὴ μεθέψομαί ποτε,

[1]) Δέχεται τὴν διαφωνίαν τῶν λόγων πρὸς τὰ ἔργα.

[2]) Ἐννοεῖ τὸ ἄλλα λέγειν καὶ ἄλλα πράττειν.

[3]) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ τὰς ἐμὰς συμβουλάς. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Οἷον τοῖς δεινοῖς περιπεσοῦσα ἐπαινέσεις με, σύμφορά σοι βουλεύσασαν».

[4]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «εἰς τοὐπίσω, εἰς τὸ ἐναντίον». Δὲν θὰ μεταβάλῃς τὸ σχέδιόν σου.

[5]) Βεβαίως οὐχί, διότι δὲν θὰ ἀλλαξω τὴν ἀγαθὴν βουλὴν ἀντὶ τῆς κακῆς.

[6]) Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Brunck ἑρμηνεύει· φαίνεσαι, ὅτι δὲν καταλαμβάνεις τι ἐκ τούτων, τὰ ὁποῖα λέγω. Φρονεῖν τά τινος ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἴσον φρονεῖν τινι, δηλ. ἔχειν τὰ αὐτὰ φρονήματα.

[7]) Ἡ διαφορὰ τῶν φρονημάτων ὑπάρχει πρὸ πολλοῦ.

[8]) Ὁ μὲν Nauck εἴκασεν, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ οὐχὶ σοὶ ἢ οὔτοι σοί, ὁ δὲ Monk οὐ γάρ σοι. Τὸ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐδ' ἦν σφόδρ' ἱμείρουσα[1] τυγχάνῃς, ἐπεὶ
πολλῆς ἀνοίας καὶ[2] τὸ θηρᾶσθαι κενά.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ.

ἀλλ' εἰ σεαυτῇ τυγχάνεις δοκοῦσά τι[3] 1055
φρονεῖν, φρόνει τοιαῦθ'· ὅταν γὰρ ἐν κακοῖς
ἥδῃ βεβήκῃς, τἄμ' ἐπαινέσεις ἔπη[4].

ΧΟΡΟΣ.

Στροφὴ ἀ.

τίς τοὺς ἄνωθεν φρονιμωτάτους
οἰωνοὺς[6] ἐσορώμενοι τροφᾶς 1059
κηδομένους ἀφ' ὧν[7] τε βλάστωσιν ἀφ' ὧν τ' ὄνη-
[σιν εὕρωσι,
τάδ' οὐκ ἐπ' ἴσας[8] τελοῦμεν; 1060—62

οὐ μὴ φέρεται πρὸς μέλλοντα τῆς ὁριστικῆς, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 176 « οὗτοι μή ποτέ σ' ἄκοντά τις ἄξει», Πλάτ. ἐν Κρίτων. 44 Β «ἐστερῆσθαι ἐπιτηδείου, οἷον οὐδένα μή ποτε εὑρήσω » καὶ ἀλλαχοῦ.

1) Τὸ ῥῆμα παραγόμενον ἐκ τοῦ ἵμερος σημαίνει ἐπιθυμεῖν, ὡς καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 587 « οὔτ' αὐτὸς ἱμείρων ἔρυν τύραννος εἶναι ».

2) Εἶναι ἐπιδοτικὸς ὁ καί, ὅηλ. οὐ μόνον τὸ πράττειν, ἀλλὰ καὶ τὸ θηρᾶσθαι· ἀδύνατα εἶναι ἴδιον ἀνοήτων. Ἡ φράσις θηρᾶν ἀδύνατα ἦτο παροιμία.

3) Κατὰ τὸν Schneider συνάπτεται μετὰ τοῦ φρονεῖν καὶ σημαίνει ἔχειν μεγάλην διάνοιαν.

4) Κατὰ τὸ ὁμηρικόν, ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω. Μετὰ τοὺς λόγους τούτους ἡ μὲν Χρυσόθεμις ἀπὸ τῆς μέσης θύρας εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἡ δὲ Ἠλέκτρα ἔμεινεν ἐν τῇ σκηνῇ περίλυπος.

5) Ἐν τῷ δευτέρῳ στασίμῳ ὁ χορὸς ὑμνεῖ μὲν τὴν εὐσέβειαν τῆς Ἠλέκτρας ἀποφασισάσης νὰ τιμωρήσηται τὸν φόνον τοῦ πατρὸς καὶ ἀποδοκιμάζει τὴν γνώμην τῆς Χρυσοθέμιδος, ἥτις δὲν μιμεῖται τοὺς πελαργοὺς κατὰ τὴν εὐσέβειαν. Λέγει τοὺς ἄνωθεν ἀντὶ τοὺς ἄνω, τοὺς ἐν τῷ ἀέρι, ὡς ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής. Ὁμοίως οἱ κάτω θεοὶ λέγονται οἱ κάτωθεν ἐν Ἀντιγόν. 1070.

6) Ἡ γηροκομία ἀποδίδοται μὲν καὶ εἰς τοὺς ἀέροπας, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν εἰς τοὺς πελαργούς. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἀπόδοσις τῆς ἀνατροφῆς λέγεται ἀντιπελαργεῖν, ἀντιπελάργωσις καὶ πελαργικοὶ νόμοι, Ἀριστοτέλ. Ἱστορ. ζώων 9, 13 « περὶ μὲν τῶν πελαργῶν, ὅτι ἀντεκτρέφονται, θρυλεῖται παρὰ πολλοῖς· φασὶ δέ τινες καὶ τοὺς ἀέροπας ταὐτὸ τοῦτο ποιεῖν, καὶ ἀντεκτρέφεσθαι ὑπὸ τῶν ἐκγόνων οὐ μόνον γηράσκοντας, ἀλλὰ καὶ εὐθὺς ὅταν οἷοί τ' ὦσι· τὸν δὲ πατέρα καὶ τὴν μητέρα μένειν ἔνδον», Ἀριστοφάν. ἐν Ὄρνισ. 1355 «ἔπην ὁ πατὴρ ὁ πελαργὸς ἐκπετησίμους πάντας ποιήσῃ τοὺς πελαργιδῆς τρέφων, δεῖ τοὺς νεοττοὺς τὸν πατέρα πάλιν τρέφειν ».

7) Δηλαδὴ ἐκείνων, ἀφ' ὧν. Ἡ φράσις αὕτη ἰσοδυναμεῖ πρὸς τοὺς τοκεῖς, ὡς ἡ ἑπομένη πρὸς τοὺς τροφεῖς.

8) Κατὰ παράλειψιν τοῦ οὐσια-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλ' οὐ μὰ τὰν Διὸς ἀστραπὰν
καὶ τὰν οὐρανίαν Θέμιν
δαρὸν οὐκ[1] ἀπόνητοι. 1065
ὦ χθονία[2] βροτοῖσι φάμα, κατά μοι βόασον οἰκτρὰν ὅπα
τοῖς ἔνερθ' Ἀτρείδαις[3], ἀχόρευτα
φέρουσ' ὀνείδη· 1066—69

Ἀντιστροφὴ ά.

ὅτι σφιν ἤδη[4] τὰ μὲν ἐκ δόμων 1070

στικοῦ μοίρας. Ταῦτα λέγει διὰ τὴν Χρυσόθεμιν, ἥτις δὲν φροντίζει τοῦ πατρός. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Καλῶς ὁ χορὸς καὶ ἑαυτὸν συγκαταλέγει, ἵνα μὴ δόξῃ φορτικὸς εἶναι τούτοις, καθ' ὧν τὸν λόγον πεποίηται ».

1) Ἡ ἄνησις προσδιορίζει τὸ δαρόν. Τὸ δὲ ἀπόνητος παράγεται ἢ ἐκ τοῦ α (στερητικ.) καὶ πονέω ἢ ἐκ τοῦ ἀπονίνημι. Ἂν ἐκ τοῦ τελευταίου, λέγεται ἐν σχέσει πρὸς τὸ προηγούμενον ὄνησιν. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· « Ἀντὶ τοῦ οὐκ ἐπὶ πολὺ ἔσονται ἀθῷοι οἱ περὶ Αἴγισθον καὶ Κλυταιμνήστραν ». Ἀλλ' οἱ ἑρμηνευταὶ διαφωνοῦσιν, ἂν διὰ τούτων ὑπαινίσσηται τὸν Αἴγισθον καὶ τὴν Κλυταιμνήστραν ἢ τὴν Χρυσόθεμιν. Ὁ μὲν Schneidewin ἐννοεῖ τὴν Χρυσόθεμιν, ὁ δὲ Dindorf τοὺς φονεῖς τοῦ Ἀγαμέμνονος· διότι ἡ Χρυσόθεμις δὲν ἦτο ἀξία τῆς τιμωρίας τοῦ κεραυνοῦ τοῦ Διός. Δὲν ἠθέλησε μὲν νὰ μετάσχῃ τῆς τιμωρίας τοῦ Αἰγίσθου, ἀλλ' ἐκ δειλίας καὶ οὐχὶ ἐξ ἀσεβείας. Βεβαίως ἡ Χρυσόθεμις δὲν ἦτο ἀξία τοιαύτης τιμωρίας, ἀλλ' ἡ προηγουμένη φράσις, τί . . τάδ' οὐκ ἐπ' ἴσας τελοῦμεν ; τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀγαμέμνονος ὑποδηλοῖ.

2) Ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· « Οὐ τὴν ἐπίγειον φησιν, ἀλλὰ τὴν κατὰ γῆς χωρῆσαι δυναμένην ». Ἀντὶ τῆς ὀστικῆς βροτοῖς ἠδύνατο νὰ θέσῃ γενικήν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 863 « ἰὼ κοιμήματα ἐμῷ πατρὶ δυσμόρῳ ». Ἐν τῇ ἑπομένῃ φράσει ὑπάρχει τμῆσις ἀντὶ καταβύσασον.

3) Ὅτι ἐννοεῖ μόνον τὸν Ἀγαμέμνονα, γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ἑπομένου τέκνων. Ὁ χορὸς εἶναι σημεῖον χαρᾶς, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 153 « θεῶν δὲ ναοὺς χορὸς παννυχίοις πάντας ἐπέλθωμεν » καὶ ἐν Αἴαντ. 701. Τὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος ὅμως εἶναι τοιαῦτα, ὥστε δὲν δύναταί τις νὰ χορεύσῃ.

4) Ἡ ἐξήγησις τῆς στροφῆς εἶναι ἥδε· Διὰ τί ἐν ᾧ βλέπομεν τὰ ἐν τῷ ἀέρι συνετώτατα πτηνά, ὅτι φροντίζουσι περὶ τῆς τροφῆς ἐκείνων, ἐξ ὧν γεννηθῶσι καὶ ἐξ ὧν λάβωσιν ὠφέλειαν, ταῦτα δὲν ἐκτελοῦμεν ὁμοίως ; Ἀλλὰ μὰ τὴν ἀστραπὴν τοῦ Διὸς καὶ τὴν ἐν οὐρανῷ Δίκην δὲν θὰ ἦναι μακρὸν χρόνον ἀτιμώρητοι. Ὦ ὑποχθονία φήμη τῶν θνητῶν, πρὸς χάριν μου εἰπὲ μεγαλοφώνως τὴν λυπηρὰν φωνὴν εἰς τοὺς κάτω Ἀτρείδας, ὅτι ἔχουσι λυπηρὰς ὕβρεις.

4) Κατὰ τὸν Schneidewin ἐννοεῖται ἐκ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ὁ Πέλοψ ἐφόνευσε τὸν Μυρτίλον. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ πλεῖστα ἦσαν γνωστὰ τῷ Ἀγαμέμνονι, παρατηρεῖ, ὅτι ἡ πρώτη πρᾶσις ἔπρεπε νὰ ἦναι ἐξηρτημένη καὶ κατέστησε ταύτην παραταικτικήν, δηλ. ἔπρεπε νὰ εἴπῃ, ὅτι σφιν ὅτε τὰ ἐκ δόμων πάλαι νοσεῖ νῦν καὶ τὰ πρὸς τέκνων οὐκ ἔτι ὁμοφρονεῖ. Διὰ τῶν δόμων

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

[πᾶν][1] νοσεῖ, τὰ δὲ πρὸς τέκνων[2] διπλῆ 1071
φύλοπις[3] οὐκ ἔτ' ἐξισοῦται φιλοτασίῳ διαίτᾳ πρόδοτος
δὲ μόνα σαλεύει[4] 1072—74
Ἠλέκτρα τὸν[5] ἀεὶ πατρὸς 1075
δειλαία στενάχουσ', ὅπως
ἁ πάνδυρτος[6] ἀηδών,
οὔτε τι τοῦ θανεῖν προμηθής[7], τό τε μὴ βλέ-
[πειν[8] ἑτοίμα
διδύμαν ἐλοῦσ' Ἐρινύν[9]. τίς ἂν
εὔπατρις ὧδε[10] βλάστοι; 1078—81

ἐννοεῖ τοὺς οἰκοῦντας ἐν τοῖς δόμοις.

1) Ἐπειδὴ πρὸ τοῦ νοσεῖ λείπει συλλαβή τις, κατὰ ποικίλους τρόπους, ὡς συνήθως συμβαίνει, προσετέθη· ὁ μὲν Τρικλίνιος ἔγραψε νοσεῖ δή, ὁ δὲ Lachmann νοσεῖ γᾶ, ὁ δὲ Froelich πᾶν νοσεῖ, ὁ δὲ Wunder νοσεῖται, ὁ δὲ Wecklein ὀνοστά καὶ ἄλλοι ἄλλως. Τῶν διορθώσεων τούτων οὐδεμίαν δύναταί τις νὰ προτιμήσῃ.

2) Τὰ ἐκ μέρους τῶν τέκνων, ὅ τι γίγνεται ἐκ τῶν τέκνων.

3) Ἐννοεῖται ἡ γενικὴ αὐτῶν ἢ τέκνων· κεῖται δὲ ἀντὶ φύλοπις διοσσῶν τέκνων. Ἡ ἑπομένη φράσις ἐξηγεῖται ὑπὸ τοῦ Σχολιαστοῦ· « οὐκέτι ἴσα φρονοῦσιν ὡς ἐν φιλίᾳ διαιτώμεναι, ἀλλὰ στασιάζουσι πρὸς ἀλλήλας ». Ἡ δίαιτα ἐνταῦθα σημαίνει ὁμιλίαν.

4) Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν νεῶν. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ κινδυνεύει.

5) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ἐννοητέον χρόνον, ὡς ἐν Τραχιν. 80 ἢ κατὰ τὸν Schneider στεναγμόν ἐκ τοῦ στενάχουσα. Σημειωτέον, ὅτι ὁ μὲν Bergk διορθοῖ εἰς πότμον ἀεί, ὁ δὲ Dindorf εἰς τὸν ἑὸν πότμον καὶ ἄλλοι ἄλλως.

6) Τὰ χειρόγραφα εἶχον πανύδυρτος, ἀλλ' ἐκράτησεν ἡ διόρθωσις τοῦ Porson, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 968 « ἰὼ ἰὼ πάνδυρτε σύ ».

7) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Πρόνοιαν οὐκ ἔχουσα τοῦ μὴ ἀποθανεῖν, ὃ ἔστιν ἀφειδοῦσα τῆς ἰδίας ψυχῆς καὶ ῥιψοκινδυνοῦσα ».

8) Δηλαδὴ τὸ θανεῖν.

9) Ἐννοεῖ τὸν Αἴγισθον καὶ τὴν Κλυταιμνήστραν, ὡς παρ' Αἰσχύλῳ ἡ Ἑλένη λέγεται νυμφόκλαυστος Ἐρινὺς ἐν Ἀγαμέμν. 749. Σημειωτέον, ὅτι ἡ Ἠλέκτρα ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶπεν, ὅτι μόνον τὸν Αἴγισθον προτίθεται νὰ φονεύσῃ.

10) Προσδιορίζει τὸ εὔπατρις, ὅπερ ἐνταῦθα σημαίνει εὐγενής. Ὁ Wolff ἀντὶ ἐρωτηματικοῦ μετὰ τὸ βλάστοι ἔθηκε κόμμα, ὅπως μὴ ἡ ἔννοια τοῦδε τοῦ στίχου ἀντιφάσκῃ πρὸς τὴν τῶν ἑπομένων.

Ἡ ἔννοια τῆς ὅλης ἀντιστροφῆς εἶναι ἥδε. Διότι οἱ μὲν οἶκοι αὐτῶν πλέον [ὅλως] κακῶς ἔχουσιν, ἡ δὲ φιλονεικία τῶν δύο τέκνων δὲν συμβιβάζεται πλέον διὰ φιλικῆς ὁμιλίας. Ἀλλὰ προδοθεῖσα μόνη κινδυνεύει ἡ Ἠλέκτρα, πάντοτε ἡ δυστυχὴς στενάζουσα διὰ τὸν πατέρα της, ὡς ἡ πολὺ θρηνοῦσα ἀηδών, οὔτε κατά τι περὶ τοῦ θανάτου φροντίζουσα, καὶ ἑτοίμη οὖσα νὰ μὴ βλέπῃ τὸν θάνατον, φονεύσασα τὴν διπλῆν Ἐρινύν.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Στροφὴ δ'.

οὐδεὶς τῶν ἀγαθῶν τοι[1] 1082
ζῶν κακῶς εὔκλειαν αἰσχῦναι θέλοι[2]
νώνυμος, ὦ παῖ παῖ,
ὡς καὶ σὺ πάγκλαυτον αἰῶνα κλεινὸν[3] εἵλου, 1085
τὸ μὴ καλὸν καθοπλίσασα[4], δύο φέρειν ἐν ἑνὶ
[λόγῳ[5], 1087
σοφά[6] τ' ἀρίστα τε παῖς κεκλῆσθαι.

Ἀντιστροφὴ δ'.

ζώης μοι καθύπερθεν[7] 1090
χειρὶ[8] καὶ πλούτῳ τεῶν ἐχθρῶν, ὅσον 1090

Τίς δύναται τόσον εὐγενὴς νὰ γεννηθῇ;

[1]) Λείπει ἐν τοῖς χειρογράφοις ἡ συλλαβὴ αὕτη, ἣν οἱ κριτικοὶ διαφόρως συμπληροῦσιν· ὁ μὲν Hermann διὰ τοῦ γάρ, ὁ δὲ Wolff διὰ τοῦ ὃς, ὁ δὲ Hartung διὰ τοῦ φύς καὶ ὁ Lange διὰ τοῦ τοι, ὅπερ μετὰ τοῦ Wecklein προὐτιμήσαμεν.

[2]) Δηλοῖ τὴν ἔννοιαν, ἣν καὶ ἐν στίχ. 989 «ὅτι ζῆν αἰσχρὸν αἰσχρῶς τοῖς καλῶς πεφυκόσιν» καὶ ἐν Αἴαντ. 479 «ἀλλ' ἢ καλῶς ζῆν ἢ καλῶς τεθνηκέναι τὸν εὐγενῆ χρή».

[3]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι κοινόν, ὅπερ δυσκόλως δύναται νὰ ἐξηγηθῇ. Ὁ Erfurdt νομίζει, ὅτι κοινὸς αἰὼν σημαίνει τὸν θάνατον, ὅπερ φαίνεταί μοι βεβιασμένον. Διὰ τοῦτο δέον νὰ προτιμήσωμεν ἐκ τῶν γενομένων διορθώσεων τὴν μάλιστα ἁρμόζουσαν. Ὁ Lange ἔτρεψεν εἰς αἰῶν' ἄοικον, ὁ δὲ Otto εἰς αἰῶ κελαινόν, ὁ δὲ Wolff εἰς αἰῶν' ἀγέων καὶ ὁ Sirksius εἰς αἰῶνα κλεινόν, ὅπερ δέχεται καὶ ὁ σώφρων κριτικὸς Jahn.

[4]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ. «Καταπολεμήσασα τὸ αἰσχρὸν καὶ νικήσασα· οἷον τοὺς ἐχθροὺς καταγωνισαμένη». Ἐπειδὴ ὅμως τὸ καθοπλίζειν δὲν σημαίνει καταπολεμεῖν, θεωρεῖται ὕποπτον τὸ χωρίον. Καὶ δὴ δὲν ἔλειψαν διορθωταί, ἐξ ὧν ὁ μὲν Hermann εἶχασε καθιππάσασαν καθυπνίσασα καὶ ὁ Emperius ἔτρεψε τὸ μὴ εἰς δή. Συνηθέστερον εὑρηται τὸ μέσον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐνεργητικόν, ὡς ἐν Φιλοκτ. 117 «τοῦτο γ' ἔρξας δύο φέρει δωρήματα· σοφός τ' ἂν αὐτὸς κἀγαθὸς κεκλῇ' ἅμα».

Ἡ ὕλη στροφὴ δύναται νὰ ἐξηγηθῇ οὕτωσί· Κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀγαθοὺς βεβαίως, ἐὰν ζῇ κακῶς, δὲν θέλει νὰ ἀτιμάσῃ τὴν δόξαν ἀφανής, ὦ κόρη κόρη, ὡς καὶ σὺ θρηνώδη ἔνδοξον βίον προτίμησας, τὸ αἰσχρὸν καταπολεμήσασα, ὥστε ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ νὰ φέρῃς διπλῆν φήμην, δηλ. σοφὴ καὶ ἀρίστη κόρη νὰ ὀνομάζησαι.

[5]) Ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ διπλῆν φήμην.

[6]) Σοφὴ μέν, διότι τὸ ἀληθὲς συμφέρον ἔλαβεν ὑπ' ὄψει· ἀρίστη δέ, διότι παριδοῦσα τὸν θάνατον ἀπεφάσισε νὰ τιμωρήσηται τὸν φονέα τοῦ πατρός.

[7]) Συναπτέον μετὰ τοῦ τεῶν ἐχθρῶν, ὡς παρ' Ἡροδότ. 8, 60 «τῶν ἐχθρῶν καθύπερθε γενέσθαι» καὶ 5, 69 «ἦν πολλῷ καθύπερθε τῶν ἀντιστασιωτέων».

[8]) Ἐνταῦθα σημαίνει σθένει. Τὸν δωρικὸν τύπον τεός μεταχειρίζε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νῦν ὑπόχειρ[1] ναίεις·
ἐπεί σ' ἐφεύρηκα μοίρᾳ μὲν οὐκ ἐσθλᾷ[2] 1093
βεβῶσαν, ἃ δὲ μέγιστ' ἔβλαστε νόμιμα[3], τῶνδε
φερομέναν 1095
ἄριστα τᾷ Ζηνὸς[4] εὐσεβείᾳ.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

ἆρ', ὦ γυναῖκες, ὀρθά τ' εἰσηκούσαμεν[5],
ὀρθῶς δ'[6] ὁδοιποροῦμεν, ἔνθα χρῄζομεν;

ΧΟΡΟΣ.

τί δ' ἐξερευνᾷς καὶ τί βουληθεὶς πάρει; 1100

ΟΡΕΣΤΗΣ.

Αἴγισθον, ἔνθ' ὤκηκεν, ἱστορῶ πάλαι.

ΧΟΡΟΣ.

ἀλλ' εὖ θ' ἱκάνεις χὠ φράσας[8] ἀζήμιος.

ται καὶ ὁ Αἰσχύλος ἐν Προμηθ. 162 καὶ ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 101

1) Τὸ ὑπόχειρ (ἀντὶ ὑποχείριος) ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ ἀντίχειρ καὶ ἐπίχειρ. Δὲν διαφέρει ἐνταῦθα τὸ ναίειν τοῦ εἶναι.

2) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό, ζῶσαν μὲν κακῶς.

3) Ἐννοεῖ τοὺς ἀγράφους νόμους, τὴν εὐσέβειαν τῶν τέκνων πρὸς τὸν πατέρα. Ἡ δεικτικὴ ἀντωνυμία ἀναφέρεται εἰς τὴν προηγουμένην ἀναφορικὴν πρότασιν.

4) Γενικὴ ὡς ἐξ ἀντικειμένου εἰς τὸ εὐσεβείᾳ. Ὁ Ζεὺς ὡς προστάτης τοῦ οἴκου, τοῦ γάμου καὶ τῶν σχέσεων τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας λέγεται ἑφέστιος, ἑρκεῖος, γενέθλιος, πατρῷος, γαμήλιος καὶ ζύγιος. Εἶθε νά μοι ζῇς ὑπεράνω τῶν ἐχθρῶν σου κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὸν πλοῦτον, ὅσον τώρα ὑποχειρία αὐτῶν ὑπάρχεις· διότι σ' εὗρον δυστυχοῦσαν μέν, ὅμως, ὅσοι νόμοι ἐγεννήθησαν ἄριστοι, τούτων ἔχουσαν τοὺς ἀρίστους διὰ τὴν πρὸς τὸν Δία εὐσέβειαν.

5) Εἰσέρχεται εἰς τὴν σκηνὴν ὁ Ὀρέστης μετὰ τοῦ Πυλάδου· δύο δὲ θεράποντες κομίζουσι τὴν ὑδρίαν, ἐν ᾗ ὅθεν ὑπῆρχον τὰ τοῦ Ὀρέστου λείψανα, ὅρα στίχ. 1124. Τὸ εἰσηκούσαμεν ὑποδεικνύει, ὅτι ὡς μὴ γινώσκοντες τὸν τόπον πολλάκις ἠρώτησαν.

6) Ἀντὶ τοῦ καὶ ἔθηκε τὸν δὲ ἀνακολούθως, ὡς ἐν Τραχιν. 285 «ταῦτα πόσις τε σὸς ἐφεῖτ', ἐγὼ δὲ τελῶ». Εἰς τὸ χρῄζομεν ἐννοεῖται τὸ ὁδοιπορεῖν. Ὁ Ὀρέστης ἐρωτᾷ οὕτως, ὡσεὶ ὁ χορὸς ἐγίνωσκε τὸν σκοπὸν τῶν ὁδοιπορούντων.

7) Μετεχειρίσθη τὸ ἔνθα ἀντὶ τοῦ ὅπου, ὅπερ τίθεται ἐν πλαγίαις ἐρωτήσεσιν. Τὸ ἱστορεῖν ἐνταῦθα σημαίνει διαπυνθάνεσθαι, διερωτᾶν, ὡς ἐν Τραχιν. 404.

8) Δηλαδὴ ποῦ ᾤκηκεν ὁ Αἴγισθος, ὅπερ ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου. Τὸ ἀζήμιος κατὰ τὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΡΕΣΤΗΣ.

τίς οὖν ἂν ὑμῶν τοῖς ἔσωι φράσειεν ἂν
ἡμῶν ποθεινὴν[2] κοινόπουν παρουσίαν;

ΧΟΡΟΣ.

ἥδ', εἰ τὸν ἄγχιστόν[3] γε κηρύσσειν χρεών. 1105

ΟΡΕΣΤΗΣ.

ἴθ', ὦ γύναι, δήλωσον εἰσελθοῦσ', ὅτι
Φωκῆς ματεύουσ'[4] ἄνδρες Αἴγισθόν τινες.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

οἴμοι τάλαιν', οὐ δή ποθ', ἧς ἠκούσαμεν
φήμης, φέροντες[5] ἐμφανῆ τεκμήρια;

ΟΡΕΣΤΗΣ.

οὐκ οἶδα τὴν σὴν κληδόν'[6]· ἀλλά μοι γέρων 1110
ἐφεῖτ' Ὀρέστου Στρόφιος[7] ἀγγεῖλαι πέρι.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

τί δ' ἔστιν, ὦ ξέν'; ὡς μ' ὑπέρχεται φόβος.

Σχολιαστὴν σημαίνει. «Ἀληθὴς καὶ οὐχ ὑπέχων ζημίαν τοῦ ψεύδους».

1) Περιμένομεν τοῖς ἔνδον, ἀλλ' εὕρηται καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1171 «ἡ δ' ἔσω, σὴ γυνή».

2) Ὁ μὲν χορὸς ἐννοεῖ, ὅτι ἡ παρουσία εἶναι ποθεινὴ τῷ Αἰγίσθῳ καὶ τῇ Κλυταιμνήστρᾳ (ὅρα στίχ. 666), ἀλλ' ὁ θεατής, ὅτι εἶναι τῇ Ἠλέκτρᾳ. Ἐνταῦθα εἶναι ὑπαλλαγή, διότι τὸ ἐπίθετον κοινόπους συνέταξε πρὸς τὴν παρουσίαν, ἐν ᾧ ἔπρεπε πρὸς τὸ ἡμῶν. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «τῶν ὁμοῦ ὁδοιπορησάντων».

3) Ἴσταται μὲν ἡ Ἠλέκτρα πλησιέστερον εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἀλλ' ἐνταῦθα ἐννοεῖ τὸν πλησιέστατον κατὰ τὴν συγγένειαν. Μετεχειρίσθη τὸ ἀρσενικόν, καὶ οὐχὶ τὸ θηλυκὸν γένος, διότι λέγει γενικῶς.

4) Ματεύειν καὶ μαστεύειν σημαίνει ἐπιζητεῖν, ἐπιποθεῖν.

5) Τὸ ῥῆμα ἐννοεῖται ἐκ τῶν ἡγουμένων. Μήπως δὰ ζητοῦσι τὸν Αἴγισθον φέροντες φανερὰς ἀποδείξεις;

6) Ἡ γραφὴ μετὰ ὑπογεγραμμένης θεωρεῖται ὑπὸ τῶν γραμματικῶν ἡμαρτημένη· διότι παράγεται οὐχὶ ἐκ τοῦ κλήζω, ἀλλ' ἐκ τοῦ κλέω, ἐξ οὗ καὶ τὸ κλέος κατὰ τὸν λεξικογράφον Ellendt. Σημαίνει δὲ φήμην.

7) Τὸν ἄγγελον (τὸν παιδαγωγὸν) ἔπεμψεν ὁ Φανοτεύς, ὁ φίλος τοῦ Αἰγίσθου, ἀλλὰ τὰ λείψανα δὲν ἠδύνατο νὰ πέμψῃ οὗτος, διότι ὁ Ὀρέστης ἔμενε παρὰ τῷ Στροφίῳ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΡΕΣΤΗΣ.

φέροντες[1] αὐτοῦ σμικρὰ λείψαν' ἐν βραχεῖ
τεύχει θανόντος, ὡς ὁρᾷς, κομίζομεν.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

οἵ 'γὼ τάλαινα, τοῦτ' ἐκεῖν[2]· ἤδη σαφὲς
πρόχειρον[3] ἄχθος, ὡς ἔοικε, δέρκομαι.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

εἴπερ τι κλαίεις τῶν Ὀρεστείων κακῶν[4],
τόδ' ἄγγος ἴσθι σῶμα τοὐκείνου[5] στέγον.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ὦ ξεῖνε, δὸς νῦν, πρὸς θεῶν, εἴπερ τόδε
κέκευθεν αὐτὸν[6] τεῦχος, εἰς χέρας λαβεῖν,
ὅπως ἐμαυτὴν καὶ γένος τὸ πᾶν ὁμοῦ
ξὺν τῇδε κλαύσω κἀποδύρωμαι[7] σποδῷ.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

δόθ'[8], ἥτις ἔστι, προσφέροντες· οὐ γὰρ ὡς
ἐν δυσμενείᾳ γ' οὖσ'[9] ἐπαιτεῖται τόδε,

1115

1120

[1]) Φέρει μὲν ὁ διὰ τῆς χειρὸς βαστάζων τὴν ὑδρίαν, κομίζει δὲ ὁ προσφέρων τὸ βασταζόμενον ἐκείνῳ, εἰς ὃν ἔρχεται.

[2]) Δηλαδὴ ἐκεῖνο, ὅπερ ἀνήγγειλεν ὁ παιδαγωγός, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἴων. 554 «τοῦτ' ἐκεῖν', ἵν' ἐσπάρημεν». Κατὰ τὸν Dindorf τὸ σαφὲς πρέπει νὰ συνάψωμεν μετὰ τοῦ δέρκομαι.

[3]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ ἐπὶ χειρῶν. Ἄχθος εἶναι ἡ ὑδρία μετὰ τῆς σποδοῦ.

[4]) Ἡ γενικὴ κατὰ μὲν τὸν Wecklein ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τί, κατὰ δὲ τοὺς πλείστους ἐκ τοῦ κλαίεις κατ' ἀναλογίαν τοῦ δακρύειν, ὀλοφύρεσθαι, ἤδεσθαι καὶ τῶν τοιούτων, ἅπερ συντάσσονται πρὸς γενικήν, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 745.

[5]) Λέγει ἐκείνου, ἐν ᾧ δὲν προηγεῖται Ὀρέστου, ἀλλ' Ὀρεστείων.

[6]) Τὸ κεύθειν παρὰ τοῖς τραγικοῖς κεῖται ὡς ἀμετάβατον καὶ ὡς μεταβατικόν, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Χοηφόρ. 672 «λέβητος χαλκέου πλευρώματα σποδὸν κέκευθεν ἀνδρός».

[7]) Εἶναι ἀορίστου, ὡς καὶ τὸ προηγούμενον ῥῆμα.

[8]) Δότε εἰς αὐτήν, ὁποιαδήποτε καὶ ἂν ἦναι αὕτη. Λέγει ταῦτα πρὸς τοὺς ἀκολούθους τοὺς βαστάζοντας τὴν ὑδρίαν.

[9]) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ δυσμενὴς γ' οὖσα. Διὰ τοῦ τόδε ἐννοεῖ τό, εἰς χεῖρας λαβεῖν τὸ τεῦχος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλ' ἢ φίλων τις ἦ[1] πρὸς αἵματος φύσιν. 1125

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ὦ φιλτάτου[2] μνημεῖον ἀνθρώπων ἐμοὶ
ψυχῆς Ὀρέστου λοιπόν[3], ὡς ἀπ' ἐλπίδων,
οὐχ ὧν περ ἐξέπεμπον, εἰσεδεξάμην.
νῦν μὲν[4] γὰρ οὐδὲν ὄντα βαστάζω χεροῖν,
δόμων δέ σ', ὦ παῖ, λαμπρὸν[5] ἐξέπεμψ' ἐγώ. 1130
ὡς ὤφελον[6] πάροιθεν ἐκλιπεῖν βίον,
πρὶν ἐς ξένην σε γαῖαν ἐκπέμψαι χεροῖν
κλέψασα[7] ταῖνδε κἀνασῴσασθαι φόνου,

[1]) Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι, ἤ τις πρὸς αἵματος οὖσα τὴν φύσιν ἐπαιτεῖται τόδε. Πρὸς αἵματος λέγονται οἱ συγγενεῖς, ὡς ἐν Αἴαντ. 1305

[2]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· « Λαβοῦσα τοῦ τεύχους φησίν. Ὑπερφυῶς δὲ ἔχει τῇ διαθέσει, λαβοῦσαν καὶ βαστάζουσαν τὰ ὀστᾶ ὀδύρεσθαι ». Ὁ κάλλιστος οὗτος μονόλογος ἦτο ἀρεστὸν θέμα τοῖς ἀρχαίοις ὑποκριταῖς. Διὰ τούτου ἠδύναντο τὴν τέχνην αὐτῶν νὰ ἐπιδείξωσι καὶ τὸ πάθος τῶν θεατῶν νὰ διεγείρωσιν. Κατὰ τὸν Γέλλιον Noct. Att. VII, 5 ὁ διαπρεπὴς ὑποκριτὴς Πῶλος ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ δράματος ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὴν ὑδρίαν καὶ τὰ ὀστᾶ τοῦ ἄρτι θανόντος υἱοῦ καὶ ταῦτα περιπτυξάμενος περιέπεσεν εἰς ἀληθεῖς θρήνους καὶ οὕτω πολὺ τὸ πάθος τοῖς θεαταῖς ἐνεποίησεν.

[3]) Τὸ λοιπὸν ψυχῆς ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ λείψανα ζῶντος κατὰ τὸν Schneidewin. Ὁ δὲ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· « Ὦ ὑπόλοιπον μνημεῖον ». Τὴν ἀπὸ ὁ Schaefer ἔτρεψεν εἰς ὑπό, ἣν δέχεται καὶ ὁ Hartung. Ἀλλ' οἱ πλεῖστοι τῶν ἑρμηνευτῶν ἀποδοκιμάζουσι τὴν διόρθωσιν, ἐξ ὧν ὁ Dindorf θεωρεῖ τὴν ἐπομένην φράσιν ὡς βραχυλογικὴν ἀντὶ. καὶ οὐχ ὑφ' ὧν σε ἐξέπεμπον. Ὁ δὲ Mehlhorn νομίζει, ὅτι νοεῖται ἀπὸ κοινοῦ ἡ ἀπό, δηλ. ὧς σε οὐκ ἀπὸ τούτων ἐλπίδων εἰσεδεξάμην ἀφ' ὧν ἐξέπεμπον. Ἀλλ' ὁ Wunder παρατηρεῖ, ὅτι δὲν λέγεται ἀπό τινος ἐλπίδος εἰσδέχεσθαί τινα. Ἂν τὸ ὧνπερ ἐτρέπομεν εἰς ὅνπερ, ὡς ποιεῖ ὁ Frælich, ἡ σύνταξις ἔβαινεν ἴσως ὁμαλῶς. Δύναται ὅμως νὰ ληφθῇ ὡς ἔλξις κατὰ τὸν Τρικλίνιον· « Δέον δὲ εἰπεῖν, αἴσπερ ἐξέπεμπον, πρὸς τὸ ἐλπίδων ἔτρεψεν ». Τὸ ἀπ' ἐλπίδων σημαίνει μακρὰν τῶν ἐλπίδων, ὡς ἀπὸ σκοποῦ, ἀπὸ τρόπου, ἐν Τραχιν. 388 « καὶ γὰρ οὐκ ἀπὸ γνώμης λέγεις ».

[4]) Κατὰ παραπλήσιον τρόπον Ὀρηνεῖ ἡ Βρισηὶς τὸν Πάτροκλον ἐν Ἰλιάδ. Τ 287.

[5]) Ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ οὐδὲν ὄντα καὶ σημαίνει ἀκμάζοντα, θάλλοντα.

[6]) Ὁ Τρικλίνιος παρατηρεῖ· «Εἰ γὰρ ἐγὼ πρότερον ἐτεθνήκειν, οὐδεὶς ἂν σε τῶν Κλυταιμνήστρας ἐξεῖλε χειρῶν, ὥστε ἀπόλωλας ἂν ἐξ ἐκείνης τότε, ὥσπερ ὁ πατήρ, καὶ συνετάφης αὐτῷ ».

[7]) Περὶ τούτου λέγεται καὶ ἐν στίχ. 296, Τὸ σῴζειν συντάσσεται πρὸς γενικήν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1162 σώσας μὲν ἐχθρῶν τήνδε Καδμείαν χθόνα ».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅπως θανὼν ἔκεισο τῇ τόθ' ἡμέρᾳ[1],
τύμβου πατρῴου κοινὸν εἰληχὼς μέρος. 1135
νῦν δ' ἐκτὸς οἴκων κἀπὶ γῆς ἄλλης φυγὰς
κακῶς ἀπώλου, σῆς κασιγνήτης[2] δίχα·
κοὔτ' ἐν φίλαισι χερσὶν[3] ἡ τάλαιν' ἐγὼ
λουτροῖς σ' ἐκόσμησ', οὔτε παμφλέκτου[4] πυρὸς
ἀνειλόμην, ὡς εἰκός[5], ἄθλιον βάρος. 1140
ἀλλ' ἐν ξέναισι χερσὶ κηδευθεὶς τάλας
σμικρὸς προσήκεις ὄγκος ἐν σμικρῷ κύτει[6].
οἴμοι τάλαινα τῆς ἐμῆς πάλαι τροφῆς[7]
ἀνωφελήτου, τὴν[8] ἐγὼ θάμ' ἀμφὶ σοὶ
πόνῳ γλυκεῖ[9] παρέσχον· οὔτε γάρ ποτε 1145
μητρὸς σύ γ' ἦσθα μᾶλλον ἢ κἀμοῦ φίλος[10],
οὔθ' οἱ κατ' οἶκον ἦσαν[11], ἀλλ' ἐγὼ τροφός,
ἐγὼ δ'[12] ἀδελφὴ σοὶ προσηυδώμην ἀεί.
νῦν δ' ἐκλέλοιπε ταῦτ' ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ
θανόντι[13] σὺν σοί· πάντα γὰρ συναρπάσας 1150

1) Δηλαδὴ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐφονεύθη ὁ πατήρ.

2) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «οἷον τῆς μόνης σου κηδομένης».

3) Εἶναι ὀργανικὸν αἴτιον, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1003 «σπῶντας ἐν χηλαῖσιν ἀλλήλους φοναῖς».

4) Ἐννοεῖ ἐκ τῶν φλογῶν τοῦ πυρός.

5) Ὡς προσῆκεν ἐμοὶ ἀδελφῇ οὔσῃ.

6) Ἡ λέξις παραγομένη ἐκ τοῦ κύω σημαίνει πᾶν τὸ ἔχον κοίλωμα (τὸ παρ' ἡμῖν κουτί ον)· ἐνταῦθα σημαίνει τὴν ὑδρίαν

7) Γενικὴ τοῦ αἰτίου εἰς τὸ τάλαινα.

8) Οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Δωριεῖς μεταχειρίζονται τὸ ἄρθρον ἀντὶ ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας, ἐκ δὲ τῶν ἀττικῶν μόνον οἱ τραγικοί, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομάχ. 811 «κατθάνῃ κτείνασα τοὺς οὐ χρῆν κτανεῖν» καὶ ἐν Βάκχ. 712 «τὸν θεόν, τὸν νῦν ψέγεις» καὶ Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 1035·

9) Σχῆμα ὀξύμωρον, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Βάκχ. 66 «πόνον ἡδὺν κάματόν τ' εὐκάματον».

10) Τὸ ἐπίθετον κεῖται ἐν ἐνεργητικῇ σημασίᾳ.

11) Ἐκ τοῦ ἑπομένου ἐννοεῖται τὸ τροφοί. Ὅρα, ὅτι ἐν τῇ ἑπομένῃ ἀναφορᾷ παρέλειψε τὸ μέν.

12) Παραπλήσια λέγει ἡ Ἀνδρομάχη ἐν Ἰλιάδ. Ζ, 429 «Ἕκτορ, ἀτὰρ σύ μοί ἐσσι πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ ἠδὲ κασίγνητος, σὺ δέ μοι θαλερὸς παρακοίτης» Παράβαλλ. καὶ ἐν Εὐριπίδ· ἐν Ἑκάβ. 280.

13) Τινὰ χειρόγραφα ἔχουσι θανόντα, ὅπερ δὲν προτιμᾶται.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θύελλ' ὅπως βέβηκας. οἴχεται πατήρ,
τέθνηκ' ἐγώ σοι[1], φροῦδος αὐτὸς εἶ θανών·
γελῶσι δ' ἐχθροί, μαίνεται δ' ὑφ' ἡδονῆς
μήτηρ ἀμήτωρ[2], ἧς ἐμοὶ σὺ πολλάκις
φήμας λάθρα προύπεμπες, ὡς φανούμενος[3] 1155
τιμωρὸς αὐτός[4]· ἀλλὰ ταῦθ' ὁ δυστυχὴς
δαίμων ὁ σός τε κἀμὸς ἐξαφείλετο,
ὅς σ' ὧδέ μοι προύπεμψεν ἀντὶ φιλτάτης
μορφῆς σποδόν τε καὶ σκιὰν ἀνωφελῆ.
οἵ μοί μοι· 1160
ὦ δέμας οἰκτρόν, φεῦ φεῦ.
ὦ δεινοτάτας, οἵ μοί μοι,
πεμφθεὶς κελεύθους[5], φίλταθ', ὡς μ' ἀπώλεσας·
ἀπώλεσας δῆτ', ὦ κασίγνητον κάρα.
τοιγὰρ σὺ δέξαι μ' ἐς τὸ σὸν τόδε στέγος[6], 1165
τὴν μηδὲν[7] εἰς τὸ μηδέν, ὡς σὺν σοὶ κάτω
ναίω τὸ λοιπόν. καὶ γὰρ ἡνίκ' ἦσθ' ἄνω,
ξὺν σοὶ μετεῖχον τῶν ἴσων[8], καὶ νῦν ποθῶ
τοῦ σοῦ θανοῦσα μὴ ἀπολείπεσθαι[9] τάφου·

1) Εἶναι τὸ αἴτιον τοῦ τέθνηκα· ἕνεκα σοῦ ἔχω ἀποθάνει.

2) Τοιαῦτα εἶναι τὰ ἄδωρα δῶρα ἐν Αἴαντ. 665, ἄγαμον γάμον, ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1214, ὕπνος ἄϋπνος ἐν Φιλοκτήτ. 848. Ἡ ἑπομένη γενικὴ κατὰ μὲν τὸν Τρικλίνιον καὶ τὸν Wecklein ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τιμωρός, κατὰ τοὺς πλείστους ὅμως ἑρμηνευτὰς ἐκ τοῦ λάθρα.

3) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ λέγων, ὅτι φανεῖ.

4) Ὁ ἴδιος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀγγέλους, οὓς ἔπεμπεν.

5) Ὁ Τρικλίνιος ἐννοεῖ κατὰ δύο τρόπους, ἢ ἀπὸ τῆς Φωκίδος πρὸς τὴν οἰκίαν ἢ ἀπὸ τῆς οἰκίας πρὸς τὴν Φωκίδα, δηλ. ὅτε ἐπέμφθη ὑπὸ τῆς Ἠλέκτρας. Ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ μὲν Wecklein δέχεται τὸ πρῶτον (δηλ. τὴν σποδόν), ὁ δὲ Wolff τὸ δεύτερον. Ἡ ἐπισώρευσις πολλῶν λ ποιεῖ τὸν λόγον μαλακόν.

6) Εἶναι διάφορος τύπος τοῦ στέγη. Τὸ ἀγγεῖον θεωρεῖ ὡς κατοικίαν τοῦ νεκροῦ, ὡς δεικνύει καὶ τὸ ἑπόμενον ν α ί ω.

7) Ἐννοεῖται τὸ οὖσαν.

8) Ἀμφοτέρους κακῶς μετεχειρίσθη ἡ μήτηρ καὶ ἀμφότεροι ἐπεθύμουν νὰ τιμωρήσωνται τοὺς φονεῖς τοῦ πατρός.

9) Σημαίνει στερεῖσθαι, ὡς καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 246 «ἀ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοὺς γὰρ θανόντας[1] οὐχ ὁρῶ λυπουμένους. 1170

ΧΟΡΟΣ.

θνητοῦ πέφυκας πατρός, Ἠλέκτρα, φρόνει,
θνητὸς δ' Ὀρέστης· ὥστε[2] μὴ λίαν στένε.
πᾶσιν γὰρ ἡμῖν τοῦτ'[3] ὀφείλεται παθεῖν.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

φεῦ φεῦ, τί λέξω; ποῖ λόγων[4] ἀμηχανῶν
ἔλθω; κρατεῖν γὰρ οὐκ ἔτι γλώσσης σθένω. 1175

ΗΛΕΚΤΡΑ.

τί δ' ἔσχες ἄλγος[5]; πρὸς τί τοῦτ' εἰπὼν κυρεῖς;

ΟΡΕΣΤΗΣ.

ἦ σὸν[6] τὸ κλεινὸν εἶδος Ἠλέκτρας τόδε;

ΗΛΕΚΤΡΑ.

τόδ'[7] ἔστ' ἐκεῖνο, καὶ μάλ' ἀθλίως ἔχον.

νημονῶ γάρ, τῶν πρὶν ἀπολειφθεὶς
ρενῶν ».

[1]) Κατὰ τὸν Wecklein λέγει
ῦτα ἡ Ἠλέκτρα ἀποβλέπουσα εἰς
ὴν ὑδρίαν, ἐν ᾗ ἡ σιγὴ τοῦ τάφου
χει. Παραπλήσιον τὸ ἐν Τραχιν.
173 « τοῖς γὰρ θανοῦσι μόχθος οὐ
ροσγίγνεται ».

[2]) Τὸ ὥστε φέρεται πρὸς προστα-
τικήν, ὡς Πλάτ. ἐν Πολιτ. II,
62 « ὥστε καὶ σὺ — ἐπάμυνε »,
ενοφ. ἐν Κύρ. Παιδ. I, 3, 18
ὥστε θάρσει».

[3]) Ὁ Bergk ἐθεώρησε τὸν στί-
ον νόθον, ὃν ὁ Dindorf ὄντως ἐξή-
ειψεν· διότι εἶναι ἀσαφές, ποῦ ἀπο-
ίδεται ἡ ἀντωνυμία καὶ ἡ αἰτιολο-
ία τῆς παρηγορίας εἶναι ἄτονος. Ἡ
ντωνυμία ὅμως ἀναφέρεται εἰς τὸ
αγεῖν, ὅπερ ἐξάγεται ἐκ τοῦ
νητός.

[4]) Κατὰ τὸν Hermann ἡ γενικὴ
νήκει καὶ εἰς τὸ ποῖ καὶ εἰς τὸ
μηχανῶν. Ὁ Ὀρέστης ἀκούσας
ὸ ὄνομα τῆς Ἠλέκτρας ἐταράχθη·
ὐνατο μὲν ἐκ τῶν θρήνων νὰ εἰ-
κάσῃ, ὅτι ἦτο ἡ Ἠλέκτρα, ἀλλὰ δὲν
ἦτο κατὰ πάντα βέβαιος, διότι ὑπῆρ-
χον αὐτῷ καὶ ἄλλαι ἀδελφαί. Κατὰ
τὸν Σχολιαστήν· « Ἀναγκαῖον ἐμφα-
νισθῆναι τὸν Ὀρέστην· διεφθάρη γὰρ
τὸ συνεκτικὸν τῆς ὑποθέσεως, σιω-
πῶντος αὐτοῦ». Ἐντεῦθεν ἄρχεται
ἡ ἀναγνώρισις τοῦ δράματος, ἥτις
γίνεται ἢ πρὸς φιλίαν, ὡς ἐνταῦθα,
ἢ πρὸς ἔχθραν, ὡς ἐν Οἰδίποδι τυ-
ράννῳ.

[5]) Ἐρωτᾷ περὶ τοῦ ἀντικειμένου
τῆς λύπης τοῦ Ὀρέστου.

[6]) Εἶναι βραχυλογία ἀντί. ἦ σὸν
τόδε εἶδός ἐστιν τὸ κλεινὸν Ἠλέκ-
τρας εἶδος; Εἶδος εἶναι ἡ μορφή.

[7]) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ·
« Τοῦτο δύναται μὲν καὶ ἡ Ἠλέκτρα
λέγειν. Εὐπρεπέστερον δὲ τῷ χορῷ
περίκειται, ἵνα μὴ περὶ τοῦ ἑαυτῆς
εἴδους εἴπῃ. Θαυμαστῶς δὲ τὴν
μὲν Κλυταιμνήστραν ἀπὸ τοῦ λαμ-
προῦ σχήματος ὁ ἄγγελος ἐγνώρισεν.
οὗτος δὲ οὐ γινώσκει τὴν Ἠλέκτραν
διὰ τὸ κεκακῶσθαι τὸ σῶμα».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΡΕΣΤΗΣ.

οἴμοι ταλαίνης ἄρα[1] τῆσδε συμφορᾶς.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

οὐ δή ποτ', ὦ ξέν', ἀμφ' ἐμοὶ στένεις[2] τάδε; 1180

ΟΡΕΣΤΗΣ.

ὦ σῶμ' ἀτίμως κἀθέως ἐφθαρμένον[3].

ΗΛΕΚΤΡΑ.

οὗτοι ποτ' ἄλλην ἢ 'με δυσφημεῖς[4], ξένε.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

φεῦ τῆς ἀνύμφου δυσμόρου τε σῆς τροφῆς[5].

ΗΛΕΚΤΡΑ.

τί μοί ποτ', ὦ ξέν', ὧδ' ἐπισκοπῶν στένεις;

ΟΡΕΣΤΗΣ.

ὡς οὐκ ἄρ' ἦδη τῶν ἐμῶν οὐδὲν κακῶν[6]. 1185

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἐν τῷ διέγνως τοῦτο τῶν εἰρημένων[7];

ΟΡΕΣΤΗΣ.

ὁρῶν[8] σε πολλοῖς ἐμπρέπουσαν ἄλγεσιν.

1) Ὑπὸ τῶν τραγικῶν τίθεται τὸ ἄρα ἀντὶ τοῦ ἄρα κατὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ μέτρου, ὡς ἐν Αἴαντ. 738.

2) Ἐκ τῆς ἡγουμένης φράσεως τοῦ Ὀρέστου ἐνόησεν, ὅτι δι' αὐτὴν στενάζει.

3) Ὁ Ὀρέστης οἰκτείρει τὴν τύχην τῆς ἀδελφῆς μὴ ἀποβλέπων εἰς τὰς ἐρωτήσεις αὐτῆς.

4) Τὸ δυσφημεῖν ἐνταῦθα δὲν σημαίνει ὑβρίζειν, ἀλλὰ λέγειν κακοῖς, λυπηροῖς λόγοις, ὡς παρ' Εὐριπίδ, ἐν Ἑκάβ. 180. Ὀρθῶς δὲ ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής· «Τὰ δύσφημα ταῦτα, ἃ λέγεις, ἐμοὶ καὶ οὐκ ἄλλῳ τινὶ ἁρμόζει».

5) Ἐνταῦθα σημαίνει δίαιταν, ὡς καὶ ἐν Αἴαντ. 499.

6) Τὴν λυπηρὰν θέσιν τῆς ἀδελφῆς ὁ Ὀρέστης λέγει ἑαυτοῦ κακόν. Ἐννοεῖ μὲν τοῦτο ὁ θεατής, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ Ἠλέκτρα.

7) Ἡ γενικὴ συνάπτεται μετὰ τοῦ τῷ. Ἐκ ποίας φράσεώς μου ἐγνώρισας τοῦτο; δηλ. ὅτι ἔχεις κακά.

8) Προέταξε τὸ ὁρᾶν πρὸς δήλωσιν, ὅτι ἡ γνῶσις δὲν προέρχεται ἐκ λόγων, ἀλλ' ἐξ ὄψεως. Ἐκ τοῦ προηγουμένου στίχου ἐννοεῖται τὸ διέγνως τοῦτο. Κατὰ τὸν Schneidewin τὸ ἐμπρέπειν ἄλγεσιν εἶναι ὀξύμωρον· διότι τὸ ἐμ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΛΕΚΤΡΑ.

καὶ μὴν ὁρᾷς[1] γε παῦρα τῶν ἐμῶν κακῶν.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

καὶ πῶς γένοιτ' ἂν τῶνδ' ἔτ' ἐχθίω βλέπειν;

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ὀθούνεκ' εἰμὶ τοῖς φονεῦσι[2] σύντροφος.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

τοῖς τοῦ[3]; πόθεν τοῦτ' ἐξεσήμηνας κακόν;

ΗΛΕΚΤΡΑ.

τοῖς πατρός· εἶτα[4] τοῖσδε δουλεύω βίᾳ.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

τίς γάρ σ' ἀνάγκη[5] τῇδε προτρέπει βροτῶν;

ΗΛΕΚΤΡΑ.

μήτηρ καλεῖται, μητρὶ δ' οὐδὲν ἐξισοῖ[6].

ΟΡΕΣΤΗΣ.

τί δρῶσα; πότερα χερσὶν[7] ἢ λύμῃ βίου;

ΗΛΕΚΤΡΑ.

καὶ χερσὶ καὶ λύμαισι καὶ πᾶσιν κακοῖς.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

οὐδ' οὐπαρήξων[8] οὐδ' ὁ κωλύσων πάρα;

πρέπειν τίθεται ἐπὶ ἀγαθῶν καὶ οὐχὶ ἐπὶ λυπηρῶν.

1) Λέγει τοῦτο ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸ προηγούμενον ὁρῶν.

2) Ἡ Ἠλέκτρα νομίζει, ὅτι ὁ ξένος γινώσκει τὸν θάνατον τοῦ Ἀγαμέμνονος.

3) Τοῖς φονεῦσι τίνος; Ἐπειδὴ ὁ Ὀρέστης δὲν θέλει ἐνταῦθα νὰ γείνῃ ἡ ἀναγνώρισις, ὑποκρίνεται, ὅτι ἀγνοεῖ, περὶ τίνος φονευθέντος πρόκειται.

4) Τοῦτο εἶναι δεύτερον κακόν, ἀλλὰ μεῖζον τοῦ πρώτου· δηλ. οὐ μόνον συνοικεῖ, ἀλλὰ καὶ δουλεύει τοῖς φονεῦσι τοῦ πατρός. Ὅρα στίχ. 262.

5) Ἐννοεῖ τῷ δουλεύειν. Ποῖος ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἀναγκάζει σε εἰς τὴν δουλείαν; ὡς ἐν Ἀντιγόν. 270 «ὃς πάντας ἐς πέδον κάρα νεῦσαι φόβῳ προὔτρεψεν».

6) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Οὐκ ἴσα πράσσει τῷ τῆς μητρὸς ὀνόματι»· διότι εἶναι μήτηρ ἀμήτωρ, στίχ. 1154.

7) Διὰ μὲν τοῦ χερσὶν ἐννοεῖ τὴν κακὴν μεταχείρισιν, διὰ δὲ τοῦ λύμῃ τὴν ὕβριν, τὴν περιφρόνησιν.

8) Δηλαδὴ ὁ ἐπαρήξων σοι καὶ ὁ κω-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΛΕΚΤΡΑ.

οὐ δῆθ'· ὃς ἦν γάρ μοι, σὺ προύθηκας[1] σποδόν.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

ὦ δύσποτμ', ὡς ὁρῶν σ' ἐποικτείρω πάλαι.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

μόνος βροτῶν ν υ ν ἴσθ' ἐποικτείρας ποτέ[2].

ΟΡΕΣΤΗΣ.

μόνος γὰρ[3] ἥκω τοῖς ἴσοις ἀλγῶν κακοῖς.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

οὐ δή ποθ' ἡμῖν ξυγγενὴς ἥκεις ποθέν;

ΟΡΕΣΤΗΣ.

ἐγὼ φράσαιμ' ἄν, εἰ τὸ τῶνδ'[4] εὔνουν πάρα.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἀλλ' ἔστιν εὔνουν, ὥστε πρὸς πιστὰς ἐρεῖς.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

μέθες τόδ' ἄγγος[5] νῦν, ὅπως τὸ πᾶν μάθῃς.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

μὴ δῆτα, πρὸς θεῶν, τοῦτό μ' ἐργάσῃ, ξένε.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

πείθου[6] λέγοντι, κοὐχ ἁμαρτήσει ποτέ.

λύσων αὐτήν. Ἔθηκε μέλλοντα πρὸς δήλωσιν, ὅτι ὄντως τὸ κακὸν δὲν ἀπεσοβήθη, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 261 «οὐδ' ὁ κωλύσων παρῆν» καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 1242 «τίς ἔσται μ' οὐπικωλύσων τάδε;»

1) Κατὰ μὲν Schneidewin ἐννοεῖται ἡ γενικὴ τούτου, κατὰ τὸν Dindorf ὅμως καὶ ἄλλους ἡ αἰτιατική, δηλ. τοῦτον προὔθηκας σποδόν.

2) Ὑπονοεῖται ἡ φράσις, ἄλλοι οὔποτε ἐπῴκτειραν.

3) Αἰτιολογεῖ παραλειφθεῖσαν πρότασιν. Βεβαίως ἐποικτείρω· διότι μόνος ἔρχομαι λυπούμενος διὰ τὰς ἴσας δυστυχίας.

4) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ αἵδε· ἐννοεῖ δὲ τὸν χορόν.

5) Τοῦτο λέγων ὁ Ὀρέστης ἅπτεται τῆς ὑδρίας, ὡς γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τοῦ ἑπομένου ἐργάσῃ.

6) Ἐν τισι χειρογράφοις εὑρηται πιθοῦ, ὅπερ προτιμᾶται ὑπό τινων ἐκδοτῶν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΛΕΚΤΡΑ.

μὴ πρὸς γενείου, μὴ 'ξέλῃ[1] τὰ φίλτατα.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

οὔ[2] φημ' ἐάσειν.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ὦ τάλαιν' ἐγὼ σέθεν[3],
'Ορέστα, τῆς σῆς εἰ στερήσομαι[4] ταφῆς.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

εὔφημα φώνει[5]· πρὸς δίκης γὰρ οὐ στένεις.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

πῶς τὸν θανόντ' ἀδελφὸν οὐ δίκῃ[6] στένω;

ΟΡΕΣΤΗΣ.

οὔ σοι προσήκει τήνδε προσφωνεῖν[7] φάτιν.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

οὕτως ἄτιμός[8] εἰμι τοῦ τεθνηκότος;

ΟΡΕΣΤΗΣ.

ἄτιμος οὐδενὸς σύ, τοῦτο[9] δ' οὐχὶ σόν.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

εἴπερ γ' 'Ορέστου σῶμα βαστάζω τόδε.

1) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ στερήσῃς. Φίλτατα εἶνε ἡ σποδὸς τοῦ φιλτάτου ἀδελφοῦ.

2) Ἡ ἄρνησις προσδιορίζει τὸ ἀπαρέμφατον. Τὸ διαιρεῖν τὸν στίχον εἰς δύο πρόσωπα λέγεται ἀντιλαβή καὶ παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ καὶ τῷ Εὐριπίδῃ εὕρηται ἐν ζωηρῷ διαλόγῳ, ὡς ἐνταῦθα. Ἁπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ ἐν τῷ τριμέτρῳ μόνον ἐν Προμηθ. 984 καὶ ἐν τοῖς μελικοῖς ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 200 καὶ 932.

3) Δηλοῖ τὸ αἴτιον τοῦ τάλαινα, ὡς παρ' Εὐριπίδῃ ἐν Ἀλκήστ. 753 «ὦ σχετλία τόλμης». Ἐπεξηγεῖται δὲ διὰ τοῦ, εἰ στερήσομαι.

4) Ὁ μέσος μέλλων κεῖται ἀντὶ τοῦ παθητικοῦ, ὡς συχνάκις παρὰ τοῖς τραγικοῖς.

5) Ἐπειδὴ ἡ Ἠλέκτρα εἶπε ταφήν, ὁ ἀδελφὸς ἀποτρέπει τοιαύτης λέξεως, ἥτις ἠδύνατο νὰ ἦναι δυσοίωνος καὶ διὰ τὴν ἐπιχείρησιν αὐτοῦ.

6) Ἡ Ἠλέκτρα νομίζει, ὅτι ὁ ξενος ἀμφισβητεῖ τὸ ἀδελφικὸν καθῆκον.

7) Ὑπονοεῖται ἡ αἰτιατικὴ ἐμέ, ἣν παραλείπει, διότι ἀναβάλλει ἐπ' ὀλίγον ἔτι τὴν ἀναγνώρισιν.

8) Μὴ ἐννοήσασα ἡ Ἠλέκτρα τὴν σημασίαν τοῦ προσήκει, νομίζει, ὅτι εἶναι ἀναξία τοῦ τεθνηκότος.

9) Ἐννοεῖ τὴν ὑβρίαν μετὰ τῆς ἐν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΡΕΣΤΗΣ.

ἀλλ' οὐκ Ὀρέστου, πλὴν λόγῳ γ' ἠσκημένον[1].

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ποῦ δ' ἔστ' ἐκείνου τοῦ ταλαιπώρου τάφος;

ΟΡΕΣΤΗΣ.

οὐκ ἔστι· τοῦ γὰρ ζῶντος οὐκ ἔστιν τάφος.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

πῶς εἶπας, ὦ παῖ[2] ;

ΟΡΕΣΤΗΣ.

ψεῦδος οὐδέν, ὧν λέγω.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἦ ζῇ γὰρ ἀνήρ;

ΟΡΕΣΤΗΣ.

εἴπερ ἔμψυχός γ' ἐγώ[3].

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἦ γὰρ σὺ κεῖνος;

ΟΡΕΣΤΗΣ.

τήνδε προσβλέψασά μου
σφραγῖδα[4] πατρός, ἔκμαθ', εἰ σαφῆ λέγω.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ὦ φίλτατον φῶς[5].

αὐτῇ σποδοῦ. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει· «Οὐ σοι προσῆκον».

[1]) Κατεσκευασμένον κατὰ τὸν Σχολιαστήν.

[2]) Ἡ προσφώνησις αὕτη γίνεται μετὰ οἰκειότητος, ἣν διεγείρει ἡ χαρά, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 236.

[3]) Ἐννοεῖται ἡ ἀπόδοσις ἐκ τοῦ ἡγουμένου ἡμιστιχίου.

[4]) Ὁ Ὀρέστης δείκνυσι τὸν δακτύλιον τοῦ πατρός, ὃν ἡ Ἠλέκτρα εἶχε δώσει τῷ ἀδελφῷ, ὅτε ἔπεμπε πρὸς τὸν Στρόφιον. Τὸ τοιοῦτον εἶδος τοῦ ἀναγνωρισμοῦ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη δὲν εἶναι τὸ ἄριστον. Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 25.

[5]) Γεννᾶται τὸ ζήτημα, ἂν ἐννοῇ τὸν Ὀρέστην, ὡς ὁ Ὅμηρος ἐν Ὀδυσσ. Π. 23 λέγει τὸν Τηλέμαχον γλυκερὸν φάος, ἢ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν βλέπει τὸν ἀδελφόν. Τὸ μὲν πρῶτον δέχεται ὁ Wolff, τὸ δὲ δεύτερον πλεῖστοι ἑρμηνευταί. Ὄντως ἐν στιχ. 1354 ἡ Ἠλέκτρα λέγει τὸν ἀδελφὸν φιλτατον φῶς, ἀλλ' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Wunder, ὅτι, ἂν εἶχε τοιαύτην σημασίαν, ὁ Ὀρέστης δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποκριθῇ διὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΡΕΣΤΗΣ.

φίλτατον συμμαρτυρῶ.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ὦ φθέγμ'[1], ἀφίκου ;

ΟΡΕΣΤΗΣ.

μηκέτ' ἄλλοθεν[2] πύθῃ. 1225

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἔχω σε χειροῖν ;

ΟΡΕΣΤΗΣ.

ὡς τὰ λοίπ' ἔχεις ἀεί.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ὦ φίλταται γυναῖκες, ὦ πολίτιδες,
ὁρᾶτ' Ὀρέστην τόνδε, μηχαναῖσι μὲν
θανόντα, νῦν δὲ μηχαναῖς[3] σεσωσμένον.

ΧΟΡΟΣ.

ὁρῶμεν, ὦ παῖ, κἀπὶ συμφοραῖσί[4] μοι 1230
γεγηθὸς ἕρπει δάκρυον ὀμμάτων ἄπο.

Στροφή.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἰὼ γοναί,
γοναὶ σωμάτων[5] 1233

ς φράσεως, φίλτατον συμαρτυρῶ. Τοῦτο λέγουσα ἡ Ἠλέκα περιπτύσσεται τὸν ἀδελφόν, ὡς νεται δῆλον ἐκ τῶν ἑξῆς.

1) Καὶ ἐνταῦθα ἐννοεῖται τὸ ἐπίτον φίλτατον.

2) Ὡς πρότερον ἐμάνθανε παρ' γέλων. Λέγει τοῦτο ἐν σχέσει ος τὸ φθέγμα.

3) Ἡ αὐτὴ ἀπάτη, ἥτις ἐποίησε ν Ὀρέστην νεκρόν, ἔδειξε τοῦτον ὄντα.

4) Συμφορὰ ἐνταῦθα δὲν σημαίνει στυχίαν, ἀλλ' εὐτυχὲς συμβάν, καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 24 «χαῖρε τῆσδε συμφορᾶς χάριν» καὶ Εὐστάθ. εἰς Ἰλιάδ. Ζ 367 « καὶ ἡ συμφορὰ δὲ οὐ μόνον ἀποτρόπαιος, ἀλλὰ καὶ ἀγαθή, ὡς δηλοῖ σὺν ἄλλοις καὶ ὁ εἰπὼν ἐπ' ἀγαθῷ τὸ ἐπὶ συμφορᾶς γεγηθός».

5) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ἀντὶ τοῦ ἐνικοῦ, γονὴ σώματος ἐμοὶ φιλτάτου Ἀγαμέμνονος». Τὴν ἑρμηνείαν ταύτην, ἣν δέχονται πολλοί, ἀποδοκιμάζει ὁ Ellendt ἐν τῷ λεξικῷ αὐτοῦ. Κατὰ τοῦτον κεῖται ἀντί, σῶμα ξαναίμου φίλτατον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐμοὶ φιλτάτων,
ἐμόλετ' ἀρτίως[1],
ἐφεύρετ', ἦλθετ', εἴδεθ'[2], οὓς ἐχρῄζετε. 1235

ΟΡΕΣΤΗΣ.

πάρεσμεν· ἀλλὰ σῖγ' ἔχουσα πρόσμενε[3].

ΗΛΕΚΤΡΑ.

τί δ' ἔστι;

ΟΡΕΣΤΗΣ.

σιγᾶν ἄμεινον, μή τις ἔνδοθεν κλύῃ[4].

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἀλλ' οὐ τὰν ἀδμήταν αἰὲν Ἄρτεμιν[5],
τόδε[6] μέν οὔ ποτ' ἀξιώσω τρέσαι,
περισσὸν ἄχθος[7] ἔνδον γυναικῶν ὂν ἀεί. 1241

καὶ κατὰ τὸν Schneidewin, σῶμα γεγονὸς ἀδελφοῦ φιλτάτου. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ γονὴ σημαίνει τὸ τέκνον, διὰ τοῦ σώματος ἐννοεῖ τὸν Ἀγαμέμνονα. Τοιαύτην σημασίαν ἔχει τὸ γονὴ καὶ ἐν Ἀντιγόν. 641 «γονὰς κατηκόους φύσαντες» καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1192. Ἀλλ' ὁ Schneider εἰκάζει, ὅτι ἐννοεῖ τὰ σώματα τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τοῦ Στροφίου, ὅπερ δεικνύει καὶ τὸ γοναί. Δὲν ἐλέχθη μέν, ὅτι ὁ ἀκόλουθος τοῦ Ὀρέστου ἦτο ὁ Πυλάδης, ὅμως ἀφ' οὗ ὁ ἀδελφὸς ἀνεγνωρίσθη, ἠδύνατο νὰ εἰκάσῃ καὶ τὸν συνοδοιπόρον τούτου· διότι ὁ Ὀρέστης πολλάκις ἔπεμψεν εἰδήσεις τῇ ἀδελφῇ περὶ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, στίχ. 170. Ἄλλως ἡ Ἠλέκτρα ὤφειλε νὰ προσαγορεύσῃ τὸν Πυλάδην, ἀφ' οὗ τοῦτο δὲν γίνεται ἐν στίχ. 1376, ἔνθα ἡρωϊς ἤκουσε τὸ ὄνομα τοῦ Πυλάδου. Ἡ γνώμη αὕτη, ὡς νομίζομεν, δὲν εἶναι ἀτυχής.

[1]) Νῦν τέλος μετὰ μακρὰν προσδοκίαν, ὡς παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Λυσικράτ. 69.

[2]) Τὸ ἀσύνδετον, ὡς παρὰ Δημοκρίτ. ἐν Ἀποσπάσμ. 240, «ἦλθες, ἴδες, ἀπῆλθες», καὶ τὸ πολυθρύλητον τοῦ Καίσαρος, veni vidi vici. Ἡ ἑπομένη ἀναφορικὴ πρότασις κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐμέ.

[3]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «ἀντὶ τοῦ σίγα, ἕως ἂν κατὰ νοῦν ἀποβῇ τὸ πᾶν».

[4]) Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· «Παράκειται ἑκάστῳ τὸ οἰκεῖον· ἡ μὲν γάρ, γυνή τε οὖσα καὶ παρὰ προσδοκίαν εὐτυχοῦσα, θρασυτέρα ἐστίν, ὁ δὲ ἀσφαλὴς διὰ τὸ νῦν πρῶτον ἐπιχειρεῖν τοιούτῳ κινδύνῳ».

[5]) Ὁμνύει εἰς τὴν Ἄρτεμιν, ὡς αἱ παρθένοι, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἱκέτισ. 139.

[6]) Κατὰ τὸν Schneider ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ τόνδε τρόμον τρέσαι. Ἐννοεῖ δὲ τὸ σιγᾶν, μή τις ἔνδοθεν κλύῃ. Πιθανώτερον ὅμως οἱ πλεῖστοι τῶν ἑρμηνευτῶν λέγουσιν, ὅτι τὸ περισσὸν ἄχθος εἶναι ἐπεξήγησις τοῦ τόδε. Ὁ μὲν ἄνευ τοῦ δὲ περιπίπτει εἰς τὴν σημασίαν τοῦ γέ.

[7]) Νομίζομεν, ὅτι δὲν εἶναι πι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΡΕΣΤΗΣ.

ὅρα γε μὲν δή, κἀν γυναιξὶν[1] ὡς Ἄρης
ἔνεστιν· εὖ δ' ἔξοισθα πειραθεῖσά που.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ὀτοτοτοτοῖ τοτοῖ[2], 1245
ἀνέφελον[3] ἐνέβαλες, οὔ ποτε καταλύσιμον, 1246
οὐδέ ποτε λησόμενον[4] ἀμέτερον, 1248
οἷον ἔφυ, κακόν. 1250

ΟΡΕΣΤΗΣ.

ἔξοιδα καὐτός· ἀλλ' ὅταν παρουσία[5]
φράζῃ, τότ' ἔργων τῶνδε μεμνῆσθαι χρεών.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

Ἀντιστροφή.

ὁ πᾶς[6] ἐμοί,
ὁ πᾶς ἂν πρέποι 1254
παρὼν ἐννέπειν 1254
τάδε δίκᾳ χρόνος· 1255
μόλις γὰρ ἔσχον νῦν ἐλεύθερον στόμα.

θανὴ ἡ ἑρμηνεία τοῦ Wolff, τάσδε τὰς γυναῖκας τὰς ἀεὶ ἔνδον οὔσας (ἐν αντιθέσει πρὸς τὴν τόλμην τῆς Ἠλέκτρας), αἷς περισσῶς ἄχθομαι. Διότι σημαίνει ἀνωφελὲς βάρος, δηλ. αἱ γυναῖκες δὲν ἔχουσι πολεμικὴν ἀξίαν καὶ δὲν πρέπει ταύτας νὰ φοβῆταί τις.

1) Οὐ μόνον ἐν ἀνδράσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν γυναιξίν. Προδήλως δ' ἐννοεῖ τὴν Κλυταιμνήστραν, ἥτις ἐφόνευσε τὸν ἄνδρα.

2) Θρηνεῖ ἡ Ἠλέκτρα, διότι ὁ Ὀρέστης ὑπέμνησε τὸν φόνον τοῦ πατρός.

3) Σημαίνει τὸ καλυφθῆναι μὴ δυνάμενον, τὸ ἀσκίαστον, ὡς ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἐπέβαλες, ἀλλ' ἐκράτησε παρὰ πολλοῖς ἐκδόταις ἡ διόρθωσις τοῦ Hartung, ὅστις ἔτρεψεν εἰς ἐνέβαλες κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Σχολιαστοῦ Ὁ Wolff ἀνέγνω ὑπέβαλες.

4) Τὸ μέσον κεῖται ἀντὶ τοῦ παθητικοῦ, ἤτοι ἐπιλησθησόμενον κατὰ τὸν Τρικλίνιον.

5) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει, ὅταν ἐπιτρέπῃ ὁ καιρός, Ὁ ποιητὴς θέλει νὰ ἀποφύγῃ τὴν διήγησιν τοῦ φόνου τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἥτις ἦτο γνωστὴ τοῖς θεαταῖς.

6) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως· Ὁ πᾶς παρὼν χρόνος πρέπει ἂν δίκᾳ ἐννέπειν τάδε, δηλ. καθ' ὅλον τὸν παρόντα χρόνον ἁρμόζει νὰ λέγω

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΡΕΣΤΗΣ.

ξύμφημι κἀγώ· τοιγαροῦν σῴζου τόδε[1].

ΗΛΕΚΤΡΑ.

τί δρῶσα;

ΟΡΕΣΤΗΣ

οὗ μή ποτ' ἔστι καιρός, μὴ μακρὰν βούλου λέγειν[2].

ΗΛΕΚΤΡΑ.

τίς οὖν ἀξίαν[3] γε σου πεφηνότος 1260
μεταβάλοιτ' ἄν ὧδε[4] σιγὰν λόγων;
ἐπεί σε νῦν ἀφράστως[5] ἀέλπτως τ' ἐσεῖδον. 1262

ΟΡΕΣΤΗΣ.

τότ' εἶδες, ὅτε θεοί μ' ἐπώτρυναν μολεῖν 1264
- ⏑ - ⏑ ⏑ - ⏑ ⏑ - ⏑ ⏑

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἔφρασας ὑπερτέραν[6] 1265

περὶ τοῦ πατρός μου, διότι πρότερον δὲν εἶχον τὴν ἐλευθερίαν.

1) Ἐννοεῖ τὸ ἐλευθεροστομεῖν. Ἔχεις δίκαιον, ὅτι τέλος ἀπέκτησας τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λόγου, ἀλλὰ πρόσεχε μὴ ἀπολέσῃς ταύτην δι' ἀκαίρων λόγων, δι' ὧν ἠδύνατο νὰ ἀποτύχῃ τὸ σχέδιόν μου.

2) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ μακρηγορεῖν.

3) Ὁ Wolff ἔτρεψεν εἰς ἀξίων, ὅπως συντάξῃ πρὸς τὸ λόγων. Ἡ διόρθωσις ἴσως δὲν εἶναι ἀτυχής, διότι ἡ μὲν σιγὴ προσδιορίζεται διὰ τοῦ ὧδε, οἱ δὲ λόγοι ἤθελον μένει ἀνευ προσδιορισμοῦ, ἐν ᾧ εἶναι ἡ κυριωτέρα ἔννοια τῆς προτάσεως. Ἀλλὰ καὶ ἡ γραφὴ τῶν χειρογράφων δὲν παρέχει κακὴν ἔννοιαν· διότι οἱ λόγοι καὶ ἄνευ προσδιορισμοῦ ἐν τῇ διανοίᾳ τῆς Ἠλέκτρας ἔχουσιν ἀξίαν, διότι πρότερον ἐστερεῖτο τούτων. Ἡ ἡρωὶς ὁμολογεῖ μέν, ὅτι ἡ σιγὴ ἔχει ἀξίαν, ἀλλ' οὐδεὶς δύναται νὰ προτιμήσῃ ταύτην τῶν λόγων, ὧν πάντοτε ἐπόθει. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει· «Τίς ἄν, σοῦ φανέντος, δικαίως, ἕλοιτο ἀντὶ λόγων σιωπήν».

4) Κατὰ μὲν τὸν Schneidewin σημαίνει ἐν τοιαύτῃ καταστάσει, ἥτις ἐξηγεῖται διὰ τοῦ ἐπεί, κατὰ δὲ τὸν Wolff δηλοῖ, ὡς σὺ θέλεις.

5) Σημαίνει ἀπροσδοκήτως.

6) Ὁ Ὀρέστης ἀποκρίνεται πρὸς τὸν τελευταῖον στίχον τῆς ἀδελφῆς ἐξηγῶν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐδράδυνεν. Μετὰ τὸν στίχον τοῦτον, ὡς δείκνυσιν ἡ στροφή, λείπει ἓν τρίμετρον, ὅπερ ὁ Hermann συμπληροῖ οὕτως· αὐτοὶ γεγῶτες τῇδε τῆς ὁδοῦ βραδῆς.

7) Ἐκ τοῦ ἑπομένου στίχου ἐννοητέον τὴν αἰτιατικὴν χάριν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τᾶς πάρος ἔτι χάριτος[1], εἴ σε θεὸς ἐπόρισεν 1266
ἀμέτερα πρὸς μέλαθρα· δαιμόνιον 1268
αὐτὸ τίθημ'[2] ἐγώ. 1270

ΟΡΕΣΤΗΣ.

τὰ μέν[3] σ' ὀκνῶ χαίρουσαν εἰργαθεῖν, τὰ δὲ
δέδοικα λίαν ἡδονῇ νικωμένην.

Ἐπῳδός.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἰὼ χρόνῳ μακρῷ φιλτάταν ὁδὸν[4]
ἐπαξιώσας ὧδέ μοι φανῆναι,
μή τί με, πολύστονον ὧδ ἰδών[5], 1275

ΟΡΕΣΤΗΣ.

τί μὴ ποιήσω ;

ΗΛΕΚΤΡΑ.

μή μ' ἀποστερήσῃς[6]
τῶν σῶν προσώπων ἡδονὰν[7] μεθέσθαι.

ΟΡΕΣΤΗΣ

ἥ κάρτα κἂν ἄλλοισι θυμοίμην[8] ἰδών.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ξυναινεῖς[9] ;

ΟΡΕΣΤΗΣ,

τί μὴν οὔ ; 1279

1) Δηλαδὴ τῆς παρουσίας κατὰ τὴν Χολιαστήν.

2) Τοῦτο ἐγὼ θεωρῶ ὡς θείαν μεσίαν.

3) Ἐξ ἑνὸς μέν μέρους διστάζω ποδίζω ἀπὸ τοῦ νὰ χαίρῃς, λου ὅμως φοβοῦμαι, διότι πολὺ σαι ἀπὸ τὴν ἡδονήν.

4) Τὸ ὁδὸν φανῆναι εἶναι ἐπέκτατυμολογικοῦ σχήματος, ὡς ἐν . 1162 «ὦ δεινοτάτας . . πεμκελεύθους» καὶ ἐν Αἴαντ. 878 ευθον φανείς».

5) Ὁ λόγος τῆς Ἠλέκτρας διεὑπὸ τοῦ Ὀρέστου. Συμπληροῦται ὅμως μετὰ τὴν διακοπήν. Μὴ μὲ ἀποστερήσῃς, ἀφ' οὗ μ' εἶδες οὕτω πολλοὺς στεναγμοὺς διεγείρουσαν.

6) Ἡ ἡρωὶς ἐξακολουθεῖ τὸν λόαὐτῆς, ὥσεὶ μὴ ὑπῆρχεν ἡ ἐρώτησις τοῦ Ὀρέστου

7) Τὴν αἰτιατικὴν συναπτέον τῷ ἀποστερήσῃς, ἀλλ' ἐννοεῖται καὶ εἰς τὸ μεθέσθαι, δηλ. ὥστε μεθέσθαι αὐτήν.

8) Κατὰ τὸν Τρικλίνιον· «Οὐ μόνον ἐγὼ τοῦτο οὐ ποιήσω, ἀλλὰ καὶ ἄλλῳ βουληθέντι ποιεῖν ὀργισθήσομαι».

9) Δηλαδὴ μὴ ἀποστερεῖν με.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ὦ φίλαι, 1281
ἔκλυον ἄν[1] ἐγὼ οὐδ' ἂν ἤλπισ' αὐδάν, 1281
ἔσχον ὀργὰν[2] ἄναυδον
οὐδὲ σὺν βοᾷ κλύουσα, 1284
τάλαινα. 1284
νῦν δ' ἔχω σε· προυφάνης δὲ 1285
φιλτάταν ἔχων πρόσωψιν,
ἃς ἐγὼ οὐδ' ἂν ἐν κακοῖς[3] λαθοίμαν.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

τὰ μὲν περισσεύοντα τῶν λόγων ἄφες,

[1]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν, ἔκλυον ἂν ἐγὼ οὐδ' ἂν ἤλπισ' αὐδάν· ἔσχον ὀργὰν ἄναυδον, ἀλλ' ὑπὸ πάντων τῶν κριτικῶν τὸ χωρίον θεωρεῖται ὡς διεφθαρμένον. Πρὸ πάντων οὗτοι προσκρούουσιν εἰς τὸ ἀσύνδετον τοῦ ἔσχον καὶ οἱ διορθωταὶ ἐπειράθησαν νὰ συνάψωσι ποικιλοτρόπως· ὁ μὲν Wunder προστίθησι τὸ ὅτ', ὁ δὲ Wecklein τὸ ἀνίκ' καὶ ὁ Wolff τὸ οἷαν. Νομίζομεν, ὅτι τὸ ἀσύνδετον ἠδύνατο νὰ ἐξηγηθῇ ἐκ τοῦ πάθους τῆς ἡρωΐδος. Σπουδαιότερον φαίνεται τὸ ζήτημα, τί σημαίνει ἡ αὐδή. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει τὴν περὶ τοῦ θανάτου εἴδησιν τοῦ Ὀρέστου. «Ὦ φίλαι, οἵαν ἤκουσα φήμην περὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἀπροσδόκητον, ἐφ' ᾗ οὔτε σιωπῆσαι ἂν ἠδυνάμην, οὔτε ἀκούσασα βοῆσαι. Καὶ γὰρ ἡ ἡδονὴ προετρέπετο αὐτὴν βοῆσαι, καὶ ὁ φόβος, ὁ περὶ τὸν Αἴγισθον καὶ τὴν μητέρα, σιωπῆσαι. Ὅμως δὲ ἔχω σε φιλτάτην ἔχοντα πρόσωψιν. Λέγει δὲ περὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ Ὀρέστου ὅτε ἤκουσεν». Ὁ Wolff νομίζει, ὅτι τὸ σχόλιον τοῦτο πρέπει νὰ λάβωμεν ὡς βάσιν τῆς ἑρμηνείας. Ἐπειδὴ ὅμως ἡμῖν φαίνεται παράδοξον, ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης ἑρμηνείας οὐδὲν ἤθελεν εἰπεῖ ἡ Ἠλέκτρα πρὸς τὴν καταφατικὴν ἀπόκρισιν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ἐπειδὴ ἴσως ἀκαίρως ἤθελε μνισθῇ τῆς περὶ θανάτου εἰδήσεως, νομίζομεν, ὅτι ἡ ἑρμηνεία τοῦ σχολιαστοῦ εἶναι ἀπίθανος. Καθ' ἡμᾶς αὐδὴ εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ Ὀρέστου, ἥτις φαίνεται προσφιλεστέρα διὰ τὴν καταφατικὴν ἀπόκρισιν. Σημαίνει λοιπόν· ἤκουσα ἐγὼ φωνήν, τὴν ὁποίαν οὐδὲ νὰ ἐλπίσω ἠδυνάμην, ὅτι θὰ ἀκούσω

[2]) Κατὰ τὴν προηγουμένην ἡμῶν ἑρμηνείαν σημαίνει ὁρμήν, ψυχικὴν διάθεσιν. Οὕτω παρέχεται ἔννοια σύμφωνος τοῖς ἡγουμένοις· ἀκούσασα τὴν φωνὴν τοῦ ἀδελφοῦ κατελήφθην ὑπὸ ὁρμῆς, ὥστε οὔτε νὰ σιωπήσω οὔτε νὰ φωνάξω δύναμαι. Θαυμασίως κατὰ τὴν ἐξήγησιν ταύτην ὁ ποιητὴς δηλοῖ τὸ σιωπηλὸν ἐκεῖνο αἴσθημα, ὑφ' οὗ καταλαμβάνεται ὁ κτησάμενος πᾶν ὅ τι τέρπει τὴν ἀνθρωπίνην ψυχήν, ὡς ἐνταῦθα ἡ Ἠλέκτρα. Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην δὲν ἔχομεν ἀνάγκην οὔτε νὰ προσθέσωμεν τὸ οὔτ' πρὸ τοῦ ὄναυδον, ὡς ἐποίησεν ὁ Wolff, οὔτε νὰ ὀβελίσωμεν τὸ κλύουσα, ὡς ἔπραξεν ὁ Neue μετὰ τοῦ Jahn.

[3]) Ὁ Schneidewin ἐννοεῖ τὴν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ μήτε μήτηρ ὡς κακὴ δίδασκέ με,
μήθ' ὡς πατρῴαν κτῆσιν[1] Αἴγισθος δόμων 1290
ἀντλεῖ, τὰ δ'[2] ἐκχεῖ, τὰ δὲ διασπείρει μάτην.
χρόνου[3] γὰρ ἄν σοι καιρὸν ἐξείργοι λόγος.
ἃ δ' ἁρμόσει μοι τῷ παρόντι νῦν χρόνῳ,
σήμαιν', ὅπου φανέντες ἢ κεκρυμμένοι
γελῶντας[4] ἐχθροὺς παύσομεν τῇ νῦν ὁδῷ. 1295
οὕτω[5] δ' ὅπως μήτηρ σε μὴ πιγνώσεται
φαιδρῷ προσώπῳ νῷν[6] ἐπελθόντοιν δόμους·
ἀλλ' ὡς ἐπ' ἄτῃ τῇ μάτην[7] λελεγμένῃ
στέναζ'· ὅταν γὰρ εὐτυχήσωμεν, τότε
χαίρειν παρέσται καὶ γελᾶν ἐλευθέρως. 1300

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἀλλ' ὦ κασίγνητ', ὧδ', ὅπως καὶ σοὶ φίλον,
καὶ τοὐμὸν[8] ἔσται τῆδ'· ἐπεὶ τὰς ἡδονὰς

ποτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι ἡ Ἠλέκτρα λέγει γενικῶς· διότι οἱ ἄνθρωποι ἐν ταῖς δυστυχίαις ἐπιλανθάνονται τῆς εὐτυχίας.

1) Ταῦτα ἠδύνατο νὰ γινώσκῃ ὁ Ὀρέστης καὶ ἐκ τῶν ἀγγελιῶν τῆς Ἠλέκτρας καὶ ἐξ ὅσων εἶδεν ἴσως ἢ ἤκουσε κατὰ τὴν ἐπάνοδον.

2) Ἔθηκε τὴν φράσιν, ὡσεὶ προῃγεῖτο τὰ μέν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 201 «ἠθέλησε δ' αἵματος κοινοῦ πάσασθαι, τοὺς δὲ δουλώσας ἄγειν». Τὴν ἑπομένην φράσιν ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Σκορπίζει ἀκαίρως».

3) Ὁ μὲν Brunck εἴκασεν ἔργου, ὁ δὲ Dindorf πόνου καὶ ὁ Wolff τό σοι ἔτρεψεν εἰς οἷ. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει· «Ἀφαιρεῖται γὰρ τὴν εὐκαιρίαν τῶν μελλόντων πραχθῆναι τῶν λόγων ἡ ἀδολεσχία».

4) Τοῦτο ὑπομιμνήσκει τὸ τῆς Ἠλέκτρας ἐν στίχ. 1153 «γελῶσι δ' ἐχθροί». Διὰ τῆς ὁδοῦ ἐννοεῖ τὴν ἀπάτην, ἣν μετέρχονται.

5) Ἐννοεῖται τὸ σκόπει, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ. 322 «Πυλάδη, θανούμεθ'· ἀλλ' ὅπως θανούμεθα κάλλιστα».

6) Κατὰ τὸν Wecklein ἐννοεῖται ὁ Ὀρέστης καὶ ὁ Πυλάδης, ὅπερ δὲν φαίνεται πιθανόν· καὶ διότι ὁ τελευταῖος εἶναι κωφὸν πρόσωπον καὶ διότι ὁ συμβουλεύων λέγει τῇ Ἠλέκτρᾳ, ἵνα ἦναι φαιδρὰ οὐχὶ πρὸ τῆς οἰκίας, ἀλλ' ἐν τῇ οἰκίᾳ. Ὅτι ἡ Ἠλέκτρα εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἀνάκτορα, γίνεται δῆλον ἐν στίχ. 1398. Διὰ ταῦτα ἐννοεῖ τὸν Ὀρέστην καὶ τὴν Ἠλέκτραν.

7) Ἐνταῦθα σημαίνει ψευδῶς. Ἀντὶ τοῦ λελεγμένῃ εὕρηται καὶ δεδεγμένῃ, ὅπερ προτιμᾷ ὁ Wolff. Ὁ Ὀρέστης συμβουλεύει τῇ ἀδελφῇ νὰ στενάζῃ ὡσεὶ ἐπίστευε τὸν πλασθέντα ὄλεθρον τοῦ ἀδελφοῦ.

8) Τὸ ὧδε καὶ τῇδε κεῖνται ἐκ παραλλήλου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρὸς σοῦ λαβοῦσα κοὐκ ἐμὰς ἐκτησάμην[1],
κοὐδ' ἄν σε λυπήσασα δεξαίμην βραχὺ[2]
αὐτὴ μέγ' εὑρεῖν κέρδος· οὐ γὰρ ἂν καλῶς
ὑπηρετοίην[3] τῷ παρόντι δαίμονι.
ἀλλ' οἶσθα[4] μὲν τἀνθένδε—πῶς γὰρ οὔ;—κλύων,
ὀθούνεκ' Αἴγισθος μὲν οὐ κατὰ στέγας,
μήτηρ δ' ἐν οἴκοις· ἦν σὺ μὴ δείσῃς π[ρ]ό[σ]', ὡς[5]
γέλωτι τοὐμὸν φαιδρὸν ὄψεται κάρα[6]·
μῖσός τε γὰρ παλαιὸν ἐντέτηκέ[7] μοι,
κἀπεί σ' ἐσεῖδον, οὔ ποτ' ἐκλήξω χαρᾷ[8]
δακρυρροοῦσα. πῶς γὰρ ἂν λήξαιμ' ἐγώ,
ἥτις μιᾷ σε τῇδ' ὁδῷ θανόντα[9] τε

1) Ἰσοδυναμεῖ κατὰ τὸν Wunder πρὸς τὴν φράσιν τήνδε· ἐπεὶ τὰς ἡδονάς, ἃς ἐκτησάμην, πρὸς σοῦ ἔλαβον.

2) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως· κοὐδὲ βραχὺ λυπήσασά σε δ ξαίμην ἄν αὐτὴ μέγ' εὑρεῖν κέρδος.

3) Πρότερον ἀνεγινώσκετο ὑπηρετοίμην, ἀλλ' ὁ Masgrave ἔτρεψεν εἰς ὑπηρετοίην, ὅπερ ἐκράτησε· διότι τοῦ μέσου γίνεται χρῆσις μόνον ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Ἀντωνίνων καὶ ἑξῆς. Παρὼν δαίμων εἶναι ὁ θεὸς ὁ νῦν εὐνοῶν αὐτούς.

4) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «Εἰκὸς γὰρ καὶ ἔξωθεν ταῦτα πεπύσθαι τὸν Ὀρέστην». Ἐνταῦθα ἀποκρίνεται εἰς τὴν παρακέλευσιν τοῦ Ὀρέστου τὴν γενομένην ἐν στίχ. 1294. Τἀνθένδε σημαίνει τὰ πορρωτέρω, τὰ πάρα πέρα, ὡς λέγομεν νῦν, ὡς ἐν στιχ. 1339.

5) Τὸ ὡς καὶ ὅπως τίθενται μετὰ τὰ φόβου σημαντικὰ ῥήματα πρὸς δήλωσιν τοῦ ἀντικειμένου τοῦ φόβου, ὡς ἐν στίχ. 1426 «μηκέτ' ἐκφοβοῦ. μητρῷον ὥς σε λῆμ' ἀτιμάσει ποτέ».

6) Ἐνταῦθα σημαίνει τὸ πρόσωπον, ὡς παρατηρεῖ ὁ Εὐστάθιος εἰς Ἰλιάδ. Δ, 141 «τῷ τοῦ ὅλου ὀνόματι ὀνομάζων τὸ μέρος (ἐλέφανται), ᾧ τρόπῳ βοῦς δέρμα καὶ παρὰ Σοφοκλεῖ . . . κάρα πρόσωπον».

7) Τὸ μῖσος εἰκονίζεται ὡς κηρὸς εἰς τὴν ψυχὴν ἐγκεχυμένος. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Αἰλιαν. ἐν Ποικίλ. ἱστορ. Ι, 32 «ἦ δεινόν κακὸν — ἔχθρα καὶ μῖσος συμφυές, εἴπερ οὖν καὶ τοῖς ἀλόγοις ἐντέτηκεν». καὶ Πλάτ. ἐν Μενεξέν. 245 D «καθαρὸν τὸ μῖσος ἐντέτηκε τῇ πόλει τῆς ἀλλοτρίας φύσεως».

8) Ἀντὶ χαρᾶς, ὅπερ ὑπῆρχεν ἐν τοῖς χειρογράφοις, ὁ Schaefer ἔγραψε χαρᾷ, ὅπερ ἐδέξαντο οἱ ἐκδόται. Κατὰ τὸν Schneider σημαίνει· δὲν θὰ παύσω νὰ χύνω δάκρυα χαρᾶς, ἀλλ' ἡ μήτηρ δὲν θὰ θεωρήσῃ ὡς τοιαῦτα, ἀλλ' ὡς ὀρήνους διὰ τὸν πιστευόμενον θάνατόν σου.

9) Ὁ μὲν Schneidewin κατὰ ζεῦγμα ἐννοεῖ τὸ ἔγνων ἐκ τοῦ ἐσεῖδον, ὁ δὲ Wolff τὸ ἐσεῖδον λαμβάνει ἐν εὐρυτέρᾳ σημασίᾳ, ὡς ἐν Αἴαντ. 785 «ὅρα τόν δ' ὁποῖ' ἔπη θροεῖ» καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 99 «κτύπον δέδορκα».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ ζῶντ' ἐσεῖδον ; εἴργασαι δέ μ' ἄσκοπα,[1] 1315
ὥστ', εἰ πατήρ μοι ζῶν ἵκοιτο, μηκέτ' ἂν
τέρας[2] νομίζειν αὐτό, πιστεύειν δ' ὁρᾶν.
ὅτ'[3] οὖν τοιαύτην ἡμὶν ἐξήκεις ὁδόν,
ἄρχ' αὐτός, ὡς σοι θυμός· ὡς ἐγὼ μόνη
οὐκ ἂν δυοῖν ἥμαρτον[4]· ἢ γὰρ ἂν καλῶς 1320
ἔσωσ' ἐμαυτὴν ἢ καλῶς ἀπωλόμην.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

σιγᾶν ἐπήνεσ'[5], ὡς ἐπ' ἐξόδῳ κλύω
τῶν ἔνδοθεν[6] χωροῦντος.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

εἶσιτ', ὦ ξένοι,
ἄλλως τε καὶ φέροντες[7], οἵ' ἂν οὔτε τις

[1]) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει ἀπροσδόκητα.

[2]) Ὑπερφυσικὸν φαινόμενον, εἴδωλον, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 376 «ἐς δαιμόνιον τέρας ἀμφίνωῶ τύδε».

[3]) Τὸ ὅτε ἔχει αἰτιολογικὴν σημασίαν, ὡς καὶ ἐν στίχ. 38. Κατὰ τὸν Schneidewin σημαίνει· ἐπειδὴ διὰ τῆς εὐτυχοῦς σου ἐπανόδου σφόδρα ἡὐχαρίστησας, πρᾶττε ὅλως κατὰ τὴν γνώμην σου, πεπεισμένος, ὅτι θέλω ἀκολουθήσει. Νομίζομεν, ὅτι τὴν ὁδὸν δέον νὰ λάβωμεν ἐν μεταφορικῇ σημασίᾳ· δηλ. ἐπεδὴ τοιοῦτον τρόπον ἐνεργείας, τοιαύτην μέθοδον μετῆλθες (τὸν τρόπον τοῦτον ἐξήγησεν ἐν τοῖς ἡγουμένοις διὰ τῆς φράσεως εἴργασο δ' ἄσκοπα κτλ.), κάμνε ὁ ἴδιος, ὡς ἐπιθυμεῖς. Καθ' ἡμᾶς ὁ ποιητὴς πειρᾶται νὰ σώσῃ τὸ ἦθος τῆς ἡρωίδος, ὅτι ἀκολουθεῖ τῷ δόλῳ τοῦ ἀδελφοῦ διότι ἦθος, ὡς τὸ τῆς Ἠλέκτρας, ἀποκρούει τὸν δόλον. Ἡ Ἠλέκτρα ἄνευ τοῦ Ὀρέστου ἤθελε προτιμήσει τὸν φανερὸν κίνδυνον, ὡς ἀπεφάσισεν ἐν στίχ. 956.

[4]) Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Schneidewin, ὅτι ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό, τοῦ ἑτέρου ἂν ἔτυχον, δηλ. ἢ ἤθελε σώσει ἑαυτὴν καλῶς ἢ ἤθελε καλῶς ἀποθάνει. Παραπλήσιον εἶναι τὸ τοῦ Θουκυδίδου. I, 33 «μὴ δυοῖν φθάσαι ἁμάρτωσιν, ἢ κακῶσαι ἡμᾶς, ἢ σφᾶς αὐτοὺς βεβαιώσασθαι».

[5]) Οὕτως ὁ Ὀρέστης παρήνεσε τῇ ἀδελφῇ σιωπήν, ἐν στιχ. 1238. Τοῦτ' αὐτὸ μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ λόγος δὲν πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸν χορόν, ὡς ἐνόμιζον τῶν ἀρχαίων τινὲς κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Τοῦ παιδαγωγοῦ μέλλοντος ἐξιέναι, ὁ Ὀρέστης αἰσθόμενος τοῦ ψόφου, ἀγνοῶν κελεύει αὐτὴν σιγᾶν· διὸ καὶ Ἠλέκτρα ὡς ξένοις διαλέγεται. Τινὲς τὸν χορὸν φασὶ λέγειν ταῦτα».

[6]) Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐννοουμένου τινός, ὅπερ ἀπαιτεῖ τὸ χωροῦντος.

[7]) Ὑποκρίνεται ἡ Ἠλέκτρα, ὅτι ἀγνοεῖ, τίνες οἱ ξένοι, καὶ κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον λέγει περὶ τῆς κομιζομένης ὑδρίας, πράγματι δὲ περὶ τοῦ φόνου, ὃν οὐδεὶς τῶν ἐν τῷ οἴκῳ δύναται νὰ ἀποκρούσῃ, καὶ δι' ὃν οὐδεὶς δύναται νὰ χαρῇ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δόμων ἀπώσαιτ' οὔτ' ἂν ἡσθείη λαβών.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ.

ὦ πλεῖστα μῶροι καὶ φρενῶν τητώμενοι[1],
πότερα παρ' οὐδὲν[2] τοῦ βίου κήδεσθ' ἔτι,
ἢ νοῦς ἔνεστιν οὔτις ὑμὶν ἐγγενής[3],
ὅτ' οὐ παρ' αὐτοῖς[4], ἀλλ' ἐν αὐτοῖσιν κακοῖς
τοῖσιν μεγίστοις ὄντες οὐ γιγνώσκετε;
ἀλλ' εἰ σταθμοῖσιν[5] τοῖσδε μὴ 'κύρουν ἐγὼ
πάλαι φυλάσσων, ἦν ἂν ὑμὶν ἐν δόμοις
τὰ δρώμεν'[6] ὑμῶν πρόσθεν ἢ τὰ σώματα·
νῦν δ' εὐλάβειαν[7] τῶνδε προυθέμην ἐγώ.
καὶ νῦν ἀπαλλαχθέντε[8] τῶν μακρῶν λόγων
καὶ τῆς ἁπλήστου τῆσδε σὺν χαρᾷ βοῆς
εἴσω παρέλθεθ', ὡς τὸ μὲν μέλλειν κακὸν
ἐν τοῖς τοιούτοις ἔστ', ἀπηλλάχθαι[9] δ' ἀκμή.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

πῶς οὖν ἔχει τἀντεῦθεν[10] εἰσιόντι μοι;

1) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Φρονήσεως ἐστερημένοι». Ὑποτίθησι τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Ὀρέστου ὁ λόγος τοῦ παιδαγωγοῦ, διότι οὗτος ἤκουσε τοὺς λόγους, στίχ. 1331.

2) Δὲν φροντίζετε πλέον περὶ τῆς ζωῆς θεωροῦντες αὐτὴν ὡς τίποτε, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 35 «τὸ πραγμ' ἄγειν οὐχ ὡς παρ' οὐδέν».

3) Ὀρθῶς ἐξηγεῖ ὁ νεώτερος Σχολιαστὴς διὰ τοῦ ἔμφυτος.

4) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Ὅτε οὐ πλησίον αὐτῶν, ἀλλ' ἐντὸς αὐτῶν τῶν κινδύνων τῶν μεγίστων ὄντες». Ὁ πιστὸς θεράπων αὐστηρῶς ἐλέγχει τοὺς ἀναγνωρισθέντας ἀδελφοὺς διὰ τὴν κουφόνοιαν καὶ βραδύτητα αὐτῶν.

5) Εἶναι αἱ παραστάδες, τὰ θυρώματα.

6) Συνετάχθη πρὸς γενικήν, διότι κεῖται ὡς οὐσιαστικόν. Τὰ σχέδια ὑμῶν ἤθελον διαθρυλῃθῇ ἐν τοῖς ἀνακτόροις πρὶν πατήσητε τὸν πόδα ἐν αὐτοῖς. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «οἷον πρὶν ἰδεῖν τὰ σώματα ὑμῶν, οἱ ἐχθροὶ ἔγνωσαν ἂν τὰ βουλεύματα τῆς ψυχῆς».

7) Κατὰ τὸν Wunder ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό, νῦν δὲ ηὐλαβήθην τάδε. Ὁ παιδαγωγὸς διὰ τῆς προνοίας αὐτοῦ προεφύλαξε τοὺς περὶ τὸν Ὀρέστην ἐκ τοῦ εἰρημένου κινδύνου.

8) Ἐννοεῖ τὸν Ὀρέστην καὶ τὸν Πυλάδην.

9) Οἱ ἑρμηνευταὶ ἐξηγοῦσιν εἶναι καιρὸς νὰ τελειωθῇ τὸ ἔργον.

10) Σημαίνει ὅ τι καὶ ἐν στίχ. 1307.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ.

καλῶς· ὑπάρχει[1] γάρ σε μὴ γνῶναί τινα. 1340

ΟΡΕΣΤΗΣ.

ἤγγειλας, ὡς ἔοικεν, ὡς[2] τεθνηκότα.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ.

εἷς τῶν ἐν Ἅιδου μάνθαν' ἐνθάδ'[3] ὢν ἀνήρ.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

χαίρουσιν ἐν τούτοισιν[4]; ἢ τίνες λόγοι;

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ.

τελουμένων[5] εἶποιμ' ἄν· ὡς δὲ νῦν ἔχει,
καλῶς[6] τὰ κείνων πάντα, καὶ τὰ μὴ καλῶς. 1345

ΗΛΕΚΤΡΑ.

τίς οὗτός[7] ἐστ', ἀδελφέ; πρὸς θεῶν, φράσον.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

οὐχὶ ξυνίης;

ΗΛΕΚΤΡΑ.

οὐδέ[8] γ' ἐς θυμὸν φέρω.

1) Τὸ ὑπάρχει ἐδέξατο ἀπαρέμφατον ὡς συχνάκις τὸ συμβαίνει. Ὅτι ὁ Ὀρέστης δὲν θέλει ἀναγνωρισθῇ, ὁ παιδαγωγὸς εἴκασεν ἐκ τούτου, ὅτι οὐδεμία ἀμφιβολία ἠγέρθη περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ἴσως δὲ ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἐγένετο λόγος καὶ περὶ ἀναμνήσεως τοῦ θανόντος.

2) Πρὸ τοῦ ὡς ὁ Wunder προσέθηκε τὸ μ', ὅπερ καὶ ἄνευ τῆς προσθήκης ἐννοεῖται.

3) Κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἐν τῷ οἴκῳ, δηλ. θεωρεῖσαι ὡς ἔνοικος τοῦ Ἅδου.

4) Δηλαδὴ ἐπὶ τὸ εἶναί με ἕνα τῶν ἐν Ἅιδου.

5) Τὸ ὑποκείμενον τῆς γενικῆς ἀπολύτου σπανίως παραλείπεται, ὡς ἐνταῦθα, ἐνθα ἐννοεῖται τῶν πραγμάτων. Ὅταν τὸ ἔργον ἐκτελεσθῇ, τότε δύναται νὰ εἴπῃ, ἂν χαίρωσιν ἢ λυπῶνται οἱ ἐν τῷ οἴκῳ. Ἐπειδὴ ὁ παιδαγωγὸς σπεύδει, ἀποφεύγει τοὺς μακροὺς λόγους. Τοιοῦτον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομάχ. 998 «πάρος μὲν οὐκ ἐρῶ, τελουμένων δὲ Δελφὶς εἴσεται πέτρα».

6) Ἐνταῦθα μὲν ἐννοεῖται τὸ ἔχει, ἐν δὲ τῇ ἑπομένῃ φράσει τὸ ἔχουσα. Διὰ τοῦ μὴ καλῶς ἔχοντα ἐννοεῖ τὴν χαρὰν τῆς Κλυταιμνήστρας ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ.

7) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «Οὐκ ἠρώτησε τοῦτο Ὀρέστην πρότερον ἡ Ἠλέκτρα ὑπὸ τῆς χαρᾶς, ἀλλ' ἐφύλαξε νῦν ὁ ποιητὴς εἰς ἕτερον ἀναγνωρισμόν».

8) Ἐπίδοσις εἰς ἐλάσσονα· οὐδὲ τὸν βάλλω εἰς τὸν νοῦν μου, ὡς ἐν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΡΕΣΤΗΣ.

οὐκ οἶσθ', ὅτῳ μ' ἔδωκας εἰς χέρας ποτέ;

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ποίῳ; τί φωνεῖς;

ΟΡΕΣΤΗΣ.

οὗ[1] τὸ Φωκέων πέδον
ὑπεξεπέμφθην σῇ προμηθίᾳ χεροῖν. 1350

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἦ κεῖνος[2] οὗτος, ὃν ποτ' ἐκ πολλῶν ἐγὼ
μόνον προσεῦρον πιστὸν ἐν πατρὸς φόνῳ;

ΟΡΕΣΤΗΣ.

ὅδ' ἔστι· μή μ' ἔλεγχε[3] πλείοσιν λόγοις.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ὦ φίλτατον φῶς, ὦ μόνος σωτὴρ[4] δόμων
Ἀγαμέμνονος, πῶς ἦλθες; ἦ σὺ κεῖνος εἶ, 1355
ὃς τόνδε κἄμ' ἔσωσας ἐκ πολλῶν πόνων;
ὦ φίλταταί μὲν χεῖρες[5], ἥδιστον δ' ἔχων
ποδῶν ὑπηρέτημα· πῶς οὕτω πάλαι
ξυνών μ' ἔληθες οὐδ' ἔφαινες[6], ἀλλά με
λόγοις[7] ἀπώλλυς, ἔργ' ἔχων ἥδιστ' ἐμοί; 1398
χαῖρ', ὦ πάτερ—πατέρα γὰρ εἰσορᾶν δοκῶ—
χαῖρ'· ἴσθι δ' ὡς μάλιστα σ' ἀνθρώπων ἐγὼ

Οἰδίποδι τυράνν. 975 «μὴ νῦν ἔτ' αὐτῶν μηδὲν ἐς θυμὸν βάλῃς».

1) Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἑπομένου χεροῖν, δηλ. οὗ χεροῖν εἰς τὸ Φωκέον πέδον ὑπεξεπέμφθην σῇ προμηθίᾳ.

2) Εἶναι κατηγορούμενον.

3) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἀνάκρινε.

4) Σώσας ὁ παιδαγωγὸς τὸν Ὀρέστην ἔσωσε τοὺς οἴκου; τοῦ Ἀγαμέμνονος.

5) Προσαγορεύει τὰς χεῖρας, διότι αὗται ἔσωσαν ἐκ τοῦ κινδύνου. Εἰς τὸ ἔχων προσκρούουσι κριτικοί τινες, ἐξ ὧν ὁ Shneidewin εἰκάζει, ἥδιστον δ' ἐμοὶ ποδῶν ὑπηρέτημα. Λέγει τοὺς πόδας, διότι διὰ τούτων ὁ παιδαγωγὸς ἐξήγαγε τὸν ἀδελφὸν εἰς τὴν Φωκίδα.

6) Ἐννοεῖται τὸ ξυνόντα σε.

7) Λόγοι μὲν ἦσαν οἱ πλαστοὶ ἐκεῖνοι, καθ' οὓς ἔθανεν ὁ ἀδελφός, ἔργα δὲ ἡ ἐπάνοδος τούτου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἤχθηρα[1] κἀφίλησ' ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ.

ἀρκεῖν δοκεῖ μοι· τοὺς γὰρ ἐν μέσῳ λόγους[2]
πολλαὶ κυκλοῦνται[3] νύκτες ἡμέραι τ' ἴσαι, 1365
αἳ ταῦτά σοι δείξουσιν, Ἠλέκτρα, σαφῆ.
σφῶν δ' ἐννέπω γε τοῖν παρεστώτοιν, ὅτι
νῦν καιρὸς ἔρδειν. νῦν Κλυταιμνήστρα μόνη[4],
νῦν οὔτις ἀνδρῶν ἔνδον· εἰ δ' ἐφέξετον,
φροντίζεθ' ὡς[5] τούτοις τε καὶ σοφωτέροις 1370
ἄλλοισι τούτων[6] πλείοσιν μαχούμενοι.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

οὐκ ἂν μακρῶν[7] ἔθ' ἡμῖν οὐδὲν ἂν λόγων,
Πυλάδη, τόδ' εἴη τοὔργον, ἀλλ' ὅσον τάχος

1) Τὸν παιδαγωγὸν ἐμίσησεν ὡς ἄγγελον κακῶν εἰδήσεων, ἐν Τραχιν. 227 «χαίρειν τὸν κήρυκα προυννέπω, χαρτὸν εἴ τι καὶ φέρεις».

2) Ἡ αἰτιατικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ δείξουσιν, δηλ. πολλαὶ νύκτες... κυκλοῦνται, αἳ δείξουσί σοι τοὺς ἐν μέσῳ λόγους. Τοὺς δὲ λόγους τούτους ἐπανέλαβε διὰ τῆς δεικτικῆς ἀντωνυμίας ταῦτα. Μετέβαλε δὲ τὸ γένος, ὡς ἐν Οἰδίποδι τυράνν. 1329 «Ἀπόλλων τάδ' ἦν», Θουκυδ. 6,77 «οὐκ Ἴωνες τάδε.. ἀλλὰ Δωριῆς». Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι, ἂν ἔλεγε, τοὺς τῶν ἐν μέσῳ λόγους. Λέγεται δὲ τοῦτο ὡς ἀπόκρισις εἰς τὰς ἐρωτήσεις τῆς Ἠλέκτρας, πῶς ἦλθεθ; πῶς μ' ἔλη θες;

3) Ἐν τοῖς κρείττοσι χειρογράφοις καὶ παρὰ τῷ Τρικλινίῳ φέρεται κυκλοῦνται· εἰς κυκλοῦσιν ἐτράπη κατὰ τὸν Dindorf ὑπὸ γραμματικοῦ, ὅστις ἠθέλησε νὰ συντάξῃ τὸ ῥῆμα πρὸς τὴν προηγουμένην αἰτιατικήν. Παραπλήσιον λέγει ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 617 «μυρίας ὁ μυρίος χρόνος τεκνοῦται νύκτας ἡμέρας τ' ἰών».

4) Ὁ ποιητὴς ἐνταῦθα ἐξήγησε, διὰ τί ἐποίησε τὸν Αἴγισθον ἀπόντα.

5) Τὸ φροντίζειν συνέταξε πρὸς μετοχὴν μετὰ τοῦ ὡς, ὡς τὸ εἰδέναι, ἐν Ἀντιγόν. 1063 «ὡς μὴ ἀμοληήσων ἴσθι τὴν ἐμὴν φρένα». Διὰ τοῦ σοφωτέρους ἐννοεῖ ἐμπειροτέρους μαχητάς, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ μαχούμενοι. Ὁ παιδαγωγὸς φοβεῖται τὴν ἐπάνοδον τοῦ Αἰγίσθου καὶ τῶν ἀκολούθων τούτου.

6) Δηλαδὴ τῆς Κλυταιμνήστρας καὶ ἴσως τῶν θεραπαινίδων αὐτῆς.

7) Κατὰ τὸν Wolff ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· τόδε τὸ ἔργον οὐκέτι ἂν εἴη οὐδὲν ἔργον μακρῶν λόγων, ἀλλ' ἔργον ἂν εἴη χωρεῖν, ὡς ἐν Αἴαντι 852 «οὐδὲν ἔργον ταῦτα θρηνεῖσθαι, ἀλλ' ἀρκτέον τὸ πρᾶγμα σὺν τάχει». Ἐπειδὴ τῷ Schneidewin ἐφάνη παράδοξος ὁ πλεονασμὸς οὐκ οὐδέν, εἰκάζει οὗτος, ὅτι προῆλθεν ἐκ τοῦ ἐνδέον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χωρεῖν ἔσω, πατρῷα προσκύσανθ' ἕδη[1]
θεῶν[2], ὅσοιπερ πρόπυλα ναίουσιν τάδε.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἄναξ Ἄπολλον, ἵλεως αὐτοῖν κλύε,
ἐμοῦ τε πρὸς τούτοισιν, ἥ σε πολλὰ[3] δή,
ἀφ' ὧν ἔχοιμι[4], λιπαρεῖ προύστην χερί·
νῦν δ'[5], ὦ Λύκει' Ἄπολλον, ἐξ οἵων ἔχω[6]
αἰτῶ, πρσπίτνω, λίσσομαι, γενοῦ πρόφρων
ἡμῖν ἀρωγὸς τῶνδε τῶν βουλευμάτων,
καὶ δεῖξον ἀνθρώποισι, τἀπιτίμια[7]
τῆς δυσσεβείας οἷα δωροῦνται θεοί.

ΧΟΡΟΣ.

Στροφή.

ἴδεθ'[8], ὅπου προνέμεται

1) Ἕδη εἶναι τὰ ἀγάλματα, ὡς παρὰ Πλουτάρχ. ἐν βίῳ Περικλ. κεφ. 13 «ὁ δὲ Φειδίας εἰργάζετο μὲν τῆς θεοῦ τὸ χρυσοῦν ἕδος». Ὀνομαστ. Πολυδεύκ. I, 7, σελ. 5 «αὐτὰ δὲ ἃ θεραπεύομεν ἀγάλματα, ξόανα, ἕδη θεῶν, εἰκάσματα θεῶν, εἰκόνες μιμητὰ τυπώματα, εἴδη, ἰδέαι». Τὸ προσκυνεῖν κατὰ τὸν Wolff δέον νὰ λεχθῇ ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ, Λουκιαν. Ὄρχ. 17 «ἡμεῖς τὴν χεῖρα κύσαντες ἡγούμεθα ἐντελῆ ἡμῶν εἶναι τὴν εὐχήν». Ἐν ᾧ λοιπὸν ὁ Ὀρέστης καὶ ὁ Πυλάδης προσκυνοῦσι τὰ τῶν θεῶν ἀγάλματα, ἡ Ἠλέκτρα ποιεῖ τὴν ἑπομένην εὐχήν.

2) Πρὸ τῶν θυρῶν συνήθως ἵσταντο τὰ ἀγάλματα τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Ἑκάτης. Καὶ οἱ τρεῖς ἐλέγοντο προστατήριοι, ἡ δὲ Ἑκάτη καὶ προπυλαία καὶ προθυραία.

3) Ἐνταῦθα σημαίνει πολλάκις.

4) Ἐξ ὅσων εἶχον, ὅπερ μετριάζει τὸ λιπαρεῖ. Τοῦτο δὲ κατὰ τὸν Σουΐδαν σημαίνει ἀφθόνως, πλουσίᾳ. Τὸ προίστασθαι ἐνταῦθα περιπίπτει εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ἱκετεύειν, διότι ὁ ἱστάμενος πρὸ τῶν θεῶν συνήθως τούτους παρακαλεῖ· ὡς ἐν Οἰδίποδι ἐπὶ Κολων. 1278 «τοῦ θεοῦ γε προστάτην».

5) Ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ πολλά.

6) Δηλαδὴ διὰ λόγων, οὐχὶ διὰ θυσιῶν, ὡς ἄλλοτε.

7) Δηλοῖ τοὺς μισθούς. Πάντες εἰσέρχονται εἰς τὰ ἀνάκτορα διὰ τῆς μέσης θύρας. Ὁ παιδαγωγὸς δὲν ἐπανέρχεται, διότι ὁ ποιητὴς εἶχεν ἀνάγκην τοῦ τριταγωνιστοῦ, ὅπως εἰσαγάγῃ τοῦτον ὡς Αἴγισθον.

8) Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· «Τὸ ἴδετε πρὸς ἀλλήλας φασὶν αἱ ἀπὸ τοῦ χοροῦ». Τὸ ὅπου τῶν χειρογράφων ὁ μὲν Schneidewin ἔτρεψεν εἰς ὅποι, ὁ δὲ Bergk εἰς ὅπως. Τινὲς τὸ προνέμεται ἐξηγοῦσι προβαίνει, προχωρεῖ, ἀλλὰ σημαίνει εἰς τὰ πρόσω νέμεται· διότι ἡ εἰκὼν ἐλήφθη ἔκ τινος ἀγρίου θηρίου, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 227 «Ἄρης βόσκεται φόνῳ βροτῶν»

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸ δυσέριστον[1] αἷμα φυσῶν Ἄρης. 1385
βεβᾶσιν ἄρτι δωμάτων ὑπόστεγοι[2]
μετάδρομοι[3] κακῶν πανουργημάτων
ἄφυκτοι κύνες[4],
ὥστ' οὐ μακρὰν ἔτ' ἀμμενεῖ[5]
τοὐμὸν[6] φρενῶν ὄνειρον αἰωρούμενον. 1390

Ἀντιστροφή.

παράγεται[7] γὰρ ἐνέρων
δολιόπους[8] ἀρωγὸς εἴσω στέγας,
ἀρχαιόπλουτα[9] πατρὸς εἰς ἑδώλια,
νεακόνητον αἷμα[10] χειροῖν ἔχων·

καὶ ἐν Ἰλιάδ. Ε, 289 «αἵματος ἆσαι Ἄρηα».

1) Ὁ Iacobs ἐξηγεῖ ἀκαταπάλαιστον φόνον πνέων. Ἡ φράσις ἐγένετο κατὰ τὸ πνεῖν μένος, κότον, πῦρ.

2) Εἶναι πλεονασμὸς ἀντὶ ὑπὸ τὰ δώματα, ὡς ἐν Αἴαντ. 795 «σκηνῆς ὕπαυλον».

3) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Τιμωροί, ἀπὸ τοῦ μετέρχομαι τοῦ κολάζω».

4) Αἱ Ἐρινύες λέγονται κύνες, διότι τὸν κακοῦργον καταδιώκουσιν δίκην ἰχνηλατούντων κυνῶν, Αἰσχύλ. ἐν Εὐμενίσ. 246 «τετραυματισμένον γὰρ ὡς κύων νεβρὸν πρὸς αἷμα καὶ σταλαγμὸν ἐκμαστεύομεν». Ὁ Σχολιαστὴς νομίζει, ὅτι ταῦτα ἀναφέρονται εἰς τὸν Ὀρέστην, ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν· διότι περὶ τούτου γίνεται λόγος ἐν τῇ ἀντιστροφῇ.

5) Τὰ χειρόγραφα εἶχον ἀμμένει, ἀλλ' ὁ Wunder ἔτρεψε κατὰ τὸν Σχολιαστὴν εἰς ἀμμενεῖ καὶ ἡ γνώμη αὐτοῦ ἐκράτησεν.

6) Εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ τοὐμῶν, ἥτις δικαίως ἀποδοκιμάζεται, διότι τὸ φρενῶν ὄνειρον κεῖται ἀντὶ ἑνὸς ὀνόματος. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «ἃ κατ' ἐμαυτὸν ὠνειροπόλουν (ἐφανταζόμην), οὐκ εἰς μακρὰν ἔσται μετέωρα, ἀλλ' εὐθέως τελεσθήσεται». Ἐπειδὴ τὸ ἓν μέρος τῆς προαισθήσεως τοῦ χοροῦ (488) ἐπραγματώθη, οὗτος εἰκάζει, ὅτι καὶ τὰ ἄλλα (475 καὶ 496) θέλουσιν ἐκτελεσθῆ.

7) Αἱ Ἐρινύες ἄγουσι τὸν Ὀρέστην, ὅστις εἶναι τὸ ὄργανον αὐτῶν. Ἔνεροι εἶναι οἱ νεκροί, ἐνταῦθα δ' ὁ Ἀγαμέμνων. Ὁ Ὀρέστης λέγεται ἀρωγὸς ἐνέρων ὡς τιμωρὸς τοῦ πατρός, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 126 «Λαΐου δ' ὀλωλότος οὐδεὶς ἀρωγὸς ἐν κακοῖς ἐγίγνετο».

8) Μετεχειρίσθη τὸ ἐπίθετον ἕνεκα τοῦ δόλου, δι' οὗ ὁ τιμωρὸς εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἀνάκτορα.

9) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «εἰς τὰς ἐξ ἀρχῆς πλουσίας καθέδρας τοῦ πατρός».

10) Συχνάκις τὸ αἷμα παρὰ τοῖς τραγικοῖς κεῖται ἀντὶ τοῦ φόνου. Κατὰ τὸν Wolff ὁ ποιητὴς ἀπέδωκεν ἐπίθετον εἰς τὸ φονικὸν ὄργανον ἁρμόζον εἰς αὐτὸν τὸν φόνον. Ἀλλ' ὁ Ἡσύχιος καὶ ὁ Σουΐδας παρατηροῦσιν, ὅτι τὸ αἷμα κεῖται ἀντὶ τῆς μαχαίρας. Οἱ νεώτεροι παρατηροῦσιν, ὅτι ἡ τοιαύτη χρῆσις μόνον ἐνταῦθα ὑπάρχει. Ὁπωσδήποτε ἡ φρά-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὁ Μαίας δὲ παῖς 1395
Ἑρμῆς σφ'[1] ἄγει, δόλον σκότῳ
κρύψας, πρὸς αὐτὸ τέρμα, κοὐκ ἔτ' ἀμμένει.

Στροφὴ ά.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ὦ φίλταται[2] γυναῖκες, ἄνδρες αὐτίκα
τελοῦσι[3] τοὔργον. ἀλλὰ σῖγα πρόσμενε.

Στροφὴ β'.

ΧΟΡΟΣ.

πῶς δή; τί νῦν πράσσουσιν;

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἡ μὲν ἐς τάφον 1400
λέβητα[4] κοσμεῖ, τὼ δ' ἐφέστατον πέλας.

ΧΟΡΟΣ.

σὺ δ' ἐκτὸς ἦξας πρὸς τί;

ΗΛΕΚΤΡΑ.

φρουρήσουσ', ὅπως
Αἴγισθος ἡμᾶς μὴ λάθῃ μολὼν ἔσω.

σις εἶναι τολμηρά, ἀλλ' οἱ τραγικοὶ ἐν τοῖς λυρικοῖς δὲν στεροῦνται τοιαύτης τόλμης. Ὅσοι δὲ τῶν κριτικῶν καὶ ἑρμηνευτῶν ἐπειράθησαν ἄλλως νὰ ἑρμηνεύσωσιν ἢ διορθώσωσι τὸ χωρίον, δὲν ἐπέτυχον, ὡς νομίζομεν. Κατὰ τὸν Hermann τὸ δεύτερον συνθετικὸν μέρος δὲν εἶναι τὸ ἀκονάω, ἀλλὰ καίνειν (κέκονα – ἔκανον), ἀλλ' ὁ Hartung ἐρωτᾷ· τίς δύναται νὰ εἴπῃ αἷμα καίνειν; Καὶ ἡ εἰκασία ὅμως τούτου, νεακὲς αἱμάτωμα, δὲν φαίνεται εὐστοχωτέρα.

1) Τὸ Ἑρμῆς ὁ Wolff ἔτρεψεν εἰς ἑξῆς, ὅπερ ἀπίθανον. Ἕνεκα τοῦ δόλου λέγεται, ὅτι ὁ Ὀρέστης ἄγεται ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ.

2) Ἡ Ἠλέκτρα μετὰ σπουδῆς ἐξερχομένη τῶν ἀνακτόρων λέγει.

3) Ἀττικὸς μέλλων ἀντὶ τελέσουσι. Ἐπειδὴ τὸ μέτρον δὲν ἐπέτρεπε τὸ προσμένετε, μετεχειρίσθη τὸν ἑνικὸν ἀριθμόν· ἀπ. τείνει τὸν λόγον πρὸς τὸν ἡγήτορα τοῦ χοροῦ, εἰ καὶ εἶπε φίλταται γυναῖκες. Τοιοῦτον τὸ ἐν Οἰδ. ἐπὶ Κολων. 174 «ὦ ξεῖνοι, μὴ δῆτ' ἀδικηθῶ σοὶ πιστεύσας».

4) Λέβης λέγεται ἡ ὑδρία, ἐν ᾗ ὑπῆρχεν ἡ νομιζομένη σποδὸς τοῦ Ὀρέστου, ὡς παρ' Αἰσχύλ, ἐν Χοηφ. 672 «λέβητος χαλκέου πλευρώματα σποδὸν κέκευθεν ἀνδρός». Ἡ Κλυταιμνήστρα παρασκευάζει τὸ καλού-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Μεσῳδός.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

αἰαῖ, ἰὼ στέγαι[1]

φίλων ἔρημοι, τῶν δ' ἀπολλύντων πλέαι. 1405

ΗΛΕΚΤΡΑ.

βοᾷ τις ἔνδον· οὐκ ἀκούετ', ὦ φίλαι;

Στροφὴ γ'.

ΧΟΡΟΣ.

ἤκουσ' ἀνήκουστα[2] δύστανος, ὥστε φρῖξαι. 1407

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

οἴμοι τάλαιν'· Αἴγισθε, ποῦ ποτ' ὢν κυρεῖς;

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἰδοὺ[3] μάλ' αὖ θροεῖ τις.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

ὦ τέκνον, τέκνον, 1410

οἰκτειρε τὴν τεκοῦσαν[4].

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἀλλ' οὐκ ἐκ σέθεν

ὠκτείρεθ' οὗτος, οὔθ'[5] ὁ γεννήσας πατήρ.

ν περίδειπνον κατὰ τὸν Σχο-
τήν.

Ὀρθῶς λέγει ὁ Σχολιαστής· ὧν τοίνυν βοώσης ἐν τῇ ἀναι-
ι τῆς Κλυταιμνήστρας ἀκούει ὁ
ής, καὶ ἐναργέστερον τὸ πρᾶγμα
εται ἢ δι' ἀγγέλου σημαινόμενον· τὸ μὲν φορτικὸν τῆς ὄψεως ἄπε-
τὸ δὲ ἐναρ ἐς οὐδὲν ἧσσον καὶ
τῆς βοῆς ἐπραγματεύσατο». Ἐν
τῇ τραγῳδίᾳ δὲν ἠδύναντο τὰ
πρόσωπα (δηλ. ὁ φονεύων καὶ
νευόμενος) νὰ ἐμφανισθῶσι συγ-
γως, διότι ὁ αὐτὸς ὑποκριτὴς
ε ταῦτα.

) Ταῦτα λέγων ὁ χορὸς δὲν κα-
ταγιγνώσκει τοῦ Ὀρέστου, ἀλλ' αἱ βοαὶ τῶν φονευομένων, καὶ ἂν ἦναι ἐχθρικαί, φέρουσι δέος καὶ ὑποστολήν, ὡς λέγει ὁ Τρικλίνιος.

3) Ὁ λέγων δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ ὁρᾶν, ὡς καὶ ἐν Αἴαντ. 870 «ἰδού, δοῦπον αὖ κλύω τινά». Ἡ Ἠλέκτρα γινώσκει μὲν τὴν φωνὴν τῆς Κλυταιμνήστρας, ἀλλ' ἀποφεύγει τὸ τῆς μητρὸς ὄνομα.

4) Ἀνεγνώρισεν ἡ Κλυταιμνήστρα, ὅτι ὁ φονεύων εἶναι ὁ υἱός.

5 Μετὰ τὸ οὐκ ἕπεται τὸ οὔτε, ὡς ἐν Αἴαντ. 428 «οὔτοι σ' ἀπείργειν οὔθ' ὅπως ἐῶ λέγειν ἔχω» καὶ Πλάτ. ἐν Πολιτ. III, 398 Α «οὐκ ἔστι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

ὦ πόλις, ὦ γενεὰ τάλαινα, νῦν σου[1]
μοῖρα καθαμερία φθίνει, φθίνει.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

ὤμοι, πέπληγμαι.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

παῖσον, εἰ σθένεις[2], διπλῆν.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

ὤμοι μάλ' αὖθις.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

εἰ γὰρ[3] Αἰγίσθῳ γ' ὁμοῦ.

ΧΟΡΟΣ.

τελοῦσ'[4] ἀραί, ζῶσιν οἱ γᾶς ὑπαὶ κείμενοι. 1417
πολύρρυτον[5] γὰρ αἷμ' ὑπεξαιροῦσι τῶν κτα- [νόντων 1419

τοιοῦτος ἀνὴρ ἐν τῇ πόλει οὔτε θέμις ἐγγενέσθαι ». Λέγεται ὁ γεννήσας ἓν ἀντιθέσει πρὸς τὴν τεκοῦσαν.

1) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ὑπῆρχεν αἰτιατικὴ σε, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ φθίνω ὁ Σοφοκλῆς μεταχειρίζεται μόνον ὡς ἀμετάβατον, ἠγέρθη ὑπόνοια καὶ ὁ Wolff ἔτρεψεν εἰς γενικήν, ὅπερ φαίνεταί μοι λίαν πιθανόν. Κατὰ τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· « Ὦ γενεὰ τοῦ οἴκου τούτου, κατὰ ταύτην σε τὴν ἡμέραν ἡ Μοῖρα εἰς φθορὰν καὶ ἐλάττωσιν τοῦ γένους ἄγει » · ἐκ τῆς διορθώσεως ὅ·ιως ἐξάγεται πιθανωτέρα ἔννοια· ὦ ταλαίπωρος γενεά, τώρα ἡ καθ' ἡμέραν λυπηρὰ θέσις σου ἐξαφανίζεται διὰ τοῦ θανάτου τῆς Κλυταιμνήστρας

2) Ἐκ τοῦ πέπληγμαι ἐννοεῖται τὸ οὐσιαστικὸν πληγήν, ἐν Ἀντιγον. 1307 « τί μ' οὐκ ἀνταίαν ἔπαισέν τις ξίφει; ». Ἡ φράσις αὕτη τῆς Ἠλέκτρας εἶναι ἄγαν σκληρά, ἀλλ' ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ἤθους τῆς ἡρωΐδος, ἥτις ζῇ, ὅπως λάβῃ δίκην παρὰ τῶν φονέων τοῦ πατρός. Πρὸς τὴν μητέρα οὐδὲν αἴσθημα ἔχει, διότι αὕτη διὰ τὴν αἰσχρότητα, διὰ τὸν φόνον τοῦ συζύγου καὶ διὰ τὴν σκληρὰν διαγωγὴν πρὸς τὰ τέκνα κατέστη μήτηρ ἀμήτωρ καὶ ἀναξία οἴκτου. Ὁ νεώτερος πολιτισμὸς καταγιγνώσκει τῆς τοσαύτης τραγύτητος, ἀλλ' ὁ ἀρχαῖος θεατὴς ἀπῄτει τὴν τιμωρίαν ἀκεραίαν. Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 37.

3) Κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ εἴθε. Ἐννοητέον τὸ ἐπλήγης.

4) Τὸ ῥῆμα μετεχειρίσθη ὡς ἀμετάβατον, ὡς ὁ Αἰσχύλος ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 639 « τούτῳ τάχ' εἰσόμεσθα τἀπίσημ' ὅπῃ τελεῖ » καὶ ἐν Χοηφόρ. 1021. Κατὰ τὸν Τρικλίνιον· « ὃς Ἀγαμέμνων ἐκπνεόν ἠράσατο, ὥστε τούτων ἐνεργουσῶν δοκεῖ ζῆν ὁ ταύτας ποιήσας ».

5) Οὕτως ἔχουσι τὰ χειρόγραφ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οἱ πάλαι θανόντες.

Ἀντιστροφὴ ά.

καὶ μὴν πάρεισιν οἵδε· φοινία δὲ χεὶρ
στάζει θυηλῆς[1] Ἄρεος, οὐδ' ἔχω ψέγειν[2]

Ἀντιστροφὴ β'.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

Ὀρέστα, πῶς κυρεῖτε[3];

ΟΡΕΣΤΗΣ.

τἀν δόμοισι μὲν
καλῶς, Ἀπόλλων[4] εἰ καλῶς ἐθέσπισεν. 1425

ΗΛΕΚΤΡΑ.

τέθνηκεν ἡ τάλαινα;

ΟΡΕΣΤΗΣ.

μηκέτ' ἐκφοβοῦ,
μητρῷον ὥς σε λῆμ'[5] ἀτιμάσει ποτέ.

ἀλλ' ὁ Bothe ἔτρεψεν εἰς παλίρρυτον, ὅπερ ἐδέξαντο οὐχὶ ὀλίγοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν. Ἡ διόρθωσις, ἥτις δὲν φαίνεται ἀτυχής, ἐγένετο κατὰ τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ. μαιν. 739 «ἰὼ ἰὼ δίκα καὶ θεῶν παλίρρους πότμος». Τὴν γενικὴν κτανόντων ὁ Σχολιαστὴς ἐξαρτᾷ ἐκ τοῦ αἷμα· «ἐκχέουσι τὸ αἷμα τῶν φονευσάντων οἱ φονευθέντες». Ἀλλ' ὁ Wunder ταύτην συντάσσει τῷ ῥήματι, δηλ. αἷμα ὑπεξαιρεῖν τινος κατ' ἀναλογίαν τῆς ὁμηρικῆς φράσεως, ψυχὴν ἐξαιρεῖσθαί τινος ἐν Ἰλιάδ. Ω 754.

1) Θυηλὴ εἶναι ἡ θυσία, τὸ αἷμα. Πᾶς φόνος ἐθεωρεῖτο ὡς θυσία πρὸς τὸν Ἄρη, ὡς παρὰ Πινδ. ἐν Πυθ. 11, 36 «σὺν Ἄρει πέφνεν τε ματέρα θῆκέ τ' Αἴγισθον ἐν φοναῖς». Τὸ ῥῆμα συνετάχθη πρὸς γενικὴν ἀττικῶς κατὰ τὸν Σχολιαστήν· ὑπάρχουσι δὲ ἀνάλογα παραδείγματα ὡς παρὰ Λυκόφρ. ἐν Κασσ. 391 «πτερὰ στάζοντα πόντου» καὶ Πλάτ. ἐν Φαίδρ. 230 Β «ἡ πηγὴ ῥεῖ μάλα ψυχροῦ ὕδατος». Ἐν τοῖς χειρογράφοις οἱ δύο στίχοι ἀπεδίδοντο τῇ Ἠλέκτρᾳ, ἀλλ' ὁ Hermann ἀπέδωκε τῷ χορῷ καὶ ἡ γνώμη αὐτοῦ ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ πάντων.

2) Τὸ ἐν τοῖς χειρογράφοις οὐδ' ἔχω λέγειν πάντως δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα καὶ δικαίως ἐπαινεῖται ἡ διόρθωσις τοῦ Erfurdt εἰς ψέγειν.

3) Ὁ Elmsley ἔτρεψεν εἰς κυρεῖτε ἀντὶ τῶν κυρεῖ, ὅπερ ὑπῆρχεν ἐν τοῖς χειρογράφοις.

4) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «οἷον οὐκ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐπιβαλλόμενος ἔπραξα, ἀλλὰ πειθόμενος τῷ θεῷ». Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 35.

5) Ἡ τῆς μητρὸς τόλμη, ὁ κακὸς τρόπος. Μετὰ τὸν στίχον τοῦτον ἐξέπεσαν τοῦ κειμένου τρεῖς στίχοι, ὡς δεικνύει ἡ στροφή. Κατὰ τὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀντιστροφὴ γ'.

ΧΟΡΟΣ.

παύσασθε, λεύσσω γὰρ Αἴγισθον ἐκ προ-
[δήλου[1]. 1428

ΟΡΕΣΤΗΣ.

˘ – ˘ ˘ – ˘ ˘ – ˘ ˘ –[2].

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ὦ παῖδες, οὐκ ἄψορρον;[3]

ΟΡΕΣΤΗΣ.

εἰσορᾶτέ που 1430
τὸν ἄνδρ' ἐφ' ἡμῖν – ˘ ˘[4];

ΗΛΕΚΤΡΑ.

˘ ˘ – ˘ ˘

χωρεῖ γεγηθὼς οὗτος ἐκ προαστίου.

ΧΟΡΟΣ.

βᾶτε κατ' ἀντιθύρων[5] ὅσον τάχιστα,
νῦν, τὰ πρὶν[6] εὖ θέμενοι, τάδ' ὡς πάλιν.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

θάρσει· τελοῦμεν.

Hermann οἱ μὲν δύο πρῶτοι ἀνῆκον τῇ Ἠλέκτρᾳ, ὁ δὲ τρίτος τῷ Ὀρέστῃ; κατὰ τὸν Nauck ὅμως οἱ πρῶτοι τῷ Ὀρέστῃ καὶ ὁ τελευταῖος τῇ Ἠλέκτρᾳ.

1) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἐπίρρημα προδήλως.

2) Ὁ Seidler π ρετήρησεν, ὅτι ἐνταῦθα λείπει ἓν τρίμετρον.

3) Ἐννοεῖται τὸ εἴσιτε.

4) Κατὰ τὸν Wolff δύναται νὰ συμπληρωθῇ διὰ τῆς λέξεως β άντα, Ἠλ. καὶ μόνος μάτην, δηλ. χωρεῖ μόνος, γεγηθὼς μάτην. Ἐν τῷ δράματι κατὰ τὸν εἰρημένον ἑρμηνευτὴν ἦτο ἀναγκαῖον νὰ ἔλθῃ ὁ τύραννος ἄνευ ἀκολούθων· διότι ἄλλως δὲν ἦτο δυνατὸν εὐκόλως νὰ φονευθῇ. Ἡ ἐμφάνισις ὅμως ἡγεμόνος εἰς τὴν ἑλληνικὴν σκηνὴν ἄνευ ἀκολούθων εἶναι παράδοξος. Ἔπρεπε λοιπὸν τοῦτο νὰ μνημονευθῇ, ὡς ἐποίησεν ὁ Wolff ἐν τῷ χάσματι. Ὡσαύτως τὸ γεγηθὼς ἄνευ προσδιορισμοῦ δὲν ἠδύνατο ἐνταῦθα νὰ ἔχῃ προσηκόντως, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ χαρὰ ἦτο ματαία.

5) Ἀντίθυρα λέγονται τὰ ἀντικρὺ τῆς θύρας κείμενα, Λουκιαν. ἐν Ἀλεξάνδρ. 16 «ἠπείγοντο πρὸς τὴν ἔξοδον, ἐτετρύπητο δὲ κατὰ τὸ ἀντίθυρον ἄλλη ἔξοδος».

6) Ἐννοεῖ τὸν φόνον τῆς Κλυταιμνήστρας. Μετὰ τὸ ὡς πάλιν ἐννοεῖται τὸ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἦ νοεῖς,[1] ἔπειγε νῦν. 1435

ΟΡΕΣΤΗΣ.

καὶ δὴ βέβηκα[2].

ΗΛΕΚΤΡΑ.

τἀνθάδ' ἂν μέλοιτ' ἐμοί.

ΧΟΡΟΣ.

δι' ὠτὸς[3] ἄν παῦρά γ' ὡς ἡπίως ἐννέπειν 1437
πρὸς ἄνδρα τόνδε συμφέροι, λαθραῖον[4] ὥς ὀρούσῃ 1439
πρὸς δίκας ἀγῶνα.

Ἔξοδος.

ΑΙΓΙΣΘΟΣ.

τίς οἶδεν ὑμῶν, ποῦ ποθ' οἱ Φωκῆς ξένοι,
οὓς φασ'[5] Ὀρέστην ἡμὶν ἀγγεῖλαι βίον

εὖ θῆσθε. Ὁ λόγος εἶναι οὕτω γενικώς, ὥστε καὶ ὁ Αἴγισθος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τι, ἂν τυχὸν ἤκουεν.

1) Ἡ φράσις αὕτη ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀποδίδεται τῷ Ὀρέστῃ, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Erfurdt ἀπεδόθη τῇ Ἠλέκτρᾳ κατὰ τὴν στροφήν. Ἐννόησον τὸ ἐπείγειν ἐκ τοῦ ἑπομένου.

2) Ὁ Ὀρέστης καὶ ὁ Πυλάδης κρύψαντες τὰ ξίφη ὑπὸ τὰ ἱμάτια εἰσέρχονται αὖθις εἰς τὰ ἀνάκτορα.

3) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Μὴ ἀνατεταμένως φθέγγεσθαι, ἀλλ' ἐλαφρῶς· ἐν τῷ λαλεῖν δεῖ μηδὲ μηκύνειν τὸν λόγον». Οἱ νεώτεροι ἑρμηνεύται δέχονται τὴν ἐξήγησιν ταύτην, ἀλλ' ἡμῖν φαίνεται αὐθαίρετος ἡ ἑρμηνεία τοῦ δι' ὤτων διὰ τοῦ μὴ ἀνατεταμένως. Ἂν ἡ Ἠλέκτρα προὔκειτο νὰ λέγῃ εἰς τὰ ὦτα τοῦ Αἰγίσθου κρύφα, ἴσως ἡ φράσις ἤθελεν ἔχει καλῶς· ἀλλ' ἡ ἔννοια δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα. Τίς ἡ ἀνάγκη ἡ ἡρωὶς νὰ λέγῃ εἰς τὰ ὦτα τοῦ Αἰγίσθου; Διὰ ταῦτα τὸ δι' ὠτὸς θεωροῦμεν ὡς προσδιορισμὸν τοῦ ὡς ἡπίως, ὡς καὶ ἐν στίχ. 737 «ὀξὺν δι' ὤτων κέλαδον». Ὁ χορὸς συμβουλεύει τῇ Ἠλέκτρᾳ νὰ λέγῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ἡπίως εἰς τὰ ὦτα (κατὰ τὴν ἀκοήν), ὅπερ ὑποδηλοῖ, ὅτι κατ' ἔννοιαν οἱ λόγοι δύνανται νὰ μὴ ἦναι ἥπιοι. Ὅτι ἡ ἑρμηνεία ἡμῶν εἶναι πιθανή, γίνεται δῆλον ἐκ τούτου, ὅτι τὴν συμβουλὴν τοῦ χοροῦ ἐφήρμοσεν ἡ ἡρωίς, διότι λέγει καὶ ὀλίγα καὶ ἥπια μὲν κατὰ τὴν ἀκρόασιν, φοβερὰ δὲ κατὰ τὴν σημασίαν. Οὕτως ὁ ποιητὴς οἱονεὶ προδιδάσκει τὸν θεατήν, πῶς πρέπει νὰ ἐννοήσῃ τὰ ἑπόμενα. Τοιαύτας διαστολὰς ποιεῖ ὁ Σοφοκλῆς ἐν Ἀντιγόν. 317 «ἐν τοῖσιν ὠσὶν ἢ ἐπὶ τῇ ψυχῇ δάκνει;» καὶ ἐν στίχ. 319 «ὁ δρῶν σ' ἀνιᾷ τὰς φρένας, τὰ δ' ὦτ' ἐγώ».

4) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «ὅπως ἂν ἀπατηθεὶς ἐμπέσῃ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς δίκης τὸν λάθρα κατ' αὐτοῦ γενόμενον».

5) Φαίνεται, ὅτι ἡ Κλυταιμνή-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λελοιπόθ' ἱππικοῖσιν ἐν ναυαγίοις·
σέ τοι, σὲ κρίνω[2], ναὶ σέ, τὴν ἐν τῷ πάρος 1445
χρόνῳ θρασεῖαν· ὡς μάλιστά σοι μέλειν
οἶμαι, μάλιστα δ' ἂν κατειδυῖαν φράσαι.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἔξοιδα· πῶς γὰρ οὐχί; συμφορᾶς γὰρ ἂν
ἔξωθεν[3] εἶην τῶν ἐμῶν τῆς φιλτάτης.

ΑΙΓΙΣΘΟΣ.

ποῦ δῆτ' ἂν εἶεν οἱ ξένοι; δίδασκέ με. 1450

ΗΛΕΚΤΡΑ.

ἔνδον· φίλης γὰρ προξένου κατήνυσαν[4].

ΑΙΓΙΣΘΟΣ.

ἦ καὶ θανόντ' ἤγγειλαν ὡς ἐτητύμως;

ΗΛΕΚΤΡΑ.

οὔκ[5], ἀλλὰ κἀπέδειξαν οὐ λόγῳ μόνον.

τρα ἔπεμψε τῷ Αἰγίσθῳ ἄγγελον, ὅτι ἦλθον Φωκεῖς τὸν θάνατον τοῦ Ὀρέστου ἀγγέλλοντες.

[1]) Μεταχειρίζεται αὐτὴν τὴν φράσιν τοῦ ἀγγέλου, ἐν στίχ. 730.

[2]) Τὸ κρίνω σημαίνει ἐρωτῶ, ὡς ἐν Αἴαντ. 586 «μὴ κρῖνε» καὶ ἐν Τραχιν. 387. Ἐν τοῖς χειρογράφοις ὑπῆρχε καί, ἀλλ' ὀρθῶς ὁ Reiske ἔτρεψεν εἰς ναί. Ἡ ἐπανάληψις τῆς ἀντωνυμίας δηλοῖ τὸ τυραννικὸν ἦθος τοῦ Αἰγίσθου. Τὸ μάλιστα μέλειν περιέχει τὴν αἰτίαν τοῦ μάλιστα φράσαι.

[3]) Κεῖται ἀντὶ τοῦ ἔξω, ὡς τὸ ἄνωθεν ἀντὶ τοῦ ἄνω ἐν στίχ. 1058. Ἐνταῦθα καὶ ἐν τοῖς ἑπομένοις ἡ Ἠλέκτρα λέγει τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' οὕτως, ὥστε ἄλλως ἐννοεῖ τὸν λόγον ὁ Αἴγισθος καὶ ἄλλως ὁ χορὸς μετὰ τῶν θεατῶν. Διότι ἂν δὲν ἐγνώριζον, θὰ ἤμην ἀδιάφορος τῆς τύχης τῶν ἐμῶν, οἵτινες εἶναι φίλτατοι εἰς ἐμέ. Ὁ μὲν Αἴγισθος ἐννοεῖ τὸν θάνατον τοῦ Ὀρέστου, ἡ δὲ ἡρωὶς τὸν νόστον τούτου. Τινὰ μὲν τῶν χειρογράφων ἔχουσι φιλτάτους, τινὰ δὲ φιλτάτων.

[4]) Ὁ Dindorf παρατηρεῖ, ὅτι τὸ ῥῆμα συνετάχθη πρὸς γενικήν, ὡς καὶ τὸ τυγχάνειν, οὗ τὴν σημασίαν ἔχει. Τὴν ἑρμηνείαν ταύτην ἀποκρούει ὁ Hartung, διότι αὕτη φθείρει τὸ δίσημον τῆς φράσεως. Ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐπιδοκιμάζεται ἡ ἐξήγησις τοῦ νεωτέρου Σχολιαστοῦ· «ἤγουν κατηνέχθησαν, κατῆραν· ἤνυσα τὴν ὁδὸν ἁπλῶς ἀντὶ τοῦ ἐπλήρωσα· κατήνυσα δὲ εἰς λιμένα ἢ εἰς καταγώγιον». Τὸ δίσημον ἐνταῦθα κεῖται ἐν τῇ κατά, ἥτις σημαίνει καὶ εἰς καὶ τὸ ἐναντίον· ὁ μὲν Αἴγισθος ἐννοεῖ, ὅτι ἐτελείωσαν τὴν ὁδὸν εἰς τὴν οἰκίαν φίλης προξένου, ἤτοι ἐξενίσθησαν ὑπ' αὐτῆς, ἡ δὲ Ἠλέκτρα, ὅτι κατειργάσαντο τὴν πρᾶξιν κατὰ τῆς προξένου.

[5]) Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι, οὐκ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΙΓΙΣΘΟΣ.

πάρεστ'[1] ἄρ' ἡμῖν, ὥστε κἀμφανῆ μαθεῖν;

ΗΛΕΚΤΡΑ.

πάρεστι δῆτα, καὶ μάλ' ἄζηλος[2] θέα.

ΑΙΓΙΣΘΟΣ.

ἦ πολλὰ χαίρειν[3] μ' εἶπας, οὐκ εἰωθότως.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

χαίροις ἄν, εἴ σοι χαρτὰ τυγχάνει τάδε.

ΑΙΓΙΣΘΟΣ.

σιγᾶν ἄνωγα κἀναδεικνύναι[4] πύλας
πᾶσιν Μυκηναίοισιν Ἀργείοις[5] θ' ὁρᾶν,
ὡς, εἴ τις αὐτῶν ἐλπίσιν κεναῖς πάρος
ἐξῆρετ' ἀνδρὸς τοῦδε[6], νῦν ὁρῶν νεκρὸν

ἤγγειλαν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπέδειξαν. Κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον λέγει, ὅτι ἔδειξαν τὴν σποδὸν τοῦ νεκροῦ, πράγματι δέ, ὅτι ἔδειξαν αὐτὸν τὸν Ὀρέστην.

[1]) Ὁ Σοφοκλῆς πολλάκις τίθησιν εἰς τὸ στόμα τῶν δρώντων προσώπων φράσεις, ἃς αὐτοὶ μὲν δὲν ἐννοοῦσιν, ἀλλ' οἱ θεαταί. Ἐνταῦθα ὁ Αἴγισθος μεταχειρίζεται τὸ πάρεστι ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ εἶναι δυνατόν, ἐν ᾧ ὁ θεατὴς λαμβάνει ἐν τῇ τοῦ εἶναι παρόντα. Καὶ τὸ ἐμφανῆ κατὰ μὲν τὸν τύραννον εἶναι οὐδετέρου γένους, κατὰ τοὺς γινώσκοντας ὅμως τὸν νόστον τοῦ Ὀρέστου εἶναι ἀρσενικόν.

[2]) Διὰ τὴν ἀδελφὴν ἐννοεῖ ὁ Αἴγισθος, ἐν ᾧ ἡ Ἠλέκτρα διὰ τὸν τύραννον.

[3]) Κατὰ τὸν Schneidewin ὁ Αἴγισθος ἄνευ συνειδήσεως εὑρίσκει τὸ ἀληθές, δηλ. ἡ Ἠλέκτρα δίδει τὸ τελευταῖον χαίρειν τῷ πορευομένῳ εἰς τὸν θάνατον.

[4]) Τὸ χωρίον φαίνεται ὕποπτον, διότι λέγεται μὲν ἀνοιγνύναι, ἀναπετανύναι πύλας οὐχὶ δὲ καὶ ἀναδεικνύναι. Τούτου ἕνεκεν ἐποίησαν οἱ κριτικοὶ ποικίλας διορθώσεις· ὁ μὲν Hartung τὸ κἀναδεικνύναι ἔτρεψεν εἰς κἀμπετανύναι, ὁ δὲ Doederlein τὸ πύλας εἰς πύλαις, ὁ δὲ Purgold εἰς τύχας καὶ ὁ Froelich εἰς δέμας. Κατὰ τὸν Ellendt δύναται νὰ ἐξηγηθῇ βραχυλογικῶς ἀντί, ἀνεῳγμένων τῶν πυλῶν δεικνύναι τὰ ἐντός, ὡς Ἀριστοφάν. ἐν Νεφέλ. 302 «ἵνα μυστοδόκος δόμος ἐν τελεταῖς ἁγίαις ἀναδείκνυται». Ὁ Wolff παρατηρεῖ, ὅτι ἠδύνατο νὰ ληφθῇ τὸ μέρος ἀντὶ τοῦ ὅλου (pars pro toto), δηλ. αἱ πύλαι ἀντὶ τοῦ οἴκου.

[5]) Τοῖς κατοίκοις τῆς πόλεως καὶ τῶν ἀγρῶν. Ἀφ' οὗ ὁ Αἴγισθος ἐβεβαιώθη περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ὀρέστου, ἐπιθυμεῖ ἐκ τούτου νὰ ὠφεληθῇ καθιστῶν τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἀσφαλεστέραν.

[6]) Ἐννοεῖ τὸν Ὀρέστην. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «ἐπ' ἐλπίσι ματαίαις, ἃς εἶχεν εἰς τόνδε τὸν ἄνδρα, πρότερον ἐμεγαλαύχει».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στόμια[1] δέχηται τἀμά, μηδὲ πρὸς βίαν,
ἐμοῦ κολαστοῦ προστυχών[2], φύσῃ φρένας.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

καὶ δὴ τελεῖται[3] τἀπ' ἐμοῦ· τῷ γὰρ χρόνῳ
νοῦν ἔσχον, ὥστε συμφέρειν[4] τοῖς κρείσσοσιν. 1465

ΑΙΓΙΣΘΟΣ.

ὦ Ζεῦ, δέδορκα[5] φάσμ' ἄνευ φθόνου μὲν οὐ
πεπτωκός· εἰ δ' ἔπεστι νέμεσις[6], οὐ λέγω.

[1]) Στόμιον λέγεται τὸ μέρος τοῦ χαλινοῦ, ὅπερ ἐμβάλλεται εἰς τὸ στόμα τοῦ ἵππου. Ἡ μεταφορὰ ἐκ τῶν ἵππων εἶναι συνήθης, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 291 «οὐδ' ὑπὸ ζυγῷ νῶτον δικαίως εἶχον, εὐλύφως φέρειν».

[2]) Τὸ προστυγχάνειν, συντυγχάνειν καὶ ἐντυγχάνειν δεχόμενα τὴν σημασίαν τοῦ ἁπλοῦ δέχονται καὶ τὴν τούτου σύνταξιν, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 552 «προστυχόντι τῶν ἴσων» καὶ ἐν 320 «συντυχὼν κακῶν ἀνδρῶν Ἀτρειδῶν».

[3]) Ὁ μὲν Αἴγισθος ἐννοεῖ τὸ χωρίον οὕτως· τελεῖται τὸ φύειν φρένας κατὰ τἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἡ Ἠλέκτρα ὑπονοεῖ, ὅτι ἐκτελεῖ, ὅ τι ἀνήκει αὐτῇ. Οὕτως ἀνοίγει τὴν θύραν τῶν ἀνακτόρων.

[4]) Σημαίνει ὁμοφρονεῖν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 13 «αὐτή τε πάντα ξυμφέρουσ' Ἰάσονι».

[5]) Τῆς θύρας ἀνοιχθείσης ὑπὸ τῆς Ἠλέκτρας ἐξέρχονται ὁ Ὀρέστης καὶ ὁ Πυλάδης τὰ ξίφη ὑπὸ τὰ ἱμάτια ἔχοντες. Ὁ Αἴγισθος, ὡς εἰκός, ἐνόμισεν, ὅτι οἱ ἄνδρες οὗτοι εἶναι οἱ κομίσαντες τὰ λείψανα τοῦ Ὀρέστου, ἀλλ' οὗτοι διὰ τοῦ ἐκκυκλήματος κομίζουσι τὸ εἴδωλον τῆς Κλυταιμνήστρας κεκαλυμμένον (λέλομεν τὸ εἴδωλον, διότι ὁ ὑποκριτὴς ὁ τὸ πρόσωπον τῆς Κλυταιμνήστρας ἔχων ὑποκρίνεται τὸ τοῦ Ὀρέστου). Νομίζομεν, ὅτι τὸ χωρίον δὲν εἶναι διεφθαρμένον καὶ μάτην ὁ Gomperz τὸ φθόνου ἔτρεψεν εἰς θεοῦ, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Wecklein, καὶ ὁ Brunck τὸ οὐ εἰς εὖ. Τὸ χωρίον κατὰ δύο τρόπους ἑρμηνεύεται ὑπὸ τῶν ἑρμηνευτῶν· συνήθως κρατεῖ ἡ γνώμη τοῦ Hermann ἐξηγοῦντος· βλέπω, ὅτι τὸ σῶμα οὐχὶ ἄνευ φθόνου τῶν θεῶν ἔπεσεν, ἀλλ' ἐὰν τοῦτο ἦναι ἀνόσιον, θέλω νὰ ἦναι ἄρρητον, δηλ. ἀποσύρω τὸν λόγον μου. Οἱ οὕτως ἑρμηνεύοντες ἐννοοῦσιν, ὅτι κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Αἰγίσθου τὸν Ὀρέστην ἐφόνευσεν ὁ φθόνος τῶν θεῶν, οἵτινες δὲν ἔβλεπον διὰ καλοῦ ὅμματος, ὅτι φυγὰς εἶχεν ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν Πελοπιδῶν καὶ ἠπείλει τὸν κάτοχον τούτου. Ἀλλ' ὁσονδήποτε διεστραμμένη καὶ ἂν ἦτο ἡ κεφαλὴ τοῦ Αἰγίσθου, δὲν ἠδύνατο νὰ εἰπάσῃ φθόνον τῶν θεῶν, ὅτι ὁ υἱὸς ἐπεθύμει νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον τοῦ πατρός. Διὰ τοῦτο ἡ γνώμη τοῦ Wolff φαίνεται πιθανωτέρα, ὅστις τὸν φθόνον ἐξηγεῖ δυσμένειαν, δυσμενῆ διάθεσιν, ὡς ἐν στιχ. 641 καὶ ἐν Τραχιν. 250 «τοῦ λόγου οὐ χρὴ φθόνον προσεῖναι, Ζεὺς ὅτου πράκτωρ φανῇ» καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ῥῆσ. 342. Οὕτω λοιπὸν σημαίνει· βλέπω σῶμα πεσόντος κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν μου, πρὸς χαράν μου. Ὅρα, ὅτι ἡ μὲν Κλυταιμνήστρα μαθοῦσα τὸν θάνατον τοῦ Ὀρέστου ἐπ' ὀλίγον λυπεῖται, ἐν στίχ. 766, ὁ δὲ Αἴγισθος ἐπ' ὀλίγον χαίρει, καὶ τρέπεται εἰς πλαστὴν λύπην.

[6]) Ἐπειδὴ ὁ τύραννος διὰ τὴν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χαλᾶτε πᾶν κάλυμμ' ἀπ' ὀφθαλμῶν, ὅπως
τὸ συγγενές[1] τοι κἀπ' ἐμοῦ θρήνων τύχῃ.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

αὐτὸς σὺ βάσταζ[2]· οὐκ ἐμὸν τόδ', ἀλλὰ σόν,
τὸ ταῦθ' ὁρᾶν τε καὶ προσηγορεῖν φίλως.

ΑΙΓΙΣΘΟΣ.

ἀλλ' εὖ παραινεῖς κἀπιπείσομαι· σὺ δέ,
εἰ[4] που κατ' οἶκόν μοι Κλυταιμνήστρα, κάλει.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

αὕτη πέλας σοῦ· μηκέτ' ἄλλοσε σκόπει[5].

ΑΙΓΙΣΘΟΣ.

οἴμοι[6], τί λεύσσω;

ΟΡΕΣΤΗΣ.

τίνα φοβεῖ[7]; τίν' ἀγνοεῖς;

ΑΙΓΙΣΘΟΣ.

τίνων ποτ' ἀνδρῶν ἐν μέσοις ἀρκυστάτοις[8]
πέπτωχ' ὁ τλήμων;

υτοῦ ὕβριν ἐροβήθη τὴν νέμεσιν
ὸν θεῶν, ἀνακαλεῖ τὸν λόγον αὐτοῦ.

1) Ὁ ποιητὴς ἐξελέξατο τὸ οὐδέ-
ρον γένος, ὅπερ δηλοῖ καὶ τὸν
γγενῆ καὶ τὴν συγγενῆ.

2) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν. «Αἶρε
κάλυμμα», ἀλλ' ὁ Σουΐδας παρα-
ρεῖ· «Βαστάσαι οὐ τὸ ἆραι δηλοῖ
ρὰ τοῖς Ἀττικοῖς, ἀλλὰ τὸ ψηλα-
ῆσαι». Οἱ κομισταὶ τῶν λειψάνων
οῦ Ὀρέστου ἐξεπλήρωσαν τὴν ἐν-
λὴν αὐτῶν καὶ οὐδὲν δικαίωμα εἶ-
ον νὰ προσαγορεύσωσι ταῦτα πρὸ
οῦ συγγενοῦς, τοῦ Αἰγίσθου. Ἡ
ράσις ὅμως μᾶλλον ἁρμόζει εἰς τὸν
κρὸν τῆς Κλυταιμνήστρας.

3) Τὸν λόγον ἀποτείνει πρὸς τὴν
Ηλέκτραν.

4) Ἄνευ συνειδήσεως ὁ Αἴγισθος
έγει ὑποθετικῶς, ἀλλ' ὁ ποιητὴς
μετὰ σκοποῦ ποιεῖ τοῦτο. Τὸ μοι
κατ' ἔννοιαν ἀνήκει εἰς τὸ κάλει.

5) Ἐνταῦθα γεννᾶται τὸ ζήτημα,
τίς ἦρε τὸ κάλυμμα. Ὁ Schneidewin, ὁ Dindorf καὶ ἄλλοι δέχονται, ὅτι ὁ Ὀρέστης ἔπραξε τοῦτο· τοὐναντίον ὁ Wolff ἐννοεῖ τὸν Αἴγισθον, ὅπερ φαίνεταί μοι πιθανώτερον. Διότι ἄλλως ἦτο περιττὴ ἡ πρὸ ὀλίγου ὁμολογία, ὅτι αὐτὸς ὁ Αἴγισθος θέλει ἆρει τὸ κάλυμμα.

6) Ἀφελὼν τὸ κάλυμμα ὁ Αἴγισθος βλέπει τὸ εἴδωλον τῆς Κλυταιμνήστρας μετὰ καθημαγμένων ἐνδυμάτων.

7) Ἡ μὲν πρώτη ἐρώτησις γίνεται πρὸς τὸ οἴμοι, ἡ δὲ δευτέρα πρὸς τὸ λεύσσω.

8) Ἀρκύστατον ἢ ἀρκυστάσιον σημαίνει τὸ δίκτυον, τὴν ἐνέδραν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΡΕΣΤΗΣ.

οὐ γὰρ αἰσθάνει πάλαι,
ζῶντας θανοῦσιν οὕνεκ' ἀνταυδᾷς ἴσα[1];

ΑΙΓΙΣΘΟΣ.

οἴμοι, ξυνῆκα[2] τοὔπος· οὐ γὰρ ἔσθ', ὅπως
ὅδ' οὐκ Ὀρέστης ἔσθ' ὁ προσφωνῶν ἐμέ. 1480

ΟΡΕΣΤΗΣ.

καὶ μάντις[3] ὢν ἄριστος ἐσφάλλου πάλαι.

ΑΙΓΙΣΘΟΣ.

ὄλωλα δὴ δείλαιος· ἀλλά μοι πάρες
κἂν[4] σμικρὸν εἰπεῖν.

ΗΛΕΚΤΡΑ.

μὴ πέρα[5] λέγειν ἔα,
πρὸς θεῶν, ἀδελφέ, μηδὲ μηκύνειν λόγους.
[τί γὰρ[6] βροτῶν ἂν σὺν κακοῖς μεμιγμένων 1485
θνήσκειν ὁ μέλλων τοῦ χρόνου κέρδος φέροι;]
ἀλλ' ὡς τάχιστα κτεῖνε, καὶ κτανὼν πρόθες
ταφεῦσιν[7], ὧν τόνδ' εἰκὸς ἐστι τυγχάνειν,

Ὁ λόγος οὗτος ἁρμόζει εἰς τὸ ἦθος τοῦ Αἰγίσθου, ὅστις οὐδόλως θρηνεῖ τὴν σύζυγον, ἀλλὰ μόνον τὴν ἑαυτοῦ τύχην.

1) Κεῖται ἐπιρρηματικῶς. Δὲν καταλαμβάνεις πρὸ πολλοῦ, ὅτι ὁμιλεῖς πρὸς τοὺς ζῶντας ἐξ ἴσου, ὡσεὶ ἦσαν τεθνεῶτες; δηλ. ζῶσιν ἐκεῖνοι, οὓς νομίζεις νεκρούς.

2) Ἐνταῦθα γίνεται ὁ ἀναγνωρισμὸς πρὸς ἔχθραν.

3) Ταῦτα λέγει εἰρωνικῶς, ὅτι λίαν βραδέως ὁ τύραννος κατενόησε τὴν ἀπάτην αὐτοῦ. Τούτων λεγομένων ὁ Ὀρέστης καὶ ὁ Παλάδης ἐξάγουσι τὰ ξίφη ἐκ τῶν ἱματίων.

4) Ἡ φράσις εἶναι ἐλλειπτικὴ ἀντὶ, καὶ ἐὰν σμικρὸν παρῇς εἰπεῖν.

5) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Περισσὴ γὰρ καὶ ἀπίθανος διατριβὴ πρὸς τῷ τέλει ἐκτείνειν λόγους».

6) Τοὺς δύο τούτους στίχους ὁ Dindorf ἔθηκεν ἐν ἀγκύλαις ὡς ἔργον μεταγενεστέρας χειρός. Κατὰ τὸν Wolff ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως: τί τοῦ χρόνου κέρδος φέροι ἂν ὁ βροτῶν μεμιγμένων σὺν κακοῖς μέλλων θνήσκειν; Ἡ γενικὴ βροτῶν μεμιγμένων εἶναι διαιρετικὴ καὶ ἡ φράσις ἔχει ἀναλογίαν πρὸς τὴν ἐν Ἀντιγόν. 1311 «δείλαια συγκέκραμαι δύᾳ». Τίνα ὠφέλειαν δύναται νὰ λάβῃ ἐκ τοῦ χρόνου ὁ μέλλων νὰ ἀποθάνῃ ἐκ τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες εἶναι ἀναμεμιγμένοι μὲ κακίας;

7) Μετὰ εἰρωνείας ἡ Ἠλέκτρα ἐννοεῖ τοὺς κύνας καὶ τοὺς οἰωνούς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἄποπτον ἡμῶν· ὡς ἐμοὶ τόδ' ἂν κακῶν
μόνον γένοιτο τῶν πάλαι λυτήριον[2]. 1490

ΟΡΕΣΤΗΣ.

χωροῖς ἂν εἴσω σὺν τάχει· λόγων γὰρ οὐ
νῦν ἐστιν ἀγών, ἀλλὰ σῆς ψυχῆς[3] πέρι.

ΑΙΓΙΣΘΟΣ.

τί δ' ἐς δόμους ἄγεις με[4]; πῶς, τόδ' εἰ καλὸν
τοὔργον, σκότου δεῖ, κοὐ πρόχειρος εἶ κτανεῖν;

ΟΡΕΣΤΗΣ

μὴ τάσσε[5], χώρει δ', ἔνθαπερ κατέκτανες 1495
πατέρα τὸν ἀμόν, ὡς ἂν ἐν ταὐτῷ θάνῃς.

ΑΙΓΙΣΘΟΣ.

ἦ πᾶσ'[6] ἀνάγκη τήνδε τὴν στέγην ἰδεῖν
τά τ' ὄντα καὶ μέλλοντα[7] Πελοπιδῶν κακά;

ἰ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ
ῆδ. 1004 «πετεινῶν τόνδ' ὑπ' οἰω-
ὸν δοκεῖ ταφέντ' ἀτίμως τοὐπιτί-
ον λαβεῖν». Καὶ ὁ Γοργίας τοὺς
πας ἔλεγεν ἐμψύχους τάφους, Λογγ.
ερὶ Ὕψ. 3, 2, Στράβ. 11, 517
τοὺς ἀπειρηκότας διὰ γῆρας ἢ νόσον
ὄντας παραβάλλεσθαι (τοὺς Βακ-
ιανούς) τρεφομένους κυσὶν ἐπίτη-
ς πρὸς τοῦτο, οὓς ἐνταφιαστὰς
λεῖσθαι τῇ πατρῴᾳ γλώττῃ».

1) Τὸ ἐπίθετον ἔχει ἐνεργητικὴν
μασίαν καὶ παθητικήν, ὡς ἐνταῦ-
, μὴ βλεπόμενος ὑφ' ἡμῶν, μα-
ὰν τῆς ἡμετέρας ὄψεως. Συνετά-
θη δὲ πρὸς γενικὴν διὰ τὴν πρόσ-
σιν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 762
ὡς πλεῖστον εἴη τοῦδ' ἄποπτος ἄ-
σεως».

2) Καταπραϋντικὸν τῶν παλαιῶν
ατυχιῶν.

3) Ἐνταῦθα σημαίνει τὴν ζωήν.

4) Ἴσως ὁ Αἴγισθος ἐλπίζει, ὅτι
ένων ἔξω δύναται νὰ ἀποδράσῃ.

5) Κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐπίτασσε. Ὁ
ποιητὴς εὗρεν ἱκανὴν πρόφασιν, ἵνα
μὴ ὁ Αἴγισθος πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν
θεατῶν φονευθῇ, ὅπερ οἱ ἀρχαῖοι
ἀπέφευγον.

6) Εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη, μεγί-
στη ἀνάγκη, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυ-
ράνν· 986 «πᾶσ' ἀνάγκη ὀκνεῖν».
Ὅρα, ὅτι προσωποποιεῖ τὴν στέ-
γην.

7) Κατὰ τὸν Τρικλίνιον· «Τοῦτο
λέγει, ὥσπερ προμαντευόμενος, ἵν'
ἀπολυθῇ, ἐκφοβῶν αὐτοὺς διὰ τού-
του». Ὄντως ἐν τῷ ἡρωϊκῷ αἰῶνι
οἱ μέλλοντες νὰ ἀποθάνωσι μαντεύ-
ονται, ἀλλ' οἱ νεώτεροι, ὡς ὁ Wolff,
διὰ τὸ μέλλοντα ἐννοοῦσι τὸν ἐπι-
κείμενον τοῦ Αἰγίσθου θάνατον. Νο-
μίζομεν ὅμως, ὅτι δὲν εἶναι ἀπίθα-
νος ἡ γνώμη τοῦ Τρικλινίου, ὡς
δεικνύει τὸ ἑπόμενον γοῦν, δηλ. δὲν
γινώσκω, ἂν ὁ οἶκος οὗτος ἴδῃ ἄλλα
κακά, ἀλλ' εἶναι βέβαιον, ὅτι θὰ
ἴδῃ τὰ ἰδικά σου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΡΕΣΤΗΣ.

τὰ γοῦν σ'[1]· ἐγώ σοι μάντις εἰμὶ τῶνδ' ἄκρος.

ΑΙΓΙΣΘΟΣ.

ἀλλ' οὐ πατρῴαν τὴν τέχνην[2] ἐκόμπασας.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

πόλλ' ἀντιφωνεῖς, ἡ δ' ὁδὸς βραδύνεται[3].
ἀλλ' ἔρφ'.

ΑΙΓΙΣΘΟΣ.

ὑφηγοῦ.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

σοὶ βαδιστέον πάρος[4].

ΑΙΓΙΣΘΟΣ.

ἦ μὴ φύγω σε;

ΟΡΕΣΤΗΣ.

μὴ μὲν οὖν καθ' ἡδονὴν[5]
θάνῃς· φυλάξαι δεῖ με τοῦτό[6] σοι πικρόν.
χρῆν δ' εὐθὺς εἶναι τήνδε τοῖς πᾶσιν δίκην,
ὅστις[7] πέρα πράσσειν γε τῶν νόμων θέλει,

[1]) Εἶναι ἡ κτητικὴ ἀντωνυμία σά, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 404 «καὶ τὰ τοῦδ' ἔπη ὀργῇ λελέχθαι καὶ τὰ σ', Οἰδίπου, δοκεῖ» καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 339. Τὸ ἄκρος σημαίνει ἄριστος, ἔξοχος.

[2]) Βραχυλογικῶς ἀντί, ἀλλ' ἡ τέχνη, ἐφ' ἧ ἐκόμπασας, οὐ πατρῴα ἐστίν. Ὑπαινίσσεται τὸν φόνον τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὅστις δὲν προεῖδε τὸν δόλον τῆς Κλυταιμνήστρας καὶ ἑαυτοῦ.

[3]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· «Βραδύτητα λαμβάνει ἀφ' ἡμῶν».

[4]) Ἡ διαίρεσις τοῦ στίχου εἰς τρία παρὰ μὲν Αἰσχύλῳ δὲν ἀπαντᾷ, παρὰ δὲ Σοφοκλεῖ ἐν ταῖς τελευταίαις τραγῳδίαις, τῷ Φιλοκτήτῃ καὶ τῷ Οἰδίποδι ἐπὶ Κολωνῷ, καὶ παρ' Εὐριπίδῃ συχνότερον, ὡς ἐν Ἡρακλ. μαινομ. 1420, ἐν Ἀλκήστ. 391 καὶ ἀλλοχοῦ. Εὕρηται εἰς τέσσαρα μόνον ἐν Φιλοκτήτ. 753. Ζωηρότητα διαλόγου δηλοῖ ἡ ἀλλαγὴ τῶν προσώπων ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ.

[5]) Κατὰ τὸν Schneider ὁ Ὀρέστης φοβεῖται αὐτοκτονίαν τοῦ Αἰγίσθου.

[6]) Ἐννοεῖ τὸ θανεῖν.

[7]) Ἀνακολούθως τὸ ὅστις φέρεται εἰς πληθυντικὸν ἀριθμόν, ἀλλ' ὑπάρχουσι πολλὰ ἀνάλογα χωρία, ὡς ἐν Ἀντιγον. 707 «ὅστις γὰρ αὐτὸς ἢ φρονεῖν μόνος δοκεῖ, . . . Οὗτοι διαπτυχθέντες ὤφθησαν κενοί» καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ. 359.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κτείνειν[1]· τὸ γὰρ πανοῦργον οὐκ ἂν ἦν πολύ.

ΧΟΡΟΣ.

ὦ σπέρμ' Ἀτρέως, ὡς πολλὰ παθὸν
δι' ἐλευθερίας[2] μόλις ἐξῆλθες,
τῇ νῦν ὁρμῇ[3] τελεωθέν. 1510

1) Εἶναι παράθεσις εἰς τὸ τήνδε τὴν δίκην. Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ τὸ πανοῦργον διὰ τῆς πανουργίας, διότι σημαίνει τοὺς πανούργους ὡς καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 448 «τὰ πανοῦργα καὶ παλιντριβῆ».

2) Ἐρθασας εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ἠλευθερώθης.

3) Ὁρμὴ εἶναι ἡ κατὰ τῶν φονέων τοῦ πατρὸς προσβολὴ τοῦ Ὀρέστου. Ὁ Wolff οὐχὶ ὀρθῶς ἐξηγεῖ τὸ τελεωθὲν διὰ τοῦ φθάσαν εἰς τὴν ἀνδρικὴν ἡλικίαν, ὡς παρὰ Πλάτων. ἐν Πολιτ. 5, 466 D «ἄξουσι τῶν παίδων εἰς τὸν πόλεμον, ὅσοι ἄδροί, ἵνα θεῶνται ταῦτα, ἃ τελεωθέντας δεήσει δημιουργεῖν». Διότι σημαίνει ἐλθὸν εἰς τελειότητα, δηλ. εἰς τὴν τιμωρίαν τῶν φονέων καὶ τὴν ἀποκατάστασιν εἰς τὴν ἀρχαίαν εὐδαιμονίαν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

Σελὶς	*στίχος*	*ἀντὶ*	*ἀράγρωθι*
49	14	πῶς	πως
55	10	δύστηνος	ἡ δύστηνος
62	4	ἱκνοῦμαι	ἱκνοῦμαι.
63	25	ἀδελφῇ	ἀδελφῇ
73	41	Ellandt	Ellendt
80	12	μὴ δοκεῖ	μὴ δόκει
»	14	Ἠλέκτρα	Ἡ Ἠλέκτρα
84	21	Εὐρυπίδ.	Εὐριπίδ.
»	33	προσωακὸν	προσωπικὸν
87	29	κατασκεπασμένῃ	κατεσκεπασμένῃ
91	24	τοῦ ἀλλ'	τοῦ ἀλλὰ
92	23	ἀτενίζων	ἀτενίζων
109	13	παρετήρησεν	παρετήρησεν
111	3	λέγιν	λέγειν
118	32	ὀβελίζει	ὀβελίζει
119	28	Κλαισιμνήστραν	Κλυταιμνήστραν
120	8	ἵν	ἵν'
123	11	ἔχουσιν	ἔχουσι
»	23	ἄλῳ	ἄλλῳ
132	21	ἀϋσης	ἀύσῃς
»	24	εἴπης	εἴπῃς
147	1	δεξιώσεται.	δεξιώσεται;
148	10	εἰσορᾷς;	εἰσορᾷς;
150	32	δύναμιν νὰ ὑποτάσ- [σηται	δύναμιν, νὰ ὑπο [σ
175	18	τὸν λό-	τὸν λόγον
183	29	ἦλθεθ'·	ἦλθες.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑΙ ΜΕΤΑ ΣΧΟΛΙΩΝ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΣΤΡΙΩΤΟΥ

ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΕΝ ΤΩΙ ΕΘΝΙΚΩΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΙ

ΟΙΔΙΠΟΥΣ ΤΥΡΑΝΝΟΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
1896

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφήν μο
κλοπιμαῖον καὶ κατὰδιώκεται κατὰ τὸν νόμον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΟΝ

ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΤΥΡΑΝΝΟΝ ΤΟΥ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Ὡς ὁ Αἰσχύλος ἐν τῇ ὑψηλῇ αὐτοῦ διανοίᾳ κατέδειξεν, ὅτι ὁ ποιητικὸς οὐρανὸς ἔχει αἰθεριώτερα ὕψη, ὅτι αἱ εὐρύταται τῶν ὑποθέσεων εἶναι διδακταὶ ἐν τῷ στενῷ τοῦ θεάτρου χώρῳ καὶ ὅτι οἱ ὑπερφυεῖς καὶ ὑπεράνθρωποι τοῦ μυθικοῦ κόσμου χαρακτῆρες δύνανται ἐνσαρκούμενοι νὰ φωνήσωσιν ἀπὸ τοῦ λογείου καὶ ἐπιδείξωσι τὰ πελώρια αὐτῶν σώματα ἐπὶ τοῦ ὀκρίβαντος[1], οὕτως ὁ Σοφοκλῆς μελετήσας μὲν τοὺς συγχρόνους, εἰσδύσας δὲ εἰς τὰ μυχαίτατα τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας πάθη καὶ σπουδάσας τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς μετὰ τῶν ἀπειροπληθῶν αὐτῆς ἐκφάνσεων πρῶτος ἐδίδαξεν ἐν τῷ θεάτρῳ, ὅτι ἡ δραματικὴ τέχνη τοῦ πραγματικοῦ κόσμου μὴ ἀφισταμένη δύναται νὰ παραγάγῃ τέλεια ἔργα[2]. Μετὰ τῆς αὐτῆς γενναιότητος, μεθ' ἧς ὁ Αἰσχύλος ὡς στρατιώτης ἔπαλλε τὸ δόρυ ἐν Μαραθῶνι, καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς ἰταμότητος, μεθ' ἧς ὡς ναυτίλος ἔστρεφε τὴν κώπην ἐν Σαλαμῖνι, μετὰ τῶν αὐτῶν, λέγω, ἀρετῶν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς συγκρούσεως τῶν δραματικῶν παθῶν θανατηφόρως τιτρώσκει τὸν ἀνταγωνιστὴν καὶ ἐν τῇ πελαγοδρομίᾳ τῶν ἰδεῶν πάντα κάλων ἐκτείνας καὶ πρὸς τὰς βιαιοτάτας πνοὰς ἰταμῶς παλαίων διεγείρει τὴν ἔκπληξιν τῶν συνήθων ποιητῶν, οἵτινες παρὰ τὴν ἀκτὴν πλέοντες χαίνουσιν ὡς ἀθαλάσσωτοι ἠπειρῶται. Τοὐναντίον ὁ Σοφοκλῆς περιέκοψε μὲν

[1] Ἰδὲ Ἑλλην. γραμματολογ. I, 432.
[2] Αὐτόθι I, 478.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μετὰ σωφροσύνης τὰ πτερὰ αἰθεροβάμονος φαντασίας, ἀλλ' ἐδημιούργησε τοὺς αἰωνίους τῆς τέχνης θεσμούς, οὓς ὁ Σταγειρίτης ἀνέγραψεν ἐν τῇ ποιητικῇ αὐτοῦ, καὶ προσεπέλασεν εἰς τὸν ἐπικὸν ἀριστοτέχνην, οὗ ὁ χρωστὴρ ἐξειργάσατο τὴν γνησιωτάτην τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως εἰκόνα. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Πολέμων[1] οὐχὶ ἀστόχως ἔλεγε τὸν μὲν Ὅμηρον ἐπικὸν Σοφοκλέα, τὸν δὲ Σοφοκλέα τραγικὸν Ὅμηρον, καὶ οὐχὶ ἄνευ πολλῆς σημασίας ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐλέχθη, ὅτι μόνος ὁ Σοφοκλῆς εἶναι τοῦ Ὁμήρου μαθητής[2].

Ἂν τις ὅμως ὑπολάβῃ, ὅτι ὁ τραγικὸς ἔτυχε τῆς ὑψηλῆς ταύτης παραβολῆς μόνον, διότι ἔλαβεν ὑποθέσεις ἐκ τοῦ ἐπικοῦ κύκλου καὶ τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν ἢ διὰ παραπλησίαν αἰτίαν, οὗτος περιορίζει τὴν ὁμοιότητα μόνον ἐν τῇ ἐξωτερικῇ ἐπιφανείᾳ. Οὐχί· ἡ ὁμοιότης κατέρχεται βαθύτερον καὶ ἡ συγγένεια εἶναι ἐγγυτέρα· διότι ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ ἐπικὸς κύκλος ἦτο ἡ πλουσία δεξαμενή, ἐξ ἧς πάντες οἱ τραγικοὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὑποθέσεις ἤντλησαν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο πάντες δὲν ὠνομάσθησαν μαθηταὶ τοῦ Ὁμήρου. Ἡ αἰτία ἔγκειται ἐν τῷδε

[1]) *Παρὰ Διογέν. τῷ Λαερτ.* IV, 3, 20· "Ἦν δὲ καὶ φιλοσοφοκλῆς καὶ μάλιστα ἐν ἐκείνοις, ὅπου κατὰ τὸν κωμικὸν τὰ ποιήματα αὐτῷ κύων τις ἐδόκει συμποιεῖν *Μολοττικός*· καὶ ἔνθα ἦν κατὰ *Φρύνιχον* οὐ γαῦσις, οὐδ' ὑπόχυτος, ἀλλὰ πράμνιος. Ἔλεγεν οὖν τὸν μὲν Ὅμηρον ἐπικὸν εἶναι Σοφοκλέα, Ὅμηρον δὲ Σοφοκλέα τραγικόν„.

[2]) Westermann, *Βιογράφοι* σελ. 131 " Τὸ πᾶν μὲν οὖν ὁμηρικῶς ὠνόμαζε· τούς τε γὰρ μύθους φέρει κατ' ἴχνος τοῦ ποιητοῦ καὶ τὴν Ὀδύσσειαν δ' ἐν πολλοῖς δράμασιν ἀπογράφεται. Παρετυμολογεῖ δὲ καθ' Ὅμηρον καὶ τοὔνομα τοῦ Ὀδυσσέως

Ὀρθῶς δ' Ὀδυσσεὺς εἶμ' ἐπώνυμος κακοῖς
πολλοὶ γὰρ ὠδύσαντο δυσσεβεῖς ἐμοί·

ἠθοποιεῖ δὲ καὶ ποικίλλει καὶ τοῖς ἐπινοήμασι τεχνικῶς χρῆται, ὁμηρικὴν ἐκματτόμενος χάριν. Ὅθεν εἰπεῖν ἰωνικόν τινα μόνον Σοφοκλέα τυγχάνειν Ὁμήρου μαθητήν.„

[3]) Ὅρα Ἱστορ. τῶν ὁμηρ. ἐπῶν σελ. 67 καὶ Ἑλλην. γραμματολογ. I, 516 καὶ ἑξῆς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παρ' ἀμφοτέροις διαλάμπει τὸ ἤρεμον μεγαλεῖον καὶ παρ' ἀμφοτέροις ὑπάρχει ἔμπεδος ἡ μεποίθησις τῆς ἐσωτερικῆς ποιητικῆς δυνάμεως ἡ παντὸς ἐξωτερικοῦ ἐπικοσμήματος ὀλιγωροῦσα. Ἐνθεν μὲν ὁ ἐπικός, ἔνθεν δὲ ὁ τραγικὸς κατενόησεν, ὅτι ὁ ἀληθὴς ποιητὴς δὲν ἔχει ἀνάγκην παραμορφώσεως καὶ οἱονεὶ ἐξαμβλώσεως τῆς φύσεως, ὅπως γείνῃ ποιητικώτερος ἑαυτοῦ· διότι αὐτὴ ἡ φύσις ὑπὸ τοῦ ὑπερτάτου καλλιτέχνου τελεία διαπλασθεῖσα, ἂν ἐν τῇ τελειότητι αὐτῆς κατανοηθῇ, εἶναι ποιητικωτέρα παντὸς ἀνθρωπίνου ἐπινοήματος καὶ πάσης ἀνθρωπίνης διασκευῆς ὑπερτέρα. Κατὰ ταῦτα δὲν ἐννοοῦμεν, ὅτι ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ Σοφοκλέους ὁ ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος ἡγεῖται ὡς αὐτοκράτωρ, οὔτε ταπεινοῦμεν τὸν ποιήσαντα τὴν Ἀντιγόνην εἰς τυφλὸν τῆς διανοίας καὶ τῆς τέχνης τοῦ Ὁμήρου ἐπέτην, ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι ὁ τραγικὸς οὗτος τὴν τέχνην τῇ φύσει ταὐτίσας ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσι τὸν ἄριστον τοῦ πραγματικοῦ κόσμου ἑρμηνευτὴν εὗρισκε. Ταῦτα δ' ἔχουσιν οὕτω πολλὴν δραματικὴν χροιάν, ὥστε ὁ ἀναγνώστης νομίζει, ὅτι διέρχεται πραγματικὸν κόσμον. Λείπει μὲν ἐν τούτοις ὁ θεατής, ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἐποποιὸς ἀναπληροῖ τὴν ἔλλειψιν ταύτην, ὡς ἐκεῖ, ἔνθα ἐλέγχει τὴν ἄγνοιαν τῶν δρώντων προσώπων [1].

Διὰ τοῦτο ἴσως ὁ τραγικὸς παρὰ τοῦ ἐπικοῦ ἔλαβε τὸ μάθημα, καθ' ὃ ὁ θεατὴς εἶναι τῶν προσώπων τοῦ δράματος σοφώτερος. Ἐκ πάντων τῶν δραματικῶν ποιητῶν πρῶτος ὁ Σοφοκλῆς ἔγνω τὸ μυστήριον, ὅπως ἀναβιβάσῃ τὸν θεατὴν ἐπὶ τοσοῦτον ὑψηλοῦ ἐδωλίου, ὥστε οὗτος διορᾷ τὸν ἀνελισσόμενον μῦθον τοῦ δράματος πολὺ σαφέστερον ἢ αὐτὰ τὰ δρῶντα πρόσ-

[1] Π χ. ὁ Πάτροκλος αἰτεῖ παρὰ τοῦ Ἀχιλλέως τὴν πανοπλίαν, ὅπως ἀποδιώξῃ τοὺς Τρῶας ἀπὸ τῶν νεῶν τῶν Ἀχαιῶν. Μετὰ δὲ τὸ τέλος τῆς παρακλήσεως ὁ Ὅμηρος λέγει ἐν Π, 46·

Ὡς φάτο λισσόμενος μέγα νήπιος· ἦ γὰρ ἔμελλεν
οἱ αὐτῷ θάνατόν τε κακὸν καὶ κῆρα λιτέσθαι.

Ὅρα καὶ Gruppe, Die tragische Kunst der Griechen, σελ. 277.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ωπα. Ἐν ᾧ ταῦτα ἀγνοοῦντα μὲν τὰς προθέσεις ἀλλήλων, παραγνωρίζοντα δὲ καὶ παρεξηγοῦντα τὰς ἐνεργείας τούτων καὶ ἐνίοτε μέχρις ἀγνοίας ἑαυτῶν προβαίνοντα πλανῶνται, μόνος ὁ θεατὴς γινώσκει, ὅ τι ἐκείνοις ἔμεινε κεκρυμμένον[1]. Οἱ μὲν δρῶντες φοβοῦνται ἢ ἀπειλοῦσιν, ὁ δὲ θεατὴς γελᾷ διὰ τὴν πλάνην· ἄλλοτε πάλιν τοῦ θεατοῦ φοβουμένου ἢ ἐλεοῦντος, οἱ δρῶντες δὲν ἀντιλαμβάνονται τοῦ κινδύνου, εἰς ὃν δίκην νηπίων σπεύδουσι. Τοῦτο εἶναι κατ' ἐξοχὴν δραματικὴ ζωηρότης, τοῦτο εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν παρὸν δραματικῆς διδασκαλίας.

Ὡς ἐν τῇ ἠθοποιΐᾳ, οὕτω καὶ ἐν τῇ πλοκῇ τοῦ μύθου εὑρηται συγγένειά τις τοῦ Σοφοκλέους πρὸς τὸν Ὅμηρον. Ὅπως δὲ καταστῇ αἰσθητὴ αὕτη, εἶναι ἱκανὸν νὰ ῥίψῃ τις μόνον ἓν βλέμμα ἐπὶ τῶν τραγῳδιῶν τοῦ Αἰσχύλου. Ἐνταῦθα τὰ διάφορα τοῦ μύθου μέρη ἐκτυλίσσονται ἐν σειρᾷ σκηνῶν ἐξωτερικῶς μόνον συνερραμμένων καὶ ἡ λύσις ἐν τέλει ἐπέρχεται ὡς γεγονὸς μὴ παρασκευαζομένη κατ' ὀλίγον καὶ ἀναγκαίως[2]. Ἐν τοῖς δράμασιν ὅμως τοῦ Σοφοκλέους τὰ μέρη οὕτω μετ' ἀλλήλων ἐμπλέκονται καὶ τὰ αἴτια τοῖς ἀποτελέσμασιν οὕτως ἀρρήκτως συνδέονται, ὥστε ὁ ὅλος μῦθος διέρχεται πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ θεατοῦ ὥς τι ὀργανικὸν ὅλον. Ὁ μῦθος τῶν τραγῳδιῶν τοῦ Σοφοκλέους εἶναι κατ' ἐξοχὴν πεπλεγμένος, διότι περιέχει περιπετείας καὶ ἀναγνωρίσεις, ὡς ὁ Σταγειρίτης ὁρίζει τὴν πλο-

1) Ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ ὁ μὲν φύλαξ δὲν δύναται νὰ εἰκάσῃ, τίς ἔκλεψε τὸ πτῶμα τοῦ Πολυνείκους, ὁ δὲ Κρέων ἀνευρίσκει πολιτικοὺς συνωμότας καὶ οἱ εὐσεβεῖς γέροντες νομίζουσιν, ὅτι τὸ ἔργον εἶναι θεήλατον. Ἀλλὰ πάντες πλανῶνται, ἐν ᾧ ὁ θεατὴς ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ δράματος γινώσκει, ὅτι τὸ ἔργον διεπράξατο ἡ τολμηρὰ Ἀντιγόνη Παράβαλλ. Ἑλλ. γραμματολογ. I, 397.

2) Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Ἀριστοτέλης Περὶ ποιητ. κεφ X. „Διαφέρει γὰρ πολὺ τὸ γίνεσθαι τάδε διὰ τάδε ἢ μετὰ τάδε„ καὶ κεφ IX „τῶν δὲ ἁπλῶν μύθων καὶ πράξεων αἱ ἐπεισοδιώδεις εἰσὶ χείριστοι. Λέγω δ' ἐπεισοδιώδη μῦθον, ἐν ᾧ τὰ ἐπεισόδια μετ' ἄλληλα οὔτ' εἰκὸς οὔτ' ἀνάγκη εἶναι. Τοιαῦται δὲ ποιοῦνται ὑπὸ μὲν τῶν φαύλων ποιητῶν δι' αὐτούς, ὑπὸ δὲ τῶν ἀγαθῶν διὰ τοὺς ὑποκριτάς„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κὴν τοῦ μύθου[1]. Καὶ τὰ δύο ταῦτα ἠδύνατο μὲν ὁ τραγικὸς νὰ λάβῃ καὶ ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ βίου, ἀλλὰ πάντως καὶ κατὰ τοῦτο ἐμιμήθη τὸν Ὅμηρον. Περιπέτειαι καὶ ἀναγνωρίσεις ἐν παντὶ λαῷ ὑπάρχουσιν, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν ἐν τῷ ἑλληνικῷ, διότι οἱ ἰταμοὶ τῆς Ἑλλάδος ναυτίλοι καὶ μαχηταὶ μακρὰς καὶ ἐπικινδύνους στρατείας ἐπιχειροῦντες ἔπασχον, ὅ τι ὁ ποιητὴς λέγει περὶ τοῦ ἤρωος τῆς Ὀδυσσείας. Τὸ ἔπος τοῦτο, ὡς φαίνεται, ὁ τραγικὸς εἶχεν ὡς πρότυπον τῆς δραματικῆς αὐτοῦ τέχνης· διότι ὁ Σταγειρίτης, ὅστις τοὺς νόμους τῆς τραγῳδίας ἤντλει κατ' ἐξοχὴν ἐκ τῶν τραγῳδιῶν τοῦ Σοφοκλέους, λέγει καὶ περὶ τῆς Ὀδυσσείας, ὅτι εἶναι ποίημα πεπλεγμένον καὶ δι' ὅλου τοῦ ἔπους ὑπάρχει ἀναγνώρισις[2]. Βεβαίως οἱ δύο οὗτοι τεχνικοὶ ὅροι ἔσχον εὐρυτέραν σημασίαν, ἀλλὰ τὸ πρῶτον ἐλήφθησαν ἐκ τῶν περιπετειῶν καὶ τοῦ ἀναγνωρισμοῦ τοῦ Ὀδυσσέως.

Πρὸς τούτοις ὁ Αἰσχύλος διαφέρει τοῦ Σοφοκλέους καὶ κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐκεῖνος ἐδίδασκε τὰς τραγῳδίας αὐτοῦ κατὰ τετραλογίας ἢ τριλογίας, οὗτος δὲ τὸ σύμπλεγμα λίαν περιώρισε[3]. Ναί· περιώρισε, διότι ὁ περιορισμὸς ἐπῆλθεν ἐν αὐτῇ τῇ ἀττικῇ πολιτείᾳ. Αὕτη ἐπὶ τοῦ Αἰσχύλου ἦτο μᾶλλον ἀριστοκρατική ἢ δημοκρατική. Ἐν ἀριστοκρατικῇ δὲ πολιτείᾳ ὄντως τὸ ἁμάρτημα τοῦ πατρὸς ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν υἱῶν καὶ τῶν ἐγγόνων, ἐν δημοκρατικῇ ὅμως, οἵα ἦτο ἐπὶ Περικλέους καὶ Σοφοκλέους, ἕκαστος πολίτης κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἱκανότητος αὐτοῦ ἐγίνετο

[1] Ἀριστοτέλ. Περὶ ποιητ. X "Εἰσὶ δὲ τῶν μύθων οἱ μὲν ἁπλοῖ, οἱ δὲ πεπλεγμένοι· καὶ γὰρ αἱ πράξεις, ὧν μιμήσεις οἱ μῦθοί εἰσιν, ὑπάρχουσιν εὐθὺς οὖσαι τοιαῦται. Λέγω δὲ ἁπλῆν μὲν πρᾶξιν, ἧς γινομένης, ὥσπερ ὥρισται, συνεχοῦς καὶ μιᾶς ἄνευ περιπετείας ἢ ἀναγνωρισμοῦ ἡ μετάβασις γίνεται, πεπλεγμένην δέ, ἐξ ἧς μετ' ἀναγνωρισμοῦ ἢ περιπετείας ἢ ἀμφοῖν ἡ μετάβασίς ἐστιν".

[2] Ὁ αὐτὸς Περὶ ποιητ. κεφ. XXIV "Καὶ γὰρ τῶν ποιημάτων ἑκάτερον συνέστηκεν ἡ μὲν Ἰλιὰς ἁπλοῦν καὶ παθητικόν, ἡ δὲ Ὀδύσσεια πεπλεγμένον· ἀναγνώρισις γὰρ διόλου καὶ ἠθική".

[3] Ὅρα Ἑλλην. γραμμ. I, 423.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μέγας ἢ μικρός. Λοιπὸν περιορισθείσης ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς ἐπιδράσεως τῶν πατρικῶν ἁμαρτημάτων ἐπὶ τῶν υἱῶν καὶ ἐκγόνων δὲν ἠδύνατο νὰ μείνῃ ἡ ἐπίδρασις ἐν τῷ δράματι, ὅπερ ἀπεικονίζει τὴν κοινωνίαν (δηλ. δὲν ἠδύνατο νὰ διατηρηθῇ ἡ τριλογία, ἧς συνήθως αἱ ὑποθέσεις ἦσαν ἐπιγονικαί), ἀλλὰ περιωρίσθη, εἰ καὶ αἱ ἀρχαῖαι ἰδέαι δὲν ἐξηφανίσθησαν τὸ παράπαν, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἐν τῷδε τῷ δράματι. Πρὸς τούτοις ὁ τεχνικὸς ὀργανισμὸς τῆς δραματικῆς ποιήσεως τούτου τοῦ τραγικοῦ ἀπέκρουε τὸ τριλογικὸν εἶδος τῆς ποιήσεως. Ἐν ταῖς τραγῳδίαις τοῦ Σοφοκλέους ἔκ τινος σπέρματος διὰ φυσικῆς ἀναπτύξεως παράγεται ὁ ὅλος μῦθος ὡς τι ὀργανικὸν ὅλον, ἐν ᾧ ἑκάστη πρᾶξις ἀναγκαίως διαδέχεται τὴν ἑτέραν καὶ ἐν ᾧ οὐδὲν ἀλλότριον ἐπιτρέπεται νὰ συνυπάρξῃ. Τοιαύτη δραματικὴ τέχνη δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῇ τὴν τριλογίαν, διότι ὁ θεατὴς συχνάκις ὤφειλε νὰ ῥίπτῃ βλέμμα εἰς ἐξωτερικὰ τοῦ δράματος ἀντικείμενα, ὤφειλε δηλ. νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τὰ προηγούμενα καὶ νὰ προσδοκᾷ τὰ μέλλοντα.

Ὁ Σοφοκλῆς ἐξ αὐτῆς τῆς δραματικῆς αὐτοῦ τέχνης ἤγετο εἰς διάφορον τῆς εἱμαρμένης χρῆσιν· αὕτη παρὰ μὲν τῷ Αἰσχύλῳ εἰκονίζεται ὡς τις ἐξωτερικὴ δύναμις τὰ δρῶντα πρόσωπα εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν πρᾶξιν ἐξαναγκάζουσα, παρὰ δὲ τῷ Σοφοκλεῖ ὡς ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐνοικοῦσα [1]. Οὕτω τὸ πάθος τοῦ θεατοῦ ἐπὶ μᾶλλον ἐντείνεται, ὅταν οὗτος γινώσκῃ, ὅτι αἱ ἐνέργειαι καὶ τὰ πάθη τῶν δρώντων προσώπων παράγονται ἐκ τῆς ἐλευθέρας θελήσεως τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐκ τῶν φυσικῶν αἰτίων, τῆς αἰσθήσεως καὶ νοήσεως αὐτῶν. Ὑπάρχουσιν ὅμως οἱ ἔχοντες διάφορον περὶ τούτου γνώμην [2] λέγοντες, ὅτι οὐδὲν εἶναι παθητικώτερον ἢ ἡ θέα ἀνθρώπου παλαίοντος πρὸς τὴν ἄμαχον δύναμιν καὶ τοῦ ἀθῴως καὶ ἀναξίως πάσχοντος, ὅστις πειρᾶται, ὅπως διαφύγῃ τὸ

[1]) Ἑλλην. γραματολογ. *I*, 405.

[2]) Ἀσώπ. Ἱστορ. τῶν Ἑλλ. ποιητῶν καὶ συγγραφ. σελ. 545.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἄφυκτον κακόν. Κατὰ τὸν Σενέκαν μέγας ἀνὴρ πρὸς δυστυχίαν παλαίων εἶναι θεῶν ἄξιον θέαμα[1]. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι τοιαύτη θέα εἶναι οὕτω κακοήθης, ὥστε ἤθελεν εἶναι ἀξία θεατῶν οὐχὶ θεῶν, ἀλλ' ἀγρίων θηρίων. Τί ἄλλο ἔμελλε νὰ διδαχθῇ εὐσεβὴς θεατὴς ἐκ τοιούτου θεάματος, ἢ ὅτι τὸ θεῖον καὶ ἡ θέλησις αὐτοῦ, ἤτοι τὸ πεπρωμένον, εἶναι ἀγρία ἅμα καὶ κακοήθης δύναμις τὴν ἀθρότητα τιμωροῦσα καὶ οἱονεὶ τὴν κακίαν διδάσκουσα; Ἂν ἐν τῷ θεάτρῳ ἔμελλον τοιαῦτα νὰ διδαχθῶσι, τοῦτο ἤθελεν εἶναι τὸ μέγιστον τῆς διαφθορᾶς διδακτήριον.

Καθ' ὅλου ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τραγῳδίᾳ ἐνεργεῖ μὲν ἡ εἱμαρμένη, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἐξαφανίζεται. Ἡ μία δύναμις συμβάλλεται πρὸς ἐξήγησιν καὶ ἑρμηνείαν τῆς ἑτέρας. Τὸ πεπρωμένον κατὰ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Σοφοκλέους ἐνοικεῖ ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ τῇ διανοίᾳ τοῦ ἀνθρώπου σύμφυτον ὂν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. Παρακολουθοῦσα λοιπὸν τὸν ἄνθρωπον ἐν ἑκάστῳ βήματι καὶ ἐν ἑκάστῳ σχεδίῳ, ὅπερ οὗτος συλλαμβάνει, ἄγει εἰς ἄγνοιαν καὶ ἀντίφασιν πρὸς ἑαυτόν. Μόνος ὁ θεατὴς γινώσκει τὴν ἀληθῆ τῶν πραγμάτων θέσιν καὶ οἱονεὶ πολλάκις ἐπέρχεται εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ, ἵνα ποιήσῃ νεῦμα εἰς τὰ δρῶντα πρόσωπα, ἅπερ ἐν τῇ νηπιώδει αὐτῶν διανοίᾳ δὲν αἰσθάνονται τὸν σφυρήλατον κεραυνόν, ὅστις κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν παρασκευάζεται, οὐδὲ διορῶσι τὴν ἁρπεδόνην, ἣν ἡ τύχη κατ' αὐτῶν ῥίπτει. Ὁ θεατὴς μετὰ συγκινήσεως παρατηρεῖ, ὅτι οἱ δρῶντες κατὰ τὴν στιγμήν, καθ' ἣν ἔχουσιν ἔμπεδον τὴν πεποίθησιν, ὅτι διαφεύγουσι τὸν βρόχον τῆς κεκρυμμένης καὶ ἀφύκτου δυνάμεως, ἀσφαλέστερον εἰς ταύτην περιπίπτουσι. Διὰ τῆς τοιαύτης δραματικῆς ἐνεργείας τοῦ τραγικοῦ ἡ συμπάθεια τοῦ θεατοῦ κορυφοῦται. Καὶ ὁ φιλόσοφος Πλάτων ἔγνω, ἵνα τὸν ἀναγνώστην αὐτοῦ ἀναβιβάσῃ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ ἐδωλίου, ὅθεν ἡ ἀλήθεια καθορᾶται, ἐν ᾧ τὰ πλεῖστα τῶν διαλεγομένων προσώ-

[1] Σενέκας De porovident. II

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πων ταύτην ἀγνοοῦσι. Τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς μιμήσεως ὀνομάζεται εἰρωνεία[1], ἀλλὰ παρὰ μὲν τοῦ φιλοσόφου γίνεται χρῆσις ἐπὶ ἀντικειμένων τῆς νοήσεως, παρὰ δὲ τοῦ Σοφοκλέους ἐπὶ ἀντικειμένων τῆς ἠθικῆς. Ἡ εἰρωνεία τοῦ τραγικοῦ σκοπεῖ οὐχί, ὅπως τὸ εὐγενὲς καὶ ὑψηλὸν τοῦ βίου ταπεινώσῃ, ὡς ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις τοῦτο γίνεται, ἀλλὰ τοὐναντίον, ὅπως καὶ ἐκ τῆς μιαρωτάτης πράξεως τὸ ὕψιστον καὶ εὐγενέστατον τοῦ ἠθικοῦ κόσμου ἀναλάμψῃ, ὡς συμβαίνει ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ καὶ τῷ Οἰδίποδι. Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται δῆλον, ὅτι ἡ εἱμαρμένη στενῶς συνδέεται τῇ τέχνῃ τοῦ τραγικοῦ. Καὶ ταῦτα μὲν γενικώτερον ἱκανὰ ἔστωσαν περὶ τοῦ ζητήματος, εἰδικώτερα δὲ θέλομεν εἰπεῖ μετὰ τὴν ἀνάλυσιν τῆς τραγῳδίας, εἰς ἣν μεταβαίνομεν.

Ὁ μῦθος, καθ' ὃν ὁ Οἰδίπους ἀγνοῶν ἐφόνευσε τὸν αὐτοῦ πατέρα καὶ ἔλαβεν εἰς γάμον τὴν μητέρα, εἶναι ἀρχαιότερος εὑρισκόμενος παρ' Ὁμήρῳ καὶ τοῖς κυκλικοῖς. Κατὰ τὴν ἐπικὴν ὅμως διήγησιν ἡ ὑπόθεσις ἦτο ὀλίγον διάφορος· διότι κατά τε τὸν ποιητὴν τῆς Ὀδυσσείας καὶ τὸν ποιήσαντα τὴν Οἰδιπόδειαν ὁ Ἐτεοκλῆς καὶ ὁ Πολυνείκης, ἡ Ἀντιγόνη καὶ ἡ Ἰσμήνη δὲν ἦσαν τέκνα τῆς Ἰοκάστης ἢ Ἐπικάστης, ἀλλὰ τῆς Εὐρυγανείας, ἣν ἔγημεν ὁ Οἰδίπους μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὴν τελευτὴν τῆς μητρὸς καὶ συζύγου[2]. Τῇ ἐπικῇ ἀφηγήσει ἠκολούθει καὶ ὁ ζωγράφος Ὀνασίας ἔν τινι γραφῇ. Ἀλλὰ τῆς διηγήσεως

[1] G. H. Bode, Geschichte der dramatischen Kunst der Hellenen τόμ. III, σελ. 384. Gruppe, Ariadne, die tragische Kunst der Griechen σελ. 738. Klein. Geschichte des Dramas, σελ 318.

[2] Ὀδυσ. Λ. 271·

Μητέρα τ' Οἰδιπόδαο ἴδον, καλὴν Ἐπικάστην,
ἣ μέγα ἔργον ἔρεξεν ἀϊδρείῃσι νόοιο,
γημαμένη ᾧ υἱεῖ· ὁ δ' ὃν πατέρ' ἐξεναρίξας
γῆμεν· ἄφαρ δ' ἀνάπυστα θεοὶ θέσαν ἀνθρώποισιν.
Ἀλλ' ὁ μὲν ἐν Θήβῃ πολυηράτῳ ἄλγεα πάσχων
Καδμείων ἤνασσε θεῶν ὀλοὰς διὰ βουλάς·
ἡ δ' ἔβη εἰς Ἀΐδαο πυλάρταο κρατεροῖο,
ἁψαμένη βρόχον αἰπὺν ἀφ' ὑψηλοῖο μελάθρου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῶν ἐπικῶν ἐπισκιασθείσης ὑπὸ τῆς τῶν τραγικῶν ὁ μῦθος εἶναι γνωστός, ὡς τοῦτον εἰκόνισε τὸ δρᾶμα. Κατὰ τοῦτον ὁ ἡγεμὼν τῶν Θηβαίων εἰς γάμον τὴν θυγατέρα τοῦ Μενοικέως λαβὼν καὶ παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος τέκνα αἰτῶν ἔμαθεν, ὅτι ὁ γεννηθεὶς ἔσται πατροκτόνος· διότι ὁ Κρονίδης θέλει νὰ τιμωρήσῃ τοῦτον διὰ τὴν ἁρπαγὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ Πέλοπος[1]. Πάντως ἦτο συνετόν, ἂν μὴ ὁ Λάϊος συνήρχετο γυναικί, ἀλλ' οὗτος οἰνωθεὶς ἐπελάθετο τοῦ χρησμοῦ· ὅτε δ' ἡ Ἰοκάστη ἔτεκε βρέφος, διαπερονήσας τοὺς πόδας δίδωσι τοῦτο πιστῷ ποιμένι, ὅπως ἐκθέσῃ ἐπὶ τοῦ Κιθαιρῶνος. Ἀλλ' ὁ ποιμὴν τὸ βρέφος οἰκτείρας δωρεῖται βουκόλῳ Κορινθίῳ διατρίβοντι ἐπὶ τοῦ ἄρτι εἰρημένου ὄρους[2] καὶ οὗτος τοῖς αὐτοῦ δεσπόταις, τῷ Πολύβῳ καὶ τῇ Μερόπῃ[3], οἵτινες ἦσαν ἄτεκνοι. Μετὰ μητρικῆς στοργῆς ἡ ἄτεκνος βασίλισσα θεραπεύσασα τὰ σφυρὰ καὶ διὰ τὴν ἀνοίδησιν τούτων Οἰδίποδα ὀνομάσασα ἀνέτρεφεν ὡς ἴδιον τέκνον. Τελειωθεὶς δὲ ὁ παῖς καὶ τῶν ἡλίκων διαφέρων ἐτιμᾶτο ὡς ὁ ἄριστος τῶν πολιτῶν, μέχρις ὅτου ἐν δείπνοις δαιτυμών τις ἐν τῇ μέθῃ αὐτοῦ ὀνειδίζει τὸν

ᾧ ἄχεϊ σχομένη· τῷ δ' ἄλγεα κάλλιπ' ὀπίσσω
πολλὰ μάλ', ὅσσα τε μητρὸς ἐρινύες ἐκτελέουσιν.

Καὶ Παυσαν. IX, 5, 5 " Παῖδας δι' ἐξ αὐτῆς οὐ δοκῶ οἱ γενέσθαι, μάρτυρι Ὁμήρῳ χρώμενος, ὃς ἐποίησεν ἐν Ὀδυσσείᾳ. . . . Πῶς οὖν ἐποίησαν ἀνάπυστα ἄφαρ, εἰ δὴ τέσσαρες ἐξ Ἰοκάστης ἐγένοντο παῖδες τῷ Οἰδίποδι, οἱ Εὐρυγανείας τῆς Ὑπέρφαντος ἐγεγόνεσαν; Δηλοῖ δὲ καὶ ὁ τὰ ἔπη ποιήσας, ἃ Οἰδιπόδειαν ὀνομάζουσι· καὶ Ὀνασίας Πλαταιάσιν ἔγραψε κατηφῆ τὴν Εὐρυγάνειαν ἐπὶ τῇ μάχῃ τῶν παίδων. „

[1]) Ὁ χρησμὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἔχει οὕτωσί·

Λάϊε Λαβδακίδη, παίδων γένος ὄλβιον αἰτεῖς·
δώσω τοι φίλον υἱόν· ἀτὰρ πεπρωμένον ἐστὶν
σοῦ παιδὸς χείρεσσι λιπεῖν φάος· ὡς γὰρ ἔνευσεν
Ζεὺς Κρονίδης Πέλοπος σινγεραῖς ἀραῖσι πιθήσας,
οὕ φίλον ἥρπασας υἱόν· ὁ δ' ηὔξατό σοι τάδε πάντα.

[2]) Σοφοκλ. ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1142.

[3]) Ἡ βασίλισσα τῆς Κορίνθου ὑπ' ἄλλων μὲν ἐλέγετο Περίβοια, ὑπ' ἄλλων Μέδουσα καὶ ὑπ' ἄλλων Ἀντιοχίς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Οἰδίποδα ὡς ὑπόβλητον. Καὶ ἐν τῇ μέθῃ τοῦ Λαΐου καὶ ἐνταῦθα ὁ Βάκχος διὰ τοῦ ποτοῦ αὐτοῦ καταδιώκει τὸ γένος τοῦ Λαβδάκου, διότι οὗτος φρονῶν τὰ τοῦ Πενθέως καὶ Λυκούργου κατεφρόνει τῆς λατρείας τοῦ θεοῦ τοῦ οἴνου[1].

Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ οἰνόφλυγος ὁ Οἰδίπους δηχθεὶς ἠρώτα τοὺς τεκόντας περὶ τοῦ γένους, ἀλλ' οὐδὲν ἱκανὸν παρὰ τούτων ἐμάνθανε. Διὰ τοῦτο λάθρα τῶν τεκόντων πορεύεται εἰς Δελφούς[2]· *ἀλλ' ὁ θεός, περὶ ὧν ἐπυνθάνετο, οὐδὲν εἶπεν, ἐχρήσατο δ' ὅμως, ὅτι ἔμελλε νὰ λάβῃ σύζυγον τὴν μητέρα καὶ φονεύσῃ τὸν φυτεύσαντα. Φοβηθεὶς ὁ δύστηνος Οἰδίπους, μὴ ἴδῃ τὰ δνείδη τῶν χρησμῶν τελούμενα, ἐκ τῶν ἄστρων τεκμαιρόμενος φεύγει τὴν Κόρινθον καὶ πλανᾶται ἀνὰ τὴν Φωκίδα. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ Λάϊος ἐπορεύετο ἐκ Θηβῶν εἰς Δελφούς. Τούτῳ ὁ Οἰδίπους ἐντυγχάνει κατά τινα στενὴν ὁδὸν ὀχουμένῳ ἐφ' ἅρματος μετὰ τοῦ κήρυκος Πολυφόντου. Ἐπειδὴ δ' ἀμφότεροι βίᾳ ἐξήλαυνον τῆς ὁδοῦ τὸν Οἰδίποδα*[3], *οὗτος ὀργισθεὶς φονεύει οὐ μόνον τὸν κήρυκα καὶ τὸν Λάϊον, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀκολούθους πλὴν ἑνός, ὅστις δειλὸς ὢν ἔφυγεν εἰς Θήβας, ὅπου εἶπεν, ὅτι ὁ βασιλεὺς σὺν τοῖς ἀκολούθοις ὑπὸ λῃστῶν ἐφονεύθη. Τὸν μὲν Λάϊον θανόντα θάπτει ὁ βασιλεὺς τῶν Πλαταιέων Δαμασίστρατος, τὴν δὲ βασιλείαν παραλαμβάνει Κρέων ὁ Μενοικέως*[4]. *Μετὰ δὲ τὸν φόνον τοῦ Λαΐου ὁ Οἰδίπους ἐπὶ τὰ πρόσω χωρῶν ἦλθεν ἐγγὺς τῶν Θηβῶν, ὅτε ἡ χώρα ὑπὸ τέρατος ἐφθείρετο· διότι ἡ Ἥρα ἔπεμψε τὴν Σφίγγα, οὖσαν μὲν θυγατέρα τῆς Ἐχίδνης καὶ τοῦ Τυφῶνος, ἔχουσαν δὲ πρόσωπον γυναικός, στῆθος, βάσιν καὶ οὐρὰν λέοντος καὶ πτέρυγας ὄρνιθος. Αὕτη παρὰ τῶν Μουσῶν αἰνίγματα μαθοῦσα ἐπὶ τοῦ Φικείου ὄρους ἐκαθέζετο τοῖς Θηβαίοις τὸ περὶ ἀνθρώπου πολυθρύλητον αἴ-*

[1]) *Ἀπολλόδωρ. ἐν Βιβλιοθήκ. III* 5.
[2]) *Οἰδίπ. τύραν.* 779.
[3]) *Οἰδ. τύραν.* 803.
[4]) *Ἀπολλόδωρ. ἐν Βιβλιοθήκ. III* 6.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νιγμα εἰς λύσιν προτείνουσα[1]. Ἐπειδὴ δ' οὐδεὶς ἠδύνατο τοῦτο νὰ λύσῃ, φθορὰ πολλὴ τῶν πολιτῶν ἐγίνετο· ὑπῆρχε δὲ χρησμὸς τούτοις, ὅτι τότε ἔμελλον νὰ ἀπαλλαγῶσι τοῦ τέρατος, ὁπόταν λύσωσι τὸ αἴνιγμα. Διὰ τοῦτο ὁ Κρέων κηρύσσει, ὅτι θέλει δώσει τὴν βασιλείαν καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ Λαΐου τῷ λύσοντι τὸ αἴνιγμα. Ὁ Οἰδίπους, ὅστις ἐν τῷ βίῳ ἦτο αὐτόχρημα αἴνιγμα, λύει τοῦτο εἰπών[2], ὅτι εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὅστις γεννᾶται μὲν βρέφος τετράπουν ὀχούμενον διὰ τῶν τεσσάρων κώλων, τελειούμενος δὲ γίνεται δίπους καὶ γηρῶν προσλαμβάνει τὸ βάκτρον καὶ οὕτω δὴ γίνεται τρίπους. Τοῦ αἰνίγματος λυθέντος, ἡ μὲν Σφὶγξ ἔρριψεν ἑαυτὴν ἐκ τοῦ ὄρους, ὁ δὲ Οἰδίπους γίνεται βασιλεὺς τῶν Θηβαίων εὐγνωμονούντων καὶ λαμβάνει γυναῖκα τὴν χήραν τοῦ Λαΐου, ἐξ ἧς ἔσχε τέσσαρα τέκνα, δύο ἄρρενα καὶ δύο θήλεα. Οὕτως ὁ Οἰδίπους διῆγε τὸν βίον μέγα ὑπὸ τῶν Θηβαίων τιμώμενος, ὅτε αἴφνης δεινὸς λοιμὸς μαστίζει τὴν χώραν. Ὁ ἀγαθὸς βασιλεὺς πέμπει τὸν Κρέοντα εἰς Δελφούς, ὅπως μάθῃ παρὰ τοῦ θεοῦ, κατὰ τίνα τρόπον ἠδύνατο νὰ ἀπαλλαγῇ ἡ πόλις τῆς νόσου. Ταῦτα προηγοῦνται τῆς ὑποθέσεως τοῦ δράματος, εἰς οὗ τὴν ἀνάλυσιν προβαίνομεν.

Ἐν τῷ Προλόγῳ (στίχ. 1—150) παρίσταται οἰκτρὸν θέαμα,

[1]) Τὸ αἴνιγμα εὕρηται παρ' Ἀθηναίῳ X, 456 B ἐν στίχοις·

Ἔστι δίπουν ἐπὶ γῆς καὶ τετράπον, οὗ μία φωνή.
καὶ τρίπον· ἀλλάσσει δὲ φυὴν μόνον ὅσα θ' ἐπὶ γαῖαν
ἕρπετὰ κινεῖται καὶ ἂν' αἰθέρα καὶ κατὰ πόντον.
Ἀλλ' ὁπόταν πλείστοισιν ἐρειδόμενον ποσὶ βαίνῃ,
ἔνθα τάχος γυίοισιν ἀφαυρότατον πέλει αὐτοῦ.

[2]) Καὶ ἡ λύσις ὑπάρχει ἐν στίχοις·

Κλῦθι καὶ οὐκ ἐθέλουσα, κακόπτερε Μοῦσα θανόντων,
φωνῆς ἡμετέρης οὸν τέλος ἀμπλακίης.
Ἄνθρωπον κατέλεξας, ὃς ἡνίκα γαῖαν ἐφέρπει,
πρῶτον ἔφυ τετράπους νήπιος ἐκ λαγόνων
γηραλέος δὲ πέλων τρίτατον πόδα βάκτρον ἐρείδει,
αὐχένα φορτίζων, γήραϊ καμπτόμενος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

διότι νέοι ἀγόμενοι ὑπὸ γέροντος ἱερέως τοῦ Διὸς ἐν σεμνῇ σιωπῇ ἔχουσι καταθέσει ἱκετηρίους κλάδους ἐπὶ τῶν βωμῶν τῶν κειμένων πρὸ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Οἰδίποδος, ἐν ᾧ σύμπασα ἡ πόλις εἶναι μεστὴ παιάνων καὶ στεναγμάτων. Ἐκ τῶν ἀνακτόρων ὁ ἀγαθὸς βασιλεὺς ἐξελθὼν παρακαλεῖ τὸν ἱερέα, ὅπως εἰπῇ τὴν αἰτίαν τῆς ἱκεσίας. Οὗτος διὰ ζοφερῶν χρωμάτων εἰκονίζει τὰ τῆς πόλεως λέγων, ὅτι φθίνουσι μὲν οἱ καρποὶ ἐν τοῖς κάλυξι, φθίνουσι δὲ τὰ ἔμβρυα ἐν τῇ κοιλίᾳ τῶν ζῴων, αἱ γυναῖκες δὲν γεννῶσι βιώσιμα τέκνα, ὁ λοιμὸς δίκην πυρφόρου δαίμονος ἐλαύνει κατὰ τῶν πολιτῶν, ἡ πόλις τοῦ Κάδμου κενοῦται καὶ ὁ μέλας Ἅδης πλουτίζεται. Μετὰ τὴν φοβερὰν ταύτην περιγραφὴν ὁ περιδεὴς ἱερεὺς ὡς θεὸν ἱκετεύει ἐκεῖνον, ὅστις ἄλλοτε σωτὴρ τῆς πόλεως ἐγένετο. Ἀλλ' οὗτος τεθλιμμένος καὶ κατηφὴς λέγει εἰς τὸν ἱερέα, ὅτι δὲν ὀλιγωρεῖ τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, ἅτε πολλάκις μὲν ἐπὶ τῇ συμφορᾷ τῆς πόλεως δακρύσας, εἰς πολλὰς δὲ σκέψεις πλανηθείς, μέχρις ὅτου ἀπεφάσισεν ἵνα πέμψῃ τὸν Κρέοντα εἰς Δελφούς, ὅπως μάθῃ παρὰ τοῦ θεοῦ τὸν τρόπον τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως. Λυπεῖται δὲ σφόδρα, ὅτι δὲν ἐπανῆλθε κατὰ τὸν προσήκοντα χρόνον. Ἀλλ' αἴφνης ὁ εἰς Δελφοὺς πεμφθεὶς ἐπιφαίνεται ἐπανακάμπτων (στίχ. 78) καὶ διὰ δάφνης ἐστεμμένος λέγει, ὅτι ἡ ἀπόκρισις τοῦ θεοῦ εἶναι ἀγαθή. Ἐπειδὴ δ' ὁ Οἰδίπους ἐξετάζει ἀκριβέστερον, ὁ Κρέων ἐπιθυμεῖ, ἵνα κατ' ἰδίαν ἀνακοινώσῃ τὸν χρησμόν, ἀλλ' ὁ ἄναξ κελεύει, ἵνα πρὸ πάντων εἴπῃ τοῦτον. Τότε ὁ Κρέων λέγει, ὅτι ὁ Ἀπόλλων κελεύει, ἵνα τὸν φονέα τοῦ Λαΐου, ζῶντα ἐν Θήβαις, ἢ ἀποδιώξῃ ἢ φονεύσῃ. Ἀλλὰ τίς ὁ φονεύς; Ποῦ δύναται νὰ εὑρεθῇ δυσεύρετον ἴχνος παλαιᾶς αἰτίας; Ὁ μὲν Ἀπόλλων εἶπεν, ὅτι οὗτος ὑπάρχει ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Οἰδίποδος, ὁ δὲ Κρέων ἔχει τὴν γνώμην, ὅτι τὸ ζητούμενον εἶναι ἁλωτὸν καὶ ὅτι μόνον τὸ ἀμελούμενον ἐκφεύγει. Ἐπὶ τούτῳ ὁ ἡγεμὼν ἐρωτᾷ τὸν Κρέοντα, ἂν ὁ Λάϊος ἐν τῇ οἰκείᾳ χώρᾳ ἢ ἐπ' ἄλλης ἐφονεύθη. Παρὰ τούτου μανθάνει, ὅτι θεωρὸς (114) ἐξελ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θὼν δὲν ἐπανῆλθεν, ὅτι οἱ ἀκόλουθοι ἐφονεύθησαν πλὴν ἑνὸς γινώσκοντος μόνον, ὅτι οἱ φονεῖς ἦσαν λῃσταὶ (123) καὶ ὅτι, τῆς ποικιλῳδοῦ Σφιγγὸς μαστιζούσης τὴν χώραν, δὲν ἐγένετο ἔρευνα πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ φονέως. Ἐκ τῶν ἀποκρίσεων τούτων ὁ ἡγεμὼν πολιτικὴν ἀντίδρασιν τεκμαιρόμενος καὶ νομίζων, ὅτι οἱ τοῦ Λαΐου φονεῖς καὶ αὐτὸν θέλουσι φονεύσει, ἀποφασίζει, ἵνα πάσῃ δυνάμει ἀναζητήσῃ τὸν βασιλοκτόνον. Κελεύων λοιπὸν τοὺς ἱκετεύοντας, ὅπως ἀπέλθωσι, μεταπέμπεται τοὺς ἄρχοντας τῆς πόλεως (144).

Ἐν τάχει οὗτοι ἐλθόντες ᾄδουσι τὴν Πάροδον (151—215) τοῦ δράματος. Καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ στροφῇ ὁ χορὸς τῶν γερόντων ἀγωνιᾷ διὰ τὸ πυθόχρηστον, διότι ἄγνοεῖ, τί ἐπιτάσσει ὁ θεὸς τοῖς Θηβαίοις, ἐν δὲ τῇ ἀντιστροφῇ ἐπικαλεῖται τρεῖς θεούς, τὴν Ἀθηνᾶν, τὴν Ἄρτεμιν καὶ τὸν Ἀπόλλωνα, ἵνα φανῶσιν, ὡς ἄλλοτε, ἀρωγοὶ τῆς πόλεως. Τὴν εἰς τοὺς θεοὺς ἐπίκλησιν αἰτιολογεῖ ὁ χορὸς ἐν τῷ ἑπομένῳ ζεύγει τῆς στροφῆς καὶ ἀντιστροφῆς εἰκονίζων τὴν φοβερὰν τῆς νόσου ὁρμήν, καθ' ἣν αἱ μὲν γυναῖκες δὲν σῴζονται ἐκ τῶν ὠδίνων, πολυάριθμοι δὲ πολῖται δίκην ταχυπτέρου πτηνοῦ καὶ ἀκαταγωνίστου πυρὸς κατέρχονται εἰς Ἅιδου καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν μὴ τυχόντα οἴκτου κεῖνται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐν ᾧ σύζυγοι καὶ πολιαὶ μητέρες παρὰ τοῖς βωμοῖς ἐπιστενάζουσιν. Ἡ φοβερὰ αὕτη περιγραφὴ ἄγει τὸν χορὸν πάλιν εἰς ἱκεσίαν τῆς Ἀθηνᾶς. Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ ζεύγει ὁ λοιμὸς παραβάλλεται πρὸς τὸν Ἄρη, ὅστις ἄνευ ἀσπίδων καταφλέγει τὴν πόλιν. Διὰ τοῦτο παρακαλεῖ τὴν μὲν Ἀθηνᾶν, ἵνα ἀποδιώξῃ τοῦτον εἰς τὸν Ὠκεανὸν ἢ τὴν Θρᾴκην, τὸν δὲ ἄρχοντα τῶν πυρφόρων ἀστραπῶν, ὅπως φθείρῃ διὰ τοῦ κεραυνοῦ αὐτοῦ. Ἐν τέλει ἱκετεύει καὶ τὸν πολιοῦχον θεόν, τὸν Βάκχον, ἵνα ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τοῦ λοιμοῦ.

Ὁ Οἰδίπους εἰς τὴν σκηνὴν ὀλίγον πρὸ τοῦ τέλους τῆς παρόδου ἐλθὼν συνάπτει ἐν τῷ Πρώτῳ ἐπεισοδίῳ (216—462) τὸν λόγον αὐτοῦ τῇ τελευταίᾳ φράσει τοῦ χοροῦ λέγων, ὅτι τὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αἰτούμενα δύνανται νὰ τελεσθῶσιν, ἂν οὗτος δεχθῇ τοὺς λόγους τοῦ βασιλέως. Σπεύδων ὅμως, ἵνα ἀναγγείλῃ τὴν ἰδίαν ἀπόφασιν, ἐπιλανθάνεται, ὅπως ἐν ἀρχῇ, ὡς ἔδει, ἀνακοινώσῃ τῷ χορῷ τὸν χρησμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. (Τοῦτον ἀνακοινεῖ μόλις ἐν στίχ. 242 καὶ γενικῶς). Ἔνθεν μὲν ὁ ζῆλος τοῦ σῶσαι τὴν πόλιν, ἔνθεν δὲ ὁ φόβος ἀντιδυναστικῆς συνωμοσίας δημιουργοῦσιν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀτυχοῦς βασιλέως κακόν τινα δαίμονα παροτρύνοντα πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ φονέως καὶ τοῦτο εἶναι τὸ πεπρωμένον, τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἥρωος ἐνοικοῦν, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται. Ἐπὶ τούτῳ κελεύει τοὺς Καδμείους, ἵνα δηλώσωσι τὸν φονέα, ὑπισχνούμενος νὰ παράσχῃ ὠφελείας τῷ δηλώσοντι (232). Ἂν τις ὅμως κρύψῃ αὐτόν, ἐπιτάσσει, ἵνα μηδεὶς τοῦτον μήτε δέχηται, μήτε προσφωνῇ, μήτε κοινωνὸν ποιῆται τῶν θυσιῶν, ἀλλ' ἀποπέμπῃ τῶν οἴκων ὡς μίασμα. Μετὰ πολλῆς δὲ τραγικῆς εἰρωνείας ὁ ποιητὴς εἰσάγει τὸν τύραννον λέγοντα, ὅτι θέλει τιμωρήσει τὸν φόνον τοῦ Λαΐου, ὡσεὶ οὗτος ἦτο ἴδιος πατήρ (264). Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς θεοῖς εὔχεται, ἵνα οἱ ἀγροὶ τῶν σιωπώντων μὴ παράγωσι καρπούς, αἱ γυναῖκες μὴ γεννῶσι τέκνα, αὐτοὶ διὰ τοῦ παρόντος λοιμοῦ θάνωσι καὶ ὁ δράστης κακῶς ἐκτρίψῃ τὸν βίον. Ἐν πλήρει δὲ ἀθῳότητι ὢν ἐπεύχεται, ἵνα αὐτὸς πάθῃ τὰ φοβερὰ ταῦτα, ἂν ὁ φονεὺς διάγῃ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ συνειδότος (250). Ὡσαύτως οἱ τῶν Θηβῶν γέροντες κηρύσσουσι τὴν ἀθῳότητα καὶ ἄγνοιαν αὐτῶν καὶ προσθέτουσιν, ὅτι ἦτο ἔργον τοῦ Φοίβου νὰ δηλώσῃ τὸν φονέα (276). Ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδεὶς δύναται νὰ ἐξαναγκάσῃ τοὺς θεούς, συμβουλεύουσι τῷ Οἰδίποδι, ἵνα καλέσῃ τὸν Τειρεσίαν, παρ' οὗ δύναται νὰ μάθῃ τὸν φονέα σαφέστατα. Καὶ ἐν τούτῳ ἐκδηλοῦται ὁ κακὸς τοῦ Οἰδίποδος δαίμων, ὅτι πρὸ τῆς συμβουλῆς τῶν γερόντων δὲν μετεπέμψατο τὸν μάντιν καὶ θαυμάζει, ὅτι πρὸ πολλοῦ δὲν ἦλθεν (283). Ὁ χορὸς προστίθησιν, ὅτι ὑπάρχει παλαιὸς λόγος, καθ' ὃν ὁ Λάϊος ἐφονεύθη ὑπὸ ὁδοιπόρων, ὅπερ ἠδύνατο νὰ διεγείρῃ ὑπονοίας ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἡγεμόνος. Οὗτος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅμως δὲν ἀποβλέπει εἰς ἑαυτὸν καὶ παρὰ προσδοκίαν δὲν ἐλπίζει, ὅτι αἱ ἀραὶ αὐτοῦ ἤθελον παραγάγει ἀποτέλεσμά τι, διότι μετ' ἀθυμίας ἀνομολογεῖ, ὅτι ὅν τινα ἡ πρᾶξις δὲν ἐφόβησεν, οὐδὲ ὁ λόγος θέλει φοβήσει.

Ἀλλ' ἐν τῇ ἀθυμίᾳ ταύτῃ ἔρχεται ὁ Τειρεσίας, ὃν ὁ Οἰδίπους μετὰ μεγάλων τιμῶν δεξάμενος καὶ τὸν χρησμὸν ἀνακοινώσας παρακαλεῖ νὰ σώσῃ τὴν πόλιν (298). Ὁ μάντις ὅμως ἐπιφωνῶν, πόσον φοβερὰ εἶναι ἡ γνῶσις τῆς ἀληθείας, μετανοεῖ, ὅτι ἦλθε, καὶ παρακαλεῖ τὸν ἄνακτα, ἵνα πέμψῃ εἰς τὸν οἶκον, διότι τοῦτο ἑκατέρῳ συμφέρει. Ἀλλ' ὁ ὑπὸ κακοῦ δαίμονος τετυφλωμένος Οἰδίπους ἐν τῇ ἀρνήσει τοῦ μάντεως ἐνορᾷ ἐγωϊσμὸν ἀποχωρίζοντα τὸ ἴδιον συμφέρον ἀπὸ τοῦ τῆς πολιτείας, ἀπορεῖ, ὅτι προδίδει καὶ καταφθείρει τὴν πόλιν, καὶ ἐν τέλει ὀργίζεται κατὰ τοῦ Τειρεσίου, ὅστις δὲ ὑπαινιγμῶν πειρᾶται, ὅπως ἀποτρέψῃ τὸν βασιλέα. Πολλοῦ γε καὶ δεῖ· δὲν ἀποτρέπεται, ἀλλὰ τοὐναντίον χωρεῖ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε λέγει τὸν τυφλὸν μάντιν λόγῳ αὐτουργὸν τοῦ φόνου καὶ ὅτι, ἂν κατὰ τύχην ἔβλεπεν, αὐτὸς μόνος ἤθελε διαπράξει τὸ ἔγκλημα (345). Ὀργίζεται καὶ ὁ Τειρεσίας καὶ ἐν τῇ ὀργῇ λέγει, ὅτι κατὰ τὸ κήρυγμα οὐδεὶς πρέπει νὰ προσφωνῇ τὸν Οἰδίποδα, διότι αὐτὸς εἶναι ὁ ἀνόσιος τῆς χώρας μιάστωρ. Ἡ ὀργὴ τοῦ τε ἄνακτος καὶ τοῦ μάντεως ἦτο ἀναγκαία τῷ ποιητῇ, ὅπως ἐκεῖνος ταραχθεὶς τὸν νοῦν μὴ ἔλθῃ εἰς ἀναγνώρισιν τοῦ ἐγκλήματος, ἀλλ' ὑπολάβῃ, ὅτι ὁ Τειρεσίας διὰ τὸ πάθος εἶπε τὸν λόγον. Ὁ οἰωνοσκόπος προστίθησιν ὑπαινισσόμενος, ὅτι ὁ Οἰδίπους συνοικεῖ τῇ μητρί, ἀλλὰ προπηλακίζεται ἀδεῶς ὑπὸ τοῦ τυράννου ὡς τυφλὸς κατὰ τὰ ὦτα, τὸν νοῦν καὶ τοὺς ὀφθαλμούς (371). Ὅτε δ' ὁ μάντις εἶπεν, ὅτι ὁ Ἀπόλλων θέλει ἀγάγει τὸ πρᾶγμα εἰς τέλος, ἐκινδύνευον καὶ Οἰδίπους καὶ ὁ ποιητής, ἐκεῖνος μέν, ὅπως μνησθῇ τοῦ ἀρχαίου χρησμοῦ, οὗτος δέ, ὅπως διακόψῃ τὸν μίτον τοῦ μύθου, ἀλλ' ὁ κακὸς δαίμων περιπλανᾷ τὴν διάνοιαν τοῦ ὠργισμένου ἡγεμόνος νομίζοντος, ὅτι τὰ τοιαῦτα εἶναι δόλια τοῦ Κρέοντος ἐξευρήματα (378)· διότι οὗτος ἐκόμισε τὸν χρησμὸν καὶ συνεβούλευσεν, ἵνα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κληθῇ ὁ Τειρεσίας. Διὰ ταῦτα ταλανίζει τὴν βασιλικὴν τέχνην ὡς διωκομένην ὑπὸ τοῦ φθόνου τῶν ἀνθρώπων πρόχειρον παράδειγμα ἔχων τὸν κηδεστήν, ὅστις ἐπιθυμῶν, ὅπως ἐξώσῃ τῆς βασιλείας, ἐπήγαγεν ἐναντίον τοῦ βασιλέως τὸν δόλιον ἀγύρτην, τὸν ἐν τοῖς κέρδεσι μόνον βλέποντα, τυφλὸν δὲ κατὰ τὴν τέχνην ὄντα (389). Ἀν. ὁ Τειρεσίας ἦτο ἀληθὴς μάντις, προστίθησιν ὁ τύραννος, ἤθελεν εἰπεῖ σωτήριόν τι, ὅτε ἡ ῥαψῳδὸς κύων ἔφθειρε τοὺς πολίτας, ἀλλὰ τὸ αἴνιγμα, ὅπερ ἔδει μαντείας, οὐχὶ ὁ Τειρεσίας, ἀλλ' ὁ Οἰδίπους ἔλυσεν. Διὰ ταῦτα ὁ ἐξωργισμένος τύραννος ἀπειλεῖ τοὺς πολιτικοὺς συνωμότας καὶ ὁ χορὸς θεωρῶν τὸ μάντευμα τοῦ γέροντος ὡς προϊὸν ὀργῆς διασκοτίζει ἔτι μᾶλλον τὴν διάνοιαν τοῦ βασιλέως (405). Ἀντεπεξερχόμενος ὁ Τειρεσίας ὀνειδίζει τὸν ἄνακτα, ὅτι δὲν βλέπει, οὔτε ποῦ τῶν κακῶν εὑρίσκεται, οὔτε τίσι συνοικεῖ καὶ ἐπαναλαμβάνει αἰνιγματωδῶς τὰς μιαρὰς τοῦ τυράννου πράξεις. Οὗτος θυμωθεὶς κελεύει τὸν μάντιν, ὅπως ἀπέλθῃ καλῶν τοῦτον μωρόν· δὲν εἶναι μωρός, ἀποκρίνεται ὁ τυφλὸς γέρων, τοῖς γονεῦσι τοῦ τυράννου, ἀλλ' ἔμφρων. Περὶ γονέων ἀκούσας ὁ Οἰδίπους παρακαλεῖ τὸν μάντιν νὰ μείνῃ, ὅπως εἴπῃ περὶ τούτων, ἀλλ' ὁ μάντις ἀλαζονικῶς ἀποκρίνεται, ὅτι ἡ παροῦσα ἡμέρα θέλει γεννήσει καὶ φθείρει τὸν ἡγεμόνα (438). Ἀπερχόμενος σαφέστερον προλέγει, ὅσα ἔμελλον νὰ δηλωθῶσιν ἐν τῇ φοβερᾷ ἐκείνῃ ἡμέρᾳ.

Ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ τοῦ *Πρώτου Στασίμου* (463—512) ὁ χορὸς δὲν ἐξετάζει τοὺς λόγους τοῦ μάντεως, ἀλλὰ τὸν χρησμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος λέγων, ὅτι, ὅστις δήποτε καὶ ἂν ᾖ ὁ τὸν φόνον διαπραξάμενος καὶ ὁπουδήποτε καὶ ἂν κρυφθῇ, θέλει τιμωρηθῆ. Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ζεύγει τῆς στροφῆς καὶ ἀντιστροφῆς ὁ χορὸς εἶναι μὲν τεταραγμένος ἐκ τῶν λόγων τοῦ σοφοῦ οἰωνοσκόπου, ὅμως ἐν τῇ ἀμβλυωπίᾳ αὐτοῦ δὲν πείθεται τοῖς λόγοις τοῦ μάντεως· διότι οὐδεμίαν τῶν Λαβδακιδῶν πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Πολύβου ἔριδα γινώσκει, δι' ἣν ἠδύνατο νὰ φονευθῇ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὁ Λάϊος (498). Ἄλλως μόνον ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ἀπόλλων εἶναι πάνσοφοι, ὁ δὲ Τειρεσίας εἶναι ἄνθρωπος. Διὰ τοῦτο δὲν πιστεύει, ὡς ἀπῄτει καὶ ἡ πλοκὴ τοῦ μύθου, ὅτι αἱ κατηγορίαι κατὰ τοῦ βασιλέως καὶ σωτῆρος τῆς πόλεως εἶναι ἀληθεῖς.

Ἐν τῷ δευτέρῳ ἐπεισοδίῳ (513—862) ὁ Κρέων μαθών, ὅτι ὑπὸ τοῦ Οἰδίποδος κακίζεται ὡς συνωμότης, ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποθάνῃ μᾶλλον ἢ νὰ θεωρῆται κακὸς ἐν τῇ πόλει. Οἱ γέροντες πραΰνοντες τοῦτον λέγουσιν, ὅτι ὁ λόγος ἐρρίφθη ἐξ ὀργῆς μᾶλλον ἢ ἐκ πεποιθήσεως, ἀρνοῦνται ὅμως νὰ δώσωσιν εὐρυτέρας ἐξηγήσεις. Ἀλλ' ἐπιφαίνεται ὁ Οἰδίπους μεστὸς ὀργῆς καὶ ἀπορίας, ὅτι ὁ ἐναργὴς τῆς τυραννίδος αὐτοῦ λῃστὴς ἐτόλμησε νὰ ἔλθῃ εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ οἰκτείρει τὸν συνωμότην, ὅτι θηρεύει βασιλείαν ἄνευ πλήθους καὶ φίλων (532). Πρὸς ἔλεγχον ὑποβάλλει τὸν Κρέοντα οἱονεὶ εἰς δικαστικὴν ἀνάκρισιν ἐρωτῶν τοῦτον, ἂν ἔπεισεν ἢ οὔ, ὅπως μεταπέμψηται τὸν ψευδόμαντιν, ἂν ὁ Λάϊος ἐφονεύθη πρὸ πολλοῦ χρόνου, ἂν ὁ Τειρεσίας ἐμνήσθη τότε τοῦ Οἰδίποδος, ἂν ἐγένετο ἔρευνα πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ φονέως καὶ ἐν τέλει τεκμαίρεται, ὅτι, ἂν μὴ ὁ μάντις συνεβουλεύθη τῷ Κρέοντι, δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τοῦτο, ὅτι αὐτὸς ἐφόνευσε τὸν Λάϊον (555). Ὅσον δὲ νομίζει, ὅτι οἱ συλλογισμοὶ αὐτοῦ εἶναι ἀσφαλέστεροι, τοσοῦτον ἐμμένει ἐν τῇ πλάνῃ αὐτοῦ. Πρὸς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα μετ' ἠρεμίας ἀνδρὸς ἀθῴου ὁ Κρέων ἀποκρινάμενος διὰ μακρῶν πειρᾶται, ὅπως καταδείξῃ, ὅτι δὲν ὀρέγεται τῆς τυραννίδος, διότι συγγενὴς τοῦ τυράννου ὢν καρποῦται μὲν τῶν ἐκ ταύτης ὠφελημάτων, εἶναι δὲ ἀπηλλαγμένος τῶν φόβων καὶ τῶν κακῶν αὐτῆς. Προτρέπει δὲ τὸν τύραννον, ἵνα εἰς Δελφοὺς πορευθεὶς μάθῃ, ἂν ὁ χρησμὸς ἠγέλθη ἀκριβῶς, καί, ἂν λάβῃ αὐτὸν κοινῇ μετὰ τοῦ μάντεως βουλεύσαντα, λέγει, ὅτι διὰ διπλῆς ψήφου, τῆς τοῦ τυράννου καὶ τῆς ἑαυτοῦ, ἐπιθυμεῖ θανάτῳ νὰ τιμωρηθῇ (606). Ἐπιλέγει δέ, ὅτι διὰ τοῦ χρόνου θέλει μάθει ἀσφαλῶς τὰ πράγματα, ὅπερ ἐπιδοκιμάζουσιν οἱ γέροντες. Ἀλλ' ὁ Οἰδίπους νομίζει, ὅτι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρέπει νὰ ἀποφασίζῃ ταχέως, διότι καὶ ὁ ἐπιβου
χέως προβαίνει. Διὰ τοῦτο καταδικάζει εἰς θάνατον
στήν, οὗτος δ' ἐλέγχει τὸν τύραννον ὡς ἄφρονα. Ἀ
νεικία αὕτη ἐκάλεσεν εἰς τὴν σκηνὴν τὴν Ἰοκάστην ο
τοὺς φιλονεικοῦντας, ὅτι τῆς πόλεως νοσούσης κι
κακὰ (634). Τῇ ἀδελφῇ ὁ Κρέων μετὰ συγκινήσ
ἀγγέλλων τὴν ἄδικον ἀπόφασιν μεθ' ὅρκου λέγει, ὅ
απτομένη κατηγορία εἶναι ἄδικος. Καὶ ἡ Ἰοκάστη κ
ἱκετεύουσι τὸν Οἰδίποδα, ὅπως αἰδεσθῇ τὸν ὅρκον
καὶ ὁ τύραννος, καίπερ ὑφορῶν ὄλεθρον ἢ φυγήν, ὅ
λάσσει τὸν κηδεστὴν τῆς ποινῆς ἐπιλέγων, ὅτι θέ
μισεῖ τοῦτον (669).

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Κρέοντος ἡ Ἰοκάστη
ἐρωτᾷ τὸν ἄνδρα, τίς ἡ αἰτία, δι' ἣν τοσαύτην μῆνι
τος ἀπεκρίνατο, ὅτι ὁ Κρέων διὰ κακούργου μά
φονέα τοῦ Λαΐου. Ἡ γυνὴ θέλουσα νὰ καταπραΰνῃ
γον προτρέπει τοῦτον νὰ μὴ πιστεύῃ εἰς τοὺς μάντε
ἄνθρωποι δὲν ἔχουσι μαντικὴν τέχνην, ὡς ἀποδει
τὸν Λάϊον δοθεὶς χρησμὸς (οὐχὶ βεβαίως ὑπὸ τοῦ Φ
λ' ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν τούτου), καθ' ὃν ἔμελλε νὰ φ
τοῦ υἱοῦ. Τὸ μάντευμα ὅμως ἀριδήλως ἐξηλέγχθ
διότι ὁ μὲν πατὴρ ἐφονεύθη ὑπὸ ληστῶν ἐν τ ρ ι π
ξ ι τ ο ῖ ς, ἐν ᾧ ὁ υἱὸς ὀλίγον μετὰ τὴν γένεσιν ἐξετέ
τον ὄρος. Οὕτως ὁ Ἀπόλλων δὲν κατώρθωσεν, ἵ
νὰ γείνῃ φονεὺς τοῦ πατρὸς (720). Ἐνταῦθα ἡ τέχ
μονίου τραγικοῦ ἀποκαλύπτεται ἐν πάσῃ τῇ μεγ
αὐτῆς, ἐνταῦθα ἡ π ε ρ ι π έ τ ε ι α μεθ' ὁλοκλήρου τ
δοκήτου διεγείρει τὴν ἔκπληξιν τοῦ θεατοῦ καὶ ἐνται
δίκη τὴν ἀσέβειαν κατὰ πόδας ἀκολουθοῦσα οἱονε
ρης πατάσσει τὴν βλασφημίαν. Τὸ παράδειγμα τῆς
ἦτο προωρισμένον, ὅπως τὴν μαντικὴν τέχνην μηδ
ναγάγῃ τὴν γαλήνην ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ταραγμέν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ἐπιφέρει τὸ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα κραταιοῦν τὴν ἀλήθειαν τῆς μαντικῆς. Ἡ φράσις, ὅτι ὁ Λάϊος ἐφονεύθη ἐν τριπλαῖς ἁμαξιτοῖς, ὑπομιμνήσκουσα τὸν τόπον, ἐν ᾧ ὁ Οἰδίπους ἐφόνευσεν ἄνθρωπον, καταπλήσσει τὰς φρένας τοῦ δυστυχοῦς ἡγεμόνος. Διὰ τοῦτο ἐρωτᾷ ἀκριβέστερον περὶ τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ὁ Λάϊος ἐφονεύθη, περὶ τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς καὶ τῆς ἡλικίας τοῦ φονευθέντος, ἀλλὰ πᾶσαι αἱ ἀποκρίσεις τῆς βασιλίσσης διαμπὰξ συμφωνοῦσι πρὸς τὰς ἀναμνήσεις τοῦ ἀνὰ τὴν Φωκίδα πλανωμένου ὁδοιπόρου. Διὰ τοῦτο ἤρξατο ἀθυμῶν, μὴ ὁ τυφλὸς μάντις βλέπῃ κρεῖττον ἑαυτοῦ (747).

Μέχρι τοῦδε ὁ μῦθος περιεπλέκετο, ἐντεῦθεν δ' ἄρχεται λυόμενος, διότι ὁ βασιλεὺς καθ' ἕκαστον βῆμα προξαίνει εἰς τὴν ἀναγνώρισιν καὶ κατ' εὐθὺν λόγον εἰς τὴν φοβερὰν δυστυχίαν. Καὶ ὄντως ἐρωτῶν μανθάνει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀκολούθων τοῦ Λαΐου, ὅτι ἀπήνη ἦγε τοῦτον καὶ ὅτι τοὺς εἰρημένους λόγους ἐποίησε γνωστοὺς ὁ σωθεὶς ἐκ τῶν ἀκολούθων, ὅστις ἰδὼν τὸν Οἰδίποδα κατέχοντα τοὺς θρόνους τοῦ φονευθέντος κυρίου ἱκέτευσε τὴν δέσποιναν, ἵνα πέμψῃ εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰς νομὰς τῶν ποιμνίων (760). Ἡ Ἰοκάστη δὲν εἶχεν ἐννοήσει, ὅτι ὁ πιστὸς δοῦλος δὲν ἤθελε νὰ βλέπῃ τὸν φονέα τοῦ δεσπότου βασιλεύοντα. Ἐπειδὴ δ' οὗτος δύναται νὰ εἴπῃ περὶ τῆς ὑποθέσεως ἀκριβέστερον, ὁ Οἰδίπους ἐκδηλοῖ τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως ἴδῃ αὐτόν. Τοῦτο δὲν ἦτο δύσκολον, ἀλλ' ἡ Ἰοκάστη ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν δυσφόρως ἔχει. Τότε ὁ Οἰδίπους ἀφηγεῖται, ὅτι ἐν Κορίνθῳ ὑπ' ἀνδρὸς ὑπερπλησθέντος μέθῃ ἐκακίσθη ὡς ὑπόβλητος, καὶ ὅτι λάθρα τῶν τεκόντων ἀπῆλθεν εἰς Δελφούς, ὅπου παρὰ τοῦ Φοίβου ἔλαβε τὸν φοβερὸν χρησμόν, ὅτι ἔμελλε νὰ μιγῇ τῇ μητρὶ καὶ φονεύσῃ τὸν πατέρα. Ὅπως δὲ μὴ πραγματωθῇ ὁ χρησμός, φεύγων τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἔρχεται εἰς τοὺς τόπους, ἐν οἷς, ὡς εἶπεν ἡ Ἰοκάστη, ἐφονεύθη ὁ Λάϊος. Ἐνταῦθα ἐρίσας ὄντως ἐφόνευσεν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἄνδρα, οἷον ἡ γυνὴ περιέγραψε, καὶ μετ' αὐτὸν πάντας τοὺς ἀκολούθους (811). Ἂν ὁ φονευθεὶς ἦναι ὁ Λάϊος, ἐπιφωνεῖ ὁ ταλαίπωρος Οἰδίπους, οὐδεὶς εἶναι ἀθλιώτερος ἑαυτοῦ, διότι κατὰ τὸ ἴδιον κήρυγμα οὐδεὶς θέλει δέχεσθαι εἰς τοὺς οἴκους οὐδὲ προσφωνεῖ. Ἀλλὰ καὶ φεύγων δὲν δύναται νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπως μὴ κατὰ τὸν χρησμὸν μιγῇ τῇ μητρὶ καὶ φονεύσῃ τὸν πατέρα. Εὔχεται δὲ τοῖς θεοῖς, ἵνα μὴ ἴδῃ τοιαύτην ἡμέραν, ἀλλὰ γείνῃ ἄφαντος ἐκ τῶν θνητῶν (830). Ἐν τοῖς εἰρημένοις γίνεται δῆλον, ὅτι κατὰ ἀπαράμιλλον τοῦ τραγικοῦ τέχνην ὁ Οἰδίπους δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποσπάσῃ τῶν ὀφθαλμῶν ὁλόκληρον τὴν ἀχλύν, ἀλλὰ πιστεύει, ὅτι μόνον φονεὺς ἐγένετο, ὡς τοῦ πατρὸς ἐν Κορίνθῳ ζῶντος καὶ τῆς μητρὸς μὴ μολυνθείσης. Τὸν τεταραγμένον ἡγεμόνα οἱ γέροντες καὶ ἡ Ἰοκάστη προτρέπουσι νὰ ἐλπίζῃ, μέχρις ὅτου ἔλθῃ ὁ τὸν θάνατον διαφυγὼν ποιμήν. Οὕτως ὁ ποιητὴς ἐπιχέει ἀκτῖνας ἐλπίδων ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ταλαιπώρου, διότι ὁ δοῦλος εἶπεν, ὅτι πολλοὶ λῃσταὶ ἐφόνευσαν τὸν Λάϊον, ἐν ᾧ οὗτος ἐνθυμεῖται, ὅτι μόνος διεπράξατο τὴν στυγερὰν πρᾶξιν. Τὴν ἐλπίδα ταύτην ἡ Ἰοκάστη ἐπιρρώννυσι διά τινος σοφίσματος λέγουσα, ὅτι ὁ ποιμὴν δὲν δύναται νὰ εἴπῃ ἄλλα, διότι ἤκουσε τούτου ἡ πόλις· ἀλλὰ καὶ ἂν ἐκτραπῇ τοῦ πρόσθεν λόγου, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπῃ ὀρθῶς, ὅτι ὁ Λάϊος ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Οἰδίποδος· διότι κατὰ τὸν χρησμὸν τοῦ Λοξίου ἔμελλε νὰ φονευθῇ ὑπὸ τοῦ παιδός, ἐν ᾧ τὸ δύστηνον βρέφος ἔθανε πρὸ τοῦ πατρός. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἢ ὁ Ἀπόλλων καὶ τὸ μαντεῖον λέγουσι τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀκολούθως ὁ Οἰδίπους δὲν εἶναι ὁ φονεὺς τοῦ Λαΐου, ἢ λέγουσι ψεύδη καὶ κατὰ τοῦτο καὶ ὁ Τειρεσίας ψεύδεται. Διὰ τοῦτο ἡ Ἰοκάστη ἀσεβοῦσα οὐδεμίαν ἀξίαν ἀποδίδει τοῖς μαντεύμασιν, ἀλλὰ προτρέπει τὸν σύζυγον, ὅπως εἰσέλθῃ εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὑπισχνουμένη, ἵνα ταχέως καλέσῃ ἐκ τῶν ἀγρῶν τὸν ποιμένα (861).

Οἱ εὐσεβεῖς γέροντες ἀκούσαντες τῆς Ἰοκάστης βλασφημη-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σάσης κατὰ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅτι ἐψεύσθη, ἀποδικιμάζουσιν ἐν τῷ Δευτέρῳ στασίμῳ (863—910) τὸν ἀσεβῆ λόγον τὸ θεῖον γεραίροντες. Εὔχονται, ἵνα εὐτυχῶσι φυλάττοντες τὴν ἁγνείαν τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων, περὶ ὧν πρόκεινται θεῖοι νόμοι μεγάλην δύναμιν ἐχοντες. Ὁ χορὸς δὲν θέλει παύσει ἔχων προστάτην τὸν θεόν. Ἂν τις ὅμως ἐξ ἀλαζονείας δὲν φοβῆται τὴν Δίκην, μηδὲ σέβηται τὰ τεμένη τῶν θεῶν, παρακαλεῖ τούτους, ἵνα ὁ ἀσεβὴς τιμωρηθῇ. Διότι, ἂν αἱ τοιαῦται πράξεις ἦναι τίμιαι, πρὸς τί νὰ λατρεύῃ τις τοὺς θεούς; Ἓν τέλει εὔχεται, ἵνα ὁ Ζεὺς τιμωρήσῃ τὴν ἀπιστίαν, διότι ἄλλως τὰ θεῖα ἐξαφανίζονται. Οὕτως ᾄδοντες οἱ εὐσεβεῖς γέροντες οὐδόλως ἐννοοῦσιν, ὅτι εὔχονται ὑπὲρ τοῦ ὀλέθρου τοῦ ἄνακτος, ὃν τιμῶσι καὶ σέβονται.

Αἱ εὐχαὶ τῶν γερόντων ἔφθασαν μέχρι τῶν ὠτων τῶν θεῶν, ὁ δὲ ποιητὴς ἐν τῷ Τρίτῳ ἐπεισοδίῳ (911—1085) εὐθὺς ἐπάγει τὴν τιμωρίαν· διότι αἴφνης ἐξελθοῦσα τῶν ἀνακτόρων ἡ Ἰοκάστη ἀγγέλλει, ὅτι ὁ Οἰδίπους ἄγαν λυπεῖται καὶ μόνον εἰς τὸν φόβον τὸν νοῦν προσέχει. Μελαγχολικοῦ δὲ ὄντος τοῦ ἀνδρὸς προσέρχεται ἱκέτις τοῦ Ἀπόλλωνος, οὐχὶ διότι εἶπε βλάσφημα κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ διότι ὁ βωμὸς τούτου κεῖται ἐγγύτατα. Ὡσεὶ ὁ θεὸς ἤθελε νὰ πειραθῇ τῆς γνώμης τῆς ἀσεβησάσης, ἐπιτρέπει, ἵνα ὁ ἄνεμος πνεύσῃ οὔριος· ἔρχεται δῆλα δὴ ἄγγελος ἐκ Κορίνθου ἀγγέλλων, ὅτι οἱ Κορίνθιοι θέλουσιν ἀνακηρύξει τὸν Οἰδίποδα βασιλέα αὐτῶν, διότι ὁ Πόλυβος ἐτελεύτησεν (939). Τοῦτο ἀκούσασα ἡ Ἰοκάστη καὶ τὸν Οἰδίποδα ἔξω καλεσαμένη χλευάζει τὰ μαντεύματα τῶν θεῶν, διότι ἐκ τῆς τύχης ἔθανεν ἐκεῖνος, ὃν ὁ ἀνὴρ ἐφοβεῖτο, μὴ φονεύσῃ (946). Καὶ ὁ Οἰδίπους ἐξελθὼν τῶν ἀνακτόρων καὶ μαθών, ὅτι ὁ νομιζόμενος πατὴρ ἐκ τῶν νόσων καὶ τοῦ χρόνου εὗρε τὸν θάνατον, οἰκτείρει τὰ μαντεύματα, καθ' ἃ ἔμελλε νὰ φονεύσῃ τὸν πατέρα, ἐν ᾧ αὐτὸς δὲν ἔψαυσε τοῦ ἔγχους, εἰ μή τις ἤθελεν εἰπεῖ, ὅτι διὰ τὸν πόθον τοῦ υἱοῦ ἔθανεν ὁ πατήρ. Ἀλλ' ὁπωσδήποτε λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὰ μαντεύματα κεῖται

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐν Ἅιδου (964). Δὲν βραδύνει ὅμως ἡ τιμωρία. Τὴν διάνοιαν τοῦ Οἰδίποδος ταράσσει τὸ ἕτερον μέρος τοῦ χρησμοῦ, ὅτι ἔμελλε νὰ λάβῃ γυναῖκα τὴν ἑαυτοῦ μητέρα. Εἰς τὸ φοβερὸν τοῦτο μίασμα ἡ Ἰοκάστη δὲν ἀποδίδει μεγάλην ἀξίαν λέγουσα, ὅτι πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων εἶδον ἐν ὀνείρασιν, ὅτι ἐμίγησαν τῇ μητρί. Προστίθησι δ', ὅτι οὗτος φέρει ῥᾳστα τὸν βίον, ὅστις εἰς οὐδὲν λογίζεται τὰ τοιαῦτα· ἄλλως ὁ θάνατος τοῦ πατρὸς εἶναι τεκμήριον, ὅτι καὶ τὰ τῆς μητρὸς θέλουσιν ἐξελεγχθῆ ψευδῆ (987). Ἀλλ' ὁ Κορίνθιος ἄγγελος ἀκούσας, ὅτι λέγεται περὶ φόβου γυναικός, ἐρωτῶν μανθάνει τὸν χρησμὸν τοῦ Φοίβου, δι' ὃν φοβούμενος ὁ Οἰδίπους δὲν θέλει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Κόρινθον. Ἐπειδὴ δ' ὁ ἄγγελος ἐκ τῆς βασιλείας τοῦ Οἰδίποδος προσεδόκα κέρδος, μαρτυρεῖ τῷ Οἰδίποδι, ὅτι οὔτε τοῦ Πολύβου, οὔτε τῆς Μερόπης ἦτο τέκνον, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἐδωρήσατο τοῖς βασιλεῦσιν, οὓς ἔπεισεν ἡ ἀτεκνία νὰ υἱοθετήσωσιν. Ἐνταῦθα ὑπάρχει ἡ δευτέρα περιπέτεια, ἥτις κατὰ τὸ ἀπροσδόκητον ἔχει ἴσην ἀξίαν πρὸς τὴν πρώτην. Ἐν ζωηρᾷ στιχομυθίᾳ ὁ Οἰδίπους μανθάνει, ὅτι ὁ ποιμὴν οὗτος διατρίβων ἐν ταῖς ναπαίαις τοῦ Κιθαιρῶνος πτυχαῖς λαμβάνει παρ' ἄλλου ποιμένος τὸ βρέφος διατετρημένους ἔχον τοὺς πόδας, ὡς μαρτυρεῖ καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ (1036). Ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ παρὰ τοῦ σωτῆρος, ἂν οἱ πόδες ἐτρήθησαν παρὰ τῆς μητρὸς ἢ τοῦ πατρός, ἀλλ' οὗτος ἀποκρίνεται, ὅτι τοῦτο γινώσκει ὁ δοὺς τὸ βρέφος. Κατὰ δὲ τὴν τοῦ χοροῦ γνώμην οὗτος εἶναι ὁ πιστὸς δοῦλος, ὃν πρὸ ὀλίγου ὁ τύραννος ἀνεζήτει. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτον γινώσκει ἡ Ἰοκάστη, ἐρωτᾷ τὴν γυναῖκα, ἂν ἦναι τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Αὕτη ὅμως ἐκ τοῦ ἡγουμένου διαλόγου γνοῦσα, ὅτι ὁ σύζυγος οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸ ὑφ' ἑαυτῆς ἐκτεθὲν βρέφος, καὶ τὴν βδελυρὰν πρᾶξιν αἰσχυνομένη ἀποτρέπει πάσης ἐρεύνης τὸν ἄνδρα, ἱκετεύουσα νὰ μὴ ἀναζητήσῃ τοῦτο, ἂν κήδηται τοῦ βίου (1060). Ἀλλ' οὔτε ὁ κακὸς δαίμων ἐφείσθη καὶ τῆς τελευταίας πανουργίας, οὔτε ὁ ἀριστοτέχνης τραγικὸς ἐξήντλησε πάντα τὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μυστήρια τῆς τέχνης. Ὁ Οἰδίπους νομίζει, ὅτι εἶναι τέκνον δούλης καὶ ὅτι ἡ γυνὴ αἰσχύνεται τὴν δυσγένειαν τοῦ ἀνδρός. Τούτου δὲ κελεύοντος, ἵνα προσαχθῇ ὁ Θηβαῖος ποιμήν, ἡ μὲν Ἰοκάστη ἐξέρχεται τῆς σκηνῆς οἰκτείρουσα τὸν δύστηνον, ὁ δὲ χορὸς προεικάζει τὰ μέλλοντα κακὰ (1075). Πρὸς ταῦτα ὁ Οἰδίπους ψυχρὰν ἀδιαφορίαν ἀντιτάσσων μετὰ σταθερᾶς ἀποφάσεως ἐπιθυμεῖ, ὅπως μάθῃ τὰ τοῦ γένους.

Τοῦ Οἰδίποδος μένοντος ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τὴν ἄφιξιν τοῦ ποιμένος προσδοκῶντος, ὁ χορὸς ἐν τῷ Τρίτῳ στασίμῳ (1086—1109) ᾄδει εὐέλπις πιστεύων, ὅτι πρὸ τῆς ἑπομένης ἡμέρας ὁ ἡγεμὼν θέλει ἐκδηλωθῇ οὐχὶ ἀλλοδαπός, ἀλλὰ πολίτης τῶν Θηβαίων καὶ υἱὸς ἀγροτικοῦ θεοῦ συνευρεθέντος νύμφῃ τινὶ τοῦ Κιθαιρῶνος.

Ἀλλ' ἡ τελευταία αὕτη ἐλπὶς τῶν γερόντων σβέννυται, διότι ἐν τῷ Τετάρτῳ ἐπεισοδίῳ (1110—1185) ὁ Οἰδίπους ὁρᾷ πόρρωθεν τὸν θεράποντα τοῦ Λαΐου, ὅστις ἐλθὼν ὁμολογεῖ, ὅτι πρὸ πολλῶν χρόνων ἐν Κιθαιρῶνι διατρίβων ἐνέτυχε τῷ Κορινθίῳ ἀγγέλῳ (1141). Μαθὼν ὅμως παρὰ τούτου, ὅτι τὸ δωρηθὲν βρέφος εἶναι ὁ βασιλεὺς Οἰδίπους, ὑβρίζει μὲν τὸν Κορίνθιον, ἀρνεῖται δὲ νὰ ἀποκριθῇ πρὸς τὰς ἐρωτήσεις τούτου. Ἀλλ' ὁ Οἰδίπους ἐξαναγκάζει διὰ φοβερῶν ἀπειλῶν νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἀλήθειαν, δηλ. ὅτι ἔδωκε τὸ βρέφος (1157), ὅτι τοῦτο δὲν ἦτο τέκνον δούλης, ἀλλ' αὐτῆς τῆς Ἰοκάστης δούσης πρὸς φόνον (1174), διότι ἐφοβεῖτο τὸν γνωστὸν χρησμόν. Μετὰ τὴν ὁμολογίαν ταύτην ἐπέρχεται ἡ ἀναγνώρισις σαφής, ἀμφότεροι οἱ χρησμοὶ πληροῦνται καὶ ὁ Οἰδίπους ἐξελέγχεται πατραλοίας καὶ μητρογαμῶν.

Τούτων ἐξελεγχθέντων ὁ μὲν Οἰδίπους διὰ τῆς μέσης θύρας εἰσέρχεται εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὁ δὲ Κορίνθιος ἄγγελος σπεύδει διὰ τῆς ἀριστερᾶς νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Κόρινθον καὶ ὁ Θηβαῖος ποιμὴν διὰ τῆς δεξιᾶς εἰς τοὺς ἀγρούς. Οὕτω κενωθείσης τῆς σκηνῆς ὁ χορὸς ᾄδει ἐν τῷ Τετάρτῳ στασίμῳ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

(1186—1222) κακίζωϊ τὸ ἀβέβαιον τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν διότι οὐδεὶς εἶναι εὐδαιμονέστερος ἢ ὅσον νὰ φανῇ, ὅτι εἶναι εὐδαίμων καὶ παρευθὺς νὰ δυστυχήσῃ καὶ πρὸς κύρωσιν τοῦ λόγου αὐτοῦ ἔχει τὸν δύστηνον Οἰδίποδα, ὅστις τὰς Θήβας σώσας ἐγένετο βασιλεὺς καὶ μέγα ἐτιμήθη. Οὐδεὶς ὅμως τούτου ἐγένετο ἀθλιώτερος, διότι ἔλαβε γυναῖκα τὴν γεννήσασαν. Ἀλλ' ὁ χορὸς καίπερ οἰκτείρων τὴν βδελυρὰν πρᾶξιν, ὅμως δὲν γίνεται ἐπιλήσμων τῆς εὐεργεσίας.

Εἰς τὴν Ἔξοδον (1223 μέχρι τέλους) παρενεβλήθη ᾆσμα ἀπὸ σκηνῆς (1307—1368) ἀναμεμιγμένον μετὰ τριμέτρων. Ἐνταῦθα Ἐξάγγελος τὰς ἀπείρους συμφορὰς τῶν οἴκων τοῦ Λαβδάκου οἰκτείρων ἀγγέλλει τῷ χορῷ, ὅτι ἡ Ἰοκάστη εἰσῆλθεν εἰς τὸν θάλαμον κλείσασα τὰς πύλας (1244). Μετ' ὀλίγον εἰσελθὼν ὁ Οἰδίπους αἰτεῖ ξίφος, ὅπως [αὐτοκτονήσῃ, ἀλλ' ἰδὼν τὴν γυναῖκα κρεμαμένην καὶ δεινὰ βρυχηθεὶς ἀποσπᾷ ἐκ τῶν ἐνδυμάτων αὐτῆς χρυσηλάτους περόνας, δι' ὧν διατρυπᾷ τοὺς ὀφθαλμούς (1270). Οὕτω τυφλωθεὶς ὁ πρὸ ὀλίγου τὸν μάντιν ὡς τυφλὸν ὀνειδίσας θέλει νὰ ἐξέλθῃ τῆς χώρας, ὡς αὐτὸς ἠράσατο. Ἀπὸ τούτου ἐξελθόντος οἱ γέροντες ἀπέστρεψαν τοὺς ὀφθαλμοὺς (1304) μὴ δυνάμενοι νὰ ἴδωσι τὸ πάθος, οὗτος δὲ οἰμώζων ἀποδίδωσι τὴν αἰτίαν τῷ Ἀπόλλωνι (1330). Ὁ χορὸς δὲν ἀποδοκιμάζει τὴν στυγερὰν τοῦ Οἰδίποδος πρᾶξιν, ἀλλ' οὗτος παρατηρεῖ, ὅτι οὐδένα ἠδύνατο διὰ τῶν ὀφθαλμῶν νὰ βλέπῃ, οὔτε τὸν πατέρα, οὔτε τὴν μητέρα, οὔτε τὰ τέκνα, οὔτε τὸ ἄστυ καὶ τὰ ἱερὰ τῶν θεῶν ἀγάλματα, ὧν ἀπεστέρησεν ἑαυτὸν (1381). Ἐπεθύμει δέ, ἵνα καὶ τὰ ὦτα, εἰ δυνατόν, φράξῃ, ὅπως μήτε βλέπῃ, μήτε ἀκούῃ (1386). Ἐν τῇ ἐσχάτῃ λύπῃ ὁ τυφλωθεὶς ἠγεμὼν μέμφεται τῷ Κιθαιρῶνι, ὅτι δὲν ἔκτεινεν εὐθύς, τῷ Πολύβῳ, ὅτι ἐξέθρεψε, καὶ ἐπιφωνεῖ τὰς τρεῖς ὁδούς, ἔνθα ἐφόνευσε τὸν πατέρα, καὶ οἰκτείρει τοὺς ἀνοσίους γάμους. Ἀλλ' ἐνταῦθα διακόπτει τὸν λόγον, διότι, ὡς φρονεῖ, δὲν πρέπει νὰ λέγῃ, ὅσα δὲν εἶναι καλὸν καὶ νὰ πράττῃ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

(1409). Ἱκετεύει δὲ τοὺς γέροντας, ἵνα κρύψωσιν ἔξω ἢ φονεύσωσιν. Ἐπειδὴ δ' ἐκ τῆς ἀποχῆς τούτων εἰκάζει, ὅτι φοβοῦνται μὴ μολυνθῶσι, προτρέπει, ἵνα μὴ φοβῶνται, διότι οὐδεὶς ἄλλος θνητὸς δύναται νὰ μετάσχῃ τῶν κακῶν τούτου (1415). Ὁ χορὸς ἰδὼν τὸν Κρέοντα ἐρχόμενον λέγει, ὅτι οὗτος μόνος φύλαξ τῆς χώρας λειφθεὶς θέλει ἀποφασίσει περὶ τῶν αἰτήσεων. Ἀλλ' ἐπέρχεται εἰς τὴν μνήμην τοῦ τυφλωθέντος, ὅτι καὶ πρὸς τοῦτον ἐδείχθη κακός. Τοῦ Οἰδίποδος ὅμως τιμωρηθέντος ὁ Κρέων, ὡς ἐν τῷ Αἴαντι ὁ Ὀδυσσεύς, παρίσταται ὡς φίλος καὶ ἀρωγός. Παρὰ τούτου ὁ μιάστωρ αἰτεῖ, ἵνα ἀποδιωχθῇ τῆς χώρας καὶ ὁ Κρέων παρέχει ἐλπίδα ἐπὶ τῷ ὅρῳ, ὅτι θέλει ἐρωτήσει τὸν Ἀπόλλωνα περὶ τοῦ πρακτέου (1439). Διὰ τούτου πάντως ὑπαινίσσεται ὁ ποιητής, ὅτι ὁ θεός, οὗ οἱ χρησμοὶ μετὰ περιφρονήσεως ἐτέθησαν ἐν ἀμφιβόλῳ, ἔχει μέγα κῦρος. Εἶτα ὁ Οἰδίπους ἱκετεύει τὸν Κρέοντα, ἵνα θάψῃ τὴν Ἰοκάστην, ὡς θέλει, καὶ ἐπιτρέψῃ, ἵνα οἰκῇ ἐν Κιθαιρῶνι, ὅπως ἀποθάνῃ, ὡς ἔδοξε τοῖς γονεῦσι (1450). Καὶ περὶ μὲν τῶν υἱῶν δὲν φροντίζει, διότι εἶναι ἄνδρες, ἐπιθυμεῖ ὅμως νὰ ἀσπασθῇ τὰς θυγατέρας. Ὄντως προσάγονται εἰς τὴν σκηνὴν ἡ Ἰσμήνη καὶ ἡ Ἀντιγόνη θρηνοῦσαι (1471). Μετ' ἄλγους ψυχῆς εἰς τὴν οἰκτρὰν ταύτην θέσιν ἀπιδὼν καὶ τὸν Κρέοντα ἱκετεύσας, ἵνα λάβῃ θέσιν πατρὸς (1504), εἰσέρχεται εἰς τὰ ἀνάκτορα μετὰ τοῦ κηδεστοῦ καὶ τῶν θυγατέρων. Οὕτω τῆς σκηνῆς κενωθείσης ὁ χορὸς ᾄδει τὴν πολυθρύλητον ῥῆσιν, καθ' ἣν οὐδένα πρέπει νὰ θεωρῶμεν εὐδαίμονα, πρὶν οὗτος φθάσῃ τὸ τέρμα τοῦ βίου μηδὲν λυπηρὸν παθών.

Ὁ τοῦ δράματος μῦθος εἶναι τοιοῦτος καὶ ἡ τῶν πραγμάτων σύστασις τοιαύτη, ὥστε φρίττει τις καὶ ἐλεεῖ ἐκ μόνης τῆς διηγήσεως, ὅπερ εἶναι ἴδιον ἀγαθοῦ ποιητοῦ· διότι τὸ παρασκευάζειν τὸν φόβον καὶ τὸν ἔλεον διὰ σκηνικῶν συσκευῶν εἶναι ἄτεχνον καὶ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς δαπάνης τοῦ χορηγοῦ. Ὅσοι δὲ δραματικοὶ ποιηταὶ ἐν ταῖς σκηνικαῖς παραστάσεσι θηρεύουσιν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐχὶ τὸ φοβερόν, ἀλλὰ τὸ τερατῶδες, οὗτοι οὐδὲν κοινὸν ἔχουσ
πρὸς τὴν τραγῳδίαν· διότι παρὰ ταύτης πρέπει νὰ ζητῶμεν οὐχ
πᾶσαν ἡδονήν, ὡς ποιοῦσιν οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων δραμα
τικῶν, ἀλλὰ τὴν οἰκείαν [1]. Ἐν τῷ προκειμένῳ δράματι ὁ ποιη
τὴς οὐχὶ διὰ δαπανηρῶν σκηνῶν, ἀλλὰ δι' εὐτελῶν πόρων
διεγείρει τὸν φόβον καὶ τὸν ἔλεον τοῦ θεατοῦ. Νέοι τῶν ἀρί
στων οἴκων τῆς πόλεως καὶ ἱερεὺς ἢ ἱερεῖς τοῦ ὑπάτου τῶν
θεῶν τεθλιμμένοι ἱκετεύουσι τὸν σωτῆρα τῆς πόλεως, ὅπως
ἀποσοβήσῃ τὸν κίνδυνον, πόρρωθεν δὲ ἀκούονται οἱ στεναγμοὶ
τῶν πολιτῶν. Εἰκάζομεν δ', ὅτι ἡ συγκίνησις τῶν Ἀθηναίων
θεατῶν ἦτο μεγάλη, διότι ὁ πρὸ ὀλίγου ἐνσκήψας λοιμὸς ἐν τῇ
πατρίδι αὐτῶν ἐδίδαξεν, ὁπόσον φοβερὸς εἶναι. Ἡ κριτικὴ
ὅμως ψέγει τὴν περιγραφὴν τοῦ ἱερέως ὡς ἀπίθανον, λέγοντος
πράγματα πρὸς εἰδότα. Τοῦτο βεβαίως δὲν ἀγνοεῖ ὁ ποιητής,
διότι καὶ ὁ ἱερεὺς παρατηρεῖ, ὅτι λέγει περὶ τῆς νόσου, ἣν καὶ
αὐτὸς ὁ ἡγεμὼν ὁρᾷ [2], καὶ ὁ Οἰδίπους ὁμολογεῖ, ὅτι ἀκούει περὶ
γνωστῶν καὶ οὐχὶ ἀγνώστων [3], ἀλλ' ἡ περιγραφὴ τοῦ ἱερέως
εἶναι λόγοι ἐπισήμου πρεσβείας, ὡς καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρό
νοις περὶ γνωστῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας γίγνεται. Ἡ ἐπίσημος
δ' αὕτη ἀγγελία ἦτο πολυτίμος τῷ προλόγῳ τοῦ δράματος,

[1]) Ἀριστοτ. Περὶ ποιητικ. κεφ. XIV "Ἔστι μὲν οὖν τὸ φοβερὸν καὶ ἐλεεινὸν ἐκ τῆς ὄψεως γίνεσθαι, ἔστι δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τῶν πραγμάτων, ὅπερ ἐστὶ πρότερον καὶ ποιητοῦ ἀμείνονος. Δεῖ γὰρ καὶ ἄνευ τοῦ ὁρᾶν οὕτω συνεστάναι τὸν μῦθον, ὥστε τὸν ἀκούοντα τὰ πράγματα γινόμενα καὶ φρίττειν καὶ ἐλεεῖν ἐκ τῶν συμβαινόντων· ἅπερ ἂν πάθοι τις ἀκούων τὸν τοῦ Οἰδίποδος μῦθον. Τὸ δὲ διὰ τῆς ὄψεως τοῦτο παρασκευάζειν ἀτεχνότερον καὶ χορηγίας δεόμενόν ἐστιν. Οἱ δὲ μὴ τὸ φοβερὸν διὰ τῆς ὄψεως, ἀλλὰ τὸ τερατῶδες μόνον παρασκευάζοντες οὐδὲν τραγῳδίᾳ κοινωνοῦσιν. Οὐ γὰρ πᾶσαν δεῖ ζητεῖν ἡδονὴν ἀπὸ τραγῳδίας, ἀλλὰ τὴν οἰκείαν.„

[2]) Ἐν στίχ. 22·

Πόλις γάρ, ὥσπερ καὐτὸς εἰσορᾷς, ἄγαν
ἤδη σαλεύει κἀνακουφίσαι κάρα
βυθῶν ἔτ' οὐχ οἵα τε φοινίου σάλου,

[3]) Ἐν στίχ. 58.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ιως ὁ θεατὴς μάθῃ τὴν θέσιν τῶν πραγμάτων. Καθ' ὅλου
τῷ προλόγῳ δὲν ἐπισπᾶται μὲν ἡ προσοχὴ τοῦ θεατοῦ διὰ
ῆς πλοκῆς τοῦ μύθου, ἀλλὰ προπαρασκευάζεται, ὡς ἤρμοζεν,
θεατὴς πρὸς τὴν θέαν τοῦ ὅλου δράματος. Ὁ μὲν Οἰδίπους
κονίζεται ὡς ἀγαθὸς βασιλεύς, δίκην πατρὸς φροντίζων περὶ
ῶν ὑπηκόων καὶ ὑπερήφανος διὰ τὴν ἑαυτοῦ σύνεσιν, ὁ δ' ἱε-
εὺς ἐκδηλοῖ τὴν ἀγάπην καὶ εὐγνωμοσύνην τοῦ λαοῦ προσδο-
ῶντος τὴν σωτηρίαν ἐκ τῆς φρονήσεως αὐτοῦ. Ἦτο ὅμως
επρωμένον, ἵνα αἱ Θῆβαῖοι σωθῶσιν οὐχὶ ἐκ τῆς φρονήσεως,
λλ' ἐκ τῆς μωρίας τούτου. Ἐν τῷ προλόγῳ κεῖται τὸ σπέρμα,
ξ οὗ ἀναπτύσσεται ὁ ὅλος τοῦ μύθου ὀργανισμός· διότι ὁ ἡγε-
ὼν πρὸ τῶν ἀρχόντων τῆς χώρας ὑπισχνεῖται, ὅτι θέλει ἐκ-
ελέσει τὴν ἐντολὴν τοῦ Ἀπόλλωνος.

Κριτικοί τινες ψέγουσι τὸν ποιητήν, ὅτι ὁ Οἰδίπους δὲν
γίνωσκεν ἀκριβέστερον τὰ τοῦ φόνου τοῦ Λαΐου· διότι κατ' αὐ-
τοὺς τὸ πρῶτον ἔργον τοῦ νέου ἡγεμόνος ἦτο τοὺς φονεῖς τοῦ
προκατόχου νὰ τιμωρήσῃ. Εἰ καὶ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ
ποιητὴς δὲν ὀφείλει νὰ δικαιολογήσῃ τὰ πρὸ τοῦ δράματος γινό-
μενα, ὅμως παρατηροῦμεν, ὅτι ὁ Κρέων λέγει περὶ τοῦ φόνου
ὡς περὶ γνωστοῦ[1] καὶ ὁ Οἰδίπους δὲν ἐκδηλοῖ ἔκπληξιν ἢ θαυ-
μασμὸν ἐπὶ τῷ ἀκούσματι[2]. Ἡ δὲ τιμωρία τοῦ φόνου ἐν τῷ
ἡρωϊκῷ αἰῶνι οὖσα ἐκδίκησις καὶ καθῆκον εὐσεβείας πρὸς τοὺς
θεοὺς θεωρουμένη κατελείπετο τοῖς συγγενέσι τοῦ φονευθέντος.
Τοιοῦτοι ἦσαν ὁ Κρέων καὶ ἡ Ἰοκάστη, ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν λέγει,
ὅτι ἡ ἔρευνα ἐκωλύθη ὑπὸ τῆς Σφιγγὸς τῆς φθειρούσης τὴν
χώραν, αὕτη δὲ καὶ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ διότι εὗροῦσα νέον
ἄνδρα ἔδειξε τὴν συνήθη αὐτῆς ἀδιαφορίαν πρὸς τοὺς συγγενι-
κοὺς δεσμούς. Πρὸς πᾶσι τούτοις ὁ ἀκόλουθος τοῦ Λαΐου κα-
τέστησεν ἀδύνατον τὴν ἀναζήτησιν τοῦ φονέως εἰπών, ὅτι οἱ φο-

[1]) Ἐν στίχ. 100.
[2]) Στίχ. 105.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νεῖς ἦσαν λησταί. Νῦν ὅμως εἰπόντος τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅτι φονεὺς ζῇ ἐν Θήβαις καὶ ὅτι οὗτος εἶναι ἡ αἰτία τοῦ λοιμοῦ Οἰδίπους ἐξετάζει τὰ τοῦ φόνου ἀκριβέστερον. Πρότερον οὐ καθῆκον, οὔτε δικαίωμα εἶχε κατὰ τὰς ἰδέας τῶν ἀνθρώπ τοῦ ἡρωϊκοῦ αἰῶνος νὰ τιμωρήσῃ τὸν φονέα, διότι δὲν ἦτο συ γενὴς τοῦ φονευθέντος. Καὶ βραδύτερον ἀναλαμβάνων τὴν μωρίαν τοῦ φόνου τοῦ Λαΐου πράττει τοῦτο οὐχὶ ἐκ καθήκο τος ἐπιβαλλομένου ὑπὸ τῆς πολιτείας, ἀλλ' ἅμα μὲν ὑπὸ φόβ μὴ καὶ αὐτὸς φονευθῇ ὑπὸ τῶν αὐτῶν συνωμοτῶν, ἅμα δὲ εὐσεβὲς καθῆκον υἱοῦ πρὸς πατέρα.

Ἐν τῷ πρώτῳ ἐπεισοδίῳ ἡ πλοκὴ τοῦ μύθου βαίνει κ τ' ὀλίγον μέν, ἀλλ' ἀσφαλῶς, ἡ τραγικὴ εἰρωνεία εἶναι ἀμίμητ καὶ ἡ διέγερσις τῶν θεατῶν μεγάλη. Αὐτὸς ὁ Οἰδίπους διὰ τ ἑαυτοῦ κηρύγματος ὁρίζει ἐν ἀγνοίᾳ τὴν ποινὴν αὐτοῦ καὶ δ δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ὁ Τειρεσίας σιωπᾷ. Ἐν τ ὀργῇ ὁ Οἰδίπους ὑπολαμβάνει, ὅτι ἡ σιωπὴ οὐδὲν ἄλλο σημαίν ἢ ἐνοχήν. Ἡ κατηγορία αὕτη εἶναι προϊὸν ἀμβλυωπούσης διά νοίας καὶ οὐχὶ πρόθεσις τοῦ τυράννου, ὅπως ἐξαναγκασθῇ Τειρεσίας πρὸς δήλωσιν τοῦ φονέως, ὡς ἐνόμισαν κριτικοί τινε διότι τοιαύτη πονηρία προϋποτίθησιν ἥρεμον διάνοιαν καὶ οὐ ἔξαψιν καὶ ὀργήν. Καὶ τὸ μάντευμα τοῦ Τειρεσίου δίδεται ἐ μεγίστῃ μὲν ὀργῇ, ἀλλ' ὡς ἥρμοζε τῇ τέχνῃ τοῦ μάντεως, διό κατὰ τὴν πίστιν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων τὸ μαντεύειν συνέβαινε ἐν μεγίστῃ διεγέρσει, καθ' ἣν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας ἐκμηδε νιζομένης ἡ ψυχὴ τοῦ μαντεύοντος ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἐπληροῦτα Καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ περιστάσει ὁ μὲν Οἰδίπους ἐρωτᾷ τὸ Τειρεσίαν, ὑπὸ τίνος ἐδιδάχθη, ὅπως ὀνομάσῃ φονέα τοῦ Λαΐου, ὁ δὲ μάντις ἀποκρίνεται, ὅτι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Οἰδίποδος διότι προέτρεψεν ἄκοντα νὰ λέγῃ[1]. Ὁ τύραννος ὑπὸ τοσαύτη ὀργῆς κατέχεται, ὥστε δὲν πιστεύει οὐδ' αὐτὰ τὰ ὦτα, ἀλλ

[1]) Στίχ. 357.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παρακαλεῖ τὸν μάντιν νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν φράσιν[1]. Οὕτω καίπερ τυφλὸς καὶ κωφὸς γενόμενος, ὅμως ὀνομάζει τοιοῦτον τὸν Τειρεσίαν[2]. Ἐν μεγίστῃ δὲ συγκινήσει τῶν θεατῶν ἐρίζουσι δύο τυφλοί, ὁ μὲν τὸ σῶμα, ὁ δὲ τὴν διάνοιαν. Ἀλλὰ πάντως οἱ τοῦ πνεύματος ὀφθαλμοὶ βλέπουσιν ὀξύτερον ἢ οἱ τοῦ σώματος καὶ ὁ τυφλὸς γέρων μόνος ὑπὲρ πάντα τὰ τοῦ δράματος πρόσωπα βλέπει πρὸς ἔκπληξιν τῶν θεατῶν καὶ θρίαμβον τοῦ ποιητοῦ.

Τοῦ μάντεως σαφῶς εἰπόντος τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον τοῦ Οἰδίποδος, ἡ τραγῳδία κατὰ τὸν Voltaire οὐσιωδῶς ἔληξεν. Ναί· εἶπε μὲν ὁ Τειρεσίας λόγους κατὰ τοῦ ἄνακτος, ἀλλ' ἐν τῇ ὀργῇ αὐτοῦ, ἔχει μὲν τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα καὶ τὸ μαντικὸν κῦρος, ἀλλ' ἐκάκισεν ἐν ὀργῇ καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ στεροῦνται πάσης πιθανότητος. Ὁ Οἰδίπους ἦτο ἀνὴρ δίκαιος, ὡς τοιοῦτος δὲ πῶς ἠδύνατο νὰ γείνῃ ἀνθρωποκτόνος; Ἄλλως ὁ βασιλικὸς τῶν Λακεδαιμονίων οἶκος δὲν ἤρεσε πρὸς τὸν τοῦ Πολύβου. Ἂν ὁ Οἰδίπους ἐφόνευε τὸν Λάϊον, ἔπρεπεν αὐτὸς οὗτος νὰ γινώσκῃ, ἀλλ' οὗτος οὐ μόνον ἠγνόει, ἀλλ' ἐνόμιζεν, ὅτι οὐδὲ εἶδε τὸ πρόσωπον τοῦ Λαΐου. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων πῶς ἠδύνατο ὁ Οἰδίπους νὰ πεισθῇ ἐκ τῶν λόγων τοῦ τυφλοῦ γέροντος καὶ ἔλθῃ εἰς ἀναγνώρισιν; Ἀλλὰ καὶ οἱ Θηβαῖοι γέροντες, οἵτινες ἐκπροσωποῦσι τὴν δημοσίαν γνώμην, δὲν δύνανται νὰ πεισθῶσιν, ὅτι ὁ Οἰδίπους εἶναι ὁ τῆς χώρας μιάστωρ, διότι ὁ φονεὺς γινώσκει τὸ ἑαυτοῦ ἔγκλημα, γινώσκων δὲ δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ φοβερωτάτας ἀρὰς κατά τε τοῦ φονέως καὶ τῶν κρυπτόντων τοῦτον. Πρὸ τῶν ἰσχυρῶν τούτων συλλογισμῶν τὸ μαντικὸν κῦρος ἐκμηδενίζεται καὶ ὁ Τειρεσίας ἐλέγχεται ὡς ἄνθρωπος πλανώμενος ἢ μᾶλλον ὡς πολιτικὸς συνωμότης ὑπὸ τοῦ Κρέοντος παραπεισθείς, ὅστις ὡς ἐγγύτατος τοῦ

[1]) Στίχ. 361.
[2]) Στίχ. 371.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Λαΐου συγγενὴς δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῇ τὸν Κορίνθιον ξένον ἄρχοντα τῆς αὐτοῦ πατρίδος. Ἐφ' ὅσον ἡ λαμπηδὼν τῆς λύσεως τοῦ αἰνίγματος καὶ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως δὲν ἦτο ἐσβεσμένη ὑπὸ τῆς καταιγίδος τοῦ λοιμοῦ, ὁ Κρέων ἠναγκάζετο νὰ σιωπᾷ. Ἀφ' οὗ ὅμως ἡ ὑπὸ τοῦ Οἰδίποδος καθιδρυθεῖσα εὐδαιμονία ἔληξε καὶ ἡ διάνοια τοῦ τυράννου ἐξηλέγχθη ἀνεπαρκὴς πρὸς σωτηρίαν τῆς πόλεως, κατὰ τοὺς ἀνθρωπίνους λογισμοὺς ἦτο καιρός, ἵνα ὁ Κρέων διεκδικήσῃ τὰ ἐπὶ τοῦ σκήπτρου δικαιώματα αὐτοῦ. Πρὸς πᾶσι τούτοις τίς ἐκόμισε τὸν χρησμόν; ὁ Κρέων. Τίς συνεβούλευσεν, ἵνα προσκληθῇ ὁ Τειρεσίας; καὶ πάλιν ὁ Κρέων. Πάντες οὗτοι οἱ συλλογισμοὶ ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ Οἰδίποδος περιστρεφόμενοι καὶ ἐμπεδούμενοι κλείουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ φράττουσι τὰ ὦτα τοῦ τυράννου. Διὰ ταῦτα καὶ οἱ γέροντες ἐν τῷ πρώτῳ στασίμῳ κηρύττουσιν, ὅτι καὶ ὁ Τειρεσίας, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι, πλανᾶται.

Ὡσαύτως κακῶς οἱ κριτικοὶ ἐλέγχουσι τὸν Σοφοκλέα, ὅτι ὁ Οἰδίπους λίαν βραδέως ἀναγνωρίζει τὸ ἔγκλημα αὐτοῦ. Διότι τοῦτο καταδεικνύει τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ ἀριστοτέχνου ποιητοῦ ἄγοντος τὸν θεατὴν εἰς τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ ἀναγνώρισις ἐπίκειται καὶ ἡ λύσις μονονουχὶ συνετελέσθη· ὅμως δι' ἰσχυρῶν καὶ ἀκαταγωνίστων ἐπιχειρημάτων ἀποκρούει τοῦτον πάλιν εἰς τὸ ἀχανὲς τῆς ἀμφιβολίας πέλαγος, ὡς τὰ ἀντιτυπτόμενα τῆς θαλάσσης κύματα ἀποσπῶσιν τὸν θαλασσουργὸν τῆς ἀκτῆς, ἐφ' ἧς μονονουχὶ ἐπίστευεν, ὅτι ἔθηκε τὸν πόδα. Τοῦτο δημιουργεῖ τὴν ἀγωνίαν τοῦ θεατοῦ, τοῦτο διεγείρει τὰ δρῶντα πρόσωπα καὶ τοῦτο ἀναδεικνύει τὸν ἔξοχον δραματικὸν ποιητήν.

Ὁ διάλογος τοῦ Κρέοντος καὶ τοῦ Οἰδίποδος ἐν τῷ δευτέρῳ ἐπεισοδίῳ ἐφάνη εἴς τινας τῶν κριτικῶν ὡς ἰδιωτικὴ ἔρις μηδεμίαν σχέσιν πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δράματος ἔχουσα. Τοῦτο δὲν εἶναι ὀρθόν, διότι ὁ Οἰδίπους ἐν ἀρχῇ τοῦ δράματος ὑπέσχετο, ὅτι ἐκ παντὸς τρόπου θέλει ἀναζητήσει τὸν φονέα τοῦ Λαΐου. Ἐν δὲ τῷ ἡγουμένῳ ἐπεισοδίῳ οὗτος ἐπείσθη, ὅτι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὁ Τειρεσίας καὶ ὁ Κρέων συνώμοσαν, ὅπως ἀνατρέψωσι τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ καὶ ὁ τυφλὸς γέρων εἶναι λόγῳ αὐτουργός. Πρὸς τούτοις ἐν ἀρχῇ ὁ τύραννος ἐδήλωσε τὸν φόβον, ὅτι οἱ φονεῖς τοῦ Λαΐου καὶ αὐτὸν θέλουσι φονεύσει. Κατὰ ταῦτα φονεῖς τοῦ πρώην βασιλέως καὶ συνωμόται τῆς νέας δυναστείας ταὐτίζονται. Ἐπειδὴ δ' οὕτως ἔχει, ἡ σκηνὴ δὲν παρέλκει, ἀλλὰ προάγει τὸν μῦθον, καθ' ὅσον ὁ ἥρως τοῦ δράματος ἀναζητεῖ τὸν φονέα κατὰ τὴν ἑαυτοῦ ὑπόσχεσιν. Πρὸς τούτοις ὁ διάλογος οὗτος προκαλεῖ τὴν πάροδον τῆς Ἰοκάστης, ἐξ ἧς λύεται ὁ μῦθος. Τέλος ὁ διάλογος οὗτος προπαρασκευάζει τὰ τῆς Ἐξόδου. Ἡ τραγικὴ εἰρωνεία ἀποκαλύπτεται ἐν τῷ τύπῳ ἀντιθέσεως, διότι ὁ τὸ ἔγκλημα διαπραξάμενος ἐλέγχει καὶ κακίζει τὸν ἀθῷον. Ἡ εἰρωνεία αὕτη τοῦ τραγικοῦ δὲν ἀποτείνεται μόνον κατὰ δύο προσώπων, ἀλλὰ καθ' ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ταῦτα δὲ πάντα ποιοῦσι ζωηρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἐν τῇ Ἐξόδῳ.

Ἐν τῷ ἐπεισοδίῳ τούτῳ ὁ ποιητὴς παρέσχε τῇ Ἰοκάστῃ πάντας τοὺς ὅρους, ὅπως σχηματίσῃ τὸν συλλογισμόν, ὅτι ὁ Οἰδίπους ἐφόνευσε τὸν Λάϊον, ὅμως αὕτη ἀμφιλυωπεῖ, ὡς καὶ ὁ σύζυγος. Αὐτὸς ὁ Οἰδίπους διηγεῖται, ὅτι τὸ γένος αὐτοῦ εἶναι ἀμφίβολον καὶ ὅτι ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἐδόθη αὐτῷ ὁ χρησμός, καθ' ὃν ἔμελλε νὰ φονεύσῃ τὸν πατέρα καὶ λάβῃ γυναῖκα τὴν μητέρα. Καὶ πάλιν αὐτὴ ἡ Ἰοκάστη ἀφηγεῖται, ὅτι ἦτο πεπρωμένον, ὅπως φονευθῇ ὁ ἀνὴρ ὑπὸ τοῦ ἰδίου υἱοῦ. Ἡ αὐτὴ λέγει, ὅτι ἡ μορφὴ τοῦ Λαΐου δὲν διέφερε πολὺ τῆς τοῦ Οἰδίποδος. Ταῦτα ἦσαν ἱκανά, ὅπως ἡ Ἰοκάστη ἀναγνωρίσῃ τὸν ἄνδρα ὡς φονέα τοῦ Λαΐου. Ἀλλὰ πάντα μηδενίζει ἡ ψιλὴ τοῦ θεράποντος διάδοσις, ὅτι οἱ φονεῖς ἦσαν πολλοί. Διὰ τοῦτο ποιήσασα ἡμαρτημένον συλλογισμὸν ἀσεβεῖ πρὸς τὰ θεῖα καὶ ὑβρίζει τὴν καθεστῶσαν θρησκείαν, ἣν ὑπερασπίζουσιν οἱ συντηρητικοὶ γέροντες τῶν Θηβῶν ἐν τῷ τρίτῳ στασίμῳ.

Ἀλλ' αἱ ἀποκαλύψεις διαταράξασαι τὴν διάνοιαν τοῦ Οἰδί-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ποδος ἐπέχυσαν εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ μελαγχολίαν. Ἐν τῷ τρίτῳ ἐπεισοδίῳ (911-1085) ἡ πρὸς τοὺς θεοὺς πίστις ἐγένετο ἀμφίβολος καὶ ὁ ἡγεμὼν ἐν τῇ διανοητικῇ καταπτώσει δὲν δύναται νὰ σχηματίσῃ τὸν συλλογισμόν, ὅτι ὁ Πόλυβος δὲν ἦτο ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Καίπερ ὑβρίζων τοὺς χρησμοὺς καὶ τοὺς οἰωνοὺς (964), ὅμως φοβεῖται, μὴ κατὰ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον λάβῃ σύζυγον τὴν μητέρα (974), ἤτοι τὴν Μερόπην. Οἰκτρὰ τύφλωσις! ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀσυνήθης τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. Ἐνταῦθα ἡ κριτικὴ ἐπιφωνεῖ· τίς δύναμις ἠδύνατο νὰ ἐξαναγκάσῃ τὸν Οἰδίποδα, ὅπως λάβῃ σύζυγον γραῖαν γυναῖκα, ἣν ἐγίνωσκεν ὡς ἰδίαν μητέρα; Βεβαίως ἤθελεν εἶναι γελοῖον, ἂν ὁ ἥρως τοῦ δράματος ἐφοβεῖτο τὸν μετὰ τῆς Μερόπης γάμον. Τὸ γελοῖον ὅμως ἐξαφανίζεται πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ θεατοῦ κατανοοῦντος, ὅτι ὁ Οἰδίπους ἤρξατο προαισθανόμενος, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ φονεὺς τοῦ Λαΐου καὶ ὅτι ἡ Ἰοκάστη εἶναι ἡ μήτηρ αὐτοῦ. Δὲν τολμᾷ ὅμως νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀλήθειαν ταύτην, διότι τρέμει πρὸ τοῦ χαίνοντος βαράθρου. Ὁ θεώμενος οἰνόφλυγα τρέμοντα καὶ πειρώμενον, ὅπως ἐπὶ λεπτοῦ καλάμου στηριχθῇ, γελᾷ, ἀλλ' ἡ θέα ἀνθρώπου ἐν τῷ πελάγει πνιγομένου καὶ ἀντιλαμβανομένου καλάμου, ὅπως σωθῇ, δὲν εἶναι γελοία, ἀλλὰ φοβερά. Ὁ Οἰδίπους δὲν καταλείπει τὴν σκηνὴν ἀδομένου τοῦ τρίτου στασίμου, διότι ἡ κορυφωθεῖσα περιεργία τοῦ θεατοῦ δὲν ἀνέχεται οὐδὲ ἐπ' ὀλίγον νὰ ἀποστῇ ὁ ἥρως τοῦ δράματος. Ἡ Ἰοκάστη ἀπέρχεται, ἀλλὰ ταύτῃ ἡ ἀναγνώρισις ἐγένετο ἤδη.

Ἐν τῇ Ἐξόδῳ ἡ Ἰοκάστη αὐτοκτονεῖ καὶ ὁ Οἰδίπους αἴτει ξίφος, ὅπως πράξῃ τὸ αὐτό, ἀλλ' ἐν τῇ θέᾳ τοῦ πτώματος τῆς μητρὸς ἐπιλαθόμενος τῆς αὐτοκτονίας ἐξορύσσει τοὺς ὀφθαλμούς. Ἡ αὐτοκτονία κατὰ τὰς ἰδέας τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἀσεβές τι, διότι ὁ αὐτοκτονῶν ὑβρίζει τὸν δημιουργὸν ἅτε τὰ δεσμὰ τοῦ σώματος θραύων καὶ ἀποδιδράσκων, ἀλλὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις οὐ μόνον δικαίωμα, ἀλλὰ καὶ καθῆκον ἦτο εἰς πάντα ἐλεύθερον νὰ θέσῃ τέρμα εἰς αἰσχρὸν καὶ ἄτιμον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βίον. Ὁ δὲ ἀγχόνης θάνατος πάντως ἦτο αἰσχρός, ἀλλ' ἀνάλογος πρὸς τὰς βδελυρὰς ταύτης πράξεις. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν πίστιν τῶν ἀρχαίων οἱ τοῦ σώματος ἀκρωτηριασμοὶ διέμενον καὶ ἐν Ἅιδου, ὁ Οἰδίπους τυφλὸς γενόμενος δὲν ἤθελεν ἰδεῖ καὶ ἐκεῖ τοὺς γονεῖς, οὓς κατὰ πάντα τὸν βίον ἀνεζήτει. Ἂν ἦτο νεώτερος ποιητής, τόν τε ἀπαγχονισμὸν καὶ τὴν τύφλωσιν ἤθελε τελέσει πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν θεατῶν, νομίζων, ὅτι αἱ πράξεις αὗται γίνονται οὕτω φοβερώτεραι. Αἰσχραὶ μὲν τὴν ὄψιν πάντως γίνονται, οὐχὶ δὲ καὶ φοβερώτεραι· διότι ἡ θέα μόνον ἐπὶ τῶν αἰσθητηρίων ἐπιδρῶσα διεγείρει τὴν ἀποστροφήν, ἐν δὲ τῇ ἀγγελίᾳ ἔχει πάντας τοὺς τρόπους ὁ ποιητής, ὅπως τὸ φοβερὸν ἐξυψώσῃ. Φόνοι καὶ σωματικαὶ κακώσεις εἶναί τι οὐχὶ καλόν, διότι τὸ πνεῦμα δὲν ἀνέχεται οἱανδήποτε τοῦ σώματος στρέβλωσιν.

Ἐν τέλει τοῦ δράματος ὁ χορὸς λέγει τὴν πολυθρύλητον ῥῆσιν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ μακαρίζῃ τίς τινα, πρὶν οὗτος περάσῃ τὸ τέρμα τοῦ βίου μηδὲν λυπηρὸν παθών. Ὁ Marbach[1] νομίζει, ὅτι αὕτη εἶναι ἡ κυρία τῆς τραγῳδίας ἰδέα, ἤτοι ἡ ὑπόθεσις τοῦ δράματος. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ῥῆσις αὕτη ἐπαναλαμβάνεται ἐν τοῖς πλείστοις[2] τῶν ἀρχαίων δραμάτων, ἔπρεπε πάντα ταῦτα νὰ ἔχωσι κοινὴν ὑπόθεσιν καὶ ἀκολούθως οἱ ἀρχαῖοι τραγικοὶ οὐδὲν σοφώτερον εἶχον νὰ ἀναπτύξωσιν ἢ τὴν πολυθρύλητον τοῦ Σόλωνος ῥῆσιν. Κατὰ τὸν σοφὸν ἄνδρα εἰδικῶς ἐν τῷ δράματι τῷδε ὁ Σοφοκλῆς προτίθεται, ὅπως δείξῃ, ὅτι καὶ ὁ κατὰ τὸ φαινόμενον ἄριστος καὶ εὐγενέστατος ἄνθρωπος διατρέχει τὸν κίνδυνον κακοῦργος ἠθικῶς νὰ ἐξελεγχθῇ, ὡς δὴ ὁ χριστιανισμὸς δέχεται, ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἁμαρτωλοί. Καὶ ὁμολογεῖ μέν, ὅτι οἱ ἐθνικοὶ δὲν εἶχον πλήρη τούτου συνείδησιν, ἀλλὰ πα-

[1]) Koenig Oidipus von Sophocles, bearbeitet und erläutert von O. Marbach, Leipzig 1843 *σελ.* 154

[2]) *Παραδείγματος χάριν ἐν τέλει τοῦ Αἴαντος·*

... πρὶν ἰδεῖν δ', οὐδεὶς μάντις
τῶν μελλόντων, ὅ τι πράξει.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρατηρεῖ, ὅτι τὴν ἀλήθειαν ταύτην προῃσθάνοντο. Ἐπειδὴ
δὲν δύναται ἱκανῶς νὰ ἐξηγήσῃ, διὰ τί ὁ Οἰδίπους τιμω
ἀθῷος ὤν, καταφεύγει πάλιν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ χριστιανι
ὅτι ὁ Κύριος, ὃν ἀγαπᾷ, παιδεύει. Ναί· ὁ θεὸς τῶν χριστι
παιδεύει μὲν τοὺς ἀγαπητοὺς αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ ἀμείβει δαι
διὰ τῆς ὀλιγίστητος τοῦ μέλλοντος βίου. Ὁ Ἅδης ὅμως
ἡρωϊκοῦ αἰῶνος, ὡς γε περιγράφει τοῦτον ὁ Ὅμηρος, εἶνα
τως ἄθλιος, ὥστε αὐτὸς ὁ Ἀχιλλεὺς προτιμᾷ νὰ θητεύῃ ἐπ
γῆς παρά τινι πένητι, ἢ νὰ βασιλεύῃ ἐν τῷ ἐρέβει.[1] Ἐπειδὴ δ
τως ἔχει, διὰ τίνος ἀμοιβῆς τὸ θεῖον ἤθελεν ἀμείψει τὸν
δίποδα, ἂν οὗτος ἀθῷος ὢν εἰς τοσαῦτα δεινὰ περιέπ
Καθ' ὅλου οἱ πλεῖστοι τῶν κριτικῶν εὑρίσκονται ἐν δεινῇ
χανίᾳ μὴ δυνάμενοι νὰ ἐξηγήσωσιν, ὅτι τὸ θεῖον ἄνθρ
ἀθῷον ἀνηλεῶς τιμωρεῖ.

Νομίζομεν ὅμως, ὅτι ἡ δυσκολία γεννᾶται ἐκ τῆς συγχύ
τοῦ ζητήματος. Καθ' ἡμᾶς συγχέονται δύο τινά, ἅπερ πρέπ
διαστέλλωνται· πρῶτον, ὅτι ὁ Οἰδίπους ἐφόνευσε τὸν ἴδιον
τέρα καὶ ἔλαβε γυναῖκα τὴν μητέρα καὶ δεύτερον, ὅτι ἐνόμισε
δύναται νὰ ἐνεργήσῃ παρὰ τὸ πεπρωμένον καὶ νὰ διαψεύσῃ
πρόρρησιν τοῦ θείου. Τὴν λύσιν τοῦ πρώτου ζητήματος δί
μῦθος, τοῦ δευτέρου ὁ ποιητής. Διὰ τί ὁ Λάϊος ἐφονεύθη ὑπ
υἱοῦ καὶ διὰ τί ἡ Ἰοκάστη ἐμολύνθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ; Οὕτω
των τὸ θεῖον εἶναι δίκαιον ἢ ἄδικον; εἶναι ἠθικὸν ἢ κακόη
Ἀλλ' ὁ Λάϊος ἦτο υἱὸς τοῦ Λαβδάκου, ὅστις, ὡς ὁ Λυκοῦ
καὶ ὁ Πενθεύς, κατεφρόνησε τῆς λατρείας τοῦ Διονύσου, ὁ Α
εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις διέφθειρε τὸν υἱὸν τοῦ Πέλοπος Χρύσιπ
Οὕτως αἰσχύνας τὸν νόμον τῆς παιδοποιίας ᾔτει παρὰ τῶν

[1]) Ὀδυσσ. Λ, 488·

Μὴ δή μοι θάνατόν γε παραύδα, φαίδιμ' Ὀδυσσεῦ.
Βουλοίμην κ' ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ,
ἀνδρὶ παρ' ἀκλήρῳ, ᾧ μὴ βίοτος πολὺς εἴη,
ἢ πᾶσιν νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τέκνα· οἱ θεοὶ δίδουσι μὲν υἱόν, ἀλλὰ προλέγουσιν, ὅτι οὗτος ἔσται τιμωρὸς τῶν τεκόντων. Ὁ Λάϊος καὶ ἡ Ἰοκάστη μὴ θέλοντες νὰ ὑποστῶσι τὴν θείαν τιμωρίαν περιπίπτουσιν εἰς τὸ φοβερὸν τῆς παιδοκτονίας ἔγκλημα. Ἀφ' οὗ οἱ γονεῖς τὸ καθ' ἑαυτοὺς ἐφόνευσαν τὸν υἱόν, ὁ υἱὸς δὲν ἠδύνατο ἐν ἀγνοίᾳ νὰ φονεύσῃ τὸν πατέρα; Ὁ Οἰδίπους ἐν τῷ δράματι εἶναι ὁ ἥρως αὐτοῦ, ἐν τοῖς ἡγουμένοις ὅμως εἶναι ὄργανον τῆς θείας δικαιοσύνης. Κατὰ ταῦτα νομίζομεν, ὅτι οὐδεὶς θέλει εἰπεῖ, ὅτι τὸ θεῖον ἦτο ἄδικον. Ἀλλ' οἱ κριτικοὶ λέγουσιν, ὅτι ὁ ποιητὴς οὐδὲ συλλαβὴν περὶ τούτου λέγει ἐν τῷ δράματι αὐτοῦ. Ὀρθῶς ἔπραξε, διότι περὶ αὐτῶν δὲν πραγματεύεται, ἅπερ ἠδύναντο νὰ γείνωσιν ὑπόθεσις ἄλλης τραγῳδίας. Τὸν μῦθον ὅμως καὶ ὁ ποιητὴς καὶ οἱ θεαταὶ δὲν ἠγνόουν. Ὅτι δὲ τὰ ἁμαρτήματα καὶ αἱ τιμωρίαι τοῦ οἴκου τῶν Λαβδακιδῶν εἶναι ἀλληλένδετοι, ἀνομολογεῖ ὁ ποιητὴς ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ.[1]

Ἐν τῷ προκειμένῳ δράματι ὁ Οἰδίπους εἶναι φονεύς, ὁ δὲ φόνος κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἀνθρώπων τοῦ ἡρωϊκοῦ αἰῶνος ἦτο πρᾶξις ἀσεβὴς πρὸς τὸ θεῖον· ἐπειδὴ δ' ὁ φονεὺς οὔτε ἐτιμωρήθη, οὔτε ἐξηγνίσθη, ὁ λοιμὸς δικαίως πέμπεται κατὰ τῆς πόλεως, ἧς ἄρχει ὁ φονεύς. Τὸ ἔγκλημα τοῦ φόνου καὶ ἡ αἱμο-

[1]) Στίχ. 583·

Εὐδαίμονες, οἷσι κακῶν ἄγευστος αἰών·
οἷς γὰρ ἂν σεισθῇ θεόθεν δόμος, ἄτας
οὐδὲν ἐλλείπει γενεᾶς ἐπὶ πλῆθος ἕρπον·
ὅμοιον ὥστε πόντιον
οἶδμα, δυσπνόοις ὅταν
Θρῄσσαισιν ἔρεβος ὕφαλον ἐπιδράμῃ πνοαῖς,
κυλίνδει βυσσόθεν κελαινὰν
θῖνα καὶ δυσάνεμον,
στόνῳ βρέμουσιν ἀντιπλῆγες ἀκταί.
Ἀρχαῖα τὰ Λαβδακιδῶν οἴκων ὁρῶμαι
πήματα φθιμένων ἐπὶ πήμασι πίπτοντ',
οὐδ' ἀπαλλάσσει γενεὰν γένος, ἀλλ' ἐρείπει
θεῶν τις, οὐδ' ἔχει λύσιν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μιξία διεπράχθησαν ἐκ τῆς ἐλευθέρας τοῦ Οἰδίποδος θελήσεως, διότι λαβὼν τὸν γνωστὸν χρησμὸν ὤφειλεν οὔτε ἄνδρα νὰ φονεύσῃ, οὔτε γυναικὶ νὰ συζευχθῇ, ἀφ' οὗ δὴ ἐν Κορίνθῳ ἔμαθεν, ὅτι ὁ Πόλυβος καὶ ἡ Μερόπη δὲν εἶναι οἱ τεκόντες. Κατὰ ταῦτα ὁ Οἰδίπους ὡς ἀνθρωποκτόνος ἦτο δίκαιον νὰ τιμωρηθῇ, ἡ δὲ τιμωρία ἐγένετο δεινοτέρα, διότι καὶ τὸν Τειρεσίαν ὕβρισε καὶ πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα ἠσέβησεν (964). Βεβαίως οὗτος δὲν ἦτο μοχθηρός, οὐδὲ φύσει κακός, ἀλλὰ καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ ἦναι τοιοῦτος κατὰ τὴν σοφὴν τοῦ Ἀριστοτέλους παρατήρησιν [1] διότι οἱ Νέρωνες καὶ οἱ τοιοῦτοι κακοῦργοι φονεύοντες κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν πράττουσι καὶ οὐδὲν τὸ ἀπροσδόκητον καὶ οὐδένα ἔλεον παρέχουσι. Σημειωτέον δ', ὅτι τὸ φοβερώτερον τοῦ δράματος εἶναι ἡ ἀναγνώρισις, ἀλλ' αὕτη εἶναι προϊὸν τῆς ἐλευθέρας θελήσεως τοῦ τυράννου. Δικαιότερον ἠδύνατο νὰ τιμωρηθῇ ἡ Ἰοκάστη, διότι αὕτη οὐ μόνον τὸ καθ' ἑαυτὴν ἐφόνευσε τὸ ἴδιον τέκνον, οὐ μόνον μετ' ἀδιαφορίας ἀφηγεῖται τῷ Οἰδίποδι τὰ κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ βρέφους, οὐ μόνον δεικνύει ψυχρὰν ἀδιαφορίαν πρὸς τὴν αἱμομιξίαν καὶ τὰς ἠθικὰς ἀρχὰς (981), ἀλλὰ καὶ πολλάκις ὑβρίζει τὴν μαντικὴν καὶ τὸν Ἀπόλλωνα. Ἄλλο δυσχερὲς ζήτημα εἶναι, εἰς ποίαν σχέσιν ἵστανται αἱ πράξεις τοῦ Λαΐου, τῆς Ἰοκάστης καὶ τοῦ Οἰδίποδος πρὸς τὴν πρόγνωσιν τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἀλλ' εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο προσκρούουσιν οἱ θεολόγοι πάσης θρησκείας καὶ οἱ φιλόσοφοι. Ἡμῖν ἀρκεῖ ἐνταῦθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ Ἀπόλλων προεγίνωσκε μὲν τὰ μέλλοντα γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ δὲν συνεβούλευσε τοὺς δράστας νὰ πράξωσιν ὅσα ἔπραξαν.

Κατὰ ταῦτα ἐν τῷ προκειμένῳ δράματι πρωτεύουσα ἰδέα εἶναι ἡ σύγκρουσις τῆς ἀνθρωπίνης νοημοσύνης

[1] Περὶ ποιητ. κεφ. 13. "Ἔστι δὲ τοιοῦτος ὁ μήτε ἀρετῇ διαφέρων καὶ δικαιοσύνῃ, μήτε διὰ κακίαν καὶ μοχθηρίαν μεταβάλλων εἰς τὴν δυστυχίαν, ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν τινά, τῶν ἐν μεγάλῃ δόξῃ ὄντων καὶ εὐτυχίᾳ, οἷον Οἰδίπους καὶ Θυέστης καὶ οἱ ἐκ τῶν τοιούτων γενῶν ἐπιφανεῖς ἄνδρες".

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρὸς τὴν θείαν πρόρρησιν, ὡς ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ ἡ σύγκρουσις τοῦ φυσικοῦ πρὸς τὸ θετὸν δίκαιον. Ἐν ἀμφοτέροις τοῖς δράμασιν ὁ εὐσεβὴς τραγικὸς καταδεικνύει τὸ μεγαλεῖον τῶν θείων νόμων καὶ τῆς θείας σοφίας ὑπὲρ τὰ ἀνθρώπινα.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐξ ἀρχῆς ἦσαν παρεσκευασμένοι οἱ χαρακτῆρες τῆς τραγῳδίας. Τίς ἄλλος ἦτο ἐπιτηδειότερος νὰ ἐκπροσωπήσῃ τὴν ἀνθρωπίνην νοημοσύνην ἢ ἐκεῖνος, ὅστις ἔλυσε τὸ αἴνιγμα τῆς Σφιγγός; Ἡ σύνεσις τούτου μέγα ἐτιμᾶτο ἐν Θήβαις, ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς τραγῳδίας ὁ ἱερεὺς λέγει. Ἐγένετο μὲν ἀνθροποκτόνος, ἀλλὰ τοῦτο ἔπραξεν ἐκ φιλοτιμίας· ὀργίζεται μὲν κατὰ τοῦ Κρέοντος, ἀλλ' ὅτε οὗτος ἐπείσθη, ὅτι ὁ κηδεστὴς εἶναι πολιτικὸς συνωμότης, καὶ ὑβρίζει τὸν Τειρεσίαν, ἀλλὰ πεποιθὼς εἰς τὴν ἰδίαν ἀθρότητα νομίζει, ὅτι ὁ μάντις ἐγένετο ὄργανον πολιτικῆς συνωμοσίας. Πρὸς τὸν φονέα τοῦ Λαΐου δείκνυται λίαν αὐστηρός, ἀλλ' ἡ αὐστηρότης δὲν εἶναι ἀδικία· διότι ἀναγνωρίσας, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ τῆς πόλεως μιάστωρ, καθ' ἑαυτοῦ τὴν προκηρυχθεῖσαν ποινὴν ἐφήρμοσεν. Καθ' ὅλου ὁ χαρακτὴρ τοῦ Οἰδίποδος εἶναι εὐγενὴς καὶ ἄξιος κρείττονος τύχης. Ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἡ πατροκτονία καὶ ἡ αἱμομιξία ἐμποιοῦσι φρίκην· ἀλλ' ὅσον ἀγνότερος ἦτο ὁ χαρακτὴρ τούτου, τοσοῦτον ἐπιτηδειότερος, ὅπως καταστήσῃ αἰσθητὸν τὸ μέγεθος τοῦ ἐγκλήματος. Ἴσως πρὸς εὐγενῆ ἀπεικόνισιν τοῦ Οἰδίποδος συνεβάλετο καὶ ἡ πρόθεσις τοῦ τραγικοῦ, ὅπως ἐν τῷ προσώπῳ τούτου ὑποδηλώσῃ τὸν εὐγενῆ τοῦ Περικλέους χαρακτῆρα, ὡς ἐν τοῖς ἔπειτα δῆλον.

Καὶ τὸ ἦθος τῆς Ἰοκάστης ἦτο ἐπιτήδειον, ὅπως ὑπηρετήσῃ τῷ σκοπῷ τοῦ δράματος· διότι αὕτη νομίσασα, ὅτι τὸ τεχθὲν βρέφος εὗρε τὸν θάνατον ἐπὶ τοῦ Κιθαιρῶνος καὶ πεισθεῖσα, ὅτι ὁ Λάϊος παρὰ τὸν χρησμὸν ἐφονεύθη ὑπὸ ληστῶν, εἶχεν ἰσχυροὺς λόγους, ὅπως καταφρονῇ τῶν μαντευμάτων. Ἡ ἀγνότης καὶ καθαρότης τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Οἰδίποδος ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸν τῆς Ἰοκάστης· ἐκεῖνος μαθὼν τὰ κατὰ τὸν φόνον τοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Λαΐου φρίσσει, ἐλεεῖ, καταρᾶται καὶ ἀναλαμβάνει τὴν τιμωρίαν τοῦ φονευθέντος, ὡσεὶ οὗτος ἦτο πατὴρ τοῦ ἥρωος, αὕτη δ' οὐ μόνον οὐδὲν ἔπραξε πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν φονέων τοῦ ἀνδρός, ἀλλ' οὐδὲ μέμνηται τούτου, εἰμὴ ὅπως χλευάσῃ τὸν χρησμόν. Λέγει μέν, ὅτι δῆθεν ὁ ἀνὴρ παρέδωκε τὸ τέκνον, ὅπως ἐκτεθῇ ἐπὶ τοῦ ὄρους (719), ὅμως ὁ πιστὸς θεράπων ὁμολογεῖ, ὅτι τὸ ἔγκλημα τῆς παιδοκτονίας διεπράξατο αὐτὴ ἡ μήτηρ (1174). Ὁ μὲν Οἰδίπους ἐκ παντὸς τρόπου πειρᾶται, ὅπως σώσῃ τὸ κῦρος τοῦ χρησμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἡ δὲ Ἰοκάστη ἀναζητεῖ αἰτίαν, ἵνα τοῦτον διαψεύσῃ. Καθ' ὅλου εἰπεῖν ἐκεῖνος μὲν καὶ ἐπὶ ἰδίῳ κινδύνῳ ἀναζητεῖ τὴν ἀλήθειαν, αὕτη δὲ εἶναι ἑτοίμη, ὅπως θυσιάσῃ καὶ τὰς ἱερωτάτας τῆς ἠθικῆς ἀρχάς, ἵνα συγκαλύψῃ τὴν μιαρὰν πρᾶξιν καὶ ἀπολαύσῃ τῶν τοῦ βίου ἡδονῶν. Ὁ δὲ Κρέων ἔχει τὸν τύπον ἀνδρὸς ἀθῴου, νηφαλίου καὶ ψυχροῦ, ἡ δὲ ψυχρότης αὐτοῦ καταφαίνεται ἐκεῖ, ἔνθα ὁ Οἰδίπους πολιτικὴν συνωμοσίαν ὑφορῶν μάλιστα θερμαίνεται. Οὕτως ἡ ψυχρότης ἔνθεν μὲν τῆς Ἰοκάστης, ἔνθεν δὲ τοῦ Κρέοντος ποιοῦσι καταφανέστερον τὸ θερμὸν καὶ φλεγμαῖνον τοῦ Οἰδίποδος πάθος.

Ὁ δὲ Τειρεσίας διατηρεῖ τὸ καὶ ἐν ἄλλαις τραγῳδίαις ὑπερήφανον καὶ μεγαλοπρεπὲς ἦθος, ὅπερ ἐμπνέει ἡ πεποίθησις εἰς τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων αὐτοῦ. Οὗτος καθίστησιν αἰσθητότερον τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἥρωος τοῦ δράματος οὐχὶ διὰ τῆς ψυχρότητος, ἀλλὰ διὰ τῆς θερμότητος, μεθ' ἧς καταδεικνύει τὴν τύφλωσιν τοῦ ἄνακτος. Ἡ πικρὰ τοῦ μάντεως εἰρωνεία συμβάλλεται, ὅπως ὑποδείξῃ τὴν ἀντίθεσιν τῆς θείας ἀληθείας πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην πλάνην. Τὴν δὲ ἁπλότητα καὶ ἀφέλειαν τοῦ Κορινθίου ἀγγέλου δύναταί τις νὰ παραβάλῃ πρὸς τὴν κουφότητα τοῦ φύλακος τῆς Ἀντιγόνης. Ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἐκεῖ, ὁ τραγικὸς ἐπιχέει κωμικὴν χροιάν, δι' ἧς καὶ ἐν τῇ φοβερωτάτῃ στιγμῇ διεγείρει τὸν γέλωτα τοῦ θεατοῦ. Ἡ δειλία τοῦ Θηβαίου θεράποντος εἶναι πολύτιμος ἐν τῷ δράματι, διότι διὰ ταύτης ἠδυνήθη ὁ ποιητὴς νὰ πλέξῃ ὁλόκληρον τὸν μῦθον αὐτοῦ. Ὁ ἱερεὺς τοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Διὸς καὶ ὁ Ἐξάγγελος δὲν ἔχουσιν ἴδιον ἦθος. Ὁ μὲν πρωταγωνιστὴς ἔχει τὸ πρόσωπον τοῦ Οἰδίποδος, ὁ δὲ δευτεραγωνιστὴς τὸ τοῦ ἱερέως τοῦ Διός, τὸ τῆς Ἰοκάστης, τὸ τοῦ θεράποντος καὶ τὸ τοῦ Ἐξαγγέλου, καὶ ὁ τριταγωνιστὴς τὸ τοῦ Κρέοντος, τὸ τοῦ Τειρεσίου καὶ τὸ τοῦ Ἀγγέλου.

Ὁ δὲ χορὸς παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ μετέχει μὲν τῆς ὑποθέσεως τοῦ δράματος ὡς εἷς τῶν ὑποκριτῶν,[1] ἀλλὰ μόνον συμβουλεύων, οὐδέποτε δὲ πάσχων ἢ ἐνεργῶν. Δὲν ἀνέδειξεν ὁ ποιητὴς τὸν χορὸν γνώστην τῆς ὅλης ὑποθέσεως τοῦ δράματος, οὐδὲ κρίνοντα ὑπὲρ τὰ δρῶντα πρόσωπα, διότι οὕτω ποιῶν ἤθελε ταπεινώσει τὴν θέσιν τοῦ θεατοῦ, ὃν ἡ δραματικὴ τοῦ Σοφοκλέους τέχνη, ὡς ἐν ἀρχῇ εἴπομεν, τὸν σοφώτατον τοῦ ὅλου θεάτρου ἀνέδειξεν. Ἂν ὁ χορὸς προεγίγνωσκε τὰ μέλλοντα συμβῆναι, ἤθελεν ἔχει καὶ τὸ καθῆκον τὸν κινδυνεύοντα ἥρωα νὰ σώσῃ, ἀλλὰ καὶ οὗτος κατέχεται ὑπὸ τοσαύτης ἀμβλυωπίας, ὥστε ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ κινδύνου οὔτε νὰ συμβουλεύσῃ, οὔτε ἀρωγὸς τοῦ ἥρωος νὰ γείνῃ δύναται. Κατὰ ταῦτα δευτερεύουσαν θέσιν κατέχων μετριάζει τὰς ἀντιθέτους τάσεις παρεμβάλλων γενικὰς ἀρχὰς ἀντλουμένας ἐκ τῆς πείρας. Ἐπὶ τούτῳ ὁ ποιητὴς ἐκλέγει γέροντας ἢ ἄνδρας ὡρίμου ἡλικίας. Ὡς λυρικὸς ποιητὴς ἔχει ὑγιᾶ ἐποπτείαν, φιλοσοφῶν δὲ ἐπὶ τῆς ἱστορίας τοῦ παρελθόντος ἐξέρχεται τοῦ στενοῦ τῆς ὑποθέσεως κύκλου καὶ οὕτω παρέχει τῷ θεατῇ τὰ κυριώτατα τοῦ δράματος πορίσματα. Τὰ χορικὰ ᾄσματα τῆς τραγῳδίας ταύτης ἐποίησεν ὁ Σοφοκλῆς, ὡς καὶ ὁ Εὐριπίδης τὰ τῆς Μηδείας, κατὰ τὴν γραμματικὴν τραγῳδίαν τοῦ Καλλίου, ὡς παραδίδει ἡμῖν ὁ Ἀθήναιος. Ὁ χορὸς τῆς τραγῳδίας ἐκείνης, ἥτις ῥυθμικῶς ἐπέτυχε, συνέκειτο ἐκ γυναικῶν καὶ εἶχεν ἐννοίας ἀκολάστους[2].

[1] Ἀριστοτέλ. Περὶ ποιητ. 18. "Καὶ τὸν χορὸν δὲ ἕνα δεῖ ὑπολαβεῖν τῶν ὑποκριτῶν, καὶ μόριον εἶναι τοῦ ὅλου, καὶ συναγωνίζεσθαι μὴ ὡς παρ' Εὐριπίδῃ, ἀλλὰ ὡς παρὰ Σοφοκλεῖ".

[2] Ἀθήν. VII, 276 Α καὶ X, 353. Ὅρα καὶ Graefenhan, Geschichte der Klassisch. Philologie τόμ. 1 σελ. 102.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἡ κοινὴ αὕτη μίμησις τῆς γραμματικῆς τραγῳδίας τοῦ Καλλίου ὑποδεικνύει καὶ τὸν χρόνον τῆς διδασκαλίας τοῦ δράματος. Διὰ τίνος δράματος ὁ Σοφοκλῆς διηγωνίσατο πρὸς τὴν Μήδειαν τοῦ Εὐριπίδου, εἶναι ἀμφίβολον[1]. *Φαίνεται ὅμως, ὅτι ἡ διδασκαλία τῶν δύο τραγῳδιῶν δὲν ἀπεῖχε πολύ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Μήδεια ἐδιδάχθη τὴν 87 Ὀλυμπ. 2 = 431, π. Χ, εἰκάζεται, ὅτι ἡ διδασκαλία τοὔδε τοῦ δράματος πίπτει ὀλίγον βραδύτερον, δηλ. κατὰ τὰ 429 π. Χ., ὅτε ὁ λοιμὸς ἔφθειρε τὰς Ἀθήνας. Λοιπὸν ἡ πρόσφατος τῆς νόσου ἀνάμνησις ἔπεισε τὸν τραγικόν, ἵνα ποιήσῃ τὴν τραγῳδίαν αὐτοῦ τὰς συμφορὰς τῶν Ἀθηναίων ἀπεικονίζουσαν. Βεβαίως ὁ Σοφοκλῆς τὰ κατὰ τὸν λοιμὸν συμβαίνοντα ἠδύνατο νὰ γινώσκῃ καὶ ἐκ τῆς πρώτης ῥαψῳδίας τῆς Ἰλιάδος τοῦ Ὁμήρου καὶ ἐξ ἄλλων ποιητῶν, ἀλλ' ἡ ζωηρότης τῆς παραστάσεως προϋποτίθησι τὴν αὐτοψίαν.*

Κατὰ τὴν εἰκασίαν ταύτην ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τοῦ Οἰδίποδος λανθάνει ὁ Περικλῆς καὶ ἐκ τούτου δύναται νὰ ἐξηγηθῇ, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἀγωνιζόμενος διὰ τῆς ἀρίστης αὐτοῦ τραγῳδίας ἡττήθη ἐν τῷ δραματικῷ ἀγῶνι ὑπό τινος ἀφανοῦς τραγικοῦ, τοῦ Φιλοκλέους, ἀνεψιοῦ τοῦ Αἰσχύλου, διδάξαντος πιθανῶς τὴν Πανδιονίδα οὖσαν παρ' Ἀριστοφάνει ἀντικείμενον καταγέλωτος. Ἦτο ἆρά γε δυνατὸν ὁ Σοφοκλῆς, ναί, ὁ νικητὴς αὐτοῦ τοῦ Αἰσχύλου, νὰ ἡττηθῇ ὑπὸ Φιλοκλέους; Τοῦτο μόλις ἠδύνατο νὰ ἐξηγηθῇ, ἂν ὁ Σοφοκλῆς διηγωνίζετο διὰ τραγῳδίας ἐχούσης ἥττονα ἀξίαν. Ἀλλὰ διὰ τοῦ Οἰδίποδος τυράννου; Οἱ μὲν ἀρχαῖοι διὰ τὴν κρίσιν τῶν ἀγωνοδικῶν δὲν ἀπηξίωσαν τοῦ θαυμασμοῦ αὐτῶν πρὸς τὴν προκειμένην τραγῳδίαν[2], *οἱ δὲ νεώτεροι ἀνευρίσκουσι πολιτικὸν πάθος ἐν τῇ κρίσει τούτων. Ὁμολογοῦμεν, ὅτι πολλοὶ σοφοὶ Γερμανοὶ*

[1]) *Ὑπόθεσ. Εὐριπίδ. Μήδ.* "*Πρῶτος Εὐφορίων· δεύτερος Σοφοκλῆς· τρίτος Εὐριπίδης, Μήδειαν*„. *Παράβαλλ. εἰσαγωγήν μου εἰς Οἰδίποδα ἐπὶ Κολων. ἐν σελίδ.* 44.

[2]) *Ἀριστείδ. ὁ ῥήτωρ ἐν Λόγ.* 46, *τόμ* II, *σελ.* 334.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀποδοκιμάζουσι τὴν εἰκασίαν, ὅτι ὑπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Οἰδίποδος λανθάνει ὁ Περικλῆς[1], διότι καθ' ὅλου εἰς τοὺς πολιτικοὺς ὑπαινιγμοὺς ἀπαρέσκονται. Καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ δὲν ἐπαινοῦμεν τὰς καταχρήσεις καὶ τὰς ὑπερβολάς, ἀλλὰ τίς δὲν γινώσκει, ὅτι ὁ βίος τῶν Ἀθηναίων ἦτο κατ' ἐξοχὴν πολιτικὸς[2] καὶ οἱ δραματικοὶ ποιηταὶ πιστοὶ τούτου θεράποντες; Ἀφ' οὗ ἡ κωμῳδία ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Περικλέους ἦτο πολιτική, ἀφ' οὗ οἱ θεαταὶ εἶχον τὸ ἔθος, ὅπως τὰ πάντα ἀνάγωσιν εἰς πολιτικοὺς ὑπαινιγμούς, οἱ τραγικοί, καὶ ἂν ἤθελον, δὲν ἠδύναντο νὰ ἀπόσχωσι τούτων. Ὁ Αἰσχύλος διὰ τῆς Ὀρεστείας δὲν ἐθήρευσε πολιτικὸν σκοπόν; Δὲν ἤθελε νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῶν Ἀθηναίων, ὅπως ἀποδοθῇ τῇ ἐξ Ἀρείου πάγου βουλῇ ἡ ὑπὸ τοῦ Περικλέους ἀφαιρεθεῖσα δύναμις; Καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ δράματι τίς Ἀθηναῖος ἦτο οὕτως ἀμβλὺς τὸν νοῦν, ὥστε ἐν τῇ ἐκτραγῳδήσει τοῦ λοιμοῦ τῶν Θηβῶν δὲν ἔμελλε νὰ ἴδῃ τὴν νόσον τῆς αὐτοῦ πατρίδος καὶ ἐν τῷ ἄνακτι τῆς γείτονος πόλεως τὸν μόναρχον τῶν Ἀθηνῶν; Αὐτὸς ὁ Σοφοκλῆς διὰ τῆς δραματικῆς αὐτοῦ τέχνης, ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς εἰσαγωγῆς εἴρηται, παρεσκεύασε τῷ θεατῇ τὴν ὑψίστην θέσιν, ὅπως τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τοῦ δράματος ἀκριβῶς καθορᾷ. Οὐδὲν δὲ θαῦμα, ὅτι ἡ ποιητικὴ εἰρωνεία καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ δημιουργήσαντος ποιητοῦ κατέπεσεν. Οὕτως ὁ Σοφοκλῆς τὸν Περικλέα εἰσαγαγὼν εἰς τὴν σκηνὴν ὡς αἴτιον τοῦ λοιμοῦ καὶ διὰ πολλῶν περιπετειῶν ἀναγνωρίσαντα τὴν τύφλωσιν αὐτοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ βραβευθῇ ὑπὸ τοῦ πολιτικοῦ συστήματος τοῦ μεγάλου ἀνδρός, ὅπερ τότε οὐ μόνον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ θεάτρῳ ἐκράτει.

Ἂν τις παραβάλῃ τὰ ἐν τῇ τραγῳδίᾳ τοῦ Σοφοκλέους πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀθηναίου πολιτικοῦ, θέλει εὑρεῖ ἐν πολλοῖς τὴν ὁμοιότητα. Ὁ μὲν Οἰδίπους ἔλυσε τὸ αἴνιγμα τῆς Σφιγγὸς

[1]) Ὅρα Schneidewin ἐν τῇ *Εἰσαγωγ.* σελ. 27 καὶ Wolff ἐν τῇ ἐκδ. τῆς τραγῳδίας σελ. 139.

[2]) Klein, Geschichte des Dramas τόμ. 1, σελ. 356.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

περὶ τῆς ἐξωτερικῆς τοῦ ἀνθρώπου μορφῆς, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Ξανθίππου δὲν ἔλυσεν ἆρά γε μέγιστον πολιτικὸν αἴνιγμα δυνηθεὶς νὰ διοικήσῃ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη τὸν φιλοτάραχον τῶν Ἀθηναίων δῆμον; Ὡς ἐν Θήβαις αἰτία τοῦ λοιμοῦ ἦτο ὁ Οἰδίπους, οὕτως ἐν Ἀθήναις ὁ Περικλῆς, ὡς ἐκεῖνος ἠσέβησε πρὸς τὸ θεῖον φονεύσας τὸν πατέρα, οὕτως ὁ πολιτικὸς τῶν Ἀθηνῶν μητρόθεν εἶλκε τὸ γένος ἐκ τῶν ἐναγῶν καὶ ἀλιτηρίων τῶν φονευσάντων τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Κύλωνος. [2]Αν οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεδίωκον τῆς πόλεως τὸν Ἀλκμαιωνίδην Περικλέα, δὲν ἤθελε γείνει πόλεμος, ὅστις ἦτο ἡ αἰτία τοῦ λοιμοῦ[1]. Οἱ θεαταὶ ἀκούοντες ἐν τῷ θεάτρῳ τὸν περὶ τοῦ λοιμοῦ χρησμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, δὲν ἐμνήσθησαν ἆρά γε τοῦ ἀρχαίου χρησμοῦ τοῦ δοθέντος τοῖς Ἀθηναίοις; Ἦξει Δωριακὸς πόλεμος καὶ λοιμὸς ἅμ' αὐτῷ. Καὶ οὐ μόνον εἶλκε τὸ γένος ἐξ ἐναγῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἠσέβησεν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα· κατὰ τὸν λοιμὸν θέλων νὰ παράσχῃ μὲν ἐλπίδα τοῖς Ἀθηναίοις, ἐμπνεύσῃ δὲ φόβον τοῖς πολεμίοις, ἐπλήρωσε πεντήκοντα ναῦς, ἀλλὰ μέλλων νὰ ἀποπλεύσῃ συνέβη ἔκλειψις ἡλίου. Τότε ὁ μαθητὴς τοῦ Ἀναξαγόρου ἰδὼν πάντας ἐκπεπληγμένους καὶ τὸν κυβερνήτην περίφοβον καὶ διηπορημένον ἀνέσχε τὴν χλαμύδα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ καὶ ἠρώτησεν, ἂν τοῦτο ἦναι φοβερὸν σημεῖον. Ἐπειδὴ δ' ὁ κυβερνήτης ἠρνήθη τοῦτο, ὑπολαβὼν ὁ Περικλῆς εἶπεν, ὅτι ἐκεῖνο δὲν διαφέρει τούτου, πλὴν ὅτι τὸ ποιῆσαν τὴν ἐπισκότησιν εἶναι μεῖζον τῆς χλαμύδος[3]. Ἀλλ' ἡ σοφὴ αὕτη ἐξήγησις ἦτο διάφορος τῆς πίστεως τοῦ λαοῦ περὶ τοῦ ἡλίου, ὅστις ἐταυτίζετο τῷ Ἀπόλλωνι.

[1]) *Θουκυδ.* 1, 127. *"Τοῦτο δὴ τὸ ἄγος οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐκέλευον ἐλαύνειν δῆθεν τοῖς θεοῖς πρῶτον τιμωροῦντες, εἰδότες δὲ Περικλέα τὸν Ξανθίππου προσεχόμενον αὐτῷ κατὰ τὴν μητέρα καὶ νομίζοντες ἐκπεσόντος αὐτοῦ ῥᾷον σφίσι προχωρεῖν τὰ ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων".*

[2]) *Θουκυδ.* II 54.

[3]) *Πλούταρχ. ἐν βίῳ Περικλ.* 35.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὡς δὲ ὁ Οἰδίπους ἐν τῇ προκειμένῃ τραγῳδίᾳ εἰκονίζεται πατὴρ τοῦ λαοῦ, ὅστις ἤθελε γείνει ἐπιλήσμων τῆς πρώην εὐεργεσίας, ἂν μὴ ἐσῴζετο ἐκ τοῦ λοιμοῦ, οὕτω καὶ ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων[1] ἠγριώθη κατὰ τοῦ Περικλέους καὶ διὰ τὴν νόσον παραφρονήσας ὡς πατέρα ἐπεχείρησε νὰ ἀδικῇ[2]. Ἴσως εἶναι τυχαία σύμπτωσις, ὅτι, ὡς τὸ κήρυγμα τοῦ Οἰδίποδος ἔπεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὕτω καί τις νόμος τοῦ Περικλέους· οὗτος δῆλα δὴ ἔχων γνησίους παῖδας καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀκμάζων ἔγραψε νόμον, καθ' ὃν μόνοι Ἀθηναῖοι εἶναι οἱ ἐκ δύο Ἀθηναίων γεγονότες. Ἀλλ' ἐπέπρωτο, ἵνα ὁ νόμος οὗτος καταθλίψῃ τὴν ψυχὴν τοῦ θεμένου· διότι ἀποβαλὼν τὸν γνήσιον υἱὸν Πάραλον ὁ ἀγέρωχος πολιτικὸς δὲν ἠδυνήθη νὰ διατηρήσῃ τὸ μεγαλόψυχον, ἀλλ' ἔρρηξε κλαυθμόν, οἱ δ' Ἀθηναῖοι καμφθέντες συνεχώρησαν, ὅπως ἀπογράψωσιν τὸν νόθον εἰς τοὺς φράτορας[3]. Οὗτος εἶναι ἐκεῖνος, ὃν ὁ αὐτὸς δῆμος βραδύτερον ἀπέκτεινε καίπερ τοὺς Πελοποννησίους ἐν Ἀργινούσσαις καταναυμαχήσαντα. Ὡς δὲ ὁ Περικλῆς εἶχε τὴν ἀρχὴν οὐχὶ αἰτῶν ταύτην, οὐδὲ κολακεύων τὸν δῆμον, οὐδὲ ἀγόμενος ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦτον ἄγων[4], οὕτω καὶ ὁ Οἰδίπους λέγει, ὅτι ἡ ἀρχὴ αὐτῷ εἶναί τι δωρητὸν καὶ οὐχὶ αἰτητόν (384). Κατὰ ταῦτα ἐξηγεῖται, διὰ τί ἐν ἀρχῇ τῆς τρα-

[1]) Οἰδίπ. τύραν. 49.

[2]) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Περικλ. κεφ. 34 "ὑφ' ἧς καὶ τὰ σώματα κακούμενοι καὶ τὰς ψυχὰς παντάπασιν ἠγριώθησαν πρὸς τὸν Περικλέα, καὶ καθάπερ ἰατρὸν ἢ πατέρα τῇ νόσῳ παραφρονήσαντες ἀδικεῖν ἐπεχείρησαν".

[3]) Αὐτόθ. κεφάλ. 37.

[4]) Θουκυδίδ. Β, 65 "κατεῖχε τὸ πλῆθος ἐλευθέρως, καὶ οὐκ ἦγετο μᾶλλον ὑπ' αὐτοῦ ἢ αὐτὸς ἦγε, διὰ τὸ μὴ κτώμενος ἐξ οὐ προσηκόντων τὴν δύναμιν πρὸς ἡδονήν τι [illegible]ειν, ἀλλ' ἔχων ἐπ' ἀξιώσει καὶ πρὸς ὀργήν τι ἀντειπεῖν. Ὁπότε γοῦν αἴσθοιτό τι αὐτοὺς παρὰ καιρὸν ὕβρει θαρσοῦντας, λέγων κατέπλησσεν ἐπὶ τὸ φοβεῖσθαι, καὶ δεδιότας αὖ ἀλόγως ἀντικαθίστη πάλιν ἐπὶ τὸ θαρσεῖν. Ἐγίγνετό τε λόγῳ μὲν δημοκρατία, ἔργῳ δὲ ὑπὸ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς ἀρχή".

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γῳδίας ὁ ἱερεὺς τοῦ Διὸς καὶ οὐχὶ ὁ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὡς ἔδει, περιγράφει τὰ τῆς νόσου. Πάντες ἐνθυμοῦνται, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Ξανθίππου ἐπωνομάζετο Ζεὺς[1] καὶ Ὀλύμπιος, ἡ δὲ μετ' αὐτοῦ ζῶσα Ἀσπασία ἐλέγετο Ὀμφάλη, Δηϊάνειρα καὶ Ἥρα[2]. Ὡς δ' ὁ Σοφόκλειος Οἰδίπους καὶ ὁ πραγματικὸς Περικλῆς ὁμοιάζουσιν ἀλλήλοις κατὰ τὰς ἀρετάς, οὕτω καὶ κατά τι ἁμάρτημα. Καὶ κατὰ τοῦ Ὀλυμπίου Περικλέους διεσπάρη ἡ φήμη ὑπὸ Στησιμβρότου τοῦ Θασίου, ὅτι ἐμολύνθη ὑπὸ βδελυρᾶς μαίμοιξίας, δηλ. ὅτι εἶχε σχέσεις πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ξανθίππου[3]. Ἀποδοκιμάζει μὲν τὴν φήμην ὁ Πλούταρχος, ἀλλ' ὁ αὐτὸς ὁμολογεῖ, ὅτι οἱ πολλοὶ ἐγίνωσκον τὴν διαβολὴν καὶ ὅτι ἡ διαφορὰ τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα διέμεινεν ἀνήκεστος μέχρι τελευτῆς.

Πλὴν τοῦ Περικλέους ἠδύνατό τις ἴσως νὰ ἀναζητήσῃ ἔν τισι τῶν ἄλλων τοῦ δράματος προσώπων ἄλλα ἱστορικὰ πρόσωπα. Μὴ ἆρά γε ὑπὸ τὸ πρόσωπον τῆς Ἰοκάστης λανθάνει ἡ πολυθρύλητος ἐκείνη τοῦ Περικλέους σύμβιος; Διὰ τί ἆρά γε τοσαύτη ἀδιαφορία πρὸς τὸν συζυγικὸν δεσμὸν καὶ τοσαύτη ἀσέβεια πρὸς τὸ θεῖον ἐπεσωρεύθη ἐπὶ τῆς Ἰοκάστης; Ἴσως

[1]) *Ὁ Κρατῖνος ἐν Θρᾴτταις παίζει πρὸς αὐτὸν οὕτωσὶ παρὰ Πλουτάρχ. κεφ.* 13·

Ὁ σχινοκέφαλος Ζεὺς δδε προσέρχεται
Περικλέης, τῷδεῖον ἐπὶ τοῦ κρανίου
ἔχων, ἐπειδὴ τοὔστρακον παροίχεται.

[2]) *Αὐτόθι κεφ.* 24. *"Ἐν δὲ ταῖς κωμῳδίαις Ὀμφάλη τε νέα καὶ Δηϊάνειρα καὶ πάλιν Ἥρα προσαγορεύεται (ἡ Ἀσπασία)„.*

[3]) *Αὐτόθι, κεφ.* 13 *"Καὶ τί ἂν τις ἀνθρώπους σατυρικοὺς τοῖς βίοις καὶ τὰς κατὰ τῶν κρειττόνων βλασφημίας, ὥσπερ δαίμονι κακῷ τῷ φθόνῳ τῶν πολλῶν ἀποθύοντας ἑκάστοτε, θαυμάσειεν, ὅπου καὶ Στησίμβροτος ὁ Θάσιος δεινὸν ἀσέβημα καὶ μυθῶδες ἐξενεγκεῖν ἐτόλμησεν εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ υἱοῦ κατὰ τοῦ Περικλέους;„ Αὐτόθι κεφ.* 36 *"Πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὴν περὶ τῆς γυναικὸς διαβολὴν ὑπὸ τοῦ Ξανθίππου φησὶν ὁ Στησίμβροτος εἰς τοὺς πολλοὺς διασπαρῆναι, καὶ ὅλως ἀνήκεστον ἄχρι τῆς τελευτῆς τῷ νεανίσκῳ πρὸς τὸν πατέρα παραμεῖναι τὴν διαφοράν„.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φέρει τὰς ἁμαρτίας τῆς Ἀσπασίας, ἥτις καίπερ σφόδρα ὑπὸ τοῦ Περικλέους ἀγαπηθεῖσα ὅμως μετὰ τὴν τελευτὴν τούτου ἔλαβεν ἄνδρα Λυσικλέα τὸν προβατοκάπηλον [1], καὶ ἥτις ἔφευγε δίκην ἀσεβείας διώκοντος τοῦ κωμικοῦ Ἑρμίππου [2]. Ἐνταῦθα τοῦ λόγου ἐλθὼν δὲν δύναμαι νὰ παραδράμω καί τινα ὑπόνοιαν, ἣν ἔχω, ὅτι ὁ ποιητὴς διὰ τοῦ Κρέοντος ἠθέλησε νὰ ὑποδηλώσῃ τὸν Κλέωνα, ὅστις εὐθὺς μετὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐπειρᾶτο, ὅπως ἀφέληται τὴν ἀρχὴν τὸν Περικλέα, ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος καὶ μαρτυροῦσι τὰ ἀνάπαιστα τοῦ Ἑρμίππου [3].

Ἂν δέ τις νομίζῃ, ὅτι πᾶσαι αὗται αἱ ὁμοιότητες εἶναι τυχαῖαι καὶ ὅτι δὲν ἦτο ἔθος οὔτε τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι ποιηταῖς ἐν μυθικοῖς προσώποις νὰ ὑποκρύπτωσι συγχρόνους ἄνδρας, οὔτε τοῖς θεαταῖς τοιαύτας ὁμοιότητας νὰ ἀναζητῶσι καὶ ἀνευρίσκωσιν, οὗτος ἀγνοεῖ καὶ τὴν εὐφυΐαν ἐκείνων καὶ τὴν ὀξυδέρκειαν τούτων. Πρὸς κύρωσιν τοῦ λόγου δὲν μνημονεύω πλείστων παραδειγμάτων καὶ δὴ τῆς Ἀντιγόνης, ἐν ᾗ παραπλήσια κατέδειξα, ἀλλὰ μόνον μιᾶς ὁμοιότητος, ἥτις θανάτῳ ἐτιμωρήθη. Ὁ πλάστης Σοφοκλῆς, ὁ Φειδίας, ποιῶν τὴν πρὸς Ἀμαζόνας μάχην ἀπεικόνισεν οὐ μόνον ἑαυτὸν ὡς πρεσβύτην φαλακρὸν πέτρον δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ἐπηρμένον, ἀλλὰ καὶ τὸν Περικλέα μαχόμενον πρὸς Ἀμαζόνα. Ἡ δὲ χεὶρ τοῦ μαχητοῦ

[1] Αὐτόθι 24.

[2] Αὐτόθι 32 "Περὶ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον Ἀσπασία δίκην ἔφευγεν ἀσεβείας, Ἑρμίππου τοῦ κωμῳδοποιοῦ διώκοντος, καὶ προσκατηγοροῦντος ὡς Περικλεῖ γυναῖκας ἐλευθέρας εἰς τὸ αὐτὸ φοιτώσας ὑποδέχοιτο„.

[3] Αὐτόθι κεφ. 33·

Βασιλεῦ σατύρων, τί ποτ' οὐκ ἐθέλεις
δόρυ βαστάζειν, ἀλλὰ λόγους μὲν
περὶ τοῦ πολέμου δεινοὺς παρέχῃ,
ψυχὴν δὲ Τέλητος ὑπέσεις;
Καὶ χειριδίου δ' ἀκόνῃ σκληρᾷ
παραθηγουμένου βρύχεις κοπίδας,
δηχθεὶς αἴθωνι Κλέωνι

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀνατείνουσα δόρυ πρὸ τῆς ὄψεως οἱονεὶ ἐσκόπει νὰ ἐπικρ
τὴν ὁμοιότητα, ἥτις ἑκατέρωθεν παρεφαίνετο. Ἡ ἐπίκρ
ὅμως δὲν ἐκώλυσε τοὺς Ἀθηναίους, ἵνα ἀπαγάγωσι τὸν
δίαν εἰς τὸ δεσμωτήριον, ὅπου εὗρε τὸν θάνατον[1].

Κατὰ τὰ εἰρημένα ὁ Σοφόκλειος Περικλῆς ἔλυσε μὲ
αἴνιγμα τῆς Σφιγγὸς ὡς δυνηθεὶς νὰ ἄρξῃ ἐπὶ τεσσαράκ
ἔτη πολυταράχου δήμου, ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐξηγήσῃ
ἐσωτερικὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν κατέπεσεν. Φαίνεται, ὅτ
μέγα τοῦτο πρόβλημα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Πελοποννησια
πολέμου συνεζητεῖτο. Ὁ Σοφοκλῆς νομίζει ἱκανὸν νὰ εἰρωνε
ποικιλοτρόπως τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἐπέπρωτο δέ, ἵνα τ
λύσῃ ὁ Σωκράτης, ὅστις ἠγήσατο τοῦ ἀνθρωπίνου γένους
ἀνακάλυψιν καὶ μελέτην τοῦ ἑτέρου ἡμισφαιρίου, ἤτοι τοῦ ἐ
τερικοῦ κόσμου, ὡς ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ τῆς Ἀπολογίας τοῦ
κράταυς ἐδείξαμεν.

[1]) *Αὐτόθι κεφ.* 31.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

O. F. Gruppe, Ariadne, Die tragische Kunst der Griechen, Berlin 1834.

Georg H. Bode, Geschichte der Hellenischen Dichtkunst, τόμ. III, Leipzig 1839.

I. L. Klein, Geschichte des Dramas, Leipzig 1865.

Eduardus Wunderus, Sophoclis tragödiae (ἔκδ. τετάρτη), Lipsiae 1856.

G. W. Schneidewin, Sophokles, neunte Auflage besorgt von August Nauck, Berlin 1886.

G. Dindorfii, Sophoclis editio tertia, Oxonii 1860.

Gustav. Wolff, Zweite Auflage bearbeitet von Ludwig Bellermann, Leipzig 1876.

Wecklein, Die Tragödien des Sophokles Oedipus Tyrannus, München 1892.

Oswald Marbach, König Oedipus von Sophokles bearbeitet und erläutert, Leipzig 1843.

F. Ellendt, Lexicon Sophocleum, editio altera emendata curavit H. Genthe. Berolini 1872.

In Sophoclis tragoedias septem scholiastes Graeci ex editione Brunck. Argentorati, 1789.

Sholia in Sophoclis tragoedias septem e codice Laurentiano descripsit Petrus Elmsley, Oxonii, 1825.

F. W. Schmidt, Kritische Studien zu den Griechischen Dramatikern, Berlin 1886.

Ἔγραφον ἐν Ἀθήναις τῇ 1 Σεπτεμβρίου 1895.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

I

ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΟΥΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ ΥΠΟΘΕΣΙΣ

Λιπὼν Κόρινθον Οἰδίπους, πατρὸς νόθος
πρὸς τῶν ἁπάντων λοιδορούμενος ξένος,
ἦλθεν πυθέσθαι Πυθικῶν θεσπισμάτων,
ζητῶν ἑαυτὸν καὶ γένους φυτοσπόρον.
εὑρὼν δὲ τλήμων ἐν στεναῖς ἁμαξιτοῖς
ἄκων ἔπεφνε Λάϊον γεννήτορα.
Σφιγγὸς δὲ δεινῆς θανάσιμον λύσας μέλος
ἴσχυνε μητρὸς ἀγνοουμένης λέχος.
λοιμὸς δὲ Θήβας εἶλε καὶ νόσος μακρά.
Κρέων δὲ πεμφθεὶς Δελφικὴν πρὸς ἑστίαν,
ὅπως πύθηται τοῦ κακοῦ παυστήριον,
ἤκουσε φωνῆς μαντικῆς θεοῦ πάρα,
τὸν Λαΐειον ἐκδικηθῆναι φόνον.
ὅθεν μαθὼν ἑαυτὸν Οἰδίπους τάλας
διοσσαῖσι χερσὶν ἐξανάλωσεν κόρας,
αὐτὴ δὲ μήτηρ ἀγχόναις διώλετο.

II

ΔΙΑ ΤΙ ΤΥΡΑΝΝΟΣ ΕΠΙΓΕΓΡΑΠΤΑΙ

Ὁ τύραννος Οἰδίπους ἐπὶ διακρίσει θατέρου ἐπιγέγραπται. Χαριέντως δὲ τύραννον ἅπαντες αὐτὸν ἐπιγράφουσιν ἐξέχοντα πάσης τῆς Σοφοκλέους ποιήσεως, καίπερ ἡττηθέντα ὑπὸ Φιλοκλέους, ὥς φησι Δικαίαρχος. Εἰσὶ δὲ καὶ οἱ «πρότερον», οὐ «τύραννον» αὐτὸν ἐπιγράφοντες διὰ τοὺς χρόνους τῶν διδασκαλιῶν καὶ διὰ τὰ πράγματα· ἀλήτην γὰρ καὶ πηρὸν Οἰδίποδα τὸν ἐπὶ Κολωνῷ εἰς τὰς Ἀθήνας ἀφικνεῖσθαι. Ἴδιον δέ τι πεπόνθασιν οἱ μεθ' Ὅμηρον ποιηταὶ τοὺς πρὸ τῶν Τρωϊκῶν βασιλεῖς «τυράννους» προσαγορεύοντες, ὀψέ ποτε τοῦδε τοῦ ὀνό-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ματος εἰς τοὺς Ἕλληνας διαδοθέντος, κατὰ τοὺς Ἀρχιλόχου χρόνους, καθάπερ Ἱππίας ὁ σοφιστής φησιν. Ὅμηρος γοῦν τὸν πάντων παρανομώτατον Ἕχετον βασιλέα φησὶ καὶ οὐ τύραννον·

εἰς Ἕχετον βασιλῆα, βροτῶν δηλήμονα.

προσαγορευθῆναι δέ φασι τὸν τύραννον ἀπὸ τῶν Τυρρηνῶν· χαλεποὺς γάρ τινας περὶ λῃστείαν τούτους γενέσθαι. Ὅτι δὲ νεώτερον τὸ τοῦ τυράννου ὄνομα δῆλον· οὔτε γὰρ Ὅμηρος οὔτε Ἡσίοδος οὔτε ἄλλος οὐδεὶς τῶν παλαιῶν τύραννον ἐν τοῖς ποιήμασιν ὀνομάζει. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐν Κυμαίων πολιτείᾳ τοὺς τυράννους φησὶ τὸ πρότερον αἰσυμνήτας προσαγορεύεσθαι· εὐφημότερον γὰρ ἐκεῖνο τὸ ὄνομα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΑ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣΩΠΑ

ΟΙΔΙΠΟΥΣ
ΙΕΡΕΥΣ
ΚΡΕΩΝ
ΧΟΡΟΣ ΓΕΡΟΝΤΩΝ ΘΗΒΑΙΩΝ
ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ
ΙΟΚΑΣΤΗ
ΑΓΓΕΛΟΣ
ΘΕΡΑΠΩΝ ΛΑΙΟΥ
ΕΞΑΓΓΕΛΟΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ[1] ΤΥΡΑΝΝΟΣ

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

Ὦ τέκνα[2], Κάδμου τοῦ πάλαι νέα τροφή[3],

1 *Τὸ ὄνομα Οἰδίπους εἶναι σύνθετον ἐκ τοῦ οἰδάω, οἰδέω καὶ ποὺς κατ' ἀναλογίαν τοῦ ε ἰ λ ί π ο υ ς· οὕτω σημαίνει τὸν φουσκοπόδην, Σοφοκλ. ἐν τῷδε τῷ δράματι* 1034 «λύω δ' ἔχοντα διατόρους ποδοῖν ἀκμάς». *Διόδωρ. Σικελ.* IV, 64. «διαπερονήσας αὐτοῦ τὰ σφυρὰ σιδήρῳ, δι' ἣν αἰτίαν Οἰδίπους ὕστερον ὠνομάσθη», *Ἀπολλόδωρ. III* 5, 7, «καὶ θεραπεύσασα τὰ σφυρά, Οἰδίπουν καλεῖ· τοῦτο θεμένη τὸ ὄνομα διὰ τὸ τοὺς πόδας ἀνοιδῆσαι». *Ὁ Σοφοκλῆς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὠνόμασε τὸ δρᾶμα αὐτοῦ Οἰδίποδα, προσετέθη δὲ τὸ ἐπίθετον τύραννος ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων λαβόντων τοῦτο ἐκ τῶν στίχων* 514 "κατηγορεῖν μου τὸν τύραννον Οἰδίπουν„ *καὶ* 925 "Ὅτι δὲ τὸ ἐπίθετον εἶναι μεταγενεστέρα προσθήκη, γίνεται δῆλον ἐκ τούτου, ὅτι ὑπῆρχον οἱ ἐπιγράφοντες Οἰδίποδα πρότερον, ὡς λέγεται ἐν τῇ Ὑποθέσει "Εἰσὶ δὲ καὶ οἱ πρότερον αὐτόν, οὐ τύραννον ἐπιγράφοντες διὰ τοὺς χρόνους τῶν διδασκαλιῶν καὶ διὰ τὰ πράγματα· ἀλήτην γὰρ καὶ πηρὸν Οἰδίποδα τὸν ἐπὶ Κολωνῷ εἰς Ἀθήνας ἀφικνεῖσθαι„. *Ὁ Σοφοκλῆς δὲν εἶχεν ἀφορμήν, ὅπως προσθέσῃ τὸν προσδιορισμόν· διότι δὲν εἶχεν ἔτι γράψει τὸν δεύτερον Οἰδίποδα. Λοιπὸν τὸ δεύτερον ὄνομα προσετέθη πρὸς διαστολὴν τοῦ Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῷ.*

2. *Ἐπειδὴ οἱ Θηβαῖοι δεινῶς ὑπὸ λοιμοῦ μαστίζονται, παῖδες ἀγόμενοι ὑπὸ ἱερέως τοῦ Διὸς* (στίχ. 18) *ἔρχονται εἰς τοὺς βωμοὺς τοὺς κειμένους πρὸ τῶν ἀνακτόρων, ὅπως αἰτήσωσι βοήθειαν καὶ σωτηρίαν. Γνοὺς δὲ ὁ βασιλεὺς Οἰδίπους ἐξέρχεται διὰ τῆς δεξιᾶς θύρας τῶν ἀνακτόρων. Διὰ τῆς κλητικῆς ταύτης ἠδύνατο ἴσως ὁ Οἰδίπους νὰ ἐννοῇ τοὺς παῖδας, περὶ ὧν ὁ ἱερεὺς λέγει ἐν στίχ.* 16 "οἱ μὲν οὐδέπω μακρὰν πτέσθαι σθένοντες„ *καὶ ἐν στίχ.* 58 "ὦ παῖδες οἰκτροί„· *ὅμως πιθανώτερον, ὅτι ἐννοεῖ πάντας τοὺς ἱκετεύοντας, διότι ὁ βασιλεὺς λέγεται καὶ πατὴρ τῶν ὑπηκόων, Ὀδυσσ. Ε,* 12. *Λέγομεν πιθανώτερον, διότι ὁ βασιλεὺς δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποτείνῃ τὸν λόγον πρὸς τοὺς παῖδας, ὧν ἦγετο ὁ ἱερεύς. Ὁ δὲ ποιητὴς ὀνομάζει τοὺς Καδμείους τέκνα, ὅπως εἰκονίσῃ τὸν Οἰδίποδα ἐν ἀρχῇ τοῦ δράματος ὡς ἀγαθὸν βασιλέα. Ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· "Φιλόδημον καὶ προνοητικὸν τοῦ κοινῇ συμφέροντος τὸ τοῦ Οἰδίποδος ἦθος, καὶ εὔνοιαν ἔχον ἀπὸ τοῦ πλήθους, δι' ὧν αὐτοὺς εὐηργέτησεν. Εἰκότως οὖν κέχρηται τὰ τέκνα ὡσπερεὶ πατρί„.*

3. *Τὸ ἀφῃρημένον ἀντὶ τοῦ συγ-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τίνας[1] *ποθ' ἕδρας τάσδε μοι θοάζετε*[2]*,*
ἱκτηρίοις κλάδοισιν ἐξεστεμμένοι[3]*;*

κεκριμένου, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Κύκλ. 188 "μηκάδων αἰγῶν τροφαί„. Σημαίνει λοιπὸν νέα θρέμματα, ἢ νέοι τρόφιμοι Κάδμου τοῦ παλαιοῦ. Τῶν σχολιαστῶν τις παραφράζει· "Κάδμου τοῦ πρὸ μικροῦ γεγονότος ἀπόγονοι νῦν βλαστήσαντες„. Οἱ Ἕλληνες τοὺς οἰκιστάς, τοὺς συνοικιστὰς καὶ τοὺς ἐπιφανεῖς ἄνδρας ἐθεώρουν ὡς προγόνους τῶν λαῶν διὰ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι ἐλέγοντο Ἐρεχθεῖδαι καὶ Θησεῖδαι, Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ. 202 καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1066. Τὰς δὲ τοιαύτας κλήσεις ἐνόμιζον ἐντιμοτέρας τῶν ἀπὸ τῆς πατρίδος, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ Στέφαν. ὁ Βυζάντιος ἐν λ. Ἀθῆναι.

1 Συνήθης σύμπτυξις δύο προτάσεων ἀντί, τίνες εἰσὶν αἵδε αἱ ἕδραι, ἃς θοάζετε, δηλ. διὰ τί τάσδε τὰς ἕδρας κάθησθε. Ἐνταῦθα ἡ λέξις ἕδρα δὲν σημαίνει τὸν τόπον, ἀλλὰ τὴν πρᾶξιν, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Wunder. Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλείδ. 55 "ἦπου καθῆσθαι τήνδ' ἕδραν καλὴν δοκεῖς;„ Ἡρακλ. μαινόμ. 1214 "οὐ τὸν θάσσοντα δυστήνους ἕδρας αὐδῶ„. Μετεχειρίσθη δὲ πληθυντικὸν ἀριθμόν, διότι εἶναι πολλοὶ οἱ καθήμενοι ἱκέται.

2. Τὸ ῥῆμα θοάζω κατά τινας παραγόμενον ἐκ τῆς αὐτῆς ῥίζης, ἐξ ἧς καὶ τὸ θοός, σημαίνει σπεύδω, θέτω εἰς ὁρμητικὴν κίνησιν καὶ ἐν ἀμεταβάτῳ σημασίᾳ κινοῦμαι ταχέως καὶ ἐν τοιαύτῃ σημασίᾳ λαμβάνει τὸ ῥῆμα ὁ Hermann. Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ὅμως γνώμην εἶναι ῥῆμα ἔχον συγγένειαν πρὸς σω, θακεῖν, θᾶκος κος, ὡς Αἰσχύλ. ἐν Ἱκε "Ζεὺς ὑπ' ἀρχᾶς οὔτινος οὔτινος ἄνωθεν ἥμενου„ κα δοκλ. 17 "σοφίης ἐπ' ἄκρ ζειν„. Ἡ δὲ αἰτιατικὴ εἶν σημος, ὡς ἐν τῇ φράσει ὁδόν. Ἰσοδυναμεῖ δὲ ἡ τί τῇδε κάθησθε; Ὁ κάζει προσθάσεστε. δὲν εἶναι ἄστοχος.

3 Οἱ ἱκετεύοντες ἔφερο κλάδους δάφνης ἢ ἐλαίας ἐσ διὰ μίτων ἐρίου. Πλούταρ Θησ. κεφ. 18 "γενομένου κλήρου, παραλαβὼν τοὺς Θησεὺς ἐκ τοῦ πρυτανείου ρελθὼν εἰς Δελφίνιον ἔθη αὐτῶν τῷ Ἀπόλλωνι τὴν Ἦν δὲ κλάδος ἀπὸ τῆς ἐλ ἐρίῳ λευκῷ κατεστε Αἰσχύλ. ἐν Εὐμενίσ. 43 «ἐλ γέννητον κλάδον, λήνει με φρόνως ἐστεμμένον, ἀργῆτ Ἐπειδὴ δὲ οἱ κλάδοι οὗτοι τατεθειμένοι ἐπὶ τῶν βωμῶ νεται δῆλον ἐκ τοῦ στίχου ἄλλοθεν Εὐριπίδ. ἐν Ἡρα καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἱκετ. 241, στεμμένοι δὲν σημαίν φανωμένοι, ἀλλ' ἔ κλάδους ἱκτηρίους ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σχολια δὲ ἐξεστεμμένοι, ἀντὶ τοῦ μένοι. Εἰώθασι γὰρ τὸ στέ σθαι ἀντὶ τοῦ κοσμεῖν».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πόλις[1] δ' ὁμοῦ μὲν θυμιαμάτων γέμει,
ὁμοῦ δὲ παιάνων[2] τε καὶ στεναγμάτων.
ἄγώ[3] δικαιῶν μὴ παρ' ἀγγέλων, τέκνα,
ἄλλων[4] ἀκούειν, αὐτὸς ὧδ' ἐλήλυθα,
ὁ πᾶσι κλεινὸς Οἰδίπους[5] καλούμενος.
ἀλλ', ὦ γεραιέ[6], φράζ', ἐπεὶ πρέπων ἔφυς
πρὸ τῶνδε φωνεῖν, τίνι τρόπῳ[7] καθέστατε,

1 Ἐπὶ λοιμοῦ αἱ ἱκεσίαι τῶν πόλεων ἦσαν συνήθεις καὶ ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις, Θουκυδίδ. II, 47, 3. «Ὅσα τε πρὸς ἱεροῖς ἱκέτευσαν ἢ μαντείοις καὶ τοῖς τοιούτοις ἐχρήσαντο, πάντα ἀνωφελῆ ἦν». Τὸ ὁμοῦ μὲν – ὁμοῦ δὲ ἐν τῇ ῥητορικῇ λέγεται ἀναφορά.

2. Κατὰ τὸν Πρόκλον παιὰν ἐν ἀρχῇ ἰδίως ἐσήμαινε ὕμνον πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα εἰς κατάπαυσιν λοιμῶν καὶ νόσων, Φώτ. ἐν Βιβλιοθήκ. 320 a, 21 «παιάν ἐστιν εἶδος ᾠδῆς εἰς πάντας νῦν γραφόμενος θεούς· τὸ δὲ παλαιὸν ἰδίως ἀπενέμετο τῷ Ἀπόλλωνι καὶ τῇ Ἀρτέμιδι ἐπὶ καταπαύσει λοιμῶν καὶ νόσων ᾀδόμενος», Ὁμηρ. ἐν Ἰλιάδ. A, 172 «θεὸν ἱλάσκοντο καλὸν ἀείδοντες παιήονα, κοῦροι Ἀχαιῶν, μέλποντες ἑκάεργον». Εἶτα δ' ἔλαβεν εὐρυτέραν σημασίαν. Ὅρα Ἕλλην γραμματολογ. I ἐν σελίδ. 277.

3. Ἡ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία ἅ ἀναφέρεται οὐχὶ εἰς τὴν ἱκετείαν, ἀλλ' εἰς τὴν αἰτίαν αὐτῆς, ἣν ἐδήλωσε διὰ τῆς φράσεως, τίνας ποθ' ἕδρας. Τὸ δὲ δικαιῶν σημαίνει κρίνων δίκαιον.

4 Προσετέθη τὸ ἄλλων εἰς τὸ ἀγγέλων, ὅπως ποιήσῃ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ αὐτός. Σημαίνει δέ, παρ' ἄλλων, οἵ ἄγγελοί εἰσιν, ὡς Ξενοφ. ἐν Κύρ. παιδ. 1, 6, 2 "ὅπως μὴ δι' ἄλλων ἑρμηνέων τὰς τῶν θεῶν συμβουλίας συνείης, ἀλλ' αὐτός... γιγνώσκοις„· Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 531 "τί μαρτύρων ἄλλων ἀκούειν δεῖ μ' ἔ γ' εἰσορᾶν πάρα;„

5. Ὑπὸ τοῦ Wunder ἐξηλείφθη ὁ 8ος στίχ. λέγοντος, ὅτι προσετέθη ὑπό τινος ἑρμηνευτοῦ ἐκ τοῦ στίχου 40· διότι ἐφάνη αὐτῷ ἄτοπον, ὅτι ὁ Οἰδίπους ὀνομάζει ἑαυτόν. Ἀλλὰ προσηκόντως ἐτέθη ὁ στίχος, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Wolff, ἵνα διεγερθῇ ἡ εἰς τὸν Οἰδίποδα πεποίθησις τῶν ἀδημονούντων. Μετριάζεται δὲ τὸ ἀλαζονικὸν διὰ τῆς προσθήκης τῆς μετοχῆς καλούμενος. Τοῦτο ἐν τῷ ἔπει ἐπιτρέπεται καὶ δὴ ὁ Ὀδυσσεὺς λέγει περὶ ἑαυτοῦ ἐν Ὀδυσσ. I, 19 "εἶμ' Ὀδυσσεὺς Λαερτιάδης, ὃς πᾶσι δόλοισιν ἀνθρώποισι μέλω, καί μευ κλέος οὐρανὸν ἵκει„. Ἐνυπάρχει δὲ καί τις τραγικὴ εἰρωνεία, διότι ὁ Οἰδίπους ἐν τῇ καταστροφῇ μέμνηται τῆς ἰδίας δόξης.

6 Οὗτος εἶναι ἱερεὺς τοῦ Διός, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ στίχ. 18.

7 Τὴν αὐτὴν περίπου ἔννοιαν ὁ ποιητὴς ἐδήλωσε διὰ τῆς φράσεως,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δείσαντες ἢ στέρξαντες[1]*; ὡς θέλοντος ἂν*
ἐμοῦ προσαρκεῖν[2] *πᾶν· δυσάλγητος γὰρ ἂν*
εἴην, τοιάνδε μὴ[3] *οὐ κατοικτείρων ἕδραν.*

ΙΕΡΕΥΣ

ἀλλ', ὦ κρατύνων[4] *Οἰδίπους χώρας ἐμῆς,*
ὁρᾷς μὲν[5] *ἡμᾶς ἡλίκοι προσήμεθα*

τίνας ποθ' ἕδρας τάσδε μοι θοάζετε. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἀντὶ τοῦ. ἐπὶ ποίᾳ προφάσει ἱκετεύετε. Εἶτα ἐπιφέρει τὰς αἰτίας„. Ἐνταῦθα ὅμως δὲν πρόκειται περὶ προφάσεως, ἀλλὰ περὶ αἰτίας. Ἰσοδυναμεῖ δὲ πρὸς τὸ πῶς διακείμενοι.

1 *Διὰ δύο αἰτίας ἠδύνατό τις νὰ ἱκετεύσῃ· ἢ ἐκ φόβου ἀπειλοῦντος κινδύνου, ἢ ἐν τῇ ἀνάγκῃ ὑπάρχοντος κακοῦ. Διὰ τοῦτο ἀντὶ τοῦ στέρξαντες περιέμενέ τις ἤδη παθόντες, ἀλλ' ὁ ποιητὴς προετίμησεν ἠπιωτέραν ἔκφρασιν, δηλ. φοβηθέντες ἢ ὑπομείναντες. Τὸ ῥῆμα στέργειν ἐνταῦθα δὲν σημαίνει εὔχεσθαι, ἱκετεύειν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 1094, *καθ' ἃ ἐπίστευσεν ὁ* Brunck, *διότι ἐν πάσῃ περιπτώσει οἱ εἰς τοὺς βωμοὺς ἐλθόντες ἤθελον ἱκετεύσει. Ἡ δὲ μετοχὴ ὡς θέλοντος αἰτιολογεῖ τὸ προηγούμενον φράζε.*

2 *Προσαρκῶ σημαίνει παρέχω συνδρομήν, προσβοηθῶ.*

3 *Ὁ Σχολιαστὴς παραφράζει· "ἀνθρώπους οὕτω καθημένους ἐλεεινῶς„. Τὸ μὴ οὐ συνάπτεται μετὰ μετοχῆς, ὅταν προηγῆται ἄρνησις ἢ ἐπίθετον περιέχον ἐν ἑαυτῷ ἄρνησιν, οἷον δυσάλγητος = οὐκ οἰκτίρμων, χαλεπὸς = οὐ ῥᾴδιος, Δημοσθέν.* 19, 123 "αἵ τε πόλεις πολλαὶ καὶ χαλεπαὶ λαβεῖν αἱ τῶν Φωκέων μὴ οὐ χρόνῳ καὶ πολιορκίᾳ (ληφθεῖσαι)„. *Πλάτ. ἐν Λύσιδ.* 212 D "οὐκ ἄρ' ἐστὶ φίλον τῷ φιλοῦντι οὐδὲν μὴ οὐκ ἀντιφιλοῦν„. "Ἂν ὄντως ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Οἰδίποδος λανθάνῃ ὁ Περικλῆς, ὡς ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ ἐδείξαμεν. τὸ χωρίον περιέχει ἀπολογίαν τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ.

4 *Ἐνταῦθα τὸ κρατύνειν ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν, ἣν καὶ τὸ κρατεῖν, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Βάκχ.* 655 "Πενθεῦ, κρατύνων τῆσδε Θηβαίας χθονός„. *Οἱ τραγικοὶ συνήθως κλίνουσι τὸ ὄνομα Οἰδίπους, που, πόδυν καὶ κλητικ. πους, σπανιώτερον που (τρὶς μόνον παρὰ Σοφοκλεῖ)· εὕρηται ὅμως καὶ Οἰδιπόδα (ἐν στίχ.* 1194) *καὶ Οἰδίποδα. Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ.* 1533.

5 *Ἡ ἀπόδοσις τοῦ μὲν ὑπάρχει ἐν τῇ φράσει, τὸ δ' ἄλλο φίλον ἐξεστεμμένον ἐν στίχ.* 19. *Τὸ μὲν πρῶτον κῶλον ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ὁρᾷς, τὸ δὲ δεύτερον ἐγένετο ἀνεξάρτητον. Τὸ δεύτερον κῶλον δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ τοῦ ὁρᾷς, διότι ὁ Οἰδίπους δὲν ἠδύνατο νὰ βλέπῃ τὰς κατὰ τὴν πόλιν ἱκεσίας. Τὸ ἡλίκοι ἐτέθη ἐπὶ ἡλικίας· καὶ ἡ πρεσβυτικὴ καὶ ἡ παιδικὴ ἡλικία ἔχει τι οἰκτρόν.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βωμοῖσι τοῖς σοῖς[1]· οἱ μὲν οὐδέπω μακρὰν
πτέσθαι[2] σθένοντες, οἱ δὲ σὺν γήρᾳ βαρεῖς[3],
ἱερῆς[4], ἐγὼ μὲν Ζηνός, οἵδε δ' ἠθέων[5]
λεκτοί[6]· τὸ δ' ἄλλο φῦλον ἐξεστεμμένον
ἀγοραῖσι θακεῖ[7] πρός τε Παλλάδος διπλοῖς[8] 20
ναοῖς ἐπ' Ἰσμηνοῦ[9] τε μαντείᾳ σποδῷ.

1 *Οἱ βωμοὶ ἀνῆκον τῷ Οἰδίποδι, καθ' ὅσον ἦσαν προσηρτημένοι τοῖς ἀνακτόροις τούτου. Ἐνταῦθα ὑπῆρχε βωμὸς τοῦ Λυκείου Ἀπόλλωνος, ἴσως δὲ καὶ τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τῆς Παλλάδος, αἵτινες ἐτιμῶντο ἐν Θήβαις* 159 *καὶ* 187. *Ἀλλὰ καὶ ἂν μὴ ὑπῆρχον πολλοὶ βωμοί, ὁ τραγικὸς ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν ποιητικῇ ἀδείᾳ.*

2 *Ἡ μεταφορὰ ἐκ τῶν νεοσσῶν, πρὸς οὓς συνήθως παραβάλλονται οἱ παῖδες ὑπὸ τῶν τραγικῶν, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλείδ.* 239 *"βώμιος θακεῖς νεοσσῶν τήνδ' ἔχων πανήγυριν". Διὰ τοῦ οἱ μὲν—οἱ δὲ ἐπεξηγεῖ τὸ ἡλίκοι.*

3 *Ὑποδυναμεῖ πρὸς τὴν φράσιν,* γῆρας ἔχοντες καὶ αὐτῷ βαρεῖς.

4 *Ὁ* Bentley *ἔγραφεν* ἱερεύς, *ὁ δὲ* Nauck ἱερεὺς ἔγωγε· *Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι παράθεσις εἰς τὸ* βαρεῖς, *δύναται νὰ διατηρηθῇ ὁ πληθυντικὸς ἀριθμός. Τὸ σχῆμα εἶναι χιαστόν, διότι δὲν ἀκολουθεῖ τῇ προηγουμένῃ σειρᾷ, ἀλλ' ὁ ποιητὴς λέγει πρῶτον περὶ τῶν γερόντων καὶ εἶτα περὶ τῶν νέων. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ ποιητὴς εἰσάγει ἱερέα οὐχὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀλλὰ τοῦ Διός, ὅπως ὑπαινιχθῇ τὸν Περικλέα, ὅστις ἐπωνομάζετο Ζεὺς καὶ Ὀλύμπιος. Ὅρα εἰσαγωγ. ἐν σελίδ.*46.

5 *Τινὲς παράγουσι τὴν λέξιν ἐκ τοῦ αἴθω, αἰθός, ὁ καίων. Ὁ μὲν Ἡσύχιος ἑρμηνεύει· "ἠίθεος, ἔφηβος, ἄγαμος", ὁ δὲ Εὐστάθιος λέγει ἐν σελ.* 500, 33 *"εἶδος ἀνδρώδους ἡλικίας νεωτερικῆς· ὅπερ ἐν ἀνδράσιν ἠίθεος, τοῦτο παρθένος ἐν γυναιξίν".*

6 *Τὸ ἐπίθετον ὑποδεικνύει, ὅτι ἡ ἱκετεία ἦτο δημοσία, ὡς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· "Τὸ λεκτοὶ τάχα μὲν εἰς σύστασιν τῶν παίδων, τάχα δὲ καὶ δημοσίαν ἐκφαίνει τὴν ἐκπομπήν, ὡς ἐπιλεχθεῖσαν καὶ πεμφθεῖσαν παρὰ τοῦ κοινοῦ".*

7 *Ἐνταῦθα σημαίνει ἱκετεύει, ὡς καὶ ἐν Αἴαντι* 1173 *"ἱκέτης ἔφαψαι πατρός, ὃς σ' ἐγείνατο. Θάκει δὲ προστρόπαιος". Ἰδὲ καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλείδ.* 240 *Ἀντὶ τοῦ ἀγοραῖσι ὁ* Reiske *ἐνόμισεν, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ* κλάδοισιν.

8 *Ὁ ποιητὴς λέγει περὶ ναῶν τῆς Ἀθηνᾶς, ὅπως διεγείρῃ αἴσθησιν παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις θεαταῖς. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Δύο ἱερὰ ἐν ταῖς Θήβαις ἵδρυται τῇ Ἀθηνᾷ· τὸ μὲν Ὀγκαίας, τὸ δὲ Ἰσμηνίας. Οἱ δὲ οὕτω· τὸ μὲν Ἀλαλκομενίας, τὸ δὲ Καδμείας."*

9 *Παρὰ τῷ Ἰσμηνῷ ποταμῷ·*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πόλις[1] γάρ, ὥσπερ καὐτὸς εἰσορᾷς, ἄγαν
ἤδη σαλεύει κἀνακουφίσαι κάρα
βυθῶν[2] ἔτ' οὐχ οἵα τε φοινίου σάλου,
φθίνουσα μὲν κάλυξιν[3] ἐγκάρποις χθονός,
φθίνουσα δ' ἀγέλαις βουνόμοις[4] τόκοισί τε
ἀγόνοις[5] γυναικῶν· ἐν δ' ὁ πυρφόρος θεὸς

ὑπῆρχεν ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅπου ἐχρησηριάζοντο δι' ἐμπύρων. Τὸ ἐπίθετον μαντεῖος σημαίνει, ὅ τι καὶ τὸ μαντικός.

1 Ἡ πόλις παραβάλλεται πρὸς ζῷον κατακλυζόμενον ὑπὸ κυμάτων, Σοφοκλ. ἐν Αἴαντι 351 "ἴδεσθέ με οἷον ἄρτι κῦμα φοινίας ὑπὸ ζάλης ἀμφίδρομον κυκλεῖται„. Τῶν Σχολιαστῶν τις ἑρμηνεύει· "ἤγουν πάνυ ταράττεται, ἐν μεγάλῳ κλύδωνί ἐστιν, ἐν μεγάλῳ κινδύνῳ. Ἀπὸ τοῦ σάλου τῶν βυθῶν τοῦ φονικοῦ οὐκ ἔτι οἵα τε ἐστίν, ἤγουν δυνατή, ἀνενέγκαι τὴν κεφαλήν„.

2 Τὸ ἀνακουφίζειν συνετάχθη πρὸς γενικὴν κατὰ τὸ ἀναδύεσθαι, Ἰλιάδ. Α, 359 "καρπαλίμως δ' ἀνέδυ πολιῆς ἁλός„. Ἐπειδὴ ἡ μεσόγειος θάλασσα ἐν τῇ ταραχῇ τῶν κυμάτων ἔχει ἐρυθρὸν χρῶμα, ὁ ποιητὴς ὠνόμασε τὸν σάλον φοίνιον. Ὅρα, ὅτι ἀνέλυσε τὸ οὐκέτι εἰς ἔτι οὐχ, ὡς καὶ ἐν Τραχιν.161 "νῦν δ' ὡς ἔτ' οὐκ ὤν, εἶπε„ καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 1154.

3 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Κατὰ τὰς καρποφόρους κάλυκας τῆς γῆς„. Ὑπὸ τοῦ Wunder αἱ δοτικαὶ αὗται θεωροῦνται ὡς τοπικαί· συνήθως παρὰ τοῖς ποιηταῖς τὸ μὲν ὑποκείμενον δηλοῖ τὸ καθ' ὅλου, ἡ δὲ δοτικὴ τὸ κατὰ μέρος, ἐν ᾧ ἐνεργεῖ ἢ πάσχει τὸ ὅλον, ὡς Ἰλιάδ. Β 147 "Λήϊον ἠμύει ἀσταχύεσσιν„. Δι τῶν τριῶν δοτικῶν κάλυξιν, ἀ γέλαις καὶ τόκοισιν ὁ ποιητὴ ἐδήλωσε τοὺς τρεῖς κλάδους, ἐν οἷ ἐμφανίζεται ἡ ζωὴ τῆς φύσεως Ἡρόδοτ. VI, 139 " Ἀποκτείνασι δ τοῖσι Πελασγοῖσι τοὺς σφετέρους παῖ δάς τε καὶ γυναῖκας οὔτε γῆ καρπὸ ἔφερε οὔτε γυναῖκές τε καὶ ποίμνα ὁμοίως ἔτικτον καὶ πρὸ τοῦ„· καὶ ΙΙΙ 65 "ταῦτα μὲν ποιεῦσι ὑμῖν γῆ τ καρπὸν ἐκφέρει καὶ γυναῖκές τε κα ποίμναι τίκτοιεν„. Φιλόστρατ. ἐ βίῳ Ἀπολλων. ΙΙΙ,20 "ἡ γῆ οὐ ξυν εχώρει αὐτοὺς ἱστασθαι· τήν τε γὰ σπορὰν, ἣν εἰς αὐτὴν ἐποιοῦντο, πρὶ ἐς κάλυκα ἥκειν, ἔφθειρε τούς τ τῶν γυναικῶν τόκους ἀτελεῖς ἐποίε καὶ τὰς ἀγέλας πονήρως ἔβοσκεν„.

4 Ἀντὶ νὰ εἴπῃ, ἀγέλαις βοῶν νεμομένων, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1022 "ἀνδροφθόρου βεβρῶτες αἵματος λίπος„ ἀντὶ νὰ εἴπῃ· λίπος αἵματος ἀνδρὸς φθαρέντος. Τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Βάκχ. 139 "αἷμα τραγοκτόνον„.

5 Τὸ ἐπίθετον ἔχει ὅτε μὲν παθητικὴν σημασίαν, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Γ, 40 "αἴθ' ὄφελες ἄγονός τ' ἔμεναι, ἄγαμός τ' ἀπολέσθαι„, ὅτὲ δὲ ἐνεργητικήν, ὡς ἐνταῦθα. Δυνάμεθα νὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σκήψας[1] ἔλαύνει, λοιμὸς ἔχθιστος, πόλιν,
ὑφ' οὗ κενοῦται δῶμα Καδμεῖον[2], μέλας δ'
Ἅιδης στεναγμοῖς[3] καὶ γόοις πλουτίζεται. 30

ἑρμηνεύσωμεν κατὰ δύο τρόπους ἢ κυοφορίας, ἐξ ὧν δὲν γεννᾶται τέκνον, ἢ κακογόνους, ὡς ὁ Σχολιαστής, δηλ. τὰ τικτόμενα δὲν ἔχουσι τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς ἀλλὰ φθίνουσιν, ὡς οἱ καρποὶ ἐν τοῖς κάλυξιν. Ἐν τῷ ἑπομένῳ ἐγένετο τιμῆσις, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 420 "ἐν δ' ἐμεστώθη μέγας αἰθὴρ„ καὶ 427 "ἐκ δ' ἀρὰς κακὰς ἠρᾶτο„ καὶ πολλαχοῦ. Ὁ λοιμὸς ὀνομάζεται θεός, ὡς καὶ παρὰ Σιμωνίδῃ τῷ Ἀμοργίνῳ ὁ λιμὸς ἐν Ἀποσπ. 7, 102 "λιμὸς δυσμενὴς θεός„· παραπλήσια εἶναι τὸ ἐν Ἠλέκτρ. 179 "χρόνος εὐμαρὴς θεὸς„ καὶ Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ. 59 "τὸ δ' εὐτυχεῖν τόδ' ἐν βροτοῖς θεός τε καὶ θεοῦ πλέον„. Λέγει δ' ὁ ποιητὴς τὸν θεὸν πυρφόρον, διότι οἱ νοσοῦντες αἰσθάνονται τὰ ἔσω αὐτῶν καιόμενα, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ Θουκυδίδ. Β, 49 "τὰ δ' ἐντὸς οὕτως ἐκαίετο, ὥστε μήτε τῶν πάνυ λεπτῶν ἱματίων καὶ σινδόνων τὰς ἐπιβολὰς μηδ' ἄλλο τι ἢ γυμνὸν ἀνέχεσθαι, ἥδιστά τε ἂν ἐς ὕδωρ ψυχρὸν σφᾶς αὐτοὺς ῥίπτειν. Καὶ πολλοὶ τοῦτο τῶν ἠμεληκότων ἀνθρώπων καὶ ἔδρασαν ἐς φρέατα, τῇ δίψῃ ἀπαύστῳ ξυνεχόμενοι„. Μετεχειρίσθη δὲ τὸ ἄρθρον, διότι ὁ λοιμὸς ἦτο γνωστὸς τῷ Οἰδίποδι.

1 Τὸ σκήπτειν ἰδίως λέγεται ἐπὶ κεραυνοῦ, ἀλλ' ἡ μεταφορὰ εἶναι συνήθης, ὡς Ἡρόδοτ. 1, 105 "Τοῖσι δὲ τῶν Σκυθέων συλήσασι τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Ἀσκάλωνι καὶ τοῖσι τουτέων ἀεὶ ἐγκόνοισι ἐνέσκηψε ἡ θεὸς θήλειαν νοῦσον„. Θουκυδ. Β, 47 "λεγόμενον μὲν καὶ πρότερον πολλαχόσε ἐγκατασκῆψαι, καὶ περὶ Λῆμνον καὶ ἐν ἄλλοις χωρίοις„ καὶ Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 716. Τὸ ἐλαύνει ἐνταῦθα σημαίνει ταράσσει, διώκει, ὡς ἐν Τραχιν. 1045 "οἷαις, οἷος ὤν, ἐλαύνεται„ καὶ ἐν Αἴαντ. 275 "κεῖνός τε λύπῃ πᾶς ἐλήλαται κακῇ„.

2 Ἡ ὅλη πόλις τῶν Θηβῶν παρίσταται ἐν τῷ πνεύματι τοῦ ποιητοῦ ὡς ἓν δῶμα. Ὁ δὲ Ἅιδης λέγεται μέλας, ἢ διότι ἐν τῷ βασιλείῳ τούτου ὑπάρχει σκότος, ἢ διότι πέμπει τὰ λυπρά, ἅπερ εἶναι μέλανα· καὶ ὁ Ὅμηρος συχνάκις λέγει κῆρες μέλαιναι, κῆρες μέλανος θανάτοιο. Ἐπειδὴ ὁ Σοφοκλῆς συχνάκις μεταχειρίζεται τὴν ἀποστροφὴν ἐν τέλει τοῦ στίχου ἢ τὴν ἐπισυναλοιφήν, ὀνομάζεται τὸ εἶδος Σοφόκλειον, Σχολ. εἰς Ἡφαιστ. 4, 144. Τοῦτο ἁπαντᾷ μὲν καὶ ἐν ἄλλαις λέξεσι, μάλιστα δὲ ἐν τῷ συνδέσμῳ δέ, ὡς κατωτέρω 785, 791, 1225. Ἀντιγόν. 1031 καὶ ἀλλαχοῦ.

3 Ἐπειδὴ ὁ Ἅιδης δὲν ἦτο εὐχάριστος ταῖς ψυχαῖς, αὗται κατερχόμεναι στενάζουσι καὶ γοῶσιν Ἰλιάδ. Π, 856 "ψυχὴ δ' ἐκ ῥεθέων πταμένη Ἀϊδόσδε βεβήκει, ὃν πότμον γοόωσα, λιποῦσ' ἀδροτῆτα καὶ ἥβην„. Τὸ δὲ ῥῆμα πλουτίζεται, ὅπερ ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ κενοῦται,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θεοῖσι μέν νυν οὐκ ἰσούμενόν[1] *σ' ἐγὼ*
οὐδ' οἵδε παῖδες, ἑζόμεσθ' ἐφέστιοι,
ἀνδρῶν δὲ πρῶτον ἔν τε συμφοραῖς[2] *βίου*
κρίνοντες ἔν τε δαιμόνων συναλλαγαῖς[3]·
ὃς[4] *τ' ἐξέλυσας, ἄστυ Καδμεῖον μολών,*
σκληρᾶς ἀοιδοῦ[5] *δασμόν, ὃν παρείχομεν,*
καὶ ταῦθ' ὑφ' ἡμῶν οὐδὲν ἐξειδὼς[6] *πλέον*

μετεχειρίσθη ὁ ποιητής, ὅπως ὑπαινιχθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Πλούτωνος, Corp. Inscript. 569 "Πλουτέως τὰ δώματα πλούτου γέμουσιν„.

1 Ἐκ τῶν ἑπομένων ἐννοεῖται ἡ μετοχὴ κρίνοντες, ἐξ ἧς ἐξαρτᾶται τὸ ἰσούμενον. Διὰ τῆς προτάσεως ταύτης ὁ ποιητὴς δικαιολογεῖ, ὅτι ἱκετεύουσι παρὰ θνητῷ. Ὑπαινίσσεται τὸν Περικλέα, ὡς ἐν Εἰσαγωγ. σελ. 46 εἴρηται.

2 Ἡ λέξις ἐνταῦθα δὲν ἔχει κακὴν σημασίαν, ἀλλὰ σημαίνει τὰς βιωτικὰς συντυχίας, τὰ συναντήματα.

3 Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν δηλοῖ· ἐν ταῖς πρὸς τὸ θεῖον κοινωνίαις καὶ ὁμιλίαις.

4 Ἡ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία αἰτιολογεῖ τὸ ἑζόμεσθ' ἐφέστιοι, ὅπερ σημαίνει αἰτούμεθα παρὰ σοῦ συνδρομήν· διότι καὶ ἄλλοτε ἔδωκας ἡμῖν τοιαύτην. Τὰ μὲν χειρόγραφα ἔχουσιν ὅς γ', τὰ δὲ Σχόλια ὅς τ', ὅπερ προτιμᾷ ὁ Wunder· διότι τοῦτο τό τε ἀποδίδεται εἰς τὸ ἑπόμενον νῦν τ'. Ἐν τῷ πρώτῳ κώλῳ ἔπρεπε νὰ τεθῇ τὸ πρόσθεν ἢ πάλαι. Παραπλήσια εἶναι τὰ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 710 "ὅς θ' ἕως ἔλευσσες αὐγὰς ἡλίου, ζηλωτὸς ὢν βίοτον εὐαίωνα Πέρσαις ὡς θεὸς διήγαγες, νῦν τέ σε ζηλῶ θανόντα„, καὶ Ἡρόδοτ. VIII, 101 "σὺ ὦν ἐμοί, καὶ γὰρ περὶ τῆς ναυμαχίης εὖ συνεβούλευσας τῆς γενομένης οὐκ ἐῶσα ποιέεσθαι, νῦν τε συμβούλευσον ὁκότερα ποιέων ἐπιτύχω εὖ βουλευσάμενος„. Τὸ ἑκλύειν, ὅπερ ἐνταῦθα σημαίνει ἀπαλλάττειν, ἐλευθεροῦν, συντάσσεται πρὸς αἰτιατικὴν καὶ γενικήν, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 702 "καίτοι ποδῶν σῶν μόχθον ἐκλύει παρών„ Ἡ δὲ μετοχὴ μολὼν πρέπει νὰ ληφθῇ ἀντιθετικῶς, δηλ. ἂν καὶ ἦσο ξένος, ὅμως ἀπήλλαξας.

5 Ὀνομάζεται ἡ Σφὶγξ ἀοιδός, διότι ἐν μέτροις ἔλεγε τὰ αἰνίγματα αὐτῆς· καὶ κατωτέρω λέγεται ποικιλῳδὸς (στίχ. 130) καὶ ῥαψῳδὸς κύων (391). Τὸ αἴνιγμα εἶχε μάθει παρὰ τῶν Μουσῶν, Ἀπολλόδωρ. III, 5, 8. Περὶ τοῦ ἐπιθέτου σκληρὸς ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "ὅτι τὸ ἀοιδοῦ εὔφημόν ἐστι, προσέθηκε σκληρᾶς, ὅ ἐστι δυσκόλου, διὰ τὸ αἴνιγμα. Ἡ φονικῆς„. Ὁ Αἰσχύλος ὀνομάζει αὐτὴν ὠμόσιτον, πόλεως ὄνειδος καὶ ἁρπαξάνδραν κῆρα ἐν Ἑπτά, στίχ. 539.541 καὶ 776. Τὴν φθορὰν τοῦ τέρατος παραβάλλει ὁ ποιητὴς πρὸς φόρον.

6 Ἔξοιδα σημαίνει ἠξεύρω κ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐδ' ἐκδιδαχθείς· ἀλλὰ προσθήκη[1] θεοῦ
λέγῃ νομίζῃ θ' ἡμὶν[2] ὀρθῶσαι βίον.
νῦν τ', ὦ κράτιστον[3] πᾶσιν Οἰδίπου κάρα,
ἱκετεύομέν σε πάντες οἵδε πρόστροποι[4],
ἀλκήν[5] τιν' εὑρεῖν ἡμίν, εἴτε του θεῶν

ἀκριβῶς, ὡς Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 460 "θανουμένη γὰρ ἐξῄδειν, τί δ' οὔ;„ καὶ ἐν Τραχ. 988. Τὸ ὑφ' ἡμῶν ἥρμοζε μᾶλλον εἰς τὸ ἐκδιδαχθείς καὶ εἰς τὸ ἐξειδώς, ὅμως προστιθέμενον δύναται νὰ ἐξηγηθῇ. Διὰ μὲν τῆς πρώτης μετοχῆς ὁ ποιητὴς θέλει νὰ δηλώσῃ, ὅτι τὴν πρωτοβουλίαν τῆς διδασκαλίας εἶχον οἱ Θηβαῖοι, διὰ δὲ τῆς δευτέρας ὁ Οἰδίπους. Οὔτε οἱ Θηβαῖοι ἐδίδαξαν τὸν Οἰδίποδα τὰ τοῦ αἰνίγματος, οὔτε αὐτὸς ἐζήτησε πληροφορίας. Τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ ὑπὸ Θουκυδίδ. εἰρημένον V, 2 "αἰσθόμενος ὑπ' αὐτομόλων„. Παραπλήσια λέγει κατωτέρω 397 "ἀλλ' ἐγώ μολών, ὃ μηδὲν εἰδὼς Οἰδίπους, ἔπαυσά νιν, γνώμῃ κυρήσας οὐδ' ἀπ' οἰωνῶν μαθών„. Περὶ τοῦ πλέον ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Οὐδὲν πλέον εἰδώς, οὐδὲν ἀκηκοὼς εἰς προσθήκην τῆς σῆς γνώσεως. Τὸ πλέον οὕτω τιθέμενον, οὐ περισσὸν τίθεται, ἀλλ' ἔχον ἀεί ὅποι ἀποδοθήσεται οἷον, σπουδάσας οὐδὲν πλέον ἦνυσα, ἀντὶ τοῦ, οὐδὲν πλέον τῆς σπουδῆς„.

1 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Συμβουλῇ, ἐπικουρίᾳ„. Ἀλλὰ λέγεται καὶ νομίζεται, ὅτι διὰ συμβουλῆς θεοῦ τινος ἔσωσας τὸν βίον ἡμῶν.

2 Ὁ μὲν Σοφοκλῆς· κατὰ τὸν Wolff βραχύνει τὴν κατάληξιν ιν 26άκις ἐν τῷ ἡμῖν, καὶ 12άκις ἐν τῷ ὑμῖν, ὁ δὲ Αἰσχύλος καὶ ὁ Εὐριπίδης οὐδέποτε. Ἡ πρότασις αὕτη κεῖται ἀντὶ παρενθετικῆς, ἀλλὰ λεγόμενος, ἢ μᾶλλον ἀλλὰ ὀρθώσας.

3 Κατὰ τὸν Nauck ἡ περιγραφὴ δηλοῖ τὴν ὑψηλὴν τοῦ Οἰδίποδος θέσιν, ὡς ἐν στίχ. 1207 "κλεινὸν Οἰδίπου κάρα„. Ὁ Σχολιαστὴς κατὰ δύο τρόπους ἐξηγεῖ τὴν δοτικήν· "Ἢ ὑπὸ πάντων κράτιστος εἶναι ὑπολαμβανόμενος, ἢ πᾶσι τοῖς προειρημένοις, τύχῃ, συνέσει, θεοφιλίᾳ„. Ἡ πρώτη ἑρμηνεία εἶναι ὀρθή, δηλ. κατὰ τὴν κρίσιν πάντων, ὡς Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 904 «Καίτοι σ' ἐγὼ ἐτίμησα τοῖς φρονοῦσιν εὖ„, καὶ Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 1446 "ἀνάξιαι γὰρ πᾶσιν ἐστε δυστυχεῖν„.

4 Συνήθως τὸ προστροπος ἑρμηνεύεται ἱκέτης· ἐπειδὴ ὅμως πλεονάζει τὸ ὄνομα, παραβάλλεται πρὸς τὴν φράσιν "ἱκέτης ἱκνοῦμαι„ ἐν Φιλοκτήτ. 470. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι ἡ ἑρμηνεία τοῦ Σχολιαστοῦ δὲν εἶναι κακή· "Προσπεπτωκότες, προστετραμμένοι. Ἴσως δὲ τοῦτο εἰπὼν ὁ ὑποκριτὴς προσπίπτει εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἄρχοντος„.

5 Ἀλκὴ ἐνταῦθα εἶναι μέσον πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ κακοῦ, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομάχ. 28 "καὶ πρὶν μὲν ἐν κακοῖσι κειμένην, ὅμως ἐλπὶς μ' ἀεὶ προσῆγε, σωθέντος τέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φήμην ἀκούσας[1] εἴτ' ἀπ' ἀνδρὸς οἶσθά του
ὡς τοῖσιν ἐμπείροισι καὶ τὰς ξυμφορὰς[2]
ζώσας[3] ὁρῶ μάλιστα τῶν βουλευμάτων.
ἴθ', ὦ βροτῶν ἄριστ'[4], ἀνόρθωσον πόλιν,
ἴθ', εὐλαβήθηθ', ὡς σε νῦν μὲν ἥδε γῆ
σωτῆρα κλήζει τῆς πάρος προθυμίας[5],
ἀρχῆς δὲ[6] τῆς σῆς μηδαμῶς μεμνώμεθα[7]

κνου, ἀλκὴν τιν' εὑρεῖν κἀπικούρησιν κακῶν„

1 *Καὶ ἐνταῦθα ὑπονοεῖται τὸ οἶσθα καὶ εἰς τὴν ἑπομένην πρόταση τὸ ἀκούσας, ὡς δέχεται ὁ Σχολιαστής· "Εἴτ' ἀπ' ἀνδρός τινος ἀκούσας, μαντείαν δηλονότι, οἶσθα„. Φήμη ἐνταῦθα εἶναι τὸ μάντευμα.*

2 *Ἡ πολύσημος αὕτη λέξις ἐνταῦθα σημαίνει τὴν ἔκβασιν, τὴν ἀπόβασιν, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. 1. 140 "ἐνδέχεται γὰρ τὰς συμφορὰς τῶν πραγμάτων οὐχ ἧττον ἀμαθῶς χωρῆσαι ἢ καὶ τὰς διανοίας τοῦ ἀνθρώπου„. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ἡ ἑρμηνεία εἶναι ἥδε· "Ἐν τοῖς συνετοῖς τὰς συντυχίας καὶ τὰς ἀποβάσεις τῶν βουλευμάτων ὁρῶ ζώσας καὶ οὐκ ἀπολλυμένας. Οὐ σφάλλεται, ἀλλὰ τὸ ἀποβησόμενον στοχάζεται καλῶς„. Παραπλήσια λέγει καὶ ὁ Ἡρόδοτος VII. 157 "τῷ δὲ εὖ βουλευθέντι πρήγματι τελευτὴ ὡς τὸ ἐπίπαν χρηστὴ ἐθέλει ἐπιγίνεσθαι„.*

3 *Μετεχειρίσθη τὸ ῥῆμα τοῦτο πρὸς δήλωσιν, ὅτι αἱ σκέψεις δὲν ματαιοῦνται. ἀλλ' ἀκμάζουσι τῇ ἐπιτυχίᾳ. Οὐχὶ πολὺ διάφορον εἶναι τὸ περὶ νόμων ὑπὸ Σοφοκλέους λεγόμενον ἐν Ἀντιγόν. 456 "οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθές, ἀλλ' ἀεί ποτε ζῇ ταῦτα, κοὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου ἐφάνη„*

4 *Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Διεξελθὼν τὰ τῆς πόλεως κακά, καὶ ὅτι ἱκανός ἐστιν ἐπινοῆσαι ἀπαλλαγήν, ἐπάγει, ὅτι καὶ χρήσιμον σῶσαι τὴν πόλιν, μᾶλλον δὲ κινδυνῶδες τὸ ἀμελῆσαι. Ἴθι οὖν καὶ εὐλαβήθητι μὴ τὴν προϋπάρχουσαν δόξαν ἐπὶ τῇ εὐποιίᾳ ἀπολέσῃς. Πάνυ δὲ αἰδημόνως οὐκ εἶπεν, ὅτι οὐκέτι τιμήσει σε ἡ πόλις, ἀλλὰ σὺν τῇ εὐχῇ τὸ ὅλον κατέθηκεν„.*

5 *Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι προθυμίας, ἀλλ' ὁ Wunder οὐχὶ ὀρθῶς προτιμᾷ τὴν περεπιγραφὴν προμηθίας· διότι ἡ πρᾶξις τοῦ Οἰδίποδος ἦτο μᾶλλον προϊὸν προθυμίας ἢ προμηθίας. Συχνάκις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τίθεται ἁπλῆ γενική, ἐν ᾧ πληρέστερον ἠδύνατο νὰ προστεθῇ ἡ ἕνεκα. Τοῦτο δὲ συμβαίνει ἐν τοῖς ῥήμασι τοῖς ἔχουσιν ὁπωσδήποτε τὴν σημασίαν τοῦ ἐπαινεῖν, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 1683 "αἰνῶ σε τῆς προθυμίας„ Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 1027 "ζηλῶ σε τοῦ νοῦ, τῆς δὲ δειλίας στυγῶ„. Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Αὐλίδ 1381 "τὸν μὲν οὖν ξένον δίκαιον αἰνέσαι προθυμίας„.*

6 *Ὡς ἀπόδοσιν τοῦ νῦν μέν*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στάντες τ' ἐς ὀρθὸν[1] καὶ πεσόντες ὕστερον
ἀλλ' ἀσφαλείᾳ τήνδ' ἀνόρθωσον[2] πόλιν.
ὄρνιθι[3] γὰρ καὶ τὴν τότ' αἰσίῳ τύχην
παρέσχες ἡμῖν, καὶ τὰ νῦν ἴσος γενοῦ.
ὡς εἴπερ ἄρξεις[4] τῆσδε γῆς, ὥσπερ κρατεῖς,

περιεμένομεν τὴν φράσιν, εἶτα δὲ ἢ μετ' ὀλίγον· ἀλλ' ὁ ἱερεὺς χάριν σεβασμοῦ πρὸς τὸν ἄνακτα δὲν ἐδήλωσε σαφῶς τὴν ἀντίθεσιν· ἤθελε δὲ νὰ εἴπῃ, ὅτι μετ' ὀλίγον ψέξουσιν ὡς ὀλετῆρα. Τῶν Σχολιαστῶν τις ἑρμηνεύει· "Ὧν κατ' ἀρχὰς ἐποίησας, οὐδαμῶς μεμνησόμεθα„. Ἡ ἑρμηνεία ὅμως αὕτη δὲν εἶναι ὀρθή, διότι ἡ λέξις ἀρχή, ὡς ὁ Genthe ἐν τῷ λεξικῷ αὐτοῦ παρατηρεῖ, σημαίνει imperium=ἐξουσία.

7 *Περὶ τὴν γραφὴν ὑπάρχει διαφωνία παρὰ τοῖς ἐκδόταις· οἱ μὲν γράφουσι μετὰ ὑπογεγραμμένης, ὡς ὁ Εὐστάθιος εἰς Ὅμηρ.* 1303, 46 *καὶ* 1332, 18 (*μεμνῴμην, ὡς κεκτῴμην*), *ἄλλοι ὅμως πιθανώτερον δέχονται ὡς ὑποτακτικὴν παραλείποντες τὴν ὑπογεγραμμένην Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Τραχιν.* 802 "ἀλλὰ μ' ἔκ γε τῆσδε γῆς πόρθμευσον ὡς τάχιστα, μηδ' αὐτοῦ θάνω„ *καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 174.

1 *Οἱ κριτικοὶ διορθοῦσι τὴν φράσιν· καὶ ὁ μὲν* Blaydes *γράφει στάντες κατ' ὀρθόν, ὁ δὲ* M. Schmidt *σταθέντες ὀρθοί.*

2 *Ἀνάστησον τὴν πόλιν, ὥστε νὰ ἦναι ἀσφαλής. Προσηκόντως ὁ ποιητὴς μετεχειρίσθη τὸ ἀσφαλείᾳ καὶ κατὰ τὸ ἀνόρθωσον· διότι σφάλλομαι κυρίως σημαίνει τρέμω νὰ πέσω, ὡς ἐν Ἀντιγόν.* 162 "τὰ μὲν δὴ πόλεος ἀσφαλῶς θεοί, πολλῷ σάλῳ σείσαντες, ὤρθωσαν πάλιν„.

3 *Ἡ σύνταξις ὁμαλῶς ἤθελεν ἔχει οὕτωσίν· ὥσπερ γὰρ τὴν τότε τύχην ὄρνιθι αἰσίῳ παρέσχες ἡμῖν, οὕτω καὶ νῦν ἴσος γενοῦ. Εὐφυῶς ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Μαντείᾳ εὐσυμβόλῳ, τουτέστιν ἀγαθὸν σύμβολον δηλούσῃ. Ὄρνιθες, ἁπλῶς μὲν πάντα τὰ πετόμενα, ἰδίως δέ, οἱ εἰς μαντείαν συντείνοντες, ἀφ' οὗ ἔλεγον καὶ πᾶν τὸ εἰς μαντείαν συντεῖνον ὄρνιν, οἷον πταρμὸν ἢ παλμὸν ἢ τοιοῦτόν τι. Οὐ μόνον τὰ εἰς μαντείαν συντείνοντα, ἀλλ' ἤδη καὶ αὐτὴν ἁπλῶς τὴν μαντείαν ὄρνιν καλοῦσι, καθὸ λέγεται ἐνταῦθα. Τὸ αἴσιον δὲ καὶ τὸ ἀπαίσιον ἐπὶ τῆς τῶν ὀρνίθων μαντείας κυρίως λέγεται„. Καὶ ἡ λύσις τοῦ αἰνίγματος τῆς Σφιγγὸς ὑπάγεται εἰς τὴν μαντικήν. Πάλιν ὁ ἱερεὺς μέμνηται τῆς τότε σωτηρίας, ὅπως δείξῃ, ὅτι ὁ Οἰδίπους δύναται νὰ σώσῃ τὴν πόλιν.*

4 *Τὸ κρατεῖν δὲν διαφέρει τοῦ ἄρχειν, ἀλλ' ἐτέθησαν τὰ δύο ῥήματα μόνον χάριν ποικιλίας ἐκφράσεως, ὡς ἐν Ἠλέκτρ.* 319 "φησίν γε, φάσκων δ' οὐδὲν ὢν λέγει ποιεῖ„. *ἐν Τραχιν.* 457 "κεῖ μὲν δέδοικας, οὐ καλῶς ταρβεῖς„. *καὶ ἐν Ἀντιγόν.* 70.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ξὺν ἀνδράσιν[1] κάλλιον ἢ κενῆς[2] κρατεῖν·
ὡς οὐδέν[3] ἐστιν οὔτε πύργος οὔτε ναῦς·
ἔρημος[4], ἀνδρῶν μὴ ξυνοικούντων ἔσω.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ὦ παῖδες οἰκτροί[5], γνωτὰ κοὐκ ἄγνωτά μοι
προσήλθεθ' ἱμείροντες. εὖ γὰρ οἶδ', ὅτι
νοσεῖτε πάντες, καὶ νοσοῦντες[6], ὡς ἐγὼ

1 *Τὸ ἐμπρόσθετον συντακτέον οὐχὶ μετὰ τοῦ κρατεῖν, ἀλλὰ μετὰ τοῦ γῆς, ὡς Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ.* 61 "οὐδὲν ῥῆμα σὺν κέρδει κακόν„ *καὶ* 1283 "ὀργὰν σὺν βοᾷ„.

2 *Δηλαδὴ ἀνδρῶν· παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγόν.* 739 "καλῶς ἐρήμης γ' ἂν σὺ γῆς ἄρχοις μόνος„.

3 *Ἡ στρατιωτικὴ δύναμις τῶν πλείστων λαῶν, ὡς τῶν Ἀθηναίων, ἐπὶ τῶν φρουρίων καὶ τῶν νεῶν στηρίζεται. Καὶ ὁ Ἀλκαῖος λέγει ἐν Ἀποσπάσμ.* 23· "ἄνδρες πόλιος πύργος ἀρεύϊοι„ *καὶ ὁ Νικίας παρὰ Θουκυδίδ.* VII 7 "ἄνδρες γὰρ πόλις καὶ οὐ τείχη οὐδὲ νῆες ἀνδρῶν κεναί„. *Ταῦτα ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλοι μεταγενέστεροι, ὡς ὁ Ἀριστείδ.* 1, 791 "ἐὰν ... πιστεύσητε ἀληθὲς εἶναι τὸ πάλαι τοῦτο, ὡς ἄρα οὐ τείχη, οὐδὲ φόβητα, οὐδὲ στοαί, οὐδὲ ὁ τῶν ἀψύχων κόσμος αἱ πόλεις εἶεν, ἀλλ' ἄνδρες αὐτοῖς εἰδότες θαρρεῖν„.

4 *Ὁ ποιητὴς ἠδύνατο νὰ εἴπῃ μόνον,* ἔρημος ἀνδρῶν ἢ ἀνδρῶν μὴ ξυνοικούντων, *ἀλλὰ προετίμησε τὴν πληρεστέραν ἔκφρασιν ἐπεξηγήσας τὸ ἔρημος, ὡς ἐν Φιλοκτήτ.* 487 "ἔρημον οὕτω χωρὶς ἀνθρώπων στίβου *καὶ* 31 "κενὴν οἴκησιν ἀνθρώπων δίχα„. *Ἐπειδὴ ἡ λέξις θεωρεῖται ὕποπτος, ὁ* Tournier *εἰκάζει* οὔ τ' οἶκος. *Ὁ ἱερεὺς τοῦ Διὸς τεχνηέντως ἐχαρακτήρισε τοὺς ἱκεύοντας, τὴν οἰκτρὰν τῆς πόλεως θέσιν, ἐμνήσθη τῆς δυνάμεως ἐκείνου, πρὸς ὃν ἡ ἱκεσία, ἠπείλησε τοῦτον καὶ ἐπειράθη, ὅπως δείξῃ, ὅτι ἔχει συμφέρον νὰ σώσῃ τὴν ἱκετεύουσαν πόλιν.*

5 *Οὕτω καλεῖ οὐ μόνον τοὺς νέους, ἀλλὰ πάντας τοὺς ἱκετεύοντας. Ἡ ἀρνητικὴ φράσις προσετέθη, ὅπως ἐξάρῃ τὴν ἔννοιαν, ὡς κατωτέρω* 63 "μόνον καθ' αὑτὸν κοὐδένˆ ἄλλον„ *καὶ* 1230 "κακὰ ἑκόντα κοὐκ ἄκοντα„. *Κατὰ τὸν* Wunder *σημαίνει* non ignota, sed bene nota. *Τὸ ἱμείρω σημαίνει ἐπιθυμῶ, ὡς ἐφεξῆς, ἐπιτατικὸν δὲ ἔπρεπε νὰ συνταχθῇ πρὸς γενικήν, ἀλλ' ἡ αἰτιατικὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς προσδιορισμὸς συστοίχου αἰτιατικῆς. Διότι τὸ ἄγνοτα ἱμείρειν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἄγνωτον ἵμερον ἱμείρειν.*

6 *Ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσῃ ἡ φράσις,* πάντες ὑμεῖς οὐκ ἐξ ἴσου νοσεῖτε ἢ ἡ μετοχὴ νὰ ἦναι κατὰ γενικὴν πτῶσιν· *ἀλλ' ὁ ποιητὴς προετίμησε νὰ μεταχειρισθῇ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐκ ἔστιν ὑμῶν ὅστις ἐξ ἴσου νοσεῖ.
τὸ μὲν γὰρ ὑμῶν [1] ἄλγος εἰς ἕν' ἔρχεται
μόνον καθ' αὑτὸν [2] κοὐδέν' [3] ἄλλον· ἡ δ' ἐμὴ
ψυχὴ πόλιν τε κἀμὲ καὶ σ' [3] ὁμοῦ στένει.
ὥστ' οὐχ ὕπνῳ [4] γ' εὖδοντά μ' ἐξεγείρετε· 65
ἀλλ' ἴστε πολλὰ μέν με δακρύσαντα δή,
πολλὰς δ' ὁδοὺς [5] ἐλθόντα φροντίδος πλάνοις [6].

ἰσχυροτέραν φράσιν, ὡς Ξενοφ. ἐν Ἑλλην. II, 2 3 "μὴ δυναμένοι τοῦτο δρᾶν, οὐδεὶς οὐδενὸς ἂν ἡμῶν γένοιτο ἄξιος". Παράβαλ. καὶ Πλάτ. ἐν Φιλήβ. 19 B. Ἡ φράσις τοῦ Οἰδίποδος περιέχει καὶ τὸν ὑπαινιγμόν, ὅτι οὗτος εἶναι ὁ νοσῶν διὰ τὸν φόνον τοῦ Λαΐου. Τοῦτο λέγεται λόγος ἐσχηματισμένος.

1 Ἡ γενικὴ τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας ἐτέθη μεταξὺ τοῦ ἄρθρου καὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ πρὸς ἔμφασιν, ὡς ἐν στίχ. 1458 "ἀλλ' ἡ μὲν ἡμῶν μοῖρ', ὁποίπερ εἶσ', ἴτω".

2 Σημαίνει, ὅτι καὶ ἡ φράσις, περὶ ἕνα γίγνεται, δηλ. ἕκαστος ἐξ ὑμῶν αἰσθάνεται λύπην μόνον διὰ τὸν ἑαυτόν του καὶ δι' οὐδένα ἄλλον. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "εἰς γὰρ ὑμῶν ἕκαστος τὸ οἰκεῖον σκοπεῖτε· ἐγὼ δέ, καὶ τὸ οἰκεῖον καὶ τὸ κοινόν". Εἰς τὴν φράσιν κοὐδέν' ἄλλον ἐννοεῖται ἡ πρόθεσις εἰς. Ἡ κατὰ μετὰ αἰτιατικῆς δηλοῖ μερισμόν.

3 Ἂν καὶ ἡ ἀντωνυμία λέγεται μετ' ἐμφάσεως, ὅμως ἔπαθεν ἀποστροφήν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 800 "δυστυχεῖν ἔμ' ἐς τὰ σά, ἢ σ' εἰς τὰ σαυτοῦ". Βεβαίως ἡ πόλις περιλαμβάνει καὶ τὸν ἱερέα, ἀλλ' ὠνόμασε τοῦτον ἰδίᾳ, ὅπως ποιήσῃ τὸ πρᾶγμα ἐναργέστερον. Παραπλήσια εἶναι τὰ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 254 "αὐτὴ σὺ δουλοῖς κἀμὲ καὶ σὲ καὶ πόλιν" καὶ Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 437 "παῦσαι πόνων με καὶ σὲ καὶ πᾶσαν πόλιν". Δὲν λέγει ἐγὼ στενάζω, ἀλλ' ἡ ἐμὴ ψυχή, ὅπως δηλώσῃ τὸ ἐνδόμυχον τοῦ πάθους.

4 Ἡ φράσις ὕπνῳ εὕδοντα περιέχει πλεονασμὸν συνήθη τοῖς τραγικοῖς, ὡς κατωτέρω 343 "θυμοῦ δι' ὀργῆς, ἥτις ἀγριωτάτη", ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1625 "φόβῳ δείσαντες ἐξαίφνης τρίχας". Ἐν Ἀντιγόν. 394 "δι' ὅρκων ἀπώμοτος" καὶ 427 "γόοισιν ἐξῴμοξεν. Καθηρεῖτο δ' ὁ πλεονασμός, εἰ ὁ ποιητὴς ἔλεγεν ἐν ὕπνῳ ὄντα. Ἐνταῦθα τὸ εὕδειν εἴληπται τροπικῶς, ὡς καὶ παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ. 1, 3, 11 "ἐμοὶ οὖν δοκεῖ οὐχ ὥρα εἶναι ἡμῖν καθεύδειν, οὐδ' ἀμελεῖν ἡμῶν αὐτῶν". Τοῦτο ὑπομιμνήσκει τὸ πολυθρύλητον τοῦ Ὁμήρου χωρίον ἐν Ἰλιάδ. B, 23—25 "εὕδεις, Ἀτρέος υἱὲ δαΐφρονος ἱπποδάμοιο; οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα, ᾧ λαοί τ' ἐπιτετράφαται καὶ τόσσα μέμηλεν".

5 Ὁδοὶ φροντίδος εἶναι οἱ διά-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἣν δ' εὖ σκοπῶν εὕρισκον ἴασιν μόνην,
ταύτην ἔπραξα[1]· παῖδα γὰρ Μενοικέως
Κρέοντ', ἐμαυτοῦ γαμβρόν[2], ἐς τὰ Πυθικὰ
ἔπεμψα Φοίβου δώμαθ', ὡς πύθοιθ'[3] ὅ τι
δρῶν ἢ τί φωνῶν[4] τήνδε ῥυσαίμην πόλιν.
καί μ' ἦμαρ[5] ἤδη ξυμμετρούμενον χρόνῳ[6]
λυπεῖ, τί πράσσει· τοῦ γὰρ εἰκότος[7] πέρα
ἄπεστι, πλείω τοῦ καθήκοντος χρόνου.
ὅταν δ' ἵκηται, τηνικαῦτ'[8] ἐγὼ κακὸς
μὴ δρῶν[9] ἂν εἴην πάνθ', ὅσ' ἂν δηλοῖ θεός.

φοροι τρόποι τῆς μερίμνης τοῦ συλλογισμοῦ, οὓς ἐποίει πρὸς εὕρεσιν μέσων σωτηρίας.

6 *Σημαίνει, ὅτι καὶ ἡ πλάνη, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 1114 "κἀναπαύσατον τοῦ πρόσθ' ἐρήμου τοῦδε δυστήνου πλάνου„. *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Στροφαῖς καὶ φαντασίαις, ἤγουν διὰ τῶν στροφῶν καὶ τῶν φαντασιῶν τοῦ λογισμοῦ„.*

1 *Δηλαδὴ ἔπραξα ταύτην τὴν πρᾶξιν, δι' ἧς δύναται νὰ ἐπέλθῃ ἡ θεραπεία. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Φιλοκτήτ.* 86 "ἐγὼ μέν, οὓς ἂν τῶν λόγων ἁλῶ κλύων, τούσδε καὶ πράσσειν στυγῶ„.

2 *Ἐνταῦθα σημαίνει τὸν κηδεστήν.*

3 *Τὸ πυθικὰ πύθοιθ' λέγεται παρήχησις, περὶ ἧς ὁ Ἑρμογένης λέγει ἐν τῷ περὶ Εὑρέσ.* IV. 7 "παρήχησίς ἐστι κάλλος ὁμοίων ὀνομάτων ἐν διαφόρῳ γνώσει ταὐτὸν ἠχούντων, ὡς παρὰ τῷ Ὁμήρῳ Εὐπείθει πείθοντο (*Ὀδυσσ. Ω*, 465)„. *Ὁμοίως κατωτέρω* 603 "τοῦτο μὲν Πυθώδ' ἰὼν πεύθου τὰ χρησθέντα„, *ἐν Αἴαντ.* 55 "εἰσπεσὼν ἔκειρε πολύκερων φόνον„ *ἐν Τραχιν.* 127.

4 *Ὡς ἀντιτίθεται τὸ ἔπος πρὸς τὸ ἔργον, οὕτω καὶ τὸ φωνεῖν ἢ λέγειν πρὸς τὸ δρᾶν, ὡς Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ.* 660 "θεοπρόπους ἄλλην, ὡς μάθοι, τί χρὴ δρῶντ' ἢ λέγοντα δαίμοσιν πράσσειν φίλα„. *Τί πράττων ἢ τί λέγων δύναμαι νὰ σώσω ταύτην τὴν πόλιν.*

5 *Καὶ ἐν ᾧ συγκρίνω τὴν σημερινὴν πλέον ἡμέραν μὲ τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον, λυποῦμαι.*

6 *Ὑπονοεῖται ἡ γενικὴ τοῦ ἀπεῖναι. Τὸ ὑποκείμενον τοῦ λυπεῖ εἶναι ὁ Κρέων.*

7 *Τὸ εἰκὸς ἐπεξηγεῖται διὰ τοῦ καθήκοντος χρόνου. Ἡ ἐπισώρευσις συνωνύμων φράσεων εἰκονίζει τὴν ἀνησυχίαν τοῦ Οἰδίποδος.*

8 *Ἔθηκε τὸ τηνικαῦτα πρὸς δήλωσιν, ὅτι θέλει ἐκτελέσει κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμήν, καθ' ἣν ἤθελεν ἐπανέλθει ὁ Κρέων.*

9 *Ὅταν δὲ ἐπιστρέψῃ, τότε ἐγὼ ἤθελον εἶναι κακός, ἂν μὴ ἔπραττον ὅλα, ὅσα φανερόνῃ ὁ θεός. Τῷ γι-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΕΡΕΥΣ

ἀλλ' εἰς καλὸν[1] σύ τ' εἶπας οἵδε τ' ἀρτίως
Κρέοντα προσστείχοντα σημαίνουσί μοι[2].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ὄναξ Ἄπολλον[3], εἰ γὰρ ἐν τύχῃ γέ τῳ
σωτῆρι[4] βαίη, λαμπρὸς[5] ὥσπερ ὄμματι.

ΙΕΡΕΥΣ

ἀλλ' εἰκάσαι[6] μέν, ἡδύς· οὐ γὰρ ἂν[7] κάρα

νώσκοντι πὸν μῦθον θεατῇ ποιεῖ ζωηρὰν αἴσθησιν, ὅτι ὁ Οἰδίπους ὑπισχνεῖται πράγματα, ἅπερ εἰς αὐτὸν ἀφορῶσιν.

1 Ἡ φράσις εἶναι συνήθης, μάλιστα ἐν τοῖς διαλόγοις, ὡς Πλάτ. ἐν Θεάγ. 122 Α "ἡμῖν εἰς καλὸν παρεφάνης» ἐν Μένων. 90 Α, «εἰς καλὸν ἡμῖν παρεκαθέζετο„ καὶ ἐν Εὐθηδήμ. 275 Β, "σφὼ ἥκετον εἰς κάλλιστον„.

2 Οὐχὶ ἀφυῶς ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ, ὅτι τὴν ἐπάνοδον τοῦ Κρέοντος οἱ νέοι πρῶτοι παρετήρησαν ὡς ὀξυωπέστεροι· "Οἱ ἥἥθεοι πρὸς τὸ οὖς αὐτοῦ φασιν, ὅτι πάρεστι Κρέων, ὡς ὀξυωπέστεροι, διὰ δὲ τοὺς λόγους παρῆτήσαντο. Ὁ δὲ ἱερεὺς ἅμα μὲν ὡς πρεσβύτης οὐχ ὁρᾷ, ἅμα δὲ κατὰ νοῦν ἔχων τὸν λόγον τοῦ βασιλέως„.

3 Ἡ ἀναβόησις γίνεται πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα, διότι ἐκ τοῦ χρησμοῦ ταύτου ἐξαρτᾶται ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς νόσου. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Εἴθε οὖν παραγένοιτο Κρέων ἐπί τινι σωτηρίῳ τύχῃ λαμπρός, ὥσπερ ἐκ τῆς περὶ τὸ πρόσωπον κατασκευῆς φαιδρός. Δεληθότως δὲ δείκνυσιν ἡμῖν τὸ σχῆμα τοῦ ὑποκριτοῦ, ὁποῖον εἰσῆλθε„.

4 Μετεχειρίσθη τὸ ἀρσενικὸν ἀντὶ τοῦ θηλυκοῦ σώτειρα, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 675 "τύχη δὲ σωτὴρ ναῦν θέλουσ' ἐφέζετο„ καὶ Σοφοκλ. ἐν Φιλοκτ. 1470 "Νύμφαις ἄλλαισιν ἐπευξάμενοι νόστου σωτῆρας ἱκέσθαι„.

5 Συνήθως τίθεται κόμμα μετὰ τὸ βαίη. Κατὰ τὴν στίξιν ταύτην δηλοῖ εἴθε νὰ ἔλθῃ μὲ σώτειραν εὐτυχίαν, ὡς ἔρχεται φαιδρὸς κατὰ τοὺς ὀφθαλμούς. Ὁ Ellendt ὅμως ἀφαιρῶν τὸ κόμμα συνάπτει τὰς λέξεις οὕτωσίν· εἰ ἐν τύχῃ βαίη λαμπρός, ὥσπερ ὄμμα λαμπρὸν ἔχει· δηλ. εἴθε νὰ ἔλθῃ κομίζων αἰσίαν ἀπόκρισιν, ὡς προβαίνει μὲ πρόσωπον προσημαῖνον τοιαῦτα. Πιθανωτέρα φαίνεται ἡ πρώτη ἑρμηνεία.

6 Διὰ τῆς φράσεως ταύτης περιορίζεται ἡ σημασία τῆς ἑπομένης. Συνήθως προστίθεται τὸ ὡς καὶ ἐννοεῖται τὸ ἔστι ἢ ἔξεστιν, ἂν μὴ τίθηται, ὡς παρ' Ἡροδότῳ IX, 32. "ὡς δὲ ἐπεικάσαι ἔστι, ἐς πέντε μυριάδας συλλεγῆναι εἰκάζω„· Σοφοκλ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πολυστεφὴς[1] *ὦδ' εἶρπε παγκάρπου δάφνης.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

τάχ' εἰσόμεσθα[2]*· ξύμμετρος γὰρ ὡς κλύειν.*

ἄναξ[3]*, ἐμὸν κήδευμα, παῖ Μενοικέως,*

τίν' ἡμὶν ἥκεις τοῦ θεοῦ φήμην[4] *φέρων;*

ΚΡΕΩΝ

ἐσθλήν[5]*· λέγω γὰρ καὶ τὰ δύσφορ', εἰ τύχοι*

ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 16 "χῶρος δ' ὅδ' ἱερός, ὡς ἀπεικάσαι, βρύων„. *Εἰς τὸ ἥδὺς ἐννοεῖται τὸ ἡμῖν βαίνει ἢ ἔρχεται. Ἥδὺς συνήθως λέγεται ἐκεῖνος, δι' ὃν τις ἥδεται· ἐνταῦθα δὲ ἐκεῖνος, ὅστις ἥδεται, ὡς παρὰ Θεοκρίτ.* 1, 95 "ἦνθέ γε μὰν ἁδεῖα καὶ ἁ Κύπρις γελόωισα„.

7 *Ἐκ τῆς ἡγουμένης προτάσεως ἐννοεῖται ἡ ὑπόθεσις, εἰ μὴ ἥδὺς ἦν.*

1 *Σημαίνει, ὅτι καὶ τὸ πολυστέφανος. Οἱ ἐκ Δελφῶν αἰσίους χρησμοὺς κομίζοντες ἐπανήρχοντο ἐστεμμένοι δάφνῃ, ἥτις ἦτο προσφιλὴς τῷ Ἀπόλλωνι. Παρὰ τοῖς τραγικοῖς τὸ πᾶν ἐν συνθέσει συχνάκις σημαίνει πληθὺν ἢ τὸν ὑπέρτατον βαθμόν, ὡς ἐν Ἡλέκτρ.* 635 "ὕμνατα πάγκαρπα„, *ἐν Αἴαντ.* 712 "θεῶν πάνθυτα θέσμια„.

2 *Ταχέως θὰ μάθωμεν. Ὁ ποιητὴς θέλει νὰ εἴπῃ, ἐν ξυμμέτρῳ διαστήματι ἀπέχει, ὥστε κλύειν, ἀλλὰ τὸ ἐπίθετον ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ προσώπου. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ἀντὶ τοῦ διάστημα ἀπέχει σύμμετρον, ὥστε ἀκούειν τοῦ λόγου ἡμετέρου δηλονότι„.*

3 *Παρὰ Σοφοκλεῖ οἱ εὐγενεῖς τῶν Θηβῶν ὀνομάζονται ἄνακτες, ὡς παρατηρεῖ ὁ Εὐστάθιος ἐ*
1425· "*παρὰ Σοφοκλεῖ γοῦν ἡ*
κάστη τοὺς ἐν Θήβαις εὐγενεῖ
ρας ἄνακτας λέγει„. Τὸ κή
κεῖται ἀντὶ τοῦ κηδεστής, ὡς ἐ
τιγόν. 756 "γυναικὸς ὢν
λευμα„. Αἱ πολλαὶ προσφω
ὑποδηλοῦσι τὴν μεγάλην τοῦ
ποδος προσδοκίαν.

4 *Ποῖον χρησμὸν τοῦ θεο*
χεσαι κομίζων εἰς ἡμᾶς;

5 *Ὁ Κρέων δὲν λέγει τὸν*
σμόν, ἀλλ' ἄρχεται ἀπὸ τῶν
μων. Ἐπειδὴ ὁ Σχολιαστὴς
φράζει· "λέγω γὰρ πάντα ἂν
χεῖν τὴν πόλιν, εἰ καὶ τὰ δύσ
τύχοι ἂν κατ' ὀρθὸν ἐξελθόντα
Heimsoeth *διώρθωσεν εἰς δύσ*
Ὅμως παρὰ τῷ Σχολιαστῇ ὑπ
καὶ ἄλλη ἑρμηνεία· "Καὶ τ
λεπὰ εἰ τύχοι κατ' ὀρθὸν προ
πάντα εὐτυχεῖν ἡμᾶς λέγω„. Δι
ρον εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ δυσκόλω
ναταί τις νὰ φέρῃ. Διότι διισ
ζομαι, ὅτι καὶ τὰ πολύμοχθα
ὅταν λάβωσι καλὴν ἔκβασιν,
εὐτυχῆ. Ὁ θεὸς ἐπιβάλλει τοῖ
βαίοις δύσφορον ἔργον, ἤτ
ἐξέλασιν, ἢ τὸν φόνον τοῦ φ
τοῦ Λαΐου, ἀλλ' ὁ χρησμὸς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κατ' ὀρθὸν ἐξελθόντα[1], *πάντ' ἂν εὐτυχεῖν.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἔστιν δὲ ποῖον τοὔπος[2]*; οὔτε γὰρ θρασὺς*
οὔτ' οὖν προδείσας[3] *εἰμὶ τῷ γε νῦν λόγῳ.* 90

ΚΡΕΩΝ

εἰ τῶνδε χρῄζεις πλησιαζόντων κλύειν,
ἕτοιμος εἰπεῖν, εἴτε[4] *καὶ στείχειν ἔσω.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἐς πάντας αὔδα[5]*· τῶνδε γὰρ πλέον φέρω*
τὸ πένθος[6] *ἢ καὶ τῆς ἐμῆς ψυχῆς πέρι.*

ΚΡΕΩΝ

λέγοιμ'[3] *ἄν, οἵ*[3] *ἥκουσα τοῦ θεοῦ πάρα.* 95
ἄνωγεν ἡμᾶς Φοῖβος ἐμφανῶς[7] *ἄναξ*

ἀγαθός, διότι οὕτω θέλει σωθῇ ἡ πόλις.

1 *Ἡ φράσις κατ' ὀρθὸν ἐξέρχεσθαι σημαίνει, ὅτι καὶ τὸ κατορθοῦσθαι.*

2 *Ὁ Οἰδίπους ἐπιθυμεῖ νὰ ἀκούσῃ τὸ ἔπος τοῦ θεοῦ καὶ οὐχὶ τὸν λόγον τοῦ Κρέοντος. Καὶ ἐνταῦθα τὸ ἐπίθετον θρασὺς εἴρηται μετὰ μομφῆς. Σπανίως τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἔχει καλὴν σημασίαν.*

3 *Δηλαδὴ πρὶν νὰ ἀκούσω τὸ ἔπος τοῦ θεοῦ.*

4 *Ἡ φράσις εἶναι ἐλλειπτική, ἡ δὲ πλήρης ἤθελεν εἶναι· εἴτε καὶ χρῄζεις στείχειν ἔσω, ἕτοιμός εἰμι καὶ στείχειν ἔσω.*

5 *Λέγε τὸν χρησμὸν ἐνώπιον ὅλων· Ὁ δυσιτυχὴς Οἰδίπους, ὅστις γινώσκει τὴν συνείδησιν αὐτοῦ καθαράν, δὲν θέλει νὰ ἀποκρύψῃ τι. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ἀξίως τοῦ βασιλικοῦ ἤθους δημοσίᾳ φράζειν κελεύει· ἅμα μὲν ἐπεὶ μηδὲν ὑποπτεύει περὶ ἑαυτοῦ, καὶ οἴεται θεοφιλὴς εἶναι· ἅμα δὲ καὶ ὑπὲρ τοῦ ἐν μέσῳ ῥηθέντων ἀνυσθῆναι τὰ τῆς ἀναζητήσεως. Αὔξει δὲ ὁ ποιητὴς τὸ ὡς εὐνοϊκὸν ἦθος τοῦ Οἰδίποδος, ὅπως αὔξοιτο τὰ τῆς τραγῳδίας, ὕστερον αἰτίου αὐτοῦ τῶν κακῶν ἀναφαινομένου„. Ἐπειδὴ ὁ Κρέων ὑποδεικνύει, ὅτι πρέπει νὰ ἀναγγείλῃ τὸν χρησμὸν κατ' ἰδίαν, ἠδύνατό τις νὰ εἰκάσῃ, ὅτι γινώσκει τι περὶ τοῦ ἀληθοῦς φονέως τοῦ Λαΐου.*

6 *Ἡ σύνταξις ἔχει οὐτωσί· Περὶ τῶνδε πλέον φέρω τὸ πένθος ἢ καὶ περὶ τῆς ἐμῆς ψυχῆς· διότι περισσότερον πενθῶ διὰ τούτους παρὰ διὰ τὴν ζωήν μου.*

7 *Σημαίνει σαφῶς, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ στίχ.* 106. *Συνήθως τὰ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μίασμα[1] χώρας, ὡς τεθραμμένον χθονὶ
ἐν τῇδ', ἐλαύνειν μηδ' ἀνήκεστον[2] τρέφειν.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ποίῳ καθαρμῷ;[3] τίς ὁ τρόπος τῆς ξυμφορᾶς;

ΚΡΕΩΝ

ἀνδρηλατοῦντας[4] ἢ φόνῳ φόνον πάλιν
λύοντας, ὡς τόδ'[5] αἷμα χειμάζον πόλιν.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ποίου[6] γὰρ ἀνδρὸς τήνδε μηνύει τύχην;

ΚΡΕΩΝ

ἦν ἡμίν, ὦναξ, Λάϊός ποθ' ἡγεμὼν
γῆς τῆσδε, πρὶν σὲ τήνδ'[7] ἀπευθύνειν πόλιν.

μαντεύματα τοῦ Φοίβου δὲν ἦσαν ἐμφανῆ, ἀλλὰ λοξά, δύσκριτα καὶ διὰ τοῦτο Λοξίας ἐπωνομάζετο.

1 *Εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ὁ Κρέων δὲν λέγει περὶ τοῦ φόνου τοῦ Λαΐου, ὅπως μὴ ποιήσῃ τὸν λόγον ἀφηγηματικόν, ἀλλὰ διὰ τῆς στιχομυθίας ἐπιχύσῃ ζωηρότητα. Ἰδὲ Ἕλλην· γραμματολ. Ι, σελ. 400.*

2 *Νὰ τὸ ἀποδιώκωμεν καὶ νὰ μὴ τὸ τρέφωμεν ἄνευ ἐξιλασμοῦ, ἄνευ καθαρμοῦ.*

3 *Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι· ποίῳ καθαρμῷ ἄνωγεν ἡμᾶς ἐλαύνειν; Τρόπος ἐνταῦθα σημαίνει τὴν φύσιν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 390 "τί τὸ στέρεσθαι πατρίδος;„ Ποία εἶναι ἡ φύσις τῆς δυστυχίας; Ἐν τῇ δευτέρᾳ προτάσει ἐρωτᾷ περὶ τοῦ ἐγκλήματος, ὅπερ ἀπαιτεῖ τὴν κάθαρσιν.*

4 *Ἡ μετοχὴ προσδιορίζει τὸ ὑποκείμενον τοῦ νοουμένου ἀπαρεμφάτου. Ἡ προσθήκη ὅμως αὐτοῦ ἤθελε παραγάγει πλεονασμόν, ἐλαύνειν ἀνδρηλατοῦντας. Ὁ Κρέων ἀποκρίνεται τὸ κατ' ἀρχὰς πρὸς τὸ πρῶτον τοῦ Οἰδίποδος ἐρώτημα, πρὸς δὲ τὸ δεύτερον ἀποκρίνεται μετὰ τὴν δευτέραν τοῦ ἄνακτος ἐρώτησιν ἐν στίχ. 102.*

5 *Δηλαδὴ τὸ ὑπὸ τοῦ θεοῦ νοούμενον. Ἡ αἰτιατικὴ εἶναι ἀπόλυτος, ὡς Πλάτ. ἐν Πολιτ. IV, 426, C, "προαγορεύουσι τοῖς πολίταις τὴν κατάστασιν τῆς πόλεως ὅλην μὴ κινεῖν, ὡς ἀποθανούμενον, ὃς ἂν τοῦτο δρᾷ„. Τόδε αἷμα σημαίνει ὅ τι καὶ ὅδε ὁ φόνος.*

6 *Εἶναι σύμπτυξις δύο προτάσεων· ποίου γὰρ ἀνδρός ἐστιν ἥδε ἡ τύχη, ἣν μηνύει;*

2 *Περὶ τῆς σημασίας τοῦ ῥήματος ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Πρὸ τοῦ κυβερνᾶν σε τήνδε τὴν πόλιν. Τὸ εὐθύνειν καὶ τὸ ἀπευθύνειν ἐπὶ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἔξοιδ' ἀκούων[1]· *οὐ γὰρ εἰσεῖδόν γέ πω.* 105

ΚΡΕΩΝ

τούτου θανόντος νῦν ἐπιστέλλει[2] *σαφῶς*
τοὺς αὐτοέντας[3] *χειρὶ τιμωρεῖν τινας.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

οἱ δ' εἰσὶ ποῦ γῆς; ποῦ τόδ'[4] *εὑρεθήσεται*
ἴχνος παλαιᾶς δυστέκμαρτον[5] *αἰτίας;*

τῶν ὀρθουμένων λοξῶν λέγεται, καὶ ἐπὶ τῶν κυβερνωμένων νεῶν· καὶ ἀπὸ τούτων κατὰ μεταφορὰν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων διοικουμένων, καθ' ὃ λέγεται ἐνταῦθα„.

1 *Δὲν λέγει ἀκούσας, διότι οἱ λόγοι ἐξακολουθοῦσι μέχρι τοῦ ἐνεσιῶτος. Τὸ οὔπω δὲν σημαίνει ἐνταῦθα ὄχι ἀκόμη, ὡς συνήθως, ἀλλ' οὐδόλως, τὸ παράπαν οὐχί. Ἡ τοιαύτη χρῆσις εἶναι ἀρχαιοτάτη ἀπαντῶσα ἤδη παρ' Ὁμήρῳ, ὡς Ἰλιάδ. Γ, 306 "οὔπω τλήσομ' ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὁρᾶσθαι μαρνάμενον φίλον υἱόν„, Μ, 270 "οὔπω πάντες ὁμοῖοι ἀνέρες ἐν πολέμῳ„, Ὀδυσσ. Ι, 102 "μή πώ τις λωτοῖο φαγὼν νόστοιο λάθηται„, Αἰσχ. ἐν Ἀγαμέμν. 296 "λαμπὰς δ' οὐδέπω μαυρουμένη„, Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 365 "μὴ δοκεῖτέ πω„. Λέγει, ὅτι οὐδόλως εἶδε τὸν Λάϊον, ἐν ᾧ εἶχε τοῦτον πατέρα.*

2 *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἐντέλλεται, ὑποτίθεται„. Ὑποκείμενον εἶναι ὁ Ἀπόλλων.*

3 *Αὐτοέντης = αὐθέντης, ὅστις διὰ τῆς ἰδίας χειρός του φονεύει, ὡς Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 272 "τὸν αὐτοέντην ἦμιν ἐν κοίτῃ πατρὸς ξὺν τῇ ταλαίνῃ μητρί„. Ἐν τοῖς Ἀνεκδότοις τοῦ* Bekker *σελ. 15, 11 λέγεται "Σοφοκλῆς δὲ λύσας τοὔνομα αὐτοέντης εἶπεν. Ἔστι δὲ πολιτικώτερον τὸ αὐθέντης„. Τὸ τιμωρεῖν ἐνταῦθα κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ τιμωρεῖσθαι, ὡς Λυσ. 13 42 «τιμωρεῖν Ἀγόρατον ὡς φονέα ὄντα„. Ὁ* Wunder *θεωρῶν ἡμαρτημένην τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων, ἅπερ ἔχουσι τινάς, δέχεται τὴν εἰκασίαν τοῦ* Schaefer *νομίζοντος, ὅτι εἶναι τινά. Ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία σημαίνει ὁστισδήποτε καὶ ἂν ἦναι, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 289 "ὅταν ὁ κύριος παρῇ τις„ καὶ ἐν Ἀντιγόν. 252 "ἄσημος οὐργάτης τις ἦν„.*

4 *Κυρίως ἔπρεπε νὰ εἴπῃ· τῆσδε αἰτίας, ἀλλ' ὑπάρχουσι πολλὰ παραδείγματα τοιαύτης ἐναλλαγῆς, ὡς παρ' Εὐριπίδι ἐν Φοινίσσ. 1360 "Λευκοπήχεις κτύπους χεροῖν„, Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 1 "Ὦ κοινὸν αὐτάδελφον Ἰσμήνης κάρα„.*

5 *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Σημαίνει δυσεύρετον. Λέγεται ἀπὸ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ

110 ἐν τῇδ' ἔφασκε γῇ· τὸ δὲ ζητούμενον
ἁλωτόν[1], ἐκφεύγει δὲ τἀμελούμενον.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

πότερα δ' ἐν οἴκοις[2] ἢ 'ν ἀγροῖς ὁ Λάϊος
ἢ γῆς ἐπ' ἄλλης τῷδε συμπίπτει[3] φόνῳ;

ΚΡΕΩΝ

θεωρός[4], ὡς ἔφασκεν, ἐκδημῶν, πάλιν

μεταφορᾶς τῶν κυνῶν, τῶν τὸ ἴχνος σκοπούντων„.

1 Τὸ ζητεῖν σκοπὸν ἔχει τὸ εὑρίσκειν. Ὁ ποιητὴς ἐξακολουθεῖ τὴν μεταφορὰν ἐκ τῶν ζῴων. Καὶ ὁ τραγικὸς Χαιρήμων λέγει ἐν Ἀποσπάσμ. 22 "οὐκ ἔστιν οὐδὲν τῶν ἐν ἀνθρώποις, ὅ τι οὐκ ἐν χρόνῳ ζητοῦσιν ἐξευρίσκεται„ καὶ Φιλήμων 36 "πάντ' ἐστὶν ἐξευρεῖν, ἐὰν μὴ τὸν πόνον φεύγῃ τις, ὃς πρόσεστι τοῖς ζητουμένοις„. Ἀντὶ τοῦ ἐκφεύγει ὁ Walckenaer γράφει ἐκφεύγειν, ὅπερ δὲν φαίνεται ἡμῖν πιθανόν· διότι τὸ γνωμικὸν τοῦτο δὲν εἶπεν ὁ Ἀπόλλων, ἀλλ' εἶναι γνώμη τοῦ Κρέοντος.

2 Φαίνεται παράδοξον, ὅτι ὁ Οἰδίπους μακρὸν χρόνον τῇ Ἰοκάστῃ συμβιώσας δὲν ἔμαθε, ποῦ ἔθανεν ὁ Λάϊος. Τὸ ἀπίθανον παρατηρήσας ὁ Ἀριστοτέλης (ἂν δηλ. τὸ χωρίον ἦναι γνήσιον) ψέγει, ἐν Ποιητικ. κεφ. XV "Ἄλογον δὲ μηδὲν εἶναι ἐν τοῖς πράγμασιν· εἰ δὲ μή, ἔξω τῆς τραγῳδίας, οἷον τὰ ἐν Οἰδίποδι τοῦ Σοφοκλέους„, καὶ ἐν κεφ XXIV "ἀλλὰ μάλιστα μὲν μηδὲν ἔχειν ἄλογον· εἰ δὲ μή, ἔξω τοῦ μυθεύματος, ὥσπερ Οἰδίπους τὸ μὴ εἰδέναι πῶς Λάϊος ἀπέθανεν· ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ δράματι, ὥσπερ ἐν Ἠλέκτρᾳ οἱ τὰ Πύθια ἀπαγγέλλοντες„. Φαίνεται, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Σοφοκλῆς παρατηρήσας, ὅτι ἡ ἄγνοια τῆς τύχης τοῦ Λαΐου ἦθελεν εἶναι ὀλίγον ἀπίθανος, καθεῖλε τὸ ἄτοπον διὰ τῆς ἐξετάσεως, ἂν καὶ αὐτοὶ οἱ Θηβαῖοι ἐγίνωσκον ἀκριβῶς τὰ κατὰ τὸν φόνον τοῦ Λαΐου. Δικαίως λογεῖ δὲ τὴν ἄγνοιαν ταύτην διὰ τὸ φόβον τῆς Σφιγγός. Ἄλλως ἦτο ὅλως φυσικὸν νὰ ζητήσῃ ἀκριβεστέρας εἰδήσεις νῦν, ὅτε μεγίστη ἀνάγκη παρέστη

3 Καὶ παρὰ τοῖς τραγικοῖς ὑπάρχει ὁ ἱστορικὸς ἐνεστώς· τὰ δὲ ῥήματα φύω, τίκτω, θνήσκω, φονεύω καὶ τὰ τοιαῦτα ἀπαντῶσι συχνότερον δηλοῦντα, ὅτι ἡ παρελθεῖσα κατάστασις διαμένει, ὡς κατωτέρω 118 «θνήσκουσι γὰρ» καὶ πολλαχοῦ.

4 Οἱ φιλόλογοι δέχονται δύο ὀνόματα θεωρός· τὸ μὲν παραγόμενον ἐκ τοῦ θεᾶσθαι σημαίνει τὸν θεατήν, τὸ δὲ σύνθετον ὂν ἐκ τοῦ θεὸς καὶ ὥρα σημαίνει τὸν φροντίζοντα περὶ τῶν θεῶν κατ' ἀναλογίαν τοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρὸς οἶκον οὐκέθ' ἵκεθ', ὡς ἀπεστάλη.[1] 115

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

οὐδ' ἄγγελός τις οὐδὲ συμπράκτωρ ὁδοῦ[2]
κατεῖδ'[3], *ὅτου τις ἐκμαθὼν ἐχρήσατ'*[4] *ἄν;*

ΚΡΕΩΝ

θνήσκουσι γάρ[5], *πλὴν εἷς τις, ὃς φόβῳ φυγών,*
ὧν εἶδε[6], *πλὴν ἕν, οὐδὲν εἶχ' εἰδὼς φράσαι.*

θυρωρός, πυλωρός, σκευωρός, ὑλωρός. Θεωρὸς ἐνταῦθα σημαίνει τὸν πορευόμενον πρὸς τὸν θεόν, ὅπως λάβῃ χρησμόν. Ὁ Λάϊος ἀπῆλθεν εἰς τὸ μαντεῖον, ὅπως μάθῃ περὶ τῆς τύχης τοῦ ἐκτεθέντος παιδός, ὡς λέγει ὁ Εὐριπίδης ἐν Φοινίσσ. 36 «πρὸς δῶμα Φοίβου Λάϊος θ' οὑμὸς πόσις τὸν ἐκτεθέντα παῖδα μαστεύων μαθεῖν».

1 *Ἐνταῦθα σημαίνει ἀπῆλθεν, ἀπεδήμησεν.*

2 *Συμπράκτωρ ὁδοῦ εἶναι ὁ συνοδοιπόρος, ὁ ἀκόλουθος. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «οὐδὲ ἀκόλουθος, παρ' οὗ τις ἂν μάθοι, καὶ χρήσαιτο πρὸς ζήτησιν».*

3 *Ὁ Οἰδίπους ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ, ἂν ὑπάρχῃ αὐτόπτης μάρτυς, ὅστις εἶδεν ἀκριβῶς τὸν φόνον. Ὡς τὸ κατεῖδε δηλοῖ ἀκρίβειαν, οὕτω καὶ τὸ ἐκμαθών. Τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἐκμαθών (τι) καὶ τοῦ ἐχρήσατο (αὐτῷ) ἐννοεῖται ἔξωθεν. Ἀπιθάνως ὁ* Nauck *ἀντὶ τοῦ κατεῖδ' ἔγραψεν ἤγγειλ'.*

4 *Κεῖται ἀόριστος· διότι ἀναφέρεται εἰς τὸν χρόνον, καθ' ὃν ὁ φόνος ἐγένετο.*

5 *Ὁ σύνδεσμος αἰτιολογεῖ τὴν ἄρνησιν τὴν ἐξαγομένην ἐκ τῆς προηγουμένης ἐρωτήσεως. Εἶδον μὲν οἱ ἀκόλουθοι, ἀλλὰ παρὰ τούτων δὲν ἠδύνατο νὰ μάθῃ τις, διότι ἐφονεύθησαν. Ὁ λόγος τοῦ Κρέοντος σκοπεῖ, ὅπως μὴ ὁ Οἰδίπους προβῇ εἰς ζήτησιν. Πρὸς δὲ λέγει μετὰ περιφρονήσεως περὶ τοῦ διασωθέντος, ὡς δεικνύουσιν αἱ φράσεις εἷς τις, φόβῳ φυγών, οὐδὲν εἶχ' εἰδὼς φράσαι.*

6 *Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσίν· ὃς φόβῳ φυγών, οὐδὲν εἶχ' εἰδὼς φράσαι, ὧν εἶδε, πλὴν ἕν. Ὁ σωθεὶς ἀκόλουθος τοῦ Λαΐου εἶδε μέν, ἀλλ' οὐκ ἴδει. Τοῦ ἀκολούθου τὸν νοῦν ὁ φόβος διετάραξεν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε δὲν ἔγνω ἀκριβῶς τὰ κατὰ τὸν φόνον, ὅπερ ἐγένετο καθ' ὑπόκρισιν. Διότι οὗτος συνετῶς ποιήσας δὲν ἠθέλησε νὰ καταδείξῃ τὸν σωτῆρα τῆς πόλεως ὡς φονέα τοῦ Λαΐου. Περὶ τῆς δειλίας τούτου καὶ ὁ Σχολιαστὴς παρετήρησεν· «ἄκρως δὲ ὑπέγραψε τὸ ἦθος τῶν δειλῶν· ἅμα μὲν γὰρ ἐπαίρουσι τὰ πεπραγμένα, ἵνα μὴ δόξωσι διὰ δειλίαν φυγεῖν, ἅμα δὲ καὶ ἐν παραφρονήσει ὄντες τὰ βραχέα μείζω δοξάζουσι. Καλῶς δὲ ᾠκονόμηται, ἵνα τέως μὴ ἐλέγχοιτο τὸ κατὰ τὸν Οἰδίποδα».*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

τὸ ποῖον [1]; ἓν γὰρ πόλλ' ἂν ἐξεύροι μαθεῖν,
ἀρχὴν βραχεῖαν εἰ λάβοιμεν ἐλπίδος.

ΚΡΕΩΝ

λῃστὰς [2] ἔφασκε συντυχόντας οὐ μιᾷ
ῥώμῃ κτανεῖν νιν, ἀλλὰ σὺν πλήθει χερῶν.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

πῶς οὖν ὁ λῃστής [3], εἴ τι μὴ ξὺν ἀργύρῳ
ἐπράσσετ' [4] ἐνθένδ', ἐς τόδ' ἂν τόλμης ἔβη;

ΚΡΕΩΝ

δοκοῦντα ταῦτ' ἦν· Λαΐου δ' ὀλωλότος
οὐδεὶς ἀρωγὸς ἐν κακοῖς [5] ἐγίγνετο.

1 *Τὸ ἄρθρον ἐτέθη πρὸς δήλωσιν τοῦ εἰρημένου. Τὸ ἓν ἐνταῦθα προσωποποιεῖται.*

2 *Τὸ ψεῦδος τοῦτο ἦτο ἀναγκαῖον οὐ μόνον τῷ ἀκολούθῳ, ἀλλὰ καὶ τῷ ποιητῇ αὐτῷ· ὁ μὲν ἀκόλουθος λέγων τοὺς φονεῖς τοῦ Λαΐου πολλούς, ἤθελε κατά τινα τρόπον νὰ δικαιώσῃ τὴν αἰσχρὰν αὐτοῦ φυγήν, ὁ δὲ ποιητὴς εἶχεν ἀνάγκην τοῦ ψεύδους, ὅπως μὴ ἐπέλθῃ εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ Οἰδίποδος, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ φονεύς. Ἂν δὲ τοῦτο συνέβαινεν, ὁ ποιητὴς δὲν ἠδύνατο νὰ πλέξῃ τὸν μῦθον αὐτοῦ.*

3 *Ὁ Οἰδίπους μεταχειρίζεται τὸ ὄνομα καθ' ἑνικὸν ἀριθμὸν ἐν περιληπτικῇ σημασίᾳ, ἀλλ' ὁ θεατὴς γινώσκει ἐκ τοῦ μύθου, ὅτι ὁ λέγων ἄνευ συνειδήσεως αἰνίσσεται τὴν ἀλήθειαν. Ὅρα στίχ.* 231, 246 *καὶ* 266. *Τὸ εἴ τι μὴ συνηθέστερον, λέγεται εἰ μή τι, ἀλλὰ καὶ ἡ τοιαύτη χρῆσις δὲν εἶναι σπανία, ὡς κατωτέρω ἐν στίχ.* 969 "εἴ τι μὴ τῷμῷ πόθῳ κατέφθιθ'„, *καὶ ἐν Τραχιν.* 712 "εἴτι μὴ ψευσθήσομαι γνώμης.„

4 *Ὑποκείμενον εἶναι τὸ τί, δηλ. ἂν δὲν ἐνηργεῖτό τι ἀπὸ ἐδῶ μὲ χρήματα, ἂν δὲν ὑπῆρχε συνεννόησις μὲ τοὺς ἐδῶ. Τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχει τὸ ῥῆμα πράττεσθαι καὶ παρὰ Θουκυδ.* V, 83 "ὑπῆρχε δέ τι αὐτοῖς καὶ ἐκ τοῦ Ἄργους αὐτόθεν πρασσόμενον„ *καὶ αὐτόθι* IV, 121 "καί τι αὐτῷ καὶ ἐπράσσετο εἰς τὰς πόλεις προδοσίας πέρι„ "Ὅρα, ὅτι ἔθηκε παρατατικὸν ἀντὶ τοῦ ἀορίστου ἐπράχθη, *ὡς ἐν στίχ.* 432. *Ὁ Σχολιαστὴς εἰκάζει, ὅτι ὑπονοεῖται ὁ Κρέων· "Τείνει δὲ τοῦτο εἰς Κρέοντα, ὡς αὐτοῦ συνθεμένου τῷ τοῦ Λαΐου φονεῖ διὰ τὴν βασιλείαν.„ Ἡ ὑπόνοια αὕτη ἐνισχύεται ἐκ τούτου, ὅτι ὁ Κρέων συγγενὴς ὢν τοῦ φονευθέντος δὲν ἀνεζήτησε τὸν φονέα.*

5 *Πάλιν διὰ γενικῆς φράσεως ἀποκρίνεται ὁ Κρέων. Τοῦτο ἀπαιτεῖ καὶ ἡ στιχομυθία, ἀλλὰ καὶ ὁ Κρέων ἦ μᾶλλον ὁ ποιητὴς δὲν θέ-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

κακὸν δὲ ποῖον[1] *ἐμποδὼν, τυραννίδος*
οὕτω πεσούσης, εἶργε τοῦτ' ἐξειδέναι;

ΚΡΕΩΝ

ἡ ποικιλῳδὸς[2] *Σφὶγξ τὸ πρὸς ποσὶν σκοπεῖν* 130
μεθέντας ἡμᾶς τἀφανῆ[3] *προσήγετο.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἀλλ' ἐξ ὑπαρχῆς αὖθις αὖτ' ἐγὼ φανῶ[4]·
ἐπαξίως γὰρ Φοῖβος, ἀξίως[5] *δὲ σὺ*
πρὸς[6] *τοῦ θανόντος τήνδ' ἔθεσθ' ἐπιστροφήν·*

λει νὰ θέξῃ τῆς Σφιγγός, ὅπως μὴ διεγείρῃ ἀνάμνησιν τοῦ χρόνου ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ Οἰδίποδος.

1 Ὁ Οἰδίπους ἀπορεῖ, ὅτι ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ οὕτω μέγα κακόν, ὥστε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀναζήτησιν τοῦ φονεύσαντος τὸν βασιλέα. Ποῖον κακὸν ἐμπόδιζε νὰ μάθητε τοῦτο, ἀφ' οὗ τοιουτοτρόπως ἔπεσεν ὁ τύραννος; Ὅρα Εἰσαγ. σελ 29.

2 Ποικίλος εἶναι ἀντίθετον τοῦ ἁπλοῦς, ὡς παρ' Εὐριπ. ἐν Ἑλέν.711 "ὁ θεὸς ὡς ἔφυ τι ποικίλον καὶ δυστέκμαρτον„. Ἐντεῦθεν ποικιλῳδὸς σημαίνει τὸν ᾄδοντα αἰνιγματωδῶς.

3 Ἀφανῆ ὀνομάζει τὰ κατὰ τὸν φόνον τοῦ Λαΐου. Προτιμᾶται τὸ ἐγγὺς τοῦ πόρρω, ὡς παρ' Εὐριπ. ἐν Ῥήσ. 482 «μὴ νυν τὰ πόρρω τἀγγύθεν μεθεὶς σκόπει.„ Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Ἠνάγκαζεν ἡμᾶς ἡ Σφίγξ, μεθέντας τὰ ἀφανῆ τὰ κατὰ τὸν φόνον τοῦ βασιλέως (τοῦτο γὰρ ἀφανές), τὰ παρὰ ποσὶ κακὸν σκοπεῖν».

4 Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα, ὁποῖον ἦτο ἐξ ἀρχῆς, πάλιν εἰς φῶς ἐγὼ θὰ φέρω. Λεληθότως τὸ χωρίον ὑπαινίσσεται, ὅτι θέλει φανερωθῇ αὐτὸς ὁ Οἰδίπους ὡς δράστης τοῦ ἐγκλήματος, ὡς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· "ἀναθραμοῦμαι ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ πράγματος, καὶ εἰς φῶς ἄξω. Ἴσως δὲ λεληθότως καὶ τὸ ἕτερον ἔγκειται ἐν τῷ· ἐγὼ φανῶ, ὅπερ οὐ φησὶ μὲν ὁ Οἰδίπους, μανθάνει δὲ ὁ ἀκροατής.„ Ἐνταῦθα ὁ ἥρως τοῦ δράματος ὑπισχνεῖται, ὅτι τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ φονέως, ἥτις εἶναι ὑπόθεσις τῆς τραγῳδίας, θέτει σκοπὸν τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ.

5 Ἐν τῇ ἀναφορᾷ συνήθως ἐπαναλαμβάνεται ἡ αὐτὴ λέξις, ἀλλ' οὐχὶ σπανίως ἀντὶ ταύτης τίθεται καὶ συνώνυμος, ὡς Σοφ. ἐν Ἀντιγόν. 898 "φίλη μὲν πατρί, προσφιλὴς δὲ σοί„ καὶ ἐν Ἡλέκτρ. 267 "ὅταν θρόνοις Αἴγισθον ἐνθακοῦντ' ἴδω τοῖσιν πατρῴοις, εἰσίδω δ' ἐσθήματα„.

6 Ἡ πρὸς ἐνταῦθα ἔχει τὴν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

135 ὥστ' ἐνδίκως ὄψεσθε κἀμὲ σύμμαχον,
γῇ τῇδε τιμωροῦντα τῷ θεῷ θ' ἅμα.
ὑπὲρ γὰρ οὐχὶ[1] τῶν ἀπωτέρω φίλων,
ἀλλ' αὐτὸς αὑτοῦ[2] τοῦτ' ἀποσκεδῶ μύσος.

σημασίαν τῆς ὑπέρ, ὡς παρὰ Πλάτ. ἐν Πρωταγόρ. 336 D "Καλλίας μοι δοκεῖ πρὸς Πρωταγόρου εἶναι„, κατωτέρω 1434 "πρὸς σοῦ γὰρ οὐδ' ἐμοῦ φράσω„. Ἀντὶ τῆς φράσεως, τήνδ' ἔθεσθ' ἐπιστροφήν, εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ τήνδε θεσπίζει γραφήν, ἀλλ' αὕτη δὲν ἐπιδοκιμάζεται ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν. Ἡ ἐπιστροφὴ ἑρμηνεύεται φροντίς, μέριμνα, ἀλλ' ἡ λέξις διατηρεῖ καὶ τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς σημασίαν, δηλ. σημαίνει στροφὴν πρὸς τὰ ὀπίσω, ἤτοι εἰς τὸν φόνον τοῦ Λαΐου. Πολλάκις οἱ τραγικοὶ ἀναλύουσι ῥήματα διὰ τοῦ ἔχειν, ἴσχειν, νέμειν, τίθεσθαι, τρέφειν καὶ τῶν συστίχων ὀνομάτων, ὡς πρόνοιαν, λησμοσύναν, συγγνώμην καὶ τῶν τοιούτων. Ποιοῦσι δὲ τοῦτο, ὅπως ἐξάρωσι τὴν ἔννοιαν τοῦ ῥήματος.

1 Ἀντὶ νὰ εἴπῃ οὐ γὰρ ὑπέρ, ἀλλ' ἔθηκε τὴν ἄρνησιν πρὸ τῆς ἐξαιρομένης φράσεως διὰ τῆς ἀντιθέσεως, ὡς ἐν Τραχιν. 44 "χρόνον γὰρ οὐχὶ βαιόν, ἀλλ' ἤδη δέκα μῆνας πρὸς ἄλλοις πέντ' ἀκήρυκτος μένει.„ Διὰ τῆς φράσεως ἀπωτέρω φίλων ἐννοεῖ τὸν Λάϊον, ὅστις κατεῖχε τὸ σκῆπτρον τῶν Θηβῶν, ἀλλ' ὃν δὲν ἐγίνωσκεν ὡς πατέρα. Ἀγνοῶν δὲ ὁ Οἰδίπους ὀνομάζει ἀπωτέρω φίλον ἐκεῖνον, ὃν εἶχε πατέρα. Μετὰ ὑπαινιγμοῦ λέγει ὁ ποιητὴς ταῦτα, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Οὐ μόνον ὑπὲρ τοῦ ἀνῃρημένου βασιλέως ἄξιον ποιήσασθαι τὴν ἀναζήτησιν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐμοῦ. Ὁ γὰρ ἐκείνῳ ἐπιχειρήσας, ἴσως κἀμοὶ ἐπιβουλεύσει. Πεπλαγίασται δὲ πάλιν ὁ λόγος, καὶ τὴν ἀλήθειαν αἰνίττεται τῷ θεάτρῳ, ὅτι αὐτὸς δράσας τὸν φόνον ὁ Οἰδίπους, καὶ ἑαυτὸν τιμωρήσεται.„

2 Ἔπρεπε νὰ μεταχειρισθῇ τὸ πρῶτον πρόσωπον τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας· οἱ ἀρχαῖοι ὅμως, μάλιστα δὲ οἱ τραγικοί, μεταχειρίζονται τὸ τρίτον πρόσωπον ἀντὶ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου, ὡς Πλάτ. ἐν Πρωταγόρ. 312 "σὺ δὲ οὐκ ἂν αἰσχύνοιο εἰς τοὺς Ἕλληνας αὐτὸν σοφιστὴν παρέχων;„, Δημοσθ. Ὀλυνθ. σελ. 9, 13 "τῶν πραγμάτων ὑμῖν ἐκείνων αὐτοῖς ἀντιληπτέον ἐστίν, εἴπερ ὑπὲρ σωτηρίας αὐτῶν φροντίζετε„, Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 283 καὶ ἐν Αἴαντ. 1132. Ἡ γενικὴ ἑαυτοῦ κατὰ μὲν τὸ φαινομενον συντάσσεται μετὰ τῆς ἐννοουμένης ὑπέρ, ἀληθῶς δὲ μετὰ τοῦ ἀποσκεδῶ, δηλ. σκεδῶ ἀπ' ἐμαυτοῦ. Μύσος λέγεται ἐκεῖνο, πρὸς ὃ μύομεν ἢ μύοντες ἐκφεύγομεν, τροπικῶς δὲ καὶ πᾶν τὸ ἀποστροφῆς ἄξιον. Γράφεται ἐνίοτε καὶ μῦσος, ἀλλ' ἡ τοιαύτη γραφὴ εἶναι ἡμαρτημένη· διότι τὸ υ εἶναι πάντοτε βραχὺ ἐν ταύτῃ τῇ λέξει.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅστις γὰρ ἦν ἐκεῖνον ὁ κτανών, τάχ' ἄν
κἄμ' ἄν[1] τοιαύτῃ χειρὶ τιμωρεῖν θέλοι·
κείνῳ προσαρκῶν[2] οὖν ἐμαυτὸν ὠφελῶ.
ἀλλ' ὡς τάχιστα, παῖδες, ὑμεῖς μὲν βάθρων[3]
ἵστασθε, τούσδ' ἄραντες ἱκτῆρας κλάδους[4]·
ἄλλος[5] δὲ Κάδμου λαὸν ὧδ' ἀθροιζέτω,
ὡς πᾶν ἐμοῦ δράσοντος· ἢ γὰρ εὐτυχεῖς
σὺν τῷ θεῷ[6] φανούμεθ' ἢ πεπτωκότες.

1 *Ἡ ἐπανάληψις τοῦ ἄν ἀπαντᾷ οὐχὶ σπανίως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἐνίοτε δ' εὕρηται καὶ τρίς. Ἐνταῦθα ὑποδεικνύει, ὅτι τὸ τάχα σημαίνει ἴσως καὶ οὐχὶ ταχέως, ὡς ἐν στίχ.* 523 "τάχ' ἄν ὀργῇ βιασθὲν μᾶλλον ἢ γνώμῃ φρενῶν. *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει·* "Τοιαύτῃ τόλμῃ χειρός, τοιούτῳ φόνῳ.„ *Τὸ τιμωρεῖν ἐνταῦθα δὲν σημαίνει βοηθεῖν, ἀλλὰ βλάπτειν, φονεύειν. Ἐπειδὴ δ' ὅμως τὸ ῥῆμα ἀλλαχοῦ δὲν ἔχει τὴν σημασίαν ταύτην, ὁ μὲν* Axt *προτείνει, ὅπως γραφῇ πημαίνειν, ὁ δὲ* Schmidt *ποτ' ἐναίρειν. Κατὰ τὸν* Wolff *ὅμως τὸ ἐνεργητικὸν κεῖται ἀντὶ τοῦ μέσου τιμωρεῖσθαι = ἐκδικεῖσθαι. Πράγματι δ' ἐννοεῖ ὁ ποιητής, ὅ τι λέγει ὁ Σχολιαστής·* "Αὐτὸς δράσας τὸν φόνον καὶ ἑαυτὸν τιμωρήσεται.„ *Καὶ ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἐν στίχ.* 124 *ὁ Οἰδίπους ἄρχεται ὑποπτεύων, ὅτι ἐν Θήβαις ὑπάρχει πολιτικὸν πρόσωπον δυσηρεστημένον ἢ φιλοδόξους σκοποὺς ἔχον.*

2 *Εἰς ἐκεῖνον προσφέρων ἱκανοποίησιν ὠφελῶ τὸν ἑαυτόν μου.*

3 *Ἀντὶ νὰ εἴπῃ ἐκ βάθρων. ἀλλ' ἡ παράλειψις τῆς προθέσεως γίνεται καὶ ἀλλαχοῦ. ὡς κατωτέρω* 152 "τίς ποτε τὰς πολυχρύσου Πυθῶνος ἀγλαὰς ἕβας Θήβας ;„ 1035 "δεινόν γ' ὄνειδος σπαργάνων ἀνειλόμην „, *ἐν Φιλοκτήτ.* 613

4 *Τοὺς ἱκετευτικοὺς κλάδους εἶχον καταθέσει, ὡς ἐν στίχ.* 4 *εἴρηται.*

5 *Ἐννοεῖ ἐκ τῶν ἀκολούθων τινά. Λαὸς δὲ ἐνταῦθα εἶναι οἱ γέροντες τῶν Θηβῶν. Διὰ τῆς φράσεως ταύτης προπαρασκευάζει τὴν πάροδον τοῦ χοροῦ, ὡς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής·* "Πιθανὴ ἡ εἴσοδος τοῦ χοροῦ. Σκέπτεσθαι γάρ φησι δεῖν μετὰ τοῦ δήμου περὶ τῶν πρακτέων„.

6 *Μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ θεοῦ, ἤτοι τοῦ Ἀπόλλωνος. Τὸ φαίνεσθαι συντασσόμενον πρὸς μετοχὴν σημαίνει φανερὸν εἶναι, ὡς Θουκυδ.* 1. 2 "Φαίνεται γὰρ ἡ νῦν Ἑλλὰς καλουμένη οὐ πάλαι βεβαίως οἰκουμένη.„ *Τὸ πεπτωκότες ἐνταῦθα ἔχει τὴν ἀντίθετον σημασίαν τοῦ εὐτυχεῖς. Ὁ Οἰδίπους μετὰ τοῦ Κρέοντος, ὡς φαίνεται, εἰσῆλθον εἰς τὰ ἀνάκτορα· διότι ἐν στίχῳ* 288 *ὑποτίθεται μεταξὺ τούτων διάλογος.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΕΡΕΥΣ

ὦ παῖδες, ἱστώμεσθα[1]· τῶνδε γὰρ χάριν
καὶ δεῦρ'[2] ἔβημεν, ὧν ὅδ' ἐξαγγέλλεται.
Φοῖβος[3] δ' ὁ πέμψας τάσδε μαντείας ἅμα
σωτὴρ θ' ἵκοιτο καὶ νόσου παυστήριος[4].

ΧΟΡΟΣ

Στροφὴ α'.

ὦ Διὸς ἁδυεπὲς φάτι[5], τίς ποτε τᾶς πολυχρύσου[6]

1 *Ἐν στίχ.* 32 εἴρηται, ὅτι οἱ παῖδες ἐκάθηντο. *Νῦν ὁ Ἱερεὺς τοῦ Διὸς παρακελεύεται τούτους, ὅπως ἐγερθῶσιν.*

2 *Διότι καὶ ἡμεῖς ἤλθομεν ἐνταῦθα χάριν τούτων, ἅπερ οὗτος ὑπισχνεῖται. Τὸ ἐξαγγέλλομαι ἐνταῦθα σημαίνει ὑπισχνοῦμαι, ἐν τοιαύτῃ δὲ σημασίᾳ τίθεται συνηθέστερον τὸ ἐπαγγέλλομαι· εὕρηται δὲ καὶ τὸ ἁπλοῦν ἀγγέλλομαι ἐν Αἴαντι* 1376.

3 *Ὁ Ἀπόλλων ἐλατρεύετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ὡς σωτήρ, ἐπικούριος, ἀλεξίκακος, βοηδρόμος. βοηθόος, ἀποτρόπαιος, καθάρσιος, ἀκέστωρ. ἀκέσιος.*

4 *Καὶ ἐν Ἰλιάδος Α,* 315 *οἱ Ἀχαιοὶ τῷ Ἀπόλλωνι εὔχονται πρὸς παῦσιν τοῦ λοιμοῦ. Ὁ ἱερεὺς μετὰ τῶν ἱκετευόντων ἐξέρχεται δεξιᾷ τῷ θεατῇ, διότι ἡ θύρα ἡ ἐνταῦθα κειμένη ἄγει εἰς τὴν πόλιν. Ἀφ' οὗ δ' ἐκενώθη ἡ σκηνή, εἰσέρχονται γέροντες Θηβαῖοι, οἵτινες ἀντιπροσωπεύουσι τὸν λαόν, ὡς γίνεται δῆλον ἐν στίχ.* 144.

5 *Φήμη καὶ φάτις λέγεται ὁ χρησμός, ὡς ἐν στίχ.* 43 «εἴτε τοῦ θεῶν φήμην ἀκούσας εἴτ' ἀπ' ἀνδρὸς οἰσθά του» *καὶ* 310. *Ὁ Σοφοκλῆς ἠδύνατο νὰ εἴπῃ καὶ ἁδεῖα φάτι, ἀλλ' οἱ τραγικοὶ προτιμῶσι τοὺς τοιούτους πλεονασμούς, ὡς ὁ Εὐριπίδ. ἐν Ἱππολύτ* 1425 «ἄζυγες γάμων», *ἐν Ἀδρομάχ.* 612 "τέκνων ἄπαιδες„. *Τοιαῦτα εἶναι καὶ τὰ ἀσκευος ἀσπίδων, ἄλυπος ἄτης, κακῶν ἄνατος, ἀλαμπὲς ἡλίου καὶ τὰ τοιαῦτα. Ὀνομάζει δὲ τὸν χρησμὸν ἡδύν, διότι καὶ ὁ Κρέων εἶπεν αὐτὸν ἐσθλὸν ἐν στίχ.* 88 *καὶ ὁ χορὸς προσδοκᾷ παρὰ τούτου τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς νόσου. Διὰ τοῦτο ἐν στίχ.* 158 *λέγει,* ὦ χρυσέας τέκνον Ἐλπίδος. *Ὁ χρησμὸς λέγεται τοῦ Διὸς καὶ οὐχὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, διότι οὗτος ἐμάντευε τοῖς ἀνθρώποις κατ' ἐντολὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, Ὁμηρ. Ὕμν. εἰς Ἀπόλλ. Δήλ.* 132 «χρήσω δ' ἀνθρώποισι Διὸς νημερτέα βουλήν„, *Σοφοκλ. ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 623 «εἰ Ζεὺς ἔτι Ζεὺς χὠ Διὸς Φοῖβος σαφής,» *καὶ ἐν Αἴαντ.* 187. *Ὁ Σχολιαστὴς λέγει·* «Ὅτι μὲν γὰρ πάρεστι λόγιον ἀπὸ τῆς Πυθῶνος, ἀκηκόασιν· τὸ δὲ ῥητὸν αὐτὸ ζητοῦσιν„.

6 *Πυθὼν καὶ Πυθὼ λέγεται ὁ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πυθῶνος ἀγλαὰς ἕδας[1]
Θήβας; ἐκτέταμαι[2] *φοβερὰν φρένα, δείματι πάλλων*[3],
ἰήιε[4] *Δάλιε Παιάν,*
ἀμφὶ σοὶ ἁζόμενος[5]*, τί μοι ἢ νέον*[6] 155

τόπος, ἐν ᾧ ἦτο τὸ μαντεῖον τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος, Δελφοὶ δὲ ἡ πόλις, Ἡρόδοτ. I, 54 Τὸ μαντεῖον καὶ ἐν τῷ ὁμηρικῷ αἰῶνι ἦτο πολυθρύλητον διὰ τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ. Ἰλιάδ. I, 404. Καὶ ἐνταῦθα τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι ἀ π ὸ π ο λ υ χ ρ ύ σ ο υ Π υ θ ῶ ν ο ς, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν 142.

1 Τὸ ῥῆμα τοῦτο ὑποδεικνύει, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐπροσωποποίησε τὴν φάτιν, ὡς καὶ μετ' ὀλίγον λέγει, ἄμβροτε Φάμα. Ἐξήγησις· Ὦ γ λ υ κ ύ λογε χρησμέ, τίς τέλος πάντων ἐκ τοῦ πλουσίου μαντείου τῶν Δελφῶν ἦλθες εἰς τὰς λαμπρὰς Θήβας;

2 Κατὰ τὸν Τρικλίνιον· «Ἀντὶ τοῦ ἐκπέπληγμαι, παρ' ὅσον οἱ ἐκπλαγέντες ἔκτασιν σώματος καὶ ἀκινησίαν, ἐν ὅσῳ χρόνῳ ἐκπλήττονται, πάσχουσιν». Σημαίνει ὅμως εἶμαι ἀνυπόμονος. Τὸ ἐπίθετον φοβερὸς ἔχει μὲν ἐνεργητικὴν διάθεσιν, ἤτοι δηλοῖ τὸ ἐμποιοῦν ἄλλοις φόβον, ἔχει δὲ καὶ παθητικήν, ἤτοι σημαίνει τὸ περιδεές, τὸ δειλόν, ὡς ἐνταῦθα καὶ παρὰ Θουκυδ. IV, 128 «οἷα ἐν νυκτερινῇ καὶ φοβερᾷ ἀναχωρήσει εἰκὸς ἦν ξυμβῆναι,» ὅρα καὶ Πλάτ. ἐν Θεάγ. 127 *B*.

3 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «ἀντὶ τοῦ παλλόμενος φόβῳ, ἀγωνιῶν.»

4 Τὸ ἐπίθετον τοῦτο τοῦ Ἀπόλλωνος ἄλλοι μὲν παράγουσιν ἐκ τοῦ ἰάομαι, δηλ. ὁ ἰώμενος, ὁ θεραπεύων, ἄλλοι δὲ γράφοντες ἰήϊος παράγουσιν ἐκ τοῦ ἴημι, δηλ. τοξότης. Πιθανώτερον ὅμως ἐκ τῆς ἐπιφωνήσεως ἰὴ ἰή, Ἀθήν. VIII, 363 «διὸ καὶ τὸ δαιμόνιον ἴλεον ἠξίουν γίνεσθαι ἐπιφωνοῦντες ἰὴ ἰή.» Κατ' ἀναλογίαν καὶ ὁ Διόνυσος ἐπωνομάζετο εὔϊος ἐκ τοῦ εὐοῖ ὡς λέγει ὁ Σχολιαστής· «Ἐπὶ δὲ τῶν παιάνων λέγεται τὸ ἰήϊος, ἐπεὶ τοιούτῳ μέλει ᾠδὸν τοὺς παιᾶνας. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα ᾠδοντο οἱ παιᾶνες, ἐλέγετο καὶ ὁ Ἀπόλλων ἰήϊος, ὡς ὑπὸ τοιούτου μέλους ὑμνούμενος, ὥσπερ εὔϊος ὁ Διόνυσος. Καὶ ἐπὶ τοῦ παιᾶνος τὸ αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει. Λέγεται γὰρ παιὰν ὁ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ὕμνος καὶ ἀπὸ τούτου καὶ ὁ Ἀπόλλων, καθ' ὃ καὶ ἐνταῦθα». Ἐν τῷ ὁμηρικῷ ὕμνῳ εἰς Ἀπόλλωνα λέγεται Ἰ η π α ι ή ω ν στίχ. 272. Ὁ Ἀπόλλων ἐπονομάζεται Δάλιος, ἤτοι Δήλιος ὡς ἐν Δήλῳ γεννηθείς.

5 Τὸ ἁζόμενος ἐνταῦθα σημαίνει ε ὐ λ α β ο ύ μ ε ν ο ς, φ ο β ο ύ μ ε ν ο ς, Ἰλιάδ. Ξ, 261 «ἅζετο γάρ, μὴ νυκτὶ θοῇ ἀποθύμια ἔρδοι.» Ἡ δὲ ἀμφὶ μετὰ δοτικῆς δηλοῖ τὸ πρόσωπον, ὅπερ διεγείρει τὸν φόβον, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 492 «ἄλλος δὲ δειμαίνοιμ' ἂν ἀμφὶ σοί», Ὁ χορὸς ἐλπίζει μέν, ἀλλὰ καὶ φοβεῖται. Ἡ ἑπομένη φράσις εἶναι πλαγία ἐρώτησις ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ ἁζόμενος

6. Συνήθως τὸ νέον λαμβάνε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἢ περιτελλομέναις ὥραις[1] πάλιν
ἐξανύσεις χρέος[2].
εἰπέ μοι, ὦ χρυσέας τέκνον Ἐλπίδος[3], ἄμβροτε Φάμ

Ἀντιστροφὴ α'.

πρῶτα σὲ κεκλόμενος[4], θύγατερ Διός, ἄμβροτ' Ἀθάν
γαιάοχόν[5] τ' ἀδελφεὰν

ται ἐπιρρηματικῶς, ὡς ἐν Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 1775 "τῷ κατὰ γῆς, ὃς νέον ἔρρει." Ὁ Dindorf ὅμως οὐχὶ ἀτόπως θεωρεῖ τοῦτο ἐπίθετον, εἰ καὶ ἀντιτίθεται πρὸς τὸ πάλιν. Ὁ δὲ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Τί μοι ἢ νῦν ἢ μετὰ χρόνον ἀνύσεις;„ Ἡ διάζευξις γίνεται μεταξὺ τοῦ νέον καὶ πάλιν, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς ἐννοίας. Ἐξήγησις· Εἶμαι ἀνυπόμονος ἐν τῇ ψυχῇ μου, ἀγωνιῶν, ἰήιε Δήλιε Ἄπολλον, φοβούμενος διὰ σέ, διότι δὲν γνωρίζω, τί ἢ νέον καθῆκον ἢ μετὰ παρέλευσιν χρόνου πάλιν ἐπαναλαμβανόμενον θὰ μοὶ ἐπιβάλῃς νὰ ἐκτελέσω. Ὁ χορὸς δὲν γινώσκει, τί εἴδους θυσίαν θὰ ἀπαιτήσῃ ὁ Ἀπόλλων, ἐξ ἐκείνων, ἃς γινώσκει, ἢ θὰ ἐπινοήσῃ ἄλλην νέαν

1 Ἡ φράσις ἐγένετο κατὰ μίμησιν τῆς ὁμηρικῆς περιτελλομένων ἢ περιπλομένων ἐνιαυτῶν·

2 Χρέος εἶναι πρᾶξις ἀναγκαία, τὸ καθῆκον, ὡς Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 74 "σοὶ δ' ἤδη, γέρον, τὸ σὸν μελέσθω βάντι φροντίσαι χρέος.„

3 Ὀνομάζει τὸν χρησμὸν τέκνον τῆς Ἐλπίδος, διότι οἱ αἰτοῦντες χρησμὸν ἐλπίζουσιν, ὡς λέγει ὁ Σχολιαστής· "παρ' ὅσον ἐν ἐλπίδι τινὲς γενόμενοι χρησμοὺς αἰτοῦσιν ἀπὸ τοῦ θεοῦ„. Ἡ φήμη ἐνταῦθα προσωποποιεῖται, ὡς ἐν Ἠλέκτρ, 1066 « χθονία Φάμα, κατά μοι βόασον ὅπ τοῖς ἔνερθ' Ἀτρείδαις », Ἡσίοδ. Ἔργ 763. Ὀνομάζεται ἡ Φήμη ἄμ βροτος, διότι δίδεται ὑπὸ τοῦ Φοίβο Τὸ ἐπίθετον ἄ μ β ρ ο τ' παρέχει δυ κολίαν τοῖς κριτικοῖς καὶ ὁ μὲν Hein soeth εἰκάζει ὄ β ρ ι μ', ὁ δὲ Bitt ἄ λ κ ι μ' καὶ ὁ Hense Ὄ γ κ α.

4 Ἐπειδὴ τὸ ῥῆμα, εἰς ὃ ἡ μ τοχὴ ἀποδίδεται, εἶναι τὸ π ρ ο φ ν η τ ἑ μ ο ι, ἔπρεπε νὰ ἦναι κ ε κ λ μ έ ν ῳ. Ἔθηκε δὲ ὀνομαστικήν, ὡσ εἴπετο ἡ φράσις, λ ί σ σ ο μ α ι φα ν ῆ ν α ι. Ὡς νῦν ἔχει ἡ ὀνομαστικὴ εἶναι ἀπόλυτος, ὡς Πλάτ. ἐν Νόμ 686 D « ἀποβλέψας πρὸς τοῦτον τὸ στόλον, ἔδοξέ μοι πάγκαλος εἶναι καὶ 769 C "θνητὸς ὢν... μικρὸν τιν χρόνον αὐτῷ πόνος παραμενεῖ„ Εὐριπ. ἐν Ἰφιγέν. ἐν Ταύρ. 947 κα Ἰλιάδ. Ζ 510 «ὅ δ' ἀγλαΐηφι πεπα θὼς, ῥίμφ' ἔ γοῦνα φέρει.»

5 Γαιήοχος συνήθως λέγεται Ποσειδῶν καὶ παρ' Αἰσχύλῳ ὁ Ζεύς ἐν Ἱκέτισ. 784 «γαιάοχε παγκρατὲς Ζεῦ.» Ἐνταῦθα ἐπειδὴ ὁ ποιητὴς διὰ τῆς γῆς ἐννοεῖ χώραν, ὀνομάζει τὴν Ἄρτεμιν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σχολιαστὴς λέγει· «γαιάοχον ἀντὶ τοῦ πολιοῦχον ὥστε τὴν γῆν ἀντὶ τῆς πόλεως εἴλη φεν.» Λίαν δὲ συχνάκις οἱ μάλιστα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἄρτεμιν, ἃ κυκλόεντ'[1] *ἀγορᾶς θρόνον εὐκλέα θάσσει,*
καὶ Φοῖβον ἑκαβόλον, ἰώ,
τρισσοὶ[2] *ἀλεξίμοροι προφάνητέ μοι,*
εἴ ποτε καὶ προτέρας ἄτας[3] *ὑπερ-* 165
ορνυμένας πόλει

τιμώμενοι τῶν θεῶν καλοῦνται πολιοῦχοι ἢ πολισσοῦχοι.

1 Ζητεῖται, διὰ τί ὁ θρόνος ὀνομάζεται κυκλόεις. Ὁ μὲν Σχολιαστὴς λέγει, διότι "ἡ θεὸς αὕτη ἐν ταῖς ἀγοραῖς εἱλεῖται." Ὀρθότερον ὅμως ὁ Εὐστάθιος ἐξηγεῖ τὸ ἐπίθετον ἐκ τοῦ στρογγύλου σχήματος τῆς ἀγορᾶς, Εὐστάθ. εἰς Ἰλιάδ. σελ. 1335, 60 "ὁ τόπος τοῦ δικαστηρίου κύκλος διὰ τὸ πολυχώρητον τοῦ τοιούτου σχήματος· ὅθεν καὶ Σοφοκλῆς κυκλόεντα θρόνον ἀγορᾶς λέγει." Ἡ ἑρμηνεία αὕτη ἐνισχύεται καὶ ἐκ τοῦ Ὁμήρου λέγοντος ἐν Ἰλιάδ. Σ, 504 "οἱ δὲ γέροντες εἷατ' ἐπὶ ξεστοῖσι λίθοις, ἱερῷ ἐνὶ κύκλῳ." Καὶ ὁ Εὐριπίδης ἐν Ὀρέστ. 919 λέγει "κἀγορᾶς κύκλον." Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην ἡ φράσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τήν· ἃ εὐκλεᾶ θρόνον ἐν κυκλοέσσῃ ἀγορᾷ θάσσει. Ἄλλοι ὅμως λέγουσιν, ὅτι κυκλόεις δὲν σημαίνει τὸν κυκλώδη, ἀλλὰ τὸν πολλοὺς κύκλους ἔχοντα, ὡς τὸ ἀστερόεις σημαίνει τὸν ἔχοντα πολλοὺς ἀστέρας. Τὸ δὲ εὐκλέα ἐγένετο κατὰ συγκοπὴν ἀντὶ εὐκλεέα, ὡς καὶ τὰ ὑπερδέα, ἀκλέα, δυσκλέα, Ἰλιάδ. Ρ, 330 "καὶ ὑπερδέα δῆμον ἔχοντας," Πίνδ. ἐν Νεμ. V, 25 "πῶς δὴ λίπον εὐκλέα ναῶν." Ὁ Σοφοκλῆς ὠνόμασε τὸν θρόνον τῆς Ἀρτέμιδος εὐκλεῆ ἴσως ἀπιδὼν εἰς τοῦτο, ὅτι ἡ ἐν Βοιωτίᾳ θεὰ ἐλατρεύετο ὡς Εὐκλείς, Πλούταρχ ἐν βίῳ Ἀριστείδ. κεφ. 20 "Ἔθαψαν ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Εὐκλείας Ἀρτέμιδος... Βωμὸς γὰρ αὐτῇ καὶ ἄγαλμα παρὰ πᾶσαν ἀγορὰν ἵδρυται, καὶ προθύουσιν αἵ τε γαμούμεναι καὶ οἱ γαμοῦντες," καὶ Παυσαν. IX, 17 "τοῦ ναοῦ δὲ τῆς Εὐκλείας Ἀρτέμιδος λέων ἐστὶν ἔμπροσθεν, λίθου πεποιημένος."

2 Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Schneidewin, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι συνήθως ἐπεκαλοῦντο τρεῖς θεοὺς οὐ μόνον ἐν ταῖς εὐχαῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ὅρκοις. Παρ' Ὁμήρῳ συχνάκις εὑρίσκομεν τὴν ἐπίκλησιν· αἵ γὰρ Ζεῦ τε πάτερ καὶ Ἀθηναίη καὶ Ἄπολλον. Δημοσθέν. κατὰ Μειδ. 578 "ἐμοὶ μέν, νὴ τὸν Δία, καὶ τὸν Ἀπόλλω, καὶ τὴν Ἀθηνᾶν." Τὸ Ἰώ εἶναι προσφώνημα ἢ ἐπιβόημα ἰσοδυναμοῦν πρὸς τὸ ἔ! ἀκούεις. Κατὰ πρῶτον παρακαλῶν σε, θύγατερ τοῦ Διός, ἀθάνατη Ἀθηνᾶ, καὶ τὴν πολιοῦχον ἀδελφήν Ἄρτεμιν, ἥ ὁποία κάθηται ἐπὶ ἐνδόξου θρόνου ἐν τῇ κυκλοτερεῖ ἀγορᾷ, καὶ τὸν Ἀπόλλωνα τὸν μακρόθεν βέποντα τὰ βέλη, ἔ, οἱ τρεῖς ἱκετεύω· νὰ φανερωθῆτε πρὸς ἀποκρουσιν τοῦ θανάτου

3 Ἐννοεῖ τὴν Σφίγγα, ἥτις ἔβλαπτε τοὺς Θηβαίους. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἄτας ὑπερ. Ὀρθῶς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἠνύσατ' ἐκτοπίαν[1] φλόγα πήματος, ἔλθετε[2] καὶ νῦν.

Στροφὴ β'.

ὦ πόποι[3], ἀνάριθμα γὰρ φέρω
πήματα· νοσεῖ δέ μοι πρόπας
στόλος[4], οὐδ' ἔνι φροντίδος ἔγχος,

δ' ὁ Musgrave συνδέει τὴν πρόθεσιν μετὰ τῆς μετοχῆς, ὑπερορνυμένας, εἰ καὶ τὸ σύνθετον τοῦτο ῥῆμα δὲν ἀπαντᾷ ἀλλαχοῦ· διότι ὁ ποιητὴς εἰκονίζει τὴν ἄτην ὡς ἐγηγερμένην καὶ ἱσταμένην ἄνωθεν τῆς πόλεως.

1 Τὸ ἐπίθετον ληπτέον κατηγορηματικῶς, δηλ. ἐποιήσατε, ὥστε τὴν φλόγα γενέσθαι ἐκτοπίαν. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "ἤγουν ἐποιήσατε ἐκτετοπισμένην τουτέστιν ἐξετοπίσατε, ὑπερόριον ἐποιήσατε." Τολμηρῶς τὴν ἐκ τῆς Σφιγγὸς φθορὰν παραβάλλει πρὸς φλόγα, ἀλλὰ παραπλήσιον ἐποίησε καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἰπὼν ἐν στίχ. 27 περὶ τοῦ λοιμοῦ "ἐν δ' ὁ πυρφόρος θεὸς σκήψας ἐλαύνει." Ὁ Σχολιαστὴς λέγει· "περιφραστικῶς τὴν πημονὴν τὴν διάπυρον".

2 Ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἀπόδοσις, ὡς γίνεται παρ' Ὁμήρῳ ἐν ταῖς εὐχαῖς, Ἰλιάδ. Ε. 115 "κλῦθί μευ αἰγιόχοιο Διὸς τέκος, Ἀτρυτώνη, εἴ ποτέ μοι καὶ πατρὶ φίλα φρονέουσα παρέστης δηΐῳ ἐν πολέμῳ, νῦν αὖτ' ἐμὲ φῖλαι". Ἀριστοφάν. ἐν Θεσμοφορ. 1155 "μόλετον, ἔλθετον, εἰ καὶ πρότερόν ποτ' ἐπηκόω ἤλθετον, ἔλθετε νῦν ἀφίκεσθ', ἱκετεύομεν, ἐνθάδε χήμῖν". Ἄλλοι ὅμως στίζοντες διὰ τελείας στιγμῆς καθαιροῦσι τὴν ἐπανάληψιν. Ἐξήγησις· ἂν καμμίαν φοβὰν καὶ ὅτε ἡ προτέρα δυστυχία ἠγέρθη κατὰ τῆς πόλεως κατωρθώσατε νὰ ἀπομακρυνθῇ ἡ δεινὴ συμφορά, καὶ τώρα ἔλθετε ἐπίκουροι.

3 Ἐν τῇ δευτέρᾳ στροφῇ ὁ χορὸς αἰτιολογεῖ τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς ἐπίκλησιν εἰκονίζων διὰ ζωφερῶν χρωμάτων, ὡς ἐν ἀρχῇ τοῦ δράματος ὁ ἱερεύς, τὴν οἰκτρὰν τῆς πόλεως θέσιν. Τὸ ὦ πόποι εἶναι ἀρχαιοτάτη κλητικὴ περιπεσοῦσα πρωΐμως εἰς χρῆσιν ἐπιφωνήματος, φεῦ. Παρὰ Λυκόφρονι εὕρηται καὶ ἡ ὀνομαστικὴ ἐν στίχ. 943 «τοιγὰρ πόποι φύξηλιν ἤνδρωσαν σπόρον.» Πλούταρχ. τόμ. II, σελ. 22, C, «Δρύοπες δὲ πόπους τοὺς δαίμονας καλοῦσιν.» Ὁ ἑπόμενος σύνδεσμος αἰτιολογεῖ τὴν ἐπιφώνησιν, θρηνῶ, διότι ὑποφέρω ἀναρίθμητα δυστυχήματα.

4 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἡ πᾶσα δύναμις, ὁ πᾶς λαός." Ἡ ἑπομένη φράσις σημαίνει· οὐδ' ἔνεστι μηχανῆς, ἐπινοίας δύναμις. Ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ ὁ αὐτὸς ποιητὴς σεμνύνεται, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια ἐξεῦρε τρόπους πρὸς ἀποφυγὴν τῶν νόσων ἐν στίχ. 364 "νόσων δ' ἀμηχάνων, φυγὰς συμπέφρασται." Ἀντὶ τοῦ στόλος ὁ ἡμέτερος Πάλλης εἰκάζει δόμος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ᾧ τις ἁλέξεται[1]· *οὔτε γὰρ ἔκγονα*
κλυτᾶς[2] *χθονὸς αὔξεται, οὔτε τόκοισιν*[3]
ἰηΐων[4] *καμάτων ἀνέχουσι γυναῖκες·*
ἄλλον δ' ἂν ἄλλᾳ[5] *προσίδοις ἅπερ εὔπτερον ὄρνιν,* 175

1 *Παρὰ τοῖς γραμματικοῖς ὑπάρχει διαφωνία, ἂν τὸ ῥῆμα ἦναι ἐνεστῶτος ἢ μέλλοντος, ὅπερ πιθανώτερον, ὡς παρὰ Ξενοφ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ.* VII. 7, 3 "οὐκ ἐπιτρέψομεν, ἀλλ' ἁλεξόμεθα.„ *Ἀντὶ τῆς ἀναφορικῆς προτάσεως ὁ ποιητὴς ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ ἐπίθετον ἔγχος ἁλεξητήριον. Ἐπειδὴ ὁ λοιμὸς παρίσταται ὡς κακὸς δαίμων* 27) *ἢ ὡς ἄγριος πολεμικὸς θεὸς* 190), *εἶναι ἀνάγκη ἁλεξητηρίου ὅπλου. Ὁ μέλλων ἐνταῦθα δηλοῖ τὸ πιθανόν, ὡς ἐν Φιλοκτήτ.* 302 "οὐκ ἔστιν ὅποι πλέων ἐξεμπολήσει κέρδος ἢ ξενώσεται.„ *Φεῦ, διότι ἀναριθμήτους συμφορὰς ὑποφέρω, ὁλόκληρος δὲ ὁ λαὸς πάσχει καὶ δὲν ὑπάρχει δύναμις ἐπινοίας, δι' ἧς νὰ δυνηθῇ νὰ ἀπομακρύνῃ ταύτας. Διὰ τοῦ ἑπομένου γὰρ ἐπεξηγεῖται τὸ νοσεῖ πρόπας στόλος.*

2 *Ἴσως καὶ ἡ ὅλη γῆ ὀνομάζεται ἔνδοξος, ἀλλὰ νομίζω, ὅτι ἐνταῦθα λέγει τὴν χώραν τῶν Θηβῶν εὔφορον, ὅπως δηλώσῃ, ὅτι καίπερ τῆς γῆς οὔσης γονίμου, ὅμως δὲν αὐξάνουσι φυτά. Αἱ τοιαῦται συμφοραὶ πέμπονται διὰ τὴν ἀδικίαν τῶν ἀνθρώπων, Ἡσίοδ. ἐν Ἔργ.* 240 "πολλάκι καὶ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἀπηύρα, ὅστις ἁλιτραίνῃ καὶ ἀτάσθαλα μηχανάαται. τοῖσιν δ' οὐρανόθεν μέγ' ἐπήγαγε πῆμα Κρονίων, λιμὸν ὁμοῦ καὶ λοιμόν· ἀποφθινύθουσι δὲ λαοί· οὐδὲ γυναῖκες τίκτουσι, μινύθουσι δὲ οἶκοι.„

3 *Κατὰ τὸν* Wolff *ἡ δοτικὴ σημαίνει ὅτι καὶ αἱ σταδίῃ, ὁσμίνῃ, μάχῃ, τῇ ἐσβολῇ, ἐν καιρῷ τοῦ τοκετοῦ. Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἐδήλωσεν ὁ ποιητὴς καὶ ἐν στίχ.* 26.

4 *Τὸ ἐπίθετον ἑρμηνεύει ὁ Ἡσύχιος λέγων «ἰηΐους καμάτους· τοὺς κατὰ τὸν τόκον, ἐν ᾧ ἰῶσι φωνὰς διὰ τοὺς πόνους καὶ τὰς ὠδῖνας αἱ τίκτουσαι. Τινὲς δὲ θρηνητικούς, ἀπὸ τοῦ ἰαλέμου. Σοφοκλῆς Οἰδίποδι τυράννῳ.» Τὸ δὲ ἀνέχειν μετεχειρίσθη ὁ ποιητὴς ἐκ μεταφορᾶς τῶν νηχομένων, ὡς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· "Αἵ τε γυναῖκες τῶν καμάτων ἐν τοῖς τόκοις οὐκ ἀνέχουσιν, τουτέστιν οὐ περιγίνονται τῶν πόνων. Τὸ δὲ ἀνέχουσιν, ἤτοι ἐλευθεροῦνται, καὶ ἄνω ἑαυτὰς ἔχουσιν ἐκ μεταφορᾶς τῶν ἄνω νευόντων μόγις ἐν τῷ νήχεσθαι.„ Τοιοῦτον εἶναι τὸ παρ' Ὁμήρῳ ἐν Ὀδυσσ. Ε* 319 "τὸν δ' ἄρ ὑπόβρυχα θῆκε (πόντος) πολὺν χρόνον, οὐδ' ἐδυνάσθη αἶψα ἀνασχεθέειν... ὑψὲ δὲ ἀνέδυ„ *καὶ Ἡρόδοτ.* VIII, 8 "δὺς εἰς τὴν θάλασσαν οὐ πρότερον ἀνέσχε„ *Δηλαδὴ οὔτε φυτὰ αὐξάνουσιν ἐκ τῆς εὐφόρου γῆς, οὔτε αἱ γυναῖκες σῴζονται ἐκ τῶν θρηνητικῶν ὠδίνων. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν αἱ γυναῖκες οὐ μόνον δὲν γεννῶσι τέκνα βιώσιμα, ἀλλὰ καὶ θνήσκουσιν αἱ ἴδιαι.*

5 *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἀλ-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κρεῖσσον ἀμαιμακέτου[1] πυρός, ὄρμενον
ἀκτὰν πρὸς[2] ἑσπέρου θεοῦ·

Ἀντιστροφὴ β'.

ὧν[3] πόλις ἀνάριθμος ὄλλυται·
νηλέα[4] δὲ γένεθλα πρὸς πέδῳ

λον ἐπ' ἄλλῳ ἴδοις ἀποθνήσκοντα, ὡς ὄρνιθες ἐν τῇ πτήσει ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ πέτεται.„ Ἡ ταχύτης, μεθ' ἧς ἔθνησκον οἱ Θηβαῖοι, καὶ ἡ ἀκατάσχετος τῆς νόσου ὁρμὴ παραβάλλονται πρὸς πτηνὸν καὶ πῦρ. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱππολύτ. 828 "ὄρνις γὰρ ὣς τις ἐκ χερῶν ἄφαντος εἶ, πήδημ' ἐς Ἅιδου κραιπνὸν ὁρμήσασά μοι.„

1 Κατ' ἄλλους μὲν τὸ ἐπίθετον παραγεται ἐκ τοῦ α (ἀθροιστ.) καὶ μῆκος, μακρός, κατ' ἄλλους δέ, ὅπερ πιθανώτερον, ἐκ τοῦ α (στερητ.) καὶ μαχητός (κατά τι εἶδος ἀναδιπλασιασμοῦ). Σημαίνει δὲ τὸν ἄμαχον, ἀκαταγώνιστον, φοβερόν ἀνυπόστατον. Τὸ πρῶτον ἔτυμον δεχόμενος ὁ Σχολιαστὴς λέγει· "εὐτονώτερον τῆς περισσῶς μεγάλης φλογός, καὶ πρὸς ἣν οὐκ ἔστι μῆκος παραβαλεῖν„. Τὸ ἐπίθετον εἶναι ἐπικὸν εὑρισκόμενον παρά τε τῷ Ὁμήρῳ ἐν Ἰλιάδ. Ζ, 179, Π, 329, καὶ Ἡσιόδ. ἐν Θεογον. 319. Ὁ Σοφοκλῆς μεταχειρίζεται τοῦτο ἐπὶ τοῦ πυρὸς καὶ τῶν Ἐρινύων. ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 127 "τᾶνδ' ἀμαιμακετᾶν κορᾶν„. Πρὸς δήλωσιν τῆς ἰσχυρᾶς ὁρμῆς τοῦ ὄχλου μετεχειρίσθη τὴν παραβολὴν καὶ ὁ Εὐριπίδης ἐν Ἑκάβ. 608 "ἀκόλαστος ὄχλος ναυτικὴ τ' ἀναρχία κρείσσων πυρός„.

2 Ἀντὶ νὰ εἴπῃ πρὸς ἀκτὰν ἑσπέρου θεοῦ, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 94 "βούλει τάφον μοι πρὸς κασιγνήτης μολεῖν„. Ὁ Ἅιδης ὀνομάζεται ἕσπερος θεός, διότι κατὰ τὴν ὁμηρικὴν περιγραφὴν κατῴκει ἐν τῇ ἑσχατιᾷ τοῦ δυτικοῦ μέρους τῆς γῆς, Ὀδυσσ. Μ, 61 "πρός ζόφον εἰς ἐρεβος τεταμμένον„ Πλάτ. ἐν Ἀνθολογ. Πλ. 7, 670 "ἀστὴρ πρὶν μὲν ἔλαμπες ἐνὶ ζωοῖσιν Ἕῳος, νῦν δὲ θανὼν λάμπεις Ἕσπερος ἐν φθιμένοις„. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "κινούμενον πρὸς τὴν παραλίαν τοῦ ἑσπέρου θεοῦ, ἤγουν σκοτεινοῦ, περιφραστικῶς δὲ τοῦ Ἅιδου, πρὸς ὃν ἔλεγον διὰ τῆς Ἀχερουσίας λίμνης κατάγεσθαι τὰς ψυχάς„. Δύνασαι δὲ νὰ ἴδῃς ἄλλον πλησίον ἄλλου, ὡς καλλίπτερον πτηνὸν ὁρμητικώτερον ἀκαταγωνίστου πυρὸς τρέχοντα πρὸς τὴν παραλίαν τοῦ δυτικοῦ θεοῦ, ἤτοι τοῦ Ἅιδου.

3 Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀνάριθμος, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 231 "οὐδέ ποτ' ἐκ καμάτων ἀποπαύσομαι, ἀνάριθμος ὢδε θρήνων„. Δυνατὸν ἡ ἀντωνυμία νὰ ἀναφέρηται εἰς τοὺς θνήσκοντας, περὶ ὧν εἶπε πρὸ ὀλίγου, δυνανὸν ὅμως νὰ ἀναφέρηται καὶ εἰς τὰ πήματα, ἅπερ ἠρίθμησε τὸ δεύτερον τοῦτο φαίνεται πιθανώτερον. Ἰσοδυναμεῖ δὲ πρὸς τό, ὧν ἀριθμὸν οὐκ ἔχουσα

4 Τὸ ἐπίθετον νηλεὴς εὕρη-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θαναταφόρα[1] κεῖται ἀνοίκτως·
ἐν[2] δ' ἄλοχοι πολιαί τ' ἐπὶ ματέρες
185 ἀκτὰν[3] παρὰ βώμιον ἄλλοθεν ἄλλαι
λυγρῶν[4] πόνων ἱκτῆρες ἐπιστενάχουσι.

ται συνήθως καὶ ἐνεργητικόν, ὡς «νηλεὲς ἦμαρ,» Ἰλιάδ. Λ, 484· «νηλεῖ χαλκῷ,» Ἰλιάδ. Γ, 292 ἐνταῦθα ὅμως κεῖται παθητικῶς, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1197 "ἔνθ' ἔκειτο νηλεὲς κυνοσπάρακτον σῶμα„. Γένεθλον δὲ σημαίνει τὸν γόνον, τὸ τέκνον.

1 Τὰ σώματα κείμενα ἄταφα ἐγίνοντο ἀφορμὴ ἄλλων θανάτων. Περὶ τῆς αἰτίας τούτου ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Οὐκ ἠλέουν δὲ ἀλλήλους, ἴσως ὑπὸ τῆς συνηθείας τοῦ κακοῦ, ἢ ὑπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν ὁμοίων„. Παραπλήσια ὁ Θουκυδίδης διηγεῖται περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις λοιμοῦ II, 52, "ἀλλὰ καὶ νεκροὶ ἐπ' ἀλλήλοις ἀποθνήσκοντες ἔκειντο καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐκαλινδοῦντο καὶ περὶ τὰς κρήνας ἅπασαι ἡμιθνῆτες τοῦ ὕδατος ἐπιθυμίᾳ„. Ὁ ὁμηρικὸς τύπος εὕρηται καὶ ἀλλαχοῦ ἐν Τραχιν. 214 ἑλαφαβόλον καὶ ἐν Αἴαντ. 178 ἑλαφαβολίας. Ἡ δὲ πόλις ἔχουσα μέγιστον ἀριθμὸν συμφορῶν φθείρεται καὶ τέκνα μὴ τυχόντα εὐσπλαγχνίας κεῖνται ἀνηλεῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους θάνατον προξενοῦντα.

2 Ἡ πρόθεσις κεῖται ἐπιρρηματικῶς, ὡς λέγει ὁ Ἡσύχιος, "ἐν δὲ πρὸς τούτοις δέ, ἐν αὐτοῖς δέ„, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 55 "ἐν δ' ὁ πυρφόρος Τιτὰν Προμηθεύς„ ἐν Αἴαντ. 675 "ἐν δ' ὁ παγκρατὴς ὕπνος λύει πεδήσας„. Ὡσαύτως τὸ ἐπὶ ληπτέον ἐπιρρηματικῶς ἐπὶ τούτοις, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Ε, 705 "ἀντίθεον Τεύθρανι', ἐπὶ δὲ Πλήξιππον Ὀρέστην (Ἕκτωρ ἐξενάριξεν)„ καὶ Ἡρόδοτ. VII. 219.

3 Ἐπειδὴ κατὰ τὸν Schneidewin τὸ ἀκτὰν δὲν παρέχει οὐδεμίαν ἔννοιαν, μετεβλήθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς ἀχὰν κατὰ τὰ ἐπισκήνους γόους ἐν Αἴαντ. 579 καὶ ἀμφιβωμίους λιτὰς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 1749. Ἀλλ' ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· "τὴν παρὰ τοῖς βωμοῖς ἐξοχήν„, ἤτοι τὴν βαθμίδα. Μετεχειρίσθη δὲ τὴν λέξιν κατὰ τὴν φράσιν ἀκτὰν ἑσπέρου θεοῦ. Αἱ μὲν ψυχαὶ τῶν τεθνεώτων σπεύδουσιν εἰς τὸν Ἅιδην, οἱ δ' ἐπιζῶντες εἰς τοὺς βωμούς. Τὸ ἄλλοθεν κεῖται ἀντὶ τοῦ ἄλλοθι, ὡς Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 573. Ὁμοίως τίθενται τὰ ἐπιρρήματα ἐγγύθεν, ἄνωθεν, κάτωθεν, ἔνερθεν, ἔσωθεν, ἔξωθεν. Ὁ Dindorf τὸ ἄλλαι ἔτρεψεν εἰς ἄλλαν, διότι λέγει, ὅτι πᾶσαι αἱ γυναῖκες δὲν συνῆλθον εἰς τὸν αὐτὸν βωμόν, ἀλλ' εἰς πλείονας. Παρατηροῦμεν ὅμως, ὅτι τοῦτο δηλοῖ τὸ ἄλλοθεν=ἄλλοθι.

4 Δηλαδὴ ἱκετεύουσαι ὑπὲρ λυγρῶν πόνων. Πλειστάκις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τίθεται ἁπλῆ γενικὴ πρὸς δήλωσιν πάθους τινός, ἐν ᾧ ἠδύνατο

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παιὰν δὲ λάμπει[1] στονόεσσά τε γῆρυς ὅμαυλος·
ὧν[2] ὕπερ, ὦ χρυσέα θύγατερ Διός,
εὐῶπα[3] πέμψον ἀλκάν·

Στροφὴ γ'.

190 Ἄρεά[4] τε τὸν μαλερόν, ὃς νῦν ἄχαλκος ἀσπίδων[5]

νὰ προστεθῇ ἢ ἕνεκα ἢ ἡ ὑπέρ. ὡς Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Αὐλίδ. 370 "Ἑλλάδος μάλιστ' ἔγωγε τῆς ταλαιπώρου στένω„, ἐν Φοινίσσ. 1434 "κακῶν σῶν ὅσον στένω„. Τὸ ἱκτῆρες κεῖται ἀντὶ τοῦ θηλυκοῦ, ὡς τὸ σωτὴρ ἐν στίχ. 81. Ἐν τούτοις δὲ σύζυγοι καὶ πρὸς ταύταις γραῖαι γυναῖκες πλησίον τῶν βαθμίδων τῶν βωμῶν ἄλλαι εἰς ἄλλο μέρος ἕνεκα τῶν λυπηρῶν πόνων ἱκετεύουσαι ἐπιστενάζουσιν.

1 Λέγει τὸ αὐτό, ὅπερ καὶ ἐν στίχ. 5 "πόλις δ' ὁμοῦ μὲν θυμιαμάτων γέμει, ὁμοῦ δὲ παιάνων τε καὶ στεναγμάτων„. Τὸ δὲ λάμπει ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἀντὶ τοῦ ἀκμάζει, λαμπρῶς τῇ φωνῇ λέγεται πρὸς ἀποτροπὴν τῶν κακῶν„. Ἡ φράσις εἶναι μὲν ὀλίγον τολμηρά, ἀλλὰ παραπλήσιαι ἀπαντῶσιν, ὡς Βακχυλίδ. παρὰ Στοβ. ἐν Ἀνθολογ. 55. 3, 16 "ὕμνοι φλέγονται„. "Ομηρ. ἐν Ὀδυσσ. Υ, 353 "οἰμωγὴ δέδηε„. Οὕτω λέγεται καὶ λαμπρὰ φωνή. Τὸ ὅμαυλος ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "ἅμα ὑπὸ πάντων ᾀδομένη, σύναυλος, σύμφωνος„.

2 Ἡ ἀντωνυμία δυνατὸν ὡς θηλυκοῦ γένους νὰ ἀναφέρηται εἰς τὰς ἀλόχους καὶ μητέρας, πιθανώτερον ὅμως ἀναφέρεται εἰς τὰ πήματα καὶ εἶναι γένους οὐδετέρου. Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁ χορὸς ἐπικαλεῖται τὴν Ἀθηνᾶν, ὡς καὶ ἐν στίχ. 159. Καὶ ἄλλαι θεαὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ποιηταῖς ὀνομάζονται χρυσέαι, ὡς ἡ Ἀφροδίτη συχνάκις παρ' Ὁμήρῳ, Πίνδ. ἐν Ἰσθμ. VII, 5 "χρυσέαν Μοῖσαν„, ἐν Νεμ. V, 7 "χρυσεῶν Νηρηΐδων„. Ὁ Σχολιαστὴς τὴν χρυσῆν ἑρμηνεύει τιμίαν.

3 Τὸ ὄνομα εἶναι οἱονεὶ ἑτερόκλιτον, διότι ἡ ὀνομαστικὴ ἀπαντᾷ μᾶλλον εὐώπος ἢ εὐώψ. Ἐντεῦθεν πιθανῶς καὶ ἡ γῶκα. Ἔχει δὲ καθητικὴν σημασίαν, δηλ. σημαίνει τὸν ὡραῖον ἐν τῷ ὀφθῆναι, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 530 "εὐῶπα πορείαν„. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Αἰσχύλῳ ἐν Χοηφόρ. 484 "δὸς εὔμορφον κράτος„. Ἐξιλαστήρια δὲ ᾄσματα καὶ συνηνωμέναι φωναὶ στεναγμῶν ἠχοῦσιν ὑπὲρ τούτων, ὦ τιμία θύγατερ τοῦ Διός, πέμψον καλὴν βοήθειαν.

4 Ἀφ' οὗ ὁ χορὸς εἶπε τὰ τοῦ λοιμοῦ, ἐπανέρχεται εἰς τοὺς θεούς, ὧν τὴν προστασίαν ἐπεκαλέσατο ἤδη στίχ. 159 καὶ ἑξῆς. Οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον, ὅτι οὐ μόνον οἱ πόλεμοι ἀλλὰ καὶ ἄλλαι συμφοραί, ὡς νόσοι, ἐκ τοῦ Ἄρεως ἔρχονται. Ὅπως δὲ ἐξῃ δ' ὁ ποιητής, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ πολέμου, προσέθηκε τὴν φράσιν ἄχαλκος ἀσπίδων. Ἀνάλογον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φλέγει[1] με περιβόητος ἀντιάζων,
παλίσσυτον[2] δράμημα νωτίσαι πάτρας
ἄπουρον[3], εἴτ' ἐς μέγαν θάλαμον Ἀμφιτρίτας, 195
εἴτ' ἐς τὸν ἀπόξενον[4] ὅρμον,

φράσεις εἶναι ἐν Ἠλέκτρ. 36 "ἄσκευον αὐτὸν ἀσπίδων τε καὶ στρατοῦ„ Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 82 "ὄναρ ἡμερόφαντον ἀλαίνει„ καὶ ἐν Τραχ. 874 "βέβηκε Δηϊάνειρα τὴν παντοίαν ὁδῶν ἄπασῶν ἐξ ἀκινήτου ποδός„. Μαλερὸς σημαίνει τὸν ὁρμητικόν, τὸν καυστικόν. Κατὰ δὲ τὸν Σχολιαστήν· "Ἀντὶ τοῦ, τὸν καταμαραίνοντα. Τάττει δὲ τοῦτο ἐπὶ τοῦ λοιμοῦ, τοῦ δίκην ἀναιροῦντος πολέμου„

5 Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό· ὧν ἄνευ ἀσπίδων χαλκῶν.

1 Μετεχειρίσθη τὸ ῥῆμα οὐ μόνον κατὰ τὸ ἐπίθετον μαλερός, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ εἶδος τῆς νόσου, περὶ ἧς ὁ Θουκυδίδης λέγει ἐν βιβλ. Β, 49. 3 "τὰ δὲ ἐντὸς οὕτως ἐκάετο, ὥστε μήτε τῶν πάνυ λεπτῶν ἱματίων τὰς ἐπιβολὰς ἀνέχεσθαι, ἥδιστά τε ἂν ἐς ὕδωρ ψυχρὸν σφᾶς αὐτοὺς ῥίπτειν„. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Οὐ χρώμενος ὅπλοις φλέγει ἡμᾶς. Περιβόητος δέ, περὶ ὃν ἕκαστος βοᾷ, μετὰ βοῆς καὶ οἰμωγῆς ἐπιών„. Τὸ ἐπίθετον ἔχει παθητικὴν σημασίαν. Ὁ Hermann τὸ ἀντιάζων ἔτρεψεν εἰς ἀντιάζω, τὴν δὲ διόρθωσιν ἐδέξατο καὶ ὁ Dindorf. Ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι πιθανή, διότι ἤθελε σημαίνει, ἐπικαλοῦμαι τὸν καυστικὸν Ἄρη, ὅπερ ἀποκρούει τὸ νωτίσαι καὶ ἡ ἑπομένη φράσις, ὑπὸ σῷ φθίσαον κεραυνῷ. Ὁ Ἄρης παρίσταται ἐνταῦθα οὐχὶ ὡς φίλος, ἀλλ' ὡς πολέμιος.

2 Ἐκ τοῦ πάλιν καὶ σεύομαι καὶ σημαίνει τὸν μετὰ ταχύτητος πρὸς τὰ ὀπίσω ἐρχόμενον. Εἶναι δὲ ἀρσενικοῦ γένους καὶ κατηγορηματικὸν εἰς τὸ Ἄρη. Δράμημα δὲ εἶναι τὸ τρέχειν, τὸ τρέξιμον. Τὸ ἀπαρέμφατον νωτίσαι ἐξαρτᾶται ἢ ἐκ τοῦ πέμψον, ὅπερ νοεῖται ἀπὸ κοινοῦ ἐκ τῆς προηγουμένης προτάσεως, ἢ ἐκ τοῦ νοουμένου ποίει. Δόξ. Τὸ νωτίζω σημαίνει κυρίως στρέφω τὰ νῶτα, γυρίζω εἰς τὰ ὀπίσω. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομ. 1140 "οἱ δ' ὅπως πελειάδες ἱέρακ' ἰδοῦσαι πρὸς φυγὴν ἐνώτισαν„.

3 Τὸ ἐπίθετον ἐσχηματίσθη κατὰ τὰ τηλουρός, συνουρός, πρόσουρος. Εἶναι δὲ οὐδετέρου γένους συμφωνοῦν πρὸς τὸ οὐσιαστικὸν δράμημα. Ὁ χορὸς ἐπικαλεῖται τὴν Ἀθηνᾶν κατὰ τοῦ Ἄρεως, διότι αὕτη καθ' Ὁμῆρον ἐνίκησε τὸν θεὸν τοῦ πολέμου. Διὰ τῆς φράσεως ἐς μέγαν θάλαμον Ἀμφιτρίτας ὁ χορὸς ἐννοεῖ τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανόν, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Musgrave καὶ οὐχὶ τὴν μέσην θάλασσαν, ὡς ἐνόμιζεν ὁ Erfurdt διότι οὗτος δύναται νὰ ὀνομασθῇ μέγας θάλαμος τῆς Ἀμφιτρίτης καὶ διότι ὡς πορρωτάτω ἀφίσταται τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν.

4 Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἄξενον,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Θρήκιον[1] κλύδωνα·
τέλει[2] γὰρ εἴ τι νὺξ ἀφῇ,
τοῦτ' ἐπ'[3] ἦμαρ ἔρχεται.
200 τόν[4], ὦ πυρφόρων
ἀστραπᾶν κράτη νέμων,
ὦ Ζεῦ πάτερ, ὑπὸ[5] σῷ φθίσον κεραυνῷ.

ὡς ἐν στίχ. 215 τὸ ἀπότιμος. Ἀντὶ ὅρμον ὁ Doederlein γράφει ὅρμων, τὴν δὲ διορθωσιν δέχεται ὁ Dindorf. Ἐννοεῖ δὲ τὴν θάλασσαν, ἥτις κατ' εὐφημισμὸν ὀνομάζεται εὔξεινος πόντος.

1 Ἡ Θρᾴκη ἐκ τοῦ Ὁμήρου ἤδη εἶναι γνωστὴ ὡς κατοικία τοῦ Ἄρεως, Ἰλιάδ. Ν, 301 καὶ Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγ. 967 "παρὰ δὲ κυανέων σπιλάδων διδύμας ἁλὸς ἀκταὶ Βοσπόριαι ἰδ' ὁ Θρηκῶν Σαλμυδησσός, ἵν' ἀγχίπολις Ἄρης„. Καὶ τὸν καυστικὸν Ἄρη, ὁποῖος τώρα ἄνευ χαλκίνων ἀσπίδων καίει με ἐπερχόμενος περικυκλούμενος ἀπὸ φωνὰς τῶν θνησκόντων, ποίησον, ὥστε μὲ ὁρμὴν νὰ στρέψῃ τὰ νῶτα μακρὰν ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς πατρίδος μου πορευόμενος εἴτε εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανόν, εἴτε εἰς νὸν Εὔξεινον Πόντον, εἰς τὴν Θρᾳκικὴν τρικυμίαν.

2 Ὁ μὲν Hermann εἴκαζεν, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ τελεῖ γάρ· εἴτι νὺξ ἀφῇ, ὁ δὲ Martin, φέγγει γὰρ εἴτι νὺξ ἀφῇ· ἀλλ' ἀμφότεραι αἱ διορθώσεις δὲν ἐπιδοκιμάζονται ὑπὸ τῶν κριτικῶν. Κατὰ τὸν Elmsley τὸ τέλει σημαίνει τελέως, ἀτεχνῶς, νομίζομεν ὅμως, ὅτι σημαίνει ἐπὶ τέλους, ἐν τέλει. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἀντὶ τοῦ, εἴ τι ἡ νὺξ ἀγαθὸν καταλείπεται (διόρθ. καταλείπει), τοῦτο ἐν ἡμέρᾳ ἀναιρεῖται. Βούλεται δὲ λέγειν, ὅτι τὰ κακὰ ἀδιάλειπτον (διόρθ. ἀδιάλειπτα εἴτε ἀδιαλείπτως) ἔχει. Εἰ γάρ τι ἡ νὺξ ἀφῇ ἐπὶ τῷ ἑαυτῆς τέλει ἀβλαβές, μὴ φθάσασα αὐτὸ ἀπολέσαι, τοῦτο μεθ' ἡμέραν ἀνήρπασται„. Οὕτω νὺξ καὶ ἡμέρα εἰκονίζονται ὡς δύο ἐχθροὶ τῆς πόλεως· οὗ φείδεται ἡ νύξ, τοῦτο φθείρει ἡ ἡμέρα. Ἐνταῦθα περιέμενέ τις ἐάν τι, ἀλλὰ τὸ ἄν ἐν πολλοῖς χωρίοις παραλείπεται, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Α, 340 "εἴ ποτε δὴ αὖτε χρειὼ ἐμεῖο γένηται ἀεικέα λοιγὸν ἀμῦναι„, Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ. 521 "ἀνδρί τοι χρεὼν μνήμην προσεῖναι, τερπνὸν εἴ τι πάθη„, ἐν Ἀντιγόν. 710 "ἀλλ' ἄνδρα, κεἴ τις ᾖ σοφός, τὸ μανθάνειν πόλλ' αἰσχρὸν οὐδὲν καὶ τὸ μὴ τείνειν ἄγαν„.

3 Κατὰ τμῆσιν ἀντί, τοῦτο ἦμαρ ἐπέρχεται· διότι ἐν τέλει ἂν τίποτε ἀφήσῃ ἡ νύξ, κατὰ τοῦτον ἐπερχομένη ἡ ἡμέρα καταστρέφει.

4 Οἱ ἑρμηνευταὶ παρατηροῦσιν, ὅτι κεῖται ἀντὶ τοῦ ἀναφορικοῦ ὅν. Ὁ δὲ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Τὸν μαραντικὸν Ἄρεα κεραύνωσον, ὦ Ζεῦ„.

5 Ἠδύνατο ὁ ποιητὴς νὰ μεταχειρισθῇ καὶ δοτικὴν δηλοῦσαν τὸ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀντιστροφὴ γ'.

Λύκει'[1] *ἄναξ, τά τε σὰ χρυσοστρόφων ἀπ' ἀγκυλᾶν* 205
βέλεα θέλοιμ' ἂν ἀδάματ'[2] *ἐνδατεῖσθαι*
ἀρωγὰ προσταθέντα[3]*, τάς τε πυρφόρους*[4]
Ἀρτέμιδος αἴγλας[5]*, ξὺν αἷς Λύκι' ὄρεα διάσσει·*

ὀργανικὸν αἴτιον, ἀλλ' ἔθηκε καὶ τὴν ὑπό, ὅπως ὑποδηλώσῃ τὸ ὑποκάτω. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἰλιάδ. *B*, 374 "πόλις χερσὶν ὕφ' ἡμετέρῃσιν ἁλοῦσα„ τοῦτον, ὡ διευθύνων τὴν δύναμιν τῶν πυρφόρων ἀστραπῶν κατάστρεψον διὰ τοῦ κεραυνοῦ σου.

1 Ὁ χορὸς πάλιν ἐνταῦθα ἐπικαλεῖται τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Ἄρτεμιν, οὓς ἐπεκαλέσατο καὶ ἐν στίχῳ 161. Τὸ ὄνομα Λύκειος ἐνταῦθα μὲν ὁ Σοφοκλῆς συνδέει τῇ Λυκίᾳ, ἀλλαχοῦ δὲ παράγει ἐκ τοῦ λύκος, ἐν Ἠλέκτρ. 6 "αὕτη δ', Ὀρέστα, τοῦ λυκοκτόνου θεοῦ ἀγορὰ Λύκειος„. Τὸ ἀληθὲς ὅμως ἔτυμον εἶναι παρὰ τὴν ῥίζαν λυκ, ἐξ ἧς καὶ τὸ λύχνος, ἀμφιλύκη, λυκάβας καὶ τὸ λατιν. lux. Τὸ ἐπίθετον χρυσόστροφος ἔχει παθητικὴν σημασίαν, δηλ. σημαίνει τὸν πεπλεγμένον μὲ χρυσόν. Ἀγκύλαι δὲ χρυσόστροφοι εἶναι τὰ χρυσᾶ τόξα, δι' ἃ καὶ ὁ θεὸς λέγεται χρυσότοξος παρὰ Πινδάρ. ἐν Ὀλυμπ. 14, 16. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Βουλοίμην δὲ καὶ τὰ σὰ βέλη, ὦ Ἄπολλον, τὰ ἀδάμαστα καταμερίζεσθαι εἰς αὐτόν, καὶ τὰς λαμπάδας Ἀρτέμιδος„.

2 Εὕρηται ἀδάμαστος καὶ ἀδάματος, ἀλλὰ τῶν φιλολόγων τινὲς ἀποφαίνονται, ὅτι τὸ ἀδάμαστος δὲν μεταχειρίζονται οἱ τραγικοί. Τὸ ἐνδατεῖσθαι κεῖται παθητικῶς, δηλ. διαμερίζεσθαι, πέμπεσθαι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Παραπλήσιον λέγεται ἐν Ἰλιάδ. *A*, 53 "ἐννῆμαρ μὲν ἀνὰ στρατὸν ᾤχετο κῆλα θεοῖο„.

3 Ὁ Dindorf λέγει, ὅτι ἤρμοζε μᾶλλον νὰ εἴπῃ ὁ ποιητὴς ἐνταθέντα ἢ ἐπενταθέντα· εἰσάγει δὲ κατ' εἰκασίαν τὸ προσταχθέντα, ὅπερ δέχεται καὶ ὁ Wunder. Ἀλλὰ τὸ προϊστασθαι δὲν εἶναι ἄτοπον, διότι ὑπενθυμίζει τὸν Ἀπόλλωνα προστατήριον· ἐν Ἠλέκτρ. 636 "κλύοις ἂν ἤδη, Φοῖβε προστατήριε„, καὶ ἐν Τραχιν. 209 "τὸν εὐφαρέτραν Ἀπόλλω προστάταν„. Ὅτι δὲ ἡ μετοχὴ δὲν ἔχει ἀνάγκην διορθώσεως, μαρτυρεῖ ἡ γνωστὴ φράσις ἀρωγὸς προστάτης.

4 Τὰ ἀγάλματα τῆς φωσφόρου καὶ σελασφόρου Ἀρτέμιδος ἔφερον ἐν χερσὶ δᾷδας καὶ διὰ τοῦτο αὕτη δαδοῦχος ἐκαλεῖτο, Σοφοκλ. ἐν Τραχιν. 214 "βοᾶτε τὰν ὁμόσπορον Ἄρτεμιν Ὀρτυγίαν, ἐλαφαβόλον ἀμφίπυρον„, Ἀριστοφάν. ἐν Βατράχ. 1406 "διπύρους ἀνέχουσα λαμπάδας„.

5 Ἐννοεῖται ἀπὸ κοινοῦ τὸ ἐνδατεῖσθαι. Λέγει δέ, ὅτι περιτρέχει τὴν Λυκίαν, διότι κατά τινα μῦθον ἐνταῦθα ἐγεννήθη. Ὅρα δέ, ὅτι καὶ τὰ ὄρη λέγει, διότι ἡ θεὰ ἦτο θηρευτική. Λύκειε βασιλεῦ, ἐπεθύμουν καὶ τὰ ἀδάμαστα βέλη σου ἀπὸ τῶν χρυ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸν χρυσομίτραν[1] τε κικλήσκω,
τᾶσδ' ἐπώνυμον[2] γᾶς,
οἰνῶπα[3] Βάκχον εὔϊον,
μαινάδων ὁμόστολον[4],
πελασθῆναι φλέγοντ'
ἀγλαῶπι[5]...
πεύκᾳ[6] πὶ τὸν ἀπότιμον ἐν θεοῖς θεόν.

σῶν τόξων νὰ ῥιφθῶσι κατὰ τούτου πρὸς βοήθειαν ἡμῶν προστατευτήρια καὶ αἱ λαμπάδες τῆς Ἀρτέμιδος, μετὰ τῶν ὁποίων διαιρέχει τὰ ὄρη τῆς Λυκίας.

1 Ὁ Διόνυσος ἦτο ἀναδεδεμένος τὴν κόμην μίτρᾳ, Διόδωρ. Σικελ. IV, 4 "διαδεδέσθαι (τὸν Διόνυσον) μίτρᾳ τὴν κεφαλήν, ἀφ' ἧς αἰτίας καὶ μιτροφόρον ὀνομάζεσθαι„.

2 Κατὰ τὸν μῦθον ὁ Διόνυσος ἐγεννήθη ἐν Θήβαις, ἐν Ἀντιγόν. 153 "ὁ Θήβας ἐλελίχθων Βάκχιος ἄρχοι„, 1122 "Βακχεῦ, βακχᾶν ματρόπολιν Θήβαν ναιετῶν„ Ὁ Τρικλίνιος παρατηρεῖ "ἤτοι Θηβαῖον· ἐκ Θηβῶν γὰρ ὁ Διόνυσος„.

3 Ὀνομάζει οἰνῶπα τὸν Διόνυσον, διότι εἶχε τὸ χρῶμα τοῦ οἴνου, Εὐριπίδ. ἐν Βάκχ. 438 "οὐδ' ὠχρὸς οὐδ' ἥλλαξεν οἰνωπὸν γένυν.„ Ὡς ἐκ τοῦ ἰὴ ἐγένετο ἰήϊος, οὕτως ἐκ τοῦ εὐοῖ εὔϊος.

4 Ὁμόστολος σημαίνει τὸν ὁμοδίαιτον, συνόμιλον, συνοδοιπόρον. Παραπλήσιον λέγει ὁ Σοφοκλῆς ἐν Ἀντιγόν. 1150 "προφάνηθι σαῖς ἅμα περιπόλοις Θυίαισιν, αἵ σε μαινόμεναι πάννυχοι χορεύουσι.„ Ἐν πλείστοις ἔργοις τῆς τέχνης εἰκονίζετο ὁ Βάκχος ὑπὸ σατύρων καὶ νυμφῶν ἀκολουθούμενος. Συχνάκις ἐπίθετα σύνθετα ἐκ τῆς σὺν ἢ ὁμοῦ συντάσσονται οὐχὶ πρὸς δοτικήν, ἀλλὰ πρὸς γενικήν, ὡς Σοφοκλ. Ἀντιγόν. 451 "ἢ ξύνοικος τῶν κάτω θεῶν Δίκη„, Εὐριπίδ. ἐν Ἑλέν. 503 "Λακεδαίμονος γαῖα ξυνώνυμος.„

5 Ἀγλάωψ καὶ ἀγλαώψ = λαμπρός, φωτεινός· περὶ τοῦ τονισμοῦ τῶν τοιούτων λέξεων ἀναγινώσκεται ἐν τοῖς Ἑνετ. σχολίοις ἐν Ἰλιάδ I, 502 "Τὰ δὲ τοιαῦτα καὶ βαρυνόμενα εὑρέθη καὶ ὀξυνόμενα, ὥσπερ τὸ ἑλικῶπες καὶ Κύκλωπες.„ Μετὰ τὴν λέξιν ἀγλαῶπι ἐξέπεσε τοῦ κειμένου ἐπίθετόν τι, οἷον σύμμαχον.

6 Καὶ ὑπ' ἄλλων ποιητῶν λέγεται, ὅτι ὁ Διόνυσος ἐκώμαζεν ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ ἔχων ἐν χερσὶ δᾷδα πεύκης, Ἀριστοφάν. ἐν Νεφέλ. 603 "Παρνασσίαν θ' ὃς κατέχων πέτραν σὺν πεύκαις σελαγεῖ Βάκχαις Δελφίσιν ἐμπρέπων, κωμαστὴς Διόνυσος. "Εὐριπίδ. ἐν Ἴων. 716 "ἰὼ δειράδες Παρνασσοῦ πέτρας, ἵνα Βάκχιος ἀμφιπύρους ἀνέχων πεύκας λαιψηρὰ πηδᾷ νυκτιπόλοις ἅμα σὺν Βάκχαις.„ Ἴδε καὶ Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 1126. Τὸ ἐπίθετον ἀπότιμος σημαίνει, ὅτι καὶ τὸ ἄτιμος. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ἀπότιμον θεὸν λέγει τὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

αἰτεῖς[1]· *ἃ δ' αἰτεῖς, τἄμ' ἐὰν θέλῃς ἔπη*
κλύων δέχεσθαι τῇ νόσῳ θ' ὑπηρετεῖν[2],
ἀλκὴν[3] *λάβοις ἂν κἀνακούφισιν κακῶν·*
ἀγὼ[4] *ξένος μὲν τοῦ λόγου τοῦδ' ἐξερῶ,*

λοιμόν, τὸν μὴ μετέχοντα τῆς τιμῆς τῶν θεῶν· θεῶν γὰρ ἔστι τὸ εὐεργετεῖν τοὺς ἀνθρώπους „ Παρ' Ὁμήρῳ ὁ Ζεὺς λέγει πρὸς τὸν Ἄρη ἐν Ἰλιάδ. Ε, 890 "ἔχθιστος δέ μοι ἐσσι θεῶν, οἳ Ὄλυμπον ἔχουσιν· αἰεὶ γάρ τοι ἔρις τε φίλη πόλεμοί τε μάχαι τε.„ Ὁ μισητότατος δὲ πάντων τῶν θεῶν ἦτο ὁ Ἅιδης ἐν Ἰλιάδ. Ι, 158 "Ἀΐδης τοι ἀμείλιχος ἠδ' ἀδάμαστος· τοὔνεκα καί τε βροτοῖσι θεῶν ἔχθιστος ἁπάντων„ Ἐξήγησις· Καὶ τὸν ἔχοντα χρυσοῦν διάδημα ἱκετεύω τὸν ἐπώνυμον ταύτης τῆς πόλεως, τὸν ἔχοντα τὸ χρῶμα τοῦ οἴνου, τὸν εὔϊον Βάκχον τὸν ὁμοδίαιτον τῶν μαινάδων νὰ πλησιάσῃ μὲ φλογερὰν λαμπρὰν πεύκην κατὰ τοῦ ἀτίμου μεταξὺ τῶν θεῶν.

1 Ὁ Οἰδίπους ἐν στίχ. 146 ἐξῆλθε τῆς σκηνῆς· πρὸ τοῦ τέλους δὲ τῆς παρόδου ἐπανελθὼν ἤκουσε τοῦ χοροῦ εὐχομένου. Λέγει ὁ ποιητὴς διὰ μιᾶς λέξεως, ὅ τι ἔπρεπε νὰ εἴπῃ διὰ τριῶν, ἀ κ ο ύ ω, τ ί α ἰ τ ε ῖ ς. Παραπλήσιον εἶναι τὸ τοῦ Μενάνδρου παρὰ Στοβ. ἐν Ἀνθολογ. 10, 6 «λέγεις· ἃ δὲ λέγεις ἕνεκα τοῦ λαβεῖν λέγεις.» Οὕτως ὁ τύραννος παρίσταται ὡς ἀγαθός τις δαίμων τῆς ἐκτελέσεως τῆς εὐχῆς τῶν Θηβαίων. Ὁ δὲ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· «Ὧν δὲ αἰτεῖς, ἀλκὴν λάβοις κἀνακούφισιν τῶν κακῶν, ἐὰν θέλῃς τὰ ἐμὰ ἔπη δέχεσθαι, ἃ δὴ ἔπη ἐξερῶ, ξένος ὢν καὶ τοῦ πράγματος καὶ τοῦ λόγου, οἷον, οὐκ ἀκηκοὼς πρότερον περὶ τοῦ φόνου τοῦ Λαΐου, οὐδὲ μὴν καθ' ὃν χρόνον ἐπράχθη ὁ φόνος παρών».

2 Τῶν Σχολιαστῶν τις ἑρμηνεύει «ἐπαρκεῖν καὶ συμπράττειν», ἄλλος «ὑπουργεῖν κατὰ τῆς νόσου» Τὸ *νόσῳ* ὁ Nauck ἔτρεψεν εἰς *θεῷ* κατὰ τὰ τοῖς θεοῖς, τοῖς νόμοις ὑπηρετεῖν

3 *Μετεχειρίσθη* τὴν λέξιν, διότι καὶ ὁ χορὸς ἐν στίχ. 189 εἶπεν, «εὐῶπα πέμψον ἀλκάν». Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομάχ. 28 «ἀλκήν τιν' εὑρεῖν κἀπικούρησιν κακῶν»

4 Ἐπεξηγεῖ τὰ ἔπη· τοὺς ὁποίους λόγους (δηλ. τὸ κατὰ τοῦ φονέως κήρυγμα) ἐγὼ θὰ εἴπω, διότι δὲν γνωρίζω οὔτε τὸν λόγον περὶ τοῦ φόνου τοῦ Λαΐου, οὔτε τὴν πρᾶξιν. Ἂν τις μετὰ προσοχῆς μελετήσῃ τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ δράματος θέλει ἰδεῖ, ὅτι ἡ ἀπουδὴ πρὸς πλήρωσιν τῆς ἐντολῆς τοῦ Ἀπόλλωνος ἀποτυποῦται ἐν τῷ λόγῳ Ἐντεῦθεν ἡ σύνταξις ἔχει τι συνεστραμμένον. Τὸ ξένος συνετάχθη πρὸς γενικήν, ὡς καὶ τὸ ἄπειρος συντάσσεται, δηλ. σημαίνει ἔλλειψιν μετοχῆς, ὡς Πλάτ. ἐν Ἀπολογ. 17 D «ξένος ἔχω τῆς ἐνθάδε λέξεως» καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ξένος δὲ τοῦ πραχθέντος· οὐ[1] γὰρ ἂν μακρὰν
ἴχνευον αὐτός[2], μὴ οὐκ ἔχων τι σύμβολον.
νῦν δ'[3], ὕστερος γὰρ αὐτὸς εἰς ἀστοὺς τελῶ,
ὑμῖν προφωνῶ[4] πᾶσι Καδμείοις τάδε·
ὅστις ποθ' ὑμῶν Λάϊον τὸν Λαβδάκου
κάτοιδεν, ἀνδρὸς ἐκ τίνος διώλετο,
τοῦτον κελεύω πάντα[5] σημαίνειν ἐμοί.
κεἰ μὲν φοβεῖται τοὐπίκλημ'[6] ὑπεξελὼν

Ἱπποκράτ. σελ. 229, 12 «τοῦ πνεύματος ῥεῦσις ξενωτάτη».

1 Ἡ ὑπόθεσις ὑπάρχει ἐν τῇ ἑπομένῃ μετοχῇ. Εἰς τὸ μακρὰν ἐννοεῖται τὸ οὐσιαστικὸν ὁδόν, ἡ δὲ μεταφορὰ ἐγένετο ἐκ τοῦ τόπου εἰς τὸν χρόνον, ὡς Σοφοκλ. ἐν Τραχ. 317 «οὐκ οἶδα· καὶ γὰρ οὐκ ἀνιστόρουν μακρὰν„ καὶ ἐν Ἠλέκτρ. 323 «πέποιθ', ἐπεὶ τᾶν οὐ μακρὰν ἔζων ἐγώ».

2 Ἄλλοι δέχονται τὴν γραφὴν αὐτό, ἥτις δὲν φαίνεται πιθανή, ὡς δηλοῖ ἡ ἔννοια· διότι μόνος μου ἐπὶ μακρὸν χρόνον δὲν ἤθελον ἀναζητεῖ, εἰ μὴ εἶχον σύμβολόν τι. Τόσον ἀγνοεῖ τὸ πρᾶγμα, ὥστε μόνος του δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναζητήσῃ τοῦτο, εἰ μὴ ἔδιδεν ἀφορμὴν ὁ χρησμὸς ὁ ὑπὸ τοῦ Κρέοντος κομισθείς. Αἱ δύο ἀρνήσεις ὑπάρχουσιν, ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ δράματος στίχ. 12 "δυσάλγητος γὰρ ἂν εἴην, τοιάνδε μὴ οὐ κατοικτείρων ἔδραν.„ Σύμβολον εἶναι τὸ σημεῖον ἐξ οὗ τεκμαίρεταί τις ἢ εἰκάζει. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Σύμβολον τῆς ἀναγνώσεως„. Ἐννοεῖ δὲ τὸν χρησμὸν τὸν ὑπὸ τοῦ Κρέοντος κομισθέντα, ἐξ οὗ ἐνόησε, τίνι ὁδῷ ἔδει νὰ ἀκολουθήσῃ.

3 Γίνεται ἀντίθεσις τῆς παρούσης πραγματικῆς θέσεως (ξένος ὤν) πρός τινα μὴ ἀληθῆ ὑπόθεσιν. Εἰς τὸ ὕστερος ἐννοεῖται ἡ γενικὴ τοῦ πραχθέντος. Ἐν δυσὶ χειρογράφοις ὑπάρχει καὶ γραφὴ αὐτὸς ἀντὶ ἀστὸς εἰς ἀστούς, ἣν προκρίνουσιν ὁ Elmsley καὶ ὁ Wunder. Ταύτην καὶ ἡμεῖς ἐδεξάμεθα, διότι ὁ ποιητὴς θέλει νὰ ποιήσῃ ἀντίθεσιν μεταξὺ τοῦ Οἰδίποδος καὶ τοῦ χοροῦ· τώρα ὅμως ἐπειδὴ ἐγὼ μετὰ τὸν διαπραχθέντα φόνον ἐγενόμην ἀστός, λέγω εἰς πάντας σᾶς, οἵτινες ἐγεννήθητε ἐν ταύτῃ τῇ πόλει.

4 Μετὰ τὰς προηγουμένας δικαιολογίας ἐπαναλαμβάνει τὸ ἐξερῶ δι' ἄλλου ῥήματος. Ὁ χορὸς ἀντιπροσωπεύει τὸν ὅλον λαόν. Ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἤδη οἱ Θηβαῖοι ὀνομάζονται Καδμεῖοι καὶ Καδμείωνες ἐν Ἰλιάδ. Δ, 385, 391.

5 Τοῦτον διατάττω νὰ φανερώσῃ ὅλα τὰ πραχθέντα εἰς ἐμέ.

6 Ἐπίκλημα εἶναι ἡ κατηγορία, ὡς κατωτέρ. ἐν στίχ. 528 "ἐξ ὀμμάτων ὀρθῶν δὲ κἀξ ὀρθῆς φρενὸς κατηγορεῖτο τοὐπίκλημα τοῦτό μοι„. Οἱ κριτικοὶ νομίζουσιν, ὅτι τὸ χωρίον ὑπέστη μεταβολήν τινα· καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αὐτὸς καθ' αὑτοῦ [1]· — πείσεται γὰρ ἄλλο μὲν
ἀστεργὲς [2] οὐδέν, γῆς δ' ἄπεισιν ἀσφαλής·
εἰ δ' αὖ τις ἄλλον [3] οἶδεν ἢ 'ξ ἄλλης χθονὸς
τὸν αὐτόχειρα, μὴ σιωπάτω· τὸ γὰρ
κέρδος τελῶ [4] 'γὼ χἢ χάρις προσκείσεται.

ὁ μὲν Dindorf εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ὑπεξέλοι, ὁ δὲ Blaydes καὶ μὴ φοβείσθω τοὐπίκλημ' ὑπεξελεῖν αὐτὸς καθ' αὑτοῦ· πείσεται γὰρ κτλ Ἀλλὰ καὶ ἄνευ διορθώσεως τὸ χωρίον δύναται καλῶς νὰ ἐξηγηθῇ. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Καὶ εἰ μὲν αὐτὸς εἴη πράξας, καὶ φοβεῖται λέγειν αὐτὸς καθ' αὑτοῦ, τὸν φόβον ὑπεξελὼν λεγέτω. Οὐδὲν γὰρ δεινὸν πείσεται, εἰ μὴ ὅτι τῆσδε τῆς γῆς ἀπαλλάξεται. Εἰ δὲ ξένον τις οἶδε τὸν φονέα, μηνυσάτω. Καὶ εὐθὺς μὲν παρέξω χάριν καὶ εἰς ἀεὶ χάριν ἕξω„. Τὸ ὑπεξελεῖν μετεχειρίσθη ὁ ποιητής, ὅπως δηλώσῃ, ὅτι ὁ τὸν φόνον διαπραξάμενος ἔκρυπτεν ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας αὐτοῦ τὸ ἔγκλημα καὶ ὅτι νῦν πρόκειται νὰ ἐξαγάγῃ τοῦτο, Πίνδ. ἐν Νεμ. 4. 6 "ἔρημα ὅτι κε γλῶσσα φρενὸς ἐξέλοι βαθείας„ Σοφοκλ. ἐν Ἀποσπάσμ. 686 "ὦ γλῶσσα, σιγήσασα τὸν πολὺν χρόνον, πῶς δῆτα τλήσει πραγμ' ὑπεξελεῖν τόδε;„

1 Τὸ σχῆμα τοῦ λόγου κατ' ἄλλους μὲν εἶναι ἀποσιώπησις, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Α, 135 "ἀλλ εἰ μὲν δώωσι γέρας μεγάθυμοι Ἀχαιοί, ἁρπαντες κατὰ θυμόν, ὅπως ἀντάξιον ἔσται· εἰ δέ κε μὴ δώωσιν, ἐγὼ δέ κεν αὐτὸς ἕλωμαι„, κατὰ δὲ τὸν Wolff εἶναι ἀνακολουθία. Ὁ Οἰδίπους ἤθελε νὰ εἴπῃ· κεἰ μὲν φοβεῖται, γῆς ἄπεισιν ἀσφαλής, ἐν τῇ σημασίᾳ, ἴστω ὅτι ἄπεισιν, ἀλλ', ἵνα τὴν βεβαίωσιν τοῦ ἀτιμωρήτου ποιήσῃ ὀξυτέραν, παρεμβάλλει εὐθὺς τὴν αἰτιολογίαν καὶ τὴν ἀπόδοσιν ἐπισυνάπτει διὰ τοῦ δὲ ἀνακολούθως.

2 Βαρύ, ἀπεχθές, ὡς ἐν Αἴαντι 776 "ἀστεργῆ θεᾶς ἐκιήσατ' ὀργήν„. Εὕρηται ὅμως καὶ ἀβλαβής, ὅπερ ἐνταῦθα ἤθελεν ἁρμόζει κάλλιον.

3 Τὸ ἄλλος ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ αὐτὸς καθ' αὑτοῦ. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν οἶδεν ἐξ ἄλλης χθονός, ἀλλ' ὁ Vauviller εἰκασεν εὐφυῶς, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ἢ 'ξ ἄλλης χθονός Εἴπομεν εὐφυῶς, διότι ὁ Οἰδίπους πρῶτον ὤφειλε νὰ ὑπολάβῃ, ὅτι ὁ φονεὺς εἶναι Θηβαῖος· ἐπειδὴ ὅμως ὁ Λάϊος ἐφονεύθη ἐκτὸς τῆς πόλεως, ἐπέρχεται εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ, ὅτι ἠδύνατο νὰ ἦναι καὶ ἐξ ἄλλης χώρας Ὁ μιάστωρ ὅμως πάντως διέτριβεν ἐν Θήβαις, διότι τοῦτο ἐδήλωσεν ὁ χρησμὸς τοῦ Ἀπόλλωνος. Ὁ Neue ἀντὶ χθονός ἔγραψε χερός, ὅπερ δὲν φαίνεται πιθανόν.

4 Ἀττικὸς μέλλων. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Τραχιν. 191 "ὅπως πρὸς σοῦ τι κερδάναιμι καὶ κτήμην χάριν„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰ δ' αὖ σιωπήσεσθε, καί τις ἢ φίλου [2]
δείσας ἀπώσει [2] τοῦπος ἢ χαὐτοῦ τόδε,
ἃ 'κ τῶνδε [3] δράσω, ταῦτα χρὴ κλύειν ἐμοῦ.
τὸν ἄνδρ' [4] ἄπαυδῶ τοῦτον, ὅστις ἔστι, γῆς
τῆσδ' [5], ἧς ἐγὼ κράτη τε καὶ θρόνους νέμω [6],
μήτ' εἰσδέχεσθαι [7] μήτε προσφωνεῖν τινα,
μήτ' [8] ἐν θεῶν εὐχαῖσι μήτε θύμασιν

1 *Αἱ γενικαὶ φίλου καὶ ἑαυτοῦ ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ δείσας, ὅπερ δέχεται γενικήν, ὡς καὶ τὸ κηδόμενος καὶ φροντίσας. Ἰλιάδ. Κ, 93 "αἰνῶς γὰρ Δαναῶν περιδείδια„.*

2 *Δὲν ἐκτελέσει, ὀλιγωρήσει, ὡς ἐν Τραχιν. 1249 "τοιγὰρ ποιήσω κοὐκ ἀπώσομαι„. Ἔπος ἐνταῦθα εἶναι τὸ κήρυγμα, ἡ διαταγή.*

3 *Ἡ ἐκ μετὰ γενικῆς ἐνταῦθα σημαίνει τὸ ἔπειτα, ὡς Ἡρόδοτ. Ι, 87 "ἐκ δὲ αἰθρίης τε καὶ νηνεμίης συνδραμέειν ἐξαπίνης νέφεα„. Πλάτ. ἐν Πρωταγόρ. 310 D, "ἐπειδὴ τάχιστά με ἐκ τοῦ κόπου ὁ ὕπνος ἀνῆκεν„.*

4 *Ὁ ἐξῆς λόγος ἔχει τὴν ἀκρίβειαν νομικῆς διατάξεως. Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· «πολὺν ἔλεον ἐργάζεται ὁ λόγος, ὅτι κατηγορεῖ ἑαυτοῦ ἀγνοῶν· πρότερον δὲ τὰ φιλάνθρωπα εἰρηκώς. τελευταῖα ἐπήνεγκε τὰ σκληρότερα». Ἡ αἰτιατικὴ τὸν ἄνδρα τοῦτον εἶναι τὸ ἀντικείμενον τοῦ εἰσδέχεσθαι.*

5 *Τινὲς συντάσσουσι τὴν γενικὴν τῆσδε γῆς πρὸς τὸ εἰσδέχεσθαι, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 454 «τόνδ' εἰσδέξω τειχέων.» Τοῦτο ὅμως δὲν δύναται νὰ ἦναι ὀρθόν, διότι ὁ μιάστωρ κατὰ τὸν χρησμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος εἶναι ἤδη ἐν τῇ χώρᾳ. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δὲν δεχόμεθα, ὅτι ἡ αἰτιατικὴ ἐτράπη εἰς γενικήν, ὅπως συμφωνήσῃ πρὸς τὴν ἑπομένην γενικὴν ἧς. Ἡ γενικὴ πιθανώτερον ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τινά. Σημειωτέον δ', ὅτι ἐκ τῆς ἑπομένης φράσεως ἀπ' οἴκων πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὸ ἐμπρόθετον ἐς οἴκους· ἀπαγορεύω νὰ μὴ δεχθῇ τοῦτον τὸν ἄνδρα μηδεὶς ἄνθρωπος ταύτης τῆς χώρας εἰς τοὺς οἴκους του. Τὸ χωρίον ἐξηγεῖται καὶ ἔκ τινος ἑπομένου ἐν στίχ. 817 «ὃν μὴ ξένων ἔξεστι μηδ' ἀστῶν τινα δόμοις δέχεσθαι μηδὲ προσφωνεῖν τινα, ὠθεῖν δ' ἀπ' οἴκων».*

6 *Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγόν. 173 «ἐγὼ κράτη δὴ πάντα καὶ θρόνους ἔχω».*

7 *Ὁ γινώσκων τὸν φονέα ἠδύνατο νὰ ἀποτραπῇ τῆς μαρτυρίας, ὅπως μὴ ποιήσῃ ἐχθρὸν τοῦτον, ἀλλὰ κατὰ τὸ κέλευσμα τοῦ Οἰδίποδος ἔμελλε νὰ ἔχῃ ἐχθρὰν ὁλόκληρον τὴν κοινωνίαν.*

8 *Παρελείφθη ἓν μήτε, διότι ἔπρεπε νὰ εἴπῃ, μήτε κοινὸν ποιεῖσθαι, μήτ' ἐν θεῶν εὐχαῖσι, μήτε θύμασιν.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κοινὸν [1] ποιεῖσθαι, μήτε χέρνιβας νέμειν 240
ὠθεῖν [2] δ' ἀπ' οἴκων πάντας, ὡς μιάσματος
τοῦδ' [3] ἡμὶν ὄντος, ὡς τὸ Πυθικὸν θεοῦ
μαντεῖον ἐξέφηνεν ἀρτίως ἐμοί.
ἐγὼ μὲν οὖν τοιόσδε τῷ τε δαίμονι [4]
τῷ τ' ἀνδρὶ τῷ θανόντι σύμμαχος πέλω. 245
ὑμῖν δὲ ταῦτα πάντ' ἐπισκήπτω [5] τελεῖν, 252
ὑπέρ τ' ἐμαυτοῦ [6] τοῦ θεοῦ τε τῆσδέ τε

1 *Συνηθέστερον λέγεται κοινωνὸν ποιεῖσθαι, ὡς παρὰ Δημοσθ.* 19, 280 «οὓς (*Ἀρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα*) *ἐν ἅπασι τοῖς ἱεροῖς ἐπὶ ταῖς θυσίαις σπονδῶν καὶ κρατήρων κοινωνοὺς πεποίησθε.*» *Περὶ τοῦ τονισμοῦ τῆς λέξεως χέρνιβος ὑπάρχει διαφωνία, ἂν πρέπῃ νὰ τονίζηται χερνίβος ἢ χέρνιβος. Παρ' Ἀθηναίῳ* IX, 409 *Α, ἀναγινώσκεται· «παρὰ μέντοι τοῖς τραγικοῖς καὶ τοῖς κωμικοῖς παροξυτόνως ἀνέγνωσται χερνίβα.» Χέρνιψ ἦτο καθάρσιον ὕδωρ, ἁγίασμα, ὃς παρατηρεῖ ὁ Ἀθήναιος ἐν τῷ εἰρημένῳ χωρίῳ «ἔστι δὲ χέρνιψ ὕδωρ, ᾧ ἢ ἀπέβαπτον δαλὸν ἐκ τοῦ βωμοῦ ἁψάμενοι, ἐφ' οὗ τὴν θυσίαν ἐπετέλουν καὶ τούτῳ περιρραίνοντες τοὺς παρόντας ἥγνιζον.» Ὁ Δράκων περὶ τοῦ ἀνδροφόνου ὥριζεν ἐν τῇ νομοθεσίᾳ αὐτοῦ ὡς ἐξῆς Δημοσθέν.* 20, 158 «*χερνίβων εἴργεσθαι τὸν ἀνδροφόνον, σπονδῶν, κρατήρων, ἱερῶν, ἀγορᾶς.*» *Εἶναι δὲ γνωστόν, ὅτι οἱ γραμματικοὶ ἀναχρονιζόμενοι μεταφέρουσιν εἰς τὸν ἡρωϊκὸν αἰῶνα ἀττικὰ ἤθη καὶ νόμους, ὡς ὁ Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ.* 291 «*καὶ τοῖς τοιούτοις οὔτε κρατῆρος μέρος εἶναι μετασχεῖν οὐ φιλοσπόνδου λιβάς, βωμῶν τ' ἀπείργειν.*»

2 *Ἐκ τοῦ προηγουμένου ἀπαυδῶ ἐξάγεται τὸ ῥῆμα αὐδῶ ἢ κελεύω.*

3 *Διότι οὗτος ὁ φονεὺς εἶναι μίασμα, ὡς ὄντως εἶπεν ὁ θεὸς ἐν στίχ.* 98. *Ὁ Οἰδίπους δὲν ἐπαναλαμβάνει ἐνταῦθα τὸν χρησμόν, διότι ὑποτίθεται, ὅτι ὁ χορὸς ἔμαθε περὶ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ καλέσαντος τοῦτον ἐν στίχ.* 144. *Οὕτως ὁ ποιητὴς ἀπέφυγεν ὀχληρὰν ἐπανάληψιν. Ἀντὶ τῆς γενικῆς ἀπολύτου ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ αἰτιατικὴν συμφωνοῦσαν πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦ ὠθεῖν.*

4 *Ἐννοεῖ τὸν Ἀπόλλωνα τὸν μαντευσάμενον ταῦτα ἐν στίχ.* 136.

5 *Μετὰ τὸν στίχ.* 245 *ἐν τοῖς χειρογράφοις ἔπονται οἱ στίχοι* 267—272, *ἀλλ' ἡ παροῦσα θέσις τοῦ κειμένου γενομένη ὑπὸ τοῦ* Ribbeck *ἐπιδοκιμάζεται ὑπὸ τῶν πλείστων κριτικῶν. Ἐπισκήπτω ἐνταῦθα σημαίνει παραγγέλλω, διατάσσω, Σοφ. ἐν Αἴαντ.* 566 «*ὑμῖν τε κοινὴν τήνδ' ἐπισκήπτω χάριν*»

6 *Ἀντὶ νὰ εἴπῃ· ὑπὲρ ἐμαυτοῦ τε,· ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ὑπερβατὸν ἀ-*

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γῆς ὧδ' ἀκάρπως κἀθέως[1] ἐφθαρμένης.
οὐδ'[2] εἰ γὰρ ἦν τὸ πρᾶγμα μὴ θεήλατον,
ἀκάθαρτον ὑμᾶς εἰκὸς[3] ἦν οὕτως ἔαν,
ἀνδρός γ' ἀρίστου[4], βασιλέως τ' ὀλωλότος,
ἀλλ' ἐξερευνᾶν. νῦν[5] δ' ἐπεὶ κυρῶ τ' ἐγὼ
ἔχων μὲν ἀρχάς, ἃς ἐκεῖνος εἶχε πρίν,
ἔχων δὲ λέκτρα καὶ γυναῖχ' ὁμόσπορον[6],
κοινῶν[7] τε παίδων κοίν' ἄν, εἰ κείνῳ γένος

παντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 1294 "ὑπέρ τ' Ἀτρειδῶν τοῦ τε σύμπαντος στρατοῦ„. Διὰ τί ἡ τιμωρία τοῦ φονέως ὠφελεῖ τὸν Οἰδίποδα, ἀνέπτυξεν ὁ ποιητὴς ἐν στίχ. 137. Ἔθηκε δ' ἐκ προθέσεως τὴν ἰδέαν ταύτην, ὅπως παρὰ τοῖς θεαταῖς ποιήσῃ καταφανεστέραν τὴν πλάνην τοῦ τυράννου.

1 Ἀσεβῶς, ἀνοσίως, ὡς Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 1181 "ὦ σῶμ' ἀτίμως κἀθέως ἐφθαρμένον„.

2 Ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ὁ ποιητής. καὶ γὰρ εἰ μὴ ἦν τὸ πρᾶγμα θεήλατον... οὐκ εἰκὸς ἦν. Πρᾶγμα ὀνομάζει τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος διαταχθεῖσαν ἀναζήτησιν τοῦ φονέως τοῦ Λαΐου. Ἐν τῷ ἑπομένῳ ὅμως στίχῳ δηλοῖ τὸν φόνον αὐτὸν Θεήλατον εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ θεοῦ κελευσθέν.

3 Κατὰ τὸν συνήθη τρόπον ἤθελεν εἰπεῖ εἰκὸς ἂν ἦν. ἀλλ' εὕρηται καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 914 "οὔτε δρῶσ' ἐλάνθανεν„. Τὸ δὲ οὕτως ὑποδηλοῖ τὸν τρόπον, ὡς ἐγίνετο μέχρι τῆς γνώσεως τοῦ χρησμοῦ.

4 Ὁ Οἰδίπους ἐξαίρων τὴν ἀρετὴν τοῦ φονευθέντος βασιλέως μεγεθύνει ἄνευ συνειδήσεως τὸ ἴδιον ἁμάρτημα.

5 Ἐνταῦθα περιέμενές τις τὴν φράσιν οὐτωσί· νῦν δέ, ἐπεὶ ἔστι θεήλατον, πολὺ μᾶλλον ὑμᾶς δεῖ ἐξερευνᾶν. Ἀντὶ ὅμως τοιαύτης ἐννοίας ἀναπτύσσει τοὺς δεσμούς, δι' ὧν συνδέεται τῷ Λαΐῳ. Ἡ ἀπόδοσις τοῦ ἐπεὶ ἀκολουθεῖ ἐν στίχ. 262, ἀνθ' ὧν. . Ὁ τὲ ἔχει τὴν ἀπόδοσιν αὐτοῦ ἐν τῷ, κοινῶν τε παίδων.

6 Τὸ ἐπίθετον ἐνταῦθα ἔχει παθητικὴν σημασίαν, δηλ. σημαίνει ἐκείνην. "εἰς ἣν ἔσπειρε καὶ ἐκεῖνος καὶ ἐγώ„, ὡς λέγει ὁ Σχολιαστής. Τὸ ἐνεργητικὸν ὁμοσπόρος εὕρηται ἐν στίχ. 460.

7 Ὁ μὲν Schmidt διορθοῖ εἰς καὶ νῷν τὰ παίδων, ὅπερ δὲν εἶναι ἀτυχές, ὁ δὲ Schneidewin κοινῶν τε παίδων κύματ', εἰ κείνῳ καὶ τὸ κύματα=κυήματα, ὡς εὕρηται παρ' Αἰσχύλῳ καὶ Εὐριπίδῃ ἡ δευτέρα διορθωσις φαίνεταί μοι ὀλίγον τολμηρά. Ἡ δυσκολία ὅμως δύναται νὰ ἀρθῇ, δηλ. τὰ κοινὰ παίδων ἰσοδυναμεῖ τῷ κοινοὶ παῖδες, εἶναι δηλ. ἡ συνήθης περίφρασις διὰ τοῦ οὐδετέρου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μὴ δυστύχησεν[1], ἣν ἂν ἐκπεφυκότα·
νῦν δ'[2] ἐς τὸ κείνου κρᾶτ' ἐνήλαθ' ἡ τύχη·
ἀνθ' ὧν[3] ἐγὼ τάδ' ὥσπερ εἰ τοὐμοῦ πατρὸς[4]
ὑπερμαχοῦμαι κἀπὶ πάντ' ἀφίξομαι[5], 265
ζητῶν τὸν αὐτόχειρα τοῦ φόνου λαβεῖν
τῷ Λαβδακείῳ[6] παιδὶ Πολυδώρου τε καὶ

ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1209 "ἀθλίας ἄσημα περισαίνει βοῆς„ καὶ 1265 "ἐμῶν ἄνολβα βουλευμάτων.„ Ἡ δὲ παράθεσις τοῦ κοινῶν κοινὰ εἶναι συνηθεστάτη τοῖς τραγικοῖς. Ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ, ὅτι ἤθελεν ὑπάρχει κοινότης παίδων (ἤτοι οἱ ἐμοὶ παῖδες ἤθελον εἶναι ἀδελφοὶ τῶν ἐκείνου), ἂν ὁ Λάϊος κατέλειπε τέκνα. Οὕτω πάλιν ὁ Οἰδίπους ἄκων ὑπαινίσσεται ἑαυτόν.

1 Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡ ἀτεκνία ἐλογίζετο μεγάλη δυστυχία, Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτισ. 66 "εὐτεκνίᾳ δυστυχίαν τὸν παρ' ἐμοὶ καθελεῖν„ ἐν Ἀνδρομάχ. 713 "ἀλλ' εἰ τὸ κείνης δυσυχεῖ παίδων πέρι, ἄπαιδας ἡμᾶς δεῖ καταστῆναι;„ Εἰς τὸν νοῦν τοῦ θεατοῦ ἐπέρχεται ἡ ἔκθεσις τοῦ Οἰδίποδος, ἐν ᾧ αὐτὸς οὗτος οὐδεμίαν γνῶσιν ἔχει.

2 Τὸν στίχον τοῦτον ἀπορρίπτει ὁ Deventer (De interpolationibus in Sophocl. tragoediis. Leiden 1851), διότι διαταράσσει τὴν συνέχειαν. Ἀλλ' ἡ ἀντίθεσις εἶναι ἀναγκαία διὰ τὴν προηγηθεῖσαν φράσιν, εἰ κείνῳ γένος μὴ δυστύχησεν· ἀλλ' ἡ τύχη ἤνεγκεν εἰς τὸν θάνατον τὸν Οἰδίποδα, πρὶν ἀποκτήσῃ τέκνα. Παραπλησία φράσις ὑπάρχει ἐν Ἀντιγόν. 1347 "ἐπὶ κρατί μοι πότμος δυσκόμιστος εἰσήλατο.„ Τὸ κρᾶτα εἶναι αἰτιατικῆς, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ εὕρηται καὶ ὡς ὀνομαστικὴ ἐν Φιλοκτήτ. 1457.

3 Ἐπειδὴ τὸ πρῶτον μέρος τῆς αἰτιολογικῆς προτάσεως ἐγένετο μακρὸν καὶ ἐπειδὴ παρενέπεσεν ἡ παρένθεσις, συνέβη μικρά τις ἀνακολουθία οὐχὶ ἀσυνήθης ἐν ὁμοίαις περιστάσεσι, δηλ. ἔπρεπε νὰ εἴπῃ, ἐπεὶ κυρῶ – ὑπερμαχοῦμαι, ἄνευ τοῦ ἀνθ' ὧν. Ἀντὶ τοῦ τάδ' ὁ Mudge προὔτεινε νὰ γραφῇ τοῦδ', ἡ δὲ γραφὴ ὡς συμφωνοῦσα μετὰ τοῦ τοὐμοῦ πατρὸς δὲν ἤθελεν εἶναι κακή· ἀλλὰ καί, ὡς ἔχει, δύναται νὰ γείνῃ ἡ σύνταξις· διότι τάδε ὑπερμάχεσθαί τινος ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν φράσιν τήνδε τὴν μάχην μάχεσθαι ὑπέρ τινος. Τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ ἐν Αἴαντ. 1346 "σὺ ταῦτ', Ὀδυσεῦ, τοῦδ' ὑπερμαχεῖς ἐμοί;„ καὶ Ὁμηρ. ἐν Ἰλιάδ. Α, 257 "τάδε πάντα μαρναμένοιιν.„

4 Ἐμνήσθη τοῦ πατρὸς ὁ ποιητής, ὅπως ποιήσῃ ὑπαινιγμὸν τοῖς θεαταῖς.

5 Ἡ φράσις ἐπὶ πάντα ἀφικνεῖσθαι σημαίνει πᾶν ποιεῖν, πάντα μηχανᾶσθαι.

6 Ἐπειδὴ τὸ ἐπίθετον ἰσοδυναμεῖ πρὸς γενικήν, συνέδεσεν ὁ ποιητὴς τὰ λογικῶς ἰσοδύναμα, ὡς Εὐριπίδ ἐν Μηδ. 404 "τοῖς Σισυφείδαις ἐν Ἀντιγόν. 1209 "ἀθλίας ἄσημα περισαίνει βοῆς„ καὶ 1265 "ἐμῶν ἄνολβα βουλευμάτων.„ Ἡ δὲ παράθεσις τοῦ κοινῶν κοινὰ εἶναι συνηθεστάτη τοῖς τραγικοῖς. Ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ, ὅτι ἤθελεν ὑπάρχει κοινότης παίδων (ἤτοι οἱ ἐμοὶ παῖδες ἤθελον εἶναι ἀδελφοὶ τῶν ἐκείνου), ἂν ὁ Λάϊος κατέλειπε τέκνα. Οὕτω πάλιν ὁ Οἰδίπους ἄκων ὑπαινίσσεται ἑαυτόν.

1 Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡ ἀτεκνία ἐλογίζετο μεγάλη δυστυχία, Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτισ. 66 "εὐτεκνίᾳ δυστυχίαν τὸν παρ' ἐμοὶ καθελεῖν„ ἐν Ἀνδρομάχ. 713 "ἀλλ' εἰ τὸ κείνης δυσυχεῖ παίδων πέρι, ἄπαιδας ἡμᾶς δεῖ καταστῆναι;„ Εἰς τὸν νοῦν τοῦ θεατοῦ ἐπέρχεται ἡ ἔκθεσις τοῦ Οἰδίποδος, ἐν ᾧ αὐτὸς οὗτος οὐδεμίαν γνῶσιν ἔχει.

2 Τὸν στίχον τοῦτον ἀπορρίπτει ὁ Deventer (De interpolationibus in Sophocl. tragoediis. Leiden 1851), διότι διαταράσσει τὴν συνέχειαν. Ἀλλ' ἡ ἀντίθεσις εἶναι ἀναγκαία διὰ τὴν προηγηθεῖσαν φράσιν, εἰ κείνῳ γένος μὴ δυστύχησεν· ἀλλ' ἡ τύχη ἤνεγκεν εἰς τὸν θάνατον τὸν Οἰδίποδα, πρὶν ἀποκτήσῃ τέκνα. Παραπλησία φράσις ὑπάρχει ἐν Ἀντιγόν. 1347 "ἐπὶ κρατί μοι πότμος δυσκόμιστος εἰσήλατο.„ Τὸ κρᾶτα εἶναι αἰτιατικῆς, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ εὕρηται καὶ ὡς ὀνομαστικὴ ἐν Φιλοκτήτ. 1457.

3 Ἐπειδὴ τὸ πρῶτον μέρος τῆς αἰτιολογικῆς προτάσεως ἐγένετο μακρὸν καὶ ἐπειδὴ παρενέπεσεν ἡ παρένθεσις, συνέβη μικρά τις ἀνακολουθία οὐχὶ ἀσυνήθης ἐν ὁμοίαις περιστάσεσι, δηλ. ἔπρεπε νὰ εἴπῃ, ἐπεὶ κυρῶ – ὑπερμαχοῦμαι, ἄνευ τοῦ ἀνθ' ὧν. Ἀντὶ τοῦ τάδ' ὁ Mudge προὔτεινε νὰ γραφῇ τοῦδ', ἡ δὲ γραφὴ ὡς συμφωνοῦσα μετὰ τοῦ τοὐμοῦ πατρὸς δὲν ἤθελεν εἶναι κακή· ἀλλὰ καί, ὡς ἔχει, δύναται νὰ γείνῃ ἡ σύνταξις· διότι τάδε ὑπερμάχεσθαί τινος ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν φράσιν τήνδε τὴν μάχην μάχεσθαι ὑπέρ τινος. Τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ ἐν Αἴαντ. 1346 "σὺ ταῦτ', Ὀδυσεῦ, τοῦδ' ὑπερμαχεῖς ἐμοί;„ καὶ Ὁμηρ. ἐν Ἰλιάδ. Α, 257 "τάδε πάντα μαρναμένοιιν.„

4 Ἐμνήσθη τοῦ πατρὸς ὁ ποιητής, ὅπως ποιήσῃ ὑπαινιγμὸν τοῖς θεαταῖς.

5 Ἡ φράσις ἐπὶ πάντα ἀφικνεῖσθαι σημαίνει πᾶν ποιεῖν, πάντα μηχανᾶσθαι.

6 Ἐπειδὴ τὸ ἐπίθετον ἰσοδυναμεῖ πρὸς γενικήν, συνέδεσεν ὁ ποιητὴς τὰ λογικῶς ἰσοδύναμα, ὡς Εὐριπίδ ἐν Μηδ. 404 "τοῖς Σισυφείδαις

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦ πρόσθε Κάδμου τοῦ πάλαι τ' Ἀγήνορος [1].
καὶ ταῦτα [2] τοῖς μὴ δρῶσιν εὔχομαι, θεοὺς
μήτ' ἄροτον [3] αὐτοῖς γῆς ἀνιέναι τινά,
μήτ' οὖν γυναικῶν παῖδας [4], ἀλλὰ τῷ πότμῳ
τῷ νῦν φθερεῖσθαι [5] κἄτι τοῦδ' ἐχθίονι.

οις τοῖς τ' Ἰάσονος γάμοις„ Ἐπίθετον ἀντὶ γενικῆς μεταχειρίζονται πάντες οἱ ποιηταί, ὡς Ἰλιάδ. Β, 54 "Νεστορέῃ παρὰ νηῒ Πυλοιγενέος βασιλῆος„ καὶ Ἰλιάδ. Ε, 741 "ἐν δέ τε Γοργείη κεφαλὴ δεινοῖο πελώρου„. Ἐν τέλει ὁ Οἰδίπους μνημονεύει καὶ τοῦ ἐπιφανοῦς γένους τοῦ Λαΐου, ὅπως δείξῃ, ὅτι ὁ φονευθεὶς εἶναι ἄξιος νὰ τύχῃ τιμωρίας. Ὁ Πολύδωρος ἦτο υἱὸς τοῦ Κάδμου καὶ τῆς Ἁρμονίας γεννήσας ἐκ τῆς Νυκτηΐδος τὸν Λάβδακον, Ἀπολλόδωρ. ΙΙΙ, 5, 5. Καὶ ὁ Ἡρόδοτος οὕτω μνημονεύει τοῦ γένους V, 59 "ταῦτα ἡλικίην ἂν εἴη κατὰ Λάϊον τὸν Λαβδάκου τοῦ Πολυδώρου τοῦ Κάδμου.„ Ὁ Nauck τὸν στίχον τοῦτον καὶ τὸν ἑπόμενον τίθησιν ἐν ἀγκύλαις. Ἀλλ' ἡ αἰτία δὲν εἶναι σπουδαία.

1 Ὁ Ἀγήνωρ ἦτο υἱὸς μὲν τοῦ Ποσειδῶνος, βασιλεὺς δὲ τῆς Φοινίκης καὶ πατὴρ τοῦ Κάδμου καὶ τῆς Εὐρώπης.

2 Ἀφ' οὗ ὁ Οἰδίπους ᾔτησε τὴν συνδρομὴν τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ φονέως, μεταβαίνει νῦν εἰς τοὺς θεούς· αἰτεῖ δὲ τρία τινά, ἅπερ δηλοῖ διὰ τῶν ῥημάτων εὔχομαι - κατεύχομαι - ἐπεύχομαι. Τὸ τοῖς μὴ δρῶσιν ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "ἤγουν τοῖς μὴ ὑπερμαχουμένοις καὶ ζητοῦσι τὸν φονέα.„

3 Μή τινα ἄροτον· ἄροτος εἶναι ὁ καρπός. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι γῆν, ἀλλὰ προτιμᾶται ἡ γενικὴ κατὰ τὴν εἰκασίαν τοῦ Musgrave καὶ τοῦ Vauvilliers, ὡς εἶναι καὶ τὸ ἑπόμενον γυναικῶν.

4 Παραπλήσια εὔχεται ὁ Καμβύσης παρ' Ἡροδότ. ΙΙΙ, 65 "Καὶ ταῦτα μὲν ποιεῦσιν ὑμῖν γῆ τε καρπὸν ἐκφέροι καὶ γυναῖκές τε καὶ ποῖμναι τίκτοιεν„ καὶ παρ' Αἰσχίν. κατὰ Κτησιφ. § 111 "καὶ ἐπεύχεται αὐτοῖς μήτε γῆν καρποὺς φέρειν μήτε γυναῖκας τέκνα τίκτειν γονεῦσιν ἐοικότα, ἀλλὰ τέρατα, μήτε βοσκήματα κατὰ φύσιν γονὰς ποιεῖσθαι, ἤτταν δὲ αὐτοῖς εἶναι πολέμου καὶ δικῶν καὶ ἀγορῶν, καὶ ἐξώλεις εἶναι καὶ αὐτοὺς καὶ οἰκίας καὶ γένος τὸ ἐκείνων.„ Εἰς τὸ παῖδας δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐννοήσωμεν τὸ αὔξειν ἢ τρέφειν, διότι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων αἱ γυναῖκες θεωροῦνται ὡς ἀρώσιμοι γύαι καὶ τὸ σπείρειν λέγεται καὶ ἐπὶ γεωργοῦ καὶ ἐπὶ ἀνδρός, Σοφοκλ. ἐν Τραχιν 31, "κἀφύσαμεν δὴ παῖδας, οὓς κεῖνός ποτε, γῆτης ὅπως ἄρονραν ἔκτοπον λαβών, σπείρων μόνον προσεῖδε κἄξαμῶν ἄπαξ.„

5 Ἐπειδὴ τὸ εὔχεσθαι ἔχει μελλοντικὴν σημασίαν, συντάσσεται πρὸς ἀπαρέμφατον μέλλοντος χρόνου, ὡς καὶ ἄλλα ῥήματα περιέχοντα μελλοντικὴν ἔννοιαν, ὡς Σοφοκλ. ἐν Φιλοκτήτ. 1394 "εἰ σὲ γ' ἐν λόγοις πεί-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κατεύχομαι δὲ τὸν δεδρακότ'[3], εἴτε τις
εἷς[4] ὢν λέληθεν εἴτε πλειόνων μέτα,
κακὸν κακῶς νιν[2] ἄμορον ἐκτρῖψαι βίον·
ἐπεύχομαι[3] δ', οἴκοισιν εἰ ξυνέστιος
ἐν τοῖς ἐμοῖς γένοιτ' ἐμοῦ ξυνειδότος,
παθεῖν, ἅπερ τοῖσδ'[4] ἀρτίως ἠρασάμην.
ὑμῖν δὲ[5] τοῖς ἄλλοισι Καδμείοις, ὅσοις
τάδ' ἔστ' ἀρέσκονθ', ἥ τε σύμμαχος[6] Δίκη
χοἱ πάντες εὖ ξυνεῖεν εἰσαεὶ θεοί. 275

ΧΟΡΟΣ

ὥσπερ μ' ἀραῖον ἔλαβες[7], ὦδ', ἄναξ, ἐρῶ·

σειν δυνησόμεσθα μηδὲν ὧν λέγω;" Θουκυδ. 11, 29 "βουλόμενοι σφίσι τὰ ἐπὶ Θρᾴκης χωρία καὶ Περδίκκαν ξυνεξελεῖν αὐτόν." Ὁ μέσος μέλλων ἔχει σημασίαν παθητικοῦ, ὡς πολλαχοῦ παρὰ τοῖς ποιηταῖς. Τὸ δὲ ὑποκείμενον τοῦ ἀπαρεμφάτου εἶναι αὐτούς, ὅπερ ἐξάγεται ἐκ τοῦ αὐτοῖς.

1 Τοῦτο ἀντίκειται πρὸς τὸν λόγον τοῦ Κρέοντος εἰπόντος ἐν στίχ. 122 "λῃστὰς ἔφασκε συντυχόντας οὐ μιᾷ ῥώμῃ κτανεῖν νιν, ἀλλὰ σὺν πλήθει χερῶν." Ὁ Οἰδίπους ὅμως ἔχει ἐν νῷ ἕνα ἐν στίχ. 124.

2 Ἡ ἀντωνυμία νιν ἦτο ὅλως περίττή· ἐπειδὴ ὅμως παρενέπεσε μακρὰ πρότασις, θέτει ὁ ποιητὴς τὴν ἀντωνυμίαν, ὡς ἐν Τραχιν. 287 "αὐτὸν δ' ἐκεῖνον, εὖτ' ἂν ἀγνὰ θύματα ῥέξῃ πατρῴῳ Ζηνὶ τῆς ἁλώσεως, φρόνει νιν ὡς ἥξοντα." Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἄμοιρον, ἀλλὰ προτιμᾶται ἡ εἰκασία τοῦ Porson. Σημαίνει δὲ κακόμοιρον, δυστυχῆ.

3 Ἐπεύχομαι δέ, εἰ ὁ δεδρακὼς γένοιτο ξυνέστιος ἐν τοῖς ἐμοῖς οἴκοισιν. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "ἀγνοῶν ἐπαρᾶται ἑαυτῷ, εἰ σύνοιδε τὸν φονέα· διὸ καὶ περιπαθέστερος γίγνεται ὁ λόγος."

4 Ἐννοεῖ ἐκείνους, καθ' ὧν εἶπε τὰ ἐν στίχ. 270—272.

5 Ποιεῖ ἀντίθεσιν εἰς τὸ προηγούμενον, τοῖς μὴ δρῶσι ταῦτα. Ὁ μὲν Nauck κατὰ πρότασιν τοῦ Jernstedt γράφει τοῖς τ' ἄλλοισι, ὁ δὲ Schmidt προτείνει, ὅπως γραφῇ θ' ὅσοις. Νομίζομεν, ὅτι καὶ αἱ δύο διορθώσεις δὲν εἶναι πιθαναί· διότι οἱ γέροντες εἶναι ἀντιπρόσωποι τοῦ ὅλου λαοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ Οἰδίπους δὲν ἠδύνατο νὰ διαστείλῃ τὸν χορὸν ἀπὸ τῶν ἄλλων Καδμείων.

6 Τοῦτο εἶπε κατὰ πρόληψιν ἀντὶ ἡ Δίκη καὶ πάντες οἱ ἄλλοι θεοὶ ξυνεῖεν σύμμαχοι εἰσαεί, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1200 "τῶν σῶν ἀδέρκτων ὀμμάτων τητώμενος" καὶ 1088 "τὸν εὔαγρον τελειῶσαι λόγον" καὶ ἐν Τραχιν. 477 "ἡ πολύφθορος καθῃρέθη Οἰχαλία."

7 Ὁ Εὐστάθιος ἐν σελ. 1809 τὸ

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὔτ' ἔκτανον γὰρ[1] οὔτε τὸν κτανόντ' ἔχω
δεῖξαι. τὸ δὲ ζήτημα[2] τοῦ πέμψαντος ἦν
Φοίβου τόδ' εἰπεῖν, ὅστις εἴργασταί ποτε.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

280 δίκαι[3] ἔλεξας· ἀλλ' ἀναγκάσαι θεούς,
ἂν μὴ θέλωσιν, οὐδ' ἂν εἷς[4] δύναιτ' ἀνήρ.

ΧΟΡΟΣ

τὰ δεύτερ'[5] ἐκ τῶνδ' ἂν λέγοιμ', ἃ μοι δοκεῖ.

χωρίον ἀντιγράφει· "ὥσπερ μ' ἀραῖον εἶλες," ἀλλ' εἰκάζεται, ὅτι εἶναι πλάνη τῆς μνήμης. Ὁ δὲ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Καθά με ἐν κατάραις ἐκράτησας, οὕτως ἐρῶ ἐν αὐταῖς ταῖς κατάραις. Ἤγουν ἐπὶ τῇ ἀρᾷ ᾗ κατηράσω ἐμοί, ἐπ' αὐτῇ λέξω κἀγώ. Μετὰ θάρσους λαμβάνω τὴν κατάραν, ὅτι οὐκ οἶδα τίς ἐστιν ὁ φονεὺς τοῦ Λαΐου." Δηλαδὴ ὁ χορὸς ἀναλαμβάνει τὴν ἀρὰν ἐν περιπτώσει ἀπάτης.

1 Ὁ γὰρ εἶναι ἐπεξηγηματικός.

2 Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσίν· ἦν δὲ Φοίβου τοῦ πέμψαντος τὸ ζήτημα εἰπεῖν, ὅστις εἴργασται τόδε. Διὰ τῆς παρατηρήσεως ταύτης ὁ χορὸς ὑποδεικνύει, ὅτι ἡ ὁδὸς τῆς ἀναζητήσεως κεῖται ἀλλαχοῦ καὶ οὐχὶ ἐκεῖ, ἔνθα ἔδειξεν ὁ Οἰδίπους.

3 Δίκαιον ἐνταῦθα εἶναι τὸ ἀληθές, ὡς ἐν στίχ. 1158 "ἀλλ' εἰς τόδ' ἥξεις, μὴ λέγων γε τοὔνδικον". Σοφῶς ὁ ποιητὴς ἐνέβαλε τὴν ἑπομένην φράσιν εἰς τὸ στόμα τοῦ Οἰδίποδος γινώσκοντος ἐξ ἰδίας πείρας, ὅτι οἱ θεοὶ δὲν ἐξαναγκάζονται εἴπωσιν, ὅ τι δὲν θέλουσιν. Ὅτε τος ἠρώτησε τὸν θεὸν περὶ τῶν νέων, οὗτος ἀπεκρίθη ἄλλο τι. ραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν ἀποσπά 834 "Ἀλλ' οὐ γὰρ ἂν τὰ θεῖα πιόντων θεῶν μάθοις ἄν, οὐ πάντ' ἐπεξέλθοις σκοπῶν".

4 Πολλὰ χειρόγραφα ἔχ οὐδὲ εἷς. ἄλλα δὲ οὐδ' ἂν ὅπερ προτιμᾷ ὁ Dindorf· διότι κα τὸν τὸ οὐδὲ εἷς μόνον οἱ πο τῆς μέσης καὶ νέας κωμῳδίας χειρίζονται, οὐδαμοῦ δὲ ὁ Αἰσχ ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Εὐριπίδης. Π πλήσιον εἶναι τὸ ἐν Τραχιν. "καὶ τόδ' οὐδ' ἂν εἷς ποτε τόνδ δρα φαίη πρόσθ' ἰδεῖν δεδρακό

5 Ὁ πρῶτος καὶ ἀσφαλέσ τρόπος τοῦ εὑρεῖν τὸν φονέα ἦν εἶναι, ἂν αὐτὸς ὁ Ἀπόλλων ἐδε τοῦτον. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν δύναι νὰ ἀναγκάσῃ τὸν θεόν, ὁ χορὸς βουλεύει νὰ ἐρωτηθῇ ὁ Τειρεσίας ἐκ τῶνδε σημαίνει μετὰ ταῦτα, καὶ ἐν στίχ. 235.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

εἰ καὶ τρίτ' ἔστι[1], μὴ παρῇς τὸ μὴ οὐ φράσαι.

ΧΟΡΟΣ

ἄνακτ'[2] ἄνακτι ταὔθ' ὁρῶντ' ἐπίσταμαι
μάλιστα Φοίβῳ[3] Τειρεσίαν, παρ' οὗ τις ἂν
σκοπῶν[4] τάδ', ὦναξ, ἐκμάθοι σαφέστατα.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἀλλ' οὐκ ἐν ἀργοῖς[5] οὐδὲ τοῦτ'· ἐπραξάμην[6].

1 *Καὶ τοῦτο δεικνύει τὴν μεγάλην προθυμίαν τοῦ Οἰδίποδος, ὅπως ἀνακαλύψῃ τὸν φονέα, ἤτοι ἑαυτόν. Τοῦτο εἶναι δραματικὸν καὶ διεγερτικὸν τοῦ θεάτρου. Τὰ ῥήματα παύειν, λήγειν, ἀπέχεσθαι καὶ τὰ ὁπωσδήποτε ἔχοντα τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀμελεῖν δέχονται ἀπαρέμφατον μετὰ τοῦ μή, ὡς Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ.* 248 "θνητοὺς ἔπαυσε μὴ προδέρκεσθαι μόρον." *Θουκυδίδ* VII, 53 "παύσαντες τὴν φλόγα καὶ τὸ μὴ προσελθεῖν ἐγγὺς τὴν ὁλκάδα τοῦ κινδύνου ἀπηλλάγησαν." *Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν.* 544 "μήτοι, κασιγνήτη, μ' ἀτιμάσῃς τὸ μὴ οὐ θανεῖν τε σὺν σοὶ τὸν θανόντα θ' ἁγνίσαι."

2 *Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ὁ ποιητὴς ὀνομάζει ἄνακτας διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν· "Τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὸν Τειρεσίαν λέγει ἄνακτα, τὸν μέν, ὡς φύσει ἀνάσσοντα, τὸν δὲ Τειρεσίαν, ὡς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων οὕτω τιμώμενον, διὰ τὸ κράτος τῆς μαντικῆς." Κατὰ τὸν* Wolff *ὀνομάζει οὕτω, διότι ὁ Τειρεσίας, ὡς ἡ Ἰοκάστη καὶ ὁ Κρέων, κατήγετο ἐκ τῶν Σπαρτῶν, ὧν οἱ ἔγγονοι ἀπετέλουν τοὺς ἀρίστους τῶν Θηβῶν. Τὸ αὐτὸ τιμητικὸν ὄνομα ἀποδίδει τῷ Ἀπόλλωνι καὶ τῷ Τειρεσίᾳ, ὅπως δείξῃ, ὅτι ἀμφότεροι ἔχουσι τὸ αὐτὸ κῦρος. Ἡ δὲ ἑπομένη δοτικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τὰ αὐτά, βλέποντα τὰ ἴδια μὲ τὸν Φοῖβον. Ὅρα, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐκ προθέσεως μετεχειρίσθη τὸ ὁρᾶν ἐπὶ τοῦ τυφλοῦ μάντεως.*

3 *Ἀντὶ τοῦ Φοίβῳ ὁ* Schmidt *προτείνει νὰ γραφῇ φωρᾶν. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἡ τοιαύτη μεταβολὴ ἤθελε καταστήσει τὸν λόγον ἀσαφῆ. Ὅτι δ' ὁ ποιητὴς ἔγραψε Φοίβῳ, τεκμηριοῦται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι καὶ ἐν τῷ ἡγουμένῳ καὶ ἐν τῷδε τῷ στίχῳ ἔθηκεν αἰτιατικὴν παρὰ δοτικῇ.*

4 *Ζητῶν, ἐξετάζων. ὡς καὶ ἐν στίχ.* 291 "πάντα γὰρ σκοπῶ λόγον."

5 *Τὸ ἀργὸς κατὰ τὸν* Wolff *ἔχει παθητικὴν σημασίαν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 1605 "οὐκ ἦν ἔτ' οὐδὲν ἀργόν, ὧν ἐφίετο." *Συχνάκις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις κεῖται ἐμπρόθετον ἀντὶ ἐπιθέτου, ὡς Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν.* 1097 "τὸ τ' εἰκαθεῖν γὰρ δεινόν, ἀντιστάντα δὲ ἄτῃ πατάξαι θυμὸν ἐν δεινῷ πάρα." *ἐν Αἴαντ.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔπεμψα γὰρ Κρέοντος εἰπόντος[1] *διπλοῦς*
πομπούς· πάλαι δὲ μὴ παρὼν θαυμάζεται[2].

ΧΟΡΟΣ

290 *καὶ μὴν*[3] *τά γ' ἄλλα κωφὰ καὶ παλαί' ἔπη.*

971 "*πρὸς ταῦτ' Ὀδυσσεὺς ἐν κενοῖς ὑβρίζετο.*„ *Κατὰ ταῦτα ἡ φράσις σημαίνει, οὐδὲ τοῦτο ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἠμεληκένων. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνεργητικὴ σημασία κατ' ἐμὲ δὲν ἀποκλείεται· κατὰ ταύτην εἶναι γένους ἀρσενικοῦ καὶ δηλοῖ, οὐδὲ τοῦτο μεταξὺ ἀμελῶν εἶπας, ἤτοι καὶ περὶ τούτου ἐφρόντισα, ὡς καὶ περὶ τῆς μαντείας τοῦ Ἀπόλλωνος.*

6 *Οἱ ἐκδόται ἑνοῦσι τὸ ῥῆμα τοῦτο μετὰ τῶν ἡγουμένων, ὁ* Wolff *ὅμως ἀποχωρίζει. Ἔχει δὲ τὴν γνώμην, ὅτι τὸ χωρίον διεφθάρη, διότι τὸ μέσον πράττεσθαι κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ εἰσπράττειν χρήματα. Ὁ* Schneidewin *ὅμως ἐξηγεῖ τὴν μέσην διάθεσιν λέγων, ὅτι ἔκειτο ἐν τῷ συμφέροντι τοῦ Οἰδίποδος ἡ ἀποστολή. Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς δυσκολίας δύναται νὰ ἀναλυθῇ τὸ ῥῆμα εἰς ἔπραξα μέν, ὅπερ δὲν φαίνεται ἀναγκαῖον. Ὁπωσδήποτε ἡ στίξις τοῦ* Wolff *ἔχει καλῶς· διότι ὁ Οἰδίπους βεβαιοῖ ἀρνητικῶς καὶ θετικῶς, ὅπως δείξῃ τὴν μεγάλην αὐτοῦ προθυμίαν καὶ πρὸς τοῦτο συμβάλλεται καὶ τὸ ἀσύνδετον. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἠλέκτρ.* 131 "*οἰδά τε καὶ ξυνίημι τάδ', οὔ τί με φυγγάνει.*„

1 *Τὴν συμβουλὴν ταύτην ἔδωκεν ὁ Κρέων οὐχὶ ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἀλλ' ἐν τοῖς ἀνακτόροις. Διὰ τῆς συμβουλῆς ταύτης ὁ ποιητὴς παρασκευάζει τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι ὁ Κρέων ἔπεισε τὸν Τειρεσίαν, ὅπως ψευσθῇ, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· "Κἀνταῦθα τὸ κηδεμονικὸν τοῦ ἤθους διετήρησε· τὸ μὲν οὖν διπλοῦς πομποὺς τῆς σπουδῆς ἐστι τεκμήριον· τὸ δὲ Κρέοντος εἰπόντος πιθανὸν εἰς τὰ ἐξῆς (378, 385, 555), ἵνα ἡ ὑπόνοια αὐτοῦ πίστιν ἔχοι, τὸ πεπεισμένον ὑπὸ τοῦ Κρέοντος τὸν Τειρεσίαν μαντεύεσθαι κατὰ τοῦ Οἰδίποδος τὰ ψευδῆ.„ Διὰ δὲ τοῦ* δ ι π λ ο ῦ ς *δηλοῖ τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον, ὅπερ δηλοῖ τὴν σπουδὴν τοῦ Οἰδίποδος.*

2 *Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν φράσιν· θαυμάζω μὴ παρεῖναι αὐτόν. Θαυμάζω, διότι πρὸ πολλοῦ δὲν ἦλθεν.*

3 *Καὶ βεβαίως. Διὰ τῆς φράσεως ποιεῖ ἐξακολούθησιν τῶν εἰρημένων στίχ.* 282 *καὶ* 286 *Τὰ κωφὰ ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "ψυχρὰ καὶ οὐδὲν σαφὲς ἔχοντα„. Κατ' ἄλλους σημαίνει τὸ ἀνυπόστατον, Πολέβ.* III. 36, 4 "*ἀνυπόστατος καὶ κωφὴ διήγησις*„. *Κατ' ἐμὲ σημαίνει τοὺς ἀδεσπότους λόγους, οἵτινες μὴ δίδοντες ἀπόκρισιν, ὥσπερ οἱ κωφοί, δὲν συμβάλλονται πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

τὰ ποῖα ταῦτα; πάντα γὰρ σκοπῶ λόγον[1].

ΧΟΡΟΣ

θανεῖν ἐλέχθη πρός τινων ὁδοιπόρων[2].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἤκουσα κἀγώ· τὸν δ' ἰδόντ'[3] οὐδεὶς ὁρᾷ.

ΧΟΡΟΣ

ἀλλ' εἴ τι μὲν δὴ δείματός[4] γ' ἔχει μέρος,

1 *Ὅρα καὶ ἐνταῦθα τὴν σπουδὴν τοῦ Οἰδίποδος, ὅπως ἀνεύρῃ τὸν φονέα.*

2 *Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὁ Κρέων εἶπεν, ὅτι οἱ φονεῖς ἦσαν λῃσταί ἐν στίχ.* 122 *καὶ κατωτέρω* 715 *λέγονται ξένοι λῃσταί. Ἐνταῦθα ὀνομάζονται ὁδοιπόροι, ὅπερ μᾶλλον προσεγγίζει εἰς τὴν ἀλήθειαν. Ὁπωσδήποτε ἡ διαφορὰ τῆς ἐκφράσεως καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φονέων ὑποδεικνύει τὸ ἀόριστον τῆς φήμης.*

3 *Ἄγγλος τις κριτικὸς ἔτρεψε τὸ τόν δ' ἰδόντ' εἰς τὸν δὲ ὁρῶντα, τὴν δὲ εἰκασίαν ὁ* Dindorf *μετήνεγκεν εἰς τὸ κείμενον. Ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀτυχής, καθ' ὅσον ὑποστηρίζεται ἐκ τῶν ἑπομένων, ἐν οἷς καὶ ὁ χορὸς καὶ ὁ Οἰδίπους λέγουσι περὶ τοῦ δράστου καὶ οὐχὶ περὶ τοῦ ἰδόντος. Εἰς τὴν παρατήρησιν ταύτην δύναται νὰ προστεθῇ καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ Κρέων ἐν στίχ* 118 *εἶπεν, ὅτι εἶδέ τις τὸν δράστην. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ποιητὴς φαίνεται, ὅτι δὲν ἐννοεῖ τὸν θεράποντα τοῦ Λαΐου, ὅστις εἶδεν, ἀλλὰ λέγει γενικῶς, δὲν τολμῶμεν νὰ μεταβάλωμεν τὸ χωρίον. Ὅρα, ὅτι γίνεται ἀντίθεσις τοῦ ἀκούειν πρὸς τὸ ὁρᾶν. Καὶ ἐνταῦθα εἶναι σαφεστάτη τραγικὴ εἰρωνεία· οὐδεὶς βλέπει τὸν ἰδόντα. Οὕτως τυφλοὶ ἦσαν οἱ μὴ βλέποντες τὸν Οἰδίποδα. Τὴν καλλίστην ταύτην τραγικὴν εἰρωνείαν φθείρουσιν αἱ διορθώσεις τοῦ* Heimsoeth, *ὅστις γράφει, οὐδεὶς ἐρεῖ, καὶ τοῦ* Herwerden *εἰκάζοντος οὐδεὶς θροεῖ.*

4 *Καὶ ἂν τίποτε ἄλλο δὲν ἀναγκάσῃ, ἀλλὰ τοὐλάχιστον ὁ φόβος. Ἐνταῦθα εἶναι μὲν ὁ λόγος περὶ τοῦ δράστου καὶ οὐχὶ περὶ τοῦ ἰδόντος, ἀλλ' ἂν τις μὴ θελήσῃ νὰ μεταβάλῃ τὸ προηγούμενον χωρίον, ἠδύνατο νὰ ἐξηγήσῃ τὸ πρᾶγμα, ὅτι ἀντικείμενον τοῦ διαλόγου εἶναι πάντοτε ὁ φονεύς. Ἀντὶ τοῦ δ ε ί μ α τ ο ς ὁ* Hartung *καὶ ὁ* Dindorf *γράφουσι δειμάτων, ὡς Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ.* 636 *"δειμάτων, ἃ νῦν ἔχω„. Ὁ δὲ* Wunder *εἰκάζει, ὅτι ἀντὶ τοῦ ἔ χ ε ι πρέπει νὰ γραφῇ τ ρ έ φ ε ι, ὡς ἐν Τραχιν.* 28 *"ἀεί τιν' ἐκ φόβου φόβον τρέφω„.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὰς σὰς ἀκούων οὐ μενεῖ[1] τοιάσδ' ἀράς.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ᾧ μή 'στι δρῶντι[2] τάρβος, οὐδ' ἔπος φοβεῖ.

ΧΟΡΟΣ

ἀλλ' οὐξελέγξων[3] αὐτὸν ἔστιν· οἶδε γὰρ
τὸν θεῖον ἤδη[4] μάντιν ὧδ' ἄγουσιν, ᾧ
τἀληθὲς ἐμπέφυκεν ἀνθρώπων μόνῳ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ὦ πάντα νωμῶν[5] Τειρεσία, διδακτά τε

1 Ὁ Dindorf ἑρμηνεύει, ὅτι δὲν θὰ μείνῃ ἐν τῇ πόλει καὶ τῇ χώρᾳ τῶν Θηβαίων, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Εἰ ἔχει μέρος δείματος, ἤτοι εἰ ποσῶς φοβεῖται ἀκούων τὰς σὰς ἀράς, οὐ μενεῖ, ἀλλ' ἐξαγγελεῖ„ Πιθανώτερον κατὰ τὸν Wolff τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι· ἀκούων τὰς σὰς ἀρὰς οὐ μενεῖ τοιάσδ' ἀράς, δηλ. δὲν θὰ περιμείνῃ νὰ πληρωθῶσι τοιαῦται ἀραί.

2 Ἔθηκε μετοχήν, ἐν ᾧ ἠδύνατο νὰ θέσῃ καὶ ἀπαρέμφατον. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Ἰσοκράτ. ἐν Πανηγ. 268, Ε, "ἡ πόλις αὐτοῖς οὐκ ἐπιτρέψει παραβαίνουσι τὸν νόμον„. Ἀντίθεσις γίνεται τῆς πράξεως πρὸς τὸν λόγον, ἡ δὲ πρᾶξις φύσει εἶναι φοβερωτέρα τοῦ λόγου. Ὁ Οἰδίπους δὲν ἔχει μεγάλην ἐλπίδα, ὅτι ὁ φονεὺς θέλει μαρτυρήσει ἑαυτόν.

3 Εὕρηται ἡ μετοχὴ καὶ κατ' ἐνεστῶτα οὐξελέγχων, ἀλλὰ φαίνεται, ὅτι εἶναι ἁμάρτημα· διότι ἅπαξ πρόκειται ὁ μάντις νὰ ἐξελέγξῃ, Σοφοκλ. ἐν Φιλοκτ. 1242 "τίς ἔσται μ' οὐπικωλύσων τάδε „ ἐ 1197 "οὐδ' ὁ κωλύσω 'πά φράσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τις, ὃς αὐτὸν ἐξελ χορὸς διὰ τοῦ λόγου αὐτο τὴν μεγάλην πεποίθησιν βαίων, ἣν εἶχον εἰς τὸν μ τοῦ· οἶδε ἐννοεῖ ὁ ποιητὴς πομποὺς καὶ τὸν παῖδα, αὐτόν· ὅρα στίχ. 444 καὶ γόν. 998.

4 Τοῦτο ὑποδεικνύει μονον τῶν Θηβαίων, ὅπω παρὰ τοῦ μάντεως, τίς φονεύς.

5 Ὁ Σχολιαστὴς "Ἀντὶ τοῦ κρίνων ἕκαστα τάζων. Ἐπαινεῖ δὲ τὸν μά των αὐτῷ περιτιθεὶς ἐμπειρ τε καὶ ἀνθρωπίνων, τοὺς λόγους οὐκ ἀναμένων, ὅπερ κόν ἐστι τῆς σπουδῆς„. Κα σχύλ. ὁ Ἐτεοκλῆς λέγει μάντεως ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θ "ὁ μάντις, οἰωνῶν βοτήρ νωμῶν καὶ φρεσὶν πυρὸς στηρίους ὄρνιθας ἀψευδεῖ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἄρρητά[1] τ', οὐράνιά τε καὶ χθονοστιβῆ[2],
πόλιν[3] μέν, εἰ καί μὴ βλέπεις, φρονεῖς δ' ὅμως,
οἵᾳ νόσῳ σύνεστιν[4]· ἧς σε προστάτην[5]
σωτῆρά τ', ὦναξ, μοῦνον[6] ἐξευρίσκομεν.
Φοῖβος γάρ, εἴ τι[7] μὴ κλύεις τῶν ἀγγέλων, 305
πέμψασιν ἡμῖν ἀντέπεμψεν, ἔκλυσιν
μόνην ἂν ἐλθεῖν τοῦδε[8] τοῦ νοσήματος,
εἰ τοὺς κτανόντας Λάϊον μαθόντες εὖ[9]
κτείναιμεν ἢ γῆς φυγάδας ἐκπεμψαίμεθα.

1 Ἄρρητα εἶναι τὰ μὴ δυνάμενα νὰ ῥηθῶσιν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ διδακτά. ἅπερ λέγονται.

2 Ἐκ τοῦ χθὼν καὶ στείβω, ὁ περιπατῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ὁ ἐπίγειος. Τὰ δύο ταῦτα εἶναι ἐπεξήγησις τῶν δύο ἡγουμένων, ἀλλ' ἀποτελοῦσι σχῆμα χιαστόν.

3 Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσίν· εἰ καὶ μὴ βλέπεις πόλιν, φρονεῖς δ' ὅμως, οἵᾳ νόσῳ ἡ πόλις σύνεστιν· ἂν καὶ δὲν βλέπεις τὴν πόλιν, ὅμως ἐννοεῖς ὑπὸ ποίας νόσου πάσχει. Ὁμοία φράσις εἶναι ἐν Ἀντιγόν. 234 "κεἰ τὸ μηδὲν ἐξερῶ, φράσω δ' ὅμως".

4 Προσωποποιεῖ τὴν νόσον ὁ ποιητής, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 1169 "ἔχειν μυρίον ἄχθος, ᾧ ξυνοικεῖ", καὶ ἐν Αἴαντ. 610 "Αἴας ξύνεστιν ἔφεδρος, ὤμοι μοι, θεία μανία ξύναυλος".

5 Ἔννοεῖ προστάτην τῆς πόλεως κατὰ τῆς νόσου, ὡς ἐν Αἴαντ. 803 "φίλοι, πρόστητ' ἀναγκαίας τύχης".

6 Τὸν ἰωνικὸν τύπον μοῦνος ἐν τῷ διαλόγῳ μεταχειρίζεται συχνάκις ὁ Σοφοκλῆς, οὐδέποτε ὅμως ὁ Αἰσχύλος καὶ ὁ Εὐριπίδης.

7 Ἡ κοινὴ γραφὴ ἦτο εἰ καί, ἀλλ' ἡ εἰκασία, ἣν ἐποίησεν ὁ Stephanus εἶναι πιθανή· διότι ὁ Οἰδίπους θέλει νὰ ὑποδηλώσῃ ἀμφιβολίαν τινά, ὡς ἐν στίχ. 124 "εἴ τι μὴ ξὺν ἀργύρῳ ἐπράσσετ' ἐνθένδ'". Τὸ κλύω, ὡς καὶ τὸ ἀκούω, πολλάκις κεῖται ἀντὶ τοῦ παρακειμένου ἀκήκοα, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 261 "ὅδ' εἰμ' ἐγώ σοι κεῖνος, ὃν κλύεις ἴσως τῶν Ἡρακλείων ὄντα δεσπότην ὅπλων", ἐν Τραχιν. 68 "καὶ ποῦ κλύεις νιν, τέκνον, ἱδρῦσθαι χθονός;" Φαίνεται, ὅτι ὁ Οἰδίπους δὲν ἔχει ἡσυχον τὸν νοῦν, διότι ἄλλως δὲν ἤθελεν εἰπεῖ, ὅτι ὁ μάντις, οὗ τὴν τέχνην οὕτω τιμᾷ, ἔχει ἀνάγκην νὰ μάθῃ παρὰ τῶν ἀγγέλων τὸν χρησμὸν τοῦ θεοῦ.

8 Ἀντὶ τοῦδε ὁ Rlaydes εἰκάζει τήνδε. Οὕτως ἤθελε συμφωνήσει μετὰ τοῦ ἔκλυσιν, ὅπερ δὲν εἶναι ἀτυχές.

9 Συνήθως τὸ εὖ προτάσσεται τῶν ῥημάτων, ἅπερ προσδιορίζει, ἐνίοτε δ' ὅμως καὶ ἐπιτάσσεται, ὡς κατωτέρω ἐν στίχ. 626 "οὐ γὰρ φρονοῦντά σ' εὖ βλέπω".

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σύ δ' οὖν φθονήσας μήτ' ἀπ' οἰωνῶν φάτιν [1]
μήτ' εἴ τιν' ἄλλην μαντικῆς ἔχεις ὁδόν [2],
ῥῦσαι σεαυτὸν καὶ πόλιν, ῥῦσαι δ' ἐμέ,
ῥῦσαι [3] δὲ πᾶν μίασμα τοῦ τεθνηκότος.
ἐν [4] σοὶ γὰρ ἐσμέν· ἄνδρα [5] δ' ὠφελεῖν, ἀφ' ὧ
ἔχοι [6] τε καὶ δύναιτο, κάλλιστος πόνος.

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

φεῦ φεῦ [7], φρονεῖν ὡς δεινόν, ἔνθα μὴ τέλη

1 *Προιάσσει ὁ ποιητὴς τὴν ἀπὸ τῶν οἰωνῶν μαντικήν, διότι ὁ Τειρεσίας διεκρίνετο ὡς οἰωνοσκόπος, Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγ.* 999 "εἰς γὰρ παλαιὸν θᾶκον ὀρνιθοσκόπον ἵζων, ἵν' ἦν μοι παντὸς οἰωνοῦ λιμήν„.

2 *Ὁδὸς ἐνταῦθα εἶναι ὁ τρόπος, ὡς καὶ ἐν στίχ.* 67 "πολλὰς δ' ὁδοὺς ἐλθόντα φροντιδος πλάνοις„.

3 *Τὸ ῥύεσθαι σημαίνει ὑπεραοπίζειν, σῴζειν, ἐνταῦθα δὲ σῴζειν τὴν πόλιν διὰ ἀποσοβήσεως τοῦ μιάσματος· ἔπρεπε δὲ νὰ εἴπῃ ῥῦσαι τοῦ μιάσματος, ἀλλὰ παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν στίχ.* 35 ἐξέλυσας δασμὸν ἀντὶ νὰ εἴπῃ ἐξέλυσας ἡμᾶς δασμοῦ, *Θουκυδ.* V, 63, 3 "ἔργῳ γὰρ ἀγαθῷ (ἔφη ῥύεσθαι τὰς αἰτίας„. *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει* "Ἤγουν κάθηρον ἡμᾶς τοῦ μιάσματος, τοῦ διὰ τὸν φονευθέντα γεγενημένου„.

4 *Δηλοῖ ὅ,τι καὶ ἡ φράσις σοῦ ἐξηρτήμεθα, Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτισ.* 732. *Τοιοῦτον εἶναι τὸ παρ' Ἡροδότ.* VI, 109 "ἐν σοὶ νῦν ἐστιν ἢ καταδουλῶσαι Ἀθήνας ἢ ἐλεύθερας ποιήσαντα„, *Λυσίας* 178, 4 "ὁπόταν ἐν χρήμασιν ᾖ καὶ σωθῆναι καὶ μή ;„

5 *Εἶναι τὸ ὑποκείμενο φελεῖν, ὅπερ ἐτέθη ἄνευ ἄ νου· δὲν εἶναι δ' ἀπίθανον, φοκλῆς ἔγραψεν ἀνδρί. τοῦ χωρίου εἶναι κατὰ τὸν ἐσθλοῦ γὰρ ἀνδρὸς κάλλιστος ἂν εἴη ὠ ἀφ' ὧν ἔχοι τε καὶ δ*

6 *Τὸ μὲν ἔχοι ἀναφε τὰ ἐξωτερικὰ μέσα, τὸ δὲ δ τὴν ἐσωτερικὴν ἱκανότητα. κάλλιστον πόνον διὰ τὸν ὠ*

7 *Ὁ μάντις ἐγίνωσκε νέα τοῦ Λαΐου, ἀλλὰ σεβό σωτῆρα τῆς πόλεως δὲν μαρτυρήσῃ τοῦτον, ἀλλ' Προσκληθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ διὰ δύο πομπῶν, ἀπεφάσ φαίνεται, νὰ εἴπῃ τὸν φον παρουσία τοῦ βασιλέως καὶ ἐμβάλλει δειλίαν. Διὰ τοῦτ νεῖ· πόσον φοβερὸν εἶναι τ ρίζῃ τις τὴν ἀλήθειαν, ὅ δὲν ὠφελῇ τὸν γνωρίζοντα! λιαστὴς ἑρμηνεύει "ὡς δει τὸ φρονεῖν, ὅταν τὸ φρονοῦ φρονοῦντι μὴ λυσιτελῇ. Σ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λύῃ[1] φρονοῦντι. ταῦτα γὰρ[2] καλῶς ἐγὼ
εἰδὼς διώλεσ'[3]· οὐ γὰρ ἂν δεῦρ' ἱκόμην.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

τί δ' ἔστιν[4]; ὡς ἄθυμος εἰσελήλυθας.

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

ἄφες μ' ἐς οἴκους· ῥᾷστα γὰρ τὸ σόν τε σὺ[5] 320
κἀγὼ[6] διοίσω τοὐμόν, ἢν ἐμοὶ πίθῃ[7].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

οὔτ' ἔννομ'[8] εἶπας οὔτε προσφιλῆ πόλει

δὲ μὴ βουλόμενος εἰς φῶς ἄγειν τὰ τοῦ Οἰδίποδος„. Τὸ ἔνθα φέρεται εἰς ὑποτακτικήν, ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ ἦναι ἔνθ' ἄν. Τὸ ἂν ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ δυσκόλως ἠδύνατο νὰ παραλειφθῇ, παρὰ ποιηταῖς ὅμως ἡ τοιαύτη παράλειψις δὲν εἶναι ἀσυνήθης, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἡλέκτρ. 972 "ὅπου δ' Ἀπόλλων σκαιὸς ᾖ, τίνες σοφοί;„, Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ. 1081 "ὅπου δ' ὑβρίζειν ὁρᾶν θ' ἃ βούλεται παρῇ„ καὶ 1160.

1 Τὸ τέλη λύειν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ λυσιτελεῖν, ὡς παρατηρεῖ καὶ ὁ Σχολιαστής· "Διαλελυμένως δὲ εἶπε τέλη λύῃ ἀντὶ τοῦ λυσιτελεῖν.„

2 Ὁ γὰρ αἰτιολογεῖ τὴν ἐπιφώνησιν φεῦ φεῦ διότι, ἂν καὶ ἐγνώριζον ταῦτα, ὅμως ἐλησμόνησα. Λίαν εὐφυῶς ὁ μάντις πειρᾶται, ὅπως αἰτιολογήσῃ, διὰ τί ἦλθεν, ἐν ᾧ ἐγίνωσκε τὰ μέλλοντα γενέσθαι.

3 Διόλλυμι ἐνταῦθα σημαίνει ληθομονῶ, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1530 τὸ σῴζω σημαίνει ἐνθυμοῦμαι, "ἀλλ' αὐτὸς ἀεὶ σῷζε, χὥταν εἰς τέλος τοῦ ζῆν ἀφικνῇ, τῷ προφερτάτῳ μόνῳ σήμαιν'„. Καὶ ἡμεῖς ἐπὶ λήθης λέγομεν τὸ ἔχασα = δὲν τὸ ἐνθυμοῦμαι. Ἡ ἑπομένη πρότασις εἶναι ἀπόδοσις παραλειφθείσης ὑποθέσεως, δηλ. εἰ μὴ διώλεσα.

4 Ἀλλὰ τί εἶναι; πόσον λελυπημένος ἔχεις ἐλθεῖ;

5 Αἱ φράσεις τοῦ μάντεως εἶναι σκοτειναὶ ἐν ὅλῳ τῷ διαλόγῳ, ὡς πάντοτε· διότι εὐκολώτατα σὺ μὲν τὸ ἰδικόν σου, ἐγὼ δὲ τὸ ἰδικόν μου θὰ ὑπομείνω· δηλ. ὁ μὲν Οἰδίπους εὐκολώτατα θέλει ὑπομείνει τὴν τύχην αὐτοῦ, ἂν μὴ μάθῃ ταύτην παρὰ τοῦ μάντεως, ὁ δὲ Τειρεσίας, ἂν μὴ ποιήσῃ ἀλγεινὴν ἀνακάλυψιν. Ὁ Σχολιαστὴς ἐπεξηγεῖ "Ἤγουν εὐκολώτατα σύ τε τὸ σὸν διοίσεις ἀπὸ κοινοῦ, καὶ ἐγὼ τὸ ἐμόν, ἢν ἐμοὶ πείθῃ. Ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν βασταζόντων τι ταῦτα λέγεται. Ἤγουν καὶ σὺ εὐκολώτατα βαστάσεις τὸ σὸν φορτίον, ἤτοι τὴν σὴν τύχην, καὶ ἐγὼ τὴν ἐμήν.„

6 Εἶναι εἶδος χιαστοῦ σχήματος, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 557 "καλῶς σὺ μὲν τοῖς, τοῖς δ' ἐγὼ ἐδόκουν φρονεῖν.„

7 Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "ἐάν με ἀπελθεῖν ἐάσῃς.„

8 Ὁ Schneidewin εἰκάζει, ὅτι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῇδ', ἥ σ' ἔθρεψε, τήνδ'[1] ἀποστερῶν φάτιν.

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

ὁρῶ γὰρ[2] οὐδὲ σοὶ τὸ σὸν φώνημ' ἰὸν
πρὸς καιρόν· ὡς οὖν μηδ' ἐγὼ ταὐτὸν πάθω[3]—

ΧΟΡΟΣ[4]

μή[5], πρὸς θεῶν, φρονῶν γ' ἀποστραφῇς, ἐπεὶ

πρέπει νὰ γραφῇ ἔμφρον· διότι ἔννομον σημαίνει τὸ κήρυγμα τοῦ ἡγεμόνος, ὅπερ ἤθελε περιέχει ἐγωϊσμόν. Τοῦτο δὲ κατὰ τὸν κριτικὸν ἤθελεν εἶναι παράδοξον, διότι μετ' ὀλίγον ὁ Οἰδίπους δὲν κελεύει, ἀλλ' ἱκετεύει τὸν μάντιν. Πρὸς τούτοις διὰ τοῦ ἔμφρονα δίδεται ἀπόκρισίς τις εἰς τὸν ἀσαφῆ τοῦ Τειρεσίου λόγον. Τοῦτο δὲν εἶναι πιθανόν· διότι ὁ ἡγεμὼν ἐκ τῶν φράσεων σὸν καὶ ἐμὸν ὑπολαβών, ὅτι ὁ Τειρεσίας ἀποχωρίζει τὸ ἴδιον συμφέρον ἀπὸ τοῦ τῆς πολιτείας, ἀντιτάσσει, ὅτι ὁ τοιοῦτος ἐγωϊσμὸς ἀντίκειται πρὸς τὸν νόμον τῆς πατρίδος καὶ πρὸς τὴν ἀγάπην, ἣν εἶχε καθῆκον νὰ δείξῃ πρὸς τὴν θρέψασαν. Πρὸς τούτοις δὲν ἱκετεύει ὁ Οἰδίπους, ἀλλ' ὁ χορός, ὡς ἔσται λόγος.

1 *Δηλ. τὴν φάτιν, ἣν πάντες προσεδοκῶμεν παρὰ σοῦ. Τὸ ἀποστερῶν συντάσσεται πρὸς αἰτιατικὴν πράγματος, τὸ δὲ πρόσωπον δέχεται κατ' αἰτιατικὴν ἢ γενικήν.*

2 *Ὁ γὰρ αἰτιολογεῖ παραλειφθεῖσαν πρότασιν. Βεβαίως δὲν εἶπον οὔτε ἔννομα, οὔτε προσφιλῆ, διότι καὶ σὺ δὲν εἶπες πρέποντα· τὸ οὐδὲ ἰσοδυναμοῦν πρὸς τὸ καὶ οὐ ὑποδεικνύει, ὅτι παρελείφθη τὸ πρῶτον μέρος τῆς ὁμοιωματικῆς προτάσεως. Ὡς σύ, οὕτω καὶ ἐγώ.*

3 *Ἂν μὴ ὁ λόγος τοῦ μάντεως διεκόπτετο, οὗτος κατά τινας ἤθελεν εἰπεῖ, σιγήσομαι. Συμπληροῖ δὲ κατ' ἔννοιαν ἐν στίχ. 328. Δυνάμεθα ὅμως πιθανώτερον νὰ ἐννοήσωμεν τὸ ἄπειμι, ὅπερ δὲν λέγει μὲν ὁ μάντις, ἀλλὰ διὰ τῆς πράξεως δηλοῖ, ὡς μαρτυροῦσι καὶ οἱ ἑπόμενοι στίχοι.*

4 *Τοὺς δύο ἑπομένους στίχους τὰ πλεῖστα τῶν χειρογράφων καὶ ὁ Σχολιαστὴς ἀποδίδουσι τῷ χορῷ Ὑποβαλόντος τοῦ Τειρεσίου ἀρχήν. ὅτι ἐπίσταται, ὁ χορὸς καταλιπαρεῖ εἰπεῖν. Εἶτα ἀρνουμένου, ἐξάγεται εἰς λοιδορίαν πρὸς αὐτὸν ὁ Οἰδίπους· ὅθεν παροξυνθεὶς λέγει Ἔχει οὖν τὰ τῆς διαθέσεως ἄριστα.„ Ἀλλ' ὁ* Elmsley, *ὁ* Hermann, *ὁ* Dindorf *καὶ ὁ* Schneidewin *ἀποδίδουσι τούτους τῷ Οἰδίποδι· διότι τοιαύτη διακοπὴ τοῦ λόγου ὑπὸ τοῦ χοροῦ γενομένη ἤθελεν εἶναι ἀπρεπής. Τοὐναντίον δεικνύει, ὅτι οἱ Θηβαῖοι ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ καταθλιβόμενοι ὤφειλον θερμῶς νὰ ἱκετεύσωσιν, ὅπως σωθῶσιν, ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ δράματος ἔπραξαν. Ἂν δὲ ἀποδώσωμεν τοὺς στίχους τῷ χορῷ, αἴρεται καὶ ἡ δυσκολία, ἣν πρὸ ὀλίγου εὕρομεν, δηλ. ὁ Οἰδι-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πάντες σε προσκυνοῦμεν[1] *οἵδ' ἱκτήριοι.*

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ.

πάντες[2] *γὰρ οὐ φρονεῖτ'· ἐγὼ δ' οὐ μή ποτε,*
τἄμ'[3] *ὡς ἂν εἴπω, μὴ τά σ' ἐκφήνω κακά.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

τί φῄς; ξυνειδὼς[4] *οὐ φράσεις, ἀλλ' ἐννοεῖς* 330

τους διατηρεῖ τὸν ὑψηλόφρονα αὐτοῦ χαρακτῆρα. Ὁ μάντις. ὡς εἴδομεν, ἐξήρχετο τῆς σκηνῆς. τούτου δ' ἕνεκα ἦτο ἀναγκαία ἡ τοῦ χοροῦ παρέμβασις, ὅπως διευκολυνθῇ ἡ διαμονὴ αὐτοῦ. Ἐν τέλει παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ παράδοσις κυροῦται καὶ διὰ τῶν φράσεων π ά ν τ ε ς π ρ ο σ κ υ ν ο ῦ μ ε ν καὶ π ά ν τ ε ς οὐ φ ρ ο ν ε ῖ τ ε.

5 *Μὴ δι' ὄνομα τῶν θεῶν, ἐν ᾧ βέβαια γνωρίζεις, ἀπέλθῃς.*

1 *Εὐσεβῶς παρακαλοῦμεν*

2 *Ὅλοι παρακαλεῖτε ἱκετεύοντες, διότι δὲν ἐννοεῖτε. Ἡ ἑπομένη φράσις σημαίνει· δὲν ὑπάρχει φόβος, μήπως ἐγώ*

3 *Τὸ χωρίον τοῦτο παρέχον δυσκολίας περὶ τὴν ἑρμηνείαν διήγειρε τὴν ἐπιθυμίαν τῶν κριτικῶν, ἵνα πολλαχῶς καὶ ποικιλοτρόπως διορθώσωσιν· ὁ μὲν* Brunck *γράφει, τἄμ' ἐξ ε ν ε ί π ω, ὁ δὲ* Hermann, *ἐ γ ὼ δ' ο ὐ μ ή π ο τ ε τ ὰ μ ά σ σ ο ν' ε ἴ π ω, μ ὴ τ ὰ σ' ἐ κ φ ή ν ω κ α κ ά, ὁ δὲ* Schneidewin, *ο ὐ μ ή π ο τ ε ἄ ν ω γ α ς ε ἴ π ω καὶ ἄλλοι ἄλλως. Τὸ χωρίον, ὡς ἔχει, δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ὡς ἔξῆς· οὐδέποτε ἐγώ, διὰ νὰ εἰπω τὸ ἰδικόν μου (δηλ. ὅ,τι παρώρμησέ με νὰ σιωπήσω), οὐδέποτε θὰ φανερώσω τὰ σὰ κακά. Οὕτως εἰς τἄμ' δὲν ἐννοοῦμεν τὸ ἔπη, ὡς ποιεῖ ὁ Σχολιαστής, ἀλλὰ μένει ἀόριστον, ὡς ἁρμόζει τῷ μάντει, ὅστις καὶ πρὸ ὀλίγου οὕτως ἀορίστως ἐξεφράσθη διὰ τῆς κτητικῆς ἀντωνυμίας ἐν στίχ. 320. Ὁ Τειρεσίας ἤρξατο νῦν ὑποδηλῶν, ὅτι κρύπτει κακὰ τοῦ τυράννου, καθ' ἃ καὶ ὁ Σχολιαστὴς παρετήρησεν· "Οὐκ ἐμφανῶ τὰ ἐμὰ ἔπη, ἵνα μὴ τὰ σὰ εἴπω κακά. Ἤδη δὲ τρανότερον φησίν, ὅτι τὰ αὐτοῦ κακὰ ἀποκρύπτεται„. Τὸ ὡς ἂν κεῖται ἐπὶ τελικῆς σημασίας, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 129 "ναυκλήρου τρόποις μορφὴν δηλώσας, ὡς ἂν ἀγνοίᾳ προσῇ„. Τὸ δεύτερον μὴ κατὰ τὸν* Wolff *εἶναι ἁπλῆ ῥητορικὴ ἐπανάληψις, ἤτοι ἀ ν α δ ί π λ ω σ ι ς, ὡς Ξενοφ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ. III, 2, 25 "δέδοικα, μή, ἂν ἅπαξ μάθωμεν ἀργοὶ ζῆν, μὴ ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ„ Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 6 "ὁποῖον οὐ τῶν σῶν τε κἀμῶν οὐκ ὄπωπ' ἐγὼ κακῶν„, ἐν Τραχιν. 158 "πρόσθεν οὐκ ἔτλη ποτέ, πολλοὺς ἀγῶνας ἐξιών, οὕπω φράσαι„. Ἐν τῇ κτητικῇ ἀντωνυμίᾳ ἐγένετο ἔκθλιψις, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 339 "τά σ', ὦ τάλας, ἀλγήματα„.*

4 *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει·*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἡμᾶς προδοῦναι καὶ καταφθεῖραι[1] πόλιν;

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

ἐγὼ[2] οὔτ' ἐμαυτὸν οὔτε σ' ἀλγυνῶ. τί ταῦτ'
ἄλλως[3] ἐλέγχεις; οὐ γὰρ ἂν πύθοιό μου.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

οὐκ, ὦ κακῶν κάκιστε, καὶ γὰρ[4] ἂν πέτρου
335 φύσιν σύ γ' ὀργάνειας[5], ἐξερεῖς ποτε.
ἀλλ' ὧδ' ἄτεγκτος[6] κἀτελεύτητος φανεῖ;

"Νοῶν τὸ πρᾶγμα, εἴδησιν ἔχων τοῦ πράγματος„.

1 *Πράγματι ἡ νόσος καταφθείρει τὴν πόλιν, ἀλλ' ὁ μάντις μὴ λέγων τὸν μιάστορα συνεργεῖ πρὸς τοῦτο.*

2 *Τὰ ἄριστα τῶν χειρογράφων ἔχουσιν ἐγὼ τ' ἐμαυτὸν ἢ ἔγωγ' οὔτ' ἐμαυτόν, ἀλλὰ παρ' Ἀθηναίῳ ἀντιγράφοντι τὸ χωρίον X, 453 E ὑπάρχει ἡ γραφὴ ἐγὼ οὔτ' ἐμαυτόν, ἥτις δικαίως προτιμᾶται. Ἡ ἀποκάλυψις ἤθελε λυπήσει οὐ μόνον τὸν Οἰδίποδα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν μάντιν, διότι οὗτος ἐλεεῖ τὸν ἡγεμόνα.*

3 *Παρὰ* Bekker Anecdot. 379, 4 *ὑπάρχει ἡ ὀρθὴ παρατήρησις "μάτην· ἢ μάλιστα ἢ κατὰ ἄλλον τρόπον„.*

4 *Διὰ τῆς ἡγουμένης κλητικῆς προέβη πολὺ εἰς ὀργὴν ὁ τύραννος. Ἐπειδὴ δὲ παρετήρησεν, ὅτι τοῦτο ἦτο ἀσύμφορον, διὰ τῆς παρενθετικῆς προτάσεως μετριάζει τὴν προσβολήν. Ὀρθῶς δ' ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ἐν ὑπερβατῷ ὁ λόγος. Οὐ λέξεις, ὦ κακῶν κάκιστε, ἀλλ' ὧδ' ἄτεγκτος κἀτελεύτητος φανῇ; καὶ γ' ἂν πέτρου φύσιν σύ γ' ὀργάνειας ἐστι, ταράξειας καὶ εἰς ὀργὴν ἐμβ λοις. Ἀπολογεῖται δὲ περὶ τῆς βρεως λέγων, ὅτι καὶ πέτρου φύ σύ γ' ὀργάνειας„. Ποιητής τις Σχολ. εἰς Ἰλιάδ. Ψ, 254, λέγει· "νέ φα φίλη, καὶ βλητὶ λίθῳ ἐνὶ κ κρυον ἧκας„.*

5 *Ἐς ὀργὴν κινήσειας. Τὸ γαίνω ἔχει ἀμετάβατον σημασίαν, ἐν Τραχιν. 552 "ἀλλ' οὐ γάρ, ὅ περ εἶπον, ὀργαίνειν καλὸν γυναῖ νοῦν ἔχουσαν„ καὶ μεταβατικήν, ἐνταῦθα. Τὰ ῥήματα τὰ λήγοντα εν ω, υ ν ω, α ι ν ω εἶναι καὶ ἐν γητικὰ μεταβατικὰ καὶ ἀμετάβα ὡς χ ε ρ σ ε ύ ε ι ν σημαίνει χέ σον π ο ι ε ῖ ν καὶ χ έ ρ σ ο ν ναι ἢ ἐν χ έ ρ σ ῳ ε ἶ ν α ι, βα χ ε ύ ε ι ν, χ ο ρ ε ύ ε ι ν, θ α ρ σ ύ ν ε βραδ ύ ν ε ι ν, ὀ ξ ύ ν ε ι ν, ἀλγ ν ε ι ν, κ υ μ α ί ν ε ι ν, δ ε ι μ α ί ν ε κυλλαίνειν.*

6 *Τὸ ἄτεγκτος ὁ Σχολιαστὴς μηνεύει ἀ σ υ μ π α θ ής· "Ἀτεγκ ἀντὶ τοῦ ἀσυμπαθὴς καὶ ἀδάκρυτ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

ὀργὴν[1] *ἐμέμψω τὴν ἐμήν, τὴν σὴν δ' ὁμοῦ*
ναίουσαν[2] *οὐ κατεῖδες, ἀλλ' ἐμὲ ψέγεις*[3].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

τίς γὰρ τοιαῦτ' ἂν οὐκ ἂν[4] *ὀργίζοιτ' ἔπη*
κλύων, ἃ[5] *νῦν σὺ τήνδ' ἀτιμάζεις πόλιν;* 340

τέγγειν γὰρ τὸ βρέχειν Ἀτελεύτητος δέ, δυσαξίωτος, δυσπαράκλητος, ἀμείλιχος„. Ὁ Εὐστάθιος ὅμως ἐξηγεῖ τὸν μὴ ἔχοντα τέλος ἐν σελ. 441, 26. "ἀτελεύτητος παρὰ Σοφοκλεῖ καὶ τὸν μὴ τελευτὴν ἐπάγοντα τοῖς ζητουμένοις δηλοῖ ἐν τῷ ἄτεγκτος κἀτελεύτητος φανεῖ„. Ἡ ἑρμηνεία ὅμως τοῦ Σχολιαστοῦ φαίνεται μᾶλλον ἁρμόζουσα τῇ ἐννοίᾳ τοῦ χωρίου. Ἀλλ' οἱ κριτικοὶ προσέκρουσαν καὶ ὁ μὲν Sehrwald γράφει κἀπαραίτητος, ὁ δὲ Tournier κἀνελεύθερος.

1 Ἐνταῦθα σημαίνει τὴν ὀργήν, εἰς ἣν ἐγὼ ἄλλους κινῶ. Ἀντὶ τοῦ τὴν σὴν ὁ Dindorf οὐχὶ ἀπιθάνως παραλαμβάνει ἐκ δύο χειρογράτην γραφὴν τ ὴ ν σ ο ί.

2 Κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον ὁ μάντις λέγει περὶ ὀργῆς, πράγματι δὲ περὶ τῆς μητρὸς τοῦ Οἰδίποδος, μεθ' ἧς οὗτος συνῴκει, ὡς παρατηρεῖ ὁ Εὐστάθιος σελ. 755. 14· "Δοκεῖ μὲν λέγειν ὁ Τειρεσίας, ὅτι τὴν σὴν ὀργὴν οὐ κατεῖδες, τὴν σύμφυτόν σοι. Ἀληθῶς δὲ λέγει, ὅτι τὴν σὴν ἄλοχον οὐκ οἶδας. ἤγουν τὴν μητέρα σου, ἣ συμβιοῖς, ὅπερ ἀκνήσας ἐκφῆναι εἶπε τὸ ὁμοῦ ναίουσαν, ἢ ταὐτόν ἐστι τῷ ὁμευνέτιν.„ Οὕτως ἡ προσωποποιία τοῦ ναίουσαν εἶναι μόνον φαινομένη.

3 Τὸ ἐμὲ ψέγεις εἶναι ἐπανάληψις μετ' ἐμφάσεως τοῦ ὀ ρ γ ὴ ν ἐ μ έ μ ψ ω τ ὴ ν ἐ μ ή ν. Παραπλήσιαι ἐπαναλήψεις ὑπάρχουσι πολλαὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὡς Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγ. 466 "παρ' οὐδὲν ἄλγος· ἀλλ' ἄν, εἰ τὸν ἐξ ἐμῆς μητρὸς θανόντ' ἄθαπτον ἐσχόμην νέκυν, κείνοις ἂν ἤλγουν· τοῖσδε δ' οὐκ ἀλγύνομαι„ ἐν Αἴαντ. 1111 "οὐ γάρ τι τῆς σῆς οὕνεκ' ἐστρατεύσατο γυναικός, ἀλλ' οὕνεχ' ὅρκων οἷσιν ἦν ἐνώμοτος, σοῦ δ' οὐδέν.„

4 Τὸ ἂν ἐπαναλαμβάνεται ἐνίοτε δὶς καὶ τρὶς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Βεβαίως ὀργίζεται· διότι ποῖος, ἂν ἀκούῃ τοιούτους λόγους, δὲν ἤθελεν ὀργισθῇ; Ὁ δυστυχὴς Οἰδίπους, ὡς εἰκός, δὲν ἐνόησε τὸν ὑπαινιγμόν.

5 Διπλῆν αἰτιατικὴν ἐδέξατο τὸ ἀτιμάζειν, ἐξ ὧν ἡ μὲν δηλοῖ τὸ πρόσωπον, ἡ δὲ τὸ πρᾶγμα. Αὕτη δύναται κατὰ δύο τρόπους νὰ ἐξηγηθῇ· ἢ νὰ θεωρήσωμεν ὡς προσδιορισμὸν συστίχου αἰτιατικῆς, ἢ νὰ ἐννοήσωμεν μετοχὴν λεκτικοῦ ῥήματος, δηλ. ἃ λέγων ἀτιμάζεις. Ἀνάλογον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντ. 1106 "καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

ἥξει γὰρ αὐτά[1], *κἂν ἐγὼ σιγῇ στέγω.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

οὐκοῦν[2], *ἃ γ' ἥξει, καὶ σὲ χρὴ λέγειν ἐμοί.*

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

οὐκ ἂν πέρα φράσαιμι· πρὸς τάδ'[3], *εἰ θέλεις,*
θυμοῦ[4] *δὶ ὀργῆς, ἥτις ἀγριωτάτη*[5].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

345 *καὶ μὴν παρήσω*[6] *γ' οὐδέν, ὡς ὀργῆς ἔχω,*

τὰ σέμν' ἔπη κόλαζ' ἐκείνους,„ δηλ. κολάζων ἐκείνους λέγε.

1 *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει «αὐτόματα, μόνα των. Βεβαίως σιωπῶ, διότι καὶ ἂν ἐγὼ σιωπῶ, τὰ πράγματα θὰ φανερωθῶσι μόνα των.*

2 *Λοιπὸν ἀφ' οὗ βέβαια θὰ φανερωθῶσι μόνα των, καὶ σὺ ἔχεις καθῆκον νὰ τὰ λέγῃς εἰς ἐμέ.*

3 *Τὴν φράσιν ταύτην μεταχειρίζονται οἱ ἀρχαῖοι ἐπὶ βεβαίας ἀποφάσεως, καθ' ἣν ὁ λέγων ἀναδέχεται πάσας τὰς συνεπείας τῆς πράξεως. Ἐν τοιαύτῃ περιστάσει οἱ λατῖνοι μεταχειρίζονται τὸ* nunc ἢ jam. *Οὕτω Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ.* 820 "*Πρὸς ταῦτα κρῖνέτω τις, εἰ βαρύνεται, τῶν ἔνδον ὄντων.„ Κατωτέρω,* 426, "*πρὸς ταῦτα καὶ Κρέοντα καὶ τοὐμὸν στόμα προσηλάκιζε.„*

4 *Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ὀργὴν ὀργίζου. Συνηθέστερον λέγεται δι' ὀργῆς ἔχειν τινά, δι' ὀργῆς ἥκειν, ὡς Θουκυδ.* V, 29 "*καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους ἅμα δι' ὀργῆς ἔχοντες„. *Σοφοκλ. ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 905 "*εἰ μὲν δι' ὀργῆς ἦκον ἧς δδ' ἄξιος.„ Ἀνάλογοι φράσε εἶναι τὸ ὕπνῳ εὕδοντα ἐν Φιλοκτ* 139 *καὶ δι' ἀντιλογίης λέγε παρ' Ἡροδότ.* VIII, 77.

5 *Ἐνίοτε οἱ ἀρχαῖοι ἀντὶ ἐπιθ του μεταχειρίζονται ἀναφορικὴν πρ τασιν ἔχουσαν τὸ αὐτὸ ἐπίθετα ὅπως τὸ οὐσιαστικὸν ὁρίσωσι καὶ τ ὁρισμὸν μᾶλλον ἐξάρωσιν, ὡς ἐν Ἰλι Η,* 50 "*αὐτὸς δὲ προκάλεσσαι χαιῶν ὅστις ἄριστος„ ἀντὶ νὰ εἴ τὸν ἄριστον Ἀχαιῶν. Εὐριπίδ. Φοινίσσ.* 755 "*προκρίνας οἵπερ ἀ κιμώτατοι„ ἀντὶ τοὺς ἀλκιμωτάτου Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ.* 65 "*κ ρὸν ὅστις ὤκιστος λαβέ.„ Α* 19, 32.

6 *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "Ο γιζόμενος οὐδὲν σιωπήσομαι, ὧν π πεισμαι καὶ ὑπονοῶ„. Συνηθέστα τίθεται γενικὴ ἐν τῇ φράσει, ὦ ὅπως, πως, οὕτως ἔχει, ὡς π ρ' Ἡρόδοτ.* VI, 116 "*Ἀθηναῖοι δέ, ποδῶν εἶχον, τάχιστα ἐβοήθεον ἐς ἄστυ„ Πλάτ. ἐν Γοργ.* 451 C "π τὰ ἄστρα πρὸς ἄλληλα τάχους ἔχει.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἅπερ[1] *ξυνίημ'· ἴσθι γὰρ δοκῶν ἐμοὶ*
καὶ[2] *ξυμφυτεῦσαι τοὔργον εἰργάσθαι θ', ὅσον*
μὴ χερσὶ[3] *καίνων· εἰ δ' ἐτύγχανες βλέπων,*
καὶ[4] *τοὔργον ἂν σοῦ τοῦτ' ἔφην εἶναι*[5] *μόνου.*

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

ἆληθες;[6] *ἐννέπω σε τῷ κηρύγματι,* *350*
ᾧπερ προεῖπας, ἐμμένειν, κἀφ' ἡμέρας
τῆς νῦν προσαυδᾶν μήτε τούσδε μήτ' ἐμέ,
ὡς ὄντι[7] *γῆς τῆσδ' ἀνοσίῳ μιάστορι.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

οὕτως[8] *ἀναιδῶς ἐξεκίνησας τόδε*

1 Ἡ ἀναφορικὴ πρότασις προσδιορίζει τὴν παραλειφθεῖσαν γενικήν, οὐδὲν τούτων, ἅπερ συνίημι, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 1161 "μηδενὸς κρατύνων, ὅσα πέμπει αἶα." Ἀντὶ τοῦ ἅπερ ὁ Blaydes ἔγραψεν ὥνπερ, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Nauck.

2 Ὃ καὶ εἶναι ἐπιδοτικός, δηλ. οὐ μόνον γινώσκεις, ἀλλὰ καὶ συνέπραξας εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου. Οὕτως ὁ Οἰδίπους τὸν μάντιν λέγει λόγῳ αὐτουργὸν τοῦ ἐγκλήματος. Ἡ πρόθεσις ἡ ὑπάρχουσα ἐν τῷ ξυμφυτεῦσαι νοεῖται καὶ ἐν τῷ εἰργάσθαι, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 537 "καὶ ξυμμετίσχω καὶ φέρω τῆς αἰτίας."

3 Συνέπραξας, διότι μόνον διὰ τῶν χειρῶν δὲν ἐφόνευσας, ὅλα ὅμως τὰ ἄλλα ἔπραξας. "Εἰργάσθαι τὰ ἄλλα τοῦ φόνου, χωρὶς τῆς ἀπὸ τῶν χειρῶν ἐνεργείας. Εἰ δὲ ἔβλεπες, ἐκάλουν ἂν σε καὶ φονέα αὐτόχειρα." Σχολιαστ.

4 Ἂν κατὰ τύχην δὲν ἦσο τυφλός, ἤθελον εἰπεῖ, ὅτι καὶ τὸ ἔργον σὺ μόνος ἐξετέλεσας.

5 Ἐπειδὴ τὸ εἶναι λείπει ἔν τινι χειρογράφῳ, ὁ μὲν Kirchhoff εἰκάζει ἅπαν μόνου, ὁ δὲ M. Schmidt ἤδη μόνου καὶ ἄλλοι ἄλλως.

6 Ἀναβιβάζεται ὁ τόνος ἐπὶ ἐρωτηματικῆς εἰρωνείας, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 758. Τὸ κήρυγμα ἔμαθεν ὁ Τειρεσίας παρὰ τοῦ ἀγγέλου. Σὲ κελεύω νὰ ἐμμείνῃς εἰς τὸ κήρυγμα, ὅπερ προεῖπας.

7 Ἐνταῦθα περιέμενές τις αἰτιατικήν, ὡς ὄντα μιάστορα, ἀλλὰ τοιαύτη ἀλλαγὴ τῶν πτώσεων εἶναι συνήθης, ὡς Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 480 "ὕπεστί μοι θράσος, ἀδυπνόων κλύουσαν ἀρτίως ὀνειράτων", καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 1610 "οὕτω καλὸν δὴ καὶ τὸ κατθανεῖν ἐμοί, ἰδόντα τοῦτον τῆς δίκης ἐν ἕρκεσιν." Ἐνταῦθα ὁ ποιητὴς προετίμησε τὴν δοτικήν, ὅπως μὴ γείνῃ σύγχυσις μετὰ τοῦ ἡγουμένου μήτ' ἐμέ.

8 Ὁ Οἰδίπους νομίζει, ὅτι ὁ μάντις ψεύδεται. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Οἴεται αὐτὸν πλασάμενον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸ ῥῆμα; καὶ ποῦ τοῦτο[1] φεύξεσθαι δοκεῖς;

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

πέφευγα[2]· τἀληθὲς γὰρ ἰσχῦον τρέφω.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

πρὸς τοῦ διδαχθείς;[3] οὐ γὰρ ἔκ γε τῆς τέχνη

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

πρὸς σοῦ·[4] σὺ γάρ μ' ἄκοντα προυτρέψω λέ

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ποῖον λόγον;[5] λέγ' αὖθις, ὡς μᾶλλον μάθω.

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

οὐχὶ ξυνῆκας πρόσθεν, ἢ 'κπειρᾷ λόγων;[6]

ψεύδεσθαι. Εἰκότως δὲ ἀπιστεῖται ὡς δι' ὀργὴν εἰρηκώς· εἰ δ' ἐπιστεύθη κατ' ἀρχὴν ὁ μάντις, τὰ ἐξῆς τοῦ δράματος ἀνήρετο, τὸ τοῦ ἀναγνωρισμοῦ, ἐν οἷς καταγέγονε μάλιστα ὁ ποιητής„.

1 Δηλαδή, τὸ ἐκκινῆσαι τόδε τὸ ῥῆμα, ἤτοι τὰς συνεπείας τούτου. Εἰς τὴν φράσιν ὡρμήθη ὁ ποιητὴς ἐκ τῆς παροιμίας, β α λ ὼ ν φ ε ύ ξ ε σ θ α ι ο ἴ ε ι. Παραπλήσιαι φράσεις εἶναι ἐν Θέογν. 810 "ἀμπλακίην προφυγεῖν„ Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 924 "τὴν δυσσέβειαν εὐσεβοῦσ' ἐκτησάμην„ καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτισ. 148 "Τυδεὺς αἷμα συγγενὲς φεύγων„ ἐν Ἀλκήστ. 679 "νεανίας λόγους ῥίπτων ἐς ἡμᾶς οὐ βαλὼν οὕτως ἄπει.„

2 Ὁ παρακείμενος εἰκονίζει τὴν πρᾶξιν ἐντονώτερον, διότι αὕτη παρίσταται ὡς τετελεσμένη ἤδη. Ἔφυγα, διότι ἐν ἐμοὶ τρέφω, ἤτοι φέρω τὴν δύναμιν τῆς ἀληθείας Παραπλήσιαι φράσεις εἶναι ἐν Αἴαντ. 1124 "ἡ γλῶσσά σου τὸν θυμὸν τρέφει„ καὶ ἐν Ἀντιγόν. γνῷ τρέφειν τὴν γλῶσσα ραν τὸν νοῦν τ' ἀμείνω.„

3 Ἐννοεῖται ἐκ τῶν τ ἀ λ η θ ὲ ς ἢ τ ο ῦ τ ο, ὃ λ πειδὴ ὁ Οἰδίπους νομίζει ἀθῶος καὶ ἐπειδὴ ὁ μάν ναται νὰ ψεύδηται, εἰκάζε ἄλλου ἐδιδάχθη νὰ εἴπῃ, ἔχει δὲ ἐν τῷ νῷ τὸ Τοῦτο εἶναι ἀντίθετον π ἀρχῇ τοῦ διαλόγου εἰρ στίχ. 300.

4 Οἱ ἐν μεγάλῃ ἐξ διανοίας εὑρισκόμενοι ἠδ μαντεύσωσι, διότι κατὰ θήσεις τῶν ἀρχαίων ὁ ἄν νούμενος ἐπληροῦτο ὑπὸ

5 Οὐ μόνον ἐτυφλώ πους, ἀλλὰ καὶ ἀπώλεσε καὶ ὅμως μετ' ὀλίγον δι' ὑβρίζει τὸν Τειρεσίαν.

6 Φαίνεται, ὅτι τὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

οὐχ[1] ὥστε γ' εἰπεῖν γνωστόν· ἀλλ' αὖθις φράσον.

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

φονέα[2] σέ φημι τἀνδρός, οὗ ζητεῖς, κυρεῖν.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἀλλ' οὔ τι χαίρων[3] δίς γε πημονὰς ἐρεῖς.

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

εἴπω τι[4] δῆτα κἄλλ', ἵν' ὀργίζῃ πλέον;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ὅσον γε χρήζεις[5]· ὡς μάτην εἰρήσεται. 365

ἔχουσι λέγειν, ὅπερ παρέχει δυσκολίαν τινά. Ὁ μὲν Wunder προτείνει τὴν διόρθωσιν, οὐχὶ ξυνῆκας, πρός τί μ' ἐκπειρᾷ πάλιν; ὁ δ' Arndt ἢ ἐκπειρᾷ μ' ἑλεῖν; Πιθανωτέρα ὅμως εἶναι ἡ διόρθωσις τοῦ Brunck γράφοντος λόγων. Δὲν μ' ἐκατάλαβες πρότερον ἢ δοκιμάζεις τοὺς λόγους μου, δηλ. ἂν θὰ ἐμμείνω ἐν τῷ λόγῳ μου, ἢ θὰ περιπέσω εἰς ἀντίφασιν;

1 Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι· οὐχ οὕτως ὥστε εἰπεῖν Ὁμοία ἔλλειψις εἶναι καὶ ἐν στίχ. 1131 "οὐχ ὥστε γ' εἰπεῖν ἐν τάχει μνήμης ὕπο„. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "οὐχὶ ξυνῆκα οὕτως, ὥστε εἰπεῖν ἐγνωσμένον ὃ ἐνόησα.„ Γνωστὸν εἶναι τὸ δυνάμενον ἢ τὸ εὔκολον νὰ γνωσθῇ.

2 Διὰ συνιζήσεως ἡ λέξις γίνεται δισύλλαβος. Τὴν σύνταξιν νόει οὑτωσί· φονέα σέ φημι κυρεῖν (εἶναι) τἀνδρός, οὗ φονέα ζητεῖς. Ὁ Τειρεσίας λέγει μὲν σαφῶς καὶ ἀκριβῶς, ἀλλ' ὁ Οἰδίπους ἔχων πλήρη συνείδησιν τῆς ἀθῳότητος αὐτοῦ δὲν πιστεύει

3 Μετριωτέρα ἔκφρασις ἀντὶ κλαίων, ὡς Ἀριστοφ. ἐν Ἀχαρν. 563 "ἀλλ' οὔ τι χαίρων ταῦτα τολμήσει λέγειν.„ Πημονὴ ἐνταῦθα σημαίνει λοιδορίαν, ἤτοι ὕβριν, ἢ ἀκολουθεῖ τιμωρία.

4 Συναπτέον μετὰ τοῦ ἑπομένου ἄλλο. Λοιπὸν νὰ εἴπω καὶ ἄλλο τι διὰ νὰ ὀργίζησαι περισσότερον;

5 Αἱ ὕβρεις τοῦ Τειρεσίου παρίστανται ὡς ἀνάγκαι αὐτοῦ τούτου. Ἐπειδὴ ὁ μάντις πειρᾶται, ὅπως διεγείρῃ τὴν ὀργὴν τοῦ τυράννου, οὗτος ἀποκρίνεται μετὰ περιφρονητικῆς ἠρεμίας. Τὸ μάτην περιέχει ὑπαινιγμόν τινα, διότι ὑποθηλοῖ, ὅτι ὁσαδήποτε καὶ ἂν εἴπῃ ὁ μάντις, οὗτος τετυφλωμένος δὲν δύναται νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τῶν λόγων, δηλ. εἶναι τραγικὴ εἰρωνεία.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

λελῃθέναι σέ φημι σὺν τοῖς φιλτάτοις [1]
αἴσχισθ' ὁμιλοῦντ', οὐδ' ὁρᾶν, ἵν' εἶ κακοῦ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἦ [2] καὶ γεγηθὼς ταῦτ' ἀεὶ λέξειν δοκεῖς;

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

εἴπερ [3] τί γ' ἔστι τῆς ἀληθείας σθένος.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

370 ἀλλ' [4] ἔστι, πλὴν σοί· σοὶ δὲ τοῦτ' οὐκ ἔστ', ἐπ
τυφλὸς τά τ' ὦτα [5] τόν τε νοῦν τά τ' ὄμματ' εἶ

ΤΕΙΣΕΣΙΑΣ

σὺ [6] δ' ἄθλιός γε ταῦτ' ὀνειδίζων, ἃ σοὶ

1 *Φίλτατα ὀνομάζονται οἱ ἐγγύτατοι συγγενεῖς, ὡς ἡ γυνὴ καὶ τὰ τέκνα, ἐνταῦθα δὲ ἡ μήτηρ. Μετεχειρίσθη δ' ὁ μάντις τὸν πληθυντικὸν ἀριθμόν, ὅπως δηλώσῃ τὴν αἰσχρὰν σχέσιν ἀορίστως. Καὶ κατωτέρω ὁ Οἰδιπους μεταχειρίζεται τὸν πληθυντικὸν ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ ἐν στίχ.* 1184 "ξὺν οἷς τ' οὐ χρῆν ὁμιλῶν, οὕς τέ μ' οὐκ ἔδει κτανών„.

2 *Μήπως καὶ νομίζεις, ὅτι ἀτιμώρητος θὰ εἴπῃς πάντοτε ταῦτα;*

3 *Τὸ ῥῆμα ἐννοεῖται ἐκ τῆς ἡγουμένης ἐρωτήσεως, δηλ. δοκῶ λέξειν ταῦτα γεγηθώς, εἴπερ . . .*

4 *Ὁ Οἰδίπους δὲν ἀρνεῖται τὸ σθένος τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ φρονεῖ, ὅτι ὁ μάντις στερεῖται τούτου.*

5 *Ἀντὶ νὰ εἴπῃ κωφὸς τὰ ὦτα· ἡ ἐκδοχὴ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν εἰς τὰ ὦτα καὶ εἰς τὸν νοῦν. Διὰ τῆς ἐπισωρεύσεως τῶν πολλῶν ταῦ ἀπομιμεῖται ὁ ποιητὴς θυμοῦ ἀποβαλόντας τὸν νοῦ τὸ σύμφωνον τοῦτο πολλὰ φέρουσι. Καὶ ἀλλαχοῦ ὁ ἐπισωρεύει τὸ αὐτὸ σύμφων Τραχιν.* 1256 "αὕτη, τελευ τἀνδρὸς ὑστάτη„ καὶ ἐ 687 "ὑμεῖς θ', ἑταῖροι, τ μοι τάδε,„ ἀλλαχοῦ ἐ *πολλὰ δ, ἐν Ἀντιγόν* 323 "ὦ ᾧ δοκεῖ γε, καὶ ψευδῆ δοκ *ἀλλαχοῦ ὑπάρχουσι πολλὰ ρ' Εὐριπίδ. ἐν Μηδ.* 476 "ἔσα ἴσασιν Ἑλλήνων ὅσοι„. Ὁ *εἰκάζει τυφλὸς τὰ πάντ ὀρθωσις τοῦ πολυθρυλήτο δὲν φαίνεται ἀναγκαία.*

6 *Ἴσως ἐγὼ μὲν εἶμα σὺ ὅμως βεβαίως εἶσαι ἄθλ κατηγορεῖς, δι' ὅσα ταχέα κατηγορήσωσιν. Ὁ μάντις ἐ ταχέως οἱ ἄνθρωποι θέλου*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐδεὶς ὃς οὐχὶ τῶνδ' [1] *ὀνειδιεῖ τάχα.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

μιᾶς [2] *τρέφει πρὸς νυκτός, ὥστε μήτ' ἐμὲ*
μήτ' ἄλλον, ὅστις φῶς ὁρᾷ, βλάψαι ποτ' ἄν. 375

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

οὐ γάρ [3] *σε μοῖρα πρός γ' ἐμοῦ πεσεῖν, ἐπεὶ*
ἱκανὸς Ἀπόλλων, ᾧ τάδ' [4] *ἐκπρᾶξαι μέλει.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

Κρέοντος [5] *ἢ σοῦ ταῦτα τἀξευρήματα;*

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Κρέων δέ [6] *σοι πῆμ' οὐδέν, ἀλλ' αὐτὸς σὺ σοί* [7].

γορήσει τὸν Οἰδίποδα οὐ μόνον ὡς τυφλόν, ἀλλὰ καὶ ὡς κωφὸν καὶ μωρόν.

1 *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Οὐδεὶς ἀπὸ τῶνδε, ἤγουν τῶν παρεστώτων."*

2 *Τὸ μιᾶς ἐνταῦθα σημαίνει διαρκοῦς· τρέφεσαι ὑπὸ διαρκοῦς τυφλώσεως, ὥστε οὔτε ἐμέ, οὔτε ἄλλον βλέποντα δύνασαι νὰ βλάψῃς. Λέγει ταῦτα ὁ Οἰδίπους διότι ὑπέλαβεν, ὅτι ὁ μάντις ἀπειλεῖ αὐτόν. Ἐπειδὴ ὁ* Bellermann *προσκρούει εἰς τὴν σημασίαν τῆς μιᾶς, εἰκάζει ἀπιθάνως, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ μαίας. Πιθανώτερον ἴσως ὁ* Schmidt *εἰκάζει διαστρέφῃ. Ἀλλὰ τὸ μία ἀπὸ τὸ διαρκὲς δὲν ἀπέχει πολύ. Ὄντως ὁ μὲν τυφλὸς ἔχει μίαν νύκτα, ἡμεῖς δὲ οἱ βλέποντες πολλάς. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει κατα δύο τρόπους· "Διπλοῦν τὸ νόημα. Ἤτοι οὖν οὕτως· ὑπὸ μιᾶς νυκτός, τῆς ἀορασίας τῆς διηνεκῶς κατεχούσης σε, τρέφῃ, ὡς μηδὲν διαθεῖναι κακὸν τοὺς ὁρῶντας· ἢ οὕτω· διὰ τὸ πηρὸν εἶναι ἐλεοῦσί σε πάντες."*

3 *Ὁ σύνδεσμος αἰτιολογεῖ παραλειφθεῖσαν πρότασιν· βεβαίως ἐγὼ δὲν θὰ βλάψω σε, διότι δὲν εἶναι πεπρωμένον νὰ πάθῃς ἀπὸ ἐμέ, διότι ἀρκεῖ ὁ Ἀπόλλων.*

4 *Ἀναφέρεται εἰς τὸ σὲ πεσεῖν· παραπλήσιον ὑπάρχει ἐν τοῖς ἑπομένοις* 1329

5 *Οὐχὶ ἀπιθάνως ὁ Οἰδίπους εἰκάζει, ὅτι τὰ τοιαῦτα εἶναι ἐπινοήματα τοῦ Κρέοντος, διότι οὗτος ἐκόμισε τὸν χρησμὸν καὶ κατὰ συμβουλὴν τούτου προσεκλήθη ὁ Τειρεσίας.*

6 *Ἐν ἀντιλογίαις τίθεται πολλάκις ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου.*

7 *Οὐχὶ σπανίως ἐν ταῖς ἀντιθέσεσι κεῖται ἡ προσωπικὴ ἀντὶ τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας, ὡς ἐν στίχ.* 1355 *"οὐκ ἦν φίλοισιν οὐδ' ἐμοὶ τοσόνδ' ἄχος" ἀντὶ ἐμαυτῷ.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

380 *ὦ πλοῦτε*[1] *καὶ τυραννὶ καὶ τέχνη τέχνης*
ὑπερφέρουσα τῷ πολυζήλῳ[2] *βίῳ,*
ὅσος[3] *παρ' ὑμῖν ὁ φθόνος φυλάσσεται,*
εἰ τῆσδέ γ' ἀρχῆς[4] *οὕνεχ'*[5]*, ἣν ἐμοὶ πόλις*
δωρητόν[6]*, οὐκ αἰτητὸν εἰσεχείρισεν,*

1 *Ὁ πλοῦτος καὶ ἡ τυραννὶς θεωροῦνται ὡς τὰ μέγιστα ἀγαθά. ἀνθ' ὧν ὅμως ἄλλοι προτιμῶσι τὴν φιλίαν, Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ.* 1156 "*οὐκ ἔστιν οὐδὲν κρεῖσσον ἢ φίλος σαφής, σὺ πλοῦτος, σὺ τυραννὶς* „ *ἐν Ἡρακλ. μαινομέν.* 1425 "*ὅστις δὲ πλοῦτον ἢ σθένος μᾶλλον φίλων ἀγαθῶν πεπᾶσθαι βούλεται, κακῶς φρονεῖ* „. *Κατὰ τὸν* Dindorf *καὶ* Schneidewin *τέχνη εἶναι ἐκείνη, δι' ἧς ὁ Οἰδίπους ἔλυσε τὸ αἴνιγμα τῆς Σφιγγός. Ὁ τελευταῖος παρατηρεῖ, ὅτι ὁ μὲν Κρέων ἐφθόνει τὸν Οἰδίποδα διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν τυραννίδα, ὁ δὲ Τειρεσίας διὰ τὴν μαντικὴν τέχνην. Πιθανώτερον ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ τὴν βασιλικὴν τέχνην, ἥτις κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἀρχαίων ὑπερέχει πασῶν τῶν τεχνῶν, ὡς Ξενοφ. ἐν Ἀπομν.* IV, 2 11 "*μεγίστης ἐφίεσαι τέχνης· ἔστι γὰρ τῶν βασιλέων αὕτη καὶ καλεῖται βασιλικὴ* „. *Σοφοκλ. ἐν Φιλοκτήτ.* 137 "*τέχνα γὰρ τέχνας ἑτέρας προὔχει καὶ γνώμα, παρ' ὅτῳ τὸ θεῖον Διὸς σκῆπτρον ἀνάσσεται* „. *Ὥστε ἐνταῦθα δὲν προστίθειαι τρίτον τι, ἀλλ' εἶναι ἐπεξήγησις τοῦ ἡγουμένου. Τὸ ὑπερφέρειν συνετάχθη πρὸς γενικὴν ὡς παραθετικόν, οἷα τὰ διαφέρειν, ὑπερβάλλειν, ὑπερέχειν, προέχειν καὶ τὰ τοιαῦ* σχύλ *ἐν Προμηθ.* 930 *ρανοῦ κρεῖσσον' εὐρή βροντῆς θ' ὑπερβάλλοντ κτύπον* „, *Πλάτ ἐν Γο* "*σκεψώμεθα, ἆρα λύπη τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθα γοῦσι μᾶλλον οἱ ἀδικοῦντ κούμενοι* „.

2 *Τὸ ὄνομα ἐνταῦθ θητικὴν σημασίαν σημαῖ λυζήλευτον, τὸν ὑπὸ πολλ μενον Οὐχὶ ἀτυχῶς ὁ W τείνει νὰ τεθῇ κόμμα λέξιν ὑπερφέρουσα φράσις τῷ πολυζήλῳ ταχθῇ μετὰ τῶν ἑπομένω*

3 *Ὑπάρχει σύμπτυ τάσεων ἀντὶ ὅσος ὁ φθ ὃς παρ' ὑμῖν φυλάσσεται. τητον ῥῆμα τῆς μακρᾶ εἶναι τὸ φυλάσσεται.*

4 *Ἐξαρτᾶται ἐκ τ ἐκβαλεῖν.*

5 *Πολλάκις τὰ εἰς τικὰ ἐπίθετα εἶναι τρι ληκτα, ὡς ἐν Οἰδίπ ἐπὶ "*Διὸς πτερωτὸς ἥδε ξεται βροντὴ πρὸς *"Ἀδ Τραχιν.* 446 "*ὥστ' εἴτι δρὶ τῇδε τῇ νόσῳ ληφθ εἰμι* „. *Καὶ ἐνταῦθα*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ταύτης[1] Κρέων ὁ πιστός, οὐξ ἀρχῆς φίλος, 385
λάθρᾳ μ' ὑπελθὼν[2] ἐκβαλεῖν ἱμείρεται,
ὑφεὶς μάγον[3] τοιόνδε μηχανορράφον,
δόλιον ἀγύρτην[4], ὅστις ἐν τοῖς κέρδεσιν
μόνον[5] δέδορκε, τὴν τέχνην δ' ἔφυ τυφλός.
ἐπεί, φέρ' εἰπέ, ποῦ[6] σὺ μάντις εἶ σαφής; 390
πῶς οὐχ, ὅθ' ἡ ῥαψῳδὸς[7] ἐνθάδ' ἦν κύων,

χει ὑπαινιγμός τις εἰς τὸν Περικλέα. Ὅρα Εἰσαγ. ἐν σελ. 45. Ἔν τινι ἀπογράφῳ ἀντὶ αἰτητόν ὑπάρχει ὠνητόν, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν, διότι τὸ αἰτητὸν ἀντιτίθεται πρὸς τὸ δωρητόν.

1 Ἐπαναλαμβάνει τὴν ἀντωνυμίαν μετ' ἐμφάσεως· τὸ δὲ πιστὸς εἴρηται εἰρωνικῶς, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ἑπομένου λάθρᾳ.

2 Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν παλαιόντων· "τὸ ὑπελθὼν ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν παλαιόντων, ὅταν τοὺς ἀντιπάλους ἐπέρχωνται λαθόντες, ἵνα εὐχειρώτους οὕτω ποιήσαντες καταστρέψωσιν„· ἀλλὰ πιθανώτερον ἐλήφθη ἐκ τοῦ ὄφεως, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 531 "Σὺ δ', ἢ κατ' οἴκους ὡς ἔχιδν' ὑφειμένη, λήθουσά μ' ἐξέπινες, οὐδ' ἐμάνθανον„.

3 Ταῦτα λέγει μετὰ περιφρονήσεως, ὁ δὲ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Μάγους δὲ ἐκάλουν τοὺς ψευδεῖς φαντασίας περιτιθέντας, ἀπὸ τούτου δὲ καὶ τοὺς φαρμακεῖς μάγους ἔλεγον.„

4 Ἐκ τοῦ ἀγείρω· προτιμᾶται δὲ ἡ γραφὴ ἀγυρτής, ὡς παρατηρεῖ ὁ Ἀσκαλωνίτης εἰς Ἰλιάδ. Ε, 158 "Τὰ γὰρ εἰς της λήγοντα ῥηματικὰ ὑπὲρ δύο συλλαβάς, φύσει μακρὰ παραληγόμενα, ὀξύνεται· τορευτής, βραβευτής, ἀθλητής, ποιητής, ὀρχηστής, χρυσωτής.„

5 Εἰς τὴν λέξιν ταύτην πρυσκρούουσιν οἱ κριτικοί· διότι τὸ δεδορκέναι μόνον ἐν τοῖς κέρδεσιν ἀποκλείει πᾶσαν ἄλλην ὅρασιν καὶ δὴ καὶ τὸ ἐν τῇ τέχνῃ. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν Nauck εἰκάζει ἄκρον δέδορκε, ὁ δὲ Schmidt εὖ μὲν δέδορκε

6 Ἔχει μείζονα ἔμφασιν τοῦ πῶς, ὡς ἐν στίχ. 355.

7 Ὀνομάζεται ἡ Σφὶγξ ῥαψῳδός, διότι ἀπήγγελλε τὰ ὑπὸ τῶν Μουσῶν διδαχθέντα αἰνίγματα. Τὸ ὄνομα ῥαψῳδὸς ἄλλοι μὲν παράγουσιν ἐκ τοῦ ῥάβδος καὶ ᾄδειν, ἄλλοι δὲ ἐκ τοῦ ῥάπτω καὶ ᾠδή· Πιθανώτερον φαίνεται τὸ δεύτερον. Ὅρα Ἰστορ. τῶν ὁμηρικ. ἐπῶν ἐν σελίδ. 144. Κύνας δὲ ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι πάντα τὰ φοβερὰ τέρατα, ὡς τὴν Ὕδραν, παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ. μαινομ. 1277 "τὴν δ' ἀμφίκρανον καὶ παλιμβλαστῆ κύνα Ὕδραν φονεύσας,„ τὰς Ἁρπυίας παρ' Ἀπολλοδ. ΙΙ, 289 καὶ τὰς Ἐρινύας ἐν Ἠλέκτρ. 1387. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Κύνα δὲ αὐτὴν καλεῖ διὰ τὸ ἁρπακτικόν.„

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ηὕδας τι τοῖσδ'[1] ἀστοῖσιν ἐκλυτήριον;
καίτοι τό γ' αἴνιγμ' οὐχὶ τοὐπιόντος[2] ἦν
ἀνδρὸς διειπεῖν, ἀλλὰ μαντείας ἔδει,
ἧν[3] οὔτ' ἀπ' οἰωνῶν σὺ προὐφάνης ἔχων
οὔτ' ἐκ θεῶν του γνωτόν· ἀλλ' ἐγὼ μολών[4],
ὁ μηδὲν εἰδὼς[5] Οἰδίπους, ἔπαυσά νιν[6],
γνώμῃ[7] κυρήσας οὐδ' ἀπ' οἰωνῶν μαθών·
ὃν[8] δὴ σὺ πειρᾷς ἐκβαλεῖν, δοκῶν θρόνοις
παραστατήσειν[9] τοῖς Κρεοντείοις πέλας.
κλαίων[10] δοκεῖς μοι καὶ σὺ χὠ συνθεὶς τάδε
ἀγηλατήσειν[11]· εἰ δὲ μὴ 'δόκεις γέρων

1 *Λέγει τοῖσδε*, διότι ὁ χορὸς ἀντιπροσωπεύει τὸν λαόν. *Σύναμα ὁ Οἰδίπους ἐπικαλεῖται τὴν μαρτυρίαν τούτου.*

2 *Ἐνταῦθα σημαίνει τοῦ τυχόντος, ὡς παρατηρεῖ καὶ ὁ Σχολιαστής· "Τοῦ τυχόντος, ἀντὶ τοῦ, οὐ τοῦ τυχόντος ἦν σαφηνίσαι. Διὰ τούτων δὲ αὔξει τὸ ἴδιον κατόρθωμα, μεῖζον καὶ μαντικῆς καὶ πάσης ἀνθρωπίνης συνέσεως„. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 751 "οὐ γάμων ἔμπειρος, ἀλλὰ τοὐπιόντος ἁρπάσαι„ καὶ Πλάτ. ἐν Φαίδρ 264 Β "ἐμοὶ ἔδοξεν ὡς μηδὲν εἰδότι οὐκ ἀγεννῶς τοὐπιὸν εἰρῆσθαι τῷ γράφοντι.*

3 *Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσίν· ἦν σὺ προὐφάνης οὐκ ἔχων γνωτόν, οὔτ' ἀπ' οἰωνῶν οὔτ' ἐκ θεῶν του.*

4 *Τιμᾷ τὴν τέχνην τοῦ Οἰδίπυδος, ὅτι δὲν ἦτο ἐγχώριος, ἀλλὰ ξένος.*

5 *Τὸ εἰδὼς μετὰ τοῦ Οἰδίπους ποιεῖ εἶδος παρηχήσεως.*

6 *Ἔννοεῖ τὴν Σφίγγα, ε αἱ ἑπόμεναι μετοχαὶ κυρ καὶ μαθὼν ἔχουσιν ἀντικεί τὸ αἴνιγμα.*

7 *Ὁ ἱερεὺς τοῦ Διὸς ἔχε λην γνώμην περὶ τῆς λύσεως αἰνίγματος ἐν στίχ. 38 "προσ θεοῦ λέγει νομίζει θ' ἥμιν ὀρθ βίον.„ Λέγει δ' οὕτως ὁ Οἰδί ὅπως ταπεινώσῃ τὸν μάντιν.*

8 *Περιέχει ἀντιθετικὴν σίαν· δηλ. τοῦτον ὅμως, ἤτοι τὸ σαντα τὸν αἴνιγμα. Ἐκ τῆς ἐπο προτάσεως λαμβάνεται ἡ γ θρόνων.*

9 *Νομίζων, ὅτι θὰ ἔχῃς δύ πλησίον τῶν θρόνων τοῦ Κρέον*

10 *Τὸ ἀσύνδετον ἐνταῦθα ρει τὴν ἀντίθεσιν. Τὸ συντιθέν ναι ἐν χρήσει ἐπὶ πλάσεως ψ λογιῶν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἴων "κακούργους ἄνδρας ὡς ἀεὶ σ οἱ συντιθέντες τἄδικ' εἶτα μηχ κοσμοῦσιν„ Πλάτ. ἐν Ἀπολ. 2 "ἔοικε γὰρ ὥσπερ αἴνιγμα ξυντιθέ*

11 *Ἀγηλατήσειν σημαίνει, τὸ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἶναι, παθὼν ἔγνως[1] *ἃν οἷά περ φρονεῖς.*

ΧΟΡΟΣ

ἡμῖν μὲν εἰκάζουσι καὶ τὰ τοῦδ᾽ ἔπη
ὀργῇ λελέχθαι καὶ τὰ σ᾽[2]*, Οἰδίπου, δοκεῖ.* 405
δεῖ δ᾽ οὐ τοιούτων[3]*, ἀλλ᾽ ὅπως τὰ τοῦ θεοῦ*
μαντεῖ᾽ ἄριστα λύσομεν, τόδε σκοπεῖν.

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

εἰ[4] *καὶ τυραννεῖς, ἐξισωτέον τὸ γοῦν*
ἴσ᾽ ἀντιλέξαι· τοῦδε[5] *γὰρ κἀγὼ κρατῶ.*
οὐ γάρ τι σοὶ ζῶ δοῦλος[6]*, ἀλλὰ Λοξίᾳ·* 410
ὥστ᾽ οὐ Κρέοντος προστάτου[7] *γεγράψομαι.*
λέγω δ᾽, ἐπειδὴ καὶ τυφλόν μ᾽ ὠνείδισας·

ἀπελάσειν τὸ περὶ τὸν Λάϊον. Κατὰ τὸν Dindorf ὁ ποιητὴς μετεχειρίσθη τὸ ἔδοκεις, ὅπως δηλώσῃ οὐ μόνον τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν, ἥτις γίνεται ὁρατὴ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ καὶ τὴν γεροντικὴν ἀσθένειαν τῆς διανοίας, ὡς Εὐριπίδ ἐν Ἀνδρομ. 678 "γέρων γέρων εἶ.„ Ταῦτα λέγει ὁ Οἰδίπους μετὰ περιφρονητικῆς συμπαθείας. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τρέψωμεν εἰς ἐκύρεις, ὡς προτείνει ὁ Blaydes.

1 Δηλαδὴ ἔγνως τὰ τοιαῦτα, οἷά περ φρονεῖς· διὰ τῆς τιμωρίας ἤθελες γνωρίσει τοιαῦτα (κακά), οἷα ἁρμόζουσιν εἰς τὰ κακὰ φρονήματά σου. Ἡ φράσις ὑπομιμνήσκει τὴν γνωστὴν παροιμίαν, πάθος μάθος.

2 Ἡ πλήρης φράσις εἶναι· καὶ τὰ σὰ ἔπη δοκεῖ ὀργῇ λελέχθαι. Οὐ μόνον ὁ Οἰδίπους, ἀλλὰ καὶ ὁ χορὸς πάσχει τύφλωσιν. Ὅρα Εἰσαγωγ. ἐν σελ. 41.

3 Τὸ δεῖ ἐνταῦθα ἔχει καὶ τὰς δύο συντάξεις, τὴν διὰ γενικῆς καὶ τὴν δι᾽ ἀπαρεμφάτου. Ὁ χορὸς πάντα τὰ ἄλλα ἐπουσιώδη θεωρῶν ἀποβλέπει μόνον εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ λοιμοῦ.

4 Οὐδόλως εἰς τοὺς λόγους τοῦ χοροῦ προσέχει ὁ Τειρεσίας, ὡς συνήθως οἱ ἥρωες τῆς τραγῳδίας. Εἰ καὶ βασιλεύεις, ὅμως πρέπει νὰ ἐξισωθῶ, τοὐλάχιστον ὅπως δώσω ἴσην ἀπόκρισιν· ἤτοι κατὰ τὴν ἰσηγορίαν. Ἐπειδὴ δ᾽ ὁ Οἰδίπους προσέβαλε τὸν μάντιν, καὶ οὗτος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ προσβάλῃ αὐτόν, Σοφοκλ. ἐν Ἡλέκτρ. 523 "κακῶς σε λέγω, κακῶς κλύουσα πρὸς σέθεν.„

5 Δηλαδὴ τοῦ ἴσ᾽ ἀντιλέξαι.

6 Ἐπειδὴ εἶμαι ἐλεύθερος, ἔχω ἰσηγορίαν.

7 Τοῦτο λέγει ὁ Σοφοκλῆς κατ᾽ ἀναχρονισμόν, διότι ἐν τοῖς χρόνοις τούτου οἱ μέτοικοι ὤφειλον νὰ ἐκλέξωσι πολίτην τινὰ Ἀθηναῖον ὡς προστάτην νέμειν, ἐπιγράφεσθαι προστάτην), ὡς λέγει ὁ Ἡσύχιος ἐν λ. "Προστάτου· ὥστ᾽ οὐ Κρέοντος προ-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σὺ καὶ δέδορκας [1], κοὐ βλέπεις ἵν' εἶ κακοῦ,
οὐδ' ἔνθα ναίεις [2], οὐδ' ὅτων οἰκεῖς μέτα.
ἆρ' οἶσθ' [3] ἀφ' ὧν εἶ; καὶ λέληθας ἐχθρὸς ὢν
τοῖς σοῖσιν [4] αὐτοῦ νέρθε κἀπὶ γῆς ἄνω,
καί σ' ἀμφιπλὴξ [5] μητρός τε καὶ τοῦ σοῦ πατρ
ἐλᾷ ποτ' [6] ἐκ γῆς τῆσδε δεινόπους Ἀρά [7],
βλέποντα νῦν μὲν ὀρθ', ἔπειτα δὲ σκότον [8].

στάτου γεγράψομαι, ἀπὸ τοῦ Ἀθήνησι νομίμου. Ἀνάγει δὲ εἰς τοὺς ἥρωας· ἔνεμον γὰρ προστάτην οἱ μέτοικοι, καὶ οἱ μὴ ἐπιγραφόμενοι τοῦτον ἀποστασίου δίκην ὤφειλον „. *Λέγει* τοῦτο ἐν σχέσει πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Οἰδίποδος εἰρημένα ἐν στίχ. 387 καὶ 400.

1 *Ἡ πρότασις αὕτη παραβαλλομένη πρὸς τὴν ἑπομένην εἶναι ἀντιθετική.* Ἐδήλωσε δὲ τὴν ἔννοιαν παρατακτικῶς ἀντὶ τοῦ· σὺ καὶ δεδορκὼς οὐ βλέπεις. *Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ.* 417 "βλέποντες, ἔβλεπον μάτην, κλύοντες οὐκ ἤκουον„· ἐν Ἀγαμέμν. 1623 "οὐχ ὁρᾷς ὁρῶν τάδε. „

2 *Δηλ. ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ.*

3 *Κατ' ἔννοιαν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό,* οὐκ οἶσθα, ἀφ' ὧν εἶ, καὶ λέληθας.

4 *Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσίν·* οὐκ οἶσθα ἐχθρὸς ὢν τοῖς σοῖσιν αὐτοῦ καὶ τοῖς νέρθε (δηλ. τῷ πατρὶ) καὶ τοῖς ἐπὶ γῆς ἄνω (τῇ μητρί).

5 *Ἀμφιπλὴξ λέγεται ὁ κτυπῶν καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, ὡς λέγει ὁ Σχολιαστής·* "Ἡ ἐξ ἀμφοτέρων ἐλασία, ἡ ἑκατέρωθεν πλήττουσα ἔκ τε πατρὸς καὶ μητρός „. Ἀντὶ τούτου ἠδύνατο νὰ θέσῃ τὸ ἐπίθετον διπλῆ. *Ἐκ τοῦ ἑπομένου* νοεῖται ἡ κτητικὴ ἀντωνυμ *ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 13 κελεύθου τῆς τ' ἐμῆς δυ καὶ ἐν Ἀντιγόν. 1155 "Κ ροικοι καὶ δόμων Ἀμφίο

6 *Δὲν ὁρίζει ὁ μάντις* νον, διότι καὶ ἐν τέλει τοῦ ὁ Οἰδίπους μένει ἔτι ἐν Θ

7 *Ἴσως δὲν εἶναι ἀ παραγωγὴ ἐκ τοῦ αἴρειν* ἀρώμενοι ὑψοῦσι τὰς χεῖ πρῶτον ἡ ἀρὰ παρὰ τοῖς ἐγένετο πρόσωπον, ὅπερ ἐν χέεται μετὰ τῶν Εὐμενίδω *ἐν Εὐμενίσ.* 419 "ἡμεῖς Νυκτὸς αἰανῆς τέκνα, Ἀ οἴκοις γῆς ὑπαὶ κεκλήμεθ *Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ.* 70 "Ἀρ νὺς παιρός„· πολλάκις δ' νίδες λαμβάνουσι ἐπίθετ ποδῶν, ὡς ἐν Αἴαντ. 837 Ἐρινῦς ταυύποδας μαθεῖν Ἠλέκτρ. 492 "χαλκόπους καὶ ἐν Ἀντιγόν. 1104 Βλάβαι.„

8 *Ταῦτα λέγει ἐν σχέσ* ὑπὸ τοῦ Οἰδίποδος εἰρημέν 371. *Ἡ δὲ φράσις βλέπον* ἀποτελεῖ ὀξύμωρον, ὡς ριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 377 "σ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βοῆς [1] *δὲ τῆς σῆς ποῖος οὐκ ἔσται λιμήν,* 420
ποῖος [2] *Κιθαιρὼν οὐχὶ σύμφωνος τάχα,*
ὅταν καταίσθῃ τὸν ὑμέναιον [3]*, ὃν δόμοις*
ἄνορμον εἰσέπλευσας εὐπλοίας [4] *τυχών;*
ἄλλων [5] *δὲ πλῆθος οὐκ ἐπαισθάνει κακῶν,*

ὁρκώς„ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1549 "ὦ φῶς ἀφεγγές„, καὶ κατωτέρω 1273. Τῶν σχολιαστῶν τις παρατηρεῖ· "Καινότερον εἶπε βλέποντα σκότον, ὥσπερ εἴ τις εἴποι, σιωπὴν λέγοντα„.

1 *Ἡ γενικὴ αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἑπομένου σύμφωνος· ῥήματα δὲ καὶ ἐπίθετα σύνθετα ἐκ τῆς σύν ἢ ὁμοῦ συντάσσονται πρὸς γενικὴν ἀντὶ νὰ συνταχθῶσι πρὸς δοτικήν, ὡς Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν.* 451 "ἡ ξύνοικος τῶν κάτω θεῶν Δίκη„, Εὐριπίδ. ἐν Ἑλέν. 503 "Λακεδαίμονος γαῖα ξυνώνυμος„, Ἀριστοφάν. ἐν Ὄρν. "ὦ φιλτάτη, ὀρνέων ξύννομε, τῶν ἐμῶν ὕμνων ξύντροφ' ἀηδοῖ„. *Ποῖος λιμὴν δὲν θέλει ἀντηχήσει ἐκ τῆς βοῆς σου; Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Τὸν λιμένα τίθησιν ἀεὶ ἀντὶ τοῦ τόπου. Τροπικῶς δέ, ἀντὶ τοῦ, ποῦ οὐκ ἐλεύσῃ βοῶν„. Ἀντὶ τοῦ λιμὴν ὁ* Wecklein *εἰκάζει μυχός.*

2 *Τὸ ποῖος Κιθαιρὼν ἐνταῦθα κεῖται ἀντὶ τοῦ ποῖον ὄρος· προὐτίμησε δ' ὁ ποιητὴς τὸν Κιθαιρῶνα, διότι ἐνταῦθα ὁ Οἰδίπους ἐξετέθη, ὅτε ἦτο βρέφος. Διὰ τοῦτο ὁ Οἰδίπους λέγει ἐν στίχ.* 1451· "ἀλλ' ἔα με ναίειν ὄρεσιν, ἔνθα κλῄζεται ὁ ὑμὸς Κιθαιρὼν οὗτος.„ *Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ ποιητὴς μετεχειρίσθη τὸ εἶδος ἀντὶ τοῦ γένους, ὡς παρὰ Μενάνδρ. ἐν Ῥητορ.* 9, 329 "ποῖος Φειδίας, τίς Δαίδαλος τοιοῦτον ἐδημιούργησε ξόανον;„ καὶ Σοφοκλ. ἐν Ἀποσπάσμ. 789 "Τίς ἄρα Κύπρις ἢ τίς Ἵμερος τοῦδε ξυνήψατο;„. Ἀλλ' ὁ* Schmidt *μὴ δεχόμενος τὴν τοιαύτην ἑρμηνείαν γράφει, "ποίοις Κιθαιρὼν οὐχὶ σύμφωνος γόοις;„.*

3 *Ὑμέναιος εἶναι νυμφικὸν ᾆσμα, ἐνταῦθα δὲ ὁ γάμος. Τὸ δὲ δν ἀναφέρεται εἰς τὸν ὑμέναιον, ὅπερ κεῖται ἀντὶ τοῦ εἴσπλουν, διότι ὁ γάμος καὶ ὁ πλοῦς συγχέονται. Ἄνορμον δηλοῖ τόπον ἄνευ ἀγκυροβολήσεως καὶ κεῖται κατηγορηματικῶς. Ἐκ προθέσεως ὁ μάντις μεταχειρίζεται τὴν ἀντίθεσιν τοῦ ἄνορμον καὶ εὐπλοίας, ὅπως ὑποδηλώσῃ τὴν ὀλβιότητα τοῦ γάμου ὡς φαινομένην, πραγματικὴν δὲ οὖσαν ἀνοσιότητα*

4 *Εὔπλοιαν ὀνομάζει τὴν εὐτυχίαν, ὅτι ἔλυσε τὸ αἴνιγμα τῆς Σφιγγός.*

5 *Τοῖς κριτικοῖς φαίνεται παράδοξος ἡ προσθήκη τοῦ ἄλλων, διότι λέγουσι, ὅτι τὰ ἑπόμενα κακὰ εἶναι τὰ αὐτὰ τοῖς προηγουμένοις, ἤτοι ὁ γάμος μετὰ τῆς μητρός. Διὰ τοῦτο ὑπ' αὐτῶν τρέπεται τὸ ἄλλων εἰς μεγάλων ἢ δεινῶν.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἃ σ' ἐξισώσει σοί [1] τε καὶ τοῖς σοῖς τέκνοις.
πρὸς ταῦτα καὶ Κρέοντα καὶ τοὐμὸν στόμα [2]
προπηλάκιζε· σοῦ γὰρ οὐκ ἔστι βροτῶν
κάκιον [3] ὅστις ἐκτριβήσεταί ποτε.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἦ ταῦτα δῆτ' ἀνεκτὰ πρὸς τούτου κλύειν;
οὐκ εἰς ὄλεθρον; οὐχὶ θᾶσσον [4]; οὐ πάλιν
ἄψορρος [5] οἴκων τῶνδ' ἀποστραφεὶς ἄπει;

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

οὐδ' [6] ἱκόμην ἔγωγ' ἄν, εἰ σὺ μὴ 'κάλεις.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

οὐ γάρ [7] τί σ' ἤδη μῶρα φωνήσοντ', ἐπεὶ

Πιθανώτερον δ' ὁ Schmidt *τρέπει εἰς λαχών.*

1 *Ὅταν ὁ Οἰδίπους ἀνακαλυφθῇ συνοικῶν τῇ μητρί, βεβαίως θέλει ἐξισωθῇ τοῖς τέκνοις αὐτοῦ, διότι ὁμολογηθήσεται ἀδελφός. Ἀλλὰ πῶς θέλει ἐξισωθῇ αὐτὸς ἑαυτῷ; Συνήθως ἑρμηνεύεται, ὅτι θέλει ἐξισωθῇ ἐκείνῳ, ὅστις πράγματι ὑπάρχει, ἤτοι θέλει ἐξελεγχθῇ ὡς πατροκτόνος καὶ αἱμομίκτης. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἑρμηνεία αὕτη φαίνεται ἐζητημένη, ὁ* Nauck *εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ, ἃ σ' ἐξισώσει σῷ τοκεῖ καὶ σοῖς τέκνοις, διότι ὁ γάμος μετὰ τῆς Ἰοκάστης ἐξισοῖ μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν τέκνων. Ἡ εἰκασία κατὰ τὴν γνώμην μου δὲν εἶναι ἀπίθανος. Ἡ ἐπισώρευσις τῶν πολλῶν σ σκοπεῖ νὰ ὀξύνῃ τὸ κέντρον τοῦ λόγου. ὡς ἐν Ἰλιάδ. Α, 179 "οἴκαδ' ἰὼν σὺν νηυσί τε σῇς καὶ σοῖς ἑτάροισιν„.*

2 *Λέγει τοὐμὸν στόμα καὶ οὐχὶ ἐμέ, διότι θέλει νὰ δηλώσῃ, ὅτι οἱ λόγοι εἶναι τὸ αἴτιον τοῦ ὀνείδους, ὡς ἐν στίχ.* 671 "τὸ γὰρ σόν, οὐ τὸ τοῦδ', ἐποικτείρω στόμα ἐλεινόν„.

3 *Συντακτέον μετὰ τοῦ ἑπομένου ἐκτριβήσεται. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "ὅστις χεῖρόν σου φθαρήσεται, ἀφανισθήσεται.„*

4 *Ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον. Τὸ ῥῆμα ἐννοεῖται ἐκ τοῦ ἑπομένου ἄπει.*

5 *Ἄψορρος λέγεται ὁ πρὸς τὰ ὀπίσω πορευόμενος. Ἐπειδὴ ὁ Οἰδίπους ἄγαν ὠργίσθη, ἐπισωρεύει πολλὰς λέξεις ἐχούσας τὴν αὐτὴν περίπου σημασίαν.*

6 *Ὄχι μόνον θὰ ἀπέλθω, ἀλλ' οὐδὲ ἤθελον ἐλθεῖ, ἂν μὴ σὺ μ' ἐκάλεις.*

7 *Αἰτιολογεῖ τὸ ἐννοούμενον ἐκάλεσα· ἐκάλεσα, διότι δὲν ἐγνώριζον, ὅτι θὰ εἴπῃς ἀνοησίας.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σχολῇ [1] *σ' ἂν οἴκους τοὺς ἐμοὺς ἐστειλάμην.*

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

ἡμεῖς τοιοίδ' [2] *ἔφυμεν, ὡς μὲν σοὶ δοκεῖ,* 435
μῶροι, γονεῦσι δ', οἵ σ' ἔφυσαν [3], *ἔμφρονες.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ποίοισι [4]*; μεῖνον. τίς δέ μ' ἐκφύει βροτῶν;*

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

ἥδ' ἡμέρα φύσει [5] *σε καὶ διαφθερεῖ.*

1 *Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ οὔποτε. Τὸ δὲ ἐστειλάμην σημαίνει μετεπεμψάμην. Ἡ ὑπόθεσις ἐξάγεται ἐκ τῆς ἡγουμένης προτάσεως, δηλ. εἴ σε ἤδη μῶρα φωνήσοντα.*

2 *Τοῦτο ἐπεξηγεῖται διὰ τοῦ ἑπομένου μῶροι, ὡς ἐν Φιλοκτ.* 1271 "τοιοῦτος ἦσθα τοῖς λόγοισι χὥτε μου τὰ τόξ' ἔκλεπτες, πιστός, ἀτηρὸς λάθρᾳ„, *καὶ ἐν Ἀποσπάσμ.* 700 "καὶ τὸν θεὸν τοιοῦτον ἐξεπίσταμαι, σοφοῖς μὲν αἰνικτῆρα θεσφάτων ἀεί, σκαιοῖς δὲ φαῦλον κἂν βραχεῖ διδάσκαλον„. *Ἡ ἑπομένη φράσις ἔπρεπε νὰ ἔχῃ οὕτωσίν· ὡς σοὶ μὲν δοκεῖ, ἀλλὰ παραπλησία μετάθεσις τοῦ συνδέσμου εὕρηται καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς Σοφοκλ. ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 1156 "φασίν τιν ἡμῖν ἄνδρα, σοὶ μὲν ἔμπολιν οὐκ ὄντα, συγγενῆ δὲ„ ἀντὶ νὰ εἴπῃ, σοὶ ἔμπολιν μὲν οὐκ ὄντα, συγγενῆ δέ, *καὶ Ξενοφ. ἐν Κύρ. Παιδ.* V, 2, 28 "ὡς μέν τινες ἔφασαν.., ὡς δ' αὐτὸς νῦν λέγει„.

3 *Τοῦτο λέγει ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς νομιζομένους γονεῖς, τὸν Πόλυβον καὶ τὴν Μερόπην. Οἱ τραγικοὶ συνήθως παραβάλλοντες τὸν πατέρα πρὸς τὸν σπορέα λέγουσι, φύσας, φιτύσας, φυτουργός, φυτάλμιος πατήρ. Ταῦτα εἰπὼν ὁ μάντις ἄρχεται ἀπερχόμενος, ὡς δηλοῖ τὸ ἑπόμενον μεῖνον.*

4 *Διὰ τῶν τελευταίων φράσεων ὁ μάντις ὑπαινιξάμενος, ὅτι γινώσκει τοὺς ἀληθεῖς γονεῖς τοῦ τυράννου ἀνέμνησε τοῦτον τὸν ἐν Κορίνθῳ λόγον καὶ τὸν χρησμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. Τούτου ἕνεκεν ἐκεῖνον, ὃν πρὸ ὀλίγου ἔπεμπεν εἰς ὄλεθρον, πειρᾶται νὰ κωλύσῃ, ὅπως μάθῃ, τίνες οἱ ἀληθεῖς γονεῖς. Τὸ μὲν φύειν λέγεται ἐπὶ τοῦ πατρός, τὸ δὲ τίκτειν ἐπὶ τῆς μητρός.*

5 *Ἐπειδὴ ἡ παροῦσα ἡμέρα θέλει δείξει τὴν γέννησιν τοῦ Οἰδίποδος, λέγει, ὅτι θέλει γεννήσει, ὡσεὶ ἦτο ἀγέννητος. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Τὴν γέννησίν σου δείξει, δείξει σε ὅθεν ἐγεννήθης„. Ἡ φράσις ὑπομιμνήσκει τὸ γεγονός, ὅτι ὁ φύσας Λάϊος τὸ καθ' ἑαυτὸν ἔφθειρε τὸ τεχθέν.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ὡς παντ' ἄγαν [1] αἰνικτὰ κἀσαφῆ λέγεις.

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

440 φύκουν [2] σὺ ταῦτ' ἄριστος εὑρίσκειν ἔφυς;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

τοιαῦτ' ὀνείδιζ' [3], οἷς ἔμ' εὑρήσεις μέγαν.

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

αὕτη γε μέντοι σ' ἡ τύχη [4] διώλεσεν.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἀλλ' εἰ πόλιν τήνδ' ἐξέσωσ' [5], οὔ μοι μέλει.

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

ἄπειμι [6] τοίνυν, καὶ σύ, παῖ, κόμιζέ με.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

445 κομιζέτω δῆθ', ὡς παρὼν σὺ [7] γ' ἐμποδὼν

1 *Τὸ ἄγαν τίθεται ἐπὶ ψεκτῆς ὑπερβολῆς. Τὸ αἰνικτὰ ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· "Αἰνιγματωδῶς κεκρυμμένα". Πόσον πολὺ αἰνιγματώδη καὶ σκοτεινὰ ῥῆλα λέγεις!*

2 *Πάνυ εὐφυῶς ὁ μάντις εἰρωνεύεται τὸν πρὸ ὀλίγου κομπορρημονήσαντα ἄνακτα, ὅτι εἶναι κρείττων τοῦ μάντεως περὶ τὸ λύειν αἰνίγματα ἐν στίχ.* 396. *Διὰ τί θαυμάζεις, ὅτι λέγω αἰνιγματώδη; Λοιπὸν σὺ δὲν εἶσαι ἐπιτηδειότατος νὰ λύῃς τοιαῦτα αἰνίγματα;*

3 *Δέν με μέλει, ἂν λέγῃς κατ' ἐμοῦ τοιαῦτα ὀνείδη. Τοῦτο εἶναι καλὸν ὄνειδος. Εἰς τὸ εὑρήσεις ἐννοεῖται ἡ ὑπόθεσις, ἐὰν σκέψῃ.*

4 *Τύχην ὀνομάζει τὴν ἐπιτυχίαν τῆς λύσεως τοῦ αἰνίγματος. Οὕτω ταπεινοῖ ἐκεῖνο, ὅπερ ὁ Οἰδίπους ἐθεώρει γνώμην ἐν στίχ.* 398. *Ἡ τύχη δ' αὕτη διώλεσε τὸν Οἰδίποδα, διότι ἄνευ ταύτης δὲν ἤθελε λάβει γυναῖκα τὴν Ἰοκάστην.*

5 *Δέν με μέλει, ὅτι ἐκείνη ἡ τύχη μὲ κατέστρεψεν, ἀρκεῖ, ὅτι ἔσωσα ταύτην τὴν πόλιν. Καὶ ἐνταῦθα πάλιν διαλάμπει τὸ φιλόδημον ἦθος τοῦ ἄνακτος τῶν Θηβῶν.*

6 *Ἀφ' οὗ ὁ τύραννος ἀντέταξε τοιαύτην ἀδιαφορίαν, φύσει ἐλύθη πᾶσα συζήτησις καὶ ὁ μάντις κρίνει καλὸν ν' ἀπέλθῃ.*

7 *Ὀλίγα χειρόγραφα ἔχουσι τὰ γ', τὰ πλεῖστα δὲ σύγ'. Καθ' ὅλου οἱ παραβαλόντες τὰ ἀπόγραφα ὁμολο-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὀχλεῖς· συθείς τἂν [1] οὐκ ἂν ἀλγύναις πλέον.

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

εἰπὼν [2] ἄπειμ', ὧν οὕνεκ' ἦλθον, οὐ τὸ σὸν
δείσας [3] πρόσωπον· οὐ γὰρ ἔσθ', ὅπου μ' ὀλεῖς.
λέγω δέ σοι τὸν ἄνδρα τοῦτον [4], ὃν πάλαι
ζητεῖς ἀπειλῶν κἀνακηρύσσων φόνον
τὸν Λαΐειον, οὗτός ἐστιν ἐνθάδε,
ξένος [5] λόγῳ μέτοικος, εἶτα δ' ἐγγενὴς

γοῦσιν, ὅτι ὁ στίχος παρέχει ὑποψίας. Διότι διὰ τῆς παρουσίας σου ταράττεις πρὸς ἐμπόδιον, δηλ. τῆς ἐκτελέσεως τοῦ χρησμοῦ.

1 = τοὶ ἄν. Ἄξιον σημειώσεως, ὅτι τὰ δύο ἂν κεῖνται οὕτω πλησίον, ὅπερ ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ ἐν στίχ. 339 "τίς γὰρ τοιαῦτ' ἂν οὐκ ἂν ὀργίζοιτ' ἔπη„. Ὁ Bellermann εἰκάζει, ὅτι ἀντὶ τοῦ πλέον πρέπει νὰ γραφῇ πόλιν λέγων, ὅτι ἡ πόλις πάσχει, διότι ὁ μάντις κωλύει τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ φονέως. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία φαίνεταί μοι ἐζητημένη. Δὲν εἶναι πιθανώτερον, ὅτι αὐτὸς ὁ Οἰδίπους λυπεῖται διὰ τοὺς λόγους τοῦ μάντεως;

2 Τεχνηέντως ὁ ποιητὴς παρεσκεύασε διὰ τῆς ἐξάψεως τοῦ μάντεως τὴν παρρησίαν αὐτοῦ. Δὲν εἶναι βέβαιον, ἂν ὁ τύραννος ἤκουσε τοὺς σαφεῖς λόγους τοῦ μάντεως, δύναταί τις ὅμως μετά τινος πιθανότητος νὰ εἰκάσῃ, ὅτι ἀπὸ τοῦ στίχου τούτου ὁ Οἰδίπους ἀδιαφορῶν εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἀνάκτορα. Λέγει μὲν ὁ μάντις οὐ τὸ σὸν δείσας πρόσωπον, ἀλλ' οὗτος τυφλὸς ὢν δὲν ἠδύνατο νὰ ἴδῃ τὸ πρόσωπον τοῦ ἄνακτος, καὶ ἂν οὗτος ἦτο παρών. Τὴν γνώμην, ὅτι ὁ Οἰδίπους δὲν ἤκουσε τοὺς λόγους, εὐνοεῖ ἡ φράσις, καὶ ταῦτ' ἰὼν εἴσω, λογίζου, ἀλλὰ δύναται νὰ ἐξηγηθῇ, ὅτι ὁ μάντις οἰκτείρει τὴν μετ' ἀδιαφορίας ἔξοδον τοῦ τυράννου.

3 Ἡ μετοχὴ δείσας προσδιορίζει τὸ εἰπών, δηλ. θὰ εἴπω χωρὶς νὰ φοβηθῶ τὸ πρόσωπόν σου. Τὸ ἑπόμενον ὅπου κεῖται ἀντὶ τοῦ ὅπως. Δὲν ὑπάρχει τρόπος, ὅπως ὁ Οἰδίπους φονεύσῃ τὸν Τειρεσίαν, διότι εἶναι ἄλλως πεπρωμένον.

4 Ἔπρεπε νὰ εἴπῃ, ὁ ἀνὴρ οὗτος, ἀλλὰ καθ' ἕλξιν συνεφώνησε πρὸς τὸ ἑπόμενον ὄν. Τοιαῦτα παραδείγματα ὑπάρχουσι πολλά, ὡς παρ' Ἡρόδοτ. II, 106 "τὰς δὲ στήλας τὰς ἵστα κατὰ τὰς χώρας ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς Σέσωστρις, αἱ μὲν πλεῦνες οὐκέτι φαίνονται περιεοῦσαι„, Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 1629 "Ἑλένην μέν, ἣν σὺ διολέσαι πρόθυμος ὤν, ἥμαρτες, ἥδ' ἔστιν„, καὶ Σαφοκλ. ἐν Τραχιν. 283.

5 Ἡ φράσις ἀκεραία ἤθελεν εἶναι, νῦν μὲν ξένος λόγῳ μέτοικος ὤν, ἀλλὰ τὸ νῦν μὲν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρῶτον μὲν οὐχὶ σπανίως παραλείπονται, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Λ, 92 "ἕλε δ' ἄνδρα, Βιήνορα, ποιμένα λαῶν, αὐτόν, ἔπειτα δ' ἑταῖρον, Οἰλῆα πλήξιππον„. Τὸ λόγῳ ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἑπόμενον φανήσεται = ἔσται φανερός.

1 Ἀνωμάλως ὁ ποιητὴς μετεχειρίσθη μέλλοντα τῆς ὁριστικῆς ἀντὶ μετοχῆς φανησόμενος, ὡς κατωτέρω ἐν στίχ. 1200 "ὦ Ζεῦ, κατὰ μὲν φθίσας τὰν γαμψώνυχα παρθένον χρησμῳδόν, θανάτων δ' ἐμᾷ χώρᾳ πύργος ἀνέστα„ ἀντὶ ἀναστὰς καὶ ἐν Ἠλέκτρ. 63. "Ἤδη γὰρ εἶδον πολλάκις καὶ τοὺς σοφοὺς λόγῳ μάτην θνήσκοντας εἶθ' ὅταν δόμους ἔλθωσιν αὖθις, ἐκτετίμηνται πλέον„· ὅρα καὶ Ἀντιγόν. ἐν στίχ. 813.

2 Ἐνταῦθα ἡ λέξις σημαίνει καλὴν συντυχίαν, καθ' ὅσον ὁ Οἰδίπους θὰ φανερωθῇ Θηβαῖος· ὅμως δὲν θὰ εὐχαριστηθῇ διὰ τοῦτο. Τοιαύτην σημασίαν ἔχει καὶ ἐν Ἠλέκτρ. 1230 "ὦ παῖ κἀπὶ ξυμφοραῖσί μοι γεγηθὸς ἔρπει δάκρυον ὀμμάτων ἄπο„

3 Δὲν λέγει ἐκ βλέποντος, διότι τοῦτο εἶναι ἀσθενέστερον τοῦ δεδορκότος, ὁ δὲ ποιητὴς εἶχεν ἀνάγκην ἰσχυροῦ ῥήματος, ὅπως ποιήσῃ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ὄνομα τυφλός. Ἐκ τοῦ δέρκομαι παράγεται καὶ ὁ δρακων (δράκος). Ἴσως ἐντεῦθεν εἶναι καὶ τὸ ἡμέτερον δραγάτης.

4 Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶναι ἥδε· τῇ βακτηρίᾳ προδεικνὺς ἑαυτῷ τὴν ὁδόν.

5 Τὸ μὲν ὁμοσπόρος ἔχει ἐνεργητικήν, τὸ δὲ ὁμόσπορος παθητικὴν σημασίαν. Ἐν ταῖς πλείσταις ἐκδόσεσι γράφεται ὁμόσπορος, ὀρθῶς δ' ὁ Bothe γράφει ὁμοσπόρους, κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ἑρμηνεύοντα· "Τὴν αὐτὴν σπείρων γυναῖκα „ Παθητικὴν σημασίαν ἔχει ἐν στίχ. 260 "ἔχων δὲ λέκτρα καὶ γυναῖχ' ὁμόσπορον „

6 Ἐν τοῖς ἀπογράφοις προστίθεται τό μ', ὅπερ δὲν ἀνέγνω ὁ Ἀριστείδης ἐν Λόγ. τόμ. Π, σελ. 367. 10 "Σκόπει δῆτα ἀκούων ὡς ἔχω περὶ τούτων, κἂν λάβῃς ψευδόμενον τὸ τοῦ Σοφοκλέους, φάσκειν ἐμὲ ἥδη μηδὲν φρονεῖν, καὶ τὴν μαντικὴν διάγραφε „. Τὸ ἐψευσμένον ὁ Wilamowitz τρέπει εἰς ἐψευσμένα. Ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἄστοχος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φάσκειν [1] *ἔμ' ἤδη μαντικῇ μηδὲν φρονεῖν.*

ΧΟΡΟΣ

Στροφὴ α'

τίς [2]*, ὄντιν' ἁ θεσπιέπεια Δελφὶς εἶπε πέτρα*
ἄρρητ' ἀρρήτων [3] *τελέσαντα φοινίαισι χερσίν;* 465
ὥρα νιν ἀελλάδων [4]
ἵππων σθεναρώτερον [5]

1 *Τὸ ἀπαρέμφατον ἐπέχει θέσιν προστακτικῆς. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ὅταν τίθηται εἰς τὸ ἀπαρέμφατον καὶ ἡ τοῦ προσώπου αἰτιατική, θέλει καὶ τὸ δεῖ· ὅταν δὲ οὐ τίθηται ἡ αἰτιατικὴ τοῦ προσώπου, τὸ ἀπαρέμφατον ἀντὶ προστακτικοῦ." Μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὁ μάντις ἀπῆλθεν ἐκ δεξιῶν.*

2 *Δηλαδὴ τίς ἐστιν. Ὁ χορὸς δὲν ἐξετάζει ἐν ἀρχῇ τοῦ στασίμου τοὺς λόγους τοῦ μάντεως, ἀλλὰ τὸν χρησμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος διότι τοῖς λόγοις ἐκείνου δὲν ἀποδίδει μεγάλην σπουδαιότητα. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ἀκόλουθά ἐστι τὰ τοῦ χοροῦ πρὸς τὰ προειρημένα. Νῦν δὲ οὐκ ἔστιν αὐτῷ εὐπρόσωπον ἀναλογίζεσθαι, περὶ ὧν εἶπεν ὁ μάντις. Διὸ ἀνατρέχει ἐπὶ τὸ μάντευμα τοῦ θεοῦ. Ὁ δὲ νοῦς τίς ἐστιν οὗτος, ὃν τινα ἐμφανίζει τὸ μαντεῖον; ἢ οὕτως· τίς ἐστιν οὗτος, ὃν κατώπτευσεν ἡ Δελφὶς πέτρα, οἷον, ὁ μὴ λαθὼν τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος." Τὸ θεσπιέπεια εἶναι θηλυκὸν τοῦ θεσπιεπής, ὡς ἡδυέπειαι Μοῦσαι παρ' Ἡσιόδ. ἐν Θεογον. 965 καὶ 1021 καὶ κοῦραι ἀρτιέπειαι, αὐτόθι 29. Ἀνεβίβασε δὲ τὸν τόνον, ὡς καὶ ἐν τοῖς λίγεια καὶ θάλεια. Σημαίνει τὴν θεῖα λαλοῦσαν, τὴν προφητεύουσαν. Δελφὶς εἶναι τὸ αὐτὸ τῷ Δελφική. Ἡ πέτρα βεβαίως δὲν ὁμιλεῖ, ἀλλὰ τὸ μαντεῖον (ἡ Πυθία τοῦ μαντείου) τὸ κείμενον ἐπὶ τοῦ ὄρους Παρνασσοῦ. Νῦν τὸ χωρίον ὀνομάζεται Καστρί.*

3 *Πολλάκις τίθενται δύο ἐπίθετα παραλλήλως πρὸς δήλωσιν τοῦ μεγίστου βαθμοῦ, δηλ. ἐπέχουσι θέσιν ἑνὸς ὑπερθετικοῦ, ὡς Σοφοκλ. ἐν Φιλοκτήτ. 65 "λέγων ὅσ' ἂν θέλῃς καθ' ἡμῶν ἔσχατ' ἐσχάτων κακά", καὶ Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 682 "ὦ πιστὰ πιστῶν". Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "τῶν δεινῶν δεινότερα," ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον εἶπεν ὁ προφητεύων Δελφικὸς βράχος, ὅτι ἐξετέλεσε μὲ φονικὰς χεῖρας τὰ φοβερώτερα τῶν φοβερῶν;*

4 *Ἀελλὰς (ἡ) σημαίνει ταχὺς καὶ εἶναι ἐπίθετον τῶν ἵππων καὶ τῆς φωνῆς (Σοφοκλ. Ἀποσπ. 614)· Παρὰ τοῖς λυρικοῖς λέγονται ἀελλόποδες, ἀελλόδρομοι ἵπποι. Ὁ* Ellendt *παραβάλλει τὸ ἐπίθετον πρὸς τὸ ὁμηρικὸν ἔπεα πτερόεντα.*

5 *Ἐκ τοῦ σθένος καὶ σημαίνει τὸν ἰσχυρόν, τὸν δυνατόν· ἐνταῦθα δὲ κεῖται ἐπὶ ταχύτητος, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Ι, 505 "ἡ δὲ Ἄτη σθεναρή τε καὶ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φυγᾷ πόδα νωμᾶν [1].
ἔνοπλος [2] γὰρ ἐπ' αὐτὸν ἐπενθρώσκει
470 πυρὶ [3] καὶ στεροπαῖς ὁ Διὸς γενέτας·
δειναὶ δ' ἅμ' ἕπονται
Κῆρες ἀναπλάκητοι [4].

Ἀντιστροφὴ α'.

ἔλαμψε [5] γὰρ τοῦ νιφόεντος ἀρτίως φανεῖσα

ἀρτίπος, οὕνεκα πάσας πολλὸν ὑπεκπροθεῖ„.

1 Τὸ νωμᾶν ἐνταῦθα σημαίνει κινεῖν, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Κ, 358 "λαιψηρὰ δὲ γούνατ' ἐνώμα φευγέμεναι„. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Καιρός ἐστι νωμᾶν αὐτόν, ἤγουν κινεῖν τὸν πόδα σθανερώτερον, ἤγουν εὐτονώτερον ἀνέμοις ἰσοταχῶν ἵππων.

2 Ὁ Ἀπόλλων διώκει τὸν φονέα, διότι κατὰ τὸν χρησμὸν αὐτοῦ πρέπει οὗτος, νὰ τιμωρηθῇ. Φέρει δὲ τὸ ὅπλον τοῦ Διός, διότι ὁ κεραυνὸς τούτου τιμωρεῖ τοὺς ἀδικήσαντας. Ὁ Ἀπόλλων διὰ κεραυνοῦ τιμωρεῖ τοὺς Φλεγύας στρατεύσαντας, ὅπως συλήσωσι τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον, Παυσαν. IX, 36, 2, "τὸ μὲν δὴ Φλεγυῶν γένος ἀνέτρεψεν ἐκ βάθρων ὁ θεὸς κεραυνοῖς συνεχέσι„ καὶ τὸν στρατὸν τοῦ Βρέννου, αὐτόθι, X, 23, 3, "ἦτε γὰρ γῆ πᾶσα, ὅσην ἐπεῖχεν ἡ τῶν Γαλατῶν στρατιά, βιαίως καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἐσείετο τῆς ἡμέρας, βρονταί τε καὶ κεραυνοὶ συνεχεῖς ἐγίνοντο„.

3 Δὲν εἶναι ἄλλο τὸ πῦρ καὶ ἄλλαι αἱ στεροπαί, ἀλλ' εἶναι σχῆμα, ἓν διὰ δυοῖν. Γενέτης σημαίνει τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν, ἐνταῦθα δὲ τὸν δεύτερον, ἤτοι τὸν Ἀπόλλωνα.

4 Ἐπειδὴ τὸ ἐπίθετον εἶνε σύνθετον ἐκ τοῦ α (στερητικ.) κ ἀμπλακητόν, ἔπρεπε νὰ ἦναι ἀναμ πλάκητοι, ἀλλ' ἀπεβλήθη τὸ μ. Κῆ ρες δ' ἐνταῦθα εἶναι αἱ Ἐρινύες, α τινες οὐδέποτε ἁμαρτάνουσι τ σκοποῦ αὐτῶν. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμη νεύει· "Αἱ εἰς μηδὲν ἁμαρτάνουσαι, ἀλ λὰ πάντων κρατοῦσαι, Κῆρας δέ, τ τελευτήσαντος Λαΐου. Ἢ οὕτως· ἄ φυκτοι, ἀπλάνητοι, ἀπροσπέλαστο ἀφανεῖς, ἃς οὐκ ἔστιν ἀποφυγεῖν„ Ἐκ τῶν δύο τούτων ἑρμηνειῶν τ πρώτη εἶναι ὀρθή. Ἐξήγησις· Εἶνα καιρὸς οὗτος ταχύτερον τῶν ταχυπό δων ἵππων νὰ κινήσῃ τὸν πόδα πρὸ φυγήν· διότι κατ' αὐτοῦ ἐπέρχετα ὡπλισμένος μὲ πυρφόρους κεραυνοὺ ὁ υἱὸς τοῦ Διός· καὶ φοβεραὶ σύναμ ἀκολουθοῦσιν αἱ Ἐρινύες, αἱ ὁποῖα οὐδέποτε ἀποτυγχάνουσι τοῦ σκοποῦ αὐτῶν.

5 Προσφυῶς ὁ ποιητὴς μετ χειρίσθη τὸ λάμπειν, διότι θέλει ν εἰκονίσῃ τὸν χρησμὸν ὡς καλλί φλογα πυρσὸν τεθειμένον ἐπὶ τῆ κορυφῆς τοῦ Παρνασσοῦ, ὅπως οὗ τος φωτίσῃ τοὺς ἐν σκότει Θηβαίους πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ φονέως. Ἡ εἰ κὼν δὲ γίνεται μεγαλοπρεπεστέρα διότι ὁ Παρνασσὸς εἶναι χιονοσκεπής

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φάμα[1] Παρνασσοῦ τὸν ἄδηλον ἄνδρα πάντ[2] ἰχνεύειν. 475
φοιτᾷ γὰρ ὑπ[3] ἀγρίαν
ὕλαν[3] ἀνά τ[3] ἄντρα καὶ
πέτρας[4], ὡς ταῦρος,
μέλεος[5] μελέῳ ποδὶ χηρεύων,
τὰ μεσόμφαλα[6] γᾶς ἀπονοσφίζων 480

ὸς τούτοις τὸ φῶς εἶναι τὸ σύμ-
ον τῆς ἐλπίδος καὶ ὄντως οἱ Θη-
οι ἐλπίζουσι νὰ ἀπαλλαγῶσι τῆς
ου διὰ τὸν χρησμόν. Ὁ ἑπόμενος
ἐπεξηγεῖ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ὁ
όλλων καταδιώκει τὸν φονέα.

1 *Φήμη* ἐνταῦθα σημαίνει τὸν
ησμόν, ὡς πολλαχοῦ. Ὁ Σχολια-
ὴς ἑρμηνεύει· "Ὁ χρησμὸς γὰρ τοῦ
ρνασσοῦ τοῦ χιονώδους, ὁ φανεὶς
ίως, ἐδήλωσε πάντα Θηβαῖον
νεύειν, ἀντὶ τοῦ ζητεῖν τὸν κρυ-
όμενον ἄνδρα, ἦγουν τὸν φονέα„.

2 *Περὶ τὴν σύνταξιν ταύτης τῆς*
ξεως ὑπάρχει μεγάλη διαφωνία· ὁ
ν ἀρχαῖος Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει
νταχοῦ, ὅπερ εἶναι ὅλως ἀπίθα-
ν, ὁ δὲ Wunder *θεωρεῖ γένους*
θετέρου, δηλ. *πάντα ἰχνεύειν* = πᾶ-
ν ἰχνείαν ἰχνεύειν, καὶ ὁ Dindorf
μίζει, ὅτι τὸ *πάντα κεῖται ἀντὶ τοῦ*
άντας συνδέων τὴν αἰτιατικὴν
νδρα μετὰ τῆς προηγουμένης τὸν
δηλον. Πιθανώτερον ὅμως συν-
άσσει ὁ Schneidewin, *δηλ. πάντα*
νδρα ἰχνεύειν τὸν ἄδηλον,
ηλ. πάντες νὰ ἀναζητήσωσι τὸν
ρυπτόμενον. Ἡ μεταφορὰ ὡς ἐν
ίχ. 110 ὁ *Κρέων* ἔλεγε· "τὸ δὲ
ητούμενον ἁλωτόν, ἐκφεύγει δὲ τὰ-
ελούμενον„.

3 Ὁ φονεὺς *παραβάλλεται πρὸς*
ταῦρον, ὅστις ὑπὸ οἴστρου περιδεὴς
γενόμενος τρέπεται εἰς φυγὴν καὶ εἰς
ἐρημίαν. Οἶστρος ἐνταῦθα εἶναι ὁ
χρησμὸς τοῦ Ἀπόλλωνος. Ὁ Σχολια-
στὴς λέγει τάδε· "ἐκεῖνος ὁ πεφονευ-
κὼς πανταχοῦ κρυπτόμενος οὐ βούλεται ἑαυτὸν ἐμφανίσαι Τὸ δὲ ἐξιχνεύειν ἐπήγαγε καὶ τὰ ἄλλα ὀνόματα τροπικῶς, ὡς ἐπὶ ἄγρας ταύρων τῶν ὑπὸ πάντων ζητουμένων, καὶ ὥσπερ ἐν ὕλῃ κεκρυμμένων. Οἰκεῖα δὲ ταῦτα τὰ ὀνόματα, ἄντρα καὶ πέτραι„.

4 *Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι πέτρας ὡς ταῦρος· ἐπειδὴ ὅμως τὸ μέτρον δὲν συμφώνει πρὸς τὸ τῆς στροφῆς ἐπεχείρησαν ἐν τοῖς χειρογράφοις ἤδη νὰ γράφωσι πετραῖος ὁ ταῦρος, ἀλλὰ πρὸς τί τὸ ἄρθρον; Ὁ* Dorville *γράφει πέτρας ἅτε ταῦρος, ὅπερ δέχονται μὲν πολλοὶ ἐκδόται, ἀλλ' ὁ* Wolff *παρατηρεῖ, ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι ἀττικόν.*

5 *Ἁρμόζει τὸ ἐπίθετον εἰς τὴν τύχην τοῦ κρυπτομένου· διότι μέλεος κυρίως λέγεται ὁ πάντοτε μὲν ἀγωνιζόμενος, ἀλλὰ μὴ δυνάμενος νὰ ἐπιτύχῃ* τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. *Χηρεύων δ' ἐνταῦθα εἶναι ὁ στερούμενος τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων, ὁ μονάζων.*

6 *Δὲν εἶναι τὰ μαντεῖα μεσόμ-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μαντεῖα· τὰ δ' ἀεὶ
ζῶντα[1] περιποτᾶται.

Στροφὴ β'.

δεινὰ[2] μὲν οὖν, δεινὰ ταράσσει σοφὸς οἰωνοθέτας

φαλα, ἀλλ' ἡ γῆ, ἐφ' ἧς ἔκειτο τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος· ἡ τοιαύτη ὑπαλλαγὴ εἶναι συνήθης τοῖς τραγικοῖς. ὡς Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 794 "νεῖκος ἀνδρῶν ξύναιμον„ ἀντὶ νὰ εἴπῃ ξυναίμων, ἐν Αἴαντ. 8 "κυνὸς Λακαίνης εὔρινος βάσις„ καὶ 1200 "βαθεῖα κυλίκων τέρψις„. Οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον, ὅτι τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ τῆς γῆς. Τοῦτο λέγει καὶ ὁ Σχολιαστής· "ὅτι δὲ ἡ Πυθὼν μεσόμφαλος, δηλοῖ καὶ ἡ περὶ τοὺς ἀετοὺς ἱστορία, καὶ ὅτι χρύσεοι ἀετοὶ διὰ τοῦτο ἀνάκεινται, καὶ ὅτι τούτου χάριν ὁ Ζεὺς ἐκεῖσε τὸ μαντεῖον ἱδρύσατο„. Στράβ. IX, 419 "τῆς Ἑλλάδος ἐν μέσῳ πώς ἐστι τῆς συμπάσης, τῆς τε ἐντὸς Ἰσθμοῦ καὶ τῆς ἐκτός, ἐνομίσθη δὲ καὶ τῆς οἰκουμένης, καὶ ἐκάλεσαν τῆς γῆς ὀμφαλόν„. Τὸ ἀπονοσφίζω σημαίνει ἀπομακρύνω, ἀποφεύγω· ἡ δὲ μεταφορὰ πάλιν ἐκ τοῦ ταύρου, ὅστις διὰ τῆς φυγῆς πειρᾶται, ὅπως ἀποδιώξῃ τὸν οἶστρον. Εἰς τὸ ἀπονοσφίζων ἐννοεῖται ἡ αὐτοπαθὴς ἀντωνυμία, δηλ. ἀφ' ἑαυτοῦ.

1 Ἐξακολουθεῖ ἡ μεταφορὰ τοῦ οἴστρου, δηλ. τὰ φοβίζοντα ζωῦφια δὲν θνήσκουσιν, ἀλλὰ περιίπτανται. Καὶ ἐν τῇ μεταφορικῇ σημασίᾳ διὰ τῆς λέξεως ταύτης δηλοῖ ὁ ποιητής, ὅτι τὰ μαντεύματα τοῦ θεοῦ ἔχουσιν αἰώνιον κῦρος, ὡς ἐν Ἀντιγόνῃ λέγεται περὶ τῶν φυσικῶν νόμων ἐν στίχ. 457· "οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθές, ἀλλ' ἀεί ποτε ζῇ ταῦτα, κοὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου ἐφάνη„. Ὁ Σχολιαστὴς λέγει· "Ἀλλ' οὐδὲν ἧττον τὰ μαντεύματα περιποτᾶται ζῶντα καὶ ἰσχύοντα τῇ ἀληθείᾳ„. Ἐξήγησις· Ἔλαμψε χρησμὸς πρὸ ὀλίγου φωτίσας ἀπὸ τοῦ χιονοσκεποῦς Παρνασσοῦ διὰ νὰ ἀνιχνεύσωμεν ὅλοι τὸν κρυπτόμενον διότι οὗτος συχνάζει εἰς τὰ ἄγρια δάση καὶ εἰς τὰ σπήλαια καὶ εἰς τοὺς βράχους, ὡς ταῦρος, ὁ δυστυχὴς μὲ τὸν δυστυχῆ του πόδα μονάζων, διότι θέλει νὰ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του τὰ μαντεύματα τοῦ ὀμφαλοῦ τῆς γῆς· ταῦτα ὅμως πάντοτε ζωντανὰ ὁλόγυρα πετῶσιν. Τὴν ὅλην ἔννοιαν τῆς τε στροφῆς καὶ ἀντιστροφῆς ἤθελέ τις εἰπεῖ διὰ μιᾶς ἁπλῆς φράσεως· τί θὰ γείνῃ τώρα ὁ φονεύς, ἀφ' οὗ ἐμβῆκαν αἱ μυίγαις εἰς τὰ αὐτιά του;

2 Ἀφ' οὗ ὁ χορὸς εἶπε περὶ τοῦ φονέως τοῦ Λαΐου, ὅπερ θεωρεῖ σπουδαιότατον πρὸς σωτηρίαν τῆς πόλεως, ἐν δευτέρῳ λόγῳ λέγει περὶ τῆς καιηγορίας κατὰ τοῦ Οἰδίποδος· Φοβερὰ βεβαίως εἶναι τὰ μαντεύματα τοῦ Τειρεσίου, ὅμως ἐλπίζω, ὅτι οὐ τος πλανᾶται. Ἡ ἐπανάληψις τοῦ ἐπιθέτου δεινὰ δηλοῖ τὸ πάθος τῶν Θηβαίων γερόντων. Τὴν φράσιν Wunder ἑρμηνεύει· δεινὴν ταρα

οὔτε δοκοῦντ' οὔτ' ἀποφάσκονθ'[1]· ὅ τι λέξω δ', 485
ἀπορῶ.
πέτομαι[2] δ' ἐλπίσιν, οὔτ' ἐνθάδ'[3] ὁρῶν οὔτ' ὀπίσω.
τί γὰρ ἢ Λακεδαίμοσι[4]
ἢ τῷ Πολύβου νεῖκος ἔκειτ', οὔτε πάροιθέν 490
ποτ' ἔγωγ' οὔτε τανῦν πω
ἔμαθον, πρὸς ὅτου[5] δή, βασάνῳ πίστιν ἔχων,
ἐπὶ τὰν ἐπίδαμον

χὴν ποιεῖ λέγων οὔτε δοκοῦντα οὔτε ἀποφάσκοντα. Οἰωνοθέτης σημαίνει, ὅτι καὶ τὸ οἰωνοσκόπος.

1 Ἀντὶ τοῦ ἀποφάσκονθ' ὁ Blaydes εἰκάζει ἀπαρέσκονθ', ὅπερ οὐκ εἶναι πολὺ πιθανόν. Ὁ ποιητὴς ἔπρεπε νὰ εἴπῃ· εἴτε οὔτε δοκοῦντα οὔτε ἀποδοκοῦντα, εἴτε οὔτε φάσκοντα οὔτε ἀποφάσκοντα, ἀλλ' ἀνέμιξε τὰς δύο ἀντιθέσεις. Καὶ ἔννοιαν ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· "οὔτε πιστά, οὔτε ἄπιστα".

2 Ὅλως κατὰ φύσιν ἡ παραβολή, ὅτι ὁ ἐλπίζων εἰκονίζεται ὡς πλωρούμενος καὶ ἱπτάμενος· καὶ νῦν ἔτι λέγομεν, πέτομαι μὲ τὴν ἐλπίδα.

3 Ἐκ τῆς τοπικῆς σημασίας ἐγένετο μεταβασις εἰς τὴν χρονικήν, εἰς τὸ παρόν. Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει τὸ ὀπίσω ὡς παρελθόν· "οὔτε κατὰ τὸ παρὸν ἐρείδων τὸν νοῦν, οὔτε κατὰ τὸ παρεληλυθός", διότι τὸ ὀπίσω σημαίνει πάντοτε τὸ μέλλον, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Α, 343 "οὐδέ τι οἶδε νοῆσαι ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω" καὶ Γ, 109 "ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω λεύσσει" καὶ αὐτόθι 411, "Τρωαὶ δέ μ' ὀπίσσω πᾶσαι μωμήσονται", καὶ Σοφοκλ. ἐν Φιλοκτ. 1105 "ὕστερον ἀνδρῶν εἰς ὀπίσω τάλας ναίων ἐνθάδ' ὀλοῦμαι".

4 Ὅτι ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ μόνον τὸν Λάϊον, γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ἑπομένου, τῷ Πολύβου. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "τίς φιλονεικία ἔκειτο ἢ τῷ Λαΐου πρὸς τὸν τοῦ Πολύβου, ἤγουν τὸν Οἰδίποδα, ἢ τῷ Οἰδίποδι πρὸς τὸν Λάϊον;" Ἡ ἀμβλυωπία τοῦ χοροῦ εἶναι ὅλως κατὰ φύσιν.

5 Ἡ ἀντωνυμία ἀναφέρεται εἰς τὸ προηγούμενον νεῖκος. Ἐπειδὴ ἡ ἀντιστροφὴ περιέχει ἔτι χορίαμβον, ἄλλοι μὲν ἀπορροῦντες θέτουσιν ἀποσιωπητικά, ὁ δὲ Brunck γράφει χρησάμενος καὶ ὁ Wolff πίστιν παρέχων, ἅπερ ἐξάγει ἐκ τῆς φράσεως τοῦ Σχολιαστοῦ· "Ἀντὶ τοῦ, τίνος πράγματος κρίσει χρησάμενος, τοῖς λεγομένοις πιστεύσω κατὰ Οἰδίποδος;" Ἡ πρόθηκη αὕτη δὲν εἶναι μὲν ἴσως ἡ τοῦ ποιητοῦ, ἀλλὰ πιθανὴ καὶ δυναμένη νὰ πληρώσῃ τὸ κενόν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φάτιν[1] εἶμ' Οἰδιπόδα, Λαβδακίδαις ἐπίκουρος[2] ἀδήλων θανάτων.

Ἀντιστροφὴ β'.

ἀλλ' ὁ μὲν οὖν Ζεὺς[3] ὅ τ' Ἀπόλλων ξυνετοὶ καὶ τὰ βροτῶν εἰδότες· ἀνδρῶν[4] δ' ὅτι μάντις πλέον ἢ 'γὼ[5] φέρεται,

1 *Φάτις* δὲν σημαίνει τὴν "ἐπιδημήσασαν μαντείαν τοῦ Τειρεσίου„, ὡς νομίζει τῶν Σχολιαστῶν τις, ἀλλὰ τὴν καλὴν περὶ Οἰδίποδος φήμην τὴν ἐν τῷ δήμῳ ὑπάρχουσαν

2 Ἐπειδὴ ὁ τιμωρῶν τὸν θάνατόν τινος παρίσταται ὡς βοηθὸς τούτου, διὰ τοῦτο ὁ ποιητὴς μετεχειρίσθη τὴν φράσιν ἐπίκουρος ἀδήλων θανάτων, ὡς ἐν στίχ. 245 "τῷ τ' ἀνδρὶ τῷ θανόντι σύμμαχος πέλω„ καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἠλέκτρ. 135 "ἔλθοις πατρὶ αἱμάτων ἐχθίστων ἐπίκουρος„. Ἐξήγησις· Λοιπὸν φοβερὰν βέβαια, φοβερὰν ταραχὴν προξενεῖ ὁ σοφὸς μάντις, διότι λέγει οὔτε πιστευτά, οὔτε ἀπίστευτα· ὅμως τί νὰ εἴπω, εὑρίσκομαι εἰς ἀπορίαν. Ἀλλὰ πέτομαι μὲ τὰς ἐλπίδας χωρὶς νὰ ἀποβλέπω οὔτε εἰς τὸ παρόν, οὔτε εἰς τὸ μέλλον διότι ποία φιλονεικία εἶχεν ἐγερθῇ μεταξὺ τοῦ Λαβδακίδου Λαΐου καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Πολύβου, ἐγὼ τοὐλάχιστον οὔτε πρότερον καμμίαν φοράν, οὔτε τώρα ἀκόμη ἔμαθον, εἰς τὴν ὁποίαν δὰ (φιλονεικίαν) πιστεύσας ὡς εἰς ἀπόδειξιν νὰ προσβάλω τὴν παρὰ τῷ λαῷ δόξαν τοῦ Οἰδίποδος βοηθῶν τὸν υἱὸν τοῦ Λαβδάκου διὰ τὸν μὴ ἀνακαλυφθέντα φόνον αὐτοῦ.

3 Ὁ χορὸς τίθεται εἰς τὸ δυσχερὲς ζήτημα νὰ ἀποφανθῇ, πότερος ἔχει δίκαιον, ὁ σωτὴρ ἡγεμὼν ἢ ὁ θεῖος μάντις. Διαπρέπουσι μὲν οἱ γέροντες τῶν Θηβῶν κατὰ τὴν εὐσέβειαν πρὸς τὸ θεῖον, ἀλλ' ἐνταῦθα ἀναγκάζονται νὰ διαστείλωσι τὸν Δία καὶ τὸν Ἀπόλλωνα ἀπὸ τοῦ μάντεως. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Θέλουσιν ἀνατρέψαι τὰ ὑπὸ τοῦ Τειρεσίου εἰρημένα. Καί φασιν, ὅτι οἱ μὲν θεοὶ συνετοὶ καὶ μόνοι τὰ τῶν ἀνθρώπων εἰδότες· ὅτι δὲ οἱ μάντεις μᾶλλον τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων τι ἐπίστανται, οὔ φημι, καὶ οὐδὲ ἡ κρίσις αὕτη ἀληθὴς ἐστι. Γένοιτο μὲν γάρ τις κατὰ σύνεσιν ἕτερος ἑτέρου προήκων· οὐ μὴν αὕτη γε ἡ ἐπιστήμη ἐκ μαντικῆς ἐστιν, ἀλλ' ἐκ φύσεως καὶ ἐντρεχείας ἑκάστῳ πάρεστι„. Ὀνομάζει τὸν Ἀπόλλωνα παρὰ τῷ Διί, διότι ἐκεῖνος ἦτο ὑποφήτης τούτου.

4 Ἀντὶ ἀνθρώπων, ἡ δὲ γενικὴ εἶναι διαιρετικὴ τοῦ μάντις· ὅτι ὅμως ὁ μάντις ἐκ τῶν ἀνθρώπων ὑπερέχει ἐμοῦ, ἡ κρίσις αὕτη δὲν εἶναι ὀρθή. Ἡ φράσις πλέον φέρεται ἐλήφθη ἐκ τῶν ἀγώνων, ὡς καὶ τὸ κρίσις καὶ παραμείβειν· σημαίνει δὲ ὑπερέχει. εἶναι ἀνώτερος, ὡς παρ' Εὐριπ. ἐν Ἑκάβ. 307, "ὅταν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κρίσις οὐκ ἔστιν ἀληθής [1]· σοφίᾳ δ' ἂν σοφίαν
παραμείψειεν [2] ἀνήρ.
ἀλλ' οὔποτ' ἔγωγ' ἄν, πρὶν ἴδοιμ' ὀρθόν [3], ἔπος 505
μεμφομένων ἂν καταφαίην.
φανερὰ γὰρ ἐπ' αὐτῷ [5] πτερόεσσ' ἦλθε κόρα

τις ἐσθλὸς ὢν ἀνὴρ μηδὲν φέρηται τῶν κακιόνων πλέον„, καὶ Ἀνδοκίδ. IV, 4 "οἱ τοὺς ἑταίρους κεκτημένοι πλέον φέρονται τῶν ἄλλων„, Ἡρόδοτ. VII 168 "ἤλπιζον πλέον τι τῶν ἄλλων οἴσεσθαι„.

5 Τίθησιν ἐνταῦθα τὸ ἐγὼ ἐν παραδείγματι ἀντὶ τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς θεούς, ὡς ἐν Αἴαντ. 154 "τῶν μεγάλων ψυχῶν ἰσὶς οὐκ ἂν ἁμάρτοις, κατὰ δ' ἄν τις ἐμοῦ τοιαῦτα λέγων οὐκ ἂν πείθοι„.

1 Τοιαῦται προσβολαὶ κατὰ τῆς μαντικῆς ἀπαντῶσι καὶ ἀλλαχοῦ παρὰ τοῖς τραγικοῖς, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἠλέκτρ. 399 "λοξίου γὰρ ἔμπεδοι χρησμοί, βροτῶν δὲ μαντικὴν χαίρειν ἐῶ„.

2 Τὸ παραμείβειν σημαίνει, ὅ τι καὶ τὸ παρελαύνειν, ὑπερέχειν. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Φρονήσει δὲ φρόνησιν παρελάσειεν ἄν„ Τὸ δὲ ἀνήρ, ὡς καὶ τὸ ἀνδρῶν, εὕρηται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς θεούς.

3 Συνήθως οἱ ἐκδόται θετουσι κόμμα μετὰ τὴν λέξιν ἔπος, ὁ Hartung ὅμως μετὰ τὴν ὀρθόν· τὴν δὲ στίξιν ἐδέξατο καὶ ὁ Wolff. "Οσοι δὲν δέχονται ταύτην, θεωροῦσι τὴν γενικὴν μεμφομένων ὡς ἀπόλυτον, ὅπως μὴ συντάξωσι πρὸς τὸ καταφαίην, διότι ἤθελε παράσχει ὅλως ἀντίθετον σημασίαν· διότι τὸ ῥῆμα τοῦτο συντασσόμενον πρὸς γενικὴν δὲν σημαίνει συμφωνεῖν, ὅπερ ἀπαιτεῖ ἐνταῦθα ἡ ἔννοια, ἀλλ' ὅτι τὸ κατηγορεῖν, καταψηφίζεσθαι, καταβοᾶν, κατεύχεσθαι κτλ. Ἀλλὰ τὴν στίξιν ἐπιδοκιμάζοντες ὀφείλομεν νὰ ἐννοήσωμεν τὸ ἔπος ἐκ τῶν ἑπομένων Τοιαύτην σημασίαν ἔχει τὸ ἐπίθετον ὀρθὸν καὶ ἐν Ἀντιγ. 1178 "ὦ μάντι, τοὔπος ὡς ἄρ' ὀρθὸν ἤνυσας„ καὶ ἐν Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 1424. Καὶ ὁ ἀρχαῖος Σχολιαστὴς οὐχὶ διαφόρως ἑρμηνεύει· "Ἐγὼ δ' οὐκ ἂν ποτε ἐπαινέσαιμι τοὺς μεμφομένους τὸν βασιλέα, οὐδ' ὀρθὸν ἂν αὐτῶν τὸ ἔπος φαίην, πρὶν ἴδοιμι σαφῆ τὰ ἔργα καὶ τὴν ἀπόβασιν„.

4 Ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει ὁ Hermann ἐξήλειψε τὰς τρεῖς λέξεις γὰρ ἐπ' αὐτῷ, κατὰ μίμησιν τοῦ Τρικλινίου ἀφελόντος τὰς δύο τελευταίας. Τὴν ἐξάλειψιν ἐδέξατο καὶ ὁ Dindorf, ἀλλ' ὁ ἐξοβελισμὸς στερεῖται πιθανότητος. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ Σφὶγξ δὲν ἐπῆλθε κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον κατὰ τῶν Θηβαίων· ἐπειδὴ ὅμως οὗτος παρέσιη, ὅπως λύσῃ τὸ αἴνιγμα, ὁ κίνδυνος ἐστρέφετο κατ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο δὲν κρίνομεν ἀναγκαῖον, ὅπως τὸ αὐτῷ μεταβληθῇ εἰς ἀστοῖς, ὡς εἴκασέ τις. Ὁ Σχολιαστὴς λέγει· "Ἃ μὲν ἐγκαλοῦσιν αὐτῷ, ἄδηλα καὶ οὐ πάντως ἀληθῆ, ἃ δὲ κατώρθωσε, φανερά, ὅτε ἐπελθού-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ποτέ, καὶ σοφὸς ὤφθη
βασάνῳ θ' ἡδύπολις [1]· τῷ ἀπ' ἐμᾶς φρενὸς
οὔποτ' ὀφλήσει κακίαν [2].

ΚΡΕΩΝ

ἄνδρες πολῖται [3], δεὶν' ἔπη πεπυσμένος
κατηγορεῖν μου τὸν τύραννον [4] Οἰδίπουν,
πάρειμ' ἀτλητῶν [5]. εἰ γὰρ ἐν ταῖς ξυμφοραῖς

οης αὐτῷ τῆς Σφιγγὸς ὤφθη σοφός„.

1 Ὁ Erfurdt γράφει ἀδύπολις καὶ πρὸς κύρωσιν τῆς τοιαύτης γραφῆς ὑπάρχουσι πολλὰ παραδείγματα, ὡς ἐν στίχ. 151 ἀδυεπὲς φάτι, ἐν Ἠλέκτρ. 480. Ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τοῦ ἐναντίου ὑπάρχουσιν, ὡς ἐν στίχ. 1339 "ἀκούειν ἡδονᾷ„. Καὶ ἐν τῇ δοκιμασίᾳ ἐφάνη εὐχάριστος εἰς τὴν πόλιν. Ἐν τῇ ἑπομένῃ φράσει τῷ ἀπ' ὑπάρχει χασμωδία, ἀλλ' ἀπαντῶσι καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ. 194, Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 1497, ἐν Ἀνδρομάχ. 1191. Ἂν ἤθελεν ὁ ποιητής, ἠδύνατο νὰ ἀποφύγῃ ταύτην γράφων παρ' ἐμᾶς.

2 Συνήθης φράσις παρὰ τοῖς ἀττικοῖς ὀφλισκάνειν κακίαν, δυσσέβειαν, μωρίαν, αἰσχύνην ἀντὶ αἰτίαν κακίας, δυσσεβείας κτλ., ὡς Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγ. 470 "σχεδόν τι μώρῳ μωρίαν ὀφλισκάνω„ καὶ 1028 "αὐθαδία τοι σκαιότητ' ὀφλισκάνει„, Δημοσθ. ἐν Ὀλυν. II, 18, 3. Ἐξήγησις· Ἀλλὰ βεβαίως ὁ μὲν Ζεὺς καὶ ὁ Ἀπόλλων εἶναι σοφοὶ καὶ γνωρίζουσι τὰ ἀνθρώπινα πράγματα· ὅτι ὅμως ἐκ τῶν ἀνθρώπων ὁ μάντις ὑπερέχει ἐμοῦ, ἡ κρίσις αὕτη δὲν εἶναι ὀρθή· κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην ὅμως σοφίαν ὁ εἷς δύναται νὰ ἦναι ὑπέρτερος τοῦ ἄλλου. Ἀλλὰ δὲν δύναμαι ἐγὼ τοὐλάχιστον νὰ συμφωνήσω μὲ τὸν λόγον τῶν κατηγορούντων τὸν Οἰδίποδα, πρὶν ἴδω αὐτὸν κυρούμενον· διότι φανερὰ ἄλλοτε ἐναντίον αὐτοῦ ἐπῆλθεν ἡ πτερὰ ἔχουσα κόρη, καὶ ἀπεδείχθη σοφὸς καὶ διὰ τῆς δοκιμασίας εὐχάριστος εἰς τὴν πόλιν· διὰ τοῦτο ἐγὼ ὀρθῶς συλλογιζόμενος οὐδέποτε θέλω θεωρήσει τοῦτον κακόν.

3 Ὁ Κρέων ἔρχεται εἰς τὴν σκηνὴν δεξιόθεν ἀγανακτῶν καὶ θέλων νὰ ἀπολογηθῇ. Εἰσῆλθε μὲν εἰς τὰ ἀνάκτορα ἐν στίχ. 146 μετὰ τοῦ Οἰδίποδος, ὡς μαρτυρεῖ ὁ 288, (διότι ἐν τοῖς ἀνακτόροις ὁ Κρέων συνεβούλευσε τῷ Οἰδίποδι, ὅπως μεταπέμψηται τὸν Τειρεσίαν), ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἐξῆλθεν, ὡς δεικνύει ὁ στίχ. 532.

4 Τὸ ὄνομα ἔχει τι προσβλητικόν, διότι ὁ ἀδελφὸς τῆς Ἰοκάστης ὑποδεικνύει, ὅτι ὁ Οἰδίπους δὲν εἶναι ὁ ἐκ κληρονομίας ἄναξ. Ἐκ τοῦ στίχου τούτου εἰκάζεται, ὅτι προσετέθη ὁ προσδιορισμὸς τύραννος εἰς τὸ δρᾶμα, ὡς ἐν ἀρχῇ εἴρηται.

5 Ἐκ τοῦ ἄτλητος, μὴ καρτερῶν, μὴ δυνάμενος νὰ ὑπομείνω, δυσανασχετῶν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ταῖς νῦν νομίζει πρός γ' [1] ἐμοῦ πεπονθέναι
λόγοισιν εἴτ' [2] ἔργοισιν εἰς βλάβην φέρον,
οὗτοι βίου μοι τοῦ [3] μακραίωνος πόθος
φέροντι τήνδε βάξιν [4]. οὐ γὰρ εἰς ἁπλοῦν
ἡ ζημία μοι τοῦ λόγου τούτου φέρει [5], 520
ἀλλ' ἐς μέγιστον [6], εἰ κακὸς μὲν ἐν πόλει,
κακὸς δὲ πρὸς σοῦ καὶ φίλων [7] κεκλήσομαι.

1 Ἡ ἀρχαιοτέρα γραφὴ ἦτο πρός τ' ἐμοῦ, ἣν εἶχεν ὑπ' ὄψει ὁ Τρικλίνιος γράφων· "Εὕρηται πρός τ' ἐμοῦ, ὅπερ οὐκ ἔστιν ἕτερον ἀλλ' ἢ πρὸς ἐμοῦ τι Ὥσπερ γάρ φαμεν "τῶν τις ἀνθρώπων„ τό τις διὰ μέσου τεθέντες, οὕτω καὶ τοῦτο Ὅτι δ' ἐστί τι καὶ οὐ σύνδεσμος τε, ὥς φασί τινες, μαρτυρεῖ τὸ φέρον„. Ἀλλ' ἡ παρατήρησις αὕτη μαρτυρεῖ μόνον τὴν ἀρχαίαν γραφήν, διότι τὸ τελικὸν ι τοῦ τί δὲν ἐκθλίβεται. Ἐκ τῆς παρατηρήσεως δὲ ταύτης ὁρμώμενος ὁ Dindorf δὲν δέχεται τὴν γραφὴν πρός γ' ἐμοῦ, ἀλλὰ διορθοῖ πρός τί μου. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως, διότι τὸ τί ἐννοεῖται, ὡς καὶ ἐν Ἀντιγόν. 687 "γένοιτο μέντ' ἂν χἀτέρῳ καλῶς ἔχον„.

2 Ἀντὶ νὰ εἴπῃ, εἴτε λόγοισιν, εἴτ' ἔργοισιν, ἀλλὰ συνηθέστερον μὲν παρὰ ποιηταῖς, σπανιώτερον δὲ παρὰ πεζογράφοις παραλείπεται τὸ πρῶτον εἴτε, ὡς Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 1376 "σὺ δ' αἰνεῖν εἴτε ψέγειν θέλεις„ Σοφοκλ. ἐν Τραχιν. 236 "ποῦ γῆς; πατρῴας εἴτε βαρβάρου λέγε„, Εὐριπίδ. ἐν Ἑλέν. 877 Ἡρόδοτ. VII, 234 "εἰπὲ κόσοι τινές εἰσι οἱ λοιποὶ Λακεδαιμόνιοι καὶ τούτων ὁκόσοι τοιοῦτοι τὰ πολέμια, εἴτε καὶ ἅπαντες„. Δὲν εἶπε βλαβερόν διότι ἡ βλάβη εἶναι ἔμμεσος.

3 Ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ τὸ ὄνομα ἄνευ ἄρθρου, ἀλλ' ὁ ποιητὴς θεωρεῖ τὸν μακραίωνα βίον ὡς ἰδιαίτερον εἶδος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν βραχύν, ὡς ἐν Αἴαντ. 473 "αἰσχρὸν ἄνδρα τοῦ μακροῦ χρῄζειν βίου„, Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 536 "ἀδύ τι τὸν μακρὸν τείνειν βίον ἐλπίσι„ καὶ ἐν Πέρσ. 709.

4 Ἐκ τοῦ βάζω καὶ σημαίνει λόγον, φήμην, κατηγορίαν. Διὰ τοῦ λόγου τούτου ὁ Κρέων εἰκονίζει σαφῶς τὴν ἀθῳότητα αὐτοῦ.

5 Ἀντὶ τοῦ φέρει ὁ Naber εἰκάζει ῥέπει, ὅπερ δὲν φαίνεται πιθανόν.

6 Ἐνταῦθα περιέμενέ τις εἰς πολλαπλάσιον, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ φράσις εἰς ἁπλοῦν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν εἰς μικρόν, μετεχειρίσθη τὸ ἐς μέγιστον.

7 Ἐν τῇ πόλει ὑπῆρχον οὐ μόνον φίλοι, ἀλλὰ καὶ ἐχθροὶ τοῦ Κρέοντος. Διὰ τοῦτο θεωρεῖ λίαν λυπηρόν, ὅτι καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν φίλων θέλει ὀνομάζεσθαι κακός. Ὁ Wecklein ἀντὶ τοῦ κεκλήσομαι εἰκάζει ἀκούσομαι, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ

ἀλλ' ἦλθε μὲν δὴ τοῦτο τοὔνειδος τάχ'[1] *ἂν*
ὀργῇ βιασθὲν μᾶλλον ἢ γνώμῃ[2] *φρενῶν.*

ΚΡΕΩΝ

τοὔπος[3] *δ' ἐφάνθη, ταῖς ἐμαῖς γνώμαις, ὅτι*
πεισθεὶς ὁ μάντις τοὺς λόγους[4] *ψευδεῖς λέγοι ;*

1 *Ἐνταῦθα σημαίνει ἴσως, ὡς δεικνύει καὶ τὸ ἄν, καὶ οὐχὶ ταχέως, συνδεόμενον μετὰ τῆς ἑπομένης μετοχῆς βιασθέν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 965, "*θεοῖς γὰρ ἦν οὕτω φίλον, τάχ' ἄν τι μηνίουσιν εἰς γένος πάλαι*„. *Τοῦ χωρίου ἡ ἔννοια κατὰ τὸν* Wunder *εἶναι ἥδε·* "*Ἀλλὰ τοῦτο τὸ ὄνειδος, ὃ ἦλθε, τάχ' ἂν ὀργῇ βεβιασμένον ἂν εἴη μᾶλλον*„. *Ὁ χορός, ὡς εἴρηται ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ, πειρᾶται, ὅπως καταπραΰνῃ τοὺς ὀργιζομένους. Ὀρθῶς δὲ καὶ ὁ Σχολιαστὴς λέγει·* "*Ἐπειδὴ τὸ τοῦ χοροῦ πρόσωπον ἰσόρροπον δεῖ ἐν ταῖς διαίταις εἶναι, διὰ τοῦτο καὶ νῦν παραμυθεῖται τὸν Κρέοντα, ὅτι ἴσως κατ' ὀργὴν τοῦτο εἶπεν, ἐρεθισθεὶς ὑπὸ τοῦ μάντεως*„.

2 *Διὰ τοῦ γνώμῃ φρενῶν δηλοῖ τὴν ἐσωτερικὴν πεποίθησιν ἐν ἀντιτιθέσει πρὸς τὸ ὀργῇ βιασθέν.*

3 *Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκδοτῶν δέχονται τὴν γραφὴν τοῦ πρός, ἀλλ' ὁ* Herwerden *καὶ ὁ* Heimsoeth *προτιμῶσι τοὔπος, ὅπερ εὕρηται ἐν δυσὶ χειρογράφοις. Ἡ γνώμη τούτων φαίνεται λίαν πιθανή, διότι ἡ ἡ φράσις εἶναι συνήθης, ὡς παρὰ Σοφοκλ. ἐν Τραχιν.* 1. "*Λόγος μὲν ἔστ' ἀρχαῖος ἀνθρώπων φανείς*„, *ἐν Ἀντιγόν.* 621 "*σοφίᾳ γὰρ ἔκ του κλεινὸν ἔπος πέφανται*„ *καὶ ἐν τῷδε τῷ δράματι,* 848, "*ἀλλ' ὡς φανέν γε τοὔπος ὧδ' ἐπίστασο*„. *Ἂν ἦναι ἀντωνυμία, αὕτη βεβαίως εἶναι γένους οὐδετέρου, δηλ. ἀπὸ τί ἐφανερώθη, ὅτι κτλ. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον δυσκόλως ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ ὁ ἀκούων καὶ ὤφειλεν ὁ ποιητὴς νὰ προετοιμάσῃ πως τοῦτον. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις γεννᾶται τὸ ζήτημα, ἂν ἠδύνατο νὰ γείνῃ ἀναστροφὴ τῆς προθέσεως· διότι ἡ πρὸς παρὰ Σοφοκλεῖ δὲν ἀναστρέφεται, τὰ δὲ παρὰ τοῖς ἄλλοις τραγικοῖς εἶναι ὀλίγον τι διάφορα, ὡς Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ.* 166. "*βρέτη πεσούσας πρὸς πολισσούχων θεῶν*„, *ἐν Προμηθ.* 653 *καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ.* 94 "*τάφον πρὸς κασιγνήτης μολεῖν*„. *Ἐν τέλει παρατηροῦμεν, ὅτι καὶ ἡ ἀπόκρισις τοῦ χοροῦ ὑποδεικνύει, ὅτι ὁ Κρέων εἶπε τοὔπος, διότι εὐθὺς ἐν ἀρχῇ οἱ Θηβαῖοι ἀποκρίνονται διὰ τοῦ ηὐδᾶτο. Ἐλέχθη ὁ λόγος, ὅτι ὑπὸ τῶν ἐμῶν συμβουλῶν πεισθεὶς ὁ μάντις λέγει τοὺς λόγους ψευδεῖς ;*

4 *Δὲν λέγει λόγους ψευδεῖς, ἀλλὰ προσέθηκε τὸ ἄρθρον, ὅπως δηλώσῃ τοὺς λόγους, οὓς εἶπεν ὁ μάντις, ὡς ἐν στίχ.* 634, "*τί τὴν*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ

ηὐδᾶτο μὲν τάδ'· οἶδα δ' οὗ [1], γνώμῃ τίνι.

ΚΡΕΩΝ

ἐξ ὀμμάτων [2] ὀρθῶν δὲ κἀξ ὀρθῆς φρενὸς
κατηγορεῖτο τοὐπίκλημα [3] τοῦτό μοι ;

ΧΟΡΟΣ

οὐκ οἶδ'· ἃ γὰρ δρῶσ' οἱ κρατοῦντες, οὐχ ὁρῶ [4]. 530
αὐτὸς δ' ὅδ' [5] ἦδη δωμάτων ἔξω περᾷ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

οὗτος σύ [6], πῶς δεῦρ' ἦλθες ; ἦ τοσόνδ' ἔχεις
τόλμης πρόσωπον [7], ὥστε τὰς ἐμὰς στέγας
ἵκου, φονεὺς ὢν τοῦδε τἀνδρὸς [8] ἐμφανῶς

ἄβουλον, ὦ ταλαίπωροι, στάσιν γλώσσης ἐπήρασθ'„.

1 *Τὸ ἀρνητικὸν μόριον τίθεται μετὰ τὴν λέξιν, ἣν προσδιορίζει, ὅπως ἐξάρῃ τὴν ἀντίθεσιν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 24 "τὰς γοῦν Ἀθήνας οἶδα, τὸν δὲ χῶρον οὔ„, *καὶ ἐν Φιλοκτήτ.* 676.

2 *Ἐπειδὴ ὁ χορὸς δὲν γινώσκει, ἂν ὁ Οἰδίπους πιστεύῃ εἰς τὸ ὑφ' ἑαυτοῦ λεγόμενον, ὁ Κρέων ἐπιθυμεῖ ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς ὄψεως νὰ εἰκάσῃ τι ὁ ἔχων πεποίθησιν εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ ἔχει τὸ θάρρος, ἵνα δείξῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ἐν ᾧ ὁ δόλιος καὶ ὁ συκοφάντης κρύπτει τούτους οἱονεὶ φοβούμενος, μὴ προδοθῇ ὑπ' αὐτῶν. Προέταξε δὲ τὰ ὄμματα τῆς φρενός, διότι ἐκεῖνα εἶναι αἰσθητά, ἅπερ μαρτυροῦσι περὶ τῆς ὀρθῆς φρενός. Παραπλησία φράσις εἶναι ἡ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 486, "ἐξ εὐμενῶν στέρνων δέχεσθαι τὸν ἱκέτην σωτήριον„.

3 *Κατηγόρει τοῦτο τὸ ἔγκλημα κατ' ἐμοῦ.*

4 *Δὲν λέγει οὐκ εἶδον, ἀλλ' οὐχ ὁρῶ, ὅπερ δηλοῖ τὸν μετ' ἐμπειρίας δουλικὸν χαρακτῆρα τῶν Θηβαίων γερόντων.*

5 *Ἡ δεικτικὴ ἀντωνυμία ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἐπίρρημα δείξεως, ἰδού, ὡς ἐν Ἀντιγόν.* 386 "ὅδ' ἐκ δόμων ἄγγελος ἐς δέον περᾷ„ *καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ.* 724 "γυνὴ γὰρ ἥδε δωμάτων ἔξω περᾷ„.

6 *Ἄριστα εἰκονίζει τὸ μεστὸν ὀργῆς ἦθος τοῦ τυράννου. Ἀντὶ τοῦ ἦ ὁ* Schaefer *καὶ ὁ* Elmsley ἔγραψαν ἦ, *ὁ δὲ* Schneidewin ὅλως ἐξήλειψε τρέψας τὸ ἦλθες εἰς ἦλυθες.

7 *Ἡ φράσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τήνδε· ὧδε θρασὺς καὶ ἀναιδὴς εἶ.*

8 *Κατὰ δύο τρόπους ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· "Ἀντὶ τοῦ ἐμοῦ ἢ τοῦ Λαΐου„ Ἠδύνατο νὰ σημαίνῃ καὶ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λῃστής τ' ἐναργὴς τῆς ἐμῆς τυραννίδος;
φέρ' εἰπὲ πρὸς θεῶν, δειλίαν[1] ἢ μωρίαν
ἰδών τιν' ἐν ἐμοὶ ταῦτ' ἐβουλεύσω ποιεῖν;
ἢ τοὔργον ὡς[2] οὐ γνωρίσοιμί σου τόδε
δόλῳ προσέρπον, ἢ οὐκ ἀλεξοίμην[3] μαθών;
ἆρ' οὐχὶ μῶρόν[4] ἐστι τοὐγχείρημά σου,
ἄνευ τε[5] πλήθους καὶ φίλων τυραννίδα
θηρᾶν, ὃ[6] πλήθει χρήμασίν θ' ἁλίσκεται;

τὸν Λάϊον, διότι ὁ Οἰδίπους ἤθελεν ἀγανακτεῖ, ὅτι ἐν τοῖς ἀνακτόροις αὐτοῦ βλέπει τὸν φονέα, ὃν εἶχεν ἀποκηρύξει. Προτιμοτέρα ὅμως εἶναι ἡ πρώτη ἑρμηνεία· ὑπάρχουσι δὲ πολλὰ παραδείγματα, καθ' ἃ ὁ λέγων μεταχειρίζεται περὶ ἑαυτοῦ τὴν δεικτικὴν ἀντωνυμίαν, ὡς κατωτέρω 815 "τίς τοῦδέ γ' ἀνδρὸς νῦν ἂν ἀθλιώτερος;". Παράβαλε καὶ 829 καὶ 1018. Ὁ Οἰδίπους ἠδύνατο νὰ ὀνομάσῃ τὸν Κρέοντα φονέα ἑαυτοῦ, διότι νομίζει, ὅτι οὗτος παρώτρυνε τὸν Τειρεσίαν, ὅπως ὀνομάσῃ φονέα τοῦ Λαΐου, ὅστις κατὰ τὸν χρησμὸν ἔπρεπε νὰ φονευθῇ (ἢ καὶ φύγῃ).

1 Τὴν δειλίαν καὶ τὴν μωρίαν ἐπεξηγεῖ διὰ τῆς ἑπομένης ἐρωτήσεως κατὰ σχῆμα χιαστόν, διότι πρῶτον ἀναπτύσσει τὴν μωρίαν καὶ εἶτα τὴν δειλίαν.

2 Ὁ εἰδικὸς λόγος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς μετοχῆς ἐλπίσας ἢ ὑπολαβών ἐξαγομένης ἐκ τῆς ἰδών. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι γνωρίσοιμι, ἀλλ' ὁ Elmsley διώρθωσεν εἰς γνωριοῖμι, ὅπερ δέχονται πολλοὶ ἐκδόται.

3 Εἶναι μέλλοντος χρόνου, ὡς ἐδείξαμεν ἐν στίχ. 171 "ᾧ τις ἁλέξεται". Ἡ δὲ ἑπομένη μετοχὴ ληπτέα ὑποθετικῶς, εἰ μάθοιμι.

4 Τοῦτο λέγει ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐν στίχ. 536. Οὐχὶ ἐγώ, ἀλλὰ σὺ εἶσαι, ὅστις ἐπιχειρεῖς ἀδύνατα.

5 Σχῆμα ὑπερβατὸν ἀντὶ νὰ εἴπῃ· ἄνευ πλήθους τε, ὡς Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 607 "ἄνευ τ' ὀχημάτων χιλιᾶς τε τῆς πάροιθεν". Σοφοκλ. ἐν Φιλοκτ. 1294, "ὑπέρ τ' Ἀτρειδῶν τοῦ τε σύμπαντος στρατοῦ" καὶ ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ, 253. Διὰ μὲν τοῦ πλήθους ἐννοεῖ τὸν στρατόν, διὰ δὲ τοῦ φίλων τοὺς πολιτικοὺς ἑταίρους, οἵτινες ἠδύναντο νὰ παράσχωσι χρήματα πρὸς ἀνδρυσιν τυραννίδος. Οὕτως ἐγένετο ὁ Πεισίστρατος τύραννος τῶν Ἀθηναίων, Ἡρόδοτ. Ι, 61.

6 Τὸ γένος τῆς ἀντωνυμίας διαφέρει τοῦ οὐσιαστικοῦ, εἰς ὃ ἀναφέρεται, ὡς Θουκυδίδ. Ι, 122 "μὴ καὶ δουλείαν, ὃ καὶ λόγῳ ἐνδοιασθῆναι αἰσχρὸν τῇ Πελοποννήσῳ", Πλάτ. ἐν Συμποσ. 196 Α, "συμμέτρου καὶ ὑγρᾶς ἰδέας μέγα τεκμήριον ἡ εὐσχημοσύνη, ὃ δὴ καὶ διαφερόντως ἐκ πάντων ὁμολογουμένως Ἔρως ἔχει". Ἐν τῇ ἀναφορικῇ προτάσει δὲν ἐπαναλαμβάνει τοὺς φί-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ

οἶσθ' [1] ὡς ποίησον; ἀντὶ τῶν εἰρημένων
ἴσ' ἀντάκουσον, κἄτα κρῖν' αὐτὸς μαθών.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

λέγειν [2] σὺ δεινός, μανθάνειν δ' ἐγὼ κακὸς 545
σοῦ [3]· δυσμενῆ γὰρ καὶ βαρύν [4] σ' εὕρηκ' ἐμοί.

ΚΡΕΩΝ

τοῦτ' αὐτὸ νῦν μου πρῶτ' ἄκουσον [5] ὡς ἐρῶ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

τοῦτ' αὐτὸ [6] μή μοι φράζ', ὅπως οὐκ εἶ κακός.

ΚΡΕΩΝ

εἴ τοι νομίζεις κτῆμα τὴν αὐθαδίαν
εἶναί τι [7] τοῦ νοῦ χωρίς, οὐκ ὀρθῶς φρονεῖς. 550

λους, ἀλλὰ λέγει τὰ χρήματα, ἅπερ οἱ φίλοι προσφέρουσιν.

1 *Ἐντεῦθεν μέχρι τοῦ στίχ.* 582 ἡ στιχομυθία γίνεται δι' ἴσου ἀριθμοῦ στίχων. *Παρὰ τοῖς δραματικοῖς ποιηταῖς ἁπαντᾷ ἡ προστακτικὴ ὡς ἐξηρτημένη μετὰ τὴν φράσιν οἶσθ' ὃ ἢ ὡς, Εὐριπ. ἐν Ἑκάβ.* 229 "οἶσθ' οὖν ὃ δρᾶσον;„ *ἐν Ἡρακλ.* 452 "ἀλλ' οἶσθ' ὅ μοι σύμπραξον;„ *Ἰφιγ. ἐν Ταύρ.* 1211 "οἶσθα νῦν ἃ μοι γενέσθω;„ *Ὁ Αἰσχύλος ὅμως ἀγνοεῖ τὸν τύπον τοῦτον τοῦ λόγου. Κατὰ τὸν συνήθη τρόπον ὁ ποιητὴς ἤθελεν εἰπεῖ,* οἶσθα ὡς χρή σε ποιεῖν; *ἀλλὰ διὰ τῆς προστακτικῆς κατέστησε τὸν λόγον ζωηρότερον.*

2 *Πλειστάκις παραλείπεται ὁ μὲν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις.*

3 *Τὸ μανθάνειν συνηθέστερον συντάσσεται πρὸς γενικὴν μετὰ τῆς παρὰ ἢ ἐκ προθέσεως. ἀλλ' εὕρηται καὶ ἁπλῇ γενικῇ συντεταγμένον, ὡς παρὰ Σοφοκλ. ἐν Φιλοκτήτ.* 370 "ἦ ἐτολμήσατ' ἀντ' ἐμοῦ τινι δοῦναι τὰ τεύχη τἀμά, πρὶν μαθεῖν ἐμοῦ;„

4 *Βαρὺς ἐνταῦθα εἶναι ἐκεῖνος, παρ' οὗ πρέπει νὰ περιμένῃ τις βαρύ τι, ὡς ἐν Ἀντιγόν.* 767 "νοῦς δ' ἐστὶ τηλικοῦτος ἀλγήσας βαρύς„, 251 "ἐμοὶ δ' οὖν ἥ τ' ἄγαν σιγὴ βαρὺ δοκεῖ προσεῖναι χἡ μάτην πολλὴ βοή„.

5 *Ἄκουσόν μου ὡς ἐρῶ τοῦτ' αὐτό, δηλ. ἄκουσόν με, ὅτι θὰ ἐξηγήσω, ὅτι δὲν εἶμαι δυσμενὴς καὶ βαρύς.*

6 *Ὁ Οἰδίπους ἐπαναλαμβάνει τὰς αὐτὰς λέξεις τοῦ Κρέοντος μετὰ πικροῦ σκώμματος. Παραπλήσιον ὑπάρχει ἐν στίχ.* 1067.

7 *Ἂν βέβαια νομίζῃς, ὅτι ἡ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

εἴ τοι νομίζεις ἄνδρα συγγενῆ κακῶς
δρῶν [1] οὐχ ὑφέξειν τὴν δίκην, οὐκ εὖ φρονεῖς.

ΚΡΕΩΝ

ξύμφημί σοι ταῦτ' ἔνδικ' εἰρῆσθαι [2]· τὸ δὲ
πάθημ', ὁποῖον φῂς [3] παθεῖν, δίδασκέ με.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

555 ἔπειθες ἢ [4] οὐκ ἔπειθες, ὡς χρείη μ' ἐπὶ
τὸν σεμνόμαντιν [5] ἄνδρα πέμψασθαί τινα ;

ΚΡΕΩΝ

καὶ νῦν ἔθ' αὐτός εἰμι τῷ βουλεύματι [6].

αὐθάδεια εἶναι κτῆμά τι, δὲν συλλογίζεσαι ὀρθῶς. Εἰς τὴν ἑπομένην φράσιν ἐννοεῖται ἡ μετοχὴ οὖσαν.

1 *Τὸ κακῶς δρᾶν* σημαίνει, ὅτι καὶ τὸ κακῶς ποιεῖν, οὗ τὸ παθητικὸν εἶναι κακῶς πάσχειν. Εἰς δὲ τὸ δίκην προσέθηκε τὸ ἄρθρον, ὅπως δηλώσῃ τὴν ἀξίαν, τὴν προσήκουσαν τιμωρίαν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομ. 355 "εἰ σὴν παῖδα φαρμακεύομεν, τὴν δίκην ὑφέξομεν„ καὶ ἐν Ἡρακλ. 1024 "οὗτος δὲ δώσει τὴν δίκην θανὼν ἐμοί„. Ὁ Οἰδίπους ἀκουσίως προλέγει, ὅτι μέλλει νὰ ἐκτελεσθῇ εἰς ἑαυτόν.

2 Ὁμολογεῖ μὲν ὁ Κρέων, ὅτι ὁ συγγενὴς ἀδικήσας πρέπει νὰ τιμωρῆται, ἀλλὰ δὲν γινώσκει, τίνα ἀδικίαν διεπράξατο.

3 Διὰ τῆς προσθήκης τοῦ ῥήματος τούτου ὑποδηλοῦται, ὅτι ἡ ἀδικία κεῖται μόνον ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Οἰδίποδος.

4 Ὁ μεταχειριζόμενος τὸ εἶδος τοῦτο τῆς διαζευκτικῆς ἐρωτήσεως νομίζει, ὅτι τίθησι τὸν ἐρωτώμενον ἐν διλήμματι. Προθέσεις ἐν τέλει τοῦ στίχου μεταχειρίζονται πάντες οἱ τραγικοί, ὡς Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ. 720, ἐν Τραχ. 539, ἐν Φιλοκτ. 626 καὶ πολλαχοῦ.

5 Τὸ ὄνομα ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ ἀριστόμαντις ἐν Φιλοκτήτ. 1338 καὶ εὕρηται μόνον ἐνταῦθα. Ἐπειδὴ ὁ Οἰδίπους εἶπε τὴν λέξιν εἰρωνικῶς, ἐννοεῖ ταύτην ἐν ἀντιθέτῳ σημασίᾳ. Τὸ πέμπεσθαι σημαίνει ἀλλαχοῦ μεταπέμπεσθαι· ἐνταῦθα κεῖται τὸ ῥῆμα ἀντὶ τοῦ πέμπειν. Ὀρθῶς δὲ παρετήρησαν οἱ ἀρχαῖοι, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἀγαπᾷ τὰ μέσα.

6 Ἡ δοτικὴ δὲν εἶναι συνταικτικὴ τοῦ αὐτός, ἀλλ' εἶναι δοτικὴ τοῦ κατά τι, ὡς ἐν Φιλοκτ. 521 "τότ' οὐκ ἔθ' αὐτὸς τοῖς λόγοις τούτοις φανῇς„ καὶ Θουκυδ. III 38, 1 "ἐγὼ μὲν οὖν ὁ αὐτὸς εἰμι τῇ γνώμῃ„. Ὁ μὲν Οἰδίπους διαλέγεται

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

πόσον τιν' ἤδη δῆθ' ὁ Λάϊος χρόνον [1]

ΚΡΕΩΝ

δέδρακε [2] ποῖον ἔργον; οὐ γὰρ ἐννοῶ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἄφαντος ἔρρει [3] θανασίμῳ χειρώματι; 560

ΚΡΕΩΝ

μακροὶ παλαιοί [4] τ' ἂν μετρηθεῖεν χρόνοι.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

τότ' [5] οὖν ὁ μάντις οὗτος ἦν ἐν τῇ τέχνῃ;

ΚΡΕΩΝ

σοφός [6] γ' ὁμοίως κἀξ ἴσου τιμώμενος.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἐμνήσατ' [7] οὖν ἐμοῦ τι τῷ τότ' ἐν χρόνῳ;

μετὰ θερμότητος, ὁ δὲ Κρέων μετὰ ψυχρότητος ἀθῴου.

1 Ἐπειδὴ ὁ Κρέων διέκοψε τὸν λόγον, ὁ Οἰδίπους δὲν προσέθηκε τὸ ῥῆμα.

2 Ὁ μὲν Οἰδίπους ἤθελε μεταχειρισθῇ ῥῆμα ἔχον ὁπωσδήποτε παθητικὴν σημασίαν, ἀλλ' ὁ Κρέων ἔχων τὴν θέσιν ὅλως ἀγνοοῦντος μεταχειρίζεται ἐνεργητικόν.

3 Ἱστορικὸς ἐνεστώς, ὡς ἐν στίχ. 113. Γίνεται ἄφαντος διὰ βιαίου θανάτου, ὡς ἐν Αἴαντ. 1033 "ὄλωλε θανασίμῳ πεσήματι„.

4 Πρὸς δήλωσιν μακροῦ χρόνου οἱ ἀρχαῖοι μεταχειρίζονται τὰ συνώνυμα ἀρχαῖος καὶ παλαιός. Σημαίνει δὲ ἐπὶ πολὺ διήκοντες καὶ πάλαι ἀρξάμενοι. Ἐνταῦθα εἶναι σύμπτυξις τῆς ὑποθέσεως μετὰ τῆς ἀποδόσεως· ἄνευ δὲ ταύτης ἤθελεν εἶναι· μακρὸς παλαιός τ' ἂν χρόνος εἴη, εἰ μετρηθείη.

5 Ὅτε ἐφονεύθη ὁ Λάϊος. Τὸ εἶναι ἔν τινι εἶναι συνήθης φράσις τοῖς ἀρχαίοις, ὡς ἐν φιλοσοφίᾳ, ἐν λόγοις, καὶ σημαίνει ἀσχολεῖσθαι περί τι, Πλάτ. ἐν Πρωταγόρ. 317 C, "πολλά γε ἔτη ἤδη εἰμὶ ἐν τῇ τέχνῃ„.

6 Διὰ τοῦ στίχου τούτου δεικνύει ὁ Κρέων, ὅτι οὐ μόνον ἦτο ἐν τῇ τέχνῃ ὁ μάντις, ἀλλὰ καὶ εὐδόκιμος.

7 Λοιπὸν ἐμνημόνευσε τοῦ ὀνόματός μου ἐν τῷ τότε χρόνῳ; Ὁ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ

οὐκ οὖν ἐμοῦ γ' ἐστῶτος οὐδαμοῦ [1] πέλας.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἀλλ' οὐκ ἔρευναν [2] τοῦ θανόντος ἔσχετε ;

ΚΡΕΩΝ

παρέσχομεν [3], πῶς δ' οὐχί ; κοὐκ ἠκούσαμεν.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

πῶς οὖν τόθ' οὗτος ὁ σοφὸς [4] οὐκ ηὔδα τάδε ;

ΚΡΕΩΝ

οὐκ οἶδ'· ἐφ' οἷς γὰρ μὴ φρονῶ σιγᾶν φιλῶ.

Οἰδίπους νομίζει, ὅτι ποιεῖ ὀρθὸν συλλογισμὸν φρονῶν, ὅτι ὁ μάντις εἶχε τότε κατάλληλον περίστασιν νὰ μαντεύσῃ τὸν φονέα καὶ οὐχὶ νῦν, ὅτε ὁ Κρέων θέλει νὰ καταλάβῃ τὴν βασιλείαν

1 *Οὐδαμοῦ ἐμνήσατο ἐμοῦ ἑστῶτος πέλας· ἡ φράσις αὕτη δὲν ἀποκλείει ὅλως τὴν μνείαν.*

2 *Ἀλλὰ δὲν ἐποιήσατε ζήτησιν περὶ τοῦ φονευθέντος ; Ἂν ὁ μάντις ἐγίνωσκέ τι, ὤφειλε νὰ εἴπῃ τοῦτο πλησίον τοῦ Κρέοντος, διότι οὗτος εἶχε καθῆκον νὰ ἀναζητήσῃ τὸν φονέα. Τὸ θανόντος οὐχὶ ἀτόπως φαίνεται ὕποπτον τοῖς κριτικοῖς, καὶ ὁ μὲν* Meineke *γράφει κτανόντος, ὁ δὲ* Herwerlen *κανόντος. Διότι ἡ ἔρευνα ἔπρεπε νὰ γείνῃ, ὅπως ἀνακαλυφθῇ ὁ φονεύσας καὶ οὐχὶ ὁ φονευθείς.*

3 *Ἐνταῦθα περιεμένομεν ἀντὶ τοῦ συνθέτου τὸ ἁπλοῦν ἔσχομεν καὶ ὄντως ὁ* Schneidewin *διώρθωσεν εἰς ἀλλ' ἔσχομεν, ὅπερ δὲν εἶναι ἀπίθανον· διότι αἱ γινόμεναι ἑρμηνεῖαι δὲν ἐπέτυχον· ὁ μὲν* Dindorf *ἑρμηνεύει παρέσχομεν τῷ φονευθέντι βασιλεῖ, ὁ δὲ* Wolff *νομίζει, ὅτι ἡ πρόθεσις ἐπιτείνει τὴν σημασίαν τοῦ ῥήματος. Ὄντως ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ ἔχει τοιαύτην σημασίαν ἡ πρόθεσις, ὡς ἐν τοῖς παρατρώγω, παρατρέχω κτλ. Τὸ χωρίον τοῦτο φαίνεται, ὅτι ἀντιφάσκει πρὸς τὸ ἐν στίχ.* 127—131, *ἀλλ' ἡ ἀντίφασις αἴρεται, ἂν ὑποθέσωμεν, ὅτι οἱ Θηβαῖοι ἤρξαντο μὲν τῆς ἐρεύνης, ἀλλὰ δὲν ἤγαγον ταύτην εἰς πέρας διὰ τὴν Σφίγγα. Διὰ τοῦτο ἴσως καὶ ὁ Οἰδίπους ἐν στίχ.* 258 *λέγει, ὅτι οἱ Θηβαῖοι εἶχον καθῆκον νὰ ἐξερευνήσωσιν, ἐν ᾧ ἐνταῦθα λέγεται μόνον, ὅτι ἐγένετο ἔρευνα. Ἀντὶ τοῦ ἑπομένου καί, περιέμενέ τις ἀντιθετικὸν σύνδεσμον, ἀλλὰ παραπλήσιον εὕρηται καὶ ἀλλαχοῦ, ἐν Ἀντιγ.* 332 "πολλὰ τὰ δεινά, κοὐδὲν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει„.

4 *Ὁ Οἰδίπους ἐπαναλαμβάνει*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

τόσον[1] δέ γ' οἶσθα καὶ λέγοις ἂν εὖ φρονῶν. 570

ΚΡΕΩΝ

ποῖον τόδ' ; εἰ γὰρ οἶδά γ', οὐκ ἀρνήσομαι.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ὅθούνεκ'[2], εἰ μὴ σοὶ ξυνῆλθε, τὰς ἐμὰς[3]
οὐκ ἄν ποτ' εἶπεν Λαΐου διαφθοράς.

ΚΡΕΩΝ

εἰ μὲν λέγει τάδ', αὐτὸς[4] οἶσθ'· ἐγὼ δὲ σοῦ
μαθεῖν δικαιῶ ταὔθ'[5], ἅπερ κἀμοῦ σὺ νῦν. 575

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἐκμάνθαν'[6]· οὐ γὰρ δὴ φονεὺς ἁλώσομαι.

τὸ ἐπίθετον τὸ ἀποδοθὲν τῷ μάντει ὑπὸ τοῦ Κρέοντος μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας.

1 Καὶ ἐνταῦθα γίνεται ἐπανάληψις μετὰ εἰρωνικῆς περιφρονήσεως· ἀλλὰ τόσον ὀλίγον τοὐλάχιστον γνωρίζεις καὶ δύνασαι νὰ λέγῃς τοῦτο, διότι καλῶς αὐτὸ γινώσκεις. Καὶ πάλιν ἐνταῦθα ὁ λόγος τοῦ Οἰδίποδος, ὡς πρὸ ὀλίγου, διακόπτεται, ἀλλὰ συμπληροῦται διὰ τοῦ ὅθούνεκ'. Οὐχὶ ἀφυῶς ὁ Hermann ἀναγινώσκει τὸ σόν, δηλ. τὸ ἰδικόν σου.

2 Πιθανῶς ἐγένετο ἐκ τοῦ ὅ·του ἕνεκα, ὡς τὸ οὕνεκα ἐκ τοῦ οὗ ἕνεκα. Ἔχει δὲ αἰτιολογικὴν σημασίαν, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 1190 καὶ ἐν Τραχιν. 272, καὶ εἰδικήν, ὡς ἐνταῦθα καὶ ἐν Ἡλέκτρ. 47 "ἄγγελε δ' ὅρκῳ προστιθεὶς ὀθούνεκα τέθνηκ' Ὀρέστης„.

3 Ὁ Doederlein διώρθωσεν εἰς τάσδ' ἐμάς, διότι διὰ τῆς χρήσεως τοῦ ἄρθρου ὁ Οἰδίπους ἤθελεν ὁμολογήσει ἑαυτὸν φονέα τοῦ Λαΐου. Ἀλλ' ἐνταῦθα σημαίνει τὰς διαφθοράς, ἃς εἶπε περὶ ἐμοῦ ὁ Τειρεσίας, δηλ. ἂν δὲν συνεσκέπτετο μετὰ σοῦ ὁ Τειρεσίας, δὲν ἤθελεν εἰπεῖ, ὅτι ἐγὼ ἐφόνευσα τὸν Λάϊον. Ὅτι δ' ὁ συλλογισμὸς εἶναι ἡμαρτημένος, πρόδηλον διότι ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τοῦτο ἐκ τῆς μαντικῆς αὐτοῦ τέχνης καὶ οὐχὶ ἐξ ὑποβολῆς τοῦ Κρέοντος.

4 Ἐὰν ἀληθῶς ὁ Τειρεσίας λέγῃ ταῦτα, μόνος σου γνωρίζεις, δηλ. ἄνευ ἐμοῦ.

5 Σημαίνει ὁμοίως, ὡς, δηλ. δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν οὐσίαν τῆς ἐρωτήσεως, ἀλλ' εἰς τὸν τρόπον αὐτῆς. Ὁ Οἰδίπους ὅμως ὑπολαμβάνει, ὅτι ὁ Κρέων πειρᾶται, ὅπως ἐλέγξῃ ὡς φονέα τοῦ Λαΐου.

6 Ἡ πρόθεσις ἔχει ἐπιτατικὴν σημασίαν δηλοῦσαν τὴν ἀθρόητα τοῦ Οἰδίποδος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ

τί δῆτ᾽; ἀδελφὴν τὴν ἐμὴν γήμας ἔχεις[1];

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἄρνησις[2] οὐκ ἔνεστιν ὧν ἀνιστορεῖς.

ΚΡΕΩΝ

ἄρχεις[3] δ᾽ ἐκείνῃ ταὐτὰ γῆς, ἴσον νέμων;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

580 ἃν[4] ᾗ θέλουσα, πάντ᾽ ἐμοῦ κομίζεται.

ΚΡΕΩΝ

οὔκουν ἰσοῦμαι σφῷν ἐγὼ δυοῖν τρίτος;[5]

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἐνταῦθα γὰρ[6] δὴ καὶ κακὸς φαίνει φίλος.

1 *Ἡ περίφρασις δηλοῖ διάρκειαν καταστάσεως, ὡς ἐν στίχ.* 699 "μῆνιν τοσήνδε πράγματος στήσας ἔχεις".

2 *Μετ᾽ ἐμφάσεως ὁμολογεῖ ὁ Οἰδίπους, ὅτι ἔχει γυναῖκα τὴν Ἰοκάστην, πεποιθώς, ὅτι τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἀγάγῃ εἰς τὸν φόνον τοῦ Λαΐου.*

3 *Τὸ πλῆρες ἤθελεν ἔχει οὕτωσίν· Ἄρχεις γῆς τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἐκείνῃ, νέμων ἴσα αὐτῇ, δηλ. ἴσον ἀξίωμα ἔχων καὶ ἐξ ἴσου τιμώμενος. Ἀλλ᾽ οἱ κριτικοὶ προσκρούοντες εἰς τὸν στίχον ἐπινοοῦσι παντοίας διορθώσεις, π. χ. ὁ μὲν* Heimsoeth *γράφει ταὐτὰ τοῦ κράτους νέμων, ὁ δὲ* Wecklein *ταὐτὰ τῆς τιμῆς, ὁ* Mekler *ταὔθ᾽ ἃ λῇς καὶ ἄλλοι ἄλλως. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη διορθώσεως.*

4 *Ὅσα θέλῃ ἡ Ἰοκάστη, ὅλα παρ᾽ ἐμοῦ λαμβάνει. Ὁ Οἰδίπους δὲν ἀποδίδει πλήρη ἰσότητα τῇ συζύγῳ, ἀλλὰ λέγει μόνον, ὅτι αὕτη λαμβάνει πάντα παρὰ τοῦ ἀνδρός. Οἱ ποιηταὶ συχνάκις ἐπὶ τῶν λήψεως σημαντικῶν ῥημάτων μεταχειρίζονται ἁπλῆν γενικὴν παραλείποντες τὴν παρὰ πρόθεσιν, ὡς ἐν στίχ.* 1004 "καὶ μὴν χάριν γ᾽ ἂν ἀξίαν λάβοις ἐμοῦ". *Παράβαλλ. καὶ* 1022 *καὶ* 1163.

5 *Τὸ τρίτος ἴσως ἦτο περιττόν, ἀλλ᾽ οἱ ἀρχαῖοι ἡδέως θέτουσι τὸν ἀριθμὸν τοῦτον, ὡς ἐν Αἴαντ.* 1174 "ἐν χεροῖν ἔχων κόμας ἐμὰς καὶ τῆσδε καὶ σαυτοῦ τρίτου" *ἐν Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων.* 8 "στέργειν γὰρ αἱ πάθαι με χὠ χρόνος ξυνὼν μακρὸς διδάσκει καὶ τὸ γενναῖον τρίτον" *καὶ Αἰσχύλ. ἐν Εὐμενίσ.* 758 "Παλλάδος καὶ Λοξίου ἔκατι καὶ τοῦ παντὸς κραίνοντος τρίτου σωτῆρος".

6 *Ὁ γὰρ αἰτιολογεῖ παραλει-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ

οὔκ, εἰ διδοίης γ', ὡς ἐγώ, σαυτῷ λόγον[1].
σκέψαι δὲ τοῦτο πρῶτον[2], εἴ τιν' ἂν δοκεῖς
ἄρχειν ἑλέσθαι[3] ξὺν φόβοισι μᾶλλον ἢ 585
ἄτρεστον εὕδοντ', εἰ τά γ' αὔθ' ἕξει[4] κράτη.
ἐγὼ μὲν οὖν οὔτ'[5] αὐτὸς ἱμείρων ἔφυν
τύραννος εἶναι μᾶλλον ἢ τύραννα[6] δρᾶν,
οὔτ' ἄλλος, ὅστις σωφρονεῖν ἐπίσταται.

φθεῖσαν πρότασιν, ὡς συνήθως ἐν τῷ διαλόγῳ. Οὐχὶ ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Wunder· "ἐξ αὐτοῦ τούτου γίνεται φανερόν, ὅτι εἶσαι ἄπιστος φίλος, διότι θέλεις νὰ ἦσαι κοινωνὸς τῆς βασιλείας„· διότι ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ γίνεται κατάδηλον, ὅτι εἶσαι καὶ ἄπιστος φίλος, δηλ. ἂν καὶ ἐτιμᾶσο ἐξ ἴσου μὲ ἡμᾶς, ὅμως ἐπιβουλεύεσαι τὴν βασιλείαν μου.

1 Τὸ διδόναι λόγον σημαίνει λογίζεσθαι, σκέπτεσθαι, ὡς Ἡρόδ. 1, 34 "ὃ δ' ἐπεί τε ἐξηγέρθη καὶ ἑωυτῷ λόγον ἔδωκε, καταρρωδήσας τὸν ὄνειρον ἄγεται μὲν τῷ παιδὶ γυναῖκα„ καὶ I, 209 "ἐπεὶ ὦν δὴ ἐξηγέρθη ὁ Κῦρος, ἐδίδου λόγον ἑωυτῷ περὶ τῆς ὄψιος„. Ὁ Τρικλίνιος ἑρμηνεύει τὸ χωρίον οὑτωσίν· "Οὐδαμῶς φαίνομαι κακὸς φίλος, εἰ διδοίης σαυτῷ λόγον, ἤγουν σκέψιν καὶ διαγνωστικὴν κρίσιν, ὡς ἐγώ, δηλονότι ἐμαυτῷ δίδωμι· ἤγουν σκέψαι, ὡς ἐγὼ σκέπτομαι„. Οὐχὶ ἀφυῶς ὁ Heimsoeth ἀντὶ τοῦ ἐγὼ ἔγραψεν ἔχω δηλ. ἂν ἤθελες σκεφθῆ, πῶς ἐγὼ διάκειμαι.

2 Κατ' ἔννοιαν τὸ δεύτερον ὑπάρχει ἐν τῷ χωρίῳ τῷ ἀρχομένῳ ἐκ τῆς φράσεως, καὶ τῶνδ' ἔλεγχον κτλ. ἐν στίχ. 603. Ὁ λόγος τοῦ Κρέοντος διαιρεῖται εἰς δύο· ἐν μὲν τῷ πρώτῳ πειρᾶται, ὅπως ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ παροῦσα θέσις αὐτοῦ εἶναι κρείττων τῆς τοῦ τυράννου, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἀποκρούει τὴν κατηγορίαν ὡς ἀνυπόστατον, καθ' ἃ ἀκριβὴς ἐξέτασις δύναται νὰ ἀποδείξῃ.

3 Σύνταξον οὑτωσίν· εἰ δοκεῖς ἑλέσθαι ἄν τιν' ἄρχειν ξὺν φόβοισι μᾶλλον ἢ ἄρχειν ἄτρεστον εὕδοντα.

4 Ὁ Doederlein εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ἔξοι, ὅπερ δὲν φαίνεται πιθανόν· διότι κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Κρέοντος τοῦτο εἶναι δυνατὸν βεβαίως νὰ ὑπάρξῃ, ὡς φρονεῖ, ὅτι αὐτὸς ἔχει ἴσον κράτος.

5 Ὑπερβατὸν ἀντί· οὔτ' ἐγὼ ἱμείρων ἔφυν μᾶλλον αὐτὸς τύραννος εἶναι ἢ τύραννα δρᾶν.

6 Ἀντὶ τοῦ τύραννα ἔπρεπε νὰ μεταχειρισθῇ ἐπίθετον παραγόμενον ἐκ τούτου, ὡς λέγομεν σοφοὶ νόμοι ἀντὶ νὰ εἴπωμεν οἱονεὶ σοφικοὶ νόμοι. Ὁμοίως λέγεται ἐν Ἀντιγον. 1169 "τύραννον σχῆμ' ἔχων„ καὶ Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 762 "τύραννα σκῆπτρα„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νῦν μὲν γὰρ ἐκ σοῦ[1] πάντ' ἄνευ φόβου φέρω·
εἰ δ' αὐτὸς[2] ἦρχον, πολλὰ κἂν ἄκων ἔδρων.
πῶς δῆτ' ἐμοὶ τυραννὶς ἡδίων ἔχειν[3]
ἀρχῆς ἀλύπου καὶ δυναστείας ἔφυ;
οὔπω[4] τοσοῦτον ἠπατημένος κυρῶ,
ὥστ' ἄλλα χρῄζειν ἢ τὰ σὺν κέρδει καλά[5].
νῦν πᾶσι χαίρω[6], νῦν με πᾶς ἀσπάζεται,
νῦν[7] οἱ σέθεν χρῄζοντες ἐκκαλοῦσί μ·
τὸ γὰρ τυχεῖν αὐτοὺς[8] ἅπαντ' ἐνταῦθ' ἔνι.

1 *Δὲν λέγει παρὰ σοῦ, διότι ὁ λέγων θέλει νὰ δηλώσῃ, ὅτι τὰ ἀγαθὰ δὲν δίδονται, ἀλλὰ προέρχονται ἐκ τοῦ συγγενοῦς τυράννου. Ὅτι δ' οἱ τύραννοι φοβοῦνται, μαρτυρεῖ αὐτὸς ὁ Οἰδίπους, ὃν ἴσως καὶ ὑπαινίσσεται. Ἀντὶ τοῦ φέρω περιεμένομεν φέρομαι, ἀλλ ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 6 "τοῦ μικροῦ δ' ἔτι μεῖον φέροντα„.

2 *Ἂν ὅμως ὁ ἴδιος εἶχον τὴν ἀρχήν, δυνατὸν νὰ ἔπραττον πολλὰ χωρὶς νὰ θέλω· ἤθελε δὲ πράξει ταῦτα, ὅπως μὴ διεγείρῃ δυσαρεσκείας καὶ στάσεις.*

3 *Τὸ ἀπαρέμφατον ἐνταῦθα κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ λατινικοῦ sonpino*

4 *Ἀκόμη δὲν εἶμαι τόσον ἀνόητος, δηλ. μόνον ἂν ἀπολέσω τὰς φρένας, θὰ ζητήσω τυραννίδα. Ὁ* F. Schmidt *εἰκάζει οὐ γάρ, ὅπως συνδέσῃ τὴν πρότασιν ταύτην μετὰ τῆς ἡγουμένης.*

5 *Ἡ θέσις τοῦ Κρέοντος εἶναι καὶ καλὴ καὶ ἐπικερδής.*

6 *Διὰ πάντας χαίρω, πάντες εἶναι εἰς ἐμὲ ἀντικείμενον χαρᾶς, διότι οὐδεὶς εἶναι ἐχθρός, ὡς Ξενοφ. ἐν Ἱέρων.* 6, 2 "ξυνῆν ἡλικιώταις ἡδόμενος ἡδομένοις ἐμοί... νῦν δὲ (ἐπειδὴ τύραννος ἐγενόμην) ἀπεστέρημαι μὲν τῶν ἡδομένων ἐμοί, ἀπεστέρημαι δ' αὐτὸς τοῦ ἡδέως ἐκείνοις ὁμιλεῖν„.

7 *Ἐπαναλαμβάνει τρὶς τὸ νῦν, ὅπως δηλώσῃ καὶ διὰ τῆς φράσεως τὴν ἐπισώρευσιν τῶν πολλῶν ἀγαθῶν ἐν τῇ παρούσῃ θέσει. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἐκκαλοῦσί με, ὅπερ ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει προκαλοῦσι, ἀλλ' ὁ* Musgrave *καὶ ὁ* L. Dindorf *διορθοῦσιν εἰς αἰκάλουσί με (κολακεύουσί με), διότι νομίζουσιν, ὅτι ἤθελεν εἶναι ἀνάρμοστον, ἂν οἱ ἔχοντες ἀνάγκην τοῦ Κρέοντος δὲν εἰσήρχοντο εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκάλουν τοῦτον νὰ ἐξέλθῃ. Βεβαίως οἱ τοῦ Κρέοντος δεόμενοι εἰσήρχοντο εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ παρεκάλουν, ἵνα ἐξελθὼν πορευθῇ πρὸς τὸν Οἰδίποδα χάριν αὐτῶν. Τοῦτο παρ' ἡμῖν τοῖς Ἕλλησι λογίζεται οὐχὶ ὡς προσβολή, ἀλλ' ὡς φέρον πολλὴν τιμήν.*

8 *Ὁ μὲν* Dindorf *προτιμᾷ τὴν γραφὴν αὐτοῖσι πᾶν, ὁ δὲ* Wun-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πῶς δῆτ' ἐγὼ κεῖν'[1] ἂν λάβοιμ', ἀφεὶς τάδε;
οὐκ ἂν γένοιτο νοῦς κακὸς[2] καλῶς φρονῶν. 600
ἀλλ' οὔτ' ἐραστὴς τῆσδε τῆς γνώμης[3] ἔφυν,
οὔτ' ἂν μετ' ἄλλου δρῶντος ἂν τλαίην[4] ποτέ.
καὶ τῶνδ' ἔλεγχον[5], τοῦτο μὲν Πυθὼδ' ἰὼν
πεύθου[6], τὰ χρησθέντ' εἰ σαφῶς ἤγγειλά σοι·
τοῦτ' ἄλλ'[7], ἐάν με τῷ τερασκόπῳ λάβῃς 605

der αὐτοῖς ἅπαντ', ὅπερ φαίνεται πιθανώτερον. Τὸ ἐνταῦθα δηλοῖ τὸ ἐκκαλεῖν με, ὁ δὲ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἅπασα γὰρ ἐλπὶς τοῦ τυχεῖν, ὧν θέλουσι δηλονότι, ἐνταῦθά ἐστιν αὐτοῖς, ἤγουν ἐν ἐμοί„. Ὑπάρχουσιν ὅμως οἱ ἀθετοῦντες τὸν στίχον.

1 Ἐκεῖνα μὲν εἶναι ἡ ἀρχὴ μετὰ τῶν δυσαρέστων αὐτῆς, τάδε δὲ ἡ παροῦσα θέσις.

2 Τὸ κακὸς νοῦς κεῖται ἐνταῦθα ἐπὶ χαρακτῆρος, τὸ δὲ οὐ καλῶς φρονῶν σημαίνει τὸν μωρόν, τὸν ἀνόητον, ὡς ἐν Τραχιν. 442 "Ἔρωτι μέν νυν ὅστις ἀντανίσταται πύκτης ὅπως ἐς χεῖρας, οὐ καλῶς φρονεῖ„. Σημαίνει δέ, ὅτι ὁ μωρὸς ἤθελε γείνει πονηρός, ὡς ἐγὼ ἤθελον γείνει, εἰ ἐκεῖνα λάβοιμι, ἀφεὶς τάδε, ἤτοι πλὴν τῆς κακοηθείας ἤθελον δείξει καὶ μωρίαν. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Schmelzer τίθησι κόμμα μετὰ τὴν λέξιν κακός. Κατὰ τὴν στίξιν ταύτην ἡ ἑπομένη μετοχὴ εἶναι ὑποθετική.

3 Δηλ. τὴν γνώμην, ἣν οὐ ὑποβάλλεις μοι· γνώμη δὲ εἶναι, ὅ,τι ἐδήλωσε διὰ τῆς φράσεως κεῖν' ἂν λάβοιμ', ἀφεὶς τάδε. Οὔτε ἐκ φύσεως ἀγαπῶ νὰ γείνω τύραννος, οὔτε μετ' ἄλλου συνδεόμενος ἤθελον εὑρεῖ συμφέρον. Τὸ μὲν πρῶτον ἤθελεν ἔχει ὑπόστασιν, ἂν διέφθειρε τὸν χρησμὸν τοῦ θεοῦ, τὸ δὲ δεύτερον, ἂν συνέπραττε τῷ Τειρεσίᾳ.

4 Ἐκ τῆς ἡγουμένης μετοχῆς ἐννοεῖται τὸ ἀπαρέμφατον δρᾶν.

5 Εἶναι αἰτιατικῆς πτώσεως καὶ παράθεσις εἰς τὴν ἑπομένην πρότασιν ἰσοδυναμοῦσα πρὸς τὴν πρότασιν τήνδε· ὅ, τὸ πεύθεσθαι Πυθοῖ, ἔλεγχος τῶνδε ἔσται. Τοιαύτη παράθεσις ὑπάρχει καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ. 1168 "τὸ λοίσθιον δέ, πῆμα πήματος πλέον, ἐξειργάσαντο· δεινὰ γὰρ ὀμμάτων εἰς τὰς ταλαιπώρους κόρας κεντοῦσιν„. Ὁ Τρικλίνιος ἑρμηνεύει οὑτωσί· "Καὶ τοῦτο μὲν ἰὼν καὶ ἐλθὼν Πυθώδε καὶ εἰς τὴν Πυθίαν, πεύθου καὶ μάνθανε τὰ χρησθέντα καὶ τὰ μαντευθέντα σοι, ἔλεγχον καὶ δοκιμασίαν τῶνδε, εἰ σαφῶς καὶ ἀληθῶς ἤγγειλά σοι ταῦθ' ἃ ἔφην σοι„.

6 Τὸ Πυθώδε πεύθου εἶναι παρήχησις, ὡς ἐν στίχ. 71.

7 Ἀντὶ νὰ εἴπῃ τοῦτο μὲν-τοῦτο δέ, ἢ τοῦτ' αὖθις, ὡς ἐν Ἀντιγόνῃ 167. ἔθηκε τοῦτ' ἄλλο. Εὕρηται δὲ καὶ ὁ δ' ἄλλος, ἀντὶ ὁ δ' αὖ παρὰ Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 601. Τερασκό-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κοινῇ τι βουλεύσαντα, μή μ' ἁπλῇ κτάνῃς
ψήφῳ, διπλῇ δέ, τῇ τ' ἐμῇ καὶ σῇ, λαβών[1].
γνώμῃ δ' ἀδήλῳ[2] μή με χωρὶς αἰτιῶ.
οὐ γὰρ δίκαιον οὔτε τοὺς κακοὺς μάτην[3]
χρηστοὺς νομίζειν, οὔτε τοὺς χρηστοὺς κακούς.
φίλον γὰρ ἐσθλὸν ἐκβαλεῖν ἴσον λέγω
καὶ[4] τὸν παρ' αὑτῷ βίοτον, ὃν πλεῖστον φιλεῖ[5].
ἀλλ' ἐν χρόνῳ[6] γνώσει τάδ' ἀσφαλῶς· ἐπεὶ
χρόνος[7] δίκαιον ἄνδρα δείκνυσιν μόνος,
κακὸν δὲ κἂν ἐν ἡμέρᾳ γνοίης μιᾷ.

πος σημαίνει ὅτι καὶ τερατοσκόπος = μάντις.

1 Ἡ μετοχὴ συντακτέα τῷ κτάνῃς, ὡς ἐν Αἴαντ. 56 "κἀδόκει Ἀτρείδας αὐτόχειρ κτείνειν ἔχων".

2 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "ἐπὶ λογιομῷ ἀμφιβολίαν ἔχοντι". Εἰς τὴν λέξιν χωρὶς προσέκρουσάν τινες, ἐξ ὧν ὁ μὲν Herwerden διορθοῖ εἰς μῶρος, ὁ δὲ Bellermann εἰκάζει τὴν ὅλην φράσιν οὑτωσί· γνώμης δὲ δήλου μή με χωρὶς αἰτιῶ, ἀλλ' αἱ διορθώσεις εἶναι ὀλίγον τολμηραί. Κατὰ τὸν Wolff σημαίνει χωρὶς τοῦ θεοῦ καὶ ἐμοῦ, ὅπερ εἶναι ἀντίθεσις εἰς τὸν στίχ. 607. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι δύναται νὰ ἐξηγηθῇ, ἄνευ τῆς ἡγουμένης ἐξετάσεως.

3 Ἐνταῦθα σημαίνει ἀνεξετάστως.

4 Ἀντὶ τοῦ καὶ περιεμένομεν δοτικὴν συντακτικὴν τοῦ ἴσος, δηλ. τὸ νὰ ἀπολέσῃ τις ἀγαθὸν φίλον θεωρῶ ἰσοδύναμον μὲ τὸ νὰ ἀπολέσῃ τὴν ἰδίαν ζωήν. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἴσον γάρ ἐστι κακόν, ἀπωθήσασθαι φίλον, καὶ τὸν ἑαυτοῦ βίον". Ἀντὶ τοῦ παρ' αὑτῷ περιέμενέ τις τὸν αὐτοῦ βίον, ἀλλ' ὀρθῶς μετεχειρίσθη ὁ ποιητὴς τὴν φράσιν, ὅπως δηλώσῃ ἀντίθεσιν βίου ὑπάρχοντος παρ' ἄλλῳ.

5 Τὸ ὑποκείμενον λαμβάνεται ἐκ τοῦ ἐκβαλεῖν τινα.

6 Ὁ στίχος οὗτος ὑπαινίσσεται τὴν ἔπειτα ἀναγνώρισιν τοῦ Οἰδίποδος, ὡς ἐν στίχ. 615 καὶ 673.

7 Δηλοῖ μακρὸν χρόνον ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ. Τὸ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ λεγόμενον εἶναι ὀρθόν· διότι ἡ μὲν παράβασις τοῦ καθήκοντος ταχέως διαγιγνώσκεται, ἡ δὲ ἐκπλήρωσις ἐπὶ μακρὸν χρόνον τελουμένη φύσει λανθάνει. Ὡσαύτως ὁ Σιμωνίδης λέγει ἐν ἐπιγράμμ. 99 "οὐκ ἔστι μείζων βάσανος χρόνου οὐδενός ἔργου, ὃς καὶ στέρνοις ἀνδρὸς ἔδειξε νόον", Χαιρήμ. 21 "χρόνος δίκαιον ἄνδρα μηνύει ποτέ" καὶ ἀνώνυμος τραγικὸς 428 "ταῦτα μὲν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ

καλῶς ἔλεξεν εὐλαβουμένῳ[1] *πεσεῖν,*
ἄναξ· φρονεῖν[2] *γὰρ οἱ ταχεῖς οὐκ ἀσφαλεῖς.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ὅταν ταχύς τις οὐπιβουλεύων[3] *λάθρᾳ*
χωρῇ, ταχὺν δεῖ κἀμὲ βουλεύειν πάλιν[4]·
εἰ δ' ἡσυχάζων προσμενῶ, τὰ τοῦδε μὲν 620
πεπραγμέν' ἔσται, τἀμὰ[5] *δ' ἡμαρτημένα.*

ΚΡΕΩΝ

τί δῆτα χρῄζεις; ἢ με γῆς ἔξω βαλεῖν;[6]

χρόνος δείξει μόνος γάρ ἐστιν ἀνθρώπων κριτής„.

1 Ἡ μετοχὴ ληπτέα ἀντὶ οὐσιαστικοῦ, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 770 "οὐδὲ κακῶς πάσχοντι προσγίγνεται„. Ὀρθῶς εἶπε διὰ τὸν προσέχοντα μὴ πέσῃ, βασιλεῦ.

2 Τὸ φρονεῖν συναπτέον μετὰ τοῦ ταχεῖς καὶ ἀσφαλεῖς· διότι οἱ ταχέως ἀποφαιζοντες δὲν εἶναι ἀσφαλεῖς κατὰ τὸ σκέπτεσθαι, δὲν εἶναι ἀναμάρτητοι. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "ὁ γὰρ ταχὺ βουλευόμενος καὶ μὴ πολλάκις βασανίζων τὴν γνώμην σφάλλεται. Πρὸς ὃ ὁ Οἰδιπους φησίν, ὅτι πρὸς τὰς ταχείας ἐπιβουλὰς δεῖ ταχεῖαν καὶ τὴν ἄμυναν εἶναι„.

3 Τὰ μὲν χειρόγραφα ἔχουσιν οὐπιβουλεύων, ἀλλ' ὁ Dindorf διώρθωσεν εἰς μοὐπιβουλεύων = μοὶ ἐπιβουλεύων, διότι τὸ ἄρθρον θεωρεῖ περιττόν· ἀλλὰ τὸ ὑποκείμενον εἶναι ὁ ἐπιβουλεύων, διότι τὸ ταχύς τις κεῖται κατηγορηματικῶς, δηλ. ταχύς τις ὢν ἀνήρ, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 951 "ἀλλ' ἃ μοιριδία τις δύνασις δεινά„. Ἂν ὁ Οἰδίπους ἐπείθετο τῷ λόγῳ τοῦ χοροῦ, ὁ μῖτος τοῦ μύθου ἐκόπτετο. Διὰ τοῦτο ὁ κακὸς τοῦ τυράννου δαίμων ἐπιβάλλει αὐτῷ ταχύτητα.

4 Τὸ βουλεύειν πάλιν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἀντιβουλεύειν, δηλ. κατ' ἐναντίαν διεύθυνσιν πρέπει καὶ ἐγὼ ταχέως νὰ ἀποφασίζω, ὡς ἐν Τραχιν. 357 "ὃν νῦν παρώσας οὗτος ἐμπαλιν λέγει„.

5 Διὰ τοῦ ἐμὰ ἐννοεῖ τὴν κατὰ τοῦ ἐπιβουλεύοντος ἄμυναν. Ἀντὶ τοῦ ἡμαρτημένα ὁ Nauck εἰκάζει ἠμελημένα, ὅπερ δὲν εἶναι εὔστοχον· διότι ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ ἀμελείας, ἀλλὰ περὶ ἐπιτυχίας.

6 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἀντὶ τοῦ ἐκβαλεῖν, ἀπώσασθαι, ἐξόριστον ποιῆσαι„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἥκιστα· θνήκειν[1], *οὐ φυγεῖν σε βούλομαι.*

ΚΡΕΩΝ

ὅταν προδείξῃς[2] *γ', οἷόν ἐστι τὸ φθονεῖν.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

625 *ὡς οὐχ ὑπείξων οὐδὲ πιστεύσων λέγεις;*[3]

ΚΡΕΩΝ

οὐ γὰρ φρονοῦντά σ' εὖ βλέπω[4].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

τὸ γοῦν ἐμόν[5].

1 *Μετεχειρίσθη τὸ θνήσκειν ὡς κύριον παθητικόν, δηλ. φονευθῆναι ὑπ' ἐμοῦ. Ἄνευ διαφορᾶς σημασίας κεῖται ὁ ἐνεστὼς καὶ ὁ ἀόριστος, ὡς ἐν Ἀντιγόν.* 204 "*μήτε κτερίζειν μήτε κωκῦσαί τινα*".

2 *Ἀρχαῖός τις Σχολιαστὴς διαιρεῖ τὴν πρότασιν εἰς δύο λέγων* "*Ὅταν ἀποδείξῃς, ὃ λέγεις δηλονότι, τότε τεθνήξομαι. Εἶτα ἐπάγει σχετλιάζων, οἷόν ἐστι τὸ φθονεῖν*". *Ἡ ἑρμηνεία ὅμως αὕτη ἀπίθανος οὖσα δὲν ἐπιδοκιμάζεται ὑπὸ τῶν νεωτέρων. Τινὲς τούτων εἰκάζουσιν, ὅτι τὸ χωρίον εἶναι ἐλλιπὲς καὶ ὅτι ὁ ἑπόμενος στίχος ἀνήκει τῷ Κρέοντι. Ἀλλ', ὡς νομίζομεν, ἡ δυσχέρεια ὑπὲρ τὸ δέον μεγεθύνεται. Ἡ φράσις οἷόν ἐστι τὸ φθονεῖν σημαίνει οἷός ἐστιν ὁ ἐμὸς πρὸς σὲ φθόνος, δηλ. θανοῦμαι, ὅταν προδείξῃς. Φθονεῖν ἐνταῦθα εἶναι τὸ ἐπιβουλεύειν, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ στίχ.* 618. *Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Κρέοντος ὁ Οἰδίπους δὲν ἔχει τι, δι' ὃ νὰ φθονήσῃ καὶ ἐπιβουλευθῇ αὐτόν.*

3 *Ἡ ἔννοια ἀπαιτεῖ τὸ ἐρωτηματικὸν σημεῖον, ὅπερ ἐξαλείφει ὁ* Bellermann *οὐχὶ ὀρθῶς πειρώμενος νὰ ἐξαγάγῃ διάφορον ἔννοιαν. Λέγεις ταῦτα, διότι στοχάζεσαι νὰ μὴ ὑπακούσῃς μηδὲ νὰ πεισθῇς; Τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἐποίησεν ὁ Οἰδίπους ἀκούσας, ὅτι ὁ Κρέων προτείνει ὅρον.*

4 *Βεβαίως δὲν θὰ πεισθῶ, διότι παρατηρῶ, ὅτι δὲν σκέπτεσαι ὀρθῶς. Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ προσώπου ἐντὸς τοῦ τριμέτρου δηλοῖ ζωηρότητα διαλόγου, ὡς ἐνταῦθα. Τὴν ἀντιλαβὴν μεταχειρίζεται ὁ μὲν Αἰσχύλος ἐν Προμηθεῖ, ὁ δὲ Σοφοκλῆς ἐν πάσαις ταῖς τραγῳδίαις πλὴν τῆς Ἀντιγόνης καὶ ὁ Εὐριπίδης συχνάκις. Τὸ εὖ τίθεται καὶ ἀλλαχοῦ μετὰ τὴν λέξιν, ἣν προσδιορίζει.*

5 *Ἐννοεῖται τὸ φρονῶ εὖ· τοὐλάχιστον περὶ τοῦ συμφέροντός μου σκέπτομαι ὀρθῶς.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ

ἀλλ' ἔξ ἴσου δεῖ κἀμόν[1].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἀλλ' ἔφυς κακός[2].

ΚΡΕΩΝ

εἰ δὲ ξυνίης μηδέν;[3]

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἀρκτέον[4] *γ' ὅμως.*

ΚΡΕΩΝ

οὔτοι κακῶς γ' ἄρχοντος[5].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ὦ πόλις, πόλις[6].

1 *Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι καὶ τὸ ἐμὸν συμφέρον εὖ φρονεῖν. Ἀντὶ τοῦ κἀμὸν ἔπρεπε νὰ εἴπῃ καὶ τὸ ἐμόν, ἀλλ' ὑπάρχουσι παραπλήσια, ὡς ἐν Τραχιν.* 1068 "τοὐμὸν ἢ κείνης„ *ἀντὶ τὸ ἐκείνης καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 606. *Περὶ τοῦ συμφέροντος τοῦ Κρέοντος ὤφειλεν ὁ Οἰδίπους νὰ σκεφθῇ, ὡς δίκαιος ἀνήρ, ὡς βασιλεὺς καὶ ὡς σεγγενής.*

2 *Ὁ Οἰδίπους ἀποκρίνεται, ὅτι ὁ Κρέων ὡς κακὸς δὲν εἶναι ἄξιος τοιαύτης προσοχῆς.*

3 *Ἂν δὲν ἐννοῇς; ἂν πλανᾶσαι; καὶ τότε δὲν πρέπει νὰ φροντίσῃς περὶ τοῦ συμφέροντός μου;*

4 *Τὸ ἀρκτέον ἐνταῦθα ἔχει παθητικὴν σημασίαν, δηλ. δεῖ ἄρχεσθαι, ὡς καὶ τὸ πειστέον = δεῖ πείθεσθαι καὶ Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν.* 678 "γυναικὸς οὐδαμῶς ἡσσητέα„ *καὶ Δείναρχ. κατὰ Δημοσθέν.* § 108, "οὐ καταπληκτέον„. *Ἀλλ' ὅμως πρέπει νὰ ἄρχησαι. πρέπει νὰ ὑπακούῃς.*

5 *Βεβαίως δὲν πρέπει νὰ ὑπακούω, ἂν κακῶς ἄρχῃς. Τὸ κακῶς ἄρχοντος εἶναι γενικὴ ἀπόλυτος παραλειφθέντος τοῦ ὑποκειμένου τινός.*

6 *Ὁ Οἰδίπους ἐπικαλεῖται τὴν πόλιν ὡς προσβαλλομένην, διότι ὑπὸ ταύτης ἀνεκηρύχθη βασιλεύς. Ἐνταῦθα γίνεται ἀντίθεσις μοναρχικῶν ἰδεῶν, ἃς ἀντιπροσωπεύει ὁ Οἰδίπους, καὶ δημοκρατικῶν ἀντιπροσωπευομένων ὑπὸ τοῦ Κρέοντος. Κατὰ τὰς πρώτας ἕκαστος πολίτης ὀφείλει νὰ ὑπακούῃ, καὶ ἂν ὁ ἡγεμὼν κελεύῃ ἄδικα, Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν* 669 "ἀλλ' ὃν πόλις στήσειε, τοῦδε χρὴ κλύειν καὶ σμικρὰ καὶ δίκαια καὶ τἀναντία„ *καὶ* 501 "ἀλλ' ἡ τυραννὶς πολλά τ' ἀλλ' εὐδαι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ

καὐμοὶ πόλεως μέτεστιν[1], οὐχὶ σοὶ μόνῳ.

ΧΟΡΟΣ

παύσασθ' ἄνακτες· καιρίαν[2] δ' ὑμῖν ὁρῶ
τήνδ' ἐκ δόμων στείχουσαν Ἰοκάστην, μεθ' ἧς
τὸ νῦν παρεστὸς[3] νεῖκος εὖ θέσθαι[4] χρεών.

ΙΟΚΑΣΤΗ

τί τὴν ἄβουλον, ὦ ταλαίπωροι, στάσιν
γλώσσης[5] ἐπήρασθ', οὐδ' ἐπαισχύνεσθε γῆς
οὕτω νοσούσης[6] ἴδια κινοῦντες κακά;
οὐκ[7] εἶ σύ τ' οἶκους σύ τε, Κρέων, κατὰ στέγας,

μονεῖ, κἄξεστιν αὐτῇ δρᾶν λέγειν θ' ἃ βούλεται„.

1 *Κατὰ μὲν τοὺς μοναρχικοὺς ἡ πόλις ἀνήκει τῷ κρατοῦντι, ἐν Ἀντιγόν.* 738 "οὐ τοῦ κρατοῦντος ἡ πόλις νομίζεται;„ *κατὰ δὲ τοὺς δημοκρατικοὺς οὐδεμία πόλις ἀνήκει ἑνὶ μόνῳ ἀνδρί, αὐτόθ.* 737 "πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ' ἥτις ἀνδρὸς ἔσθ' ἑνός„.

2 *Βλέπω, ὅτι ἔρχεται εἰς κατάλληλον περίστασιν. Οἱ λόγοι τῶν φιλονεικησάντων προέβησαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἔμελλον νὰ φθάσωσι καὶ εἰς ἔργα, εἰ μὴ ἡ φιλονεικία διεκόπτετο ὑπὸ τῆς Ἰοκάστης.*

3 *Κατὰ τὴν ἀναλογίαν ὁ* Nauck *γράφει* παρεστώς. *Ἐπεθύμει δὲ νὰ τρέψῃ εἰς* συνεστώς.

4 *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει·* "Καλῶς καταστῆσαι πρέπον„. *Σοφοκλ. ἐν Ἡλέκτρ.* 1434 "βᾶτε κατ' ἀντιθύρων ὅσον τάχιστα, νῦν, τὰ πρὶν εὖ θέμενοι, τάδ' ὡς πάλιν„

5 *Σημαίνει ὅτι καὶ στάσις λόγου=φιλονεικία, ὡς ἐν Τραχιν.* 1179 "ταρβῶ μὲν ἐς λόγου στάσιν τοιάνδ' ἐπελθών„. *Τὰ ἄριστα χειρόγραφα κατὰ τὸν* Wunder ἔχουσιν ἐπήρασθ' *καὶ οὐχὶ ἐπήρατ'. Διὰ τί ταύτην τὴν ἀλόγιστον φιλονεικίαν, ἄθλιοι, ἠγείρατε;*

6 *Ἡ νόσος τῆς χώρας εἶναι δημόσιον κακόν, ἐν ᾧ ἡ φιλονεικία τῶν συγγενῶν ἰδιωτικόν. Ἡ γενικὴ ἀπόλυτος νοσούσης ἀποδίδεται εἰς τὸ κινοῦντες ὡς εἰς ῥῆμα.*

7 *Ἐν τοιαύταις κελευστικαῖς ἐρωτήσεσι τίθεται τὸ οὐ καὶ μή, καὶ διὰ μὲν τῆς πρώτης ἀρνήσεως κελεύεται ἄλλο τι, διὰ δὲ τῆς δευτέρας ἄλλο; ὡς ἐν Αἴαντ.* 75 "οὐ σῖγ' ἀνέξει, μηδὲ δειλίαν ἀρεῖ;„ *ἐν Τραχιν.* 1183 "οὐ θᾶσσον οἴσεις, μηδ' ἀπιστήσεις ἐμοί;„ *καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἑλέν.* 437 "οὐκ ἀπαλλάξει δόμων, καὶ μὴ πρὸς αὐλείοισιν ἑστηκὼς πύλαις ὄχλον παρέξεις δεσπόταις;„. *Δὲν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐν-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ μὴ τὸ μηδὲν ἄλγος[1] εἰς μέγ' οἴσετε;

ΚΡΕΩΝ

ὅμαιμε, δεινά μ' Οἰδίπους, ὁ σὸς πόσις,
δρᾶσαι δικαιοῖ[2], δυοῖν ἀποκρίνας κακοῖν, 640
ἢ γῆς ἀπῶσαι πατρίδος[3] ἢ κτεῖναι λαβών.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ξύμφημι· δρῶντα γάρ νιν, ὦ γύναι, κακῶς
εἶληφα τοὐμὸν σῶμα[4] σὺν τέχνῃ κακῇ.

ΚΡΕΩΝ

μὴ νῦν[5] ὀναίμην, ἀλλ' ἀραῖος, εἴ σέ τι

νοήσωμεν τὴν κατὰ καὶ εἰς τὸ οἴκους, διότι ὑπάρχει ποικιλία συντάξεως, ὡς ἐν στίχ. 761 "ἀγρούς σφε πέμψαι κἀπὶ ποιμνίων νομάς„.

1 Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· καὶ μὴ τὸ μηδὲν ἐς μέγ' ἄλγος οἴσετε; Τὸ μηδὲν σημαίνει τὸ μηδαμινόν, ὡς ἐν Ἀντιγ. 234 "κεἰ τὸ μηδὲν ἐξερῶ, φράσω δ' ὅμως„. Ἄξιον σημειώσεως, ὅτι ἡ Ἰοκάστη, καίπερ μὴ γινώσκουσα τὴν αἰτίαν τῆς φιλονεικίας μηδὲ ἐρωτῶσα περὶ αὐτῆς, ὅμως χαρακτηρίζει ταύτην ὡς μηδαμινήν. Τοῦτο δηλοῖ τὸν χαρακτῆρα ἐπιπολαίου διαλλακτοῦ, ὡς ἦτο ἡ Ἰοκάστη.

2 Κρίνει δίκαιον νὰ πράξῃ κατ' ἐμοῦ. Τὴν ἑπομένην φράσιν τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν οὕτωσί· δυοῖν ἀποκρίνας κακοῖν, ὅπερ ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἐν τῶν δύο ποιήσας„, δηλ. ἀποχωρίσας τῶν δύο κακῶν τὸ ἕν. Ἐπειδὴ ὅμως ἐν τῷ δυοῖν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ συνίζησις, ἥτις δὲν ἀπαντᾷ παρὰ Σοφοκλεῖ, ὁ μὲν Bellermann γράφει δεί'· ὁ δὲ Dindorf θάτερον δυοῖν κακοῖν, ἡ δὲ διόρθωσις καίπερ τολμηρά, ὅμως δὲν φαίνεται ἀτυχής. Ὁ Schmelzer προέβη εἰς τολμηροτέραν διόρθωσιν· διότι ὑποτίθησιν, ὅτι ὁ Κρέων διακόπτεται ὑπὸ τοῦ Οἰδίποδος μετὰ τὴν λέξιν δικαιοῖ. Οὕτω τὰ ἑπόμενα ἐμβάλλει εἰς τὸ στόμα τοῦ Οἰδίποδος. Νομίζομεν, ὅτι κατὰ τῆς τοιαύτης εἰκασίας ἀντίκειται τὸ ἑπόμενον ξύμφημι, ὃ προϋποτίθησι τὸν ἐν τῷ κειμένῳ ὑπάρχοντα λόγον τοῦ Κρέοντος.

3 Διαρρήδην εἶπεν ὁ Οἰδίπους, ὅτι θέλει φονεύσει τὸν Κρέοντα ἐν στίχ. 623, ἀλλ' οὗτος μετριάζει τὴν ἀπόφασιν τοῦ τυράννου, ὅπως διευκολύνῃ τὴν ὑποχώρησιν αὐτῷ, ἂν ἤθελε νὰ ὑποχωρήσῃ.

4 Δηλαδὴ ἐμέ, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 335 "μαντεῖα, ἃ τοῦδ' ἐχρήσθη σώματος„.

5 Οὕτως ἔχουσι τὰ χειρόγραφα, ἀλλ' ὁ Wunder εἰκάζει μή νυν· παρὰ τοῖς τραγικοῖς ὅμως ἐνίοτε τὸ νῦν χρησιμεύει καὶ ὡς συλλογιστι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δέδρακ', ὀλοίμην, ὧν ἐπαιτιᾷ με δρᾶν.

ΙΟΚΑΣΤΗ

ὦ πρὸς θεῶν, πίστευσον, Οἰδίπους, τάδε,
μάλιστα μὲν τόνδ'[1] ὅρκον αἰδεσθεὶς θεῶν,
ἔπειτα κἀμὲ τούσδε θ'[2], οἳ πάρεισί σοι.

Στροφὴ

ΧΟΡΟΣ

πιθοῦ θελήσας[3] φρονήσας τ', ἄναξ, λίσσομαι.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

τί σοι θέλεις[4] δῆτ' εἰκάθω;

ΧΟΡΟΣ

τὸν οὔτε πρὶν νήπιον[5] νῦν τ' ἐν ὅρκῳ μέγαν
καταίδεσαι.

κόν, ὅταν τὸ μέτρον δὲν ἐπιτρέπῃ τὸ ἐγκλιτικὸν βραχύ νυν, ὡς ἐν Αἴαντ. 1129 "μὴ νῦν ἄτιζε θεούς, θεοῖς σεσωσμένος„, ἐν Ἡλέκτρ. 616 καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 1240· Μὴ λοιπὸν νά σε χαρῶ. ἀλλ' εὔχομαι νὰ ἀπολεσθῶ ἄρᾳ ὑποκείμενος, ἂν ἔπραξα κατὰ σοῦ κανὲν ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖά με κατηγορεῖς, ὅτι πράττω.

1 Διὰ τοῦ ἀρᾶτος ὀλοίμην ὁ Κρέων ὡρκίσθη.

2 Ἐννοεῖ τὸν χορόν, ὃν προκαλεῖ, ὅπως καταπραΰνῃ τὸν τύραννον.

3 Ἐπειδὴ αἱ μετοχαὶ ἀποδίδονται εἰς προστακτικήν, λαμβάνουσι τὴν σημασίαν ταύτης. Ὅπως ὑπακούσῃ ὁ Οἰδίπους εἰς τὴν παράκλησιν τῆς Ἰοκάστης, ἀπῃτοῦντο δύο τινά, ἀγαθὴ θέλησις καὶ φρόνησις, ἅπερ συνίστησιν ὁ χορός Ὁ δὲ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Καλῶς τὸ θελήσας· πολλάκις γὰρ ἐπὶ ταῖς ὀργαῖς μεταγνῶναί τις ὀφείλων, αἰδούμενος ἐμμένει τοῖς ἁμαρτήμασιν„.

4 Ἀντὶ τοῦ θέλεις ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ τίθεται τὸ βούλει Παράλληλον εἶναι τὸ παρὰ Σοφοκλ. ἐν Ἡλέκτρ. 80 "θέλεις μείνωμεν αὐτοῦ κἀπακούσωμεν γόων; „ Τί λοιπὸν θέλεις νά σοι ὑποχωρήσω;

5 Τὸ νήπιον ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ μέγαν. Νήπιος δὲ σημαίνει οὐ μόνον τὸν μωρόν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀσθενῆ, ὡς τὸ νήπιον. Σεβάσθητι ἐκεῖνον, ὁποῖος καὶ πρότερον δὲν ἦτο ἀσθενὴς (ἐν τῇ παροχῇ πίστεως) καὶ τώρα εἶναι ἰσχυρός. Τὸ ἐπίθετον μέγαν ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Μεγάλην πίστιν ἐπαγόμενον ἀπὸ τοῦ ὅρκου„. Τινὲς εἰκάζουσιν ἐν ὅρκῳ ζυγέντ' ἐπαίδεσαι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

οἶσθ' οὖν, ἃ χρῄζεις;

ΧΟΡΟΣ

οἶδα.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

φράζε δή, τί φής[1]. 655

ΧΟΡΟΣ

τὸν ἐναγῆ[2] *φίλον μή ποτ' ἐν αἰτίᾳ*
σὺν ἀφανεῖ λόγῳ[3] *σ' ἄτιμον βαλεῖν.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

εὖ νῦν ἐπίστω[4]*, ταῦθ' ὅταν ζητῇς, ἐμοὶ*
ζητῶν ὄλεθρον ἢ φυγὴν ἐκ τῆσδε γῆς.

1 *Λέγε, τί ἐννοεῖς, ὡς Ξενοφ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ. II, 1, 13 "σὺ δ' ἡμῖν εἰπέ, τί λέγεις".*

2 *Συνήθως οἱ ἑρμηνευταὶ ἐξηγοῦσι τὸν ἄνευ ἄγους=τὸν καθαρόν· ὀρθότερον ὅμως ἐξηγεῖται τὸν ἐξώλειαν ἑαυτῷ ἐπαρώμενον· διότι συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ χωρίου καὶ ὑπομιμνήσκει τὸ ἀραῖος. Κατὰ ταύτην τὴν σημασίαν τὸ ἐναγῆ ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ σὺν ἀφανεῖ λόγῳ, ὡσεὶ ὁ χορὸς ἔλεγεν· ὁ μὲν Κρέων μεθ' ὅρκου ἀρνεῖται τὸ ἔγκλημα, σὺ δὲ ἄνευ φανεροῦ λόγου κατηγορεῖς αὐτοῦ.*

3 *Τινὰ τῶν χειρογράφων ἔχουσι λόγων, τὰ δὲ λοιπὰ λόγῳ, ὅπερ ἐπιδοκιμάζεται ὑπὸ τῶν κριτικῶν. Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· μή ποτ' ἐν αἰτίᾳ σε βαλεῖν τὸν ἐναγῆ φίλον σὺν ἀφανεῖ λόγῳ, δηλ. μηδέποτε κατηγόρει τὸν μεθ' ὅρκου δεδεμένον φίλον ὡς ἄτιμον, ἐν ᾧ δὲν ἔχεις φανερὸν λόγον. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρὰ Πλάτ. ἐν Ἐπιστολ. VII, 341 A, "μηδέποτε βαλεῖν ἐν αἰτίᾳ τὸν δεικνύντα", καὶ Σοφοκλ. ἐν Τραχιν. 940 "ὡς νιν ματαίως αἰτίᾳ βάλοι κακῇ". Ἀντιφῶν ἐν σελ. 136 "ἐγὼ μὲν γάρ σοι φανερὰν τὴν πρόνοιαν εἰς ἐμὲ ἀποδείκνυμι, σὺ δέ με ἐν ἀφανεῖ λόγῳ ζητεῖς ἀπολέσαι".*

4 *Ἐπειδὴ ὁ Οἰδίπους κατ' ἐξοχὴν ἠτιᾶτο τὸν Κρέοντα, ὅτι ὑπέβαλε τῷ Τειρεσίᾳ ψευδεῖς λόγους, ὁ χορὸς κηρύσσων τοῦτον ἀθῷον τὸν Οἰδίποδα λέγει φονέα. Κατὰ δὲ τὸν χρησμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ὁ τὸν Λάϊον φονεύσας ἦτο ἀνάγκη πρὸς ἀπαλλαγὴν τοῦ λοιμοῦ ἢ νὰ φονευθῇ ἢ νὰ ἐκδιωχθῇ. Ἀντὶ τοῦ ζητεῖν περιεμένομεν ἐνταῦθα τὸ αἰτεῖν.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ

οὐ[1] τὸν πάντων θεῶν θεὸν πρόμον
Ἅλιον ἐπεὶ ἄθεος[2], ἄφιλος, ὅ τι πύματον
ὀλοίμαν, φρόνησιν εἰ τάνδ' ἔχω.
ἀλλά μοι δυσμόρῳ γᾶ φθινὰς[3]
τρύχει ψυχάν, τάδ' εἰ κακοῖς κακὰ
προσάψει[4] τοῖς πάλαι τὰ πρὸς σφῷν.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ὁ δ' οὖν ἴτω[5], κεἰ χρή με παντελῶς θανεῖν
ἢ γῆς ἄτιμον τῆσδ' ἀπωσθῆναι βίᾳ.
τὸ γὰρ σόν[6], οὐ τὸ τοῦδ', ἐποικτείρω στόμα

1 Ἀντὶ νὰ εἴπῃ οὐ μὰ τόν, ἀλλὰ τὸ μὰ παραλείπεται καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 758, ἐν Ἠλέκτρ. 1063 καὶ παρ' Εὐριπίδ ἐν Ἴων. 888. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ἐπὶ ὅρκον καταπέφευγεν, ἐξ οὗ μάλιστα ἐδόκει πεῖσαι τὸν βασιλέα. Ἥλιον δὲ ὄμνυσιν, ὅτι πάντα ἑωρακὼς αὐτὸς συνῄδει τὸ πᾶν„. Τὸ πρόμον ἐνταῦθα ἔχει σημασίαν ὑπερθετικοῦ, διότι σημαίνει τὸν πρῶτον, τὸν ἄριστον. Ἄξιον σημειώσεως, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐξύψουν τὸν θεόν, ὃν ἐπεκαλοῦντο, ὡς ἐν Ὁμηρ. Ὕμν. εἰς Ἑρμ. 307 καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγ. ἐν Αὐλ. 1522.

2 Ἐγκαταλελειμμένος ὑπὸ τῶν θεῶν, ὑπὸ τῶν φίλων. Τὸ πύματον δὲν σημαίνει τελευταῖον, ἀλλ' ἔσχατον. Ὀρθῶς δ' ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Φθαρείην ὅπερ ἔσχατον, ἤγουν ἀπώλειαν ἥτις ἐσχάτη, τουτέστι φθαρείην ἐσχάτην ἀπώλειαν„.

3 Κατὰ τὰ χειρόγραφα εἶναι φθίνουσα, ἀλλ' ὁ Dindorf, ὅπως ἄρῃ μετρικὴν δυσκολίαν, διώρθωσεν εἰς φθινάς, ἡ δὲ διόρθωσις δὲν φαίνεται ἀπίθανος.

4 Τὸ προσάψει ἐνταῦθα κεῖται ὡς ἀμετάβατον, ὡς καὶ ἐν Ἀποσπ. 348 "καί μοι ῥίπτοντι ἀνὴρ ἄγχου προσῆψεν„, Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 1533 "κεκόλληται γένος προσάψαι„. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ συναφθήσεται. Τὰ πρὸς σφῷν κακὰ εἶναι ἡ ἔρις τοῦ Οἰδίποδος πρὸς τὸν Κρέοντα. Ἀλλ' ἡ νοσοῦσα χώρα λυπεῖ τὴν ψυχήν μου τοῦ ταλαιπώρου, ἐὰν ταῦτα τὰ ἐκ μέρους σας κακὰ συναφθῶσι μετὰ τῶν παλαιῶν, ἤτοι τῆς νόσου.

5 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἀπελθέτω, ἔστω ἐλεύθερος, ἀπολελύσθω„. Καὶ ἐνταῦθα ὁ Οἰδίπους δείκνυσι τὸν φιλόδημον αὐτοῦ χαρακτῆρα.

6 Ἀντὶ νὰ εἴπῃ σέ, ἀλλ' ἐξαίρεται ὁ λόγος, διότι οὗτος κατ' ἐξοχὴν διεγείρει τὸν οἶκτον, ὡς καὶ ἐν στίχ. 426.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐλεινόν· οὗτος δ', ἔνθ' ἂν ᾖ, στυγήσεται[1].

ΚΡΕΩΝ

στυγνὸς[2] μὲν εἴκων δῆλος εἶ, βαρὺς δ', ὅταν
θυμοῦ περάσῃς[3]· αἱ δὲ τοιαῦται φύσεις
αὐταῖς δικαίως εἰσὶν ἄλγισται φέρειν[4]. 675

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

οὔκουν μ' ἐάσεις κἀκτὸς[5] εἶ;

ΚΡΕΩΝ

πορεύσομαι,
σοῦ μὲν τυχὼν ἀγνῶτος[6], ἐν δὲ τοῖσδ' ἴσος.

Ἀντιστροφὴ

ΧΟΡΟΣ

γύναι, τί μέλλεις[7] κομίζειν δόμων τόνδ' ἔσω;

1 *Ὁ μέσ. μέλλων ἔχει παθητικὴν σημασίαν· μισηθήσεται ὑπ' ἐμοῦ.*

2 *Εἶσαι φανερός, ὅτι ὑποχωρεῖς μετὰ λύπης. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Δῆλος εἶ ἀηδῶς εἴκων, ὅταν δὲ ἐπὶ τὸ πέρας ἔλθῃς τῆς ὀργῆς, τότε βαρέως οἴσεις τὸ πραῦγμα· οἷον, μετανοήσεις καὶ ἄδικα ἐνθυμηθήσῃ. Ἔτι δὲ ἐμμένει ὁ Κρέων τῇ αὐτῇ παρρησίᾳ, ἐπιστάμενος ὡς οὐδὲν ἐσκαιώρησεν". Ἐκ τοῦ ἡγουμένου εἶ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸ ἔσει εἰς τὸ βαρὺς=βαρέως φέρων, λυπηρός.*

3 *Τὸ περᾶν συνετάχθη πρὸς γενικήν, διότι ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ πέραν ἧς. Τοιαῦται φύσεις εἶναι αἱ ὑπὸ θυμοῦ, αἱ ὑπὸ ὀργῆς κατεχόμεναι καὶ μὴ ὑπακούουσαι τῇ φρονήσει.*

4 *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Λυπηρόταταί εἰσι δικαίως ἑαυτοῖς εἰς τὸ φέρειν".*

5 *Τοῦ χώρου τοῦ κειμένου πρὸ τῶν ἀνακτόρων.*

6 *Τὸ ὄνομα ἔχει ἐνεργητικὴν σημασίαν, ὡς κατωτέρω 681 καὶ 1133, δηλ. ἀγνοῶν. Τὸ ἑπόμενον ἐμπρόθετον σημαίνει κατὰ τὴν κρίσιν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 928 "εἰ τάδ' ἐστὶν ἐν θεοῖς καλὰ" καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἱππολύτ. 1320 "σὺ δ' ἔν τ' ἐκείνῳ κἀν ἐμοὶ φαίνει κακός". Θὰ ἐξέλθω, διότι εὗρον σὲ μὲν ἀγνοοῦντά με, κατὰ τὴν κρίσιν ὅμως τούτων εἶμαι ὁ αὐτός, ὡς καὶ πρότερον. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "σοῦ μὲν μὴ ἐπισταμένου τὴν ἐμὴν προαίρεσιν, οἷον ἠγνοηκότος με, παρὰ δὲ τούτοις τῆς ὁμοίας δόξης, ἣν καὶ πρώην εἶχον περὶ ἐμοῦ". Ὁ Κρέων ἀπέρχεται δεξιόθεν.*

7 *Διὰ τί βραδύνεις νὰ εἰσαγάγῃς τὸν Οἰδίποδα εἰς τὰ ἀνάκτορα;*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΟΚΑΣΤΗ

μαθοῦσά γ'[1], *ἥτις ἡ τύχη.*

ΧΟΡΟΣ

δόκησις[2] *ἀγνὼς λόγων ἦλθε· δάπτει δὲ καὶ τὸ μὴ 'νδικον*[3].

ΙΟΚΑΣΤΗ

ἀμφοῖν ἀπ'[4] *αὐτοῖν;*

ΧΟΡΟΣ

ναίχι[6].

ΙΟΚΑΣΤΗ

καὶ τίς ἦν λόγος;

Λέγει ταῦτα ὁ χορός, ἐνῷ ὁ Οἰδίπους μένει βεβυθισμένος ἐν βαθείαις σκέψεσιν, ἐξ ὧν ἐγείρεται ἐν στίχ. 687. *Ὁ χορὸς σκοπεῖ, ἵνα ἡ Ἰοκάστη εἰσαγαγοῦσα τὸν Οἰδίποδα καταπραΰνῃ τοῦτον.*

1 *Ἐκ τῆς ἡγουμένης ἐρωτήσεως ἐννοεῖται ἡ φράσις, κομιῶ αὐτὸν ἔσω. Θὰ εἰσαγάγω βέβαια, ἀφ' οὗ μάθω περὶ τοῦ συμβεβηκότος. Ἡ Ἰοκάστη θέλει νὰ μάθῃ περὶ τούτου καὶ διὰ τὴν γυναικείαν περιεργίαν καί, ὅπως γινώσκων τὴν αἰτίαν, καταπραΰνῃ τὴν ὀργήν.*

2 *Δόκησις λόγων εἶναι ὑπόληψις λόγων, δηλ· ἡ ἐν τῷ λόγῳ γενομένη εἰκασία· αὕτη ὅμως ἦτο ἀγνώς, ἤτοι παραγνωρίζουσα τὴν ἀλήθειαν, ὡς Εὐριπ. ἐν Ἑλέν.* 36 "δοκεῖ μ' ἔχων κενὴν δόκησιν, οὐκ ἔχων„ *ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἐπῆλθε παρανόησις. Ἀντὶ τοῦ ἀγνὼς ὁ* Herwerden *γράφει ἄλλως, ὅπερ ἐπιδοκιμάζει καὶ ὁ* Nauck.

3 *Σημαίνει τὴν ψευδῆ κατηγορίαν. Ὁ χορὸς μὴ θέλων νὰ ἀνακινήσῃ τὴν ἔριδα, ἀποφεύγει νὰ δώσῃ εὐρυτέρας ἐξηγήσεις. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντ.* 1119 "τὰ σκληρὰ γάρ τοι, κἂν ὑπέρδικ' ᾖ δάκνει„. *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Οἷον τὸ μὴ ἐνδίκως θρυλούμενον, ὅ ἐστιν ἡ ψευδὴς διαβολή, κἂν τὸ συνειδὸς ἐρρωμένον ᾖ„. Οὕτως ὁ χορὸς δικαιοῖ τόν τε Κρέοντα καὶ τὸν Οἰδίποδα, ἐκεῖνον μέν, λέγων, ὅτι ἡ ἀποδιδομένη κατηγορία εἶναι ψευδής, τοῦτον δέ, ὅτι καὶ ἡ ψευδὴς κατηγορία δάκνει. Τὸ δάπτει ὁ* Blaydes *ἔτρεψεν εἰς δάκνει, ὅπερ δὲν εἶναι ἀτυχές.*

4 *Ἡ φράσις ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐννοουμένου ῥήματος ἦλθεν. Ὁ Σχολιαστὴς παραφράζει οὕτωσίν· "Ἀμφότεροι τῆς διαφορᾶς αἴτιοί εἰσιν„.*

5 *Ὡς ἐκ τοῦ οὐ γίνεται οὐχί, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ ναὶ ναίχι, ὅπερ εἶναι ἐντονώτερον τοῦ ναί. Εἶναι τὸ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ

ἄλις ἔμοιγ', ἄλις[1], γᾶς προπονουμένας, 685
φαίνεται, ἔνθ' ἔληξεν, αὐτοῦ μένειν[2].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ὁρᾷς ἵν' ἥκεις[3], ἀγαθὸς ὢν γνώμην ἀνήρ,
τοὐμὸν παριεὶς[4] καταμβλύνων κέαρ;

ΧΟΡΟΣ

ἄναξ, εἶπον μὲν οὐχ ἅπαξ[5] μόνον,

παρ' ἡμῖν ν α ῖ σ κ ε. Ὁ χορὸς ἀποκρίνεται καταφατικῶς, ὅπως μὴ δοὺς εὐρυτέρας ἐξηγήσεις περιπλέξῃ τὰ πράγματα.

1 Ἡ ἐπανάληψις τοῦ ἄλις δεικνύει τὴν ζωηρὰν τοῦ χοροῦ ἐπιθυμίαν, ὅπως διακοπῇ ἡ περὶ τῆς ἔριδος συζήτησις. Τὸ προπονουμένας (= κακουμένης) ἔχει παθητικὴν σημασίαν, ὡς ἐν Τραχιν. 985 "κεῖμαι πεπονημένος ἀλλήκτοις ὀδύναις„. καὶ Θουκυδ. IV, 59 "πόλεως πονουμένης τῷ πολέμῳ„. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 510 "δεινὸν μὲν τὸ πάλαι κείμενον [ἤδη κακόν], ὦ ξεῖν', ἐπεγείρειν„.

2 Ὑποκείμενον τοῦ μένειν εἶναι τὸ τ ὸ ν λ ό γ ο ν, ὅπερ ἐννοεῖται ἐκ τῆς ἡγουμένης ἐρωτήσεως. Ἱκανὸν εἰς ἐμὲ τοὐλάχιστον, ἱκανόν, ἐπειδὴ ἡ χώρα πάσχει, νὰ μείνῃ ὁ λόγος αὐτοῦ, ὅπου ἐτελείωσεν. Ὁ δὲ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Αὐταρκές μοι φαίνεται στῆσαι τὸν λόγον, ἔνθα ἔληξεν ἡ στάσις„.

3 Βλέπεις, ποῦ ἔφθασας; Ὁ Οἰδίπους πεποιθώς, ὅτι ἔχει πλήρες δίκαιον, ἀγανακτεῖ, ὅτι ὁ χορὸς δὲν ἀποδίδει καθαρὰ τὸ ἄδικον τῷ Κρέοντι. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Τοῦτό φησιν ὁ Οἰδίπους ἀγανακτῶν. Διὰ τί πρὸς ἕτερον ἀποφεύγεις, καίτοι ἀγαθὸς ὢν ἀνήρ, καὶ οὐχ ὁμολογεῖς τὰ λυπήσαντά με τῇ Ἰοκάστῃ; Διὰ τί οὖν οὐ συνοργίζῃ μοι, ἀλλὰ πραΰνεις με ὑπὲρ τοῦ Κρέοντος„.

4 Τὰς μετοχὰς τρέπει εἰς ῥήματα ὁ Hartung π α ρ ί ῃ ς κ α ὶ κ α τ α μ β λ ύ ν ε ι ς, τὴν δὲ διόρθωσιν δέχεται καὶ ὁ Dindorf, ἀλλ' αὕτη γίνεται ἄνευ ἀνάγκης. Ἄλλοι μὲν ἐννοοῦσι τὴν καρδίαν τοῦ Οἰδίποδος, διότι ὁ χορὸς διὰ τῶν παρακλήσεων αὐτοῦ ποιεῖ τὴν καρδίαν τοῦ ἡγεμόνος ἀμβλεῖαν καὶ οὕτως ὁ Κρέων δὲν ὑφίσταται τὴν ὀξύτητα τοῦ θυμοῦ αὐτῆς· ἄλλοι δ' ἐννοοῦσι τὴν τοῦ χοροῦ, δηλ. ὅτι ἀμελεῖς τῆς ὑποθέσεώς μου καὶ ἀμβλύνεις τὴν ἀγάπην σου πρὸς ἐμέ, ὅπερ εἶναι πιθανώτερον, διότι συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἀπόκρισιν τοῦ χοροῦ.

5 Ὁ χορὸς τὴν πρὸς τὸν Οἰδίποδα ἀγάπην αὐτοῦ ἐδήλωσεν ἐν στίχ. 495, 503-12 καὶ 662-64.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἴσθι δὲ παραφρόνιμον[1], ἄπορον ἐπὶ φρόνιμα
πεφάνθαι[2] μ' ἄν, εἴ σε νοσφίζομαι,
ὅς τ'[3] ἐμὰν γᾶν φίλαν ἐν πόνοις
ἀλύουσαν[4] κατ' ὀρθὸν οὔρισας·
τὰ νῦν δ' εὔπομπος[5], εἰ δύνᾳ, γενοῦ.

1 *Σημαίνει, ὅτι καὶ τὸ παράφρων· τὴν αὐτὴν περίπου ἔννοιαν ἔχει καὶ ἡ ἑπομένη φράσις. δηλ. ἀνίκανος, ἀνεπιτήδειος εἰς πᾶν φρόνιμον. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἴσθι πεφάνθαί με παραφρόνιμον, ἀντὶ τοῦ παράφρονα καὶ ἀνόητον, καὶ ἄπορον ἐπὶ τὰ φρόνιμα". Ἂν καὶ πολλάκις τὸ εἶπον, ὅμως μάθε ἐκ νέου.*

2 *Τὸ ἴσθι συντάσσεται καὶ πρὸς ἀπαρέμφατον, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 1329 "καὶ παῦλαν ἴσθι τῆσδε μή ποτ' ἂν τυχεῖν νόσου βαρείας" καὶ Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 172 "εὖ τόδ' ἴσθι μή σε δὶς φράσαι". Ἰσοδυναμεῖ δὲ πρὸς τὴν φράσιν παραφρόνιμος ἂν εἴην πεφασμένος, εἴ σε νοσφίζομαι· Ἡ ὑπόθεσις ἐτέθη καθ' ὁριστικὴν ἀνωμάλως, ὡς Πλάτ. ἐν Ἀπολογ. 37 C "πολλή μέντ' ἂν με φιλοψυχία ἔχοι, εἰ οὕτως ἀλόγιστός εἰμι" καὶ ἐν Πρωταγόρ. 340 E, "πολλὴ ἂν ἀμαθία εἴη τοῦ ποιητοῦ, εἰ οὕτω φαῦλόν τί φησιν εἶναι τὴν ἀρετὴν ἐκτῆσθαι". Ὁ Badham εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ, εἴ σ' ἐνοσφιζόμην, ὅπερ δὲν φαίνεται ἀναγκαῖον. Τὸ νοσφίζομαι σημαίνει ἀπομακρύνομαι ἐν τῇ καρδίᾳ, δὲν ἀγαπῶ. Ὁ δὲ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Εἰ ἀλλότριόν σε καὶ οὐκ οἰκεῖον νενόμικα".*

3 *Τὸ ὅς τ' εἶναι μὲν ὁμηρικόν, ἀλλὰ καὶ οἱ τραγικοὶ ἐνίοτε μεταχειρίζονται· ὁ μὲν Σοφοκλῆς καὶ ὁ Εὐριπίδης ἐν τοῖς μελικοῖς μόνον χωρίοις, ὁ δ' Αἰσχύλος καὶ ἐν τοῖς τριμέτροις, ὡς ἐν Πέρσ. 202 καὶ ἐν Εὐμενίσ. 1006.*

4 *Σφόδρα ταραττομένην, ἐκτὸς ἑαυτῆς οὖσαν, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 1194 "οὗτοι νεμεσητόν, ἀλύοντα χειμερίῳ λύπᾳ καὶ παρὰ νοῦν θροεῖν". Ὁ Dobree ὅμως διώρθωσεν εἰς σαλεύουσαν, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Schneidewin. Ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀτυχής, ἀλλ' ἁρμόζει τῇ εἰκόνι τοῦ ποιητοῦ. Τὸ δὲ οὐρίζειν παράγεται ἐκ τοῦ οὖρος (καλὸς ἄνεμος) καὶ σημαίνει φέρω εἰς καλοὺς ἀνέμους, ἢ καθιστῶ τινα εὐτυχῆ, ὡς ἐν Τραχιν. 827 "καὶ τάδ' ὀρθῶς ἔμπεδα κατουρίζει".*

5 *Τὸ ἐπίθετον ἔχει ἐνεργητικὴν διάθεσιν ὀρθῶς δ' ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· ἀγαθὸς ὁδηγός, κυβερνήτης. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν, εἰ δύναιο, γενοῦ, ἀλλ' ὁ Bergk διώρθωσεν εἰς εὔπομπος εἰ γένοιο, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Dindorf· ἀλλ' ἡ τοιαύτη διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία. Τὸ δύνῃ ἐν τῷ μέλει ἁπαντᾷ δύνᾳ, Σχολ. εἰς Ἰλιάδ. Ξ, 199 "Δάμνᾳ Δώριον ἀντὶ τοῦ δάμνασαι. Οὕτως Ἀρίσταρχός φησιν ἐπίστιγ, δύνᾳ". Διὰ τοῦ τελευταίου στίχου ὁ χορὸς πειρᾶται, ὅπως καταπραΰνῃ τὸν τύραννον καὶ τρέψῃ τοῦτον εἰς ἐνέργειαν πρὸς σωτηρίαν τῆς πόλεως.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΟΚΑΣΤΗ

πρὸς θεῶν δίδαξον κἄμ', ἄναξ, ὅτου ποτὲ
μῆνιν[1] τοσήνδε πράγματος στήσας ἔχεις.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἐρῶ· σὲ γὰρ τῶνδ'[2] ἐς πλέον, γύναι, σέβω· 700
Κρέοντος[3], οἷά μοι βεβουλευκὼς ἔχει.

ΙΟΚΑΣΤΗ

λέγ', εἰ σαφῶς[4] τὸ νεῖκος ἐγκαλῶν ἐρεῖς.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

φονέα μέ φησι[5] Λαΐου καθεστάναι.

ΙΟΚΑΣΤΗ

αὐτὸς ξυνειδὼς ἢ μαθὼν ἄλλου πάρα;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

μάντιν μὲν[6] οὖν κακοῦργον εἰσπέμψας, ἐπεὶ 705

1 *Οἱ ποιηταὶ λέγουσιν ἰστάναι μῆνιν, ὀργήν, βοήν, κραυγήν, ἐλπίδα ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ μηνίειν, ὀργίζεσθαι κτλ. Ἡ δὲ γενικὴ πράγματος ἐγένετο κατὰ μίμησιν τῆς ἀντικειμενικῆς γενικῆς. Δι' ὄνομα τῶν θεῶν δίδαξον καὶ ἐμέ, βασιλεῦ, διὰ τί πρᾶγμα τέλος πάντων τόσον ὠργίσθης.*

2 *Μετὰ περιφρονήσεως ὁ Οἰδίπους λέγει περὶ τοῦ χοροῦ δείξαντος πρὸ ὀλίγου (687) ἀδιαφορίαν πρὸς τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ, ὡς οὗτος ἐπίστευσεν*

3 *Ὁ μὲν* Wunder *ἑρμηνεύει οὕτωσίν· ἐρῶ τὰ τοῦ Κρέοντος βουλεύματα, οἷά μοι βεβουλευκὼς ἔχει. Ἡ γενικὴ ὅμως δύναται ἁπλῶς νὰ ἐξαρτηθῇ καὶ ἐκ τοῦ ἐρῶ (τὰ ἐν τῷ μέσῳ κεῖνται παρενθετικῶς), διότι τὰ λεκτικὰ συντάσσονται καὶ ἁπλῇ γενικῇ, ὡς ἐν Ὀδυσσ. Λ, 173 "εἰπὲ δέ μοι πατρός τε καὶ υἱέος, ὃν κατέλειπον„, Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ. 1236 "ποίου κέκραγας ἀνδρὸς ὧδ' ὑπέρφρονα;„ καὶ Φιλοκτήτ. 439 "ἀναξίου μὲν φωτὸς ἐξερήσομαι„.*

4 *Ὁ τόνος τῆς φράσεως πίπτει ἐπὶ τοῦ σαφῶς· εἰ σαφῶς ἐρεῖς, ἐγκαλῶν (Κρέοντι) τὸ νεῖκος, ἤτοι τὴν αἰτίαν τῆς ἔριδος. Λέγει τοῦτο ἡ Ἰοκάστη, διότι μέχρι τοῦδε ἀσαφῶς ἐλέγετο περὶ τῆς ἔριδος.*

5 *Τοῦτο εἶπεν οὐχὶ ὁ Κρέων, ἀλλ' ὁ Τειρεσίας ἐν στίχ.* 362, *ὁ Οἰδίπους ὅμως διὰ τὴν συνωμοσίαν συγχέει ἀμφοτέρους.*

6 *Ὁ δὲ συχνάκις παραλείπεται*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τό γ' εἰς ἑαυτὸν πᾶν ἐλευθεροῖ στόμα.

ΙΟΚΑΣΤΗ

σὺ νῦν ἀφεὶς σεαυτὸν ὧν λέγεις πέρι[1],
ἐμοῦ πάκουσον, καὶ μάθ', οὕνεκ' ἐστί σοι[2]
βρότειον οὐδὲν μαντικῆς ἔχον[3] τέχνης.
φανῶ δέ σοι σημεῖα τῶνδε σύντομα[4].
χρησμὸς γὰρ ἦλθε Λαΐῳ ποτ', οὐκ ἐρῶ

παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν 294 καὶ ἐν Αἴαντι 1362. Ὅ τι ἔπρεπε νὰ δηλώσῃ διὰ προτάσεως περιεχούσης τὸν δέ, ἐξέφρασε διὰ τῆς ἑπομένης αἰτιολογικῆς, ὡς νομίζουσιν οἱ ἑρμηνευταί. Συνήθως τὸ χωρίον ἑρμηνεύεται οὕτωσί· διότι ὅ τι ἀφορᾷ εἰς τὸν ἑαυτόν του, διατηρεῖ ἐλεύθερον ἀπὸ τούτου τοῦ λόγου. Ἐγὼ εὑρίσκω τὴν ἑρμηνείαν ταύτην ὀλίγον βεβιασμένην καὶ ἤθελον προτιμήσει τὴν τοῦ Σχολιαστοῦ λέγοντος· "Ὅσον κατὰ τὸ ἑαυτοῦ ἤκει μέρος, ὁ μάντις πᾶσαν κακουργίαν λόγων ἀκρατῶς κινεῖ". Οὕτως ἡ αἰτιολογικὴ πρότασις δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸν Οἰδίποδα, ἀλλ' εἰς τὸν μάντιν. Ὑποτίθημι δέ, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Οἰδίποδος διεκόπη ὑπὸ τῆς Ἰοκάστης καὶ ὅτι ἤθελε προστεθῇ πρότασις διὰ τοῦ δέ, ἂν μὴ ἡ διακοπὴ συνέβαινεν. Ὁ Κρέων λέγει, ὅτι ἐφόνευσα τὸν Λάϊον μάντιν κακοῦργον πέμψας (διότι οὗτος ὁ μάντις τὸ καθ' ἑαυτὸν ἄγαν ἐλευθεροστομεῖ), αὐτὸς δὲ ἀρνεῖται. Οὕτως ἡ αἰτιολογικὴ πρότασις αἰτιολογεῖ, διὰ τί ὁ μὲν μάντις τὸ λέγει, αὐτὸς δὲ τὸ ἀρνεῖται. Ἀντὶ τοῦ κακοῦργον ὁ Nauck οὐχὶ ἀφυῶς γράφει πανοῦργον.

1 Οἱ νεώτεροι ἐκδόται ἐπιδοκιμάζουσι τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ἀρχαίου Σχολιαστοῦ λέγοντος· "Ἀπολύσας τοὺς λογισμούς, οὓς ἔχεις εἰς ἐκεῖνα περὶ ὧν λέγεις". Καθ' ἡμᾶς ὅμως ἡ φράσις δηλοῖ ἁπλῶς· σὺ τώρα ἀπαλλαγεὶς ἐκείνων, περὶ ὧν λέγεις, δηλ. ἡ φράσις ὑποδηλοῖ τὴν διακοπὴν τοῦ λόγου, ἣν εἴκασα πρὸ ὀλίγου.

2 Ἠθικὴ δοτική, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 37 "οὕτως ἔχει σοι ταῦτα".

3 Ἀντὶ τοῦ ἔχον οἱ πεζογράφοι ἤθελον μεταχειρισθῇ τὸ μετέχον. Καὶ μάθε, ὅτι κανεὶς θνητὸς δὲν μετέχει τῆς μαντικῆς τέχνης. Ἡ Ἰοκάστη δὲν ἅπτεται τοῦ φόνου τοῦ Λαΐου, ἀλλὰ πειρᾶται, ὅπως ταπεινώσῃ τὸ μάντευμα τοῦ Τειρεσίου. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ὑπάρχει ἄλλο παράδειγμα τοῦ ἔχειν ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ μετέχειν, ὁ μὲν Hartung προτείνει τυχόν, ὁ δὲ Heimsoeth λαχὸν καὶ ὁ Schmidt μαντικὴν ἔχον τέχνην.

4 Σημαίνει, ὅ τι καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ, ὡς καὶ ἐν Ἀντιγόν. 446 "σὺ δ' εἰπέ μοι μὴ μῆκος, ἀλλὰ σύντομα".

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Φοίβου γ' ἀπ' αὐτοῦ[1]*, τῶν δ' ὑπηρετῶν ἄπο,*
ὡς αὐτὸν ἥξοι[2] *μοῖρα πρὸς παιδὸς θανεῖν,*
ὅστις γένοιτ' ἐμοῦ τε κἀκείνου πάρα.
καὶ τὸν μέν, ὥσπερ γ' ἡ φάτις[3]*, ξένοι ποτὲ* 715
λῃσταὶ φονεύουσ' ἐν τριπλαῖς ἁμαξιτοῖς[4]*·*
παιδὸς δὲ βλάστας[5] *οὐ διέσχον ἡμέραι*
τρεῖς, καί[6] *νιν ἄρθρα κεῖνος ἐνζεύξας ποδοῖν*
ἔρριψεν ἄλλων χερσὶν εἰς[7] *ἄβατον ὄρος.*

1 *Ἡ Ἰοκάστη, ὡς καὶ ὁ χορὸς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, διαστέλλει τὸν θεὸν ἀπὸ τῶν ὑπηρετῶν αὐτοῦ ἐν στίχ.* 498.

2 *Οὕτως ἔχουσι τὰ ἄριστα τῶν χειρογράφων, ὁ δὲ* Halm *ἔγραψεν ἕξοι οὐχὶ ἀναγκαίως. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 969 "εἴ τι θέσφατον πατρὶ χρησμοῖσιν ἱκνεῖθ', ὥστε πρὸς παίδων θανεῖν". *Ἐπειδὴ τὸ θνήσκειν κεῖται ὡς κύριον παθητικόν, ἔχει ποιητικὸν αἴτιον.*

3 *Ὡς λέγουσιν, ὡς ἡ φήμη ὑπάρχει.*

4 *Ἐννοεῖται τὸ οὐσιαστικὸν ὁδοῖς. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει "Ἐν συνάψει δύο πλατειῶν ὁδῶν ἁμαξηφόρων". Τοῦτο ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ λέγεται τρίστρατον. Ἡ μνεία τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἐφονεύθη ὁ Λάϊος, διαταράσσει τὴν διάνοιαν τοῦ Οἰδίποδος· διότι ἐνταῦθα οὗτος ἐφόνευσεν ἄνθρωπον. Ἐν ᾧ δὲ ἡ Ἰοκάστη λέγει ταῦτα, ὅπως καταπραΰνῃ τὸν ἄνδρα, ἐπῆλθε τὸ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα. Τοῦτο καλεῖται περιπέτεια. Ὅρα Εἰσαγωγ. ἐν σελ.* 24. *Ἐντεῦθεν ἄρχεται λυόμενος ὁ μῦθος, διότι ὁ Οἰδίπους περιπίπτει εἰς δυστυχίαν.*

5 *Τὴν γέννησιν τοῦ παιδὸς δὲν διεχώρισαν ἀκόμη τρεῖς ἡμέραι, δηλ. δὲν ὑπῆρχον τρεῖς ἡμέραι ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τῆς ἐκθέσεως.*

6 *Ἐν τῷ ὁρισμῷ τοῦ χρόνου ἀντὶ παρενθετικῆς προτάσεως οἱ ἀρχαῖοι ἐνίοτε μεταχειρίζονται παρατακτικήν, ὡς ἐν Φιλοκτήτ.* 354 "ἦν δ' ἦμαρ ἤδη δεύτερον πλέοντί μοι, κἀγὼ πικρὸν Σίγειον οὐρίῳ πλάτῃ κατηγόμην" καὶ Θουκυδίδ. *I*, 50 "ἤδη ἦν ὀψὲ καὶ οἱ Κορίνθιοι ἐξαπίνης πρύμναν ἐκρούοντο". *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "τὰ σφυρὰ περόνῃ συνάψας". Ὁ δοῦλος ὅμως λέγει, ὅτι αὐτὴ ἡ Ἰοκάστη ἐξέθετο τὸ βρέφος ἐν στίχ.* 1173, *ἡ δὲ μαρτυρία τούτου εἶναι πιθανωτέρα. Ὁ* Wolff *ὅμως παρατηρεῖ, ὅτι τὰ δύο χωρία δὲν ἀντιφάσκουσι πρὸς ἄλληλα· διότι ὁ μὲν πατὴρ ὥρισε τὴν πρᾶξιν, ἡ δὲ ἐνέργεια τῆς μητρὸς δηλοῦται διὰ τῆς φράσεως ἄλλων χερσίν, ὅπερ εἶναι ὀλίγον βεβιασμένον. Ἡ ἀνάλυσις τῆς πέμπτης ἄρσεως ἐν τῷ τριμέτρῳ εἶναι μὲν σπανία, ἀλλ' ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς* 967, 1496 *καὶ* 1505.

7 *Ὁ* Musgrave *διώρθωσεν εἰς ἄβατον εἰς ὄρος, ὅπερ ἐπιδοκι-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κἀνταῦθ'[1] Ἀπόλλων οὔτ' ἐκεῖνον ἤνυσεν
φονέα γενέσθαι πατρός, οὔτε Λάϊον
τὸ δεινόν, οὐφοβεῖτο, πρὸς παιδὸς παθεῖν[2].
τοιαῦτα[3] φῆμαι μαντικαὶ διώρισαν·
ὧν[4] ἐντρέπου σὺ μηδέν. ὧν γὰρ ἂν θεὸς
χρείαν[5] ἐρευνᾶ, ῥᾳδίως αὐτὸς φανεῖ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

οἷόν μ' ἀκούσαντ' ἀρτίως ἔχει, γύναι,
ψυχῆς πλάνημα κἀνακίνησις[6] φρενῶν.

ΙΟΚΑΣΤΗ

ποίας μερίμνης τοῦθ' ὕπο στραφεὶς[7] λέγεις;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἔδοξ'[8] ἀκοῦσαί σου τόδ', ὡς ὁ Λάϊος
κατασφαγείη πρὸς τριπλαῖς ἁμαξιτοῖς.

μάζεται ὑπὸ πολλῶν νεωτέρων. Ἐννοεῖ δὲ τὸν Κιθαιρῶνα.

1 *Περιέμενέ τις νὰ εἴπῃ, ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἐτελεύτησεν· ἀντὶ ὅμως τούτου λέγει, ὅτι ἀφορᾷ εἰς ταπείνωσιν τῆς μαντικῆς.*

2 *Ἐν τισι χειρογράφοις ὑπάρχει θανεῖν, ἀλλὰ φαίνεται, ὅτι τὸ ῥῆμα μετεβλήθη ὑπό τινος διορθωτοῦ.*

3 *Τοῦτο λέγει μετὰ περιφρονήσεως.*

4 *Δηλαδὴ τῶν φημῶν. Ἐπειδὴ τὸ ἐντρέπεσθαι σημαίνει φροντίζειν, δέχεται τὴν σύνταξιν τούτου, ὡς ἐν στίχ.* 1226 "*τῶν Λαβδακείων ἐντρέπεσθε δωμάτων*", *ἐν Αἴαντ.* 90 "*τί βαιὸν οὕτως ἐντρέπει τῆς συμμάχου;*"

5 *Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν φράσιν· ἃ χρήσιμα ὄντα. Ἐπειδὴ δ' ὁ ποιητὴς τὸ ἐρευνᾷν μετεχειρίσθη ἐπὶ τοῦ θεοῦ, εἰκάζουσιν, ὅτι τὸ χωρον διεφθάρη. Ὁ Σχολιαστὴς ὅμως ἑρμηνεύει· "ἤγουν ἃ γὰρ ἂν ὁ θεὸς ζητῇ, πρέποντα κρίνας ζητεῖσθαι, ῥᾳδίως, ἤγουν εὐκόλως, αὐτὸς δείξει".* Τοῦτο εἶναι ὑπαινιγμοὺς εἰς τὰ μέλλοντα συμβῆναι.

6 *Ποία σύγχυσις τῆς ψυχῆς καὶ ταραχὴ τῆς διανοίας κατέλαβέ με, ὦ γύναι, ὅτε πρὸ ὀλίγου ἤκουσα. Τοῦτο ἐγένετο διὰ τὴν φράσιν ἐν τριπλαῖς ἁμαξιτοῖς.*

7 *Συνήθως γράφεται μία λέξις, ὑποστραφεὶς ἢ ἐπιστραφείς· ἐπειδὴ ὅμως ἡ γενικὴ δυσκόλως ἐξηγεῖται, ὀρθῶς ὁ* Dindorf *γράφει ὕπο στραφείς.*

8 *Δὲν λέγει ἤκουσα, διότι τὸ πρᾶγμα εἶναι οὕτω φοβερόν, ὥστε οὐδὲ τὰ ὦτα αὐτοῦ θέλει νὰ πιστεύσῃ.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΟΚΑΣΤΗ

ηὐδᾶτο γὰρ ταῦτ', οὐδέπω λήξαντ'[1] *ἔχει.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

καὶ ποῦ 'σθ' ὁ χῶρος οὗτος, οὗ τόδ' ἦν πάθος;[2]

ΙΟΚΑΣΤΗ

Φωκὶς μὲν ἡ γῆ κλῄζεται, σχιστὴ δ' ὁδὸς
ἐς ταὐτὸ Δελφῶν[3] *κἀπὸ Δαυλίας ἄγει.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

καὶ τίς χρόνος τοῖσδ'[4] *ἐστὶν οὐξεληλυθώς;* 735

ΙΟΚΑΣΤΗ

σχεδόν τι πρόσθεν ἢ σὺ τῆσδ' ἔχων χθονὸς
ἀρχὴν ἐφαίνου, τοῦτ' ἐκηρύχθη[5] *πόλει.*

1 *Θέλει νὰ εἴπῃ· ἔληξαν αὐδώμενα.*

2 *Ἐννοεῖ τὸν θάνατον τοῦ Λαΐου.*

3 *Ἀντὶ ἀπὸ Δελφῶν καὶ Δαυλίας, ὡς ἐν Ἀντιγόν.* 210 "καὶ τῶν θανόντων χῶπόσοι ζῶμεν πέρι„ καὶ 1176 "πότερα πατρῴας ἢ πρὸς οἰκείας χερὸς (ὄλωλεν)„ καὶ ἐν Αἴαντ. 397 "οὔτε θεῶν γένος βλέπειν οὔτ' εἰς ὄνησιν ἀνθρώπων„. *Περὶ τοῦ τόπου τούτου ὁ Στράβων λέγει* IX, σελ. 423 "ἐν δὲ τῇ μεσογαίᾳ μετὰ Δελφοὺς ὡς πρὸς τὴν ἕω Δαυλὶς πολίχνιον„ καὶ Παυσαν. X, 5, 2 "Προϊὼν δὲ αὐτόθεν ἐπὶ ὁδὸν ἀφίξῃ καλουμένην Σχιστήν... Οἰδίποδι μὲν ὁδὸς ἡ Σχιστὴ καὶ τόλμημα τὸ ἐπ' αὐτῇ κακῶν ἦρξε· καὶ τὰ τοῦ Λαΐου δὲ μνήματα, καὶ οἰκέτου τοῦ ἑπομένου, ταῦτα ἔτι ἐν μεσαιτάτῳ τῆς τριόδου, καὶ ἐπ' αὐτῶν λίθοι λογάδες σεσωρευμένοι„. *Νῦν ὀνομάζεται τὸ σταυροδρόμι τῆς μπάρμπανας. Ἔτι καὶ νῦν σῴζονται οἱ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου μνημονευόμενοι λίθοι.*

4 *Οὐχὶ σπανίως ὁ χρόνος, ἐξ οὗ λογίζει τις, τίθεται κατὰ δοτικήν, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Β, 295 "ἡμῖν δ' εἴνατός ἐστι περιτροπέων ἐνιαυτός„, Σοφοκλ. ἐν Φιλοκτήτ. 354 "ἦν δ' ἤμαρ ἤδη δεύτερον πλέοντί μοι„, Ἡρόδοτ. II, 145 "Ἡρακλεῖ μὲν δὴ ὅσα αὐτοὶ Αἰγύπτιοί φασιν εἶναι ἔτεα ἐς Ἄμασιν βασιλέα, δεδήλωταί μοι πρόσθε„.*

5 *Τοῦτο ἔγεινε γνωστὸν εἰς τὴν πόλιν ὀλίγον τι πρότερον, ἢ σὺ ἐφανερώθης ἔχων τὴν ἐξουσίαν ταύτης τῆς χώρας. Φαίνεται, ὅτι ὁ φόνος τοῦ Λαΐου ἐγένετο γνωστὸς διὰ κήρυκος.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ὦ Ζεῦ, τί μου δρᾶσαι βεβούλευσαι πέρι[1];

ΙΟΚΑΣΤΗ

τί δ' ἐστί σοι τοῦτ', Οἰδίπους, ἐνθύμιον[2];

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

μήπω μ' ἐρώτα, τὸν δὲ Λάϊον[3], φύσιν
τίν' εἶχε[4], φράζ' ἔτ'· ἦν δ' ἀκμὴν ἥβης ἔχων;

ΙΟΚΑΣΤΗ

μέγας[5], χνοάζον ἄρτι λευκανθεὶς κάρα·
μορφῆς δὲ τῆς σῆς οὐκ ἀπεστάτει[6] πολύ.

1 Ὦ Ζεῦ, τί διενοήθης περὶ ἐμοῦ νὰ πράξῃς; Ἐπιφωνεῖ ταῦτα, διότι συμφωνεῖ ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος.

2 Ἐνταῦθα σημαίνει τὸ προξενοῦν ψυχικὴν ἀνησυχίαν, φόβον.

3 Ἀντὶ νὰ εἴπῃ· φράζε, τίνα φύσιν εἶχεν ὁ Λάϊος. Φύσις ἐνταῦθα εἶναι τὸ μέγεθος, ὁ ὄγκος τοῦ σώματος. Τοῦτο λέγεται φυή, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως, διότι ἀπαντᾷ καὶ φύσις, ὡς ἐν Τραχιν 307 καὶ Πίνδ. ἐν Ἰσθμ. 3, 67.

4 Ὁ Dindorf ἔγραψεν ἦλθεν, ἀντὶ εἶχεν, ὅπερ δὲν ἐπιδοκιμάζομεν. Οἱ κριτικοὶ ἐπειράθησαν πολλὰς λέξεις τοῦ στίχου τούτου, ὅπως διορθώσωσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀτυχῶς· τὰ χειρόγραφα ἔχουσι, τίνα δ' ἀκμὴν ἥβης ἔχων; Ἐπειδὴ δὲ καὶ εἰς τὴν δευτέραν ἐρώτησιν ἔπρεπε νὰ νοηθῇ τὸ εἶχεν, ἤθελεν εἶναι εἶχεν ἔχων, ὅπερ δὲν ἁρμόζει. Διὰ τοῦτο διώρθωσάν τινες τὸ εἶχε εἰς ἔτυχε, ὁ δὲ Brunck τὸ ἔχων μετέβαλεν εἰς τότε, ὅπερ ἀπίθανον. Πιθανώτερον ὁ Bellermann μετέβαλε τὸ τίνα εἰς ἦν. Οὕτως ὁ Οἰδίπους ἐρωτᾷ, ἂν ὁ Λάϊος ἐφονεύθη ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας. Ἐρωτᾷ δὲ οὕτως, ὅπως λάβῃ ἀπόκρισιν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ. Ἀφ' οὗ δὲν διαφέρει ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος, ἴσως διαφέρει ἡ ἡλικία.

5 Διὰ τῶν στίχων τούτων ὁ ποιητὴς περιγράφει αὐτὸν τὸν Οἰδίποδα, ὅστις ὡμοίαζε τῷ πατρί. Ἡ ἀπόκρισις δὲν εἶναι γραμματικῶς ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐρώτησιν· διότι ἡ Ἰοκάστη ἀποκρίνεται μέγας (ἦν), ὡσεὶ ἠρωτᾶτο· τίς ἦν τὴν φύσιν; Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι χνοάζων καὶ οὕτω πειρᾶται νὰ ἑρμηνεύσῃ ὁ Σχολιαστής· "Ἀνθῶν ἄρτι κάρα λευκοβαφές, τουτέστι λευκαινόμενος„. Νομίζομεν, ὅτι ἄριστα ἀναγινώσκει ὁ Hartung. χνοάζον ἄρτι λευκανθεὶς κάρα, ὅπερ δέχεται καὶ ὁ Dindorf.

6 Δὲν ἀπεῖχε δὲ πολὺ ἀπὸ τῆς μορφῆς σου. Τοῦτο ἦτο ἱκανὸν τεκ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

οἴμοι τάλας· ἔοικ' ἐμαυτὸν εἰς ἀρὰς
δεινὰς προβάλλων ἀρτίως οὐκ εἰδέναι[1]. 745

ΙΟΚΑΣΤΗ

πῶς φής; ὀκνῶ[2] τοι πρός σ' ἀποσκοποῦσ', ἄναξ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

δεινῶς ἀθυμῶ, μὴ βλέπων ὁ μάντις ᾖ[3]·
δείξεις δὲ μᾶλλον, ἢν ἓν ἐξείπῃς ἔτι.

ΙΟΚΑΣΤΗ

καὶ μὴν ὀκνῶ μέν, ἃ δ' ἂν ἔρῃ μαθοῦσ'[4] ἐρῶ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

πότερον ἐχώρει βαιός[5], ἢ πολλοὺς ἔχων 750
ἄνδρας λοχίτας[6], οἳ' ἀνὴρ ἀρχηγέτης;

ΙΟΚΑΣΤΗ

πέντ' ἦσαν οἱ ξύμπαντες, ἐν δ' αὐτοῖσιν ἦν
κῆρυξ[7]· ἀπήνη δ' ἦγε Λάϊον μία.

μήριον, ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ Οἰδίποδος φονευθεὶς ἦτο αὐτὸς ὁ πατήρ.

1 *Τὸ οὐκ εἰδέναι ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ λελῃθέναι. Νομίζω, ὅτι ἀνεπαισθήτως πρὸ ὀλίγου ἔβαλον οὐχὶ ἄλλον, ἀλλ' ἐμαυτὸν εἰς φοβερὰς κατάρας.*

2 *Ἐνταῦθα σημαίνει φοβοῦμαι.*

3 *Τοῦτο λέγει ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὕβριν, ἣν εἶπε κατὰ τοῦ μάντεως ἐν στίχ.* 311 "τυφλὸς τά τ' ὦτα τόν τε νοῦν τά τ' ὄμματ' εἶ".

4 *Ὁσαδήποτε ὅμως καὶ ἂν μ' ἐρωτήσῃς, ἂν γνωρίζω, θὰ εἴπω.*

5 *Μετ' ὀλίγων, ὡς μικρὸς ἄνθρωπος, ὡς ἐν Αἴαντ.* 160 "μετὰ μεγάλων βαιὸς ἄριστ' ἂν ὀρθοῖτο". *Τὸ βαιὸς ὁ Nauck θεωρεῖ ὕποπτον καὶ εἰκάζει μοῦνος.*

6 *Ἐννοεῖ τοὺς ὑπασπιστάς.*

7 *Οἱ κήρυκες ἠκολούθουν τοῖς βασιλεῦσι, διότι ἦσαν τὰ ὄργανα τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ὡς βλέπομεν ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν. Ὁ κῆρυξ τοῦ Οἰδίποδος ὀνομάζεται Πολυφόντης, Ἀπολλόδωρ.* 3, 5, 7, *Πολυφήτης καὶ Πολυποίτης, Σχόλ. εἰς Εὐριπίδ. Φοινίσσ.* 39. *Εἰς τὸ ἀπήνη προσέθηκε τὸ μία, ὅπως δηλώσῃ, ὅτι δὲν εἶπετο ἄλλη ἅμαξα σκευοφόρος ἢ πρὸς χρῆσιν τῶν θεραπόντων τοῦ βασιλέως.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

αἰαῖ, τάδ' ἤδη διαφανῆ[1]. τίς ἦν ποτε
ὁ τούσδε λέξας τοὺς λόγους ὑμῖν, γύναι;

ΙΟΚΑΣΤΗ

οἰκεύς[2] τις, ὅσπερ ἵκετ' ἐκσωθεὶς μόνος.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἦ κἀν δόμοισι[3] τυγχάνει τὰ νῦν παρών;

ΙΟΚΑΣΤΗ

οὐ δῆτ'· ἀφ' οὗ γὰρ κεῖθεν ἦλθε καὶ κράτη
σέ τ'[4] εἶδ' ἔχοντα Λάϊόν τ' ὀλωλότα,
ἐξικέτευσε τῆς ἐμῆς χειρὸς θιγών[5],
ἀγρούς[6] σφε πέμψαι κἀπὶ ποιμνίων νομάς,
ὡς πλεῖστον εἴη τοῦδ' ἄποπτος ἄστεως[7].
κἄπεμψ' ἐγώ νιν· ἄξιος γάρ, ὅγ'[8] ἀνὴρ

1 *Προσηκόντως κεῖται τὸ ἐπίθετον διαφανής, ὅπερ σημαίνει ἐκεῖνο, δι' οὗ δύναταί τις νὰ ἴδῃ ἄλλο τι ὄπισθεν κείμενον.*

2 *Δοῦλος τῆς οἰκίας, οἰκιακὸς δοῦλος.*

3 *Τὴν ἐρώτησιν ταύτην προκαλεῖ τὸ ὄνομα οἰκεύς.*

4) *Ὑπερβατὸν ἀντί, σέ τε κράτη, ὡς ἐν Φιλοκτήτ.* 1411 "αὐδὴν τὴν Ἡρακλέους ἀκοῇ τε κλύειν, λεύσσειν τ' ὄψιν". *Ὁ ποιητὴς δὲν ἐννοεῖ, ὅτι ὁ δοῦλος τὸ πρῶτον ἐν Θήβαις εἶδεν, ὅτι ὁ Λάϊος ὅλωλεν, ἀλλ' ὅτι ἡ θέα τοῦ νέου βασιλέως ἀνεμίμνησκε τὸν πιστὸν δοῦλόν τὸν πρῶτον κύριον. Ἡ Ἰοκάστη δὲν ἐνόησεν, ὅτι ὁ δοῦλος ἔβλεπε βασιλεύοντα τὸν φονέα τοῦ κυρίου, ὃν ἠγάπα. Ἀντὶ τῆς αἰτιατικῆς ὀλωλότα ἔπρεπε νὰ θέσῃ γενικὴν ἀπόλυτον.*

5 *Οἱ ἱκετεύοντες ἥπτοντο τῶν χειρῶν καὶ ἄλλων μελῶν τοῦ σώματος ἐκείνων, οὓς ἱκέτευον*

6 *Ἐννοεῖται ἡ ἐπὶ ἐκ τῆς ἑπομένης φράσεως*

7 *Μακρὰν ὢν τῆς ὄψεως τῆς πόλεως, μεμακρυσμένος, ὡς ἐν Φιλοκτήτ.* 467 "πλοῦν μή 'ξ ἀπόπτου μᾶλλον ἢ ἐγγύθεν σκοπεῖν".

8 *Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ὅ γ' ἀνήρ, ὃ δ' ἀνήρ, ὅδε γ' ἀνήρ, ὁ δὲ* Hermann *διώρθωσιν εἰς οἵ' ἀνήρ. Οἱ ἐκδόται ἐπιδοκιμάζουσι τὴν διόρθωσιν λέγοντες, ὅτι τὸ οἷα μετριάζει τὴν σημασίαν τοῦ ἄξιος, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ.* 32 "κἀγὼ μετέσχον, οἷα δὴ γυνή, φόνου". *Νομίζομεν ὅμως, ὅτι πᾶσαι αἱ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δοῦλος, φέρειν ἦν τῆσδε καὶ[1] μείζω χάριν.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

πῶς[2] ἂν μόλοι δῆθ' ἡμὶν ἐν τάχει πάλιν; 765

ΙΟΚΑΣΤΗ

πάρεστιν[3]· ἀλλὰ πρὸς τί τοῦτ' ἐφίεσαι;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

δέδοικ' ἐμαυτόν[4], ὦ γύναι, μὴ πόλλ' ἄγαν
εἰρημέν' ᾖ μοι, δι' ἃ νιν εἰσιδεῖν θέλω.

ΙΟΚΑΣΤΗ

ἀλλ' ἥξεται μέν· ἀξία δέ που μαθεῖν
κἀγὼ τά γ' ἐν σοὶ δυσφόρως[5] ἔχοντ', ἄναξ. 770

γραφαὶ τῶν χειρογράφων εἶναι προτιμότεραι τῆς διορθώσεως· διότι παρέχουσιν ἔννοιαν μᾶλλον ἁρμόζουσαν τῷ χωρίῳ· οὗτος ὁ δοῦλος (ὅστις εἶχε τοσαύτην ἀφοσίωσιν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Λαΐου) ἦτο ἄξιος νὰ λάβῃ χάριν καὶ μεγαλειτέραν ταύτης.

1 Ὁ καὶ ἐτέθη πρὸς ἐπίτασιν, ὡς ἐν Αἴαντ. 1371 "σοὶ μὲν νέμοιμ' ἂν τῆσδε καὶ μείζω χάριν„. 2 Ἡ ἐρώτησις δηλοῖ ζωηρὰν ἐπιθυμίαν καὶ εὐχήν, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 531 "πῶς ἂν ὔμιν ἐμφανὴς ἔργῳ γενοίμην„. Ἰδὲ καὶ 794.

3 Εἶναι παρών· μετεχειρίσθη δὲ τὸ ῥῆμα τοῦτο πρὸς δήλωσιν, ὅτι ὁ δοῦλος πάραυτα δύναται νὰ ἦναι παρών. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει "Ὡς παρόντα νόμιζε αὐτόν· οὕτως ἔχει εὐκόλως ἀφίξεσθαι„. Κατὰ τὸν Nauck σαφέστερον ἤθελεν εἶναι ἔξεστιν, ὅπερ δὲν νομίζομεν ὡς εὐστόχως ἐπινοηθέν· διότι ὁ Οἰδίπους δὲν ἤτησεν ἄδειαν, ὅπως τὸ ἔξεστιν ἔχῃ καλῶς. Τοὐναντίον τὸ πάρεστιν ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ζωηρὰν ἐπιθυμίαν τοῦ Οἰδίποδος. Τὸ δὲ ἐφίεσαι, ὅπερ συντάσσεται πρὸς γενικήν, ἐνταῦθα συνετάχθη πρὸς αἰτιατικήν, ὡς καὶ ἐν στίχ. 58 τὸ ἱμείρειν "γνωστὰ κοὐκ ἀγνωτά μοι προσήλθεθ' ἱμείροντες„.

4 Ὁ ποιητὴς ὁμαλῶς ἤθελεν εἰπεῖ· δέδοικα μὴ πόλλ' ἄγαν εἰρηκὼς ὦ, ἀλλὰ τὸ ὑποκείμενον τῆς ἐξαρτωμένης προτάσεως ἐξαγαγὼν ἔθηκε τοῦτο ἀναγκαστικὸν αἴτιον εἰς τὸ δέδοικα. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρὰ Θουκυδίδ. IV. 8, 5 "τὴν νῆσον ἐφοβοῦντο. μὴ ἐξ αὐτῆς οἱ Ἀθηναῖοι τὸν πόλεμον ποιῶνται„. Φοβοῦμαι, ὦ γύναι, μήπως ὑπὲρ τὸ δέον πολλὰ εἶπον, διὰ τὰ ὁποῖα θέλω νὰ ἴδω τοῦτον.

5 Εἶναι δ' ἄξιον, ὡς νομίζω, νὰ μάθω καὶ ἐγὼ ἐκεῖνα βέβαια, τὰ ὁποῖα προξενοῦσιν εἰς σὲ ἀνησυχίαν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

κοὐ μὴ στερηθῇς[1] γ', ἐς τοσοῦτον ἐλπίδων
ἐμοῦ βεβῶτος· τῷ γὰρ ἂν καὶ μείζονι[2]
λέξαιμ' ἂν ἢ σοί, διὰ τύχης τοιᾶσδ' ἰών[3];
ἐμοὶ πατὴρ μὲν Πόλυβος ἦν Κορίνθιος,
μήτηρ δὲ Μερόπη[4] Δωρίς. ἡγόμην δ' ἀνὴρ
ἀστῶν μέγιστος τῶν ἐκεῖ[5], πρίν μοι τύχη
τοιάδ' ἐπέστη[6], θαυμάσαι μὲν ἀξία,
σπουδῆς γε μέντοι τῆς ἐμῆς οὐκ ἀξία[7].
ἀνὴρ γὰρ ἐν δείπνοις μ' ὑπερπλησθεὶς[8] μέθῃ

1 *Λείπει τὸ ἀντικείμενον, δηλ. τοῦ μαθεῖν. Τὸ ἐλπίδες ἐνταῦθα δὲν κεῖται ἐπὶ ἀγαθοῦ, ἀλλ' ἐπὶ κακοῦ. Καὶ δὲν ὑπάρχει φόβος μήπως στερηθῇς νὰ μάθῃς βέβαια ταῦτα τώρα, ὅτε ἔφθασα εἰς τόσους φόβους (δηλ. τοῦ νὰ ἀνακαλυφθῶ φονεὺς τοῦ Λαΐου).*

2 *Κατὰ τὸν* Wunder *ἡ φράσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τήνδε· τίς γὰρ ἂν καὶ μᾶλλον ἄξιος εἴη μαθεῖν ταῦτα παρ' ἐμοῦ ἢ σύ;*

3 *Εἰς τοιαύτην τύχην περιπεσών. Ἡ φράσις συνήθης, ὡς δι' ὀδύνης, κινδύνων, μόχθων, φόβου βαίνειν, χωρεῖν, ἐλθεῖν, ἰέναι κτλ.*

4 *Περὶ τοῦ ὀνόματος ὑπάρχει διαφωνία· διότι κατὰ μὲν τὸν Φερεκύδην ὠνομάζετο Μέδουσα, θυγάτηρ τοῦ Ὀρσιλόχου, κατὰ δὲ ἄλλους Ἀντιοχίς, θυγάτηρ τοῦ Χάλκωνος, καὶ κατὰ τὸν Παυσανίαν (II, 6, 6) ἐλέγετο Περίβοια. Τὸ Δωρὶς δὲν σημαίνει ἐνταῦθα Πελοποννησιακήν, ὡς λέγει ὁ Σχολιαστής, ὅπερ ἤθελεν εἶναι ἀναχρονισμός, ἀλλὰ δηλοῖ τὴν οὖσαν ἐκ τῆς ἀρχαίας Δωρίδος. Τὸ δὲ ἡγόμην σημαίνει ἐνομιζόμην, ἐθεωρούμην, ὡς Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 34 "καὶ τὸ πρᾶγμα ἄγειν ὡς παρ' οὐδέν".*

5 *Δηλαδὴ τὴν ἐν Κορίνθῳ. "Ορα, ὅτι λέγει ἐκεῖ, ἐν ᾧ δὲν εἶπε πρότερον Κόρινθος, ἀλλὰ Κορίνθιος.*

6 *Δὲν σημαίνει συνέβη, ἀλλ' ἔστη ἀντίθετος, διότι ἐρρήθη κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ ἡγόμην ἐν τῇ κυρίᾳ αὐτοῦ σημασίᾳ, ὡς νομίζω, Εὐριπίδ. ἐν Ἱππολύτ. 819 "ὦ τύχα, ὡς μοι βαρεῖα καὶ δόμοις ἐπεστάθης".*

7 *Τὸ ὁμοιοτέλευτον εὕρηται καὶ ἀλλαχοῦ παρὰ τοῖς τραγικοῖς, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑλέν. 922. Ὀρθῶς δ' ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· "Ἔδει γὰρ πρὸς τὸ ὀξὺ μὲν ἀκούσαντα ὡς εἴη νόθος, θαυμάζειν, οὐ μὴν τοσοῦτον φροντίσαι τοῦ πράγματος". Ὁ Οἰδίπους ταπεινοῖ τὴν σπουδαιότητα τοῦ λόγου, ὅπως μὴ λυπηθῇ ἡ Ἰοκάστη, ὅτι ὁ σύζυγος δὲν εἶναι υἱὸς βασιλέων.*

8 *Τὸ ὑπερπίμπλημι συντάσσεται πρὸς γενικήν, ὡς ἐν στίχ. 874 "ὕβρις, εἰ πολλῶν ὑπερπλησθῇ μάταν", δέχεται ὅμως ἀντὶ ταύτης καὶ δοτικὴν ὀργανικήν, ὡς καὶ τὰ τὴν αὐτὴν ση-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καλεῖ παρ' οἴνῳ, πλαστὸς[1] ὡς εἴην πατρί. 780
κἀγὼ βαρυνθεὶς τὴν μὲν οὖσαν[2] ἡμέραν
μόλις κατέσχον[3]· θατέρᾳ δ' ἰὼν πέλας
μητρὸς πατρός τ' ἤλεγχον· οἱ δὲ δυσφόρως
τοὔνειδος ἦγον[4] τῷ μεθέντι τὸν λόγον.
κἀγὼ τὰ μὲν κείνοιν[5] ἐτερπόμην, ὅμως δ' 785
ἔκνιζέ[6] μ' ἀεὶ τοῦθ', ὑφεῖρπε γὰρ πολύ.
λάθρᾳ δὲ μητρὸς καὶ πατρὸς πορεύομαι
Πυθώδε. καί μ' ὁ Φοῖβος, ὧν[7] μὲν ἱκόμην,
ἄτιμον ἐξέπεμψεν, ἄλλα δ' ἄθλια
καὶ δεινὰ καὶ δύστηνα προὐφάνη[8] λέγων, 790

μασίαν ἔχοντα, ὡς ἐν Τραχιν. 54 "πῶς παισὶ τοσοῖσδε πληθύεις;„ Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 132 "Λέκτρα πίμπλαται δακρύμασιν„ καὶ Θουκυδ. VII, 75, 4 "δάκρυσι πᾶν τὸ στράτευμα πλησθέν„. Διὰ τῆς ἐπισωρεύσεως πολλῶν συνωνύμων ἐν δείπνοις, μέθῃ, παρ οἴνῳ σκοπεῖ ὁ Οἰδίπους, ὅπως ὑποδείξῃ τὸ ἀνυπόστατον τοῦ λόγου.

1 Ὁμαλῶς ἤθελεν εἰπεῖ καλεῖ μὲ πλαστόν. Ἐπειδὴ ὅμως ἠδύνατο νὰ εἴπῃ· καλεῖ με πλαστὸν εἶναι, ἀνέλυσε τὸν λόγον· πλαστὸς σημαίνει τὸν ὑποβολιμαῖον.

2 Κεῖται ἀντὶ τοῦ παροῦσαν, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 305 "τὰς οὔσας τέμου καὶ τὰς ἀπούσας ἐλπίδας„ καὶ ἐν Ἀντιγόν. 1108 "ὀπάονες οἵ τ' ὄντες οἵ τ' ἀπόντες„. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Κἀγὼ ἀγανακτήσας κατὰ μὲν τὴν παροῦσαν τότε ἡμέραν σὺν βίᾳ κατέσχον ἐμαυτόν· τῇ ἐφεξῆς δὲ ἡμέρᾳ„.

3 Σημαίνει ὅτι παρ' ἡμῖν ἡ φράσις μόλις ἐκρατήθην, Πλάτ. ἐν Χαρμίδ. 162 C "ὁ Κριτίας ἑαυτὸν κατέχων ἐν τῷ πρόσθεν, τότε οὐχ οἷός τε ἐγένετο„.

4 Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό· ἐδυσφόρουν τὸ ὄνειδος. Οὕτοι δὲ βαρέως ἔφερον τὴν προσβολὴν κατὰ τοῦ εἰπόντος τὸν λόγον, ὡς παρ' Ἡροδότ. VI, 29 "Περσίδα γλῶσσαν μετιεὶς καταμηνύει„.

5 Εὐχαριστούμην διὰ τὰ ἐκείνων, δηλ. ἔχαιρον, διότι ἔβλεπον, ὅτι ἠγανάκτουν διὰ τὴν κατ' ἐμοῦ προσβολήν.

6 Ἀλλ' ὅμως τοῦτο μ' ἔτρωγε πάντοτε· ἡ μεταφορὰ ἐκ τοῦ ἑρωτικοῦ πάθους. Εἰς τὸ ὑφεῖρπε ἐννοεῖται τὸ μὲ ἐκ τῆς ἡγουμένης προτάσεως.

7 Παρελείφθη ἡ δεικτικὴ ἀντωνυμία καὶ ἀντὶ ταύτης ἐτέθη ἡ ἀναφορικὴ κατὰ τὴν πτῶσιν ἐκείνης· δηλ. ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ἐξέπεμψεν ἄτιμον ἐκείνων, ἃ (=δι' ἃ) ἱκόμην. Τὸ ἄτιμον ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει «Ἀνάξιον ἀποκρίσεως„.

8 Τὰ χειρόγραφα ἔχυσι προὐ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὡς μητρὶ μὲν χρείη με μιχθῆναι, γένος δ'
ἄτλητον ἀνθρώποισι δηλώσοιμ' ὁρᾶν [1],
φονεὺς δ' ἐσοίμην τοῦ φυτεύσαντος πατρός.
κἀγὼ 'πακούσας ταῦτα, τὴν Κορινθίαν
795 ἄστροις [2] τὸ λοιπὸν ἐκμετρούμενος χθόνα
ἔφευγον, ἔνθα μή ποτ' ὀψοίμην κακῶν [3]
χρησμῶν ὀνείδη τῶν ἐμῶν [4] τελούμενα.
στείχων δ' ἱκνοῦμαι τούσδε τοὺς χώρους, ἐν οἷς
σὺ τὸν τύραννον τοῦτον ὄλλυσθαι λέγεις.

φάνη λέγων, ἀλλ' ὁ Hermann διώρθωσεν εἰς προῦφηνεν λέγων, διότι οὕτως ἔχουσιν ἄλλα παράλληλα χωρία, Σοφοκλ. ἐν Τραχιν. 324 "ἥτις οὐδαμὰ προῦφηνεν οὔτε μεῖζον οὔτε ἐλάσσονα„ καὶ Πλούταρχ. ἐν βίῳ Δημοσθέν. κεφ. 19 "ἐν οἷς ἥ τε Πυθία δεινὰ προῦφαινε μαντεύματα καὶ χρησμὸς ᾖδετο„. Ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι μὲν ἀτυχής, ἀλλὰ καὶ ἄνευ ταύτης τὸ χωρίον ἐξηγεῖται.

1 Τὸ ἀπαρέμφατον ὁ Σχολιαστὴς συνδέει μετὰ τοῦ ἄτλητον, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἑρμηνεία αὐτοῦ· "Τὸ μὴ δυνάμενον ὑπὸ ἀνθρώπων ὁρᾶσθαι„, ἀλλ' ὁ Mathiae συνάπτει μετὰ τοῦ δηλώσοιμι, ὅπερ δὲν φαίνεταί μοι πιθανόν, καίπερ ὑπὸ τοῦ Wunder καὶ Dindorf ὑποστηριζόμενον. Οὐχὶ ἀφυῶς ὁ F. Schmidt τὸ δηλώσοιμ' τρέπει εἰς γεννήσοιμ'.

2 Τοῦτο ἦτο παροιμία ληφθεῖσα ἐκ τῆς ναυτιλίας καὶ λεγομένη ἐπὶ ἐκείνων, οἵτινες ἐσημειοῦντο δι' ἄστρων τὴν χώραν ἢ τὴν πατρίδα αὐτῶν, εἰς ἣν δὲν ἤθελον νὰ πλησιάσωσι. Σουΐδας ἐν λέξ. Ἀστρονομία· "Ἄστροις τεκμαίρεσθαι· ἐπὶ τῶν μακρὰν καὶ ἔρημον ὁδὸν πορευομένων καὶ ἄστροις σημειουμένων τὰς θέσεις τῶν πατρίδων„ καὶ Θεόδουλος ἐν Anecd. Boissonade 2,238 "τὸ ἄστροις σημαίνεσθαι ἐπὶ τῶν μακρὰν ὁδὸν καὶ ἔρημον πορευομένων· οἱ γὰρ φεύγοντες ἀειφυγίαν, τοῖς ἄστροις ἐσημειοῦντο τὴν ἑαυτῶν πατρίδα„ καὶ Εὐστάθ. εἰς Ὀδυσσ. Ε, σελ. 1535 "ὅτι δὲ οὐχ οἱ ποντοποροῦντες μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ πεζῇ βαδίζοντες πρὸς ἄστρα τοῦτο ἐποίουν, δηλοῖ καὶ Σοφοκλῆς καὶ ἡ παροιμία τὸ ἄστροις σημειοῦσθαι ὁδόν„. Ἐπειδὴ δὲ συχνάκις ἐν ταῖς φράσεσι ταύταις ἀπαντᾷ τὸ τεκμαίρεσθαι, κριτικός τις ἔτρεψε τὸ ἐκμετρούμενος εἰς τεκμαρούμενος, ὅπερ ὡς μὴ ἀναγκαῖον δὲν ἐπιδοκιμάζεται.

3 Ἐνταῦθα ἴσως περιέμενέ τις κακὰ ὀνείδη, ἀλλ' ὁ ποιητὴς ἠδύνατο νὰ ὀνομάσῃ καὶ τοὺς χρησμοὺς κακούς, διότι ἐν τούτοις προελέγοντο αἱ συμφοραὶ τοῦ Οἰδίποδος.

4 Οἱ χρησμοὶ οἱ ἐμοὶ εἶναι χρησμοὶ οἱ ἐμοὶ δοθέντες, οἱ τὸ μέλλον μου προλέγοντες· παράλληλος φρά-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καί σοι [1], γύναι, τἀληθὲς ἐξερῶ· τριπλῆς 800
ὅτ' ἦν [2] κελεύθου τῆσδ' ὁδοιπορῶν πέλας,
ἐνταῦθά μοι κῆρύξ [3] τε κἀπὶ πωλικῆς
ἀνὴρ ἀπήνης ἐμβεβώς, οἷον σὺ φῄς,
ξυνηντίαζον· κἀξ ὁδοῦ μ' ὅ θ' ἡγεμὼν
αὐτὸς θ' ὁ πρέσβυς πρὸς βίαν [4] ἠλαυνέτην. 805
κἀγὼ τὸν ἐκτρέποντα, τὸν τροχηλάτην [5],
παίω δι' ὀργῆς· καί μ' ὁ πρέσβυς ὡς ὁρᾷ [6],
ὄχου [7] παραστείχοντα τηρήσας, μέσον

σις εἶναι ἡ ἐν Ἡλέκτρ. 343 "τἀμὰ νουθετήματα".

1 Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Schneidewin ἐξήλειψε τὸν στίχον, διότι δῆθεν δὲν ἁρμόζει τοιαύτη ἔννοια. Νομίζομεν, ὅτι μάλιστα ἁρμόζει, διότι πρόκειται περὶ τοιαύτης ἐξομολογήσεως.

2 Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν, ἦν, ἀλλ' ὁ Elsmley διώρθωσεν εἰς ἦ. Ἴσως ὁ Σοφοκλῆς ἔγραψεν ἦ, ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διορθώσωμεν τὸ χωρίον, διότι τότε πρέπει νὰ διορθωθῶσι καὶ ἄλλα χωρία, δηλαδὴ κατωτέρω 1123, 1335, 1389, 1393 καὶ ἀλλαχοῦ. Ὁ κανὼν ἔχει ὡς ἐξῆς παρ' Εὐσταθ. εἰς Ὀδύσσ. 1761, 52· "Ἀλλίῳ Διονυσίῳ εἰπόντι, ὡς Ἴωνες μὲν ἔα φασίν, Ἀττικοὶ δὲ ἦ μονοσυλλάβως, οἱ δὲ μέσοι οὐν τῷ νῦ". Ἀλλ' ὁ Πορφύριος παρατηρεῖ, ὅτι τοῦ κανόνος τούτου ὑπάρχουσι καὶ ἐξαιρέσεις εἰς Ἰλιάδ. Ε, 539.

3 Τὸν κήρυκα ὀνομάζει κατωτέρω ἡγεμόνα καὶ τροχηλάτην.

4 Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἐπίρρημα βιαίως.

5 Ἐτέθη πρὸς ἐπεξήγησιν, ὅπως μή τις ἀμφιβάλλῃ, τίς εἶναι ὁ ἐκτρέπων, Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 39 "καὶ νιν κελεύει Λαΐου τροχηλάτης ὦ ξένε, τυράννοις ἐκποδὼν μεθίστατο... Ὁ Ἀπολλόδωρος παραδίδει, ὅτι ὁ κῆρυξ ἔκτεινε καὶ τὸν ἕτερον τῶν ἵππων, ΙΙΙ, 5 "κῆρυξ δὲ οὗτος ἦν Λαΐου· καὶ κελεύσαντος ἐκχωρεῖν καὶ δι' ἀπείθειαν καὶ ἀναβολὴν κτείναντος τῶν ἵππων τὸν ἕτερον, ἀγανακτήσας Οἰδίπους καὶ Πολυφόντην καὶ Λάϊον ἀπέκτεινε, καὶ παρεγένετο εἰς Θήβας".

6 Ἐκ τοῦ ἡγουμένου παίω ἐννοεῖται ἡ μετοχὴ παίοντα.

7 Ὁ Doederlein τὸ ὄχου τῶν χειρογράφων ἔτρεψεν εἰς ὄχους. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι καὶ ἀλλαχοῦ ὑπάρχει πληθυντικὸς ἀριθμὸς ἐπὶ ἑνὸς ἅρματος (ἐν Ἡλέκτρ. 727), ἀλλὰ ἁρμόζει μᾶλλον ἡ γενικὴ εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ χωρίου· διότι ὁ Οἰδίπους θέλει νὰ δηλώσῃ, ὅτι ὁ Λάϊος εἶχεν ἐπίκαιρον θέσιν, ὅπως τρώσῃ τὸν ἀντίπαλον θανατηφόρως, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀσθενείας τῆς τυφάσης χειρὸς δὲν ἐπετεύχθη τοῦτο. Λοιπὸν ἡ φράσις σημαίνει· ἐκ τοῦ ἅρματος πλησιάζοντα παραφυλάξας με. Ὅτι δὲ ἡ ἁπλῆ γενικὴ σημαίνει τὴν ἀπὸ τόπου κίνησιν μαρτυροῦσι καὶ ἄλλα χωρία ὡς Σοφοκλ. ἐν Ἡλέκτρ. 78 "Καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κάρα διπλοῖς [1] κέντροισί μου καθίκετο.
οὐ μὴν ἴσην [2] γ' ἔτισεν, ἀλλὰ συντόμως
σκήπτρῳ τυπεὶς ἐκ τῆσδε χειρὸς ὕπτιος
μέσης ἀπήνης εὐθὺς ἐκκυλίνδεται [3].
κτείνω δὲ τοὺς ξύμπαντας [4]. εἰ δὲ τῷ ξένῳ
τούτῳ [5] προσήκει Λαΐῳ τι συγγενές,
τίς τοῦδέ γ' ἀνδρὸς [6] νῦν ἂν ἀθλιώτερος,
τίς ἐχθροδαίμων [7] μᾶλλον ἂν γένοιτ' ἀνήρ;

μὴν θυρῶν ἔδοξα προσπόλων τινὸς ὑποστενούσης ἔνδον αἰσθέσθαι» καὶ 324 "ὡς δόμων ὁρῶ τὴν σὴν δμαιμον„. Παράβαλλ. καὶ Φιλοκτήτ. 630.

1 Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει· "Πληγαῖς. Δὶς ἔπαισέ με τοῖς κέντροις, οἷς ἐκέντριζε τοὺς ἵππους„. Ἀλλ' ὀρθῶς ὁ Neue παρετήρησεν, ὅτι σημαίνει διὰ διπλῆς μάστιγος, ὡς ἐν Αἴαντ. 242 "μέγαν ἱπποδέτην ῥυτῆρα λαβὼν παίει λιγυρᾷ μάστιγι διπλῇ„. Οὕτω καὶ ἡ θέσις τοῦ Λαΐου ἦτο ἐπίκαιρος καὶ τὸ ὄργανον θανατηφόρον, ἀλλ' ἡ χεὶρ ἀσθενής. Τὸ καθικνεῖσθαι συνετάχθη πρὸς γενικὴν δυνάμει τῆς προθέσεως, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, Πλούταρχ. ἐν βίῳ Ἀλκιβιάδ. VII "Εἰπόντος δὲ τοῦ διδασκάλου μηδὲν ἔχειν Ὁμήρου, κονδύλῳ καθικόμενος αὐτοῦ παρῆλθεν„. Παράβαλλ. καὶ Πλούταρχ. ἐν Συμποσ. 16.

2 Δηλαδὴ τίσιν, τιμωρίαν· ἢ τιμωρία ἦτο μεγαλειτέρα. Τὸ συντόμως ὁ Dobree διώρθωσεν εἰς σ υ ν τ ό ν ω ς, ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν· διότι κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὅλου χωρίου ὁ Οἰδίπους θέλει νὰ δηλώσῃ, ὅτι ἅπαξ μόνον ἔτυψε τὸν Λάϊον καὶ ὅτι ἡ μεγάλη δύναμις τοῦ τύψαντος ἐπήνεγκε τὸν θάνατον. Τὸ συντόμως σημαίνει παρευθύς, ὡς Ξενοφ. ἐν Ἕλλην. III, 4, 15 "ἐποίησεν οὕτω ταῦτα ξυντόμως πράττεσθαι„.

3 Τοῦτο λέγει πρὸς δήλωσιν τῆς δυνάμεως τῆς πληγῆς (τοῦ κτυπήματος) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀσθένειαν τῆς τοῦ Λαΐου.

4 Ὁ Οἰδίπους κατὰ τὸν φόνον δὲν ἐννόησεν, ὅτι ἔφυγέ τις. Ἐνταῦθα λοιπὸν λέγει κατὰ τὴν τότε ἀντίληψιν αὐτοῦ. Τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀκολούθων γινώσκει ἀκριβῶς ἐν στίχ. 752.

5 Ἡ μὲν δοτικὴ ξ έ ν ῳ τ ο ύ τ ῳ συντακτέα μετὰ τοῦ προσήκει, ἡ δὲ δοτικὴ Λ α ΐ ῳ μετὰ τοῦ σ υ γ γ ε ν ὲ ς καὶ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ τρέψωμεν τὴν δοτικὴν Λαΐῳ εἰς γενικήν, ὡς ἐποίησεν ὁ Bothe. Σημαίνει δὲ ἡ φράσις· ἐὰν ὁ ξένος οὗτος ἔχῃ συγγένειάν τινα μετὰ τοῦ Λαΐου. Οὕτως ἀποφεύγει νὰ εἴπῃ, ἂν ὁ ξένος ἦτο ὁ Λάϊος.

6 Ἀντὶ ἐμοῦ, ὡς καὶ ἐν στίχ. 534.

7 Ἐχθροδαίμων λέγεται ὁ ὑπὸ τῶν θεῶν μισούμενος καὶ τοιοῦτος εἰκονίζεται ὁ Οἰδίπους ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δν[1] μὴ ξένων ἔξεστι μηδ' ἀστῶν τινα
δόμοις δέχεσθαι μηδὲ προσφωνεῖν τινα,
ὠθεῖν[2] δ' ἀπ' οἴκων. καὶ τάδ' οὔτις ἄλλος ἦν
ἢ 'γὼ 'π' ἐμαυτῷ τάσδ' ἀρὰς[3] ὁ προστιθείς. 820
λέχη[4] δὲ τοῦ θανόντος ἐν χεροῖν ἐμαῖν
χραίνω, δι' ὥνπερ ὤλετ'. ἆρ' [5] ἔφυν κακός,
ἆρ' οὐχὶ πᾶς ἄναγνος[6], εἴ με χρὴ φυγεῖν,
καί μοι φυγόντι μήστι[7] τοὺς ἐμοὺς ἰδεῖν,
μή μ' ἐμβατεύειν πατρίδος[8], ἢ γάμοις με δεῖ 825

1 *Ταῦτα ἔμελλον νὰ γείνωσι κατ' αὐτὸ τὸ κήρυγμα τοῦ Οἰδίποδος ἐν στίχ.* 236—41 *καὶ* 249—251. *Σημειωτέον ὅμως, ὅτι τὸ κήρυγμα ἀπέβλεπε μόνον εἰς τοὺς Θηβαίους καὶ δὲν ἐξετείνετο καὶ εἰς τοὺς ξένους. Ἀλλὰ τίς ξένος ἠδύνατο νὰ δεχθῇ τὸν μιάστορα τῆς ἰδίας πατρίδος; ὅρα Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 226, *ἔνθα οἱ Ἀθηναῖοι ἀποδιώκουσι τοῦτον. Τὸ ὄν ὁ* Schaefer *ἔτρεψεν εἰς ᾧ, ἀλλ' ἂν ἦτο ἀνάγκη διορθώσεως, ἦτο πάντως προτιμοτέρα ἡ τοῦ* Dindorf *γράφοντος ὄν - τινί.*

2 *Ἐκ τοῦ προηγουμένου μὴ ἔξεστι πρέπει νὰ ἐξαγάγωμεν τὸ χρή, ὡς καὶ ἐν στίχ.* 241.

3 *Εἶναι ἐπεξήγησις τοῦ τάδε, ὀρθῶς δὲ ὁ Τρικλίνιος παρατηρεῖ· "Τὸ τάδε καὶ τάσδ' ἀρὰς ταὐτόν ἐστιν. Αἱ γὰρ ἀραί, ἃς ἠράσατο τῷ Λαΐου φονεῖ, οὐκ ἄλλο τι ἦσαν, ἢ μὴ προσδέχεσθαι αὐτὸν τοὺς πολίτας, μηδὲ προσφωνεῖν".*

4 *Ὁ Οἰδίπους προβαίνει εἰς ἄλλο δεινότερον ἐπακολούθημα τῆς ἀναγνωρίσεως. Τὴν δὲ γυναῖκα τοῦ φονευθέντος μολύνω διὰ τῶν ἐμῶν χειρῶν, δι' ὧν ἐφόνευσα τὸν Λάϊον. Ἀτυχῶς ὁ* Sehrwald *τὸ ἐν χεροῖν τρέπει εἰς ἐκ χεροῖν· διότι ὁ μιάστωρ ἔχει τὴν σύζυγον ἐν ταῖς χερσίν.*

5 *Ἐκ τῶν ἑπομένων λαμβάνεται καὶ ἐνταῦθα ἡ ἄρνησις.*

6 *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἆρα οὐχ ὑπάρχω κακός; ἆρα οὐχ ὑπάρχω ὅλος ἀκάθαρτος;"*

7 *Τὸ ἔστι ἐνταῦθα σημαίνει ἔξεστι, ἔχει δὲ διπλῆν σύνταξιν, ἤτοι πρῶτον μὲν ἔχει δοτικήν, εἶτα δ' αἰτιατικήν, ὡς ἐν Ἠλέκτρ.* 959 "ἢ πάρεστι μὲν στένειν ἐστερημένῃ, πάρεστι δ' ἀλγεῖν γηράσκουσαν" *καὶ Πλάτ. ἐν Γοργ.* 492 *Β "οἷς ἐξ ἀρχῆς ὑπῆρξεν ἢ βασιλέων υἱέσιν εἶναι ἢ αὐτοὺς ἐκπορίσασθαι ἀρχήν".*

8 *Τὸ ἐμβατεύειν, ὅπερ συνήθως συντάσσεται πρὸς αἰτιατικήν, ἐνταῦθα ἐδέξατο γενικήν, διότι περιπίπτει εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ἅπτεσθαι, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 400 "γῆς δὲ μὴ ἐμβαίνῃς ὅρων". *Τὸ ἑπόμενον ἢ σημαίνει, εἰ δὲ μή.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μητρὸς[1] ζυγῆναι καὶ πατέρα κατακτανεῖν,
Πόλυβον[2], ὃς ἐξέφυσε κἀξέθρεψέ με;
ἆρ' οὐκ ἀπ' ὠμοῦ[3] ταῦτα δαίμονός τις ἂν
κρίνων ἐπ' ἀνδρὶ τῷδ'[4] ἂν ὀρθοίη λόγον;
μὴ δῆτα, μὴ δῆτ', ὦ θεῶν[5] ἁγνὸν σέβας,
ἴδοιμι ταύτην ἡμέραν· ἀλλ' ἐκ βροτῶν
βαίην ἄφαντος πρόσθεν[6] ἢ τοιάνδ' ἰδεῖν
κηλῖδ' ἐμαυτῷ συμφορᾶς[7] ἀφιγμένην.

1 Ἡ γενικὴ συντακτέα μετὰ τῆς δοτικῆς γάμοις.

2 Ὁ Wunder θεωρεῖ νόθον τὸν στίχον καὶ ὁ Dindorf ἐπιδοκιμάζει τοῦτο. Ἀλλ' ὁ στίχος εἶναι ἀναγκαῖος, ὅπως ὁ ποιητὴς δείξῃ σαφῶς τῷ θεατῇ, ὅτι ὁ Οἰδίπους δὲν ἐνόησεν ἔτι ὁλοκληρον τὸ μέγεθος τοῦ ἐγκλήματος. Πρὸς τούτοις καὶ τὸ ἐξέθρεψε εἶναι πρόσφορον, ὅπως ὑποδηλωθῇ, ὅτι ὁ Λάϊος δὲν ἐξέθρεψε τὸν υἱόν.

3 Ἡ σύνταξις ἔχει οὑτωσίν· ἆρ' οὐκ ἄν τις ὀρθοίη λόγον ἐπὶ ἀνδρὶ τῷδε, κρίνων ταῦτα ἀπ' ὠμοῦ δαίμονος;

4 Δηλαδὴ ἐμοί, ὡς πρὸς ἐμέ, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 414 "καὶ τοῦτ' ἐφ' ἡμῖν Φοῖβος εἰρηκὼς κυρεῖ". Τὸ ἀνορθοίη ὁ Schaefer διέλυσεν εἰς ἂν ὀρθοίη, ὅπερ περιπίπτει εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ὀρθῶς λέγειν, ὡς παρ' Ἡροδότ. VII, 103 "οὕτω μὲν ὀρθοῖτ' ἂν ὁ λόγος ὁ παρὰ σεῦ εἰρημένος", δηλ. ὀρθὸν συλλογισμὸν μεταχειριζόμενος ἤθελεν εἰπεῖ. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἆρα οὐκ ἀπὸ σκληρᾶς τύχης ταῦτα ἐπ' ἐμοί τις κρίνων ἀνορθοίη ἂν λόγον ἀντὶ τοῦ ἀποφαίνοιτο;"

5 Τὸ θεῶν σέβας ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό, σεβαστοὶ θεοί. Λέγει τοὺς θεοὺς ἁγνούς, ὅπως ὑποδηλώσῃ, ὅτι τοιοῦτοι ὄντες δὲν θέλουσιν ἐπιτρέψει οὕτως ἄναγνον ἢ μιαρὰν πρᾶξιν.

6 Καὶ ἀλλαχοῦ τὸ πρόσθεν ἢ συντάσσεται πρὸς ἀπαρέμφατον, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Βάκχ. 1285 "ἧμαγμένον γε πρόσθεν ἢ σὲ γνωρίσαι". Τὴν αὐτὴν σύνταξιν ἔχει καὶ τὸ πρότερον ἤ, ὡς παρ' Ἡροδότ. VII, 2 "ἦσαν Δαρείῳ, πρότερον ἢ βασιλεῦσαι τρεῖς παῖδες" καὶ Θουκυδίδ. VI, 58 "Ἱππίας ἐπὶ τοὺς ὁπλίτας πρότερον ἢ αἰσθέσθαι αὐτούς, ἐχώρησεν".

7 Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ, ὅτι ἔπρεπε νὰ εἴπῃ τὸ ἀντίστροφον, δηλ. τὴν συμφορὰν τῆς κηλῖδος, ἤγουν τὴν συντυχίαν τοῦ μολυσμοῦ. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἄτοπος καὶ ὁ μολυσμὸς τῆς συντυχίας. Ἄλλως ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ, ἐν Οἰδίποδ ἐπὶ Κολων. 1134 "ᾧ τίς οὐκ ἔνι κηλὶς κακῶν ξύνοικος;" καὶ τραγ. ἀδέσποτ. 83, 4 "καί με συμφορᾶς ἀεὶ βαθεῖα κηλὶς ἐκ βυθῶν ἀναστρέφει".

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ

ἡμῖν μέν, ὦναξ, ταῦτ' ὀκνήρ'[1]· *ἕως δ' ἂν οὖν*
πρὸς τοῦ παρόντος[2] *ἐκμάθῃς, ἔχ' ἐλπίδα.* 835

ΟΙΔΙΠΟΥΣ[3]

καὶ μὴν τοσοῦτόν ἐστί μοι τῆς ἐλπίδος,
τὸν ἄνδρα τὸν[3] *βοτῆρα προσμεῖναι μόνον.*

ΙΟΚΑΣΤΗ

πεφασμένου[4] *δὲ τίς ποθ' ἡ προθυμία;*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἐγὼ διδάξω σ'· ἦν γὰρ εὑρεθῇ λέγων
σοὶ ταῦτ', ἔγωγ' ἂν ἐκπεφευγοίην[5] *πάθος.* 840

ΙΟΚΑΣΤΗ

ποῖον δέ μου περισσὸν[6] *ἤκουσας λόγον;*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

λῃστὰς[7] *ἔφασκες αὐτὸν ἄνδρας ἐννέπειν,*
ὡς νιν κατακτείνειαν. εἰ μὲν οὖν ἔτι
λέξει τὸν αὐτὸν ἀριθμόν[8]*, οὐκ ἐγὼ 'κτάνον·*
οὐ γὰρ γένοιτ' ἂν εἷς γε τοῖς πολλοῖς ἴσος[9]. 845

1 *Τὸ ἐπίθετον ἔχει ἐνεργητικὴν σημασίαν· τὸ διεγεῖρον ὄκνον, φόβον, τὸ φοβερόν.*

2 *Ἐκείνου, ὃς ἦν τότε παρών.*

3 *Ἐπαναλαμβάνει τὸ ἄρθρον, ὡς καὶ ἐν στίχ.* 806.

4 *Τὸ ὑποκείμενον τῆς γενικῆς ἀπολύτου σπανίως παραλείπεται, ὡς ἐνταῦθα, δηλ. αὐτοῦ. Προθυμία δὲ σημαίνει θάρρος, ὡς Ξενοφ. ἐν Κύρ. I, 6, 13 "διαφέρει ἐν παντὶ ἔργῳ προθυμία ἀθυμίας" καὶ αὐτόθι 6, 2, 13 "συγκαλεῖ πάντας, ὁπόσων ἀθυμούντων ἐδόκει τις βλάβη γίγνεσθαι καὶ προθυμουμένων ὠφέλεια".*

5 *Μετεχειρίσθη τὸν παρακείμενον, ὅπως δηλώσῃ τὴν πρᾶξιν ὡς τετελεσμένην, ὡς καὶ ἐν στίχ.* 356.

6 *Περισσὸς λόγος εἶναι ὁ ἄξιος νὰ διεγείρῃ μείζονα προσοχήν.*

7 *Ἀντὶ νὰ εἴπῃ· ἐννέπειν, ὡς λῃσταί νιν κατακτείνειαν*

8 *Ἐνταῦθα δὲν ἐννοεῖ ὡρισμένον ἀριθμόν, ἀλλ' ἁπλῶς τὸν πληθυντικόν, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν μόνην διαφορὰν τῆς περιγραφῆς τῆς Ἰοκάστης ἀπὸ τοῦ πράγματος.*

9 *Τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐξαίρει τὴν*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰ δ' ἄνδρ' ἕν' οἰόζωνον[1] αὐδήσει, σαφῶς
τοῦτ' ἐστὶν ἤδη τοὔργον εἰς ἐμὲ ῥέπον[2].

ΙΟΚΑΣΤΗ

ἀλλ' ὡς φανέν[3] γε τοὔπος ὧδ' ἐπίστασο,
κοὐκ ἔστιν αὐτῷ τοῦτό γ' ἐκβαλεῖν[4] πάλιν.
πόλις γὰρ ἤκουσ', οὐκ ἐγὼ μόνη, τάδε.
εἰ δ' οὖν τι κἀκτρέποιτο τοῦ πρόσθεν λόγου,
οὔτοι ποτ', ὦναξ, σόν[5] γε Λαΐου φόνον
φανεῖ δικαίως ὀρθόν, ὅν[6] γε Λοξίας
διεῖπε χρῆναι παιδὸς ἐξ ἐμοῦ θανεῖν.

ἀντίφασιν, ἐφ' ἧς ὁ Οἰδίπους στηρίζει τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ. Ὁ Brunck ἔτρεψε τὴν φράσιν εἰς, εἷς γέ τις πολλοῖς ἴσος. Ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι μὲν ἀτυχής, ἀλλὰ δὲν φαίνεται καὶ ἀναγκαία. Τὸν στίχον τοῦτον ὁ Nauck τίθησιν ἐν ἀγκύλαις ὡς ληρώδη. Νομίζομεν, ὅτι ἡ αἰτιολογία δὲν εἶναι ἄτοπος.

1 Ὁ ποιητὴς ἤθελε νὰ εἴπῃ ἕνα οἷον, ἀλλὰ χάριν ποιητικῆς περιγραφῆς προσέθηκε τὸ δεύτερον συνθετικὸν ἐκ τοῦ ζώννυσθαι, ὅπερ χαρακτηρίζει τοὺς ὁδοιπόρους. Οὕτω λέγει καὶ ὁ Ἑρμησιάναξ παρ' Ἀθηναίῳ XIII, 597 C, "ἀλλ' ἔτλη παρὰ κῦμα μονόζωστος κιθαρίζων Ὀρφεύς". Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Μονόζωνον, μόνον".

2 Ἡ μεταφορὰ ἐκ τῆς πλάστιγγος· σημαίνει δὲ εἰς ἐμὲ ἀφορῶν, ὡς παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Πλούτ. 51 "οὐκ ἔσθ' ὅπως ὁ χρησμὸς εἰς τοῦτο ῥέπει".

3 Τὰ γνωστικὰ καὶ τὰ παροιμιώδη ῥήματα συντάσσονται πρὸς μετοχὴν μετὰ τοῦ ὡς, ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1583 "ὡς λελοιπότα κεῖνον τὸν ἀεὶ βίοτον ἐξεπίστασο", ἐν Φιλοκτήτ. 253 "ὡς μηδὲν εἰδότ' ἴσθι μ' ὧν ἀνιστορεῖς". Ἀλλὰ γίνωσκε, ὅτι ὁ λόγος τοιουτοτρόπως ἐφανερώθη, δηλ. ὅτι πολλοὶ λῃσταὶ ἐφόνευσαν τὸν Λάϊον.

4 Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ μεταβαλεῖν. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἀποκρύπτεσθαι ἢ ἀποτρέψαι· τουτέστιν, οὐ δύναται ἀρνεῖσθαι ὁ βουκόλος". Ἐννοεῖ τὸν ἀριθμὸν τῶν λῃστῶν.

5 Ἡ κοινὴ γραφὴ τόν γε μὴ παρέχουσα ἔννοιαν ἁρμόζουσαν εἰς τὸ χωρίον οὐχὶ ἀπιθάνως μετεβλήθη ὑπὸ τοῦ Bothe εἰς σόν γε. Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶναι ἥδε· δὲν θὰ ἀποδείξῃ ἀληθῶς τὸν φόνον τοῦ Λαΐου ὡς ἔργον σου.

6 Αἰτιολογικὴν σημασίαν περιέχει ἡ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία· διότι τοῦτον τοὐλάχιστον εἶπεν ὁ Ἀπόλλων, ὅτι πρέπει νὰ φονευθῇ ὑπὸ τοῦ παιδός μου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καίτοι[1] νιν οὐ κεῖνός γ' ὁ δύστηνός ποτε
κατέκταν', ἀλλ' αὐτὸς[2] πάροιθεν ὤλετο.
ὥστ' οὐχὶ μαντείας[3] γ' ἂν οὔτε τῆδ' ἐγὼ
βλέψαιμ'[4] ἂν οὔνεκ' οὔτε τῆδ' ἂν ὕστερον.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

καλῶς νομίζεις[5]. ἀλλ' ὅμως τὸν ἐργάτην
πέμψον τινὰ στελοῦντα[6], μηδὲ τοῦτ' ἀφῇς.

ΙΟΚΑΣΤΗ

πέμψω ταχύνασ'· ἀλλ' ἴωμεν ἐς δόμους·
οὐδὲν γὰρ[7] ἂν πράξαιμ' ἂν ὧν οὐ σοὶ φίλον.

1 *Τοῦτο λέγει ἡ Ἰοκάστη εἰρωνευομένη τὸν Ἀπόλλωνα. Ὡς βάσις τοῦ λόγου ταύτης ὑπόκειται τὸ δίλημμα· ἢ ὁ Ἀπόλλων λέγει τὴν ἀλήθειαν ἢ ψεύδεται. Ἂν μὲν τὸ πρῶτον, δὲν ἦτο δυνατὸν ὁ Οἰδίπους νὰ ἐφόνευσε τὸν Λάϊον, διότι κατὰ τὸν Ἀπόλλωνα ἔμελλε νὰ φονευθῇ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ (ὅπερ ὅμως δὲν συνέβη). Ἂν δὲ τὸ δεύτερον, ἤτοι ἂν ψεύδηται ὁ Ἀπόλλων, τότε καὶ ὁ ὑπηρέτης τούτου ψεύδεται· ἄρα ὁ Οἰδίπους δὲν ἐφόνευσε τὸν Λάϊον.· Τὸ δίλημμα ὅμως στηρίζεται ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως, ὅτι τὸ ἐκτεθὲν βρέφος ἔθανε. Τούτου ὅμως μὴ θανόντος καὶ ὁ Ἀπόλλων καὶ ὁ Τειρεσίας λέγουσι τὴν ἀλήθειαν.*

2 *Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ὅτι ἦτο πεπρωμένον αὐτῷ, ὅπως φονεύσῃ ἄλλον.*

3 *Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἑπομένου οὕνεκα. Παραπλήσιαι μεταθέσεις λέξεων ἀπαντῶσι καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 78 "θυρῶν ἔδοξα προσπόλων τινὸς ὑποστενούσης ἔνδον αἰσθέσθαι „.*

4 *Ὥστε ἐγὼ ἕνεκα μαντείας τοὐλάχιστον δὲν δύναμαι νὰ προσέξω οὔτε εἰς τούτους τοὺς λόγους, οὔτε εἰς ἐκείνους τοὺς τελευταίους. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ὥστε μαντείας ἕνεκα οὐκ ἂν βλέψαιμι ἔγωγε οὔτε πρὸς τούτους τοὺς λόγους οὔτε πρὸς τοὺς τοῦ θεράποντος„. Ἡ ἀσεβὴς περιφρόνησις τῆς Ἰοκάστης πρὸς τὸ θεῖον εἶναι σαφής.*

5 *Ὁ Οἰδίπους δὲν ἐπιδοκιμάζει τοὺς λόγους τῆς Ἰοκάστης ἐκ βάθους ψυχῆς, ἀλλ' ἐπιθυμῶν νὰ μάθῃ τὸ ζητούμενον παρὰ τοῦ ποιμένος διακόπτει τὸν λόγον. Ἐπειδὴ ὁ ποιμὴν ἐν τοῖς ἀγροῖς εἰργάζετο (στίχ. 761), ὠνόμασεν αὐτὸν ἐργάτην. Οἱ κριτικοὶ ὅμως προσκρούουσι καὶ ὁ μὲν Wecklein γράφει ἀγρόθεν ὁ δὲ Nauck ἀγρότην.*

6 *Δηλαδὴ μετακαλεσόμενον, κομιούμενον, μεταστελοῦντα.*

7 *Αἰτιολογεῖ τὸ πέμψω ταχύ-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ

Στροφὴ α'.

εἰ[1] μοι ξυνείη φέροντι
μοῖρα τὰν[2] εὐσεπτον ἁγνείαν λόγων
865 ἔργων τε πάντων, ὧν νόμοι πρόκεινται[3]
ὑψίποδες[4], οὐρανίαν
δι' αἰθέρα[5] τεκνωθέντες, ὧν Ὄλυμπος
πατὴρ μόνος, οὐδέ νιν[6]

νασα. Ἡ φράσις πλήρης ἤθελεν εἶναι· Πράξαιμ' ἂν οὐδὲν τούτων, ἅ με πρᾶξαι ἄν σοι οὐ φίλον ἐστίν.

1 *Καὶ ὁ χορὸς τῶν γερόντων δὲν ἀποδίδει μεγάλην ἀξίαν τῷ μάντει Τειρεσίᾳ, διότι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν* 500 *εἶπεν·* "ἀνδρῶν δ' ὅτι μάντις πλέον ἢ 'γὼ φέρεται, κρίσις οὐκ ἔστιν ἀληθής„, ἀλλ' *ἐπειδὴ ἡ Ἰοκάστη ἔψεξεν αὐτὸν τὸν Ἀπόλλωνα, ἀποδοκιμάζει τὸν λόγον ταύτης. Ἄδει δὲ ταῦτα κενῆς οὔσης τῆς σκηνῆς ἐν πλήρει ἀπαρεσκείᾳ. Τὸ εἰ ἐνταῦθα κεῖται ἐπὶ εὐχῆς ἀντὶ τοῦ εἴθε, εἴ γάρ, ὅπερ ἀπαντᾷ συχνάκις παρὰ τοῖς ποιηταῖς, ὡς Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ.* 243 "αἰτουμένῳ μοι κοῦφον εἰ δοίης τέλος„ *καὶ Εὐριπίδης ἐν Ἑκάβ.* 836 "εἴ μοι γένοιτο φθόγγος„. *Ἀντὶ νὰ εἴπῃ φέρειν προετίμησεν ὁ ποιητὴς νὰ τρέψῃ εἰς δοτικὴν τῆς μετοχῆς κατὰ τὸ μοί Σημαίνει δὲ ἐνταῦθα ἔχειν.*

2 *Προσέθηκε τὸ ἄρθρον, ὅπως δηλώσῃ τὴν γνωστήν, τὴν παρὰ πάντων ἀνεγνωρισμένην*

3 *Ἡ πρόθεσις δὲν σημαίνει τὸ πρότερον, ἀλλὰ τὸ ἔμπροσθεν, ὅπερ χρησιμεύει ὡς κώλυμα, Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν.* 481 "νόμους ὑπερβαίνουσα τοὺς προκειμένους„ *καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγγεν. ἐν Ταύρ.* 1189 "τὸν νόμον ἀνάγκη τὸν προκείμενον σέβειν„.

4 *Ὑψηλοί, ὑπέρτεροι τῆς ἀνθρωπίνης αὐθαιρεσίας. Οἱ τραγικοὶ συνήθως ἀγαπῶσι τὰ ἐκ τοῦ ποὺς σύνθετα.*

5 *Ἡ διὰ μετὰ αἰτιατικῆς ἐτέθη ἐπὶ χώρου, ὡς παρ' Ὁμήρῳ ἐν τῇ φράσει νύκτα δι' ἀμβροσίην. Δὲν ὁρίζει δ' ὁ ποιητὴς τόπον γεννήσεως, ὅπως δηλώσῃ, ὅτι οἱ ἠθικοὶ νόμοι εἶναι ὑπέρτεροι τοῦ χώρου, ὡς καὶ τοῦ χρόνου. Διὰ τοῦτο εἶναι ὅλως ἀπίθανος ἡ εἰκασία τοῦ* Bergk *εἰκάζοντος, αἰθέρα τανυσθέντες. ἢ δι' αἰθέρα ἐκταθέντας. Τὸ ὄνομα αἰθήρ, ὅπερ παρὰ τοῖς πεζογράφοις εἶναι μόνον ἀρσενικοῦ γένους, παρ' Ὁμήρῳ ἀπαντᾷ πάντοτε ὡς θηλυκόν. Ὁ Αἰσχύλος οὐδέποτε μεταχειρίζεται ὡς θηλυκόν, ὁ δὲ Σοφοκλῆς μόνον ἐνταῦθα, παρ' Εὐριπίδῃ δὲ καὶ Πινδάρῳ εὕρηται ὁτὲ μὲν οὕτως, ὁτὲ δὲ ἐκείνως.*

6 *Τοὺς νόμους. Ἐκ τοῦ ἀναφορικοῦ λόγου ἐγένετο μετάβασις εἰς*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θνατὰ[1] φύσις ἀνέρων ἔτικτεν οὐδὲ
μή ποτε λάθᾳ[2] κατακοιμάσῃ. 870
μέγας ἐν τούτοις θεός[3], οὐδὲ γηράσκει.

Ἀντιστροφὴ β'.

ὕβρις[4] φυτεύει τύραννον·
ὕβρις, εἰ[5] πολλῶν ὑπερπλησθῇ μάταν,

τὸν δεικτικόν, ὅπερ συμβαίνει ἀπειράκις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις.

1 Ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ὁ ποιητὴς καὶ θνατῶν, ὅπως συμφωνήσῃ πρὸς τὸ ἀνέρων. Ἀλλὰ τὸ φύσις ἀνέρων ἀποτελεῖ μίαν ἔννοιαν.

2 Ἐὰν μὲν γράψωμεν λάθᾳ πρέπει νὰ λάβωμεν τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ ἀντικείμενον ἐκ τῆς προηγουμένης προτάσεως (δηλ. οὐδὲ ὑπάρχει φόβος μήποτε ἡ ἀνθρωπίνη φύσις παραδώσῃ τούτους εἰς λήθην)· ἂν δὲ λάθα, ὡς ποιεῖ ὁ Dindorf, τότε τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι τὸ ὑποκείμενον.

3 Ὀρθῶς ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "τουτέστι θεία δύναμις καὶ μεγάλη τοῖς νόμοις ἔνεστιν". Ἀντὶ νὰ εἴπῃ γηράσκων εἶπε γηράσκει κατὰ παράταξιν. Περὶ τοῦ αἰωνίου κύρους τῶν νόμων ἀπαντῶμεν καὶ ἀλλαχοῦ παράλληλα, Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 454 "οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθές, ἀλλ' ἀεί ποτε ζῇ ταῦτα, κοὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου 'φάνη" καὶ Ἐμπεδοκλ. 426 "τὸ μὲν πάντων νόμιμον διὰ τ' εὐρυμέδοντος αἰθέρος ἠνεκέως τέταται διά τ' ἀπλέτου αὐγῆς". Ἐξήγησις· Εἴθε νά μοι ἦναι πεπρωμένον νὰ ἔχω τὴν σεβαστὴν καθαρότητα τῶν λόγων καὶ ὅλων τῶν πράξεων, περὶ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσιν ὑψηλοὶ νόμοι γεννηθέντες εἰς τὸν οὐράνιον αἰθέρα, τῶν ὁποίων μόνος ὁ Ὄλυμπος εἶναι πατὴρ καὶ τούτους δὲν ἐγέννησαν οἱ φύσει θνητοὶ ἄνθρωποι καὶ δὲν ὑπάρχει φόβος μή ποτε παραδώσωσιν εἰς λήθην. Θεία ὑπάρχει δύναμις ἐν τούτοις οὐδέποτε μαραινομένη.

4 Ἡ ὕβρις ἀντιτίθεται πρὸς τὴν σωφροσύνην ἤτοι, τὴν εὐσεπτον ἁγνείαν λόγων ἔργων τε πάντων. Ὡς ὁ Ὄλυμπος εἶναι ὁ πατὴρ τῶν ἠθικῶν νόμων, οὕτως ἡ ὕβρις (ἡ ἀλαζονεία, ἡ ἀνοσιότης) γεννᾷ τὸν παραβάτην. Σημειωτέον, ὅτι τὸ φυτεύειν λέγεται ἐπὶ ἀνδρός, πλὴν ὅταν ἦναι ἐν μεταφορικῇ σημασίᾳ, ὡς ἐνταῦθα. Ὁ Musgrave εἰκάζει, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐνταῦθα ὑπαινίσσεται τὸν Ἀλκιβιάδην ὑπομιμήσκων τὸ χωρίον τοῦ Πλουτάρχου ἐν βίῳ Ἀλκιβιάδ. κεφ. 16 "οἱ μὲν ἔνδοξοι μετὰ τοῦ βδελύττεσθαι καὶ δυσχεραίνειν ἐφοβοῦντο τὴν ὀλιγωρίαν αὐτοῦ καὶ παρανομίαν, ὡς τυραννικὰ καὶ ἀλλόκοτα. Ἄλλοι ὅμως ἀμφιβάλλουσι περὶ τούτου. Τὴν φράσιν ὁ Blaydes τρέπει εἰς, ὕβριν φυτεύει τυραννίς. Ἡ πολυθρήλητος φράσις δὲν εἶναι ἀναγκη νὰ μεταβληθῇ.

5 Τὸ εἰ ἐνίοτε συντάσσεται πρὸς ὑποτακτικήν, ὡς ἐν στίχ. 198 "τέλει

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἃ μὴ 'πίκαιρα[1] μηδὲ συμφέροντα,
ἀκρότατον εἰσαναβᾶσ'[2]
αἶπος[3] ἀπότομον ὦρουσεν εἰς ἀνάγκαν,
ἔνθ' οὐ ποδὶ χρησίμῳ[4]
χρῆται. τὸ καλῶς δ' ἔχον πόλει πάλαισμα[5]
μή ποτε λῦσαι θεὸν αἰτοῦμαι·
θεὸν[6] οὐ λήξω ποτὲ προστάταν ἴσχων.

γὰρ εἴ τι νὺξ ἀφῇ„. Τὸ δὲ ὑπερπλησθῇ ὑπομιμνήσκει τὴν ῥῆσιν, ὅτι ὁ κόρος τίκτει τὴν ὕβριν, ὡς Σόλων ἐν 'Αποσπάσμ. 8 "Τίκτει γὰρ κόρος ὕβριν, ὅταν πολὺς ὄλβος ἕπηται„. Πίνδαρ. ἐν 'Ολυμπ. 13, 10· "Ὕβριν κόρου ματέρα„· παράβαλλ. καὶ 'Ηρόδοτ. VII, 77.

1 Τοῦτο λέγει ὡς πρὸς τὸ δίκαιον· ἡ ἑπομένη φράσις δηλοῖ, εἶναι δ' ἀσύμφορα ἑαυτῷ.

2 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει "Ὕβρις μηδὲν καίριον διαπραττομένη, εἰς δύσβατον ἀκρώρειαν ἀναβιβάσασα τοὺς χρωμένους αὐτῇ κατεκρήμνισεν. Ἢ οὕτως· ἀπότομον ὦρουσεν εἰς ἀνάγκην, ἦλατο εἰς τοῦτο, ὥστε αὐτὸν εἰς ἀνάγκην γενέσθαι ὑφ' ἑτέρων κρατηθῆναι„.

3 Πρὸ τῆς λέξεως ἀπότομον ὑπάρχει κενόν, ὅπερ ὁ μὲν Nauck συμπληροῖ διὰ τοῦ ἄκραν, ὁ δὲ Arndt διὰ τοῦ αἶπος = ὕψωμα. ὅπερ ἐπιδοκιμάζεται. Ἀντὶ τοῦ ἀπότομον χειρόγραφόν τι τῆς Δρέσδης ἔχει ἄποτμον, ὅπερ δὲν φαίνεται πιθανόν. Ἄποτμος δὲ ἀνάγκη ἤθελεν εἶναι ἡ ἄτη. Τὸ ὦρουσεν εἶναι γνωμικὸς ἀόριστος, ὡς ἐν Αἴαντ. 674 "δεινῶν τ' ἄημα πνευμάτων ἐκοίμισε στένοντα πόντον„. Παραπλησία εἰκὼν ὑπάρχει καὶ ἐν Ἀντιγόν. 853 "προβᾶσ' ἐπ' ἔσχατον θράσους ὑψηλὸν ἐς Δίκας βάθρον προσέπεσες, ὦ τέκνον„.

4 Εἰρωνικῶς μεταχειρίζεται ὀξύμωρον ὡς τὸ δῶρον ἄδωρον καὶ χάρις ἄχαρις. Ὁ πούς, ὅστις εἶναι προωρισμένος νὰ χρησιμεύῃ, δὲν χρησιμεύει ἐν τοιαύτῃ πτώσει· ὁ πεσὼν δὲν δύναται νὰ μεταχειρισθῇ στερεὸν πόδα. Καὶ ὅμως ἡ καλὴ αὕτη ἔννοια δὲν ἤρεσε τοῖς κριτικοῖς, ἀλλ' ὁ μὲν Dindorf εἰκάζει ῥυσίμῳ, ὁ δὲ Blaydes φυξίμῳ.

5 Αἱ δύο αὗται λέξεις ἀποτελοῦσι παρήχησιν. Ὁ χορὸς γενικῶς μὲν ἐννοεῖ τὸν καλὸν ἀγῶνα πρὸς διατήρησιν τῶν θείων νόμων κατὰ τῶν ὑβριστῶν, εἰδικῶς δὲ συνδέει μετὰ τοῦ ἀγῶνος πρὸς εὕρεσιν τοῦ φονέως τοῦ Λαΐου, ὡς λέγει ὁ Σχολιαστής „Ἤγουν τὴν ζήτησιν τοῦ φόνου τοῦ Λαΐου„.

6 Οὐχὶ πιθανῶς ὁ Wunder διώρθωσε τὸ θεὸν εἰς, τὸν ἐγώ. Ὁ στίχος οὗτος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν τελευταῖον τῆς στροφῆς. Ἐξήγησις· Ἡ ἀλαζονεία γεννᾷ τὸν τύραννον· ἡ ἀλαζονεία, ἂν πληρωθῇ ἀνωφελῶς πολλῶν, τὰ ὁποῖα εἶναι ἄδικα καὶ ἀσύμφορα εἰς ἑαυτήν, ἀναβᾶσα εἰς τὸ ὑ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Στροφή β'.

εἰ δέ τις ὑπέροπτα[1] *χερσὶν*
ἢ λόγῳ πορεύεται,
Δίκας ἀφόβητος[2] *οὐδὲ* 885
δαιμόνων ἕδη[3] *σέβων,*
κακά νιν ἕλοιτο[4] *μοῖρα,*
δυσπότμου[5] *χάριν χλιδᾶς,*
εἰ[6] *μὴ τὸ κέρδος κερδανεῖ δικαίως* 890

ψηλότατον ὕψωμα κατέπεσεν εἰς φοβερὰν ἀνάγκην, ὅπου δὲν χρησιμοποιεῖ τὸν πόδα. Παρακαλῶ δὲ τὸν θεὸν νὰ μὴ τελειώσῃ ποτὲ τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πόλεως. Τὸν θεὸν δὲν θὰ παύσω ἀπὸ τοῦ νὰ θεωρῶ προστάτην.

1 Τὸ ἐπίθετον ὑπέροπτος, ὅταν μὲν ἔχῃ παθητικὴν σημασίαν, σημαίνει π α ρ η μ ε λ η μ έ ν ο ς, ὅταν δὲ ἐνεργητικήν, ὡς ἐνταῦθα, ἀλαζονικός, ὑβριστικός. Κατὰ δύο δὲ τρόπους δυνάμεθα νὰ συντάξωμεν ἢ ἐπιρρηματικῶς ἢ νὰ θεωρήσωμεν ὡς σύστοιχον αἰτιατικήν, ὡς ἐν Αἴαντ. 197 "ἀτάρβητα ὁρμᾶται„ καὶ Εὐριπ. ἐν Ἴων. 717 "λαιψηρὰ πηδᾷ„. Τὸ χερσὶν δηλοῖ, ὅ τι καὶ τὸ ἔργῳ, δηλ. ὅστις πράττει ἔργῳ ἢ λόγῳ καταφρονητικῶς. Ἀντὶ τοῦ ὑπέροπτα ὁDobree ἔγραψεν ὑ π έ ρ ο π λ α, ὅπερ πολλοὶ ἐκδόται δέχονται. Ἡ διόρθωσις εὐφυῶς μὲν ἐγένετο, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀναγκαία.

2 Τὴν δίκην μὴ δεδοικώς. Ἐπίθετα σύνθετα ἐκ τοῦ α τοῦ στερητικοῦ συντάσσονται συνήθως πρὸς γενικήν, ὡς Ξενοφ. ἐν Ἀπομ. II, 1, 31 "τοῦ πάντων ἡδίστου ἀκούσματος, ἐπαίνου σεαυτῆς, ἀνήκοος εἶ, καὶ τοῦ πάντων ἡδίστου θεάματος ἀθέατος„. Ὅρα, ὅτι ἔθηκεν ο ὐ δ ὲ καὶ ο ὐ χ ὶ μηδέ, εἰ καὶ ὑπάρχει τὸ εἶ.

3 Ὁ Musgrave εἰκάζει, ὅτι ἐννοεῖ ὁ ποιητὴς τὰ εἴδωλα καὶ ὑπαινίσσεται τὸν Ἑρμοκοπίδην Ἀλκιβιάδην, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν, διότι οἱ Ἑρμαῖ ἐκόπησαν βραδύτερον.

4 Μετεχειρίσθη τὸ μέσον ῥῆμα, διότι ὁ χορὸς εὔχεται, ἵνα ἡ κακὴ μοῖρα λάβῃ τὸν ὑπερόπτην ὡς ἴδιον κτῆμα, ὡς ἐν Αἴαντ. 394 "ἰὼ σκότος, ἔρεβος, ἕλεσθέ μ' οἰκήτορα„.

5 Δύσποτμος σημαίνει μὲν τὸν δυστυχῆ, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀνόσιον· χλιδὴ δὲ εἶναι ἡ ὑπερηφανία, ἡ θρασύτης, ὡς Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 437 "μή τοι χλιδῇ δοκεῖτε μηδ' αὐθαδίᾳ σιγᾶν με„. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἕνεκα τῆς ἀνοσίου τρυφῆς καὶ ὑπερηφανίας. Ὑπὸ τρυφῆς γὰρ καὶ ἐπὶ τοιαῦτα οἱ τύραννοι παραγίνονται„.

6 Ἐπαναλαμβάνεται ἡ προηγηθεῖσα ὑπόθεσις, ὅπως ἡ σημασία αὐτῆς ὁρισθῇ ἀκριβέστερον. Ἔθηκε τὸ ἄρθρον εἰς τὸ κέρδος, ἵνα δηλώσῃ τὸ ζητούμενον. Ὁ ποιητὴς ἀποκρούει τὴν παρὰ πολλοῖς αἰσχρὰν ἀρ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ[1] τῶν ἀσέπτων ἔρξεται,
ἢ[2] τῶν ἀθίκτων ἔξεται μετάζων.
τίς ἔτι ποτ' ἐν τοῖσδ' ἀνὴρ θυμοῦ βέλη[3]
ἔρξεται[4] ψυχᾶς ἀμύνειν;
εἰ γὰρ αἵ τοιαίδε πράξεις[5] τίμιαι,
τί δεῖ με χορεύειν;[6]

χήν, ἐν Ἡλέκτρ. 61 "οὐδὲν ῥῆμα σὺν κέρδει κακόν", ἐν Φιλοκτήτ. 108 "οὐκ αἰσχρὸν ἡγεῖ δῆτα τὰ ψευδῆ λέγειν; οὔκ, εἰ τὸ σωθῆναί γε τὸ ψεῦδος φέρει" καὶ ἐν Ἀποσπάσμ. 749 "τὸ κέρδος ἡδύ, κἂν ἀπὸ ψευδῶν ἴῃ".

1 Τὸ εἰ μὴ ἐννοεῖται ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "ἤγουν ἀφέξεται, κωλυθήσεται τῶν ἀσεβῶν ἐπιχειρημάτων".

2 Δὲν ἠδύνατο ὁ ποιητὴς νὰ μεταχειρισθῇ τὸν καὶ ἀντὶ τοῦ ἤ, διότι ἠδύνατό τις νὰ συμπληρώσῃ διὰ τοῦ εἰ μή, ὅπερ ἤθελε παράσχει ἀντίθετον ἔννοιαν. Ὅτι τὸ ἔξεται κεῖται ἐπὶ κακῆς σημασίας, δηλοῖ τὸ μετάζων, δηλ. ἔξεται ματαίαις χεροὶ (=ἀκολάστοις), ὡς ἐν Τραχιν. 565· "ψαύει ματαίαις χερσίν". Κατὰ τὸν Nauck ἰσοδυναμεῖ τῷ, ἅψεται ὧν μὴ χρὴ ἔχεσθαι. Τὸ μετάζω ἐγένετο κατὰ τὸ τεράζω, σφαδάζω καὶ ἄλλα, περὶ ὧν ὅρα Ἡρωδ. Περὶ μονήρ. λέξεως σελ. 23.

3 Κατά τινας δηλοῖ τὰς κατὰ τῶν ἀσεβῶν ἀράς, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1085 "ἀφῆκα θυμῷ καρδίας τοξεύματα".

4 Οἱ κριτικοὶ εἰκάζουσιν ὅτι τὸ χωρίον διεφθάρη, διότι ὁ ἀντιγραφεὺς ἔγραψεν ἐνταῦθα ἔρξεται κατὰ τὸ προηγούμενον. Ὁ Musgrave εἰκάζει εὖ ξεται, ὅπερ δὲν παρέχει κρείττω ἔννοιαν τοῦ ἔρξεται. Ὁ ποιητὴς θέλει νὰ εἴπῃ· τίς ἄνθρωπος ἐν τοιαύταις περιστάσεσι (δηλ. ἂν συμβαίνωσιν, ὅσα περιέγραψε) θὰ ἀποστῇ ὥστε νὰ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τὰ κακὰ τοῦ θυμοῦ ὁρμήματα. Ὁ χορὸς ἐν τῇ ἄκρᾳ αὐτοῦ εὐσεβείᾳ ὑπελέγχει τὴν μακροθυμίαν τῶν θεῶν ὑποδεικνύων, ὅτι, ἂν μὴ ἐπέλθῃ τιμωρία παρὰ τούτων, πάντες θέλουσι γείνει ἀσεβεῖς. Κατὰ τὸν Wecklein ὅμως ὁ χορὸς ἀπολογεῖται διὰ τὴν τραχεῖαν κρίσιν περὶ τῆς βασιλίσσης "Ἂν ἀντὶ τοῦ ἀμύνειν ὑπῆρχεν ἀμύνων, ἤθελεν εἶναι προτιμότερον, ὡς εἰκάζει ὁ Dindorf.

5 Οἵας περιέγραψε πρὸ ὀλίγου.

6 Ὁ χορὸς ἀπετέλει μέρος τῆς λατρείας καὶ ἄλλων θεῶν καὶ δὴ τοῦ Διονύσου. Ἐκ τῶν διθυραμβικῶν χορῶν ἐγένετο ἡ τραγῳδία. Ἐξήγησις· Ἂν τις ὅμως πράττῃ ὑβριστικῶς δι' ἔργου ἢ διὰ λόγου χωρὶς νὰ φοβῆται τὴν Δίκην μηδὲ νὰ σέβηται τοὺς ναοὺς τῶν θεῶν, εὔχομαι νὰ τὸν καταλάβῃ κακὴ μοῖρα, χάριν ἀσεβοῦς ὑπερηφανίας, ἂν δὲν κερδήσῃ δικαίως τὸ ζητούμενον κέρδος καὶ ἂν μὴ ἀπόσχῃ τῶν ἀσεβῶν πράξεων ἢ ψαύσῃ τὰ ἱερὰ διὰ βεβήλων χει-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀντιστροφὴ β'.

οὐκέτι τὸν ἄθικτον εἶμι
γᾶς ἐπ' ὀμφαλὸν[1] σέβων
οὐδ' ἐς τὸν Ἄβαισι[2] ναὸν
οὐδὲ τὰν Ὀλυμπίαν[3], 900
εἰ μὴ τάδε[4] χειρόδεικτα
πᾶσιν ἁρμόσει βροτοῖς.
ἀλλ' ὦ κρατύνων[5], εἴπερ ὀρθ' ἀκούεις,
Ζεῦ, πάντ'[6] ἀνάσσων, μὴ λάθοι

ρῶν. Τίς πλέον καμμίαν φορὰν ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις θέλει ἀπόσχει, ὥστε νὰ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τὰ κακὰ ὁρμήματα τοῦ θυμοῦ· διότι ἂν αἱ τοιαῦται πράξεις ἦν ἔντιμοι, τίς ἡ χρεία νὰ χορεύω;

1 Διὰ τί τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον λέγεται ὀμφαλὸς τῆς γῆς, εἴρηται ἐν στίχ. 480.

2 Ὁ Εὐστάθιος γινώσκει δύο τονισμοὺς Ἄβαι καὶ Ἀβαὶ εἰς Ἰλιάδ. 279, 1, ὁ Ἀρκάδιος ὅμως παρατηρεῖ ἐν σελ. 104, 11 "Τὰ εἰς βη ἰαμβικὰ κύρια... βαρύνεται. Ἄβη„. Οὐχὶ σπανίως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τίθεται ἁπλῆ δοτικὴ πρὸς δήλωσιν τῆς ἐν τόπῳ στάσεως, ὡς Σοφοκλ. ἐν Τραχιν 171 "ὡς τὴν παλαιὰν φηγὸν αὐδῆσαί ποτε Δωδῶνι δισσῶν ἐκ πελειάδων ἔφη„ καὶ Εὐριπίδ. ἐν Φοινισσ. 617. Αἱ Ἄβαι ἔκειντο ἐν Φωκίδι, Ἡρόδοτ. VII, 134 "καὶ ἐς Ἄβας τῶν Φωκέων ἀπικόμενος ἐπὶ τὸ χρηστήριον καὶ δὴ καὶ ἐς Θήβας πρῶτα ὡς ἀπίκετο, τοῦτο μὲν τῷ Ἰσμηνίῳ Ἀπόλλωνι ἐχρήσατο ἔστι δέ, κατά περ ἐν Ὀλυμπίῃ, ἱροῖσι αὐτόθι χρηστηριάζεσθαι„ καὶ Παυσαν. X, 35.

3 Ἐν Ὀλυμπίᾳ ὑπῆρχεν ἀρχαιότατον χρηστήριον τοῦ Διός, ἐν ᾧ δι' ἐμπύρων ἐμαντεύοντο. Πίνδ. ἐν Ὀλυμπ. VIII, 2 "ἵνα μάντιες ἄνδρες ἐμπύροις τεκμαιρόμενοι παραπειρῶνται Διὸς ἀργικεραύνου„.

4 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Εἰ μὴ ταῦτα τῶν χρησμῶν, ἢ τὰ λεχθέντα ὑπὸ Ἰοκάστης, φανερὰ καὶ κατάδηλα γένηται, οὐκέτι τιμήσω θεούς„. Ὁ μὲν Wunder νομίζει, ὅτι τὸ τάδε ἀναφέρεται εἰς τὰ ἑπόμενα, ἤτοι εἰς τοὺς χρησμοὺς τοῦ Λαΐου, ὁ δὲ Wolff εἰς τὴν τιμωρίαν τοῦ ὑβριστοῦ, ὅπερ πιθανώτερον· ἂν μὴ ταῦτα ἁρμοσθῶσιν ἢ κυρωθῶσιν ὁλοφάνερα διὰ τὴν συνείδησιν πάντων τῶν θνητῶν. Εὔχεται ὁ χορός, ἵνα οἱ ὑβρισταὶ τιμωρηθῶσι, μὴ λογιζόμενος, ὅτι εὔχεται ὑπὲρ τοῦ ὀλέθρου τοῦ ἄνακτος, οὗ τὴν σωτηρίαν ἐπιθυμεῖ.

5 Τὸ κρατύνων ἐτέθη ἄνευ ἀντικειμένου, ὡς Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 150 "Ζεὺς ἀθέτως κρατύνει„.

6 Ἀντὶ τοῦ πάντα περιέμενέ τις, πάντων, ἀλλὰ προετίμησε τὴν ἐπιρρηματικὴν σύνταξιν, κατὰ πάντα. Τὸ δὲ μὴ λάθοι εἶναι σύνηθες ἐν ἀραῖς, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 332, "Ζεῦ, μὴ λάθοι σε τῶν δ', ὃς αἴτιος κακῶν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σὲ τάν τε σὰν ἀθάνατον αἰὲν ἀρχάν[1].
φθίνοντα γὰρ[2] Λαΐου
θέσφατ' ἐξαιροῦσιν[3] ἤδη,
κοὐδαμοῦ τιμαῖς Ἀπόλλων ἐμφανής·
ἔρρει δὲ τὰ θεῖα[4].

ΙΟΚΑΣΤΗ[5]

χώρας ἄνακτες[6], δόξα μοι παρεστάθη
ναοὺς ἱκέσθαι δαιμόνων, τάδ' ἐν χεροῖν
στέφη[7] λαβούσῃ κἀπιθυμιάματα.
ὑψοῦ γὰρ αἴρει[8] θυμὸν Οἰδίπους ἄγαν
λύπαισι παντοίαισιν, οὐδ' ὁποῖ' ἀνὴρ

1 *Οὐχὶ σπανίως προστίθεται τὸ μέρος εἰς τὸ ὅλον, ὡς Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν.* 95 "ἔα με καὶ τὴν ἐξ ἐμοῦ δυσβουλίαν παθεῖν τοῦτο„.

2 *Μετὰ τὸ γὰρ ἐξέπεσε τοῦ κειμένου λέξις τις, ὁ δὲ* Schneidewin *εἰκάζει, ὅτι αὕτη εἶναι,* π υ θ ό χ ρ η σ τ α.

3 *Ὑποκείμενον ἐννοεῖ ὁ ποιητὴς τό, οἱ ἄνθρωποι κατ' εὐφημισμόν, ὅπως μὴ ὀνομάσῃ τὴν Ἰοκάστην. Τὸ δὲ* φ θ ί ν ο ν τ α *ληπτέον κατηγορηματικῶς, δηλ. ἐξαιροῦσιν, ὥστε φθίνειν αὐτά.*

4 *Καταστρέφεται ἡ λατρεία τῶν θεῶν. Ἐξήγησις· Δὲν θὰ πορευθῶ πλέον εἰς τὸν ἱερὸν ὁμφαλὸν τῆς γῆς σεβόμενος αὐτόν, οὐδὲ εἰς τὸν ἐν Ἄβαις ναόν, οὐδὲ εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, ἂν ταῦτα δὲν κυρωθῶσι δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὁλοφάνερα. Ἀλλ', ὦ βασιλεῦ, ἐὰν βέβαια ἀκούῃς ἀσφαλῶς, Ζεῦ, ὅλα κυβερνῶν, εὔχομαι νὰ μὴ μείνωσιν ἀπαρατήρητα ταῦτα εἰς σὲ καὶ τὴν αἰωνίως ἀθάνατον ἐξουσίαν σου· διότι τὰ περὶ τοῦ Λαΐου μαντεύματα οἱ ἄνθρωποι δὲν δέχονται πλέον ὡς ἄκυρα καὶ οὐδαμοῦ φανερὰ τιμᾶται ὁ Ἀπόλλων· ἡ λατρεία τῶν θεῶν ἐξαφανίζεται.*

5 *Ἡ Ἰοκάστη εἰσέρχεται εἰς τὴν σκηνὴν διὰ τῆς μέσης θύρας, ταύτῃ δ' ἕπονται δύο θεραπαινίδες ἔχουσαι ἀνημμένας δᾷδας καὶ φέρουσαι θυμιάματα. Αὐτὴ δὲ ἔχει κλάδον ἐλαίας, ὡς ἐν ἀρχῇ τοῦ δράματος εἴρηται.*

6 *Οὕτως ὀνομάζει τοὺς ἀρίστους τῆς χώρας, ἐξ ὧν σύγκειται ὁ χορός, ὡς Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν.* 940 "Θήβης οἱ κοιρανίδαι„. *Τὸ* π α ρ ε σ τ ά θ η *ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ* π α ρ έ σ τ η, *ἡ δὲ φράσις ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν, ἣν καὶ τὸ* ἔ δ ο ξ έ μ ο ι.

7 *Ἐννοεῖ ἱκτηρίους κλάδους, ὡς ἐν στίχ.* 3, *ὅπερ πράττει ὡς ἱκέτις.*

8 *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἀντὶ τοῦ μετεωρίζεται τὴν ψυχὴν καὶ ὑπερβαλλόντως ἄχθεται„. Οὕτω δὲ πάσχει ὁ Οἰδίπους οὐχὶ ἐξ ὀργῆς, ἀλλ' ἐκ λύπης.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔννους τὰ καινὰ τοῖς πάλαι τεκμαίρεται[1],
ἀλλ' ἔστι τοῦ λέγοντος[2], *εἰ φόβους λέγοι.*
ὅτ'[3] *οὖν παραινοῦσ' οὐδὲν ἐς πλέον ποιῶ,*
πρός σ', ὦ Λύκει' Ἄπολλον, ἄγχιστος[4] *γὰρ εἶ,*
ἱκέτις ἀφῖγμαι τοῖσδε σὺν κατάργμασιν[5], *920*
ὅπως λύσιν[6] *τιν' ἡμὶν εὐαγῆ πόρῃς·*

1 *Κατὰ τὴν γνώμην τῆς Ἰοκάστης, ἣν ἐδήλωσε καὶ ἐν στίχ.* 711, *εἰ ὁ Οἰδίπους ἐποίει σύγκρισιν τοῦ παλαιοῦ χρησμοῦ τοῦ δοθέντος τῷ Λαΐῳ πρὸς τὸν νέον, ἤθελεν ἀπαλλαγῆ τοῦ φόβου.* Ἰσοκράτ. *ἐν Πανηγυρ.* § 141 "δεῖ τὰ μέλλοντα τοῖς γεγενημένοις τεκμαίρεσθαι„. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Οὐχ ὡς συνετὸς ἀνὴρ διὰ τῶν φθασάντων τὰ παρόντα γιγνώσκει. Εἰ γὰρ ὁ ὑπὸ Ἀπόλλωνος δοθεὶς τῷ Λαΐῳ χρησμὸς ἠκύρωται, δῆλον ὅτι καὶ ἃ νῦν ἐμαντεύσατο ὁ Τειρεσίας, ψευδῆ ἐστιν„.

2 *Γίνεται κτῆμα τοῦ λέγοντος, ἀνήκει εἰς τὸν λέγοντα, πείθεται εἰς τοῦτον, ὡς Πλάτ ἐν Γοργ.* 508 D "εἰμὶ δὲ ἐπὶ τῷ βουλομένῳ, ὥσπερ οἱ ἄτιμοι τοῦ ἐθέλοντος, ἐάν τε τύπτειν βούληται„ Ἀριστοφάν. *ἐν Ἱππεῦσι* 860 "μὴ τοῦ λέγοντος ἴσθι„. Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· "Μόνοις προσέχει τοῖς τὰ δεινὰ καὶ φοβερὰ ἀπαγγέλλουσιν. Τῶν δὲ παραμυθουμένων οὐκ ἀνέχεται„. Τὸ χωρίον ἑρμηνεύεται εὐκόλως καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τρέψωμεν εἰς τοῦ τυχόντος, ὡς εἰκάζει ὁ Mekler.

3 *Τὸ ὅτε ἐνταῦθα ἔχει αἰτιολογικὴν σημασίαν, ὡς Δημοσθ. ἐν Ὀλυνθ.* 1 *ἐν ἀρχῇ*, "ὅτε τοίνυν τοῦθ' οὕτως ἔχει, προσήκει προθύμως ἐθέλειν ἀκούειν τῶν βουλομένων συμβουλεύειν„ καὶ Σοφοκλ. *ἐν Ἠλέκτρ.* 1318 "ὅτ' οὖν τοιούτων ἦμιν ἐξήκεις ὁδόν, ἄρχ' αὐτός„. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐνθαρρύνουσα δὲν κατορθώνω τίποτε.

4 Ὁ βωμὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἔκειτο πρὸ τῶν θυρῶν. Ἱκετεύει δὲ πρῶτον τοῦτον τὸν θεόν, εἶτα δὲ τοὺς ἄλλους. Νομίζομεν, ὅτι καὶ τοῦτο ἐμφαίνει ὕβριν τῆς Ἰοκάστης πρὸς τὸν θεόν, διότι ἱκετεύει τοῦτον, οὐχὶ διότι ὕβρισεν, ἀλλὰ διότι κατὰ τύχην ὁ βωμὸς αὐτοῦ ἔκειτο πλησίον.

5 Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι κατεύγμασιν, ἀλλ' ὁ Wunder διώρθωσεν εἰς, κατάργμασιν, διότι τὸ ἐν τοῖς χειρογράφοις σημαίνει εὐχὴν καὶ οὐχὶ τὴν προσφερομένην θυσίαν. Ἡ διόρθωσις ἔτυχε τῆς ἐπιδοκιμασίας πολλῶν καὶ κυροῦται ὑπὸ παραλλήλων χωρίων. Εὐριπίδ. *ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ.* 244 "χέρνιβας δὲ καὶ κατάγματα οὐκ ἂν φθάνοις ἂν εὑπρεπῆ ποισυμένη„ καὶ Πλούταρχ *ἐν βίῳ Θησ.* 22 "τὴν δὲ εἰρεσιώνην ἐκφέρουσι, κλάδον ἐλαίας ἐρίῳ μὲν ἀνεστεμμένον, ὥσπερ τότε τὴν ἱκετηρίαν, παντοδαπῶν δὲ ἀνάπλεων καταργμάτων„.

6 Ἡ λύσις λέγεται ἐναγής, καθ' ὅσον ἔμελλε νὰ ἀποδειχθῇ, ὅτι ὁ Οἰδίπους εἶναι ἀγνός.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὡς νῦν ὀκνοῦμεν πάντες ἐκπεπληγμένον
κεῖνον βλέποντες ὡς κυβερνήτην νεώς[1].

ΑΓΓΕΛΟΣ

ἆρ' ἂν παρ' ὑμῶν, ὦ ξένοι, μάθοιμ', ὅπου
τὰ τοῦ τυράννου δώματ' ἐστὶν Οἰδίπου;[2]
μάλιστα[3] δ' αὐτὸν εἴπατ', εἰ κάτισθ', ὅπου.

ΧΟΡΟΣ

στέγαι μὲν αἵδε, καὐτὸς ἔνδον, ὦ ξένε·
γυνὴ δὲ μήτηρ[4] ἥδε τῶν κείνου τέκνων.

ΑΓΓΕΛΟΣ

ἀλλ' ὀλβία τε καὶ ξὺν ὀλβίοις ἀεὶ
γένοιτ'[5], ἐκείνου γ' οὖσα παντελὴς[6] δάμαρ.

ΙΟΚΑΣΤΗ

αὕτως[7] δὲ καὶ σύ γ', ὦ ξέν'· ἄξιος γὰρ εἶ

1 *Ἡ φράσις ἐρρήθη μετά τινος βραχυλογίας· διότι τώρα ὅλοι φοβούμεθα βλέποντες ἐκεῖνον ἐκπεπληγμένον, ὡς φοβοῦνται οἱ ναῦται βλέποντες τὸν κυβερνήτην τοῦ πλοίου. Τούτων λεγομένων ἡ μὲν Ἰοκάστη κατατίθησι τὴν θυσίαν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, αἱ δὲ θεραπαινίδες ἀνάπτουσι τὸ πῦρ. Τὴν εἴσοδον τοῦ ἀγγέλου ἡ Ἰοκάστη θεωρεῖ ὡς πλήρωσιν τῆς εὐχῆς αὐτῆς, ὡς ἡ Κλυταιμνήστρα ἐν Ἠλέκτρ. στίχ. 673.*

2 *Ἡ ἐρώτησις αὕτη δηλοῖ παράκλησιν.*

3 *Πρὸ πάντων εἴπατε, ἂν γνωρίζητε ἀκριβῶς, ποῦ ὁ ἴδιος εἶναι. Ὁ ἄγγελος εἰσῆλθεν εἰς τὴν σκηνὴν εὔθυμος, νομίζων, ὅτι ἀγγέλλει εὐχάριστα.*

4 *Ὁ χορὸς ἠδύνατο νὰ δείξῃ μόνον τὴν γυναῖκα τοῦ ζητουμένου Οἰδίποδος, ἀλλὰ προσέθηκε καὶ τὸ δεύτερον, ὅπως διὰ τῆς παραθέσεως τῶν λέξεων ὑποδηλώσῃ. ὅτι μήτηρ καὶ γυνὴ τοῦ Οἰδίποδος εἶναι τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Παράβαλλ. στίχ. 264.*

5 *Κατὰ τὸν* Wecklein *τὸ τρίτον πρόσωπον, εἶναι ἄτοπον, ἀφ' οὗ ἡ σύστασις ἐγένετο πρὸς τὴν βασίλισσαν. Διὰ τοῦτο γράφει γένοι'. Νομίζομεν, ὅτι καλῶς ἔχουσι τὰ χειρόγραφα· διότι κατὰ τὴν διόρθωσιν ἄρχεται τοῦ λόγου πρὸς τὴν βασίλισσαν ὁ ἄγγελος, ἐν ᾧ κατὰ τὰ χειρόγραφα ἡ Ἰοκάστη πρὸς τὸν ἄγγελον. Ὁ* Schmidt *προβαίνει πορρωτέρω γράφων ναίοις.*

6 *Τὸ ἔχειν τέκνα εἶναι τὸ τέλειον ἐν τῷ γάμῳ. Τὸ ἐναντίον λέγεται γάμος ἀτελής Ἰλιάδ. Β, 701. Τοῦτο οἱ θεαταὶ ἐννοοῦσιν ὡς πικρὰν εἰρωνείαν·*

7 *Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εὔχομαι νὰ ἦσαι ὄλβιος. Εἰς τὸ ἄξιος*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῆς εὐεπείας[1] οὕνεκ'. ἀλλὰ φράζ', ὅτου
χρῄζων ἀφῖξαι χὤ τι σημῆναι θέλων.

ΑΓΓΕΛΟΣ

ἀγαθὰ δόμοις τε καὶ πόσει τῷ σῷ[2], γύναι.

ΙΟΚΑΣΤΗ

τὰ ποῖα ταῦτα, πρὸς τίνος δ' ἀφιγμένος;[3] 935

ΑΓΓΕΛΟΣ

ἐκ τῆς Κορίνθου[4]. τὸ δ' ἔπος, οὐξερῶ τάχα,
ἥδοιο μέν, πῶς δ' οὐκ ἄν; ἀσχάλλοις[5] δ' ἴσως.

ΙΟΚΑΣΤΗ

τί δ' ἔστι; ποίαν[6] δύναμιν ὧδ' ἔχει διπλῆν;[7]

ἐννοεῖται ἡ γενικὴ τοῦ ὄλβιος εἶναι.

1 Τῆς εὐφημίας, ἤτοι τῆς καλῆς εὐχῆς.

2 Προηγεῖται τὸ γένος καὶ ἕπεται τὸ εἶδος, ὡς καὶ ἐν τῇ Ὁμηρικῇ φράσει, Τρῶές τε καὶ Ἕκτωρ· σημαίνει δὲ κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸν ἄνδρα σου. Ἡ πρότασις συμπληροῦται ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου, δηλ. θέλων σημῆναι.

3 Ἐννοεῖται ἡ φράσις ἀγαθὰ σημῆναι.

4 Ὁ ἄγγελος δὲν ἀποκρίνεται πρὸς τὸ ἐρωτώμενον, δότι λέγει περὶ τῆς πόλεως, ἐν ᾗ ἠρωτήθη περὶ τοῦ προσώπου τοῦ πέμψαντος. Δὲν ἀποκρίνεται δὲ περὶ τούτου, διότι μόνος ἀκούσας τὴν φήμην ἦλθεν. Ὅρα δ', ὅτι ἡ ἀπόκρισις γίνεται κατ' ἀντίστροφον τάξιν. Τὸ ἔπος εἶναι πτώσεως αἰτιατικῆς· ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν λόγον. Το τάχα ὁ Brunck διώρθωσεν εἰς τάχ' ἄν, ὅπερ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον, διότι τὸ ἄν ἐννοεῖται ἐκ τῆς ἑπομένης φράσεως.

5 Ἐκ τῶν ἡγουμένων ἐννοεῖται τό ἄν, ὡς παρὰ Πλάτ. ἐν Φαίδων. 87 Ε "ἀναγκαῖον ἂν εἴη ἀπολομένης δὲ τῆς ψυχῆς τὴν φύσιν ἐπιδεικνύοι τὸ σῶμα καὶ σαπὲν διοίχοιτο„ καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 1008 "πείθοι' ἄν, εἰ πείθοι· ἀπειθοίης δ' ἴσως„. Ἴσως ὅμως δύνασαι νὰ λυπηθῇς. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Διὰ μὲν τὸ εὖ πράττειν, καὶ ἑτέρας ἀρχῆς ἀντιλαβέσθαι, ἡσθήσεσθαι φησὶν αὐτήν· ἀσχάλλειν δὲ διὰ τὸ ἀπιέναι Οἰδίπουν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα„. Κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον τοῦτο λέγει ὁ ἄγγελος, πράγματι δὲ μὴ ἐννοῶν προλέγει τὰ μέλλοντα συμβῆναι.

6 Ὁ μὲν Heimsoeth εἰκάζει πῶς ἄν, ὁ δὲ Nauck πῶς ἂν δύναμιν ἓν διπλῆν ἔχοι; Ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι κακή

7 Δηλαδὴ τοῦ τε ἥδεσθαι καὶ τοῦ ἀσχάλλειν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΓΓΕΛΟΣ

τύραννον αὐτὸν οὖπιχώριοι χθονὸς
τῆς Ἰσθμίας στήσουσιν, ὡς ηὐδᾶτ' ἐκεῖ[1].

ΙΟΚΑΣΤΗ

τί δ'; [2] οὐχ ὁ πρέσβυς Πόλυβος ἐγκρατὴς ἔτι;

ΑΓΓΕΛΟΣ

οὐ δῆτ', ἐπεί νιν θάνατος ἐν τάφοις ἔχει[3].

ΙΟΚΑΣΤΗ

πῶς εἶπας;[4] ἦ τέθνηκε Πόλυβος, ὦ γέρον;

ΑΓΓΕΛΟΣ

εἰ μὴ λέγω[5] τἀληθές, ἀξιῶ θανεῖν.

ΙΟΚΑΣΤΗ

ὦ πρόσπολ'[6], οὐχὶ δεσπότῃ τάδ' ὡς τάχος
μολοῦσα λέξεις; ὦ θεῶν μαντεύματα,
ἵν'[7] ἐστέ. τοῦτον Οἰδίπους πάλαι τρέμων

1 *Ἐκ τῆς φράσεως ταύτης γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ Οἰδίπους ἐν Κορίνθῳ δὲν ἐθεωρεῖτο νόμιμος κληρονόμος.*

2 *Ὁ μὲν ἄγγελος εἶπε μόνον τὴν αἰτίαν τῆς χαρᾶς, ἡ δὲ Ἰοκάστη ὑπὸ μεγάλης ἡδονῆς καταληφθεῖσα δὲν ἐρωτᾷ περὶ τῆς αἰτίας τῆς λύπης.*

3 *Τοῦτο λέγεται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἐγκρατὴς (ἔχων τὴν ἐξουσίαν) μετὰ δημώδους εἰρωνείας, δηλ. δὲν κρατεῖ, ἀλλὰ κρατεῖται.*

4 *Ἐπειδὴ ἡ εἴδησις εἶναι λίαν εὐχάριστος, μόλις ἡ Ἰοκάστη δυναμένη νὰ πιστεύσῃ εἰς τὰ ὦτα αὐτῆς θέλει νὰ ἀκούσῃ πάλιν ταύτην. Ἡ εἴδησις εἶναι εὐχάριστος· διότι ἐλέγχεται ψευδὲς τὸ μάντευμα καὶ λήγει ὁ φόβος τοῦ Οἰδίποδος.*

5 *Ὁ ἄγγελος νομίζων, ὅτι ὡς ψευδόμενος δὲν γίνεται πιστευτὸς κατὰ ἁπλοϊκὸν τρόπον ἁρμόζοντα τοῖς δούλοις προτείνει τιμωρίαν. Οἱ κριτικοὶ εἰκάζουσιν, ὅτι καὶ ἐνταῦθα τὸ χωρίον διεφθάρη, ἀλλ' αἱ διορθώσεις αὐτῶν εἶναι αὐθαίρετοι.*

6 *Τοῦτο λέγει τῇ θεραπαινίδι, ἥτις ἠκολούθει τῇ Ἰοκάστῃ.*

7 *Τὸ ἵνα ἐνταῦθα δὲν εἶναι ἐρωτηματικόν, ἀλλὰ κεῖται ἐπὶ ἀναβοήσεως, ὡς Ἰλιάδ. Β, 339 "πῇ δὴ συνθεσίαι τε καὶ ὅρκια βήσεται ἡμιν;" Ἀριστοφάν. ἐν Σφηξὶ 187 "ὦ μιαρώτατος, ἵν' ὑποδέδυκεν".*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸν ἄνδρ' ἔφευγε[1] *μὴ κτάνοι, καὶ νῦν ὅδε*
πρὸς τῆς τύχης[2] *ὅλωλεν, οὐδὲ τοῦδ'*[3] *ὕπο.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ὦ φίλτατον[4] *γυναικὸς Ἰοκάστης κάρα,* 950
τί μ' ἐξεπέμψω[5] *δεῦρο τῶνδε δωμάτων;*

ΙΟΚΑΣΤΗ

ἄκουε τἀνδρὸς τοῦδε, καὶ σκόπει κλύων,
τὰ σέμν'[6] *ἵν' ἥκει τοῦ θεοῦ μαντεύματα.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

οὗτος δὲ τίς ποτ' ἐστί, καὶ τί μοι λέγει;

ΙΟΚΑΣΤΗ

ἐκ τῆς Κορίνθου[7]*, πατέρα τὸν σὸν ἀγγελῶν* 955
ὡς[8] *οὐκέτ' ὄντα Πόλυβον, ἀλλ' ὀλωλότα.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

τί φῄς, ξέν'; αὐτός *μοι σὺ σημάντωρ*[9] *γενοῦ.*

ΑΓΓΕΛΟΣ

εἰ τοῦτο πρῶτον[10] *δεῖ μ' ἀπαγγεῖλαι σαφῶς,*

Ζη μακρὰν τῆς αὐτοῦ πα- Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· ει, ἐξόριστος ἐγένετο". Ἡ ἔχει οὑτωσίν· Οἰδίπους πά- ων ἔφευγε μὴ κτάνοι τοῦτον ρα.

Ἀπὸ φυσικοῦ θανάτου, τέ- τὸν τῆς εἱμαρμένης, τὸν αὐ- θάνατον.

Μετεχειρίσθη ταύτην τὴν ἀν- ν, διότι ἦλθεν ἤδη ὁ Οἰδί- τὴν σκηνήν.

Ἡ περίφρασις εἶναι συνήθης γικοῖς, ὡς Σοφοκλ. ἐν Ἀν- "Ὦ κοινὸν αὐτάδελφον Ἰσ- κάρα", Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ.

470 "ὦ χαῖρε πρέσβυ, Ζηνὸς ὁμόλεκτρον κάρα".

5 *Μετεπέμψω*, μετεκαλέσω.

6 *Ἐπειδὴ ἡ Ἰοκάστη λέγει εἰρωνικῶς, ἰσοδυναμεῖ τὸ ἐπίθετον πρὸς τὰ ψευδῆ, μάτην τιμώμενα.*

7 *Μετεχειρίσθη τὸν προσδιορισμὸν τοῦτον, ὡσεὶ προηγεῖτο πόθεν ἥκει. Δὲν εἶναι δ' ἀνάγκη νὰ τρέψωμεν τὸ τίς ποτ' ἐστὶ εἰς ποδαπός ἐστι, ὡς εἴκασεν ὁ* M. Schmidt.

8 *Ἰσοδυναμεῖ τῷ ἀγγελῶν, ὡς οὐκέτ' ἔστιν ὁ πατήρ σου.*

9 *Σημήνας γενοῦ*, = *σήμηνον.*

10 *Ὁ ἄγγελος ἤθελε νὰ ἀρχίσῃ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εὖ ἴσθ' ἐκεῖνον θανάσιμον [1] βεβηκότα.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

960 πότερα δόλοισιν[2], ἢ νόσου ξυναλλαγῇ[3];

ΑΓΓΕΛΟΣ

σμικρὰ παλαιὰ σώματ' εὐνάζει ῥοπή[4].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

νόσοις ὁ τλήμων, ὡς ἔοικεν, ἔφθιτο.

ΑΓΓΕΛΟΣ

καὶ τῷ μακρῷ[5] γε συμμετρούμενος χρόνῳ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

φεῦ φεῦ, τί δῆτ' ἄν, ὦ γύναι, σκοποῖτό τις
965 τὴν πυθόμαντιν[6] ἑστίαν ἢ τοὺς ἄνω
κλάζοντας ὄρνεις[7], ὧν ὑφηγητῶν ἐγὼ

πρῶτον ἀπὸ τῶν ἡδέων, ἀλλ' ἐπειδὴ παρετήρησεν, ὅτι ὁ θάνατος ἤγειρε τὴν προσοχήν, ἀναγκάζεται νὰ εἴπῃ πρῶτον περὶ τῶν λυπηρῶν. Οὕτω λοιπὸν δὲν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἦναι τ α ὐ τ ὸ ν α ὖ θ ι ς.

1 *Συνήθως τὸ ἐπίθετον ἔχει ἐνεργητικὴν σημασίαν, δηλ. σημαίνει τὸ προξενοῦν θάνατον, ἐνταῦθα δὲ παθητικήν. Γνώριζε καλῶς, ὅτι ἐκεῖνος ἀπέθανεν.*

2 *Διὰ τῆς λέξεως ταύτης ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ δολοφονίαν.* Ὁ Meineke *προτείνει φ ό ν ο ι σ ι ν, ἀλλ' ἡ πρότασις δὲν αἴρει δυσκολίαν τινὰ περὶ τὴν ἑρμηνείαν.*

3 *Συναλλαγὴ ἐνταῦθα σημαίνει παρέμπτωσιν, συντυχίαν.*

4 Ὁ *Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει·* "Ἡ *τυχοῦσα πρόφασις ἐξαρκεῖ, ὥστε τὸ παλαιὸν σῶμα ἐξενεγκεῖν τοῦ βίου*". *Οὐχὶ πολὺ διάφορα λέγει ὁ Πλάτων ἐν Πολιτ.* VIII. 556 *E* "σῶμα νοσῶδες μικρᾶς ῥοπῆς ἔξωθεν δεῖται προσλαβέσθαι πρὸς τὸ κάμνειν".

5 *Τοῦτο λέγει ὁ ἄγγελος πρὸς παρηγορίαν, ὡς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής·* "Τοῦτο ὁ ἄγγελός φησιν, ὡς παραμυθούμενος, ὅτι μακραίων ἀπέθανε, καὶ οὐ δεῖ ἐπ' αὐτῷ ἀπολοφύρεσθαι".

6 *Τὴν μαντικὴν Πυθοῦς ἑστίαν, ἣν προσωποποιεῖ.*

7 *Τοῦτο λέγει μετὰ περιφρονήσεως.* Ὁ *Τειρεσίας ἐν Θήβαις εἶχεν* ο ἰ ω ν ο σ κ ο π ε ῖ ο ν, *Παυσ.* IX. 16, 1. Ἐν *τοῖς ὁμηρικοῖς ἤδη ἔπεσιν ἀπαντῶσιν ἀσεβεῖς φράσεις πρὸς τὴν μαντικὴν τῶν ὀρνέων* Ἰλιάδ. *M*, 237 "τύνη δ' οἰωνοῖσι τανυπτερύγεσσι κελεύεις πείθεσθαι, τῶν οὔτι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κτανεῖν ἔμελλον πατέρα τὸν ἐμόν; ὁ δὲ[1] *θανὼν*
κεύθει[2] *κάτω δὴ γῆς, ἐγὼ δ' ὅδ' ἐνθάδε*[3]
ἄψαυστος[4] *ἔγχους· εἴ τι μὴ τῷμῷ πόθῳ*
κατέφθιθ'[5]*· οὕτω δ' ἂν θανὼν εἴη 'ξ ἐμοῦ.* 970
τὰ δ' οὖν παρόντα[6] *συλλαβὼν θεσπίσματα*
κεῖται παρ' Ἅιδῃ Πόλυβος ἄξι'[7] *οὐδενός.*

ΙΟΚΑΣΤΗ

οὔκουν ἐγώ σοι ταῦτα προύλεγον πάλαι;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ηὔδας· ἐγὼ δὲ τῷ φόβῳ παρηγόμην.[8]

ατρέπομ οὐδ' ἀλεγίζω, εἴτ' ἐπὶ
ί' ἴωσι πρὸς ἠῶ τ' ἠέλιόν τε,
' ἐπ' ἀριστερὰ τοίγε ποτὶ ζόφον
όεντα„. Ἐν τῇ ἑπομένῃ φράσει
ρελείφθη ἡ μετοχὴ ὄντων, εἰ
εἶναι ἀπόλυτος, ὅπερ σπανίως
μβαίνει, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κο-
ν. 82 "ἐν ἡσύχῳ ἔξεστι φωνεῖν,ὡς
οῦ μόνης πέλας„. Παράβαλλ. 1587.

1 *Ἡ ἐσωτερικὴ τοῦ Οἰδίποδος*
ραχὴ ἀπεικονίζεται ἐν τρισὶ κατὰ
νέχειαν διαλύσεσι τοῦ μακροῦ, ὡς
Φιλοκτήτ. 932.

2 *Τὸ ἐνεργητικὸν κεῖται ἀντὶ*
ὁ παθητικοῦ κεύθεται, κρύπτεται.
ο χειρόγραφα παραλείπουσι τὸ δή,
δὲ Dindorf *εἰκάζει κ ά τ ω θ ε ν.*

3 *Ἐννοεῖται τὸ ε ἰ μ ί.*

4 *Ἔχει ἐνεργητικὴν σημασίαν*
ταῦθα τὸ ἐπίθετον, ὡς τὸ ὑ π έ ρ ο-
τ ο ς ἐν στίχ 883, *τὸ ἄ κ λ α υ-*
τ ο ς ἐν Ἠλέκτρ. 912, *τὸ ἄ γ ε υ-*
τ ο ς ἐν Ἀντιγόν. 582. *Ἔγχος εἶναι*
ξίφος καὶ τὸ δόρυ, ὅπερ δέον νὰ
νοήσωμεν ἐνταῦθα, ὅπως γίνηται
εἰρωνεία· διότι ὁ Οἰδίπους ἐφόνευσε
τὸν Λάϊον διὰ σκήπτρου. Ὅρα
στίχ. 811.

5 *Τοῦτο εἶναι σόφισμα, καθ' ὃ*
ἠδύνατο νὰ μὴ ἐξελεγχθῇ ψευδόμε-
νος ὁ θεός· ὄντως ἡ μήτηρ τοῦ Ὀ-
δυσσέως ἐκ πόθου πρὸς τὸν ἀπόντα
υἱὸν ἔθανεν, Ὀδυσσ. *Λ*, 202. *Λέγει*
δὲ τοῦτο εἰρωνικῶς.

6 *Ἀντὶ τοῦ παρόντα ὁ* F. Schmidt *ἔγραψε γ έ ρ ο ν τ α. Ἡ*
διόρθωσις δὲν φαίνεται πιθανή, ἀλλὰ
τὸ οὐδέτερον γένος, εὕρηται ἐν Ὀ-
δυσσ. Χ, 184 «σάκος εὐρὺ γέρον„,
παρ' Αἰσχύλ. ἐν ἀποσπ. 323 "γέρον
*γράμμα„ *καὶ παρὰ Σοφοκλ. ἐν ἀ-*
ποσπ. 721 "γέροντα βουλεύεις„.
Λοιπὸν παραλαβὼν μ ε θ' ἑ α υ τ ο ῦ
τὰ παρόντα θεσπίσματα κεῖται. Ἐν-
νοεῖ τὰ μαντεύματα.

7 *Κατηγορηματικῶς· οὕτως, ὥ-*
στε νὰ μὴ ἔχωσι μηδεμίαν ἀξίαν, νὰ
ἐξελεγχθῶσι ψευδῆ.

8 *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει* "ὑπὸ
*τοῦ φόβου ἠπατώμην„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΟΚΑΣΤΗ

μὴ νῦν ἔτ' αὐτῶν μηδὲν ἐς θυμὸν βάλῃς [1].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

καὶ πῶς τὸ μητρὸς λέκτρον [2] οὐκ ὀκνεῖν με δεῖ;

ΙΟΚΑΣΤΗ

τί δ' ἂν φοβοῖτ' ἄνθρωπος [3], ᾧ τὰ τῆς τύχης
κρατεῖ, πρόνοια δ' ἐστὶν οὐδενὸς σαφής;
εἰκῇ [4] κράτιστον ζῆν, ὅπως δύναιτό τις.
σὺ [5] δ' εἰς τὰ μητρὸς μὴ φοβοῦ νυμφεύματα.
πολλοὶ γὰρ ἤδη κἀν ὀνείρασι βροτῶν
μητρὶ ξυνευνάσθησαν [6]. ἀλλὰ ταῦθ' ὅτῳ

1 *Τώρα μὴ ἐνθυμηθῇς τίποτε ἀπὸ αὐτά.*

2 *Ἀντὶ τοῦ λέκτρον ὁ* Schneidewin *γράφει λέχος. Καὶ διὰ τί δὲν πρέπει νὰ φοβᾶμαι τὸν μετὰ τῆς μητρὸς γάμον; Ἄξιον σημειώσεως, ὅτι φοβεῖται τὸν μετὰ τῆς μητρὸς θάνατον, ἐν ᾧ καταφρονεῖ τοῦ μαντείου. Ὅτι ὁ Οἰδίπους φοβεῖται μὴ λάβῃ γυναῖκα γραῦν, ἣν γινώσκει, ὅτι εἶναι μήτηρ αὐτοῦ, φαίνεται γελοῖον, ἀλλ' ἐπειράθημεν, ὅπως ἐξηγήσωμεν ἐν τῇ Εἰσαγ. σελ. 34*

3 *Τοῦτο λέγει γενικῶς, δηλ. τὸ ἀνθρώπινον γένος. Διὰ τί δύναται νὰ φοβῆται ὁ ἄνθρωπος, εἰς ὃν ἡ τύχη εἶναι ἐπικρατεστέρα (τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας) καὶ ἀκριβὴς πρόγνωσις κανενὸς δὲν ὑπάρχει; Παραπλήσιον λέγει ὁ Θουκυδίδης* IV 62 "*τὸ δὲ ἀστάθμητον τοῦ μέλλοντος ὡς ἐπὶ πλεῖστον κρατεῖ*„ *καὶ Πίνδαρ. ἐν Ὀλυμπ.* XII, 7 "*σύμβολον δ' οὔ πώ τις ἐπιχθονίων πιστὸν ἀμφὶ πράξιος ἐσσομένας εὗρεν θεόθεν, τῶν δὲ μελλόντων τετύφλωνται φραδαί*„. *Ἐπειδὴ οἱ κριτικοὶ προσέκρουσαν εἰς τὸ ᾧ, ἐποίησαν πολλὰς διορθώσεις, καὶ ὁ μὲν* Blaydes *εἰκάζει οὗ, ἄλλοι ὡς, οἷς, ὧν· ὁδὲ* Nauck *προτείνει εἰ.*

4 *Ὡς τύχῃ, ἄνευ πολλῶν σκέψεων. Ὁ λόγος οὗτος τῆς Ἰοκάστης μαρτυρεῖ τὴν ἀδιαφορίαν αὐτῆς πρὸς πᾶσαν ἠθικὴν ἀρχήν. Ὅρα Εἰσαγ. σελ.* 40.

5 *Σὺ ὅμως ὡς πρὸς τοὺς γάμους μετὰ τῆς μητρός σου μὴ φοβοῦ.*

6 *Τοιοῦτον ὄναρ εἶδεν ὁ Ἱππίας καθ' Ἡρόδοτον* VI, 107 "*ἐδόκεε ὁ Ἱππίης τῇ μητρὶ τῇ ἑωυτοῦ συνευνηθῆναι· συνεβάλετο ὧν ἐκ τοῦ ὀνείρου κατελθὼν ἐς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀνασωσάμενος τὴν ἀρχὴν τελευτήσειν ἐν τῇ ἑωυτοῦ γηραιός*„· *καὶ ὁ Καῖσαρ Πλούταρχ. ἐν βίῳ Καίσαρ.* 32 "*Λέγεται δὲ τῇ προτέρᾳ νυκτὶ τῆς διαβάσεως ὄναρ ἰδεῖν ἔκθεσμον· ἐδόκει γὰρ αὐτὸς τῇ ἑαυτοῦ μητρὶ μίγνυσθαι τὴν*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παρ' οὐδέν[1] ἐστι, ῥᾷστα τὸν βίον φέρει.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

καλῶς ἅπαντα ταῦτ' ἂν ἐξείρητό σοι,
εἰ μὴ 'κύρει ζῶσ' ἡ τεκοῦσα· νῦν δ' ἐπεὶ 985
ζῇ, πᾶσ' ἀνάγκη, κεἰ καλῶς λέγεις, ὀκνεῖν.

ΙΟΚΑΣΤΗ

καὶ μὴν μέγας γ' ὀφθαλμὸς[2] οἱ πατρὸς τάφοι.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

μέγας, ξυνίημ'· ἀλλὰ τῆς ζώσης φόβος[3].

ΑΓΓΕΛΟΣ

ποίας δὲ καὶ[4] γυναικὸς ἐκφοβεῖσθ' ὕπερ;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

Μερόπης, γεραιέ, Πόλυβος ἧς ᾤκει μέτα. 990

ΑΓΓΕΛΟΣ

τί δ' ἔστ' ἐκείνης ὑμὶν ἐς φόβον φέρον[5];

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

θεήλατον μάντευμα δεινόν, ὦ ξένε.

ἄρρητον μῖξιν „. Ὅρα καὶ Πλάτ. Πολιτ. IX, 571 D.

1 Ἀλλ' ὅστις δὲν θεωρεῖ ταῦτα ὡς τίποτε, οὗτος διάγει τὸν βίον μετὰ μεγίστης εὐκολίας. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγόν. 34 "καὶ τὸ πρᾶγμ' ἄγειν οὐχ ὡς παρ' οὐδέν „, καὶ ἐν Ἠλέκτρ. 1327 "πότερα παρ' οὐδὲν τοῦ βίου κήδεσθ' ἔτι „.

2 Πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Πολύβου δὲν ἠδύνατο ὁ Οἰδίπους νὰ ἴδῃ, πῶς ἔμελλον νὰ ἀποβῶσι τὰ τοῦ χρησμοῦ. Νῦν ὅμως τούτου θανόντος φυσικὸν θάνατον καὶ τοῦ χρησμοῦ ψευδοῦς ἐξελεγχθέντος οἱονεὶ οὗτος ἐκτήσατο ὀφθαλμόν. ἤτοι μεγάλην ἀπόδειξιν, ὅπως κρίνῃ περὶ τοῦ μέλλοντος. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ὄψις καὶ τεκμήριον τοῦ μὴ κατὰ τὴν μητέρα ἀποβήσεσθαι, ἡ πατρὸς τελευτή „. Ὁ Nauck οὐχὶ ὀρθῶς νομίζει, ὅτι ὁ ὀφθαλμὸς ἐνταῦθα δηλοῖ τὸ κάλλιστον, τὸ πολυτιμότατον· ἀλλὰ προσκρούει· διότι ἐν τοιαύτῃ σημασίᾳ δὲν ἁρμόζει τὸ μέγας.

3 Ἡ ζῶσα φοβεῖ με.

4 Μετὰ τὰς ἐρωτηματικὰς λέξεις τίθεται ὁ καί, ὡς ἐν στίχ. 1129 "ποῖον ἄνδρα καὶ λέγεις; „ καὶ ἐν Αἴαντ. 1290 "ποῖ βλέπων καὶ θροεῖς „;

5 Τί εἶναι, ὅπερ προξενεῖ φόβον, ἢ κάμνει, ὥστε νὰ φοβῆσαι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΓΓΕΛΟΣ

ἦ ῥητόν, ἢ οὐχὶ θεμιτὸν ἄλλον εἰδέναι[1];

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

μάλιστά γ'[2]. εἶπε γάρ με Λοξίας ποτὲ
χρῆναι μιγῆναι μητρὶ τἠμαυτοῦ τό τε
πατρῷον αἷμα χερσὶ ταῖς ἐμαῖς ἑλεῖν[3].
ὧν οὕνεχ' ἡ Κόρινθος ἐξ ἐμοῦ πάλαι
μακρὰν ἀπῴκειτ'[4]· εὐτυχῶς μέν, ἀλλ' ὅμως
τὰ τῶν τεκόντων ὄμμαθ' ἥδιστον βλέπειν[5].

ΑΓΓΕΛΟΣ

ἦ γὰρ τάδ' ὀκνῶν κεῖθεν[6] ἦσθ' ἀπόπτολις;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

πατρός τε[7] χρῄζων μὴ φονεὺς εἶναι, γέρον.

ΑΓΓΕΛΟΣ

τί δῆτ'[8] ἐγὼ οὐχὶ τοῦδε τοῦ φόβου σ', ἄναξ,

δι' ἐκείνην; Ἡ γενικὴ ἐκείνης δύναται μὲν νὰ συνταχθῇ μετὰ τοῦ φόβον, προτιμότερον ὅμως μετὰ τοῦ τί.

1 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἆρα δυνατὸν ῥηθῆναι, ἢ οὐ πρέπει ἄλλον γιγνώσκειν;„

2 Ἐννοεῖται ἐκ τῆς προηγουμένης ἐρωτήσεως τὸ ῥητόν.

3 Διὰ τῶν χειρῶν μου νὰ χύσω τὸ αἷμα τοῦ πατρός, ἢ νὰ φονεύσω τὸν πατέρα. Κεῖται ἀντὶ τῆς φράσεως, τὸν πατέρα φόνῳ ἑλεῖν.

4 Ἐπειδὴ ὑπάρχει τὸ ἐνεργητικὸν ἀποικῶ Κορίνθου, ὁ ποιητὴς ἐσχημάτισε καὶ τὸ παθητικόν. Λέγει εὐτυχῶς, διότι ἐν τῇ φυγῇ ὁ Οἰδίπους ἐκτήσατο τὸ σκῆπτρον τῆς Κορίνθου.

5 Παραπλήσια λέγει ὁ Ὅμηρος ἐν Ὀδυσσ. Ι, 34 "ὣς οὐδὲν γλύκιον ἦς πατρίδος οὐδὲ τοκήων γίγνεται, εἴ περ καί τις ἀπόπροθι πίονα οἶκον ναίῃ ἐν ἀλλοδαπῇ ναίει ἀπάνευθε τοκήων„.

6 Προσδιορίζει τὸ ἀπόπτολις. Ἀπόπτολις λέγεται ὁ μακρὰν τῆς πόλεως, τῆς πατρίδος ζῶν. Μήπως φοβούμενος διὰ ταῦτα ἦσο μακρὰν τῆς Κορίνθου;

7 Ἐπειδὴ ὁ φόβος ἦτο περὶ τῆς μητρὸς 989, καὶ ἐπειδὴ τὰ τοῦ πατρὸς ἐλέχθησαν ἐν παρόδῳ, γίνεται ἡ προσθήκη αὕτη.

8 Μετὰ τὸ τί οὐ πολλάκις τίθεται ἀόριστος, ἐν ᾧ περιέμενέ τις ἐνεστῶτα. Διὰ τῆς τοιαύτης ἐρωτή-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐπείπερ εὔνους[1] *ἦλθον, ἐξελυσάμην;*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

καὶ μὴν χάριν[2] *γ' ἂν ἀξίαν λάβοις ἐμοῦ.*

ΑΓΓΕΛΟΣ

καὶ μὴν μάλιστα τοῦτ'[3] *ἀφικόμην, ὅπως* *1005*
σοῦ πρὸς δόμους[4] *ἐλθόντος εὖ πράξαιμί τι.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἀλλ' οὔ ποτ' εἶμι τοῖς φυτεύσασίν[5] *γ' ὁμοῦ.*

σεως, ἥτις συνήθως ἁπαντᾷ παρὰ Πλάτωνι, ἡ πρᾶξις εἰκονίζεται ὡς δέουσα γενέσθαι καὶ ὁ λέγων ἀπορεῖ, ὅτι πρὸ πολλοῦ αὕτη δὲν ἔγεινεν, ὡς Ἀριστοφ. ἐν Λυσ 181 "τί δῆτα ταῦτ' οὐχ ὡς τάχιστα ξυνωμόσαμεν;„ Πλάτ. ἐν Μενεξέν. 236, C, "τί οὖν οὐ διῆλθες;„ Διὰ τί λοιπὸν ἀπὸ τοῦτον τὸν φόβον δὲν σ' ἀπήλλαξα, βασιλεῦ, ἐπειδὴ βέβαια ἦλθον ἐξ εὐνοίας, δηλ. διὰ μιᾶς λέξεως δύναμαι νὰ σ' ἀπαλλάξω.

1 Κατὰ τὸν Nauck περιεμένομεν εἰδὼς ἀντὶ εὔνους. Νομίζομεν, ὅτι τὸ εἰδὼς εἶναι ἀνάρμοστον ἐνταῦθα· διότι πρόκειται περὶ εὐνοίας, ὡς γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τοῦ στίχου 1006. Ὁ ἄγγελος νομίζει, ὅτι λέγων τὸ γένος τοῦ Οἰδίποδος εὐεργετεῖ τοῦτον, ἀλλ' ἐπέρχεται τὸ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα, ὅπερ καλεῖται περιπέτεια, Ἀριστοτέλ. ἐν Ποιητ κεφ. XI "ἔστι δὲ περιπέτεια ἡ εἰς τὸ ἐναντίον τῶν πρατιομένων μεταβολή· καὶ τοῦτο κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ ἀναγκαῖον, ὥσπερ ἐν τῷ Οἰδίποδι ἐλθὼν ὡς εὐφρανῶν τὸν Οἰδίπουν καὶ ἀπαλλάξων τοῦ πρὸς τὴν μητέρα φόβου, δηλώσας, ὃς ἦν, τοὐναντίον ἐποίησεν„.

2 Ἐνταῦθα σημαίνει δῶρον. Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ λάβοις, ὡς ἐν στίχ. 580 καὶ 1163.

3 Διὰ τοῦτο ἢ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1291 "ἃ δ' ἦλθον, ἤδη σοι θέλω λέξαι, πάτερ„ καὶ Ἀριστοφάν ἐν Πλούτ. 966 "ἀλλ' ὅτι μάλιστα ἐλήλυθας λέγειν σ' ἐχρῆν.„

4 Ἵνα σοῦ ἐλθόντος εἰς τὴν Κορινθον εὐδαιμονήσω κατά τι. Ὁ δυστυχὴς ποιμὴν ἐπίστευσεν, ὅτι τοῦ Οἰδίποδος ἐν Κορίνθῳ βασιλεύοντος ἤθελεν εἶναι εὐδαίμων ὡς σωτὴρ δὰ τοῦ βασιλέως.

5 Ἐπειδὴ ὁ πατὴρ ἀπέθανεν, ὁ πληθυντικὸς ἀριθμὸς λέγεται μόνον περὶ τῆς μητρός· ἀλλὰ παραπλήσιον εἶναι καὶ ἐν στίχ. 366 "σὺν τοῖς φιλτάτοις αἴσχιοθ' ὁμιλοῦντα„ "Ορα, ὅτι ὁ ποιητὴς μεταχειρίζεται τὸ φυτεύειν ἐπὶ τῆς μητρός, ὅπερ λέγεται ἰδίως ἐπὶ τοῦ πατρός· δύναται ὅμως νὰ ἐξηγηθῇ ἕνεκα τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ, εἰς ὃν ἀνήκει καὶ ὁ πατήρ. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει "συναναφόβου, δηλώσας, ὃς ἦν, τοὐναντίον ἐποίησεν„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΓΓΕΛΟΣ

ὦ παῖ, καλῶς[1] εἶ δῆλος οὐκ εἰδώς, τί δρᾷς.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

πῶς, ὦ γεραιέ; πρὸς θεῶν, δίδασκέ με[2].

ΑΓΓΕΛΟΣ

εἰ τῶνδε[3] φεύγεις οὕνεκ' εἰς οἴκους μολεῖν.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ταρβῶ γε μή μοι Φοῖβος ἐξέλθῃ σαφής[4].

ΑΓΓΕΛΟΣ

ἦ μὴ μίασμα τῶν φυτευσάντων[5] λάβῃς;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

τοῦτ' αὐτό, πρέσβυ, τοῦτό[6] μ' εἰσαεὶ φοβεῖ.

ΑΓΓΕΛΟΣ

ἆρ' οἶσθα δῆτα πρὸς δίκης[7] οὐδὲν τρέμων;

στραφήσομαι τοῖς γεννήσασιν„. Οὐχὶ ἀστόχως ὁ Herwerden ἀντὶ τοῦ γ' ὁμοῦ γράφει πέλας· διότι τὸ ὁμοῦ φαίνεται ἀνάρμοστον.

1 *Τὸ καλῶς ἐνταῦθα σημαίναι πάνυ, λίαν, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν. ὡς Ἀριστοφ. ἐν Λυσ.* 919 "ἤτοι γυνὴ φιλεῖ με, δήλη 'στιν καλῶς„, *Διόδ. Σικελ.* XIII, 108 "ὅσα μὴ καλῶς ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἐδόκει διεφθάρθαι„ καὶ αὐτόθι XVIII, 9 "μήπω καλῶς ἐγνωσμένης τῆς Ἀλεξάνδρου τελευτῆς„. *Προσδιορίζει δὲ τὸ εἰδώς.*

2 *Κυρίως τῆς στιχομυθίας χρῆσις γίνεται ἐν ἀμφιλογίαις· ἐνταῦθα ὁ ποιητὴς ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ τὸν ἀφηγηματικὸν λόγον, ἀλλὰ προετίμησε τὴν στιχομυθίαν, ὅπως καταστήσῃ τὸν λόγον ζωηρότερον.*

3 *Κατὰ δύο τρόπους δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἡ ἀντωνυμία, ἢ τῶν φυτευσάντων ἢ τῶν αἰτιῶν.*

4 *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "μὴ οἱ χρησμοὶ τοῦ Φοίβου τελεσθῶσιν ἀληθεῖς„.*

5 *Ἐκ τοῦ ἀνδρὸς μετεχειρίσθη τὸ ῥῆμα καὶ ἐπὶ τῶν δύο γεννητόρων. Ἡ γενικὴ ἀνήκει εἰς τὸ μίασμα.*

6 *Ἐπαναλαμβάνει τὴν ἀντωνυμίαν ὁ Οἰδίπους πρὸς δήλωσιν, ὅτι ὁ ἄγγελος εἶπεν, ὅτι πρὸ πολλοῦ προσεδόκα, ὡς ἐν Τραχιν.* 408. "Τοῦτ' αὖτ' ἔχρῃζον, τοῦτό σου μαθεῖν„· *Ἐπειδὴ τὸ εἰσαεὶ λέγεται περὶ τοῦ μέλλοντος, ὁ* Schmidt *προτείνει τοῦτο δή μ' ἀεί.*

7 *Κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐπιῤῥήματος* δικαίως = ἀξίως.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

πῶς δ' οὐχί, παῖς [1] γ' εἰ τῶνδε γεννητῶν ἔφυν; 1015

ΑΓΓΕΛΟΣ

ὀθούνεκ' ἦν σοι Πόλυβος οὐδὲν ἐν γένει [2].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

πῶς εἶπας; οὐ γὰρ Πόλυβος ἐξέφυσέ με;

ΑΓΓΕΛΟΣ

οὐ μᾶλλον οὐδὲν [3] τοῦδε τἀνδρός, ἀλλ' ἴσον.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

καὶ πῶς ὁ φύσας [4] ἐξ ἴσου τῷ μηδενί;

ΑΓΓΕΛΟΣ

ἀλλ' οὔ σ' ἐγείνατ' οὔτ' ἐκεῖνος οὔτ' ἐγώ [5]. 1020

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἀλλ' ἀντὶ τοῦ [6] δὴ παῖδά μ' ὠνομάζετο;

1 *Ἐξήγαγε τὴν λέξιν παῖς ἐκ τῆς ὑποθετικῆς προτάσεως, ὅπως ἐξάρῃ ταύτην. Γεννητὴς σημαίνει τὸν γεννήτορα, τὸν γονέα, ὡς ἐν Ἀποσπ. ἀβεβ. 772 "Ἥλιος, ὃν οἱ σοφοὶ λέγουσι γεννητὴν θεῶν καὶ πατέρα πάντων". Τὸ ἔφυν συνετάχθη πρὸς γενικήν, ὡς τὸ γίγνεσθαι καὶ τὰ τοιαῦτα.*

2 *Διότι ὁ Πόλυβος δὲν ἦτο συγγενής σου.*

3 *Ἐπαναλαμβάνει τὴν ἄρνησιν καὶ ἐπίτασιν· τὸ δὲ τοῦδε τἀνδρὸς σημαίνει ἐμοῦ. Δὲν σ' ἐγέννησε περισσότερον ὁ Πόλυβος ἀπὸ ἐμέ, ἀλλ' ἴσον, δηλ. τόσον εἶναι πατήρ σου ὁ Πόλυβος, ὅσον καὶ ἐγώ. Ἡ ἀφελὴς αὕτη εὐφυολογία χαρακτηρίζει τοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ.*

4 *Ὁ Οἰδίπους ἐξακολουθεῖ νομίζων τὸν Πόλυβον πατέρα. Ἡ δοτικὴ τῷ μηδενὶ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν τῷ μὴ φύσαντι, ἤτοι τῷ μηδενὶ ὄντι κατά γε τὸ φῦσαι ἐμέ. Τὸν στίχον τοῦτον καὶ τὸν ἑπόμενον ὁ Nauck τίθησιν ἐν ἀγκύλαις. Διότι νομίζει, ὅτι ἡ ἐρώτησις τοῦ Οἰδίποδος ἦτο περιττή, ἀφ' οὗ ὁ ἄγγελος σαφῶς εἶπεν, ὅτι ὁ Πόλυβος δὲν εἶναι ὁ πατήρ. Καθ' ἡμᾶς ἡ ἐρώτησις εἶναι ὅλως φυσική, διότι ὁ ἄγγελος εἶπεν ἀσαφῶς.*

5 *Τόσον ἐκεῖνος σ' ἐγέννησεν, ὅσον καὶ ἐγώ.*

6 *Ἢ ἀντὶ μετὰ γενικῆς δηλοῖ τὸ αἴτιον. Ὁ παρατατικὸς ἐτέθη πρὸς δεῖξιν τοῦ διαρκοῦς, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτισ 1218 "παῖς Τυδέως, ὃν ὠνόμαζε Διομήδην πατήρ". Μετεχειρίσθη τὸ μέσον, ὅπως δηλώσῃ ἴδιον παῖδα, υἱόν του.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΓΓΕΛΟΣ

δῶρόν ποτ', ἴσθι, τῶν ἐμῶν χειρῶν λαβών[1].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

κἄθ' ὧδ' ἀπ' ἄλλης χειρὸς[2] ἔστερξεν μέγα;

ΑΓΓΕΛΟΣ

ἡ γὰρ πρὶν αὐτὸν ἐξέπεισ' ἀπαιδία[3].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

1025 σὺ δ' ἐμπολήσας ἢ τεκὼν[4] μ' αὐτῷ δίδως;

ΑΓΓΕΛΟΣ

εὑρὼν[5] ναπαίαις ἐν Κιθαιρῶνος πτυχαῖς.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ὡδοιπόρεις δὲ πρὸς τί τούσδε τοὺς τόπους;

ΑΓΓΕΛΟΣ

ἐνταῦθ' ὀρείοις ποιμνίοις ἐπεστάτουν[6].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ποιμὴν γὰρ ἦσθα κἀπὶ θητείᾳ[7] πλάνης;

1 *Αἰτιολογεῖ τὸ ἐννοούμενον ὠνομάζετο.*

2 *Ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου ἐννοεῖται ἡ μετοχὴ λαβών. Ἔπειτα τόσον πολὺ μ' ἠγάπησεν, ἂν καὶ ἔλαβεν ἀπὸ ξένην χεῖρα;*

3 *Ἡ ἔλλειψις, ἡ στέρησις παίδων, καὶ οὐχὶ ἀτεκνία, διότι αὕτη καὶ μετὰ τὴν κτῆσιν τοῦ Οἰδίποδος ὑπῆρχεν.*

4 *Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι τεκών, ἀλλ' οἱ ἐκδόται προτιμῶσι τὴν διόρθωσιν τοῦ* Bothe *γράφοντος τυχών, ὡς ἐν στίχ.* 1039. *Νομίζομεν ὅμως, ὅτι τὸ τυχὸν εἶναι ἐξαιρετικὴ περίστασις, περὶ ἧς δὲν ἠδύνατο οὕτω προχείρως ὁ Οἰδίπους νὰ ἐρωτήσῃ. Αἱ δύο πιθανώτεραι περιστάσεις ἦσαν, ἢ ἂν ἠγόραζεν ὁ ποιμὴν ἢ ἂν αὐτὸς ἐγέννα. Σὺ δὲ ἀγοράσας ἢ γεννήσας με δίδεις εἰς αὐτόν.*

5 *Τὸ εὑρίσκειν ἐνταῦθα ἔχει γενικὴν σημασίαν, ἥτις ὁρίζεται ἐν στίχ.* 1038. *Ταῦτα λέγονται παρούσης τῆς Ἰοκάστης, ἧς ἡ φοβερὰ ἔκπληξις ἀποτυποῦται ἐπὶ τοῦ προσώπου. Τὸ ὄνομα τοῦ Κιθαιρῶνος ὑπομιμνήσκει τὴν ἔκθεσιν τοῦ βρέφους.*

6 *Οἱ ποιμένες λέγονται καὶ ἐπιστάται ποιμνίων, ἐν Αἴαντ.* 27.

7 *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΓΓΕΛΟΣ

σοῦ γ'[1], ὦ τέκνον, σωτήρ γε τῷ τότ' ἐν χρόνῳ. 1030

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

τί δ'; ἄλγος ἴσχοντ', ἐν κακοῖς[2] με λαμβάνεις;

ΑΓΓΕΛΟΣ

ποδῶν ἂν ἄρθρα μαρτυρήσειεν[3] τὰ σά.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

οἴμοι, τί τοῦτ' ἀρχαῖον ἐννέπεις κακόν;

ΑΓΓΕΛΟΣ

λύω σ' ἔχοντα διατόρους ποδοῖν ἀκμάς[4].

"μίσθιος καὶ ἐπὶ μισθῷ πλάνης". Οὕτως οἱ θῆτες ἦσαν ἐλεύθεροι ἐπὶ μισθῷ παρά τινι ἐργαζόμενοι. Ὁ ποιητὴς δὲν λέγει μέν, παρὰ τίνι εἰργάζετο, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ποιμὴν τὸ τέκνον ἤγαγεν εἰς τὸν Πόλυβον, δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι τούτου ἦτο θής.

1 Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι σοῦ γ', ἀλλ' ἔν τινι ἀπογράφῳ εὑρηται σοῦ δ', ὅπερ διὰ τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸν προηγούμενον στίχον δὲν εἶναι κακόν. Ὁ Hermann εἴκασε σοῦ τ', ὅπερ δὲν φαίνεται πιθανώτερον τῆς γραφῆς τῶν χειρογράφων. Δύο γὲ ἀπαντῶσι καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολ. 977 καὶ 1278. Ὁ σωτὴρ τοῦ Οἰδίποδος παρὰ τῷ Σενέκᾳ ὀνομάζεται Φόρβας, ἔν τινι δ' ἀγγείῳ λέγεται Εὔφορβος. Προσφυῶς ὀνομάζει τὸν Οἰδίποδα τέκνον, διότι σώσας ἦτο οἱονεὶ τούτου πατήρ.

2 Ὁ στίχος διεφθάρη, ὡς εἰκάζουσιν οἱ κριτικοί· ἀντὶ τοῦ κακοῖς εὕρηται ἔν τινι χειρογράφῳ καιροῖς, ὅπερ δὲν ἐπιδοκιμάζεται. Ὁ Schmidt ὅμως παρατηρεῖ, ὅτι τὸ ἁμάρτημα κεῖται οὐχὶ ἐν τῇ φράσει ἐν κακοῖς, ἀλλ' ἐν τῇ λέξει ἄλγος. Διὰ τοῦτο οὐχὶ ἀστόχως διορθοῖ εἰς τί δ'; ἐσχάτοις ὄντ' ἐν κακοῖς με λαμβάνεις; Ὀρθῶς ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Εἰπόντος τοῦ γέροντος, ὅτι σωτήρ σοι γέγονα, ὅπερ κοινὸν ἐπὶ πάντων ἐκτεθειμένων, ἀναπνθάνεται ὁ Οἰδίπους, ὅτι ἐν ποίῳ ἄρα κακῷ ὄντα κατὰ τὴν ἔκθεσιν, ἵνα ἐκεῖνος εἴπῃ τὸ περὶ τῶν ποδῶν, ὅπερ ἐπιγινώσκει ἡ Ἰοκάστη".

3 Ὁμολογεῖ ὁ ἄγγελος, ὅτι εὗρε τὸν Οἰδίποδα ἐν κακοῖς καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τούτου ἔχει μάρτυρας τὰ ἄρθρα τῶν ποδῶν.

4 Λύω σε ἔχοντα τοὺς πόδας διαπεπερονημένους.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

δεινόν γ' ὄνειδος σπαργάνων[1] ἀνειλόμην.

ΑΓΓΕΛΟΣ

ὡς ὠνομάσθης ἐκ τύχης ταύτης, ὃς εἶ[2].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ὦ πρὸς θεῶν, πρὸς μητρὸς ἢ πατρός[3]; φράσον.

ΑΓΓΕΛΟΣ

οὐκ οἶδ'· ὁ δοὺς δὲ ταῦτ' ἐμοῦ λῷον φρονεῖ.[4]

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἦ[5] γὰρ παρ' ἄλλου μ' ἔλαβες οὐδ' αὐτὸς τυχών,

ΑΓΓΕΛΟΣ

οὔκ[6], ἀλλὰ ποιμὴν ἄλλος ἐκδίδωσί μοι.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

τίς οὗτος; ἢ κάτοισθα δηλῶσαι λόγῳ;

1 Ἐνταῦθα σημαίνει τὸν χρόνον τῆς νηπιακῆς ἡλικίας, καθ' ἣν τὸ βρέφος περιτυλίσσεται σπάργανα. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἐκ σπαργάνων χαλεπὴν αἰσχύνην διὰ τὴν τῶν ἄρθρων βλάβην„.

2 Δὲν λέγει ὃς ὠνόμασαι, διότι ὁ Οἰδίπους ἦτο ὄντως Οἰδίπους (ἐκ τοῦ οἰδάω).

3 Τῶν Σχολιαστῶν τις λέγει· " Ὑπὸ μητρὸς ὠνομάσθην ἢ ὑπὸ πατρὸς Οἰδίπους;„ ἄλλος ὅμως· "Ἔπαθον τοῦτο, τὸ διατρηθῆναι τὰ ἄρθρα;„ Τὸ δεύτερον φαίνεται πιθανώτερον· διότι ὁ Τρικλίνιος παρατηρεῖ· ""Ἔπαθον τοῦτο δηλονότι, ἤγουν τὸ διατρυπηθῆναι τοὺς ἀστραγάλους· ἀσύνετον γὰρ καὶ ἀνακόλουθον πρὸς τὰ ἐπαγόμενα τὸ νομίζειν ἐρωτᾶν τὸν Οἰδίποδα, εἰ ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἢ μητρὸς ὠνομάσθη„. Ὄντως οἱ γονεῖς δὲν ἠδύναντο νὰ δώσωσι τὸ ὄνομα, ἀλλ' ὁ εὑρὼν καὶ ὁ Οἰδίπους δὲν εἶχέ τι ἐνδιαφέρον, ἂν ἡ μήτηρ ἢ ὁ πατὴρ ἔδωκε τὸ ὄνομα· ἦτο ὅμως ἐνδιαφέρον, ἂν ἡ μήτηρ ἢ ὁ πατὴρ διέτρησε τοὺς πόδας.

4 Ὁ Nauck εἰκάζει λῷον φράσει, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία.

5 Ἡ ἐρώτησις αὕτη γίνεται ἕνεκα τῆς φαινομένης ἀντιφάσεως πρὸς τὸν στίχον 1026.

6 Διὰ τῆς ἀρνήσεως βεβαιοῦται τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἐρωτήσεως, ὡς παρὰ Πλάτ. ἐν Γοργ. 453 D "Σω. Ὅστις διδάσκει ὁτιοῦν πρᾶγμα, πότερον, ὃ διδάσκει πείθει ἢ οὔ;

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΓΓΕΛΟΣ

τῶν [1] Λαΐου δήπου τις ὠνομάζετο.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἦ τοῦ τυράννου τῆσδε γῆς πάλαι ποτέ [2];

ΑΓΓΕΛΟΣ

μάλιστα· τούτου τἀνδρὸς οὗτος ἦν βοτήρ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἦ κἄστ' ἔτι ζῶν οὗτος, ὡς [3] ἰδεῖν ἐμέ; 1045

ΑΓΓΕΛΟΣ

ὑμεῖς γ' ἄριστ' εἰδεῖτ' [4] ἂν οὐπιχώριοι.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἔστιν τις ὑμῶν [5] τῶν παρεστώτων πέλας,
ὅστις κάτοιδε τὸν βοτῆρ', ὃν ἐννέπει,
εἴτ' οὖν ἐπ' ἀγρῶν εἴτε κἀνθάδ' εἰσιδών;
σημήναθ' ὡς ὁ καιρὸς [6] εὑρῆσθαι τάδε. 1050

ΧΟΡΟΣ

οἶμαι μὲν οὐδέν' ἄλλον [7] ἢ τὸν ἐξ ἀγρῶν,

Γορ. Οὐ δῆτα, ἀλλὰ πάντων μάλιστα πείθει„.

1 *Δηλαδὴ οἰκετῶν. Οὐχὶ ἀφυῶς ὁ* Nauck *ἀντὶ τοῦ δήπου, ὅπερ δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα, εἰκάζει δμώων. Τοῦτο ἄγει εἰς πλήρη ἀναγνώρισιν τὴν Ἰοκάστην.*

2 *Ἀντὶ νὰ εἴπῃ· τοῦ πάλαι ποτὲ τυράννου.*

3 *Τὸ ὡς κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ὥστε.*

4 *Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ἀντὶ τοῦ εἰδείητε ἄν„.*

5 *Τὸν λόγον ἀποτείνει πρὸς τὸν χορόν.*

6 *Τὸ ὄνομα καιρὸς καὶ ἀλλαχοῦ λαμβάνει τὸ ἄρθρον, ὡς Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ. 710 "ἀλλ' ἔσθ' ὁ καιρὸς ξένους τυγχάνειν τὰ πρόσφορα„.*

7 *Ἐννοεῖται ἐκ τῶν ἡγουμένων τὸ ἐννέπειν. Φαίνεται παράδοξον, ὁπόθεν ὁ χορὸς εἰκάζει τὴν ταὐτότητα τῶν δύο προσώπων. Ὁ Σχολιαστὴς ὅμως ἐξηγεῖ οὑτωσίν· "Ἐστοχάζετο ὁ χορὸς ἐκεῖνος εἶναι τὸν τὴν ἔκθεσιν ποιησάμενον τοῦ παιδίου διὰ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὃν κἀμάτευες[1] πρόσθεν εἰσιδεῖν· ἀτὰρ
ἥδ' ἂν τάδ' οὐχ ἥκιστ' ἂν Ἰοκάστη λέγοι.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

γύναι, νοεῖς ἐκεῖνον[2], ὅντιν' ἀρτίως
μολεῖν ἐφιέμεσθα τόν[3] θ' οὗτος λέγει;

ΙΟΚΑΣΤΗ

τί δ' ὅντιν' εἶπε[4]; μηδὲν ἐντραπῇς τὰ δὲ
ῥηθέντα βούλου μηδὲ μεμνῆσθαι μάτην.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

οὐκ ἂν γένοιτο τοῦθ', ὅπως ἐγώ, λαβὼν
σημεῖα τοιαῦτ', οὐ φανῶ τοὐμὸν γένος[5].

ΙΟΚΑΣΤΗ

μὴ πρὸς θεῶν, εἴπερ τι τοῦ σαυτοῦ βίου

τὸ ἤδη εὐνοϊκὸν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ στῆσαι τῷ οἴκῳ„.

1 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ὃν καὶ πρότερον ἐζήτεις ἰδεῖν„.

2 Ὑπόνοια ὑπάρχει, ὅτι τὸ χωρίον διεφθάρη πως καὶ δὴ ὁ Spengel εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ· γύναι, νοεῖς εἰ κεῖνον, ὅντιν' ἀρτίως μολεῖν ἐφιέμεσθα, τόνδ' οὗτος λέγει; ὅπερ δὲν ἐπιδοκιμάζεται. Ἂν προσετίθετο ἡ φράσις τὸν αὐτὸν εἶναι, ἤθελεν εἶναι πλήρης· ἀλλ' ὁ ποιητὴς ἐθεώρησε περιττὴν τὴν προσθήκην, ἣν ὑποδεικνύει ἡ ἔννοια τοῦ ὅλου χωρίου καὶ πρὸς τοῦτο συμβάλλεται καὶ τὸ ἐκεῖνον, δηλ. βάλλεις κατὰ νοῦν ἢ νομίζεις, ὅτι ἐκεῖνος, ὃν πρὸ ὀλίγου ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἔλθῃ, καὶ οὗτος τὸν ὁποῖον οὗτος λέγει, εἶναι τὸ αὐτὸ πρόσωπον;

3 Καὶ οἱ τραγικοί, ὡς καὶ ὁ Ὅμηρος, μεταχειρίζονται τὰς πλαγίας πτώσεις τοῦ ἄρθρου ἀντὶ ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας. Ὁ Σοφοκλῆς πράττει τοῦτο μόνον μετὰ φωνῆεν.

4 Ἐννοεῖται τὸ ἐρωτᾷς, ὡς παρ' Αἰσχ. ἐν Προμηθ. 766 "τί δ' ὅντιν'; οὐ γὰρ ῥητὸν αὐδᾶσθαι τάδε„. Τὸ δὲ μηδὲ ἐντραπῇς σημαίνει μὴ φροντίσῃς. Ἡ Ἰοκάστη ἀνεγνώρισεν ὁλόκληρον τὴν ἀνοσίαν πρᾶξιν, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ Οἰδίπους. Δὲν εἶναι ὅμως πιθανὴ ἡ παρατήρησις τοῦ Σχολιαστοῦ λέγοντος· "Συνίησιν ἤδη τὸ πᾶν ἡ Ἰοκάστη, καὶ θέλει ἤδη ἑαυτὴν διαχειρίσασθαι, πρὶν ἔκπυστα γενέσθαι τὰ κακά„, διότι ἀπεφάσισε τοῦτο, ὅτε εἶδε τὸν Οἰδίποδα χωροῦντα εἰς τὴν ἔρευναν.

5 Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γείνῃ τοῦτο, ἵνα ἐγώ, ἀφ' οὗ ἔλαβον τοι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κήδει, ματεύσῃς τοῦθ'· ἅλις[1] νοσοῦσ ἐγώ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

θάρσει· σὺ μὲν γὰρ οὐδ' ἐὰν τρίτης ἐγὼ[3]
μητρὸς[3] φανῶ τρίδουλος[4], ἐκφανεῖ κακή.

ΙΟΚΑΣΤΗ

ὅμως πιθοῦ μοι, λίσσομαι· μὴ δρᾶ τάδε.[5]

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

οὐκ ἂν πιθοίμην[6] *μὴ οὐ τάδ' ἐκμαθεῖν σαφῶς.* 1065

ΙΟΚΑΣΤΗ

καὶ μὴν φρονοῦσά γ' εὖ[7] *τὰ λῷστά σοι λέγω.*

αὐτὰς ἀποδείξεις, μὴ φανερώσω τὸ γένος μου. Ὁ δυστυχὴς Οἰδίπους νομίζει, ὅτι ἡ γυνὴ κωλύει τὴν ἔρευναν φοβουμένη, μὴ ἀνακαλυφθῇ ἡ τοῦ ἀνδρὸς δυσγένεια.

1 *Παριλείφθη τὸ εἶμί, ὡς ἐν Τραχιν.* 332 "ἅλις γὰρ ἡ παροῦσα„, ἱκανῶς ἄθλία εἶμαι ἐγώ. Ἀριστοτέλ. ἐν Ἠθικ. Νικομαχ. IX, 11. Ὁ Nauck εἰκάζει, ὅτι ἡ Ἰοκάστη τὰς τελευταίας λέξεις εἶπε βαιᾷ τῇ φωνῇ. Εἶναι ἀρκετόν, ὅτι ἐγὼ εἶμαι δυστυχής.

2 Ἡ ὁμοιοκαταληξία τοῦ στίχου τούτου μετὰ τοῦ προηγουμένου ἐξαίρει τὴν ἀντίθεσιν. Δὲν εἶναι δ'ἀνάγκη νὰ τρέψωμεν τὸ ἐγὼ εἰς γεγώς· οὐδὲ εἰς ἀπό, ὡς ἐποίησεν ὁ Tournier.

3 Ἐπειδὴ τῷ Nauck φαίνεται ὕποπτος ἡ λέξις, εἰκάζει γονεῖς.

4 Ἐνταῦθα περιέμενέ τις δοῦλος, ἀνθ' οὗ κεῖται τρίδουλος, περὶ οὗ ὁ Εὐστάθιος παρατηρεῖ εἰς Ἰλιάδ. Θ, 306 "Σοφοκλῆς τρίδουλον τὸν ἐκ προγόνων δοῦλον ἔφη„. Οἱ τοιοῦτοι λέγονται τρίδουλοι, ἐκ τριγονίας δοῦλοι, τριπέδωνες, τρίπρατοι. Παρὰ δὲ τῷ Ἱππώνακτι εὕρηται καὶ ἑπτάδουλος. Τοὐναντίον ἡ μεγίστη γενναιότης εἶναι ἐκείνη, ἥτις ἑπτὰ πάππους πλουσίους εἶχεν ἀποφῆναι, Πλάτ. ἐν Θεαιτ. 174 Ε. Τὸ κακὴ ἐνταῦθα σημαίνει δυσγενής. Ἡ ἔρευνα τοῦ γένους ἴσως θέλει ἀποδείξει δυσγενῆ τὸν Οἰδίποδα, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν Ἰοκάστην. Ὁ Οἰδίπους πλανᾶται ὡς πρὸς τὴν αἰτίαν τοῦ φόβου τῆς συζύγου.

5 Δηλαδὴ τὸ φανερῶσαι τὸ γένος, περὶ οὗ εἶπεν ἐν στίχ. 1057.

6 Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πεισθῶ, ὥστε νὰ μὴ μάθω ταῦτα ἀκριβῶς.

7 Τὸ εὖ καίπερ ἐπιτασσόμενον τῇ μετοχῇ, ὅμως προσδιορίζει ταύτην, ὡς καὶ ἐν στίχ. 626. Ἡ Ἰοκάστη λέγει ἀορίστως· διότι δὲν δύναται νὰ ἀποκαλύψῃ, ὅτι εἶναι υἱὸς αὐτῆς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

τὰ λῷστα[1] τοίνυν ταῦτά μ' ἀλγύνει πάλαι.

ΙΟΚΑΣΤΗ

ὦ δύσποτμ', εἴθε μήποτε γνοίης ὃς εἶ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἄξει[2] τις ἐλθὼν δεῦρο τὸν βοτῆρά μοι;

ταύτην δ' ἔᾶτε πλουσίῳ[3] χαίρειν γένει.

ΙΟΚΑΣΤΗ

ἰοὺ ἰού, δύστηνε· τοῦτο γάρ σ' ἔχω
μόνον προσειπεῖν, ἄλλο δ' οὔ ποθ' ὕστερον[4].

ΧΟΡΟΣ

τί ποτε βέκηκεν, Οἰδίπους, ὑπ' ἀγρίας
ἆξασα λύπης[5] ἡ γυνή; δέδοιχ' ὅπως
μὴ 'κ τῆς σιωπῆς[6] τῆσδ' ἀναρρήξει κακά.

1 *Ἐπαναλάμβάνει τὴν λέξιν τῆς Ἰοκάστης πρὸς δήλωσιν ἀγανακτήσεως. Ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα σὺ ὀνομάζεις ἄριστα (δηλ. τὸ νὰ μὴ ἀναζητήσω τὸ γένος μου), εἶναι ἴσια ἴσια τὰ πρὸ πολλοῦ λυποῦντά με· λέγει πάλαι, διότι ἐπὶ τούτῳ ἐπορεύθη εἰς τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον.*

2 *Μετεχειρίσθη τὸν μέλλοντα τῆς ὁριστικῆς ἀντὶ προστακτικῆς. Ἐν στίχ.* 861 *ἐπέμφθη πομπός, ἵνα ἀγάγῃ τὸν ποιμένα, νῦν δὲ πέμπεται δεύτερος, ὅπως ἀχθῇ ταχύτερον.*

3 *Τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς εὐγενείας εἶναι ὁ πλοῦτος καὶ τὸ γένος, Ἀριστοτέλ. Πολιτ.* V, *σελ.* 1301 "εὐγενεῖς εἶναι δοκοῦσιν, οἷς ὑπάρχει προγόνων ἀρετὴ καὶ πλοῦτος„ καὶ *Ἡρόδοτ.* IX 93 "ἄνδρες οἱ πλούτῳ τε καὶ γένει δοκιμώτατοι τῶν ἀστῶν„. *Ἀντὶ τοῦ χαίρειν ὁ μὲν* Nauck *εἰκάζει χλιδᾶν ὁ δὲ* Subkow *χλίειν.*

4 *Ἡ μὲν Ἰοκάστη ἀπέρχεται διὰ τῆς μέσης θύρας, ὅπως αὐτοκτονήσῃ, ὁ δὲ ὑποκριτὴς ὁ τὸ πρόσωπον ταύτης ἔχων εἰσέρχεται ὡς ποιμήν. Διὰ τοῦ ὕστερον ἡ Ἰοκάστη ἐννοεῖ, ὅτι εἶναι ἡ τελευταία λέξις, ἣν λέγει πρὸ τοῦ θανάτου, ἀλλ' ὁ Οἰδίπους δὲν ἐννοεῖ τοῦτο.*

5 *Τὸ ἆξασα καὶ τὸ ἀγρίας ὑποδεικνύουσι λέξιν ἰσχυροτέραν. Διὰ τοῦτο ὁ* Schmidt *εἰκάζει λύσσης.*

6 *Ὁ χορὸς λέγει σιωπήν, διότι ἡ Ἰοκάστη ἀνεφώνησε μόνον ἰοὺ ἰοὺ μὴ ἐξηγήσασα τὸν λόγον τῆς ἐξεγέρσεως. Φοβοῦμαι μήπως ἐκ ταύτης τῆς σιωπῆς ἐξεσπάσωσι κακά. Διὰ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ὁποῖα χρῄζει ῥηγνύτω· τοὐμὸν δ' ἐγώ,
κεἰ σμικρόν ἐστι, σπέρμ' [1] *ἰδεῖν βουλήσομαι.*
αὕτη δ' ἴσως, φρονεῖ γὰρ ὡς γυνὴ [2] *μέγα,*
τὴν δυσγένειαν τὴν ἐμὴν αἰσχύνεται [3].
ἐγὼ δ' ἐμαυτὸν παῖδα τῆς τύχης [4] *νέμων* 1080
τῆς εὖ διδούσης [5]*, οὐκ ἀτιμασθήσομαι.*
τῆς [6] *γὰρ πέφυκα μητρός· οἱ δὲ συγγενεῖς* [7]
μῆνές με μικρὸν καὶ μέγαν διώρισαν [8].
τοιόσδε δ' ἐκφὺς οὐκ ἂν ἐξέλθοιμ' ἔτι

τοῦτο δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τρέψωμεν εἰς ἰ υ γ ῆ ς, ὡς εἶκασεν ὁ Nauck.

1 *Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ γ έ ν ο ς γνῶναι. Μετεχειρίσθη δὲ τὸν μέλλοντα τῆς ὁριστικῆς, ὅπως δηλώσῃ· καὶ μετὰ τὴν παραίνεσιν τῆς Ἰοκάστης θὰ θελήσω, ὡς ἐν Αἴαντ.* 680 "ἐς τὸν φίλον τοσαῦθ ὑπουργῶν ὠφελεῖν βουλήσομαι„ *καὶ Εὐριπίδ. ἐν Μηδ.* 259 "τοσοῦτον οὖν σου τυγχάνειν βουλήσομαι, σιγᾶν, ἤν μοι πόρος τις ἐξευρεθῇ „.

2 *Αἱ γυναῖκες συνήθως ἀποβλέπουσιν οὐχὶ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀξίαν, ἀλλ' εἰς τὸ γένος. Αὕτη ὅμως ἴσως, διότι ὡς γυνὴ μεγαλοφρονεῖ, ἐντρέπεται διὰ τὸ ταπεινὸν γένος μου.*

3 *Εἶναι τραγικὴ εἰρωνεία, διότι νῦν, ὅτε ἡ Ἰοκάστη διεῖδε τὸ ἀληθὲς γένος τοῦ ἀνδρός, ἐλέγχεται ὡς αἰσχυνομένη διὰ τὴν δυσγένειαν τούτου.*

4 *Κατὰ τὸν Πλούταρχον τὸ αὐτὸ ἔλεγε καὶ ὁ Σύλλας ἐν Ἠθικ.* 318 C "Ἀντικρυς οὗτος (ὁ Σύλλας) τῇ τύχῃ μετὰ τῶν πράξεων ἑαυτὸν εἰσεποίει, βοῶν κατὰ τὸν Οἰδίποδα τὸν Σοφοκλέους, ἐγὼ δ' ἐμαυτὸν παῖδα τῆς Τύχης νέμω„. *Ἐπειδὴ ὁ Οἰδίπους ἀποβλέπει μόνον εἰς τὴν ἀναζήτησιν τοῦ γένους, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὰς συνεπείας, χαίρει· ἡ χαρὰ δ' αὕτη, ὡς καὶ ἡ τοῦ χοροῦ, ποιεῖ ζωηρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ πράγματος.*

5 *Τοῦτο ἐξηγεῖ ἐν στίχ.* 1083.

6 *Τὸ ἄρθρον κεῖται ὡς δεικτικὴ ἀντωνυμία οὐ μόνον μετὰ τοῦ μ έ ν, δ έ, ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦ γ ά ρ, κ α ί.*

7 *Οἱ μῆνες λέγονται συγγενεῖς, διότι οὗτοι ἀκολουθοῦσι τῷ ἀνθρώπῳ, ὡς δὴ καὶ λέγεται ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 7 "χῶ χρόνος ξυνὼν μακρὸς διδάσκει„ *καὶ ἐν Αἴαντ.* 622 "ἦπου παλαιᾷ μὲν σύντροφος ἁμέρᾳ „. "Ὥστε οἱ μῆνες εἶναι συγγενεῖς τοῦ Οἰδίποδος καὶ οὐχὶ τῆς τύχης, ὡς νομίζει ὁ Σχολιαστής.

8 *Τὸ δ ι ώ ρ ι σ α ν ἐνταῦθα σημαίνει ἔ τ α ξ α ν. Ὁ Οἰδίπους τὸ κατ' ἀρχὰς ἐξετέθη ἐπ' ὀλέθρῳ, ἀλλ' ἀνετράφη βασιλικῶς καὶ ἐθεωρήθη διάδοχος τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς, εἶτα πάλιν πλάνης, ἀλλὰ καὶ πάλιν σωτὴρ τῶν Θηβαίων ἐγένετο καὶ βασιλεὺς αὐτῶν.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ποτ' ἄλλος[1], ὥστε μὴ 'κμαθεῖν τοὐμὸν γένος.

ΧΟΡΟΣ[2]

Στροφὴ

εἴπερ ἐγω μάντις[3] εἰμὶ
καὶ κατὰ γνώμαν ἴδρις[4], οὐ τον Ὄλυμπον ἀπείρων,
ὦ Κιθαιρών,
οὐκ ἔσει[5] τὰν αὔριον

1 Ὁ Dindorf προσκρούων εἰς τὸ χωρίον εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ, οὐκ ἂν ἐξέλθοιμι ποτὲ ἄλλοτος, ὅπερ δὲν φαίνεται πιθανόν. Ἀπιθανωτέρα εἶναι ἡ εἰκασία τοῦ Nauck γράφοντος· ἄτιμος, ἀντὶ τοῦ ποτ' ἄλλος. Εἶναι ὅμως ἀληθές, ὅτι τὸ ποτὲ δὲν ἀπαντᾷ ἐν ἀρχῇ τῶν τριμέτρων, ἀλλὰ τῶν χορικῶν 509. Ἐπειδὴ τοιοῦτος ἐγεννήθην, δὲν εἶναι δυνατὸν πλέον νὰ ἀποδειχθῶ διάφορος, ὥστε τοῦτο νὰ μ' ἐμποδίσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ ἐξετάσω τὸ γένος μου. Ὁ Οἰδίπους διὰ τούτων θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐδοκίμασε τὰς περιπετείας καὶ διὰ τοῦτο ἀπαθῶς θέλει μάθει τὰ περὶ τοῦ γένους αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ ὑποθέσει, ὅτι τοῦτο εἶναι ταπεινόν.

2 Ἐν ᾧ ὁ Οἰδίπους μετὰ προσδοκίας ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν στρέφει τὸ βλέμμα, ὅπως ἴδῃ τὸν ποιμένα ἐρχόμενον, ὁ χορὸς πλήρης εὐθυμίας ᾄδει τὸ τρίτον στάσιμον, ὡς ἐν Αἴαντ. 693 Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ὑπονοοῦσιν οἱ κατὰ τὸν χορὸν χρηστότερόν τι περὶ τοῦ Οἰδίποδος, ὅτι θειοτέρου γένους τυγχάνει ἀπό τινος τῶν ὀρείων νυμφῶν. Πυνθάνονται δὲ τὸν λόγον πρὸς τὸν Κιθαιρῶνα, καί φασιν, οὐκ ἔσῃ εἰς τὴν αὔριον ἀπείρατος τοῦ ἡμᾶς αὔξειν σε, ὡς τροφὸν καὶ μητέρα τοῦ Οἰδίποδος„.

3 Ἐπειδὴ ὁ χορὸς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἀρνεῖται τὴν ὕπαρξιν τῆς μαντικῆς (ἐν στίχ. 500, ἀνδρῶν δ' ὅτι μάντις πλέον ἢ 'γὼ φέρεται, κρίσις οὐκ ἔστιν ἀληθής· σοφίᾳ δ' ἂν σοφίαν παραμείψειεν ἀνήρ), ἤθελέ τις ἴσως ἀπορήσει, ὅτι αὐτὸς οὗτος ὀνομάζει ἑαυτὸν μάντιν. Ἀλλ' οὗτος ἐννοεῖ ἐνταῦθα τὸν μάντιν κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, ὡς ἀναπτύσσει εὐθὺς διὰ τῆς ἑπομένης προτάσεως. Ἀλλαχοῦ ἡ μαντικὴ διαστέλλεται ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης γνώμης, ἐν στίχ. 398 "γνώμῃ κυρήσας οὐδ' ἀπ' οἰωνῶν μαθὼν„ καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 403 "κἄνευ θεοῦ τις τοῦτό γ' ἂν γνώμῃ μάθοι„.

4 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἔμπειρος κατὰ τὴν γνώμην, ὅ ἐστι συνετός„. Ἐπὶ ὅρκου ἐνίοτε τίθεται τὸ οὐ ἄνευ τοῦ μά, ὡς στίχ. 660 καὶ ἐν Ἀντιγ. 758.

5 Ἡ σύνταξις ἔχει ὡς ἑξῆς· οὐκ ἀπείρων ἔσει, μὴ οὐχ ἡμᾶς σε αὔξειν, καί σε χορεύεσθαι. Ἀντὶ τῆς λέξεως αὔριον ὁ Nauck ἔγραψεν

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πανσέληνον, μὴ οὐ σέ γε καὶ πατριώταν[1] *Οἰδίπου* 1090
καὶ τροφὸν καὶ ματέρ'[2] *αὔξειν,*
καὶ χορεύεσθαι[3] *πρὸς ἡμῶν, ὡς ἐπίηρα φέροντα*
τοῖς ἐμοῖς τυράννοις. 1095
ἰήιε Φοῖβε[4]*, σοὶ δὲ ταῦτ' ἀρέστ' εἴη.*

αὖρι, ὅπερ εὑρισκόμενον ἐν ἀποσπάσμασι 412 τοῦ Αἰσχύλου σημαίνει ταχέως. Ὁ δὲ Dindorf γράφει τὰν ἑτέραν πανσέληνον, ὅπερ φαίνεται τολμηρόν. Λοιπὸν ὁ χορὸς προσδοκᾷ, ὅτι τὴν ἑπομένην ἡμέραν θέλει ἀνακαλυφθῇ τὸ γένος τοῦ Οἰδίποδος. Γεννᾶται ὅμως τὸ ζήτημα, διὰ τί πρέπει νὰ ἦναι πανσέληνος. Ὁ Wolff εἰκάζει οὐχὶ ἀπιθάνως, ὅτι τοῦτο ἦτο προωρισμένον διὰ τοὺς ἐν Ἀθήναις θεατάς· διότι ἐνταῦθα ἐτέλουν τὰ Πάνδια, ὧν ἡ ἔναρξις ἐγίνετο εὐθὺς μετὰ τὴν ἑορτὴν τῶν μεγάλων Διονυσίων. Τὰ δὲ Πάνδια ἐτελοῦντο κατὰ τὴν πανσέληνον τοῦ μηνὸς Ἐλαφηβολιῶνος. Ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν καὶ ἄλλον λόγον· διὰ τοῦ πανσελήνου ἠθέλησε νὰ ὑποδηλώσῃ ὁ ποιητής, ὅτι τὸ πρᾶγμα ἔσται ἀριδήλως φανερόν. Καὶ ἡμεῖς λέγομεν, θὰ γείνῃ καὶ θὰ ἦναι μεσημέρι.

1 Τοῦτο λέγεται καὶ συμπατριώτης παρά τισιν ἀρχαίοις. Συνήθως οὗτοι ὠνόμαζον πατριώτας τοὺς δούλους, ὡς λέγει ὁ Φώτιος· "Πατριῶται οἱ δοῦλοι Ἑλλήνων, πολῖται δὲ οἱ ἐλεύθεροι„. "Ορα σημείωσίν μου εἰς Ἀπολογ. Πλάτ. ἐν σελ. 95.

2 Ὁ ποιητὴς διὰ τῶν τριῶν ὀνομάτων σχηματίζει σχῆμα κλιμακωτόν. Τὸ ὑποκείμενον τοῦ αὔξειν εἶναι ἡμᾶς, κατὰ δὲ τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει μεγαλύνειν, λέγειν.

3 Ἐπειδὴ τὸ χορεύειν ἁπαντᾷ καὶ ὡς ἐνεργητικὸν μεταβατικόν, σχηματίζεται ἐκ τούτου καὶ παθητικὸς τύπος, ὡς Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 1152 "σὲ χορεύουσι τὸν ταμίαν Ἴακχον„, Εὐριπίδ. ἐν Ἴων 1080 "χορεύει σελάνα ματέρα σεμνὰν„ καὶ Πίνδαρ. ἐν Ἰσθμ. 1, 7 "τὸν ἀκειρεκόμαν Φοῖβον χορεύων„. Καὶ ἡμεῖς λέγομεν, χορεύω τὸν καλαματιανόν. Ἡ φράσις ἐπίηρα φέροντα συνήθως εὑρηται παρὰ τοῖς ἐπικοῖς καὶ παρά τισι μεταγενεστέροις λυρικοῖς. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "ὡς ἐπέραστα φέροντα τοῖς ἐμοῦ βασιλεῦσιν„.

4 Ὁ χορὸς εὔχεται, ἵνα ἡ μαντικὴ αὐτοῦ ἀρέσῃ τῷ Ἀπόλλωνι, ὅστις διάφορα ἐμαντεύσατο, ὡς τοὐλάχιστον ἐξήγησεν ὁ Τειρεσίας. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ἀναγκαίως πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα ἀποτείνει διὰ τὸ ἄρξαι τῶν χρησμῶν„. Ἐξήγησις· Ἐὰν βέβαια ἐγὼ εἶμαι μάντις καὶ κατὰ γνώμην ἔμπειρος, μὰ τὸν "Ολυμπον, ὦ Κιθαιρών, θέλεις δοκιμάσει κατὰ τὴν πανσέληνον τῆς αὔριον, ὅτι μεγαλύνομεν βέβαια σὲ τὸν συμπατριώτην τοῦ Οἰδίποδος καὶ τροφὸν καὶ μητέρα καὶ τιμῶμεν, διότι φέρεις εὐχάριστα εἰς τοὺς βασιλεῖς μου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀντιστροφή.

τίς σε, τέκνον, τίς σ' ἔτικτε[1]
τῶν μακραιώνων[2] *ἄρα Πανὸς ὀρεσσιβάτα πατρὸς*
πελασθεῖσ'[3]
ἢ σέ γ' εὐνάτειρά[4] *τις*
Λοξίου[5]*; τῷ γὰρ πλάκες*[6] *ἀγρόνομοι πᾶσαι φίλαι·*
εἴθ'[7] *ὁ Κυλλάνας ἀνάσσων,*

Εἰς σὲ δέ, ἰήιε Ἄπολλον, εὔχομαι ταῦτα νὰ ἀρέσωσιν.

1 *Τὸ τίκτειν οἱ ἀρχαῖοι μεταχειρίζονται πλειστάκις κατὰ παρατατικόν, ἐν ᾧ ἠδύναντο νὰ μεταχειρισθῶσι καὶ*[1] *ἀόριστον, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 982 "ἔτικτε γὰρ μ' ἔτικτεν, ὤμοι μοι κακῶν„.

2 *Ἐπειδὴ ὁ Οἰδίπους εὑρέθη ἐν τοῖς ὄρυμοῖς τοῦ Κιθαιρῶνος, ὁ χορὸς εἰκάζει, ὅ τι οὗτος εἶναι τέκνον νύμφης τινὸς καὶ θεοῦ ἐξ ἐκείνων, οἵτινες διαιτῶνται ἐν τοῖς ὄρεσι. Τὸ μακραίων σημαίνει, ὅ τι καὶ τὸ ἀθάνατος, ὡς ἐν Ἀντιγόν.*" 987 "Μοῖραι μακραίωνες„, εἰ καὶ ὑπό τινων ἀρχαίων ἐλέχθη, ὅτι αἱ νύμφαι δὲν εἶναι ἀθάνατοι, ἀλλὰ μακρόβιοι, ὡς δὴ αἱ Δρυάδες συνθνήσκουσι μετὰ τῶν δένδρων, *Πίνδαρ. ἐν ἀποσπάσμ.* 142 "ἰσοδένδρου τέκμαρ αἰῶνος λαχοῖσαι„. *Τὸ ἄρα δηλοῖ, ὅτι τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα εἶναι συνέπεια τῶν ἡγουμένων. Οὐχὶ δ' ἀσυνήθως τίθεται τοῦτο μετὰ πολλὰς λέξεις, ὡς ἐν Αἴαντ.* 925 *καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 1697. *Ἡ γενικὴ ὀρεσσιβάτα εὕρηται καὶ ἐν Ἀντιγόν.* 350. *Τὸν Πᾶνα ὀνομάζει ὁ χορὸς πατέρα μετὰ οἰκειότητος.*

3 *Συνετάχθη πρὸς γενικὴν τὸ πελάζεσθαι, ὡς καὶ τὸ θιγεῖν, ἅψασθαι καὶ τὰ τοιαῦτα, ὡς ἐν Τραχιν.* 17, "πρὶν τῆσδε κοίτης ἐμπελασθῆναί ποτε„.

4 *Δηλοῖ τὴν σύνευνον.*

5 *Καὶ ὁ Ἀπόλλων ἐν τοῖς ὄρεσι διαιτώμενος νόμιος ἐκαλεῖτο. Οὕτως ἔνεμε τὰς βοῦς τοῦ Λαομέδοντος ἐν Τροίᾳ, Ἰλιάδ. Φ,* 448 *καὶ τὰ ποίμνια τοῦ Ἀδμήτου ἐν Φεραῖς Ἀπολλόδωρ.* 1, 9, 15.

6 *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Αἱ ἐξοχαί, αἱ ἀνατάσεις τῶν ὀρῶν. Ἀγρόνομοι δέ, ἔνθα τὰ ἄγρια νέμεται, τὰ μὴ ἥμερα θηρία„. Τὸ ἀγρόνομοι ἔχει παθητικὴν σημασίαν, ὡς λέγεται τὸ ὄρος νέμω καὶ "τὸ ὄρος νέμεται αἰξί„ Ξενοφ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ.* IV, 6, 17.

7 *Ὁ Ἑρμῆς διατρίβων ἐπὶ τοῦ ὑψίστου ὄρους τῆς Ἀρκαδίας, τῆς Κυλλήνης, ἠγάπα τὰς νύμφας καὶ ἦτο ὁ προστάτης πάντων τῶν ποιμένων. Διὰ τοῦτο εἶχε καὶ τὰ ἐπίθετα νόμιος, ἐπιμήλιος, μηλοσσόος, κριοφόρος, ὄρειος.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἶθ' ὁ Βακχεῖος[1] θεὸς ναίων ἐπ' ἄκρων ὀρέων σ'
εὕρημα[2] δέξατ' ἔκ του 1105
νυμφᾶν Ἑλικωνιάδων[3], αἷς πλεῖστα συμπαίζει.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

εἰ χρή τι κἀμέ[4], μὴ συναλλάξαντά πω, 1110
πρέσβεις, σταθμᾶσθαι, τὸν βοτῆρ' ὁρᾶν δοκῶ,
ὅνπερ πάλαι ζητοῦμεν. ἔν τε γὰρ μακρῷ

1 Ἀπαντᾷ Βάκχειος καὶ Βακχεῖος, δηλ. ὁ Διόνυσος, ὅστις ἐτέρπετο ἐν τοῖς ὄρεσι μετὰ τῶν νυμφῶν, Ἀριστοφάν. ἐν Θεσμοφ. 991 "Βρόμιε, χοροῖς τερπόμενος κατ' ὄρεα Νυμφᾶν ἐρατοῖς ἐν ὕμνοις, ἀμφὶ δέ σοι κτυπεῖται Κιθαιρώνιος ἠχώ„. Πρὸς τιμὴν δὲ τούτου αἱ μὲν Ἀθίδες καὶ αἱ Βοιωτικαὶ καὶ Φωκικαὶ γυναῖκες ἑώρταζον ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ, αἱ δὲ Σπαρτιάτιδες ἐπὶ τοῦ Ταϋγέτου. Ὁ Τρικλίνιος παρατηρεῖ· "Λέγει δὲ τὸν Διόνυσον ναίειν ἐπ' ἄκρων ὀρέων, ἢ διότι αἱ Βάκχαι αὐτοῦ, ὡς μαινόμεναι, τὰ ὄρη περιήρχοντο, ἢ ὅτι ἐν τῷ Κιθαιρῶνι τὸ ἱερὸν ἦν αὐτοῦ„.

2 Εὕρημα σημαίνει εὐφρόσυνον κέρδος· ἐκ δὲ τῆς σειρᾶς τοῦ λόγου γίνεται δῆλον, ὅτι τὸ βρέφος δὲν ἦτο ἔρμαιον, ἀλλὰ τέκνον αὐτοῦ τοῦ Διονύσου μετά τινος νύμφης, ὡς μαρτυρεῖ καὶ τὸ συμπαίζει. Διὰ τὴν δυσκολίαν ταύτην ὁ μὲν Wolff ἔγραψέ σε θρέμμα, ὁ δὲ Gleditsch δώρημα.

3 Ἀντὶ τοῦ Ἑλικωνιάδων ὁ Porson γράφει Ἑλικωνίδων, ὅπερ δέχεται καὶ ὁ Dindorf. Τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἀνακρέων 2 "Ὦναξ (Διόνυσος), ᾧ δαμάλης Ἔρως καὶ Νύμφαι κυανώπιδες πορφυρέη τ' Ἀφροδίτη συμπαίζουσιν· ἐπιστρέφεαι δ' ὑψηλὰς κορυφὰς ὀρέων„. Τίς λοιπόν σε, τέκνον, τίς σ' ἐγέννησε τῶν ἀθανάτων νυμφῶν συνευρεθεῖσα μετὰ τοῦ ὀρεσιβίου πατρὸς Πανὸς ἢ σύνευνός τις τοῦ Ἀπόλλωνος; διότι εἰς τοῦτον πᾶσαι αἱ φάραγγες, ἐφ' ὧν βόσκουσι κτήνη, εἶναι προσφιλεῖς· εἴτε ὁ τιμώμενος ἐπὶ τῆς Κυλλήνης, εἴτε ὁ θεὸς Διόνυσος ὁ κατοικῶν ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων ἐδέχθη σε μετὰ χαρᾶς ὡς τέκνον παρά τινος τῶν Ἑλικωνιάδων νυμφῶν, μετὰ τῶν ὁποίων πλειστάκις συμπαίζει.

4 Τοῦτο λέγει ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἑπόμενον σὺ ἐν στίχ. 1115· ἂν πρέπῃ καὶ ἐγώ, ἂν καὶ δὲν συνήντησα μέχρι τοῦδε τὸν ποιμένα, γέροντες, νὰ εἰκάσω, νομίζω, ὅτι βλέπω τοῦτον. Ἐπειδὴ ὁ Οἰδίπους μετὰ μεγίστης ἀγωνίας περιέμενε τὸν ποιμένα, πρῶτος παρατηρεῖ τοῦτον ἐρχόμενον Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Θεασάμενος δὲ ὁ Οἰδίπους τὸν προσβύτην ἐρχόμενον, ὃν μετεπέμψατο, στοχάζεται μὲν εἶναι αὐτὸν ἐκ τοῦ γήρως καὶ τῶν ἀγόντων οἰκετῶν, τὴν δὲ ἐπιστήμην καὶ τὴν ἀκριβῆ γνῶ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γήρᾳ[1] ξυνᾴδει τῷδε τἀνδρὶ σύμμετρος[2],
ἄλλως τε[3] τοὺς ἄγοντας ὥσπερ οἰκέτας
ἔγνωκ' ἐμαυτοῦ, τῇ δ' ἐπιστήμῃ σύ[4] μου
προύχοις τάχ' ἄν που, τὸν βοτῆρ' ἰδὼν πάρος[5].

ΧΟΡΟΣ

ἔγνωκα γάρ[6], σάφ' ἴσθι· Λαΐου γὰρ ἦν,
εἴπερ τις ἄλλος[7], πιστὸς ὡς νομεὺς ἀνήρ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

σὲ πρῶτ' ἐρωτῶ τὸν Κορίνθιον ξένον,
ἦ τόνδε φράζεις;

ΑΓΓΕΛΟΣ

τοῦτον, ὃνπερ εἰσορᾷς.

σιν τῷ χορῷ ἀνατίθησιν„. Τὸ συναλλάξαντα ἰσοδυναμεῖ τῷ ὁμιλήσαντα.

1 Εἶναι δοτικὴ ὀργανική, ὡς ἐν στίχ. 80.

2 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει "Τῷ Κορινθίῳ ὁμῆλιξ καὶ ἴσος ἐστὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν„.

3 Σημαίνει ἐξ ἄλλου μέρους, δι' ἄλλην αἰτίαν, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Ἴων. 618 "ἄλλως τε τὴν σὴν ἄλοχον οἰκτείρω ἄπαιδα γηράσκουσαν„. Τὸ ὥσπερ θεωρεῖται ὑπὸ τῶν κριτικῶν ὕποπτον προελθὸν ἐκ κακῆς συμπληρώσεως. Ὁ Nauck εἰκάζει, ὅτι ἐξέπεσε τοῦ κειμένου ἡ μετοχὴ ὄντας, ἥτις κακῶς ἀνεπληρώθη διὰ τοῦ ὥσπερ καὶ τοῦτο θεωρεῖ ἀναγκαῖον· "Εἰκότως εἶπε τὸ ὥσπερ· οὐ γὰρ ἀκριβῶς εἶδεν, ἀλλ' εἰκάζων ἦν„. Ὁπωσδήποτε πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὴν μετοχὴν ὄντας, ὡς καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 783.

4 "Ορα, ὅτι ἐπὶ τοῦ χοροῦ μεταχειρίζεται τὸν ἑνικὸν ἀριθμόν, εἰ καὶ πρὸ ὀλίγου εἶπε πρέσβεις.

5 Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "τῇ γνώσει ὑπερβάλλοις, ὡς καὶ πρὶν αὐτὸν θεασάμενος„.

6 Αἰτιολογεῖ τὴν ἐννοουμένην φράσιν, προὔχοιμι ἄν σου τῇ ἐπιστήμῃ.

7 Ἡ ὑποθετικὴ αὕτη πρότασις δίδει τῷ ἐπιθέτῳ πιστὸς σημασίαν ὑπερθετικοῦ. Τὸ ὡς ὅμως περιορίζει πως τὴν πίστιν τοῦ ποιμένος, διότι σημαίνει πιστός, ὅσον εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ποιμήν. Ὁ δοῦλος ἦτο μὲν πιστός, ἀλλὰ τὸ γένος τῶν ποιμένων δὲν εἶναι εἰς ἄκρον πιστόν. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 20 "μακρὰν γὰρ ὡς γέροντι προὐστάλης ὁδόν„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

οὗτος σύ, πρέσβυ, δεῦρό μοι φώνει βλέπων[1],
ὅσ' ἄν σ' ἐρωτῶ. Λαΐου ποτ' ἦσθα σύ;

ΘΕΡΑΠΩΝ

ἦ[2] *δοῦλος, οὐκ ὠνητός, ἀλλ' οἴκοι τραφείς.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἔργον μεριμνῶν ποῖον ἢ βίον τίνα;

ΘΕΡΑΠΩΝ

ποίμναις τὰ πλεῖστα τοῦ βίου συνειπόμην[3]. *1125*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

χώροις μάλιστα[4] *πρὸς τίσιν ξύναυλος ὤν;*

ΘΕΡΑΠΩΝ

ἦν μὲν Κιθαιρών, ἦν δὲ πρόσχωρος τόπος[5].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

τὸν ἄνδρα[6] *τόνδ' οὖν οἶσθα, τῇδέ που μαθών;*

ΘΕΡΑΠΩΝ

τί χρῆμα δρῶντα; ποῖον ἄνδρα καὶ λέγεις[7]*;*

1 Ὁ Οἰδίπους ἀπαιτεῖ, ἵνα ὁ βλέπῃ κατὰ πρόσωπον, ὅπως τῶν γραμμῶν αὐτοῦ καὶ ἐκ τοῦ ματος ἀνεύρῃ τὴν ἀλήθειαν. Ἀττικὸς σχηματισμὸς ἐκ τοῦ εἶναι παρατατικὸς τοῦ εἰμί. οἱ τραφεὶς σημαίνει, ὅτι καὶ οὐ τροφῆς, οἰκότριψ, καὶ οἰκογενής. Τοῦτο εἶ τὴν πίστιν τοῦ θεράποντος ται μεθ' ὑπερηφανείας. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· τὰ πλεῖστα μέρη τῆς ζωῆς μναις ἠκολούθουν„.

4 Ἐπιθυμεῖ ὁ Οἰδίπους, ἵνα ὁ ποιμὴν ὁρίσῃ ἀκριβῶς, ἐν τίσι τόποις ηὐλίζετο.

5 Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· „Ἦν μὲν Κιθαιρών, ἔνθα ηὐλιζόμην, ἦν δὲ πλησιόχωρος τῷ Κιθαιρῶνι τόπος„. Ἀντὶ τοῦ πρόσχωρος ὁ M. Schmidt ἔγραψε σύγχορτος.

6 Ἐννοεῖ τὸν Κορίνθιον ἄγγελον.

7 Ἡ δευτέρα ἐρώτησις εἶναι γενικωτέρα τῆς πρώτης. Ἡ ἀκριβὴς τοῦ Οἰδίποδος ἐξέτασις ἤγειρεν ὑπονοίας ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ θεράποντος,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

τόνδ', ὃς πάρεστιν· ἢ ξυναλλάξας[1] τί πως;

ΘΕΡΑΠΩΝ

οὐχ ὥστε γ' εἰπεῖν ἐν τάχει μνήμης ἄπο[2].

ΑΓΓΕΛΟΣ

κοὐδέν γε θαῦμα[3], δέσποτ'. ἀλλ' ἐγὼ σαφῶς
ἀγνῶτ'[4] ἀναμνήσω νιν. εὖ γὰρ οἶδ', ὅτι
κάτοιδεν, ἦμος[5] τὸν Κιθαιρῶνος τόπον
ὁ μὲν[6] διπλοῖσι ποιμνίοις, ἐγὼ δ' ἑνὶ
ἐπλησίαζον[7] τῷδε τἀνδρὶ τρεῖς ὅλους
ἐξ ἦρος εἰς ἀρκτοῦρον[8] ἑκμήνους χρόνους·

ὅστις διὰ τῶν γενικῶν ἀποκρίσεων ἐπιδεικνύει πλήρη ἀθῳότητα

1 Ἐν τῇ ἡγουμένῃ ἐρωτήσει τοῦ Οἰδίποδος ὑπάρχει τὸ οἶσθα, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται ἡ μετοχή. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει "συντυχὼν κατά τι".

2 Ἡ ὑπὸ μετὰ γενικῆς ἐνταῦθα δηλοῖ τὸ ἀναγκαστικὸν αἴτιον.

3 Καὶ δὲν εἶναι βέβαια παράδοξον, διότι παρῆλθε πολὺς χρόνος.

4 Ἐνταῦθα σημαίνει ἐπιλαθόμενον.

5 Περιέμενέ τις ἴσως ὅ τι, ὅπερ ὁ ποιητὴς δὲν ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ διὰ τὸ προηγούμενον. Ἄλλως μετὰ τὰ μνήμης σημαντικὰ ῥήματα ἕπεται χρονικὸν ἐπίρρημα, ὡς ἐν Αἴαντ. 1273 "οὐ μνημονεύεις οὐκέτ' οὐδέν, ἡνίκα ἑρκέων ποθ' ἡμᾶς οὗτος ἐγκεκλημένους". Διὰ τῆς λέξεως τόπον ἐννοεῖ, ὅτι εἶπεν ἐν στίχ. 1127.

6 Οἱ κριτικοὶ ἐποίησαν ἐν τῷδε τῷ στίχῳ ποικίλας διορθώσεις ἄνευ πολλῆς ἀνάγκης· ὁ μὲν Heimsoeth ἀντὶ τοῦ ὁ μὲν γράφει νέμων, ὁ δὲ Brunck ἐπλησίαζεν ἀντὶ ἐπλησίαζον καὶ οὕτως ἡ φράσις ἐγὼ δ' ἑνὶ γίνεται παρένθεσις, ὅπερ δὲν εἶναι ἀτυχές.

7 Ὁ ποιητὴς ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ἐπλησιάζομεν. Διὰ τῆς φράσεως τῷδε τἀνδρὶ δηλοῖ τὸν Θηβαῖον ποιμένα.

8 Ὅταν οἱ ἀρχαῖοι λέγωσι περὶ τῆς ἐπιτολῆς τῶν ἀστέρων, ἐννοοῦσι πάντοτε τὴν πρωϊνὴν ἐπιτολὴν αὐτῶν, δηλ. τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν τὸ πρῶτον γίνονται ὁρατοὶ τὴν πρωΐαν ἐπιτέλλοντες. Ὁ ἀρκτοῦρος ἐπιτέλλει κατὰ τὸν Σεπτέμβριον καὶ δὴ τῷ 430 ἡ ἐπιτολὴ αὐτοῦ ἐγένετο ἐν Ἀθήναις τῇ 18 Σεπτεμβρίου τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἐν Βερολίνῳ ἀστεροσκοπείου Foerster. Ἀπὸ τῆς ἐπιτολῆς τοῦ ἀρκτούρου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χειμῶνι δ' ἤδη τἀμά[1] *τ' εἰς ἔπαυλ' ἐγὼ*
ἤλαυνον, οὗτός τ' εἰς τὰ Λαΐου σταθμά[2]*.*
λέγω τι τούτων ἢ οὔ[3] *λέγω πεπραγμένον;* 1140

ΘΕΡΑΠΩΝ

λέγεις ἀληθῆ, καίπερ ἐκ μακροῦ[4] *χρόνου.*

ΑΓΓΕΛΟΣ

φέρ' εἰπὲ νῦν, τότ'[5] *οἶσθα παῖδά μοί τινα*
δούς, ὡς ἐμαυτῷ[6] *θρέμμα θρεψαίμην ἐγώ;*

ΘΑΡΑΠΩΝ

τί δ' ἔστι; πρὸς τί τοῦτο τοὔπος ἱστορεῖς[7]*;*

ΑΓΓΕΛΟΣ

ὅδ' ἐστίν, ὦ τᾶν[8]*, κεῖνος, ὃς τότ' ἦν νέος.* 1145

ἄρχεται τὸ φθινόπωρον, ὡς παρατηρεῖ καὶ ὁ Σχολιαστής· "Ἐκ τοῦ τέλους τοῦ ἔαρος εἰς τὴν ἑῴαν ἐπιτολὴν τοῦ ἀρκτούρου, ἤτοι τὴν ὥραν τοῦ θέρους. Ὁ γὰρ ἀρκτοῦρος κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐπιτέλλει τοῦ μετοπώρου„. Περὶ τούτου λέγει καὶ ὁ Ἡσίοδος ἐν Ἔργ. 566 "Εὖτ' ἂν δ' ἑξήκοντα μετὰ τροπὰς ἠελίοιο χειμέρι' ἐκτελέσῃ Ζεὺς ὄμβρους, δὴ ῥα τότ' ἀστὴρ ἀρκτοῦρος προλιπὼν ἱερὸν ῥόον Ὠκεανοῖο πρῶτον παμφαίνων ἐπιτέλλεται ἀκρονέφαιος„. Ἔκμηνος δὲ σημαίνει τὴν ἑξαμηνίαν, ὡς παρὰ Πολυβ. IV, σελ. 367 "Στρατοκλέους πρυτανεύοντος τὴν δευτέραν ἔκμηνον„. Μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων οἱ ποιμένες ἀριθμοῦσι καὶ συνάπτουσι τὰ συμβόλαια αὐτῶν καθ' ἑξαμηνίας, ἀπὸ τοῦ ἁγίου Γεωργίου μέχρι τοῦ ἁγίου Δημητρίου.

1 Δυνάμεθα ἢ νὰ συνάψωμεν μετὰ τοῦ ἔπαυλα ἢ νὰ θεωρήσωμεν ὡς τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἤλαυνον καὶ νὰ ἐννοήσωμεν καὶ εἰς τὸ οὗτος τὸ τὰ ἑαυτοῦ.

2 Ὁ Εὐστάθιος παρατηρεῖ ἐν σελ. 257, 7· "Σταθμὸς δὲ νῦν μὲν ἀγροτικὴ κατοικία, ὅ ἐστιν ἔπαυλις· ἦν ὁ Σοφοκλῆς μεταπλάσας σταθμὰ λέγει„.

3 Τὸ ἢ οὐ πρέπει νὰ ἀπαγγελθῇ μονοσυλλάβως.

4 Ἀπὸ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ταῦτα ἐγένοντο, παρῆλθε πολὺς χρόνος.

5 Ἐνθυμεῖσαι, ὅτι τότε ἔδωκάς μοι παῖδα;

6 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἵνα ἀναθρεψαίμην ἐγώ, αὐτὸν δηλονότι, θρέμμα ἐμαυτῷ, ἤγουν δι' ἐμαυτόν„.

7 Περιπίπτει εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ζητεῖς, ἐρωτᾷς.

8 Ὦ φίλε· ἡ φράσις ἐλήφθη ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν βίου εὑρισκομένη καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 1387 καὶ ἴσως ἐν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΘΕΡΑΠΩΝ

οὐκ εἰς ὄλεθρον[1]*; οὐ σιωπήσας ἔσει;*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἆ[2]*, μὴ κόλαζε, πρέσβυ, τόνδ', ἐπεὶ τὰ σὰ*
δεῖται κολαστοῦ μᾶλλον ἢ τὰ τοῦδ' ἔπη.

ΘΕΡΑΠΩΝ

τί δ', ὦ φέριστε[3] *δεσποτῶν, ἁμαρτάνω;*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

οὐκ[4] *ἐννέπων τὸν παῖδ', ὃν οὗτος ἱστορεῖ.*

ΘΕΡΑΠΩΝ

λέγει[5] *γὰρ εἰδὼς οὐδέν, ἀλλ' ἄλλως πονεῖ.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

σὺ πρὸς χάριν μὲν οὐκ ἐρεῖς, κλαίων δ' ἐρεῖς.

ΘΕΡΑΠΩΝ

μὴ δῆτα, πρὸς θεῶν, τὸν γέροντα[6] *μ' αἰκίσῃ.*

Ἠλέκτρ. 1220. *Ἀντὶ τοῦ νέος ὁ* Wecklein *ἔγραψε βρέφος· ὅπερ ἤθελεν εἶναι ἀκριβέστερον, ἂν ἔγραφεν ὁ ποιητής.*

1 *Ἐννοεῖται τὸ ἀποφθερεῖ ἢ ἄπει, ὡς Ἀριστοφάν. ἐν Ἱππ.* 820 *"οὐκ εἰς κόρακας ἀποφθερεῖ;" Ὁ θεράπων, ὅστις ἐνόμιζεν, ὅτι ἵσταται πρὸ τοῦ φονέως τοῦ Λαΐου, νῦν μανθάνει τὸ ὅλον μυστήριον.*

2 *Ἐπιφώνημα ἐφεκτικόν. Τὸ κολάζειν λεγόμενον περὶ δούλου ἔχει εἰρωνείαν τινά· διότι οἱ δοῦλοι κολάζονται καὶ δὲν κολάζουσιν.*

3 *Τὸ ὁμηρικὸν τοῦτο ὑπερθετικὸν ἐκ τῶν τραγικῶν ἁπαντᾷ μόνον παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ.* 39.

4 *Ἁμαρτάνεις, διότι δὲν ἀποκρίνεσαι περὶ τοῦ παιδός, περὶ τοῦ ὁποίου οὗτος ἐρωτᾷ.*

5 *Δὲν ἀποκρίνομαι, διότι λέγει χωρὶς τὰ γνωρίζῃ τίποτε, ἀλλὰ ματαίως κοπιάζει. Τὸ μάταιον κεῖται ἐν τούτῳ, ὅτι ὁ Κορίνθιος ἀποτυγχάνει τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, δηλ. ὅτι δὲν λέγει πρὸς χάριν τοῦ Οἰδίποδος, ὡς τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἑπομένου στίχου.*

6 *Ὁ θεράπων οὗτος ἦτο φύσει δειλὸς καὶ ἄνευ τῆς δειλίας τούτου ὁ ποιητὴς δὲν ἠδύνατο νὰ πλέξῃ τὸν μῦθον· διότι οὗτος ἔφυγε καὶ φυγὼν διέσπειρε τὴν φήμην, ὅτι ὁ Λάϊος ἐφονεύθη ὑπὸ λῃστῶν.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

οὐχ ὡς τάχος τις τοῦδ' ἀποστρέψει[1] χέρας;

ΘΕΡΑΠΩΝ

δύσιηνος· ἀντὶ τοῦ; τί προσχρῄζων[2] μαθεῖν; 1155

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

τὸν παῖδ' ἔδωκας τῷδ'[3], ὃν οὗτος ἱστορεῖ;

ΘΕΡΑΠΩΝ

ἔδωκ'· ὀλέσθαι δ' ὤφελον τῇδ' ἡμέρᾳ[4].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἀλλ' εἰς τόδ'[5] ἥξεις, μὴ λέγων γε τοὔνδικον.

ΘΕΡΑΠΩΝ

πολλῷ γε μᾶλλον, ἢν φράσω, διόλλυμαι.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἀνὴρ ὅδ', ὡς ἔοικεν, ἐς τριβὰς[6] ἑλᾷ. 1160

ΘΕΡΑΠΩΝ

οὐ δῆτ' ἔγωγ', ἀλλ' εἶπον, ὡς δοίην, πάλαι[7].

1 Ἡ τιμωρία αὕτη ἦτο συνήθης ἐν Ἀθήναις, Ἀριστοφάν. ἐν Λυσιστράτ. 455 "ἀποστρέφετε τὰς χεῖρας αὐτῶν, ὦ Σκύθαι„.

2 Ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου ἐννοεῖται ἡ φράσις, κελεύεις ἀποστρέψαι χέρας.

3 Ἐπειδὴ ἡ ἀντωνυμία τῷδε καὶ οὗτος ἀναφέρονται εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον, ὁ Schmidt ἔτρεψεν εἰς τόνδ' εἶ δέδωκας παῖδ', ὃν...

4 Δὲν ἐννοεῖ τὴν σήμερον ἡμέραν, ἀλλὰ τὴν ἡμέραν. καθ' ἣν ἔδιδε τὸν παῖδα.

5 Δηλαδὴ τὸ ὀλέσθαι· ἀλλ' εἰς τὸν ὄλεθρον θὰ φθάσῃς, ἂν βέβαια δὲν λέγῃς τὴν ἀλήθειαν.

6 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Εἰς βραδυτῆτα καὶ διατριβὰς καὶ ἀναβολάς„, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 577. "Μὴ τριβὰς ἔτ', ἀλλά νιν κομίζετε εἴσω„.

7 Τοῦτο μόλις εἶπεν ἐν στίχ. 1157, ὁ δὲ Εὐστάθιος παρατηρεῖ εἰς Ἰλιάδ. Θ, 102, "πάλαι οὐκ ἀεὶ μακρὸν χρόνον σημαῖνον, ἀλλ' ἔστιν οὗ καὶ πρόσφατον Ἀττικῶς,.. παρὰ Σοφοκλεῖ ἀλλαχοῦ τε καὶ ἐν τῷ θανόντ' Ὀρέστην νῦν τε καὶ πάλαι λέγω (Ἠλέκτρ. 676)„. Παρατηροῦμεν ὅμως, ὅτι ἐνταῦθα ὁ θεράπων

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

πόθεν λαβών; οἰκεῖον ἢ 'ξ ἄλλου τινός[1];

ΘΕΡΑΠΩΝ

ἐμὸν μὲν οὐκ ἔγωγ'[2], ἐδεξάμην δέ του.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

τίνος[3] πολιτῶν τῶνδε κἀκ ποίας στέγης;

ΘΕΡΑΠΩΝ

μή, πρὸς θεῶν, μή, δέσποθ', ἱστόρει πλέον.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ὄλωλας[4], εἴ σε ταῦτ' ἐρήσομαι πάλιν.

ΘΕΡΑΠΩΝ

τῶν Λαΐου τοίνυν[5] τις ἦν γεννημάτων.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἢ δοῦλος[6] ἢ κείνου τις ἐγγενὴς γεγώς;

εἶχε συμφέρον νὰ εἰκονίσῃ τὸ πρᾶγμα ὡς πρὸ πολλοῦ γενόμενον. Τὸ πάλαι προσδιορίζει τὸ εἶπον.

1 Ἐννοεῖται ἡ μετοχὴ ὄντα.

2 Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "ἐμὸν μὲν οὐδαμῶς ὄντα ἔδωκα„. Ἐν τῇ ἑπομένῃ προτάσει λείπει ἡ παρά, παρά του, ὡς ἐν στίχ. 580 "ἐμοῦ κομίζεται„.

3 Καὶ ἐνταῦθα ἐννοεῖται ἡ παρά.

4 Μετεχειρίσθη παρακείμενον ἀντὶ μέλλοντος, ὅπως ποιήσῃ τὴν ἔννοιαν ἰσχυροτέραν, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 75 "ὥστ' εἴ με τόξων ἐγκρατής, αἰσθήσεται, ὄλωλα„. Ὀρθῶς δ' ὁ Σχολιαστὴς λέγει· "Φυσικὸς δὲ ὁ λόγος οὗτος, τὸ τὰ ἀπαραιτήτως γενησόμενα, καὶ ὁμολογουμένην ἔχοντα τὴν ἀπόβασιν, λέγειν ὡς ἤδη γεγονότα„.

5 Λοιπὸν ἐπειδὴ δὲν δύναμαι νὰ βραδύνω. Τὴν ἀόριστον ἀντωνυμίαν μετεχειρίσθη κατ' ἀρσενικὸν γένος καὶ οὐχὶ κατ' οὐδέτερον πρὸς τὸ σημαινόμενον, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτισ. 12 "θανόντων ἑπτὰ γενναίων τέκνων, οὓς ποτ' Ἀργείων ἄναξ Ἄδραστος ἦγαγε„ καὶ ἐν Ἀνδρομάχ. 570 "τέκνον τε τοῦδ', ὃν οὐδὲν αἴτιον μέλλουσι κτανεῖν„. Ἡ λέξις γεννημάτων φαίνεται ὕποπτος τοῖς κριτικοῖς· διότι ἂν ὁ θεράπων ἔλεγε ταύτην, ἡ ἑπομένη ἐρώτησις ἦτο περιττή. Ἴσως οὐχὶ ἀφυῶς ὁ Schmidt εἰκάζει ἐκ δωμάτων.

6 Ἐπειδὴ ἡ λέξις γέννημα ἔχει γενικωτέραν σημασίαν, ὁ Οἰδίπους ποιεῖ τὴν τελευταίαν εἰκασίαν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΘΕΡΑΠΩΝ

οἴμοι, πρὸς αὐτῷ γ' εἰμὶ τῷ δεινῷ λέγειν.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

κἄγωγ' ἀκούειν· ἀλλ' ὅμως ἀκουστέον. 1170

ΘΕΡΑΠΩΝ

κείνου γέ τοι δὴ παῖς ἐκλήζεθ'· ἡ δ' ἔσω
κάλλιστ' ἂν εἴποι, σὴ γυνή,[1] τάδ' ὡς ἔχει.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἦ γὰρ δίδωσιν ἥδε[2] σοι;

ΘΕΡΑΠΩΝ

μάλιστ', ἄναξ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ὡς πρὸς τί χρείας[3];

ΘΕΡΑΠΩΝ

ὡς ἀναλώσαιμί[4] νιν.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

τεκοῦσα τλήμων[5];

ΘΕΡΑΠΩΝ

θεσφάτων γ' ὄκνῳ κακῶν. 1175

Ἡ μετοχὴ γεγὼς ἀνήκει καὶ εἰς τὸ δοῦλος.

1 Καθ' ὁμηρικὸν τρόπον εἶναι παράθεσις εἰς τὸ ἡ ἔσω.

2 Λέγει ἥδε οὐχὶ διότι ἡ Ἰοκάστη εἶναι παροῦσα, ἀλλὰ διότι εἶπε περὶ αὐτῆς ὁ θεράπων.

3 Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν φράσιν, πρὸς τίνα χρείαν; πρὸς ποῖον σκοπὸν ἔδωκέ σοι τὸ βρέφος;

4 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· ἀπολέσαιμι.

5 Κατὰ τὸν Wolff ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ τοιαῦτα τολμῶσα, ὡς καὶ ἐν Ἠλέκτρ. 275 "ἦδ' ὧδε τλήμων, ὥστε τῷ μιάστορι ξύνεστ'„ καὶ 439 "εἰ μὴ τλημονεστάτη γυνὴ πασῶν ἔβλαστε, τάσδε δυσμενεῖς χοὰς οὐκ ἂν ποθ' ὃν γ' ἔκτεινε τῷδ' ἐπέστεφε„. Δύναται ὅμως νὰ ἐξηγηθῇ ἡ ταλαίπωρος, ἡ ἀθλία.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ποίων;

ΘΕΡΑΠΩΝ

κτενεῖν νιν τους τεκόντας[1] *ἦν λόγος.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

πῶς δῆτ' ἀφῆκας τῷ γέροντι[2] *τῷδε σύ;*

ΘΕΡΑΠΩΝ

κατοικτίσας, ὦ δέσποθ', ὡς[3] *ἄλλην χθόνα*
δοκῶν ἀποίσειν, αὐτὸς ἔνθεν ἦν· ὁ δὲ
κάκ' εἰς μέγιστ' ἔσωσεν. εἰ γὰρ οὗτος[4] *εἶ,*
ὃν φησὶν οὗτος, ἴσθι δύσποτμος γεγώς[5].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἰοὺ ἰού, τὰ πάντ' ἂν ἐξήκοι[6] *σαφῆ.*
ὦ φῶς, τελευταῖόν σε προσβλέψαιμι[7] *νῦν,*
ὅστις πέφασμαι φύς τ' ἀφ' ὧν οὐ χρῆν, ξὺν οἷς[8] *τ'*

1 *Τὸ βρέφος κατὰ τὸν χρησμὸν ἔμελλε νὰ φονεύσῃ μόνον τὸν πατέρα, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν μητέρα, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ὀνομάζεται σύλληψις, ὡς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· "Σύλληψις ὁ τρόπος· οὐ γὰρ καὶ τὴν μητέρα ἐφόνευσεν".*

2 *Ὀνομάζει τὸν Κορίνθιον ποιμένα γέροντα ἀποβλέπων εἰς τὴν παροῦσαν αὐτοῦ ἡλικίαν.*

3 *Τὸ ὡς πρέπει νὰ συντάξωμεν οὐχὶ μετὰ τῆς ἑπομένης αἰτιατικῆς, ἀλλὰ μετὰ τῆς μετοχῆς δοκῶν, ὡς καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ. μαινομ. 984 "ἄλλῳ δ' ἐπεῖχε τόξ', ὃς ἀμφιβώμιον ἔπτηξε κρηπῖδ', ὡς λεληθέναι δοκῶν".*

4 *Τὰ δύο οὗτος παρέχουσι πράγματα τοῖς κριτικοῖς, ἐξ ὧν ὁ μὲν* Heimsoeth *εἰκάζει εἰ γὰρ αὐτὸς εἶ, ὁ δὲ* Weidner *εἰ γὰρ ὢν κυρεῖς.*

5 *Μετὰ πολλὰς εἰκασίας καὶ ὑπεκφυγάς, ἃς ἐξεῦρε ἡ τοῦ ποιητοῦ μεγαλοφυΐα, ἐνταῦθα ἡ ἀναγνώρισις γίνεται πλήρης.*

6 *Ἀντὶ τοῦ ἂν ἐξήκοι ὁ* Nauck *ἔγραψε ἄρ' ἐξήκει, ὅπερ δὲν εἶναι ἀτυχές.*

7 *Ὁ Οἰδίπους εὔχεται νὰ ἀποθάνῃ, ἀλλ' ἡ εὐχὴ ἐκτελεῖται μόνον κατὰ γράμμα. Ὁ δὲ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Εὖ πεπλαγίασται ὁ λόγος, ὡς τὴν πήρωσιν αἰνιττομένου. Ἀλλ' ἐπὶ τὸν θάνατον αὐτῷ ὁ λόγος· ἀπορήσας γὰρ ξίφους ἑαυτὸν ἐτύφλωσεν".*

8 *Μεταχειρίζεται πληθυντικοὺς ἀριθμοὺς ἀντὶ ἑνικῶν, ὡς ἐν στίχ.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐ χρῆν ὁμιλῶν[1], οὕς τέ μ' οὐκ ἔδει κτανών. 1185

ΧΟΡΟΣ

Στροφὴ α'.

ἰὼ γενεαὶ βροτῶν[2],
ὡς ὑμᾶς ἴσα καὶ[3] τὸ μηδὲν ζώσας ἐναριθμῶ.
τίς γάρ, τίς ἀνὴρ πλέον
τᾶς εὐδαιμονίας φέρει 1190
ἢ τοσοῦτον, ὅσον δοκεῖν[4]
καὶ δόξαντ'[5] ἀποκλῖναι;
τὸ σόν τοι παράδειγμ' ἔχων,
τὸν σὸν δαίμονα[6], τὸν σόν, ὦ τλᾶμον Οἰδιπόδα, βροτῶν

203. *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* "Ὅστις δέδειγμαι γεννηθεὶς ἀφ' ὧν οὐ πρέπον ἦν, γεννηθῆναί με δηλονότι, καὶ ὁμιλῶν καὶ συνευναζόμενος σὺν οἷς οὐ πρέπον ἦς ὁμιλεῖν με, ἤγουν τῇ μητρί, καὶ κτανὼν ὃν οὐκ ἔδει κτανεῖν με„.

1 *Τῷ αὐτῷ ῥήματι τοῦ Τειρεσίου ἐχρήσατο, ὅπως ὑποδηλώσῃ τὴν πλήρωσιν τοῦ λόγου αὐτοῦ.* Ὁ μὲν Οἰδίπους εἰσέρχεται εἰς τὰ ἀνάκτορα διὰ τῆς μέσης θύρας, ὁ δὲ ἄγγελος ἐξέρχεται πρὸς τὰ ἀριστερά, ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Κόρινθον, καὶ ὁ Θηβαῖος πρὸς τὰ δεξιά, ὅπως πορευθῇ εἰς τοὺς ἀγρούς.

2 *Τῆς σκηνῆς κενῆς οὔσης ὁ χορὸς οἰκτείρει τὸ εὐμετάβλητον τῆς ἀνθρωπίνης τύχης.*

3 *Συχνάκις μετὰ τὰ ἔχοντα ὁπωσδήποτε τὴν σημασίαν τῆς ὁμοιότητος ἕπεται ὁ καὶ ἀντὶ δοτικῆς, ὡς Πλάτ. ἐν Ἴων.* 531 D "οὐχ ὁμοίως πεποιήκασι καὶ Ὅμηρος„, Ἡρόδοτ. I, 35 "Ἔστι δὲ παραπλησίη ἡ κάθαρσις τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Ἕλλησι„; Ἡ αἰτιατικὴ ἴσα ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ζώσας. Ἡ ματαιότης τῶν ἀνθρωπίνων συχνάκις ὑπὸ τῶν ποιητῶν ἐξαίρεται, ὡς παρὰ Πινδάρ. ἐν *Πυθ.* VIII, 95 "τί δέ τις; τί δ' οὔτις; σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωποι„ καὶ Σοφοκλ. ἐν *Αἴαντ.* 125 "ὁρῶ γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν ὄντας ἄλλο πλὴν εἴδωλ', ὅσοι περ ζῶμεν, ἢ κούφην σκιάν„.

4 *Ἐννοεῖται τὸ ἀπαρέμφατον εὐδαιμονεῖν ἢ φέρειν εὐδαιμονίαν.*

5 *Μετεχειρίσθη τὸ αὐτὸ ῥῆμα, ὅπως δηλώσῃ τὴν ταχεῖαν μετάπτωσιν τῆς τύχης, δηλ. μόλις ἐφάνη, ὅτι εὐδαιμονεῖ καὶ παρευθὺς κατέπεσεν. Ἀντὶ τῆς αἰτιατικῆς περιέμενέ τις ὀνομαστικήν, διότι εἶναι ταὐτοπροσωπία. Τὸ δὲ ἀποκλῖναι σημαίνει ἐκπεσεῖν, ἀποτραπῆναι. Ἀντὶ τοῦ ἀποκλῖναι ὁ* Gleditsch *ἔγραψεν ἀποδοῦναι.*

6 *Τὴν σὴν ἀτυχίαν. Πλὴν τῆς κλητικῆς Οἰδίπους μεταχειρίζον-*

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐδένα[1] μακαρίζω·

Ἀντιστροφὴ α΄.

ὅστις[2] καθ' ὑπερβολὰν
τοξεύσας ἐκράτησας τοῦ παντ'[3] εὐδαίμονος ὄλβου,
ὦ Ζεῦ[4], κατὰ μὲν φθίσας
τὰν γαμψώνυχα[5] παρθένον
χρησμῳδόν[6], θανάτων δ' ἐμᾷ

ται οἱ τραγικοὶ καὶ τὴν Οἰδιπόδα ἐν τοῖς μελικοῖς μέρεσιν.

1 Τὸ ἀρσενικὸν γένος ὁ Hermann ἔτρεψεν εἰς οὐδέτερον, ὅπερ ὄντως εἶναι ἐντονώτερον. Ἡ ἐξήγησις τῆς ὅλης στροφῆς· Φεῦ γενεαὶ τῶν θνητῶν, πόσον σᾶς θεωρῶ, ὅτι ζῆτε ἐξ ἴσου μὲ τὸ τίποτε· διότι ποῖος, ποῖος ἄνθρωπος εὐδαιμονεῖ περισσότερον παρὰ τόσον μόνον, ὥστε νὰ φαίνηται, ὅτι εὐδαιμονεῖ καί, ἀφ' οὗ φανῇ, νὰ δυστυχήσῃ; Τὸν βίον σου βέβαια μεταχειριζόμενος ὡς παράδειγμα, τὴν σὴν δυστυχίαν, τὴν σήν, ὦ ταλαίπωρε Οἰδίπους, κανένα ἐκ τῶν θνητῶν δὲν καλοτυχίζω.

2 Ἐν τῇ πρώτῃ ἀντιστροφῇ ὁ χορὸς ἀναπτύσσει τὴν μεγάλην εὐδαιμονίαν τοῦ Οἰδίποδος, ἥτις ἀνετράπη διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως. Ὁ Οἰδίπους παραβάλλεται πρὸς τοξότην, ὅστις ἐπιτυγχάνει τοῦ σκοποῦ, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Τρῳάδ 643 "ἐγὼ τοξεύσασα τῆς εὐδοξίας, τῆς τύχης ἡμάρτανον„ καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 628 "κῦρσαι ὥστε τοξότην ἄκρον σκοποῦ„. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "ὑπερβολικῶς εὐτυχήσας„. Ἀντὶ τοῦ ἐκράτησας ὁ Heimsoeth γράφει ἐκύρησε, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία.

3 Τοῦ κατὰ πάντα εὐδαίμονος, ὡς ἐν στίχ. 1429 "πάντ' ἐφεύρημαι κακός„. Ὅρα, ὅτι ἐξαίρεται ἡ εὐτυχία τοῦ Οἰδίποδος, ὅπως αὕτη ποιήσῃ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν μεγίστην αὐτοῦ δυστυχίαν.

4 Ἄξιον σημειώσεως, ὅτι ἡ κλητικὴ δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ δεύτερον πρόσωπον τοῦ ῥήματος ἐκράτησας, ἀλλὰ παρενεβλήθη, ὡς καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 1233 "ὦ Ζεῦ, τί λέξεις; οὔτι που δοῦναι νοεῖς (δηλ. ὁ Νεοπτόλεμος);„ Ἡ δὲ τμῆσις εἶναι συνήθης, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 979 "κατὰ δὲ τακόμενοι μέλεοι μελέαν πάθαν„.

5 Γαμψῶνυξ λέγεται ὁ ἔχων γαμψούς, ἤτοι καμπύλους ὄνυχας· εἶναι δ' ἐπίθετον τῶν σαρκοφάγων. Ὁ δὲ Τρικλίνιος λέγει "Ἤτοι τὴν Σφίγγα. Ἰστέον δέ, ὅτι ἡ Σφὶγξ εἶχε πρόσωπον καὶ κεφαλὴν κόρης, σῶμα κυνός, πτερὰ ὄρνιθος, φωνὴν ἀνθρώπου, ὄνυχας λέοντος„.

6 Ἡ Σφὶγξ ὀνομάζεται χρησμῳδός, διότι τὸ αἴνιγμα αὐτῆς ἦτο ἀσαφές, καὶ ἐν ἑξαμέτρῳ, ὡς οἱ χρησμοί, καὶ διότι ἡ λύσις μαντείας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χώρα πύργος[1] *ἀνέστας.* *1200*
ἐξ οὗ καὶ βασιλεὺς καλεῖ
ἐμός, καὶ τὰ μέγιστ'[2] *ἐτιμάθης, ταῖς μεγάλαισιν ἐν*
Θήβαισιν ἀνάσσων.

Στροφὴ β'.

τὰ νῦν δ' ἀκούειν[3] *τίς ἀθλιώτερος;*
τίς ἄταις[4] *ἀγρίαις, τίς ἐν πόνοις* *1205*
ξύνοικος[5] *ἀλλαγᾷ βίου;*
ἰὼ κλεινὸν Οἰδίπου κάρα[6],

ἔδει· ὅρα στίχ. 394. Ἀλλ' ὁ Herwerden ἔτρεψεν εἰς ῥαψῳδόν.

1 Πολλαὶ λέξεις ἔχουσαι ὁπωσδήποτε τὴν σημασίαν τῆς ἀμύνης συντάσσονται πρὸς ἁπλῆν γενικὴν ἀπαβάλλουσαι τὴν κατὰ πρόθεσιν, ὡς καλύπτρη νιφετοῦ, Καλλίμαχ. ἐν ἀποσπάσμ. 142 πρόβλημα κακῶν. Ἀριστοφ. ἐν Σφηξ. 613. Ἀντὶ τοῦ ἀνέστας περιεμένομεν ἀναστάς, ὡς κεῖται καὶ τὸ κατὰ μὲν φθίσας, ἀλλ' ἔτρεψε τὴν μετοχὴν εἰς ῥῆμα, ὡς καὶ ἐν στίχ. 452.

2 Δηλαδὴ τὰς μεγίστας τιμὰς ἐτιμήθης, ὡς Ξενοφ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ. VII, 3, 19 "ἄξιον οὖν σοι μεγαλοπρεπέστατα τιμῆσαι Σεύθην„. Ἐξήγησις· "Οστις ὑπερβολικὰ εὐτυχήσας ἔγεινες ἐγκρατὴς κατὰ πάντα εὐτυχοῦς μακαριότητος, ὦ Ζεῦ, καταστρέψας τὴν γαμψοὺς ὄνυχας ἔχουσαν παρθένον τὴν αἰνιγματώδον καὶ κατὰ τῶν θανάτων χάριν τῆς πατρίδος μου ὡς φρούριον ἐγερθεῖς. Διὰ τοῦτο καὶ βασιλεὺς ὀνομάζεσαι ἐμὸς καὶ τὰς μεγίστας τιμὰς ἔλαβες, εἰς τὰς μεγάλας Θήβας βασιλεύων.

3 Τὸ ἀπαρέμφατον ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀθλιώτερος καὶ ἀναφέρεται εἰς τὰς πρὸ ὀλίγου γοερὰς φωνὰς τοῦ Οἰδίποδος, ἐν στίχ. 1182-85. Ὁ Tournier εἰκάζει ἀκούει. Ἡ εἰκασία δὲν στερεῖται εὐφυΐας, ἀλλὰ δὲν παρέχει κρείττονα ἔννοιαν τῆς γραφῆς τῶν χειρογράφων.

4 Ἡ πρόθεσις ἐκ τῶν ἑπομένων πρέπει νὰ νοηθῇ καὶ ἐν ταύτῃ τῇ δοτικῇ, ὡς καὶ ἐν στίχ. 734. Τὸ ἀγρίαις ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει "ἀκατασχέτοις, ἀκαταπονήτοις„. Ἐπειδὴ ὑπάρχει ἡ πρόθεσις σὺν ἐν τῷ ξύνοικος, ἦτο περιττὴ ἡ ἐν, ἀλλ' ὑπάρχουσι παραπλήσια παραδείγματα, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν 1126 "πρὸς τίσιν ξύναυλος ὤν;„ καὶ ἐν ἀποσπάσμ. 865 "τῶν σοφῶν, ἐν οἷς ὁ νοῦς ξύνεστιν„.

5 Ἐκ τοῦ συγκριτικοῦ ἀθλιώτερος πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὸ μᾶλλον. Ἡ ἑπομένη δοτικὴ εἶναι ὀργανική.

6 Ἀντὶ νὰ εἴπῃ, κλεινοῦ Οἰδίποδος κάρα, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1 "Ω

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ᾧ μέγας λιμὴν [1]
αὐτὸς ἤρκεσεν
παιδὶ [2] καὶ πατρὶ
θαλαμηπόλῳ [3] πεσεῖν,
πῶς ποτε, πῶς ποθ' αἱ πατρῷαί σ' ἄλοκες [4]
φέρειν, τάλας,
σῖγ' ἐδυνάσθησαν [5] ἐς τοσόνδε;

κοινὸν αὐτάδελφον Ἰσμήνης κάρα„ καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 470 "ὦ χαῖρε πρέσβυ, Ζηνὸς ὁμόλεκτρον κάρα„. Εἶναι ἐναλλαγὴ ἐπιθέτου.

1 Ἡ γυνὴ παραβάλλεται πρὸς λιμένα, ὡς ἐν στίχ. 423 "ὃν δόμοις ἄνορμον εἰσέπλευσας εὐπλοίας τυχών;„ Ὀνομάζει δὲ τὸν λιμένα „μέγαν, ὅπως ὑποδηλώσῃ, ὅτι οὗτος δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ θέσιν καὶ τῷ υἱῷ. Ἀλλ' ὁ Heimsoeth προσκρούσας ἔτρεψεν εἰς πῶς γάμου λιμήν, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Nauck. Ἡ διόρθωσις ποιεῖ τὸν λόγον σαφέστερον.

2 Ἐπειδὴ προηγεῖται ἡ δοτικὴ ᾧ, ἴσως ἤθελέ τις εἰκάσει, ὅτι περιττεύει τὸ παιδί· ἔθηκεν ὅμως ταύτην τὴν δοτικήν, ὅπως ποιήσῃ ἐναργεστέραν τὴν σχέσιν. Ὁ Blaydes ἔγραψε παιδὶ καὶ πόσει, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι πιθανή· διότι ἡ τῶν χειρογράφων γραφὴ δεικνύει ἐντονώτερον τὸ ἔγκλημα.

3 Ἡ δοτικὴ αὕτη ληπτέα κατηγορηματικῶς, δηλ. νὰ πέσῃ ὡς σύζυγος. Ἐπὶ τοιαύτης σχέσεως μεταχειρίζονται οἱ ἀρχαῖοι τὸ πίπτειν, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Ἑλέν. 1093 "ὦ πότνι', ἢ Δίοισιν ἐν λέκτροις πίτνεις„ καὶ οἱ νεώτεροι ὡσαύτως.

4 Ὡς τὸ σπείρειν καὶ ἀροῦν λέγεται ἐπὶ συνουσίας, οὕτω καὶ τὸ ἄλοκες σημαίνει τὴν κοίτην, ὡς Αἰσχ. ἐν Ἑπτὰ 753 "Οἰδιπόδαν, ὅστις μὴ πρὸς ἀγνὰν σπείρας ἄρουραν, ἵν' ἐτράφη, ῥίζαν αἱματόεσσαν ἔτλα„.

5 Οἱ μὲν ἀττικοὶ ἔχουσι τὸν τύπον ἐδυνήθην, ὁ δ' "Ομηρος καὶ ὁ Ἡρόδοτος μεταχειρίζονται τὸν ἐδυνάσθην, ὃν ἔχει ἐνταῦθα ὁ ποιητὴς καὶ ὁ Εὐριπίδ. ἐν Ἴων. 867. Σημειωτέον δ', ὅτι καὶ ὁ Ξενοφῶν μεταχειρίζεται τοῦτον συχνάκις. Εἰς τὴν ἑπομένην φράσιν ἐννοεῖται ἡ γενικὴ χρόνου. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Πῶς (φησὶ) φωνὴν οὐκ ἔρρηξαν„. Ἐξήγησις· Τώρα ποῖος εἶναι ἀθλιώτερος κατὰ τὸ ἀκούειν σε; Τίς καταχθεται ὑπὸ περισσοτέρων συμφορῶν καὶ πόνων διὰ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ βίου; Φεῦ, ἔνδοξε Οἰδίπους, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ αὐτὸς μέγας λιμὴν ἤρκεσεν εἰς τὸν παῖδα καὶ εἰς τὸν πατέρα, ὥστε νὰ συνευρεθῇ ὡς σύζυγος, πῶς τέλος πάντων, αἱ πατρικαὶ κοῖται ἠδυνήθησαν σιωπηλῶς, ταλαίπωρε, νὰ ὑπομένωσι τοσοῦτον χρόνον;

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀντιστροφὴ β'.

ἐφεῦρέ σ' ἄκονθ' ὁ πανθ' ὁρῶν χρόνος [1],
δικάζει [2] τὸν ἄγαμον γάμον πάλαι
τεκνοῦντα καὶ τεκνούμενον [3]. 1215
ἰὼ Λαΐήιον [4] τέκνον,
εἴθε σ', εἴθε σε
μήποτ' εἰδόμαν·
δύρομαι γὰρ ὡς
περίαλλ' [5] ἰαχέων
ἐκ στομάτων. τὸ δ' ὀρθὸν εἰπεῖν [6], ἀνέπνευσά
τ' ἐκ σέθεν 1220

1 *Λέγει, ὅτι ὁ χρόνος τὰ πάντα ὁρᾷ, διότι ἀνακαλύπτει πάντα, Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ.* 646 "Ἅπανθ' ὁ μακρὸς κἀναρίθμητος χρόνος φύει τ' ἄδηλα καὶ φανέντα κρύπτεται„ καὶ ἐν *ἀποσπάσμ.* 280 "ὁ πάνθ' ὁρῶν καὶ πάντ' ἀκούων πάντ' ἀναπτύσσει χρόνος„.

2 *Δικάζει σημαίνει καταδικάζει. Ἄγαμος δ' εἶναι ὁ κακόγαμος, ὡς παρατηρεῖ ὁ Τρικλίνιος· "Τὸ ἄγαμον διὰ τὸν Οἰδίποδα νοητέον, οὕτω δικάζει ὁ χρόνος τὸν κακόγαμον γάμον τοῦ Οἰδίποδος πρὸς Ἰοκάστην, τεκνοποιοῦντα ἐξ αὐτῆς καὶ γεννώμενον αὐτὸν ἐξ αὐτῆς„.*

3 *Ἔπρεπε νὰ εἴπῃ τεκνοῦντος καὶ τεκνουμένου, ἀλλ' ὁ ποιητὴς ἀπέδωκε τῷ γάμῳ, ὅτι κυρίως ἀνήκει τῷ Οἰδίποδι. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 267 "τὰ ἔργα μου πεπονθότ' ἐστὶ μᾶλλον ἢ δεδρακότα„. *Ὁ* Gleditsch *ἔτρεψεν εἰς κτανόντα καὶ τεκνούμενον, ἀλλ' ἡ διόρθωσις εἶναι ἀτυχής· διότι ἐνταῦθα μόνον περὶ τοῦ βδελυροῦ γάμου λέγει καὶ οὐχὶ περὶ φόνου.*

4 *Ἀντὶ τοῦ Λαΐειον ὁ* Bothe *ἔγραψε Λαΐήιον, ὡς Φοιβήιον. Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Αὐλ.* 756 *καὶ βασιλήιον, Εὐριπίδ. ἐν Ἡλέκτρ.* 186, *ὅπερ δέχονται οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκδοτῶν. Τὰ δὲ πολλὰ φωνήεντα εἰκονίζουσι τὴν οἰμωγήν.*

5 *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει ὑπερβολικῶς. Τὸ ἰαχέων ὁ μὲν* Erfundt *διορθοῖ εἰς ἰακχίων, ὁ δὲ* Burgess *εἰς ἰὰν χέων, ὅπερ δέχεται καὶ ὁ* Wolff, *διότι εὕρηνται παράλληλα, Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ.* 917 "κακοφάτιδα βοάν, κακομέλετον ἰὰν πέμψω„ *Ὀδυσσ. Τ,* 521 "ἀηδών, ἥ τε θάμα τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνήν„.

6 *Ὁ χορὸς οἰκτείρει μὲν τὴν δυστυχίαν τοῦ Οἰδίποδος, ὅμως μετ' εὐγνωμοσύνης ὁμολογεῖ, ὅτι παρὰ τούτου ἐσώθη. Τὴν ἑπομένην φράσιν*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ κατεκοίμασα τοὖμὸν ὄμμα[1].

ΕΞΑΓΓΕΛΟΣ[2]

ὦ γῆς μέγιστα τῆσδ' ἀεὶ τιμώμενοι,
οἷ' ἔργ' ἀκούσεσθ', οἷα δ' εἰσόψεσθ', ὅσον δ'
ἀρεῖσθε πένθος, εἴπερ ἐγγενῶς[3] ἔτι
τῶν Λαβδακείων ἐντρέπεσθε[4] δωμάτων.
οἶμαι γὰρ οὔτ' ἂν Ἴστρον οὔτε Φᾶσιν[5] ἂν
νίψαι καθαρμῷ τήνδε τὴν στέγην, ὅσα
κεύθει, τὰ δ'[6] αὐτίκ' εἰς τὸ φῶς φανεῖ, κακὰ

ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἀναψυχὴν ἔσχον ἐκ σοῦ„.

1 Ἐξήγησις· Εὗρέ σε χωρὶς νὰ θέλῃς ὁ τὰ πάντα βλέπων χρόνος, καταδικάζει τὸν ἄγαμον γάμον, δι' οὗ πρὸ πολλοῦ ἐγέννησας καὶ ἐγεννήθης. Φεῦ τέκνον τοῦ Λαΐου, εἴθε, εἴθε νὰ μὴ σ' ἔβλεπόν ποτε· διότι θρηνῶ ὑπερβολικὰ ἐκπέμπων φωνὴν ἐκ τῶν στομάτων. Διὰ νὰ εἰπω ὅμως τὴν ἀλήθειαν, ἀπὸ σὲ ἔλαβον ἀναπνοὴν καὶ κλείσας τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκοιμήθην.

2 Ἐπειδὴ ἡ ἀγγελία γίνεται ἐκ τῶν ἔνδον τῶν ἀνακτόρων εἰς τὰ ἔξω, ὁ ἀγγέλλων ὀνομάζεται ἐξάγγελος· εἶναι δ' ὁ αὐτὸς ὑποκριτής, ὅστις εἶχε τὸ πρόσωπον τοῦ ποιμένος. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ἐξάγγελος ἔρχεται ἀπαγγέλλων, ὅτι ἀγχόνῃ ἐτελεύτησεν ἡ Ἰοκάστη καὶ ὁ Οἰδίπους ἑαυτὸν ἐτύφλωσεν„.

3 Ὁ μὲν Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει γνησίως, ὁ δὲ Wolff, πιθανώτερον, κατὰ τὸν τρόπον συγγενοῦς (ὅρα στίχ. 452). Τὸ ἔτι ὑποδεικνύει, ὅτι πιθανῶς τὰ ἀποκαλυφθέντα ἐμείωσαν τὴν ἀγάπην τῶν ἀρχόντων πρὸς τὸν οἶκον τοῦ Λαβδάκου. Σημειωτέον, ὅτι ὁ μὲν Hartung τρέπει εἰς εὐγενῶς, ὁ δ' Hirzel εἰς ἐμπέδως.

4 Ἐπειδὴ τὸ ἐντρέπεσθαι σημαίνει φροντίζειν, συνετάχθη πρὸς γενικήν, ὡς ἐν στίχ. 724.

5 Ὡς τὸ ὕδωρ καθαρίζει τὸν ῥύπον τοῦ σώματος, οὕτως οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον, ὅτι ἀπαιτεῖται πολὺ ὕδωρ πρὸς καθαρμὸν ἠθικῆς ἀκαθαρσίας. Ὀνομάζει δὲ τὸν Ἴστρον καὶ τὸν Φᾶσιν ὡς τοὺς μεγίστους ποταμοὺς τῆς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Χοηφόρ. 63 "πόροι πάντες ἐκ μιᾶς ὁδοῦ βαίνοντες τὸν χερομυσῆ φόνον καθαίροντες λούσειαν μάτην„. Πιστεύω δέ, ὅτι πολλαὶ χῶραι τῆς Ἑλλάδος ἔτι καὶ νῦν ἔχουσι τοιαύτας φράσεις· τοὐλάχιστον ἡμεῖς οἱ ἐν Τριπόλει γεννηθέντες λέγομεν· νὰ κάμω τὸν δεῖνα, ποῦ νὰ μὴ τὸν ξεπλύνῃ τῆς Νταβιᾶς τὸ ποτάμι.

6 Τὴν ἀναφορικὴν πρότασιν προάγει δεικτικῶς· ἔπρεπεν ὅμως νὰ προηγῆται ὁ μέν, ἀλλ' οὕτως παρελείφθη, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 201 "ἠθέλησε δ' αἵματος πάσασθαι, τοὺς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἑκόντα κοὐκ ἄκοντα[1]*. τῶν δὲ πημονῶν* 1230
μάλιστα λυποῦσ' αἳ[2] *φανῶσ' αὐθαίρετοι.*

ΧΟΡΟΣ

λείπει[3] *μὲν οὐδ' ἃ πρόσθεν ἤδειμεν, τὸ μὴ οὐ*
βαρύστον' εἶναι· πρὸς δ' ἐκείνοισιν τί φῄς;

ΕΞΑΓΓΕΛΟΣ

ὁ μὲν τάχιστος τῶν λόγων εἰπεῖν τε καὶ
μαθεῖν[4]*, τέθνηκε θεῖον Ἰοκάστης κάρα.* 1235

ΧΟΡΟΣ

ὦ δυστάλαινα· πρὸς τίνος ποτ' αἰτίας;

ΕΞΑΓΓΕΛΟΣ

αὐτὴ πρὸς αὑτῆς. τῶν δὲ πραχθέντων τὰ μὲν
ἄλγιστ' ἄπεστιν[5]*. ἡ γὰρ ὄψις οὐ πάρα.*

δὲ δουλώσας ἄγειν„· δηλ. ὅσα κρύπτει μέν, ἀλλὰ παρευθὺς εἰς τὸ φῶς θὰ φανερώσῃ.

1 *Κεῖνται παθητικῶς, ὡς καὶ τὸ ἑκούσια καὶ ἀκούσια, ἐν Φιλοκτήτ.* 1318 "ὅσοι δ' ἑκουσίοισιν ἔγκεινται βλάβαις„. *Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ* "Ἑκουσίως γὰρ ἑαυτὸν καὶ ὁ Οἰδίπους ἐτύφλωσε καὶ ἡ Ἰοκάστη ἀπήγξατο. *Μάλιστα* (φησὶ) *τῶν κακῶν λυπεῖ τὰ μὴ ἐκ τύχης συμβάντα, ἀλλ' ὥσπερ ἐπίσπαστα καὶ αὐτάγρετα γινόμενα„.

2 *Ἡ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία ἄνευ τοῦ ἂν φέρεται πρὸς ὑποτακτικήν, ὡς ἐν Αἴαντ.* 761 "ὅστις ἀνθρώπου φύσιν βλαστών ἔπειτα μὴ κατ' ἄνθρωπον φρονῇ„. *Τοιαῦτα χωρία ὑπάρχουσι πολλά.*

3 *Ὡς τὸ κωλύειν συντάσσεται πρὸς ἀπαρέμφατον, οὕτω καὶ τὸ λείπειν καὶ ἀπολείπειν. Ἰσοκρ.* VII, 17 "μικρὸν ἀπέλιπον τοῦ μὴ ταῖς ἐσχάταις συμφοραῖς περιπεσεῖν„· καὶ ὅσα πρότερον ἐγινώσκομεν δὲν λείπουσιν ἀπὸ τοῦ νὰ προξενῶσι βαρεῖς στεναγμούς.

4 *Ἐννοεῖται τὸ ἐστὶν ὅδε.*

5 *Κατὰ τὸν* Wolff *εἰς μὲν τὸ ἄπεστιν πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὸ ὑμῶν, εἰς δὲ τὸ πάρα (= πάρεστι) τὸ ὑμῖν. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι ἡ ἀντωνυμία ἐννοεῖται κατὰ πρῶτον πρόσωπον, διότι καὶ ὁ ἐξάγγελος δὲν εἶδε τὸν θάνατον τῆς Ἰοκάστης, ὡς αὐτὸς διαρρήδην ὁμολογεῖ ἐν στίχ.* 1251. *Τρόπον τινὰ ὁ ἐξάγγελος λέγει· ἡ ἰδία ἀπέθανεν, ἤτοι ηὐτοκτόνησεν. Ὅμως τὰ λυπηρότατα τῶν πραχθέντων δὲν γνωρίζω, διότι δὲν εἶδον αὐτά. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "ἤγουν ἡ πρᾶξις τοῦ θανάτου ἄπεστιν, ἤγουν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅμως δ', ὅσον γε κἀν ἐμοὶ μνήμης ἔνι[1],
πεύσει τὰ κείνης ἀθλίας παθήματα.
ὅπως γὰρ ὀργῇ χρωμένη[2] παρῆλθ' ἔσω
θυρῶνος[3], ἵετ' εὐθὺ πρὸς τὰ νυμφικὰ
λέχη[4], κόμην σπῶσ' ἀμφιδεξίοις ἀκμαῖς.
πύλας δ' ὅπως εἰσῆλθ' ἐπιρράξασ'[5] ἔσω
κάλει[6] τὸν ἤδη Λάϊον πάλαι νεκρόν,
μνήμην παλαιῶν σπερμάτων[7] ἔχουσ', ὑφ' ὧν

οὐκ ἔχομεν διηγεῖσθαι αὐτήν. Ἡ γὰρ θέα οὐ παρῆν, ἤγουν οὐ γὰρ ἐθεασάμεθα„. Ὁ Nauck ὅμως ἀναφέρει τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν Οἰδίποδα, ὅστις δὲν ἐγένετο αὐτόπτης.

1 Ἐπαναλήψεις τῶν προθέσεων ἀπαντῶσι καὶ παρ' Ὁμήρῳ καὶ παρὰ τοῖς λυρικοῖς καὶ δραματικοῖς ποιηταῖς.

2 Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ὀργιζομένη.

3 Θυρὼν σημαίνει ὅτι καὶ πυλῶν καὶ προπυλών. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Θυρών, ὁ περιέχων τόπος τὰς θύρας„.

4 Ἡ Ἰοκάστη αὐτοκτονεῖ παρὰ τῇ κοίτῃ, διότι διὰ ταύτην ἀπώλετο. Ἐπειδὴ ἐνταῦθα ἀκμαὶ σημαίνουσι τὰ ἄκρα τῶν χειρῶν, ἡ φράσις ἀμφιδεξίοις ἀκμαῖς δηλοῖ ἀμφοῖν χεροῖν, ὡς Αἰσχύλ. ἐν ἀποσπάσμ. 236 "ἀμφιδεξίοις χερσίν„. Τοῦτο ὑποδηλοῖ τὴν στερεὰν ἀπόφασιν τῆς Ἰοκάστης.

5 Τὸ ἐπιρράττειν σημαίνει κλείειν, ὡς Πλάτ. ἐν Πρωταγόρ. 314, D. "Καὶ ἅμα ἀμφοῖν τοῖν χεροῖν τὴν θύραν πάνυ προθύμως ὡς οἷός τ' ἦν ἐπήραξε Καὶ ἡμεῖς πάλιν ἐκρούομεν καὶ ὃς ἐγκεκλημένης τῆς θύρας„ καὶ Ἰλιάδ. Ω, 454, "θύρην δ' ἔχε μοῦνος ἐπιβλὴς εἰλάτινος, τὸν τρεῖς μὲν ἐπιρρήσσεσκον Ἀχαιοί, τρεῖς δ' ἀναοίγεσκον„. Ἡ ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου αἰτιατικὴ ἀνήκει εἰς τὸ ἐπιρράξασα. Τὸ ἔσω ὁ μὲν Σχολιαστὴς συντάσσει μετὰ τοῦ εἰσῆλθεν, ὁ δὲ Musgrave μετὰ τοῦ ἐπιρράξασα, ὁ δὲ Wolff μετὰ τοῦ κάλει. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει ὀρθότερον.

6 Ὁ Erfurdt τὸ κάλει ἔτρεψεν εἰς καλεῖ, ἀλλ' ἡ αὔξησις ἐν ταῖς ἐπικαῖς διηγήσεσι λείπει, ὡς βοᾶτο ἐν στίχ. 1249, ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1606 καὶ ἀλλαχοῦ.

7 Ἐνθυμουμένη τοὺς παλαιοὺς γάμους μετὰ τοῦ Λαΐου. Αὕτη εἶναι ἡ συνήθης ἑρμηνεία, ἀλλ' ὁ Nauck παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Λάϊος ἐφονεύθη οὐχὶ ὑπὸ τῶν γάμων, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ υἱοῦ. Δὲν δύναται ὅμως νὰ ἐξηγήσῃ οὕτω· διότι κωλύει τὸ παλαιῶν. Διὰ τοῦτο τὴν λέξιν σπερμάτων λέγει ὕποπτον. Οὐχὶ δ' ἀφυῶς εἰκάζει θεσφάτων. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἐμμέσως ὑπὸ τῶν γάμων ἐφονεύθη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θάνοι μὲν αὐτός, τὴν δὲ τίκτουσαν[1] *λίποι*
τοῖς οἴσιν αὐτοῦ δύστεκνον παιδουργίαν[2]·
γοᾶτο δ' εὐνάς, ἔνθα δύστηνος διπλοῦς[3]
ἐξ ἀνδρὸς ἄνδρα καὶ τέκν' ἐκ τέκνων[4] *τέκοι.* 1250
χὤπως μὲν ἐκ τῶνδ'[5] *οὐκέτ' οἶδ' ἀπόλλυται.*
βοῶν γὰρ εἰσέπαισεν[6] *Οἰδίπους, ὑφ' οὗ*
οὐκ ἦν τὸ κείνης ἐκθεάσασθαι[7] *κακόν·*
ἀλλ' εἰς ἐκεῖνον περιπολοῦντ'[8] *ἐλεύσσομεν.*
φοιτᾷ γὰρ ἡμᾶς ἔγχος[9] *ἐξαιτῶν πορεῖν,* 1255
γυναῖκά[10] *τ', οὐ γυναῖκα, μητρῴαν δ' ὅπου*
κίχοι διπλῆν[11] *ἄρουραν οὗ τε καὶ τέκνων.*
λυσσῶντι δ' αὐτῷ δαιμόνων[12] *δείκνυσί τις,*
οὐδεὶς γὰρ ἀνδρῶν, οἳ παρῆμεν ἐγγύθεν.

1 Κατὰ τὸν Nauck ἐνταῦθα δύναται νὰ σημαίνῃ μόνον τὴν μητέρα οὐχὶ δὲ τὴν γυναῖκα, ἣν ἀπαιτεῖ ἡ τοῦ λόγου συνέχεια.

2 Τὸ ἀφῃρημένον ἀντὶ τοῦ συγκεκριμένου, δηλ. παιδουργὸν ἢ παιδοποιόν, ὡς καὶ τὸ ὁμηλικίη ἀντὶ ὁμήλιξ ἐν Ὀδυσσ. Ζ, 23. Ὁ Σχολιαστὴς λέγει· "Τὴν δὲ γυναῖκα λίποι τὴν ἑαυτοῦ. Τουτέστι τῷ υἱῷ γυναῖκα παιδοποιόν„.

3 Εἶναι αἰτιατικῆς πληθυντικῆς κατὰ τὸ γένος τοῦ ἄνδρα. Ὁ ποιητὴς ἠδύνατο νὰ εἴπῃ διπλοῦν κακὸν τέκοι· παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Ἡρακλ. μαιν. 950 "διπλοῦς δ' ὀπαδοῖς ἦν γέλως φόβος θ' ὁμοῦ„.

4 Μετεχειρίσθη τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ.

5 Καὶ δὲν γνωρίζω πλέον κατὰ ποῖον τρόπον μετὰ ταῦτα ἀπωλέσθη.

6 Εἰσεπήδησε, μετὰ βίας εἰσώρμησεν. Ἡ παρουσία τοῦ εἰσπηδήσαντος Οἰδίποδος ἐκώλυσε τοὺς παρόντας νὰ προσέχωσιν εἰς τὴν Ἰοκάστην.

7 Ἐπειδὴ ἡ θύρα ἦτο κεκλεισμένη, νὰ θεῶνται οἱ παρόντες δὲν ἠδύναντο.

8 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Περιερχόμενον ὥσπερ ἐμμανῆ„.

9 Παρὰ τοῖς τραγικοῖς σημαίνει καὶ τὸ ξίφος.

10 Ἐκ τοῦ ἐξαιτῶν πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὸ ζητῶν, ἢ ἐρευνῶν. Τὸ γυναῖκα, οὐ γυναῖκα, εἶναι σχῆμα ὀξύμωρον, ὡς τὸ ἄδωρα δῶρα.

11 Ὁ Σχολιαστὴς λέγει· "ὅτι ἐξ ἐκείνης ἐσπάρη, καὶ εἰς ἐκείνην ἔσπειρεν„. Πλάτ. ἐν Νόμ. VII, 839 "ἀπεχομένους δὲ ἀρούρας θηλείας πάσης ἐν ᾗ μὴ βούλοιτο ἄν σοι φύεσθαι τὸ σπαρέν„.

12 Ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐκ τῶν παρόντων ἔδειξε, ποῦ εἶναι ἡ γυνή, ὁ ἐξάγγελος εἰκάζει, ὅτι δαίμων τις

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δεινὸν δ' ἀΰσας, ὡς ὑφηγητοῦ τινός[1],
πύλαις διπλαῖς ἐνήλατ', ἐκ δὲ πυθμένων
ἔκλινε[2] κοῖλα κλῆθρα κἀμπίπτει στέγῃ,
οὗ δὴ κρεμαστὴν τὴν γυναῖκ' ἐσείδομεν,
πλεκταῖς ἑώραις[3] ἐμπεπλεγμένην. ὁ δέ,
ὅπως δρᾷ νιν, δεινὰ βρυχηθεὶς[4] τάλας
χαλᾷ κρεμαστὴν ἀρτάνην[5]. ἐπεὶ δὲ γῇ
ἔκειτο τλήμων, δεινὰ δ'[6] ἦν τἀνθένδ' ὁρᾶν.
ἀποσπάσας γὰρ εἱμάτων χρυσηλάτους
περόνας ἀπ' αὐτῆς, αἷσιν ἐξεστέλλετο[7],
ἄρας ἔπαισεν ἄρθρα[8] τῶν αὑτοῦ κύκλων,

τοῦτο ἔπραξεν, ὡς Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 663 "ἐξέκλεψεν ἢ ἐξῃτήσατο θεός τις, οὐκ ἄνθρωπος„, Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ. 243 "ῥήμαθ', ἃ δαίμων κοὐδεὶς ἀνδρῶν ἐδίδαξεν„.

1 Ὡσεὶ ὁδηγός τις ἔδειξε τὴν ὁδόν. Τῷ Nauck φαίνεται ἀνάρμοστον τὸ τινός, ἀνθ' οὗ εἰκάζει θεοῦ.

2 Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἀνέτρεψε τὰς θύρας, καὶ κατέβαλεν ἐκ τῶν πυθμένων„ Κλῆθρον δὲ εἶναι ὅ ἔν τισι χώραις τῆς Ἑλλάδος καλούμενος μάνδαλος. Παρέχει ὅμως δυσκολίας τοῖς ἑρμηνευταῖς, διὰ τί τὰ κλῆθρα ὀνομάζονται κοῖλα. Νομίζομεν, ὅτι τὸ ἐπίθετον πρέπει νὰ ληφθῇ κατηγορηματικῶς, δηλ. ἀνέτρεψε κάτωθεν τὰ κλῆθρα, ὥστε νὰ γείνωσι κοῖλα. Οὕτω δὲ ἠδυνήθη νὰ εἰσχωρήσῃ.

3 Ἡ λέξις ἑώρα δὲν ἀπαντᾷ μὲν ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ γινώσκει ταύτην ὁ Εὐστάθιος εἰς Ἰλιάδ. Γ, 389· "ὅτι δὲ ἡ ῥηθεῖσα αἰώρα καὶ διὰ τοῦ ε ψιλοῦ ἔχει τὴν ἄρχουσαν, ὡς δηλοῖ οὐ μόνον τὸ πλεκταῖς ἑώραις ἐμπεπλεγμένην, ἀλλὰ καὶ τὸ μετέωροι, ἕτεροι ἀγωνιζέσθωσαν„. Καὶ ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "ἑώρα, διὰ τοῦ ε, ὅθεν καὶ μετέωρον, κρεμάθρα, δι' οὗ κρεμᾷ τίς τι„.

4 Μεταφορὰ ἐκ τοῦ λέοντος· ὡς ὁ Σχολιαστὴς λέγει· "Βρυχησάμενος, ἀπὸ τῆς φωνῆς τῶν λεόντων, ἀντὶ τοῦ ἀνομώξας„.

5 Ἀρτάνη (ἐκ τοῦ ἀρτάω) σημαίνει σχοινίον ἢ ἄλλο τι, δι' οὗ τις ἀρτᾶται, ὡς Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 54 "πλεκταῖσιν ἀρτάναισι λωβᾶται βίον„.

6 Ὁ δὲ ἐνταῦθα περιττεύει, ἀλλ' εὕρηται καὶ παρὰ τοῖς ἐπικοῖς καὶ τοῖς ἀττικοῖς, μάλιστα δὲ ἐν ταῖς χρονικαῖς προτάσεσιν, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Ε, 438 "ἀλλ' ὅτε δὴ τὸ τέταρτον ἐπέσσυτο δαίμονι ἶσος, δεινὰ δ' ὁμοκλήσας προσέφη ἑκάεργος Ἀπόλλων„, Ξενοφ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ. 1, 3, 5 "ἐπεὶ δὲ ὑμεῖς οὐ βούλεσθε συμπορεύεσθαι, ἀνάγκη δέ μοι„.

7 Δι' ὧν ἐκοσμεῖτο.

8 Κατὰ τὸν Wolff εἶναι ἀντι-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αὐδῶν τοιαῦθ'· ὀθούνεκ'[1] οὐκ ὄψοιντό νιν,
οὔθ' οἷ' ἔπασχεν[2] οὔθ' ὁποῖ' ἔδρα κακά,
ἀλλ' ἐν σκότῳ τὸ λοιπὸν οὓς μὲν οὐκ ἔδει[3]
ὄψοιαθ'[4], οὓς δ' ἔχρῃζεν οὐ γνωσοίατο[5].
τοιαῦτ' ἐφυμνῶν[6], πολλάκις τε κοὐχ ἅπαξ 1275
ἤρασσ'[7] ἐπαίρων βλέφαρα[7]. φοίνιαι δ' ὁμοῦ[8]
γλῆναι[9] γένει' ἔτεγγον, οὐδ' ἀνίεσαν

κείμενον τοῦ ἄρας, ὡς καὶ ἐν στίχ. 1376. Ὁ Nauck ὅμως λαμβάνει ὡς ἀντικείμενον τοῦ ἄρας τὰς περόνας. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "ἐκέντησε τὰ μέρη τῶν ἑαυτοῦ ὀφθαλμῶν, ἔνθα ἁρμόζεται τὰ βλέφαρα, τουτέστι τὰς κόρας„. Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 61 "εἰς ὄμμαθ' αὑτοῦ δεινὸν ἐμβάλλει φόνον χρυσηλάτοις πόρπαισιν αἱμάξας κόρας„.

1 Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ὅτι, ὡς καὶ ἐν στίχ. 572. Τὸ ὑποκείμενον νον εἶναι οἱ κύκλοι, ἤτοι οἱ ὀφθαλμοί. Ἀντὶ τοῦ ὄψοιντο ὁ Hermann ἔγραψεν ὄψαιντο, ἀλλ' ὁ τοιοῦτος ἀόριστος δικαίως ἀμφισβητεῖται. Πρὸς τούτοις ὁ ἀόριστος ἤθελε παρέχει ἔννοιαν ἀνάρμοστον, δηλ. ὁ Οἰδίπους ἐτύφλωσεν ἑαυτόν, διότι δὲν εἶδε τὰ παρελθόντα κακὰ καὶ ἐγκλήματα. Αἰτία ὅμως δὲν εἶναι οἱ ὀφθαλμοί, ἀλλ' ἡ διάνοια τοῦ Οἰδίποδος. Οὗτος ἐτύφλωσεν ἑαυτόν, ὅπως μὴ βλέπῃ τὰ αἴσχη αὐτοῦ, καὶ τοῦτο οὐ μόνον ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἅιδου. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Οὐκ ὄψονται αὐτὸν οὔτε οἷα ἔπασχεν, οὔτε ὁποῖα ἔδρα„.

2 Διὰ μὲν τοῦ ἔπασχεν ἐννοεῖ τὸν γάμον μετὰ τῆς μητρός, διὰ δὲ τοῦ ἔδρα τὸν φόνον τοῦ Λαΐου.

3 Ἐννοεῖται τὸ ἀπαρέμφατον ἰδεῖν· δηλοῖ δὲ τοὺς παῖδας.

4 Ὁ ποιητὴς ἐν τῇ φράσει ἐν σκότῳ ὄψοιατο μετεχειρίσθη τὴν αὐτὴν εἰρωνείαν, ἣν καὶ ἐν στίχ. 419 "βλέποντα νῦν μὲν ὄρθ', ἔπειτα δὲ σκότον„.

5 Ἐπειδὴ ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῶν τεκόντων, προδήλως ὁ Οἰδίπους δὲν θέλει νὰ γνωρίσῃ ἐν Ἅιδου αὐτούς.

6 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει ἀνομιμώζων, Ἀντιγόν. ἐν στίχ. 1304 "κακὰς πράξεις ἐφυμνήσασα τῷ παιδοκτόνῳ„. Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Wunder, ὅτι τὴν φράσιν πολλάκις τε κοὐχ ἅπαξ δὲν πρέπει νὰ συντάξωμεν μετὰ τοῦ ἐφυμνῶν, ἀλλὰ μετὰ τοῦ ἤρασσε· διότι ἦτο ἱκανὸν νὰ εἴπῃ ἅπαξ τοὺς λόγους.

7 Εἶναι ἀντικείμενον τοῦ ἤρασσε καὶ τοῦ ἐπαίρων. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἀναπετάσας τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔπαιεν„.

8 Τὸ ὁμοῦ δηλοῖ, ὅτι τὸ αἷμα ἐξεχέετο ἅμα τῷ παίειν. Ὀρθῶς δ' ὁ Σχολιαστὴς λέγει· "Ἅμα δὲ τῷ παίειν αἱ αἱματηραὶ τῶν ὀμμάτων κόραι ἔβρεχον τὰ γένεια„.

9 Ἀντὶ τοῦ γλῆναι ὁ Wake-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φόνου[1] μυδώσας σταγόνας, ἀλλ' ὁμοῦ μέλας
ὄμβρος χαλάζης[2] αἱματοῦς ἐτέγγετο,
τάδ' ἐκ δυοῖν ἔρρωγεν οὐ μόνου κάτα[3],
ἀλλ' ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ συμμιγῆ κακά.
ὁ πρὶν παλαιὸς[4] δ' ὄλβος ἦν πάροιθε μὲν
ὄλβος δικαίως· νῦν δὲ τῇδε θἠμέρᾳ
στεναγμός, ἄτη, θάνατος, αἰσχύνη[5], κακῶν
ὅσ' ἔστι πάντων ὀνόματ', οὐδέν ἐστ' ἀπόν[6],

field ἔγραψε κρῆναι, ὅπερ δὲν εἶναι ἄτοπον.

1 *Φόνος* λέγεται οὐ μόνον τὸ γυνόμενον αἷμα ἐκ τοῦ φονευθέντος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ὀπωσδήποτε τρωθέντος, ὡς παρὰ Πινδ. ἐν Ἰσθμ. 7, 50 "αἵμαξε Τηλέφου μαίλανι ῥαίνων φόνῳ πεδίον„. Οὐδὲ ἐξέχεον ὑγρὰς σταγόνας αἵματος

2 *Αἱ δύο* λέξεις ἀποτελοῦσι μίαν ἔννοιαν. Ὁ ποιητὴς θέλει νὰ δηλώσῃ, ὅτι αἱ ἐκχεόμεναι σταγόνες δὲν ἦσαν ὑγραί, ὡς ἐξέρχονται ἐκ τῶν ἄλλων μελῶν τοῦ σώματος, ἀλλ' ὅτι ἦσαν οἱονεὶ πηκταὶ ὡς χάλαζα καὶ τὸ σχῆμα ταύτης ἔχουσαι. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν αἵματος, ἀλλ' ὁ Heath διώρθωσεν οὐχὶ ἀπιθάνως εἰς αἱματοῦς. Ἡ δὲ συναίρεσις ἐγένετο ὡς κερασοῦσσ' ἔλαφος ἐν ἀποσπάσμ. 87 κνώδαλα πτεροῦντα. Αἰσχύλ. ἐν Ἱκέτισ. 969, αἰθαλοῦσσα φλόξ, ἐν Προμηθ. 996.

3 *Τὸν στίχον* τοῦτον μετὰ τοῦ ἑπομένου ὅλως ἐξαλείφει ὁ Dindorf νομίζων, ὅτι οὗτοι ἐποιήθησαν ὑπό τινος γραμματικοῦ, θέλοντος νὰ πληρώσῃ κενὸν τοῦ κειμένου. Ὁ Schneidewin τρέπει τὸ μόνου εἰς μόνῳ, ὁ δὲ Lachmann γράφει οὐ μόνου μόνῳ, ὅπερ δὲν ἤθελεν εἶναι ἀπίθανον. Ἐν τέλει ὁ Otto τὸ κακὰ τρέπει εἰς κάτα, ὅπερ δέχεται καὶ ὁ Wolff, ὅστις ἐξηγεῖ οὕτωσί· τὰ δὲ κακὰ ἔρρωγεν ἐξ Ἰοκάστης (1075) καὶ Οἰδίπου, οὐ κατ' Οἰδίπου μόνου, ἀλλὰ συμμιγῆ ἀμφοῖν

4 *Πλήρεις* φράσεις, τόνον εἰς τὸν λόγον δίδουσαι, ἀπαντῶσι πολλαχοῦ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὡς Σοφοκλ. ἐν Τραχιν. 555 "ἦν μοι παλαιὸν δῶρον ἀρχαίου ποτὲ θηρός„, ἐν Αἴαντ. 414 "πολὺν δαρόν τε χρόνον„, Λυσίας 6, 51 "κατὰ τὸ νόμιμον τὸ παλαιὸν καὶ ἀρχαῖον„.

5 *Ἀντὶ* τοῦ αἰσχύνη ὁ Naber εἰκάζει ἀγχόνη, ὅπερ δὲν εἶναι ἀπίθανον. Διότι τὴν ἔννοιαν ταύτην ἐδήλωσε διὰ τῆς λέξεως θάνατος. Ἡ ὁμιλία τοῦ Οἰδίποδος πρὸς τὴν μητέρα φέρει αἰσχύνην· καὶ ἄρα ἡ λέξις δὲν εἶναι ἀνεξήγητος.

6 *Ὁ ποιητὴς* συγκεντροῖ πάντα τὰ κακά, ὡς καὶ ἐν Ἀντιγόν. 4 "οὐδὲν γὰρ οὔτ' ἀλγεινὸν οὔτ' ἄτης ἄτερ, οὔτ' αἰσχρὸν οὔτ' ἄτιμον ἔσθ', ὁποῖον οὐ τῶν σῶν τε κἀμῶν οὐκ ὄπωπ' ἐγὼ κακῶν„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ

νῦν δ' ἔσθ' ὁ τλήμων ἐν τίνι σχολῇ[1] κακοῦ;

ΕΞΑΓΓΕΛΟΣ

βοᾷ[2] διοίγειν κλῆθρα, καὶ δηλοῦν τινα
τοῖς πᾶσι Καδμείοισι τὸν πατροκτόνον,
τὸν μητρὸς[3]— αὐδῶν ἀνόσι' οὐδὲ ῥητά μοι,
ὡς ἐκ χθονὸς ῥίψων[4] ἑαυτὸν οὐδ' ἔτι 1290
μενῶν δόμοις ἀραῖος[5], ὡς ἠράσατο.
ῥώμης[6] γε μέντοι καὶ προηγητοῦ τινος
δεῖται· τὸ γὰρ νόσημα μεῖζον ἢ φέρειν[7].
δείξει[8] δὲ καὶ σοί· κλῆθρα γὰρ πυλῶν τάδε

1 *Τώρα δὲ ὁ ταλαίπωρος ἐν ποίᾳ παύσει τοῦ κακοῦ εὑρίσκεται; Ὁ χορὸς θέλει νὰ μάθῃ, ποῦ ἐσταμάτησε τὸ κακόν.*

2 *Μετὰ βοᾷς κελεύει, ὡς Ξενοφ. ἐν Κύρου Ἀναβάσ. I, 8, 2 "τῷ Κλεάρχῳ ἐβόα ἄγειν τὸ στράτευμα„ καὶ § 19 "ἐβόων δὲ ἀλλήλοις μὴ θεῖν δρόμῳ„. Ὁ Οἰδίπους θέλει νὰ δείξῃ ἑαυτὸν τοῖς Θηβαίοις, ὅπως γείνῃ ἐπισήμως γνωστὸν τῇ πόλει, ὅτι ὁ φονεὺς τοῦ Λαΐου ἀνεκαλύφθη. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Πιθανὴ ἡ αἰτία τοῦ ἐξιέναι αὐτόν, ἵνα (φησὶ) δείξῃ τοῖς πολίταις, ὅτι ἀξίως ἑαυτὸν ἐτιμωρήσατο ἐπὶ ἀκουσίοις παθήμασι, καὶ ὡς μέλλων ἑκοντὶ ἐξιέναι τῆς πόλεως διὰ τὰς ἀράς, ἃς ἔφθασεν ἐπαρασάμενος„.*

3 *Ὁ Οἰδίπους εἶπεν αἰσχρὰν λέξιν, ἀλλ' ὁ ἐξάγγελος αἰσχύνεται νὰ ἐπαναλάβῃ αὐτήν, ἴσως πόσιν, ἢ μιάστορα ἢ τοιοῦτό τι. Τὸ σχῆμα εἶναι ἀποσιώπησις. Ὀρθῶς δ' ὁ Σχολιαστὴς λέγει· "ἔμελλε λέγειν τὸν μητρὸς μιάστορα· σιγᾷ δὲ τοῦτο διὰ τὸ αἰσχρόν, καί φησιν ἀνόσιον, ἄρρητον εἶναι„. Ἡ ἀποσιώπησις ἐπ' αἰσχροῖς εἶναι συνήθης τοῖς ἀρχαίοις, ὡς παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Σφηξ. 1178 καὶ ἐν τῇ Παλατ. Ἀνθολογ. V, 34.*

4 *Ἡ μετοχὴ ἀποδίδοται εἰς τὸ βοᾷ. Ὁ Οἰδίπους θέλει νὰ ῥίψῃ ἑαυτὸν ἐκτὸς τῆς χώρας κατὰ τὸ κήρυγμα.*

5 *Δηλαδὴ ἀραῖς ὑποκείμενος, ἃς ἠράσατο.*

6 *Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι, τινὸς ἄλλου ἔχει ἀνάγκην ἰσχυρᾶς βοηθείας.*

7 *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Βαρὺ πλέον ἢ ὥστε δύνασθαι φέρειν τινά„.*

8 *Δύναται μὲν νὰ ἐξηγηθῇ καὶ ἀπροσώπως, ὡς καὶ ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ ὑπάρχουσιν αἱ φράσεις, δείξει δὴ τάχα, αὐτὸ δείξει, ἀλλὰ πιθανώτερον ἔχει ὑποκείμενον τὸν Οἰδίποδα, ὡς ἐν Αἴαντ. 66 "δείξω δὲ καὶ σοὶ τήνδε περιφανῆ νόσον„.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

διοίγεται. θέαμα δ' εἰσόψει τάχα
τοιοῦτον, οἷον καὶ στυγοῦντ'[1] ἐποικτίσαι.

ΧΟΡΟΣ

ὦ δεινὸν[2] ἰδεῖν πάθος ἀνθρώποις,
ὦ δεινότατον πάντων, ὅσ' ἐγὼ
προσέκυρσ'[3] ἤδη. τίς σ', ὦ τλήμων,
προσέβη μανία; τίς ὁ πηδήσας
μείζονα[4] δαίμων τῶν μακίστων
πρὸς σῇ δυσδαίμονι μοίρᾳ;
φεῦ[5] φεῦ, δύστην'. ἀλλ' οὐδ' ἐσιδεῖν
δύναμαί σε, θέλων[6] πόλλ' ἀνερέσθαι,
πολλὰ[7] πυθέσθαι, πολλὰ δ' ἀθρῆσαι·
τοίαν φρίκην παρέχεις μοι.

1 *Οὐχὶ μόνον ὁ φίλος, ἀλλὰ καὶ ὁ μισῶν δύναται νὰ οἰκτείρῃ, ὡς ἐν Αἴαντ.* 924 "ὡς καὶ παρ' ἐχθροῖς ἄξιος θρήνων τυχεῖν„ *καὶ ἐν ἀποσπάσμ.* 593, 8 "φεῦ κἂν ἀνοικτίρμων τις οἰκτείρειέ νιν„.

2 *Ταῦτα λέγει ὁ χορὸς τοῦ Οἰδίποδος ἐξελθόντος διὰ τῆς μέσης θύρας τῶν ἀνακτόρων, ἀγομένου ὑπὸ θεραπόντων καὶ στηριζομένου. Ἡ θέα ἦτο οὕτως οἰκτρά, ὥστε οἱ γέροντες ἀπέστρεψαν τοὺς ὀφθαλμούς, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ἑπομένων. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ἴσως οἱ κατὰ τὸν χορὸν ἰδόντες ἀπεστράφησαν, μὴ δυνάμενοι θεάσασθαι τὸ πάθος„.*

3 *Τὸ σύνθετον συνετάχθη πρὸς αἰτιατικήν, ὡς καὶ τὸ ἁπλοῦν, Εὐριπίδ. ἐν Ῥήσ.* 113 "εἰ μὴ κυρήσεις πολεμίους φεύγοντας„ *καὶ ἐν Ἑκάβ.* 698 "ἐπ' ἀκταῖς νιν κυρῶ„. *Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως. Ὁ* Blaydes *ὅμως ἔτρεψεν εἰς ὁπόσοις.*

4 *Δηλαδὴ πεδήματα· ἡ δὲ φράσις μείζονα τῶν μακίστων εἶναι ὑπερβολική, ὡς τὸ ἄρρητ' ἀρρήτων ἐν στίχ.* 465. *Ἀντὶ τοῦ μείζονα ὁ* Blaydes *καὶ ὁ* Herwerden *εἰκάζουσι μάσσονα, ὅπερ, ἂν ἔγραφεν ὁ ποιητής, ἤθελεν εἶναι ἀκριβέστερον.*

5 *Τὴν φράσιν φεῦ φεῦ, δύστην' ὁ* Dindorf *καὶ ὁ* Wunder *ἐξαλείφουσιν.*

6 *Ἂν καὶ θέλω πολλὰ νὰ ἐρωτήσω.*

7 *Ἐν τῷ δευτέρῳ κώλῳ τῆς ἀναφορᾶς συνήθως λείπει ὁ δέ, ὡς παρ' Ὁμήρ. ἐν' Ὀδυσσ. Θ,* 322 "ἦλθε Ποσειδάων, ἦλθ' Ἑρμείας, ἦλθεν δὲ Ἀπόλλων„. *Τὸ πλῆρες τῆς φράσεως ὑποδηλοῖ τὴν ζωηρὰν τῶν γερόντων συμπάθειαν*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

αἰεῖ, φεῦ φεῦ, δύστανος ἐγώ.
ποῖ γᾶς φέρομαι τλάμων; πᾷ μοι
φθογγὰ διαπέταται[1] φοράδην; 1310
ἰὼ δαῖμον, ἵν' ἐξήλλου;[2]

ΧΟΡΟΣ

ἐς δεινὸν[3] οὐδ' ἀκουστὸν οὐδ' ἐπόψιμον·

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

Στροφὴ α'.

ἰὼ σκότου[4]
νέφος ἐμὸν ἀπότροπον[5], ἐπιπλόμενον ἄφατον,
ἀδάματόν τε καὶ δυσούριστον[6].

1 *Τὰ πλεῖστα χειρόγραφα ἔχουσι διαπέταται, ἄλλα διαπέπταται καὶ ἔν διέπτατai, ὁ δὲ* Bellermann *εἰκάζει, ὅτι εἶναι διαπεπότaται. Ὁπωσδήποτε τὸ χωρίον παρέχει φυσικὴν ἀλήθειαν, δηλ. ἡ φωνὴ τοῦ τυφλοῦ παρίσταται ὡς διαπιαμένη καὶ φεύγουσα ἐν τῷ σκοτεινῷ χώρῳ, ὅπερ περιβάλλει τοῦτον, Πλάτ. ἐν Φαίδων.* 84 *B* "ὅπως μὴ ἡ ψυχὴ ὑπὸ τῶν ἀνέμων διαφυσηθεῖσα καὶ διαπτομένη οἴχηται καὶ οὐδὲν ἔτι οὐδαμοῦ„. *Τὸ φοράδην δηλοῖ ὁρμητικά.*

2 *Ἡ μεταφορὰ ἐκ τῶν ἁλλομένων ἐν τῷ ἀγῶνι. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ὦ τύχη, ποῖ προέβης;„ Τὴν αὐτὴν περίπου ἔννοιαν ἐδήλωσε καὶ ἐν στίχ.* 1301, *Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ.* 521 "ὦ δυσπόνητε δαῖμον, ὡς ἄγαν βαρὺς ποδοῖν ἐνήλλου παντὶ Περσικῷ στρατῷ„.

3 *Ἐκ τοῦ προηγουμένου στίχου ἐννοεῖται τὸ ῥῆμα ἐξήλλετο. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Εἰς χαλεπόν, προέβη δηλονότι, οὐ προσιτὸν εἰς ἀκοήν, οὐδὲ προσιτὸν εἰς θέαν„.*

4 *Ἐν τῷδε τῷ κομμῷ ὁ Οἰδίπους ἀνομολογεῖ τὸ μέγεθος τοῦ πάθους.*

5 *Ὁ Ἡσύχιος ἑρμηνεύει· "ὅ τις ἂν ἀποτράποιτο„ δηλ. φοβερόν. Οἱ συγκεκομμένοι τύποι τοῦ πέλω καὶ πέλομαι δὲν ἀπαντῶσιν ἀλλαχοῦ παρὰ τοῖς τραγικοῖς. Σημαίνει δὲ ἐπερχόμενον ἄρρητον. Τὸ ἀδάματον = ἀδάμαστον. Ἡ πρότασις αὕτη δὲν ἔχει ῥῆμα, διότι εἶναι ἐπιφώνησις.*

6 *Ὅπως συμφωνήσῃ πρὸς τὸ μέτρον τῆς ἀντιστροφῆς ὁ* Hermann *προσέθηκε τὸ ὄν, ὁ* Nauck *ὅμως τὸ δυσούριστον τρέπει εἰς δυσοιώνιστον. Τοῦτο ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ὄρον μὴ ἔχον, ἀλλ' ἀεὶ παραμένον, δυσπεριόδευτον„, ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν· διότι ὁ ποιητὴς πα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οἴμοι.
εἴμοι μάλ' αὖθις, οἷον εἰσέδυ μ' ἅμα
κέντρων[1] τε τῶνδ' οἴστρημα καὶ μνήμη κακῶν.

ΧΟΡΟΣ

καὶ θαῦμά γ' οὐδὲν ἐν τοσοῖσδε πήμασιν
διπλᾶ σε πενθεῖν καὶ διπλᾶ φορεῖν[2] κακά

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

Ἀντιστροφὴ α'.

ἰὼ φίλος,
σὺ μὲν ἐμὸς ἐπίπολος[3] ἔτι μόνιμος· ἔτι γὰρ
ὑπομένεις με τὸν τυφλὸν κηδεύων[4].
φεῦ φεῦ·
οὐ γάρ με λήθεις[5], ἀλλὰ γιγνώσκω σαφῶς,
καίπερ σκοτεινός[6], τήν γε σὴν αὐδὴν ὅμως.

ΧΟΡΟΣ

ὦ δεινὰ δράσας, πῶς ἔτλης τοιαῦτα σὰς
ὄψεις μαρᾶναι[7]; τίς σ' ἐπῆρε δαιμόνων;

διατηρεῖ τὴν μεταφορὰν τοῦ νέφους. Σημαίνει λοιπὸν τὸ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἀχθέν.

1 *Κέντρα* εἶναι αἱ περόναι, περὶ ὧν εἶπεν ἐν στίχ. 1269. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ὁμοῦ με εἰσέδυ ἥ τε ἀπὸ τῆς πηρώσεως ἀλγηδὼν καὶ ἡ τῶν κακῶν ὑπόμνησις". Ὁ Οἰδίπους ἔχει σωματικὰς καὶ ψυχικὰς ἀλγηδόνας.

2 Τὰ πλεῖστα χειρόγραφα ἔχουσι *φορεῖν*, ὀλίγα δὲ *φέρειν*.

3 Σημαίνει, ὅ τι καὶ τὸ πρόσπολος, θεράπων. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Περιπολῶν ἐμὲ καὶ περιμένων ἔτι". Τοῦτο λέγει ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κοινὴν συνήθειαν· "Ἀνδρὸς κακῶς πράσσοντος ἐκποδὼν φίλοι" Ἀπόσπασμ. 663.

4 Διότι ἀκόμη ὑπομένεις θεραπεύων με τὸν τυφλόν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 750 "ἀεί σε κηδεύουσα καὶ τὸ σὸν κάρα".

5 Παραπλήσιον λέγει ὁ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδ. Ω, 563 "καὶ δέ σε γιγνώσκω, Πρίαμε, φρεσίν, οὐδέ με λήθεις".

6 Καίπερ μὴ βλέπων, ὅμως γνωρίζω ἀκριβῶς βέβαια τὴν φωνήν σου, ἐν Αἴαντ. 15 "ὡς εὐμαθές σου, κἂν ἄποπτος ἦς, ὅμως φώνημ' ἀκούω καὶ ξυναρπάζω φρενί".

7 Ὅρα, ὅτι ὁ ποιητὴς μετεχειρίσθη τὸ μαραίνειν ἐπὶ ἐξορύξεως

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

Στροφή β'

Ἀπόλλων τάδ'[1] *ἦν, Ἀπόλλων, φίλοι,*
ὁ κακὰ κακὰ τελῶν, ἐμὰ τάδ' ἐμὰ πάθεα· 1330
ἔπαισε δ' αὐτόχειρ νιν[2] *οὔτις, ἀλλ' ἐγὼ τλάμων.*
τί γὰρ ἔδει μ' ὁρᾶν,
ὅτῳ γ' ὁρῶντι[3] *μηδὲν ἦν ἰδεῖν γλυκύ;* 1335

ΧΟΡΟΣ

ἦν ταῦθ', ὅπωσπερ καὶ σὺ φῄς.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

τί δῆτ' ἐμοὶ βλεπτὸν ἢ
στερκτὸν ἢ προσήγορον
ἔτ' ἔστ' ἀκούειν ἡδονᾷ[4]*, φίλοι;*
ἀπάγετ' ἐκτόπιον[5] *ὅ τι τάχιστά με,* 1340

ῶν ὀφθαλμῶν. *Τὸ ἐπῆρε σημαίνει ἔπεισεν, ὡς καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ.* 286 "ὅστις μ' ἐπάρας ἔργον ἀνοσιώτατον„.

1 *Ἡ ἀντωνυμία συντακτέα μετὰ τοῦ ἑπομένου κακά. Ὁ Οἰδίπους ἀποκρίνεται κατὰ σχῆμα χιαστόν· διότι ἡ μὲν πρώτη ἀπόκρισις γίνεται πρὸς τὸ τίς σ' ἐπῆρε δαιμόνων, ἡ δὲ δευτέρα πρὸς τὸ πρῶτον ἐρώτημα Νῦν ὁ τυφλὸς κατανοεῖ τὸν λόγον τοῦ Τειρεσίου εἰπόντος ἐν στίχ.* 377 "ἱκανὸς Ἀπόλλων, ᾧ τάδ' ἐκπρᾶξαι μέλει„.

2 *Δηλαδὴ τὰς ὄψεις. Ὁ ποιητὴς ὁμαλῶς ἤθελεν εἰπεῖ· ἔπαισε δέ νιν οὔτις ἄλλος, ἀλλ' ἐγὼ αὐτόχειρ, ὡς Ἰλιάδ. Φ,* 275 "ἄλλος δ' οὔτις μοι τόσον αἴτιος οὐρανιώνων, ἀλλὰ φίλη μήτηρ„ *καὶ Ξενοφ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ.* 6, 4, 2 "ἐν τῷ μέσῳ ἄλλη πόλις οὐδεμία, οὔτε φιλία οὔτε ἑλληνίς, ἀλλὰ Θρᾷκες„. *Ἀνέκδοτ.* Bekker 468, 6 "Αὐτόχειρα· οὐ τὸν ἑαυτὸν ἀνελόντα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ πράξαντος ὁτιοῦν τῇ ἑαυτοῦ χειρί„.

3 *Τὸ ὑμῶν τε ἰσοδυναμεῖ τῷ ἕως ὁρῶν ἤ.*

4 *Ἡ δοτικὴ αὕτη ἀπὸ κοινοῦ ἐννοεῖται εἰς τὸ βλεπτὸν καὶ στερκτόν. Τί λοιπὸν δύναμαι νὰ ἴδω ἢ νὰ ἀγαπήσω ἢ νὰ προσαγορεύσω πλέον μετ' εὐχαριστήσεως, φίλοι;*

5 *Μετεχειρίσθη ἐπίθετον ἀντὶ ἐπιρρηματικοῦ προσδιορισμοῦ· ἐκ τοῦ τόπου, ὡς ἐν στίχ.* 1411 "θαλάσσιον ἐκρίψατε„ *ἀντὶ εἰς θάλασσαν.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀπάγετ', ὦ φίλοι, τὸν μέγ' ὀλέθριον[1],
τὸν καταρατότατον, ἔτι δὲ καὶ θεοῖς
ἐχθρότατον[2] βροτῶν.

ΧΟΡΟΣ

δείλαιε[3] τοῦ νοῦ τῆς τε συμφορᾶς ἴσον,
ὡς ἠθέλησα μηδέ σ' ἂν γνῶναί ποτε[4].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

Ἀντιστροφὴ β'.

ὄλοιθ' ὅστις[5] ἦν, ὃς ἀγρίας πέδας[6]
νομάδος[7] ἐπιποδίας ἔλασέ μ', ἀπό τε φόνου

1 Ἐπέχει θέσιν ὑπερθετικοῦ, ὡς παρ' Ὁμήρῳ μέγ' ἔξοχος. Ἀπαντᾷ ὅμως καὶ παρ' ἄλλοις, ὡς παρ' Ἡσιόδ. ἐν Ἔργ. 286 "μέγα νήπιε Πέρση" καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 648 "ὦ μέγ' εὐδαίμων κόρη".

2 Ὁ Μοῖρις 195, 16 παρατηρεῖ "ἔχθιστος Ἀττικοί, ἐχθρότατος Ἕλληνες".

3 Τὸ δείλαιος δέχεται γενικὴν δηλοῦσαν τὸ αἴτιον, ὡς καὶ τὰ σχέτλιος, τάλας, τλήμων, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ. 783 "ὦ σχετλία σὺ τῶν ἀμετρήτων πόνων" καὶ ἐν Ἑλέν. 246 "ὦ τάλαινα συμφορᾶς". Περὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ νοῦ ὑπάρχει διαφωνία. Κατὰ τὸν Wolff ὁ χορὸς οἰκτείρει τὸν Οἰδίποδα, διότι οὗτος κατανοεῖ καὶ αἰσθάνεται τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς. Τοῦτο ὅμως ἤθελεν εἶναι πρωθύστερον. Σχολιαστής τις ἑρμηνεύει τὸν νοῦν ἐπίνοιαν, ὅπερ φαίνεταί μοι πιθανώτερον· "Ἄθλιε κατ' ἴσον ἕνεκα τοῦ νοῦ, ἤγουν τοῦ σκοποῦ τῆς ἐπινοίας καὶ ἕνεκα τῆς συμφορᾶς, ἤγουν ὧν σοι συνέβη καὶ ἕνεκα ὧν ἐπενοήσω".

4 Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν, ὡς σ' ἠθέλησα μηδ' ἀναγνῶναί ποτ' ἄγ' ἐπειδὴ ὅμως τὸ ἀναγινώσκειν ἐνταῦθα δυσκόλως δύναται νὰ ἐξηγηθῇ, ὁ μὲν Neue διώρθωσεν εἰς, ὡς ἠθέλησα μηδὲ σ' ἂν γνῶναί ποτε, ὁ δὲ Dobree ἔτρεψεν εἰς μηδαμὰ γνῶναι, διότι δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξηγήσῃ τὸ μηδέ. Ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι τὸ χωρίον ἀπῄτει τὴν ἐπίδοσιν, δηλ. ἠθέλησα μηδὲ νὰ σὲ γνωρίσω. Μετεχειρίσθη δὲ τὸν ἀόριστον, διότι θέλει νὰ χρονολογήσῃ τὴν θέλησιν ἀπὸ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἀνεγνώρισε τὸν Οἰδίποδα, οἷος εἶναι.

5 Ὁ Οἰδίπους γινώσκει τὸν σωτῆρα αὐτοῦ, ἀλλὰ λέγει τοῦτον γενικῶς χάριν ἐπιτάσεως.

6 Ἂν καὶ ἡ φράσις αὕτη ἀποδίδοται εἰς ῥῆμα διάφορον, ὅμως δέον νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ἀπὸ ἓκ τῆς ἑπομένης φράσεως.

7 Τὸ νομάδος τῶν χειρογράφων ὁ Elmsley διώρθωσεν εἰς νο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔρρυτο κἀνέσωσεν, οὐδὲν εἰς χάριν πράσσων.
τότε γὰρ ἂν θανὼν[1]
οὐκ ἦν φίλοισιν οὐδ' ἐμοὶ τοσόνδ' ἄχος. 1355

ΧΟΡΟΣ

θέλοντι κἀμοὶ τοῦτ' ἂν ἦν.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

οὔκουν πατρός γ' ἂν φονεὺς
ἦλθον[2], οὐδὲ νυμφίος
βροτοῖς ἐκλήθην ὧν ἔφυν ἄπο[3].
νῦν δ', ἄθεος μὲν εἰμί, ἀνοσίων δὲ παῖς, 1360
ὁμογενὴς[4] δ' ἀφ' ὧν αὐτὸς ἔφυν τάλας.
εἰ δέ τι πρεσβύτερον[5] ἔτι κακοῦ κακόν, 1365
τοῦτ' ἔλαχ' Οἰδίπους[6].

δα, ὅπερ δὲν ἤθελεν εἶναι ἀτυ-. Τοῦτο ἠδύνατο νὰ σημαίνῃ οσκεκολλημένης εἰς τοὺς πόδας ἤ, λέγει ὁ Σχολιαστής· "Ἀπόλοιτο, ις ἀπὸ τῆς ἀγρίας πέδης τῆς δια-μομένης τοὺς πόδας μου ἔλαβε ἰ διέσωσέ με„. Πιθανώτερον ὅμως νομάδα σημαίνει ἐν νομαδικοῖς ποις, ὡς εἶπεν ἐν στίχ. 1026 "εὖ-ον ναπαίαις ἐν Κιθαιρῶνος πτυ-ῖς„.

1 Διότι ἂν ἤθελον ἀποθάνει τε, δὲν ἤθελον προξενήσει τόσην λῖψιν, οὔτε εἰς τοὺς φίλους, οὔτε ς ἐμαυτόν.

2 Ἐννοεῖται καὶ ἐνταῦθα ἡ προ-γουμένη ὑπόθεσις, εἰ ἔθανον.

3 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· οὔτε ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐκλήθην ν νυμφίος τῆς γυναικός, ἀφ' ἧς γεννήθην, ἤγουν τῆς μητρός„.

4 Τὸ ἐπίθετον ἐνταῦθα ἔχει ἐνεργητικὴν σημασίαν, δηλ. δηλοῖ τὸν ὁμοῦ γεννῶντα. Ἐπειδὴ δ' αὕτη δὲν ἀπαντᾷ ἀλλαχοῦ, ὁ Meineke διώρθωσεν εἰς ὁμολεχής, ὅπερ εὐφυὲς μέν, οὐχὶ δὲ καὶ ἀναγκαῖον.

5 Τὸ πρεσβύτερος οἱ ἀρχαῖοι συνήθως μεταχειρίζονται ἐπὶ ὑπεροχῆς ἐν χρόνῳ· ἐνίοτε ὅμως καὶ ἐπὶ ὑπεροχῆς τιμῆς ἢ ἀξίας, ὡς Εὐριπίδ. ἐν ἀποσπάσμ. 951 "οὐδὲν πρεσβύτερον νομίζω τᾶς σωφροσύνας„, Πλάτ. ἐν Συμπ. 218 D "ἐμοὶ οὐδέν ἐστι πρεσβύτερον τοῦ ὡς βέλτιστον ἐμὲ γενέσθαι„. Τοιαύτην σημασίαν ἔχει καὶ τὸ πρεσβεύω, ἐν Ἀντιγόν. 720 "φημὶ πρεσβεύειν πολύ, φῦναι τὸν ἄνδρα ἐπιστήμης πλέον„.

6 Τοῦτο λέγεται μετ' ἰδιαιτέρας ἐμφάσεως, ἥτις γίνεται αἰσθητή, ἂν τις ἐνθυμηθῇ τὸν στίχ. 8 "ὁ πᾶσι κλεινὸς Οἰδίπους καλούμενος„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ

οὐκ οἶδ', ὅπως σε φῶ βεβουλεῦσθαι καλῶς·
κρείσσων γὰρ ἦσθα μηκέτ' ὢν ἢ ζῶν τυφλός[1].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ὡς μὲν τάδ'[2] οὐχ ὧδ' ἔστ' ἄριστ' εἰργασμένα,
μή μ' ἐκδίδασκε, μηδὲ συμβούλευ' ἔτι.
ἐγὼ γὰρ οὐκ οἶδ', ὄμμασιν ποίοις[3] βλέπων
πατέρα ποτ' ἂν προσεῖδον εἰς Ἅιδου μολών,
οὐδ' αὖ τάλαιναν μητέρ', οἶν[4] ἐμοὶ δυοῖν
ἔργ' ἐστὶ κρείσσονʼ ἀγχόνης[5] εἰργασμένα.
ἀλλ' ἦ τέκνων δῆτ' ὄψις ἦν ἐφίμερος[6],
βλαστοῦσ'[7] ὅπως ἔβλαστε, προσλεύσσειν ἐμοί[8];

1 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Προτιμότερον ἂν ἦν τὸ μηδαμῶς εἶναί σε, ἢ ζῆν σε τυφλὸν ὄντα„. Τὰς μετοχὰς ἠδύνατο νὰ δηλώσῃ δι' ἀπαρεμφάτων. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντ. 635 "Κρείσσων γὰρ Ἅιδᾳ κεύθων ὁ νοσῶν μάτην„.

2 Τὰ τῆς τυφλώσεως. Ἐπειδὴ ὁ χορὸς ἀπεδοκίμασε τὴν τύφλωσιν, ὁ Οἰδίπους πειρᾶται διὰ μακρῶν, ὅπως δικαιολογηθῇ.

3 Οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον, ὅτι αἱ σωματικαὶ κολοβώσεις διέμενον καὶ ἐν Ἅιδου π. χ. ὁ Τειρεσίας ἦτο τυφλός, Ὀδυσσ. Κ, 493 καὶ Ἰλιάδ. Ψ, 65 "ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ Πατροκλῆος δειλοῖο, πάντ' αὐτῷ μέγεθός τε καὶ ὄμματα κάλ' εἰκυῖα, καὶ φωνήν, καὶ τοῖα περὶ χροῒ εἵματα ἕστο„. Καὶ ἡμεῖς λέγομεν, μὲ τί ὄμματα θὰ ἴδω τὸν πατέρα μου; Δημοσθέν. 25, 98 "ποίοις προσώποις, ἢ τίσιν ὀφθαλμοῖς πρὸς ἕκαστον τούτων ἀντιβλέψετε;„

4 Τὸ ἐργάζεσθαι, ὡς καὶ τὸ ποιεῖν, συνηθέστερον συντάσσεται πρὸς διπλῆν αἰτιατικήν, ἀλλ' εὕρηται καὶ πρὸς δοτικὴν καὶ αἰτιατικὴν συντεταγμένον, ὡς Ἀριστοφ. ἐν Σφηξὶν 1350 "πολλοῖς γὰρ ἤδη χἀτέροις αὖτ' εἰργάσω„, Ὀδυσσ. Λ, 289 "πολλὰ κἀκ' ἀνθρώποισιν ἐώργει„, καὶ Πλάτ. ἐν Ἀπολογ. 30 Α, "Ταῦτα νεωτέρῳ καὶ πρεσβυτέρῳ ποιήσω, καὶ ξένῳ καὶ ἀστῷ, μᾶλλον δὲ τοῖς ἀστοῖς„. Τὸ ἐμοὶ εἶναι τὸ ποιητικὸν αἴτιον τοῦ εἰργασμένα.

5 Μείζονος κακοῦ ἄξια ἡ ἀγχόνης, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Ἀλκήστ. 228 "ἄρ' ἄξια καὶ σφαγᾶς τάδε καὶ πλέον ἢ βρόχῳ δέρην πελάσσαι„, καὶ ἐν Βάκχ. 246 "ταῦτ' οὐχὶ δεινῆς ἀγχόνης ἔστ' ἄξια;„. Ἡ ἀγχόνη παρὰ τοῖς τραγικοῖς τίθεται ὡς ὁ σκληρότερος τρόπος τῆς τιμωρίας.

6 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "ἀξία ἐπιθυμεῖσθαι„.

7 Ἐνταῦθα περιεμένομεν βλα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐ[1] *δῆτα τοῖς γ' ἐμοῖσιν ὀφθαλμοῖς ποτε·*
οὐδ' ἄστυ γ' οὐδὲ πύργος[2] *οὐδὲ δαιμόνων*
ἀγάλματ' ἱερά, τῶν ὁ παντλήμων ἐγώ,
κάλλιστ' ἀνὴρ εἷς[3] *ἔν γε ταῖς Θήβαις τραφείς,* 1380
ἀπεστέρησ' ἐμαυτόν, αὐτὸς ἐννέπων[4]
ὠθεῖν ἅπαντας τὸν ἀσεβῆ, τὸν ἐκ θεῶν
φανέντ' ἄναγνον καὶ γένους[5] *τοῦ Λαΐου.*
τοιάνδ' ἐγὼ κηλῖδα[6] *μηνύσας ἐμὴν*
ὀρθοῖς ἔμελλον ὄμμασιν[7] *τούτους ὁρᾶν;* 1385
ἥκιστά γ'· ἀλλ' εἰ τῆς ἀκουούσης ἔτ' ἦν
πηγῆς δι' ὤτων φραγμός[8]*, οὐκ ἂν ἐσχόμην*

ὤτων, διότι τὰ τέκνα ἔβλαστον οὐχὶ ἡ ὄψις, ἀλλ' εἶναι ἡ συνήθ ἐναλλαγὴ ἐπιθέτου, ὡς ἐν Ἀντι. 792 "νεῖκος ἀνδρῶν ξύναιμον„ τὶ ξυναίμων„. Ἀλλὰ τὸ νὰ ἴδω τὰ κνα μου ἦτο ἄξιον νὰ ἐπιθυμῶ...

8 Ὁ μὲν Σχολιαστὴς θεωρεῖ ν πρόταση ἐρωτηματικήν, ὁ δὲ under παραλείπει τὸ ἐρωτηματικὸν μεῖον λέγων, ὅτι εἶναι ὑποφορά.

1 Ἐκ τῶν ἡγουμένων ἐννοεῖται φράσις, ἡ τέκνων ὄψις ἦν φίμερος.

2 Οἱ πύργοι τῶν Θηβῶν εἶναι ολυθρύλητοι παρὰ τοῖς τραγικοῖς.

3 Ἐπιτείνει τὴν σημασίαν τοῦ περθετικοῦ, ὡς παρ' Ἡροδότ. VI. 27 "Σμινδυρίδης .. ἐπὶ πλεῖστον δὴ λιδῆς εἷς ἀνὴρ ἀπίκετο„, Θουκυδίδ. VIII, 68 "τοὺς ἀγωνιζομένους πλεῖστα εἷς ἀνὴρ δυνάμενος ὠφελεῖν„. Ξενοφ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ. 1, 9, 22 "δῶρα πλεῖστα εἷς γε ἀνὴρ ὧν ἐλάμβανε„. Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ. 1340 "ἓν' ἄνδρ' ἰδεῖν ἄριστον Ἀργείων„. Μόνος ἄριστα ἀνατραφεὶς τοὐλάχιστον

ἐν Θήβαις. Ἡ φράσις αὕτη ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἑπομένην. Ὁ Herwerden ἀθετεῖ τὸν στίχον, ἀλλ' ἡ ἀθέτησις δὲν εἶναι πιθανή.

4 Τοῦτο ἐποίησεν ὁ Οἰδίπους ἐν στίχ 236.

5 Εἰς τὴν γενικὴν ταύτην δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ἐκ, διότι δὲν ἐξάγεται ὀρθὴ ἔννοια. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὡς γενικὴν ποιότητος, δηλ. φανέντα γένους τοῦ Λαΐου.

6 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Οὕτως ἐγὼ τὸν ἐμὸν μολυσμὸν προκηρύξας„.

7 Τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ὁ Οἰδίπους ἐξ αἰδοῦς, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ. 972 "αἰδὼς μ' ἔχει ἐν τῷδε πότμῳ προσβλέπειν σ' ὀρθαῖς κόραις„. Διὰ τοῦ τούτους ἐννοεῖ τοὺς πολίτας τῶν Θηβῶν.

8 Κατὰ τὸν Wunder ἰσοδυναμεῖ πρὸς τήνδε τὴν φράσιν· εἰ ἐξῆν ἔτι φράξαι τὴν ἀκούουσαν πηγὴν δι' ὤτων. Ὁ δὲ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἀλλ' εἰ ἐπὶ τούτοις

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸ μὴ[1] ᾽ποκλῆσαι τοὐμὸν ἄθλιον δέμας,
ἵν' ἦν[2] τυφλός τε καὶ κλύων μηδέν. τὸ γὰρ
τὴν φροντίδ' ἔξω τῶν κακῶν οἰκεῖν γλυκύ[3].
ἰὼ Κιθαιρών[4], τί μ' ἐδέχου; τί μ' οὐ λαβὼν
ἔκτεινας εὐθύς, ὡς[5] ἔδειξα μήποτε
ἐμαυτὸν ἀνθρώποισιν, ἔνθεν ἦν γεγώς;
ὦ Πόλυβε[6] καὶ Κόρινθε καὶ τὰ πάτρια
λόγῳ[7] παλαιὰ δώμαθ', οἷον ἆρά με
κάλλος κακῶν ὕπουλον[8] ἐξεθρέψατε.

ἦν φραγμὸς διὰ τῶν ὤτων τῆς ἀκουούσης πηγῆς, ἤγουν τῆς ἀκουστικῆς δυνάμεως„

1 Ἐνταῦθα περιεμένομεν τὸ μὴ οὐ, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱππολύτ. 658 "οὐκ ἄν ποτ' ἔσχον μὴ οὐ τάδ' ἐξειπεῖν πατρί„, Πλάτ. ἐν Πολιτ. I, 354 B. "οὐκ ἀπεσχόμην τὸ μὴ οὐκ ἐπὶ τοῦτο ἐλθεῖν„.

2 Τὸ ἵνα μετὰ τῶν παρῳχημένων τῆς ὁριστικῆς δηλοῖ, ὅτι ὁ σκοπὸς ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ, ἂν προηγεῖτο ἡ ἐνέργεια ἡ δηλουμένη διὰ τῆς προτάσεως, ἐξ ἧς ἐξαρτᾶται ἡ τελική, ὡς Πλάτ. ἐν Κρίτ. 44 D "εἰ γὰρ ὤφελον οἷοί τε εἶναι οἱ πολλοὶ τὰ μέγιστα κακὰ ἐξεργάζεσθαι, ἵνα οἷοί τε ἦσαν αὖ καὶ ἀγαθὰ τὰ μέγιστα, καὶ καλῶς ἂν εἶχε„.

3 Διότι εἶναι εὐχάριστον τὸ νὰ μὴ αἰσθάνηταί τις τὰ κακά. Τὸ ἀντίθετον εἶναι συνοικεῖν ἢ σύναυλον εἶναι κακοῖς.

4 Ὁ Οἰδίπους ἐν τῷ πάθει αὐτοῦ προσωποποιεῖ τὸν Κιθαιρῶνα, ὅπερ διεγείρει ἔλεον, καθ' ἃ παρετήρησεν ἀρχαῖός τις τεχνογράφος· "Κινεῖ δὲ ἔλεον καὶ λόγος πρὸς τόπον τινὰ γιγνόμενος. Παράδειγμα τούτου τὸ Σοφοκλέους, ὃς πεποίηκεν Οἰδίποδα πρὸς τὸν Κιθαιρῶνα διαλεγόμενον· ἰὼ Κιθαιρών, τί με ἐδέχου, τί με οὐ λαβὼν ἔκτεινες;„ Walz, rhetor, graec. 9, 588.

5 Καὶ τὸ ὡς ἐνταῦθα ἐτέθη μετὰ παρῳχημένου τῆς ὁριστικῆς ἐπὶ τελικῆς σημασίας. Ὅρα, ὅτι τὸ μήποτε κεῖται μετὰ τὸ ῥῆμα.

6 Τέσσαρας σπουδαίας ἐποχὰς τοῦ βίου διακρίνει ὁ Οἰδίπους, πρῶτον τὴν ἔκθεσιν ἐν στίχ. 1391, δεύτερον τὴν ἐν Κορίνθῳ ἀνατροφὴν 1394, τρίτον τὸν ἐν τριπλαῖς ἀμαξιτοῖς φόνον τοῦ Λαΐου 1398 καὶ τέταρτον τὸν μετὰ τῆς Ἰοκάστης γάμον 1403.

7 Τὰ πάτρια δώματα ἦσαν μόνον λόγῳ καὶ οὐχὶ ἔργῳ. Οὕτω τὸ λόγῳ προσδιορίζει τὰ πάτρια.

8 Ἡ λέξις λέγεται κυρίως ἐπὶ ἑλκῶν, ἅπερ κατ' ἐπιφάνειαν μὲν θεραπεύονται, ὅμως κάτωθεν λυμαίνονται τὸ σῶμα. Καὶ ὁ Οἰδίπους κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον ἦτο κόσμημα τοῦ οἴκου τοῦ Πολύβου, ἐν ἑαυτῷ ὅμως ἔκρυπτε πολλὰ κακά. Τὸ ὕπουλος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νῦν γὰρ[1] κακός τ' ὢν κἄκ κακῶν εὑρίσκομαι.
ὦ τρεῖς κέλευθοι καὶ κεκρυμμένη νάπη,
δρυμός τε καὶ στενωπὸς ἐν τριπλαῖς ὁδοῖς[2],
αἳ τοὐμὸν[3] αἷμα τῶν ἐμῶν χειρῶν ἄπο 1400
ἐπίετε πατρός, ἆρά μου μέμνησθ', ὅτι[4]
οἷ' ἔργα δράσας ὑμίν[5], εἶτα δεῦρ' ἰὼν
ὁποῖ' ἔπρασσον αὖθις; ὦ γάμοι[6], γάμοι,
ἐφύσαθ' ἡμᾶς, καὶ φυτεύσαντες πάλιν
ἀνεῖτε[7] ταὐτὸν σπέρμα, κἀπεδείξατε 1405

συνετάχθη πρὸς γενικήν, κατ' ἀναλογίαν τοῦ μεστός. Ὁ Nauck ἀντὶ κάλλος εἰκάζει ἔλκος. Εἶναι μὲν εὐφυὴς ἡ εἰκασία, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν φαίνεται ἀναγκαία.

1 Ἐπεξηγεῖ τὸ ὕπουλον. Ἡ δὲ παράθεσις τοῦ κακὸς ἐκ κακῶν εἶναι συνήθης τοῖς τραγικοῖς, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 874 "ἀλλ' εὐγενὴς γὰρ ἡ φύσις κἀξ εὐγενῶν„, ἐν Ἡλέκτρ. 589 "εὐσεβεῖς κἀξ εὐσεβῶν βλαστόντας„. Ὑπὸ τοῦ Nauck ὁ στίχος τίθεται ἐν ἀγκύλαις.

2 Ἡ μετ' ἀναπτύξεως μνεία τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ὁ φόνος ἐγένετο, δὲν εἶναι ἐπανάληψις ἀσύγγνωστος, διότι εἰκονίζει τὸ πάθος τοῦ Οἰδίποδος.

3 Συνήθης ἐναλλαγὴ ἐπιθέτων ἀντὶ τοῦ μοῦ πατρός. Διὰ ταύτης δ' ὁ ποιητὴς ὑποδεικνύει, ὅτι τὸ χυθὲν αἷμα τοῦ Λαΐου ἦτο σύναμα καὶ αἷμα τοῦ Οἰδίποδος. Ἄρα κακὴ εἶναι ἡ τροπὴ τοῦ τοῦμὸν εἰς χλωρόν, ὡς εἰκάζει ὁ Nauck. Ἡ διόρθωσις ποιεῖ τὴν ἔννοιαν ἀσθενεστέραν.

4 Ἀντὶ τοῦ ὅτι ὀλίγα χειρόγραφα ἔχουσιν ἔτι, ὅπερ προτιμᾷ ὁ Wolff. Καὶ ἄνευ ὅμως τῆς προτιμήσεως ταύτης τὸ χωρίον δύναται νὰ ἐξηγηθῇ, διότι τὸ οἷα ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ κάκιστα, δεινὰ ἢ τοιοῦτό τι. Παράβαλλ. καὶ τὸ πολυθρύλητον χωρίον τῆς Ἀντιγόν. ἐν στίχ. 2.

5 Προτιμῶμεν νὰ ἑρμηνεύσωμεν ὡς ἠθικὴν δοτικὴν καὶ οὐχὶ νὰ λάβωμεν ἀντὶ τοῦ παρ' ὑμῖν.

6 Ἐννοεῖ τὸν διπλοῦν γάμον τῆς Ἰοκάστης. Τοῦτο ὅμως ἠδύνατο νὰ δηλώσῃ καὶ διὰ τοῦ ἑνικοῦ ἀριθμοῦ· μετεχειρίσθη δὲ ἐφεξῆς πληθυντικοὺς ἀριθμοὺς ἐπὶ τὸ μεγαλορρημονέστερον, ὡς παρετήρησεν ὁ Λογγῖνος ἐν τῷ Περὶ ὕψους κεφ. 23 "ἔοθ' ὅπου προσπίπτει τὰ πληθυντικὰ μεγαλορρημονέστερα καὶ αὐτῷ δοξοποιοῦντα τῷ ὄγκῳ τοῦ ἀριθμοῦ... πάντα γὰρ ταῦτα ἓν ὄνομά ἐστιν, Οἰδίπους, ἐπὶ δὲ θατέρου Ἰοκάστη, ἀλλ' ὅμως χυθεὶς εἰς τὰ πληθυντικὰ ὁ ἀριθμὸς συνεπλήθυνε καὶ τὰς ἀτυχίας„.

7 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "ἀνεδώκατε„· σπέρμα δὲ σημαίνει τοὺς υἱούς. Ἡ διόρθωσις τοῦ ταὐτὸν εἰς τοὐμὸν δὲν φαίνεταί μοι ἀτυχής· οὕτως ἤθελε σημαίνει ἐκ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πατέρας[1], ἀδελφούς, παῖδας, αἷμ' ἐμφύλιον,
νύμφας, γυναῖκας, μητέρας τε χὤπόσα
αἴσχιστ' ἐν ἀνθρώποισιν ἔργα γίγνεται.
ἀλλ'[2] οὐ γὰρ αὐδᾶν ἔσθ', ἃ μηδὲ δρᾶν καλόν,
ὅπως τάχιστα, πρὸς θεῶν, ἔξω μέ που
καλύψατ' ἢ φονεύσατ' ἢ θαλάσσιον[3]
ἐκρίψατ', ἔνθα μήποτ' εἰσόψεσθ' ἔτι.
ἴτ', ἀξιώσατ' ἀνδρὸς ἀθλίου θιγεῖν.
πείθεσθε, μὴ δείσητε. τἀμὰ γὰρ κακὰ[4]
οὐδεὶς οἷός τε πλὴν ἐμοῦ φέρειν βροτῶν.

ΧΟΡΟΣ

ἀλλ' ὧν[5] ἐπαιτεῖς εἰς δέον πάρεσθ' ὅδε
Κρέων τὸ[6] πράσσειν καὶ τὸ βουλεύειν, ἐπεὶ

τῶν γάμων, ἐξ ὧν ἐγεννήθην, ἀνέβλαστε τὸ σπέρμα μου.

1 Τὰ ἐνταῦθα ἀποδίδονται τῷ Οἰδίποδι, τὰ δὲ τοῦ ἑπομένου στίχου τῇ Ἰοκάστῃ. Ὁ Οἰδίπους λαβὼν γυναῖκα ταύτην ἐγένετο πατὴρ καὶ ἀδελφὸς τῶν αὐτοῦ τέκνων καὶ ἐξηλέγχθη υἱὸς τῆς ἰδίας συζύγου. Τὸ αἷμα ἐμφύλιον παρενετέθη, ὅπως ὑποδηλωθῇ, ὅτι αἱ σχέσεις αὗται παρήχθησαν διὰ τῆς ἀναμίξεως συγγενικοῦ αἵματος

2 Παρελείφθη πρότασίς τις, δηλ. σιωπῶ, διότι δὲν πρέπει νὰ εἴπω, ὅσα δὲν εἶναι καλὸν καὶ νὰ πράττω. Τοιαύτη ἔννοια ὑπάρχει καὶ ἀλλαχοῦ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, Ἡρόδοτ. Ι, 138 "ἅσσα σφι ποιέειν οὐκ ἔξεστι, ταῦτα οὐδὲ λέγειν ἔξεστι„, Ἰσοκράτ. Πρὸς Δημόνικ. § 15 "ἃ ποιεῖν αἰσχρόν, ταῦτα νόμιζε μηδὲ λέγειν εἶναι καλόν„, Ἡλιόδωρ. IV. 10 "κρύπτουσαν ἃ καὶ πάσχειν αἰσχρὸν καὶ ἐκλαλεῖν αἰσχρότερον„.

3 Ἐπίθετον ἀντὶ ἐπιρρήματος, δηλαδὴ ἐκβαλόντες εἰς τὴν θάλασσαν. Κατὰ τὸν χρησμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος οἱ Θηβαῖοι ἔπρεπεν ἢ νὰ ἐκδιώξωσιν ἢ νὰ φονεύσωσι τὸν φονέα τοῦ Λαΐου. Ὅρα στίχ. 100.

4 Τὰ κακὰ τοῦ Οἰδίποδος εἶναι οὕτω μεγάλα, ὥστε δὲν δύνανται νὰ μεταδοθῶσιν ἄλλοις.

5 Κατὰ τὸν Wolff ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς φράσεως εἰς δέον, ὡς Ξενοφ. ἐν Ἕλλην. VI, 2, 9 "Κεῖται Κέρκυρα ἐν καλῷ τῶν πόλεων„. Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσίν· εἰς δέον ἐκείνων, ἃ ἐπαιτεῖς, πάρεστι Κρέων τὸ πράσσειν καὶ τὸ βουλεύειν. Ἡ φράσις εἰς δέον θεωρεῖται ὕποπτος καὶ ὁ Nauck εἰκάζει κύριος.

6 Συνηθέστερον εὕρηται τὸ ἀπαρέμφατον ἄνευ ἄρθρου, ἀλλ' ἀπαν-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χώρας λέλειπται μοῦνος[1] ἀντὶ σοῦ φύλαξ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

οἴμοι, τί δῆτα λέξομεν πρὸς τόνδ' ἔπος;
τίς μοι φανεῖται πίστις ἔνδικος[2]; τὰ γὰρ 1420
πάρος πρὸς αὐτὸν πάντ' ἐφεύρημαι κακός.

ΚΡΕΩΝ

οὔθ' ὡς γελαστής[3], Οἰδίπους, ἐλήλυθα
οὔθ' ὡς ὀνειδῶν τι τῶν πάρος κακῶν.
ἀλλ'[4] εἰ τὰ θνητῶν μὴ καταισχύνεσθ' ἔτι
γένεθλα, τὴν γοῦν πάντα βόσκουσαν[5] φλόγα 1425
αἰδεῖσθ' ἄνακτος Ἡλίου, τοιόνδ'[6] ἄγος
ἀκάλυπτον οὕτω δεικνύναι, τὸ μήτε γῆ
μήτ' ὄμβρος[7] ἱερὸς μήτε φῶς προσδέξεται.
ἀλλ' ὡς τάχιστ' ἐς οἶκον ἐσκομίζετε[8].

τῷ καὶ μετὰ ἄρθρου, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 79 "τὸ δὲ βίᾳ πολιτῶν δρᾶν ἔφυν ἀμήχανος„ καὶ ἐν Ἡλέκτρ. 1030 "μακρὸς τὸ κρῖναι ταῦτα χώ λοιπὸς χρόνος„.

1 Ὁ Κρέων ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῶν Θηβαίων γερόντων ὡς βασιλεὺς τῆς χώρας, διότι οἱ υἱοὶ τοῦ Οἰδίποδος, ὁ Ἐτεοκλῆς καὶ ὁ Πολυνείκης, δὲν εἶχον τὴν προσήκουσαν ἡλικίαν· ὅρα ἐν στίχ. 1400.

2 Δὲν προσδοκᾷ ὁ Οἰδίπους, ὅτι ὁ Κρέων θέλει ἔχει πίστιν πρὸς ἑαυτόν διότι οὗτος ἔδειξε κακὴν διαγωγὴν πρὸς τὸν κηδεστήν. Ἀντὶ τοῦ μοι ὁ Nauck εἰκάζει μου.

3 Περιφρονητής, περιγελαστής.

4 Ἀφ' οὗ ὁ Κρέων ἐπειράθη, ὅπως καθησυχάσῃ τὸν Οἰδίποδα, ἀποτείνεται πρὸς τοὺς θεράποντας, οἵτινες ἐξήγαγον τὸν τυφλὸν μιάσιορα εἰς τὴν θέαν τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλ' ἐὰν δὲν ἐντρέπεσθε πλέον τοὺς ἀνθρώπους, τοὐλάχιστον σεβάσθητε τὸν Ἥλιον, Δημοσθ. 79, § 267 "οὔτε τὸν ἥλιον ᾐσχύνοντο οἱ ταῦτα ποιοῦντες οὔτε τὴν γῆν πατρίδα οὖσαν„.

5 Σημαίνει τὴν τρέφουσαν, Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 643 "οὐκ οἶδεν οὐδείς, ὥστ' ἀπαγγεῖλαι τορῶς, πλὴν τοῦ τρέφοντος Ἡλίου χθονὸς φύσιν„.

6 Τὰ ἀναφορικὰ τοῦ τοιόνδε καὶ οὕτω παρελείφθησαν, διότι παρέχουσιν αὐτὰ τὰ πράγματα.

7 Ὅρα, ὅτι ὁ ὄμβρος θεωρεῖται ἀντίθετος τοῦ φωτός.

8 Δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι οἱ θεράποντες ἐπειράθησαν, ὅπως εἰσαγάγωσι τὸν Οἰδίποδα, ἀλλ' ὅτι ἀπέστησαν ἕνεκα τῆς ἑπομένης παρακλήσεως.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῖς ἐν γένει[1] γὰρ τἀγγενῆ μάλισθ' ὁρᾶν
μόνοις τ' ἀκούειν εὐσεβῶς ἔχει κακά.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

πρὸς θεῶν, ἐπείπερ ἐλπίδος[2] μ' ἀπέσπασας,
ἄριστος ἐλθὼν πρὸς κάκιστον ἄνδρ' ἐμέ,
πιθοῦ τί μοι· πρὸς[3] σοῦ γὰρ οὐδ' ἐμοῦ φράσω.

ΚΡΕΩΝ

καὶ τοῦ[4] με χρείας ὧδε λιπαρεῖς τυχεῖν;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ῥῖψόν με γῆς ἐκ τῆσδ' ὅσον τάχισθ', ὅπου
θνητῶν φανοῦμαι μηδενὸς προσήγορος[5].

ΚΡΕΩΝ

ἔδρασ' ἄν, εὖ τοῦτ' ἴσθ', ἄν[6], εἰ μὴ τοῦ θεοῦ
πρώτιστ' ἔχρηζον ἐκμαθεῖν, τί πρακτέον.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἀλλ' ἥ γ' ἐκείνου πᾶσ' ἐδηλώθη φάτις,

1 *Τοῖς ἐγγενέσιν. ἤτοι τοῖς συγγενέσιν· ἡ δὲ δοτικὴ συντακτικῶς ἀνήκει τῇ φράσει, εὐσεβῶς ἔχει. Διότι μόνοι οἱ συγγενεῖς ἔχουσι κατ' ἐξοχὴν τὸ εὐσεβὲς καθῆκον νὰ βλέπωσι καὶ νὰ ἀκούωσι τὰς τῶν συγγενῶν συμφοράς.*

2 *Ἐνταῦθα σημαίνει κακὴν προσδοκίαν, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ἑπομένου στίχου. Ὁ Οἰδίπους προσεδόκα, ὅτι ὁ Κρέων ἤθελε δειχθῇ κακὸς πρὸς αὐτόν, ὅπερ δὲν συνέβη. Ἐντεῦθεν λαμβάνει ἀφορμὴν πρὸς παράκλησιν. Ὁ* Bleydes *εἰκάζει ἐλπίδος ψεύσας μ' ἔχεις, ὅπερ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον.*

3 *Ἡ πρὸς μετὰ γενικῆς ἐνταῦθα σημαίνει ὑπεράσπισιν, ὡς ἐν στίχ.* 134 *"πρὸς τοῦ θανόντος τήνδ' ἑθεσθ' ἐπιστροφήν„.*

4 *Συντακτέον οὕτωσί· λιπαρεῖς με τυχεῖν χρείας τοῦ, ἤτοι τίνος πράγματος; Ὡς δὲ λέγομεν τυγχάνειν ἐλπίδος, οὕτω καὶ τυγχάνειν χρείας.*

5 *Ὅπου θὰ εἶναι φανερόν, ὅτι ὑπὸ κανενὸς ἀνθρώπου δὲν χαιρετῶμαι. Τοῦτο κατὰ τὸ κήρυγμα αὐτοῦ τοῦ Οἰδίποδος ἐν στίχ.* 238 *"μήτε προσφωνεῖν τινα„. Ἀντὶ τοῦ φανοῦμαι ὁ* Meineke *εἰκάζει θανοῦμαι.*

6 *Ἐννοεῖται πάλιν τὸ ἔδρασα. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "ὃ μὲν τῷ προειρημένῳ χρησμῷ ἀξιοῖ ἀκο-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸν πατροφόντην[1] τὸν ἀσεβῆ μ' ἀπολλύναι.

ΚΡΕΩΝ

οὕτως ἐλέχθη ταῦθ'· ὅμως δ' ἵν'[2] ἔσταμεν
χρείας, ἄμεινον ἐκμαθεῖν, τί δραστέον.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

οὕτως[3] ἄρ' ἀνδρὸς ἀθλίου πεύσεσθ' ὕπερ;

ΚΡΕΩΝ

καὶ γὰρ σὺ[4] νῦν τᾶν τῷ θεῷ πίστιν φέροις. 1445

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

καὶ σοίγ'[5] ἐπισκήπτω τε καὶ προστρέψομαι·
τῆς μὲν κατ' οἴκους[6] αὐτός, ὃν θέλεις, τάφον
θοῦ[7]· καὶ γὰρ ὀρθῶς τῶν γε σῶν τελεῖς ὕπερ.

λουθεῖν, ὅτι δεῖ ῥίπτειν αὐτὸν ἀπὸ τῆς χώρας· ὁ δὲ Κρέων ἐπανερέσθαι φησὶ δεῖν, ὅτι καὶ Λαΐου παῖς καὶ βασιλεὺς τυγχάνει„.

1 *Τὴν τιμωρίαν ταύτην ὁ Ἀπόλλων ἐπέβαλε τῷ φονεῖ τοῦ Λαΐου, ἀλλ' ὁ ἀνθρωποκτόνος ἐξηλέγχθη καὶ πατροκτόνος.*

2 *Ὅμως ἐν τῇ ἀνάγκῃ, ἐν ᾗ εὑρισκόμεθα, προτιμότερον εἶναι νὰ μάθωμεν ἀκριβῶς, τί πρέπει νὰ πράξωμεν.*

3 *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ὑπὲρ ἀνδρὸς οὕτως ἀθλίου ἐρωτήσετε;„*

4 *Οὐ μόνον ἡμεῖς οἱ ἄλλοι, ἀλλὰ καὶ σὺ τώρα βέβαια (ἐπειδὴ ἔμαθες ἐκ τῆς πείρας) δύνασαι νὰ πιστεύῃς εἰς τὸν θεόν. Ὁ Κρέων ὑπαινίσσεται τὴν πρώην ἀπιστίαν τοῦ τυράννου.*

5 *Τοῦτο λέγεται ἐν σχέσει πρὸς τὰ περὶ τοῦ θεοῦ εἰρημένα δηλ. καὶ σοὶ μόνῳ ἐντέλλομαι πρᾶξιν, ἥτις ἐξαρτᾶται ἀπὸ σοῦ μόνου. Τὸ ἐπισκήπτω ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἐνόρκως ἀντέλομαι„. Ἀπαντᾷ δὲ ἐπὶ ἐντολῆς τῶν θνησκόντων, ὡς ἐν Τραχιν. 1221 "τοσοῦτον δὴ ἐπισκήπτω, τέκνον„. Τὸ προστρέπεσθαι καὶ προστρέπειν σημαίνει ἱκετεύειν, αἰτεῖν, ὡς ἐν Αἴαντ. 831 "τοσαῦτά σ', ὦ Ζεῦ, προστρέπω„, ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 50 "μή μ' ἀτιμάσῃς, τοιόνδ' ἀλήτην, ὧν σε προστρέπω φράσαι„ καὶ Αἰσχύλ. ἐν Εὐμενίσ. 204. "Ὅρα, ὅτι συνέδεσεν ἐνεστῶτα μετὰ μέλλοντος, ὅπερ γίνεται καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. II. 44 "τοὺς τοκέας οὐκ ὀλοφύρομαι μᾶλλον ἢ παραμυθήσομαι„.*

6 *Κατ' εὐφημισμὸν ἀποφεύγει νὰ ὀνομάσῃ μητέρα ἢ σύζυγον.*

7 *Ὀρθῶς μετεχειρίσθη ὁ ποιητὴς τὸ τίθεσθαι ἐπὶ ταφῆς, ὡς δεικνύει καὶ τὸ θήκη = τάφος. Ὁ Οἰδίπους δὲν λέγει, ὅτι θέλει μετάσχει τῆς ταφῆς, εἴτε διότι ἐγένετο ἀφορμὴ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐμοῦ δὲ μήποτ' ἀξιωθήτω[1] τόδε
πατρῷον ἄστυ ζῶντος οἰκητοῦ τυχεῖν.
ἀλλ' ἔα[2] με ναίειν ὄρεσιν, ἔνθα κλήζεται[3]
οὑμὸς Κιθαιρὼν[4] οὗτος, ὃν μήτηρ τέ μοι
πατήρ τ' ἐθέσθην ζῶντι[5] κύριον τάφον,
ἵν' ἐξ ἐκείνων, οἵ μ' ἀπωλλύτην[6], θάνω.
καίτοι[7] τοσοῦτόν γ' οἶδα, μήτε μ' ἂν νόσον
μήτ' ἄλλο πέρσαι μηδέν· οὐ γάρ ἄν ποτε
θνήσκων ἐσώθην, μὴ[8] 'πί τῳ δεινῷ κακῷ.

τοῦ θανάτου, εἴτε διότι εἶναι μεμο λυσμένος. Τὸ τελεῖς εἶναι μέλλων.

1 Ἄξιον κριθήτω. Ὁ Οἰδίπους δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ οἰκήσῃ ἐν τῇ πόλει τῶν πατέρων, ὡς λέγει ὁ Σχολιαστής· "Ἐμοῦ δὲ ζῶντος μή ποτε ἄξιον κριθήτω τόδε τὸ πατρῷον ἄστυ οἰκήτορος τυχεῖν„.

2 Τὸ ἔα διὰ τὴν συνίζησιν μετρεῖται ὡς μία συλλαβή.

3 Οἱ ποιηταὶ συχνάκις μεταχειρίζονται τὸ ῥῆμα τοῦτο ἀντὶ τοῦ ἀχρόου ὑπαρκτικοῦ, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Λ, 756 "βήσαμεν ἵππους, Ἀλεισίου ἔνθα κολώνη κέκληται„. Σοφοκλ. ἐν Τραχιν. 639 "ἔνθ' Ἑλλάνων ἀγοραὶ Πυλάτιδες κλέονται„.

4 Ἴσως ἤθελέ τις ὑπολάβει, ὅτι ἡ εὐχὴ αὕτη ἀντιφάσκει πρὸς τὴν ἐν στίχ. 1436, ἀλλ' ὁ Κιθαιρὼν ἔκειτο ἐπὶ τῶν ὁρίων τῆς Βοιωτίας καὶ ἀνῆκε μέρος μὲν τῇ Μεγαρικῇ, μέρος δὲ τῇ Ἀττικῇ.

5 Ὀρθῶς ὁ Τουρ τὸ ζῶντε ἔτρεψεν εἰς ζῶντι· διότι ὅτι οἱ γονεῖς τοῦ Οἰδίποδος ἔζων, ὅτε ἐξέθεντο τὸν υἱόν, νοεῖται ἀφ' ἑαυτοῦ, ἦτο δὲ ἀναγκαία ἡ προσθήκη, ὅτι ἐτέθη ἐπὶ τοῦ Κιθαιρῶνος ζῶν, ὅπως τοῦτο ἀντιτίθηται πρὸς τὸ τάφος· Τὸ κύριον ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει "Ἴδιον. Ὀφειλόμενον καὶ κεκυρωμένον„. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι τὸ ἐπίθετον διατηρεῖ τὴν γνωστὴν αὐτοῦ σημασίαν, δηλ. ὁ τάφος εἰκονίζεται ὡς ἄρχων καὶ ἐξουσιαστὴς τοῦ Οἰδίποδος.

6 Ὁ παρατατικὸς ἐνταῦθα δὲν σημαίνει παράτασιν ἐνεργείας, ἀλλὰ θέλησιν ἢ ἀπόπειραν. ὡς Ἀριστοφάν. ἐν Εἰρήν. 212 "ἐκείνων πολλάκις σπονδὰς ποιούντων„ = ποιεῖν ἐπιθυμούντων· Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ἵνα δόξω νῦν ἀναιρεῖσθαι ἐν τῷ Κιθαιρῶνι, καθὼς τοῖς γονεῦσιν ἐδόκει. Καὶ νῦν τῷ βουλεύματι αὐτῶν ἀπόλλυμαι„.

7 Καὶ ὅμως τόσον μόνον γνωρίζω βέβαια, ὅτι οὔτε ὑπὸ ἀσθενείας οὔτε ὑπὸ ἄλλου τοιούτου θέλω ἀποθάνει· Ὁ Οἰδίπους λέγει ταῦτα μετὰ πικρίας ὑποδεικνύων, ὅτι παρὰ τῆς εἱμαρμένης δὲν προσδοκᾷ ταχεῖαν τοῦ βίου ἀπαλλαγήν. Ὄντως οὗτος δὲν ἔθανε διὰ νόσον, ἀλλ' ἐξηφανίσθη, ὡς λέγεται ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1663.

8 Ἐννοεῖται ἡ μετοχὴ σωθείς = εἰ μὴ ἐσώθην· διότι οὐδέποτ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλ' ἡ μὲν ἡμῶν μοῖρ', ὅποιπερ εἶσ', ἴτω.
παίδων δὲ τῶν μὲν ἀρσένων μή μοι, Κρέων,
πρόσθῃ[1] μέριμναν. ἄνδρες εἰσίν, ὥστε μὴ 1460
σπάνιν ποτὲ σχεῖν, ἔνθ' ἂν ὦσι[2], τοῦ βίου.
ταῖν δ' ἀθλίαιν οἰκτραῖν τε παρθένοιν ἐμαῖν,
αἷν[3] οὔποθ' ἡ μὴ χωρὶς ἑστάθη βορᾶς
τράπεζ' ἄνευ τοῦδ' ἀνδρός[4], ἀλλ' ὅσων ἐγὼ
ψαύοιμι[5], πάντων τῶνδ' ἀεὶ μετειχέτην, 1465
ταῖν μοι μέλεσθαι[6]· καὶ μάλιστα μὲν χεροῖν
ψαῦσαί μ' ἔασον καὶ ποκλαύσασθαι κακά.

ἤθελον σωθῆ, ὅτε ἐπειράθησαν, ὅπως μὲ φονεύσωσιν, εἰ μὴ ἐσώθην πρὸς φοβερόν τι κακόν. Τοῦτο εἶναι προαίσθησις τοῦ ἐν Κολωνῷ συμβάντος Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 1658 "οὐ γάρ τις αὐτὸν οὔτε πυρφόρος θεοῦ κεραυνὸς ἐξέπραξεν οὔτε ποντία θύελλα κινηθεῖσα τῷ τότ' ἐν χρόνῳ, ἀλλ' ἤτις ἐκ θεῶν πομπὸς ἢ τὸ νερτέρων εὔνουν διαστὰν γῆς ἀλύπητον βάθρον„.

1 Ὁ Elmsley εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ προθῇ, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 1334 "νῦν δ' εὐλάβειαν τῶνδε προὐθέμην ἐγώ„ Ἐν τῷ παρόντι οἱ υἱοὶ τοῦ Οἰδίποδος δὲν εἶναι ἄνδρες, ἀλλὰ θέλουσιν ἀνδρωθῇ.

2 Ὑπάρχουσιν οἱ νομίζοντες, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐνταῦθα ὑπαινίσσεται τὴν ἀποδημίαν τοῦ Πολυνείκους εἰς Ἄργος. Τὸ ἑπόμενον ὄνομα ἔχει τὸ ἄρθρον· διότι πρόκειται περὶ τῶν γνωστῶν μέσων τοῦ βίου.

3 Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν εἶναι πτώσεως γενικῆς, συντακτικῆς τοῦ χωρίς. "Ὧν χωρὶς οὔποτε ἐστάθη ἐμοῦ τοῦ ἀνδρὸς βορᾶς, ἤγουν τροφῆς, τράπεζα„. Οἱ νεώτεροι ὅμως θεωροῦσιν ὡς δοτικήν. Ὁ Dindorf τὸ χωρὶς συντάσσει μετὰ τῆς γενικῆς βορᾶς, δηλ. οὔποτ' ἐστάθη ἡ ἐμὴ τράπεζα χωρὶς βορᾶς, ἀλλὰ πιθανώτερον τὸ βορᾶς (=τροφῆς) εἶναι γενικὴ συντακτικὴ τοῦ τράπεζα, ὡς λέγεται μαστοὶ γάλακτος καὶ Ἀπολλόδωρ. ἐν βιβλ. Ι, 9, 21 "παρέθεσαν αὐτῷ τράπεζαν ἐδεσμάτων„ Ξενοφ. ἐν Ἑλλην. Ι, 9, 21 "εἶδε πλοῖα πολλὰ σίτου„. Ὁ Οἰδίπους θέλων νὰ δηλώσῃ τὴν ἀγάπην τῶν θυγατέρων πρὸς τὸν πατέρα λέγει, ὅτι αὗται δὲν ἔφαγον ἄνευ τοῦ πατρός, Ὁμηρ. ἐν Ἰλιάδ. Χ, 500 "Ἀστυάναξ. ὃς πρὶν μὲν ἐοῦ ἐπὶ γούνασι πατρὸς μυελὸν οἷον ἔδεσκε καὶ οἰῶν πίονα δημόν„. Παράβαλλ. καὶ Ἀριστοφάν. ἐν Ἀχαρν. 797.

4 Δηλαδὴ ἐμοῦ, ἐπεξηγεῖ δὲ τὸ χωρίς.

5 Ἡ εὐκτικὴ δηλοῖ τὸ συχνάκις γινόμενον ἐν τῷ παρελθόντι.

6 Κατὰ τὸν ὁμηρικὸν τρόπον μετεχειρίσθη ἀπαρέμφατον ἀντὶ προσ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἴθ' ὤναξ[1],
ἴθ', ὦ γονῇ γενναῖε. χερσὶ τἂν θιγὼν
δοκοῖμ' ἔχειν σφᾶς ὥσπερ ἡνίκ' ἔβλεπον.
τί φημί[2]; 1470
οὐ δὴ κλύω που, πρὸς θεῶν, τοῖν μοι φίλοιν[3]
δακρυρροούντοιν, καί μ' ἐποικτείρας Κρέων
ἔπεμψέ μοι τὰ φίλτατ'[4] ἐκγόνοιν ἐμοῖν;
λέγω τι[5]; 1475

ΚΡΕΩΝ

λέγεις· ἐγὼ γάρ εἰμ' ὁ πορσύνας τάδε,
γνοὺς τὴν παροῦσαν τέρψιν, ἣ[6] σ' εἶχεν πάλαι.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἀλλ' εὐτυχοίης, καί σε τῆσδε τῆς ὁδοῦ[7]

τακτικῆς· περὶ τούτων πρὸς χάριν μου φρόντισον.

1 Τοῦ Οἰδίποδος παρακαλοῦντος οἱ θεράποντες εἰσέρχονται εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὅπως ἐξαγάγωσι τὰς θυγατέρας.

2 Ὁ τυφλὸς αἰσθάνεται, ὅτι αἱ θυγατέρες εἶναι παροῦσαι.

3 Οὐχὶ σπανίως οἱ Ἀττικοὶ μεταχειρίζονται τὸ ἀρσενικὸν τοῦ δυϊκοῦ τῶν ἐπιθέτων καὶ τῶν μετοχῶν ἀντὶ τοῦ θηλυκοῦ, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 561 "τὼ παῖδε φημὶ τώδε„, Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 1676. Καὶ ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Δέον δὲ εἰπεῖν δακρυρροούσαιν, ἀρσενικῶς ἐξήνεγκεν. Ἔστι δὲ Ἀττικώτερον, ὡς τὸ μὰ τὼ θεώ, καὶ τὼ χεῖρε„.

4 Δὲν συμφωνεῖ κατὰ γένος πρὸς τὴν ἑπομένην γενικήν, ἀλλὰ παραπλήσια ἀπαντῶσι καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 434 "ποῦ γὰρ ἦν ἐνταῦθά σοι Πάτροκλος, ὃς σοῦ πατρὸς ἦν τὰ φίλτατα;„

5 Εὑρίσκω τὴν ἀλήθειαν; Λέγω τι ἀληθές;

6 Αὕτη εἶναι ἡ κοινὴ γραφή, ἀλλ' ὁ μὲν Wunder ἔτρεψε τὸ ἣ εἰς ἧς, ὁ δὲ Herwerden εἰς ἧς σ' εἶχεν πόθος. Σημαίνει καὶ ἡ ὁποία σὲ κατεῖχε. Τὸ πάλαι δὲν σημαίνει πρὸ πολλοῦ χρόνου, ἀλλὰ καὶ πρὸ ὀλίγου, ὡς παρὰ Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 1101.

7 Γενικὴ τῆς αἰτίας, ὡς Πλάτ. ἐν Φαίδων 58 Ε "θαυμάσιος τοῦ κάλλους„ καὶ Ξενοφ. ἐν Κύρ. Ἀνα- βάσ. II, 3, 15 "ὄναισθε μύθων καὶ γένοισθ' εὐδαίμονες„. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Καί σε ἕνεκα ταύτης τῆς ὁδοῦ, ἧς ἔπεμψας δηλονότι τὰς κόρας„. Εἰς τὴν φράσιν δὲ τῆς ὁδοῦ οἱ κριτικοὶ προσκρούουσιν. Ὁ μὲν Nauck εἰκάζει ἀντὶ τῆσδε τῆς ὁδοῦ. ὁ δὲ Schnelle τῆσδε

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δαίμων ἄμεινον ἢ 'μὲ φρουρήσας τύχοι.
ὦ τέκνα, ποῦ ποτ' ἐστέ; δεῦρ' ἴτ', ἔλθετε 1480
ὡς[1] τὰς ἀδελφὰς τάσδε τὰς ἐμὰς χέρας,
αἳ[2] τοῦ φυτουργοῦ πατρὸς ὑμῖν ὧδ' ὁρᾶν
τὰ πρόσθε λαμπρὰ προὐξένησαν ὄμματα,
ὃς[3] ὑμίν, ὦ τέκν', οὔθ' ὁρῶν οὔθ' ἱστορῶν[4]
πατὴρ ἐφάνθην, ἔνθεν αὐτὸς ἠρόθην[5]. 1485
καὶ σφὼ δακρύω· προσβλέπειν[6] γὰρ οὐ σθένω·
νοούμενος[7] τὰ λοιπὰ τοῦ πικροῦ βίου,
οἷον βιῶναι[8] σφὼ πρὸς ἀνθρώπων χρεών.
ποίας γὰρ ἀστῶν ἥξετ' εἰς ὁμιλίας[9],
ποίας δ' ἑορτάς, ἔνθεν οὐ κεκλαυμέναι 1490
πρὸς οἶκον ἵξεσθ' ἀντὶ τῆς θεωρίας[10];

τῆς πόλεως, ὅπερ ἀνάρμοστον. Ὁ Οἰδίπους ηὔξατο ὑπὲρ τοῦ Κρέοντος, διότι ἐποίησεν ἐλθεῖν τὰς θυγατέρας·

1 Κατὰ τὸν κανόνα τὸ ὡς ἀντὶ τῆς εἰς τίθεται ἐπὶ προσώπων, ἀλλ' ἡ φράσις ἀδελφὰς τάσδε χέρας ἰσοδυναμεῖ πρὸς τήν, ἐμὲ τὸν ἀδελφόν.

2 Ἡ σύνταξις ἔχει οὑτωσί· αἳ τὰ τοῦ πατρὸς ὄμματα τὰ πρόσθε λαμπρὰ προὐξένησαν (= εἰργάσαντο) ὧδ' ὁρᾶν, δηλ. τοὺς πρώην λαμπροὺς ὀφθαλμοὺς κατέστησαν οὕτω νὰ βλέπωσι δηλ. τυφλούς.

3 Ἡ ἀντωνυμία ἀναφέρεται εἰς τὸν φυτουργὸν πατέρα.

4 Χωρὶς νὰ βλέπω καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζω ἐφανερώθην πατήρ σας.

5 Τὸ ἀροῦν κυρίως λέγεται ἐπὶ ἀνδρός· ἐνταῦθα δὲ τὸ ῥῆμα ἔχει γενικωτέραν σημασίαν, ἐγεννήθην.

6 Προσφυῶς ὁ ποιητὴς μεταχειρίζεται τὸ προσβλέπειν, ὅπερ λέγεται ἐπὶ τοῦ βλέμματος τῶν συμπαθούντων. Τρόπον τινὰ ὁ Οἰδίπους λέγει· τὴν συμπάθειάν μου ἐκδηλῶ διὰ δακρύων, διότι ταύτην δὲν δύναμαι νὰ ἐκδηλώσω διὰ συμπαθοῦς βλέμματος, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 1449 "φωνὴν μὲν οὐκ ἀφῆκεν ὀμμάτων δ' ἄπο προσεῖπε δακρύοις ὥστε σημῆναι φίλα„.

7 Αἰτιολογεῖ τὸ δακρύω.

8 Πολλὰ ῥήματα μεταπίπτοντα εἰς τὴν σημασίαν παθητικῶν ῥημάτων δέχονται καὶ τὴν τούτων σύνταξιν. Ἐνταῦθα τὸ βιῶναι σημαίνει παθεῖν ἐν τῷ βίῳ θέτων κατὰ νοῦν τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ἔχοντος πικρίας βίου, τί εἶναι ἀνάγκη νὰ πάθητε ἐν τῷ βίῳ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

9 Δηλαδὴ εἰς ποίας συναναστροφὰς τῶν πολιτῶν θὰ ἔλθητε;

10 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "εἰς ποίας ἑορτάς, ὅθεν οὐκ ἐπανήξετε πρὸς τὸν οἶκον κεκλαυμέναι ἀντὶ τῆς ἀπὸ τῆς θεωρίας τέρψεως;„ Καὶ ὁ Ὅμηρος λέγει ἐν Ἰλιάδ. Χ, 490 "ἦμαρ δ' ὀρφανικὸν παναφή-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλ' ἡνίκ' ἂν δὴ πρὸς γάμων ἥκητ' ἀκμάς,
τίς οὗτος ἔσται[1]; τίς παραρρίψει, τέκνα,
τοιαῦτ' ὀνείδη λαμβάνων, ἃ τοῖς ἐμοῖς[2]
γονεῦσιν ἔσται σφῷν θ' ὁμοῦ δηλήματα[3];
τί γὰρ κακῶν ἄπεστι; τὸν[4] πατέρα πατὴρ
ὑμῶν ἔπεφνεν· τὴν τεκοῦσαν ἥροσεν[5],
ὅθενπερ αὐτὸς ἐσπάρη[6], κἀκ τῶν ἴσων
ἐκτήσαθ' ὑμᾶς, ὥνπερ αὐτὸς ἐξέφυ.
τοιαῦτ' ὀνειδιεῖσθε[7], κἄπα τίς γαμεῖ;

λικα παῖδα τίθηοιν· πάντα δ' ὑπεμνήμυκε, δεδάκρυνται δὲ παρειαί„.

1 Ἡ ἐρώτησις ἐγένετο ζωηρά· ἄνευ ζωηρότητος ὁ ποιητὴς ἤθελεν εἰπεῖ, τίς ἔσται οὗτος, ὃς παραρρίψει, ἢ τίς ἔσται τοιοῦτος, ὥστε παραρρῖψαι. Τὸ παραρρίπτω σημαίνει ῥιψοκινδυνεύω, κατατολμῶ, ἐκτίθεμαι εἰς κίνδυνον. Ὀρθῶς δὲ ὁ Σχολιαστὴς παραφράζει· "Τίς λαμβάνων ὑμᾶς εἰς γυναῖκας, ὦ τέκνα, παρόψεται τοιαῦτα ὀνείδη;„.

2 Τὸ χωρίον ὑπὸ πάντων τῶν κριτικῶν θεωρεῖται ὡς διεφθαρμένον, καὶ δὴ εἰκασέ τις, ὅτι τὸ γονεῦσιν πρέπει νὰ τραπῇ εἰς γαμβροῖσιν ἢ γόνοισιν. Ὁ δὲ Wolff προτείνει τοιαύτην τινὰ γραφήν· τοιαῦτ' ὀνείδη λαμβάνων, ἃ νῷν τε, τοῖς γονεῦσιν, ἔσται σφῶν θ' ὁμοῦ δηλήματα. Ὄντως ταύτην τὴν ἔννοιαν ἔπρεπε νὰ ἔχῃ τὸ χωρίον, ἀλλὰ πάντοτε εἶναι ἀμφίβολον, ἂν ἡ εἰκασία αὕτη πρέπῃ νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὸ κείμενον. Εἶναι ὅμως βέβαιον, ὅτι ἡ γραφὴ δὲν ἔχει ὑγιῶς, διότι περὶ τοῦ πατρὸς τοῦ Οἰδίποδος οὐδόλως πρόκειται ἐνταῦθα, περὶ δὲ τῆς Ἰοκάστης μόνον ὡς περὶ γυναικὸς τοῦ Οἰδίποδος.

3 Βλάβαι, ἀτιμίαι

4 Ἡ πρότασις αὕτη δὲν συνδέεται τῇ ἡγουμένῃ ὡς ἐπεξήγησις.

5 Τὸ ἀροῦν λέγεται ἐπὶ συνουσίας ἀνδρὸς μετὰ γυναικός, ὡς παρὰ Θεόγν. 582 "ἐχθαίρω ἄνδρα μάργον, ὡς τὴν ἀλλοτρίην βούλετ' ἄρουραν ἀροῦν„.

6 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει "Τῇ τεκούσῃ ἐμίγη, ἀφ' ἧς αὐτὸς ἐγεννήθη„. Ὅρα, ὅτι τὸ σπείρειν μετεχειρίσθη ἐπὶ γυναικὸς (ὑπὸ τῆς ὁποίας ἐσπάρη), ἐν ᾧ λέγεται ἐπὶ ἀνδρός. Ἐν τῇ φράσει κἀκ τῶν ἴσων μετεχειρίσθη τὸν πληθυντικὸν ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν 203 καὶ 1184. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει· "Ἐκ τῆς ἀρούρης τῆς αὐτῆς„. Ὁ Nauck εἰκάζει, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἦναι ἐκ τῶν αὐτῶν.

7 Ὁ μέλλων τῶν μέσων ῥημάτων τῶν εἰς ίζω ληγόντων σπανίως λαμβάνεται ἀντὶ παθητικοῦ, ὡς ἐνταῦθα. Τὴν ἑπομένην φράσιν ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Τίς εἰς γάμον λήψεται;„

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐκ ἔστιν οὐδείς, ὦ τέκν', ἀλλὰ δηλαδὴ
χέρσους[1] φθαρῆναι κἀγάμους ὑμᾶς χρεών.
ὦ παῖ Μενοικέως, ἀλλ'[2] ἐπεὶ μόνος πατὴρ
ταύταιν λέλειψαι, νὼ γάρ, ὦ 'φυτεύσαμεν,
ὀλώλαμεν δύ' ὄντε[3], μή σφε περιίδῃς 1505
πτωχὰς ἀνάνδρους ἐγγενεῖς[4] ἁλωμένας,
μηδ' ἐξισώσῃς τάσδε[5] τοῖς ἐμοῖς κακοῖς,
ἀλλ' οἰκτισόν σφας, ὧδε[6] τηλικάσδ' ὁρῶν
πάντων ἐρήμους, πλὴν ὅσον τὸ σὸν μέρος[7].

1 *Χέρσος λέγεται ὁ μὴ γεωργηθεὶς ἀγρός. ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ γυνὴ παραβάλλεται πρὸς ἄρουραν, ἡ μὴ συζευχθεῖσα παρθένος λέγεται χέρσος. Τὸ ἄγαμον ἐν τῷ ἡρωϊκῷ αἰῶνι ἐθεωρεῖτο μέγιστον κακόν ὡς μαρτυροῦσιν οἱ θρῆνοι τῆς Ἀντιγόνης ἐν τῇ φερωνύμῳ τραγῳδίᾳ. ἐν στίχ. 876.*

2 *Τὸ παρακελευσματικὸν ἀλλά, ὡς καὶ παρ' Ὁμήρῳ τὸ ἀτάρ, τίθεται μετὰ τὴν κλητικήν, Ἰλιάδ. Ζ, 429 "Ἕκτορ, ἀτὰρ σύ μοι ἐσσι πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ„, Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 237 "ὦ ξένοι αἰδόφρονες, ἀλλ' ἐπεὶ τόνδ' ἐμόν„. "Ορα δὲ καὶ Φιλοκτήτ. ἐν στίχ. 799.*

3 *Τοῦτο λέγει ὁ Οἰδίπους μετ' ἐμφάσεως, διότι καίπερ μὴ θανών, ὅμως τὴν θέσιν αὐτοῦ θεωρεῖ ἴσην πρὸς ὄλεθρον. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι παρίδῃς, ἀλλ' ὁ* Erfurdt *διώρθωσεν εἰς μή σφ' ἀτιμάσῃς καὶ ἄλλοι ἄλλως Πιθανωτέρα διόρθωσις εἶναι ἡ τοῦ* Dewes *εἰς περιίδῃς. ἀλλὰ καὶ αὕτη ἔχει τὴν δυσκολίαν, ὅτι ἐν τοῖς τριμέτροις τῶν τραγικῶν δὲν ἀπαντᾷ ἡ περὶ πρὸ φωνήεντος, ὅπως μὴ παραχθῇ χασμωδία· ἐν τοῖς μελικοῖς ὅμως εὕρηται, ὡς ἐν στίχ. 1218, παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 203.*

4 *Καὶ εἰς τὴν λέξιν ταύτην οἱ κριτικοὶ προσκρούουσιν. ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν τρέπουσιν εἰς συγγενεῖς, ὅπερ δὲν ἤθελεν εἶναι ἀτυχές, ὁ δὲ* Dindorf *εἰς ἐκγενεῖς, ὅπερ ὅμως δὲν ὑπάρχει. Νομίζομεν, ὅτι οὐδεμία ἀνάγκη διορθώσεως. Καθ' ἡμᾶς ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· μὴ περιίδῃς σφε ἁλωμένας πτωχὰς ἀνάνδρους ἐγγενεῖς (δηλ. καίπερ οὔσας)· τὸ ἐγγενεῖς ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν φράσιν πτωχὰς ἀνάνδρους.*

5 *Ἀντὶ νὰ εἴπῃ· τὰ τῶνδε κακά, ἀλλὰ τοιαῦται βραχυλογίαι συμβαίνουσιν ἐν τοῖς ἰσότητος καὶ ὁμοιότητος σημαντικοῖς.*

6 *Τὸ ὧδε συντακτέον μετὰ τοῦ ἑπομένου ἐρήμους· τὸ δὲ τηλικάσδε σημαίνει οὕτω μικράς, οὕτω νέας*

7 *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "ὅσον ἥκει εἰς τὸ σὸν μέρος„.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ξύννευσον, ὦ γενναῖε, σῇ ψαύσας χερί[1].
σφῷν δ', ὦ τέκν', εἰ μὲν εἰχέτην[2] ἤδη φρένας,
πόλλ' ἂν παρῄνουν· νῦν δὲ τοῦτ' εὔχεσθέ μοι[3],
οὗ καιρὸς ἐᾷ, ζῆν[4], τοῦ βίου δὲ λῴονος
ὑμᾶς κυρῆσαι τοῦ φυτεύσαντος πατρός.

ΚΡΕΩΝ

ἄλις[5], ἵν' ἐξήκεις δακρύων. ἀλλ' ἴθι στέγης ἔσω.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

πιστέον, κεἰ μηδὲν ἡδύ.

ΚΡΕΩΝ

πάντα γὰρ καιρῷ καλά[6].

1 *Αἰτεῖ πίστιν διὰ χειραψίας, ὡς ἐν Φιλοκτήτ.* 1398 "ἃ δ' ἤνεσάς μοι δεξιᾶς ἐμῆς θιγών, πέμπειν πρὸς οἴκους, ταῦτά μοι πρᾶξον, τέκνον„. *Φαίνεται, ὅτι τοῦτο ἐγένετο, διότι ἄλλως ἤθελεν ὑποδηλωθῇ δυσαρέσκεια τοῦ Οἰδίποδος.*

2 *Ὡς δεύτερον πρόσωπον τοῦ δυϊκοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἱστορικῶν χρόνων εἶναι εὔχρηστον παρ' Ἀττικοῖς.*

3 *Ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο διεφθάρη, οὐδόλως ἀμφιβάλλομεν, μάλιστα δ' ἐν χρόνοις λίαν ἀρχαίοις, ὡς μαρτυρεῖ ἡ δυσκολία, ἣν εὗρεν ὁ Σχολιαστὴς λέγων· "Τὸ εὔχεσθε παθητικῶς κεῖται, ἤτοι εὐχῆς τυγχάνετε ὑπ' ἐμοῦ„. Καὶ δὲν δυνάμεθα μὲν νὰ λάβωμεν τὸ ῥῆμα ὡς παθητικόν, ἀλλ' ὁ σκοπὸς τοῦ Σχολιαστοῦ δὲν εἶναι ἀτυχής. Ἐνταῦθα περιεμένομεν εὐχὴν οὐχὶ τῶν θυγατέρων, ἀλλὰ τοῦ Οἰδίποδος. Καὶ ἐγένοντο μὲν διορθώσεις τινὲς εὐφυεῖς, ἀλλ', ὡς νομίζομεν, ἀνεπαρκεῖς. Ὁ μὲν* Bonitz *προτείνει τὴν τροπὴν εἰς, νῦν δὲ τοῦτ' εὔχεσθαι ἔχω, ὁ δὲ* Dindorf *εἰσήγαγεν εἰς τὸ κείμενον, νῦν δὲ τοῦτ' ηὔχθω μόνον. Τὸ ηὔχθω τοῦτο εὑρηται ἐν τῇ κυκλικῇ Θηβαΐδι παρὰ τῷ Σχολιαστῇ εἰς Οἰδ. ἐπὶ Κολων.* 1375. *Ὡς νῦν ἔχει τὸ χωρίον, δύναται οὕτωσι νὰ ἐξηγηθῇ· τώρα ὅμως τοῦτο μόνον εὔχεσθέ μοι νὰ ζῶ, ἐφ' ὅσον αἱ περιστάσεις τὸ ἐπιτρέπουσιν, εἰς σᾶς δὲ νὰ τύχητε καλλιτέρου βίου ἀπὸ τὸν γεννήσαντα πατέρα.*

4 *Ἂν μὴ διορθωθῇ τὸ χωρίον καὶ τοῦτο παρέχει δυσκολίαν, διότι ὁ Οἰδίπους παρακαλεῖ τὰς θυγατέρας νὰ εὐχηθῶσιν ὑπὲρ ζωῆς εἰς ἄνθρωπον μισοῦντα τὸν βίον. Ἀσθενὴς τις δικαιολογία εἶναι δυνατή, δηλ. ὁ Οἰδίπους ἐννοεῖ βίον, οἷον περιέγραψεν ἐν στίχ.* 1451.

5 *Ὁ Κρέων ἄρχεται ἐκ τετραμέτρων καὶ παύεται εἰς τετράμετρα.*

6 *Διότι ὅλα, ὅταν γίνωνται ἐν καταλλήλῳ χρόνῳ, εἶναι ὡραῖα.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

οἶσθ' ἐφ' οἷς[1] οὖν εἶμι;

ΚΡΕΩΝ

λέξεις[2], καὶ τότ' εἴσομαι κλύων.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

γῆς μ' ὅπως[3] πέμψεις ἄποικον.

ΚΡΕΩΝ

τοῦ θεοῦ μ' αἰτεῖς δόσιν[4].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἀλλὰ θεοῖς[5] γ' ἔχθιστος ἥκω.

ΚΡΕΩΝ

τοιγαροῦν τεύξει[6] τάχα.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

φῂς τάδ'[7] οὖν;

ΚΡΕΩΝ

ἃ μὴ φρονῶ γὰρ[8] οὐ φιλῶ λέγειν μάτην. 1520

1 Ἡ ἐπὶ μετὰ δοτικῆς ἐνταῦθα δηλοῖ τὴν συνθήκην, ὡς Ἀριστοφάν. ἐν Πλούτ. 1068 "οὐκοῦν ἐπὶ τούτοις εἰσίω„.

2 Παρατατικὴ σύνταξις ἀντὶ ὑποτακτικῆς. "Οταν εἴπῃς, τότε ἀκούσας θέλω μάθει.

3 Ἐπεξηγεῖ τὸ ἐφ' οἷς. Τὸ γῆς ἄποικον σημαίνει, ὅτι καὶ τὸ πάτρας ἄπουρον ἐν στίχ. 195. Ἀλλ' ὁ μὲν Nauck εἰκάζει ἀπωτόν, ὁ δὲ Schmidt ἄοικον καὶ ὁ Mekler ἄπτοπτον.

4 Αἰτεῖς δῶρον, ὅπερ δίδει ὁ θεός· ὁ Κρέων ἐπιμένει, ὅτι πρέπει πρῶτον νὰ ἐρωτηθῇ ὁ Ἀπόλλων, ὡς ἐν στίχ. 1438.

5 Ἐπειδὴ ὁ Οἰδίπους παραπέμπεται εἰς τὴν ἀπόφασιν τῶν θεῶν, νομίζει, ὅτι δὲν πρέπει νὰ προσδοκᾷ τὸ αἰτούμενον, διότι ἴσια ἴσια ὑπὸ τούτων μάλιστα μισεῖται.

6 Ἀντικείμενον ἐννοεῖται τῆς τοῦ θεοῦ δόσεως. Ὁ Κρέων εὐφυῶς ἐξάγει τὸ ἀντίθετον πόρισμα. Λοιπὸν ἐὰν ὄντως μισῆσαι, ταχέως θέλεις ἐπιτύχει τούτου.

7 Δηλαδή, ὅτι τεύξομαι τάχα.

8 Ὁ σύνδεσμος οὗτος τίθεται καὶ μετὰ πολλὰς λέξεις, ὡς ἐν Φιλοκτ. 1450 "καιρὸς καὶ πλοῦς δ' ἐπείγει γὰρ κατὰ πρύμνην„. Αἰτιολογεῖ δὲ παραλειφθεῖσαν πρότασιν· δὲν βεβαιῶ, ὅτι θέλεις λάβει ταχέως·

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἄπαγε νῦν μ' ἐντεῦθεν ἤδη.

ΚΡΕΩΝ

στεῖχε νῦν, τέκνων δ' ἀφ

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

μηδαμῶς ταύτας γ' ἔλῃ μου.

ΚΡΕΩΝ

πάντα μὴ βούλου κρατεῖν[2]
καὶ γὰρ ἀκράτησας, οὔ σοι τῷ βίῳ ξυνέσπετο[3].

ΧΟΡΟΣ

ὦ πάτρας Θήβης ἔνοικοι, λεύσσετ'[4], Οἰδίπους ὅδε,
1525 ὃς τὰ κλεινὰ[5] αἰνίγματ' ἤδει καὶ κράτιστος ἦν ἀνήρ

διότι ὅσα δὲν γνωρίζω, δὲν ἀγαπῶ νὰ λέγω ἀνωφελῶς. Ὁ αὐτὸς Κρέων ἐν στίχ. 569 εἶπεν· "ἐφ' οἷς γὰρ μὴ φρονῶ, σιγᾶν φιλῶ".

1 Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει "Ἀφίστασο" Ἐκ τῆς φράσεως γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ Οἰδίπους εἶχετο τῶν θυγατέρων.

2 Τὸ κρατεῖν συντάσσεται μὲν συνήθως πρὸς γενικήν, ἀλλὰ καὶ πρὸς αἰτιατικὴν ἐνίοτε, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1380 "τοιγὰρ τὸ σὸν θάκημα καὶ τοὺς σοὺς θρόνους κρατοῦσιν". Τοῦτο εἶναι παροιμία κατὰ τὸν Σουΐδαν· "Πάντα μὴ βούλου κρατεῖν· ἐπὶ τῶν εἰς πάντα εὐδαιμονεῖν βουλομένων".

3 Εὐφυῶς ὁ Κρέων συνδέει τὴν εἰρημένην παροιμίαν μετὰ τῶν περιστάσεων τοῦ βίου τοῦ Οἰδίποδος. Μὴ θέλε εἰς ὅλα νὰ ἐπικρατῇς· διότι εἰς ὅσα ἐπεκράτησας, ταῦτα δὲν σε ἠκολούθησαν κατὰ τὸν βίον. Νοοῦντ πλοῦτος καὶ ἡ εὐτυχία, ἅπερ π σταναι ὡς ἑπέται καὶ ἑταῖροι ἀνθρωπίνου βίου. Τὴν ἔννοιαν την ἀναπτύσσει ὁ χορὸς ἐν τοῖς μένοις. Τούτων ῥηθέντων ὁ Οἰδί εἰσάγεται εἰς τὰ ἀνάκτορα διὰ μέσης θύρας, μετὰ τοῦτο δὲ αἱ γατέρες καὶ ὁ Κρέων εἰσέρχεται.

4 Ἡ σκηνὴ ὑπόκειται ἐν χώρῳ πρὸ τῶν ἀνακτόρων. Ἐντα πλὴν τῶν ἀρίστων τῶν Θηβῶν π σταται καὶ πλῆθος, εἰς ὃ ἀποτ τὸν λόγον ὁ χορός. Τοὺς στίχ 1524—30 ὁ μὲν Ritter θε ὑποβολιμαίους, ὁ δὲ Hartung δ δίδει τῷ Οἰδίποδι. Ἀλλ' αἱ εἰκα αὗται δὲν ἐπιδοκιμάζονται.

5 Τὸ αἴνιγμα τῆς Σφιγγὸς γεται κλεινόν, διότι παρήγαγε κ τῷ Οἰδίποδι. Παραπλήσια λέγο παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 1758

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὃν[1] *τίς οὐ ’ζήλου πολιτῶν καὶ τύχας ἐπιβλέπων,*
εἰς ὅσον[2] *κλύδωνα δεινῆς συμφορᾶς ἐλήλυθεν.*
ὥστε θνητὸν ὄντ’ ἐκείνην τὴν τελευταίαν δέον[3]
ἡμέραν ἐπισκοποῦντα μηδέν’ ὀλβίζειν, πρὶν ἂν
τέρμα[4] *τοῦ βίου περάσῃ, μηδὲν ἀλγεινὸν παθών.* 1530

πάτρας κλεινῆς πολῖται, λεύσσετ’, Οἰδίπους, ὃς τὰ κλεὶν’ αἰνίγματ’ ἔγνω καὶ μέγιστος ἦν ἀνήρ, ὃς μόνος Σφιγγὸς κατέσχον τῆς μιαιφόνου κράνης, νῦν ἄτιμος αὐτὸς οἰκτρὸς ἐξελαύνομαι χθονός„.

1 *Ὁ στίχος οὗτος οὐχὶ ἀδίκως ὑποτίθεται διεφθαρμένος καὶ πρὸς θεραπείαν ποικίλαι εἰκασίαι ἐγένοντο. Ὁ* Jacobs *καὶ ὁ* Cobet *νομίζουσιν, ὅτι ὅλως πρέπει νὰ ἐξαλείψωμεν τὸν στίχον. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ὅστις οὐ ζήλῳ πολιτῶν καὶ τύχαις ἐπιβλέπων, ὅπερ ὁ* Seager *διώρθωσεν εἰς, ὃν τίς οὐ ’ζήλου, ὁ δὲ* Enger *εἰς, οὗ τίς οὐ ζήλῳ πολιτῶν ἦν τύχαις ἐπιβλέπων καὶ ἄλλοι ἄλλως. Καίπερ οὔσης δυσκόλου τῆς ἐκλογῆς προετιμήσαμεν τὴν ὑπὸ* Seager, *ᾧ ἠκολούθησε καὶ ὁ* Wolff *τρέψας σύναμα τὴν δοτικὴν τύχαις εἰς τύχας, διότι ἡ σύνταξις πρὸς αἰτιατικὴν εἶναι ἀρχαιοτέρα. Κατὰ τὴν διόρθωσιν ταύτην ὁ στίχος σημαίνει· τὸν ὁποῖον καὶ τὰς τύχας αὐτοῦ βλέπων τίς ἐκ τῶν πολιτῶν δὲν ἐζήλευεν; Ἡ σύνταξις αὕτη ἔχει τι σπάνιον, διότι ἐν τῇ ἀναφορικῇ προτάσει ὑπάρχει ἐρώτησις, ἀλλ’ ὑπάρχουσιν ὅμοια παραδείγματα, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.* 1133 “ἀνδρός, ᾧ τίς οὐκ ἔνι κηλὶς κακῶς ξύνοικος;„ *καὶ ἐν Ἀποσπάσμ.* 871 “Νῦσαν, ὅπου τίς ὄρνις οὐχὶ κλαγγάνει;„

2 *Ἡ σύνταξις ἔχει οὐτωσί· λεύσσετε εἰς ὅσον κλύδωνα Οἰδίπους ὅδε ἐλήλυθεν.*

3 *Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἰδεῖν, ὅπερ κατὰ τὴν γνώμην τῶν πλείστων κριτικῶν δὲν εἶναι γνήσιον· καὶ ὁ μὲν* Stanley *προτείνει νὰ γραφῇ ἔδει, ὁ δὲ* Nauck *χρεὼν ἦ θέμις, καὶ ὁ* Seyffert *δέον, ὅπερ πιθανώτερον. Ἐννοεῖται δὲ τὸ ἐστί. Τοῦτο εἶναι ἡ πολυθρύλητος τοῦ Σόλωνος ῥῆσις, Ἡρόδοτ.* I, 32 “Σκοπέειν δὲ χρὴ παντὸς χρήματος τὴν τελευτὴν κῇ ἀποβήσεται· πολλοῖσι γὰρ δὴ ὑποδέξας ὄλβον ὁ θεὸς προρρίζους ἀνέτρεψε„. *Ὅτι δὲ τοῦτο δὲν εἶναι ἡ κυρία τοῦ δράματος ἰδέα, ἐδείξαμεν ἐν Εἰσαγ. σελ.* 35.

4 *Μεταφορὰ ἐκ τοῦ σταδίου Παραπλήσια λέγει ὁ Εὐριπίδης ἐν Ἀνδρομάχ.*102 “χρὴ δ’ οὔποτ’ εἰπεῖν οὐδέν’ ὄλβιον βροτῶν, πρὶν ἂν θανόντος τὴν τελευταίαν ἴδῃς ὅπως περάσας ἡμέραν ἥξει κάτω„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

Σελὶς	*στίχος*	*ἀντὶ*	*ἀνάγνωθι*
12	10	*ἴδη*	*ἴδῃ.*
61	1	*προσθήκη*	*προσθήκῃ.*
66	8	*ἄπεστι, πλείω*	*ἄπεστι πλείω.*
84	34	*δυνανὸν*	*δυνατόν.*
101	8	*οὐδὲ τοῦτ'. ἐπραξάμην*	*οὐδὲ τοῦτ' ἐπραξάμην.*
107	26	*Ὁ γὰρ*	*Ὅ γάρ.*
120	37	*τὸ ἄγος*	*τὸ ἄγος.*
124	26	*πορευόμετος*	*πορευόμενος.*
141	22	*ἐν Ἡρακλ.*	*ἐν Ἡρακλ*
161	6	*παριεὶς καταμβλύνων*	*παριεὶς καὶ καταβλύνων.*
166	6	*ἐρευνᾶ*	*ἐρευνᾷ.*
186	14	*ὁρμήματα*	*ὁρμήματα;*
191	23	*Ἐννοεῖται*	*Ἐννοεῖται*
196	19	*μετὰ τῆς μητρὸς θάνατον*	*μετὰ τῆς μητρὸς γάμον.*
217	19	*Ἡσιόδος*	*Ἡσίοδος*
227	24	Erfundt	Erfnrdt
241	29	*Ἐννοεῖται*	*Ἐννοεῖται*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑΙ ΜΕΤΑ ΣΧΟΛΙΩΝ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΣΤΡΙΩΤΟΥ

ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΕΝ ΤΩ ΕΘΝΙΚΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ

ΟΙΔΙΠΟΥΣ ΕΠΙ ΚΟΛΩΝΩ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
1893

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφήν μου θεωρεῖται κλοπιμαῖον καὶ καταδιώκεται κατὰ τὸν νόμον.

Γ. Μιστρι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΟΝ

ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΕΠΙ ΚΟΛΩΝΩι

ΤΟΥ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Ὡς ἡ φλὸξ ὀλίγον πρὸ τῆς σβέσεως ἐκπέμπει πολλὰς καὶ μεγάλας λαμπηδόνας, ὡς οἱ κύκνοι, ὅταν μέλλωσι νὰ ἀποθάνωσι, γεγηθότες ᾄδουσιν[1], *οὕτω καὶ οἱ ποιηταὶ καλλίφλογες ὄντες πυρσοὶ ἐν τοῖς ζοφεροῖς τοῦ ἀνθρωπίνου βίου προβλήμασι καὶ καλλίφωνοι ἀηδόνες ἐν τῷ ἔαρι τῶν βιωτικῶν ἀπολαύσεων, καὶ οἱ ποιηταί, λέγω, κατὰ τὸν οὐδὸν τοῦ βίου τὰς δημιουργικὰς αὐτῶν δυνάμεις περισυλλέξαντες ᾄδουσι τὰ κύκνεια αὐτῶν ᾄσματα. Διαμυθολογεῖται τοὐλάχιστον, ὅτι τέσσαρες τηλαυγεῖς ἀστέρες τοῦ ποιητικοῦ τῆς Ἑλλάδος οὐρανοῦ πρὸ τῆς δύσεως αὐτῶν ἐξέπεμψαν φωτεινὰς ἀκτῖνας, ὅτι δηλονότι τέσσαρες ἔξοχοι ποιηταί, ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Ἡσίοδος, ὁ Στησίχορος καὶ ὁ Σιμωνίδης, ὀλίγον χρόνον πρὸ τοῦ θανάτου αὐτῶν λιγυρὰ ἀνέκρουσαν μέλη*[2]. *Ἴσως ἡ διήγησις αὕτη εἶναι μῦθος, δὲν ἀντίκειται ὅμως πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, καθ' ἣν ὁ μέλλων νὰ ἀποθάνῃ τὰς*

[1] *Πλάτ. ἐν Φαίδων.* 84*Ε* "*Καί, ὡς ἔοικε, τῶν κύκνων δοκῶ φαυλότερος ὑμῖν εἶναι τὴν μαντικήν, οἳ ἐπειδὰν αἴσθωνται ὅτι δεῖ αὐτοὺς ἀποθανεῖν, ᾄδοντες καὶ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ τότε δὴ πλεῖστα ᾄδουσι, γεγηθότες ὅτι μέλλουσι παρὰ τὸν θεὸν ἀπιέναι, οὗ πέρ εἰσι θεράποντες*„.

[2] *Ἱερώνυμος ἐν Ἐπιστολ.* 34.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιος

ψυχικὰς αὐτοῦ δυνάμεις περισυνάγων κρίνει διαυγέστερον καὶ μέχρι προαισθήσεως τῶν μελλόντων προβαίνει. Ἀλλ' εἴτε μῦθος εἴτε ἱστορία εἶναι τὸ διήγημα, ἡ ὠφέλεια δὲν εἶναι μεγάλη· διότι τὰ ἔπη καὶ τὰ μέλη ἐκεῖνα δὲν διετηρήθησαν.

Τύχῃ ὅμως ἀγαθῇ ὁλόκληρον δρᾶμα, ὅπερ ἐποιήθη ὀλίγου χρόνου πρὸ τοῦ θανάτου ἐξόχου ποιητοῦ, μέχρις ἡμῶν περιελθὸν πληροῖ ζωηρὰν ἐπιθυμίαν. Τὸ δρᾶμα τοῦτο εἶναι ὁ Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῷ, ὅπερ, ὡς ἐν τοῖς ἔπειτα ἔσται μακρὸς λόγος, ἐποιήθη κατὰ τὴν δύσιν τοῦ βίου τοῦ τραγικοῦ. Ἐν τούτῳ ὁ ποιητὴς κατέχεται ὑπὸ ἀγνοῦ καὶ εἰλικρινοῦς αἰσθήματος πρὸς τὰς θρησκευτικὰς παραδόσεις, ὑμνεῖ τὸ κάλλος τῆς φύσεως[1] τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος, ἐξ ἧς μέλλει νὰ ἀποχωρισθῇ, μετὰ φιλοπόλιδος ἐνθουσιασμοῦ ᾄδει τὰς ἀρετὰς τῆς πόλεως, ὅτι αὕτη εἶναι εὔιππος, εὔπωλος καὶ εὐθάλασσος, καὶ σεμνύνεται, ὅτι τὴν ἱερὰν τῶν Ἀθηνῶν ἐλαίαν οὔτε ὁ νέος Ξέρξης, οὔτε ὁ γέρων Ἀρχίδαμος ἠδυνήθη νὰ ἐξαφανίσῃ[2]. Οὕτως ὁ ποιητὴς ἐγένετο εὐτυχής, ὅτι θανὼν δὲν ἐπεῖδε τὴν εἰσβολὴν τοῦ Λυσάνδρου εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν ἐπονείδιστον τῶν τειχῶν καθαίρεσιν. Οὕτως ὁ βίος τοῦ Σοφοκλέους συμπίπτει τοῖς λαμπροῖς τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος χρόνοις καὶ κατὰ τοῦτο ἠδύνατο νὰ ἦναι ὄλβιος καὶ εὐδαίμων, ὡς δὴ καὶ λέγεται ὑπὸ τοῦ Φρυνίχου ἐν ταῖς Μυύσαις διδαχθείσαις ὀλίγους μῆνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τραγικοῦ[3]. Κατὰ ταῦτα ἕκαστος ἠδύνατο νὰ προσδοκᾷ, ὅτι ὁ ποιητὴς ὑπὸ πάντων ἀγαπώμενος

[1]) Ἐν τῷ πρώτῳ στασίμῳ 668 καὶ ἑξῆς.
[2]) Ὅρα στίχ 703
[3]) Meineke Com. II, σελ. 592.

> Μάκαρ Σοφοκλέης, ὃς πολὺν χρόνον βιοὺς
> ἀπέθανεν, εὐδαίμων ἀνὴρ καὶ δεξιός,
> πολλὰς ποιήσας καὶ καλὰς τραγῳδίας,
> καλῶς δ' ἐτελεύτησ', οὐδὲν ὑπομείνας κακόν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μέχρι θανάτου ἤθελεν εἶναι χαρίεις καὶ εὔθυμος. Καὶ ὅμως ἐν τῷ τρίτῳ στασίμῳ ἐκ τῶν συμφορῶν τοῦ Οἰδίποδος ὁρμώμενος φαίνεται μελαγχολικὸς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε μετὰ βαρυθυμίας οἰκτείρει τὴν εὐτέλειαν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καί, ἐπειδὴ οὗτος ἔχει πλείονας λύπας ἢ ἡδονάς, νομίζει, ὅτι εἶναι εὐκταιότερον νὰ μὴ γεννηθῇ τις ἢ γεννηθεὶς τάχιστα νὰ ἀποθάνῃ. Αἱ μελαγχολικαὶ αὗται ἰδέαι ἀντίκεινται οὐ μόνον πρὸς τὸ ἦθος τοῦ Σοφοκλέους, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλου πρὸς τὴν ἀρχαίαν ποίησιν, ἥτις δὲν καθαιρεῖ, ἀλλὰ καθιδρύει τὸν βίον. Τοῦ στασίμου τούτου αἱ λυπηραὶ ἰδέαι καθ' ἡμᾶς ἐπίκεινται ὡς κηλῖδες ἐν τῷ τηλαυγεῖ τῷδε ἀδάμαντι. Φαίνεται, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς τὸ ἐνενηκοστὸν περίπου ἔτος ἄγων, ὅτε ἐποίει τήνδε τὴν τραγῳδίαν, ὑπὸ παντοίων τοῦ γήρατος περιπετειῶν, ὡς ἀκτὴ κυματοπλήξ, προσεβάλλετο. Ἴσως ταύτας ἐπηύξανον αἱ τοῦ Ἰοφῶντος φιλονεικίαι[1]. Ἀλλ' ὁπωσδήποτε ὁ τραγικὸς ἐν βαθεῖ γήρατι εἰκονίζων τὰς περιπετείας τῆς τελευταίας τοῦ Οἰδίποδος ἡμέρας ἐξ ἰδίας πείρας τὴν εἰκόνα ἐποίησε καὶ συνέγραψε τὸ δρᾶμα αὐτοῦ, εἰς οὗ τὴν ἀνάλυσιν εἰσερχόμεθα.

Ὁ Οἰδίπους, ὅστις ἄλλοτε ἔλυσε τὸ αἴνιγμα τῆς Σφιγγὸς καὶ ἔσωσε τὰς Θήβας, ἐν τῷ προλόγῳ (1—116) τῇδε τῆς τραγῳδίας εἰκονίζεται ὡς τυφλὸς γέρων, ὑπὸ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἐκδιωχθεὶς καὶ πρὸς ἐπαίτησιν περιπλανώμενος. Ἄγεται δ' ὑπὸ τῆς Ἀντιγόνης καὶ μηδεμίαν ἔχων συνείδησιν, ὅτι ἐπίκειται τὸ τέλος αὐτοῦ, φροντίζει περὶ τῶν ἀναγκῶν τοῦ βίου. Ἐπειδὴ εἶναι ἀποκεκμηκώς, ἐπιθυμεῖ νὰ καθίσῃ, ὅπως μάθῃ εἰς τίνας τόπους καὶ εἰς τίνα πόλιν ἔχει ἀφιχθῆ. Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἐκαθέσθη, ἡ θυγάτηρ λέγει αὐτῷ, ὅτι γινώσκει μέν, ὅτι ἡ παρακειμένη πόλις εἶναι αἱ Ἀθῆναι, ἀλλ' ἀγνοεῖ τοὺς τόπους, εἰ καὶ εἶχεν εἰκάσει

[1]) Ὅρα εἰσαγωγήν μου εἰς Σοφοκλ. σελ. 14.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐκ τῆς δάφνης, τῆς ἐλαίας, τῆς ἀμπέλου καὶ τῶν ἀδουσῶν ἀηδόνων, ὅτι ὁ χῶρος εἶναι ἱερός. Ἐν ᾧ δ' ἡ Ἀντιγόνη παρασκευάζεται, ὅπως ἀπελθοῦσα μάθῃ ἀκριβέστερον περὶ τοῦ τόπου, ἔρχεταί τις τῶν περιοικούντων Κολωνιατῶν. Παρ' αὐτοῦ ὁ Οἰδίπους ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ τι, ἀλλ' οὗτος διακόπτει τὸν τυφλὸν παρακαλῶν τοῦτον, ὅπως πάραυτα ἐξέλθῃ τοῦ ἱεροῦ τόπου, ὃν πατεῖ. Ὁ Οἰδίπους μαθών, ὅτι ὁ τόπος ἀνήκει εἰς τὰς Εὐμενίδας, εὔχεται, ὅπως αὗται δεχθῶσιν εὐμενῶς, διότι δὲν σκοπεῖ νὰ ἐξέλθῃ τούτου. Προδήλως ἐνόησεν ὁ γέρων, ὅτι ἐνταῦθα μέλλει νὰ ἀποθάνῃ κατὰ τὸν χρησμόν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κολωνιάτης δὲν ἔχει τὸ θάρρος, ὅπως ἐκ τοῦ ἱεροῦ τόπου ἐκδιώξῃ τὸν τυφλὸν ἐπαίτην, πρὶν δηλώσῃ τοῦτο εἰς τὴν πόλιν. Ποιεῖ δὲ τῷ Οἰδίποδι γνωστόν, ὅτι ὁ τόπος ὀνομάζεται Κολωνός, ὅστις κυβερνᾶται ὑπὸ βασιλέως διαμένοντος ἐν τῷ ἄστει, καὶ ὅτι οὗτος καλεῖται Θησεύς. Τούτου γνωστοῦ γενομένου ὁ Οἰδίπους ἐκφράζει τὴν εὐχήν, ὅπως προσκληθῇ ὁ Θησεύς, ᾧ ἀντὶ μικρᾶς βοηθείας θέλει δώσει μέγα κέρδος. Οὕτως ὁ Κολωνιάτης ἀπέρχεται, ἀπερχόμενος δὲ συμβουλεύει τῷ τυφλῷ γέροντι, ὅπως μὴ ἐξέλθῃ τῆς θέσεως, ἣν κατέχει, μέχρις ὅτου δηλώσῃ ταῦτα τοῖς δημόταις, οἵτινες μέλλουσι νὰ ἀποφασίσωσιν, ἂν πρέπῃ νὰ μένῃ ἢ νὰ ἀπέλθῃ. Διὰ τούτων ὁ ποιητὴς προπαρασκευάζει τὴν πάροδον τοῦ χοροῦ. Τοῦ Κολωνιάτου ἀπελθόντος ὁ Οἰδίπους εὔχεται εἰς τὰς Ἐρινύας, ὅπως μὴ ὦσιν ἀπηνεῖς μήτε αὐτῷ μήτε τῷ Ἀπόλλωνι, ὅστις ἐμαντεύσατο, ὅτι μέλλει νὰ ἀποθάνῃ ἐν τῷ τεμένει τῶν σεμνῶν θεῶν, ὅπερ θέλει εἶναι ὠφέλεια μὲν τοῖς ὑποδεξαμένοις, βλάβη δὲ τοῖς ἐκδιώξασιν. Εἰκάζει δ', ὅτι αἱ Ἐρινύες ἦγαγον εἰς τοῦτον τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐκαθέσθη. Ἀλλ' ἡ θυγάτηρ συμβουλεύει τῷ πατρὶ νὰ σιωπήσῃ, διότι βλέπει γέροντας κατασκοπεύοντας τὴν θέσιν, ἐν ᾗ οὗτος ἐκαθέσθη. Ὁ γέρων ὑπισχνούμενος σιγὴν παρακαλεῖ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὴν θυγατέρα, ὅπως κρύψῃ κατὰ τὸ ἄλσος, ἵν' ἀκούσῃ τοὺς λόγους τῶν προσερχομένων.

Ὄντως ἐγχώριοι γέροντες, ἐξ ὧν συνίσταται ὁ χορός, ἐν τῇ κομματικῇ παρόδῳ (117—235) διεσπαρμένοι καὶ μεστοὶ ἀφανακτήσεως ἀναζητοῦσι τὸν ἀσεβῆ, ὅστις δὲν εὑρίσκεται ἐν τῷ ὑποδειχθέντι τόπῳ, διότι, ὡς εἴρηται, ἐξῆλθεν. Εἰκάζουσι δ', ὅτι οὗτος εἶναι ξένος· διότι ἐγχώριος δὲν ἠδύνατο νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸ ἄβατον τῶν Ἐρινύων ἱερόν, ἂς αὐτοὶ παρέρχονται μὴ τολμῶντες νὰ ῥίψωσι βλέμμα, ἀλλ' ἐνδομύχως προσευχόμενοι. Ἐν ᾧ δ' οὗτοι ἀναζητοῦσι τὸν ξένον, οὗτος φωνεῖ ἐκ τοῦ τεμένους. Ἡ φωνὴ καὶ ἡ ὄψις τούτου διεγείρουσι τὴν φρίκην τοῦ χοροῦ, ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ, τίς εἶναι. Ἄνθρωπος δυστυχέστατος, ἀποκρίνεται, διότι ἂν μὴ ἦτο τοιοῦτος, δὲν ἤθελε πορεύεσθαι δι' ἀλλοτρίων ὀφθαλμῶν οὐδὲ ἤθελε στηρίζεσθαι ἐπὶ ἀσθενοῦς θυγατρός. Ὁ χορὸς οἰκτείρων τὸν τυφλὸν γέροντα ἐκ παντὸς τρόπου κωλύει τοῦτον χωροῦντα πρὸς τὸ ἱερώτατον τοῦ τεμένους, ἔνθα κρατὴρ πλήρης ὕδατος κιρνᾶται γλυκεῖ ποτῷ, καὶ ἐπιτάσσει αὐτῷ, ἵνα, πρὶν εἴπῃ τι, ἐξέλθῃ τῶν ἀβάτων. Τοῦτο πράττει ὁ γέρων, ἀφ' οὗ ἐδόθη αὐτῷ ἡ ὑπόσχεσις, ὅτι οὐδεὶς αὐτὸν ἄκοντα θέλει ἀπαγάγει τῆς χώρας. Τὸν γέροντα δ' ἐξελθόντα ὁ χορὸς ἐρωτᾷ, τίς εἶναι καὶ πῶς ὀνομάζεται ὁ πατήρ. Οὗτος ἐκκρούει καὶ ὑπεκφεύγει τὰς ἀποκρίσεις, ἀλλ' ἀναγκασθεὶς νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ πατὴρ ὀνομάζεται Λάϊος, ἐγείρει τὴν φρίκην τῶν Κολωνιατῶν, οἵτινες κελεύουσι τοῦτον, ἵνα πάραυτα τῆς χώρας ἐξέλθῃ. Παραβαίνουσι μὲν οἱ Κολωνιᾶται τὴν ὑπόσχεσιν αὐτῶν, ἀλλ' ἔχουσι τὴν γνώμην, ὅτι οὐδεὶς παρὰ τοῦ θείου τιμωρεῖται, διότι κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδίδωσιν. Ὁ Οἰδίπους ἔλαβε μὲν τὴν ὑπόσχεσιν τῶν Κολωνιατῶν, ἀλλὰ πρὶν εἴπῃ τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα. Ἡ Ἀντιγόνη ὅμως ἐν ᾄσματι

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀπὸ σκηνῆς (236—253) ἱκετεύει τοὺς γέροντας τοῦ Κολωνοῦ, ὅπως μὴ ἐκδιώξωσι τὸν πατέρα. Ἡ ἐλεεινολογία τῆς φιλαπάτορος θυγατρὸς τεχνηέντος προπαρασκευάζει τὸν ἑπόμενον λόγον τοῦ Οἰδίποδος.

Ὁ χορὸς ἐν τῷ πρώτῳ ἐπεισοδίῳ (254—509) ὁμολογεῖ, ὅτι οἰκτείρει καὶ τὴν Ἀντιγόνην καὶ τὸν πατέρα αὐτῆς, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς φοβούμενος δὲν δύναται ἐπὶ πλέον νὰ ὑποχωρήσῃ. Μετὰ τὴν ἄρνησιν ταύτην ὁ Οἰδίπους παρατηρεῖ, ὅτι μάτην τρέχει ἡ φήμη, καθ' ἣν αἱ Ἀθῆναι εἶναι θεοσεβέσταται καὶ μόναι σῴζουσι τὸν κακούμενον ξένον· διότι αὐτὸς δὲν βλέπει τὰς ἀρετὰς ταύτας παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, οἵτινες τὸ ὄνομα καὶ οὐχὶ τὰ ἔργα φοβηθέντες ἐκδιώκουσιν ἐκ τῆς χώρας. Ἐφόνευσε μὲν τὸν πατέρα, ἀλλ' ἔπραξε τοῦτο μὴ γινώσκων αὐτὸν καὶ ἀμυνόμενος, ἐν ᾧ αὐτὸς ἠδικεῖτο ὑπὸ τῶν γονέων, οἵτινες ἐγίνωσκον τὸν υἱόν. Διὰ τοῦτο παρακαλεῖ τοὺς Κολωνιάτας, ἵνα σῴσωσιν, ὥσπερ καὶ ἀνέστησαν, καὶ μὴ τοὺς θεοὺς τιμῶντες ὀλιγωρῶσι τούτων. Διότι ὡς ἱκέτης εἶναι ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν θεῶν καὶ φέρει ὠφέλειαν εἰς τοὺς πολίτας, ὡς θέλει μάθει ὁ βασιλεὺς τῆς πόλεως. Ἱκετεύει δὲ τὸν χορόν, ὅπως μὴ γείνῃ κακὸς μέχρι τῆς ἀφίξεως τούτου. Εἰς τὴν παράκλησιν ταύτην ὑποχωρεῖ ὁ χορός, ὅστις βεβαιοῖ, ὅτι ὁ βασιλεὺς θέλει ἐλθεῖ, ὅταν ἀκούσῃ τὸ ὄνομα τοῦ Οἰδίποδος.

Ἀλλ' ἐν ᾧ ταῦτα λέγονται, ἡ Ἀντιγόνη βλέπει, ὅτι γυνή τις ἐπὶ Αἰτναίας ἡμιόνου καθημένη καὶ Θεσσαλικὸν πῖλον φέρουσα ἔρχεται ἐγγύς, ἥτις μετ' οὐ πολὺ ἀναγνωρίζεται, ὅτι εἶναι ἡ Ἰσμήνη. Μετὰ τοὺς γλυκεῖς ἀσπασμούς, ἐν οἷς ἡ πατρικὴ στοργὴ τοῦ Οἰδίποδος πρὸς τὰς θυγατέρας αὐτοῦ περιφανῶς διαλάμπει, ἡ Ἰσμήνη δηλοῖ, ὅτι ἦλθε κομίζουσα ἀγγελίαν τινὰ τῷ πατρί. Οὗτος ἀπορεῖ, ὅτι τὸν πόνον δὲν ἀνέλαβον οἱ ἀδελφοί, οἵτινες δίκην Αἰγυπτίων κάθηνται ἐν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῷ οἴκῳ, ἐν ᾧ αἱ ἀδελφαὶ τούτων τρέχουσι πανταχοῦ χάριν τῆς τροφῆς καὶ τῆς ἄλλης τοῦ πατρὸς θεραπείας. Τὴν ἀπορίαν ταύτην λύουσα ἡ θυγάτηρ ἀγγέλλει, ὅτι τὰ τῶν υἱῶν περιῆλθον εἰς δεινὴν θέσιν· διότι ὁ νεώτερος Ἐτεοκλῆς τὸν πρεσβύτερον καὶ τὸν θρόνον ἐστέρησε καὶ τῆς πατρίδος ἐξεδίωξε. Διὰ τὴν ἀδικίαν ταύτην ὁ Πολυνείκης εἰς τὸ Ἄργος φυγὼν καὶ ἐνταῦθα τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως εἰς γάμον λαβὼν μετὰ συμμάχων ἐλαύνει ἐπὶ τὰς Θήβας. Ἐδόθη δὲ χρησμὸς τοῖς Θηβαίοις, ἵνα ζητήσωσι τὸν Οἰδίποδα θανόντα ἢ ζῶντα, διότι ἡ εὐδαιμονία αὐτῶν καὶ ἡ ἐπικράτησις ἐκ τούτου ἐξαρτᾶται. Τῷ πατρὶ ἀποροῦντι διὰ τὴν μεταβολὴν ἡ θυγάτηρ παρατηρεῖ, ὅτι οἱ θεοὶ οἱ πρὶν ὀλέσαντες ὀρθοῦσι τοῦτον. Ἐπὶ τούτῳ κατὰ τὴν ἀγγελίαν τῆς Ἰσμήνης ἔρχεται ὁ Κρέων οὐχὶ μετὰ μακρὸν χρόνον, ἵνα οἱ Θηβαῖοι παραλαβόντες τὸν Οἰδίποδα κατοικίσωσι τοῦτον ἐγγὺς τῆς χώρας τοῦ Κάδμου, ὅπως ἄρχωσι μὲν αὐτοῦ, οὗτος δὲ μὴ διαβαίνῃ τὰ ὅρια. Οὕτως οἱ Θηβαῖοι ἐσκόπουν, ὅπως τὸν τάφον τοῦ Οἰδίποδος κατέχοντες καὶ τοῦτον τιμῶντες ἀποφύγωσι τὴν ὀργὴν τοῦ ἥρωος.

Ἀφ' οὗ δ' ἤκουσε ταῦτα ὁ γέρων, ἐρωτᾷ τὴν θυγατέρα, ἂν σκοπῶσι νὰ θάψωσι διὰ Θηβαίας κόνεως. Τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, ἀποκρίνεται ἡ Ἰσμήνη, διότι κωλύει τὸ συγγενικὸν αἷμα, ἤτοι ὁ τοῦ πατρὸς φόνος. Τὸν σκοπὸν τῶν Θηβαίων μαθὼν ὁ ταλαίπωρος γέρων δηλοῖ τὴν στερεὰν αὐτοῦ ἀπόφασιν, ὅτι οὐδέποτε οὗτοι θέλουσι γείνει κύριοι αὐτοῦ. Τοῦτο, λέγει ἡ Ἰσμήνη, θέλει εἶναι μεγάλη βλάβη τοῖς Θηβαίοις, οἵτινες στρατευόμενοι ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ χώρᾳ, ἔνθα ὁ τάφος, θέλουσι δοκιμάσει τὴν ὀργὴν τοῦ ὑβρισθέντος ἥρωος, ὡς λέγουσιν οἱ ἐκ Δελφῶν ἐλθόντες θεωροί. Ἐπειδὴ δὲ οἱ υἱοὶ καίπερ τὸ μάντευμα μαθόντες κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς Ἰσμή-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νης προτιμῶσι τοῦ πατρὸς τὴν τυραννίδα, καταρᾶται ὁ πατὴρ τούτοις, ἵνα οἱ θεοὶ μὴ σβέσωσι τὴν ἔριν, ἀλλὰ τὸ τέλος ταύτης ἐξ ἑαυτοῦ ἐξαρτήσωσιν. Ἂν δὲ τοῦτο συμβῇ, οὔτε ὁ εἷς θέλει μείνει ἐν τῇ χώρᾳ, οὔτε ὁ ἕτερος θέλει ἐπανέλθει εἰς αὐτήν. Διότι τὸν πατέρα ἐκδιωκόμενον τῆς πατρίδος δὲν ὑπερήσπισαν, ἐν ᾧ τὴν φυγὴν τούτου ἠδύναντο δι' ὀλίγων λέξεων νὰ κωλύσωσιν. Οὗτοι ἀντὶ τοῦ πατρὸς προετίμησαν θρόνους καὶ σκῆπτρα καὶ τὴν τυραννίδα τῆς χώρας. Διὰ ταῦτα δὲν θέλουσιν εὑρεῖ αὐτὸν σύμμαχον, ἐάν τε τὸν Κρεόντα, ἐάν τε ἄλλον ἰσχυρὸν πέμψωσι πρὸς ἀναξήτησιν. Ἂν δ' οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς ταῖς Ἐρινύσι παράσχωσιν αὐτῷ βοήθειαν, ἡ μὲν πόλις θέλει λάβει μέγαν σωτῆρα, οἱ δ' ἐχθροὶ θέλουσιν εὑρεῖ πόνους.

Ἐπειδὴ δ' ὁ Οἰδίπους εἰκόνισεν ἑαυτὸν ὡς σωτῆρα τῆς πόλεως, ὁ χορὸς εὔνους πρὸς τοῦτον γενόμενος συμβουλεύει, ἵνα διὰ καθαρμοῦ ἐξιλεώσῃ τὰς θεάς, ὧν τὸ ἱερὸν ἔδαφος ἐπάτησεν. Τὰς πρὸς τὰς Εὐμενίδας εὐχὰς δύναται νὰ ποιήσῃ ἢ αὐτὸς ὁ Οἰδίπους, ἢ ἄλλος ἀντ' αὐτοῦ ἡρέμα λέγων. Μετὰ τὸν καθαρμὸν καὶ τὴν εὐχὴν πρέπει νὰ ἀπέλθῃ μὴ στρέψας τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ ὀπίσω. Ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον δύναται ὁ χορὸς νὰ βοηθήσῃ τῷ ἱκέτῃ, ἄλλως δὲ φοβεῖται νὰ πράξῃ τοῦτο. Ἐπειδὴ δ' ὁ τυφλὸς γέρων δὲν δύναται νὰ πορευθῇ, ἡ Ἰσμήνη προθύμως τὸ ἔργον ἀναδεχομένη αἰτεῖ, ἵνα μάθῃ τὸν τόπον τοῦ καθαρμοῦ. Ὁ χορὸς δεικνύει πόρρωθεν τοῦτον προσθείς, ὅτι ἐκεῖ που ὑπάρχει ἱεροφύλαξ, ὅστις θέλει ὁδηγήσει αὐτήν. Οὕτω τεχνηέντως προπαρασκευάζει ὁ ποιητὴς τὴν ἁρπαγὴν τῆς Ἰσμήνης.

Ταύτης ἀποστάσης ὁ χορὸς ἐν τῷ κομμῷ (510—548) φοβούμενος, ὡς φαίνεται, μὴ μολυνθῇ ὑπὸ τοῦ πατραλοίου, ἐπιθυμεῖ, ὅπως μάθῃ ἀκριβέστερον περὶ τῶν πράξεων τούτου, ὧν τὴν ἐξέτασιν διέκοψεν ἐν στίχ. 225. Καὶ ὁμολογεῖ μὲν ὁ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χορός, ὅτι εἶναι σκληρὸν τὸ ἀνακινεῖν παλαιὸν καὶ οἱονεὶ κείμενον κακόν, ὅμως δηλοῖ ζωηρὰν ἐπιθυμίαν, ὅπως μάθῃ τὰ κατὰ τὸν Οἰδίποδα. Ὁ δυστυχὴς γέρων ἱκετεύει τοὺς Κολωνιάτας, ὅπως μὴ ἐξαναγκάσωσι τὴν ἀνάπτυξιν τοιούτων πράξεων. Ἀλλ' οὗτοι ἐπιμένουσι, μέχρις ὅτου ὁ γέρων ὁμολογεῖ τὴν μετὰ τῆς μητρὸς σύζευξιν, ἐξ ἧς ἐγεννήθησαν τὰ τέκνα, ἀλλὰ διισχυρίζεται, ὅτι ταῦτα δὲν εἶναι πράξεις, ἀλλὰ παθήματα· διότι ἄνευ συνειδήσεως ἐδέξατο τὸ τῆς πόλεως ὠῶρον. Ὡσαύτως ὁμολογεῖ μέν, ὅτι ἐφόνευσε τὸν πατέρα, ἀλλὰ παρατηρεῖ, ὅτι ἔπραξε τοῦτο ἀμυνόμενος, ὅτι ἐν ἀγνοίᾳ ἐφόνευσε καὶ ὅτι εἶναι νόμῳ καθαρός.

Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἐπεισοδίῳ (749—667) ἔρχεται ὁ Θησεύς, ὅστις γινώσκει μὲν τὰ ἀτυχήματα τοῦ υἱοῦ τοῦ Λαΐου, εἶναι δὲ πρόθυμος, ἵνα τούτῳ παράσχῃ πᾶσαν προστασίαν, διότι καὶ αὐτὸς ἀνετράφη ἐν ξένῃ χώρᾳ καὶ ἐπὶ ξένης ἤθλησε πλεῖστα κινδυνεύματα. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ ἐκθρονισθεὶς βασιλεὺς τῶν Θηβῶν εἶναι γνωστὸς τῷ Θησεῖ, δὲν μακρολογεῖ, ὅπερ ἤθελε διεγείρει τὸν κόρον τῶν θεατῶν, ἀλλ' εὐθὺς ἐν ἀρχῇ προσφέρει τὸ ἄθλιον αὐτοῦ σῶμα, ὅπερ δὲν εἶναι μὲν σπουδαῖοι κατὰ τὴν ὄψιν, ἀλλὰ θέλει γείνει πρόξενον μεγάλου κέρδους. Τὸ κέρδος δ' ὅμως τοῦτο δὲν δηλοῖ ἐν τῷ παρόντι, ἀλλὰ λέγει, ὅτι τοῦτο κατὰ τὸν θάνατον καὶ τὴν ταφὴν θέλει γείνει φανερόν. Διότι οἱ Θηβαῖοι ἐν τῷ μέλλοντι θέλουσι συγκρουσθῇ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτε ὁ νεκρὸς τοῦ Οἰδίποδος θέλει πίει τὸ αἷμα τῶν Καδμείων, ἂν ὁ χρησμὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἦναι σαφής. Ἀλλὰ δὲν προχωρεῖ, ὅπως μὴ εἴπῃ τὰ ἄρρητα. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Θησεὺς δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ τῷ Οἰδίποδι τὸ αἰτούμενον, διότι καὶ διὰ ξενίας συνδέεται καὶ ἱκέτης τῶν θεῶν εἶναι καὶ ὠφέλειαν οὐχὶ μικρὰν τῇ πόλει προσφέρει. Οὕτω λοιπὸν δίδωσι τὴν ἐκλογὴν τῷ γέροντι, ἂν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θέλῃ νὰ κατοικήσῃ ἐν Κολωνῷ ἢ προτιμᾷ νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτῷ. Ὁ Οἰδίπους ἐπεθύμει μὲν νὰ πορευθῇ εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Θησέως, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ καταλίπῃ τὸ τέμενος τῶν Ἐρινύων, ἐν ᾧ κατὰ τὸν χρησμὸν θανὼν μέλλει νὰ κρατήσῃ τῶν ἐκδιωξάντων. Προτιμᾷ λοιπὸν νὰ μείνῃ ἐν Κολωνῷ, ἀλλὰ φοβεῖται, μὴ οἱ Θηβαῖοι ἀπαγάγωσιν αὐτόν, ὡς δὴ ἀπειλοῦσιν. Ἀλλ' ὁ Θησεὺς θάρρος τούτῳ ἐμβάλλων παρατηρεῖ, ὅτι οἱ Κολωνιᾶται θέλουσι περιφρουρήσει αὐτόν, ὅτι ἔχει τὴν εὔνοιαν τοῦ Ἀπόλλωνος ἅτε ὑπ' αὐτοῦ πεμφθεὶς καὶ ὅτι καὶ αὐτοῦ μὴ παρόντος μόνον τὸ ὄνομα ἀρκεῖ, ὅπως προφυλάξῃ ἀπὸ πάσης ἀδικίας.

Τοῦ Θησέως ἀπελθόντος ὁ χορὸς ἐν τῷ πρώτῳ στασίμῳ (668—719) ὑπερήφανος γενόμενος διὰ τὴν προστασίαν, ἣν ὁ βασιλεὺς παρέσχε τῷ δυστυχεῖ ἱκέτῃ, ὑμνεῖ τὸν δῆμον αὐτοῦ καὶ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν. Τὸν Κολωνὸν λέγει τὸ ἄριστον χωρίον τῆς Ἀττικῆς, διότι ἐνταῦθα ᾄδει ἡ ὀξύφωνος ἀηδὼν οἰκοῦσα ἐν τῷ κισσῷ καὶ ἐν ἄλλοις φυλλώμασιν, ἅπερ οὔτε ὑπὸ τοῦ ἡλίου, οὔτε ὑπὸ τῶν ἀνέμων προσβάλλονται. Ἐνταῦθα θάλλει ὁ καλλίκαρπος νάρκισσος καὶ ὁ χρυσαυγὴς κρόκος. Ἐνταῦθα διηνεκῶς ῥέοντα τὰ ὕδατα τοῦ Κηφισοῦ ἀνὰ τὰς πεδιάδας τῆς εὐφόρου γῆς ποιοῦσι τὴν βλάστησιν ταχυτέραν. Ἐνταῦθα εἶναι αὐτοφυὴς ἡ ἐλαία, ὅπερ δὲν συμβαίνει οὔτε ἐν τῇ Ἀσίᾳ, οὔτε ἐν τῇ μεγάλῃ νήσῳ τοῦ Πέλοπος. Μεθ' ὑπερηφανίας μνημονεύει, ὅτι ἡ Ἀττικὴ ἔχει τρεῖς μεγάλας ἀρετάς, ὅτι εἶναι εὔιππος, εὔπωλος, εὐθάλασσος. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἐξαίρεται, ὅτι ἐν ταῖς ὁδοῖς τῆς πατρίδος τοῦ χοροῦ ὁ Ποσειδῶν κατεσκεύασε τὸν τοὺς ἵππους δαμάζοντα χαλινόν.

Ἡ Ἀντιγόνη ἐν τῷ τρίτῳ ἐπεισοδίῳ (720—1043) ἰδοῦσα τὸν Κρέοντα μετὰ δορυφόρων ἐρχόμενον λέγει, ὅτι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νῦν πρόκειται ἡ ἐπαινουμένη χώρα ἐργῳ νὰ βεβαιώσῃ τὸν ἔπαινον. Τοῦτο ἀκούσας ὁ Οἰδίπους αἰτεῖ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ παρὰ τῶν Κολωνιατῶν. Οὗτοι παρακελεύονται τῷ δυστυχεῖ ἱκέτῃ, ἵνα θαρρῇ, διότι αὐτοὶ μὲν εἶναι γέροντες, ἀλλὰ τὸ σθένος τῆς πόλεως εἶναι ἀκμαῖον. Τὴν ταραχὴν τῶν Κολωνιατῶν παρατηρήσας ὁ Κρέων προσαγορεύει τούτους θωπευτικῶς καὶ παρακαλεῖ, ὅπως μὴ φοβηθῶσι κακόν τι· διότι καὶ γέρων εἶναι καὶ γινώσκει, ὅτι ἔρχεται εἰς τὴν ἰσχυροτάτην τῆς Ἑλλάδος πόλιν. Λοιπὸν δὲν διανοεῖται κακόν τι, ἀλλ' ἐπέμφθη ὑπὸ τῆς πόλεως, ὅπως πείσῃ τὸν γέροντα νὰ ἀκολουθήσῃ εἰς τὰς Θήβας. Οὕτω προοιμιασάμενος στρέφει τὸν λόγον πρὸς αὐτὸν τὸν Οἰδίποδα καὶ καλεῖ τοῦτον, ὅπως ἔλθῃ εἰς τὴν πατρίδα, διότι λυπεῖται διὰ τὰς δυστυχίας αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν δεινὴν θέσιν τῆς Ἀντιγόνης, ἥτις δὲν ἦλθεν εἰς γάμον, ἀλλὰ περιπλανωμένη μετὰ τοῦ πατρὸς δύναται να γείνῃ τοῦ τυχόντος κτῆμα. Διὰ τοῦτο καὶ ἐν τέλει παρακαλεῖ τὸν πλάνητα, ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα φιλικῶς τὰς Ἀθήνας προσαγορεύσας. Τὸ ἀνειλικρινὲς τῶν λόγων τοῦ Κρέοντος διὰ μακροῦ λόγου ὁ Οἰδίπους ἀνασκευάζει. Νῦν, λέγει, λυπεῖται οὗτος, διότι βλέπει τὸν γέροντα δυστυχοῦντα, ἀλλὰ τὸν δυστυχῆ αὐτὸς ὁ Κρέων ἐξέβαλε τῆς πατρίδος ἄκοντα καὶ εἰς οὐδὲν ἐλογίσατο τὴν συγγένειαν, ἣν νῦν φέρει ἀνὰ τὸ στόμα. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Κρέοντος ἦτο εἰλικρινής, ποία ἡδονὴ ὑπάρχει ἐν τῷ εὐεργετεῖν ἄκοντας; Καὶ ὅμως ὁ Κρέων δὲν προτίθεται νὰ ἀγάγῃ εἰς τοὺς οἴκους, ἀλλὰ νὰ κατοικίσῃ ἐγγὺς τῶν ὁρίων τῆς πόλεως, ὅπως αὕτη ἀπαλλαγῇ τῶν κακῶν. Διὰ ταῦτα ὁ τυφλὸς γέρων μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας λέγει, ὅτι δὲν θέλει κατοικήσει αὐτὸς ἐν Θήβαις, ἀλλ' ἡ ἑαυτοῦ Ἐρινύς. Προστίθησι δ', ὅτι οἱ παῖδες αὐτοῦ θέλουσι λάβει μέρος τῆς γῆς τοσοῦτον, ὅσον ἀρκεῖ πρὸς ταφήν. Ὁ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Κρέων ὑποκρίνεται, ὅτι οἰκτείρει τὴν ἀνοησίαν τοῦ Οἰδίπο
δος, ὅστις οὐδὲ διὰ τῆς ἡλικίας ἐκτήσατο νοῦν.

Ἀφ' οὗ δ' ὁ πανοῦργος διὰ τῆς πονηρίας δὲν ἠδυνήθη ν
ἀποσπάσῃ τὸν γέροντα, ἤρξατο ἀπειλῶν αὐτόν, ἀλλ' ὁ ἀπειλού
μενος παρατηρεῖ, ὅτι ἔχων συμμάχους τοὺς Ἀθηναίους δὲ
φοβεῖται, μὴ ληφθῇ βίᾳ. Ὁ Κρέων ὅμως λέγει, ὅτι καὶ ἄνε
τούτου δύναται ὁ Οἰδίπους νὰ λυπηθῇ, καὶ δὴ πρὸ ὀλίγου
μὲν ἥρπασε τὴν μίαν τῶν θυγατέρων, τὴν δ' ἑτέραν τα
χέως θέλει ἀπαγάγει. Τοῦτο ἀκούσας ὁ ἱκέτης οἰμώζει κα
οἰμώξας αἰτεῖ τὴν βοήθειαν τῶν Κολωνιατῶν, οἵτινες κελεύ
ουσι τὸν βίαιον ξένον νὰ ἐξέλθῃ τάχιστα τῆς χώρας. Οὗτο
ὅμως οὐ μόνον δὲν ὑπακούει, ἀλλὰ καὶ κελεύει τοὺς δορυφό
ρους αὐτοῦ, ἵνα καὶ ἄκουσαν σύρωσι τὴν Ἀντιγόνην. Ταύτη
ὀδυρομένης διὰ τὴν ἀπαγωγὴν ὁ χορὸς παρατηρεῖ εἰς τὸν ξέ
νον, ὅτι πράττει ἄδικα, ἀλλ' οὗτος δὲν μεταβάλλει γνώμην
Τούτου ἕνεκεν οἱ Κολωνιᾶται ἐπικαλοῦνται τὴν βοήθειαν τῶ
δημοτῶν. Ἀλλ' οὐχ ἧττον ἡ θυγάτηρ τοῦ Οἰδίποδος ἀφέλκετα
ὑπὸ τῶν δορυφόρων τοῦ Κρέοντος. Ὁ βίαιος οὗτος ξένος τὸ
σωτῆρα τῆς ὁδοιπορίας τοῦ τυφλοῦ ἀφελῶν δὲν ἀρκεῖται εἰ
τοῦτο, ἀλλ' ἐπιβάλλει χεῖρας καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἱκέτου τῶ
Ἀθηναίων, ὅστις ἀρᾶται αὐτῷ, ἵνα ὁ Ἥλιος δώσῃ τοιοῦτο
βίον, οἷον καὶ αὐτὸς κατὰ τὸ γῆρας διήγαγεν. Ἐκ τῆς ἀρᾶ
ταύτης ὀργισθεὶς ὁ Κρέων, καίπερ στερούμενος ἤδη δορυφόρω
καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν ὢν βαρύς, ὅμως πειρᾶται, ὅπως ἀπαγάγῃ
τὸν Οἰδίποδα. Ὁ χορὸς μὴ δυνάμενος νὰ κωλύσῃ τὴν βία
καλεῖ σύμπαντα τὸν λαὸν καὶ τοὺς προμάχους εἰς βοήθειαν.

Ὁ Θησεύς, ὅστις ἐγγὺς ἔθυε τῷ Ποσειδῶνι, τὴν φωνὴ
τῶν γερόντων ἀκούσας ἔρχεται εἰς τὴν σκηνήν, ὅπως μάθῃ τὸ
συμβαίνοντα. Μετ' ἐκπλήξεως δ' ἀκούει, ὅτι ὁ Κρέων ἥρπασε
τὰς δύο τοῦ ἱκέτου θυγατέρας. Πάραυτα ὁ γενναῖος τῶν Ἀθη

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νῶν βασιλεὺς κελεύει τινὰ τῶν δορυφόρων αὐτοῦ, ὅπως πορευθεὶς εἰς τοὺς βωμοὺς τοῦ εἰρημένου θεοῦ τάχιστα πέμψῃ τούς τε πεζοὺς καὶ τοὺς ἱππέας ἐκεῖ, ἔνθα περὶ τὴν Θρίαν δύο ὁδοὶ συνενοῦνται. Διότι ἂν αἱ ἀπαγόμεναι κόραι παρέλθωσι, θέλει γείνει γελοῖος τῷ Οἰδίποδι. Πρὸς τὸν Κρέοντα δὲ στρέφων τὸν λόγον ἀπειλεῖ, ὅτι δὲν θέλει ἐξέλθει τῆς χώρας, πρὶν ἀγάγει τὰς ἁρπαγείσας κόρας. Οὕτω θέλει τιμωρηθῇ, διότι ἔπραξε πρᾶξιν ἀναξίαν καὶ τοῦ Θησέως καὶ τῶν ἑαυτοῦ γονέων καὶ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος· διότι αἱ Θῆβαι δὲν ἐπαίδευσαν αὐτὸν κακόν, αἵτινες δὲν ἀγαπῶσι νὰ τρέφωσιν ἀδίκους ἄνδρας, οὐδὲ δύνανται τὰ ἐπαινέσωσιν, ἂν μάθωσιν, ὅτι ἐσύλησε τὰ τοῦ Θησέως καὶ τῶν θεῶν. Ὁ δὲ Κρέων ἀπολογούμενος λέγει, ὅτι ἐξετέλεσε ταύτην τὴν πρᾶξιν ἔχων ἐν νῷ, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ καταλάβῃ ξῆλος τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, ὅπως αὕτη ἄκοντος αὐτοῦ τρέφῃ τοὺς συγγενεῖς, καὶ ὅτι ἡ πόλις δὲν ἠδύνατο νὰ δεχθῇ τὸν πατροκτόνον καὶ οὗ οἱ γάμοι εὑρέθησαν ἀνόσιοι. Πρὸς δὲ ὁ Κρέων ἐγίνωσκεν, ὅτι ὁ Ἄρειος πάγος δὲν ἐπιτρέπει τοιοῦτοι πλάνητες νὰ οἰκῶσιν ἐν τῇ πόλει. Εἰς τοῦτον λοιπὸν θαρρῶν ἐποίησε πρᾶξιν, ἣν δὲν ἤθελεν ἐκτελέσει, εἰ μὴ ὁ Οἰδίπους πικρὰς ἀρὰς κατ' αὐτοῦ καὶ τοῦ γένους αὐτοῦ ἠρᾶτο. Πρὸς ταῦτα δύναται νὰ πράξῃ, ὅ τι καὶ ἂν θέλῃ· διότι ὁ Κρέων μόνος ὢν εἶναι ἀσθενής. Ἂν ὅμως ὁ Θησεὺς θελήσῃ νὰ ἐπιβάλῃ χεῖρα κατ' αὐτοῦ, καίπερ γέρων, θέλει ἀμυνθῇ.

Οἱ λόγοι τοῦ Κρέοντος διήγειραν, ὡς εἰκός, τὴν ὀργὴν τοῦ Οἰδίποδος, ὅστις ἐλέγχει τὴν θρασύτητα τοῦ ἅρπαγος λέγοντος φόνους καὶ γάμους καὶ συμφοράς. Διότι ταῦτα ἐγένοντο μέν, ἀλλ' ἄνευ συνειδήσεως τοῦ πράξαντος, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς ἑξῆς παρατηρήσεως. Οἱ θεοὶ ἔδωκαν χρησμοὺς τῷ πατρί, ὅτι ἔμελλε νὰ φονευθῇ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ. Πῶς ὅμως δύναταί τις νὰ ὀνειδίσῃ τὸν Οἰδίποδα, ἐν ᾧ οὗτος δὲν εἶχεν ἔτι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γεννηθῇ; Ἐφόνευσε μὲν τὸν πατέρα, ἀλλὰ δὲν ἐγίνωσκεν, οὔτε τί ἔπραττεν, οὔτε κατὰ τίνος ἔπραττεν. Πῶς λοιπὸν δύναταί τις νὰ ψέξῃ ἀκουσίαν πρᾶξιν; Καὶ νῦν ἂν τις ἐπειρᾶτο νὰ φονεύσῃ τὸν Κρέοντα, οὗτος ἤθελεν ἐρωτήσει, ἂν εἶναι ὁ πατὴρ ὁ φονεύων, ἢ πάραυτα ἤθελε τιμωρήσει αὐτόν; Ἂν μὴ τοῦτο ἐποίει, αὐτὸς ὁ Κρέων ἤθελε κινδυνεύσει. Καὶ αὐτὸς ὁ Λάϊος, ἂν ἔζη, δὲν ἠδύνατο πρὸς ταῦτα νὰ ἀντείπῃ. Ἐν τέλει παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Κρέων ἐπαινεῖ μὲν τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ γίνεται ἐπιλήσμων, ὅτι ἡ πόλις αὕτη διακρίνεται κατὰ τὴν εὐσέβειαν πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ ὡς τοιαύτη δὲν θέλει ἐπιτρέψει τὴν ἁρπαγὴν τοῦ ἱκέτου. Οὕτως εἰπὼν ὁ Οἰδίπους διήγειρε τὸν οἶκτον τοῦ χοροῦ, ὅστις λέγει, ὅτι αἱ συμφοραὶ τούτου εἶναι ἄξιαι ἀμύνης. Ἀλλ' ὁ Θησεὺς τίθησι τέρμα εἰς τοὺς λόγους παρατηρῶν, ὅτι οἱ μὲν ἅρπαγες σπεύδουσιν, οἱ δὲ παθόντες ἵστανται. Διὰ τοῦτο κελεύει τὸν Κρέοντα, ὅπως γένηται ὑφηγητὴς τῆς ὁδοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἔχει τὴν γνώμην, ὅτι ὁ Κρέων οὐχὶ ἄνευ ἐνόπλου δυνάμεως προέβη εἰς ταύτην τὴν ὕβριν, λαμβάνει πρόνοιαν, ὅπως κατὰ ταύτης ἀντεπεξέλθῃ. Ὁ Κρέων δὲν τολμᾷ νὰ ἀντείπῃ πρὸς τοὺς λόγους τοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ ποιεῖ πλαγίας ἀπειλάς. Ταύτας εἰς οὐδὲν τιθέμενος ὁ Θησεὺς παρακελεύεται τῷ Οἰδίποδι, ἵνα μένῃ ἥσυχος βέβαιος ὤν, ὅτι θέλει γείνει κύριος τῶν ἑαυτοῦ τέκνων. Εὔελπις δ' ὁ ἱκέτης εὔχεται τῷ γενναίῳ ἄνακτι εὐδαιμονίαν.

Τοῦ Θησέως εἰς καταδίωξιν τῶν ἁρπάγων ἀπελθόντος ὁ χορὸς ἐν τῷ δευτέρῳ στασίμῳ (1044—1095) εὔχεται, ἵνα ἦτο ἐν τοῖς τόποις, ἐν οἷς ἤθελε γείνει ἡ συμπλοκὴ πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν παρθένων. Εἰκάζει δ', ὅτι οἱ φεύγοντες θέλουσι συλληφθῆ· διότι φοβερὸς μὲν εἶναι ὁ πόλεμος τῶν ἐγχωρίων, φοβερὰ δ' ἡ ἀνδρεία τῶν Θησειδῶν. Ὁ χορὸς προαισθανόμενος, ὅτι ταχέως θέλουσι παύσει αἱ συμφοραὶ τῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θυγατέρων τοῦ Οἰδίποδος εὔχεται, ὅπως ὡς ταχεῖα περιστερὰ ἐκ νεφέλης ὁρμηθεῖσα ἔβλεπε τοὺς ἀγῶνας καὶ ἔτερπε τοὺς ὀφθαλμούς. Ἐν τέλει οἱ Κολωνιᾶται εὔχονται τῷ Διΐ καὶ τῇ Ἀθηνᾷ, τῷ Ἀπόλλωνι καὶ τῇ ἀδελφῇ αὐτοῦ, ἵνα ἡ θήρα τῶν διωκόντων ἦναι εὐτυχής.

Ἡ προαίσθησις τοῦ χοροῦ δὲν διεψεύσθη, ἀλλ', ἐν τῷ τετάρτῳ ἐπεισοδίῳ (1096—1210) ἔρχονται αἱ ἁρπαγεῖσαι, ἃς ὁ πατὴρ φιλοστόργως ἀσπάζεται. Μετὰ χαρᾶς δ' ἡ Ἀντιγόνη λέγει, ὅτι ἔσωσαν αἱ χεῖρες τοῦ Θησέως καὶ τῶν ὁπαδῶν τούτου, ἀλλ' οὗτος μετὰ μετριοφροσύνης ἀποφεύγει τὴν διήγησιν. Κομίζει δὲ τὴν εἴδησιν, ὅτι κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ προσῆλθεν ἱκέτης εἰς τὸν βωμὸν τοῦ Ποσειδῶνος οὐχὶ μὲν πολίτης τοῦ Οἰδίποδος, συγγενὴς δ' αὐτοῦ. Ὁ ἱκέτης οὗτος ἐπιθυμεῖ, ἵνα εἴπῃ βραχύν τινα λόγον τῷ Οἰδίποδι, ὅστις ἐννοήσας, ὅτι εἶναι ὁ Πολυνείκης, ἀρνεῖται νὰ δεχθῇ αὐτόν· διότι ἡ φωνὴ τοῦ υἱοῦ εἶναι μισητοτάτη αὐτῷ. Ἀλλὰ πρῶτον ὁ Θησεὺς παρατηρεῖ, ὅτι ἡ ἱκετεία ἀναγκάζει αὐτόν, ὅπως δεχθῇ τὸν υἱόν, εἶτα δ' ἡ φιλάδελφος Ἀντιγόνη πολλὰ ἐπιχειρήματα ἐπιφέρουσα πειρᾶται, ὅπως πείσῃ τὸν πατέρα, ἵνα ἐπιτρέψῃ τὴν εἴσοδον τοῦ ἀγνώμονος υἱοῦ. Κατὰ τὴν ἠρῳΐδα ὁ υἱὸς ἐλθὼν δὲν δύναται νὰ μεταβάλῃ τὴν γνώμην τοῦ πατρὸς διὰ τῆς βίας. Διὰ τοῦτο τὸ ἀκοῦσαι λόγους οὐδεμία βλάβη εἶναι. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Οἰδίπους ἐγέννησε τοῦτον, δὲν εἶναι δίκαιον καὶ ἀδικούμενος νὰ ἀποδίδῃ τὴν ἀδικίαν. Παρακαλεῖ δὲ τὸν πατέρα, ὅπως μὴ ὀργίζηται, ἐνθυμούμενος, ὅτι διὰ τὴν ὀργὴν ἐστερήθη τῶν ὀφθαλμῶν. Πρὸς τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα τῆς θυγατρὸς δὲν δύναται νὰ ἀντιστῇ ὁ Οἰδίπους, ὑποχωρεῖ καὶ ὁ Θησεὺς ἀπέρχεται, ἵνα πέμψῃ τὸν Πολυνείκη.

Τοῦ ἄνακτος ἀπελθόντος ὁ χορὸς ἐν τῷ τρίτῳ στασίμῳ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

(1211—1248) δρμώμενος ἐκ τῶν συμφορῶν τοῦ Οἰδίποδος οἰκτείρει τὴν εὐτέλειαν τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων, θεωρῶν μωρὰν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς μακροβιότητος. Ἐπειδὴ ὁ βίος ἔχει πλείονας λύπας ἢ ἡδονάς, προτιμότερον εἶναι νὰ μὴ γεννηθῇ τις ἢ γεννηθεὶς τάχιστα νὰ ἀποθάνῃ. Διότι ἡ μὲν νεανικὴ ἡλικία ἔχει πολλὰς ἀνοησίας, τὸ δὲ γῆρας συνοίκους πάσας τὰς δυστυχίας. Ὡς παράδειγμα φέρει τὸν ταλαίπωρον Οἰδίποδα, ὃν ταράσσουσι πᾶσαι αἱ δυστυχίαι, ὡς τὴν ἀκτὴν τὴν ἐστραμμένην πρὸς βορρᾶν πλήσσουσι φοβεραὶ κύματα.

Ἐν δὲ τῷ πέμπτῳ ἐπεισοδίῳ (1249—1446) ἡ Ἀντιγόνη βλέπει τὸν Πολυνείκη ἐρχόμενον, ὅστις ποταμηδὸν χύνει δάκρυα ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ γέροντος πατρός. Ὁ δυστυχὴς γέρων ἔχει παλαιὰ καὶ ῥυπαρὰ ἱμάτια καὶ ἡ ἀκτένιστος τούτου κόμη διὰ τῆς αὔρας κινεῖται. Οἰκτείρας τοῦτον ὁ Πολυνείκης ὁμολογεῖ, ὅτι ἐγένετο κάκιστος τῶν ἀνθρώπων, διότι παρέλειψε τὸ ἱερώτατον καθῆκον, ὅπως γηροτροφήσῃ τὸν πατέρα. Ἀλλ' ὡς ὁ Ζεὺς εἶναι ἐλεήμων, οὕτω δύναται νὰ ἦναι καὶ ὁ πατήρ. Ἐπειδὴ ὅμως οὗτος σιωπᾷ, ὁ δυστυχὴς υἱὸς ἱκετεύει τὸν πατέρα, ἵνα εἴπῃ ἐκεῖνα τοὐλάχιστον, δι' ἃ ὀργίζεται, καὶ παρακαλεῖ τὰς ἀδελφάς, ἵνα κινήσωσι τὴν γλῶσσαν τοῦ σιωπῶντος, ὅπως μὴ τὸν ἱκέτην τοῦ Θεοῦ ἀποπέμψῃ ἄτιμον. Ἡ Ἀντιγόνη ὅμως προτρέπει τὸν Πολυνείκη, ἵν' αὐτὸς εἴπῃ ἐκεῖνα, δι' ἃ ἦλθεν. Ἐπικαλούμενος λοιπὸν οὗτος ἀρωγὸν τὸν Ποσειδῶνα, οὗ ἱκέτης ἐγένετο, λέγει, ὅτι ἐξεδιώχθη τῆς πατρίδος ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ νεωτέρου ὄντος. Αἰτία τούτου καὶ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Πολυνείκους καὶ κατὰ τοὺς μάντεις εἶναι ἡ ἀρὰ τοῦ Οἰδίποδος. Διὰ τὴν ἀδικίαν τοῦ ἀδελφοῦ εἰς τὸ Ἄργος ἀπελθὼν καὶ ἐκεῖ εἰς γάμον τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀδράστου λαβὼν καὶ μετὰ ἓξ ἄλλων στρατηγῶν, οἵτινες εἶναι οἱ ἄριστοι τῶν Πελοποννησίων, στρατευόμενος ἄγει φοβερὸν στρατὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κατὰ τῶν Θηβῶν. Πάντες οὗτοι ἱκετεύουσι τὸν Οἰδίποδα, ὅπως μειώσῃ τὴν ὀργὴν πρὸς τιμωρίαν τοῦ Ἐτεοκλέους, ὅστις τὸν ἀδελφὸν ἐξεδίωξε τῆς πατρίδος· διότι κατὰ τὸν χρησμὸν οὗτοι θέλουσιν ἐπικρατήσει, εἰς οὓς ἤθελε προστεθῇ ὁ Οἰδίπους. Παρακαλεῖ δ' ὁ Πολυνείκης αὐτόν, ὅπως πεισθῇ· διότι ἀμφότεροι εἶναι πτωχοὶ καὶ ξένοι καὶ οἰκοῦσιν ἐν ξένῃ χώρᾳ ἄλλους θωπεύοντες, ἐν ᾧ ὁ Ἐτεοκλῆς κάθηται ἐν τοῖς μεγάροις καὶ σεμνύνεται γελῶν πρὸς ὕβριν τῶν ἐκδιωχθέντων. Ὥστε ἂν ὁ Οἰδίπους ἔλθῃ πρὸς τὸ μέρος τοῦ Πολυνείκους, οὗτος θέλει ἐγκαταστήσει αὐτὸν ἐν τοῖς οἴκοις· ἂν ὅμως ἀρνηθῇ, οὐδ' αὐτὸς οὗτος ἔχει τὴν δύναμιν νὰ σωθῇ.

Μετὰ τοὺς λόγους τούτους τοῦ Πολυνείκους ὁ πατὴρ λύει μὲν τὴν σιωπήν, ἀλλὰ πράττει τοῦτο μόνον χάριν τοῦ Θησέως. Προλέγει ὅμως τῷ υἱῷ, ὅτι θέλει ἀκούσει λόγους, οἵτινες οὐδέποτε θέλουσιν εὐφράνει αὐτόν· διότι οὗτος βασιλεύων ἐξεδίωξε τῆς πατρίδος καὶ κατέστησεν ἄπολιν καὶ τοιοῦτον, ὥστε φέρει τοιαύτας στολάς, δι' ἃς νῦν ὁ υἱὸς δακρύει, ἀφ' οὗ περιῆλθεν εἰς τὴν αὐτὴν τῇ πατρὶ θέσιν. Ὁ Οἰδίπους ἐγένετο δυστυχὴς διὰ τὸν Πολυνείκη· ἂν δ' ἐσώθη, τοῦτο συνέβη διὰ τῶν φροντίδων τῶν θυγατέρων αὐτοῦ. Μετὰ πολλῆς δὲ πικρίας προστίθησιν, ὅτι αὗται εἶναι ἄνδρες οἱ δὲ υἱοὶ δὲν ἐγενυήθησαν ἐξ ἑαυτοῦ. Ἐπειδὴ δ' ὁ πατὴρ μέλλει νὰ ἀποθάνῃ καὶ διὰ τοῦτο ἔχει μαντικὴν δύναμιν, μαντεύεται τῷ στρατευομένῳ υἱῷ, ὅτι δὲν θέλει ἐκπορθήσει τὰς Θήβας, ἀλλὰ πρότερον θέλει φονευθῇ, ὡς καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. Οὕτως ἀποπέμπει τὸν υἱὸν μετὰ τῶν ἀρῶν, ἵνα μὴ γείνῃ κύριος τῆς πατρίδος, μηδ' ἐπανέλθῃ εἰς τὸ Ἄργος, ἀλλὰ φονευθῇ ὑπὸ συγγενικῆς χειρὸς καὶ φονεύσῃ τοῦτον, ὑφ' οὗ ἐξεδιώχθη. Οὕτως ἀποπεμφθεὶς ὁ Πολυνείκης οἰκτείρει ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἑταίρους, εἰς οὓς δὲν δύναται νὰ ἀνακοινώσῃ τὰ συμβαί-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νοντα· νομίζει δ' ὅμως αἰσχρὸν νὰ στρέψῃ τούτους πρὸς τὰ ὀπίσω. Σιωπῶν λοιπὸν θέλει περιμείνει τὸ πεπρωμένον καὶ παρακαλεῖ τὰς ἀδελφάς, ὅπως θάψωσιν αὐτόν. Ἀλλ' ἡ φιλάδελφος καὶ φιλόπολις Ἀντιγόνη ἱκετεύει τὸν ἀδελφόν, ἵνα στρέψῃ τὸν στρατὸν τάχιστα εἰς τὸ Ἄργος, ὅπως μὴ ἀφανίσῃ ἑαυτὸν καὶ τὴν πόλιν. Ὁ Πολυνείκης ὅμως δὲν πείθεται φοβούμενος, μήπως διὰ τὸν παρόντα φόβον δὲν δυνηθῇ πάλιν νὰ ἀγάγῃ τὸν αὐτὸν στρατόν Ἀλλ' ἡ Ἀντιγόνη παρατηρεῖ, ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξοργισθῇ πάλιν κατὰ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος. Πρὸς ταῦτα ὁ Πολυνείκης ἀποκρίνεται, ὅτι εἶναι αἰσχρὸν πρεσβύτερος ὢν νὰ φεύγῃ καὶ οὕτω νὰ χλευάζηται ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ. Ἐν τῇ μικρᾷ ταύτῃ φιλοτιμίᾳ τοῦ ἀδελφοῦ ἡ Ἀντιγόνη ἐνορᾷ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν θέλουσιν ἐκτελεσθῇ τὰ φοβερὰ τοῦ πατρὸς μαντεύματα. Διὰ ταῦτα ἡ φιλάδελφος ἡρωΐς ὁδύρεται διὰ τὸν ἀδελφὸν εἰς τὸν θάνατον πορευόμενον· οὗτος δ' εὔχεται, ἵνα μὴ αἱ ἀδελφαὶ περιπέσωσιν εἰς δυστυχίας, διότι εἶναι ἀνάξιαι νὰ πάθωσι τοῦτο.

Ἐν δὲ τῷ κομματικῷ ᾄσματι (1447—1499) ὁ χορὸς παρατηρεῖ, ὅτι τὰ δυστυχήματα ταῦτα ἐπῆλθον ὅλως νέα· διότι οὐδεμία τῶν Θεῶν θέλησις ματαιοῦται. Ἀλλ' ἐν ᾧ ταῦτα λέγει, ἀκούει βροντὴν τοῦ Διὸς καὶ ὁ Οἰδίπους ἐννοήσας, ὅτι ἐπίκειται τὸ τέλος αὐτοῦ, παρακαλεῖ τοὺς Κολωνιάτας, ὅπως καλέσωσι τὸν Θησέα. Πάλιν ἀκούεται βροντὴ καὶ βάλλεται κεραυνός, οἱ δὲ θεοσεβεῖς καὶ δεισιδαίμονες γέροντες τρέμοντες ἐπικαλοῦνται τὴν βοήθειαν τοῦ Διός. Καὶ ὁ Οἰδίπους φοβεῖται, μὴ ὁ Θησεὺς δὲν εὕρῃ αὐτὸν ζῶντα, διότι ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποδώσῃ αὐτῷ τὴν χάριν, ἣν ὑπέσχετο. Τοῦτο ἀκούσαντες οἱ Κολωνιᾶται μεγάλῃ τῇ φωνῇ καλοῦσι τὸν ἀπόντα ἄνακτα.

Ἐκ τοῦ βωμοῦ τοῦ Ποσειδῶνος ἀκούσας ὁ Θησεὺς τὴν φωνὴν ἐν τῷ ἕκτῳ ἐπεισοδίῳ (1500—1555) ἔρχεται, καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐλθὼν μανθάνει παρὰ τοῦ Οἰδίποδος, ὅτι ἐπίκειται τὸ τέλος αὐτοῦ. Τοῦτο ὁ γέρων τεκμαίρεται ἐκ τῶν γενομένων βροντῶν, ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν πιστεύει εἰς τὰ τεκμήρια τούτου. Ἐπειδὴ δ' οὕτως ἔχει, αὐτὸς ὁ Οἰδίπους ἀναλαμβάνει, ὅπως ὁδηγήσῃ τὸν Θησέα εἰς τὸν τόπον, ὅπου πέπρωται νὰ ἀποθάνῃ. Λὲν λέγει ὅμως ἀκριβῶς περὶ τοῦ τάφου, διότι εἶναι ἀνόσιον νὰ εἴπῃ τοῦτο. Ὑπισχνεῖται ὅμως τῷ Θησεῖ νὰ δηλώσῃ τοῦτο, ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖσε καὶ συμβουλεύει, ἵνα μηδενὶ εἴπῃ τὸ μυστήριον, ἀλλὰ διατηρῇ καὶ δηλώσῃ τοῦτο κατὰ τὸ τέλος τοῦ βίου τῷ ἐξοχωτάτῳ τῆς πόλεως, οὗτος δὲ τῷ διαδόχῳ αὐτοῦ. Οὕτω θέλει διατηρήσει τὴν πόλιν ἀπόρθητον ἐκ μέρους τῶν Θηβαίων. Ἐπειδὴ δ' ὁ Οἰδίπους σπεύδει, ὅπως πορευθῇ εἰς τὸν ὡρισμένον τόπον, κελεύει τὰς θυγατέρας, ἵνα ἀκολουθήσωσιν. Εἶτα προσαγορεύει τὸ ἀφεγγὲς φῶς, ὅπερ πρότερον ἀνῆκεν εἰς αὐτόν, νῦν δὲ τοῦτο τὸ ἔσχατον ἅπτεται τοῦ σώματος αὐτοῦ. Ἐν τέλει εὔχεται, ἵνα οἱ Κολωνιᾶται, ἡ χώρα καὶ οἱ δορυφόροι τοῦ Θησέως ὦσιν εὐδαίμονες.

Ἀφ' οὗ ὁ Οἰδίπους μετὰ τῶν θυγατέρων αὐτοῦ καὶ τοῦ Θησέως ἀπῆλθον, ὁ χορὸς ἐν τῷ τετάρτῳ στασίμῳ (1556—1578) εὔχεται τοῖς ἄρχουσι τοῦ Ἅδου, ὅπως δεχθῶσιν εὐμενῶς τὸν εἰς τὸν θάνατον πορευόμενον γέροντα Παρακαλεῖ δὲ καὶ τὸν κύνα τὸν φρουροῦντα τὰς πύλας τοῦ Ἅδου, ὅπως ἀφήσῃ τὴν ὁδὸν ἐλευθέραν τῷ ἀπερχομένῳ εἰς τοὺς τόπους τῶν νεκρῶν.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ ᾄσματος τούτου ἐν τῇ Ἐξόδῳ (1579—1779) ἔρχεται εἰς τὴν σκηνὴν θεράπων τις τοῦ Θησέως ἀγγέλλων τὰ κατὰ τὸ τέλος τοῦ Οἰδίποδος. Κατὰ τὴν ἀφήγησιν τούτου ὁ Οἰδίπους ἄνευ ὑφηγητῆρος ἐλθὼν εἰς τὸν πεπρωμένον τόπον ἐξεδύθη τὰς ὑπαρὰς στολάς, ἐκέλευσε τὰς θυγατέρας, ὅπως κομίσωσιν ὕδωρ καὶ τούτου κομισθέντος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐλούσατο καὶ περιεβάλετο νέαν ἐσθῆτα. Ἀφ' οὗ δὲ ταῦτα ἐξετελέσθησαν, ἐβρόντησεν ὁ Ἅδης, αἱ δὲ παρθένοι φοβηθεῖσαι ἔπεσαν εἰς τὰ γόνατα τοῦ πατρὸς κλαίουσαι καὶ ὀδυρόμεναι. Οὕτως ἐπί τινα χρόνον ὁ Οἰδίπους καὶ αἱ θυγατέρες αὐτοῦ ἐθρήνουν. Ὅτε δ' ἔφθασαν εἰς τὸ τέλος τῶν θρήνων καὶ ἐγένετο σιωπή, αἴφνης ἠκούσθη φωνή τις καλοῦσα τὸν ἥρωα. Τὴν φωνὴν ταύτην ἀκούσας ὁ γέρων ἐκάλεσε τὸν Θησέα, παρ' οὗ ἔλαβεν ἔνορκον διαβεβαίωσιν, ὅτι δὲν θέλει προδώσει τὰς θυγατέρας, ἀλλ' ὅτι θέλει πράξει τὰ συμφέροντα αὐταῖς. Τούτου γενομένου ψαύσας διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ τῶν θυγατέρων κελεύει αὐτάς, ἵνα ἀπέλθωσιν, ὅπως μὴ ἴδωσι μηδὲ ἀκούσωσιν, ὅσα δὲν εἶναι δίκαιον. Οὕτως αἱ θυγατέρες τοῦ Οἰδίποδος καὶ οἱ θεράποντες τοῦ Θησέως ἀπῆλθον, ἔμεινε δὲ μόνον ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν. Μετὰ πάροδον δὲ ὀλίγου χρόνου στραφέντες παρετήρησαν, ὅτι ὁ μὲν Οἰδίπους οὐδαμοῦ ὑπῆρχεν, ὁ δὲ Θησεὺς εἶχε τὴν χεῖρα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν, ὅπως μὴ ἴδῃ φοβερόν τι οὐδ' ἀνασχετόν. Μετ' ὀλίγον δὲ εἶδον αὐτὸν προσκυνοῦντα τοὺς κάτω θεοὺς καὶ τοὺς ἄνω. Πῶς δ' ὁ Οἰδίπους ἀπώλετο, οὐδεὶς γινώσκει πλὴν τοῦ Θησέως· διότι οὔτε κεραυνὸς ἐφόνευσεν οὔτε θύελλα ἀνήρπασεν, ἀλλ' ἢ ἄγγελος πεμφθεὶς παρὰ τῶν θεῶν ἔλαβεν, ἢ τὸ ἔδαφος τῆς γῆς εὐνοϊκῶς διασχισθὲν ἐδέξατο.

Εἰς τὴν ἔξοδον ἀνήκει καὶ ὁ κομμὸς (1670—1750), ἐν ᾧ αἱ θυγατέρες τοῦ Οἰδίποδος καὶ ὁ χορὸς θρηνοῦσι τὸν τεθνεῶτα. Ἡ Ἀντιγόνη καὶ ἡ Ἰσμήνη ἀπολοφύρονται, διότι κατελείφθησαν μόναι, ἐξ ὧν ἡ πρώτη ζωηρά, ὡς πάντοτε, οὖσα ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπανέλθῃ καὶ ἴδῃ τὸν τάφον τοῦ πατρός. Ἀλλ' ἡ νηφαλία Ἰσμήνη ἀντιλέγει παρατηροῦσα, ὅτι τοιοῦτος δὲν ὑπάρχει, διότι ὁ πατὴρ ἔπεσεν ἄταφος, Ἡ ἥρωΐς ἐπιθυμεῖ, ὅπως ἐπιθύσῃ ἑαυτὴν τῷ τάφῳ τοῦ πατρὸς καὶ ἡ δυσ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τυχὴς Ἰσμήνη ἀποδύρεται τὴν ἑαυτῆς τύχην, ὅτι καὶ ἡ ἀδελφὴ σπεύδει πρὸς τὸν θάνατον. Ἀλλ' ὁ χορὸς παραμυθεῖται τὰς παρθένους, ὑποδεικνύων τὴν προστασίαν τοῦ Θησέως. Ὅντως μετὰ τὸ τέλος τοῦ κομμοῦ ἐμφανισθεὶς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν κελεύει τὰς θυγατέρας τοῦ Οἰδίποδος, ὅπως παύσωνται θρηνοῦσαι· διότι ὁ θάνατος τῷ τεθνεῶτι εἶναι εὐεργεσία. Ἡ Ἀντιγόνη παρακαλεῖ τοῦτον, ἵνα ἀμφότεραι αἱ ἀδελφαὶ ἴδωσι τὸν τάφον τοῦ πατρός, ἀλλ' οὗτος παρατηρεῖ, ὅτι ἀπηγόρευσε τοῦτο ὁ Οἰδίπους, ὅπως ἡ χώρα διαμένῃ ἄλυπος. Τοῦτο στέργει μὲν ἡ Ἀντιγόνη, ἀλλὰ παρακαλεῖ τὸν ἄνακτα, ἵνα πέμψῃ εἰς τὰς Θήβας, ὅπερ οὗτος ὑπισχνεῖται. Τὸ δρᾶμα λήγει εἰς τὴν παραίνεσιν τοῦ χοροῦ πρὸς τὰς παρθένους, ὅπως παύσωνται τῶν θρήνων.

Ὁ κάλλιστος οὗτος μῦθος, ὃν ἐν τῇ ἡγουμένῃ ἀναλύσει εἴδομεν, σχεδὸν ὁλόκληρος εἶναι πλάσμα τῆς φαντασίας τοῦ τραγικοῦ· διότι ὁ Ὅμηρος τὴν τύφλωσιν, τὴν ἔξωσιν καὶ τὴν ἐν τῇ Ἀττικῇ ταφὴν τοῦ Οἰδίποδος ἀγνοεῖ. Ὁ ποιητὴς οὗτος παραδίδωσιν, ὅτι ὁ Οἰδίπους καὶ μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῶν ἀνοσίων πράξεων ἐξηκολούθει βασιλεύων ἐν Θήβαις[1]. Ὡσαύ-

[1]) Ἐν μὲν τῇ Ἰλιάδι Ψ στίχ. 678 λέγει·

Μηκιστέος υἱὸς Ταλαϊονίδαο ἄνακτος,
ὅς ποτε Θήβασδ' ἦλθε δεδουπότος Οἰδιπόδαο
εἰς τάφον.
ἔνθα ἰδὲ τὴν σημείωσίν μου.

Ἐν δὲ τῇ Ὀδυσσ. Λ. 271.

Μητέρα τ' Οἰδιπόδαο ἴδον, καλὴν Ἐπικάστην,
ἣ μέγα ἔργον ἔρεξεν ἀϊδρείῃσι νόοιο,
γημαμένη ᾧ υἱῖ· ὁ δ' ὃν πατέρ' ἐξεναρίξας
γῆμεν· ἄφαρ δ' ἀνάπυστα θεοὶ θέσαν ἀνθρώποισιν.
Ἀλλ' ὁ μὲν ἐν Θήβῃ πολυηράτῳ ἄλγεα πάσχων
Καδμείων ἤνασσε, θεῶν ὀλοὰς διὰ βουλάς·
ἡ δ' ἔβη εἰς Ἀΐδαο πολυάρταο κρατεροῖο,
ἁψαμένη βρόχον αἰπὺν ἀφ' ὑψηλοῖο μελάθρου,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τως κατὰ τὸν Αἰσχύλον ὁ Οἰδίπους θνήσκει ἐν τῇ ἑαυ
πατρίδι. Ὁ δὲ Παυσανίας ἐλθὼν εἰς τὸν περίβολον τοῦ Ἀρ
πάγου εὗρε μὲν ἐνταῦθα μνῆμα τοῦ Οἰδίποδος, ἀλλὰ πε
τηρεῖ, ὅτι τὰ ὀστᾶ ἐκομίσθησαν ἐκ Θηβῶν καὶ ὅτι τὰ ὑπὸ
Σοφοκλέους πεποιημένα δὲν εἶναι ἀκριβῆ[1]. Πρὸς δὲ κα
τῷ Κολωνῷ ὁ περιηγητὴς εἶδεν ἡρῷον τοῦ Οἰδίποδος[2],
μνημεῖα ταῦτα πάντως εἶναι ἀρχαιότερα τοῦ Σοφοκλέους
συνεδέοντο μετὰ τοπικῶν παραδόσεων. Φαίνεται λοιπόν,
ὁ ἡμέτερος τραγικὸς τὴν ἐν Ἀθήναις ταφὴν τοῦ ἥρωος
βεν ἐκ τῶν Ἀττικῶν μύθων, οἵτινες διεφώνουν πρὸς
Ὁμηρικὴν παράδοσιν. Ἐντεῦθεν, ὡς νομίζομεν, ἐξηγεῖται
ὁ Ὁμηρικώτατος Σοφοκλῆς δὲν ἀκολουθεῖ τοῖς ἔπεσι
ποιητοῦ, ἀλλὰ ταῖς παραδόσεσι τοῦ ἑαυτοῦ δήμου καὶ
ἑαυτοῦ πατρίδος. Ὅτι δὲ τοιαῦται παραδόσεις ὑπῆρχον ἐ
Ἀττικῇ, τεκμηριοῦται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι καὶ κατὰ τὸν Ε
πίδην ἐν τέλει τῶν Φοινισσῶν ὁ Οἰδίπους ὑπὸ τοῦ Κρέο
ἐκδιωχθεὶς θνήσκει ἐν Κολωνῷ. Ἡ συμφωνία αὕτη ἐ
τῶν δύο δηλοῖ, ἢ ὅτι ὁ Εὐριπίδης ἤντλησεν ἐκ τῆσδε
τραγῳδίας τοῦ Σοφοκλέους ἢ ὅτι ἀμφότεροι ἐγίνωσκον
Ἀττικὴν παράδοσιν περὶ τῆς ταφῆς τοῦ ἥρωος, καὶ ἄρα
δέτερος παρὰ τοῦ ἑτέρου τὴν εἴδησιν ἔλαβεν. Τὸ δεύτ
πάντως εἶναι πιθανώτερον· διότι ἄλλως ἔπρεπε νὰ ὑποτ

[1]) *Παυσαν.* I, 28,7 "Ἔστι δὲ ἐντὸς τοῦ περιβόλου μνῆμα Οἰδίπ
Πολυπραγμονῶν δὲ εὗρισκον τὰ ὀστᾶ ἐκ Θηβῶν κομισθέντα· τὰ γ
τὸν θάνατον Σοφοκλεῖ πεποιημένα τὸν Οἰδίποδος" Ὁμηρος οὐκ εἶα μοι
πιστά, ὡς ἔφη Μηκιστέα, τελευτήσαντος Οἰδίποδος, ἐπιτάφιον ἐλθόν
Θήβας ἀγωνίσασθαι „

[2]) *Αὐτόθι* I, 30,4 "Δείκνυται δὲ καὶ χῶρος καλούμενος Κολωνὸ
πιος, ἔνθα τῆς Ἀττικῆς πρῶτον ἐλθεῖν λέγουσιν Οἰδίποδα· διάφορα
καὶ ταῦτα τῇ Ὁμήρου ποιήσει. Λέγουσι δ οὖν καὶ βωμὸν Ποσει
ἵππίου, καὶ Ἀθηνᾶς ἱππίας· ἡρῷον δὲ Πειρίθου καὶ Θησέως, Οἰδίπο
Ἀδράστου.„

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅτι ὁ Εὐριπίδης εἶχεν ὑπ' ὄψει τήνδε τὴν τραγῳδίαν καὶ ἄρα αὕτη δὲν ἤθελεν εἶναι τὸ τελευταῖον τοῦ ἡμετέρου τραγικοῦ ἔργον, ὅπερ ἀπίθανον, ὡς ἐν τοῖς ἑπειτα ἔσται λόγος.

Λοιπὸν ἡ προκειμένη τραγῳδία ἔχει μὲν ὡς βάσιν τὴν Ἀττικὴν παράδοσιν, ἀλλ' αὕτη ἐπλουτίσθη καὶ διεσκευάσθη ὑπὸ τῆς φαντασίας τοῦ ποιητοῦ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς τέχνης οὕτως, ὥστε ἀρχαῖοι[1] καὶ νεώτεροι ἐπαινοῦσι τὴν τραγῳδίαν. Φαίνεται δ', ὅτι ἐκεῖνοι τὴν οἰκονομίαν ἐπαινοῦντες τὴν τραγῳδίαν ὡς ὅλον ἐθαύμαζον, ἣν ὑπὸ ταύτην τὴν ἔποψιν ὁ Σαλούστιος οἱονεὶ ὑπερτέραν πασῶν τῶν ἄλλων λέγει. Πρὸς τὴν κρίσιν ταύτην συμφωνοῦσι καί τινες τῶν νεωτέρων, ἐξ ὧν ὁ *Schlegel* λέγει τὴν τραγῳδίαν κορυφὴν τῆς τέχνης τοῦ Σοφοκλέους[2]. Κατὰ δὲ τὸν *Gruppe* ἡ τραγῳδία διαφέρει τῶν λοιπῶν, ὅπερ μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς πλὴν τοῦ γνωστοῦ ἐκείνου τρόπου τῆς τέχνης ἠδύνατο καὶ κατ' ἄλλον νὰ ποιῇ[3]. Ὄντως ἐν τῷ δράματι τούτῳ ὑπάρχει τι διάφορον, καθ' ὅσον ἐν τούτῳ ὁ ἄνθρωπος ἀνυψοῦται εἰς τὴν ἀρχήν, ὅτι μόνον ἐκείνη ἡ πρᾶξις ἀνήκει ἑαυτῷ καὶ δύναται νὰ καταλογισθῇ, ἥτις διεπράχθη μετ' ἐλευθέρας θελήσεως καὶ προαιρέσεως, καὶ ἀνευρίσκει, ὅτι ἐν ἑαυτῷ ὑπάρχει τι, ὅπερ εἶναι μεῖζον τῆς εἱμαρμένης. Ἡ εἱμαρμένη δύναται μὲν νὰ ἐξαναγκάσῃ τινὸς τὴν χεῖρα, ὅπως φονεύσῃ τὸν πατέρα, ὅμως οὐδεμίαν δύναμιν ἔχει ὑπὲρ τὴν γνώμην αὐτοῦ, ὑπὲρ τὸν κύριον πυρῆνα τῆς ἑαυτοῦ ὑπάρξεως καὶ οὕτως εἶναι πρὸ τῆς πρά-

[1]) *Ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ὑποθέσει λέγεται "Τὸ δὲ δρᾶμα τῶν θαυμαστῶν„ ἐν δὲ τῇ τοῦ Σαλουστίου. "Ἄριστος δέ ἐστι καθόλου ἡ οἰκονομία ἐν τῷ δράματι, ὡς οὐδενὶ ἄλλῳ σχεδόν„ καὶ παρὰ τῷ Σχολιαστῇ ἐν στίχ. 237 "Καὶ καθ' ὅλου θαυμασιή τις ἐστὶν ἡ οἰκονομία τοῦ δράματος„.*

[2]) *Ὅρα* Gruppe, Ariadne *σελ.* 245. August Wilhelm Schleger Ueber dramatiche Kunst und Litteratur, *σελ.* 178

[3]) *Αὐτόθι σελ* 246.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ξεως, ὡς καὶ μετ' αὐτήν, νόμῳ καθαρός[1]. Ἡ ὑψηλὴ αὕτη ἀρχὴ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἑρμηνεία πάντων τῶν ἄλλων δραμάτων τοῦ μεγάλου τούτου τραγικοῦ. Ὁ Οἰδίπους ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ κηρύσσει, ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ εἶναι παθήματα καὶ οὐχὶ πράξεις[2].

Βεβαίως ἡ ἀνάμνησις τῶν ἀνοσίων ἐκείνων πράξεων τοῦ παρελθόντος πληροῦσιν ἀλγηδόνων τὴν ψυχὴν τοῦ Οἰδίποδος, καὶ αὐτὸς οὗτος ὡς κεκηλιδωμένος ἀπέχει νὰ ψαύσῃ τῆς χειρὸς τοῦ Θησέως[3], ἀλλ' ἡ κηλὶς εἶναι ἐξωτερικὴ καὶ οὐχὶ ἐσωτερική, καὶ οὐδαμοῦ τοῦ δράματος ὁ ἥρως μετανοεῖ διὰ τὰς πράξεις αὐτοῦ· διότι ἔχει πλήρη συνείδησιν, ὅτι ἐκείνας διεπράξατο ἄκων.

Τοῦτο βεβαίως εἶναι ἀρετὴ τοῦ δράματος, ἀλλ' αὕτη δὲν δύναται νὰ ἀναβιβάσῃ τὴν τραγῳδίαν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς δραματικῆς τέχνης, ὡς εἶπεν ὁ *Schlegel*, οὐδὲ τοῦτο εἶναι ἄλλο εἶδος ποιήσεως, ὡς ἐπίστευσεν ὁ *Gruppe*. Διότι ἕκαστον δρᾶμα κατ' ἐξοχὴν κρίνεται ἐκ τῆς πλοκῆς τοῦ μύθου καὶ ἐκ τῆς ἠθοποιΐας, ἀλλὰ κατ' ἐκείνην μὲν διαπρέπει ὁ Οἰδίπους τύραννος, κατὰ ταύτην δὲ ἡ Ἀντιγόνη καὶ ἡ Ἠλέκτρα. Ἐν τῷ Οἰδίποδι τυράννῳ ἔκ τινος σπέρματος διὰ φυσικῆς ἀναπτύξεως παράγεται ὁ ὅλος μῦθος ὡς τι ὀργανικὸν ὅλον, ἐν ᾧ ἑκάστη πρᾶξις ἀναγκαίως διαδέχεται τὴν ἑτέραν καὶ ἐν ᾧ οὐδὲν ἀλλότριον ἐπιτρέπεται νὰ συνυπάρξῃ[4]. Τοῦτο ὅμως δὲν συμβαίνει ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ. Πρὸς δὲ ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχουσιν αἱ τεχνικώταται ἀντιθέσεις, οἷα ἡ τῆς Ἀντιγόνης

[1]) Ἐν στίχ. 548. Ὅρα Bellermann ἐν τῇ ἐκδόσει σελ. 157.

[2]) Ἐν στίχ. 266

. . . . . ἐπεὶ τά γ' ἔργα μου
πεπονθότ' ἐστὶ μᾶλλον ἢ δεδρακότα

[3]) Ἐν στίχ. 1132.

[4]) Εἰσαγωγ. εἰς Οἰδίποδ. τύραννα σελ. 9.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρὸς τὴν 'Ισμήνην, ἡ τῆς 'Ηλέκτρας πρὸς τὴν Χρυσόθεμιν καὶ ἡ τοῦ 'Οδυσσέως πρὸς τὸν Νεοπτόλεμον. Προδήλως ἐνταῦθα ἐλλείπουσιν αἱ κάλλισται ἐκεῖναι περιπέτειαι καὶ ἀναγνωρίσεις, αἵτινες κοσμοῦσι τὴν πλοκὴν τοῦ Οἰδίποδος τυράννου. 'Επὶ πᾶσι τούτοις μάτην ἤθελε τις ἀναζητήσει ἐν τῷ Οἰδίποδι ἐπὶ Κολωνῷ, ὡς ἐν ταῖς ἄλλαις τραγῳδίαις, τὴν τραγικὴν εἰρωνείαν, καθ' ἣν ὁ θεατὴς μόνος γινώσκει τὴν ἀληθῆ τῶν πραγμάτων θέσιν καὶ οἱονεὶ πολλάκις ἐπέρχεται εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ νὰ ποιήσῃ νεῦμα εἰς τὰ δρῶντα πρόσωπα, ἅπερ ἐν τῇ νηπιώδει αὐτῶν διανοίᾳ δὲν αἰσθάνονται τὸν σφυρήλατον κεραυνόν, ὅστις κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν παρασκευάζεται, οὐδὲ βλέπουσι τὴν ἁρπεδόνην, ἣν ἡ τύχη κατ' αὐτῶν ῥίπτει[1].

Ἂν λοιπὸν ἦδε ἡ τραγῳδία παραβληθῇ πρὸς τὸν Οἰδίποδα τύραννον, πάντως εἶναι ὑποδεεστέρα τούτου κατὰ τὴν πλοκήν. 'Αλλὰ πρὸς τὸ ἀριστοτέχνημα τοῦτο τοῦ Σοφοκλέους οὐδεμία τραγῳδία δύναται νὰ συγκριθῇ. Διεγείρει δ' ἡμῖν ἔκπληξιν, ὅτι ὁ τραγικὸς ἠδυνήθη ἐκ τοιαύτης ὑποθέσεως νὰ πλέξῃ μῦθον καὶ ἐμβάλῃ κάθαρσιν. Ἡ δ' ὑπόθεσις εἶναι τοιαύτη ὥστε ὁ Boergk λέγει, ὅτι αὕτη εἶναι μᾶλλον λυρικὴ ἢ δραματική[2]. *Ὁ θάνατος γέροντος πάντως ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὑπόθεσις ἐλεγείας, ἀλλ' οὐχὶ τραγῳδίας. Καὶ ὅμως ὁ ἀριστοτέχνης ποιητὴς ἠδυνήθη νὰ ὑποβάλῃ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην εἰς πάντας τοὺς κανόνας τῆς τέχνης. 'Αλλ' ὅπως γένηται τοῦτο αἰσθητόν, εἶναι ἀνάγκη, ὅπως εὑρεθῇ ἡ κυρία τοῦ δράματος ἰδέα. Καὶ ὁ Nauck*[3] *καὶ ὁ Bellermann*[4]

[1]) *'Εκ τῆς εἰσαγωγῆς μου εἰς τὸν Οἰδίποδ. τύραν. σελ.* 10.
[2]) Griech. Literaturgeschichte *τόμ. III. σελ.* 434.
[3]) *'Εν ἀρχῇ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ἐκδόσεως τῆς τραγῳδίας*
[4]) *Σελ.* 157.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀνευρίσκουσι ταύτην ἐν τῷ λόγῳ τῆς Ἰσμήνης, καθ' ὃν οἱ ὀλέσαντες θεοὶ ἀνορθοῦσι τὸν Οἰδίποδα[1]. *Κατὰ τὸν δεύτερον κριτικὸν ὁ Οἰδίπους τύραννος ἔληξεν εἰς πλήρη κατάπτωσιν τοῦ ἥρωος, ὅστις ἐθεώρησεν ἑαυτὸν ὡς τοῖς θεοῖς ἔχθιστον. Πᾶν ἀνθρώπινον μεγαλεῖον, εὐτυχία καὶ δύναμις, σύνεσις καὶ ἀρετή, ἐφάνη, ὅτι καταπίπτει ἀδιακρίτως διὰ τῆς καταθραυούσης πληγῆς τῆς εἱμαρμένης. Ἐνταῦθα τοὐναντίον ὁρῶμεν, ὅτι ὁ ἥρως κερδαίνει στάσιν ἠθικῆς διαγνώσεως, ἐφ' ἧς νικηφόρως αἴρεται ὑπὲρ τὸ φοβερὸν τῆς εἱμαρμένης. Τοῦτο κατὰ τὸν Bellermann εἶναι ἡ κυρία ἰδέα τῆς ἡμετέρας τραγῳδίας, καὶ αὕτη, ὡς ἕκαστος παρατηρεῖ, συνάπτεται ἀμέσως τῷ πρώτῳ Οἰδίποδι καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἡμέτερον δρᾶμα ὡς συνημμένῳ πως τῷ τυράννῳ δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ*[2].

Βεβαίως ὁ Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῷ συνάπτεται τῷ τυράννῳ καὶ εἶναι προέκτασις τούτου, ἀλλὰ τοῦτο, ὡς νομίζομεν, δὲν δεικνύει, ὅτι ἡ παρὰ τῶν θεῶν ὄρθωσις τοῦ ἥρωος εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ δράματος ἰδέα. Ἂν αὕτη ἦτο, δὲν θέλομεν εὑρεῖ ἔγκλημα καὶ τιμωρίαν, οὐδὲ κάθαρσιν καὶ ἄρα ἠθέλομεν ἔχει ἄλλο εἶδος δραματικῆς τέχνης, ὅπερ δὲν εἶναι ἀκριβές. Καθ' ἡμᾶς κυρία ἰδέα τῆς τραγῳδίας εἶναι ἡ δικαίωσις τοῦ Οἰδίποδος καὶ ἡ τῶν ἀδικησάντων τοῦτον τιμωρία. Ἡ παρὰ τῶν θεῶν ὄρθωσις τοῦ ἥρωος δὲν εἶναι τὸ ὅλον, ἀλλὰ μόνον μέρος τῆς πρωτευούσης ἰδέας. Δυνάμεθα δ' εἰπεῖν, ὅτι τὸ μέρος τοῦτο ἐλύθη ἤδη πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἡμετέρας τραγῳδίας· διότι οἱ θεοὶ ἐδήλωσαν, ὅτι ὁ Οἰδίπους μέλλει νὰ τελευτήσῃ ἐν τῷ τεμένει τῶν Εὐμενί-

[1]) Ἐν στίχ. 394·

Νῦν γὰρ θεοί σ' ὀρθοῦσι, πρόσθε δ' ὤλλυσαν.

[2]) Bellermann ἐν σελίδ. 150. Ἐν ἀρχῇ τῆς πρώτης ὑποθέσεως "Ὁ ἐπὶ Κολωνῷ Οἰδίπους συνημμένος πώς ἐστι τῷ τυράννῳ„

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δων παρέχων ὠφέλειαν μὲν τοῖς ὑποδεξαμένοις αὐτόν, βλάβην δὲ τοῖς ἀποδιώξασιν[1]. *Τὸ ζήτημα λοιπὸν ὡς πρὸς τοὺς θεοὺς εἶναι λελυμένον, διότι καὶ αὐταὶ αἱ Ἐρινύες, αἵτινες ὤφειλον νὰ τιμωρήσωσι τὸν πατραλοίαν, ὑποδέχονται τοῦτον εὐμενῶς, ὅπερ δηλοῖ, ὅτι αὗται δὲν ἀναγνωρίζουσί τι ἐν αὐτῷ ἀνόσιον. Τὰ κωλύματα λοιπὸν παράγονται ἐκ τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες κατέστησαν αὐτὸν δυστυχῆ.*

Ὅτι οὕτως ἔχει, μαρτυρεῖ αὐτὸς ὁ ποιητής, ὅστις εὐθὺς ἐν τῷ προλόγῳ εἰσάγει τὸν ἥρωα τοῦ δράματος διὰ ξοφερῶν χρωμάτων εἰκονίζοντα τὴν ἑαυτοῦ τύχην. Οὕτως ἡ τραγῳδία ἄρχεται ἐκ δυστυχίας καὶ λήγει εἰς εὐτυχίαν, ὡς ὁ ἥρως θεωρεῖ τὸν θάνατον. Πρὸς ἀπόλαυσιν τοῦ ἀγαθοῦ τούτου παρεμβάλλονται κωλύματα, ἅπερ ὁ ἥρως τοῦ δράματος διὰ τῆς πειθοῦς καὶ τῆς ἱκεσίας αἴρει. Καὶ πρῶτον ὁ Ξένος ὁ τὸ πρῶτον ἰδὼν τὸν ἥρωα ἐν τῷ τεμένει τῶν Ἐρινύων κελεύει τοῦτον τάχιστα νὰ ἐξέλθῃ[2]. *Εἶτα δ' ἐλθόντες οἱ Κολωνιᾶται καὶ ἰδόντες τοῦτον πατοῦντα τὸ ἄβατον τῶν Ἐρινύων ἱερὸν καταλαμβάνονται ὑπ' ἀγανακτήσεως καὶ ὑπισχνοῦνται μέν, ὅτι οὐδεὶς θέλει ἀποσπάσει αὐτὸν ἄκοντα*[3], *ἀλλὰ μαθόντες, ὅτι οὗτος εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Λαΐου φρίσσουσι καὶ φρίξαντες ἐπιτάσσουσιν αὐτῷ, ὅπως τάχιστα φύγῃ ἐκ τῆς χώρας*[4]. *Ἀλλὰ πρῶτον ἡ Ἀντιγόνη ἱκετεύει τοὺς γέροντας*[5], *εἶτα δ' ὁ Οἰδίπους δι' ἰσχυρῶν ἐπιχειρημάτων πειρᾶται, ὅπως ἀποδείξῃ τὴν πλήρη αὐτοῦ ἀθῳότητα καὶ παρακαλεῖ αὐτούς, ἵνα μὴ γένωνται κακοὶ μέχρις ὅτου ἔλθῃ ὁ τῆς χώρας βασιλεύς, ᾧ ὑπισχνεῖται*

[1]) Ἐν στίχ. 87.
[2]) Ἐν στίχ. 36.
[3]) Ἐν στίχ. 716
[4]) Ἐν στίχ. 226.
[5]) Ἐν στίχ. 236

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὠφέλειαν[1]. Οἱ Κολωνιᾶται πείθονται καὶ ὁ Θησεὺς ἐλθὼν μετὰ γενναιότητος ὑπισχνεῖται τῷ ἱκέτῃ προστασίαν[2]. Οὕτως ὁ Οἰδίπους ἔχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν εὐμένειαν τῶν θεῶν ἐκ τοῦ χρησμοῦ καὶ τὴν προστασίαν τοῦ βασιλέως ἐξ ὑποσχέσεως. Καὶ ὅμως ὁ γέρων φοβεῖται τὴν βιαίαν τῶν ἐχθρῶν ἀπαγωγήν.

Ὄντως μετ' ὀλίγον ἐλθὼν ὁ Κρέων πειρᾶται δολίως, ὅπως ἀποσπάσῃ τὸν ἱκέτην, οὐχὶ ἵνα θάψῃ ἐν τῇ πατρίδι, ἀλλ' ἵνα χάριν τῆς ἐν τῷ ἐπικειμένῳ πολέμῳ ἐπικρατήσεως τοῦ Ἐτεοκλέους περιορίσῃ παρὰ τοῖς ὁρίοις τῆς Βοιωτίας. Ἀφ' οὗ δ' ὁ Οἰδίπους κατέδειξε τὸ ἀνειλικρινὲς τοῦ Κρέοντος[3], οὗτος ἀποβαλὼν τὸ προσωπεῖον τοῦ δόλου καὶ τῆς ἀπάτης ἀποκαλύπτως ὁμολογεῖ, ὅτι τὴν μὲν Ἰσμήνην ἀνήρπασεν ἤδη[4], τὴν δὲ Ἀντιγόνην κελεύει τοὺς δορυφόρους νὰ ἀναρπάσωσιν[5]. Ὄντως οὗτοι ἀπάγουσι τὴν ἡρωΐδα καὶ ὁ Κρέων ἐπιβάλλει χεῖρα κατ' αὐτοῦ τοῦ ἱκέτου τῶν Ἀθηναίων[6], ἀλλ' ἐλθὼν ὁ Θησεὺς ἀπειλεῖ τὸν βίαιον ἄνδρα καὶ ἐπανάγει τὰς ἁρπαγείσας τοῦ ἥρωος θυγατέρας[7]. Τούναντίον ὁ Πολυνείκης δὲν προσέρχεται πρὸς τὸν πατέρα ὡς βίαιος, καθ' ἃ ὁ τοῦ Ἐτεοκλέους ἀντιπρόσωπος, ἀλλ' εὐθὺς ἐν ἀρχῇ δακρύει διὰ τὴν οἰκτρὰν θέσιν, εἰς ἣν περιῆλθεν ὁ πατήρ[8]. Εἰς τὴν θέσιν ὅμως ταύτην περιήγαγεν αὐτὸς ὁ δακρύων υἱός, ὡς δικαίως λέγει ὁ Οἰδίπους[9]· διότι αὐτὸς ἐξεδίωξε τῆς πατρίδος, κατέστησεν ἐπαίτην καὶ τὸ καθ' ἑαυτὸν ἐφόνευσε τὸν πατέρα. Διὰ ταῦτα

1) Ἐν στίχ. 290.
2) Ἐν στίχ. 631.
3) Ἐν στίχ. 761.
4) Ἐν στίχ. 818.
5) Ἐν στίχ. 826
6) Ἐν στίχ. 860.
7) Ἐν στίχ. 1098.
8) Ἐν στίχ. 1254.
9) Ἐν στίχ. 1354

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κακῶς ἀποπέμπει τὸν κάκιστον υἱὸν καὶ τούτῳ μὲν καταρᾶται, ἵνα μήτε τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος κρατήσῃ, μήτε ἐπανέλθῃ εἰς τὸ Ἄργος, ἀλλὰ φονευθῇ ὑπὸ συγγενικῆς χειρός, τῷ δὲ Ἐτεοκλεῖ θάνατον. Μετὰ τὰς φοβερὰς ταύτας ἀρὰς ἄρχονται τὰ σημεῖα τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὁ ἥρως τοῦ δράματος ὑπὸ τοῦ θείου κληθεὶς ἀναπαύεται ἐν τῷ τόπῳ, ὃν αὐτὸς ὁ τυφλὸς Οἰδίπους δείκνυσιν.

Ἐκ τῶν ἄρτι εἰρημένων γίνεται κατάδηλον, ὅτι ἐν τῇ προκειμένῃ τραγῳδίᾳ ὑπάρχει ἔγκλημα καὶ τιμωρία, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν κάθαρσιν. Οἱ υἱοὶ τοῦ Οἰδίποδος ἠδίκησαν τὸν ἑαυτῶν πατέρα, διότι ἐξεδίωξαν τοῦτον τῆς πατρίδος ἢ τούλάχιστον ἠνέχθησαν τὴν καταδίωξιν. Ἐκ τῆς ἀδικίας ταύτης ὁ Οἰδίπους εἰς τὴν ἐσχάτην ἀπορίαν περιελθὼν ἐγένετο ἐπαίτης. Οἱ θεοὶ ὅμως τὴν ἀδικίαν ἰδόντες ἠθέλησαν νὰ περιστείλωσι ταύτην μαντευσάμενοι, ὅτι ἐκείνῳ ἔσται ἡ ἐπικράτησις, εἰς ὃν ἤθελε προστεθῇ ὁ Οἰδίπους[1]. Ὁ σκοπὸς τοῦ θείου εἶναι πρόδηλος, δηλ. βούλεται, ὅπως διεγείρῃ τὸν ζῆλον τῶν υἱῶν πρὸς περίθαλψιν τοῦ πατρός. Ἀλλ' οὗτοι εἰς οὐδὲν τὸν πατέρα τιθέμενοι καὶ φίλαρχοι ὄντες ἐβουλεύθησαν, ἵνα μόνον ὠφεληθῶσιν ἐκ τοῦ πατρὸς ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν φιλαρχίας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Οἰδίπους δεινῶς κατὰ τῶν υἱῶν ὀργίζεται, ὅτε ἔμαθε παρὰ τῆς Ἰσμήνης, ὅτι οὗτοι ἀντὶ τοῦ πατρὸς προετίμησαν τὴν τυραννίδα[2]. Οὕτως οἱ υἱοὶ τοῦ Οἰδίποδος κατέστησαν ἄξιοι τιμωρίας καὶ τιμωροῦνται διὰ τῆς ἀποπομπῆς καὶ τῆς ἀρᾶς, ἥτις φέρει θάνατον ἀμφοτέροις. Ὁ θάνατος δὲν τελεῖται μὲν ἐν τῷ δράματι, ἀλλ' οὗτος ἦτο γνωστὸς καὶ ἐκ τῶν τραγῳδιῶν τοῦ τε Αἰσχύλου καὶ αὐτοῦ τοῦ Σοφοκλέους. Τοὐναντίον ὁ ἀδικηθεὶς πατὴρ ἀναπαύεται ἐν τιμῇ,

[1]) Ἐν στίχ. 392 καὶ ἐν στίχ. 1332.
[2]) Ἐν στίχ. 418.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καλούμενος ὑπὸ τῶν θεῶν καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ
κτος τῶν Ἀθηνῶν.

Τὸ ἁμάρτημα τῶν υἱῶν τοῦ Οἰδίποδος γίνεται
ξον, ἂν δεχθῶμεν, ὅτι τὸ περὶ ἐπικρατήσεως μάντευ
ἐν ἀρχῇ τῆς ἔριδος, ὡς ὑποστηρίζει ὁ *Bellermann*[1]
ὡς λέγει, δὲν ἠδύνατο ἡ Ἰσμήνη νὰ εἴπῃ, ὅτι ἀμφ
ἀδελφοὶ γινώσκουσι τὸ μάντευμα. Κατὰ τὸν εἰρημέ
λογον τοῦτο εἶναι σκόπιμος ἐπίνοια τοῦ ποιητοῦ
ἁμάρτημα τῶν υἱῶν ἐπαυξήσῃ· τότε ὁ παροξυσμὸς
νος δὲν εἶχεν ἔτι ἐξαρθῇ εἰς τὸ ἀκρότατον, ἔτι δὲν ε
ἡ ἐξέλασις τοῦ Πολυνείκους καὶ ὁ μετὰ τοῦ Ἀδράστ
σμος, ὅστις τὴν εἰρηνικὴν ὁδὸν πάντως κατέστησε δυ
ραν· ἔπρεπε λοιπὸν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ νὰ διεγείρῃ ἐ
τὴν σύνεσιν, ἵνα οὗτοι πρὸ τοῦ πατρὸς κοινῇ ταπ
καὶ τούτῳ τὴν κρίσιν ἐπιτρέψωσι. Τοῦτο ἤλπισε καὶ
νη, δηλαδὴ ὅτι τὰ πάθη τοῦ Οἰδίποδος ἔληξαν[2], ἐν
προηγουμένῳ ὀδυρμῷ, καθ' ὃν δὲν γινώσκει, πότε
θέλουσιν οἰκτείρει τὴν τύχην αὐτοῦ[3], ἐκδηλοῖ τὴν λ
τῆς διὰ τὴν διαψευσθεῖσαν ἐλπίδα. Ὡσαύτως τὰ πλῆ
δοκίας ἐρωτήματα τοῦ Οἰδίποδος, ἂν οἱ υἱοὶ ἔμαθο
τευμα καὶ ἂν οὗτοι κατὰ τοῦτο μετέβαλον τὸν τρ
ἐνεργείας[4], δεικνύουσι σαφῶς πόσον σπουδαῖον βά
σιν οὗτος εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν υἱῶν. Οὗτοι ὅμως
θησαν εἰς τὰς φιλάρχους αὐτῶν ὁρμὰς καὶ τὸ πρῶτ
κρίσις τῶν ὅπλων εἶναι ἐγγύς, θέλουσιν, ὅπως τὴν ἐ

[1]) Ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτοῦ σελ. 144.
[2]) Ἐν στίχ. 386.
[3]) Ἐν στίχ. 383.
. . . . . τοὺς δὲ σοὺς ὅποι θεοὶ
πόνους κατοικτιοῦσιν, οὐκ ἔχω μαθεῖν.
[4]) Ἐν στίχ. 416 καὶ 418.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λέμῳ νίκην ἐξασφαλίσωσι, θέλουσι, λέγει, ἵνα τὴν εὔνοιαν τοῦ πατρὸς κερδήσωσιν, οὐχὶ διότι ἡ δυστυχία αὐτοῦ παρεῖχε τούτοις λύπην ἢ διότι τὸ ἁμάρτημα αὐτοῦ πρὸς τοῦτον μεταμέλειαν, ἀλλὰ διότι ἡ εὔνοια αὐτοῦ τὸ μόνον μέσον πρὸς νίκην εἶναι. Πρὸς δὲ ἡ Ἰσμήνη ἀναγγέλλει, ὅτι τοὐλάχιστον ὁ Ἐτεοκλῆς καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ Κρέων δὲν διανοοῦνται ἀβόλως νὰ καταγάγωσιν εἰς τὰς Θήβας· θέλουσι νὰ ἔχωσι τοῦτον ὑποχείριον, ἀλλ' οὗτος δὲν μέλλει νὰ πατήσῃ τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος, διότι ἔτι φοβοῦνται τὸ μίασμα ἕνεκα τοῦ ἀρχαίου φόνου. Οὕτως ὁ Οἰδίπους κατανοεῖ, ὅτι οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐθεώρησαν τοῦτον ὡς ὄργανον πρὸς τὴν ἑαυτῶν νίκην καὶ αἰσθάνεται μετὰ μεγάλης ὀργῆς τὸ ταπεινωτικὸν τοῦ τοιούτου μεταχειρισμοῦ. Διὰ τοῦτο ἀμετακλήτως λέγει, ὅτι ἀποσύρει τὴν χεῖρα ἀπὸ τῶν ἑαυτοῦ υἱῶν. Καὶ ἐκ τῶν παρατηρήσεων τούτων τοῦ Bellermann γίνεται δῆλον, ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ Οἰδίποδος ἥμαρτον καὶ ἐγένοντο ἄξιοι τιμωρίας. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι εἶναι ἀμφίβολον, ἂν τὸ μάντευμα ἐδόθη ἐν ἀρχῇ τῆς ἔριδος. Γινώσκουσι μὲν τοῦτο καὶ οἱ δύο ἀδελφοί, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει, ὅτι καὶ ὁ Πολυνείκης ἔπρεπε νὰ μένῃ ἐν Θήβαις, ὅπως μάθῃ αὐτό. Δὲν ἠδύνατο ἆρά γε νὰ γείνῃ τούτῳ γνωστὸν καὶ ἐν Ἄργει; Ἄλλως πῶς ἐξηγεῖται, ὅτι ἡ Ἰσμήνη ἐπὶ μακρὸν χρόνον δὲν ἀνήγγειλεν οὕτω σπουδαῖον τῷ πατρὶ μάντευμα; Ἐκ τοῦ λόγου δ' αὐτῆς δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ μετὰ μεγάλης πιθανότητος, ὅτι τὸ μάντευμα εἶναι πρόσφατον [1].

Ἀλλ' ἐν ᾧ τὸ ὅλον τῆς ὑποθέσεως τοῦ δράματος ἔχει καλῶς, ἐγείρονται μομφαὶ ὑπό τινων κριτικῶν κατὰ πολλῶν μερῶν τῆς τραγῳδίας. Ὁ θαυμαστὴς τοῦ Εὐριπίδου Hartung[2] παρατηρεῖ, ὅτι μόνον ἡ πάροδος τοῦ Κρέοντος ἀνήκει εἰς τὴν

[1]) Ἐν στίχ. 387.

[2]) Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ σελ. 6

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὑπόθεσιν· ἡ Ἰσμήνη ἠδύνατο ὅλως νὰ λείπῃ· διότι τὰς ὑπ
της κομισθείσας εἰδήσεις ἐν μέρει ὁ Οἰδίπους ἐγίνωσκεν, ἠδ
δὲ καὶ πάσας νὰ γινώσκῃ. Ἡ θυσία εἰς τὰς Εὐμενίδας ἠδ
καὶ διὰ τῆς Ἀντιγόνης νὰ γείνῃ, καὶ ἂν τέλος τοῦτο ἐ
ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ἵνα ὁ Οἰδίπους διὰ τῆς στερήσεως τοῦ σ
ματος αὐτοῦ εἰς τὴν ἐσχάτην ἀνάγκην περιέλθῃ, πρὸς τ
τὸν σκοπὸν ἠδύνατο πληρέστατα νὰ ἀρκέσῃ τὸ πρόσωπ
Ἀντιγόνης. Νομίζομεν, ὅτι αἱ κρίσεις τοῦ εἰρημένου
λόγου δὲν εἶναι ἀσφαλεῖς· διότι ἂν δεχθῶμεν ὡς ἀρχ
πᾶν τὸ ἀγγελλόμενον ἠδύνατο νὰ γινώσκῃ ἐκεῖνος, πρ
ἡ ἀγγελία γίνεται, πολλὰς καλὰς σκηνὰς τῶν ἀρχαίω
μάτων δυνάμεθα νὰ ἀποκόψωμεν. Ἡ πάροδος τῆς Ἰσ
ἦτο ἀναγκαιοτάτη τῇ πλοκῇ τοῦ μύθου· διότι παρὰ τα
Οἰδίπους μανθάνει πλὴν ἄλλων, ὅτι οἱ υἱοὶ σκοποῦσι
θάψωσι τὸν πατέρα ἐν τῇ πατρίδι, ἀλλὰ νὰ κρατῶσιν ὑ
ριον παρὰ τοῖς ὁρίοις[1]*. Ἐκ τῆς εἰδήσεως ταύτης ἤντλ*
Οἰδίπους ὁλόκληρον ἐκείνην τὴν ὀργήν, ἥτις ἀπητεῖτο
τὰς φοβερὰς κατὰ τῶν υἱῶν ἀράς. Ἄνευ ἀγγελίας τοῦ σ
τῶν ἐν Θήβαις τὸ ἄκαμπτον τοῦ Οἰδίποδος καὶ αἱ ἀραὶ
δὲν ἤθελον ἔχει δικαίαν βάσιν. Πρὸς δὲ παρὰ τῆς Ἰσμ
γέρων μανθάνει, ὅτι μετ' ὀλίγον ἔρχεται ὁ Κρέων, ὅπως
γάγῃ τοῦτον. Ἐντεῦθεν γεννᾶται τὸ δραματικὸν ἐνδια
ἂν ὁ Θησεὺς ἔλθῃ ἐν καιρῷ πρὸς διακώλυσιν τῆς βιαίας
ξεως. Ἀλλ' ὑποτεθείσθω, ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἡ σκηνὴ αὕτ
δὲν ἤθελεν αἰσθανθῇ τὴν ἀπουσίαν τῆς θυγατρὸς ταύτ
Οἰδίποδος;

Κατὰ τῆς σκηνῆς ταύτης τῆς τραγῳδίας ἐγένοντο καὶ
ἐπικρίσεις, αἵτινες ὑπὸ μικρολογίας, ὡς νομίζομεν, ὑπη

[1]) *Ἐν στίχ.* 404.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θησαν. Ὁ Schöll[1] καὶ ὁ Nauck[2] παρατηροῦσιν, ὅτι ἡ Ἰσμήνη δὲν ἦλθεν ὡς ἄπορος, ἀλλὰ κάθηται ἐπὶ Αἰτναίας πώλου καὶ φέρει Θεσσαλικὸν σκιάδιον, ἐξ ὧν γίνεται δῆλον, ὅτι καὶ τῷ πατρὶ ἠδύνατό τι νὰ παράσχῃ. Αὕτη ὅμως κομίζει μόνον εἰδήσεις, οὔτε τροφήν, οὔτε ἐνδύματα, οὔτε τῇ γυμνόποδι ἀδελφῇ ὑποδήματα. Τοιαύτας μικρολόγους ἐπικρίσεις ἀποκρούουσιν ὁ L. Schmidt[3] καὶ ὁ Bellermann[4], ἐξ ὧν ὁ μὲν πρῶτος παρατηρεῖ, ὅτι ἡ Ἰσμήνη διατηρήσασα τὴν κατοικίαν αὐτῆς ἐν Θήβαις, ὅπως αὐτόθι μανθάνῃ τὸ συμφέρον τοῦ πατρός, ὤφειλε νὰ ἔχῃ ἐν τῷ βίῳ εὐπρέπειάν τινα, ὁ δὲ δεύτερος φιλόλογος μετά τινος δικαίας εἰρωνείας ὑποθηλοῖ, ὅτι ἡ Ἰσμήνη δὲν ἐκόμισεν εἰς τὴν σκηνὴν διὰ τοῦ οἰκέτου τὸ κιβώτιον αὐτῆς οὐδὲ τοῦτο ἐκένωσεν. Πρὸς δὲ ἐγένετο τὸ ἐρώτημα· διὰ τί ἡ Ἰσμήνη δὲν ἐπώλησε τὴν ἡμίονον αὐτῆς, ὅπως διὰ τοῦ τιμήματος βοηθήσῃ τῷ πατρί; Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι αὐτὴ ἡ βάσις τοῦ ζητήματος εἶναι ἡμαρτημένη· διότι τὸ μὲν Θεσσαλικὸν σκιάδιον δὲν ὑποδεικνύει εὐπορίαν, διότι εὐτελὲς ὂν φέρουσιν οἱ ἐργάται καὶ οἱ ὁδοιπόροι, ἡ δὲ ἡμίονος δὲν εἶναι πολύτιμον ζῷον. Διὰ τί τοῦτο δὲν ἐπωλήθη; Ἔπρεπε πρῶτον νὰ γείνῃ ἡ ἐρώτησις, ἂν ἀνῆκεν αὐτῇ ἢ φίλος τοῦ βασιλικοῦ οἴκου ἐδάνεισε ταύτην. Πρὸς δὲ δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ, ὅτι καὶ ἐσθῆτας ἐκόμισεν ἡ φιλοπάτωρ θυγάτηρ, διότι τοιαύτην ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου περιβάλλεται ὁ πατήρ[5]. Ἓν τέλει δέον νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι αἱ τοιαῦται μικρολόγοι περιγραφαὶ ἀνήκουσιν εἰς τὴν νεωτέραν καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν δραματικὴν ποίησιν.

---

[1]) Die Überarbeitung des Sophokleischen Oedipus auf Colonos ἐν τῷ Philologus 1867 σελ. 390.

[2]) Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ αὐτοῦ σελ. 31.

[3]) Bilden die drei theban. Tragödien des Soph. eine Trilogie?

[4]) Ἐν σελ. 144 τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ.

[5]) Ἐν στίχ. 1603.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἔτι μᾶλλον κατὰ τὸν *Hartung*[1] παρέλκει ἡ πάροδος τοῦ Πολυνείκους καὶ δὴ ἡ ὅλη διήγησις τῆς στρατείας τῶν ἑπτὰ ἐπὶ τὰς Θήβας μετὰ τῶν ὀνομάτων τῶν στρατηγῶν. Διότι ἐκ ταύτης τῆς διηγήσεως περὶ τῆς σχέσεως τοῦ Οἰδίποδος πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ υἱοὺς μόλις νέον τι μανθάνομεν καὶ ὅ τι περὶ τῆς ὑποθέσεως ἐν τῷ ἐνταῦθα ἀπαγγελθέντι λόγῳ ἔπρεπε νὰ λεχθῇ, τοῦτο ἠδύνατο νὰ εὕρῃ τὴν θέσιν αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ ἀποκρίσει πρὸς τὸν Κρέοντα. Οὕτω τὸ δρᾶμα ἐπλουτίσθη μὲν δι' ὕλης, ἀλλὰ δὲν ἐγένετο δυνατὸν τῷ ποιητῇ, ὅπως συντήξῃ καὶ περιπλέξῃ τὰ μέρη. Ταῦτα ἀκολουθοῦσιν ἀλλήλοις, δὲν γεννῶνται ἐξ ἀλλήλων, καὶ ἤθελεν εἶναι εὔκολον τῇ ψαλίδι διευθυντοῦ θεάτρου τὰ δύο εἰρημένα ἐπεισόδια νὰ ἀποκόψῃ καὶ τὰ λοιπὰ φύλλα νὰ συρράψῃ οὕτως, ὥστε μηδεὶς τὴν συστολὴν νὰ παρατηρήσῃ. Ὡσαύτως ὁ *Mähly*[2] ἔχει τὴν γνώμην, ὅτι, ἂν ἀποκόψωμεν τὴν σκηνήν, οὐδὲν μέλος τῆς ἀναπτύξεως τοῦ δράματος ἐλλείπει. Ἀλλ' ὑποτεθείσθω, ὅτι ἡ ψαλὶς τοῦ διευθυντοῦ τοῦ θεάτρου ἐπλήρου τὴν ἐπιθυμίαν τῶν κριτικῶν, ἆρά γε ὁ θεατὴς δὲν ἤθελε ποθήσει τὴν παρουσίαν τοῦ Πολυνείκους; Οἱ θεοὶ διὰ τοῦ μαντεύματος αὐτῶν ἀπεφάνθησαν, ὅτι ἐκεῖνος τῶν υἱῶν ἤθελεν ἐπικρατήσει, ᾧ ἔμελλε νὰ προστεθῇ ὁ πατήρ. Ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἐτεοκλέους βίᾳ χρησάμενος ἀπέτυχεν. Ἆρά γε ὁ ἕτερος υἱὸς ἔμεινεν ἀδρανής; Ἂν οὗτος μετεχειρίζετο εὐσεβέστερον τρόπον, δὲν ἤθελεν ἆρά γε ἐπιτύχει; Ἐκ τῶν ἐρωτήσεων τούτων γίνεται δῆλον, ὅτι ἡ πάροδος τοῦ Πολυνείκους προκαλεῖται ἐκ τοῦ εἰρημένου μαντεύματος καὶ ἄρα, ὡς νομίζομεν, ἡ προκειμένη σκηνὴ δὲν ἀκολουθεῖ τῇ προηγουμένῃ, ὡς λέγει ὁ *Hartung*, ἀλλὰ γεννᾶται ἐξ αὐτῆς. Πρὸς δὲ κατὰ τὸν *Bellermann* ἐκ τῆς σκηνῆς ταύτης πειθό-

[1] Ἐν τῇ εἰσαγωγ. τῆς ἐκδόσ. σελ. 6.

[2] Der Ödipus Coloneus des Sophokles, Basel 1868 σελ. 23.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

α, ὅτι ἡ ἀπόφασις τοῦ Οἰδίποδος μένει ἀδιάσειστος καὶ ὅτι
άνοδος εἰς τὰς Θήβας εἶναι ἠθικῶς ἀδύνατος. Τὸ εἶναι
ρογνώμονά τινα πρὸς τὴν ἀγροῖκον βίαν, ἐὰν οὗτος ἔχῃ
ρὸν προστάτην, οὐκέτι εἶναι ἀπόδειξις τῆς ἰσχυρᾶς θελή-
ς. Διὰ τοῦτο ἔπρεπε νὰ παραστῶμεν μάρτυρες, ὅτι ὁ ἔτε-
υῖὸς ἱκετεύει τὸν πατέρα καὶ τούτῳ ὑπισχνεῖται τὴν κά-
ον εἰς τὴν πατρίδα.

Ἂν δ' ἔλιπον οἱ στίχοι[1], ἐν οἷς γίνεται μνεία τῶν στρατη-
τῶν ἐπὶ τὰς Θήβας στρατευσαμένων, βεβαίως οὐδεὶς ἤθελε
ήσει τούτους, ἀλλὰ διὰ τῆς περιγραφῆς τῶν φοβερῶν τού-
στρατηγῶν ἐξαίρεται ὁ ἥρως τοῦ δράματος, διότι πάντες
ι ἱκετεύουσιν αὐτόν[2]. Ὁλόκληρος οὗτος ὁ φοβερὸς στρατὸς
ἐν δύναται νὰ κατορθώσῃ ἄνευ τῆς βοηθείας τοῦ τυφλοῦ
του. Ὡσαύτως ὁ διάλογος τοῦ Πολυνείκους πρὸς τὴν
τιγόνην ἠδύνατο ἄνευ βλάβης τοῦ ὅλου νὰ λείπῃ, ἀλλ' ἴσως
οιητὴς ἀνεμνήσθη τοῦ φιλαδέλφου ἤθους τῆς ἡρωΐδος τοῦ
ματος, ὅπερ ἐποίησεν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἑαυτοῦ ἡλικίας. Ἠ-
ατό τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ ὑπάρχει καὶ
πλήρωσις τοῦ ἤθους ἐκείνου· διότι ἐνταῦθα ἡ Ἀντιγόνη
ννυται οὐ μόνον φιλοσυγγενής, ἀλλὰ καὶ φιλόπολις ἅτε
αινοῦσα τῷ Πολυνείκει, ἵνα ὡς τάχιστα στρέψῃ πρὸς τὸ
γος τὸ στράτευμα, ὅπως μὴ ἐξαφανίσῃ τὴν πόλιν[3]. Ὅπωσ-
οτε ὅμως ὁ διάλογος οὗτος συμβάλλεταί πως καὶ εἰς τὴν

[1]) Ἐν στίχ. 1302 καὶ ἑξῆς.
[2]) Ἐν στίχ. 1326.

οἵ σ' ἀντὶ παίδων τῶνδε καὶ ψυχῆς, πάτερ,
ἱκετεύομεν ξύμπαντες ἐξαιτούμενοι,
μῆνιν βαρεῖαν εἰκαθεῖν ὁρμωμένῳ
τῷδ' ἀνδρὶ τοὐμοῦ πρὸς κασιγνήτου τίσιν,
ὃς μ' ἐξέωσεν κἀπεσύλησεν πάτρας.

[3]) Ἐν στίχ. 1416.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πλοκὴν τοῦ μύθου, διότι ἐν τούτῳ ὁ Πολυνείκης ἐξηγεῖ τῇ ἑαυτοῦ ἀδελφῇ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν καίπερ οὗτος βλέπων τὸν ἐπικείμενον ὄλεθρον, ὅμως ἐκ φιλοτιμίας δὲν θέλει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ Ἄργος[1]. Ἐν τῇ ἄγαν δὲ φιλοτιμίᾳ τοῦ ἀδελφοῦ ἡ Ἀντιγόνη ἐνορᾷ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν θέλουσιν ἐκτελεσθῇ τὰ μαντεύματα.

Καὶ ἡ ἐξιλαστήριος τελετὴ ἡ ἐπιβληθεῖσα ὑπὸ τοῦ χοροῦ τῷ Οἰδίποδι[2], καὶ ὃν ἡ ἐννοίας στερουμένη εὐχὴ[3] εἶναι κατὰ τὸν *Nauck*[4] ἀνάρμοστος, ἀφ' οὗ ἤδη ὁ γέρων πρότερον ἤτησε συγγνώμην παρὰ τῶν αὐστηρῶν θεῶν ἕνεκα τῆς τόλμης, μεθ' ἧς τὸ ἄλσος αὐτῶν ἐτόλμησε νὰ πατήσῃ· κατὰ τὸν εἰρημένον κριτικὸν ἡ τελετὴ ἦτο τοσοῦτον ὀλιγώτερον ἀναγκαία, καθ' ὅσον ὁ Οἰδίπους ἔνθεν μὲν ὑπὸ τοῦ μαντεύματος τοῦ Ἀπόλλωνος ἤχθη ἐκεῖ, ἔνθεν δὲ ἐν τῷ ἄλσει τῶν Εὐμενίδων οὐχὶ νὰ ζήσῃ, ἀλλὰ νὰ ἀποθάνῃ ἤθελεν· ἐὰν λοιπὸν διὰ τῆς ἑαυτοῦ τόλμης τὴν ὀργὴν τῶν Εὐμενίδων ἐπέσυρεν, ἔπρεπεν ἡ ὀργὴ αὕτη ἀναγκαίως κατ' ἐκείνων νὰ στραφῇ, οἵτινες τὴν ταφὴν ἐν τῇ πατρίδι ἀπηγόρευσαν. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς εἰρημένα δὲν ἔχουσιν ὑπόστασιν· διότι αἱ δύο εὐχαὶ εἶναι ὅλως διάφοροι· ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ὁ Οἰδίπους εὔχεται τοῖς Εὐμενίσιν, ὅπως δεχθῶσιν αὐτόν, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ τῇ ὑπὸ τοῦ χοροῦ ἐπιβαλλομένῃ, ἧς προηγεῖται καθαρτήριος τελετή, πρόκειται νὰ αἰτήσῃ οὗτος συγγνώμην, ὅτι πατήσας τὸ ἱερὸν τῶν Ἐρυνύων ἄλσος ἐμολύνθη. Ἄλλως ὁ χορὸς δὲν ἤκουσε τὴν πρώτην εὐχὴν τοῦ Οἰδίποδος. Ἂν δ' ἔλειπεν ἡ τελετὴ αὕτη, ἤθελεν εἶναι παράδοξον, ὅτι ὁ εὐσεβὴς

1) Ἐν στίχ. 1422
2) Ἐν στίχ. 466.
3) Ἐν στίχ. 486.
4) Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ αὐτοῦ σελ. 31.
5) Ἐν στίχ. 84.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χορὸς ἐγένετο βοηθὸς ἀνθρώπου μιανθέντος. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἡ ἐξιλαστήριος τελετὴ ἦτο ἀναγκαία τῇ πλοκῇ τοῦ μύθου, διότι ἡ Ἰσμήνη μεταβᾶσα πρὸς τέλεσιν ταύτης ἀνηρπάγη ὑπὸ τῶν δορυφόρων τοῦ Κρέοντος. Ὁ δὲ *Schöll*[1] εὑρίσκει καὶ ἄλλην ἀντίφασιν· διότι τὸ ἄλσος τῶν Ἐρυνύων λέγεται ἀοίκητον καὶ ἄβατον[2] καὶ ὅτι εἶναι ἐπικίνδυνος ἡ εἴσοδος εἰς τὴν λεκάνην, ἐν ᾗ ὕδωρ καὶ μέλι κεράννυται[3]. Νῦν ὅμως τῇ Ἰσμήνῃ, ὅτε αὕτη πρὸς τέλεσιν τοῦ καθαρμοῦ ἐρωτᾷ περὶ τοῦ τόπου, λέγει ὁ χορὸς ἄνευ δυσκολίας· εἶναι ἐκεῖ ἐν τῷ ἄλσει· ἐὰν δὲ λάβῃς ἀνάγκην πράγματός τινος, ὑπάρχει νεωκόρος, ὅστις θέλει συμβουλεύσει[4]. Ἡμεῖς γε οὐδεμίαν ἀντίφασιν εὑρίσκομεν· τὸ ἄλσος τῶν Ἐρινύων ἦτο μὲν ἀοίκητον, ἀλλ' ὁ νεωκόρος ἠδύνατο νὰ διαμένῃ. Ἐφοβήθη μὲν ὁ χορός, ὅτε ὁ Οἰδίπους ἐπλησίαζεν εἰς τὴν ἱερὰν λεκάνην, ἀλλ' οὗτος ἦτο τυφλός, ἐν ᾧ ἡ Ἰσμήνη εἶχεν ὀξεῖαν τὴν ὅρασιν. Διὰ τοῦτο οὐδεὶς φόβος ὑπῆρχε, μὴ αὕτη πέσῃ εἰς τόπον ἱερὸν καὶ ἀπηγορευμένον.

Πρὸς τούτοις ὁ *Nauck* παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Οἰδίπους ὑπὸ τοῦ Θησέως γίνεται πολίτης τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν[5], ὅπερ ἀντίκειται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ δράματος· διότι διὰ τῆς πράξεως ταύτης οἱ Θηβαῖοι ἀπαλλάσσονται τῶν ἐφεξῆς καθηκόντων πρὸς τὸν πρώην αὐτῶν βασιλέα καὶ ἡ παράλειψις τῶν ἐπιταφίων τιμῶν ἐν τῷ μέλλοντι μόνον εἰς βάρος τῶν Ἀθηναίων καὶ οὐχὶ τῶν Θηβαίων δύναται νὰ ἦναι. Πλὴν τούτου

[1]) Ἐν τῷ περιοδικῷ Philologus 1867 σελ. 392.
[2]) Ἐν στίχ. 39.
[3]) Ἐν στίχ 157.
[4]) Ἐν στίχ. 505.
[5]) Ἐν στίχ. 637.

ἀγὼ σεβισθεὶς οὔποτ' ἐκβαλῶ χάριν
τὴν τοῦδε, χώρᾳ δ' ἔμπαλιν κατοικιῶ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

προϊούσης τῆς ἀναπτύξεως τοῦ δράματος ὁ Οἰδίπους ἐμφανίζεται οὐχὶ ὡς Ἀθηναῖος πολίτης, ἀλλὰ μόνον ὡς ἄπατρις φυγάς, ᾧ ὁ Θησεὺς τὴν προστασίαν αὐτοῦ ἀπονέμει. Ἀλλ' ἡ ἀντίφασις αὕτη παρήχθη ἐξ αὐτοῦ τοῦ εἰρημένου ἑρμηνευτοῦ, ὅστις ἐνέβαλεν ἑρμηνείαν μὴ ὑπάρχουσαν ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Σοφοκλέους. Διότι κατὰ τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων[1] ὁ Θησεὺς δὲν ἀποδιώκει μὲν τὸν δυστυχῆ Οἰδίποδα, ἀλλὰ καὶ δὲν ποιεῖ πολίτην τῶν Ἀθηνῶν. Ἄλλην ἀντίφασιν ὁ εἰρημένος κριτικὸς ἀνευρίσκει ἐν τούτῳ, ὅτι ὡς αἰτία τῆς παρὰ τοῦ Θησέως ὑποδοχῆς τοῦ Οἰδίποδος λέγεται ἡ φιλικὴ τῶν Ἀθηνῶν πρὸς τὰς Θήβας σχέσις[2], ἐν ᾧ διὰ τῆς ὑποδοχῆς τοῦ ἐκ τῶν Θηβῶν ἐκδιωχθέντος ἡ Θηβαϊκὴ πολιτεία ἀπειλεῖται[3]. Οὕτως ἡ παρὰ τῶν Ἀθηναίων ὑποδοχὴ τοῦ Οἰδίποδος φέρει τὸν τύπον ἐχθρικῆς πράξεως πρὸς τὰς Θήβας. Ἀλλ' ἡ ἀντίφασις, ὡς νομίζομεν, δὲν ἔχει ὑπόστασιν· διότι ἂν ἡ ὑποδοχὴ τοῦ Οἰδίποδος μέλλῃ νὰ βλάψῃ τοὺς Θηβαίους, τοῦτο ἀγνοεῖ ὁ Θησεὺς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε οὗτος, ὅτε ὁ ἱκέτης εἶπεν αὐτῷ, ὅτι θέλει ὠφελήσει τοὺς Ἀθηναίους ἔν τινι ἀγῶνι πρὸς τοὺς Καδμείους[4], δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ. Τούτου ἕνεκεν ὁ Οἰδίπους ἀναγκάζεται, ὅπως ἐπὶ τοῦ αἰωνίου νόμου τῆς μεταβολῆς τῶν ὄντων στηριζόμενος δείξῃ[5], ὅτι μετὰ πάροδον μακροῦ χρόνου

[1]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἔμπαλιν, ἀλλ' ὁ Musgrave ἔτρεψεν εἰς ἔμπολιν, ἐξ οὗ ἴσως ὁ Nauck ἐξάγει τὴν πολιτογράφησιν

[2]) Ἐν στίχ. 632.

[3]) Ἐν στίχ. 92, 402, 411, 459, 605, 621, 785.

[4]) Ἐν στίχ. 605.

[5]) Ἐν στίχ. 616.

Καὶ ταῖσι Θήβαις εἰ τὰ νῦν εὐημερεῖ
καλῶς τὰ πρὸς σέ, μυρίας ὁ μυρίος
χρόνος τεκνοῦται νύκτας ἡμέρας τ' ἰών,
ἐν αἷς τὰ νῦν ξύμφωνα δεξιώματα
δόρει διασκεδῶσιν ἐκ σμικροῦ λόγου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δύνανται αἱ συνθῆκαι νὰ διαλυθῶσιν ἐκ μικρᾶς ἀφορμῆς. Καὶ ἡ τελευταία ἀντίφασις, ἣν δεικνύει ὁ Nauck[1], δύναται κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην νὰ ἀρθῇ. Οὗτος παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Οἰδίπους, ὅστις πρότερον ἀπεκήρυξεν ἑαυτὸν τῶν Θηβῶν καὶ ὡς πνεῦμα ἐκδικήσεως τῆς χώρας ἑαυτὸν εἰκόνισεν[2], ἐν τῇ ἀρᾷ κατὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Πολυνείκους μεταχειρίζεται φράσεις[3], αἵτινες ὑπαινίσσονται, ὅτι οὗτος ἀντιπροσωπεύει τὰ δίκαια τῶν Θηβῶν, ἃς ὁ ἄθεος αὐτοῦ υἱὸς ἐτόλμησε νὰ πολεμήσῃ. Πρὸς ταῦτα ἠδύνατό τις νὰ ἀποκριθῇ, ὅτι ὁ Οἰδίπους ἅτε τῶν Θηβῶν ἐκδιωχθεὶς ἐμίσει ταύτας, τοῦτο ὅμως δὲν κωλύει, ἵνα ἐλέγξῃ τὸν ἑαυτοῦ υἱόν, ὅτι ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα στρατεύεται. Ὥστε τὸν λόγον τοῦτον λέγει ὁ Οἰδίπους οὐχὶ χάριν τῶν Θηβῶν, ἀλλὰ πρὸς ἔλεγχον τῆς ἀβελτηρίας τοῦ υἱοῦ.

Ἐκ τῶν ἀντιφάσεων τούτων καὶ ἐξ ἄλλων παραπλησίων κριτικοί τινες εἰκάζουσιν, ὅτι ἡ προκειμένη τραγῳδία ὑπὸ ἄλλου ποιητοῦ διεσκευάσθη καὶ ἠλλοιώθη. Ἡ εἰκασία αὕτη ἐνισχύεται καὶ ἐκ τῆς εἰδήσεως τῶν ἀρχαίων, καθ' ἣν ὁ Σοφοκλῆς τήνδε τὴν τραγῳδίαν ἐποίησεν ἤδη γεγηρακὼς[4] καὶ ταύτην δὲν ἐδίδαξεν αὐτός, ἀλλ' ὁ ἔγγονος αὐτοῦ, ὅστις ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦ πάππου[5]. Ἐπειδὴ δ' οὗτος ἠγάπα τὸν νεώτερον Σοφοκλέα, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀρίστωνος τοῦ ἐκ τῆς ἑταίρας Θεωρίδος γεννηθέντος, ὁ ἐκ τῆς νομίμου συζύγου γεννηθεὶς Ἰοφῶν

[1]) Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ σελ. 32.

[2]) Ἐν στίχ. 788.

[3]) Ἐν στίχ. 1370.

[4]) Ἐν τῇ πρώτῃ ὑποθέσει· "Τὸ δὲ δρᾶμα τῶν θαυμαστῶν· ὃ καὶ ἤδη γεγηρακὼς ὁ Σοφοκλῆς ἐποίησεν„.

[5]) Ἐν τῇ δευτέρᾳ ὑποθέσει· "Τὸν ἐπὶ Κολωνῷ Οἰδίπουν ἐπὶ τετελευτηκότι τῷ πάππῳ Σοφοκλῆς ὁ υἱοῦς ἐδίδαξεν, υἱὸς ὢν Ἀρίστωνος, ἐπὶ ἄρχοντος Μίκωνος„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐνεκάλεσε τῷ πατρὶ ὡς παραφρονοῦντι, δηλ. ἤγειρε δίκην παρανοίας. Ἀλλ' ὁ γέρων ποιητὴς πρὸ τῶν φρατόρων ἀπήγγειλε τὸν Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῷ ἥ, ὅπερ πιθανώτερον, ἐν χορικὸν αὐτοῦ ᾆσμα[1]. Εἰ καὶ ἡ διήγησις αὕτη δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μῦθος, ὅμως ἕνεκα τῆς συμφωνίας αὐτῆς πρὸς ἄλλας εἰδήσεις κτᾶται κῦρος ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς ποιήσεως τῆς τραγῳδίας. Φαίνεται λοιπόν, ὅτι ὁ τραγικὸς περὶ τὰς δυσμὰς τοῦ βίου ἐποίει τὴν τραγῳδίαν, ὡς ἠδύνατό τις νὰ εἰκάσῃ καὶ ἐκ τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς καὶ ἐκ τοῦ στασίμου, ἐν ᾧ μετὰ βαρυθυμίας λέγει περὶ τῆς εὐτελείας τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ περὶ τοῦ γήρατος[2]. Κατὰ τὰ εἰρημένα οἱ πλεῖστοι τῶν φιλολόγων δέχονται, ὅτι τὸ δρᾶμα ἐποιήθη μὲν ὀλίγον πρὸ τοῦ 406 π. Χ. (κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐτελεύτησεν ὁ τραγικός), ἐδιδάχθη δὲ κατὰ τὸ 401 π. Χ. ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου τοῦ ποιητοῦ[3].

Τὴν γνώμην ὅμως ταύτην δὲν δέχονται πάντες δι' αἰτίας, ἃς ἐν αὐτῷ τῷ δράματι ἀνευρίσκουσι, π. Χ. ὁ Reisig[4] ἐνόμιζεν, ὅτι οἱ ὑπαινιγμοὶ καὶ αἱ προφητεῖαι περὶ μελλούσης πολεμικῆς εὐτυχίας εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἁρμόζουσιν. Ὁ δὲ Boeckh[5] θεωρεῖ προσφορώτερον τὸν χρόνον, καθ' ὃν οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν εἰρήνην πρὸς τὴν Σπάρτην τὴν γενομένην κατὰ τὰ 422 π. Χ. ἐφοβοῦντο ἐπίθεσιν τῶν Θηβαίων, οἵτινες ἕνεκα τῆς νίκης αὐτῶν εἶχον ἤδη γείνει ὑπερήφανοι καὶ ὑβρισταί[6]. Τοῦτο παρώτρυνε τὸν ποιητήν,

1) Ὅρα εἰσαγωγήν μου εἰς Σοφοκλέα πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἀντιγόνης σελ. 14.

2) Ἐν στίχ. 1211.

3) Müller, Geschichte der griech. Literatur II, 134.

4) Enarr σελ. VII—XI.

5) Prooem. aest. 1826.

6) Ξενοφ. Ἀπομν. III, 5, 4. Ἀλλ' ὁρᾷς, ὅτι, ἀφ' οὗ ἥ τε σὺν Τολμίδῃ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅπως τὰς ἀρχαίας προφητικὰς ἐγγυήσεις ἀνανεώσῃ, ἵνα τὸ φρόνημα τοῦ ὑπὸ τῶν ἀτυχημάτων καμφθέντος λαοῦ ἀνυψώσῃ. Ἀλλὰ κατὰ τὸν *Bernhardy* τὸ διάστημα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου[1], ἐν ᾧ οἱ Θηβαῖοι ἀδιαλείπτως οἱ ἔχθιστοι ἀντίπαλοι τῶν Ἀθηνῶν ἀπεδείχθησαν, οὐδεμίαν ἀφορμὴν παρεῖχε πρὸς θερμὸν τῶν Θηβαίων ἔπαινον[2]. Ὄντως ὁ ἔπαινος ἀντίκειται πρὸς τὴν χρονολογίαν τὴν ὑπὸ τοῦ *Boeckh*, εἰκαζομένην, ἀλλ' οὗτος μετά τινος εὐφυΐας παρατηρεῖ, ὅτι ὁ μὲν ψόγος ἀφορᾷ εἰς τὸν Κρέοντα, τὸν ἀντιπρόσωπον τῶν ἀριστοκρατικῶν, ὁ δὲ ἔπαινος εἰς τὸν δῆμον τῶν Θηβαίων, ὅστις ἦτο εὔνους τοῖς Ἀθηναίοις[3]. Λοιπὸν ὁ Θησεὺς ψέγει μὲν τοὺς ἀριστοκρατικούς, ἐπαινεῖ δὲ τοὺς δημοκρατικούς. Ὅτι δ' οἱ ἀριστοκρατικοὶ δυσμενῶς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους

τῶν χιλίων ἐν Λεβαδείᾳ συμφορὰ ἐγένετο καὶ ἡ μεθ' Ἱπποκράτους ἐπὶ Δηλίῳ, ἐκ τούτων τεταπείνωται μὲν ἡ τῶν Ἀθηναίων δόξα πρὸς τοὺς Βοιωτούς, ἐπῆρται δὲ τὸ τῶν Θηβαίων φρόνημα πρὸς τοὺς Ἀθηναίους· ὥστε Βοιωτοὶ μέν, οἱ πρόσθεν οὐδ' ἐν τῇ ἑαυτῶν τολμῶντες Ἀθηναίοις ἄνευ Λακεδαιμονίων τε καὶ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων ἀντιτάττεσθαι, νῦν ἀπειλοῦσιν αὐτοὶ καθ' αὑτοὺς ἐμβαλεῖν εἰς τὴν Ἀττικήν, Ἀθηναῖοι δέ, οἱ πρότερον [ὅτε Βοιωτοὶ μόνοι ἐγένοντο] πορθοῦντες τὴν Βοιωτίαν, φοβοῦνται, μὴ Βοιωτοὶ δηώσωσι τὴν Ἀττικήν„. Οἱ Θηβαῖοι τὴν ὕβριν αὐτῶν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἐπέδειξαν καὶ ἐν τῇ καθαιρέσει τοῦ Πανάκτου (φρουρίου κειμένου ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας), ἐν ᾧ ὤφειλον νὰ παραδώσωσιν ὀρθόν, Θουκυδ. V 42 "τὸ μὲν Πάνακτον ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν αὐτῶν καθῃρημένον εὗρον, ἐπὶ προφάσει ὡς ἦσάν ποτε Ἀθηναίοις καὶ Βοιωτοῖς ἐκ διαφορᾶς περὶ αὐτοῦ ὅρκοι παλαιοὶ μηδετέρους οἰκεῖν τὸ χωρίον, ἀλλὰ κοινῇ νέμειν„ καὶ Πλούτ. ἐν Βίῳ Ἀλκιβιάδ. κεφ. XIV.

[1]) Grundriss der Griech. Litteratur II, 2, σελ. 359.

[2]) Ἐν στίχ. 919.

Καίτοι σε Θῆβαί γ' οὐκ ἐπαίδευσαν κακόν
οὐ γὰρ φιλοῦσιν ἄνδρας ἐκδίκους τρέφειν,
οὐδ' ἂν σ' ἐπαινέσειαν, εἰ πυθοίατο
συλῶντα τἀμὰ καὶ τὰ τῶν θεῶν βίᾳ
ἄγοντα φωτῶν ἀθλίων ἱκτήρια.

[3]) Ὅρα ἐν τῷ εἰρημένῳ συγγράμματι σελ. 6 καὶ Müller II, 138.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

διέκειντο κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον καὶ δὴ ἤτησαν τὸν ὄλεθρον τῆς πόλεως αὐτῶν καὶ οἱ δημοκρατικοὶ ἐβοήθησαν αὐτῇ πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν τριάκοντα, αὐτὸς ὁ πρεσβευτὴς τῶν Θηβαίων λέγει βραδύτερον ἐν Ἀθήναις[1]. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη τοῦ πατριάρχου τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων πάντως εἶναι εὐφυής, ἀλλ' ὁ πρὸς τοὺς Θηβαίους ἔπαινος ἐν τῷ μέσῳ τῶν ψόγων δύναται νὰ ἐξηγηθῇ καὶ ὡς προσθήκη τοῦ νεωτέρου Σοφοκλέους γενομένη κατὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν οἱ τολμηροὶ τοῦ Θρασυβούλου ἑταῖροι ἔτυχον τῆς βοηθείας τοῦ δήμου τῶν Θηβαίων. Ἡμεῖς γε τὸν ἔπαινον τοῦτον ἠδυνάμεθα νὰ ἑρμηνεύσωμεν ἐξ αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως τοῦ δράματος, δηλ. ἄνευ πολιτικοῦ ὑπαινιγμοῦ· ὁ Θησεὺς δηλαδὴ λέγει, ὅτι οἱ Θηβαῖοι καλῶς ἐπαίδευσαν τὸν Κρέοντα, πρὸς μεῖζον τούτου ὄνειδος· διότι καίπερ καλῶς παιδευθεὶς ὅμως εἶναι βίαιος καὶ ἄδικος. Τὴν χρονολογίαν τοῦ *Boeckh* διστάζομεν νὰ δεχθῶμεν, διότι καὶ κατὰ 422 π. Χ. ὁ Σοφοκλῆς δὲν ἦτο ἔτι λίαν γέρων, ὡς εἰκονίζεται ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ.

Ἔτι μᾶλλον ἀπίθανος εἶναι ἡ θεωρία τοῦ *Lachmann*[2], καθ' ὃν ὁ Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῷ ἐπὶ Πυθοδώρου ἄρχοντος κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς 87ης ὀλυμπιάδος (432 π. Χ.) ἐδιδάχθη, ὅτε καὶ ὁ Εὐριπίδης τὴν Μήδειαν αὐτοῦ ἐδίδασκεν. Ἐν τῇ τοῦ γραμματικοῦ Ἀριστοφάνους ὑποθέσει τῆς Μηδείας λέγεται, Πρῶτος Εὐφορίων, δεύτερος Σοφοκλῆς,

[1]) Ξενοφ. ἐν Ἑλλην. III, 5, 8. „Ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἃ μὲν μέμφεσθε ἡμῖν ὡς ψηφισαμένων χαλεπὰ περὶ ὑμῶν ἐν τῇ καταλύσει τοῦ πολέμου, οὐκ ὀρθῶς μέμφεσθε· οὐ γὰρ ἡ πόλις ἐκεῖνα ἐψηφίσατο, ἀλλ' εἷς ἀνὴρ εἶπεν, ὃς ἔτυχε τότε ἐν τοῖς συμμάχοις καθήμενος. . . . Ἐκεῖνοι γὰρ καταστήσαντες ὑμᾶς εἰς ὀλιγαρχίαν καὶ εἰς ἔχθραν τῷ δήμῳ ἀφικόμενοι πολλῇ δυνάμει ὡς ὑμῖν σύμμαχοι παρέδοσαν ὑμᾶς τῷ πλήθει. Ὥστε τὸ μὲν ἐπ' ἐκείνους εἶναι ἀπολώλατε, ὁ δὲ δῆμος οὗτοσὶ ὑμᾶς ἔσωσε".

[2]) Ueber Absicht und Zeit des Sophokleischen Oedipus auf Kolonos, διατριβὴ δημοσιευθεῖσα ἐν τῷ Rheinisches Mus 1827 σελ 334.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τρίτος Εὐριπίδης Μηδεία. Ἀοιπὸν κατὰ τὸν Lachmann ἂν ἡ διδασκαλία διετηρεῖτο πληρεστέρα, παρὰ τῷ ὀνόματι τοῦ Σοφοκλέους ἠθέλομεν ἔχει τὸν Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῷ, δι' οὗ ὁ ἡμέτερος τραγικὸς ἐγένετο δεύτερος. Ὁ κριτικὸς οὗτος νομίζει, ὅτι ἡ προκειμένη τραγῳδία δὲν ὑπαινίσσεται πολιτικὰς περιστάσεις, ὡς αἱ ἄλλαι τραγῳδίαι, ἀλλ' εἶναι τὸ παράπαν πολιτική[1]. Ἡ πόλις τῶν Θηβῶν εἶναι ὁ ἥρως, ὅστις ἕνεκα τῆς ὑπερηφανίας πρὸς τὸν Οἰδίποδα περιπίπτει εἰς ὄλεθρον· ἡ πράϋνσις (φαίνεται, ὅτι ἐννοεῖ τὴν κάθαρσιν) κεῖται ἐν τούτῳ, ὅτι αἱ Ἀθῆναι, αἵτινες τὸν Οἰδίποδα ἀνθρωπίνως ὑποδέχονται, αἰωνίως εὐδαιμονοῦσιν. Τὸν δὲ ἀρχαῖον μῦθον μεταχειρίζεται ὁ ποιητὴς μόνον, ὅπως ποιήσῃ ἐμφανές, ὁπόσον ἔνδοξος κλῆρος ἐπίκειται τῇ πόλει τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ πόλεμος, ὃν ὁ Οἰδίπους προλέγει, εἶναι ὁ Πελοποννησιακός· οὗτος μέλλει νὰ προέλθῃ ἐκ τῶν Θηβῶν, ὡς ὄντως ἤρξατο ἐκ τῆς εἰσβολῆς τῶν Βοιωτῶν εἰς τὰς Πλαταιάς· ὁ ποιητὴς ἐπιθυμεῖ νὰ ἐμποιήσῃ θάρρος τοῖς ἑαυτοῦ καὶ ὑπισχνεῖται λαμπρὸν ἀποτέλεσμα.

Ἀφ' οὗ ὁ Lachmann τοιαύτην ὑπόθεσιν ἐποιήσατο, ἐπειράθη, ὅπως εὕρῃ καὶ ὑπαινιγμοὺς εἰς τὰς περιστάσεις τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἀναφερομένας. Ὅτε ὁ Θησεὺς δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ, πῶς ἔμελλε νὰ γείνῃ πόλεμος πρὸς τοὺς Θηβαίους, ἐν ᾧ νῦν αἱ δύο πόλεις διάκεινται φιλικῶς πρὸς ἀλλήλας, ὁ Οἰδίπους λέγει, ὅτι αἱ συνθῆκαι δύνανται νὰ διαλυθῶσιν ἐκ σμικροῦ λόγου[2]. Μετά τινος εὐφυΐας ὁ εἰρημένος κριτικὸς παρατηρεῖ[3], ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἐννοεῖ τὸ Κυλώ-

[1]) Αὐτόθι σελ. 320.

[2]) Ἐν στίχ. 619.

Ἐν αἷς τὰ νῦν ξύμφωνα δεξιώματα
δόρει, διασκεδῶσιν ἐκ σμικροῦ λόγου.

[3]) Ἐν τῷ εἰρημένῳ συγγράμματι σελ. 328.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νειον ἄγος, ὅπερ ἐγένετο αἰτία τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ὀλίγους μῆνας πρὸ τῆς εἰσβολῆς αὐτῶν εἰς τὴν Ἀττικὴν ἔπεμψαν πρέσβεις κελεύοντας τοὺς Ἀθηναίους, ὅπως οὗτοι ἐξελάσωσι τὸ ἄγος τῆς θεᾶς. Διὰ τῆς προφάσεως ταύτης ἐσκόπουν, ἵνα ἐκδιώξωσι τὸν Περικλέα, οὗ τὸ γένος μητρόθεν ἦτον ἔνοχον, ἢ τοὐλάχιστον νὰ διαβάλωσι τοῦτον πρὸς τὴν πόλιν, ὅτι καὶ διὰ τοῦτον θέλει γείνει ὁ πόλεμος. Ὡσαύτως ὁ *Lachmann* *ἐν τῇ ἀπολογίᾳ τοῦ Οἰδίποδος πρὸς τὰς κατηγορίας τοῦ Κρέοντος ἐνορᾷ ἀπολογίαν τοῦ τραγικοῦ ὑπὲρ τοῦ Περικλέους, ὅστις ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων ὡς ἄναγνος ἐνεκαλεῖτο. Ὁ φίλος τοῦ μεγάλου ἐκείνου πολιτευτοῦ λέγει τοῖς Ἀθηναίοις· Μὴ φοβεῖσθε τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν, οὐδεμία τιμωρία ἐπίκειται οὔτε ἕνεκα τῆς μειωθείσης δυνάμεως τῆς ἐξ Ἀρείου πάγου βουλῆς οὔτε ἕνεκα τοῦ Κυλωνείου ἄγους. Ἐν τῷ ἁμαρτήματι πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν ὁ Περικλῆς εἶναι οὕτως ἀθῷος, ὡς ἀθῷος εἶναι ὁ Οἰδίπους ἐν τοῖς ἐγκλήμασιν αὐτοῦ· δὲν εἶναι ἁμάρτημα, ἀλλ' ἀτύχημα, ὅ τι ἐρείδεται ἐπὶ τοῦ γένους*[2]. *Ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ στηριχθῇ δι' ἰσχυρῶν ἀποδείξεων*

[1]) *Θουκυδίδ 1, 127. „Τοῦτο δὴ τὸ ἄγος οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐκέλευον ἐλαύνειν δῆθεν τοῖς θεοῖς πρῶτον τιμωροῦντες, εἰδότες δὲ Περικλέα τὸν Ξανθίππου προσεχόμενον αὐτῷ κατὰ τὴν μητέρα καὶ νομίζοντες ἐκπεσόντος αὐτοῦ ῥᾷον σφίσι προχωρεῖν τὰ ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων" καὶ Πλούταρχ. ἐν Βίῳ Περικλ. XXXIII. „Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι γινώσκοντες, ὡς ἐκείνου καταλυθέντος εἰς πάντα μαλακωτέροις χρήσονται τοῖς Ἀθηναίοις, ἐκέλευον αὐτοὺς τὸ ἄγος ἐλαύνειν, ᾧ τὸ μητρόθεν γένος τοῦ Περικλέους ἔνοχον ἦν„*

[2]) *Ἐν τῷ εἰρημένῳ συγγράμματι σελ. 329 Ἐν στίχ. 963·*

Ὅστις φόνους μοι καὶ γάμους καὶ συμφορὰς
τοῦ σοῦ διῆκας στόματος, ὃς ἐγὼ τάλας
ἤνεγκον ἄκων· θεοῖς γὰρ ἦν οὕτω φίλον,
τάχ' ἄν τι μηνίουσιν εἰς γένος πάλαι.
Ἐπεὶ καθ' αὑτὸν γ' οὐκ ἂν ἐξεύροις ἐμοὶ
ἁμαρτίας ὄνειδος οὐδέν, ἀνθ' ὅτου
τάδ' εἰς ἐμαυτὸν τοὺς ἐμοὺς θ' ἡμάρτανον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἡ ὑπόθεσις τοῦ Lachmann, ὅτι ἡ τραγῳδία ἐδιδάχθη κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἴσως καὶ οἱ λόγοι τοῦ Οἰδίποδος ἠδύναντο νὰ ὑπαινιχθῶσιν ὑπεράσπισιν τοῦ Περικλέους.

Ἀλλ' ὁ Sävern ἀνευρίσκει πολλὰς ἀνομοιότητας[1], δι' ἃς ὁ Ἀθηναῖος θεατὴς δυσκόλως ἤθελεν ἐννοήσει, ὅτι ὁ τραγικὸς ὑπαινίσσεται τὸν Περικλέα. Οὕτως οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι ἠξίουν, ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι καθάρωσιν ἑαυτοὺς ἐκ τῶν ἐνεχομένων τῷ Κυλωνείῳ ἄγει, ἐν τῇ προκειμένῃ ὅμως τραγῳδίᾳ γίνεται λόγος περὶ ὑποδοχῆς ἀλλοδαποῦ. Ἡ μὲν ἀξίωσις τῶν Λακεδαιμονίων ἐσκόπει τὴν ἔξωσιν ἐπιφανοῦς πολίτου καὶ πολιτευτοῦ, ἡ δὲ διαμαρτυρία τοῦ Κρέοντος γίνεται κατὰ τῆς εἰσαγωγῆς ἐκθρονισθέντος τυφλοῦ ξένου. Πρὸς δὲ ἡ ἀξίωσις ἐκείνη ἀφορᾷ εἰς ἄνδρα, ὅστις προσωπικῶς οὐδεμιᾷ ἀνοσίᾳ πράξει ἦτον ἔνοχος, ἡ δὲ διαμαρτυρία τοῦ Κρέοντος ἐγένετο κατ' ἀνθρώπου, ὅστις προσωπικῶς ἦτο κοινωνὸς μιαρᾶς πράξεως. Τὴν ἀξίωσιν ἐκείνην ἐποίησαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἱ δὲ Θηβαῖοι οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον μετέσχον αὐτῆς, ἐν ᾧ τὴν διαμαρτυρίαν ποιεῖ Θηβαῖος. Πρὸς τὴν ἀξίωσιν τῶν Λακεδαιμονίων οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεκρίθησαν[2], ὅτι καὶ οὗτοι πρέπει νὰ ἐξελάσωσι τὸ Ταινάριον ἄγος καὶ τὸ διὰ τὸν θάνατον τοῦ Παυσανίου γενόμενον ἐν τῷ ναῷ τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς. Τοιαύτης ἡ παραπλησίας ἀντιποιήσεως οὐδὲν ἴχνος ἐν τῇ

[1] Über die Absicht und Zeit des Oedipus auf Kolonos, διατριβὴ ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιστημῶν τῇ 14 Φεβρουαρίου 1838 σελ. 25.

[2] Θουκυδίδ. I, 128 „Ἀντεκέλευον δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς Λακεδαιμονίους τὸ ἀπὸ Ταινάρου ἄγος ἐλαύνειν. Οἱ γὰρ Λακεδαιμόνιοι ἀναστήσαντές ποτε ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ποσειδῶνος ἀπὸ Ταινάρου τῶν Εἱλώτων ἱκέτας ἀπαγαγόντες διέφθειραν· δι' ὃ δὴ καὶ σφίσιν αὐτοῖς νομίζουσι τὸν μέγαν σεισμὸν γενέσθαι ἐν Σπάρτῃ. Ἐκέλευον δὲ καὶ τὸ τῆς Χαλκιοίκου ἄγος ἐλαύνειν αὐτούς„.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τραγῳδία ὑπάρχει, ἐν ᾧ τοῦτο ἦτο σπουδαῖον καὶ πρὸς κ
νόησιν τοῦ χρησμοῦ ὠφέλιμον. Λοιπὸν ὡς οἱ Ἀθηναῖοι
κρίθησαν τοῖς Λακεδαιμονίοις, οὕτω καὶ ὁ Θησεὺς ἠδύ
νὰ εἴπῃ τῷ Κρέοντι· διὰ τοῦτο δή, διότι σὺ ἀνήκεις ε
ὑπὸ τοῦ ἀνοσιουργήματος μιανθὲν γένος καὶ φέρεις
σαυτοῦ τὴν ἀρὰν τῶν θεῶν, ἀξιοῦμεν, ὅπως φύγῃς.

Ἀλλ' αἱ τοιαῦται τοῦ *Süvern* ἀντιρρήσεις ἐν μέρει
ὑπερβολικαί, διότι ὁ *Lachmann* ἐννοεῖ ὑπαινιγμοὺς καὶ
πλήρη ὁμοιότητα. Καὶ δύνανται μὲν πάντα τὰ ἄλλα ν
ὁμοιάζωσιν, ὅμως ὁ Περικλῆς εἶναι ἀθῷος διὰ τὸ ἁμάρ
τοῦ Κυλωνείου ἄγους, ὅπερ δὲν διεπράξατο αὐτός, ὡς κ
Οἰδίπους δι' ἁμαρτήματα, ἃ οὐχὶ αὐτὸς ἐξ ἐλευθέρας
σεως ἔπραξεν, ἀλλ' οἱ θεοὶ πρὸ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ ὡ
νὰ πράξῃ. Οἱ ὑπαινιγμοὶ ὅμως οὗτοι τοῦ *Lachmann*
νατο νὰ ἔχωσιν ὑπόστασιν, ἂν ὄντως ἄλλοθεν ὑπεδεικν
ὅτι ἡ προκειμένη τραγῳδία ἐποιήθη κατὰ τὰς ἀπαισίας
Πελοποννησιακοῦ πολέμου παραμονάς. Ἂν δ' ἡ ὑπόθεσις
Lachmann διά τινων ἄλλων ἀποδείξεων ἐκυροῦτο, τῇ
θεία ἡ τραγῳδία αὕτη ἔμελλε νὰ ἀποκτήσῃ μείζονα αἰ
καθ' ὅσον ἠθέλομεν εὑρεῖ τὸν μέγαν τραγικὸν συναγωνι
νον τῷ πολιτικῷ αὐτοῦ φίλῳ ἐν ταῖς πολιτικαῖς διαπρα
τεύσεσι μεγάλου ἱστορικοῦ γεγονότος. Ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις
κριτικοῦ τούτου στηρίζεται μόνον ἐπὶ ἀσθενῶν εἰκασιῶν,
νες δὲν εἶναι ἱκαναί, ὅπως καταρρίψωσι τὴν παρὰ τῶν ἀρχ
παραδεδομένην εἴδησιν, ὅτι ὁ ποιητὴς ἤδη γεγηρα
ἐποίησε τὸν Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῷ. Διὰ τοῦτο ἡ θεωρία
του δὲν εὗρεν ὀπαδούς. Σχεδὸν πάντες ἀποδέχονται
χρονολογίαν τῶν ἀρχαίων, ὡς ὑποδεικνύει καὶ αὐτὴ ἡ π

[1]) Ἐν τῷ εἰρημένῳ συγγράμματι σελ. 326.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦ δράματος. *Ἐνταῦθα ἀνευρίσκεται πλάτος παραστάσεως κατ' ἐξοχὴν ἐν τοῖς διαλόγοις τοῦ χοροῦ πρὸς τὸν Οἰδίποδα, ὀλίγον πῦρ, ἐκδηλώσεις λυπηρᾶς πείρας καὶ ἡ ὑπόθεσις χωρεῖ βραδέως. Ἐν δὲ τῷ στασίμῳ*[2], *ἐν ᾧ ὁ χορὸς ὁρμηθεὶς ἐκ τῶν συμφορῶν τοῦ Οἰδίποδος λέγει περὶ τῆς ἀθλιότητος τοῦ γήρατος, ἕκαστος νομίζει, ὅτι ὁ γέρων τραγικὸς περὶ ἑαυτοῦ λέγει. Φαίνεται ὅμως, ὅτι οὗτος καὶ ἐν τῷ γήρατι διετήρησεν ἱκανὴν δύναμιν τῆς ἰσχυρᾶς αὐτοῦ διανοίας· διότι ἡ μὲν γλῶσσα ἔχει δύναμιν καὶ τελειότητα, ὡς τὰ ἄριστα μνημεῖα τῆς Ἀττικῆς ποιήσεως*[3], *τὰ δὲ μέτρα εἶναι ἐπιμελῶς ἐπεξειργασμένα*[4]. *Καὶ ἐκ τούτου δῆλον, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἐν βαθεῖ γήρατι διετήρησεν ἀκμαίας τὰς διανοητικὰς αὐτοῦ δυνάμεις, διότι, ὡς αὐτὸς οὗτος λέγει, οὐκ ἔστι γῆρας τῶν σοφῶν*[5].

Ἥρως τοῦ δράματος εἶναι ὁ Οἰδίπους, ἐξ οὗ καὶ φέρει τοῦτο τὸ ὄνομα, κατὰ τὴν γνώμην πάντων, ὅσοι ἀνέλυσαν τὴν τραγῳδίαν, πλὴν τοῦ Lachmann. *ὅστις ἔχει διάφορον γνώμην*[6]. *Κατὰ τοῦτον ἡ τοῦ Οἰδίποδος εἱμαρμένη βεβαίως εἶναι τὸ κέντρον, περὶ ὃ πᾶν περιστρέφεται, ἀλλ' ὁ Οἰδίπους δὲν εἶναι τὸ κύριον πρόσωπον, δὲν εἶναι ὁ ἥρως τῆς τραγῳδίας, οὔτε ὡς δρῶν οὔτε ὡς πάσχων. Ὁ κριτικὸς νομίζει, ὅτι κυρία ὑπόθεσις τοῦ δράματος εἶναι ἡ τῶν Θηβῶν καὶ τῶν*

[1]) Bernhardy *ἐν τῷ εἰρημένῳ συγγράμματι II*, 2, 360 καὶ Bergk, Griechische Literaturgechichte III, 433.

[2]) *Ἐν οἰκ.* 1211 *καὶ ἑξῆς.*

[3]) Bernhardy *αὐτόθι σελ.* 356.

[4]) *Κατὰ τὸν* Bergk *III*, 439, *ὅτι τὸ δρᾶμα μετ' ἐπιμελείας εἶναι ἐπεξειργασμένον, μαρτυροῦσιν οἱ στίχοι τοῦ διαλόγου, οἵτινες μείζονα αὐστηρότητα τῆς τέχνης δεικνύουσιν ἢ ὁ κατά τινα ἔτη πρότερον γεγραμμένος Φιλοκτήτης.*

[5]) *Ἀποσπάσμ.* 856.

[6]) *Ἐν τῷ εἰρημένῳ συγγράμματι σελ.* 314.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀθηνῶν τύχη, ἥτις ἐκ τοῦ Οἰδίποδος ἐξαρτᾶται[1]. *Εἰς*
τὴν γνώμην ἤγαγον τὸν Lachmann οἱ πολιτικοὶ ὑπαι
οἵτινες, ὡς εἴδομεν, εἶναι ἀνυπόστατοι. Ὁ Οἰδίπους
πάσχων ἥρως καὶ ἐν τέλει θριαμβεύων, ὡς ὁ Φιλο
τοῦ αὐτοῦ τραγικοῦ. Πεῖνα, ἀσθένεια καὶ ἐπαίτησις
στῶσι τὸν φυγάδα ἄξιον μεγίστης συμπαθείας καὶ τὴ
δοχὴν αὐτοῦ εὐεργετικήν, ὅμως εἶναι οὕτως ἰσχυρ
εὐσταθής, ὥστε οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἐκ τῶν χρησίμων πρ
βίον αἰτεῖ καὶ δέχεται καὶ οὐδενὸς ἄλλου ἔχει ἀνάγκην
ἐδάφους τοῦ ἑαυτοῦ τάφου[2]. *Ἀλλὰ κατὰ τὸν Lach*
ἡ ἄρνησις τοῦ Οἰδίποδος πρὸς τὰς προτάσεις τοῦ Κρ
καὶ τοῦ Πολυνείκους δὲν δεικνύει σθένος ψυχῆς· διότι
τικὸς ἐρωτᾷ· Τί ἀναμένει τοῦτον ἐν τῇ πατρίδι; Τί
τοῦτον ἐκεῖσε; Δὲν ἐλπίζει νὰ τύχῃ φιλανθρώπου καὶ
τικῆς μεταχειρίσεως, μάλιστα δὲν μέλλει νὰ πατήσῃ τὸ
τῶν Θηβῶν, ἀλλὰ μέλλει ν' ἀποθάνῃ παρὰ τοῖς ὁρίοις·
ὁ Οἰδίπους γινώσκει ἀκριβῶς, πρὶν ἔτι γένηται αὐτῷ
κέλευσις. Οὕτως ἡ ἀντίστασις δὲν ἦτο δύσκολος. Ἔπρ
ὑποχωρήσῃ, ὅπως φεισθῇ τῆς δυστυχίας καὶ τῆς ἐκδι
τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος, ἣν μισεῖ; Ὁ Κρέων ποιεῖται χρῆ
βίας, διότι ἡ παράκλησις δὲν ὠφελεῖ· ἀλλὰ τοῦτο γίν
χρόνῳ, καθ' ὃν ὁ Οἰδίπους πιστεύει, ὅτι εἶναι ἤδη ἀ
διὰ τὴν ὑπεσχημένην προστασίαν. Πρὸς δὲ ὁ Lach
παρατηρεῖ· Ἀλλ' ἆρά γε παρορμᾷ τοῦτον ἡ ἀγάπη πρ
Πολυνείκη; ἢ οὗτος ὑπισχνεῖται τῷ πατρὶ μεγάλα πρά
Οὐδὲν ἄλλο ἢ νὰ καταγάγῃ εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα·
Οἰδίπους γινώσκει, ὅτι ἡ ὑπόσχεσις εἶναι ψευδὴς· οὗτο
τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν καὶ μόλις πείθεται, ὅπως δεχθῇ τοῦτο

[1]) *Ἐν σελίδι* 320.
[2]) Schöll *ἐν τῷ εἰρημένῳ περιοδικῷ σελ.* 396.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰκονίζει που ὁ ποιητὴς τὸν Οἰδίποδα ὡς ἰσχυρογνώμονα καὶ σκληρόν;

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ μεγάλου κριτικοῦ δὲν εἶναι, ἂν μὴ πλανώμεθα, λίαν ἰσχυροί. Πῶς δὲν δεικνύει σθένος ψυχῆς ἐκεῖνος, ὅστις ἀποκρούει τὰς προτάσεις καὶ τὰς ταπεινώσεις τῶν ἐκδιωξάντων αὐτόν; Πῶς δὲν δεικνύει ἰσχὺν θελήσεως ὁ ἐπαίτης, ὅστις καταφρονεῖ τῶν περιθάλψεων, ἃς παρὰ τοῖς ὁρίοις ἤθελε τύχει παρὰ τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν, ἥτις ἐκάλει τοῦτον; Βεβαίως δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰς Θήβας, ἀλλὰ κατὰ τοῦτο δὲν πταίουσιν οἱ Θηβαῖοι. Διότι αὐτὸς ὁ Ἀπόλλων ἐκέλευσεν, ἵνα ἐκδιώξωσιν ἐκ τῆς χώρας τὸν πατροκτόνον[1]. Ἴσως οὗτοι ὑπερέβησαν τὰ ὅρια τῆς ἐντολῆς τοῦ θεοῦ, διότι τῶν Θηβῶν ἐκδιώξαντες τὸν Οἰδίποδα ἠδύναντο μετὰ γενναιότητος νὰ παρέχωσι τούτῳ τὰ τοῦ βίου χρήσιμα. Ἀλλ' ὅ τι δὲν ἔπραξαν τότε, εἶναι πρόθυμοι νὰ πράξωσι νῦν. Ὁ Κρέων ἴσως δὲν μετεχειρίσθη τοὺς προσήκοντας τρόπους, ὅπως μεταπείσῃ τὸν γέροντα, ἀλλ' ὁ δυστυχὴς Πολυνείκης ὁμολογεῖ τὸ ἁμάρτημα αὐτοῦ[2], ταπεινοῦται πρὸ τοῦ πατρός, ἐκ παντὸς τρόπου διεγείρει τὸν ἔλεον καὶ ὑπισχνεῖται, ὅπως καταγάγῃ τὸν φυγάδα εἰς τὴν πατρίδα. Κατὰ τὸν Lachmann ἡ ὑπόσχεσις εἶναι ψευδής. Ἀλλὰ πόθεν δῆλον; Ἡ ἀγγελία τῆς Ἰσμήνης, καθ' ἣν ὁ Οἰδίπους μέλλει νὰ οἰκήσῃ παρὰ τοῖς ὁρίοις τῶν Θηβῶν[3], ἀφορᾷ μόνον εἰς τὴν πρόθεσιν τοῦ Ἐτεοκλέους οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὴν τοῦ Πολυνείκους. Λοιπὸν εἶναι ἀσθένεια θελήσεως, ὅτι ὁ Οἰδίπους ἀνθίσταται εἰς τὰ δάκρυα

[1]) Ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. στίχ. 96

[2]) Ἐν στίχ. 1244 καὶ ἑξῆς.

[3]) Ἐν στίχ. 399. Κατὰ τὸν Bellermann ἐν σελ. 156 οὐδεμίαν ἀφορμὴν ἔχομεν, ὅπως θεωρήσωμεν τοὺς λόγους τοῦ Πολυνείκους ὡς ὑπόκρισιν· ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἡ ὑπόσχεσις αὐτοῦ, ὅπως ἐπαναγάγῃ τὸν πατέρα εἰς τὴν πατρίδα, εἶναι πρὸς στιγμὴν τοὐλάχιστον ἱερὸν ἀπουδαιολόγημα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ τὰς παρακλήσεις υἱοῦ, ὅστις ἡγεῖται φοβεροῦ στ
Καὶ λοιπὸν εἶναι ἀσθενὴς τὸ ἦθος ὁ ἀνήρ, ὅστις τοὺς
αὐτοῦ ἀρώμενος πέμπει εἰς τὸν θάνατον[1]; Καὶ πάλι
ἀσθενὴς ὁ ἀνήρ, ὅστις προτιμᾷ νὰ θάνῃ ἐν ξένῃ χ
σύμμαχος τῶν πολεμίων τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος καὶ
γέλλει, ὅτι καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ τάφου θέλει ἐξέλθει, ὅπ
νέγκῃ ὄλεθρον τοῖς Θηβαίοις;

Κατὰ ταῦτα ὁ ἥρως τοῦ δράματος ἔχει τὸ ἦθος εὐ
καὶ ὀργίλον, οἷον ὑπῆρξε καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ τραγῳδίᾳ, ἐν
τὴν ἀναγνώρισιν τῶν ἁμαρτημάτων ἐξώρυξε τοὺς ὀφθ
Τοιοῦτον ἐννοεῖ τὸν Οἰδίποδα καὶ ὁ Θησεύς, ὡς ἔκ τινο
σεως αὐτοῦ ὅῆλον γίνεται[2]. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἤθελεν ὁ Οἰ
δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποχωρήσῃ· διότι οὕτως δὲν ἤθελ
τευχθῇ τὸ ὑπὸ τοῦ μύθου ἀπαιτούμενον τέλος τῆς τρα
Ἀλλ' ἴσως ἠδύνατο κατά τι νὰ καμφθῇ καὶ νὰ εἴπῃ
τέρους λόγους πρὸς τὸν υἱόν, ὅτε οὗτος μετὰ δακρύω
τὴν βοήθειαν τοῦ πατρὸς πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν. Ἀ
δίπους ἐκ τῶν λόγων τοῦ Πολυνείκους ἐμαλάσσετο, δὲ
νατο νὰ εἴπῃ τὰς φοβερὰς κατὰ τῶν υἱῶν ἀράς,
δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ ἡ τιμωρία τῆς ἀσεβείας τούτων καὶ
κάθαρσις ἦτο ἀδύνατος. Ὁ ἀριστοτέχνης δραματικὸς κ
ὅτι τὸ δύσκολον πρόβλημα τῆς τραγῳδίας αὐτοῦ ἦτο
τῆς πατρίδος τοῦ Οἰδίποδος μῖσος καὶ ἡ κατὰ τῶν υἱῶ
ἀρά, ἐπειράθη παντὶ σθένει, ὅπως τὸ ἀδίκημα τούτων
ὡς ἐν τῇ Ἠλέκτρᾳ διὰ ζωηρῶν χρωμάτων ὁ ποιητὴς
τὸ κακοῦργον τῆς Κλυταιμνήστρας ἦθος, ὅπως δικαιώ

[1]) Ἐν στίχ. 1375 καὶ ἑξῆς.
[2]) Ἐν στίχ. 621.
[3]) Ἐν στίχ. 592·

Ὦ μῶρε, θυμὸς δ' ἐν κακοῖς οὐ ξύμφορον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μητροφονίαν[1]. Ὀρθῶς δὲ ὁ *Bellermann* λέγει, ὅτι ὅσον βαθύτερον καὶ δικαιότερον εἶναι τὸ πρὸς τὰς Θήβας μῖσος τοῦ ἥρωος, τοσοῦτον ἡ ἔκβασις τοῦ ὅλου προῆλθεν ὡς ἀπαίτησις τῆς ἀνάγκης[2].

Ἀλλ' οὕτως ὁ Οἰδίπους στερεῖται ἀγάπης πρὸς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, διότι προτιμᾷ νὰ ταφῇ ἐν χώρᾳ ἀλλοτρίᾳ, ὅπως βοηθήσῃ τοῖς πολεμίοις τῆς πατρίδος αὐτοῦ. Πράττει ὅμως τοῦτο ἀδικηθεὶς ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος, ἣν ἄλλοτε ἔσωσε λύσας τὸ αἴνιγμα τῆς Σφιγγός. Βεβαίως κατὰ τὸν φιλόσοφον Πλάτωνα ἡ πατρὶς εἶναι τιμιώτερον τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων καὶ σεμνότερον καὶ ἁγιώτερον καὶ πρέπει τις νὰ σέβηται τὴν πατρίδα χαλεπαίνουσαν καὶ νὰ πάσχῃ, ἐάν τι αὕτη προστάττῃ[3]. Ἡ ὑψηλὴ αὕτη θεωρία εἶναι σωσίπολις καὶ ἄνευ ταύτης οὔτε πόλις οὔτε ἔθνος δύναται νὰ σωθῇ. Ἀλλ' ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς κόσμος ἐποίει πολλὰς ἀδικίας πρὸς ἐξόχους πολιτευτάς, ἐξ ὧν οἱ μὲν δικαιότεροι, ὡς ὁ Ἀριστείδης, ἐβοήθουν τῇ πατρίδι κινδυνευούσῃ, οἱ δ' ἀδικώτεροι, ὡς ὁ Ἀλκιβιάδης, μεθίσταντο πρὸς τοὺς πολεμίους καὶ ἔβλαπτον τὴν ἑαυτῶν πατρίδα[4]. Αἱ ἀδικίαι τῶν πόλεων ἔπρεπε νὰ κολασθῶσιν, ἐκολάζοντο δ' αὗται, ἂν ὁ ἀδικηθεὶς δὲν παρεῖχε συγγνώμην τῇ ἀδικησάσῃ πατρίδι, ἀλλ' ἐτιμώρει τὴν ἀδικίαν. Οὕτως ἔλυσε τὸ ζήτημα ὁ ἡμέτερος τραγικὸς καὶ ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ, διότι ὁ ἥρως τοῦ φερωνύμου δράματος ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἀδικηθεὶς οὐδόλως πείθεται, ὅπως βοηθήσῃ αὐτοῖς. Οὕτως ἔλυσεν ἐκεῖ τὸν μῦθον ὁ ποιητής, ἂν δ' ὁ Ἡρακλῆς παρενέβη ἐν τέλει τοῦ δράματος ὑπὲρ τῶν Ἀχαιῶν, τοῦτο

[1] Ὅρα εἰσαγωγήν μου εἰς Ἠλέκτραν σελ. 35.
[2] Ἐν σελίδ. 156.
[3] Πλάτ. ἐν Κρίτων 51Α.
[4] Ὅρα εἰσαγωγήν μου εἰς Φιλοκτήτην σελ. 7 καὶ ἑξῆς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἶναι ἄλλο ξήτημα[1]. Λοιπὸν ὁ Σοφοκλῆς δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσαγάγῃ τὸν ἥρωα αὐτοῦ ὑποχωροῦντα τῇ ἀδικησάσῃ πατρίδι, διότι οὕτω διέφθειρε καὶ δὲν ἐδίδασκε τοὺς θεατάς.

Ἐν τοῖς ἄλλοις τοῦ δράματος προσώποις λείπουσιν αἱ λοιπαὶ ἀντιθέσεις, ἃς θαυμάζομεν ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ, τῇ Ἠλέκτρᾳ καὶ τῷ Φιλοκτήτῃ. Ὁ Κρέων ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ ἔχει δόλιον καὶ βίαιον ἦθος. Ὅτε τὸ πρῶτον ἦλθεν εἰς τὸν Κολωνὸν μετὰ δορυφόρων, ἐθώπευσε τοὺς γέροντας, ἐπήνεσε τὴν μεγάλην τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν δύναμιν καὶ εἶπεν, ὅτι ἐπέμφθη ὑπὸ τῆς πόλεως, ὅπως πείσας τὸν γέροντα ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν πατρίδα[2]. Ἐπειδὴ ὅμως οὗτος δὲν ἐπείσθη, δὲν διστάζει ὁ Θηβαῖος νὰ ἐπιβάλῃ βιαίας χεῖρας[3] εἰς τὰς θυγατέρας καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Οἰδίποδα, ὅστις ἐγένετο ἱκέτης τῆς πόλεως τοῦ Θησέως. Ἂν παραβάλωμεν τὸν Κρέοντα τοῦτον πρὸς τὸν ἐν τῷ Οἰδίποδι τυράννῳ, εὑρίσκομεν μεγάλην διαφοράν· διότι ἐν τῷ δράματι ἐκείνῳ ὁ Κρέων εἰκονίζεται ὡς ἀνὴρ ἀθῷος, νηφάλιος καὶ ψυχρός, ἡ δὲ ψυχρότης αὐτοῦ καταφαίνεται ἐκεῖ, ἔνθα ὁ Οἰδίπους πολιτικὴν συνωμοσίαν ὑφορᾶται μάλιστα θερμαίνεται. Ἐλέχθη δ', ὅτι ὁ Κρέων ἐγένετο βίαιος πρὸς τὸν Οἰδίποδα, διότι οὗτος κακῶς μετεχειρίσθη αὐτὸν ἐν ἐκείνῳ τῷ δράματι[4]. Ἀλλ' ὁ Kolster παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Κρέων ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ δι' οὐδεμιᾶς συλλαβῆς μνημονεύει τῆς κακῆς ἐκείνης μεταχειρίσεως[5]. Καθ' ἡμᾶς ἡ μνησικακία τοῦ Κρέοντος ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ὑπόστασιν, ἂν τὰ δύο δράματα ἀνῆκον τῇ αὐτῇ τριλογίᾳ, ὅπερ οὐδεὶς δέχεται. Νομίζομεν δ', ὅτι ὁ ποιητὴς τὸν δόλον καὶ τὴν βίαν ἐνέβαλε τῷ Κρέοντι καὶ οὐχὶ

[1]) Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἰδὲ εἰρημένην εἰσαγωγὴν ἐν σελ. 39.
[2]) Ἐν στίχ 728.
[3]) Ἐν στίχ 815 καὶ ἑξῆς.
[4]) Ὅρα εἰσαγωγήν μου εἰς Οἰδίποδα σελ. 48.
[5]) Die Combosition des Oedipus auf Kolonos σελ. 13.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῷ Ἐτεοκλεῖ, ὅπερ ἤθελεν εἶναι πρὸς βλάβην τοῦ δράματος. Ὁ δὲ Πολυνείκης ταπεινοῦται πρὸ τοῦ πατρός, μετανοεῖ διὰ τὰ πεπραγμένα[1] καὶ καθ' ὅλου δείκνυσιν ἦθος ἀγαθὸν πρός τε τὸν πατέρα καὶ τὰς ἀδελφάς. Εἶναι ὅμως φίλαρχος καὶ ἄγαν φιλότιμος καὶ χάριν τῆς ἑαυτοῦ φιλοτιμίας προτιμᾷ νὰ ἀποθάνῃ ἢ νὰ στρέψῃ, ὡς συμβουλεύει αὐτῷ ἡ Ἀντιγόνη, τὸν στρατόν, ὃν κατὰ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος ἄγει. Οὕτως ὁ ἥρως οὗτος στερεῖται ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα καὶ κατὰ τοῦτο ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸν χορὸν τῶν Κολωνιατῶν, οἵτινες εἶναι μεστοὶ τοιούτου αἰσθήματος.

Ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς δύο ἀδελφοὺς ποιοῦσιν αἱ δύο θυγατέρες τοῦ Οἰδίποδος. Ἡ Ἀντιγόνη εἶναι δραστηρία, εὐγενής, φιλοπάτωρ καὶ φιλάδελφος, ὡς ἐν τῷ φερωνύμῳ δράματι. Δὲν ἀπαξιοῖ ἡ θυγάτηρ τοῦ κλεινοῦ τῶν Θηβῶν ἄνακτος νὰ ἀκολουθήσῃ τῷ πατρὶ ἐν ταῖς μακραῖς τῆς ἐπαιτήσεως περιπετείαις καὶ νὰ μετάσχῃ τῶν στερήσεων καὶ τῶν πόνων τοῦ ἐκ τῆς πατρίδος ἐκδιωχθέντος. Οὕτως ἡ τρυφερότης τοῦ αἰσθήματος, μεθ' ἧς ἡ εὐγενὴς αὕτη κόρη ἄγει καὶ περιθάλπει τὸν ἑαυτῆς πατέρα, εἶναι ἀξία θαυμασμοῦ καὶ διεγείρει πολλὰς συμπαθείας ἡ παράκλησις αὐτῆς πρὸς τοὺς Κολωνιάτας, ὅπως μὴ ἀποδιώξωσι τὸν πατέρα[2]. Ἡ ἐκδήλωσις τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτῆς πρὸς τὸν Θησέα[3], ὅτι ἔσωσεν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν δορυφόρων τοῦ Κρέοντος, εἶναι ἐγκάρδιος καὶ ἡ χαρὰ αὐτῆς, ὅτι ἐπανέρχεται πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὸ εὐσεβὲς πρὸς τοῦτον καθῆκον, ἀπεριόριστος. Καὶ πρὸς τὸν ἀδελφὸν Πολυνείκη δεικνύει τρυφερὰν ἀδελφικὴν στοργὴν καὶ φιλόπολις οὖσα πειρᾶται[4], ὅπως σώσῃ τὴν πατρίδα ἐκ τοῦ φοβεροῦ

[1]) Ἐν στίχ. 1254.
[2]) Ἐν στίχ. 237.
[3]) Ἐν στίχ. 1102.
[4]) Ἐν στίχ. 1416.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στρατοῦ, ὃν ὁ φιλότιμος ἀδελφὸς ἄγει. Εὐστόχως ἄρα εἶπεν ὁ ἡμέτερος τραγικὸς ἐν τῇ φερωνύμῳ τραγῳδίᾳ, ὅτι ἡ ἡρωὶς ἔχει φυσικὸν ἰδίωμα οὐχὶ νὰ συμμισῇ, ἀλλὰ νὰ συναγαπᾷ[1]. Καὶ ἡ Ἰσμήνη δὲν στερεῖται ἐνθουσιασμοῦ πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων αὐτῆς πρὸς τὸν πατέρα[2]. Δὲν ἀκολουθεῖ μὲν τούτῳ ἐν ταῖς πλάναις, ἀλλὰ μένει ἐν Θήβαις, ὅμως τοῦτο πράττει ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ πατρός. Καίπερ δὲ παρθένος δὲν διστάζει, ὅπως τρέχουσα πανταχοῦ ἀνεύρῃ τὸν πατέρα καὶ κομίσῃ τούτῳ σπουδαίας εἰδήσεις[3]· Ἡ φλογερὰ τούτων στοργὴ ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ψυχρὰν τῶν υἱῶν τοῦ Οἰδίποδος ἀδιαφορίαν. Τῆς ἀντιθέσεως ταύτης ἔχει συνείδησιν καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ[4]. Τὸ δὲ ἦθος τοῦ Θησέως εἶναι μεγαλοπρεπὲς καὶ εὐγενές· μετὰ γενναιότητος δὲ παρέχει προστασίαν τῷ ἱκέτῃ, ὅστις τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος ἐκδιωχθεὶς ὡς ἐπαίτης κατέφυγεν εἰς Ἀθήνας[5]. Καὶ τὸν Κρέοντα βίᾳ κατὰ τοῦ ἱκέτου χρησάμενον ἐλέγχει πικρῶς μέν, ἀλλὰ πάνυ εὐγενῶς[6]. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Θησέως εἰς τὴν σκηνὴν πάντως διήγειρε πολλὰς συμπαθείας παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις θεαταῖς, ὧν τὸ ἐνδιαφέρον ἐγένετο ζωηρότερον, ἀφ' ὅτου ὁ Κίμων ἀνεκόμισε τὰ ὀστᾶ τούτου ἐκ τῆς Σκύρου. Ἴσως καὶ ὁ ἡμέτερος τραγικὸς εἶχε ζωηρὰς ἀναμνήσεις πρὸς τὸν Ἀττικὸν τοῦτον ἥρωα, διότι ἡ πρώτη αὐτοῦ νίκη ἐγένετο κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καθ' ἣν τὰ ὀστᾶ ἐκείνου ἀνεκομίζοντο, καὶ διότι τὸν ἀγῶνα ἔκρινεν ὁ Κίμων, ὅστις ταῦτα ἀνεκόμιζεν[7]. Ἐν τέλει παρατηροῦμεν, ὅτι ὁ μὲν Ξένος εἶναι εὐσε-

1) Ἐν Ἀντιγόν. 523.
2) Ἐν στίχ. 324.
3) Ἐν στίχ. 361.
4) Ἐν στίχ. 337.
5) Ἐν στίχ. 631.
6) Ἐν στίχ. 904 καὶ ἑξῆς.
7) Ὅρα εἰσαγωγήν μου εἰς Σοφοκλ σελ. 8.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὡς οἱ ἄλλοι Κολωνιᾶται, ὁ δὲ Ἄγγελος ἔχει τὸ σύνηθες τοῖς τοιούτοις προσώποις.

*Πάντα ταῦτα τὰ πρόσωπα ἔπρεπε νὰ ὑποδυθῶσιν οἱ τρεῖς, νωστόν, ὑποκριταί. Ἀλλ' ἐν τρισὶ σκηναῖς ὑπάρχουσιν ρα συγχρόνως πρόσωπα. Ἐν μὲν ταῖς δυσὶ σκηναῖς 6 καὶ 1500) παρίστανται ὁ Οἰδίπους, ἡ Ἀντιγόνη, ἡ νη καὶ ὁ Θησεύς, ἐν δὲ τῇ τρίτῃ (1249) ὁ Οἰδίπους, ἡ γόνη, ἡ Ἰσμήνη καὶ ὁ Πολυνείκης. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ Ἰσμήνη ῖς σκηναῖς ταύταις οὐδὲν λέγει, μετά τινος πιθανότητος έμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι εἶναι κωφὸν πρόσωπον (Statist) ρα μένει ὁ ἀριθμὸς τῶν τριῶν ὑποκριτῶν. Ἀλλ' ὅπως όμεν τοιαύτην εἰκασίαν, ἔπρεπε νὰ ὑπολάβωμεν, ὅτι ἐν τοὐλάχιστον περιστάσεσι τὸ αὐτὸ πρόσωπον κατεκερμα- εἰς δύο ὑποκριτάς· πρῶτον ἔπρεπε νὰ δεχθῶμεν, ὅτι τὸ τέλος (1670 καὶ ἑξῆς) τὸ πρόσωπον τῆς Ἰσμήνης ύθη ὁ ὑποκριτὴς τοῦ Οἰδίποδος καὶ δεύτερον, ὅτι ἔν ἄλλῃ σκηνῇ (887—1043) τὸ πρόσωπον τοῦ Κρέοντος Θησέως εἶχεν ὁ ὑποκριτὴς τῆς Ἀντιγόνης. Ἐπειδὴ πολλοὶ φιλόλογοι τοιοῦτον κερματισμὸν τῶν προσώπων ρούσι, δέχονται τὸ ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους μνημονευό- παραχορήγημα, δηλ. τέταρτον ὑποκριτήν[1]. Παρά- α τοιούτου παραχορηγήματος ἢ μᾶλλον παρασκηνίου ὁ δεύκης εὑρίσκει ἐν τῷ Ἀγαμέμνονι τοῦ Αἰσχύλου, ὅπερ ήλως εἶναι ἡμαρτημένον. Εὕρηται ὅμως τὸ παρασκήνιον ῖς Χοηφόροις (στίχ. 862—890) τοῦ αὐτοῦ τραγικοῦ, ὑπάρχει συγχρόνως οἰκέτης, ἡ Κλυταιμνήστρα, ὁ Ὀρέ- καὶ ὁ Πυλάδης. Ὅσοι λοιπὸν δέχονται τὸ παρασκήνιον

[1] Ἐν τῷ Ὀνομαστικῷ 4,109 "Εἰ δὲ τέταρτος ὑποκριτής ιι παρα- ιιτο, τοῦτο παραχωρήγημα ἐκαλεῖτο „.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἤτοι τὸν τέταρτον ὑποκριτήν, διανέμουσι τὰ πρόσωπα τοῦ δράματος εἰς τοὺς τέσσαρας ὑποκριτάς οὕτωσί·

I Οἰδίπους.

II Ἀντιγόνη.

III Ξένος, Θησεύς, Πολυνείκης, Ἄγγελος.

IV Ἰσμήνη, Κρέων.

Ὁ δὲ χορὸς τοῦ δράματος συνίσταται ἐκ γερόντων τοῦ Κολωνοῦ, τοῦ δήμου τοῦ τραγικοῦ, οἵτινες εἰκονίζονται ὡς εὐσεβεῖς καὶ φιλοπόλιδες. Ὅτε ἠγγέλθη τούτοις, ὅτι γέρων τυφλὸς εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἄβατον τῶν Ἐρινύων ἱερόν, σπεύδουσιν ἐκεῖ, ὅπως εὕρωσι τὸν ἄγνωστον καὶ ἐξαγάγωσι τοῦ ἱεροῦ χώρου. Ἀφ' οὗ δὲ ἀνεκάλυψαν τοῦτον, παραινοῦσιν αὐτῷ, ὅπως τάχιστα ἐξέλθῃ, καὶ φρίσσουσιν, ὅτε εἶδον αὐτὸν χωροῦντα πρὸς τὸν ἱερώτατον τοῦ ἄλσους τόπον, ἔνθα ὑπάρχει ὁ κρατήρ[1]. Ὡσαύτως ὑπὸ φρίκης κατελήφθησαν, ὅτε ὁ ἄγνωστος ὡμολόγησεν, ὅτι εἶναι υἱὸς τοῦ Λαΐου[2]. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ βασιλεὺς τῆς χώρας ὑπέσχετο τῷ ἱκέτῃ προστασίαν, ὁ χορὸς γίνεται ὑπερήφανος διὰ τοῦτο καὶ ἐκ παντὸς τρόπου πειρᾶται[3], ὅπως σώσῃ αὐτὸν ἐκ τῆς βίας τοῦ Κρέοντος[4]. Οὕτως ὁ χορὸς ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ δείκνυσι δραματικὴν ἐνέργειαν μείζονα ἢ ἐν ἄλλῃ τινὶ τοῦ αὐτοῦ τραγικοῦ. Τὰ δὲ χορικὰ τούτου ᾄσματα εἶναι ἀριστοτοχνήματα καὶ δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰ κάλλιστα τῆς λυρικῆς ποιήσεως μνημεῖα.

1) Ἐν στίχ. 155.
2) Ἐν στίχ. 220.
3) Ἐν στίχ. 668 καὶ ἑξῆς.
4) Ἐν στίχ. 824 καὶ ἑξῆς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

K. Lachmann, Ueber Absicht und Zeit des Sophokleishen Oedipus auf Kolonos. Ἡ διατριβὴ αὕτη ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ περιοδικῷ *Rheinisches Museum, Bonn* 1827.

O. F. Gruppe, Ariadne, die tragische Kunst der Griechen, Berlin 1834.

I. W. Süvern, Ueber die Absicht und Zeit des Oedipus auf Kolonos, gelesen in der Akademie der Wissenschaften am 17 *Februar* 1828.

G. H. Bode, Geschichte der Hellenischen Dichtkunst τόμ. *III, Leipzig* 1839.

A. Schöll, Die Ueberarbeitung des Sophokleischen Oedipus auf Kolonos, nachgewiesen an den Widersprüchen in allen Handlungsmotiven. Ἡ διατριβὴ αὕτη ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ περιοδικῷ *Philologus, Göttingen* 1867.

W. H. Kolster, Die Composition des Oedipus auf Kolonos, Weldorf 1865.

Theodor Bergk, Griechiche Literaturgeschichte, Berlin 1884, III, 432.

G. Benhardy, Grundriss der Griechischen Litteratur, Halle, 1872, II, 356.

C. Reisig, commentationes criticae, Ienae 1822.

F. C. Wex, Beiträge zur Kritik des Sophokleischen Oedipus auf Kolonos, Schwerin 1837.

P. Elmsley, Sophoclis Oedipus Coloneus, Lipsiae 1824.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

J. A. Hartung, Sophokles Oedipus auf Kolonos, Leipzig 1851.

F. W. Schmidt, Kritische Studien zu den griechischen Dramatikern, Berlin 1886.

Ed. Tournier, Les Tragödies de Sophocles, Paris 1867.

G. Dindorfius, Sophoclis Tragoediae superstites et perditarum fragmenta ex recensione et cum commentariis, Oxonii 1860.

Augustus Meineke, Sophoclis Oedipus Coloneus cum Scholiis Graecis editit et annotavit, Berolini 1873.

L. Bellerman, Sophokles, Leipzig 1883.

F. W. Schneidewin, Sophokles, achte Auflage besorgt von August Nauck, Berlin 1884.

N. Wecklein, Die Tragödien des Sophokles zum Schulgebrauche mit erklärenden Anmerkungen versehen, München 1884.

Ed. Wunderus, Sophoclis tragödiae, editio quinta, quam curavit N. Wecklein, Lipsiae 1889.

Ἔγραφον ἐν Ἀθήναις τῇ 3 Ἰανουαρίου 1893.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ι. ΥΠΟΘΕΣΙΣ

Ο ΕΠΙ ΚΟΛΩΝΩ ΟΙΔΙΠΟΥΣ συνημμένος πώς έστι τῷ ΤΥΡΑΝΝΩ. Τῆς γὰρ πατρίδος ἐκπεσὼν ὁ Οἰδίπους ἤδη γεραιὸς ὢν ἀφικνεῖται εἰς Ἀθήνας, ὑπὸ τῆς θυγατρὸς Ἀντιγόνης χειραγωγούμενος. Ἦσαν γὰρ τῶν ἀρσένων περὶ τὸν πατέρα φιλοστοργότεραι. Ἀφικνεῖται δὲ εἰς Ἀθήνας κατα πυθόχρηστον, ὥς αὐτός φησι, χρησθὲν αὐτῷ παρὰ ταῖς σεμναῖς καλουμέναις θεαῖς μεταλλάξαι τὸν βίον. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον γέροντες ἐγχώριοι, ἐξ ὧν ὁ χορὸς συνέστηκε, πυθόμενοι συνέρχονται καὶ διαλέγονται πρὸς αὐτόν. Ἔπειτα δὲ Ἰσμήνη παραγενομένη τὰ κατὰ τὴν στάσιν ἀπαγγέλλει τῶν παίδων καὶ τὴν γενησομένην ἄφιξιν τοῦ Κρέοντος πρὸς αὐτόν· ὃς καὶ παραγενόμενος ἐπὶ τῷ ἀπαγαγεῖν αὐτὸν εἰς τοὐπίσω ἄπρακτος ἀπαλλάττεται. Ὁ δὲ πρὸς τὸν Θησέα διελθὼν τὸν χρησμὸν οὕτω τὸν βίον καταστρέφει παρὰ ταῖς θεαῖς.

Τὸ δὲ δρᾶμα τῶν θαυμαστῶν· ὃ καὶ ἤδη γεγηρακὼς ὁ Σοφοκλῆς ἐποίησε, χαριζόμενος οὐ μόνον τῇ πατρίδι, ἀλλὰ καὶ τῷ ἑαυτοῦ δήμῳ· ἦν γὰρ Κολωνῆθεν· ὥστε τὸν μὲν δῆμον ἐπίσημον ἐπιδεῖξαι, χαρίσασθαι δὲ καὶ τὰ μέγιστα τοῖς Ἀθηναίοις, δι' ὧν ἀπορθήτους ἔσεσθαι καὶ τῶν ἐχθρῶν αὐτοὺς κρατήσειν ὑποτίθεται ὁ Οἰδίπους, προαναφωνῶν, ὅτι διαστασιάσουσι πρὸς Θηβαίους ποτέ, καὶ τούτων κρατήσουσιν ἐκ χρησμῶν διὰ τὸν τάφον αὐτοῦ.

Ἡ σκηνὴ τοῦ δράματος ὑπόκειται ἐν τῇ Ἀττικῇ ἐν τῷ Ἱππίῳ Κολωνῷ, πρὸς τῷ ναῷ τῶν σεμνῶν. Ὁ δὲ χορὸς συνέστηκεν ἐξ Ἀθηναίων ἀνδρῶν, προλογίζει Οἰδίπους.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

II. ΑΛΛΩΣ

Τὸν ἐπὶ Κολωνῷ Οἰδίπουν ἐπὶ τετελευτηκότι τῷ πάππῳ Σοφοκλῆς ὁ υἱδοῦς ἐδίδαξεν, υἱὸς ὢν Ἀρίστωνος, ἐπὶ ἄρχοντος Μίκωνος, ὅς ἐστι τέταρτος ἀπὸ Καλλίου, ἐφ' οὗ φασιν οἱ πλείους τὸν Σοφοκλέα τελευτῆσαι. Σαφὲς δὲ τοῦτ' ἐστὶν ἐξ ὧν ὁ μὲν Ἀριστοφάνης ἐν τοῖς Βατράχοις ἐπὶ Καλλίου ἀνάγει τοὺς τραγικοὺς ὑπὲρ γῆς, ὁ δὲ Φρύνιχος ἐν Μούσαις, ἃς συγκαθῆκε τοῖς Βατράχοις, φησὶν οὕτως·

μάκαρ Σοφοκλέης, ὃς πολὺν χρόνον βιοὺς
ἀπέθανεν, εὐδαίμων ἀνὴρ καὶ δεξιός,
πολλὰς ποιήσας καὶ καλὰς τραγῳδίας,
καλῶς ἐτελεύτησ', οὐδὲν ὑπομείνας κακόν.

ἐπὶ δὲ τῷ λεγομένῳ ἱππίῳ Κολωνῷ τὸ δρᾶμα κεῖται. Ἔστι γὰρ καὶ ἕτερος Κολωνὸς ἀγοραῖος πρὸς τῷ Εὐρυσακείῳ, πρὸς ᾧ οἱ μισθαρνοῦντες προεστήκεισαν, ὥστε καὶ τὴν παροιμίαν ἐπὶ τοῖς καθυστερίζουσι τῶν καιρῶν διαδοθῆναι

ὄψ ἦλθες, ἀλλ' ἐς τὸν Κολωνὸν ἵεσο.

μνημονεύει τῶν δυεῖν Κολωνῶν Φερεκράτης ἐν Πετάλῃ διὰ τούτων·

Οὗτος, πόθεν ἦλθες; Ἐς Κολωνὸν ἱέμην,
οὐ τὸν ἀγοραῖον, ἀλλὰ τὸν τῶν ἱππέων.

III. ΣΑΛΟΥΣΤΙΟΥ ΥΠΟΘΕΣΙΣ

Τὰ πραχθέντα περὶ τὸν Οἰδίποδα ἴσμεν ἅπαντα τὰ ἐν τῷ ἑτέρῳ ΟΙΔΙΠΟΔΙ. Πεπήρωται γὰρ καὶ ἀφῖκται εἰς τὴν Ἀττικήν, ὁδηγούμενος ἐκ μιᾶς τῶν θυγατέρων, Ἀντιγόνης. Καὶ ἔστιν ἐν τῷ τεμένει τῶν σεμνῶν Ἐρινύων, ὅ ἐστιν ἐν τῷ καλουμένῳ ἱππίῳ Κολωνῷ, οὕτω κληθέντι, ἐπεὶ καὶ Ποσειδῶνός

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐστιν ἱερὸν Ἱππίου καὶ Προμηθέως, καὶ αὐτοῦ οἱ ὁρεωκόμοι ἵστανται· ἐστι γὰρ αὐτῷ πυθόχρηστον ἐνταῦθα δεῖν αὐτὸν ταφῆς τυχεῖν· οὗ μή ἐστιν ἑτέρῳ βεβήλῳ τόπος, αὐτόθι κάθηται· καὶ κατὰ μικρὸν αὐτῷ τὰ τῆς ὑποθέσεως προέρχεται. Ὁρᾷ γάρ τις αὐτὸν τῶν ἐντεῦθεν, καὶ πορεύεται ἀγγελῶν, ὅτι τις ἄρα τῷ χωρίῳ τούτῳ προσκάθηται. Καὶ ἔρχονται οἱ ἐν τῷ τόπῳ ἐν χοροῦ σχήματι, μαθησόμενοι τὰ πάντα. Πρῶτος οὖν ἐστι καταλύων τὴν ὁδοιπορίαν, καὶ τῇ θυγατρὶ διαλεγόμενος. Ἄφατος δέ ἐστι καθόλου ἡ οἰκονομία ἐν τῷ δράματι, ὡς οὐδενὶ ἄλλῳ σχεδόν.

IV. ΕΜΜΕΤΡΟΣ ΥΠΟΘΕΣΙΣ

Ἦλυθεν ἐκ Θήβης ἁλαὸν πόδα βακτρεύουσα
πατρὸς ὁμοῦ μητρὸς τλήμονος Ἀντιγόνη
ἐς χθόνα Κεκροπίης καὶ τὰς Δήμητρος ἀρούρας,
σεμνῶν δ' ἱδρύθη σηκὸν ἐς ἀθανάτων.
Ὡς δὲ Κρέων Θήβηθεν ἔχων εἰσῆλθεν ἀπειλάς,
Θησεὺς ταῖς ὁσίαις ῥύσατο χερσὶ βίᾳ·
Φοιβείων παρέχειν χρησμῶν φάτιν εἶπεν ἀληθῆ
ἔνθεν ἄρ' ὁ πρέσβυς τόνδε κρατεῖν πόλεμον.
Ἀργόθεν ἦλθε θεῶν ἱκέτης κρατερὸς Πολυνείκης,
τῷ δὲ πατὴρ στυγερὰς ἐξαπέλασσεν ἀράς.
Μοῖραι γὰρ δυσάλυκτοι ἐφ' ἱππείοιο Κολωνοῦ
ἦγαγον ἀνδραπόδων πνεῦμα πολυχρόνιον.
ὡς δ' ἦν Αἰγείδης ἔφορος λογίων Ἑκάτοιο,
σεισμοῖς καὶ βρονταῖς ἦν ἀφανὴς ὁ γέρων.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

ΟΙΔΙΠΟΥΣ ΕΠΙ ΚΟΛΩΝΩ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΑ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣΩΠΑ

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ΞΕΝΟΣ.

ΧΟΡΟΣ ΑΤΤΙΚΩΝ ΓΕΡΟΝΤΩΝ.

ΙΣΜΗΝΗ.

ΘΗΣΕΥΣ.

ΚΡΕΩΝ.

ΠΟΛΥΝΕΙΚΗΣ.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ ΕΠΙ ΚΟΛΩΝΩ

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

Τέκνον[1] *τυφλοῦ γέροντος, Ἀντιγόνη*[2]*, τίνας*
χώρους[3] *ἀφίγμεθ' ἢ τίνων ἀνδρῶν*[4] *πόλιν;*

[1]) *Ἡ ἀρχὴ τῆσδε τῆς τραγῳδίας ποιεῖ ζωηρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν τοῦ Οἰδίποδος τυράννου. Ἐκεῖ μὲν ὁ λύσας τὸ αἴνιγμα τῆς Σφιγγὸς καὶ τὰς Θήβας σώσας τιμᾶται ὡς ὁ ἄριστος τῶν ἀνθρώπων ἐν στίχ.* 33. *"ἀνδρῶν δὲ πρῶτον ἔν τε συμφοραῖς βίου κρίνοντες ἔν τε δαιμόνων συναλλαγαῖς„, ἐνταῦθα δὲ εἰκονίζεται ὡς ἐκδιωχθεὶς τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος καὶ ὡς τυφλὸς ἐπαίτης περιερχόμενος ξένας χώρας καὶ αἰτῶν βοήθειαν. Ἑκάστη λέξις τῆς ἀρχῆς τοῦ προλόγου προώρισται, ὅπως καταδείξῃ τὴν ἄπειρον ταλαιπωρίαν, ἐν ᾗ εὑρίσκεται ὁ πρὶν κλεινὸς Οἰδίπους. Οὐ μόνον οἱ πρόλογοι, ἀλλὰ καὶ τὰ δράματα αὐτὰ ποιοῦσιν ἀντίθεσιν πρὸς ἄλληλα, κατ' ἀντίθετον ὅμως τρόπον. Ἐκεῖ ὁ Οἰδίπους ἀποθεοῦται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ μισεῖται ὑπὸ τῶν θεῶν, ἐνταῦθα οἱ θεοὶ ἐξευμενίζονται καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦτον γεραίρουσιν. Ἐκεῖ ὁ Ἀπόλλων κατεδίωξε τοῦτον μέχρι τυφλώσεως, ἐνταῦθα παρέχει ἀνάπαυσιν στίχ.* 86, *ἐκεῖ αἱ Ἐρινύες ἀπηνῶς καταδιώκουσιν, ἐνταῦθα ἐξευμενίζονται. Ἡ σκηνὴ ὑπόκειται ἐν τῷ ἱππίῳ Κολωνῷ, ὅστις κατὰ τὸν Θουκυδίδην* VIII, 67 *ἀπέχει τῆς πόλεως δέκα σταδίους παρὰ τῷ τεμένει τῶν Εὐμενίδων. Τὸ τέμενος τοῦτο δὲν πρέπει μόνον σκηνογραφικῶς ν' ἀπεικονισθῇ, ἀλλὰ καὶ ὡς πραγματικὸν νὰ παρασταθῇ, διότι ἐν τούτῳ εὑρίσκεται ὁ Οἰδίπους, ὅτε πρὸς τὸν χορὸν διαλέγεται.*

[2]) *Ὁ ἀνάπαιστος ἐν τοῖς κυρίοις ὀνόμασι, τὰ ὁποῖα εἰς τὸ καθαρὸν ἰαμβικὸν μέτρον δὲν προσαρμόζονται, δύναται κατὰ τὸν* Bellermann *ἐν ἑκάστῳ ποδὶ τοῦ τριμέτρου νὰ ὑπάρχῃ πλὴν τοῦ τελευταίου.*

[3]) *Δὲν λέγει χώρας, ἀλλὰ χώρους, διότι ἐκεῖνο μὲν ἔχει πολιτικὴν σημασίαν, τοῦτο δὲ φυσικήν, ὡς παρ' Ἰσοκράτ.* 6, 22 *"Μεσσήνιοι δ' εἰς τοῦτ' ἀσεβείας ἦλθον, ὥστ' ἐπιβουλεύσαντες ἀπέκτειναν Κρεσφόντην τὸν οἰκιστὴν μὲν τῆς πόλεως, κύριον δὲ τῆς χώρας„ καὶ* 7, 46 *"καὶ ταῦτα νομοθετήσαντες οὐδὲ τὸν λοιπὸν χρόνον ὀλιγώρουν, ἀλλὰ διελόμενοι τὴν μὲν πόλιν κατὰ κώμας, τὴν δὲ χώραν κατὰ δήμους, ἐθεώρουν τὸν βίον τὸν ἑκάστου„ Ξενοφ. ἐν Οἰκονομικ.* 11, 18 *"ἐπειδὰν δὲ ταῦτα γένηται, ὁ παῖς ἐξαλίσας τὸν ἵππον οἴκαδε ἀπά-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τίς τὸν πλανήτην[1] *Οἰδίπουν καθ' ἡμέραν*
τὴν νῦν σπανιστοῖς[2] *δέξεται ὑωρήμασιν;*
σμικρὸν μὲν ἐξαιτοῦντα, τοῦ σμικροῦ[3] *δ' ἔτι* 5
μεῖον φέροντα[4]*, καὶ τόδ' ἐξαρκοῦν ἐμοί*[5]*.*
στέργειν[6] *γὰρ αἱ πάθαι με χὠ χρόνος ξυνὼν*[7]

γει, ἅμα φέρων ἀπὸ τοῦ χώρου ἦν τε δεώμεθα εἰς ἄστυ„ καὶ Ἡρόδοτ. 4. 30 "Θωυμάζω δέ, ὅτι ἐν τῇ Ἠλείῃ πάσῃ χώρῃ οὐ δυνέαται γίνεσθαι ἡμίονοι, οὔτε ψυχροῦ τοῦ χώρου ἐόντος οὔτε ἄλλου φανεροῦ αἰτίου οὐδενός„. Ἡ διαστολὴ αὕτη γίνεται φανερὰ καὶ ἐκ τῆς ἀποκρίσεως τῆς Ἀντιγόνης ἐν στίχ. 16 καὶ 24.

4) Ἐγένετο κατὰ μίμησιν τῆς Ὁμηρικῆς φράσεως ἐν Ὀδυσσ. Ζ. 119 "τέων αὖτε βροτῶν ἐς γαῖαν ἱκάνω;„

1) Ὅρα, ὅτι δὲν εἶπε πλανώμενον, ἀλλὰ πλανήτην, διότι ὁ Οἰδίπους τὸ πλανᾶσθαι ἅτε ἐπαίτης ὢν εἶχεν ἐπιτήδευμα. Δὲν ἔθηκεν ἀντωνυμίαν, ἀλλὰ τὸ κύριον ὄνομα πρὸς μείζονα ἔμφασιν, ἥτις ἁρμόζει ἐνταῦθα· διότι γίνεται ἀντίθεσις τοῦ κλεινοῦ Οἰδίποδος πρὸς τὴν πλάνησιν καὶ τὴν ἐπαίτησιν.

2) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Εὐτελέσι τοῖς κατὰ σπάνιν τοῦ αἰτοῦντος διδομένοις„.

3) Εἴθηκε τὸ ἄρθρον διότι ἄρτι τὸ σμικρὸν ὠνόμασεν, ὡς ἐν στίχ. 277 "καὶ μή, θεοὺς τιμῶντες, εἶτα τοὺς θεοὺς μοίραις ποιεῖσθε„. Οὕτω τὸ σμικρὸν εἶναι γνωστόν, δηλ. ὃ ἐξαιτῶ.

4) Ἀποφερόμενον, ἀποκομίζοντα, λαμβάνοντα. Ὁ Σοφοκλῆς συχνότερον μεταχειρίζεται τὸ ἐνεργητικόν, σπανιώτερον δὲ τὸ μέσον, ὡς ἐν Οἰδίποδι τυράνν. 764 "ἄξιος φέρειν ἦν τῆσδε καὶ μείζω χάριν„ καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 177 Καὶ παρ' Ὁμήρῳ ἀπαντᾷ τὸ ἐνεργητικὸν καὶ τὸ μέσον ἄνευ διαφορᾶς σημασίας, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Σ. 308 "ἦ κε φέρῃσι μέγα κράτος, ἦ κε φεροίμην„.

5) Ὁ Nauck θεωρεῖ ὡς ἀνεξάρτητον πρότασιν, δηλ. ἀντὶ τοῦ ἐξαρκεῖ. Πιθανώτερον ὅμως οἱ πλεῖστοι τῶν ἑρμηνευτῶν ἐξαρτῶσιν ἐκ τοῦ φέροντα. Ἡ σύνταξις αὕτη ἔχει τὴν δυσκολίαν, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐκ τοῦ τρίτου προσώπου μεταβαίνει εἰς τὸ πρῶτον, ἀλλ' ὑπάρχουσιν ἀνάλογα, ὡς ἐν στίχ. 284 καὶ 1329.

6) Τὸ στέργω ἐνταῦθα σημαίνει δὲν εἶμαι δυσηρεστημένος, ἱκανοποιοῦμαι, ὡς ἐν Λυσ. 33,4 "καὶ ταῦτα εἰ μὲν δι' ἀσθένειαν ἐπάσχομεν, στέργειν ἂν ἦν ἀνάγκη τὴν τύχην„· καὶ Σοφοκλ. ἐν Φιλοκτήτ. 538 "ἐγὼ δ' ἀνάγκῃ προὔμαθον στέργειν κακά.„ Πάθαι εἶναι συμφοραί, τὰ δυστυχήματα.

7) Προσωποποιεῖ τὸν χρόνον, ὅστις νοεῖται ὡς ἀκόλουθος τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἐν Αἴαντ 623 "ἦ που παλαιᾷ μὲν σύντροφος ἁμέρᾳ„. Οὐχὶ πιθανῶς ὁ Döderlein καὶ ὁ Wunder ἀναφέρουσιν εἰς τὴν ἡλικίαν τοῦ Οἰδίποδος, διότι ἀναφέρεται εἰς τὸν

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μακρὸς διδάσκει καὶ τὸ γενναῖον τρίτον[1].
ἀλλ', ὦ τέκνον, θάκησιν[2] *εἴ τινα βλέπεις*
ἢ πρὸς βεβήλοις[3] *ἢ πρὸς ἄλσεσιν θεῶν,*

μακρὸν χρόνον τῶν δυστυχημάτων αὐτοῦ. Ὀρθῶς δὲ λέγει ὁ Σχολιαστής· "εἴθισμαι τῷ πολλῷ χρόνῳ καὶ μεμελέτηκα τῆς τύχης τὰ δύσκολα„.

[1]) Τὸν ὁρισμὸν τοῦ γενναίου δίδει ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἱστορίᾳ ζώων I. 1, 14 "εὐγενὲς μὲν γάρ ἐστι τὸ ἐξ ἀγαθοῦ γένους, γενναῖον δὲ τὸ μὴ ἐξιστάμενον ἐκ τῆς αὐτοῦ φύσεως„ Κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦτον ὑποδηλοῦται, ὅτι ὁ Οἰδίπους διὰ τὰ δυστυχήματα δὲν μετέβαλε τὸ ἦθος αὐτοῦ, ἀλλὰ διατηρεῖ τοῦτο τὸ εὐσταθὲς καὶ δὲν μικρογνυχεῖ διὰ τὰ σμικρότατα δῶρα. Τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ ἐν ἀποσπάσμ. 296 "πρὸς ἀνδρὸς ἐσθλοῦ πάντα γενναίως φέρειν„ καὶ Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ 1623 "τὸ γὰρ ἐμόν ποτ' εὐγενὲς οὐκ ἂν προδοίην. οὐδέ περ πράσσων κακῶς„. Κατὰ τὸν Bellermann ἐτέθη τὸ τρίτον, ὅπως ἐξάρῃ τὸ γενναῖον, ὡς καὶ ἐν στίχ. 331.

[2]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται θάκοισιν, ὅπερ εἶχεν ἴσως ὄψει καὶ ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγῶν διὰ τοῦ καθέδραις. Ἀλλ' ὁ Seidler ἔγραψε θάκησιν, ὅπερ ἐδέξαντο οἱ νεώτεροι ἐκδόται, εἰ καί τινες τούτων ὁμολογοῦσιν, ὅτι ἡ παράδοσις δὲν εἶναι ἀνυποστήρικτος. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα θάκησις δὲν ἀπαντᾷ ἀλλαχοῦ πλὴν τοῦ συνθέτου ἐνθάκησις ἐν Φιλοκτήτ. 8. Τὸ σύνθετον ὅμως προϋποτίθησι τὸ ἁπλοῦν. Ἂν διατηρήσωμεν τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων, ἡ σύνταξις ἔχει κατὰ τὸν Elmsley οὕτωσί στῆσον καξίδρυσόν με ἢ πρὸς βεβήλοις θάκοισιν (εἴ τινα βλέπεις) ἢ πρὸς ἄλσεσιν θεῶν. Οὕτως εἰς τὴν ἀόριστον ἀντωνυμίαν ἐννοεῖται τὸ οὐσιαστικὸν θᾶκον. Κατὰ τῆς συντάξεως ταύτης ὁ Hartung παρατηρεῖ, ὅτι τὸ θάκοισιν παρὰ τῷ στῆσον εἶναι περιττόν. τὸ δὲ θάκησιν παρὰ τῷ εἴ τινα βλέπεις εἶναι ἀναγκαῖον. Ὁ αὐτὸς κριτικὸς παρατηρεῖ, ὅτι μετὰ τὸ θάκοισιν ἔπρεπε νὰ τεθῇ τινας, ὅπερ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον Ὁ δὲ Reisig τὸ θάκοισιν συντάσσει πρὸς τὸ πυθώμεθα, ὅπερ διὰ τὴν ἀπόστασιν δὲν φαίνεται πιθανόν Ἡμεῖς νομίζομεν. ὅτι πρέπει νὰ δεχθῶμεν τὴν διόρθωσιν πρὸ πάντων, διότι εἶναι δύσκολον νὰ ἐννοήσωμεν βεβήλους θάκους· οἱ τόποι καὶ οὐχὶ οἱ θάκοι δύνανται νὰ ὀνομάζωνται βέβηλοι.

[3]) Βέβηλος τόπος εἶναι ὁ τοῖς πᾶσι βατός, δηλ. ἐκεῖνος, οὗ ἡ εἴσοδος δὲν κωλύεται Ὁ Hartung νομίσας, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι δὲν μεταχειρίζονται οὐδέτερα ἐπίθετα πρὸς δήλωσιν τόπου, ἔτρεψεν εἰς χώρους βεβήλοις, ἀλλ' ἡ παρατήρησις δὲν εἶναι ἀκριβής, διότι τὸ αὐτὸ ἐπίθετον ἀπαντᾷ ὡς οὐσιαστικὸν παρὰ Θουκυδίδ. IV. 97 "καὶ ὅσα ἄνθρωποι ἐν βεβήλῳ δρῶσι πάντα γίγνεσθαι αὐτόθι„.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στῆσόν[1] με κἀξίδρυσον, ὡς πυθώμεθα[2]
ὅπου ποτ' ἐσμέν· μανθάνειν[3] γὰρ ἥκομεν

[1]) *Μεταχειρίζεται τὸ ῥῆμα τοῦτο, διότι ὁ Οἰδίπους μέχρι τοῦδε ἀγόμενος ὑπὸ τῆς Ἀντιγόνης προέβαινεν. Ὀρθῶς δ' ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής· "Στῆσόν με ἐκ τῆς ὁδοιπορίας". Κατὰ τὸν* Meineke *ἐπειδὴ τὸ ἐξιδρῦσαι οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ σημαίνῃ ἢ ἐκτοπίσαι, πρέπει νὰ γραφῇ κἀνίδρυσον ἢ κἀφίδρυσον, ἀλλ' ἡ ἐξ σημαίνει τὸ ἐντελῶς, ὡς τὸ ἐκδιδάσκειν ἐξειδέναι. ἐκφυλάσσειν, ὡς παρατηρεῖ ὁ* Bellermann.

[2]) *Ἐν πᾶσι τοῖς χειρογράφοις ὑπάρχει εὐκτική, ἀλλ' ὁ* Brunck *ἔτρεψεν εἰς ὑποτακτικήν, ἥτις ἐκράτησε παρὰ τοῖς νεωτέροις ἐκδόταις. Διότι ἡ εὐκτικὴ ἢ ἔπρεπε νὰ ἐξαρτᾶται ἐκ παρῳχημένου χρόνου ἢ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ δυνητικὴν σημασίαν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δεχόμενος ὁ* Hartung *παρατηρεῖ, ὅτι ἂν ἡ κάθισις ἦτο τὸ μέσον, ὅπως μάθωσιν, ἔπρεπε νὰ τεθῇ ὑποτακτική, ἀλλὰ τὸ καθῆσθαι ἐνταῦθα εἶναι μόνον προσδοκία τις δοθησομένης εὐκαιρίας καὶ ὅτι ἡ φράσις πλήρης ἤθελεν ἔχει οὑτωσί· ὡς, εἴ τις ἀστῶν ἵκοιτο, πυθοίμεθα. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν τοῦ* Bellermann *τὸ καθῆσθαι ὄντως εἶναι μέσον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ μαθεῖν· διότι ὁ Οἰδίπους δὲν θέλει νὰ περιμένῃ, μέχρις ὅτου ἔλθῃ τις κατὰ τύχην, ἀλλ' ἡ Ἀντιγόνη μέλλει νὰ ἀπέλθῃ καὶ νὰ μάθῃ καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ σκοπῷ πρέπει ὁ Οἰδίπους νὰ καθίσῃ, διότι ἄλλως ἡ θυγάτηρ δὲν δύναται νὰ ἀπέλθῃ.*

[3]) *Ζητεῖται ἐνταῦθα, πόθεν ἐξαρτᾶται τὸ ἀπαρέμφατον. Κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ Σχολιαστοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἥκομεν· "Εἰς γὰρ τοῦτο, φησίν, ἐληλύθαμεν, ἵνα δὴ ξένοι ὄντες παρὰ τῶν ἀσιῶν μανθάνειν τί ἐστι πρακτέον ἡμῖν". Τοῦτο δέχονται οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν, ὡς ὁ* Bellermann *καὶ ὁ* Nauck. *Κατὰ τὸν τελευταῖον ὁ Οἰδίπους, ὅστις ζητεῖ τὸ ὑπεσχημένον ἀναπαυτήριον, ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ παρὰ τῶν ἐγχωρίων, εἰς ποῖον τόπον τῆς Ἀττικῆς ἔφθασε, καὶ αἰτιολογεῖ τὴν παρακέλευσιν αὐτοῦ διὰ τῆς παλαιᾶς ῥήσεως, ὅτι ἐν τῇ ξένῃ χώρᾳ πρέπει νὰ προσαρμόζηταί τις πρὸς τὰ ξένα ἤθη στίχ.* 171, 184 *καὶ* 927. *Ἐν τῇ κυκλικῇ Θηβαΐδι ὁ Ἀμφιάραος παρήνει τῷ Ἀμφιλόχῳ οὑτωσί· "πουλύποδός μοι, τέκνον, ἔχων νόον, Ἀμφίλοχ' ἥρως, τοῖσιν ἐφαρμόζων τῶν κεν κατὰ δῆμον ἵκηαι". Καὶ ὁ Εὐριπίδ. ἐν Μηδ.* 222 *λέγει "χρὴ δὲ ξένον μὲν κάρτα προσχωρεῖν πόλει". Κατὰ τὴν σύνταξιν ταύτην σημαίνει· διὰ τῆς φυγῆς ἐφθάσαμεν εἰς τὴν θέσιν, ὥστε παρὰ τῶν ἐγχωρίων νὰ μανθάνωμεν καὶ κατὰ τοὺς λόγους τούτων νὰ πράττωμεν. Ἀλλ' ἡ σύνταξις αὕτη παρέχει τὴν δυσκολίαν, ὅτι τὸ ἥκειν συντάσσεται πρὸς ἀπαρέμφατον καὶ οὐχὶ πρὸς μετοχήν, δηλ. ἔπρεπε νὰ ἦναι μαθησόμενοι. Εὕρηται μὲν ἐν Ἀντιγόνῃ* 1280, *ἀλλ' ἡ σύνταξις αὕτη ἀμφισβητεῖται. Ὁ δὲ* Reisk *καὶ ὁ* Wex *τὸ ἀπαρέμφατον ἐξαρτῶσιν ἐκ τοῦ ξένοι καὶ ἐξηγοῦσιν· ἡμεῖς*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ξένοι πρὸς ἀστῶν, ἂν δ'[1] *ἀκούσωμεν τελεῖν.*

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

πάτερ ταλαίπωρ'[2] *Οἰδίπους, πύργοι μέν, οἳ*
πόλιν στέγουσιν[3]*, ὡς ἀπ' ὀμμάτων*[4]*, πρόσω·* 15

οἵτινες ξένοι ἐρχόμεθα, εἴμεθα οὗτοι, οἵτινες ὀφείλομεν νὰ διδασκώμεθα παρὰ τῶν ἐγχωρίων. Ἀλλ' ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ ταύτῃ ὑπάρχουσι προσθῆκαι μὴ ὑπάρχουσαι ἐν τῷ κειμένῳ. Κατὰ δὲ τὸν Döderlein τὸ ἥκομεν σημαίνει *προσήκει ἡμῖν*, ὅπερ δέχεται καὶ ὁ Tournier παραπέμπων εἰς τὸν στίχ. 738. Ἀλλ' ἐνταῦθα τὸ ῥῆμα ἔχει μὲν τὴν σημασίαν ταύτην, ἀλλὰ τὸ ῥῆμα εἶναι ἀπρόσωπον. Ὁ δὲ Hartung τὸ ἥκομεν ἔτρεψεν εἰς *χρῄζομεν*, ὅπερ ἀφίσταται πολὺ τῶν χειρογράφων. Ἐπειδὴ λοιπὸν αἱ ἄλλαι ἑρμηνεῖαι ἀποτυγχάνουσιν, οὐδὲν ἄλλο ὑπολείπεται ἢ νὰ δεχθῶμεν τὴν τοῦ Σχολιαστοῦ.

[1]) Ὁ σύνδεσμος προσετέθη ὑπὸ τοῦ Elmsley· διότι τὰ χειρόγραφα ἔχουσι χ' ἄ'ν, ἐξ οὗ τινες ἔγραψαν χἄν. Καὶ τὸ τελεῖν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἥκομεν, ὡς καὶ τὸ προηγούμενον ἀπαρέμφατον.

[2]) Ἡ προσφώνησις τῆς Ἀντιγόνης ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν τοῦ Οἰδίποδος. Ὡς ἐκεῖνος προσεφώνησε διὰ τοῦ τέκνον, οὕτως αὕτη διὰ τοῦ πάτερ, ὡς ἐκεῖνος ὠνόμασεν ἑαυτὸν τυφλόν, οὕτως αὕτη οἰκτείρει τὴν θέσιν αὐτοῦ. Πύργους λέγει τοὺς τῆς Ἀκροπόλεως

[3]) Ἀντὶ τοῦ *στέγουσιν*, ὅπερ ἔχουσι τὰ χειρόγραφα, ὁ Wakefield ἔγραψε *στέφουσιν*. Ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία· διότι λέγεται μὲν ἐν Ἀντιγόν. 122 "στεφάνωμα πύργων„. καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 797 "στέγει δὲ πύργος„ καὶ αὐτόθι 216 "πύργον στέγειν εὔχεσθε πολέμιον δόρυ„· διότι οἱ πύργοι οἱονεὶ καλύπτουσι καὶ προφυλάττουσι κατὰ τῶν ἐχθρικῶν προσβολῶν.

[4]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Ὡς ἔστιν ἐκ προόψεως τεκμήρασθαι„. Ἢ ἀπὸ μετὰ γενικῆς δηλοῖ τὸ ὄργανον, ὡς ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ στίχ. 936 "καὶ ταῦτά σοι τῷ νῷ θ' ὁμοίως κἀπὸ τῆς γλώσσης λέγω„, Εὐριπίδ. ἐν Τρῳάδ. 774 "καλλίστην γὰρ ὀμμάτων ἀπὸ αἰσχρῆς τὰ κλεινὰ πεδί' ἀπώλεσας Φρυγῶν„. Ἐντεῦθεν αἱ φράσεις *ἀπὸ στόματος εἰπεῖν*, *ἀπὸ γλώσσης*. Δὲν ὑπάρχει μὲν τὸ ῥῆμα ἀλλὰ δύναται εὐκόλως νὰ νοηθῇ. Ἀλλ ἡ σύνταξις αὕτη δὲν ἀρέσκει τῷ Elmsley, ὅστις ἀφελὼν τὸ κόμμα τὸ μετὰ τὴν φράσιν ταύτην συνάπτει τῇ ἑπομένῃ λέξει, δηλ. *ὡς ἀπ' ὀμμάτων πρόσω* καὶ ἐξηγεῖ λίαν ἀπ' ὀμμάτων πόρρω ἐστίν. Καὶ ὁ Hartung οὕτω συντάσσει, ἀλλ' οὗτος τὸ ὡς τρέπει εἰς εἰσ'. Κατὰ τοῦτον ἂν ὁ Οἰδίπους ἤθελεν ἐρωτήσει· τί πράγματα εἶναι ἐν τοῖς πέριξ; αὕτη ὀρθῶς ἤθελεν ἀποκριθῇ ὅτι εἶναι πύργοι, οἵτινες τὴν πόλιν στέγουσιν. Ἐπειδὴ ὅμως οὗτος δὲν ἠρώτησε τοιοῦτόν τι, ἀλλὰ μόνον ποῦ εὑρίσκεται, ἡ Ἀντιγόνη ὀφείλει

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χῶρος δ' ὅδ' ἱερός, ὡς ἀπεικάσαι[1], βρύων
δάφνης[2], ἐλαίας, ἀμπέλου· πυκνόπτεροι[3] δ'
εἴσω κατ' αὐτὸν εὐστομοῦσ'[4] ἀηδόνες·
οὗ κῶλα κάμψον τοῦδ' ἐπ' ἀξέστου πέτρου[5]·

νὰ ἀποκριθῇ, ὅτι εὑρίσκονται πύργοι μακράν. Ταῦτα ὅμως λέγει ὁ κριτικός, διότι νομίζει, ὅτι ὁ λόγος οὗτος τῆς Ἀντιγόνης εἶναι ἀπόκρισις πρὸς τό, ὅπου ποτ' ἐομέν. Δὲν ἔχει ὅμως οὕτω, διότι ἡ ἀπόκρισις δὲν γίνεται πρὸς τὴν εἰρημένην φράσιν, ἥτις κεῖται παρενθετικώτερον, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀληθῆ ἐρώτησιν τὴν ἐν ἀρχῇ τῆς τραγῳδίας, τίνας χώρας ἀφίγμεθ' ἢ τίνων ἀνδρῶν πόλιν; Πρὸς ταύτην λοιπὸν τὴν ἐρώτησιν, ὡς νομίζομεν, ἀποκρινομένη ἡ θυγάτηρ λέγει· δὲν ἀφίχθημεν εἰς πόλιν, διότι αὕτη καθ' ὅσον δύναμαι διὰ τῶν ὀφθαλμῶν νὰ διακρίνω, εἶναι μακράν. Ὁ Κολωνὸς ἀπέχει δέκα στάδια ἤτοι ἡμίσειαν περίπου ὥραν.

1) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται σάφ' εἰκάσαι ἢ ἀπεικάσαι, ὅπερ προτιμᾶται ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν. Τὸ βρύων σημαίνει πλήθων, ὢν πλήρης συντάσσεται πρὸς δοτικὴν τὸ ῥῆμα, ὡς παρ' Ὁμήρῳ ἐν Ἰλιάδ. Ρ 56 "καί τε βρύει ἄνθεϊ λευκῷ„ καὶ Ἀριστοφάν. ἐν Νεφέλ. 45 "βρύων μελίτταις καὶ προβάτοις καὶ στεμφύλοις„· ὅμως καὶ πρὸς γενικήν, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ. 69 "νόσου βρύειν„.

2) Ἡ μὲν δάφνη ἦτο ἱερὸν φυτὸν τοῦ Ἀπόλωνος, ἡ δὲ ἐλαία τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ἡ ἄμπελος τοῦ Διονύσου. Ἐκ τῆς ἱερότητος τῶν φυτῶν τούτων εἰκάζει ἡ Ἀντιγόνη, ὅτι ὁ χῶρος εἶναι τέμενος.

3) Κατὰ δύο τρόπους δύναται νὰ ἐξηγηθῇ τὸ ἐπίθετον, δηλ. ἢ πυκνὰ πτερὰ ἔχουσαι, ὅπερ δέχεται ὁ Döderlein ἢ πυκναὶ πτεροῦσαι δηλ. πολλαὶ ἀηδόνες πτερυγίζουσαι κατὰ τοὺς πλείστους τῶν νεωτέρων ἑρμηνευτῶν. Διότι οὗτοι παρατηροῦσιν, ὅτι τὰ πτερὰ τούτων δὲν ἦσαν πυκνότερα τῶν ἄλλων. Διὰ τοῦτο οὗτοι παραβάλλουσι πρὸς τὸ δικρατεῖς Ἀτρεῖδαι ἐν Αἴαντι 252 καὶ δισάρχαι βασιλεῖς αὐτόθι 390 Ὡς ὁ εἷς Ἀτρείδης δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῇ δισάρχης, οὕτω καὶ ἑκάστη ἀηδὼν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λέγηται πυκνόπτερος. Ἑκατέρα τῶν ἑρμηνειῶν τούτων δύναται νὰ ἀγάγῃ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ χῶρος εἶναι ἱερός. Διότι ὅταν τὰ πτηνὰ ἦναι καλῶς τεθραμμένα, ἔχουσι πτίλα πολλὰ καὶ φαίνονται ὡς πυκνόπτερα. Δύνανται δὲ καλῶς νὰ τραφῶσιν ἐν τεμένει, ἔνθα ὑπ' οὐδενὸς καταδιώκονται. Καὶ αἱ συχνάκις πετῶσαι ἀηδόνες τὸ ἀδίωκτον προϋποθέτουσιν. Κατὰ τὸν Bellermann ἡ ἐπισυναλοιφὴ ἐν τῷ τέλει τοῦ τριμέτρου προϋποτίθησι πάντοτε ἄμεσον σύναψιν τῆς ἐννοίας τοῖς ἑπομένοις, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 29 καὶ ἐν Ἀντιγόν. 350.

4) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "Εὐφθογγοῦσιν, εὐφώνως ᾄδουσιν„.

5) Ἐπεξηγεῖ ἀκριβέστερον τὸ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μακρὰν γὰρ ὡς γέροντι[1] *προυστάλης ὁδόν.* 20

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

κάθιζε νύν με καὶ φύλασσε τὸν τυφλόν[2].

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

χρόνου μὲν οὕνεκ'[3] *οὐ μαθεῖν με δεῖ τόδε.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἔχεις διδάξαι δή μ', ὅποι καθέσταμεν;[4]

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

τὰς γοῦν Ἀθήνας οἶδα, τὸν δὲ χῶρον οὔ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

πᾶς γάρ τις ηὔδα τοῦτο[5] *γ' ἡμῖν ἐμπόρων.* 25

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ἀλλ' ὅστις[6] *ὁ τόπος, ἦ μάθω μολοῦσά που;*

οὗ. Τὸν λίθον λέγει ἄξεστον, ὡς ἐν στίχ. 102 *ἀσκέπαρνον*, διότι δὲν εἶχε ξεσθῆ ὑπὸ τεχνίτου.

[1]) Προσδιορίζει τὸ μακράν. Τίθεται ἡ δοτικὴ μετὰ τοῦ ὡς, ὅπως δηλώσῃ ὅτι πρότασίς τις δὲν ἔχει ἀπόλυτον κῦρος ἀλλὰ μόνον ἐν σχέσει πρός τι πρόσωπον. ὡς παρὰ Πλάτων. ἐν Σοφιστ. 226 C "ταχεῖαν ὡς ἐμοὶ σκέψιν ἐπιτάττεις„ καὶ ἐν Πολιτ. III, 389 D "σωφροσύνης δὲ ὡς πλήθει οὐ τὰ τοιάδε μέγιστα;„ Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "προῆλθες μακροτέραν ὁδὸν ἢ ὡς ἥρμοζε γέροντι„

[2]) Τὸ ἀντικείμενον παρέχει τὴν αἰτίαν τοῦ φυλάσσειν, δηλ. ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ φύλασσέ με τυφλὸν ὄντα.

[3]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν "δεδίδαγμαι τῷ χρόνῳ τὸ φυλάττειν σε ὁδηγοῦσα„ Ἐντεῦθεν εἰκάζεται, ὅτι μεταξὺ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Οἰδίποδος τυράννου καὶ τοῦ Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῷ παρεμπίπτει μακρὸς χρόνος. Τοῦτο λέγουσα ἡ Ἀντιγόνη καθίζει τὸν γέροντα ἐν τῷ τεμένει τῶν Ἐρινύων.

[4]) Μετεχειρίσθη τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐν σχέσει πρὸς τὴν προηγουμένην κίνησιν ποῦ ἐκάμομεν ἀνάπαυλαν; ποῦ ἐφθάσαμεν; [5]Ὁ ἥρως καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν καὶ ἐνταῦθα δεικνύει σπουδήν, ὅπως μάθῃ, ποῦ εὑρίσκεται διότι ἐπιθυμεῖ νὰ εὕρῃ τὸν τόπον τῶν σεμνῶν θεῶν, ὅπου ὁ Ἀπόλλων ἐμαντεύσατο αὐτῷ, ὅτι μέλλει νὰ τύχῃ ἀναπαύσεως τοῦ βίου στιχ. 90.

[5]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν "ὅτι αὗται εἰσιν αἱ Ἀθῆναι„. "Εμπορος ἐνταῦθα εἶναι ὁ ὁδοιπόρος.

[6]) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· ἀλλ' ἦ μολοῦσά που μάθω, ὅστις ὁ τόπος;

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ναί, τέκνον, εἴπερ ἔστι γ' ἐξοικήσιμος[1].

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ἀλλ' ἔστι μὴν οἰκητός[2]*· οἶομαι δὲ δεῖν*
οὐδέν[3]*· πέλας γὰρ ἄνδρα τόνδε νῷν ὁρῶ.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἦ δεῦρο προσστείχοντα κἀξορμώμενον;[4]

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

καὶ δὴ μὲν οὖν[5] *παρόντα· χὤ τι σοι λέγειν*
εὔκαιρόν ἐστιν, ἔννεφ', ὡς ἀνὴρ ὅδε[6].

[1]) *Ἐπειδὴ τὸ ἐξοικεῖν σημαίνει ἐξέρχεσθαι τῆς οἰκίας τῆς πατρίδος, ἀποδημεῖν, τὸ ἐπίθετον θεωρούμενον πλημμελὲς τρέπεται εἰς εἰσοικήσιμος. Ἀλλ' ὁ* Meineke *καὶ ὁ* Bellermann *παρατηροῦσιν, ὅτι τὸ ἐξοικεῖν εὕρηται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ἐνοικεῖν παρὰ Θουκυδίδ. II.* 17, *ἔνθα ὁ λόγος περὶ τοῦ Πελασγικοῦ "ὅμως ὑπὸ τῆς παραχρῆμα ἀνάγκης ἐξῳκήθη„. Φαίνεται, ὅτι ἡ πρόθεσις σημαίνει ὅ,τι καὶ ἐν τῷ ἐξιδρύειν ἐν στίχ.* 11. *Σημαίνει τὸν ἐπιτήδειον εἰς κατοικίαν καὶ κατοικητόν. Τοιαῦτα εἶναι τὰ ἀρνήσιμος ἐν Φιλοκτήτ.* 74, *βιώσιμος ἐν Ἀντιγόν.* 566 *Ὁ Οἰδίπους ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ, ἂν κατοικῆται ὁ τόπος· διότι ἡ κατοίκησις εἶναι τεκμήριόν τι, ὅτι ἴσως ἐνταῦθα εἶναι ὁ ζητούμενος τόπος, ὅπου μέλλει νὰ ἀποθάνῃ "κέρδη τοῖς δεδογμένοις„, ὡς λέγεται ἐν στίχ.* 92

[2]) *"Οτι τὰ πέριξ οἰκοῦνται, ἡ Ἀντιγόνη εἰκάζει κατὰ τὸν* Nauck *ἐκ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ πλησιάζοντος Κολωνιάτου. Νομίζομεν, ὅτι καὶ ἄνευ τῆς ἐμφανίσεως ταύτ νὰ γινώσκῃ ἐξ ὄψεως· διό οἰκίαι ἦσαν ὁραταί.*

[3]) *Ἐννοεῖται ἡ φράσ μέ ποι. Οὐχὶ διάφορο Σχολιαστής· "Οὐ δεῖν το ἐρωτῆσαί με. Ἰδοὺ γὰρ ρεστι, παρ' οὗ εἰσόμεθα· ἔτι δεῖν ἔοικε προϊοῦσαν περὶ τοῦ τόπου. Καλῶς οἰκονομίας, ἵνα μὴ μόνος καταλειφθῇ„. Ὁ* Meinek σκων τὴν συμπλήρωσιν τ στοῦ πιθανὴν προτείνει, ὅ χος γραφῇ οὕτωσί· οὐδὲ πέλας γὰρ ἄνδρα τό Ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶνα

[4]) *Σημαίνει ἐπειγόμε δοντα, ὡς ἐν Αἴαντ* 762.

[5]) *Τὸ μὲν οὖν δ μᾶλλον, ὡς ἐν Αἴαντ.* 13

[6]) *Ὁ ἀνὴρ πρέπει ὀλίγον μακρὰν ἱστάμενος· ἦτο θεμιτὸν νὰ πατήσῃ ἐπ ἐδάφους εἰς ὃ εἶχεν εἰσέ δίπους.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὦ ξεῖν'[1], ἀκούων τῆσδε τῆς ὑπέρ τ'[2] ἐμοῦ
αὐτῆς θ' ὁρώσης, οὕνεχ'[3] ἡμῖν αἴσιος
σκοπὸς[4] προσήκεις ὧν ἀδηλοῦμεν φράσαι—

[1]) *Κατὰ μὲν τὸν* Reisig *εἶναι ἐξ ἄλλης χώρας* (Fremder), *κατὰ δὲ τὸν* Hermann *εἶναι πολίτης Ἀθηναῖος καὶ κατὰ τὸν* Wex *εἶναι ξένος μέτοικος. Κατὰ τὸν τελευταῖον, ὅτι ὁ ἀνὴρ δὲν εἶναι πολίτης Ἀθηναῖος, γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ στίχ. 42, ἔνθα λέγει, ὅτι ὁ ἐνθάδε λαὸς ὀνομάζει Εὐμενίδας, καὶ παρατηρεῖ, ὅτι ἀλλαχοῦ ὀνομάζονται ἄλλως. Ἂν λοιπὸν ἦτο πολίτης Ἀθηναῖος, ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ὀνομάζομεν καὶ ἡ ἑπομένη προσθήκη οὐδεμίαν σημασίαν δύναται νὰ ἔχῃ· κτᾶται δὲ τοιαύτην, ἂν ὑποτεθῇ, ὅτι ὁ ξένος ὑποδηλοῖ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου τῆς γεννήσεως αὐτοῦ. Διότι ἀλλαχοῦ ὠνομάζοντο Ἐρινύες, Σεμναί, Ἀραί, Ποιναί. Πρὸς δὲ ἐν στίχ. 53 λέγει "ὅσ' οἶδα κἀγώ„. Ἀλλὰ τοιαύτην φράσιν μόνον ξένος μεταχειρίζεται. Ὁ αὐτὸς παρατηρεῖ, ὅτι δὲν δύναται νὰ ἦναι ἄλλοδαπὸς* (Fremder), *ὡς ἐξάγει ἐκ τοῦ στίχου 47, ἔνθα ὁ ξένος λέγει, ὅτι δίχα πόλεως δὲν δύναται νὰ ἐξαναστῇσῃ ἐκ τοῦ ἱεροῦ τόπου, πρὶν ἐνδείξῃ τὸ ἁμάρτημα τοῖς πολίταις. Τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ἔχει δεσμοὺς μετὰ τῆς πόλεως καὶ καθήκοντα πρὸς αὐτήν. Κατὰ τὸν φιλόλογον τοῦτον ὁ ἀνὴρ ἔπρεπε νὰ ἦναι ξένος μέτοικος· διότι ὁ Σοφοκλῆς ἦτο εὐσεβὴς ποιητὴς καὶ ἔπρεπε νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις τῶν πολιτῶν αὐτοῦ. Ἀθηναῖος πολίτης εἶχεν ἱερὸν καθῆκον τὸν Οἰδίποδα εὐθὺς ἐκ τοῦ ἱεροῦ τόπου νὰ ἀπελάσῃ· ἀμφιβολία καὶ ἀναποφάσιστον ἤθελον εἶναι ὕβρις πρὸς τὸ θρησκευτικὸν καθῆκον. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ οἰκονομία τοῦ δράματος τοιοῦτό τι ἀπῄτει, ὁ ποιητὴς ἐξελέξατο μέτοικον. Ταῦτα μετά τινος εὐφυΐας λέγονται, ἀλλ' ὁ Οἰδίπους τοὐλάχιστον φαίνεται θεωρῶν τοῦτον οὐ μόνον Ἀθηναῖον πολίτην, ἀλλὰ καὶ Κολωνιάτην ἐν στίχ. 70. Φαίνεται, ὅτι ἐκ τῆς προσφωνήσεως ταύτης οἱ Ἀλεξανδρινοὶ ἐπέγραψαν τὸ πρόσωπον Ξένον, ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ ἐπιγραφῇ Ἀθηναῖος, ὅπερ καὶ ἐποίησεν ὁ Elmsley, ἢ Ὀδοιπόρος. Ἀντὶ τοῦ ἀκούων ὁ Τρικλίνιος ἐνόμιζεν, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ἀκούω, ὅπερ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον· διότι ὁ Οἰδίπους διακοπεὶς ὑπὸ τοῦ ξένου καταλείπει τὸν λόγον ἀτελῆ. Εἰ μὴ διεκόπτετο, ἤθελε προσθέσει ἴσως τὸ ἐρήσομαι.*

[2]) *Ἐγένετο μετάθεσις τοῦ συνδέσμου ἀντὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τε, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 247 "ὑπέρ τ' ἐμαυτοῦ τοῦ θεοῦ τε„ καὶ ἐν στίχ. 541 "ἄνευ τε πλούτου καὶ φίλων„.*

[3]) *Κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ὅτι, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 708 "καὶ μάθ' οὕνεκ' ἐστί σοι„*

[4]) *Σκοπὸς ἐν γένει εἶναι ὁ παρατηρητής· ἐνταῦθα δὲ ὁ γινώσκων τὰ πέριξ καὶ δυνάμενος νὰ ἐξηγήσῃ ταῦτα. Προσήκειν σημαίνει προσέρ-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΞΕΝΟΣ.

πρὶν νῦν τὰ πλείον'[1] *ἱστορεῖν, ἐκ τῆσδ' ἕδρας*
ἔξελθ'· ἔχεις γὰρ χῶρον οὐχ ἁγνὸν[2] *πατεῖν.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

τίς δ' ἔσθ' ὁ χῶρος; τοῦ[3] *θεῶν νομίζεται;*

ΞΕΝΟΣ.

ἄθικτος οὐδ'[4] *οἰκητός· αἱ γὰρ ἔμφοβοι*[5]
θεαί σφ'[6] *ἔχουσι, Γῆς τε καὶ Σκότου*[7] *κόραι.* 40

χεσθαι. Τὰ χειρόγραφα εἶχον τῶν, ἀλλ' ὁ Elmsley *ἔγραψεν ὧν, ὅπερ ἐδέξαντο πάντες οἱ ἐκδόται· διότι τὸ δεικτικὸν ἀντὶ τοῦ ἀναφορικοῦ μεταχειρίζονται οἱ τραγικοὶ κατὰ τὸ ὁμηρικὸν ἔθος· ἀλλ' ὁ Σοφοκλῆς ἐν τῷ διαλόγῳ μόνον μετὰ φωνῆεν ὡς ἐν στίχ.* 747 *καὶ* 1258 *καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 1055. *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ἃ δηλοῦμεν, ὅπερ ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ λέξομεν. Ἀλλ εὕρηται καὶ ἡ παρεπιγραφὴ ἀδηλοῦμεν, ὅπερ δέχονται πάντες οἱ κριτικοί. Παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ ἀναγινώσκεται· "Ἀδηλίαν, ἄγνοιαν, ἀφάνειαν„. Σημαίνει λοιπὸν ἀγνοοῦμεν. Τὸ ἀπαρέμφατον φράσαι ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ σκοπός.*

1) *Ἔθηκε τὸ ἄρθρον, διότι δηλοῖ ἐκεῖνα, ὅπερ προτίθεται νὰ ἐρωτήσῃ, ὡς ἐν Φιλοκτήτ.* 576 "μὴ νὺν μ' ἔρῃ τὰ πλείονα, καὶ ἐν Τραχιν. 731.

2) *Κεῖται ἀντὶ τοῦ ἔχεις χῶρον, ὃν πατεῖν οὐχ ἁγνόν ἐστιν.*

3) *Ἡ γενικὴ δηλοῖ τὸν κτήτορα, ὡς ἐν Ἀντιγόν.* 738 "οὐ τοῦ κρατοῦντος ἡ πόλις νομίζεται;„.

4) *Ἔθηκε τὸ οὐδέ, διότι καὶ τὸ προηγούμενον εἶναι ἀρνητικόν, ἀλλ' ἡ ἄρνησις κεῖται ἐν τῇ συνθέσει, ὡς ἐν Φιλοκτήτ.* 2 "βροτοῖς ἄσιπτος οὐδ' οἰκουμένη„.

5) *Τὸ ἐπίθετον ἔχει ἐνεργητικὴν σημασίαν, αἱ φοβεραί. Ἡ λέξις φαίνεται ὕποπτος τῷ* Nauck *καὶ τῷ* Meineke, *ἐξ ὧν ἐκεῖνος μὲν εἰκάζει ἔννυχοι, οὗτος δὲ ἔγκοτοι, ὅπερ εἶναι πιθανώτερον· διότι τὸ ἔγκοτοι, καὶ ὁ Αἰσχύλος ἀποδίδει ταῖς Ἐρινύσιν. Ἡ φράσις ἔμφοβοι θεαὶ διήγειρεν ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ Οἰδίποδος τὴν ἀνάμνησιν τοῦ χρησμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅτι ἐν τῇ ἕδρᾳ τῶν σεμνῶν θεῶν μέλλει νὰ ἀναπαυθῇ στίχ.* 90. *Διὰ τοῦτο ἴσως λέγει καὶ τὸ σεμνὸν ὄνομα ἐν τῷ ἑπομένῳ στίχῳ.*

6) *Ἐνταῦθα καὶ ἐν Αἴαντ.* 51 *κεῖται ἀντὶ τοῦ αὐτόν, ἀλλαχοῦ δὲ οὐχὶ σπανίως ἀντὶ τοῦ αὐτήν.*

7) *Κατ' Ἡσίοδον Θεογον.* 185 *αἱ Ἐρινύες εἶναι θυγατέρες τῆς Γῆς, γεννηθεῖσαι ἐκ τῶν σταγόνων τοῦ αἵματος τοῦ ὑπὸ τοῦ Κρόνου φονευθέντος Οὐρανοῦ, δηλ. ἐκ τοῦ ἀρχαιοτάτου κακουργήματος τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα ἐγεννήθησαν αἱ τι-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

τίνων τὸ σεμνὸν ὄνομ' ἂν εὐξαίμην κλύων ;[1]

ΞΕΝΟΣ.

τὰς πανθ' ὁρώσας Εὐμενίδας[2] *ὅ γ' ἐνθάδ' ἂν*
εἴποι λεώς νιν· ἄλλα[3] *δ' ἀλλαχοῦ καλά.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἀλλ' ἵλεῳ[4] *μὲν τὸν ἱκέτην δεξαίατο·*
ὡς[5] *οὐχ ἕδρας γῆς τῇσδ' ἂν ἐξέλθοιμ' ἔτι.* 45

μοιροῦσαι θεαὶ τὸ χυνόμενον αἷμα. Ἐν ἄλλαις θεογονίαις ἐλέγοντο θυγατέρες τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Εὐρυνόμης ἢ Εὐνομίας. Παρὰ δὲ τῷ Αἰσχύλ. ἐν Εὐμενίσ. 321 λέγονται θυγατέρες τῆς Νυκτός.

[1]) Ὁ μὲν Naber εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ λέγων, ὁ δὲ Schmidt καλῶν. Ἀλλ' αἱ διορθώσεις δὲν εἶναι ἀναγκαῖαι. Ἐν τῷ εὐξαίμην ἐννοεῖται τὸ ἀντικείμενον αὐτάς, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 117 "ὅ τι τις ἐκμαθὼν ἐχρήσατ' ἄν.„ Κατὰ τὸν Wecklein ὁ ἂν ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὸ κλύων.

[2]) Εἶναι κατηγόρημα εἰς τὸ νιν = αὐτάς. Κατὰ τὸν Παυσανίαν II 11, 4 "καὶ ναὸς θεῶν, ἃς Ἀθηναῖοι Σεμνάς, Σικυώνιοι δὲ Εὐμενίδας ὀνομάζουσιν„. Ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀθήναις μετὰ τὴν δίκην τοῦ Ὀρέστου Εὐμενίδες ὠνομάσθησαν, ὡς λέγεται ἐν τῷ τέλει τῶν Εὐμενίδων τοῦ Αἰσχύλου.

[3]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Παρ' ὅσον ἄλλοι ἄλλοις ὀνόμασιν καλοῦσιν αὐτάς. Ἄλλα ὀνόματα παρ' ἄλλοις καλὰ νομίζονται, παρ' ἡμῖν δὲ ταῦτα, τὸ ὀνομάζειν αὐτὰς Εὐμενίδας„. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρὰ Πλουτάρχ. ἐν βίῳ Θεμιστοκλ. κεφ. 27 "ὦ ξένε, νόμοι διαφέρουσιν ἀνθρώπων· ἄλλα δ' ἄλλοις καλά· καλὸν δὲ πᾶσι τὰ οἰκεῖα κοσμεῖν καὶ σῴζειν„. Οὕτως ὠνομάζοντο Ἐρινύες, Ἀραί, Ποιναί, Κῆρες.

[4]) Ἐν Τραχινίαις 763 προστίθεται καὶ τὸ οὐσιαστικὸν φρενί. Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται μέν, ὅπερ ὁ Nauck τρέψας εἰς ἐμὲ εὗρε μιμητὴν τὸν Wecklein. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀναγκαία ἡ διόρθωσις, ἀφ' οὗ καὶ ὁ διορθώσας ἀπέσυρε τὴν διόρθωσιν ἐν ταῖς ἑπομέναις ἐκδόσεσιν. Ἐνταῦθα ὁ μὲν δὲν διαφέρει κατὰ τὴν σημασίαν τοῦ μήν, εἰς ὃ καὶ ἔτρεψεν ὁ Hartung.

[5]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ὥστ', ἀνθ' οὗ ὁ Elmsley ἔγραψεν ὡς, ὅπερ δικαίως ἐκράτησε παρὰ τοῖς νεωτέροις ἐκδόταις· διότι φαίνεται, ὅτι καὶ ὁ Σχολιαστὴς οὕτως ἀνέγνω, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς μεταφράσεως αὐτοῦ "Ἐγὼ γὰρ οὐκ ἀναστήσομαι ἐντεῦθεν„. Οἱ κριτικοὶ προσκρούουσιν ἐν τῇ φράσει ἕδρας γῆς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΞΕΝΟΣ.

τί δ' ἔστι τοῦτο ;[1]

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ξυμφορᾶς ξύνθημ' ἐμῆς[2].

ΞΕΝΟΣ.

ἀλλ' οὐδ' ἐμοί τοι[3] *τοὐξανιστάναι πόλεως*
δίχ' ἔστι θάρσος, πρίν γ' ἂν ἐνδείξω, τί δρῶ[4].

τῆσδ', ἐξ ὧν ὁ μὲν Sehrwarld *γράφει ἕδρας γ' ἐκ τῆσδε*, ὁ δὲ Henneberger *ἕδρας ἐκ τῆσδε καὶ* ὁ Nauck *νομίζει, ὅτι τὸ ἁμάρτημα κεῖται ἐν τῇ λέξει ἕδρας. Διότι ὁ Οἰδίπους μετ' ὀλίγον ἐν στίχ.* 113 *καταλείπει τὴν ἕδραν, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν Ἀττικήν. Κατὰ τὸν* Hartung, *εἰ μὴ ὁ Οἰδίπους παρὰ τῇ τυφλότητι ἦτο καὶ κωφός, πρὸς τὸ κέλευσμα τοῦ ξένου, ἵνα καταλίπῃ τὸ ἱερὸν τέμενος, δὲν ἠδύνατο νὰ λέγῃ περὶ ἀποχωρήσεως ἐκ τῆς ὅλης χώρας. Αἱ παρατηρήσεις αὗται μαρτυροῦσιν, ὅτι τὸ χωρίον δὲν κατενοεῖται ὀρθῶς. Ἡ δὲ γῆ καθ' ἡμᾶς δὲν εἶναι ἡ Ἀττική, ἀλλὰ τὸ ἱερὸν τέμενος τῶν Ἐρινύων. Καταλείπει μὲν ἐν στίχ.* 113 *τὴν ἕδραν, ἀλλὰ μένει ἐν τῷ ἱερῷ τεμένει· διότι ἐνταῦθα κατὰ τὸ μάντευμα τοῦ Ἀπόλλωνος περιμένει νὰ εὕρῃ ἀνάπαυσιν. Ὁ Οἰδίπους δύναται νὰ μεταβάλλῃ ἕδραν, ἀλλ' ἐπιθυμεῖ νὰ μένῃ πάντοτε ἐν τῇ ἱερᾷ γῇ. Ὥστε οἱ ἐξαλείφοντες τὴν γῆν ἐξαλείφουσι τὴν ἀναγκαιοτάτην λέξιν.*

[1]) *Ἐπειδὴ ὁ Ξένος ἀγνοεῖ τὸ μάντευμα τοῦ Ἀπόλλωνος στίχ.* 90, *δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὸν λόγον τοῦ Οἰδίποδος. Τί σημαίνει τοῦτο; Κατὰ τὸν Σχολιαστήν "ἀντὶ τοῦ διὰ τί οὐκ ἀνίστασαι„.*

[2]) *Ξύνθημα εἶναι τὸ σημεῖον, ἐξ οὗ δύναταί τις νὰ γνωρίσῃ τὴν ἑαυτοῦ τύχην. Τὸ τέμενος τῶν Εὐμενίδων παραβάλλει πρὸς τὸ σύμβολον, δι' οὗ ἀνεγνωρίζοντο οἱ ξενιζόμενοι καὶ περὶ οὗ ἰδὲ σημειώσεις μου ἐν Εὐριπίδ. Μηδ.* 613 *καὶ Σοφοκλ. ἐν Φιλοκτήτ.* 403. *Τὸ ξυμφορὰν ἐνταῦθα δὲν σημαίνει δυστυχίαν. ἀλλ' ἁπλῶς τύχην*

[3]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται οὐδ' ἔμόν τοι ἢ οὐδὲ μέντοι, ἀλλ'* ὁ Seidler *ἔτρεψεν. ὡς ὑπάρχει ἐν τῷ κειμένῳ, καὶ τὴν διόρθωσιν παρέλαβον πάντες οἱ νεώτεροι ἐκδόται. Τὸ ἀπαρέμφατον ἐδέξατο τὸ ἄρθρον, ὡς ἐν στίχ.* 443 *"τὸ δρᾶν οὐκ ἠθέλησαν„. Ἀλλ' οὐδ' ἐγὼ βέβαια ἔχω τὸ θάρρος νὰ σ' ἀποδιώξω, πρὶν μάθω τὴν γνώμην τῶν πολιτῶν.*

[4]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν "ἕως οὗ τῇ πόλει ἐνδείξω, τί χρὴ ποιεῖν„. Ὑπάρχει καὶ ἡ γραφὴ τί δρᾶν, ἣν φαίνεται ἔχων ὑπ' ὄψει καὶ ὁ Σχολιαστής. Καὶ νῦν οἱ τὴν γραφὴν ταύτην δεχόμενοι ὑπονοοῦσι τὸ χρή-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

πρός νυν θεῶν, ὦ ξεῖνε, μή μ' ἀτιμάσῃς[1],
τοιόνδ' ἀλήτην, ὧν[2] *σε προστρέπω φράσαι.* 50

ΞΕΝΟΣ.

σήμαινε, κοὐκ ἄτιμος ἔκ γ'[3] *ἐμοῦ φανεῖ.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

τίς δ'[4] *ἔσθ' ὁ χῶρος δῆτ', ἐν ᾧ βεβήκαμεν;*

ΞΕΝΟΣ.

ὅσ' οἶδα κἀγώ[5]*, πάντ' ἐπιστήσει κλύων.*

Ὁ δὲ Hartung γράφει ὅ τι δρᾷς· διότι ὁ ξένος θέλει νὰ μηνύσῃ οὐχὶ τί αὐτὸς θέλει νὰ πράξῃ, οὐδὲ τί μέλλει νὰ πράξῃ ἡ πόλις, ἀλλὰ τὶ βλέπει τὸν Οἰδίποδα πράττοντα. Ἐκ τῶν εἰρημένων ὅμως γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ ξένος ἔχει μὲν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἀποδιώξῃ τὸν ξένον, ἀλλὰ δὲν τολμᾷ νὰ πράξῃ τοῦτο ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς πόλεως.

[1]) Τὸ ἀτιμάζειν ἐνταῦθα σημαίνει καταφρονεῖν, ἀπαξιοῦν ἀποκρίσεως, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 789 "ὧν μὲν ἱκόμην, ἄτιμον ἐξέπεμψεν„ καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμ. 781 "μηδ' ἀτιμάσῃς λόγους„. Ἐν ᾧ ὁ Ξένος προτίθεται νὰ ἀπέλθῃ ὁ Οἰδίπους ἀναλαμβάνει τὸν ἐν στίχ. 35 μὴ τελειωθέντα λόγον, διότι ἐπιθυμεῖ, ὅπως μάθῃ περὶ τῆς χώρας καὶ τοῦ ἄρχοντος αὐτῆς.

[2]) Κεῖται ἀντὶ τοῦ τούτων ἅ, ἡ δὲ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀτιμάσῃς, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 21 Τὸ προστρέπω σημαίνει ἱκετεύω, ὡς ἐν Αἴαντ. 831 "τοσαῦτά σ', ὦ Ζεῦ, προστρέπω„.

[3]) Τῷ Wunder φαίνεται, ὅτι ὁ γὲ εἶναι περιττός· ἀλλ' ὁ Wecklein ἐξηγεῖ· ἐὰν ἐγὼ τοὐλάχιστον δύναμαι νά σοι εἴπω. Οὕτως ὁ στίχος 53 ὑποστηρίζει τοιαύτην ἐξήγησιν.

[4]) Τὸν σύνδεσμον ἐξήλειψεν ὁ Brunck καὶ εὗρεν οὐχὶ ὀλίγους μιμητάς. Ἀλλ' ὁ Bellermann ὑποστηρίζει τοῦτον, διότι καὶ ἀλλαχοῦ εὕρηται ἐν ἀρχῇ τῆς ἐρωτήσεως, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Ζ 123 "τίς δὲ σύ ἐσσι, φέριστε;„ καὶ Κ. 384 "ἀλλ' ἄγε μοι τόδε εἰπὲ καὶ ἀτρεκέως κατάλεξον· πῇ δ' οὕτως ἐπὶ νῆας ἀπὸ στρατοῦ ἔρχεαι οἷος;„.

[5]) Περιεμένομεν τὸν καὶ ἐν τῇ δεικτικῇ προτάσει, δηλ. ὅσα οἶδα ἐγώ, καὶ σὺ ἐπιστήσει, ἀλλὰ παραπλήσιον εἶναι τὸ παρὰ Ξενοφ. ἐν Κύρ. Παιδ. IV 2 2. "Στρατεύονται . . . μεθ' ὧν περ καὶ οἰκοῦσιν„. Ἐκ τῆς φράσεως ταύτης ἠδύνατό τις νὰ εἰκάσῃ, ὅτι ὁ Ξένος δὲν εἶναι Κολωνιάτης. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Nauck

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χᾶρος μὲν ἱερὸς πᾶς[1] *ὅδ' ἔστ'· ἔχει δέ νιν*
σεμνὸς Ποσειδῶν[2]*· ἐν δ' ὁ πυρφόρος θεὸς*
Τιτᾶν Προμηθεύς[3]*· ὃν δ' ἐπιστείβεις τόπον,*
χθονὸς καλεῖται τῆσδε χαλκόπους ὁδός[4]*,*

ὁ ποιητὴς ἐμβάλλει εἰς τὸ στόμα τοῦ Κολωνιάτου τὴν φράσιν ταύτην, ὅπως εἴπῃ τῷ θεατῇ μόνον τὰ σπουδαιότατα. Τοῦτο εἶναι ἐν μέρει πιθανόν, διότι οἱ Ἀθηναῖοι θεαταὶ δὲν εἶχον ἀνάγκην ἀκριβοῦς περιγραφῆς τοῦ Κολωνοῦ.

1) Κατὰ τὸν Παυσανίαν I, 30 "Λέγουσι δ' οὖν καὶ βωμὸν Ποσειδῶνος Ἱππίου, καὶ Ἀθηνᾶς Ἱππίας· ἡρῷον δὲ Πειρίθου καὶ Θησέως, Οἰδίποδός τε καὶ Ἀδράστου. Τὸ δὲ ἅλσος τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τὸν ναὸν ἐνέπρησεν Ἀντίγονος ἐσβαλών, καὶ ἄλλοτε στρατιᾷ κακώσας Ἀθηναίοις τὴν γῆν„.

2) Ὁ βωμὸς τοῦ Ποσειδῶνος ἔκειτο μὲν ἐγγύς, ἀλλ' ἐκτὸς τῆς σκηνῆς. Ὅρα στίχ 886. Ἡ ἑπομένη πρόθεσις κεῖται ἐπιρρηματικῶς, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 713 "ἐν δὲ πᾶς ἐμεστώθη δρόμος κτύπου κροτητῶν ἁρμάτων„. Ἀλλ' ὁ Nauck *ἔτρεψεν εἰς ἦδ' ὁ πυρφόρος, ὅπερ δέχεται καὶ ὁ* Wecklein.

3) Ἐνταῦθα ἐγένοντο καὶ λαμπαδηδρομίαι κατὰ τὸν Παυσανίαν I, 30, 2 "Ἐν Ἀκαδημίᾳ δέ ἐστι Προμηθέως βωμός· καὶ θέουσιν ἀπ' αὐτοῦ πρὸς τὴν πόλιν ἔχοντες καιομένας λαμπάδας· τὸ δὲ ἀγώνισμα ὁμοῦ τῷ δρόμῳ φυλάξαι τὴν δᾷδα ἔτι καιομένην ἐστίν„.

4) Ἐν πᾶσι τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ὁδὸς καὶ μέχρι τοῦ Brunck *οὕτως ἐξεδίδετο, ὅπερ βεβαίως δὲν ἦτο ὀρθόν, ὡς δεικνύει ἡ ἔννοια καὶ μαρτυρεῖ χρησμός τις παρὰ τῷ Σχολιαστῇ· "Βοιωτοὶ δ' ἵππιον ποτιστείχουσι Κολωνόν ἔνθα λίθος τρικάρανος ἔχε, καὶ χάλκεος οὐδός„. Ὁ εἰρημένος κριτικὸς ἔτρεψεν εἰς ὁδός. Ἐνταῦθα ὑπῆρχε βῆγμά τι, εἰς ὃ κατέβαινον διὰ χαλκίνων βάθρων. Τοιοῦτος κατὰ τὸν Παυσανίαν IX, 19, ὑπῆρχε καὶ ἐν Αὐλίδι "καὶ ἐπὶ λόφου πλησίον τῆς Ἀγαμέμνονος σκηνῆς οὐδὸς χαλκοῦ„. Κατὰ τὸν* Bellermann *ὁ οὐδὸς λέγεται χαλκόπους ἕνεκα τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἅδην, διότι ὁ Ὅμηρος λέγει περὶ τοῦ Ταρτάρου ἐν Ἰλιάδ. Θ, 15 "ῥίψω ἐς Τάρταρον ἠερόεντα, τῆλε μάλ', ἦχι βάθιστον ὑπὸ χθονός ἐστι βέρεθρον· ἔνθα σιδήρειαί τε πύλαι καὶ χάλκεος οὐδός„. Καὶ ὁ Ἡσίοδος ἐν Θεογον. 811 "ἔνθα δὲ μαρμάρεαί τε πύλαι καὶ χάλκεος οὐδός, ἀστεμφής, ῥίζῃσι διηνεκέεσσι ἀρηρώς, αὐτοφυής„. Ὑπῆρχον ὅμως χαλκᾶ βάθρα, ὡς λέγει ὁ τραγικὸς ἐν στίχ 1591 "ἐπεὶ δ' ἀφῖκτο τὸν καταῤῥάκτην ὁδὸν χαλκοῖς βάθροισι γῆθεν ἐρριζωμένον„. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν "Φησὶ δὲ Ἀπολλόδωρος δι' αὐτοῦ καταβάσιον εἶναι εἰς Ἅδου„. Διὰ τούτου ὁ Θησεὺς καὶ ὁ Πειρίθους κατῆλθον εἰς τὸν Ἅδην καὶ διὰ τούτου κατά τινας ἐγένετο ἡ ἁρπαγὴ τῆς Περσεφόνης.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔρεισμ'[1] *Ἀθηνῶν· οἱ δὲ πλησίοι γύαι*[2]
τόνδ'[3] *ἱππότην Κολωνὸν εὔχονται σφίσιν*
ἀρχηγὸν[4] *εἶναι, καὶ φέρουσι τοὔνομα* 60
τὸ τοῦδε κοινὸν πάντες[5] *ὠνομασμένοι.*
τοιαῦτά[6] *σοι ταῦτ' ἐστίν, ὦ ξέν', οὐ λόγοις*[7]
τιμώμεν'[8]*, ἀλλὰ τῇ ξυνουσίᾳ πλέον.*

[1]) Ὁ τόπος οὗτος μετὰ τὴν ταφὴν τοῦ Οἰδίποδος ἐγένετο στήριγμα τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸ ταύτης ἦτο τοιοῦτος· διότι τὸ τέμενος τῶν Σεμνῶν παρεῖχε προστασίαν μὲν τοῖς πολίταις, φόβον δὲ τοῖς ἐχθροῖς, Πίνδ. ἐν ἀποσπάσμ. 46 „Ἑλλάδος ἔρεισμα, κλεινα Ἀθῆναι„. Ἄλλοι, ὡς ὁ Dindorf καὶ ὁ Wecklein, νομίζουσιν, ὅτι σημαίνει τόπον ὀχυρὸν διὰ τείχους.

[2]) Ἡ λέξις σημαίνει τόπον γεωργήσιμον. Κατὰ τὸν Εὐστάθιον 1572,19 εἶναι ἀρσενικοῦ γένους „γύη δὲ ἡ γύης ἀρσενικόν, μέτρον γῆς. Οἱ δὲ παλαιοὶ φασιν, ὅτι γύης καὶ μέτρον γῆς καὶ μέρος ἀρότρου· ὥστε ἀρσενικὸς ὁ γύης„.

[3]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι τόνδ' ἀλλὰ κριτικοί τινες τρέπουσι τὴν ἀντωνυμίαν εἰς ἄρθρον. Ἡ ἀντωνυμία ὑποτίθησιν, ὅτι παράκειται ἄγαλμα τοῦ Κολωνοῦ, ὅπερ δείκνυσιν ὁ Ξένος. Ἀλλ' ὁ Hartung παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Κολωνὸς δὲν ἠδύνατο νὰ παρικῇ ταῖς Εὐμενίσιν. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι καὶ πόρρωθεν ἠδύνατο νὰ δείξῃ τὸ ἄγαλμα. Ἄλλως τὴν ἀντωνυμίαν μεταχειρίζεται καὶ ἐν στίχ. 65. Ὁ Κολωνὸς ἀνήκει εἰς τοὺς ἑκατὸν ἐπωνύμους ἥρωας τῶν ἀρχαίων Ἀττικῶν δήμων, ὡς ὁ Βούτης ἦτο γενάρχης τῶν Βουταδῶν. Κατὰ τὸν Nauck λέγεται ἱππότης ὡς πολεμικὸς ἥρως καὶ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν ἵππιον Ποσειδῶνα. Ὁ κριτικὸς οὗτος νομίζει ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ἵππιον.

[4]) Ἐνταῦθα σημαίνει γενάρχην. ἥρωα ἐπώνυμον. Ἡ αἰτιατικὴ τοὔνομα ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τοῦ φέρουσι καὶ ἐκ τοῦ ὠνομασμένοι.

[5]) Τὸ πάντες κατὰ τύπον ἀναφέρεται εἰς τὸ προηγούμενον γύαι, ἀλλὰ κατ' ἔννοιαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς γεωργοῦντας τὰς γαίας.

[6]) Ἡ φράσις αὕτη συνήθως προστίθεται ἐν τέλει περιγραφῆς ἢ διηγήσεως, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 761

[7]) Ἐννοεῖ λόγους τῶν ποιητῶν, Παυσαν. Ι, 30, 4 „Δείκνυται δὲ καὶ χῶρος καλούμενος Κολωνός ἵππιος, ἔνθα τῆς Ἀττικῆς πρῶτον ἐλθεῖν λέγουσιν Οἰδίποδα· διάφορα μὲν καὶ ταῦτα τῇ Ὁμήρου ποιήσει, λέγουσι δ' οὖν„.

[8]) Κατὰ τὸν Hartung τὸ τιμώμενα ἀνήκει μόνον εἰς τὸ λόγους, εἰς δὲ τὸ ξυνουσίᾳ κατὰ ζεῦγμα πρέπει νὰ νοηθῇ τὸ ἐγνωσμένα. Νομίζομεν, ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι ὀρθόν· διότι καὶ τὸ τιμώμενα ἁρμόζει εἰς τὸ ξυνουσίᾳ· διότι οἱ Κολωνιᾶται δι' εὐσεβοῦς ἐπισκέψεως ἐτίμων τοὺς τόπους τούτους. Καὶ ἐντεῦθεν δῆλον, ὅτι ὁ ὁδοιπόρος δὲν εἶναι ξένος, ἀλλὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἦ γάρ [1] τινες ναίουσι τούσδε τοὺς τόπους;

ΞΕΝΟΣ.

καὶ κάρτα [2], τοῦδε τοῦ θεοῦ γ' ἐπώνυμοι. 65

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἄρχει τις αὐτῶν, ἢ 'πὶ τῷ πλήθει λόγος; [3]

ΞΕΝΟΣ.

ἐκ τοῦ κατ' ἄστυ [4] βασιλέως τάδ' ἄρχεται.

Κολωνιάτης· διότι ὁ ξένος δὲν ἠδύνατο νὰ γινώσκῃ, ὅτι οἱ τόποι οὗτοι ἐτιμῶντο δι' εὐσεβοῦς ἐπισκέψεως. Ὁ Schneidewin εἶκασεν, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ, τῇ ξυνουσίᾳ λεώ, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία. Ἔτι τολμηρότερον προέβη ὁ Tournier εἰκάσας οὐ λόγοις ἐγνωσμένᾳ, ἀλλὰ τῇ πάλαι ξυνουσίᾳ· διότι τὸ πλέον ἐνταῦθα εἶναι ἀναγκαῖον.

1) Ὁ σύνδεσμος αἰτιολογεῖ τὸ ξυνουσίᾳ κατὰ τὸν Wunder· ἐκ τῆς συχνῆς ἐπισκέψεως ὁ Οἰδίπους εἰκάζει, ὅτι ὁ τόπος κατοικεῖται. Ἐνταῦθα ἐρωτᾶται περὶ τοῦ ὅλου δήμου, διότι περὶ τοῦ τεμένους τῶν Ἐρινύων ἐγένετο λόγος ἐν στίχ. 39.

2) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ καὶ μάλιστα, ὡς ἐν στίχ. 301 "καὶ κάρθ', ὅταν περ τοὔνομα αἴσθηται τὸ σόν„. Ὅρα, ὅτι ὁ ἐπώνυμος ἥρως ἐνταῦθα ὀνομάζεται θεός, ὡς ἡ Νιόβη ἐν Ἀντιγόν. 834 καὶ ἐν Ἡλέκτρ. 150, ἡ Ὀρείθυια ἐν Ἀντιγόν. 986, ὁ Χείρων ἐν Τραχιν. 714. Τὸ ἐπώνυμον ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "Κολωνιᾶται καλούμενοι„. Οὗτοι ἐλέγοντο οἱ ἐκ Κολωνοῦ. Κολωνῆθεν, Κολωνῆς.

3) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται λόγος, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "ἢ ἐν τῷ πλήθει ἐστὶν ἢ ἰσχύς· τουτέστι, δημοκρατοῦνται„, ὁ Bonitz ἔγραψε κράτος, ὁ δὲ Meineke εἰκάζει σθένος καὶ ὁ Bergk τέλος. Νομίζομεν, ὅτι καλῶς ἐποίησεν ὁ Bellermann, ὅτι τὴν λέξιν διετήρησε· διότι λόγος ἐνταῦθα εἶναι ἡ κρίσις· ἢ ἡ κρίσις ἀνήκει εἰς τὸ πλῆθος, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτισ. 350 "ἀλλὰ τοῦ λόγου προσδοὺς (τῷ δήμῳ) ἔχοιμ' ἂν δῆμον εὐμενέστερον„.

4) Ἐνταῦθα ποιεῖ ὑπαινιγμὸν τοῦ συνοικισμοῦ τοῦ Θησέως, περὶ οὗ ὁ Θουκυδίδης ἐν Β. 15 λέγει· "Ἐπειδὴ δὲ Θησεὺς ἐβασίλευσε, γενόμενος μετὰ τοῦ ξυνετοῦ καὶ δυνατὸς τά τε ἄλλα διεκόσμησε τὴν χώραν, καὶ καταλύσας τῶν ἄλλων πόλεων τά τε βουλευτήρια καὶ τὰς ἀρχὰς ἐς τὴν νῦν πόλιν οὖσαν, ἓν βουλευτήριον ἀποδείξας καὶ πρυτανεῖον, ξυνώκισε πάντας, καὶ νεμομένους τὰ ἑαυτῶν ἑκάστους, ἅπερ καὶ πρὸ τοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

οὗτος δὲ τίς λόγῳ[1] τε καὶ σθένει κρατεῖ;

ΞΕΝΟΣ.

Θησεὺς καλεῖται, τοῦ πρὶν Αἰγέως τόκος.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἆρ' ἄν τις αὐτῷ πομπὸς[2] ἐξ ὑμῶν μόλοι; 70

ΞΕΝΟΣ.

ὡς πρὸς τί[3], λέξων ἢ καταρτύσων, μόλοι;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὡς ἂν προσαρκῶν σμικρὰ κερδάνῃ μέγα.[4]

ἠνάγκασε μιᾷ πόλει ταύτῃ χρῆσθαι, ἢ ἁπάντων ἤδη ξυντελούντων ἐς αὐτὴν μεγάλη γενομένη παρεδόθη ὑπὸ Θησέως τοῖς ἔπειτα„. Τὸ τάδε κεῖται ἀντὶ τοῦ οἵδε οἱ τόποι, ὡς καὶ ἐν ταῖς ἀρχαίαις ἐπιγραφαῖς τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, τάδ' οὐχὶ Πελοπόννησος, ἀλλ' Ἰωνία καὶ τάδ' ἔστι Πελοπόννησος, οὐκ Ἰωνία

[1]) Ἐν τῇ βουλῇ καὶ ἐν τῷ πολέμῳ κατὰ τὸ Ὁμηρικὸν ἐν Ἰλιάδ. Α, 258 "οἳ περὶ μὲν βουλὴν Δαναῶν, περὶ δ' ἐστὲ μάχεσθαι.„

[2]) Πομπὸς λέγεται ὁ ἀπεσταλμένος, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 289 "ἔπεμψα γὰρ Κρέοντος εἰπόντος διπλοῦς πομπούς„. Καὶ ἐκ τῆς φράσεως ἐξ ὑμῶν δῆλον γίνεται, ὅτι ὁ Ξένος εἶναι Κολωνιάτης.

[3]) Ἡ φράσις ὡς πρὸς τί κατὰ τὸν Elmsley σημαίνει τίνος χάριν. Αἱ ἑπόμεναι μετοχαὶ χρησιμεύουσιν ὡς παράθεσις εἰς τὴν φράσιν ταύτην. Τὸ καταρτύειν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τοῦ ἑτοιμάζειν. Οἱ κριτικοὶ προσκρούουσιν εἰς τὸ μόλοι, ὅπερ ὁ Dindorf ἔτρεψεν εἰς παρῇ, ὅπερ ἐδέξαντο οἱ νεώτατοι ἐκδόται. Κατὰ τὸν Bellermann ἡ εὐκτικὴ ἐν τελικῷ λόγῳ δύναται νὰ ἐξηγηθῇ κατ' ἀφομοίωσιν πρὸς τὴν προηγουμένην, ἀλλ' εἶναι ἀπίθανον, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς δύο στίχους κατὰ συνέχειαν ἐπέρανε διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως. Νομίζομεν, ὅτι ἡ ἐπανάληψις ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἶναι συνήθης. Νὰ ὑπάγῃ πομπός. Πρὸς ποῖον σκοπὸν νὰ ὑπάγῃ; Πρὸς δὲ ὑποκείμενον τοῦ παρῇ εἶναι ὁ Θησεύς, εἰς ὃν οὔτε τὸ λέξων οὔτε τὸ καταρτύσων ἁρμόζει, διότι οὗτος θέλει ἐλθεῖ, οὐχὶ ὅπως εἴπῃ, ἀλλ' ὅπως ἀκούσῃ. Τοὐναντίον ἦτο φυσικὸν ὁ Ξένος νὰ ἐρωτήσῃ τὸν Οἰδίποδα τὸν παρακαλοῦντα πρὸς ἀποστολὴν πομποῦ πρὸς τὸν Θησέα, τί θὰ εἴπῃ ἢ τί θὰ πράξῃ οὗτος ὁ πομπός.

[4]) Ἐννοεῖται τὸ οὐσιαστικὸν κέρδος, περὶ οὗ λέγει ἐν στίχ. 92.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΞΕΝΟΣ.

καὶ τίς πρὸς ἀνδρὸς μὴ[1] βλέποντος ἄρκεσις;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὅσ' ἂν λέγωμεν, πάνθ' ὁρῶντα[2] λέξομεν.

ΞΕΝΟΣ.

οἶσθ', ὦ ξέν', ὡς νῦν μὴ σφαλῇς;[3] ἐπείπερ εἶ 75
γενναῖος, ὡς ἰδόντι[4], πλὴν τοῦ δαίμονος,

Ὁ στίχος οὗτος ἐξηγεῖ τὸ ὡς πρὸς τί.

1) Ἔθηκε τὸ μὴ καὶ οὐχὶ τὸ οὔ, διότι ἡ ἔννοια εἶναι γενική. Ἐάν τις δὲν δύναται νὰ βλέπῃ. Ἄρκεσις σημαίνει ὠφέλειαν, βοήθειαν.

2) Μεταχειρίζεται τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐλεγχθεῖσαν σωματικὴν τυφλότητα. Εἰ καὶ τυφλός, ὅμως τὸ πνεῦμά μου εἶναι διαυγὲς καὶ οἱ λόγοι μου ἀληθεῖς. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 747 "δεινῶς ἀθυμῶ, μὴ βλέπων ὁ μάντις ᾖ„ καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ. 844 "πῶς ταῦτ' ἀληθῆ καὶ βλέποντα δοξάσω;„

3) Μετὰ ζωηρότητος ἐκ τοῦ ἐξηρτημένου λόγου μεταβαίνει εἰς ἀνεξάρτητον, διότι τὸ μὴ σφαλῇς κεῖται ἀντὶ προστακτικῆς, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 543 "οἶσθα ὡς ποίησον;„ καὶ παρ' Εὐριπίδ ἐν Μηδ. 600 "οἶσθ' ὡς μέτευξαι;„ ἐν Ἑκάβ. 229 "οἶσθ' οὖν ὃ δρᾶσον;„ ἐν Ἡρακλείδ. 451 "ἀλλ' οἶσθ' ὅ μοι σύμπραξον;„ καὶ Ἰφιγέν ἐν Ταύρ. 1211. Ὁ Αἰσχύλος ὅμως ἀγνοεῖ τὴν τοιαύτην φράσιν. Ἀλλ' ὁ Nauck προτείνει, ὅπως τὸ χωρίον διορθωθῇ οὕτωσί· ἀλλ' ὦ ξέν', ὡς νῦν μὴ σφαλῇς τοῦ δαίμονος, αὐτοῦ μέν' οὔπερ κἀφάνης· διότι παρατηρεῖ, ὅτι ὑπάρχουσι μὲν αἱ εἰρημέναι φράσεις, ἀλλὰ δὲν εὑρίσκεται καὶ ἡ φράσις οἶσθ' ὡς μὴ ποιήσῃς; Ἀφ' οὗ ἡ φράσις εἶναι ἰσοδύναμος, ἡ ἔλλειψις αὐτῆς εἶναι τυχαία. Πρὸς δὲ παρατηρεῖ, ὅτι τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ Οἰδίποδος τὸ διεγεῖρον ἐκπληξιν καὶ οἶκτον δὲν ἠδύνατο νὰ δηλώσῃ ὡς γενναῖον. Ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι τὸ γενναῖον καὶ ἐν τῇ δυστυχίᾳ δὲν ἀπόλλυται, ὅπερ κατ' ἐξοχὴν συμβαίνει ἐν τῷ Οἰδίποδι. Ὅτι οὕτως ἔχει, αὐτὸς ὁ Nauck ἄνευ συνειδήσεως εὐθὺς ἐν τῇ ἑπομένῃ προτάσει ὁμολογεῖ· διότι παρατηρεῖ, ὅτι ὁ διὰ τοῦ πλὴν περιορισμὸς εἶναι ἀνόητος, διότι οὔτε ὁ δαίμων ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ἀνθρώπου, οὔτε ἡ δυστυχία ποιεῖ μείωσιν τῆς γενναιότητος. Καὶ αἱ τελευταῖαι παρατηρήσεις δὲν ἔχουσι κῦρος, διότι ὁ ποιητὴς λεγει, ὅτι ἡ δυστυχία εἶναι μὲν καταφανής, ἀλλ' αὕτη δὲν δύναται νὰ ἀποκρύψῃ τὸ γενναῖον. Οὕτω δὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑποψίαν περὶ στίχου παρέχοντος καλλίστην ἔννοιαν.

4) Ἡ δοτικὴ μετὰ τοῦ ὡς δηλοῖ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αὐτοῦ μέν', οὗπερ κἀφάνης, ἕως ἐγὼ
τοῖς ἐνθάδ' αὐτοῦ[1]*, μὴ κατ' ἄστυ, δημόταις*
λέξω[2] *τάδ' ἐλθών· οἵδε γὰρ κρινοῦσί σοι*[3]*,*
εἰ χρή σε μίμνειν ἢ πορεύεσθαι πάλιν.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὦ τέκνον, ἦ βέβηκεν ἡμὶν[4] *ὁ ξένος;*

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

βέβηκεν, ὥστε πᾶν ἐν ἡσύχῳ[5]*, πάτερ,*
ἔξεστι φωνεῖν, ὡς ἐμοῦ μόνης πέλας[6].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὦ πότνιαι[7] *δεινῶπες, εὖτε νῦν ἕδρας*
πρώτων ἐφ'[8] *ὑμῶν τῆσδε γῆς ἕκαμψ' ἐγώ,*

κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ προσώπου, ὡς ἐνταῦθα τοῦ ἰδόντος καὶ παρὰ Πλάτωνι ἐν *Νόμ.* 665 *B* "ἄτοπος γίγνοιτ' ἄν, ὡς ἐξαίφνης ἀκούσαντι". Σοφοκλ. ἐν *Ἀντιγόν.* 1161 "Κρέων γὰρ ἦν ζηλωτός, ὡς ἐμοί, ποτέ". Μαίμων ἐνταῦθα εἶναι ἡ δυστυχία, ὡς ἐν στίχ. 1337 καὶ ἐν *Οἰδίποδ. τυράνν.* 1194.

1) *Τὴν φράσιν συχνάκις μεταχειρίζονται οἱ Ἀττικοί, ὡς ὁ Εὐριπίδης ἐν Τρῳάδ.* 718 "ἐνθάδ' αὐτοῦ λείψανον Φρυγῶν λιπεῖν", καὶ ὁ Σόλων ἐν ἀποσπάσμ. 36, 11 "τοὺς δ' ἐνθάδ' αὐτοῦ δουλίην ἀεικέα ἔχοντας". *Διὰ τῆς φράσεως ταύτης παρασκευάζει τὴν πάροδον τοῦ χοροῦ. Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· τοῖς ἐνθάδ' αὐτοῦ δημόταις, μὴ τοῖς κατ' ἄστυ (= τοῖς ἀστοῖς). Λέγει τοῦτο, ὅπως ἀκριβέστερον ὁρίσῃ τὸν χορὸν καὶ δείξῃ, ὅτι δὲν θέλει ἐπέλθει βραδύτης.*

2) "Ορα, ὅτι ἔθηκεν ὑποτακτικὴν ἄνευ τοῦ ἄν.

3) *Θὰ ἀποφασίσωσι περὶ σοῦ. Κατὰ τὸν* Wunder *τὸ κρίνειν συνετάχθη πρὸς δοτικήν, ὡς λέγεται καὶ δικάζειν τινί.*

4) *Εἶναι ἠθικὴ δοτική.*

5) *Ἡ ἡσυχία ἦτο ποθητὴ τῷ Οἰδίποδι, ὅπως αἱ εὐχαὶ τούτου ὑπὸ τῆς φωνῆς μηδενὸς διαταράσσωνται.*

6) *Ἐννοεῖται ἡ μετοχὴ οὖσης, ὡς ἐν στίχ.* 1588 *καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 666.

7) *Τὸ ἐπίθετον ἐλήφθη ἀντὶ οὐσιαστικοῦ. Δεινῶψ εἶναι ἡ φοβερὰ προσβλέπουσα. Τὸ εὖτε ἐνταῦθα σημαίνει ἐπειδή. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἐπειδὴ ἦλθον πρὸς ὑμᾶς, μὴ ἐναντιωθῆτέ μοι καὶ τῷ χρήσαντί μοι Ἀπόλλωνι".*

8) *Ἡ πρόθεσις ἀνήκει εἰς τὴν γενικὴν ἕδρας, ἡ δὲ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· εὖτε νῦν ἐφ' ἕδρας*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

***Φοίβῳ τε κἀμοὶ μὴ γένησθ' ἀγνώμονες*[1],**
ὅς μοι, τὰ πόλλ' ἐκεῖν' ὅτ' ἐξέχρη*[2] κακά,
ταύτην ἔλεξεν παῦλαν*[3] ἐν χρόνῳ μακρῷ,
ἐλθόντι χώραν τερμίαν*[4], ὅπου θεῶν
σεμνῶν*[5] ἕδραν λάβοιμι καὶ ξενόστασιν, 90
ἐνταῦθα κάμψειν*[6] τὸν ταλαίπωρον βίον,
κέρδη μέν, οἰκήσαντα*[7], τοῖς δεδεγμένοις,

ὑμῶν πρώτων τῆσδε γῆς ἔκαμψα, δηλ. ἡ γενικὴ γῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ πρώτων· ἐντὸς ταύτης τῆς χώρας πρῶτον ἐκάθισα εἰς τὴν ἕδραν σας. Κατὰ τὸν Nauck *περιεμείνομεν πρώτης, ἀλλὰ κατ' ἀφομοίωσιν συνεφώνησε πρὸς τὸ ὑμῶν· Ἀντὶ τοῦ γῆς ὁ* Burges *ἔτρεψεν εἰς γυῖ', ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ* Wunder, *ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία· διότι ἐννοεῖται τὸ ἀντικείμενον γόνυ. ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ.* 1059 "πῇ στῷ, πᾷ κάμψω;„

[1]) *Ἀγνώμων ἐνταῦθα σημαίνει τὸν ἀπηνῆ, τὸν σκληρόν, ὡς ἐν Τραχιν.* 473 "ἐπείσε μανθάνω θνητὴν φρονοῦσαν θνητὰ κοὐκ ἀγνώμονα„ καὶ παρὰ Ξενοφῶντι ἐν Ἀπομν. 11, 8, 5 "ἀγνώμονι κριτῇ περιτυχεῖν„.

[2]) *Τὸ ῥῆμα εἶναι ἐκχράω = χρησμοδοτῶ, μαντεύομαι. Δὲν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ὁ χρησμὸς ἐδόθη τῷ Οἰδίποδι, ὅτε οὗτος ἐπορεύθη εἰς Δελφούς, ὅπως μάθῃ περὶ τῶν γονέων αὐτοῦ, διότι ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 790 *δὲν λέγεται περὶ τούτου. Ὁ* Bellermann *εἰκάζει, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐπενόησε τὸν χρησμὸν χάριν τῆσδε τῆς τραγῳδίας.*

[3]) *Ὁρίζεται ἀκριβέστερον ἐν στίχ.* 91 *διὰ τοῦ κάμψειν.*

[4]) *Τοῦτο λέγει κατὰ πρόληψιν· διότι μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐπομένης προτάσεως ἡ χώρα θέλει γείνει ἡ τελευταία τῆς περιπλανήσεως.*

[5]) *Ἐκ προθέσεως τὸ μαντεῖον εἶπεν ἀορίστως διὰ τοῦ ἐπιθέτου σεμνῶν, ὅπερ ἔχει γενικὴν σημασίαν. Ξενόστασις εἶναι τὸ κατάλυμα.*

[6]) *Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τοῦ ἱπποδρόμου, ἣν προεκάλεσε τὸ τερμίαν, ὅπερ ὑπομιμνήσκει τὸ τέρμα. Πληρεστέραν ἔχει τὴν εἰκόνα ὁ Εὐριπίδ. ἐν Ἠλέκτρ.* 954 "μή τις, τὸ πρῶτον βῆμ' ἐὰν δράμῃ καλῶς, νικᾶν δοκείτω τὴν δίκην, πρὶν ἂν πέλας γραμμῆς ἵκηται καὶ τέλος κάμψῃ βίου„· καὶ Ἱππολύτ. 87 "τέλος δὲ κάμψαιμ' ὥσπερ ἠρξάμην βίου„.

[7]) *Τὰ μὲν χειρόγραφα ἔχουσιν οἰκήσαντα, ὁ δὲ Τρικλίνιος ἔγραψεν οἰκήσοντα, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ* Schäfer *ὁ* Hermann *μετ' ἄλλων οἰκίσαντα, ὁ* Wunder *ἀρκέσαντα ἢ ἀρκέσοντα, ὁ* Nauck *κέρδη μὲν ἐμπολῶντα καὶ ὁ* Hense *κέρδη μὲν εἰσοίσοντα. Ἀλλ' οἱ νεώτεροι ἐκδόται ὀρθῶς ποιοῦσι διατηροῦντες τὴν παράδοσιν. Κατὰ ταύτην ὁ* Bellermann *παρατηρεῖ, ὅτι αἱ αἰτιατικαὶ κέρδη καὶ ἄτην εἶναι παραθέσεις εἰς τὸ νοούμενον ὑποκείμενον τοῦ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἄτην δὲ τοῖς πέμψασιν, οἵ μ' ἀπήλασαν·[1]
σημεῖα δ' ἦξειν τῶνδέ μοι παρηγγύα[2]*,*
ἢ σεισμὸν[3] *ἢ βροντήν τιν' ἢ Διὸς σέλας.* 95
ἔγνωκα μὲν νῦν, ὡς με τήνδε τὴν ὁδὸν[4]
οὐκ ἔσθ' ὅπως[5] *οὐ πιστὸν ἐξ ὑμῶν*[6] *πτερὸν*
ἐξήγαγ' εἰς τόδ' ἄλσος· οὐ γὰρ[7] *ἄν ποτε*

κάμψειν. Ἡ μετοχὴ οἰκήσαντα εἶναι ὑποθετική, ἐὰν οἰκήσω. Βεβαίως ὁ Οἰδίπους ἦλθεν εἰς τὴν Ἀττικήν, οὐχὶ ὅπως οἰκήσῃ, ἀλλ' ὅπως ἀποθάνῃ, ἀλλὰ καὶ ὁ τάφος δύναται νὰ εἰκονισθῇ ὡς κατοικία, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 890 "ὦ τύμβος, ὦ νυμφεῖον, ὦ κατασκαφὴς οἴκησις ἀείφρουρος„. "Ἄλλως ὁ Οἰδίπους καὶ ἐν στίχ. 627 λέγει ἑαυτὸν οἰκήτορα "κοὔποτ' Οἰδίπουν ἐρεῖς ἀχρεῖον οἰκητῆρα δέξασθαι τόπων τῶν ἐνθάδ', εἴπερ μὴ θεοὶ ψεύσουσί με„.

[1]) *Προσετέθη ἡ ἀναφορικὴ αὕτη πρότασις, διότι ἡ προηγουμένη δοτικὴ δὲν περιέχει ἐμφανῶς τὴν ἔννοιαν τῆς βιαίας ἀποδιώξεως, ὡς λέγει ὁ* Nauck.

[2]) *Τὸ παρηγγύα ὁ* Herwerden *ἔτρεψεν εἰς φερέγγυα, ὅπερ ἐδέξαντο ὁ* Nauck *καὶ ὁ* Wecklein. *Ἀλλ'*, ὁ Bellermann *διετήρησε τὴν λέξιν, διότι αὕτη παρέχει ἔννοιαν καλήν. Τὸ παρεγγυᾶν εἶναι ἐν τῇ στρατιωτικῇ γλώσσῃ ἐπὶ δόσεως τοῦ συνθήματος παρὰ τοῦ στρατηγοῦ, ὡς παρὰ Ξενοφῶντι ἐν Κύρ. Παιδείᾳ.* 3, 3 58 "παρηγγύα ὁ Κῦρος σύνθημα Ζεὺς σύμμαχος καὶ ἡγεμών„. *Ἐνταῦθα λοιπὸν τὰ σημεῖα παραβάλλονται πρὸς τὸ στρατιωτικὸν σύνθημα· ὡς οἱ στρατιῶται διὰ τοῦ συνθήματος ἀναγνωρίζουσιν ἀλλήλους, οὕτως ὁ Οἰδίπους διὰ τῶν σημείων μέλλει νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ πεπρωμένου. Ἐπὶ ὁμοίας περιστάσεως μεταχειρίζεται τὸ σύνθημα ἐν στίχ.* 46.

[3]) *Τὸ ἑπόμενον τινὰ ἐννοεῖται καὶ ἐνταῦθα. Σημαίνει, ὡς ἡμεῖς λέγομεν, ἓν εἶδος σεισμοῦ ἢ βροντῆς. Διὰ τούτων ὁ θεατὴς προπαρασκευάζεται εἰς τὸ τέλος τοῦ δράματος.*

[4]) *Ἡ αἰτιατικὴ αὕτη ἀνήκει εἰς τὸ ἐξήγαγε. Εἶναι δὲ ταυτόσημος αἰτιατική, οἷον τὸ ἐξέρχεσθαι ἔξοδον, ὡς παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Ἑλλην. Ι, 2, 17 "ἐξῆλθον δέ τινας καὶ ἄλλας ἐξόδους τοῦ χειμῶνος ἐς ἤπειρον„.*

[5]) *Τὴν φράσιν οὐκ ἔσθ' ὅπως οὐ δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν διὰ τοῦ ἀναμφιβόλως, βεβαίως, ὡς ἐν Φιλοκτήτ.* 195 "καὶ νῦν, ἃ πονεῖ δίχα κηδεμόνων, οὐκ ἔσθ' ὡς οὐ θεῶν του μελέτῃ„.

[6]) *Δηλαδὴ προερχόμενον ἐξ ὑμῶν, τῶν Εὐμενίδων. Πτερὸν ἐνταῦθα εἶναι ὁ οἰωνός, ὡς παρὰ Πινδάρ. ἐν Πυθ.* 9, 125 "πολλὰ πτερὰ δέξατο νίκας„.

[7]) *Ἐκ τῆς προηγουμένης περιόδου ἐννοεῖται ἡ φράσις, εἰ μὴ πτερὸν ἐξήγαγεν.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρώταισιν ὑμῖν ἀντέκυρσ' ὁδοιπορῶν,
νήφων ἀοίνοις[1], κἀπὶ σεμνὸν ἔξόμην
βάθρον τόδ' ἀσκέπαρνον[2]. ἀλλά μοι, θεαί,
βίου[3], κατ' ὀμφὰς τὰς Ἀπόλλωνος, δότε
πέρασιν[4] ἤδη καὶ καταστροφήν τινα[5],
εἰ μὴ δοκῶ τι μειόνως[6] ἔχειν, ἀεὶ

1) Ταῖς Εὐμενίσιν ἔσπενδον οὐχὶ οἶνον, ἀλλ' ὕδωρ καὶ μέλι, ὡς λέγεται ἐν στίχ. 481 "ὕδατος, μελίσσης· μηδὲ προσφέρειν μέθυ„, καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Εὐμενίσ. 110 "χοὰς ἀοίνους, νηφάλια μειλίγματα„. Καὶ τοῦτο μὲν εἶναι γνωστόν, ἀλλὰ τί χρησιμεύει ἡ φράσις νήφων ἀοίνοις; Ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Ellendt λέγεται, ὅτι εἶπε τὸν Οἰδίποδα νήφοντα διὰ τὴν ἔλλειψιν τροφῆς. Κατὰ δὲ τὸν Nauck ὁ Οἰδίπους ἦλθεν εἰς τὸ τέμενος τῶν ἀοίνων Ἐρινύων ὡς ἀεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον. Νομίζομεν, ὅτι ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία δὲν εἶναι ὀρθή· διότι ἂν ὁ ὅμοιος ἄγηται πρὸς τὸν ὅμοιον, ἡ συνάντησις ἦτο ὅλως φυσικὴ καὶ δὲν ἦτο ἀνάγκη τοῦ οἰωνοῦ. Οἱ ἄλλοι ἑρμηνευταὶ παρέρχονται σιωπηλῶς τὴν δυσκολίαν ταύτην. Ἡμεῖς ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι ἐνταῦθα ὑπόκειται ἡ ἔννοια, ὅτι οἱ πίνοντες πολὺν οἶνον δύνανται νὰ προσκρούσωσιν ὁ εἷς ἐπὶ τοῦ ἄλλου, ἀλλ' αἱ μὲν Εὐμενίδες δὲν πίνουσιν οἶνον, ἐγὼ δὲ δὲν εἶχον πίει τοιοῦτον. Καθ' ἡμᾶς ἡ ἔλλειψις τροφῆς οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχει πρὸς τὸ προκείμενον χωρίον. Τὸ σεμνὸν λέγεται ἐν σχέσει πρὸς τὰς Σεμνάς.

2) Τοῦτο ἐν στίχ. 19 εἶπεν ἄξεστον. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἀσκέπαρνον δέ, τὸν ἄγλυφον καὶ ἀπελέκητον καὶ ἄξεστον, οὐκ εἰργασμένον„. "Αν τὸ βάθρον ἦτο ἐξεσμένον καὶ πρὸς ἕδραν παρεσκευασμένον, οὐδεμίαν σημασίαν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ διότι ἤθελεν εἶναι φυσικὸν νὰ καθίσῃ ἐπὶ τοιαύτης ἕδρας. Τὸ ἄξεστον ὅμως βάθρον ὑποδεικνύει, ὅτι ἡ ὁδηγία ἦτο ἐκ θεοῦ.

3) Κατὰ τὸν Nauck ἡ ἔννοια ἀπήτει, πέρασιν ἤδη καὶ καταστροφὴν βίου. Ἀντὶ δὲ τοῦ βίου ἐνταῦθα εἰκάζει, ὅτι δύναται νὰ γραφῇ σεμναί, ὅπερ ἀπίθανον. Νομίζομεν, ὅτι προέταξε τὴν λέξιν ταύτην· διότι εἶναι ἡ σπουδαιοτέρα. Ὁμφὴ εἶναι ὁ χρησμός.

4) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Πέρασιν ἀντὶ τοῦ πέρας, ὅ ἐστι τελευτήν„. Διὰ τοῦ ἤδη ὑποδηλοῦται ὁ κόρος πρὸς τὸν βίον.

5) Μετεχειρίσθη τὴν ἀόριστον ἀντωνυμίαν, διότι ὑπάρχουσι διάφορα εἴδη τοῦ θανάτου. Ὁ Οἰδίπους εὔχεται θάνατον καὶ ἂς ἦναι οὗτος οἱοσδήποτε.

6) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Εἰ μὴ δοκῶ ὑμῖν ἐλαττόνως ἔχειν τὰ κακὰ καὶ δεῖσθαι προσθήκης κακῶν„. Τοῦτο λέγει μετά τινος ἀλγεινῆς εἰρωνείας, διότι ἀποβλέπει εἰς τὰς δεινὰς συμφοράς, εἰς ἃς ὑπεβλήθη. Τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Σχολιαστοῦ ἀποδέχονται

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μόχθοις λατρεύων[1] τοῖς ὑπερτάτοις βροτῶν. 105
ἴτ'[2], ὦ γλυκεῖαι παῖδες ἀρχαίου Σκότου,
ἴτ', ὦ μεγίστης Παλλάδος[3] καλούμεναι
πασῶν Ἀθῆναι τιμιωτάτη πόλις,
οἰκτείρατ'[4] ἀνδρὸς Οἰδίπου τόδ' ἄθλιον
εἴδωλον·[5] οὐ γὰρ δὴ τόδ' ἀρχαῖον δέμας.[6] 110

οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκδοτῶν, ἀλλὰ παρατηροῦσιν, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἦναι μεῖον ἢ μείω. Νομίζομεν, ὅτι τὸ ὑπάρχον δὲν ἀπέχει πολὺ τοῦ ποθουμένου. Ἀλλ' ὁ Hermann ἄλλως ἐξηγεῖ· ἐὰν μὴ κατὰ τύχην φαίνωμαι ὑμῖν εὐτελέστερος ἢ ὥστε νὰ παραχωρήσητε ταύτην τὴν εὐεργεσίαν, ἐν ᾧ ὑφίσταμαι τὰς ἐσχάτας τῶν ἀνθρωπίνων συμφορῶν. Ἀλλ' ἡ ἑρμηνεία τοῦ Σχολιαστοῦ εἶναι εὐστοχωτέρα, διότι συνήθως οἱ δυστυχοῦντες οὕτως εὔχονται, ὡς ἤδη παρετήρησεν ὁ Hartung.

[1]) Τὸ λατρεύειν σημαίνει δουλεύειν, ὑπηρετεῖν καὶ κατὰ τὴν σημασίαν συντάσσεται πρὸς δοτικήν, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 968 "κρείσσων γὰρ οἶμαι τῇδε λατρεύειν πέτρᾳ„ καὶ παρὰ Σοφοκλ. ἐν Τραχιν. 35 "αἰεὶ τὸν ἄνδρα ἔπεμπε λατρεύοντά τῳ„. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τρέψωμεν τὴν δοτικὴν εἰς αἰτιατικήν, ὡς εἴκασεν ὁ Wunder. Τὸ βροτῶν φαίνεται τῷ Nauck περιττὸν καὶ ὀχληρόν. Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιστάσει συνήθως προστίθεται διότι κεῖται ἀντὶ βροτείων μόχθων.

[2]) Ἡ ἔννοια τοῦ πορεύεσθαι ἐξηφανίσθη καὶ κεῖται ἀντὶ τοῦ ἄγε, φέρε. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Εὐφήμως τὰς Ἐρινύας γλυκείας φησίν, ἵνα μὴ πικραὶ αὐτῷ γένωνται„. Κατὰ μὲν τὸν Jacobs ὀνομάζει γλυκείας τὰς θεάς, διότι δι' αὐτῶν ἐλπίζει νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν γλυκὺν λιμένα τῶν συμφορῶν αὐτοῦ, κατὰ δὲ τὸν Bellermann, διότι πέποιθεν εἰς τὴν ἐπιείκειαν αὐτῶν.

[3]) Ἡ γενικὴ κεῖται κατηγορηματικῶς εἰς τὸ καλούμεναι καὶ δύναται νὰ νοηθῇ τὸ κτῆμα, ἢ τοιοῦτόν τι, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἰων. 9 "ἔστι γὰρ οὐκ ἄσημος Ἑλλήνων πόλις, τῆς χρυσολόγχου Παλλάδος κεκλημένη„.

[4]) Ὁ Nauck παταχοῦ τὸ οἰκτείρειν γράφει διὰ τοῦ ι, ὅπερ ἴσως εἶναι ὀρθότερον, καθ' ὅσον κυροῦται καὶ δι' ἐπιγραφῶν Corp. inscr. Att. I, 207· IV, 48· ἀλλ' οἱ ἐκδόται δὲν ἀκολουθοῦσι τούτῳ. Τὸ ὄνομα ἀνὴρ προστίθεται κυρίοις ὀνόμασιν ὡς ἐν Ἰλιάδ. Α, 92 "ἕλε δ' ἄνδρα Βρίηνρα„, ἐν Αἴαντ. 817 "ἀνδρὸς Ἕκτορος„· ἐν τούτοις δηλοῦται ἡ ἐξαρσις τοῦ ἀνδρείου καὶ τῆς ἀρρενωπίας. Ἐνταῦθα δὲ χρησιμεύει, ὅπως ποιήσῃ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν παροῦσαν ἀτονίαν, ἥτις δηλοῦται διὰ τοῦ ἄθλιον εἴδωλον.

[5]) Δὲν ὑπάρχει ὁ Οἰδίπους, ἀλλὰ μόνον ἀφομοίωμα αὐτοῦ, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 942 "κοὐκ οἶδ' ἐναίρων νεκρὸν ἢ καπνοῦ σκιάν, εἴδωλον ἄλλως„.

[6]) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί·

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

σίγα· πορεύονται γὰρ οἵδε[1] *δή τινες*
χρόνῳ[2] *παλαιοί, σῆς ἕδρας ἐπίσκοποι.*[3]

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

σιγήσομαί τε[4] *καὶ σύ μ' ἐξ ὁδοῦ πόδα*[5]
κρύψον κατ' ἄλσος, τῶνδ'[6] *ἕως ἂν ἐκμάθω*
τίνας λόγους ἐροῦσιν· ἐν γαρ τῷ μαθεῖν 115
ἔνεστιν ηὐλάβεια[7] *τῶν ποιουμένων.*

ΧΟΡΟΣ.

Στροφὴ α'.

ὅρα[8] *τίς ἆρ' ἦν; ποῦ ναίει;*

τόδε τὸ δέμας οὐκ ἔστιν ἀρχαῖον (ἐμὸν) δέμας.

[1]) *Κατὰ τὸν* Wunder *ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό, πορεύονται γὰρ ὧδε, ὡς ἐν στίχ.* 723 "*ἄσσον ἔρχεται Κρέων ὅδ' ἡμῖν*„· *καὶ ἐν 'Αντιγόν.* 155 "*ἀλλ' ὅδε γὰρ δὴ βασιλεὺς χώρας*„.

[2]) *Χρόνος ἐνταῦθα εἶναι ἡ ἡλικία, ὡς ἐν 'Αντιγόν.* 724 "*οὐ τὸν χρόνον χρὴ μᾶλλον ἢ τἄργα σκοπεῖν*„.

[3]) *Κατάσκοποι τοῦ καθίσματός σου.*

[4]) *Ὁ* Nauck *εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ τοι. 'Αλλὰ τό τε καὶ ἀπαντᾷ καὶ ἐν στίχ.* 494 "*ἠκούσαμέν τε χὠτι δεῖ πρόστασσε δρᾶν*„.

[5]) *'Εν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται καὶ σύ μ' ἐξ ὁδοῦ πόδα, ὡς ἔχομεν ἐν τῷ κειμένῳ. 'Αλλ' ἐπειδὴ οἱ κριτικοὶ προσέκρουσαν εἰς τὴν λέξιν πόδα, ὁ μὲν* Cobet *εἶκασε πάλιν, ἄλλοι πέλας, ὁ* Keck *ἐκποδὼν ὁδοῦ καὶ ὁ* Martin *εἰς τόδε, ὅπερ ἐδέξατο ὁ* Meineke *καὶ ὁ* Bellermann. *'Αλλὰ παραπλήσιον ὑπάρχει παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ.* 806 "*ποῖ μ' ὑπεξάγεις πόδα;*„ *Τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι βεβαίως ὀλίγον διάφορον, ἀλλ' οἱ τραγικοὶ ἀγαπῶσι τὰς τοιαύτας περιφράσεις. Ὁ Οἰδίπους μέχρι τοῦδε ἐκάθητο ἐγγὺς τοῦ ὁδοῦ ἐν τοῖς ὁρίοις τοῦ τεμένους καὶ νῦν ἐπιθυμεῖ, ἵνα ἀχθῇ βαθύτερον.*

[6]) *Τὸ μανθάνειν συνιάσσεται πρὸς γενικὴν οὐ μόνον παρὰ τοῖς ποιηταῖς, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς πεζογράφοις, ὡς ἐν Φιλοκτήτ.* 370 "*πρὶν μαθεῖν ἐμοῦ*„, *παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ* 992 "*τί βούλει δεύτερον μαθεῖν ἐμοῦ;*„ *Ξενοφ ἐν Κύρ. ἀναβάσ.* 4. 8, 5 "*ἀλλὰ διαλέγου, καὶ μάθε πρῶτον αὐτῶν, τίνες εἰσίν*„, *Πλάτ ἐν Γοργ.* 488, C "*οὐχ οἷός τ' ἦ μαθεῖν σοῦ τί ποτε λέγεις*„. *Ὁ ποιητὴς ἠδύνατο νὰ εἴπῃ· ἕως ἂν ἐκμάθω, τίνας οἵδε λόγους ἐροῦσιν.*

[7]) *Ἡ πρόνοια ἐν τῇ ἐνεργείᾳ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς μαθήσεως, δηλ. ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ ἐνεργήσῃ μετὰ προνοίας, ὀφείλει πρῶτον νὰ μάθῃ ἀκριβῶς τὰ πράγματα.*

[8]) *Ἡ πάροδος ἐνταῦθα ἔχει τὸ-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ποῦ κυρεῖ ἐκτόπιος[1] *συθεὶς ὁ πάντων*
ὁ πάντων ἀκορέστατος;[2] 120
προσδέρκου, λεῦσσέ νιν[3],

πον κομμοῦ, ὡς ἐν τῇ Ἠλέκτρᾳ καὶ ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἑρμηνευτῶν δέχονται, ὅτι ἡ πάροδος δὲν ᾄδεται ὑφ' ὁλοκλήρου τοῦ χοροῦ, ἀλλ' ἓν μέρος ταύτης ὑπό τινος χορευτοῦ, ἄλλο ὑπὸ ἄλλου, π. χ. ὁ πρῶτος χορευτὴς ᾄδει τοὺς στίχους 117—120, ὁ δεύτερος τοὺς 121 καὶ 122, ὁ τρίτος τοὺς 123—137, ὁ τέταρτος τοὺς 140 καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Bellermann *ἡ διαίρεσις αὕτη ὅλως αὐθαιρέτως ἐπενοήθη· διότι οὐ μόνον ἐξωτερικαὶ μαρτυρίαι ἐλλείπουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐσωτερικῶν λόγων αὕτη εἶναι ἀπίθανος, διότι λίαν ἤθελε βλάψει τὴν δραματικὴν δύναμιν. Κατὰ τοῦτον αἱ ἐπιφωνήσεις, ὡς ἐν στίχ. 140 καὶ 143 καὶ ἔτι μᾶλλον τὸ τμῆμα 207—226 ᾀδόμενον ὑφ' ἑκάστου χορευτοῦ ἤθελεν ἀσθενῶς ἐπιδράσει, ἐν ᾧ, ἐὰν ἐνταῦθα ὁ ὅλος χορὸς ἐξεδήλου τὸν φόβον αὐτοῦ διὰ τὸν κατηραμένον ξένον, ἡ ἐντύπωσις ἤθελεν εἶναι καταπληκτική. Βεβαίως μαρτυρία περὶ τοῦ τρόπου τῆς διδασκαλίας μέχρις ἡμῶν δὲν διετηρήθη, ἀλλ' ἐν τοιούτοις ζητήμασι πάνυ ὀλίγας εἰδήσεις ἔχομεν. Ἐσωτερικοὶ ὅμως λόγοι, ὡς νομίζομεν, δὲν ἐλλείπουσι, δι' οὓς δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν τὴν διαίρεσιν τοῦ χορικοῦ· δηλ. τὰ ὅρα, προσδέρκου, λεῦσσέ νιν μαρτυροῦσιν, ὅτι δὲν ᾄδει ὁλόκληρος ὁ χορός, ἀλλ' εἷς χορευτὴς παρακελεύεται τὸν ἕτερον. Ἔχομεν ὅμως τὴν γνώμην, ὅτι ἡ διαίρεσις ὑπάρχει μόνον ἐν τῷ πρώτῳ τμήματι τοῦ κομμοῦ 117—206. Παραπλησία διαίρεσις γίνεται καὶ ἐν Αἴαντι στίχ. 866. Ὁ Οἰδίπους ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ, στίχ. 57, καὶ ὁ Ξένος συνεβούλευσεν αὐτῷ, ὅπως μὴ καταλίπῃ τὴν θέσιν στίχ. 77. Λοιπὸν οἱ Κολωνιᾶται κατὰ τὴν εἴδησιν τοῦ Ξένου εἰς τοῦτον τὸν τόπον εὐθὺς ἐν ἀρχῇ προσεῖδον, ἀλλὰ μὴ ἰδόντες πειρῶνται νὰ ἀνεύρωσι τοῦτον. Μετεχειρίσθη τὸν παρατατικὸν ἦν, διότι ὁ Οἰδίπους δὲν εὑρίσκεται ἤδη ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Ξένου δηλωθέντι τόπῳ. Τὸ ναίει ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διατρίβει. Τὴν ταραχὴν τοῦ χοροῦ δεικνύουσιν αἱ ἐπαναλήψεις τῶν αὐτῶν λέξεων καὶ τὰ πολλὰ ἀσύνδετα.*

[1]) *Ἔθηκεν ἐπίθετον ἀντὶ ἐπιρρήματος ὡς ἐν στίχ. 233 "πάλιν ἔκτοπος, αὖθις ἄφορμος ἐμᾶς χθονὸς ἔκθορε". Σημαίνει ἐκ τοῦ τόπου ὁρμήσας.*

[2]) *Τὸ θετικὸν ὑποτίθεται ἀκορής, ὡς τὰ διακορής, κατακορής, ὑπερκορής. Εὕρηται καὶ τὸ ἀκορεστότατος παρ' Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 548. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Παρ' ὅσον οὐδεὶς αὐτῷ τῶν ἄλλων ἤρκεσε τόπων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦτον ἦλθεν ἀφόβως". Δύναται νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τοῦ ἀσεβέστατος· Ἡ λέξις λαμβάνεται καὶ ἐπὶ ἠθικῆς σημασίας, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ 926 "μήποτ' ἐμοὶ φρόνημα ψυχᾶς τ' ἀκόρεστος εἴη".*

[3]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται λεύσατ' αὐτόν, ἀλλ' ὁ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

προσπεύθου[1] πανταχῇ.
πλανάτας[2],
πλανάτας τις ὁ πρέσβυς, οὐδ'
ἔγχωρος· προσέβα[3] γὰρ οὐκ
ἄν ποτ' ἀστιβὲς[4] ἄλσος ἐς
τᾶνδ' ἀμαιμακετᾶν[5] κορᾶν,
ἃς[6] τρέμομεν λέγειν
καὶ παραμειβόμεσθ' ἀδέρκτως[7],
ἀφώνως[8], ἀλόγως τὸ τᾶς
εὐφήμου[9] στόμα φροντίδος

Hermann ἔτρεψεν λεῦσέ νιν, ὅπερ ἐδέξαντο οἱ νεώτεροι ἐκδόται.

1) Ἐρώτα, ἐξέταζε.

2) Πλανήτης ἐνταῦθα εἶναι ὁ ξένος, ὡς δεικνύει ἡ φράσις οὐδ' ἔγχωρος.

3) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Πάντως, φησί, ξένος ἐστὶν ἀγνοῶν. Οὐ γὰρ ἂν ἐπέβαινεν, εἰ ἤδει."

4) Ἀστιβὲς εἶναι τὸ ἀπάτητον. Ἡ πρόθεσις τίθεται μετὰ τὴν συντακτικὴν πτῶσιν, ὅταν ἀκολουθῇ γενική, ὡς ἐν Οἰδίποδι τυράνν. 178 "ἀκτὰν πρὸς ἑσπέρου θεοῦ". Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 186 "βρέτη πεσούσας πρὸς πολυσσούχων θεῶν". Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 24 "λειμῶν' ἐς Ἥρας".

5) Ἀμαιμάκετος σημαίνει τὸν ἀκαταμάχητον τὸν ἀπροσπέλαστον. Οἱ ἐτυμολόγοι διαφωνοῦσι περὶ τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν θεωροῦσι ταύτην συγγενῆ πρὸς τὸ μαιμάσσω, ἄλλοι δὲ πρὸς τὸ μάχεσθαι καὶ ἄλλοι πρὸς τὸ μακρός. Ὁ Ὅμηρος ἀποδίδει τὸ ἐπίθετον τῇ Χιμαίρᾳ ἐν Ἰλιάδ. Ζ, 179 καὶ Π, 329.

6) Ἡ αἰτιατικὴ ἐξαρτᾶται ἐ τοῦ λέγειν καὶ ἐκ τοῦ παραμε βόμεσθα.

7) Χωρὶς νὰ ῥίπτωμεν βλέμμ Τοῦτο πράττουσιν οἱ ὑπὸ θεοληψίᾳ καταλαμβανόμενοι. Κατὰ τὸν Σχολι στήν· "Οὐ προσβλέποντες, ἀλλ' ἢ κα ταμύοντες ἢ κύπτοντες".

8) Ἄνευ φωνῆς, ἄνευ λόγο Τοῦτο μαρτυρεῖ, ὅτι τὰ ἱερὰ τῶ ἄλλων θεῶν παρερχόμενοι ἡῦχοντο Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Παρ όντες, φησί, ταύτας τὰς θεὰς οὐδ νὸς λόγου ποιούμεθα, ἀλλὰ σιωπ ἔχομεν. Ἐν ἑαυτοῖς δὲ μόνον κ κατὰ διάνοιαν εὐφημότερον διαλ γόμεθα, ὁποῖοι γινόμεθα ὅταν δ μάλιστα ἔν τινι φρικωδεστέρῳ γ νώμεθα φόβῳ".

9) Εὔφημος εἶναι ἡ σιωπηλ Τὸ δὲ στόμα ἱέναι ἐγένετο κατ τὸ φωνὴν ἱέναι. Ἀλλ' ὁ σιωπῶ δὲν ἐκπέμπει φωνήν. Νομίζομεν, ὅ ἐννοεῖ τὴν ἐνδόμυχον. Κατὰ τὸ Nauck τὸ ἱέντες εἶναι ἡμαρτημέ νον, διότι περιεμένομεν φέροντες

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἰέντες· τὰ δὲ[1] *νῦν τιν' ἥκειν*
λόγος οὐδὲν ἄξονθ'[2],
ὃν ἐγὼ λεύσσων[3] *περὶ πᾶν· οὔπω* 135
δύναμαι τέμενος
γνῶναι ποῦ μοί ποτε ναίει.

Σύστημα α'.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὅδ' ἐκεῖνος[4] *ἐγώ· φωνῇ γὰρ ὁρῶ*[5],

[1]) *Εἶναι ὑπερβατὸν ἀντὶ τὰ νῦν δέ, ἡ δὲ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· τὰ νῦν δὲ λόγος ἐστὶ (=λέγεται) ἥκειν τινα οὐδὲν ἄζοντα Ἡ πρότασις αὕτη ἔπρεπε νὰ συνδέηται τοῖς ἡγουμένοις διὰ τοῦ ἅς, ἀλλ' ὁ ποιητὴς κατέστησε τὸν λόγον ἀνεξάρτητον.*

[2]) *Παρὰ τῷ Σχολιαστῇ ἀναγινώσκεται καὶ ἡ γραφὴ λιάζοντα, ὁ Τρικλίνιος ἔγραψεν ἄγονθ' καὶ ὁ* Blaydes *οὐκ ἀλέγονθ', ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ* Wunder, *διότι τὸ ἐνεργητικὸν ἄζειν δὲν ἀπαντᾷ ἀλλαχοῦ.*

[3]) *Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσίν· ὃν ἐγώ, λεύσσων περὶ πᾶν τέμενος, οὔπω δύναμαι γνῶναι, ποῦ μοί ποτε ναίει. Ἡ ἐξήγησις τῆς στροφῆς εἶναι ἥδε· Παρατήρει· ποῖος λοιπὸν νὰ ἦτο; Ποῦ διατρίβει; Ποῦ κατὰ τύχην εἶναι κινηθεὶς ἀπὸ τὴν θέσιν του ὁ ἀπὸ ὅλους ἀπὸ ὅλους ἀσεβέστατος; Προσεκτικὰ παρατήρει, προσπάθει νὰ ἴδῃς αὐτόν, ἐξέταζε εἰς ὅλα τὰ μέρη. Ξένος, κάποιος ξένος ἦτο ὁ γέρων καὶ οὐχὶ ἐντόπιος, διότι ἄλλος οὐδέποτε ἠδύνατο νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸ ἄβατον ἱερὸν τούτων δὰ τῶν ἀπροσπελάστων κορῶν, τὰς ὁποίας τρέμομεν νὰ ὀνομάζωμεν καὶ τὰς ὁποίας διερχόμεθα χωρὶς νὰ ῥίψωμεν βλέμμα, χωρὶς νὰ ὁμιλήσωμεν, χωρὶς νὰ εἴπωμεν λόγον ἐνδομύχως λέγοντες εὐλαβῆ προσευχήν· τώρα ὅμως λέγεται, ὅτι ἦλθέ τις χωρὶς νὰ εὐλαβῆται αὐτάς, τὸν ὁποῖον ἐγώ, ἂν καὶ παρατηρῶ εἰς ὅλον τὸ ἱερόν, ὅμως ἀκόμη δὲν δύναμαι νὰ γνωρίσω, ποῦ τέλος πάντων μοῦ διατρίβει.*

[4]) *Δηλαδὴ ἐκεῖνος, ὃν ζητεῖτε, ὡς παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Νεφέλ. 1168 "ὅδ' ἐκεῖνος ἀνὴρ„ καὶ ἐν Ἱππ. 1331 "ὅδ' ἐκεῖνος ὁρᾶν„.*

[5]) *Συνήθως οἱ ἑρμηνευταὶ θέτουσι κόμμα μετὰ τὴν λέξιν ὁρῶ, ὅπως τὸ φατιζόμενον ἐξηγήσωσι τὸ τῆς παροιμίας, ὡς φάτις ἀνδρῶν, ἐν Ἀντιγόν. 829. Οὕτω σημαίνει· διότι ἐκ τῆς φωνῆς βλέπω ὑμᾶς, ὡς συνειθίζουσι νὰ λέγωσι, κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον, δηλ. καταλαμβάνω ποῦ εἶσθε. Κατὰ τὴν ἔννοιαν παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1325· "Οὐ γάρ με λήθεις, ἀλλὰ γιγνώσκω σαφῶς, καίπερ σκοτεινός, τήν γε σὴν αὐδὴν ὅμως,„ καὶ ἐν τῇδε τῇ τραγῳδ. 891 "ὦ φίλτατ', ἔγνων γὰρ τὸ προσφώνημά*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸ φατιζόμενον.

ΧΟΡΟΣ.

ἰώ ἰώ, 140

δεινὸς[1] *μὲν ὁρᾶν, δεινὸς δὲ κλύειν.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

μή μ', ἱκετεύω, προσίδητ' ἄνομον.[2]

σου „. Ἀλλ' ὁ Bellarmann ἀφαιρῶν τὸ κόμμα λαμβάνει τὸ φατιζόμενον ὡς ἀντικείμενον τοῦ ὁρῶ καὶ ἐξάγει τὴν ἔννοιαν· | διὰ τῆς ποιότητος τῆς φωνῆς βλέπω ὅ τι λέγεται, δηλ. γνωρίζω ἐκ ποίας διευθύνσεως οἱ λόγοι ἔρχονται, ἐκ ποίας ἀποστάσεως, ἐκ ποίου γένους, ἡλικίας, ἀριθμοῦ, ὥστε νὰ ἐντύχω ὑμῖν καὶ προσαγορεύσω ὑμᾶς. Κατὰ τὸν Bellermann τὸ φατιζόμενον δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ τὸ τῆς παροιμίας, διότι τοιαύτη ἔννοια ἀντίκειται πρὸς τὴν θέσιν τοῦ Οἰδίποδος καὶ διότι ἡ λέξις ἀλλαχοῦ δὲν ἔχει τοιαύτην σημασίαν. Ἄλλοι ἐξηγοῦσιν ἐκ τῆς φωνῆς διακρίνω τὴν ἔννοιαν, τὴν σημασίαν τῆς γνώμης. Ἀλλ' ὁ Bellarmann παρατηρεῖ, ὅτι οὕτως ἤθελεν ἐξαρθῆ ἐκεῖνο, καθ' ὃ δὲν διαφέρει ὁ τυφλὸς τοῦ βλέποντος. Διότι ἀμφότεροι (δηλ. καὶ ὁ τυφλὸς καὶ ὁ βλέπων) τὴν ἔννοιαν γινώσκουσιν ἐκ τῆς φωνῆς τοῦ λέγοντος. Ἐν δὲ τῷ λεξικῷ τοῦ Ellendt συντάσσεται τὸ φωνῇ φατιζόμενον, ἀλλ' ἡ θέσις τῶν λέξεων κωλύει τοιαύτην σύνταξιν καὶ τὸ φωνῇ διατηρεῖ τὴν ἔμφασιν αὐτοῦ, ἂν συνταχθῇ πρὸς τὸ ὁρῶ, ὡς νομίζομεν. Νομίζομεν, ὅτι ἡ πρώτη ἑρμηνεία εἶναι πιθανωτέρα· διότι ἡ τοῦ Bellarmann φαίνεται ἐζητημένη. Οὕτω σημαίνει, ἐκ τῆς φωνῆς καταλαμβάνω, ὅτι εἶσθε παρόντες.

1) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἀσεβής. Τὴν ἑρμηνείαν ταύτην δεχόμενος ὁ Bellermann παρατηρεῖ, ὅτι λέγει ὁ χορὸς ταῦτα, διότι ὁ Οἰδίπους διατρίβει ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπερ οὐχ ἁγνὸν πατεῖν. Νομίζομεν, ὅτι τὸ ἐπίθετον διατηρεῖ τὴν κυρίαν αὐτοῦ σημασίαν, δηλ. σημαίνει, ὅτι εἶναι φοβερὸς καὶ κατὰ τὴν ὄψιν καὶ κατὰ τὴν ἀκοήν. Ὅτι ἡ ὄψις αὐτοῦ ἦτο φοβερά, πρόδηλον ἐκ τοῦ βίου, ὃν διῆγεν, φαίνεται δ', ὅτι καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ εἶχεν ἀλλοιωθῆ ἐπὶ τὸ ἀγριώτερον. Τοῦτο ἦτο ὅλως φυσικὸν νὰ εἴπῃ ὁ χορὸς ἐν τῇ θέᾳ τοῦ δυστυχοῦς. Συνάπτεται δὲ καὶ τοῖς ἡγουμένοις, διότι ὁ Οἰδίπους εἶπε περὶ φωνῆς καὶ ὁράσεως.

2) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν λείπει τὸ ὡς, κατὰ δὲ τὸν Wunder τὸ προσορᾶν συνετάχθη πρὸς διπλῆν αἰτιατικήν, ὡς τὰ λαγχάνειν, τυγχάνειν, συντάσσονται πρὸς διπλῆν γενικήν. Ὁ Οἰδίπους ὑπερασπίζει ἑαυτὸν κατὰ τῆς κατηγορίας τοῦ χοροῦ ἐν στίχ. 120 " ὁ πάντων ἀκορέστατος„ καὶ ἐν στίχ. 133 "οὐδὲν ἄζοντα„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

Ζεῦ ἀλεξήτωρ[1]*, τίς ποθ' ὁ πρέσβυς;*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

οὐ[2] *πάνυ μοίρας εὐδαιμονίσαι*
πρώτης, ὦ τῆσδ' ἔφοροι[3] *χώρας.* 145
δηλῶ δ'·[4] *οὐ γὰρ ἂν ὧδ' ἀλλοτρίοις*
ὄμμασιν εἶρπον
κἀπὶ σμικροῖς μέγας ὥρμουν.[5]

[1]) Ἀλεξήτωρ εἶναι ὁ βοηθός, ὁ ὑπέρμαχος. Ἐν τοῖς χειρογράφοις εὕρηται ἡ κλητικὴ διὰ τοῦ ω, ὡς τὸ προπάτωρ καὶ παντλάμων, ὅπερ ἐδέξαντο οἱ νεώτεροι ἐκδόται.

[2]) Ἡ ἄρνησις προσδιορίζει τὸ πρώτης. Ἡ δὲ σύνταξις ἔχει οὕτωσιν· οὐ πάνυ πρώτης μοίρας εἰς τὸ εὐδαιμονίσαι (ἐστὶν ὁ πρέσβυς ἢ εἰμί). Τὸ χωρίον ἐξηγεῖ ὁ Εὐστάθιος ἐν Ἰλιάδ. Δ σελ. 479, 15 "Ἦγουν οὐ τῆς πρώτης μοίρας τῶν εὐδαιμονιζομένων, ἀλλὰ δηλαδὴ τῆς ἐσχάτης„. Ἡ γενικὴ πρώτης μοίρας εἶναι τῆς ποιότητος, ὡς παρὰ Πινδάρ. ἐν Πυθ. Γ' 60 "χρὴ τὰ ἐοικότα παρ' δαιμόνων μαστευέμεν γνόντα... οἵας εἰμὲν αἴσας„, Πλούταρχ. ἐν βίῳ Νουμᾶ κεφ. 2 "ὡς οὐ τεθνηκότα τὸν Ῥωμύλον, ἀλλὰ κρείττονος ὄντα μοίρας„. Οὕτω δύναται νὰ συνταχθῇ τὸ χωρίον, ἀλλ' ὁ Vauvillier ἔτρεψε τὸ πρώτης εἰς πρωτῆς= πεπρωμένης, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Nauck. Οὗτος τὴν γενικὴν ἐξαρτᾷ ἐκ τοῦ εὐδαιμονίσαι, ὡς παρὰ Πλάτων. ἐν Κρίτων. 43 Β "πολλάκις σε ηὐδαιμόνισα τοῦ τρόπου„ καὶ ἐν Φαίδων. 58 Ε "εὐδαίμων... τοῦ τρόπου καὶ τῶν λόγων„. Ἴσως ἡ διόρθωσις ἐγένετο μετ' εὐφυΐας, ἀλλὰ τὸ πρωτὸς εὕρηται μόνον παρὰ μεταγενεστέρῳ γραμματικῷ.

[3]) Τοῦτο λέγει τιμητικῶς, ὡς ἐν στίχ. 831 "ὦ γῆς ἄνακτες„.

[4]) Ἐννοεῖται ἡ φράσις, οὐκ ὢν μοίρας πρώτης. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἐκ τῆς ἐμφανίσεώς μου γένεται φανερόν. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγόν. 20 "δηλοῖς γάρ τι καλχαίνουσ' ἔπος„. Ὁ ἑπόμενος σύνδεσμος ἔν τισι χειρογράφοις λείπει καὶ ἐν ἄλλοις φέρεται Τούτου ἕνεκεν καὶ διότι εἰς τὸ μέτρον προσκρούει ὁ Nauck. ἔτρεψεν εἰς οὐ τἄν. Ἀλλ' ὁ Bellermann παρατηρεῖ, ὅτι ὁ δάκτυλος ἐν τῇ δευτέρᾳ θέσει τοῦ ἀναπαιστικοῦ συστήματος δὲν εἶναι μὲν συχνός, ὅμως ὑπάρχει ἐν τῇ ἡμετέρᾳ τραγῳδίᾳ ἔτι τρὶς ἐν στίχ. 1773, 1777 καὶ 1778, ἐν Φιλοκτήτ. 193 Καὶ παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ καὶ τῷ Εὐριπίδῃ εὑρίσκονται ἱκανὰ παραδείγματα

[5]) Ὁ Οἰδίπους παραβάλλει ἑαυτὸν πρὸς μέγα πλοῖον, ὅπερ στηρίζεται ἐπὶ μικρᾶς ἀγκύρας, ὡς δὴ ἐπὶ τῆς ἀσθενοῦς χειρὸς τῆς Ἀντι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

Ἀντιστροφὴ α΄.

ἦ ἔ[1], ἀλαῶν ὀμμάτων 150
ἆρα καὶ ἦσθα φυτάλμιος;[2] δυσαίων[3],

γόνης. Ὁ Reisig, τὸ σμικροῖς ἔτρεψεν εἰς σμικρᾶς, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Hartung, διότι, ὡς λέγει, τὸ ὁρμεῖν συντάσσεται πρὸς γενικήν. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ἀκριβές, διότι συχνάκις συντάσσεται πρὸς δοτικήν, ὡς παρὰ Πλουτάρχ. ἐν βίῳ Σόλων. 19 "οἰόμενος ἐπὶ δυσὶ βουλαῖς ὥσπερ ἀγκύραις ὁρμοῦσαν ἧττον ἐν σάλῳ τὴν πόλιν ἔσεσθαι„. Δημοσθέν. 56, 44 "ἐπὶ δυοῖν ἀγκύραιν ὁρμεῖν„. Ἀριστείδ. I, 176 "πάντες ἐπὶ δυοῖν ὁρμεῖν ἔδοξαν οἱ Ἕλληνες„. Λιβάν. ἐν ἐπιστολ. 233 "ὅπως ἐπὶ δυοῖν ἀγκύραιν ὁρμεῖν ἔχῃ„. Ἐν τοῖς Σχολίοις εὑρίσκομεν δύο ἑρμηνείας· "Καὶ ἐπὶ εὐτελέσιν αἰτήμασιν οὐκ ἂν σφόδρα ἱκέτευον, εἰ μὴ ἤμην δυστυχής„ καὶ "Τοῦτο δέ φησι παρ' ὅσον μέγας ὢν κατὰ μέγεθος καὶ τὴν ἡλικίαν ὑπὸ σμικρᾶς τῆς θυγατρὸς ὁδηγεῖται„. Τὴν πρώτην ἑρμηνείαν ἐδέξατο ὁ Hermann ἐξηγῶν· ἄλλως χάριν μικροῦ δώρου ἐγώ, ὅστις μέγας καὶ ἐπιφανὴς ἀνήρ εἰμι, δὲν ἤθελον μείνει ἐν τούτῳ τῷ λιμένι. Ὑποτεθείσθω, ὅτι ὁ Οἰδίπους ἠδύνατο νὰ ὀνομάσῃ ἑαυτὸν ἐπιφανῆ· ὅμως ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸ προηγούμενον ὀηλῶ δέ. Ἄλλως ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ ἐποικίας, ἀφ' οὗ δὲν γίνεται, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Hartung. Διὰ μὲν τοῦ σμικρὰ ἐννοεῖ τὴν Ἀντιγόνην, διὰ δὲ τοῦ μέγα ἐννοεῖ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος αὐτοῦ. Ἡ ἐξήγησις τοῦ μέρους τούτου εἶναι ἥδε· Δὲν εἶμαι πολὺ τῆς πρώτης τύχης ὥστε νὰ μὲ μακαρίσῃ τις, ἂ ἔφοροι ταύτης δὲ τῆς χώρας· τοῦτο γίνεται φανερὸν ἐκ τῆς ἐμφανίσεώς μου· διότι ἂν δὲν ἤμην δυστυχέστατος, δὲν ἤθελον πορευέσθαι τοιουτοτρόπως διὰ ξένων ὀφθαλμῶν καὶ δὲν ἤθελον στηρίζεσθαι εἰς μικρά, ἐν ᾧ εἶμαι μέγας.

[1]) Ἐπειδὴ τὸ δεύτερον ἔ λαμβάνεται ὡς μακρὸν, ὁ Dindorf εἴκασεν ἐή, ὅπερ καὶ ἄλλοι ἐκδόται δέχονται. Ὁ Musgrave εἶχεν εἰκάσει αἳ, αἳ.

[2]) Μετὰ τὴν λέξιν ὀμμάτων Κοραῆς ἔθηκε στιγμήν, ἣν δέχονται ἐκδόται τινες. Οὕτω γίνεται ἐπιφώνησις. Τὸ φυτάλμιος ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν τοῦ φυτεύω, ὡς ἐν ἀποσπάσμ. 715 "μητρὶ καὶ φυταλμίῳ πατρί„ καὶ φυταλμία χθὼν λέγεται ἡ πατρίς. Ἐνταῦθα κεῖται ἐν μεταφορικῇ σημασίᾳ, δηλ. εἶσαι ὁ φυσικὸς αἴτιος τῶν τυφλῶν ὀφθαλμῶν σου. Ἡ σύνταξις αὕτη ἐγένετο κατὰ τὸ φύειν σῶμα, φρένας, κέρεα, Ἡρόδοτ. 4, 29, πτερὰ παρ' Ἀριστοφάν. ἔ Ὄρνισ. 785 σάρκας παρὰ Πλάτων ἐν Νόμ. 7, 797 Ε. Ὅταν βλέπῃ τις τυφλόν, τοιαύτην ἐρώτησιν συνήθως ἀποτείνει. Ἡ ἀντίθεσις ὑπονοεῖται, διὰ ξένης ἐνεργείας; Βεβαίως ὁ χορὸς δὲν διενοήθη, ὅτι αὐτὸς ὁ Οἰδίπους ἐτύφλωσεν ἑαυτόν.

[3]) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν λείπ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μακραίων[1] *τ' ἔθ', ὅσ' εἰκάσαι.*
ἀλλ' οὐ μὰν ἔν γ' ἐμοὶ[2]
προσθήσεις[3] *τάσδ' ἀράς.*
περᾷς[4] *γάρ,* 155
περᾷς· ἀλλ' ἵνα[5] *τῷδ' ἐν ἀ-*
φθέγκτῳ[6] *μὴ προπέσῃς νάπει*

τὸ εἶ. Ὁ Wecklein ὅμως νομίζει, ὅτι εἶναι ἐπιφώνησις, ὅπερ δὲν πιστεύομεν.

[1]) Ὁ Hartung παρατηρεῖ, ὅτι τὸ γῆρας δὲν εἶναι δυστύχημα καὶ ὅτι τὸ ἐπίθετον ἀποδίδοται τοῖς θεοῖς. Διὰ τοῦτο θεωρῶν τὴν λέξιν γλώσσημα ἐξαλείφει. Ὄντως τὸ γῆρας δὲν εἶναι πάντοτε δυστυχές, ἀλλὰ τῷ Οἰδίποδι ἦτο. Κατὰ τὸν Wecklein εἶναι εἶδός τι ἓν διὰ δυοῖν. Τὸ ἐπίθετον ἀποδίδοται μὲν καὶ εἰς θεῖα ὄντα, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 518 "οὔ τοι βίου μοι τοῦ μακραίωνος πόθος". Ἐν τοῖς πλείστοις χειρογράφοις ἀναγινώσκεται μακραίων τέ θ', ἀλλ' ἤδη ἐν ταῖς ἀρχαίαις ἐκδόσεσι τοῦ Turnebus (1553) καὶ τοῦ Stephanus (1568) φέρεται τ' ἔθ', ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Bellermann. Ἀντὶ τοῦ ὅσ' τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ὡς, ἀλλ' ὁ Bothe ἔτρεψεν εἰς ἀντωνυμίαν, ἥτις συντάσσεται πρὸς ἀπαρέμφατον, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. VI, 25 "ὅσα μέντοι ἤδη δοκεῖν αὐτῷ". Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "δυστυχὴς καὶ γέρων εἶ, ὡς ἔστι στοχάσασθαι ἀπὸ τοῦ εἴδους".

[2]) Καθ' ὅσον τοὐλάχιστον ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμέ. Τὴν αὐτὴν σημασίαν ἡ πρόθεσις ἔχει καὶ ἐν στίχ. 247 "ἐν ὕμμι γὰρ ὡς θεῷ κείμεθα τλάμονες".

[3]) Ἀλλ' εἰς τὰ προηγούμενα δυστυχήματα δὲν θὰ προσθέσῃς τὴν ἀράν, ὅτι εἰσέδυσας εἰς ἄβατον τόπον.

[4]) Τοῦτο λέγει ὁ χορὸς μετὰ συγκινήσεως βλέπων τὸν Οἰδίποδα χωροῦντα εἰς τὸ ἱερώτατον τοῦ τεμένους. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Βαδίζεις γὰρ εἰς ὃ οὐ προσήκει χωρίον ἐπιβαίνειν".

[5]) Ἡ τελικὴ αὕτη πρότασις ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μετάσταθι καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ φύλαξαι, ὅπερ κεῖται παρενθετικῶς. Κατὰ τὴν σύνταξιν ταύτην ἐξηγεῖται καὶ τὸ ἑπόμενον τῶν ὅπερ συντάσσεται πρὸς τὸ μετάστα᾽θι, διότι τὸ φυλάσσεσθαι δὲν συντάσσεται πρὸς γενικήν. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τρέψωμεν τὸ τῶν εἰς τῷ, ὡς ἐποίησεν ὁ Brunck, ἢ εἰς τό, ὡς δέχονται ὁ Wunder καὶ ὁ Wecklein νομίζοντες, ὅτι ὁ ὅλος στίχος 161 εἶναι παρένθεσις. Τὴν σύνταξιν, ἣν ἐδεξάμεθα, παρέχει ὁ Σχολιαστής.

[6]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Τὸ νάπος ἄφθεγκτον εἴρηκε παρὰ τὰς προδεδηλωμένας αἰτίας". Ἐν τοῖς χειρογράφοις ὑπάρχει προσπέσῃς, ἀλλ' ὁ Hermann χάριν τοῦ μέτρου ἔτρεψεν εἰς προπέσῃς, ὅπερ ἐδέξαντο πάντες οἱ κριτικοί. Τοῦτο σημαίνει προπετῶς προχωρήσῃς κατά τινα γραμματικὸν ἐν τοῖς Bekker Anecdot. σελ. 112, "προπεσεῖν, προπετῶς τι ποιῆσαι. Ὑπερείδης".

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ποιάεντι[1], κάθυδρος οὖ
κρατὴρ μειλιχίων ποτῶν[2]
ῥεύματι[3] συντρέχει,
τῶν, ξένε πάμμορ', [4] εὖ φύλαξαι,
μετάσταθ', ἀπόβαθι· πολ-
λὰ κέλευθος ἐρατύει[5].
κλύεις, ὦ πολύμοχθ' ἀλᾶτα;
λόγον εἴ τιν' οἴσεις[6]

[1]) *Τὸ ἐπίθετον ποιήεις παραγόμενον εἰς τοῦ πόα δηλοῖ τὸν χλοερόν, τὸν χορταρώδη. Κάθυδρος εἶναι ὁ πλήρης ὕδατος κατὰ τὸν Σχολιαστήν. Πρὸ τοῦ οὗ ἐννοεῖται τὸ ἐκεῖσε.*

[2]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Γλυκέων ποτῶν, ὅ ἐστι μέλιτος, οἷς μειλίσσουσι τὰς θεάς. Συγκιρνᾶται γὰρ ταύταις ταῖς θεαῖς ὕδατος καὶ μέλιτος κρατήρ„. Ὕδωρ καὶ μέλι προσέφερον ταῖς Εὐμενίσιν στίχ. 481. Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἑπομένου ῥεύματι.*

[3]) *Ὁ* Meineke *ἔτρεψεν εἰς χεύματι, ὅπερ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον. Τὸ συντρέχει ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ συγκιρνᾶται.*

[4]) *Πάμμορος εἶναι ὁ κατὰ πάντα δυστυχής. Ἡ λέξις εἶναι σπανιωτάτη.*

[5]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ὑπάρχει ὁριστικὴ καὶ ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Πολλή ἐστιν ὁδός ἡ διαχωρίζουσά σε ἡμῶν· Δεῖ γὰρ νοεῖν, ὡς ἔτι πόρρωθεν προσφωνοῦσιν αὐτόν, μὴ δυνάμενοι ἐπιβῆναι τῷ τόπῳ„. Συνήθως οἱ νεώτεροι ἑρμήνευταὶ ἐξηγοῦσι· τὸ μακρὸν διάστημα μ' ἐμποδίζει νὰ ὁμιλῶ μετὰ σοῦ. Ἀλλ' ὁ μὲν* Musgrave *μετέβαλεν εἰς ἐρατύοι (δηλ. εὐκτικήν), ὁ δὲ* Herwerden *εἰς ἐρυκέτω. Διὰ τῆς διορθώσεως ἐξάγεται ἡ ἔννοια· μακρὰ ὁδὸς ἂς χωρίζῃ σε ἀπὸ τοῦδε τοῦ νάπους. Ὁ* Hartung *προτιμᾷ τὴν διόρθωσιν τοῦ* Musgrave *παρατηρῶν, ὅτι ὁ χορὸς δὲν ἔπρεπε νὰ φροντίσῃ, ὅτι ὁ Οἰδίπους εἶναι οὕτω μακράν, ὥστε δὲν ἀκούει τὴν φωνήν. Ἡμεῖς προτιμῶμεν τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων, ἀλλ' ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι τὸν λόγον τοῦτον δὲν ἀποτείνει εἰς τὸν Οἰδίποδα, ἀλλὰ λέγει καθ' ἑαυτόν. Ἀφ' οὗ ὁ χορὸς ἐφώναξε μεγάλῃ τῇ φωνῇ καὶ παρετήρησεν, ὅτι ὁ Οἰδίπους δὲν ἀποχωρεῖ, ποιεῖ τὴν εἰκασίαν, ὅτι δὲν γίνεται ἀκουστός. Καὶ πάλιν ἀποπειρᾶται διὰ τοῦ κλύεις. Τοῦτο εἶναι ὅλως φυσικόν.*

[6]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις φέρεται ἔχεις, εὕρηται δὲ ἐπιγεγραμμένον οἴσεις, ὅπερ προετιμήσαμεν χάριν τῆς συμφωνίας τοῦ μέτρου πρὸς τὸν στίχ.* 134. *Ἂν ὅμως ἐκεῖ τὸ ἄξονθ' τραπῇ εἰς ἄγονθ', τὸ ἔχεις κεῖται καλῶς. Ἀλλ' ὁ* Reisig *τὸ ἔχεις τρέπει εἰς ἴσχεις καὶ οὕτως οἰκονομεῖται ἡ συμφωνία τοῦ μέτρου. Μετὰ τὸν τελευταῖον λόγον τοῦ χοροῦ ὁ Οἰδίπους ἤρξατο προσερχόμενος, ὡς ὁ Σχολιαστὴς παρετήρησεν· "Καὶ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρὸς ἐμὰν λέσχαν[1], ἀβάτων ἀποβάς,
ἵνα πᾶσι νόμος[2],
φώνει· πρόσθεν δ' ἀπερύκου[3].

Σύστημα β'.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

θύγατερ, ποῖ τις[4] φροντίδος ἔλθῃ; 170

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ὦ πάτερ, ἀστοῖς[5] ἴσα χρὴ μελετᾶν,
εἰκοντας ἃ δεῖ κοὐκ ἄκοντας[6].

ταῦτα εἰπόντων, κατὰ μικρὸν ὁ Οἰδίπους προσέρχεται καὶ ἵσταται ὅσπερ ἐν τῷ οὐδῷ τοῦ χωρίου „.

[1]) Ἐνταῦθα σημαίνει λόγον.

[2]) Ἡ σύνταξις ἔχει οὑτωσί· φώνει ἐκεῖ, ἵνα πᾶσι νόμος ἐστὶ φωνεῖν.

[3]) Ἐννοεῖται ἡ γενικὴ τοῦ φωνεῖν. Ἡ ἐξήγησις εἶναι ἥδε· Ἔ ἔ, ἆρά γε καὶ ἦσο τυφλὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκ γενετῆς; Εἶσαι δυστυχὴς καὶ πρὸς τούτοις γέρων, καθ' ὅσον δύναμαι νὰ εἰκάσω. Ἀλλὰ καθ'ὅσον τοὐλάχιστον ἐξαρτᾶσαι ἀπὸ ἐμέ, δὲν θὰ προσθέσῃς εἰς ταῦτα ταύτας δὰ τὰς κατάρας. Διότι προχωρεῖς, προχωρεῖς. Ἀλλ' ἵνα μὴ προπετῶς πέσῃς εἰς τοῦτο δὰ τὸ ἄῤῥητον χλοερὸν κοίλωμα, ὅπου κρατὴρ πλήρης ὕδατος συγκιρνᾶται μὲ χυνόμενον γλυκὺ ποτόν, ἀπὸ τούτων, ὦ καθ' ὅλα δυστυχισμένε ξένε, προφυλάξου καλῶς, μετατοπίσου, ἀπομακρύνθητι· μακρὸς δρόμος ἀποχωρίζει σε ἀπὸ ἡμᾶς. Ἀκούεις, ὦ ταλαίπωρε ξένε; Ἐὰν δὲ ἀποκριθῇς εἰς τὸν λόγον μου, ἀφ' οὗ ἀπομακρυνθῇς ἀπὸ τὰ ἄβατα, λέγε ἐκεῖ, ὅπου εἰς ὅλους ὑπάρχει νόμος νὰ λέγωσι, πρότερον ὅμως ἄπεχε ἀπὸ τοῦ νὰ λέγῃς.

[4]) Ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία κεῖται ἀντὶ τῆς προσωπικῆς ποῖ ἔλθω; Ἡ ὑποτακτικὴ ἐτέθη ἐπὶ ἀπορίας, ὡς ἐν στίχ. 310 "ποῖ φρενῶν ἔλθω, πάτερ;„ καὶ ἐν Αἴαντι 404 "ποῖ τις οὖν φύγῃ;„ Σημαίνει δέ· εἰς ποίαν ἀπόφασιν νὰ ἔλθω;

[5]) Εἶναι ἡ συνήθης βραχυλογία, ἥτις ἀπαντᾷ ἐν τῷ ἴσος, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Α. 163 "οὐ μὲν σοί ποτε ἶσον ἔχω γέρας„, ἀντὶ νὰ εἴπῃ τῷ σῷ γέρατι. Καὶ ἐνταῦθα ἄνευ βραχυλογίας ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, ἴσα μελετήματα τοῖς τῶν ἀστῶν. Ἡ Ἀντιγόνη συμβουλεύει τῷ πατρί, ὅπως προσαρμόζηται τοῖς ἤθεσι τῶν ἀστῶν, πρὸς οὓς ἦλθεν, ὡς ὀφείλει ὁ ξένος. Τοῦτ' αὐτὸ εἶπε καὶ ὁ Οἰδίπους ἐν στίχ. 13 καὶ ὁ Εὐριπίδης ἐν Μηδ. 222 λέγει· "χρὴ δὲ ξένον μὲν κάρτα προσχωρεῖν πόλει„. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "ἃ ἐκεῖνοι ἀσκοῦσι, τούτων καὶ σὲ δεῖ ἐπιμέλειαν ἔχειν„.

[6]) Ἡ γραφὴ τῶν πλείστων χειρογράφων εἶναι κοὐκ ἀκούοντας, ἥτις παρέχουσα ἔννοιαν ἡμαρτημένην δὲν δύναται νὰ διατηρηθῇ. Ὁ Musgrave ἔτρεψεν εἰς κἀκούοντας,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

πρόσθιγέ νύν[1] *μου.*

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ψαύω καὶ δή[2].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὦ ξεῖνοι, μὴ θῆτ' ἀδικηθῶ[3]
σοὶ[4] *πιστεύσας μεταναστάς.* 175

Στροφὴ β'.

ΧΟΡΟΣ.

οὔ τοι μή ποτέ σ' ἐκ τῶνδ' ἑδράνων[5]*, ὦ γέρον, ἄκοντά τις ἄξει*[6].

ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν· διότι, ὡς παρατηρεῖ ὁ Hermann, *εἰς τὰς βεβαιωτικὰς φράσεις συνήθως προστίθενται ἀρνητικαί. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν* Hermann *γράφει κοὐ κατοικνοῦντας, ὁ δὲ* Hartung *κοὐκ ἀπιθοῦντας, ὅπερ καὶ ἄλλοι ἐδέξαντο. Χειρόγραφα ἥττονος ἀξίας ἔχουσι· κοὐκ ἄκοντας, ὅπερ δικαίως προτιμᾷ ὁ* Bellermann. *Νομίζομεν ὅμως, ὅτι ἡ δευτέρα φράσις προσετέθη, οὐχὶ ὅπως προσθέσῃ ἀρνητικῶς, ὅ,τι εἶπε βεβαιωτικῶς, ἀλλ' ὅπως ὑποδείξῃ, ὅτι, ἂν μὴ ὑποχωρήσωσι, θέλουσιν ἐξαναγκασθῆ.*

[1]) *Ὁ Οἰδίπους πείθεται τοῖς λόγοις τῆς θυγατρὸς καὶ κελεύει αὐτήν, ὅπως λαβομένη αὐτοῦ βοηθῇ κατὰ τὴν πορείαν.*

[2]) *Κεῖται ἀντὶ τοῦ καὶ δὴ ψαύω, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη οὕτω καὶ νὰ διορθωθῇ, ὡς ἐποίησεν ὁ* Herwerden.

[3]) *Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό, μὴ ἀδικήσητέ με.*

[4]) *Τὴν ἀντωνυμίαν ἐξήλειψεν ὁ* Brunck, *διότι δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸ προηγούμενον ξεῖνοι, ὅπερ ὁ* Nauck *ἔτρεψεν εἰς ξένε. Οὐδεμιᾶς δὲ μεταβολῆς εἶναι ἀνάγκη, διότι τοιαῦται ἀνωμαλίαι ὑπάρχουσι πολλαὶ παρὰ τοῖς τραγικοῖς, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς παρετήρησεν· "Κατά τινα συνήθειαν ποιητικὴν πληθυντικὸν προεἰπὼν ἑνικὸν ἐπέζευξεν".* Μετὰ *τὸ πιστεύσας ὑπῆρχεν ὁ σύνδεσμος καί, ὃν ἐξήλειψεν ὁ* Hermann. *Οὕτω τὸ πιστεύσας ἀποδίδοται εἰς τὸ μεταναστὰς ὡς εἰς ῥῆμα, δηλ. ἐπειδὴ πιστεύσας σοὶ μετανέστην.*

[5]) *Κατὰ τὸν* Bellermann *δὲν πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὴν θέσιν, ἣν νῦν κατέχει ὁ Οἰδίπους, ἀλλ' ἐγγὺς κείμενον λίθινον κάθισμα, ὅπερ δεικνύουσιν οἱ χορευταί, ὅπως οὗτος καθίσῃ. Ὁ δὲ* Hartung *νομίζει, ὅτι δὲν ἐννοεῖται ὡρισμένη θέσις τοῦ τεμένους τῶν Εὐμενίδων, ἀλλ' ὁ ὅλος ἱερὸς χῶρος. Καθ' ἡμᾶς καὶ αἱ δύο ἑρμηνεῖαι δὲν εἶναι πιθαναί· διότι ὁ χο-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἔτ' οὖν;[1]

ΧΟΡΟΣ.

ἔτι βαῖνε πόρσω[2].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἔτι;[3]

ΧΟΡΟΣ.

προβίβαζε[4], *κούρα,* 180
πόρσω· σὺ γὰρ ἀΐεις[5].

ρὸς ἐννοεῖ τὴν ἐν τῇ Ἀττικῇ διατριβήν, ὡς σαφῶς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ στίχ. 226, ἔνθα οἱ χορευταὶ λέγουσιν "ἔξω πόρσω βαίνετε χώρας„, ὁ δὲ Οἰδίπους ἀπορρίνεται "ἃ δ' ὑπέσχεο ποῖ καταθήσεις;„. Ὁ Οἰδίπους κατέλιπε μὲν τὴν προτέραν αὐτοῦ θέσιν, ὅμως εὑρίσκεται ἔτι ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τεμένους, ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν ἑπομένων.

6) Ἐν τοῖς χειρογράφοις φέρεται ἄξει, ἀλλ' ὁ Elmsley ἔτρεψεν εἰς ἄρῃ, ὅπως ἔχῃ ὑποτακτικήν. Διότι κατὰ τοῦτον τὸ οὐ μὴ γράψεις ἰσοδυναμεῖ πρὸς προστακτικὴν μὴ γράφε ἢ μὴ γράψῃς, ἐν ᾧ τὸ οὐ μὴ γράψῃς ἰσοδυναμεῖ τῷ οὐ γράψεις. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ προκείμενον χωρίον ἀντίκειται πρὸς τὴν εἰρημένην διαστολήν, ἔτρεψεν εἰς ὑποτακτικήν, ἣν ἐδέξαντο οὐχὶ ὀλίγοι ἐκδόται. Ἀλλὰ κατὰ τῆς παρατηρήσεως ταύτης ἀντίκεινται ἄλλα χωρία, Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 1052· "ἀλλ' εἶσιθ'· οὔ σοι μὴ μεθέψομαί ποτε„. Πλάτ. ἐν Κρίτων. 44 Β. "οἷον ἐγὼ μή ποτε εὑρήσω„. Κατὰ δὲ τὸν γραμματικὸν Matthiae ἡ σημασία τοῦ μέλλοντος διατηρεῖται μετὰ τὸ οὐ μή, ὡς δεικνύει τὸ παρ' Εὐριπίδῃ χωρίον ἐν Φοινίσσ. 1633 "σαφῶς γὰρ εἶπε Τειρεσίας, οὐ μή ποτε, σοῦ τήνδε γῆν οἰκοῦντος, εὖ πράξειν πόλιν„.

1) Οὕτως ἔγραψεν ὁ Bothe, διότι τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν, ἔτ' οὖν ἔτι προβῶ;

2) Τὸ χωρίον ὑπέστη σπουδαίαν μεταβολήν· διότι ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ἐπίβαινε πρόσω, ἀλλ' ὁ μὲν Reiske τὸ ἐπίβαινε ἔτρεψεν εἰς ἔτι βαῖνε, ὁ δὲ Bothe μετ' ἄλλων τὸ πρόσω εἰς πόρσω. Τὰς διορθώσεις ταύτας ἐδέξαντο οἱ νεώτεροι ἐκδόται.

3) Συνήθως οἱ τυφλοί, οἵτινες δὲν δύνανται νὰ ἐκτιμήσωσι τὰς ἀποστάσεις, ποιοῦσι τοιαύτας ἐρωτήσεις. Ἴσως ὅμως εἶναι καὶ δυσπιστία εἰς τὸν λόγον τοῦ χοροῦ.

4) Κάμε νὰ προχωρήσῃ εἰς τὰ ἐμπρός.

5) Διότι σὺ καταλαμβάνεις, ποῦ ἐννοῶ, ὅτι πρέπει νὰ ὁδηγήσῃς τὸν πατέρα σου. Ὁ Οἰδίπους διὰ μόνης τῆς ἀκοῆς δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὸν ὑπὸ τοῦ χοροῦ ὁριζόμενον τόπον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

|⏑⏑⏑|–⏑⏑|–⏑⏑|–[1]

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

⏑ | ⏓ | — | –

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

⏑ |–⏑⏑| –⏑ | –

ἕπεο μάν, ἕπε᾽ ὦδ᾽ ἀμαυ-
ρῷ[2] κώλῳ, πάτερ, ᾇ σ᾽ ἄγω.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

| –⏑ |–⏑⏑| — | –

ΧΟΡΟΣ.

τόλμα[3] ξεῖνος ἐπὶ ξένης,
ὦ τλάμων, ὅ τι καὶ πόλις[4]

[1]) Οἱ κριτικοὶ ἐκ τοῦ μέτρου τῆς ἀντιστροφῆς εἰκάζουσιν, ὅτι ἐνταῦθα ἐξέπεσαν τοῦ κειμένου τέσσαρες στίχοι. Τίνα ἔννοιαν περιεῖχον οἱ ἐκπεσόντες στίχοι, δὲν εἶναι εὔκολον νὰ εἴπῃ τις. Ὁ Bellermann εἰκάζει ἐκ τῶν στίχ. 180 καὶ 181, ὅτι ὁ Οἰδίπους ἔλαβεν ἡμαρτημένην διεύθυνσιν καὶ εἰς τοῦτο ἀναφέρεται ἡ ἔννοια τῶν ἀπολεσθέντων στίχων. Προβαίνει δ᾽ ὁ κριτικὸς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε κατὰ τὴν ἔννοιαν ταύτην συμπληροῖ τοὺς στίχους.

[2]) Ἀμαυρὸς κυρίως σημαίνει τὸν σκοτεινόν, εἶτα δὲ τὸν τυφλόν· Ἡ τυφλότης ἀνήκει τῷ Οἰδίποδι, καὶ οὐχὶ τῷ ποδί, ἀλλὰ παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν στίχ. 1639 "ψαύσας ἀμαυραῖς χερσίν„, παρ᾽ Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 834 "τυφλῷ ποδί„. Οὐχὶ διάφορα εἶναι τὰ παρ᾽ Εὐριπίδῃ γέροντι ποδὶ καὶ παρθένῳ χερί„.

[3]) Τὸ τολμᾶν ἐνταῦθα σημ. ὑπομένειν, ἀποφασίζειν, ὡς ἐν Ἡ. 1051 "οὔτε γὰρ σὺ τἄμ᾽ ἔπη τ. ἐπαινεῖν, οὔτ᾽ ἐγὼ τοὺς σοὺς τρόπ. Ἐννοεῖται ἡ μετοχὴ ὤν, ὡς Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ξένος ἐπὶ ξένης τόλμα, ὦ τλᾶμον, φιλεῖν ἃ καὶ ἡ πόλις φιλεῖ, μ. δὲ μισεῖν ἃ καὶ ἡ πόλις μισεῖ„.

[4]) Ὁ Nauck ἔτρεψεν εἰς κὴν π ό λ ε ι, ἣν ἐξαρτᾷ ἐκ τοῦ λ ο ν. Οὕτω τὸ τ έ τ ρ ο φ ε ν εἶναι τάβατον, ὡς ἐν Ὀδυσσ. Ψ, 237 "δὲ περὶ χροΐ τέτροφεν ἅλμη„ εἶναι ὅμως ἀνάγκη διορθώσεως οἱ τραγικοὶ συχνάκις μεταχειρίζ. τὸ τρέφειν ἀντὶ τοῦ ἔχειν, ὡς Οἰδιπόδ. τυράνν. 356 "τἀληθὲς ἰσχῦον τρέφω„, καὶ ἐν Αἴαντι "οἵας λατρείας ἀνθ᾽ ὅσου ζήλου φει„. Ἡ σημασία αὕτη δὲν δια τοῦ νομίζειν καὶ ἐν τῷ λεξικ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τέτροφεν ἄφιλον ἀποστυγεῖν
καὶ τὸ φίλον[1] *σέβεσθαι.*

Σύστημα γ'.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἄγε νυν σύ με, παῖ[2]*,*
ἵν' ἂν εὐσεβίας[3] *ἐπιβαίνοντες*
τὸ μὲν εἴποιμεν[4]*, τὸ δ' ἀκούσαιμεν,* 190

Ellendt ἐξηγεῖται διὰ τοῦ δοκεῖ αὐτῇ.

[1]) Ἐννοεῖται ἡ δοτικὴ τῇ πόλει.

[2]) Ἡ χασμῳδία ἐν τῷ ἀναπαιστικῷ συστήματι παῖ, ἵνα κατὰ τὸν Nauck ἐξηγεῖται ἐκ τῆς ἐπιφωνήσεως.

[3]) Ὁ Εὐστάθιος τὸ εὐσεβίας ἐπιβαίνοντες ἐξηγεῖ διὰ τοῦ εὐσεβοῦντες ἐν σελ. 713, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 1463 τὸ δόξης ἐπιβάντες ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ δοξάσαντες. Ἡ τοιαύτη σύνταξις εἶναι Ὁμηρική, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Θ. 285 "εὐκλείης ἐπίβησον„. Τὴν ἑρμηνείαν ταύτην δέχονται οἱ νεώτεροι ἐκδόται. Ἀλλ' ὁ Wex παρατηρεῖ, ὅτι τὸ ἐπιβαίνειν ἐνταῦθα κεῖται ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ καὶ ἐπὶ τούτῳ τρέπει τὴν γενικὴν εἰς δοτικὴν εὐσεβίᾳ, ἣν λαμβάνει ἐπιρρηματικῶς. Διότι ὁ Ξένος εἶπεν ἐν στίχ. 37 "Ἔξελθ', ἔχεις γὰρ χῶρον οὐχ ἁγνὸν πατεῖν„. Παραπλήσια λέγει ὁ χορὸς ἐν στίχ. 162 καὶ ἐν 167. Τὴν ἑρμηνείαν ἐπιδοκιμάζει καὶ ὁ Hartung, ἀλλὰ παρατηρεῖ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ γείνῃ ἡ διόρθωσις· διότι τὸ ῥῆμα ἤθελε μείνει ἄνευ συντακτικῆς πτώσεως. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἡ διόρθωσις δὲν παρέχει ὀρθὴν ἔννοιαν· τί σημαίνει εὐσεβῶς πατεῖν; Ἐκτὸς τοῦ ἱεροῦ τεμένους ἠδύνατο νὰ πατῇ, ὡς ἤθελεν. Ὁ Wex ἔχει τὴν γνώμην, ὅτι τὸ ἐπιβαίνειν ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν ἔννοιαν· διότι ὁ ποιητὴς ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, ἵνα εὐσεβίᾳ ἐπιβαίνοιμεν ἄν, τὸ μὲν εἰπόντες, τὸ δ' ἀκούσαντες. Καθ' ἡμᾶς κυρία ἰδέα δὲν εἶναι τὸ εὐσεβῶς πατεῖν, ἀλλὰ τὸ εἰπεῖν καὶ ἀκοῦσαι περὶ τῆς ἑαυτοῦ τύχης. Ἄλλως ὁ Οἰδίπους, ὡς νομίζομεν, δὲν ἔχει τὴν γνώμην, ὅτι πατῶν ἐν τῷ ἱερῷ τεμένει πράττει ἀσεβῆ πρᾶξιν· διότι ἐνήργει κατὰ τὸν χρησμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος στίχ. 90. Καὶ νῦν λέγων εὐσεβίας ἐπιβαίνοντες λέγει κατὰ τὸν προηγούμενον λόγον τοῦ χοροῦ, διότι αὐτὸς ἔχει ἀντίθετον γνώμην, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς φράσεως, καὶ μὴ χρείᾳ πολεμῶμεν.

[4]) Ἐν τοῖς ἀρίστοις χειρογράφοις ὑπάρχουσιν εὐκτικαὶ εἴποιμεν, ἀκούσαιμεν, ἃς οἱ νεώτεροι ἐκδόται ὀρθῶς ποιοῦντες δέχονται. Ἀλλ' ὁ Hartung προτιμᾷ τὰς ὑποτακτικὰς παρατηρῶν, ὅτι αἱ εὐκτικαὶ ἐθεωρήθησαν ἀναγκαῖαι ἕνεκα τοῦ ἄν. Ἀλλὰ κατὰ τοῦτον τὸ ἄν ἀνήκει οὐχὶ εἰς τὰς ἐγκλίσεις, ἀλλ' εἰς τὸ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ[1] μὴ χρείᾳ πολεμῶμεν.

Ἀντιστροφὴ β'.

ΧΟΡΟΣ.

αὐτοῦ[2], μηκέτι τοῦδ' ἀντιπέτρου βήματος ἔξω πόδα κλίνῃς[3].

ἵνα, ὅπερ ἔχει τοπικὴν σημασίαν· Ὡς δὲ ἕκαστον ἀναφορικὸν δέχεται τὸ μόριον ἄν, οὕτω καὶ τὸ ἵνα. Τὴν παρατήρησιν ταύτην κυροῖ καὶ τὸ χωρίον ἐν στίχ. 405 "μηδ' ἵν' ἂν αὐτοῦ κρατῇς". Ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι τὸ ἂν ἐτέθη, οὐχὶ ὅπως ποιήσῃ τὸ ἵνα ἀοριστολογικόν, ἀλλ' ὅπως ποιήσῃ τὰς εὐκτικὰς δυνητικάς. Ἴσως δὲ καὶ ὁ ἀντιγραφεὺς ὁ μεταβαλὼν τὰς εὐκτικὰς εἰς ὑποτακτικὰς ἐπλανήθη ἐκ τῆς ἑπομένης.

[1]) Ἡ πρότασις αὕτη δὲν συνάπτεται τῇ ἡγουμένῃ, ἥτις ἄρχεται ἐκ τοῦ ἵνα, ἀλλὰ ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἄγε με, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Wunder. Χρεία ἐνταῦθα εἶναι ἡ ἀνάγκη. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ Σιμωνίδου εἰρημένον, ἀνάγκᾳ οὐδὲ θεοὶ μάχονται καὶ παρὰ Σοφοκλ. ἐν ἀποσπάσμ. 236 "πρὸς τὴν ἀνάγκην οὐδὲ Ἄρης ἀνθίσταται". Ἐξήγησις τῆς β' στροφῆς· Χορ. Κανεὶς βεβαίως ποτὲ ἀπὸ ταύτας δὰ τὰς διατριβάς, ὦ γέρον. χωρὶς νὰ θέλῃς δὲν θὰ σ' ἀπαγάγῃ. Οἰδ. Λοιπὸν ἀκόμη; Χορ. Ἀκόμη μακρύτερα προχώρει. Οἰδ. Ἀκόμη; Χορ. Κάμε, ὦ κόρη, νὰ προχωρήσῃ εἰς τὰ ἐμπρός· διότι σὺ καταλαμβάνεις. Ἀντιγόν. Ἀκολούθει βεβαίως, ἀκολούθει ἐδῶ μὲ τυφλὸν πόδα, ὦ πάτερ, ὅπου σ' ὁδηγῶ. Χορ. Ἐπειδὴ εἶσαι ξένος ἐπὶ ξένης χώρας, ὑπόμενε, ὦ ταλαίπωρε, νὰ μισῇς, ὅ τι καὶ ἡ πόλις νομίζει μισητὸν καὶ νὰ σέβησαι τὸ προσφιλὲς εἰς αὐτήν. Οἰδιπ. Λοιπὸν σὺ ὁδήγει με, ὦ θύγατερ, ἐκεῖ, ὅπου εὐσεβοῦντες δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ νὰ ἀκούσωμεν καὶ ἂς μὴ ἀγωνιζώμεθα πρὸς τὴν ἀνάγκην.

[2]) Ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, ἐν ᾗ εὑρίσκεσαι. Ἐννοεῖται ἢ φράσις πόδα κλῖνον ἢ γόνυ κάμψον. Τὸ ἀντίπετρον ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "τοῦ ἰσοπέτρου βήματος, τοῦ κατ' ἴσον βεβηκότος τῷ πέτρῳ, ὅπερ εἶπε χαλκοῦν οὐδόν. Τοῦτον δὲ τὸν πέτρον ὑποτίθεται τοῦ ἀβάτου ὅριον". Καί τινες τῶν νεωτέρων νομίζουσιν, ὅτι κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἀντίθεος, ἀντίπους σημαίνει ὕψωμα ὅμοιον πρὸς πέτρον. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία δὲν φαίνεται πιθανή, διότι τὸ βῆμα αὐτὸ εἶναι πέτρινον, ὡς παρατηρεῖ καὶ ὁ Bellermann. Οὗτος ἐξηγεῖ, βῆμα πρὸ τοῦ πέτρου ἢ περὶ τὸν πέτρον, διότι ἡ πρόθεσις σημαίνει τὸ ἀντικρύ, ὡς ἐν τοῖς ἀντίθυρον, ἀντίπυλον, καὶ δὴ καὶ τὸ ὄπισθεν, ὡς παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ. 4, 7. 6 "ἀντὶ τῶν πιτύων ἑστηκότας". δηλ. ὄπισθεν τῶν πιτύων. Ἡ τοιαύτη σημασία φαίνεται ἡμῖν πιθανωτέρα τῆς πρώτης. Ὁ Musgrave ἔτρεψεν εἰς αὐτοπέτρου κατὰ τὸ αὐτόξυλον ἔκπωμα ἐν Φιλοκτήτ. 35. Κατὰ τὴν διόρθωσιν ταύτην ἤθελε σημαίνει λιθίνην ἕδραν ὑπὸ τῆς φύ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

οὕτως;[1]

ΧΟΡΟΣ.

ἅλις[2]*, ὡς ἀκούεις.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἦ ἑσθῶ;[3]

σεως γενομένην καὶ οὐχὶ ὑπὸ τεχνίτου, δηλ. ἄξεστον πέτραν, ὡς εἶπεν ἐν στίχ. 19. *Ἀλλὰ τὸ αὐτόξυλον ἔκπωμα* δὲν ἔχει τοιαύτην σημασίαν. ὡς ἐν τῷ εἰρημένῳ χωρίῳ τοῦ Φιλοκτήτου λέγομεν. Καὶ τὴν διόρθωσιν ταύτην τινὲς δέχονται, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν τοῦ Meineke γράψαντος ἀγχιπέτρου. Ὁ Σχολιαστὴς νομίζει, ὅτι ἀντίπετρον βῆμα εἶναι ὁ χαλκοῦς ὁδὸς 57, ὅπερ οὐδόλως εἶναι ὀρθόν. Διότι οὕτως ὁ χορὸς ἤθελε κελεύει τὸν Οἰδίποδα νὰ καθίσῃ ἐπὶ ἱεροῦ τόπου, ἀφ' οὗ ὁ Ξένος ἀποδιώκει τοῦτον ἐν στίχ. 36 "ἐκ τῆσδ' ἕδρας ἔξελθ' ἔχεις γὰρ χῶρον οὐχ ἁγνὸν πατεῖν„.

[1]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται *κλίνῃς* καὶ παρὰ τῷ Σχολιαστῇ μνημονεύεται καὶ ἡ γραφὴ κινήσῃς. Ἐκ τῆς γραφῆς ταύτης προδήλως ὁρμηθεὶς ὁ Blaydes γράφει ἔξω πόδα κίνει. Νομίζομεν, ὅτι ἡ γραφὴ τῶν χειρογράφων παρέχει ἐντονώτερον κέλευσμα.

[2]) Ἡ ἐρώτησις αὕτη γίνεται ἐν σχέσει πρὸς τὸ αὐτοῦ τοῦ χοροῦ καὶ οὐχὶ πρὸς τὴν ἑπομένην πρότασιν. Κατὰ τὸν Hocheder περιεμένομεν ἐνταῦθα ἢ ἐνταυθί. Ἀλλὰ καὶ τὸ οὕτω μεταχειριζόμεθα ἐν τοιαύτῃ περιστάσει.

[2]) Ἀρκετά, ὡς καταλαμβάνεις.

[3]) Ὑπάρχει συνίζησις. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "ἀντὶ τοῦ καθεσθῶ„ καὶ μνημονεύει καὶ τῆς γραφῆς "ἦ στῶ, ὃ καὶ βέλτιον„. Φαίνεται, ὅτι ἡ προτίμησις αὕτη τοῦ Σχολιαστοῦ ἐγένετο διὰ τὸν σπάνιον τύπον ἑσθῶ, ὡς μετὰ πιθανότητος παρατηρεῖ ὁ Bellermann. Δὲν δύναται δὲ ἡ μνημονευομένη γραφὴ νὰ προτιμηθῇ, διότι περὶ τοῦ ἵστασθαι ἐγένετο λόγος πρὸ ὀλίγου, ἐνταῦθα δὲ περὶ τοῦ καθῆσθαι, ὡς γίνεται κατάδηλον καὶ ἐκ τῆς ἑπομένης ἀποκρίσεως τοῦ χοροῦ. Ὁ ἀόριστος ἑσθῶ τοῦ ἕζομαι ἀπαντᾷ μὲν παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις, ὡς τῷ Παυσανίᾳ καὶ τῷ Λογγίνῳ, ἀλλ' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Hartung, ὅτι οἱ μεταγενέστεροι τοὺς τοιούτους τύπους δὲν ἐπενόησαν αὐτοί, ἀλλ' ἔλαβον παρ' ἀρχαιοτέρων ποιητῶν. Ἄλλως ἀφ' οὗ ὑπῆρχε τὸ ἐκαθέσθην, ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ καὶ τὸ ἥσθην, οὗ ἡ ὑποτακτικὴ ἑσθῶ. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις ὁ Brunck ἤδη παρετήρησεν, ὅτι ὁ Οἰδίπους ἐν τῇ ὅλῃ ὑποθέσει πρέπει νὰ κάθηται. Διὰ ταῦτα νομίζομεν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ μεταβάλωμεν τὸ ῥῆμα οὔτε εἰς ἑστῶ, ὡς ἐποίησεν ὁ Nauck, οὔτε εἰς σταθῶ κατὰ τὸν Hense, οὔτε εἰς κλιθῶ κατὰ τὸν Dindorf.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

λέχριός[1] *γ' ἐπ' ἄκρου*
λάου[2] *βραχὺς ὀκλάσας.*

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

πάτερ, ἐμὸν τόδ'[3]*· ἐν ἡσυχίᾳ*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἰὼ[4] *μοί μοι,*

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

βάσει βάσιν ἅρμοσαι[5]*.*

[1]) *Τὸ ἐπίθετον ὁ Εὐστάθιος ἐξηγεῖ "ὁ πλάγιος καὶ λίαν χρίμψας, ἤγουν πλησιάσας τῇ γῇ„ ἐν σελ.* 998, 8. *καὶ ὁ Ἡσύχιος "λέχριον, πλάγιον, λοξόν„. Δὲν σημαίνει λοιπόν, ὡς νομίζομεν, πλαγίως κείμενος, ἀλλ' ἀκουμβισμένος, ὀλίγον ἐγγίσας ἐπὶ τοῦ λίθου. Οὕτω δὲν εἶναι ὀρθός, ἀλλὰ λοξός. Τὴν ἑρμηνείαν ταύτην ὑποστηρίζει ἑκάστη τῶν ἑπομένων λέξεων καὶ δὴ ὁ γέ. Ὁ Οἰδίπους ἠρώτησεν, ἂν δύναται νὰ καθίσῃ καὶ ὁ χόρος ἀποκρίνεται ὅτι τοὐλάχιστον δύναται νὰ ἀκουμβήσῃ. Τὸ τοιοῦτον εἶδος τοῦ καθίσματος ὁρίζει τὸ ὕψος τοῦ λίθου. Κατὰ τὸν* Nauck *κελεύει νὰ πράξῃ οὕτως, ὅπως μὴ ἐκτείνῃ τοὺς πόδας εἰς τὸ ἄλσος.*

[2]) *Ἡ γραφὴ τῶν χειρογράφων εἶναι λάου, ὅπερ ἀντίκειται πρὸς τὴν ἀναλογίαν. Ὁ* Dindorf *ἔτρεψεν εἰς λᾶος, ὅπερ ἐδέξαντο οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκδοτῶν. Ἀλλ' ὁ* Bellermann *διατηρεῖ ταύτην, διότι ἡ ὀνομαστικὴ ὑποτίθεται λᾶος καὶ οὐχὶ λᾶς κατὰ τὸν Ἡρωδιανόν, ὅστις εἰς τὸν τύπον τοῦτον τοῦ Σοφο παραπέμπων λέγει "ὥσπερ ὁ τοῦ δμωὸς καὶ ὁ δμῶος„ (Ἡσ Ἔργ.* 428). *Τὸ ἐπίθετον κεῖται ἀντὶ ἐπιρρήματος, ὡς ράκις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τοῦ νεται. Τί σημαίνει τὸ ὀκλάζει γεῖ ὁ Φρύνιχος ἐν τοῖς Ἀνεκ τοῦ* Bekker *σελ.* 56. "Ὀκλά τὰ γόνατα κάμψαι ἐγκαθίζον

[3]) *Δηλαδὴ τὸ καθίζειν σε*

[4]) *Ἡ ἐπιφώνησις αὕτη δετο τῇ Ἀντιγόνῃ πρὸ τοῦ* Her *ὅστις δικαίως ἀπέδωκε τῷ Οἰ Ἡ Ἀντιγόνη ἐνταῦθα δὲν φορμήν, ὅπως οἰκτείρῃ τὴν τύχην, ὡς ὁ Οἰδίπους, ὅστις νὰ καθίσῃ δύναται ἄνευ τῆς θείας τῆς θυγατρός.*

[5]) *Ἐν τοῖς χειρογράφο γινώσκεται ἁρμόσαι ἀλλ' ὁ ley ἔτρεψεν εἰς προστακτικ ἐδέξαντο σχεδὸν πάντες οἱ ἐ Καὶ ὁ* Nauck *καὶ ὁ* Belle *τὴν βάσιν ἐξηγοῦσι βῆμα. Ἀντιγόνη συμβουλεύει τῷ ὅπως πορεύηται βῆμα πρὸς*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γεραὸν[1] *ἐς χέρα σῶμα σὸν* 200
προκλίνας φιλίαν ἐμάν.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὤμοι δύσφρονος[2] *ἄτας.*

ΧΟΡΟΣ.

ὦ τλάμων, ὅτε νῦν χαλᾷς[3]*,*
αὔδασον, τίς ἔφυς βροτῶν;

ἤτοι μετὰ προφυλάξεως, ὑπὸ τῆς χειρὸς αὐτῆς ὁδηγούμενος. Νομίζομεν, ὅτι ἐνταῦθα οὐδόλως πρόκειται περὶ πορείας, ἀλλὰ περὶ καθίσεως· διότι ποῦ ἔπρεπε νὰ πορευθῇ, ἐλέχθη πρὸ ὀλίγου ἐν στίχ. 194 καὶ ὁ Οἰδίπους πρόκειται νὰ καθίσῃ, ἀλλ' ὡς τυφλὸς εὑρίσκει δυσκολίαν. Ὅτι οὕτως ἔχει, γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τῶν ἄρτι εἰρημένων· διότι ὁ μὲν χορὸς εἶπε, πῶς νὰ καθίσῃ, ἡ δὲ Ἀντιγόνη παρετήρησεν, ὅτι εἶναι ἔργον ἑαυτῆς καὶ ἐνταῦθα ἐκτελεῖ τοῦτο. Λοιπὸν ἐνταῦθα ἡ Ἀντιγόνη λέγει τῷ πατρί, ἵνα προσαρμόσῃ τὸν ἕνα πόδα εἰς τὸν ἄλλον καὶ κλίνῃ πρὸς τὰ ἔμπροσθεν τὸ σῶμα πρὸς τὴν χεῖρα αὐτῆς, ὅπως θέσῃ ἀσφαλῶς ἐπὶ τοῦ καθίσματος. Ἂν ὁ Οἰδίπους δὲν εἶχε προσαρμόσει τοὺς πόδας, ἀλλ' ἐκράτει τὰ σκέλη ἀνοικτά, ἡ λῆψις καὶ θέσις τοῦ σώματος τοῦ Οἰδίποδος καθίστατο δυσχερεστάτη. Ἐάν τις ἀπίδῃ εἰς τὴν θέσιν τυφλοῦ τιθεμένου εἰς κάθισμα, δὲν δύναται νὰ ἀποδώσῃ ἄλλην σημασίαν εἰς τὸ χωρίον. Ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ καὶ ὁ Σχολιαστής· "Σχηματίζει δέ πως αὐτὸν καὶ εὐθετίζει ἡ Ἀντιγόνη„ "Οτι δὲ βάσις σημαίνει τὸν πόδα, γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ Φιλοκτήτ 1378 "Πρὸς τοὺς μὲν οὖν σε τήνδε τ' ἔμπυον βάσιν παύσοντας ἄλγους„. Ἀπολλόδωρ I, 3, 5 "Ἥφαιστον πηρωθέντα τὰς βάσεις„.

[1]) Εἶναι διόρθωσις τοῦ Dindorf, διότι τὰ χειρόγραφα ἔχουσι γηραιόν. Τὴν διόρθωσιν ἐδέξαντο πάντες οἱ ἐκδόται.

[2]) Ἐνταῦθα τὸ δύσφρων δὲν σημαίνει τὸν ἀνόητον, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1261 "φρενῶν δυσφρόνων„ ἀλλὰ τὸν ἀνιαρὸν (δηλ. εἶναι τὸ ἀντίθετον τοῦ εὔφρων, εὐφροσύνη), ὡς παρ' Εὐριπίδ ἐν Ἀνδρομάχ. 1043 "δύσφρονες λῦπαι„ Ὀρθῶς καὶ ὁ Hermann παρετήρησεν, ὅτι ὁ Οἰδίπους ἐνταῦθα οἰκτείρει τὴν τυφλότητα αὐτοῦ καὶ οὐχὶ τὰ ἐγκλήματα, ἅπερ διεπράξατο.

[3]) Οὐχὶ ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· "Ὅτε νῦν εἶκεις καὶ οὐκ ἀντιτείνεις τὸ ἐξελθεῖν. Λέγει δὲ ἐκ τοῦ ἱεροῦ„. Πρὸς τὴν τοιαύτην ἑρμηνείαν ἀντίκειται τὸ νῦν· διότι ὁ Οἰδίπους οὐχὶ νῦν, ἀλλὰ πρότερον ἐνέδωκε. Διὰ τοῦτο ὀρθῶς ἐξηγεῖται ὑπὸ τῶν νεωτέρων διὰ τοῦ ἡσυχάζεις, ἀναπαύεσαι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τίς ὁ[1] πολύπονος ἄγει; τίν' ἂν 205
σοῦ πατρὸὶ' ἐκπυθοίμαν;[2]

Ἐπῳδός.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὦ ξένοι, ἀπόπτολις[3]*· ἀλλὰ μή*

1) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται τίς ὢν πολύπονος, ἀλλ' εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ τίς ὁ πολύπονος, ἥτις προτιμᾶται ὑπὸ τῶν πλείστων ἐκδοτῶν. Ποῖος εἶσαι ὁ ἄθλιος, ὅστις ἄγεσαι; Κατὰ τὸν* Hocheder *τὴν παράθεσιν ταύτην ἠδύνατο νὰ δηλώσῃ διὰ τῆς φράσεως διὰ πολλῶν πόνων. Ὁ* Wunder *ἔγραψεν τίς σε πολύπονος, ὅπως καὶ τῇ Ἀντιγόνῃ, ἧ κατ' ἐξοχὴν ἁρμόζει τὸ πολύπονος, ἀποδίδηταί τι. Ἡ διόρθωσις αὕτη δὲν φαίνεται ἡμῖν πιθανή, διότι ἀφ' οὗ πρὸ ὀλίγου ἐν στίχ.* 197 *τὸν τυφλὸν γέροντα ἡ Ἀντιγόνη ἐκάλεσε πατέρα, δὲν ἦτο ἀνάγκη ἰδιαιτέρας ἐρωτήσεως· διότι ἤρκει ἡ γνῶσις τοῦ ὀνόματος τοῦ πατρός. Πρὸς δὲ ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι τὸ πολύπονος δὲν ἁρμόζει μᾶλλον τῇ Ἀντιγόνῃ ἢ τῷ Οἰδίποδι. Τὸ τίν' ἂν εἶναι διόρθωσις τοῦ* Brunck· *διότι τὰ χειρόγραφα ἔχουσι τίνα. Ἐπειδὴ ὁ ἂν εἶναι ἀναγκαῖος, δικαίως ἐκράτησεν ἡ διόρθωσις.*

2) *Κατὰ τὸν* Wunder *ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό, τίνος πατρίδος εἶ; Ἐξήγησις τῆς β' ἀντιστροφῆς.* | *Χορ. Ἐν τῇ αὐτῇ θέσει κλῖνον τὸν πόδα σου, μὴ πλέον στρέψῃς τὸν πόδα σου ἔξω ἀπὸ τοῦτο δὰ τὸ κάθισμα τὸ εὑρισκόμενον πρὸ τοῦ βράχου. Οἰδ. Τοιουτοτρόπως; Χορός. Ἀρκετά, ὡς καταλαμβάνεις. Οἰδίπ. Νὰ καθίσω; Χορ. Πλαγίως τοὐλάχιστον ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ λίθου ὀλίγον κυρτώσας. Ἀντιγόν. Πάτερ, τοῦτο δὰ εἶναι ἰδικόν μου ἔργον, ἡσύχως. Οἰδ. Δυστυχία εἰς ἐμέ. Ἀντιγόν. Τὸν ἕνα πόδα εἰς τὸν ἄλλον προσάρμοσον, κάμψας τὸ γηραλέον σῶμά σου εἰς τὴν φιλόφρονα χεῖρά μου. Οἰδίπ. Φεῦ τῆς λυπηρᾶς βλάβης. Χορ. Ὦ ταλαίπωρε, ἀφ' οὗ τώρα ἀναπαύεσαι, εἰπέ, ποῖος ἄνθρωπος εἶσαι; Ποῖος εἶσαι ὁ πολύπονος, ὅστις ἄγεσαι; Ποία εἶναι ἡ πατρίς σου, τὴν ὁποίαν ἠδυνάμην νὰ μάθω;*

3) *Ἀπόπτολις εἶναι ὁ ἀπὸ τῆς πατρίδος ἐκδιωχθείς, ὁ ἐξόριστος. Τί ἐρωτᾷς περὶ πατρίδος; δὲν ἔχω τοιαύτην. Πρὸς τὰς ἄλλας ἐρωτήσεις δὲν ἀποκρίνεται, διότι γινώσκει, ὅτι τὸ ὄνομα αὐτοῦ θέλει διεγείρει φρίκην. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἔρημος καὶ ἄπολις εἰμι. Ἀλλὰ μή· τὸ ἐξῆς, ἀλλὰ μή με ἀνέρῃ τίς εἰμι, μηδὲ ἐξετάσῃς. Ἐμπαθὲς δὲ τὸ χωρίον, τῶν μὲν σπευδόντων μαθεῖν, τοῦ δὲ κατοκνοῦντος λέγειν. Οἱ δὲ διὰ βραχέων ἀκούοντες τἄλλα συμβάλλουσιν. Οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν ἐπίστασθαι τοὺς Ἀθηναίους τὰ ἐν Θήβαις πραττόμενα, μάλιστα οὕτως ἐπισήμων ὄντων τῶν κατὰ τὴν Σφίγγα„.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

τί τόδ' ἀπεννέπεις[1], *γέρον;*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

μή, μή[2], *μή μ' ἀνέρῃ, τίς εἰμι,* 210
μηδ' ἐξετάσῃς πέρα[3] *ματεύων.*

ΧΟΡΟΣ.

τί τόδ';[4]

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

αἰνὰ φύσις[5].

ΧΟΡΟΣ.

αὔδα.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

τέκνον, ὤμοι, τί γεγώνω;[6]

ΧΟΡΟΣ.

τίνος εἶ σπέρματος, ὦ
ξένε, φώνει, πατρόθεν;[7] 215

[1]) *Τὸ ἀπεννέπειν ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ λέγεται ἀπαγορεύειν.*

[2]) *Ἐπειδὴ ἡ χρῆσις τῶν πολλῶν ἀρνήσεων ἐφάνη ὑπερβάλλουσα* τῷ Nauck, *νομίζει, ὅτι πρέπει νὰ τραπῇ εἰς μὴ δή, μὴ μ' ἀνέρῃ. Διὰ τῆς διορθώσεως ἡ ἔννοια γίνεται ἀσθενεστέρα. Ὁ Οἰδίπους διὰ τῶν πολλῶν ἀρνήσεων θέλει νὰ κωλύσῃ ἐρώτησιν, εἰς ἣν δικαίως φοβεῖται νὰ ἀποκριθῇ Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν τῇ Παλ. Ἀνθολογ.* 12, 80 "*μὴ μή, πρός σε Διός, μὴ πρὸς Διός, ὦ φιλάβουλε, κινήσῃς τέφρῃ πῦρ ὑπολαμπόμενον*„. *Ἐπὶ τούτῳ ἐπισωρεύει καὶ ῥήματα ἔχοντα τὴν αὐτὴν σημασίαν, ἀνέρῃ, ἐξετάσῃς, ματεύων.*

[3]) *Προσδιορίζει τὸ ματεύων = ζητῶν, ἐρευνῶν.*

[4]) *Εἶναι διόρθωσις τοῦ* Wunder, *ἣν ἐδέξαντο οἱ νεώτεροι ἐκδόται, διότι τὰ χειρόγραφα ἔχουσι, τί τόδε; δεινά.*

[5]) *Φύσις εἶναι ἡ καταγωγή. Κατὰ τὸν* Bellermann *τὸ φοβερὸν τῆς τύχης δὲν παρήχθη ἐκ τῶν πράξεων αὐτοῦ, ἀλλ' ἦδη ἐν τῇ γεννήσει ὑπῆρχεν.*

[6]) *Εἶναι ἀόριστος τοῦ γεγωνίσκω=λέγω, διηγοῦμαι.*

[7]) *Κεῖται ἀντὶ τοῦ πατρίου. Κα-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὤμοι ἐγώ, τί πάθω[1]*, τέκνου ἐμόν;*

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

λέγ', ἐπείπερ ἐπ' ἔσχατα βαίνεις[2]*.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἀλλ' ἐρῶ· οὐ γὰρ ἔχω κατακρυφάν[3]*.*

ΧΟΡΟΣ.

μακρὰ[4] *μέλλετον, ἀλλὰ τάχυνε.*

τὰ τὸν Hocheder *ἡ φράσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τήν, τίς πατὴρ σ' ἔσπειρε λέγε. Ἐξήγησις τοῦ πρώτου μέρους·* Οἰδιπ. *Ὦ φίλοι εἶμαι ἐξόριστος, μὴ* Χορ. *Τί εἶναι τοῦτο δά, τὸ ὁποῖον ἀπαγορεύεις, ὦ γέρον;* Οἰδιπ. *Μή, μή, μὴ μ' ἐρωτήσῃς, ποῖος εἶμαι, μηδὲ ἐξετάσῃς περαιτέρω ἐρευνῶν.* Χορ. *Τί εἶναι τοῦτο δα;* Οἰδίπ. *Φοβερὰ καταγωγή.* Χορ. *Λέγε.* Οἰδίπ. *Τέκνον, φεῦ, τί νὰ εἴπω;* Χορ. *Τίνος πατρὸς εἶσαι, ὦ φίλε, λέγε.*

[1]) *Ἡ ὑποτακτικὴ ἐτέθη ἐπὶ ἀπορίας, ὡς ἐν Ὀδυσσ. Ε,* 465 *"ὤ μοι ἐγώ, τί πάθω; τί νύ μοι μήκιστα γένηται;". Ἡμεῖς οἱ νεώτεροι, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι λαοί, ἐν τοιαύτῃ περιστάσει μεταχειριζόμεθα τὸ κάμνειν.*

[2]) *Τοῦτο εἶναι γραφὴ τοῦ Τρικλινίου, ἥτις ἐκράτησε παρὰ τοῖς ἐκδόταις, διότι τὰ χειρόγραφα ἔχουσι μένεις· Ὁ* Meineke *εἰκάζει, ὅτι δύναται νὰ τραπῇ εἰς μέλλεις, δηλ. διότι βραδύνεις μέχρι τοῦ ἐσχάτου. Συνήθως οἱ ἑρμηνευταὶ ἐξηγοῦσιν· ἔφθασας εἰς τὸ ἔσχατον, δηλ. δὲν δύνασαι νὰ ἀποποιηθῇς πλέον τὴν ἀπόκρισιν. ἀφ' οὗ εἶπες αἰνὰ φύ Νομίζομεν, ὅτι κατὰ τὴν ἐξήγ ταύτην ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ἔβης. τοῦτο ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι ἐν θα ὑπάρχει ἀπειλή, δηλ λέγε, βεβαίως προχωρεῖς εἰς τὸν ἔσχ κίνδυνον. Ἂν μὴ ἐννοῇ θάν βεβαίως ἐκδίωξιν ἐκ τῆς χώ Τοιοῦτος ἐξαναγκασμὸς δὲν εἶνα νάρμοστος ἐνταῦθα.*

[3]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "φυγὴν τοῦ μὴ εἰπεῖν".*

[4]) *Ἔθηκε τὸ οὐδέτερον ἀντὶ μακρὰν μέλλησιν. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι, μακρὰ μέλλετε, λὰ ταχύνατε· ἀλλ' εἰς μέλλη ἔτρεψεν ὁ* Hermann *καὶ εἰς χυνε ὁ* Elmsley. *Ὁ δυϊκὸς ἀρι ἐξηγεῖται ἐκ τούτου, ὅτι ὁ Οἰδί τῇ θυγατρὶ συνεσκέπτετο. Τὸ δὲ χυνε ἐτέθη καθ' ἑνικόν, διό Οἰδίπους ἔπρεπε νὰ εἴπῃ. Ἔξ σις τοῦ β μέρους·* Οἰδίπ. *Δυσ εἰς ἐμέ, τί νὰ κάμω τέκνον* Χορ. *Λέγε, διότι βεβαίως φθ εἰς τὰ ἔσχατα.* Οἰδίπ. *Ἀλλὰ θὰ πω· διότι δὲν ἔχω ἀποφυγήν.* Πολὺ βραδύνεις, ἀλλὰ σπεῦδε.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

Λαΐου ἴστε τιν' ὄντ';[1]

ΧΟΡΟΣ.

ἰοὺ ἰού[2]. 220

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

τό τε Λαβδακιδᾶν γένος;

ΧΟΡΟΣ

ὦ Ζεῦ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἄθλιον Οἰδιπόδαν;[3]

ΧΟΡΟΣ.

σύ γὰρ ὅδ' εἶ;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

δέος ἴσχετε[4] *μηδὲν ὅσ' αὐδῶ.*

[1]) *Ἀντὶ τῆς μετοχῆς ὑπάρχει ἐν τοῖς χειρογράφοις τὸ ἀπόγονον, ὅπερ ἤδη ὁ* Reisig *θεωρήσας ὡς γλώσσημα ἐξήλειψεν. Ὅρα, ὅτι δὲν λέγει ἀπ' εὐθείας τὸ ὄνομα τοῦ πατρός, ἀλλ' ἐπιθυμεῖ πρῶτον νὰ μάθῃ, ἂν ἦναι γνωστὸν τὸ ὄνομα τοῦ Λαΐου. Τοῦτο ὅμως δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς τύπος ἐκφράσεως διότι αὐτὸς ὁ Οἰδίπους ἐν στίχ.* 597 *λέγει περὶ τῆς συμφορᾶς τοῦ γένους. „οὐ δῆτ', ἐπεὶ πᾶς τοῦτό γ' Ἑλλήνων θροεῖ„.*

[2]) *Τεχνηέντως ὁ ποιητὴς ἀποφεύγει τὴν ἐξιστόρησιν τοῦ γένους, ὅπερ ἐγίνωσκον οἱ θεαταί. Ὑποτίθησι λοιπὸν τὰ τοῦ Λαΐου γνωστὰ διεγείροντα φρίκην. Ὀρθῶς δ' ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· „Εὖ διατέθειται γνωριζόμενον ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων Οἰδίποδα ὑπὲρ τοῦ μὴ γενεαλογοῦντα ἄνωθεν ἐνοχλεῖν αὐτὸν τοῖς θεωμένοις. Ἀλλ' ὅ γε Εὐριπίδης τοιοῦτος. Ἐν γοῦν ταῖς Ἱκέτισι* (104) *τὸν Θησέα ὑποτέθειται τοὺς περὶ τὸν Ἄδραστον ἀγνοοῦντα, ἕνεκα τοῦ μηκῦναι τὸ δρᾶμα„.*

[3]) *Ἡ αἰτιατικὴ ἐγένετο ἐκ τοῦ Δωρικοῦ τύπου Οἰδιπόδας, ὃν οἱ τραγικοὶ μεταχειρίζονται ἐν τοῖς μέλεσιν. Συχνότερον εὕρηται ἡ γενικὴ Οἰδιπόδα, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 1194.

[4]) *Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ μὴ φοβεῖσθε. Πρὸ τοῦ ὅσα ἐννοεῖται ἡ γενικὴ τούτων, ὡς ἐν Φιλοκτήτ.* 1162 „μηδενὸς κρατύνων ὅσα πέμπει βιόδωρος αἶα„. *Κατὰ τὸν* Er-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

ἰώ, ὦ ὦ· δύσμορος, ὦ ὤ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

θύγατερ, τί ποτ' αὐτίκα[1] *κύρσει;*

ΧΟΡΟΣ.

ἔξω πόρσω βαίνετε χώρας[2].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἃ δ' ὑπέσχεο ποῖ καταθήσεις;[3]

ΧΟΡΟΣ.

οὐδενὶ μοιριδία τίσις ἔρχεται
ἂν[4] *προπάθῃ τὸ τίνειν· ἀπάτα δ' ἀπά-*

furdt οἱ *Κολωνιᾶται ἐφοβήθησαν, διότι ἐδέξαντο ἄνθρωπον μεμιασμένον.*

[1]) *Λέγει αὐτίκα, διότι εἶδε τοὺς Κολωνιάτας σφόδρα τεταραγμένους καὶ οἱονεὶ ἑτοίμους νὰ πράξωσί τι. Τὸ κύρσει σημαίνει γενήσεται, συμβήσεται ἡμῖν, ὡς ἐν Τραχιν.* 291 "*νῦν σοι τέρψις ἐμφανὴς κυρεῖ*„. Ὁ Nauck *νομίζει, ὅτι ὁ φόβος τοῦ Οἰδίποδος στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἀνακοινώσεων τῶν γενομένων τῷ χορῷ. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβές, διότι στηρίζεται ἐπὶ τῆς θέσεως, ἣν ἔλαβον ὁ χορός, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής "ὁρῶ γὰρ τούτους μυσαττομένους με.*

[2]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἀκούσαντες τὰ κατ' αὐτὸν ἀξιοῦσιν ἐξιέναι τοῦ χωρίου. Φησὶν οὖν ὁ Οἰδίπους, ὅτι πρότερον ὑπέσχεσθε τοῦ μὴ ἐκβαλεῖν με. Οἱ δέ φασιν οὐδεμία τίσις ἔρχεται τοῖς προσπαθοῦσιν ἀντιτιμωρουμένοις. Καὶ ἡμεῖς οὖν ἀπατηθέντες ὑπὸ σοῦ ἐν* ὀπατῶμέν σε. *Πέφρασται δὲ* νατῶς„.

[3]) *Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη τῶν πληρονόντων τὸ χρέος αὐ ὡς παρὰ Πινδάρ. ἐν Νεμ.* "*νικῶντι χάριν καταθέμεν*„. *θως προστίθεται ἀντικείμενόν τ χάριν. τιμήν, Πλάτ. ἐν Πρωτ* 314 *B* "*ἀλλ' ἀνάγκη καταθέντα τιμὴν τὸ μάθημα ἐν αὐτῇ τῇ λαβόντα καὶ μαθόντα ἀπιέναι*„. *θὰ πληρώσῃς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα σχέθης; Πῶς θὰ ἀπαλλαγῇς τὴν ὑπόσχεσίν σου;*

[4]) *Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἀνθ' οὗ ὁ* Wunder *ἔγραψεν ἃ ἄν, ὡς ἐν στίχ.* 13, *ἐν A* 1085 *καὶ ἀλλαχοῦ. Ἡ διόρθ ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῶν ἐκδο Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶναι σα διότι καὶ ὁ Σχολιαστὴς ὀρθῶς γεῖ· "οὐδεμία τίσις ἔρχεται προπαθοῦσιν ἀντιτιμωρουμέν*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ταις ἑτέραις ἑτέρα παραβαλλομέ-
να[1] πόνον, οὐ χάριν, ἀντιδίδωσιν ἔ-
χειν. σὺ δὲ τῶνδ' ἑδράνων[2] πάλιν ἔκτοπος
αὖθις ἄφορμος ἐμᾶς χθονὸς ἔκθορε,
μή τι πέρα[3] χρέος 235
ἐμᾷ πόλει προσάψῃς.

καὶ οἱ νεώτεροι κατὰ τὸν Brunck· οὐδενὶ θεία τιμωρία ἐπίκειται, ὅστις κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδίδωσιν. Ἀλλ' ἡ σύνταξις δὲν εἶναι ἐξ ἴσου σαφής. Κατὰ μὲν τὸν Wex αὕτη ἔχει οὕτωσίν· οὐδενί τίσις, ὧν προπάθῃ, ἔρχεται μοιριδία τὸ τίνειν (ὥστε τίνειν). Διὰ τῆς συντάξεως ταύτης ἐξάγει τὴν ἔννοιαν· οὐδενὶ τιμωρία τούτων, ἅπερ πρότερον ἔπαθεν, εἶναι μοιραία, ὥστε ὀφείλειν ἀποτίνειν ποινὰς (δι' ἐκείνην τὴν τιμωρίαν). Οὗτος παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς μεταχειρίζεται τὸ ἔρχεσθαι κατ' ἰδιαίτερον τρόπον, δηλ. συντάσσει πρὸς κατηγορούμενον ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ γίγνεσθαι, ὡς ἐν Οἰδίποδι τυράνν. 135 "οὔκουν πατρὸς γ' ἂν φονεὺς ἦλθον„. Ὀρθότερον ὅμως συντάσσει ὁ Bellermann· τὸ τίνειν, ἃ ἂν προπάθῃ, οὐδενὶ ἔρχεται μοιριδία τίσις· τὸ νὰ τιμωρῇ τις ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρότερον ἔπαθεν, εἰς κανένα δὲν γίνεται μοιραία τιμωρία. Ὁ Nauck νομίζει, ὅτι τὸ τίνειν εἶναι ὕποπτον· ἀλλὰ κεῖται τὸ ἐνεργητικὸν ἀντὶ τοῦ μέσου τίνεσθαι=τιμωρεῖσθαι, ὡς καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ. 637 "αἱμάτων παλαιτέρων τίνειν μύσος . . . βυσσόφρων Ἐρινύς„.

[1]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἀντισουμένη καὶ τὸ ὅλον χωρίον· "Ἡ δὲ ἀπάτη, φησί, παραβαλλομένη ἑτέραις ἀπάταις, τῷ προαπατήσαντι πόνον ἔχειν ἀντιδίδωσι καὶ οὐ χάριν„. Ὁ χορὸς ἀνευρίσκει ἀπάτην ἐν τῷ Οἰδίποδι, ὅτι οὗτος ἀπεσπάσατο τὴν ὑπόσχεσιν (στίχ. 175) πρὶν εἴπῃ τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα. Τὸν πόνον ἀντιτίθησι πρὸς τὴν χάριν ὡς ὁ Θουκυδίδης ἐν IV 86 "ἡμῖν οὐκ ἂν ἀντὶ πόνων χάρις καθίσταιτο„.

[2]) Ἡ γενικὴ τῶν δ' ἑδράνων ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἔκτοπος, ὡς ἡ ἐμᾶς χθονὸς ἐκ τοῦ ἄφορμος. Ἀλλὰ τὰ ὀνόματα ἔκτοπος καὶ ἄφορμος ἐτέθησαν κατὰ ποιητικὴν χρῆσιν ἀντὶ τῆς προθέσεως ἐκ. ὡς ἐν Οἰδίποδι τυράνν. 194 „πάτρας ἄπουρος" καὶ ἐν στίχ. 1518 „γῆς ἄποικος". Τὴν ἔμφασιν τῆς παραινέσεως δηλοῖ ἡ ἐπισώρευσις συνωνύμων λέξεων.

[3]) Περαιτέρω, μακρότερα. Ὁ Οἰδίπους πατήσας ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τῶν Ἐρινύων τεμένους διεπράξατο ἤδη ἀσεβῆ πρᾶξιν. Ὅρα στίχ. 466. Νῦν δέ, ἐὰν μείνῃ ἐν τῇ χώρᾳ, θέλει διαπράξει δευτέραν. Χρέος εἶναι τὸ ὀφειλόμενον καὶ δὴ καὶ τὸ ἁμάρτημα, δι' ὃ ὀφείλει τις νὰ ἀποτίσῃ ζημίαν. Ἡ ἐξήγησις τοῦ τελευταίου μέρους τοῦ χοροῦ· Οἰδίπ. Γνωρίζετέ τινα, ὅστις εἶναι υἱὸς τοῦ Λαΐου; Χορ. Φεῦ φεῦ. Οἰδίπ. Καὶ τὸ γένος τῶν Λαβδακιδῶν; Χορ. Ὦ Θεέ. Οἰδίπ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Ὦ ξένοι᾽ αἰδόφρονες,

Τὸν ἄθλιον Οἰδίποδα; Χορ. Δηλαδὴ σὺ εἶσαι οὗτος δά; Οἰδίπ. Μὴ φοβεῖσθε, δι᾽ ὅσα λέγω. Χορ. Φεῦ, ὦ ὦ· δυστυχισμένε, ὦ ὦ. Οἰδίπ. Κόρη μου, τί τέλος πάντων παρευθὺς θὰ συμβῇ εἰς ἡμᾶς; Χορ. Ἔξω μακρὰν τῆς χώρας ἀπέλθετε. Οἰδίπ. Ὅσα ὅμως ὑπεσχέθης, ποῦ θὰ πληρώσῃς; Τὸ νὰ τιμωρήσῃ τις ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρότερον ἔπαθεν, εἰς κανένα δὲν γίνεται θεία τιμωρία· ἡ μία δὲ ἀπάτη ἐξισουμένη μὲ ἄλλας ἀπάτας δίδει εἰς τὸν προαπατήσαντα νὰ ἔχῃ λύπην καὶ οὐχὶ εὐγνωμοσύνην. Σὺ δὲ ἀπὸ ταῦτα δὰ τὰ καθίσματα πάλιν ἐκτοπίσθητι, πάλιν ἀφορμηθεὶς φύγε ταχέως ἐκ τῆς χώρας μου, μήπως κατά τι περαιτέρω προσθέσῃς μίασμα εἰς τὴν πόλιν μου.

[1]) Ὁ Σχολιαστὴς παραδίδει ἡμῖν, ὅτι τινὲς τῶν ἀρχαίων ἠθέτουν τοὺς στίχους 237-257· "Τὸ τῆς Ἀντιγόνης πρόσωπον ὅλον, καὶ τὸ τοῦ χοροῦ τὸ τετράστιχον ἀθετοῦνται. Κρεῖττον γάρ φασιν εὐθέως τῷ δικαιολογικῷ χρήσασθαι τὸν Οἰδίπουν πρὸς αὐτούς. Ἀλλὰ τὰ πράγματα αὐτοῖς οὐκ ἐν καιρῷ ἐστιν, ἀλλ᾽ ἐν δυσπραγίᾳ, ὥστε ἐπαφρόδιτον εἶναι αὐτοῖς τὴν ἐλεεινολογίαν, καὶ τοῦτο τὸ πρόσωπον ἡ Ἀντιγόνη πληροῖ. Ἐπεὶ μέντοι οὗτοι οὐ πείθονται, τότε δικαιολογικώτερον καὶ ὥσπερ ἀπολογούμενος ἐκφέρει τὰ ἑξῆς ὁ Οἰδίπους, ὅτι ἀκούσιά ἐστιν αὐτοῦ τὰ ἁμαρτήματα. Καὶ εἰ ταῦτα τῆς ὁμοίας ἔχεται δυνάμεως τοῦ ποιητοῦ. Καὶ καθόλου θαυμαστή τις ἐστὶν ἡ οἰκονομία τοῦ δράματος. Οὐδὲν δὲ ἐν τοῖς Διδύμου τούτων ὀβελισθὲν εὕρομεν„. Ἀλλ᾽ ὁ λόγος, ὃν ἔφερον πρὸς ἀθέτησιν, δὲν εἶναι ὀρθός. Διότι ἡ Ἀντιγόνη τὴν ἐκδίωξιν τοῦ πατρὸς ἀκούσασα δὲν ἠδύνατο νὰ σιωπήσῃ. Ἂν ἐσιώπα, ἤθελεν εἶναι παρὰ τὴν γυναικείαν φύσιν. Πρὸς δὲ ἡ ἐλεεινολογία τῆς Ἀντιγόνης ἦτο ἀναγκαία, ὅπως διεγερθῇ ὁ οἶκτος τοῦ χοροῦ καὶ τύχῃ εὐμενοῦς ἀκροάσεως ὁ λόγος τοῦ Οἰδίποδος. Ἡ ἐλεεινολογία τῆς θυγατρὸς τοῦ ἥρωος ἔχει ποιητικὴν ἀξίαν, ἣν οἱ ἀρχαιότεροι Ἕλληνες δὲν ἠδύναντο νὰ παραγνωρίσωσι καὶ διὰ τοῦτο ἐν τοῖς ὑπομνήμασι τοῦ Διδύμου οὐδεμία ἀθέτησις ὑπῆρχεν, ὡς παραδίδει ὁ Σχολιαστής. Αὐτὸς δὲ ἀποφαίνεται, ὅτι ὁ λόγος τῆς Ἀντιγόνης καὶ ὁ τοῦ Οἰδίποδος ἔχουσιν ἴσην ποιητικὴν δύναμιν. Καὶ ὅμως ὁ Nauck φαίνεται ἐπιδοκιμάζων τὴν ἀθέτησιν· διότι οἱ στίχοι περιέχουσί τι ἄτοπον καὶ διαταράσσουσι τὴν συνέχειαν. Τὰ ἄτοπα ὅμως εἶναι δύο μόνον ἐν στίχ. 243 τὸ μόνου καὶ ἐν στίχ. 250 τὸ ἐκ σέθεν. Ἀλλὰ τοιαῦται ἀμφιβολίαι ἐγείρονται καὶ ἐν τοῖς γνησίοις χωρίοις. Ὁ δὲ Wecklein θεωρῶν τὸ μέρος τοῦτο ὡς προσθήκην τῶν ὑποκριτῶν τίθησιν ἐν ἀγκύλαις· διότι τὴν φράσιν ἐν στίχ. 257 "φωνεῖν πέρα τῶν πρὸς σὲ νῦν εἰρημένων„ θεωρεῖ δηλώδη, ὅπερ ἀποκρούει ὁ Bellermann τὴν γνησιότητα τοῦ χωρίου ἀποδεχόμενος. Αἰδὼς σημαίνει καὶ τὴν πραότητα, τὸν οἶκτον πρὸς τοὺς ἱκέτας, ὡς γί-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλ'[1] *ἐπεὶ γεραὸν πατέρα*
τόνδ' ἐμὸν οὐκ ἀντέτλατ'[2]*, ἔργων*
ἀκόντων[3] *ἄϊοντες αὐδάν,* 240
ἄλλ' ἐμὲ τὰν μελέαν, ἱκετεύομεν,
ὦ ξένοι[4]*, οἰκτείραθ', ἃ*
πατρὸς ὑπὲρ τοὐμοῦ[5] *μόνου ἄντομαι,*
ἄντομαι οὐκ ἀλαοῖς[6] *προσορωμένα*
ὄμμα σὸν ὄμμασιν, ὥς τις ἀφ' αἵματος[7] 245

ται δῆλον ἐν στίχ. 247 καὶ 1268. ντεῦθεν αἰδόφρων εἶναι ὁ οἰκτίρων, ὃ ἐλεήμων.

[1]) Ὁ ἀλλὰ ἀνήκει εἰς τὸ ἑπόμενον ἐμέ. Ἐπειδὴ δὲ παρενετέθη ἀκρὰ πρότασις, ἐπανελήφθη.

[2]) Δὲν ὑπεμείνατε, δὲν ἠνέχθητε.

[3]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· „Τῶν κουσίων, ἢ τῶν ἀπαρεσκόντων ὑμῖν„ καὶ παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ „ἄκον· ἀκούσιον„. Τοῦτο λέγεται ἐπὶ προσώπου καὶ ἐπὶ πράγματος ὡς ἐν στίχ. 977 πῶς ἂν τό γ' ἄκον πρᾶγμ' ἂν εἰκότως ψέγοις„ καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 230. Αὐδὴ ἐνταῦθα εἶναι ἡ φήμη· χορὸς ἐγίνωσκε τὰ περὶ τοῦ μιάματος τοῦ Οἰδίποδος μόνον ἐξ ἀκουμάτων. Ἀλλ' ἡ ἐκ τοιούτων γνῶσις δὲν εἶναι πάντοτε ἀκριβής.

[4]) Ἡ ἐπανάληψις τῆς προσφωνήσεως ἐξαίρει τὴν ἱκεσίαν.

[5]) Τὰ ἄριστα χειρόγραφα ἔχουσι τοῦ μόνου, ἄλλα δὲ μικροτέρας ξίας τοὐμοῦ. Κατὰ τὴν γραφὴν αὐτὴν ὁ Hermann ἔγραψε τοὐμοῦ όνου, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Bellermann. Διότι τοῦτο ἱκανοποιεῖ καὶ τὸ έτρον καὶ τὴν ἔννοιαν. Κατὰ τὸν Nauck τὸ μόνου δὲν παρέχει ὀρθὴν ννοιαν, ὅπερ δικαίως ἀποκρούει ὁ Bellermann· διότι σημαίνει, ὅτι ἱκετεύει μόνον διὰ τὸν πατέρα αὐτῆς, οὐχὶ δὲ καὶ δι' ἑαυτήν. Ἄλλοι ἐνόμισαν, ὅτι ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ ἐπίθετον, δι' οὗ ἔμελλε νὰ ἐκδηλωθῇ ἡ δυστυχία τοῦ Οἰδίποδος. Διὰ τοῦτο ὁ Meineke γράφει τοῦ δυσμόρου, ἄλλοι τοῦ παμμόρου, τοῦ τλάμονος, τοῦδ' ἀθλίου, τοῦδ' ἀμμόρου. Νομίζομεν, ὅτι αἱ τοιαῦται διορθώσεις δὲν εἶναι πιθαναί· διότι ἡ μὲν δυστυχία τοῦ Οἰδίποδος ἦτο τοῖς πᾶσιν ὁρατή, ἡ δὲ ἱκεσία ὑπὲρ μόνου τοῦ πατρὸς καὶ τὸ ἦθος τῆς Ἀντιγόνης ἐξαίρει καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῆς συμβάλλεται.

[6]) Λέγει τοῦτο ἐν σχέσει πρὸς τὸν πατέρα, ὅστις ἦτο τυφλός. Τὸ μέσον προσορωμένα ἀντὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐτέθη κατὰ τὴν Ὁμηρικὴν χρῆσιν, ὡς καὶ ἐν Ἀντιγ. 593.

[7]) Ὡς ἐὰν ἐγεννώμην ἐκ τοῦ ὑμετέρου αἵματος, ὡς τὸ τέκνον ἱκετεύει τὸν πατέρα. Οἱ ἑρμηνευταὶ παρατηροῦσιν, ὅτι ἡ φράσις αὕτη προσετέθη, ὅπως μὴ διὰ τῆς προηγουμένης βλάψῃ τὴν κοσμιότητα. Διότι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὑπῆρχεν ἔθος, καθ' ὃ αἱ γυναῖκες δὲν ἠδύναντο νὰ προσβλέπωσι τοὺς ἀλλοτρίους ἄνδρας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὑμετέρου προφανεῖσα, τὸν ἄθλιον
αἰδοῦς[1] *κῦρσαι. ἐν ὕμμι*[2] *γὰρ ὡς θεῷ*
κείμεθα τλάμονες. ἀλλ' ἴτε, νεύσατε[3]
τὰν[4] *ἀδόκητον χάριν.*
πρός[5] *σ' ὅ τι σοι φίλον ἐκ σέθεν ἄντομαι,* 250

ἐλευθέρως· *Νόμος γυναῖκας ἀνδρῶν μὴ βλέπειν ἐναντίον.*

[1]) *Αἰδὼς* σημαίνει οἶκτον, ὡς καὶ ἐν τῷ αἰδόφρονες. *Τὴν* σημασίαν ταύτην ἔχει παρ' *Ὁμήρῳ* ἐν *Ὀδυσσ. Ε*, 447 "αἰδοῖος μέν τ' ἐστὶ καὶ ἀθανάτοισι θεοῖσιν, ἀνδρῶν ὅστις ἵκηται ἀλώμενος„. *Τὸ κυρέω* ἔχει τὴν αὐτὴν σύνταξιν καὶ σημασίαν τοῦ παρὰ τοῖς πεζογράφοις εὐχρήστου τυγχάνειν.

[2]) *Ἐν* τοῖς χειρογράφοις ὑπάρχει ἐν ὑμῖν γάρ, ἀλλὰ χάριν τοῦ μέτρου ὁ μὲν Brunck ἐξήλειψε τὸν γάρ, ὁ δὲ Bergk ἔγραψεν, ὡς ἐν τῷ κειμένῳ φέρεται, ὅπερ ἐκράτησε παρὰ τοῖς νεωτέροις. *Ἀλλ' ὁ Ὁμηρικὸς τύπος ὔμμι* δὲν εὑρίσκεται παρὰ τοῖς τραγικοῖς, ἁπαντᾷ ὅμως τὸ ὔμμε ἐν *Ἀντιγόν.* 846 καὶ παρ' *Αἰσχύλ.* ἐν *Εὐμενίσ.* 610. *Ἡ φράσις* σημαίνει, ἀπὸ ὑμᾶς ἐξαρτώμεθα ὡς ἀπὸ θεοῦ, ὡς ἐν *Φιλοκτήτ.* 963 "ἐν σοὶ καὶ τὸ πλεῖν ἡμᾶς, ἄναξ, ἤδη ἐστί„, καὶ παρ' *Ἡροδότ.* VI, 109 "ἐν σοὶ νῦν ἐστι ἢ καταδουλῶσαι *Ἀθήνας* ἢ ἐλευθερῶσαι„.

[3]) *Τὸ ἁπλοῦν* ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν, ἣν καὶ τὰ σύνθετα ἐπινεύειν καὶ κατανεύειν, ὡς παρ' *Εὐριπίδ.* ἐν *Ἀλκήστιδ.* 978 "Ζεὺς ὅ τι νεύσει, τοῦτο τελευτᾷ„.

[4]) *Ἔθηκε τὸ ἄρθρον, διότι ὁ χορὸς γινώσκει τίνα χάριν αἰτεῖ ἡ Ἀντιγόνη. Τὴν χάριν λέγει ἀδόκητον = ἀπροσδόκητον διὰ τοὺς σκληροὺς τοῦ χοροῦ λόγους ἐν στίχ.* 234. *Ἡ Ἀντιγόνη εἰκονίζουσα τὴν χάριν ὡς ἀπροσδόκητον ἐξαίρει τὴν σπουδαιότητα ταύτης, δι' ἣν ἡ εὐγνωμοσύνη ἔσται μείζων. Ἔγκειται δὲ ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου τὸ πράττειν παρὰ προσδοκίαν, ἴσως ὅπως τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ ἐλευθερίαν ἐπιδείξῃ, ὡς παρατηρεῖ ὁ* Hocheder.

[5]) *Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· πρὸς τοῦτο, ὅ τι σοι φίλον ἐστίν, ἄντομαί σε. Ἡ μετάθεσις τῆς ἀντωνυμίας σὲ ἐγένετο, ὡς ἐν στίχ.* 1333 "πρός νύν σε κρηνῶν πρὸς θεῶν ὁμογνίων, αἰτῶ πιθέσθαι„, καὶ ἐν τῇ λατινικῇ per te deos oro. *Τὸ ἐκ σέθεν προσδιορίζει τὸ φίλον, δηλ. προσφιλὲς ἐκ μέρους σου. Ἀλλὰ τοῦτο φαίνεται ὕποπτον τοῖς κριτικοῖς καὶ ὁ* Elmsley *εἴκασεν οἴκοθεν, ὡς ἐν Φιλοκτήτ.* 469 "πρός τ' εἴ τί σοι κατ' οἶκόν ἐστι προσφιλές„. *Ἡ διόρθωσις αὕτη ἔχει τὴν δυσκολίαν, ὅτι τὸ οἴκοθεν πρέπει νὰ λάβωμεν ἀντὶ τοῦ οἶκοι. Ὁ* Schmidt *προτείνει, ὅπως γραφῇ ἢ σέβας, ὁ δὲ* Hense *ἐκ φρενός. Νομίζομεν, ὅτι πᾶσα διόρθωσις εἶναι περιττή· διότι καὶ ὁ Σχολιαστὴς εὗρε τὴν γραφὴν καὶ οὐχὶ ἀπιθάνως ἐξηγεῖ· "ὅ ἐκ σέθεν τίμιόν ἐστί σοι. Ἀντὶ τοῦ, ὃ ἐκ σῆς προαιρέσεως τίμιόν σοί ἐστιν„.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἢ τέκνον ἢ λέχος[1] *ἢ χρέος ἢ θεός.*
οὐ γὰρ ἴδοις ἂν ἀθρῶν[2] *βροτόν, ὅστις ἄν,*
εἰ θεὸς ἄγοι,
ἐκφυγεῖν[3] *δύναιτο.*

ΧΟΡΟΣ.

Ἀλλ'[4] *ἴσθι, τέκνον Οἰδίπου, σέ τ' ἐξ ἴσου*

) *Τὸ λέχος κεῖται ἀντὶ τοῦ ἄλο-*
ὡς ἐν Τραχιν. 27 *"λέχος γὰρ*
λεῖ κριτὸν ξυστᾶσ'„. Σημειω-
δ', ὅτι πρὸ τοῦ Reiske *ἀνεγι-*
ετο λόγος, ὅστις ἐνταῦθα προ-
δὲν ἁρμόζει. Χρέος κατὰ τὸν
ann εἶναι τὸ ἀναγκαῖον πρᾶγμα,
ῆμα. Φαίνεται, ὅτι θεὸν ἐννοεῖ
ξοχὴν τὸν τιμώμενον ἐν τῷ
τὸν ἐφέστιον.

) Ἐὰν ἐπιμελῶς παρατηρήσῃς,
Φιλοκτήτ. 282 *"πάντα δὲ σκο-*
ηΰρισκον οὐδὲν πλὴν ἀνιᾶσθαι
'„. Ἐν μὲν τοῖς χειρογράφοις
νώσκεται βροτῶν, ὅπερ δὲν ἁρ-
, ὁ δὲ Τρικλίνιος ἔγραψε βρο-
ὅπερ δικαίως ὑπὸ πάντων προ-
αι. Ἡ πρότασις αὕτη κατὰ τὸν
eder δὲν αἰτιολογεῖ τὴν προη-
ένην, ἀλλὰ τὸ νεύσατε, δηλ.
ίκαιόν ἐστί σε νεῦσαι· οὐ γάρ.
οἱ νεώτεροι ἑρμηνευταὶ ἀπο-
ουσιν εὐρυτέραν ἐξήγησιν. Τοῦτο
αι νὰ ἔχῃ διπλῆν ἔννοιαν· ἢ κα-
σατε, διότι τοῦ μέλλοντος ἀδήλου
καὶ ὑμεῖς δύνασθε νὰ πάθητε
πλήσια· ἢ κατανεύσατε, διότι δὲν
ὁ Οἰδίπους, ἅτε θεοῦ εἰς ταύτην
υστυχίαν ἀγαγόντος. Ὑμῖν φαίνε-
ιθανώτερον τὸ δεύτερον. Οἱ ἀρ-
συνήθως τὰς δυστυχίας τοῖς θεοῖς
δον, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 696 *"ὅταν*
θεῶν βλάπτῃ, δύναιτ' ἂν οὐδ' ἂν
ένων φυγεῖν„ καὶ ἐν ἀποσπάσμ.

615 *"οὐδ' ἂν εἷς φύγοι βροτῶν*
ποθ', ᾧ καὶ Ζεὺς ἐφαρμόσῃ κακά„.
Μετὰ τὸ ὅστις ἂν ὁ Wecklein *θέ-*
λει νὰ προσθέσωμεν τὴν λέξιν ἅταν.
Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ προστεθῇ, διότι
ἐννοεῖται.

) Ἀντὶ τοῦ ἐκφυγεῖν ὁ Din-
dorf καὶ ὁ Wunder *γράφουσι φυ-*
γεῖν, ὅπερ δὲν δέχονται οἱ ἄλλοι ἐκ-
δόται. Ἡ ἐξήγησις τοῦ λόγου τῆς Ἀν-
τιγόνης εἶναι ἥδε· Ἀλλ' ὦ ἐλεήμονες
ξένοι, ἐπειδὴ τοῦτον δὰ τὸν γέροντα
πατέρα μου δὲν ἠνέχθητε, διότι γνω-
ρίζετε ἐκ φήμης τὰ ἄνευ τῆς θελή-
σεώς του γενόμενα, ἀλλ' ἐμὲ τὴν
δυστυχῆ, ἱκετεύομεν, ὦ ξένοι, ἐλεή-
σαντες ποιήσατε, ὅσα ὑπὲρ μόνου τοῦ
πατρός μου παρακαλῶ, παρακαλῶ
οὐχὶ διὰ τυφλῶν ὀφθαλμῶν προσ-
βλέπουσα τὸν ὀφθαλμόν σου, ὡς τις
γεννηθεῖσα ἐκ τοῦ αἵματός σου, ὅπως
ὁ ἄθλιος τύχῃ ἐλεημοσύνης. Διότι
ἀπὸ σᾶς ὡς ἀπὸ θεὸν οἱ ταλαίπωροι
ἐξαρτώμεθα. Ἀλλ' ἐλᾶτε, κατανεύ-
σατε νὰ κάμητε τὴν ἀπροσδόκητον
χάριν. Ὑπὲρ τούτου, ὅ τι δήποτε
εἶναι προσφιλὲς ἐκ μέρους σου πα-
ρακαλῶ, ἢ τέκνον εἶναι, ἢ γυνὴ ἢ
πράγματα ἢ θεός. Διότι ἂν παρατη-
ρήσῃς ἀκριβῶς, δὲν δύνασαι νὰ ἴδῃς
ἄνθρωπον, ὅστις, ἂν θεός τις τὸν
φέρῃ εἰς τὴν βλάβην, δύναται νὰ
ἀποφύγῃ ταύτην.

) Τὸ πρῶτον ἐπεισόδιον περιέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οἰκτείρομεν καὶ[1] τόνδε συμφορᾶς χάριν· 255
τὰ δ' ἐκ θεῶν τρέμοντες οὐ σθένοιμεν ἂν
φωνεῖν πέρα[2] τῶν πρὸς σὲ νῦν εἰρημένων.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

Τί δῆτα δόξης[3] ἢ τί κληδόνος καλῆς
μάτην ῥεούσης[4] ὠφέλημα γίγνεται,
εἰ τάς γ'[5] Ἀθήνας φασὶ θεοσεβεστάτας 260

χει τοὺς στίχους 254-667, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ κομμοῦ 510-548 διαιρεῖται εἰς δύο μέρη. Ὁ χορὸς λέγει, ὅτι οἰκτείρει καὶ τὴν Ἀντιγόνην, διότι τοῦτο ἠξίωσεν ἐν στίχ. 241.

1) Ἠδύνατο νὰ παραλείψῃ τὸν σύνδεσμον καὶ νὰ θέσῃ δοτικὴν συντασσομένην πρὸς τὸ ἐξ ἴσου. Τὸ χάριν μετὰ γενικῆς δηλοῖ ποιητικὸν αἴτιον, ὡς ἐν Αἴαντ. 93 "στέψω λαφύροις τῆσδε τῆς ἄγρας χάριν„ καὶ ἐν Ἡλέκτρ. 427.

2) Δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποχωρήσωμεν περισσότερον, ἀλλ ἐμμένομεν ἐκείνοις, ἃ εἴπομέν σοι ἐν στίχ. 226.

3) Δόξα εἶναι ἡ καλὴ γνώμη, ἣν ἔχουσι περὶ τῶν Ἀθηνῶν οἱ ἄνθρωποι, ἥτις σαφέστερον ἐξηγεῖται διὰ τοῦ καλὴ κληδών. Κατὰ τὸν Ἡσύχιον· "Κληδών· κλέος, δόξα, φήμη„.

4) Τὸ μάτην ῥεούσης λέγεται κατὰ πρόληψιν· διότι ἐκ τῆς νῦν κακῆς χρήσεως τοῦ ἱκέτου ἡ δόξα ἐλέγχεται ματαία. Ἡ λέξις θεωρεῖται ὕποπτος ὑπὸ τοῦ Gledisch καὶ τοῦ Nauck, ἐξ ὧν ἐκεῖνος μὲν εἰκάζει θροούσης, οὗτος δὲ ῥοθούσης. Νομίζομεν, ὅτι τὸ ῥεούσης εἶναι προτιμότερον· διότι περιέχει καὶ ἐλαφράν τινα εἰρωνείαν. Καὶ ἡμεῖς λέγομεν, ὅτι ἡ φήμη τρέχει, ὡς καὶ περὶ τοῦ ὕδατος. Τίνα ἀξίαν ἔχει ἡ καλὴ φήμη, ἐὰν αἱ Ἀθῆναι ὡς φιλόξενοι τιμῶνται, ὅμως δι' ἐμὲ αἱ ἀρεταὶ αὗται οὐδαμοῦ εὑρίσκονται; Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ὡς μάτην τῆς περὶ τῶν Ἀθηνῶν κατεχούσης δόξης, ὅτι ἄρα φιλοικτίρμων τις εἴη καὶ ἱκεταδόκος„.

5) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται τάς τ', ὅπερ ὁ Dindorf ἔτρεψεν τάς γ' κατά τι σχόλιον. Ἀλλ' ὁ Hartung παρατηρῶν, ὅτι οὔτε ὁ τὲ οὔτε ὁ γὲ ἁρμόζει ἐνταῦθα γράφει τάσδ'· διότι λέγει, ὅτι καὶ τὸ ἄρθρον ἐνταῦθα εἶναι ἀνάρμοστον. Καὶ ἡμεῖς προτιμῶμεν τὴν διόρθωσιν ταύτην, διότι παρέχει ἔννοιαν καλήν· διότι διὰ τῆς δεικτικῆς ἀντωνυμίας ὑποδηλοῦται, ὅτι οἱ μακρὰν εὑρισκόμενοι ἐπαινοῦσι τὰς Ἀθήνας, ἀλλ' ἐγὼ βλέπων ταύτας δὰ εὑρίσκω, ὅτι δὲν εἶναι ἄξιαι τοῦ φερομένου ἐπαίνου. Τὴν ἀρετὴν ταύτην τῶν Ἀθηναίων ὁμολογεῖ καὶ αὐτὸς ὁ Οἰδίπους ἐν στίχ. 1125 "ἐπεὶ τό γ' εὐσεβὲς μόνοις παρ' ὑμῖν εὗρον ἀνθρώπων ἐγὼ καὶ τοὐπιεικὲς καὶ τὸ μὴ ψευδοστομεῖν„ καὶ Αἰσχύλ ἐν Εὐμενίσ 871 "χώρας μετασχεῖν τῆσδε θεοφιλεστάτης„ καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ. 329.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἶναι, μόνας[1] *δὲ τὸν κακούμενον ξένον*
σῴζειν οἵας[2] *τε καὶ μόνας ἀρκεῖν ἔχειν*[3]*;*
κἀμοί[4] *γε ποῦ ταῦτ' ἔστιν; οἵτινες*[5] *βάθρων*
ἐκ τῶνδέ μ' ἐξάραντες[6] *εἶτ' ἐλαύνετε,*
ὄνομα μόνον δείσαντες[7]*· οὐ γὰρ δὴ τό γε* 265
σῶμ'[8] *οὐδὲ τἄργα τἄμ', ἐπεὶ τά γ' ἔργα μου*

[1]) *Κατὰ τὸν* Erfurd *σημαίνει ὑπὲρ τὰς ἄλλας πόλεις, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 299. *ἔνθα λέγεται περὶ τοῦ Τειρεσίου "ᾧ τἀληθὲς ἐμπέφυκεν ἀνθρώπων μόνῳ„. Ἐν Ἀθήναις εἶχεν ἱδρυθῇ καὶ βωμὸς ἐλέου. Ὁ Σοφοκλῆς ἔχει πρὸ πάντων ὑπ' ὄψει τὸν Ὀρέστην καὶ τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἡρακλέους. Κακούμενος εἶναι ὁ ταλαιπωρούμενος, ὁ ὑποφέρων δυστυχίας.*

[2]) *Ἐννοεῖται τὸ ἀπαρέμφατον εἶναι. Τὸ ἀρκεῖν συντάσσεται πρὸς δοτικήν, ὡς ἐν Ἡλέκτρ.* 322 *"ὥστ' ἀρκεῖν φίλοις„. Καὶ ἐνταῦθα ἐννοεῖται ἡ δοτικὴ αὐτῷ (τῷ κακουμένῳ).*

[3]) *Ἐνταῦθα σημαίνει δύνασθαι. Ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ* Ellendt *ἐξηγεῖται διὰ τοῦ* opes habere, opibus defendant. *Τὸ ἀπαρέμφατον ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ φασί· καὶ λέγουσιν, ὅτι μόναι ἔχουσι τὴν δύναμιν νὰ ὑπερασπίζωσι. Περὶ τὴν θέσιν τοῦ ἐρωτηματικοῦ παρὰ τοῖς ἐκδόταις ὑπάρχει μεγάλη διαφωνία· ὁ μὲν* Elmsley *τίθησι δύο ἐρωτηματικά, ἓν μετὰ τὸ ὠφέλημα γίγνεται καὶ ἄλλο μετὰ τὸ ἔστιν, ὁ δὲ* Wunder *μετὰ τὸ ἔχειν καὶ μετὰ τὸ δείσαντες, ὁ* Nauck *μετὰ τὸ ἔχειν καὶ μετὰ τὸ ἔστιν καὶ ὁ* Meineke *ὅλως παραλείπει τὰ ἐρωτηματικά, ὅπερ ἄτοπον. Ἡμεῖς ἠκολουθήσαμεν τῷ* Nauck.

[4]) *Ὁ καὶ ἐτέθη ἐν ἀρχῇ τῆς ἐρωτήσεως, ὡς ἐν Αἴαντ.* 460 *"Πότερα πρὸς οἴκους, ναυλόχους λιπὼν ἕδρας μόνους τ' Ἀτρείδας, πέλαγος Αἰγαῖον περῶ; καὶ ποῖον ὄμμα πατρὶ δηλώσω φανεὶς Τελαμῶνι;„. Διὰ τῆς ἀντωνυμίας ταῦτα δηλοῖ τὰς μνημονευθείσας ἀρετάς.*

[5]) *Ἡ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία ἀποδίδεται εἰς τὸ νοούμενον παρ' ὑμῶν, ὡς καὶ ἐν Αἴαντι* 457 *"καὶ νῦν τί χρὴ δρᾶν;· ὅστις ἐμφανῶς θεοῖς ἐχθαίρομαι„, ἔνθα τὸ ὅστις ἀναφέρεται εἰς τὴν νοουμένην προσωπικὴν ἀντωνυμίαν. Βάθρον λέγει τὴν ἐν τῷ ἱερῷ τεμένει ἕδραν.*

[6]) *Τὸ ἐξαίρειν σημαίνει ἀπάγειν, ὡς καὶ τὸ μέσον ἐν Πρωταγόρ.* 319 *"ἕως ἂν ᾖ αὐτὸς ἀποστῇ ἢ οἱ τοξόται αὐτὸν ἀφελκύσωσιν ἢ ἐξαίρωνται„.*

[7]) *Ὅτε ὁ Οἰδίππους εἶπε τὸ ὄνομα τοῦ Λαΐου, ὁ χορὸς ἐξέπεμψεν ἐπιφώνημα φρίκης ἐν στίχ.* 220.

[8]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν "Ἀπὸ κοινοῦ τὸ δείσαντες„. Τὸ σῶμα τοῦ Οἰδίποδος δὲν εἶναι τοιοῦτον, ἐξ οὗ ἠδύνατό τις νὰ φοβηθῇ, ἀλλὰ τοὐναντίον διεγείρει οἶκτον.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πεπονθότ'[1] ἐστὶ μᾶλλον ἢ δεδρακότα,
εἴ σοι τὰ μητρὸς[2] καὶ πατρὸς χρείη λέγειν·
ὧν οὕνεκ' ἐκφοβεῖ[3] με· τοῦτ'[4] ἐγὼ καλῶς
ἔξοιδα. καίτοι πῶς ἐγὼ κακὸς φύσιν;[5] 270
ὅστις παθὼν μὲν ἀντέδρων[6], ὥστ' εἰ φρονῶν[7]

1) Ὁ ποιητὴς ἔπρεπε νὰ εἴπῃ, πεπονθότος ἐστὶ μᾶλλον ἢ δεδρακότος, δηλ. ὁ Οἰδίππους εἶναι μᾶλλον πεπονθὼς ἢ δεδρακώς, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν ἀποσπάσμ. 712 "παθόντες οὐδὲν μᾶλλον ἢ δεδρακότες„ ἀλλὰ τὸ ἁρμόζον εἰς τὸ πρόσωπον μετήνεγκεν εἰς τὰ ἔργα, ὡς συχνάκις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὡς ἐν Οἰδίποδι τυράνν. 1215 "δικάζει τὸν ἄγαμον γάμον πάλαι τεκνοῦντα καὶ τεκνούμενον„, ἀντὶ νὰ εἴπῃ τεκνοῦντος καὶ τεκνουμένου. ἐν Ἠλέκτρ. 1231 "γεγηθὸς ἔρπει δάκρυον ὀμμάτων ἄπο„, ἐν Φιλοκτήτ. 1046 "φάτιν οὐχ ὑπείκουσαν κακοῖς„ καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 425 "ὁ κόμπος δ' οὐ κατ' ἄνθρωπον φρονεῖ„.

2) Τὰς σχέσεις πρὸς τὴν μητέρα καὶ τὸν πατέρα. Περὶ τούτων λέγει ἀορίστως, ὅπως μὴ διεγείρῃ τὴν φρίκην τοῦ χοροῦ, ὡς ἐν στίχ. 210, 515 καὶ 962. Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου τούτου συνάπτεται τοῖς ἡγουμένοις κατὰ τὸν Bellermann οὕτωσίν· ἐγὼ μᾶλλον ἔπαθον ἢ ἠδίκησα· τοῦτο σὺ αὐτὸς ἤθελες ὁμολογήσει, ἂν ἔπρεπε νὰ διηγηθῶ τὰς πράξεις μου ἀκριβέστερον. Σημειωτέον ὅμως, ὅτι οὐδὲν χειρόγραφον ἔχει χρείη κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ Elmsley, ἀλλ' εἶναι διόρθωσις, ἣν ἐδέξαντο πάντες οἱ ἐκδόται. Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται χρεῖ' ἦ. Ἐντεῦθεν ὁρμώμενος ὁ Wex νομίζει, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἔγραψεν ἤ σοι τὰ μητρὸς καὶ πατρὸς χρεία λέγειν; διότι νομίζει, ὅτι ἡ πρότασις αὕτη οὐδεμίαν λογικὴν συνάφειαν τοῖς ἡγουμένοις ἔχει. Κατὰ τὴν εἰρημένην διόρθωσιν ἐξάγεται ἡ ἔννοια· γινώσκεις πᾶν ἐκεῖνο, ἢ πρέπει νά σοι διηγηθῶ περὶ τῆς τύχης τῶν γονέων μου; Ἡ ἀνάμιξις τῶν γονέων ὑπὸ τοιαύτην ἔννοιαν, ὡς νομίζομεν, δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα.

3) Τὸ ῥῆμα εὕρηται μόνον ὡς παθητικόν. Διὰ τὰ ὁποῖα φοβεῖσαί με.

4) Δηλαδὴ ὅτι φοβεῖσαι διὰ τὰς σχέσεις τῆς μητρὸς καὶ τοῦ πατρός μου. Ἡ πρότασις αὕτη κεῖται παρενθετικῶς.

5) Κατὰ τὸν Wunder κεῖται βραχυλογικῶς ἀντί, καίτοι πῶς ἐκφοβῇ με ὡς κακὸν φύσιν ὄντα;

6) Ὁ Οἰδίπους πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι δὲν εἶναι ἐκ φύσεως κακὸς φέρει δύο, ἅπερ λέγει ὁ Σχολιαστής· "ὥστε δύο μοι, φησί, βοηθεῖ, ἥ τε ἄγνοια καὶ τὸ προπαθόντα ἀμύνασθαι„. Ἐνταῦθα λέγει μόνον περὶ τοῦ φόνου τοῦ πατρός, περὶ δὲ τοῦ γάμου τῆς μητρὸς σιωπᾷ. Περὶ τοῦ πρώτου λέγει ἐκτενέστερον ἐν στίχ. 975 "εἰς χεῖρας ἦλθον πατρὶ καὶ κατέκτανον, μηδὲν ξυνιεὶς ὧν ἔδρων

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔπρασσον, οὐδ' ἂν ὧδ'[1] *ἐγιγνόμην κακός·*
νῦν δ'[2] *οὐδὲν εἰδὼς ἱκόμην, ἵν' ἱκόμην*[3]*,*
ὑφ' ὧν δ' ἔπασχον, εἰδότων[4] *ἀπωλλύμην.*
ἀνθ'[5] *ὧν ἱκνοῦμαι πρὸς θεῶν ὑμᾶς, ξένοι,* 275
ὥσπερ με κἀνεστήσαθ'[6]*, ὧδε σώσατε,*
καὶ μή, θεοὺς τιμῶντες[7]*, εἶτα τοὺς θεοὺς*
μοίραις[8] *ποιεῖσθε, μηδαμῶς· ἡγεῖσθε δὲ*

ἐς οὓς τ' ἔδρων, πῶς ἂν τὸ γ' ἄκον πρᾶγμα ἂν εἰκότως ψέγοις„.

7) *Ἐὰν μετὰ συνειδήσεως, μὲ τὴν θέλησίν μου ἔπραττον.*

1) *Συγκεφαλαιοῖ τὴν ἡγουμένην ὑπόθεσιν. Ἐν τοιαύτῃ περιστάσει συνήθως ὑπάρχει τὸ οὕτως ἢ ὥς, εἰς ὃ καὶ τρέπει ὁ* Blaydes.

2) *Ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τό, εἰ φρονῶν ἔπρασσον.*

3) *Τὴν τοιαύτην φράσιν μεταχειρίζονται οἱ ἀρχαῖοι, ὅταν δυσαρέστους διηγήσεις διὰ βραχέων παρέρχωνται, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 1376 *"βλαστοῦσ' ὅπως ἔβλαστεν„, ἐν Τραχιν.* 1234 *"σοὶ δ' αὖθις ὡς ἔχεις ἔχειν„, Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ.* 79 *"ἔπλευσ' ὅπως ἔπλευσα„.*

4) *Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι, ὑπὸ τούτων εἰδότων ἀπωλλύμην. Μετεχειρίσθη τὸν παρατατικὸν πρὸς δήλωσιν τῆς ἀποπείρας, ὡς περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος λέγει ἐν Οἰδίποδι τυράνν.* 1454 *"ἵν' ἐξ ἐκείνων, οἵ μ' ἀπωλλύτην, θάνω„. Ἐννοεῖ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Οἰδίποδος, ὅτε ἦτο βρέφος.*

5) *Ἡ ἀντὶ μετὰ γενικῆς περιπίπτει εἰς τὴν σημασίαν τῆς ἕνεκα, ὡς ἐν στίχ.* 967 *"οὐκ ἂν ἐξεύροις ἐμοὶ ἁμαρτίας ὄνειδος οὐδέν, ἀνθ' οἵου„,* 1010 *καὶ ἐν Ἡλέκτρ.* 537. *Τὸ ἱκνεῖσθαι ἐνταῦθα σημαίνει ἱκετεύειν.*

6) *Ὁ χορὸς ἀνέστησε τὸν Οἰδίποδα διὰ τῆς ὑποσχέσεως, ἣν ἔδωκεν. Ἐν ταῖς παραβολαῖς οἱ ἀρχαῖοι θέτουσι τὸν καὶ ἢ ἐν τῇ ἀναφορικῇ προτάσει, ἢ ἐν ἀμφοτέραις, ὡς ἐν στίχ.* 53.

7) *Τοῦτο λέγει ἐν σχέσει πρὸς τὸν λόγον τοῦ χοροῦ ἐν στίχ.* 256. *"Ορα, ὅτι ἔθηκε τὸ ἄρθρον ἐν τῇ δευτέρᾳ αἰτιατικῇ, ὡς ἐν Φιλοκτήτ.* 992 *"θεοὺς προτείνων τοὺς θεοὺς ψευδεῖς τίθῃ„, Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ.* 921 *"θεοῖσιν εἰπὼν τοὺς θεοὺς οὐδὲν σέβῃ„. Φαίνεται, ὅτι ἔθηκε τὸ ἄρθρον, διότι ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει οἱ θεοὶ παρίστανται ὡς γνωστοί, ὡς ἐν στίχ.* 5 *"σμικρὸν μὲν ἐξαιτοῦντα, τοῦ σμικροῦ δ' ἔτι μεῖον φέροντα„.*

8) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται, εἶτα τοὺς θεοὺς μοίραις ποιεῖσθε μηδαμῶς, ἀλλ' ἡ σύνταξις παρέχει δυσκολίαν· διότι οἱ ἀρχαῖοι δὲν λέγουσιν οὕτως, ἀλλὰ ποιεῖσθαί τινα ἐν οὐδεμιᾷ μοίρᾳ, Διὰ τοῦτο ἐγένοντο πολλαὶ διορθώσεις, ὡς μοίρας ποιεῖσθε μηδαμῶς, μοίρᾳ ποι-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βλέπειν μὲν αὐτοὺς πρὸς τὸν εὐσεβῆ βροτῶν[1],
βλέπειν δὲ πρὸς τοὺς δυσσεβεῖς, φυγὴν δέ του 280
μήπω[2] *γενέσθαι φωτὸς ἀνοσίου βροτῶν*[3].

εἶσθε μηδαμῶς, μοῖραν ποιεῖσθε μηδαμῶς, μοίρᾳ ἐμποιεῖσθε μηδαμῶς. Παράδοξος φαίνεται ἡ διόρθωσις τοῦ Nauck, *τοὺς θεοὺς μαύρους ποιεῖσθε*=ἀμαυροῦτε, ἀτιμάζετε, ὡς τὸ κάλυπτε ἐν στίχ. 282. *Ἄξία προσοχῆς εἶναι ἡ διόρθωσις τοῦ* Wecklein *εἰς μοίραις ποιεῖσθ' ἐν οὐδαμαῖς*, ἣν μετά τινος δισταγμοῦ ἐδέξατο καὶ ὁ Bellermann. *Ἡ διόρθωσις αὕτη ἔχει τὴν ἀρετήν, ὅτι εἰσάγει τὸ οὐ ἀντὶ τοῦ μή, ὅπερ δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα· διότι ἤθελε σημαίνει μὴ θεωρεῖτε τοὺς θεοὺς ὡς τίποτε, ἐν ᾧ ἀπαιτεῖται ἡ ἔννοια, ὅτι δὲν θεωρεῖτε ὡς τίποτε. Ἀλλ' ἡ αὐτὴ διόρθωσις ἔχει τὴν κακίαν, ὅτι τὸ οὐδαμοὶ δὲν εὑρίσκεται παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς, ἀλλὰ παρὰ τῷ Ἡροδότῳ συχνάκις. Τὴν δυσκολίαν τοῦ ἀρνητικοῦ μορίου εἶχε παρατηρήσει καὶ ὁ* Blaydes, *ὅστις ἔτρεψε τὸ χωρίον οὕτωσί· καὶ μὴ θεοὺς τιμῶντες εἶτ' ἐν οὐδενὸς μοίρᾳ ποιεῖσθε, μηδαμῶς. Οὕτω τὸ μηδαμῶς κεῖται ὡς ἐπανάληψις, ὡς ἐν Φιλοκτήτ.* 1300 "ἆ, μηδαμῶς, μὴ πρὸς θεῶν, ἀφῇς βέλος„. Ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον γίνεται, ὅτι μέχρι τοῦδε ἡ διόρθωσις τοῦ χωρίου δὲν εὑρέθη. Ἐντεῦθεν τὸ θάρρος ἀντλῶντες προτείνομεν νὰ γραφῇ οὕτωσί· *τοὺς θεοὺς μώρους ποιεῖσθε, μηδαμῶς.* Ἂν τὸ μῶρος παράγηται ἐκ τοῦ *μὴ-ὦρα*, ὡς τινες νομίζουσιν, ἡ διόρθωσις ἡμῶν ἁρμόζει ὡς οἷόν τε μάλιστα, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ μῶλυς (=ἀμβλύς, ῥᾴθυμος) ἐὰν παράγηται, ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀνάρμοστος. Πᾶσαι αἱ γενόμεναι διορθώσεις παρέχουσι τὴν ἔννοιαν· ἐν ᾧ τιμᾶτε τοὺς θεούς, δὲν φροντίζετε περὶ αὐτῶν. Ἡ ἔννοια ὅμως αὕτη δὲν συνάπτεται τοῖς ἑπομένοις, ὡς ἡ διὰ τῆς ἡμετέρας διορθώσεως παραγομένη· ἔτι μᾶλλον ἁρμόζει τῇ διορθώσει ἡμῶν τὸ κόμμα πρὸ τοῦ μηδαμῶς, ὅπως τοῦτο γείνῃ ἐπανάληψις τῆς ἀρνήσεως καὶ μὴ ἔχωμεν τὴν ἀνάγκην τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ οὔ. Οὕτως ἐξάγομεν τὴν ἔννοιαν· Καὶ μή, ἐν ᾧ τιμᾶτε τοὺς θεούς, ἔπειτα θεωρεῖτε τούτους ὡς ἀφρόντιδας, μηδαμῶς· ἀλλὰ νομίζετε, ὅτι καὶ βλέπουσι τοὺς ἀσεβεῖς καὶ τιμωροῦσι τούτους.

[1]) *Ἔθηκε τὴν γενικὴν διαιρετικήν, ὡς ὁ Εὐριπίδης ἐν Μηδ.* 755 "ἃ τοῖσι δυσσεβοῦσι γίγνεται βροτῶν„.

[2]) *Μέχρι τοῦδε οὐδεὶς ἔφυγεν.*

[3]) *Τὴν γενικὴν ἠδύνατο νὰ παραλείψῃ, ἀλλ' ἔθηκε ταύτην, ὅπως ἐξάρῃ τοῦτο, ὅτι ὁ λόγος ἔχει κῦρος ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.* Ὁ Schenkel *μετὰ τοῦ* Wecklein *τρέπουσι τὸ βροτῶν εἰς θεῶν, ὅπερ θεωροῦσι γενικὴν ὡς ἐξ ἀντικειμένου εἰς τὸ φυγήν. Τὴν σύνταξιν διακωλύει ἡ θέσις τῶν λέξεων, ἀλλ' ὁ διορθωτὴς ἐννοεῖ τὸ ἑπόμενον ξὺν οἷς.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ξὺν οἷς[1] *σὺ μὴ κάλυπτε τὰς εὐδαίμονας*[2]
ἔργοις Ἀθήνας ἀνοσίοις ὑπηρετῶν,
ἀλλ' ὥσπερ ἔλαβες τὸν ἱκέτην[3] *ἐχέγγυον,*
ῥύου με κἀκφύλασσε[4]· *μηδέ μου κάρα* 285
τὸ δυσπρόσοπτον[5] *εἰσορῶν ἀτιμάσῃς.*
ἥκω γὰρ ἱερὸς[6] *εὐσεβής τε καὶ φέρων*

[1]) *Δηλαδὴ τοῖς θεοῖς. Οὐχὶ ὀρθῶς ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής· "μὴ περικαλύψῃς θεοὺς καὶ Ἀθήνας„· διότι δὲν πρόκειται νὰ καλύψῃ τοὺς θεούς, ἀλλὰ μόνον τὰς Ἀθήνας. Σημαίνει μετὰ τούτων, συμφώνως μὲ τούτους. Ὁ* Dindorf *προέβη εἰς τολμηρὰν διόρθωσιν γράψας, μήπω γενέσθαι φωτὸς ἀνοσίου· τὸ δ' οὖν ξυνεὶς οὐ μὴ κάλυπτε. Τὸ ξὺν οἷς δὲν ἁρμόζει μὲν εἰς τὸ μὴ κάλυπτε, ἀλλ' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ* Nauck, *ὅτι ὁ Οἰδίπους ἀποβλέπει εἰς τὴν κυρίαν ἔννοιαν τὴν ὑπάρχουσαν ἐν στίχ.* 285 "ῥύου με κἀκφύλασσε„, *διότι τὸ μὴ κάλυπτε ἀποτελεῖ μόνον ῥητορικὴν ἀντίθεσιν. Λοιπὸν πρὸς τὴν κυρίαν ἔννοιαν συμφωνεῖ τὸ ξὺν οἷς. Τὸ καλύπτειν ὁ μὲν Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἀφανίζειν, ὁ δὲ* Elmsley *διὰ τοῦ καταισχύνειν. Ἐπειδὴ ὅμως λέγεται ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν λάμψιν, ἤτοι τὴν θεοσέβειαν, περὶ ἧς εἶπεν ἐν στίχ.* 260, *δύναται νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τοῦ ἀμαυροῦν, ἐπισκιάζειν, ὡς παρὰ Πλάτωνι ἐν Ἀπολογ.* 22, D "αὕτη ἡ πλημμέλεια ἐκείνην τὴν σοφίαν ἀπέκρυπτεν„.

[2]) *Κεῖται ἀντί, τὴν Ἀθηνῶν εὐδαιμονίαν, ἤτοι τὴν δόξαν τῆς εὐσεβείας. Καὶ ὁ Ἀθήναιος λέγει ἐν* 8, 111 "αἱ Ἀθῆναι μεγάλαι τε καὶ εὐδαίμονες„.

[3]) *Δὲν λέγει με, ἀλλὰ τὸν ἱκέτην, ὅπως δείξῃ τὸ καθῆκον τοῦ χοροῦ, ἐπανέρχεται δὲ εἰς τὸ πρῶτον πρόσωπον, ὡς ἐν Αἴαντ.* 864 "τοῦθ' ὑμῖν Αἴας τοὔπος ὕστατον θροεῖ· τὰ δ' ἄλλ' ἐν Ἄιδου νοῦς κάτω μυθήσομαι„, *ἐν Τραχιν.* 1080 "ὁρᾶτε τὸν δύστηνον, ὡς οἰκτρῶς ἔχω„. *Τοῦτο ἁπαντᾷ καὶ παρὰ τοῖς πεζογράφοις, ὡς παρὰ Δημοσθέν. ἐν Λόγ.* 18, 79 "οὐδαμοῦ Δημοσθένη γέγραφεν οὐδ' αἰτίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ„. Ἐχέγγυος εἶναι ὁ δίδων ἐγγύησιν, ἐνταῦθα δὲ σημαίνει τὸν λαβόντα ἐγγύησιν, τὸν πεποιθότα τῇ ὁμολογίᾳ ἄλλου, ὡς λέγεται ἐν στίχ. 173. Ἡ σύνταξις ἔχει ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 276 "ὥσπερ μ' ἀραῖον ἔλαβες„. Ἡ λέξις ἠδύνατο νὰ ἔχῃ τὴν πρώτην σημασίαν, ἂν ἐγράφετο ἐχέγγυος.

[4]) Ἡ πρόθεσις δηλοῖ ἐπίτασιν, ἐντελῶς, ὡς ἐν τῷ ἐκδιδάσκειν, ἐξειδέναι.

[5]) *Τὰ χείρονα τῶν χειρογράφων ἔχουσι τὸ δυσπρόσωπον, ὅπερ προτιμᾷ ὁ* Nauck. *Δυσπρόσοπτον εἶναι τὸ κακὴν ὄψιν ἔχον, ὡς ἐν Ἠλέκτρ.* 460 "πέμψαι τάδ' αὐτῇ δυσπρόσοπτ' ὀνείρατα„.

[6]) *Λέγει ἑαυτὸν ἱερὸν μὲν ὡς*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δνησιν[1] *ἀστοῖς τοῖσδ'· ὅταν δ' ὁ κύριος*
παρῇ τις[2]*, ὑμῶν ὅστις ἐστὶν ἡγεμών,*
τότ' εἰσακούων πάντ' ἐπιστήσει[3]*· τὰ δὲ* 290
μεταξὺ[4] *τούτου μηδαμῶς γίγνου κακός.*

ΧΟΡΟΣ.

Ταρβεῖν[5] *μέν, ὦ γεραιέ, τἀνθυμήματα*
πολλή 'στ' ἀνάγκη τἀπὸ σοῦ· λόγοισι γὰρ
οὐκ' ὠνόμασται[6] *βραχέσι· τοὺς δὲ τῆσδε γῆς*
ἄνακτας[7] *ἀρκεῖ ταῦτά μοι διειδέναι.* 295

τεθέντα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Εὐμενίδων, εὐσεβῆ δὲ ὡς ἀκολουθοῦντα τῷ χρησμῷ τοῦ Ἀπόλλωνος.

[1]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἐρεῖ γάρ, ὡς ἔσται ποτὲ αὐτοῖς ἔχθρα πρὸς Θηβαίους, ἐν ᾗ κρατήσουσιν αὐτῶν διὰ τὸ τάφον αὐτοῦ παρ' Ἀθηναίοις τυγχάνειν. Ἦν γάρ τι λόγιον, ἐν ᾗ ἂν ταφῇ χώρᾳ, ἐκείνην μηδὲν κακὸν πείσεσθαι ὑπὸ Θηβαίων„. Νῦν τὸ πρῶτον ὁ Οἰδίπους λέγει περὶ τῶν κερδῶν, ἅπερ ἀκολουθοῦσι τῇ ὑποδοχῇ αὐτοῦ, στίχ.* 79 *καὶ* 92.

[2]) *Ἐπειδὴ ὁ* Reisig *δὲν ἠδύνατο νὰ συνάρῃ τὸ ἄρθρον μετὰ τῆς ἀορίστου ἀντωνυμίας, ἔτρεψεν εἰς, ὅταν, δ' ὁ κύριος παρῇ ἐγγὺς ὑμῶν, ἀλλ' ἀπαντᾷ καὶ ἐν Ἀντιγόν.* 252 *"ἄσημος οὐργάτης τις ἦν„. Μεταχειρίζεται δὲ τὴν ἀόριστον ἀντωνυμίαν κατὰ τὸν* Dindorf, *διότι παραλείπει τὸ ὄνομα, ὅπερ ὁ μὲν Ξένος ἐμνημόνευσεν ἐν στίχ.* 69, *ἀλλ' ὁ χορὸς οὔπω ἐξήγγειλεν. Ἡ ἑπομένη πρότασις ἐπεξηγεῖ ταύτην.*

[3]) *Ἀκούσας θὰ μάθῃ ὅλα ἀκριβῶς, ὡς καὶ ἐν στίχ.* 53 *"δσ' οἶδα κἀγώ, πάντ' ἐπιστήσει κλύων„.*

[4]) *Κεῖται βραχυλογικῶς ἀντὶ τὰ μεταξὺ τοῦ νῦν χρόνου καὶ τούτου τοῦ χρόνου. Δύναται δὲ νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τοῦ μέχρι τούτου. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ.* 437 *"ξίφους μεταξὺ καὶ πυρᾶς Ἀχιλλέως„. Κακὸς ἐνταῦθα εἶναι ὁ ψεύστης, ὁ ἀπατηλός· λέγει δὲ τοῦτο διὰ τὴν παράβασιν τῆς δοθείσης ὑποσχέσεως.*

[5]) *Ἐνταῦθα σημαίνει εὐλαβεῖσθαι, προσέχειν. Εἶναι μεγάλη ἀνάγκη, ὦ γεραιέ, νὰ εὐλαβώμεθα τὰς παρὰ σοῦ δοθείσας ὑπομνήσεις, παραινέσεις.*

[6]) *Δὲν διαφέρει κατ' ἔννοιαν τοῦ εἴρηται, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Σ,* 449 *"καὶ πολλὰ περικλυτὰ δῶρ' ὀνόμαζον„. Τὸ βραχέσι ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ εὐτελέσιν. Οἱ λόγοι τοῦ Οἰδίποδος ἐφάνησαν τῷ χορῷ μεγαλοπρεπεῖς, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ κρίνῃ, ὅτι οὗτοι ἀνταποκρίνονται εἰς τὰ πράγματα. Τὴν πρὸς ταῦτα ἀντίθεσιν δηλοῖ ἡ ἑπομένη φράσις.*

[7]) *Ἐννοεῖ μόνον τὸν Θησέα.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

καὶ ποῦ 'σθ' ὁ κραίνων[1] *τῆσδε τῆς χώρας, ξένοι;*

ΧΟΡΟΣ.

πατρῷον ἄστυ γῆς ἔχει· σκοπὸς[2] *δέ νιν,*
ὃς κἀμὲ δεῦρ' ἔπεμψεν, οἰχεται στελῶν.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἦ καὶ δοκεῖτε τοῦ τυφλοῦ[3] *τιν' ἐντροπὴν*
ἢ φροντίδ' ἕξειν αὐτόν, ὥστ' ἐλθεῖν πέλας; 300

ΧΟΡΟΣ.

καὶ κάρθ',[4] *ὅταν περ τοὔνομ' αἴσθηται*[5] *τὸ σόν.*

Οἱ τραγικοὶ συχνάκις μεταχειρίζονται τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν ἐπὶ προσώπων, ἐν ᾧ ὁ λέγων ἔχει ἐν νῷ μόνον ἕν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 366 *καὶ* 1184. *Τὸ διειδέναι σημαίνει διαγιγνώσκειν, κρίνειν.*

[1]) *Κραίνειν σημαίνει ἄρχειν, βασιλεύειν. Ὡς ἀρχικὸν δὲ συντάσσεται πρὸς γενικήν. Συντάσσεται ὅμως καὶ πρὸς αἰτιατικήν, ὡς ἐν στίχ.* 449 „καὶ σκῆπτρα κραίνειν καὶ τυραννεύειν χθονός".

[2]) Ὁ Wecklein *ἔτρεψεν εἰς πομπός, ὅπερ ἐπιδοκιμάζει καὶ ὁ* Nauck, *ὅστις παρατηρεῖ, ὅτι ἐν τῷδε τῷ χωρίῳ δὲν εἶναι λόγος περὶ τοῦ σκοπεῖν, ἀλλὰ περὶ τοῦ πέμπειν. Ἐν στίχ.* 70, *εἰς ὃν παραπέμπει ὁ* Wecklein, *ἁρμόζει τὸ πομπός, διότι ὁ Οἰδίπους αἰτεῖ, ὅπως πέμψῃ ἄνθρωπον πρὸς τὸν βασιλέα, ὅπερ ὅμως δὲν ἐγένετο. Σκοπὸς εἶναι ὁ ἰδών τι καὶ δυνάμενος νὰ δώσῃ εἴδησιν.*

[3]) *Οὐδὲν ἄλλο ἐγίνωσκε νὰ εἴπῃ ὁ Ξένος, ἢ ὅτι ἦτο τυφλὸς ὁ εἰς τὸ τέμενος τῶν Εὐμενίδων εἰσελθών. Διὰ τοῦτο φοβεῖται, μὴ ὁ Θησεὺς ὀλιγωρήσῃ, ὡς καὶ ὁ Ξένος ὑπεδήλωσεν εἰπὼν ἐν στίχ.* 73 „καὶ τίς πρὸς ἀνδρὸς μὴ βλέποντος ἄρκεσις;" *Ἐντροπὴ εἶναι ὁ σεβασμός, ὃν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ πρὸς τὸν τυφλόν.*

[4]) *Οἱ τέσσαρες στίχοι* 301—304 *ἐξοβελίζονται ὑπὸ τοῦ* Hirzel *καὶ τοῦ* Nauck. Ὁ δὲ Wecklein *ἀθετεῖ ἐννέα στίχους* 299–307 *νομίζων, ὅτι προῆλθον ἐκ παρανοήσεως τῶν στίχων* 551—554, *διότι ὁ Θησεὺς ἐλθὼν λέγει, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Οἰδίποδος, ὅπερ ὁ Ξένος δὲν ἠδύνατο νὰ μηνύσῃ, δὲν ἔμαθεν, ἀλλ' εἴκασεν. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι ἐκεῖ λέγεται, ὅτι ἐν ταῖς ὁδοῖς συνεπλήρωσε τὴν εἰκασίαν αὐτοῦ. Πρὸς δὲ ἡ οἰκονομία τοῦ δράματος ἀπῄτει, ἵνα ἐνισχυθῇ ἐν τῷ Οἰδίποδι ἡ προσδοκία, ὅτι θέλει ἐλθεῖ ὁ Θησεύς. Ἂν δὲ ἀθετηθῇ τὸ χωρίον, ὡς ἀξιοῖ ὁ* Wecklein, *ἤθελε διεγερθῇ σπουδαία ὑπόνοια, ὅτι δὲν θὰ ἔλθῃ ὁ Θησεύς, ὡς ὑπεδήλωσεν αὐτὸς ὁ Ξένος ἐν*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

τίς δ' ἔσθ' ὁ κείνῳ τοῦτο τοὔπος[1] *ἀγγελῶν;*

ΧΟΡΟΣ.

μακρὰ[2] *κέλευθος· πολλὰ*[3] *δ' ἐμπόρων ἔπη*
φιλεῖ[4] *πλανᾶσθαι, τῶν ἐκεῖνος ἀΐων,*

στίχ. 73. *Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς νεωτέρους κριτικούς, ὁ Σχολιαστὴς ἐπαινεῖ τὸ χωρίον· "Εὖ τῇ οἰκονομίᾳ, ὥστε μὴ διατριβὰς γενέσθαι, τίς ὁ καλέσων ἔσται„.*

[3]) *Τὸ αἰσθάνεσθαι ἔχει γενικωτέραν σημασίαν, ἐνταῦθα δὲ κεῖται ἀντὶ τοῦ ἀκούειν, ὡς ἐν Φιλοκτήτ.* 251 "*οὐδ' ὄνομ' ἄρ' οὐδὲ τῶν ἐμῶν κακῶν κλέος ἦσθου . . .„.*

[1]) *Ἐννοεῖ τὸ ὄνομα τοῦ Οἰδίποδος.*

[2]) *Ὁ* Nauck *παρατηρεῖ, ὅτι κατὰ τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου ἔπρεπε φυσικώτατα νὰ συμπληρωθῇ διὰ τῆς φράσεως,* τοῦτο τοὔπος ἀγγελεῖ, *ἐν ᾧ ἐννοεῖται τὸ ἐστίν. "Ἂν προῦκειτο διὰ μιᾶς λέξεως νὰ ἀποκριθῇ ὁ χορός, ἡ ἀπόκρισις ἤθελεν εἶναι φυσικωτάτη Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀπόκρισις ἀπαιτεῖ μείζονα ἀνάπτυξιν, ἡ φράσις δὲν κεῖται ἀναρμόστως. Πρὸς δὲ οἱ κριτικοὶ προσκρούουσιν εἰς τὸ ἐπίθετον* μακρά, *ὅπερ ὁ* Musgrave *ἔτρεψεν εἰς* μικρά, *διότι λέγουσι τὴν ἀπόστασιν δέκα σταδίων δὲν ἠδύνατο νὰ ὀνομάσῃ μακρὰν ὁδόν. Τὴν διόρθωσιν ἐδέξατο ὁ* Bothe *καὶ ὁ* Hartung, *ὅστις παρατηρεῖ, ὅτι ὅσον ἡ ἀπόστασις ἀπό τινος πόλεως εἶναι βραχυτέρα, τοσοῦτον ἡ ἐπιμιξία μείζων. Ἀλλ' ἂν ἡ ὁδὸς ἦτο λίαν βραχεῖα, ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ εὑρεθῶσιν ἄνθρωποι. Ἐν τῇ* μακρᾷ ὁδῷ *ἡ πιθανότης εἶναι μείζων. Ὀρθῶς δὲ λέγει ὁ* Bellermann, *ὅτι τὸ ἐγγὺς καὶ τὸ πόρρω εἶναι ἔννοιαι σχετικαὶ καὶ δὲν εἶναι παράδοξον, ὅτι τὴν ὁδὸν λέγει μακράν, διότι καὶ ἐν στίχ.* 15 *εἶπεν, ὅτι οἱ πύργοι τῆς πόλεως εἶναι πρόσω, δηλ. μακράν.*

[3]) *Κατὰ τὸν* Bellermann *σημαίνει πολλαπλάσιοι. "Εμποροι ἐνταῦθα εἶναι οἱ ὁδοιπόροι. Ὁ* Nauck *καὶ ἐνταῦθα προσκρούει, διότι οὐδεὶς γινώσκει, τί πρόκειται νὰ μάθῃ ὁ Θησεὺς καὶ καθ' ὅλου φαίνεται αὐτῷ ἄσκοπον, ὅτι πλὴν τοῦ σκοποῦ, ὅστις ὀνομάζεται ἐν στιχ.* 297, *μέλλουσι νὰ ἐργασθῶσι καὶ οἱ ὁδοιπόροι, ὅπως κληθῇ ὁ ἡγεμών. Καθ' ἡμᾶς πρόκειται νὰ μάθῃ τὸ ὄνομα τοῦ Οἰδίποδος, διότι ἄνευ τούτου ἦτο φόβος, μὴ ὁ Θησεὺς δὲν ἔλθῃ. Οἱ δὲ ὁδοιπόροι ἦσαν ἀναγκαῖοι ὅπως συμπληρώσωσι τὴν ἀγγελίαν τοῦ σκοποῦ.*

[4]) *Τὸ φιλεῖν συντασσόμενον πρὸς ἀπαρέμφατον σημαίνει εἰωθέναι, ὡς καὶ ἐν τῇ λατινικῇ τὸ* amare *λέγεται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ* consuevisse. *Οὕτως ἐν Ἠλέκτρ.* 32 "*φιλεῖ γὰρ ὀκνεῖν πρᾶγμ' ἀνὴρ πράσσων μέγα„. Αἱ πλάγιαι πτώσεις τοῦ ἄρθρου χρησιμεύουσι πα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θάρσει[1], *παρέσται· πολὺ*[2] *γάρ, ὦ γέρον, τὸ σὸν* 305
ὄνομα διήκει πάντας, ὥστε κεἰ βραδὺς
εὕδει[3], *κλύων σοῦ δεῦρ' ἀφίξεται ταχύς.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἀλλ' εὐτυχὴς ἵκοιτο τῇ Θ' αὑτοῦ πόλει
ἐμοί τε· τίς γὰρ ἔσθ' ὃς[4] *οὐχ αὑτῷ φίλος;*

τοῖς τραγικοῖς, καθ' ἃ παρ' Ὁμήρῳ, ὡς ἀναφορικά· ἐν τῷ διαλόγῳ τοῦ Σοφοκλέους μόνον μετὰ φωνῆεν, ὡς ἐν στίχ. 747 καὶ 1248.

[1]) Κεῖται παρενθετικῶς. Ὁ Wunder ἐξηγεῖ διὰ τοῦ crede mihi, πίστευσόν μοι. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι σημαίνει· ἔχε θάρρος.

[2]) Ἐνταῦθα δηλοῖ τὸ μακρὰν διαδεδομένον, ὡς καὶ ἐν στίχ. 517 καὶ ἐν Ἱκέτισ. 294 "καὶ φάτις πολλὴ κρατεῖ„ καὶ Πλάτ. ἐν Πολιτ. VIII, 562 C "λέγεται γὰρ δὴ καὶ πολὺ τοῦτο τὸ ῥῆμα„.

[3]) Ἐν πᾶσι τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται, ὡς ὑπάρχει ἐν τῷ κειμένῳ. Ἀλλ' ἐπειδή τις οὔτε βραδέως, οὔτε ταχέως κοιμᾶται, ὁ μὲν Brunck γράφει ἕρπει, ὁ δὲ Eldick σπεύδει, ὁ δὲ Dindorf γήρᾳ καὶ ὁ Nauck βαρὺς γήρᾳ. Ἡ διόρθωσις τοῦ Dindorf ἀποκλίνει πολὺ τῶν χειρογράφων, καὶ κατ' ἔννοιαν εἶναι ἀνάρμοστος. Τὸ χωρίον δύναται ἴσως νὰ ἑρμηνευθῇ ἄνευ διορθώσεως· διότι τὸ βραδὺς δὲν κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς βραδείας κινήσεως, ἀλλὰ δηλοῖ τὸν νωθρόν, τὸν ὀκνηρόν. Καὶ τὸ εὕδειν δὲν σημαίνει κοιμᾶσθαι, ἀλλ' ἀμελεῖν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 65 "ὥστ' οὐχ ὕπνῳ γ' εὕδοντά μ' ἐξεγείρετε„ καὶ παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Κύρ. ἀναβάσ. I, 3, 11 "ἐμοὶ οὖν δοκεῖ οὐχ ὥρα εἶναι ἡμῖν καθεύδειν, οὐδ' ἀμελεῖν ἡμῶν αὐτῶν„. Οὕτω δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἡ ἔννοια· ὥστε καὶ ἂν νωθρὸς ὢν ἀμελῇ, ὅμως θὰ ἔλθῃ ταχέως. Νομίζομεν δ', ὅτι ἂν ἦτο ἀναγκαία διόρθωσίς τις, ἴσως δὲν ἤθελεν εἶναι ἀνάρμοστος ἡ τοῦ Reisig γράψαντος εὕδοι· διότι οὕτως ἡ ἀμέλεια τοῦ Θησέως ἤθελεν εἰκονισθῇ ὡς προβληματώδης. Ἀντὶ τῆς γενικῆς σοῦ περιεμένομεν τὸ ἐμπρόθετον περὶ σοῦ, ἀλλ' ἡ παράλειψις τῆς προθέσεως συμβαίνει πολλαχοῦ, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 632 "ὦ παῖ, τελείαν ψῆφον ἆρα μὴ κλύων τῆς μελλονύμφου, πατρὶ θυμαίνων πάρει„, ἐν Αἴαντ. 998 "ὀξεῖα γάρ σου βάξις, ὡς θεοῦ τινος, διῆλθ' Ἀχαιούς, ὡς οἴχῃ θανών„. παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Αὐλίδ. 499 "κόρης σῆς θέσφατα„ καὶ Θουκυδίδ. VIII, 15 "ἀγγελία τῆς Χίου„.

[4]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ὑπάρχει ἐσθλός, ὅπερ ἐκ τῶν νεωτέρων μόνον, καθ' ὅσον γινώσκομεν, ὑποστηρίζει ὁ Bellermann ἐξάγων τὴν ἔννοιαν· καὶ ὁ εὐγενὴς ἀγαπᾷ ἑαυτόν. Ἀποκρούει δὲ τὴν ἔννοιαν, ἥτις ἠδύνατο νὰ ἐξαχθῇ· ἡ φιλαυτία εἶναι σημεῖον εὐγενοῦς ἀνδρός. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ὁ ἀγαθός, ὡς καὶ ὁ κακός,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ὦ Ζεῦ, τί λέξω; ποῖ φρενῶν ἔλθω[1]*, πάτερ;* 310

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

τί δ' ἔστι, τέκνον Ἀντιγόνη;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

γυναῖχ' ὁρῶ

στείχουσαν ἡμῶν ἄσσον, Αἰτναίας[2] *ἐπὶ*

πώλου βεβῶσαν· κρατὶ[3] *δ' ἡλιοστερὴς*

ἀγαπᾷ ἑαυτόν, δὲν ἤρμοζε νὰ ποιήσῃ διαστολὴν μὴ ὑπάρχουσαν ἐν τοῖς πράγμασιν. Βεβαίως ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ ἔννοια ὀρθή· δὲν εἶναι ἁμάρτημα, ἂν καὶ ὁ ἀγαθὸς ἀγαπᾷ ἑαυτόν. Ἀλλὰ τοιοῦτό τι δὲν δηλοῖ ἡ φράσις. Διὰ τοῦτο ἴσως οὐχὶ ἀτόπως οἱ νεώτεροι ἐκδόται δέχονται τὴν διόρθωσιν τοῦ Nauck *εἰς ἔσθ' ὅς. Τὸ ὃς κεῖται ἀντὶ τοῦ ὅστις, ἀλλ' ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Χ* 348 "ὣς οὐκ ἔσθ', ὃς σῆς γε κύνας κεφαλῆς ἀπαλάλκοι„ καὶ ἐν Τραχιν. 1001. *Οὕτως ὁ Οἰδίπους οἱονεὶ αἰτεῖ συγγνώμην διὰ τὴν ὑπὲρ ἑαυτοῦ εὐχὴν παρατηρῶν, ὅτι ἡ φιλαυτία ἔγκειται πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις. Τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ ἐν ἀποσπάσμ.* 460 "ἐκεῖνο γὰρ πέπονθ', ὅπερ πάντες βροτοί· φιλῶν μάλιστ' ἐμαυτὸν οὐκ αἰσχύνομαι„. *Σημειωτέον, ὅτι ἐγένετο καὶ ἄλλη διόρθωσις ὑπὸ τοῦ* Benedict, *ὅστις ἔτρεψεν εἰς· τίς γὰρ ἐσθλὸς οὐκ αὐτῷ φίλος; Οὕτως ἐξάγεται ἔννοια ὅλως διάφορος τῆς προηγουμένης· διότι τίς ἀγαθὸς δὲν εἶναι φίλος αὐτοῦ (τοῦ Θησέως); Ἡ διόρθωσις αὕτη ἴσως δὲν εἶναι ἀτυχής· διότι καὶ ὀλίγον ἀφίσταται τῆς γραφῆς τῶν χειρογράφων καὶ ὁ δι' αὐτῆς ἔπαινος πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῶν Ἀθηναίων δὲν εἶναι ἀνάρμοστος.*

[1]) *Ἡ ὑποτακτὴ κεῖται ἐπὶ ἀπορίας, ὡς ἐν στίχ.* 170. *Τί νὰ βάλω εἰς τὸν νοῦν μου;*

[2]) *Συνήθως ἐνόουν γενναῖον καὶ ταχὺν ἵππον, ἀλλ' ἐκράτησεν ἡ γνώμη τοῦ ἀοιδίμου διδασκάλου μου* Böckh, *ὅστις ἐννοεῖ ἡμίονον κατὰ τὸν Φώτιον ἐν λεξ.* σελ. 366 "Ἐδόκουν αἱ Σικελικαὶ ἡμίονοι εἶναι σπουδαῖαι„. *Συνήθως γυναῖκες ἔβαινον ἐπὶ ἡμιόνων. Ἡ Ἰσμήνη παρέδωκε τὴν ἡμίονον τῷ οἰκέτῃ (στίχ.* 334) *καὶ οὕτω τὸ ζῷον δὲν ἐγένετο θεατὸν ἐν τῷ θεάτρῳ. Ὁ* Hartung *ἐνόμισεν, ὅτι ἡ πάροδος τῆς Ἰσμήνης παρέλκει, ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν. Ὅρα εἰσαγωγ.* σελ. 33. *Πρὸς δὲ ἡ ἡμίονος καὶ τὸ σκιάδιον δὲν μαρτυροῦσιν εὐπορίαν, ὡς λέγομεν ἐν τῇ εἰσαγωγ.* σελ. 35.

[3]) *Εἶναι τοπικὴ δοτικὴ ὡς ἐν στίχ.* 411 *καὶ* 700. *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Σκιαστική, πλατύπιλος κυνῆ τὴν ὄψιν αὐτῆς περιέχει, καλύπτουσα καὶ ἀφαιρουμένη τὴν ἡλίω-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κυνῆ[1] *πρόσωπα Θεσσαλίς νιν*[2] *ἀμπέχει.*
τί φῶ;[3] 315
ἆρ' ἔστιν;[4] *ἆρ' οὐκ ἔστιν; ἡ γνώμη πλανᾷ;*
καὶ φημὶ[5] *κἀπόφημι, κοὐκ ἔχω, τί φῶ·*
τάλαινα[6].

σιν„. Ὁ ἡμέτερος Κοραῆς (ἐν τῷ Προδρόμ. Ἕλλην. βιβλ. σελ 298) ἔτρεψεν εἰς ἡλιοστεγής κατὰ τὴν Ἀνθολογ. Παλατιν 6, 90 "πῖλον ὑδασιστεγῆ„, ὅπερ ὁ Meineke εἰσήγαγε μὲν εἰς τὸ κείμενον, ἀλλ' ἐπιθυμεῖ μᾶλλον νὰ γραφῇ κρατὶ δ' ἡλιοστεγεῖ (τὸ ἐπίθετον λαμβάνει ἐν παθητικῇ σημασίᾳ) κατὰ τὸ ἐν στίχ. 1260 "κρατὶ δ' ὀμματοστερεῖ κόμῃ δι' αὔρας' ἀκτένιστος ᾴσεται„ Εἰς ἡλιοσκεπὴς ἔτρεψεν ὁ Nauck κατὰ τὸ ὁμηρικὸν ἀνεμοσκεπής. Αἱ διορθώσεις δὲν στεροῦνται εὐφυΐας, ἀλλ' ἀφ' οὗ τὸ ἐπίθετον δύναται νὰ ἐξηγηθῇ, ἀπέχομεν πάσης διορθώσεως, ὡς ἤδη ὑπέσχον ὁ Wunder καὶ ὁ Bellermann. Ἡλιοστερὴς σημαίνει ὁ στερῶν τὸν ἥλιον, ὁ ἀπὸ τοῦ ἡλίου ὑπερασπίζων.

[1]) Κυνῆ ἐνταῦθα εἶναι ὁ πέτασος, τὸ σκιάδιον, ὁ πῖλος, ὡς λέγεται παρ' Ἡσυχίῳ. "Ἀρκὰς κυνῆ· Ἀρκαδικὸς πῖλος„ Τὸ σκιάδιον τοῦτο ἦτο πλατὺ καὶ ἔφερον ὁδοιπόροι καὶ ἀγρόται, ὡς καὶ νῦν ἔτι μεταχειρίζονται τοιαῦτα. Περὶ τούτου λέγει ὁ Σχολιαστής· "Καὶ γὰρ περισσοὶ ἦσαν οἱ Θεσσαλικοὶ πῖλοι, ὡς καὶ Καλλίμαχος (ἀπόσπασμ. 124)· ἀμφὶ δέ οἱ κεφαλῇ νέον Αἰμονίηθεν μεμβλωκὸς πίλημα περίτροχον ἄλκαρ ἔκειτο ἴδεος ἐνδίοιο„.

[2]) Εἶναι σχῆμα καθ' ὅλον καὶ μέρος, ὡς ἐν Ἰλιαδ. Σ, 73 "τέκνον, τί κλαίεις; τί δέ σε φρένας ἵκετο πένθος;„ καὶ Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 159 "καί με καρδίαν ἀμύσσει φροντίς„.

[3]) Χάριν τοῦ μέτρου ὁ μὲν Hermann γράφει τί φῶ νιν, ὁ δὲ Meineke τί φωνῶ καὶ ὁ Elmsley τί φημί

[4]) Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ. 577 "ἆρ' εἰσίν; ἆρ' οὐκ εἰσί; τίς φράσειεν ἄν;„. Γνώμη ἐνταῦθα εἶναι ἡ εἰκασία. Ἐννοεῖται τὸ ἀντικείμενον με. Ὁ Spengel ἔγραιρεν ἡ γνώμη πλανᾷ, ὅπερ καὶ ἄλλοι ἐδέξαντο. Πιθανώτερον, ὡς νομίζομεν, διορθοῖ ὁ Hartung εἰς ἡ γνώμη πλανᾷ;.

[5]) Ταὐτοχρόνως λέγω ναὶ καὶ ὄχι καὶ δὲν ἠξεύρω τί νὰ εἴπω.

[6]) Συνήθως οἱ ἑρμηνευταὶ ἀναφέρουσι τὸ ἐπίθετον εἰς τὴν Ἀντιγόνην αὐτήν, ἥτις ταλανίζει ἑαυτὴν διὰ τὴν ἀβεβαιότητα. Κατὰ τὸν Hartung ἐν τοιαύτῃ σημασίᾳ ἡ στίξις πρέπει νὰ γείνῃ οἴτωσί τί φῶ τάλαινα, ὡς ἠξίωσεν ὁ Henneberger. Κατ' ἐκεῖνον τὸ ἐπίθετον ἀποδίδοται τῇ Ἰσμήνῃ καὶ ἐξηγεῖται τολμηρὰ φιλοκίνδυνος. Ἡ ἑρμηνεία καί περ ἀπορριπτομένη ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐκδοτῶν ὅμως δὲν φαίνεται ἀπίθανος ἡμῖν. Διότι ἤρμοζεν ἡ Ἀντιγόνη

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐκ ἔστιν ἄλλη· φαιδρὰ[1] γοῦν ἀπ' ὀμμάτων
σαίνει[2] με προσστείχουσα, σημαίνει δ' ὅτι 320
μόνης τόδ' ἐστὶ δῆλον[3] Ἰσμήνης κάρα.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

πῶς εἶπας, ὦ παῖ;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

παῖδα σήν, ἐμὴν δ'[4] ὁρᾶν
ὄμαιμον· αὐδῇ[5] δ' αὐτίκ' ἔξεστιν μαθεῖν.

νὰ ἐπιφωνήσῃ οὕτως (ἡ τολμηρά!), ἀφ' οὗ ἐπείσθη, ὅτι ἦλθεν ἡ Ἰσμήνη. Ἂν δὲ τὸ ἐπίθετον ἀποδώσωμεν τῇ Ἀντιγόνῃ, ἡ ἀναγνώρισις γίνεται μετά τινος ψυχρότητος ἀναρμόστου ἐνταῦθα.

[1]) Κατὰ τὸν Wunder τὸ ἐπίθετον συνάπτεται τῷ οὐσιαστικῷ τῷ ὑπάρχοντι ἐν τῷ σαίνει, δηλ. εἶναι προσδιορισμὸς ταὐτοσήμου αἰτιατικῆς, ὡς ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς κραιπνὰ ποσὶ προβιβάς, κοῦφα ποσὶ προβιβάς. Δύναται ὅμως νὰ ἐξηγηθῇ καὶ ἐπιρρηματικῶς. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 725 "φαιδρωπῶς ποτὶ χεῖρα σαίνοντα„ Ὁ ποιητὴς ἠδύνατο νὰ εἴπῃ καὶ ὄμμασιν, ἀλλ' ἡ φράσις ἀπ' ὀμμάτων εἶναι ἀκριβεστέρα.

[2]) Τὸ ῥῆμα κυρίως λέγεται ἐπὶ κυνῶν, ὡς ἐν Ὀδυσσ. Ρ, 302 "οὐρῇ μὲν ῥ' ὅ γ' ἔσηνε, καὶ οὔατα κάββαλεν ἄμφω„. Μεταφορικῶς δὲ λέγεται καὶ ἐπὶ πάσης φιλικῆς περιποιήσεως.

[3]) Δύναται ἡ σύνταξις νὰ συμπληρωθῇ οὕτωσίν· ἡ προσστείχουσα διὰ τὸ φαιδροῖς ὄμμασί με σαίνειν σημαίνει, ὅτι τὸ κάρα τόδε δῆλόν ἐστιν ὅν μόνης Ἰσμήνης κάρα. Ἂν δὲν ἦτο ἡ Ἰσμήνη, δὲν ἤθελεν ἀσπάζεσθαι τὴν Ἀντιγόνην οὕτω φαιδρῶς. Σημειωτέον, ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν κριτικῶν προσκρούοντες εἰς τὴν λέξιν δῆλον διορθοῦσιν αὐτὴν καὶ ὁ μὲν Hermann τρέπει εἰς φίλιον, ὁ δὲ Herwerden εἰς ἀδελφόν, ὁ δὲ Meineke εἰς αἰδῆμον καὶ ὁ Wecklein εἰς κλεινόν. Ἀλλ' αἱ τοιαῦται διορθώσεις πληροῦσι μόνον τὸ χαῖνον τοῦ ῥυθμοῦ, ἔνιαι δὲ τούτων εἶναι καὶ ἀνάρμοστοι, π. χ. τί κλεινὸν εἶχεν ἡ Ἰσμήνη; Τὸ δῆλον ὅμως ἁρμόζει ἐνταῦθα, ὡς εἴρηται.

[4]) Ὅταν εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἀποδίδωνται δύο κατηγορούμενα, τίθεται ὁ δέ, ὡς παρὰ Πλάτων. ἐν Πρωταγόρ. 310 Α "Ἱπποκράτης ὁ Ἀπολλοδώρου υἱός, Φάσωνος δὲ ἀδελφός„. Τὸ ὁρᾶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐννοουμένου εἶπον.

[5]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἐκ τῆς φωνῆς ἔξεστι μαθεῖν„. Λέγει τοῦτο, διότι ὁ τυφλὸς δὲν δύναται νὰ ἴδῃ. Ὁ Dobree τὸ ἔξεστιν ἔτρεψεν εἰς ἐξέσται, ὅπερ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΣΜΗΝΗ.

ὦ δισσὰ[1] πατρὸς καὶ κασιγνήτης ἐμοὶ
ἥδιστα προσφωνήμαθ', ὡς ὑμᾶς[2] μόλις
εὑροῦσα λύπῃ[3] δεύτερον μόλις βλέπω.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὦ τέκνον, ἥκεις;[4]

ΙΣΜΗΝΗ.

ὦ πάτερ δύσμοιρ' ὁρᾶν[5].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

πρόσψαυσον, ὦ παῖ.

ΙΣΜΗΝΗ.

θιγγάνω δυοῖν[6] ὁμοῦ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

τέκνον, πέφηνας;[7]

[1]) Κεῖται ἀντὶ τοῦ διπλᾶ, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 645 "ἃ γὰρ προσεῖδον νυκτὶ τῇδε φάσματα δισσῶν ὀνείρων". Κατὰ τὸν Wunder σημαίνει· πόσον ἡδύ μοι εἶναι νὰ προσαγορεύω ὑμᾶς ἀμφοτέρους, πάτερ καὶ ἀδελφή;

[2]) Προβαίνει εἰς τὸν λόγον, ὡσεὶ προηγοῦντο αἱ κλητικαί, ὦ πάτερ καὶ κασιγνήτη.

[3]) Εἶναι δοτικὴ τοῦ αἰτίου εἰς τὸ μόλις βλέπω, ὡς Πλάτ. ἐν Ἀπολογ. 26 Ε "Μέλητος δοκεῖ τὴν γραφὴν ὕβρει τινὶ καὶ ἀκολασίᾳ καὶ νεότητι γράψασθαι". Ξενοφ. ἐν Κύρ. Παιδ. Η, 1, 16 "οἳ δὲ μὴ παρεῖεν, τούτους ἡγεῖτο ἢ ἀκρατείᾳ τινὶ ἢ ἀδικίᾳ ἢ ἀμελείᾳ ἀπεῖναι". Μετὰ δυσκολίας ἡμᾶς εὑροῦσα ἐκ τῶν δακρύων μόλις πάλιν βλέπω. Τῷ Schmidt φαίνεται ἀμφίβολον, ἂν τὸ δεύτερον ἔχῃ τὴν σημασίαν τοῦ αὖθις καὶ ἐπειδὴ φαίνεται ἄγαν πεζόν, προτείνει, ὅπως γραφῇ, δῆτ' ἐγὼ μόλις βλέπω.

[4]) Οἱ στίχοι 327—330 φέρονται ἐν τῇδε τῇ τάξει· ὦ τέκνον ἥκεις; – ὦ σπέρμ' ὅμαιμον — τέκνον, πέφηνας — πρόσψαυσον, ὦ παῖ. Ἀλλ' ἤδη ὁ Musgrave ἄλλως ἔταξε τοὺς στίχους. Ἡ ἐν τῷ κειμένῳ μετάταξις ὀφείλεται τῷ Wecklein. ᾧ ἠκολούθησεν ὁ Nauck καὶ ὁ Bellermann.

[5]) Κατὰ τὴν ὄψιν, ὡς ἐν στίχ. 144.

[6]) Τοῦ Οἰδίποδος καὶ τῆς Ἀντιγόνης.

[7]) Μετεχειρίσθη τὸ ῥῆμα τοῦτο, καθ' ὅσον ὁ τυφλὸς Οἰδίπους διὰ τῆς ἐναγκαλίσεως τῆς θυγατρὸς ἐβεβαιώθη περὶ τῆς ἀφίξεως αὐτῆς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΣΜΗΝΗ.

οὐκ ἄνευ μόχθου γέ μοι;[1]

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὦ σπέρμ' ὅμαιμον[2].

ΙΣΜΗΝΗ.

ὦ δυσάθλιαι[3] *τροφαί.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἦ τῆσδε κἀμοῦ;

ΙΣΜΗΝΗ.

δυσμόρου τ' ἐμοῦ τρίτης. 330

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

τέκνον, τί δ' ἦλθες;

ΙΣΜΗΝΗ.

σῇ, πάτερ, προμηθίᾳ[4].

[1]) Ὁ ἡμέτερος Πάλλης ἔτρεψεν εἰς μόχθου γ' ἐγώ, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Wunder. Ἀλλὰ καὶ ἄνευ διορθώσεως ἡ φράσις δύναται νὰ συμπληρωθῇ, δηλ. τὸ πεφηνέναι οὐκ ἄνευ μόχθου γέ μοι ἦν.

[2]) Τοῦτο κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Wecklein εἶναι ἀπόκρισις πρὸς τὸν λόγον τῆς Ἰσμήνης οὐκ ἄνευ μόχθου γέ μοι, δηλ. ἡ ἀγάπη τῶν τέκνων ὑπομένει πάντα πόνον. Τὸ ὅμαιμος λέγεται ἐπὶ ἀδελφῶν, ἀλλὰ δὲν ἁρμόζει εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Nauck νὰ γίνηται ὑπαινιγμὸς εἰς τὴν ἀτυχῆ καταγωγὴν τῆς Ἰσμήνης, δηλ. ὅτι εἶναι θυγάτηρ καὶ ἀδελφὴ τοῦ Οἰδίποδος. Διὰ τοῦτο δέον νὰ ἀποφύγωμεν τὴν ἔννοιαν ταύτην, καθ' ὅσον καὶ τὰ τέκνα εἶναι ὅμαιμα τοῖς γονεῦσιν αὐτῶν.

[3]) Δυσάθλιος εἶναι ὁ λίαν δυστυχής. Ὁ σχηματισμὸς τῆς λέξεως εἶναι μὲν παράδοξος, ἀλλὰ παραπλήσια εἶναι τὰ δυσαλγὴς καὶ δυσάναλβος. Τροφὴ εἶναι ὁ τρόπος τοῦ βίου, ὡς ἐν στίχ. 362 καὶ ἐν Αἴαντ. 499 "ξὺν παιδὶ τῷ σῷ δουλίαν ἕξειν τροφήν„. Ὁ Dindorf εἴκασεν, ὦ δυ' ἀθλίω τροφά. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο δὲν συμφωνεῖ ὁ ἑπόμενος λόγος τῆς Ἰσμήνης δυσμόρου τ' ἐμοῦ τρίτης.

[4]) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ προμηθίᾳ σου, ἀλλ' οἱ ἀρχαῖοι ἐνίοτε τρέπουσι τὴν ἀντικειμενικὴν γενικὴν εἰς κτητικήν, ὡς παρὰ Πλάτ. ἐν Γοργ. 486 Α "εὐνοίᾳ γὰρ ἐρῶ τῇ σῇ„. Κατὰ τὸν Wunder τὸ προμηθίᾳ πρέπει νὰ τραπῇ εἰς προθυμίᾳ, ὅπερ ἐξηγεῖ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

πότερα[1] *πόθοισι;*

ΙΣΜΗΝΗ.

καὶ[2] *λόγων γ' αὐτάγγελος,*

ξὺν ᾧπερ[3] *εἶχον οἰκετῶν πιστῷ μόνῳ.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

οἱ δ' αὐθόμαιμοι[4] *ποῦ νεανίαι πονεῖν;* 335

ΙΣΜΗΝΗ.

εἶσ' οὗπερ εἰσί[5]· *δεινὰ τἀν κείνοις τὰ νῦν.*

διὰ τοῦ studio tui. *Διότι ἂν διατηρηθῇ τὸ προμηθίᾳ, δὲν ἐξηγεῖται, διὰ τί ὁ Οἰδίπους ἐρωτᾷ διὰ τοῦ, πότερα πόθοισι; Ἡ λεπτὴ αὕτη παρατήρησις δὲν εἶναι ἀτυχής.*

[1]) *Τὸ δεύτερον μέρος τῆς ἐρωτήσεως ἢ δι' ἄλλο τι ἀποσιωπᾶται.*

[2]) *Καὶ ἐκ πόθου ἦλθον καὶ ἵνα ἀγγείλω τι. Ἀντὶ τῆς γενικῆς λόγων ἐν τοῖς πλείστοις χειρογράφοις ὑπάρχει λόγοις, ἥτις δικαίως ἀπορρίπτεται, διότι τὴν δοτικὴν ἀποκρούει ἡ σύνταξις καὶ φαίνεται, ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς ἐπλανήθη ἐκ τῆς προηγουμένης πόθοισι. Αὐτάγγελος εἶναι ὁ τὰ ἑαυτοῦ αὐτὸς διαγγέλλων.*

[3]) *Καθ' ἕλξιν ἔθηκε τὴν ἀντωνυμίαν κατὰ δοτικὴν πτῶσιν, ὡς παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ. VII, 3, 48 "ἀλλ' ἐγὼ μὲν σὺν οἷς ἔχω τὰ ἄκρα καταλήψομαι„.*

[4]) *Ἡ ἐρώτησις αὕτη προκαλεῖται ἐκ τοῦ λόγου τῆς Ἰσμήνης. Ἂν αὕτη ἤρχετο ἐκ τοῦ πόθου, ὅπως ἴδῃ τὸν πατέρα, οὗτος οὐδὲν εἶχε νὰ ἀντείπῃ. Ἀλλ' ἀφ' οὗ προτίθεται νὰ ἀγγείλῃ τι, τοῦτο ἠδύνατο νὰ πράξῃ διά τινος ἀδελφοῦ. Τὸ αὐθόμαιμος ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ὅμαιμος ἐν ἐπιτάσει. Τὸ νεανίαι ἐξαίρει τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὰς παρθένους· οἱ δὲ ἀδελφοί, ἄνδρες ἰσχυροί, ποῦ εἶναι, ὅπως πονήσωσιν; Ἐκ τοῦ ποῦ εἰσιν ἐξαρτᾶται τὸ πονεῖν, ἀνθ' οὗ ὁ μὲν* Canter *γράφει τὸ νῦν, ὁ δὲ* Wakefield *πόνων. Καὶ αἱ δύο διορθώσεις εἶναι ἀτυχεῖς διότι τὴν μὲν δευτέραν δὲν ἀνέχεται ἡ σύνταξις, ἡ δὲ πρώτη φθείρει τὴν καλὴν ἔννοιαν, δηλ. τὴν ἀξίωσιν τοῦ Οἰδίποδος, ἵνα οἱ υἱοὶ ἀντὶ τῶν παρθένων πονῶσιν, ὅπερ μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἑπομένη φράσις ἐν στίχ. 342 "οὓς μὲν εἰκὸς ἦν πονεῖν τάδε„. Παραπλήσιον χωρίον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 1472 "ποῦ δῆτ' ἀμύνειν οἱ κατὰ στέγας Φρύγες;„.*

[5]) *Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ἡ Ἰσμήνη θέλει νὰ ἀποφύγῃ ἀκριβεστέραν ἐξήγησιν περὶ τῶν ἀδελφῶν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλείδ. 946 "τὸν ὄντ' ὄπου ἐστὶ νῦν ἐμὸν παῖδα„. Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται δεινὰ δ' ἐκείνοις ἢ δεινὰ δ' ἐν κείνοις ἢ δεινὰ τἀκείνοις, Ἐκράτησε δὲ ἡ διόρ-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὦ πάντ' ἐκείνῳ τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ νόμοις[2]

θωσις τοῦ Schäfer, ἣν ἔχομεν ἐν τῷ κειμένῳ. Εἶναι δὲ φανερόν, ὅτι αὕτη ἐγένετο κατὰ τὴν παράφρασιν τοῦ Σχολιαστοῦ· "νῦν δὲ τὰ ἐν ἐκείνοις δεινά ἐστιν„.

[1] Ὁ Meineke ἀθετεῖ ἑπτὰ στίχους (337—343) λέγων, ὅτι λίαν ταπεινῶς κρίνουσι περὶ τοῦ Σοφοκλέους, ὅσοι πείθουσιν ἑαυτούς, ὅτι ἠδύναντο νὰ γραφῶσιν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ τόσον ἄτοπα, τόσον ἀνόητα καὶ ἀλλότρια τοῦ προσώπου καὶ τῆς θέσεως τοῦ Οἰδίποδος. Φαίνεται δ' αὐτῷ, ὅτι οἱ στίχοι εἶναι μᾶλλον ἄξιοι ἐθνογραφικοῦ συγγραφέως ἢ ποιητοῦ. Ὡσαύτως ἀπροσδιόνυσα καὶ ἀνάξια τοῦ προσώπου τῆς Ἀντιγόνης εἶναι καὶ τὰ ἐν Ἀντιγόν. 904. Εἰκάζει δ' ὁ ἀνήρ, ὅτι ἑκάτερον χωρίον ἐλήφθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ διασκευαστοῦ ἐκ τοῦ Ἡροδότου (*II*, 35 καὶ *III*, 119) καὶ παρενεβλήθη εἰς τὰς τραγῳδίας τοῦ Σοφοκλέους. Βεβαίως τὸ ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ χωρίον δὲν δύναται νὰ ἦναι γνήσιον, ὡς ἐκεῖ εἴπομεν, ἀλλὰ τὴν νοθείαν τοῦ προκειμένου καὶ οἱ τολμηρότατοι τῶν κριτικῶν δὲν ἐδέξαντο. Οὗτοι λέγουσιν, ὅτι ἡ παρατήρησις αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν φιλίαν τοῦ Σοφοκλέους πρὸς τὸν Ἡρόδοτον. Κατὰ τὸν Bellermann βεβαίως οἱ λόγοι οὗτοι δὲν συμφωνοῦσιν ἐντελῶς πρὸς τὴν παροῦσαν θέσιν, καθ' ὅσον οἱ ἀδελφοὶ δὲν κάθηνται ἐν τῷ οἴκῳ ἀπράγμονες, ἀλλ' εἶναι κατειλημμένοι ὑπὸ δεινῆς φιλονεικίας, ὅμως ὁ Οἰδίπους κατ' ἐξοχὴν θέλει νὰ ἐξάρῃ τὴν ἀντίθεσιν, ἐν ᾗ οὗτοι εὑρίσκονται πρὸς τὰς ἀδελφὰς ὡς πρὸς τὸ καθῆκον πρὸς τὸν πατέρα. Πρὸς τοῦτο ἠδυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι καὶ οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ἄνδρες, δὲν εἶναι ἀπράγμονες. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι καὶ τὸ χωρίον εἶναι γνήσιον καὶ ἁρμόζει καὶ εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς τὴν θέσιν τοῦ Οἰδίποδος. Πατὴρ βλέπων τὰς θυγατέρας τρεχούσας ἀνὰ τὰς ὁδοὺς ἀντὶ τῶν υἱῶν, τί φυσικώτερον ἠδύνατο νὰ εἴπῃ; Οὗτοι ἠσχολοῦντο περὶ δεινὰς ἔριδας, ἀλλὰ τοῦτο ἠγνόει μέχρι τοῦδε ὁ δυστυχὴς πατήρ. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἐγίνωσκεν, ἐγίνωσκε συγχρόνως, ὅτι οἱονδήποτε ἔργον εἶναι ἧττονος λόγου ἄξιον τῆς προστασίας τῶν ἀδελφῶν καὶ ὅτι φιλότιμοι ἀδελφοὶ δὲν καταλείπουσι τὰς ἀδελφὰς αὐτῶν τρεχούσας ἀνὰ τὰς ὁδούς. Μετὰ πικρᾶς δὲ εἰρωνείας ὁ δυστυχὴς γέρων παραβάλλει τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους. Περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως δύναται νὰ εἴπῃ καὶ ἐθνογράφος καὶ ποιητής, ἀλλ' ἑκάτερος κατὰ διάφορον τρόπον.

[2] Εἶναι βραχυλογία συνήθης εἰς τὰ ἰσότητος καὶ ὁμοιότητος σημαντικά, ὡς ἐν Ὀδυσσ. Δ, 278 "ὀνόμαζες ἀρίστους, πάντων Ἀργείων φωνὴν ἴσχουσ' ἀλόχοισιν„ αὐτόθι ἐν Β, 121 "τάων οὔ τις ὁμοῖα νοήματα Πηνελοπείῃ ἤδει„ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1507 "μηδ' ἐξισώσῃς τάσδε τοῖς ἐμοῖς κακοῖς„

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φύσιν κατεικασθέντε καὶ βίου τροφάς[1]·
ἐκεῖ γὰρ οἱ μὲν ἄρσενες κατὰ στέγας
θακοῦσιν ἱστουργοῦντες[2]*, αἱ δὲ σύννομοι* 340
τᾶξω[3] *βίου τροφεῖα πορσύνουσ' ἀεί.*
σφῷν[4] *δ', ὦ τέκν', οὓς μὲν εἰκὸς ἦν πονεῖν τάδε,*
κατ' οἶκον[5] *οἰκουροῦσιν ὥστε παρθένοι,*
σφὼ[6] *δ' ἀντ' ἐκείνων τἀμὰ δυστήνου κακὰ*
ὑπερπονεῖτον[7]*. ἦ μὲν ἐξ ὅτου νέας* 345

[1]) *Εἶναι ὁ τρόπος τοῦ βίου, ὡς καὶ ἐν στίχ.* 328.

[2]) *Τοῦτο παραδίδει ὁ Ἡρόδοτος ἐν Ι*Ι, 35· "*ἐν τοῖσι αἱ μὲν γυναῖκες ἀγοράζουσι καὶ καπηλεύουσι, οἱ δὲ ἄνδρες κατ' οἴκους ἑόντες ὑφαίνουσι*„. *Τὰ αὐτὰ ἔλεγε καὶ ὁ Νυμφόδωρος ἐν τοῖς Βαρβαρικοῖς κατὰ τὸν Σχολιαστήν*· "*ἐκεῖ δὲ αἱ μὲν γυναῖκες ἐν ἀγορᾷ περιπατοῦσι καὶ καπηλεύουσιν, οἱ δὲ ἄνδρες κατὰ τὴν οἰκίαν ὑφαίνουσιν. Ὁ γὰρ Σέσωστρις ἐκθηλῦναι τοὺς ἄνδρας βουλόμενος, ἅτε μεγίστης χώρας γεγενημένους καὶ πολλοὺς ὄντας, ὅπως μὴ συστραφέντες ἐπ' ἰσομοιρίαν ὁρμήσωσι, τὰ μὲν ἐκείνων ἔργα ταῖς γυναιξί, τὰ δὲ τῶν γυναικῶν ἐκείνοις προσέταξεν, ἵνα μὴ μόνον τῶν ὅπλων στερηθέντες, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὸ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἀνεθέντες ἀσμένως ἐπὶ τοῖς ὑπάρχουσι καταμένωσιν. Ὅθεν τοὺς μὲν ψιλοὺς εἶναι τὰς δὲ ἀνιέναι τὰς τρίχας προσέταξε, καὶ τοὺς μὲν ἐπὶ τῶν κεφαλῶν φέρειν τὰ φορτία, τὰς δὲ ἐπὶ τῶν ὤμων ἠνάγκασε κτλ.*„ *Σύννομος εἶναι ἡ σύζυγος, ὡς ἐν Ἠλέκτρ.* 600 *ὁ σύζυγος* "*ἔκ τε σοῦ κακοῖς πολλοῖς ἀεὶ ξυνοῦσα τοῦ τε συννόμου*„ *καὶ Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ.* 704 "*τῶν ἐμῶν λέκτρων γεραιὰ ξύννομ', εὐγενὲς γύναι*„.

[3]) *Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἐκεῖνα τὰ τροφεῖα, ἃ ἔξω εἰσί. Τροφεῖα εἶναι ἡ τροφή, τὰ ἐπιτήδεια τοῦ βίου. Τὸ δὲ πορσύνουσι σημαίνει πορίζονται, παρέχονται*

[4]) *Μετεχειρίσθη τὸν δυϊκὸν ἀριθμόν, διότι εἶναι δύο ζεύγη, δύο υἱοὶ καὶ δύο θυγατέρες. Ὁ* Meineke *ἐνόμισεν, ὅτι δὲν εἶναι γενική, ἀλλ' ἠθικὴ δοτική, ὅπερ ἀπίθανον.*

[5]) *Ἥρκει μόνον τὸ οἰκουροῦσιν, ἀλλὰ προσέθηκε τὸ κατ' οἶκον, διότι τὸ οἰκουρεῖν περιέπεσεν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ διαμένειν, ὡς παρὰ Πλάτ. ἐν Πολιτ.* V, 451 D "*ἢ τὰς μὲν οἰκουρεῖν ἔνδον ὡς ἀδυνάτους διὰ τὸν τῶν σκυλάκων τόκον τε καὶ τροφήν*„.

[6]) *Ἐννοεῖ τὴν Ἀντιγόνην καὶ τὴν Ἰσμήνην.*

[7]) *Τὸ ὑπερπονεῖν σημαίνει πονεῖν ὑπέρ τινος, ὡς ἐν Αἴαντ.* 1310 "*ἐπεὶ καλόν μοι τοῦδ' ὑπερπονουμένῳ θανεῖν*„. *Ἐδέξατο τὸ ῥῆμα αἰτιατικὴν ἰσοδυνομοῦσαν πρὸς σύστοιχον αἰτιατικήν, δηλ. ὑπὲρ ἐμοῦ πονεῖτον τοὺς ἐμοὺς πόνους. Ἡ ἀντίθεσις τοῦ ἦ μὲν (ἦ Ἀντι-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τροφῆς[1] ἔληξεν καὶ κατίσχυσεν δέμας,
ἀεὶ μεθ' ἡμῶν δύσμορος πλανωμένη
γερονταγωγεῖ[2], πολλὰ μὲν κατ' ἀγρίαν
ὕλην ἄσιτος νηλίπους[3] τ' ἀλωμένη,
πολλοῖσι δ' ὄμβροις ἡλίου τε καύμασι
μοχθοῦσα τλήμων, δεύτερ' ἡγεῖται τὰ τῆς
οἴκοι διαίτης[4], εἰ πατὴρ τροφὴν ἔχοι
σὺ δ', ὦ τέκνον, πρόσθεν μὲν[5] ἐξίκου πατρὶ
μαντεῖ'[6] ἄγουσα πάντα, Καδμείων λάθρᾳ[7],
ἃ τοῦδ' ἐχρήσθη σώματος[8], φύλαξ δέ μου

γόνη) κεῖται ἐν στίχ. 353 "σὺ δ', ὦ τέκνον„.

1) *Τροφὴ ἐνταῦθα εἶναι ἡ ἀνατροφή, ὡς ἐν Αἴαντ.* 511 "εἰ νέας τροφῆς στερηθεὶς σοῦ διοίσεται μόνος„.

2) *Ἄγει, ὁδηγεῖ τὸν γέροντα. Ἐν ᾧ αἱ μετοχαὶ ἁλωμένη καὶ μοχθοῦσα ἀποδίδονται εἰς τὸ γερονταγωγεῖ, ἔχουσι δεύτερον ῥῆμα τὸ δεύτερ' ἡγεῖται. Τὸ ἀνακόλουθον τοῦτο δυνάμεθα νὰ ἀποφύγωμεν, ἂν θέσωμεν ἄνω στιγμὴν μετὰ τὸ γερονταγωγεῖ καὶ θεωρήσωμεν τὴν ἑπομένην πρότασιν ὡς ἀσύνδετον, καθ' ἃ ποιεῖ ὁ* Hartung.

3) *Νηλίπους κατὰ τὸν Ἡσύχιον εἶναι ὁ ἀνυπόδητος, ὅπερ δέχονται οἱ ἑρμηνευταί. Ὁ Εὐστάθιος παράγων ἐκ τοῦ λίπος ἐξήγει διὰ τοῦ αὐχμηρός.*

4) *Τὸ διαιτᾶσθαι ἐν τῷ οἴκῳ, τὴν ἐν τῷ οἴκῳ ἀνάπαυσιν. Ὁ* Nauck *νομίζει, ὅτι ἦτο φυσικώτερον, ἂν ἀντὶ τοῦ εἰ ὑπῆρχεν ἵνα ἤ ὡς πατὴρ τροφὴν ἔχῃ. Καθ' ἡμᾶς τοῦτο δὲν εἶναι πιθανόν, διότι ἡ πρότασις αὕτη εἶναι ὁ δεύτερος ὅρος τῆς συγκρίσεως· διότι τὸ δεύτερα ἔχει σημασίαν παραθετικοῦ, κατώτερα. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Φιλοκτήτ.* 1442 "ὡς τἄλλα πάντα δεύτερ' ἡγεῖται πατὴρ Ζεύς.„.

5) *Ἡ ἀπόδοσις κεῖται ἐν τῷ νῦν δ' αὖ ἐν στίχ.* 357.

6) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ποῖα μαντεῖα; ὅτι, ὅπου ἂν ταφήσεται, σωτήριος ἔσται τῇ γῇ ἐκείνῃ„. Πλὴν τούτου φαίνεται, ὅτι ὑπῆρχον καὶ ἄλλα*

7) *Τὸ ἐπίρρημα συχνότερον εὑρηται ἄνευ γενικῆς συντεταγμένον, ἐνίοτε δὲ καὶ μετὰ ταύτης, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 787 "λάθρα δὲ μητρὸς καὶ πατρὸς πορεύομαι„.

8) *Τὰ ῥήματα τὰ ἔχοντα τὴν σημασίαν τοῦ λέγειν ἢ ἀκούειν συντάσσονται πρὸς γενικήν, ἣν πρότερον οἱ γραμματικοὶ ἐπειρῶντο νὰ ἐξηγήσωσι κατὰ παράλειψιν τῆς περὶ προθέσεως, ὡς ἐν Ὀδυσσ. Λ,* 174 "εἰπὲ δέ μοι πατρός τε καὶ υἱέος, ὃν κατέλειπον, ἢ ἔτι πὰρ κείνοισιν ἐμὸν γέρας, ἦέ τις ἤδη ἀνδρῶν ἄλ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πιστὴ κατέστης, γῆς ὅτ' ἐξηλαυνόμην·
νῦν δ' αὖ τίν' ἥκεις μῦθον, Ἰσμήνη, πατρὶ
φέρουσα; τίς σ' ἐξῆρεν οἰκοθεν στόλος;[1]
ἥκεις γὰρ οὐ κενή[2] *γε, τοῦτ' ἐγὼ σαφῶς*
ἔξοιδα, μὴ οὐχὶ[3] *δεῖμ' ἐμοὶ φέρουσά τι.* 360

ΙΣΜΗΝΗ.

ἐγὼ τὰ μὲν παθήμαθ' ἅπαθον, πάτερ,
ζητοῦσα τὴν σὴν ποῦ κατοικοίης τροφήν[4],

λος ἔχει„. Σοφοκλ. ἐν Τραχιν 1122 "τῆς μητρὸς ἥκω τῆς ἐμῆς φράσων„· καὶ ἐν Αἴαντ. 1235 "ποίου κέκρακας ἀνδρὸς ὧδ' ὑπέρφρονα;„. Οἱ ἑρμηνευταὶ παρατηροῦσιν, ὅτι τὸ σῶμα κεῖται περιγραφικῶς ἀντὶ τοῦ προσώπου, ἡ δὲ περιγραφὴ αὕτη ὑπάρχει οὐ μόνον παρὰ τοῖς ποιηταῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ, ὡς παρ' Αἰσχίν. ἐν Λόγ. Π, 78 "τὰ φίλτατα καὶ οἰκειότατα σώματα„ ἔνθα ὁ λόγος περὶ γυναικὸς καὶ παιδός, καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 643 "δρῶντα γάρ νιν, ὦ γύναι, κακῶς εἴληφα τοὐμὸν σῶμα σὺν τέχνῃ κακῇ„. Ἡ περιγραφὴ αὕτη βεβαίως ἀπαντᾷ, ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι ἐνταῦθα ἔθηκε τὴν φράσιν πρὸς δήλωσιν τῆς ταφῆς τοῦ σώματος. Ἐπειδὴ τὸ φύλαξ δέμοι δὲν ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ πρόσθεν μέν, ἀλλ' ἡ ἑπομένη φράσις, οὐχὶ ἀπιθάνως ὁ Elmsley εἶκασε φύλαξ τέμου.

[1]) Στόλος ἐνταῦθα εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ ταξειδίου, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 244 "τίνι στόλῳ προσέσχες τήνδε γῆν, πόθεν πλέων;„. Ποία ἐπιθυμία ἐξανέστησέ σε ἐκ τοῦ οἴκου; πρὸς ποῖον σκοπὸν ταξειδεύεις;

[2]) Ἡ ἀόριστος αὕτη φράσις ἐπεξηγεῖται διὰ τοῦ μὴ οὐχὶ δεῖμ' ἐμοὶ φέρουσά τι, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 57 "ἔρημος, ἀνδρῶν μὴ ξυνοικούντων ἔσω„, ἐν Φιλοκτήτ. 487 "ἔρημον οὕτω χωρὶς ἀνθρώπου στίβον„ καὶ ἐν Ἀντιγόν. 87 "σιγῶσ', ἐὰν μὴ πᾶσι κηρύξῃς τάδε„.

[3]) Τὸ μὴ οὐ πάντοτε διὰ συνιζήσεως γίνεται μονοσύλλαβον. Πρὸς μετοχήν, ὡς καὶ πρὸς ἀπαρέμφατον, συντάσσεται τὸ μὴ οὐ, ἂν τὸ ῥῆμα, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται, ἦναι ἀρνητικόν, ἢ ἦναι ἐπίθετον περιέχον ἄρνησιν, ὡς παρ' Ἡροδοτ. VI, 106 "οὐκ ἐξελεύσεσθαι ἔφασαν οἱ Δακεδαιμόνιοι μὴ οὐ πλήρεος ἐόντος τοῦ κύκλου„. Πλάτ. ἐν Λύσιδ. 212 D "οὐκ ἄρ' ἐστὶ φίλον τῷ φιλοῦντι οὐδὲν μὴ οὐκ ἀντιφιλοῦν„. Σοφοκλ. ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 13. Δεῖμα ἐνταῦθα εἶναι εἴδησις προξενοῦσα φόβον. Ὁ Nauck εἰκάζει ἀντὶ τοῦ δεῖμ' ἐμοί, πῆμ' ἐμοί, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία.

[4]) Τροφὴ ἐνταῦθα εἶναι ὁ τόπος τῆς διατριβῆς (ὁ Οἰδίπους ἦτο πλανήτης). Ἐπειδὴ ὅμως ἡ φράσις ἤθελεν εἶναι ἀσαφής, προσέθηκε τὸ ποῦ κατοικοίης.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παρεῖσ' ἐάσω· δῖς[1] γὰρ οὐχὶ βούλομα
πονοῦσά τ' ἀλγεῖν καὶ λέγουσ' αὖθις
ἃ δ' ἀμφὶ τοῖν σοῖν δυσμόροιν παίδοι
νῦν ἐστι, ταῦτα σημανοῦσ' ἐλήλυθα.
πρὶν μὲν γὰρ αὐτοῖς ἦν ἔρις[2] Κρέοντί
θρόνους ἑᾶσθαι[3] μηδὲ χραίνεσθαι πόλ
λόγῳ[4] σκοποῦσι τὴν πάλαι γένους φθ

[1]) *Τοῦτο ἐπεξηγεῖται διὰ τοῦ πονοῦσά τε καὶ λέγουσα.*

[2]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ἔρις, ἀλλ' οἱ κριτικοὶ κατὰ ποικίλους τρόπους διορθοῦσι τὸ χωρίον. ὁ μὲν* Tyrwhit *γράφει ἔρως, ὁ δὲ* Bergk *ἤρεσεν, ὁ δὲ* Nitzsch *ἦν ὅρος = ὥριστο καὶ ὁ* Elmsley *πρὶν μὲν γὰρ αὐτοῖς ἦν ἔριν Κρέοντί τε θρόνους ἑᾶσθαι Ἀλλ οἱ νεώτεροι ἐκδόται διατηροῦσιν τὴν παράδοσιν· διότι παρατηροῦσιν, ὅτι ἐνταῦθα εἶναι ἡ ἀγαθὴ ἔρις τοῦ Ἡσιόδου ἐν Ἔργ* 24, *ἣ ἡ ἔρις ἀγαθῶν τοῦ Αἰσχύλ. ἐν Εὐμενίσ.*, 960. *Ἡ ἀγαθὴ ἔρις ἀντιτίθεται πρὸς τὴν κακὴν ἔριδα ἐν στίχ.* 372. *Οὕτω λοιπὸν σημαίνει τὴν φιλοτιμίαν, τὴν ἅμιλλαν.*

[3]) *Καὶ τὸ ἑᾶσθαι καὶ τὸ χραίνεσθαι κεῖνται ἐν παθητικῇ σημασίᾳ. Οἱ ἑρμηνευταὶ εὑρίσκουσι δυσκολίαν ἐν τῇ ἀσυνήθει συντάξει τε — μηδὲ καὶ ἤδη ὁ Σχολιαστὴς προσέκρουσεν εἰπών· "ὁ τὲ πλεονάζει„. ὅμως ὁ* Bellermann *παραβάλλει τὸ ἐν Ὀδυσσ. Φ*, 310 "πῖνέ τε, μηδ' ἐρίδαινε„, *Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν ἐν Ταύρ.* 697 "ὄνομα τ' ἐμοῦ γένοιτ' ἄν, οὐδ' ἄπαις δόμος πατρῷος οὑμὸς ἐξαλειφθείη ποτ' ἄν„. *Ὁ* Wunder *νομίζει, ὅτι ὁ τὲ ἀποδίδεται εἰς τὸν ὑπάρχοντα, διότι εἰς ἀντίθεσιν, δὲν εἶναι ὀρθόν, ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ καὶ μή ἀντίθεσις, ἀλλ' νὰ ἀφεθῶσιν οἱ τα καὶ ἑπομένως πόλις, ὡς δηλοῖ λοῦμαι καὶ μανθ παρατηρεῖ, ὅτι γική· διότι ἐκ θρόνου δὲν ἔπ ἔπρεπε νὰ πολε λους· διότι ἡδύ σιν. Ἀλλ' ὅτι τ τόν, ἔδειξεν αὐτ* neke *τὸ χραίν κραινέσθαι ε ταξὺ αὐτῶν καὶ χεν ἀμφισβήτη τούτων ἐγένετο βασιλικὴ ἀρχὴ κυβερνᾶται ἢ π ἐξουσίας. Νομ ἑρμηνεία στερεῖ τος, καθ' ὅσον δὲν ὑπῆρχε γνα λιτεύματος πλήν*

[4]) *Ἐνταῦθ σκέψιν, συνετὸν*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οἷα κατέσχε τὸν σὸν ἄθλιον δόμον·
νῦν δ' ἐκ θεῶν του κἀξ ἀλιτηροῦ[1] φρενὸς
εἰσῆλθε[2] τοῖν τρὶς ἀθλίοιν ἔρις κακή,
ἀρχῆς λαβέσθαι[3] καὶ κράτους τυραννικοῦ.
χὠ μὲν νεάζων καὶ χρόνῳ[4] μείων γεγὼς
τὸν πρόσθε[5] γεννηθέντα Πολυνείκη θρόνων
ἀποστερίσκει, κἀξελήλακεν πάτρας.

καὶ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἀλιτηρὸς φρὴν ἐν στίχ. 371 *Σημειωτέον*, ὅτι ὁ Blaydes *γράφει μηδὲ χραίνεσθαι πόλιν φόνῳ, σκοποῦσι. Ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀδόκιμος καὶ παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντ* 43 "δοκῶν ἔν ὑμῖν χεῖρα χραίνεσθαι φόνῳ„.

[1]) Ἡ λέξις θεωρεῖται ὕποπτος ὑπὸ τῶν κριτικῶν· διότι καὶ ἡ λέξις ἔχει ἀπαντᾷ ἀλλαχοῦ, ἀλλ' ἀλιτήριος καὶ ἀλιτήμων ἐν Ἰλιάδ. Ω. 157, καὶ τὸ ἴδιον ἐν ταύταις ταῖς λέξεσιν, ὡς καὶ ἐν τῷ ἁλιταίνω, εἶναι βραχύ, ἐν ᾧ τὸ μέτρον ἀπαιτεῖ μακρόν. Διὰ ταῦτα ὁ μὲν Toupe γράφει κἀλιτηρίου, ὁ δὲ Bergk κἀξ ἁλαστόρου, ὁ δὲ Dindorf κἀξ ἀλιτρίας. Οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον, ὅτι, ὅταν οἱ θεοὶ θέλωσι νὰ βλάψωσιν, ἀφαιροῦσι πρῶτον τὰς φρένας· Λυκοῦργ. κατὰ Λεωκράτ. 198 "ὅταν γὰρ ὀργὴ δαιμόνων βλάπτῃ τινά, τοῦτ' αὐτὸ πρῶτον ἐξαφαιρεῖται φρενῶν, τὸν νοῦν τὸν ἐσθλόν, εἰς δὲ τὴν χείρω τρέπει γνώμην, ἵν' εἰδῇ μηδὲν ὧν ἁμαρτάνῃ„. Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν. 621 "τὸ κακὸν δοκεῖν ποτ' ἐσθλὸν τῷδ' ἔμμεν', ὅτῳ φρένας θεὸς ἄγει πρὸς ἄταν„.

[2]) Οὐχὶ σπανίως οἱ ἀρχαῖοι ῥήματα κινήσεως σημαντικὰ σύνθετα μετὰ προθέσεων συντάσσουσι πρὸς δοτικήν, ὡς παρ' Ἡροδότ. Γ. 14 "αὐτῷ τε Καμβύσῃ ἐπελθεῖν οἴκτιόν τινα„, Πλάτ. ἐν Πολιτ. Ι. 330 D "ἐπειδάν τις ἐγγὺς ᾖ τοῦ οἴεσθαι τελευτήσειν, εἰσέρχεται αὐτῷ δέος καὶ φροντὶς περὶ ὧν ἔμπροσθεν οὐκ εἰσῄει„. Σοφοκλ. ἐν Τραχιν. 298 "ἐμοὶ γὰρ οἶκτος δεινὸς εἰσέβη„. Κεχωρισμένως τρὶς ἀθλίοιν ἔγραψεν ὁ Porson, ὡς παρ' Ὁμήρῳ τρὶς μάκαρες Δαναοὶ καὶ τετράκις, καὶ παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Πλούτ 851 "καὶ τρὶς κακοδαίμων καὶ τετράκις καὶ πεντάκις„. Διότι οἱ τραγικοὶ οὐδέποτε τὸν τρίτον καὶ τέταρτον πόδα τοῦ τριμέτρου διὰ μιᾶς μόνης λέξεως πληροῦσιν.

[3]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἀντιλαβέσθαι.

[4]) Ἡ δευτέρα αὕτη φράσις προσετέθη χάριν μείζονος σαφηνείας, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 12 "σῆς ὁμαίμου καὶ κασιγνήτης„.

[5]) Κατὰ τὸν ἀρχαῖον μῦθον πρεσβύτερος ἐλέγετο ὁ Ἐτεοκλῆς, ἐνταῦθα δ' ὁ Πολυνείκης. Ἐν τῇ πρότερον ποιηθείσῃ Ἀντιγόνῃ οὐδὲν περὶ τῆς ἡλικίας λέγεται. Κατὰ τὸ λεξικὸν τοῦ Ellendt ἐπὶ μὲν τοῦ βασιλικοῦ ἔδω-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δ δ', ὡς καθ' ἡμᾶς ἔσθ' ὁ πληθύων[1] λόγος,
τὸ κοῖλον[2] Ἄργος βὰς φυγάς, προσλαμβάνει
κῆδός[3] τε καινὸν καὶ ξυνασπιστὰς φίλους,
ὡς αὐτίχ' Ἄργος[4] ἢ τὸ Καδμείων πέδον
τιμῇ[5] καθέξον ἢ πρὸς οὐρανὸν βιβῶν[6].

λίου οἱ ἀρχαῖοι μεταχειρίζονται καὶ τὸν ἑνικὸν καὶ τὸν πληθυντικὸν ἀριθμόν, ἐπὶ δὲ τῆν βασιλικῆς ἐξουσίας μόνον τὸν πληθυντικόν, θρόνων.

[1]) Πληθύων λόγος εἶναι ἡ πολὺ θρυληθεῖσα φήμη, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαγέμν. 869 "ὡς ἐπλήθυνον λόγοι„.

[2]) Κοῖλος ὀνομάζεται τόπος τις, ὅταν περιβάλληται ὑπὸ ὀρέων, ὡς δὴ ὁ Ὅμηρος ἐν Ὀδυσσ. Δ, 1 "οἳ δ' ἵξον κοίλην Λακεδαίμονα κητώεσσαν„. Οὕτω λέγεται κοίλη Ἦλις, κοίλη Συρία. Ὁ ποιητὴς προσέθηκε τὸ ἐπίθετον τοῦτο, ὅπως ὁρίσῃ τὸ ἐν Πελοποννήσῳ. Διότι οἱ ἀρχαῖοι εἶχον πολλὰ Ἄργη, ὡς τὸ Πελασγικόν, τὸ Ἀμφιλοχικὸν καὶ τὸ Ὀρεστικόν.

[3]) Κῆδος εἶναι ἡ κηδεστία, οἱ κηδεσταί. Ὁ Wunder δέχεται τὴν γνώμην, ὅτι ἐν τῷ ἐπιθέτῳ καινόν λανθάνει μομφή τις, διότι ὁ Πολυνείκης, ἐν ᾧ δὲν ὑπῆρχε συνοικέσιον μεταξὺ Θηβαίων καὶ Ἀργείων, ὅμως ἤγαγε τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀδράστου. Ἀλλ' ὁ Elmsley εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ κλεινόν, ὅπερ δὲν εἶναι ἀτυχές. Ὁ αὐτὸς κριτικὸς παρατηρεῖ, ὅτι συχνότερον εἶναι τὸ ἀντίθετον ἁμάρτημα, δηλ. ἀναγινώσκεται κλεινὸς ἀντὶ καινός. Οἱ συνασπισταὶ εἶναι γνωστοί, δηλ. ὁ Ἄδραστος, ὁ Τυδεύς, ὁ Ἀμφιάραος, ὁ Καπανεύς, ὁ Παρθενοπαῖος καὶ ὁ Ἱππομέδων.

[4]) Ὁ Nauck προσκρούων εἰς τὴν ἐπανάληψιν τοῦ ὀνόματος προτείνει, ὅπως γραφῇ αὐτός. Ὡσαύτως ὁ G. H. Müller εἰκάζει, ὡς αὐτίχ' οὕτως. Νομίζομεν, ὅτι ἡ ἐπανάληψις τοῦ ὀνόματος ἦτο ἀναγκαία, ὅπως δηλωθῇ τὸ μισητὸν τῆς πράξεως. Ἐπειδὴ ἡ φράσις τὸ Καδμείων πέδον ἀνήκει καὶ εἰς τὰς δύο ἑπομένας προτάσεις, ὁ διαζευκτικὸς σύνδεσμος ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ μετὰ τὴν φράσιν ταύτην, ἀλλὰ μετάθεσις τοῦ συνδέσμου τούτου ὑπάρχει καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς παρ' Εὐριπίδι ἐν Μηδ. 844 "Πῶς οὖν ἱερῶν ποταμῶν ἢ πόλις ἢ φίλων πόμπιμός σε χώρα τὸν παιδολέτειραν ἕξει;„ καὶ Ἀριστοφάν. ἐν Ὄρνισ. 420 "κρατεῖν ἂν ἢ τὸν ἐχθρὸν ἢ φίλοισιν ὠφελεῖν ἔχειν;„. Πέδον Καδμείων εἶναι ἡ χώρα τῶν Καδμείων, ὡς ἐν Αἴαντ. 859 "ὦ γῆς ἱερὸν οἰκείας πέδον Σαλαμῖνος„.

[5]) Δύο ἐπιφανεῖς κριτικοί, ὁ Cobet καὶ ὁ Blaydes, τρέπουσιν εἰς αἰχμῇ, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Meineke. Ἡ διόρθωσις δὲν φαίνεταί μοι πιθανή, διότι παρεισάγει ἔννοιαν ὀλίγον ἀναγκαίαν καὶ ἀῤῥει τὴν ἀντίθεσιν. Οἱ πολέμιοι τὰς χώρας δι' ὅπλων καταλαμβάνουσι καὶ δὲν ἦτον ἀνάγκη ἰδιαιτέρας μνείας. Περὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως ὑπάρχει διαφωνία· ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ τιμωρίᾳ ὑποτάξων, ὅπερ δὲν εἶναι πι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ταῦτ' οὐκ ἀριθμός[1] ἐστιν, ὦ πάτερ, λόγων,

θανόν, διότι ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ τιμωρίας. Ἐνταῦθα σημαίνει τὴν τιμὴν τῆς νίκης, ἡ δὲ δοτικὴ κατὰ τὸν Bellermann δηλοῖ τὴν συνοδεύουσαν περίστασιν, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Γ, 2 "Τρῶες μὲν κλαγγῇ τ' ἐνοπῇ τ' ἴσαν„ καὶ ἐν Ὀδύσσ. Ξ 253 "ἐπλέομεν Βορέῃ ἀνέμῳ„. Δὲν εἶναι δὲ ἀνάγκη νὰ τρέψωμεν τὸ ὄνομα εἰς νίκη, ὡς ἐποίησεν ὁ Hartung. Τὸ κατέχειν σημαίνει καταλαμβάνειν, ἐκπορθεῖν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομάχ. 198 "οἶκον κατασχεῖν τὸν σὸν ἀντὶ σοῦ θέλω„. Ἐν τοῖς πλείστοις χειρογράφοις φέρεται καθέξων, ὅπερ δικαίως ἀποδοκιμάζεται· διότι ἡ μετοχὴ πρέπει νὰ συμφωνήσῃ κατὰ γένος πρὸς τὸ Ἄργος. Ἴσως ὁ ἀντιγραφεὺς ἐπλανήθη ἐκ τοῦ ἑπομένου βιβῶν, ὅπερ ὅμως εἶναι οὐδετέρου γένους

[1]) *Μέλλων τοῦ βιβάζω.* Ὁ Rauchenstein ἐξηγεῖ διὰ τοῦ δηώσων πυρί, ὅπερ δέχεται καὶ ὁ Wecklein παραπέμπων εἰς τὸ παρ' Εὐριπίδ ἐν Τρῳάδ. 1298 "πτέρυγι δὲ κανὸς ὡς τις οὐρανία πεσοῦσα δορὶ καταφθίνει γᾶ„. Ἀλλ' ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν λέξεων δὲν δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἡ ἔννοια τοῦ πυρός. Παρὰ τοῖς ἑρμηνευταῖς κρατεῖ ἡ γνώμη, ὅτι σημαίνει ὑψώσων τῇ εὐκλείᾳ, κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ἐν σχέσει πρὸς τὸ Ὁμηρικὸν ἐπουράνιον κλέος. Οὕτως ὁ Bellermann ἐξάγει τὴν ἔννοιαν· τὸ Ἄργος παρευθὺς τὴν χώραν τῶν Καδμείων ἢ θὰ ἐκπορθήσῃ ἢ δι αἰωνίας δόξης θὰ κοσμήσῃ, δηλ. τὸ Ἄργος ἢ δόξαν θὰ λάβῃ (ἐὰν νικήσῃ) ἢ τοῖς πολεμίοις δόξαν θὰ παράσχῃ (ἐὰν ἡττηθῇ). Νίκη ἢ θάνατος, ὡς παραπλήσια ὑπάρχουσι παρ' Ὁμήρῳ ἐν Ἰλιάδ. Ν, 327 "εἴδομεν, ἠέ τῳ εὖχος ὀρέξομεν, ἠὲ τις ἡμῖν„ καὶ αὐτόθι 486 "αἴψά κεν ἠὲ φέροιτο μέγα κράτος ἦὲ φεροίμην„. Κατὰ τὸν Bellermann ἡ ὑπερβολὴ τῆς φράσεως πρὸς οὐρανὸν βιβάζειν δηλοῖ τὸ ἰσχυρὸν φρόνημα τῶν Ἀργείων πολεμιστῶν. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Ἰσοκράτ. ἐν Λόγ. XV, 134 "τὰ μὲν ἁμαρτανόμενα παρόψονται, τὸ δὲ κατορθωθὲν οὐρανόμηκες ποιήσουσιν„. Ἀλλ' ὁ Nauck παρατηρεῖ, ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἡ προαίρεσις τοῦ Καπανέως ἦτο τοῖς ἐναντίοις αὐτοῦ νὰ παράσχῃ οὐρανομήκη δόξαν. Νομίζομεν, ὅτι ἡ φράσις αὕτη δὲν ἀντίκειται πρὸς τὴν ἀλαζονείαν τοῦ Καπανέως· διότι θεωρεῖ ἑαυτὸν οὕτως ἐπιφανῆ, ὥστε ἡττηθεὶς δύναται νὰ παράσχῃ τοῖς πολεμίοις οὐρανομήκη δόξαν. Οὐχὶ διάφορος ἔννοια ὑπάρχει παρ' Αἰσχύλῳ ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 45 "Ἄρη τ' Ἐνυὼ καὶ φιλαίματον Φόβον ὡρκωμότησαν, ἢ πόλει κατασκαφὰς θέντες λαπάξειν ἄστυ Καδμείων βίᾳ, ἢ γῆν θανόντες τήνδε φυράσειν φόνῳ„ Οὐχ ἧττον ἡμεῖς γε δυνάμεθα νὰ δώσωμεν καὶ ἄλλην ἑρμηνείαν. Ὁ Εὐριπίδης πρὸς δήλωσιν τελείας ἐξαλείψεως καὶ καταστροφῆς μεταχειρίζεται ἀνάλογον φράσιν, ὡς ἐν Μηδ 440 "οὐδ' ἔτ' αἰδὼς Ἑλλάδι τᾷ μεγάλᾳ μένει, αἰθερία δ' ἀνέπτα„. Λοιπὸν καὶ ἐνταῦθα σημαίνει τὴν χώραν τῶν Καδμείων ἢ ἐντίμως θὰ καταλάβῃ ἢ ἐντελῶς θὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλ' ἔργα δεινά· τοὺς δὲ σοὺς ὅποι[1] θεοὶ
πόνους κατοικτιοῦσιν, οὐκ ἔχω μαθεῖν.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἤδη γὰρ[2] ἔσχες ἐλπίδ', ὡς ἐμοῦ θεοὺς 385
ὥραν τιν' ἕξειν[3], ὥστε σωθῆναί ποτε;

ΙΣΜΗΝΗ.

ἔγωγε[4] τοῖς νῦν γ', ὦ πάτερ, μαντεύμασιν.

καταστρέψῃ. Ἡ ἑρμηνεία ἡμῶν ἔχει τὴν ἀρετήν, ὅτι ἐξηγεῖ κάλλιον τὸ καθέξον· διότι γίνεται ἀντίθεσις τῆς κατοχῆς πρὸς τὴν καταστροφήν.

[1]) Μόνον ἀριθμὸς λέξεων ἄνευ ἄλλης σπουδαιότητος, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλείδ. 997 "εἰδὼς μὲν οὐκ ἀριθμόν, ἀλλ' ἐτητύμως ἄνδρ' ὄντα τὸν σὸν παῖδα„. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Οὐ μέχρι λόγων προκόπτοντα„.

[1]) Ὁ μὲν Hartung προτείνει ὅπου, ἄλλοι δὲ ὅπῃ. Κατὰ τὸν Bellermann περιμένομεν πότε. Ἡ παρατήρησις αὕτη εἶναι ἀκριβής, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ μεταχειριζόμεθα τὸ ποῦ ἀντὶ τοῦ πότε, π. χ. λέγομεν· δὲν ἠξεύρω ποῦ θὰ τελειώσουν τὰ βάσανά μου. Νομίζομεν δ', ὅτι ἡ διόρθωσις, ἣν προτείνει ὁ Nauck, εἶναι περιττή, ὅποι θεοὶ πόνους καταστρέψουσιν· διότι καθ' ἡμᾶς εἶναι εἶδός τι βραχυλογίας, δηλ. ὅποι κατοικτίσαντες παύσουσι πόνους. Ἡ Ἰσμήνη κατὰ τὸ μάντευμα, ὅπερ ἀγγέλλει, ἤλπισεν ὅτι οἱ θεοὶ τὰς συμφορὰς τοῦ Οἰδίποδος θὰ παύσωσιν (στίχ. 394), ἀλλ' ἀποβλέπουσα εἰς τὰς φιλονεικίας τῶν ἀδελφῶν προβλέπει νέους πόνους τοῦ πατρός.

[2]) Αἰτιολογεῖ παραλειφθεῖσαν πρότασιν λέγεις τοῦτο, διότι πλέον ἤλπισας. Ὁ λόγος τῆς Ἰσμήνης ἐν τῇ φράσει ὅποι κατοικτιοῦσιν περιέχει ἐλπίδα τῆς παύσεως τῶν συμφορῶν.

[3]) Μετὰ τὸ ὡς περιεμένομεν ὀρθὴν ἔγκλισιν, ὡς ἔξουσι θεοί· ἀλλ' ὑπάρχουσιν οὐχὶ ὀλίγα παραδείγματα τοιαύτης ἀνωμαλίας, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Εὐμενίσ. 799 "αὐτὸς ἦν ὁ μαρτυρῶν, ὡς ταῦτ' Ὀρέστην δρῶντα μὴ βλάβας ἔχειν„. Ξενοφ. ἐν Ἑλλην. VI, 5, 42 "ἐλπίζειν χρή, ὡς ἄνδρας ἀγαθοὺς μᾶλλον ἢ κακοὺς αὐτοὺς γενήσεσθαι„. Ἰσαῖος 6, 10 "προσδιαμεμαρτύρηκεν, ὡς υἱὸν εἶναι γνήσιον„.

[4]) Ἐκ τῆς ἡγουμένης ἐρωτήσεως ἐννοεῖται ἡ φράσις, ἐλπίδα ἔχω. Περὶ τοῦ ζητήματος, πότε ἐδόθη τὸ μάντευμα, ἰδὲ εἰσαγωγ. σελ. 32. Παρὰ τίνων δ' ἔμαθε τοῦτο ἡ Ἰσμήνη, λέγει ἐν στιχ. 413. Ἔθηκε τὸ νῦν, ὅπως διαστείλῃ τὸ μάντευμα τοῦτο τοῦ προηγουμένου 87—95.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

οίοισι τούτοις; τί δὲ τεθέσπισται, τέκνον;[1]

ΙΣΜΗΝΗ.

ὲ τοῖς ἐκεῖ[2] ζητητὸν ἀνθρώποις ποτὲ
ανόντ' ἔσεσθαι[3] ζῶντά τ' εὐσοίας χάριν. 390

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ῖς[4] δ' ἂν τοιοῦδ' ὑπ' ἀνδρὸς εὖ πράξειεν ἄν;

χὶ ἀφυῶς ὁ Blaydes εἰκά-
ὲ τεθέσπισται νέον.
ον ἁρμόζει ἐνταῦθα.
λαδή τοῖς Θηβαίοις.
ἀπαρέμφατον ἐξαρτᾶται
ρουμένου τεθέσπισται.
ευθῆ, ὅτι μίαν φορὰν εἰς
ἀνθρώπους θὰ ἦσαι ἄξιος
εἴτε ἀποθαμμένος εἴτε ζῶν
σωτηρίας αὐτῶν. Ἐν τοῖς
χειρογράφοις εὕρηται εὐ-
άριν, ὅπερ δικαίως δὲν
κατὰ τὸν Σχολιαστήν·
ἀναγκαιοτέροις τῶν ἀντι-
ράφεται 'εὐσοίας χάριν· ὃ
ινηματισάμενοι ἀξιοῦσιν
φασι τὴν εὐθένειαν, κα-
ἐν Ἀμφιτρύωνι "ἐπεὶ δὲ
ὸν τριῶν μίαν λαβεῖν εὖ-
ῖ".
τως ἔχουσι τὰ πλεῖστα τῶν
ον, ἀλλ' ἔν τισι λείπει ἡ
πό, ἥτις παρέχει δυσκο-
Jecklein γράφει, τίς, ἀντὶ
νδρὸς ἐξηγῶν τὴν πρό-
τιολογικῆ σημασίᾳ. ὡς ἐν
ιἀντὶ τοῦ, ἀνθ' οὗ (ὅτου)·
ιγόν. 237 "Τί δ' ἔστιν,
νδ' ἔχεις ἀθυμίαν;" καὶ ἐν
266 "δίδαξον, ἀνθ' ὅτου
χιστα πόνων ἔργα δρῶσα

τυγχάνεις". Ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι τὰ τοιαῦτα παραδείγματα εἶναι διάφορα τοῦ προκειμένου· διότι ἐν τούτοις ὑπόκειται ἡ ἔννοια τῆς ἀντικαταστάσεως. Ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχει τοιοῦτό τι. Ἡ διόρθωσις ἴσως ἔχει τὴν ἀρετήν, ὅτι αἴρει τὸν ἕνα ἄν. Ἀλλ' ἡ διπλῆ τούτου χρῆσις δύναται νὰ ἐξηγηθῇ. Κατὰ τὸν Hermann ἡ ἐπανάληψις τοῦ συνδέσμου δὲν κεῖται πλεοναστικῶς, διότι τὸ μὲν πρῶτον ἂν ἀνήκει εἰς τὴν ἀντωνυμίαν, τὸ δὲ δεύτερον εἰς τὸ ῥῆμα. Καὶ κατὰ τὸν Thiersch ἡ ἐπανάληψις τοῦ ἂν τόσον πλεονάζει, ὅσον καὶ ἡ ἐπανάληψις τῆς ἀρνήσεως. Πολλάκις δὲ ὁ λόγος ἄρχεται ἐκ τῆς φράσεως τίς ἄν, τίς δῆτ' ἄν, πῶς ἄν. Ἀλλ' ἡ ὑπὸ μετὰ γενικῆς παρέχει δυσκολίαν καὶ ὁ Bellermann ἀναγκάζεται νὰ λάβῃ τὸ εὖ πράττειν ὡς παθητικὸν τοῦ εὖ ποιεῖν. Πρὸς ἄρσιν τῆς δυσκολίας ὁ Nauck εἰκάζει εὖ πάθειεν ἄν. Νομίζομεν, ὅτι τὸ ἐμπρόθετον δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν οὐχὶ ὡς ποιητικόν, ἀλλ' ὡς ἀναγκαστικὸν αἴτιον. Ὁ Hartung πάνυ τολμηρῶς ἔτρεψε τὸν στίχον οὕτωσί· τί δ' ἂν τοιοῦδ' ὑπ' ἀνδρὸς εὖ πράξειέ τις; Διότι παρατηρεῖ, ὅτι περὶ τοῦ τίς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΣΜΗΝΗ.

ἐν[1] *σοὶ τὰ κείνων φασὶ γίγνεσθαι κράτη.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὅτ' οὐκέτ'[2] *εἰμί, τηνικαῦτ' ἄρ' εἰμ' ἀνήρ;*

ΙΣΜΗΝΗ.

νῦν γὰρ[3] *θεοί σ' ὀρθοῦσι, πρόσθε δ' ὤλλυσαν.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

γέροντα δ' ὀρθοῦν φλαῦρον[4]*, ὃς νέος πέσῃ.* 395

ἐδιδάχθημεν ἤδη. Ἀλλὰ διὰ τῆς ἐρωτήσεως ταύτης, ὡς νομίζομεν, δὲν πρόκειται νὰ μάθῃ ὁ Οἰδίπους τὸ πρόσωπον, ὅπερ θέλει ὠφεληθῆ, ἀλλ' ἐντόνως παρατηρεῖ, ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ ὠφεληθῆ ἐκ τυφλοῦ γέροντος.

[1]) *Ἀπὸ σὲ ἐξαρτᾶται ἡ νίκη, ἡ ἐπικράτησις, ὡς ἐν στίχ.* 247 "*ἐν ὕμμι γὰρ ὡς θεῷ κείμεθα τλάμονες*„. *Ὑποκείμενον τοῦ φασὶ δὲν εἶναι οἱ ἄνθρωποι, ὡς συνήθως, ἀλλ' αἱ μαντεῖαι, ὅπερ λαμβάνεται ἐκ τοῦ στίχ.* 387.

[2]) *Τὸ γῆρας καὶ αἱ συμφοραὶ κατέστησαν τὸν Οἰδίποδα, ὡσεὶ μὴ ὑπῆρχεν. Δὲν εἶναι δ' ἀνάγκη νὰ τρέψωμεν τὸ οὐκέτ' εἰς οὐδέν, ὡς ἐποίησεν ὁ* Blaydes, *διότι τὸ ἔτι ἐνταῦθα εἶναι ἀναγκαῖον. Ἡ φράσις αὕτη ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ εἰμ' ἀνήρ, δηλ. κατ' ἐξοχὴν ἀνήρ, ὡς παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Ἱππ.* 391 *Ἀλλ' ὅμως οὗτος τοιοῦτος ὢν ἅπαντα τὸν βίον, κἄτ' ἀνὴρ ἔδοξεν εἶναι*„ *καὶ αὐτόθι* 1254. *Τὴν φράσιν ταύτην, ὡς νομίζομεν, προεκάλεσεν ἡ λέξις κράτη, ἅπερ δίδουσιν ἄνδρες γενναῖοι καὶ οὐχὶ τυφλοὶ γέροντες Ὁ* Brunck *καὶ ὁ* Elmsley *ἐξήλειψαν τὸ ἐρωτηματικὸν σημεῖον, ὅπερ ἐνταῦθα εἶναι ἀναγκαῖον.*

[3]) *Κατὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους ὁ Οἰδίπους ἔχει δίκαιον, ἀλλ' ἡ Ἰσμήνη ἀντιτάσσει τὴν θείαν δύναμιν, ἥτις εἶναι ὑπὲρ τοῦ δυστυχοῦς. Ἡ ἑπομένη πρότασις εἶναι παρατακτική, ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ ἦναι ἐξηρτημένη. Πολλοὶ φιλόλογοι νομίζουσιν, ὅτι ἐν τούτῳ τῷ στίχῳ ὑπάρχει ἡ κυρία ἰδέα τοῦ δράματος, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν, ὡς λέγομεν ἐν εἰσαγωγ. σελ.* 28.

[4]) *Εὐφυῶς ὁ Οἰδίπους ἀποκρούει τὴν παραμυθίαν τῆς θυγατρός. Εἶναι μάταιον νὰ ὀρθώσῃ τις γέροντα, ὅστις ἔπεσε νέος. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Τὸν ἅπαξ ἐν νεότητι πεσόντα ἐν γήρᾳ ὀρθοῦσθαι ἀδύνατον„. Τὴν ἑπομένην ἀναφορικὴν πρότασιν ἔθηκε καθ' ὑποτακτικὴν ἄνευ τοῦ ἄν, ὡς ἐν Αἴαντ.* 761 "*ὅστις ἀνθρώπου φύσιν βλαστήν, ἔπειτα μὴ κατ' ἄνθρωπον φρονῇ*„ *καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυραν.* 1231 "*τῶν δὲ πημονῶν μάλιστα λυποῦσ' αἳ φανῶσ' αὐθαίρετοι*„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΣΜΗΝΗ.

καὶ μὴν Κρέοντά γ' ἴσθι σοι τούτων χάριν[1]
ἥξοντα βαιοῦ[2] *κοὐχὶ μυρίου χρόνου.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὅπως τί δράσῃ, θύγατερ; ἑρμήνευέ μοι.

ΙΣΜΗΝΗ.

ὡς σ' ἄγχι γῆς στήσωσι[3] *Καδμείας, ὅπως*
κρατῶσι[4] *μὲν σοῦ, γῆς δὲ μὴ 'μβαίνῃς ὅρων.* 400

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἦ δ' ὠφέλησις τίς θύρασι[5] *κειμένου;*

[1]) Ἡ φράσις ἔχει ἀόριστον ἔννοιαν καὶ ἐντεῦθεν ἡ ἑπομένη ἐρώτησις.

[2]) Διὰ τῆς γενικῆς δηλοῦται ὁ χρόνος, ἐν ᾧ γίνεταί τι, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Λ, 690 "ἐλθὼν γὰρ ῥ' ἐκάκωσε βίη Ἡρακληείη τῶν προτέρων ἐτέων". Θουκυδίδ. III, 104 "τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος". Βαιὸς εἶναι ταὐτόσημον τῷ ὀλίγος.

[3]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Κατοικίσωσιν". Πρόκειται περὶ τοῦ Οἰδίποδος ζῶντος, διότι καὶ οἱ Θηβαῖοι καὶ ἡ Ἰσμήνη δὲν γινώσκουσιν, ὅτι ἐπίκειται τὸ τέλος αὐτοῦ.

[4]) Οἱ Θηβαῖοι ἐπιθυμοῦσι κατὰ σοφιστικόν τινα τρόπον νὰ συνενώσωσι δύο ἀντίθετα. Ἔνθεν μὲν ὁ Οἰδίπους δὲν πρέπει νὰ πατήσῃ τὸ ἔδαφος τῶν Θηβῶν, ὅπως μὴ διὰ τὰς παλαιὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ μολύνῃ τὸ ἔδαφος, ἔνθεν δὲ δὲν πρέπει νὰ μένῃ ἐν ξένῃ χώρᾳ (τοὐλάχιστον ἐν τῷ κράτει ξένων), ὅπως μὴ ἀπολέσωσι τὴν ὠφέλειαν τὴν δηλωθεῖσαν διὰ τοῦ νέου μαντεύματος. Τὸ ἐμβαίνειν, ὡς καὶ τὸ ἐπιβαίνειν, συντάσσεται πρὸς γενικὴν κατ' ἀναλογίαν τῶν ῥημάτων τῶν ἐχόντων τὴν σημασίαν τοῦ θιγγάνειν, ἅπτεσθαι, ὡς ἐν στίχ. 924 "σῆς ἐπεμβαίνων χθονὸς" καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 325 "μή μ' ἐμβατεύειν πατρίδος".

[5]) Πρὸ τοῦ Elmsley ἐγράφετο θύραισι, δηλ. δοτικῇ· ἀλλ' οὗτος παρατηρεῖ, ὅτι εἰς τὰ ἐρωτηματικὰ ποῦ, ποῖ, πόθεν ἀντιστοιχοῦσι τὰ ἐπιῤῥήματα θύρασι, θύραζε, θύραθεν, ὡς οἴκοι, οἴκαδε, οἴκοθεν. Οὕτως ἐνταῦθα ἔχομεν ἐπίῤῥημα, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἡλέκτρ. 1074 "οὐδὲν γὰρ αὐτὴν δεῖ θύρασιν εὐπρεπὲς φαίνειν πρόσωπον" καὶ πολλαχοῦ παρ' Ἀριστοφάν. ὡς ἐν Λυσιστράτ. 353 "ἑσμὸς γυναικῶν οὕτωσὶ θύρασιν αὖ βοηθεῖ", ἐν Σφηξὶν 891 "εἴ τις θύρασιν ἡλιαστής, εἰσίτω" ἐν Εἰρήνῃ 941 καὶ ἀλλαχοῦ. Ἡ γνώμη αὕτη ἐκράτησε παρὰ τοῖς νεωτέροις ἐκδόταις. Τὸ ὑποκείμενον τῆς ἑπομέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΣΜΗΝΗ.

κείνοις ὁ τύμβος δυστυχῶν[1] *ὁ σὸς βαρύς.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

κἄνευ θεοῦ τις τοῦτό γ' ἂν γνώμῃ[2] *μάθοι.*

νης γενικῆς ἀπολύτου (ἐμοῦ) παρελείφθη, ὡς ἐνίοτε συμβαίνει. Ὁ Σχολιαστὴς τὸ κειμένου ἐξηγεῖ διὰ τοῦ οἰκοῦντος. Ἀλλ' ὁ Wunder *παρατηρεῖ, ὅτι ἡ Ἰσμήνη, ὡς ἐκ τῆς ἀποκρίσεως αὐτῆς δῆλον γίνεται, ἐννοεῖ τὸν λόγον τοῦτον περὶ τοῦ Οἰδίποδος ἀποθανόντος. Νομίζομεν, ὅτι ἡ Ἰσμήνη δὲν ἐννοεῖ τὸν λόγον τοῦ πατρὸς κατ' ἄλλον τρόπον, διότι ἔχει ἐν νῷ, ὅτι οἱ Θηβαῖοι θὰ κρατήσωσι τὸν Οἰδίποδα ἐν τοῖς ὁρίοις αὐτῶν μέχρι τοῦ θανάτου, ὅτε θέλουσι θάψει.*

[1]) *Ἡ λέξις αὕτη ὑπὸ πλείστων κριτικῶν θεωρεῖται ὕποπτος καὶ ὁ μὲν* Reiske *γράφει δυστυχεῖν, ὁ δὲ* Schenkl *κείνοισι τύμβος δυστυχοῦσι σὸς βαρύς, ὁ δὲ* Rauchenstein *τὸ δυστυχῶν τρέπει εἰς ἑκτὸς ὢν καὶ ὁ* Nauck *εἰκάζει κείνοισι νεκρὸς ἐγκοτῶν ὁ σὸς βαρύς. Ὁ τελευταῖος παρατηρεῖ, ὅτι μὴ τιμώμενος τάφος δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῇ δυστυχὴς κατὰ τὴν σημασίαν τῆς λέξεως, εἶτα ὁ Οἰδίπους μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ δύναται δαψιλῶς νὰ τύχῃ τιμῶν καὶ ἂν μὴ ταφῇ ὑπὸ τῶν Θηβαίων καὶ τέλος οὗτοι δὲν ἐνδιαφέρονται, ὅπως τὸν πρώην βασιλέα αὐτῶν τιμήσωσιν, ἀλλὰ θέλουσι νὰ προφυλάξωσιν, ὅπως μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ Οἰδίποδος εἰς τὴν κατοχὴν ἄλλων περιέλθῃ. Ἡ πρώτη παρατήρησις, ὡς νομίζομεν, δὲν εἶναι ἀκριβής, διότι οὐ μόνον ἔμψυχον, ἀλλὰ καὶ ἄψυχον δύναται νὰ ὀνομασθῇ δυστυχές, ἀφ' οὗ συχνάκις ὀνομάζεται δυστυχές, ἀφ' οὗ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἡλέκτρ. 519 λέγεται ἄθλιος τύμβος. Καὶ ἡ τελευταία παρατήρησις τοῦ κριτικοῦ δὲν δύναται εὐκόλως νὰ ἀνασκευασθῇ. Διότι οἱ Θηβαῖοι ἤθελον νὰ κατέχωσι τὸν τάφον τοῦ Οἰδίποδος, ὅπως μὴ ὄντες τυῦτον ἀποφύγωσι τὴν μῆνιν τοῦ θανόντος. Διὰ ταῦτα νομίζομεν ὅτι ὀρθῶς ἐξηγεῖται ὑπὸ τοῦ* Hermann *καὶ* Elmsley *τάφος τιμώμενος (*timulus honoribus ornatus*). Ἄλλοι κατ' ἄλλον τρόπον ἐπειράθησαν νὰ ἐξηγήσωσιν· ὁ* Hochedez *τὸ δυστυχῶν ἑρμηνεύει, εἰ μὴ τυγχάνει τῆς πατρίδος, ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν· διότι καὶ κατὰ τὴν πρόθεσιν τῶν Θηβαίων δὲν πρόκειται νὰ τύχῃ τῆς πατρίδος. Ἄλλοι νομίζουσιν, ὅτι εἶναι ἐναλλαγή, δηλ. τὸ δυστυχῶν κεῖται ἀντὶ τοῦ δυστυχοῦσιν· ἀλλ' ὁ* Elmsley *παρατηρεῖ ὅτι, ἂν τοῦτο ἤθελε νὰ εἴπῃ ὁ ποιητής, ἠδύνατο νὰ γράψῃ, κείνοις τύμβος ἀποτυχοῦσι σὸς βαρύς. Βαρὺς ἐνταῦθα σημαίνει βλαβερός, ὀλέθριος.*

[2]) *Ἡ γνώμη ἀντιτίθεται πρὸς τὴν μαντικήν, ὡς ἐν Οἰδίπ. τυράν.* 398 „γνώμῃ κυρήσας οὔδ' ἀπ' οἰωνῶν μαθών„ *καὶ ἐν Ἡλέκτρ.* 4„εἰ μὴ 'γὼ παράφρων μάντις ἔφυν καὶ γνώμας λειπομένα σοφᾶς„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΣΜΗΝΗ.

τούτου χάριν τοίνυν σε προσθέσθαι[1] πέλας
χώρας θέλουσι, μηδ'[2] ἵν' ἂν σαυτοῦ κρατῇς. 405

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἦ καὶ κατασκιῶσι[3] Θηβαίᾳ κόνει;

παρατηρεῖ, ὅτι δὲν εἶναι μαντεύματος· διότι καὶ ἐξ ἐφεως δύναταί τις νὰ ἐννοῇ τάφος αὐτοῦ μὴ τυχὼν τιμεῖ ἐπενέγκει βλάβην τοῖς Θη-

Τὸ προσθέσθαι ὁ Σχολιαστὴς ἀπὸ τοῦ κατοικίσαι, ὅπερ λίαν στικόν. Κυρίως σημαίνει θέσις τῇ χώρᾳ μετὰ τῆς παρατῆς ὠφελείας, ὡς ἐν στίχ. οἷς ἂν σὺ προσθῇ, τοῖσδ' ἔναι κράτος„ καὶ Δημοσθέν. ὁποτέροις προσθεῖτο, τούτους ρατεῖν τῶν ἑτέρων„.

Ἐκ τοῦ προσθέσθαι ἐξάγεται ὅπερ ἔχει ἀντίθετον ἔννοιαν, ὁ Σχολιαστὴς παρετήρησεν· ἐᾶν σε, ὅπου ἂν σαυτοῦ ἐξουΛείπει τὸ ἐᾶν ῥῆμα· ἢ ἀπὸ ὸ προσθέσθαι„. Κατὰ παρατρόπον ἐν Ἠλέκτρ. 72 ἐννοῶ ἀντίθετον ῥῆμα, δηλ. "καὶ ιμον τῆσδ' ἀποστείλητε γῆς, χέπλουτον καὶ καταστάτην , ὅπου ἐννοεῖται τὸ ἐνοικήΠάντα τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ικὴν κρατῆς, ἀλλ' ὁ Brunck εἰς κρατοῖς, ὅπερ δέχονται τοι τῶν ἐκδοτῶν. Ἀλλ' ὁ ann διατηρεῖ τὴν παράδοσιν, αἱ ὁ Σχολιαστὴς καθ' ὑπον ἐξηγεῖ· "μηδὲ ἐᾶν σε, ὅπου ἂν σαυτοῦ ἐξουσιάσῃ„. Κατὰ τὸν ἑρμηνευτὴν τοῦτον ἡ ὑποτακτικὴ ἐξηγεῖται ἐνταῦθα διὰ τούτου, ὅτι ἡ διαγωγὴ τῶν Θηβαίων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς περιστάσεως, ἂν ὁ Οἰδίπους ἐν οἱαδήποτε ξένῃ χώρᾳ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἑαυτοῦ κρατῶν. Ἐὰν οὗτος μένῃ ἐγγὺς τῶν Θηβῶν, ὥστε ἐν ἑκάστῃ περιστάσει νὰ δύνανται νὰ λάβωσιν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτῶν, δὲν ἦτο ἀνάγκη οὐδενὸς ἰδιαιτέρου μέτρου. Ἅμα ὅμως οὗτος, ὡς πράγματι συνέβαινεν, ἀποφύγῃ τούτους ἢ διὰ τῆς προστασίας ἰσχυροῦ βασιλέως γείνῃ ὄντως ἑαυτοῦ κρατῶν, παρευθὺς δόλῳ ἢ βίᾳ θέλουσιν ἀπαγάγει. Καὶ κατὰ τὸν Nauck ἡ ὑποτακτικὴ δηλοῖ· ἐάν που σαυτοῦ κρατῇς, ἐνταῦθά σε μὴ ἐᾶσαι. Ἐπειδὴ ἡ ὑποτακτικὴ δύναται κατά τινα τρόπον νὰ ἐξηγηθῇ, δὲν μετεβάλομεν ταύτην.

3) Ἀττικὸς μέλλων τοῦ κατασκιάζω. Ἐπειδὴ ὁ μέλλων οὗτος μόνον ἐνταῦθα ἀπαντᾷ, ὁ Gleditsch εἰκάζει καταστεγῶσι. Ἐννοεῖται τὸ ἀντικείμενον ἐμέ. Τὸ κατασκιάζειν ἐνταῦθα σημαίνει καλύπτειν. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν στίχ. 1706 "κοίταν δ' ἔχει νέρθεν εὐσκίαστον αἰέν". Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "ἐν Θήβαις με χώσουσιν„.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΣΜΗΝΗ.

ἀλλ' οὐκ ἐᾷ[1] τοὔμφυλον αἷμά σ', ὦ πάτερ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

οὐκ ἄρ'[2] ἐμοῦ γε μὴ κρατήσωσίν ποτε.

ΙΣΜΗΝΗ.

ἔσται ποτ' ἄρα[3] τοῦτο Καδμείοις βάρος.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ποίας φανείσης, ὦ τέκνον, συναλλαγῆς;[4]

ΙΣΜΗΝΗ.

τῆς σῆς ὑπ' ὀργῆς[5], σοῖς ὅταν στῶσιν τάφοις[6]

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἃ δ' ἐννέπεις, κλύουσα τοῦ[7] λέγεις, τέκνον;

[1]) Ἐννοεῖται τὸ ἀπαρέμφατον καταστιάζεσθαι. Ἔμφυλον αἷμα εἶναι τὸ συγγενικόν, ὁ φόνος τοῦ πατρός, ὡς παρὰ Πινδάρ. ἐν Πυθ 2, 32 "ἐμφύλιον αἷμα πρώτιστος ἐπέμιξε θνατοῖς" καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτισ. 148 "Τυδεὺς αἷμα συγγενὲς φεύγων".

[2]) Τὸ ἄρα ἐνταῦθα κεῖται ἀντὶ τοῦ ἄρα, ὡς τοῦτο γίνεται παρὰ τοῖς τραγικοῖς κατὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ μέτρου, ὡς ἐν στίχ. 409 καὶ ἐν Ἡλέκτρ. 1179. Τὸ οὐ μὴ μετὰ ὑποτακτικῆς εἶναι ἐντονώτερον τοῦ μέλλοντος τῆς ὁριστικῆς. Λοιπὸν δὲν ὑπάρχει κίνδυνος, μήπως ἐμοῦ τοὐλάχιστον γείνωσι κύριοι καμμίαν φοράν. Ἡ ἄρνησις αὕτη τοῦ Οἰδίποδος εἶναι σπουδαία ἐν τῇ πλοκῇ τοῦ μύθου· διότι ἐκ ταύτης παρήχθησαν πάντες οἱ ἀγῶνες, οἵτινες ἐν τῷδε τῷ δράματι εἰκονίζονται. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει τὴν φράσιν· "Εἰ οὐ θάπτουσί με ἐν Θήβῃ".

[3]) Μετ' ἐμφάσεως ἡ ἐπαναλαμβάνει τὸν σύνδεσμο ἐνταῦθα εἶναι ἡ βαρεῖα βλάβη.

[4]) Συναλλαγὴ κατὰ τὸν στὴν εἶναι ἡ αἰτία· "Ποί γενομένης βλαβήσονται; ὑπὸ θεῶν, ὑπὸ Ἐρινύω τίνος;" Ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ ἑρμηνεύεται συμβεβηκός, q dit, ut ita fieret.

[5]) Τὸ πλῆρες ἤθελεν σῆς ὑπ' ὀργῆς ἔσται Καδμεί

[6]) Εἶναι τοπικὴ δοτικ Οἰδίποδ. τυράνν. 20 "ἀγορ κεῖ". Ἐπειδὴ οἱ τάφοι τοῦ δος κατὰ τὰ εἰρημένα δὲν χωσιν ἐν Θήβαις, ἀλλ' ἐν χώρᾳ, οἱ Θηβαῖοι θέλου ἐνταῦθα στρατευόμενοι. Ἐ λέμῳ λοιπὸν θέλουσι δοκι ὀργὴν τοῦ ὑβρισθέντος ἥρα

[7]) Διὰ τῆς ἐρωτήσεω

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΣΜΗΝΗ.

ἀνδρῶν θεωρῶν Δελφικῆς ἀφ' ἑστίας[1].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

καὶ ταῦτ' ἐφ' ἡμῖν[2] *Φοῖβος εἰρηκὼς κυρεῖ;*

ΙΣΜΗΝΗ.

ὡς φασὶν[3] *οἱ μολόντες εἰς Θήβης πέδον.* 415

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

παίδων[4] *τις οὖν ἤκουσε τῶν ἐμῶν τάδε;*

ΙΣΜΗΝΗ.

ἄμφω γ' ὁμοίως, κἀξεπίστασθον καλῶς.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

κᾆθ' οἱ κάκιστοι τῶνδ' ἀκούσαντες, πάρος[5]
τοὐμοῦ πόθου προύθεντο τὴν τυραννίδα;

ΙΣΜΗΝΗ.

ἀλγῶ κλύουσα ταῦτ' ἐγώ, φέρω[6] *δ' ὅμως.* 420

[1]) *ὡς ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ ἀκριβῶς περὶ τοῦ μαντεύματος τοῦ θεοῦ*

[2]) *Τὴν ἑστίαν ταύτην ἐν Οἰδίποδι στ.* 965 *λέγει πυθόμανδρον. Ἰσμήνη ἤκουσε τὸ μάντευμα ἐν Δελφοῖς ὡρῶν, οἵτινες ἐπανῆλθον ἐκ Δελφῶν.*

[3]) *Ὁρα, ὅτι ἔθηκε τὸν πληθυντικὸν ἀντωνυμίας ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ. Ἴσως οὐχὶ ἀστόχως ἐν τῷδε τῷ ἐγένοντο δύο διορθώσεις. Herwerden εἰκάζει ὡς φασί Wecklein ἀντὶ εἰς Θήβας προτείνει εἰς Θήβας πόλιν. Προτάσσει τὴν λέξιν ταύτην σπουδαιοτέραν τῆς ὅλης προ-ῴδου. Ὁρα εἰσαγωγ. σελ. 32.*

[5]) *Τὸ πάρος προύθεντο εἶναι ὁ συνήθης πλεονασμός, ὡς ἐν τῇ φράσει μᾶλλον προαιρεῖσθαί τι ἀντί τινος, Ξενοφ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ. I, 4, 14 "τῶν ἄλλων πλέον προτιμήσεσθε στρατιωτῶν„. Ὁ Οἰδίπους ὀργίζεται, διότι οἱ υἱοὶ καίπερ μαθόντες τὸ μάντευμα ὅμως τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς θεωροῦσι μόνον ὡς μέσον τῶν φιλάρχων αὐτῶν σκοπῶν.*

[6]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται, ὡς ὑπάρχει ἐν τῷ κειμένῳ, ἀλλ' ὁ μὲν* Nauck *γράφει, ἀλγῶ λέγουσα ταῦτ' ἐγώ, λέγω δ' ὅμως, ὁ δὲ* Wecklein *ἀλγῶ φέρουσα ταῦτ' ἐγώ, λέγω δ' ὅμως. Ὁ* Bellermann *ὅμως παρατηρεῖ, ὅτι*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἀλλ' οἱ θεοί[1] *σφιν μήτε τὴν πεπρωμένην*
ἔριν κατασβέσειαν[2]*, ἐν δ' ἐμοὶ τέλος*
αὐτοῖν γένοιτο τῆσδε τῆς μάχης πέρι,
ἧς νῦν ἔχονται κἀπαναίρονται[3] *δόρυ·*
ὡς[4] *οὔτ' ἂν ὃς νῦν σκῆπτρα καὶ θρόνους ἔχει* 425
μείνειεν, οὔτ' ἂν οὐξεληλυθὼς πάλιν[5]
ἔλθοι ποτ' αὖθις· οἵ[6] *γε τὸν φύσαντ' ἐμὲ*
οὕτως ἀτίμως πατρίδος ἐξωθούμενον

πᾶσα μεταβολὴ τοῦ κειμένου εἶναι περιττή. Οὗτος ἐξηγεῖ· ἐλυπούμην μέν, ὅτε ἤκουον περὶ τοῦ τρόπου τούτου τῶν ἀδελφῶν, ἀλλ' ὅμως φέρω σοι τὴν ἀγγελίαν.

[1]) *Τὸ ὑποκείμενον ἔθηκεν ἐν ἀρχῇ, ὡσεὶ ἀνῆκε καὶ εἰς τὸ δεύτερον κῶλον.*

[2]) *Τὴν ἔριν παραβάλλει πρὸς πυράν, ἥτις σβέννυται. Ἡ σύνθεσις τῶν προτάσεων διὰ τοῦ μήτε — δὲ ἔχει τι ἀσύνηθες. Κατὰ τὸν* Bellermann *ἡ δευτέρα πρότασις ἐξαίρεται. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἐν μηδενὶ ἑτέρῳ τὸ τέλος αὐτοῖς ἀποβαίνει τῆς μάχης ἢ ἐν ἐμοί. Οἷον, μηδεὶς ἄλλος κύριος γένοιτο ὥστε διαλῦσαι τὴν ἔριν αὐτῶν ἢ ἐγώ„*

[3]) *Ἄλλοι προτιμῶσι τὸ κἀπαναιροῦνται, ἀλλ' ὁ Σχολιαστὴς εἶχεν ὑπ' ὄψει τὸ ἐν τῷ κειμένῳ· διότι ἐξηγεῖ· "κατ' ἀλλήλων ἐπαίρουσιν„. Ἡ πρότασις αὕτη συνδέεται τῇ προηγουμένῃ ἀναφορικῇ, ἐν ᾧ εἶναι ταύτης διάφορος, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Γ, 235 "οὓς κεν ἔῢ γνοίην καὶ τοὔνομα μυθησαίμην„ καὶ ἐν Ψ, 660 "ᾧ δέ κ' Ἀπόλλων δώῃ καμμονίην, γνώωσι δὲ πάντες Ἀχαιοί„· καὶ ἐν Ἀντιγόν. 531 "οὐ δ', ἣ κατ' οἴκους ὑφειμένη μ' ἐξέπινες, οὐδ' ἐμάνθανον τρέφων δυ' ἄτα„.*

[4]) *Ἔχει αἰτιολογικὴν σημασίαν, ὡς ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Εἰ γὰρ ἐν τῇ ἐμῇ ἐξουσίᾳ γένοιτο, οὐδὲ εἰς αὐτῶν ζήσεται„. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ θανάτου, ἀλλὰ περὶ φυγῆς, ὡς δεικνύει τὸ ἔλθοι. Διότι ἂν ἡ ἔρις τῶν δύο ἀδελφῶν ἤθελεν ἐξαρτηθῇ ἐξ ἐμοῦ, οὔτε ὁ εἷς ἤθελε μείνει ἐν τῇ χώρᾳ, οὔτε ὁ ἄλλος ἤθελεν ἐπανέλθει. Ἔθηκεν εὐκτικὴν μετὰ τοῦ ἂν ἕνεκα τῆς προηγουμένης εὐχῆς, ὡς ἐν Αἴαντ. 250 "ὦ παῖ, γένοιο πατρὸς εὐτυχέστερος, τὰ δ' ἄλλα ὅμοιος· καὶ γένοι' ἂν οὐ κακός„ καὶ ἐν Ὀδύσσ. Γ, 136 "τοῖος ἐὼν μνηστῆρσιν ὁμιλήσειεν Ὀδυσσεύς· πάντες κ' ὠκύμοροί γενοίατο πικρόγαμοί τε„.*

[5]) *Ἡ γραφὴ πόλιν, ἣν ὑποστηρίζει ὁ* Hartung, *δὲν δέχονται οἱ νεώτεροι ἐκδόται.*

[6]) *Διὰ τῆς ἀναφορικῆς προτάσεως δίδεται ἡ αἰτία τῆς εἰρημένης τιμωρίας.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐκ ἔσχον[1] οὐδ' ἤμυναν· ἀλλ' ἀνάστατος
αὐτοῖν[2] ἐπέμφθην κἀξεκηρύχθην φυγάς.
εἶποις ἂν ὡς θέλοντι[3] τοῦτ' ἐμοὶ τότε
πόλις τὸ δῶρον[4] εἰκότως κατήνυσεν.
οὐ δῆτ', ἐπεί τοι τὴν μὲν αὐτίχ' ἡμέραν[5],
ὁπηνίκ' ἔξει[6] θυμός, ἥδιστον δέ μοι
τὸ κατθανεῖν ἦν καὶ τὸ λευσθῆναι πέτροις[7],
οὐδεὶς ἔρωτος[8] τοῦδ' ἐφαίνετ' ὠφελῶν·
χρόνῳ δ', ὅτ' ἤδη πᾶς ὁ μόχθος[9] ἦν πέπων,

1) Ἐνταῦθα σημαίνει ἐκών.

2) Κατὰ τὸν Hartung ἡ δοτικὴ ἀντὶ τοῦ ὑπ' αὐτοῖν, ὅπερ εἶναι πιθανόν, διότι σημαίνει ὅσον ἐξηρτᾶτο ἐξ αὐτῶν, ὡς ἐν σ. 1128 "θεὸς γὰρ ἐκσῴζει με, δ' οἴχομαι". Ὁ Σχολιαστὴς "Τὸ ἐφ' ἑαυτοῖς οὐκ ἐπήρ, ἐνῆν γὰρ αὐτοῖς τὸ ἐφ' ἑαυοῦτο πρᾶξαι, ὡς αὐτάρκης κεμένον τῇ πηρώσει".

3) Δηλαδὴ τὸ ἐξορισθῆναι, γει ὁ Σχολιαστής. Ὁ Οἰδίπους φερωνύμῳ δράματι 1411 εἶχεν ὅσει τοὺς Θηβαίους, ὅπως τὸν τοῦ Λαΐου φονεύσωσιν ἢ ἐξοσιν. Ἠδύνατό τις νὰ ποιήσῃ τὴν ἔνστασιν, καθ' ἣν ὁ Οἰδίπαρατηρεῖ, ὅτι τότε δὲν ἐξετέλετὴν εὐχήν, ἀλλὰ βραδύτερον τὴν θέλησιν αὐτοῦ ἐξέβαλον.

4) Τὴν ἐξορίαν ὀνομάζει δῶρον, ὁ Οἰδίπους ταύτην ηὔχετο. Κα δῶρον σημαίνει ἐκτελῶ, δίδω ν, ὡς καὶ ἐν Τραχιν. 991 "ἑοῖαν ἀνθ' οἵων ἐπί μοι μελέῳ ἤνυσας". Σημειωτέον, ὅτι τινὲς ἐκδόται προτιμῶσι τὸ κατήνεσεν, ὅπερ ἔχουσιν ἄλλα χειρόγραφα.

5) Τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ Οἰδίπους ἀνεγνωρίσθη ὡς φονεὺς τοῦ Λαΐου.

6) Ἔβραζεν ὁ θυμός, ἦτο ἀκμαῖος.

7) Εἶναι πλεονασμός, διότι ὁ προσδιορισμὸς ἐνυπάρχει ἐν τῷ ῥήματι. Τοιαῦτα εἶναι τὰ δῆσαι δεσμῷ καὶ πρῆσαι πυρί. Ἡ λιθοκτονία ἐν τῷ ἡρωϊκῷ αἰῶνι ἦτο συνήθης. Ὅρα Αἴαντ. 254, ὅπου ἰδὲ τὴν σημείωσίν μου.

8) Ἔρως ἐνταῦθα εἶναι ἡ ἐπιθυμία, ἡ ἀπαίτησις. Τὸ ὠφελεῖν συνετάχθη πρὸς γενικήν, διότι περιπίπτει εἰς τὴν σημασίαν τοῦ μετέχειν, ἀπολαύειν, ὡς ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής· "Τούτου τοῦ ἔρωτος οὐδεὶς με ἐποίει ἀπολαῦσαι. Τοῦ ἀποθανεῖν δὲ φησίν". Καὶ παρ' Ἀντιφῶντι 5, 17 λέγεται "ὠφελεῖσθαι τοῦ νόμου".

9) Μόχθος ἐνταῦθα εἶναι ἡ λύπη. Τὸ δὲ πέπων μεταφορικῶς ἐλήφθη ἐκ τῶν καρπῶν, οἵτινες ὡριμάζοντες γίνονται μαλακοί. Λοιπὸν ἡ λύπη

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κἀμάνθανον τὸν θυμὸν ἐκδραμόντα μοι
μείζω κολαστὴν[1] τῶν πρὶν ἡμαρτημένων[2],
τὸ τηνίκ' ἤδη τοῦτο μὲν[3] πόλις βίᾳ
ἤλαυνέ μ' ἐκ γῆς χρόνιον[4], οἳ δ' ἐπωφελεῖν,
οἱ τοῦ πατρός[5], τῷ πατρὶ δυνάμενοι, τὸ δρᾶ
οὐκ ἠθέλησαν, ἀλλ' ἔπους σμικροῦ χάριν[6]
φυγάς σφὶν[7] ἔξω πτωχὸς ἠλώμην ἀεί.
ἐκ ταῖνδε δ' οὔσαιν παρθένοιν[8], ὅσον φύσις
δίδωσιν αὐταῖν, καὶ τροφὰς ἔχω βίου
καὶ γῆς[9] ἄδειαν καὶ γένους ἐπάρκεσιν·

ἐπραΰνθη. Παραπλήσιον εἶναι τὸ "ὀργὴ πέπειρα„ ἐν Τραχιν. 727.

[1]) Εἶναι κατηγορηματικὸν εἰς τὸ ἐκδραμόντα, δηλ. ἡ ὀργὴ παρεφέρθη, ὥστε νὰ γείνῃ μεγαλείτερος τιμωρός, παρ' ὅσον ἥμαρτεν.

[2]) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἢ κατὰ τὰ ἡμαρτημένα, ὡς ἐν Οἰδίποδι τυράνν. 1374 "ἔργ' ἐστὶ κρείσσον' ἀγχόνης εἰργασμένα„.

[3]) Ἡ ἀπόδοσις τούτου εἶναι ἐν τῷ οἵ δε δυνάμενοι=τοῦτο δὲ οἱ δυνάμενοι.

[4]) Ἄρτι εἶπε χρόνῳ δέ· ἐπειδὴ δὲ παρενέπεσε μακρὰ πρότασις, ἐπαναλαμβάνει τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, εἰς ἣν ἀποδίδει σπουδαιότητα. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 598.

[5]) Δὲν λέγει οἱ υἱοί, ὅπως δείξῃ, ὅτι ὡς τῷ πατρὶ ἀνήκοντες ὤφειλον νὰ βοηθήσωσι τῷ πατρί. Τὸ ἐπωφελεῖν συντάσσεται πρὸς δοτικήν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομ. 677 "δίκαιον τοῖς γ' ἐμοῖς ἐπωφελεῖν„.

[6]) Ἕνεκα μικροῦ λόγου, δηλ. ἂν ἔλεγον ὀλίγας λέξεις, ἠδύναντο νὰ ἀπαλλάξωσι τὸν πατέρα τ
Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "
βραχείας ἔδει ποιήσασθ
ὑπὲρ τοῦ πατρὸς διωκο
Θηβῶν„.

[7]) Ἔχει τὴν αὐτὴν
ἣν καὶ τὸ αὐτοῖν ἐν στίχ.

[8]) Εἰ καὶ εἶναι παρ
ἀσθενῆ καὶ ἀδύνατα ὄντα.

[9]) Τὸ χωρίον τοῦτ
πράγματα τοῖς κριτικοῖς
νευταῖς, ἐξ ὧν ὁ μὲν Nauck
ὅπως γραφῇ στέγης τ' ἄ
κρύους ἐπάρκεσιν, ὁ δὲ
κοίτης τ' ἄδειαν, ὁ δὲ
ἀντὶ γένους γράφει τέγ
Campe καὶ πόνων ἐπ
καὶ ὁ Schmidt κοίτης
καὶ ὁδοῖς ἐπάρκεσιν
ἑρμηνευταὶ ἐξηγοῦσιν, ὅτι
τέρες ἐπόριζον τῷ Οἰδίπο
κατοικίαν καὶ ἐνδύματα
Schmidt παρατηρεῖ, ὅτι αἱ
περὶ τροφῆς ἠδύναντο ν
ζωσιν, δὲν ἠδύναντο ὅμω
χωσι καὶ ἄδειαν γῆς. Ἐ
ζομεν, ὅτι ἡ φράσις αὕτη

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὼ δ' ἀντὶ τοῦ φύσαντος εἱλέσθην θρόνους[1]
καὶ σκῆπτρα κραίνειν καὶ τυραννεύειν χθονός.
ἀλλ' οὔ τι μὴ λάχωσι τοῦδε[2] *συμμάχου,* 450
οὐδέ σφιν ἀρχῆς τῆσδε Καδμείας ποτὲ
ὄνησις ἥξει[3]*. τοῦτ' ἐγὼδα, τῆσδέ τε*
μαντεῖ' ἀκούων συννοῶν τε[4] *τἀξ ἐμοῦ*

ιν. Συνήθως ἐξηγοῦσιν ἀ-διατριβὴν ἔν τινι χώρᾳ. Δὲν ομεν, τίνα κίνδυνον διέτρεχεν τους καὶ ἂν τοῦτον ἠδύναντο σοβήσωσιν ἀσθενεῖς παρθένοι. ως δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσω-διόρθωσιν τοῦ Wecklein, *ἦν καὶ ὁ* Schmidt. *Κατὰ ταύτην ους ἤθελε κινδυνεύει ἐν τῇ Ὑπὸ τίνος; Ἡμεῖς ἐξηγοῦμεν ῷ τόπῳ ἀφοβίαν διὰ τὴν τυφλό-οῦ Οἰδίποδος. Ὁ φόβος οὗτος αγματικός, ὃν ὁ τυφλὸς δὲν ν νὰ σιωπήσῃ. Τὸ δὲ γένος εσιν σημαίνει τὴν βοήθειαν ῶν, οἰκογενειακὴν συνδρομήν. τῆς, ὅπως μὴ ἐνδιατρίβῃ ἔν τοῖς λέγει ἐνταῦθα καὶ καθ' ὅλου ϊκὴν συνδρομήν. Τὴν αὐτὴν αν ἔχει ὁ καὶ ἐν Ἡλέκτρ.* "καὶ χερσὶ καὶ λύμαισι καὶ *ακοῖς".*

Κατὰ τὸν Wecklein *συντάσ-ρὸς τὸ εἱλέσθην, ὡς παρ' Αἰ-ν Ἀγαμέμν.* 1412 "νῦν μὲν *ς ἐκ πόλεως φυγὴν ἐμοὶ καὶ ἀστῶν δημόθρους τ' ἔχειν Ἀλλ' οἱ πλεῖστοι τῶν ἑρμη-συντάσσουσι πρὸς τὸ κραί-ὡς ἐν Φιλοκτήτ.* 140 "παρ' ὃ-ς σκῆπτρον ἀνάσσεται".

Οἱ τραγικοὶ συχνάκις μετα-νται τὴν δεικτικὴν ἀντωνυ-μίαν ἀντὶ τῆς προσωπικῆς, ὡς ἐν-ταῦθα τῆς ἐμοῦ. Τὸ συμμάχου κεῖ-ται κατηγορηματικῶς εἰς τὸ τοῦδε.

[3]*Πρὸ ὀλίγου ἔθηκεν ὑποτακτι-κήν, ἐνταῦθα δὲ μέλλοντα τῆς ὁρι-στικῆς, ἀλλ' ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ διαφόρου εἴδους τῆς ἀρνήσεως· διότι ἐκεῖ μὲν ἦτο οὐ μή, ἐνταῦθα δὲ οὐδέ, ὡς ἐν Ἡλέκτρ.* 43 "οὐ γάρ σε μὴ γήρᾳ τε *καὶ χρόνῳ μακρῷ γνῶσ' οὐδ' ὑποπτεύσουσιν".*

[4]*Ἡ κοινὴ γραφὴ ἦτο συννοῶν τὰ τ' ἐξ ἐμοῦ, ἀνθ' ἧς ὁ* Heath *ἔγραψε συννοῶν τε τἀξ ἐμοῦ, ὅπερ ἐδέξαντο σχεδὸν πάντες οἱ ἐκ-δόται. Ἡ τοιαύτη μετάθεσις τοῦ συν-δέσμου δὲν εἶναι δύσκολος. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ φράσις τἀξ ἐμοῦ παρέχει δυσκολίαν, ὁ μὲν* Wunder *εἰκάζει τἀμφ' ἐμοῦ, ὁ δὲ* Rauchenstein *τἀπ' ἐμοὶ καὶ ὁ* Hartung *θέσμια. Φαίνεται ὅμως, ὅτι ὁ ποιητὴς δια-στέλλει τὰ μαντεύματα, ἅπερ ἐξ ἑαυ-τοῦ ἔχει, πρὸς τὰ μαντεύματα, ἅπερ ἐκ τῆς ἀνακοινώσεως τῆς Ἰσμήνης ἔμαθεν. Λοιπὸν ὁ Οἰδίπους συγκρί-νων τὸ νέον τοῦτο μάντευμα πρὸς τὸ παλαιὸν (ἐν ᾧ ἐλέγετο τοῖς πέμψασιν ἄτη στίχ. 93), ἐξάγει τὸ συμπέρα-σμα, ὅτι ἡ σπουδὴ τῶν δύο ἀδελ-φῶν πρὸς κατάληψιν τοῦ θρόνου δὲν θέλει εἶναι ἐπ' ἀγαθῷ.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παλαίφαθ', ἀμοὶ Φοῖβος ἤνυσέν[1] ποτε.
πρὸς ταῦτα[2] καὶ Κρέοντα πεμπόντων ἐμοῦ
μαστῆρα[3], κεἴ τις ἄλλος ἐν πόλει σθένει.
ἐὰν γὰρ ὑμεῖς, ὦ ξένοι, θέλητέ μου[4]
πρὸς ταῖσδε[5] ταῖς σεμναῖσι δημούχοις[6] θεαῖς
ἀλκὴν ποιεῖσθαι, τῆδε μὲν πόλει[7] μέγαν

[1]) Τὸ ἀνύω λέγεται καὶ ἐπὶ ἀπαγγελίας μαντευμάτων, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1178 "Ὦ μάντι, τοῦπος ὡς ἄρ' ὀρθὸν ἤνυσας„.

[2]) Ἡ φράσις αὕτη συντάσσεται προστακτικῇ πρὸς δήλωσιν, ὅτι ἀπόφασίς τις θέλει μείνει ἀσάλευτος, ὅ τι δήποτε καὶ ἂν γείνῃ, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 820 "Πρὸς ταῦτα καινέτω τις„ καὶ ἐν Ἀντιγόν. 658 "πρὸς ταῦτ' ἐφυμνείτω Δία„.

[3]) Τὸ ὄνομα παραγόμενον ἐκ τοῦ μάω δηλοῖ τὸν ζητητήν, τὸν ἐρευνητήν, ὡς ἐν Τραχιν. 733 "πάρεστι μαστὴρ πατρός, ὃς πρὶν ᾤχετο„.

[4]) Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀλκήν· ἐὰν θέλητε νὰ κάμητε ἄμυναν ἐμοῦ, νὰ μ' ὑπερασπισθῆτε. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Εἰ ὑμεῖς συμβάλησθέ μοι, ἑαυτῶν συμβάλλεσθε. Χρησμὸς γὰρ ἦν, ὡς, εἰ Ἀθηναῖοι τοῦ τάφου αὐτοῦ ἐγκρατεῖς γένωνται, ἔσοιτο αὐτοῖς ποτε σωτὴρ πολιορκουμένοις ὑπὸ Θηβαίων, εἴτε κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, εἴτε καθ' ἕτερον. Ταῦτα δὲ εἰκὸς ποιητικώτερον ὑπὸ Σοφοκλέους πεπλάσθαι ἐπὶ θεραπείᾳ τῶν Ἀθηναίων. Πολλαχοῦ δὲ οἱ τραγικοὶ χαρίζονται ταῖς πατρίσιν ἔνια„. Καὶ Σχολ. εἰς Ἀριστείδ. σελ 560 ἔκδ. Dindorf "στρατευσάντων δέ ποτε Θηβαίων κατὰ Ἀθηναίων ἐμφαίνεται Οἰδίπους Ἀθηναίοις κελεύων αὐτοὺς ἀντιπαρατάξασθαι Θηβαίοις θαρρούντως· καὶ συμβαλόντες ἐνίκησαν αὐτούς„.

[5]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται πρὸς ταῖσι ταῖς, ἀνθ' οὗ ὁ Canter ἔγραψε πρὸς ταῖσδε ταῖς, ὅπερ ἐδεξάμεθα. Ἀντὶ τῆς πρὸς εὕρηται καὶ ἡ σύν, ἥτις μᾶλλον πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐξήγησις. Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ γίνονται πολλαὶ διορθώσεις ὑπὸ τῶν κριτικῶν, π. χ. ὁ Nauck γράφει ταῖσι τρὶς σεμναῖσι, ὁ δὲ Hartung προστάντες καὶ ὁ Dindorf ὁμοῦ προστάτοισι ταῖς σεμναῖσι. Νομίζομεν, ὅτι τὸ χωρίον ὑγιαίνει· ἐκ τοῦ χωρίου δὲν ἐξάγεται ἡ ἔννοια, ὅτι αἱ θεαὶ ἄνευ τῆς βοηθείας τῶν πολιτῶν δὲν ἠδύναντο νὰ προστατεύσωσι τὸν ἱκέτην, ὡς λέγει ὁ Bellermann, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη, ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἀνθρωπίναις ὑποθέσεσι, παρὰ τῇ διοικήσει τῶν θεῶν καὶ τῆς βοηθούσης ἀνθρωπίνης χειρός. Ἐντεῦθεν καὶ τὸ σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κίνει καὶ τὸ ora et labora.

[6]) Λέγει δημοῦχοι ἐν σχέσει πρὸς τὸν δῆμον Κολωνόν, δηλ. θεαὶ προστατεύουσαι τὸν δῆμον, ὡς λέγονται πολισσοῦχοι καὶ γαιάοχοι θεοὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράν. 160.

[7]) Ἀπιθάνως ὁ Nauck ἔτρεψεν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σωτῆρ' ἀρεῖσθε[1], τοῖς δ' ἐμοῖς ἐχθροῖς πόνους. 460

ΧΟΡΟΣ.

ἐπάξιος[2] μέν, Οἰδίπους, κατοικτίσαι,
αὐτός τε παῖδές θ' αἵδ'· ἐπεὶ δὲ τῆσδε γῆς
σωτῆρα σαυτὸν τῷδ' ἐπεμβάλλεις[3] λόγῳ,
παραινέσαι σοι βούλομαι τὰ σύμφορα.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὦ φίλταθ', ὡς νῦν πᾶν τελοῦντι[4] προξένει. 465

ΧΟΡΟΣ.

θοῦ[5] νῦν καθαρμὸν τῶνδε δαιμόνων, ἐφ' ἃς

εἰς τῇδε μὲν τῇ γῇ· διότι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ πόλεως.

[1]) *Εἶναι μέλλων τοῦ ἄρνυμαι. Ἐν τῇ ἑπομένῃ προτάσσει δὲν ἐννοεῖται τὸ αὐτὸ ῥῆμα, ὅπερ σημαίνει λήψεσθε, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετον δώσετε, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτισ.* 740 "μέτρια θέλοντος (δηλ. δοῦναι), οὐκ ἐχρῆζομεν λαβεῖν„. *Ἐπειδὴ τοῖς Κολωνιάταις ἦτο ἀδιάφορον, ἂν τοῖς ἐχθροῖς τοῦ Οἰδίποδος παρείχοντο πόνοι, οἱ πλεῖστοι τῶν ἑρμηνευτῶν τρέπουσιν εἰς τοῖς δὲ γῆς ἐχθροῖς πόνους. Ἡ διόρθωσις εἶναι εὔστοχος. Κατὰ τὸν* Bellermann *διατηροῦντα τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων, τὴν κυρίαν ἔννοιαν ἀποτελεῖ ἡ πρώτη πρότασις, ἡ δὲ δευτέρα προσετέθη, διότι ὁ Οἰδίπους θέλει νὰ δείξῃ, ὅτι οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ εἶναι καὶ τῶν Ἀθηνῶν. Ὅρα στίχ.* 308.

[2]) *Παρελείφθη τὸ εἶ, ὡς παρὰ Πλάτ. ἐν Θεαιτήτ.* 143 D "οἱ δὴ οὐκ ὀλίγιστοι πλησιάζουσι, καὶ δικαίως· ἄξιοι γὰρ τά τε ἄλλα καὶ γεωμετρίας ἕνεκα„.

[3]) *Φέρεις σαυτόν, προσφέρεσαι· ἐπειδὴ τὸ ῥῆμα τοῦτο φαίνεται ἐνταῦθα παραδόξως τεθειμένον, ὁ* Nauck *ἔτρεψεν εἰς ἐπαγγέλλῃ. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ὅτι δὲ σῴζειν ὑπισχνῇ τὴν πόλιν, ὑποθέσθαι σοι βούλομαι τὰ χρήσιμα. Ἀττικῶς δὲ πάνυ τῇ συντάξει, καὶ πιθανὴ λοιπὸν ἡ χάρις τῶν ἐγχωρίων ἀνδρῶν· παραινοῦσι γὰρ αὐτὸν καθαρσίων τυχεῖν, ἵνα ἧττόν πως ἐναγὴς φαίνοιτο„.

[4]) *Ἀττικὸς μέλλων ἀντὶ τελέσοντι. Ὁ Σχολιαστὴς τὸ ἑπόμενον ῥῆμα ἐξηγεῖ· "προξένει μοι καὶ πάρεχε τὰ χρήσιμα· οὐ γὰρ ἂν ὀκνήσαιμι τελεῖν„. Ἡ ἑρμηνεία αὕτη δὲν εἶναι ὀρθή· διότι ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ παροχῆς χρησίμων, ἀλλὰ περὶ συμβουλῆς. Σημαίνει λοιπόν, λέγε, συμβούλευε.*

[5]) *Εἶναι περίφρασις, ὡς συνήθως γίνεται διὰ τοῦ τίθεσθαι, ὡς ἐν στίχ.* 542 "ἔθου φόνον„. *Ὁ καθαρμὸς θέλει γείνει, διότι ὁ Οἰδίπους ἐπάτησε τὸ ἱερὸν ἔδαφος τῶν Ἐρι-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸ πρῶτον ἵκου καὶ κατέστειψας[1] *πέδον.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

τρόποισι ποίοις; ὦ ξένοι, διδάσκετε.

ΧΟΡΟΣ.

πρῶτον μὲν[2] *ἱερὰς ἐξ ἀειρύτου χοὰς*
κρήνης ἐνεγκοῦ, δι' ὁσίων χειρῶν θιγών[3].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὅταν δὲ τοῦτο χεῦμ' ἀκήρατον[4] *λάβω;*

ΧΟΡΟΣ.

κρατῆρες[5] *εἰσίν, ἀνδρὸς εὐχειρος τέχνη,*

νύων. Κατὰ τὸν Nauck *κεῖται ἀντὶ ἕλασαι τάσδε δαίμονας.*

[1]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται κατέστειψας, κατέστιψας καὶ κατέστεψας. Τὴν πρώτην γραφὴν καὶ ὁ Σχολιαστὴς ἐθεώρησε πιθανωτέραν· "Καὶ κατέστεψας· καθικέτευσας, μετὰ ἱκετηριῶν ἀφίκου. Ἐὰν δὲ γράφηται κατέστειψας, οἷον κατεβάτευσας, ὃ καὶ πιθανώτερον· δι' αὐτὸ γὰρ τοῦτο κελεύουσιν αὐτῷ καθαίρεσθαι, ὅτι εἰς ἄβατον ἐπέβη τόπον τοῦ ἱεροῦ τῶν σεμνῶν„. Εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ κατάστεψον, ὅπερ δικαίως δὲν προμιμᾶται ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν. Κατὰ τὸν* Nauck *τὸ κατέστειψας εἶναι προδήλως ἡμαρτημένον, διότι ἂν ὁ Σοφοκλῆς ἤθελε νὰ δηλώσῃ τοιαύτην ἔννοιαν, ἔπρεπε νὰ γράψῃ κατήλυθες. Νομίζομεν, ὅτι ἡ παρατήρησις αὕτη δὲν εἶναι ὀρθή. Διότι τὸ κατέρχεσθαι δὲν σημαίνει καταπατεῖν, ὅπερ ἀπαιτεῖ ἐνταῦθα ἡ ἔννοια. Οὗτος προτείνει, ὅπως γραφῇ καὶ κατάσπεισον πέδον. Ἡ πρότασις αὕτη συν τῇ προηγουμένῃ ἀναφορικῇ, ἔπρεπε νὰ ἦναι ἀνεξάρτητος.*

[2]) *Ἡ ἀπόδοσις κεῖται ἐν 473, ἔνθα ἔπρεπε νὰ ἦναι ἔπ δὲ κρατῆρας ἔρεψον. Ἀεί κρήνη εἶναι ἡ πάντοτε ῥέουσα.*

[3]) *Διὰ καθαρῶν χειρῶν ἀ σας. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἐ νάου πηγῆς ὕδωρ ἄρυσαι καὶ χοὰς ταῖς θεαῖς ποίησον. Ἀπ κρατήρων, πλήσας αὐτοὺς ἀπ ἀντληθέντος ὕδατος„.*

[4]) *Τὸ δεύτερον συνθετικὸν πᾶσαν πιθανότητα παράγεται ἐ κεράννυμι. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σχ στὴς τοῦ Ὁμήρου εἰς Ἰλιάδ. Ω ἔνθα ὁ ποιητὴς λέγει· "χερσὶν ἐπιχεῦαι ἀκήρατον„· ἐξηγεῖ θαρόν, ἀθόλωτον, ἀμίαντον„. κούεται ἡ φράσις, τί χρήμε ρον δρᾶσαι;*

[5]) *Ἐν τῷ τεμένει τῶν Εὐ δων ὑπῆρχον οἱ κρατῆρες πρὸς σιν παντὸς θέλοντος νὰ θυσιάσ ἐπιτήρησις τοῦ ἱεροῦ ἦτο ἀνατ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὧν κρᾶτ' ἔρεψον καὶ λαβὰς[1] *ἀμφιστόμους.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

θαλλοῖσιν[2] *ἢ κρόκαισιν, ἢ ποίῳ τρόπῳ;*[3]

ΧΟΡΟΣ.

οἰὸς νεώρους[4] *νεοπόκῳ μαλλῷ λαβών.* 475

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

εἶεν· τὸ δ' ἔνθεν[5] *ποῖ τελευτῆσαί με χρή;*

ύλακι, ὡς γίνεται δῆλον ἐν
06. Εὔχειρ λέγεται ὁ ἔχων
χεῖρας ἤτοι ἐξησκημένας, ὁ
χνης. Τέχνη ἐνταῦθα εἶναι
ετὰ τέχνης κατεσκευασμένον.

Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Τὰ
ὧν ἔστι λαβέσθαι. Ἀμφιστό-
ὲ τὰς ἑκατέρωθεν ἐστομωμέ-
διὰ τὸ ἑκατέρωθεν τοῦ στό-
ταῦτας εἶναι, ἢ τὰς πρόσωπά
ρίων ἑκατέρωθεν ἐχούσας".
τεροι ἑρμηνευταὶ δέχονται τὴν
ἑρμηνείαν, δηλ. λαβὰς κει-
εἰς ἑκατέραν τῶν πλευρῶν
ίματος.

Τὰ τοιαῦτα ἐγένοντο ἐν ταῖς
, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 3
οις κλάδοισιν ἐξεστεμμένοι;",
ὲ τὴν σημείωσίν μου. Κρόκη
ὸ νῆμα. Ἔννοεῖται τὸ ἐρέπτω
ω.

Ὑπακούεται τὸ ἄλλῳ.

Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγι-
αι οἰὸς νεαρᾶς, ἀλλ', ἐπειδὴ
κοὶ προσέκρουσαν εἰς τὸ μέ-
ποίησαν πολλὰς διορθώσεις
μὲν Heath ἔγραψεν οἰός γε
ς, ὁ δὲ Valkenaer προὔτεινεν
ινίσσ. 994) οἰὸς νεογνῆς,
isgrave νεωροῦς, ὁ δὲ Vau-
villiers *νεωρου̃*, ὁ δὲ Reisig *νεωρᾶς*, ὁ δὲ Dindorf *νεαλοῦς*, ὁ δὲ Bergk *νεαίρας καὶ* ὁ Bellermann *οἰὸς σὺ νεαρᾶς. Τὸ ἐπίθετον νεωρὸς ἐνταῦθα δὲν ἤθελεν εἶναι ἁνάρμοστον, ἀλλ' ἁπαντᾷ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις, τῷ Ἡσυχίῳ καὶ τῷ Φωτίῳ. Ἡ προσθήκη τοῦ γὲ δὲν ἁρμόζει εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου. Τὸ δὲ σύ, ὅπερ παρενέβαλεν ὁ* Bellermann, *εἶναι ἀνάρμοστον, διότι ἡ ἔννοια δὲν ἀπαιτεῖ ἔμφασιν. Ὁπωσδήποτε ἠναγκάσθημεν νὰ δεχθῶμεν τὸ νεώρους, ὡς ἔγραψεν ὁ* Blaydes. *Τὸ νεοπόκῳ εἶναι διόρθωσις τοῦ* Canter, *διότι ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται οἰνεοτόκῳ, καὶ ἐπιγεγραμμένον οἰοπόκῳ ἢ νεοτόκῳ. Ἀντὶ τοῦ λαβὼν εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ βαλὼν (=περιβαλών), ἥτις προτιμᾶται ὑπὸ τοῦ* Dindorf. *Ἐννοεῖται τὸ ἀντικείμενον αὐτὸν (δηλ. λαβὼν τὸν μαλλόν), ὡς ἐν Ἰλιάδ. Μ,* 451 *"ὡς δ' ὅτε ποιμὴν ῥεῖα φέρει πόκον ἄρσενος οἰός, χειρὶ λαβὼν ἑτέρῃ".*

[5]) *Τὸ ἀπὸ τούτου, τὸ μετὰ ταῦτα, ὡς καὶ ἐν Ἠλέκτρ.* 1307. *Ἀντὶ τοῦ ποτὲ ὁ* Hartung *γράφει πῇ, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία, διότι*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

χοὰς χέασθαι στάντα πρὸς πρώτην[1] *ἕω.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἦ τοῖσδε κρωσσοῖς[2] *οἷς λέγεις χέω τάδε;*[3]

ΧΟΡΟΣ.

τρισσάς γε πηγάς[4]· *τὸν τελευταῖον*[5] *δ' ὅλον.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

τοῦ τόνδε πλήσας θῶ;[6] *δίδασκε καὶ τόδε.* 480

ὑπάρχουσι παράλληλα, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ. 419 "ποῖ τελευτήσω τάδε;„ *παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἱκέτισ.* 603 "ποῖ κεκύρωται τέλος;„.

[1]) *Διὰ τοῦ πρώτην δηλοῖ τὸν τόπον, ἔνθα τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται ὁ ἥλιος κατὰ τὸν* Bellermann. *Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ·* "*Καὶ οἱ τοὺς καθαρμοὺς δὲ ἐπιτελοῦντες πρὸς τὴν ἕω ἵστανται. Κρατῖνος ἐν Χείρωνι. Ἄγε δὴ πρὸς ἕω πρῶτον ἁπάντων ἵστω καὶ λάμβανε χερσὶν σχῖνον μεγάλην*„.

[2]) *Κρωσσοὶ εἶναι οἱ ἄρτι εἰρημένοι κρατῆρες. Ὁ Οἰδίπους ποιεῖ ταύτην τὴν ἐρώτησιν, διότι ὁ χορὸς δὲν εἶπεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ὅτι διὰ τῶν κρατήρων μέλλει νὰ ποιήσῃ τὰς χοάς.*

[3]) *Κεῖται ἀντί, τάσδε τὰς χοάς, ἃς λέγεις.*

[4]) *Πηγὴ ἐνταῦθα εἶναι ἡ χύσις, ὡς ἐν Ἡλέκτρ.* 894 "*νεορρύτους πηγὰς γάλακτος*„. *Ὁ χορὸς συμβουλεύει τῷ Οἰδίποδι, ἵνα ἐξ ἑκάστου κρατῆρος ποιήσῃ τρεῖς χύσεις, τρὶς χύσῃ. Διὰ δὲ τοῦ τελευταίου συμβουλεύει νὰ χύσῃ τὸ ὅλον ἐφ' ἅπαξ. Κατὰ τὸν* Schneidewin *ἡ ἀντίθεσις τοῦ τελευταίου κρατῆρος ὑποδεικνύει, ὅτι πρότερον ὠνόμασε τοὺς δύο ἄλλους. Διά τοῦτο εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ δισσοῖς γε πηγάς. Ἀλλὰ παρατηροῦμεν, ὅτι διὰ τῆς διορθώσεως ταύτης λέγεται μὲν ὁ ἀριθμὸς τῶν κρατήρων, ἀλλὰ δὲν λέγεται ποσάκις πρέπει ὁ Οἰδίπους νὰ χύσῃ καὶ ἄρα τὸ ἑπόμενον ὅλον μένει ἀνεξήγητον. Νομίζομεν δ', ὅτι δὲν ἦτο ἀναγκαῖον νὰ εἴπῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν κρατήρων, διότι οὗτοι ἦσαν ὁρατοὶ τῇ θυγατρὶ τοῦ Οἰδίποδος. Ἐν τῇ προτάσει ταύτῃ καὶ ἐν τῇ ἑπομένῃ ἐννοεῖται ἡ προστακτικὴ τοῦ χέω.*

[5]) *Δηλαδὴ κρωσσόν.*

[6]) *Ἐπειδὴ ὁ χορὸς διέστειλε τὸν τελευταῖον κρατῆρα, ὁ Οἰδίπους εἰκάζει, ὅτι οὗτος πρέπει νὰ πληρωθῇ ἄλλου ῥευστοῦ. Ἐκ τοῦ ῥήματος θῶ δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι πρὸ τῆς λοιβῆς ἔπρεπεν οἱ τρεῖς κρατῆρες νὰ πληρωθῶσι καὶ κατά τι ἔθιμον νὰ στηθῶσιν. Ὅπωσδήποτε τὸ θῶ παρέχει δυσκολίαν καὶ ὁ* Herwerden *τρέπει εἰς, τοῦ τόνδε πλήσας; ἐκδίδασκε. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι τὸ χωρίον πρέπει νὰ διορθωθῇ οὕτως,*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

ὕδατος, μελίσσης[1]· μηδὲ προσφέρειν μέθυ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ὅταν δὲ τούτων γῆ μελάμφυλλος[2] τύχῃ;

ΧΟΡΟΣ.

τρὶς[3] ἐννέ' αὐτῇ κλῶνας ἐξ ἀμφοῖν[4] χεροῖν
τιθεὶς ἐλαίας, τάσδ' ἐπεύχεσθαι λιτάς.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

τούτων[5] ἀκοῦσαι βούλομαι· μέγιστα[6] γάρ. 485

ΧΟΡΟΣ.

ὡς σφας καλοῦμεν Εὐμενίδας, ἐξ εὐμενῶν[7]
στέρνων δέχεσθαι τὸν ἱκέτην σωτήριον[8],

ὥστε νὰ περιέχῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ χέειν.

[1]) Ἡ μέλισσα κεῖται ἀντὶ τοῦ μέλιτος κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἀπὸ γὰρ τοῦ ποιοῦντος τὸ ποιούμενον„. Τὸ ἐξ ὕδατος καὶ μέλιτος κρᾶμα ὀνομάζεται μελίκρατον. Συνήθως συνεκεράννυτο καὶ οἶνος, ἀλλ' οὗτος ἀπηγορεύετο ταῖς ἀοίνοις θεαῖς στίχ. 100.

[2]) Κυρίως σημαίνει τὴν ἔχουσαν μαῦρα φύλλα, εἶτα δὲ τὴν σκιεράν, ὡς Ἀριστοφάν. ἐν Θεσμοφορ. 1006 "μελάμφυλλά τ' ὄρη δάσκια„ Σχολ. εἰς Πινδάρ. Πύθ. Ι, 52 "Μελάμφυλλος, πολύδενδρος. Ἡ γὰρ τῶν δένδρων πυκνότης βαθεῖαν (ἴσως σκοτεινὴν) ἐργάζεται τὴν ὕλην„. Ἐννοεῖται ἡ φράσις, τί χρή με ὕστερον δρᾶσαι;, ὡς καὶ ἐν στίχ. 471.

[3]) Ὁ ἀριθμὸς τρὶς ἐννέα ἦτο συνήθης ἐν ἱεραῖς πράξεσι καὶ μαντείαις, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. VII, 50 "οὐδ' ἂν διαβουλεύσασθαι ἔτι ἔφη, πρίν, ὡς οἱ μάντεις ἐξηγοῦντο, τρὶς ἐννέα ἡμέρας μεῖναι„. Πλούταρχ. ἐν βίῳ Νικίου κεφ. 9. Πορφυρ. Πυθαγ. 17 "τὰς νενομισμένας τρὶς ἐννέα ἡμέρας„.

[4]) Κατὰ τὸν Hermann ἐκ τῆς δεξιᾶς καὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρός.

[5]) Τὸ ἀκούειν συνετάχθη πρὸς γενικὴν πράγματος, ὡς ἐν στίχ. 513 πυθέσθαι ἀλγηδόνος.

[6]) Ἐννοεῖται τὸ ταῦτα, δηλ. αἱ λιταί. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἡδέως ἀκούσαιμι τῶν εὐχῶν· μέγιστον γὰρ ταύτας μαθεῖν„.

[7]) Ἡ σύνταξις ἔχει, ὡς ἐκ καρδίας, ἐκ θυμοῦ. Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ. 157 "κλύε ἐξ ἀμαυρᾶς φρενός„.

[8]) Τὸ ἐπίθετον ἔχει ἐνεργητικὴν σημασίαν, ἐνταῦθα δὲ παθητικήν, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 624 "σω-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αἰτοῦ σύ τ'[1] αὐτὸς κεἴ τις ἄλλος ἀντὶ σοῦ,
ἄπυστα[2] φωνῶν μηδὲ μηκύνων βοήν·
ἔπειτ' ἀφέρπειν ἄστροφος[3]. καὶ ταῦτά σοι
δράσαντι θαρσῶν ἂν παρασταίην ἐγώ·
ἄλλως[4] δὲ δειμαίνοιμ' ἄν, ὦ ξέν', ἀμφὶ σοί.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὦ παῖδε, κλύετόν τῶνδε προσχώρων[5] ξένων;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ἠκούσαμέν τε χὤ τι δεῖ πρόστασσε δρᾶν.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἐμοὶ μὲν οὐχ ὁδωτά[6]· λείπομαι γὰρ ἐν[7]

τηρίων πραγμάτων εὐάγγελον „, δηλ. κεῖται ἀντὶ τοῦ σῶν = σεσωσμένον. Σημειωτέον δ', ὅτι ὁ Bake καὶ ὁ L. Dindorf τρέπουσιν εἰς σωτηρίους.

1) Ἐνταῦθα ἀντὶ συμπλεκτικῆς προτάσεως περιεμένομεν διαζευκτικὴν διὰ τοῦ ἤ . . ἤ, ἢ διὰ τοῦ εἴτε— εἴτε. Εὕρηται μὲν καὶ γ' ἀντὶ τ', ἀλλ' ἂν ὑπῆρχεν ὁ γε καὶ ἐτονίζετο τὸ σὺ αὐτός, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ ἡ ἑπομένη πρότασις κεἴ τις ἄλλος ἀντὶ σοῦ. Φαίνεται, ὅτι ὁ ποιητὴς μετεχειρίσθη συμπλεκτικὰς προτάσεις, διότι ὁ αἰτούμενος καὶ ἐν τῇ μιᾷ περιστάσει καὶ ἐν τῇ ἑτέρᾳ μένει ὁ αὐτός. Καὶ ἂν ἡ Ἰσμήνη λέγει, ὅμως εἶναι εὐχὴ τοῦ Οἰδίποδος.

2) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· " Ἀνήκουστα. Ἀντὶ τοῦ, ἠρέμα καὶ συντόμως. Τοῦτο ἀπὸ τῆς δρωμένης θυσίας ταῖς Εὐμενίσι φησί· μετὰ γὰρ ἡσυχίας τὰ ἱερὰ δρῶσι „. Παράβαλλ. στίχ. 131.

3) Χωρὶς νὰ στρέψῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ ὀπίσω, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ. 99 "στείχω καθάρμαθ' ὅς τις ἐκπέμψας πάλιν ἀστρόφοισιν ὄμμασιν „.

4) Μὴ καθαρθέντι κατὰ τὸν Σχολιαστήν.

5) Πρόσχωρος εἶναι ὁ πάροικος, ὁ γείτων.

6) Ἀττικῶς ἔθηκε τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ· ἐμοὶ μὲν οὐχ ὁδωτόν ἐστιν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "οὐ βαδιστέα μοι οὐδὲ πρακτέα ταῦτα. Λείπομαι γὰρ τῆς πράξεως ὑπὸ δύο κακῶν, τοῦ τε μὴ δύνασθαι καὶ τοῦ μὴ δρᾶν „.

7) Ἐπειδὴ ἡ πρόθεσις ἐφάνη ἐνίοις τῶν κριτικῶν μὴ ἁρμόζουσα, ἐπειράθησαν, ὅπως διορθώσωσι τὸ χωρίον καὶ ὁ μὲν Bothe ἔγραψε λείπομαι γὰρ οὖν, ὁ δὲ Nauck προτείνει λειπόμεσθα γάρ. Κατὰ τὸν Bellermann ὅμως ἡ ἐν μετὰ δοτικῆς δηλοῖ ὀργανικὸν αἴτιον, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 961 "ψαύων τὸν θεὸν ἐν κερτομίοις γλώσσαις. „ ἐν Φιλοκτ. 1393 "ἐν λόγοις πείσειν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῷ μὴ δύνασθαι[1] *μήθ' ὁρᾶν, δυοῖν κακοῖν.*
σφῷν δ' ἀτέρα μολοῦσα πραξάτω τάδε[2].
ἀρκεῖν γὰρ οἶμαι κἀντὶ μυρίων μίαν[3]
ψυχὴν τάδ' ἐκτίνουσαν[4], *ἣν εὔνους παρῇ.*
ἀλλ' ἐν τάχει τι[5] *πράσσετον· μόνον δέ με* 500
μὴ λείπετ'· οὐ γὰρ ἂν σθένοι τοὐμὸν δέμας
ἔρημον ἕρπειν οὐδ'[6] *ὑφηγητοῦ δίχα.*

ΙΣΜΗΝΗ.

ἀλλ' εἶμ' ἐγὼ τελοῦσα[7]*· τὸν τόπον δ' ἵνα*

ινά.„ *Ξενοφ. ἐν Πολιτ. Λακ.* 7, 5 τὸ ἐξ ἀδίκων χρηματίζεσθαι ἐν τοιούτοις διεκώλυσε„. *Λυσ.* 26, 9 "ἐν ᾧ ἕκαστον δικαίως ἄρχειν ἡ πολιτεία σῴζεται„.

[1]) Ὁ Dindorf γράφει μή τι ω κεῖν = ἰσχύειν, δύνασθαι, ὅπερ δέξαντο καὶ ἄλλοι ἐκδόται Ἀντὶ τοῦ ιηθ' ὁρᾶν ὁ Elmsley ἔγραψε μηδ' ὁρᾶν, ὅπερ δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα· διότι δὲν ἠδύνατο οὐδὲ νὰ ἴδῃ.

[2]) *Δηλαδὴ τὰ ὑπὸ τοῦ χοροῦ εἰρημένα.*

[3]) Ἡ ὑψηλὴ καὶ εὐσεβὴς αὕτη ἔννοια δὲν ἀπαντᾷ μὲν συχνάκις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὅμως δὲν εἶναι ὅλως ἄγνωστος, ὡς Ἀναξιμέν. Ῥητορ. κεφ. 2, σελ. 180, 20 "οὐκ εἰκὸς τοὺς θεοὺς χαίρειν ταῖς δαπάναις τῶν θυομένων, ἀλλὰ ταῖς εὐσεβείαις τῶν θυόντων„. Ἀποσπάσμ. Εὐριπίδ. 940 "εὖ ἴσθ', ὅταν τις εὐσεβῶν θύῃ θεοῖς, κἂν σμικρὰ θύῃ, τυγχάνει σωτηρίας„. *Σοφοκλ. ἀποσπάσμ.* 98 "ψυχὴ γὰρ εὔνους καὶ φρονοῦσα τοὐνδικον κρείσσων σοφιστοῦ παντός ἐστιν εὑρέτις„.

[4]) *Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἐκτείνουσαν, ἀνθ' οὗ ὁ* Canter *ἔγραψεν ἐκτίνουσαν, ὅπερ ἐκράτησεν. Ὁ* Blaydes *ἔτρεψεν εἰς ἐκτελοῦσαν, ἀλλὰ δὲν ἔπεισε τοὺς κριτικούς.*

[5]) *Ἐπειδὴ πρόκειται περὶ ὡρισμένης πράξεως, τινὲς προσκρούουσιν εἰς τὴν ἀντωνυμίαν· καὶ ὁ μὲν* Hartung *γράφει ἐν τάχει τῳ (ὡς ἐν Αἴαντ.* 853· "σὺν τάχει τινί„), *ὁ δὲ* Bornemann *ἐν τάχει τοι. Τοὐναντίον ὁ* Dindorf *παρατηρεῖ, ὅτι ὀρθῶς προσέθηκε τό τι· διότι πάντα δὲν ἠδύναντο συγχρόνως νὰ ποιήσωσι καὶ ταῦτα ταχέως, ἀλλ' ὤφειλον νὰ ἀρχίσωσιν ἐξ ἑνὸς οἱουδήποτε.*

[6]) Ἀντὶ τοῦ οὐδ' ὁ Wex ἔγραψεν ὦδ' καὶ ἀντὶ τοῦ ἄνευ, ὅπερ φέρεται ἐν τοῖς χειρογράφοις, ὁ Hermann ἔτρεψεν εἰς δίχα, ὅπερ δέχονται οἱ ἐκδόται. Ἡ πρώτη διόρθωσις δὲν θεωρεῖται ἀναγκαία· διότι παραπλησία φράσις ὑπάρχει ἐν Φιλοκτήτ. 31 "ὁρῶ κενὴν οἴκησιν ἀνθρώπων δίχα„ καὶ ἐν Τραχιν. 1063 "μόνη με δὴ καθεῖλε φασγάνου δίχα„.

[7]) Ἀλλὰ θὰ πορευθῶ ἐγώ, ἵνα ἐκτελέσω.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χρῆσταί[1] μ' ἐφευρεῖν, τοῦτο βούλομαι μαθεῖν.

ΧΟΡΟΣ.

τοὐκεῖθεν[2] ἄλσους, ὦ ξένη, τοῦδ'· ἦν δέ του
σπάνιν[3] τιν' ἴσχῃς, ἔστ' ἔποικος, ὃς φράσει.

ΙΣΜΗΝΗ.

χωροῖμ' ἂν ἐς τόδ'· Ἀντιγόνη[4], σὺ δ' ἐνθάδε
φύλασσε πατέρα τόνδε· τοῖς τεκοῦσι γὰρ
οὐδ' εἰ πονῇ[5] τις, δεῖ πόνου μνήμην ἔχειν.

Στροφὴ ά.

ΧΟΡΟΣ.

δεινὸν[6] μὲν τὸ πάλαι κείμενον ἤδη κακόν, ὦ ξεῖν',
ἐπεγείρειν·

[1]) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ, ὅτι ἐγένετο κατὰ συναλοιφήν· "κατὰ συναλοιφὴν χρῆσται, ἀντὶ τοῦ χρείη ἔσται. Δηλοῦται δὲ ταυτὸν τὸ δεήσει„. Οἱ νεώτεροι γραμματικοὶ δέχονται ἄκλιτον ὄνομα χρή, ἐξ οὗ ἐγένετο τὸ χρῆν ἐκ τοῦ χρὴ - ἦν, τὸ χρῆναι ἐκ τοῦ χρὴ - εἶναι, χρεὼν ἐκ τοῦ χρὴ - ὄν. Ἀλλ' ὁ Hartung ἀποκρούει τὴν συναλοιφὴν ταύτην παρατηρῶν, ὅτι, ἂν τοῦτο ὑπῆρχε, δὲν ἔπρεπεν ἡ χρῆσις νὰ περιορισθῇ μόνον ἐν τρισὶν ἢ τέσσαρσι χωρίοις. Οὕτος διορθοῖ τὸ χωρίον οὕτως· κἄσται μ' ἐφευρεῖν ταῦτα, βούλομαι μαθεῖν.

[2]) Ἐγένετο ἐκ τοῦ τὸ ἐκεῖθεν, ὅπερ κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐκεῖ, ὡς τὸ κάτωθεν κεῖται ἀντὶ τοῦ κάτω ἐν Ἀντιγόν. 521 καὶ 1070 καὶ τὸ τηλόθεν ἀντὶ τοῦ τηλόθι ἐν Αἴαντ. 204, ὅπου ἰδὲ σημείωσίν μου. Κυρίως σημαίνει· τὸ δάσος, ὅπερ ἀπὸ τὸ ἐκεῖ μέρος ἡμῶν κεῖται. Ἡ γενικὴ ἄλσους εἶναι μεριστική.

[3]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἐὰν δέ τι τούτων ἀγνοῇς, παρά τινος τῶν ἐπιχωρίων τοῦτο μαθήσῃ. Σπάνιν γάρ φησιν ἀντὶ τοῦ, εἴ τι τῆς εἰδήσεως ἀγνοεῖς περὶ τὸν τόπον„. Νομίζομεν, ὅτι ἡ λέξις δύναται νὰ ἐξηγηθῇ καὶ κυριολεκτικῶς, δηλ. ἔλλειψιν πράγματός τινος πρὸς τέλεσιν τῆς θυσίας. Διότι καὶ περὶ [τούτου ἦτο ἀνάγκη νὰ εἴπῃ τι. Ἔποικος εἶναι ὁ νεωκόρος, ὁ ἱεροφύλαξ. Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 39.

[4]) Εἶναι ὑπερβατὸν ἀντί, σὺ δέ, Ἀντιγόνη, ὡς ἐν Αἴαντ. 1409 "παῖ, σὺ δὲ πατρός γ'„.

[5]) Ἐνίοτε ὁ εἰ φέρεται εἰς ὑποτακτικήν. Ὁ Dindorf γράφει πονεῖ καὶ ὁ Meineke πονοῖ, ἀλλ' ἡ εὐκτικὴ εἶναι ἀνάρμοστος ἐνταῦθα. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ὅταν τις ὑπὲρ γονέων πονῇ, μὴ ἡγείσθω πόνον εἶναι τὸν κάματον„.

[6]) Ἡ μὲν Ἰσμήνη χωρεῖ εἰς τὸ βάθος τοῦ ἄλσους, ὁ δὲ Οἰδίπους καὶ ἡ Ἀντιγόνη μένουσιν ἐν τῇ σκηνῇ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅμως δ' ἔραμαι πυθέσθαι

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

τί τοῦτο [1] *;*

ΧΟΡΟΣ.

τᾶς δειλαίας [2] *ἀπόρου φανείσας*
ἀλγηδόνος, ᾇ ξυνέστας.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

μὴ πρὸς ξενίας ἀνοίξῃς [3] 515
τᾶς σᾶς ἃ πέπονθ' [4] *ἀναιδῆ.*

ΧΟΡΟΣ.

τό τοι πολὺ [5] *καὶ μηδαμὰ λῆγον*

Ὁ χορὸς ἐπιθυμεῖ ἐν τῷδε τῷ κομμῷ νὰ μάθῃ, ἂν ὄντως ἔπραξε τὰ φοβερά, ὅσα ἐν τῷ στόματι τῶν ἀνθρώπων φέρονται. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Τῆς Ἰσμήνης ἀποστάσης, ὁ χορὸς ἐρωτᾷ τὸν Οἰδίποδα καί φησι, τὸ ἐπεγείρειν μὲν καὶ ἀνακινεῖν τὰ πάλαι συμβάντα δυσχερές· ὅμως δὲ μαθεῖν ἐπιθυμῶ τὴν αἰτίαν τῆς πηρώσεως, καὶ ἔστι παθητικά. Καλλίμαχος· τί δάκρυον εὖδον ἐγείρεις ;„. Γίνεται ὑπαινιγμὸς εἰς τὴν γνωστὴν παροιμίαν, μὴ κινεῖν κακὸν εὖ κείμενον, ὡς παρὰ Θεόγνιδ. 423 "πολλάκι γὰρ τὸ κακὸν κατακείμενον ἔνδον ἄμεινον„. Ἐπειδὴ δὲ ἡ στροφὴ δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἀντιστροφήν, ὁ Nauck τίθησιν ἐν ἀγκύλαις τὴν φράσιν ἤδη κακὸν ἔχων τὴν γνώμην, ὅτι αὕτη εἰσήχθη ὑπὸ διασκευαστοῦ κατὰ τὴν εἰρημένην παροιμίαν.

[1] *Κατὰ τὸν* Dindorf *ἐννοεῖται ἡ φράσις, ὃ βούλει πυθέσθαι.*

[2] *Ἡ γενικὴ δειλαίας ἀλγηδόνος ἀνήκει εἰς τὸ πυθέσθαι. Τὸ δὲ ἀπόρου εἶναι κατηγορηματικὸν εἰς τὸ φανείσας.*

[3] *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Μὴ πρὸ τῆς σῆς ξενίας ἀναπτύξῃς μου τὰ ἀναιδῆ ἔργα„.*

[4] *Δὲν δύναται νὰ ἦναι ὀρθὴ ἡ διόρθωσις τοῦ* Bothe *εἰς τᾶς σᾶς, πέπον, ἔργ' ἀναιδῆ· διότι τὸ πέπον εἶναι ἐπικὴ λέξις καὶ νῦν τὸ πρῶτον δι' εἰκασίας εἰσάγεται εἰς τὴν τραγῳδίαν καὶ δεύτερον ἡ τοιαύτη προσαγόρευσις τοῦ Οἰδίποδος δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα. Καὶ εἰς τὸ ἐπίθετον ἀναιδῆ προσκρούουσιν ἔνιοι κριτικοί, ἐξ ὧν ὁ μὲν* Gledisch *γράφει ἔργα δεινά, ὁ δὲ* Nauck *ἔργ' ἄναυδα. Νομίζομεν, ὅτι τὴν αἰμομιξίαν μᾶλλον διὰ τοῦ ἀναιδῆ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρίσῃ.*

[5] *Πολὺ ἐνταῦθα εἶναι τὸ πολυθρύλητον, τὸ πολὺ διαδεδομένον, ὡς ἐν στίχ.* 305.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χρῄζω, ξέν', ὀρθὸν [1] ἄκουσμ' ἀκοῦσαι.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὤμοι.

ΧΟΡΟΣ.

στέρξον, ἱκετεύω.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

φεῦ φεῦ.

ΧΟΡΟΣ.

πείθου· κἀγώ [2] γὰρ ὅσον σὺ προσχρῄζεις. 520

Ἀντιστροφὴ α'.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἤνεγκον [3] κακότατ', ὦ ξένοι, ἤνεγκ' [4] ἀέκων μέν, θεὸς ἴστω [5].

1) Τὸ ἐπίθετον κεῖται κατηγορηματικῶς καὶ δύναται νὰ ἐξηγηθῇ καὶ δι' ἐπιρρήματος. Ὀρθὸν σημαίνει τὸ δυνάμενον νὰ σταθῇ, τὸ ἀληθές, τὸ βεβαιωμένον, ὡς λέγει ὁ ποιητὴς ἐν Ἀντιγόν. 1195 "ὀρθὸν ἀλήθει' ἀεί„, καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1424 "ἐς ὀρθὸν ἐκφέρει μαντεύμαθ'„.

2) Ἐννοεῖται τὸ πείθομαί σοι. Ἐξήγησις τῆς ὅλης στροφῆς· Χορ. Εἶναι σκληρὸν μὲν τὸ πρὸ πολλοῦ κοιμώμενον πλέον κακόν, ὦ φίλε, νὰ ἐξυπνίσω· ἀλλ' ὅμως ἐπιθυμῶ νὰ μάθω. Οἰδ. Ποῖον εἶναι τοῦτο, τὸ ὁποῖον θέλεις νὰ μάθῃς; Χορ. Τὸ ταλαίπωρον πάθημα τὸ φανὲν ἀνέφυκτον, ὑφ' οὗ κατέχεσαι. Οἰδ. Μὴ δι' ὄνομα τῆς σῆς ξενίας ἀναπτύξῃς τὰ αἰσχρά, ἅπερ ἔχω πάθει. Χορ. Τὴν πολυθρύλητον βεβαίως καὶ μηδόλως παύουσαν φήμην ἔχω ἀνάγκην, ὦ ξένε, νὰ ἀκούσω ἀκριβῶς. Οἰδ. Οἴμοι. Χορ. Κατάνευσον, σ' ἱκετεύω. Οἰδ. φεῦ φεῦ. Χορ. Πείσθητι, διότι καὶ ἐγὼ πείθομαι, ὅσον σὺ ἀπαιτεῖς.

3) Ὁ Döderlein τὸ φέρειν κακότητα ἐξηγεῖ διὰ τοῦ παρέχειν, προξενεῖν κακόν, δυστυχίαν, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Μ, 332 "τοῦ γὰρ δὴ πρὸς πύργον ἴσαν, κακότητα φέροντες„. καὶ παρὰ Στοβ. ἐν Ἀνθολ. 49, 354 "πρὸς σοφίᾳ μὲν ἔχειν τόλμαν μάλα σύμφορόν ἐστι, χωρὶς δὲ βλαβερὴ καὶ κοινότητα φέρει„. Πιθανώτερον, ὡς νομίζομεν, ὁ Nauck ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἔπαθον· διότι ὁ Οἰδίπους τὴν αἱμομιξίαν ὡς πάθημα καὶ οὐχὶ ὡς πρᾶξιν θέλει νὰ εἰκονίσῃ, ὡς γίνεται δῆλον καὶ ἐν στίχ. 525.

4) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται, ἤνεγκον κακότατ', ὦ ξένοι, ἤνεγκον, ἄκων μέν, θεὸς ἴστω. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ μέτρον τῆς ἀντιστροφῆς δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸ τῆς στροφῆς, οἱ κριτικοὶ ποιοῦσι πολλὰς διορθώσεις καὶ ἀθετήσεις. Ἡμεῖς ἀκολουθοῦντες τῷ Bellermann ἐδεξάμεθα τὴν διόρθωσιν τοῦ Martin, δηλ. ἤνεγκ' ἀέκων μέν. Οἱ δύο ἀόριστοι (ἤνεγκον καὶ ἤνεγκα) εὑρίσκονται καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τούτων δ' αὐθαίρετον οὐδέν.

ΧΟΡΟΣ.

ἀλλ' ἐς τί;[1]

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

κακᾷ μ' εὐνᾷ[2] *πόλις οὐδὲν ἴδριν* 525
γάμων ἐνέδησεν ἄτᾳ.

ΧΟΡΟΣ.

ἦ ματρόθεν[3]*, ὡς ἀκούω,*
δυσώνυμα[4] *λέκτρ' ἐπλήσω;*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὤμοι, θάνατος[5] *μὲν τάδ' ἀκούειν,*
ὦ ξεῖν'· αὗται δὲ[6] *δύ' ἐξ ἐμοῦ μὲν* 530

παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Θεσμοφορ. [742 "καὶ δέκα μῆνας οὔτ' ἐγὼ ἤνεγκον. Μνησ. ἤνεγκας σύ;„. Ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς χειρογράφοις ἄκων ὁ Bothe ἔγραψεν ἑκών, ὅπερ ἐδέξαντο πλεῖστοι ἐκδόται, ὡς ὁ Hermann, ὁ Wunder, ὁ Dindorf καὶ ἄλλοι. Ἡ διόρθωσις αὕτη δὲν εἶναι πιθανή, διότι ἀντίκειται πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ὅλου δράματος, ἐν ᾧ ὁ Οἰδίπους εἰκονίζεται ὡς ἀκουσίως ἐνεργήσας.

[5]) Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγόν. 180 "ἴστω Ζεὺς ὁ πάνθ' ὁρῶν ἀεί„.

[1]) Κατὰ τὸν Musgrave ἐννοεῖται ἡ φράσις κακότητα ἤνεγκας. Ἄλλοι ἄλλως συμπληροῦσι τὸ χωρίον.

[2]) Καὶ αἱ δύο δοτικαὶ κακᾷ εὐνᾷ καὶ ἄτᾳ γάμων ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ ἐνέδησεν, ἐξ ὧν ἡ τελευταία ἀκριβέστερον ὁρίζει τὴν πρώτην. Τὸ χωρίον ὑγιαίνει καὶ μάτην ὁ μὲν Mudge ἔτρεψεν εἰς κακᾷ μοίρᾳ, ὁ δὲ Gleditsch εἰς κακᾶν μ' εὐνᾶν. Τὴν πρᾶξιν ἀποδίδει τῇ πόλει, διότι αὕτη ἔδωκε τὴν χεῖρα τῆς Ἰοκάστης τῷ λύσαντι τὸ αἴνιγμα τῆς Σφιγγός. Ὁ Οἰδίπους διὰ γενικῶν φράσεων περικαλύπτει τὴν αἰμομιξίαν. Παραπλησία φράσις ὑπάρχει παρ' Ὁμήρῳ ἐν Ἰλιάδ. Β, 111 "Ζεύς με μέγα Κρονίδης ἄτῃ ἐνέδησε βαρείῃ„.

[3]) Κεῖται ἀντὶ τῆς γενικῆς ματρός, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτά 645 "μητρόθεν σκότον„. Ὁ χορὸς ἐρωτᾷ ἐνταῦθα περὶ τῆς μητρός, διότι ὁ Οἰδίπους εἶχεν ἀποσιωπήσει τὸ ὄνομα.

[4]) Τὸ ἐπίθετον ἐτέθη κατὰ πρόληψιν· διότι τὰ λέκτρα ἐγένοντο δυσώνυμα διὰ τῆς αἰμομιξίας. Ἀντὶ τοῦ ἐπλήσω ὁ Nauck ἔγραψεν ἐπάσω (= ἐκτήσω). Καὶ τὸ ἐπλήσω (μέσ. ἀόρ. τοῦ πίμπλημι) δὲν εἶναι κακόν, δηλ. ἐπλήρωσας, ἤτοι ἔλαβες.

[5]) Εἶναι κατηγορούμενον εἰς τὸ ἀκούειν. Τὸ χωρίον ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ Αἴαντ. 215 "θανάτῳ γὰρ ἴσον πάθος ἐκπεύσει„.

[6]) Ἡ ἀντίθεσις γίνεται καταληπτὴ ὡς ἑξῆς· τὸ νὰ τὸ ἀκούσῃ τις εἶ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

πῶς φής;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

παῖδε[1], δύο δ' ἄτα

ΧΟΡΟΣ.

ὦ Ζεῦ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ματρὸς κοινᾶς ἀπέβλαστον ὠδῖνος[2].

Στροφὴ β'.

ΧΟΡΟΣ.

σαί[3] τἄρ' ἅμ' ἀπόγονοί τε καὶ

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

κοιναί[4] γε πατρὸς ἀδελφεαί.

ναι μὲν θάνατος, ὅμως ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω, ὅτι ἔλαβον σύζυγον τὴν μητέρα καὶ δὴ ἐκ τούτου τοῦ γάμου ἐγεννήθησαν δύο θυγατέρες. Ἀντὶ τοῦ ἐξ ἐμοῦ μὲν ὁ Reisig *γράφει ἐξ ἐμοῦ φεῦ.*

[1]) *Σύνταξον οὕτωσίν· αὗται εἰσὶ δύο μὲν ἐξ ἐμοῦ παῖδε, δύο δὲ ἄτα. Τὰς θυγατέρας λέγει ἄτας ἕνεκα τῆς ἀνοσίας συζεύξεως.*

[2]) *Οὐχὶ ἀφυῶς ὁ* Nauck *ἔτρεψεν εἰς ὠδῖνες, ὅπως οὕτως ὀνομάζῃ τὰς θυγατέρας, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν.* 1418 "ἔθυσεν αὐτοῦ παῖδα, φιλτάτην ἐμοὶ ὠδῖνα„, *καὶ ἐν τῇ Παλ. Ἀνθολογ.* 7, 549 "*(ἡ Νιόβη) ἑπτὰ δὶς ὠδίνων μυρομένη θάνατον„. Ἡ ἐξήγησις τῆς ἀ. ἀντιστροφῆς· Οἰδ. Ἔπαθον συμφοράν, ὦ φίλοι, ἔπαθον ἀκουσίως βεβαίως, ἂς ἤναι μάρτυς ὁ θεός. Ἀλλ' ἐκ τούτων κανὲν μὲ τὴν θέλησίν μου. Χορ. Ὡς πρὸς τί ἔπαθες συμφοράν; Οἰδ. Εἰς ἀνοσίαν κλίνην ἡ πόλις χωρὶς νὰ περιέπλεξέ με εἰς ὀλεθρίους Χορ. Ἀρά γε τῆς μητρός, ὦ ἔλαβες τὴν ἀνόσιον κλίνη Φεῦ, τὸ νὰ ἀκούῃ τις ταῦτα θάνατος, ὦ φίλε· ὅμως αὖ δύο μὲν ἐξ ἐμοῦ Χορ. Πῶ Οἰδίπ. Θυγατέρες, δύο δὲ βλ Ὦ θεέ. Οἰδίπ. Ἐκ τῶν πό νῆς μητρὸς ἐγεννήθησαν.*

[3]) *Ἐν τοῖς χειρογράφο νώσκεται, ὡς ὑπάρχει ἐν τ νῳ, πλὴν τοῦ ἅμ', ἀνθ' οὗ εἰσίν, ὅπερ ἀντίκειται εἰς τ Ἡ σύνδεσις τοῦ ἅμα μετὰ τ κατὰ τὸν* Bellermann *ἀπαν κις, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 1316. *Διὰ τοῦ ἅμα ἡ σύν μᾶλλον ἐξαίρεται, δηλ. ὅτι εἶ τέρες καὶ ἅμα ἀδελφαί. Οἱ ἐνταῦθα ποιοῦσι ποικίλας δι*

[4]) *Ὁ Οἰδίπους διακόψ γον τοῦ χοροῦ συμπληροῖ αὐ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

ἰώ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἰὼ δῆτα μυρίων γ' ἐπιστροφαὶ[1] *κακῶν.*

ΧΟΡΟΣ.

ἔπαθες[2]

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἔπαθον ἄλαστ' ἔχειν[3].

ΧΟΡΟΣ.

ἔρεξας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

οὐκ ἔρεξα[4].

ΧΟΡΟΣ.

τί γάρ;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἐδεξάμην

δῶρον[5], *δ μήποτ' ἐγὼ ταλακάρδιος* 540

ἐπωφέλησα[6] *πόλεως ἐξελέσθαι.*

τοῦ κοιναὶ ὁ Wecklein γράφει ἐμαί, ὅπερ, ὡς νομίζομεν, δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα ἕνεκα τοῦ πατρός.

[1]) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει συναθροίσεις, πλῆθος. Ὁ Nauck ἐξηγεῖ ἀμοιβαὶ κακῶν, διάδοχα κακά. Ἀπιθάνως ὁ Heimsoeth ἔτρεψεν εἰς περιπλοκαί.

[2]) Ὁ χορὸς κατὰ τὸν Hermann εἶχεν ἐν νῷ νὰ εἴπῃ, ἔπαθες ἄλαστα, ἔρεξας ἀνόσια.

[3]) Ἐπειδὴ ἡ λέξις αὕτη παρέχει δυσκολίαν, ὁ Blaydes οὐχὶ ἀφυῶς τρέπει εἰς ἄχη.

[4]) Ὁ Οἰδίπους τὴν αἱμομιξίαν θεωρεῖ ὡς πάθημα καὶ οὐχὶ ὡς πρᾶξιν.

[5]) Δῶρον λέγει τὸν μετὰ τῆς μητρὸς γάμον κατὰ τὸν Σχολιαστήν· " Τὸν γάμον τῆς μητρός, φησίν, ἀντὶ τῆς λύσεως τοῦ αἰνίγματος δῶρον ἐδεξάμην, ὃ μήποτε ὤφελον λαβεῖν· ἀντὶ δὲ τοῦ εἰπεῖν μήποτε ὤφελον ἐγὼ παρὰ τῆς πόλεως ἐξαίρετον λαβεῖν, οὕτως εἴρηκεν, ἐπωφέλησα πόλεως ἐξελέσθαι„.

[6]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ὤφελον, ὅπερ συνήθως δὲν δέχονται οἱ νεώτεροι. Κατὰ τὸν Reisig

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀντιστροφὴ β'.

ΧΟΡΟΣ.

δύστανε, τί γάρ[1]*; ἔθου φόνον*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

τί τοῦτο[2]*; τί δ' ἐθέλεις μαθεῖν;*

ΧΟΡΟΣ.

πατρός[3]*;*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

παπαῖ, δευτέραν ἔπαισας ἐπὶ νόσῳ νόσον[4]*.*

ΧΟΡΟΣ.

ἔκανες

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἔκανον· ἔχει[5] *δέ μοι* 545

ἡ σύνταξις ἔχει οὑτωσίν· ἐπωφέλησα τὴν πόλιν, ὥστε μήποτ' αὐτῆς ἐξελέσθαι τοῦτο τὸ δῶρον. Νομίζομεν, ὅτι ἡ δυσκολία τοῦ χωρίου κεῖται ἐν τούτῳ, ὅτι ἡ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία δὲν συντάσσεται πρὸς τὸ ἐπωφέλησα, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἐξελέσθαι. Εἴθε νὰ μὴ εἶχον ὠφελήσει τὴν πόλιν, ὥστε νὰ λάβω παρ' αὐτῆς τὸ δῶρον. Ἐξήγησις τῆς β' στροφῆς· Χορ. Λοιπὸν αἱ σαὶ βεβαίως θυγατέρες συγχρόνως καὶ Οἰδ. Κοιναὶ βεβαίως ἀδελφαὶ τοῦ πατρός. Χορ. Ἦ. Οἰδ. Ἔ βεβαίως ἀναριθμήτων δυστυχημάτων συναθροίσεις. Χορ. Ἔπαθες Οἰδ. Ἔπαθον, ὥστε νὰ ἔχω ταῦτα ἀλησμόνητα. Χορ. Ἔπραξας Χορ. Δὲν ἔπραξα. Χορ. Τί λοιπόν; Οἰδ. Ἐδέχθην δῶρον, τὸ ὁποῖον βέβαια ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος νὰ μὴ εἶχον ὠφελήσει τὴν πόλιν, ὥστε νὰ λάβω παρ' αὐτῆς.

[1]) *Αἰτιολογεῖ τὸ δύστανε, δηλ. δυστυχισμένε, ναὶ ὄντως δυστυχισμένε· τί γὰρ ἄλλο; ὡς ἑρμηνεύει ὁ Nauck.*

[2]) *Ὁ Οἰδίπους ἐρωτᾷ οὕτως ὡσεὶ μηδόλως εἶχεν εἴδησιν περὶ τῆς ὑποθέσεως.*

[3]) *Ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς προηγουμένης αἰτιατικῆς φόνον.*

[4]) *Περιεμένομεν τὸ ὄνομα πληγήν, ἀνθ' ἧς ἔθηκε λέξιν συγγενῆ. Ὁ Heimsoeth ὅμως ἀντὶ τοῦ ἔπαισας γράφει ἔλεξας. Οὐχὶ δ' ἀφυῶς ὁ Nauck καὶ ὁ Wecklein θέτουσι κόμμα μετὰ τὸ ἔπαισας καὶ οὕτω τὴν ἑπομένην φράσιν θεωροῦσιν ὡς παράθεσιν. Ἡ ἐπὶ μετὰ δοτικῆς δηλοῖ τὸ ἐπάνω, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Ξ, 130 "μὴ πού τις ἐφ' ἕλκεϊ ἕλκος ἄρηται".*

[5]) *Ὑποκείμενον εἶναι ὁ φόνος. Ὁ φόνος ἔχει τι πρὸς χάριν μου ἐκ μέρους τοῦ δικαίου, δύναται νὰ δικαιολογηθῇ.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

τί τοῦτο;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

πρὸς δίκας τι.

ΧΟΡΟΣ.

τί γάρ;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἐγὼ φράσω·

καὶ γὰρ ἄλοὺς[1] *ἐφόνευσα καὶ ὤλεσα·*

νόμῳ[2] *δὲ καθαρός, ἄϊδρις εἰς τόδ' ἦλθον.*

ΧΟΡΟΣ.

καὶ μὴν[3] *ἄναξ ὅδ' ἡμὶν Αἰγέως γόνος*

Θησεὺς κατ' ὀμφὴν[4] *σὴν ἐφ' ἁστάλη πάρα.* 550

[1]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ἄλλους, ἀνθ' οὗ ὁ* Hermann *ἔγραψεν ἁλούς, ὅπερ πλεῖστοι ἐκδόται ἐδέξαντο. Κατὰ τὴν διόρθωσιν ταύτην σημαίνει περικυκλωθείς, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης προσδεθείς, ἀμυνόμενος. Ὁ* Bellermann, *τὴν διόρθωσιν δεχόμενος, ἄλλως ἐξηγεῖ τὸ χωρίον, δηλ. κεῖται ἀντὶ τοῦ, ἐπειδή περ ἑάλων φονεύσας αὐτόν, οὐκ ἔσθ' ὅπως ἐξαρνοῦμαι μὴ οὐχὶ φονεὺς εἶναι. Ἡ ἑρμηνεία αὕτη δὲν φαίνεται ἡμῖν πιθανή. Ἄλλοι ἐποίησαν ἄλλας διορθώσεις, π. χ. ὁ* Nauck *ἔτρεψεν εἰς ἄνους.*

[2]) *Τοῦτο λέγεται κατά τινα νόμον τοῦ Ῥαδαμάνθυος παρ' Ἀπολλοδώρ.* 2, 4. 9 "*ὃς ἂν ἀμύνηται τὸν χειρῶν ἀδίκων ἄρξαντα, ἀθῷον εἶναι*". *Ἀντὶ τοῦ νόμῳ ὁ* Spalding *γράφει γνώμῃ. Ἐξήγησις τῆς β' ἀντιστροφῆς· Χορ. Δυστυχισμένε, διότι τί ἄλλο εἶσαι; ἐφόνευσας Οἰδ. Τί εἶναι τοῦτο; Τί δὲ θέλεις νὰ μάθῃς; Χορ. Τὸν πατέρα; Οἰδίπ. Φεῦ, δεύτερον κτύπημα ἐκτύπησας ἐπάνω εἰς κτύπημα. Χορ. Ἐφόνευσας Οἰδίπ. Ἐφόνευσα· ὅμως ὁ φόνος ἔχει τι Χορ. Τί εἶναι τοῦτο; Οἰδίπ. Πρὸς δικαιολογίαν μου. Χορ. Τί δηλαδὴ εἶναι; Οἰδίπ. Ἐγὼ θά σοι εἴπω· δηλαδὴ ἐξαναγκασθεὶς ἐφόνευσα καὶ κατέστρεψα· κατὰ τὸν νόμον ὅμως εἶμαι καθαρός, χωρὶς δὲ νὰ γνωρίζω (τὸν πατέρα μου) προέβην εἰς ταύτην τὴν πρᾶξιν.*

[3]) *Συχνότατα οἱ τραγικοὶ τὴν ἐμφάνισιν προσώπων εἰς τὴν σκηνὴν δηλοῦσι διὰ τοῦ καὶ μήν.*

[4]) *Κατὰ τὸν λόγον σου, κατὰ τὴν παράκλησίν σου. Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ἀπεστάλη, ὅπερ ὁ Τρικλίνιος εἶχε τρέψει*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΘΗΣΕΥΣ.

πολλῶν[1] ἀκούων ἔν τε τῷ πάρος χρόνῳ
τὰς[2] αἱματηρὰς ὀμμάτων διαφθοράς,
ἔγνωκά[3] σ', ὦ παῖ Λαΐου, τὰ νῦν θ' ὁδοῖς[4]
ἐν ταῖσδ' ἀκούων μᾶλλον ἐξεπίσταμαι.
σκευή[5] τε γάρ σε καὶ τὸ δύστηνον κάρα
δηλοῦτον ἡμῖν ὄνθ' ὃς εἶ, καί σ' οἰκτίσας
θέλω 'περέσθαι, δύσμορ' Οἰδίπου[6], τίνα

εἰς ἀποστάλεις. Ὁ Dindorf μετέβαλεν εἰς ἐφ' ἁστάλη = ἐπὶ ταῦτα, ἐφ' ἃ ἐστάλη (δηλ. ὡς ἂν προσαρκῶν σμικρὰ κερδάνῃ μέγα). Τὴν διόρθωσιν ἐδέξαντο οὐχὶ ὀλίγοι ἐκδόται. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Βάκχ. 454 "ἐφ' ὅπερ ἐς Θήβας πάρει".

[1]) Δηλαδὴ παρὰ πολλῶν.

[2]) Τὸν στίχον τοῦτον ἔθηκεν ἐν ἐγκύλαις ὁ Nauck, διότι ὁ Θησεὺς εἶχεν ἀκούσει περὶ τοῦ Οἰδίποδος πλέον τι ἢ τὴν αἱματηρὰν καταστροφὴν τῶν ὀφθαλμῶν καὶ διότι τὸν Οἰδίποδα μόνον ἐκ τῆς τυφλώσεως ἦτο ἀδύνατον νὰ γνωρίσῃ. Πρὸς δὲ ἤθελεν εἶναι σκληρὸν καὶ ἤθελεν ἐλέγχει ἀναισθησίαν, ἂν ὁ Θησεὺς τῆς τυφλώσεως τοῦ Οἰδίποδος εὐθὺς ἐν τῇ πρώτῃ προσαγορεύσει καὶ δι' οὕτω ὀχληρῶν λόγων ἐμνημόνευεν. Διὰ ταῦτα εἰκάζει, ὅτι ὁ στίχος ἐλήφθη ἐκ τοῦ Εὐριπίδ. Φοινίσσ. 870 "αἳ θ' αἱματωποὶ δεργμάτων διαφθοραί". Οἱ λόγοι οὗτοι δὲν φαίνονται ἡμῖν ἰσχυροὶ πρὸς ἀθέτησιν τοῦ στίχου. Βεβαίως ὁ Θησεὺς εἶχεν ἀκούσει καὶ περὶ ἄλλων τοῦ Οἰδίποδος, ἀλλὰ μνημονεύει μόνον τῆς τυφλώσεως, διότι μόνον ἐκ ταύτης ἠδύνατο νὰ γνωρίσῃ τὸν ἄνδρα. Ὁ Θησεὺς ἐκ τῆς τυφλότητος εἴκασε, τὴν δὲ βεβαίωσιν ἔλαβεν ἔπειτα. Ἡ μνεία της τυφλώσεως εἶναι μὲν σκληρά, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀλλοτρία τῶν τότε χρόνων.

[3]) Ἐννοεῖ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἦλθε τῷ Θησεῖ ὁ ἄγγελος.

[4]) Δὲν εἶναι πολλαὶ ὁδοί, ἀλλὰ πολλὰ μέρη τῆς ὁδοῦ, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 226 "ὁδοῖς κυκλῶν ἐμαυτὸν εἰς ἀναστροφήν". Ὅτι τοιαῦται εἰδήσεις διασπείρονται ἐν ταῖς ὁδοῖς, λέγει ὁ ποιητὴς ἐν στίχ. 303. Κατὰ τὸν Bellurman ἡ φράσις εἶναι ὀλίγον ἀνακριβής, καθ' ὅσον τὸ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἀκουσθὲν εἶναι συμπλήρωσις οὐχὶ τῆς εἰδήσεως, ἣν εἶχε μάθει περὶ τῆς τύχης τοῦ Οἰδίποδος, ἀλλὰ τῆς ἀγγελίας τοῦ ἀγγέλου.

[5]) Σκευὴ εἶναι ὁ ἱματισμός, ἡ ἐνδυμασία.

[6]) Ὁ τύπος Οἰδίπου ἀπαντᾷ σπανίως μέν, ἀλλ' ἀπαντᾷ, ὡς ἐν στίχ. 640, 1346 καὶ ἐν Οἰδίπ. τυράνν. 405. Συνηθέστερον εἶναι τὸ Οἰδίπους, εἰς ὃ καὶ ἐνταῦθα τρέπουσιν ἔνιοι ἐκδόται.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πόλεως ἐπέστης προστροπὴν[1] *ἐμοῦ τ' ἔχων,*
αὐτός τε χἠ σὴ δύσμορος παραστάτις[2]*.*
δίδασκε· δεινὴν[3] *γάρ τιν' ἂν πρᾶξιν τύχοις* 560
λέξας, ὁποίας ἐξαφισταίμην ἐγώ·
ὡς[4] *οἶδά γ' αὐτός, ὡς ἐπαιδεύθην ξένος,*
ὥσπερ σύ[5]*, χὥς τις πλεῖστ' ἀνὴρ ἐπὶ ξένης*
ἤθλησα κινδυνεύματ' ἐν τὠμῷ κάρᾳ[6]*.*

[1]) *Προστροπὴ* εἶναι ἡ παράκλησις. Ἐκ τῆς λέξεως ταύτης ἐξαρτῶνται αἱ δύο γενικαὶ ἐξ ἀντικειμένου πόλεως καὶ ἐμοῦ.

[2]) Ἰσοδυναμεῖ τῷ, ἡ σοὶ παρεστῶσα.

[3]) *Δεινὴ* ἐνταῦθα σημαίνει λίαν μεγάλην, ὑπερβολικήν· διότι κατὰ τύχην ἤθελες εἰπεῖ μεγάλην τινὰ παράκλησιν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἤθελον ἀπομακρυνθῇ, τὴν ὁποίαν ἤθελον διαφύγει. Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ἐννοεῖ, ὅτι ἡ παράκλησις ἔπρεπε νὰ ἦναι ἀπείρως μεγάλη, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ τὴν ἐκτελέσῃ.

[4]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται, ὡς ὑπάρχει ἐν τῷ κειμένῳ, ἀλλ' ὁ μὲν Dindorf τὸ ὡς ἔτρεψεν εἰς ὅς, ὁ δὲ Döderlein τὸ γ' αὐτὸς εἰς καὐτός. Τὰς διορθώσεις ταύτας πολλοὶ κριτικοὶ δέχονται. Τὸ ὡς ἔχει αἰτιολογικὴν σημασίαν, διότι ὁ ἴδιος τοὐλάχιστον γνωρίζω, πῶς ἔμαθον ξένος ὤν, ἐν τῇ ξενίᾳ. Ὁ Θησεὺς θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀποφύγῃ τὴν εὐεργεσίαν, διότι γινώσκει πεῖρᾳ μαθὼν εἰς ποίαν θέσιν εὑρίσκεται ὁ ξένος Ἀντὶ ὅμως τούτου περιορίζει τὴν ἔννοιαν ἐν τῇ διηγήσει τῶν ἑαυτοῦ περιπετειῶν. Ὁ Θησεὺς ἀνετράφη παρὰ τῷ πάππῳ αὐτοῦ Πιτθεῖ ἐν Τροιζῆνι, ἐρχόμενος, δὲ εἰς Ἀθήνας διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἠγωνίσατο πρὸς λῃστὰς καὶ θηρία, οἵ δ' ἀγῶνες ἀποτελοῦσι τοὺς ἄθλους τοῦ Ἀττικοῦ ἥρωος, Πλούταρχ. ἐν Βίῳ Θησέως, κεφ. VI "χαλεπὸν γὰρ ἦν πεζῇ πορεύεσθαι τὴν εἰς Ἀθήνας ὁδὸν οὐδὲν μέρος καθαρὸν οὐδὲ ἀκίνδυνον ὑπὸ λῃστῶν καὶ κακούργων ἔχουσαν„, καὶ Σοφοκλ. ἀπόσπασμ. 819 "παρακτίαν στείχων ἐνημέρωσα κνωδάλων ὁδόν„.

[5]) Ἐξυπακούεται ἡ φράσις· νῦν ξένος εἶ ἐπὶ ξένης. Τὸ χὡς ἐγένετο ἐκ τοῦ καὶ ὡς, ὅπερ εἶναι ὁμοιωματικόν. Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσίν· ὡς τις πλεῖστ' ἀνὴρ (ἀθλήσας) κινδυνεύματα, δηλ. ἐποίησα ἐπικινδύνους ἄθλους, ὡς οἱοσδήποτε ἄλλος ποιήσας τοιούτους. Παραπλησία φράσις ὑπάρχει παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Ἀναβάσ. I, 3, 15 "ἔρχεσθαι ἐπίσταμαι, ὡς τις καὶ ἄλλος μάλιστα ἀνθρώπων„ καὶ II, 6, 8 "ἱκανὸς ὡς τις καὶ ἄλλος φροντίζειν ἦν„. Ὁ σύνδεσμος καὶ συνδέει τὸ ὡς ἐπαιδεύθην καὶ τὸ ἤθλησα, ἔνθα ἐννοεῖται τὸ ὡς.

[6]) *Προσδιορίζει* τὸ ἤθλησα κινδυνεύματα = ἐκινδύνευσα. Τὸ κινδυνεύειν συντάσσεται τῇ ἐμπροθέτῳ ταύτῃ δοτικῇ πρὸς δήλωσιν τοῦ ἀντικειμένου, ἐν ᾧ γίνεται ὁ κίνδυνος,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὥστε ξένον[1] *γ' ἂν οὐδὲν' ὄνθ', ὥσπερ σὺ νῦν,* 565
ὑπεκτραποίμην[2] *μὴ οὐ συνεκσῴζειν· ἐπεὶ*
ἔξοιδ' ἀνὴρ[3] *ὤν, χὤτι τῆς ἐς αὔριον*
οὐδὲν πλέον μοι σοῦ[4] *μέτεστιν ἡμέρας.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

Θησεῦ, τὸ σὸν γενναῖον[5] *ἐν σμικρῷ λόγῳ*
παρῆκεν[6] *ὥστε βραχέ' ἐμοὶ δεῖσθαι φράσαι.* 570

ὡς ἐν Ἀάχητ. 187 *B* "σκοπεῖν χρὴ μὴ οὐκ ἐν τῷ Καρὶ ὑμῖν ὁ κίνδυνος κινδυνεύηται„ ἐν Πολιτ. IV, 424 "εἶδος κοινὸν μουσικῆς μεταβάλλειν εὐλαβητέον ὡς ἐν ὅλῳ κινδυνεύοντα„.

[1]) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσίν· ὥστε οὐδένα ξένον ὄντα, ὥσπερ σὺ νῦν ξένος εἶ. Τὸ ξένον οὐδένα ὄντα ἰσοδυναμεῖ τῷ· οὐδένα, ὃς ξένος ἐστίν.

[2]) Ἠδυνάμην νὰ ἀποφύγω ὥστε νὰ μὴ συνεκσῴσω κανένα, ὅστις εἶναι ξένος. Ἡ μὲν ὑπὸ δηλοῖ τὸ πλαγίως, ἡ δὲ ἐκ τὸ ὅλως. Τὴν αἰτιατικὴν ξένον οὐδένα ἐξάρτησον ἐκ τοῦ συνεκσῴζειν. Ὁ Wunder ὅμως ταύτην συντάσσει πρὸς τὸ ὑπεκτραποίμην, ἐν δὲ τῷ συνεκσῴζειν ἐννοεῖ τὴν αἰτιατικὴν αὐτόν.

[3]) Τὸ ἀνὴρ ἐνταῦθα κεῖται ἀντὶ τοῦ ἄνθρωπος, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 768 "φρονείτω μεῖζον ἢ κατ' ἄνδρα„. Τὸ ἔξοιδα ἔχει διπλῆν σύνταξιν, δηλ. συνετάχθη πρὸς μετοχὴν καὶ πρὸς εἰδικὸν λόγον.

[4]) Κεῖται ἀντὶ τοῦ ἢ σοί, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 75 "πλείων χρόνος ὃν δεῖ μ' ἀρέσκειν τοῖς κάτω τῶν ἐνθάδε„· Ξενοφ. ἐν Ἀναβάσ. *I*, 9, 25 "Κῦρος ἔλεγεν, ὅτι οὔπω τούτου ἡδίονι οἴνῳ ἐπιτύχοι„. Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ὁ Θησεὺς σκοπεῖ, ὅπως δηλώσῃ τὸ εὐμετάβλητον τῆς τύχης, καθ' ὃ οὐχὶ καὶ μετὰ περίοδον μακροῦ χρόνου καὶ ὁ εὐτυχῶν, ὡς ὁ Θησεύς, δύναται νὰ γείνῃ δυστυχής, ὡς ὁ Οἰδίπους.

[5]) Τὸ εὐγενὲς ἦθός σου.

[6]) Περὶ τὴν ἑρμηνείαν τῆς λέξεως ὑπάρχει διαφωνία. Τὸ παριέναι σημαίνει ἀφίνειν τι πλησίον, καταλείπειν, ἐπιτρέπειν. Ἡ φράσις δεῖται ἐμοὶ βραχέα φράσαι εἶναι ἀσυνήθης καὶ οἱ κριτικοὶ εἰκάζουσιν, ὅτι τὸ δεῖσθαι εἶναι ἐφθαρμένον καὶ δὴ ὁ Hense γράφει βραχὲ' ἐμοὶ φράσαι πάρα. Ἀλλ' ἐν τοῖς Ἀνεκδότοις τοῦ Bekker ἀναγινώσκεται ἐν σελ. 88, 91 "δεῖται, ἀντὶ τοῦ δεῖ· ἀπελθεῖν με δεῖται„. Τοιοῦτον εἶναι τὸ παρὰ Παυσανίᾳ VI, 29, 1 "ἐδεῖτο γὰρ οἱ πάντες γενέσθαι χρήματα„. Ἂν λοιπὸν τὸ δεῖσθαι λάβωμεν ἀντὶ τοῦ δεῖν, δύναται νὰ ἐξηγηθῇ τὸ χωρίον. Ὁ Hartung ὅμως θεωρῶν τὴν ἑρμηνείαν ὡς βεβιασμένην ἀντὶ τοῦ ἐμοὶ γράφει ἐμοῦ καὶ ὡς ὑποκείμενον τοῦ ἀπαρεμφάτου ἐννοεῖ τὸ σέ, δηλ. ὥστε σὺ νὰ ἔχῃς ἀνάγκην ἀπὸ ἐμὲ ὀλίγα νὰ εἴπω.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σὺ γάρ μ' ὃς εἰμι[1] κἀφ' ὅτου πατρὸς γεγὼς
καὶ γῆς ὁποίας ἦλθον, εἰρηκὼς κυρεῖς·
ὥστ' ἔστι μοι τὸ λοιπὸν οὐδὲν ἄλλο πλὴν
εἰπεῖν ἃ χρῄζω, χὠ λόγος διέρχεται[2].

ΘΗΣΕΥΣ.

τοῦτ' αὐτὸ νῦν δίδασχ', ὅπως ἂν ἐκμάθω.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

δώσων ἱκάνω τοὐμὸν ἄθλιον δέμας
σοὶ δῶρον, οὐ σπουδαῖον[3] εἰς ὄψιν· τὰ δὲ
κέρδη παρ' αὐτοῦ κρείσσον'[4] ἢ μορφὴ καλή.

ΘΗΣΕΥΣ.

ποῖον δὲ κέρδος ἀξιοῖς[5] ἥκειν φέρων;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

χρόνῳ μάθοις ἄν', οὐχὶ τῷ παρόντι, που[6].

[1]) *Περὶ μὲν τοῦ Οἰδίποδος ὁ Θησεὺς εἶπεν ἐν στίχ.* 557, *περὶ δὲ τοῦ πατρὸς ἐν στίχ.* 553 *καὶ δὲν ὠνόμασε μὲν τὴν πατρίδα, ἀλλ' εἶπεν, ὅτι εἶναι ξένος. Πόθεν δ' ἦτον ὁ Λάϊος καὶ ὁ Οἰδίπους, ἦτο γνωστόν.*

[2]) *Καὶ ὁ λόγος φθάνει εἰς τὸ τέλος, τελειόνει. Ἐν τισιν ἀπογράφοις ἀναγινώσκεται διοίχεται, ὅπερ προτιμᾶται ὑπὸ πολλῶν ἐκδοτῶν. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτισι* 530 "χὴ δίκη διοίχεται".

[3]) *Σπουδῆς ἄξιον, περισπούδαστον. Παραπλήσια ὑπισχνεῖται ὁ Εὐρυσθεὺς ἐν τοῖς Ἡρακλείδ. τοῦ Εὐριπίδ. στίχ.* 1032 "καὶ σοὶ μὲν εὔνους καὶ πόλει σωτήριος μέτοικος ἀεὶ κείσομαι κατὰ χθονός, τοῖς τῶνδε δ' ἐκγόνοισι πολεμιώτατος, ὅταν μόλωσι δεῦρο· σὺν πολλῇ χερὶ ὑμᾶς τ' ὀνήσω τούσδε τε βλάψω θανών".

[4]) *Ἡ φράσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τήνδε· τὰ κέρδη παρ' αὐτοῦ μᾶλλον ἀγαθά ἐστιν ἢ καλὴ ἡ μορφή. Ὁ Οἰδίπους λέγει, ὅτι ἡ μορφὴ αὐτοῦ δὲν εἶναι μὲν ὡραία, ὅμως τὰ κέρδη εἶναι μεγαλείτερα, παρ' ὅσον δεικνύει ἡ μορφή. Συνήθως ἐπαινεῖται ἡ συμφωνία τῆς μορφῆς πρὸς τὰς πράξεις, ὡς παρὰ Πινδ. ἐν Νεμ. Γ'*, 19 "ἐὰν καλὸς ἔρδων τ' ἐοικότα μορφᾷ" *καὶ Σιμωνίδ. ἀπόσπασμ.* 151 *σελ.* 918 "κάλλιον μὲν ἰδεῖν, ἀθλεῖν δ' οὐ χείρονα μορφῆς".

[5]) *Δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἢ διὰ τοῦ καυχᾶσαι ἢ διὰ τοῦ νομίζεις.*

[6]) *Πρὸ ταύτης τῆς λέξεως ὁ* Hartung *ἔθηκε κόμμα, ὅπως συνδέσῃ τῷ μάθοις ἄν, ὁ δὲ* Schäfer

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΘΗΣΕΥΣ.

ποίῳ[1] γὰρ ἡ σὴ προσφορὰ δηλώσεται;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὅταν θάνω 'γὼ καὶ σύ μου ταφεὺς γένῃ[2].

ΘΗΣΕΥΣ.

τὰ λοίσθι' αἰτεῖ του βίου· τὰ δ' ἐν μέσῳ
ἢ λῆστιν ἴσχεις[3] ἢ δι' οὐδενὸς ποιεῖ[4].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἐνταῦθα[5] γάρ μοι κεῖνα συγκομίζεται. 585

ΘΗΣΕΥΣ.

ἀλλ' ἐν βραχεῖ[6] δὴ τήνδε μ' ἐξαιτεῖ χάριν.

ἔτρεψεν εἰς πῶ. Ἑκατέρα τῶν διορθώσεων δὲν εἶναι ἄστοχος. Παραπλήσιον πρὸς τὴν δευτέραν διόρθωσιν εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 365 "ἀλλ' οὔ τι ταύτῃ ταῦτα, μὴ δοκεῖτε, πω„

[1]) *Κατὰ τὸν* Bellermann *ἐννοεῖται ἡ δοτικὴ χρόνῳ καὶ οὕτως ἰσοδυναμεῖ τῷ πότε. Οὐχὶ πιθανῶς ἐξηγεῖ ὁ* Nanck, *διὰ τίνος συμβάντος; διότι ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἀπόκρισιν τοῦ Οἰδίποδος. Τὸ μέσον δηλώσεται κεῖται ἀντὶ τοῦ παθητικοῦ δηλωθήσεται, ὡς πολλαχοῦ παρὰ τοῖς τραγικοῖς. Ὁ Δείναρχος λέγει περὶ τῆς ἐξ Ἀρείου Πάγου βουλῆς· "φυλάσσει τὰς ἀπορρήτους διαθήκας, ἐν αἷς τὰ τῆς πόλεως σωτήρια κεῖται„. Κατὰ τὸν Κοραῆν αἱ διαθῆκαι αὗται εἶναι τὸ ἀπόρρητον τοῦ Οἰδίποδος. Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐγένοντο πολλαὶ εἰκασίαι, ἐξ ὧν ἡ τοῦ ἡμετέρου κριτικοῦ δὲν εἶναι ἡ ἀστοχωτάτη. "Ορα Θερειαν. ἐν Ἀδαμαντ. Κορ. τόμ. Ι. σελ. 238.*

[2]) *Ἰσοδυναμεῖ τῷ, ὅταν σύ μ' θάψῃς.*

[3]) *Εἶναι περίφρασις ἀντὶ τοῦ ἐπιλανθάνεσθαι, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται ἡ προηγουμένη αἰτιατική, τὰ ἐν μέσῳ δηλ. τὰ μεταξὺ τοῦδε τοῦ χρόνου καὶ τοῦ θανάτου.*

[4]) *Παρὰ τοῖς πεζογράφοις λέγεται, παρ' οὐδὲν ποιεῖ, οὐδόλως φροντίζεις.*

[5]) *Δηλαδὴ ἐν τῇ ταφῇ ἐκεῖνα (τὰ ἐν μέσῳ) συγκομίζονται. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Διὰ τοῦ τέλους καὶ τὰ μέσα τοῦ βίου εὐτυχήσει· προσδοκῶν γὰρ σὺ ὠφεληθήσεσθαι παρ' ἐμοῦ, ὅταν ἀποθάνω, ζῶντα με γηροβοσκήσεις». Ὁ* Nanck *δὲν ἀποβλέπει εἰς τὰ μέσα τοῦ βίου, ἀλλ' εἰς προσβολὰς τῶν ἐναντίων, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν· διότι περὶ τούτου δὲν ἐγένετο ἔτι λόγος.*

[6]) *Ἐξυπακούεται ἡ μετοχὴ ὁδ-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὅρα γε μήν· οὐ σμικρός, οὔκ[1], ἀγὼν ὅδε.

ΘΗΣΕΥΣ.

πότερα[2] τὰ τῶν σῶν ἐκγόνων, ἢ 'μοῦ λέγεις;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

κεῖνοι κομίζειν[3] κεῖσ' ἀναγκάζουσί με.

σαν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Βραχὺ δῶρόν με αἰτεῖς τὸ ἐν Ἀθήναις θάψαι σε„.

1) Ἡ ἐπανάληψις τῆς ἀρνήσεως γίνεται πρὸς μείζονα ἔμφασιν, ὡς ἐν Αἴαντ. 970 "θεοῖς τέθνηκεν οὗτος, οὐ κείνοισιν οὔ„· καὶ ἐν ἀποσπάσμ. 761 "οὐ κόσμος, οὔκ, ὦ τλῆμον, ἀλλ' ἀκοσμία„. Ὁ Nauck εἰκάζει οὐ σμικρὸς οὑπιὼν ἀγών. "Ορα, ὅτι ὁ Οἰδίπους τὸν ἐπικείμενον ἀγῶνα λέγει οὐχὶ σμικρόν, ἐν ᾧ ἐν στίχ. 72 εἶπε προσαρκεῖν σμικρά. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ἀντίφασις, διότι ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Οἰδίπους ἔμαθε παρὰ τῆς Ἰσμήνης, ὅτι οἱ Θηβαῖοι ἐκ παντὸς τρόπου ἐπιθυμοῦσι νὰ γείνωσι κύριοι αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ὁ Οἰδίπους νομίζει, ὅτι ἐπίκειται ὁ ἀγών, λέγει ὅδε.

2) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται, Πότερα τὰ τῶν σῶν ἐκγόνων, ἢ 'μοῦ λέγεις; Ἀλλ' οἱ κριτικοὶ εὑρίσκοντες δυσκολίας ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ στίχου κατὰ διαφόρους τρόπους διορθοῦσιν αὐτόν. Ἀντὶ τοῦ ἐκγόνων ὁ Hartung ἔγραψεν ἐγγενῶν καὶ ἀντὶ τοῦ ἢ 'μοῦ ὁ Schneidewin κἀμοῦ. Ταῖς διορθώσεσι ταύταις ἠκολούθησαν οὐχὶ ὀλίγοι ἐκδόται. Τὴν δευτέραν διόρθωσιν ἀποκρούει τὸ πότερα, ὅπερ προϋποτίθησι δύο. Τὸ χωρίον ἄνευ διορθώσεως δὲν παρέχει κακὴν ἔννοιαν. Ὁ μὲν Θησεὺς ὠνόμασε τὴν χάριν μικράν, ὁ δὲ Οἰδίπους παρατηρεῖ, ὅτι δὲν εἶναι τοιαύτη, διότι ἐπίκειται ἀγών. Ὁ Θησεὺς ὅμως μὴ δυνάμενος νὰ ἐννοήσῃ ἐρωτᾷ ἐνταῦθα, ἂν τὰ κωλύματα, δι' ἃ ὁ ἀγών, θὰ προέλθωσιν ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Οἰδίποδος ἢ ἐξ ἑαυτοῦ.

3) Οὐχὶ ἀπιθάνως ὁ Nauck εἰκάζει κατελθεῖν ἀντὶ τοῦ κομίζειν. Ἄλλοι ἐποίησαν τολμηροτέρας διορθώσεις, π. χ. ὁ Kayser γράφει κεῖσ', ἄναξ, χρῄζουσί με. Κατὰ τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων τὴν αἰτιατικὴν με πρέπει νὰ λάβωμεν ὡς ἀντικείμενον οὐ μόνον τοῦ ἀναγκάζουσιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ κομίζειν. Ἀλλ' ἐν τῷ κομίζειν περιεμένομεν ἐμαυτόν. Τινὲς τὸ μὲ λαμβάνουσι μόνον ὡς ἀντικείμενον τοῦ νομίζειν, ἐν δὲ τῷ ἀναγκάζουσιν ἐννοοῦσιν ὡς ἀντικείμενον ἐκείνους, οἵτινες λαμβάνουσιν ἐν τῇ ἑαυτῶν προστασίᾳ. Ἀλλ' ὁ Bellermann παρατηρεῖ, ὅτι οἱ Θηβαῖοι δὲν θέλουσιν ἄλλους νὰ ἐξαναγκάσωσιν, ὅπως κομίσωσι τὸν Οἰδιπόδα, ἀλλὰ θέλουσιν, ὅπως αὐτοὶ λάβωσιν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΘΗΣΕΥΣ.

ἀλλ' οὐ θελόντων[1] *γ' οὐδὲ σοὶ φεύγειν καλόν.* 590

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἀλλ' οὐδ', ὅτ'[2] *αὐτὸς ἤθελον, παρίεσαν.*

ΘΗΣΕΥΣ.

ὦ μῶρε, θυμὸς δ'[3] *ἐν κακοῖς οὐ ξύμφορον.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὅταν μάθῃς μου[4]*, νουθέτει· τὰ νῦν δ' ἔα.*

ΘΗΣΕΥΣ.

δίδασκ'· ἄνευ γνώμης[5] *γὰρ οὔ με χρὴ λέγειν.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

πέπονθα, Θησεῦ, δεινὰ πρὸς κακοῖς κακά[6]*.* 595

[1]) *Εἶναι γενικὴ ἀπόλυτος παραλειφθέντος τοῦ ὑποκειμένου αὐτῶν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 629. *Πρὸς δὲ ἐννοεῖται τὸ σὲ φεύγειν ἐκ τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ ὑπάρχοντος. Κατὰ τὸν* Schneidewin *ἐτέθη τὸ οὐ καὶ οὐχὶ τὸ μή, διότι τὸ οὐ θελόντων ἰσοδυναμεῖ τῷ ἀπαγορευόντων, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομάχ.* 382 "ὡς ἦν θάνῃς σύ, παῖ, ὅδ' ἐκφεύγει μόρον· σοῦ δ' οὐ θελούσης κατθανεῖν τόνδε κτενῶ„. *Ἀλλ' ὁ* Bellermann *ἐξηγεῖ τὴν χρῆσιν τοῦ οὐ, διότι ἡ μετοχὴ εἶναι αἰτιολογικὴ καὶ οὐχὶ ὑποθετική. Σημειωτέον ὅμως, ὅτι ἡ φράσις ἐγένετο κατὰ διόρθωσιν τοῦ* Goebel· *διότι ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται, ἀλλ' εἰ θέλοντ' ἄν.*

[2]) *Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ὅτ', ἀλλ' ὁ* Nauck *ἔτρεψεν εἰς ὅσ'. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι δὲν εἶναι ἀναγκαία ἡ διόρθωσις καὶ δύναται νὰ ἐξηγηθῇ· ἀλλ' οὐδ' ὅτε ὁ ἴδιος ἤθελον, ἐπέτρεπον τοῦτο (τὸ φεύγειν).*

[3]) *Τὸν σύνδεσμον ἔθηκε μετά τινας λέξεις, ὅπως προτάξῃ τὴν κλητικήν, ὡς ἐν στίχ.* 332. *Τὸ κατηγορούμενον δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸ ὑποκείμενον κατὰ γένος, ὡς πολλαχοῦ π. χ. οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. Ἡ ὀργὴ εἰς τὰς δυστυχίας δὲν εἶναι ὠφέλιμος. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Φιλοκτήτ.* 1387 "ὦ τᾶν, διδάσκου, μὴ θρασύνεσθαι κακοῖς„.

[4]) *Τὸ μανθάνειν συχνάκις συντάσσεται πρὸς γενικήν, ὡς ἐν Ἠλέκτρ.* 889 "ἄκουσον, ὡς μαθοῦσά μου τὸ λοιπὸν ἢ φρονοῦσαν ἢ μώραν λέγῃς„.

[5]) *Ἄνευ γνώσεως τῶν περιστάσεων.*

[6]) *Τίνα εἶναι τὰ κακά, λέγει ἐν στίχ.* 599. *Ὁ Οἰδίπους εἶχε δυστυχίας καὶ προσετέθησαν καὶ ἄλλαι. Εὐφυῶς μὲν γράφει ὁ* Mähly *πρὸς*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΘΗΣΕΥΣ.

ἦ τὴν παλαιὰν ξυμφορὰν[1] γένους ἑρεῖς;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

οὐ δῆτ', ἐπεὶ πᾶς τοῦτό[2] γ' Ἑλλήνων θροεῖ.

ΘΗΣΕΥΣ.

τί γὰρ τὸ μεῖζον[3] ἢ κατ' ἄνθρωπον νοσεῖς;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

οὕτως ἔχει μοι[4]· γῆς ἐμῆς ἀπηλάθην
πρὸς τῶν ἐμαυτοῦ σπερμάτων[5]· ἔστιν δέ μοι 600
πάλιν κατελθεῖν[6] μήποθ', ὡς πατροκτόνῳ[7].

ΘΗΣΕΥΣ.

πῶς δῆτα σ' ἂν πεμψαίαθ'[8], ὥστ' οἰκεῖν δίχα;

κακῶν κακά, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία.

[1]) Ἐννοεῖ τὴν πατροκτονίαν καὶ τὴν αἱμομιξίαν. Τεχνηέντως ὁ ποιητὴς ἀποφεύγει τὴν διήγησιν προϋποτιθείς, ὅτι ὁ Θησεὺς γινώσκει τὰ δυστυχήματα.

[2]) Δηλαδὴ τὸ τῆς παλαιᾶς συμφορᾶς.

[3]) Ἔθηκε τὸ ἄρθρον, διότι δηλοῖ ἐκεῖνο, περὶ οὗ λέγεις. Ἡ σύγκρισις γίνεται, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 768, "φρονείτω μεῖζον ἢ κατ' ἄνδρ' ἰών„. καὶ παρ' Ἡροδότ. IV, 95 "τὸν Ζάμολξιν τοῦτον ἐπιστάμενον δίαιτάν τε Ἰάδα καὶ ἤθεα βαθύτερα ἢ κατὰ Θρῄϊκας„. Αἱ μνημονευθεῖσαι πράξεις τῶν Λαβδακιδῶν ἦσαν οὕτω φοβεραί, ὥστε ἐξήντλησαν τὸ μέτρον τῶν ἀνθρωπίνων δυσπραγιῶν. Διὰ τοῦτο ἐνταῦθα ὁ Θησεὺς ἐρωτᾷ, τί εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ ὑπερβαίνει τὰ ἀνθρώπινα δυστυχήματα.

[4]) Εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν φράσιν· καλῶς ἔχει μοι καὶ "οὐχ ὧδ' ἔχει μοι„ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 307.

[5]) Τοῦτο λέγεται μετά τινος ὑπερβολῆς· διότι οἱ υἱοὶ δὲν ἐξεδίωξαν τὸν πατέρα, ἀλλὰ δὲν ἐκώλυσαν τὴν φυγήν, ὡς λέγεται ἐν στίχ. 440.

[6]) Πλεονασμός, διότι ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ἢ πάλιν ἐλθεῖν ἢ ἁπλῶς κατελθεῖν. Τὸ μήποτε προσδιορίζει τὸ κατελθεῖν.

[7]) Δηλοῖ τὸ αἴτιον τῆς προηγουμένης ἀπαγορεύσεως.

[8]) Κεῖται ἀντὶ τοῦ μεταπέμψαιντο, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ. 977 "τί χρῆμ' ἐπέμψω τὸν ἐμὸν ἐκ δόμων πόδα; „. Ὁ Θησεὺς ἀκούσας, ὅτι δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

τὸ θεῖον αὐτοὺς ἐξαναγκάσει[1] στόμα.

ΘΗΣΕΥΣ.

ποῖον πάθος δείσαντας ἐκ χρηστηρίων;[2]

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὅτι σφ' ἀνάγκη[3] τῇδε πληγῆναι χθονί.

ΘΗΣΕΥΣ.

καὶ πῶς γένοιτ' ἂν τἀμὰ κἀκείνων[4] πικρά;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὦ φίλτατ' Αἰγέως παῖ, μόνοις οὐ γίγνεται
θεοῖσι γῆρας[5] οὐδὲ κατθανεῖν ποτε,
τὰ δ' ἄλλα συγχεῖ[6] πάνθ' ὁ παγκρατὴς χρόνος.
φθίνει μὲν ἰσχὺς γῆς[7], φθίνει δὲ σώματος,

εὑρίσκει, ὅτι τοῦτο ἀντιφάσκει πρὸς τὸ ἄρτι εἰρημένον ἐν στίχ. 589, καθ' ὃ οἱ Θηβαῖοι ἀναγκάζουσι νὰ ἐπανέλθῃ ἐκεῖσε. Ἡ ἀπορία τοῦ Θησέως δὲν εἶναι ἄτοπος, ἀλλ' ἐξηγεῖται ἐν στίχ. 399, ἔνθα λέγεται, ὅτι ὁ Οἰδίπους δὲν θέλει εἰσέλθει εἰς τὴν χώραν τῶν Θηβαίων, ἀλλὰ θέλει μένει παρὰ τοῖς ὁρίοις.

1) "Εν τισιν ἀπογράφοις ἀναγινώσκεται ἐξαναγκάζῃ, ὅπερ ἴσως εἶναι προτιμότερον.

2) Προσδιορίζει τὸ πάθος.

3) Εἶναι τὸ πεπρωμένον, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 1340 "ὡς ἔστ' ἀνάγκη Τροίαν ἁλῶναι„. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "ἀντὶ τοῦ ὑπὸ ταύτης τῆς χθονὸς πληγῆναι„. Ἀλλ' ἡ δοτικὴ εἶναι τοπικὴ καὶ οὐχὶ ποιητικὸν αἴτιον.

4) Δηλαδὴ τῶν Θηβαίων. "Επρεπε δὲ νὰ εἴπῃ καὶ τὰ ἐκείνων, ἀλλὰ τὸ ἄρθρον παρελείφθη, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ "τοὐμόν τε καὶ τοῦδε„.

5) Καθ' "Ομηρον ὁ θε ἀθάνατος καὶ ἀγήρως, Ὀδ 218. Πάντα δὲ τὰ ἀνθρώπινα καὶ αἱ συμπάθειαι ἀλλοιοῦντ

6) Συγχέειν ἐνταῦθα σ ταράσσειν, διαλύειν, ὡς λέγε κίων σύγχυσις, Εὐριπίδ. ἐν 311 "νόμιμά τε πάσης συγ Ἑλλάδος„. Παραπλήσιον Αἴαντ. 646 "" Απανθ' ὁ κἀναρίθμητος χρόνος φύει τ καὶ φανέντα κρύπτεται„.

7) Ὁ Κοραῆς παρετήρη ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ σῶμα νὰ γείνῃ λόγος ἐνταῦθα περὶ καὶ δὴ ἔγραψεν ἵς ψυχῆς, Hartung παρατηρήσας, ὅτι τ ἵς δὲν εἶναι ἐν χρήσει παρ τραγικοῖς ἔγραψεν ἰσχὺς νο μίζομεν, ὅτι δὲν εἶναι ἐνταῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θνήσκει δὲ πίστις, βλαστάνει[1] *δ' ἀπιστία,*
καὶ πνεῦμα[2] *ταὐτὸν οὔποτ' οὔτ' ἐν ἀνδράσιν*
φίλοις βέβηκεν[3] *οὔτε πρὸς πόλιν πόλει.*
τοῖς μὲν γὰρ ἤδη[4]*, τοῖς δ' ἐν ὑστέρῳ χρόνῳ*
τὰ τερπνὰ πικρὰ[5] *γίγνεται καὐθις φίλα.* 615
καὶ ταῖσι Θήβαις εἰ τὰ νῦν εὐημερεῖ
καλῶς[6] *τὰ πρὸς σέ, μυρίας ὁ μυρίος*
χρόνος τεκνοῦται[7] *νύκτας ἡμέρας τ' ἰών,*
ἐν αἷς τὰ νῦν ξύμφωνα δεξιώματα[8]
δόρει[9] *διασκεδῶσιν ἐκ σμικροῦ λόγου*[10]*.* 620

γος περὶ ἀντιθέσεως, ἀλλὰ περὶ ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου τῆς μειώσεως. Οἱ ἑρμηνευταὶ ἐννοοῦσι τὴν ἐλάττωσιν τῆς φυσικῆς δυνάμεως τῆς γῆς κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἡμεῖς ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι ὁ ποιητὴς ἔχει ἐν νῷ τὴν ἐλάττωσιν τῆς γονιμότητος τῆς γῆς, ἥτις ἀντικαθίσταται διὰ λιπασμάτων.

[1]) *Διατηρεῖ τὴν αὐτὴν εἰκόνα, ἣν ἔχει καὶ ἐν τῇ φράσει, φθίνει μὲν ἰσχὺς γῆς.*

[2]) Ἡ *λέξις κεῖται ἐν μεταφορικῇ σημασίᾳ σημαίνουσα γνώμην, φρόνημα, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἱκέτισ.* 30 *Ζεὺς δέξαιτο τὸν στόλον αἰθέρι πνεύματι χώρας*„. *Ἄνδρας ἐνταῦθα λέγει τοὺς ἰδιώτας ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν πόλιν.*

[3]) *Δὲν διαφέρει τοῦ ἔστιν. Ὅρα, ὅτι δὲν λέγει ἐν πόλει ὡς ἐν ἀνδράσιν, ἀλλὰ μετέβαλε τὴν σύνταξιν.*

[4]) *Κατὰ τὸ λεξικὸν τοῦ* Ellendt *ἐξυπακούεται τὸ νῦν ἢ πάλαι.*

[5]) *Μισητά, ἀπεχθῆ.* Ἡ *φράσις καὐθις φίλα δὲν ποιεῖ ἀσθενέστερον τόνδε τὸν διασχυρισμόν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐξαίρει τὸ ἄστατον τῶν τοιούτων σχέσεων.*

[6]) *Τὸ εὐημερεῖ καλῶς εἶναι πλεονασμός, ὡς τὸ δυσάνολβος, δυσάθλιος ἐν στίχ.* 330. *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται καλῶς τε πρὸς σέ, ὅπερ προδήλως εἶναι διεφθαρμένον. Τὸ πρῶτον τὸν σύνδεσμον μετέβαλεν εἰς ἄρθρον ὁ ἐκδότης τῆς Λονδινείου ἐκδόσεως τῆς γενομένης ἐν ἔτει* 1722. Ἡ *φράσις αὕτη εἶναι τὸ ὑποκείμενον τοῦ εὐημερεῖ.*

[7]) *Καὶ ὁ Εὐριπίδης ἐν Ἱκέτισ.* 787 *λέγει τὸν χρόνον παλαιὸν πατέρα ἡμερῶν. Τὸ ἰὼν δηλοῖ ἐν τῇ πορείᾳ, ἐν τῇ προόδῳ αὐτοῦ.*

[8]) Ἐνταῦθα *δηλοῖ τὰς συνθήκας, τὰς συμμαχίας.*

[9]) *Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι δορί, ὅπερ ὁ* Hermann *ἕνεκα τοῦ μέτρου ἔτρεψεν εἰς δόρει, ὅπερ ἐδέξαντο σχεδὸν πάντες οἱ ἐκδόται. Ἡ διόρθωσις αὕτη συμφωνεῖ πρὸς τὸ ἐν τοῖς ἀνεκδότοις τοῦ* Bekker 1364 *τὸ σὺν δόρει καὶ σὺν ἀσπίδι, ὅπερ Ἀριστοφάνης παρεμφαίνει ἐν Εἰ-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἵν'[1] *οὗμὸς εὖδων καὶ κεκρυμμένος νέκυς*
ψυχρός[2] *ποτ' αὐτῶν θερμὸν αἷμα πίεται,*
εἰ Ζεὺς[3] *ἔτι Ζεὺς χὠ Διὸς Φοῖβος σαφής.*
ἀλλ' οὐ γὰρ αὐδᾶν ἡδὺ τἀκίνητ'[4] *ἔπη,*
ἃ μ' ἐν οἷσιν ἠρξάμην[5]*, τὸ σὸν μόνον* 625
πιστὸν φυλάσσων· κοὔποτ' Οἰδίπουν[6] *ἐρεῖς*
ἀχρεῖον οἰκητῆρα δέξασθαι τόπων
τῶν ἐνθάδ', εἴπερ μὴ θεοὶ ψεύσουσί[7] *με.*

ΧΟΡΟΣ.

ἄναξ, πάλαι καὶ ταῦτα καὶ τοιαῦτ' ἔπη

ρήνη ἐν μώμῳ Σοφοκλέους προκείμενον, ὡς ἀπὸ τοῦ δορός ἐστιν„. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ Αἰσχύλος καὶ ὁ Εὐριπίδης εἶχον καὶ τοὺς δύο τύπους, εἶναι πιθανώτατον, ὅτι καὶ ὁ Σοφοκλῆς εἶχε τούτους.

[10]) *Λόγος ἐνταῦθα εἶναι ἡ πρόφασις.* Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 45.

[1]) *Ἐνταῦθα δὲν δηλοῖ τόπον, ἀλλ' ὑπὸ τίνας περιστάσεις, ὡς ἐν Ἠλέκτρ.* 22 "ὡς ἐνταῦθ' ἐμέν, ἵν' οὐκ ἔτ' ὀκνεῖν καιρός, ἀλλ' ἔργων ἀκμή„.

[2]) *Ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἑπόμενον θερμόν· καίπερ ψυχρός, ὅμως θὰ πίῳ τὸ θερμὸν αὐτῶν αἷμα. Τὸ αἷμα τῶν Θηβαίων θὰ ἦναι θερμὸν οὐ μόνον ὡς ζώντων, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀγωνιζομένων. Ἐνταῦθα λέγει ὑπερβολικῶς πρὸς δήλωσιν τοῦ μεγάλου κατὰ τῶν Θηβαίων μίσους. Τὸ πίεται εἶναι μέσος μέλλων τοῦ πίνειν*

[3]) *Ὁ Ζεὺς μαντεύεται, ὁ δὲ Ἀπόλλων εἶναι διερμηνεὺς τῶν μαντευμάτων ἐκείνου. Τὸ σαφὴς ἐνταῦθα σημαίνει ἀληθής, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 390 "ποῦ σὺ μάντις εἶ σαφὴς;„ *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν* "ἀντὶ τοῦ ἀληθής, ὡς καὶ "Ομηρος (*Ἰλιάδ. Δ,* 404) ἐπιστάμενος σάφα εἰπεῖν, ἀντὶ τοῦ ἀληθῶς„. *Μόνον τὸ ἀληθὲς εἶναι σαφές· διότι τὸ ψευδὲς ἢ τὸ ἡμαρτημένον περιέχει ἐν ἑαυτῷ ἀντίφασιν καὶ δὲν δύναται νὰ ἦναι σαφές.*

[4]) "Ακίνητα *εἶναι τὰ ἄρρητα, ὡς ἐν Ἀντιγόν.* 1060 "ὄρσεις με τἀκίνητα διὰ φρενῶν φράσαι„. *Ἡ φράσις αὕτη ἦτο παροιμιώδης, Πλάτ. ἐν Νόμ.* 684 D "ὡς ἐπιχειροῦντι δὴ νομοθέτῃ κινεῖν τῶν τοιούτων τι πᾶς ἀπαντᾷ λέγων μὴ κινεῖν τὰ ἀκίνητα„.

[5]) *Ἰσοδυναμεῖ ἡ φράσις πρὸς τήνδε· ἐν τούτοις, ἃ λέγων ἠρξάμην. Ἀντὶ τοῦ ἠρξάμην ὁ* Nauck *εἰκάζει ηὐξάμην, ὅπερ ἴσως δὲν εἶναι κακόν. Τὸ σὸν εἶναι ὁ λόγος σου, ἡ ὑπόσχεσίς σου.*

[6]) "Εθηκε *τὸ κύριον ὄνομα ἀντὶ τῆς ἀντωνυμίας ἐμὲ πρὸς ἔμφασιν.*

[7]) *Ἐὰν βέβαια οἱ θεοὶ δὲν ἀπατήσωσί με. Εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ ψεύδουσι, ἥτις δὲν προτιμᾶται ὑπὸ πολλῶν.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γῆ τῇδ' ὅδ' ἀνὴρ ὡς τελῶν[1] ἐφαίνετο. 630

ΘΗΣΕΥΣ.

τίς δῆτ' ἂν ἀνδρὸς εὐμένειαν[2] ἐκβάλοι
τοιοῦδ'; ὅτῳ[3] πρῶτον μὲν ἡ δορύξενος
κοινὴ παρ' ἡμῖν αἰέν ἐστιν ἑστία·
ἔπειτα[4] δ' ἱκέτης δαιμόνων ἀφιγμένος
γῇ τῇδε κἀμοὶ δασμὸν[5] οὐ σμικρὸν τίνει. 635
ἀγὼ[6] σεβισθεὶς οὔποτ' ἐκβαλῶ χάριν
τὴν τοῦδε, χώρᾳ δ' ἔμπαλιν[7] κατοικιῶ.

[1]) Ἥτο φανερός, ὅτι θὰ δώσῃ, θὰ παράσχῃ.

[2]) Δύναται νὰ ἀποκρούσῃ τὴν φιλοφροσύνην. Ὁ Nauck θεωρεῖ τὴν λέξιν ὡς ἀνάρμοστον καὶ προτείνει, ὅπως γραφῇ ξυνουσίαν. Νομίζομεν, ὅτι ἡ φιλοφροσύνη ἐνταῦθα ἁρμόζει.

[3]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ὑπάρχει γενικὴ ὅτου, ἀλλ' ἡ δοτικὴ εἰσῆχθη ἐκ τοῦ Σουΐδα ἐν λ. δορύξενος. Ἡ σύνταξις ἔχει οὑτωσί· ὅτῳ ἡ δορύξενος ἑστία παρ' ἡμῖν αἰέν ἐστι κοινὴ (ἡμῖν). Φαίνεται, ὅτι ἐννοεῖ τὴν δημοσίαν ξενίαν (δηλ. τὸ δορύξενος εἶναι ἀντίθετον τοῦ ἰδιόξενος κατὰ τὸν Ellendt). Οὕτως ἐννοεῖ συμμαχίαν καὶ ἐπιμαχίαν τῶν Λαβδακιδῶν καὶ τῶν Αἰγειδῶν. Ξενία τῶν εἰρημένων γενῶν λέγεται καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτισ· 930. Διὰ τοῦτο φαίνεται παράδοξον, ὅτι ὁ Οἰδίπους ἀγνοεῖ τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν (στίχ 66) καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Θησέως (στίχ. 69). Οἱ ἑρμηνευταὶ τοῦτο δὲν θεωροῦσιν ὡς ἀντίφασιν παρατηροῦντες, ὅτι ταῦτα ἠδύναντο νὰ μεταβληθῶσι κατὰ τὴν μακρὰν περιπλάνησιν.

[4]) Ἐπειδὴ ἔθηκε, τὸ πρῶτον μὲν — ἔπειτα δέ, ἔπρεπε καὶ ἡ πρότασις αὕτη νὰ ἦναι ἀναφορική, ἀλλὰ κατέστησε ταύτην ἀνεξάρτητον. Δαίμονας λέγει τὰς Εὐμενίδας.

[5]) Δασμὸς εἶναι ὁ φόρος, ἐνταῦθα δὲ ἡ εὐεργεσία.

[6]) Ἐννοεῖ τὴν ξενίαν καὶ τὴν ἱκετείαν τῶν Εὐμενίδων. Ἐπειδὴ τὸ σεβισθεὶς λαμβάνεται ἐν ἐνεργητικῇ σημασίᾳ, ὁ Blaydes ἔτρεψε τὴν φράσιν εἰς ἄγωγε σεφθείς, ὡς παρὰ Πλάτ. ἐν Φαίδρ. 254 B "ἰδοῦσα δὲ ἔδεισέ τε καὶ σεφθεῖσα ἀνέπεσεν ὑπτία„. Τὸ ῥῆμα ὅμως ἔχει ἐνεργητικὴν σημασίαν καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἱκέτισ. 933.

[7]) Ἔνιοι τῶν κριτικῶν προσκρούσαντες εἰς τὴν λέξιν γράφουσιν ἔμπολιν, ὡς ὁ Musgrave, ἢ ἔμπεδον ἢ ἔμπα νιν. Ἀλλ' οὐδεμία διόρθωσις εἶναι ἀναγκαία· διότι κατὰ τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει· "Οὐκ ἐκβάλλω, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ὑποδέχομαι„. Τοιαύτην σημασίαν ἔχει ἡ λέξις καὶ παρὰ Ξενοφ. ἐν Κύρ. Παιδ. VIII, 4, 32 "δοκοῦσιν οὗτοι τοὔμπαλιν οὗ βούλονται ἐφέλκεσθαι„. Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 39.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰ δ' ἐνθάδ'[1] *ἡδὺ τῷ ξένῳ μίμνειν, σέ νιν*
τάξω φυλάσσειν, εἴτ' ἐμοῦ στείχειν μέτα[2]
τόδ' ἡδύ, τούτων[3]*, Οἰδίπου, δίδωμί σοι* 640
κρίναντι χρῆσθαι[4]*· τῇδε γὰρ ξυνοίσομαι*[5]*.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὦ Ζεῦ, διδοίης τοῖσι τοιούτοισιν εὖ[6]*.*

ΘΗΣΕΥΣ.

τί δῆτα χρῄζεις; ἢ δόμους στείχειν ἐμούς;[7]

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

εἴ μοι Θέμις γ' ἦν[8]*· ἀλλ' ὁ χῶρός ἐσθ' ὅδε*[9]*,*

ΘΗΣΕΥΣ.

ἐν ᾧ τί πράξεις; οὐ γὰρ ἀντιστήσομαι. 645

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἐν ᾧ κρατήσω[10] *τῶν ἔμ' ἐκβεβληκότων.*

1) *Δηλαδὴ ἐν τῷ Κολωνῷ. Ὁ Θησεὺς λέγων σὲ ἐννοεῖ τὸν χορόν. Ἡ αἰτιατικὴ ν ι ν ἀνήκει εἰς τὸ φυλάσσειν.*

2) *Ἐνταῦθα ὁ* Nauck *τίθησι τελεῖαν στιγμὴν καὶ τοὺς δύο ἑπομένους στίχους θεωρεῖ νόθους, διότι οὐδὲν νέον προσθέτουσιν. Κατὰ τὴν στίξιν ταύτην ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως· εἴτε μετ' ἐμοῦ στείχειν ἡδὺ τῷ ξένῳ ἐστί, στειχέτω μετ' ἐμοῦ.*

3) *Ὑπάρχει ἀνακόλουθόν τι· διότι διὰ τῆς ἀντωνυμίας ταύτης ἐπαναλαμβάνει καὶ τὰς δύο ὑποθέσεις, ἐν ᾧ ἡ πρώτη ἔσχεν ἤδη τὴν ἀπόδοσιν αὐτῆς.*

4) *Ἐξυπακούεται τὸ ἀντικείμενον ὁ π ο τ έ ρ ῳ β ο ύ λ ε ι.*

5) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Συμπράξομαι, ὡς σὺ βούλει". Δύναται ὅμως κυριολεκτικῶς νὰ ἐξηγηθῇ· τοιουτοτρόπως θὰ συμφωνήσω.*

6) *Εὔχομαι νὰ δίδῃς εἰς τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους ἀγαθά.*

7) *Ἐκ φιλοφροσύνης δὲν προβάλλει τὴν ἄλλην πρότασιν, ἀλλὰ τήνδε.*

8) *Ἐξυπακούεται ἡ ἀπόδοσις, ἔστειχον ἂν εἰς τοὺς σοὺς δόμους. Ὁ Οἰδίπους δὲν θέλει νὰ καταλίπῃ τὸ τέμενος, ἐν ᾧ κατὰ τὸ μάντευμα, ἔμελλε νὰ ἀποθάνῃ· στίχ.* 45.

9) *Ἐνταῦθα διακόπτεται ὑπὸ τοῦ Θησέως.*

10) *Φαίνεται, ὅτι ἐννοεῖ ἦτταν τῶν Θηβαίων, ὡς γίνεται δῆλον ἐν στίχ.* 605. *Κατὰ τὸν* Nauck *ἀντὶ τοῦ κ ρ α τ ή σ ω ἔπρεπε νὰ ἦναι κρατήσεις. Νομίζομεν, ὅτι ἡ λέξις ἔχει καλῶς διότι τῆς μάχης θέλει μετάσχει καὶ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΘΗΣΕΥΣ.

μέγ' ἂν λέγοις δώρημα[1] *τῆς ξυνουσίας.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

εἰ σοί γ' ἅπερ φῂς[2] *ἐμμενεῖ τελοῦντί μοι.*

ΘΗΣΕΥΣ.

θάρσει τὸ[3] *τοῦδέ γ' ἀνδρός· οὔ σε μὴ προδῶ.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

οὕτοι σ' ὑφ' ὅρκου[4] *γ', ὡς κακόν, πιστώσομαι.* 650

ΘΗΣΕΥΣ.

οὐκ οὖν πέρα γ' ἂν οὐδὲν[5] *ἢ λόγῳ φέροις.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

πῶς οὖν ποιήσεις;[6]

ΘΗΣΕΥΣ.

τοῦ μάλιστ'[7] *ὄκνος σ' ἔχει;*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἥξουσιν ἄνδρες

ὁ Οἰδίπους, ὅστις καὶ νεκρὸς θέλει πίει τὸ αἷμα τῶν Θηβαίων, ἐν στίχ. 322.

1) *Ἐννοεῖ τὴν κατὰ τῶν Θηβαίων νίκην. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Εἰ δύναιο κρατεῖν τῶν ἐχθρῶν ἐνθάδε μένων, μέγα ἂν δώρημα λέγοις τῆς ἐνταῦθα διατριβῆς„.*

2) *Εἶναι τὸ ὑποκείμενον τοῦ ἐμμενεῖ. Ἐὰν διατηρηθῇ στερεὰ ἡ ὑπόσχεσις εἰς σὲ βεβαίως, ἵνα μοι ἐκτελέσῃς ταύτην. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Εἰ ἐμμένει σοι τὰ ἐπαγγελθέντα„.*

3) *Ἡ αἰτιατικὴ δηλοῖ τὸ κατά τι. Λέγει τόνδε ἄνδρα ἀντὶ νὰ εἴπῃ ἐμέ. "Εχε θάρρος ὡς πρὸς ἐμέ.*

4) *Δὲν διαφέρει τῆς δοτικῆς ὅρκῳ, δὲν θὰ σε καταστήσω πιστὸν δι' ὅρκου βέβαια, ὡς ἐὰν ἦσο κακός. Ὁ Σοφοκλῆς ἀποφεύγει τοὺς ὅρκους, ὡς καὶ ἐν Φιλοκτήτ.* 811 *"οὐ μὴν σ' ἔνορκόν γ' ἀξιῶ θέσθαι, τέκνον„.*

5) *Ἐξυπακούεται τὸ ὑφ' ὅρκου. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Οὐκ ἂν πλέον λάβοις ὁρκίσας με ἢ λόγῳ πιστεύσας„. Τοῦτο δηλοῖ τὸ εὐγενὲς ἦθος τοῦ Θησέως. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν λέγεται παρ' Αἰσχύλῳ ἐν ἀποσπάσμ.* 385 *"οὐκ ἀνδρὸς ὅρκοι πίστις, ἀλλ' ὅρκων ἀνήρ„.*

6) *Τῶν ἀντιλαβῶν γίνεται χρῆσις ἐν ζωηρῷ διαλόγῳ.*

7) *Τὸ μὲν μάλιστα δηλοῖ ἰσχυρότατα, τὸ δὲ ὄκνος φόβον.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΘΗΣΕΥΣ.

ἀλλὰ τοῖσδ'[1] *ἔσται μέλον.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὅρα με λείπων[2]

ΘΗΣΕΥΣ.

μὴ δίδασχ' ἃ χρή με δρᾶν[3].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ὀκνοῦντ'[4] *ἀνάγκη*

ΘΗΣΕΥΣ.

τοὐμὸν οὐκ ὀκνεῖ κέαρ. 655

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

οὐκ οἶσθ' ἀπειλάς[5]

ΘΗΣΕΥΣ.

οἶδ' ἐγώ σε μή τινα

ἐνθένθ' ἁπάξοντ' ἄνδρα πρὸς βίαν ἐμοῦ[6].

[1]) *Ἀλλ' οὗτοι δὰ θέλουσι φροντίσει. Ἐννοεῖ τοὺς Κολωνιάτας, περὶ ὧν ὁ Θησεὺς εἶπεν, ὅτι θέλουσι φυλάξει τὸν Οἰδίποδα ἐν στίχ.* 638.

[2]) *Ὁ Οἰδίπους δὲν ἐπέρανε τὸν ἑαυτοῦ λόγον, διότι διεκόπη ὑπὸ τοῦ Θησέως. Οὗτος ἴσως ἤθελε νὰ εἴπῃ, ὅτι βλέπεις, ὅτι με καταλείπεις λείαν τῶν ἐχθρῶν μου. Λέγει τοῦτο ὁ Οἰδίπους, διότι ὁ Θησεὺς εἶπεν, ὅτι οἱ Κολωνιᾶται θέλουσι φροντίσει, δηλ. αὐτὸς θέλει ἀπέλθει. Ὁ Οἰδίπους ὅμως δὲν ἔχει πεποίθησιν εἰς τὰς δυνάμεις αὐτῶν.*

[3]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται, ὡς ὑπάρχει ἐν τῷ κειμένῳ, ἀλλ' ὁ* Spengel *εἴκασε 'μ' ὁρᾶν, ὅπως λέγηται ἐν σχέσει πρὸς τὸ προηγούμενον ὅρα. Νομίζομεν, ὅτι ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία· διότι ὁ Θησεὺς πεποιθὼς εἰς τὴν ἑαυτοῦ πρόνοιαν ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας τοῦ ἱκέτου, δὲν δέχεται διδασκαλίαν περὶ τοῦ πρακτέου.*

[4]) *Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσίν· ὀκνοῦντα ἐμὲ ἀνάγκη ἐστὶ διδάσκειν σε.*

[5]) *Τινὲς τῶν ἑρμηνευτῶν θέτουσι τελείαν στιγμὴν μετὰ τὴν λέξιν ταύτην· νομίζομεν ὅμως, ὅτι ὀρθότερον ποιοῦσιν οἱ παραλείποντες ταύτην· διότι ὁ λόγος διακόπτεται πάλιν ὑπὸ τοῦ Θησέως. Ἐννοεῖ τὰς ἀπειλὰς τῶν Θηβαίων. Ὅρα στίχ.* 396.

[6]) *Βιαζόμενος ἐμέ, χωρὶς νὰ θέλω ἐγώ. Τὸ ὄνομα βία συχνάκις συντάσσεται πρὸς γενικήν, ὡς ἐν*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πολλαὶ[1] *δ' ἀπειλαὶ πολλὰ δὴ μάτην ἔπη*
θυμῷ κατηπείλησαν· ἀλλ' ὁ νοῦς ὅταν
αὐτοῦ[2] *γένηται, φροῦδα τἀπειλήματα.* 660
κείνοις[3] *δ' ἴσως, κεἰ δεῖν' ἐπερρώσθη*[4] *λέγειν*
τῆς σῆς ἀγωγῆς[5]*, οἷδ' ἐγώ, φανήσεται*
μακρὸν τὸ δεῦρο πέλαγος[6] *οὐδὲ πλώσιμον.*
θαρσεῖν μὲν οὖν ἔγωγε κἄνευ[7] *τῆς ἐμῆς*
γνώμης[8] *ἐπαινῶ, Φοίβος εἰ προὔπεμψέ σε·* 665

στίχ. 854. "οὔτε πρόσθεν εἰργάσω βίᾳ φίλων„, καὶ ἐν Ἀντιγόν. 59 "εἰ νόμου βίᾳ„.

[1]) *Αἱ ἀπειλαὶ ἐνταῦθα προσωποποιοῦνται, ὁ δὲ Σχολιαστὴς ἀφαιρῶν τὴν προσωποποιΐαν ἐξηγεῖ· "Ἀντὶ τοῦ, πολλοὶ ἄνθρωποι πολλὰ ἀπειλήσαντες ἐκ θυμοῦ, πέψαντες τὸν θυμὸν καὶ τὸν καθεστηκότα νοῦν ἀναλαβόντες ἐπαύσαντο τῶν ἀπειλῶν„. Ἡ φράσις ὅμως φαίνεται κακόζηλος τοῖς κριτικοῖς, ἐξ ὧν ὁ μὲν* Schneidewin *εἰκάζει πολλοὶ δὲ πολλοῖς, ὁ δὲ* Hartung *πολλοὶ δ' ἀπειλῶν πολλὰ δὴ μάτην ἔπη. Αἱ διορθώσεις δὲν εἶναι κακαί, ἀλλὰ δὲν φαίνονται καὶ ἀναγκαῖαι.*

[2]) *Κατὰ τὸν* Bellermann *ἡ φράσις εἶναι ἀντίθετος πρὸς τήν· ὁ νοῦς ἐξίσταται ἐν Ἀντιγόν. 564 καὶ ἐξηγεῖ ὅταν ὁ νοῦς ἐπανέλθῃ εἰς ἑαυτόν. Νομίζομεν, ὅτι σημαίνει· ὅταν ὁ νοῦς γείνῃ κύριος ἑαυτοῦ. Διότι ὑποτίθησιν, ὅτι ὁ πολλὰς ἀπειλὰς λέγων δὲν ἐξουσιάζει ἑαυτόν.*

[3]) *Ἐννοεῖ τοὺς Θηβαίους, περὶ ὧν ἐγένετο λόγος ἐν στίχ. 606. Ἡ δοτικὴ ἀνήκει εἰς τὸ φανήσεται.*

[4]) *Ἰσοδυναμεῖ τῷ ἐκεῖνοι ἐπερρώσθησαν λέγειν=ἐνεδυναμώθησαν, ἔλαβον θάρρος, ὥστε νὰ λέγωσιν.*

[5]) *Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ λέγειν, ὅπερ ἐνίοτε συντάσσεται πρὸς γενικὴν ἄνευ τῆς περί, ὡς ἐν Ὀδυσσ. Λ, 174 "εἰπὲ δέ μοι πατρός τε καὶ υἱέος, ὃν κατέλειπον„. Ἐννοεῖ τὴν τολμηρὰν ἀπόφασιν τῶν Θηβαίων, ὅπως ἀπαγάγωσι τὸν Οἰδίποδα ἄνευ τῆς θελήσεως τοῦ Θησέως. Ἡ ἑπομένη πρότασις κεῖται παρενθετικῶς.*

[6]) *Παραβάλλει τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἐκ Θηβῶν εἰς Ἀθήνας ἕνεκα τῶν κινδύνων πρὸς πέλαγος μακρὸν καὶ ἄπλουν. Τοῦτο δὲ ποιεῖ πρὸς σαρκασμόν. Ἀντὶ τοῦ πλώσιμον ὁ μὲν* Meineke *γράφει πλεύσιμον ὁ δὲ* Herwerden *πλώϊμον.*

[7]) *Καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς ἐμῆς θελήσεως νὰ σ' ὑπερασπίσω.*

[8]) *Ἔνιοι κριτικοὶ νομίζοντες, ὅτι ἡ γραφὴ δὲν εἶναι ὀρθή, διορθοῦσι ταύτην, καὶ ὁ μὲν* Meineke *γράφει ῥώμης, ὁ δὲ* Herwerden *λόγχης ἢ αἰχμῆς. Τὸ ἐπαινεῖν ἐνταῦθα ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ παραινεῖν, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 1321 "σιγᾶν ἐπῄνεσ'„. "Οτι ὁ Οἰδίπους ἐπέμ-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅμως δὲ κἀμοῦ μὴ παρόντος οἶδ' ὅτι [1]
τοὐμὸν φυλάξει σ' ὄνομα μὴ πάσχειν κακῶς.

ΧΟΡΟΣ.

Στροφὴ α'.

εὐΐππου [2], ξένε, τᾶσδε χώ-
ρας ἵκου τὰ κράτιστα γᾶς ἔπαυλα[3],
τὸν ἀργῆτα [4] Κολωνόν, ἔνθ' 670
ἀ λίγεια μινύρεται [5]

φθη ὑπὸ τοῦ Φοίβου, ὑπεδηλώθη ἐν στίχ. 623.

[1]) *Οὐχὶ ἀφυῶς* ὁ Mähly εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ἴσθ' ὅτι. *Διότι τὸν Οἰδίποδα πρόκειται νὰ ἐνθαρρύνῃ.*

[2]) *Ἐν τῷ στασίμῳ ὁ χορὸς ὑπερήφανος διὰ τὴν προστασίαν, ἣν ὁ Θησεὺς ὑπέσχετο τῷ δυστυχεῖ Οἰδίποδι, ὑμνεῖ μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὸν δῆμον αὐτοῦ καὶ τὰς Ἀθήνας. Τὸ ᾆσμα τοῦτο μαρτυρεῖ τὸ κάλλος τῆς φύσεως τῆς Ἀττικῆς ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Σοφοκλέους. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 824 καὶ ἑξῆς. Πρὸς δὲ τὰ χωρία ταῦτα δεικνύουσιν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι εἶχον αἴσθησιν πρὸς τὸ κάλλος τῆς φύσεως. Λέγεται, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς τὸ στάσιμον τοῦτο ἀνέγνω ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ὅτε ἐνεκαλεῖτο ὑπὸ τοῦ Ἰοφῶντος ὡς ὑπὸ τοῦ γήρως παραφρονῶν, Πλούταρχ. Ἠθικ. σελ. 785 Α· "Σοφοκλῆς δὲ λέγεται μὲν ὑπὸ τῶν υἱῶν παρανοίας δίκην φεύγων ἀναγνῶναι τὴν ἐν Οἰδίποδι τῷ ἐπὶ Κολωνοῦ πάροδον, ᾗ ἐστιν ἀρχή. Εὐΐππου ξένε—βάσσαις· θαυμαστοῦ δὲ τοῦ μέλους φανέντος, ὥσπερ ἐκ θεάτρου τοῦ δικαστηρίου προπεμφθῆναι μετὰ κρότου καὶ βοῆς τῶν παρόντων„. Περὶ τῆς ἀκριβείας τοῦ ἱστορήματος ἰδὲ εἰσαγωγήν μου εἰς Ἀντιγόν. σελ. 14. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐσεμνύνοντο, ὅτι εἶχον καλοὺς ἵππους, θεωροῦντες αὐτοὺς ὡς "ἄγαλμα τῆς ὑπερπλούτου χλιδῆς„ Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 466.

[3]) *Τὸ γᾶς ἔπαυλα κεῖται ἀντὶ μιᾶς λέξεως, ἐξ ἧς ἐξαρτᾶται ἡ γενικὴ χώρας. Ἡ γενικὴ γῆς ἐτέθη πρὸς δήλωσιν, ὅτι τὸ χωρίον ἐν τῇ πεδιάδι κεῖται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν παραλίαν. Κατὰ τὸν* Wunder *τὸ χωρίον ἰσοδυναμεῖ πρὸς τόδε· τὰ κράτιστα γῆς ἔπαυλά ἐστιν ἥδε ἡ εὔιππος χώρα, ἐφ' ἣν ἵκου, ὁ ἀργὴς Κολωνός.*

[4]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ λευκόγεων. Παρ' Ὁμήρῳ ἀναγινώσκεται ἐν Ἰλιάδ. Β, 647 "καὶ ἀργινόεντα Λύκαστον„, ἔνθα ὁ Εὐστάθιος παρατηρεῖ· "Ἀργιλώδης γάρ που ἡ ἐκεῖσε γῆ, ταυτὸν δὲ ἀργινόεντα εἰπεῖν καὶ ἀργιλώδη διὰ τὴν τοῦ ν καὶ λ συγγένειαν„.*

[5]) *Τὸ ῥῆμα παραγόμενον ἐκ τοῦ μηνυρὸς σημαίνει διὰ λεπτῆς φωνῆς θρηνῶ ἢ ᾄδω, ὡς ἐνταῦθα.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θαμίζουσα μάλιστ'[1] ἀη-
δὼν χλωραῖς ὑπὸ βάσσαις,[2]
τὸν οἰνωπὸν[3] ἔχουσα κισ-
σὸν καὶ τὰν ἄβατον θεοῦ[4] 675
φυλλάδα[5] μυριόκαρπον ἀνήλιον
ἀνήνεμόν[6] τε πάντων
χειμώνων· ἵν' ὁ βακχιώ-
τας[7] ἀεὶ Διόνυσος ἐμβατεύει
θεαῖς[8] ἀμφιπολῶν τιθήναις. 680

[1]) *Παραπλησίαν ἔννοιαν εἶπεν ἐν στίχ.* 15 "πυκνόπτεροι δ' εἴσω κατ' αὐτὸν εὐστομοῦσ' ἀηδόνες„.

[2]) *Βῆσσα εἶναι ἡ στενὴ κοιλάς, ἡ φάραγξ. Ἡ ὑπὸ ἐνταῦθα κεῖται ἀντὶ τῆς ἐν, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Ξ*, 279 "θεοὺς δ' ὀνόμηνεν ἅπαντας τοὺς ὑποταρταρίους„, *ἔνθα ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ* "τοὺς ἐν τῷ Ταρτάρῳ ὄντας· οὐδὲν γάρ ἐστιν ὑπὸ Τάρταρον„.

[3]) *Ἡ κοινὴ γραφὴ εἶναι, τὸν οἰνῶπ' ἀνέχουσα κισσόν. Τὴν γραφὴν ταύτην ἔχων ὑπ' ὄψει ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ* "ἄνω ἔχουσα ... ὑπὲρ ἑαυτὴν ἔχουσα τὸ φυτόν„. *Ἀλλὰ τὸ οἰνώψ εὕρηται παρὰ Σοφοκλεῖ μόνον ἐν Οἰδίπ. τυράνν.* 212 "οἰνῶπα Βάκχου εὐιον„, *καὶ οἱ κριτικοὶ προσκρούουσιν εἰς τὴν λέξιν, ἐξ ὧν ὁ μὲν* Dindorf *εἰκάζει οἰνῶπα νέμουσα, ὁ δὲ* Hermann *οἰνωπὸν ἔχουσα. Οἰνωπὸς λέγεται ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ οἴνου, σκοτεινόν, ἀμαυρόν. Ἐλέγετο, ὅτι ὁ κισσὸς τὸ πρῶτον ἐφάνη ἐν Ἀχαρναῖς Παυσαν. Ι*, 31 "ἔστι δ' Ἀχαρναίοις δῆμος· οὗτοι θεῶν Ἀπόλλωνα τιμῶσιν Ἀγυιέα καὶ Ἡρακλέα ... τὴν δὲ Ἱππίαν Ἀθηνᾶν ὀνομάζουσι, καὶ Διόνυσον μελπόμενον, καὶ Κισσὸν τὸν αὐτὸν θεόν, τὸν κισσὸν τὸ φυτὸν ἐνταῦθα πρῶτον φανῆναι λέγοντες„.

[4]) *Ἔννοεῖ τὸν κισσοφόρον Διόνυσον. Δὲν μνημονεύεται, ὅτι ἐν Κολωνῷ ὑπῆρχεν ἱερὸν τοῦ Διονύσου, ὅμως τὴν ὕπαρξιν τούτου ποιεῖ πιθανὴν ὁ κισσὸς καὶ ἡ ἄμπελος (στίχ.* 54).

[5]) *Φυλλάδα λέγει τὸ δασὺ ἄλσος, τὴν λόχμην, ἐν ᾗ ὑπῆρχον δένδρα παράγοντα ἄπειρα εἴδη καρπῶν. Ἡ φυλλὰς ἦτο ἀνήλιος διὰ τὴν δασύτητα τῶν φύλλων.*

[6]) *Τὸ ἐπίθετον περιέχει πλεονασμόν, ὡς ἐν τοῖς ἀφόρητος κωκυμάτων, ἄχαλκος ἀσπίδων, ἄσκευος ἀσπίδων. Ὁμοίαν περιγραφὴν ποιεῖ ὁ Ὅμηρος ἐν Ὀδυσσ. Ε*, 478 "τοὺς μὲν ἄρ' οὔτ' ἀνέμων διάει μένος ὑγρὸν ἀέντων, οὔτε ποτ' ἠέλιος φαέθων ἀκτῖσιν ἔβαλλεν, οὔτ' ὄμβρος περάασκε διαμπερές„.

[7]) *Ὁ Διονύσιος λέγεται καὶ Βακχεῖος θεὸς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 1105

[8]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται θείαις, ἀλλ' ὁ* Elmsley

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀντιστροφὴ α'.

θάλλει[1] δ' οὐρανίας ὑπ' ἄ-
χνας ὁ καλλίβοτρυς[2] κατ' ἦμαρ ἀεὶ
νάρκισσος, μεγάλαιν θεαῖν
ἀρχαῖον στεφάνωμ', ὅ τε
χρυσαυγὴς κρόκος[3]· οὐδ' ἄϋ- 68
πνοι κρῆναι μινύθουσιν[4]
Κηφισοῦ νομάδες[5] ῥεέ-

ἔτρεψεν εἰς θεᾶς, ὅπερ δέχονται οἱ ἐκδόται ἕνεκα τοῦ μέτρου. Θεαὶ τιθῆναι εἶναι αἱ Νυσαῖαι νύμφαι, αἵτινες ἦσαν τροφοὶ τοῦ θεοῦ. Ἐξήγησις τῆς ἀ στροφῆς· Ἦλθες, ὦ ξένε, εἰς τὸν ἄριστον τόπον ταύτης δὰ τῆς χώρας τῆς ὡραίους ἵππους ἐχούσης, δηλ. εἰς τὸν λευκόγειον Κολωνόν, ὅπου ἡ ὀξύφωνος ἀηδὼν ψάλλει συχνότατα ἐρχομένη εἰς τὰς χλοερὰς φάραγγας, κατοικοῦσα τὸν βαθυπράσινον κισσὸν καὶ τὸ ἀπάτητον τοῦ θεοῦ φύλλωμα τὸ ἀναριθμήτους καρποὺς ἔχον, ὅπερ οὔτε ὑπὸ τοῦ ἡλίου, οὔτε ὑπὸ κανενὸς ἀνέμου προσβάλλεται, ὅπου ὁ βακχεῖος Διονύσιος ἐμβαίνει πάντοτε ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὰς θείας τροφούς.

[1]) Διὰ τῶν ἑπομένων δὲν περιγράφει τὸ ἱερὸν τοῦ Διονύσου, ἀλλὰ τὰ πέριξ τοῦ Κολωνοῦ.

[2]) Τὸ δεύτερον συνθετικὸν εἶναι τὸ βότρυς, ἀλλ' ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ τὸ ἄνθος τοῦ ναρκίσσου, ὅπερ ὁμοιάζει πρὸς βότρυν. Ἡ φράσις κατ' ἦμαρ ἀεὶ δηλοῖ πάντοτε ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, ὡς μετ' ὀλίγον ἐν στίχ. 688. Μεγάλαι θεαὶ εἶναι ἡ Δημήτηρ καὶ ἡ Περσεφόνη, Παυσαν. VIII. 31, 4 "αἱ δέ εἰσιν αἱ Μεγάλαι θεαὶ Δη μήτηρ καὶ Κόρη„. Ἡ Κόρη ἠγάπ τὸν Νάρκισσον καὶ κατὰ τὸν Σχ λιαστήν· "συλλέγουσαν γοῦν φασ αὐτὴν τὸν νάρκισσον ἁρπασθῆναι„.

[3]) Ὁ Σοφοκλῆς καὶ ἐν τῇ Νιόβ τὸν κρόκον ἀνέθετε τῇ Δήμητρι.

[4]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Δη γουσι τοῦ ῥεῖν„. Προτιμότερον ὅμω νὰ ἐξηγήσωμεν κυριολεκτικῶς, ὅλ γοστεύουσιν.

[5]) Τὸ ὄνομα ἔχει ἐνεργητικὴ σημασίαν, ὡς τὸ φορβὰς ἐν Φιλο κτήτ. 700. Περὶ τὴν σύνταξιν κα ἑρμηνείαν ὑπάρχει διαφωνία παρ τοῖς ἑρμηνευταῖς, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν τὴ γενικὴν Κηφισοῦ συντάσσουσι τ κρῆναι, ἄλλοι δὲ τῷ ῥεέθρων. Ο τὴν δευτέραν ἑρμηνείαν δεχόμενο ἐξηγοῦσι τὰς κρήνας ὡς ὀχετοὺ διανέμοντας τὰ ὕδατα τοῦ Κηφισοῦ Ἀλλ' ὁ Bellermann παρατηρεῖ, ὅτ τὸ ὄνομα κρήνη δὲν σημαίνει ὀχε τόν, ἀλλὰ πάντοτε πηγήν. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι τὸ νομὸς δὲν ἁρμόζει εἰς τὰς πηγάς, ἀλλ' εἰς τοὺς ὀχετούς, οἵ τινες διανέμουσι τὰ ὕδατα τοῦ πο ταμοῦ. Καὶ νῦν οἱ τοιοῦτοι ὀχετοὶ ὀνομάζονται νομοί.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θρων, ἀλλ' αἰὲν ἐπ' ἤματι
ὠκυτόκος[1] πεδίων ἐπινίσσεται
ἀκηράτῳ σὺν ὄμβρῳ
στερνούχου[2] χθονός· οὐδὲ Μου-
σᾶν χοροί νιν[3] ἀπεστύγησαν, οὐδ' αὖ
χρυσάνιος Ἀφροδίτα.

Στροφὴ β'.

ἔστιν δ' οἷον ἐγὼ γᾶς Ἀσίας[4] οὐκ ἐπακούω
οὐδ' ἐν τᾷ μεγάλᾳ Δωρίδι νάσῳ Πέλοπος πώποτε
βλαστὸν

[1]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "ὠκυτόκα ποιῶν τὰ πεδία καὶ ἔγκαρπα". Ἡ γενικὴ πεδίων ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐπινίσσεται, ὅπερ συνιάσεται γενικῇ, ὡς τὸ ἐπιβαίνειν πατρίδος καὶ τὰ τοιαῦτα.

[2]) Τὴν παχεῖαν καὶ εὔφορον γῆν παραβάλλει πρὸς στέρνον. Καὶ ὁ Ἡσίοδος ἐν Θεογον. 117 λέγει "γαῖα εὐρύστερνος" καὶ ὁ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδ. Ι, 141 τὸ Ἄργος "οὔθαρ ἀρούρης". Ὁ Hermann γράφει σπερμούχου χθονός, ὅπερ οὔτε πιθανὸν οὔτε ἀναγκαῖον νομίζομεν. Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ πεδίων.

[3]) Ἀναφέρεται εἰς τὴν προηγουμένην χθόνα, δηλ. τήνδε τὴν χώραν. Ὁ Παυσανίας Ι, 30, 2 μνημονεύει, ὅτι ἐνταῦθα ὑπῆρχε βωμὸς τῶν Μουσῶν· "ἔστι δὲ καὶ Μουσῶν βωμός, καὶ ἕτερος Ἑρμοῦ, καὶ ἔνδον Ἀθηνᾶς". Ναὸς τῆς Ἀφροδίτης ἐνταῦθα δὲν μνημονεύεται. Ἐξήγησις τῆς ἀντιστροφῆς· Θάλλει δὲ διὰ τὴν δρόσον τοῦ οὐρανοῦ πάντοτε καὶ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ὁ καλλίκαρπος νάρκισσος, παλαιὸν στεφάνωμα τῶν μεγάλων θεαινῶν καὶ ὁ ὡς χρυσὸς λάμπων κρόκος· οὐδ' οἱ ἀκαταπαύστως ῥέοντες ὀχετοὶ ὀλιγοστεύουσι διανέμοντες τὰ ὕδατα τοῦ Κηφισοῦ, ἀλλὰ πάντοτε καθ' ἑκάστην περιρρέει (ὁ Κηφισὸς) τὰς πεδιάδας τῆς ἐφόρου γῆς μετὰ καθαροῦ ὕδατος κάμνων ταχυτέραν τὴν βλάστησιν· οὐδὲ οἱ χοροὶ τῶν Μουσῶν ἐμίσησαν αὐτήν, οὐδὲ πάλιν ἡ χρυσᾶς ἡνίας ἔχουσα Ἀφροδίτη.

[4]) Ἡ γενικὴ δὲν εἶναι τοπική, ὡς ἡ ἑπομένη ἐμπρόθετος δοτικὴ ἐν νάσῳ, ἀλλ' ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ οἷον φύτευμα. Τοιαύτη ἀνωμαλία ὑπάρχει καὶ ἐν Ὀδυσσ. Φ, 107 "οἵη νῦν οὐκ ἔστι γυνὴ κατ' Ἀχαιίδα γαῖαν, οὔτε Πύλου ἱερῆς οὔτ' Ἄργεος οὔτε Μυκήνης".

[5]) Κατὰ τοὺς ἑρμηνευτὰς διὰ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Πελοποννήσου προτίθεται ὁ ποιητὴς νὰ δηλώσῃ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν, ὡς περ καὶ ὁ Αἰσχύλος ἐν Εὐμενίσ. 698 "οὔτ' ἐν Σκύθαισιν οὔτε Πέλοπος ἐν τόποις". Καθ' ἡμᾶς δὲν ἔχει οὕτως· διότι ἡ ἀνατολὴ καὶ ἡ δύσις δὲν ἁρμόζουσιν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φύτευμ' ἀχείρωτον | αὐτόποιον,

ἐνταῦθα. Ὁ ποιητὴς λαμβάνει δύο ὁμολογουμένως εὐφορωτάτας χώρας, τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Πελοπόννησον, ὅπως διὰ τῆς παραβολῆς δείξῃ τὴν ὑπεροχὴν τῆς Ἀττικῆς ἐλαίας. Ἐπὶ τοῦ Οἰδίποδος ἡ Πελοπόννησος δὲν ἦτο Δωρική, ἀλλὰ τοιαύτη ἐγένετο βραδύτερον, ὡς λέγεται παρὰ Θουκυδίδ. I, 12 "Δωριῆς ὀγδοηκοστῷ ἔτει μετὰ τὴν Ἰλίου ἅλωσιν ξὺν Ἡρακλείδαις Πελοπόννησον ἔσχον". Τοῦτο εἶναι ἀναχρονισμός, ὡς καὶ ἐν στίχ. 1301 λέγεται "ἦλθον Ἄργος ἐς τὸ Δωρικὸν" καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ. 450 ἡ Πελοπόννησος λέγεται Δωρὶς ἅλα. Ἐπειδὴ ὁ στίχος οὗτος τῆς στροφῆς δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸν ἀντίστοιχον τῆς ἀντιστροφῆς, ὁ Nauck τίθησιν ἐν ἀγκύλαις τὴν φράσιν νάσῳ Πέλοπος πώποτε καὶ ἐν τῇ ἀντιστροφῇ τὴν φράσιν αὔχημα μέγιστον. Ἀλλ' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Bellermann, ὅτι παραδοχὴ τοιαύτης διπλῆς ἀποβολῆς πολλῶν συλλαβῶν ἐν δυσὶν ἀντιστοίχοις χωρίοις εἶναι λίαν ἀπίθανος. Ἄλλως ἡ φράσις δὲν περιέχει πλεονασμόν, ἀλλ' ὁ ποιητὴς σκοπεῖ, ὅπως ἐξάρῃ τὴν Πελοπόννησον. Ἡ δὲ ἔξαρσις αὕτη ἁρμόζει εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ προκειμένου χωρίου. Ὁ Hartung προσκρούει καὶ εἰς τὸ πώποτε, ὅπερ τρέπει εἰς πρὶν πώποτε· διότι παρατηρεῖ, ὅτι ἤθελεν εἶναι γελοῖον ψεῦδος, ἂν ὁ ποιητὴς ἔλεγεν, ὅτι ἡ ἐλαία οὐδαμοῦ ἄλλοθι ἢ ἐν τῇ Ἀττικῇ φύεται· τοὐναντίον εἶναι ὀρθόν, ἂν ὁ ποιητὴς ἔλεγεν, ὅτι ἡ ἐλαία οὐδαμοῦ πρότερον ἐφύη ἢ ἐν τῇ Ἀττικῇ. Τοῦτο λέγει καὶ ὁ Ἡρόδοτος V, 82 "Λέγεται δὲ καὶ ὡς ἐλαῖαι ἔσαν ἄλλοθι γῆς οὐδαμοῦ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἢ Ἀθήνῃσι". Κατὰ τὸν Hartung ἡ ἑρμηνεία αὕτη κυροῦται διὰ τῶν ἑπομένων· δηλ. ὅτι ἡ ἐλαία ἐν τῇ Ἀττικῇ ἄνευ φυτεύσεως ἀφ' ἑαυτῆς φύεται, ἐν ᾧ ἐν ἄλλαις χώραις τοῦτο γίνεται διὰ φυτεύσεως. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ προτεραιότητος τῆς φυτεύσεως, ἀλλὰ περὶ τοῦ αὐτοφυοῦς, ὅπερ δὲν συμβαίνει οὔτε ἐν τῇ Ἀσίᾳ, οὔτε ἐν τῇ Πελοποννήσῳ.

1) Τὰ ἄριστα χειρόγραφα ἔχουσιν ἀχείρωτον, ἀλλ' ἡ ἑρμηνεία τῆς λέξεως παρέχει δυσκολίαν· διότι σημαίνει τὸν ἀκαταδάμαστον, ἀλλ' ἡ σημασία αὕτη δὲν ἁρμόζει· διότι ἐνταῦθα ἔπρεπε νὰ σημαίνῃ τὸν μὴ φυτευθέντα δι' ἀνθρωπίνης χειρὸς ἢ τὸν μὴ καλλιεργούμενον, διότι ἡ ἐλαία ἄνευ καλλιεργείας αὐξάνει καὶ παράγει καρπούς. Ἀλλὰ τοιαύτην σημασίαν ἔχει ἐνταῦθα ἡ λέξις, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Πολυδεύκης II, 154 "ἀχείρωτον Σοφοκλῆς εἶπε τὸ ἀχειρούργητον". Κατὰ τὸν Bellermann τὸ χειρόω ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν, δηλ. χειρουργῶ, χειρίζω παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Σφηξ 443 "εἰ καὶ νῦν γε τούτῳ τὼν παλαιὼν δεσπότην πρὸς βίαν χειροῦσιν". Ἐπειδὴ ἡ ἑρμηνεία αὕτη δὲν ἤρεσε τῷ Nauck, ἔτρεψεν οὗτος τὴν λέξιν εἰς ἀγήρατον. Ἀντὶ τοῦ αὐτόποιον ὁ αὐτὸς κριτικὸς εἰκάζει ἀνθοποιόν, ἀλλ' ἡ εἰκασία εἶναι αὐθαίρετος· διότι ὁ ποιητὴς δὲν ἠδύνατο νὰ προσθέσῃ ἐπίθετον, ὅπερ ἀνήκει εἰς πάντα τὰ δένδρα. Αὐτόποιον σημαίνει ἀφ' ἑαυτοῦ φυόμενον, αὐτοφυές. Κατὰ τὸν μῦθον ἡ ἐλαία

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐγχέων φόβημα[1] *δαΐων,*
ὃ τᾷδε θάλλει μέγιστα[2] *χώρᾳ,* 700
γλαυκᾶς[3] *παιδοτρόφου φύλλον ἐλαίας·*
τὸ[4] *μέν τις οὔτε νεαρὸς οὔτε γήρᾳ*

ἠτο δῶρον τῆς Ἀθηνᾶς, ἤτις ἐρίζουσα πρὸς τὸν Ποσειδῶνα ἐπέτρεψεν, ὅπως βλαστήσῃ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως. Ἡ ἱερὰ αὕτη ἐλαία ἐκάη ἐπὶ τῶν Μηδικῶν, ἀλλὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν ἀνέβλαστεν ἐκ τοῦ στελέχους βλαστὸς πηχυαῖος, Ἡρόδοτ. 8, 55. *Αἱ πρῶται παραφυάδες μετεφυτεύθησαν ἐν Ἀκαδημίᾳ, Παυσαν. I,* 30, 2.

[1]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν ἡ φράσις αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἀρχιδάμου κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου· "ὅτι ἀπέσχοντο τῶν μορίων οἱ Λακεδαιμόνιοι, καὶ ἄλλοι ἱστοροῦσι καὶ Φιλόχορος, ὥστε ταῖς ἀληθείαις ἐγχέων αὐτὰς φόβημα τοῖς πολεμίοις γενέσθαι. Λακεδαιμόνιοι γὰρ ἐμβαλόντες ἐν τῇ Ἀττικῇ δέκα μυριάσι Πελοποννησίων καὶ Βοιωτῶν, ἡγουμένου Ἀρχιδάμου τοῦ Ζευξιδάμου, Λακεδαιμονίων βασιλέως, ἀπέσχοντο τῶν λεγομένων μορίων, Ἀθηνᾶν δείσαντες ὡς Ἀνδροτίων φησίν„.*

[2]) *Οὐχὶ ἀπιθάνως ὁ* Blaydes *τρέπει εἰς μάλιστα.*

[3]) *Συνήθως οἱ ἑρμηνευταὶ ἐξηγοῦσι διὰ τοῦ λαμπρᾶς, ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι κυριολεκτικῶς δύναται νὰ ἐξηγηθῇ διότι ὁ καρπὸς τῆς ἐλαίας ἔχει χρῶμα γλαυκόν. Καὶ ὁ Εὐριπίδης τὴν ἐλαίαν λέγει γλαυκὴν ἐν Τρῳάδ.* 802 *καὶ παρὰ Σοφοκλ. ἐν Τραχιν.* 702 *ἀναγινώσκεται "γλαυκῆς ὀπώρας ὥστε πίονος ποτοῦ χυθέντος„. Προσέτι νομίζομεν, ὅτι ὁ ποιητὴς μετεχειρίσθη τὸ ἐπίθετον τοῦτο, ὅπως ὑποδηλώσῃ τὸ δῶρον τῆς γλαυκώπιδος. Κατὰ τοὺς ἑρμηνευτὰς ἡ ἐλαία λέγεται παιδοτρόφος ἕνεκα τῆς χρήσεως τοῦ ἐλαίου ἐν τῇ παλαίστρᾳ. Τὴν ἔννοιαν ταύτην ὑποστηρίζει τὸ χωρίον τοῦ Ἡσυχίου· "Στέφανον ἐκφέρειν· ἔθος ἦν, ὁπότε παιδίον ἄρρεν γένοιτο παρὰ Ἀττικοῖς, στέφανον ἐλαίας τιθέναι πρὸ τῶν θυρῶν, ἐπὶ δὲ τῶν θηλειῶν ἔρια διὰ τὴν ταλασίαν„. Ἀλλὰ μάλις εἶναι πιστευτόν, ὅτι διὰ τὰ γυμνάσια ἡ ἐλαία λέγεται παιδοτρόφος. Ἔπρεπε τοὐλάχιστον νὰ ἦναι κουροτρόφος, εἰς ὃ τρέπει ὁ* Nauck, *ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν εἶναι πιθανόν. Ἔτι ἀπιθανώτερον λέγει ὁ* Bellermann *νομίζων, ὅτι ἡ ἐλαία λέγεται παιδοτρόφος, διότι πάντοτε νέους βλαστούς, παραφυάδας φύει. Ἀλλὰ δὲν εἶναι πιθανόν, ὅτι τοὺς βλαστοὺς ὠνόμασε παῖδας. Ἡμεῖς ἀποροῦμεν, ὅτι οἱ ἑρμηνευταὶ δὲν ἀκολουθοῦσι τῇ εὐθείᾳ ὁδῷ· παιδοτρόφος σημαίνει τὴν τρέφουσαν τοὺς παῖδας. Ἡ ἐλαία παράγει καρπούς, ἐξ ὧν ἐτρέφοντο οἱ παῖδες. Τὸ φύλλον ἐλαίας κατὰ τὸν* Nauck *εἶνε περιγραφὴ ὡς τὸ Ὀδυσσέως βίᾳ ἐν Φιλοκτήτ.* 314 *καὶ θεῶν σέβας ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 830. *Ὁ Αἰσχύλος ἐν Πέρσ.* 616 *λέγει "τῆς αἰὲν εὐφύλλοισι θαλλούσης κλάδοις ξανθῆς ἐλαίας καρπός„.*

[4]) *Δηλαδὴ τὸ φυτὸν τῆς ἐλαίας.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σημαίνων ἁλιώσει[1] *χερὶ πέρσας· ὁ γὰρ αἰὲν ὁρᾶν κύκλος*[2]
λεύσσει νιν[3] *μορίου Διὸς* 705
χἁ γλαυκῶπις[4] *Ἀθάνα.*

Ὁ Reisig *παρετήρησεν, ὅτι τὸ μὲν νεαρὸς ἀναφέρεται εἰς τὸν Ξέρξην, ὅστις ἀκμάζων ἐστρατεύσατο εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸ δὲ γήρᾳ σημαίνων εἰς τὸν Ἀρχίδαμον, ὅστις ἦτο ἤδη προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν, ὡς αὐτὸς λέγει παρὰ Θουκυδίδ. I, 80. Τὴν γνώμην ταύτην δέχονται πλεῖστοι ἑρμηνευταί. Ἀλλ' ὁ* Hartung *παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς δὲν λέγει περὶ τοῦ γενομένου, ἀλλὰ περὶ τοῦ μέλλοντος. Τοῦτο εἶναι μὲν ἀκριβές, ἀλλὰ περὶ τοῦ μέλλοντος κρίνει ἐκ τῶν γενομένων ἐπὶ τοῦ Ξέρξου (Ἡρόδοτ. Η',55) καὶ τοῦ Ἀρχιδάμου. Τὸ σημαίνειν δηλοῖ διατάσσειν, στρατηγεῖν, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Κ, 58 "υἱὸς σημαίνει φυλάκεσσι„ καὶ Ξ, 84 "αἴθ' ὄφελλες ἀεικελίου στρατοῦ ἄλλου σημαίνειν„. Ἡ δὲ δοτικὴ γήρᾳ σημαίνει ἐν τῷ γήρατι, ὡς παρὰ Θουκυδίδ.* IV, 26 "ὅσοι δὲ γαλήνῃ κινδυνεύσειαν, ἡλίσκοντο„ *καὶ* Ἰλιάδ. Β, 468 "ὅσσα τε φύλλα καὶ ἄνθεα γίγνεται ὥρῃ„. *Ἐνταῦθα ὑπάρχει ἀνωμαλία τις, διότι τὸ μὲν πρῶτον ἐδήλωσεν ἐπιθετικῶς, τὸ δὲ δεύτερον διὰ προσδιορισμοῦ· ἀλλὰ παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγόν,* 785 "φοιτᾷς ὑπερπόντιος ἔν τ' ἀγρονόμοις αὐλαῖς„ *καὶ ἐν Φιλοκτ.* 72 "οὐ μὲν πέπλευκας οὔτ' ἔνορκος οὐδενί, οὔτ' ἐξ ἀνάγκης, οὔτε τοῦ πρώτου στόλου„. Ὁ Hartung *τὸ χωρίον τρέπει εἰς οὔτ' ἦρος οὔτε γήρᾳ σημαίνων, ἀναφέρων τὸ πρᾶγμα οὐχὶ εἰς τὸν στρατηγόν, ἀλλ' εἰς τὴν ἐλαίαν, ἥτις δὲν δύναται νὰ κοπῇ οὔτε κατὰ τὸ ἔαρ, οὔτε κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἐπειδὴ ὁ στίχος διαφωνεῖ πρὸς τὸν τῆς ἀντιστροφῆς, οἱ κριτικοὶ ἐπινοοῦσι πολλὰς διορθώσεις.*

[1]) *Τὸ ῥῆμα παραγόμενον ἐκ τοῦ ἅλιος=μάταιος σημαίνει ματαιόνω, ἀφανίζω.*

[2]) *Ἐννοεῖ τὸν ὀφθαλμόν, ὡς ἐν Φιλοκτήτ.* 1354.

[3]) *Δηλαδὴ τὴν ἐλαίαν. Ζεὺς μόριος εἶναι ὁ ὑπερασπιστὴς τῶν μορίων, δηλ. τῶν ἱερῶν ἐλαιῶν κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Μόριον Δία εἶπεν τὸν ἐπόπτην τῶν μορίων ἐλαιῶν, καὶ ἔστιν ὁ λεγόμενος Μόριος Ζεὺς περὶ Ἀκαδήμειαν, ὡς φησιν Ἀπολλόδωρος· περὶ Ἀκαδήμειαν ἐστὶν ὅ τε τοῦ Καταιβάτου Διὸς βωμός, ὃν καὶ Μόριον καλοῦσι, τῶν ἐκεῖ μορίων παρὰ τὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἱέρον ἱδρυμένον„. Ἡ ἀρχαία παράδοσις ἀνῆγε τὸ ὄνομα εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ποσειδῶνος Ἁλιρρόθιον, ὅστις θελήσας διὰ πελέκεως νὰ κόψῃ τὴν ἐλαίαν (διὰ τὴν ἀντιζηλίαν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν) ἐφόνευσεν ἑαυτόν· "καὶ οὕτω μορία ἡ ἐλαία ἐκλήθη, ὡς μόρου παρεκτικήν„.*

[4]) *Μετεχειρίσθη τὸ ὄνομα τοῦτο, ὅπως ὑποδηλώσῃ τὸ δῶρον αὐτῆς, ὅπερ ἦτο ἡ γλαυκὴ ἐλαία. Ἐξήγησις τῆς β' στροφῆς· Φύεται ἐνταῦθα φυτόν, ὁποῖον ἐγὼ οὔτε ἐν τῇ Ἀσίᾳ οὔτε ἐν τῇ μεγάλῃ Δωρικῇ νήσῳ τοῦ Πέλοπος ἀκόμη καμμίαν φορὰν ἔχω ἀκούσει βλαστάνον ἄνευ τῆς*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀντιστροφὴ β'.

ἄλλον δ' αἶνον ἔχω ματροπόλει[1] *τᾷδε κράτιστον,*
δῶρον τοῦ μεγάλου δαίμονος[2]*, εἰπεῖν, χθονὸς αὔχημα*
μέγιστον, 710
εὔϊππον[3]*, εὔπωλον, εὐθάλασσον.*
ὦ παῖ Κρόνου, σὺ γάρ[4] *νιν εἰς*
τόδ' εἵσας[5] *αὔχημ', ἄναξ Ποσειδάν,*
ἵπποισιν τὸν ἀκεστῆρα[6] *χαλινὸν*

ιεργείας ἀνθρωπίνης χειρός, αὖ-
ὲς, ὅπερ εἶναι φόβητρον τῶν
ίτων τῶν πολεμίων, τὸ ὁποῖον
αύτην δὰ τὴν χώραν κατ' ἐξο-
θάλλει, ἡ τοὺς παῖδας τρέφουσα
κὴ ἐλαία· τοῦτο οὔτε νέος οὔτε
ν στρατηγὸς θέλει ἀφανίσει διὰ
μεως κόψας· διότι ὁ αἰωνίως
ων ὀφθαλμὸς τοῦ προστάτου τῶν
ῶν Διὸς φυλάσσει τοῦτο καὶ ἡ
κοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχουσα Ἀθηνᾶ.

[1]) Ἀναφέρεται εἰς τὴν πατρίδα
χορευτῶν καὶ τοῦ ποιητοῦ.

[2]) Ἐννοεῖ τὸν Ποσειδῶνα.

[3]) Τοῦτο λέγει διὰ τὴν τέχνην
δαμάζειν τοὺς ἵππους καὶ ἡνιο-
φεῖν, τὸ δὲ εὔπωλον διὰ τὴν πω-
μνησιν. Σιμμίας ὁ Ῥόδιος ἔλεγε
Ἄρην εὔϊππον, εὔπωλον, ἐγχέσ-
ν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σχολιαστὴς πα-
ρεῖ "περὶ τὰ τρία ταῦτα ἡκεφά-
μάλιστα διατρίβουσι τοῦ ἐγκω-
, ὅτι εὔφορος ἡ χώρα καὶ ὅτι
κοὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ὅτι ναυ-
ί„ ὁ Reisig εἰκάζει, ὅτι οὐ-
ἀνέγνω εὔπλουτος. Ἀλλὰ
τῆς εὐφορίας τῆς χώρας εἶπε
ὀλίγου ὁ ποιητής. Διὰ τοῦτο τὸ
ππον καὶ εὔπωλον πρέπει νὰ
ρήσωμεν ὡς ἓν καὶ οὕτως ἔχο-
μεν δύο δῶρα τοῦ Ποσειδῶνος. Ὄντως
κατὰ τὸν Παυσανίαν VII, 21, 3 διὰ
τὰ δύο ταῦτα ὁ Πάμφως ὕμνει τὸν
Ποσειδῶνα· "Πάμφῳ δέ, ὃς Ἀθη-
ναίοις τοὺς ἀρχαιοτάτους τῶν ὕμνων
ἐποίησεν, εἶναί φησι τὸν Ποσειδῶνα
Ἵππων τε δοτῆρα νεῶν τ' ἰθυ-
κρηδέμνων„· καὶ ἐν τῷ Ὁμηρ.
ὕμνῳ εἰς Ποσειδ. 4 λέγεται· "διχθά
τοι, Ἐννοσίγαιε, θεοὶ τιμὴν ἐδάσ-
αντο, ἵππων τε δμητῆρ' ἔμεναι σω-
τῆρά τε νηῶν„. Δῶρον εὐθάλασσον
δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ δῶρον κα-
λῆς θαλάσσης, ἀλλὰ τὸ δῶρον τῆς
ναυτιλίας, ὡς δῶρον τῆς ἱππικῆς.

[4]) Διὰ τοῦ συνδέσμου αἰτιολο-
γεῖται ἡ ἐπίκλησις τοῦ Κρονίδου. Τὸ
νιν ἀναφέρεται εἰς τὴν μητρόπολιν.

[5]) Ἀόριστος, οὗ ὁ ἐνεστὼς ἐλ-
λείπει. Σημαίνει καθίζω, βάλλω νὰ
καθίσῃ. Ἐνταῦθα δὲ κεῖται μεταφο-
ρικῶς· σὺ ἐξύψωσας ταύτην εἰς ταύ-
την τὴν δόξαν.

[6]) Κυρίως σημαίνει τὸν θερα-
πεύοντα, ἐνταῦθα δὲ τὸν δαμάζοντα
τὴν ἀγριότητα τοῦ ἵππου. Συνήθως
τῷ Ποσειδῶνι ἀποδίδεται ἡ δημιουρ-
γία τοῦ ἵππου, ἡ δὲ δάμασις τῇ
Ἀθηνᾷ, ἥτις καὶ δαμάσιππος καὶ
χαλινῖτις λέγεται.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρώταισι ταῖσδε κτίσας [1] ἀγυιαῖς· 71
ἃ δ' εὐήρετμος[2] ἔκπαγλ' ἁλία χερσὶ παραπτομένα[3] πλάτ
θρώσκει, τῶν ἑκατομπόδων [4]
Νηρήδων ἀκόλουθος[5].

[1]) Τὸ κτίζειν ἐνταῦθα ἔχει ὅλως γενικὴν σημασίαν, δηλ. κατασκευάζειν, ἐφευρίσκειν. Τὸ ἀγυιαῖς εἶναι τοπικὴ δοτική.

[2]) Ἐνταῦθα περιεμένομεν μετοχὴν παράλληλον τοῦ κτίσας πρὸς δήλωσιν τοῦ δευτέρου δώρου τοῦ Ποσειδῶνος, ἀλλὰ κατέστησε τὸν λόγον ἀνεξάρτητον. Ἡ σύνταξις κατὰ τὸν Wunder ἔχει οὕτωσίν· ἃ δ' εὐήρετμος πλάτα χερσὶ παραπτομένα ἔκπαγλα ἅλια (ἐν ἁλὶ) θρώσκει. Τὸ εὐήρετμος πλάτα περιέχει πλεονασμόν, οἷος ὑπάρχει ἐν τοῖς καλλίχειρες ὠλέναι, πόδα τυφλόπουν, εὐπήχεις χεῖρας, εὐάμερον φάος ἐν Αἴαντ. 709, ἀδυεπὲς φάος ἐν Οἰδίπ. τυράνν. 151. πυκνοφθάλμους κόρας ἐν τραγ. ἀδεσπότ. 458,14.

[3]) Τινὲς ἐνόμισαν, ὅτι εἶναι ἀόριστος τοῦ παραπέτεσθαι, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν· διότι ἡ προσθήκη τοῦ χερσὶ δεικνύει κατὰ τὸν Dindorf, ὅτι εἶναι ἐνεστὼς τοῦ παράπτομαι.

[4]) Τὰς Νηρηΐδας λέγει ἑκατόμποδας, διότι ἦσαν πεντήκοντα, Ἡσίοδ. ἐν Θεογον. 264. Εὐριπίδ· ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ. 428. Κατ' ἄλλους αὗται ἦσαν ἑκατόν, Πλάτ. ἐν Κριτίᾳ 116 Ε "Νηρηΐδας δὲ ἐπὶ δελφίνων ἑκατὸν κύκλῳ· τοσαύτας γὰρ ἐνόμιζον αὐτὰς οἱ τότε εἶναι". Κατὰ τὸν Nauck ὅμως νὸ ὄνομα δηλοῖ μέγαν ἀριθμόν, ὡς ἐν τοῖς ἑκατόμβη καὶ ἑκατόγχειρ. Ὄρ Ἱστορ. τῶν Ὁμηρ. ἐπῶν σελ. 333. Κα τὰ δὲ τὸν Elmsley, ὅστις δέχεται τὸ Νηρηΐδας ἑκατόν, εἶναι περίφρασι Οὕτω τὸ ἑκατόμποδες Νηρῆδες κεῖ ται ἀντὶ ἑκατὸν Νηρῆδες ὀρ χηστρίδες, ὡς τὸ πυκνόπτερο ἀηδόνες ἀντὶ τοῦ πυκναὶ ἀηδόνε πτεροῦσαι.

[5]) Τὸ ὄνομα ἔχει ἐνεργητικὴ σημασίαν. Κατὰ τὸν Düderlein δύ ναται νὰ ἐξηγηθῇ ἐν τῇ πρώτῃ ση μασίᾳ, τὴν αὐτὴν κέλευθο ἔχουσα. Παραπλήσιον εἶναι τ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑλέν. 1467 "ὦ ταχεῖα κώπα, χοραγὲ τῶν καλλιχό ρων δελφίνων". Ἐξήγησις τῆς β ἀντιστροφῆς· Ἄλλον δ' ἔπαινον λαμ πρότατον ταύτης δὰ τῆς πατρίδο μου ἔχω, ὅστις εἶναι δῶρον το μεγάλου θεοῦ, νὰ εἴπω, μέγιστο καύχημα τῆς χώρας, ὅτι ἔχει ὡραῖο ἱππικόν, ὡραίαν πωλοδάμνησιν κα ὡραίαν ναυτιλίαν. Ὦ υἱὲ τοῦ Κρό νου, διότι σὺ ταύτην ἐξύψωσας εἰ ταύτην τὴν δόξαν, βασιλεῦ Πόσειδον κατασκευάσας τὸν δαμάζοντα τοὺ ἵππους χαλινὸν πρῶτον εἰς τούτου δὰ τοὺς δρόμους· ἡ δὲ ὡραία κώπ ἡ καλῶς ἡρμοσμένη εἰς τὰς χεῖρα θαυμασίως πηδᾷ εἰς τὴν θάλασσαν ἀκολουθοῦσα τὰς ἑκατόμποδας Νη ρηΐδας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ὦ πλεῖστ' ἐπαίνοις[1] *εὐλογούμενον πέδον,* 720
νῦν σοὶ[2] *τὰ λαμπρὰ ταῦτα δὴ φαίνειν ἔπη.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

τί δ' ἔστιν, ὦ παῖ, καινόν;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ἆσσον ἔρχεται[3]
Κρέων ὅδ' ἡμὶν[4] *οὐκ ἄνευ πομπῶν, πάτερ.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὦ φίλτατοι γέροντες, ἐξ ὑμῶν ἐμοὶ
φαίνοιτ' ἂν[5] *ἤδη τέρμα τῆς σωτηρίας.* 725

ΧΟΡΟΣ.

θάρσει, παρέσται· καὶ γὰρ εἰ γέρων ἐγώ[6]*,*

[1]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* "*Ἀντιγόνη ταῦτά φησιν ὁρῶσα προσιόντα τὸν Κρέοντα μετὰ χαρᾶς· ἐπὶ τὸν Οἰδίπουν δὲ ἀφῖκται ὁ Κρέων, καὶ μὴ πείσας αὐτὸν παρασπᾶται αὐτοῦ τὴν Ἀντιγόνην, φθάσας κατὰ τὴν ὁδὸν καὶ τὴν Ἰσμήνην ἀφελέσθαι*„.

[2]) *Ὁ* Nauck *ἔτρεψεν εἰς σόν*, *ὡς ὁ* Dindorf *ὅμοιον χωρίον ἐν Φιλοκτήτ.* 1165, *ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία· διότι ἐννοεῖται τὸ ἔστι ἢ πάρεστι. Ἀντὶ τοῦ φαίνειν ὁ* Nauck *γράφει κραίνειν. Νομίζομεν, ὅτι τὸ φαίνειν ἐνταῦθα δὲν εἶναι ἀνάρμοστον· διότι οἱ ἔπαινοι ἔχουσιν ἀνάγκην νὰ ἐκδηλωθῶσιν ἔργῳ, ἄλλως εἶναι κενοί. Τὸ φαίνειν εἴρηται ἐν σχέσει πρὸς τὰ λαμπρὰ ἔπη καὶ σημαίνει ἔργῳ ἀποδεικνύναι, ἐπαληθεύειν. Καὶ ἡμεῖς ἐν παραπλησίᾳ περιστάσει λέγομεν, τώρα θὰ τὸ δείξῃς.*

[3]) *Ἐξ ἀριστερῶν εἰσέρχεται εἰς τὴν σκηνὴν ὁ Κρέων μετ' ἐνόπλων.*

[4]) *Ἡ δοτικὴ αὕτη δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἆσσον, ὅπερ συντάσσεται πρὸς γενικήν, ἀλλὰ δηλοῖ τὸ ἐνδιαφερόμενον πρόσωπον. Σημειωτέον δ', ὅτι ὁ* Blaydes *ἔτρεψεν εἰς ἡμῶν.*

[5]) *Ἐτέθη ἡ εὐκτικὴ μετὰ τοῦ ἂν πρὸς μετριωτέραν ἔκφρασιν τῆς προστακτικῆς, ὡς ἐν Ἠλέκτρ.* 1491 "*χωροῖς ἂν εἴσω σὺν τάχει*„. *Κατὰ τὸν* Bellermann *ἡ γενικὴ σωτηρίας εἶναι ἐξηγηματική, ὡς ἐν Ὀρέστ.* 1343 "*σωτηρίας γὰρ τέρμ' ἔχεις ἡμῖν μόνη*„. *Ὁ Οἰδίπους αἰτεῖ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ παρὰ τοῦ χοροῦ, διότι οὗτος εἶχε λάβει τὴν ἐντολὴν παρὰ τοῦ Θησέως, ὅπως φυλάσσῃ αὐτὸν στίχ.* 638,

[6]) *Ἐπὶ τοῦ ἐγὼ εὕρηται ἐπιγεγραμμένον τὸ κυρῶ, ὅπερ δικαίως δὲν δέχονται οἱ ἐκδόται· διότι*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸ τῆσδε χώρας [1] οὐ γεγήρακεν σθένος.

ΚΡΕΩΝ.

ἄνδρες χθονὸς τῆσδ' εὐγενεῖς [2] οἰκήτορες,
ὁρῶ τιν' ὑμᾶς ὀμμάτων [3] εἰληφότας
φόβον νεώρη τῆς ἐμῆς ἐπεισόδου [4]· 7
ὃν [5] μήτ' ὀκνεῖτε, μήτ' ἀφῆτ' ἔπος κακόν.
ἥκω γὰρ οὐχ ὡς δρᾶν τι [6] βουληθείς, ἐπεὶ
γέρων μέν εἰμι, πρὸς πόλιν δ' ἐπίσταμαι
σθένουσαν ἥκων, εἴ [7] τιν' Ἑλλάδος, μέγα.
ἀλλ' ἄνδρα τόνδε τηλικόνδ' [8] ἀπεστάλην 7

τὸ μὲν κυρῶ εἶναι περιττόν, τὸ δὲ ἐγὼ ἕνεκα τῆς ἀντιθέσεως ἀναγκαῖον.

1) Ἀντὶ χώρας ὁ Naber ἔγραψε χειρός, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Nauck. Ἡ διόρθωσις δὲν στερεῖται εὐφυΐας.

2) Προσαγορεύει τοὺς Κολωνιάτας θωπευτικῶς, ὅπως κτήσηται τὴν εὔνοιαν τούτων.

3) Λέγει φόβον ὀμμάτων, καθ' ὅσον ὁ φόβος ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐκδηλοῦται, ὡς ἐν Αἴαντ. 139 "μέγαν ὄκνον ἔχω καὶ πεφόβημαι πτηνῆς ὡς ὄμμα πελείας". Ἀλλὰ τῷ Tournier ἐφάνη ὕποπτος ἡ λέξις, ἣν ἔτρεψεν εἰς οὐ μάτην. Τὸ φόβον λαμβάνειν εἶναι περίφρασις ἀντὶ φοβεῖσθαι, ὡς θυμὸν λαμβάνειν ἐν Ὀδυσσ. Κ 461, καὶ ἐλπίδα λαμβάνειν παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Κύρ. Παιδ. IV, 6, 7. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Blaydes ἔτρεψεν εἰς εἰληφότα· διότι λέγεται λαμβάνει με φόβος, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Λ, 402 καὶ Ξ, 470 καὶ οὐχὶ φόβον λαμβάνω.

4) Καὶ ἡ γενικὴ αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ φόβον.

5) Ἡ ἀντωνυμία ἀναφέρεται εἰς τὸ μου, ὅπερ ἐνυπάρχει ἐν τῇ προ ωπικῇ ἀντωνυμίᾳ ἐμῆς, ὡς πα Θουκυδίδ. II, 45 "εἰ δέ με δεῖ γυναικείας τι ἀρετῆς, ὅσαι νῦν ἐν χ ρείᾳ ἔσονται", καὶ Σοφοκλ. ἐν Τ χιν. 260 "ἔρχεται πόλιν τὴν Εὐρ τείαν· τόνδε γὰρ μεταίτιον μό βροτῶν ἔφασκε".

6) Λέγει κατ' εὐφημισμὸν ἀ δεινόν τι.

7) Ἐπέχει θέσιν τοῦ δευτέ ὅρου τῆς συγκρίσεως, ὡς ἐν Αἴα 487 "ἐγὼ δ' ἐλευθέρου μὲν ἐξέρ πατρός, εἴπερ τινὸς σθένοντος πλούτῳ Φρυγῶν".

8) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι τη κόνδ', ἀλλ' ὁ Brunck ἔτρεψεν τηλικόσδ', ὅπερ πλεῖστοι ἐκδό ἐδέξαντο. Ἀλλ' ὁ Bellermann ὀρθ ποιῶν διατηρεῖ τὴν παράδοσιν· δ ὁ Κρέων προστίθησι τὴν λέξιν ταύ τὴν δηλοῦσαν τὸ γῆρας τοῦ Οἰδίποδ ὅπως δείξῃ τὴν ἑαυτοῦ ἀγαθὴν π θεσιν. Κατὰ τὸν λέγοντα δὲν πρόκ ται περὶ ἄλλου ἢ περὶ δυστυχοῦς ροντος, ὅπως πείσας τοῦτον ἐπα γάγῃ εἰς τὴν πατρίδα. Ἄλλως δὲν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πείσων ἑπεσθαι πρὸς τὸ Καδμείων πέδον,
οὐκ' ἐξ ἑνὸς [1] στείλαντος, ἀλλ' ἀνδρῶν ὑπὸ
πάντων κελευσθείς, οὕνεχ' ἥκέ [2] μοι γένει
τὰ τοῦδε πενθεῖν πήματ' εἰς πλεῖστον [3] πόλεως.
ἀλλ' ὦ ταλαίπωρ' Οἰδίπους, κλύων ἐμοῦ 740
ἵκοῦ πρὸς οἴκους. πᾶς σε Καδμείων λεὼς
καλεῖ δικαίως· ἐκ δὲ τῶν [4] μάλιστ' ἐγώ,
ὅσῳπερ[5], εἰ μὴ πλεῖστον ἀνθρώπων ἔφυν
κάκιστος, ἀλγῶ τοῖσι σοῖς κακοῖς, γέρον,
ὁρῶν σε τὸν δύστηνον ὄντα μὲν ξένον[6], 745
ἀεὶ δ' ἀλήτην κἀπὶ προσπόλου [7] μιᾶς

ναι ἀνάγκη τῆς διορθώσεως, ὅπως ἡ ἀντωνυμία ἀποδίδηται τῷ Κρέοντι διότι οὗτος εἶπεν ἤδη περὶ τοῦ ἑαυτοῦ γήρατος.

[1]) *Δηλαδὴ Καδμείου. Ἀντὶ ἀνδρῶν εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ ἀστῶν, ἥτις δικαίως δὲν προτιμᾶται ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν.*

[2]) *Ἐνταῦθα κεῖται ἀντὶ τοῦ προσήκειν, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "ἀντὶ τοῦ, ὅτι προσήκει μοι πενθεῖν τὰ τούτου ἀτυχήματα ὑπὲρ πάντας Θηβαίους." Γένος ἐνταῦθα εἶναι ἡ συγγένεια, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλείδ. 213 "γένους μὲν ἥκεις ὧδε τοῖσδε, Δημοφῶν".*

[3]) *Παραπλήσιαι φράσεις εἶναι ἐς τὰ μέγιστα, ἐς τὰ μάλιστα, εἰς ὑπερβολήν.*

[4]) *Ἐκ τῆς προηγουμένης προτάσεως ἐξυπακούεται τὸ καλῶ, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ἐγὼ μάλιστά σε καλῶ, ὅσῳ περ πλεῖστον ἀλγῶ τοῖς σοῖς παθήμασιν". Τὸ ἄρθρον κεῖται ἀντὶ δεικτικῆς ἀντωνυμίας, ὡς καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 1243 "ξύμπας Ἀχαιῶν λαός, ἐν δὲ τοῖς ἐγὼ" παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀλκήστιδ. 264 "οἰκτρὰν φίλοισιν, ἐκ δὲ τῶν μάλιστ' ἐμοί" καὶ παρὰ Πλάτων. ἐν Φαίδρ. 263 Β "ἐν μὲν τοῖς συμφωνοῦμεν, ἐν δὲ τοῖς οὔ".*

[5]) *Ἀπὸ κοινοῦ ἐννοεῖται τὸ μάλιστα, ὡς καὶ ἐν Τραχιν. 313 "τῶνδε πλεῖστον ᾤκτισα, ὅσῳ περ καὶ φρονεῖν οἶδεν μόνη," καὶ Ἡρόδοτ. V, 49 "ὄνειδος καὶ ἄλγος μέγιστον ὑμῖν, ὅσῳ προέστατε τῆς Ἑλλάδος". Τὸ πλεῖστον εὕρηται καὶ ἀλλαχοῦ συντεταγμένον ὑπερθετικῷ, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 631 "οὐ θᾶσσον ἂν τῆς πλεῖστον ἐχθίστης ἐμοὶ κλύοιμ' ἐχίδνης", καὶ Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 1323 "ὦ μέγιστον ἐχθίστη γύναι".*

[6]) *Λέγει ξένον, ὡς στερούμενον πατρίδος.*

[7]) *Παραπλήσιαι φράσεις εἶναι ἐπὶ προστάτου οἰκεῖν, ἐφ' ἑαυτοῦ χωρεῖν. Λέγει τοῦτο ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἄλλους πολλοὺς ἀκολούθους, οἵτινες συνώδευον τῷ βασιλεῖ.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βιοστερῆ[1] χωροῦντα· τὴν ἐγὼ τάλας
οὐκ' ἂν[2] ποτ' ἐς τοσοῦτον αἰκίας πεσεῖν
ἔδοξ', ὅσον[3] πέπτωκεν ἥδε δύσμορος,
ἀεί σε κηδεύουσα καὶ τὸ σὸν κάρα[4]
πτωχῷ[5] διαίτῃ, τηλικοῦτος, οὐ γάμων
ἔμπειρος[6], ἀλλὰ τοὐπιόντος[7] ἁρπάσαι.
ἆρ'[8] ἄθλιον τοὔνειδος, ὦ τάλας ἐγώ,
ὠνείδισ' εἰς σὲ κἀμὲ καὶ τὸ πᾶν γένος;
ἀλλ' οὐ γὰρ ἔστιν ταμφανῆ κρύπτειν[9], σύ νυν
πρὸς θεῶν πατρῴων, Οἰδίπους, πεισθεὶς ἐμοὶ
κρύψον[10], θελήσας ἄστυ καὶ δόμους μολεῖν

[1]) *Βιοστερὴς λέγεται ὁ στερούμενος τῶν ἀναγκαίων πρὸς τὸν βίον. Τὸ ἑπόμενον ἄρθρον κεῖται ἀντὶ ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας, ὡς ἐν Φιλοκτήτ.* 14.

[2]) *Ἀνήκει εἰς τὸ πεσεῖν.*

[3]) *Κεῖται ἀντὶ τοῦ εἰς ὅσον.*

[4]) *Εἶπε κάρα ἐν σχέσει πρὸς τὴν τυφλότητα τοῦ Οἰδίποδος. Ἐν στίχ.* 286 *λέγει "κάρα τὸ δυσπρόσοπτον".*

[5]) *Μετεχειρίσθη τὸ ἀρσενικὸν ἀντὶ θηλυκοῦ πτωχῇ, ὡς καὶ τὸ τηλικοῦτος ἀντὶ τοῦ τηλικαύτη. Οἱ ποιηταὶ συχνάκις μεταχειρίζονται τὸν ἀρσενικὸν τύπον ἀντὶ τοῦ θηλυκοῦ, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Α,* 3 "ἰφθίμους ψυχὰς" *Ὀδυσσ. Δ* 442 "τεῖρε γὰρ αἰνῶς φωκάων ἁλιοτρεφέων ὁλοώτατος ὀδμή".

[6]) *Ὁ μὲν* Meineke *τρέπει εἰς ἔμμοιρος, ὁ δὲ* Nauck *εἰς ἔγκληρος, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως, διότι παραπλήσιαι φράσεις ὑπάρχουσιν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Μηδ.* 672 "Δάμαρτος οὔσης, ἣ λέχους ἄπειρος ὤν;" *καὶ παρὰ Σοφοκλ. ἐν Τραχιν.* 308.

[7]) *Ἐξυπακούεται ἡ μετοχὴ οὖσα. Πρὸς ἐπεξήγησιν δὲ προστίθεται τὸ (ὥστε) ἁρπάσαι αὐτήν, δηλ. εἶναι κτῆμα τοῦ τυχόντος νὰ τὴν ἁρπάσῃ.*

[8]) *Ἐπειδὴ ἡ ἀπόκρισις περιμένεται καταφατική, ἔπρεπε νὰ ἦναι ἆρ' οὖ, ἀλλ' ἄνευ τῆς ἀρνήσεως εὑρηται καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Αἴαντ.* 227 "ἆρ' ἐστὶ ταῦτα δὴ τόθ' ἕξ ἁπλῶν κακά;" *καὶ ἐν Ἠλέκτρ.* 614 "ἆρά σοι δοκεῖ χωρῶν ἂν εἰς πᾶν ἔργον αἰσχύνης ἄτερ;". *Κατὰ τὸν* Wunder *ἰσοδυναμεῖ τῷ· ἄρα ἄθλιον τὸ ὄνειδος, ὃ ὠνείδισα εἰς σέ.*

[9]) "Ὁρα, ὅτι προηγεῖται τὸ αἴτιον διὰ τοῦ γάρ. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κρύπτω τὰ φανερὰ (διότι σὺ περιερχόμενος φανερόνεις τὰ ὀνείδη), ἀκολούθει μοι εἰς τὴν πατρίδα. Ὁ Blaydes *γράφει σύ νιν (ὄνειδος), ὅπερ ἴσως δὲν ἤθελεν εἶναι κακόν.*

[10]) *Δύο κριτικοί, ὁ* Walter *καὶ ὁ* Hense, *προσκρούσαντες εἰς τὸ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοὺς σοὺς πατρῴους, τήνδε τὴν πόλιν φίλως [1]
εἰπών· ἐπαξία [2] γάρ· ἡ δ' οἴκοι πλέον
δίκῃ σέβοιτ' ἄν [3], οὖσα σὴ πάλαι τροφός. 760

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ὦ πάντα τολμῶν κἀπὸ παντὸς [4] ἂν φέρων
λόγου δικαίου μηχάνημα ποικίλον,
τί ταῦτα πειρᾷ κἀμὲ δεύτερον θέλεις
ἑλεῖν ἐν οἷς [5] μάλιστ' ἂν ἀλγοίην ἁλούς;
πρόσθεν τε [6] γάρ με τοῖσιν οἰκείοις κακοῖς 765
νοσοῦνθ', [7] ὅτ' ἦν μοι τέρψις ἐκπεσεῖν χθονός,

ῥῆμα ἔτρεψαν εἰς στέρξον, ὅπερ φθείρει τὴν καλὴν ἔννοιαν, ἣν παρέχει ἡ παράδοσις· ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ κρύψω τὸ ὄνειδος τοῦ γένους, κρύψον σὺ αὐτό. Ὁ Κρέων ἐνταῦθα λέγει, ὅτι πρόκειται νὰ ἀγάγῃ εἰς τοὺς πατρῴους οἴκους, ἀλλὰ δὲν λέγει τὴν ἀλήθειαν. Ὅρα στίχ. 784.

1) *Φιλικὸν ἀποχωρισμὸν εἰπών, φιλικῶς ἀποχαιρετήσας ταύτην δὰ τὴν πόλιν (τὰς Ἀθήνας). Ἀντὶ τοῦ εἰπὼν ὁ* Blaydes *γράφει λιπών, ὅπερ δὲν εἶναι κρεῖττον τῆς γραφῆς τῶν χειρογράφων.*

2) *Διότι εἶναι ἀξία νὰ τὴν ἀποχαιρετήσῃς φιλικῶς Ἐν τῇ ἑπομένῃ προτάσει ἐξυκακούεται τὸ ὄνομα πόλις. Ἡ οἴκοι πόλις = ἡ πατρίς. Τὸ πλέον προσδιορίζει τὸ σέβοιτ' ἄν.*

3) *Ἐπειδὴ τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐν παθητικῇ σημασίᾳ ἀπαντᾷ μόνον παρὰ μεταγενεστέροις (Ἀνθ. Πλαν. 30 καὶ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πατράσιν), οἱ κριτικοὶ θεωροῦσιν ὕποπτον τὴν λέξιν, ἀλλὰ δὲν εὗρον μέχρι τοῦδε τὴν προσήκουσαν διόρθωσιν. Ἡμεῖς ἠθέλομεν προτείνει δέχοιτ', ὅπερ ἁρμόζει ἐνταῦθα· διότι πρόκειται νὰ καταλίπῃ τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ ὑποδεχθῇ τοῦτον ἡ πατρὶς ὡς ἄλλη τροφός.*

4) *Κατὰ τὸν* Düderlein *ἡ γενικὴ αὕτη δὲν συνδέεται τῇ ἑπομένῃ· διότι ἡ συνταξις ἔχει οὑτωσί· ποικίλον μηχάνημα λόγου δικαίου φέρων ἂν ἀπὸ παντός, δηλ. ὁ δυνάμενος νὰ λαμβάνῃ ἐκ παντὸς πράγματος (καὶ ἀπὸ τοῦ χειρίστου) ἀπατηλὸν ἐπινόημα δικαίου λόγου. Τὸ φέρων ἂν ἰσοδυναμεῖ τῷ φέροις ἄν.*

5) *Τοὺς ὑποκριτικοὺς λόγους τοῦ Κρέοντος, ὅτι δηλ. λυπεῖται διὰ τὴν συγγένειαν (τὸ συγγενὲς τοῦτο στίχ. 771), ὁ Οἰδίπους παραβάλλει πρὸς δίκτυον.*

6) *Τὸ ἀντίστοιχον κεῖται ἐν τῇ φράσει νῦν τε ἐν στίχ. 772. Λέγων οἰκεῖα κακὰ ἐννοεῖ τὸν φόνον τοῦ πατρὸς καὶ τὴν αἱμομιξίαν.*

7) *Ἡ αἰτιατικὴ αὕτη πρὸς οὐδὲν ῥῆμα συντάσσεται, διότι ἐν στίχ. 767 ἀκολουθεῖ σύνταξις κατὰ δοτικήν. Διὰ τοῦτο ἐνταῦθα πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὸ οὐκ εἴας ἐκπεσεῖν,*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐκ' ἤθελες θέλοντι προσθέσθαι χάριν [1]·
ἀλλ' ἡνίκ' ἤδη μεστὸς [2] ἦ θυμούμενος
καὶ τοὺν δόμοισιν [3] ἦν διαιτᾶσθαι γλυκύ,
τότ' ἐξεώθεις [4] κἀξέβαλλες, οὐδέ σοι
τὸ συγγενὲς τοῦτ' [5] οὐδαμῶς τότ' ἦν φίλον·
νῦν τ' αὖθις ἡνίκ' εἰσορᾷς πόλιν τέ μοι
ξυνοῦσαν [6] εὔνουν τήνδε καὶ γένος [7] τὸ πᾶν,
πειρᾷ μετασπᾶν, σκληρὰ [8] μαλθακῶς λέγων.
καίτοι [9] τίς αὕτη τέρψις ἄκοντας φιλεῖν;
ὥσπερ τις εἰ σοι λιπαροῦντι μὲν τυχεῖν [10]

οὐκ εἴας φεύγειν ἢ ἄλλο παραπλήσιον.

1) *Τότε ὁ Οἰδίπους τὴν φυγὴν ἤθελε θεωρήσει ὡς χάριν. Περὶ τούτου λέγει καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ἐν* IV, 65 "*τῶν περὶ τὴν οἰκίαν ἀσεβημάτων γνωσθέντων, τὸν μὲν Οἰδίπουν ὑπὸ τῶν υἱῶν ἔνδον μένειν ἀναγκασθῆναι διὰ τὴν αἰσχύνην*„. *Ὅρα καὶ Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ.* 876.

2) *Ἐπειδὴ τὸ μεστὸν εἶναι ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ κορέννυσθαι, συντάσσεται πρὸς μετοχήν, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Ω,* 634 "*ἐπεὶ τάρπησαν ἐς ἀλλήλους ὁρόωντες*„, *Ἡρόδοτ.* VII, 146 "*ἐπεὰν ταῦτα θηεύμενοι ἔωσι πλήρεες*„.

3) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν* "*Ἀντὶ τοῦ ἐν Θήβαις*„.

4) *Ὁ ποιητὴς μετεχειρίσθη παρατατικοὺς πρὸς δήλωσιν, ὅτι ὁ Κρέων ἐποίει πολλὰς πράξεις, ὅπως ἐκδιώξῃ τὸν Οἰδίποδα.*

5) *Τοῦτο, ὅπερ ὑποκριτικῶς φέρεις ἀνὰ τὸ στόμα.*

6) *Κατὰ τὸν* Nauck *ἔπρεπε μᾶλλον νὰ εἴπῃ οὖσαν. Νομίζομεν, τὸ ξυνοῦσαν ὡς ἐντονώτερον μᾶλ ἁρμόζει.*

7) *Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν τὸ τικόν. Ἀντὶ τούτου ὁ* Nauck *πε μενε μᾶλλον τὸν Θησέα, ὅπερ μ εἶναι πιθανόν· διότι περὶ τούτου ἀπόντος δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ εἰσορ*

8) *Διαστέλλει τοὺς λόγους ἔργων, ὡς καὶ μετ' ὀλίγον ἐν σ* 782. *Οὐχὶ πολὺ διάφορον εἶναι ἐν Ἀντιγόν.* 1047 "*ὅταν λόγ αἰσχροὺς καλῶς λέγωσι τοῦ κέρδ χάριν*„. *Τὸ σκληρὸς ἀντιτίθ πρὸς τὸ μαλθακὸς ὑπὸ τοῦ Ἐπιχ μου παρὰ Ξενοφῶντ. Ἀπομν. II,* 1 "*μὴ τὰ μαλακὰ μάθε, μὴ τὰ σκ ἔχῃς*.„ *Εὐριπίδ. ἐν Ἀποσπάσμ.* 1 "*πότερα θέλεις σοι μαλθακὰ ῥ λέγω ἢ σκλήρ' ἀληθῆ;*„

9) *Καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅ λόγος σου εἶναι ἀληθής, ὅτι θέλει μ' εὐεργετήσῃς, ποία εὐχαρίστ εἶναι αὕτη νὰ εὐεργετῇς μὴ θέλον*

10) *Ἔθηκε τὸ ῥῆμα ἄνευ ἀ κειμένου. Εἶναι δὲ ἀόριστον, δηλ λάβῃ ὁ τιδήποτε.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μηδὲν διδοίη μηδ' ἐπαρκέσαι θέλοι,
πλήρη δ' ἔχοντι [1] *θυμὸν ὧν χρῄζοις, τότε*
δωροῖθ', ὅτ' οὐδὲν [2] *ἡ χάρις χάριν φέροι,*
ἆρ'[3] *ἂν ματαίου τῆσδ' ἂν ἡδονῆς τύχοις;* 780
τοιαῦτα [4] *μέντοι καὶ σὺ προσφέρεις ἐμοί,*
λόγῳ μὲν ἐσθλά, τοῖσι δ' ἔργοισιν κακά.
φράσω δὲ καὶ τοῖσδ', [5] *ὡς σε δηλώσω κακόν.*
ἥκεις ἔμ' ἄξων, οὐχ ἵν' ἐς δόμους ἄγῃς,
ἀλλ' ὡς πάραυλον [6] *οἰκίσῃς, πόλις δέ σοι* 785

[1]) Ἡ μετοχὴ δύναται νὰ ληφθῇ ὡς χρονικὴ ἢ ὡς ὑποθετική, ὅτε ἢ εἰ ἔχοις. Τὸ ῥῆμα τῆς ἀναφορικῆς προτάσεως ἐτέθη κατ' εὐκτικὴν ἔγκλισιν, ὡς εἶναι καὶ αἱ προηγούμεναι.

[2]) Κεῖται ἐπιρρηματικῶς.

[3]) Ἐπειδὴ ἡ ἀπόκρισις περιμένεται καταφατική, κεῖται ἀντὶ τοῦ ἆρ' οὖ, ὡς ἐν στίχ. 753. Τὸ ματαίου κεῖται κατηγορηματικῶς.

[4]) Κατὰ τὸν Bellermann ἡ συνέχεια τῶν ἐννοιῶν δὲν εἶναι ἀκριβής· διότι ἐν τῷ στίχῳ 782 προδήλως θέλει νὰ ἐπαναλάβῃ τὰ τοῦ 774 (σκληρὰ μαλθακῶς λέγων), ὡς καὶ ἡ ἀνάπτυξις (ἥκεις ἔμ' ἄξων) δεικνύει. Ἀλλ' ὁ στίχος διὰ τοῦ τοιαῦτα εἰς τὸ προηγούμενον οὕτω συνήφθη, ὥστε γεννᾶται τὸ φαινόμενον, ὡς ἐὰν οὗτος ἦτο παράδειγμά τι εἰς τὴν ἔννοιαν τὴν δηλωθεῖσαν ἐν στίχ. 779 (χάρις ἄχαρις). Καὶ ὅμως τοῦτο εἶναι οὐσιωδῶς διάφορον· ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου 775 — 780 θέλει νὰ αἰτιολογήσῃ τὴν ἀπόκρουσιν τοῦ Κρέοντος, καὶ ἂν αἱ λέξεις αὐτοῦ οὐχὶ ὑπόκρισιν, ἀλλ' εἰλικρινῆ συμπάθειαν περιεῖχον· τοὐναντίον δεικνύουσιν οἱ στίχοι 774 καὶ 782, ὅτι ὁ Οἰδίπους τὴν δολίαν ὑπόκρισιν ἐνορᾷ. Βεβαίως ὁ λόγος τοῦ Οἰδίποδος δὲν εἶναι καλῶς συνηρμοσμένος καὶ ἴσως μαρτυρεῖ τὸ γῆρας τοῦ τραγικοῦ, ἀλλ' ἡμεῖς τὸ χωρίον συνάπομεν οὕτωσί· τὸ τοιαῦτα δὲν ἀναφέρεται ὡς παράδειγμα εἰς τὸν στίχον 779, ὡς εἶπεν ὁ Bellermann, ἀλλ' εἰς τὸ ὅλον χωρίον (776—780), ἐν ᾧ γίνεται λόγος περὶ ματαίων δώρων. Εἰς ταύτην δὲ τὴν ἔννοιαν κατ' ἐπαναδίπλωσιν ἐπαναλαμβάνει ἐν τῷ ἑπομένῳ στίχῳ ἔννοιαν, ἣν ἐδήλωσεν ἐν στίχ. 774.

[5]) Οὐχὶ ἀφυῶς ὁ Blaydes γράφει τάδε. Ὁ Nauck εὑρίσκει ἡμαρτημένον καὶ τὸ κακὸν παρατηρῶν, ὅτι ὁ Οἰδίπους ἐν τοῖς ἑπομένοις οὔτε τὴν κακίαν οὔτε τὴν δειλίαν τοῦ Κρέοντος, ἀλλὰ τὴν κιβδηλίαν τούτου δεικνύει. Διὰ τοῦτο τίθησι τὴν λέξιν ἐν ἀγκύλαις. Κατὰ τὸν Hense ἠδύνατο νὰ τραπῇ εἰς τίς εἶ. Ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι ἡ αἰτία δὲν εἶναι ἀσφαλής, διότι καὶ ἡ κιβδηλία εἶναι κακία.

[6]) Ἡ λέξις εἶναι σύνθετος ἐκ τῆς παρὰ καὶ αὐλὴ καὶ σημαίνει τὸν γείτονα, ὡς ἐν Αἴαντ. 892 "τίνος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κακῶν ἄνατος[1] τῆσδ' ἀπαλλαχθῇ χθονός.
οὐκ ἔστι σοι ταῦτ'[2]· ἀλλά σοι τάδ' ἔστ', ἐκεῖ
χώρας ἀλάστωρ[3] οὗμὸς ἐνναίων ἀεί·
ἔστιν[4] δὲ παισὶ τοῖς ἐμοῖσι τῆς ἐμῆς
χθονὸς λαχεῖν τοσοῦτον, ἐνθανεῖν[5] μόνον.
ἆρ' οὐκ ἄμεινον ἢ σὺ τἀν Θήβαις φρονῶ;[6]
πολλῷ[7] γ', ὅσῳπερ καὶ σαφεστέρων κλύω
Φοίβου τε καὐτοῦ Ζηνός, ὃς κείνου πατήρ[8].

βοὴ πάραυλος ἐξέβη νάπους;„. Πόλιν δὲ λέγει τὴν τῶν Θηβῶν.

1) Τὸ ἐπίθετον ἔχει ὁτὲ μὲν ἐνεργητικὴν σημασίαν, ὁτὲ δὲ παθητικήν, ὡς ἐνταῦθα (ὁ μὴ βλαφθείς). Ὑπάρχει πλεονασμός, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 1002 "ἄλυπος ἄτης ἐξαπαλλαχθήσεται;„ Ἡ ἑπομένη γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀπαλλαχθῇ, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. III, 94 "ἐνόμιζον ῥᾳδίως ἂν πόλεως ἀεὶ σφίσι πολεμίας ἀπαλλαγῆναι„.

2) Δηλαδὴ ἄνατον ἀπαλλαχθῆναι. Διὰ τοῦ τάδε προαγγέλλει τὰ ἑπόμενα.

3) Κεῖται ἀντὶ τοῦ ἡ ἐμὴ Ἐρινύς, τὸ ἐμὸν πνεῦμα τῆς ἐκδικήσεως, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 1550 "σὸς ἀλάστωρ ξίφεσιν βρίθων καὶ πυρὶ καὶ σχετλίαισι μάχαις ἐπὶ παῖδας ἔβα σούς, ὦ πάτερ, ὦ μοι„. Τοῦτο λέγει μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας· δὲν θὰ κατοικήσω ἐγὼ ἐν Θήβαις, ἀλλ' αἰωνίως ἡ Ἐρινύς μου. Ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 41.

4) Ἡ ἀναφορὰ ἐπαυξάνει τὴν πικρίαν.

5) Ἐξυπακούεται τὸ ὅσον.

6) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἆρα οὐ πλέον σου τὰ ἀποβησόμενα ταῖς Θήβαις οἶδα; „.

7) Ἐκ τῆς ἡγουμένης προτάσεως ἐννοεῖται τὸ ἄμεινον. Σαφὴς ἐνταῦθα σημαίνει ἀληθής, ὡς καὶ ἐν στίχ. 623.

8) Φαίνεται παράδοξον, ὅτι ὁ ποιητὴς μνημονεύει, ὅτι ὁ Ζεὺς ἦτο πατὴρ τοῦ Φοίβου, ἐν ᾧ τοῦτο τοῖς πᾶσι ἦτο γνωστόν. Ὁ Nauck ἐκφράζει ἀμφιβολίαν περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ στίχου. Νομίζομεν, ὅτι ὁ Οἰδίπους προσέθηκε τὴν φράσιν, ὅπως ἐξάρῃ τὸ ἀξιόπιστον, καθ' ὅσον τὸ μάντευμα ἔδωκεν ὁ Φοῖβος καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Οὐχὶ πολὺ διάφορον εἶναι τὸ ἐν στίχ. 623 "εἰ Ζεὺς ἔτι Ζεὺς χὠ Διὸς Φοῖβος σαφής„. Ὁ Ἀπόλλων μὲν ἔδιδε τοὺς χρησμούς, ἀλλ' ἐλάμβανε τούτους παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Δοκεῖ γὰρ ὁ Ἀπόλλων παρὰ Διὸς λαμβάνειν τοὺς χρησμούς, ὡς καὶ ἐν Ἰφικλείᾳ φησί, καὶ Αἰσχύλος ἐν Ἱερείαις. Στέλλειν ὅπως τάχιστα· ταῦτα γὰρ πατὴρ Ζεὺς ἐγκαθίει Λοξίᾳ, καὶ Ἀριστοφάνης ἥρωσιν„. Τοῦτο λέγεται καὶ ἐν Οἰδιπόδ. τυράνν. 151, ὅπου ἴδε τὴν σημείωσίν μου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸ σὸν δ' ἀφῖκται δεῦρ' ὑπόβλητον [1] στόμα,
πολλὴν ἔχον στόμωσιν [2] · ἐν δὲ τῷ λέγειν [3] 795
κάκ' ἂν λάβοις τὰ πλεῖον' [4] ἢ σωτήρια.
ἀλλ' οἶδα [5] γάρ σε ταῦτα μὴ πείθων, ἴθι·
ἡμᾶς δ' ἔα ζῆν ἐνθάδ'· οὐ γὰρ ἂν κακῶς [6]
οὐδ' [7] ὧδ' ἔχοντες ζῷμεν, εἰ τερποίμεθα.

ΚΡΕΩΝ.

πότερα νομίζεις δυστυχεῖν [8] ἔμ' ἐς τὰ σά, 800
ἢ σ' εἰς τὰ σαυτοῦ μᾶλλον ἐν τῷ νῦν λόγῳ;

[1]) Ὑπόβλητος εἶναι ὁ ὑποβεβλημένος, ὁ ὑποκριτικός, ὁ ὕπουλος. Εἶναι δὲ περίφρασις ἀντὶ σύ, ὡς ἐν Αἴαντ. 1110 "οὐ τὸ σὸν δείσας στόμα„ καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 426 "πρὸς ταῦτα καὶ Κρέοντα καὶ τοὐμὸν στόμα προπηλάκιζε„.

[2]) Τὸ στομοῦν σημαίνει ὀξύνειν στόμα καὶ τὸ στόμωσις εὐγλωττίαν, πανουργίαν ἐν τοῖς λόγοις.

[3]) Ἡ ἐν μετὰ δοτικῆς δηλοῖ ὀργανικὸν αἴτιον. Λέγει, ὅτι διὰ τοῦ λόγου μᾶλλον βλάβην ἢ ὠφέλειαν θέλει λάβει· διότι ὁ δόλος αὐτοῦ παρευθὺς ἀνακαλύπτεται.

[4]) Τὸ συγκριτικὸν μετὰ τοῦ ἄρθρου κατὰ τὸν Bellermann δὲν ἔχει ἀνάγκην συμπληρώσεως διὰ τοῦ ἤ, ὡς ἐν Ὀδυσσ. Β 276 "παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται, οἱ πλέονες κακίους„, καὶ ἐν Ἀντιγόν. 313 "ἐκ τῶν γὰρ αἰσχρῶν λημμάτων τοὺς πλείονας ἀτωμένους ἴδοις ἂν ἢ σεσῳσμένους„.

[5]) Ὁ Οἰδίπους διακόπτει τὸν λόγον, διότι πιστεύει, ὅτι ὁ Κρέων δὲν θέλει πεισθῇ. Ἐπειδὴ προτάσσει τὸ αἴτιον τοῦ αἰτιατοῦ, τὸ κύριον ῥῆμα κεῖται ὡς συμπέρασμα· γινώσκω, ὅτι δὲν θέλεις πεισθῇ· λοιπὸν πήγαινε. Ὁ Meineke προτείνει, ὅπως γραφῇ, ἀλλ' ἴσθι γάρ με, καὶ ὁ Nauck τὸ πείθων τρέπει εἰς πείσων. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως.

[6]) Ὡς ἔλεγεν ὁ Κρέων ἐν στίχ. 754.

[7]) Ὃ καὶ ὁ ἐν τῷ οὐδὲ ὑπάρχων εἶναι ἐπιδοτικός. Κατ' ἔννοιαν παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἠλέκτρ. 354 "οὐ ζῶ; κακῶς μέν, οἶδ', ἐπαρκούντως δέ μοι„.

[8]) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ μὴ πείθεσθαί σε μᾶλλον σὺ δυστυχεῖς ἢ ἐγώ„. Κατὰ τοὺς νεωτέρους ὁ ποιητὴς ὡς δυστυχίαν ἐννοεῖ τὴν μωρίαν, τὴν διανοητικὴν τύφλωσιν, τὴν ἀφροσύνην· διότι κατὰ τοὺς ἀρχαίους, ὅτε οἱ θεοὶ ἤθελον νὰ βλάψωσί τινα, πρῶτον ἀφῄρουν τὸν νοῦν. Ἡ διανοητικὴ τύφλωσις εἶναι δυστυχία, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Τ, 137 "ἀλλ' ἐπεὶ ἀασάμην, καί μευ φρένας ἐξέλετο Ζεύς„ καὶ ἐν Τραγ. ἀδεσπότ. 379 "ὅταν δ' ὁ δαίμων ἀνδρὶ πορσύνῃ κακά, τὸν νοῦν ἔβλαψε πρῶτον„. Ἀντὶ τοῦ δυστυχεῖν ὁ Mähly εἰκάζει δυστομεῖν, ἀλλ' ἡ διὰ τῆς διορθώσεως παραγομένη ἐν-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἐμοὶ μέν[1] ἐσθ' ἥδιστον, εἰ σὺ μήτ' ἐμὲ
πείθειν[2] οἷός τ' εἶ μήτε τούσδε τοὺς πέλας.

ΚΡΕΩΝ.

ὦ δύσμορ',[3] οὐδὲ τῷ χρόνῳ φύσας φανεῖ
φρένας ποτ', ἀλλὰ λῦμα[4] τῷ γήρᾳ τρέφει; 805

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

γλώσσῃ σὺ δεινός· ἄνδρα δ' οὐδέν' οἶδ' ἐγὼ
δίκαιον, ὅστις ἐξ ἅπαντος[5] εὖ λέγει.

ΚΡΕΩΝ.

χωρὶς τό τ' εἰπεῖν πολλὰ καὶ[6] τὰ καίρια.

νοια δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὰ ἑπόμενα. Νομίζεις, ὅτι ἐγὼ τυφλώττω εἰς τὴν εὐτυχίαν σου ἢ σὺ περισσότερον εἰς τὴν σεαυτοῦ εὐτυχίαν ἐν τῷ παρόντι λόγῳ;

1) *Ἡ ἀπόδοσις τοῦ μὲν ἐννοεῖται, ὡς ἐν Αἴαντ.* 80· *Ἐπειδὴ ὁ Κρέων εἶπεν, ὅτι φροντίζει περὶ τῶν συμφερόντων τοῦ Οἰδίποδος, οὗτος παρατηρεῖ, ὅτι γινώσκει ταῦτα κρεῖττον αὐτοῦ.*

2) *Δηλαδὴ ὅπως ἀκολουθήσω σοι. Τοὺς Κολωνιάτας λέγει πέλας.*

3) *Πάλιν ὁ Κρέων οἰκτείρει τὴν τύφλωσιν τοῦ Οἰδίποδος. Αἱ φρένες παρίστανται ὡς τι διὰ τοῦ χρόνου φυόμενον, ὡς δὴ αἱ τρίχες. Οὐχὶ διάφορον εἶναι τὸ ἐν Ἠλέκτρ.* 1463 "μηδὲ πρὸς βίαν, ἐμοῦ κολαστοῦ προστυχών, φύσῃ φρένας„ *καὶ ἐν Αἴαντ.* 1077 "κἂν σῶμα γεννήσῃ μέγα„.

4) *Λῦμα κυρίως μὲν σημαίνει τὴν ἀκαθαρσίαν, μεταφορικῶς δὲ τὸ ὄνειδος. Ἡ ἡλικία δίδει νοῦν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, σὺ ὅμως ζῇς ὡς ὄνειδος εἰς τὸ γῆρας. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Κάθαρμα· ὅ ἐστιν, ἀπαίδευτος μέχρι γήρως μενεῖς„.*

5) *Δηλαδὴ ἐκ καλῆς ἢ κακῆς ὑποθέσεως ὁρμώμενος. Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν εἶπεν ἐν στίχ.* 761 *δι' ἄλλων λέξεων. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν ἀποσπάσμ.* 205 "ὦ παῖ, *γένοιντ' ἂν* εὖ λελεγμένοι λόγοι ψευδεῖς, ἐπῶν δὲ κάλλεσιν νικῷεν ἂν ταληθές„. *Ὁ τοιοῦτος εἶναι σοφιστής, διότι τὸν ἧττω λόγον κρείττω ποιεῖ.*

6) *Τὸ ἄρθρον τοῦ ἀπαρεμφάτου ἐννοεῖται καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐν Τραγ. ἀδεσπότ.* 469 "χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα„ *καὶ ἐν Ἠλέκτρ.* 1498 "τά τ' ὄντα καὶ μέλλοντα Πελοπιδῶν κακά„. *Δι' ἄλλων λέξεων λέγει· σὺ πολλὰ μὲν λέγεις, τὰ δὲ καίρια εἰπεῖν οὐκ ἐπίστασαι. Παραπλησία φράσις ὑπάρχει παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ.* 927 "τό τ' ἄρχειν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὡς[1] δὴ σὺ βραχέα, ταῦτα δ' ἐν καιρῷ λέγεις.

ΚΡΕΩΝ.

οὐ'[2] δῆθ' ὅτῳ γε νοῦς ἴσος καὶ σοὶ πάρα. 810

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἄπελθ', ἐρῶ γὰρ καὶ πρὸ τῶνδε[3], μηδέ με
φύλασσ' ἐφορμῶν[4] ἔνθα χρὴ[5] ναίειν ἐμέ.

ΚΡΕΩΝ.

μαρτύρομαι τούσδ', οὐ σέ[6], πρός γε τοὺς φίλους

καὶ τὸ δουλεύειν δίχα„ καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἀλκήστιδ. 258 "χωρὶς τό τ' εἶναι καὶ τὸ μὴ νομίζεται„.

[1]) Τὸ ὡς δὴ κεῖται ἐπὶ εἰρωνείας, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομάχ 235 "ὡς δὴ σὺ σώφρων, τἀμὰ δ' οὐχὶ σώφρονα„ Πλάτ. ἐν Γοργ. 468 Ε "ὡς δὴ σύ, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἂν δέξαιο ἐξεῖναί σοι ποιεῖν ὅ τι δοκεῖ σοι ἐν τῇ πόλει μᾶλλον ἢ μή„.

[2]) Ἐξυπακούεται ἡ φράσις, λέγω βραχέα καὶ καίρια. Βεβαίως δὲν λέγω σύντομα καὶ κατάλληλα εἰς τὴν περίστασιν, δι' ὅντινα βεβαίως ὑπάρχει νοῦς ἴσος μὲ τὸν ἰδικόν σου. Ὅρα, ὅτι τὴν ἄνοιαν λέγει νοῦν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Τοῖς κατὰ σὲ οὐ δοκῶ καίρια λέγειν„.

[3]) Λέγει ἐν ὀνόματι τῶν Κολωνιατῶν, οἵτινες ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ἀποφασίσωσιν. Τοιαύτην σημασίαν ἔχει τὸ ἐμπρόσθετον καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 10 "Ἀλλ', ὦ γεραιέ, φράζ', ἐπεὶ πρέπον ἔφυς πρὸ τῶνδε φωνεῖν„.

[4]) Ὁ μὲν Brunck ἐξηγεῖ προτρέπων, παρορμῶν, ὁ δὲ Döderlein ἐφεδρεύων, παραμονεύων, ὅπερ ἐκράτησε παρὰ τοῖς νεωτέροις ἑρμηνευταῖς. Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῆς πολιορκίας λιμένος τινός. Ἀλλ' ὁ Hartung παρατηρεῖ, ὅτι τὴν ἔννοιαν ταύτην ἐδήλωσε διὰ τοῦ φύλασσε καὶ εἰς τὴν ἔννοιαν ταύτην δὲν ἁρμόζει ἡ ἑπομένη φράσις, ποῦ πρέπει νὰ κατοικῶ. Πρὸς δὲ τὸ ἐμὲ εἶναι ἀνάρμοστον εἰς τοιαύτην πρότασιν. Διὰ ταῦτα ὁ κριτικὸς μεταβάλλει τὸ χωρίον οὕτωσίν· ἐφιείς, ἔνθα χρὴ ναίειν, ἐμοί, δηλ. ἀφίνων εἰς ἐμέ, ποῦ μέλλω νὰ κατοικῶ.

[5]) Οἱ ἑρμηνευταὶ ἐξηγοῦσι διὰ τοῦ εἵμαρται, εἶναι πεπρωμένον, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 200 "ᾧ λέγεται χρῆναί σφ' ὑπὸ τῶνδε δαμῆναι„ καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 791 "ὡς μητρὶ μὲν χρείη με μιχθῆναι„.

[6]) Τὸ χωρίον τοῦτο παρέχει πολλὰ πράγματα· τοῖς κριτικοῖς, οἵτινες ποιοῦσι πολλὰς διορθώσεις. Ἡμεῖς διετηρήσαμεν τὴν γραφὴν τῶν ἀρίστων χειρογράφων καὶ μόνον τὸ ἑπόμενον δὲ ἐτρέψαμεν εἰς γε κατὰ τοὺς συντηρητικωτέρους τῶν ἐκδοτῶν, ὅπερ εὕρηται ἔν τισι χειρογράφοις. Ὁ Nauck προσκρούει, διότι τὸ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οἳ' ἀνταμείβει[1] ῥήματ', ἢν σ' ἔλω ποτέ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

τίς δ' ἄν με τῶνδε συμμάχων ἕλοι βίᾳ;[2] 815

ΚΡΕΩΝ.

ἦ μὴν σὺ κἄνευ τῶνδε[3] λυπηθεὶς ἔσει.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ποίῳ σὺν ἔργῳ[4] τοῦτ' ἀπειλήσας ἔχεις;

πρὸς τοὺς φίλους κεῖται ἀντὶ τοῦ πρὸς ἐμὲ καὶ διότι τὸ οὐ σὲ εἶναι ἄνευ ἐννοίας· διότι εἶναι ἀδύνατον ὁ Οἰδίπους αὐτὸς νὰ ληφθῇ ὡς μάρτυς τῆς ἑαυτοῦ ἀδικίας. Νομίζομεν, ὅτι τὸ πρῶτον δὲν εἶναι ἄηθες· διότι ὁ πληθυντικὸς ἀριθμὸς κεῖται ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ· δὲν ἔπρεπε δὲ νὰ εἴπῃ ἐμέ, ἀλλὰ φίλον, ὅπως δειχθῇ τὸ καθῆκον τοῦ Οἰδίποδος. Τὴν δὲ δευτέραν δυσκολίαν ἡμεῖς γε δὲν εὑρίσκομεν σπουδαίαν· διότι ἕκαστος δύναται νὰ καλέσῃ καὶ αὐτὸν τὸν ἀδικοῦντα ὡς μάρτυρα τῆς ἑαυτοῦ ἀδικίας. Βεβαίως πολὺ ὀλίγοι δύνανται νὰ ὁμολογήσωσι τὴν ἑαυτῶν ἀδικίαν· τινὲς ὁμολογοῦσι μέν, ἀλλὰ πειρῶνται νὰ ἐξηγήσωσι τὰ αἴτια τῆς ἀδικίας. Ὁπωσδήποτε τὸ πρᾶγμα ἐνίοτε μὲν γίνεται, συχνότερον δὲ λέγεται. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως. Ἀλλ' ὁ μὲν Hartung τρέπει εἰς τούσδ' οὓς σὺ προὔστήσω φίλους, ὁ δὲ Halm εἰς τούσδ', οὓς σὺ πρόσθε, τοὺς φίλους. Ὅσοι δὲ τῶν κριτικῶν δέχονται τὸν δέ, περὶ οὗ εἴρηται, οὗτοι θέτουσι στιγμὴν μετὰ τὸ οὐ σὲ καὶ νομίζουσιν, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Κρέοντος διεκόπη ὑπὸ τοῦ Οἰδίποδος. Οὗτοι ἐξηγοῦσιν οὕτωσί· διὰ δὲ τοὺς λόγους, οὓς ἀποκρίνεσαι πρὸς τοὺς φίλους σου, διά τούτους, ἄν σε λάβω ποτὲ — (θέλω τιμωρήσει). Ἀλλὰ κατὰ τὸν Bellermann καὶ τὸ μαρτύρομαι μένει ἄνευ συμπληρώσεως καὶ ἡ παραγομένη ἔννοια δὲν ἁρμόζει εἰς τὴν συνέχειαν· διότι ὁ Κρέων δὲν θέλει νὰ τιμωρήσῃ τὸν Οἰδίποδα, ἀλλὰ θέλει νὰ εἴπῃ μόνον, ὅτι, ἀφ' οὗ τὴν φιλικὴν παρακέλευσιν ἀποκρούει, δὲν ὑπολείπεται ἄλλο τι ἢ νὰ ἀπαγάγῃ διὰ τῆς βίας.

1) Ἡ πρότασις αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μαρτύρομαι. Κατ' ἔννοιαν παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἰλιάδ. Α 338 "τὼ δ' αὐτὼ μάρτυροι ἔστων πρός τε θεῶν μακάρων πρός τε θνητῶν ἀνθρώπων καὶ πρὸς τοῦ βασιλῆος ἀπηνέος, εἴ ποτε δ' αὖ τε χρειὼ ἐμεῖο γένηται".

2) Βιαζόμενος τούτους δὰ τοὺς συμμάχους.

3) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Καὶ χωρὶς τοῦ λαβεῖν σε εἰς Θήβας". Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην ὁ Musgrave τὸ τῶνδε, ὅπερ ἔχουσι πάντα τὰ χειρόγραφα, ἔτρεψεν εἰς τοῦδε. Τὴν διόρθωσιν ἐδέξαντο σχεδὸν πάντες οἱ ἐκδόται.

4) Κατὰ μὲν Wunder σημαίνει· τι ἔπραξας, ἵνα ἀπειλῇς; κατὰ δὲ τὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ.

παίδοιν δυοῖν σοι τὴν μὲν[1] ἀρτίως ἐγὼ
ξυναρπάσας ἐπεμψα, τὴν δ' ἄξω τάχα.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

οἴμοι.

ΚΡΕΩΝ.

τάχ' ἔξεις[2] μᾶλλον οἰμώξειν τάδε. 820

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

τὴν παῖδ' ἔχεις μου;

ΚΡΕΩΝ.

τήνδε τ'[3] οὐ μακροῦ χρόνου.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἰὼ ξένοι, τί δράσετ'; ἦ προδώσετε[4],
κοὐκ ἐξελᾶτε τὸν ἀσεβῆ τῆσδε χθονός;[5]

ΧΟΡΟΣ.

χώρει, ξέν', ἔξω θᾶσσον· οὔτε γὰρ τὰ νῦν
δίκαια πράσσεις οὔθ' ἃ πρόσθεν εἴργασαι. 825

ΚΡΕΩΝ.

ὑμῖν[6] ἂν εἴη τήνδε καιρὸς ἐξάγειν

Schmidt: *ποία πρᾶξις εἶναι συνδεδεμένη μετὰ τῆς ἀπειλῆς σου;*

[1]) *Ἐννοεῖ τὴν Ἰσμήνην, ἥτις εἶχε πεμφθῆ, ὅπως προσενέγκῃ θυσίας ἐν στίχ.* 507.

[2]) *Ταχέως θὰ ἔχῃς ἀφορμὴν περισσότερον νὰ κάμῃς τούτους δὰ τοὺς στεναγμούς. Τὸ οἰμώζειν μετεχειρίσθη κατὰ τὸ προηγούμενον οἴμοι, ὡς ἐν Αἴαντ.* 432 *Αἰαῖ... νῦν γὰρ πάρεστι καὶ δὶς αἰάζειν ἐμοὶ καὶ τρίς*$_{\eta}$.

[3]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται τήνδε γ', ἀλλ' ὁ* Bothe *ἔτρεψεν εἰς τήνδε τ', ὅπερ δικαίως ἐκράτησε· διότι ὁ τε ἁρμόζει ἐνταῦθα· καὶ ταύτην δὰ οὐχὶ μετὰ πάροδον μακροῦ χρόνου θὰ ἔχω. Ἐννοεῖ τὴν Ἀντιγόνην.*

[4]) *Ἔθηκε τὸ ῥῆμα ἄνευ ἀντικειμένου· θὰ ἦσθε προδόται, ὡς ἐν Ἀντιγόν.* 46.

[5]) *Ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐξελᾶτε.*

[6]) *Ταῦτα λέγει ὁ Κρέων τοῖς δορυφόροις.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἄκουσαν, εἰ θέλουσα μὴ πορεύσεται.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

οἴμοι τάλαινα[1]*· ποῖ φύγω; ποίαν λάβω*
θεῶν ἄρηξιν ἢ βροτῶν;

ΧΟΡΟΣ.

τί δρᾷς, ξένε;[2]

ΚΡΕΩΝ.

οὐχ ἅψομαι τοῦδ' ἀνδρός, ἀλλὰ τῆς ἐμῆς.[3] 830

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὦ γῆς ἄνακτες[4]*.*

ΧΟΡΟΣ.

ὦ ξέν', οὐ δίκαια δρᾷς.

ΚΡΕΩΝ.

δίκαια[5]*.*

ΧΟΡΟΣ.

πῶς δίκαια;

ΚΡΕΩΝ.

τοὺς ἐμοὺς[6] *ἄγω.*

1) *Κατ' ἐντολὴν τοῦ Κρέοντος οἱ δορυφόροι συλλαμβάνουσι τὴν Ἀντιγόνην.*

2) *Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Πρὸς τὸν Κρέοντα ἔλκοντα τὴν Ἀντιγόνην".*

3) *Δὲν φαίνεται πιθανὸν τὸ ὑπὸ τοῦ Σχολιαστοῦ εἰρημένον· "ἀδελφῆς μου γὰρ θυγάτηρ ἐστίν"· διότι ἦτο μὲν ἀνεψιὰ τοῦ Κρέοντος, ἀλλὰ καὶ θυγάτηρ τοῦ Οἰδίποδος. Πιθανώτερον κατὰ τὸν* Bellermann *ὁ Κρέων θεωρεῖ ἑαυτὸν ὡς ἀρχηγὸν τῆς οἰκογενείας.*

4) *Οὕτω λέγει τὸν χορόν, ὡς ἐν Οἰδιπόδ. τυράνν.* 85. *Κατὰ τὸν Εὐστάθιον· "παρὰ Σοφοκλεῖ γοῦν ἡ Ἰοκάστη τοὺς ἐν Θήβαις εὐγενεῖς χώρας ἄνακτας λέγει".*

5) *Ἡ ἀντιλαβὴ μαρτυρεῖ τὴν ζωηρότητα τοῦ διαλόγου.*

6) *Εἰ καὶ ἀποδίδοται μόνον εἰς τὴν Ἀντιγόνην, ὅμως μεταχειρίζεται τὸν πληθυντικὸν ἀριθμόν, ὡς καὶ ἐν στίχ.* 813.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Στροφή.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἰὼ πόλις[1].

ΧΟΡΟΣ.

τί δρᾷς, ὦ ξέν'; οὐκ ἀφήσεις; τάχ' εἰς βάσανον εἶ[2]
χερῶν. 835

ΚΡΕΩΝ.

εἴργου[3].

ΧΟΡΟΣ.

σοῦ μὲν οὔ[4], *τάδε γε μωμένου.*

ΚΡΕΩΝ.

πόλει[5] *μαχεῖ γάρ, εἴ τι πημανεῖς ἐμέ.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

οὐκ ἠγόρευον[6] *ταῦτ' ἐγώ;*

ΧΟΡΟΣ.

μέθες[7] *χεροῖν*
τὴν παῖδα θᾶσσον.

[1]) *Τὸ λυρικὸν μέτρον τοῦ κομμοῦ δεικνύει τὴν αὔξησιν τῆς ὀξύτητος τοῦ πάθους.*

[2]) *Θὰ ἔλθῃς εἰς δοκιμὴν τῶν χειρῶν μου. Ταχέως θὰ δοκιμάσῃς τὴν δύναμιν τῶν χειρῶν μου. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν στίχ.* 1297 "εἰς ἔλεγχον χειρὸς μολών„. *Ἐν ᾧ ταῦτα λέγονται, πολλοὶ χορευταὶ ἀναβαίνουσιν εἰς τὴν σκηνήν.*

[3]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ·* "Φυλάττου, χωρίζου„· *ὀπίσω.*

[4]) *Ἐξυπακούεται τὸ εἴρξομαι. Μάομαι σημαίνει πειρῶμαι, ἐπιχειρῶ. Βεβαίως ἀπὸ σὲ δὲν θὰ ἀπομακρυνθῶ, διότι ταῦτα δὰ τοὐλάχιστον ἐπιχειρεῖς.*

[5]) *Ὁ Κρέων ἐδήλωσεν, ὅτι ἔρχεται ὡς ἀπεσταλμένος ὑπὸ τῆς πόλεως ἐν στίχ.* 737.

[6]) *Οὕτως ὁ Οἰδίπους εἶχε προειπεῖ, ὅτι οὐχὶ μικρὸς ἀγὼν ἐπίκειται.*

[7]) *Τὸν λόγον ἀποτείνει πρὸς τοὺς δορυφόρους τοῦ Κρέοντος, ὡς δεικνύει ὁ ἑπόμενος λόγος αὐτοῦ. Τὸ μεθιέναι συνετάχθη πρὸς αἰτιατικὴν καὶ δοτικήν, ὡς ἐν Φιλοκτήτ.* 975 "μεθεὶς τὰ τόξα ταῦτ' ἐμοί„. "Αφες, *παράδος εἰς τὰς χεῖρας τὴν κόρην.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ.

μὴ 'πίτασσ' ἃ μὴ κρατεῖς[1].

ΧΟΡΟΣ.

χαλᾶν[2] λέγω σοι.

ΚΡΕΩΝ.

σοὶ[3] δ' ἔγωγ' ὁδοιπορεῖν. 840

ΧΟΡΟΣ.

πρόβαθ' ὧδε, βᾶτε, βᾶτ', ἔντοποι[4]·
πόλις ἐναίρεται[5], πόλις ἐμά, σθένει·
πρόβαθ' ὧδέ[6] μοι.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ἀφέλκομαι[7] δύστηνος, ὦ ξένοι, ξένοι.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ποῦ, τέκνον, εἶ μοι;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

πρὸς βίαν πορεύομαι[8] 845

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὄρεξον, ὦ παῖ, χεῖρας.

[1]) Ἰσοδυναμεῖ τῇ φράσει, ὧν μὴ κύριος εἶ. Λέγει τοῦτο, διότι ὁ Οἰδίπους διέταξε τοὺς δορυφόρους τοῦ Κρέοντος, οὓς δὲν ἐξουσιάζει.

[2]) Λέγω σοι νὰ ἀφήσῃς τὴν κόρην.

[3]) Εἰρωνικῶς ἐπαναλαμβάνει τὴν ἀντωνυμίαν. Ὁ μὲν χορὸς ἐκέλευσε τοὺς δορυφόρους νὰ ἀφήσωσι τὴν κόρην, ὁ δὲ Κρέων νὰ πορεύωνται. Ἐνταῦθα ἄρχεται ἡ ἀπαγωγή.

[4]) Ἐπειδὴ ὁ χορὸς δὲν δύναται νὰ κωλύσῃ τὴν ἀπαγωγήν, καλεῖ πρὸς βοήθειαν τοὺς ἄλλους Κολωνιάτας.

[5]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· „βίᾳ πορθεῖται„. Λέγει, ὅτι ἡ πόλις πάσχει τοῦτο, διότι ὁ βασιλεὺς ὑπέσχετο τῷ Οἰδίποδι προστασίαν. Τὸ σθένει προσδιορίζει τὸ ἐναίρεται. Ὁ F. W. Schmidt τρέπει εἰς πόλις ἐμὰ φθίνει, ὅπερ δὲν φαίνεται πιθανόν.

[6]) Ἐνθάδε, ἐδῶ, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 7 „αὐτὸς ὧδ' ἐλήλυθα„.

[7]) Ἡ Ἀντιγόνη σύρεται ἐκ τῆς σκηνῆς.

[8]) Τὸ ῥῆμα ἐνταῦθα κεῖται ὡς παθητικόν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ἀλλ' οὐδὲν σθένω.

ΚΡΕΩΝ.

οὐκ' ἄξεθ' ὑμεῖς;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὦ τάλας ἐγώ, τάλας.

ΚΡΕΩΝ.

οὐκ[1] οὖν ποτ' ἐκ τούτοιν γε μὴ σκήπτροιν ἔτι
ὁδοιπορήσεις· ἀλλ' ἐπεὶ νικᾶν[2] θέλεις
πατρίδα τε τὴν σὴν καὶ φίλους, ὑφ' ὧν ἐγὼ 850
ταχθεὶς τάδ' ἔρδω, καὶ τύραννος ὢν ὅμως[3],
νίκα[4]. χρόνῳ γάρ, οἶδ' ἐγώ, γνώσει τάδε,
ὅθούνεκ'[5] αὐτὸς αὑτὸν οὔτε νῦν καλὰ
δρᾷς οὔτε πρόσθεν εἰργάσω βίᾳ φίλων,
ὀργῇ χάριν δοὺς[6], ἥ σ' ἀεὶ λυμαίνεται. 855

[1]) *Τὸ οὐ μὴ φέρεται πρὸς μέλλοντα τῆς ὁριστικῆς, ὡς ἐν στίχ.* 176. *Ἄλλοι ὅμως τὸν μέλλοντα τρέπουσιν εἰς ὑποτακτικήν. Δὲν ὑπάρχει φόβος μήπως ὁδοιπορήσῃς, κατ' οὐδένα τρόπον θέλεις ὁδοιπορήσει. Τὰς δύο θυγατέρας παραβάλλει πρὸς δύο σκῆπτρα, ἐφ' ὧν στηριζόμενος ὁ Οἰδίπους περιεπάτει. Τοιαύτη ἔννοια ὑπόκειται παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ.* 277 "ἦδ' ἀντὶ πολλῶν ἐστί μοι παραψυχή, πόλις, τιθήνη, βάκτρον, ἡγεμὼν ὁδοῦ„. *Ἡ ἐκ μετὰ γενικῆς δηλοῖ τὴν ἀφορμήν, δύναται δὲ νὰ ἐξηγηθῇ καὶ ὡς ὀργανικὸν αἴτιον, ὡς ἐν Φιλοκτήτ.* 91 "οὐ γὰρ ἐξ ἑνὸς ποδὸς ἡμᾶς τοσούσδε πρὸς βίαν χειρώσεται„.

[2]) *Θέλεις νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ γνώμη σου, νὰ ἐκτελέσῃς τὴν θέλησίν σου.*

[3]) *Καίπερ ὢν βασιλεύς, ὅμως ὑπήκουσα εἰς τὴν διαταγὴν τῆς πατρίδος. Ὁμοία ἀντίθεσις ὑπάρχει ἐν στίχ.* 957 "ἐπεὶ ἐρημία με, κεἰ δίκαι' ὅμως λέγω, σμικρὸν τίθημι„ *καὶ ἐν στίχ.* 1529.

[4]) *Ταῦτα λέγει ὁ Κρέων καθ' ὑπόκρισιν, διότι πέποιθεν, ὅτι ὁ Οἰδίπους ἄνευ τῶν θυγατέρων δὲν δύναται νὰ ὁδοιπορήσῃ.*

[5]) *Κεῖται ἀντὶ τοῦ ὅτι, ὡς ἐν στίχ.* 944. *Ἡ ἑπομένη ἀντωνυμία αὐτὸν ἐτέθη, ἀντὶ τοῦ σεαυτόν, ὡς ἐν στίχ.* 930. *Τίθεται δὲ καὶ ἀντὶ πρώτου προσώπου, ὡς ἐν στίχ.* 966 *Ἡ χρῆσις αὕτη ἀπαντᾷ καὶ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς πεζογράφοις, ὡς παρὰ Πλάτ. ἐν Φαίδων.* 79 "δεῖ ἡμᾶς ἐρέσθαι ἑαυτούς„.

[6]) *Χαρισάμενος, ὑπηρετήσας τῇ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

ἐπίσχες[1] *αὐτοῦ, ξεῖνε.*

ΚΡΕΩΝ.

μὴ ψαύειν λέγω[2].

ΧΟΡΟΣ.

οὗτοι σ' ἀφήσω τῶν δέ[3]*γ' ἐστερημένος.*

ΚΡΕΩΝ.

καὶ μεῖζον ἆρα ῥύσιον[4] *πόλει τάχα*
θήσεις· ἐφάψομαι γὰρ οὐ ταύταιν μόναιν.

ΧΟΡΟΣ.

ἀλλ' ἐς τί τρέψει;

ΚΡΕΩΝ.

τόνδ' ἁπάξομαι λαβών. 860

ΧΟΡΟΣ.

δεινὸν λέγοις ἄν[5]*.*

ὀργῇ, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 331 "θυμῷ ματαίῳ μὴ χαρίζεσθαι κενά;„ Εὐριπίδ. ἐν Ἀποσπάσμ. 31 "ὀργῇ γὰρ ὅστις εὐθέως χαρίζεται, κακῶς τελευτᾷ„.

[1]) *Στάσου ἐν τῇ αὐτῇ θέσει.* Ἐν ᾧ ὁ Κρέων παρασκευάζεται, οἱ χορευταὶ ἐπιβάλλουσι χεῖρας, ὡς δεικνύει τὸ ἑπόμενον.

[2]) *Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι, λέγω σοι μὴ ψαύειν ἐμοῦ.*

[3]) *Ἐννοεῖ τὴν Ἀντιγόνην καὶ τὴν Ἰσμήνην.*

[4]) *Ὁ Εὐστάθιος εἰς Ἰλιάδ. Α* 674 *ἐξηγεῖ τὴν λέξιν οὑτωσίν·* "Ἀντὶ *τῶν προαρπασθέντων ἁρπαζόμενα, ὥστε ῥύσια ἐλαύνειν ὁ Νέστωρ λέγει τὸ ἐρυσιάζειν καὶ λαμβάνειν ἁνθαρπάγματα ἤγουν ἐνέχυρα χρέους„. Κατὰ τὸν* Schmidt *τὸ τιθέναι ἐνταῦθα σημαίνει τελεῖν, πληρόνειν· κατὰ ταύτην τὴν σημασίαν πόλις ἐνταῦθα εἶναι αἱ Θῆβαι.* Ἀλλὰ κατὰ τοῦτον δὲν δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν τὰς Θήβας ἄνευ προσδιορισμοῦ, δηλ. ἔπρεπε νὰ εἴπῃ *τῇ ἐμῇ πόλει. Διὰ ταῦτα νομίζει, ὅτι τὸ χωρίον πρέπει νὰ τραπῇ εἰς, καὶ μεῖζον ἆρα ῥύσιον τελεῖν πόλιν θήσεις.* Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως· διότι δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἄλλως, ὡς ἄλλοι ἑρμηνευταὶ δέχονται. Ἐὰν σύ με κρατῇς, θὰ ἐπιβάλῃς εἰς τὴν πόλιν (τὰς Ἀθήνας) μεγαλείτερον ἐνέχυρον, ἤτοι μεγαλειτέραν ἀποζημίωσιν. Οὕτω τὸν Οἰδίποδα θεωρεῖ ὡς ἁνθάρπαγμα.

[5]) *Ὁ χορὸς νομίζει, ὅτι ὁ λόγος*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ.

τοῦτο νῦν πεπράξεται[1],
ἢν μή μ' ὁ κραίνων τῆσδε γῆς ἀπειργάθῃ[2].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ὦ φθέγμ'[3] ἀναιδές, ἦ σὺ γὰρ ψαύεις ἐμοῦ;

ΚΡΕΩΝ.

αὐδῶ σιωπᾶν.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

μὴ γὰρ[4] αἵδε δαίμονες
θεῖέν γ' ἄφωνον[5] τῆσδέ γ' ἐς σ' ἀρᾶς ἔτι· 865
ὅς[6] μ', ὦ κάκιστε, ψιλὸν ὄμμ' ἀποσπάσας

τοῦ Κρέοντος εἶναι ψιλὴ ἀπειλή. Ἀντὶ τοῦ λέγοις ἔν τισι χειρογράφοις φέρεται λέγεις. Ἐπειδὴ λείπει μία συλλαβή, ὁ Τρικλίνιος προσέθηκε τὸ ὡς πρὸ τῆς ἀποκρίσεως τοῦ Κρέοντος, ὅπερ διατηροῦσι πολλοὶ ἐκδόται. Ὁ μὲν Wecklein ἔτρεψεν εἰς δεινὸς λόγοις εἶ, ὁ δὲ Hermann προσέθηκε τὸ ἄν, ὅπερ ὡς πιθανώτερον ἐδεξάμεθα.

[1]) Τοῦτο τώρα παρευθὺς θέλει εἶναι πεπραγμένον.

[2]) Ἐὰν μὴ ὁ βασιλεὺς ταύτης δὰ τῆς χώρας ἐμποδίζῃ με.

[3]) Ὁ Blaydes εἰκάζει, ὦ θρέμμ' ἀναιδές.

[4]) Τὸ μὴ γὰρ κεῖται ἐπὶ εὐχῆς, ὡς καὶ τὸ εἰ γάρ. Αἵδε δαίμονες προδήλως ἐνταῦθα εἶναι αἱ Εὐμενίδες.

[5]) Ἡ φράσις ἄφωνος ἀρᾶς περιέχει πλεονασμόν, ὡς τὸ ἀνήνεμον χειμώνων ἐν στίχ. 677 καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται τῆσδε γῆς, ἀρᾶς ἔτι, ὅπερ δὲν δύναται νὰ ἦναι ὀρθόν. Ἐν τῇ Λονδινείῳ ἐκδόσει τῇ γενομένῃ ἐν ἔτει 1747 ἐτράπη εἰς τῆσδε τῆς ἀρᾶς ἔτι, ὅπερ ἐδέξαντο οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκδοτῶν. Τὸ ἐν τῷ κειμένῳ ὀφείλεται τῷ Schneidewin, ᾧ ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Bellermann, διότι τοῦτο καὶ τῆς γραφῆς τῶν χειρογράφων δὲν ἀφίσταται καὶ παρέχει τὸ δεικτικὸν τῆς ἑπομένης ἀναφορικῆς προτάσεως καὶ τὸν γέ, ὅστις ἁρμόζει ἐνταῦθα. Οὕτως ὁ Οἰδίπους εὔχεται, ἵνα αἱ Εὐμενίδες ἐπιτρέψωσιν αὐτῷ τοὐλάχιστον ταύτην τὴν ἀρὰν κατὰ τοῦ Κρέοντος νὰ εἴπῃ.

[6]) Ἡ ἀναφορικὴ πρότασις αἰτιολογεῖ τὴν προηγουμένην. Ὄμμα λέγει τὴν Ἀντιγόνην, ἧς οἱ ὀφθαλμοὶ ἐχρησίμευον καὶ τῷ τυφλῷ, ὡς δὴ λέγεται ἐν στίχ. 33 Ὦ ξεῖν', ἀκούων τῆσδε τῆς ὑπὲρ τ' ἐμοῦ αὐτῆς θ' ὁρώσης„, καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 834 „ἡγοῦ πάροιθε, θύγατερ, ὡς τυφλῷ ποδὶ ὀφθαλμὸς εἶ σύ„. Λοιπὸν εἰς τὴν Ἀντιγόνην οὖσαν ὅπλον καὶ ἀβοήθητον ἁρμόζει τὸ ἐπίθετον ψιλός. Τοιαύτην σημασίαν ἔχει τὸ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρὸς[1] ὄμμασιν τοῖς πρόσθεν ἐξοίχει βίᾳ.
τοιγὰρ σέ τ' αὐτὸν καὶ γένος τὸ σὸν θεῶν
ὁ πάντα λεύσσων[2] Ἥλιος δοίη βίον
τοιοῦτον οἷον κἀμὲ[3] γηρᾶναί ποτε. 870

ΚΡΕΩΝ.

ὁρᾶτε[4] ταῦτα, τῆσδε γῆς ἐγχώριοι;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὁρῶσι[5] κἀμὲ καὶ σέ, καὶ φρονοῦσ' ὅτι
ἔργοις πεπονθὼς ῥήμασίν[6] σ' ἀμύνομαι.

ΚΡΕΩΝ.

οὔτοι καθέξω θυμόν[7], ἀλλ' ἄξω βίᾳ,

ἐπίθετον καὶ ἐν Αἴαντ. 1123 "κἂν ψιλὸς ἀρκέσαιμι σοί γ' ὡπλισμένῳ„ καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 953 "εἴσειμι πρὸς σὲ ψιλός, οὐκ ἔχων τροφήν„. Ὁ Döderlein τὸ ἐπίθετον συντάσσει οὐχὶ πρὸς τὸ ὄμμα, ἀλλὰ πρὸς τὸ μέ. Βεβαίως τοιαύτη σύνταξις δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ἀλλ' ἡ ἔννοια γίνεται ἀσθενεστέρα. Κριτικοί τινες ἐπειράθησαν, ὅπως μεταβάλωσι τὸ ἐπίθετον· καὶ ὁ μὲν Meineke ἔγραψε φίλιον, ὁ δὲ Schmidt ἔμψυχον, δηλ. ὁ τυφλὸς Οἰδίπους ὀνομάζει τὴν Ἀντιγόνην ζῶντα, ὑγιᾶ ὀφθαλμὸν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ, οἵτινες εἶναι ἀπονενεκρωμένοι. Τὸ ἀποσπᾶν συνετάχθη πρὸς διπλῆν αἰτιατικὴν κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἀφαιρεῖσθαί τινά τι.

[1]) *Πλησίον ἢ ἐκτὸς τῶν ὀφθαλμῶν, οὓς αὐτὸς ἐξώρυξα.*

[2]) *Τὸν Ἥλιον, ὃς πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντ' ἐπακούει, ἐπικαλεῖται, ὅπως τιμωρήσῃ τὸν ἀδικοῦντα.* Ὁ Reisig *νομίζει, ὅτι ὁ Οἰδίπους εὔχεται, ὅπως ὁ Κρέων τυφλωθῇ. Ἴσως ἡ τυφλότης δὲν περιλαμβάνεται, διότι καὶ δὲν ἐκτελεῖται. Πιθανώτερον φαίνεται νὰ δεχθῶμεν, ὅτι εὔχεται, ὅσα καὶ τελοῦνται ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ τοῦ Σοφοκλέους. Ἐκεῖ πάσχει ὁ Κρέων δεινότερα καὶ τῆς τυφλώσεως.*

[3]) *Κατὰ τὸν* Bellermann *ἐγένετο καθ' ἕλξιν ἀντὶ οἷον ἐγώ, ὡς παρὰ Δημοσθέν.* 14, 39 "εὔχεσθαι τὴν αὐτὴν λαβεῖν παρόησιαν ἐκείνοις ἥνπερ ποτὲ τοὺς προγόνους αὐτοῦ, καὶ ἐν Ἀντιφῶντ. 5, 71 "τοὺς νεωτέρους οἶμαι ταῦτα πυνθάνεσθαι ὥσπερ ἐμέ„. Κατὰ τὸν Nauck ὅμως δύναται νὰ συμπληρωθῇ ἄλλως οἷον κἀμὲ γηρᾶναι ἔδωκεν. Τὸ βίον γηρᾶναι εἶναι ἐπέκτασις τοῦ ἐνυμολογικοῦ σχήματος γῆρας γηρᾶναι.

[4]) *Εἶναι αἰσθησις ἀντὶ αἰσθήσεως· διότι ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ἀκούετε.*

[5]) *Μετὰ πικρίας ἐπαναλαμβάνει τὸ ῥῆμα.*

[6]) *Ἀντιτίθεται πρὸς τὸ ἔργοις ἐν ᾧ ἔχω πάθει δι' ἔργων, ὅμως σ' ἀποκρούω διὰ λόγων.*

[7]) *Ἐκ τῆς ἀρᾶς θυμωθείς*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κεἰ μοῦνός[1] *εἰμι, τόνδε, καὶ χρόνῳ*[2] *βαρύς.* 875

Ἀντιστροφή.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἰὼ τάλας.

ΧΟΡΟΣ.

ὅσον λῆμ'[3] *ἔχων ἀφίκου, ξέν', εἰ τάδε δοκεῖς τελεῖν.*

ΚΡΕΩΝ.

δοκῶ[4].

ΧΟΡΟΣ.

τάνδ' ἄρ' πάνθ' οὐκέτι νεμῶ[5] *πόλιν.*

ΚΡΕΩΝ.

τοῖς τοι δικαίοις[6] *χὠ βραχὺς νικᾷ μέγαν.* 880

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἀκούεθ' οἷα φθέγγεται;

ΧΟΡΟΣ.

τά γ' οὐ τελεῖ,

ἴστω μέγας Ζεύς[7].

Κρέων ἐπιβάλλει χεῖρας εἰς τὸν Οἰδίποδα.

[1]) *Λέγει ἑαυτὸν μόνον, διότι οἱ δορυφόροι εἶχον ἀπέλθει μετὰ τῶν θυγατέρων τοῦ Οἰδίποδος.*

[2]) *Εὕρηται ἐπιγεγραμμένον γηρᾳ̃ βαρύς, ἐξ οὗ κριτικοί τινες εἰκάζουσι γήρᾳ βαρύς, ὡς ἐν Αἴαντ.* 1017. *Δὲν εἶναι ὅμως ἀνάγκη διορθώσεως, διότι ἐν στίχ.* 112 *λέγεται χρόνῳ παλαιοί.*

[3]) *Ἐνταῦθα σημαίνει ἀναίδειαν, θρασύτητα.*

[4]) *Κατὰ τὸν* Nauck *ἤρμοζε μᾶλλον τελῶ. Νομίζομεν, ὅτι ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ τελέσεως, ἀλλὰ περὶ γνώμης.*

[5]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "Ταύτην δ' ἄρα οὐκέτι νομιῶ πόλιν, εἰ σὺ ἀπάξεις τοῦτον„, δηλ. τὰς Ἀθήνας δὲν θὰ θεωρήσω πλέον ὡς πόλιν (ἀνεξάρτητον). Τὴν σημασίαν τοῦ νομίζειν ἔχει τὸ νέμειν καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 1080 *καὶ ἐν Ἠλέκτρ.* 150 *καὶ ἀλλαχοῦ. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι τὸ ῥῆμα δύναται νὰ ἐξηγηθῇ καὶ κατὰ τὴν ἄλλην σημασίαν, δηλ. λοιπὸν δὲν θὰ κατοικήσω πλέον ταύτην δὰ τὴν πόλιν, ἂν ἀπαγάγῃς τὸν Οἰδίποδα, ἤτοι πρέπει νὰ φύγω, διότι δὲν ὑπάρχει ἀσφάλεια.*

[6]) *Εἶναι γένους οὐδετέρου. Βραχὺς εἶναι ὁ ἀσθενής, ὁ ἀδύνατος.*

[7]) *Τὸ ἡμιστίχιον τοῦτο λείπει*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΡΕΩΝ.

Ζεύς γ' ἂν εἰδείη, σὺ δ' οὔ[1].

ΧΟΡΟΣ.

ἆρ' οὐχ ὕβρις τάδ';

ΚΡΕΩΝ.

ὕβρις[2]*, ἀλλ' ἀνεκτέα.*

ΧΟΡΟΣ.

ἰὼ πᾶς λεώς, ἰὼ γᾶς πρόμοι[3]*,*
μόλετε σὺν τάχει, μόλετ', ἐπεὶ πέραν 88
περῶσ' οἵδε δή[4]*.*

ΘΗΣΕΥΣ.

τίς[5] *ποθ' ἡ βοή; τί τοὔργον; ἐκ τίνος φόβου ποτὲ*
βουθυτοῦντά μ' ἀμφὶ βωμὸν ἔσχετ'[6] *ἐναλίῳ θεῷ*

ἐν τοῖς χειρογράφοις. Τὴν ἔλλειψιν ἄλλοι ἄλλως πληροῦσιν, ἡμεῖς δ' ἐδεξάμεθα τὴν ὑπὸ τοῦ Enger *γενομένην.*

[1]) *Ὁ Ζεὺς βεβαίως δύναται νὰ γνωρίζῃ, οὐχὶ ὅμως σύ, ἂν θὰ ἐκτελέσω τὴν προαίρεσίν μου.*

[2]) *Εἰς τὴν ἐσχάτην θρασύτητα προέβη ὁ Κρέων, διότι σαρκαστικῶς κυροῖ, ὅτι ὄντως ὑβρίζει, ἀλλ' ἐπιβάλλει ἀνοχήν.*

[3]) *Ἐννοεῖ τὸν Θησέα. Μετεχειρίσθη δὲ τὸν πληθυντικὸν ἀριθμόν, ὡς ἐν στίχ.* 294.

[4]) *Ἀναγινώσκεται ἐν τοῖς χειρογράφοις περῶσι δή, ἀλλ' ὁ* Elmsley *ἔτρεψεν, ὡς ὑπάρχει ἐν τῷ κειμένῳ. Ἡ διόρθωσις ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν. Οἱ ἑρμηνευταὶ συνήθως παρατηροῦσιν, ὅτι οἵδε εἶναι οἱ δορυφόροι τοῦ Κρέοντος. Ἀλλ' ὀρθῶς λέγει ὁ* Bellermann, *ὅτι ἡ ἀντωνυμία ἀναφέρεται εἰς μόνον τὸν Κρέοντα. Διότι οἱ δορυφόροι ἀπήγγον ἤδη τὰς θυγατέρας τοῦ Οἰδίποδος καὶ δὲν ἤρμοζεν ἐνταῦθα νὰ γείνέα ἐπίκλησις. Αὕτη γίνεται διὰ τ ἐπικείμενον κίνδυνον τῆς ἁρπαγ τοῦ Οἰδίποδος.*

[5]) *Ὁ ποιητὴς μετεχειρίσθη τροχαϊκὸν τετράμετρον διὰ τὴν σπο δήν, μεθ' ἧς ἤλθεν ὁ Θησεύς. Κα τὸν Σχολιαστήν· "ἄκρως τῇ οἰκον μίᾳ τὸ μαθεῖν τὸν Θησέα τὰ γεγ μενα, πρὸς θυσίαις ὄντα τοῦ ἱππί Ποσειδῶνος, ὑπὲρ τοῦ μὴ διατριβ ἐγγενέσθαι μηνύοντός τινος". Nauck *νομίζει, ὅτι ἀντὶ τοῦ φόβ περιεμένομεν γενικωτέραν ἔννοια καὶ προτείνει, ὅπως γραφῇ ἐκ τ νος λόγου. Ἀλλ' ὅτι ἡ εἰδικὴ π ρίστασις τοῦ φόβου ὑπῆρχεν, ἐγένε δῆλον ἐκ τῆς βοῆς τοῦ χοροῦ.*

[6]) *Ἐντεῦθα σημαίνει ἐπέσχε ἀνεκόψατε τὴν ὁρμήν, ἐκωλύσατε.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦδ' ἐπιστάτῃ Κολωνοῦ; λέξαθ', ὡς εἰδῶ τὸ πᾶν,
οὗ χάριν δεῦρ' ἦξα θᾶσσον ἢ καθ' ἡδονὴν ποδός[1]. 890

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὦ φίλτατ', ἔγνων γὰρ τὸ προσφώνημά σου,
πέπονθα δεινὰ τοῦδ' ὑπ' ἀνδρὸς ἀρτίως.

ΘΗΣΕΥΣ

τὰ ποῖα ταῦτα; τίς δ' ὁ πημήνας;[2] λέγε.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

Κρέων ὅδ', ὃν δέδορκας, οἴχεται[3] τέκνων
ἀποσπάσας μου τὴν μόνην ξυνωρίδα[4]. 895

ΘΗΣΕΥΣ.

πῶς εἶπας;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

οἷά περ[5] πέπονθ', ἀκήκοας.

ΘΗΣΕΥΣ.

οὐκ οὖν τις ὡς τάχιστα προσπόλων μολὼν
πρὸς τούσδε[6] βωμούς, πάντ' ἀναγκάσει λεὼν
ἄνιππον[7] ἱππότην τε θυμάτων ἄπο

1) *Ταχύτερον ἢ ὅσον ἦτο ἀρεστὸν εἰς τὸν πόδα. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "ταχύτερον ἢ ὡς ἔδει βαβίζειν". Ἐπειδὴ τῷ* Nauck *δὲν ἀρέσκει ὁ στίχος οὗτος, τίθησιν ἐν ἀγκύλαις· τοὐλάχιστον ἐπιθυμεῖ, ὅπως τὸ ποδὸς τρέψωμεν εἰς ἐμοί, ὅπερ δὲν εἶναι ἄστοχον, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως· διότι ὁ ποιητὴς ὀνομάζει τὸν πόδα· διότι οὗτος ἐκ τῆς ὁδοιπορίας πάσχει.*

2) *Ἐννοεῖται τὸ σέ.*

3) *Ὁ Κρέων εἶναι παρὼν καὶ ὅμως περὶ τούτου λέγει, ὅτι οἴχεται· διότι αἱ θυγατέρες τούτου ἀνηρπάγησαν, αἴτιος δὲ τῆς ἁρπαγῆς εἶναι ὁ Κρέων.*

4) *Ξυνωρὶς κυρίως λέγεται τὸ ἐκ δύο ἵππων ἅρμα, μεταφορικῶς δὲ ἡ δυάς, τὸ ζεῦγος. Λέγει δὲ μόνην, διότι τοὺς υἱοὺς δὲν θεωρεῖ ὡς τέκνα.*

5) *Οὐχὶ ἀπιθάνως ὁ* Jepp *εἰκάζει, οἷα καὶ πέπονθ'.*

6) *Ἐννοεῖ τοὺς βωμούς, ἐφ' ὧν ἔθυον. Ὁρα στίχ. 888. Οἱ βωμοὶ οὗτοι ἔκειντο πλησίον.*

7) *Ἄνιππος εἶναι ὁ μὴ ἔχων ἵππον, ὁ πεζός.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σπεύδειν ἀπὸ ῥυτῆρος[1], ἔνθα δίστομοι
μάλιστα συμβάλλουσιν[2] ἐμπόρων ὁδοί,
ὡς μὴ παρέλθωσ' αἱ κόραι, γέλως δ' ἐγὼ
ξένῳ[3] γένωμαι τῷδε, χειρωθεὶς βίᾳ;
ἴθ', ὡς ἄνωγα, σὺν τάχει[4]. τοῦτον δ' ἐγώ,
εἰ μὲν δι' ὀργῆς[5] ἦκον, ἧς ὅδ' ἄξιος,
ἄτρωτον οὐ μεθῆκ' ἂν ἐξ ἐμῆς χερός·
νῦν δ' οὕσπερ αὐτὸς τοὺς νόμους[6] εἰσῆλθ' ἔχων,
τούτοισι κοὐκ ἄλλοισιν ἁρμοσθήσεται[7].
οὐ γάρ ποτ' ἐξεῖ[8] τῆσδε τῆς χώρας, πρὶν ἂν
κείνας ἐναργεῖς[9] δεῦρό μοι στήσῃς ἄγων·

[1]) *Κατὰ λέξιν σημαίνει μακρὰν τοῦ χαλινοῦ, ἄνευ χαλινοῦ. Ὁ Τρικλίνιος παρατηρεῖ· "Εἴρηται δὲ ἐκ μεταφορᾶς τῶν διωκόντων τινὰς στρατιωτῶν καὶ πάσας ἡνίας χαλώντων, ὥστε ταχύτερον φέρεσθαι. Ῥυτῆρας γὰρ τοὺς χαλινούς φασιν, οὐ τὰ ὑποδήματα, ὡς τὰ σχόλια λέγει„. Ὁ προσδιορισμὸς οὗτος ἀναφέρεται μόνον εἰς τὸ ἱππότην.*

[2]) *Τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ἡ ὁδὸς ἐσχίζετο εἰς δύο, ὅπερ ἐγίνετο πλησίον τῆς Θρίας. Ἐνταῦθα ἡ ἐξ Ἀθηνῶν ἄγουσα ὁδὸς διαιρεῖται εἰς δύο, ἐξ' ὧν ἡ μὲν πρὸς τὰ δεξιὰ ἄγει εἰς τὰς Πλαταιὰς καὶ τὰς Θήβας, ἡ δὲ πρὸς τὰ ἀριστερὰ εἰς τὴν Ἐλευσῖνα καὶ τὰ Μέγαρα. Ὁ* Döderlein *ἑρμηνεύει, δυοῖν ὁδοῖν στόματα συμβάλλει.*

[3]) *Ξένον λέγει τὸν Οἰδίποδα.*

[4]) *Εἷς ἢ πλείους θεράποντες ἀπέρχονται, ὅπως ἐκτελέσωσι τὴν ἐντολὴν τοῦ ἄνακτος. Μετὰ τοῦτο στρέφει τὸν λόγον πρὸς τὸν Κρέοντα.*

[5]) *Εἶναι φράσις, ὡς δι' ἔχθρας, διὰ μάχης, διὰ δίκης ἐλθεῖν, μολεῖν, ἀφικέσθαι.*

[6]) *Κατὰ τὸν* Wunder *ἡ σύνταξις ἔπρεπε νὰ ἔχῃ οὕτωσίν· οὕσπερ ἔχων εἰσῆλθε, τούτοις τοῖς νόμοις ἁρμοσθήσεται. Τὸ ἄρθρον παρέχει δυσκολίαν τισὶ τῶν ἑρμηνευτῶν, ἀλλ' ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ Ἀντιγον. 404 "ἔθαπτεν ὃν σὺ τὸν νεκρὸν ἀπεῖπας„. "Ορα, ὅτι τὴν βιαίαν καὶ ἄδικον ἀπαγωγὴν μετά τινος εἰρωνείας ὀνομάζει νόμους.*

[7]) *Κατὰ τούτους τοὺς νόμους καὶ οὐχὶ κατ' ἄλλους θὰ μεταχειρισθῶμεν αὐτόν. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ὡς ἀπὸ ξένης γῆς ἀπέσπασεν, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐπὶ ξένης γῆς ἀποσπασθήσεται. Οὐκ ἀναχωρεῖς γὰρ ἐντεῦθεν, πρὶν ἂν ἀγάγῃς τὰς κόρας„.*

[8]) *Διότι δὲν θὰ ἐξέλθῃς (ἐξιέναι) ἀπὸ ταύτην δὰ τὴν χώραν. Ἐνταῦθα γίνεται μετάβασις εἰς ὀρθὸν λόγον.*

[9]) *Πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν. Ἡ διαταγὴ αὕτη τοῦ Θησέως δὲν ἐξετελέσθη.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐπεὶ θέδρακας οὔτ' ἐμοῦ καταξίως
οὔθ' ὧν πέφυκας αὐτὸς[1] *οὔτε σῆς χθονός·*
ὅστις δίκαι' ἀσκοῦσαν εἰσελθὼν πόλιν
κἄνευ νόμου[2] *κραίνουσαν οὐδέν, εἶτ' ἀφεὶς*
τὰ τῇσδε τῆς γῆς κύρι'[3]*, ὧδ' ἐπεισπεσὼν* 915
ἄγεις[4] *θ' ἃ χρῄζεις καὶ παρίστασαι βίᾳ·*
καί μοι πόλιν κένανδρον[5] *ἢ δούλην τινὰ*
ἔδοξας εἶναι κἄμ' ἴσον τῷ μηδενί[6]*.*
καίτοι σε Θῆβαί γ' οὐκ ἐπαίδευσαν κακόν[7]*·*

[1]) *Κριτικοί τινες προσκρούουσιν εἰς ταύτην τὴν ἀντωνυμίαν, ἐξ ὧν ὁ* Hense *ἔγραψεν ἄξι'. Νομίζομεν, ὅτι ἡ ἀντωνυμία εἶναι ἀναγκαία, ὅπως ποιῇ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐμοῦ.*

[2]) *Καὶ μὴ ἐκτελοῦσαν τίποτε ἄνευ νόμου. Τοῦτο εἶναι ἀναχρονισμός, διότι ἐπὶ Θησέως νόμοι δὲν ὑπῆρχον. Τὸ ἀφεὶς σημαίνει μὴ προσέξας, ὀλιγωρήσας.*

[3]) *Κατὰ τὸν* Bellermann *κύριος ἐν τῇ πολιτείᾳ λέγεται ὁ ἔχων τὴν μεγίστην νόμιμον ἐξουσίαν καὶ οὕτω κύρια εἶναι τὸ μέγιστον ἀξίωμα τῆς πολιτείας. Κατὰ τὸν* Ellendt *ὅμως κύρια εἶναι οἱ νόμοι καὶ τὰ δημόσια ἤθη τῆς πόλεως. Μετὰ τὸ εἰσελθὼν ἐπαναλαμβάνει τὴν αὐτὴν ἔννοιαν διὰ τοῦ ἐπεισπεσών, ὅπως ἐξάρῃ τὴν κατὰ τῆς πόλεως προσβολήν.*

[4]) *Τὸ ἄγειν ἐνταῦθα κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ἀπάγειν, ὡς ἐν στίχ. 923. Ἐνταῦθα τὸ μέσον παρίστασθαι σημαίνει ὑποτάσσειν, καταδουλοῦν, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. I, 29 "ξυνέβη καὶ τοὺς τὴν Ἐπίδαμνον πολιορκοῦντας παραστήσασθαι ὁμολογίᾳ" καὶ Ἡρόδοτ. III, 155 "τί δ', ὦ μάταιε, λελωβημένου σεῦ θᾶσσον οἱ πολέμιοι παραστήσονται;"*

[5]) *Κενὴν ἀνδρῶν, μὴ ἔχουσαν ἄνδρας. Οὐχὶ διάφορον εἶναι τὸ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἱκέτισ. 913 "ἀλλ' ἢ γυναικῶν ἐς πόλιν δοκεῖς μολεῖν;".*

[6]) *Συνήθως τίθεται τὸ οὐδέτερον γένος οὐδὲν καὶ μηδέν, ἀλλ' οὐχὶ σπανίως εὕρηται καὶ τὸ ἀρσενικὸν γένος, ὡς ἐν Αἴαντ. 114 "οὐ γὰρ ἠξίου τοὺς μηδένας", Εὐριπίδ' ἐν Ἀνδρομάχ. 700 "σεμνοὶ δ' ἐν ἀρχαῖς ἥμενοι κατὰ πτόλιν φρονοῦσι δῆμον μείζον, ὄντες οὐδένες," καὶ Ἀριστοφάν. ἐν Ἱππεῦσιν 158 "ὦ νῦν μὲν οὐδείς, αὖριον δ' ὑπέρμεγας".*

[7]) *Τὸ παιδεύειν συντάσσεται πρὸς διπλῆν αἰτιατικήν, ὡς καὶ τὸ διδάσκειν, Πίνδαρ. ἐν ἀποσπάσμ. 180 "Οὔτοι με ξένον οὐδ' ἀδαήμονα Μοισᾶν ἐπαίδευσαν κλυταὶ Θῆβαι". Ἐκ προθέσεως ἐξαίρεται ὁ σεβασμὸς πρὸς τὰς Θήβας, ὅπως ταπεινωθῶσιν οἱ τρόποι τοῦ Κρέοντος. Ὁπωσδήποτε ὁ ποιητὴς λέγει λίαν εὐγενῶς περὶ Θηβῶν, ἐν ᾧ οἱ Ἀθηναῖοι πολλὰς ὕβρεις καθ' ἑκάστην*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐ γὰρ φιλοῦσιν ἄνδρας ἐκδίκους τρέφειν,
οὐδ' ἂν σ' ἐπαινέσειαν, εἰ πυθοίατο
συλῶντα τἀμά καὶ τὰ τῶν θεῶν[1] βία
ἄγοντα φωτῶν ἀθλίων ἱκτήρια[2].
οὐκ οὖν ἔγωγ' ἄν, σῆς ἐπεμβαίνων χθονός,
οὐδ' εἰ τὰ πάντων εἶχον ἐνδικώτατα,
ἄνευ γε τοῦ κραίνοντος, ὅστις[3] ἦν, χθονὸς
οὔθ' εἷλκον[4] οὔτ' ἂν ἦγον, ἀλλ' ἠπιστάμην
ξένον παρ' ἀστοῖς ὡς διαιτᾶσθαι χρεών.
σὺ δ' ἀξίαν[5] οὐκ οὖσαν αἰσχύνεις πόλιν
τὴν αὐτὸς αὑτοῦ[6], καί σ' ὁ πληθύων χρόνος
γέρονθ' ὁμοῦ τίθησι καὶ τοῦ[7] νοῦ κενόν.
εἶπον μὲν οὖν καὶ πρόσθεν, ἐννέπω δὲ νῦν,
τὰς παῖδας ὡς τάχιστα δεῦρ' ἄγειν τινά,

πρὸς τοὺς γείτονας αὐτῶν ἔλεγον. Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου λέγομεν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ σελ. 43.

[1]) Τινὲς θέτουσι κόμμα ἐνταῦθα καὶ τὰ ἑπόμενα θεωροῦσιν ὡς ἐπεξήγησιν.

[2]) Ἐννοεῖ τὰς θυγατέρας τοῦ Οἰδίποδος, αἵτινες ὡς ἱκέτιδες ἦσαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν θεῶν. Ἡ γενικὴ φωτῶν ἀθλίων εἶναι κτητικὴ εἰς τὸ ἱκτήρια, δηλ. ἱκέτιδας ἀνηκούσας εἰς ἀθλίους ἄνδρας. Ὅρα, ὅτι μετεχειρίσθη πληθυντικὸν ἀριθμόν, ἐν ᾧ πρόκειται περὶ τοῦ Οἰδίποδος.

[3]) Ὁστισδήποτε καὶ ἂν ἦτο. Τὸ πρόσωπον τοῦ ἄνακτος ἤθελεν εἶναι αὐτῷ ἀδιάφορον. Τὸν Θησέα εἰσάγει ὁ ποιητὴς ἔχοντα εὐγενὲς ἦθος. Ὁ Schneidewin ἤθελε νὰ ἐξαλείψῃ τὸν στίχον τοῦτον.

[4]) Κατὰ τὸν Nauck τὸ μὲν εἷλκον ἀναφέρεται εἰς τοὺς πομπούς, τὸ δὲ ἦγον εἰς τὸν Κρέοντα. Ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι ἡ διαστολὴ δὲν εἶναι πιθανή, διότι περὶ ἀπαγωγῆς τοῦ Οἰδίποδος δὲν ἔμαθέ τι ὁ Θησεύς. Ὃ ἂν ἐννοεῖται καὶ ἐν τῷ ἠπιστάμην.

[5]) Ἐξυπακούεται τὸ αἰσχύνεσθαι. Λέγων πόλιν ἐννοεῖ τὰς Θήβας.

[6]) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ, αὐτὸς τὴν σαυτοῦ, ὡς ἐν Αἴαντ. 1132 "τοῦ γ' αὐτὸς αὑτοῦ πολεμίους„. Πλῆθύων χρόνος εἶναι ὁ αὔξων ἀριθμὸς τῆς ἡλικίας.

[7]) Ὁ Nauck νομίζει, ὅτι τὸ ἄρθρον ἐνταῦθα ἔχει ἀτόπως. Δὲν ἔχομεν τὴν αὐτὴν γνώμην· διότι ὁ ποιητὴς θέλει νὰ δηλώσῃ τὸν ὑπάρχοντα νοῦν. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τρέψωμεν εἰς καὶ φρενῶν κενόν, ὡς προτείνει ὁ εἰρημένος κριτικός.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰ μὴ μέτοικος[1] τῆσδε τῆς χώρας θέλεις
εἶναι βίᾳ τε κοὐχ ἑκών· καὶ ταῦτά σοι
τῷ νῷ[2] θ' ὁμοίως κἀπὸ τῆς γλώσσης λέγω.

ΧΟΡΟΣ.

ὁρᾷς ἵν' ἥκεις, ὦ ξέν'; ὡς ἀφ' ὧν[3] μὲν εἶ,
φαίνει δίκαιος[4], δρῶν δ' ἐφευρίσκει κακά.

ΚΡΕΩΝ.

ἐγὼ οὔτ' ἄνανδρον[5] τήνδε τὴν πόλιν λέγων,
ὦ τέκνον Αἰγέως, οὔτ' ἄβουλον[6], ὡς σὺ φῄς,
τοὔργον[7] τόδ' ἐξέπραξα, γιγνώσκων δ' ὅτι
οὐδείς ποτ' αὐτοὺς[8] τῶν ἐμῶν ἂν ἐμπέσοι

[1]) *Τοῦτο λέγει εἰρωνικῶς, ὡς καὶ ὁ Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ.* 322 "σκληρᾶς μέτοικος γῆς ἐκεῖ κατέφθιτο„.

[2]) *Τινὲς κατὰ ζεῦγμα ἐκ τοῦ ἑπομένου λέγω ἐννοοῦσι τὸ φρονῶ. Οὐχὶ πολὺ διάφορον εἶναι τὸ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ.* 21 "ἴν' οὔτε φωνὴν οὔτε του μορφὴν βροτῶν ὄψει„. Ὁ Hartung *τρέπει εἰς νοῶ θ' ὁμοίως. Δι' ἄλλων λέξεων· λέγω ἀκριβῶς τὸ φρόνημα, δὲν ἔχω ἄλλα εἰς τὸν νοῦν καὶ ἄλλα εἰς τὰ χείλη. Πολλαχοῦ γίνεται ἀντίθεσις τοῦ φρονεῖν καὶ λέγειν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 1520 "ἃ μὴ φρονῶ γάρ, οὐ φιλῶ λέγειν μάτην„. *Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομάχ.* 452 "λέγοντες ἄλλα μὲν γλώσσῃ, φρονοῦντες δ' ἄλλα„.

[3]) *Κατὰ τὸν* Hermann *δὲν ἐννοεῖ τοὺς προγόνους, ἀλλὰ τοὺς Θηβαίους. Ὅρα στίχ.* 919.

[4]) *Δηλαδὴ ἄνθρωπος, παρ' οὗ ἔπρεπέ τις νὰ προσδοκᾷ δικαίας πράξεις.*

[5]) *Περὶ τοῦ ἑπομένου λόγου τοῦ Κρέοντος παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· "Τὴν ῥητορείαν παραφύλαξον, εἰ τῶν μὲν κατηγορηθέντων αὐτοῦ οὐχ ἅψεται, καινὰ δέ τινα ἐνθυμήματα καὶ πάνυ εὔλογα ἐξευρίσκων ἀντερεῖ„. Ὁ Θησεὺς εἶχεν εἰπεῖ κέναν δρον ἐν στίχ.* 917.

[6]) *Κατὰ τὸ κείμενον, ὅπερ παρεδόθη ἡμῖν, ὁ Θησεὺς δὲν εἶπεν, ὅτι ὁ Κρέων θεωρεῖ τὴν πόλιν ἄβουλον, καὶ ὅμως τίθεται ἡ φράσις ὡς σὺ φῄς. Ὁ Θησεὺς ἐν στίχ.* 917 *εἶχεν εἰπεῖ δούλην τινά, ὅπερ ὁ μὲν* Wecklein *τρέπει εἰς βουλῆς δίχα, ὁ δὲ* Kern *εἰς βουλῆς κενὴν καὶ ὁ* Nauck *εἰς ἄνολβον, ὅπερ ἦκιστα ἐνταῦθα ἁρμόζει. Ὁπωσδήποτε ὑπάρχει ἀντίφασις καὶ ἡ ἐκεῖνο τὸ χωρίον πρέπει τὸ μεταβληθῇ, ἢ τόδε.*

[7]) *Ἐκ προθέσεως τὴν ἀπαγωγὴν λέγει ἀορίστως.*

[8]) *Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν δὲν εἶπε πολίτας, ἀλλὰ τήνδε πόλιν. Τοιαῦται ὅμως ἀνωμαλίαι ὑπάρχουσι πολλαὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὡς παρ' Εὐ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ξῆλος ξυναίμων[1], ὥστ' ἐμοῦ τρέφειν βίᾳ.
ἤδη δ' ὀθούνεκ'[2] ἄνδρα καὶ πατροκτόνον
κἄναγνον[3] οὐ δεξοίατ', οὐδ' ὅτῳ γάμοι
ξυνόντες εὑρέθησαν ἀνόσιοι[4] τέκνων.
τοιοῦτον αὐτοῖς Ἄρεος εὔβουλον[5] πάγον
ἐγὼ ξυνῆδη χθόνιον[6] ὄνθ', ὃς οὐκ ἐᾷ
τοιούσδ' ἀλήτας[7] τῆδ' ὁμοῦ ναίειν πόλει·
ᾧ πίστιν ἴσχων[8] τήνδ' ἐχειρούμην ἄγραν[9].

ριπίδ. ἐν Βάκχ. 962 "κόμιζε διὰ μέσης με Θηβαίας πόλεως· μόνος γάρ εἰμ' αὐτῶν ἀνήρ". Τὸ ἐμπίπτειν συνήθως συντάσσεται πρὸς δοτικήν, ἐνίοτε δὲ καὶ πρὸς αἰτιατικήν, ὡς ἐνταῦθα καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγέν. ἐν Αὐλίδ. 808 "ἐμπέπτωκ' ἔρως τῆσδε στρατείας Ἑλλάδ' οὐκ ἄνευ θεῶν" καὶ ἐν Ἡρακλείδ. 845 "ἐμβῆσαί νιν ἵππειον δίφρον".

[1]) Τῶν συγγενῶν, δηλ. τῆς Ἀντιγόνης καὶ τῆς Ἰσμήνης.

[2]) Κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ὅτι.

[3]) Κατὰ τὸν Nauck τὸν Οἰδίποδα λέγει ἄναγνον ὡς πατροκτόνον. Νομίζομεν, ὅτι τοῦτο λέγεται διὰ τὴν αἰμομιξίαν, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς ἀποκρίσεως τοῦ Οἰδίποδος ἐν στίχ. 962 "ὅστις φόνους μοι καὶ γάμους καὶ συμφορὰς τοῦ σοῦ διῆκας στόματος".

[4]) Εἶναι κατηγορούμενον· οἱ συνευρεθέντες γάμοι εὑρέθησαν ἀνόσιοι. Εἰς τὸ τέκνων προσκρούουσιν οὐχὶ ὀλίγοι κριτικοί, ἐξ ὧν ὁ Musgrave καὶ ὁ Hartung τρέπουσιν εἰς τοκέων. Τινὲς ἐξηγοῦσι· γάμοι τῶν γονέων μετὰ τῶν ἰδίων τέκνων. Ἀλλ' ἄλλοι παρατηροῦσιν, ὅτι τοιοῦτος γάμος ἠδύνατο νὰ ἀποδοθῇ τῇ Ἰοκάστῃ, οὐχὶ δὲ τῷ Οἰδίποδι, περὶ οὗ ἐνταῦθα πρόκειται. Ὁ δὲ Halm ἐξηγεῖ ἀνόσιοι ἐκ μέρους τῶν τέκνων, δηλ. γάμοι, ἐξ ὧν ἀνόσιον γένος τέκνων ἐγεννήθη. Ἀλλ' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Nauck, ὅτι ὁ γάμος τοῦ Οἰδίποδος μετὰ τῆς ἑαυτοῦ μητρὸς εἶναι καθ' ἑαυτὸν ἀνόσιος καὶ ἄνευ τῆς γεννήσεως τῶν τέκνων. Πιθανώτερον κατὰ τὸν Bellermann ἡ γενικὴ τέκνων εἶναι ὑποκειμενική, δηλ. ὁ γάμος τοῦ τέκνου μετὰ τῆς μητρός. Τὸ μετὰ τῆς μητρὸς εὐκόλως ἐννοεῖται, διότι οὕτως ὁ γάμος γίνεται ἀνόσιος.

[5]) Τὸ ἐπίθετον ὑπομιμνήσκει τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλήν.

[6]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ ἐγχώριον.

[7]) Τὸ ὄνομα λέγει μετὰ περιφρονήσεως· ὁ ὁποῖος δὲν ἐπιτρέπει, ἵνα τοιοῦτοι πλάνητες κατοικῶσιν ὁμοῦ εἰς ταύτην δά τὴν πόλιν. Λέγει τοῦτο, διότι ἡ ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴ εἶχε τὴν ἐφορείαν τῶν ἠθῶν. Αὕτη ὑπῆρχεν ἐν ἀρχαιοτάτοις χρόνοις καὶ ἐν τῷ δικαστηρίῳ τούτῳ κατὰ τὰς Εὐμενίδας τοῦ Αἰσχύλου ἐδικάσθη ὁ Ὀρέστης.

[8]) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει "ᾧ ἐγὼ θαρρῶν".

[9]) Ἐπειδὴ ὁ Θησεὺς γινώσκει

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ ταῦτ' ἂν οὐκ ἔπρασσον, εἰ μή μοι πικρὰς
αὐτῷ τ' ἀρὰς ἠρᾶτο καὶ τῷμῷ γένει[1]·
ἀνθ' ὧν πεπονθὼς ἠξίουν τάδ' ἀντιδρᾶν·
θυμοῦ γὰρ οὐδὲν γῆρας[2] *ἐστιν ἄλλο πλὴν*
θανεῖν· θανόντων δ' οὐδὲν ἄλγος ἅπτεται[3]. 955
πρὸς ταῦτα πράξεις, οἷον ἂν θέλῃς· ἐπεὶ
ἐρημία[4] *με, κεἰ δίκαι' ὅμως λέγω,*
σμικρὸν[5] *τίθησι· πρὸς δὲ τὰς πράξεις*[6] *ὅμως*
καὶ τηλικόσδ' ὢν[7] *ἀντιδρᾶν πειράσομαι.*

μόνον τὴν ἀπαγωγὴν τῶν δύο νεανίδων, ταύτας ἐνταῦθα ἔπρεπε νὰ ἐννοήσῃ (Ὅρα στίχ. 922). Ἡ ἀπαγωγὴ ὅμως αὕτη δὲν ἐγένετο μετὰ τὴν ἀρὰν τοῦ Οἰδίποδος. Ἀλλὰ ψεύδεται ὁ Κρέων, διότι λέγει ἀορίστως.

1) Ἡ ἀρὰ ἐγένετο ἐν στίχ. 868.

2) Τοῦτο ἔχει ὡς βάσιν τὴν παροιμίαν, ὁ θυμὸς ἔσχατον γηράσκει. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Οἷον, οὐκ ἔστι θυμοῦ κρατῆσαι ἄνθρωπον ὄντα· οὐ καταγηράσκει τὸ ὠμὸν τοῦ θυμοῦ, εἰ μὴ ἐξέλθοι τοῦ βίου ἄνθρωπος· ἀδύνατον γάρ ἐστι ζῶντα ἄνθρωπον μὴ θυμῷ χρήσασθαι. Τοῦτο δὲ καὶ παροιμιακῶς λέγεται, ὅτι ὁ θυμὸς ἔσχατον γηράσκει· λέγεται δὲ διὰ τοὺς πρεσβυτέρους· ὅσῳ γηράσκουσι, τὸν θυμὸν ἐρρωμενέστερον ἔχουσιν„.

3) Μόνον οἱ ἀποθανόντες δὲν ἔχουσι θυμόν· διότι οὗτοι οὐδεμίαν λύπην αἰσθάνονται, ὡς λέγεται παρ' Αἰσχύλ. ἐν ἀποσπάσμ. 250, 4 "ἄλγος δ' οὐδὲν ἅπτεται νεκροῦ„ καὶ Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 1170 "τοὺς γὰρ θανόντας οὔχ ὁρῶ λυπουμένους„.

4) Ἐρημίαν λέγει τὸ ὅτι εἶναι μόνος, δηλ. ἄνευ δορυφόρου ὡς λέγεται ἐν στίχ. 875. Τὸ ὅμως τίθεται οὐ μόνον ἐν τῇ ἀνεξαρτήτῳ προτάσει τοῦ ἐναντιωματικοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῇ ἐναντιωματικῇ μετοχῇ καὶ τῇ ἰσοδυνάμῳ ἐξηρτημένῃ προτάσει, ὡς ἐν Τραχιν. 1115 "κλῦθί μου καὶ νοσῶν ὅμως„ Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 679 "κἀγώ σ' ἱκνοῦμαι καὶ γυνὴ περ οὖσ' ὅμως„ καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Χοηφόρ. 114 "μέμνησ' Ὀρέστου, κεἰ θυραῖός ἐσθ' ὅμως„.

5) Ἐνταῦθα σημαίνει ἀσθενής, ὡς καὶ ἐν στίχ. 880 τὸ βραχύς.

6) Κατὰ τὸν Bellermann τὸ ὄνομα τοῦτο πρέπει νὰ φανερόνῃ ἄλλο τι ἢ τὸ προηγούμενον ῥῆμα πράξεις (956)· διότι ἄλλως αἱ προτάσεις ἀντιφάσκουσι πρὸς ἀλλήλας. Κατὰ τοῦτον ὁ Κρέων θέλει νὰ εἴπῃ· τὸν Οἰδίποδα καὶ τὰς θυγατέρας τούτου δύνασαι νὰ ἐλευθερώσῃς, διότι δὲν δύναμαι νὰ ἐμποδίσω τοῦτο· ἂν ὅμως ἐγγίξῃς ἐμέ, θέλω ἀμυνθῆ. Τὸ ὅμως ἀνήκει εἰς τὴν ἑπομένην μετοχήν, ἐν ᾧ συνήθως ἐν τοιαύτῃ συντάξει ἐπιτάσσεται, ὡς ἐν στίχ. 1529.

7) Ἂν καὶ οὕτω γέρων, ὅμως

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὦ λῆμ'[1] ἀναιδές, τοῦ καθυβρίζειν δοκεῖς, 9
πότερον ἐμοῦ γέροντος ἢ σαυτοῦ[2], τόδε;
ὅστις[3] φόνους μοι καὶ γάμους καὶ συμφορὰς[4]
τοῦ σοῦ διῆκας[5] στόματος, ἃς ἐγὼ τάλας
ἤνεγκον ἄκων· θεοῖς γὰρ ἦν οὕτω φίλον,
τάχ' ἄν[6] τι μηνίουσιν εἰς γένος πάλαι. 9
ἐπεὶ καθ' αὑτόν[7] γ' οὐκ ἂν ἐξεύροις ἐμοὶ
ἁμαρτίας[8] ὄνειδος οὐδέν, ἀνθ' ὅτου[9]

θέλω προσπαθήσει νὰ ἀμυνθῶ. Συνήθως μετὰ μακροὺς λόγους παρεντίθενται δύο τρίμετρα τοῦ χοροῦ, ὅπερ ἐνταῦθα δὲν συμβαίνει, ὡς καὶ ἐν στίχ. 760. Τοῦτο μαρτυρεῖ τὸ σφοδρὸν πάθος τῶν λεγόντων.

[1]) Σημαίνει θρασύτητα, ὡς καὶ ἐν στίχ. 877.

[2]) Κατὰ μὲν τὸν Σχολιαστήν· "ἐπεὶ τὴν ἀδελφὴν σαυτοῦ λοιδορεῖς." κατὰ δὲ τὸν Bellermann ὁ Κρέων ὑβρίζει ἑαυτόν, διότι ἑκουσίως λέγει τὸ ὄνειδος τοῦ γένους, ἐν ᾧ ὁ Οἰδίπους ἔπραξεν ἀκουσίως ὅτι ἔπραξεν.

[3]) Ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ ὁ Οἰδίπους ἀποδεικνύει τὴν ἀθῳότητα αὐτοῦ, διότι δὲν εἶναι ὑπεύθυνος διὰ πράξεις, ὧν δὲν εἶχε συνείδησιν. Ὡς πρὸς μὲν τὸν φόνον τοῦ πατρὸς παρατηρεῖ (969—977) πρῶτον, ὅτι ὁ χρησμὸς εἶχε δοθῆ πρὶν οὗτος γεννηθῇ καὶ δεύτερον, ὅτι ἐφόνευσε τὸν πατέρα ἄνευ συνειδήσεως· ὡς πρὸς δὲ τὸν γάμον μετὰ τῆς μητρὸς λέγει, ὅτι οὐδέτερος ἐγίνωσκε τίνι συνεζεύγνυτο. Ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· "Τῷ γὰρ ὄντι ὁ Οἰδίπους, εἴ τις ἀκριβῶς ἐξετάζοι, δικος μὲν οὐκ ἔστιν, ἀτυχὴς δὲ περιπαθής."

[4]) Ἔννοεῖ τὴν δυστυχίαν περιπλανᾶσθαι αὐτὸν ὡς ἐπαίτην, ἧς εἶπεν ἐν στίχ. 949.

[5]) Τὸ διιέναι συνέταξε πρὸς τιατικὴν καὶ γενικήν, ὡς τὸ διελθνειν ἐν Ἰλιάδ. Κ, 564 "Ὡς εἰπτάφροιο διήλασε μώνυχας ἵππους,

[6]) Ὁ σύνδεσμος δεικνύει, ἡ ἑπομένη μετοχὴ θέλει ἀναλυθῆ εὐκτικήν, οἵ τάχ' ἄν μηνίοιε ὡς καὶ ἐν στίχ. 761. "Οντως Λάϊος εἶχε περιπέσει εἰς ἁμαρτήμα ἅπερ ἰδὲ ἐν τῇ εἰσαγωγῇ μου εἰς δίποδ. τύραννν σελ. 44.

[7]) Λέγει ἐμοὶ καθ' αὑτὸν τὶ κατ' ἐμαυτόν, ὡς ἐν Ἠλέκ 285 "κλαίω αὐτὴ πρὸς αὑτὴν" ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 138.

[8]) Τὴν ἁμαρτίαν ὁ Ἀριστολης ἐξηγεῖ 1427 Α 33 "τὸ δι' γνοιαν βλαβερόν τι πράττειν ἁμαρτ ἐστίν". Ἀλλ' ὁ Οἰδίπους δὲν ἐγίνσκε μέν, ὅτι ὁ φονευόμενος ἦτο πτὴρ αὐτοῦ, ἐγίνωσκεν ὅμως, ὅτι ἦ ἄνθρωπος, δηλ. ἐν συνειδήσει δ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τάδ' εἰς ἐμαυτὸν τοὺς ἐμούς θ' ἡμάρτανον.
ἐπεὶ δίδαξον, εἴ τι θέσφατον πατρὶ
χρησμοῖσιν ἵκνεῖθ' ὥστε πρὸς παίδων[1] θανεῖν, 970
πῶς ἂν δικαίως τοῦτ'[2] ὀνειδίζοις ἐμοί;
ὃς οὔτε βλάστας[3] πω γενεθλίους πατρός,
οὐ[4] μητρὸς εἶχον, ἀλλ' ἀγέννητος τότ' ἦ.
εἰ δ' αὖ φανεὶς[5] δύστηνος, ὡς ἐγὼ 'φάνην,
εἰς χεῖρας ἦλθον πατρὶ καὶ κατέκτανον, 975
μηδὲν ξυνιεὶς[6] ὧν ἔδρων ἐς οὕς τ' ἔδρων,
πῶς ἂν[7] τὸ γ' ἄκον πρᾶγμ' ἂν εἰκότως ψέγοις;
μητρὸς[8] δέ, τλήμων, οὐκ ἐπαισχύνει γάμους

ἦτο μὲν πατροκτόνος, ἀλλ' ἀνθρωποκτόνος. Καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης ἐν 1135 α, 28 τὸν Οἰδίποδα ἔχει ὑπ' ὄψει λέγων· "ἐνδέχεται, τὸν τυπτόμενον πατέρα εἶναι, τὸν δὲ τύπτοντα ὅτι μὲν ἄνθρωπος γιγνώσκειν, ὅτι δὲ πατὴρ ἀγνοεῖν„. Κατὰ ταῦτα ὁ Οἰδίπους ὁμολογεῖ μὲν τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ παρατηρεῖ, ὅτι αὕτη δὲν περιέχει ὄνειδος.

[1]) Ἰσοδυναμεῖ τῷ ἀντὶ τούτου ὅτι, ὡς παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Πλούτ. 433 "ὑμᾶς ποιήσω τήμερον δοῦναι δίκην, ἀνθ' ὧν ἐμὲ ζητεῖτον ἐνθένδ' ἀφανίσαι„.

[2]) Μετεχειρίσθη τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ ἐν γενικῇ σημασίᾳ, ὡς πολλαχοῦ.

[3]) Ταύτην τὴν πρᾶξιν, τὸν φόνον τοῦ Λαΐου.

[4]) Βλάστη εἶναι ὁ σπόρος. Ὁ Brunck ἐξηγεῖ· οὔπω ὑπὸ τοῦ πατρὸς εἶχον σπαρῇ, οὔτε ὑπὸ τῆς μητρὸς συλληφθῇ.

[5]) Ἀντὶ τοῦ οὔτε ἔθηκε μόνον τὸ οὐ, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 250 "ἐκεῖ γὰρ οὔτε του γενῆδος ἦν πλῆγμ', οὐ δικέλλης ἐκβολή„ καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱππολύτ. 133.

[6]) Λέγει τοῦτο ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἀγέννητος· ἐλθὼν εἰς τὸ φῶς, γεννηθεὶς ὁ δυστυχής, ὡς ἐγεννήθην. (Κατὰ τὸν Wecklein παρὰ τὴν θέλησιν τῶν θεῶν).

[7]) Μὴ γινώσκων μήτε τί ἔπραττον, μήτε κατὰ τίνος ἔπραττον. Λέγει τὸ πρῶτον, διότι ἐν τῇ ζωηρότητι τοῦ ἀγῶνος, ὅπως ἀμυνθῇ ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς, δὲν ἐγίνωσκεν ἀκριβῶς, ὅτι τὸ κτύπημα εἶναι θανατηφόρον. Οὕτω λέγει ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 807 "παίω δι' ὀργῆς„.

[7]) Τὸ ἂν ἔθηκε δίς, ὡς ἐν στίχ. 391 καὶ πολλαχοῦ. Ὅρα, ὅτι τὸ ἄκον μεταχειρίζεται ἐπὶ ἀψύχου, ὡς ἐν στίχ. 240 "ἔργων ἀκύντων ἀΐοντες αὐδάν„.

[8]) Ὁ Σχολιαστὴς τίθησι τὰς λέξεις εἰς ὁμαλὴν σειρὰν οὕτωσί· "μητρὸς δὲ γάμους, τλήμων, οὔσης ὁμαίμου σῆς, ἀναγκάζων με λέγειν οὐκ ἐπαισχύνῃ„. Τλήμων ἐνταῦθα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὔσης ὁμαίμου σῆς μ' ἀναγκάζων[1] λέγειν,
οἵους ἐρῶ τάχ'· οὐ γὰρ οὖν σιγήσομαι, 980
σοῦ γ' εἰς τόδ' ἐξελθόντος ἀνόσιον στόμα[2]·
ἔτικτε[3] γάρ μ' ἔτικτεν, ὤμοι μοι κακῶν,
οὐκ εἰδότ' οὐκ εἰδυῖα· καὶ τεκοῦσά με,
αὐτῆς ὄνειδος[4] παῖδας ἐξέφυσέ μοι.
ἀλλ' ἦν[5] γὰρ οὖν ἔξοιδα, σὲ μὲν ἑκόντ' ἐμὲ 985
κείνην τε ταῦτα δυστομεῖν[6]· ἐγὼ δέ νιν
ἄκων ἔγημα φθέγγομαί τ' ἄκων τάδε.
ἀλλ' οὐ γὰρ οὔτ' ἐν τοῖσδ' ἀκούσομαι[7] κακὸς
γάμοισιν οὔθ' οὓς[8] αἰὲν ἐμφορεῖς σύ μοι

δηλοῖ τὸν τολμηρόν, τὸν ἀναιδῆ, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 439 "εἰ μὴ τλημονεστάτη γυνὴ πασῶν ἔβλαστε„.

1) Ὁ Κρέων ἀναγκάζει τὸν Οἰδίποδα, διότι οὗτος ὀφείλει νὰ ἀπολογηθῇ.

2) Στόμα εἶναι ὁ λόγος, ὡς ἐν ἀποσπάσμ. 845 "σιγᾶν ἀνάγκη, κἂν καλὸν φέρῃ στόμα„.

3) Ἦτο μήτηρ μου. Τὰ ἑξῆς εἶναι ἀνάπτυξις τοῦ μετὰ τῆς μητρὸς γάμου, ὃν προήγγειλε διὰ τῆς φράσεως οἵους ἐρῶ τάχα. Ὁ Nauck νομίζει, ὅτι οἱ στίχοι (982-984) ὡς ληρώδεις ἀνήκουσιν εἰς τὸν μέτριον διασκευαστὴν τοῦ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἀτελοῦς καταλειφθέντος δράματος. Ἀλλὰ πάνυ ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Bellermann, ὅτι, ἂν ἐξαλείψωμεν τοὺς στίχους τούτους, περὶ τῶν γάμων οὐδὲν μανθάνομεν. Οἱ στίχοι οὗτοι μετὰ τῶν τριῶν ἑπομένων περιέχουσι τὴν διήγησιν, ἣν ὑπέσχετο ἐν στίχ. 980.

4) Εἶναι παράθεσις εἰς τὸ παῖδας ἐξέφυσέ μοι. Κατὰ τὸν Nauck τὸ ὄνειδος δὲν ἀνήκει περισσότερον τῇ Ἰοκάστῃ ἢ τῷ Οἰδίποδι αὐτῷ. Ὁ Bellermann λέγει, ὅτι τὸ ὄνειδος ἐνταῦθα δὲν δηλοῖ ἠθικὴν κατηγορίαν, ἀλλ' ὅλως ἀντικειμενικῶς ἐκεῖνο, ὅπερ ὕβρις συνήθως θεωρεῖται. Νομίζομεν, ὅτι τὸ διαπραχθὲν θεωρεῖται καὶ ὄντως εἶναι ὄνειδος, ἂν ἐγένετο ἐν συνειδήσει, ἀλλὰ τοῦτο ἐγένετο ἐν ἀγνοίᾳ. Κατὰ ταύτην τὴν ἔννοιαν δὲν ἀντιφάσκει πρὸς τὸν στίχ. 967.

5) Ἐπεξηγεῖται διὰ τοῦ ἑπομένου λόγου, ὅστις διαιρεῖται εἰς δύο διὰ τοῦ μὲν-δέ. Ἡ ἐξ δηλοῖ ἐπίτασιν· γινώσκω ἀκριβῶς.

6) Δυστομεῖν σημαίνει ἐξονειδίζειν, ὑβρίζειν.

7) Τὸ ἀκούειν ἐνταῦθα κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ καλεῖσθαι, ὡς παρὰ Δημοσθέν. 18, 46 "ἀντὶ φίλων καὶ ξένων νῦν κόλακες καὶ θεοῖς ἐχθροὶ ἀκούουσιν„. Ὁ Walter εἰκάζει ἁλώσομαι, ὅπερ δὲν εἶναι κακὸν καὶ ἐδέξαντο ὁ Nauck καὶ ὁ Wecklein.

8) Κεῖται ἀντὶ τοῦ, οὔτ' ἐν τού-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φόνους πατρῴους ἐξονειδίζων πικρῶς. 990
ἓν γάρ μ' ἄμειψαι μοῦνον ὧν σ' ἀνιστορῶ·
εἰ[1] τις σὲ τὸν δίκαιον αὐτίκ' ἐνθάδε
κτείνοι[2] παραστάς, πότερα πυνθάνοι' ἄν, εἰ
πατήρ σ' ὁ καίνων, ἢ τίνοι' ἂν εὐθέως;[3]
δοκῶ[4] μέν, εἴπερ ζῆν φιλεῖς, τὸν αἴτιον 995
τίνοι' ἂν οὐδὲ τοὐνδικον περιβλέποις[5].
τοιαῦτα μέντοι καὐτὸς εἰσέβην[6] κακά,
θεῶν ἀγόντων· οἷς ἐγὼ οὐδὲ τὴν πατρὸς
ψυχὴν ἂν οἶμαι ζῶσαν[7] ἀντειπεῖν ἐμοί.
σὺ[8] δ', εἰ γὰρ οὐ δίκαιος, ἀλλ' ἅπαν καλόν 1000
λέγειν[9] νομίζων ῥητὸν ἄρρητόν τ' ἔπος,

τους, οὓς. Τὸ ἐμφορεῖν σημαίνει προβάλλειν. Ἀλλὰ περὶ τῆς γραφῆς τοῦ ῥήματος ἐν τοῖς χειρογράφοις ὑπάρχει διαφωνία καὶ ὁ L. Dindorf γράφει ἀμφέρεις

[1]) Δὲν συνδέεται τοῖς ἡγουμένοις ὡς ἐπεξήγησις. Τὸν Κρέοντα λέγει δίκαιον εἰρωνικῶς

[2]) Ἐνταῦθα ὁ ἐνεστὼς ἐτέθη πρὸς δήλωσιν τοῦ πειρᾶσθαι ἢ ἐπιθυμεῖν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοιν. 1600 "ἐπεὶ δ' ἐγενόμην, ὁ πατὴρ κτείνει με". Τοιαύτην σημασίαν ἔχει καὶ ὁ παρατατικός, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράν. 1454 "ἵν' ἐξ ἐκείνων, οἵ μ' ἀπωλλύτην, θάνω".

[3]) Βεβαίως ἔπρεπε νὰ τιμωρήσῃ παρευθύς, διότι ἄλλως ἤθελε κινδυνεύσει αὐτός.

[4]) Μετὰ λιτότητος τὸ ἀναμφισβητήτως ἀκριβὲς εἰκονίζει ὡς ὑποκειμενικὴν γνώμην. Ἐπειδὴ τὸ φιλεῖν τὴν ζωὴν εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, μετεχειρίσθη τὴν ὁριστικήν.

[5]) Τοῦτο λέγει μετά τινος εἰρωνείας· διότι τὸ περιβλέπειν τὸ ἔνδικον ἐν τοιούτῳ κινδύνῳ εἶναι ἴδιον μωροῦ κατὰ τὴν γνώμην τῶν μὴ φιλοσοφούντων ἀνθρώπων.

[6]) Μετεχειρίσθη τὸ ῥῆμα τοῦτο κατὰ τὸ θεῶν ἀγόντων.

[7]) Ἂν ἔζη ὁ πατήρ, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 548, ἔνθα ἡ Κλυταιμνήστρα λέγει περὶ τῆς Ἰφιγενείας· "φαίη δ' ἂν ἡ θανοῦσά γ', εἰ φωνὴν λάβοι". Ἐνταῦθα ὑπάρχουσι δύο δοτικαί, οἷς καὶ ἐμοί, ὡς παρὰ Πλάτ. ἐν Ἱππ. τῷ ἐλάσσονι, 364 Β "ὤκνουν ἐπανερέσθαι, μή σοι ἐμποδὼν εἴην τῇ ἐπιδείξει". Ὁ Nauk ὅμως τὸ ἐμοὶ ἔτρεψεν εἰς ἔχειν, ὅπερ ἐδέξαντο πολλοὶ κριτικοί, ὡς ὁ Wecklein καὶ ὁ Mekler. Ἀλλ' ὁ Schmidt γράφει ἔπος, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Αὐλίδ. 1391.

[8]) Λέγει τοῦτο ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Λάϊον. Ἡ ἑπομένη φράσις κεῖται ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν προηγουμένην σὲ τὸν δίκαιον ἓν στίχ. 992.

[9]) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· κα-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοιαῦτ' ὀνειδίζεις με[1] τῶνδ' ἐναντίον.
καί σοι τὸ Θησέως ὄνομα[2] θωπεῦσαι καλόν,
καὶ τὰς Ἀθήνας, ὡς κατῴκηνται[3] καλῶς·
κᾄθ' ὧδ' ἐπαινῶν πολλὰ[4] τοῦδ' ἐκλανθάνει,
ὀθούνεκ' εἴ τις γῆ θεοὺς ἐπίσταται
τιμαῖς[5] σεβίζειν, ἥδε τοῦθ'[6] ὑπερφέρει·
ἀφ' ἧς σὺ κλέψας[7] τὸν ἱκέτην γέροντ' ἐμὲ
αὐτόν τ' ἐχειροῦ[8] τὰς κόρας τ' οἴχει λαβών.
ἀνθ' ὧν ἐγὼ νῦν τάσδε τὰς θεὰς ἐμοὶ[9]
καλῶν ἱκνοῦμαι καὶ κατασκήπτω[10] λιταῖς

λὸν νομίζων ἅπαν ἔπος λέγειν. Οὕτως ὁ Κρέων εἰκονίζεται ὡς ἀκριτόμυθος ἢ ἀθυρόστομος. Ἡ φράσις ῥητὸν καὶ ἄρρητον (dicenda et tacenda) ἀπαντᾷ συχνάκις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὡς παρὰ Δημοσθέν. I, 4 "πάντων κύριον καὶ ῥητῶν καὶ ἀπορρήτων„ καὶ παρ' Ἀχιλλ. Τατίῳ 6, 5 "ῥητὰ καὶ ἄρρητα βοῶν„.

1) Συνήθως τὸ ὀνειδίζειν συντάσσεται πρὸς δοτικὴν προσώπου, εὕρηται ὅμως καὶ πρὸς αἰτιατικήν, ὡς ἐν Οἰδίποδ τυράνν. 412 "ἐπειδὴ καὶ τυφλὸν μ' ὠνείδισας„. Ὁ Οἰδίπους θεωρεῖ τὰς εἰρημένας πράξεις ὡς οἰκογενειακὰς ὑποθέσεις, ἃς ὁ Κρέων δὲν ἔπρεπε νὰ λέγῃ ἐνώπιον ξένων.

2) Τοῦτο γίνεται ἐν στίχ. 939. Τὰς δὲ Ἀθήνας ἐπαινεῖ ἐν στίχ. 947.

3) Ὅτι εἶναι καλῶς συντεταγμέναι, ὅτι κυβερνῶνται καλῶς.

4) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· καὶ πολλὰ ὧδε ἐπαινῶν, εἶτα τοῦδ' ἐκλανθάνει. Τὸ τοῦδε προαγγέλλει τὸν ἑπόμενον εἰδικὸν λόγον.

5) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται τιμάς, ὅπερ δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ. Διὰ τοῦτο ἡ αἰτιατικὴ τρέπεται εἰς δοτικήν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἡλέκτρ. 196 "οὗτοι στοναχαῖς, ἀλλ' εὐχαῖς θεοὺς σὺ σεβίζουσ', ἕξεις εὐμαρίαν„.

6) Εἶναι αἰτιατικὴ τοῦ κατά τι. Ὁ Kunhardt ἔτρεψεν εἰς τῷδ', ὅπερ ἐδέξαντο καὶ ἄλλοι κριτικοί. Τὸ ὑπερφέρει σημαίνει ἐξέχει, ὑπερέχει. Τὸν δεύτερον ὅρον τῆς συγκρίσεως περιέχει ἡ προηγουμένη ὑπόθεσις. Ὄντως αἱ Ἀθῆναι ἐν στίχ. 258 λέγονται πόλις θεοσεβεστάτη.

7) Μεταχειρίζεται τὸ ῥῆμα τοῦτο, διότι ὁ Κρέων ἐλάμβανε τὸν ἱκέτην, μὴ ἐρωτήσας τὸν ἄνακτα τῆς χώρας.

8) Ἔθετες χεῖρα ἐπ' ἐμοῦ.

9) Ἡ δοτικὴ αὕτη ἀνήκει εἰς τὸ ἐλθεῖν ἀρωγούς.

10) Ἐνταῦθα σημαίνει παρακαλῶ. Τὸ κατασκήπτειν εἶναι ἀσύνηθες, ἀνθ' οὗ οἱ ἀρχαῖοι μεταχειρίζονται τὸ ἐπισκήπτειν, ὡς ἐν Τραχιν. 1221 "τοσοῦτον δή σ' ἐπισκήπτω, τέκνον„, καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ. 701 "πρὸς δεξιᾶς σε τῆσδ' ἐπισκήπτω τάδε„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐλθεῖν ἀρωγοὺς[1] *ξυμμάχους, ἵν' ἐκμάθῃς*
οἵων ὑπ' ἀνδρῶν ἥδε φρουρεῖται πόλις.

ΧΟΡΟΣ.

ὁ ξεῖνος, ὦναξ, χρηστός· αἱ δὲ συμφοραὶ
αὐτοῦ πανώλεις, ἄξιαι[2] *δ' ἀμυναθεῖν.* 1015

ΘΗΣΕΥΣ.

ἅλις λόγων· ὡς οἱ μὲν ἐξηρπασμένοι[3]
σπεύδουσιν, ἡμεῖς δ' οἱ παθόντες ἕσταμεν.

ΚΡΕΩΝ.

τί δῆτ' ἀμαυρῷ[4] *φωτὶ προστάσσεις ποιεῖν;*

ΘΗΣΕΥΣ

ὁδοῦ κατάρχειν τῆς ἐκεῖ[5]*, πομπὸν δέ με*
χωρεῖν[6]*, ἵν', εἰ μὲν ἐν τόποισι τοῖσδ' ἔχεις* 1020

[1]) *Κεῖται ἐπιθετικῶς, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 206 "*βέλεα ἀρωγά*„

[2]) *Ἔθηκε προσωπικὴν σύνταξιν ἀντὶ τοῦ ἄξιόν ἐστιν ἀμύνειν ταῖς συμφοραῖς. Παραπλήσιον εἶναι ἐν Ἰλιάδ. Α*, 589 "*ἀργαλέος γὰρ Ὀλύμπιος ἀντιφέρεσθαι*„.

[3]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* "*Οἱ θεράποντες Κρέοντος*„. *Οὕτω τὸ ῥῆμα λαμβάνει ὡς μέσον. Τὸ ἁρπάζειν καὶ τὰ σύνθετα αὐτοῦ σπανίως ἀπαντῶσιν ἐν μέσῃ διαθέσει, ὡς παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Ἐκκλ.* 921 "*ἀλλ' οὐκ ἄν ποτ' ὑφαρπάσαιο ταμὰ παίγνια*„. *Ἀλλ' ὁ* Elmsley *θεωρῶν τὴν μετοχὴν παθητικὴν ἐννοεῖ τὴν Ἀντιγόνην καὶ τὴν Ἰσμήνην. Πιθανωτέρα ὅμως εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Σχολιαστοῦ διὰ τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ παθόντες καὶ κατὰ τὸν* Dindorf *τὸ σπεύδειν περὶ τῶν ἁρπαξάντων καὶ οὐχὶ περὶ τῶν βίᾳ ἑλκομένων παρθένων δύναται νὰ λεχθῇ. Ἐνταῦθα δύναται νὰ μνημονευθῇ, ὅτι ὁ* F. G. Schmidt *ἔτρεψεν εἰς ἐξειργασμένοι. Τοῦτο εἶναι ἀσθενέστερον, ἀλλὰ μᾶλλον συμφωνεῖ πρὸς τὸ ἑπόμενον οἱ παθόντες.*

[4]) *Ἀμαυρὸς ἐνταῦθα σημαίνει ἀσθενής, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ. μαιν.* 231 "*γήρᾳ τε τρομερὰ γυῖα κἀμαυρὸν σθένος*„.

[5]) *Κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐκεῖσε, ὡς παρ' Ἡροδότ.* VII, 147 "*καὶ ἡμεῖς ἐκεῖ πλέομεν ἔνθα περ καὶ οὗτοι*„.

[6]) *Ὁμαλῶς ἔπρεπε νὰ εἴπῃ, πομπὸς δ' ἐγὼ χωρήσω, ἀλλ' ἔτρεψε τὸ ὀρθὸν ῥῆμα εἰς ἀπαρέμφατον καὶ ἐξήρτησε τοῦτο ἐκ τοῦ προστάσσω, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται καὶ τὸ προηγούμενον ἀπαρέμφατον, κατ' ἀφομοίωσιν. Παραπλήσιον ὑπάρχει ἐν Ἰλιάδ. Γ*, 88. *Ὁ* Hartung *τὸ με ἔτρε-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὰς παῖδας[1] ἡμῶν, αὐτὸς ἐκβείξῃς ἐμοί·
εἰ δ' ἐγκρατεῖς[2] φεύγουσιν, οὐδὲν δεῖ πονεῖν·
ἄλλοι γὰρ οἱ σπεύδοντες,[3] οὓς οὐ μή ποτε
χώρας[4] φυγόντες τῆσδ' ἐπεύξωνται θεοῖς.
ἀλλ' ἐξυφηγοῦ· γνῶθι δ' ὡς ἔχων[5] ἔχει
καί σ' εἶλε[6] θηρῶνθ' ἡ τύχη· τὰ γὰρ δόλῳ
τῷ μὴ δικαίῳ[7] κτήματ' οὐχὶ σῴζεται.
κοὐκ ἄλλον ἕξεις εἰς τάδ'[8] ὡς ἔξοιδά σε
οὐ ψιλὸν οὐδ' ἄσκευον ἐς τοσήνδ' ὕβριν
ἥκοντα τόλμης τῆς παρεστώσης τὰ νῦν,

ψεν εἰς μοι, διότι νομίζει, ὅτι ὁ Κρέων πρόκειται νὰ γείνῃ ἀκόλουθος τοῦ Θησέως. Ἐπειδὴ τοιαύτην ἡμαρτημένην γνώμην ἔχει, παρατηρεῖ, ὅτι τὸ πομπός με δὲν δύναται νὰ ἦναι ἀντὶ τοῦ πομπός μου καὶ διὰ τοῦτο τρέπει εἰς δοτικήν. Ἀλλ' ἡ βάσις, ἐφ' ἧς στηρίζεται, δὲν εἶναι ὀρθή· διότι ὁ Θησεὺς μέλλει νὰ ἦναι ἀκόλουθος, ὡς δεικνύει τὸ κατάρχειν· Οὕτω τὸ με εἶναι τὸ ὑποκείμενον τοῦ ἀπαρεμφάτου.

1) Τὰς θυγατέρας τοῦ Οἰδίποδος θεωρεῖ ὡς ἑαυτοῦ, διότι ὁ Θησεὺς ὑπέσχετο τῷ ἱκέτῃ προστασίαν.

2) Ἐξυπακούεται ἡ γενικὴ τῶν παίδων. Ὑποκείμενον τοῦ φεύγουσιν εἶναι οἱ θεράποντες τοῦ Κρέοντος.

3) Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Ἄλλοι Ἀθηναῖοι ἐπιδιώκουσιν αὐτούς„. Ἐννοεῖ τοὺς διαταχθέντας ἐν στιχ. 897.

4) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσίν· οὓς φυγόντες (ἐκ) τῆσδε τῆς χώρας οὐ μήποτε θεοῖς ἐπεύξωνται. Τὸ φεύγειν ἐνταῦθα ἔχει διπλῆν σύνταξιν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 1520 "ποῦ 'στιν οὗτος, ὃς πέφευγε τοὐμὸν ἐκ δόμων ξίφος„. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ Θησεὺς λέγει· οἱ δορυφόροι τοῦ Κρέοντος δὲν θὰ διαφύγωσι τοὺς ὑπ' ἐμοῦ πεμφθέντας, ὥστε νὰ εὐγνωμονῶσι τοὺς θεούς.

5) Δηλαδὴ ἔχων τὰς παῖδας ἔχει ὑπ' ἐμοῦ. Τοῦτο λεγει μετά τινος εἰρωνείας, ὡς καὶ τὴν ἑπομένην φράσιν.

6) Ἡ τύχη συνέλαβε τὸν Κρέοντα, ἐν ᾧ οὗτος ἐκυνήγει νὰ συλλάβῃ ἄλλους.

7) Ἰσοδυναμεῖ τῷ τὰ δόλῳ τῷ μὴ δικαίῳ κεκτημένα. Ἡ φράσις αὕτη προϋποτίθησι καὶ δίκαιον δόλον, ὅστις ὑπάρχει ἐν τῇ δημώδει ἠθικῇ, ἥτις ἐπιτρέπει καὶ δόλον ἐν δικαίοις πράγμασιν. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Αἰσχύλ. ἐν ἀποσπάσμ. 294 "ἀπάτης δικαίας οὐκ ἀποστατεῖ θεός„.

8) Ἐννοεῖ τὸ σῴζειν τὰ κτήματα, δηλ. τὴν Ἀντιγόνην καὶ τὴν Ἰσμήνην. Τὸ ὡς ἔχει αἰτιολογικὴν σημασίαν. Διότι γνωρίζω ἀκριβῶς, ὅτι οὐχὶ ἄνευ ὅπλων οὐδὲ ἄνευ προετοιμασίας ἔφθασας εἰς ταύτην δὰ τὴν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλ' ἔσθ' ὅτῳ σὺ πιστὸς ὢν[1] ἔδρας τάδε.
ἃ δεῖ μ' ἀθρῆσαι[2], μηδὲ τήνδε τὴν πόλιν
ἑνὸς ποιῆσαι φωτὸς ἀσθενεστέραν.
νοεῖς τι[3] τούτων, ἢ μάτην τὰ νῦν τέ σοι
δοκεῖ λελέχθαι χὥτε[4] ταῦτ' ἐμηχανῶ; 1035

ΚΡΕΩΝ.

οὐδὲν σὺ μεμπτὸν ἐνθάδ' ὢν[5] ἐρεῖς ἐμοί·
οἶκοι[6] δὲ χἠμεῖς εἰσόμεσθ' ἃ χρὴ ποιεῖν.

ΘΗΣΕΥΣ.

χωρῶν[7] ἀπείλει νῦν· σὺ δ' ἡμίν, Οἰδίπους,
ἔκηλος αὐτοῦ μίμνε, πιστωθεὶς[8] ὅτι,

ὕβριν τῆς παρούσης θρασύτητος. Προϋποτίθησιν ἐνόπλους κεκρυμμένους καὶ ἐνεδρεύοντας.

1) *Κεῖται ἀντὶ τοῦ πιστεύων, πεποιθώς.*

2) *Τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ παρατηρήσω, νὰ λάβω ὑπ' ὄψει. Τοῦτο ὑποδεικνύει, ὅτι λαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἐνόπλους ἄνδρας, ὡς μετ' ὀλίγον ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ.*

3) *Λέγει τι τούτων εἰρωνικῶς ἀντὶ ταῦτα, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 1140 "λέγω τι τούτων ἢ οὐ λέγω πεπραγμένον". *Καταλαμβάνεις τίποτε ἀπὸ ταῦτα; δηλ. ὅτι εὑρίσκεσαι ἐν δεινῇ θέσει.*

4) *Κεῖται ἀντὶ τοῦ καὶ τὰ τότε, ὅτε. Ἐννοεῖ τὸν χρόνον, ὅτε ὁ χορὸς ἀπέτρεπε τὸν Κρέοντα χωροῦντα εἰς βιαίας πράξεις ἐν στίχ.* 826 *καὶ ἑξῆς. Ὁ Θησεὺς τότε δὲν ἦτο παρών, ἀλλ' ἐκ τῶν φωνῶν τοῦ χοροῦ ἠδύνατο νὰ εἰκάσῃ τὰ συμβάντα.*

5) Ὁ μὲν Nauck *εὑρίσκει τὸν λόγον ἀνάρμοστον καὶ τὸν στίχον ἀσαφῆ, ὁ δὲ* Blaydes *εἰκάζει οὐδέν τι μεμπτὸν ἐνθάδ' ὢν ἐρῶ σ' ἔπος. Ὁ κριτικὸς ἔφθειρε τὴν εὐφυΐαν τοῦ ποιητοῦ, καθ' ὃν ὁ Κρέων λέγει· ἐφ' ὅσον εἶμαι ἐντὸς τῆς Ἀττικῆς, κανὲν ἄξιον μομφῆς δὲν θὰ εἴπω εἰς σέ, δηλ. λέγεις πολλὰ μεμπτά, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ μεμφθῶ, διότι εὑρίσκομαι ἐν τῷ βασιλείῳ σου. Ἡ ἀπὸ τοῦ κριτικοῦ εἰσαχθεῖσα γραφὴ παρέχει ἔννοιαν ἀπίθανον· διότι ἂν ὁ Κρέων ἔλεγέ τι κατὰ τοῦ Θησέως, δὲν ἤθελε τύχει μομφῆς, ἀλλὰ τιμωρίας.*

6) *Ἐν τῇ πατρίδι καὶ ἡμεῖς θὰ γνωρίσωμεν, ὅσα ἔχομεν καθῆκον νὰ κάμνωμεν. Διὰ τούτων ὁ Κρέων ἀπειλεῖ τὸν Θησέα.*

7) *Τὴν κυρίαν ἔννοιαν τῆς προτάσεως δηλοῖ οὐχὶ τὸ ῥῆμα, ἀλλ' ἡ μετοχή. Διὰ τῆς φράσεως ταύτης δεικνύει περιφρόνησιν πρὸς τὰς ἀπειλὰς τοῦ Κρέοντος.*

8) *Λαβὼν πίστιν, ἀσφάλειαν, βεβαιωθείς.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἢν μὴ θάνω ἐγὼ πρόσθεν, οὐχὶ παύσομαι 10
πρὶν ἄν σε τῶν σῶν κύριον στήσω τέκνων.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὄναιο[1]*, Θησεῦ, τοῦ τε γενναίου χάριν*
καὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐνδίκου προμηθίας.

ΧΟΡΟΣ.

Στροφὴ α΄.

εἶην[2] *ὅθι δαΐων*
ἀνδρῶν τάχ' ἐπιστροφαὶ[3] 10
τὸν χαλκοβόαν[4] *Ἄρη*
μίξουσιν[5]*, ἢ πρὸς Πυθίαις*[6]

[1]) *Εὐδαιμονοίης. Τὸ ἀντίθετον εἶναι ὄλοιο, ὡς ἐν Οἰδιποδ. τυράν.* 644 "*μὴ νῦν ὀναίμην ἀλλ' ἀραῖος, εἴ σέ τι δέδρακ' ὀλοίμην, ὧν ἐπαιτιᾷ με δρᾶν*„. *Τὸ χάριν ὁ* Nauck *τίθησιν ἐν ἀγκύλαις ὡς ἀτόπως τεθειμένον, ὁ δὲ* Blaydes *εἰκάζει γενναίου τρόπου.*

[2]) *Ὁ μὲν Θησεὺς μετὰ τῶν θεραπόντων ἀπέρχεται πρὸς τὰ ἀριστερά, ὁ δὲ χορὸς καὶ ἕνεκα τῆς ἡλικίας αὐτοῦ καὶ πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ Οἰδίποδος μένων ᾄδει τὸ δεύτερον στάσιμον. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ὁ μὲν Κρέων καὶ ὁ Θησεὺς ἀπῆλθον, ὑπονοῶν αὐτὸν οὐ ῥιλὸν ἥκειν, ἀλλὰ μετά τινος χειρός, ἣν πλησίον που ἐστρατοπεδευκέναι. Κατὰ τοῦτο οὖν καὶ οἱ κατὰ τὸν χορὸν ἄλλως προβεβηκότες τὴν ἡλικίαν εὐχὴν ποιοῦνται ταύτην· εἴθε εἶην ὅπου αἱ συμβολαὶ καὶ αἱ μάχαι μέλλουσιν ἔσεσθαι· ὑπονοοῦσι γὰρ αὐτῷ τὰ ὅμοια τῷ Θησεῖ περὶ τοῦ Κρέοντος, καὶ φασίν· εἴθε ἐπόπτης ἐγενόμην αὐτῶν*„.

[3]) *Μετεχειρίσθη τὴν λέξιν τ*
την· διότι οἱ φεύγοντες Θηβαῖοι ἐ
λουσιν ἀναγκασθῆ ὑπὸ τῶν διωκ
των Ἀθηναίων, ὅπως κάμψω
ἤτοι ἐπιστρέψωσιν.

[4]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύ*
"*Στερεοβόαν, μεγαλόφωνον*„. *Τ*
τοιαύτην ἑρμηνείαν δύναται νὰ ὑ
στηρίξῃ τὸ Ὁμηρικὸν χωρίον ἐν
λιάδ. Ε, 785, *ἔνθα ὁ ποιητὴς*
Στέντορα λέγει χαλκεόφωνον. Ἀλ
πιθανώτερον ἄλλοι ἐξηγοῦσι κυρ
λεκτικῶς· διότι ἐν τῇ μάχῃ ἡ ἀσ
καὶ τὸ ξίφος ἠχεῖ.

[5]) *Μιγνύναι Ἄρη (πόλεμον)*
μαίνει διαπράττειν πολεμικὴν συμ
λήν. Παραπλησία φράσις εἶ
παρ' Ὁμήρῳ συνάγειν Ἄρηα
ἐν τῇ λατινικῇ miscere bellum
παρ' Ἀλκαίῳ ἀπόσπασμ. 31, *σελ.* 7
"*μῖξαν δ' ἐν ἀλλάλοις Ἄρευα*„.

[6]) *Ἀπὸ κοινοῦ πρέπει νὰ λ*
βωμεν τὸ ἀκταῖς κατὰ τὸν Σχολ
στήν. Ἀλλὰ τὸ Πύθιον δὲν κεῖται
τῇ παραλίᾳ. Διὰ τοῦτο ἴσως κα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἢ λαμπάσιν[1] *ἀκταῖς,*
οὗ πότνιαι[2] *σεμνὰ τιθηνοῦνται τέλη* 1050
θνατοῖσιν, ὧν[3] *καὶ χρυσέα*
κλῆς ἐπὶ γλώσσᾳ βέβακε
προσπόλων Εὐμολπιδᾶν[4]·
ἔνθ' οἶμαι τὸν ἐγρεμάχαν[5]
Θησέα καὶ τὰς[6] *διστόλους* 1055

ξεῦγμα ἐκ τοῦ ἀκταῖς πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὸ προσῆκον ὄνομα, π.χ. χώραις. Αἱ Πύθιαι ἀκταὶ ἔλαβον τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις ἐκαλεῖτο Πύθιον. Τοῦτο ἔκειτο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἐξ Ἀθηνῶν εἰς τὴν Θρίαν. Ἐνταῦθα κεῖται ἡ γνωστὴ μονὴ τοῦ Δαφνίου, ὅπερ ὑπομιμήσκει τὸν δαφναῖον Ἀπόλλωνα.

[1]) *Τὸ ὄνομα ἐνταῦθα κεῖται ὡς ἐπίθετον. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν* "Περὶ Ἐλευσῖνα, ἀπὸ τῶν αὐτόθι ἐν τοῖς μυστηρίοις λαμπάδων". *Αἱ δύο αὗται ὁδοὶ ἔκειντο παρ' ἀλλήλαις, ὡς δεικνύει ἡ ἑπομένη φράσις ἐν στίχ.* 1053 "ἔνθ' οἶμαι". "Ἄλλη πιθανότης συναντήσεως ἐν ἄλλῃ ὁδῷ γίνεται ἐν ἀρχῇ τῆς ἑπομένης ἀντιστροφῆς. Ὁ χορὸς ὑποτίθησιν, ὅτι ἐνταῦθα θέλει γείνει ἡ συμβολὴ καὶ διὰ τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους καὶ διότι ὁ Θησεὺς ἐνταῦθα διέταξε τοὺς Ἀθηναίους νὰ πορευθῶσιν ἐν στίχ. 900, ὅπου ἰδὲ τὴν σημείωσίν μου.

[2]) *Πότνιαι εἶναι αἱ θεσμοφόροι, ἡ Δημήτηρ καὶ ἡ Περσεφόνη. Τὸ τιθηνεῖσθαι κυρίως λέγεται ἐπὶ τῆς τροφοῦ, ἔλαβε δὲ καὶ γενικωτέραν σημασίαν καὶ σημαίνει ἐπιμελεῖσθαι. Τέλη δὲ εἶναι αἱ τελεταί, ὡς ἐν τῷ ἀπὸ τοῦ Σχολιαστοῦ ἀποσπωμένῳ χωρίῳ τοῦ Αἰσχύλου* "Ἔφριξ' ἐρῶσα τοῦδε μυστικοῦ τέλους".

[3]) Ἡ *γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ γλώσσᾳ καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸ θνατοῖσιν. Ὁ* Nauck *ὅμως τὴν ἀντωνυμίαν ἀναφέρει εἰς τὰς ποτνίας καὶ τὴν γενικὴν ἐξαρτᾷ ἐκ τοῦ χρυσέα κλῆς. Οὕτως ἐξάγεται ἡ ἔννοια· τῶν ὁποίων τὸ χρυσοῦν κλειδίον ἐπὶ τῆς γλώσσης τῶν Εὐμολπιδῶν κεῖται. Ἀλλ' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ* Bellermann, *ὅτι ἡ σιωπὴ ἐπεβάλλετο οὐμόνον τοῖς ἱερεῦσιν, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς μεμυημένοις, τοῖς τετελεσμένοις. Ἴσως οἱ ἱερεῖς συμβολικῶς ἐπίεζον ἐπὶ τοῦ στόματος τῶν μυουμένων κλειδίον. Ἐντεῦθεν ἡ φράσις ἐν τῇ Παλ. Ἀνθολογ.* 10, 42 "ἀρρήτων ἐπέων γλώσσῃ σφρηγὶς ἐπικείσθω".

[4]) Ἱδρυτὴς *τῶν μυστηρίων ἦτο ὁ γενάρχης τούτων Εὔμολπος, ὡς παραδίδει ὁ Παυσανίας I,* 38, 3 "τὰ δὲ ἱερὰ τοῖν θεοῖν Εὔμολπος καὶ αἱ θυγατέρες δρῶσιν αἱ Κελεοῦ".

[5]) Ἐγρεμάχης *εἶναι ὁ εἰς μάχην διεγείρων, ὁ πολέμαρχος. Εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ ὀρειβάταν, ἣν ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει* "οἱονεὶ τὸν διὰ τῶν ὀρῶν βαίνοντα τῶν προειρημένων χωρίων".

[6]) Ἀντὶ *τῆς φράσεως καὶ τὰς*

Δημοσια Κεντρικη Βιβλιοθηκη Βεροιας

ἀδμῆτας ἀδελφὰς
αὐτάρκει [1] τάχ' ἐμμίξειν βοᾷ,
τούσδ' ἀνὰ χώρους [2].

Ἀντιστροφὴ α'.

ἥ που τὸν ἑφέσπερον [3]

ὁ Wecklein ἔγραψε παῖδας, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Bellermann. Τὸ δίστολοι κυρίως δηλοῖ τὰς δύο δισσῶς ἐσταλμένας. Λέγει δ' οὕτω τὰς κόρας, διότι αὗται κεχωρισμένως ὑπὸ τῶν δορυφόρων τοῦ Κρέοντος ἀπήχθησαν. Κατὰ τὸν Wecklein κεῖται ἀντὶ τοῦ ἁπλοῦ δισσάς.

[1]) Ἡ βοὴ λέγεται αὐτάρκης, διότι δὲν ἔχει ἀνάγκην οὐδεμιᾶς βοηθείας, ὅπως ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς· ἄρα εἶναι ἰσχυρά, νικηφόρος.

[2]) Ἡ φράσις αὕτη ἦτο περιττή, ἀφ' οὗ προηγήθη τὸ ἔνθα, ἀλλ' ἐπανέλαβε δι' ἄλλης φράσεως τὴν ἡγουμένην τοποθεσίαν ἕνεκα τῆς ἑπομένης. Ἀλλ' οὐχ ἧττον εὐφυῶς ὁ Gleditsch εἰκάζει στεινοὺς ἀνὰ χώρους. Ἐξήγησις τῆς ἀ. στροφῆς. Εἴθε νὰ ἤμην ἐκεῖ, ὅπου ταχέως οἱ πολέμιοι στραφέντες ὀπίσω θέλουσι κάμει τὴν χαλκόφωνον μάχην, ἢ πλησίον τῶν τόπων τοῦ Πυθίου ἢ πλησίον τῶν λαμπρῶν ἀκτῶν, ὅπου αἱ σεβάσμιαι θεαὶ ἐπιμελοῦνται τῶν σεμνῶν τελετῶν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ὁποίων καὶ χρυσοῦν κλειδίον ἐπιτίθεται τῶν ἱερέων Εὐμολπιδῶν· ὅπου νομίζω, ὅτι ὁ πολέμαρχος Θησεὺς καὶ τὰς δύο παρθένους ἀδελφὰς ταχέως θέλει περιβάλει δι' ἰσχυρᾶς πολεμικῆς φωνῆς, κατὰ τούτους δὲ τοὺς τόπους.

[3]) Ἐξυπακούεται τὸ οὐσιαστικὸν τόπον, ἢ χῶρον. Ὁ Σχολιαστὴς νομίζει, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ τὸν Αἰγάλεων, "τὸν Αἰγαλεὼν φησὶ καὶ γὰρ τοῦτο ἐπ' ἐσχάτων ἐστὶ τοῦ δήμου τούτου. Καταλέγουσι δὲ χωρία, παρ' ἃ μάλιστα εἰκάζουσι τὴν συμβολὴν γενέσθαι τοῖς περὶ τὸν Κρέοντα καὶ Θησέα. Πέτρας δὲ νιφάδος ἂν εἴη λέγων τὴν οὕτω λεγομένην λείαν πέτραν, ἢ τὸν Αἰγάλεων λόφον„. Τοῦτο ὅμως δὲν δέχονται οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἑρμηνευτῶν. Διότι ὁ ποιητὴς διὰ τῆς φράσεως ἥ που δὲν ἐννοεῖ ἐξακολούθησιν τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, ὡς ἤθελεν εἶναι, ἂν ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ τὸν Αἰγάλεων. Τοὐναντίον ὁ χορὸς ἠδύνατο νὰ εἰκάσῃ, ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἤθελον λάβει ἄλλην διεύθυνσιν καταλιπόντες τὴν ὁδὸν τῆς Ἐλευσῖνος, δηλ. εἰς τὰ δεξιὰ πρὸς βορρᾶν, ὅπως εἰσέλθωσιν εἰς τὴν μεγάλην ὁδὸν τὴν παρὰ τῇ Φυλῇ κειμένην καὶ ἄγουσαν κατ' εὐθεῖαν εἰς Θήβας. Πρὸς δὲ τὸ νιφὰς δὲν ἁρμόζει εἰς τὸν Αἰγάλεων, ἀλλ' εἰς τὴν Πάρνηθα, διότι αὕτη ἔχει χιόνα καὶ κατὰ τὸ ἔαρ, ὁ δὲ Αἰγάλεως, ὅταν ἔχῃ καὶ ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις καὶ τὸ φεύγοντες δεικνύει, ὅτι οἱ ἐχθροὶ κατέλιπον τὴν ὁδόν, ἣν ἐν ἀρχῇ εἶχον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πέτρας νιφάδος πελῶσ' [1] 1060
Οἰάτιδος [2] *ἐκ νομοῦ,*
πώλοισιν ἢ ῥιμφαρμάτοις [3]
φεύγοντες ἁμίλλαις;
ἁλώσεται [4]· *δεινὸς ὁ προσχώρων Ἄρης,*
δεινὰ δὲ Θησειδᾶν [5] *ἀκμά.* 1065
πᾶς γὰρ ἀστράπτει [6] *χαλινός,*

[1]) *Εἶναι ἐνεστῶτος καὶ οὐχὶ μέλλοντος, ὡς ἐν Ἠλέκτρ.* 497. *Τὸ ῥῆμα συνετάχθη πρὸς αἰτιατικὴν (ἐφέσπερον) δηλοῦσαν τὴν διεύθυνσιν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομάχ.* 1167 "*καὶ μὴν ὁδ' ἄναξ ἤδη φοράδην Δελφίδος ἐκ γῆς δῶμα πελάζει*„.

[2]) *Τὸ ὄνομα ἐλήφθη ὡς οὐσιαστικόν, ἡ δὲ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ νομοῦ. Ὁ* Hartung *ἔτρεψεν εἰς νομόν, ὅπερ ἐδέξαντο πλεῖστοι ἐκδόται. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* "*Οἷα δῆμος τῆς Ἀττικῆς, ὅθεν καὶ τὸ Οἴηθεν*„. *Περὶ τοιούτου δήμου λέγει καὶ ὁ Ἡσύχιος.* "*Οἴη, δένδρον, καὶ δῆμος Ἀττικῆς*„. *Ὁ δὲ Ἀρποκρατίων παραινεῖ, ὅπως μὴ συγχέωμεν τὴν Οἴην ταύτην μετὰ τοῦ διπλοῦ Οἶνου ἐν σελ.* 260 "*Ἔστι δὲ τὸ μὲν Κεραμεικὸν Οἶνον τῆς Λεοντίδος φυλῆς, τὸ δὲ Δεκελεικὸν τῆς Ἱπποθοωντίδος, ὡς Διόδωρος. Οἱ δὲ δημόται ἑκατέρωθεν ἔλεγον ἐξ Οἴου· Ἄλλοι δὲ ἦσαν οἱ λεγόμενοι Οἰήθεν, ὡς προείρηται*„. *Ποῦ ἦτο ὁ δῆμος Οἴη, μένει ἄγνωστον, κατὰ τὴν προκειμένην ὅμως γραφὴν καὶ τὴν δοθεῖσαν ἑρμηνείαν πρέπει νὰ τεθῇ ἐν τῷ Θριασίῳ πεδίῳ, ἐξ οὗ κατὰ τὴν εἰκασίαν τοῦ χοροῦ οἱ ἐχθροὶ ἐτράπησαν πρὸς τὰ δεξιά. Νομὸς εἶναι τὸ χόρτον τῶν θρεμμάτων, τὸ λειβάδιον.*

[3]) *Κεῖται ἀντὶ τοῦ ἁμίλλαις ἁρμάτων ῥίμφα φευγόντων. ὡς παρὰ Πινδάρ. ἐν Πυθ.* 5, 39 "*ἀρισθάρματον γέρας*„ *ἀντὶ γέρας ἀριστείας ἁρμάτων, Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν.* 1022 "*ἀνδροφθόρον αἷμα*„ *ἀντὶ αἷμα ἀνδρὸς φθαρέντος καὶ ἐν Ἠλέκτρ.* 861 "*χολάργοις ἐν ἁμίλλαις*„. *Οἱ Θηβαῖοι ἦσαν ἔνδοξοι ὡς εὐάρματοι, χρυσάρματοι, πολυάρματοι.*

[4]) *Ὑποκείμενον τοῦ ῥήματος δὲν δύναται νὰ ἦναι ὁ Κρέων, διότι οὗτος ἤδη συνελήφθη. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον κεῖται ἐν αὐτῷ τῷ ῥήματι, ὡς τὸ πολεμεῖται = πόλεμος γίγνεται. Καὶ ἐνταῦθα ἰσοῦται τῷ ἅλωσις γενήσεται.* Ὁ Nauck *εἰκάζει, ὅτι προῆλθεν ἐκ τοῦ καλῶς ἔσται. Πρόσχωροι εἶναι οἱ ἐπιχώριοι κατὰ τὸν Σχολιαστήν.*

[5]) *Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ·* "*Τῶν Ἀθηναίων. Ἁπλούστερον δὲ Θησειδῶν φησί, τῶν Ἀττικῶν, ὑπὸ Θησέα τεταγμένων*„.

[6]) *Τοῦτο συμβαίνει ἐκ τῆς ταχείας κινήσεως. Ὁ χορὸς ὑποτίθησι τὸ ὑπὸ τοῦ Θησέως διαταχθὲν (ἐν στίχ.* 900 *σπεύδειν ἀπὸ ῥυτῆρος) ὡς γινόμενον.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πᾶσα[1] δ' ὁρμᾶται κατὰ
ἀμπυκτήρια[2] πωλικὰ
ἄμβασις, οἳ τὰν ἱππίαν
τιμῶσιν Ἀθάναν
καὶ τὸν πόντιον γαιάοχον
Ῥέας φίλον υἱόν[3].

Στροφὴ β'.

ἔρδουσ' ἢ μέλλουσιν ;[4] ὡς
προμνᾶταί[5] τί μοι
γνώμα τάχ' ἐνδώσειν[6]

[1]) Κεῖται τὸ ἀφῃρημένον ἀντὶ τοῦ συγκεκριμένου· πᾶσα ἄμβασις ἀντὶ πάντες οἱ ἀναβάται, ὡς συμμαχία, ὑπηρεσία, ὁμηλικία. Κατὰ τὸ συγκεκριμένον ἔθηκε καὶ τὴν ἀντωνυμίαν ἐν τῷ πληθυντικῷ ἀριθμῷ.

[2]) Ἀμπυκτήρια εἶναι τὰ ἀνήκοντα τῷ ἀμπυκτῆρι ἢ τῷ ἄμπυκι. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν τοῦ Αἰσχύλου εἰς Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 448 "κυρίως οἱ περὶ τὴν κεφαλὴν ἱμάντες τοῦ χαλινοῦ ἄμπυξ καλοῦνται„. Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ὁρμᾶται κατ' ἀμπυκτήρια φάλαρα πώλων, ἀλλὰ μετὰ τοῦ Bellermann ἐδεξάμεθα τὴν πρότασιν τοῦ Hermann.

[3]) Ἐννοεῖ τὸν Ποσειδῶνα, ὃν ἔτεκεν ἡ Ῥέα Ἰλιάδ. Ο, 187. Ἐξήγησις τῆς α' ἀντιστροφῆς. Ἢ τυχὸν εἰς τὸν δυτικὸν τόπον τοῦ χιονισμένου βράχου πλησιάζουσιν ἐκ τοῦ λειβαδίου τῆς Οἰάτιδος, δι' ἵππων ἢ δι' ἁρμάτων ταχέως τρεχόντων ἐναγωνίως φεύγοντες; Θὰ γείνῃ ἡ σύλληψις· εἶναι φοβερὸς ὁ πόλεμος τῶν ἐγχωρίων καὶ φοβερὰ ἡ ἀνδρεία τῶν Θησειδῶν· διότι ὅλοι οἱ χαλινοὶ ἀστράπτουσι καὶ τρέχουσι, καθ' ὅσον ἐπιτρέπουσιν οἱ τῶν ἵππων χαλινοί, ὅλοι οἱ ἀναβάται, οἱ ὁποῖοι τὴν ἱππικὴν Ἀθηνᾶν τιμῶσι καὶ τὸν θαλάσσιον προστάτην τῆς χώρας τὸν ἀγαπητὸν υἱὸν τῆς Ῥέας.

[4]) Οὕτως ἀναγινώσκεται ἐν τοῖς χειρογράφοις, ἀλλ' ὁ Walter πάνυ πιθανῶς γράφει ἔρδουσ' οὐ μέλλουσιν, δηλ. τὸ ἢ ἔτρεψεν εἰς οὐ καὶ ἀφεῖλε τὸ ἐρωτηματικόν. Διότι ἡ γραφὴ τῶν χειρογράφων ἐμβάλλει εἰς τὸ στόμα τοῦ χοροῦ ἀμφιβολίαν, ἥτις ἐνταῦθα εἶναι παράδοξος μετὰ τὴν προηγηθεῖσαν βεβαιότητα. Ἂν δὲ ἐνταῦθα ὑπῆρχεν ἀμφιβολία, δὲν ἤρμοζεν ἡ ἑπομένη πρότασις. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἔρδουσι φαίνεται λίαν πεζὸν καὶ ὁ μὲν Bücheler εἰκάζει αἰροῦσι, ὁ δὲ Schimidt ὁρμῶσ'.

[5]) Ἐνταῦθα σημαίνει προαισθάνεται. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Nauck διισχυρίζεται, ὅτι τοιαύτην σημασίαν δὲν ἔχει τὸ ῥῆμα, εἰκάζει προμᾶται.

[6]) Τὸ ῥῆμα κεῖται ἀμεταβάτως, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. ΙΙ, 12 "καὶ ἔγνω ὁ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τᾶν δεινὰ τλασᾶν, δεινὰ δ' εὐρουσᾶν πρὸς αὐθαίμων πάθη.
τελεῖ τελεῖ Ζεύς τι κατ' ἄμαρ [1].
μάντις εἶμ' ἐσθλῶν ἀγώνων. 1080
εἴθ' ἀελλαία [2] ταχύρρωστος πελειὰς
αἰθερίας νεφέλας κύρσαιμι τῶνδ' ἀγώνων [3]
θεωρήσασα τοὐμὸν ὄμμα [4].

Ἀντιστροφὴ β'.

ἰὼ Ζεῦ, πάνταρχε [5] θεῶν, 1085

Ἀρχίδαμος ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι οὐδέν πω ἐνδώσουσιν „. Ὑποκείμενον τοῦ ἀπαρεμφάτου εἶναι τὰ πάθη, ἐξ οὗ ἐξαρτῶνται αἱ γενικαί, δηλ. ἐνδώσειν (ἀνήσειν, παύσεσθαι) πάθη τῶν δεινὰ τλασῶν (παίδων), δεινὰ δ' εὑρουσῶν πρὸς αὐθαίμων.

[1]) Κεῖται ἀντὶ τοῦ κατὰ τὴν νῦν ἢ κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν, ὡς ἐν Αἴαντ. 753.

[2]) Ὁ χορὸς εὔχεται, ἵνα ὡς ταχεῖα περιστερὰ ἐκ νεφέλης δυνηθῇ νὰ παρατηρήσῃ τὸν ἀγῶνα. Ὁμοία εὐχὴ ὑπάρχει ἐν ἀποσπάσμ. 432 "γενοίμαν αἰετὸς ὑψιπέτας, ὡς ἂν ποταθείην ὑπὲρ ἀτρυγέτου γλαυκᾶς ἐπ' οἶδμα λίμνας„· καὶ ἔν τινι χρησμῷ ἐκ τῶν Σιβυλλείων παρὰ Πλουτάρχ. ἐν βίῳ Δημοσθέν. κεφ. 19 "τῆς ἐπὶ Θερμοδώντι μάχης ἀπάνευθε γενοίμην αἰετὸς ἐν νεφέεσσι καὶ ἠέρι θηήσασθαι„. Ἀελλαῖος εἶναι ὁ ἐξισούμενος κατὰ τὴν ταχήτητα πρὸς ἄνεμον. Τὸ δὲ ταχύρρωστος σύνθετον ὂν ἐκ τοῦ ταχὺς καὶ ῥώομαι δηλοῖ τὸν ταχέως κινούμενον. Κατὰ τὸν Wunder ἡ φράσις ἰσοδυναμεῖ τῇ· εἴθε πελειὰς εἴην σὺν ἀελλαίῳ τάχει ῥωομένη. Ὁ Ἡσύχιος ἐξηγεῖ· "ῥώσασθαι, ὁρμῆσαι, ἐπείγεσθαι, ῥωστικόν, ὁρμητικόν„.

[3]) Οἱ κριτικοὶ προσκρούουσιν εἰς τὴν ἐπανάληψιν τῆς αὐτῆς λέξεως καὶ ὁ μὲν Wunder εἰκάζει αὐτῶν ἄνωθεν, ὁ δὲ Schmidt τῶνδ' ἄνωθεν.

[4]) Ἐπειδὴ πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὡς αἰτιατικὴν τοῦ κατά τι καὶ ἐπειδὴ ἡ σύνταξις αὕτη εἶναι βεβιασμένη, οὐχὶ ἀπιθάνως οἱ κριτικοὶ εἰκάζουσιν, ὅτι τὸ χωρίον εἶναι διεφθαρμένον· καὶ ὁ μὲν Hartung εἰκάζει θέᾳ πλήσασα, ὁ δὲ Nauck θέᾳ τέρπουσα καὶ ἄλλοι αἰωρήσασα. Τὸ χωρίον πάντως διεφθάρη, ἀλλ' ἡ ὀρθὴ διόρθωσις μέχρι τοῦδε δὲν εὑρέθη. Ἐξήγησις τῆς β' στροφῆς· Πράττουσιν ἢ βραδύνουσιν; διότι ὁ νοῦς μου κατά τι προαισθάνεται, ὅτι ταχέως θὰ παύσωσι τὰ παθήματα τῶν παρθένων, αἱ ὁποῖαι φοβερὰ ὑπέμειναν καὶ φοβερὰ εὗρον ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς των. Θὰ ἐκτελέσῃ, θὰ ἐκτελέσῃ μέγα τι ὁ Ζεὺς σήμερον. Εἶμαι μάντις ἀγαθῶν ἀγώνων. Εἴθε ὡς ταχεῖα περιστερὰ ὁρμητικῶς κινηθεῖσα ἐξ ὑψηλῆς νεφέλης νὰ ἴδω τούτους δὰ τοὺς ἀγῶνας εὐχαριστήσασα τὸν ὀφθαλμόν μου.

[5]) Πάνταρχος εἶναι ὁ ἄρχων πάντων, ὡς παντόπτης εἶναι ὁ πάντα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παντόπτα, πόροις
γᾶς τᾶσδε δαμούχοις [1]
σθένει 'πινικείῳ [2] τὸν εὔαγρον τελειῶσαι λόχον,
σεμνά τε παῖς Παλλὰς Ἀθάνα.
καὶ τὸν ἀγρευτὰν [3] Ἀπόλλω
καὶ κασιγνήταν πυκνοστίκτων ὀπαδόν [4]
ὠκυπόδων ἐλάφων στέργω [5], διπλᾶς ἀρωγὰς
μολεῖν γᾷ τᾷδε καὶ πολίταις.

ΧΟΡΟΣ.

ὦ ξεῖν' ἀλῆτα, τῷ σκοπῷ [6] μὲν οὐκ ἐρεῖς

ἐφορῶν, ὡς παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Ὄρνισ. 1058 "ἤδη 'μοι τῷ παντόπτᾳ καὶ παντάρχᾳ θνητοὶ πάντες θύσουσ' εὐκταίαις εὐχαῖς".

[1]) Δημοῦχοι λέγονται οἱ κατέχοντες τὴν χώραν, οἱ κάτοικοι. Οὕτως ἐν στίχῳ 458 λέγονται αἱ Εὐμενίδες.

[2]) Γράφεται διὰ τοῦ ει, ὡς Ἐφέσειος, ὑπαίθρειος ἐν Ἀντιγόν. 357. Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν δηλοῖ δι' ἄλλης φράσεως ἐν Τραχιν. 186 "σὺν κράτει νικηφόρῳ". Τὸ εὔαγρος κεῖται κατὰ πρόληψιν εἰς τὸ λόχος, ὅστις ἐνταῦθα σημαίνει ἐπίθεσιν, προσβολήν.

[3]) Ἐπικαλεῖται τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Ἄρτεμιν, διότι ἐν τῇ φράσει εὔαγρος λόχος ἐνυπάρχει ἡ ἄγρα. Ἀγρευτὴς εἶναι ὁ θηρευτής· λέγεται δὲ καὶ ἀγρεὺς παρ' Αἰσχύλ. ἐν ἀποσπάσμ. 195 καὶ ἀγραῖος παρὰ Παυσαν. 1, 41, 5 "Ἀλκάθου μὲν οὖν καὶ τοῦ λέοντος, εἴτε ἐν τῷ Κιθαιρῶνι αὐτὸν εἴτε καὶ ἑτέρωθι ἀποκτείνας ναὸν ἀγροτέρας Ἀρτέμιδος καὶ Ἀπόλλωνος ἐποίησεν Ἀγραίου, ἐς τοσόνδε ἔστω μνήμης".

[4]) Ὀπαδὸς κυρίως εἶναι ὁ ἀκόλουθος, ἐνταῦθα δὲ ὁ διώκτης, ὁ κυνηγός. Τοιαύτην σημασίαν ἔχει καὶ τὸ ῥῆμα ἐν Ἰλιάδ. Θ, 341 "Ὡς Ἕκτωρ ὤπαζε καρηκομόωντας Ἀχαιούς". Τὴν Ἄρτεμιν ὁ ποιητὴς ἐν Τραχιν. 214 λέγει ἐλαφηβόλον.

[5]) Ἐνταῦθα σημαίνει εὔχεσθαι, παρακαλεῖν. Τὸ διπλᾶς ἀρωγὰς εἶναι παράθεσις εἰς τοὺς δύο εἰρημένους θεούς. Ἡ ἐξήγησις τῆς β' ἀντιστροφῆς· Ἰώ, ὦ Ζεῦ, ὅστις ἐκ τῶν θεῶν τὰ πάντα ἐξουσιάζεις, τὰ πάντα ἐπιβλέπεις, εἴθε νὰ δώσῃς εἰς τοὺς κατοίκους ταύτης δὰ τῆς χώρας, ὥστε διὰ νικηφόρου δυνάμεως νὰ πραγματοποιήσωσι τὸ εὐτυχὲς κυνήγιον καὶ ἡ σεμνὴ θυγάτηρ Παλλὰς Ἀθηνᾶ. Καὶ τὸν θηρευτὴν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ τὴν κυνηγοῦσαν πυκνὰ ἐστιγματισμένας ταχείας ἐλάφους παρακαλῶ, ἵνα ἔλθωσι διπλοῖ βοηθοὶ εἰς ταύτην δὰ τὴν χώραν καὶ εἰς τοὺς πολίτας.

[6]) Ὁ χορὸς ὀνομάζει ἑαυτὸν σκοπόν, διότι βλέπει ἀντὶ τοῦ Οἰδίποδος. Οὐχὶ ἀστόχως τὴν δοτικὴν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὡς ψευδόμαντις· [1] τὰς κόρας γὰρ εἰσορῶ
τάσδ' ἄσσον αὖθις ὧδε προσπολουμένας [2].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ποῦ ποῦ; τί φῄς; πῶς εἶπας;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ὦ πάτερ πάτερ,
τίς ἂν [3] θεῶν σοι τόνδ' ἄριστον ἄνδρ' ἰδεῖν 1100
δοίη τὸν ἡμᾶς δεῦρο προσπέμψαντά σοι;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὦ τέκνον [4], ἦ πάρεστον;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

αἵδε γὰρ [5] χέρες
Θησέως ἐσωσαν φιλτάτων τ' ὀπαόνων.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

προσέλθετ', ὦ παῖ, πατρί, καὶ τὸ μηδαμὰ
ἐλπισθὲν ἥξειν σῶμα βαστάσαι [6] δότε. 1105

ὁ Elmsley ἔτρεψεν εἰς αἰτιατικὴν οκοπόν, ἣν ἐδέξαντο καὶ ἄλλοι ἐκδόται.

[1]) Πρὸ ὀλίγου ἐν στιχ. 1080 ὁ χορὸς εἶπε "μάντις εἶμ' ἐσθλῶν ἀγώνων„.

[2]) Ὡς τὸ ἐνεργητικὸν σημαίνει ὑπηρετεῖν, παρ' Εὐριπίδ. ἐν Τρῳάσ. 264 "τύμβῳ τέτακται προσπολεῖν Ἀχιλλέως,„ οὕτω τὸ παθητικὸν ὑπηρετεῖσθαι, συνοδεύεσθαι ὑπὸ ὑπηρετῶν, θεραπόντων. Κατὰ μὲν τὸν Nauck ἐνταῦθα περιεμένομεν προσιούσας κατὰ δὲ τὸν Hense ἔπρεπε νὰ γραφῇ προσπόλων μέτα πρὸς σ' ὁρμωμένας.

[3]) Ὁ ἄν μετὰ εὐκτικῆς ἐγκλίσεως ἐνταῦθα κεῖται ἐπὶ εὐχῆς, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 794 "πῶς ἂν ἀντ' ἐμοῦ τὸν ἴσον χρόνον τρεφοιτε τήνδε τὴν νόσον;„ Εὐφυῶς λέγει ἡ Ἀντιγόνη, διότι καὶ ὑπὲρ τοῦ πατρὸς εὔχεται καὶ τὸν εὐεργέτην ἐπαινεῖ.

[4]) Πρὸς μόνην τὴν Ἀντιγόνην ὁ Οἰδίπους ἀποτείνει τὸν λόγον, διότι αὕτη εἶπεν. Ἡ Ἰσμήνη παρίσταται ὡς κωφὸν πρόσωπον. Ὄρα εἰσαγωγ. σελ. 57.

[5]) Ὁ σύνδεσμος αἰτιολογεῖ ῥῆμα ἐξαγόμενον ἐκ τῆς προηγουμένης ἐρωτήσεως, δηλ πάρεσμεν.

[6]) Ἐνταῦθα σημαίνει ψηλαφῆσαι, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 905 "καὶ χερσὶ βαστάσασα δυσφημῶ μὲν οὔ„. Καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

αἰτεῖς ἃ[1] *τεύξει· σὺν πόθῳ γὰρ ἡ χάρις*[2].

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ποῦ δῆτα, ποῦ 'στον;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

αἵδ' ὁμοῦ πελάζομεν.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὦ φίλτατ' ἔρνη[3].

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

τῷ τεκόντι[4] *πᾶν φίλον.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὦ σκῆπτρα[5] *φωτός.*

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

δυσμόρου γε δύσμορα.

ἀφήσατέ με νὰ ἐπιφαύσω τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον οὐδόλως ἤλπιζον, ὅτι θὰ ἔλθῃ.

1) Τὸ τυγχάνειν συνετάχθη πρὸς αἰτιατικήν, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 509 "*ὅσσα μηδεὶς τῶν ἐμῶν τύχοι φίλων*„ *καὶ ἐν* 'Αντιγόν. 778 "*αἰτουμένη που τεύξεται τὸ μὴ θανεῖν*„.

2) Χάρις εἶναι ἡ ἐκπλήρωσις τῆς παρακλήσεως. Κατὰ τὸν Wunder *ἡ φράσις ἰσοδυναμεῖ τῇ· σὺν πόθῳ γὰρ ταῦτά σοι χαριζόμεθα ἢ ἃ αὐταὶ ποθοῦμεν κελεύεις ἡμᾶς χαρίσασθαί σοι. Παραπλήσιον κατ' ἔννοιαν εἶναι τὸ ἐν Φιλοκτήτ.* 1178 "*φίλα μοι, φίλα ταῦτα παρήγγειλας, ἑκόντι τε πράσσειν*„.

3) Μετὰ τρυφερότητος παραβάλλει τὰς θυγατέρας πρὸς βλαστούς, ὡς ὁ "Ομηρος τὸν Εὔφορβον ἐν 'Ιλιάδ. P, 53 "*οἷον δὲ τρέφει ἔρνος ἀνὴρ ἐριθηλὲς ἐλαίης*„.

4) Τὸ τίκτειν κυρίως λέγεται ἐπὶ μητρός, ἐνταῦθα δὲ ἐπὶ πατρὸς κατὰ τὴν 'Ομηρικὴν χρῆσιν, ὡς ἐν 'Ιλιάδ. Z, 206 "*Ιππόλοχος δ' ἔμ' ἔτικτε*„. *'Εξυπακούεται τὸ τεχθέν, δηλ. πᾶν τὸ γεννηθὲν εἰς τὸν πατέρα εἶναι προσφιλές. Τοῦτο λέγει ἡ 'Αντιγόνη μετὰ μετριότητος προσηκούσης εἰς θυγατέρα. 'Επειδὴ τῷ* Schmidt *ὁ λόγος φαίνεται ἀποκρουστικὸς καὶ δυσπροσήγορος, προτείνει, ὅπως γραφῇ τῷ τυχόντι γ' ἄθλια.*

5) Τὰς θυγατέρας λέγει σκῆπτρα, διότι ἐχρησίμευον ὡς βακτηρίαι, ὡς εἴρηται ἐν στίχ. 848. *Εἶπε φωτὸς (ἀνδρὸς) ἀντὶ ἐμοῦ.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἔχω τὰ φίλτατ' [1], *οὐδ' ἔτ' ἂν πανάθλιος* 1110
θανὼν [2] *ἂν εἴην σφῷν παρεστώσαιν ἐμοί.*
ἐρείσατ', ὦ παῖ, πλευρὸν ἀμφιδέξιον [3]
ἐμφύντε [4] *τῷ φύσαντι, κἀναπαύσατον* [5]
τοῦ πρόσθ' ἐρήμου τοῦδε δυστήνου πλάνου [6].
καί μοι τὰ πραχθέντ' εἰπαθ' ὡς βράχιστ', ἐπεὶ 1115
ταῖς τηλικαῖσδε [7] *σμικρὸς ἐξαρκεῖ λόγος.*

[1]) *Φίλτατα λέγονται τὰ τέκνα, πολλαχοῦ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. κε τὸ ἔτι πρὸς δήλωσιν, ὅτι ρον ἐφοβεῖτο, ὅτι θέλει εἶναι θλιος.*

[2]) *Ὁ* Schmidt *παρατηρεῖ, ὅτι ἶνευ τῆς προσεγγίσεως τῶν δύο τέρων ὁ Οἰδίπους δὲν ἠδύνατο ναι πανάθλιος ἐν τῷ θανάτῳ, εἶναι ἰατρὸς κακῶν. Νομίν, ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς ιένον δὲν εἶναι ὀρθόν· διότι οἱ ῖοι ἐνόμιζον ὡς τὸ μέγιστον δυσμα, ἂν μὴ οἱ συγγενεῖς παρευρίται τῷ θανόντι καὶ κλείσωσι τοὺς λμοὺς αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο τὸ χωδὲν ἔχει ἀνάγκην διορθώσεως· μως οὐχὶ ὀλίγοι εἶναι οἱ διορθοῦν· π. χ. ὁ μὲν* Mekler *τρέπει εἰς ν ἂν εἴη, ὁ δὲ* Schmidt *εἰς θάι' ἂν ἤδη καὶ ἄλλοι ἄλλως. ἐ πλέον δύναμαι νὰ ἦμαι πανάς ἐν τῷ θανάτῳ, διότι ὑμεῖς μέπλησίον ἐμοῦ.*

[3]) *Κατὰ τὸν* Nauck *κεῖται κατὰ ηψιν, ὡς τὸ εὔαγρον ἐν στιχ.). Οὕτως ἰσοδυναμεῖ τῷ· ὥστε ἀμφιδέξιον γενέσθαι τὸ πλευρὸν ν. Ἄλλοι ὅμως ἐξηγοῦσι διὰ τοῦ ἑκάτερον ἢ ἀμφότερα, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1243 "κόμην σπῶσ' ἀμφιδεξίοις ἀκμαῖς„ καὶ ἐν ἀποσπάσμ. 236 "ἀμφιδεξίοις χερσίν„. Ἁπλούστερα καὶ πιθανωτέρα εἶναι ἡ δευτέρα ἑρμηνεία, διότι τὸ πλευρὸν ἀνήκει τῷ Οἰδίποδι καὶ οὐχὶ ταῖς θυγατράσιν αὐτοῦ, ὡς δυκνύει τὸ ἐρείσατε.*

[4]) *Κελεύει τὰς θυγατέρας, ὅπως πλησιάσωσιν οὕτω καὶ ἑνωθῶσιν, ὥστε νὰ φαίνωνται ἓν σῶμα, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Α 513 "Θέτις δ' ὡς ἥψατο γούνων, ὧς ἔχετ' ἐμπεφυυῖα„. Τοιαύτη εἶναι καὶ ἡ συνήθης φράσις ἔν τ' ἄρα οἱ φῦ χειρί. Ἔθηκε τὸν τύπον τοῦ ἀρσενικοῦ γένους ἀντὶ τοῦ θηλυκοῦ, ὅπερ ἀπαντᾷ συχνάκις, ὡς ἐν στίχ. 1676 καὶ ἐν Ἠλέκτρ. 980.*

[5]) *Ἐξυπακούεται τὸ με. Τινὲς ἐνόμισαν, ὅτι κεῖται ἀντὶ παθητικοῦ καὶ ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὰς θυγατέρας, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι πιθανόν.*

[6]) *Πλάνος εἶναι ἡ περιπλάνησις, ἥτις ὀνομάζεται ἔρημος, διότι ὁ Οἰδίπους ἦτο ἀποκεχωρισμένος τῶν θυγατέρων.*

[7]) *Κατὰ τὸν* Spengel *(*Phil. 19 *σελ. 446) εἶναι ἐλαφρὰ μομφὴ κατὰ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ὅδ' ἔσθ' ὁ σώσας· τοῦδε χρὴ κλύειν, πάτερ,
οὗ κἄστι [1] τοὔργον· τοὐμὸν ὧδ' ἔσται βραχύ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὦ ξεῖνε, μὴ θαύμαζε, πρὸς τὸ λιπαρές [2]
τέκν' εἰ φανέντ' ἄελπτα [3] μηκύνω λόγον·
ἐπίσταμαι γὰρ τήνδε τὴν ἐς τάσδε [4] μοι

τῶν ῥητορευόντων τραγικῶν ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, οἵτινες εἰς τὸ στόμα νέων προσώπων μακροὺς λόγους ἐνέβαλλον. Ἀλλ' ὁ Schmidt παρατηρεῖ, ὅτι τὸ ἐξαρκεῖ διαφέρει τοῦ προσήκει καὶ ὅτι οἱ τοιοῦτοι ὑπαινιγμοὶ εἶναι ἀλλότριοι τοῦ Σοφοκλέους. Ἀλλ' ἡ διόρθωσις τούτου εἰς ταῖσδ' ἐν τύχαις γε δὲν εἶναι πιθανή· διότι ὁ Οἰδίπους πάνυ ἡδέως ἤθελεν ἀκούσει τὰ περὶ τῆς σωτηρίας τῶν θυγατέρων αὐτοῦ, ὡς συνήθως ἁπλῆστως ἀκούουσιν πάντες τὰ τοιαῦτα.

[1]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται καὶ σοί τε τοὔργον τοὐμὸν ἔσται βραχύ. Τὸ χωρίον θεωρεῖται διεφθαρμένον καὶ πολλαὶ διορθώσεις προτείνονται. Ἡ ἐν τῷ κειμένῳ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Wex, ἣν ἐδέξαντο πλεῖστοι κριτικοί, ὡς ὁ Hartung, Nauck, Wecklein Bellermann καὶ ἄλλοι. Ἴσως ἡ διόρθωσις αὕτη εἶναι πιθανωτέρα τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ αὕτη παρέχει δυσκολίαν τινά, ἣν ἐνεῖδεν ὁ Schmidt. Ἡ Ἀντιγόνη πάσης διηγήσεως ἀπέχουσα δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, ὅτι τὸ ἔργον αὐτῆς ἔσται βραχύ. Ἄλλως ὁ λόγος αὐτῆς ἤθελεν εἶναι δηκτικὸς καὶ διὰ τοῦτο ἀνάρμοστος εἰς τὴν δυστυχῆ θέσιν τοῦ πατρός.

[2]) Τινὲς τὸν προσδιορισμὸν τοῦτον συντάσσουσι πρὸς τὸ θαύμαζε. Ὁ Heller μνημονεύει, ὅτι τὸ φοβεῖσθαι (ἐν Τραχιν. 1211) δέχεται τοιοῦτον προσδιορισμόν, ὡς καὶ τὸ χαλεπαίνειν. Ἀλλὰ τὸ θαυμάζειν δὲν ἔχει τοιαύτην σύνταξιν, ὡς τὰ δύο εἰρημένα ῥήματα. Διὰ τοῦτο προτιμότερον εἶναι, ὅπως συνάψωμεν τὸν προσδιορισμὸν τῷ ἑπομένῳ μηκύνω λόγον. Κεῖται δὲ ὁ προσδιορισμὸς ἀντὶ ἐπιρρήματος, ὡς τὸ πρὸς βίαν. Σημαίνει δὲ διαπύρως, συνεχῶς. Φαίνεται, ὅτι ὁ Οἰδίπους λέγει τοῦτο διὰ τὴν πλαγίαν παρατήρησιν τῆς Ἀντιγόνης, ὅτι παραβλέπει τὸν σωτῆρα.

[3]) Δὲν εἶναι αἰτιατικὴ ἀπόλυτος, ὡς τινες ἐνόμισαν, διότι αὕτη γίνεται ἐκ τῶν ἀπροσώπων ῥημάτων (ἔξόν, εἰρημένον). Ἡ αἰτιατικὴ αὕτη ἀνήκει εἰς τὸ μηκύνω λόγον = λέγω, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Μ, 60, ἔνθα τὸ λέγειν συντάσσεται πρὸς ἁπλῆν αἰτιατικήν, "δὴ τότε Πουλυδάμας θρασὺν Ἕκτορα εἶπε παραστάς„· καὶ ἐν Αἴαντ. 764 "ὁ μὲν γὰρ αὐτὸν ἐννέπει„.

[4]) Ὡς πρὸς ταύτας δά, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 980 "σὺ δ' εἰς τὰ μητρὸς μὴ φοβοῦ νυμφεύματα„· καὶ ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ στίχ. 800.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τέρψιν παρ' ἄλλου μηδενὸς [1] πεφασμένην·
σὺ γάρ νιν [2] ἐξέσωσας, οὐκ ἄλλος βροτῶν.
καὶ σοὶ θεοὶ πόροιεν ὡς [3] ἐγὼ θέλω,
αὐτῷ τε καὶ γῇ τῇδ'· ἐπεὶ τό γ' εὐσεβὲς 1125
μόνοις παρ' ὑμῖν εὗρον ἀνθρώπων ἐγὼ
καὶ τοὐπιεικὲς [4] καὶ τὸ μὴ ψευδοστομεῖν.
εἰδὼς [5] δ' ἀμύνω τοῖσδε τοῖς λόγοις τάδε·
ἔχω γὰρ [6] ἄχω διὰ σὲ κοὐκ ἄλλον βροτῶν.
καί μοι χέρ', ὦναξ, δεξιὰν ὄρεξον, ὡς 1130
ψαύσω φιλήσω τ', εἰ θέμις [7], τὸ σὸν κάρα.
καίτοι τί φωνῶ; πῶς σ' ἂν ἄθλιος γεγὼς
θιγεῖν θελήσαιμ' ἀνδρός, ᾧ τίς οὐκ ἔνι
κηλὶς κακῶν [8] ξύνοικος; οὐκ ἐγωγέ σε [9],

[1]) *Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι παρ' ἄλλου μηδενός, ἢ παρὰ σοῦ. Μετὰ τὰ γνωστικὰ ῥήματα ἐνίοτε τίθεται τὸ μὴ ἀντὶ τοῦ οὐ, ὡς ἐν Ἀντιγόν.* 1094 "ἐπιστάμεσθα... μὴ πώποτ' αὐτὸν ψεῦδος ἐς πόλιν λακεῖν„ καὶ ἐν στίχ. 1063 "ὡς μὴ 'μπολήσων ἴσθι τὴν ἐμὴν φρένα„.

[2]) *Δηλαδὴ αὐτάς, ὡς συχνάκις παρὰ τοῖς τραγικοῖς.*

[3]) *Ἔθηκε τὸ ἐπίρρημα ἀντὶ τῆς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας, ὡς ἐν Ὁμηρικ. ὕμν. εἰς Δήμητρ.* 137 "ὑμῖν θεοὶ δοῖεν — τέκνα τεκέσθαι, ὡς ἐθέλουσι τοκῆες·„ *ἐν Ἰλιάδ. Ξ*, 44 "μὴ δή μοι τελέσῃ ἔπος ὄβριμος Ἕκτωρ, ὥς ποτ' ἐπηπείλησεν.„ καὶ *Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν.* 706.

[4]) *Ἐνταῦθα δηλοῖ φιλανθρωπίαν, ὡς ἐν Σοφοκλ. ἀποσπάσμ.* 709 "ὃς οὔτε τοὐπιεικὲς οὔτε τὴν χάριν οἶδεν, μόνην δ' ἔστερξε τὴν ἁπλῶς δίκην„.

[5]) *Μαθὼν τοῦτο δι' ἔργου ἀνταποδίδω διὰ τούτων δὰ τῶν λόγων. Τὸ τάδε ἐπεξηγεῖται διὰ τοῦ ἑπομένου στίχου.*

[6]) *Ὁ γὰρ ἔχει ἐπεξηγηματικὴν σημασίαν, ὡς συχνάκις μετὰ τὴν προηγουμένην δεικτικὴν ἀντωνυμίαν.*

[7]) *Ἀντὶ τῆς φράσεως ταύτης ὁ* Elmsley *καὶ ὁ* Döderlein *γράφουσιν ἢ θέμις, διότι κατόπιν τούτου ἐπέρχεται τῷ Οἰδίποδι, ὅτι δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ ψαύσῃ τοῦ Θησέως.*

[8]) *Προσδιορίζει τὴν κηλῖδα, ὡς καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 833 "κηλῖδ' ἐμαυτῷ συμφορᾶς ἀφιγμένην„ καὶ *ἐν Τραγῳδ. ἀδεσπότ.* 83 "καί με συμφορᾶς ἀεὶ βαθεῖα κηλὶς ἐκ βυθῶν ἀναστρέφει„.

[9]) *Κατὰ τὸν* Hermann *τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι· οὐκ ἔγωγέ σε θελήσαιμ' ἂν θιγεῖν ἐμοῦ, οὐδ' οὖν ἐάσω, εἰ αὐτὸς βούλοιο θιγεῖν.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐδ' οὖν ἐάσω· τοῖς γὰρ ἐμπείροις βροτῶν[1] 1135
μόνοις οἷόν τε συνταλαιπωρεῖν τάδε.
σὺ δ' αὐτόθεν[2] μοι χαῖρε, καὶ τὰ λοιπά μου
μέλου δικαίως, ὥσπερ ἐς τόδ' ἡμέρας[3].

ΘΗΣΕΥΣ.

οὔτ' εἴ[4] τι μῆκος τῶν λόγων ἔθου πλέον
τέκνοισι τερφθεὶς τοῖσδε, θαυμάσας ἔχω, 1140
οὔτ' εἰ πρὸ τοὐμοῦ[5] προύλαβες τὰ τῶνδ' ἔπη.
βάρος γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν ἐκ τούτων ἔχει[6].
οὐ γὰρ λόγοισι τὸν βίον σπουδάζομεν[7]
λαμπρὸν ποιεῖσθαι μᾶλλον ἢ τοῖς δρωμένοις[8].
δείκνυμι[9] δ'· ὧν γὰρ ὤμοσ' οὐκ ἐψευσάμην 1145
οὐδέν σε[10], πρέσβυ· τάσδε γὰρ πάρειμ' ἄγων

[1]) *Εἶναι γενικὴ μεριστικὴ εἰς τὸ μόνοις. Ἀντὶ ὅμως τοῦ βροτῶν ὁ* Nauck *εἰκάζει κακῶν, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ.* 598 "κακῶν μὲν ὅστις ἔμπειρος κυρεῖ„ *καὶ Σοφοκλ. ἐν Ἀντιγόν.* 1191 "κακῶν γὰρ οὐκ ἄπειρος οὖσ' ἀκούσομαι„. *Ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἄστοχος.*

[2]) *Ἐκ τῆς θέσεως, ἐν ᾗ εὑρίσκεσαι, χωρὶς νὰ ἔλθῃς πλησιέστερον. Ὁ* Dindorf *ἐξηγεῖ ἐκ τούτου τοῦ τόπου, ὅπου ἵσταμαι, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν, ὡς δεικνύει τὸ χαῖρε.*

[3]) *Δὲν σημαίνει μέχρι ταύτης τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ μέχρι ταύτης τῆς ὥρας τῆς ἡμέρας· διότι τὸ πρῶτον κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Θησέως.*

[4]) *Δηλοῖ τὸ αἴτιον τοῦ θαυμάσας ἔχω. Ὁ Θησεὺς ἐνταῦθα ἀποκρίνεται πρὸς τὸ προοίμιον τοῦ λόγου τοῦ Οἰδίπουδος.*

[5]) *Ἐξυπακούεται τὸ ἔπους ἐκ τῶν ἑπομένων. Ὁ Θησεὺς δὲν ἠπόρησεν, ὅτι ὁ Οἰδίπους τὸ πρῶτον ἀπέτεινε τὸν λόγον πρὸς τὰς θυγατέρας καὶ εἶτα πρὸς αὐτόν.*

[6]) *Ἠδύνατο νὰ εἴπῃ καί· οὐδὲν βάρος ἔχομεν ἐκ τούτων = δὲν λυπούμεθα, δὲν ἀθυμοῦμεν διὰ ταῦτα.*

[7]) *Ἔχομεν τὸν ζῆλον, τὴν προθυμίαν.*

[8]) *Ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ λόγοισι. Τοῦτο μαρτυρεῖ τὸ εὐγενὲς ἦθος τοῦ Θησέως καὶ τῶν Ἀθηναίων.*

[9]) *Τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχει τὸ δηλῶ δὲ ἐν στίχ.* 146, *δηλ. ἀποδεικνύω τοῦτο διὰ τῆς πράξεως. Ἐν τοιαύτῃ σημασίᾳ παρὰ τοῖς πεζογράφοις συνήθως τίθεται τό, σημεῖον δέ, τεκμήριον δέ.*

[10]) *Τὸ ψεύδεσθαι συντάχθη πρὸς αἰτιατικὴν προσώπου, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀλκήστιδ.* 808 "εἰ μή τι σός με δεσπότης ἐψεύσατο„.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ξώσας, ἀκραιφνεῖς[1] *τῶν κατηπειλημένων.*
χὤπως μὲν ἀγὼν ἠρέθη[2]*, τί δεῖ μάτην*
κομπεῖν, ἃ[3] *γ' εἶσει καὐτὸς ἐκ ταύταιν ξυνών;*
λόγος[4] *δ' ὃς ἐμπέπτωκεν ἀρτίως ἐμοὶ* 1150
στείχοντι δεῦρο, συμβαλοῦ γνώμην, ἐπεὶ
σμικρὸς[5] *μὲν εἰπεῖν, ἄξιος δὲ θαυμάσαι·*
πρᾶγος δ' ἀτίζειν[6] *οὐδὲν ἄνθρωπον χρεών.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

τί δ' ἔστι, τέκνου Αἰγέως; δίδασκέ με,
ὡς μὴ εἰδότ' αὐτὸν[7] *μηδὲν ὢν σὺ πυνθάνει.* 1155

ΘΗΣΕΥΣ.

φασίν τιν' ἡμῖν ἄνδρα, σοὶ μὲν[8] *ἔμπολιν*

[1]) Ἐγένετο ἐκ τοῦ ἀκεραιοφανὴς καὶ δηλοῖ τὸν ἀκέραιον, τὸν ἀβλαβῆ.

[2]) Καὶ κατὰ ποῖον μὲν τρόπον ἐνικήσαμεν τὴν μάχην, ὡς παρ' Ἡροδότ. IX, 35 "Οὕτω δὴ πέντε ὀφιμαντευόμενος ἀγῶνας τοὺς μεγίστους Τισαμενὸς ὁ Ἠλεῖος, γενόμενος Σπαρτιήτης, συγκαταιρέει„ καὶ Πλούταρχ. ἐν βίῳ Κίμωνος κεφ. 13 "Κίμων δ', ὥσπερ ἀθλητὴς δεινός, ἡμέρᾳ μιᾷ δύο καθηρηκὼς ἀγωνίσματα„.

[3]) Μετά τινος ἐλευθερίας ἀναφέρεται εἰς τὸν ἀγῶνα. Τὸ ἐνταῦθα λεγόμενον δὲν πληροῦται, διότι ὁ Οἰδίπους θνήσκει. Οὕτως ὁ ποιητὴς τεχνηέντως ἔνθεν μὲν ἀποφεύγει, ὅπως ἐμβάλῃ τῷ στόματι τοῦ Θησέως μεγαλορρημοσύνην ἀνάρμοστον, ἔνθεν δὲ δὲν καταπονεῖ τὸν θεατὴν παρεμβάλλων μακρὰν διήγησιν ἀγῶνος, ἐξ ἧς ἡ πλοκὴ τοῦ μύθου δὲν προάγεται.

[4]) Λόγος ἐνταῦθα εἶναι ἡ εἴδησις. Ἡ ὀνομαστικὴ ἐγένετο κατ' ἀφομοίωσιν πρὸς τὴν ἑπομένην ἀναφορικὴν πρότασιν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 449 "τὸν ἄνδρα τοῦτον, ὃν πάλαι ζητεῖς, οὗτός ἐστιν ἐνθάδε„ καὶ ἐν Τραχιν. 152 "τότ' ἄν τις εἰσίδοιτο, τὴν αὐτοῦ σκοπῶν πρᾶξιν, κακοῖσιν οἷς ἐγὼ βαρύνομαι„. Δηλοῖ δέ· σκέφθητι καλῶς περὶ τῆς εἰδήσεως.

[5]) Δὲν εἶναι μὲν σπουδαία, ἀλλ' εἶναι ἀξία ἀπορίας, προσοχῆς, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 777 "θαυμάσαι μὲν ἀξία, σπουδῆς γε μέντοι τῆς ἐμῆς οὐκ ἄξια„.

[6]) Ἀτίζειν σημαίνει καταφρονεῖν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἄνθρωπον δέ, φησίν, ὄντα οὐ δεῖ πρᾶγμά τι κακίζειν„.

[7]) Μόνος μου, χωρὶς νὰ μάθω παρὰ σοῦ, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 221 "οὐ γὰρ ἂν μακρὰν ἴχνευον αὐτός„. Διότι μόνος μου δὲν γνωρίζω τίποτε ἐξ ὅσων σὺ ἔχεις ἀκούσει.

[8]) Ἀκριβέστερον ἔπρεπε νὰ εἴπῃ·

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐκ ὄντα, συγγενῆ δέ, προσπεσόντα πως[1]
βωμῷ καθῆσθαι τῷ Ποσειδῶνος, παρ' ᾧ
θύων ἔκυρον, ἡνίχ'[2] ὡρμώμην ἐγώ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ποδαπόν;[3] τί προσχρῄζοντα τῷ θακήματι; 1160

ΘΗΣΕΥΣ.

οὐκ οἶδα πλὴν[4] ἓν· σοῦ γάρ, ὡς λέγουσί μοι,
βραχύν τιν' αἰτεῖ μῦθον οὐκ ὄγκου[5] πλέων.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ποῖόν τιν'; οὐ γὰρ ἥδ' ἕδρα σμικροῦ λόγου[6].

σοὶ ἔμπολιν μέν· ἀλλ' ἡ μετάθεσις τοῦ συνδέσμου δὲν εἶναι σπανία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 435 "ὡς μὲν σοὶ δοκεῖ, μῶροι, γονεῦσι δ', οἵ σ' ἔφυσαν„, καὶ παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Κύρ. Παιδ. V 2 28 "ὡς μέν τινες ἔφασαν... ὡς δ' αὐτὸς νῦν λέγει„. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ἐν τῇ αὐτῇ πόλει οἰκοῦντα. Καθ' ὑπόθεσιν ἱκετεύει ὁ Πολυνείκης πρὸς αὐτοὺς παραγενέσθαι καὶ τὸν Οἰδίπουν, κατά τι λόγιον ἐμπεσόν, ὅτι πρὸς οὓς ἂν γένοιτο ὁ Οἰδίπους, κρατήσουσι τῆς βασιλείας. Τοῦτο οὖν ἀγγέλλει ὁ Θησεύς„. Ὁ Πολυνείκης λαβὼν γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀδράστου ἔμενεν ἐν Ἄργει καὶ ἔφερεν Ἀργεῖον ἱματισμόν. Ὁ Nauck ἐπιθυμεῖ, ὅπως γραφῇ, σοί γ' ὁμόπτολιν.

[1]) Κατά τινα τρόπον, πρὸς σκοπόν τινα, ὃν ἀγνοῶ

[2]) Προσδιορίζει κατὰ μὲν τὸν Bellermann τὸ θύων ἔκυρον, κατ' ἄλλους ὅμως τὸ προσπεσόντα, ὅπερ πιθανώτερον· διότι ὑποδηλοῦται, ὅτι δὲν εἶχε τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον, ὅπως μάθῃ πλείονα· διότι ἐκαλεῖτο πρὸς βοήθειαν.

[3]) Ἀπὸ ποῖον τόπον; Ἀπὸ ποίαν πατρίδα; Ἔθηκεν αἰτιατικὴν κατὰ τὸν ἡγούμενον λόγον τοῦ Θησέως, ἐν ᾧ ἐτέθη ἡ αἰτιατικὴ ἄνδρα. Θάκημα εἶναι ἡ ἱκετεία.

[4]) Κεῖται ἐπιρρηματικῶς καὶ οὐχὶ ὡς πρόθεσις.

[5]) Ὄγκος ἐνταῦθα εἶναι ἡ ἐνόχλησις καὶ ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ βραχύν.

[6]) Τὸ νὰ καθίσῃ εἰς τὸν βωμὸν τοῦ Ποσειδῶνος ὡς ἱκέτης, δηλ. αὕτη ἡ ἱκετεία δεικνύει, ὅτι πρόκειται περὶ σπουδαίου πράγματος. Τοιαύτην σημασίαν ἔχει ὁ λόγος καὶ παρ' Ἡροδότ. III, 4 "ἐόντα αὐτὸν ἐν τοῖσι ἐπικούροισι λόγου οὐ σμικροῦ„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΘΗΣΕΥΣ.

σοὶ[1] *φασὶν αὐτὸν ἐς λόγους ἐλθεῖν μολόντ'*
αἰτεῖν ἀπελθεῖν τ' ἀσφαλῶς τῆς δεῦρ' ὁδοῦ[2]. 1165

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

τίς δῆτ' ἂν εἴη τήνδ' ὁ προσθακῶν[3] *ἕδραν;*

ΘΗΣΕΥΣ.

ὅρα κατ' Ἄργος[4] *εἴ τις ὑμὶν ἐγγενὴς*
ἔσθ', ὅστις ἄν σου τοῦτο προσχρήζοι τυχεῖν.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὦ φίλτατε, σχὲς[5] *οὕπερ εἶ.*

ΘΗΣΕΥΣ.

τί δ' ἔστι σοι;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

μή μου δεηθῇς.

ΘΗΣΕΥΣ.

πράγματος ποίου;[6] *λέγε.* 1170

[1]) *Ἡ σύνταξις ἔχει οὑτωσί· φασὶν αὐτὸν μολόντα αἰτεῖν εἰς λόγους σοὶ ἐλθεῖν ἀπελθεῖν τε ἀσφαλῶς τῆς δεῦρ' ὁδοῦ.*

[2]) *Ἐν τῇ γραμματικῇ τοῦ Ματθίου ἡ γενικὴ αὕτη συντάσσεται πρὸς τὸ ἀσφαλῶς, δηλ. μὴ σφαλέντα τῆς δεῦρο ὁδοῦ. Ὄντως τὸ ῥῆμα τοῦτο συντάσσεται πρὸς γενικήν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Μηδ.* 1010 "δόξης ἐσφάλην εὐαγγέλου„ *καὶ* 1076 "γάμων δὲ τῆς μὲν δυσπότμου τῆσδ' ἐσφάλην„. *Ἀλλὰ πιθανώτερον οἱ ἑρμηνευταὶ τὴν γενικὴν ἐξαρτῶσιν ἐκ τοῦ ἀπελθεῖν.*

[3]) *Ἐξυπακούεται ἡ δοτικὴ τῷ βωμῷ. Ἡ τοιαύτη ταὐτόσημος αἰτιατικὴ ὑπάρχει καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ.* 389 "θακοῦντι παγκρατεῖς ἕδρας„.

[4]) *Συντάσσεται πρὸς τὸ ἑπόμενον ἔστι.*

[5]) *Τὸ ὄνομα τοῦ Ἄργους ὑπέμνησε τὸν Οἰδίποδα, ὅτι ὁ ἱκετεύων, εἶναι ὁ υἱὸς αὐτοῦ· Τοῦτο διήγηρε τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Οἰδίποδος, ὅστις παρακαλεῖ τὸν Θησέα, ὅπως μὴ προχωρήσῃ.*

[6]) *Συνήθως τὸ δεῖσθαι συντάσσεται πρὸς αἰτιατικὴν τοῦ πράγματος, ἀλλ' εὕρηται καὶ πρὸς διπλῆν γενικήν, ὡς παρ' Ἡροδότ. Ϛ 40 "γυναικὸς μὲν τῆς ἔχεις οὐ προσδεόμεθά σευ τῆς ἐξέσιος„ καὶ VIII 144 "οὐδὲν ποιήσομεν τῶν ἐκεῖνος ἡμέων προσεδέετο„.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἔξοιδ' ἀκούων τῶνδ'[1], *ὅς ἐσθ' ὁ προστάτης.*

ΘΗΣΕΥΣ.

καὶ τίς ποτ' ἔστιν, ὅν γ' ἐγὼ ψέξαιμί[2] *τι;*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

παῖς οὑμός, ὦναξ, στυγνός, οὔ λόγων[3] *ἐγὼ*
ἄλγιστ' ἂν ἀνδρῶν[4] *ἐξανασχοίμην κλύων.*

ΘΗΣΕΥΣ.

τί δ'; οὐκ ἀκούειν[5] *ἔστι καὶ μὴ δρᾶν ἃ μὴ* 1175
χρήζεις; τί σοι τοῦτ'[6] *ἐστὶ λυπηρὸν κλύειν;*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἔχθιστον, ὦναξ, φθέγμα[7] *τοῦθ' ἥκει πατρί·*

[1]) *Δηλαδὴ τῆς Ἀντιγόνης καὶ τῆς Ἰσμήνης. Ἀκριβέστερον ἔπρεπε νὰ εἴπῃ τῆσδε, τῆς Ἰσμήνης, ἥτις ἐν στίχ.* 377 *εἶπεν, ὅτι ὁ Πολυνείκης ἀπῆλθεν εἰς τὸ Ἄργος. Ὅρα, ὅτι ἐν τῷ πλαγίῳ ἐρωτηματικῷ λόγῳ ἔθηκε τὴν ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν ἀντὶ τῆς ἀοριστολογικῆς. Ὁ πλάγιος οὗτος ἐρωτηματικὸς λόγος δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀκούων, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἔξοιδα· διότι ὁ Οἰδίπους δὲν ἤκουσε παρὰ τῶν θυγατέρων αὐτοῦ, ποῖος εἶναι ὁ ἱκέτης, ἀλλὰ γινώσκει τοῦτο, διότι ἤκουσεν, ὅτι ὁ Πολυνείκης ἀπῆλθεν εἰς τὸ Ἄργος. Προστάτης ἐνταῦθα δηλοῖ τὸν ἱκέτην, ὡς ἐν στίχ.* 1277. *Καὶ τὸ προστῆναι σημαίνει ἱκετεῦσαι ἐν Ἠλέκτρ.* 1278.

[2]) *Ἡ παράλειψις τοῦ ἂν ἐν τοῖς δυνητικοῖς λόγοις παρ' Ὁμήρῳ εἶναι συχνή, ὡς ἐν Ὀδυσσ. Γ*, 231 *ῥεῖα θεός γ' ἐθέλων καὶ τηλόθεν ἄνδρα σαώσαι*. *Παρὰ δὲ τοῖς Ἀττικοῖς ἀπαντᾷ ἐν τοῖς ἀναφορικοῖς λόγοις, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν.* 598 *οὐκ ἔσθ' ὅπως λέξαιμι τὰ ψευδῆ καλά*. *Ὅτι ὁ ἱκέτης ἔπραξε ψεκτόν τι, εἶναι φανερόν, διότι ὁ Οἰδίπους ἔδειξεν ἀποστροφήν. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ διορθώσωμεν τὸ χωρίον εἰς· ὅν γ' ἐγὼ φέξοιμί σοι, ὡς ἐποίησεν ὁ* Wex.

[3]) *Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἑπομένου κλύων.*

[4]) *Ἀνήκει εἰς τὸ ἄλγιστα· κανενὸς ἀνδρὸς τοὺς λόγους δὲν δύναμαι νὰ ἀκούσω μετὰ περισσοτέρας λύπης παρὰ τοῦ υἱοῦ μου.*

[5]) *Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀκούῃς καὶ νὰ μὴ κάμνῃς, ὅσα δὲν ἔχεις ἀνάγκην νὰ κάμνῃς;*

[6]) *Τοῦτο ἐπεξηγεῖται διὰ τοῦ ἑπομένου κλύειν. Σημειωτέον, ὅτι ὁ* Elmsley *ἔτρεψεν εἰς τοῦδ', ὅπερ ἐδέξαντο πλεῖστοι ἐκδόται.*

[7]) *Αὐτὴ ἡ φωνὴ τοῦ υἱοῦ εἶναι*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ μή μ' ἀνάγκῃ προσβάλῃς[1] τάδ' εἰκαθεῖν.

ΘΗΣΕΥΣ.

ἀλλ' εἰ τὸ θάκημ'[2] ἐξαναγκάζει, σκόπει,
μή σοι πρόνοι' ᾖ τοῦ θεοῦ[3] φυλακτέα. 1180

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

πάτερ[4], πιθοῦ μοι, κεἰ νέα[5] παραινέσω.
τὸν ἄνδρ'[6] ἔασον τόνδε τῇ θ' αὑτοῦ φρενὶ
χάριν παρασχεῖν[7] τῷ θεῷ θ' ἃ βούλεται,
καὶ νῷν ὕπεικε[8] τὸν κασίγνητον μολεῖν.
οὐ γάρ[9] σε, θάρσει, πρὸς βίαν παρασπάσει 1185
γνώμης, ἃ[10] μή σοι συμφέροντα λέξεται.
λόγων δ' ἀκοῦσαι τίς βλάβη; τά τοι κακῶς[11]
εὑρημέν' ἔργα τῷ λόγῳ μηνύεται.

μισητοτάτη εἰς τὸν πατέρα, δηλ. ὁ πατὴρ δὲν δύναται νὰ ἀνεχθῇ τὴν φωνὴν τοῦ υἱοῦ

1) Εἶναι εἰκονικὴ φράσις ληφθεῖσα ἐκ πλοίου, ὅπερ ῥίπτεται κατὰ σκοπέλου. Καὶ μή με ῥίψῃς εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὑποχωρήσω εἰς ταῦτα.

2) Θάκημα ἐνταῦθα εἶναι ἡ ἱκετεία.

3) Ἐννοεῖ τὸν θεόν, εἰς οὗ τὸν βωμὸν ἐκάθισεν ὁ Πολυνείκης. Σκέφθητι, ὅπως λάβῃς πρόνοιαν περὶ τοῦ θεοῦ, οὗ ἐγένετο ἱκέτης.

4) Ἐπαινεῖται ἡ τέχνη τοῦ τραγικοῦ, ὅτι ἐνέβαλεν εἰς τὸ στόμα τῆς Ἀντιγόνης πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ μετατρέψῃ τὴν γνώμην τοῦ Οἰδίποδος.

5) Ἐξυπακούεται τὸ οὖσα, δηλ. καίπερ οὖσα νέα καὶ ἄπειρος.

6) Ὁ Hermann ἐνόμισεν, ὅτι ἐννοεῖ τὸν Πολυνείκη καὶ οὐχὶ τὸν Θησέα, ὃν δέχονται οἱ ἄλλοι ἑρμηνευταί. Ἀλλ' ἐπὶ ἀπόντος, ὡς εἶναι ὁ Πολυνείκης, δὲν ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ τὴν φράσιν τὸν ἄνδρα τόνδε.

7) Τὸ αὐτὸ λέγεται καὶ χάριν διδόναι καὶ ἰσοδυναμεῖ τῷ χαρίζεσθαι.

8) Καὶ ὑποχώρει, ἐπίτρεψον εἰς ἡμᾶς νὰ ἔλθῃ ὁ ἀδελφός.

9) Ἡ Ἀντιγόνη αἰτιολογεῖ τὴν παράκλησιν αὐτῆς παρατηροῦσα, ὅτι ὁ Πολυνείκης ἐλθὼν διὰ τῆς βίας δὲν δύναται νὰ μεταβάλῃ τὴν γνώμην τοῦ πατρός.

10) Ἡ ἀναφορικὴ πρότασις κεῖται ἀντὶ τῆς αἰτιατικῆς τῆς δηλούσης τὸ κατά τι. Τὸ δὲ λέξεται μετεχειρίσθη ἀντὶ τοῦ παθητικοῦ λεχθήσεται, ὡς ἐν στίχ. 581 καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑκάβ. 907 "τῶν ἀπορθήτων πόλις οὐκέτι λέξῃ„.

11) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγι-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔφυσας[1] *αὐτόν· ὥστε μηδὲ δρῶντά σε*
τὰ[2] *τῶν κακίστων κἀσεβεστάτων, πάτερ,*
θέμις[3] *σέ γ' εἶναι κεῖνον ἀντιδρᾶν κακῶς.*
ἀλλ' ἔα νιν[4]*· εἰσὶ χἀτέροις γοναὶ*[5] *κακαὶ*
καὶ θυμὸς ὀξύς, ἀλλὰ νουθετούμενοι
φίλων ἐπῳδαῖς[6] *ἐξεπάδονται φύσιν.*

νώσκεται καλῶς, ἀλλ' ὁ Hermann ἔτρεψεν εἰς κακῶς, ὅπερ ἐδέξαντο πάντες οἱ ἐκδόται. Τὰ κακῶς ἐπινοηθέντα ἔργα διὰ τοῦ λόγου ἀποκαλύπτονται καὶ οὕτω δύναταί τις νὰ προφυλαχθῇ ἐκ τῆς πονηρίας.

[1]) *Μετὰ πολλῆς ἐμφάσεως ἔθηκε τὸ ἀσύνδετον ἐνταῦθα, ἔνθα τὸ σπουδαιότατον ἐπιχείρημα λέγει ἡ Ἀντιγόνη. Τὸ μὴ δὲ εἶναι διόρθωσις τοῦ* Dawes, *διότι τὰ χειρόγραφα ἔχουσι μήτε.*

[2]) *Τὸν στίχον τοῦτον ὁ* Wecklein *τίθησιν ἐν ἀγκύλαις ἐννοῶν τὸ κακῶς εἰς τὸ προηγούμενον δρῶντα. Τινὲς εἰκάζουσιν, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἐν τῷδε τῷ χωρίῳ ὑπαινίσσεται τὴν ἀσέβειαν τοῦ ἑαυτοῦ υἱοῦ Ἰοφῶντος. Ὅρα εἰσαγωγήν μου εἰς Ἀντιγόνην σελ. 14. Ἡ αὐτὴ ἔννοια ὑπόκειται ἐν Ἡλέκτρ. 770 "οὐδὲ γὰρ κακῶς πάσχοντι μῖσος, ὧν τέκῃ, προσγίγνεται".*

[3]) *"Ἔπρεπε νὰ ἦναι θέμιν ὡς ὑποκείμενον τοῦ ἀπαρεμφάτου, ἀλλὰ τὸ ὄνομα ἐτέθη ὡς ἄκλιτον, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἱκέτισ. 335 "πότερα κατ' ἔχθραν, ἢ τὸ μὴ θέμις λέγεις;" Πλάτ. ἐν Γοργ. 505 C "οὐδὲ τοὺς μύθους φασὶ μεταξὺ θέμις εἶναι καταλείπειν" Στράβ. XV, 712 "οὔτε λαλῆσαι θέμις (εἶναι) οὔτε χρέμψασθαι". Ἀλλ' ὁ* Hartung *νομίζων, ὅτι τὸ χωρίον εἶναι διεφ τρέπει εἰς σοὶ θεμιτὸν ε*

[4]) *Τὰ χειρόγραφα ἔχ λ' αὐτόν· ἀλλ' ἐπειδὴ αὕτη δὲν δύναται νὰ ἦναι μὲν* Musgrave *ἔγραψεν ἀλ ὁ δὲ* Schmidt *ἀλλ' ἔα τ* Rumpel *ἀλλ' ἔα νιν, ὅπε καὶ ὁ* Bellermann. *Ἡ φρά νει· ἀλλ' ἄφες αὐτὸν νὰ κάμ τὸ ὁποῖον παρακαλεῖ.*

[5]) *Ἡ Ἀντιγόνη λέγει πατέρα· δὲν εἶσαι ὁ πρῶτ μόνος, ὅστις κακὰ τέκνα ἔχ*

[6]) *Ἐπῳδὴ κυρίως λέγε γικὴ ᾠδή, δι' ἧς οἱ ἀρχαῖ ἀμαθέστεροι τῶν νεωτέρων ται νὰ θεραπεύσωσι νοσήμ ἐν Αἴαντ. 582 "οὐ πρὸς ἰα φοῦ θρηνεῖν ἐπῳδὰς πρὸς πήματι". Ὁ* Nauck *νομίζ φράσις ἐξεπάδονται φύ εἶναι ὀρθή, διότι ἐξεπάδει μαίνει, ὅ,τι ἐνταῦθα ἀπαιτ τὸ φύσιν εἶναι πλημμελε οὐχὶ ἡ φύσις, ἀλλ' ἡ ψυχικ σις ἀνθρώπου τινὸς διὰ τῶ νέσεων τῶν αὐτοῦ φίλων με ται. Νομίζομεν, ὅτι τὸ χωρ νει· διότι τὸ ἐξεπάδειν σημα ταπραΰνειν, ὅπερ ἀπαιτεῖται Τοιαύτην σημασίαν ἔχει τὸ Γοργ. 484 A "ὥσπερ λέοντ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σὺ δ' εἰς ἐκεῖνα, μὴ τὰ νῦν[1], ἀποσκόπει, 1195
πατρῷα καὶ μητρῷα πήμαθ' ἅπαθες[2]·
κἂν κεῖνα λεύσσῃς, οἶδ' ἐγώ, γνώσει κακοῦ
θυμοῦ τελευτήν[3], ὡς κακὴ προσγίγνεται.
ἔχεις γὰρ οὐχὶ βαιὰ τἀνθυμήματα[4],
τῶν σῶν ἀδέρκτων[5] ὀμμάτων τητώμενος. 1200
ἀλλ' ἡμὶν εἶκε· λιπαρεῖν[6] γὰρ οὐ καλὸν
δίκαια προσχρῄζουσιν, οὐδ' αὐτὸν μὲν εὖ
πάσχειν[7], παθόντα δ' οὐκ ἐπίστασθαι τίνειν.

πάδοντές τε καὶ γοητεύοντες καταδουλούμεθα„. Οὕτω λοιπὸν τὰ κακὰ τέκνα παραβάλλονται πρὸς θηρία, ἅπερ διὰ τῶν ἐπῳδῶν μεταβάλλουσι τὴν θηριώδη αὐτῶν φύσιν. Διὰ ταῦτα οὐχὶ πιθανῶς ὁ μὲν Blaydes τὸ φύσιν ἔτρεψεν εἰς φρένα, ὁ δὲ Gleditsch εἰς πάλιν.

[1]) Μὴ ἀποβλέπῃς εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασιν, ἥτις διὰ τῆς ἀναμνήσεως τῆς ἀστοργίας ἠδύνατο νὰ σὲ προαγάγῃ εἰς ὀργήν.

[2]) Προδήλως ἡ Ἀντιγόνη ἐνταῦθα δὲν ἐννοεῖ τὸν φόνον τοῦ πατρὸς καὶ τὸν γάμιον τῆς μητρός, ἀλλὰ τὴν τύφλωσιν τοῦ Οἰδίποδος διὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν παθημάτων ἐκείνων.

[3]) Τὸ ὑποκείμενον τῆς ἐξηρτημένης προτάσεως ἔθηκεν ὡς ἀντικείμενον τῆς ἀνεξαρτήτου, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Β, 409 "ᾔδεε γὰρ κατὰ θυμὸν ἀδελφεόν, ὡς ἐπονεῖτο„ ἀντὶ ὡς ἐπονεῖτο ἀδελφεός, καὶ παρὰ Θουκυδίδ. Ι, 72 "καὶ ἅμα τὴν σφετέραν πόλιν ἐβούλοντο σημαίνειν, ὅση εἴη δύναμιν„.

[4]) Διότι ἔχεις οὐχὶ μικρὰ ἐνθυμήματα. Ἐννοεῖ τὴν στέρησιν τῶν ὀφθαλμῶν, περὶ ἧς λέγει ἐν τῷ ἑπομένῳ στίχῳ.

[5]) Τὸ ὄνομα ἔχει ἐνεργητικὴν σημασίαν (δηλ. μὴ βλεπόντων) καὶ κεῖται κατὰ πρόληψιν, ὥστε ἄδερκτα γενέσθαι, ὡς ἐν στίχ. 1089.

[6]) Ὁ Bellermann τὸ ῥῆμα λαμβάνει ἐν τῇ πρώτῃ σημασίᾳ· ἰσχυρογνώμονα εἶναι, ἐμμένειν. Οὕτως ἐξάγεται ἡ ἔννοια· διότι δὲν εἶναι καλὸν νὰ ἦναι τις ἰσχυρογνώμων πρὸς τοὺς ζητοῦντας δίκαια. Δύναται ὅμως νὰ ἐξηγηθῇ τὸ ῥῆμα καὶ κατὰ τὴν συνήθη σημασίαν διότι δὲν εἶναι καλὸν εἰς τοὺς ζητοῦντας δίκαια νὰ παρακαλῶσι θερμῶς. Ἐννοεῖ δὲ τὸν Θησέα, ἑαυτὴν καὶ τὴν Ἰσμήνην.

[7]) Εὖ ἔπαθεν ὁ Οἰδίπους ὑπὸ τοῦ Θησέως· διότι οὗτος καὶ τὸν τυφλὸν γέροντα φιλοφρόνως ἐδέξατο καὶ τὰς θυγατέρας αὐτοῦ ἐπανήγαγεν. Τὴν πρότασιν ταύτην ἔθηκε χάριν ἀντιθέσεως πρὸς τὴν ἑπομένην· διότι τὸ εὖ πάσχειν δὲν εἶναι αἰσχρόν. Παραπλήσιον εἶναι τὸ τοῦ Ὁμήρου ἐν Ἰλιάδ. Β, 298 "αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν κενεόν τε νέε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

τέκνον, βαρεῖαν ἡδονὴν[1] *νικᾶτέ με*
λέγοντες· ἔστω δ' οὖν ὅπως ὑμῖν φίλον.
μόνον, ξέν', εἴπερ κεῖνος ὧδ' ἐλεύσεται[2]*,*
μηδεὶς κρατείτω τῆς ἐμῆς ψυχῆς[3] *ποτε.*

ΘΗΣΕΥΣ

ἅπαξ τὰ τοιαῦτ', οὐχὶ δὶς[4] *χρῄζω κλύειν,*
ὦ πρέσβυ· κομπεῖν οὐχὶ βούλομαι, σὺ δὲ
σῶς[5] *ἴσθ', ἐάν περ κἀμέ τις σῴζῃ θεῶν.*

ΧΟΡΟΣ.

Στροφή.

ὅστις τοῦ πλέονος μέρους[6]

σθαι„. Τὸ τίνειν ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἀμείβεσθαι.

[1]) *Εἶναι βραχυλογία ἀντὶ· νικᾶτέ με νίκην βαρεῖαν ἐμοί, ἡδεῖαν δ' ὑμῖν. Κατὰ τὸν* Bellermann *ἔπρεπε νὰ εἴπῃ νικᾶτε νίκην, ἀνθ' οὗ ἔθηκεν ἡδονήν· διότι ἡ νίκη διὰ τοὺς παρακαλοῦντας εἶναι ἡδονή.* Ὁ Blaydes *εἰκάζει βαρεῖαν δὴ χάριν ἢ δόσιν.*

[2]) *Τὸ ἐλεύσομαι ἀντὶ τοῦ εἶμι σπανιώτατα ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς, παρὰ μὲν τῷ Σοφοκλεῖ ἐνταῦθα καὶ ἐν Τραχιν. 595· παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ δὲ ἐν Προμηθ. 584 καὶ ἐν Ἱκέτισ. 522 καὶ παρὰ Ἀνσίᾳ 22,11.*

[3]) Ὁ Wecklein *ἐξηγεῖ τῆς ἐλευθερίας τῆς θελήσεως, δηλ. νὰ ἦμαι ὅλως κύριος τῶν ἀποφάσεών μου, περὶ οὗ λέγει ἐν στίχ.* 1185. *Τοιαύτη ἑρμηνεία δὲν ἤθελεν εἶναι κακή, ἀλλ' ἡ ἑπομένη ἀπόκρισις τοῦ Θησέως ἔχει ὡς βάσιν αὐτὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Οἰδίποδος, ὅστις φοβεῖται, μήπως ἀγάγῃ τις βίᾳ.* Ὁ Nauck *ἀντὶ ψυχῆς εἰκάζει γνώμης.*

[4]) *Λέγει τοῦτο, διότι ὁ Θησεὺς ἐν στίχ.* 656 *ὑπέσχετο προστασίαν τῷ Οἰδίποδι.*

[5]) *Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι σῶν, ἀνθ' οὗ ὁ* Scaliger *ἔγραψε σῶς, ὅπερ δέχονται καὶ ἄλλοι. Γνώριζε, ὅτι εἶσαι ἀσφαλὴς ἐφ' ὅσον ζῶ.* Ὁ Θησεὺς *ἀπέρχεται εἰς τὸν βωμὸν τοῦ Ποσειδῶνος, ὅπως τελέσῃ τὴν διακοπεῖσαν θυσίαν καὶ πέμψῃ τὸν Πολυνείκη.*

[6]) *Ἐν τῷ τρίτῳ στασίμῳ ὁ χορὸς ἐκ τῶν συμφορῶν τοῦ Οἰδίποδος ὁρμώμενος μετὰ βαρυθυμίας λέγει περὶ τῆς εὐτελείας τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Τὸ ὄνομα τοῦτο συνέταξε πρὸς τὸ χρῄζει, ἐν ᾧ κυρίως ἀνήκει εἰς τὸ ζώειν, δηλ. ὅστις χρῄζει ζώειν τὸ πλέον μέρος. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἰλιάδ. Σ, 585 "οἱ δ' ἦτοι (οἱ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χρήζει, τοῦ μετρίου[1] παρεὶς
ζώειν, σκαιοσύναν[2] φυλάσ-
σων ἐν ἐμοὶ[3] κατάδηλος ἔσται.
ἐπεὶ πολλὰ μὲν[4] αἱ μακραὶ 1215
ἁμέραι κατέθεντο[5] δὴ
λύπας ἐγγυτέρω[6], τὰ τέρ-
ποντα δ' οὐκ ἂν ἴδοις ὅπου[7],
ὅταν τις ἐς πλέον πέσῃ[8]
τοῦ θέλοντος[9] οὐδ' ἔπι κόρος,[10] ἰσοτέλεστος[11] 1220

κύνες) δακέειν μὲν ἀπετρωπῶντο λεόντων„ ἀντὶ ἀπετρωπῶντο δακεῖν καὶ λέοντας„ Σοφοκλ. ἐν Φιλοκτήτ. 62 "οὐκ ἠξίωσαν (οἱ Ἀτρεῖδαι) τῶν Ἀχιλλείων ὅπλων δοῦναι„ Θουκυδίδ. III, 6 "καὶ τῆς μὲν θαλάσσης εἶργον μὴ χρῆσθαι τοὺς Μυτιληναίους„. Τὸ πλέον μέρος ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ μέτριον μέρος.

[1]) Τινὲς νομίζουσιν, ὅτι ἡ γενικὴ αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ παρείς, ὅπερ σημαίνει ἀμελῶν, καταφρονῶν, ὡς παρ' Ἡροδότ. IX 33 "Σπαρτιῆται δὲ πρῶτα μὲν ἀκούσαντες δεινὰ ἐποίευν καὶ μετίεσαν τῆς χρησμοσύνης τὸ παράπαν„. Ἄλλοι ὅμως ἐξαρτῶσιν ἐκ τοῦ ἐξυπακουομένου χρήζειν.

[2]) Σκαιοσύνη εἶναι ἡ διαστροφὴ τῆς διανοίας, ἡ μωρία. Φυλάσσειν ἐνταῦθα σημαίνει τρέφειν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 382 "ὅσος παρ' ὑμῖν ὁ φύθονος φυλάσσεται„. Ὁ Mähly εἰκάζει σκαιοσύναν ὀφείλων. Οὐχὶ πολὺ διάφορον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντ. 473 "αἰσχρὸν γὰρ ἄνδρα τοῦ μακροῦ χρήζειν βίου, κακοῖσιν ὅστις μηδὲν ἐξαλλάσσεται„.

[3]) Κατὰ τὴν ἐμὴν κρίσιν, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην, ὡς ἐν στίχ. 247.

[4]) Ἡ ἀπόδοσις τοῦ μὲν ὑπάρχει ἐν στίχ. 1220. Μακραὶ ἡμέραι εἶναι ὁ μακρὸς χρόνος, ὡς ἐν στίχ. 7 καὶ ἐν τῇ λατινικῇ longi anni.

[5]) Εἶναι γνωμικὸς ἀόριστος.

[6]) Κατὰ μὲν τὸν Nauck ἐξυπακούεται ὁ δεύτερος ὅρος τῆς συγκρίσεως ἢ τέρψεως, κατὰ δὲ τὸν Bellermann ἐννοεῖται τὸ ἢ πρότερον, δηλ. ἐν τῇ νεότητι. Πιθανώτερον φαίνεται τὸ πρῶτον. Τοὺς λόγους τούτους πάντως λέγει ὁ ποιητὴς εἰς τὴν αὐτοῦ ἡλικίαν ἀποβλέπων. Ὁ Wecklein παρατηρεῖ, ὅτι εἶναι εἴδός τι λιτότητος ἀντὶ λυπηρὰ ἔφηναν, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. II 89 "ἐγγυτέρω κατεστῆσαι Ἀθηναίοις τὸν φόβον περὶ τῆς θαλάσσης".

[7]) Ἐξυπακούεται τὸ ἐστίν, ὡς ἐν Αἴαντ. 33 "οὐκ ἔχω μαθεῖν ὅπου„.

[8]) Ἐπειδὴ τὸ γῆρας θεωρεῖ ὡς τι κακόν, μεταχειρίζεται τὸ πίπτειν. Ὁ Nauck εἰκάζει προβῇ, ὅπερ δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα.

[9]) Τὸ οὐδέτερον τῆς μετοχῆς ἀντὶ τοῦ ἀφῃρημένου ἀπαντᾷ συχνάκις παρὰ τῷ Θουκυδίδ. I 90 "τὸ μὲν βουλόμενον καὶ ὕποπτον τῆς γνώμης οὐ δηλοῦντες εἰς τοὺς Ἀθη-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἄϊδος[1] *ὅτε μοῖρ' ἀνυμέναιος*
ἄλυρος ἄχορος[2] *ἀναπέφηνε,*
θάνατος[3] *ἐς τελευτάν.*

ναίους„. Σπανίως δ' εὕρηται παρὰ τοῖς τραγικοῖς, ὡς παρὰ Σοφοκλ. ἐν Φιλοκτήτ. 675 "τὸ γὰρ νοσοῦν ποθεῖ σε ξυμπαραστάτην λαβεῖν„. Κατὰ τὸν Bellermann ἡ γενικὴ δὲν δηλοῖ τὸν δεύτερον ὅρον τῆς συγκρίσεως, ἀλλ' εἶναι κτητική· ὅταν περιπέσῃ εἰς τὸ περισσότερον τῆς θελήσεως, δηλ. ὅταν ἐπιθυμήσῃ λίαν πολύ. Ἀντὶ τοῦ θέλοντος ὁ Reiske ἔγραψε δέοντος, ὅπερ καὶ ἄλλοι ἐδέξοντο, δὲν εἶναι ὅμως ἀναγκαῖον.

[10]) Τὸ χωρίον τοῦτο θεωρεῖται διεφθαρμένον καὶ παρὰ τοῖς ἐκδόταις ἐκράτησε διόρθωσίς τις. Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται· οὐδ' ἔπι κόρος ἰσοτέλεστος Ἄϊδος, ὅτε μοῖρ' ἀνυμέναιος, ἄλυρος, ἄχορος ἀναπέφηνε θάνατος ἐς τελευτάν. Τὴν γραφὴν ταύτην εἶχεν ὑπ' ὄψει καὶ ὁ Σχολιαστής. Ἀλλ' οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων γράφουσι· τοῦ θέλοντος· ὁ δ' ἐπίκουρος ἰσοτέλεστος. Κατὰ τὸν Ellendt ὅμως τὸ χωρίον δὲν πρέπει νὰ μεταβληθῇ, ἀλλὰ μόνον ἄλλως νὰ στιχθῇ, ὡς ἔχομεν ἐν τῷ κειμένῳ. Οὕτως ἐνεμείναμεν τῇ ἀρχαίᾳ γραφῇ, διότι νομίζομεν, ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ ἐπικούρου δὲν ἁρμόζει πολὺ ἐνταῦθα. Οἱ ταύτην τὴν λέξιν δεχόμενοι ἐξάγουσι τὴν ἔννοιαν· ὁ σωτὴρ ὅμως φέρει εἰς πάντας τὸ αὐτὸ τέλος. Κατὰ τὴν γραφὴν ὅμως τῶν χειρογράφων ἐξάγεται ἡ ἔννοια· οὐδὲ ὑπάρχει κόρος τῆς ζωῆς, ὅπερ συνάπτεται στενῶς τῇ ἡγουμένῃ προτάσει. Ἡ εἰκὼν ἐλήφθη ἐκ τοῦ συμποσίου.

[11]) Τὴν λέξιν ταύτην ὁ Σχολιαστὴς συνῆπτε τῷ ὀνόματι κόρος ἐξηγῶν· "οἷον οὐδὲ ἔπεστιν αὐτοῖς κόρος ἰσοτέλεστος τοῦ Ἅδου„. Τῷ ὀνόματι οἱ ἑρμηνευταὶ ἀποδίδουσιν ἐνεργητικὴν σημασίαν, δηλ. ὁ ὅμοιον τέλος φέρων. Νομίζομεν, ὅτι τὸ ὄνομα ἔχει παθητικὴν σημασίαν, ὡς καὶ ἡ κατάληξις δηλοῖ. Τὸ ἐνεργητικὸν εἶναι ἰσοτελής, ὅπερ δηλοῖ τὸν πληρόνοντα ἴσον τέλος. Λοιπὸν ἰσοτέλεστος εἶναι ὁ δι' ἴσων τελῶν πληρονόμενος. Καὶ ὄντως εἰς τὴν μοῖραν τοῦ θανάτου πληρόνομεν ἴσον φόρον. Καὶ ἡμεῖς τὸν θάνατον λέγομεν κοινὸν χρέος.

[1]) Λέγεται Ἄϊδος μοῖρα, ὡς μοῖρα θανάτου παρ' Αἰσχύλῳ καὶ Εὐριπίδῃ. Τὸ ὅτε ὁ Ellendt ἐξηγεῖ διὰ τοῦ μέχρις ὅτου (donec).

[2]) Ἔθηκε τὰ ἐπίθετα ἀνυμέναιος ἄλυρος καὶ ἄχορος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν γάμον, ἐν ᾧ καὶ ὑμέναιος καὶ λύρα καὶ χορὸς ὑπάρχει. Τὸ ἀναφαίνειν ἐνταῦθα κεῖται ἀμεταβάτως, ἀναφαίνεσθαι, ἐπιφαίνεσθαι.

[3]) Μετεχειρίσθη ὡς παράθεσιν εἰς τὴν μοῖραν. Ὁ Hartung τιθεὶς κόμμα μετὰ τὴν λέξιν θάνατος τὴν ἑπομένην φράσιν συνάπτει τῷ ἀναπέφηνεν. Ἐξήγησις τῆς στροφῆς· "Οστις ἐπιθυμεῖ τὸ περισσότερον μέρος τῆς ζωῆς, παραλείπων (νὰ ἐπιθυμῇ) τὸ μέτριον, οὗτος κατὰ τὴν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀνιστροφή.

μὴ φῦναι[1] *τὸν ἅπαντα νικᾷ λόγον*[2]*· τὸ δ', ἐπεὶ φανῇ*[3]*,* 1225
βῆναι κεῖθεν[4] *ὅθεν περ ἥκει, πολὺ δεύτερον*[5]*, ὡς τάχιστα.*

γνώμην μου θὰ γείνῃ φανερός, ὅτι ἔχει μωρίαν. Διότι πολλὰ βεβαίως ὁ μακρὸς χρόνος κατέθεσε δὰ πλησιέστερον εἰς τὴν λύπην, τὰ δὲ εὐχάριστα δὲν δύνασαι νὰ ἴδῃς ποῦ εἶναι, ὅταν τις περιπέσῃ εἰς ὑπερβολικὴν ἐπιθυμίαν καὶ δὲν ὑπάρχῃ κορεσμός, μέχρις ὅτου ἡ ἐξ ἴσου πληρουμένη μοῖρα τοῦ Ἅδου ἄνευ ὑμεναίου, ἄνευ λύρας καὶ ἄνευ χοροῦ ἐφανερώθη, ὁ θάνατος πρὸς παῦσιν τῆς ζωῆς.

1) Ἐπειδὴ ὁ βίος ἔχει πλείονας λύπας ἢ ἡδονάς, προτιμοτέρα εἶναι ἡ ἀνυπαρξία τῆς ζωῆς. Οὕτως εὐκταιότερον εἶναι νὰ μὴ γεννηθῇ τις ἢ γεννηθεὶς τάχιστα νὰ ἀποθάνῃ. Ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ ποίησις δὲν καταλύει τὸν βίον, ἀλλὰ καθιδρύει τοῦτον. Κατὰ τοῦτο ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ρωμαντικὴν σχολήν. Διὰ τοῦτο σπανιώτατοι εἶναι οἱ κατὰ τοῦ βίου λόγοι τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ οὗτοι οὐχὶ παρὰ τοῖς ἀρίστοις τῶν ποιητῶν, ὡς παρὰ Βακχυλίδ. ἀπόσπασμ. 2 "θνατοῖσι μὴ φῦναι φέριστον, μηδ' ἀελίου προσιδεῖν φέγγος„ παρὰ Θεόγνιδ. 524 "πάντων μὲν μὴ φῦναι ἐπιχθονίοισιν ἄριστον μηδ' ἐσιδεῖν αὐγὰς ὀξέος ἠελίου· φύντα δ' ὅπως ὤκιστα πύλας Ἀΐδαο περῆσαι καὶ κεῖσθαι πολλὴν γῆν ἐπιεσάμενον„· καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν ἀποσπάσμ. 452 "ἐχρῆν γὰρ ἡμᾶς σύλλογον ποιουμένους τὸν φύντα θρηνεῖν εἰς ὅσ' ἔρχεται κακά, τὸν δ' αὖ θανόντα καὶ πόνων πεπαυμένον χαίροντας εὐφημοῦντας ἐκπέμπειν δόμων„. Ὁ δὲ Σοφοκλῆς λέγει τοὺς λόγους τούτους διὰ τὰς λύπας καὶ τὴν ἀθυμίαν τοῦ γήρατος. Καὶ ὁ Σωκράτης ἐν τῷ Φαίδωνι 62 *Α* πειρᾶται, ὅπως ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ θάνατος εἶναι προτιμότερος τῆς ζωῆς, ἀλλὰ τοῦτο ποιεῖ ὁ φιλόσοφος, διότι τὸ σῶμα θεωρεῖ ὡς κώλυμα πρὸς εὕρεσιν τῆς ἀληθείας

2) Λόγος ἐνταῦθα σημαίνει τιμήν, ἐκτίμησιν, ἀξίαν, ὡς ἐν τῇ φράσει ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιεῖσθαι, δηλ. τὸ νὰ μὴ γεννηθῇ τις ὑπερτερεῖ πᾶσαν τιμήν, εἶναι ὅλως ἀνεκτίμητον ἀγαθόν.

3) Ὑποκείμενον τοῦ ῥήματος εἶναι ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία τις, ὡς καὶ ἐν τῷ φῦναι. Τὸ ἐπεὶ ἄνευ τοῦ ἂν φέρεται εἰς ὑποτακτικήν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1025 "ἐπεὶ δ' ἁμάρτῃ, κεῖνος οὐκέτ' ἔστ' ἀνήρ„ καὶ ἐν Ἰλιάδ. *Α*, 164 "ὄφρ' Ἀχαιοὶ Τρώων ἐκπέρσωσ' εὐναιόμενον πτολίεθρον„.

4) Καθ' ἕλξιν εἶπε κεῖθεν ἀντὶ κεῖσε.

5) Εἶναι πολὺ κατώτερον. Ὀνομάζει τοῦτο δεύτερον, διότι πρῶτον εἶναι τὸ νὰ μὴ γεννηθῇ τις. Τὸ ὡς τάχιστα προσδιορίζει τὸ βῆναι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὡς[1] εὖτ' ἂν τὸ νέον παρῇ
κούφας ἀφροσύνας[2] φέρον,
τίς πλάγχθη[3] πολύμοχθος ἔ-
ξω, τίς οὐ καμάτων ἔνι;
φόνοι[4], στάσεις, ἔρις, μάχαι
καὶ φθόνος· τό τε κατάμεμπτον ἐπιλέλογχε[5]

1) *Αἰτιολογεῖ τὰς προηγουμένας γνώμας. Τὸ νέον εἶναι ἡ νεανικὴ ἡλικία. Ὑποκείμενον τοῦ παρῇ εἶναι ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἡγουμένοις. Εἶναι δὲ ἀόριστος τοῦ παρίημι, ὅπερ σημαίνει ἀφίνω ὄπισθεν, ὡς παρὰ Πλάτων. ἐν Πολιτ.* 5, 460 *Ε* "Ἐπειδὰν τὴν ὀξυτάτην δρόμου ἀκμὴν παρῇ„.

2) *Τὰ ἀφῃρημένα τίθενται κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν ἐν τῇ σημασίᾳ τῶν συγκεκριμένων. Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ὁ ποιητὴς σκοπεῖ, ὅπως ἀνασκευάσῃ τὴν ἀντίρρησιν ὑπὲρ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, διότι οὗτος ἔχει τὴν νεανικὴν ἡλικίαν, ἥτις εἶναι πλήρης ἡδονῶν. Ἀλλ' ὁ ποιητὴς παρατηρεῖ, ὅτι ἡ ἡλικία αὕτη ἔχει κούφας ἀφροσύνας. Καὶ ὁ Σιμωνίδης λέγει ἐν ἀποσπάσμ.* 85 "θνητῶν ὅρα τις ἄνθος ἔχῃ πολυήρατον ἥβης, κοῦφον ἔχων θυμὸν πόλλ' ἀτέλεστα νοεῖ„. Ὁ Schmidt *προτείνει, ὅπως γραφῇ ἀφροσύνας ὅρον.*

3) *Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει·* "Τίς ἔξω τοῦ πολύμοχθος εἶναι ἐπλανήθη;„. *Καὶ κατὰ τὸν* Elmsley *ἡ ὁμαλὴ θέσις τῶν λέξεων εἶναι· τίς πλάγχθη ἔξω τοῦ πολύμοχθος εἶναι; Τὸ χωρίον ὅμως ὑπὸ τῶν κριτικῶν θεωρεῖται ὡς διεφθαρμένον, οἵτινες νομίζουσιν, ὅτι ἀντὶ τοῦ πλάγχθη περιεμένομεν οὐσιαστικόν· διότι τὸ ἔξω καὶ τὸ οὐκ ἔνι κεῖνται παραλλήλως. Ὄντως ὁ* Herwerden *ἔγραψε πλαγά, ὅπερ καὶ ὁ* Bellermann *καὶ ὁ* Wecklein *ἐδέξαντο. Ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἄστοχος. Ταῦτα, ὡς νομίζομεν, μέχρι τῆς λέξεως φθόνος συμβαίνουσι κατὰ τὴν ἀνδρικὴν ἡλικίαν. Οὕτως ὁ ποιητὴς διαιρεῖ τὸν ἀνθρώπινον βίον εἰς τρία, εἰς τὴν νεανικήν, τὴν ἀνδρικὴν καὶ τὴν γεροντικήν. Καὶ αἱ τρεῖς ἡλικίαι ἔχουσι κακίας καὶ λύπας καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ ποιητής, ὅτι εὐκταῖον ἦτο νὰ μὴ ἐγεννᾶτο ὁ ἄνθρωπος.*

4) *Τὸ φόνοι καὶ φθόνος κατὰ τὸν* Fähse *μετέβαλον τὴν αὐτῶν θέσιν. Τῇ γνώμῃ ταύτῃ ἀκολουθοῦσιν ἔνιοι ἐκδόται γράφοντες πρῶτον τὸ φθόνος καὶ τελευταῖον τὸ φόνοι.*

5) *Ἡ ἐν τῷ ῥήματι πρόθεσις δηλοῖ προσθήκην. Κατὰ μὲν τὸν* Bellermann *ὑποκείμενον τοῦ ῥήματος εἶναι ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀντικείμενον τὸ γῆρας, κατ' ἄλλους ὅμως πιθανώτερον ὑποκείμενον εἶναι τὸ γῆρας, ὡς παρὰ Πινδάρ. ἐν Ὀλυμπ.* I, 53 "ἀκέρδεια λέλογχεν κακαγόρους„ *ἐν Ἰλιάδ.* Ψ, 79 "ἄλλ' ἐμὲ μὲν κὴρ ἀμφέχανε στυγερή, ἧπερ λάχε γινόμενόν περ„ *καὶ ἐν τραγικ. ἀδεσπότ.* 14 "ὦ δαῖμον, ὅς μ' εἵλησας, ὡς πονηρὸς εἶ„. *Καὶ ὁ Μίμνερμος ἐν ἀποσπάσμ.* 5 *λέγει·* "ἀλλ' ὀλιγο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πύματον ἀκρατὲς[1] ἀπροσόμιλον
γῆρας ἄφιλον, ἵνα[2] πρόπαντα
κακὰ κακῶν[3] ξυνοικεῖ.

Ἐπῳδός.

ἐν ᾧ τλάμων ὅδ'[4], οὐκ ἐγὼ μόνος[5],
πάντοθεν βόρειος[6] ὡς τις ἀκτὰ
κυματοπλὴξ χειμερία[7] κλονεῖται,
ὡς[8] καὶ τόνδε κατ' ἄκρας

χρόνιον γίγνεται ὥσπερ ὅναρ ἦβη τιμήεσσα· τὸ δ' ἀργαλέον καὶ ἄμορφον γῆρας ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτίχ' ὑπερκρέμαται „.

[1]) Ἐνταῦθα δηλοῖ τὸ ἀσθενὲς κατὰ τὸν Εὐστάθιον εἰς Ἰλιάδ. σελ. 791, 1 "τὸ ποιοῦν πάρεσιν, ὡς μὴ ἔχειν τὸν γέροντα κρατεῖν ἑαυτοῦ „.

[2]) Κεῖται ἀντὶ τοῦ ᾧ.

[3]) Ἐτέθη πρὸς δήλωσιν τοῦ μεγίστου βαθμοῦ, δηλ. ἀντὶ ὑπερθετικοῦ, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 65 "λέγων ὅσ' ἂν θέλῃς καθ' ἡμῶν ἔσχατ' ἐσχάτων κακά „, καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 465 "ἄρρητ' ἀρρήτων τελέσαντα „. Ἐξήγησις τῆς ἀντιστροφῆς· Τὸ νὰ μὴ γεννηθῇ τις εἶναι ἀνώτερον παντός· τὸ δέ, ὅταν γεννηθῇ, νὰ ἀπέλθῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον ἐκεῖ, ὅθεν βεβαίως ἔχει ἐλθεῖ, εἶναι πολὺ κατώτερον. Διότι ὅταν ἀφήσῃ τις ὄπισθέν του τὴν νεανικὴν ἡλικίαν, ἡ ὁποία φέρει ἐλαφρογνώμους ἀνοησίας, τίς ἐπλανήθη μακρὰν τῶν πόνων, τίς κόπος δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτόν; φόνοι, ἐπαναστάσεις, φιλονεικία, μάχαι καὶ φθόνος· καὶ πρὸς τούτοις τελευταῖον ἐπέτυχεν αὐτὸν τὸ μισητὸν τὸ ἀσθενὲς τὸ ἀκοινώνητον τὸ ἄφιλον γῆρας, μετὰ τοῦ ὁποίου ὅλα τὰ μέγιστα κακὰ συνοικοῦσιν.

[4]) Ὡς παράδειγμα τῶν εἰρημένων ὁ χορὸς φέρει τὸν Οἰδίποδα.

[5]) Τοῦτο λέγει ὁ χορὸς περὶ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἕκαστος νομίζει, ὅτι ἀκούει τὴν φωνὴν αὐτοῦ τοῦ τραγικοῦ, ὅστις κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας εὑρίσκετο ἐν θλίψεσιν ἕνεκα τοῦ υἱοῦ Ἰοφῶντος. Ὅρα Εἰσαγωγ. εἰς Ἀντιγόν. σελ 14.

[6]) Ἐστραμμένη πρὸς βορρᾶν.

[7]) Κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐν ὥρᾳ χειμῶνος. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἠερίη ἐν Ἰλιάδ. Α, 497 καὶ ἠματίη ἐν Ὀδυσσ. Β, 104.

[8]) Τὸ ὡς ὡς δεικτικὸν παρὰ μὲν τῷ Ὁμήρῳ εἶναι συνηθέστατον, παρὰ δὲ τοῖς Ἀττικοῖς πλὴν τῶν φράσεων καὶ ὥς, οὐδ' ὡς ἀπαντᾷ σπανίως. Ἐνταῦθα ὑπάρχει ἀνωμαλία συντάξεως· διότι ὁ ποιητὴς ἔπρεπε νὰ εἴπῃ· τλάμων ὅδε κλονεῖται, ὡς τις ἀκτὰ (κλονεῖται), ἀλλ' ἐπανέλαβε τὴν πρώτην πρότασιν κατ' ἄλλον τρόπον, δηλ. τὸ ὡς καὶ τόνδε εἶναι ἐπανάληψις τοῦ τλάμων ὅδε. Παραπλήσιον ὑπάρχει ἐν Ἰλιάδ. Δ, 433 "Τρῶες δ', ὥστ' ὄϊες πολυπάμονος ἀνδρὸς ἐν αὐλῇ μυρίαι ἑστή-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δειναὶ κυματοαγεῖς
ἅται κλονέουσιν ἀεὶ ξυνοῦσαι,
αἳ μὲν ἀπ' ἀελίου δυσμᾶν[1], 1245
αἳ δ' ἀνατέλλοντος,
αἳ δ' ἀνὰ[2] μέσσαν ἀκτῖν',
αἳ δὲ νυχιᾶν ἀπὸ Ῥιπᾶν[3].

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

καὶ μὴν[4] ὅδ' ἡμῖν, ὡς ἔοικεν, ὁ ξένος[5]
ἀνδρῶν γε μοῦνος[6], ὦ πάτερ, δι' ὄμματος 1250

κασιν... ὡς Τρώων ἁλαλητός„ ὅπου ἰδὲ τὴν σημείωσίν μου. Τὸ κατ' ἄκρας σημαίνει ὁρμητικῶς, σφοδρῶς.

1) Ἰσοδυναμεῖ τῇ φράσει· αἳ μὲν ἀπὸ δύνοντος ἡλίου, αἳ δὲ ἀπὸ ἀνατέλλοντος.

2) Ἐξυπακούεται ἡ φράσις ὄντος τοῦ ἡλίου. Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ἐννοεῖ τὴν μεσημβρίαν.

3) Λέγονται Ῥῖπαι βραχυλογικῶς ἀντὶ Ῥιπαῖα ὄρη, ἅπερ κεῖνται ἐν τῇ Σκυθίᾳ, Ἀριστοτέλ. ἐν Μετεωρολογ. I, 13 "ὑπ' αὐτὴν δὲ τὴν ἄρκτον ὑπὲρ τῆς ἐσχάτης Σκυθίας, αἳ καλούμεναι Ῥῖπαι, περὶ ὧν τοῦ μεγέθους λίαν εἰσὶν οἱ λεγόμενοι λόγοι μυθώδεις„. Οἱ ἀρχαῖοι λέγοντες Σκυθίαν ἐνόουν ὁλόκληρον τὸ βόρειον μέρος τῆς γῆς. Τὰ Ῥιπαῖα ὄρη ἐκαλύπτοντο ὑπὸ δασῶν καὶ σκότους, Ἀλκμὰν ἀπόσπασμ. 51, σελ. 645 "Ῥιπᾶν ὄρος ἀνθέον ὕλᾳ, νυκτὸς μελαίνας στέρνον„. Ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ὠνόμασαν τὰ μυθικὰ ταῦτα ὄρη Ῥιπαῖα, διότι ἐνόμιζον, ὅτι ἐκ τούτων ἐξέρχονται οἱ (βόρειοι) ἄνεμοι. Μέχρι τοῦδε οἱ κοινοὶ ἄνθρωποι τὸν βίαιον ἄνεμον τὸν μετὰ βροχῆς ὀνομάζουσι ῥιπήν. Τὸ νύχιον ὁ Elmsley ἑρμηνεύει· ὅπου αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου μόλις διικνοῦνται. Ὁ Lachmann ἔγραψεν ἐννυχιᾶν, ὅπερ καὶ ἄλλοι κριτικοὶ δέχονται. Ἐξήγησις· Ἐν τούτῳ οὗτος ὁ ταλαίπωρος, οὐχὶ ἐγὼ μόνος, ὡς τις πρὸς βορρᾶν ἐστραμμένη ἀκτὴ ἐξ ὅλων τῶν μερῶν κτυπωμένη ὑπὸ τῶν κυμάτων ἐν καιρῷ χειμῶνος ταράσσεται, τοιουτοτρόπως καὶ τοῦτον δὰ φοβερὰ κτυπήματα ὡς ὑπὸ φουσκωμένων κυμάτων βιαίως ταράσσουσι πάντοτε ἐρχόμενα, ἄλλα μὲν ἐκ τῶν δυσμῶν τοῦ ἡλίου, ἄλλα δὲ ἐκ τῶν ἀνατολῶν, ἄλλα δὲ ἐκ τῆς μεσημβρίας καὶ ἄλλα ἐκ τῶν σκοτεινῶν Ῥιπαίων ὀρέων,

4) Καὶ τὸ τέταρτον ἐπεισόδιον διαιρεῖται εἰς δύο διὰ τοῦ παρεμπεσόντος κομμοῦ (1446—1499). Διὰ τῆς φράσεως ταύτης συνήθως δηλοῦται ἡ εἴσοδος τῶν προσώπων εἰς τὴν σκηνήν.

5) Ἀποφεύγει, ὅπως ὀνομάσῃ τὸν Πολυνείκη, ἵνα μὴ ὁ πατὴρ ἀκούσας μισητὸν αὐτῷ ὄνομα ἐξοργισθῇ.

6) Ἡ φράσις αὕτη εἶναι μὲν σπανία, εὕρηται δ' ὅμως ἐν Αἴαντ. 511 "σοῦ διοίσεται μόνος„ καὶ πα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀστακτὶ[1] *λείβων δάκρυον ὧδ' ὁδοιπορεῖ.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

τίς οὗτος;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ὅνπερ καὶ πάλαι κατείχομεν
γνώμῃ,[2] *πάρεστι δεῦρο Πολυνείκης ὅδε.*

ΠΟΛΥΝΕΙΚΗΣ.

οἴμοι[3]*, τί δράσω; πότερα τἀμαυτοῦ κακὰ*
πρόσθεν δακρύσω, παῖδες, ἢ τὰ τοῦδ' ὁρῶν 1255
πατρὸς γέροντος; ὃν ξένης ἐπὶ χθονὸς
σὺν σφῷν ἐφεύρηκ' ἐνθάδ' ἐκβεβλημένον
ἐσθῆτι σὺν τοιᾷδε, τῆς[4] *ὁ δυσφιλὴς*
γέρων[5] *γέροντι συγκατῴκηκεν πίνος*
πλευρὰν μαραίνων, κρατὶ δ' ὀμματοστερεῖ[6] 1260

ρ' Εὐριπίδ. ἐν Ῥήσ. 871 "δεσποτῶν μονούμενος„. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως καὶ μάτην κριτικοί τινες ἐποίησαν τοιαύτας, π. χ. ὁ μὲν Blaydes γράφει ἀνδρῶν ἔρημος, ὁ δὲ Heimsoeth ἀνδρῶν μονωθείς. Ἡ Ἀντιγόνη προστίθησιν, ὅτι ὁ Πολυνείκης δὲν ἄγει δορυφόρους, ὡς ὁ Κρέων (στίχ. 723), ἀλλ' ἔρχεται μετὰ δακρύων, ὅπως ἱκετεύσῃ. Τοῦτο δὲ ποιεῖ, ὅπως διασκεδάσῃ τοὺς φόβους τοῦ πατρὸς ἐν στίχ 1206.

1) *Δηλαδὴ οὐχὶ κατὰ σταγόνας, στάγδην, ἀλλὰ ποταμηδόν, ὡς παρὰ Πλάτων. ἐν Φαίδων.* 177 C "ἀστακτὶ ἐχώρει τὰ δάκρυα„ Αἰλιαν. 10, 17 "κλάοντες ἀστακτὶ καὶ ἀμέτροις τοῖς δακρύοις„ καὶ ἀνώνυμος παρὰ Σουΐδᾳ *I*, 1, 805 "τὸν νεκρὸν παραπέμπων ἔκλαιεν ἀστακτί„.

2) *Τὸν ὁποῖον βέβαια καὶ πρὸ πολλοῦ κατείχομεν ἐν τῇ διανοίᾳ, περὶ τοῦ ὁποίου ἐσκεπτόμεθα.*

3) *Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Παραφυλάττετε πάλιν τὴν τέχνην τῆς ῥητορείας αὐτοῦ, ὅτι οὐκ εὐθέως ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν ἑαυτοῦ ἀπαντᾷ, ἀλλὰ προκατασκευάζει τὰ ὅλα εἰς εὔνοιαν„.*

4) *Τὸ ἄρθρον κεῖται ἀντὶ ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας, ὡς ἐν στίχ.* 304. *Δυσφιλὴς σημαίνει τὸν μισητόν, τὸν δυσάρεστον.*

5) *Τὸν παλαιὸν πίνον λέγει γέροντα. Οὕτως ἐποίησε προσωποποιίαν, εἰς ἣν ἁρμόζει καὶ τὸ συγκατῴκηκεν, ἀνθ' οὗ ἔπρεπε νὰ εἴπῃ εἰσέδυσεν, ἐπεκάθισεν.*

6) *Ὀμματοστερὴς εἶναι ὁ στερούμενος ὀμμάτων, ὀφθαλμῶν. Εἶναι τοπικὴ δοτική.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κόμη δι' αὔρας ἀκτένιστος ᾄσσεται[1]·
ἀδελφὰ[2] δ', ὡς ἔοικε, τούτοισιν φορεῖ[3]
τὰ τῆς ταλαίνης νηδύος θρεπτήρια[4].
ἀγὼ πανώλης[5] δψ' ἄγαν ἐκμανθάνω·
καὶ μαρτυρῶ κάκιστος ἀνθρώπων τροφαῖς[6]
ταῖς σαῖσιν ἥκειν· τἀμὰ[7] μὴ 'ξ ἄλλων πύθῃ.
ἀλλ' ἔστι γὰρ καὶ Ζηνὶ σύνθακος θρόνων[8]
Αἰδὼς[9] ἐπ' ἔργοις πᾶσι, καὶ πρὸς σοί, πάτερ,
παρασταθήτω· τῶν γὰρ ἡμαρτημένων
ἄκη[10] μὲν ἔστι, προσφορὰ[11] δ' οὐκ ἔστ' ἔτι.

[1]) Τὸ ᾄσσομαι (ἄϊσσομαι) ἐνταῦθα σημαίνει σαλεύομαι, περιπλανῶμαι, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Ζ, 510 "ὑψοῦ δὲ κάρη ἔχει, ἀμφὶ δὲ χαῖται ὦμοις ἀΐσσονται„.

[2]) Ἐπειδὴ ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ὅμοια, συντάσσεται πρὸς δοτικὴν ὡς παρὰ Λυσ. ΙΙ, 64 "ἀδελφὰ τὰ βουλεύματα τοῖς ἔργοις τῶν ἐνθάδε κειμένων ἐπιδεικνύντες„. Συντάσσεται ὅμως καὶ πρὸς γενικήν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 183.

[3]) Σπανίως τὸ φορεῖ ἀντὶ τοῦ ἔχει ἁπαντᾷ ἐπὶ τροφῆς.

[4]) Θρεπτήρια κυρίως εἶναι τὰ τροφεῖα τὰ διδόμενα τοῖς τροφεῦσιν, ἐνταῦθα δὲ αὐτὴ ἡ τροφή. Ὅμοίαν μὲ ταῦτα ἔχει τὴν τροφὴν τῆς ταλαιπώρου κοιλίας.

[5]) Ἐνταῦθα ἔχει παθητικὴν σημασίαν, ὁ ἐξώλης, ὁ ἀπολεσθείς. Τὸ ἄγαν προσδιορίζει τὴν λέξιν, ἥτις προηγεῖται.

[6]) Ἡ δοτικὴ ἀνήκει εἰς τὸ κάκιστος. Καὶ μαρτυρῶ, ὅτι εἶμαι ἀσεβέστατος τῶν ἀνθρώπων ὡς πρὸς τὴν τροφήν σου. Οἱ ἀρχαῖοι ἐθεώρουν ὡς ἱερὸν καθῆκον τὸ γηροτροφεῖν τοὺς γονέας. Κατὰ τὴ νομοθεσίαν τοῦ Σόλωνος ὁ μὴ τρέφων τοὺς γονεῖς ἦτο ἄτιμος, Διογέν Λαέρτ. Ι, 55 "ἐάντις μὴ τρέφῃ τοὺ γονέας, ἄτιμος ἔστω. Ἀλλὰ καὶ ὁ τ πατρῷα κατεδηδοκώς, ὁμοίως„.

[7]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγι νώσκεται τἄλλα, ἀλλ' ἐκράτησεν διόρθωσις τοῦ Reiske τἀμά. Ἐννοε δὲ τὴν ἐξομολόγησιν, ὅτι ἐδείχθη ἀσε βέστατος ὡς πρὸς [τὴν τροφὴν το πατρός, ὅπερ εἶπεν ἐν τῇ ἡγουμέν προτάσει. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν· ἐγὼ ἴδιος ὁμολογῶ τὸ ἁμάρτημά μου κα δὲν ἔχεις ἀνάγκην νὰ ἀκούσῃς τοῦτ παρ' ἄλλου.

[8]) Εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν φρά σιν θακεῖν θρόνους.

[9]) Αἰδὼς ἐνταῦθα εἶναι ὁ ἔλεος ἡ ἐπιείκεια, ὡς ἐν στίχ. 236 κα παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλείδ. 46 "πολλῆς γὰρ αἰδοῦς κἀτυχὴς τις ἂ τύχοι„.

[10]) Ἐν τῇ προκειμένῃ περιστά σει θεραπεία τῶν κακῶν ἠδύνατο ν γείνῃ, ἂν τὸν Οἰδίποδα ἐπανῆγεν εἰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τί σιγᾷς; [1]
φώνησον, ὦ πάτερ, τι· [2] *μή μ' ἀποστραφῇς.*
οὐδ' [3] *ἀνταμείβει μ'* [4] *οὐδέν; ἀλλ' ἀτιμάσας*
πέμψεις ἄναυδος, οὐδ' ἃ μηνίεις [5] *φράσας;*
ὦ σπέρματ' ἀνδρὸς τοῦδ', ἐμαὶ δ' ὁμαίμονες, 1275
πειράσατ' ἀλλ' [6] *ὑμεῖς γε κινῆσαι πατρὸς*
τὸ δυσπρόσοιστον [7] *κἀπροσήγορον στόμα,*
ὡς μή μ' ἄτιμον, τοῦ θεοῦ [7] *γε προστάτην,*

τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ὅπερ καὶ λέγει ἐν στίχ. 1342.

[1]) *Τὴν λέξιν ταύτην κατὰ ποικίλους τρόπους ἐξηγοῦσιν οἱ ἑρμηνευταί. Ἐν τοῖς νεωτέροις ἐκράτησεν ἡ γνώμη, ὅτι σημαίνει ἐπίδοσιν, αὔξησιν· κατὰ μὲν τὸν* Bellermann *ἐνυπάρχει ἡ ἔννοια· μὴ φοβοῦ, ὅτι τὸ πρὸς σὲ ἁμάρτημά μου ἔτι θέλω αὐξήσει διὰ πλαστῆς μεταμελείας· διότι τὸ ἁμάρτημά μου ἔφθασε τὸ ἄκρον καὶ μόνον θεραπεία εἶναι δυνατή. Κατὰ δὲ τὸν* Nauck· *αὔξησις ἐν τῇ μεγάλῃ ἀθλιότητι τοῦ πατρὸς δὲν εἶναι δυνατή. Ἡ δευτέρα ἑρμηνεία παρέχει γραμματικὴν δυσκολίαν· διότι πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἄλλην λέξιν καὶ οὐχὶ τὸ ἡμαρτημένων, ὅπερ ἐξυπακούεται ἐκ τῆς ἡγουμένης προτάσεως. Ὁ* Hartung *γράφει ἀναφορὰ καιὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Σχολιαστοῦ "ἐπανάληψις, ἀντὶ τοῦ ἀνακαλέσασθαι αὐτὰ καὶ ἀναλῦσαι καὶ ἀναλαβέσθαι οὐκ ἔστι„. Οὕτω λοιπὸν ἀναφορὰ σημαίνει τὸ ποιῆσαί τι μὴ γεγενημένον, ὡς παρὰ Πλουτάρχ. ἐν βίῳ Φωκίων. κεφ. Π "τῶν πραγμάτων ἀναφορὰν ἁμαρτήματος οὐκ ἐχόντων„.*

[2]) *Πρὸ τῆς φράσεως ταύτης πρέπει νὰ ὑποτεθῇ μικρά τις παῦσις, καθ' ἣν ὁ Πολυνείκης περιέμενεν ἀπόκρισιν παρὰ τοῦ πατρός.*

[3]) *Εἶναι σπάνιον, ὅτι τὸ ἐγκλιτικὸν χωρίζεται ἀπὸ τῆς προηγουμένης λέξεως διὰ κόμματος. Ἡ ἀποστροφὴ εἶναι σημεῖον μίσους. Τὸ ῥῆμα συντάσσεται πρὸς αἰτιατικήν, ὡς παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Κύρ. Παιδ.* V, 5. 36 "Καὶ οὐκ ἀποστρέψει με, ὥσπερ ἄρτι; Οὐκ ἀποστρέψομαι, ἔφη. Καὶ ὃς ἐφίλησεν αὐτόν„.

[4]) *Ὁ* Hartung *προτείνει, ὅπως γραφῇ οὐκ.*

[5]) *Ἡ ἄκρα σιγὴ δηλοῖ μεγίστην ὀργήν. Ὁ μετριώτερον ὀργιζόμενος λέγει πολλά.*

[6]) *Ἐγένετο μετάθεσις τοῦ συνδέσμου, ὡς ἐν Ἡλέκτρ.* 411 "συγγένεσθέ γ' ἀλλὰ νῦν„. *Διὰ τοῦ γὲ ὑποδηλοῖ, ὅτι αὐτὸς δὲν ἠδυνήθη νὰ κινήσῃ τὸ στόμα τοῦ πατρός.*

[7]) *Προῆλθεν ἐκ τῆς φράσεως προσφέρεσθαί τινι. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει δυσπροσπέλαστον. Πάνυ ἀπιθάνως ὁ* Nauck *ἔγραψε δυσπρόσωπον.*

[7]) *Οὐχὶ ἀφυῶς ὁ* Blaydes *τρέπει εἰς τὸν θεοῦ. Προστάτης εἶναι ὁ ἱκέτης, ὡς ἐν στίχ.* 1171.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὕτως ἀφῇ με[1], μηδὲν ἀντειπὼν ἔπος.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

λέγ'[2], ὦ ταλαίπωρ', αὐτὸς ὢν χρείᾳ πάρει·
τὰ πολλὰ[3] γάρ τοι ῥήματ' ἢ τέρψαντά τι
ἢ δυσχεράναντ' ἢ κατοικτίσαντά πως,
παρέσχε[4] φωνὴν τοῖς ἀφωνήτοις τινά.

ΠΟΛΥΝΕΙΚΗΣ.

ἀλλ' ἐξερῶ· καλῶς γὰρ ἐξηγεῖ σύ μοι·
πρῶτον μὲν αὐτὸν τὸν θεὸν[5] ποιούμενος
ἀρωγόν, ἔνθεν μ' ὧδ' ἀνέστησεν μολεῖν
ὁ τῆσδε τῆς γῆς κοίρανος, διδοὺς ἐμοὶ
λέξαι[6] τ' ἀκοῦσαί τ' ἀσφαλεῖ σὺν ἐξόδῳ.
καὶ ταῦτ' ἀφ' ὑμῶν, ὦ ξένοι, βουλήσομαι[7]
καὶ ταῖνδ' ἀδελφαῖν καὶ πατρὸς κυρεῖν ἐμοί.

[1]) Ἀντὶ οὕτως μ' ἀφῇ γε ὁ Dindorf ἔγραψε τὸ ἐν τῷ κειμένῳ, ὅπερ ἐδέξαντο πλεῖστοι ἐκδόται. Ἡ ἐπανάληψις τῆς ἀντωνυμίας ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν στίχ. 1407 καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 497 "ἐμοὶ μέν, εἰ καὶ μὴ καθ' Ἑλλήνων χθόνα τεθράμμεθ', ἀλλ' οὖν ξυνετά μοι δοκεῖς λέγειν„ καὶ ἐν Τραχιν. 289.

[2]) Κατὰ τὸν Hartung μᾶλλον ἤρμοζεν, ἂν οἱ στίχοι οὗτοι ἐτίθεντο εἰς τὸ στόμα τοῦ χοροῦ. Νομίζομεν, ὅτι ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ τῇ ὅλως οἰκογενειακῇ δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναμιχθῇ ὁ χορός.

[3]) Διότι οἱ πολλοὶ βεβαίως λόγοι διεγείραντες ἢ εὐχαρίστησιν ἢ δυσαρέσκειαν ἢ εὐσπλαγχνίαν. Σημειωτέον, ὅτι τὸ δυσχεραίνειν καὶ τὸ κατοικτίζειν λέγεται ἐπὶ προσώπου, ἀλλ' ὁ ποιητὴς τὰ ῥήματα μετήνεγκεν εἰς τοὺς λόγους, ὡς ἐν στίχ. 7 "ὅσ' ἂν λέγωμεν, πάνθ' ὁρῶντα λέξομεν„.

[4]) Εἶναι γνωμικὸς ἀόριστος. Τ ἀφώνητος ἔχει ἐνεργητικὴν σημασία καὶ δηλοῖ τὸν σιωπῶντα. Ὁ Mähl εἰκάζει τοῖς ἀφώνοις αὖ τινα.

[5]) Ἐννοεῖ τὸν Ποσειδῶνα, εἰ οὗ τὸν βωμὸν ἐγένετο ἱκέτης.

[6]) Τοῦτο εἶχεν ἀπαιτήσει ὁ Πο λεινείκης παρὰ τοῦ Θησέως ἐ στίχ. 1165.

[7]) Μετεχειρίσθη τὸν μέλλοντα διότι ἀποβλέπει εἰς τὴν μέλλουσαν ἐκ πλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως. Τοῦτο σα φέστερον γίνεται ἐν Αἴαντ 680 "ἕς τ τὸν φίλον τοσαῦθ' ὑπουργῶν ὠφελεῖ βουλήσομαι„ καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράν 6077 "τοὐμὸν δ' ἐγὼ κεἰ σμικρό ἐστι σπέρμ' ἰδεῖν βουλήσομαι„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἃ[1] δ' ἦλθον, ἤδη σοι θέλω λέξαι, πάτερ.
γῆς ἐκ πατρῴας ἐξελήλαμαι φυγάς,
τοῖς σοῖς πανάρχοις[2] οὕνεκ' ἐνθακεῖν θρόνοις
γονῆ[3] πεφυκὼς ἠξίουν γεραιτέρᾳ.
ἀνθ' ὧν μ' Ἐτεοκλῆς, ὢν φύσει[4] νεώτερος, 1295
γῆς ἐξέωσεν, οὔτε νικήσας λόγῳ
οὔτ' εἰς ἔλεγχον χειρὸς[5] οὐδ' ἔργου μολών,
πόλιν δὲ πείσας. ὧν ἐγὼ μάλιστα μὲν[6]
τὴν σὴν Ἐρινὺν[7] αἰτίαν εἶναι λέγω·
ἔπειτα κἀπὸ μάντεων[8] ταύτῃ κλύω. 1300

[1]) Ἡ ἁπλῆ αἰτιατικὴ δηλοῖ ἀναγκαστικὸν ἢ τελικὸν αἴτιον, ὡς Ἀριστοφάν. ἐν Πλούτ. 966 "ἀλλ' ὅ,τι μάλιστα ἐλήλυθας λέγειν σ' ἐχρῆν„. Σοφοκλ. ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1005 "καὶ μὴν μάλιστα τοῦτ' ἀφικόμην„· καὶ Πλάτ. ἐν Πρωταγόρ 310 Ε "Ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα καὶ νῦν ἥκω„.

[2]) Πάναρχος λέγεται ὁ πάντων ἐξουσιαστής, ὁ βασιλικός. Ὁ Nauck ἔγραψεν ἀνάρχοις θρόνοις, δηλ. ἐν τοῖς κενοῖς θρόνοις.

[3]) Ἐνταῦθα δηλοῖ τὴν ἡλικίαν. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν στίχ 374 "χρόνῳ μείων γεγώς„ καὶ ἐν Ἰλιαδ. Ζ, 24 "πρεσβύτατος γενεῇ„ Ἀντὶ τοῦ γεραιτέρᾳ ὁ Jacobs μετ' ἄλλων γράφει γεραίτερος.

[4]) Φύσιν ἐνταῦθα λέγει τὴν ἡλικίαν.

[5]) Χωρὶς νά με πείσῃ διὰ λόγου καὶ χωρὶς νά με νικήσῃ ἐν τῇ μάχῃ. Τὸ οὐδὲ ὀφείλεται τῷ Hermann, διότι τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν οὔτε. Εἶναι σχῆμα ἓν διὰ δυοῖν, ὡς ἐν Αἴαντ. 814 "τάχος γὰρ ἔργον καὶ ποδῶν ἅμ' ἕψεται„.

[6]) Δὲν συνδέεται τῇ ἑπομένῃ φράσει τὴν σὴν Ἐρινύν, ἀλλὰ τῷ λέγω, δηλ. κατ' ἐξοχὴν νομίζω, ὅτι. Λέγει δὲ τοῦτο ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἑπόμενον μάντευμα.

[7]) Ὁ Nauck ἐννοεῖ τὴν Ἐρινὺν τὴν διώκουσαν τὸ γένος τοῦ Οἰδίποδος, ὡς λέγεται ἐν στίχ. 369 "τὴν πάλαι γένους φθοράν„, καὶ ἐν στίχ. 424, 788 καὶ 964. Πιθανώτερον ὅμως κατὰ τὸν Wecklein εἶναι ἡ ἀρὰ τοῦ Οἰδίποδος, ἥτις καταδιώκει τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ. Λέγομεν τοῦτο πιθανώτερον, διότι ἐπὶ τῆς ἀρᾶς ταύτης στηρίζεται καὶ τὸ μάντευμα, ὡς νομίζομεν.

[8]) Κατὰ τὸν Bellermann ὁ Οἰδίπους ἤκουσε τὸ μάντευμα, παρὰ τοῦ Ἀμφιαράου, · οὗ μνημονεύει μετ' ὀλίγον ἐν στίχ. 1314. Τοῦτο μόλις εἶναι πιστευτόν, διότι ὁ ποιητὴς ἔθηκεν εἰς τὸ στόμα τῆς Ἰσμήνης μαντεῖον ἐν στιχ. 390 καὶ ἐν στιχ. 1331 λέγει περὶ χρησιηρίων. Εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ κλύων, ἥτις δὲν δύναται νὰ ἦναι ὀρθή· διότι τὸ μάλιστα μὲν φέρεται εἰς ἀνεξάρτη-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐπεὶ γὰρ ἦλθον Ἄργος ἐς τὸ Δωρικόν[1],
λαβὼν Ἄδραστον πενθερόν, ξυνωμότας
ἔστησ' ἐμαυτῷ γῆς ὅσοιπερ Ἀπίας[2]
πρῶτοι καλοῦνται καὶ τετίμηνται δορί[3],
ὅπως τὸν ἑπτάλογχον ἐς Θήβας στόλον[4] 130
ξὺν τοῖσδ' ἀγείρας, ἢ θάνοιμι πανδίκως[5]
ἢ τοὺς τάδ' ἐκπράξαντας[6] *ἐκβάλοιμι γῆς.*
εἶεν· τί δῆτα νῦν ἀφιγμένος κυρῶ;
σοὶ προστροπαίους, ὦ πάτερ, λιτὰς ἔχων,
αὐτός τ' ἐμαυτοῦ ξυμμάχων τε τῶν ἐμῶν, 131

τον ῥῆμα καὶ διὰ τοῦτο ἔπειτα δὲν δύναται νὰ φέρηται εἰς μετοχήν.

[1]) *Δωρικὸν Ἄργος λέγει τὴν Πελοπόννησον κατ' ἀναχρονισμόν. Ὁ Ὅμηρος ὀνομάζει τοῦτο Ἀχαικὸν Ἄργος ἐν Ἰλιάδ. Ι*, 141 *ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ Πελασγικὸν Ἄργος, ὅπερ εἶναι ἡ Θεσσαλία Ἰλιαδ.* B, 681.

[2]) *Ἀπία κατὰ τοὺς ἀρχαίους εἶναι ἡ Πελοπόννησος ἔκ τινος μυθικοῦ βασιλέως Ἄπιδος, ὅστις ἦτο ἰατρόμαντις, Αἰσχύλ. ἐν Ἱκέτισ.* 249 *καὶ Παυσαν. ΙΙ*, 5, 5 *"Οὗτος ὁ Ἄπις ἐς τοσόνδε ηὐξήθη δυνάμεως, πρὶν ἢ Πέλοπα ἐς Ὀλυμπίαν ἀφικέσθαι, ὡς τὴν ἐντὸς Ἰσθμοῦ χώραν Ἀπίαν ἀπ' ἐκείνου καλεῖσθαι". Κατὰ τοὺς νεωτέρους ὅμως δηλοῖ χώραν εὑρισκομένην ἐν ὕδασιν, ὡς δεικνύει καὶ τὸ Μεσσάπιοι παρὰ Θουκυδίδ. ΙΙΙ*, 101 *καὶ τὸ Μεσσάπιον ὄρος ἐν Βοιωτίᾳ καὶ ἐν Θράκῃ (Ἡ ῥίζα ἀπ εἶναι ἡ αὐτὴ τῇ λατινικῇ ἐν τῷ* aqua). *Κατὰ τὸν Κούρτιον ἐν τῷ* Grundzüge d. Griech. Etymol. *σελ.* 412 *καὶ τὸ ὄνομα Μωρέ τὸ αὐτὸ δηλοῖ, δηλ. ὑδατότοπο διότι παράγεται ἐκ τοῦ σλαβικο ὀνόματος* more=mare.

[3]) *Κατὰ τὸν* Nauck *προσδιορ ζει τὸ πρῶτοι.*

[4]) *Ὁ* Bellermann *ἐξηγεῖ στρα τόν, ὅστις συνίσταται ἐξ ἑπτὰ τμημά των ὡπλισμένων διὰ λογχῶν, δη εἶναι ὡς τὸ πυκνόπτεροι ἀη δόνες ἐν στίχ.* 17, *ὅπου ἰδέ. Κα τὸν* Wunder *ἡ λόγχη τίθεται ἀν τοῦ σημείου τοῦ στρατηγοῦ καὶ λα γίζεται ἀντὶ τοῦ στρατηγοῦ, ὡς κα ἐν στίχ.* 1311.

[5]) *Ὑπὲρ τοῦ δικαίου μου, φη λάττων τὸ δίκαιόν μου.*

[6]) *Ἐννοεῖ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Μετεχειρίσθη δὲ τὸν πληθυντικὸν ἀριθμόν, ὡς ἐν στίχ.* 970. *Κατὰ τὸ* Wunder *ὅμως ἐννοεῖ τὸν Ἐτεοκλέ καὶ τοὺς συμμάχους αὐτοῦ.*

[7]) *Οἱ ἀρχαῖοι γραμματικοὶ ὁρί ζουσι τὴν λέξιν οὕτωσί· "συγκατά θεσις μὲν τῶν εἰρημένων, συναφὴ δ πρὸς τὰ μέλλοντα".*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οἳ νῦν σὺν ἑπτὰ τάξεσιν[1] σὺν ἑπτά τε
λόγχαις τὸ Θήβης πεδίον ἀμφεστᾶσι πᾶν·
οἷος δορυσσοῦς[2] Ἀμφιάρεως, τὰ πρῶτα μὲν
δόρει κρατύνων[3], πρῶτα δ' οἰωνῶν ὁδοῖς·
ὁ δεύτερος δ' Αἰτωλὸς Οἰνέως τόκος
Τυδεύς· τρίτος δ' Ἐτέοκλος, Ἀργεῖος γεγώς·
τέταρτον Ἱππομέδοντ' ἀπέστειλεν πατὴρ
Ταλαός· ὁ πέμπτος δ' εὔχεται κατασκαφῇ
Καπανεὺς[4] τὸ Θήβης ἄστυ δηώσειν πυρί·

[1]) Τῷ Bergk φαίνεται ἀπίθανον, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς προσέθηκε τὸ λόγχαις, ἐν ᾧ διὰ τοῦ τάξεσιν τὸ αὐτὸ ἐδήλωσεν. Τούτου ἕνεκεν γράφει σὺν ἑπτά τ' ἀσπίσιν σὺν ἑπτά τε λόγχαις. Οὕτως εἰκονίζεται ἡ πανοπλία τῶν στρατηγῶν, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Β, 372 "εὖ μέν τις δόρυ θηξάσθω, εὖ δ' ἀσπίδα θέσθω„, Αἰσχύλ. ἐν Ἱκέτισ. 182 "ὄχλον δ' ὑπασπιστῆρα καὶ δορυσσόον λεύσσω„ καὶ ὁ Ἀχαιὸς ἐν ἀποσπάσμ. 27 οελ. 54 "Ἄρης ὁ λῃστὴς σὺν δόρει σὺν ἀσπίδι„. Νομίζομεν, ὅτι ἐνταῦθα ὁ ποιητὴς δὲν σοπεῖ, ὅπως δώσῃ τελείαν εἰκόνα πολεμιστοῦ, ἀλλ' ὅπως δείξῃ τὸ φοβερὸν τῶν πολεμιστῶν. Οὕτως ἡ ἔννοια γίνεται ἀσθενεστέρα, ἂν προστεθῇ ἡ ἀσπίς, ἥτις εἶναι ὅπλον ἀμυντήριον. Κατὰ τὸν Bellermann λόγχη ἐνταῦθα δὲν σημαίνει τὸ σημεῖον τῶν στρατηγῶν (διότι ἕκαστος πολεμιστής, ὡς καὶ ἕκαστος στρατηγὸς εἶχε λόγχην), ἀλλ' ὁ ποιητὴς ἔθηκε τὴν λέξιν, ἵνα τοὺς διὰ λόγχης ἐξωπλισμένους στρατηγοὺς ἐξάρῃ. Τὸν στίχον τοῦτον ἐξαλείφει ὁ Tournier.

[2]) Δορυσσοῦς εἶναι ὁ κραδαίνων τὸ δόρυ. Ὅρα σημειώσ μου εἰς Αἴαντ. 1189. Ὁ Αἰσχύλος, ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 377 καὶ ὁ Εὐριπίδης ἐν Ἱκέτισ. 861 καὶ ἐν Φοινίσσ. 1104 σχεδὸν συμφωνοῦσιν ἐν τοῖς ὀνόμασι τῶν ἑπτὰ στρατηγῶν.

[3]) Τὸ κρατύνειν συνετάχθη πρὸς αἰτιατικὴν προσδιορίζουσαν τὴν παραλειφθεῖσαν σύστοιχον ὡς ἐν Αἴαντ. 1300 "ὅστις στρατοῦ τὰ πρῶτ' ἀριστεύσας„ καὶ ἐν στίχ. 435 "τὰ πρῶτα καλλιστεῖ' ἀριστεύσας στρατοῦ„. Ἐν τῇ ἑπομένῃ προτάσει παρελείφθη τὸ ἄρθρον, ὅπερ ἐννοεῖται (τὰ πρῶτα δέ). Περὶ τῶν δύο τούτων ἰδιοτήτων τοῦ Ἀμφιαράου καὶ ἄλλοι ποιηταὶ λέγουσιν, ὡς ὁ Ὅμηρος ἐν Ὀδυσσ. Ο, 244. "αὐτὰρ Ὀϊκλείης λαοσσόον Ἀμφιάραον, ὃν πέρι κῆρι φίλει Ζεὺς τ' αἰγίοχος καὶ Ἀπόλλων παντοίην φιλότητ'„· Πίνδαρ. ἐν Ὀλυμπ. 6, 27 "ἀμφότερον, μάντιν τ' ἀγαθὸν καὶ δουρὶ μάρνασθαι„ Διὰ τοῦ ὁδοῖς ἐννοεῖ τὴν πτῆσιν τῶν οἰωνῶν. Εἶναι δ' ὅλως ἀπίθανος ἡ τροπὴ τοῦ Mähly εἰς νόμοις.

[4]) Ὁ Καπανεὺς ἦτο ἀλαζὼν καὶ ἀσεβὴς πρὸς τὸ θεῖον νομίζων, ὅτι

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἕκτος δὲ Παρθενοπαῖος Ἀρκὰς ὄρνυται, 132
ἐπώνυμος[1] τῆς πρόσθεν ἀδμήτης χρόνῳ[2]
μητρὸς λοχευθείς[3], πιστὸς Ἀταλάντης γόνος·
ἐγὼ δὲ σός, κεἰ μὴ σός, ἀλλὰ τοῦ κακοῦ
πότμου· φυτευθείς, σός γέ τοι καλούμενος,
ἄγω τὸν Ἄργους ἄφοβον ἐς Θήβας στρατόν. 132
οἵ[5] σ' ἀντὶ παίδων τῶνδε καὶ ψυχῆς, πάτερ,
ἱκετεύομεν ξύμπαντες ἐξαιτούμενοι,

θέλει ἐκπορθήσει τὰς Θήβας καὶ ἂν θέλωσιν οἱ θεοὶ καὶ ἂν μὴ θέλωσιν, Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 406 "οὐ κατ' ἄνθρωπον φρονεῖ ... θεοῦ τε γὰρ θέλοντος ἐκπέρσειν πόλιν καὶ μὴ θέλοντός φησιν" καὶ Εὐριπίδ. ἐν Ἱκετισ. 498 "(Καπανεὺς) ὤμοσεν πόλιν πέρσειν θεοῦ θέλοντος ἤν τε μὴ θέλῃ".

5) Εἶναι ἀκριβέστερος προσδιορισμὸς τοῦ κατασκαφῇ.

1) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "παρὰ τὸ παρθένος οὕτω κληθείς". Καὶ παρὰ τῷ Θεόγνιδι 1292 ἀναγινώσκεται· "ᾤχετο δ' ὑψηλὰς ἐς κορυφὰς ὀρέων, φεύγουσ' ἱμερόεντα γάμον, χρυσέης Ἀφροδίτης δῶρα· τέλος δ' ἔγνω καὶ μάλ' ἀναινομένη". Ὁ Nauck τρέπει τὸ χωρίον οὕτωσί· τῆς δαρὸν ἀδμήτης χρόνον· διότι τὸ πρόσθεν σημαίνει, ὅτι πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ υἱοῦ αὐτῆς ἦτο παρθένος, ἐν ᾧ δὲν κεῖται τι ἐξαίρετον.

2) Δηλοῖ μετὰ πάροδον μακροῦ χρόνου, ὡς ἐν Αἴαντ. 1026 "εἴδες ὡς χρόνῳ ἔμελλέ σ' Ἕκτωρ καὶ θανὼν ἀποφθίσειν;". Προσδιορίζει δὲ τὸ μητρός.

3) Ἐνταῦθα σημαίνει γεννηθείς. Συντάσσεται δὲ πρὸς γενικήν, ὡς μετ' ὀλίγον τὸ φυτευθεὶς καὶ Εὐριπίδ. ἐν Τρῳάσ. 766 "Ὦ Τινδάρειον ἔρνος, οὔποτ' εἶ Διός, πολλῶν δὲ πατέρων φημί σ' ἐκπεφυκέναι, Ἀλάστορος μὲν πρῶτον, εἶτα δὲ Φθόνου Φόνου τε Θανάτου θ' ὅσα τε γῆς τρέφει κακά". Τὸ πιστὸς δηλοῖ γνήσιος ἀληθής, τέλειος· τέλειος υἱὸς τῆ Ἀταλάντης. Αὕτη δὲ διεκρίνετο κατὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν ταχύτητα τῶν ποδῶν.

4) Καὶ ὁ Οἰδίπους ἔλεγεν ἑαυτὸν τέκνον τῆς Τύχης ἐν Οἰδίπ. τυράν. 1080 "ἐγὼ δ' ἐμαυτὸν παῖδα τῆς Τύχης νέμων" Τοῦτ' αὐτὸ ἔλεγε καὶ ὁ Σύλλας· Πλούταρχ. ἐν Ἠθικ. 31 C "Ἀντικρυς οὗτος (ὁ Σύλλας) τὴν τύχη μετὰ τῶν πράξεων ἑαυτὸν εἰσποίει". Καὶ τὰ συγγενῆ ῥήματα συντάσσονται πρὸς γενικήν, ὡς τὸ γεγώς φύς, βλαστών, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 144 "πατρὸς ἑνὸς μητρός τε μιᾶς φύντε".

5) Ἡ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία ἀναφέρεται εἰς τοὺς ἡγουμένους στρατηγούς. Συνήθως τίθεται ἡ πρὸ μετὰ γενικῆς, ἀλλ' ἔθηκε τὴν ἀντὶ ἥτις κυρίως σημαίνει ἀντικρύ, ἐνώπιον. Ἐντεῦθεν ἄρχονται αἱ λιταὶ ἃς προανήγγειλεν ἐν στίχ. 1309.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μῆνιν βαρεῖαν εἰκαθεῖν[1] ὁρμωμένῳ
τῷδ' ἀνδρὶ[2] τούμοῦ πρὸς κασιγνήτου τίσιν,
ὅς μ' ἐξέωσεν κἀπεσύλησεν πάτρας[3]. 1330
εἰ γάρ τι πιστόν[4] ἐστιν ἐκ χρηστηρίων,
οἷς ἂν σὺ προσθῇ, τοῖσδ' ἔφασκ'[5] εἶναι κράτος.
πρός νύν σε[6] κρηνῶν καὶ θεῶν ὁμογνίων,
αἰτῶ πιθέσθαι καὶ παρεικαθεῖν, ἐπεὶ
πτωχοὶ μὲν ἡμεῖς καὶ ξένοι, ξένος δὲ σύ· 1335
ἄλλους δὲ θωπεύοντες[7] οἰκοῦμεν σύ τε

[1]) Ἔθηκε τὸ ῥῆμα ἐνταῦθα ὡς μεταβατικόν, ὡς καὶ ἐν Φιλοκτήτ. 465 "ὡς ὁπηνίκ' ἂν θεὸς πλοῦν ἡμῖν εἴπῃ, τηνικαῦθ' ὁρμώμεθα„. Νὰ χαλαρώσῃς τὴν βαρεῖαν ὀργήν.

[2]) Κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐμοί. Ἐμοὶ στρατευομένῳ πρὸς τιμωρίαν τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ.

[3]) Ἡ γενικὴ αὕτη δὲν ἀνήκει εἰς τὸ ἐγγὺς ῥῆμα, ἀλλ' εἰς τὸ πόρρω, τὸ ἐξέωσεν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 537 "καὶ ξυμμετίσχω καὶ φέρω τῆς αἰτίας.„ καὶ Ἰσοκράτ. ἐν Ἀρεοπαγ. 149 C "οἱ νεώτεροι ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ὄντες, ἐν οἷς ἐτάχθησαν, θαυμάζοντες καὶ ὁμιλοῦντες τοὺς ἐν τούτοις πρωτεύοντας„.

[4]) Διότι ἐὰν κατά τι δύναταί τις νὰ πιστεύσῃ εἰς τὰ μαντεύματα.

[5]) Ὑποκείμενον τοῦ ῥήματος εἶναι τὰ χρηστήρια. Τὸ ἀπαρέμφατον ἐτέθη κατ' ἐνεστῶτα ἀντὶ μέλλοντος, ἔσεσθαι.

[6]) Ἐνίοτε ἡ ἀντωνυμία παρεμβάλλεται μεταξὺ τῆς προθέσεως καὶ τῆς συντακτικῆς πτώσεως, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 468 "πρὸς νύν σε πατρὸς πρός τε μητρός„. Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 324 "μή, πρός σε γονάτων„. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Παθητικόν ἐστι τὸ πρὸς τῶν πατρῴων κρηνῶν ὅρκοῦν, ὡς εἰ ἔφη, πρὸς τῶν ἐκθρεψάντων σε ὑδάτων„. Ἐπικλήσεις εἰς κρήνας ἀπαντῶσι καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 844 "Ἰὼ Διρκαῖαι κρῆναι„ ἐν Φιλοκτήτ. 1461 "νῦν δ', ὦ κρῆναι Λύκιόν τε ποτὸν„ καὶ ἐν Αἴαντ. 862 "κρῆναί τε ποταμοί θ' οἵδε, καὶ τὰ Τρωϊκὰ πεδία προσαυδῶ„. Ἀντὶ κρηνῶν ὁ Nauck εἰκάζει Θηβῶν. Θεοὶ ὁμόγνιοι εἶναι οἱ ἔφοροι τῆς συγγενείας.

[7]) Διὰ τοῦ ῥήματος τούτου δηλοῦται ἡ ταπείνωσις, εἰς ἣν ὑποβάλλονται παρ' ἄλλων ἐξαρτώμενοι. Τὸ οἰκοῦμεν συνήθως ἐξηγοῦσιν οἱ ἑρμηνευταὶ διὰ τοῦ ζῶμεν. Ἀλλ' ὁ Schmidt προσκρούων εἰς τὸ ῥῆμα γράφει οἰχνοῦμεν. Ἀλλὰ τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων δικαίως ὑποστηρίζει ὁ Kvičala· διότι διὰ τῆς φράσεως ἄλλους θωπεύοντες οἰκοῦμεν τονίζει ὁ Πολυνείκης, ὅτι ἀμφότεροι οὐχὶ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν εἶναι, ἀλλ' οἰκοῦσιν ἐν ξένῃ χώρᾳ, ἐξ ἧς ἐξαρτῶνται. Νομίζομεν, ὅτι τὸ οἰκοῦμεν ἐνταῦθα εἶναι ἀναγκαῖον· διότι δηλοῦται, ὅτι ἐν ξένῃ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κἀγώ, τὸν αὐτὸν δαίμον'[1] ἐξειληχότες.
ὁ δ' ἐν δόμοις τύραννος, ὦ τάλας ἐγώ[2],
κοινῇ καθ' ἡμῶν ἐγγελῶν ἁβρύνεται[3]·
ὅν, εἰ σὺ τῇμῇ ξυμπαραστήσει φρενί[4], 134
βραχεῖ σὺν ὄγκῳ[5] καὶ χρόνῳ διασκεδῶ.
ὥστ' ἐν δόμοισι τοῖσι σοῖς στήσω σ' ἄγων,
στήσω δ' ἐμαυτόν, κεῖνον ἐκβαλών βίᾳ.
καὶ ταῦτα σοῦ μὲν ξυνθέλοντος[6] ἔστι μοι
κομπεῖν, ἄνευ σοῦ δ' οὐδὲ σωθῆναι σθένω. 134

ΧΟΡΟΣ.

τὸν ἄνδρα, τοῦ πέμψαντος[7] οὕνεκ', Οἰδίπου,

δὲν δύνανται οὐδὲ νὰ οἰκήσωσιν, ἂν μὴ θωπεύσωσι τοὺς κατοίκους. Τοῦτο δὲ ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἑπόμενον ὁ δ' ἐν δόμοις τύραννος. Ὀρθῶς δὲ παρετήρησεν ὁ Kvičala, ὅτι πρὸς ταύτην τὴν ἑρμηνείαν συμφωνεῖ καὶ ἡ ἑπομένη φράσις· ὥστ' ἐν δόμοισι τοῖσι σοῖς στήσω ὁ ἄγαν, στήσω δ' ἐμαυτόν.

1) Τεχνηέντως ὁ Πολυνείκης εἰκονίζει ἑαυτὸν ὡς ὁμοιοπαθῆ τῷ πατρί, ὅπως διεγείρῃ τὴν συμπάθειαν τούτου. Τὸ ἐκλαγχάνειν σημαίνει, λαμβάνειν τι διὰ κλήρου. Σημειωτέον, ὅτι εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ ἐξειληφότες.

2) Ἡ παρενθετικὴ αὕτη ἐπιφώνησις δηλοῖ τὸ ἄλγος, ὅπερ αἰσθάνεται ὁ Πολυνείκης διὰ τὴν στέρησιν τῆς βασιλείας.

3) Σημαίνει θρύπτεται, καυχᾶται, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 1204 "ἁβρύνεται γὰρ πᾶς τις εὖ πράσσων πλέον„.

4) Ἀντὶ φρενὶ ὁ Blaydes εἶκασε χερί, ὅπερ καὶ ἄλλοι ἐδέξαντο. Νομίζομεν, ὅτι ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι εὔστοχος· διότι οὕτως ἔπρεπε νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι καὶ ὁ Οἰδίπους ἔμελλε νὰ παρευρεθῇ ἐν τῇ μάχῃ καὶ δὴ παρὰ τῇ πλευρᾷ τοῦ Πολυνείκους. Οὕτω ὅμως δὲν ἔχει τοιαύτην ἀξίωσιν ἀλλ' ἐπιθυμεῖ μόνον, ὅπως τὴν διάνοιαν καὶ τὴν εὐχὴν τοῦ πατρὸς ἔχῃ

5) Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν τριβομένων σωμάτων διὰ τῆς ἐπιθέσεως ὄγκου. Κατὰ τὴν μεταφορὰν ταύτην μετεχειρίσθη καὶ τὸ διασκεδῶ.

6) Ὁ Schmidt δηλοῖ τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως τρέψωμεν εἰς συμφέροντος· διότι νομίζει, ὅτι ὁ Πολυνείκης ἀπαιτεῖ πλέον τι τῆς θελήσεως, ὅπερ καθ' ἡμᾶς δὲν εἶναι πιθανόν· διότι ὁ γέρων οὐδὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ὑπὲρ στρατοῦ ἔχοντος φοβεροὺς στρατηγούς.

7) Ἐννοεῖ τὸν Θησέα. Ἡ δὲ φράσις ἕνεκα τοῦ πέμψαντος προσ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰπὼν ὁποῖα ξύμφορ'[1] *ἔκπεμψαι πάλιν.*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἀλλ' εἰ μέν[2]*, ἄνδρες τῆσδε δημοῦχοι χθονός,*
μὴ 'τύγχαν' αὐτὸν δεῦρο προσπέμψας ἐμοὶ
Θησεύς, δικαιῶν[3] *ὥστ' ἐμοῦ κλύειν λόγους,* 1350
οὔ τἄν ποτ' ὀμφῆς[4] *τῆς ἐμῆς ἐπήσθετο·*
νῦν δ' ἀξιωθεὶς[5] *εἶσι κἀκούσας γ' ἐμοῦ*
τοιαῦθ' ἃ τὸν τοῦδ' οὔποτ' εὐφρανεῖ βίον.
ὅς[6]*' γ', ὦ κάκιστε, σκῆπτρα καὶ θρόνους ἔχων*[7]*,*
ἃ νῦν ὁ σὸς ξύναιμος ἐν Θήβαις ἔχει, 1355
τὸν αὐτὸς αὑτοῦ[8] *πατέρα τόνδ' ἀπήλασας*
κἄθηκας[9] *ἄπολιν καὶ στυλὰς ταύτας φορεῖν,*
ἃς νῦν δακρύεις εἰσορῶν, ὅτ' ἐν πόνῳ[10]

διορίζει τὸ *εἰπὼν* καὶ οὐχὶ τὸ *ἔκπεμψαι*.

[1]) *Κατὰ τὴν σημασίαν* δὲν διαφέρει τοῦ *ξυμφέροντα*.

[2]) *Ἡ ἀπόδοσις κεῖται ἐν τῇ φράσει νῦν δ' ἀξιωθείς*.

[3]) *Νομίζων, κρίνων ὡς δίκαιον*. Συνετάχθη δὲ μετὰ τοῦ *ὥστε*, ὡς παρ' *Εὐριπίδ. ἐν Ἱππολύτ.* 1327 *τὸ θέλειν* "*Κύπρις γὰρ ἤθελ' ὥστε γίγνεσθαι τάδε*".

[4]) *Κατὰ τὸν* Hermann *ἐνταῦθα* δὲν σημαίνει *ἁπλῶς τὴν φωνήν, ἀλλὰ τὴν πρόρρησιν τοῦ μέλλοντος*.

[5]) *Ἐξυπακούεται τὸ ἀκοῦσαι ἐμοῦ*.

[6]) *Αἴφνης μεταβαίνει ὁ ποιητὴς ἐκ τοῦ τρίτου εἰς τὸ δεύτερον πρόσωπον, ὡς ἐν Ὀδυσσ. Δ*, 684 "*μὴ μνηστεύσαντες μηδ' ἄλλοθ' ὁμιλήσαντες ὕστατα καὶ πύματα νῦν ἐνθάδε δειπνήσειαν· οἳ θάμ' ἀγειρόμενοι βίοτον κατακείρετε πολλόν*".

[7]) *Τὴν ἀποστροφὴν ταύτην δικαίως ἐπαινεῖ ὁ Σχολιαστής· "Δαιμονίως τῇ ἀποστροφῇ χρῆται ἀπὸ τοῦ χοροῦ ἐπὶ τὸν Πολυνείκην ὁ Οἰδίπους"*.

[8]) *Ὡς πρεσβύτερος ὁ Πολυνείκης πρῶτος ἐβασίλευσεν στίχ.* 1294.

[9]) *Κεῖται ἀντὶ τοῦ δευτέρου προσώπου, σαυτοῦ, ὡς στίχ.* 930.

[10]) *Σημαίνει ἐποίησας· συντάσσεται δὲ πρὸς αἰτιατικὴν καὶ πρὸς ἀπαρέμφατον, ὡς παρὰ Πινδ. ἐν Πυθ. Ι*, 40 "*ἐθελήσαις ταῦτα νόῳ τιθέμεν εὔανδρόν τε χώραν*". *Ἡ φράσις ἐν πόνῳ κακῶν* δὲν ἀρέσκει τοῖς κριτικοῖς, ἐξ ὧν ὁ μὲν Reiske *τρέπει εἰς ἐν βυθῷ*, ὁ δὲ Martin *εἰς ἐν κλόνῳ* καὶ ὁ Bergk *εἰς ἐν πότμῳ*. *Νομίζομεν, ὅτι τὸ χωρίον* δὲν *ἔχει ἀνάγκην διορθωσεως· διότι κεῖται ἀντὶ ἐν πονηροῖς κακοῖς, δηλ. ἐν δυστυχήμασιν, ἅπερ προξενοῦσι πόνον*.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ταὐτῷ βεβηκὼς τυγχάνεις κακῶν ἐμοί[1].
οὐ κλαυστὰ[2] *δ' ἐστίν, ἀλλ' ἐμοὶ μὲν οἰστέα* 136
τάδ', ἕωσπερ[3] *ἂν ζῶ, σοῦ φονέως μεμνημένος.*
σὺ γάρ[4] *με μόχθῳ τῷδ' ἐθηκας ἔντροφον,*
σύ[5] *μ' ἐξέωσας, ἐκ σέθεν*[6] *δ' ἀλώμενος*
ἄλλους ἐπαιτῶ τὸν καθ' ἡμέραν βίον.
εἰ δ' ἐξέφυσα τάσδε μὴ[7] *ἐμαυτῷ τροφοὺς* 136
τὰς παῖδας, ἦ τᾶν οὐκ ἂν ἦ τὸ σὸν μέρος[8]*·*
νῦν δ' αἵδε μ' ἐκσῴζουσιν, αἵδ' ἐμαὶ τροφοί,

[1]) Ἡ δοτικὴ ἀνήκει εἰς τὸ ταὐτῷ· τὰ ταὐτότητος σημαντικὰ συντάσσονται πρὸς τοιαύτην πτῶσιν.

[2]) Ἐξυπακούεται ἡ δοτικὴ σοί· δὲν πρέπει νὰ κλαίῃς. Λέγει τοῦτο, διότι ὁ Πολυνείκης ἐδάκρυεν, ὡς λέγεται ἐν στίχ. 1358.

[3]) Ὀρθῶς ἐποίησεν ὁ Reiske τρέψας τὸ ὥσπερ τῶν χειρογράφων εἰς ἕωσπερ, ὅπερ ἐδέξαντο πάντες οἱ ἐκδόται. Γίνονται δ' ὅμως δύο συνιζήσεις ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ. Τὸν Πολυνείκη λέγει φονέα, διότι καθ' ὅσον ἐξηρτᾶτο ἐκ τούτου ὁ Οἰδίπους ἔθανεν, ὡς λέγει ἐν στίχ. 1366. Τὸ μεμνημένος ἔπρεπε νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὴν δοτικὴν ἐμοὶ (διότι ταύτην προσδιορίζει), ἀλλὰ κατὰ τὸν Döderlein ἀφωμοιώθη πρὸς τὸ ῥῆμα τῆς ἀναφορικῆς προτάσεως. Ὁ Dindorf ἔτρεψεν εἰς μεμνημένον. Καὶ οὕτω μὲν δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν προηγουμένην δοτικήν, ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἀνωμαλία εἶναι συνήθης τοῖς ἀρχαίοις, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 479 "ὕπεστί μοι θράσος, ἀδυπνόων κλύουσαν ἀρτίως ὀνειράτων„, καὶ ἐν Αἴαντ. 1006 "ποῖ μολεῖν μοι δυνατὸν ἀρήξαντα μηδαμοῦ;„ καὶ Πλάτ. ἐν Πολιτ. V, 453 "Οὐκοῦν καὶ ἡμῖν νευστέον καὶ πειρατέον σῴζεσθαι ἐκ τοῦ λόγου, ἤτοι δελφῖνά τιν' ἐλπίζοντας ἡμᾶς ὑπολαβεῖν ἂν τινα ἄλλην ἄπορον σωτηρίαν„.

[4]) Αἰτιολογεῖ τὸ ὄνομα τοῦ φονέως. Κατὰ τὸν Jacobs ἰσοδυναμεῖ τῷ· εἰς τόνδε τὸν μόχθον ἔβαλες, ὃν νῦν τρέφομαι.

[5]) Τὸ σὺ—σὺ—ἐκ σέθεν λέγεται ἀναφορὰ ἐν τῇ ῥητορικῇ. Ὁ Πολυνείκης δι' ἀναφορᾶς ἐν στιχ. 133 ἠρίθμει τὰς συμφορὰς τοῦ πατρός· ἐνταῦθα δ' ὁ πατὴρ πάλιν δι' ἀναφορᾶς αἴτιον τούτων τῶν συμφορῶν λέγει αὐτὸν τὸν υἱόν.

[6]) Ἐδέξατο τὸν προσδιορισμὸν τοῦτον τὸ ἁλᾶσθαι, ὡς καὶ τὸ φεύγειν ὑπό τινος.

[7]) "Ορα, ὅτι τὸ μὴ ἔθηκε μετὰ τὸ ῥῆμα, ὅπερ προσδιορίζει, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 66 "εἰ δ' ἐργάσῃ μὴ ταῦτα„.

[8]) "Οσον ἐξηρτᾶτο ἐκ σοῦ, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1062 "οὕτω γὰρ ἥδομαι καὶ δοκῶ τὸ σὸν μέρος„, καὶ ἐν Τραχιν 1215.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αἵδ' ἄνδρες[1], οὐ γυναῖκες, εἰς τὸ συμπονεῖν·
ὑμεῖς δ' ἀπ' ἄλλου κοὐκ ἐμοῦ πεφύκατον[2].
τοιγάρ σ' ὁ δαίμων εἰσορᾷ μὲν[3] οὔ τί πω
ὡς αὐτίκ', εἴπερ[4] οἵδε κινοῦνται λόχοι
πρὸς ἄστυ Θήβης· οὐ γὰρ ἔσθ' ὅπως πόλιν
κείνην[5] ἐρείψεις, ἀλλὰ πρόσθεν αἵματι
πεσεῖ μιανθείς, χὠ σύναιμος ἐξ ἴσου[6].
τοιάσδ' ἀρὰς σφῷν πρόσθε[7] τ' ἐξανῆκ' ἐγὼ

[1]) Τὰς θυγατέρας λέγει ἄνδρας, διότι τελοῦσαν ἔργα πρὸς ὑπηρεσίαν τοῦ πατρός, ἅπερ ἔπρεπε νὰ ἐκτελῶσιν ἄνδρες.

[2]) Λέγει τοῦτο διὰ τὴν ἀμέλειαν, ἣν οἱ υἱοὶ δεικνύουσι πρὸς τὸν πατέρα.

[3]) Ἔθηκε τὸ μέν, ὡσεὶ εἴπετο ἡ φράσις εἰσόψεται δ' αὐτίκα. Ἀντὶ τοῦ μὲν ὁ Heimsoeth εἰκάζει νῦν, ὅπερ δὲν εἶναι ἄστοχον. Τὸ εἰσορᾶν ἐνταῦθα κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ἐποπτεύειν, δέρκεσθαι, δηλ. παρατηρεῖν (πρὸς τιμωρίαν), ὡς ἐν στίχ. 1546 "θεοὶ γὰρ εὖ μέν, ὀψὲ δ' εἰσορῶσ', ὅταν τὰ θεῖ' ἀφεὶς τις εἰς τὸ μαίνεσθαι τραπῇ„· καὶ ἐν Ὀδυσσ. Ν, 213 "Ζεύς σφεας τίσαιτο ἱκετήσιος, ὅς τε καὶ ἄλλους ἀνθρώπους ἐφορᾷ καὶ τίνυται, ὅστις ἁμάρτῃ„. Ὁ Οἰδίπους λέγει· ἡ Ἐρινὺς φαίνεται, ὅτι δὲν παρατηρεῖ τὸ πρὸς τὸν πατέρα ἀδίκημά σου, ὡς θέλει παρατηρήσει, ἐάν...

[4]) Κατὰ τὸν Bellermann ἡ πρόταασις αὕτη δὲν ὁρίζει χρόνον (διότι τοῦτο γραμματικῶς ἤθελε δηλωθῆ διὰ τοῦ ἐὰν κινῶνται ἢ κινηθῶσιν), ἀλλὰ δηλοῖ, ἐὰν ἄλλως εἶναι ἀληθές, ὅτι οὗτοι οἱ στρατοὶ κατὰ τῶν Θηβῶν ἐπέρχονται. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Heimsoeth ἀντὶ εἴπερ γράφει εἴ ποθ', ὅπερ καὶ ὁ Wecklein ἐδέξατο.

[5]) Μετεχειρίσθη ταύτην τὴν ἀντωνυμίαν πρὸς δήλωσιν, ὅτι αἱ Θῆβαι κεῖνται μακρὰν τῆς ἐπιθυμίας τοῦ Πολυνείκους.

[6]) Ὁ Οἰδίπους μαντεύεται, διότι μέλλων μετ' ὀλίγον νὰ ἀποθάνῃ ἔχει μαντικὴν δύναμιν. Τοῦτο φαίνεται καὶ ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ Πατρόκλου καὶ ἐν τῷ τοῦ Ἕκτορος παρ' Ὁμήρῳ.

[7]) Ἐγένετο τοῦτο ἐν στίχ. 421, ὅτε ἔμαθεν ὁ Οἰδίπους παρὰ τῆς Ἰσμήνης, ὅτι ἐκ Θηβῶν μέλλει νὰ ἔλθῃ πρεσβεία. Παρὰ τῷ Σχολιαστῇ ἄλλη λέγεται ἡ αἰτία τῆς ἀρᾶς· "Οἱ περὶ Ἐτεοκλέα καὶ Πολυνείκην δι' ἔθους ἔχοντες τῷ πατρὶ Οἰδίποδι πέμπειν ἐξ ἑκάστου ἱερείου μοῖραν τὸν ὦμον, ἐκλαθόμενοί ποτε, εἴτε κατὰ ῥᾳστώνην εἴτε ἐξ ὅτου οὖν, ὅμως γοῦν ἰσχίον αὐτῷ ἔπεμψαν, ὁ δὲ μικροψύχως καὶ τελέως ἀγενῶς ἀρὰς ἔθετο κατ' αὐτῶν, δόξας κατολιγωρεῖσθαι„. Παραπέμπει δὲ εἰς τὴν κυκλικὴν Θηβαΐδα. Ἀλλ' ὁ Ἀθήναιος ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἔπους ἀντλῶν ἄλλην λέγει αἰτίαν ἐν Χ, 465 "ὁ δὲ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νῦν τ' ἀνακαλοῦμαι[1] *ξυμμάχους ἐλθεῖν ἐμοί,*
ἵν' ἀξιῶτον τοὺς φυτεύσαντας σέβειν[2]
καὶ μὴ 'ξατιμάζητον[3]*, εἰ τυφλοῦ πατρὸς*
τοιῶδ'[4] *ἔφυτον· αἵδε γὰρ τάδ' οὐκ ἔδρων.*

Οἰδίπους δι' ἐκπώματα τοῖς υἱοῖς κατηράσατο, ὡς ὁ τὴν κυκλικὴν Θηβαΐδα πεποιηκὼς φησιν, ὅτι αὐτῷ παρέθηκαν ἔκπωμα ὃ ἀπηγορεύκει„.

[1]) *Ἐξυπακούεται τὸ Ἀράς.*

[2]) *Τὸ σέβειν τοὺς φυτεύσαντας εἶναι ἡ δευτέρα τῶν Ἑλλήνων ἐντολή, Εὐριπίδ. ἐν ἀποσπάσμ.* 219 *„τρεῖς εἰσιν ἀρεταί, τὰς χρεὼν σ' ἀσκεῖν, τέκνον, θεούς τε τιμᾶν τούς τε θρέψαντας γονεῖς νόμους τε κοινοὺς Ἑλλάδος„.*

[3]) *Ἐκ τοῦ ἡγουμένου στίχου ἐξυπακούεται τοὺς φυτεύσαντας. Τὸ εἰ ἐνταῦθα, ὡς μετὰ τὸ θαυμάζω, κατὰ τοὺς ἑρμηνευτὰς κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ὅτι. Ὁ* Badham *τρέπει εἰς οἵ. Τὸν στίχον τοῦτον καὶ τὸν ἑπόμενον ὁ* Schmidt *λέγει νόθους· διότι ἡ φράσις εἰ τυφλοῦ πατρὸς τοιῶδ' ἔφυτον κεῖται ἀτόπως, δηλ. λέγεται, ὡσεὶ ἐκ τῆς τυφλότητος τοῦ πατρὸς ἐξευγενίζουσαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν υἱῶν ἔπρεπέ τις νὰ προσδοκᾷ. Πρὸς δὲ κεῖται ἐγγὺς ἡ παρανόησις, ὅτι ὁ Οἰδίπους κατὰ τὴν γέννησιν τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἦτο τυφλός. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἡ φράσις αἵδε γὰρ τάδ' οὐκ ἔδρων δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα. Διότι, ὅ,τι ὁ Οἰδίπους ἤθελε νὰ εἴπῃ περὶ τῶν θυγατέρων αὐτοῦ, τοῦτο ἐποίησεν ἤδη ἐν στίχ.* 1367 *καὶ ἐξῆς δι' ἐπαινετικῶν λόγων ἐξάρας. Οὕτω δὲν εἶχε πλέον ἀνάγκην ταύτης τῆς εὐτελοῦς καὶ ψυχρᾶς φράσεως. Ἐν τέλει παρατηρεῖ, ὅτι δύο οὗτοι στίχοι τὴν συνέχειαν μετὰ τοῦ στίχου* 1380 *διασπῶσιν. Ἡ πρώτη παρατήρησις τοῦ* Schmid *δὲν εἶναι ἀκριβής· διότι δὲν πρόκειται περὶ ἐξευγενιζούσης ἐπιδράσεως ἀλλὰ περὶ καταφρονήσεως ἀνοήτων ἀνθρώπων πρὸς τὸν πατέρα, ὅτι οἷος ἐγένετο τυφλός. Καὶ ἡ δευτέρα παρατήρησις δὲν εἶναι ἰσχυρά· διότι ἐν τῇ προκειμένῃ φράσει λέγεται, ὅτι ὁ πατὴρ εἶναι τυφλός, πότε δ' ἐγένετο τοιοῦτος, ἕνεκα τῆς βραχύτητος τῆς φράσεως δὲν γίνεται φανερόν. Ἡ δὲ φράσις αἵδε γὰρ τάδ' οὐκ ἔδρων εἶναι μὲν ψυχρά, ἀλλ' ἐτέθη οὐχὶ πρὸς ἔπαινον τῶν θυγατέρων, ἀλλὰ πρὸς δήλωσιν, ὅτι ἡ πρὸς τὸν πατέρα καταφρόνησις δὲν κεῖται ἐν τῇ καταγωγῇ, ὡς δεικνύουσιν αἱ θυγατέρες αἵτινες εὐσεβῶς μεταχειρίζονται τοῦτον. Οὕτως ἑρμηνεύει τὴν φράσιν ὁ* Bellermann. *Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ἡ πρόστασις αἵδε γὰρ τάδ' οὐκ ἔδρων κεῖται παρενθετικῶς καὶ δὲν διασπᾷ τὴν συνέχειαν.*

[4]) *Ὁ* Wex *τρέπει εἰς τοιοῦδ' δι' οὗ δηλοῦται ἡ ἀθρότης τοῦ Οἰδίποδος, ὡσεὶ οὗτος ἤθελε νὰ εἴπῃ τυφλοῦ μέν, ὅμως ἀθρόου πατρός. Ἐπειδὴ ἡ ἑρμηνεία αὕτη εἶναι βεβιασμένη, ἡ διόρθωσις δὲν δύναται νὰ ἦναι ὀρθή. Τὸ τοιῶδε ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ τυφλοῦ, δηλ. εἰ καὶ μεγάλοι καὶ ἀνδρεῖοι, ὅμως εἶσθε υἱοὶ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοιγὰρ τὸ σὸν θάκημα[1] *καὶ τοὺς σοὺς θρόνους* 1380
κρατοῦσιν[2]*, εἴπερ ἐστὶν ἡ παλαίφατος*
Δίκη ξύνεδρος Ζηνὸς ἀρχαίοις νόμοις[3]*.*
σὺ δ' ἔρρ' ἀπόπτυστός τε κἀπάτωρ[4] *ἐμοῦ,*
κακῶν κάκιστε, τάσδε συλλαβὼν[5] *ἀρᾶς,*
ἃς σοι καλοῦμαι, μήτε γῆς ἐμφυλίου[6] 1385

τυφλοῦ ἀνθρώπου. Ἀντὶ τοῦ ἔφυτον ὁ Elmsley ἔγραψεν *ἐφύτην, ὅπερ πλεῖστοι ἐκδόται ἐδέξαντο.*

[1]) *Κατὰ τὸν* Hermann *καὶ τὸν* Wunder *θάκημα εἶναι τὸ κάθισμα τοῦ Πολυνείκους παρὰ τῷ βωμῷ τοῦ Ποσειδῶνος, ὅπερ ἀποκρούουσιν ὁ* Hartung *καὶ ὁ* Schmidt *λέγοντες, ὅτι οὗτος κατέλιπεν ἤδη τὴν θέσιν ἐκείνην ἐν στίχ.* 1286 *καὶ ὅτι ὁ Ποσειδῶν δὲν εἶναι εὐχαριστημένος διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ βωμοῦ αὐτοῦ.* Ὁ Wecklein *καὶ ὁ* Bellermann *θεωροῦσιν ὡς σχῆμα ἓν διὰ δυοῖν, δηλ. θάκημα θρόνων, καὶ ὁ* Nauck *παραβάλλει πρὸς τὴν φράσιν κράτη καὶ θρόνους ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 237 *καὶ ἐν Ἀντιγόν.* 173. Ἡμεῖς *νομίζομεν, ὅτι θάκημα ἐνταῦθα εἶναι ἡ ἱκεσία, δηλ. αἱ ἀραὶ εἶναι κύριαι τῆς ἱκεσίας καὶ τῶν θρόνων. Οὕτως ἐξηγεῖται καλῶς τὸ χωρίον καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη τὸ θρόνους νὰ τρέψωμεν εἰς δόμους, ὡς προτείνει ὁ* Schmidt. Τὸ κρατεῖν *συντάσσεται συνήθως πρὸς γενικήν, σπανίως δὲ πρὸς αἰτιατικήν, ὡς ἐνταῦθα καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 1522 "*πάντα μὴ βούλου κρατεῖν*".

[2]) Ἡ *ἄρτι δοθεῖσα ἑρμηνεία εἶναι ἐπαρκὴς καὶ φαίνεται περιττὴ πᾶσα μεταβολὴ τοῦ ῥήματος ὑπὸ τῶν κριτικῶν, ἐξ ὧν ὁ μὲν* Hartung *γράφει κρανοῦσιν, ὁ δὲ* Nauck *εἰκάζει κρινοῦσιν καὶ ὁ* Madwig *ῥαίσουσιν. Λέγεται ἡ Δίκη παλαίφατος εἴτε ὡς ἐξ ἀρχαίων χρόνων διαθρυληθεῖσα, εἴτε κατὰ τὸν* Nauck *τοῖς ἀνθρώποις διὰ τοῦ στόματος τῶν Ὀλυμπίων θεῶν ἐξ ἀρχῆς ἀποκαλυφθεῖσα.*

[3]) Ἀρχαῖοι *νόμοι εἶναι οἱ ἠθικοί, περὶ ὧν ὁ Σοφοκλῆς λέγει ἐν Ἀντιγόν.* 450 *καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 863. Ἀλλ' *ὁ* Bergk *ἀντὶ νόμοις εἰκάζει θρόνοις, ὅπερ δὲν φαίνεται ἡμῖν πιθανόν· διότι τὴν ἔννοιαν τῶν θρόνων ἐδήλωσεν ὁ ποιητὴς διὰ τοῦ ξύνεδρος. Περὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας λέγει καὶ ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Ἀριστογείτ. σελ.* 772. 25 "*τὴν ἀπαραίτητον καὶ σεμνὴν Δίκην, ἣν ὁ τὰς ἁγιωτάτας ἡμῖν τελετὰς καταδείξας Ὀρφεὺς παρὰ τὸν τοῦ Διὸς θρόνον φησὶ καθημένην πάντα τὰ τῶν ἀνθρώπων ἐφορᾶν*".

[4]) Ἐν *τῇ φράσει ὑπάρχει πλεονασμός, ὡς ἐν τοῖς συνθέτοις ἐκ τοῦ α τοῦ στερητικοῦ, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀνδρομάχ.* 714 "*ἄπαιδας τέκνων*" *καὶ ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ στίχ.* 677 "*ἀνήνεμόν τε πάντων χειμώνων*".

[5]) *Δηλαδὴ μετὰ σοῦ λαβών.*

[6]) *Μετά τινος τόλμης τὴν πατρίδα λέγει ἐμφύλιον γῆν, οἱονεὶ συγγενῆ χώραν.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δόρει κρατῆσαι μήτε νοστῆσαί ποτε
τὸ κοῖλον[1] Ἄργος, ἀλλὰ συγγενεῖ χερὶ[2]
θανεῖν κτανεῖν[3] θ' ὑφ' οὗπερ ἐξελήλασαι.
τοιαῦτ' ἀρῶμαι καὶ καλῶ τὸ Ταρτάρου
στυγνὸν πατρῷον[4] ἔρεβος, ὥς σ' ἀποικίσῃ[5],
καλῶ δὲ τάσδε δαίμονας[6], καλῶ θ' Ἄρη
τὸν σφῷν τὸ δεινὸν μῖσος ἐμβεβληκότα.
καὶ ταῦτ' ἀκούσας στεῖχε, κἀξάγγελλ' ἰὼν
καὶ[7] πᾶσι Καδμείοισι τοῖς σαυτοῦ θ' ἅμα
πιστοῖσι συμμάχοισιν, οὕνεκ' Οἰδίπους
τοιαῦτ' ἔνειμε παισὶ τοῖς αὑτοῦ γέρα[8].

ΧΟΡΟΣ.

Πολύνεικες, οὔτε ταῖς παρελθούσαις[9] ὁδοῖς

[1]) *Περὶ τοῦ κοίλου Ἄργους εἴπομεν ἐν στίχ.* 378.

[2]) *Ἀντὶ συγγενοῦς (ἀδελφοῦ) χερί, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ.* 222 "ἀδελφῇ χειρί", *παρὰ Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ.* 71 "αἱχμαλωτίδας χέρας" *καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ.* 718 "αὐτάδελφον αἷμα".

[3]) *Συμπληροῦται διὰ τῆς αἰτιατικῆς τοῦτον.*

[4]) *Κατὰ δύο τρόπους ἐξηγεῖται τὸ ἐπίθετον, ἢ ὅτι στηρίζεται ἐπὶ τῆς παραστάσεως, ὅτι ἐκ τοῦ ἀρχαιοτάτου Ἐρέβους ἐγεννήθη ὁ κόσμος μετὰ τῆς Γῆς καὶ τοῦ Ταρτάρου (Κατὰ τὸν Ἡσίοδον ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Χάους ἐν Θεογον.* 116)· *ἢ λέγεται πατρῷον τὸ ἔρεβος· διότι κατὰ τὸν* Hermann *καλύπτει τὸν πατέρα τοῦ Οἰδίποδος Λάϊον. Ἄλλοι νομίζουσι τὸ χωρίον διεφθαρμένον καὶ ὁ μὲν* Meineke *γράφει στυγνοπρόσωπον, ὁ δὲ* Nauck *στυγνὸν κάτωθεν. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι τὸ ἔρεβος ἠδύνατ ὀνομασθῇ πατρῷον, διότι καὶ τὴρ μέλλει ἐκεῖ νὰ κατέλθῃ.*

[5]) *Ἵνα σε μετοικίσῃ, ἀπα ἐντεῦθεν καὶ κατοικίσῃ παρ' ἑα*

[6]) *Ἐννοεῖ τὰς Ἐρινύας.*

[7]) *Ὁ* Wunder *ἐνόμιζεν, καὶ ἔχει τὴν ἀπόδοσιν αὐτοῦ, Οἰδίποδ. τυράνν.* 347 "ἴσθι γὰ κῶν ἐμοὶ καὶ ξυμφυτεῦσαι τοῖ εἰργάσθαι θ'" *καὶ ἐν Ἀντιγόν.* "τοῦτο καὶ πολιοῦ πέραν πο χειμερίῳ νότῳ χωρεῖ... θεῶν Ἀλλὰ καὶ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χω ὁ καὶ ἐξηγεῖται ὡς ἐπιδοτικός καὶ ἐνταῦθα. Κατὰ τὸν* Nauck, δὲν δέχεται τὴν ἑρμηνείαν ταύτ στίχος εἶναι μεταγενεστέρα προσθ

[8]) *Μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας θάνατον τῶν υἱῶν λέγει γέρα.*

[9]) *Κατὰ τὸν* Bellermann π θοῦσαι ὁδοὶ εἶναι ἢ εἰς τὸ Ἄργο ἢ ἐκεῖθεν πρὸς τὸν πατέρα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ξυννήδομαί[1] *σοι, νῦν τ' ἴθ' ὡς τάχος πάλιν.*

ΠΟΛΥΝΕΙΚΗΣ.

οἴμοι κελεύθου[2] *τῆς τ' ἐμῆς δυσπραξίας,*
οἴμοι δ' ἑταίρων· οἷον[3] *ἆρ' ὁδοῦ τέλος* 1400
Ἄργους ἀφωρμήθημεν, ὦ τάλας ἐγώ·
τοιοῦτον[4] *οἷον οὐδὲ φωνῆσαί τινι*
ἔξεσθ' ἑταίρων, οὐδ' ἀποστρέψαι[5] *πάλιν,*
ἀλλ' ὄντ' ἄναυδον τῇδε συγκῦρσαι[6] *τύχῃ.*
ὦ τοῦδ'[7] *ὅμαιμοι παῖδες, ἀλλ' ὑμεῖς, ἐπεὶ* 1405
τὰ σκληρὰ πατρὸς κλύετε τοῦδ'[8] *ἀρωμένου,*
μή τοί με πρὸς θεῶν σφώ γ'[9]*, ἐὰν αἱ τοῦδ' ἀραὶ*

[1]) *Κεῖται ἀντὶ τοῦ συμπενθῶ κατὰ τοὺς ἑρμηνευτάς, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Μηδ.* 136 "*οὐδὲ συνήδομαι, ὦ γύναι, ἄλγεσι δώματος*„. *Περιεμένομεν οὔτε νῦν, ἀντὶ δὲ τοῦ οὔτε ἔχομεν τὸν τὲ συνδέοντα ἔννοιαν οὐχὶ ἀνάλογον πρὸς τὴν προηγουμένην. Τοῦτο ὅμως συμβαίνει μόνον κατὰ τὸν γραμματικὸν τύπον, ἂν μὴ πλανώμεθα· διότι ὁ ποιητὴς ἠδύνατο νὰ εἴπῃ· οὔτε νῦν συνήδομαι ὡς τάχιστα ἄπειπάλιν. Ἀντὶ ὅμως τῆς προτάσεως ταύτης ἔθηκε προστακτικὴν καὶ ἠλλοίωσε τὴν ἄλλην φράσιν.*

[2]) *Ἐκ τῆς ἑπομένης φράσεως ἐννοεῖται καὶ ἐνταῦθα ἡ κτητικὴ ἀντωνυμία. Ὁ λόγος οὗτος τοῦ Πολυνείκους κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον εἶναι ἀπολοφυρμός, πράγματι δὲ δέησις, ὡς εὐφυῶς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· "Καὶ αὕτη δευτέρα ἐστὶν ὥσπερ δέησις καὶ παθητικωτάτη ἐν τῷ ἀπολοφύρεσθαι αὐτὸν τεχναζομένη πάνυ πιθανῶς„.*

[3]) *Εἶναι βραχυλογία ἀντὶ· οἷον ἆρα τέλος ἐστὶ τῆς ὁδοῦ, ἣν ἀπ' Ἄργους ὡρμήθημεν. Τὸ ἆρα κεῖται ἀντὶ τοῦ ἄρα καὶ δηλοῖ ὅτι νῦν ἀναγνωρίζει, ὅτι πρότερον ἠγνόει. Διὰ τῆς φράσεως ταύτης δὲν ἐννοεῖ τὴν πορείαν τοῦ Πολυνείκους, ἀλλὰ τὴν ὅλην στρατείαν.*

[4]) *Ὁρίζεται ἀκριβέστερον τὸ οἷον τέλος.*

[5]) *Ἐξυπακούεται τὸ τοὺς ἑταίρους ἢ αὐτούς. Ἡ πρότασις αὕτη προσετέθη εἰς τὴν προηγουμένην μετά τινος ἐλευθερίας.*

[6]) *Ἐκ τοῦ προηγουμένου ἔξεστι πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὸ χρή με.*

[7]) *Ἡ δεικτικὴ ἀντωνυμία κεῖται ἀντὶ τῆς προσωπικῆς, ἐμοῦ.*

[8]) *Ἀντὶ τοῦ τοῦδ'* ὁ Sehrwald *ἔγραψε ταῦτ', ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ* Wunder.

[9]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται σφῶϊν γ' ἄν, ἀνθ' οὗ ὁ* Elmsley *ἔγραψε τὸ ἐν τῷ κειμένῳ, ὅπερ ἐδέξαντο οἱ ἐκδόται. Ὅρα, ὅτι τίθεται τὸ σφὼ μετὰ τὸ ὑμεῖς.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πατρὸς τελῶνται, καί τις ὑμὶν ἐς δόμους
νόστος γένηται, μή μ'[1] ἀτιμάσητέ γε,
ἀλλ' ἐν τάφοισι θέσθε[2] κἀν κτερίσμασιν·
καὶ[3] σφῷν ὁ νῦν ἔπαινος, ὃν κομίζετον
τοῦδ' ἀνδρὸς[4] οἷς πονεῖτον, οὐκ ἐλάσσονα
ἔτ' ἄλλον[5] οἴσει τῆς ἐμῆς ὑπουργίας[6].

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Πολύνεικες, ἱκετεύω σε πεισθῆναί τί μοι.

ΠΟΛΥΝΕΙΚΗΣ.

ὦ φιλτάτη, τὸ ποῖον, Ἀντιγόνη; λέγε.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

στρέψαι[7] στράτευμ' ἐς Ἄργος ὡς τάχιστά γε,

[1]) Ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἀντωνυμία, ὡς καὶ ἐν στίχ. 1279.

[2]) Ὁ γέρων τραγικὸς ἐνταῦθα ποιεῖ ὑπαινιγμὸν εἰς τὴν Ἀντιγόνην, ἐν ᾗ ἡ φερώνυμος ἡρωῒς θάπτει τὸν ἀδελφόν. Τὸ ἐν κτερίσμασιν ἐτέθη κατ' ἀφομοίωσιν πρὸς τὸ ἐν τάφοισι, διότι ἄλλως ἤθελεν εἰπεῖ τιμᾶτε κτερίσμασιν, φέρετε κτερίσματα.

[3]) Ὁ καὶ ἐτέθη, ὡς μετὰ τὰς προστακτικάς, π. χ. ἐν τῇ φράσει φράζε καὶ πεπράξεται. Ἀντὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ κομίζετον περιεμένομεν τὸ μέσον, ὡς καὶ ἐν ταῖς φράσεσι χάριν, καρπὸν κομίζεσθαι. Ἀλλ' ὁ Σοφοκλῆς συχνάκις μεταχειρίζεται τὸ ἐνεργητικὸν ἀντὶ τοῦ μέσου.

[4]) Κατὰ τὸν Nauck καὶ τὸν Wecklein λείπει ἡ πρόθεσις παρά, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 580 "ἃν ᾗ θέλουσα, πάντ' ἐμοῦ κομίζεται". Νομίζομεν, ὅτι ἡ ἑρμηνεία αὕτη δὲν εἶναι ὀρθή· διότι αἱ θυγατέρες τοῦ Οἰδίποδος λαμβάνουσιν ἔπαινον οὐχὶ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτῶν, ἀλλὰ παρὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων διὰ τὸν ὑπὲρ τοῦ πατρὸς πόνον. Κατὰ τὸν Bellermann τὸ ἔπαινον κομίζειν συνετάχθη πρὸς γενικὴν κατ' ἀναλογίαν τῶν θαυμάζειν, ἐπαινεῖν τινά τινος. Ὁ αὐτὸς ἑρμηνευτὴς παρατηρεῖ, ὅτι ἡ γενικὴ τοῦδ' ἀνδρὸς ἀπὸ κοινοῦ συντάσσεται καὶ πρὸς τὸ ἔπαινον κομίζετον κατ' ἀναλογίαν τῶν κήδεσθαι, φροντίζειν τινός.

[5]) Ἐξυπακούεται τὸ ἔπαινον. Κατὰ τὸν Nauck περιεμένομεν τὴν φράσιν οὕτωσίν· ἡ ἐμὴ ὑπουργία σφῷν ἔπαινος ἔσται οὐκ ἐλάσσονα τοῦ νῦν ἐπαίνου.

[6]) Εἶναι γενικὴ ὡς ἐξ ἀντικειμένου εἰς τὸν νοούμενον ἔπαινον.

[7]) Ἡ Σοφόκλειος Ἀντιγόνη ἔχει οὐ μόνον φλογερὰν ἀγάπην πρὸς τὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ μὴ σέ τ' αὐτὸν καὶ πόλιν διεργάσῃ[1].

ΠΟΛΥΝΕΙΚΗΣ.

ἀλλ' οὐχ οἷόν τε· πῶς γὰρ αὖθις ἂν[2] πάλιν
στράτευμ' ἄγοιμι ταὐτόν[3], εἰς ἅπαξ τρέσας;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

τί δ' αὖθις[4], ὦ παῖ, δεῖ σε θυμοῦσθαι; τί σοι 1420
πάτραν κατασκάψαντι κέρδος ἔρχεται;

ΠΟΛΥΝΕΙΚΗΣ.

αἰσχρὸν τὸ φεύγειν καὶ τὸ πρεσβεύοντ'[5] ἐμὲ
οὕτω[6] γελᾶσθαι τοῦ κασιγνήτου πάρα.

πατέρα καὶ τὸν ἀδελφόν, ἀλλὰ καὶ φιλοπατρίαν.

[1]) *Διεργάζεσθαι* σημαίνει ἀπολλύναι, ἀφανίζειν, καταστρέφειν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱππ. 613 "Ὦ παῖ, τί δράσεις; σοὺς φίλους διεργάσει;„

[2]) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν αὖθις αὖ πάλιν, ὅπερ καὶ ἀλλαχοῦ ἀπαντᾷ, ἐν Φιλοκτήτ. 952 "αὖθις αὖ πάλιν εἶσειμι πρὸς σὲ„ καὶ παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Νεφέλ. 975. Ἀλλ' ὁ Wauvilliers τὸ αὖ τρέπει εἰς ἂν διὰ τὴν ἑπομένην εὐκτικήν, ὅπερ καὶ ἄλλοι ἐδέξαντο.

[3]) Ὁ Nauck τρέψας εἰς ἄγοιμ' εὔτακτον νομίζει, ὅτι ἐξεῦρε τὸ ὀρθόν. Λαμβάνει δὲ τὸ ἐπίθετον ἐν στρατιωτικῇ σημασίᾳ, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. II, 89 "ὑμεῖς δ' εὔτακτοι παρὰ ταῖς ναυσὶ μένοντες τά τε παραγγελλόμενα δέχεσθε„. Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 399 "τὸ δεξιὸν μὲν πρῶτον εὐτάκτῳ κέρας ἡγεῖτο κόσμῳ„. Νομίζομεν, ὅτι ἡ διόρθωσις ποιεῖ τὴν ἔννοιαν ἀσθενεστέραν. Διότι ὁ Πολυνείκης ἐννοεῖ, ὅτι ἂν ἅπαξ φοβηθῇ, δὲν θέλει δυνηθῇ νὰ ἀγάγῃ τὸν αὐτὸν στρατὸν πάλιν, οὔτε εὔτακτον, οὔτε ἄτακτον. Ὁ Πολυνείκης ἀποκρίνεται, ὡσεὶ ἡ Ἀντιγόνη συνεβούλευεν αὐτῷ, ὅπως ἐν τῷ παρόντι διαλύσῃ τὸν στρατόν, ἐν ᾧ αὕτη ἐνόει τελείαν ἀποχὴν ἀπὸ τοῦ ἀγῶνος πρὸς τοὺς Θηβαίους.

[4]) Τῷ Nauck φαίνεται ἡμαρτημένον τὸ αὖθις· διότι ἡ Ἀντιγόνη δὲν δύναται νὰ διισχυρίζηται, ὅτι ὁ Πολυνείκης ἐκ νέου θέλει ὀργισθῆ, ἀλλὰ μόνον, ὅτι τὴν ἀρχαίαν ὀργὴν θέλει διατηρήσει καὶ δὲν θέλει καταπραΰνει. Ἡ παρατήρησις αὕτη τοῦ ἑρμηνευτοῦ δὲν εἶναι ὀρθή, διότι νῦν, ἂν ὁ Πολυνείκης διαλύσῃ τὸν στρατόν, θέλει καταλίπει τὴν ὀργήν. Ἆρα δὲν εἶναι ἄτοπον, ὅτι λέγει, ὅτι αὖθις θέλει ὀργισθῆ. Τὸ θυμοῦσθαι κεῖται βραχυλογικῶς ἀντὶ θυμωθέντα ἄγειν.

[5]) Ἰσοδυναμεῖ τῷ πρεσβύτερον ὄντα.

[6]) Δηλαδὴ ὡς ἤθελε συμβῆ, ἂν ὑπεχώρουν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ὁρᾷς[1] τὰ τοῦδ' οὖν ὡς ἐς ὀρθὸν ἐκφέρει[2]
μαντεύμαθ', ὃς σφῷν θάνατον ἐξ ἀμφοῖν[3] θροεῖ; 1425

ΠΟΛΥΝΕΙΚΗΣ.

χρῄζει[4] γάρ· ἡμῖν δ' οὐχὶ συγχωρητέα[5].

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

οἴμοι τάλαινα· τίς δὲ[6] τολμήσει κλύων
τὰ τοῦδ' ἔπεσθαι τἀνδρός, οἳ' ἐθέσπισεν;

ΠΟΛΥΝΕΙΚΗΣ.

οὐδ'[7] ἀγγελοῦμεν φλαῦρ'· ἐπεὶ στρατηλάτου
χρηστοῦ τὰ κρείσσω μηδὲ τἀνδεᾶ[8] λέγειν. 1430

[1]) Ἐν τῇ ἄγαν φιλοτιμίᾳ τοῦ Πολυνείκους ἡ Ἀντιγόνη ἐνορᾷ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν θέλουσιν ἐκτελεσθῆ τὰ μαντεύματα τοῦ πατρός.

[2]) Τὸ ἐκφέρειν κυρίως σημαίνει ἄγειν ἐκ κεκλεισμένου εἰς ἀνοικτὸν τόπον, ὡς παρὰ Πλάτων. ἐν Φαίδων. 66 *B* "κινδυνεύει τοι ὥσπερ ἀτραπός τις ἐκφέρειν ἡμᾶς μετὰ τοῦ λόγου ἐν τῇ σκέψει„ καὶ Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ. 7 "εὖ δέ σ' ἐκφέρει κυνὸς Λακαίνης ὥς τις εὔρινος βάσις„. Ὁ Tyrwhitt γράφει ἐκφέρεις, ὅπερ δὲν εἶναι ἄστοχον.

[3]) Εἶναι παράδοξον τὸ ἐξ ἀμφοῖν, ἀνθ' οὗ περιεμένομεν ἐξ ἀλλήλοιν ἢ ἐκ σφῷν αὐτοῖν. Ὁ Braydes εἰκάζει ἐξ αὑτοῖν.

[4]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ χρῄσιμον δεῖ, ὅπερ δέχονται καί τινες τῶν νεωτέρων. Ἄλλοι ὅμως ἐξηγοῦσι διὰ τοῦ εὔχεται, ἐπιθυμεῖ, ὅπερ δὲν φαίνεται ἡμῖν πιθανόν· διότι ἐκ τῆς πρώτης ἑρμηνείας ἐξάγεται κρειττων ἔννοια· προφητεύει μέν, ὅμως δὲν δύναμαι νὰ ὑποχωρήσω. Οὕτω καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς γινώσκει μὲν τὸ πεπρωμένον, ἀλλὰ προβαίνει εἰς τὴν ἐκδίκησιν καὶ τὸν θάνατον. Ὁ σύνδεσμος αἰτιολογεῖ τὸ ἐννοούμενον ῥῆμα ὁρῶ.

[5]) Κεῖται ὁ πληθυντικὸς ἀριθμὸς ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 677· "Οὕτως ἀμυντέ' ἐστὶ τοῖς κοσμουμένοις„.

[6]) Δηλοῖ ἀντίθεσιν· ἐν πρώτοις ἡ Ἀντιγόνη οἰκτείρει ἑαυτήν, ὅτι ὁ ἀδελφὸς πορεύεται πρὸς τὸν θάνατον. Ὅμως ἀντλεῖ παρηγορίαν, ὡς νομίζομεν, ὅτι οὐδεὶς θέλει ἀκολουθήσει τῷ Πολυνείκει, ὅταν ἀκούσῃ τὰ μαντεύματα τοῦ Οἰδίποδος.

[7]) Ὁ Πολυνείκης ὁμολογεῖ μέν, ὅτι οὐδεὶς θέλει ἀκολουθήσει αὐτῷ, ἀλλὰ παρατηρεῖ, ὅτι οὐδὲ θέλει ἀναγγείλει τὰ κακά.

[8]) Ἐνταῦθα δηλοῖ χείρω.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

οὕτως[1] ἀρ', ὦ παῖ, ταῦτά σοι δεδογμένα;

ΠΟΛΥΝΕΙΚΗΣ.

καὶ[2] μή μ' ἐπίσχῃς γ'· ἀλλ' ἐμοὶ μὲν ἥδ' ὁδὸς
ἔσται μέλουσα[3], δύσποτμός τε καὶ κακὴ
πρὸς τοῦδε πατρὸς τῶν τε τοῦδ' Ἐρινύων.
σφῷν δ' εὐοδοίη[4] Ζεύς, τάδ' εἰ τελεῖτέ μοι 1435
θανόντ'[5], ἐπεὶ οὐ μοι ζῶντί γ' αὖθις ἔξετον.

[1]) *Τοῦτο λέγει ἡ Ἀντιγόνη μετὰ ψυχικοῦ πόνου.*

[2]) *Προστίθησι τὴν πρότασιν τήνδε εἰς τὴν οἰωπηθεῖσαν, ἥτις ἐξάγεται ἐκ τῆς προηγουμένης ἐρωτήσεως.*

[3]) *Ἐγὼ θέλω φροντίσει περὶ τῆς στρατείας, τοῦτο εἶναι ἐμὴ ὑπόθεσις, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Ζ, 492 "πόλεμος δ' ἄνδρεσσι μελήσει πᾶσιν".*

[4]) *Εὐοδοῦν σημαίνει διευθύνειν τινὰ εἰς καλὴν ὁδόν, εἰς καλὸν δρόμον. Τινὲς τὸ σφῷν τῶν χειρογράφων ἔτρεψαν εἰς σφώ, ὅπερ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον· διότι ἡ δοτικὴ ἐτέθη, ὡς καὶ ἐν τῷ ἐπιθέτῳ εὔοδος παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ. IV, 2, 9 "εὐοδωτάτη ἦν τοῖς ὑποζυγίοις ἡ ὁδός". Ὁ Burgess ἔγραψε σφῷν δ' εὖ διδοίη, ὅπερ καὶ ἄλλοι ἐδέξαντο. Ἡ διόρθωσις ὅμως αὕτη καθαιρεῖ τὴν καλὴν ἀντίθεσιν τοῦ εὐοδοίη πρὸς τὸ ἥδε ὁδὸς δύσποτμός τε καὶ κακή.*

[5]) *Ἐκδόται τινὲς τὸν στίχον τοῦτον θέτουσιν ἐν ἀγκύλαις, ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀθετήσωμεν τοῦτον· διότι ἡ προηγουμένη φράσις τάδ' εἰ τελεῖτέ μοι ἦθελε μείνει ἀτελὴς καὶ δυσνόητος. Οὔτ' ἦττον ὁ στίχος παρέχει δύο σπουδαίας δυσκολίας. Πρῶτον ἐκθλίβεται τὸ ι τῆς δοτικῆς, ὅπερ εἶναι ἀσύνηθες τοῖς Ἀττικοῖς. Παρ' Ὁμήρῳ ἡ ἔκθλιψις αὕτη ἀπαντᾷ οὐχὶ σπανίως, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Ε, 6 "ἀστέρ' ὀπωρινῷ ἐναλίγκιον". Σπανίως δ' εὑρηται καὶ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 852 "ὑπαντιάζειν παιδ' ἐμῷ πειράσομ'". ἐν Πέρσ. 891 "λέλυται γὰρ ἐμῶν γυίων ῥώμη τήν δ' ἡλικίαν ἐσιδόντ' ἀστῶν" Σοφοκλ. ἐν Τραχιν. 675 "ἀργῆτ' οἰὸς εὑρέου πόκῳ" καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀλκήστ. 1118 "καὶ δὴ προτείνω, Γοργόν' ὡς καρατόμῳ". Δευτέρα δυσκολία εἶναι, ὅτι τό μοι ζῶντι ἔπρεπε νὰ ἦναι παράλληλον τοῦ θανόντι μοι καὶ νὰ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τελεῖτε, ὅπερ ὅμως δὲν συμβαίνει· διότι ὑπάρχει τὸ ἔξετον. Ἐπειδὴ δ' οὕτως ἔχει, πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὸ τελεῖν καὶ τοῦτο ἐξαρτήσωμεν ἐκ τοῦ εἰρημένου ῥήματος· διότι δὲν θὰ δυνηθῆτε νὰ ἐκτελέσητε ταῦτα εἰς ἐμέ, ἐφ' ὅσον τοὐλάχιστον ζῶ. Ἀλλ' οὕτως ἐξάγεται ἄτοπος ἔννοια· διότι διὰ τοῦ τάδε, ὅπερ εἶναι ἀντικείμενον τοῦ τελεῖν, νοοῦνται τὰ τῆς ταφῆς, ἅπερ ὁ Πολυνείκης ἤτησε στίχ. 1410.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μέθεσθε[1] *δ' ἤδη χαίρετόν τ'· οὐ γάρ μ' ἔτι*
βλέποντ'[2] *ἐσόψεσθ' αὖθις.*

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ὦ τάλαιν' ἐγώ.

ΠΟΛΥΝΕΙΚΗΣ.

μή τοί μ' ὀδύρου.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

καὶ τίς ἄν σ' ὁρμώμενον
εἰς προῦπτον[3] *Ἅιδην οὐ καταστένοι, κάσι;* 1440

ΠΟΛΥΝΕΙΚΗΣ.

εἰ χρή[4]*, θανοῦμαι.*

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

μὴ σύ γ', ἀλλ' ἐμοὶ πιθοῦ.

ΠΟΛΥΝΕΙΚΗΣ.

μὴ πεῖθ' ἃ μὴ δεῖ.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

δυστάλαινά τἄρ' ἐγώ,
εἰ σοῦ στερηθῶ[5].

Ἀλλὰ ζῶν δὲν δύναται νὰ τύχῃ τούτων. Διὰ ταῦτα κατὰ τὸν Bellermann *ἐκ τῆς προηγουμένης φράσεως πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τελεῖν τι (ἢ οὐδέν). Ἂν μὴ οὕτως ἑρμηνεύσωμεν τὸ χωρίον, δέον νὰ τρέψωμεν εἰς μεζῶντα, ὡς ἐποίησεν ὁ* Elmsley *Τὸ ἐπεὶ αἰτιολογεῖ τὸ θανόντι· λέγω θανόντι, διότι πλέον εἶναι τὸ μόνον, ὅπερ δύνασθε νὰ κάμητε.*

[1]) *Ταῦτα λέγων ὁ Πολυνείκης ἀπαλλάσσεται τῶν ἀδελφῶν, αἵτινες περιπτύσσονται αὐτὸν πειρώμεναι νὰ κωλύσωσιν αὐτόν, ὡς ὑπεδήλωσεν ὁ Σχολιαστής· "καὶ ἐκ τούτου δῆλον, ὅτι ἐν τῇ παρακλήσει ἅμα τοὺς λογους λέγουσα τούτους εἶχετο αὐτοῦ ἡ ἀδελφή".*

[2]) *Δηλαδὴ ζῶντα.*

[3]) *Εἰς πρόδηλον, φανερὸν θάνατον, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱππ.* 1366 *"προῦπτον εἰς Ἅιδην στείχω κατὰ γῆς" καὶ παρ' Ἡροδότ. Θ', 17 "ἡμέας οὗτοι οἱ ἄνθρωποι μέλλουσι προόπτῳ θανάτῳ δώσειν".*

[4]) *Ἐκ τοῦ ἑπομένου ῥήματος ἐννοεῖται τὸ ἀπαρέμφατον θνήσκειν.*

[5]) *Τὸ εἰ φέρεται εἰς ὑποτακτικὴν ἄνευ τοῦ ἄν, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Α,* 1 *"εἴπερ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΟΛΥΝΕΙΚΗΣ.

ταῦτα δ' ἐν τῷ δαίμονι [1]
καὶ τῇδε φῦναι χἀτέρᾳ. σφῷ [2] δ' οὖν ἐγὼ
θεοῖς ἀρῶμαι μή ποτ' ἀντῆσαι κακῶν· 1445
ἀνάξιαι γὰρ πᾶσίν [3] ἐστε δυστυχεῖν.

ΧΟΡΟΣ.

Στροφὴ α'.

νέα [4] τάδε νεόθεν ἦλθέ μοι
βαρύποτμα κακὰ παρ' ἀλαοῦ [5] ξένου,

καταπέψῃ, ἀλλά τε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον, ὅφρα τελέσσῃ „.

[1]) *Ταῦτα ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ θεοῦ* νὰ γείνωσιν οὕτω καὶ ἄλλως. Ὑπόκειται ἡ ἔννοια τοῦ πολυθρυλήτου, *θεῶν ἐν γούνασι κεῖται*. Ὁ Πολυνείκης γινώσκει, ὅτι ἡ ἀρὰ τοῦ πατρὸς *θέλει τελεσθῆ*, ἀλλὰ λέγει ταῦτα, πρὸς παραμυθίαν *τῶν ἀδελφῶν*.

[2]) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται *σφῶν*, ἀλλ' ὁ Elmsley ἔτρεψεν εἰς *σφώ*, ὅπερ ἐδέξαντο οἱ ἐκδόται.

[3]) *Κατὰ τὴν γνώμην πάντων*, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 904. "*Καίτοι δ' ἐγὼ ἐτίμησα τοῖς φρονοῦσιν εὖ* „ καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 40, "*ὦ κράτιστον πᾶσιν Οἰδίπου κάρα* „. Ὁ Πολυνείκης ἀπέρχεται πρὸς τὰ ἀριστερά, ὅθεν ἦλθεν.

[4]) *Διαφωνοῦσιν οἱ ἑρμηνευταί, τίνα εἶναι τὰ νέα· κατά τινας νέα κακὰ εἶναι ἐκεῖνα, ἅπερ ὁ Οἰδίπους προεφήτευσεν εἰς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ (Κατὰ τούτους οἱ κεραυνοὶ ἄρχονται ἐν στίχ. 1456)· κατὰ δὲ τὸν* Bellermann *οἱ κεραυνοὶ πίπτουσιν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ καὶ οὗτοι εἶναι τὰ νέα. Ὁ ἑρμηνευτὴς οὗτος δὲν δέχεται τὴν πρώτην ἑρμηνείαν διότι ταῦτα τὰ κακὰ δὲν ἦλθον εἰς τὸν χορόν (μοι), ἀλλ' εἰς τοὺς υἱοὺς τοῦ Οἰδίποδος. Πρὸς δὲ παρατηρεῖ, ὅτι κατὰ τὴν πρώτην ἑρμηνείαν ἡ φράσις εἴτι μοῖρα μὴ κιγχάνει σημαίνει, ἂν ἡ μοῖρα δὲν ἐμποδίσῃ. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην ἔπρεπε νὰ εἴπῃ κιχήσεται. Καὶ αἱ δύο ἑρμηνεῖαι ἔχουσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν λόγους, ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι ἡ πρώτη εἶναι πιθανωτέρα· διότι μόλις εἶναι πιστευτόν, ὅτι ὁ χορὸς οὐδὲν ἤθελεν εἰπεῖ, ἀφ' οὗ ἤκουσε τὰ φοβερὰ κακά, ἅπερ ὁ Οἰδίπους προεμάντευσεν εἰς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ. Ἡ δὲ ἀντίρρησις τοῦ* Bellermann, *ὅτι τὰ κακὰ δὲν ἦλθον εἰς τὸν χορόν, δὲν εἶναι ἰσχυρά διότι τὴν δοτικὴν δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ὡς ἠθικήν. Τὸ νεόθεν ἐπιτείνει τὴν σημασίαν τοῦ νέα, ὡς τὰ Ὁμηρικὰ αἰνόθεν αἰνῶς, οἰόθεν οἷος, μέγας μεγαλωστί.*

[5]) *Νομίζομεν, ὅτι καὶ ὁ προσδιορισμὸς οὗτος παρέχει ἀπόδειξιν ὑπὲρ τῆς πρώτης ἑρμηνείας· διότι δηλοῖ κακὰ δοθέντα διὰ τῆς ἀρᾶς ὑπὸ τοῦ τυφλοῦ γέροντος. Ἂν δὲ νέα*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἴ τι μοῖρα μὴ κιγχάνει [1]. 1450
μάτην [2] γὰρ οὐδὲν ἄξιωμα δαιμόνων ἔχω φράσαι.
ὁρᾷ [3] ὁρᾷ ταῦτ' ἀεὶ χρόνος, ἐπέχων [4] μὲν ἕτερα,
τὰ δὲ παρ' ἦμαρ [5] αὖθις αὖξων ἄνω. 1455
ἔκτυπεν [6] αἰθήρ, ὦ Ζεῦ.

κακὰ ἦσαν οἱ κεραυνοί, ἔπρεπεν ὁ ποιητὴς νὰ εἴπῃ ἐξ ἀλαοῦ γέροντος.

[1]) Κατὰ πολλοὺς τρόπους ἐξηγεῖται ἡ φράσις αὕτη, π. χ. ὁ Hermann ἐξηγεῖ· ἐὰν μὴ πεπρωμένον τι συμπέσῃ, συμβῇ, ὁ δὲ Wecklein, ἐὰν μὴ τυχὸν τὸ πεπρωμένον καταλάβῃ αὐτὰ (τὰ κακὰ). Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Bellermann, περὶ ἧς εἴρηται, ἡ φράσις ἔχει ὅλως διάφορον σημασίαν· ἐὰν τυχὸν δὲν ἦναι ἡ μοῖρα τοῦ θανάτου, ἥτις νῦν μετὰ τοῦ κεραυνοῦ καταλαμβάνει αὐτόν. Οὕτως κατὰ τὸν χρησμὸν ἔμελλε νὰ συμβῇ τοιοῦτο σημεῖον ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ Οἰδίποδος (ἢ σεισμὸν ἢ βροντήν τιν' ἢ Διὸς σέλας ἐν στίχ. 95). Ἀλλ' ὁ χορὸς δὲν ἤκουσε τὸν χρησμὸν τοῦτον καὶ διὰ τοῦτο κατὰ τὸν Bellermann εὐθὺς ἐν ἀρχῇ δὲν ἐνόησε τὴν σημασίαν τοῦ κεραυνοῦ, ταχέως ὅμως ἀναμιμνήσκεται, ὅτι ὁ Οἰδίπους πάντοτε περὶ τοῦ ἐπικειμένου θανάτου ἔλεγε, καὶ διὰ τοῦτο λέγει τὴν φράσιν ταύτην.

[2]) Ἀντὶ τοῦ μάτην ὁ Blaydes ἔγραψε ματᾶν (ἀποτυγχάνειν, ἐπιδέχεσθαι ἀναβολήν). Ἄξίωμα εἶναι ἡ θέλησις.

[3]) Τὸ ὁρᾶν ἐνταῦθα σημαίνει πρόνοιαν ποιεῖσθαι, φροντίζειν, ὡς ἐν Φιλοκτήτ. 853 "ἀλλά, τέκνον, τάδε μὲν θεὸς ὄψεται". Εἶναι ἀμφίβολον, ποῦ ἀναφέρεται τὸ ταῦτα κατὰ μὲν τὸν Bellermann εἰς τὰ ἀξιώματα θεῶν, κατὰ δὲ τὸν Wecklein ταῦτα εἶναι αἱ προφητεῖαι τῶν ἀνθρώπων, δηλ. ὁ χορὸς μόνον εἰς τὰ θεῖα μαντεύματα ἀπόλυτον κῦρος ἀναγνωρίζει, ἐν ᾧ τὴν βεβαίωσιν τῶν ἀνθρωπίνων προφητειῶν καταλείπει εἰς τὸν χρόνον. Τοιοῦτό τι λέγεται ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 497 καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἠλέκτρ. 399 "Λοξίου γὰρ ἔμπεδοι χρησμοί, βροτῶν δὲ μαντικὴν χαίρειν ἐῶ". Ἡ ἑρμηνεία αὕτη συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἐν ἀρχῇ. Ὁ δὲ Dindorf τὸ ταῦτ' τρέπει εἰς πάντ', ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1213 "ἐφηῦρέ σ' ἄκοντ' ὁ πάνθ' ὁρῶν χρόνος".

[4]) Ἐπέχω σημαίνει ἐμποδίζω, δὲν ἀφίνω τι νὰ ἐκτελεσθῇ. Τὸ ἐπέχων ὁ Hartung ἔτρεψεν εἰς στρέφων, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Nauck, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν ἀποσπάσμ. 540 "φεῦ τὰ τῶν εὐδαιμονούντων ὡς ταχὺ στρέφει θεός".

[5]) Καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ὡς Δημοσθέν. 23, 182 "παρ' ἡμέραν ἔξεσιν αὐτῷ βαδίζειν ἐπὶ χερρόνησον".

[6]) Ὁ ἀττικὸς τύπος εἶναι ἐκτύπησεν, ἀνθ' οὗ μετεχειρίσθη τὸν Ὁμηρικόν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Τὸ συνεκτικώτατον τοῦ δράματος ἐν τούτῳ, καθάπερ προεῖπεν ὁ Οἰδί-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὦ τέκνα τέκνα, πῶς ἄν, εἴ τις ἔντοπος, [1]
τὸν πάντ' ἄριστον δεῦρο Θησέα πόροι; [2]

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

πάτερ, τί δ' ἐστὶ τἀξίωμ' [3] *ἐφ' ᾧ καλεῖς;*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

Διὸς πτερωτὸς [4] *ἥδε μ' αὐτίκ' ἄξεται* 1460
βροντὴ πρὸς Ἅιδην· ἀλλὰ πέμψαθ' ὡς τάχος.

ΧΟΡΟΣ.

Ἀντιστροφὴ α'.

κτύπος, ἴδε, μέγας ἐρείπεται [5]
ἄφατος ὅδε διόβολος [6]· *ἐς δ' ἄκραν*

που (στίχ. 95)· σημεῖα δ' ἤξειν τῶνδέ μοι παρηγγύα, ἢ σεισμὸν ἢ βροντήν τιν' ἢ Διὸς σέλας. Μεταξὺ οὖν τῶν τοῦ χοροῦ λόγων γίνεται τοῦτο, ἐφ' ᾧ ὁ χορὸς ἀναβοᾷ, ὅπερ ἦν σύμβολον τοῦ τὸν Οἰδίποδα τεθνάναι. Ὅπερ γνωρίσας ὁ Οἰδίπους ἀξιοῖ τὸν Θησέα ἐν τάχει παραγενέσθαι„. Ἐξήγησις τῆς α' στροφῆς· Ὅλως νέα ταῦτα δὰ τὰ λυπηρὰ δυστυχήματα ἦλθον μοι ἀπὸ τὸν τυφλὸν γέροντα, ἂν μὴ τυχὸν ἐμποδίσῃ ταῦτα ἡ μοῖρα. Διότι δύναμαι νὰ εἴπω, ὅτι οὐδεμία θέλησις τῶν θεῶν ματαιοῦται· περὶ δὲ τῶν ἀνθρωπίνων μαντευμάτων προνοεῖ πάντοτε ὁ χρόνος, ἄλλα μὲν ἐμποδίζων νὰ γίνωνται, ἄλλα δὲ καθ' ἑκάστην πάλιν μεγαλύνων πρὸς τὰ ἄνω. Ἐβρόντησεν ὁ οὐρανός, βοήθεια, ὦ Ζεῦ.

[1]) *Ἰσοδυναμεῖ τῷ, ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ πάρεστιν, ὡς ἐν Φιλοκτήτ.* 211 "ὡς οὐκ ἔξεδρος, ἀλλ' ἔντοπος ἀνήρ„, *ὅπερ ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Οὐ μακράν, ἀλλ' ἐγγύς, καὶ ἐπὶ τόπου„.*

[2]) *Ἡ εὐκτικὴ ἐν ἐρωτήσει ἐνταῦθα δηλοῖ εὐχήν, ὡς ἐν στίχ.* 1100. *Τὸ πόροι κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ πορίσειε ἢ πορεύσειε, ὅπερ μεταχειρίζεται μετ' ὀλίγον ἐν στίχ.* 1476.

[3]) *Ἀξίωμα κατὰ τὸν Σχολιαστὴν εἶναι τὸ βούλημα.*

[4]) *Περιεμένομεν πτερωτὴ βροντή, ἀλλ' ἐνίοτε παρὰ τοῖς ποιηταῖς τὰ εἰς τὸς ἐπίθετα λαμβάνονται ὡς δικατάληκτα, ὡς ἐν Οἰδίπ. τυράνν.* 383 "εἰ τῆσδε γ' ἀρχῆς οὔνεχ', ἣν ἐμοὶ πόλις δωρητόν, οὐκ αἰτητὸν εἰσεχείρισεν„. *Τὴν βροντὴν λέγει πτερωτὴν διὰ τὴν ταχύτητα.*

[5]) *Κρημνίζεται, καταπίπτει μέγας κεραυνός.*

[6]) *Διόβολος εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Διὸς σφενδονιζόμενος.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δεῖμ' ὑπῆλθε κρατὸς φόβαν[1]. 1465
ἔπτηξα[2] θυμόν· οὐρανία[3] γὰρ ἀστραπὴ φλέγει πάλιν.
τί μὰν ἀφήσει[4] τέλος; δέδια τόδ'· οὐ γὰρ ἄλιον
ἀφορμᾷ[5] ποτ', οὐκ ἄνευ ξυμφορᾶς. 1470
ὦ μέγας αἰθήρ, ὦ Ζεῦ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ὦ παῖδες, ἥκει τῷδ'[6] ἐπ' ἀνδρὶ θέσφατος[7]
βίου τελευτή, κοὐκέτ' ἔστ' ἀποστροφή[8].

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

πῶς οἶσθα;[9] τῷ δὲ τοῦτο συμβαλὼν[10] ἔχεις;

1) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· δεῖμα ὑπῆλθε ἐς ἄκραν φόβαν κρατός.

2) Ἔθηκεν ἀόριστον ἀντὶ ἐνεστῶτος, ὡς ἐν Αἴαντ. 693 "Ἔφριξ' ἔρωτι „ καὶ ἐν Αἴαντ. 1307 "ἀνέπταν φόβῳ „. Τὸ θυμὸν εἶναι αἰτιατικὴ τοῦ κατά τι, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Ξ, 40 "πτῆξε δὲ θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν Ἀχαιῶν. „

3) Ἡ λέξις αὕτη φαίνεται ὕποπτος τοῖς κριτικοῖς· διότι τὸ μέτρον ἐνταῦθα δὲν ἀνέχεται τὸν ἀνάπαιστον ἀντὶ τοῦ ἰάμβου. Ὁ μὲν Bellermann νομίζει, ὅτι τὸ -ια διὰ συνιζήσεως δύναται νὰ ληφθῇ ὡς μία συλλαβή, ἀλλ' ἄλλοι καταφεύγουσιν εἰς διορθώσεις καὶ ὁ μὲν Elmsley εἰκάζει ο ὐ ρ ί α, ὁ δὲ Bergk ὀ μ β ρ ί α καὶ ὁ Meineke α ἰ θ ρ ί α.

4) Ὑποκείμενον τοῦ ῥήματος εἶναι ἡ ἀστραπή. Ποῖον τέλος θὰ ῥίψῃ; ποῖον τέλος προσημαίνει;

5) Καὶ τοῦ ῥήματος τούτου ὑποκείμενον εἶναι ἡ ἀστραπή. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Τοῦτό φησιν· οὐ μάτην γίνεται τὸ κατὰ τὴν διοσημίαν, ἀλλ' ἐπί τινι μεγάλῃ συμφορᾷ· νῦν δὲ συμφοράν φησι τὸ μέσον ὄνομα τῆς συντυχίας· οἷον, ἐπί τινι γίνεται ἡ διοσημεία „. Ἐξήγησις τῆς α' ἀντιστροφῆς· Μέγας κεραυνός, ἴδε, καταπίπτει παμμέγιστος, οὗτος δὰ ὑπὸ τοῦ Διὸς ἐκσφενδονιζόμενος· εἰς δὲ τὴν ἄκραν κόμην τῆς κεφαλῆς ὑπεισῆλθεν ὁ φόβος. Ἐξεπλάγην κατὰ τὴν ψυχήν, διότι οὐρανία ἀστραπὴ φωτίζει πάλιν. Ποῖον τέλος ὄντως προσημαίνει; φοβοῦμαι τοῦτο δά· διότι οὐδέποτε ἐξορμᾷ ματαίως, οὐδέποτε ἄνευ συμφορᾶς. Ὦ μεγάλε οὐρανέ, βοήθεια, ὦ Ζεῦ.

6) Ἡ δεικτικὴ ἀντωνυμία κεῖται ἀντὶ τῆς προσωπικῆς ἐμοί.

7) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Ἡ θεσπισθεῖσα τελευτή „.

8) Εἶναι ἡ ἀποφυγὴ κατὰ τὸν Σχολιαστήν.

9) Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκδοτῶν τὸν στίχον τοῦτον ἀποδίδουσι τῇ Ἀντιγόνῃ, ἀλλ' ὁ Muff καὶ ὁ Nauck τῷ χορῷ, ὅπερ δὲν φαίνεται πιθανόν.

10) Εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὸ συνιέναι καὶ τὸ conjicere. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει στοχασάμενος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

καλῶς κάτοιδ'· ἀλλ' ὡς τάχιστά μοι μολὼν ἄνακτα χώρας τῆσδέ τις πορευσάτω.

ΧΟΡΟΣ.

Στροφὴ β'.

ἔα[1] ἔα, ἰδοὺ μάλ' αὖθις ἀμφίσταται[2]
διαπρύσιος[3] ὀτοβος.
ἴλαος[4], ὦ δαίμων, ἴλαος, εἴ τι γᾷ
ματέρι[5] τυγχάνεις ἀφεγγὲς φέρων.
ἐναισίου[6] δὲ σοῦ τύχοιμι, μηδ' ἅλαστον[7] ἄνδρ' ἰδὼν
ἀκερδῆ[8] χάριν μετάσχοιμί πως.

Ὁ μὲν Dindorf τρέπει εἰς τῷ δὲ συμβαλὼν ἔχεις, πάτερ; Ὁ δὲ Schmidt τῷ δὲ τόδε σὺ συμβαλὼν λέγεις;

1) Ἐπιφώνημα δηλοῦν ἔκπληξιν.

2) Περιβάλλει πανταχόθεν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1209 "ἄσημα περιβαίνει βοῆς„ ἐν Ὀδυσσ. Ζ, 122 "ὥστε με κουράων ἀμφήλυθε θῆλυς ἀϋτή„ καὶ ἐν Ἰλιάδ. Κ, 535 "ἵππων μ' ὠκυπόδων ἀμφὶ κτύπος οὔατα βάλλει„.

3) Κατά τινας μὲν παράγεται ἐκ τοῦ διαπεράω, κατὰ δὲ τὸν Nauck ἐκ τῆς διαπρό, ὡς πρύτανις ἐκ τῆς πρό. Σημαίνει δὲ τὸν μακρὰν ἐκτεινόμενον, τὸν περιβόητον. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "Περίισταται ἡμῖν μέγας ψόφος„.

4) Ἐννοεῖται τὸ φέρε ἐκ τοῦ ἑπομένου τυγχάνεις φέρων. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Εὐσεβέστατα ὁ χορὸς εὔχεται πρὸς τὸν θεόν, εἴ ἐπί τινι χαλεπῷ ταῦτα πράττει, ἵλεων αὐτὸν γενέσθαι„.

5) Γῆ μήτηρ εἶναι ἡ πατρίς, ἡ Ἀττική, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 16 "τέκνοις τε γῇ τε μητρί, φιλτάτῃ τροφῷ„. Εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ ἀφθεγγές, ὅπερ ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ χαλεπόν. Τὸ ἀφεγγὲς ἐλήφθη κατὰ μεταφορὰν ἐκ τῆς παρούσης μαύρης κακοκαιρίας.

6) Σημαίνει ὅ τι καὶ τὸ ἐναίσιμον τὸ ὑπὸ τῆς μοίρας εὐνοϊκόν, εὐμενές. Κεῖται δὲ κατηγορηματικῶς, ὡς ἐν στίχ. 1486 "ἐμψύχου, τέκνα, κιχήσεταί μου„. Πίνδαρ. ἐν Ἰσθμ. Δ', 43 "προφρόνων μοισᾶν τύχοιμεν„ Ξενοφ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ. Ϋ, 5, 15 "ἐρωτᾶτε αὐτούς, ὅ' ὁποίων τινῶν ἡμῶν ἔτυχον„. Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται συντύχοιμι, ἀνθ' οὗ ὁ Cobet εἴκασε σοῦ τύχοιμι. Τοῦτο ἐδέξαντο πλεῖστοι ἐκδόται.

7) Ἐνταῦθα δὲν σημαίνει τὸν ἀνεπίληστον, ἀλλὰ τὸν κατηραμένον.

8) Δηλαδὴ βλαβερὰν ἀμοιβήν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ζεῦ ἄνα, σοὶ φωνῶ. 1485

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἆρ' ἐγγὺς ἀνήρ;[1] ἆρ' ἔτ' ἐμψύχου, τέκνα,
κιχήσεταί[2] μου καὶ κατορθοῦντος φρένα;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

τί δ' ἂν θέλοις τὸ πιστὸν[3] ἐμφῦναι φρενί;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἀνθ' ὧν ἔπασχον εὖ, τελεσφόρον[4] χάριν
δοῦναί[5] σφιν, ἥνπερ τυγχάνων[6] ὑπεσχόμην. 1490

ΧΟΡΟΣ.

Ἀντιστροφὴ β'.

ἰὼ ἰώ, παῖ, βᾶθι βᾶθ', εἴτ' ἀγροῖς κυρεῖς[7]

τῆς εὐεργεσίας μου. Τὸ μετέχειν συνετάχθη πρὸς αἰτιατικήν, ὡς παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Πλούτ. 1144 "οὐ γὰρ μετεῖχες τὰς ἴσας πληγὰς ἐμοί". Ἐξήγησις τῆς β' στροφῆς· Ἔα ἔα, ἰδοὺ πάλιν σφοδρῶς περιβάλλει μέγας κτύπος. Εὐμενής, ὦ θεέ, εὐμενὴς γενοῦ, ἐὰν εἰς τὴν πατρίδα μου φέρῃς δυστυχές τι. Εὔχομαι νὰ τύχω σοῦ εὐμενοῦς καὶ μὴ ἰδὼν τὸν ὑπὸ ἀρᾶς κατεχόμενον ἄνθρωπον λάβω βλαβερὰν ἀμοιβὴν κατά τινα τρόπον. Ζεῦ βασιλεῦ, εἰς σὲ λέγω ταῦτα.

[1]) *Δηλαδὴ ὁ Θησεύς.*

[2]) *Συνετάχθη πρὸς διπλῆν γενικήν, ἐξ ὧν ἡ μία εἶναι κατηγορηματική, ὡς τὸ τυγχάνειν ἐν στίχ.* 1483. *Τὸ κατορθοῦν φρένα σημαίνει ἔμφρονα εἶναι, ἔχειν συνείδησιν.*

[3]) *Κατὰ τὸν* Bellermann *σημαίνει ἐνταῦθα τὸ μυστικόν, δηλ. ὅτι ἐμπιστεύεταί τις εἰς τὴν πίστιν τινός. Ποῖον εἶναι τὸ μυστικόν, τὸ ὁποῖον θέλεις νὰ ἐγχαράξῃς εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ Θεσέως;* Ἀντὶ τοῦ ἐμφῦναι *ὁ* Nauck *γράφει* ἐμφῆναι *καὶ ἀντὶ τοῦ* φρενὶ *ὁ* Wunder ἔγραψε ξένῳ, ἀλλ' οὐδετέρα τῶν διορθώσεων εἶναι ἀναγκαία.

[4]) *Φέρουσαν εἰς πλήρωσιν, εἰς τέλος ἄγουσαν.*

[5]) *Τὸ ἀπαρέμφατον ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐννοουμένου θέλω. Θέλω νὰ δώσω εἰς αὐτὸν τὴν εὐγνωμοσύνην τὴν πληροῦσαν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εὐηργετήθην.*

[6]) *Ἰσοδυναμεῖ τῷ, ὅτε ἐτύγχανον ὢν ἐβουλόμην. Ἀλλ' ὁ* Blaydes *νομίζων, ὅτι ἡ λέξις διεφθάρη, ἔτρεψεν αὐτὴν εἰς ἀρτίως.*

[7]) *Διεφθαρμένον παρεδόθη ἡμῖν τὸ χωρίον. Οἱ κριτικοὶ ποιοῦσι πολλὰς διορθώσεις καὶ συμπληρώσεις, ἡμεῖς δ' ἠκολουθήσαμεν τῷ* Bellermann. *Παρελείφθη ἡ μετοχὴ ὤν,*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἴτ' ἄκρον ἐπὶ γύαλον [1]
ἐναλίῳ Ποσειδαονίῳ θεῷ [2]
βούθυτον ἑστίαν [3] *ἁγίζων, ἱκοῦ.* 1495
ὁ γὰρ ξένος σε [4] *καὶ πόλισμα καὶ φίλους* [5] *ἐπαξιοῖ*
δικαίαν χάριν παρασχεῖν παθών [6].
σπεῦσον [7] *ἄϊσσ', ὦναξ.*

ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 313 "νῦν δ' ἀγροῦσι τυγχάνει". *Ὁ χορὸς νομίζει, ὅτι ὁ Θησεὺς εὑρίσκεται ἢ ἐγγὺς περὶ τοὺς ἀγροὺς ἢ ἐν τῷ βωμῷ τοῦ Ποσειδῶνος, ὅθεν προσεκλήθη ἐν στίχ.* 887.

[1]) *Γύαλον κυρίως εἶναι κοίλωμα, ἐνταῦθα δὲ φάραγξ, ὡς παρ' Ἡσιόδ. ἐν Θεογον.* 449 "γυάλοις ὕπο Παρνησσοῖο". *Κατὰ τὸν* Bellermann *τὸ ἐπίθετον ἄκρον δηλοῖ τὴν ὑψηλὴν θέσιν τῆς κοιλάδος, ὅπου ὁ βωμὸς τοῦ θεοῦ πρέπει νὰ νοηθῇ, ὡς ἐν Τραχιν.* 436 "πρὸς τοῦ κατ' ἄκρον Οἰταῖον νάπος Διὸς καταστράπτοντος". *Ὁ δὲ* Wecklein *ἐννοεῖ σπήλαιον. Ἡ ἐπὶ μετὰ αἰτιατικῆς δηλοῖ τὴν εἰς τόπον κίνησιν ἐννοουμένης τῆς μετοχῆς ἐλθών, ὡς παρὰ Θουκυδίδ.* VII, 37 "καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τὰ τείχη καὶ πρὸ τῶν τειχῶν τοῖς προσιοῦσιν ἀντεπαρετάσσοντο".

[2]) *Εἶναι παραπλήσιον πρὸς τὸ ὁ Βακχεῖος θεὸς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 1104. *Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν κεῖται ἀντὶ τοῦ· "Ποσειδῶνι ἐναλίῳ θεῷ". Λέγει δὲ Ποσειδαονίῳ διὰ τοῦ ο, διότι ὁ ἀρχαῖος τύπος τῆς γενικῆς εἶναι Ποσειδάονος.*

[3]) *Ἑστία εἶναι ὁ βωμός, ὡς ἐν στίχ.* 413 "Δελφικῆς ἀφ' ἑστίας". *Οὐχὶ ἀφυῶς ὁ* Blaydes *εἴκασεν ἐσχάραν. Ἡ ἑστία λέγεται βούθυτος, διότι ἐπὶ ταύτης οἱ ἄνθρωποι θύουσι βοῦς. Παραπλήσια εἶναι τὰ "βούθυτον ἁμέραν" παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑλέν.* 1474 "βουθύτοισι προστροπαῖς" *ἐν Ἀλκήστιδ.* 1156 "ἡμέρᾳ ταυροσφάγῳ" *ἐν Τραχιν.* 609 "θᾶκον ὀρνιθοσκόπον" *ἐν Ἀντιγόν.* 999.

[4]) *Αἱ αἰτιατικαὶ αὗται ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ ἐπαξιοῖ, ἀλλ' ἔπρεπε τὴν δικαίαν χάριν νὰ θέσῃ κατὰ γενικήν, ὡς ἐν Φιλοκτήτ.* 62 "οὐκ ἠξίωσαν τῶν Ἀχιλλείων ὅπλων ἐλθόντι δοῦναι κυρίως αἰτουμένῳ" ἢ ἔπρεπε νὰ εἴπῃ· παρασχεῖν σοι καὶ πολίσματι καὶ φίλοις χάριν.

[5]) *Ἐννοεῖ τοὺς ὀπάονας τοῦ Θησέως. Ὅρα στίχ.* 1103.

[6]) *Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι, εὖ παθὼν παρ' ὑμῶν.*

[7]) *Οὕτως ἔγραψεν ὁ Τρικλίνιος, ᾧ ἠκολούθησαν οὐχὶ ὀλίγοι ἐκδόται. Ἀντὶ τοῦ σπεῦσον ὁ* Engelmann *εἴκασεν ἄσσον, ὅπερ ἐδέξαντο καί τινες τῶν νεωτέρων. Ἡ διόρθωσις αὕτη δὲν εἶναι πιθανή, διότι τὸ ἐπίρρημα τοῦτο δὲν ἁρμόζει εἰς τὸ ἄσσειν. Πιθανώτερον ὁ* Heimsoeth *γράφει ὡς τάχος. Ἐξήγησις τῆς β' ἀντιστροφῆς· Ἔ Ἔ, ὦ τέκνον, πορεύθητι πορεύθητι, εἴτε εἰς τοὺς ἀγροὺς κατὰ τύχην εἶσαι εἴτε εἰς τὸ ἄκρον τῆς κοιλάδος θυσιάζων εἰς τὸν θαλάσσιον θεὸν Ποσειδῶνα ἐπὶ τοῦ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΘΗΣΕΥΣ.

τίς αὖ [1] παρ' ὑμῶν κοινὸς ἠχεῖται κτύπος
σαφὴς μὲν αὐτῶν [2], ἐμφανὴς δὲ τοῦ ξένου;
μή [3] τις Διὸς κεραυνὸς ἢ τις ὀμβρία
χάλαζ' ἐπιρράξασα; πάντα γὰρ θεοῦ
τοιαῦτα [4] χειμάζοντος εἰκάσαι πάρα.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

ἄναξ, ποθοῦντι [5] προυφάνης, καί σοι θεῶν
τύχην τις ἐσθλὴν τῆσδ' ἔθηκε τῆς ὁδοῦ [6].

ΘΗΣΕΥΣ.

τί δ' ἔστιν, ὦ παῖ Λαΐου, νέορτον [7] αὖ;

βωμοῦ, ἐφ' οὗ θύουσι βοῦς, ἐλθέ. Διότι ὁ ξένος κρίνει ἄξιον εἰς σὲ καὶ εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς φίλους νὰ ἀποδώσῃ δικαίαν εὐγνωμοσύνην, διότι εὐηργετήθη. Βιάσθητι, τρέχε, ὦ βασιλεῦ.

[1]) *Μετεχειρίσθη τὸ αὖ, διότι καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν στίχ.* 887 *ἐβόησεν ὁ χορός. Τὸ ἐπίθετον κοινὸς ἐξηγεῖται διὰ τοῦ ἑπομένου στίχου. Οὐχὶ δ' ἀφυῶς ὁ* Schmidt *ἀντὶ τοῦ κοινὸς εἰκάζει καινός. Τὸ ἠχεῖται ἐνταῦθα σημαίνει βοᾶται. Κεῖται δὲ τὸ ῥῆμα ὡς παθητικόν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑλέν.* 1434 "πᾶσα δὲ χρὴ γαῖαν βοᾶσθαι μακαρίαις ὑμνῳδίαις„. *Ἀριστοφάν. ἐν Θεσμοφορ.* 995 "κτυπεῖται Κιθαιρώνιος ἠχώ„. "Ορα, ὅτι τὸ κτύπος κεῖται ἐπὶ ἀνθρωπίνης φωνῆς.

[2]) *Δηλαδὴ ὑμῶν. Ὁ* Reiske *τὸ αὐτῶν ἔτρεψεν εἰς ἀστῶν, ὅπερ φαίνεται ἡμῖν λίαν εὔστοχον. Τὸ ἐμφανὴς εἶναι συνώνυμον τῷ σαφὴς καὶ διὰ τούτων γίνεται ἀναφορά, ὡς ἐν Ἀντιγόν.* 888 "φίλη μὲν ἦξειν πατρί, προσφιλὴς δὲ σοί„. Ὁ στίχος οὗτος τίθεται ἐν ἀγκύλαις ὑπὸ τοῦ Nauck *ὡς ἀνάρμοστος, διότι μόνον ὁ χορὸς ἐκάλεσε τὸν Θησέα πρὸς βοήθειαν, οὐχὶ δὲ ὁ Οἰδίπους.*

[3]) *Κεῖται ἀντὶ τοῦ μῶν. Ἐκ τῶν ἡγουμένων πρέπει νὰ ἐννοήσωμέν τι πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἐννοίας. Μήπως ὁ κεραυνὸς ἢ ἡ χάλαζα εἶναι ἡ αἰτία τῆς φωνῆς σας; Μήπως ὁ κεραυνὸς ἐπήνεγκε δυστύχημά τι καὶ διὰ τοῦτο φωνάζετε; Ἔθηκε δὲ τὸν λόγον, ὡσεὶ προηγεῖτο, τί αὖ παρ' ὑμῶν κοινὸν ἤγειρε κτύπον;*

[4]) *Ἐπειδὴ ὁ Θησεὺς δὲν ἦτο μακράν, ἤκουσε τὸν κεραυνόν.*

[5]) *Δηλαδὴ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν μου καὶ πρὸς εὐτυχίαν σου ἦλθες.*

[6]) *Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τύχην.*

[7]) *Τὸ ὄνομα εἶναι σύνθετον ἐκ τοῦ νέος καὶ ὄρνυμι καὶ δηλοῖ τὸ νεωστὶ διηγερμένον, τὸ νέον.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ῥοπὴ[1] *βίου μοι· καί σ' ἅπερ ξυνήνεσα*
θέλω πόλιν[2] *τε τήνδε μὴ ψεύσας θανεῖν.*

ΘΗΣΕΥΣ.

ἐν τῷ δὲ κεῖσαι[3] *τοῦ μόρου τεκμηρίῳ;* 1510

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

αὐτοὶ θεοὶ κήρυκες ἀγγέλλουσί μοι,
ψεύδοντες οὐδὲν σῆμα[4] *τῶν προκειμένων.*

ΘΗΣΕΥΣ.

πῶς[5] *εἶπας, ὦ γεραιέ, δηλοῦσθαι τάδε;*

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

αἱ πολλὰ[6] *βρονταὶ διατελεῖς τὰ πολλά τε*

[1]) *Ὑπάρχει μοι κλίσις τῆς ζωῆς πρὸς τὸν θάνατον, κλίνω νὰ ἀποθάνω.*

[2]) *Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως· θέλω θανεῖν μὴ ψεύσας σὲ πόλιν τε τήνδε ἅπερ ξυνήνεσα· ἢ δι' ἄλλων λέξεων κατὰ τὸν* Wunder, *καὶ θέλω τελέσας σοι καὶ πόλει τῇδε, ἃ ὑπεσχόμην, θανεῖν.*

[3]) *Ἐπὶ ποίου σημείου στηρίζεσαι, ὡς ἐν στίχ.* 247. *Κατὰ τὸν* Wunder *ἰσοδυναμεῖ τῷ, τί δὲ τὸ τεκμήριον ἔχεις τοῦ μόρου; Ἀλλὰ τὸ χωρίον κριτικοί τινες θεωροῦσιν ὡς διεφθαρμένον καὶ ὁ μὲν* Mekler *εἰκάζει τῷ δ' ἐκπέπεισαι τοῦ μόρου τεκμηρίῳ, ὁ δὲ* Blaydes *ἐν τῷ δὲ κεῖται σοῦ μόρου τεκμήριον;*

[4]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται σημάτων, ἀνθ' οὗ ὁ* Dindorf *ἀνέγνω σῆμα τῶν, ὅπερ καὶ ἄλλοι ἐδέξαντο. Προκείμενα σήματα εἶναι σημεῖα τὰ προμεμαντευμένα. Τὰ ἐνταῦθα γινόμενα σημεῖα ὄντως ἐμαντεύθησαν ἐν στίχ.* 95. *Ὁ* Nauck *εἰκάζει πεπρωμένων, ὅπερ ἐνταῦθα ἧττον ἁρμόζει*

[5]) *Ἐπειδὴ ὁ Οἰδίπους οὐδὲν τεκμήριον εἶπεν, ἀλλὰ μόνον τοὺς θεοὺς ὠνόμασεν ὡς αἰτίους τῶν τεκμηρίων, ἀναγκάζεται ὁ Θησεὺς αὖθις νὰ ἐρωτήσῃ.*

[6]) *Κεῖται ἀντὶ ἐπιρρήματος· κατὰ μὲν τὸν* Bellermann *ἀντὶ τοῦ πολλαχῇ, κατ' ἄλλους δὲ ἀντὶ τοῦ πολλάκις, ὅπερ πιθανώτερον. Ἀλλ' ἡ λέξις θεωρεῖται ὕποπτος, διότι πάντοτε προσδιορίζει ἐπίθετα καὶ οὐχὶ οὐσιαστικά, ὡς ἐν Ἀντιγόν.* 1046 "*οἱ πολλὰ δεινοί*„. *Διὰ τοῦτο ὁ* Reiske *καὶ ὁ* Meineke *ἀντὶ αἱ πολλὰ γράφουσι δηλοῦσι, ὅπερ κατ' ἔννοιαν δὲν ἔχει κακῶς, ἀλλὰ παλαιογραφικῶς οὐχὶ σμικρὸν ἀφίσταται τῆς γραφῆς*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στράψαντα[1] χειρὸς τῆς ἀνικήτου βέλη. 1515

ΘΗΣΕΥΣ.

πείθεις με· πολλὰ γάρ σε θεσπίζονθ' ὁρῶ
κοὐ ψευδόφημα[2]· χῶ τι χρὴ ποιεῖν λέγε.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ.

ἐγὼ διδάξω, τέκνον Αἰγέως, ἃ σοι[3]
γήρως ἄλυπα[4] τῇδε κείσεται πόλει.
χῶρον μὲν αὐτὸς αὐτίκ' ἐξηγήσομαι, 1520
ἄθικτος[5] ἡγητῆρος, οὗ με χρὴ θανεῖν.
τοῦτον[6] δὲ φράζε μή ποτ' ἀνθρώπων τινί,
μήθ' οὗ[7] κέκευθε μήτ' ἐν οἷς κεῖται τόποις·

τῶν χειρογράφων. Τὸ διατελὴς σημαίνει ἐνδελεχής, ἀκατάπαυστος.

[1]) Ἐπειδὴ τὸ στρέψαντα τῶν χειρογράφων δὲν παρέχει ὀρθὴν ἔννοιαν ἐνταῦθα, ὁ μὲν Pierson ἔτρεψεν εἰς στράψαντα, ὁ δὲ Forster εἰς σκήψαντα. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκδοτῶν δέχονται τὴν πρώτην διόρθωσιν, εἰ καὶ τὸ στράπτειν δὲν εἶναι σύνηθες τῇ Ἀττικῇ γλώσσῃ, ἀλλὰ Ἀπολλωνίῳ τῷ Ῥοδίῳ καὶ ἄλλοις. Ἀνίκητον χεῖρα λέγει τὴν τοῦ Διός, Αἰσχύλ. ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ. 514 "οὔπω τις εἶδε Ζῆνά του νικώμενον".

[2]) Ποιεῖ ἀντίθεσιν, ὡς νομίζομεν, εἰς τὸ θεσπίζοντα, ἐξ οὗ κατὰ ζεῦγμα πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὸ προσῆκον ῥῆμα· διότι παρατηρῶ, ὅτι λέγεις πολλὰ προφητικῶς καὶ οὐχὶ ψευδεῖς φήμας.

[3]) Εἶναι ἠθικὴ δοτικὴ εἰς τὸ τῇδε πόλει. Ἀντὶ τῆς δοτικῆς ἠδύνατο νὰ θέσῃ καὶ κτητικὴν ἀντωνυμίαν, τῇδε τῇ σῇ πόλει, ὡς ὦ σοὶ πατέρα φίλον κατέκτα ἀντὶ τὸν σὸν πατέρα.

[4]) Ἰσοδυναμεῖ τῷ ὑπὸ γήρως μὴ λυπούμενα ἢ λυπηθησόμενα, ὡς ἐν στίχ. 786 "πόλις δέ σοι κακῶν ἄνατος" ἐν Ἠλέκτρ. 1002 "ἄλυπος ἄτης" ἐν Τραχιν. 686. Τὸ γῆρας ἐνταῦθα κεῖται ἐν μεταφορικῇ σημασίᾳ. Ὁ Nauck εἰκάζει γήρως ἄμοιρα.

[5]) Ἄφανστος ὑπὸ ὁδηγοῦ, ἄνευ ὁδηγοῦ. Λέγει τοῦτο, διότι ὁ Οἰδίπους ἐπορεύετο ψαυόμενος καὶ ὁδηγούμενος ὑπὸ ἡγήτορος. Νῦν αὐτὸς θέλει χρησιμεύσει ὡς ὁδηγός. Τοῦτο αὐξάνει τὸ θαυμαστὸν στίχ. 501 "οὐ γὰρ ἂν σθένοι τοὐμὸν δέμας ἔρημον ἕρπειν οὐδ' ὑφηγητοῦ δίχα".

[6]) Ἀναφέρεται εἰς τὸν χῶρον. Ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ ποιητοῦ οὐδεὶς ἐγίνωσκε, ποῦ ἔκειτο ὁ τάφος τοῦ Οἰδίποδος. Τὴν ἄγνοιαν ἐξηγεῖ ὁ Σοφοκλῆς ἐκ τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ θνήσκοντος ἥρωος.

[7]) Ὁ Hermann μετ' ἄλλων ἐξῆ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὡς σοι πρὸ πολλῶν ἀσπίδων[1] *ἀλκὴν ὅδε*
δορός[2] *τ' ἐπακτοῦ γειτόνων*[3] *ἀεὶ τιθῇ.* 1525
ἃ δ' ἐξάγιστα[4] *μηδὲ κινεῖται λόγῳ,*
αὐτὸς[5] *μαθήσει, κεῖσ' ὅταν μόλῃς μόνος·*
ὡς οὔτ' ἂν ἀστῶν τῶνδ' ἂν ἐξείποιμί τῳ
οὔτ' ἂν τέκνοισι τοῖς ἐμοῖς, στέργων ὅμως[6].

γεῖ· μήτε τὸν τόπον αὐτὸν τοῦ τάφου μήτε τὸ χωρίον, ἐν ᾧ ἐκεῖνος ὁ τόπος ὑπάρχει. Ἀλλὰ τὸ χωρίον, ἐν ᾧ ἔκειτο ὁ τάφος, ἐγένετο φανερὸν οὐ μόνον ταῖς θυγατράσι τοῦ Οἰδίποδος, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὀπαδοῖς τοῦ Θησέως. Διὰ τοῦτο ὁ Bellermann δέχεται, ὅτι αἱ δύο προτάσεις δηλοῦσι τὴν αὐτὴν ἔννοιαν. Τὸν στίχον τοῦτον ἐξαλείφει ὁ Herwerden. Ὁ τάφος τοῦ Οἰδίποδος ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἄγνωστος, διότι, ἂν τὰ λείψανα τούτου ἐλάμβανον οἱ Θηβαῖοι, ἡ ἀρὰ τοῦ βασιλέως τούτων ἤθελε γείνει ἀσθενεστέρα.

[1]) *Δηλαδὴ ὁπλιτῶν φερόντων ἀσπίδας. Τὸ ὅδε ἀναφέρεται εἰς τὸν χῶρον.*

[2]) *Ἡ ἔννοια τῆς πληθύος τῆς δηλωθείσης διὰ τοῦ πολλῶν ἐκτείνεται καὶ ἐπὶ τῆς φράσεως ταύτης. Ἐπακτὸν δόρυ εἶναι οἱ προσκληθέντες δορυφόροι, οἱ ξένοι μισθοφόροι οἱ καλούμενοι πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως.*

[3]) *Περὶ τοῦ τονισμοῦ τῆς λέξεως διεφώνουν οἱ ἀρχαῖοι κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Εἰ μὲν βαρυτόνως, γειτόνων, τῶν Θηβαίων· εἰ δὲ περισπωμένως, ἀντὶ τοῦ γειτνιῶν ὁ τάφος„. Τὸν δεύτερον τονισμὸν δέχονται ὁ* Dindorf *καὶ ὁ* Nauck, *ἐξ ὧν ὁ πρῶτος παρατηρεῖ, ὅτι τὸ χωρίον διεφθάρη, ὡς καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἱκέτισ. 780 "μέλας γενοίμαν καπνὸς νέφεσι γειτόνων Διός„ ἀντὶ γειτονῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ τάφος ἔμελλε νὰ ἦναι ἐν τῇ Ἀττικῇ, νομίζομεν, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ γειτονικός. Τὸ ὅλον χωρίον σημαίνει· ἵνα οὗτος ὁ τάφος παρέχῃ σοι πάντοτε ἄμυναν κατὰ τῶν γειτόνων πολὺ καλλίτερον ἢ πολλοὶ ἀσπιδοφόροι καὶ ξένοι δορυφόροι.*

[4]) *Οὐχὶ ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστής· "καθαρά· σημαίνει γὰρ καὶ τὸ ἅγος τοῦτο. Οὕτως· ἐξάγιστα ἀντὶ τοῦ ἁγνὰ καὶ μὴ οἷά τε ῥηθῆναι καὶ ἐπὶ τούτου γὰρ χρῶνται πολλαχοῦ„. Διότι τὸ ἐπίθετον δηλοῖ τὸν ἀσεβῆ, ὡς παρὰ Δημοσθέν. 25, 93 "οἱ πονηρότατοι καὶ ἐξάγιστοι ὀνομαζόμενοι„. Ἐκ τῆς ἑπομένης φράσεως ἐννοεῖται τὸ λέγειν ἢ κινεῖν λόγον. Λοιπὸν τὸ χωρίον σημαίνει· ὅσα δὲ εἶναι ἀνόσιον νὰ εἴπω. Ἐννοεῖ δὲ τὸ μυστικὸν τοῦ τάφου, ἴσως δὲ καὶ μυστικὰς εὐχὰς καὶ θυσίας. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἀντιγόν. 1060 "Ὄροσις με τἀκίνητα διὰ φρενῶν φράσαι„.*

[5]) *Ἐνταῦθα σημαίνει μόνος.*

[6]) *Τὸ ὅμως συντάσσεται μετοχῇ, ὡς καὶ ἐν στίχ. 851. Ἡ ἀπόκρυψις τοῦ μυστικοῦ δὲν δηλοῖ ἔλλειψιν στοργῆς πρὸς τὰ τέκνα.*

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλ' αὐτὸς ἀεὶ σῷξε[1], χὥταν εἰς τέλος
τοῦ ζῆν ἀφικνῇ, τῷ προφερτάτῳ[2] μόνῳ
σήμαιν'· ὃ δ' ἀεὶ[3] τὠπιόντι δεικνύτω.
χοὕτως ἀδῆον[4] τήνδ' ἐνοικήσεις πόλιν
σπαρτῶν[5] ἀπ' ἀνδρῶν. αἳ δὲ μυρίαι[6] πόλεις,
κἂν εὖ τις οἰκῇ[7], ῥαδίως καθύβρισαν.

[1]) *Διατήρει ἐν τῇ μνήμῃ*, memoria serva.

[2]) *Τῷ ἐξοχωτάτῳ, τῷ πρώτῳ τῆς πόλεως. Παρὰ Σοφοκλεῖ εὕρηται καὶ τὸ συγκριτικὸν ἐν ἀποσπάσι.* 379 "ἦ γὰρ φίλη 'γὼ τῶνδε τοῦ προφερτέρου". *Ἀντὶ τοῦ μόνῳ ὁ* Nauck *εἰκάζει γόνῳ, ὅπερ δὲν φαίνεται πιθανόν· διότι ὁ ποιητὴς ἐκ προθέσεως ἐξελέξατο ταύτην τὴν φράσιν, ὅπως μὴ ἡ εὐεργεσία τοῦ τάφου περιορισθῇ μόνον ἐν τῇ βασιλείᾳ, ἀλλ' ἐπεκταθῇ εἰς πᾶν εἶδος πολιτεύματος.*

[3]) *Ἐνταῦθα ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ἑκάστοτε.*

[4]) *Ἀδήϊος καὶ συνῃρημένον ἀδῆος σημαίνει κατὰ τὸν Ἡσύχιον τὸν ἀπόρθητον, ἀπολέμητον.*

[5]) *Σπαρτοὶ ἐλέγοντο οἱ Θηβαῖοι ὡς γεννηθέντες ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Κάδμου σπαρέντων ὀδόντων τοῦ δράκοντος. Τὸ ἐμπρόθετον προσδιορίζει τὸ ἀδῆον καὶ δηλοῖ τὸ ἀπὸ μέρους, ὡς παρὰ Θουκυδ.* IV, 108 "οἱ δὲ *Λακεδαιμόνιοι τὰ μὲν καὶ φθόνῳ ἀπὸ τῶν πρώτων ἀνδρῶν*".

[6]) *Μυρίαι πόλεις εἶναι αἱ πολλαὶ πόλεις, ὡς παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Κύρ. ἀναβάσ. II,* 1, 19 "εἴ τῶν μυρίων ἐλπίδων μία τις ὑμῖν ἐστι σωθῆναι πολεμοῦντας βασιλεῖ, συμβουλεύω μὴ παραδιδόναι τὰ ὅπλα"· *καὶ παρὰ Διοδώρ.* 26, 10 "εἴ τῶν ἑκατὸν ἐλπίδα μίαν εἶχεν ἐν τοῖς Ῥωμαίοις". *Κατὰ τὸν* Bellermann *ὁ ποιητὴς ἤθελε νὰ εἴπῃ· ἔχεις ἤδη τὴν προστασίαν μου, ἀλλὰ μὴ γίνου ὑβριστής, ὡς πολλαὶ πόλεις. Ἀντὶ τούτου μετ' εὐκόλως ἐννοουμένης μεταβολῆς εἶπεν· ἔχεις ἤδη τὴν προστασίαν μου, ἀλλ' ἀναρίθμητοι πόλεις ἐγένοντο ὑβριστικαί, τοῦτο ὅμως σὺ μὴ ποίει.* Ὁ Wunder *καὶ ὁ* Wecklein *γράφουσιν· οἱ δὲ μυρίοι πόλεως ἐννοοῦντες, ὅτι ἐν τῷ πολλῷ πλήθει καὶ καλῶς διοικουμένης πόλεως πάντοτε ὑπάρχουσι τοιοῦτοι, οἵτινες τὸ μυστικὸν ἀσεβῶς προδίδουσιν. Ἄλλην διόρθωσιν ἐποίησεν ὁ* Nitzsch *τρέψας εἰς αἳ δὲ κύριαι πόλεις.*

[7]) *Ὁ* Brunck *ἐξηγεῖ διὰ τοῦ διοικῇ. Οὕτως ὑποκείμενον εἶναι ἄνθρωπός τις. Πιθανώτερον ὅμως ὁ* Wunder *ἑρμηνεύει διοικεῖται, διότι ὑποκείμενον εἶναι πόλις τις. Τὸ οἰκεῖν, ὡς καὶ τὸ Ὁμηρικὸν ναίειν, λέγεται οὐ μόνον ἐπὶ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πόλεως, ὡς παρὰ Πλάτωνι ἐν Νόμ. III,* 702 *A* "πῶς ποτ' ἂν πόλις ἄριστα οἰκοίη" *καὶ ἐν Πολιτ. VI,* 423 *A* "ἕως ἂν ἡ πόλις σοι οἰκῇ σωφρόνως".

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θεοὶ γὰρ [1] εὖ μέν, ὀψὲ δ' εἰσορῶσ', ὅταν
τὰ θεῖ' ἀφείς τις εἰς τὸ μαίνεσθαι τραπῇ
ὃ μὴ σύ, τέκνον Αἰγέως, βούλου παθεῖν.
τὰ μὲν τοιαῦτ' οὖν εἰδότ' ἐκδιδάσκομεν [2].
χῶρον δ', ἐπείγει γάρ με τοὐκ θεοῦ παρόν [3],
στείχωμεν ἤδη, μηδέ γ' ἐντρεπώμεθα [4].
ὦ παῖδες, ὠδ' ἕπεσθ'· ἐγὼ γὰρ ἡγεμὼν
σφῷν αὖ πέφασμαι καινός, ὥσπερ σφὼ πατρί [5].
χωρεῖτε, καὶ μὴ ψαύετ', [6] ἀλλ' ἐᾶτέ με
αὐτὸν τὸν ἱερὸν τύμβον ἐξευρεῖν, ἵνα
μοῖρ' ἀνδρὶ τῷδε τῇδε κρυφθῆναι [7] χθονί.
τῇδ', ὧδε [8], τῇδε βᾶτε· τῇδε γάρ μ' ἄγει

[1]) *Αἰτιολογεῖ τὸ ῥᾳδίως. Εὐκόλως ὑβρίζουσιν αἱ πόλεις, διότι οἱ θεοὶ τιμωροῦσι βραδέως. Τὴν ἔννοιαν ταύτην ἀναπτύσσει ὁ Θεοδέκτης ἐν Ἀποσπάσμ.* 8, 625 "εἰ μὲν γὰρ αὐτίκ' ἦσαν αἱ τιμωρίαι, πολλοὶ διὰ φόβον κοὐ δι' εὐσεβῆ τρόπον θεοὺς ἂν ἠῦξον· νῦν δὲ τῆς τιμωρίας ἄπωθεν οὔσης τῇ φύσει χρῶνται βροτοί". *Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὑπῆρχε καὶ ἡ παροιμία, ἣν ἀναγινώσκομεν παρὰ Σέξτῳ τῷ Ἐμπειρ.* 3, 2, 24 "ὀψὲ θεῶν ἀλέουσι μύλοι, ἀλέουσι δὲ λεπτά".

[2]) *Ὁ Οἰδίπους δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπεκτείνῃ τοιαύτας παραινέσεις, διότι ὁ Θησεὺς ἦτο δίκαιος καὶ εὐσεβής. Διὰ τοῦτο διακόπτει τὸν λόγον· διότι δὲν θέλει "ἐπικελεύειν ὥσπερ οἱ τοῖς θέουσι διακελευόμενοι" Πλάτ. ἐν Φαίδων.* 60 *Ε. Παραπλήσιαι φράσεις ὑπάρχουσι πολλαί, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Κ*, 250 "εἰδόσι γάρ τοι ταῦτα μετ' Ἀργείοις ἀγορεύεις".

[3]) *Εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ τὸ θεῖον ὑπηνίξατο. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν στίχ.* 1694 "τὸ φέρον ἐκ θεοῦ καλῶς φέρειν χρή". *Οὐχὶ ἀφυῶς ὁ* Matthiae *ἔγραψε πτερόν.*

[4]) *Τὸ ἐντρέπεσθαι κυρίως σημαίνει στρέφεσθαι πρὸς τὰ πλάγια καὶ μὴ σπεύδειν πρὸς τὰ πρόσω. Οὕτω περιπίπτει εἰς τὴν σημασίαν τοῦ βραδύνειν.*

[5]) *Ἐξυπακούεται τὸ ἐφάνητε. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἐγὼ γὰρ ἡγεμὼν ὑμῖν πέφηνα, ὥσπερ ὑμεῖς τῷ πατρί".*

[6]) *Ἀφ' οὗ ὁ Οἰδίπους εἶπε τὰ εἰρημένα, ἔσπευσεν, ὅπως εὕρῃ τὸν τάφον, ἀλλ' αἱ θυγατέρες ὑποβοηθοῦσιν αὐτῷ κατὰ τὸ σύνηθες, ὅπερ οὗτος ἀποκρούει.*

[7]) *Τὸ ἀπαρέμφατον ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μοῖρα (ἐστί).*

[8]) *Ἦχεῖ μὲν κακῶς τοῦθ', ὅτι ὑπάρχουσι πλεῖσται διασύλλαβοι λέξεις ἐν δυσὶ κατὰ συνέχειαν*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἑρμῆς ὁ πομπὸς[1] *ἥτε νερτέρα θεός.*
ὦ φῶς ἀφεγγές[2]*, πρόσθε πού ποτ' ἦσθ' ἐμόν,*
νῦν δ' ἔσχατόν σου τοὐμὸν ἅπτεται δέμας[3]. 1550
ἤδη γὰρ ἕρπω τὸν τελευταῖον[4] *βίον*
κρύψων παρ' Ἅιδην[5]*. ἀλλά, φίλτατε ξένων,*
αὐτός τε χώρα θ' ἥδε πρόσπολοί[6] *τε σοὶ*
εὐδαίμονες γένοισθε, κἀπ' εὐπραξίᾳ[7]
μέμνησθέ[8] *μου θανόντος εὐτυχεῖς ἀεί.* 1555

στίχοις, ἀλλὰ τοῦτο ἐξαίρει τὴν ἔννοιαν.

[1]) *Συνήθως λέγεται ψυχοπομπός, ὡς ἐν Αἴαντ.* 832 "*Καλῶ δ' ἅμα πομπαῖον Ἑρμῆν χθόνιον εὖ με κοιμίσαι*„. *Νερτέρα θεὸς εἶναι ἡ Περσεφόνη.*

[2]) *Οἱ ἐκ τοῦ βίου ἀποχωριζόμενοι συνήθως ἀποτείνουσι τὸν λόγον εἰς τὸ φῶς, διότι πορεύονται εἰς τὸ σκότος. Ἀλλ' ὁ τυφλὸς Οἰδίπους καὶ ἐν τῷδε τῷ βίῳ κατέχεται ὑπὸ σκότους. Διὰ τοῦτο λέγει τὸ φῶς ἀφεγγές. Λίαν δὲ περιπαθὴς εἶναι ἡ ἑπομένη πρότασις.*

[3]) *Δὲν λέγει ὀφθαλμούς, διότι εἶναι τυφλός.*

[4]) *Θεωρεῖται ὡς εἰρημένον κατὰ πρόληψιν, δηλ. τὸν βίον μου, ὅστις τελευτᾷ. Ἀλλ' ἴσως τὸ χωρίον διεφθάρη καὶ δὲν εἶναι ἀπίθανος ἡ διόρθωσις τοῦ* Musgrave, *ἕρπω τὴν τελευταίαν (δηλ. ὁδόν), βίον κρύψων παρ' Ἅδαν. Τολμηροτέρα εἶναι ἡ διόρθωσις τοῦ* Blaydes *τὴν τελευταίαν ὁδὸν στυγνὸν παρ' Ἅδην*

[5]) *Ἡ σύνταξις αὕτη παρέχει δυσκολίαν καὶ ὁ μὲν* Wunder *παραβάλλει πρὸς τὸ ἐν στίχ.* 114 "*κρύψον κατ' ἄλσος*„ *ὁ δὲ* Wecklein *πρὸς τὸ ἐν στίχ.* 1573 "*τὸν φύλακα παρ' Ἅδᾳ λόγος αἰὲν ἔχει*„. *Ἀλλὰ τὰ χωρία ταῦτα εἶναι διάφορα τοῦ προκειμένου.*

[6]) *Ὁ Σχολιαστὴς νομίζει, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ τοὺς Ἀθηναίους, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν· διότι τούτους ἐδήλωσε διὰ τῆς χώρας. Πρόσπολοι εἶναι οἱ θεράποντες, οἵτινες ἦσαν εὐγενεῖς, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν.*

[7]) *Ἐν τῇ εὐτυχίᾳ καὶ διὰ τὴν εὐτυχίαν, ὡς παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Ἱππ.* 406 "*πῖνε, πῖν' ἐπὶ συμφοραῖς*„.

[8]) *Μετεχειρίσθη προστακτικήν, διότι ἡ μνεία ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θελήσεως τῶν Ἀθηναίων, ἐν ᾧ τὸ προηγούμενον ῥῆμα ἔθηκε κατ' εὐκτικήν· διότι τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἀνθρώπων δίδουσιν οἱ θεοί. Μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὁ μὲν Οἰδίπους πορεύεται πρὸς τὰ ἀριστερά, ᾧ ὁ Θησεὺς μετὰ τῶν ἀκολούθων αὐτοῦ, ἡ Ἀντιγόνη καὶ ἡ Ἰσμήνη ἀκολουθοῦσιν.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

Στροφή.

εἰ θέμις[1] *ἐστί μοι τὰν ἀφανῆ θεὸν*
καὶ σὲ λιταῖς σεβίζειν[2],
ἐννυχίων[3] *ἄναξ,*
Αἰδωνεῦ, Αἰδωνεῦ, λίσσομαι, 1560
ἐπὶ πόνῳ[4] *μήτ' ἐπὶ βαρυαχεῖ ξένον ἐξανύσαι*[5]
μόρῳ τὰν παγκευθῆ[6] *κάτω*
νεκρῶν πλάκα καὶ Στύγιον δόμον[7].
πολλῶν γὰρ ἂν[8] *καὶ μάταν πημάτων ἰκνουμένων* 1565

[1]) *Ἐν τῷ τετάρτῳ στασίμῳ ὁ χορὸς εὔχεται εἰς τοὺς ἄρχοντας τοῦ Ἅιδου, ἵνα δώσωσι τῷ ξένῳ πρᾶον θάνατον καὶ δεχθῶσιν εὐμενῶς. Ἀφανῆ θεὸν λέγει τὴν Περσεφόνην, διότι αὕτη ὀφθαλμῷ θνητοῦ δὲν εἶναι ὁρατή. Οἱ ἄνω θεοὶ εἶναι μὲν ἀόρατοι, ἀλλ' ἐνίοτε ἐμφανίζονται τοῖς ἀνθρώποις. Ἐπειδὴ οἱ κάτω θεοὶ εἶναι ἀμείλιχοι καὶ ἀδάμαστοι, μετεχειρίσθη τὴν φράσιν, εἰ θέμις ἐστί μοι.*

[2]) *Ἡ περίφρασις εἶναι συνήθης, ὡς ἐν στίχ.* 1007 "τιμαῖς σεβίζειν„ *καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἡλέκτρ.* 196 "εὐχαῖσι θεοὺς σεβίζουσιν„.

[3]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Τῶν ἐν νυκτὶ ἀεὶ καὶ σκότῳ διατριβόντων τῶν τεθνηκότων„.*

[4]) *Ἡ πρόθεσις δηλοῖ ὅ,τι καὶ πρὸ ὀλίγου τὸ ἐπ' εὐπραξίᾳ. Τὸ μήτε παρελείφθη, ὡς πολλαχοῦ, π.χ. ἐν Φιλοκτήτ.* 771 "ἑκόντα μητ' ἄκοντα μηδέ τῳ τέχνῃ„, *παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Ὄρνισ.* 694 "γῆ δ' οὐδ' ἀὴρ οὐδ' οὐρανὸς ἦν„ *καὶ παρ' Ἡροδότ.* IV, 28 "ἡμίονοι δὲ οὐδ' ὄνοι ἀνέχονται τὴν ἀρχήν„. *Ἀμφισβητεῖται ἂν τὸ δεύτερον συνθετικὸν ἦναι ἦχος ἢ ἄχος.*

[5]) *Εἶναι εἰκασία τοῦ* Vauvilliers. *Τὰ μὲν χειρόγραφα ἔχουσιν ἐκτανύσαι, τὰ δὲ Σχόλια κατανύσαι. Τὸ ἐξανύειν συντάσσεται πρὸς ἁπλῆν αἰτιατικὴν δηλοῦσαν τὴν εἰς τόπον κίνησιν, ὡς ἐν Ἀντιγόν.* 805 "τὸν παγκοίταν, ὅθ' ὁρῶ θάλαμον τήνδ' Ἀντιγόνην ἀνύτουσαν.„ *καὶ ἐν Αἴαντ.* 606 "ἔτι μέ ποτ' ἀνύσειν τὸν ἀπότροπον ἀΐδηλον Ἅδαν„.

[6]) *Τοιαῦτα ἐπίθετα συνήθως ἀποδίδονται τῷ Ἅιδῃ, ὡς ἐν Ἀντιγόν.* 810 "ἀλλά μ' ὁ παγκοίτας Ἅδας ζῶσαν ἄγει τὰν Ἀχέροντος ἀκτάν„ *ἐν στίχ.* 804 "τὸν παγκοίταν, ὅθ' ὁρῶ θάλαμον„. *Ὅρα καὶ Αἴαντ. στίχ.* 1193.

[7]) *Ἐννοεῖ τὸν οἶκον τοῦ Ἅιδου καὶ τῆς Περσεφόνης, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. στίχ.* 110.

[8]) *Ὁ σύνδεσμος ἀνήκει εἰς τὸ ἑπόμενον αὔξοι. Τὸ μάταν σημαίνει ἄνευ αἰτίας, ἄνευ ἁμαρτήματος. Οὐχὶ ἀφυῶς ὁ* Bücheler *εἰκάζει, πολλῶν*

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πάλιν σε[1] δαίμων δίκαιος αὖξοι.

Ἀντιστροφή.

ὦ χθόνιαι θεαὶ[2] σῶμά τ' ἀνικάτου
θηρός, ὃν ἐν πύλαισι
φασὶ[3] πολυξέστοις· 1570
εὐνᾶσθαι κνυζεῖσθαί[4] τ' ἐξ ἄντρων

γὰρ ἀνταλλαγὰν πημάτων, ὅπερ ἤθελεν εἶναι παράθεσις εἰς τὸ αὖξοι σε πάλιν.

1) Ἐν πᾶσι τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται σε, ὅπερ ὁ Reiske ἔτρεψεν εἰς σφε. Τὴν διόρθωσιν δέχονται οὐχὶ ὀλίγοι ἐκδόται. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἀποστρέφει τὸν λόγον πρὸς τὸν Οἰδίποδα„. Ἐξήγησις τῆς στροφῆς· Ἐάν μοι ἦναι ἐπιτετραμμένον τὴν ἀόρατον θεὰν καὶ σὲ διὰ παρακλήσεων νὰ τιμῶ, ὦ βασιλεῦ τῶν νεκρῶν, ὦ Ἄδη, Ἄδη, παρακαλῶ μήτε μὲ πόνον, μήτε μὲ λυπηρότατον θάνατον ὁ ξένος νὰ πορευθῇ εἰς τοὺς κάτω τόπους τῶν νεκρῶν τοὺς κρύπτοντας πάντας καὶ εἰς τὸν Στύγιον οἶκον. Διότι ἀφ' οὗ πολλὰ καὶ ἄνευ αἰτίας δυστυχήματα ἦλθον εἰς σὲ πάλιν δίκαιος θεὸς δύναται νὰ ἐξυψώσῃ.

2) Χθόνιαι θεαὶ εἶναι αἱ Ἐρινύες. Διὰ δὲ τῆς ἑπομένης περιφράσεως ἐννοεῖ τὸν Κέρβερον. Ἀντὶ τοῦ ἀνικάτου ὁ Meineke ἔγραψεν ἀμαιμάκου (=δεινοῦ, ἀνυποστάτου). Περὶ τούτου λέγει ἐν Τραχιν. 1098 "τόν θ' ὑπὸ χθονὸς Ἄιδου τρίκρανον σκύλακ', ἀπρόσμαχον τέρας„. Ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχει ἀνεξάρτητον ῥῆμα, ἀλλ' εἶναι ἁπλῆ ἐπιφώνησις.

3) Οἱ κριτικοὶ εἰκάζουσιν ἐκ τοῦ Σχολιαστοῦ, ὅτι τὸ ῥῆμα τοῦτο προσετέθη ὑπὸ διασκευαστοῦ· "Λείπει τὸ φασίν„. Ἐξυπακούεται τὸ ἀπαρέμφατον εἶναι, ὡς συχνάκις καὶ ἡ μετοχή, ὡς παρὰ Ξενοφῶντ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ. V, 8, 19 "ἐν εὐδίᾳ ὁρῶ ὑμᾶς„ παρὰ Δημοσθέν. 19, 87 "πρὸς Μεγάροις ἀκούοντες δύναμιν Φιλίππου ἐθορυβεῖσθε„. Τὸ ἐπίθετον πολύξεστος ὑποδηλοῖ, ὅτι αἱ πύλαι ἦσαν κατεσκευασμέναι ἐκ μαρμάρου, ὡς δὴ καὶ λέγεται παρ' Ἡσιόδῳ ἐν Θεογον. 811 "ἔνθα δὲ μαρμάρεαί τε πύλαι καὶ χάλκεος οὐδός, ἀσιεμφής, ῥίζησι διηνεκέεσσιν ἀρηρώς, αὐτοφυής„. Ἀντὶ τοῦ πολυξέστοις ὁ Musgrave ἔγραψε πολυξένοις, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἱκέτισ. 157 "τὸν πολυξενώτατον Ζῆνα τῶν κεκμηκότων„ Ἄλλως ὁ Ἄδης λέγεται πολυδέγμων, πολύκοινος, πανδοκεύς. Τὴν διόρθωσιν ταύτην δέχονται πολλοὶ ἐκδόται. Συνήθως οἱ ἑρμηνευταὶ δὲν θέτουσι στιγμὴν μετὰ τὴν λέξιν πολυξέστοις, ἀλλὰ τὰ ἑπόμενα ἀπαρέμφατα ἐξαρτῶσιν ἐκ τοῦ ἑπομένου λόγος αἰὲν ἔχει. Ἀλλὰ τοῦτο ἤθελε παρέλκει, ἂν μὴ ἐξαλείψωμεν τὸ προηγούμενον φασί. Διὰ τοῦτο κατὰ τὴν στίξιν ἠκολουθήσαμεν τῷ Rellermann.

4) Τὸ κνυζεῖσθαι σημαίνει γαυγίζειν, μουρμουρίζειν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀδάματον τὸν φύλακα παρ' Ἅιδᾳ λόγος αἰὲν ἔχει[1]·
ὃν[2], *ὦ Γᾶς παῖ καὶ Ταρτάρου,*
κατεύχομαι ἐν καθαρῷ[3] *βῆναι* 1575
ὁρμωμένῳ νερτέρας τῷ ξένῳ νεκρῶν πλάκας.
σέ τοι κικλήσκω τὸν αἰένυπνον[4]*.*

ΑΓΓΕΛΟΣ.

ἄνδρες πολῖται, ξυντομωτάτως μὲν ἂν

[1]) *Ἰσοδυναμεῖ τῷ φασίν.*

[2]) *Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ὅν, ἀνθ' οὗ ὁ μὲν* Hermann *εἰκάζει τόν, ὁ δὲ* Nauck *γράφει δ ὁ ς. Παῖς τῆς Γῆς καὶ τοῦ Ταρτάρου εἶναι ὁ Θάνατος.*

[3]) *Ὁ ποιητὸς ἐννοεῖ, ὅτι ὁ Κέρβερος πρέπει νὰ πορευθῇ ἐκεῖ, ὅπου ὁ ξένος δὲν πορεύεται, νὰ πορεύηται ἐπὶ ἐλευθέρας ὁδοῦ, νὰ μὴ παρέχῃ ἐμπόδιον. Τοιαύτην σημασίαν ἔχει τὸ ἐπίθετον ἐν Ἰλιάδ. Κ, 199 "ἑδριόωντο ἐν καθαρῷ, ὅθι δὴ νεκύων διεφαίνετο χῶρος„ καὶ Πίνδ. ἐν Ὀλυμπ. 6, 23 "ὄφρα κελεύθῳ τ' ἐν καθαρᾷ βάσομεν„.*

[4]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει "τὸν διὰ παντὸς κοιμώμενον„. Φαίνεται δ', ὅτι ὀνομάζει τὸν Θάνατον οὕτως, διότι οἱ νεκροὶ αἰωνίως κοιμῶνται. Εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ αἰὲν ἄϋπνον, ἣν δέχεται ὁ* Hartung *ἀναφέρων τὴν φράσιν εἰς τὸν Κέρβερον. Ἐξήγησις τῆς ἀντιστροφῆς· "Ὦ καταχθόνιαι θεαὶ καὶ ἀκαβλητον θηρίον, τὸ ὁποῖον λέγουσιν ὅτι ὑπάρχει εἰς τὰς πολυξέστους πύλας· ἡ φήμη πάντοτε κρατεῖ, ὅτι ἐνεδρεύεις καὶ γαυγίζεις ἐκ τῶν ἄντρων ἀδάμαστος φύλαξ πλησίον τοῦ Ἅιδου· τοῦτο, ὦ τέκνον τῆς Γῆς καὶ τοῦ Ταρτάρου, παρακαλῶ νὰ ἀφήσῃς ἐλευθέραν τὴν ὁδὸν εἰς τὸν ξένον τὸν πορευόμενον εἰς τοὺς κάτω τόπους τῶν νεκρῶν. Σὲ βεβαίως παρακαλῶ τὸν αἰωνίως κοιμίζοντα.*

[5]) *Ὁ τύπος οὗτος τοῦ ἐπιρρήματος φαίνεται παράδοξος τοῖς ἑρμηνευταῖς, ἀλλ' ἡμῖν τοῖς νεωτέροις εἶναι συνήθης. Οὕτω λέγομεν σοφωτάτως, ἐντιμοτάτως. Φαίνεται δέ, ὅτι ὁ τύπος οὗτος δὲν ἐπλάσθη ὑπὸ τῶν νεωτέρων, ἀλλὰ καταρρέει ἐκ τῶν ἀρχαίων. Εὕρηται δὲ καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτισ. 967 "γηράσκω δυστηνοτάτως„ καὶ παρὰ Πολυδεύκει 6, 63 ἐκ τοῦ Ἰσοκράτους τὸ προσφιλεστάτως. Διὰ τοῦτο νομίζομεν, ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως. Ὁ μὲν* Elmsley *ἔτρεψεν εἰς ξυντομώτατον, ὁ δὲ* Wecklein *ξυντομωτάτων. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ἔστι δὲ ὁ ἄγγελος εἷς τῶν ἀκολουθησάντων Θησεῖ θεραπόντων. Καὶ ἀφῖκται ἔνια ἀπαγγέλλων τῶν πραχθέντων ἐπὶ τῆς ἐρημίας· οὐ γὰρ πάντα δυνατὸν ἦν θεάσασθαι„. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Οἰδίπ. τυράνν. 1234 "ὁ μὲν τάχιστος τῶν λόγων εἰπεῖν τε καὶ μαθεῖν, τέθνηκε θεῖον Ἰοκάστης κάρα„.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τύχοιμι λέξας Οἰδίπουν ὀλωλότα· 1580
ἃ δ' ἦν τὰ πραχθέντ', οὔθ' ὁ μῦθος ἐν βραχεῖ
φράσαι πάρεστιν οὔτε τἄργ'[1] ὅσ' ἦν ἐκεῖ.

ΧΟΡΟΣ.

ὄλωλε γὰρ δύστηνος;

ΑΓΓΕΛΟΣ.

ὡς[2] λελοιπότα
κεῖνον τὸν ἀεὶ[3] βίοτον ἐξεπίστασο.

ΧΟΡΟΣ.

πῶς; ἆρα θείᾳ κἀπόνῳ[4] τάλας τύχῃ; 1595

ΑΓΓΕΛΟΣ.

ταῦτ'[5] ἐστὶν ἤδη κἀποθαυμάσαι πρέπον.
ὡς μὲν γὰρ ἐνθένδ' εἶρπε, καί σύ που παρὼν
ἔξοισθ', ὑφηγητῆρος[6] οὐδενὸς φίλων,
ἀλλ' αὐτὸς ἡμῖν πᾶσιν ἐξηγούμενος[7].
ἐπεὶ δ' ἀφῖκτο τὸν καταρράκτην[8] ὀδὸν 1590

[1]) Ἐν ἄλλαις λέξεσιν· ἡ ἀγγελία δὲν δύναται νὰ γείνῃ διὰ βραχέων, ὡς καὶ τὰ γενόμενα δὲν ἦσαν βραχέα. Διὰ τούτων ὁ ἄγγελος προπαρασκευάζει ἀκριβῆ διήγησιν.

[2]) Τὰ γνωστικὰ ῥήματα συντάσσονται πρὸς μετοχὴν μετὰ τοῦ ὡς, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1063 "ὡς μὴ 'μπολήσων ἴσθι τὴν ἐμὴν φρένα„.

[3]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Τὸ μακρὸν γῆρας„, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν. Ἡ φράσις θεωρεῖται ὡς διεφθαρμένη καὶ ὁ μὲν Meineke γράψει ἐκεῖνον ἄρτι βίοτον, ὁ δὲ Hartung τὸν αἰνὸν βίοτον.

[4]) Τοῦτο ἠῦξατο ὁ χορὸς ἐν στίχ. 1561.

[5]) Ἐννοεῖ τὰς περιστάσεις τοῦ θανάτου, περὶ ὧν εἶπεν ὁ χορὸς θείᾳ τύχῃ.

[6]) Ἐξυπακούεται ἡ μετοχὴ ὄντος. Ὅτι ὁ Οἰδίπους ἤρξατο πορευόμενος ἄνευ ὁδηγοῦ, παρετήρησεν ἤδη ὁ χορὸς ἐν στίχ. 1544.

[7]) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ προηγούμενος.

[8]) Δηλοῖ τὸ κατώφλιον τὸ ἄγον πρὸς τὰ κάτω. Ἡ λέξις διετηρήθη μέχρις ἡμῶν, διότι σχεδὸν πᾶσαι αἱ οἰκίαι τῶν ἀγροτῶν ἔχουσι τὸν καλούμενον καταρράκτην. Τὸ ὄνομα ἐτέθη ἀντὶ ἐπιθέτου, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Βάκχ. 113 "νάρθηκας ὑβριστάς„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χαλκοῖς βάθροισι γῆθεν[1] *ἐρριζωμένον,*
ἔστη κελεύθων ἐν πολυσχίστων μιᾷ
κοίλου πέλας κρατῆρος[2]*, οὗ τὰ Θησέως*
Περίθου τε κεῖται πίστ' ἀεὶ ξυνθήματα[3]*·*
ἐφ' οὗ[4] *μέσου στὰς τοῦ τε Θορικίου*[5] *πέτρου* 1595
κοίλης τ' ἀχέρδου[6] *κἀπὸ λαΐνου τάφου,*

[1]) *Ὁ προσδιορισμὸς οὗτος ἐτέθη κατ' ἀναλογίαν τῶν τιθεμένων παρὰ τοῖς ῥήμασιν, ἅπερ δηλοῦσι δέειν, προσάπτειν, ὡς ἐν Ὀδυσσ. Θ, 67 "κάδ' δ' ἐκ πασσαλόφι κρέμασεν ῥῶπιγγα λίγειαν„. "Ολως παραπλήσιον πρὸς τὸ ἡμέτερον εἶναι τὸ ἐν Ὀδύσσ. Ν, 163 "ὅς μιν λᾶαν ἔθηκε καὶ ἐρρίζωσεν ἔνερθεν„.*

[2]) *Ἐννοεῖ κοίλωμα, ὡς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· "Κοῖλον πέλας κρατῆρος· τοῦ μυχοῦ· τὰ γὰρ κοῖλα οὕτως ἐκάλουν ἐκ μεταφορᾶς. "Οθεν καὶ τὰ ἐν Αἴτνῃ κοιλώματα κρατῆρες καλοῦνται„.*

[3]) *Ἐνταῦθα ὁ Θησεὺς καὶ ὁ Περίθους ἐποίησαν πιστὰ ὅρκια. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Περίθου τέ, φησί, κεῖται ξυνθήματα, οἷον ὑπομνήματα τῆς πίστεως, ἧς ἔθεντο πρὸς ἀλλήλους περὶ τῆς εἰς Ἅιδου καταβάσεως„. Ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Παυσανίου οἱ Ἀθηναῖοι ἐδείκνυον τόπον "ἔνθα Περίθουν καὶ Θησέα συνθεμένους ἐς Λακεδαίμονα καὶ ὕστερον ἐς Θεσπρωτοὺς σταλῆναι λέγουσιν„. Ὁ* Blaydes *τολμηρῶς μέν, οὐχὶ δ' ἀπιθάνως ἔτρεψεν εἰς, τὰ Περίθου Θησέως τε κεῖται πίστεως ξυνθήματα.*

[4]) *Ἀναφέρεται εἰς τὸν κρατῆρα. Τὸ ἐφ' οὗ ὁ* Brunck *ἔτρεψεν εἰς ὑφ' οὗ, ὅπερ καὶ ἄλλοι ἐκδόται δέχονται. Ὡσαύτως γίνεται δεκτὴ ἡ διόρθωσις τοῦ* Musgrave *τρέψαντος τὸ μέσου εἰς μέσος. Κατὰ τὸν* Bellermann *αἱ ἑπόμεναι γενικαὶ πέτρου καὶ ἀχέρδου ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ μέσου. Οὕτως ἐξάγεται ἡ ἔννοια ὁ Οἰδίπους ἔστη ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κρατῆρος, ὅστις εὑρίσκεται ἐν τῷ μέσῳ μεταξὺ τοῦ Θορικίου πέτρου, τῆς ἀχέρδου καὶ τοῦ τάφου. Οὕτως ὁ κρατὴρ ἐνταῦθα ὑπομιμνήσκει τὸ ἐν τριπλαῖς ἁμαξιτοῖς, ἔνθα ὁ Οἰδίπους ἐφόνευσε τὸν Λάϊον.*

[5]) *Περὶ τοῦ Θορικίου πέτρου οὐδὲν εἶναι γνωστόν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ταῦτα γνώριμα τοῖς ἐγχωρίοις. Θορικὸς δὲ δῆμος τῆς Ἀκαμαντίδος φυλῆς„. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ δῆμος οὗτος κεῖται παρὰ τῷ Σουνίῳ, οὐδὲν κοινὸν ἔχει μετὰ τοῦ ἐνταῦθα μνημονευομένου Θορικίου πέτρου.*

[6]) *Ἄχερδος εἶναι ἡ ἀγρία ἀχράς, ἡ ἀπιδέα, ἡ κορτσιά. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Κοίλης δὲ ἀχέρδου, τῆς τὸν πυθμένα ἐχούσης ὑπόκενον, σαπέντα„. Ἐν τῇ ἑπομένῃ φράσει ἀντὶ νὰ θέσῃ ἁπλῶς γενικὴν ἔθηκεν ἐμπρόσθετον. Οὐχὶ ἀφυῶς ὁ* Dobree *ἔτρεψεν εἰς καὶ τολαΐνου τάφου.*

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καθέζετ'· εἶτ' ἔλυσε δυσπινεῖς [1] στολάς.
κἄπειτ' ἀΰσας παῖδας ἠνώγει ῥυτῶν [2]
ὑδάτων ἐνεγκεῖν λουτρὰ [3] καὶ χοάς ποθεν·
τὼ δ' εὐχλόου [4] Δήμητρος εἰς προσόψιον
πάγον [5] μολοῦσαι τάσδ' ἐπιστολὰς πατρὶ
ταχεῖ [6] πόρευσαν σὺν χρόνῳ, λουτροῖς τέ νιν
ἐσθῆτί [7] τ' ἐξήσκησαν, ἣ νομίζεται [8].
ἐπεὶ δὲ παντὸς εἶχε δρῶντος [9] ἡδονὴν

[1]) *Κατὰ πολλὰ ῥυτιαρὰς στολάς. Ὅτι τοιαῦτα ἱμάτια ἔφερεν ὁ Οἰδίπους, λέγεται καὶ ἐν στίχ.* 1259.

[2]) *Τὰ ῥέοντα ὕδατα μετεχειρίζοντο καὶ πρὸς θυσίας. Ὅρα στίχ.* 469.

[3]) *Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ἐπὶ τὸ ἀφαγνισθῆναι αὐτὸν πρὸ τελευτῆς". Διὰ τῶν χοῶν, ὡς φαίνεται, ἤθελε νὰ ἐξιλεώσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ πατρός.*

[4]) *Εὔχλους εἶναι ἡ ποιοῦσα ὅλα νὰ ἀνθίζωσιν. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν πρὸς τῇ ἀκροπόλει ὑπῆρχεν ἱερὸν τῆς Εὐχλόου, ἢ μᾶλλον τῆς χλόης Δήμητρος, ὡς μαρτυρεῖ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἀποσπώμενον χωρίον τοῦ Εὐπόλιδος· "Ἀλλ' εὐθὺ πόλεως εἶμι· θῦσαι γάρ με δεῖ κριὸν χλόῃ Δήμητρι"· καὶ ὁ Παυσανίας I, 22, 4 "Ἔστι δὲ καὶ Γῆς κουροτρόφου, καὶ Δήμητρος ἱερὸν Χλόης". Ἐν χειρογράφοις, ἅπερ ἔχουσι μικροτέραν ἀξίαν, ὑπάρχει ἐπόψιον· ὡς ἐν Ἀντιγόν.* 1110. *Δηλοῖ δὲ τὸν περίβλεπτον, τὸν περιφανῆ.*

[5]) *Πάγος εἶναι ὁ λόφος. Ὁ* L. Stephani *προτείνει, ὅπως γραφῇ πηγήν. Ἐπιστολαὶ εἶναι αἱ ἐντολαί, τὰ παρηγγελμένα.*

[6]) *Ἰσοδυναμεῖ τῷ σὺν τάχει. Τὸ πόρευσαν (ἐπρομήθευσαν, παρέσχον) ἔθηκεν ἄνευ αὐξήσεως, ὅπερ γίνεται ἐν ταῖς ἀγγελίαις ἕνεκα τῆς ἐπικῆς αὐτῶν φύσεως.*

[7]) *Ποῦ εὗρον τὴν ἐσθῆτα, δὲν λέγεται. Ὁ μὲν* Bellermann *εἰκάζει, ὅτι ἔλαβον παρὰ τοῦ ἐποίκου, ἡμεῖς δ' εἰκάζομεν, ὅτι ἐκόμισε ταύτην ἡ Ἰσμήνη. Ὅρα εἰσαγωγ. σελ.* 35.

[8]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ὡς νομίζεται ἐπὶ τοῖς νεκροῖς". Ταῦτα γίνονται πρὸ τοῦ θανάτου, διότι ὁ Οἰδίπους θέλει γείνει ἀφανὴς καὶ οὕτω δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ λουσθῇ τὸ σῶμα αὐτοῦ. Παραπλήσιον γίνεται παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀλκήστ.* 158 "ἐπεὶ γὰρ ἤσθεθ' ἡμέραν τὴν κυρίαν ἥκουσαν, ὕδασι ποταμίοις λευκὸν χρόα ἐλούσατ', ἐκ δ' ἑλοῦσα κεδρίνων δόμων ἐσθῆτα κόσμον τ' εὐπρεπῶς ἠσκήσατο".

[9]) *Ἡ λέξις αὕτη παρέχει δυσκολίαν τοῖς ἑρμηνευταῖς καὶ κριτικοῖς, ἐξ ὧν ὁ* Tournier *γράφει ὡς δ' εἶχε παντὸς τοῦ δέοντος ἡδονήν, ὁ δὲ* Mekler *ἐπεὶ δὲ πάνθ' ὅσ' εἶπ' ἔδρων πρὸς ἡδονήν. Ἐνταῦθα ἀντὶ δρῶντος περιέμενέ τις μᾶλλον δρωμένου, ἀλλ' ἔθηκε τὸ ἐνεργοῦν, δηλ. πάσης ὑπηρετήσεως. Τὸ δρᾶν ἐνίοτε κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐκ ἦν ἔτ' οὐδὲν ἀργὸν [1] ὧν ἐφίετο, 1605
κτύπησε [2] μὲν Ζεὺς χθόνιος, αἱ δὲ παρθένοι
ῥίγησαν [3], ὡς ἤκουσαν· ἐς δὲ γούνατα
πατρὸς πεσοῦσαι κλαῖον, οὐδ' ἀνίεσαν [4]
στέρνων ἀραγμοὺς οὐδὲ παμμήκεις [5] γόους.
ὃ δ' ὡς ἀκούει φθόγγον [6] ἐξαίφνης πικρόν, 1610
πτύξας [7] ἐπ' αὐταῖς χεῖρας εἶπεν· ὦ τέκνα,
οὐκ ἔστ' ἐθ' ὑμῖν τῆδ' ἐν ἡμέρᾳ πατήρ.
ὅλωλε γὰρ δὴ πάντα τἀμά [8], κοὐκέτι

τοῦ ὑπηρετεῖν, ὡς παρ' Ὁμήρῳ οἱ ὑπηρέται λέγονται δρηστῆρες.

1) Κεῖται ἐν παθητικῇ σημασίᾳ, δηλ. ἀνεκτέλεστον, ὡς ἐν Θεόγνιδ. 583, "ἀλλὰ τὰ μὲν προβέβηκεν ἀμήχανόν ἐστι γενέσθαι ἀρά„

2) Τὴν ὑπόγειον βροντὴν ποιεῖ ὁ Ἅδης, ὅστις ἐν τῷ βασιλείῳ αὐτοῦ εἶναι οὕτως ἰσχυρός, ὡς ὁ Ζεὺς ἐν τῷ αἰθέρι, Εὐριπίδ. ἐν Ἱππολύτ. 1201 "ἔνθεν τις ἠχώ, χθόνιος ὡς βροντὴ Διός, βαρὺν βρόμον μεθῆκε φρικώδη κλύειν„.

3) Ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ἔφριξαν ἢ ἔδεισαν, ἀλλ' Ὁμηρικῷ ζήλῳ εἶπε ῥίγησαν.

4) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Οὐδ' ἀνέπαυον„. Οὕτω λέγεται ἀνιέναι πόλεμον, ἔχθραν, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. III, 10 "Ἐπειδὴ δὲ ἐωρῶμεν αὐτοὺς τὴν μὲν τοῦ Μήδου ἔχθραν ἀνιέντας„.

5) Παραπλήσιον εἶναι τὸ, μηκύνων βοήν, ἐν στίχ. 489.

6) Κατὰ μὲν τὸν Bellermann σημαίνει τὸν θρῆνον τῶν θυγατέρων, κατὰ δὲ τὸν Nauck τὸν ἦχον τοῦ κεραυνοῦ, ὡς δεικνύει τὸ ἐξαίφνης. Ἀλλ' οὕτως ὁ Nauck μὴ δυνάμενος νὰ ἐξηγήσῃ τὸ πικρὸν θεωρεῖ τὴν λέξιν ἐφθαρμένην. Βεβαίως τὸ πικρὸν δὲν ἁρμόζει εἰς τὸν κεραυνόν, ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι οὐδὲ ὁ φθόγγος ἁρμόζει εἰς αὐτόν. Διότι ἡ λέξις συνήθως τίθεται ἐπὶ θρήνων, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 1218 "εἰ τὸν Αἵμονος φθόγγον συνίημι„ καὶ ἐν στίχ. 1187 "καὶ μὲ φθόγγος οἰκείου κακοῦ βάλλει δι' ὤτων„. Ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ καταστήσωμεν καὶ τὰς δύο λέξεις (φθόγγον καὶ πικρὸν) ἁρμοζούσας ἐνταῦθα, ἂν δεχθῶμεν, ὅτι ὁ κτύπος τοῦ Ἅδου ἦτο οὕτως εἰπεῖν πικρὰ φωνὴ καλοῦσα τὸν Οἰδίποδα. Ὅτι δ' ἡ εἰκασία ἡμῶν δὲν εἶναι ἀπίθανος, γίνεται δῆλον μετ' ὀλίγον ἐν στίχ. 1623 "φθέγμα δ' ἐξαίφνης τινὸς θῴῡξεν αὐτόν„. Κατ' ἄλλον τρόπον δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν τὸ ἐξαίφνης, δηλ. ἴσως ὁ Οἰδίπους εἶχε τὸν νοῦν ἐστραμμένον πρὸς τὸν ἐπικείμενον θάνατον καὶ διὰ τοῦτο αἴφνης ἤκουσε τὸν θρῆνον τῶν θυγατέρων.

7) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ περιπλέξας.

8) Ἡ ὅλη ὕπαρξίς μου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὴν δυσπόνητον[1] ἔξετ' ἀμφ' ἐμοὶ τροφήν·
σκληρὰν[2] μέν, οἶδα, παῖδες· ἀλλ' ἓν γὰρ μόνον
τὰ πάντα λύει[3] ταῦτ' ἔπος μοχθήματα·
τὸ γὰρ φιλεῖν[4] οὐκ ἔστιν ἐξ ὅτου πλέον
ἢ τοῦδε τἀνδρὸς ἔσχεθ', οὗ τητώμεναι
τὸ λοιπὸν ἤδη τὸν βίον διάξετον.
τοιαῦτ'[5] ἐπ' ἀλλήλοισιν ἀμφικείμενοι
λύγδην[6] ἔκλαιον πάντες. ὡς δὲ πρὸς τέλος
γόων ἀφίκοντ' οὐδ' ἔτ' ὠρώρει βοή,
ἦν μὲν σιωπή[7]· φθέγμα δ' ἐξαίφνης τινὸς[8]
θῴῡξεν[9] αὐτόν, ὥστε πάντας ὀρθίας
στῆσαι[10] φόβῳ δείσαντας ἐξαίφνης τρίχας·
καλεῖ γὰρ αὐτὸν πολλὰ[11] πολλαχῇ θεός·

[1]) *Τὴν κακὸν πόνον φέρουσαν, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ.* 510 "ὦ δυσπόνητε δαῖμον". *Τροφὴ ἐνταῦθα εἶναι ἡ γηροκομία.*

[2]) *Κατὰ τὸ λεξικὸν τοῦ* Ellendt *ἐξυπακούεται τὸ* τροφὴν ἔξετε. *Τοῦτο, ἂν μὴ πλανώμεθα, δὲν εἶναι ὀρθόν· διότι ἐκ τῆς ἡγουμένης φράσεως ἐννοεῖται τὸ* τροφὴν ἔσχετε.

[3]) *Εἷς λόγος ἀμείβει, γλυκαίνει ὅλους τοὺς πόνους.*

[4]) *Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσίν· Οὐκ ἔστι τις ἐξ ὅτου τὸ φιλεῖν πλέον ἔσχετε ἢ (ἐκ) τοῦδε τοῦ ἀνδρός. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Οὐδεὶς πλέον μου ὑμᾶς ἐφίλησεν".*

[5]) *Μὲ τοιούτους λόγους ἔκλαιον.*

[6]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τῆς μετοχῆς λύζοντες, μὲ λόξιγγα. Λέγων πάντας ἐννοεῖ τὸν Οἰδίποδα καὶ τὰς θυγατέρας αὐτοῦ.*

[7]) *Διὰ τῆς φράσεως ταύτης δὲν ἐπαναλαμβάνεται ἡ προηγουμένη ἀρνητικὴ πρότασις, ἀλλὰ δηλοῦται, ὅτι ἦτο τελεία σιωπή· διότι καὶ μετὰ τὴν λῆξιν τῶν θρήνων καὶ τῆς βοῆς ἠδύναντο νὰ γίνωνται λόγοι βαιᾷ τῇ φωνῇ.*

[8]) *Λέγει τινός, διότι δὲν ἠδύναντο νὰ ἐξηγήσωσιν, ἐκ τίνος προῆλθεν ἡ φωνή.*

[9]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "ἐκάλεσεν, ἐβόησεν".*

[10]) *Ἡ σύνταξις κατὰ τὸν* Wunder *ἔχει ὡς ἑξῆς· ὥστε πάντας δεῖσαι καὶ φόβῳ τρίχας ὀρθίας στῆσαι. Καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Χοηφόρ.* 30 *ὁ φόβος λέγεται ὀρθόθριξ. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἑλέν.* 632 "γέγηθα, κρατὶ δ' ὀρθίους ἐθείρας ἀνεπτέρωκα". *Ἀντὶ τοῦ* ἐξαίφνης *οὐχὶ ἀστόχως ὁ* Dindorf *εἰκάζει* εὐθέως.

[11]) *Τὸν στίχον τοῦτον ἔθηκεν ἐν ἀγκύλαις ὁ* Nauck *ὡς περιττόν, ὅπερ καὶ ὁ* Lehrs *εἶχεν ἤδη παρατηρήσει.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὦ οὗτος οὗτος, Οἰδίπους, τί μέλλομεν[1]
χωρεῖν; πάλαι δὴ τἀπὸ σοῦ[2] βραδύνεται.
ὃ δ' ὡς ἐπήσθετ' ἐκ θεοῦ[3] καλούμενος,
αὐδᾷ μολεῖν οἱ γῆς ἄνακτα Θησέα.
κἀπεὶ προσῆλθεν, εἶπεν· ὦ φίλον κάρα,
δός μοι χερὸς σῆς πίστιν ἀρχαίαν[4] τέκνοις,
ὑμεῖς[5] τε, παῖδες, τῷδε· καὶ καταίνεσον
μήποτε προδώσειν τάσδ' ἐκών, τελεῖν δ' ὅσ' ἂν
μέλλῃς[6] φρονῶν εὖ ξυμφέροντ' αὐταῖς ἀεί.
ὃ δ' ὡς ἀνὴρ γενναῖος οὐκ οἴκτου[7] μέτα

Τὸ ἀόριστον πολλὰ πολλαχῇ ἀντίκειται πρὸς τὴν ἑπομένην φωνήν, ὡς λέγει ὁ Nauck. Κατὰ τὸν Bellermann τὸ πολλὰ ἐνταῦθα κεῖται ἐπιρρηματικῶς, μεγαλοφώνως, ὡς τὸ πολλὴ βοή. Τὸ δὲ πολλαχῇ σημαίνει ἐπανειλημμένως. Θεὸς εἶναι ὁ Ἑρμῆς.

1) Ἐνταῦθα περιεμένομεν, τί μέλλεις; Μετεχειρίσθη δὲ τὸν πληθυντικὸν ἀριθμόν, διότι πρέπει νὰ ἀπέλθωσιν ὁμοῦ.

2) Τὸ ἐκ μέρους σου, καθ' ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ σέ, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 1464 "Καὶ δὴ τελεῖται τἀπ' ἐμοῦ„ καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ. 1054 "τὰ γὰρ ἐξ ἡμῶν καθαρῶς ἔσται βασιλεῦσιν„.

3) Δηλαδὴ ἐνόησεν, ὅτι ὁ καλέσας δὲν ἦτο ἄνθρωπος, ἀλλὰ θεός.

4) Οἱ κριτικοὶ προσκρούουσιν εἰς ταύτην τὴν λέξιν καὶ ὁ μὲν L. Schmidt εἰκάζει ἀρκίαν, ὁ δὲ Nauck ἀρκέσειν, ὁ δὲ Wecklein ἀρθμίαν καὶ ὁ Παπαγεωργίου ὁρκίαν. Ἂν ἦτο ἀνάγκη διορθώσεως, νομίζομεν, ὅτι ἡ τοῦ Παπαγεωργίου ἤθελεν εἶναι προτιμοτέρα ὡς ἁπλουστέρα καὶ διότι μετ' ὀλίγον ὁ ποιητὴς λέγει κατήνεσεν τάδ' ὅρκιος δράσειν ξένῳ. Ἂν μὴ δεχθῶμεν διόρθωσιν, δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν τὸ πάτριον ἐνέχυρον τῆς πίστεως, δηλ. τὴν χειραψίαν.

5) Ὅτι ἡ φράσις αὕτη κεῖται διὰ μέσου, δεικνύουσιν αἱ προστακτικαὶ δός καὶ καταίνεσον.

6) Συμπληροῦται διὰ τοῦ ἐννοουμένου τελεῖν.

7) Ὁ Wex καὶ ὁ Bothe μὴ δυνηθέντες νὰ ἐξηγήσωσι τὴν λέξιν ἔτρεψαν εἰς ὄκνου, ὅπερ δέχονται καὶ πλεῖστοι νεώτεροι. Κατὰ τὸν Bellermann ὅμως δὲν σημαίνει ἐνταῦθα συμπάθειαν, ἀλλ' ὀδυρμόν, ὡς ἐν Τραχιν. 864 "ἢ κλύω τινὸς οἴκτου δι' οἴκων ἀρτίως ὁρμωμένου;„ καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Χοηφ. 406 "τὸν δὲ κλύουσαν οἶκτον„ καὶ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Τρῳάδ. 155 "διὰ γὰρ μελάθρων ἄϊον οἴκτους, οὓς οἰκτίζει„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κατήνεσεν τάδ' ὅρκιος[1] δράσειν ξένῳ.
ὅπως[2] δὲ ταῦτ' ἔδρασεν, εὐθὺς Οἰδίπους
ψαύσας ἀμαυραῖς[3] χερσὶν ὧν παίδων λέγει·
ὦ παῖδε, τλάσας χρὴ τὸ γενναῖον[4] φέρειν 1640
χωρεῖν τόπων ἐκ τῶνδε, μηδ' ἃ μὴ θέμις
λεύσσειν δικαιοῦν[5] μηδὲ φωνούντων κλύειν[6].
ἀλλ' ἕρπεθ' ὡς τάχιστα· πλὴν ὁ κύριος[7]
Θησεὺς παρέστω μανθάνων τὰ δρώμενα.
τοσαῦτα φωνήσαντος εἰσηκούσαμεν[8] 1645
ξύμπαντες· ἀστακτὶ[9] δὲ σὺν ταῖς παρθένοις
στένοντες ὠμαρτοῦμεν. ὡς δ' ἀπήλθομεν,
χρόνῳ βραχεῖ στραφέντες ἐξαπείδομεν[10]

[1]) *Κεῖται ἀντὶ ἐπιρρήματος, ἐνόρκως, μεθ' ὅρκου, ὡς ἐν Ἀντιγόν.* 305.

[2]) *Ἐνταῦθα ἔχει χρονικὴν σημασίαν.*

[3]) *Ἀμαυρὸς σημαίνει σκοτεινός, εἶτα δὲ τυφλός, ὡς ἐν στίχ.* 182 "ἔπε' ὦδ' ἀμαυρῷ κώλῳ". *Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρὰ Λυκόφρ. ἐν Κασσάνδρ.* 1104 "τυφλαῖς ματεύσει χερσὶ κροσσωτοὺς βαφάς".

[4]) *Ἐπειδὴ ὁ* Nauck *προσέκρουσεν εἰς τὸν στίχον, ἔθηκε τοῦτον ἐν ἀγκύλαις. Ἄλλοι ἐπειράθησαν κατὰ διαφόρους τρόπους νὰ διορθώσωσι τὸ χωρίον, ἀλλ' ἀπέτυχον, π. χ. ὁ* Martin *εἶκασε τὸ γ' ἔμπαιον φέρειν, ὁ δὲ* Schmidt *τλάσα δὴ τὸ σημαῖνον φέρειν. Ἐὰν τὸ φέρειν ἐξαρτήσωμεν ἐκ τοῦ γενναῖον, ἐξάγεται ἡ ἔννοια· ὦ θυγατέρες, πρέπει, ἀφ' οὗ ὑπομείνητε ὅ τι εἶναι γενναῖον νὰ τὸ ὑπομείνητις, νὰ ἀπέλθητε ἐκ τούτων δὰ τῶν τόπων.*

[5]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Δίκαιον νομίζειν".*

[6]) *Τὸ πλῆρες ἤθελεν εἶναι· μηδὲ φωνούντων ἡμῶν κλύειν, ἃ μὴ θέμις ἐστὶ κλύειν.*

[7]) *Ἐνταῦθα δὲν σημαίνει τὸν βασιλέα, ἀλλ' ἐκεῖνον, οὗ ἡ παρουσία ἦτο ἀναγκαία.*

[8]) *Σημαίνει ἐνταῦθα* ὑπηκούσαμεν.

[9]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν·* "Πολυστακτί, πολυδακρύτως". *Τοῦτο ἡμεῖς οἱ νεώτεροι λέγομεν ποταμηδόν. Οἱ κριτικοὶ παρετήρησαν, ὅτι τὸ ἀστακτὶ δὲν ἁρμόζει εἰς τὸ στένοντες, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ εἴπῃ* κλαίοντες, δακρύοντες.

[10]) *Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ* "Ἴδιον αὐτοῦ τὸ πολλαῖς κεχρῆσθαι προθέσεσι· παραφυλακτέον δὲ πῶς καὶ τὰ ἄρρητα ὑπ' ὄψιν ἤγαγεν ὁ ἄγγελος, ἐκ τῶν σχημάτων μηνύων".

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸν ἄνδρα[1] τὸν μὲν οὐδαμοῦ παρόντ' ἔτι,
ἄνακτα δ' αὐτὸν ὀμμάτων ἐπίσκιον[2]
χεῖρ' ἀντέχοντα κρατός, ὡς δεινοῦ τινος
φόβου[3] φανέντος οὐδ' ἀνασχετοῦ[4] βλέπειν.
ἔπειτα μέντοι βαιὸν[5] οὐδὲ σὺν χρόνῳ
ὁρῶμεν αὐτὸν γῆν τε προσκυνοῦνθ'[6] ἅμα
καὶ τὸν θεῶν Ὄλυμπον ἐν ταὐτῷ λόγῳ.
μόρῳ δ' ὁποίῳ κεῖνος ὤλετ', οὐδ' ἂν εἷς
θνητῶν φράσειε πλὴν τὸ Θησέως κάρα[7].
οὐ γάρ τις αὐτὸν οὔτε πυρφόρος θεοῦ
κεραυνὸς[8] ἐξέπραξεν οὔτε ποντία
θύελλα[9] κινηθεῖσα τῷ τότ' ἐν χρόνῳ,

1650 1655 1660

Ἤρξατο ὁ ἄγγελος λέγων, ἀλλὰ νὰ εἴπῃ μόνον περὶ τοῦ τὸν Θησέα προστίθησι τὸ πρὸς διαστολήν. ὡς ἐν Ὀ- 116 "ὁσσόμενος πατέρ' ἐσφορεύν, εἶποθεν ἐλθὼν ον τῶν μὲν σκέδασιν κατὰ θείη, τιμὴν δ' αὐτὸς ἔχοι, ασιν οἷσιν ἀνάσσοι„. ὃ ἐπίθετον κεῖται κατὰ πρόηλ. ἐκράτει τὴν χεῖρα εἰς λὴν οὕτως, ὥστε νὰ ἐπιοὺς ὀφθαλμούς. Κατὰ τὸν ήν· "Τὸν δὲ Θησέα εἴδομεν κρατὸς ἔχοντα χεῖρα ἐπίμμάτων ὅ ἐστι, τῇ χειρὶ τοὺς ὀφθαλμούς, πρὸς ωρῆσαι τὸ δεινὸν τοῦ πά-

όβος ἐνταῦθα εἶναι ἡ αἰτία υ, τὸ φόβητρον.

ὸ φόβητρον ἦτο τοιοῦτον, ἠνείχετο νὰ τὸ βλέπῃ. Κατὰ τὸν Εὐριπίδην ἐν Ἱππολύτ. 1217 "κρεῖσσον θέαμα δεργμάτων„.

3) *Μετ' ὀλίγον χρόνον. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν στίχ* 397 "ἥξοντα βαιοῦ κοὐχὶ μυρίου χρόνου„.

6) Ἐν τῇ αὐτῇ εὐχῇ ὁ Θησεὺς ἐπικαλεῖται καὶ τοὺς κάτω θεούς, οἵτινες δέχονται τὸν Οἰδίποδα, καὶ τοὺς ἄνω, οἵτινες τοῦτον παραπέμπουσιν, Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 499 "ηὔχετο λιταῖσι, γαῖαν οὐρανόν τε προσκυνῶν„.

7) *Εἶναι περίφρασις ἀντὶ ὁ Θησεύς.*

8) Ὁ ἄγγελος ἀποβλέπει εἰς τὸν κεραυνόν, διότι πρὸ ὀλίγου κεραυνοὶ ἐβάλλοντο. Τὸ ἐξέπραξεν σημαίνει κατειργάσατο, ἀνήρπαξεν, ἐφόνευσεν. Ἀντὶ τοῦ ῥήματος τούτου ὁ μὲν Blaydes εἶχασεν ἐξέφλεξεν ὁ δὲ Mähly ἐξήρπαξεν.

9) *Τοιούτου εἴδους θανάτου γίνεται μνεία ἐν Ἰλιάδ. Ζ,* 345 "ὥς μ' ὄφελ' ἦματι τῷ, ὅτε με πρῶτον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλ' ἤ τις ἐκ θεῶν [1] πομπὸς ἢ τὸ νερτέρων
εὔνουν διαστὰν γῆς ἀλύπητον βάθρον[2].
ἀνὴρ γὰρ οὐ στενακτὸς [3] οὐδὲ σὺν νόσοις
ἀλγεινὸς [4] ἐξεπέμπετ', ἀλλ' εἴ τις βροτῶν [5]
θαυμαστός. εἰ δὲ μὴ δοκῶ φρονῶν λέγειν[6], 1665
οὐκ ἂν παρείμην [7] οἷσι μὴ δοκῶ φρονεῖν.

ΧΟΡΟΣ.

ποῦ δ' αἵ τε παῖδες χοἱ προπέμψαντες [8] φίλων;

ΑΓΓΕΛΟΣ.

αἵδ' οὐχ ἑκάς· γόων γὰρ οὐκ ἀσήμονες [9]
φθόγγοι σφε σημαίνουσι δεῦρ' ὁρμωμένας.

τέκε μήτηρ, οἴχεσθαι προφέρουσα κακὴ ἀνέμοιο θύελλα εἰς ὄρος, ἢ ἐς κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης„.

[1]) Ἰσοδυναμεῖ τῷ πεμφθεὶς ἐκ θεῶν.

[2]) Δὲν σημαίνει βαθμίδα, ἀλλ' ἔδαφος, ἔδραν. Ταύτην δὲ λέγει ἀλύπητον, διότι ἐνταῦθα παύεται ἡ τοῦ βίου λύπη. Εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ ἀλάμπετον, ἣν προετίμησεν ὁ Nauck. Ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι ἐνταῦθα, ἔνθα λέγεται περὶ τῆς εὐνοίας τῶν θεῶν, δὲν ἦτο δυνατὸν ὁ ποιητὴς νὰ ὑπομνήσῃ τὸ σκοτεινὸν τοῦ Ἅδου. Ὡσαύτως ἄστοχος εἶναι ἡ τροπὴ τοῦ Pierson εἰς ἀναύγητον διὰ τὸν αὐτὸν λόγον.

[3]) Ἔχει ἐνεργητικὴν σημασίαν, ὡς τὸ μεμπτὸς ἐν Τραχιν. 446.

[4]) Ὑπὸ λύπης περιβεβλημένος, ὑπὸ λύπης πάσχων.

[5]) Δηλαδὴ θαυμαστός, ὡς οὐδεὶς ἄλλος, ὑπὲρ πάντας θαυμαστός.

[6]) Κατὰ τὸν Nauck ἔχει ὁ ποιητὴς ὑπ' ὄψει τὴν ἀπιστίαν τῶν χρόνων αὐτοῦ, ὅτε οἱ ἄνθρωποι ἠδύναντο τοιαῦτα θαύματα νὰ σκώπτωσιν. Ἴσως καὶ τοῦτο εἶναι πιθανόν, πιθανώτερον ὅμως φαίνεται, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ποιεῖ ἐνταῦθα ὑπαινιγμὸν εἰς τὴν ἑαυτοῦ παραφροσύνην, δι' ἣν ὁ Ἰοφῶν ἐνήγαγεν αὐτὸν εἰς τοὺς φράτορας. Ὅρα εἰσαγωγ. εἰς τὴν Ἀντιγόν. σελ. 14.

[7]) Παρίεμαι σημαίνει παρακαλῶ, προσπαθῶ νὰ ἑλκύσω εἰς τὸ μέρος μου, ὡς ἐν Ἀπολογ. 17 C "τοῦτο ὑμῶν δέομαι καὶ παρίεμαι„ καὶ ἐν Πολιτ. 341 B "οὐδέν σου παρίεμαι„. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ παραχωρήσαιμι. Διὰ τοῦτο ὁ Hartung ἔτρεψεν εἰς παρείξαιμι. Κατ' ἔννοιαν οὐχὶ πολὺ διάφορον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντ. 1038 "ὅτῳ δὲ μὴ τάδ' ἔστιν ἐν γνώμῃ φίλα, κεῖνος τ' ἐκεῖνα στεργέτω, κἀγὼ τάδε„.

[8]) Ἐννοεῖ τοὺς ἀκολούθους τοῦ Θησέως.

[9]) Οὐχὶ ἄσημοι, σκοτεινοί, ἀλλὰ σαφῶς αἰσθητοὶ θρῆνοι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Στροφὴ α'.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

αἰαῖ, φεῦ[1]*· ἔστιν ἔστι νῷν δὴ* 1670
οὐ τὸ μέν[2]*, ἄλλο δὲ μή, πατρὸς ἔμφυτον*
ἄλαστον[3] *αἷμα δυσμόροιν στενάξειν,*
ᾧτινι[4] *τὸν πολὺν ἄλλοτε μὲν πόνον ἔμπεδον εἴχομεν,*
ἐν πυμάτῳ δ' ἀλόγιστα παροίσομεν[5] 1675
ἰδόντε[6] *καὶ παθούσα.*

[1]) *Ἐν τῷ κομμῷ αἱ θυγατέρες τοῦ Οἰδίποδος ἀπολοφύρονται τὴν τύχην αὐτῶν, ὡς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· "Αἱ θυγατέρες ἐν μέρει αὐτοῦ ἀπολοφύρονται, ἐφ' οἷς τε νῦν σὺν τῷ πατρὶ ἔπαθον, καὶ ἅπερ ἐκδέξεται αὐτάς. Καὶ ἔστι τὰ ἐφεξῆς τοῦ δράματος οὐκ εὐκαταφρόνητα„.*

[2]) *Τοῦτο ἐπεξηγεῖται διὰ τῆς ἑπομένης παραθέσεως πατρὸς αἷμα. Ἐνταῦθα ἡ ἀντίθεσις παρελείφθη, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς παρετήρησεν· "Ἔστι νῷν στενάζειν οὐ τὸ ἔμφυτον μὲν πατρὸς αἷμα, ἄλλα δὲ μή, ἀλλὰ πολλὰ δῆλον ὅτι„. Συνήθως ἡ ἀντίθεσις τίθεται, ὡς παρὰ Φωκυλίδ. ἐν ἀποσπάσμ. 1 "Καὶ τόδε Φωκυλίδεω· Λέριοι κακοί· οὐχ ὅ μέν, ὃς δ' οὔ· πάντες πλὴν Προκλέους· καὶ Προκλέης Λέριος„. Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 1641 "οὐ γὰρ τὸ μέν σοι βαρὺ κακῶν, τὸ δ' οὐ βαρύ, ἀλλ' εἰς ἅπαντα δυστυχὴς ἔφυς, πάτερ„ Πλάτ. ἐν Πολιτ. V, 475 B "τὸν φιλόσοφον σοφίας φήσομεν ἐπιθυμητὴν εἶναι, οὐ τῆς μέν, τῆς δ' οὔ, ἀλλὰ πάσης„.*

[3]) *Εἶναι τὸ κατηραμένον, τὸ ἀνόσιον, ὡς ἐν στίχ. 1483.*

[4]) *Ἀναφέρεται εἰς τὸν πατέρα. Ὁ Batham ἔγραψεν ὥτινε, ὅπερ ἐδέξαντο οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν.*

[5]) *Τὸ παραφέρειν δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ὑπομένειν πρός τινι. Διὰ τοῦτο οἱ ἑρμηνευταὶ ἐξηγοῦσι διὰ τοῦ διηγεῖσθαι, ὡς παρ' Ἡροδότ. Θ' 26 "καὶ καινὰ καὶ παλαιὰ παραφέροντες ἔργα„. Εὐριπίδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Αὐλίδ. 981 "αἰσχύνομαι δὲ παραφέρουσ' οἰκτροὺς λόγους„. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Πρότερον μέν τινα ἐπάσχομεν ἐπὶ τῷ πατρί, τὸ δὲ πύματον τοῦτο καὶ ἔσχατον τὸ κατὰ τὴν ἀφάνισιν αὐτοῦ, οὕτω παράδοξόν ἐστιν, ὡς μηδὲ λόγον εὑρέσθαι ἐπ' αὐτοῖς δυνατὸν εἶναι„. Ἐκ τῆς ἐξηγήσεως ταύτης ὁρμώμενος ὁ Hartung ἔγραψε παρεύρομεν.*

[6]) *Μετεχειρίσθη τὸν δυϊκὸν ἀριθμὸν τοῦ ἀρσενικοῦ ἀντὶ τοῦ θηλυκοῦ, ὅπερ συμβαίνει πολὺ συχνάκις καὶ ἐν τῇ ποιήσει καὶ ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Θ, 455 "πληγέντε κεραυνῷ (ἦ Ἥρα καὶ ἡ Ἀθηνᾶ)„, Ἡσιόδ. ἐν Ἔργ. 199 "προλιπόντ' ἀνθρώπους αἰδὼς καὶ νέμεσις„ Πλάτ. ἐν Φαίδρ. 237 E "δύο*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

τί δ' ἔστιν;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

οὐκ ἔστιν[1] *μὲν εἰκάσαι, φίλοι.*

ΧΟΡΟΣ.

βέβηκεν;[2]

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ὡς μάλιστ' ἂν εἰ πόθῳ[3] *λάβοις.*

τί γάρ[4]*, ὅτῳ μήτ' Ἄρης μήτε πόντος ἀντέκυρσεν,* 1680

ἰδέα ἄρχοντε καὶ ἄγοντε„. Ἀλλὰ μετὰ τὸ ἰδόντε ἔθηκε τὸ παθούσα, ὅπερ ὑπὸ τῶν κριτικῶν θεωρεῖται ἀμφίβολον. Διὰ τοῦτο οὐχὶ ὀλίγοι ἐκδόται δέχονται τὸ παθόντε, εἰς ὃ ἔτρεψεν ὁ Brunck. *Ἐξήγησις τοῦ μέρους τούτου τῆς α΄ στροφῆς· Αἰαῖ, δυστυχία· δὲν δυνάμεθα, δὲν δυνάμεθα ἡμεῖς δὰ αἱ δυστυχισμέναι διὰ ἄλλο μὲν νὰ στενάζωμεν, δι' ἄλλο δ' οὐχί, ἀλλὰ δι' ὅλα (πρέπει νὰ στενάζωμεν), διὰ τὸν ἔμφυτον κατηραμένον σπόρον τοῦ πατρός, διὰ τὸν ὁποῖον τὸν πολὺν κόπον ἄλλοτε μὲν ἀδιαλείπτως ὑπεμένομεν, τελευταῖον δὲ ἀσυγκρίτως πολυπονώτερα θὰ διηγηθῶμεν, διότι εἴδομεν καὶ ἐπάθομεν.*

[1]) *Οὕτως ἔχουσι τὰ χειρόγραφα· ἀλλ'* ὁ Hermann *ἔγραψεν ἔστιν μέν, ὅπερ ἐδέξαντο πλεῖστοι ἐκδόται. Ὁ Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει· "οὐδὲ εἰκόνα ἔχω λαβεῖν τοῦ πάθους„. Κατὰ τὸν* Bellermann *ἡ λέξις κεῖται ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ, ὡς παρὰ Πλάτων. ἐν Συμπ.* 216 *E* "ὅμοιός ἐστιν οἷς ἐγὼ εἴκασα αὐτόν„. *Οὕτως ἡ Ἀντιγόνη θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι τὸν πόνον αὐτῆς δὲν δύναται νὰ παραβάλῃ πρὸς ἄλλον. Ὅμοιον εἶναι τὸ ἀλόγιστα.*

[2]) *Ἀπέθανεν; Τοιαύτην σημασίαν τὸ ῥῆμα ἔχει καὶ ἐν Φιλοκτήτ.* 494 "ἐξ ὅτου δέδοικ' ἐγὼ μή μοι βεβήκῃ„.

[3]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Ὡς μάλιστα ἂν τις ποθήσαι μαθεῖν ὅπως βέβηκεν, οἷον παραδόξως. Καὶ ἐπιφέρει τὴν αἰτίαν τοῦ παραδόξου δοκοῦντος εἶναι„. Οἱ νεώτεροι δὲν δέχονται τὴν τοιαύτην ἑρμηνείαν ἐξηγοῦντες· ἀπώλετο, ὡς μάλιστα ἠδύνατό τις νὰ εὐχηθῇ. Ἀντὶ τοῦ εἰ πόθῳ* ὁ Canter *ἔγραψεν ἐν πόθῳ, ὅπερ ἐκράτησε παρὰ τοῖς νεωτέροις. Ἀλλ'* ὁ Bellermann *διατηρῶν τὴν ἀρχαίαν γραφὴν παρατηρεῖ, ὅτι τὸ λάβοις πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν διπλοῦν οὕτωσίν· ὡς μάλιστα ἄν, εἰ πόθῳ λάβοις, λάβοις.*

[4]) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Τί γὰρ ἔστιν εἰκονίσαι ἐκείνῳ πάνυ, ᾧ τινι μήτε πόλεμος μήτε νόσος ἐπῆλθεν, ἀλλ' ἀφανῶς διὰ χάσματος ἀπολομένῳ; „ Ὁ πόλεμος καὶ ἡ θάλασσα ὡς συχνότατα αἰτίαι βιαίου*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἄσκοποι [1] δὲ πλάκες ἔμαρψαν [2]
ἐν ἀφανεῖ τινι μόρῳ φερόμενον;[3]
τάλαινα [4]· νῷν δ' ὀλεθρία
νὺξ [5] ἐπ' ὄμμασιν βέβακε.
πῶς [6] γὰρ ἤ τιν' ἀπίαν 1685
γᾶν ἢ πόντιον [7] κλύδων' ἀλώμεναι, βίου
δύσοιστον ἕξομεν τροφάν;

ΙΣΜΗΝΗ·

οὐ κάτοιδα. κατά με φόνιος Ἅιδας ἕλοι [8] πατρὶ
ξυνθανεῖν γεραιῷ 1690
τάλαιναν· ὡς ἔμοιγ' ὁ μέλλων βίος οὐ βιωτός.

θανάτου ἐξαίρονται. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀνάγκη τὸ πόντος νὰ τρέψωμεν εἰς νοῦσος κατὰ τὸν Reisig ἢ εἰς λοιμὸς κατὰ τὸν Hense.

1) Τὸ ἄσκοποι πλάκες δηλοῖ ἀοράτους τόπους.

2) Ἐννοεῖται τὸ ἀντικείμενον αὐτόν, εἰ καὶ προηγεῖται τὸ ὅτῳ.

3) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται φαινόμεναι, ἀνθ' οὗ ὁ Hermann ἔγραψε φερόμεναι καὶ ὁ Kunhardt φερόμενον. Ἡ τελευταία διόρθωσις ἐκράτησε παρὰ τοῖς ἐκδόταις.

4) Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής· "Τὸ τάλαινα διὰ μέσου ἀναπεφώνηται".

5) Ἡ ὀλεθρία νὺξ κεῖται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ εὐτυχὲς σκότος, εἰς ὃ εἰσῆλθεν ὁ Οἰδίπους. Διὰ τοῦτο προτάσσει τὸ νῷν.

6) Ὁ Heimsoeth ἀντὶ τοῦ πῶς εἰκάζει πόθι. Ἡ διόρθωσις ἐγένετο κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Σχολιαστοῦ· "Ποῦ γῆς πλανηθεῖσαι τροφῆς ἂν τύχοιμεν". Τὸ ἐπίθετον ἄπλα εἶναι Ὁμηρικόν, Ὀδυσσ. Η, 25 "τηλόθεν ἐξ ἀπίης γαίης".

7) Ἡ ἁπλῆ αἰτιατικὴ δηλοῖ τὴν εἰς τόπον κίνησιν παρὰ τῷ ἁλᾶσθαι, ὡς παρ' Εὐριπίδῃ ἐν Ἑλέν. 532 "πορθμοὺς ἁλᾶσθαι μυρίους". Ἐν ἄλλαις λέξεσι λέγει· οὔτε ἡ ξηρὰ οὔτε ἡ θάλασσα θέλει παράσχει ἡμῖν φιλοξενίαν. Ἐξήγησις· Ἀπέθανεν, ὡς ἄριστα ἠδύνατό τις νὰ ἐπιθυμήσῃ. Διότι πρὸς τί δύναταί τις νὰ παραβάλῃ ἐκεῖνον, εἰς τὸν ὁποῖον οὔτε πόλεμος, οὔτε θαλάσσιος κίνδυνος συνέπεσεν, ἀλλ' ἀόρατοι τόποι ἀπερόφησαν δι' ἀφανοῦς θανάτου φερόμενον; Ἡ ἀθλία. Εἰς τοὺς ὀφθαλμούς δ' ἡμῶν ἐπῆλθεν ὀλέθριον σκότος. Διότι πῶς ἢ εἰς ποίαν ἀπομεμακρυσμένην χώραν ἢ τρικυμίαν τῆς θαλάσσης πλανώμενοι θὰ λάβωμεν τὴν δυσπόριστον τροφὴν τοῦ βίου;

8) Κεῖται ἀντὶ τοῦ καθέλοι. Ἐξήγησις· Δὲν γνωρίζω καλῶς. Εἴθε ὁ φονικὸς Ἅιδης νὰ μὲ φονεύσῃ, ὥστε

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

ὦ διδύμα[1] τέκνων ἀρίστα,
τὸ φέρον[2] ἐκ θεοῦ καλῶς φέρειν χρή.
μηδ' ἐτ' ἄγαν φλέγεσθον[3]· οὔ τοι κατάμεμπτ'[4] ἔβητον. 1695

Ἀντιστροφὴ α'.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

πόθος τοι καὶ κακῶν ἄρ' ἦν[5] τις.

ἡ ἀθλία νὰ συναποθάνω μετὰ τοῦ γέροντος πατρός μου· διότι εἰς ἐμὲ τοὐλάχιστον ἡ μέλλουσα ζωὴ δὲν εἶναι ἀξία, ὥστε νὰ ζήσω.

1) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ταῦτα ὁ χορὸς παρηγορῶν ἐμμένειν τοῖς ἐγνωσμένοις παρὰ θεῶν· φέρε οὖν τὸ ἐκ θεῶν εἱμαρμένον καλῶς".*

2) *Τὸ φέρον ἐκ θεοῦ εἶναι ἡ θεία μοῖρα, ἥτις ὁδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους εἴς τι. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Φέρε οὖν τὸ ἐκ θεῶν εἱμαρμένον καλῶς". Τὴν ἔννοιαν ταύτην βραδύτερον ἀνέπτυξεν ὁ Παλλαδᾶς ἔν τινι ἐπιγράμματι φερομένῳ ἐν τῇ Ἀνθολογ. 10, 73 "ἢ τὸ φέρον σε φέρει, φέρε καὶ φέρου· εἰ δ' ἀγανακτεῖς, καὶ σαυτὸν λυπεῖς καὶ τὸ φέρον σε φέρει". Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο φέρουσιν ἀνὰ τὸ στόμα καὶ οἱ μὴ παιδεύσεως τυχόντες νεώτεροι Ἕλληνες. Τὸ καλῶς ἐνταῦθα δηλοῖ μετὰ γενναιότητος, οὐχὶ μετὰ μικροψυχίας, ἣν ἄρτι ἔδειξαν αἱ δύο ἀδελφαί*

3) *Ἐν ἠθικῇ σημασίᾳ ἐλήφθη ἐνταῦθα τὸ φλέγεσθαι = ἐμπαθῶς ἐγείρεσθαι, ἐρεθίζεσθαι. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "μὴ ἄκρως φλέγεσθε τὸ ἐκ θεοῦ πεμφθὲν δυσανασχέτως φέρουσαι".*

4) *Κεῖται ἀντί, οὗτοι κατα μέμπτους ὁδοὺς ἔβητον. Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ· "Οὐκ ἐν τοιούτοις ἐστὲ ὥστε καταμέμφεσθαι· ἤτοι ὡς ἂν ἐπικουφίζοντες αὐταῖς τὴν συμφορὰν τοῦ βασιλέως, ἢ οἷον, οὐκ ἐν χείρονι νῦν ὑμῖν ἔσται τὰ πράγματα". Διὰ τούτων ὁ χορὸς ὑπαινίσσεται τὴν προστασίαν τοῦ Θησέως. Κατὰ τὸν Bellermann ὅμως ἔχει ἄλλην ἔννοιαν τὸ χωρίον· δὲν ἐπορεύθητε ὁδούς, ἃς δύναταί τις νὰ μεμφθῇ. Ἐξήγησις· Ὦ δίδυμα ἄριστα τέκνα· τὸ ὑπὸ τοῦ θεοῦ πεπρωμένον ἔχετε καθῆκον νὰ ὑπομένητε μετὰ γενναιότητος. Καὶ μὴ ἐρεθίζεσθε πλέον ὑπερβολικά· διότι δὲν ἐπράξατέ τι, ὅπερ δύναταί τις νὰ κατηγορήσῃ.*

5) *Ὁ παρατατικὸς μετὰ τοῦ ἄρα ὑποδηλοῖ, ὅτι ἡ ἀλήθεια αὕτη πρότερον δὲν ἀνεγνωρίζετο ὡς ἐν Γοργ. 478 C. Εὐριπίδ. ἐν ἀποσπάσμ. 807 "μέγιστον ἄρ' ἦν ἡ φύσις· τὸ γὰρ κακὸν οὐδεὶς τρέφων εὖ χρηστὸν ἂν θείη ποτέ". Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Οἱ μὲν περὶ τὸν χορὸν παραμυθεῖσθαι πειρῶνται αὐτάς, αἳ δὲ οὐδὲν ἧττον ἐπὶ τὰ ἑαυτῶν χωροῦσι καὶ ὀλοφύρονται καί φασιν· ἦν ἄρα τις καὶ κακῶν πόθος, ὡς ἡμεῖς, ἐν κακοῖς ὄντος τοῦ*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ γὰρ ὃ μηδαμὰ δὴ τὸ φίλον[1] φίλον,
ὁπότε γε καὶ τὸν[2] ἐν χεροῖν κατεῖχον.
ὦ πάτερ, ὦ φίλος, ὦ τὸν ἀεὶ κατὰ γᾶς σκότον[3] εἱμένος·
οὐδὲ γέρων[4] ἀφίλητος ἐμοί ποτε
καὶ τᾷδε[5] μὴ κυρήσῃς.

ΧΟΡΟΣ.

ἔπραξεν;[6]

πατρὸς καὶ μὴ ὁρῶντος, ἐστέργομεν αὐτόν, καὶ νῦν μὴ παρόντα ποθοῦμεν· ὡς ὅτε ἐν χεροῖν κατεῖχον τὸν Οἰδίποδα, περιέστελλον καὶ ἐθεράπευον „.

[1]) Τὸ μὲν πρῶτον φίλον εἶναι τὸ τερπνὸν καθ' ἑαυτό, τὸ δὲ δεύτερον εἶναι τὸ προσφιλὲς τῇ Ἀντιγόνῃ, δηλ. ὁ τυφλὸς γέρων καθ' ἑαυτὸν μὲν δὲν ἦτο προσφιλής, ἦτο δὲ τῇ θυγατρί. Ὁ Brunck ἔτρεψεν εἰς δὴ φίλον ἦν φίλον, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Wecklein.

[2]) Δὲν πρέπει νὰ συναφθῇ τοῖς ἑπομένοις τὸν ἐν χεροῖν· διότι δηλοῖ, αὐτὸν ἐκράτουν ἐν χεροῖν. Ὁ καὶ δηλοῖ προσθήκην, δηλ. πλησίον τῶν κακῶν τῆς θεραπείας τοῦ τυφλοῦ εἶχον καὶ τὴν ἀμοιβήν, ὅτι ἐκράτουν τὸν πατέρα μου. Ὁ μὲν Arndt τρέπει εἰς ὁπότε γε καὐτόν, ὁ δὲ Kunhardt εἰς ὁπότε γ' ἐκεῖνο ὁν.

[3]) Τὸ σκότος τῆς γῆς εἰκονίζεται ὡς ἱμάτιον, ὅπερ περιεβάλετο ὁ Οἰδίπους. Τοιαύτη εἶναι καὶ ἡ φράσις γαῖαν ἀμφέννυσθαι καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 863 "τὴν κάτω γὰρ οὐ λέγω, χθονὸς τρίμοιρον χλαῖναν ἐξηύχει λαβεῖν „.

[4]) Καὶ ἡ ἀνάμνησις τοῦ γήρατός σου καὶ τῆς δυστυχίας δὲν θὰ διεγείρῃ ἡμῖν ἄλλο αἴσθημα ἢ τὴν ἀγάπην. Ἀλλ' οἱ κριτικοὶ προσκρούουσι, διότι οἱ γονεῖς εἰς τὰ τέκνα δὲν γίνονται ὀλιγώτερον ἀγαπητοί, ὅταν γηράσωσι. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν Elmsley ἔτρεψεν εἰς θανών, ὁ δὲ Hermann εἰς οὐδὲ γὰρ ὤν, ὁ δὲ Hartung εἰς οὐδὲ γὰρ ὣς, καὶ ἄλλοι ἄλλως.

[5]) Δηλαδὴ τῇ Ἰσμήνῃ. Τὸ οὐ μὴ κυρήσῃς ἰσοδυναμεῖ τῷ οὐ κυρήσεις. Ἐξήγησις· Λοιπὸν ὑπῆρχε πόθος τις βεβαίως καὶ τῶν κακῶν. Διότι καὶ ὅ,τι δὰ οὐδόλως ἦτο εὐχάριστον, εἰς ἡμᾶς ἦτο προσφιλές, ὁπότε βέβαια καὶ αὐτὸν εἰς τὰς χεῖρας ἐκράτουν. Ὦ πάτερ, ὦ ἀγαπητέ, ὦ περιβεβλημένε τὸ αἰώνιον σκότος τῆς γῆς· καὶ γέρων πάντοτε εἰς ἐμὲ καὶ εἰς ταύτην δὰ θὰ ἦσαι προσφιλής.

[6]) Ποῖον τέλος ἔλαβεν; Τοιαύτην σημασίαν ἔχει τὸ ῥῆμα παρ' Ἡροδότ. Β, 26 "ὁ μὲν ἐπ' Αἰθίοπας στόλος οὕτως ἔπρηξε.„ καὶ Η, 129 "Οὗτοι μὲν οἱ προπέμψαντες βασιλέα οὕτω ἔπρηξαν„. Διὰ τῆς ἐρωτήσεως δὲν ἐσκόπει ὁ χορός, ὅπως μάθῃ τι, διότι ὁ θάνατος τοῦ Οἰδίποδος ἦτο γνωστός. Ὥστε εἶναι παρηγορία

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ἐξέπραξεν[1] *οἷον ἤθελεν.*

ΧΟΡΟΣ.

τὸ ποῖον;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ἃς[2] *ἔχρηζε γᾶς ἐπὶ ξένας* 1705
ἔθανε· κοίταν δ' ἐχει νέρθεν εὐσκίαστον αἰέν,
οὐδὲ πένθος ἔλιπ' ἄκλαυτον[3].
ἀνὰ[4] *γὰρ ὄμμα σε τόδ', ὦ πάτερ, ἐμὸν*
στένει δακρῦον, οὐδ' ἔχω 1710
πῶς με χρὴ τὸ σὸν[5] *τάλαιναν*
ἀφανίσαι τόσον ἄχος.
ἰώ, γᾶς ἐπὶ ξένας[6] *θανεῖν ἔχρηζες, ἀλλ'*
ἔρημος ἔθανες ὧδέ μοι.

τις, διότι τὸ τετελεσμένον δὲν δύναται νὰ μεταβληθῇ, ὡς καὶ ἡμεῖς οἱ νεώτεροι λέγομεν· ἀπέθανεν; ἐτελείωσεν ἡ ὑπόθεσις, δὲν δύνασαι νὰ κατορθώσῃς τι.

1) *Ἡ Ἀντιγόνη λαμβάνει τὸ ῥῆμα ἐν τῇ συνήθει σημασίᾳ.*

2) *Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· "Ἐφ' ἧς ἤθελε ξένης γῆς ἀπέθανε„. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντ. 967 "ὧν γὰρ ἠράσθη τυχεῖν ἐκτήσαθ' αὐτῷ, θάνατον, ὅπερ ἤθελεν„.*

3) *Οἱ μέλλοντες νὰ ἀποθάνωσιν ἐπιθυμοῦσιν, ὅπως μετὰ θάνατον τύχωσι θρήνων. Τοῦτο ηὔχετο ὁ Σόλων ἐν ἀποσπάσμ. 21 "μηδέ μοι ἄκλαυτος θάνατος μόλοι, ἀλλὰ φίλοισιν καλλείποιμι θανὼν ἄλγεα καὶ στοναχάς„.*

4) *Ἡ σύνταξις ἔχει οὑτωσίν· ἀναστένει γάρ σε τόδ' ὄμμα δακρῦον.*

5) *Τὸ σὸν ἄχος εἶναι ἡ διὰ σὲ λύπη.*

6) *Ἐπαναλαμβάνει τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, ἣν καὶ πρὸ ὀλίγου εἶπεν ἐν στίχ. 1705, ὡς συνήθως οἱ θρηνοῦντες. Ἡ ἔννοια αὕτη ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἑπομένην· ἀπέθανες μὲν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σου, ὅμως μακρὰν ἐμοῦ. Ἐξήγησις· Ἀπέθανεν ἐπὶ τῆς ξένης γῆς, τὴν ὁποίαν ἤθελεν· ἔχει δὲ κλίνην κάτω εὔσκιον αἰωνίως· οὐδὲ κατέλιπε πένθος ἄνευ θρήνων. Διότι οὗτος δὰ ὁ ὀφθαλμὸς μετὰ στεναγμῶν δακρύει διὰ σέ, ὦ πάτερ, καὶ δὲν δύναμαι, πῶς πρέπει ἡ ἀθλία τὴν τόσην διὰ σὲ λύπην νὰ ἐξαλείψω. Φεῦ, ἤθελες νὰ ἀποθάνῃς ἐπὶ ξένης χώρας, ἀλλά μοι ἀπέθανες οὕτως ἔρημος.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΣΜΗΝΗ.

ὦ τάλαινα, τίς ἄρα με πότμος αὖθις ὠδ' [1] ∪|–∪|– 1715

–∪|–∪|⊢|–

ἐπαμμένει [2] σέ τ', ὦ φίλα, πατρὸς ὦδ' ἐρήμας;

ΧΟΡΟΣ.

ἀλλ' ἐπεὶ ὀλβίως γ' ἔλυσεν 1720

τὸ τέλος [3], ὦ φίλαι, βίου,

λήγετε τοῦδ' ἄχους· κακῶν γὰρ ὑσάλωτος [4] οὐδείς.

Στροφὴ β'.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

πάλιν [5], φίλα, συθῶμεν.

ΙΣΜΗΝΗ.

ὡς τί ῥέξομεν; [6]

[1]) *Κατὰ τὴν στροφὴν ἐνταῦθα λείπουσι δέκα συλλαβαί. Μετὰ τὴν λέξιν ταύτην φέρεται ἡ φράσις ἔρημος, ἄπορος, ἀλλ' εἰκάζεται, ὅτι ἐλήφθη ἐκ τοῦ στίχ.* 1736. *Τὴν φράσιν ἐξήλειψε πρῶτος ὁ* Reisig.

[2]) *Περιμένει, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ.* 505 "τεκμήριον, ὅτι μ' ἐπαμμένει παθεῖν„ *καὶ ἐν Ἀντιγόν.* 1296 "τίς ἄρα, τίς με πότμος ἔτι περιμένει;„

[3]) *Κεῖται ἀντὶ τοῦ ἔλυσε τὸν βίον, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἱκέτισ.* 104 "καταλύσουσ' ἔμμοχθον βίοτον„. *Κατὰ τὸν* Nauck *ὁ ποιητὴς φαίνεται ποιῶν ὑπαινιγμὸν εἰς τὸ τέλος τοῦ Οἰδίποδος τυράννου καὶ οὕτως ὑπενθυμίζει τὴν ἀντίθεσιν τῶν δύο δραμάτων.*

[4]) *Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "δύσληπτος, ἀλλ' εὐάλωτος„. Ἐξήγησις· Ἀλλ' ἀφ' οὗ ἀπέθανεν εὐτυχῶς τοὐλάχιστον, ὦ φίλοι, παύετε νὰ λυπῆσθε· διότι δυστυχήματα ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουσιν.*

[5]) *Ἐνταῦθα σημαίνει ὀπίσω, ὡς ἐν στίχ.* 601. *Ἡ Ἀντιγόνη ἐπιθυμεῖ, ὅπως ἐπανέλθῃ εἰς τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐξηφανίσθη ὁ Οἰδίπους.*

[6]) *Τὸν διάλογον τοῦτον ἐπαινεῖ ὁ Σχολιαστὴς ὡς λίαν παθητικόν· "Κατὰ κῶλον ἀλλήλοις διαλέγονται πάνυ παθητικῶς. Καὶ μή τινι ἀπίθανον δόξῃ καὶ ἀνοικονόμητον τὸ ἐπιθυμεῖν τὴν Ἀντιγόνην ὀπίσω ἀπιέναι ἐπὶ τὸν τοῦ πατρὸς τάφον, μὴ ἐπισταμένην τὰ κατ' αὐτὸν ὅπως ἀπέθανεν. Ἀλλὰ τὸ ἦθός ἐστι παθητικόν, καὶ ὃ μάλιστα πράττουσιν αἱ γυναῖκες ἐν τοῖς τοιούτοις συμπτώμασιν, ἀεὶ ἐπιφοιτᾶν θέλουσαι τοῖς τῶν θανόντων τάφοις„.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ἵμερος ἔχει μέ τις

ΙΣΜΗΝΗ.

τίς οὖν;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

τὰν χθόνιον ἑστίαν[1] *ἰδεῖν*

ΙΣΜΗΝΗ.

τίνος;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

πατρός, τάλαιν' ἐγώ.

ΙΣΜΗΝΗ.

θέμις δὲ πῶς τάδ'[2] *ἐστί; μῶν*
οὐχ ὁρᾷς;[3]

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

τί τόδ' ἐπέπληξας;[4]

ΙΣΜΗΝΗ.

καὶ τόδ'[5]*, ὡς*

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

τί τόδε μάλ' αὖθις;[6]

1) *Ἐννοεῖ τὸν τάφον τοῦ Οἰδίποδος, ὃν ἐνστίχ.* 1763 *λέγει θήκην ἱεράν. Ὀνομάζουσα δὲ ἡ Ἀντιγόνη τὸν τάφον τοῦ πατρὸς βωμὸν δεικνύει τὸν ἄκρον σεβασμὸν πρὸς τὸν πατέρα αὐτῆς. Ἐνταῦθα τὸ ἦθος τῶν δύο ἀδελφῶν διετηρήθη, οἷον ἐκ τῆς Ἀντιγόνης γινώσκομεν.*

2) *Δὲν συνεφώνησε πρὸς τὸ κατηγορούμενον, ὡς ἐν στίχ.* 883. *Ἡ Ἰσμήνη παρατηρεῖ, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔλθῃ ἡ ἀδελφὴ εἰς τὸν τάφον τοῦ πατρός, διότι τοιοῦτος δὲν ὑπάρχει.*

3) *Συμπληροῦται διὰ τῆς φράσεως, ὅτι οὐ θέμις ἐστίν.*

4) *Ἐννοεῖται ἡ δοτική μοι. Ἡ Ἀντιγόνη ἐν τοῖς λόγοις τῆς ἀδελφῆς εὑρίσκει προσβολήν.*

5) *Ἐξυπακούεται τό, μῶν οὐχ ὁρᾷς; Ὁ λόγος διακόπτεται ὑπὸ τῆς Ἀντιγόνης, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον συμπληροῦται.*

6) *Ἐκ τῶν ἡγουμένων ἐννόησον τὸ ἐπέπληξας.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΣΜΗΝΗ.

ἄταφος ἔπιτνε δίχα τε παντός [1].

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ἄγε με, καὶ τότ' ἐπεναρίξον [2].

ΙΣΜΗΝΗ.

αἰαῖ, δυστάλαινα [3], ποῖ δῆτ' 1735
αὖθις ὧδ' ἔρημος ἄπορος
αἰῶνα τλάμον' ἔξω;

Ἀντιστροφὴ β'.

ΧΟΡΟΣ.

φίλαι, τρέσητε [4] μηδέν.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ἀλλὰ ποῖ φύγω;

ΧΟΡΟΣ.

καὶ πάρος ἀπεφύγετον [5]

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

τί δή;

ΧΟΡΟΣ.

τὰ σφῷν τὸ μὴ [6] πίτνειν κακῶς. 1740

[1]) Διὰ δύο αἰτίας δὲν δύνανται νὰ πορευθῶσιν εἰς τὸν τάφον· διότι δὲν ἐτάφη καὶ διότι οὐδεὶς γινώσκει τὸν τόπον. Ἐξαίρεσιν βεβαίως ποιεῖ ὁ Θησεύς.

[2]) Δηλαδὴ τῷ πατρὸς τύμβῳ. Τὸ ἐπεναρίζειν σημαίνει ἐπισφάζειν, ἐπιθύειν.

[3]) Ἡ Ἰσμήνη θρηνεῖ πάλιν, διότι ἡ ἀδελφὴ ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποθάνῃ.

[4]) Φίλαι, μὴ φοβηθῆτε.

[5]) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί· καὶ πάρος ἀπεφύγετον τὸ τὰ σφῷν μὴ πίτνειν κακῶς. Ὁ χορὸς ἔχει ἐν νῷ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν δύο ἀδελφῶν ἐκ τῆς βιαίας ἀπαγωγῆς τοῦ Κρέοντος διὰ τῆς προστασίας τοῦ Θησέως.

[6]) Ἔθηκε τὸ μὴ μετὰ τὸ ἀποφεύγειν, ὡς ἐν Ἀντιγόν. 262 "ἔφευγε μὴ εἰδέναι„ Ξενοφ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ. I, 3, 2 "Κλέαρχος μικρὸν ἀπέφυγε μὴ καταπετρωθῆναι„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

φρονῶ[1].

ΧΟΡΟΣ.

τί δῆθ' ὑπερνοεῖς;[2]

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ὅπως μολούμεθ' ἐς δόμους,
οὐκ ἔχω.

ΧΟΡΟΣ.

μηδέ γε μάτευε[3].

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

μόγος[4] ἔχει.

ΧΟΡΟΣ.

καὶ πάρος ἐπεῖχεν[5].

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

τοτὲ[6] μὲν ἄπορα, τοτὲ δ' ὕπερθεν[7]. 1745

[1]) *Γινώσκω τοῦτο. Ἐπειδὴ ἡ Ἀντιγόνη ὁμολογεῖ μὲν τοῦτο, ὅμως φαίνεται ἔτι ἀνήσυχος, ὁ χορὸς ἐρωτᾷ.*

[2]) *Οὕτως ἀναγινώσκεται ἐν τοῖς χειρογράφοις, ἀλλ' ὁ* Hermann *ἀπορρίπτει τὴν γραφήν· διότι τὸ νοεῖν δὲν ἐπιδέχεται βαθμούς, ὡς τὸ ὑπερεχθαίρειν, ὑπεράχθεσθαι, ὑπερχλιδᾶν. Εὐστόχως ὁ* Craser *ἔτρεψεν εἰς ὅπερ νοεῖς, ὅπερ δέχονται πλεῖστοι ἐκδόται.*

[3]) *Ματεύω σημαίνει προσπαθῶ νὰ ἀποκτήσω τι, ζητῶ τι. Ὁ χορὸς ἐννοεῖ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς Θήβας, ἀλλὰ νὰ μείνωσιν ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Θησέως.*

[4]) *Ἀνάγκη πιέζει ἡμᾶς.*

[5]) *Καὶ πρότερον ἐπίεζεν ὑμᾶς ἀνάγκη. Τὸ ἐπεῖχεν εἶναι διόρθωσις τοῦ* Wunder *κρατήσασα παρὰ τοῖς ἐκδόταις, διότι ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ἐπεί.*

[6]) *Τὸ τοτὲ μὲν—τοτὲ δὲ σημαίνει ἄλλοτε μὲν—ἄλλοτε δέ· τὸ μὲν πρῶτον ἄλλοτε εἶναι τὸ πρότερον, τὸ δὲ δεύτερον τὸ νῦν. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι πέρα, ἀνθ' οὗ ὁ* Wunder *ἔγραψεν ἄπορα, ὅπερ ἐκράτησεν.*

[7]) *Πλέον ἢ ἄπορα. Παραπλήσια εἶναι δεινὰ καὶ πέρα δεινοῦ, μείζονα μακίστων ἐν Οἰδίποδ. τυράνν.* 1301, *πρεσβύτερον κακοῦ κακὸν αὐτόθι στίχ.* 1362.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΧΟΡΟΣ.

μέγ' ἄρα πέλαγος[1] *ἐλάχετόν τι,*

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

φεῦ φεῦ, ποῖ μόλωμεν[2]*, ὦ Ζεῦ;*
ἐλπίδων[3] *γὰρ ἐς τίν' ἔτι με*
δαίμων τὰ νῦν γ' ἐλαύνει;

ΘΗΣΕΥΣ.

παύετε θρήνων[4]*, παῖδες· ἐν οἷς*[5] *γὰρ*
χάρις ἡ χθονία νὺξ[6] *ἐπίκειται,*
πενθεῖν οὐ χρή· νέμεσις γάρ.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ὦ τέκνον Αἰγέως, προσπίτνομέν[7] *σοι.*

[1]) Ἐξυπακούεται ἡ γενικὴ ἀπόρων κακῶν, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 436 "αἰαῖ, κακῶν δὴ πέλαγος ἔρρωγεν μέγα Πέρσαις„ ἐν Προμηθ. 772 "δυσχείμερόν γε πέλαγος ἀτηρᾶς δύης„, καὶ ἐν Ἱκέτισ. 479 "ἄτης δ' ἄβυσσον πέλαγος„. Μετὰ τοῦτο ὑπάρχουσι δύο φράσεις, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη (ναὶ ναί) ἀποδίδεται τῇ Ἀντιγόνῃ, ἡ δὲ δευτέρα (ξύμφημι καὐτὸς) τῷ χορῷ. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ὑπάρχουσι ἀντίστοιχοι φράσεις ἐν τῇ στροφῇ, ἐξηλείφθησαν ὑπὸ τοῦ Dindorf, ᾧ ἠκολούθησαν πλεῖστοι ἐκδόται.

[2]) Ὁ Schneidewin ἔγραψε *μένωμεν*, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 958 "ποῖ γὰρ μενεῖς ῥᾴθυμος ἐς τίν' ἐλπίδων βλέψας' ἔτ' ὀρθήν;„. Ἡ διόρθωσις ὅμως δὲν ἐγένετο δεκτή.

[3]) Ἐν ἄλλαις λέξεσιν· ἠδυνάμεθα πλέον νὰ ἐλπίζωμεν; Ἐν ᾧ αἱ δύο ἀδελφαὶ εἶναι ἀπέλπιδες, ἐπέρχεται ὁ Θησεὺς ἐλπίδας παρέχων.

[4]) Εὕρηται καὶ ἡ αἰτιατικὴ θρῆνον, ἣν ἄλλοι προτιμῶσιν.

[5]) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν εἶναι γένους ἀρσενικοῦ· "μὴ θρηνεῖτε, ὦ παῖδες· νέμεσις γάρ ἐστι τοῦτον θρηνεῖν, ᾧ τὰ τῆς τελευτῆς κατὰ χάριν ἀπέβη· οὐ χρὴ οὖν τούτους πενθεῖν, οἷς κεχαρισμένον ἐστὶ τὸ ἀποθανεῖν„. Κατὰ τὸν Bellermann ὅμως εἶναι γένους οὐδετέρου· ὅπου τὸ ὑπὸ τὴν γῆν σκότος ὥς τις εὔνοια ἐπίκειται, δηλαδὴ ὅπου ὁ θάνατος τῷ θανόντι αὐτῷ ποθεινὴ εὐεργεσία εἶναι, οὐδεὶς δύναται νὰ θρηνῇ.

[6]) Ὑπὸ πάντων ὁμολογεῖται, ὅτι τὸ χωρίον εἶναι διεφθαρμένον. Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ξυναπόκειται, ἀνθ' οὗ ὁ μὲν Reisig ἔγραψε ξύν' (δηλ. ξυνὰ ἢ κοινὰ) ἀπόκειται, ὁ δὲ Martin *νὺξ ἀπόκειται* καὶ ὁ Wecklein *νὺξ ἐπίκειται*, ὅπερ καὶ ἐδεξάμεθα.

[7]) Τὸ προσπίτνειν περιπίπτει εἰς τὴν σημασίαν τοῦ παρακαλεῖν, χρῄ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΘΗΣΕΥΣ.

τίνος, ὦ παῖδες, χρείας ἀνύσαι;[1] 1755

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

τύμβον θέλομεν[2] *προσιδεῖν αὐταί*[3]
πατρὸς ἡμετέρου.

ΘΗΣΕΥΣ.

ἀλλ' οὐ θεμιτόν[4].

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

πῶς εἶπας, ἄναξ, κοίραν' Ἀθηνῶν;

ΘΗΣΕΥΣ.

ὦ παῖδες, ἀπεῖπεν[5] *ἐμοὶ κεῖνος* 1760
μήτε πελάζειν ἐς τούσδε τόπους
μήτ' ἐπιφωνεῖν[6] *μηδένα θνητῶν*
θήκην ἱεράν, ἣν κεῖνος ἔχει·
καὶ ταῦτά μ' ἔφη πράσσοντα καλῶς[7]
χώραν ἕξειν αἰὲν ἄλυπον[8]. 1765

ζειν καὶ τούτου ἕνεκεν συντάσσεται πρὸς γενικὴν ἐν τῷ ἑπομένῳ στίχῳ, ἔνθα πάλιν ἐννοεῖται.

[1]) *Πλὴν τῆς γενικῆς ἐδέξατο καὶ ἀπαρέμφατον, ὡς παρ Εὐριπίδ. ἐν Μηδ.* 1399 "*φιλίου χρῄζω στόματος παίδων προσπτύξασθαι*„ *Ἡρόδοτ. Ε'* 38 "*ἔδεε γὰρ δὴ συμμαχίης τινός οἱ μεγάλης ἐξευρεθῆναι*„.

[2]) *Ἡ Ἀντιγόνη λέγει, ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ ἴδῃ τὸν τάφον τοῦ πατρὸς καὶ ἡ ἀδελφή, ἐν ᾧ αὕτη γινώσκει, ὅτι τοῦτο εἶναι ἀδύνατον. Ὅρα στίχ.* 1729.

[3]) *Δηλαδὴ αἱ ἴδιαι νὰ ἴδωμεν καὶ οὐχὶ νὰ ἀκούσωμεν παρὰ σοῦ.*

[4]) *Μετὰ τὴν λέξιν ταύτην ὑπῆρχεν ἡ φράσις κεῖσε μολεῖν, ἣ ἐξήλειψεν ὁ* Bothe *ἐπιδοκιμαζόντων τῶν ἄλλων κριτικῶν.*

[5]) *Σύνταξον οὕτωσίν· ἀπεῖπεν ἐμοὶ κεῖνος μηδένα θνητῶν μήτε πελάζειν μήτε ἐπιφωνεῖν θήκην ἱεράν.*

[6]) *Ἐννοεῖ νὰ μὴ θρηνῇ καὶ εὔχηται.*

[7]) *Ὁ* Hermann *ἔτρεψε τὸ καλῶς εἰς κακῶν, ὅπως συνάψῃ μετὰ τοῦ ἄλυπον, δηλ. ἄλυπον κακῶν, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν ἐπιδοκιμάζεται.*

[8]) *Ταῦτα εἶπεν ἐπανειλημμένως ὁ Οἰδίπους. Ἐπειδὴ δὲ ἐν στίχ.* 1533 *μετεχειρίσθη τὴν λέξιν ἀδῆον, ὁ* Nauck *εἰκάζει, ὅτι εἰς ταύτην πρέπει νὰ τρέψωμεν τὸ ἄλυπον. Ἀλλ' ἡ κατὰ λέξιν συμφωνία δὲν εἶναι*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ταῦτ'[1] οὖν ἔκλυεν δαίμων ἡμῶν
χὠ πάντ' ἀΐων Διὸς Ὅρκος[2].

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ἀλλ' εἰ τάδ' ἔχει κατὰ νοῦν κείνῳ[3],
ταῦτ' ἂν ἀπαρκοῖ· Θήβας δ' ἡμᾶς
τὰς ὠγυγίους[4] πέμψον, ἐάν[5] πως
διακωλύσωμεν ἰόντα φόνον[6]
τοῖσιν ὁμαίμοις[7].

ΘΗΣΕΥΣ.

δράσω καὶ τάδε[8] καὶ πάνθ' ὁπόσ' ἂν
μέλλω πράσσειν πρόσφορα[9] θ' ὑμῖν
καὶ τῷ κατὰ γῆς[10], ὃς νέον ἔρρει,
πρὸς χάριν· οὐ δεῖ μ' ἀποκάμνειν.

ΧΟΡΟΣ.

ἀλλ' ἀποπαύετε μηδ'[11] ἐπὶ πλείω

ἀναγκαία. Ἄλλως ὁ αὐτὸς Οἰδίπους λέγει ἐν στίχ. 1519 γήρως ἄλυπα.

1) Εἶναι οὐ μόνον ἡ ἐπαγγελία τοῦ Οἰδίποδος, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀποδοχὴ τοῦ Θησέως.

2) Ὁ Ὅρκος εἶναι ὑπηρέτης τοῦ ὁρκίου Διὸς καὶ κατὰ τὸν Ἡσίοδον ἐν Θεογον. 232 τέκνον τῆς Ἔριδος.

3) Ἐὰν ταῦτα ἀρέσκωσιν εἰς ἐκεῖνον, ἡμεῖς εἰς ταῦτα στέργομεν.

4) Τὰς ἀρχαίας. Τὸ ἐπίθετον ἐγένετο ἐκ τοῦ ἀρχαίου βασιλέως Ὠγύγου κατὰ τὸν Παυσανίαν 9, 5, 1 "ἀπὸ τούτου (ἀνδρὸς αὐτόχθονος Ὠγύγου) τοῖς πολλοῖς τῶν ποιητῶν ἐπίκλησις ἐς τὰς Θήβας ἐστὶν ὠγύγιαι".

5) Ἡ πρότασις αὕτη ἐξαρτᾶται ἔκ τινος ἐννοουμένου ῥήματος, οἷον τοῦ πειρᾶσθαι.

6) Τοῦτο εἶχε προμαντεύσει ὁ Οἰδίπους ἐν στίχ. 1388.

7) Τῷ Ἐτεοκλεῖ καὶ τῷ Πολυνείκει.

8) Ἡ παράκλησις τῶν δύο ἀδελφῶν ἔπρεπε νὰ ἐκτελεσθῇ, διότι αὗται ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ παρίστανται παροῦσαι ἐν Θήβαις.

9) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ χρήσιμα.

10) Προδήλως ἐννοεῖ τὸν Οἰδίποδα. Τὸ ἔρρει κεῖται ἐν σημασίᾳ παρακειμένου, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 37 "τοὐμὸν ὡς ἔρρει δέμας". Ὁ ὁποῖος νεωστὶ ἔχει πορευθῇ εἰς τὴν γῆν. Ὡσαύτως καὶ τὸ ἥκω καὶ οἴχομαι λαμβάνονται ἀντὶ παρακειμένων.

11) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι μήτ',

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θρῆνον ἐγείρετε[1]·
πάντως γὰρ ἔχει τάδε[2] *κῦρος.*

ἀλλ' ὁ Elmsley *ἔγραψε μήδ', ὅπερ δικαίως ἐκράτησεν.*

[1]) *Κατὰ μὲν τὸν* Wunder *κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐπεγείρετε πλείω, κατὰ δὲ τὸν* Bellermann *δηλοῖ κίνησιν ἐπὶ εὐρυτέρας ἐκτάσεως, δηλ. μακρότερον.*

[2]) *Δηλαδὴ τὰ ὑπὸ τοῦ Θησέως εἰρημένα εἶναι ἀληθῆ. Τὸ ἔχει κῦρος ἰσοδυναμεῖ τῷ κεκύρωται.*

ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

Σελὶς	*στίχος*	*ἀντὶ*	*ἀνάγνωθι*
28	18	θέλομεν	ἠθέλομεν
33	3	τὸ ἁμάρτημα αὐτοῦ	τὸ ἁμάρτημα αὐτῶν
54	5	αἱ λοιπαὶ	αἱ λεπταὶ
55	18	ἡ τρυφερότης	ἡ τρυφερότης
59	22	Benhardy	Bernhardy
69	26	θάκοι	θᾶκοι
78	5	Sehrwarld	Sehrwald
86	19	Ἑκάβ.	Ἑκάβ.
94	5	Bellarmann	Bellermann
102	13	εὔκολον	εὔκολον
110	36	ἀποποιηθῆς	ἀποποιηθῇς
112	26	ἔλαβον ὁ γορὸς	ἔλαβεν ὁ χορὸς
119	30	Οἰδίππους	Οἰδίπους
122	36	ἀντλῶντες	ἀντλοῦντες
134	8	οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ἄνδρες, ὃεν	οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ἄνδρες ὃεν
146	18	timulus	tumulus
155	14	προτάσσει	προτάσσει
186	36	μηνυρὸς	μινυρὸς
212	6	τῶν δέ γ'	τῶνδέ γ'
241	16	δυκνύει	δεικνύει
265	24	σποπεῖ	σκοπεῖ
267	22	Ἀρεπαγ.	Ἀρεοπαγ.
283	23	ἦλθον	ἦλθόν μοι
289	32	ἀνθ' οὗ	ἀνθ' οὗ
296	26	Ἄδης	Ἅδης
297	16	ποιητὸς	ποιητῆς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέρο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΚΙΝΗΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

